Fr Antonius Corduberis.

OPERA FR. ANTONII CORDVBENSIS,

ORDINIS MINORVM REGVLARIS Obſeruantiæ, & Prouinciæ Caſtellæ Prouincialis Miniſtri,

LIBRIS QVINQVE DIGESTA,

I Quæſtionarium Theologicum.
II De Ignorantia.
III De Conſcientia.
IIII Arma fidei & Eccleſiæ, ſeu de Poteſtate Papæ.
V De Indulgentijs inſcribitur.

IN QVIBVS, QVAE IN VASTIS THEOLOGORVM, *& Iureprudentum codicibus diſperſa, & diffuſa ſunt, in vnum congeſta, & quæ ſummatim, & confuſè, latius fuſiusq́; (perſpicuitatis gratia) enucleata inuenies: ita tandem vt horum aſſertionibus funditus exploſis, iſtorum enodatis, cæterorum bonarum rationum fundamentis communitis, auctoris mens & nullatenus paruipendenda ſententia proponatur, & elucescat.*

His acceſſerunt Indices duo, quorum primus quæſtiones vniuſcuiuſque libri oſtendit: ſecundus, rerum notabilium ſententias inſinuat.

CVM PRI VILEGIO.

Venetijs, ex Officina Iordani Ziletti. M D LXIX.

ILLVSTRI ADMODVM DOMINO,

AC REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI, DOMINO FRATRI BERNARDO FREXNEDA,

Ordinis fratrum Minorum, Confessario Regis Hispaniæ, Episcopo Conchensi, suus

Frater Antonius Cordubensis eiusdem Ordinis

Professor, ac Prouinciæ Castellæ Minister prouincialis, fœlicitatem æternam.

PROLOGVS.

IN omni genere rerum constat, ornatissime Præsul, nihil
tam esse perfectum quo non aliquid possit saltem cogita- *Ecclesiast.*
ri perfectius: quo humana conetur industria. Quæ si ni- 12.
hil aliud in eo proficiat: tamen dum nihil obsit, sapiens
est atque probanda. Ea re fit ut scribendi Libros nullus
sit finis, quantumuis nihil sit quod non fuerit litteris ante
mandatum. Id quod ipse Arist. in Meteororum libris fa- *Arist.*
tetur. Quæ tractantur (inquit) opiniones eas ferè omnes
à superioribus antè fuisse agitatas. Id etiam sapiens eccles. 1. nihil nouum esse *Ecclesiast.*
sub Sole testatur. Adeò iam sine auctore loquitur nemo. Et qui nunc scri- 1.
bunt non aliud quàm ex libris (ut aiunt) libros faciunt. Nam uel sparsa collige-
re, uel collecta magis explicando diffundere totum scribendi negocium est.
Sed utrum eorum sit magis proficuum: pro cuiuscunque ingenio censeatur. Mihi autem (ut interim de me ipso pronunciem) ita placet utrumque ut ab exactissima lectione super eo nihil amplius desideretur. Sed & natiuum hominis ingenium est naturam ipsam æmulari: quæ uel cupida nouitatis, uel primæ materiæ nimium tenax, res omnes nouis ac miris sub inde modis quasi renouans induit; & uelut ludens in orbe terrarum, dum nihil non ipsa conuertit, & ex aliis formis transfert alias, nouis aliquid semper agere uidetur. Hinc uiri docti in eo studio uersantur: non.n. scribendo supersedent: dum ingeniorum alia breuibus at-

que conciſis, alia contrariis uident delectari. Nempe ut ſæpius ac uariis modis eadem de re agentes & eam quaſi renouantes ab iniuria temporis, quo intereunt omnia, communi uendicent utilitati. In quo ſtudio ut nihil aliud ſit commodi, niſi ut aliorum opera dum uariè repetuntur nunquam non extent, certè non minor gratia debetur eorum conſeruatoribus quàm primis parentibus ac effectoribus: ſicut non minus iucundi ſunt iis dies quibus conſeruamur quàm quibus naſcimur. Nam ut incerta eſt naſcendi conditio nulluſq; in ea re ſenſus: conſeruatæ uerò ſalutis certa leticia uoluptaſq; non dubia: ita cùm primum libri foras eduntur, maior eſt timor ac ſolicitudo quem exitum ſint habituri quàm de fœtura uoluptas. Poſtquàm uerò iidem aut caſtigati aut aucti aut in aliam formam induti iterum proferuntur; non eſt iam quod lucem ac forum reformident. quòd de uita reliqua ſoliciti ſint, proferentes altera editione iudicium de ſe ac clariſſimorum hominum teſtimonium. Quare nemini arbitror mirum uiſum iri quòd poſt tot illuſtres ſcriptores quot hactenus extiterunt, ipſe quoque uoluerim manum calamo admouere: & quòd earum rerum ſuſceperim ſcriptionem de quibus multi ante me uarie ſatiſq; fœliciter egerint. Nimirum ea quæ apud diuerſos auctores diſperſa erant atque diffuſa collegi quo certius conſtarent: & quæ breuiter ac præciſè dicta, latius fuſiuſq; explicaui perſpicuitatis gratia: cuius in rebus omnibus ratio debet haberi uel præcipua. Idque eò magis in quibuſdam materiis theologicis facere ſum conatus quò res illæ mihi uidebantur frequentius ab omnibus ferè agitari. Ea uerò omnia quinque libris diſpoſita ſunt. In quorum primo qui quæſtionarium theologicum inſcribitur uariæ tractantur difficultates quaſi in ſiluam uariæ lectionis congeſtæ. In ſecundo qui de ignorantia prænotatur, quidquid ad eam materiam pertinens à doctoribus agitatur diſtinctè & ordine ſuo digeſtum eſt. In tertio qui de conſcientia dicitur difficultates illæ quæ ipſam conſcientiam dubia & ſcrupulos tangunt, ediſſeruntur. In quarto cui de fide & poteſtate Papæ & Concilii titulus eſt, tractatus ille à me nuper editus arma fidei appellatus, nunc demum additus ſimul & alter de poteſtate Papæ continentur. In quinto denique libro, opus illud de indulgentiis à me olim compoſitum, me quoque abſente infœliciter impreſſum, nunc autem denuò correctum multis item additionibus completum repoſitum eſt. Vbi maximè operam dedimus (neſcio an præſtiterimus) ut theſaurum indulgentiarum in agro eccleſiæ ditiſſimo abſconditum proderemus: quo Chriſtiana pietas incitata auidius & alacrius inſequatur munus hoc à Deo conceſſum, & eo ad uitam æternam utatur confidenter. Noui namque multos qui de hac re minus quàm pro indulgentiarum dignitate loquantur: uerentes hæreticorum & impiorum conuitia & irriſiones, utpote qui rei nucleum nondum extraxerint. Quibus ego ſuppetias ferre pro uirili decreui, ne amplius haberent quod reformidarent: ſed habeant potius quod ſecundum ueram pietatem Chriſtianam intrepidè prædicantes, eam etiam ab hæreticis & impiis deriſoribus conſtanter tueantur. Quæ cauſa etiam fuit ut relicto cultiori ſcribendi genere, quod fortaſſe non omnino illepidè ſequi potuiſſemus, eo potius uoluerimus uti, quod uulgo ſcholaſticum appellant. Vtique ne dum in rebus ipſis rationem communis utilitatis in primis habendam curauimus, id minus dicendi genere præſtaremus, ſi non eiuſmodi accommodaremus quale in uulgus iam olim

probatum est, & quo res theologicæ tradi ferè consueuerunt. Is enim stylus, uti Gerson grauissimus doctor ait, ad illustrandam ueritatem, acrior, breuior, clarior, & aptior est. Nam & sincera ueritas phaleras nescit, nec ambit pompam aut uerborum ornatum: id enim non negocii sed ocii magis est. Augustinus etiam mauult claros quàm nitidos siue disertos audire sermones. Quare non uerborum fastu ambitiosè ornata, sed sermonis sincera & cauta simplicitate honestata ueritas & diuina sapientia constat, simul & aperienda & suadenda est: id quod se ita fecisse prædicator gentium ad Corinthios apostolicè gloriatur. Ego (inquit) ueni ad uos fratres non in sapientia uerbi, non in sublimitate sermonis aut sapientiæ annuncians uobis Christum. Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis &c. Proinde eo etiam scribendi genere quamplurimæ fidei & morum ueritates, antiquorum quoque doctorum uera sensa & dogmata in eorum libris & scripturis sanctis inclusa, per scholasticos doctores item sacros, uidelicet Damascenum, Magistrum sententiarum, Alexandrum, Albertum magnum, Diuum Thomam, Sanctum Bonauenturam, Henricum, Scotum & alios eiusmodi sine numero nouissimè tandem reserata & magis elucidata sunt. Ad id etiam munus palæstræ uel scholæ litterarum in ecclesia quasi quædam armaria munitiones & exercitamenta probantur, adeò iam impletum censeas propheticum illud Danielis, pertransibunt (ait) tempora & multiplex erit scientia. Diuini nanque consilii dispensatione post antiquos illos doctores sanctos scholastici prodierunt: qui sine ornatu & candore uerborum, quibus uel curiositas uel incauta simplicitas hominum facilè capitur, per distinctas quæstiones & dubiorum decisiones & argumentorum responsiones, contra hæreticorum philosophantium fallacias atque Sophismata, plano sermone clarè procedentes, per præcisas uerborum formas normasq; loquendi in rebus fidei & morum tutissimam nobis theologicam ueritatem reddiderunt. Ita demum per eos dolentibus hæreticis & fidelibus ignorantibus ablata est occasio prauè interpretandi doctrinas scripturæ & sanctorum patrum, & quodlibet & quomodolibet dicendi cohibita licentia est. Non tamen ideo stylum eum probo qui per spineta Sophistica rem morum distrahit & fidei: illum probo qui planè aperit ueritatem, qui plenius dubia resoluit & ad ultimum examen perducit. Porro dicam semel. Ad ueritatem Christianæ religionis sincerè ac plenè intelligendum eiusq; dubia & difficilia penitus enodanda, & hæreses confutandas, neque scholasticorum doctorum duntaxat acre studium sufficit: neque sine hoc aliorum originalium simul & scripturæ sacræ lectio sola cum linguarum peritia satis fida est. Hoc etenim mihi certa experientia persuasit, eos qui scholasticæ disciplinæ regulas non tenuerint: nisi peculiari numine dirigantur simul & teneantur, quales doctores sancti fuerunt, in lectione scripturæ sacræ ipsorumq; doctorum antiquorum facilè posse à ueritate deuiare. Hoc itidem probat ipsa nostræ tempestatis amara experientia. Omnes nanque ferè qui scholasticos doctores & scholasticam disciplinam ab ecclesia proscribere tentauerunt, aut eam contempserunt, dum magis suauitate, aut lenocinio sermonis quàm sententiarum ui & ueritate sunt delectati in uarios errores inciderunt. Quæ cùm ita se quidem explorate habeant: reliquum est ut antiquæ

Dist. 39. cap. Sedulo.

1. Corinth. 1. & 2. cap.

Dan. 2. cap.

Consonat Gerson. alpha. 16. b. & Dridon. de dogmatibus ecclesiasticis in prologo et 1. 4. cap. 1. latissimè de hoc agens.

quæ nos tandem consuetudini accommodantes, hæc omnia opera nostra non nisi præcellenti quodam patrocinio munita emitteremus in lucem. Morale est enim his qui præclara disciplinarum studia suis laboribus illustrare aut locupletare conantur, si quid in gratiam rei litterariæ ediderint, id protinus illustriori cuipiam uiro nuncupare. Quo uel operi suo immortalem quandam stabilitatem acquirant, uel maleuolorum inuidiam supprimant, uel antiquorum scriptorum consuetudinem imitentur. Id ego (cùm hisce diebus librum hunc quem ex uastis theologorum & iure prudentum scriptis summis laboribus in gratiam theologiæ collegeram fuissem euulgaturus) mecum ipse recogitans, nihil prius habui quàm uulgatam hanc tot illustrium scriptorum consuetudinem colere: quæ alioqui à Christiana illa modestia, quam magnopere Christus commendauit, non est aliena. dum enim nostros fœtus litterarios alterius auctoritate committimus, nobis ipsis quodammodo diffidimus: dum autem nulli dicamus nullius mortalium suffragio egere nos insinuamus. Principum gratiam in hoc opere uenari non libuit. Libuit tamen ornatissime præsul, institutum nostræ religionis in te uno præcipuè episcopali nunc munere decorato qualicunque hoc munusculo colere: Hinc omnia nostra hæc in templum domini donaria non nisi tui nominis splendore illustrata ac patrocinio suffulta in lucem prodire uolui. Nempe qui litteris & prudentia rerum gerendarum æquè ac religione (quæ omnia uix in uno aut altero cohærent) semper iustus ac integerrimus, nec unquam minus sed quotidie magis habens ab omnibus inuentus, à regibus & proceribus ecclesiæ probatus es. Qui zelo Christianæ religionis et fidei nulli secundus rem eius strenuè semper agis. Qui religionem quoque nostram Seraphici patris Francisci eius alumnus, tuis dotibus decorasti. Qui magno semper animo in omnes præsertim nostri sacri instituti eruditos uiros propensissimus fuisti. Qui denique te totum omnibus natum præstas quantum per temporis malignitatem licet præstare. Nos quoque uicissim ea omnia recognoscentes, tanquàm animi nostri indicium præstare tibi obsequia nostra debemus, quales igitur quales has operas nostras, immo uerò iam prorsum tuas, tuo nomini nuncupatas, tu reuerendissime Præsul, ut qui maximè omnium omnibus facilis es, grato animo accipias. Quæ si tuo numine fuerint afflatæ, maximam sibi liber apud omnes gratiam conciliabit: auctori etiam suo & nostræ religioni non parum accedet ornamenti. Valeas optime Præsul fœlix in Christo. ex nostro Cœnobio Franciscano Guadalfaiare, die 27. mensis Martii anno Domini 1569.

DOn Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leõ, de Aragõ, delas dos Secilias, de Ierusalẽ, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaẽ, delos Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandes y de Tirol &c. Por quãto por parte de vos fray Antonio de Cordoua Ministro Prouincial dela prouincia de Castilla dela orden de sant Francisco, nos fue hecha relacion diziendo que vos auiades compuesto vn libro grande de Theologia diuidido en cinco libros, quel primero se dezia Questionario Theologico de diuersas materias, el segundo de Ignorantia, el tercero de Conscientia, el quarto de Potestate Pape, el quinto de Indulgentijs, delos quales faltaua de imprimir la mitad del quarto libro de Potestate Pape, y el quinto libro de Indulgentijs: y por que eran muy vtiles y necessarios nos suplico le mandassemos dar licencia para que qualquier impressor destos reynos pudiesse acabar de imprimir el dicho quarto y quinto libro, para que impressos se pudiessen publicar y vender, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, auiendose hecho en los dichos libros la diligencia que la ley agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, e nos tuuimos lo por bien: por la qual damos licencia y facultad para que qualquier impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro quinto de Indulgẽtijs, y lo que queda del quarto libro de Potestate Pape, que de suso se haze menciõ, sin que por ello caygan ni incurran en pena alguna. Y mandamos que despues de impressos no se puedan vender ni vendan sin que primero se trayga al nuestro Consejo juntamente con los originales que en el fueron vistos que van rubricados y firmados de Iuan dela Vega nuestro escriuano de camara delos que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impression esta conforme a los originales, y se tasse el precio por que se ouiere de vender. La qual dicha impression se haga cõ las enmiendas que en los dichos libros se hizieron por la vniuersidad dela villa de Alcala de Henares donde por nuestro mandado fueron vistos: e no fagan ende al. Dada en Madrid a siete dias del mes de Agosto de mill y quiniẽtos y setenta años. D. Cardinalis Seguntinus. El licenciado Menchaca. El doctor Durango. El licenciado don Antonio de Padilla. El doctor Francisco de Villafaña. Yo Ioã dela Vega escriuano de Camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su Consejo. Registrada. Iorge de Onlaal de Vergara. Por Chanciller. Iorge de Onlaal de Vergara.

El Rey.

POr quãto por parte de vos Fray Antonio de Cordoua dela Orden de sant Francisco de la prouincia de Castilla, nos fue hecha relacion diziendo que vos auiades fecho vn libro intitulado Questionario Theologico, que por prouision nuestra se auia impresso: y por q̃ era muy vtil y necessario y de buena dotrina nos suplicastes le mandassemos tassar el precio por que se auia de vender, y dar priuilegio para que por tiempo de veynte años ninguna persona le pudiesse imprimir ni vender, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, auiendo se hecho en el dicho libro la diligencia que la Prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon; e nos touimoslo por bien: y por la presente damos licẽcia y facultad a vos el dicho fray Antonio de Cordoua, o a quien vuestro poder huuiere, para q̃ por tiempo de diez años cumplidos primeros siguiẽtes, que corran y se quenten desde el dia dela fecha desta nuestra cedula en adelante, podays imprimir e imprimays el dicho libro que de suso se haze mencion, y le podays vender en todos estos nuestros Reynos y señorios. Y mandamos y defendemos que durante el dicho tiempo ninguna ni algunas personas destos dichos nuestros Reynos y señorios no sean osados de imprimir el dicho libro, ni lo puedã vẽder ni traer a vẽder de fuera destos Reynos, saluo vos el dicho fray Antonio de Cordoua o la persona que para ello el dicho vuestro poder huuiere. So pena que qualesquier otras personas que los vendieren e imprimierẽ el dicho libro, e le traxeren de fuera, no siendo lo que vos hizieredes imprimir, pierdã todos los que huuieren impresso, e tuuierẽ en su poder, e demas incurra en pena de cinquenta mill marauedis, e pierdan todos los moldes y aparejos con que los huuieren impresso: las quales dichas penas sean la mitad para la nuestra camara, y la otra mĩtad para el juez que lo executare, e para vos el dicho fray Antonio de Cordoua, e para el denunciador, por tercias partes. E mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente y Oydores delas nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles dela nuestra casa y corte y chancillerias, e a otras qualesquier nuestras justicias de todas los ciudades villas y lugares delos nuestros Reynos y señorios, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que guarden e cumplan esta nuestra carta y lo en ella cõtenido, y contra el tenor y forma della no vayan ni passen ni cõsientan yr ni passar en tiempo alguno ni por alguna manera durante el dicho tiempo delos dichos diez años, so pena dela nuestra merced y de diez mill marauedis para la nuestra camara a cada vno que lo contrario hiziere. Y mandamos quel dicho libro no se pueda vender ni vẽda a mas prescio de a tres marauedis cada pliego entero del. Fecha en Madrid a.xxvj. dias del mes de Enero, de mill y quinientos y setenta y vn años.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad
Antonio de Erasso.

F.

ANTONII CORDVBEN.

ORDINIS MINORVM

REGVLARIS OBSERVANTIAE

PROVINCIAE CASTELLAE,

QVAESTIONARIVM THEOLOGICVM

Libris quinque distinctum,

Quorum primus quæstiones LVII. perdifficiles ac subtilissimas complectitur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ se extendat habeatq; virtutem ad remissionem culpæ & pœnæ æternæ.

Opin. 1. RESPONDEO, quòd in hoc sunt quatuor opiniones, prima ꝙ licet hoc sacramentum (sicut & alia sacramenta nouæ legis) cōferat gratiam ex opere operato: non tamen confert primam gratiam iustificātem: neque illā operatur; sed solū ostendit factam esse remissionem peccatorū quo ad culpam & pœnam æternam. Ita ꝙ sicut sacerdotes veteris legis non mūdabant leprosos a lepra corporali, quippe qui gratiam sanitatum non habebant: sed tantum auctoritate sua mundatos ab ea ostendebant: Ita & sacerdotes nouæ legis non quidem absoluunt, vel mundant pœnitentem à peccatis, neque ad id, aut ad collationem primæ gratiæ illi, aut sacramentum pœnitentiæ ullam virtutem, aut potestatem habent, nisi solus Deus. Sed absolutum iam à Deo pœnitentem quem iure absoluit: vel non absolutum à Deo, quem ipsi iure non absoluunt, ex potestate seu auctoritate clauis solum indicant & ostendunt.

Hanc opinionem tenet Magister in quarta distinct. 18. & Alexander de Alis quarta parte. q. 80. membro. 1. art. 1. & membro. 2. articu. 2. & Bonau. in 4. dist. 18. arti. 2. q. 1. vbi hi duo vltimi doctores addunt quòd merito congrui per viā deprecationis sæpe sacerdotes impetrant pœnitenti dispositionem ad primam gratiā: ideoq; præmittunt, misereatur tui &c. non autem per modum impartientis, aut per modum imperantis. quamuis vt dictum est, hoc sacramentum operetur in pœnitente augmentum gratiæ, & remittat pœnā temporalem in toto; vel in parte: eam inquam pœnam temporalem, in quam per contritionem fuerat æterna pœna commutata. Fundamenta huius opinionis sunt quinque. primo remittere peccata solius Dei est. Esa. 43. Ego solus deleo iniquitates. Et Ambro. ut habetur de pœnitentia distin. 1. cap. verbum. Verbum Dei peccata dimittit, sacerdos iudex est: officium quidem exhibet, sed nullius potestatis iura exercet. Itē Aug. contra Iulianū. Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mūdi. Item idem contra Cresconi. cap. 5. ait. quòd hoc peculiare est ipsi Christo, quòd scilicet solus ipse baptizat interius. Et super Ioan. 11. solus uiuificat interius. Et tracta. 6. super Ioan. Sibi Christus retinuit potestatem: seruis ministerium dedit: cumq; posset nihil amplius dedit; ne seruus in seruo speraret. Itē Beda super Mar. 2. ait verū dixisse Iudæos, quis potest peccata dimittere nisi solus Deus? ergo sacerdos in sacramento id nō operatur, sed ostendit.

Secundo probatur, quia uel talis pœnitens ante absolutionem sacramentalem est debite pœnitens, aut non. si sic: iam est in gratia, & per contritionem iustificatus, ut patet: & per consequens tunc non habet primam gratiam, & remissionem pœnæ æternæ per hoc sacramentum. Si autem sine cordis debita pœnitentia accedit: iam non est dignus, sed indignus absolui à sacerdote: quia non absoluitur à Deo, immo & obiicem ponens gratiæ sacramentali peccaret sic uolens absolui: & clauis erraret tentando absoluere quem Deus non absoluit. Neque sibi talis absolutio ualeret, sed obesset discordans à Dei iudicio, & uoluntate secundum glos. interl. super id Io. 20. quorum remiseritis peccata remittuntur eis, i. quos dignos remissione iudicaueritis. Et Greg. homil. 26. super euangelia, & habetur vndecima quæst. tertia, plerunque ubi ait, quos omnipotens Deus per gratiam compunctionis uisitat, illos pastoris

A sen-

sententia absoluat. Tunc enim uerè est absolutio præsidentis cum æterni iudicis sequitur arbitrium. Et statim id confirmat ex eo quòd CHRISTVS non prius Apostolis Lazarum absoluendo commisit, quam eum uiuificasset: ideo subdit. Ex qua consideratione intuendum est quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem soluere quos auctorem nouimus nostrum per suscitantem gratiam uiuificare.

Tertiò probatur idem, quia Ioan. vndecimò Lazarus prius uiuificatus à Christo iubetur solui à discipulis, & non ante. Vnde colligit Gregor. ubi supra, & August. tracta. 6. super Ioan. peccatorem prius à Deo per gratiam uiuificari, quam per sacerdotem à ligaturis peccati soluatur. Et idem dicit sermone 48. de tempore. & sermone 44. de verbis domini vbi ait. Dominus suscitat mortuum; discipuli soluunt ligatum: reuixerunt quibus displicet quòd fuerunt: sed reuiuiscentis ambulare non possunt. Hæc sunt vincula reatus: opus est, ut soluatur, & ire permittatur. Et glos. eiusdem August. Matth. 16. Christus per se intus uiuificat; ministris potestatem soluendi post vitam tribuit. Non enim aliquem soluere possunt nisi viuat quem soluunt. Item idem August. super psal. 87. Nunquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? ait, viuentes curare ministerio suo possunt sacerdotes, non autem mortuos suscitare. Quarto probatur idem ex Matth. 8. & Luc. 17. vbi leprosis iam sanatis à Christo iubentur se sacerdotibus præsentare, vt eorum iudicio mundati ostenderentur. Quod fuit figura confessionis secundum communiter doctores ibidem, & præcipue Hieron. super id Matth. 16. tibi dabo claues regni cœlorum, ubi ait, quidam de supercilio pharisæorum sibi sumentes putant se innoxios damnare, uel soluere noxios: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur. In Leuitico se ostendere sacerdotibus leprosi iubentur, quos illi non leprosos, uel mundos faciunt, sed discernunt qui mundi, uel immundi sint. Hæc ille. Quinto probatur idem quia Christus æqualiter, & simul legitur dedisse sacerdotibus potestatem ligandi, & soluendi, & remittendi, & retinendi peccata Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Et Matth. 16. 18. quę solueritis &c. sed sacerdos non potest hominem ligare, neque retinere peccata sic quòd illum culpabilem faciat obnoxiumque damnationis æternæ, ipsumq; gratia priuet: cum inuito etiam sacerdote peccator possit sua contritione iustificari. ergo neque per suam sententiam sacerdos potest illum à culpa, & ęterna damnatione soluere, uel liberare per primæ gratiæ collationem: sed solum talem indicare, & ex auctoritate ostendere potest.

Reprobatio dicta opinionis. Sed hæc opinio non est uera: & uidetur contra determinationem Concilii Florentini: & Tridentini sess. 3. sub Iulio. 3. cap. 3. & cap. 6. vt infra in quarta opin. patebit: cuius fundamenta sunt contra opinionem hanc: neque rationes supra positę pro ea valet, nā ad illas respōdetur.

Respon. ad primam pro batione. Ad primam respondeo, quòd solus Deus à se principaliter, & effectiue peccata dimittit, & gratiam confert per se, & per ministros, & per sacramenta: sacerdos autem ministerialiter tantum per sacramentum, tanquam per instrumentum diuinum ad hoc à Deo institutum, ex dono, & gratia, auctoritate, & operatione ipsius. Sicut dicitur Mar. 9. Nemo bonus nisi solus Deus, & solus sanctus, qui & facit mirabilia solus. psal. 71. uidelicet à se, & principaliter. Et tamen cum hoc stat id Matth. 24. Euge serue bone, &c. Et Leuit. 19. & 20. Sancti estote, quia sanctus sum. Et Ecclesi. 31. de viro iusto dicitur, quòd fecit mirabilia in uita sua. quia uidelicet quo ad hæc Deus ipse ministros suos & seruos, Deos per participationem facit, ut ait Hugo de sancto Victore libro secundo de sacramento parte decimaquarta cap. 8. Et Richar. de sancto Victore cap. duodecimo, de potestate ligandi, & soluendi, unde sicut sacerdos rectè ait, Ego te baptizo, ita & ego te absoluo à peccatis. qui & dicere posset ego remitto tibi peccata, ut ait beatus Thomas in opusculo vigesimosecundo, sed melius dicit ego te absoluo à peccatis: tum ut formæ consuetę ab ecclesia se coaptet, tum quia sententia iudicialis in foro iudicii sacramentalis potius significatur dicēdo ego te absoluo, quàm dicendo ego remitto tibi peccata. Ideo qui aliter uteretur peccaret contra ritum ecclesię temere agens, & curiosè. Et ad Ambros. August. & Bed. similiter respondeo, quòd ideo sacerdotibus non tribuunt potestatem dimittendi peccata, sed ministerium, atque iudicium, quia cum Deus potuisset illis communicare potestatem excellentię, quam habet humanitas Christi, ut etiā sine sacramento possent peccata dimittere: tamen solum dedit eis, ut hoc possent per sacramenta. Et nisi sic prędictę auctoritates, & alię similes intelligantur: certe per easdem cogeremur male negare hanc potestatem remittendi peccata fuisse etiam in humanitate Christi, quod absit.

Ad secundā. AD secundam probationem respōdeo, quòd stat aliquem non esse sufficienter pœnitentem, neque immediate dispositum ad gratiam sine sacramento: bene tamen cum sacramento. Et ita is ad susceptionem sacramenti accedit sufficienter pœnitens, & dignus absolutione sacramentali: per quam fiat sufficienter pœnitens, atque dispositus ad primam gratiam à Deo tādem obtinendam. Neque in hoc circa tales errat clauis sacerdotalis: neque à recto Dei iudicio discordat,

discordat, dum non indignos, sed dignos absolutione sacramentali sacerdos absoluit: simul etiam Deus gratiam conferens per sacramẽtum interius operatur efficitq; sufficienter pœnitentes, & absoluit. Et ad Gregor. homil. 26. Respondeo, quòd non intelligitur quòd sacerdotes in absoluendo ita sequantur diuinum arbitrium ut neminem absoluant, nisi quem crederent iam prius à Deo absolutum esse: cum oppositũ constat ex Matth. 16. quodcunque solueris &c. Et Ioan. 20. quorum remiseritis peccata &c. vbi secundum glos. sententiam Petri, & sacerdotis sequitur sentẽtia Dei. Sed intelligitur quòd sequatur arbitrium, id est uoluntatem & legem Dei illi se conformando, ne scilicet absoluant nisi dignos absolutione sacramentali, per quam gratiam obtineant inuisibiliter à Deo interius operante, ut dictum est. Et hi qui sic sufficienter pœnitentes, & ad absolutionem sacramẽtalem, licet non immediate ad gratiam, digni accedũt; iam secundum Sco. in 4. dist. 18. & Bonauent. distin. 17. art. 4. q. 5. à Deo visitantur, & quodammodo videlicet initiatiue uiuificantur, de quo latius infra quæstione secunda, in quarta opinione habetur.

Ad tertiam. Ad tertiam respondeo sicut ad secundam, & ad Greg. & Aug. ex Ioan. 11. iam dictum est secundum Scotum quòd ibi solum significatur ꝙ absolutio, & gratia sacramentalis nõ nisi aliquo modo licet imperfecte, & initiatiue prius viuificatis per aliqualẽ displicentiam, vt diximus conferenda est, cuius etiam rei signa sacerdos attendere debet, & procurare, ut pœnitens absolutione sacramentali, & fructuosa dignus sit. Vnde & in dicta Lazari solutione prius per Christum resuscitati tria significantur. primo secundũ glo. super Matth. 16. quodcunque solueris &c. quòd solus Christus à se, & auctoritate sua ut Deus est, & per potestatem excellentiæ sibi, ut homo est à Deo patre communicata, remittit peccata sine sacramento, mundat, & viuificat interius, & gratiam confert. Sacerdos autem non nisi ministeriali potestate à Christo data in sacramento, ut hoc etiam ait glos. Ioan. 11. Soluite & sinite abire. Secundo, secundum Thomam opusculo 22. ibi significatur quòd sacerdos non debet absoluere nisi dignum, aut dispositum ad absolutionem sacramentalem fructuosam, cui Deus cooperetur viuificando illum interius.

Tertio, secundum Sco. in 4. distin. 14. quęst. quarta, & Bonauen. & doctores communiter ibi significatur, quòd viuificatus etiã à Christo per gratiam à morte peccati, & à sepulchro reatus damnationis ęternę suscitatus, manet adhuc sacramentaliter absoluendus per sacerdotem virtute clauis à pœna fuerat per contritionem commutata: similiter, & à reliquiis aliis pœnalibus ex peccato relictis, puta à cęcitate intellectus, fragilitate uolũtatis, & prauarum inclinationum, & habituum vinculis, quę peccata, & vincula dicuntur. quę omnia per gratiam sacramentalem etiam perfecte cõtrito collatam in toto uel in parte utiq; soluuntur. secũdum Aug. supra, & Amb. lib. 1. de pœnitentia cap. 1. & Hugo. & Richar. de sancto Victore ubi infra in tertia opin. referuntur.

Ad quartam de leprosis Matth. 8. & Luc. 17. Respondeo, vt supra ad primum quòd solum ibi significatur quòd Deus solus à se, & principaliter mundat per gratiam: sacerdos autem ministerialiter per sacramentum. Similiter quòd non nisi aliquo modo per aliqualem pœnitentiam mundatis, & initialiter sanatis à Christo sacramentalis absolutio, & per eam gratia salusq; perfecta impendenda est, ut in responsione ad secundam & tertiam dictum est. Et hoc vult dicere Hieron. ubi supra, & nihil aliud. Primo enim significat quòd sicut sacerdotes veteris legis leprosum non auctoritatiue seu effectiue mũdabant: sic nec in lege noua ligant, uel soluunt à se, & principaliter. Est tamen differentia, quia etiam ministerialiter auctoritate Dei cooperantes per sacramentum idem efficiunt: in quo, & illos excellunt, sicut & nostra sacramenta nouæ legis in gratię collatione sacramenta ueteris legis excellunt. Secundo ibi Hieron. vult dicere, quòd sacerdotes non possunt pro uoluntate, & arbitrio suo quoscunque soluere, uel ligare, damnando innocentes, & soluendo in peccatis perseuerare volentes: sic enim clauis sacramentalis erraret, & nihil faceret contra iudicium, & legem Dei. cum quo stat quòd possunt, & debent soluere quos dignos absolutione sacramentali rationabiliter iudicauerint, quales sunt illi de quibus infra artic. secundo, opin. quarta habetur. Nam ex eo quòd glos. interl. Ioan. vigesimo, quorum remiseritis peccata, ait, id est quos duabus clauibus scientię, & potestatis dignos remissione iudicaueritis, constat secundum Adri. quòd intelligitur non solum de iudicio declarationis uerbalis, sed & de iudicio facti efficacis, quo sacerdos rationabiliter ex iudicio, & potestate absoluit. Verba nanque sacramentalia non solum significatiua, sed & efficaciter sunt operatiua remissionis peccatorum in pœnitente disposito.

Ad quintam respondeo dupliciter, primo ad minorem, quòd licet sacerdos non possit pœnitentem gratia priuare, & culpabilem facere, ut patet: tamen bene potest ipsum ligare, eiusque peccata retinere: dum iure ac rationabiliter non absoluit, sed ligatum, utpote indignum obnoxiumq; ęternæ damnationi relinquit. Falsum est etiam quòd iure ac rationabiliter inuito sacerdote non absoluente possit quis per solã cõtritionem iustificari. Nam nemo post baptis-

mum iustificatur, qui actu, uel uirtute uotum non habet confitendi dignus absolutiooe sacerdotali. Et ita si dignus est, eius peccata sacerdos rationabiliter retinere non potest: neque rationabtliter, sed irrationabiliter eo inuito pœnitens iustificatur. Si indignus est, iam eius peccata sacerdos rationabiliter retinet: neque ipso sacerdote sic rationabiliter inuito & peccata retineote peccator ille iustificabitur. Itaque remissio quæ fit in contritione depeodet à clauibus: immo fit uirtute clauium, sicut gratia quæ data fuit ante passiooem CHRISTI virtute ipsius.

Secundo respondeo, etiam si totum antecedens concedatur, negatur coosequentia secundum beatum Thom. opusc. 22. & Adria. de coofessione, & Medina item de cõfessione quęstio. 51. quia non eodem modo fit absolutio, & ligatio. Absolutio enim à culpa fit positiue, scilicet ministerialiter sacramentum impartiendo, & virtutem eius, & gratiam: ut sic pœnitens à Deo effectiue, & principaliter absoluatur per gratiam à peccatis. Ligatio autem siue retentio peccatorum fit negatiue, scilicet præsupposita causę cognitione non impendendo sacramentum, utpote indigno: sed illum in ligamine suæ culpæ, & peccatorum relinquendo: & ita per solam declarationem fieri potest: remissio autem proprie ooo oisi per collationem remissionis, & gratię.

Opin. 2. SECVNDA opinio est, quòd sacramentum hoc non quidem in actu tantum susceptum, sed in voto, seu proposito mentis habitum coofert primam gratiam, & remittit culpam, & pœnam æteroam adultis. In uoto autem dicitur haberi, id est in cootritione, in qua uirtualiter includitur propositum suscipiendi hoc sacramentum oportune, secundum præceptum Christi, & ecclesiæ. Et ita saluat hæc opinio quòd hoc sacramentum vere operatur remissionem peccatorum, quam eius forma significat, ego te absoluo, quòd etiam ex opere operato coofert primam gratiam & salutem: quia scilicet in voto id operatur, seu quatenus comprehendit cõtritionem veram, quę est pars eius: sine cuius sacramenti uoto post baptismum prima gratia non præstaretur quantumlibet contrito: quæ tamen daretur contrito sine aliorum sacramentorum voto, ex quo ad salutem necessaria non sunt. Ideo hoc sacramentum sicut, & baptismus, & oon alia dicuntur cooferre primam gratiam iustificantem.

Quòd autem ita sit, quòd scilicet non actu tantum, sed in voto, id est in cootritis hoc sacramentum id operetur, probatur dupliciter. primo quia quando actu suscipitur hoc sacramentum sine contritione non habetur gratia iustificans: cum contritione autem, iam virtute eius saltem natura præuie pręcessit gratia, atque remissio peccatorum: ergo prædictam remissionem, & gratię infusionem operatur hoc sacramcotum in voto. Secundo probatur idem: quia forma sacramentalis, ego te absoluo, semper habet eũdem sensum, neque variatur propter varietatem pœnitentum. dum autem iam iustificati absoluuotur, oon significat illos per eam vere tunc à culpa & pœna æterna absolui: quia tunc falsa esset. ergo neque per eam tunc vere à prædictis absoluuotur illi qui non habeot veram cõtritionem; aliàs prædicta forma variaretur, & ergo prędicta forma vera, & inuariabilis habet hunc sensum, quòd scilicet absolutio sacrameotalis in voto habet effectum absolutionis peccatorum quam significat. Et hoc idem tenet hæc opinio de baptismo ab adultis suscepto, quòd scilicet, non nisi in uoto, uel contritis coofert primã gratiam, quamuis hoc & oionia sacramenta in actu suscepta conferant augmentum gratiæ cõtritis seu dispositis ad eam. Hæc opinio fuit quorundam antiquorum, vt referuot, & reprobant eam Alexander. 4. par. quęst. 80. membr. 1. art. 1. & Bonauco. in 4. distin. 18. art. 2. q. 1. & postea eam tenuerunt Ocam, & Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. notabili. 2. in respõsione ad tertium argumentum, & in dist. 18. q. 1. & eius supplementum in 4. dist. 23. q. 2. ar. 2. latius & Maioris ead. distin. & quidam alii moderni. Sed neque hęc opinio uidetur uera propter quinq; primo quia hoc sacramentũ ex opere operato efficit remissionem peccatorum, quam significat eius forma, ego te absoluo à peccatis, sicut & ego te baptizo. sed hanc non præstat ex opere operato quando in voto tantum suscipitur, quia tunc virtute contritionis tantum: & per consequens ex opere tantum operãtis habetur prima gratia iustificans. tunc. n. nihil operatur sacerdos aut clauis, aut sacramentum noodum realiter existens. ergo quomodo realiter in actu suscipitur id efficit ex opere operato. Si dicatur quòd tũc etiã existit in uoto & in uoto operatur. Contra. quia sic potius operaretur idem in actu realiter existens, & applicatum, quàm inteotionaliter in voto uirtualiter tantũ existens. Quia omnis res maiorem virtutem habet in sua reali applicatione, & realiter existens, quàm intentionaliter, & in proposito duotaxat, secuodum Alexand. Bonauentu. &c. ubi supra. Secundo arguitur ad idem: quia uel sacerdos potest realiter remittere peccata, uel ooo: si oon, ergo frustra realiter est illi data potestas Ioan. 20. & Matth. 16. Si sic, quęro quando remittit natura, uel quando actualiter peccatorem sacramentaliter absoluit: & sic habeo intentum contra opinionem. vel in voto tantum, quando uidelicet peccator prius contritionem habuit: sed tunc sacerdos nihil sacramentaliter operatur: quia nec ipse, oec sacramentum realiter ęst: sed

Reprobatio opi. 2.

solius

est: sed solius contritionis virtute id totum fit ut dictum est, ergo non proprie sacerdos, neque realiter peccata dimittit, quod absit.

Tertio, quia si quando uerba sacramentalia proferuntur, peccata nō remittuntur, sed prius per hoc sacramentum in uoto remissa erant, ergo falsa est, tunc realiter & proprie illa forma sacramentalis, ego te absoluo, ubi significatur tunc de pręsenti fieri absolutionem à peccatis quādo profertur. Neque.n. ibi significatur absolutio à debito cōfitendi, sed à peccatis. Neq; ibi dicitur ego significo te absolutum à peccatis per absolutionem sacramētalem in voto susceptam, vt male ait opinio. Sic.n. forma sacramentalis realiter & proprie potius esset significatiua, quàm efficaciter operatiua remissionis peccatorū contra doctrinam ecclesiæ. Quarto, quia Ioan. 20. quorum remiseritis peccata, & Matth. 16. quodcunque solueris &c. secundū glos. ibidem sententiā sacerdotis sententia sequitur cœli, ubi apparet ꝙ sacerdos prius saltem natura absoluere debet, & deinde per sententiam Dei absolutiuam in cœlis approbari. Sed per sacramenta in uoto iam opposito modo realiter fit: nam Deus ibi per contritionem prius remittit, & postea sequitur remissio sacramentalis realiter applicata. ergo opinio falsa.

Quinto, quia dicere ꝙ quia sacramentum pœnitentię comprehendit contritionem, quæ est pars eius, virtute cuius confert primam gratiam, ideo dicitur conferre primam gratiam ex opere operato; hoc certe non stat. quia undecunque etiā si ab actuali sacramenti susceptione talis cōtritio, vel dispositio ad gratiam proueniat: iam non nisi uirtute cōtritionis ex opere operātis prima gratia cōferretur, ut supra probatum est. Item hoc dicere non potest hęc opinio de baptismo. quia non habet contritionem partem ipsius, ut sic uirtute eius habeat suum effectum collationis gratię. Et tamen opinio dicit idem esse iuditium de utroque sacramento. Adde quod Adrianus, & multi doctores dicunt, ꝙ si contritio habet virtutē iustificādi in lege gratię: id habet ante baptismū uirtute eius actu uel uirtute optati: post baptismum uero, uirtute sacramenti pœnitētiæ in actu, uel in uoto suscepti, & ut pars quædam ipsius est: & nō econtra, ut male dicere uidetur opinio.

Responsio ad primum. Ad rationes autem opinionis huius Respondeo ad primum negando ꝙ hoc sacramentum realiter susceptum sine contritione nō conferat gratiam: dico.n. ꝙ eam confert etiam probabiliter tantum cōtritus, ut infra q. 2. in 4. opi. habetur.

Ad secundum. Ad secundum respondeo, ꝙ sensus formę sacramentalis uerus & inuariatus est, ego confero tibi sacramentalem absolutionem habentem uirtutem absoluendi à peccatis quoad culpam & pœnam ęternam &c. Si eges, uel nisi huic effectui obiicem ponas, uel impedimētum. Et similem sensum habent omnes alię formę sacramentales baptismi, & extremę unctionis &c. etiamsi sanctificatis conferrentur, ut ait Alexan. 4. par. quæstio. 77. membro. 5. artic. 7. & Hugo de sancto Victore ubi supra, quòd formæ sacramentales non actum, uel euētum, sed virtutem suorum effectuum significant.

Opin. 3. Opinio tertia est, quòd licet per contritionem ante baptismum, & post eum ante absolutionem sacramentalem peccator iustificetur: at uero nunquam liberabitur à reatu damnationis æternæ ante baptismum, neque post eum ante sacramentalem absolutionem, nisi cum in articulo mortis locus nō est horum sacramentorum susceptioni. Et hæc opinio dicit, & supponit alia duo. primum quòd stat hominem in gratia simul, & in reatu ad pœnā æternam esse: sicut olim sancti patres in limbo erant in gratia, seu charitate, & in reatu æternæ pœnæ damnati: à qua non nisi per mortem Christi liberari potuerunt. Et quo ad hæc opinio est singularis. Secundo dicit, ꝙ per contritionem Deus solus per se dat gratiam seu charitatem remittitq; culpam mortalem & tollit quicquid est iniquitatis & impietatis, id est, iniuriæ, & offensæ in peccatis, & absoluit à debito quod Richar. de sancto Victore, ubi infra uocat debitum captiuitatis, & seruitutis peccati. Sacerdos autem, & sacramentum nullo modo habet potestatem, vel virtutem ad hæc, in quo concordat prima opinio Magistri, & aliorum; sed solum ad remittendum in parte pœnas temporales debitas pro peccatis: & ad absoluendum à debito quod hęc opinio appellat expiationis: & ad remittendum pœnam æternam, & commutandum illam in temporalem: ac perinde ad absoluendum à debito damnationis, vt Richardus appellat. quæ quidem communiter fieri non creduntur sine gratiæ infusione. & quoad hoc secundum dictum hæc opinio etiam singularis est.

Hanc opin. tenet Hugo de sancto Victore libr. 2. de sacramentis parte decimaquarta, cap. octauo. & Richar. de sancto Victore parte prima, tractatu de potestate ligandi, & absoluendi cap. duodecimo, quam & videtur probare Alexander quarta parte, quæstio. 79. membro tertio, articu. secundo. & eam referunt magister in quarta distinct. decimaoctaua, & Bonauent. eadem distinct. articul. secundo, quæst. prima, & eam reprobat vt insufficientem, & similiter Adrianus in 4. de clauibus. quæst. 2. refert, sed neque probat, neque reprobat. Et tandem clarissimus doctor Medina magister meus de confessione quęst. quinquagesima-prima, hanc opinionem tenet, sed cum moderamine, & limitatione, quòd scilicet intelli-

gatur de pœna æterna damni, non sensus, quam ipse appellat exulationem æternam à regno cœlorum: sicut post remissam culpam patres cum gratia in limbo exulabāt à regno cœlorum quousque per CHRISTVM illis apertum fuit. Sic dicit de pœnitente, cui per contritionē Deus solus, non sacerdos neque sacramētum, confert primam gratiam culpamq; remittit, & pœnam sensus æternam. manet tamen damnatus exilio à gloria quousque per sacerdotalem absolutionem ei rite confitenti regnum cœlorum aperiatur. Itaque eo ipso quo peccator de peccatis suis uere confitetur redit in gratiam: & est absolute ordinatus ad gloriam secundum præsentem iustitiā, ita quòd si in tali statu gratiæ in quo est decederet, finaliter gloriam haberet: cum quo stat quòd etiam secundum præsentem iustitiam sit etiam conditionaliter ordinatus ad pœnam damni æternam, seu ad exiliū æternum à gloria, si videlicet per eū stet quo minus à sacerdote confessus absoluatur. Nam si per eum non stat vtique id non exigit Deus, sed supplet misericorditer secundum omnes opiniones. Hanc enim confessionem specialiter in lege gratiæ exigit Deus in peccati satisfactionem, & ut hoc onus sit leue confert gratiam in sacramento. Et potestatem contulit sacerdotibus per sacramentum non solum ad absolutionem à tali vinculo seu exilio gloriæ supra dicto: sed & à debito pœnarum temporalium in toto vel in parte, secundum dispositionem pœnitentis. & ideo sacerdos dicitur habere clauem regni cœlorum: quam exercet dum absoluit à peccatis, i. à vinculo pœnæ exilii prædicti, aliarumq; pœnarum temporalium, vt dictum est. Ideo & sacramentum pœnitentiæ dicitur secunda tabula post naufragium.

Et cum hac opinione sic intellecta videntur cohærere auctoritates dicentes q̄ solus Deus remittit culpam siue peccata: & maculā obdurationemq; peccati per gratiam tollit: & reatū æternæ pœnæ remittit, i. pœnæ sensus æternæ, ut ait prima opinio. Cohærent etiam auctoritates & opiniones dicentes quòd sacerdos per sacramentum uere aperit cœlum, & peccata remittit, cum absoluit, s. à vinculo exilii relegationis æternę iam dicto. Et cum hac opin. sic declarata concordare videntur licet non expresse Richar. & Alex. & alii ubi supra. Sed vt ipse doctor Medina per me postea singulariter requisitus dixit, hæc eius opinio differt à supradicta Hugonis & Richardi opinione etiam in hoc, quòd secundum opinionem illorū quando per peccatorē stat quo minus per sacerdotem absoluatur, & sic decedit à vita, etiam si prius fuerit contritus punietur æternaliter non solum pœna damni, sed etiam sensus, etiā pro illis de quibus erat contritus. Secundum tamen hāc moderationē seu opinionem doctoris Medina, punietur solum pro commissis quę noluit confiteri, pœna tantum damni, si de illis fuerat prius contritus: punietur autem etiam pœna sensus pro illo peccato tantum quo noluit confiteri: quia nullo modo remissum est. Et huc tendit quod communiter dicitur, quòd peccata semel dimissa redeunt in recidiuante, s. quoad pœnā damni, & non solum per modum circunstantiæ. Probatur hæc opinio sic limitata, & declarata quoad utrunque pūctum, in quo differt ab aliis. quia id Ioan. 20. quorum remiseritis peccata &c. vbi significatur præcedere sententiam sacerdotis, & subsequi absolutionem Dei in cœlis, non potest intelligi de absolutione tantum ostensiua seu declaratiua: sed de efficaciter operatiua, ut supra in reprobatione secundæ opi. & infra q. 2. in 4. opi. habetur. Nec de absolutione à peccatis quoad reatum pœnæ sensus æternæ annexum ipsi culpæ; quia hoc ad solum Deum pertinet, ut patet ex auctoritatibus primæ opi. suprapositæ. Neque de absolutione à peccatis quoad pœnam tantum temporalem: ex quo ad eius remissionem non est necesse peccata confiteri secundum omnes doctores: cum hic, & in purgatorio solui possit, ergo à sufficiente diuisione restat, vt de absolutione à peccatis quoad vinculum relegationis æternæ à regno cœlorum, quæ stat cum statu gratiæ ut dictum est, intelligatur. Sed salua debita reuerentia Magistri mei supradicti hæc opinio nec in se, nec in fundamento videtur stare, neq; à doctoribus cōiter approbatur. Nam contra utrunque ubi dicitur q̄ cum statu gratiæ post remissionem culpæ per contritionem manet reatus pœnæ æternæ relegationis à gloria, ut olim erat in limbo. Arguitur tripliciter, primo quia nulla auctoritate scripturæ uel ecclesiæ diffinitione, aut sufficiente ratione id probatur, sed potius oppositū. quia in peccatoribus adultis hęc tria nūc & semper sunt, & fuerunt annexa, s. culpa mortalis, reatus ęternę pœnę sensus & damni, & reatus relegationis ęternę à regno gloriæ. Nam talis æterna relegatio à gloria reducitur ad æternam pœnam damni, ut patet. exulatio autem temporalis à gloria qualis de lege fuit in istis patribus olim in limbo vsque ad mortem CHRISTI, & nunc est in sanctis uiris purgatorii, & uitæ huius, non facit ad rem. Quare falsum est quòd in illis erat exulatio æterna de lege ut nos loquimur, ergo remisso altero istorum trium per cōtritionem, uel per sacramentum iam simul semper & ubique, alia duo de lege necessario annexa, & inseparabilia remittuntur. Et id maxime est uerum in lege gratię quando per CHRISTVM ianua regni cœlorum aperta est. Neque enim dabitur instantia in uiuis, uel in defunctis ali-

quo

quo modo. Secũdo arguitur, quia modo ista tria sint aliàs separabilia, modo non: quòd tamen quoad remissionem sint inseparabilia de lege probatur per Aug. in psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates. vbi ait. remitti peccata est ea ad pœnam ęternã non imputari. Nunc autem prędicta ęterna exulatio siue reatus ad eam est ęterna pœna damni, uel ad eam reducibilis, ut constat. ergo cum Aug. nihil excipiat: sequitur quòd qua ratione vna pœna ęterna remittitur, eadem & omnes aliæ pœnę ęternę, & ęterna exulatio cum ipsa culpa per contritionem, uel per sacramentum remittuntur. non ergo remissa culpa per contritionem manet exulatio uel aliqua ęterna pœna damni per sacerdotem in sacramento remittenda. Quod etiam confirmatur, quia olim ante legem gratię per contritionem, non solum culpa, sed etiam omnis ęterna pœna sensus, & damni, & ęterna exulatio à gloria remittebatur. Quòd inde patet, quia iustificati solum ad pœnam temporalem, & ad limbum sanctorum, vbi de lege relegatio erat duntaxat temporalis usque ad mortem CHRISTI, destinabatur ut supra dictum est. ergo etiam nunc contritio eandem & non minorem, immo maiorem uirtutem habet in lege gratię. Nam ante institutionem sacramenti confessionis habetur Matth. 3. pœnitentiã agite, appropinquabit regnum cœlorum. Et à diebus Ioannis Baptistę, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenter rapiunt illud: quia uidelicet iam incipiebat regnum cœlorum per CHRISTVM aperiri. Vbi & sine ulla differentia pœnarum ęternarum Ireneus li. 3. contra hęre. c. 35. ait, pœnitentibus largitur Deus benedictionem suam. Et in Concilio Lateranẽn. absolute diffinitum est, & ca. firmiter. de sum. tri. & fide catho. habetur. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit per verã pœnitentiam potest semper reparari. Et doctores communiter dicunt uirtutem cõtritionis nunc & semper pœnitentem saltem ad eundem statum gratię, & ius ad gloriam omnino restituere, in quo erat ante peccatum, secũdum Ezech. 18. Quoties ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. Tertio ad idem, quia si ex eo quòd dictum est, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, recte colligitur etiam secundum hãc opinionem, ꝙ sacerdotes possunt remittere pœnam ęternam dãni, aut exulationem ęternam à regno cœlorum, ergo eadem ratione ex scripturis ipsis, uel aliis similiter dicentibus Deum remittere peccata pœnitẽtibus colligi debet, quòd Deus illis peccata remittit, non solum quoad culpam, sed et quo ad omnem pœnam & exulationem ęternã. Neque. n. fauorabilius debet sacra scriptura pro sacerdotum quàm pro Dei auctoritate, seu potestate exponi. Et hę tres rationes supradictę procedunt tam contra pręfatam opinionem sine limitatione, quàm cum limitatione seu modificatione clarissimi doctoris Medina intellectam. Nam si sine dicta limitatione accipiatur, multa inconueniẽtia alia sequuntur ex ea, puta ꝙ quis sit in gratia, & filius Dei habens ius ad gloriam, simul & reus pœnę ęternę filiusq; gehennę, & perditionis uti Dei inimicus. Neque ratio supra adducta pro illa opinione quicquam ualet, quatenus dicit quòd id Ioan. 20. quorum remiseritis peccata &c. non potest intelligi de remissione quoad culpam & pœnam ęternam. quod reprobatum est supra contra primam opin. & amplius patebit id esse falsum in 4. opin. sequente. Sed neque dictę opinioni suffragatur Aug. dicens quòd non potest quis à peccato iustificari nisi confessus fuerit ante peccatum. Et Beda super Iacobi. 5. dicens, sine confessione nequeunt peccata dimitti. Nam hi omnes & alii doctores similiter loquentes solum ostendunt pręceptum confessionis, & necessitatem eius actu uel uirtute. Alioqui similiter inde probaretur pœnitentem per contritionem ueram non posse iustificari sine confessione actuali, neque gratiam habere, quod omnino falsum est. *Responsio ad rationes huius opin.*

OPINIO quarta & vltima, in qua stãdum est, tenet quòd hoc sacramentum pœnitentię instrumẽtaliter, & sacerdos ministerialiter cõfert primam gratiam & salutem: & remittit peccata quoad culpam, & pœnam ęternam quãcunque: idq; ex dono, & gratia, & auctoritate, & operatione diuina, modo attingat uirtute diuina productionem gratię modo non, de quo nil nunc differimus. Ita quòd peccator aliqualiter attritus, de quo in secunda quęstione sequenti dicetur, uirtute sacramenti fit uere contritus, & iustificatus, de iniusto, & de inimico amicus & gratus filius Dei, & hęres glorię. *Opinio 4.*

Quod probatur quadrupliciter. 1. quia Ioã. 20. quorum remiseritis peccata &c. sacerdotes in sacramento proprie & uere peccata remittere possunt: & non fit differentia quoad culpam, uel pœnam hanc uel illam, ergo quoad hæc omnia, & per consequens non nisi per collationem primæ gratię iustificantis. Probatur antecedẽs. Quia proprie remittere debitum nõ est solum declarare esse remissum, sed uere & proprie remittere. ergo similiter id fit dum Ioan. 20. Concessum est sacerdotibus à CHRISTO remittere peccata. Item quia ibi satis indicatur non esse prius in cœlo quàm à sacerdote in terra uere soluenda aut remittenda peccata, aut saltẽ aliquando uere soluenda, aut remittenda esse in cœlo, quia à sacerdote vere soluerentur, & remitterentur in terra. Nam si nunquam hoc futurum erat: potius dicẽdum fuisset quorum remiseritis

misseritis remissa uel soluta iam fuerũt. Neque satis intelligi potest quomodo sacerdotibus assistere ualeamus hanc potestatẽ retinendi peccata: si nunquã peccata retinentúr a Deo quia retinentur, i. quia nõ absoluuntur a sacerdote, Nam si nunquam sic possunt sacerdotes absolue re a peccatis ut primam gratiam conferant, faciantq; adeo non retineri peccata, quæ ante ipsorum absolutionem retinebantur: non igitur habent potestatem retinendi peccata. Sicut rector ciuitatis non haberet potestatem retinẽdi aliquos reos in carcere ut illos inde soluendi: si nunquam posset quemquam eorum à carcere eripere, nisi ipsi potius compediti etiã eo inuito inde se possent liberare. Ita neque sacerdos recte diceretur clauem absolutionis & regni cælorum habere: si nemini posset illud aperire: sed peccator potius per suam contritionẽ præfatam clauem haberet. Et confirmatur, quia sicut ex illis uerbis Apoc. 3. qui habet clauem Dauid qui aperit & nemo claudit, arguitur potestas Christi ad uere & proprie soluenda peccata quoad culpam & pœnam æternam, Ita similiter ex Math. 16. Quodcũq; solueris super terram &c. & Ioan. 20. quorum remiseritis peccata &c. arguitur potestas ministerialis sacerdotum ad uere peccata remittendum & ligandum quo ad omnia prædicta. Nam & ideo Christus præmisit Ioa. 20. Accipite spiritum sanctum, & sicut misit me pater, i. qua potestate & ad eundem finem: ita ego mitto uos & cõstituo uos pro me ad peccata per sacramentum quod nunc instituo uere remittendum. Ad solum namque declarandum peccata esse a Deo remissa certe parum necessaria erat spiritus sancti donatio atque potestas. Neque ualent euasiones & glossæ prædictarum auctoritatum quæ infra in corolariis in fine huius opin. refutantur. Secundo principaliter probatur opi. quia sacramentum pœnitentiæ est secunda tabula post naufragium secundum Hiero. super Esa. 3. & epistola prima de uirginitate ad Demetriadem, & habetur de pœnitẽtia dist. 1. ca. secunda tabula. Et Tertulianum lib. de pœnitentia, & Cyprianum, & Bonaue. Tho. 3. par. q. 84. art. 6. & alios doctores communiter. Et non solum id dicitur de pœnitentia uirtute, sed potius de sacramento, ut ait concilium Tridẽtinum sess. 6. c. 14. quòd Christiani hominis pœnitentia, quam secundam tabulam post naufragium sancti patres appellauerunt, continet non solum cessationem à peccatis & eorum detestationem, sed & sacramentalem eorum confessionem & satisfactionem. Hæc ibi. Et etiã medicina contra peccata post baptismum, qui prima tabula nuncupatur, uiuificans mortuos secundum communiter doctores infra allegatos, ergo sicut baptismus actu susceptus uere liberat à morte peccati ex opere operato conferens primam gratiam iustificantem etiam adultis, qui sine illo periclitarentur, nec illam haberent: ita & pœnitentiæ sacramentum. Neque enim minus aperta sunt priuilegia clauium ad remittendu peccata actualia, quàm baptismi ad originale simul & actuale remittendũ. Alio qui non esset secunda tabula post naufragium & medicina salutaris autuiuificans mortuos, secũdum c. presbiter. & c. agnouimus. 26. q. 6. si non nisi iam uiuis aut sanis ad uitam prodest & salutem. Nam si hac via sacramenti pœnitentiæ peccator non redit in gratiam iustificãtem: certe per eam non esset nunc quam ante legem gratiæ facilior facta uia salutis, cuius tamen oppositum communiter dicunt doctores.

Tertio probatur opinio, quia in c. presbiter. 26. q. 6. habetur quòd presbiter denegans pœnitentiam, i. absolutionem morientibus, reus erit animarum. Et statim in c. agnouimus. ea. q. de presbitero negante morientibus absolutionem petentibus dicitur, quid aliud est nisi morienti mortem addere, eiusq; animam sua crudelitate ne absoluta esse possit occidere? ergo inde uidetur quòd absolutio sacramentalis in casu uitam præstaret ijs qui moriuntur, alioqui ea denegata non daretur causa condemnationis ipsis morientibus. Neque ad hoc valet primo dicere quòd ibi loquitur textus de absolutione ab excommunicatione, de qua tota illa. 6. questio procedit. Nam occasione absolutionis ab excommunicatione ibi principaliter intente, etiam de absolutione à peccatis sacramentali interim agitur expresse, ut patet quia ibidem in c. agnouimus, dicitur: cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio. vbi constat quòd de pœnitentia quæ in sacramento hoc fit, textus dicit, quòd cui illa uel absolutio à peccatis non negatur ab ecclesia in illo articulo mortis, non debet etiam negari reconciliatio, i. absolutio ab excommunicatione. Sic namque sæpe contingit occasione unius materiæ interim agi de alia illi annexa. Neque secundo valet dicere ut dicit clarissimus doctor Medina de confessione q. 52. quòd id ideo dicitur in dicto textu de negante absolutionem à peccatis: quia uidelicet occasionaliter est causa damnationis & mortis æternę, dum ex negatione absolutionis sacerdos dat causam desperationis infirmo, maxime si probabiliter crediतur propter hoc quasi desperatus obiturus, qui absolutus valde confortaretur & uiuificaretur contra dæmonum tentationes ad salutem. Et quòd hæc glossa non valeat inde patet, quia id non significatur in textu, sed quòd sacerdotis crudelitas stat in hoc, quòd negatio absolutionis sacramentalis est occidere animam infirmi moriturі ne possit esse absoluta, s. a Deo per

gratiam.

gratiam. Et ibidem in c. agnouimus, sequitur. Salutem ergo hominum adimit qui tẽpore mortis ei denegat pœnitentiam, i. sacramentalem absolutionem. Nam per negationem absolutionis ab excommunicatione duntaxat, quæ & pœnitentia non dicitur, utique non tollitur salus pœnitentis. Quarto principaliter probatur opinio per auctoritates doctorum, quia gloss. Matth. 16. & Aug. contra quinque hæreses dicit quòd ecclesia põt oĩa peccata dimittere, quia ei datæ sunt claues regni cœlorum. Et idem lib. 2. de adulte. coniug. c. 9. & c. fi. de pœn. dist. 1. habetur in fine, Deus salutis & sanctitatis auctor atque largitor plerumque præbet hanc suæ pœnitentię medicinam inuisibili administratione, plerumque medicorum operatione. Item Chris. lib. 3. dialogorum ait. Hæc est excellentia euangelij sacerdotum supra sacerdotes ueteris legis, quòd illi lepram ostendebant corporalem esse mundatam: hi uero spiritualem probant simul & mundant. Et idem homilia 85. super id Ioa. 20. Quorum remiseritis peccata &c. ait. Non erraret quispiam si tunc eos potestatem quandã & gratiam spiritualem accepisse diceret: non tãtum ut mortuos suscitarent & uirtutem ostenderent: sed ut peccata dimitterent: differentes enim sunt gratiæ spiritus. Item in 6. tomo suorũ operum tractatu de dignitate sacerdotali lib. 3. c. 6. ait sacerdotes legis gratiæ non corporis lepram ut illi ueteris legis: sed immundiciam mẽtium non ex parte probandi sed omnifariam mũdandi obtinent potestatem, & indulgendi peccata. Item Ambr. lib. de pœnitentia c. 7. contra Nouatianos ait. Cur baptizatis si per hominem peccata dimitti non licet? vtique in baptismo remissio peccatorum est. Quid interest utrum per pœnitẽtiam an per lauacrum hoc ius sibi datum vendicent sacerdotes? Nonne Dei nomen vtrobique operatur? Et ad idem est Hilarius super Matth. 16. quodcuoq; solueris &c. & Theophi. ibidem ait. quòd diuinam auctoritatem sacerdotes habent ad soluenda peccata: & honorandi sunt ut Deus, etiam si mali sint: quia donorum diuinorum ministri sunt: & per eos gratia operatur. Ad idem est Cyrillus lib. 12. super Ioa. c. 56. dicens. Cùm sacerdotes peccata remittunt aut detinent; spiritus qui habitat in eis per eos id facit. Et Bern. serm. 1. beati Petri & Pauli ait. Quid illo potentius qui claues regni cœlorũ tam singulariter accepit ut præcedat sententia Petri sentẽtiam cœli. Et tandẽ concilium Florentinum sub Eugenio. 4. ait. Sacerdotes uere absoluere & sacramentum pœnitentiæ esse peccatorum remissionem. Et in cõcilio Tridentino sess. 3. sub Iulio 3. c. 3. habetur quòd effectus huius sacramẽti quantum ad eius vim & efficaciam pertinet, recõciliatio est cum Deo. Et inferius c. 6. habetur. Hoc concilium docet sacerdotes tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere: eosque habere non solum ministeriũ annunciandi euangelium vel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus iudicialis & ab ipso velut a iudice sententia pronunciatur. Hæc ibi. Corolarie sequitur ex dictis primo quòd forma sacramẽtalis non solum est ostensiua uel significatiua remissionis peccatorum, sed etiã efficaciter operatiua. *Corolarium primum.* Neque valet glossa seu potius euasio dicens, ego te absoluo, i. absolutum significo iudicialiter vel ostendo. Quod quadrupliciter probatur. tum primo quia secundum glo. Matth. 16. sententia cœli sequitur sententiam sacerdotis, i. eam approbat, ergo eam præsupponit uere absolutiuam vel ligatiuam latam esse. Tum secundo quia quæro a quo & cui ostenditur absolutus? à Deo vel ab ecclesia? Non ab ecclesia: cum per opinantem oppositum non fuerit ante absolutus ab ea. Non etiam à Deo: quia tunc sensus esset, quæ ostenditis à me esse remissa vel absoluta, ego quoque soluam siue remittam, & ecõuerso, iste autem sensus est absurdus. Nã si remissio per Deum facta pręcedit remissionem seu sententiam sacerdotis, ergo nihil facit ad remissionem peccatorũ, quòd sacerdos postea ostendat illum esse absolutum à Deo vel non.

Item neque Deo id ostenditur, ut constat; neque ipsismet pœnitentibus aut sacerdotibus ipsis aut ecclesiæ, sacerdotes ostendunt peccatores esse absolutos. Quia ipsi pœnitẽtes possunt de sua iustificatione & nos de illorum absolutione seu etiam iustificatione ambigere: cùm ex fide certo scire non possimus quod nullus intercesserit obex, aut quòd sufficiens fuerit dispositio pœnitentis cum sacramento ad fructum absolutionis uel gratiam sacramentalem obtinendam. Secretissimus etiam est forus sacramentalis: neque in iudicium ecclesiæ exterius deferri possunt quæ inter pœnitentem & sacerdotem aguntur. Igitur non sine periculo falsitatis manifeste possunt dici hæc verba, ego te absoluo, i. absolutum à peccatis ostendo, ut probatum est.

Tum tertio quia similiter peccata quoad pœnam temporalem mortalium & venialium iam quoad culpam remissorum sacerdos in sacramẽto nõ vere remitteret sed ostenderat esse remissa: sicut & quoad culpam & pœnam æternam, id quod omnes doctores cuiuscunque opinionis constanter negant, ergo eodem modo vere ibi uirtute sacramenti remittitur culpa & pœna tẽporalis & æterna, & non ostenditur solum esse remissa, cum ibi nulla fiat differentia. Tum demũ quarto idem patet: quia talem sensum, ego te absoluo, i. significo te absolutum irrident cõmuniter doctores, presertim Richardus de sancto Victore par. 1. de absolutione sacramentali c. 12. Et Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacra-

mentis

mentis par.1 4.c.8.& glo.Matth.16. Quodcunq; solueris &c. Et doctores supra allegati.in 4. pro batione.

Corolarium secundum. Secundo corolarie sequitur ex dictis quòd nõ valet alia glossa vel potius euasio dicens quòd prædicta potestas remittendi peccata intelligitur solum quo ad pœnam temporalem & reliquias peccatorum: cum ibi supra dicatur potestas ad mortuos suscitandum, & animæ sordes lepramq; mundandum, & à culpa iustificandum, & à peccatis absolute sine vlla restrictione: sicut & baptismus mũdat à peccatis quo ad culpam & pœnam.

Corolarium tertium. Tertio corolarie sequitur quòd non valet alia glossa, saltem non sufficit dicere quòd ideo dicitur in hoc sacramento peccata remitti, quia in sacramento confertur gratia, per quam magis peccata remittuntur, & culpa expellitur, vt de sacramentis omnibus in generali in 3.par. q.62. art.2.& de sacramento confirmationis specialiter ait beatus Tho.& communiter doctores. Nã similiter diceremus per omnia sacramẽta in quibus gratia confertur æque peccata remitti atq; per sacramentum pœnitentiæ, licet per hoc magis quàm per alia. Neque dare gratiam solum est idem quod eam augere, sed est gratũ & amicum de non grato facere Deo.

Corolarium quartum. Quarto corolarie sequitur quòd nõ valet alia glossa vel euasio dicens quòd quo ad ecclesiam solum fit prædicta culpæ remissio in hoc sacramento. Nam licet fiat quo ad ecclesiam secundum Aug. in enchiridio c. 62. præcipue tamen fit etiam coram Deo, ut significatur manifeste Ioa. 20. quorum remiseritis peccata remittuntur eis, s. à me secundum glossam & doctores cõmuniter ibi. Et Matth.16. quodcunque solueris super terram erit solutum & in cœlo.

Responsio autẽ ad opposita argumenta, patet ex Responsione ad motiua opinionum præcedẽtium, vt latius supra posita sunt. Hanc quartam opinionem tenẽt communiter doctores in 4.dist.18. & signanter beatus Tho.dist.17.q.14. & 18.& dist.18.q.3.& dist.23.q.2.& 3.parte sũ. q.83.art.3.& q.86.art.1.& 6.& in opusculo. 22. & in 4.quodlibeto art.10. Et Alexander Alensis 4.par.q.60.membro primo art.3. & latius q. 77.membro 5.art.7. licet propter difficultatem materiæ videatur variare, dum alibi videtur cũ 1.& 3. opinione tenere vbi supra allegatus est, sed sano modo intellectus sibi constat. Similiter & Bonauentura in 4.distin.17.articulo 4. q.3. & art.2.q.4. Quamuis distin.18.art.1. etiam videatur cum prima opinione Magistri. Item Richardus in 4.distin.17.art.2.q.8.& distin.18.art. 2.q.1. Item Scotus distin.14.q.4. & distin. 18. q.2. Item Durandus distin.18.& 17.q. 13. Et Palud.& Capreolus distin.17.q.2. Et Gerson alphab.34.lib.3. Et Abulen. Matth.16. q.76.& Leuit.1.q.16.Item Adrianus de clauibus.q.2. quamuis in 5.quodlibeto art. 3. aliqualiter dissonare videatur, sed vere non dissonat. Item Caietanus in 2.quodlibeto q.12.quæsito 2. de confessione. Et Vega de iustificatione lib.9. c.14. 15. Et Soto in 4.distin.18.q.3.art.1.& tandem omnes fere, vt ipse etiã Gabriel qui tenet oppositum in 4.distin.14.q.2.notabili.2.confitetur.

QVAESTIO II.

Qualis dispositio aut displicentia peccati requiratur & sufficiat cum hoc sacramento ad primam gratiam iustificantem.

RESPONDEO quòd in hoc sunt quatuor opiniones. quarum prima tenet quòd est necessaria vera contritio, quam opi. tenet Ocam & Gabriel in 4.distin.14.& omnes doctores tenentes tres priores opiniones in articulo præcedente, quia hæc opinio sequitur ex ipsarum fundamentis: sed quia illa corruunt ut ibi visum est: ideo & hęc opinio ibi superædificata stare nõ potest, nisi vt infra in 4. opinio. recte intelligatur sicut & recte intelligenda est. *Opinio prima.*

OPINIO secũda Scoti in 4. dist.14.q.1.& 4. & sequaciũ est, quòd displicentia de peccatis omnibus propter Deum cum proposito cauẽdi in futurum si non est sufficienter intensa aut cõtinuata quantum requiritur secundum Dei legẽ aut voluntatem, sufficit cũ sacramento confessionis ad primam gratiam iustificantem: quæ tamen sine sacramento non sufficeret, & talis dicitur attritio quæ virtute sacramenti fit contritio: & non alia. Et ita secundum hanc opinionem attritio dupliciter differt à contritione. primo intrinsece penes intensionem & remissionẽ, ut s. remissus dolor voluntatis vel non sufficienter continuatus, & per consequens per se non sufficiens dispositio ad gratiam fit attritio: intensus vero aut sufficienter continuatus & per se sufficiens ad gratiam de lege fit contritio. Secũdo modo differt extrinseca denominatione, ut s. attritio fit omnis dolor non informatus gratia: contritio vero iam gratia formatus. Vnde idẽ dolor prius est attritio, & accedente sacramento per gratiam ibi collatam fit contritio. *Opinio secunda.*

Vbi nota quòd decipiũtur Gabriel in 4. dist. 14.q.2.notabili.2.& Alman.ea.dist.q.4.& Adri. in 5.quodlibeto art.3.in Responsione ad secũdũ argumentum principale.& Siluestrina titu.confessio.1.q.21.& Summa Angelica confessio.1.§. 27.& confessio.2.§.1.& Summa Rossella cõfessio.1.§.4. & quidam alii putãtes Scotũ vbi supra sensisse nullo dolore de peccatis habito, dummodo non sit ad peccatum aliquis actualis affectus seu complacentia, fit vero animus ad suscipiendum sacramentum baptismi vel confessionis

nis in remissionem peccatorum, talem peccatorem virtute sacramenti primam gratiam suscipere iustificantem & salutem. Sed quòd non ita senserit Scotus inde constat, quòd vbi supra distin.14.q.4. seipsum explicat expresse dicens quod requiritur & sufficit cum hoc sacramento displicentia saltem, aliàs de se insufficiens quæ supra dicta est. Et in distin.4.q.5. agens de baptismo idem dicit expressius. Et ad idem est in primo distin.43.q.1. Et in 3. dist.19. q. 1. & 2. Itaque Scotus ponit duo remedia peccatorum: primum sine sacramento: & hoc est per veram contritionem: quæ secundum eum est dolor propter Deū sufficienter intensus vel continuatus: alterum cum sacramento: & est per attritionem: quæ secundum eum est dolor etiam si sit propter Deū, nō tamen sufficienter intensus vel continuatus. Et de hoc loquitur in 4. distin.14.q.1. vt supra dictum est. Vt etiam Vega de iustificatione lib. 9.c.15.& lib.13.c.23.24. late prosequitur & aliqualiter Soto de natura & gratia lib.2.c.15.

Et hæc opinio præsupponit vt fundamentum, quòd ad veram cōtritionem quæ de lege sit sufficiens dispositio ad primam gratiam iustificantem, est necessarium quòd sit displicētia omniū peccatorum propter Deum, sufficienter intensa in certo gradu à Deo determinato: dicit tamen quòd defectum huius intēsionis potest supplere temporis continuatio. Et quidem quo ad intensionem requisitam idem cum Scoto prima facie tenere videntur Alexander Alensis 4. par. q.68. membro 1. art.2.& 3. Et Bonau. in 4. dist. 16. art.4.q.1.& dist.17. art.2.q.2. Et Richardus dist.17. art.1.q.5. Et beatus Tho. in 4. dist.43.q.2. art.3. simul cum dictis ab eo in secunda secundæ q.24. art.6. Et in 4. distin.17. art.3. Et Palude in 4. dist.17.q.7.q.8. Et Adrianus de pœnitentia & in 5. quodlib. art.3. nisi forte vt ait Vega de iustificatione lib.13.c.25. hi doctores dicentes requiri dolorem maximum intensiue intelligāt appreciatiue actu vel virtute, aut super omnia, vt alij doctores communiter dicunt, quod tunc fit quando ita displicet homini peccasse vt nulla ratione velit consensisse aut de cetero consentire peccato, idq; propter Deum, quod & ego credo sic illos intellexisse. Et quo ad continuationem supplentem defectum intēsionis tenet Scotus in 4. dist.14.q.2. art.2.&q.3. art.1.& latius q.4. Et Richardus vbi supra: licet Almayn in 4. distin.14.q.2. dicat quòd id non clare dicit Scotus, sed quòd ex eius dictis elicitur. Sed hæc opinio prædicta quo ad intensionem requisitam probatur dupliciter. primo quia secundum rectam rationem, & Deut.20. pro mensura delicti erit & plagarum modus, quod secundum glossam & Gregorium intelligitur quo ad satisfactionem pro delicto, & non est maior ratio de satisfactione quo ad pœnam, quàm quo ad culpam: ex quo vtrobique est iustitia cum misericordia. ergo sicut ad satisfactionem pro delicto quo ad pœnā requiritur intensior pœna pro grauiore seu maiore peccato: ita etiam quo ad culpam intensior contritio: & per consequens de quolibet mortali requiritur aliqua intensa contritio in certo gradu soli Deo cognito & statuto: ita quòd minor non sufficit. Secundo probatur idē per Aug. vt habetur de pœn. dist.3.c. sunt plures. Et sermone.11. ad fratres in eremo. & sermone 7. ad eosdem. & sermone 7. de tempore. Et Ambro. lib.2. de pœnitentia. c.10. Et Cypria. sermone.5. de lapsis: dicentem. quàm magna deliquimus tā granditer defleamus. alto vulneri diligens & lōga medicina non desit. pœnitentia minor crimine non sit &c. Et Chrisost. lib.2. de compunctione.& super id ad Rom. 8. Spiritus postulat pro nobis gemitibus. Et Grego. in psal.50. Et Ber. in lib. de modo viuendi. c.1. & 27. & communiter doctores dicentes esse necessaria lamenta, afflictionem spiritus contribulati, gemitus & huiusmodi ad peccati expiationem & indulgentiam; quæ sine magna displicentię intensione esse non possunt. Tertio probatur idē specialiter quo ad temporis continuationem supplentem defectum intensionis. quia licet non essentialiter, at vero accidentaliter melior est idem actus continuatus per multum quàm per paruum tempus: sicut & perseuerans est melior quàm non perseuerans: & continuatio displicentiæ per maius tēpus æquiualet in bonitate intensioni eiusdem in minori tēpore, vt de hoc latius Angest. in morali c.9. ergo bonitas continuationis supplet defectū bonitatis debitæ intensionis, patet consequentia: quia ad Dei misericordiam pertinet bonum æquiualens acceptare.

Sed hæc opinio quo ad intensionem non tenetur communiter à doctoribus: & multo minus quo ad continuationem displicentiæ. quia nec videtur auctoritas aut ratio sufficiens ad id: sed potius oppositum, vt in c. talis. c. sunt plures, de pœni. dist.3. ex Chrisost. de reparatione lapsi, & in prologo super Ioa. Item quia non videtur quòd Deus nos obliget ad gradum & modum actus incognitum, sicut nec ad legem incognitam & nōdum sufficienter promulgatam, vt Adria. in 5. quodlibeto, & Medina de pœnitētia q.5.& Vega de iustificatione lib.13. c.23. 24. latius prosequuntur. *Reprobatio opinionis.*

Ad rationes Scoti supra positas Respōdeo ad primam negando minorem, & illa adhuc concessa negatur cōsequentia. tum primo quia non tenetur peccator in hac tantum vita per viam pœnitentiæ illam iustitiam punitiuam exequi: cū possit velle illam pati in purgatorio, vt late probat Medina vbi supra. tū secundo quia & si ad id in hac vita peccator teneretur: non tamen attenditur semper maior pœna aut satisfactio penes *Respon. ad primam.*

maiorum

maiorem intensionem, continuationem, aut delectationem peccati: sed penes maiorem grauitatem eius vel offensæ. Ita videlicet vt grauiori peccato grauior vel acerbior licet non intensior pœna debeatur, vt ait Durandus in 2. distin. 42. q. 7. Et Angest. in morali. c. 3. tum 3. quia secundum Thomam prima secundæ q. 71. art. 3. & & ibi Caietanus. Et Scotus in 2. dist. 35. Et Almayn in 4. distin. 14. q. 2. ex Adam Godam, & communiter doctores, conuersio ad Deum per contritionem respondet auersioni ab eo, in quo stat formalis ratio peccati mortalis, ergo sicut ad auersionem est impertinens intensio vel continuatio actus: ita & ad conuersionem ad ipsum per contritionem. Pœna autem respondet non solum auersioni, sed etiam conuersioni voluntatis ad creaturam, in qua non formalis, sed materialis est ratio peccati. Ideo secundum mensuram delectationis maioris vel minoris in peccato intra genus seu speciem grauitatis eius sæpe licet non semper secundum iustitiam respondet maior vel minor intensio pœnæ.

Respon. ad secundam. Ad secundam respondeo dupliciter primo quod omnes illę auctoritates intelliguntur de displicentiæ magnitudine non quidem intensiua seu graduali, sed prælatiua: qua videlicet actualiter vel virtualiter nollet homo offendisse Deũ pro quocunque bono creato. Secundo Respondeo quòd talis intensio & lachrimę corporales afflictio & gemitus requiruntur ad plenam expiationem & indulgentiam peccatorum quo ad culpam & pœnam: vt sic omnino placetur Deus: & eo præsertim tempore vbi non erat tanta indulgentiarum abundantia, quando doctores illi loquebantur.

Respon. ad tertiam. Ad tertiam Respondeo. potest maior negari vt infra q. 9. dubio 4. in 5. opinione: sed adhuc cõcessa maiore quo ad bonitatem actus: negatur vtrũque quo ad impletionẽ legis & quo ad alios effectus. Neque enim ad impletionẽ legis sufficit æquiualens exhibere: nisi Deus aut legislator alius acceptet: aut nisi lex id alternatiue exigens admittat. Quod patet, quia qui tenetur hodie ieiunare non sufficit si loco eius oret tota die vel det eleemosynam, aut se flagellet, & huiusmodi. Cum autem non appareat vbi Deus statuerit se continuationem actus pro eius intensione acceptare etiamsi intẽsio aliqua esset in obligatione. Neque oportet secundum legem Deum facere omnem misericordiam secundum omnem modum possibilem. Potest enim multa alia & alijs modis misericorditer agere quæ non agit. Neque decet ipsum de lege agere, nisi ea quę & quomodo agit & statuit: quod si aliter vellet agere & statuere, id vtique tunc ipsum deceret: quia prima regula totius bonitatis atque decentię voluntas diuina est, igitur illa ratio non valet.

Opinio tertia. TERTIA opinio beati Thomæ & multorũ aliorum inferius allegatorum stat in tribus punctis secundum triplicem attritionem seu potius dispositionem accedentium ad hoc sacramentũ. Quarum prima non sufficit vt ibi sit sacramẽtũ. secunda sufficit vt sit verum, non tamen formatum & fructuosum tunc sed informe sacramentum. tertia sufficit vt sit verum & formatum seu fructuosum. tametsi hæc omnia tria puncta non ab omnibus doctoribus huius opinionis explicãtur: sed partim ab his partim ab illis, vt inferius in probationibus notabuntur.

Primum punctum. Igitur primum pũctum est de prima in dispositione, quæ cum confessione & absolutione nõ sufficit vt ibi sit sacramentum, qualis est indispositio eorum qui sine vlla displicentia vel cũ proposito peccatorum scientes se non esse dispositos neque pœnitentes confitentur, etiamsi hanc suam indispositionem explicent in confessione. Vel secundo si habent aliquam displicentiam: at ex proposito scienter sine rationabili causa dimidiant confessionem. Vel tertio qui nullo modo intendunt sacramentum vel absolutionem sacramentalem accipere: sed solum secreto de aliquo negotio colloqui cum confessore: aut pœnam humanam vitare: vel solo intuitu humano specietenus confiteri sine vllo respectu ad Deum, prout à timore hominũ ne pecunia mulctentur, vel ne confusi excommunicati notentur in populo, & huiusmodi. Quia hi omnes non suscipiũt verum sacramentum etiam si forma sacramentalis absolutionis proferatur. Et ideo postea talis confessio reiteranda est ad Dei pręceptum & ecclesiæ adimplendum. Probatur quia vbi non est materia huius sacramenti nõ est ipsum sacramentum: quia eius essentia necessario cõstat ex materia & forma, sed materia necessaria huius sacramenti est pœnitens saltem imperfecte per attritionem aliquam integre de omnibus se accusans vel confitens, quia Deum offendit, vt patet tum primo ex concilio Florentino sub Eugenio 4. vbi dicitur quòd materia vel quasi materia huius sacramenti est peccatum contritum & confessum. Ait enim concilium. quasi materia huius sacramenti sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguuntur partes, cordis contritionẽ, oris confessionem, operis satisfactionem. Hæc ibi. Et hoc idem habetur in concilio Tridentino sess. penultima de sacramentis c. 4. Vnde liquet quòd contritio, cuius nomine etiam attritio intelligitur, ut in 2. puncto latius de hoc, est pars huius sacramenti vt etiam ratio exterioris confessionis vere & non ficte accusatoriæ de offensa Dei. Quòdque ad cõfessionem vere accusatoriã, quæ est materia propinqua huius sacramẽti, pertinet vt pœnitens omnia mortalia integre confiteatur, ita quòd à proposito sine causa rationabili nullum mortale cuius habet conscientiam omittat. Tum secundo idem patet. Nã

confessio

confesſio quæ à nulla cordis pœnitentia proficiſcitur non vere ſed ficte accuſatoria & quaſi hiſtoriæ narratio eſt; & ex conſequenti non poteſt eſſe ſufficiens materia huius ſacramẽti: quæ accuſationem peccati aliquo modo diſplicentis quia Deum offendit repræſentat. Igitur vbi nulla eſt diſplicentia offenſæ Dei, nullumue propoſitum cauendi in futurum, vel vbi ex propoſito per ſe dimidiata confeſſio eſt: nullo modo eſt verum ſacramentum, neque ſufficiens materia eius: ex quo ſuper eam forma abſolutionis ſacramentalis non poteſt cadere, & niſi ex vtraque ſacramentum hoc conſtare non poteſt. fit inde quòd per talem confeſſionem non vere ſed ſolum apparenter ſacramentalem præcepto diuino vel humano confeſſionem ſacramentalem præcipienti homo non ſatisfacit; ſed talis confeſſio reiteranda eſt.

Et in hoc primo puncto omnes doctores concordant: neque de hoc videtur dubitandum, vt patet apud B. Tho. in 4. diſtin. 14. quæſt. 1. articu. 1. quæſt. 4. & diſtin. 16. quæſt. 1. articu. 1. quæſt. 14. Et 3. parte quæſt. 86. articu. 2. & 6. & quæſt. 85. articu. 2. & quæſt. 90. articu. 2. Et Durandus in 4. diſtin. 17. quæſt. 13. quamuis diſtin. 16. quæſt. prima aliqualiter videatur diſſonare. Item Palude ead. diſtin. quæſt. vlti. Et Capreolus quæſt. 2. Cõtra quẽdam Bernardum de Gana co qui male tenuerat oppoſitum. Ad idem eſt etiam Gabriel ead. diſtin. & Caietanus in ſecundo quodlibeto q. 5. de cõfeſſione, & quæſt. 1. de contritione. Et clariſsimus Medina de confeſſione quæſt. 22. queſt. 28. & quæſt. 51. & Cano de pœnitentia. Et tandem Soto in 4. diſtin. 18. q. 3. artic. 2. & 3. Ex dictis patet quomodo verum ſit quod Silueſter titu. confeſſio. 1. quæſt. 7. & alii Summiſtæ communiter dicunt quòd non eſt ſacramentalis neque valida confeſſio eorum qui principaliter confitẽtur propter vanam gloriam vt ſcilicet, boni æſtimentur, vel ne notentur in populo, vel ne pecunia mulctentur, neue excõmunicati confundantur apud homines, vel ob aliud malum vel temporalem finem. Nam hoc eſt verum ſi id in tali confeſſione ita intendunt, quòd nullo modo ſacramentum recipere volũt, ſed ſolum prædictum ſuum finem temporalem per eum modum confeſſionis obtinere. Quod ſi ſacramentalem confeſſionem tandem facere & abſolutionem ſumere intendant, quamuis prędictis finibus temporalibus inducti, ita etiam quòd non aliter confiterentur: tunc certe confeſſio eſt ſacramentalis & valida ſecundum hanc tertiam opinionem Thomiſtarum. Immo & vt ait Soto vbi ſupra articu. 3. quamuis confeſſio hæc non ſit actus virtutis, quia eſt peccatum veniale: tamen quia veniale peccatũ non eſt obex gratiæ, fieri poteſt ut non ſolum ſit ſacramentalis ſed etiam fructuoſa, ſi alium defectum non habet. Nam nihil obſtat quo minus quis poſſit ſpe veniæ & gratię habendæ vere confiteri ſimul & ob vanam gloriam vel ob alium finem temporalem. Quando vero ob finem aliàs mortalem fieret: quia tunc homo eſt in affectu peccati, nõ quidem fructuoſa ſed ſacramentalis tantum, & valida confeſſio eſſe poteſt, iuxta ea quæ in ſecundo puncto ſequenti dicentur: poterit etiam omni dolore, vel propoſito cauendi in futurum ea confeſſio adeo vacua eſſe, vt neque ſacramentalis ſit. Neque contrà ſupra dicta Scotus vnquam dixit aut ſenſit oppoſitum vt ſupra in ſecũda opinione huius articuli habetur. ſed neque Caietanus. 3. par. queſt. 86. articu. 2. vt quidam eis imponunt. Et pulchre de hoc agit Soto vbi ſupra, & de natura & gratia lib. 2. cap. 13. & 15. & Vega de iuſtificatione lib. 9. c. 15. Illud autem cap. maiores. de baptiſmo & eius effectu, vbi dicitur, tunc characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obijcem contrariæ voluntatis non inuenerit obſiſtentem, intelligitur vt ipſa verba ſonant, quòd ſcilicet, ad characterẽ baptiſmi ſufficit voluntas illum ſuſcipiendi, ita quòd ſi quis abſque illata vi tacet dum baptizatur: ſilentium illud atque permiſsio reputatur conſenſus talem obiicem contrariæ voluntatis abiiciens, qui autem nullam attritionem habet, quamuis ex hoc non impediatur habere voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum, & ne poſſit eſſe ſufficiens materia baptiſmi: at vero ex quo ſine vlla diſpliceutia manet in obice peccati ſeu prauę voluntatis præcedentis: iam vt dictum eſt non poteſt eſſe materia ſacramenti pœnitentię, alia enim huius, alia alterius ſacramenti materia eſt.

Secundum punctum principale huius opinionis eſt de ſecunda indiſpoſitione ſupra dicta, quæ ſufficit ad veritatem, non tamen ad fructum huius ſacramenti tunc obtinendum. *Secundum punctum.* Et ea eſt vbi quiſpiam dolet quidem ſe offendiſſe Deum non tamen principaliter ex eius amore, ſed ex timore pœnæ hic, vel in alia vita à Deo infligendæ; ita quòd talis dolor ex fide quidem, ſed intuitu tantum Dei puniẽntis principaliter eſt, idq; aperte ab ipſo cognoſcitur. Vel ſi principaliter dolet propter Deum: non tamen habet verum abſolutum, ſed inefficax vel conditionatum propoſitum cauendi in futurum, ſi videlicet commode potuerit. Itaque ſi iſte quomodocunque dolens imperfecte ſcienter manet in aliquo affectu peccati, à quo recedere non niſi inefficaciter vult. ſciensq; defectum ſuum humiliter ſe huic ſacramento pro aliquali animæ remedio ſubiicere volens, integre confiteatur etiam indiſpoſitionem hanc ſibi cognitam, ita quòd per eius notabilem ſeu mortalem negligentiam ſeu ignorantiam non ſtet

quo minus prædicta omnia integre confiteatur: tunc hæc opinio ponit quatuor dicta.

Primum dictum.

Primum, quod iste non est absoluendus; alioqui tam sacerdos absoluens, quã pœnitens ipse absolutionem petens & accipiens peccat mortali peccato sacrilegii & irreuerentiæ seu iniuriæ cõtra sacramentum. Nisi pœnitens bona fide videlicet putans se bene agere absolutionem humiliter petẽdo à dicto mortali per inuincibilem ignorantiam excusetur: quo modo sacerdos qui id scire tenetur excusari non potest.

Secundum dictum.

Secundum dictum est, quòd si huic de facto absolutio sacramentalis impendatur suscipit verum sacramentum: non quidem formatum vel fructuosum conferens tunc primam gratiam iustificantem; sed informe, validum tamen ad implendum præceptum Dei & ecclesiæ, ita quòd talis confessio nullo modo postea necessario reiteranda est etiam ad fructum gratiæ & remissionem peccatorum obtinendum.

Tertium dictum.

Tertium dictum est, quòd recedente prædicta fictione seu indispositione per veram contritionem, vel cum sola confessione huius posterioris fictionis, qua sacrilege absolutionem sacramentalem accepit; postea si sit sufficienter dispositus confitens habebit gratiam iustificantem.

Quartum dictum.

Quartum dictum est, quòd si prædictus imperfecte pœnitens integre confitetur, sed non absoluitur, sicut nec absolui debet vt dictum est: talis confessio secundum aliquos est quidem sacramentalis & valet ad implendum præceptum ecclesiæ de confitendo; non tamen ad præceptum diuinum implendum: vnde & quando voluerit gratiam iustificantem habere reiteranda est. Sed probabilius secundum alios plures de hac opinione talis cõfessio sine absolutione nec actu est pars sacramenti, nec valet ad implendum præceptum Dei vel ecclesiæ: ideo reiteranda est.

Probatio primi dicti huius secundi puncti principalis.

Primum dictum huius secundi puncti probatur, quia vterque scienter irritat absolutionem sacramentalem à suo effectu per ipsa verba sacramentalia significato: & quantum in se est facit vt sacramentum signum mendax sit. Item sacerdos specialiter peccat absoluens quem rationabiliter iudicat à Deo non absolui, ab eius regula recedens, secundum Hiero. & glo. Matth. 16. Verum est quòd si talis pœnitens confitetur vt obediat ecclesiæ præcepto & consilium salutare à sacerdote habeat, aut si forte vel inter cõfitendum eius animus per gratiam Dei mutetur in melius: & sic absolutionem petit & accipit sacramentum æstimans se in hoc bene agere: hic vtique à peccato sacrilegii mortalis excusatur, non autem sacerdos absoluens vt dictum est. Secus si aliter se habet volens in peccato scienter absolui: vel si suam hanc indispositionem, seu etiam virtuale propositum peccati sibi cognitũ tacet: quia de hoc non est inuincibilis ignorantia excusans, cum omnes etiam mulierculę id esse confitendum non ignorent.

Et in hoc primo dicto concordant B. Th. opusculo. 22. in Responsione ad septimum & 13. argumentum. Alexander de Alis. 4. par. q. 77. membro 5. art. 7. Rich. in 4. distin. 17. art. 2. q. 8. ad 3. Durandus ea. distin. q. 13. Palude q. vlti. Capreo. q. 2. Gabriel. q. 1. dub. 2. Et Soto in 4. distin. 18. q. 3. art. 2. & 3. Item Siluester confessio. 3. quæst. 7. & quod ibi dicit quòd talis confessio non valet neque est sacramentalis, intelligitur si non intendit sacramentaliter confiteri nec humiliter se clauibus sacerdotis subiicere, de quo in primo puncto dictum est. Secus si ut hic diximus se humiliter subiicit sacerdoti, ut ipse etiam Siluester ibidem q. 23. & Cõfessor. 3. q. 7. q. 10. q. 12. Et Confessor. 4. q. 5. Et Adrianus de confessione q. 4. dubio 4. & tandẽ Cano in relectione de pœnitentia par. 5. fo. 122. & communiter Thomistę cum pluribus aliis opinantur, maxime quia vt ait Maioris in 4. distin. 17. q. 3. nemo talium est tam imprudens qui quo tempore confitetur non detestetur aliquo modo saltem virtualiter peccata sua, aliquando quidem sufficienter aliquando insufficienter ad gratiam tunc obtinendam vt dictum est.

Probatio secundi dicti.

Secundum dictum quòd, scilicet, si impendatur absolutio est uerum licet informe sacramẽtum &c. probatur quadrupliciter primo quia ibi est materia & forma, ergo de forma constat. de materia autem patet: quia est confessio integra peccatorum vt supponitur, & vere accusatoria: quia displicentia peccatorum eatenus duntaxat requiritur ad essentiam huius sacramenti & est pars eius, quatenus est ratio confessionis vere & non ficte accusatoriæ: qua videlicet pœnitẽs vere & humiliter seipsum vt reum coram suo sacerdote in hoc sacramẽtali iudicio proponat. ad hoc autem sufficit displicentia imperfecta supra dicta: nam cum ea potest pœnitens vere se reum omnium suorum peccatorum sacerdoti accusare ut liquet, ergo sufficit ad id.

Secundo probatur idem, quia sicut omnia alia sacramenta dantur vera & informia, idest, sine fructu gratiæ propter indispositionem suscipientium: ita & hoc sacramentum pœnitentiæ. Quia non est maior ratio de hoc quàm de aliis sacramentis & indispositionibus seu attritionibus quo ad hoc, neque vlla lex est quæ quo ad hoc inter hoc & alia sacramenta discrimen faciat. Omnia etiam alia præcepta possunt in statu peccati adimpleri, cur ergo non etiam hoc.

Si dicatur esse discrimen in hoc quòd effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis, quæ sine gratia iustificante non habetur. Gratia autem sine dilectione Dei super omnia, & per

consequens

consequens sine uera contritione non est, ut in cap. si enim, de pœn. distin. 2. ut latius infra in tertio argumento contra quartam opinionem habetur. Effectus autem aliorum sacramentorum proprius est alius per suas formas sacramentales designatus. Inde consequitur quòd alia sacramenta vera quamuis informia & eorum proprios effectus sufficit uoluntas ea suscipiendi. Ad sacramétum autẽ pœnitentiæ verum & eius esse ctum non sufficit nisi adsit contritio: neque informe esse potest. Contra hæc replicatur. Nã licet fructus huius sacramẽti sicut & aliorum sit absolutio fructuosa à peccatis & gratię collatio: at vero proprius eius effectus est absolutio sacramentalis: non quidem de facto peccata remittẽs & fructuosa, sed de se remissiua peccatorum, si non adsit impedimentum ex parte suscipientis ut infra in primo argumento contra hãc opinionem habetur. facit Aug. lib. 1. de baptismo contra Donatistas. c. 12. & habetur de consec. dist. 4. c. tunc valere, vt proxime in tertio dicto sequenti latius habetur. Tertio probatur idem, quia si hoc sacramentum non posset esse verum simul & informe: iam nullus esset certus se esse vere confessum: oporteretq; semper hominẽ de confessione & reconfessione solicitari sine termino quod absurdum esset: nam viri boni atque prudẽtes licet non sint certi sint ne in gratia, non inde anxii neque dubii sunt an præceptum hoc de sacramentaliter confitendo vere adimpleuerint, nunc autem norma vitæ ex more & usu prudentum secundum Arist. 2. ethi. summenda est.

Sed ad hoc potest responderi quòd ad tollendum illud absurdum sufficit certitudo moralis siue probabilis, quòd quis est recte confessus & in statu gratiæ quæ certitudo facile potest haberi. Quarto probatur idem secundum aliquos: quia vt superius in primo dicto præcedenti secũdum cõiter doctores habetur, qui sic vult absolui sacrilegiũ cõmittit uel intentat. hoc autem nõ esset, nisi ibi verum esset sacramentum, ergo &c.

Sed ad hoc respondet Adrianus negando minorem, nam ad sacrilegium formaliter saltem in tentatum sufficit quòd sit sacramentum non quidem in se verum, sed illicite intentatum, ut patet de eo qui intra quartum gradum consanguinitatis sacramentum matrimonij intentat. Ideo duæ rationes priores fortiores sunt pro hoc secũdo dicto. Ex quibus sequitur quòd si ibi est verum licet informe sacramentum, ergo talis confessio cum absolutione valet ad implendum præceptum Dei & ecclesiæ, ita quòd postea necessario non reiteranda est. Quia secundum Benedictum xi. in extrauaganti, inter cunctas, peccata à quibus semel sumus vere absoluti non est necessarium iterum confiteri. Hoc secundum dictum tenent expresse B. Tho. in 4. distin. 17. q. 3. art. 4. & eã. distin. Palude q. vltima. Capreolus. q. 2. Floren̄t. 3. part. titu. 14. cap. 19. §. 5. Siluester titu. confessio. primo q. 21. q. 22. & Cano in relectione de pœnitentia par. 5. in Responsione ad quartum argumentum, & Soto in 4. distin. 18. q. 3. art. 2. & 3. & communiter Thomistæ. & consonat Alexand. Alensis. 4. par. q. 77. membro 3. art. 7. & Duran. distin. 17. q. 13. censet hoc esse probabile, sed oppositum probabilius. Et tandem Caietanus in 2. quodlibeto quęsito. 5. de cõfessione idem tenet cum B. Tho. sed in summula titu. confessionis iteratio, tacite se retractat dicens quòd id solum est verum, quando pœnitens dolet de omnibus cum efficaci proposito cauendi non tamen propter Deum summe dilectum: aut non odit peccatum supra omne odibile, & cauendum super omnia cauenda, neque tanquam pro summo malo peccatum mortale ut Dei offensiuum habet. Sed uel dolet sicut si offendisset vnum alium hominem, & doleret de eius offensa, leuiter intendens non amplius offendere, vere iam in animo dicens, parce præteritis, & te iam non amplius offendam: vel si solum ex timore iustitiæ diuinæ dolens cõfitetur, vel si ex negligentia uel ignorantia non notabili ueque mortali dimidiauit confessionẽ. Et cum eo concordat Nanarro in summa c. 1. §. 36. 37. Itaque doctores Thomistæ in hoc secũdo dicto non sibi constant: sed neque in alijs inde sequentibus. Item Adrianus de confessione quęst. 4. idem censet esse probabile cum B. Tho. sed solum in casu quo vno actu voluntatis talis pœnitens vult simul & integre confitetur, & per alium actum vult sacramentaliter absolui simul & absoluitur. Tunc enim licet peccet per istum secundum actum vt in præcedente primo dicto habetur: non tamen peccat per primum vt iam dictum est & latius in quarto dicto sequenti patebit. Secus in casu quo talis pœnitens vnico actu voluntatis efficaciter uult vtrunque scilicet, confiteri simul & absolui. tunc enim per talem actum peccaminosum non satisfacit ulli præcepto: quod non nisi de actu moraliter bono est, qui simul malus esse non potest: & ex consequenti talis confessio reiteranda est.

Sed eadem argumenta procedunt contra hoc quæ & contra B. Tho. insuper & hoc fundamentum Adriani non tenetur à doctoribus communiter dicentibus quòd per actum de genere bonum, quamuis ex circunstantia moraliter malum, satisfieri potest generaliter præceptis diuinis & humanis: iis exceptis quę sine gratia aut charitate impleri non possunt, ut est præceptum de habendo charitatem actualem aut contritionem, vt de his latius Medina de confessione quest. secunda. & Cano ubi supra & Vega de iustificatione lib. 11. cap. 21. & Soto etiam ubi supra.

Probatio tertij dicti.

Tertium dictum, quòd scilicet recedente fictione valet dicta confessio ad fructum gratiæ. &c. probatur primo quia ex quo ille attritus suscepit verum sacramentum, iam non tenetur illud reiterare, vt dictum est. ergo recedente fictione consequitur effectum seu fructum eius, s. gratiam iustificantem. patet consequentia, quia iam habet gratiam, & apertum est illi contrito regnum cœlorum quod illi fuerat clausum per peccatum mortale, vt constat, ergo virtute clauium in sacramento præcedente est hoc illi concessum, quia non aliter nisi per clauem sacerdotalem in sacramento regnum cœlorum clausum peccatoribus aperiri potest, secundum Ioan. 20. quorũ remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis, i. non absolueritis, secundum glossam retenta sunt.

Secundo probatur idem per Augu. de consecra. distin. 4. c. tunc valere. vbi asserit baptismum recedente fictione suũ effectum sortiri, & id non nisi virtute sacramenti baptismi iam præcedentis: alioqui ille nõ regeneratus ex aqua & spiritu sancto cõtra Io. 3. & Mar. vlti. regnũ cœlorũ intrauit sine baptismo. Cum ergo sacramentum pœnitentiæ sit peccatoribus baptizatis necessarium ad salutem: iam si ex vi solius contritionis, & non ex vi huius sacramenti peccata alicui remitterentur: vtique sine remissione sacramentali peccata illi remissa essent, contra id Ioan. 20. quorum retinueritis &c. vt dictum est.

In hoc tertio dicto concordant expresse B. Tho. Duran. Palu. Capreo. Florent. vbi supra in primo dicto habetur: & Siluester confessio. 1. q. 22. & Caieta. in suo casu limitato in secundo dicto præcedente, & Cano vbi supra fol. 123. dubio. 4. Sed Alexander superius videtur dubius, & Soto repugnat.

Probatio quarti dicti

Quartum dictum quòd s. talis confessio etiã sine absolutione sufficit ad implendum præceptũ ecclesiæ, probatur, quia illa confessio est vere sacramentalis, i. pars sacramenti vel materia eius, si non actu, saltem in potentia propinqua quia videlicet si forma absolutionis impendatur erit verum sacramentum, vt in secundo dictu habetur, etiamsi peccet petens & accipiens & impendens absolutionem, ergo sufficit ad implendum præceptum ecclesiæ de sacramentaliter cõfitendo. Consequentia probatur. Quia ecclesia neque in c. omnis. de pœni. & re. neque alibi præcipit vt sacramentaliter confitens percipiat siue procuret absolutionem sibi sacramentalem impendi: sed vt offerat materiam sufficientem huic sacramento. immo ex clementia videtur ecclesia talem confessionem sacramentalem tantum percipere & acceptare, in c. quod quidam, eo. titu. vbi expresse præcipit eorum confessionem, qui cum aliqua displicentia integre confitentur, dicentes se à peccato vel à statu peccati abstinere non posse aut non velle, esse admittendam. Constat autem id non solum præcipi vt consilium & pœnitentia illis præbeatur, ut limitat & intelligit Durãdus & plures alii doctores. Nam talem limitationem non dicit textus: neq; erat necessarium sic limitare aut docere; cũm cõstet opus esse charitatis consulere, & talem iuuare peccatorem in hoc sacramento se humiliter subiicientem, ut resipiscat. Sed simpliciter præcipit ecclesia talium confessionem admittendã esse, vtique non nisi ad præceptum ecclesiæ de confitendo adimplendum. Et in hoc quarto dicto concordant expresse Alexander & Richardus ubi supra in primo dicto allegantur: idque solum tenent in casu quo per talem confessionẽ sacramentalem ipse pœnitens intendit ecclesiæ præcepto satisfacere, putans bona fide se in hoc bene agere, ut ibi dictũ est. Idem tenet Cano vbi supra fol. 122. fo. 125. dubio. 3. & 5. etiamsi sacrilege uelit & intendat absolutionem recipere sacramentalem, & consonat Adrianus quãdo vno actu solum uult efficaciter confiteri sine absolutione: uel uno actu uult confiteri & alio sacramẽtaliter absolui, licet de facto non absoluatur, uti superius in primo & secundo dicto latius habetur, & ad idem videtur Caietanus. sed oppositũ tenet Soto ubi supra.

Tertium punctum.

Tertium punctum principale huius opi. est de tertia attritione uel indispositione pœnitẽtis quæ sufficit ut hoc sacramentum sit uerum & fructuosum tunc ad gratiam iustificantem obtinendum, & talis est is qui quocunque genere attritionis dolet quidem, sed imperfecte, se offendisse Deũ: puta quia non propter Deum principaliter, sed ex aliquo respectu Dei, præcipue tamen quia peccatum turpe est aut malum contra rectam rationem, aut quia ipsi peccatori nociuum est, aut timore Dei hic uel in alia uita punientis, & huiusmodi, dolet offendisse Deum: Ita tamen q̃ nullus manet affectus siue complacentia peccati mortalis aut status eius in conscientia ipsius pœnitentis: quamuis lateat in anima eius, qui inefficax uel conditionatum tantum propositum cauendi si commode potuerit habet. Nam ẽtsi sciat se non esse perfecte aut uere cõtritum neq; dispositum ad gratiam sine sacramento obtinendam: si tamen æstimat se esse dispositum uel id sufficere ad sacramentum, ut eo mediante & uirtute eius iustificetur: & cum tali bona fide omnia mortalia integre confitetur & absoluitur, ita q̃ per eius notabilem negligẽtiam nullum mortale omittatur: utique uirtute sacramenti habet primam gratiam iustificantem, fitq; de attrito contritus, id quod sine sacramento nõ haberet.

Probatur dupliciter primo quia secundum Tho. 3. par. q. 79. art. 3. ad secundũ, & q. 80. art. 4. ad secundum & in quarto distin. 17. quæst. 1. articu. 5. quæst. 1. & in addi. 3. part. quæst. 10. art. 1.

art.1.& distin.24.q.1.art.3.q.1.art.3.q.1.ad tertium, & supra q.1.in 4.opin. probatum est sacramentum baptismi & pœnitentiæ per se ordinantur ad præstandum vitam mortuis & remissionẽ culpæ, sed hoc nõ fieret nisi prædicto modo attritis gratia iustificans præstaretur. Quod inde patet; quia vita non confertur iam viuentibus atque sanatis per contritionem: sicut absurdum est dicere, quòd medicinas corporales à natura potißimum institutas ad sanãdum corporis morbos mortales sumere non posset qui se ægrum esse cognosceret: nisi is tantum qui sanus esset, aut qui se iam sanum æstimaret. Neque vita spiritualis & salus confertur ijs qui nullo modo attriti sunt, vt patet ex primo puncto principali: neque attritis habentibus in cõscientia obicem actualis seu virtualis maculæ voluntatis complacentiæ vel affectus peccati mortalis, vt patet ex secundo puncto suprapositio. Igitur à sufficienti diuisione in istis supra dicto modo attritis in sua æstimatione carentibus obice malæ voluntatis sacramentum pœnitentiæ sicut & baptismi confert gratiam iustificantem. Nihil enim obstat quòd talis pœnitens vel attritus sciat vel ignoret se sine sacramento esse indispositum ad gratiam & imperfecte contritum: vel quòd æstimet vel non æstimet probabiliter se esse vel non esse contritum aut sanum aut ægrum, dummodo in conscientia careat obice vel affectu peccati mortalis: vt sic huiusmodi insufficienter contritus virtute huius sacramenti gratiam obtineat iustificantem.

Not. concilium Tridentinum. Secundo probatur idem ex concilio Tridentino sess.14.de sacramentis c.4.vbi sic habetur. Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quia vel ex turpitudinis peccati cõsideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur: si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ: declarat sancta synodus donum Dei esse & impulsum spiritus sancti non adhuc quidẽ inhabitantis, sed tantum mouẽtis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quãuis sine sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationẽ perducere peccatorem nequeat: eum tamen ad Dei gratiam in sacramẽto pœnitentiæ impetrandam disponit. Hæc ibi. Igitur taliter attritus vtiliter & fructuose confitetur, & virtute sacramẽti iustificatur. Nam nõ potest decretum hoc aliter intelligi, cum in vltimis verbis expresse dicat ꝙ in sacramento & nõ extra, illa attritio ad gratiã obtinendã disponit.

In hoc tertio pũcto expresse cõcordat Cano in sua relectione de pœnitẽtia secũdũ Thomam vbi supra, & Durãdus, Palude, Capreolus, Florentinus cum multis aliis, qui in secundo pũcto principali in secũdo eius dicto superius allegati sunt. Excepto Caietano & Soto vbi supra, & de natura & gratia, de quibus infra erit sermo.

Reprobatio secundi puncti. quo ad secundum dictum. Sed hęc opin. tametsi probabilis, at vero quo ad secundum & tertium punctum principale nõ tenetur à plurimis doctoribus. Nam contra secũdum eius punctum, & præcipue contra secundũ eius dictum, vbi dicitur quòd ibi est verum sacramentum impletiuumq́; præcepti, quamuis informe; arguitur quadrupliciter. *Argumentum primum contra illud.* primo quia non est verũ sacramentum hoc, neq; forma sacramẽtalis, ego te absoluo à peccatis est vera, nisi ipsũ sacramẽtũ sit de facto fructuosum tunc gratiã cõferens, per quã remissio peccatorũ simul à Deo cõferatur, vt patet Io.20.quorũ remiseritis peccata remittuntur eis, s. à me secundum glossam & doctores ibidem. & Math.16. Quodcunq; solueris super terram &c. sed in illa confessione iũcta absolutione non cõfertur tunc gratia neque remissio peccatorum à Deo, vt ipsa confitetur opinio: ergo ibidem neque verum sacramẽtum, neque præcepti impletiuum, neque vllo modo validum est.

Euasio primo. Si primo euadendo negetur illa maior, & dicatur quòd ad veritatem huius sacramenti & formę sacramentalis sufficit, quòd in virtute vel in potentia vel de se sit salutare vel collatiuum gratiæ, & Deus similiter paratus, sit per sacramentum eam cooferre, & remissionem peccatorum: quamuis non actualiter nec de facto conferatur propter impedimentum suscipientis, & ita sensus formæ sacramentalis, ego te absoluo, non est, ego do tibi absolutionem qua nunc actualiter absolutus sis à peccatis: sed sensus est, ego iudicialiter sententiam fero absolutiuam virtute cuius posis etiam coram Deo à peccatis absolui & liberari, si tu velis talem fructum debite dispositus accipere & non manere ligatus in vinculo aut carcere peccatorum. Et similiter ego te baptizo, idest ego do tibi sacramentum baptismi ablutiuum peccatorum, quo videlicet tua peccata coram Deo deleantur, si per te non steterit, aut ex parte tua non ponatur impedimentum, vt hoc expresse ait Cano de pœnitentia par. 5.q.6.dubio.2.& Soto vbi supra secundum Tho. in 4.distin.17.q.14.ad tertium. Et Alexandrum de Alis.4.par.q.77.membro 5.art.7. aliosq; doctores. & ad hunc sensum semper est vera forma sacramentalis attrito & contrito collata: estq; ibi verum sacramentum & medicinale in habitu vel virtute, nisi ponatur obex vt dictum est: sicut ignis est vere calcefactiuus, quia valet passum dispositum calefacere.

Contra hoc replicatur, quia si forma sacramẽtalis vt sit verum sacramentum sufficit quòd verificetur in habitu vel virtute vt dictum est, ergo similiter esset verum sacramentum absolutio impensa ei qui nullo modo attritus est in casu primi pũcti principalis huius opinionis supra positis etiam in fictum fictione contra sacramentum si forma sacramentalis proferretur, esset verum

sacramentum baptismi ordinis & cõfirmationis & huiusmodi. Quia similiter diceretur quòd talis forma sacramentalis licet tunc non actu at in habitu seu virtute habet seu haberet suum effectum etiam characterem sacramentalem, si non ponatur obex, consequens autem est falsum, ergo & antecedens.

Euasio tertia. Sed ad hoc potest responderi negando consequentiam; quia non est simile de habente fictionem contra sacramentum, vel defectum materiæ requisitæ ad esse sacramenti, & de habente solum fictionem contra fructum eius, aut defectum perfectæ materiæ ad fructum sacramenti percipiendum. Illic enim non est sacramentum: & ex consequenti forma sacramentalis nec actu nec virtute tunc vel post vllum effectum habet. Hic autem est verum sacramentum quamuis informe vt superius dictum est. ideo eius forma sacramentalis actu vel virtute vt diximus efficax est. sed certe qui sic diceret deberet probare sufficienter, ut tuta esset opinio.

Argumentum secundum. Secundo principaliter ad idem arguitur, quia talis confessio non valet ad implendum præceptum de confitendo, ergo nec est verum sacramentum, & per consequens reiteranda est. Antecedens probatur, quia in c. omnis. de pœn. & re. ecclesia non solũ finaliter intendit sed obiectiue præcipit eam confessionem quam Christus instituit. hæc autem non est nisi sacramentalis simul & actualiter fructuosa, qua actualiter fit pœnitens sufficienter dispositus ad sacramentum eucharistiæ digne suscipiendum. Quod inde constat. Quia si ecclesiæ cõstaret talem attritũ etiã confessum & absolutũ de facto esse, indignũ ad fructuose cõicandũ, sicut talis est manens adhuc in statu vel affectu peccati sibi cogniti, puta in cõcubinatu & huiusmodi: vtiq; illũ repelleret à cõione secundũ oẽs doctores in 4. dist. 9. & ut refert Gabriel in canõ lect. 87. illũ ẽt repelleret ab absolutione sacramentali illã illi denegãdo, vt ẽt cõcedit opi. hæc superius in primo dicto huius secundi pũcti principalis. Nõ aũt hæc denegaret si per talem cõfessionẽ & absolutionem satisfieret suo & diuino precepto, ergo per illam nõ satisfit tali precepto; & per cõsequẽs nec est verũ sacramentum quod Deus & ecclesia præcipit.

Respon. Ad hoc potest responderi conformiter ad supradicta negando antecedẽs, & ad eius probationem negatur minor: sed sufficit quòd sit habitu vel virtute confessio & absolutio fructuosa, qua possit si velit homo disponi ad digne communicandum. Ecclesia autem ideo repellit indignum sibi cognitum, non quia non implet, sed quia male implet præceptum de talibus sacramentis suscipiendis: implet enim ea quo ad substantiam actus præcepti, licet non debito modo nec ad intentionem præcipientis, quæ non cadit sub tali præcepto; & ecclesia iuste vti tenetur, prohibet siue repellit illũ & oẽs ne implẽdo hoc vel aliud preceptũ quo ad substãtiã actus faciant contra aliud præceptũ de nõ indigne siue sacrilege dando vel recipiendo vera sacramenta. Sed contra hoc replicatur, quia secundum Aug. qui male implet præceptum nõ implet, & habetur de re. iur. qui ex timore, & ibi glossa. quamuis illa opinio dicat quòd non implet ad finem, bene tamen quo ad substantiam præcepti.

Argumentum tertium. Tertio principaliter arguitur ad idem, quia materia huius sacramenti est contritio, quantũ est ex hac parte displicentiæ ad hoc sacramentũ requisitæ, ut patet ex concilio Florentino & Tridentino vbi supra, vbi non dicitur attritio, sed quòd contritio est pars seu materia huius sacramenti: modo sit pars integralis seu potentialis directe vel indirecte, absolute vel relatiue huius sacramenti. ergo illa attritio non sufficit ad salutem. quia deficiente materia non est sacramentum, etiamsi secundum Scotum in 4. dist. 14. q. 4. & dist. 16. q. 1. forma sit in qua principalius est substantia huius sacramenti.

Prima euasio. Si ad hoc primò dicatur, vt ex B. Tho. sit Cano vbi supra, q nomine contritiõnis & attritio intelligitur, & quelibet displicentia peccati sufficiens ad gratiam.

Replica. Contra, quia concilium Florentinum, & expressius Tridetinum sess. 6. c. 6. & 14. c. 4. vt proxime contra secundam euasionem sequentem habetur, & in sess. 4. sub Iulio c. 3. & 4. & Cano. 4. explicauit per contritionem intelligi dolorem peccati cum proposito cauẽdi in futurum, & cor contritum & humiliatum, vbi perfectus dolor & recessus à peccato fine vllo eius affectu & vera contritio significatur. Sed hoc potest negari dicendo quòd solum dolor sufficiens ad gratiam ibi notatur; qui vt infra latius de per accidens potest etiam esse attritio cum sacramento: quamuis per se & regulariter sit contritio vt habetur in dictis auctoritatibus.

Secunda euasio. Si secundo dicatur quòd contritio secundum omnes est certa indubitata & perfecta materia huius sacramenti: de attritione autem non est ita certum: ideo dicta concilia communisq; sententia doctorum, tenendo certum & perfectum, & relinquendo incertum, & imperfectum, dicunt contritionem esse partem atque materiam scilicet, perfectam huius sacramenti. Loquuntur enim de hoc sacramento integro perfecto & fructuoso, vt patet expresse in dicto concilio Tridentino sess. 8. & penul. cap. 3. ideo ibi non est facta mentio de tali attritione non sufficiente ad sacramentum perfectum & fructuosum: sed inferius ibidem cap. 4. de alia attritione sufficiente ad prædictam perfectionem & fructum sacramenti, ut supra in tertio puncto principali habetur, mentio facta est.

Contra,

Replica.

Contra, quia licet de hac attritione esset incertum; tamen si aliquo modo saltem imperfecta materia ueri sacramenti esse poterat, ut ait opinio; non deberent dicta concilia id omnino prætermittere: ex quo ibidem de omni remedio peccatorum agebatur, diffinitioq; de sacramentorum necessitate ueritate, & utilitate perfecte tradebatur. Quod etiam inde arguitur, quia cum concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. prius loqueretur de pœnitentia requisita ante baptismum, quæ non tanta requiritur quanta in lapsis post baptismum, de qua nos agimus: postea cap. 14. dicit, Docendum est pœnitentiam Christiani hominis post lapsum multo aliam esse à pœnitentia baptismali: eaq; contineri non modo cessationem à peccatis, & eorum detestationē, aut cor contritum, & humiliatum; uerumetiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in uoto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalē absolutionem. Hæc ibi. Vbi nomine detestationis peccati contritionem cōcilium intelligit, & expressius in sess. 14. cap. 4. idem declaratur.

Tertia euasio.

Si tertio euadēdo cum Caietano in 2. quodlibeto q. 11. & cum Soto, & Cano, ubi supra dicatur quòd materia huius sacramenti quantum est ex parte displicentiæ requisitę est contritio: non quidem ut est uirtus neque absolute. Sic enim semper etiam ante legem gratiæ fuisset pars sacramenti pœnitentiæ nōdum instituti; quod absit: sed contritio, ut relata ad claues ecclesiæ, uel ad hoc sacramentum, quatenus uidelicet est ratio confessionis uere, & non fictę accusatoriæ de peccatis, ad quam sufficit attritio prędicta.

Replica.

Contra, quia ex hac relatione ad hoc sacramentum contritio non mutat, neque amittit essentiam, & uirtutem suam, s. quòd sit displicentia peccatorum propter Deum, aut de offensa Dei cum uero proposito cauendi in futurum: & cum dicta concilia Florent. & Trident. ubi supra omnesq; doctores sacri expresse dicant de eadē contritione quæ semper etiam in lege naturæ fuit necessaria ad salutem, quòd est pars, & materia huius sacramenti absolute & proprie loquendo; ergo etiam relata ad hoc sacramentum contritio est necessaria, & nō sufficit attritio prædicta ad ueritatem huius sacramenti.

Quarta euasio.

Ideo tandem quarto prædicta opinio potest etiam consequēter ad supra dicta optime respōdere, quòd utique contritio est per se, & regulariter necessaria ad integritatē, & perfectionem huius sacramēti, ut sit de facto fructuosum, idq; uel antecedenter, uel concomitanter, uel consequenter: Sicut & satisfactio quæ post absolutionem sacramentalem requiritur ad integrum perfectumq; fructuosum sacramentū, de quo prædicta concilia expresse, & doctores loquuntur. Cum quo stat quòd ad uerum, licet non integrū neque perfectum, aut formatum uel fructuosum tunc sacramentum, attritio prædicta sine contritione, & satisfactione sufficit.

Argumentum quartum.

Quarto principaliter arguitur ad idem, quia omnino impœnitens de prętеritis, sed nullū affectum, neque propositum peccati in futurum habens si absoluatur non suscipit hoc sacramentū: ex quo ibi nulla est materia, ut patet ex primo puncto principali huius opinionis, ergo nec prędicto modo attritus de quo in hoc secundo puncto agitur. Patet consequētia, quia ęque, aut magis indispositus est iste ad ueritatem, & fructum sacramenti, quàm primus: nam iste scienter in affectu seu proposito saltem uirtuali peccati suscipiens absolutionem, sacrilegam irreuerētiam etiam positiue æque, aut magis quàm ille committit.

Respon.

Sed ad hoc potest responderi negando consequētiam, & eius probationem, quia licet quo ad fructum sacramenti tunc percipiendum sit uterque indispositus magis uel minus: at uero quo ad ueritatem sacramenti, iste secundo modo attritus habens aliquam displicentiam peccatorum est magis dispositus, ut sit materia sufficiens ad ueritatem sacramenti, quàm ille primus qui uel utrūq; uel alterum istorum non habet, ut supradictis patet. Et ita patet quomodo sustentari potest opinio hæc quo ad secundum dictum, à quo alia pendent, & quidem nisi quo ad hoc hæc opinio sit uera magna pars Christianorum periclitaretur, qui hoc modo attriti confitentur, neque tales confessiones reiterant postea redeuntes ad cor: sed cum corde contrito de peccatis prędicto modo confessis pie credunt se gratiam habere, & salutem, ideo satis probabilis, & pia quoad hoc uidetur opinio hæc.

Contra tertium dictū, secundi puncti principalis.

Contra tertium dictum eiusdem secundi puncti principalis huius opinionis, vbi dicitur quòd recedente fictione cum sola confessione eius habetur fructus sacramenti præcedentis, &c. arguitur. Quia etsi sit sacramentum, postea non habet effectum, quia iam transactum non manet in se ut cōstat: neque reliquit characterem, ut baptismus: nec ornatum, ut supponitur secundū Thomistas modernos: qui iam conuicti, & resipiscentes talem ornatum, utpote fictitium penitus abnegant, quamuis antiquiores illum effinxerint. Neque ad id est pactum aliquod diuinum ut somniabat Durandus, in 4. dist. 17. q. 13. cum nulla auctoritas, aut ratio certa de tali pacto, uel acceptatione diuina dari possit. Neque Aug. in c. tunc ualere, de conse. dist. 4. ei suffragatur, quia quadrupliciter ad id respondetur. primo secundum Scotum in 4. dist. 4. quòd solum ibi Aug. intendit dicere quòd baptismus est ianua aliorum sacramentorum, s. imprimentium characterem, vt illum imprimere possint quem sine præuio baptismo non imprimerent. Et similiter est ianua omnium sacramentorum quo ad gratiam sacra-

mentalem conferendum: quia nisi præcederet baptismus actu uel uoto: nullum sacramentum cōferret gratiam suscipienti, & maxime sacramentum pœnitentiæ nullum esset, & inefficax. Et ita baptismus iam semel ab indisposito susceptus postquā irreiterabilis est, postea cessante fictione seu indispositione ualere incipit, sicut aliis sacramentis, ut iam suum habeāt effectum. Et iste sensus patet ex ipsius Augustini verbis præcedentibus, & subsequentibus ibidem.

Secundo dicitur etiam secundum Medina de confessione q. 28. nō esse omnino certum quòd baptismus valeat ad gratiam baptismalem recedente fictione. Quia aliqui doctores, ut etiam vbi supra ait Scotus, tenent quòd ille pœnitens per solam contritionem gratiam obtineat. & ita intelligitur Augus. quòd scilicet postea cessante fictione per cōtritionem ille prius baptizatus reponitur in statu salutis in quo per baptismū reponeretur nisi prius obiicem posuisset.

Tertio dico quòd licet baptismus qui est sacramentum uon iterabile incipiat valere ad gratiam sacramentalem recedēte fictioue: hoc ideo est, quia alioqui homo gratia huiusmodi regenerationis priuatus maneret in æternum: cum non sit locus eam per tale sacramentum irreiterabile recuperandi, secūdum Hebr. 6. impossibile est rursus renouari &c. Quæ ratio in aliis sacramentis iterabilibus non habet locum, & maxime in sacramento pœnitentiæ, ubi gratia non quidem primariæ regenerationis, sed reconciliationis præstatur. ideo non est simile de hoc, & de sacramēto baptismi. neque sequitur quòd sine clauis absolutione, & sine sacramento pœnitentiæ fiat remissio peccatorum contra Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Nam sicut ante omnem confessionem per contritionem fit peccatorum remissio uirtute clauis sacramēti in uoto postea realiter oportune suscipiendi, & id sufficit secūdum omnes doctores, ut etiam ipsemet Cano late probat ubi supra fol. 73. ita in proposito per contritionem sequentem fit remissio peccatorū virtute clauis, & sacramenti in uoto. Nā postea necessario confessio, & absolutio sacramentalis vt oportet de omnibus facienda est. Tale autem uotum baptismi irreiterabilis post iam semel susceptum baptismum esse non potest.

Quarto dico quòd ratio differentiæ sacramēti pœnitentiæ, & baptismi est, quia hoc nō requirit pro materia actus suscipientis, ueque ullam eius pœnitentiam, sed solam uoluntatem suscipiendi in adulto: illud autē sic, ut superius secundum concilia, & B. Tho. 3. par. q. 90. art. 1. & in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. dictum est. ideo baptismus ab impœnitente susceptus est uerum sacramētum: non autem sacramentum pœnitentiæ. & ita Soto in quarta distin. 18. quæst. 3. arti. 3. tenet cum opinione communi, quo ad hoc quoque D. Tho. ita demum sensit.

Contra quartum dictum eiusdem secundi pūcti principalis probatur quòd talis cōfessio sine absolutione non est sacramentalis, nec impletiua præcepti. primo quia confessio sacramentalis à Christo, & ecclesia præcepta nō est nisi fiat cum spe ueniæ, seu absolutionis sacramētalis ab ecclesia simul, & absolutionis à Deo assequēdæ. Quod patet ex diffinitione confessionis, quæ est legitima peccatorum accusatio corā suo sacerdote in spe ueuiæ. Alioqui uana esset propositio materiæ huius sacramenti sine forma. quo fit ut talis spes veniæ non tantum finis, sed etiam conditio pertinens sit ad materiam præcepti ecclesiastici, atque diuini de sacramentum pœnitentiæ suscipiendo. *Cōtra quartum dictum secundi puncti principalis.*

Item secūdo quia præceptum est de suscipiendo sacramentum pœnitentiæ sicut & sacramentum baptismi. hoc autem sacramentum constat ex vtroque, scilicet ex materia confessionis, & forma absolutionis ut liquet, ergo illud præceptum non impletur nisi fiat utrunque, scilicet cō fitendo simul, & absolutionem sacramentalem debite procurando, ita quòd per pœnitentē non stet quo minus debite suscipiatur.

Item tertio, quia in ca. omnis, de pœni. & remi. ideo præcipitur confessio, ut pœnitēs debite suscipiat eucharistiam, etiam secundum B. Tho. & communiter doctores. hoc autem per solam confessionem sine absolutione sacramentali nō fit. ergo ibidem uel unico, uel pluribus præceptis vtrunque præcipitur, & susceptio integri sacramenti pœnitentiæ. igitur per solam confessionem id non impletur.

Item quarto, quia si per talem confessionem solam satisfaceret ecclesiæ præcepto, sequeretur quòd postea necessario reiteranda non esset. quia qui semel suo debito satisfecit non tenetur amplius eodem debito, secundum extrauagan. Benedicti. 11. inter cunctas. de pœn. & re. sed cō sequēs est falsum: quia necessarium est talia peccata per sacerdotem remitti. Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Neque remitti, uel absolui possunt sine præuia confessione, si commode fieri potest: aliàs non uere habetur in uoto ut patet. ergo per illam confessionem sine absolutione non satisfit præcepto Dei. & ita Soto ubi supra tenet cum opinione communi quoad hoc.

Ad quid ergo in ca. quod quidam. de pœni. & re. præcipit ecclesia quòd illa confessio admittatur? Respondeo, non ut ille absoluatur indignus: neque ut per eam satisfaciat ecclesiæ præcepto, ut dictum est; sed ut per eā vitet ille pœnam iuris communis in ca. omnis, eo. titu. ut ait Medina de confessione q. 22. Et Durandus in 4. dist. 17. q. 14. non autem uitabit aliam pœnā impositam per diocesanos contra eos qui non confitentur, & absoluuntur ex culpa sua, ut nunc est in usu

in usu excõmunicatione, & pecunia illos punire qui in quadragesima non confitentur, & absoluũtur eucharistiamq; suscipiunt. Similiter admittitur illa sola confessio, ut salubriter illi pœnitẽti consulat sacerdos, & ad ueram pœnitentiam inducat: si forte per huius humilitatem Deus illũ illustret, & det cor ad uere pœnitendum, & sacramentum utiliter suscipiendum. Et quidem opus fuit, vt hoc doceret ecclesia, ne quis putaret sacrilegum esse sub specie confessionis sacramentalis confiteri; non intendendo sacramẽtalem absolutionem suscipere, sed solum pie, & humiliter se coram sacerdote accusare ad finem aliquem spiritualem, ut dictum est. Quibus nõ obstantibus, propter graue scandalum aliquãdo probabiliter imminens, licebit forsan confessori simpliciter dicere, & scribere illum sibi esse confessum in quadragesima, tacendo de absolutione, & quicquid alii intelligãt, ille ex legitima causa utens hac arte ueritatem dicit.

Reprobatio tertii puncti. Contra tertium punctum principale, vbi dicitur, quòd si talis attritus sciat se non esse uere cõtritum, neque dispositum ad gratiam extra sacramentũ, sed adhuc in reatu precedentis peccati manere. Si tamen in sua conscientia tam non habet ullum affectum peccati mortalis hic utique uirtute sacramenti huius habet gratiã, sitq; uere contritus si æstimat id sufficere. arguitur quadrupliciter. primo, quia per sacramentalem confessionem peccator non liberatur ab obligatione, seu necessitate legis de habenda pœnitentia cordis necessaria ad gratiam, sed ex lege fuit semper necessarium habere veram actualem, & non solum uirtualem contritionem omniũ peccatorum ad gratiam & salutem. quod suppono, ut optime probat clarissimus doctor Medina magister meus de pœnitentia q. 2. & paulo inferius proxime habetur ex concilio Tridẽtino sess. penul. c. 4. ergo sicut olim sine sacramento erat actualis contritio necessaria ad gratiam, & salutem obtinendam: ita & cum hoc sacramento, & non sufficit attritio cognita. consequentia patet cum minore quæ supponitur, & maior in qua est difficultas probatur. quia si peccator à tali lege absolueretur: hoc esset primo, quia talis lex siue præceptum reuocatum esset per sacramentum confessionis, aut secundo, quia ratione huius sacramenti quilibet excusaretur ab impletione illius legis siue præcepti de uera contritione tunc habenda. aut tertio, quia per hoc sacramentum tanquam per æquiualens suppleretur contritio tunc obligatoria, aut aliàs ad gratiam, & salutem necessaria. aut tandem quarto, quia per hoc sacramentum perficeretur, aut efficeretur uera contritio. sed nihil horum ualet liberare à dicta obligatione, uel necessitate ueræ contritionis. quod probatur. Nam non primum, tum primo, quia nulla lex reuocans dabitur: neque enim per ipsum sacramentum reuocatur lex de cõtritione necessaria ad gratiam & salutem. Alioqui nullus qui confitetur teneretur ante, uel post ad contritionem, quod esset contra Concilium Triden: sess. 6. cap. 14. ubi habetur. Docendum est pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali, & continere cor contritum, & humiliatum, & sacramentalem confessionẽ saltem in uoto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem. Hæc ibi. Et in sess. 14. cap. 4. habetur. Cõtritio quæ primum locum inter actus pœnitentis habet, animi dolor est ac detestatio peccati commissi cum proposito de cetero non peccandi. Fuit autem quouis tempore ad impetrandum ueniam peccatorum hic cõtritionis motus necessarius. Hæc ibi. Et sess. 6. ca. 6. habetur, quòd talis detestatio debeat fieri propter Deum. Nam ibi dicitur quòd peccatores iustificantur dum per fidem, & spem in Deũ, illum tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem. Hæc ibi. tum secundo, quia eadem ratione nullus teneretur ad aliquam attritionem cum hoc sacramento: cum nullo præcepto, aut lege talis attritio, sed contritio obligatoria, aut necessaria sit; uel si est, at per hoc sacramentum sicut & lex de contritione secundum opinantem reuocata esset. Neque est maior ratio aut lex de hac quam de illa quo ad hoc. Et notanter dictum est quòd cõtritio de præcepto, uel de lege necessaria est. quia uidelicet quando peccator se ad gratiam disponere tenetur: tunc sub nouo peccato contritio de præcepto obligatoria est: alio autem tempore quo se in gratia reponere uoluerit, ex suppositione huius finis contritio de lege necessaria quamuis non sub nouo peccato obligatoria est.

Neque ualet secundum, quia nullus excusatur ab impletione alicuius legis, uel præcepti, nisi per aliquod legitimum impedimẽtum, puta per ignorantiam inuincibilem, aut per impotẽtiam, & huiusmodi. sed hoc sacramentum non est huiusmodi impedimentum, sed potius adiutorium ad ueram contritionem habendam, ut patet. ergo per id non excusatur. Sed ad hac duas, & ad sequentes reprobationes potest optime dici pro opinione B. Tho. quòd contritio ex lege requisita ad gratiam non semper est contritio uera, sed contritio sufficiens ad eam. Hæc autem sine sacramento est contritio uera, cum sacramẽto autem est etiam attritio prædicta. ideo omnia hæc argumenta non ualent quæ fundãtur in hoc quòd semper de lege est necessaria contritio uera ad gratiam, quod etiam ex primo, & secundo dubio infra patebit. Sed adhuc potest replicari quòd attritio prędicta non sufficit ad gratiam cum sacramento. tum quia eadem ratione quælibet attritio sufficeret cũ sacramẽto, tum etiam quia

quia ut ex infra dicendis constabit nisi ęstimetur contritio certe cum sacramento non sufficit ad gratiam. Neque tertium ualet quia præceptū uel lex de aliquo faciendo nō potest suppleri per aliud ęquiualens etiam melius: nisi alternatiue feratur, aut id expresse concedatur. quia qui ex lege tenetur orare non satisfacit ieiunando, aut eleemosynā faciendo. Nunc autem cum nulla lege concedatur quòd necessitas uere contritionis actualis possit suppleri per attritionem, aut per hoc sacramentum, sicut nec è conuerso: cum non sit maior ratio de uno quàm de alio: & quia eadem ratione posset etiam suppleri attritio sicut & contritio per hoc sacramentum: & neutra cum sacramento esset necessaria, quod absit. Ergo, sufficientia, uel æquiualentia vnius non excludit obligationem, uel necessitatem alterius ad salutem. Sicut & contritus, & iustificatus tenetur baptizari, & confiteri ad conseruandā gratiam & salutem, idq; propter impletionem præcepti, aut legis ad gratiam necessariæ. Et quantumlibet purificatus à mortalibus per contritionem tenet confiteri antequam sumat eucharistiam secundum concilium Triden. sess. 7. ca. 7. ut inferius q. 16. habetur.

Neque tandem quartum ualet. quia hoc sacramentum nō perficit, neque facit materiam suam esse sufficientem, sed eam prærequirit, & præsupponit, sicut & alia sacramenta, ut cum forma sacramentali fit uerū sacramentū. Nunc aūt materia sufficiens prærequisita ad ueritatem huius sacramenti quantum est ex parte displicentię est illa quę ex lege aliàs requisita, aut necessaria est. Hæc autem non est nisi contritio, ut patet. quia de ea secundum omnes doctores, & concilia de hoc agentia, & de pœnitentia necessaria, & non de attritione est lex, siue præceptum de pœnitentię uirtute quę est pars huius sacramenti, ut supe rius probatum est. Alioqui eadem ratione diceretur quòd nec attritio est materia ad id requisita, sed solum non ponere obiicem prauę uoluntatis: cum nulla lege ut diximus præcipiatur. ergo illa attritio cognita cum hoc sacramento nō sufficit ad gratiam & salutem.

Argumentum secundum. Secundo principaliter contra idem tertium punctum arguitur, quia scienter sumens hoc sacramentum cum obiice, uel impedimēto ad gratiam non habet eam neque fructum sacramenti, ut ipsa etiam concedit opinio in secundo pūcto & B. Tho. vbi supra, & in 3. par. q. 79. art. 3. Et ibi Caietanus, & q. 72. arti. 7. & in addi. 3. part. q. 10. art. 1. & q. 30. art. 1. Nunc autem talem obiicem habet is qui habet peccatū in conscientia in reatu sicut in actu, sed illud non remouet per displicentiam sufficientem, aut per oppositam uoluntatem rectificantem: quia adhuc scienter manet in illo reatu, uel praua uoluntate saltem uirtuali quæ est impedimentum gratiæ quousque per contritionem rectificetur, atque tollatur. Eadē quippe ratio est de obiice gratiæ in actu, & in reatu ex quo uterque impedit, & repugnat gratiæ. Et maxime erit etiam nouum peccatum: si quo tempore quis tenetur ad contritionem, uel ad suscipiendum sacramētum, talis obex siue peccatum quo ad reatum existens in cōscientia, siue cognitum per contritionem aliquam non tollatur. ergo qui scit se indispositum ad gratiam, uel habet peccatum in conscientia extra hoc sacramentū, non habet gratiam cum hoc sacramento, & indigne suscipit illud, & hæc ratio efficax uidetur cōtra hanc tertiam opinionem sicut & tertia, quæ subsequitur.

Respon. Ad hoc potest responderi quòd obex peccati in reatu tantum licet impediat immediatam gratiam, non tamen sacramenti dignam susceptionem, & per illud ipsam gratiam nō impedit: obex autem peccati in actu impedit utrumque, ideo negatur minor argumenti. sed hæc euasio futilis est: quia eadem ratio militat contra obiicem gratię in reatu, & in actu, ut patet in argumento deinsequenti.

Argum. tertium. Tertio, principaliter ad idē arguitur, quia de prædicta attritione, seu dispositione ex se insufficiente ad gratiam extra sacramentum cognita ego quæro ad quid ponitur cum sacramento? Nam uel ponitur ad hoc ut cum sacramento, & uirtute eius sit sufficiens dispositio ad gratiam, & hoc non: quia dū manet illa in conscientia, seu cognita, nec ante, nec post sacramentum est dispositio sufficiens ad gratiam. Nec illa cognitio eius insufficientiæ tollitur per sacramentum ut constat: semper enim manet idem obex gratiæ, scilicet peccatum in conscientia. quo manente nō potest simul taliter attritus esse paratus ad ueram contritionem habendum si suum defectū uere contritionis recognosceret: & ex cōsequenti non est dispositus, vt virtute sacramēti fiat uere cōtritus, & gratiam obtineat, ut infra in quarta opi. & in secundo eius dubio clarius ostēditur. vel attritio illa ponitur, ut qualiscunque dispositio subiecti pro digna sacramenti susceptione, & ex consequenti pro eius fructu habendo. Sed neque hoc uidetur, quia habens peccatum in conscietia habet obiicem, & indigne accedit ad hoc sacramentum: & neque uirtute sacramēti habet fructum eius, neque fit contritio, ut ex secundo argumento præcedenti liquidum est, & nō uidetur ad quid aliud ponatur. ergo illa indispositio, uel attritio cognita cum sacramento non sufficit ad primam gratiam iustificantem. hęc ratio uidetur satis efficax.

Argu. quartum. Quarto principaliter ad idem arguitur aucto ritate ca. si enim. de pœn. distin. 2. ubi sic habetur. Opera uel sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiā, nec innocentiam præstant. Hæc ibi. Nunc autē su-

ſuſceptio huius ſacramenti cum prędicta attritione cognita non procedit ex charitate, cum nō fiat uere propter Deum, ut ſupponit. ergo patet intentum contra tertium punctum opinionis. hæc auctoritas eſt etiam efficax contra illam tertiam opinionem.

Euasio. Si tamen ad hoc reſpondeatur quòd illud ca. Si enim, poteſt intelligi, ut ly ex charitate, aut propter Deum, nō denotet cauſam finalem, uel effectiuam amoris Dei à quo bonum opus, aut ſacramēti ſuſceptio procedat: ſed ut denotet obiectum, aut cauſam motiuam, & determinatiuam operis, ad hūc ſenſum, quòd nihil valet opus, aut ſacramēti ſuſceptio niſi fiat intuitu Dei, aut eius gratiæ, uel alterius doni ſeu amicitię eius finaliter obtinendę: non autem ſi principaliter intuitu, & reſpectu mūdano puta timore infamię, aut mulctę pecuniarię, & huiuſmodi de quibus ſupra in primo, & ſecundo puncto huius opinionis habetur.

Replica. Contra hoc effugium replicatur tum primo, quia textus expreſſe dicit, niſi ex charitate procedant, ubi non ſolum obiectum motiuum, aut etiam determinatiuum, ſed efficientia charitatis ſaltem acquiſitæ præcipuę denotatur: tum ſecundo; quia ibi dicitur nec iuſtitiam, nec innocentiā præſtat, ubi non de impetratione aliorum donorum Dei, ſed de iuſtificatione à peccatis agitur, quòd hæc per nulla opera, uel ſacramenta præſtari poteſt, niſi ex charitate procedant, quantūcunque aliàs intuitu Dei fiant. tum tertio, quia ſi ad gratiam & iuſtificationem obtinendum ſufficeret quòd intuitu Dei illa fierēt: iam ergo quælibet attritio etiam ſine ſacramēto ſufficeret ad iuſtificationem, dummodo intuitu Dei, & eius gratiæ obtinēdæ haberetur. quod abſit. Et quòd id ſequatur patet. quia ſimiliter dicitur de ſacramentorum ſuſceptione, & de aliis operibus ſine ſacramento quòd præſtabunt iuſtitiam ſi eodem modo fiant ex charitate, id eſt intuitu Dei, ut ait euaſio prædicta. igitur gloſſa, uel euaſio nulla de prædictis huic opinioni patrocinatur. Ad rationes autem illius opi. infra in quarta opin. & in reſponſione ad quintum argumentum latius reſpondetur.

Quarta opi. Quarta, & vltima opinio, in qua demum ſtandum eſt, tenet quòd quamuis per ſe, & regulariter contritio uera requiritur cum hoc ſacramento ad gratiam iuſtificantem: quia ſic doctores omnes, atque concilia docent de lege requiri. at uero per accidens ratione ignorantiæ ſufficit probabiliter æſtimata contritio, quamuis ſit uere attritio: eaq; ſaltem requiritur cum hoc ſacramento ad gratiam iuſtificantem. Et non ſufficit quòd pœnitens ſciens ſe non eſſe uere cōtritum ęſtimet quacunque bona fide ſe ſic eſſe ſufficienter diſpoſitum ad habendam gratiam per hoc ſacramentum, ut tertia dicebat opinio pręcedens, niſi probabiliter etiam æſtimet ſe eſſe cōtritum, ut dictum eſt.

Pro declaratione nota quòd uere contritus dicitur is, qui uere dolet de peccatis omnibus propter Deum, uel quia Deum offendit cū propoſito actuali, uel etiam virtuali ſecundum plurimos doctores, non illum amplius mortaliter offendendi in quocunque gradu dolor ille ſit intenſus, ſiue remiſſus. Probabiliter tantum contritus dicitur is qui probabiliter æſtimat ſe eſſe dicto modo uere contritum, uel in gratia, uel ſufficienter diſpoſitum ad eam: cum tamen nō ita ſit, ſed adhuc in latēte mortali peccato quo ad reatum permaneat: idq; ex aliqua facti, uel etiam iuris ignorantia, uel inaduertentia non adeo notabili, nec ſic affectata, quæ æquiualeat cognitioni: ſi tamen paratus ſit ad vere dolendum, ſi cognoſceret ſuum defectum, aut ueritatem. Igitur modo defectus iſte uerę contritionis proueniat ex defectu ipſius doloris, aut diſplicētiæ omnium peccatorum, aut ueri efficacisq; propoſiti cauendi in futurum, modo ex defectu finis, uel uerę dilectionis Dei neceſſarię ad iuſtificationem quęcunque illa ſit, modo ex defectu debitæ examinationis conſcientiæ, aut ex alia cauſa quacunque: ſi tamen defectum hunc ipſe pœnitens ſine prædicta ſua notabili culpa mortali ignorat ignorātia facti uel iuris, putans ſe eſſe uere contritum, uel ſufficienter diſpoſitum ad gratiam obtinendum per ſacramentum, ſi etiam ſit paratus ad ueram contritionem habendum, ſi ſuum defectum aduerteret, & ſciret ueram contritionem eſſe ad id neceſſariam: hic dicitur probabiliter tantum cōtritus. De quo hæc quarta opinio dicit, quòd ſi bona fide confitetur & abſoluitur, utique uirtute ſacramenti habet gratiam iuſtificantem fitq; uere contritus; id quod ſine ſacramento non haberet. Quo fit ut illi, & præſertim ſimplices, qui uel inferni timore, uel amore gloriæ, & ſuæ ſalutis, uel ex conſideratione pudoris, uel malitiæ peccati ſine ulla eius complacētia, & affectu, de omnibus memoriæ occurrentibus dolent, parati, ſi aduerterentur ſuum defectum, uel id eſſe neceſſarium, ad uere & actualiter dolendū, quia Deum offenderunt, & ita in ſpe uenię cum bona fide confitentur, ut oportet, nihil aliud conſiderantes ſi ſunt uere contriti, & in ſtatu gratiæ vel non; vtique ſunt probabiliter contriti: & hi virtute ſacramenti fiunt vere contriti, & primam gratiam habent iuſtificantem, quam non haberent ſi æſtimarent ſe non eſſe uere aut ſufficienter cōtritos, aut diſpoſitos ad gratiam obtinēdam per ſacramentum, neque eſſent parati ad veram cōtritionem habendum ut dictum eſt. Et ita intellectum concilium Triden. ſeſſ. 14. ca. 4. de ſacramentis, quod habetur ſupra in tertia opin. in tertio eius puncto principali conſonat cum hac quarta opi. Illa etiam tertia opinio beati Thom.

ibidem dicens quòd attritio cognita cum hoc sacramento sufficit ad gratiam, uidetur satis probabilis, quando sit attritus paratus esset veram contritionem habere conari, si crederet illã esse necessariam. nam sicut probabilis ignorantia facti ueræ contritionis excusat, & facit ut cum sacramento sit dispositio sufficiens ad gratiam, ut proxime probabitur: ita eadem ratione de probabili ignorantia iuris idem dicendum est: quia tunc uidetur saltem virtualiter esse probabiliter contritus, & ita dispositus, ut per sacramentum uere contritus efficiatur. Secus si sic attritus, & id cognoscens non ita paratus esset ubi defectũ recognosceret: tunc enim non probabiliter contritus esset, neque dispositus, ut de attrito uere contritus fieret per sacramentum, ut ex infra dicendis in secundo dubio potest facile constare.

Prima pars Igitur hæc quarta opinio sic declarata quo ad primum, quòd scilicet requiritur prædicta contritio saltem probabilis: ita quòd nec minor, nec attritio cognita sufficit cum hoc sacramento: quantumcunque, ut tertia dicebat opinio præcedens, bona fidè pœnitens æstimet illam sufficere ad salutem & gratiam iustificantẽ: probatur per quatuor rationes, quæ superius cõtra tertium punctum principale ipsius tertiæ opinionis in quatuor argumentis ibi. positis habentur. q. s. illa saltem attritio requiritur quæ per sacramentum posit fieri contritio, & gratia formari. hæc autem est sola contritio probabilis, vt probatur ibidem. ergò &c.

Secũda pars Quo ad secundum autem, ꝙ per accidẽs sufficit supradicta probabilis, & non sit necessaria vera contritio cum hoc sacramento ad salutem, in quo stat etiam difficultas huius opinionis, probatur tripliciter. primo, quia sicut ex parte confessionis non facit irreuerentiam, neque iniuriam notabilem, neque ponit obiicem huic sacramento, nec eius gratiæ sacramentali, is qui sic confitetur, quòd in eius conscientia, vel cognitione nihil habet, nec sub mortali habere tenetur necessario confitendum: ita ex parte doloris nõ ponit obiicem huic sacramento, nec eius gratię sacramentali is qui sic dolens de peccatis absoluitur, quòd in eius conscientia, uel æstimatione nihil habet, nec habere tenetur, de quo amplius dolere sub mortali teneatur, qui & est ita dispositus, ut per sacramentum posit fieri ueræ contritus, & gratiam habere. Talis autem est probabiliter contritus. ergo ipse recipit absolutionem sacramentalem, & gratiam iustificantem. Consequentia patet, quia sacramenta efficiunt quod significant in non ponente obiicem sufficiẽter disposito ad illa suscipiẽdũ. Maior probatur. Quia non est maior ratio de præcepto debite dolendi quàm debite confitendi ad finem gratiæ uirtute huius sacramenti obtinẽdæ. Minor ẽt probatur. Quia licet probabiliter contritus uere habeat mortale peccatum in reatu, & obiicẽ gratiæ immediate sine sacramento suscipiendæ: non tamẽ habet illud in cõscientia, uel ęstimatione, nec habere tenetur sub mortali talem conscientiam, ex quo ut supponitur per illam ignorantiam ab ampliore cognitione sub mortali habenda excusatur: & ex quo paratus est uere dolere si defectũ cognosceret, iam est dispositus, ut per sacramentum fiat uere contritus, & gratiam habeat iustificantẽ, ut infra in secundo dubio latius ostẽditur.

Secũdo probatur idẽ, quia qui cum bona fide probatus existimãs se esse in gratia sine consciẽtia peccati mortalis accedit ad sacramentum eucharistię, digne suscipit illud, & eius gratiam, etiamsi sit in mortali inuincibiliter ignorato, secundum Tho. 3. par. q. 79. art. 3. & q. 80. art. 4. ad 5. & in 4. dist. 9. & Alex. Alen. 4. par. q. 46. memb. 3. art. 2. Et Richar. Scotũ, Duran. & alios doctores cõiter ea. di. 9. & dist. 12. Et Gers. alphabeto. 37. R. & Adria. in 4. de Eucharistia q. 1. & 2. & de cõfessione q. 5. dubio. 5. & Vega de iustificatione lib. 13. ca. 34. & Soto ubi supra, & de natura, & gratia lib. 2. ca. 15. & Honcala de digna sumptione eucharistię in sententia idem tenet. Quãuis Bonau. ea. dist. 9. q. penult. & Palude, Capreolus, & Gers. tract. 9. super magnificat, & Gabriel in 4. dist. 9. q. 2. & in Canone lect. 8. dicãt ꝙ talis accedit ad eucharistiam non quidem indigne positiue ita ꝙ peccet: nec digne ita ꝙ habeat gratiã: sed non digne priuatiue medio modo, ita ꝙ licite accedit, non tamen habet gratiam, nec peccat de nouo sumendo eucharistiam. Quæ distinctio non placet nisi secundum supradicta intelligatur, ita ꝙ digne accedit qui est in charitate: indigne positiue qui cũ conscientia peccati mortalis: medio modo non digne accedit qui non est in gratia, nec habet conscientiam peccati mortalis, sed potius probabiliter ęstimat se esse cõtritum uel in gratia: & hic uirtute sacramẽti habet gratiam uti declarat Honcala, ubi supra. Nam ẽt secundum ipsum Bonauent. dist. 12. art. 4. q. 1. is digne accedit ad eucharistiæ sacramentum, qui se præparat quantum debet. Talis autem est qui modo prædicto probabiliter contritus, & confessus existimans se non esse in mortali, aut sine cõscientia eius accedit: ex quo per ignorãtiam inuincibilem excusatur ne ad ampliorem diligentiam, uel conscientię examinationem sub mortali teneatur. ergo habet gratiam sacramentalẽ ex quo digne accedit, & ergo similiter, & à fortiori talis probabiliter contritus uirtute sacramenti pœnitentię habet gratiam iustificantem fitq; cõtritus. Patet hęc ultima consequentia. Quia quantũ est ex hac parte displicẽtię nõ requiritur maior dispositio ad sacramentum pœnitẽtię fructuose suscipiendum, quam ad sacramentum eucharistię: immo minor sufficit secundum omnes doctores ubi supra, inferiusq; dicetur.

Et hoc

Et hoc idem dicit beatus Thom. in 4. distin. 23. quæst. 2. de sacramento extremæ unctionis, quòd scilicet in hoc sacramento gratia confertur quæ non compatitur peccatum. ideo ex consequenti si inuenit peccatum mortale, uel ueniale tollit illud quo ad culpam, dummodo non ponatur obex peccati actualis ex parte recipientis: quia & facit per gratiam quã infundit quòd motus liberi arbitrii in peccatum sit contritio & sicut etiam in eucharistia, & confirmatione id accidere potest. Hæc ille. Et idem 3. parte quæst. 30. articu. primo, & in 3. parte quæst. 72. artic. 7. idem dicit de confirmatione, quod apte intelligi non potest nisi de probabiliter contrito, ut patet ex dictis, & infra dubio tertio latius.

Tertia ratio. Tertio probatur idem, quia nisi sic dicatur non uidetur quomodo, aut quibus sacramentum pœnitentiæ ex opere operato, seu ui clauium conferat primam gratiam iustificantem, & uiuificet mortuos. quia si pœnitens accedit, uel illud suscipit uere contritus: iam ex opere operantis uirtute contritionis habet primam gratiam iustificantem. Si scienter attritus, certe neque per hoc sacramentum habet gratiam, ut dictum est. ergo solum probabiliter contrito illam confert hoc sacramentum.

Et confirmatur ex concilio Triden. sess. penul. ca. 4. ut supra in tertio puncto tertiæ opinionis in eius probatione habetur, quia ualet ad propositum à fortiori, & hæc est satis efficax ratio pro hac opinione.

Et ita patet hæc opinio probata, quam etiam expresse tenent etiam quo ad sacramentum eucharistiæ Alexan. de Alis. quarta parte, quæst. quadragesimasexta, membro tertio, articu. secundo, & quæst. sexagesima, membro primo, articu. tertio. Et B. Thom. tertia parte, quæst. septuagesimanona, articulo tertio. Marsilius in quarta quæst. sexta, articu. quarto, conclu. prima. Gabriel in canone. Et Bonauentura in 4. distinct. decimaseptima, articulo quarto, quæst. tertia. §. 91. & articulo secundo, quæst. quarta. §. 47. & in glossa magistri. §. 19. & distinct. duodecima, articulo 4. quæst. secunda. §. 63. §. 66. Et Richar. distinctio. decimaseptima, artic. secundo, quæst. octaua, ad quintum, & distinct. 18. artic. secundo, quæst. prima. Et Durandus distin. decimaseptima, quæst. decimatertia, id ualde probabile censet. Ad idem uidetur Adrianus de confess. artic. quinto, dub. 5. licet non aperte, & de eucharistia quæst. prima. Et Soto de natura, & gratia lib. 2. ca. decimoquinto, & in quarto sententiarum dist. decimaoctaua, quæst. tertia, articu. secundo. Et distinct. duodecima, q. 1. art. 4. & dist. 11. q. 2. art. 3. & dist. 6. q. 1. arti. 7. & dist. 7. q. 1. art. 7. & di. 20. q. 2. arti. 1. & latius Vega de iustificatione lib. 13. ca. 34. & in q. 13. de iustificatione conclus. 3. & 4. Et Ambro. Catharinus de certitudine gratiæ assertione septima, & hanc opinionem quòd probabiliter contritus cum sacramento habeat gratiam iustificantem tenere habent à fortiori doctores de 3. opinione præcedente. doctores etiam de 4. opinione. q. præcedentis. Similiter hanc opinionem tenet Victoria in sua prima relectione de potestate ecclesiæ. q. 2. Et Nauarro in sum. ca. 1. num. 37. 39. & alii plures.

Dubium 1. Dubitatur primo. Vtrum talis probabiliter contritus si postquam confessus est nouit defectum suæ ueræ contritionis teneatur sub mortali peccato ueram actualem contritionem habere. Nam quod non teneatur reconfiteri non est dubitandum.

Respon. Respondeo. est duplex opinio, prima magistri Vega. q. 13. de iustificatione conclu. 3. quòd sic: idq; vt impleat legem, vel præceptum Dei de uera actuali contritione habẽda: à cuius impletione excusatus est solum durante ignorantia inuincibili, siue probabili. Sicut & qui iam uere contritus habet gratiam tenetur implere præceptum confessionis integre licet per ignorãtiam aliquod mortale omiserit confiteri: & diligens Deum super omnia si postea recolit mortalia tenetur confiteri.

Et si arguatur, quòd si iam uirtute sacramenti factus est ille de attrito contritus, ergo iam habet contritionem ueram: & per consequẽs etiãsi defectum præcedentem postea recognoscat non tenetur iterum ad aliam contritionem.

Respondeo negando consequẽtiam, quia per sacramentum factus est contritus habetq; cõtritionẽ non quidem actualem ueram, sed uirtualẽ in gratia, & charitate infusa. Vel si habet actualẽ id solum est extrinsece, quæ ad uirtualem reducitur. Nunc autem speciale præceptum est de uera actuali contritione, & dilectione Dei habenda, quòd pœnitens implere tenetur dum potest, & dum defectum recognoscit, ut dictum est. sicut in dilectione Dei super omnia est uirtualiter contritio, qua non obstante tenetur homo ad actualem, quam si uirtute sacramenti dum illud pœnitens suscipit habet: iam & non aliter ab ampliore contritione, & obligatione liberatus est.

Sed alia est opinio Durandi in 4. distinct. 17. quæst. 13. & Soto in 4. distinct. 18. quæst. 3. artic. 2. & 3. qui uidentur tenere quòd iste non obligatur ad aliam actualem ueram contritionem propter rationem præfatam, cui etiam tacitè uidetur annuere ipse Vega de iustificatione libro decimotertio, capitulo vigesimo, & hæc opinio uidetur uerior: quia non est simpliciter in omni casu necessaria, neque præcepta pœnitentia uera ad gratiam, & peccati remissionem, sed solum actualis pnia sufficiens ad gratiam,

vt constat ex fine huius præcepti aut legis. hæc autem est contritio uera sine sacramento, aut probabiliter æstimata cum sacramento, ut patet ex dictis. hinc patet responsio ad rationem præcedentis opinionis, quæ fundatur in hoc quòd ad gratiam semper est necessaria actualis contritio uera.

Dubium 2. Dubitatur secundo, quomodo probabiliter tantum contritus fit uere contritus: & illa attritio fit uera contritio uirtute sacramenti? Respon. Respondeo supposita opinione communi, videlicet quòd essentialiter, & specifice attritio differt à contritione uera, idq; ratione obiecti, seu finis; & non penes gradualem intensionem actus. Nam contritio est displicentia de offensa Dei: seu quod idem est de peccatis propter Deum actualiter, seu virtualiter super omnia efficaciter dilectum: modo id fiat per vnicum actum medii, & finis: modo per duos actus alterum medii, alterum finis. Attritio autem est imperfecta displicentia peccati, vndecunque ista imperfectio proueniat, & maxime ex defectu ueræ dilectionis Dei super omnia. Itaque nomine contritionis secundum omnes intelligitur actus pœnitentiæ perfectus, quo peccata etiam extra sacramentum remittuntur. Et nomine attritionis actus imperfectus, quo sine sacramento peccata non remittuntur, nec homo iustificatur, qui actus, ut dictum est secundum Tho. 3. parte quæst. 85. & communiter doctores intrinseco differunt specie.

Quomodo ergo attritio de qua ista quarta opinio agit fiat contritio uera uirtute sacramenti: dico id dupliciter contingere. Aliquando quidem intrinseco per aduentum noui actus contritionis, quia uidelicet per auxilium Dei illustratur, & mouetur homo, & ipse consentiens mutat actualiter finem doloris, & ipsum obiectum: & ita recedente attritione producitur nouus actus ueræ contritionis. Et quamuis Adria. de confessione articu. 5. dubio. 5. & Caietanus & frater Barnabas de Bosalibus in suo tractatu de pœnitentia cum aliis dicant quòd semper hoc modo attritio fit contritio: id tamen non uidetur uerum, sed aliquando ita fit: Sæpius autem, immo & ut ait Soto in 4. ubi infra semper fere non fit nisi extrinsece, quia uidelicet ratione gratiæ aduenientis uirtute sacramenti iam illemet actus qui est attritio, seu contritio probabilis manens inuariatus efficitur Deo gratus, uel tãtum ualet apud Deum cum sacramento ad iustificandum illum pœnitentem, quantum actus uere cõtritionis intrinsece ex actuali Dei amore productus valeret.

Et quòd non aliter, uel fere semper nisi hoc modo extrinsece id fiat probatur dupliciter. primo, quia per habitum charitatis infusæ, seu gratiæ inclinatur quidem, sed non necessitatur uoluntas ad desistendum ab actu quem habet, & alium producendum: neque ipse habitus solus sine concursu uoluntatis id efficere potest, ut constat. mutare autem obiectum, seu finem actus est abiicere unum actum, & alium producere. ergo non semper id fit per aduentum gratiæ, uel charitatis.

Secundo idem probatur. Quia experimur sæpe probabiliter tantum contritum, qui non est nisi attritus, accedere ad hoc sacramentum: qui illo temporis articulo quo absoluitur, & etiam post omnino cessauerit habere actum pœnitentiæ per diuagationem mentis, uel per abruptionem cogitationis, & tunc constat non commutari actum: & tamen talis euadit in gratia, & ex attrito contritus. ergo sine noui actus aduentu id fit. Et in hoc concordat Soto de natura, & gratia lib. secundo, ca. decimoquarto, & decimoquinto, & in 4. distin. 12. quæst. prima, arti. quarto; & distin. 17. quæst. 2. art. 5. & Vega de iustif. lib. 13. ca. 34.

Quomodo autem idem actus attritionis fiat contritio extrinsece, uel intrinsece, & propter Deum & gratus manens inuariatus quo ad substantiam sine eius, aut ipsius obiecti, aut finis actuali mutatione: sic accipe. Nam ratione gratiæ, & charitatis infusæ aduenientis uirtute sacramenti est inclinatio uirtualis ad dilectionem Dei super omnia, & animi promptitudo ad exeundum in actum dilectionis si homo defectum aduerteret, aut recoleret Deum, idq; tunc fieri debere. Quo fit ut illemet actus attritionis, qui contritio tantum probabilis est, manens inuariatus quo ad substantiam, uel materiale iam gratia, & charitate infusa informatus incipiat in eodem temporis instanti habitualiter, uel uirtualiter esse seu continuari propter Deum non autem actualiter: & ita finis, & obiectum illius actus non realiter, & actualiter, sed uirtualiter tantum mutatur. Nam sicut agens naturale aliquam formam naturalem introducens simul etiam disponit subiectum ultimate ad illam, ut patet in igne lignum ignefaciente. Ita agens supernaturali uirtute, quale est hoc sacramentum, aut Deus ipse per suum sacramentum, confert homini dispositionem sufficientem simul cum ipsa forma gratiæ. Ita quòd virtute sacramenti supernaturali siue diuina cor prius imperfecte pœnitentis probabiliter tantum attriti, per gratiam, & charitatem ibi introductam simul tempore inclinatur, atque mouetur aliquando quidem actualiter, aliquando autem solum uirtualiter per promptitudinem quandam ad actualem Dei dilectionem, & contritionem intrinsece ueram producendam, si recoleret id fieri debere, vt proxime dictum est. Itaque nunquam est contritio intrinsece, uel extrinsece

actualis

actualis effecta virtute sacramenti: quin simul tempore fit etiam gratia, & charitas habitualis, uel actualis initiatiue, aut concomitanter concurrens, ut patet ex dictis. alias non videtur quomodo uerum sit, quod ubi supra ait concilium Triden. sess. decimaquarta, ca. quarto, quòd attritus dolens solum ex turpitudine peccati virtute sacramenti fit contritus, & habet gratiam: nisi prędicto modo dilectionem etiam Dei habeat.

Et cum his consonat B.Tho. in quarto distin. 9. artic. tertio quæst. prima, & secunda, etiam distin. 17. quæst. 3. arti. 1. & distin. 18. quæst. 1. arti. 3. questiuncula. 1. & distinct. 23. quæst. 1. articu. 2. questiuncula prima ad secundum, & in 3. par. quæst. 72. artic. 7. & quæst. 80. art. 4. & quæst. 84. artic. 2. & quæst. 86. art. 6. & quæst. 87. artic. 2. & in 4. quodlibeto art. 10. & de veritate quæst. vigesimaoctaua, art. 5. & 8. Si omnia simul coniungantur. Quamuis Cano in relectione de pœnitentia in 5. par. in responsione ad tertium argumentum principale, & in responsione ad quartum dubium hunc vltimum locum beati Thomæ de veritate corrumpat male illum de sermonis improprietate redarguens, consonat etiam Bonauen. in 2. distin. 41. art. 1. quæst. 3. §. 35. & Angest. in morali ca. 8. de circunstantia finis agens, cum aliis quibusdam doctoribus in 2. distin. 41. tenentibus quòd opus moraliter bonum factum ab existente in gratia est meritorium: quia ibi est relatio in Deum virtualis, quam Bonauen. appellat aptitudinalem, & maxime hoc est verum si ab inclinatione etiam habituali charitatis tale opus procedat. & concordat Vega de iustif. lib. decimotertio, ca. 25. Sic igitur constat in proposito quòd actus contritionis probabilis per gratiam sacramentalem aduenientem iam virtualiter saltem refertur in Deum: & quamuis extrinsece tamen contritio effecta est.

Quo fit secundum Adria. ubi supra quòd si talis pœnitens statim post absolutionem sacramentalem non habet talem virtualem Dei dilectionem in animi præparatione, seu promptitudine saltem virtuali: certe signum est quòd nec vere, nec probabiliter contritus, nec debite dispositus ad hoc sacramentum accessit: quodq; virtute eius iustificatus non est: sed neque secundum eum aliosque doctores huius quartę opinionis uerum sumpsit sacramentum propter obiicem, ut superius contra tertiam opinionem probatum est.

Dubium 3. Tertio dubitatur quæ differentia sit inter sacramentum baptismi, & pœnitentiæ, & eucharistiæ, & alia sacramenta quo ad hoc: si ut supra dictum est hæc omnia sacramenta etiam conferunt primam gratiam probabiliter contritis.

Respon. Respondeo, secundum Soto ubi supra, & Turrecremata in ca. si quotiescunque. de consecratione distinct. secunda, articu. secundo, ad tertium argumentum, quòd ad gratiam uirtute baptismi obtinendam requiritur saltem, & sufficit attritio supradicta etiamsi sit cognita ab ipso pœnitente, dummodo non habeat iam aliquem affectum, seu propositum peccati, aut status peccati. Ad sacramentum autem pœnitentiæ fructuosum requiritur saltem, & sufficit prædicta attritio dummodo non sit cognita, sed probabiliter æstimetur contritio: in qua non solum includitur, quòd non habeat reatum mortalis peccati in conscientia, sed etiam quòd non habeat affectum peccati, ut supra probatum est. Ad fructuosam autem eucharistiæ susceptionem requiritur saltem, & sufficit prædicta contritio probabilis insuper, & sacramenti pœnitentiæ præuia susceptio si commode haberi potest.

Quæ omnia probantur. Nam supposito secundum communiter doctores, & veritatem quòd ad fructuosum baptismum requiritur aliqua displicentia, uel attritio peccatorum, vt Soto vbi supra, & Scotus in quarta distinct. quarta optime probant: probatur etiam quòd sufficiat prędicta attritio etiam cognita. quia cum baptismus sit spiritualis regeneratio, & directe institutus sit ad regenerandum infidelem nullum esse vitę spiritualis habentem, fit ut de se non requirat, ut baptizandus habeat esse gratię aliquo modo, scilicet in veritate, vel in conscientia seu ęstimatione sua, sed eam tantum detestationem quę tollat obiicem affectus, seu propositi ad peccatum. Et hoc uidetur dicere B.Tho. 3. par. quęst. 68. & quęst. 79. artic. tertio ad secundum, & quod ibidem, quęst. sexagesima octaua, idem secundum doctores communiter in quarta distinct. quarta, dicit non esse conferendum baptismum ei qui est in peccato, dicit Soto esse intelligēdum de eo qui habet affectum uel propositum peccati scienter.

Sed hoc multis non placet dicentibus idem iudicium esse de baptismo, & de aliis sacramentis: quòd scilicet, non debeat etiam esse peccatum in conscientia suscipientis, ut illi gratia sacramentalis conferatur, tum quia auctoritates doctorum quę allegantur de pœni. distin. secunda, ca. si enim, & de consecratione distinct. quarta, ca. solet, & 15. quęst. prima, ca. firmissime, & concilium Triden. sess. sexta, ca. sexto, & sess. decimaquarta, ca. primo, & quarto, expresse dicunt eandem pœnitentiam requiri ad salutem cum baptismo, & post eum quę requiritur ante illum, hęc autem est dolor peccati ex fide, & charitate, & spe procedens, ut ibidem habetur, & hęc est contritio. ergo ipsa uera, uel ęstimata requiritur, ut supra dictum est.

Ideo Nauarro in summa ca. primo, numero quadragesimo, dicit quòd ut habeatur gratia per baptismum, requiritur, & sufficit contritio prędicta saltem probabilis omnium peccatorum in generali, & totius malæ uitæ præteritæ: dummodo aliqua mortalia quæ magis occurrunt, ad memoriam reducantur, etiamsi non omnia in speciali recogitentur, ut in sacramento confessionis facere oportet. Ratio huius est, quia act. 2. & 8. cap. ea contritio significatur in illis qui per Apostolos conuersi ad fidem baptizabantur. & consonat Margarita confes. de contritione agens, fol. trigesimotertio.

Pœnitentiæ autem sacramentum cum sit directe ad uiuificandum, uel suscitandum fidelem spiritualiter mortuum post baptismum, & reconciliandum inimicum Deo, inde prærequiritur dispositio uitalis per aliquod esse vitæ spiritualis saltem initiatiue: ex quo talis suscitatio, & reconciliatio sine bono motu amoris suscitandi de lege fieri non potest. hoc autem non est dum prædicta attritio siue defectus uerę contritionis cognoscitur, nisi inuincibiliter ignoretur, ita quòd sit probabiliter contritus, & de omnibus in speciali ea recogitando, ut supra probatum est. Vnde in concilio Triden. sess. sexta, cum prius in sexto capitu. dicatur quòd ante baptismum requiritur motus aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem: hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet: postea tamen in decimoquarto capitulo ibidem subiungitur. docendus est homo pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali: & continere cor contritum, & humiliatum, & sacramentalem confessionem in uoto, & suo tempore in actu faciendam. Hæc ibi. Ex quo concilio patet prędicta differentia.

Sacramentum autem eucharistiæ cum directe sit institutum, ut cibus, & nutrimentum eorum qui iam per gratiam iustificati uiuere creduntur: à fortiori postulat per se, & regulariter, ut non nisi à talibus per sacramentum etiam pœnitentiæ examinatis, & iam uiuificatis recipiatur. Quia hi & non alii digne summere credendi sunt, ut etiam patet ex supradictis.

Quòd si contra præfata obiiciatur B. Thom. tertia parte, quæst. octuagesima, articulo quarto ad secundum dicens, quòd eucharistia non debet dari, nisi iam liberatis à peccato: sacramentum autem baptismi, & pœnitentiæ concedi potest adhuc febre peccati laborantibus: quia hæc duo sunt medicinæ purgatiuæ, illud autem medicina confortatiua est. ergo attrito etiam conscio suæ indispositionis sacramentum pœnitentię sicut & baptismi salubriter conferri potest: ex quo hæc duo sacramenta secundum Tho. pari passu currunt.

Respondeo negando consequentiam, quia solum uult dicere B. Thom. quòd sacramentum pœnitentiæ est conferendum illi qui se, ut peccati reum pœnitens accusat, & recognoscit, sicut & baptismus largiendus est peccatori se recognoscenti, sed differenter, ut dictum, & declaratum est. Eucharistia uero non nisi ei qui per sacramentum pœnitentię absolutus iam secundum suam conscientiam formam gerit hominis iustificati, ut dictum est.

Sacramenta denique confirmationis, & extremę unctionis, & omnia alia etiam per accidens conferunt similiter primam gratiam probabiliter contritis, sicut & sacramentum baptismi, & pœnitentię: sed differenter: quia sacramentum baptismi, & pœnitentię id efficiunt directe, quia uidelicet ad id tantum utpote regulariter necessaria sunt instituta. Alia autem sacramenta ex quo non tanquam ad id necessaria, sed ad alios effectus directe sunt instituta, inde non nisi indirecte, & ex consequenti primam gratiam efficiunt, quia videlicet conferunt gratiam non indigne suscipienti, qualis est probabiliter contritus, ut liquet ex supradictis. gratia autem repugnat omni peccato mortali, & illud expellit. ergo ex consequenti per illa alia sacramenta prima gratia, & remissio peccatorum confertur. Sic tenet B. Tho. vbi supra in secũda probatione huius opinionis allegatus est, & Soto similiter latius explicat.

Quarto dubitatur. Vtrum quęlibet dilectio Dei, & dolor ex tali dilectione procedens sufficiat sine sacramento hoc uel cum eo ad gratiam iustificantem obtinendum. *Dubium quartum.*

Respondeo prius notando secundum Soto de natura & gratia libro primo, capitulo vigesimosecundo, & libro secundo, cap. 15. & 16. & Vega de iustificatione lib. 6. ca. 28. ca. 30. ca. 34. 35. & libro vndecimo, capitulo decimoseptimo ex B. Tho. secunda secundę quęst. 109. arti. tertio, quòd dilectio Dei, & similiter dolor peccatorum inde actualiter, uel uirtualiter ortus potest esse triplex. *No. triplex dilectio dei & displicentia peccati.*

Prima dilectio Dei est quidã singularis actus amoris inefficacis erga Deũ, qualis hac oratione profertur, uolo uel potius uellem Deo in omnibus placere. & hęc communiter uocatur dilectio obiectiua Dei, seu complacentia quędam inefficax. & similiter est dolor peccatorum, uel de offensa Dei inefficax.

Secunda est dilectio Dei efficax quę omnibus cõiter est in præcepto, qua uidelicet homo sic Deũ diligit, ꝙ omnia eius mandata seruare uult, atq; seruire proponit ut uero Deo, & hoc est ipsum diligere tota mente, non adhibendo fidem aliis sectis, aut doctrinis repugnantibus fidei diuinæ: toto corde, non diuidendo suum affe-

ctum

ctum in obsequium alterius Dei vel creaturæ contra præceptum Dei: tota anima, non diuidendo sensum et appetitum sensitiuum in aliqua a Deo prohibita: et tota virtute, seu viribus suis, non diuidendo vires executiuas animæ suæ in aliquid ab ipso Deo prohibitum. Et talis vocatur communiter a doctoribus dilectio Dei super omnia obedientialis. Tametsi sit alia dilectio Dei super omnia efficax desupererogatione quæ est perfectorum est: quę vt ait Vega vbi supra libro sexto capitulo trigesimo quarto, secundum Adrianum in quinto quodlibeto, non solum impletiua omnium mandatorum Dei est vt illa communis quæ dicta est: sed etiam in Deum nos transformat et sic vnum cum illo spiritum facit, vt supra omnia illum amemus et nihil nisi in ordine ad ipsum, neque in cœlo neque in terra diligamus: quæ nullius peccati complacentiam admittit, sed potius dolorem eius impetraret si recoleret homo prædicto modo Deum amans.

Et ista secunda dilectio Dei efficax super omnia, tam communis quam supererogatoria est adhuc duplex, scilicet naturalis, et supernaturalis. Supernaturalis, quæ et secunda in ordine sit, est illa qua quis Deum per fidem supernaturalem cognitum esse vnum et trinum et redemptorem nostrum prædicto modo præfert et diligit super omnia, vt principium et finem beatificum et supernaturalem nostrum. Et similiter est displicentia supernaturalis inde orta de Dei offensa. Et hæc est in omnibus fidelibus Christianis debite pœnitentibus.

Naturalis autem dilectio Dei efficax vel super omnia quæ et tertia in ordine sit, est qua Deum naturaliter tantum cognitum tanquam principium et finem totius boni naturalis, putà creatorem conseruatorem, et gubernatorem omnium omnibus creatis præfert et amat, efficaciter ei volens subijci et obedire super omnia, nihil eius amicitiæ contrarium admittens: seque et sua omnia vno actu referens in ipsum tanquam in principem supremum et finem totius boni naturalis, aut quia sic recta ratio naturalis dictat esse faciendum: quam dilectionem philosophi sine fide infusa aut sine fide Christi secundum rectam rationem viuentes habere potuerunt. Et similiter est dolor de eius offensa ex tali amore procedens: ita quod homo iam nulla ratione velit offendisse aut de cetero Deum sic cognitum et amatum offendere.

De prima dilectione Dei. Igitur de prima dilectione Dei inefficaci et de displicentia inde orta satis conuenit inter omnes doctores, quod non sufficit sine sacramento ad primam gratiam iustificantem: quia nec vera dilectio nec contritio, sed ficta et inefficax est: ex quo cum mortali peccato et cum ignorantia mortaliter culpabili stare potest, vt probat Angest. in morali capitulo decimo tertio in fine, et capitulo decimo quarto, et patet in hereticis et meretricibus et concubinarijs et alijs eiusmodi peccatoribus. Et hæc potest ex naturalibus viribus sine speciali Dei auxilio haberi secundum rectam rationem se habendo: quia est tantum moraliter bona, vt latius hæc omnia probat Soto vbi supra, et libro primo capitulo vigesimotertio, et Vega de iustificatione libro sexto capitulo trigesimotertio. Scoto in secundo distinctio. vigesimaoctaua, et in quarto distinctione decimaquarta quæstione secunda, et alibi. Vtrum autem cum sacramento vbi est fides, sufficiat ad salutem, supra in hac quarta opinione dictum est, quod quando probabiliter æstimatur contritio sufficit, alias non sufficit. Quia tunc sine auxilio Dei speciali non habetur.

De secunda dilectio ne Dei opinio. De secunda autem dilectione Dei efficaci supernaturali quæ communiter omnibus est obligatoria, et de displicentia peccatorum inde orta, est duplex opinio. prima Caietani in secundo quodlibeto de contritione quæst. prima, et de confessione quæsito. 5. vbi ponit tria dicta, primū quod quando non sit ex speciali motione aut directione spiritus sancti non est vltima neque sufficiens dispositio ad gratiam statim infallibiliter obtinendam, neque est vera contritio quousque gratia informetur, sed solum est contritio informis acquisita vel humana: simpliciter autem est attritio.

Quod probat tum primo, quia alioqui certus quis esse posset de suo statu gratiæ: cum certus sit de tali Dei dilectione et displicentia peccati propter Deum summæ dilectum, si statim gratia haberetur.

Tum secundo, quia sicut faciens quod in se est humano modo seruando legem naturæ non statim illuminatur a Deo de necessarijs ad salutem: sed opportune si perseueret. Ita etiam nō statim datur gratia iustificans, sed postea opportune quando placuerit Deo si homo perseuerer in dicta Dei dilectione et dolore peccati.

Tum tertio, quia pœnitentia aut dilectio Dei vt a libero arbitrio procedit non est sufficiens præparatio ad gratiam, sed vt a spiritu sancto procedit: cuius motio est principium pœnitentiæ salutaris secundum Thom. prima secundæ quæstione. 112. articulo secundo et tertio, sed dilectio Dei et displicentia supradicta potest supposita fide a nobis haberi, estque in nostra potestate sine speciali directione aut motione spiritus sancti; quia sicut in nostra potestate est constituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, lucrum, regnum, vel honorem: ita in potestate nostra est habere DEVM pro fine etiam vt est beatificus

nobis aut ſanctis, ita quod deliberemus et intendamus ipſum in voluntate noſtra præferre omnibus quæ deſiderari aut haberi poſſunt. Igitur tunc talis dilectio ſuper omnia diſplicentiaque peccati inde orta, quando a noſtro libero arbitrio ſine ſpeciali motione et directione ſpiritus ſancti habetur, eſt humana tantum dilectio et contritio informis inſufficienſque diſpoſitio ad gratiam ſtatim infallibiliter obtinendam.

Secundo dicit Caietanus quod tunc talis dolor infallibiliter gratia informatur fitque vere contritio: quando mouetur homo per auxilium ſpeciale a ſpiritu ſancto ad pœnitendum, quando etiam ea pœnitentia vel dolore vtitur ſpiritus ſanctus ad gratiæ collationem ſecundum Thomam vbi ſupra, quæ quidem motio ſiue directio ſpiritus ſancti fit per hoc quod habita prædicta humana diſplicentia a libero arbitrio, habetur etiam alia a ſpiritu ſancto mouente et diſponente hominis voluntatem ad eam, vel potius per hoc quod eadem numero diſplicentia humana prius ſine ſpiritu ſancto producta poſtea dirigitur et continuatur ſpecialiter per ipſum ſpiritum ſanctum aut per eius auxilium ſpeciale ad gratiæ pręparationem, vt ſit vltima diſpoſitio ad gratiam de lege.

Tertio dicit quod hæc motio ſiue directio ſpiritus ſancti prædicta, quæ extra ſacramentum aliquando differtur, in ſacramento non differtur: ſed ſtatim ſimul cum ſuſceptione huius ſacramenti ſemper et infallibiliter fit virtute eius. Et ita ſimul virtute huius ſacramenti ſupradictus homo fit de attrito vere contritus et iuſtificatur per gratiam ibi collatam virtute ſacramenti. Itaque ſecundum Caietanum illa dilectio Dei ſuper omnia et diſplicentia peccati extra ſacramentum eſt vltima et immediata diſpoſitio ad gratiam, non quidem immediatione temporis ſed alterius diſpoſitionis. Cum ſacramento autem vtroque modo eſt immediata et vltima diſpoſitio ad gratiam.

Opinio.2. Secunda opinio eſt omnino oppoſita quoad illud dictum primum prædictæ opinionis: et quidem illa opinio quoad id eſt omnino falſa, duriſſima et temeraria contra omnes fere doctores, vt eam optime reprobat Soto de natura et gratia libro ſecundo capitulo decimo ſexto et libro tertio capitulo vltimo, et Vega vbi ſupra, et libro nono capitulo.39. et libro decimo tertio, capitul. 28. et. 34. Nam male conſonat omnibus auctoritatibus ſacræ ſcripturæ de pœnitentia loquentibus ſimul et Theologis docentibus, eodem inſtanti temporis ſimul concurrere vltimam ſeu perfectā diſpoſitionem et gratiam. Quia neſcit tarda molimina ſpiritus ſancti gratia ſecundum Ambroſium, et Pſal. Dixi confitebor aduerſus me iniuſtitiam meam, et tu tem. &c. Et Ezech. 18. et. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die cōuerſus fuerit. Vbi Auguſtinus ſanctique doctores ſemper intelligunt, in quacunque hora et momento, vt ait Chryſoſtomus, et ad idem eſt expreſſe B. Thom. prima ſecundæ, quæſtione. 112. articulo ſecundo et tertio. Vbi in forma quæſtionem hanc diſputans concludit, quod ex neceſſitate non quidem coactionis ſed legis et infallibilitatis promiſsionis ſuæ Deus dat gratiam per eius auxilium ſe ad eam præparanti: licet gratis hoc et omnia operetur. Nam gratis et ſine vlla probabilitate negatur lex in operibus gratiæ quam Deus inſtituit in operibus naturæ: nempe quod vltimam diſpoſitionem ſimul tempore comitatur et forma. Igitur efficax dilectio Dei ſuper omnia et diſplicentia peccati inde orta etiam extra ſacramentum eſt ſufficiens diſpoſitio ad primam gratiam iuſtificantem remiſsionemq; peccatorum, quando videlicet homini Chriſtiano ſiue fideli vſque adeo diſplicent peccata ſua quia Deum offendit, vt nulla ratione velit peccato conſenſiſſe neque de cetero conſentire: etiam ſi non actu ſic ſit affectus vt malit potius in alia mala incidiſſe quam in peccata, etiam ſi nullam comparationem faciat ad omnia alia mala vel odibilia, vt vbi ſupra faciendum eſſe male dicebat Caietanus.

Et ad rationes eiuſdem ſupra poſitas in prima opinione reſpondeo ad primum negando quod ex hoc ſequatur quod quis poſſit habere infallibilem certitudinem fidei vel euidentiæ de ſuo ſtatu gratiæ: ſed moralem ſiue opinatiuam duntaxat quod ſua præparatio eſt ſufficiens ad gratiam.

Ad ſecundam negatur conſequentia, quia illuminationes non ſunt abſolute neceſſariæ ad reponendum hominem in ſtatu ſalutis, vt patet Actu. decimo. in Cornelio qui ſecundum Auguſtinum antequam per Petrum illuminaretur erat in ſtatu gratiæ: ideo Deus non ſtatim illuminat facientem quod in ſe eſt. At vero quia gratia eſt ad ſalutem neceſſaria: ideo ſtatim eam confert homini per auxilium Dei ſufficienter ad illam diſpoſito, vt dictum eſt, et ita patet diſcrimen.

Ad tertiam quod eſt fundamentum eius negatur minor, videlicet quod ſine auxilio ſpeciali aut ſpiritus ſancti directione æque eſt in noſtra poteſtate diligere Deum ſuper omnia, et dolere de peccatis propter Deum, ac velle vel odiſſe regnum, honorem, diuitias aut ſupplicia, aut præſtituere alium finem humanum. Nam in hoc certe diſſonat a ſeipſo, prima ſecundæ quæſtione. 109. articulo ſecundo et tertio, et a communi doctorum ſententia catholica de auxilio ſpeciali neceſſario ad diligendum Deum ſuper omnia. Quod ſi aliud voluit ſentire, adhuc male coniunxit finem humanum cum ſupernaturali.

De tertia dilectione Dei. De tertia tandem dilectione Dei efficaci quidem sed naturali tantùm, & de displicentia inde orta est etiam quadruplex opinio.

Opinio prima. OPINIO prima Caieta. in quodlib. vbi supra, quòd etiam cum hoc sacramento non sufficit ad gratiam: nisi habeat peccatum pro summe odibili supra omnia odibilia, vt supra de secunda dilectione Dei, & displicentia supernaturali dictum est, quia hic habet locum à fortiori, sufficit tamen vt cum ea sacramentum pœnitentiæ susceptum sit verum, quamuis informe, & vt talis confessio reiteranda non sit, vt supra in tertia opinione in secundo eius puncto principali dictum est.

Secunda opinio. SECVNDA opinio est quòd sine sacramento non sufficit ad gratiam iustificantem, quia est sine motu fidei theologicæ, sine qua nullus iustificatur in lege gratiæ. Cum sacramento autem sufficit si probabiliter æstimatur contritio, aliàs non, vt supra in hac quarta opinione latius habetur, quia in tali susceptione sacramenti est professio & motus fidei necessarius atq; sufficiẽs ad gratiam cum aliis requisitis. Sic tenere videtur tacite quãuis non expresse Soto de natura & gratia lib. 1. c. 22. & 23. & lib. 2. c. 15. 16. ex Beato Thoma prima secunde q. 109. art. 3. & q. 113. & alibi si omnia simul iungantur. & expressius in 4. sententiarum distin. 17. q. 2. art. 5. & distin. 18. q. 3. art. 3.

Opinio tertia. TERTIA opinio magistri Cano de pœnitẽtia par. 3. fo. 33. & par. 5. fo. 121. quòd sine sacramento non sufficit: & cum sacramento hoc etiã si sit cognita attritio credit probabiliter ꝙ sufficit ad gratiam. quia ibi est motus fidei vt proxime dictum est: & quia tenet cum tertia opi. principali supraposita in tertio eius puncto, quòd quælibet attritio etiam cognita, si affectum peccati excludat sufficit cum hoc sacramẽto ad gratiam iustificantem obtinendam.

Opinio quarta. QVARTA opinio magistri Vega de iustificatione lib. 6. c. 19. 20. & c. 28. & lib. 13. c. 25. est quòd talis dilectio Dei immo & displicentia naturalis etiam quia peccatum est cõtra rectam rationem, sufficit etiam extra sacramentum ad iustificationẽ eius qui haberet inuincibilem ignorantiam Dei vel Christi & fidei eius: sine alio motu explicite fidei Christi. Et secundum eum à fortiori sufficeret regulariter cum hoc sacramento, vbi aliquis motus fidei explicite in Christum & eius professio est, vt etiã idem tenet lib. 13. cap. 34.

Resolu. Mihi tamen saluo meliori iudicio videtur ꝙ talis dilectio Dei & displicentia naturalis tantũ inde orta vix dari potest in homine fideli, etiam maxime explicitam fide Christi habente. quia hic iam habet cognitionem super naturalem per fidem qua actu vel virtute credit & diligit Deũ etiam vt principium & finem supernaturalem: si enim quãdo de eius offensa dolet aduerteret eũ esse redemptorem & trinum & vnum & beatificum nobis: vtique æque & magis ea ratione doleret illumq; diligeret quàm diligit ipsũ vt creatorem & finem naturalem hominis actualiter consideratum. Nec est necessarium quòd quoties fidelis homo pœnitens vult peccatorum remissionem & gratiam per contritionem obtinere exeat in actum fidei huius habendo actualem cõsiderationem de Deo quòd est principium & finis supernaturalis, puta quòd est trinus & vnus redemptor iustificator & glorificator hominũ; Sed sufficit quòd cum sola consideratione Dei, aut quòd est Deus vel benefactor noster, à quo habemus esse & vitam & omne bonum. Vel ꝙ est omnipotens vel infinite bonus, sine dignissimus Deus à nobis offensus, ad ipsum conuertatur fidelis homo peccator per eam dilectionem qua displiceat ei illum offendisse, & nulla ratione velit iam eum amplius offendere, sed potius in omnibus mandatis ei obedire. Itaque sub qua cunque harum & similium rationum eum Dei auxilio speciali possumus illum super omnia diligere vt principium & finem naturalem vel supernaturalem. Nam fides ad hæc omnia credenda de Deo se extendit etiamsi ratione naturali demonstrari possint secundum Tho. 1. par. q. 1. & 2. Et Scotũ in prologo. q. 1. Talisq; dilectio & displicentia peccatorum inde suborta, modo vocetur naturalis modo supernaturalis, iam saltem virtualiter procedit ex præsupposita fide theologica aliàs necessaria infusa & acquisita habituali vel actuali implicita vel explicita Christi, de quo aliàs latius, & vt ait Vega vbi supra & sufficit etiã extra sacramentum ad gratiam iustificantem, estq; contritio vera vt dictum est. Hoc probatur tripliciter. primo quia cuilibet homini fideli habenti dilectionem Dei super omnia veram & efficacem & displicentiam veram peccatorum inde ortam de offensa Dei, Deus ipse sine vlla differentia dilectionis huius vel illius præsupposita fide & spe & aliis (aliàs) necessariis de lege promisit gratiam & remissionem peccatorum, vt patet Ioa. 14. Si quis diligit me mandata mea seruabit, & pater meus diliget eũ &c. Et Matth. 22. & Luc. 10. diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. hoc fac et viues. Et prouerb. 8. ego diligentes me diligo. Et Matth. 3. pœnitentiam agite appropinquat regnum cœlorum. Et Ezech. 18. & 33. Si auerterit se peccator ab iniquitatibus suis vita viuet. Ad idem est Ioel. 2. & Zacha. 1. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos &c. Secũdo probatur idem, quia illa dispositio est vltima perfecta atq; sufficiens ad gratiam statim & infallibiliter obtinendam, quæ ex parte hominis est sufficiens simul & ad illam Deus specialiter mouet quam & inspirat & dirigit per auxilium suum speciale ad finem

finem gratiæ conferendæ, sed talis est prædicta dilectio Dei super omnia & displicētia inde suborta. ergo est sufficiens ad gratiam. Cōsequētia patet, & maior probatur. tum ex ipso Beato Thoma prima secūdę q. 112. art. 2. id expresse dicente. Et Caieta. in quodlib. vbi supra. Et Soto de natura & gratia lib. 2. c. 3. & 16. minor autem probatur. Nam quòd sit sufficicus ex parte hominis patet quia nihil aliud requirit Deus ab homine ad gratiam iustificantem nisi quod conuertatur toto corde suo ex fide diligens Deum super omnia, & de eius offensa doleat vt supra probatum est. Quod autem Deus ad eam specialiter moueat, constat cum sit ex fide, & sine auxilio Dei speciali haberi non posit secundū Tho. prima secundę q. 109. art. 3. Et ibi Caieta. & Soto vbi supra & c. 22. quamuis Caieta. in quodlib. vbi supra id etiam de super naturali Dei dilectione negare videatur. Quod etiam Deus moueat ad prædictum finem gratię conferendę inde patet, quia non dabitur ad quē alium finem Deus moueat: maxime quia id ipse promisit in autoritatibus proxime allegatis & aliis eiusmodi innumeris. Tertio probatur idem, quia nisi sic dicatur iam infinita fere multitudo simpliciū Christianorum non haberet gratiam iustificantem extra sacramentum, qui cum sola consideratione quòd Deum offenderunt diligentes eum super omnia, quia Deus est vel benefactor noster, vel omnipotens Deus, vel in quo viuimus mouemur & sumus sine alia consideratione principij, aut finis super naturalis, dolent de eius offensa cum proposito amplius non peccandi. Dicere autem omnes hos adhuc in peccato manere impium videtur atque durissimum, & contra actu 10. vbi Cornelius similiter amans Deum super omnia etiam antequam per Petrum de fide Christi illuminaretur iustus erat, vt ibidem ait Aug. Et quidem hæc dilectio Dei quia infinite bonus sapiens creator & benefactor noster est, licet à Thomistis & aliis appelletur naturalis obiectiue quia est de Deo vt est principium & finis naturalis, & secundum rectam rationem. at vero potius videtur appellanda supernaturalis quia scilicet, à causa supernaturali puta à fide vel auxilio speciali, & non ex solis viribus naturæ procedit. Ideo non probo quod alioqui doctissimus Vega de iustificatione consequenter ad ea quæ ipse superius lib. 6. c. 18. 19. 20. dixerat, scilicet, possibilem esse etiam nunc ignorantiam Dei inuincibilem, quod inferius in lib. 2. in nostro tractatu de ignorantia q. 5. latius reprobamus. & postea ipsi lib. 13. c. 25. ait apud ignorantem inuincibiliter Deum esse, aut ipsum nostris peccatis offendi, sufficere ad eius iustificationem dolere de peccatis, quia contra rectam rationem sunt. Hoc vtique non placet & omnino falsum videtur. tum quia sine fide impossibile est placere Deo, & iste nec fidem nec dilectionem Dei sufficientem habet ad sui iustificationem. tum etiam quia contra communem doctorū sensum & contra decretum cōcilii Triden. sess. 6. 7. & 8. videtur, vbi expresse dicitur motū fidei in Deū per Christum aut in ipsum Christum requiri vt principium iustificationis. Et quamuis inuincibiliter ignorans si daretur excusetur à nouo peccato non habens fidem: non tamen sine sacramento defectum supplente fit ex hoc sufficienter dispositus ad iustificationem, vt hoc etiam ait dictum cōcilium sess. 14. c. 4. videlicet quòd dolor ex turpitudinis peccati consideratione sine sacramento ad iustificationem nequit perducere peccatorem: bene tamen cum sacramento vti superius declaratum est. Neque huic est tunc præclusa via salutis: quia si faciat quod in se est, etiam statim illuminabitur de fide Dei, etiā tunc ad gratiam & salutem simpliciter necessaria. Hic autem non agimus vtrum sola Dei dilectio super omnia sine actuali displicentia peccati sufficiat ad iustificationem. Est enim opinio Scoti & magistri Vega de iustificatione lib. 6. c. 33. vsque 36. & lib. 9. c. 4. & aliorū quòd sic, quādo sic peccator vt sanctus Bonifacius intētus est fortificādo seipsum in martyrio & nō cōmode pōt intēdere vt actualiter doleat de mortalibus memorię occurrentibus. Cōtrariū tenēt Soto de natura & gratia lib. 2. c. 13. & 16. & Cano de pœnitentia par. 3. & quidam alij.

Argumētum primum.

Contra supradictam quartam opin. principalem huius quæstionis septempliciter arguitur, primo quia vel illius probabiliter contriti ignorātia est inuincibilis aut vincibilis, si vincibilis nō sufficit etiam cum sacramento, vt ipsa etiam cōcedit opinio; si inuincibilis iam si cum tali ignorantia pœnitens credit se habere dispositionem quam tenetur habere, puta dilectionem Dei, & contritionem veram, ergo vere diligit & conteritur vt oporter. quia nihil est tā in potestate voluntatis quàm actus eius prædictus cum auxilio diuino ad id requisito, aliàs non esset inuincibiliter ignorans. Quod & confirmatur. quia qui vere vult diligere & displicere de offensa Dei, is vtique saltem mediate vel indirecte iam vere diligit & displicet ei, vt hoc etiam ait Vega de iustificatione lib. 13. c. 28. ex Scoto aliisq; doctoribus: quamuis non habeat neq; posit habere dolorem sensitiuum vel tristitiam intellectiuam quantam ipse vellet habere, idq; ex aliqua causa pasionem hanc impediente: ergo & in proposito dum id se facere credit.

Respon. ad primum argumentum.

Respon. ad argumentum potest dici ibi esse ignorantiam inuincibilem: & similiter vincibilem, crassam, leuem, vel venialem, non tamen affectatam æquiualētem cognitioni neque mortalem vt supra dictum est. Et tunc negatur consequētia: & ad eius probationem dico quòd iste

habere

habere potest & habet quidem affectum faciendi quod tenetur ad diligendum & dolēdum, sed inefficacem quod & inuincibiliter vel leuiter sine mortali ignorat. ignorantia autem hæc licet non tollat possibilitatem voluntatis tollit tamen voluntarium ne videlicet efficaciter voluntarius sit actus veræ contritionis, quem tunc habet aut æstimat ille pœnitens se habere. Ad confirmationem negatur consequentia. ibi enim iam vere diligit & conteritur qui vere diligere vult & displicere: in proposito autem minime sed probabiliter tantum.

Replica prima. Quod si replicatur primo, quòd si talis inuincibiliter ignorat, ergo iam facit quantum in se est, & tenetur vt negotium postulat ad sciendū si vere diligit & cōteritur, aut si debite discussit conscientiam suam: vt sic suppleat defectum: ergo & ad ipsam Dei dilectionem & contritionem veram & debitam examinationem habendam se cit quod tenebatur. Et cum ad nihil amplius iā sit obnoxius: sequitur vlterius quòd iam est vere contritus, & illi sunt remissa peccata ante sacramentum, vel quod non habet prædictam ignorātiam neque probabiliter contritus est.

Respon. Respond. negando secundam cōsequētiam, quia bene stat quòd quis inuincibiliter ignorans factum suum credat se esse in gratia & fecisse quod tenebatur ad salutem, & quòd fallatur in facto, vel quòd non se debite discusserit nec fecerit: quamuis habeat animum id faciendi si suum defectum recognosceret. Aliud est enim facere quod quis tenetur ad sciendum si fecit aut habet tale quid: aliud est facere quod tenetur ad id faciēdum, aut ad se reponendum in statu gratiæ. & ita solum sequitur quòd non peccat de nouo per omissionem veræ contritionis.

Replica secunda. Si vero replicetur secundo, quòd si talis probabiliter cōtritus & inuincibiliter suum defectū ignorās fecit quod in se est ad sciendum defectū illum cum affectu supplēdi defectum cognitum: ergo Deus succurrit iuuando vt id sciat & suppleat & conteratur vti tenetur. Nam secundum communem doctrinam & veram facienti quod in se est Deus opportune adest ad salutem.

Respon. Respon. concedendo cōsequētiam quòd scilicet Deus adest opportune quando & quomodo oportet ad finem intentum. quod ideo dico quia facienti quod in se est vt Deus illum illuminet & conferat alia dona non simpliciter necessaria ad salutem nō oportet ꝙ Deus statim, sed opportune quomodo sibi placuerit, non ad votum sed ad vtilitatem videlicet quomodo expedierit, illuminet atque donet secundum communiter doctores. facienti autem quod in se est ad gratiam & salutem cum auxilio diuino. Deus vtique statim eam confert: quia ad salutem necessaria est. Nunc autem probabiliter contritus nō facit quod tenetur ad gratiam nisi cum sacramē to actualiter suscepto, vel cum vera contritione se ad gratiam vere disponat, & tunc Deus illam confert. Ad sciendum autem si vere contritus sit vtique facit quod tenetur & vt à Deo illuminetur, ex quo vt supponitur inuicibilem ignorantiam de hoc habet. Sed cum hæc illuminatio non sit simpliciter necessaria, ex quo sine illa per sacramentum aut per veram contritionē gratia cum tali ignorantia haberi potest: non oportet quòd eam Deus tunc vel postea concedat, nisi quando & quomodo ipsi placuerit & viderit expedire.

Replica tertia. Tertio tandem replicatur. si dicatur quòd illius probabiliter contriti aut eius qui æstimat se sufficienter pœnituisse ignorantia vincibilis sed venialis est, vt ait Victoria vbi supra, sic melius esse dicendum. Contra, quia iam sequeretur quòd iste ad sacramentum hoc accedens ex tali ignorātia indispositus peccaret mortaliter, nec haberet gratiam sacramentalem.

Respon. Respon. dupliciter. primo negando cōsequētiam, non enim facit irreuerentiam sacramento nisi qui in mortali scienter accedit. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcunque eius ignorantia esset crassa, non peccaret mortaliter. Secundo respondeo quòd talis ignorantia est quidē vincibilis respectu dilectionis peccatorum, aut præcepti de contritione si quod esset. inuincibilis autem respectu sacramēti. nec hoc est mirabile: aliqua enim ignorantia excusat respectu vnius, quæ non excusat respectu alterius. Exempli gratia. Ignorantia quæ excusaret conferentem sacramentum in mortali non excusaret recipientem, vt notum est. Quia maior examinatio conscientiæ requiritur ad recipiendum eucharistiam quàm ad conferendum, etiam si ad vtrunque exigatur conscientiæ examinatio. sic Victoria vbi supra respondet.

Sed tertio modo videtur melius esse respondendum, quòd illa ignorantia est quidem vincibilis respectu vtriusque, sed venialis, ideo dicitur contritio probabilis & sufficiens ad excusandum. Alioqui non excusaret, neque ibi contritio probabilis esset, si notabilis aut mortalis esset ignorantia.

Argumentū secundum. Arguitur secundo principaliter ad idem, quia etiam si inuincibilis ignorantia ibi detur: at illa solum excusat à nouo peccato dum manet, si præceptum veræ contritionis non impleatur: non autem sufficit ad faciendum siue supplēdum cōtritionem veram, aliàs ad gratiā de lege necessariam: neque ad implendum præceptum de illa habenda. Nunc autem dispositio per se & de lege necessaria ad gratiam sacramentalem etiam per sacramentum suscipiendum est contritio vera, vt hoc latius probabitur infra in argumentis sequentibus. ergo prædicta ignorantia non sufficit, vt ratione eius probabiliter contritus fiat,

fiat, quamuis per accidens vere contritus aut sufficienter dispositus ad gratiam sacramentalem: quamuis excuset ab indigna susceptione sacramenti. Maior probatur. quia qui non habet fidem, spem, & charitatem, & gratiam, putans inuincibiliter se hæc habere, non ideo habet illa. Similiter inuincibiliter credens se esse baptizatum & ordinatum sacerdotem, quodq; sine intentione valet consecratio, non ideo vere baptizatus & sacerdos, neque vere consecrans est. & similiter qui nullo modo refert actum in Deum putans inuincibiliter id non esse necessarium ad meritum vtique non meretur, & similiter non implet præcepta honorandi parentes, aut dandi eleemosynam, aut confitendi, aut cómunicandi, neque eorum fructum habet: is qui per impotentiam vel per ignorantiam necessitatis eorum aut confessoris nil tale facit: quamuis à peccato transgressionis excusetur: & per bonam animi præparationem actualem id faciendi si sciret aut posset mereatur. ita in proposito putans inuincibiliter se esse vere contritú & in gratia, non inde fit vere contritus, nec in gratia, neque vere dispositus ad eam, neque præceptum vere contritionis impleuit. Alioqui postea quádo sibi de tali præcepto constaret nó teneretur ad eam, cuius oppositum supra dubio primo dictum est. Consequentia autem probatur, videlicet quòd ratione ignorantiæ prædicta contritio probabilis non fit vera neque sufficiés dispositio ad gratiam sine sacramento. ergo neque cú eo; quia eiusdem naturæ & virtutis est ipsa ignorantia semper & vbique, & est quid priuatiuum: suppletio auté positiue dispositionis non nisi per aliquid positiuum fieri potest.

Respon. ad secundú argumentum. Respon. ad secundum argumentum negádo minorem: conceditur autem maior, ita videlicet quòd ignorantia per se non est causa gratiæ neque vllius dispositionis ad gratiam vel ad sacramentum suscipiendum: negatur vero per accidens & mediante sacramento, & ita negatur consequentia. dico enim quòd ignorantia per accidens vt priuatiuum quid remouens, prohibens, idest, remouens conscientiam peccati in reatu tantum existentis, quæ conscientia peccati est impedimentum digne susceptionis sacramenti huius, vt supra probatum est, iam immediate facit esse probabilem contritionem: facit etiam per accidés & immediate illam esse dispositionem sufficientem non quidem ad gratiá sed ad dignam, vel nó indignam nec iniuriosam susceptionem huius sacramenti: & eo mediante iam etiam per accidés est causa gratiæ sacramétalis & contritionis seu dispositionis ad ipsam gratiam. Sacramentum autem per se & immediate est causa instrumentalis efficax gratiæ ipsius simul & contritionis, seu perfectæ dispositionis ad eam in eo qui probabiliter tantum contritus est, seu dispositus ad sacramentum. Et ita ignorantia semper est causa per accidens tam probabilis contritionis seu dispositionis ad sacramentum, quàm gratiæ sacramentalis & contritionis: quamuis illius immediate, huius auté mediate. Sacramentum autem semper est causa per se quamuis instrumentalis, gratiæ & contritionis seu dispositionis ad gratiam, vt ex secúdo dubio supra patet. In prædicta autem maiori & eius probatione tangitur etiam difficultas, vtrum probabiliter vel inuincibiliter ignorans æstimansque se vere contritum & fecisse quod tenetur iam coram Deo sit sufficienter dispositus & impleat legem & habeat gratiam etiam sine sacramento, ac si vere fecisset, modo illa sit ignorantia iuris modo facti. Nam Maioris in 4. distin. 9. q. 1. Et Vega de iustificatione lib. 13. c. 26. dicit id probabiliter & pie posse sustineri. Soto autem de natura & gratia lib. 2. c. 15. & in 4. distin. 18. q. 3. artic. 2. cum quo magis mihi constat, id negat.

Argumentum tertium. Tertio principaliter ad idem arguitur. Nam secundum omnes doctores peccator contritus est materia huius sacramenti, vt etiam patet ex concilio Florentino & Triden. sess. 14. c. 3. vbi expresse dicitur quòd materia vel quasi materia huius sacramenti sunt actus pœnitentis, videlicet cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. Neque valet dicere quod ibi intelligitur etiam attritio, vt supra in reprobatione tertiæ opinionis. iste sensus cum aliis quibusdam confutatus est. Neque etiam valet dicere quod intelligitur de contritione vera vel probabili, quod quadrupliciter probatur. Tum primo: quia si cócilium id intendisset: certe id facile exprimere potuisset. Tum secundo quia concilium loquitur de cótritione ex lege requisita ad gratiam & peccati remissioné tam extra sacramentum quàm cum sacramento: hæc autem est vera & non solum probabilis contritio, vt patet ex reprobatione tertii puncti tertię opinionis.

Tum tertio quia cócilium Triden. sess. 6. c. 6. ait disponútur peccatores ad iustitiam dum excitati à diuina gratia & adiuti fidem concipientes mouentur in Deum &c. Sequitur illumq; tanquam omnis iustitię fontem diligere incipiút: ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem &c. Vbi odium & detestatio peccati requisita etiá ad baptismú salutarem dicit cócilium quòd oriri debet ex dilectione Dei: & à fortiori ad sacramentum pœnitentiæ fructuosum. talis autem est contritio vera nó autem probabilis tantum, ergo illa prærequiritur. Tum denique quarto quia secundum communiter doctores dolor peccatorum requisitus etiam cum sacramento ad salutem debet necessario esse ex charitate seu dilectione, non solum concomitante aut assistente sed effectiue

ctiue ad doloris productionem concurrente: ex quo ille dolor est propter Deum offensum. vel saltem prædicta dilectio Dei aut dolor propter Deum præcedere debet susceptionem sacramenti. quod patet secundum Hieronymum & habetur de pœnitentia distin.2.c.si enim, vbi habetur. Opera seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiam nec innocentiam præstant. Hæc ibi. Et ad idem est Augustinus de vera & falsa pœnitentia c.4.c.9.& alii doctores qui referũtur de pœ. dist.2.c.charitas vt mihi, c.charitas est aqua. c. semel, c.tolle, c.cognouerunt. Et distin.3. c.sunt plures.& de consecra.dist.4.c.solet.& c.quomodo.& c.gratia, de quo latius Medina de pœnitentia q.2.q.4.& de confessione q.51.& Soto de natura & gratia lib.2.c.13.& Vega de iustificatione lib.13.c.14.lib.6.c.28.30.& Cano de pœnitentia par.3.conclu.1.ergo cõtritio vera necessaria est, & probabilis non sufficit cum hoc sacramento ad iustificationem.

Respon. ad tertium argumentum. Respon. ad antecedens quòd verba conciliorum atque doctorum loquuntur de materia per se & regulariter sacramenti pœnitentiæ quæ est contritio vera: quo non obstante per accidens est etiam probabilis. & ad primam probationem in oppositum quòd scilicet concilium id expressisset si id intendisset, dico quòd non erat talis expressio necessaria: tum quia regulariter loquens, de materia quæ est contritio vera regulariter requisita, loqui debuit. Ideo nec oportebat casus speciales contingentes explicare in quibus per accidens ratione ignorantiæ contritio etiam probabilis potest esse materia & dispositio sufficiens ad hoc sacramentum actualiter fructuosum. Sicut & materia cõfessionis fructuose regulariter est & dicitur cõfessio vocalis: qua non obstante etiam ex causa rationabili est confessio per nutus & signa & per scripturam præsentis pœnitentis. tum secundo quia sufficit quod alibi dictum concilium sess.14.c.4.id sufficienter explicuit, dum ait attritionem ex consideratione turpitudinis peccati ortam cum hoc & nõ sine illo disponere ad salutem, vt supra declaratum est quòd non nisi de ea quæ est cõtritio probabilis intelligi potest. Ad secundam antem probationem Respon. quòd contritio de lege regulariter requisita est vera contritio: per accidens autem potest etiã esse probabilis vt dictum est. Ad tertiam Respon. quòd sicut vera contritio ex vera Dei dilectione procedit: aut simul est cum ea: ita & probabilis ex probabili Dei dilectione est: modo id fiat per duos actus quorũ alter in Deum puta dilectio Dei sit, alter puta dolor in peccatum ex dicta Dei dilectione vere vel probabiliter habita procedat: modo id fiat per vnicum actum quo tendit homo in medium simul & in finem, puta per odium peccati propter Deum vel per dolorem de offensa Dei vere vel probabiliter super omnia dilecti. Et ita concilium optime intelligitur de Dei dilectione vere vel probabiliter habita, quòd hæc saltem prærequiritur & sufficit cum hoc sacramento ad iustificationem. Ad quartam similiter Respon. negando antecedens, dico enim quòd dolor prærequisitus cum sacramento debet esse per se ex Dei dilectione vere, vel probabiliter habita per accidens vt proxime dictum est.& tunc virtute sacramentum sicut efficitur vera contritio intrinseci vel extrinseci vt supra dubio secundo veraq; dilectio Dei: ita simul tempore est gratia & charitas infusa. quam non oportet præcedere sed sufficit comitari veram cõtritionem & dilectionem Dei quæ est vltima dispositio cõcomitans ipsam formam gratiæ, vt patet ex supradictis & late probat Vega de iustificatione lib.6.c.35. contra B. Tho. & alios. quæ quidem vltima dispositio non semper tempore sed natura in genere causæ materialis ipsam formã gratiæ præcedit: non autẽ in genere causę efficientis siue formalis: de quo latius Scotus in 4. dist. 14.& B. Tho. prima secundę q.113.art.3.& 6. & 8.& Soto de natura & gratia lib.2.c.8.& c.3. & alibi doctores communiter. Et ad c.si enim dico quòd id est generaliter verum quod requiritur per se charitas vere, vel probabiliter habita per accidens cum sacramento. sicq; intelligitur accommode, ita videlicet quòd nisi opera ex vera charitate saltem acquisita procedant vel propter Deum fiant extra sacramentum: & sacramẽtorum participatio siue susceptio nisi procedat ex dilectione Dei vere vel probabiliter habita non præstant iustitiam nec innocentiam.

Alię autem auctoritates solum probant sicut & conceduntur quòd ad iustificationem requiritur gratia & charitas vel dilectio Dei & contritio vera. Quod vtique verum est: nam hæc omnia simul habentur virtute sacramenti cum contritione probabili suscepti vt declaratum est. Nã & dum probabiliter contritus nititur ad veram contritionem quæ ex vera Dei dilectione procedit, iam ad ipsam nititur dilectionem Dei, & ideo dicitur initiatiue vere contritus, sicut & vere resuscitatus initiatiue licet non perfecte ante susceptũ sacramẽtũ: eo aũt suscepto virtute eius vere & pfecte contritus & resuscitatus est à morte peccati. id quod de nõ probabiliter contrito, qui ad veram contritionem scienter existens in peccato non nititur, dici non potest.

Quarto arguitur ad idem, quia de lege prærequiritur ad hoc sacramentum pœnitentia cordis impletiua legis siue præcepti de pœnitendo ad remissionem peccatorum habendam, vt patet tum ex hac ipsa opin.4.tum etiam quia secundũ omnes doctores non videtur vbi alia pœnitentia cum hoc sacramento peccatoribus imposita sit.

talis

talis autem est contritio vera non autem probabilis tantum, quæ vera contritio est, ergo contritio probabilis cum hoc sacramento non sufficit ad salutem.

Respon. ad quartum argumentum. Respon. negando maiorē si intelligatur de pœnitentia impletiua præcepti etiam extra sacramentum de qua argumentum procedit. Conceditur autem si intelligatur de pœnitentia impletiua præcepti vel legis, quæ est necessaria ad finem remissionis habendę etiam cum sacramēto, & tunc negatur minor. Nam secundum Scotum & alios est duplex via vel lex pœnitentię ad salutem: altera extra sacramentum & hæc est contritio vera: altera cum sacramento & hæc est per se contritio vera, vel probabilis per accidens; vt prædicta nostra tenet opinio.

Argumentum quintum. Quinto principaliter ad idem arguitur probādo quòd attritio etiam scita de qua tertia opinio in tertio puncto vbi supra egit etiam si non ęstimetur probabiliter cōtritio sufficit cum hoc sacramento ad salutem. Quia illa attritio, qua videlicet ex timore inferni quispiam dolet de omnibus peccatis suis, sufficit cum hoc sacramēto ad gratiam iustificantem, vt expresse habet concilium Triden. vbi supra in tertio puncto tertię opinionis allegatum, quæ sine sacramento non sufficit. Et in illo concilio nil dicitur si sit probabiliter ęstimata contritio vel non: sed simpliciter & indistinctè dicitur quòd illa cum hoc sacramento disponit ad gratiam vel perducit ad salutem, ergo non oportet quòd sit probabilis contritio. Consequentia patet. Quia vbi vis non distinguit nec nos distinguere debemus secundum gloss. in c. Saluator. 1. q. 3. & c. solitæ de maiori. & obedi.

Et confirmatur, quia quod ex se & simpliciter ex lege est tale: etiam scitum adhibitum suę operationi est tale: Nam quod est per se non variatur ex ignorantia vel scientia per accidēs adueniente, sed hoc sacramentum est per se directè & simpliciter à Christo institutum ad viuificandum vel suscitandum mortuos spiritualiter per remissionem mortalium peccatorum, vt supra dubio tertio, ipsa etiam concedit opinio 4. ergo in quocunque attrito etiam sciente se insufficienter contritum, dummodo non habeat obiicem affectus peccati etiam si nō sit probabiliter contritus hoc sacramentū confert gratiam iustificantem. alioqui solum per accidens vel à casu & indirectè hoc sacramentum suum effectum haberet. quando videlicet pœnitens inuincibiliter errauerit, & ex tali ignorantia punctum verę contritionis nō attigerit & ęstimauerit se verę contritum. Et quidem ridiculum videtur quòd sacramentum hoc, quod de se est medicina salutis & vitæ & viuificat mortuos eā non præstet, nisi ei qui iam illam habuerit per veram contritionem, vel qui per probabilem putauerit se habere.

Respon. ad quintum argumentum. Respon. negando consequentiam. Quia illud concilium nō dicit quòd illa attritio sufficiēter disponit aut perducit cū sacramento ad gratiam, sed quòd disponit ad eam. quod verum est sed non semper eodem modo: nam etiā in sacramento aliquando disponit insufficienter remote vel nō nisi mediātibus alijs dispositionibus melioribus ad quas paulatim ducit, quādo scilicet, cognoscitur ꝙ non est vera contritio sed attritio. Aliquando disponit sufficienter & immediate vel de propinquo sine vlla alia dispositione sed cum sacramento, quando scilicet, ille sic attritus ęstimat probabiliter se esse cōtritū. Et quāuis id ibi non exprimatur, sufficit ꝙ talis limitatio siue distinctio aliunde sufficienter habeatur, vt supra in probationibus quartæ opinionis late ostensum est. Et ad confirmationē Respon. negando consequentiam, quia licet virtus sacramenti in subiecto disposito non varietur ex ignorantia vel cognitione per accidēs aduenientē, variatur tamen dispositio subiecti, i. pœnitentis: qui ratione ignorantiæ probabilis fit sufficienter dispositus ad susceptionem sacramenti: qui cum conscientia vel cognitione peccati non esset, vt supra probatum est. Et ita hoc sacramentum non per accidens sed per se suum semper habet effectum, quamuis in eo subiecto seu pœnitente qui per accidens, scilicet, ratione ignorantiæ probabiliter contritus sufficienter eque dispositus ad illud salubriter suscipiendum effectus est. Neque id ridiculum sed rationabilissimum est, vt sacramentum salutis & vitæ non nisi digne vel saltem non indigne accedentibus & præparatis salubriter præstetur: quales illi duntaxat sunt qui initium aliquod vitæ spiritualis per veram vel probabilem contritionem habent, vt supra & dubio secūdo & tertio latius declaratum est in quarta opinione. *Argumentū sextum.*

Sexto arguitur ad idem. quia si contritio probabilis cum hoc sacramento sufficit ad iustificationem: hoc ideo est quia ipsum sacramentum saltem per accidens nō exigit dispositionem de se sufficientem ad gratiam, puta non exigit contritionem veram, sed solum dispositionem amouentem obiicem peccati vt ita sacramentum digne suscipiatur, vt patet ex supradictis in ipsa quarta opinione. Sed idem obex tollitur secundum prædictam tertiam opinionem per illam attritionem etiam cognitam sine affectu peccati, ergo illa sufficit & nō opportet ꝙ probabilis cōtritio sit cum hoc sacramento. consequentia patet cum maiore: & minor probatur. quia primo non requiritur quòd tollatur obex peccati in se vel per veram eius contritionem vel remissionē ante sacramentum vt patet, quia nec contritio probabilis sic tollit, neque sacramentum vnquā conferret gratiam iustificantem. Nec secundo

requiritur

requiritur quòd tollatur obex peccati in conscientia per hoc quòd pœnitens credat ante susceptionem sacramenti esse iam sibi remissum & se esse in statu gratiæ. Quod inde constat, quia ipsa etiam quarta concedit opinio quòd quomodocunque attritus si probabiliter æstimat se dispositum, aut præstitisse quod requiritur ad hoc sacramentum digne suscipiendum, vtique virtute sacramenti iustificatur. Nunc autem prædictus attritus etiam sciens sibi ante sacramentum non esse remissa peccata propter doloris imperfectionem, sed credens per sacramentum esse remittenda, maxime si opinatur se esse sic dispositum ad digne suscipiendum hoc sacramentum, vt tertia opinio dicit: vtique hic probabiliter æstimat se præstitisse quod requiritur ad hoc sacramentum digne & cum bona fide suscipiendum: ergo virtute sacramenti iustificatur: nec vlla alia probabilis contritio requisita est.

Respon. ad sextum argumentum. Respon. ad sextum negando minorem: & ad eius probationem negatur secundum, quòd scilicet non requiratur quòd tollatur obex peccati in conscientia, vt ibi dicitur. Immo dico id esse necessarium, quòd actualiter vel virtualiter pœnitens accessurus ad hoc sacramentum id credat, vel saltem non credat se esse in mortali actu vel in reatu seu quouis modo: & non sufficit quòd æstimet se esse dispositum ad digne suscipiendum hoc sacramentum, nisi simul saltem virtualiter æstimet probabiliter se iam ab omni peccato mortali liberum esse, & hoc intelligit prædicta quarta opinio per contritionem probabilem vel per probabiliter contritum.

Idq; sæpe simplicibus bona fide confitentibus accidit: qui probabiliter æstimantes se esse sufficienter examinatos & dispositos aut sine mortali negligentia præstitisse quod tenentur ad debite vel digne confitendum, parati supplere defectum si recognoscerent, cum sua attritione sine affectu peccati nihil aliud examinantes nec aduertentes si habent peccatum in conscientia vel gratiam, cum bona fide putantes se per sacramentum remissionem peccatorum & gratiam adepturos confitentur: hi vtique iam virtualiter æstimant se probabiliter esse contritos & in statu gratiæ, dignosq; ad suscipiendum hoc sacramentum: quos ego in statu salutis virtute sacramenti pie censeo esse reponendos.

Secus de viro docto qui se cognosceret se non esse vere contritum, sed potius conscientia peccati mortalis in actu vel affectu vel in reatu grauiter remorderi: vtique non est sufficienter dispositus ad hoc sacramentum digne suscipiendum. Quod si iste vir doctus teneret cum tertia opinione talem dispositionem sufficere ad digne accedendum ad hoc sacramentum: & sic illud susciperet: excusaretur quidem à noua culpa ratione suæ ignorantiæ inuincibilis sequendo probabilem illam opinionem. Sed vtrum haberet gratiam iustificantem virtute sacramenti, ipse diceret quòd sic: ego autem stans in hac opinione quarta dicerem quòd non.

Si contra hoc arguatur. quòd si ratione ignorantiæ iste doctus à nouo peccato excusatur accedendo ad hoc sacramentum: ergo iam digne vel saltem non indigne accedit: & ergo habet gratiam iustificantem.

Respon. negando primam consequentiam, sed solum sequitur quòd ratione ignorantiæ non peccat de nouo sic digne accedendo ad hoc sacramentum: quodq; ipse probabiliter credit quòd non indigne accedit.

Argumentum septimū. Septimo ad idem arguitur; quia hæc opinio exponit homines perpetuę perplexitati & anxietati, si videlicet habuerunt probabilem contritionem ignorantiamq; probabilem & gratiam vel non, si tandem est reiteranda confessio vel non. Nam hæc omnia pendent ex hoc scilicet, si illa ignorantia fuit inuincibilis vel non. Nunc autem id cognoscere valde difficile est. quod inde patet: quia aut homines communiter nouerunt quidem ad veram contritionem eamq; attigerunt, aut non. Si non, ergo semper erit ignorantia inuincibilis quoties putauerint se esse contritos, eruntq; semper probabiliter contriti. Si sic, quod & potius dandum videtur, cum sint communiter de hoc instructi & sæpe vere contriti: ergo nunquam erunt probabiliter tantum contriti: quia nunquam habebunt ignorantiam inuincibilem sed vincibilem de eo quod oportet facere ad veram contritionem habendam. Nam qua ratione bis aut ter veram contritionem habuerunt, eadem & quoties voluerint facere quod in se est scient & poterunt eam habere. igitur ex hac opinione vel omnes scrupuli exponuntur: vel dicendum est quòd etiam vincibilis ignorantia saluat, & quòd etiam cognita attritio prædicta sine affectu peccati vt ait tertia opinio, cum hoc sacramento sufficit ad iustificationem.

Respon. ad septimum argumentum. Respon. negando quòd ex hac opinione exponantur homines perplexitatibus &c. & ad probationem negatur minor, quòd scilicet id cognoscere sit valde difficile. & dum id probatur, dico quòd homines communiter id nouerunt quid de lege requiratur ad veram contritionem: negatur tamen consequentia, quòd ergo nunquam erunt probabiliter tantum contriti. Nam cum illa cognitione iuris aut legis stat probabilis ignorantia facti, si videlicet sufficienter id fecerint, si vere propter Deum

super omnia & efficaciter doluerunt aut verum propositum cauendi habuerunt, si & fecerunt quod se ad salutem facturos esse nouerunt vt oportet, vt supra in responsione ad primum argumentum latius habetur. & talis probabilis ignorantia iuris aut facti sæpe contingens potius liberat homines à multiplici perplexitate atque periculo, eosq; sæpe probabiliter contritos facit: & cum sacramento vt dictum est prodest ad salutem.

QVAESTIO III.

Vtrum missa, oratio, vel quodlibet aliud suffragium seu bonum opus pro multis factum æque possit singulis ac si pro vno tantum fieret eorum, & æque sit satisfactum singulis eorum quibus id specialiter promissum est.

RESPON. Circa hoc sunt quinque opiniones ad quarum declarationem quinque notabilia præmittenda sunt.

Notabile primum. Primum est, quòd in missa sunt tria secundum Tho. tertia par. sum. quæst. 79. articu. 7. & in 4. sententiarum distin. 12. quæst. secunda, arti. 2. quæstiuncula. 4. Nam ibi est sacramentum, & sacrificium vel oblatio, & oratio ecclesiæ vel sacerdotis. Est quidem sacramentum quatenus est ibi Christus sub speciebus sacramentalibus, & quantum ad hoc non est ad propositum: quia effectus sacramentalis est solum respectu sumentis: & non efficit remissionem pœnæ directe per viam satisfactionis, sed concomitanter ratione gratiæ quæ confertur, vt de hoc latius Gabriel in canone lectione 85. quatenus autem est sacrificium vel oblatio passionis & mortis Christi rememoratiua seu repræsentatiua, quæ à nobis Deo offertur, vtique est ad propositum: similiter quatenus ibi est oratio sacerdotis nomine suo & ecclesiæ.

Notabile secundum. Not. secundo quòd meritum & præmium seu fructus sacrificij vel sacramenti potest esse duplex, scilicet, ex opere operantis, & ex opere operato proueniens. Ex opere operantis est illud quod ratione boni motus seu operis ipsius agentis, modo sit ipse ministrans modo sit suscipiens, & propter meritum eius cōgrui vel condigni ipsi vel alteri prouenit. Ex opere autem operato est quod virtute aut ratione ipsius sacramenti vel sacrificij tanquam instrumenti applicatiui passionis Christi & applicati secundum Dei & ecclesiæ institutionem prouenit, videlicet propter merita Christi tantum ibi applicata. Ita in sacramentis & in sacrificio missæ vltra fructum prouenientem ex bono motu offerentis vel suscipientis est alius fructus proueniens propter merita Christi specialiter ex institutione diuina: & iste dicitur ex opere operato, qui aliquando pōt esse sine primo fructu ex opere operantis, vt in paruulis baptizatis.

Et quamuis Caietanus in quodlib. de valore missę dicat quòd missa vt est sacramentum habet quidē valorē ex opere operato, non autem vt est sacrificium quod offertur, & putat pro ipso facere B. Tho. tertia par. quæst. 79. art. 5. & quæst. 82. artic. 6. at vero communiter tenetur quòd etiam vt est sacrificium, quod constat ex consecratione, oblatione, & sumptione, habet virtutem ex opere operato, idest, ex institutione diuina etiam si nullus offerens sit in gratia. idq; eadem ratione diuinæ institutionis, qua vt est sacramentum dicitur habere virtutem ex opere operato, vt hoc etiam dicit Couarruuias vbi infra, & Soto in 4. distin. 3. quæst. 2. artic. 1. in quodam dubio, latius probat secundum Tho. tertia par. quæst. 79. articu. 7.

Sed vtrum iste fructus crescere possit vel minui secundum maiorem vel minorem dispositionem suscipientium vel operantium: an sit taxatus secundum diuinam institutionem quo ad omnes latius infra in 5. opinione conclusione quarta habetur.

Dubium. Rursus dubitatur. Vtrum in hoc sacrificio & suffragiis & orationibus quibuscunque per ecclesiam institutis factis ab eius ministris nomine ipsius ecclesię, id quod solum prouenit ex merito ipsius ecclesię vltra fructum ipsius ministri sit aut dici possit ex opere operato an ex opere operantis?

Respon. Respon. Vtroque modo appellatur à multis: mihi vero melius videtur ex opere tantum operantis dicatur. quia non ex solo merito Christi & eius institutione talis fructus prouenit: tum etiam quia non semper ea omnia sunt instrumenta applicatiua passionis Christi ab ipso Christo instituta, sed potius, vt supponitur, ratione boni motus aut meriti ecclesiæ id obuenit, sicut & alia quæ ex meritis alterius sperantur. quamuis id Scotus in 20. quodlibeto art. 2. ex virtute sacrificii. & Gabriel in 4. distin. 1. & 4. & 45. cum aliquibus aliis id ex opere operato appellent, & nobiscum consonat expresse Couarruuias in repetitione de excommunicatione in ca. alma mater. de sententia excom. par. 1. §. 5. nume. 6. fo. 47. 48. In bonis autem operibus quæ neq; per Christum neq; per ecclesiam instituta sunt, neque nomine ecclesiæ fiant, vt in eleemosyna, ieiunio, & oratione particulari & eiusmodi, vnicus tantum fructus ex opere operantis est.

Nota.

Notabile quartum. Nota, tertio ex Scoto vbi supra, & aliis doctoribus, quòd sacrificium & quodlibet bonum opus potest tripliciter valere siue prodesse, scilicet, specialissime, generalissime, & medio modo, specialiter alicui illud applicando.

Specialissime quidem applicatur seu valet ipsi solum operanti disposito, nec potest alteri applicari. & iste fructus est fieri bonum ex tali opere, & mereri immediate gratiam & gloriam, & implere mandatum, vel legem gaudium conscientiæ ex illo bono opere, & alia huiusmodi: quæ non nisi ipsi operanti ex natura operis & lege diuina conuenire aut prodesse possunt.

Secundo modo generalissime valet idq; dupliciter, scilicet, vel ratione tantum vnionis gratiæ, vel charitatis, vel ratione generalis seu habitualis intentionis applicantis. Primo modo videlicet ratione vnionis charitatis hoc sacrificium sicut & quodlibet bonum opus viri iusti prodest generaliter omnibus & solis existentibus in gratia, etiamsi eis per intentionem nullo modo applicetur, vt ait B. Tho. in sexto opusculo super id, Credo sanctorum communionem, secundum communiter doctores, psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentium te Domine. Nec ab hac participatione potest excludi qui est in gratia vel charitate: quia charitas facit societatem in Christo & amicorum spiritualium bona omnia spiritualia communicabilia eis esse communia: sicut in beatitudine omnes inuicem sibi communicant atque participant gaudium, vt eis conuenit. Ratione autem generalis intentionis saltem habitualis ecclesiæ, aut viri iusti bonum opus facientis, vtique hoc sacrificium sicut oratio valet & prodest toti ecclesiæ, & omnibus fidelibus eius non præcisis, etiamsi sint peccatores in mortali peccato, vt ait Scotus vbi supra & alii doctores communiter, quia ex charitate qua iusti tenentur omnes diligere & de facto diligunt, & intendunt saltem virtualiter vt bona sua prosint generaliter omnibus aliis membris seu filiis ecclesiæ, quibus & quomodo sine alicuius præiudicio illis prodesse possunt, ideo & quando pro se vel pro alio specialiter orant etiam tûc generaliter pro omnibus orant & offerunt sacrificium hoc, dicentes, pater noster qui es in cœlis &c. Et suscipiat dominus sacrificium hoc ad vtilitatem totius sanctæ ecclesiæ &c. Et ad hunc sensum etiam intelligitur articulus ille fidei, Credo sanctorum communionem, vt bene id declarat quidam alius magister Soto de institutione Christiana lib. 3. ca. 16. fol. 205. fol. 209. dicens quòd duas cômunicationes, scilicet, exteriorem in sacramentis & conuersatione Christiana, & interiorem sub vno capite vnius ecclesiæ habet hæc communio sanctorum, idest, fidelium omnium. Qui etiam si sint peccatores, non præcisi dicuntur, & sunt sancti sicut, & tota ecclesia dicitur sancta, vocatione sacramenti, & fine seu etiam instituto vel officio vel ministerio ministrorum ecclesiæ, hæc etenim omnia sancta sunt & ad sanctitatem acquirendam, conseruandam, vel præstandam dedicantur & ordinantur; ex quibus ecclesiæ vera vnitas constat: & orationibus & meritis omnes omnibus fidelibus prosunt atque communicant.

Si quæratur quę bona seu fructus hoc vel illo modo generalissimo communicantur vel participantur. Respon. quòd sunt gaudium spirituale & bona alia spiritualia & etiam temporalia, puta collatio bonorum, remotio malorum, & dęmonum tentantium debilitatio, & alia eiusmodi quæ Deus liberaliter concedit aliquibus propter orationes & bona amicorum opera, secundum dispositionem & dignitatem participantium simul & diuinum beneplacitum. Ideo quando sunt plures sancti, & plura bona opera sanctorum in ecclesia, plura etiam beneficia Deus largitur ecclesiæ.

Satisfactio autem pœnarum secundum Scotum vbi supra non est fructus proueniens hoc modo generalissimo, quod ego limito, si ratione vnionis charitatis tantum fiat; alioqui ait qui esset in maiori charitate esset tunc debitor minoris pœnæ quàm alii, propter maiorem eius dispositionem ad plus participandum de satisfactionibus huius sacrificii & aliorum iustorum, quod non videtur verum. Supplementum autem Gabrielis in 4. distin. 45. quæst. secunda. dubio tertio. prop. 7. & Honcala in tractatu de valore missę articu. 6. tenent probabiliter & indistinctè quòd sic. quod ego limito de fructu satisfactorio prouenienti ratione intentionis generalis seu habitualis huius valoris seu modi generalissimi, vt supra declaratum est. quia scilicet ecclesia & sancti generaliter intendunt quòd hoc sacrificium & bona eorum valeant quibus & quomodo valere possunt sine alicuius præiudicio: aut quòd talis eorum fructus satisfactorius superabundans reponatur in ecclesiæ thesauro distribuędus per indulgentias, vt in tractatu de indulgentiis latius egimus. Gratia vero gratum faciens non est fructus hoc modo generalissimo immediate prouenies alicui ex alterius missa seu opere bono: sicut nec ecclesia essentialis: bene tamen dispositio seu Dei auxilium disponens ad gratiam.

Tertio modo specialiter valet seu prodest bonú opus tam ipsi operáti quàm etiá aliis quibuscunque

cunque, ex intentione etiam virtuali oprantis mediate vel immediate fuerit specialiter distincte vel confuse applicatum. & hic valor pendet solum ex intentione specialiter applicantis, vt dictum est. Et ista applicatio specialis potest fieri distincte pro vno aut pro multis in particulari, & etiam confuse pro illis multis aut pro omnibus applicando. idq; vel ex æquo cuilibet eorum: aut vni vel aliquibus plusquam alii vel aliis vt placuerit applicanti. quæ diuersa intentio applicantis si actualiter vel virtualiter non esset: non plus valeret vni quàm alteri eorum quibus sic specialiter ex æquo applicatur secundum diuersas quo ad hoc opiniones quæ infra citantur.

Et quòd iste tertius modus valoris specialis distinguatur ab aliis duobus supra dictis secundum Scotum in 20. quodlibeto tam quo ad vim meritoriam quàm quo ad satisfactionem, patet ex ritu ecclesię instituentis missam aut aliud suffragium specialiter pro hoc vel illo homine, pro salute, pro tali bono obtinēdo, pro pace &c. qui valor non est specialissimus pro ipso solo operante: neque generalissimus, ex quo valet etiam peccatoribus quibus non valeret nisi eis specialiter applicaretur: ergo valet specialiter illis tantum quibus applicatur. Alioqui frustrà essent tales speciales missarum & orationum applicationes per ecclesiam institutæ.

Et si quæratur ad quos fructus valet iste tertius modus specialis? Respon. quòd ad omnes illos quos ex merito congrui homo sibi & aliis promereri potest: insuper & ad satisfactionem pœnarum pro peccatis, si applicans intendit saltem virtualiter ad hunc fructum satisfactorium suum opus vel sacrificium applicare: aliàs non. Nam iste modus non extenditur vltra intentionem specialiter applicantis. sed de hoc in quarto notabili sequenti latius habetur ad quos fructus & quo modo valeat.

Notabile quartum. Not. quarto q̄ isto tertio modo valoris specialis proxime dicto potest bonum opus vnius alteri valere cui applicatur dupliciter, scilicet, per viam satisfactionis seu ad fructum satisfactionis pœnarum: si opus ipsum satisfactorium est, si & ad talem fructum specialiter applicatur. Potest etiam valere per viam meriti congrui ad releuationem pœnarum & ad ea omnia quæ de cōgruo vnus alteri mereri pōt.

Dico per viam meriti congrui: quia regulariter nullus alteri de condigno aliquid meretur, nisi solus Christus gratiam & gloriam pro nobis, sed solum de congruo. quia Deus regulariter non statuit se infallibiliter acceptaturum bonum opus vnius pro alio ad effectum omnem intentum ipsius applicantis, secundum Adrianum in octauo quodlibeto, sed id reseruat suo beneplacito liberali. ideo vna de conditionibus regulariter necessariis ad infallibiliter impetrandum à Deo est quòd oratio pro ipso orante fiat: De congruo autem amicorum preces & bona pro aliis audit vel acceptat: ita quòd si non exaudiat neque sua vtatur liberalitate, non ex hoc dici potest quòd facit iniuste, aut contra aliquam suam legem, vel promissionem: quia nulla reperitur generaliter lata quo ad hoc: quamuis in aliquibus casibus specialibus sit, vt Iob 42. Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam. Et Gene. 22. patet de Abraam, & respectu talium talis oratio pro aliis erit meritoria seu impetratoria de condigno, aut potius ratione promissionis secundum Adrianum vbi supra. tametsi Gerson tertia parte sum. alphab. 77. litera, & de valore orationis & alii videantur dicere quòd oratio vnius in charitate facta pro altero est rei petitę meritoria de condigno: vis videtur partim esse in vocabulo.

Dubium. Sed ad rem de sacrificio missæ vt est tale vel vt offertur, dubium est ad quos fructus & quo modo valeat ex opere operato tam ipsi sacerdoti celebranti quàm aliis pro quibus offertur vel celebratur specialiter.

Opinio prima. Respon. in hoc est quadruplex opinio. prima tenet quòd per hoc sacrificium vt sacrificium est & offertur, ex opere operato remittuntur peccata mortalia & venialia quo ad culpam & pœnam, & datur gratia tam ipsi sacerdoti celebranti quàm aliis pro quibus offertur vel applicatur, sicut de sacramento eucharistiæ & aliis omnibus sacramentis dicunt communiter doctores, quòd iis quibus applicantur si sint probabiliter contriti siue dispositi conferunt per se vel per accidens etiam primam gratiam & omnes alios fructus prædictos vti superius. quæst. secunda in quarta opinione latius habetur. in qua vero quantitate id illis & vnicuique eorum prosit inferius disputatur. Hanc opinionem videtur tenere Gabri. in canone lect. 85. h. x. l. cum quibusdam doctoribus aliis.

Quæ opinio tripliciter probatur. primo quia de consecra. distinct. secunda ca. cum omne crimen. & ca. quid sit. simul & doctores communiter dicunt omne crimen & sordes animæ per hoc sacrificium deleri. Nam &, vt habetur in ipso canone missæ, offertur in remissionem peccatorum & pro redemptione animarum eorum qui offerunt & pro quibus offertur.

Secundo probatur, quia ecclesia in collecta post purificationem pro viuis & defunctis quæ incipit, purificent nos quæsumus domine sacramenta quæ sumpsimus &c. ait de hoc sacrificio, Sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium,

lium, fit viuorum & mortuorum fideliū remisio omnium delictorum. & alibi etiam ait, quòd est ablutio sórdium & macularum animæ. Quarum nomine non solum pœnæ sed etiam & potius maculæ culparum expresse significantur & comprehenduntur.

Tertio probatur. quia idem Christus cum suis meritis in missa offertur patri, qui se obtulit in cruce, & nunc in cœlo se offert ad eosdem effectus videlicet ad remisionem omnium peccatorum quo ad culpam & pœnam & ad gratiæ collationem illis etiam pro quibus offertur, vt constat in consecratione calicis, vbi dicitur, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum &c.

Secunda opinio. Secunda opinio tenet quòd non valet ad remissionem culpæ vel pœnæ nec ad gratiam ex opere operato: sed solum per viam impetrationis vt oratio & eleemosyna. quod inde probatur. quia ecclesia in collectis supra dictis in prima opinione & multis aliis deprecando ait, sit ablutio scelerum & remissio peccatorum, & sit intercessio salutaris ad veniam &c. ad quod etiā facit B. Tho. in 4. distin. 12. quæst. 2. articu. 2. querela 2. dicens ꝙ hæ locutiones, sit ablutio scelerum &c. sunt impropriæ: nam hoc sacramentum ideo dicitur abluere scelera, quia ipsa impedit dum contra ea robur administrat. Et ad quartum argumentum ibi respondens ait quòd inquantum est sacrificium habet effectum in illis pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam spiritualem in actu. Ideo si eos dispositos inuenit eis gratiam obtinet virtute veri sacrificij à quo omnis gratia in nos influxit: & per consequens mortalia peccata in eis delet non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat. Hęc ibi.

Opinio tertia. Tertia opinio tenet quòd hoc sacrificium ex opere oprato remittit solum pœnas non autem culpas etiam veniales: quæ solum per sacramenta & sacramentalia proportionabiliter ex opere operato remittuntur.

Reprobatio harum opinionum. Sed contra has opiniones & præcipue nunc contra primam arguitur vt etiam arguit Canō de locis theologicis lib. 12. ca. 13. in Respon. ad quintum argumentum. Nam si per hoc sacrificium culpæ mortales ex opere operato remittuntur illis pro quibus offertur, ergo sacramentum pœnitentiæ non est necessarium ad salutem, vt patet si prius per missæ sacrificium possunt mortalia remitti per sacerdotem pro peccatore celebrantem & offerentem. ita etiam fieret vt sacerdotes in missa remitterent mortalia peccata sine vlla confessione in re vel in voto: neque opus esset aliqua alia confessione sacramentali vel absolutione vel remissione. Deus namque qui nihil superflue agit non instituit duo signa exteriora vel sacramētalia proximè & per se vel ęquè principaliter ad eundem effectum, videlicet ad mortalium remissionem. In quo & cauendus est Catharinus male dicens quòd peccata ante baptismum remittuntur per sacrificium Christi in cruce: post baptismum autem commissa omnia etiam per sacrificium altaris. hoc inquam vltimum vt sonat est falsum, nisi sano modo intelligatur. Nam sacrificium Christi in cruce est generalis causa remissionis omnium peccatorum ante & post baptismum commissorum, vt patet ad Rom. 3. & 5. & ad Hebreos. 7. 9. & 10. ca. quæ remissio prius per baptismum, postea vero per sacrificium altaris & per sacramenta alia & per bona opera proportionabiliter & diuersimode iam baptizatis applicatur. & ita patet quòd illa prima opinio non valet. Sed ad hoc illa prima opinio respondere potest: sicut doctores communiter tenentes quòd eucharistiæ sacramentum & alia sacramenta cum sacramento confessionis in voto conferunt per se vel per accidens primam gratiam, conferunt & mortalium remissionem, vti superius quæst. 2. opinione quarta latius habetur.

Ad primam autem eius rationem Respon. tripliciter. primo quòd peccata ibi intelliguntur quo ad pœnam non quo ad culpam vel maculam mortalem, vti sępius etiam in sacra scriptura sic accipiuntur, vt patet 1. Machab. 12. vt à peccatis soluantur.

Respon. secundo quòd illa intelliguntur de sacrificio missæ completo in ipsa sumptione sacramenti, & virtute eius. Et ita non virtute sacrificii, vt tale est, vel offertur, sed vt est sacramentum, & sumitur confertur gratia soli suscipienti ipsum sacramentum: & ex consequenti si adhuc manet peccatum remittitur quo ad culpam & pœnam in eo qui iam debite confessus digne ad id sacramentum accedit. Et hoc significat ecclesia vbi supra dicens, sumpta sacramenta quęsumus domine omnia crimina nostra detergant, &c. Et sit ablutio scelerum &c.

Tertio Respon. ꝙ illa intelliguntur non quidem ita quòd hoc sacrificium proprie & immediate virtute ipsius oblationis faciat omnes illos effectus qui virtute sacramenti ibi fieri dicuntur: Sed improprie, videlicet impetratorie vel vt est impetratorium vel de congruo meritorium, vt inferius in quarta opinione latius declaratur. vel mediante sacramento & eius virtute vt proxime dictum est, sicut oratio dicitur facere id quod ipsa oratione impetratur, vti superius in secunda opinione ex B. Thoma allegatum est. Sic enim dicitur ab ecclesia in hymno, Solue vincla reis, profer lumen cęcis &c. videlicet impetrando. Similiter in Hymno Apostolorum. Nos à peccatis omnibus

soluite iussu quęsimus, scilicet libenti voluntate impetrando. Sed neque vocabulum remissionis peccatorum eodem modo quo ad culpas & pœnas semper accipi debet: sed accomode secundum naturam cuiusque rei vel sacramenti. ita videlicet quòd in sacramento pœnitentiæ & virtute eius ex opere operato intelligatur remissio fieri peccatorum quo ad omnia: exrta sacramentum autem hoc non quo ad culpam mortalem directe & per se: sed aliquando quidem quo ad penas tantum vt in indulgentiis: aliquando vero etiā quo ad culpas veniales vt in omnibus aliis sacramentis fit directe & per se ratione gratiæ ibi collatę, quo ad mortales autem non nisi per accidens & consequenter ad gratiam ex vi sacramenti collatam digne suscipienti. at vero in sacrificio missæ vt est oblatio vel vt offertur ex opere operato fit tātum remissio quo ad omnes pœnas & quo ad omnes culpas tantum veniales vt inferius in quarta opinione latius explicatur. & ita patet Respon. ad primam rationem primę opinionis. Ad secundam autem eiusdē probationem Respon. quòd vt latius infra habetur in quarta opinione, ibi petitur & fit etiam ex opere operato aut virtute sacrificii ablutio scelerum & sordium quo ad culpas veniales & quo ad pœnas reliquiasq; omnium peccatorum. Nam hæc omnia dicuntur etiam maculę & sordes animarum, à quibus hic & in purgatorio expurgamur, quæ post remissam culpam aliquo modo manent. à quibus in psal. 50. Dauid dicens, Amplius laua me ab iniquitate mea, Et asperges me isopo & mundabor. Et similiter ecclesia vbi supra pro suis fidelibus post remissionem mortalium petit emundari: vt ita tota macula peccatorum omnino auferatur. Ad tertiam probationem Respon. negando consequentiam. quia sicut causa vniuersalis nō totam suam vim in singulis causis secundis particularibus cooperantibus effundit, sed secundum earum naturam & ad alios & alios effectus plus vel minus secundū naturam eorum & subiecti dispositionem. Ita oblatio Christi in cruce fuit vt causa generalis quæ remittit peccata in sacramentis baptismi & pœnitentiæ, sed non æqualiter quo ad pœnas eorum vt constat: in aliis autem sacramentis nō nisi vt dictum est ad primam probationem: quia nō sunt per se instituta ad mortalium culparum remissionem. In hoc autem sacrificio altaris vt est sacramentum fit remissio culparum mortalium in suscipiente duntaxat vt in aliis sacramentis non per se sed per accidens ratione gratię ibi collatę: vt autem est oblatio vel sacrificium, vt offertur non fit remissio culparum mortalium, sed solum venialium atque pœnarum per se ex opere operato, secundum tamen dispositionem eorum pro quibus offertur, vt infra de hoc latius habetur. Ex prædictis etiam patet falsitas secundę opinionis: nam remissio pœnarum fit in hoc sacrificio ex opere operato & ex iustitia legis, vt proxime etiam habetur in quarta opinione. Patet etiam falsitas tertiæ opinionis præcedentis quo ad remissionem culparum venialium. Nam secundum doctores communiter vt habetur ēt in de consecra. dist. 2. c. itera tur & c. vtrū. culpę veniales per hoc sacrificiū altaris vt offertur sicut per aquā benedictā & per alia sacramentalia ex opere operato remittuntur sicut & pœnæ peccatorum. Nam & conuiuium amicorum, in cuius signo & specie hoc sacrificium offertur leues offensas veniales eo ipso ostendit ibi remitti.

Ideo quarta opinio communis, quam etiam tenet Cano vbi supra stat in quatuor dictis. primo dicit quòd hoc sacrificium vt est sacramentum ex opere operato per se confert gratiam & remittit culpas veniales & pœnas ei tantum qui digne id suscipit. per accidens autem ratione gratiæ ibi collatæ remittit etiam culpam mortalem si qua est in eo qui probabiliter æstimans se esse debite contritum atque cōfessum digne vel saltem non indigne id suscipit sacramentum, secundum B. Thomam tertia parte q. 79. art. 1. & 3. 4. & 5. & Soto in 4. distin. 11. q. 2. in eisdem articulis, & doctores communiter. Secundo dicit quòd vt est sacrificium vel vt offertur habet triplicem virtutem, scilicet, satisfactoriam, impetratoriam, & meritoriam, aliquando de congruo, aliquando de condigno. vt ergo est satisfactorium, est sibi proprium ex Christi institutione vt de se ex opere operato sit satisfactoriū pro pœnis debitis pro peccatis mortalibus & venialibus iam quo ad culpam remissis, tam pro viuis pro quibus specialiter offertur quàm etiam pro defunctis. pro viuis quidem de iustitia legis & de cōdigno & infallibiliter ac si ipsi de suo soluerent precium aut pœnam pro suo debito pœnarum: pro defunctis vero non nisi per modum suffragii vel deprecationis sicut indulgentię illis valere dicuntur. Quid ex Christi institutione per eiusmodi externum signum passionis Christi commemoratio fit & applicatio ad prædictum effectum: ideo dicitur ex opere operato valere vltra id quod ex opere operantis eius qui offert & pro quo offertur ad prædictam pœnarum satisfactionem prodest. Et in hoc omnes fere doctores vbi supra communiter conueniunt.

Tertio dicit quòd vt est sacrificium meritorium valet per viam meriti de congruo cuilibet offerēti aut celebranti & ei pro quo offertur vel celebratur etiam existēti in peccato mortali, ad omnia bona etiam gratiæ iustificantis mediate vel immediate, & ad releuationem pœnarum aliorumq; malorum releuationem, & ad culparum venialium remissionem, prout ipse fuerit capax atque dispositus, ad quæ alia bona opera

per

Opinio quarta.

per uiam hanc meriti de congruo valere, & prodesse possunt: & multo magis hoc modo ualet hoc sacrificium, quod præ omnibus operibus excellentius, & Deo acceptabilius est. Sed hic fructus non est certus, & infallibilis: quia nec certa de hoc lex est quòd Deus id concedat, puta auxilium aliquod speciale, vel bonum motú, ut hic uel ille resipiscat, & conuertatur, uel aliquod bonum temporale, uel salutem, & huiusmodi, sed solum ut Deus nouerit expedire, & ei placuerit, & secundum dispositioné eius pro quo offertur.

Et hoc idem dicendum est, ut est sacrificium impetratorium, quòd scilicet, per uiam impetrationis, uel orationis, aut suffragii eodem modo, ut de merito congrui dictum est ualet & offertur pro uiuis, atque defunctis ad prædictos effectus proportionabiliter. in quo etiam concordat Soto in 4.dist.11.q.2.art.7. & dist.13.q.2.art.1. & communiter doctores.

Quòd si contra hoc vltimum arguatur, quòd oratio Christi semper exaudita est, & exauditur pro sua reuerentia. ad Heb.2. hoc autem sacrificium Christus in cœlo semper offert patri pro nobis: ergo semper habet effectum qui petitur ibidem, uel impetratur.

Respondeo negando consequentiam, & ad antecedens dico quòd licet oratio facta ab ipso Christo per se ipsum semper fuerit, & sit exaudita: non tamen illa quam facit per nos etiam in hoc sacrificio. sicut causa prima, aut Deus ipse quos effectus per se sine alia causa secunda cooperante edere uoluit. Nunquam frustra egit: frustratur autem sæpe quando cum causis secundis operatur propter earum indispositionem, uel insufficientiam, uel quia eis non expedit quod petunt ad votum obtinere, sed ad vtilitatem, secundum suam dispositionem. Similiter quando Christus hoc sacrificium pro nobis nunc offert, ut uere offert in cœlo, non ad omnem effectum sanguinis sui id instituit offerre: sed ad effectus sub certis speciebus, & figuris sacramentalibus panis, & uini diffinitos.

Quarto dicit hæc opinio quòd hoc sacrificiú, ut est meritorium de condigno ex opere operato non confert immediate primam gratiam iustificantem, neque mortalium peccatorum remissionem, uti superius contra primam opinionem probatum est. In quo & consonant Cano, ubi supra, & Soto in 4.dist.11.q.2.art.5.& 7. & distin. 13.q.2.art.1.& doctores communiter.

Sed vtrum de condigno conferat augmétum gratiæ ei qui iam est in gratia pro quo offertur. Soto ubi supra dicit quòd sic: maxime quando is pro quo offertur est etiam aliquo modo offerens mediate uel immediate, uel causaliter concurrit ad huius sacrificii oblationem, uel celebrationé, puta dando eleemosynam sacerdoti, uel ipsum inducendo ad celebrandum pro illo, uel missę celebrationi astando, & huiusmodi. quia sic offerendo hoc sacrificium vltra prædictum fructum quem habet ex suo merito ex opere operátis habet etiam simul ampliorem ex merito condigni operis operati, id est hostiæ quę offertur ex Christi institutione.

Et de remissione culparum venialiú nihil ibi dicit Soto: sed uidetur quòd consequéter debeat dicere quòd sicut ratione augmenti gratiæ, quæ ex opere operato, & merito cõdigni in sumptione digna sacramenti eucharistiæ, & aliorum sacramentorum à baptismo, & pœnitentia confertur, etiam remittuntur peccata uenialia, uti superius in primo dicto huius quartæ opinionis secundum B.Tho. & doctores communiter, & ipsum Soto in 4.dist.11.q.2.art.4. declaratum est. Ita eadem ratione idem dicere debet, quòd ratione augmenti gratię collatę ex opere operato, & virtute huius sacrificii, & de condigno simul etiam uenialia remittuntur ei qui est in gratia quando illud augmentum gratiæ confertur. Sed Cano ubi supra quamuis teneat, quòd ex opere operato huius sacrificii peccata uenia etiá quo ad culpá remittuntur existenti in gratia pro quo specialiter offertur, uti superius contra secúdam & tertiam opinionem probatum est: Nihil tamé dicit de hoc gratiæ augméto: & potius illud quá uis tacite negare uidetur: nam uenialia sine collatione gratiæ existenti in gratia per sacramentalia, & per alia multa etiam quo ad culpam remitti possunt.

Item supposito quòd existenti in gratia hoc sacrificium, ut est meritorium de condigno, & ex opere operato confert augmétum gratiæ uti secundum Soto dictum est: Vtrum etiam eadé ratione eodem modo ex opere operato conferat primam gratiam, & remissionem mortaliú peccatorum quamuis de per accidens ei qui probabiliter tantum æstimans se esse in gratia siue cõtritum digne offert hoc sacrificium mediate, uel immediate, ut prima dicebat opinio, sicut de sacramento eucharistiæ, & de aliis sacramentis superius in primo dicto huius quartæ opinionis secundum doctores communiter dictum est.

Certe quamuis Gabriel ubi supra breuissime tágens id affirmare uideatur, quod non probat: nihil tamen super hoc aperte dissertú apud doctorem aliquem ego uidi. Quo fit ut citra temeritatem hoc uel illud asserere non debeam. Illud tantum probabiliter dixerim, non eandem omnino quo ad hoc esse rationem sacrificii, & sacramenti. Sed neque id ullo modo concederem alicui non sacrificanti: Sicut nec ipsi sacerdoti celebranti prorsus denegarem. Magnum nanque discrimen in participando fructum huius sacrificii ex opere operato est inter ipsum ministrum sacramentú facientem, ac immediate offerenté, & quélibet alium non sacra tractantem, nec nisi mediante

mediante sacerdote sacrificium hoc offerrêtem.

Notabile 5. Quinto principaliter non secundum Scotum, ubi supra, & Gabriel in canone lectio.25.26.& & Gerson super magnificat tracta.9.alphab.90. c. quòd sacerdos in persona ecclesiæ offerês hoc sacrificium,& orâs potest eius fructum etiam ex opere operato distincte, uel confuse alicui, uel aliquibus specialiter applicare,& non aliis ad libitum suum, quo ad illum tantum valorem medium,uel specialem de quo in tertio notabili dictum est. Quia quilibet potest quibus vult tantû & non aliis applicare bona sua, aut super quæ habet auctoritatem applicatiuam,seu dispensatiuâ non limitatam. Sed sacerdos ex quo est ecclesiæ minister ratione gradus,seu ministerii ecclesiastici,habet prædictam auctoritatem super ministeria ecclesiastica sibi commissa, puta super sacrificia, orationes, & suffragia nomine ecclesiæ ab eo facta: & sine vlla limitatione regulariter, ut constat. ergo.

Dico regulariter, quia aliquando tenetur secundum statuta ecclesiæ, vel fundatorum, aut aliunde aliis applicare, ita quòd si aliter fiat non solum grauiter peccaret, sed etiam inualida coram Deo esset talis applicatio specialis contra applicationem iam factam per superiorem, aut contra præceptum eius;vel côtra dispositionem fundatoris aut statuti, maxime si applicatio aliter per sacerdotem facta irritatur ipso facto. Nam si non irritatur credo quòd valet ei cui sacerdos de facto applicat: quamuis grauiter peccet sic applicando côtra præceptum si quod est, nisi intendat manere obligatus ad applicandum aliam missam illi cui aliàs ex fundatione statuto, aut lege,uel ex pacto,uel superioris præcepto teneretur,nisi cõsuetudo aliter interpretetur. Quâuis doctor Honcala in tractatu de valore missæ art.2.& 10. asserat indistincte id quod Scotus in 20. quodlibeto dubitando dicit, videlicet quòd non ualet missæ applicatio alteri facta per sacerdotem contra pactum, & præceptum ecclesiæ, uel superioris. Sed ut dixi hoc limitandum est si talis applicatio sacerdotis per superiorem ipso facto irritatur. Multa nanque prohibentur quæ facta tenent: de quorum numero est missæ applicatio specialis:& ita tenet usus, & ritus ecclesiæ.

Opinio 1. His igitur suppositis de quæstione principali est quincuplex opinio: quarum prima est, quòd missa æque prodest singulis, quo ad omnem suû fructum tam satisfactorium pro peccatis, quàm meritorium,& bonorum impetratorium.

Ratio est triplex. prima, quia bonum spirituale est simile spiritui, ideo enim dicitur spirituale. Nunc autem spiritus totus, & nô per partes communicatur. non enim anima est minus in pede,quàm in capite, ergo similiter bonû spirituale,qualis est fructus,seu ualor missæ, & alterius etiam boni operis cuiuscunque.

Secunda ratio quia licet lucerna specialiter, aut principaliter principi accedatur, aut ipsi fiat lectio,aut prędicatio uerbi Dei: non ideo ceteri minus illuminantur,& audiunt: sed sępe etiâ melius participant sine alicuius detrimento: si sint ęque,aut magis propinqui,atque dispositi. ergo similiter in proposito eadem ratione dicendum est. spiritualia nanque maioris virtutis, & efficaciæ quàm corporalia sunt.

Tertia ratio ex Hiero.& habetur de consecr, dist.5. ca. non mediocriter, ubi postquam dixerat decantationem quinque psalmorum cum mêtis alacritate, & serenitate, modulationi totius psalterii cum tristitia,& anxietate cordis pręstare:subiungit. Igitur cum pro cunctis animabus psalmus, uel missa dicitur, nihil minus quàm si pro uno quolibet ipsorum diceretur accipitur. Hęc ibi.

Hanc opinionem tenuit Pręposititius uti eam sic referunt indistincte, & illi ascribunt doctores in 4. dist.45. quamuis Gabriel in canone lectione.27.dicat quòd non intellexit illam Pręposititius quo ad fructum pœnarum satisfactoriû, sed impetratorium, seu meritorium, & quo ad alios fructus. Et forte Gabriel occasionem accepit ad illam opinionem sic limitandum ex Scoto in 20. quodlibeto artic. 1. ubi arguens contra hanc opinionem ait, dices quòd per modum satisfactionis non ualet tantum,sed per modum meriti &c. in quibus uerbis Scotus non dicit Pręposititium, uel alium opinâtem sic sensisse: sed quod etiam si hoc modo prędictam opinionem limitaret adhuc non staret in veritate. Et ita communiter doctores ubi supra sine ulla limitatione pręfatam referunt,& reprobant opinionê Pręposititii. sed quia partim uera partim etiam falsa est,ut inferius in 5.opinione patebit ideo illuc usque eius plena examinatio differatur.

SECUNDA opinio est, ꝙ sacrificiû missę, uel oratio,aut aliud bonum opus pro multis generaliter, aut specialiter etiam ex ęquo in codê gradu factum uel applicatum, non ęque prodest directe singulis, ac si pro uno, aut pro paucioribus eorum fieret: & hoc est uerum tam quo ad vim seu fructû satisfactorium, quàm quo ad meritorium,& quo ad omnes alios fructus. Opinio 2.

Probatur tripliciter, primo, quia virtus finita tam satisfactoria,quàm meritoria diuisa per applicationem ex ęquo in plures est minor in singulis, quàm si vni tantum, aut paucioribus tota applicaretur. sed uirtus satisfactoria,& meritoria missę,& cuiuslibet boni operis etiam ex opere operato est finita quo ad fructum, uel effectû suum. ergo est minor in singulis. Consequentia patet cum maiore: quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa. Minor autem in qua stat difficultas

cultas probatur dupliciter. primo, quia uirtus sacrificii prędicta non attenditur ex quantitate solum rei oblatę, id est Christi, & meritorum eius quæ ibi offeruntur: sed etiam & potius ex quantitate seu virtute offerentis immediati. Quod patet tum primo ex Gregorio in homilia super Luc. 21. non quantum sed ex quanto in eius sacrificio offeratur Deus pensat. Tum etiam secūdo quia sacrificium, uel oblatio hęc duo ex sua natura importat, scilicet rem oblatam, & actionem offerentis: sacrificium enim missę est oblatio rei sacrę, id est Christi sub sacramento, & meritorum eius. Quod etiam tertio inde liquet quia sacrificium Christi in cruce non fuit infiniti ualoris sola ratione rei oblatæ: sed ratione offerentis, quia scilicet offerens ipse Deus homo, & patri infinite gratus erat. Vnde eucharistia in pixide reseruata si nō offerretur per sacerdotem in missa, vel si per infidelem offerretur, utique nihil prodesset, neque oblatio, aut sacrificiū Deo placitum esset, ut constat. Nunc autem uirtus tam satisfactoria, quàm meritoria cuiuslibet offerentis in missa est finita, ut patet de virtute ecclesię, & sacerdotis celebrantis, & aliorum omnium quomodocunque offerentium, & pro quibus offertur, quę dicitur uirtus ex opere operantis, quia finita est sicut & gratia, & charitas eorū omnium, ex qua bona opera procedunt, & uirtus meritoria, & satisfactoria pensatur. Virtus autem ex parte ipsius Christi quę dicitur ex opere operato etiamsi ibi seipsum offerret non est infinita. Tum primo, quia non ipse sed sacerdos nomine ecclesię, ut minister eius est immediatus offerens, & sacramentū faciens. absurdum est. n. dicere quòd Christus ibi celebrat, & seipsum sacramentaliter offert siue meretur, cōtra id Heb. 9. Christus semel oblatus est, & seipsum obtulit immaculatum Deo, &c. Neque ut sępe seipsum offerat &c. Et prima Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Tum secundo, quia licet Christus sit ibi aliquo modo seipsum offerēs, ut ait Ambrosius lib. 1. de officiis. ca. 48. quia uidelicet instituit se ibi offerendum, & tunc dedit ei ualorem, & acceptationem: est tamen magna differētia hic & in cruce. Nam in cruce meruit dum solus ipse seipsum immediate per mortem obtulit patri uerum sacrificium pro mundi redemptione. Hebr. 9. & 1. Pet. 3. ubi supra. In sacrificio autem missę nihil ipse tunc immediate offert, neque de nouo meretur: quia in missa est passiua Christi oblatio rememoratiua tantum passionis eius, facta quotidie immediate per ministrum ecclesiæ, secundum Lu. 22. hoc facite in meam commemorationem. Et 1. Corinth. 11. ut latius differit Ambrosius super ad Heb. 9. & 10. ea. ergo sacrificium missę est minoris uirtutis, & efficaciæ quàm sacrificium Christi in cruce. & ergo est finitę, & per consequens determinatę, seu à Deo taxatę uirtutis: uel ad finitum, & taxatum fructum supradictum acceptatum est.

Secundo probatur eadem minor supradicta simul & opinio. Quia nisi uirtus prædicta missę finita esset, & nisi diuina in plures minueretur in singulis: iam sequeretur quòd per vnicam missam, & per vnicum bonum opus ita posset quis mereri primam gratiam, & alia bona, & satisfacere pro quotcunque peccatoribus, & peccatis etiam animarum purgatorii uoluerit applicare, sicut pro uno tantum; quod tamen est falsum. Tum quia sicut in amicitia humana amicus per suam supplicationem, uel obsequium meretur maius bonum uni, uel paucis quàm multis, idq; secundum iustam legem amicitiæ, ergo ita similiter sit apud Deum; quia iustitia humana exemplificatur à diuina. Tum etiam secūdo, quia cum omnis pœna uiuorum & mortuorum simul sit finita: iam si uirtus missę esset infinita sequeretur intentum etiam quo ad satisfactionem. quod tamen est contra ritum ecclesię, & doctrinam eius instituētis multas missas, & multa suffragia etiā pro uno defuncto, & pro boni alicuius impetratione.

Tertio probatur opinio præcipue quo ad uim seu uirtutem meritorium. quia sicut plures pœnæ minores æquiualent uni maiori: & ideo non relaxātur nisi per opus satisfactorium maius, uel per plura satisfactoria equiualentia: ita etiam de pluribus bonis impetrandis, & pro pluribus hominibus dicendum est, quòd scilicet ęquiualent uni bono maiori: & ideo non nisi per plura merita, & opera impetrantur. quia non est ratio quare non sufficiat aliquid ad satisfaciēdum pro pœnis, quod tamen sufficit ad merendum, seu impetrādum bona: cum hoc videlicet mereri bonum sit maius, quàm soluere debitum pœnę. Et ita patet hęc opinio ad cuius rationes prefatas inferius in 5. opi. conclu. 2. & 3. latius respondetur.

Hanc opinionem tenent Scotus in 20. quodlibeto, & Gerson de ualore orationis alphab. 37. 2. b. alphab. 77. litera. & 2. alphab. 78. 2. & in regulis moralibus 25. c. Et Gabriel in Can. lect. 27. & supplementum eius in 4. dist. 45. q. 2. art. 2. dubio. 2. Et tandem Soto de iustitia, & iure lib. 9. q. 2. art. 2. ubi & dicit beatum Thomam tenere hāc opinionem. Sed postea idem Soto in 4. sententiarum dist. 11. q. 2. art. 5. & latius dist. 13. q. 2. arti. 1. tacite se retractans quasi per quandam moderationem illius opinionis demum tenet cum 4. opinione quę inferius habetur, quam Caietanus, & Thomistę sequuntur fere omnes. Et similiter quo ad uim satisfactoriam hanc opinionem tenent diuus Bonauen. ea. dist. 45. arti. 2. q. 3. Et Richar. art. 2. q. 2. & 3. Et Duran. q. 3. Et Paludc. q. vltima. Adrianus in 8. quodlibeto artic. 3. Nam quo ad uim meritoriam beatus Thomas, diuus Bonau. Richar. cum aliis, uel nō loquuntur

uel

uel potius ab ea dissident, & tenent cum 3. uel potius cum 5. opin. sequente, ut inferius de hoc latius.

Et quidem hæc secūda opinio est communissima: sed deficere uidetur in tribus. Primo, quia nullam facit differentiam inter uirtutem, & fructum ex opere operantis, & ex opere operato sacrificii missæ, & aliorum bonorum operum, dicit etiam non solum finitam, sed etiam taxatam, & determinatā regulariter esse quo ad omnes participantes talem uirtutem, & fructum missę ex opere operato. quorum oppositum probatur infra in quinta opinione cōclusione tertia & quarta, ibi uideatur.

Secundo deficit hæc opinio, quia ipse Scotus, ubi supra art. 2. tenet quòd licet oratio, aut missa plus ualeat illi cui soli applicatur quàm si alii, uel aliis etiam cū eo ex ęquo applicaretur, ut dictum est. tamen postquam est illi specialiter in primo gradu applicata: si aliis applicetur in aliis gradibus subsequentibus ualet illis: & nihil primo detrahitur per illas alias applicationes pro aliis in gradibus posterioribus, seu non ex ęquo factas. Exempli gratia. Si missa specialiter Petro in primo gradu applicetur ut illi ualeat quantum ualere potest, deinde in secundo gradu pro Francisco, ut illi ualeat quantum ualere potest post Petrum. deinde in tertio gradu pro Martino, ut ei ualeat quantum post supradictos ualere potest. & sic procedendo in infinitum; nihil inquit detrahitur prioribus propter posteriores: sed omnibus illis ualet missa, uel oratio quo ad utranque vim, & fructum eius in suis gradibus non ex ęquo applicata.

Contra hoc arguitur probando quòd non cohæreant. quia iam uidetur quòd missa, & oratio quo ad utranque uim meritoriam, & satisfactoriam sit infinitæ uirtutis. Nam colligendo omnes illos gradus in infinitum procedētes, utique sunt infiniti, modo sint equales modo non. Et ita uel est infinita uirtus sacrificii extensiue, & intēsiue saltem syncathegorematice: & ex consequēti nil detrahitur uni ex participatione alterius; uel si detrahitur: iam uel non applicatur primo tota uirtus, & fructus qui poterat applicari, & quem ille sibi applicari intendebat: uel nō remanet fructus pro aliis in aliis gradibus posterioribus applicandus.

Quòd si pro Scoto dicatur quòd totus ille fructus specialis de quo agimus qui de iustitia debetur à sacerdote applicatur primo: aliis autem in aliis gradibus remanet, vt ex gratia, & liberalitate sacerdos applicare, & Deus acceptare possit. Contra. quia quomodocunque sit, adhuc sequitur infinitas graduum, & uirtutis, &c. ut proxime dictum est. Item si alteri post primum applicetur totum illum residuum quod aliis in diuersis gradibus in infinitum procedentibus potest applicari: iam ęque, aut plusquā primus participabit secundum suam dispositionem. & idem dicam de tribus, & de pluribus aliis.

Tertio deficit opinio quia illa diuersitas graduum non uidetur sufficiente ratione, uel auctoritate fundata; neque fundamenta prædictæ opinionis satis solida apparēt, ut infra in quinta opinione cōclusione tertia patebit ubi ad ea, & aliarum opinionum rationes respondetur. Ideo ad alias opiniones discutiendas transeamus.

Tertia opinio, quòd missa, uel bonū opus per uiam satisfactionis pœnarum minus prodest uni quando etiam alteri applicatur: per uiam autem meriti sui impetrationis nil detrahitur uni ex cōsortio aliorum; non tamen ęque omnibus prodest, nec æque facile, aut semper pro pluribus ac pro paucis impetrat. Opinio 3.

Hanc opinionem tenent Palud. in 4. dist. 45. q. vltima, & Holkot in 4. sententiarum. q. 3. in 5. puncto, & Adrianus in 8. quodlibeto. art. 3. & clarissimus doctor Medina in tractatu de oratione q. 30. & quo ad primam eius partem quòd per uiam satisfactionis minus ualet ex cōsortio aliorum tenent eam doctores de secunda opi. præcedente. Sed differt hæc opinio ab illa in hoc quòd hæc opinio nō ponit diuersitatem graduū quam illa ponebat. Sed dicit quòd per hanc uiam satisfactionis quantum applicatur uni detrahetur alteri: & non plus prodest nisi quantum quis intēdit ex æquo, aut non ex æquo ex illa finita, & taxata uirtute seu fructu satisfactorio missę uel alterius operis satisfactorii huic uel illi iusto, uel peccatori applicare. Probationes huius opinionis quo ad primam partem sunt illæ quæ in secunda opinione pręcedente habentur. Quo ad alias autem partes latius habentur infra in quinta opinione conclusione secunda & tertia.

Hæc opinio deficere uidetur primo, quia quo ad uim satisfactoriam non facit differētiam, neque maiorem tribuit uirtutem in sacrificio missę ex opere operato, quàm in ipso, & aliis satisfactoriis ex opere operantis: sed utranque censet esse finitam, & limitatam seu taxatam regulariter, in quo etiam deficiebat secunda opinio præcedēs: cum tamen in hoc sit differentia, ut inferius in quinta opinione conclusione tertia, latius probatur.

Secundo deficit hæc opinio, quia quo ad uim meritoriam uidetur dicere quòd sacrificiū missę ex opere operato habet uirtutem meritoriā tantum de congruo respectu omnium quę ibi impetrantur: cum tamen probabilius ego credam quod eam habet meritoriam de condigno sicut & sacramenta, non solum respectu ad augmentū gratię, & gloriæ, sed etiā respectu satisfactionis pœnarum saltem in hoc mundo uiuentium. Nam respectu animarum purgatorii ualet missa sicut & omnia suffragia per modum tātum suffragii, uti

uti de his latius supra in quarto notabili in 4. opinione in secundo & quarto eius dictis habetur.

Opinio 4. QVARTA opinio est quòd missa pro multis ad eam celebrandam causaliter quomodocunque concurrentibus specialiter applicata, nõ minus prodest cuilibet eorum, quo ad uim meritoriam, & satisfactoriam ex opere operato, & operantis, quàm si pro uno tantum ipsorum applicaretur: ita quòd nihil detrahitur uni ex cõsortio aliorum. sed unicuique ipsorum prodest secundum suam deuotionem causaliter concurrẽtem. Secus si illi causaliter non concurrant: tunc enim ex consortio alterius detrahitur alteri.

Pro declaratione nota quòd ille dicitur causaliter ad missę celebrationem concurrere, seu ad bonum opus, qui petit, inducit, ministrat, uel cooperatur, aut fauet, uel assistit, aut quomodocũque est causa quòd illa missa, aut bonum opus fiat. & iste etiam ab aliis dicitur offerens sacrificium hoc mediate. & huius deuotio dicitur causaliter concurrere secundum quam quantificatur fructus missæ, uel boni operis, ut ait hæc opinio; non autem deuotio aut dispositio illorũ quibus solum applicatur, nisi aliquo modo offerant, aut causaliter concurrant, ut dictum est. Quia secundum Gregorium non quantum sed ex quãto, id est, ex quanta deuotione in eius sacrificio offeratur Deus pensat. ergo deuotio determinans quantitatem fructus sacrificii, uel boni operis est illa tantum quę offert, uel causaliter concurrit. Ex quo sequitur ait hæc opinio quòd defuncti secundum eorum præcedentem deuotionem in communibus, uel specialibus suffragiis ecclesiæ, & secundum deuotionem uiuentiũ pro eis offerentium: uiuentes autem circunstantes tanquam seruitores seu fautores: uniuersi uero fideles tanquam tali sacrificio missæ illi fauẽtes, hi omnes deuotionem habent maiorem, uel minorem offerentem, uel ad id causaliter concurrẽtem: secundum quam plus, uel minus eorum singulis prosit sine præiudicio aliorum.

His suppositis iam prima pars opinionis quòd scilicet ex opere operato ęque ualeat missa quo ad omnem suum fructum singulis, &c. probatur dupliciter. primo, quia prędicta uirtus missæ est de se seu absolute sumpta infinita syncathegorematice, id est indeterminata, & sufficiens pro quotcunque, ita quòd non tot, quinetiam pluribus, & in maiori gradu applicari, & prodesse posset. ergo ex consortio alterius nil detrahitur alteri: sed secundum cuiusque deuotionem prædictã fructus missę participatur à quocunque. patet hæc consequentia, quia alioqui non esset uirtus, ut dictum est infinita. antecedens autem patet ex secunda probatione sequente.

Secundo probatur idem. quia in canone missæ non solum generaliter pro ecclesia pro principibus, & omnibus Christianis: sed etiã specialiter pro his qui in memento cogitantur, & pro omnibus circunstantibus hoc sacrificium offertur. Et non solum quo ad uim meritoriam: quia pro redemptione animarum suarum, id est pro satisfactione pœnarum secundum B. Tho. 3. par te. q. 79. art. 7. offertur. Nunc autem non est determinatus numerus in memento cogitandorũ, & circunstãtium pro quibus specialiter offertur sacrificium, & orat sacerdos. ergo neque ex consortio multorum aliquid detrahitur alicui corũ. alioqui quilibet iuste posset ab audienda missa, & à memento alios excludere, si sibi suus fructus ex aliorum consortio minueretur.

Quòd etiam ex opere operantis fructus missæ, & orationum non minuatur in singulis ex cõsortio aliorum, sicut de opere operato dictũ est. patet quo ad uim meritoriam: quia cum cõsistat in quadam decentia, & liberalitate diuina: quæ non minuitur circa unum ex alterius largitione propter obsequium ei gratius oblatum. gratius autem & ei magis acceptum est bonum opus ex maiore charitate, maior uero charitas saltẽ extensiue est quæ ad plures extenditur dũ pro pluribus bonum opus offertur. ergo nõ minuitur in aliquo eius fructus ex consortio aliorum.

Et quo ad vim satisfactoriam probatur idem. quia omne satisfactorium ex opere operantis habet vim satisfactoriam secundum deuotionem offerentem, vel causaliter concurrentem, secundum B. Tho. vbi supra, & in 4. dist. 12. q. 2. arti. 2. questiũcula. 4. ut & in canone missæ dicitur pro quibus tibi offerimus, uel qui offerunt hoc sacrificium laudis: quorum fides tibi cognita est, & deuotio nota &c. Et Gregorius non quãtum sed ex quanto in eius sacrificio offeratur Deus pensat. ergo secundum hanc deuotionem quantificatur, & participatur hic fructus à quocunque sine alterius præiudicio. Et prædicta procedunt tam de sacrificio missæ, quàm de quibuslibet aliis bonis operibus quo ad vim meritoriam, & satisfactoriam eorum: quamuis in missa quo ad quãtitatem rei oblatæ sit fructus infinitę sufficiens: qui non est in aliis bonis operibus, vt supra dictũ est. Et ita patet probatio primę partis huius opinionis.

Secunda pars, scilicet secus si non causaliter concurrant &c. probatur: quia fructus prędictus quantificatur, & participatur à quocunque non solum secundum intentionem applicantis, sed secundum deuotionem offerentem, uel causaliter concurrentem. ergo si talis deuotio absit, uel minuatur iam non sequitur tantus fructus in eis. antecedens patet quia virtus sacrificii, vt supra, & in secunda opinione dictum est, non solum ex re oblata, sed ex ipsa oblatione, vel actu offerentis attenditur.

Sequuntur corolaria. primum, si ego proprio motu celebro vnam missam, vel facio bonum Corol. 1.

opus

opus cum deuotione cui respondet satisfactio vnius anni,& applico uni tantum puta Petro:ille reportat totum fructum satisfactoriũ unius anni. Si pro Petro, & Martino æqualiter : iam quilibet nõ nisi fructum pro dimidio anno habebit. Si pro tribus iam quilibet nõ nisi tertiam partem habebit. & ita de aliis proportionabiliter dicendum est. Et similiter de Francisco faciente celebrari vnicam missam,aut fieri orationem,uel bonum opus:quia si pro uno tantum fit,ille reportabit totum fructum satisfactorium respondẽtem deuotioni tantum ipsius Frãcisci:si pro pluribus, diuiditur inter eos,ut dictum est. Et similiter dicatur de quotcunque aliis proprio motu facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondens est finita : quæ si ad plures per intẽtionem applicetur diuiditur inter eos, & minus à singulis participatur. Et sic intelligitur sententia Theologorum dicẽtium effectum missæ esse finitum,& diuisum minorari in singulis quibus applicatur:intelligitur enim non in ordine ad plurium deuotiones causaliter concurrentes secundum quas fructus ille participatur: sed ut iam participatum ab hac vel illa deuotione causaliter concurrente, vt in secunda parte opinionis, & in hoc corolario dictum est.

Corol. 2. Secũdum corolarium. quòd missa rogata,uel petita à pluribus plus prodest ceteris paribus, quàm à paucioribus:quia ex pluribus deuotionibus causaliter concurrentibus offertur. Et similiter missa rogata ab aliquibus plus valet illis, quàm si ex sola deuotione, & proprio motu sacerdotis,vel alterius petentis pro illis diceretur, quia ibi effectus est secũdum deuotionem etiam rogantium:hic autem non.

Corol. 3. Tertium corolarium. quòd qui promisit alicui dicere vnam missam pro anima patris:& alteri alteram pro anima patris, aut matris, & alteri alteram pro salute:& sic de aliis vsque ad cẽtum: dicendo vnicam missam pro omnibus illis æqualiter applicando,non minus habebit quilibet eorum secundum suam aut petẽtis pro eo deuotionem,quàm si pro illo solo diceretur. Non autẽ reportaret tantum fructum si sacerdos suo proprio motu illam vnicam missam pro omnibus illis specialiter celebraret, neque illis omnibus satisfaceret. Neque etiam satisfaceret per illã unicam missam si vnus tãtum ab eo petiisset tres, aut quattuor pro se vel pro aliis celebrari:quia vnica illius petentis deuotio causaliter concurrens, secundum quam fructus missæ quantificatur, non est tãta in vnica missa, quãta in tribus actualiter vel virtualiter repetita,vel replicata deuotio est.

Corol. 4. Quartum corolarium. quòd cum sacerdos oret, & offerat missæ sacrificium in persona totius ecclesiæ: & quilibet fidelis sit membrũ eius : iam quilibet per sacerdotẽ orat,& offert, etiam existens in purgatorio secundum suam præcedẽtem in hac vita deuotionem; Viuens autem secundum præsentem. Et ita quilibet fidelis etiam existens in purgatorio habet saltem virtualiter deuotionem causaliter concurrentem ad missæ sacrificium. Et omnibus illis quibus applicatur prodest secundum suam cuiusque deuotionem prædictam, quam virtualiter in communibus, & specialibus sacrificiis, & orationibus ecclesiæ, & generali communione sanctorum habent. Neque ideo est æqua petentis missam,vel suffragiũ, & non petentis conditio. Sicut nec est magis,& minus deuoti æqua conditio:neque eius qui vno tantum,& eius qui vno, & altero modo facit sibi aliquid esse debitum. Rogare nanque & eleemosynam ad id tribuere,& inducere,& corporaliter assistere,& ministrare, & alia eiusmodi maioris sunt deuotionis:& faciunt,vt non solum ex communione sanctorum, & aliorum deuotione, sed etiam ex tali actu specialiter concurrente sibi suus fructus maior proueniat.

Hanc opinionem expresse tenent Caietanus. 3.parte.q.79.arti.5. & latius in tertio quodlibeto. Et Syluester tit. missa.1.q.9.q.11. & Summa Angelica eo. ti.§. 52. & Margarita confessorum in q.moralibus. quamuis in modo declarandi variet. Nam Syluester loquitur solum de sacrificio missæ, & similiter Summa Angelica quo ad virtutem,& fructum eius ex opere operato duntaxat. Et ad idem videtur B.Tho.3.par.q.79.artic.7.& in 4.dist.45.q.2.art.4.ad vltimum. quamuis Soto aliter intelligat, de quo latius infra in quinta opinione cõclusione tertia. Sed & Syluester vbi supra.q.9. male refert opinionem Scoti, & summa Ange.§.51. & multa eis imponit quæ ipsi nõ senserunt. Et nota quòd Soto prius in lib.9. de iustitia,& iure q.2.arti.2. tenuit cum supradicta opinione secunda Scoti: postea vero in quarto sententiarum dist.13.q.2.arti.1.quasi modificãs se ipsum tandem tenet hãc quartam opinionem in sententia,licet eius verba aliud sonare videantur. Hanc etiam opinionem tenet Cano de locis Theologicis lib.12.ca.13. in responsione ad 10. argumentum.

Et secundũ supradicta saluat hæc opinio quomodo sit infinita virtus huius sacrificii secũdum se absolute; finita autem in vnoquoque participata. Saluatur & auctoritas doctorum, & ritus ecclesiæ in celebrando pro particulari; & maior fructus in vno quàm in pluribus : & consuetudo tam offerentium pro vna missa,vt accidit in parrochiis,quàm celebrantium pro pluribus eandẽ sine fraude,vt in solennitatibus accidit.dico sine fraude:quia,vt ait etiam Syluester tit. missa.1.q.10.& summa Angelica vbi supra, si sacerdos tardaret dicere missam sibi commendatam expectans,vt in ea simul satisfaciat pro pluribus postea plures missas commendantibus: certe mortaliter

taliter peccaret defraudans fructum generalem ecclesiæ, & Dei honorem.

Hæc opinio deficit in tribus. primo in eo quòd dicit quòd fructus missæ ex opere operato nō est neque respondet alicui, nisi illi dumtaxat qui mēsuratur secundum deuotionem causaliter concurrentem. Nam ex hoc sequuntur tria inconuenientia. primo quòd si sacerdos in mortali existens, proprio motu celebret pro animabus purgatorij, uel pro aliquo uiuente ignorante talem missam pro eo celebrari: tunc nullus fructus specialis illis applicaretur: cum nec illi, nec ipse sacerdos habeant talem deuotionem causaliter cō currentem. Et quòd hoc sit absurdum concedere inde patet, quia omnes Doctores ex Augustino confitentur ex opere operato non minus ualere missam mali, quàm boni sacerdotis quibuscunque, ut expresse etiam dicit B. Tho. in 4. dist. 45. q. 2. art. 1.

Si ad hoc dicatur sicut Caietanus supra in quarto corolario dicere uidetur, quòd quilibet fidelis etiam in purgatorio existens habet deuotionem saltem uirtualem causaliter concurrentem. Contra. quia iam non opus esset distinguere, sed uniuersaliter diceretur, quòd cuicunque applicetur prodest magis, uel minus secundum suam cuiusque deuotionem, sicut in memento missæ generaliter dicitur, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Et ita omnia corolaria prædicta ruunt.

Tum secundo ex dicta differentia deuotionis concurrentis, & non concurrētis sequitur quòd Sortes cum deuotione, ut unum celebrans unam missam pro tribus singulariter eam petentibus, quorum quilibet habet deuotionem causaliter concurrentem ut duo tantum, melius satisfaceret illis magisq; prodesset eis: quàm cum deuotione, ut tria celebrans unam missam pro omnibus illis non petentibus eā aut etiam petētibus cum deuotione cuiuslibet, ut dimidiū unius gradus. Probatur sequella, quia si solū deuotio causaliter concurrens cōsiderāda est ad fructus quātificationē: iam simul colligendo oēs gradus omniū prædictarū deuotionū in primo casu faciunt septem gradus: in secundo autem casu faciunt tres, aut quatuor cum dimidio. Quod autem hoc consequens sit falsum inde patet. quia ex opere operantis acceptior, & per consequens fructuosior est missa sacerdotis cum maiore deuotione celebrantis quibuscunque applicetur: ex opere autem operato non minuitur eius fructus, nec augetur in se ex maiore, uel minore deuotione celebrantium, aut eorum pro quibus celebratur, ut supra dictum est. quamuis deuotio, aut dignitas eorum quibus applicatur multum faciat ad plus, uel minus de tali fructu participandum, ut infra in 5. opinione conclu. quarta latius de hoc.

Tū tertio sequitur ex dictis quòd si sacerdos in mortali celebraret pro illis tribus petentibus illam missam cum deuotione cuiusq; eorum ut duo, melius illis satisfaceret magisq; prodesset eis: quàm si existens in gratia cum deuotione, ut quattuor eam pro illis tribus non petētibus eam celebraret. patet calculando omnes deuotiones, ut supra, quod tamen concedere absurdum est.

Secundo deficit hæc opinio, quia idem censet de oratione, ieiunio, & eleemosyna, & alio bono opere solum ex opere operantis uirtutem habente: quod de missa quo ad utranque vim meritoriam & satisfactoriam, & ita nullam differentiam facit quo ad hæc. quæ tamen facienda est, ut infra in quinta opinione latius habetur, ubi ad eius motiua respondetur.

Tertio deficit opinio in se: quia ex ea sequeretur quòd saltem secrete, & cessante scandalo liceret sacerdoti pro vna missa petita à duobus tribus & centum, centum item stipendia suscipere: neque in hoc fraus ulla eis fieret, quia secundum hanc opinionem neminem eorum suo defraudat fructu; neque ulli facit iniuriam qui soluit quod ei promissum est: quamuis defraudet fructum ecclesiæ honoremq; diuinum. quod cōcedere uidetur intolerabile, & contra communem sensum fidelium, & ecclesiæ.

Quarto ait Soto de iustitia, & iure libro nono quæstione secunda, articulo secundo, quòd hæc opinio deficit etiam in hoc: quia habet pro fundamento, quòd hoc sacrificium nullam uim seu fructum ex opere operato confert: sed totum taxatur secundum gradus prædictæ deuotionis. Sed certe ipse Caietanus, vbi supra id non dicit, sed quòd ex opere operato sic est infinitæ virtutis quo ad sufficientiam, quòd quo ad efficaciam non est taxatus aliquis certus gradus fructus pro quocunque: sed talis taxatio fit seu mensuratur secundum quantitatem prædictæ suæ deuotionis. Quod quomodo uerum sit quomodo non: tum ex dictis, tum maxime ex quinta opinione sequente amplius patebit.

OPINIO quinta, quæ mihi ex omnibus supradictis conflanda videtur stat in quinque conclusionibus. Quarum prima est, quòd missæ sacrificium, & quodlibet bonum opus quo ad omnem vim suam plus ualet alicui, vel aliquibus specialiter quàm eisdem generaliter tantum; & magis distincte quam confuse applicatum. *Opinio 5. Conclu. 1.*

Probatur quadrupliciter. primo, quia sine speciali applicatione solum ualeret aliquibus ratione unionis charitatis, aut generalis, siue habitualis intentionis ecclesiæ: & plus valeret eis si insuper ex intentione specialiter illis, & maxime quo ad uim satisfactoriam applicaretur; ut patet ex tertio notabili suprapositio. igitur, &c.

Si dicatur quòd generaliter pro omnibus factum potest simul ex intentione quamuis cõfuse omnibus, & singulis eorũ applicari, atq; ualere: adhuc tamen probatur quòd plus ualeret eisdem si specialiter, & distinctè singulis eorum applicaretur, quia actus quo cõfusior eo minus bonus est ceteris paribus. Sed ille actus applicatiuus missę, uel boni operis pro omnibus in generali confusissimus est: ergo est minor in bonitate:& per consequens in ualore seu fructu quo ad participantes: quàm si distinctè eisdem applicaretur. Consequentia patet, & maior probatur. quia actus quo confusior eo imperfectior est, & magis remotus ab efficacia: quia minus distinctè rationem boni cogniti habet. Exẽpli gratia. Melior est iste actus, volo dare eleemosynã Petro, quàm iste actus, volo dare eleemosynam alicui. Itẽ si Sortes in capite quadragesimæ habet hũc actum, volo ieiunare totam quadragesimam: nõ est tã bonus ille actus sicut si haberet distinctas uolitiones dierum singulorũ illic uirtualiter inclusas. Sic in proposito. Et ita patet maior. Minor etiam probatur quia quãto actus est pluriũ: tanto est cuiuslibet eorũ magis indistinctus magisq; confusus. Exempli gratia. Notitia hominis est indistinctè, & confuse omnium hominum repręsentatiua: & ipsorum est magis confusa notitia generica animalis: & confusior notitia substãtiæ: & confusior notitia entis. Sic & uoluntatis actus illis notitiis correspõdentes hoc modo explicabiles. Diligo hominem, animal, substãtiam, ens, ut de hoc Ang est. in morali ca. 9. latius.

Igitur actus confusior sicut est minus bonus, ita etiam est minus utilis, & fructuosus aliquibus quàm esset distinctè eisdem applicatus, ceteris paribus loquor semper: quia aliunde actus confusus, & minus bonus posset esse vtilior. Dicit etiã Gabriel in canon. lectio. 26. secundum Gerson quòd specialis, & distincta applicatio est utilior propter augmentũ deuotionis actualis, quam naturaliter producit recordatio beneficiorum, & personæ: quia particularia magis mouent. sacerdos etiã ex his specialibus applicationibus redditur certior, & securior de sui debiti impletione.

Secundo probatur conclusio. quia, ut aiũt Gabriel & Gerson ubi supra, Deus secundum ordinem suæ sapientiæ uult sæpe conferre aliqua si pro ipsis specialiter bona nostra applicamus, & distinctè, & non aliter: quamuis nõ indigeat hac intẽtione, uel applicatione nostra sicut, nec aliis bonis nostris, ut aliis quibuscunque benefaciat. ergo nisi sic applicetur per sacerdotem specialiter, & distinctè, vt Deus decreuit non habebitur tantus fructus.

Tertio probatur conclusio, quia sic habet ritus ecclesiæ: quæ non superflue instituit speciales missas, & orationes pro his, uel illis specialiter, & distinctè applicandas, puta pro benefactoribus, pro parentibus, pro periclitantibus, pro uno defuncto &c. ut patet in missali, & in canone seu memento missæ uiuorum & mortuorum pro. N. N. quæ omnia frustra essent, nisi essent utiliora illis quibus ita specialiter, & distinctè applicantur.

Quarto idem probatur, quia oppositum dicere est coincidere cum errore Wicleff: condemnato in concilio Constantien. sess. 8. dicentis; speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos, uel religiosos non plus prosunt eidem quàm generales ceteris paribus. ait concilium, error iste. 15. est.

Contra præfatam primam conclusionem arguitur dupliciter. primo, quia opus quo melius, & Deo gratius, eo utilius est quo ad omnem eius fructum iis quibus applicatur. Sed factũ generaliter pro pluribus est melius, & Deo gratius quàm si specialiter, & distinctè pro paucioribus ceteris paribus. tum quia pluralitas obiectiua auget bonitatem, vel malitiam actus: nã melior est actus uolentis succurrere tribus quàm duobus, & multis quàm paucis. tum etiam quia eo ex maiore charitate procedit quo ad plures generaliter se extendit, ut oratio dominica. ergo. Argum. 1.

Secundo arguitur quia sacrificia, & suffragia prosunt illis qui hic meruerunt secundum Augustinũ de cura pro mortuis, & in enchiridio, & habetur. 13. q. 2. ca. non æstimemus. ca. tempus. sed omnes existentes in gratia etiam in purgatorio meruerunt, aut merentur in hac uita, ut eis illa prodessent, & sunt digni: ergo nõ minus prosunt eis generaliter quàm specialiter facta. Argum. 2.

Respon. ad primum, negando consequentiã. Solum enim cõcluditur quòd pro pluribus factũ est melius, & Deo gratius, & vtilius illis quàm factũ pro paucioribus, quod ingenue fatemur. Sed negatur consequentia, neque concluditur, quòd generaliter, & confuse factũ pro pluribus est melius, & vtilius illis quàm si specialiter, & distinctè fieret pro eisdẽ. immo esset melius, & Deo gratius ceteris paribus, & vtilius illis pluribus esset si pro ipsis omnibus specialiter fieret, & distinctè. distincta. n. applicatio specialis siue pro uno, siue pro multis fiat, superaddit bonitatem, & fructum ad generalem siue confusam pro eodem, uel pro eisdem, ut supra probatum est. Respõ. ad 1.

Ad secundum respon. negando cõsequentiã. Solum. n. concluditur sicut, & cõceditur, ꝙ oĩbus existentibus in gratia quibus applicantur aliquo modo suffragia, & sacrificia ualẽt. cum quo stat ꝙ plus ualent eis, & singulis eorum si specialiter & distinctè, quàm si generaliter, & cõfuse tantũ applicentur eisdẽ. & plus si generaliter, quàm si nullo modo ex intẽtione, sed solũ ex unione charitatis illis applicẽtur, aut ipsi participent. quia ut ait B. Tho. in 4. distin. 45. q. 2. art. 2. existentes in gratia meruerunt conditionaliter, ut eis suffragia Respõ. ad 2.

fragia prodessent si & quomodo pro eis fierent ad pœnarum satisfactionem: & ita habiles, & capaces tantum ex suis meritis se fecerunt ad id. Vnde non est inconueniens quo ad hoc pauperes, & meliores, pro quibus specialiter aut generaliter suffragia ex intentione nullo modo fiūt, esse peioris conditionis, quàm alii minores pro quibus fiunt, & ex intentione illis applicantur. quia hoc est præmium accidentale: ipsi autē simpliciter melioris sunt conditionis, ex quo quo ad meritum, & præmium essentiale alios excellunt. Quo ad spiritualem uero consolationem, & bona alia charitatem consequentia, & indirecte, talia suffragia generalia magis prosunt melioribus: quia magis merentur, ut Deus liberaliter eis benefaciat, & alii pro eis tam in hac, quàm in alia uita.

Et de residuo suffragiorū specialium pro aliquibus iam non indigentibus, credibile est secundum Thom. vbi supra, & Adria. in 8. quodlibeto articu. 3. quòd per diuinam misericordiam eorum fructus aliis secundum eorum merita distribuantur: nisi ipsi facientes uirtualiter saltem intendissent, quòd sibi, uel aliis ualerent si illis pro quibus ea specialiter applicabant non prosicerent. secūdum id Matth. 10. pax vestra ad uos reuertetur. Et psal. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur. aut certe illud residuum in thesauro reponitur ecclesiæ per indulgentias distribuendum.

[Conclu. 2.] Secunda conclusio. Sacrificiū missæ, & quodlibet bonum opus pro multis in speciali distincte, uel confuse applicatum, quo ad vim meritoriam de congruo seu impetratoriam, tam ex opere operato, quàm operantis, non minus ualet seu prodest cuilibet eorum, quàm si eodē modo pro uno illorum tantum fieret: ita quòd ex cōsortio aliorum nil fructus prædicti detrahitur alicui.

Probatur dupliciter. primo, quia opus nō est minus meritorium de congruo ex eo, quòd est melius, & Deo gratius, quale est quod pro multis fit ex latitudine charitatis, ceteris paribus, stante scilicet eodem conatu, & deuotione, &c. Sed si pro uno illorum tantum fieret esset meritorium de congruo pro illo. ergo ex consortio aliorum, cum sit opus melius, & gratius Deo pro multis cum illo factum, non desinit esse eodem modo meritorium ad fructum intētum pro ipso.

Nam meritum congrui non iustitiæ, & eius æqualitati, sed diuinæ potius innititur liberalitati: quæ non minuitur circa unum ex alterius largitione propter obsequium ei gratius oblatum. Neque enim Deus repellit orationem hominis, quia multa ex charitate petit, aut pro multis: dūmodo non petat ultra quàm decet. Neque facit ut rex ille Antigonus, de quo refert Seneca, & glo. in ca. etsi quæstiones. de symonia, quòd repulit Cynicum primo dum talentum ab eo peteret, quia plus esset quàm Cynicum accipere: Secūdo cum denarium, quasi minus peteret quàm regē dare deceret. Cū tamen ex sententia Senecæ potuisset, & talentū ut rex, & denariū, ut Cynico dare. Non igitur ita dominus quærit occasiones petita negandi, sed potius dandi, secūdum id Lucę 11. petite, & accipietis. Ideo & oratio dominica ab eo instituta nō est minus meritoria seu impetratoria pro illis quibus specialiter applicatur, ex eo quòd ēt generaliter ex intentione pro multis fit dicendo, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra, &c. ut Cyprianus de oratione dominica pulchre agit. Et forte hac de causa ecclesia in missa specialiter pro aliquo facta, generaliter etiam multa petit, & applicat specialiter in memento pro viuis, atq; defunctis: ut uel sic per talem orationem, & sacrificium magis impetret pro illo cui specialiter applicat, uel intendit. Neque ideo minus efficax est oratio, & missa pro tota ecclesia: quāuis sint plures de gremio eius. Secundo idē probatur ex ca. non mediocriter, de cōsec. dist. 5. ut latius hæc auctoritas ad propositū exponitur infra in tertia conclusione in respon. ad septimum argumentum. Et prædicta omnia eo magis procedūt quo ad uirtutem meritoriā missæ ex opere operato, quo maior est eius uirtus, & aliquo modo infinita, ut inferius in tertia conclu. dicetur.

Et not. primo, quòd cum prædicta conclusione stat quòd per dictum sacrificium seu bonum opus pro pluribus factū non impetratur de facto quod intenditur pro illis pluribus facilius, quàm si pro paucioribus fieret eorum. quia licet ipsi facienti sit de cōdigno meritoriū gratiæ & glorię, & remissionis pœnarū pro peccatis: tamē quo ad impetrationem aliorū bonorū sibi & aliis est solum meritorium de congruo: & eius effectus à sola liberalitate diuina speratur, ut supradictū est. quæ nulli facit iniuriam: neque contra ullā legē, aut promissionem suam, neque cōtra suam liberalitatem agit, si non concedit huic uel illi quod petitur ab eo qui nihil ullo modo debet, aut promisit alicui. Amicus autē homo potest alteri homini amico ex amicitia, aut beneficio obligari, ita ut sine nota aut uitio illiberalitatis, uel ingratitudinis negare non possit quod iuste, aut decēter petitur ab eo. [Nota.]

Quo fit ut cū cōsilium diuinæ liberalitatis, & misericordiæ decretum sit nobis omnino incertum quo ad hoc, & sibi soli notum sit: ideo incertum quoque nobis est cui, quātum, & ad quid de facto, uel efficaciter ualeat oratio, missa, aut aliud bonum opus factum pro alio per hanc uiam meriti congrui, aut impetrationis.

Nam primo aliquando decreuit Deus misereri totius multitudinis si aliqui, uel unus tantum iustus oret aut sit inter eos, ut patet Iere. 5. Circuite uias Hierusalem &c. Et Gen. 22.

Secundo aliquando nec iustorum uult misereri clamātium, propter iniquos cōmixtos cum eis. Iob. 35. Clamabunt & non exaudiā propter superbiam malorum. Et ibi glo. Et Grego. lib. 9. morali. ca. 12. super id Iob. 9. Deus cuius irę resistere nemo potest. & habetur. 23. q. 4. c. Nabucodonosor. Et Hiero. super id Hiere. 7. tu uero noli orare pro populo hoc &c. Et Ezech. 14. Si dixero gladio transi per terram &c.

Tertio, aliquādo, immo & sępe audit nos orātes pro tota communitate, cui intersunt aliqui peccatores tam perditę vitæ quòd pro eorū tantum prosperitate temporali Deus non exaudiret orantes. Sicut contingit quòd in magna multitudine pecuniarum exponimus denarium minus iusti ponderis, qui solus oblatus non acceptaretur. Quarto aliquando ēt orationē prō multis fusam Deus acceptat pro uno & non pro alio ēt iustiore, quā pro illo uno non acceptaret nisi sic etiā pro multis fusa esset. Quinto, sed regulariter credendum est Deum liberaliter potius concedere quæ magis deseruiunt ad suum honorem, & gloriam ampliādum, secundū psal. 77. propter gloriā nominis tui libera nos. & ps. 113. Non nobis domine sed nomini tuo da gloriam. grauiter. n. fert dominus quòd nomē eius blasphemetur inter gentes propter nos. Ro. 2. & Ezech. 36. quando uidelicet nostra culpa resistēte Dei misericordiā repellimus: & miseri opprimuntur: quasi eum Deum colamus qui nō possit de tribulationibus liberare. Hāc conclusionē tenent expresse doctores de tertia, & de quarta opinione, & similiter à fortiori doctores de prima opinione tenere habent: quamuis aliis rationibus supradictis non satis efficacibus.

Argum. 1. CONTRA quā arguitur primo, ꝙ ex hac conclusione sequeretur primo, quòd orans aut celebrans pro omnibus hominibus uitę huius, & pro omnibus animabus purgatorii ex æquo: iā æque prodesset singulis ēt ad releuationem pœnarum, ac si pro una qualibet tantum illarum oraret.

Et secundo, sequeretur quòd quilibet & maxime ecclesia secundum charitatem deberet pro omnibus, & non pro uno, uel aliquibus tantum orare, uel celebrare. quia magis debet uelle per eundem actum proficere pluribus dum per idē opus cuique eorum ęque proficere potest.

Respon. Respondeo ad primum negando sequellam: nam conclusio solum dicit quòd nil detrahitur uni ex consortio aliorum. Cum quo stat ꝙ de facto non omnibus prosit per uiam meriti cōgrui: quia hoc pēdet à diuina liberalitate pro hoc magis quàm pro alio uolente acceptare, ut proxime in notabili post probationes dictum est. quamuis possit etiam omnibus, & singulis ęque proficere si sint ęque digni, aut si Deus æque uellet pro omnibus liberaliter acceptare.

Ad secundam sequellam respon. illam simpliciter negando. quia licet id esset sępe verū quo ad vim meritoriam, uel impetratoriam: non tamen quo ad satisfactoriam, ut supra, & infra latius habetur. ecclesia uero sæpius celebrat & orat, vt per uiam satisfactoriam pro aliquibus specialiter applicet uti tenetur. huc accedit quòd quo ad utranque uim nostræ fragilitati, & tepiditati sępius magis expedit pro aliquibus specialiter tantum orare, celebrare, aut bene facere, quādo uidelicet inde potius quàm pro omnibus generaliter id faciendo deuotione inflamamur.

Argum. 2. Secūdo arguitur. quia tale opus est finitæ uirtutis etiam meritorię de congruo, uel de condigno. ergo diuisa hęc uirtus in plures minuitur in singulis, ut in prima ratione secundę opinionis suprapositæ habetur.

Respon. Respondeo, quicquid sit de antecedente, de quo interius in tertia cōclusione latius, negatur consequētia, quia nō merito operis nec iustitię, nec legi alicui, sed præcipue liberalitati Dei innititur virtus aut fructus meriti congrui. ideo nihil detrahitur uni ex consortio alterius propter opus gratius ei oblatum: licet nō omnibus ęque prosit, & infallibiliter, ut dictum est.

Argum. 3. Tertio arguitur, quia merito finito respondet præmium finitum, & non possumus etiam de cōgruo per idem opus tantū mereri pluribus quantum paucioribus. ergo &c. ut supra in secūda ratione secundæ opinionis habetur.

Respon. Respondeo, ut ad secundum proxime dictum est; etiamsi detur antecedens negatur consequētia, quia non merito operis, sed liberalitati diuinę innititur fructus meriti cōgrui. quod si ex maiori fiat charitate, & Deo gratius sit, dū pro pluribus offertur: iam non minus, sed magis impetratorium pro eodem, uel pro eisdem est, quàm si non ita fieret, ut diximus.

Argum. 4. Quarto arguitur, quia maius est mereri bonū sibi uel alteri etiam de cōgruo quàm soluere debitum pœnæ, sed per unum opus satisfactorium non æque soluimus pro hoc, & illo debito huius, & aliorum: sed ex consortio aliorum minuitur fructus satisfactorius in alio. ergo à fortiori idē dicendum est de fructu ex merito congrui, ut supra in tertia ratione secūdæ opinionis tactū est.

Respon. Respondeo, quòd maior est uera de merito condigni, quod attenditur secundum iustitiā legis, & ualorem operis sic qualificati, de merito autem cōgrui disparata est comparatio ad opus satisfactorium: quia hoc iustitiæ illud liberalitati innititur diuinæ: ideo ibi non est maius, & minus sub eodem genere. Et ita cum non sit eadem ratio fructus acceptati in opere meritorio de congruo, & satisfactorio, non ualet consequentia, sicut non ualet dicendo, iste modicum soluit. ergo Deus non liberaliter agit, uel ergo modica seu parua dona de congruo meremur per obsequia gratiora Deo facta.

Quinto

Argum. 5. Quinto arguitur, & est replica contra omnes solutiones præcedentes, quia omnes prædictæ solutiones procedũt de fructu huius sacrificii quatenus est meritorium de congruo: non autẽ quatenus de condigno, & ex opere operato aut de iustitia legis meritorium aut satisfactorium est: de quo argumenta si fiant magnam habent vim. Quòd autem hoc sacrificium ex opere operato de condigno, aut de iustitia legis meritorium sit gratiæ & gloriæ, & aliorum fructuum, & satisfactorium pœnæ pro illis quibus specialiter applicatur: quamuis quo ad alios fructus de congruo, meritorium sit, facile probatur. Nam quod nobis prouenit ex operè operato huius sacrificii, solum ex meritis, & institutione Christi prouenit. quod est uerum non solum ut sacramentum, sed etiam eadem ratione, ut sacrificium est: quia uidelicet utroque modo est instrumentum applicatiuum passionis Christi, & meritorium eius ab ipso Christo institutum secundum ueram doctrinam catholicam, ut breuiter tãgit Scotus vbi supra, & B. Tho. 3. par. q. 79. & in 4. dist. 45. q. 2. arti. 1. Nunc autem Christus de condigno, & de iustitia legis pro nobis meruit gratiam & gloriam, & quicquid aliud pro nobis meruit, secundum communem doctrinam, & ueram, ergo fructus huius sacrificii ex opere operato ex merito Christi de cõdigno, & de iustitia legis nobis aduenit seu datur: præcipue gratia, & pœnæ satisfactio.

Respon. Respondeo, vtique conceditur quòd quo ad uirtutem meritoriã de condigno huius sacrificii seu satisfactoriam ex opere operato non procedunt solutiones præfatæ: sicut nec argumenta contra secundam cõclusionem, quę de solo merito congrui posita est, quòd si de merito condigni argumenta procedant paulo inferius in tertia conclusione sequenti ad illa & multa alia respondetur: ibi uideatur.

3. Conclu. Tertia conclusio est, Sacrificium missæ pro multis specialiter confuse, aut distincte applicatum, æque ualet cuilibet eorum ex opere operato quo ad vim meritoriam de condigno, & satisfactoriam, ac si eodem modo pro uno tantum ipsorum fieret: ita quòd nihil prædicti fructus detrahitur vni ex consortio aliorum. Ex opere autem operantis tam missæ, quàm cuiuslibet boni operis fructus prædictus minuitur in singulis ex consortio aliorum, ita quòd minus valet cuilibet quàm si pro illo tantum fieret, uel applicaretur: & diuiditur inter eos quibus applicatur.

Prima pars probatur quadrupliciter. primo, quia talis uirtus missæ ex opere operato in se, & absolute sumpta est infinita syncathegorematice, uel extensiue, & est indeterminata: quamuis cathegorematice finita sit: ita quòd non applicatur, nec applicari potest tot hominibus, & in tanto gradu quin pluribus, & in maiori gradu applicari, & ualere possit. ergo nihil prædicti fructus detrahitur uni ex consortio aliorum. Consequentia patet quia alioqui nullo modo esset infinita, & indeterminata prædicta uirtus, ut constat.

Antecedens autem, in quo stat tota difficultas huius conclusionis, probatur dupliciter. primo, quia res oblata in hoc sacrificio est Christus passus ibi repręsentatus, & infinita eius merita ibi applicata. ergo virtus huius oblationis, uel sacrificii prædicto modo infinita est.

Si negetur hęc consequentia, sicut eam negat Scotus vbi supra in secunda opinione: quia uirtus sacrificii non ex quantitate rei oblatæ, sed offerentis immediati, puta sacerdotis, uel ecclesiæ attendenda est, ut ibidem latius in prima ratione probare conatus est.

Contra hoc arguitur probando dupliciter, q; licet id sit uerum quo ad virtutem sacrificii ex opero operantis: non tamẽ quo ad eius uirtutem ex opere operato de qua hæc cõclusio procedit. primo, quia si ita esset quòd hæc virtus sacrificii mensuratur secundum deuotionem offerentis immediati: vtique sequeretur quòd missa sacerdotis in mortali peccato celebrantis, aut quando pauciores iusti essent in ecclesia non æque prodesset ex opere operato Martino pro quo celebratur, sicut missa in statu gratiæ, aut quãdo plures iusti essent in ecclesia pro illo celebrantis. Hoc autẽ est contra Augustinũ, & contra cõem doctrinam ecclesiæ de cõsec. dist. 2. c. vtrum. vbi dicitur nihil à bono maius, nihil à malo minus efficitur. ergo. Secundo idem patet, quia sicut uirtus sacramentorum ex opere operato non pendet ex deuotione, virtute, seu dignitate ministri, uel ecclesiæ, sed ex meritis Christi ibi applicatis ex eius institutione: ita de virtute ex opere operato huius sacrificii quatenus tale dicẽdum est. Patet hæc consequentia, quia vtrobiq; est virtus ex opere operato ex eadẽ causa proueniẽs: vtrobiq; est instrumentum passionis Christi, & meritorũ eius applicatiuum ex ipsius Christi institutione, secundum Tho. in 4. dist. 45. q. 2. art. 1. & 2. Et 3. par. q. 79. & cõiter doctores. Igitur licet requiratur intentio ministri secundum ritum ecclesię applicatiua huius sacrificii: non tamen ex ea, uel ipsius offerentis, uel ecclesiæ deuotione, uel dignitate prouenit virtus ex opere operato ipsius, ut est sacrificium, sicut nec ipsius ut est sacramẽtum, neč aliorum sacramentorum uirtus, nisi ex meritis tantum Christi ibi secundum ritum ecclesiæ legitime applicatis ex Christi institutione est. & ergo inde colligitur eius infinita virtus syncathegorematice, uel indeterminate, & extẽsiue ex opere operato, ut superius assumptũ est.

Secundo principaliter eadẽ prima pars cõclusionis simul & pręedictũ antecedẽs probatur. quia sicut in sacramẽtis est sua prædicta virtus ex opere operato infinita syncathegorematice, uel extẽ

siue in se absolute considerata ante applicationẽ huic uel illi factam, uel quo ad sufficientiam: ita uidelicet, quòd eorum uirtus licet non sit infinita cathegorematice, uel intensiue, sed finita: non tamen est sic determinata siue taxata à Deo ad tot homines siue gradus gratiæ, uel fructus, quòd non ad alios, nec ad plures homines, & gradus extendi possit. Potest enim extendi ad plures in infinitum: & non tot quin pluribus, & in maiori gradu secundum cuiusque dispositionem maiorem suscipientis ualere, & prodesse potest: quamuis non nisi in quantitate finita, & determinata à quocunque participetur. Ita de uirtute huius sacrificii, uel sacramenti ex opere operato dicendum est. Est enim ut causæ vniuersalis de se indeterminata ad tantum, uel tantum effectum: sed à causa particulari puta à deuotione, uel dispositione suscipientis ad hunc uel illum maiorem, uel minorem effectum determinatur sine alterius detrimento, ut ait conclusio prædicta. & hoc fundamentum, & ratio hæc amplius probatur infra in quarta conclusione secundum doctores communiter, ibi uideatur.

In quo rectè ait Caietanus in quodlibeto, est multorum doctorum communis error putãtium hoc sacrificium, & alia sacramenta ex institutione diuina habere ex opere operato certum, atque taxatum gradum uirtutis suæ quæ applicatur huic uel illi: ultra quem non potest ipsi, uel alteri aliquid amplius applicari. quod ex dictis, & dicendis constat non esse verum, nisi forte quo ad paruulos baptizatos. Et ita Caietanus non tollit uirtutem huius sacrificii ex opere operato, ut illi magister Soto, ubi supra in secunda opinione falso imponit: sed ponit eam non taxatam in se, sed secundum dispositionem suscipientis, ut dictum est. Et hoc est idem quod esse infinitam sincathegorematice, id est sufficientem de se, ita quòd non tot, quin pluribus, & in maiori gradu secundum cuiusque dispositionem applicari, & participari possit. Si autem consideretur hoc sacrificium, ut iam applicatum huic uel illi: sic eius effectus ex opere operato est finitus, & determinatus secundum quantitatem, & dispositionem participantium. Nam intentio ministri applicat uirtutem sacrificii, uel sacramenti: deuotio autem uel dispositio suscipientis quantificat eius uirtutem, uel effectum. Ideo in canone missæ dicitur, tibi offerimus hoc sacrificium pro ecclesia sancta tua &c. Et, memento domine famulorum. N. &c. vbi actus intentionis applicantis notatur. deinde actus deuotionis quantificantis fructum eius subiungitur dicendo, quorum fides tibi cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, &c. ut infra in quarta conclusione latius de hoc habetur, & ita patet. prima ratio siue probatio huius tertiæ conclu.

Vbi nota, quòd ex supradictis confutatur opinio Gabrielis in 4. distinct. 4. q. 2. conclusione 7. & aliorum doctorum dicentium quòd virtus seu ualor sacramentorum, & huius sacrificii ex opere operato crescere, & augeri potest ex deuotione ministri, & aliorum. quam opinionem quo ad hoc sacrificium magister Soto reputat uerã non quo ad sacramenta. Sed certe ex dictis constat quòd nec in hoc sacrificio, nec in sacramentis talis uirtus proprie uel in se, augetur, sed solum quantificatur ex deuotione quorumcũque: cum ex solis meritis Christi ibi applicatis ex eius institutione proueniat. & ad hunc sensum quòd augetur in suscipiente, cui applicatur, vt diximus, uerum est.

Tertio principaliter probatur prima pars cõclusionis, quia in canone missæ non solum generaliter pro ecclesia pro principibus Christianis, sed etiam specialiter pro iis qui in memento cogitantur, & pro omnibus circunstantibus docet ecclesia hoc sacrificium offerri & applicari: idq; quo ad omnem vim suam tam meritoriam quàm satisfactoriam ex opere operato seu ex ui sacrificii, & non solum quo ad vim impetratoriam eius uel orationum ecclesiæ, quia ibi expresse dicitur, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro redemptione, id est satisfactione animarum suarum. redemptio enim à malis est, & satisfactio per modum solutionis: sicut Christus redemit nos satisfaciendo pro nobis: & sacrificium specialiter est ad pœnarum satisfactionem secundum B. Tho. 3. par. q. 79. & communiter doctores. Constat autem non esse determinatum numerum cogitãdorum in memento, & circunstantium. ergo ex opere operato nihil detrahitur vni ex consortio aliorum de fructibus prædictis. alioqui quilibet, & maxime faciens pro se missam celebrari, iuste posset quemlibet alium circunstantem, aut superuenientem ab ea repellere, & prohibere ne in memento alii cum eo memorarentur: ne ex eorum consortio illius missæ fructus prædictus sibi minueretur. & quidem hæc ratio ualde urget, quam magister Soto ubi supra soluere conatur: sed actum agit, fortissima enim est.

Quarto probatur eadem quarta pars, quia etiam secundum Scotum, & alios doctores de secunda opinione suprapositâ, virtus missæ prędicta extenditur in diuersis gradibus ad multos in infinitum procedendo sine præiudicio aliorum, quibus in priori gradu applicatur & ualet: & nihil detrahitur uni ex consortio aliorum in gradibus sequentibus. ergo eadem ratione similiter dicendum est absolute, ut ait tertia conclusio, non curando de illa inæqualitate graduũ sequentium & præcedentiũ. Ex quo nullũ fundamẽtũ habet in sacra scriptura, nec vlla sufficiẽte ratione

ratione fulcitur talis inęqualitas graduum: nisi secundum dispositionem suscipientium ponatur, vt secundum eam virtus vel fructus sacrificii de se indeterminatus & quodammodo infinitus quantificetur & determinetur in hoc vel illo cui applicatur, vt supra dictum est.

Secunda pars huius tertiæ conclusionis, quòd scilicet ex opere operantis missa sicut & quodlibet opus quo ad prædictos fructus non ęque valet multis ac si pro vno tantum eorum fieret, sed minuitur in vno ex consortio aliorum, probatur, quia talis virtus omnino finita est secundum deuotionem vel dignitatem operantis. ergo diuisa in plures minuitur in singulis.

Dubium. Si quęratur cum vtraque virtus, scilicet, tam ex opere operantis quàm ex opere operato quo ad prędictos fructus finita sit cathegorematice vel intensiue, vnde prouenit quòd illa ex opere operato est infinita syncathegorematice indeterminate vel extensiue, & diuisa in plures non minuitur sed quantificatur secundum dispositionē suscipientis: hæc autem ex opere operantis semper & omnino manet finita & indeterminata, ita quòd diuisa in plures minuitur & non quantificatur secundum suscipientis dispositionem.

Not. *Respon.* Respon. ratio discriminis est, Nam virtus ex opere operato, ex quo est virtus duntaxat meritorum Christi ibi applicatorum, qui est caput nostrum, inde est vt causa vniuersalis creata, puta vt lux & Sol vel cœlum; quæ quidem causa in duobus habet similitudinem cum prędicta virtute ex opere operato: primo quia licet in se nō sit infinitę sed finitę virtutis intensiue: est tamen indeterminata & sufficiens vt cum omnibus particularibus causis in infinitum aduenientibus tota licet non totaliter cōcurrat ad suos effectus. Sic finita quidem virtus ex opere operato in hoc sacrificio & in sacramentis est vniuersalis pro omnibus hominibus capacibus eius, infinita autem syncathegorematice in se vel quo ad sufficientiā in suo genere seu indeterminata ad suos effectus: neque enim est assignabilis certus numerus hominum quibus & non pluribus valere possit: est namque sufficiens pro quibuscunque: & non tot quin pluribus applicari & prodesse pōt.

Item secundo, quo ad effectum seu fructum prędictę virtutis est etiam similitudo. Nam licet illa tota virtus causę vniuersalis createę concurrat cum causis particularibus ad suos effectus totalitate causę: non tamen totaliter totalitate effectus: quia videlicet licet agat ad vltimum suę potentię: non tamen in hoc vel illo effectu exhauritur tota virtus eius: sed manet adhuc sua virtus ad concurrendum etiam tunc simul cum aliis causis particularibus quibus applicatur intra sphęram actiuitatis suæ, ad alios similes & maiores effectus, secundum causarum particularium & subiectorum applicationes & dispositiones: à quibus determinatur & quantificatur virtus illa causę vniuersalis. Ita infinita meritorū Christi virtus ex opere operato huius sacrificii & sacramentorum tota quidem, sed non totaliter applicatur & participatur, sed ad suos effectus determinata seu quantificata secundum suscipientis dispositionem. Inde fit quòd non diuiditur sed quantificatur prędicta virtus & eius fructus à pluribus participatus: neque minuitur in vno ex consortio aliorum: neque potest tot aut in tot gradibus quin pluribus & in pluribus gradibus secundum cuiusque dispositionē applicari & participari possit. Et hoc est esse virtutem ex opere operato infinitam syncathegorematice vel indeterminatam: quamuis in sacrificio vel sacramento cathegorematice vel intensiue finita sit, vti superius declaratum est.

Virtus autem ex opere operantis nihil tale habet maxime quo ad prędictam vim de condigno meritoriam & satisfactoriam: quia nec est virtus capitis, nec vllo modo vniuersalis, nec infinita, nec indeterminata; sed particularis & à Deo taxata in se & in suo fructu. Ideo neque alteri prodest nisi quantum ipsa virtus finita & limitata ex intentione ipsius applicare potentis fuerit applicata. Inde etiam fit quòd potest diuidi per partes & applicari, quòdq; diuisa in plures minuitur in singulis vel ipsa vel fructus eius. Ideo ait Summa angelica titu. missa. §. 52. quòd missa & sacramentum magis valet ad remissionē peccatorum, quàm alia opera bona habentia solum virtutem hanc ex opere operantis, quod intellige ceteris paribus. Præfatam tertiam conclusionem quo ad primam eius partem tenent doctores de prima opinione supra posita. Similiter & B. Tho. 3. par. sum. q. 79. art. 7. dicens quòd sacramentum eucharistiæ quatenus est sacrificiū habet vim satisfactiuam: & ex sua quātitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. tamen fit satisfactoriū illis pro quibus offertur vel etiā pro ipsis offerentibus secundum quātitatem suę deuotionis & non pro tota pœna. Hæc ille. quo nihil clarius ad rem. quamuis Soto vbi supra extorqueat ad sensum secūdę opinionis supra positę. Et idem B. Tho. in 4. distin. 45. art. 4. dicit ad vltimum. quòd quamuis virtus Christi quæ continetur in hoc sacramento vel sacrificio sit infinita (scilicet, in se absolute & syncathegorematice aut indeterminate:) at vero determinatus est effectus ad quem sacramentum illud ordinatur. Hæc ille. Et quod dicit quòd est determinatus effectus eius nō intelligitur quòd de se est determinatus & taxatus in omnibus cum proxime dixerit quòd est de se infinita virtus eius: sed intelligitur quòd est determinatus, scilicet, secundum deuotionem suscipientis quantificatus in hoc vel illo, vt ipse vbi supra in 3. par. & in 4. distin. 12. q. 2. quæstiuncula 4. seipsum declarauit

ne sibi ipsi contradicere videatur, vt late etiam
dictum est. Similiter & Caietanus & alii de quar
ta opinione vbi supra idem tenent: excepto q̄
male limitant solum quo ad petentes seu causali
ter concurrentes, quod ibi reprobatum est.

Quo ad secundam partem concordant docto
res de secunda opinione supra posita, qui in nu-
meri sunt. quo ad vtramque partem concordat
Summa Ange. vbi supra titu. missa. §. 52. alios nō
vidi. Contra primam partem huius tertiæ con
clusionis arguitur quadrupliciter. nam tria argu
menta sunt illę tres rationes, quibus probata est
secunda opinio supra posita. Quartum autem
est illud primum argumentum supra positum cō
tra secundam conclusionem præcedentem hu-
ius quintę opin. ibi uideatur. Contra secūdam
autem partem eiusdem tertiæ conclusionis tri-
pliciter arguitur. primo, & in ordine quinto, sic.
Hoc sacrificium & omne opus satis factorium
vnius pro altero factū innititur præcipue diuinę
virtuti, sed apud Deum nil refert iuuare vnum
vel plures per vnicum vel plura opera vel sacri-
ficia. ergo cum sit liberalissimus, sequitur quòd
apud ipsum non minus valet singulis ex consor-
tio aliorum etiam ex opere operantis quo ad
vtramque virtutem de qua conclusio procedit.

Argumentū primum. secundum. tertium. quartum. quintum.

Sextum. Sexto ad idem arguitur contra secundam par
tem: quia alioqui ecclesia in missis specialibus
pro satisfactione peccatorum pro vno viuo vel
defuncto nō institueret simul etiam pro aliis ora
ri & offerri sacrificium & eis applicari pro redē-
ptione seu satisfactione pœnarum, si ex hoc ali-
quid fructus ex opere operantis sacerdotis vel
ecclesiæ illi detraheretur.

Septimum. Septimo contra eandem secundam partem
arguitur per tres illas rationes supra positas in
prima opinione. ibi videantur.

Respon. ad primum. Respon. ad primum, quòd illa maior solum
est vera de virtute finita simpliciter: quæ videli-
cet taxata vel determinata, non autem de ea quę
syncathegorematice infinita vel indeterminata,
vt causa vniuersalis est. Et tunc negatur minor:
nam vt ex dictis constat virtus missæ, sic est fini
ta quòd est syncathegorematice infinita vel in-
determinata: & hæc non diuiditur sed quantifi-
catur secundum dispositionem subiectorum. Et
ibi solum probatur quòd est cathegorematice
finita virtus missę. quod ingenue concedimus.
Negatur etiam quòd ibi dicitur quòd scilicet,
virtus sacrificii ex opere operato non ex quanti-
tate rei oblatę sed ex virtute offerentis attendi-
tur. probatum enim est quòd non ex deuotione
vel dignitate offerentis sed ex meritis Christi ibi
vel in sacramentis secundum ritum ecclesię legi-
time applicatis ex Christi institutione prouenit
prædicta virtus ex opere operato. Et in hoc stat
radix & fundamentum huius cōclusionis: in quo
fundamento salua reuerentia errasse videtur do-
ctores de secūda opinione. Quia & dūm ipsi po
nunt virtutem sacrificii ex opere operato ex sola
deuotione aut virtute offerentis sacerdotis vel
ecclesiæ prouenire: vtique virtutem eius tollunt
ex opere operato & solam ex opere operātis cō
stituunt. igitur ex solis meritis Christi prouenit
ibi applicatis: quamuis quantificetur prædicta
virtus & determinetur secundum dispositionem
offerentis & suscipientis. Et ad prædictam ap-
plicationem requiritur & sufficit intentio sacer-
dotis sine alia deuotione eius vt supra in quinto
notabili habetur. Et hæc intentio duntaxat est
quam tenetur sacerdos apponere, quam etiam
requirunt regulariter illi qui petunt pro se spe-
cialiter missas celebrari, dum de deuotione etiā
apponenda non fit mentio specialis.

Illud autem Grego. non quantum sed ex quā-
to &c. intelligitur sicut & ipse loquitur de virtu
te proueniente ex opere operantis: nō quidē sic
quòd ad talem virtutem seu bonitatē operis nil
faciat quantitas rei oblatę: facit. n. tam quanti-
tas & genus operis quàm etiam circunstantia ad
bonitatem & meritum operis & operantis: sed
vt declarat B. Tho. 3. par. q. 79. art. 5. quòd scili-
cet, ad prędictam virtutem & bonitatem ex ope
re operantis magis eius deuotio attēditur a Deo
quàm quantitas rei oblatę. Quo fit vt sacerdo
tis hęretici vel scismatici extra gremium & ritū
ecclesię celebrantis sacrificium vel oblatio nihil
valeat ex opere operato & operantis: quia eius
intentio & actus non conformatur intentioni &
ritu ecclesiæ, nec eius nomine offert: & ita nul-
la intentio est quę sufficiat oblationem legitimā
facere. Quare non magis valet quàm si fieret ab
infideli, vel si in pixide sine vlla oblatione eucha
ristia maneret. Sacerdotis autē in peccato mor-
tali etiam excommunicati secundum fidem & ri
tum ecclesiæ celebrantis, ex quo est intra gre-
mium ecclesiæ quamuis à consortio & commu-
nione fidelium repulsus sit, vtique tale eius sa-
crificium ęque valet ex opere operato, sicut & in
statu gratiæ celebrantis: quia vtrobique legiti-
mum sacrificium & applicans intentio est: quā-
uis dispar sit deuotio ministri offerentis.

Negatur etiam quod ibi dicitur, quòd scilicet
talis virtus ex opere operato diuiditur in plures
quibus applicatur. dictum est enim superius q̄
vt causa vniuersalis non diuiditur sed participa-
tur, tota quidem sed non totaliter, sed secundum
suscipientis dispositionem: & ita non minuitur
sed quantificatur & determinatur in singulis, vt
declaratum est. Et ita patet responsio ad omnia
quæ in illa prima ratione vel argumēto tāgūtur.

Respon. ad secundam rationem vel argumen- *Respon. ad secundum.*
tum concedendo sequellam, ad hunc sensum, q̄
scilicet, vna missa ex opere operato potest pro-
desse multis & innumeris hominibus & anima-
bus purgatorii, quo ad vtramque vim, scilicet

meritoriam

meritoriam & satisfactoriam, secundum suam cuiusque dispositionem duntaxat: si omnibus eis specialiter ad id applicatur per sacerdotem: & ita nil detrahitur vni ex consortio aliorum: quia quilibet recipit secundum suam dispositionem ac si pro eo solo celebraretur. Quod non habet locum in virtute ex opere tantum operãtis, quę omnino finita est, vt ex supradictis constat: de qua prima probatio ibi adducta procedit. neque id concedere de opere operato vllum inconueniens est. Nam ad secundam probationem ibi adductam quo ad hoc quòd scilicet est contra ritum ecclesiæ &c. Respon. id negando. Nã ideo ecclesia & quidem recte instituit multas missas specialiter pro vno viuo vel defuncto ad prædictos fructus celebrari, vt qui non est dispositus nisi ad participandum vnum vel duos gradus prędictorum fructuum vnius missę, iam ex alterius missę celebratione alios dies participans maiorẽ fructum ex pluribus quàm ex vna missa recipiat.

Quòd si replicetur vt in quarto argumento, responsio videatur vbi supra in primo argumento contra secundam conclusionem pręcedẽtem, & hic etiam paulo inferius habetur.

Respon. ad tertium. Ad tertiam rationem vel argumentum. Respon. quòd solum procedit & conceditur id de virtute seu merito condigni ex opere operantis, secus ex opere operato: quia eius virtus infinita quodammodo & indeterminata est, vt ex supra dictis satis constat.

Respon. ad quartum. Ad quartum argumentum, quod primum cõtra secundam conclusionem præcedẽtem supra positum est, Respon. ad primam sequellam ibi positam illam cõcedendo ex opere operato: nec illud est inconueniens vt superius ad primum argumentum responsum est. secus de virtute orationis ex opere operantis de qua sequens secunda pars huius tertię conclusionis procedit.

Ad secundam sequellam Respon. illam cõcedendo de debito consilii: non autem de debito pręcepti, vt superius in Respon. ad primum argumentum contra secundam conclusionem habetur. quanto magis quòd sancta mater ecclesia illud consilium satis adimplet, dum in omnibus missis etiam specialiter pro hoc vel illo celebratis statuit etiam generaliter pro omnibus viuis atque defunctis tam in memento quàm alibi commemorationem fieri & celebrari, vt omnibus secũdum suam cuiusq; dispositionẽ prosint.

Si replicetur, quòd ergo inutile esset missas specialiter pro hoc vel illo specialiter celebrari si omnibus prosunt secundum suam dispositionem: nec esset melioris conditionis is qui pro se specialiter facit celebrari, quàm alius qui eam non facit celebrari, cui ęque specialiter applicatur, cui & secundum suam dispositionem prodest sicut ei qui eam facit celebrari.

Respon. negatur sequella. Nam illi pro quo specialiter celebratur plus valet quàm aliis pro quibus non sic specialiter nec ita distincte celebratur vt supra conclu. prima probatum est. Itẽ qui eam facit pro se celebrari inde est dignior at que deuotior magisq; dispositus quàm alii ceteris paribus, vt ille plusquam alii pro quibus ẽt specialiter celebratur de fructu missę participet. Sacerdos etiam tenetur ei præ aliis distinctius vel etiam in potiori gradu missam applicare. Et ita eius conditio melior ex hoc facta est ad prædictos fructus: quamuis alii quo ad aliud aliũde prouenientes vel simpliciter digniores & magis dispositi sint.

Ad quintum, quod est primum contra secundam partem huius tertię conclusionis Respon. negando consequentiam, quia secũdum B. Tho. in 4. distin. 45. q. 5. art. 4. non solum consideratur fructus sacrificii vel suffragii ex parte Dei sed ẽt ex parte facientis & dispositionis eius, vt patet ex supra dictis & dicendis inferius in quarta conclusione; & ita ex vtroque pendet effectus sacrificii vt rationabiliter fiat à Deo qui omnia in numero pondere & mensura constituit. Ideo non in quolibet opere totam nec æqualem virtutem posuit, nec ad omnem nec ęqualem effectum seu fructum: licet ipse omnia possit. *Respon. ad quintum.*

Ad sextum Respon. quòd ideo ecclesia id instituit quia ex opere operato nil detrahitur vni ex consortio aliorum vt supra ad quartum argumentum responsum est, quo ad virtutem autem ex opere operantis dico secundum B. Tho. vbi supra & Adria. in 8. quodlibeto quòd ideo ecclesia id instituit, vt talis virtus pro vno specialiter applicatur prosit etiam aliis: non quidem æqualiter sed minus principaliter quãtum prodesse potest per viam satisfactionis aut per viam meriti seu impetrationis. Nam magis prosunt ex intentione specialiter, & distincte applicata quàm si non ita applicarentur, vt supra secunda conclusione latius habetur. *Respon. ad sextum.*

Ad septimum Respon. ad primum de similitudine spiritus negando antecedens pro vtraque parte. quo ad maiorem quidem, quia est differentia inter spiritum & bonum spirituale: nam spiritus est in suã substantia indiuisibilis ideo nõ potest per partes communicari. bonum autem spirituale vel fructus, puta satisfactio pœnarum & gratia & huiusmodi, diuisionem & partitionẽ admittit quo ad gradus & durationem & quo ad alia: ideo potest vni valere quo ad vnum, alteri quo ad alium fructum vel effectum duntaxat. Quo ad minorem autem etiã negatur; nam est falsa si intelligatur quòd spiritus totus communicatur seu totaliter quo ad suam efficaciam vel effectum. Nam licet anima sit tota in toto & in qualibet corporis parte: non tamen quo ad omnem suum effectum: quia maiorem virtutem cõmunicat cordi aut cerebro quàm pedi, quem nõ tam *Respon. ad septimum.*

tam velociter nec tam virtuose mouet. Sicut etiam duo possunt habere ex æquo dominiũ vel potestatem spiritualem vel super iure aut re spirituali: non tamen ex æquo habent effectum vel vsum eius. Sic missa vel oratio ex opere operantis tota quidem quo ad substantiam non tamen quo ad eius virtutem seu fructum singulis applicatur. Ad aliud de lumine, voce, seu doctrina &c. Respõ. omissis multis quæ Scotus in 20. quodlibeto adducit p simile de moueri ad æquato &c. clarius negatur consequentia, non enim est simile: quia illa agunt naturali necessitate in quodlibet passum æque propinquum & dispositũ secundum dispositionem eius. Opus autem satisfactorium finite virtutis nõ nisi secundum intentionem applicantis, & voluntatem Dei acceptantis, & virtutis finitę habentis quantitatem diuisibilem in plures vt dictum est. Ideo nec ipse applicans potest efficaciter velle quòd tota talis virtus cuilibet totaliter possit. Alioqui ex dictis exemplis similiter probaretur quòd opus satisfactorium aut aliud bonum opus æque proficeret iis quibus non applicatur sicut iis quibus applicatur. Ad vltimum ex Hieronymo in c. non mediocriter. de consecra. distin. 5. Respon: tripliciter secundum glossam ibidem. primo, quòd loquitur de sacramentorum virtute ex opere operato, propter spiritum sanctum qui non datur ad mensuram. Sed hæc solutio vt bene ait Adrianus in 8. quodlibeto non valet, tum quia etiam expresse loquitur de psalmo qui virtutem tãtum ex opere operantis habet. tum etiam quia puritas cordis serenitas & anxietas de quibus etiam loquitur textus sunt impertinentia ad augẽdum vel minuendum valorem ex opere operato. Male etiam allegatur quòd spiritus sanctus non datur ad mensuram: cum hoc sit speciale priuilegium Christi quòd ei non sit datus spiritus ad mẽsuram Ioa. 3. illud autem c. nec quemquam, solũ dicit spiritum sanctum non mensurari sed totũ infundi; quod vtique est verum, sed cum magna effectuũ diuersitate. 1. corinth. 12. Hæc omnia operatur vnus & idem spiritus diuidens singulis pro vt vult. Ideo secunda solutio est quòd procedit quo ad ipsum orantem vel celebrantem, ꝙ scilicet tãtum valet ei specialissime ac si pro vno tantum diceretur, sed hoc nil valet; quia expresse dicitur quòd non minus accipitur, scilicet à quolibet ac si pro ipso tantum fieret.

Tertia solutio est quòd non minus valet missa vel psalmus cum hilaritate mentis cum dicitur pro pluribus, quàm si cum anxietate pro vnoquoque diceretur: ita quòd nullus priuatur eius fructu secundum cuiusque charitatem: non tamen dicitur quòd æqualiter quisq; participat, sed comparando orationem vel missam dictam pro vno ad eam quæ fit pro pluribus, dicit quòd idem est vtriusque valor, quòdq; omnibus prodest: non tamen dicit quòd æqualiter ac si pro vno ipsorum diceretur, & hic sensus magis placet Adriano & doctori Couarruuias in relectione de excommunicatione in cap. alma mater. de sen. exco. par. 1. §. 5. numero 9. fo. 49. & Turrecremata in eodem ca. non mediocriter, secundum B. Tho. vbi infra videatur ad idem.

Sed quarta solutio est, vt ait Medina de oratione. q. 29. quòd homo ex opere operantis plus prodesset multis quibus prodesse cupit, vnam missam vel orationem seu psalmum pro illis multis dicendo cum cordis puritate & hilaritate seu deuotione, quàm pro singulis eorum missas vel psalmos cum anxietate dicendo, quia scilicet ex parte ipsius operãtis maioris valoris est vna oratio vel missa cum maiore deuotione facta, quàm plures cum minore & cum anxietate & fastidio. Et videntur cum hoc concordare diuus Bonauẽ. Richar. Scot. Duran. Gerson. & Gabriel in canone lectione. 27. & tandem Honcala de valorẽ missę. art. 11. Sed quia textus expresse tãdem & generaliter dicit quòd non minus quàm si pro vnoquoque diceretur accipitur: ideo pro maiore claritate præcedentis quartę solutionis dicamus quòd dictum ca. loquitur & intelligitur de virtute meritoria de congruo tantum ex opere operantis, vt in secunda conclusione habetur, quia modo sit psalmus modo missa est maioris valoris facta cum hilaritate & deuotione quàm cum anxietate & fastidio: modo fiat pro vno mo do pro multis, hoc enim nihil valoris eius tollit vt supra in quarta solutione secũdũ Medina &c. dictum est. ꝙ si melior, ergo est etiam vtilior & de congruo magis meritoria ad bonum impetrãdum & releuationem pœnarũ omnibus pro quibus fit. Et ex consequenti nõn minus quilibet accipit de eius fructu ac si pro vnoquoque tantum diceretur: quia videlicet vnusquisque de ea participat secundum suam dispositionem vel dignitatem & Dei liberalitatem, vt supra in secunda & infra in quarta conclusione latius habetur. Itaque textus loquitur solum de merito congrui ex opere operantis aut per viam impetrationis in casu prędictæ secundę non autem in casu tertię huius cõclusionis. Et cum hoc sensu videtur etiam B. Tho. in 4. distin. 45. q. 2. art. 2. vt etiam refert & tenet Soto vbi supra dicens quòd si sacrificium vel suffragium ęstimetur ex radice charitatis non minus prodest singulis si offertur pro multis, id est, quòd meritum charitatis offerentis æqualiter singulos iuuat: quia extensione non minuitur. Hęc ibi. quæ verba cum præfato sensu consonant simul & doctores de tertia opin.

Item contra eandem tertiam conclusionem sunt alia tria argumenta: quorum primum, & in ordine 8. est, quia si virtus sacrificij est cathegorematica finita: quæro an sit certa taxata vel determinatã quo ad tot gradus eius: vel non. Si sic *Argumentũ octauum.*

puta vt decem exempli gratia. ergo si alicui vel aliquibus hæc tota virtus applicatur, vt certe applicari potest quomodocunque talis applicatio fiat: iam sequitur quòd nihil remanet aliis applicandum: vel quòd illa finita & taxata virtus diuisa in plures minuitur inter eos: alioqui etiam cathegorematice infinita esset vt proxime etiam probabitur. Si autem non est determinata neque taxata, sed indeterminata quo ad gradus & personas, vt ipsa dicit opinio: ita quòd in infinitum procedi potest pluribus applicando æquales & maiores gradus virtutis secundum ipsorum dispositionem, ergo est etiam cathegorematice vel intensiue infinita virtus eius: quia non est dare terminum illius aut finem: neque vnquam ex hauriri potest, nec est differẽtia inter infinitam virtutem huius sacrificii & passionis Christi.

Respon. ad obiectionem argumentum. Respon. dando secundum quòd est indeterminata virtus sacrificii vt ibi dictum est, sed negatur secunda consequentia, & ad eius probationem dico quòd bene datur terminus eius virtutis & ex hauritur vel cessat actu licet nõ in potentia. & est differentia inter eam & virtutem passionis Christi. Nam hæc est in se etiam actualiter infinita intensiue, vel ratione sui vel ratione acceptationis diuinę: & actu manens reposita apud Deum in ęternum, etiam si actu nullus eam participet: & est pro infinitis & ad omnia ad salutem oportuna absolute sufficiens: quamuis non nisi finite & in gradibus determinatis à singulis secundum eorum dispositionem participetur. In hoc autem sacrificio & in sacramẽtis nõ ita est. Nam ibi non manet nec actualiter est alia nec minor virtus à meritis Christi defluens, quàm ea quæ à suscipientibus actu participatur: quamuis maior defluere & participari posset si maiorem dispositionem illi vel alii participantes haberent. Quod patet exemplo causę vniuersalis & lucis aut calidi aut ignis: neque enim plus actu efficiunt aut concurrunt, quàm causa particularis aut passum applicatum & dispositum est, & ab eis participatur: quamuis maior concursus & effectus vel virtus esse & participari possit. Sicut etiam à fonte perẽni in paruulam piscinam defluunt aquę, eo duntaxat tempore quo in alia vascula vel in areas hortorum secundum eorum mensuram inde exhauriuntur vel deriuantur vt opus est: Ita sane ab infinita fontaliq; meritorum Christi virtute in piscinulas spirituales vel in paruula vasa gratię à Deo instituta, id est, in sacramenta & missę sacrificium, non nisi dũ fiunt, defluit semper ipsa virtus quę dicitur ex opere operato: sed non nisi secundum mensurã dispositionis eorum quibus applicata participatur. *Argumentum oppositum.* Quo quidem in sacramento vel sacrificio & eius virtutis actuali susceptione cessãte cessat & ipsius meritorũ Christi virtutis influxus actualis, & actualiter exhauritur, id est, cessat influere virtus illa: quæ tamen maior & in pluribus esse & defluere magis poterat si à pluribus aut à magis dispositis participaretur. Et ita liquet quomodo sacrificii huius & aliorum sacramentorum mensura virtutis finita actu est & exhauriri vel cessare potest: sicut non nisi finitis hominibus & in gradibus finitis suarum dispositionum ea virtus actualiter & de facto applicatur & quantificatur. Potentialiter autem est infinita vel indeterminata nec exhauriri põt nec datur terminus eius, quod est idem quod syncathegorematice infinitam esse: dũ à meritis Christi defluere magis ac magis ac maior & in pluribus secundum eorum dispositionem applicari & esse poterat. Et cum supra dictis stat quod maior virtus ex opere operato à meritis Christi defluit & communicatur etiam ęqualiter dispositis per vnum quàm per aliud sacramentum specie differens ab eo: puta maior per sacramentũ pœnitentiæ vel eucharistiæ quàm per sacramentum extremę vnctionis vel matrimonii: quia sic à Deo statutum & decretum est.

Si replicetur. primo ponatur quòd de facto prædicta virtus missę applicatur omnibus personis etiam dispositis in omnibus gradibus possibilibus applicari: iam non poterit aliis nec in maioribus gradibus applicari neque valere nisi minuatur in singulis. *Replica prima.*

Respon. primo, casus est moraliter impossibilis nec admittendus: sicut quòd detur actu infinitus numerus rerum producibilium à Deo, aut vltimus numerus possibilis, aut vltima pars diuisionis continui per partes proportionales. Secundo dico quòd eo dato vel admisso, tunc conceditur quòd non potest vltra procedi non propter defectum virtutis sacrificii sed propter defectum eorum quibus communicari possit: quia ex hypotesi neque alii neque aliorum graduum capaces esse possunt. Ideo nec sequitur quòd ex cõsortio aliorum prædicta virtus minuitur in singulis. *Respon.*

Si secundo replicetur, quòd prædicto modo intelligendo infinitam virtutem huius sacrificii syncathegorematice vel indeterminate, sequitur quòd etiam omnis virtus omnium bonorum operum ex opere operantis est hoc modo infinita: quia & pluribus & magis ac magis valere potest secundum dispositionem operantis, si ipse melius orando vel ieiunando & huiusmodi operetur, idque quo ad omnem eorum fructum satisfactorium & quomodocunque meritorium. & ita nulla erit differentia inter illa & hoc sacrificium. *Replica secunda.*

Respon. negando sequellam & ad eius probationem dico non esse simile. Nam licet melius operando possit opus illud melius esse magisq; proficuum tam operanti quàm aliis: at vero finitam & taxatam virtutem habet: ac proinde non *Respon.*

augetur:

augetur: sed neque quantificatur secundum dispositionem eorum quibus applicatur, sed præcipue secundum intentionem recte applicantis & voluntatem Dei acceptantis: & ita demum ex consortio aliorum minuitur in singulis; excepto quo ad vim de congruo meritoriam de qua superius conclusione secunda, & infra conclu. 4. habetur. Virtus autem sacrificii ex opere operato in se eadem semper manet apud Deũ, neque est melior aut maior, quia est eadem virtus meritorum Christi: quamuis magis aut minus participetur in hac aut in illa missa secundum dispositionem participantium, vt proxime in quarta conclusione sequenti dicetur. Et quamuis finita sit & participetur: non tamen determinata & taxata est, ex quo pluribus & magis, vt dictum est poterat participari.

Argumentum nonum. Nono arguitur. Si virtus missę est infinita syncathegorematice, non tot quin pluribus applicabilis; ergo debet diuidi & applicari proportionabiliter, id est, non per partes æquales sed per proportionales, vt fit in diuisione continui in semper diuisibilia diuidendo, vt habetur primo Physi. puta quia talis virtus applicatur vni tota vel immediatate, alii in subduplo, alii in triplo vel quadruplo minus, & sic in infinitum. Sed ita diuidendo vel applicando, iam vel vnus eorum totam illam virtutem sibi applicatam habebit: & alii vel nihil vel non nisi in subduplo minorem simul vel successiue vnus post alium habebit: & ita tandem ex consortio aliorum ea virtus minuitur in singulis. ita etiam infinita virtus syncathegorematice sumpta nil iuuat: quia & esse potest in quolibet opere bono, cuius virtus ex opere operantis sic proportionabiliter in infinitum non tot quin pluribus applicabilis est. Et est contra rectam rationem sacerdotis valorem missę multis ex ęquo aut plus huic quàm illi sępe applicare volentis: cui Deus se conformat.

Respon. ad nonum arg. Respon. negando primam consequentiam. neque enim sic accipitur hæc virtus infinita syncathegorematicé: sed quia inde terminata nec taxata est à Deo quin etiam pluribus & in maiori gradu secundum eorum dispositionem applicari & valere posset.

Argumentum decimum. Decimo arguitur, quia falsum est fundamentum huius opinionis, quòd scilicet, hoc sacrificium missę valet non tot quin pluribus, sicut sacramentum baptismi vel cõfessionis & alia eiusmodi: quando plures simul baptizantur communicant & absoluuntur. Nam ibi pręsupponitur quòd tunc omnes illi simul suscipiunt vnum & idem numero sacramentum, sicut & vnica missa multis applicatur: quod tamen constat esse falsum. Na quot sunt formę sacramentales actualiter vel virtualiter seu æquiualẽter, & quot sunt suscipientes: tot numero sunt sacramenta. puta hęc forma, ego baptizo vel absoluo vos, æquiualet his, ego baptizo vel baptizo te & te &c. secundum doctores communiter in 4. distin. 6. & ita vnum numero sacramentum solum valet vni suscipienti & non aliis: & virtutem omnino finitã & determinatam habet in illo suscipiente. Sacrificium autem missę, idem numero valet pluribus quibus applicatur. igitur non est simile: vel si est certe sequitur quòd missa sicut & sacramentum omnino finitam & determinatam virtutem habet in suscipiente: quę proinde diuisa in plures minuitur in singulis.

Respon. ad decimũ argumentum. Respon. quòd vtique similitudo huius sacrificii & sacramentorum non est quo ad homines quibus applicatur vt ibi probatum est, sed quo ad gradus virtutis: quia scilicet vtrobique est virtus finita sed indeterminata, ita quòd ab eo cui sacramentum & missa applicatur eius finita virtus poterat etiam in maiori gradu finito participari si magis dispositus esset. insuper & sacrificium missę habet hoc vltra sacramentum quòd ex quo idem numero potest pro pluribus offerri vtique potest & applicari, & omnibus ipsis valere secũdum eorum dispositionem vt dictum est. de quo fundamento quomodo sit verum & secũdum doctores communiter in quarta conclusione sequente proxime latiusq; patebit.

Cõclusio 4. CONCLVSIO 4. Missa pro multis applicata valet singulis eorũ quo ad vim eius satisfactoriam & de condigno meritoriam ex opere operato secundum applicantis intẽtionem simul & pręcipue secundum cuiusque dignitatem vel dispositionem. Ex opere autem operantis tam missa quàm opus satisfactorium similiter valet, sed pręcipue secundum applicantis intẽtionem. Quo ad virtutem vero de congruo meritoriam valet secundum cuiusq; dignitatem simul & pręcipue secundum Dei liberale beneplacitum.

Postquam in pręcedentibus conclusionibus actum est vtrum ex consortio aliorum aliquid fructus subtrahatur alteri: nunc in hac quarta conclu. agitur quantum valet missa vel aliud bonum opus ei cui soli vel cum aliis applicatur & cuilibet eorum, & continet tres partes vt cõstat.

Prima pars de valore missę ex opere operato probatur septempliciter. primo, quia beneficia gratię quo ad hoc conferuntur instar operum naturę, puta secundum dispositionem subiecti: & ita vberius ei qui aptius præparatur & magis dispositus est ad id, quia Deus non est personarum acceptator. Secundo, quia ideo communia suffragia prosunt alicui quia meruit vt illi prodessent. ergo si magis meruit magisq; dispositus & dignus est, magis ei prosunt. patet consequentia in se per se prędicatis, & sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis.

Tertio, quia qui meruit vt eis talia prodessent meruit etiam citius per ea liberari. sed si non magis prodessent digniori qui id magis meruit: iam

ergo dignior qui per ea meruit citius liberari non citius sed tardius per ea liberaretur, quod videtur repugnare & esse contra iustitiam & æquitatem.

Quarto quia oblatio Christi in cruce magis profuit digniori. ergo & hoc sacrificium missæ illam repræsentans. hæ rationes sunt sancti Bonauenturæ in 4. distin. 45. articu. 2. quæst. secunda.& Beati Thomę ibidem.

Respon. ad decimi argumentum.

Quinto, quia licet specialis missæ applicatio quo ad prædictos fructus subiiciatur intentioni sacerdotis applicantis, ut supra in quinto notabili habetur: non tamen quo ad tantam vel tantam quantitatem fructus ex opere operato, quia si subiiceretur, ergo per vnicam missam posset omnes uiuos atque defunctos ab omnibus suis pœnis liberare, & omnes gradus gratiæ illis obtinere, applicando illis quo ad hæc totaliter infinitam virtutem huius sacrificii, quę superius in tertia conclusione probata est.

Sexto, quia in sacramentis fit quantificatio gratiæ & aliorum fructuum sacramentalium ex opere operato non secundum voluntatem ministri sed secundum dispositionem suscipientium, ut patet in sacramento pœnitentiæ baptismi. &c. ergo similiter eadem ratione idem est de fructu huius sacrificii ex opere operato. Non enim est ratio discriminis vlla, neque institutio aut lex diuina in oppositum: nam detur illa. Si dicatur quòd ergo non esset potior conditio facientis missam pro se celebrari & non facientis, iam responsum est ad hoc supra in tertia conclu sione in responsione ad quartum argumentum. Habet autē sacrificium missę id speciale, quòd scilicet bene stat in sacerdotis offerentis volūtate plus huic quàm illi vel aliis applicare quòdq; eius fructus ex opere operato plus huic valeat quàm illi: quamuis vt diximus quantitatem fructus huic vel illi applicanti taxare non posit.

Septimo ad idem sunt communiter doctores dicentes, quòd vltra fructum respondentem merito operantis cōfertur in sacramentis alius fructus vel gradus eius ex opere operato cuilibet adulto, non quidem propter sed secūdum illius deuotionē vel dispositionē quantificatus. Et ita tenet Abulen. Matth. 16. q. 77. q. 79. quo ad remissionē pœnarum ex opere operato sacramēti pœnitentiæ: quāuis probabiles reputet opiones alias Alexādri, Beati Bonauen. sancti Thomę, & aliorum. & cum Abulense concordat Richardus in 4. distin. 18. art. 2. q. 2.

Et de sacramēto baptismi idem tenet Beatus Bonauentura in 4. dist. 4. art. 1. q. 3. dicens quòd adultus recipit maiorem gratiam ex opere operato secundum maiorem dispositionem; quod & latius probat per rationes supradictas, & concordat Richardus ibidē. q. vltima, & beatus Tho. ea. dist. art. 2. q. 7. dicēs expresse quòd sicut actus actiuorum sunt in passo magis vel minus disposito ut sic magis uel minus operentur, sicut accedens ad ignem magis dispositus magis participat eius effectum: Sic de effectu sacramenti qui libet ex opere operato participat secundum maiorem vel minorem dispositionem. quæ non est concausa, sed materialis tantum dispositio ad talem effectum gratiæ vel remisionis pœnarū virtute sacramenti recipiendū. ad idem est etiā 3. parte q. 69. art. 8. Et Ledesma de sacramentis par. 1. q. 10. art. 8. idem ex professo tenet esse de mente. B. Thomę & aliorum doctorum. Item Scotus eadem distin. quæst. 7. idem tenet, & cōmuniter doctores ibidem. Et tandem Concilium Triden. sess. 6. cap. 7. specialiter de iustificatis per baptismum ait. iustitiam in nobis suscipientes vnusquisque secundum suam mensuram quam spiritus sanctus partitur singulis prout vult & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Hæc ibi. Et constat quòd loquitur etiam de virtute sacramenti quæ dicitur à doctoribus ex opere operato, & non solum de virtute ex opere operantis. Quāuis Gabriel ea. dist. 4. q. 2. conclu. 6. cum multis doctoribus teneant oppositū dicentes quòd est certus atque taxatus gradus gratiæ ex opere operato seu ex institutione diuina, qui confertur quibuslibet suscipientibus baptismum & alia sacramēta: qui non augetur nec minuitur propter maiorem vel minorem suscipientis dispositionem. Sed hoc vt constat ex dictis non videtur verum: nisi quo ad paruulos qui nullam dispositionem habere possunt: de quibus ideo communiter dicitur quòd suscipiunt minimam gratiam baptismalem, scilicet in certo gradu taxato omnibus ipsis à Deo, qui nec augetur nec minuitur nec quātificatur secundū dispositionē quā nō habēt.

De virtute suffragiorum communium pro multis idem tenent B. Thomas, & diuus Bonau. in 4. dist. 45. art. 2. q. 2. propter rationes suprapositas, & Richardus eadem distin. art. 2. q. 2. & cōmuniter doctores.

De sacrificio missæ & de sacramento eucharistiæ expresse idem tenet B. Tho. in 4. dist. 12. q. 2. arti. 2. quæstiuncula 4. Et in 3. parte sum. q. 79. art. 7. ad secundum.

Et tandem quo ad sacrificium & omnia sacramenta idem tenet Caietanus in 3. quodlib.

Et quamuis oppositum cum Gabriele & aliis teneat Soto in lib. de iustitia & iure vbi supra: tamen probabilem censet hanc nostram opinionem, quam ego probabilem censeo. Neq; enim videtur ratio aut sufficiēs scripturæ uel ecclesię auctoritas qua illa taxatio graduum ex opere operato equaliter in omnibus constituatur. Et ita patet prima pars probata. Quare & ipse

Soto postea tacite se retractans in 4. distin. 6. quæst. 1. articu. 6. Et distin. 11. quæst. 2. articu. 5. in hoc nobis assentitur.

Secunda pars quòd scilicet, quo ad vim satisfactoriam ex opere operantis missa & omne opus bonum valet alteri vt dictum est. Patet, quia Deus conformatur in hoc iuste voluntati hominis suum opus ex charitate alteri applicantis. iuxta id Galat. 6. Alter alterius onera portate. vt supra in tertia opi. dictum est, quo fit vt si opus satisfactorium Petri habet sex gradus: & intendit applicare Martino duos & Ioanni alios duos seu medietatem & sibi vel alii reliquos, ita Deus acceptat. Acceptat inquam vel ex iustitia legis infallibiliter quo ad totum prædictum fructum alteri applicatum secundum vnam opinionem: vel ex liberalitate diuina, quæ dispositionem vel dignitatem attendit suscipientis vt ad totum vel partem acceptet secundum aliam opinionem, vt latius hanc materiam pertractamus infra li. 5. de indulgentiis quæstione. 5. in responsione ad octauum argumentum, & cum hac secunda parte concordat secunda & tertia opinio.

Tertia pars, quo ad virtutem de congruo meritoriam &c. patet, quia quo ad hoc eius valor vel fructus pendet à Dei liberalitate: qui dignitatem attendit & dispositionem eius cui liberaliter benefacere vult, vt latius supra in tertia conclu. probatum est. Et cum hac tertia par. expresse concordat tertia opinio suprapo sita.

Argumentũ. Quòd si contra prædicta maxime contra primam partem huius quartæ conclu. arguatur, quia si secundum dispositionem suscipientis quãtificatur fructus missæ ex opere operato: ergo ex defectu suæ dispositionis quamuis homo sit capax non tamen recipiet, neque recipere poterit de lege totam virtutem aut fructum vnius missæ sibi necessarium vel sufficientem, nisi partem suæ dispositioni respondentem. Et ergo etiam si multæ missæ replicentur & illi applicentur non plus recipiet ex eis quàm ex illa vna recepit: neque plus ei proderunt quàm vna duntaxat. sed hoc erroneum est: ac proinde illud ex quo id sequitur, hæc autem secunda consequentia probatur. quia si ille est in dispositus ad vlteriorem fructum illius missæ percipiendũ, & fructus aliarum missarum est eiusdem rationis cum primo, ergo more agentis naturalis, quod quãdo inuenit productum ab alio agente eiusdem rationis quantum erat producibile ab eo in subiecto sic disposito, vtique cessat actio: sic & virtus aliarum missarum cessat in illo ad vlteriorem fructum prioris missæ in disposito, & in eadem omnino numero dispositione vt supponitur permanente. Sicut etiam is qui eadem vnica dispositione sumit plures hostias non recipit maiorem gratiam quàm vnam semel assumendo. Sic in proposito dicendum videtur quod aliorum sacrificiorum fructum non habet: aut si est dispositus ad vlteriorem fructum missarum aliarum percipiendum, quare non etiam ad maiorem fructum primæ missæ?

Respon. Respon. negando secundam consequẽtiam, & ad eius probationem negatur iterum consequentia, neque enim est simile de agente naturali, quod non nisi in sibi aliquo modo dissimile passim agere potest vt illud sibi simile faciat: & de agente supernaturali siue diuino, qualis est virtus ex opere operato sacrificii huius & sacramentorum; quæ ex institutione diuina quoties applicatur subiecto quoquo modo disposito, suũ effectum seu fructum sortitur in eo secundum eius dispositionem. Quare nec valet simile de sumente plures hostias simul: nam ibi vnica tantum sumptio plurium hostiarum est: in pluribus autem missis plures oblationes & sacrificia sæpius in eodem suum fructum operantia, atque adeo plus illi proficua sunt, sicut & secũdum cõmuniter doctores plures absolutiones eorũdem peccatorum plus valent eidem sæpius eadem cõfitenti. Plures etiam eucharistiæ sumptiones plus prosunt eidem in eadem dispositione permanenti.

Corolariũ. Ex quibus sequitur primo, quòd dans maius stipẽdium maiorem fructum illius missæ cæteris paribus recipit, quàm si minus daret. quòd fit dignior ad maiorem fructum participandum ex opere operantis & operato.

Secundo sequitur secũdum Sco. & alios de secunda & tertia opi. doctores supradictos quod optimus & securior modus applicandi missas atque suffragia specialiter pro multis est, quòd facta prius speciali atque distincta recordatione illorum quibus magis vel minus homo vult vel intendit applicare atque proficere: tandem relinquat totum in manu Dei eiusque dispositioni cõmittat, vt videlicet ipse acceptet atque distribuat illis plus vel minus, sicut Deus ipse scit & vult ipsum debere & rectè velle applicare. Nam vti superius dictum est dispositio fructum missæ quantificans non solum est dignitas suscipientis, sed etiam quodammodo saltem quo ad satisfactorium est voluntas & intentio applicantis, quamuis ipse applicans talem fructum taxare non possit. Vtrumque namque simul intelligo nomine dispositionis aut dignitatis fructũ huius sacrificii suscipientis. Voluntas enim applicãtis iam illius facta est cui per talem sacrificii applicationem præstatur.

Cõclusio 5. QVINTA conclusio quamuis ex aliorum consortio nihil fructus missæ ex opere operato

operato prouenientis detrahatur aliis quibus specialiter applicatur: non tamen sacerdos suo debito satisfacit nisi tot missas pro eis celebret quot & quomodo singulis eorum promisit.

Pro declaratione supponatur secundum Caietanum & Soto & alios vbi supra tanquam verius & in communi practica fidelium acceptatum, quòd qui petit missam & sacerdos eam promittens non intendunt regulariter, nisi forte, in aliquo casu de hoc fiat mentio specialis, petere & promittere deuotionem & fructum ex opere operantis ipsius sacerdotis: sed eius tantum intentionem applicatiuam sacrificii & fructuum eius ex opere operato, & orationum ecclesiæ, ad impetrandum & satisfaciendum pro illo principaliter. quamuis Scotus in 20. quodlibeto articu. tertio. Et Honcala in tractatu de valore missę artic. 10. cum aliis de secunda opinione supra posita teneant oppositum.

Hoc supposito iam prima pars huius quintæ conclusionis constat ex supra dictis.

Respon. Secunda autem pars in qua est difficultas probatur dupliciter. tum primo, quia qui petit missam vtique intendit petere & applicari sibi totum fructum eius, qui & quomodo illi prodesse potest; tam ex opere operato quàm ex communibus orationibus ecclesiæ; non solum directe, sed etiam indirecte prouenientē, puta ex ampliatione cultus diuini quam ex sua missa facere intendit. ad maiorem Dei honorem & vtilitatem ecclesiæ & animarum purgatorii: ut per hoc amplius & efficacius promereatur & obtineat quod ex tali missa fideliter optat. Et quòd ea sit eius intentio inde constat, quòd si homines scirent sacerdotem pro decem ab vno vel à diuersis hominibus sibi commendatis vnicam tantum missam celebrare: certe quilibet eorum se defraudatum reclamaret. Nunc autem ex vnica vel ex paucis missis non prouenit illi vel illis, qui eas commendauerunt, tantus fructus directe & indirecte ex opere operato, & ex orationibus ecclesię, & ex ampliatione cultus diuini, quantus ex pluribus proueniret; vt constat quòd non ita ampliatur cultus diuinus ex paucioribus, sicut & pluribus. ergo sacerdos suo debito non satisfacit.

Tum secundo idem probatur ratione promissionis, quia etiam si nihil fructus vllo modo detraheretur alicui: tamen cum non pro fructu, sed pro ministerio vel obligatione vel promissione missæ tale stipendium detur & accipiatur: ergo per vnicum ministerium vel laborem in vna missa non satisfit multis obligationibus ex iustitia & promissionibus particularibus ad plures missas seu plura ministeria, pro quibus ab vno vel à pluribus hominibus plura stipendia recepit: & maxime si fraudulenter ex auaritia id fiat.

Si dicatur quòd per vnicum actum ieiunandi & orationis vel eleemosynæ potest satisfieri multis obligationibus iuris diuini & naturalis & ecclesiastici ad idem opus vel eodem die: hoc non valet, quia secundum Scotum in 20. quodlibeto articu. tertio obligatio completa siue quæ fit in solidum quando est alia & alia ad idem in specie, ipsa est ad aliud & aliud, vt patet. ff. de obliga. Secus est quando est ad idem numero, vt quando pluribus obligationibus obligor hac sexta feria ieiunare, puta ex pręcepto ecclesiæ quattuor temporum, & iterum quia est vigilia Apostoli ieiunanda, & iterum ex regula mea uel ex voto, & iterum ex iniunctione sacerdotis in confessione: omnibus his obligationibus quia sunt ad idem numero satisfactio vnico ieiunio. Secus est si ad idem in specie, vt dixi. Et ratio est quia obligatio non est ad impossibile: quotcunque autem sunt obligationes ad hoc, nulli potest satisfieri nisi soluendo hoc & nunc, non ergo tenetur ad aliud. Sed quando sunt plures obligationes ad idem in specie potest satisfieri aliud & aliud soluendo. Nunc autem in casu proposito est alia & alia obligatio completa & ad idem in specie, scilicet, ad dicendum missam hanc vel illam nunc vel potest, ergo simpliciter non satisfacit nisi reddat distinctas missas.

Et confirmatur. quia ad obligationem ex parte eius cui fit obligatio siue promissio erat aliud & aliud alliciens vel inducens obligatum ex iustitia, puta aliud & aliud stipendium. ergo debet esse obligatio ad aliud & aliud correspondens alteri, & alteri stipendio inductiuo. hęc Scotus.

Et concordat Panormitanus cum supra dictis & communiter doctores in cap. ex litteris, de probatio. Et Palude in 4. distinct. 14. quæst. prima. artic. secundo dicentes quòd per vnam solutionem super vnum actum non potest quis pluribus debitis seu obligationibus satisfacere, quando sunt ad idem in specie, vt dictum est. Et maxime, si id fiat in fraudem pacti promissionis seu obligationis, aut præcepti. Nunc autem in casu præsenti id contingit, quòd scilicet, singuli commendantes suas missas vtique sentiunt se defraudatos contra iustitiam, vel in fructu, vel etiam in sibi facta promissione, si vnica missa pro omnibus illis celebret cũ sua solita stipẽdia pro singulis missis contribuerint. Et multo magis

gis defraudarentur si semel aut bis tantum celebraretur pro eo qui quattuor aut plura solita stipendia persoluit, vt quater pro eodē sacerdos sacrum faceret. Nam verba in contractibus generaliter prolata debent accipi secundum ius & consuetudinem & communem regionis illius intelligentiam in tali materia, secundum ius & consuetudinem & communem regionis illius intelligentiam in tali materia, & cap. cum dilectus, de consuetud. & in dubiis contra eum fit interpretatio qui fuit in dolo, vt de his breuius & bene agit Siluester titu. consuetudo. quæst. 15. titulo contractus. quæst. 8. titulo interpretatio. quæst. tertia. quæst. 10. Et cum supradictis expresse concordat Soto vbi supra & lib. 9. quæst. 3. articu. primo. Et Honcala vbi supra articu. 11. fol. 36. 32. & omnes doctores communiter agentes quomodo per actum aliis obligatorium potest quis implere pœnitentiam iniunctam à Sacerdote: quomodo non.

QVÆSTIO IIII.

Quæ sint iusta stipendia missarum vltra quæ sacerdos capere non possit.

RESPONDEO, huius quæstionis declaratio pendet ex sequentium sex dubiorum solutione. quorum primus est.

Dubium. 1. Si stipendium missę lege aut consuetudine taxatum sit: & commendantes missas non totum illud sed diminutum stipendium persoluunt: vtrum tunc liceat pauciores dicere missas accipiendo pro illis vsque ad quantitatem stipendiorum sibi debitam secundum legem, vel consuetudinem.

Respon. Respon. quòd vtique licitum est & nec est obligatio restituendi, si illa stipendia lege, vel consuetudine taxata sunt, maxime si per iudicem illud stipendium consuetum sine scandalo & litibus & aliis inconuenientibus exigi potest. Nam si posset: tunc vtique non nisi per sententiam iudicis præcedentem accipi licite posset, secundum ca. ad apostolicam, de symonia. tametsi non esset tunc obligatio restituendi, ex quo id taxatum & certum sibi debitum est lege vel consuetudine. Sicut de aliis debitis liquidis & certis communiter dicitur à doctoribus, quòd in defectum iudicis aut quando commode recuperari non possunt potest quisque sibi ius dicere sibi debitum accipiendo.

Quo fit vt vbi esset consuetudo ipsis etiam secularibus nota, quòd loco missæ ponitur solum vna collecta, aut fit commemoratio, quia valde diminutum stipendium datur: vtique satisfactum esset in vna missa pro omnibus illis: dummodo non extendantur collectę & stipendia vltra quantitatem lege, aut consuetudine pro vna integra missa taxatam. Nam si extenderentur: vtique abusus esset scandalosus, & incentiuum præbens auaritiæ & pluribus iniquitatibus. consonat Honcala de valore missæ. arti. 11. & 16.

Prædicta omnia sunt vera: excepto vbi expresse plures missę integrę secundum illa plura stipendia quamuis diminuta peterentur & acceptarentur: ita quòd illa stipendia non darentur nisi tot missę dicerentur, quot ille commendauit expresseque petiuit: tunc enim non satisfieret nisi tot quot promissę sunt dicantur: aliàs fieret iniustitia & esset obligatio restituendi, vt patet hoc amplius in secundo dubio sequenti. Nam si sacerdotis relinquitur arbitrio, tunc non procedit hæc exceptio, & similiter non videtur mortale sed veniale mendacium, si sacerdos sine stipendio accepto liberaliter promittat tot dicere missas, & non nisi collectas ponat, vel etiam si nullas missas dicat vel orationes.

Dubium. 2. Secundo dubitatur, si certum stipendium sufficiens vel insufficiens pro vna missa lege aut consuetudine taxatum non sit: Vtrum liceat sacerdoti plura stipendia pro vna missa accipere vsque ad quantitatem necessariam pro sua decente vnius diei sustentatione.

Opinio. 1. Respon. in hoc est duplex opinio. prima magistri Honcala de valore missę, articu. 11. & 16. & Soto vbi supra quæst. tertia artic. 1. & multorum aliorum, quòd sic, & ita quotidie fere celebrans potest tot stipendia accipere quot ad decentem sustentationem pauperis mercenarii pro sua vita necessaria sunt & non amplius. Et nomine sustentationis intelligitur victus & vestitus & habitatio, & ea sine quibus sacerdos mercenarius pauper decenter viuere non potest, vt Siluestr titu. alimenta. secundum communiter doctores refert, & elicitur ex 1. corinth. 9. qui altario seruit de altario viuere debet. vbi necessaria vitæ conceduntur. Et notanter dicunt, quòd non nisi decens sustentatio pauperis mercenarii accipi potest: quia talibus sacerdotibus non licet de prædictis missarum stipendiis apparatum status sustentare, neque tam abundanter viuere, vt curati, vel præbendati; sed pauperem vitam gerere. Nam hac de causa cautum est vt absque aliqua bonorum possessione ad ordines non admittantur.

tur. ideo qui sua culpa vel effictis titulis pauper ordinatus est, paupertatē æquo animo ferat vel aliunde suo iusto labore acquirat. Ratio huius opinionis est, quia sic cōceditur iure diuino Matth.10. dignus est operarius vel mercenarius cibo suo. Et 1. Corinth.9. vbi supra. Sacerdos autē habens curam animarum vel eius substitutus, ex quo tenetur pro populo celebrare & ad id habet iam sua stipendia, non potest licite hoc facere vt mercenarius.

Sed vtrum hoc sit verum etiam si sacerdos prædictus vagus seu mercenarius aliàs vel ex patrimonio sit diues vel abundans; dicit magister Soto vbi supra quòd sic: quamuis id non deceat, quia iudicium non est ferendum secundum id quod est per accidens, sed secundum naturam rei. Nunc autem nulla iniustitia est decentem sustentationem accipere pro vnius missę ministerio vt probatum est, ergo, modo sit pauper modo diues sacerdos, sine vlla iniustitia id facere potest.

Alii autem de illa prædicta opinione tenent quòd quamuis non sit peccatum iniustitiæ; est tamen auaritiæ. quia stipendium sustentationis pro spiritualibus potest licite accipi, sicut & conceditur solum pro necessaria vitæ sustentatione. vbi ergo non est necessaria cùm aliunde habeat sacerdos iam illicite accipitur. Sed certe hæc ratio etiam probaret quòd qui habet aliàs diuitias non posset licite accipere stipendium etiam lege aut consuetudine taxatum pro vna missa, quod absit. Ideo stando in precedente opinione si esset vera, magister Soto magis consequenter loquitur ad illam.

Sed stando in præfata prima opinione vtrū nomine decentis sustentationis intelligantur etiam parentes & filii olim habiti pauperes omni aliorum auxilio destituti, quibus ipsi sacerdos etiam mercenarius aliàs iure naturali atque diuino succurrere & eos alere tenetur: ita vt etiam pro ipsorum necessaria sustentatione in sua paupere uita possit stipendia necessaria pro vna missa accipere. dicunt multi de illa opinione quòd non, si aliunde habet vnde illos sustentare potest: poterit autem si non habet, dummodo se occupet sufficienter per maiorem partem diei in rebus pertinentibus ad suum officiū sacerdotale, puta orando, studendo, & diuino cultui & bonis operibus incumbendo pro illis qui talia stipendia dederunt; aliàs non erit tutus nisi in his vt dictum est recompenset. quia qui missas ei commendauerunt non tenentur illius sacerdotis familiam atque parentes nisi ipsum solum sacerdotem sustentare, ut pro illis debite possit celebrare, vt patet ex auctoritatibus supra dictis. Quid igitur faciet pauper sacerdos vt sustentet suos filios ante sacerdotium habitos atque parentes pauperes quibus diuino & naturali iure tenetur? Certe aliunde ex honesto labore vel excercitio corporali vel spirituali acquirat, sicut & alii eiusmodi facere solent, vt distin.91. cap. clericus. Et de celebra. missæ. cap.1. cautum est. Multo igitur minus poterit illa tot stipendia accipere ad maritandum alendumque sorores, quibus nullo iure tenetur.

Plurimi autem de illa prima opinione dicunt quòd solum pro sua pauperis mercenarii non autem pro parentum aut filiorum decente sustentatione illa stipendia accipere potest.

SECVNDA opinio clarissimi doctoris Medina & Nauarro vbi supra est in oppositum. *Secunda opinio.* tenet enim quòd sacerdos etiam pauper mercenarius non potest etiam pro sua tantum decente sustentatione accipere vltra id quod sibi datur pro vna missa vel lege vel consuetudine dari solet, quamuis modicum sit.

Et ratio est quadruplex. prima quia tale stipendium non datur nec accipitur, vt pretium pro te spirituali, quia esset symonia: nec vt pura eleemosyna, quia sic sacerdos diues non posset accipere, nec esset ullo modo debitum ex iustitia. Igitur datur & accipitur ut merces laboris, vel potius vt stipendium sustentationis secundum varias opiniones quo ad hoc. quomodocunque autem ex his duobus modis detur, nō tenetur commendans missas plus dare quàm meretur sacerdos pro illo celebrando, ut constat ex recta ratione: & multo minus teneretur si per viam eleemosynę liberaliter daret. Nam illud Matth.10. dignus est mercenarius vel operarius cibo aut mercede sua, vt Lu.10. habetur & prima Corinth.9. qui altario seruit &c. cum loquatur indeterminate intelligitur proportionabiliter, quòd scilicet, secundum ministerium vel laborem ita quilibet in spiritualibus ministrans pręmietur aut sustentetur, plus vel minus recipiendo secundum quòd plus uel minus seruit atque laborat. Alioqui diaconus vel alius qui solum deseruit altario legendo euangelium vel epistolam vel missam officiando, ęqualem deberet mercedem uel sustentationem vitæ accipere sicut qui celebrat, & ipse vel simplex sacerdos sicut curatus vel Episcopus. Nunc autem constat quòd in præparatione & celebratione missæ sacerdos vnam vel duas circiter horas dū taxat consumit: non ergo tenetur propter hoc totum victum diei retribuere is pro quo eam celebrauit, ac si totum penè diem ad eius vtilitatem expenderet. Et ex consequenti nec ipse sacerdos nisi gratis datum sit exigere aut accipere potest vltra id quod lege aut consuetudine dari solitum est. Secundo probatur idem, quia si eadem die sacerdos sępe celebraret, si licite posset: certe contentus esset cum paruo stipendio sibi dato pro qualibet celebratione,

quia ex multis illis stipendiis illarum missarum conflaretur vnum integrum stipendium sufficiens & abundans pro illius diei sustentatione: ac si sępius eadem die cantaret euangelium, ergo etiam si non nisi semel die celebraret non amplius mereretur stipendiū pro vna missa quàm pro eadem mereretur & sibi deberetur si sępius celebraret: nec amplius nisi liberaliter datum recipere potest. Patet consequentia. quia ex hoc quòd sępius celebret vel non, non variatur valor aut præmium vnius celebrationis, id enim est per accidens.

Tertio probatur idem, quia si tota sustentatio decens pro illa missa illius diei deberetur, ergo sacerdoti valde honorabili in dignitate constituto plus deberetur ad suam decentem sustentationem, & iste plus posset accipere quàm pauper. quod absit. paupertas ergo sacerdotis vel abundantia neque tollit neque ponit iustitiam aut debitum illorum qui illi pro missa vna tãtum & non amplius stipendium dare voluerunt.

Quarto probatur idem, quia sicut qui tenue beneficium acceptauit, etiam si non sufficiat ad decentem sustentationem, tenetur ei deseruire, nec amplius potest exigere, vt habetur dist. 91. cap. clericus. Et Medina de oratione quæst. 8. fol. 186. Latius agit. ergo similiter de stipendio missę quantumlibet diminuto dicendum est si sic sacerdos acceptauit, quia eadem vtrobique ratio est.

Igitur quod amplius accipitur restituendum est, tum secundum Scotum in 20. quodlibeto illa merces vel stipendium debetur ex iustitia; & ita cõtra ipsam iustitiam plusquam pro vna missa datur accipitur: ergo & restituendum est. tum etiam quia ob causam finalem datum causa non secuta repetendum & restituendum est, secundum leges & rationem naturalem, vt latius probat Medina de restitutione quæst. 24.

Et ex prædictis patet responsio ad rationem primæ opi. quæ fundatur in prima corinth. 9. qui altario seruit &c. quod supra solutum est, maxime quia nec Christus nec ecclesia missas instituerunt ad alendos pauperes sacerdotes. illa vero prima opinio patitur angustias & secum pugnare videtur dum in fine dicit, quòd sacerdos si habet aliàs vnde pauperes parentes & filios sustentare possit non potest ad id accipere multa stipendia: potest autem si non habet dummodo se occupet per maiorem partem diei &c. Nam hæc non videntur sibi constare. Nam si illa stipendia sibi debentur: iam modo aliũde habeat modo non, certe poterit accipere: modo per maiorẽ partẽ diei se occupet modo nõ. Si nõ debẽtur: tũc modo aliũde habeat modo non, vtique non potest capere alienum inuito domino ad succurrendum alicui, etiam patri aut filio non extreme indigenti, etiam si in orationibus compensct. Igitur aliàs acquirat honeste vnde illis prouideat. Et ita hæc secunda opinio tutior & probabilior videtur, quam etiam tenet Nauarro in summa. c. 25. numero. 92.

Dubitatur tertio. Vtrum per dispẽsationem vel concessionem papę possit sacerdos prædicta plura stipẽdia pro vna missa accipere etiam quãdo stipẽdium vnius missę taxatum sufficiens est. Dubium. 3.

Respon. quòd non, nisi sit rationabilis causa ad id, quia Papa non potest in prejudicium tertii alteri temporalia concedere: neque ab obligationibus naturalibus sine rationabili causa; quæ in casu supponitur abesse, absoluere vel liberare potest: quia nec est dominus sed dispensator diuinę legis & naturalis, nec habet potestatem in destructionem sed in ędificationẽ ecclesię; neque habet dominium omnium rerum temporalium & hominum & contractuum humanorum, sed iurisditionem & potestatem ad debitam eorum gubernationem quatenus ad finem super naturalem aliquo modo expediunt, vt de hoc potest breuiter videri in Siluestrina titu. Papa. q. 12. q. 13. Si autem causa rationabilis sit: vtique potest cum aliquibus dispensare vel id cõcedere: sicut & ex causa potest relaxare obligationem votorum, iuramentorum, pactorum & promissionum inter homines initorum: licet in re diuino & naturali Deo & hominibus ad hæc teneamur, quorum obligatio ex nostra fit vel consurgit voluntate. rationabilis autem causa, dum aliud non constat, censenda est vbi Papa id concedit siue dispensat.

Quare rationabilis ęstimanda est illa cõcessio, quam aliquibus monasteriis aliquarum religionum aliquando Papa concedit, quòd possint ad tempus duntaxat pro vna missa stipendia vsque ad vnum Iulium siue regale accipere, quia magna tunc premuntur paupertate: & quia ex eorum sustentatione magna prouenit vtilitas in ecclesia, dum totum penè diem in cultu diuino, litteris orationibus prædicationibus & confessionibus & vita tandem exemplari expendunt, vnde ipsis etiam commendãtibus missas vtilitas redundat & pro eis eorum bona opera applicantur. quòd si hæc vel alia similia bona non sint; non videtur causa rationabilis nec tuta dispensatio etiam si sit temporalis. Ideo cum monasterijs religiosis vbi hæc bona frequentius adsunt: vtique tutior quàm cum clericis & personis particularibus in quibus hęc non ita contingunt, dispensatio ad tempus facta videtur.

Potest etiam Papa rationabilia & sufficientia taxare stipendia missarum & aliorum exercitiorum & ministeriorum spiritualium: vltra quę nil amplius nisi mere liberaliter datũ recipi potest. Immo & Episcopus in sua diocesi maxime in synodo prouinciali id statuere potest. Id quod ad serenitatem conscientiarum fieri pro omnibus valde

valde expediret. Nam si id potest facere consuetudo, pariter vel à fortiori & lex uel statutum id potest.

Dubium 4. Dubitatur quarto. Vtrũ lege vel statuto possit stipendium missæ sic statui atque taxari, vt etiam sub excommunicatione pręcipiatur ne minus detur á laicis nec minus à sacerdotibus accipiatur.

Primum pũctum. Respon. per duo puncta quorum primum est quo ad laicos, vel facientes missas celebrari: de quibus Soto de iustitia & iure lib. 9. q. 6. art. 1. in Respon. ad secundum argumentum. Et Nauarro in sum. c. 23. nu. 109. licet non tam expresse vt Soto, tenent quòd tale statutum præcipiens sub excõmunicatione laicis ne minus taxato stipendio dent illicitum est. quod probant tripliciter. primo, quia quod datur ratione missę non nisi per viam eleemosynę datur, de ratione autẽ eleemosynę est quòd liberaliter aut libere non autem coacte detur; per talem vero legem aut pręceptum excommunicatione aggrauatio vtique coacte fieret. ergo.

Secunda ratio: quia licet post spiritualium administrationem licitum sit per sententiam iudicis cogere etiam sub excommunicatione laicos ad soluendum stipendia consueta secundum laudabilem consuetudinem, secundum ca. ad apostolicam, de symonia: non tamen ante spiritualium administrationem: quia speciem mali aut symonię habet, vt ait etiam B. Tho. secunda secundæ q. 100. art. 3. ad secundum tale autem pręadictum statutum est.

Tertia ratio; quia id statutum est in laicorum præiudicium: ac pro inde sine ipsorum consensu fieri non potest, secundum c. super eo. de offi. delega. & l. 3. Si quis à principe. ne quid in loc. publi. Sed certe rationes istæ non probãt sufficienter intentum: quod inferius patebit ad eas rationes respondendo.

Secunda op. Ideo secunda opinio & verior est, quòd licitum est id statutum. quia etiam supposito quòd non pro labore celebrationis missę vt pretium detur & accipiatur, in quo tamẽ sunt opiniones: sed vt stipendium sustentationis quamuis nõ necessarię id datur & accipitur: id quod omnes licitum esse concedunt. Probatur intentum, quia lex & statutum superioris potest id quod eius sententia & consuetudo pótest efficere, vt constat. tum quia lex potest agere specialiter & derogare consuetudinem ęque aut magis quàm consuetudo potest contra legem præualere: tum ẽt quia ex lege est potestas iudicis super eadem re secundum legem iudicantis sententiamq; ferentis. Nunc autem superior in spiritualibus videlicet Episcopus per suam sententiam decernere potest iustum stipendium deberi sacerdoti celebranti, sicut & iure diuino & naturali debitum est: ipsumq; taxare vti superius in tertio dubio dictum est, quamuis Soto vbi supra id male neget: sicut & consuetudo eam taxationem facere potest: & eadem ratione superior decernere potest minus stipendium non esse sufficiens neque iustum, sicut neque vere est, vti supponitur. ergo potest per legem sic taxare & statuere siue præcipere etiam sub excommunicatione, vt minus debito stipendio taxato laici non dent: sed iustum vti tenentur ex iure quocunque aut consuetudine stipendium reddant. Nam & eadem ratione hoc ita facere potest: qua & iustum stipendium siue debitum aut ius aliud ratione cuiuscunq; spiritualis ministerii, secundum laudabilem consuetudinem, etiam sub excommunicatione præcipere potest per suam sententiam vel per statutum, vt clericis soluatur secundum c. ad apostolicam. de symonia. Nihil enim refert quòd hoc vel illud debitum ratione ministerii spiritualis hoc vel illo iure diuino naturali vel humano vel à consuetudine proueniat vel debitum sit, ad hoc vt Episcopus per sententiam vel per statutum etiam sub excommunicatione præcipere possit vt plene sine vlla diminutione sacerdotibus soluatur. Et cum ex hoc nulla sit species mali nec symonię, dum hæc exactio non fit spiritualia subtrahendo, vt inferius magis patebit, sequitur opinionis huius intentum.

Ad rationes autem primæ opinionis Respon. ad primam, negando, quòd per solam viam eleemosynæ pro celebratione missę datur sacerdoti: sed datur per viam debiti stipendii, quod etiam ad iustitiam quodammodo pertinet & non ad puram misericordiam, vt satis significatur in q. 1. c. si. vbi stipẽdia sãctis laboribus, aut ministeriis debita dicuntur, vt etiam ait Scotus in 20. quodlibeto, ipse etiam Soto & Nauarro vbi supra. Alioqui eadem ratione non possent laici etiam post missę celebrationem per iudicem compelli ad soluendum stipendium etiam consuetum, sicut nec ad alias eleemosynas etiam consuetas, nisi in extrema vel quasi extrema necessitate. Sed neque ipse sacerdos si diues esset posset per solam viam eleemosynę stipendium missę non necessarium etiam post eius celebrationem exigere nec accipere liberaliter oblatum. Nam eleemosyna non nisi indigenti debetur: nec nisi ab eo licite recipitur. Ad minorem etiam prædictæ rationis dici potest quòd ad opera misericordiæ & pietatis aliquando per præcepta & leges humanas & excommunicatione aggrauatas homines cogi possunt, vt de his latius Siluester titu. eleemosyna. q. 6. tit. medicus. q. 5. & tit. obligatio. q. 2. q. 7. secundum doctores communiter agit.

Ad secundam rationem Respon. negãdo esse illicitam semper exactionem iusti stipendii ante spiritualium ministrationem: sed solum est illicita quando fit per spiritualium subtractionem,

nisi

nisi stipendia soluantur ante ministerium eorũ: aut quando ante ministerium exiguntur stipendia cum scandalo, uel si speciem symoniacam habet exactio, aut alterius mali. Et nihil aliud dicit, & intendit B. Tho. ubi supra. Per prædictam autem legem, uel statutum nihil horum malorum est: quia nec subtrahuntur spiritualia quę debentur: nec ulla species, nec intẽtio symoniæ, aut alterius mali est: Item per talem legẽ non fit exactio, nec executio stipendij, sed solum per dictas leges iuste & prudenter prouidetur contra iniustitiam, amicitiam, & multa alia incõuenientia, quæ hincinde facile suboriri solent. sicut & B. Tho. ubi supra art. 4. ad tertium, & ipse etiam Soto ubi supra quęst. 7. articu. 1. in fine dicunt licitam esse legem, qua annatę beneficiorum ecclesiasticorum conferendorum exiguntur, uel solui prius pręcipiuntur sine ulla diminutione.

Ad tertiam rationem, negatur id esse in laicorum pręiudicium, quia non ad eos, sed ad pręlatos ecclesiæ spectat stipendia iusta taxare modo prędicto, quę ratione spiritualiũ ministeriorum, clericis exhibenda sunt.

Secundum punctum. Secundum pũctum est quo ad ipsos clericos, an etiam illis per statutum possit pręcipi sub excommunicatione, ne de prędicto stipendio per legem taxato remittant.

Ad quod respondeo, id statutum regulariter, & simpliciter illicitum esse: neque illo aut eius excommunicatione clerici ullo modo ligantur: in quo omnes doctores conueniunt. quod etiam quadrupliciter probatur. primo, quia si clericus potest minori pretio alia bona sua uendere, & alia ministeria corporalia, & spiritualia, seipsum & suas operas locare et obligare, & ea omnia omnino gratis & liberaliter facere, atque donare, quæ ex sua natura gratis fieri non debent, neque donari, ut psallere, cantare, scientiamq; aliquã docere: ergo à fortiori missam ipsam pro minori stipendio, & omnino gratis potest celebrare, non obstante supradicto statuto. quia missa, & ministratio sacramentorum ex natura sua magis debent fieri gratis: sicut & ea potestas omnino gratis à Deo accepta est, iuxta id Mat. 10. gratis accepistis, gratis date.

Secũdo probatur idem, quia taxatio omnium rerum, & ministeriorum in temporalibus, & spiritualibus non fit, ut gratia, & liberalitas uolentis impediatur, sed ut iniustitia undique uitetur. non ergo fieri potest, nisi ita ut non plus, nec minus iusto pretio taxato detur, uel exigatur alterutra parte inuira. Et ita non obstante prædicto statuto remissio in toto uel in parte, sicut & amplior donatio liberalis utrinque fieri potest.

Tertio probatur idem, quia opus uirtutis aut cõsilii, qualis est prædicta remissio liberalis, aut pia ratione amicitiæ liberalitatis, misericordiæ aut alterius uirtutis facta, prohiberi humana lege uniuersaliter non potest. Esset enim error intolerabilis, & manifestus reddens legem ipsam, & excommunicationem nullam ipso facto, ut doctores communiter docent in materia excommunicationis. haberet etiam speciem mali auaritiæ, uel symoniæ: essetq; scãdalosum statutum illud, cedens etiam in missarum, & deuotionis fidelium diminutionem, & ita nullo modo ligaret.

Quarto probatur idem, quia ad id faciunt B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. ad secundum, doctoresq; communiter dicentes, quòd licet possit statui in aliqua ecclesia, quòd fiat processio, siue solennitas officii in tali funere, uel festo pro eo qui tantam dederit quantitatem, quia id pertinet ad gratitudinem: non tamen potest statui quòd nõ fiat pro eo qui non dederit; quia speciem mali habet, ut dictum est. igitur idem in proposito.

Similiter propter easdem causas statui nõ potest in uniuersitatibus, ut graduandi de suis iuribus taxatis alicui remittere non possint: neque id statutum obligat etiamsi iuratum sit. Est enim illicitum utpote quod prohibet opus misericordiæ, uel alterius uirtutis simpliciter, & regulariter, ut sonat.

Quibus non obstantibus si alicubi lites, fraudes, siue tyrannides, uel alia inconuenientia alterutra ex parte, ut plurimum sequerentur ex libertate clericorum ad faciendam prędictam remissionem stipẽdii taxati: uel si clerici uariis modis etiam palliatis per laicos de sibi debito stipẽdio taxato, uel non taxato in toto, uel in parte remittere cogerentur: tunc certe crederem licitum esse statutum etiam sub excommunicatione prohibens clericis de illo quicquam remittere. quia tunc ex iusta causa ad illa inconuenientia præcauendum quę uel remissionem coactam faciunt, uel uitiant, uel ex ea quouis modo, uel occasionaliter sequũtur: utique licitum esset in eo casu remissionem generaliter prohibere. dummodo etiam tunc nõ specialiter prohibeatur ea remissio quæ omnino liberaliter, & uirtuose fieret, puta per uiam eleemosynæ pauperibus ueris non fictis aliquid remittẽdo, aut etiam pro ipsis, & pro diuitibus omnino gratis, & pure liberaliter sine ullo stipendio, sine ulla fraude celebrando. Etsi id statutum generaliter fieret, ita esset intelligendum, uidelicet ut per ipsum occasiones supradictæ, & fraudum palliamenta tollantur: & non ut per id uirtutum, & pietatis sit detrimentum.

Quinto dubitatur utrum sit tutus in conscientia, & liber à restitutione sacerdos qui recipit abundantia stipendia gratis data pro missis celebrandis, puta unum regale pro qualibet missa: & ipse eas aliis sacerdotibus commendat pro diminuto stipendio consueto pura pro dimidio regali, aut pro uiginti nummis, aut parum plus. *Dubium 5.*

Respondeo

Prima opin. Respódeo. est duplex opinio. prima magistri Soto ubi supra lib. 9. q. 3. art. 1. quòd sic, si talis sacerdos est curatus, aut habens curam populi illius. quia cum vt supponitur, iustum stipendium ipse aliis sacerdotibus pro illis missis persoluat: iam nulli facit iniuriam si ipse reliquum accipiat pro cura, & onere quod subit ex officio pastorali: cui creditum est, ut quo potuerit honesto stipédio faciat, illas missas pro suis subditis celebrari. Sacerdos autem non habens curam illius populi non est tutus, neque liberà restitutione: nisi totú stipendium aliis det pro illis missis celebrandis. quia cùm non habeat curam non est sibi creditú ut curam habenti.

Secunda opinio. Aliorum opinio est, quòd nec habens curam nec non habens est tutus: nisi quando ex legé uel consuetudine, uel ex voluntate saltem tacita cómendantium ipsas missas dantiumq; maiora solito stipẽdia, taxatum uel ordinatum est aliquod pręmium, uel aliqua pars illorum determinata, uel indeterminata pro ipso habente curam faciẽdi illas missas pro suo debito aliàs stipendio celebrari. Et hoc modo limitata illa prior opinio magistri Soto est vera, aliàs non. vt ait Nauarro in summa ca. 28. nu. 91.

Quod & probatur dupliciter. primo, quia ille curatus pro sua cura in hoc & aliis pertinẽtibus ad salutem subditorum iam aliàs sufficiẽs habet stipendium in decimis, primitiis, uel aliis particularibus stipendiis sibi taxatis pro his, vel illis actibus, modo sit principalis curatus modo substitutus, siue vicarius, cui ipse curatus decenti stipendio prouidere tenetur, ut uice eius seruiat populo sicut ille seruire tenetur. quòd si iste substitutus sic acceptauit: iam nihil amplius pro suo ministerio debito accipere potest: sicut nec curatus principalis, secundum omnes doctores, vt tangit B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. Nunc autem pro hac cura, seu onere particulari quod ipse libenter subit nihil est datum, neque promissum ab illo qui ei illas missas commendauit: qui & solum pro stipẽdio sustentationis id dedit celebranti. ergo nullo iusto titulo potest de illo stipendio sibi quicquam accipere. qua de re tenetur totú dare, nisi ille omnino liberaliter remiserit, id quod de nullo præsumitur.

Neque valet dicere, vt vbi supra ait Soto; quod tacite videtur illi datum pro sua cura ut faciat illas missas celebrari. quia hoc est diuinare: & vbi de voluntate dantis nulla est probabilis certitudo, standum est eius uerbis expressis, quòd scilicet pro qualibet missa tantum stipendiú assignauit, utique non nisi eam celebranti, ut est consuetudo generalis assignandi stipendia pro qualibet missa non nisi eam celebranti.

Secundo probatur idem, quia alioqui licite posset curatus ditari undique missas innumeras congregando, pro quibus abundantia stipendia assignata sunt: faciendo eas celebrari pro diminutis stipendiis, & residuum sibi reseruando. qui utique modus turpe lucrum esset, & scádalosum simul, & iniustitiam continens, ut probatum est. Ideo hęc secunda opinio verior videtur. & ex dictis, iam opinio præcedens, quàm eius ratio confutatur.

Et quia de curatis, & eorú substitutis hic egimus: hic etiam interim duo addamus. primum quòd Soto, ubi supra dicit illos teneri pro suo populo quotidie fere celebrare. Alii autem dicunt, quòd non nisi diebus festis. ego autem consuetudini aut legi dyœcesis starem. Item ait secundò Soto. quo fit, ut non possent pro suis missis alia stipendia accipere nisi à suis tatum subditis, idq; in casu quo liberaliter omnino ab eorum aliquo donẽtur, vt pro eo specialiter celebretur illa eadem missa, quę & pro populo fit, vel in casu quo aliquę paucule missę alicuius sui parrochiani ipsi commendantur, puta nouenarium, & huiusmodi pro aliqua necessitate imminente. Quia sui parrochiani non debent ad hoc alios quęrere sacerdotes. quòd si plures sint missę particulares, tunc alii sacerdotes auxiliarii quęrendi sunt qui has, vel illas celebrent, vt supra dictum est. Hęc ille. Sed certe hoc solum est uerum tenendo cú ipso Soto vbi supra, quòd quotidie pro suo populo celebrare tenentur: aliàs non est verum.

In omnibus tamen supradictis tandem secúdum Caietanum 2. 2. q. 100. art. 3. Et Soto vbi supra lib. 9. q. 6. articu. 1. notetur quòd quamuis ex sua natura non sit illicitum si ante missæ celebrationem sacerdos dicat se nolle celebrare nisi sibi sufficiens victus, aut stipendium detur vnde viuat. at vero de quantitate cõtendere, puta quòd tantum vel tantum, vix citra scandalum fieri potest, quia & speciem symonię habet.

TANDEM sexto dubitatur. primo, Vtrum valeat talis applicatio missę, puta Petrus celebrat pro intentione Martini, id est pro eo cui postea Martinus eam missam applicauerit: cum tamen ipse Martinus quando missa celebratur, nec tunc nec ante, sed postea illam applicet, neque de tali applicatione ante cogitauerit. Dubium. 6.

Item secundo, Vtrum valeat missa dicta pro eo qui postea commendauerit, aut petierit.

Resp. ad 1. Respondeo ad primum, quòd sic: & statim vt prędicta missa celebratur applicatur per ipsum Deum illi qui eam petiit, vel cui Martinus postea tandem applicaturus est. Neque est inconueniens quòd Deus fructum illius missę applicet alicui antequam per hominem distincte ei applicetur; si tandem illi distincte per hominem applicanda est, cui iam petenti sacerdos, determinate quidem ex parte obiecti, uel eius cui est applicãda per Martinum, quamuis confuse ex parte ipsius sacerdotis, eam applicat uel applicuit. Quia Deus cui omnia etiam futura viuunt, & pręsen-

tia sunt antequam sint, conformat se intentioni quamuis homo confuse applicantis, & quamuis homo confuse, Deus autem distincte sciat. Quòd si Martinus postea nulli distincte applicauerit: Deus etiam nulli applicauit: idq; ita fore sciuit, & voluit ab æterno sine vlla ipsius mutatione, ut in materia de prædestinatione, & de futuris contingentibus agitur à doctoribus.

Si autem quis dicat quòd licet talis applicatio fiat alicui determinatę personæ quamuis ignotę atque confuse: tamen à Deo suspenditur eius effectus, seu fructus quousque Martinus illam missam applicet. Sicut quando Papa in suis bullis cōcedit indulgentiam illi cui applicauerit is qui dederit tantam quantitatem. Nam sicut Papa est minister applicatorq; thesauri ecclesiæ, sic & sacerdos respectu fructus missæ: hoc vtique probabiliter diceretur, sed probabilius id quod supradictum est.

Resp. ad 2. Quo ad secundum respondeo, quòd non valet missa à me celebrata pro eo qui illam à me postea cras, vel post annum, vel annos petierit pro se vel pro aliis celebrari: nec illi nunc ego pro illo satisfacio: nisi postea quando petierit pro eo celebrauero. quia opera & præsertim sacramenta, & sacrificium missę statim, vt fiūt habent suū valorem, & effectum, saltem meritorium gratiæ & gloriæ, & satisfactorium ex opere operato secundum dispositionem participantium. Hanc autem dispositionem, vel deuotionem petentis pro se missam celebrari nullus habet antequam illā petat. ergo eius fructum debitum petenti secundum petentis dispositionem, & deuotionem postea non habebit, nisi postquam petierit pro illo specialiter celebretur: nec aliter illi erit satisfactum: quamuis illa missa valeat ei secundum aliā suam deuotionem, aut dispositionem non petentis, sicut & valet aliis pro quibus non petentibus generaliter, vel specialiter offertur, vel applicatur.

Neque hoc contrarium est ei quo ad primum proxime responsum est. Nam illud habet veritatem quòd scilicet valet missa applicata per sacerdotē illi cui postea Martinus applicauerit, quando videlicet ille eam missam petierat valet ei secundum dispositionem petentis: quòd si non petierat valet solum secundum dispositionem non petentis, quam habet quando missa prædicto modo à sacerdote celebrata illi determinate quamuis confuse applicatur, vt supra dictum est. Nunc autem dicimus quòd non valet alicui missa vt petenti nisi postquam petierit, vt pro eo celebretur.

Immo neque quisquam potest fructum missæ vel alterius boni operis sibi vel alteri in posterū reseruare pro quando indiguerit, vel voluerit: sed vt dictum est si est capax illius statim habet illum secundum suam dispositionem: aliàs reseruatur in communi ecclesiæ thesauro quo ad vim satisfactoriam, secundum communem doctrinā ecclesiæ in materia de indulgentiis. De sacramento autem baptismi quod recedente fictione postea valet ad salutem alia ratio specialis est, vti doctores in 4. dist. 6. communiter docent.

QVAESTIO QVINTA.

Quæstio quinta de adoratione Christi, & sanctorum, & imaginum, continet decem dubia, quorum primum est; Quid & quotuplex sit adoratio.

Dubium 1. Notabile 1. PRO quo nota primo, secundum Thomam Walden. lib. de sacramentalibus titu. 13. c. 118. & Augusl. de Ciuitate Dei li. 10. & 19. quòd est differentia inter revereri, honorare, laudare, glorificare, adorare, & colere. Nam reuereri est magniducere seu ęstimare bona quę in aliis consideramus. Honorare est reuerentiam, vel ęstimationem interiorem signo exteriori, verbo videlicet, vel opere demōstrare. & talis honor est testimonium virtutis. 1. Eth. Sed ſępe alterū pro altero vsurpatur. Laudare superaddit: quia est commendare, vel prędicare bona quę in aliis cōsideramus. Glorificare insuper addit, quòd longe lateq; illa prędicemus: ita vt inde incipiat celebris, & nominatus haberi is quem laudamus. Nam secundum Ambrosium gloria est clara notitia cum laude. Adorare est nos alicui, vt superiori, vel eminenti prosternere, vel aliam humilitatis ceremoniam aut signum exhibere. Colere est superius ad hęc omnia, nā in his omnibus colimus eum quem reueremur, honoramus, laudamus, & adoramus; sed vt diximus sępe vocabula vsurpantur.

Sed nota quòd hęc reuerentia, honor, cultus, & adoratio potest fieri interius, & exterius. Exterius fit multipliciter, verbis aut factis, orando, laudando, vouendo, offerendo, obsequendo, & huiusmodi. Interius autem proprie adoratio nō fit nisi per recognitionem excellentię, & affectū ei conformem secundū varias opiniones de quibus infra in secundo notabili sequenti habetur, & Gabriel in canone lectione 49. 50.

Notabile 2. Secundo no. secūdum Medina in tractatu de oratione q. 2. contra B. Thomam in 3. par. q. 25. & Gabrielē vbi supra, & in 3. dist. 19. quòd adoratio formaliter non est actus intellectus. Nam per solum intellectum non adoramus, nec honoramus. neque enim adoratio est ipsa cognitio qua cognoscimus huic talem deberi adorationē, vel honorem, quamuis talis cognitio requiratur: sed est velle conferre illum honorē. & ita latria, vel dulia est, volo huic honorem vel obsequium tale in recognitionem excellentiæ exhibere.

Neque

Neque est virtus mixta partim intellectualis, partim moralis, partim theologalis, sed est vna virtus,& vnus habitus moralis inclinans ad exhibendum honorem alicui, quod ad voluntatem pertinet.

Neque est virtus theologa, quia hæc habet Deum pro obiecto immediato: latria autem operationes humanas, vt credere, amare, sperare, & reddere honorem & obsequium Deo vel Sãctis, ut oportet. Est igitur virtus moralis, quæ ad iustitiam pertinet siue reducitur, quæ est in voluntate. Et quamuis ad latriam requiratur fides: non tamen est fides, sed ab ea imperatur. Nam velle reddere honorem Deo non est credere, sed velle, vt dictum est. de his latius Gabriel in canone lectio ne 50.

Notabile 3 Tertio no. quòd diuersæ sunt species adorationis. Nam religio est qua cultus Deo exhibetur,& ad hanc pertinet latria. Pietas est per quã patri,& patriæ,& sanguine iunctis debitum officium,& cultum exhibemus. Obseruantia est per quam homines in dignitate cõstitutos colimus, vt prælatos, iudices, magistros, sapientes, &c. Dulia est proprie per quam debitus cultus dominis à suis seruis exhibetur. Nam dulia idem est quod seruitus: tamen extenditur etiam ad pietatem,& obseruantiam. Et quælibet istarum sub se plures aliàs continet species.

Sed quatenus ad rem spectat, latria est cultus soli Deo debitus, quæ & stricte dicitur adoratio: & potest esse interior, & exterior, vt superius habetur.

Dulia est veneratio exhibita creaturę propter eius excellẽtiam, vel perfectionem, siue interior, siue exterior sit: & hoc modo est genus complectens etiam hyperduliam, id est duliam maiorem. Nam hyperdulia est seruitus quædam reuerentialis exhibita creaturę ratione eminentis, & singularissimæ excellentię eius, qualis est reuerentia, quæ beatæ Virgini, quæ mater Dei est exhibetur. Dulia minor siue communiter, & simpliciter dicta est reuerentia exhibita alicui exhibita creaturæ ratione excellentiæ communis ei,& multis aliis. de quibus omnibus Gabriel vbi supra secũdum communem doctorum sententiam latius agit.

Notabile 4. Quarto no. quòd dupliciter aliquid adoratur, scilicet per se,& per aliud seu per accidens. Per se adoratur, vel honoratur quod in se rationem, vel causam talis adorationis habet, vt est persona quæ adoratur: & hęc est propria adoratio, & vere id sic adoratur. Per aliud autem & per accidens adoratur id quod non ratione sui, sed ratione coniuncti sic adoratur: ita quòd nõ ipsum in se, sed res cui illud coniunctum est rationem, aut causam talis adorationis habet, vt vestis qua rex indutus est, cum ipso rege, & solum ratione eius simul adoratur, vel honoratur. Sic dicitur à durando quòd humanitas Christi adoratione latriæ ratione verbi cui unita est per accidens adoratur, vt infra dubio. 3. latius de hoc. Et hoc modo non proprie illa adoratione adoratur, quamuis alia adoratione proprie adoretur.

Item nota, quòd obiectum adorationis est duplex, scilicet materiale,& formale. Materiale est ipsa res quæ per se, aut per accidens magis, aut minus principaliter adoratur. Formale uero est ratio seu causa quare illa res sic adoratur: modo sit forma quedam, ut excellentia aliqua illius rei, modo consideretur per modum formæ, ut sapiẽtia bonitas, &c. Siue per modum operationis, quia scilicet est creator, redemptor, aut benefactor,& huiusmodi.

Item obiectum illud materiale adorationis est triplex, scilicet motiuum tantũ: & est id quod illa adoratione nõ adoratur, sed excitat, vel mouet ad aliud adorandum, ut est uox uel scriptura nominis Iesu vel Dei, quæ non adoratur latria, quamuis alia adoratione veneretur: sed mouet nos,& ad memoriam adducit rem significatam, id est Christum vel Deum, vt illum latria adoremus. Aliud est obiectum terminatiuum tantum, & est ipse Christus ad quem illa adoratio finaliter terminatur, seu est id quod principaliter, vel finaliter per se vel per accidens adoratur. Aliud est obiectum motiuum, & terminatiuum simul, quod videlicet, & mouet ad aliud principaliter adorandum,& terminat ipsam adorationem seu simul adoratur eadem adoratione quamuis non ultimate, sed minus principaliter,& in ordine ad id quod principaliter,& vltimate adoratur. quæ ideo dicitur analogica adoratio illius, quia scilicet ratione alterius, uel relatione, aut aliqua proportione, ad alterum ad quod mouet absolute, & principaliter adorandum, illa adoratione adoratur. Et hoc modo secundum communem opinionem & veram, imago eadẽ adoratione qua & imaginatum adoratur: & ipsa dicitur obiectũ materiale, imaginatum autem formale, quia ratione eius illa adoratur, vt de hoc infra dubio 4. latius habetur.

Dubium secundum, quomodo & quare Deus adorandus sit. *Dubium 2.*

Respondeo, Certum est Deum esse latria adorandum ratione supremæ suæ excellentiæ in se. Sed dubium est inter catholicos an ratione eius, vt nobis communicatur per creationem tãquam dominus supremus omnium, an etiam per redẽptionem, ut supremus redemptor noster, latria adorandus Deus sit. de quo latius Scotus in 3. distin. 9. sed non determinat.

Videtur tamen probabilius quòd quacunque illarum trium rationum ei debetur latrię adoratio. ita quòd si gratia declarationis fingãtur tres dii, ut fingit Scotus: quorũ primus habeat suam infinitam, & supremam excellentiam in se, nihil

boni

boni ad extra communicando vllo modo, neque creando, sed solum sit Deus, & non creator, neque redemptor. Et secundus omnia creet, conseruet, & gubernet, vt nunc facit: ita quòd sit supremus dominus omnium quo ad bona tantum naturalia, & nullo modo redemptor sit, nec glorificator. Tertius sit solum redemptor, ut nûc est: ita quòd quo ad dona supernaturalia gratiæ, & gloriæ supremus, & independens benefactor omnium sit, qui redemptor naturæ lapsæ ideo appellatur. Dico quòd cuilibet illorum ratione suę supremæ, & independentis excellentię in suo genere honor, & adoratio latriæ debetur. & ita nûc ipsi unico Deo hac triplici ratione latria debita est.

Quod probatur de primo, quia si sapienti homini suus honor, & adoratio ratione illius excellētiæ debetur: ergo & Deo ratione supremæ huius infinitæ sapientiæ, bonitatis, & omnipotentiæ &c. suus honor & suprema adoratio latriæ à fortiori debetur. Sicut & amor ratione suæ infinitę bonitatis in se. De secundo similiter probatur, quia si domino à suis seruis, & superiori ab inferioribus, & parentibus à filiis, ratione dominii, & doni naturalis, & principii debetur honor, cultus, & sua adoratio: ergo à fortiori supremo domino creatori & gubernatori, vbi eadem ratio in supremo gradu reperitur, sua debetur latriæ adoratio. De tertio idem patet, quia non minus, sed maius donum, aut bonum est, supernaturale esse & æternum quod ratione redēptionis nobis communicatur, quàm naturale quod ratione creationis: ergo à fortiori redemptori ratione huius supremæ excellentiæ, atque principii totius boni supernaturalis sua adoratio latriæ debetur.

Cum quo stat quòd ratione alicuius harū triū excellētiarum aliquis modus adorationis latriæ, vel cultus sub eadem specie latriæ debeatur uni, qui non debetur alteri, in quo ratio illius excellētiæ non est. Sufficit enim ad speciem latriæ quod ratione supremæ excellentiæ huius vel illius, hoc uel illo modo, hic vel illic cultus Deo exhibeatur. Nam à ratione formali non à materiali sumitur species adorationis. Hyperdulia autem ratione singularis quamuis non supremæ excellentiæ debetur alicui, vt proxime dictum est.

Cum ergo nunc in Deo hæc triplex ratio simul sit: vtique eadem triplici ratione, seu titulo summa latriæ adoratio; sicut & amor super omnia ratione ipsius triplicis bonitatis Deo debetur. Ideo & Matth. 4. dicitur Dominum Deum tuum adorabis. Et ecclesia in inuitatorio Epiphaniæ solennius solito canit, Venite adoremus eū, quia ipse est dominus Deus noster. Deus dicitur quo ad primam, dominus quo ad secundam, noster quo ad tertiam rationem seu titulum adorationis. quibus & sua dona, videlicet thus Deo, aurū domino regi seculorum, mirrha redēptori perfecto à culpa & pœna respondent. Et dū Luc. 10. ca. dicitur diliges dominum Deum tuum. eędem tres rationes bonitatis Dei, & amoris correspondentis super omnia significantur. Reliqua videantur in canone Gabrielis lect. 49. & 50. vbi plene hæc omnia tractat, & in fine tertii puncti sequentis videatur argumentum ex B. Tho.

Insuper nota, ꝙ summa adoratio honoris, & reuerentiæ debetur Deo quatenus Deus in se summum bonum est. summa aūt adoratio seruitutis, & obedientiæ debetur eidē quatenus summę dominus, & bonus nobis est creator, redemptor, & glorificator. ideo quo ad primū dicitur, Dominum Deum tuum adorabis: & quo ad secundum, Et illi soli seruies. quia idem supremus dominus, & Deus est.

Dubium tertium. Vtrum & quomodo alii à Deo sint adorandi: & præcipue sanctissima humanitas Christi. Dubium. 3.

Respondeo per quatuor puncta. primū, quòd viuentes alii à Deo sint honorandi nō dubitatur, vt psal. mihi autē nimis honorati sunt amici tui Deus. Item 1. Pet. 2. regē honorificate. & Paul. ad Rom. 13. cui honorē honorē. & ad Eph. 6. honora patrē tuum. Et Chrysost. super 1. Timo. hortatur fideles honorare sanctos. & ratio est quia honor est præmiū virtutis, & signum excellētiæ alicuius: sed alii sunt aliis meliores, & excellētiores. ergo præ aliis honorādi, & honorabiles sunt. Et secundum Tho. 2. 2. q. 102. sunt de hoc virtutes distinctæ, vel continentur sub dulia generaliter accepta, vt supra dubio primo dictum est. Primum punctum.

Secundum punctum est de sanctis qui sunt in cœlo gloriosi, ꝙ sint honorandi, & dulia adorandi, & orandi à catholicis non dubitatur, & hæreticum esset oppositum tenere. quod patet ex vsu ecclesiæ, & cōi doctrina eius, atque doctorū, ut de hoc latius Carpen. contra Erasmū de Hierarchia ecclesiastica, & Aug. lib. 2. contra Maximū prope finem. & de vera religione. & Damascenus in 3. senten. ca. 7. & Beda, & Rabba. lib. 3. super Gene. 23. & Echius in suo enchiridio. titu. de veneratione sanctorum breuiter tāgit, & noster Dorantius de locis catholicis lib. 3. ca. 13. vsque 24. & Tho. Waldensis. de sacramentalibus ti. 12. vsque tit. 16. & præcipue titu. 14. ca. 130. latius agunt. Secundum punctum.

Tertium punctū est de Angelis sanctis ꝙ sint et venerandi dulia probatur ex sacris scripturis, vbi id sæpe habetur: & cōiter sic tenet, & celebrat ecclesia. Si cōtra hoc arguatur quòd Apoc. 19. & 22. Angelus prohibuit Ioannē procidentē volentē illum adorare. Nā nō videtur quòd Apostolus plenus spiritu sancto voluerit idolatrare, illum latria soli Deo debita adorando: neque quòd ignorauerit illum Angelum, & non Deum esse. ergo adorationem duliæ prohibuit. Tertium punctum.

Respon.

Respon. ꝙ Apostolus volebat illum Angelum latria, nõ absolute, sed analogice, & in ordine ad Deũ adorare, vti inferius de imaginibus dubio 4. cõiter dicitur à doctoribus. Putabat.n. ꝙ sicut angeli non vt meri nuncii Dei, sed vt legati noie, & auctoritate Dei aliquid facturi quondã apparere sæpe solebant: & ita loquebantur vt Deus, dicentes se dominũ Deũ esse: ac proinde vt Deus analogica latria adorabantur, vt cõstat Gen. 18. & ibi glo. Et Exo. 3. & 4. & 19. & 23. ca. secũdum doctores ibidem, & alibi sæpius. Sic inquã putabat Ioannes, tunc angelum nomine & auctoritate Dei apparere: ideo vt diximus analogica latria adorare volebat. Sed angelus illum edocuit, ꝙ iã post Deum hominem factum nõ hac auctoritate, & noie Dei apparent: nec vt tales, vt olim latria, sed vt meri nuncii Dei secundum suum angelicum officium apparent, & dulia adorandi sunt. Potest ẽt dici cum Marsilio in 3. q. 8. art. 2. Et Horantio in locis catholicis li. 3. c. 15. & multis aliis, ꝙ dulia voluit illum Ioãnes adorare. sed ab ipso angelo curialiter prohibitus est, vt in hoc significaret, quo ad officium, vel dignitatem apostolicã Ioannem parem esse, vel ẽt præstare angelis, quia apostoli sunt ab ipso Christo missi, & instituti doctores, & pastores, & prælati ecclesiæ: per quorum doctrinã reuelatam à Deo ẽt angeli multa didicerunt, vt habetur Ephes. 3. vt innotescat principatibus in cœlestibus, &c. Et hoc significatur Apoc. 19. vbi dicitur. Conseruus.n. tuus sum & fratrum tuorum, i. apostolorum &c. q. d. iã oẽs habemus idẽ officiũ: & vos apostoli maiorẽ quodammodo dignitatem apostolicam habetis.

Quartum punctum. Quartum pũctum est de humanitate Christi, de qua Gabriel in canone lectio. 50. & in 3. dist. 9. tres refert opiniones, sed tãdem ipse suã quartam ponit, per quã oẽs illas conciliat in veritate, cui si paucula superaddantur standum censeo.

Dico igitur primo, quòd humanitas Christi in se cõsiderata cum suis donis non vnita verbo diuino, esset adorãda non latria, sed dulia maiori & summa, quæ dicitur hyperdulia, quia est creatura pfectissima oẽs excellẽs: nõ tamẽ extra, aut supra genus creaturæ, & in hoc oẽs conueniunt.

Secundo dico, ꝙ humanitas Christi, vt naturæ diuinæ personaliter in Christo vnita, vel si adoretur simul cũ verbo in abstracto, adorãda ẽ latria, nõ quidẽ proprie, sed large, & analogice sumpta, vel vt alii dicũt non per se, sed per aliud, siue per accidẽs. Quòd nõ adoretur latria proprie, & per se, patet, quia talis latria soli Deo debetur rõne suæ supremæ excellẽtiæ diuinæ: quæ in ipsa natura humana nõ est, ex quo ipsa nõ est Deus in abstracto: neque per illã vnionẽ ad verbum exit terminos excellẽtissimæ creaturæ, neq; quo ad substantialia mutatur. ꝙ aũt latria large sumpta, & per aliud adoretur, inde patet, quia talis latria est quæ debetur summe, & singulariter verbo, aut diuinitati coniunctis, & rõne ipsius diuinitatis coniunctæ. Etsi hoc modo intellexit Durãdus dicẽs, ꝙ humanitas Christi adoratur latria per accidẽs, bene dixit. Et nota ꝙ hoc modo adorãs humanitatẽ Christi latria, eadem rõne adorat humanitatẽ simul, & diuinitatẽ: sed diuinitas est ratio formalis, quare humanitas terminat talẽ adorationem latriæ. quo fit vt eadem adoratione qua adoratur humanitas, tunc ẽt diuinitas adoretur: sed non econuerso qua adoratione diuinitas, eadem humanitas adoratur. quia humanitas analogice, & per aliud, diuinitas autem proprie, & per se latria adoratur, vt inferius dubio 4. de imaginibus & imaginatis latius habetur.

Tertio dico, ꝙ humanitas Christi in cõcreto latria proprie sumpta adoranda est, quia homo Christus hac latria proprie adoratur, sicut & Deus, & verbum per cõicationẽ idiomatũ. Non ꝙ humanitas sit terminus aut ratio huius adorationis, sed ipsa persona diuina in vtraque natura subsistens. & hoc modo humanitas in cõcreto, i. homo Christus non per accidens, sed per se, & proprie, vt diximus, latria adoratur, quod est contra Durandum, si ipse intellexit quòd hoc modo sumpta humanitas in concreto per accidens adoratur. & hoc etiam modo est uerum quod cõiter dicitur, quòd dum persona adoratur, adorãtur & omnia quæ sunt in ea, s. per se, & proprie, in concreto: aliàs autem per aliud, vel per accidens, vti superius dictum est.

Quarto dico, ꝙ melius est nõ distinguere humanitatem à verbo in adoratione, quia cũ possumus adorare regem cum sua veste, non decet solã vestem honorare. Tum etiã quia daretur ansa hæreticis ad dicendum Christum esse purã creaturam. Ideo sicut absolute non dicitur Christus orare pro nobis: ita nec humanitas sola, vt creatura absolute à nobis adoranda est. Et ita in seata synodo generali diffinitum est. Vnde & Caietanus 3. parte quæst. 25. articu. 3. admonet quòd ecclesia vult ne in exteriore adoratione humanitatem Christi à verbo diuidamus. Quod etiam iterum probatur, quia sumpturi eucharistiã absolute dicimus. Domine non sum dignus; &c. Ad idem est Augustinus, Ambrosius, Damascenus, et cõiter doctores, quos ẽt refert Gabriel in canone lectio. 50. vbi de omnibus supradictis abunde pertractat. Sed et Caietanus, vbi supra dicit quòd ecclesia non reprobat debitã adorationem humanitatis Christi à verbo distincte interius in mente factam: sed solum prohibet ne exterius distinguatur.

Si contra prædicta in tertio dicto arguatur; ꝙ Christo ratione humanitatis debetur hyperdulia: ergo Christus vt hõ, vel Christus hõ ẽt in concreto est hyperdulia et non latria adorandus. Probatur antecedẽs per B. Tho. 3. par. q. 25. arti. 2. dicentem ꝙ supposito Christi debetur latria

ratione deitatis, & hyperdulia ratione humanitatis, & dulia propter dominium creaturarum.

Respondeo negando consequentiam: quia in antecedente loquitur de ratione formali adorationis B.Tho. vt vbi supra declarat, in consequenti autem de termino illius: & ita fit æquiuocatio à ratione formali ad terminum adorationis. ad aliud quòd dulia debetur Christo propter dominium creaturarum, dico ibi dulia non accipitur vt est species, sed genus commune ad omnes species adorationis, & est idem quod adoratio: sicut dispositio aliquando accipitur, vt est genus ad dispositionem & habitum.

Dubium 4. DVBIVM quartum est de imaginum adoratione, in quo sunt duo articuli. Primus continet ea quæ certa sunt inter catholicos: & quę sunt dubia inter eos explicantur, in quibus sunt opiniones. In secundo autem articulo disputantur ea quæ dubia sunt, maxime quo ad modum imagines adorandi.

Arti. 1. Igitur quo ad primum articulum, dico in hac materia nouem propositiones inter catholicos esse certas: sex autē dubia & opinabilia haberi.

Prima propositio. Primum igitur certissimū est, quòd vsus imaginum sanctorum est licitus & vtilis. quod probatur secundum Echium ubi supra, quia admonent doctos, docent rudes, & ex eis omnes eleuantur, & afficiuntur ad imaginata. Item antiqui ideo erigebant suorum imagines ne eorum memoria aboleretur: & in eis benemeriti colerentur. Nec in hoc populis datur occasio idolatrandi, si rudes admoneātur quòd potius imaginata in ipsis adorantur, id quod ne rudissimus quidem ignorat. adde quòd ecclesia eas sæpius approbauit in septima synodo generali Nicena: & in sexta synodo generali Constantinopolitana, & in tribus cōcilius lateranen. sub Grego.2. & 3. & Stephano, & habetur in c. venerabiles, & ca. perlatum dist. 3. Et Eusebius lib. 7. Historiæ ecclesiasticæ ca. 44. & historia tripartita c.41. & Damascenus referunt miraculum cuiusdam imaginis Christi qui etiam ad Abagarum regem suam misit imaginē. de hoc etiam agit August. epistola 103. & de Ciuitate Dei li.22. ca.8. & contra Faustum lib. 20. ca.21. & Basilius epistola ad Iulianum. Quare hęreticum est imagines reprobare, uti de hoc etiā Echius, Catharinus, & Castro de hæresibus ex Tho. Walden. de sacramētalibus ca.150. & Soto de iustitia & iure lib.2. q.4. art.2. latius agunt.

Propositio 2. Propositio secunda. Certum est quòd imagines reuerenter tractandæ, & interius, & exterius colendæ sunt. Nam aliàs superfluus esset earum vsus, quia & irreuerēter eas tractare cedit in iniuriam eius quem repræsentant. ca. perlatum. & c. venerabiles, de consecra. dist. 3.

Propositio 3. Propositio tertia. Certum est quòd imagines non sunt ita colēdæ, vt recognoscamus illas esse summum bonum nostrum: aut aliquid diuinum in se realiter continere: aut quòd in ipsis totam fidē spemq; reponamus, sed in repræsentatis per eas, secundum ca. venerabiles. vbi supra. alioqui ad gentilium errorem id spectaret. Neque credimus quòd illa imago talisq; similitudo nos redemit siue creauit: sed quòd Christus per illam repræsentatus id fecit.

Propositio quarta. Certum est ꝙ imagines, vt sunt res visibiles, & materiales figuræ siue delineationes non sunt adorandæ: sed solum ut sunt imagines repræsentatiuæ eorum qui merentur adorari: ita quòd tota ratio quare adorantur est repræsentatū per eas. quia nulla res præter creaturā rationalē ab hoie. propter seipsam digna est adorari. quia homo præstat oībus aliis, ut probat B.Tho. 3. par. q.25. art. 3. Nā & in imagine nulla est excellētia, ut res est: sicut nec in litteris regis, uel sponsi, quæ tamē capiti subditorum, & in sinu sponsæ ratione tantum mittentis, & repręsentati honorifice imponuntur, & collocantur. Propositio 4

Propositio quinta. Certū est, ꝙ oēs qui catholice imagines adorāt magis adorāt repræsentata per eas quàm ipsas imagines, modo id fiat per vnicū & eundē actum, vel adorationē modo per diuersos actus uel adorationes, de quo inferius in 4. argumēto latius. & hoc est uerū etiāsi tunc quādo illas adorāt non sit actualis memoria, uel consideratio eorū qui per ipsas repræsentantur. Quod probatur, quia non adorātur imagines pp se, sed propter repræsentatum per eas, & ratione illius, ut constat ex 3. & 4. propōne præcedēte. Nunc aūt propter vnumquodq; tale, & illud magis: ergo magis adorātur ipsa repræsentata. Item qui vult medium pp aliquem finem etiāsi non sit actualiter memor illius finis, is dicitur magis velle ipsum finē quàm medium ad illū, ut qui diligit proximum pp Deū magis diligit Deū saltē uirtualiter. Sic in proposito qui adorat imagines pp sanctos ibi repræsentatos magis illos adorat. Propositio 5

Sexta propositio. Certum est ꝙ licet sit utile, & sanctum inclinare caput, & genuflectere corā imagine: vtilius & melius est actuali cōsideratione, & affectu interiori trāsire ad repræsentatum per eā, ita quòd affectus & intentio ad ipsum repræsentatum actualiter feratur. Patet quia melior est repræsentatorū, quàm ipsorum imaginū adoratio; & quia usus imaginū ideo est bonus, ut uidelicet per eas mētē ad Deū eleuemus per rememorationē, & uoluntatis affectum. Nā imagini ut ab ipso imaginato distinguitur certe nō debemus eū affectum, & cultum interiorē, ut recognoscamus in ea esse talem excellentiā, puta esse redemptorem filium Dei, & huiusmodi, ut supra in 3. propositione dictū est. ergo neque ratione harū excellentiarū quæ in eis non sunt, illas adorare debemus, sed solum ratione repræsentati: cui illæ excellentiæ uere conueniunt. quapropter utilius magis, & principaliter ad ipsum repræ- Propositio 6

repræsentatum adorandum mente, & affectu actualiter, vel virtualiter, vt diximus transire debemus. Sed vtrum necessaria sit actualis aut sufficiat virtualis hæc recogitatio, & effectus, de hoc sunt opiniones inferius art. 2. pertractandæ. Et opinio communis tenet quòd sufficit virtualis, vt in 6. argumento ibidem habetur.

P. opositio. 7 Propositio septima. Certū est quòd de facto possumus eadem adoratione interiore, & exteriore adorare simul imaginem, & repræsentatū per eam. Quod inde constat, quia possumus multa simul adorare etiamsi nullum ordinem habeāt inter se. Nam possum ad tres imagines inclinare caput: ergo ad imaginem simul & repræsentatū per eam. Item quia nos prostramus ad imaginē, ergo signum est quòd etiam tūc repræsentatum per eam adoramus. Sed vtrum id liceat facere per eundem aut per diuersos actus adorationis, in hoc sunt opiniones, vt infra tertio & quarto argumento latius habetur.

Propositio. 8 Octaua propositio. Certum est quòd non omnes imagines sunt æqualiter adorandæ, sed proportionaliter, sicut repræsentata per illas.

Similiter certum est apud catholicos quòd si ad præsentiam alicuius imaginis Deus faceret grande aliquod miraculum, aut soleat miracula facere, vel fidelium preces exaudire: tūc illa imago in maiori veneratione habenda est.

Probatur primum, quia non est æqualis iniuria omnium imaginum, puta Christi, & alterius sancti: ergo nec æqualis adoratio esse debet. quia contrariorum eadem est disciplina. & antecedens patet, quia non est æqualis iniuria comburentis imaginem Christi, & & alterius sancti. Tum etiam secundo, quia repræsentata non sunt æqualis excellentiæ, nec æqualiter adoranda: ergo nec ipsorum imagines, quæ non nisi ratione repræsentatorum adorantur. Tum denique tertio, quia imagines gentilium non æqualiter venerabantur ab eis: sed eo magis hæc quàm illa, quo & homo, vel Deus per eam repræsentatus magis de republica benemeritus erat.

Secundum autem probatur, quia ibi Deus maiorem excellentiam, aut beneficium exhibet quàm alibi: ergo ibi maior illi debetur adoratio seu veneratio intra suam speciem adorationis. Item sicut in vno loco magis quàm in alio Deus aut sanctus adoratur, quia ibi maiora exhibet beneficia: ergo similiter de imaginibus dicendum est. De quo Gabriel in canone lectione quadragesimanona in fine, & lectione 33. latius agit.

Propositio. 9 Propositio nona. Certum est quòd imagines non sunt adorandæ oratione vocali, nec alloquēdæ nisi per tropum seu figuram: sicut ecclesia adorat, & alloquitur crucem, clauos, & lanceam, dicens. O crux aue spes vnica &c. quia inanimata non audiunt nec sentiunt, vt de hoc infra dubio quinto & vltimo latius habetur.

Sunt autem sex dubia, & opinabilia inter catholicos in hac materia. Primum vtrum imagines sint proprie, & vere adorandæ, ita quòd adoratio ad ipsas terminetur quamuis ratione repræsentati: an solum ad ipsum repræsentatum: & imago sit solum obiectum motiuum, vel rememoratiuum adorationis. Nam communiter tenetur quòd etiam sunt obiectum terminatiuum adorationis analogicæ, alij uero tenent quòd non.

Secundum, Vtrum quoties imagines adoramus, adoremus non solum virtualiter, sed etiam formaliter repræsentata per eas.

Tertium, Vtrum sit necessarium semper actu cogitare de re repræsentata per imaginem quādo ipsa imago adoratur. Nam communiter dicitur quòd non est necessarium, quamuis sit necessaria relatio saltem virtualis in repræsentatū. Sicut quando pharmacum sumimus nō oportet, quòd actualiter cogitemus de sanitate ad quam ordinatur. Aliqui autem tenent quòd talis cogitatio actualis necessaria est.

Quartum, Vtrum sit idem adorare imaginem ut imago est: & adorare in imagine ipsum repræsentatum.

Quintum, Vtrum æquali adoratione adoretur imago, vt imago est, & repræsentatum per eam.

Sextum, Vtrum eadem adoratione, & eodem actu adoretur imago, & ipsum repræsentatum. Nam in his omnibus sunt opiniones, quæ inferius art. 2. sequenti disputantur, & in argumentis ibidem explicantur.

Quo ad secundum articulum, quomodo imagines sint adorandæ, sunt tres opiniones. Artic. 2.

Prima est, quòd non sunt proprie, & vere adorandæ ita quòd ipsæ sint terminus adorationis: sed solum sunt obiectum motiuū, vel signum rememoratiuū adorationis, ita quòd nihil aliud est imaginem adorare, quàm coram ea ipsum repræsentatum adorare. & ita proprie imago Christi nulla adoratione adoranda est, sed improprie & abusiue dicitur adorari. Opin. 1.

Ita quando communiter dicitur ab ecclesia, & doctoribus quòd imagines debent venerari: ibi capitur signum pro signato ad hunc sensum, quòd res per imaginem repræsentata ad præsentiam imaginis adoratur ac si in se præsens esset. Non autem quòd ipsa imago adoretur aut ullo modo terminet adorationē. rationes huius opinionis infra in argumentis contra tertiam opinionem tanguntur, & ibidem soluuntur.

Hanc opinionē tenent Durandus in 3. dist. 9. q. 2. Et Holchoth super Sap. 13. ca. lecti. 157. ad quā videtur declinare Gerson alphab. 17. litera x. & 87. h. & eam tenet atq; defendit Picus Mirandulanus in sua apologia. q. 3. quamuis ab ali-

quibus dicatur se retractasse. Vbi etiam citat pro eadem opi. Henricum & Ioánem de Guarra magistrum Scoti, & Petrum de Aquila, & Mayrones dicentem quòd opposita opinio B. Thom. quæ & infra patebit cōmuniter tenetur, est periculosa.

Opin. 2. OPINIO secūda, quam clarissimus doctor Medina magister meus in sua lectura quondam tenuit est, ꝙ imago Christi siue quatenus crux siue quatenus eius imago aut repræsentatiua, nec ratione sui, nec repræsentati est adorāda eadem adoratione, videlicet latriæ, qua & ipsum repræsentatū. Sed solum dulia ratione illius repræsentationis imago Christi, & sanctorū adorāda est.

Prima pars probatur, quia ad latriam requiritur quòd de re adoranda prædicetur aliqua prędicata diuina, sed de nulla imagine etiam vt imago est talia dicuntur, quia ista est falsa, ista imago ista crux, vt imago, vel vt res distincta à suo imaginato est infinita, aut me redemit siue creauit, aut summę sapiens est. ergo nō est latria adoranda qua & ipsum repræsentatum adoratur. Et hoc est verum siue illa vox inquantum reduplicatiue, siue expecificatiue capiatur. Sed proprie loquendo in præsentia imaginis nō ipsa, sed repræsentatum puta Christus interius, & exterius tali adoratione latriæ adoratur. quia istæ adorationes ab intellectu proueniunt, quo recognoscuntur excellētiæ, ratione quarum res ubi tales sunt excellentiæ adorandæ sunt.

Secunda pars huius opinionis, quòd imago dulia adoranda est, patet: quia omnibus habentibus aliquam excellentiam debetur aliqua venerario, vel adoratio infra latriam quę soli Deo debetur. Sed omnis imago & scriptura sancta vt talis habet hanc excellētiam communem ipsis, præ aliis imaginibus, & scripturis prophanis, quæ videlicet habet quādam habitudinem aut ordinem ad res altissimas, & sanctas quas repræsentant. ergo ratione huius communis excellentię in ea existētis debetur cuilibet imagini, & scripturæ sanctæ, & ipsi etiam cruci Christi suus cuique respondēs affectus, & tale signum, id est exterior veneratio. Cum quo stat quòd hæc veneratio exterior fiat maior imagini Christi quàm aliis in signum maioris excellentiæ, & adorationis ipsius repræsentati: sed ipsa imaginum quarumcūque & scripturarum sanctarum interior adoratio non nisi dulia est.

Argum. 1. Si contra hanc opinionem arguatur, primo, quòd dulia solum debetur sanctis propter eorū excellentias. sed de imaginibus ipsorum aut etiā Christi non sentimus id quod de ipsis sanctis, ergo nec dulia sunt eorū aut Christi imagines adorandæ: vel ratione repręsentatorū eadē adoratione qua & ipsa repræsentata adorandæ sunt.

Respon. Respon. negando maiorem. Nam vt dictum est non solum sanctis, sed aliis quibuscunque rebus sacris propter excellētiam ordinis ad diuina cōem omnibus eis debetur duliæ adoratio. Nam licet una imago puta Christi maiorem excellentiam repræsentati repræsentet, quàm imago alicuius sancti: non ideo formaliter habet maiorem excellentiam quàm sit prædicta habitudo repræsentationis: quæ ipsi & omnibus sacris imaginibus, & scripturis communis est.

Si secundo arguatur, quòd imago continet ipsum imaginatum continentia repræsentatiua, sed imaginato debetur talis adoratio, ergo & eius imagini. Argum. 2.

Respondeo negando consequentiam, quia propter hanc excellentiam repræsentationis aut ordinis ad sacra solum debetur imaginibus, & & aliis sacris duliæ adoratio, vel veneratio, magis aut minus intra speciem duliæ, vt dictum est. Respon.

Si tertio arguatur, quòd auctoritates sanctorum, & ecclesiæ dicunt, quòd eadem adoratione imago & imaginatum adoratur. Argum. 3.

Respondeo, quòd debēt intelligi quòd sic debent adorari non quidem in se, nec ut repræsentant: sed quia sic debemus adorare rem repræsentatam in illis. & ita ibi accipitur signum pro signato. Vel alio modo dico sicut de humanitate Christi superius dubio tertio dictum est. quòd in concreto latria adoranda est, sic quòd talis adoratio non ad humanitatem, sed ad verbum tendat vel terminetur, cui ipsa humanitas vnita est. Ita & imago eadem adoratione qua & repræsentatum adoranda est, sic quòd talis adoratio non ad imaginem, sed ad repræsentatum ibidem repræsentatiue existens terminetur, de quo illas credimus excellentias, uti superius dictum est. & idem de reliquiis sanctorum quod & de imaginibus iudicium sit. Respon.

Reprobatio huius, & præcedētis opinionis ex fundamentis tertiæ sequentis patebit.

TERTIA opinio communis, in qua standum est, tenet ꝙ imagines proprie & vere sunt adorādæ, ita quòd adoratio ad eas terminetur. & eadē adoratione qua & ipsa repræsentata: quamuis nō absolute, sed analogice, vel in ordine ad ea, & ratione ipsorum adorentur. Opi. 3. cōis.

Ad declarationē & probationē huius opinionis præsupponātur ea quæ superius in 1. dubio notabili. 4. de duplici adoratione absoluta & analogica, & de duplici obiecto, s. materiali, & formali. & de obiecto motiuo tantum, terminatiuo tantum, motiuo simul & terminatiuo adorationis dicta sunt.

His ita suppositis iā prima pars opinionis, ꝙ. s. imagines uere & proprie adorandæ sunt quincu pliciter probatur. primo ex cōciliis supra allegatis in 1. art. propositione prima dicētibus absolute ꝙ sunt adorandæ. Nunc aūt impium uidetur asserere in re tam graui in qua hæreses erant ea improprie loqui decernēdo, ubi ex tali modo loquendi periculum erat erroris. ergo.

Item

Item secundo si ore dicimus simpliciter quòd Christus est homo: certe ipse vere & proprie est homo. ita si imagines sunt adorandæ: vtique vere & proprie sunt adorandæ. Quia quod improprie est verum: simpliciter non est verum.

Argum. Item tertio, quia sicut proprie fit etiam imaginibus iniuria, & non solum imaginatis, dū ab hæreticis credentibus Christum, sed circa imaginū cultum errantibus comburuntur, & lacerantur. ergo proprie à fidelibus honorantur, quia contrariorum eadem est disciplina.

Respon. Item quarto, quia non sunt contumeliose, vel irreuerenter tractandę: ergo sunt vere adorādę. patet antecedens: quia etiam in lumine naturali reus censetur qui alicuius imaginem comburit, aut cedit iniuriosę: cū imaginis iniuria in reprę sentatum per eā cedat. Vnde & aliquando Deus

Argum. 3. vindicauit iniuriam factam imaginibus sacris, vt ex historiis constat sanctorum. Et merito inquisitores hæreticæ prauitatis procedunt contra eos

Respon. qui contumeliose tractant imagines, tanquā contra reos læsæ diuinæ maiestatis.

Item quinto, quia non solum antiqui gentiles sed & fideles adorabant, & nunc adorant, & reuerentur non solum repræsentata eorū suis imaginibus etiam prophanis, sed etiam ipsas imagines propter ipsa. Ideo nanque usus imaginum ab omnibus, ēt gentilibus inuentus est: vt ii eis de repub. benemeriti, & excellentes viri qui iam è vita decesserunt, vel absentes honorarentur in illa reuerentia, & honore suis imaginibus impenso. Item sicut aliquis non solum diligit, & veneratur regem sponsum, & amicum seu patrē suū, sed etiam ea quæ illius sunt, & ad illum attinent propter ipsum, vtpote fratrem, litteras, & annulum eius: idq; fieri potest vnico eodem actu, numero, vel specie, vtriusque, scilicet medii prop-

pi. 3. ter finem, & ipsius finis. Sicut etiam eodē actu numero, vel specie veneramur prætorē propter regem, simul & ipsum regem in eo, & non solum regem coram aut in illo prætore: quem si nō esset eius prætor certe illa veneratione non adoraremus. ità ergo similiter non solum Christū coram imagine, sed ipsam quoque imaginem eius propter ipsum aut ratione illius, vel eadem, vel alia specie latriæ, siue per vnum, siue per diuersos actus vtriusque, de quibus inferius in quarto argumento plenius habetur, adoramus. Alioqui, vt hæretici quidam dicunt, quod absit, nulla adoratione imago Christi esset adoranda, nisi solum venerabiliter tractanda propter reprę sentatum: sicut scripturæ, uasa, & ornamenta sacra: quæ neque dicuntur, neque debent vllo modo adorari, sed solū tractari reuerenter, vel honorari, vti ex dictis superius dubio primo pōt facile constare.

Igitur oppositum cum prima opinione sentiētes vtique videntur in modo loquendi parum distare ab hæreticis, quamuis in re ipsa valde differant ab eis: quia non dicunt imagines esse frangēdas nec irreuerenter, sed honorifice potius tractandas esse, & ita patet prima pars.

Secunda pars opinionis, quòd scilicet eadem adoratione quamuis analogice, vel respectiue sumpta sint imagines adorandę qua & ipsa reprę sentata, probatur sexcupliciter. Primo quia adoratio imaginis Christi, vt eius imago est, est ipsius imaginis adoratio propter Christum, & ratione eius: ergo adoratio Christi est. hæc autem est latria: ergo & imaginis eius. probatur antecedens, & prima consequentia, nam cetera patent. Quia motus in imaginem, vt est imago, est idem cum motu in rem repræsentatam per eam. Nam vbi vnum propter alterum ibi tantum vnū est: & vbi est eadem ratio formalis adorationis ibi est eadem adoratio numero, vel specie. ergo adoratio quæ fit imagini Christi propter ipsum & ratione eius est eadem numero vel specie adoratio Christi, vel fit ipsi Christo in eius imagine repræsentato: quamuis aliter in se videlicet realiter tantum, aliter in sua imagine videlicet reprę sentatiue solum Christus fit. Quo fit, ut Christi imaginem adorare nihil aliud sit, quàm in illa Christum ibidem, vel per eam repræsentatum adorare. Nam ideo apud antiquos fuit vsus imaginum, vt in earum honore ipsi repræsentati honorarentur, vti superius probatum est. Vnde & nominis eorū imagines quoq; appellātur dū cōiter dicimus ille ē Cęsar, ille Hector, vel Achilles, ille rex, ille Christus, hic Petrus, ille Paulus est.

Sed pro maiori horū, atq; sequētiū declaratione notetur primo secundū Caietanū, vbi infra ex B. Tho. ꝙ imago dupliciter consideratur vno modo vt res, alio modo, vt imago est. Imago vt res cōprehendit non solum materiā, puta, ligneā ferreā, sed ēt formam, seu figurā, aut delineationes imaginis, aut materiā taliter figuratam siue depictā. Imago aūt ut imago, vltra hæc cōprehendit relationē, uel ordinem eius ad eum qui per ipsam repræsentatur. Et est differentia inter duo hæc: nā motus intellectus, & voluntatis in imaginem, vt res est, sistit in ipsa imagine cōsiderādo solum eius pulchritudinē subtilitatēq; picturæ, vel quā ad proprium, vt aiūt, facta est, & huiusmodi: & vlterius ad ipsum repræsentatum nō progreditur. Et tunc imago dicitur solum exercere actum rei quando prædicto modo consideratur, & hoc modo nullatenus adoranda est. Motus aūt in ipsam, ut imago est non sistit ibi, sed ad ipsum progreditur reprę sentatum. & tunc ipsa dicitur actū imaginis exercere quando consideratur in ordine ad repræsentatum in ea, & ad excellentiā illius. Et hoc modo imago, ut imago uere adoratur, & terminat talē motum, & adorationem: sed non principaliter neq; finaliter, aut vltimate, nisi in ordine ad id quod in ea repræsentatur, & ratione eius, quod alii dicunt analogice.

Secundo nota, quòd aliud est ratio, vel causa adorationis imaginis Christi, aliud cõditio eius. Nam ratio vel causa illius adorationis est ipse Christus absolute: cõditio autem est modus quo Christus est in sua imagine, s. habens esse repræsentatum ibidem. Nam illo modo, seu conditione ibi Christus, vt repræsentatus existẽs est ratio mouens ad tunc adorandum, & terminat adorationem ipsius Christi in sua imagine repræsentati, vel adorationem ipsius imaginis in ordine ad ipsum. Sine qua conditione vel modo, nec ipsa imago exerceret actum imaginis: neque tunc Christus à nobis illo modo consideraretur, nec moueret nos ad adorandum, nec adoraretur, nisi ibi esset nobis in sua imagine repręsentatus. Itaque imago, vt repręsentatiua Christi est cõditio, vel potius in imagine est conditio, qua ipse Christus in ea principaliter adoratur: Christus autem est ratio formalis qua ipsa imago eadem adoratione quamuis analogice, vel respectiue similiter adoratur. Et ita non est concedendum simpliciter quòd creatura adoratione latria adoratur. quamuis bene concedatur, quòd talis adoratio analogicę terminatur ad creaturam puta ad imaginem: & quòd illa creatura adoratur, non quidẽ absolute, & principaliter, sed analogice, vel in ordine ad aliud puta ad Christum ibi repręsentatum, & ratione eius: & tunc nõ creatura, sed creator ibi repręsentatus principaliter adoratur. quia talis adoratio non cõditioni, sed rationi rei adorandæ, i. Christo seu creatori in tali cõditione, seu modo principaliter exhibetur: ipse enim Christus adoratur repręsentatus in imagine, vt in conditione in qua adoratur.

Et ita patet quomodo motus adorationis in imaginem Christi, vt imago est terminatur ad ipsam, sed ratione alterius in ipsa existentis. in ipsam quidem quia in ipsa est conditio, puta Christus in esse repręsentato, ĩ quo ipse Christus adoratur in imagine. ratione autem alterius in ipsa: quia ratio terminandi est Christus qui est aliud ab ipsa; & constat quòd secundum esse repręsentatum est in imagine ipsa, vt dictum est. Et quia talis motus in imaginem finaliter terminatur in ipsum Christum ideo dicitur quòd idem est, aut numero, aut specie, de quo latins infra in argumento tertio & quarto habetur. Nam eadẽ persona repręsentata terminat finaliter motum, vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones enim sicut nõ variãt speciem termini vltimati ita nec speciem motus in ipsum terminum, vel adorationis ipsius. Et ita patet hæc prima ratio.

Secundo probatur eadem secunda pars tertię opinionis cõis, quia si est alia adoratio imaginis Christi specie distincta ab adoratione latriæ ipsius Christi: quæro qualis est. Nã aut est aliqua, vel nulla. non est dicendum quòd sit nulla, vt patet ex supradictis ĩ prima parte huius opinionis, & in articulo pręcedente. Quòd si est aliqua adoratio imaginis Christi: tũc si est eadẽ cum adoratione ipsius Christi repręsentati: habetur intentũ. Si est alia minor: quæro quæ, & quare illi exhibetur. Et cum dici non possit nisi quòd quia talis imago puta Christi est ideo adoratur: ergo non nisi ipsius Christi adoratione. Quia si non: certe non est cur alterius sancti, vel alia adoratione illa adoretur. Quod ẽt inde patet: quia cũ inter adorationẽ imaginis Christi, & imaginis alterius sancti aliqua inæqualitas sit. ergo illa erit adoratio maior puta latriæ: hæc autem minor, videlicet duliæ, aut hyperdulię duntaxat.

Tertio probatur idem, quia ad eãdem virtutẽ pertinet adorare Christũ in se, & eius imaginẽ. Sed adorare Christum in se pertinet ad latriam: ergo & adorare eius imaginem. antecedẽs probatur, quia non ponimus plures virtutes latriæ specie distinctas: & quia ad eandem virtutẽ pertinet colere regem, & eius imaginem: & sanctos, & imagines eorum. & cum non sint ęquales adorationes eorum, & Christi. ergo.

Quarto ad idem, quia blasphemia, vel contumelia illata imagini Christi spectat ad idem vitiũ ad quod illata contra ipsum Christum: quamuis non sit æqua grauitas vtriusque. ergo adoratio imaginis Christi spectat ad eandem virtutem latriæ, ad quam adoratio ipsius Christi: quamuis non sit æqualis excellentiæ. quia oppositorũ eadem est disciplina. & sicut propositum in proposito ita & oppositum in opposito est.

Quinto ad idem, quia amare Deum, & amare proximum propter Deum spectat ad candẽ virtutem charitatis, quę ad vtrunque inclinat secundum oẽs doctores: & similiter corpus, & animam meam & proximi: quamuis non eodem gradu, & ordine diligenda sint: ergo eadem ratione idem de adoratione Christi, & imaginis eius, et de qualibet imagine et eius imaginato dicendũ est, quòd videlicet ad eãdem virtutem latriæ, aut duliæ, aut hyperduliæ proprie, uel analogice pertinet vtriusque adoratio.

Sexto ad idem, et pręcipue quòd talis imaginum adoratio sit non quidem proprie, vel absolute, sed analogice eiusdem speciei cuius est imaginati adoratio, probatur. quia siue vno, siue pluribus actibus adoremus imaginẽ, et repręsentatũ, non est æqualis vtriusque adoratio, vt constat ex pręcedẽte art. 1. propositio 5. Et quia nõ est ęqualis adoratio prætoris propter regem et ipsius regis. Nã maior adoratio interior et exterior exhiberetur ipsi regi quã eius prętori, et maior Christo pręsenti quàm eius imagini. ergo licet sint eiusdẽ speciei: tamen adhuc est differentia: quia illa quę Christo repręsentato per imaginem exhibetur est propria et absoluta: quæ autem eius imagini non nisi analogica, et respectiua in ordine ad repręsentatum adoratio est.

Hæc

Hæc opinio tertia sic declarata, est B. Thomę tertia par. q. 25. art. 3. & ibi Caieta. & communiter tenetur à doctoribus, & eam tenet Thomas Waldé. lib. de sacramẽtalibus tit. 17. c. 156. & c. ex Origine homilia prima super Gene. & Augu. lib. 2. ad Simplicianum prope finem, & lib. 20. contra Faustum. Et Damas. lib. 4. sententiarum. c. 8. & Gabriel in cano. lect. 49. per supradictam distinctionem adorationis proprie seu absolute & analogice vel respectiue conatur omnes prædictas opiniones ad concordiam reducere: putatque quæstionem hanc seu controuersiam esse de nomine: cum tamen potius sit de re, quamuis forte etiam in ęquiuoco aliqua ex parte laboretur.

Argumẽ. 1. Contra supra dictam tertiam opinionem arguitur octupliciter. primo, quia nulla creatura adorãnda est? Sed imago vt imago est pura creatura: ergo nec latria: nec etiam dulia, vtpote inferior homine adoranda est. antecedẽs patet: quia vt imago est similitudo repręsentatiua Christi qui est realiter distinctus ab ea.

Respon. Respon. concesso antecedente negatur absolute consequentia, quia licet non sit concedendum absolute quòd creatura adoratur latria scilicet ratione sua: at uero absolute conceditur ꝙ imago vt imago adoratur: quia ibi includitur ratio formalis adorationis: quòd scilicet non ratione sui sed repręsentati vel analogice adoratur.

Quòd si replicetur quòd si imago Christi vt eius imago latria adoratur, sed hęc absolute est creatura: ergo creatura absolute latria adoratur. Negatur consequentia, quia variatur appellatio. Nam vt diximus imago vt imago includit rationem formalem adorationis & quòd respectiue adoratur: hoc autem creatura in cõsequente non importat: & ita ibi adoratio cadit supra materiale, nisi explicetur dicendo quòd creatura ratione repręsentati Christi, vel potius ipse Christus ibi repręsentatus latria adoratur: & ita erit repugnantia in adiecto quòd absolute adoretur.

Et ad probationem supra positam illius antecedentis quòd scilicet imago realiter distinguitur à repręsentato, dico id solum esse verum quo ad materiale: & conditionem repręsentati, non autem quo ad rationem formalem terminandi motum adorationis. Nam eadem est ratio formalis licet non eadem conditio terminandi motum adorationis ipsius imaginis & Christi repręsentati in ea, vt supra dictum est.

Argumẽ. 2. Secundo arguitur ad idem, quia conditio imaginis, vel rei quæ adoratur non est terminus ipsius adorationis. sed imago Christi est conditio Christi qui sic in sua imagine adoratur, vt hæc omnia patent ex prima probatione tertię opinionis communis, contra quam hic arguitur. ergo imago Christi non est terminus adorationis latriæ, nec illa adoratione adoratur.

Respon. Respon. quòd maior solum est vera de termino principali seu finali adorationis, non de minus principali vel non vltimato. Ad minorẽ etiã dico quòd potius dicitur quòd in imagine est cõditio quàm quòd ipsa sit conditio rei quæ finaliter adoratur, & ita negatur consequentia. Nam imago ita est conditio vel in ea est conditio ꝙ etiam ipsa imago est terminus licet non vltimatus nec principalis adorationis.

Si replicetur quòd imago vt imago est similitudo repręsentatiua rei adorandę, sed vt similitudo repręsentatiua est solum obiectum motiuum & non terminatiuum adorationis, quia vt talis solum ducit nos in memoriam rei adorandę & est signum rememoratiuum eius: ergo illa non adoratur.

Respon. negando minorem & eius probationem: quia sic mouet in ordine ad repręsentatum in ea, quòd etiam terminat actum intellectus & voluntatis, licet non principaliter nec vltimate, sed in ordine ad ipsum repręsentatum in ea, vti superius in prima probatione secundę partis. tertiæ opinionis dictum est.

Tertio arguitur ad idem, quia si imago eadẽ adoratione imaginati esset adoranda: maxime quia actus vel motus adorationis in imaginem est idem numero vel specie in genere moris cum actu vel motu in ipsum imaginatũ, ut supra probatum est, sed de hoc est falsum: nam tales motus differunt numero & specie. Quod inde patet, quia obiecta differunt specie, puta imago Christi & ipse Christus realiter distinctus & repręsentatus ab ea: ergo & ipsi actus vel motus adorationis maxime ex parte voluntatis à qua pẽdet adoratio quæ virtus moralis est, differunt specie. Quia etiam si per eandem cognitionẽ cognoscam vtrumque correlatiuum, imaginem, scilicet & imaginatum: at possum alterum sine altero velle amare & odire: Sicut & patrem Sortis & nõ ipsum Sortem amare & odisse possum. Sic in proposito fit: maxime quia imago non habet excellentias eiusdem rationis cum imaginato: neque de illa credimus quòd nos creauit atque redemit, sicut crédimus de ipso Christo per eam repręsentato. Argumẽ. 3.

Respon. negando illam minorem argumenti, & ad probationem negatur etiam quòd obiecta quo ad formale differant specie: nam licet sint duo obiecta materialia specie differentia imago Christi & ipse Christus: at obiectum formali seu ratio formalis adorationis vtriusque est idem vel eadem, scilicet ipse Christus qui formaliter & principaliter seu finaliter in se vel in sua imagine terminat motum illius adorationis tã ex parte intellectus quàm voluntatis. Quia vbi vnum propter aliud ibi tantum vnum, & vnitas actuum Respon.

specifica

specifica moralis: ex ratione formali non ex materiali sumitur obiecto.

Replica prima. Si contra hæc replicetur dupliciter. primo, quod rationes etiam formales obiectorum imaginis & Christi imaginati differũt specie morali, quia non habent excellentias easdem nec eiusdem rationis: neque sentimus de imagine idem quod de Christo quòd videlicet nos redemit &c. vt dictum est.

Replica secunda. Item secundo, quia actus medii differt specie in genere naturæ & moris ab actu finis vt constat quia est alia & alia ratio formalis vtriusque. Sed actus adorationis imaginis est actus medii, & actus adorationis Christi est actus finis: quia imago Christi est mediũ vt repræsentetur Christus & adoretur: ergo & tales adorationes differunt specie.

Respon. ad primam replicam. Respon. ad primam replicam vt dictum est, quod nõ est ibi nisi vnica ratio formalis obiectiua adorationis, neque est nisi vnica excellentia obiecti formalis: quamuis sit alia & alia ratio & bonitas obiecti materialis de qua illa replica procedit.

Respon. ad secundam. Ad secundam Respon. quòd illa maior est vera quãdo actus medii habet suam distinctam bonitatem vel rationem formalem ab alio actu finis: aliàs non est vera, quando est vnicus actus vtriusque. Et quia regulariter ita est quòd sunt distincti actus habent distinctam rationem formalem, ideo & regulariter conceditur, sed negatur consequentia. tum primo, quia in imagine & imaginato est vnica ratio formalis vnius actus adorationis, tum secundo, quia nec ex parte termini principalis ipsius adorationis est aliquod medium, sed solum secundum diuersam conditionem ipsius termini: nam eadem persona repræsentata puta Christus vel in se vel in sua imagine terminat formaliter motum illius adorationis. Conditiones autem non variant speciem termini, & per consequens nec speciẽ motus in terminum. Et ita potest etiam negari illa minor quòd imago est medium vt Christus adoretur, dico enim quòd potius est conditio termini, id est, Christi in sua imagine adorandi.

Argum. 4. Ad idem, quarto arguitur, quia vel vnico eodem actu simul imaginem Christi & ipsum Christum ibi repræsentatum: vel duobus actibus eiusdem speciei latriæ altero imaginem, altero Christum adoramus. sed neutro modo licitum est vtrumque eadem latria adorare. ergo.

Quòd duobus actibus eiusdem speciei non liceat probatur, quia non licet latria adorare imaginem Christi ibi sistendo sine relatione ad Christum. quia non est eadem excellentia in imagine & in Christo vt supra dictum est: neque debemus tantum honorem imagini vt ipsi Christo vt supra art. 1. propositione. 5. habetur. Cum relatione autem ad Christum si adoretur imago eius: iam non oportet aliam adorationem latriæ ipsi Christo per se exhibere: nam per illam latriæ adorationem ei in sua imagine factam vtique satisfacimus.

Quòd autem vnico actu latriæ vtrumque adorare non liceat probatur. tum primo, quia obiecta non sunt idem, nec plura eiusdem rationis vel speciei vt in argumento tertio præcedente dictum est. tum secundo, quia quando vno actu licet ferri super aliqua duo distincta, quorum vnum est propter aliud: tunc etiam licitum est super eadẽ ferri actibus distinctis, vt patet quia si vnico actu licitum est diligere proximum propter Deum, licitum quoque est diligere proximum per se, & altero actu Deum per se. idem patet de dolore peccatorum propter Deum summe dilectum. idem de actu qui est vsus & fruitio respectu diuersorum, vt in primo. distin. 1. Gabriel & doctores communiter, & Angest in morali ca. 3. & 9. plenè tractant. Idem patet de assensu conclusionis propter præmissas. Si igitur vnico actu latriæ licet imaginem & Christum in ea repræsentatum adorare: vtiq; & diuersis actibus latriæ adorare licebit vtrumque per se, hoc autem iam est proxime reprobatum: ergo nullo modo licet imaginẽ Christi latria qua & ipsum Christum: sed neque aliam alterius imaginem eadem adoratione qua & ipsum repræsentatum per eandem rationem adorare licitum est.

Et confirmatur argumentum, quia etiam si propter imaginatum adoretur imago vel vnico vel diuersis actibus, certe sicut alio honore rex in sua imagine vel prætore, aut regis imago vel prætor propter ipsum regem: & alio maiore rex ipse in se rationabiliter adoratur: immo & si aliter fieret indignum aut iniurium sibi æstimaret, si videlicet eodem honore suus prætor vel imago propter illum sicut ipse adoraretur. ergo ita similiter nõ est simili adoratione imago qua suũ imaginatum, etiam ratione eius & propter ipsum prosequenda. Et consequentia inde patet, quia non minus rationabiliter politia diuina vel ecclesiastica quàm humana instituta & ordinata est.

Respon. in hoc quarto argumento duæ tangũtur difficultates, prima, vtrum vnico actu an diuersis adoretur imago & imaginatum in ea. Secunda, vtrum eadem adoratione eiusdem speciei. Quo ad primam, sunt opiniones, nam quidam dicunt quòd non nisi diuersis actibus tendimus in finem & medium propter finem. Alii plures communiter tenent quòd id fieri potest vnico actu & pluribus distinctis vt vbi supra allegatum est. Gabriel in cano. lectio. 49. videtur nunc hanc nunc illam tenere opinionem. Sed certe ad propositum parum refert quòd per vnũ aut per plures actus fiat imaginis adoratio. Nam quomodocunque fiant semper est difficultas vtrum sint eiusdem speciei cuius est adoratio repræsen- *Respon.*

tati

tati per eam: & an licite eadem specie adorationis imago & imaginatum adoretur. Nam si dicatur quòd sunt plures actus iam in argumento, probatur quòd actus quo adoratur imago Christi non est eiusdem speciei cum actu quo ipse Christus adoratur. Si dicatur quòd est vnicus vtriusque actus iam ibi probatum est inconueniens: vel saltem quòd quatenus tendit in imaginem non est eiusdem speciei moralis puta latriæ, cuius est Christi adoratio vel quatenus per ipsum ipse Christus adoratur.

Ideo ad secundam hanc difficultatem dico argumentum probare quòd alia maior est adoratio imaginati puta Christi in se quàm eius imaginis, vt supra arti. 1. propositione. 5. & 6. dictum est: sed non alterius speciei: sed quòd in eadem specie latriæ habet altiorem seu maiorem gradū adorationis latriæ perfecte & absolute adoratio Christi in se: quàm eius in sua imagine vel quàm eius imaginis, quæ non nisi latria analogice vel respectiue & non tam perfecta latria est, vti superius in declaratione & probatione prædictæ tertiæ opinionis communis latius habetur.

Et per hæc patet Responsio ad argumenta. quia si vnico actu adoratur imago & imaginatū, illa adoratio imaginis est in ordine ad Christum & est latria analogice: respectu autem ipsius Christi est latria perfecta & absoluta: & ibi est eadem ratio formalis obiectiua, vt in Respon. ad tertium argumentum præcedens dictum est. neque est necessarium aliū actū adorationis Christi in se habere vel replicare ab eo quo ī sua imagine adoratur: quamuis si homo vult illum replicare, vtique melius ageret ad ipsum repræsentatum perfectiori latria transeundo. Si autem duobus actibus adoratur: similiter dicatur quòd altero actu latriæ analogice adoratur imago in ordine ad repręsentatum. Neque enim imago nisi in ordine ad repręsentatum adoranda est: altero autem actu latrię perfecte & absolute ipse Christus in se adoratur. Et quamuis proximus aut aliud in se diligibile per se sine vlla ad alterū relatione suo speciali & distincto actu diligi possit, quia in eo distincta ratio formalis illius actus dilectionis est: sicut de vsu & fruitione communiter dicitur. at non ita de imagine sine ordine ad imaginatum dici potest: quia in se sine tali ordine nullam rationē adorationis habet nec imago ut imago sed vt res tantū consideratur & est. & per hæc ad omnia patet responsio.

Not. Quæstiuncula. Et si quæratur Vtrum sit idem imaginē Christi vt eius imaginem, & ipsum Christum in ea vel coram ea repræsentatum adorare, & intelligo de adoratione ipsius Christi non solum seorsum sed etiam in ipsa imagine vel coram illa considerati & repręsentati, Vtrum sit eadem numero cum adoratione ipsius imaginis, & vtrum sit eadem actio.

Respon. Respon. quòd non: Sed sunt distincte actiones & adorationes eiusdem speciei latriæ; Christi quidem est perfectior & absoluta, imaginis autem imperfectior & analogica vt superius dictum est.

Probatur primo, quia nō est idē blasphemare in Christum repręsentatum in imagine, & in ipsam ipsius imaginem vt imaginem eius, vt patet de hæreticis qui condemnant imagines Christi & sanctorum in easque blasphemant: non tamen in ipsos repręsentatos in illis. Et econuerso blasphemans in Christum non blasphemat nec irrogat iniuriam in eius imaginem, etiam si coram imagine aut in ipsa imagine blasphemet in illum sibi repręsentatum: ergo non est idem adorare imaginem & repręsentatum in ea. quia sicut pro positum in proposito, ita oppositum in opposito.

Secundo ad idem, quia non est idem adorarę humanitatem Christi, & adorare verbum subsistens in eius humanitate; sicut neque blasphemans in verbum in eius humanitatē blasphemat.

Tertio quia eodem modo Christus potest in sua imagine adorari ac si extra eam adoraretur. Sed adorare illum extra eam non est eius imaginem adorare: ergo si sic in imagine adoretur vtique eius imaginem adorare non est.

Rursus quarto, quia adorare Christum in sua sacra scriptura non est adorare scripturam. ergo similiter ipsum in sua imagine adorare non est adorare eius imaginem.

Tandem quinto, quia Christus in sua imagine potest soli adoratione latriæ perfecte & absolute, sed eius imago non sic sed analogice & in ordine ad ipsum adorari potest, vt ex supra dictis & sequentibus patet: ergo aliud est Christi imaginem, aliud Christum in ea repręsentatum adorare.

Cum quo stat quòd quando eius imaginem adoramus, ipsum quoque Christum adoramus in ea. Christum namque absolute ratione sui, imaginem vero analogice ratione illius vel vnico vel diuersis actibus eiusdem speciei, vt diximus, adoramus. quo ad hoc videantur argumenta sequentia. Adorare autem Christum coram sua imagine tamquam repręsentatum in ea, est idem quòd illam eius imaginem adorare.

Argum. 5. Quinto arguitur ad idem, quia si non est idē adorare Christum in sua imagine repręsentatū, & eius imaginem adorare, vt proxime dictum est: ergo eius imaginem adorando ipsum latria non adoramus. vel si sic, ergo vtrumque simul eadem latria perfecta vel imperfecta vnico vel distinctis actibus adoramus. Quod probatur, quia aliàs sequeretur quòd ipsum duplici latria adoraremus perfecta quidem in se vel in sua imagine ipsum adorando, vt proxime in fine responsionis ad quartum argumentum in illa difficultate dictum est; imperfecta vero quando eius imā-

ginem

ginem adorãdo ipsum etiam ibidem adoramus. Et inde sequeretur quòd eius imaginẽ & ipsum in ea illa imperfecta latria adorando, detrahere mus ei aliquid perfectę adorationis ibi Christo debitæ, quam haberet integre si non eius imago, sed ipse tantum coram ea vel extra illam colerctur. Et ex consequenti fit inde quòd eius ima go ideo adoranda non est, sed ipse Christus coram ea duntaxat.

Respon. Respon. negando duas primas cõsequentias, & ad secundę probationem vtique conceditur quòd Christus illa duplici latria adorari potest: neque inde aliquid debitę adorationis sibi subtrahitur. Alium namq; honorem sibi in se, aliũ minorem in sua imagine vel in suo prætore propter ipsum regem rex vult sibi rationabiliter exhiberi: & similiter Deus vult, vt supra in responsione ad quartum argumentum dictum est. Nihil enim amplius in illa imaginis Christi adoratione illi debemus, nec amplius exigit ipse Deus ibidem. igitur sunt diuersi gradus adorationis in eadem specie latriæ duliæ & hyperduliæ proportionabiliter. nec omnes eiusdem speciei adorationis sunt æquales.

Argumẽ. 6. Sexto arguitur, quia si adoratio imaginis Christi esset latria, ideo esset quia terminatur ad Christum, sed non est necessarium quòd semper terminetur ad Christum: ergo tunc illa adoratio latria non est. consequentia patet, & maior probatur. primo, quia ex obiecto adorationis sumit speciem adoratio, inde enim est alterius speciei latria & dulia vel hyperdulia. item secundo, quia si adorando imaginem adoramus Christum, ergo illa adoratio principaliter terminatur ad ipsum: nam omnis actio terminatur ad obiectum in quod finaliter & formaliter tendit.

Minor autem etiam dupliciter probatur. primo, quia quando adorans imaginem Christi nõ recordatur eius, tunc talis imaginis adoratio nõ terminatur ad ipsum Christum. Secundo, quia sicut amans honorãsq; proximum propter Deũ, aut pauperi propter Deum benefaciens, nõ terminat illos actus formaliter in ipsum Deum, neque Deus est obiectum sed finis illorum: quia non ipsi Deo formaliter sed proximo quamuis propter Deum ea impendit. Neque illi amor proximi est sup omnia nec honor latus soli Deo debitus: neque sunt eiusdem speciei opera habentia proximum cum operibus habẽtibus Deũ pro obiecto immediato: quamuis illa propter Deum finaliter fiant. Alioqui (quod absit) deberet homo semper coram proximo vel paupere genuflectere ipsumque latria adorare propter Deum sicut & ipsum Deum, quoties illum honorat aut ei eleemosynam erogat propter Deum. ita ergo similiter de imaginis Christi adoratione propter ipsum dicendum est, videlicet quòd nõ terminatur ad Christum, quòdque est alterius speciei ab ipsius Christi adoratione.

Respon. Respon. concessa maiore de terminatione ad Christum nõ solum formaliter sed etiam virtualiter, negatur minor, & ad primam eius probationem dico quòd quãdo adorans imaginem nõ recordatur ipsius Christi, tunc talis adoratio terminatur ad Christum non formaliter sed virtualiter, quia scilicet, si recoleret Christum, tunc formaliter ratione eius adoraret imaginẽ & ad ipsum formaliter illam terminaret adorationẽ.

Et ad secundam probationem illius minoris, negatur consequentia, quia honor & beneficentia proximo impensa propter Deum habet aliã rationem formalẽ obiectiuam propriam terminantem illos actus in ipsum proximum: à qua specificantur actus illi habentes proximũ pro obiecto immediato quamuis referantur in Deum. Honor autem imagini impensus propter Christum non habet aliam rationẽ formalẽ obiectiuam specificantem actum illum nisi ipsum Christum ibi repręsentatum. ideo illa adoratio imaginis finaliter & principaliter terminat. ad Christum: Vnde quando dicimus quòd imago Christi adoratur latria propter Christum: ly propter non dicit circunstantiam finis, sed rationem formalem obiectiuam vt dictum est hic, & supra & in responsione ad tertium & quartum argumentum, vt sit sensus quòd imago adoratur & terminat adorationem latriæ non ratione sui sed Christi ibidem repręsentati.

Replica. Ex his patet Respon. ad replicam vel argumẽtum aliud, scilicet quod in se est illicitum nõ potest fieri licitum si fiat propter Deum, vt fornicari propter Deum. Sed adoratio latriæ exhibita creaturæ, puta imagini etiam vt imagini distinctę realiter ab ipso Christo repręsentato est illicita in se; ergo non fit licita si fiat propter Christum.

Respon. Respon. patet ex dictis, quòd fit ęquiuocatio: nam in maiori ly propter dicit circunstantiam finis: & in consequentem rationem formalem obiectiuam actus ipsum rectificantem & specificantem. & ita negatur consequentia & etiam minor: quia quamuis imago quo ad materiale realiter distinguatur à suo repręsentato, non tamẽ quo ad rationem formalem terminandi motum adorationis, & hanc rationem formalem includit imago vt imago Christi, vel vt excitet actum imaginis eius, vti superius sępe dictum est.

Argumentũ septimum. Septimo arguitur ad idem, quia vsus imaginum ideo inuentus est, vt signa sint tantum rememoratiua imaginatorum, vt videlicet illis visis recordemur repręsentatorum in eis, & illa nõ illorum imagines honoremus: ergo satis fit imaginum vsui, si in earum pręsentia ipsa tantum repręsentata recolamus & honoremus vel adoremus. Et antecedens probatur, quia ca. prælaũ. de conse. distin. 3. imagines sunt scripturę laycorum

rum & loco scripturarum. Nunc autem scripturas etiam sacras: repræsentantes nobis Deum nõ adoramus latria, qua & ipsum Deum: quamuis eas veneremur & honoremus: ergo nec imagines adorare eadẽ latria qua & ipsum Christum, sed solum venerari debemus.

Et confirmatur. primo, quia scriptura nominis Iesu visa in pariete, aut eius prolatio & auditio in ecclesia in missa vel in sermone publico non minus practice repræsentat & mouet nos ad ipsum Christum adorandum & genuflectendum vel inclinandum caput, quàm ipsius Christi imago. quia ad Philip. 2. In nomine Iesu omne genuflectatur &c. sed in illa adoratione & genuflexione nõ illam vocem aut scripturam sed ipsum Christum ibi practice repræsentatũ adoramus: nec illa vox aut scriptura sed Christus ipse est terminus adorationis latriæ ad illius vocis prolationem: quamuis illam vocem & scripturam alio honore reueteamur propter Christum: ergo similiter de Christi imagine per eandem rationẽ dicendum est, quòd videlicet non illam sed Christum coram illa, adoratione latriæ adoramus.

Secundo confirmatur, quia si imaginem Christi eo quòd eius repræsentatiua est, latriæ adoratione adorare debemus: ergo eadem ratione omnia quæ ipsum Christum nobis repræsentant, vt Beatus Franciscus stigmatizatus, vel alius homo sanctus & vt sunt vestes & vasa sacra & libri seu scripturæ sacræ. & templa ipsa diuina, latria adoranda sunt.

Respon. Respon. ad septimum argumentum negando antecedens & consequentiam. sunt enim imagines non solum vt per ea recordemur repræsentatorum, sed etiam vt ipsæ imagines ratione illorum & illi in eis honorentur, vt supra probatum est. Et ad probationem antecedentis, dico quòd imagines vtiq; sunt scripturæ laycorum quo ad rememorandum & instruendum: sed non solum hoc habent, sed etiam vicem repræsentatorum, vt in eis ipsa repræsentata honorentur, vt sæpe dictum est. ideo negatur consequentia concessa illa minore. est enim differentia inter sacras scripturas & imagines: quòd scripturæ Deum vtique nobis repræsentant, sed vt signum tãtum speculatiuum institutum de se & directe ad informandum intellectum de gestis illius: & ex cõsequenti & indirecte ad mouendum affectum ad deuotionem & illum imitandum; non autem vt à legentibus vel audientibus statim adoretur. Imago vero repræsentat illum expresius ad sensum, vt signum practicum ex consuetudine naturali & ecclesiæ institutione ordinatum immediate atque directe ad hunc finem, vt videlicet ea visa ipsum repræsentatum in ea cognoscamus simul & adoremus ac si præsentem videremus. Et ita imago & scriptura se habent vt visio imperatoris, & narratio vel auditio gestorum illius. constat enim quòd visio illius obligat ad ipsum statim adorandum vel reuerendum, non ita dum ipse vel eius nomen aut gesta illius narrãtur vel audiuntur, vt ipsa etiam constat experientia.

Ad primam confirmationem, quæ videtur replica contra præfatam solutionem, Respon. negando consequentiam, quia licet vtrumque sit signũ practice ad Christũ adorãdum tũc repræsentans: est tamen differentia, quia imago expresse repræsentat, ita quòd ex naturali consuetudine & ecclesiæ institutione vicem illius aut repræsentati habet vt in ea directe ac si præsens esset adoretur: nomen autem ipsius prolatum vel scriptum non hoc officium, vt diximus, neque personæ ad idem vicem habet.

Ad secundam confirmationem Respon. negãdo consequentiam, quia non omnia æqualiter Christum repræsentant: & imago ideo adoratur quia practice & expresse atque totaliter Christum ita repræsentat quòd nullam aliam in se rationem honoris aut adorationis habet. Ideo mulier pulchra repræsentans Beatam Virginem, vt eius Imago viua non adoratur: quia aliam rationem adorationis vel honoris sibi propriam habet, & vt periculum caueatur. similiter de aliis eiusmodi dicendum est. Cum quo stat quòd in omnibus creaturis quatenus in eis aliqua excellentia splendet, Deus ipse super omnia amandus honorandus & adorandus est. Vasa vero & ornamenta sacra non adoranda sed veneranda sunt, vt ex supra dictis & in primo dubio facile hæc omnia patent.

Octauo ad idem arguitur auctoritatibus. primo, quia Exo. 20. habetur non facies tibi sculptile neque adorabis ea. Et Deut. 4. & 5. & 27. est ad idem quod nullibi reuocatum est vtpote morale præceptum. Secũdo, quia 4. Regũ. 18. Ezechias laudabiliter fregit serpentem æneum quem fecit Moyses: ergo multo minus talis imago nunc licet, quando vt Ioan. 4. habetur veri adoratores in spiritu adorant. Tertio quia Grego. in c. perlatum de conse. dist. 3. laudat Serenum episcopum eo quòd prohibuerit imagines adorari: quamuis illum reprehendat quòd eas confregerit. Item idem in 53. epistola ad Secũdũ episcopum, in registro lib. 7. dicit quòd adoramus imaginem non quasi ante illam quasi coram diuinitate procidamus, sed illum adoramus quem per imaginem natum vel passum recolimus. Item Damascenus lib. 4. c. 8. dicit quòd quando coram imagine procidimus non imaginem sed imaginatum adoramus. Item Origenes homilia prima, super Genesim dicit quòd videre imaginem nõ est ibi sistere visu sed in eum transire cui ipsa competit adoratio: & qui adorat imaginem, ipsum potius adorat imaginatum. Item in septima Synodo Nicena, & habetur in ca. venerabiles. de consecra. dist. 3. dicitur quòd *Argum. 8.*

Christiani

Christiani ad memoriam & recordationem primitiuorum, id est, repræsentatorum, venerantur & adorant imagines: sed non eis seruiunt cultu diuino nec alicui creaturæ. & actione. 2. & 7. habetur quòd vera latria non imagini sed soli Deo debetur ad quem imaginis adoratio illa refertur.

Respon. Respon. ad primum ex Exo. 20. & Deut. secũdum Tho. Walden. de sacramentalibus tit. 13. c. 118. & tit. 17. c. 156. quòd intelligitur vt idolatre faciebant ea adorantes vt Deos tanquam aliquod numen vel diuinitatem in se habentes, vel vt imagines falsorum deorum quos gentes adorabant, vt in fine ipsius ca. dicitur non facies deos argenteos stantes contra me. Ad idem est August. q. 78. super Exo. Et Beda de templo Salomonis ca. 19. & Echius in suo enchiridio titu. 16. de imaginibus. & c. venerabiles, de consecra. dist. 3. vt supra art. 1. propositio. 3. habetur. Vel secũdo, secundum alios vt etiam refert Soto de iustitia & iure lib. 2. q. 4. art. 2. id erat tunc illi rã tum populo prohibitum ne inde sumeret occasionem idolatriæ ad quam pronus erat: itaque ex causa illi tantum prohibitum est. qua causa cessante, sicut & ipsa lex nunc cessat, nulla prohibitio est. Si dicas, non est præceptum. esto: de quo tamen inferius dubio septimo. ar. vtilitas & consilium ecclesiæ de imaginibus est. Ad secundum ex 4. Regũ. 18. Respon. negando cõsequentiam, quia ideo ille serpens fractus est, quia inde iudei occasionem errandi sumpserunt illum adorando quasi quid diuinum haberet. & hoc etiam modo liceret nunc aliquas imagines destruere si inde occasio idolatriæ acciperetur. quæ tamẽ nõ est, quia etiam simplicissimi Christiani sciunt ibi nihil numinis aut diuinum nisi repræsentatiuę tantum contineri. Si dicatur quod datur causa lasciuiæ: dico id solum contingere dum imagines lasciuæ aut impudicę effigiãtur vel ornantur, id quod per ecclesiam prohibitum est. Illud autem Ioan. 4. veri adoratores in spiritu &c. non obstat. Nam imagines ad id conducũt, sicut & sẽsibilia mũdi maxime sacra, & ad spiritualia nos mouent & inducunt. ad Rom. 1. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. nisi homo aliquando eis velit abuti, qui tamen abusus nec communis est nec ab ecclesia approbatur: sed potius oportune dedocetur: & à nullo fere Christiano ignoratur.

Ad tertium ex Gregorio & aliis doctoribus & conciliis Respon. dupliciter. primo, quòd intelliguntur quòd ipsa repręsentata principalius, & magis quàm ipsæ imagines adorantur. Et actus quo eis loquimur soli Deo loquimur: imaginibus autem non nisi per tropum vt supra artic. 1. propositio. 5. & 9. & infra dubio 5. & 10. larius habetur.

Secundo Respon. quòd intelliguntur quòd imagines non sunt adorandę adoratione perfecta & absoluta qua ipsa imaginata sed analogice vel in ordine ad ea. & eodẽ modo de dulia & hyperdulia aliorum adorabilium proportionabiliter dicatur. Tandem vtrum liceat trinitatis & diuinitatis imagines facere & adorare, & Christum in specie agni & huiusmodi. Videtur quòd sic: sicut in sacra scriptura leguntur apparuisse & ibi depinguntur ad aliquam excellentiam nobis significandum; dummodo id fiat secundum ecclesiæ consuetudinem approbatam vel ab ea toleratam & sine erroris communis occasione propinqua siue probabili, aliàs non. vt de his Caietanus. 3. par. q. 25. art. 3. pulchre agit. quamuis Siluester titu. imago, videatur oppositum tenere dicens, quòd in figura agni non est adorãdus: quia agnus non est imago Christi: sicut nec leo, bos, caper, vacca russa, aut lapis: quia illum non repræsentant vt imago vt ita adorentur, sed solum sunt figura eius, vt alię figurę veteris testamenti illum tantum significantes. Et quamuis horum aliqua in aliquibus cõciliis prohibita sint propter vitandum errorem: tamen eo cessante: præualuit in oppositum consuetudo per ecclesiã tolerata. quare nunc iniurius error videtur vniuersaliter talia reprobare: dum per ecclesiam tolerantur.

Tandem queritur an licite fideles ad vnã magis quàm ad aliam imaginem Christi vel eiusdẽ sancti adorandam afficiantur.

Respon. quòd sic, quia sicut ad bene operandum & pœnitendum & Deum honorandum sæpe magis mouemur ex consideratione diuine misericordiæ quàm eius sapientiæ vel omnipotentiæ. & sæpe econuerso; magis etiam ex auditione & visione eiusdem diuinę excellentiæ, quàm ex ipsius lectione. magisq; afficimur & colimus Deum in eis locis & rebus vbi maiora in nos suę misericordię & excellentię opera videmus. ita magis ex visione aut contemplatione vnius aut pulchrioris imaginis quàm alterius ad eius adorationem supra dictam recte incitamur.

Dvbivm quintum est, quomodo Christi crux & sanguis nunc in terra inuentus & insignia passionis eius adoranda sint? *Dubium. 5.*

Respon. in hoc sunt quattuor puncta, alterũ de cruce, alterum de aliis insigniis ipsius Christi, tertium de sanguine, quartum de comparatione crucis ad alia insignia Christi. *Respon.*

Igitur de adoratione crucis Christi, est certissimum inter catholicos quòd tam ipsa crux in qua pependit Christus quàm eius signum venerãda sunt & adorãda ratione eius qui pro nobis in ea passus est. quia per mortem Christi quod antea erat supplicium malefactorum, nunc factum est venerabile & amabile signum triumphaleq; instrumentum nostrę redemptionis. Ideo Galat. 6. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri *Primum pũctum.*

stri

ſtri Ieſu Chriſti. Ad idem eſt ritus totius eccleſiæ eiuſque determinatio vt de hoc latius Tho. Walden. lib. de ſacramentalibus titu. 20. cap. 158. 160. & Caſtro de hæreſibus titu. adoratio, nam oppoſitum hæreticum eſt.

Et à fortiori ipſa crux in qua Chriſtus pependit ratione contactus ipſius Chriſti & ſanguinis eius ſanctificata: & ideo præ aliis crucibus adoranda eſt.

Sed dubium eſt inter catholicos qua adoratione tam hæc quàm alia quæcunque crux adoranda ſit. Et loquimur de cruce ſola non habente in ſe imaginem Chriſti crucifixi, nam ſi habet tunc eſt idem iudicium quod de imagine Chriſti quæ vt conſtat ex quarto dubio præcedente latria adoranda eſt. igitur de ſola cruce eſt etiam communis opinio, quòd omnis crux habens figuram crucis in quacunque materia ſit eſt adoratione latriæ analogice ſicut & imago crucifixi adoranda. quia eſt vt imago crucifixi ipſum repræſentans. Quod inde patet. quòd crucem in omni materia alloquimur vt ipſum crucifixum dicentes. Salue crux precioſa &c. vt legitur in hiſtoria beati Andrææ apoſtoli & eccleſia canit. O crux aue ſpes vnica, auge piis iuſtitiam &c. Item quia crux præcedet aduentum Chriſti ad iudicium, ideo illum ſpecialiter repręſentat vt baculus regis ſiue prælati ipſum præcedens illum repræſentat. Et licet ex natura rei non ſit magis Chriſti quàm aliorum crucifixorum repræſentatiua: at ex deuota fidelium vel eccleſiæ impoſitione ipſum tantum Chriſtum crucifixum repręſentat, quia propter ipſum tantum pingitur & erigitur adoranda.

De illa autem met cruce in qua Chriſtus pependit vtrum ratione etiam contactus corporis & ſanguinis Chriſti ſit etiam latria an ſolum hyperdulia adoranda. Quidam tenent quòd ſolum hyperdulia, & ſecundum hoc illa fragmenta de ligno crucis quæ multis in locis habentur non latria ſed hyperdulia veneranda vel adoranda ſunt. Et hanc opinionem tenet nunc Marſilius in tertio quæſt. 8. articu. ſecundo. & illam tenuit prius Bea. Tho. in 3. diſtin. 9. quæſt. ſecunda, vt referunt etiam Duran. & Capreo. ea. diſtin. & Gabriel in cano. lectiõ. 50. quamuis Caietanus neget id Bea. Tho. tenuiſſe. ad hanc etiam opinionem Bonauent. accedere quamuis non clare videtur. Sed tandem alii & quidem communiter cum Bea. Tho. in tertia par. quæſt. 25. articu. quarto. & ibi Caieta. & Gabriel vbi ſupra tenent quòd etiam ratione contactus eſt latria adoranda, Et non ſolum quatenus crucifixum Chriſtum repręſentat; & conſequenter fragmenta de ligno crucis ratione contactus latria ſunt adoranda. faciunt pro hac opinione ea quæ in ſecundo puncto ſequenti dicuntur.

Secundum punctum eſt de aliis inſigniis paſsionis Chriſti & monimentis eius, vt ſunt claui, lancea, corona, veſtes Chriſti & huiuſmodi. Dico quòd latria analogica vel in ordine ad Chriſtum ratione contactus ſicut & ipſa crux in qua pependit adoranda ſunt, ſecundum Tho. tertia par. q. 25. artic. 4. & Gabriel, & Tho. Walden. etiam vbi ſupra c. 120. *Secundum punctum.*

Ad idem eſt Hieronymus contra Ruffinum dicens ſe in bethleem adoraſſe pręſepe & cunabula Saluatoris. Et in epitaphio Paulæ laudat eam quia hæc adorauerit. Et Damaſcenus lib. 4. fidei orthodoxæ & ca. 3. idem dicit, & doctores communiter.

Et ratio eſt quia omnia quæ Chriſtum tanquam aliquid eius tetigerunt, ratione contactus ſunt prædicta latria analogica vel in ordine ad ipſum & ratione ipſius eadem adoratione ſpecifica adoranda, qua & ipſe adoratur, vti ſuperius dubio quarto. arti. ſecundo. de imaginibus dictum eſt. Dixi omnia quę ipſum tetigerunt tanquam aliquid ipſius, id eſt, ea quæ ipſe poſſedit vel quibus vſus eſt ipſe vel alii circa ipſum, vt ſunt veſtes, claui, monumentum ſiue ſepulchrum, & huiuſmodi, per quod excluduntur manus crucifigentium & aliorum qui in eum tetigerunt: quia ipſe non vſus eſt illis vtiliter, neque ipſum amanter repręſentant, vt infra in Reſpon. ad ſecundum argumentum habetur. Aſina quoque in qua Chriſtus ſedit in die palmarum non adoraretur ſi nunc viueret, ad vitandum errorem & irriſionem ignorantum.

Tertium punctum ex dictis infertur quòd à fortiori ſanguis Chriſti qui nunc reperitur in terris, etiam miraculoſe ab imaginibus productus, & ſimiliter aqua quę de eius latere fluxit ſi alicubi reperiretur prædicta latria analogica ſunt adorāda. Quia ſi crux & claui quia ipſum tetigerunt ratione contactus & vt perfuſa ſanguine eius dicta latria adorantur, vti ſuperius dictū eſt. igitur à fortiori ipſe ſanguis & aqua quę partes corporis & vnita fuerunt diuinitati, illa latria debent adorari. & ſimiliter capilli eius adorandi ſunt. Et hoc eſt verum etiam ſi modo ipſi diuinitati vnita vel coniuncta nō ſint. Nam ſi modo coniuncta ſint, vtique propria latria ſimul cum illa vt humanitas Chriſti adoranda eſſent. *Tertium punctum.*

Ideo quod Gabriel in can. lect. 50. b. & multi alii dicunt quòd talis ſanguis Chriſti qui

H nunc

nunc diuinitati non vnitus in terra reperitur non latria sed hyperdulia, vt humanitas Christi verbo non vnita adorandus est: intelliguntur de latria perfecta & absoluta, vt ait Siluester in sua aurea rosa in quæst. 34. super euangelia cum om nibus supra dictis concordans. Sed certe talem sensum non videntur illi doctores habuisse: nec est eadem ratio de humanitate non vnita verbo, quæ ratione suæ excellentiæ in se aut per se hyperdulia esset adoranda: & de sanguine Christi qui per se nullam talem excellentiam habet, & ita nec hyperdulia esset adorandus. igitur sola ratione contactus, vt supra diximus sicut crux latria analogica debet adorari. Et doctores oppositum sentientes salua reuerentia non satis consequenter nec rationabiliter videntur loqui. Et hoc videtur verum, etiam si sanguis iste miraculosus non sit verus sanguis Christi, sed solum vt imago illum repræsentans.

Quartū pūctum. Quartum punctum est; Vtrum Christi crux debeat maiori veneratione quàm alia insignia eius passionis adorari.

Respon. quòd sic, etiam intra eandem speciem latriæ analogicę. Quod patet ex vsu totius ecclesiæ.

Et ad id est ratio quintuplex. prima, quia vbique ex quacunque materia fiat crux Christi accipitur à fidelibus pro speciali signo eius: non ita de aliis insigniis, quia crux ex ipsa sua figura & brachiorum extensione magis ipsum crucifixum repræsentat.

Secunda, quia crux est signum venturi Christi ad iudicium & speciale vexillum eius.

Tertia, quia plures sunt figuræ & prophetiæ de cruce quàm de aliis insigniis.

Quarta, quia maiores dolores & opprobria in illa pro nobis quàm in aliis pertulit Christus.

Quinta, quia crux est perfectum signum totam passionem Christi simul & eius perfectum amorem & eius mortem nobis repræsentans. Non ita lancea quæ solum latus eius iam mortui vulnerauit, & claui eius manus & pedes duntaxat. Ideo sicut totum magis quàm suæ partes seorsum, ita crux ipsa præcipue, qua in ea consumatum est pretium nostræ redemptionis, adoranda est. Et hæc vltima ratio potissima videtur.

Argumē. 1. Contra supra dicta arguitur tripliciter. primo, quia non est idem motus adorationis in crucem & alia insignia Christi, & in ipsum Christum: ergo non debent eadem latria adorari. Patet antecedens, quia non se habent hæc vt imago & imaginatum, neque sentimus de eis id quod de Christo, quòd scilicet est saluator & huiusmodi.

Respon. Respon. dupliciter. primo: concesso antecedente vt concedit Gabriel negatur consequentia, quia satis est quòd illa insignia adorentur in ordine ad Christum, siue per vnum siue per plures motus vel actus: id enim impertinens est vt latria analogica adorentur. & quamuis non se habeant vt imago & imaginatum: sufficit quòd aliquem ordinem puta rationem contactus ad Christum habeant.

Secundo modo Respon. negando antecedens nam ratione prædicti ordinis quem habent ad Christum est idem motus in vtrūque, vel formaliter vel virtualiter in ipsum Christum terminatus. Nam qui crucem aut clauos quia sunt Christi vel in memoriam eius adorat, iam illum virtualiter saltem adorat vti superius dubio quarto. articu. secundo. in responsione ad sextum argumentum de imaginibus dictum est.

Argumē. 2. Secundo arguitur, quia vestes regis non sunt adorandę, saltem non vt ipse rex, quando illis indutus non est: quamuis venerabiliter propter ipsum tractandę sunt. Sed iam Christus in cruce & aliis insigniis non manet neque coniunctus est, neque illum contingunt: ergo non sunt adoranda sed veneranda duntaxat.

Respon. Respon. ad minorem, quòd licet ibi Christus non maneat contactu reali, manet tamen virtuali & repręsentatiue: quia videlicet suo contactu hæc consecrauit, & ideo manet in eis ratio formalis terminans illam adorationem quamuis analogicam. Rex autem talem virtutem in suis vestibus non reliquit, ideo & negatur consequentia.

Si replicetur quòd talis virtus non mansit in labiis Iudæ & manibus iudæorum & crucifigentium; ergo nec in illis insigniis:

Respon. negando consequentiam. nam illa insignia non habent illam virtutem neque adorantur quia absolute Christum tetigerunt: sed quia vtiliter vt instrumenta nostrę redemptionis & victorię Christi, aut operationum & vitæ ipsius ipsum tetigerunt, vt est vestis, habitaculum, pręsepe & huiusmodi. ita quòd suo officio & vsu Christum amanter repręsentant: & ideo illa non alia adoramus, vt dictum est.

Argumē. 3. Tertio arguitur, quia adoratio est locutio interior & ex ea procedens, sed hęc locutio non potest fieri rebus inanimatis non intelligentibus,

ligentibus, qualia hæc insignia sunt: ergo nullo modo adoranda sunt.

Item secundo, quia quando crux ab ecclesia adoratur, non dicimus adoramus te crux, sed adoramus te Christe; non crux sed Christus coram ea adorandus est.

Item tertio. Ambrosius de obitu Theodosij dicit quòd Helena titulum & crucem inuenit: sed regem Christum, non lignum adorauit: vtique, quia hæc vanitas & error impiorum est. Ad idem faciunt actoritates Hieronymi, Augustini &c. & de consecra. distin. tertia. cap. perlatum. cap. venerabiles. vt supra dubio quarto. articu. 2. in 8. argumento adductę sunt.

Respon. Respon. negando maiorem; neque enim omnis adoratio locutio est, quamuis ex cognitione procedat vt supra dubio primo latius. Item concessa maiore dicitur ad minorem, quòd illa locutio ad illam rem fit ad quam principaliter terminatur illa adoratio & ratione ipsius: & ipsi soli fit, sicut & quando imaginibus loquimur per tropum, vt infra dubio vltimo latius habetur, & supra dubio quarto. in responsione ad octauum argumentum, in fine dictum est.

Ad aliud quòd adorando crucem dicimus adoramus te Christe &c. dico quòd etiam dicit ecclesia, tuam crucem domine adoramus, & nunc hoc nunc illo modo adorat ecclesia vt populus intelligat quòd hæc Christum repræsentant, propter quem eorum illa fit adoratio.

Ad Ambrosium & alios doctores Respon. primo, quòd loquuntur de cruce & imaginibus in se consideratis non in ordine ad Christum: quia vt sic non adorantur, sed in ordine ad Christum vt sancta adorauit Helena. Secundo dico quòd sancti loquuntur de adoratione latriæ perfecta & absolute sumpta non analogica: quia illa soli Deo aut Christo debita est, vt ex supra dictis in quarto dubio præcedente satis constat.

Dubium. 6. Dubium sextum. Vtrum sint aliquę adorationes proprię soli Deo exhibendę.

Respon. Respon. quòd sic. Nam latria proprie & absolute accepta soli Deo debetur vt supra dubio quarto latius. Et patet Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruies, & non de alia seruitute nisi de latria, quæ summa vt summo bono debetur, intelligi potest. Item secundum lumen naturale repugnat aliud à Deo tanquam summum bonum supremum dominium super omnia habens & vt supremum benefactorem suprema adoratione latriæ adorari. Vnde & idolatria contra lumen naturale est, sicut & plures Deos habere. Quo fit vt omnes partes adorationis latriæ proprie sumptæ soli Deo exhibendæ sint. Ideo Ambro. libro de offic. cap. vigesimo octauo ait quòd hymnus soli Deo debetur: quia hymnus est honor & laus Dei vt summi boni secundum psal. 64. te decet hymnus Deus in Syon &c.

Secundo nota quòd nulla exterior adoratio ex natura sua est signata magis Deo quàm hominibus. quia omnia signa exteriora significant ad placitum ex impositione & acceptatione hominum: & ita sunt æquiuoca, quia scilicet, ita possunt significare seruitutem Deo sicut & hominibus debitam, vt patet de genuflexione quæ etiam irrisorie fieri potest.

At vero ex iure gentium, seu ex ratione naturali, qua omnes gentes ductę modum colendi Deum sibi vniuersaliter constituerunt, quod idem est, bene sunt aliqui actus exteriores vel adorationes soli Deo proprie & nulli alteri exibendæ.

Et nunc nouem sunt. primo, sacrificium altaris, quia hoc nulli sancto nec humanitati Christi per se offerendum est. & ad idem seruiunt seu pertinent thurificationes illo modo factæ in sacrificio illo. Malachię primo. In omni loco offertur mihi oblatio munda. vbi ex illo verbo in omni loco non potest intelligi de sacrificiis veteris legis, sed de oblatione eucharistiæ in missa contra Lutherum oppositum dogmatizantem.

Secundo. Martyrium quia id non debetur nisi pro veritate diuina infallibili & supernaturali, aut pro defensione virtutis quę ad idem reducitur. Cum quo stat quòd pro repu. aut alibi contra Martinum de fortitudine, & pro spirituali salute fratris aut proximi, & pro æqualis amici sola necessitate corporali laudabiliter & aliquando de præcepto quis morti se exponat: sed talis mors non dicitur martyrium, id est, testimonium fidei. quia tale testimonium veritatis diuinę per mortem solum debetur assertioni diuinæ, vt in materia de fortitudine & martyrio agitur à doctoribus.

Tertio collatio & susceptio sacramentorum. quia etiam si fist in memoriam vel honorem alicuius sancti quia festum illius est, ille cultus soli Deo exhibetur sicut & missę sacrificium.

Quarto petitio veniæ peccatorum quæ à nullo etiam sancto petenda est, quia nemo potest auctoritatiue peccata dimittere & gratiam & gloriam dare nisi solus Deus,

qui præcipue per peccatum offenditur, & solus potest mittere in gehennam. Ideo oblatio cordis contriti sacrificium Deo & cultus illi soli debitus est. psal. 50. tibi soli peccaui &c. Sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum &c.

Quinto petitio gratiæ & gloriæ, quæ à solo Deo petenta sunt, qui solus ea præstare potest, bene tamen peti possunt per merita & orationes beatæ Virginis & omnium sanctorum.

Sexto percusio pectoris contriti, quia solus Deus colendus est. tum quia est signum petitionis veniẻ de peccatis: tum quia est etiam signum quòd solus Deus est qui scit oculta cordis, & scrutator renes & corda hominum.

Septimo. Constructio templorum, quia secundum Augustinum soli Deo templa eriguntur quamuis in memoriam & honorem sanctorum.

Octauo institutio festorum, in quo tamen multi errant putantes festa ad cultum tantum sanctorum esse: cum tamen non nisi ad cultum Dei & in memoriam & venerationem eorum sint.

Nono. Vota & iuramenta. hęc enim soli Deo fiunt vota videlicet, in iuramento autem testimonium solius Dei aut infallibilis diuinæ veritatis principaliter est. Nam & si sanctis aliquando vouemus siue iuramus vt in professione religionum fit: id vtique quasi testibus nostræ professionis, Deo autem principaliter vouetur.

Tandem not. secundum August. libro decimo de ciuita. Dei. cap. 4. 8. & 10. Et Walden. de sacramentalibus titu. 13. & 17. de sanctis & imaginibus adorandis. quòd licet multæ sint adorationes & seruitutes ab officio & cultu diuino vsurpate & ad homines translate: siue ex nimia humilitate siue adulatione & ambitione pestifera, at vero ea quæ supra sunt posita soli Deo & eius cultu intacta reseruata sunt.

Dubium. 7. DVBIVM septimum. Vtrum sit præceptum de colendo vel adorando Deum & imagines eius, & sanctorum & crucem.

Respon. Respon. per duo puncta. primum, nullum speciale præceptum diuinum vel humanum est de aliquando adorando imagines & crucem & insignia passionis Christi. Sed solum est obligatio ad id ex iure naturali quo tenemur non nos difformare ab aliis Christianis cum quibus vitam agimus: & ita tenemur ea adorare quando alii generaliter adorant, puta quando ecclesia crucem adorandam proponit, & omnes genuflectunt & huiusmodi. ratio primi est quia non dabitur tale speciale præceptum nisi vt dictum est.

Cum quo stat quòd homo tenetur nullam eis irreuerentiam facere sed potius tractare reuerenter & honorifice. quòdque, quando adorat, debet ea, adoratione debita adorare vt supra de his dubio quarto & quinto dictum est. Aliàs etiam eis fieret irreuerentiam cōtra ius diuinum & naturale: nisi quomodo & quando dictum est adorentur.

Secundum punctum de obligatione adorandi Deum iuxta id Matth. 4. Dominum. de tu. ado. latius & doctisime vt solet agit Soto De iustitia & iure lib. secundo. quæst. tertia, articu. quarto. Et quæst. quarta. articu. secundo ibi videatur. Nam & Deut. 6. & 9. Et Exo. 20. dum dicitur. Audi Israel dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum dominus Deus tuus. Iam ex consequenti intimatur ibidem affirmatiuum præceptum de credendo & sperando in ipsum, & super omnia amando timendo obediendoque fideliter illi: ipsumque colendo & vt Deum verum adorando.

DVBIVM octauum de tempore quo tenemur Deum adorare. *Dubium 8.*

Ad hoc Respon. quòd tempore veteris legis præceptum de colendo Deum in die sabbati obligabat, nunc autem in lege gratiæ quantum est de iure naturali vel diuino nullo certo tempore obligat. tempore vero legis naturæ quamuis sit dubium: probabilius est quòd etiam sabbato obligabat. *Respon.*

Prima pars certa & ab omnibus concessa est.

Secunda autem pars est Bea. Tho. secunda secundæ quæst. 122. articu. 4. & theologorum quamuis multi etiam dicant quòd dies dominica iure diuino ad id instituta sit. Sed nec inuenitur tale præceptum nec id probatur sufficienter. Solum namque reperitur vt late & optime refert Couarruuias in resolutionibus libro quarto cap. 19. nu. 6. 7. & 8. de die dominico & de aliis festiuitatibus Christi, puta natiuitatis, resurrectionis, ascensionis, pentecostes, parasceues, quòd ecclesia à tempore apostolorum & præcipue loco sabbati dominicam diem in memoriam resurrectionis Christi & mundi creationis ea instituit vel mutauit. Quòd si inde arguatur sufficienter ideo ea esse de iure diuino sicut & alia eiusmodi multa: aliorum esto iudicium.

Tertia pars, quòd sit dubiũ Vtrũ in lege naturæ sabbatũ de præcepto sanctificandũ esset, ex eo videtur q̃ licet oēs homines generaliter tunc sabbatũ colerent: non tamen constat de

tali

tali præcepto aut quòd tãquam de præcepto diuino vel naturali illud obseruarẽt. Itẽ quia quidã de hoc variè opinantur vt etiam refert Angest in morali cap. 8. de circunstantia temporis agẽs quamuis ipse teneat quòd non erat de præcepto legis naturalis.

Quòd autem sit verisimilius quòd illud vt obligatorium tunc à fidelibus seruaretur, inde probatur contra Angest vbi supra, qui a veri fideles aliquo certo die Deum colebant; vt omnes in tali ritu generaliter sine differentia conuenirent. Non autem videtur in quo die magis quàm in sabbato: quia non alium diem à maioribus suis à principio mundi per seriem generationum didicerant, quàm sabbatum quo Deum nouerant quieuisse siue cessasse ab opere creationis. ergo, quòd etiam tanquam diuinitus institutum vel aliàs obligatorium sabbatum colerent inde probabilius quàm oppositum est, quòd non tamẽ vniuersaliter omnes fideles illum diẽ præ aliis obseruandum sibi deligerent, nisi aliquo modo à Deo institutũ vel de iure gentium vt supra dubio 6. dictum est de adorationibus Deo propriis, designatum Deo intellexissent. saltem hoc valde probabile est quòd ratione cõmunis cõsuetudinis apud fideles temporis illius vigentis de sabbato obseruando, etiam alii veri Dei cultores tenebantur in hoc illis se conformare cum quibus vitam agebant, vti superius dubio 7. de tempore imagines & crucem adorandi dictum est. Et ad id videtur Scotus in 3. dist. 37. dicens quòd dubium est vtrum obseruantia sabbati sit de iure naturę strictè, bene tamen est de ipso iure naturę large sumpto, id est, consonum iuri naturę: & ideo dispensabile est.

Prima difficultas. Sed pro maiori horum declaratione duo sunt hic differenda. primum: vltra dies festos quando obligat generaliter omnes pręceptum hoc de colendo Deum vel ipsum adorando. secundum vtrum sit obligatoriũ de iure diuino ad talẽ cultum vel adorationem aliquos dies festos instituere siue assignare.

Respon. Ad primam difficultatem Respon. quòd præceptum hoc de adorando siue colendo & amando Deum non obligat tantum semel in vita vel in articulo mortis. quia ridiculum videtur, quòd postquam semel id fecerit homo non amplius teneatur nisi in articulo mortis. tum etiam quia tota ratio huius obligationis est, quia Deus est dominus & redemptor noster. sed postquam semel dilexerimus & adorauerimus adhuc manet prædicta ratio: ergo & diligendi & adorandi obligatio. tum demum quia præceptum de amando & colendo Deum est vt pie & religiose viuamus: ergo non solum semel in vita nec in articulo mortis obligat: quia 2. physi. ex necessitate finis necessitas mediũ sumenda est.

Tunc igitur quãtum est de iure diuino vel naturali prædicta adorandi Deum est obligatio, quando diuinus honor periclitaretur nisi tũc homo illum tueretur vt potest, vel pro eo respondendo vel aliud ad id opportunum agendo. Ideo peccaret si per magnum tempus homo adorare, vel colere Deum omitteret: quia tunc apud ipsum debita Dei & beneficiorum eius recognitio & vitæ religio, & ad Deum pietas notabiliter per talem omissionem aboleretur vel etiam periclitaretur Sicut si non esset pręceptum diuinum de tempore certo & determinato communicando & celebrando: vtique contra ipsum præceptum mortaliter peccaret homo per magnum tempus vitę suę id omittendo, secundum B. Tho. & docto. communiter. Sic etiam in proposito, quia talia præcepta diuina sunt vt pie & religiose viuamus vt dictum est. Consonat Soto de iustitia & iure lib. 2. q. 3. art. 10. loquens de dilectione Dei super omnia.

Secunda difficultas. Ad secundam difficultatem, scilicet Vtrum de iure diuino vel naturali teneamur aliquos dies festos ad cultum Dei assignare.

Respon. Respon. quòd sic: ita quòd non solum est tale præceptum de colendo Deum in aliquo tempore seu hora indeterminate, id quod omnes cõcedunt: sed etiam est præceptum diuinum & naturale de aliquibus diebus festis instituendis seu feriandis ad diuinum cultum. Quamuis qui & quot dies & quo modo feriandi sint: id arbitrio ecclesiæ & humanæ dispositioni relictum sit.

Quod tanquam verisimilius quàm oppositum probatur. quia modo sunt decem præcepta legis naturalis & diuinæ sicut & semper fuerunt; ergo manet adhuc quo ad aliquid illud tertium præceptum de sanctificatione sabbati. Sed non manet quo ad ceremoniale de die sabbati: ergo quo ad morale, sed morale est quòd sit aliquis dies dicatus cultui diuino. quod inde patet quia id est consonum iuri naturali. & quia male potest seruari vniuersaliter ab omnibus pręceptum hoc de colendo Deũ & sanctificatione diei vel temporis alicuius ad id: nisi vniuersaliter etiam omnibus instituatur aliquis dies festus ad vacandum cultui diuino. Nam si nullus esset dies festus vtique diuinus cultus periclitaretur. Vnde nulla fuit tam barbara natio quæ non aliquos dies signatos haberet ad colendum Deũ suũ. Igitur morale est aliquos dies festos instituere. & ex consequenti de iure naturali large vel stricte sumpto & non so um diuino. Nam præcepta decalogi principia quędam sunt legis naturalis, quamuis ex aliis vniuersalissimis & primis principiis deducantur.

Ex quo infertur quòd si ecclesia per magnum tempus hoc facere omitteret, vtique peccaret contra prædictum ius diuinum & naturale; quamuis etiam factum teneret si omnia festa mutaret et etiam tolleret ecclesia.

at spiritus sanctus non id permitteret, neque prędictam ecclesiæ omissionem: sicut neque totius ecclesiæ vel legitimi concilii generalis, peccatū vel errorem circa fidem & mores statuendo vel decernendo permitteret. Consonat Soto vbi supra q.4.art.4.quamuis non tam expresse. Consonat expressisime Couarruuias in resolutionibus lib.4.c.19.conclu.4.& 5.cum aliis quos refert ibidem.

Tertia difficultas. Tertio est difficultas, Vtrum qui die festo nō possunt audire missam teneantur colere Deum aliquo alio actu.

Respon. Respon. Videtur quòd non, quia iure diuino vel naturali ad illum tunc nòn obligatur vt patet ex supra dictis, nec etiam humano quia obligatio temporalis ad actum signatum audiendi missam iam transijt, nec alia obligatio ad equiualens loco illius relicta est. Scotus autem in tertio distin.9.& cum eo Angest in morali ca.8.& aliqui alii tenent oppositum, sed non video rationem vrgentem ad id.

Sed vtrum tunc, scilicet die festo et pręcipue dominico die teneatur homo ad actum dilectionis Dei. dic etiam quòd non, vt communiter tenetur à doctoribus neque etiam ad contritionē aliquam etiam generalem de peccatis, vt bene id probatur in primo post quodlibeto Adriani. neque Scotus in hoc sensit oppositum dum in tertio distin.9.ait quòd die festo tenemur ad actum latrię interiorem, intellexit enim consequēter ad suam opinionem supra positam, quòd die festo tenemur loco auditionis missę ad aliquem actum latrię: & nunc dicit quòd ad actum etiā latrię interiorem tenemur, videlicet prout est ratio exterioris cultus qui secundum eum tunc debitus est. Non autē intellexit de interiori actu latrię perfectę aut formatę qualis actus dilectionis Dei est. de quo expresse postea sub dubio dixit in tertio distin.27.& 37. quòd ad illum forte dominico die tenemur, quamuis Soto vbi supra q.4.art.4.& multi alii dicant illum in opposi tum affirmatiue sensisse.

Dubium. 9. Dubium nonum. Vtrum sit aliquis certus & determinatus locus in quo homines in particulari vel in generali cum aliis adorare debeāt.

Respon. Respon. quòd non de iure diuino vel naturali. patet Ioan.4. Venit hora quando nec in mōte hoc &c. Item primo Thimot.2. volo viros orare in omni loco leuantes manus &c. Et Malach.1. in omni loco offertur oblatio mūda &c. in veteri aut lege erat determinatus locus ad orandum & sacrificium offerendum, & in quibusdam temporibus vnde Dani.6.vertebat se ad orandum versus templum.

Secundo dico quòd conuenientissime ecclesia determinauit certa quædam loca vbi fideles conuenirent ad hoc, puta, ad orandum celebrandum & diuina audiendum & sacramenta suscipiendum & ministrandum & huiusmodi; quòd & talia loca consecrarentur & magnis priuilegiis ornarentur sicut & quondam Deus qui religionē veteris legis instituit, voluit quoq; tabernaculum sibi ditissimum erigi vbi Iudæi ad prædicta conuenirent. ergo multo rationabilius propter honorem sanctissimi sacramenti ecclesia nunc templa & loca sacrata ad id dedicauit.

Tertio tandem dico quòd aptissime versus orientem nunc adoramus, secundum Tho. secunda secundę quæst.84. art.3.ad tertium & vltra tres causas ibi positas potest addi.4. quia videlicet in lege gratiæ est iam totum oppositum ad illas causas propter quas iudęi versus occidentem adorabant. Nam illi erant in tenebris & in figura, quia nondum illis ortus erat sol iustitię Christus Deus noster nobis autē sic. Roma.13. Nox præcessit dies autem appropinquauit &c. Item lex illa tandem finienda erat atque casura & ad occasum cum statu illo tendebat: & ita tandem occidit iam in morte Christi. Nostra autem est testamentum æternum quod ab oriente Christo sole iustitiæ stabit in æternum. De quibus omnibus Thomas Walden. de sacramentalibus latius prosequitur, & noster orantius de locis catholicis lib.5. cap.5.

Dubium decimum. Vtrum ecclesia conuenienter in animata alloquatur puta crucem Christi adorando. O crux aue spes vnica &c. *Dubium. 10*

Respon. Respon. quòd sic. quia iste vsus in sacra scriptura habet fundamentum, vt patet Iosue 10. Sol contra gabaonē ne mouearis. Et psal.148. Laudate eum Sol & Luna &c. Et Dani.3. benedicite aque omnes quę sup cœlos sunt do &c. Et Deut.32. Audite cœli quæ loquor &c. Et Mar.4. mare tace & obmutesce, vt Ambrosius Catharinus late disputat contra Caietanum, & Tho. Waldensis contra hæreticos.

Et ista locutio fit per tropum siue figuram valde vsitatam apud poetas & oratores secundum Quintilianum lib.4. cap.7. quæ dicitur præsopopeia quæ est fictio personæ, ac si esset persona quod non est. Sic dum crucem adoramus & imaginem Christi fingimus ac si persona esset animata, et propter Christum ibi repręsentatum ad quem principaliter illa locutio fit. itaque sicut adoratio ita et locutio analogice ad imagines fit.

Idque fit rationabiliter ex triplici causa prima, vt ostendatur præsentia et potentia Dei in omnibus et super omnia creata: qui audire potest pro ipsis creaturis eius quę non habent auditum.

Secunda, vt ostendatur potestas ecclesiæ et sanctorum diuinitus eis concessa etiam aliquando ad miracula super omnem creaturam.

Tertio, vt sic vehementer inflametur noster affectus ad laudandum,& seruiendum Deo in & pro omnibus creaturis eius nobis ad id seruientibus. quia & ad hunc finem Deus ad nostrum obsequium,& suum honorem omnia creauit.

Quaestio sexta.

Vtrum circunstantia festi sit mortaliter aggrauans peccatum mortale tunc commissum,& contra speciale præceptum de sanctificatione festi,ita quòd hæc circunstantia festi sit necessario confitenda.

Opin. 1. Respon. est duplex opinio prima tenet quòd non, quamuis mortale peccatum tunc ratione festi sit grauius, quàm alio tempore commissum, videlicet quatenus fit irreuerentia venialis tempori sacro.

Probatur, quia per præceptum de sanctificatione sabbati non prohibetur,nisi quod contrariatur alicui ex iis quæ sub tali præcepto cadunt, aut præcipintur. peccatum autem mortale,vt tale non contrariatur alicui ex iis quæ sub tali præcepto cadunt,aut præcipiūtur. ergo per tale peccatum non fit contra tale præceptum:neque sabbati sanctificatio ibi præcepta violatur, quare. non est alia species,seu ratio peccati mortalis necessario confitenda. discursus est bonus, & maior probatur. quia virtute præcepti affirmatiui, quale est de sanctificatione sabbati, non prohibetur nisi quod,& quatenus positiue cōtrariatur ei quod sub tali præcepto cadit, vt est communis regula doctorum, quia neq; videtur quare aliud prohibeatur. Minor etiam probatur, supposito quòd præceptum de sanctificatione sabbati quatenus est morale legis naturalis & diuinæ, de deputando aliquod tempus ad vacandū Deo,seu ad ipsum colendum, est iam per ecclesiam determinatum quo ad tempus,& modum. Et tempus quidem est dies festus:modus autem est,vt missa audiatur, & cessetur ab opere seruili in toto die festo. & totū hoc dicitur obiectum,vel finis præcepti intrinsecus, finis uero eiusdē præcepti qui dicitur extrinsecus, seu præstitutus est,vt homo vacet Deo per cultum interiorem fidei, & charitatis, & sic coram Deo sanctificetur, & gratiam obtineat,vel conseruet toto illo die festi.

His suppositis probatur supradicta minor, quòd s. peccatum mortale non contrariatur alicui eorū quæ in præcepto de sanctificatione sabbati,seu festi præcipiuntur. Nam nulla lege per tale præceptum de sanctificatione festi præcipiū tur,nisi illa duo priora.s.facere tunc aliquem cultum latriæ exteriorem,indeterminatum quidem lege naturali atque diuina, determinatum autē nūc per ecclesiam,s.audire missam:& cessare ab opere seruili litteraliter, & proprie non mistice intellecto. Nam illud vltimū quod est huius præcepti finis extrinsecus.s. cultus interior per fidē, & charitatem non cadit sub hoc præcepto,vt expresse dicit B.Tho.vbi infra, quia & secūdum cō muniter doctores præcepta non obligant ad intentionem præcipientis,vel ad finem extrinsecū seu præstitutum quod idem est:sed ad id tantum quod præcipitur, quòd videlicet materia, vel obiectū,seu finis intrinsecus ipsius præcepti est. Nunc autem mortale peccatum, vt tale, nec in actu, nec in reatu contrariatur prædicto cultui exteriori. Quod patet,quia peccatum in actu nō impedit auditionem missæ obligatoriam: ex quo in vna parte diei festi missa potest audiri, & in altera parte diei actus peccati committi,ita quòd propter vnum alterū non omittatur. Neque peccatum in reatu repugnat auditioni missæ seu cultui exteriori, quia existēs in reatu peccati potest id facere, & implere tale præceptum: ex quo nec virtute ipsius præcepti, aut alterius tenetur homo in die festo conteri de peccatis, aut se in statu gratiæ reponere secundum communem doctrinam & ueram, quamuis aliqui doctores, aliter & male dixerint quo ad hoc. Sed neque peccatum,vt tale est opus seruile proprie,& ad literam intellectum,vt patet Exod.12.16. 20.23.& Leu.23. vbi nomine operis seruilis ibi prohibiti, explicantur opera mechanica seu corporalia exteriora:nō autē fornicatio, homicidium, ludus, detractio,& huiusmodi peccatum corporale, vt peccatum est,quod solum mistice, & spiritualiter opus seruile est, secundum Tho. 2. 2.q.122. art.4.ad primum. Et in tertio sententiarum dist. 17.q.1.art.1.quæstiuncula.2.& super Matth.12. Et Alexan.Alen.3.par.q.32.membro 1.& 4.art. 1.& memb.5.art.2.Et Abulen.Exo.12.q.24.25. vbi ait quòd opus seruile in hoc præcepto prohibitum moraliter est operatio laboriosa potentiæ executiuæ corporalis,nulla vrgente causa ad humanam vitam oportuna: formaliter autem opus seruile est prædicta operatio corporalis mercenarie facta propter lucrū. Et ita patet quòd peccatum, vt tale non est opus seruile materialiter, aut formaliter proprie,& ad literam intellectum neque prohibitum in dicto præcepto:neque contrariatur alicui eorum quæ sub tali præcepto cadunt,aut præcipiuntur: licet contrarietur extrinseco fini ipsius præcepti,s.cultui interiori supradicto qui sub tali præcepto non comprehenditur, & ita supradicta minor, & tota ratio manifesta est.

Hanc opinionem tenet Siluester in sua aurea rosa super euangelia in q. impertinentibus casu. 63. vbi latius hanc materiam prosequitur:vbi refert quosdam magistros sui ordinis in quodā eorum cōcilio pro defensione beati Thomæ specialiter

cialiter congregatos sic decreuisse. Idem in sum. confessio. 1. q. 10. & circunstantia q. 3. & dominica dies. q. vlti. Item Caietanus 2. 2. q. 122. arti. 4. & in secundo quolib. q. 10. & summa Tabiena titu. circunstantia. §. 11. & magister Cano in sua relectione de pœnitentia q. 6. in responsione ad quartum argumentum principale. & Soto de iustitia, & iure lib. 2. q. 4. art. 4. & in quarto sententiarum dist. 17. q. 2. art. 4. & Almayn eadẽ dist. 17. q. 1. & Nauarro in summa ca. 6. num. 9. & multi alij moderni doctores, qui & conantur ad hanc suam opinionem retorquere beatum Thomam vbi supra expresse reclamãtem, vt proxime patebit, cum quibus tandem est Couarruias in ca. alma mater. de sen. excom. par. 1. §. 5. num. 3. fol. 45.

Opin. 2. OPINIO secunda tenet oppositum: quòd scilicet est circunstantia alterius speciei necessario confitenda, & ex suo genere mortalis. Quæ quadrupliciter probatur. primo, quia in hoc præ-Prima ra. cepto sanctificationis festi prohibetur omne opus impeditiuum non solum eorum quæ tali præcepto præcipiuntur; sed etiam impeditiuum finis specialis extrinseci ipsius præcepti, puta opus impeditiuũ sanctificationis hominis, aut cultus latriæ interioris per fidem, & charitatem eodem die. sed omne peccatum mortale est huiusmodi, scilicet est impeditiuum prædicti finis specialis extrinseci præcepti ipsius, æque aut magis, quàm opus seruile mechanicũ aliàs licitum. ergo æque aut magis per hoc præceptum prohibetur. Consequentia patet cum minore secundum omnes doctores in quo non est dubium. Maior autem est in qua est tota difficultas, nam Caietanus, & alii de prima opinione bene quidem confitentur peccatum mortale contrarium esse fini extrinseco illius præcepti de sanctificatione festi: negant tamen propter hoc contrarium ipsi præcepto ex quo nòn aduersatur fini intrinseco aut iis quæ tali præcepto obiectiue præcipiuntur. Prædicta autem maior, & hæc opinio dicit, quòd eo ipso quo peccatum mortale contrarium est speciali fini ẽt extrinseco illius præcepti est etiã contrarium ipsi præcepto: quòdque ex consequenti per ipsum præceptum specialiter prohibitum est.

Hæc inquam maior in qua stat tota difficultas probatur etiam quadrupliciter. primo, Quia licet homo non teneatur ad finem extrinsecum etiam specialem præcepti sicut nec ad intentionem præcipientis, in quo nullum dubium est. at vero in omni præcepto quo præcipitur aliquid in ordine ad aliquem finem specialem etiam extrinsecum, prohibetur non solum omne opus cõtrarium, seu impeditiuum eius quod ibi præcipitur, sed etiam impeditiuum prædicti finis præcepti ipsius. Hoc fundamentum cui prędicta maior innititur probatur tripliciter. primo, quia finis præstat iis quæ sunt ad ipsum finem. ergo magis cauendum est, & prohibetur ipso præcepto id quod contrariatur eius fini speciali, quàm quod contrariatur mediis præceptis ad ipsum finem, vel quàm id quod contrariatur ei quod præcipitur ad talem finem obtinendum. Patet hæc cõsequentia simul, & confirmatur prædicta ratio. Nam qui scienter tollit, & respuit finem præcepti, vtique tollit bonum eius, & quãtum in se est reddit ipsum præceptum inutile, & inane, & ex consequenti præceptum ipsum vitiat ac si ipsum saltem interpretatiue contemneret notabiliter. quod inde patet. quia non alia ratione in præcepto de aliquo medio in ordine ad aliquem specialem finẽ includitur prohibitio cuiuslibet contrarii, seu impeditiui illius medii præcepti, nisi quia impeditiuum medii, est etiam impeditiuum finis illius. alioqui frustra illud medium præciperetur, & eius impeditiuum tãtum prohiberetur, si per ipsum præceptum licitum esset aliàs eius finem prædictum impedire, cõtra regulam iuris, cum aliquid vna via prohibetur, ad id alia nõ admittitur. dico quòd prohibentur ea quæ contrariantur fini speciali ipsius præcepti, vt secludamus ea quæ contrariantur fini generali, aut communi ipsius, & aliorum præceptorum. Non enim prohibentur hoc vel præcepto ieiunii ea omnia quæ vitia nutriunt, mentem deprimunt, virtutes gratiam & præmium gloriæ impediunt. Nam hos fines generales præceptorum multa opera etiam inculpabilia, & culpabilia contra alia præcepta possunt impedire.

Secundo idem fundamẽtum, & maior supradicta probatur per exempla. primo, quia ideo in præcepto de correctione fraterna, quæ est ad specialem finem extrinsecum, s. ad emendationem proximi, prohibetur non solum opus cõtrarium seu impeditiuum ipsius correctionis, seu monitionis iniunctæ, puta praua suasio, seu inductio contraria rectę correctionis, sed etiam omne opus impeditium talis emendę proximi finaliter intentę, vt dicunt communiter omnes doctores etiam ipse B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. & in 4. dist. 19. vbi dat pro ratione huius dicẽs, quia ea quæ sunt ad finem debent regulari secundum exigentiam finis. 1. Posteri. & 2. Metaph. & ibidem in responsione ad secundum & tertium argumẽtum dicit, quòd aliàs bona admonitio quando est impeditiua finis puta emendationis fratris, vel quando inde homo deterior efficitur non habet rationẽ boni sed mali: & ideo cauenda est. Hæc ille. Item vt etiam dicit Adrianus in fine primi quodlibeti, quando ex punitione peccati grauius malum sequitur vitiosa est contra finem iustitiæ punitiuæ, secundum Augustinum 23. q. 4. ca. non potest. vbi ait, cum contagio peccandi &c.

Item secundo idem patet in medicinis ad sanitatem ordinatis. quæ si in aliquo casu potius

inducerent infirmitatem, vel sanitatẽ ipsam impedirent: fatuus esset medicus illas prosequens etiam secũdum generalia pręcepta, aut regulas medicorum. nam & medicus intendens salutem inducere non solum prouidet de his quæ ad salutem iuuant: sed prius aut æque remouet ea quæ illam impediunt.

Item tertio si extremæ indigenti sic de tali remedio prouiderem quòd inde eius mors accelerraretur, vtique iudicarer æque cõtra præceptum agere ac si illi non prouiderem.

Item quarto, si Papa præciperet quòd celebretur concilium siue capitulum, vt ibi de concordia, & pace regum agatur, vel ut fiat electio prælati: certe non solum ageret contra tale præceptum qui celebrationem illam impediret, sed ille etiam qui impediret eius finem, ne scilicet ibi agatur de concordia, aut de electione prætenta.

Item quinto, si mihi præciperetur ne occupẽ Petrum in opere mechanico, vt posit dormitioni vacare, quia eget: certe non solum contra tale præceptum agerem illum in labore mechanico occupando, sed etiam si illum si aliàs impedirem ne posset dormire, aut requiescere: quia contra finem illum specialem extrinsecum illius præcepti agerem. ergo similiter in proposito eadem ratione dicendum est.

Item sexto, quia ideo doctores communiter dicunt esse graue peccatum si vir suam vxorem intra vas naturale cognoscat eo modo extraordinario quo generatio, vel conceptio sequi non posit: quia est contra finem intentum à natura in tali actu: nam omne id quod impedit finẽ principalem intentum à natura in aliqua operatione est prohibitum ipso iure naturæ.

Item septimo, qui conderet legem contra bonum commune, vel ad priuatam vtilitatem, certe peccat contra præceptum quó tenetur bene gubernare rempub. eo ipso quòd contra ipsius præcepti finem intentum agit: quamuis omnes aliàs conditiones iustę legis seruaret. Igitur intentum.

Tertio idem fundamẽtum, & maior prædicta probatur per doctores etiam de prima opinione suprapoſita. Nam ipse Caietanus in summula. titu. festorum violatio, in dicta ratione fundatur dicens quòd qui voluntarie distractus ad alia intendens est in celebratione missæ, nõ implet, sed potius facit cõtra pręceptum de audiẽnda missa. quia vt ait, agit contra intẽtionem ecclesiæ pręcipientis audire missam, vt habeat homo attentionem, vt sic oret & offerat cum sacerdote, & per illum. Hæc ille. Vbi notanda est ratio eius, quia scilicet agit contra intentionem aut finem præcepti uel præcipientis.

Item Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 114. In secunda propositione ad Papam sicut spectat ius & auctoritas plantandi fidem per totum mundum: Ita iurisdictionem habet ampliorem ad destruendam idolatriam quæ magis contrariatur ipsi fidei, & eam magis impedit quam cętera vitia. quia ad intendentem aliquem finem sicut spectat eligere ea quæ sunt congrua illi fini, ita & tollere ea quæ sunt impedimenta ad cõsecutionem eiusdem finis. Hæc ille. Quid clarius ad rem?

Item Adrianus in quarto de satisfactione dicit quòd ex vi pręcepti tenemur non agere contra eius intentionem uel finem.

Item B. Tho. 2.2.q.147. art.3. ad secundum, & ibi Caietanus aiunt, quòd transgrediens pręceptum de ieiunio ex contemptu, vel impediendo finem eius peccat mortaliter, nisi ex causa rationabili id agat, uti latius hoc idẽ probat Honcala in tractatu de ieiunio fo. 117. quamuis Caietanus aliter interpretetur illa verba B. Tho. & ad idem est Siluester titu. lex. q.8. & q. 9. in casu. 8. & quęst. 57. q. 58. vbi secundum plures doctorea probat quòd non solum mens obiectiua, sed finis legis, aut ratio finalia est ipsa lex: & qui agit secundum aut contra illam, agit secundum aut contra ipsam legem. Idẽ etiam B. Tho. in 4. dist. 19. & art. 2. q. 4. ad quartum dicit quòd qui prędicando in mortali impedit finem doctrinę vtique peccat.

Item in prędicto fundamento faciunt vim omnes doctorea qui sunt pro hac secunda opin. communi qui inferius allegantur: dum dicunt quòd quia peccatũ mortale ęque aut magis repugnat fini sanctificationis festi quàm opus mechanicũ aliàs licitum: ideo ęque aut magis quàm opus mechanicũ in hoc pręcepto prohibetur: & per peccatum mortale ęque aut magis quàm per opus mechanicum contra pręceptum hoc peccatur. Quid clarius ab eis dici potest pro hac secunda opinione?

Et quia de beato Thoma est concertatio quid circa quęstionem hanc ipse senserit, & de fundamento supradicto: ideo ipsius verba omnia ad literã referre placuit: vt aperte conuincamus non cum prima, sed cum hac secunda opinione communi suprapoſita illum aperte sensisse: & in pręfata ratione suam hanc simul, & nostrã firmasse sententiam. Ille igitur in 2.2.q.122. art.4. ad tertium sic ait. Alia opera seruilia, s. mechanica, & peccata contrariantur obseruantię sabbati, inquantum impediunt applicationem hominis ad diuina. & quia magis homo impeditur à rebus diuinis per opus peccati quàm per opus aliàs licitũ corporale siue mechanicum: ideo magis contra hoc pręceptum agit qui peccat mortaliter in die festo, quàm qui aliud corporale opus aliàs licitũ facit. Vnde Augustinus de decem cordis ait: Melius faceret Iudęus in agro suo aliquid vtile in sabbato quàm in theatro seditiosus existeret: & fœminę Iudęorum melius lanam facerent, quàm

quàm in neomeniis impudicę saltarent. Hęc B. Thom. Et paulo inferius ibidem ait. Qui autem peccat venaliter in sabbato nō facit contra hoc præceptum: quia peccatum veniale non excludit sanctitatem. Hæc ille. Ex quibus verbis, vel cæco clarissime constat quòd B. Tho. dat pro ratione quare peccatum mortale sit contra præceptum de sanctificatione sabbati æque, vel magis quàm opus mechanicum: quia inquit per peccatum æque, vel magis quàm per opus mechanicū impeditur homo à rebus diuinis, uel à sanctitate in tali præcepto finaliter intenta: à qua non impeditur per peccatum veniale: ergo pro certissimo habet fundamento, quòd in hoc diuino præcepto prohibetur etiam omne opus prædicti finis impeditiuum, quale mortale peccatum est. alioqui in suo processu atque ratione præfata nō recte assumeret pro maiori quòd peccata sicut & opera mechanica contrariantur obseruantiæ sabbati inquantum impediunt applicationē hominis ad diuina, quæ applicatio est finis huius præcepti: neque inde bene inferret quod intulit dicens, & quia magis homo impeditur &c. nisi pro fundamento haberet, quòd in hoc præcepto prohibetur omne opus impeditiuum prædicti finis ipsius præcepti. Quod etiam amplius patet ex eodem, quia paulo superius ibidem sic ait. Opus autem seruile quod est opus latriæ pertinens ad seruitutem Dei, vt circuncisio in sabbato, & oblatio sacrificiorum, gestatio arcę, & huiusmodi opus corporale ad honorem Dei factū non prohibetur in die sabbati: quia hoc esset contrarium fini obseruationis sabbati. ad hoc enim homo abstinet ab aliis operibus in sabbato, vt vacet operibus ad Dei seruitutem pertinentibus. Hæc ille. Vbi patet quòd censet esse contra hoc præceptum omne opus contrarium eius fini. & constat quòd nō loquitur de fine intrinseco seu obiectiuo, qui in hoc præcepto præcipitur, qui & secundum ipsum Caieta. vbi supra non impeditur per peccatum: sed de fine extrinseco speciali qui intenditur à præcipiente: qui licet non cadat sub ipso præcepto bene tamen per peccatū mortale impeditur. de hoc igitur fine speciali extrinseco ait B. Tho. quòd quia per peccatum mortale peccatum impeditur: ideo per ipsum peccatū æque aut plusquàm per opus mechanicum agitur contra hoc præceptum. Sed non agitur contra præceptum nisi fiat quod per ipsum prohibetur. ergo sub mortali per ipsum præceptum prohibetur peccatum mortale tunc fieri, æque, aut magis, quàm opus mechanicum: ex quo idem omnino cēset B. Tho. de peccato mortali, & de opere mechanico, per eandem rationem vtrobique militantem, quia scilicet vtrunque contrariatur fini supradicto ipsius præcepti. Quomodocūque enim exponatur dictio illa, inquantum, siue reduplicatiue, siue expecificatiue: bene sequitur q; omne impeditiuum finis, quodcunque illud sit, ea ratione qua talis finis impeditiuum est, quale est omne peccatum mortale, in hoc præcepto prohibetur. Ex quibus constat beatum Tho. concedere manifeste illud fundamētum siue maiorem quæ probanda erat; simul & secundam hanc opinionem tenere quam probamus. Et in expositione præceptorum decalogi ibi memento, ut diem sabbati sanctifices. Et in tertio sententiarū dist. 37. in expositione magistri idē tenet expresse. Idem Sanctus Bonauentura in 3. dist. 37. in glossa marginali supra textum magistri §. 6. & 7. idem tenet dicens, quòd à fortiori opera carnalia & ebrietas, lites & iurgia quæ maxime repugnant spiritus libertati ne homo Deo vacet dicuntur suntq; opera seruilia, & in hoc pręcepto sunt prohibita potius quàm opera mechanica, & quàm negotia terrena quę animum distrahūt ne homo diuinis intendat secundum August. de decem cordis di. melius faceret Iudęus &c. Hæc sanctus Bonauentura.

Quarto. Probatur prędictum fundamentum, & maior illa. quia si peccans mortaliter in festo agit contra intentionem huius pręcepti, ut ipsa prima opinio fatetur. Quero, an sic faciēdo, peccet aliquo modo contra ipsum pręceptū an non. Si non, ergo non magis peccat contra ipsum in festo, quàm in profesto idem agens & peccans, quod tamen & ipsi de prima opi. secūdū B. Tho. bene negant. Si sic, ergo vel ipso, vel alio speciali pręcepto prohibetur agere contra finem pręcepti peccando in die festo. Facere autem contra talem prohibitionem est speciale peccatum mortale, sicut & contra aliud simile pręceptū de non furando, non mœchando, & de diem festum sanctificando. & cum nō appareat aliud speciale pręceptum contra quod sic peccetur. igitur contra hoc ipsum de sanctificatione festi, tunc mortaliter peccando sicut & seruile opus faciendo peccatur, vt dictum est. Et ita patet tota ratio prima suprapostita: patet etiam falsitas illius maioris assumptę ad probationē primę opinionis, quatenus dicit quòd virtute huius, & cuiuscūque pręcepti affirmatiui non prohibetur nisi quod cōtrariatur alicui eorum quę tali pręcepto pręcipiuntur. Dico enim quòd etiam prohibetur omne quod contrariatur eius fini extrinseco specialiter intento, & quod illum impedit, vt supra probatum est, & in hoc fundamento, prima opinio deficit simul & veritas eius.

Secundo principaliter probatur hęc secunda opinio communis, quia omnis iniuria, & irreuerentia loco & tempori sacro illata, est vt sacrilega iure diuino, & naturali specialiter prohibita. *Secunda rō.* Sed per omne peccatum mortale in festo commissum fit prędicta iniuria, & irreuerentia illi tēpori sacro. ergo speciale peccatum contra festū committitur. Consequentia patet cum maiore, &

& minor probatur, quia sicut per peccatum in loco sacro sciēter commissum fit ei sacrilega iniuria mortalis, vel venialis secundum qualitatem modumq; peccati ibi commissi. Quod communiter tenent doctores quādo locus sacer est obiectum talis actus peccaminosi interioris, puta uolo furari, occidere, aut aliquem infamare in ecclesia, vt tenet etiam ipse Siluester, & Soto vbi supra, & Caietanus in secundo quodlibeto in 12. responsione ad secundum dubium, & Angest in morali ca. 8. Et similiter est verum hoc quando locus sacer non est obiectum, sed circunstantia actus peccaminosi exterioris, secundum communiter doctores; uel etiam secundum Medina de confessione q. 11. quando locus sacer est circunstantia tantum actus peccaminosi interioris, puta quia ego existens in ecclesia sciēter habeo voluntatem fornicandi, vel furandi alibi extra ecclesiam: quamuis Siluester, Soto & Caietanus in hoc ab illo dissentiant. In hoc tamen omnes conueniunt quòd ratione loci sacri peccatum etiam in sola voluntate commissum, etiam quādo locus sacer est solum circunstantia assistens infert specialem aliquam irreuerentiam loco sacro quamuis venialem, quæ & aliquando potest esse mortalis secūdum qualitatem peccati ibi commissi, puta furti, aut fornicationis, aut huiusmodi. ergo similiter & per eandem rationem per peccatum mortale in festo cōmissum fit ei aliqua specialis iniuria & irreuerentia sacrilega, maior vel minor, secundum peccati tunc commissi qualitatem. Quod ideo dico quia per fornicationē, aut litem, & seditionem voluntariam exteriorem impedientem notabiliter spiritus libertatem ad vacandum Deo, maior iniuria fit illi tempori sacro quàm per solam volūtatem, & quàm per alia peccata non ita notabiliter impedientia, vt vbi supra dixit sanctus Bonauent. ideo & doctores communiter non solum dicunt, quòd per peccatum mortale violatur præceptum de sanctificatione sabbati: sed etiam quòd violatur sabbatum, i. præceptum diuinum, vel naturale de non faciendo iniuriam sacrilegam tempori sacro: quamuis Medina vbi supra dicat quòd solum hoc vltimum dicunt probantq; doctores.

Euasio. Ad hanc rationem respondet Siluester vbi supra quòd licet per peccatum quodcunque fiat aliqua iniuria tempori sacro, & inde peccatum illud sit grauius quàm alio tempore cōmissum, quod nullus negat: id tamen nō fit directe, & per se, eo uidelicet quòd tali tempore sit specialiter vllo iure particulari prohibitum: sed ex suppositione, quia scilicet aliàs per aliud præceptum tale peccatum pro omni tempore prohibitum est. ideo talis irreuerentia temporis sacri non est cōtra aliquod speciale præceptum de non faciendo irreuerentiam tempori sacro: nisi ipsum tempus sacrum habeat pro obiecto, puta cū quis in contemptum festi peccaret. sed illa talis irreuerētia est solum venialis, & per modum circunstantiæ reducitur ad speciem ipsius peccati fornicationis, furti, aut detractionis in festo commissi, ad quam indirecte pertinet, & reductiue. Exempli gratia. Accipere voluptatem ex muliere in die festo nulli legi repugnat ex se, alioqui vbicūque esset talis voluptas etiam in reddendo debitum coniugi petenti esset mortale, quod absit: sed solum repugnat legi supposito quòd mulierē aliàs illicite contra aliquam legem cognoscat: nam si talis actus non esset aliàs prohibitus, non esset iniuriosus tempori sacro, quamuis esset iniuriosus loco sacro etiā si sit aliàs licitus propter specialē eius ibi prohibitionē. Etsi non sit aliàs nisi peccatum veniale: iam nō nisi venialis iniuria fieret ipsi tempori sacro, pertinēs reductiue ad speciem ipsius peccati, vt dictum est. Hæc Siluester.

Replica. Sed contra hanc euasionem replicatur. quia licet per hoc præceptum sanctificationis festi nō prohibeatur furari, aut fornicari, & huiusmodi, aut etiam iniuriam, & sacrilegium contra tēpus, aut locum sacrum cōmittere sub iis rationibus propriis, sed per alia præcepta specialia: prohibetur tamen specialiter ipsum, & quodlibet mortale sub hac ratione videlicet quatenus est contra finem specialem huius præcepti, idest, cōtra sanctitatem animæ ibi specialiter intētam, vt in prima ratione latius probatum est. Ideo falsum est, quod vbi supra, ait Siluester quòd scilicet nullo iure speciali prohibitum est peccatum mortale in festo committi, sed solum ex suppositione. Et quòd hoc sit falsum probatur etiam ex doctrina Durandi in 4. dist. 16. q. 3. Vnde Siluester illam suam euasionem sumpsisse videtur. Nam circunstantia quæ secundum se importat disconuenientiam ad rectam rationem ponit in actu specialē rationem peccati distinctam ab ipso peccato, quia ibi sunt plures deformitates specifice, quarum vna non est per se determinatiua alterius, sed in peccato mortali tempore & loco sacro cōmisso, puta, in furto & fornicatione est duplex deformitas ad rectam rationem: vna quæ fit contra legem de non furando, & de non fornicādo: altera est irreuerentia loci aut temporis sacri, vt patet. & vna non est determinatiua alterius per se, quia potest fieri furtum, & fornicatio alio loco & tempore sine irreuerentia loci & temporis sacri: & è conuerso potest fieri irreuerentia loco & tempori sacro per alios actus, quàm per furtū & fornicationem, & quàm per id quod de se est peccatum. ergo illa circunstantia irreuerentiæ temporis sacri ponit rationem peccati alterius speciei distinctam ab ipso peccato: sicut & circūstantia loci sacri. quapropter si illa irreuerentia est tam notabilis quòd sit de genere mortalis peccati, necessario confitenda est.

Si quæratur quando talis iniuria est mortalis, & spe-

& specialiter confitenda quando non. Respon. quod quando peccatum mortale exterius notabiliter impedit spiritus libertatem ne homo possit vacare Deo, vt sunt rixae, & opera carnalia tūc secundum Bonauent. vbi supra est mortalis iniuria festi, & est mortalis circunstantia necessario confitenda. aliàs solum venialis iniuria est: & hac ratione non esset confitenda necessario. at vero alia ratione supradicta, quia scilicet finem intentum puta sanctificationem interiorem impedit omne peccatum mortale in die festo commissum circunstantiam habet contra sanctificationem sabbati necessario confitendam. Ideo illa prima ratio videtur efficacior magisq; sufficiens pro hac secunda opinione.

Tertia ra. Tertio principaliter haec secunda opinio probatur. quia nisi sic dicatur, vtique sequeretur quod si quis in fornicatione die festo occupatus omitteret audire missam non teneretur id in confessione explicare, sed sufficeret dicere, quòd sine causa missam omisit. probatur haec sequella. quia si solum mortaliter peccauit contra sanctificationē sabbati omittendo missam praeceptam: nec ratione huius praecepti tenetur nisi tollere impedimenta quatenus tenetur nō omittere missam. ergo non trāsgreditur hoc praeceptum fornicando, sed omittendo missam: nec tunc id explicare tenetur, licet alibi teneatur sicut & alia mortalia confiteri. Si ad hoc respondeatur quòd quatenus per illam fornicationem impedita fuit auditio missae, non quatenus peccatum in festo commissum, fuit contra sanctificationem festi, & cōfitenda est; sicut & aliud opus quo auditio missae impedita est. Euasio videtur apparens: sed adhuc concedere cogitur quòd confitendo sufficit dicere quòd se aliis operibus implicando missam omisit.

Quarta ra. Quarto principaliter probatur haec secunda opinio per auctoritatem diui Ambrosii super id Luc. 13. Archisinagogus indignans, quòd Iesus sabbato curasset &c. qui ait. Lex in sabbato non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. & habetur in glos. ordi. ibidem. Item glos. Mar. 2. & 3. Si licet sabbatis bene facere? ait. Opus seruile peccatum est: à quo Christus docet nos sabbato abstinere. Item glos. ordi. super id Luc. 14. Cuius vestrum bos, aut asinus in puteum cadit, &c. ait. in festo à malis non à bonis operibus feriandum est. Item ex Lu. 6. in sabbato licet bene an male facere? videtur intentum elici ad literam. Nam ex tacita responsione Christi quòd scilicet in sabbato non licet male facere, sequitur quòd ratione festi est specialiter prohibitum in sabbato malefacere. Nam alioqui frustra diceretur si liceat in sabbato malefacere: cum constet id etiam quocunque alio tempore illicitum esse.

Item Augustinus de decē chordis ait. Melius Iudaeus in agro suo aliquid vtile in sabbato faceret, &c. vt supra in prima ratione principali in tertia probatione maioris, seu fundamenti huius secundae opi. habetur.

Item glos. interli. Iere. 7. nolite portare pondera sabbato, ait, pondera, id est peccata in sabbato. & quidem nisi id specialiter in festo prohibitum esset: non magis in sabbato, quàm alio tēpore pōdera portare, i. peccata committere ibi prohiberetur. Etiam concilium Coloniense est ad idem, vt infra habetur.

Neque valent euasiones Caietani, & Siluestri aliorumq; de prima opinione ad praedictas auctoritates dicentium primo quòd praedicti doctores loquuntur, & intelligunt quòd peccata sunt contra sanctificationem sabbati non quidem cōtra id quod ibi praecipitur, sed contra eius finem intentum. Euasio 1.

Sed contra hanc euasionem arguitur, quòd si sunt cōtra eius finem extrinsecum. ergo eodem praecepto prohibentur, vt supra in prima ratione late probatum est. Refutatio eius.

Secunda euasio est quòd doctores praedicti loquuntur de illo praecepto mistice, seu moraliter simul & literaliter intellecto. Quod inde patet, quia nunc de vno nunc de alio modo intellecto exempla ponunt vbi supra. Nunc autem praeceptum morale de cauendo omne peccatum in festo non est speciale, sed generale de non peccando, tunc vel semper secundum Thom. & Alexan. Alen. vbi supra membro primo, dicit quòd est praeceptum spiritualiter intellectum reductiue inclusum in hoc speciali praecepto de sanctificatione sabbati, & per consequens non est speciale praeceptum distinctum à specie huius praecepti de sanctificatione sabbati ad literam intellecto, quapropter. peccatum in festo ratione festi non habet aliam speciē peccati ab ipso peccato tunc commisso. Nam sicut animal non addit supra hominem: sic nec fornicatio aggrauatur mortaliter, & specifice ex generali irreuerentia Dei, & ingratitudine, & animae spirituali occisione, aut ex non declinando malum: quae sunt prohibita praeceptis ibi spiritualiter, aut generaliter inclusis. quia neque sunt plures deformitates specifice contra speciales prohibitiones diuersas, sed generales duntaxat. Similiter facere cōtra vnum praeceptum literaliter intellectum, & proprie simul & contra aliud mistice sumptum non est duplex peccatum formaliter: nec ibi est circunstantia alterius speciei, puta fornicatio carnalis, aut auaritia quae est quaedam idolatria spiritualis, & mistica, & animae occisio spiritualis: non tamen propter hoc est proprie speciei idolatriae, aut homicidii: neque vt de peccato idolatriae, aut homicidii confitendum est. sed doctores ad ostendendum peccati grauitatē ex eius effectibus multa hmōi mala i pctō cōtineri mistice, & vere docēt. Euasio 2.

Sed

Refutatio eius. Sed certe nec ista euasio valet, quia vt patet ex supradictis cum prædicti doctores expresse dicant quòd in festo prohibetur peccatum sicut aut magis quàm opus seruile mechanicum. Hoc autem mechanicum opus non nisi speciali præcepto de sanctificatione sabbati ad literam intellecto prohibetur. ergo omne peccatum similiter, & non solum mistice, aut generaliter prohibetur ibidem. iniuria quoque quæ ex peccato tempori,& loco sacro infertur speciale peccatũ est.

Euasio 3. Tertia euasio specialiter ad auctoritatem Augustini de decem chordis est,quòd non intelligitur quòd illa sola circunstantia festi sit grauius peccatum atque mortalis,sed quòd aggrauatum ex illa,& ex peccato tunc commisso est grauius, quàm si mechanice in festo laboraretur.

Refutatio eius. Contra, quia nisi illa circunstantia festi mortaliter aggrauaret: certe non erat cur Augustinus, tam acriter reprehenderet illud peccatum magis tunc quàm alio die commissum. Si igitur Augustinus proprie & uere locutus est non potest aliter intelligi,nisi quòd comparando solam iniuriam, & grauitatem violationis festi quæ fit per peccatum mortale tunc commissum ad violationem festi per opus mechanicum,censet grauiorem esse primam quàm secundam, aut saltem æqualem,& contra sanctificationem sabbati: vt ita doceret quomodo à sabbati violatione hoc, & illo modo cauendum sit. Vtique contra eos intendit qui non putabant per peccata mortalia nisi per opera mechanica sabbatum, aut præceptum de sanctificatione sabbati mortaliter violari. & ita patet probatio prædictæ secundæ opinionis communis.

Hanc secundam opinionem expresse tenet Alexan. Alen. tertia parte quæst. trigesimasecunda, membro quinto, articulo secundo, & membro primo. Et sanctus Bonauentura, & beatus Thomas, vbi supra citati sunt in prima probatione principali huius opi. Et Albertus Magnus in tertia distinct. trigesimaseptima. Et Florent. 3. par. su. titu. 14. cã. 19. §. 7. Gerson alphab. 31. T. Nico. Lyr. super id Matth. 12. Si licet sabbato curare,& Exod. 20. Scotus & Gabriel in tertio distinct. 37. & iste etiam in quarto distin. 17. quæst. prima, conclu. quarta. Adrianus in quarto de confessione quæst. quarta, & in octauo quodlibeto, articulo primo. Angest in morali ca. 8. de circunstantia temporis agens. Clarissimus doctor Medina magister meus de confessione quæst. 10. & de oratione quæst. decimanona, præceptorium Nider in tertio præcepto ca. primo,& ca. nono, & summa Ange. titu. confessio. 1. §. 32. titu. feriç §. trigesimosexto, titu. interrogationes. circa tertium præceptum.& titu. præceptum. §. quinto, & summa Ro. titu. confessio. secunda. §. septimo, & titu. feriæ. §. sexto. Et Ambrosius Catharinus contra Caietanum libro quinto, vbi de sacramento confessionis agit. & Abulen. Exod. vigesimo, quæst. vndecima in fine,& quæst. duodecima, idẽ tenet. & quod Exod. 12. quæst. trigesimaprima, dicit quòd non omnis peccans in festo frangit illud, vt symoniacus mentalis celebrans intelligitur quòd non frangit illud per opus seruile formaliter, & proprie sumptum: cum non faciat id pro lucro. Frangeret autem si pro lucro conueniret, vt tunc cantaret, vel celebraret: quia tunc esset opus proprie quamuis formaliter tantum seruile secundum ipsum: in quo tamen alii dissident ab eo dicentes, quòd facere opus pro mercede non facit illud esse seruile si ex genere suo aliàs seruile non est. Cum quo stat quòd frangit illud festum alia ratione, quia scilicet mortale peccatum est contra finem illius præcepti, & illi iniuriosum, vt ipse Exod. vigesimo, vbi supra latius docet, & late probatum est. Item maioris in 4. distinct. 17. quæst. 4. & plures alii.

Tandem concilium Coloniense anno domini 1536. in tractatu de exteriori pœnitentia, folio 180. idem tenet, & docet expresse dicens, quòd bis peccat qui diem dominicum scortis, risis,& pugnis,& aliis obscœnis agit.

Et nisi hanc circunstantiam mortalem esse censerent doctores supradicti, & alii quàm plures quos fastidii uitandi gratia omitto: vtique non multum curarent eam tam acriter aggrauare, & reprehendere, atque docere esse necessario confitendam, vti præfatum concilium docet.

Quare hæc secunda opinio, vtpote communis omnibus doctoribus antiquis pluribusque modernis, & vtique verior amplectenda est: prima uero, vtpote non nisi paucis neotericis probata, sed neque satis tuta refutanda videtur.

Et nota secundum summam Angelicam titu. interrogationes. ubi supra, quòd quando prædicta circunstantia festi fuerit confitenda, non oportet in singulis peccatis in festo commissis id explicare: sed sufficit dicere, quòd mortale peccatum bis, aut ter, aut toties, vt recolit in festo commisit; quòd si non recolit, sufficit dicere multa horum mortalium quæ confiteor tam in hac, quàm in alia materia in die festo commisi, & prout occurrebant nulla differentia, aut respectu sacri temporis habito. & id sufficit quantum attinet ad hanc circunstantiam festi confitendam. Quamuis Siluester aliter ipsam summam Angelicam intelligens in titu. confessio. 1. quæst. decima, male mordeat vti solet.

Et nota quòd secundum hanc secundam opinionem etiam Iudęi mortaliter peccãtes in sabbato, vt nunc Christiani, dupliciter peccabant per eandem rationem.

Argum. 1. Contra præfatam secundam, & communem opinionem arguitur quincupliciter. primo, præceptum de sanctificatione sabbati est religionis non charitatis. Sed non omne peccatum mortale contrariatur præcepto religionis, & cultus diuini, vt patet, quia non est cōtra diuinum cultum detrahere, dicere falsum testimonium, odisse proximum, fornicari, & furari. ergo hæc & alia mortalia tunc commissa non sunt contra præceptum hoc.

Argum. 2. Secundo arguitur, quia ecclesia non habet potestatem directe super actus animæ pure interiores, vt supponitur, sed omnia festa quæ sunt in lege noua sunt de iure ecclesiastico, etiā obseruantia diei dominicæ in quam dies sabbati per ecclesiam trāslata est, quod etiam supponitur secundū communiter doctores. ergo peccatum interius non prohibetur speciali præcepto de sanctificatione festi, & per consequens non habet duplicē malitiam mortalem necessario confitendam.

Argum. 3. Tertio arguitur, nam ex prædicta opinione sequeretur hoc absurdum, quòd scilicet nullus in die festo posset vnum tantum peccatum mortale, nisi saltem duo simul mortalia committere. quæ sequella patet: quia quocunq; peccato quis in festo peccet peccat etiam contra hoc præceptum de sanctificatione festi.

Si dicatur quòd laborans, vel nō audiens missam in festo peccat vnico peccato contra hoc præceptum de festi sanctificatione. Contra. iste peccat contra præceptum primum de sanctificatione festi, peccat etiam contra aliud speciale præceptum de non peccando in die festi, seu de non agendo contra finem præcepti de sanctificatione festi, vt ait opinio. ergo peccat duplici peccato mortali.

Respon. ad primū arg. RESPONDEO ad primum argumentum, quòd illa minor est vera solū quo ad materiam præcepti: nō autem quo ad finem eius; nam licet odium proximi, aut homicidium, aut fornicatio non sit hac ratione materiæ contra præceptum religionis, ex quo horum materia non est directe prohibita illo præcepto. at vero ea ratione qua est contra finem latriæ, seu religionis, vel sanctificationis sabbati: iam quo ad finem eius, seu formaliter etiam est contra præceptum ipsum quo prohibetur etiam illud quod eius fini contrarium est.

Respon. ad secundū ar. AD secundum respon. etiam supposito antecedente, cuius maior non probatur ab omnibus, tamen ea supposita negatur adhuc consequētia, quia præsupposita tēporis, & loci sanctitate, seu applicatione ad cultum diuinum, modo talis sanctitas, seu applicatio fiat iure diuino, vel naturali modo iure ecclesiastico: iam irreuerentia, & iniuria illata tempori, & loco sacro, & cuilibet eius parti est diuino, & naturali, & non solum humano iure prohibita. sicuti licet institutio prælati, & prælaturæ applicatio ad hunc hominem, & benedictio vasorum, & hominum ecclesiasticorum consecratio sit de iure humano: irreuerentia tamen, & iniuria, & contemptus eorum contra ius diuinum est. Sic in proposito: maxime quia quo iure, siue præcepto prohibetur agere contra religionem, & contra præceptum sanctificationis sabbati; eodem etiam prohibetur contra eius finem agere, vt supra probatum est. Potest enim ecclesia præcipere, & prohibere actus interiores, si non directe, vt secundum opin. communem supponitur: bene tamen indirecte, & vt aliquo modo pertinent ad exteriores, id quod in proposito contingit.

Respon. ad tertium arg. RESPON. ad tertium argumentū concedēdo sequellam, vt plurimum. neque est absurdum q peccās in materia aliorum peccatorum in die festo duplici peccato formaliter peccet, vt ibi probatur. peccans aūt in materia tantum huius præcepti, puta opera mechanica exercendo, vel missam omittēdo in die festo, vnico tantū peccato peccat contra sanctificationē festi, & negatur q tunc peccetur contra aliud præceptū de non peccando in die festo seu de non agendo contra finē eius, quia non est aliud præceptū hoc, distinctum à præcepto de sanctificatione festi: eodem nanque præcepto præcipitur sanctificatio festi cessando ab opere seruili, & audiendo missam: & prohibetur omne contrarium eius fini, vt supra probatum est. Quo fit, vt ubi est vnicus actus transgresionis in materia huius præcepti, puta opus mechanicū: vel vnica omisio materiæ præceptæ, puta omisio missæ: ibi fit vnicum peccatū tam ex parte materialis, & formalis, & præcepti sanctificationis sabbati, quàm ex parte finis contra quem agitur. Vbi aūt aliquid horū multiplicatur, seu in materia alterius præcepti mortaliter peccatur: ibi multiplex rō peccati, quarū una contra hoc præceptum, aut contra eius finē, aut contra ius naturale, & diuinum de non violando sanctitatē sabbati p peccatū mortale reperitur.

Argum. 4. Si vlterius quarto arguatur, si tam omne opus mechanicū aliàs licitū, quàm omne peccatū mortale in hoc præcepto prohibetur eadem ratione, quia. s. vtrunque est impeditiuū finis, i. sanctitatis interioris in eodem præcepto intente: vel quia vtrunque violat sanctitatē tēporis sacri, vt probatum est. ergo qua ratione vnum modicum opus mechanicum in festo excusatur à mortali, s. pp modicitatē aut paruitatē materiæ, sicut & paruulū furtum modice rei est solum veniale peccatū; ita eadem ratione vnum peccatum mortale parū durans in festo, puta fornicatio, non nisi venialis violatio festi erit. quia parum durat, vt modicum opus mechanicum in festo, & sicut transacto modico illo opere mechanico potest homo etiam si sit aliàs in reatu peccati mortalis in reliqua parte diei festi ipsum obseruare, uel. sanctificare,

ctificare, audiendo diuina, & se per orationem, & pœnitentiam ad sanctitatem præparare: ita post trāsactum actum peccati mortalis, & eodem modo facere potest: quamuis finem præcepti non obtineat, quia nec ad ipsum tenetur.

Respon. ad 4 argum. RESPON. negādo cōsequētiā, nā falsum est quòd vnum mortale peccatum modico tēpore commissum in modico impediat finem, i. sanctitatem interiorem huius præcepti sicut modicum opus mechanicum parum, vel eodem tantum tēpore durans. Et est aperta differentia. Licet. n. peccatum mortale parum duret dum ipsum cōmittitur: at vero ex sua natura nō modicum, sed multum, & omnino impedit finem, i. sanctitatem interiorem, & ei contrariatur ex quo eā non secum compatitur, vt constat. Opus autem mechanicum ex sua natura illam compatitur: inde modicitas, aut paruitas eius actus, vel temporis excusat à mortali transgressione huius præcepti. Similiter etiam peccatum veniale ex quo compatitur eandem sanctitatem: inde censetur, vt modicum opus mechanicum factū in die festo. quo fit vt quamuis per sequentem pœnitentiam tollatur impedimentum præcedētis peccati mortalis die festo commissi, non tamen tollitur quin per illud iam ante fuerit festum violatum. Rursus cū per quodcunque peccatum non deobligetur homo ab obseruantia diei festi quantum fieri pōt: fit vt possit illum sæpius eodem die interius, & exterius violare sæpe peccando mortaliter ante & post ipsam pœnitentiam: sicut & eodem die ieiunii sæpe nolendo ieiunare, aut etiam sæpius carnes prohibitas tunc comedendo, vti probabiliter tenet opinio.

Argum. 5. Quinto ad idem arguitur. Nam agere contra finem præcepti non prohibetur ipso præcepto, vt constat quando semel tātum, sed nimis excessiue quis comedit cibos non prohibitos in die ieiunii. Tunc enim secundum Caietanum secunda secundæ quæst. 147. articulo tertio. & Medina de ieiunio non peccat contra præceptum de ieiunando: quamuis peccet contra finem eius, dum contra temperantiam in illo præcepto intentam, non tamen illo, sed alio præcepto temperantiæ præceptam peccat. ergo sicut sufficit tunc confiteri se excessiue comedendo, vel bibendo peccasse non dicendo se id in die ieiunii fecisse: ita de fornicante in die festo dicendum est.

Respon. ad 5. argum. RESPON. negando cōsequentiam, etiamsi concederetur antecedens, quod negari potest, nec est simile vtrobique, neque enim nos dicimus quòd semper in omni casu agere contra aliquem finem præcepti prohibetur ipso præcepto, vt in antecedente significatur: sed solum quando agitur omnino contra finem, vel contra omnem finem principalem, vel specialem ipsius præcepti: ita quòd cum tali actione cōtra finem præcepti stare non potest aliquis præcipuus, vel specialis finis ipsius; vti superius pro hac secunda opinione probatum, & explicatum est de correctione fraterna, quando sic scienter fit quòd ex ea peccator peior efficitur. & ita dicimus de peccante mortaliter in die festo. Excessiue autem comedere semel tantum in die ieiunii licet secundum Caietanum, & Medina de ieiunio, & plures alios non violet præceptum ieiunii, vt in argumento dictum est: tametsi Honcala ubi supra, & Couarruuias in resolutionibus lib. 4. cap. 20. num. 11. 12. oppositum opinentur. at vero quòd vt diximus ipsa excessiua comestio non violet ieiunium, vti supponitur, hoc ideo est, quia nō tollit omnino, vel non omnem finem principalem specialiter intentum in præcepto ieiunii: nam cum illo excessu contra temperantiam bene stat aliquis finis præcipuus, & specialis etiam extrinsecus ipsius præcepti: videlicet quòd per eum modum ieiunii abstinendo ab aliis cibis sicut & aliis uicibus, aut horis ipso die prohibitis peruenire possit, & disponatur homo ad virtutē abstinentiæ, & ad satisfaciendum aliquo modo pro peccatis, & alios aliquos fines qui in ieiunio ecclesiastico specialiter intenduntur. quo fit, ut per solum illum excessum illud ieiunii præceptū licet aliqualiter, aut venialiter, at vero non omnino violetur: sicut per quodcunque mortale peccatum violatur præceptum de sanctificādo diem festum.

Replica. Si contra hoc replicetur ꝙ nullus peccat nisi quia contra aliquod præceptum agit vel omittit. sed non est præceptum de fine, sed de mediis ad finem. quia finis secundum omnes sub ipso præcepto non cadit: ergo non peccatur cōtra ipsum præceptum agendo contra finem ipsius.

Respon. RESPON. negando consequentiam. quia licet non sit præceptum de fine obtinendo: & ita non peccatur contra ipsum præceptum si eius finis non obtineatur uti deberet inferri in consequentia. est tamen præceptum ipsum de non agendo contra finem ipsius, vti superius probatum est ꝙ id ipso, & in omni præcepto prohibetur. Quare si in minori huius replica subsumeretur perfecte vti erat sumendum, quòd non est præceptum de fine, neque de non agendo contra finem ipsius præcepti: vtique ratione huius vltimæ partis illa minor falsa, & neganda esset.

Resolutio. Fit igitur ex dictis quòd cum hoc, quòd per peccatum mortale fornicationis furti, aut homicidii in die festo commissum specialiter peccatur contra alia præcepta, & contra aliud ius diuinum, & humanum de non faciendo iniuriam diei festo: & per id ipse dies festus, aut sacer violatur, vti clarissimus doctor Medina, vbi supra dicit: cum hoc inquam stat simul quòd etiam cōtra ipsum præceptum de sanctificatione festi specia-

liter peccetur, ex hoc quòd per eam iniuriam, vel irreuerentiam temporis sacri etiam omnino agitur contra omnem finem præcipuum, & specialem ipsius præcepti. & ita non solum sabbatū aut festum, aut sacrum tempus, sed etiam præceptum ipsum sanctificationis festi per quodlibet mortale tunc commissum specialiter violatur, vt dictum est. nam idem est violare festum, & violare præceptum de sanctificatione eius: & B. Tho. pro eodem accipit utrunque, vti facile con stare potest eius literam, & intentum intuenti: quamuis meus clarissimus doctor id inficietur. forte etiam pro concordia prædictarum opinionum dici posset, quòd peccatum in festo commissum quamuis ex eo quod est contra finem præcepti de sanctificatione festi, sit etiam contra ipsum præceptum, & alterius speciei: non tamen ex eo est mortalis circunstantia, sed solum venialis: & ideo non necessario confitenda est. neque enim omne quod est contra finem præcepti eo ipso est mortale: sicut neque omne quod est contra ipsum præceptum etiam si sub mortali obliget, semper mortale est: Sed certe cum non sit modicitas materiæ, neque deliberationis aut voluntarii, non uidetur adhuc quare talis præcepti violatio excusetur à mortali necessario cōfitendi.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum mortaliter in somno, uel in uigilia etiam fornicando pollutus licite suscipiat eucharistiam, aut celebret illa die si de his sufficienter contritus, et confessus sit.

Prop. 1. RESPON. per duas propositiones, quarum prima est, quòd pollutione nocturna, id est in somno accidente fœdatus, etiā si ex mortali peccato illa proueniat, non peccat mortaliter, sed venialiter tantum, illa die celebrando, vel eucharistiam reuerenter suscipiendo, si de omnibus sufficienter contritus, & confessus est.

Quod quadrupliciter probatur. primo, quia illud tantum sub peccato mortali impedit susceptionem, aut celebrationem huius sacramenti propter quod homo indigne ipsum suscipit, aut celebrat. sed sufficienter contritus, atque confessus aliàs deuote, acreuerenter id suscipiens, aut celebrans ac si non ita peccasset, post quæcunque mortalia commissa non aliàs legitime impeditus non accedit indigne. Quod inde patet, quia nihil aliud exigit Paulus, prima Corinth. 11. probet autem seipsum homo, &c. scilicet per contritionem, & confessionem secundum Augustinum de dogma. ecclesiast. ca. quinquagesimotertio, & clarius in epistola tertia ad Iulianum comitem ca. 9. & nihil aliud exigit ecclesia in ca. omnis. de pœnitentia & re. nec alibi: nisi quòd communicaturus accedat probatus, id est in statu gratiæ secundum suam probabilem æstimationem rite contritus, & confessus, ut aiunt communiter doctores cum B. Tho. inferius allegati. ergo non mortaliter peccat, neque indigne accedit.

Secundo ad idem, quia uel illa pollutio impedit sumptionem eucharistiæ post contritionē, & confessionem, quia ipsa pollutio est peccatum, vel quia mentem distrahit. non primum: quia grauius est homicidium, & non impedit contritum & confessum. nec secundum; quia tunc legitimus concubitus sub mortali etiam impediret, quod nullus concedit esse nisi veniale: & tamen magis distrahit dum in vigilia factus est. ergo.

Tertio ad idem, quia non videtur quanto tem pore debeat sic abstinere sub præcepto, neque de eo constat alicubi, quamuis Albertus Magnus & alii communiter dicant quòd per vigintiquatuor horas abstinendum sit: sed id non probant, nisi de decentia, vt infra secunda propositione habetur: neque id habet locum secundum Paludem, nisi quando circa mediam noctem talis pol lutio contingit.

Quarto ad idem faciunt Augustinus epistola 118. ad Ianuarium dicens solum contemptum non vult cibus ille: sicut manna fastidium. Et idē de dogma. ecclesi. ca. quinquagesimotertio, & habetur de consecra. distinct. secunda, ca. quotidie. vbi habetur, omnibus diebus dominicis communicandum hortor: si tamen mens in affectu pceeati non sit.

Item Hilarius, & habetur ea. dist. si non sunt. vbi dicitur si non sunt tanta peccata, vt quis excommunicetur, non se debet homo à medicina corporis, & sanguinis domini separare. quod intellige si deuote accedat vt superius secundum Thomam declaratum est. Et cum præfata propositione expresse concordat Palude in 4. dist. 9. q. 3. Et Maioris ibidem q. 2. conclu. 2. & 6. & sanctus Bonauent. dist. 12. q. 3. Et Durandus ibidem q. vlti. & Gerson de præparatione ad missam consideratione 8. & alphab. 37. litera. 3. Et Turrecremata in decreto dist. 6. ca. 1. & Raulim, ipsum etiam referens in tracta. de eucharistia ser mo. 8. propositione 4. q. R. Et Gabriel in cano. lectio. 10. Et Adrianus in 4. de eucharistia q. 4. de impedimento pollutionis. Et Caietanus in summula tit. cōmunicare. Et Nauarro in summa Hispane edita ca. 2 t. nu. 50. Et Siluester tit. euchari stia. 3. q. 10. in fine vbi dicit ꝙ B. Tho. oppositum tenens. 3. par. q. 80. art. 7. locutus est ex opinione aliorum. tandem idem tenet Ledesma ex Victo ria prima parte, super quarto sentētiarum q. 2 t. art. 7. dubio 2. Et Abulen. Matth. 4. ca. quæst. 75. latius

latius de hoc. cum supradictis concordat, & Soto in 4. distinct. duodecima quæst. prima, articulo 7.

Nam Richardus in 4. distin. 9. arti. 2. quæst. 3. & B. Thom. vbi supra, & in opusculo. 64. ca. 17. Vtrum propter pollutionem nocturnam ab eucharistia abstinendum sit cum multis aliis antiquis quos ibi sequitur videntur tenere oppositũ; quòd scilicet talis pollutio nocturna ex mortali peccato procedens etiam sub mortali impedit illa die assumptionem eucharistiæ, etiamsi homo ille contritus, & confessus sit: nisi superueniat aliqua ratio, vel causa rationabilis de qua inferius propositione secunda habetur, idq; propter rationes tactas in argumento primo inferius, quæ ibi soluentur.

Igitur iste de quo hæc prima propositio agit, solum venialiter peccat accedens ad eucharistiam propter aliqualem irreuerentiam, excepto si ex causa rationabili id fiat, vt in secunda propositione sequenti etiam de fornicarie polluto habetur.

2. propo. Propositio secunda. Mortaliter in vigilia, vel per fornicationem illa nocte pollutus, etiãsi sufficienter contritus, & confessus sit, vtrum mortaliter peccet illa die ad eucharistiam accedẽs, dubium est. Nam Gerson, & Raulim in tractatu de matrimonio sermone octauo, cap. & alibi. & Nauarro in summa, vbi supra cum multis aliis doctoribus tenent, quòd is mortaliter peccat, quia valde irreuerenter accedit: quamuis hoc non satis sufficienter probetur, excepto in casu quo quis ex magna deuotione, vel ex rationabili causa, vel in necessitate iam ab omnibus huius peccati reliquiis purgatus accederet: tunc enim cessat ratio peccati mortalis, vt ex prima propositione liquet. Immo & venialis peccati ratio cessat omnino si sit magna, & insolita deuotio, vel obligatio pro se, vel pro alio, tunc celebrandi, vel necessitas, quia videlicet est dies festus, nec est alius qui populo celebret, vel quia est dies quo ipse cum aliis communicare, aut celebrare debet, ita quòd sine scandalo, aut notabili nota id omitti non potest. Et in hac exceptione omnes doctores conueniunt. Sed Soto, & Nauarro in summa postea emendata, vbi supra ex Palude, & Siluestro cum multis aliis doctoribus tenent, quòd nisi alia irreuerentia vel distractio notabilis interueniat non peccat mortaliter celebrando illa die, vel nocte mortaliter in vigilia pollutus si contritus, & confessus est: quia nulla ratione sufficiente probatur. & hæc opinio probabilior est.

Fit ex dictis secundum omnes, quòd religiosi qui raro in tali peccato incidere solent, & alii eiusmodi viri spirituales qui statim redeunt ad cor, & se recolligunt conscientiam, & mentem à dicto peccato eiusque reliquiis omnino repurgantes, & deuotiores inde sæpe redduntur, vtique sine mortali, & sæpe sine veniali illa die contriti, & confessi ad hoc sacramentum, vel ad celebrandum accedant.

De aliis autem non mortaliter, sed solum venialiter in somno, vel etiam in vigilia pollutis constat; secundum omnes, quòd solum venialiter, & aliquando nullo modo peccant cum deuotione ad eucharistiam accedendo, vel celebrando: maxime si iam contriti, & confessi sint. Et quamuis tunc de consilio abstinendum sit: at cum deuotione accedere non est veniale, immo & cum magna deuotione, vel ex rationabili causa aliqua de supradictis accedere, & celebrare melius, & sæpe meritorium est. Videatur B. Thom. & Gerson cum aliis doctoribus vbi supra.

Contra supradicta arguitur, & maxime contra primam propositionem. primo, quia Exod. 19. Et Leuit. 7. & 15. ca. Et Deut. 23. taliter polluti erant immundi vsque ad vesperam post uestium lotionem. Et primi Reg. 21. de panibus propositionis pollutis non erat licitum uesci, & illi panes significabant hoc sacramentum. Argum.

Item de pœnitentia dist. 1. ca. nonnulli. canibus, & porcis sancta dari non debent, & quia tales irreuerenter accedunt.

RESPONDEO, secundum Gregorium in epistola ad Augustinum episcopum Anglorum ca. 10. ca. 11. & habetur distinct. 6. ca. testamentum. Illa erant ceremonialia quæ iam non valent: nisi quo ad intellectum spiritualem, quòd scilicet culpam illam lachrimis pœnitentiæ ille pollutus abluat: & quousque ignis tentationis cum suis reliquiis abscesserit ad sancta non accedat, vt supra declaratum est, quòd aliquando quidem sub mortali: aliquando sub veniali: aliquando vero sine vllo peccato talis accedit. Et aliquando de decentia, & consilio, aliquando de necessitate præcepti debet abstinere. Respon.

Ad ca. autem. nonnulli. Respond. quòd post contritionem, & confessionem deuote accedens non canis, nec porcus est.

Ita etiam in casibus supradictis aliquando de præcepto sub ueniali, aut sub mortali aliquando solum de consilio, atque decentia huic summo sacramento summa debetur reuerenti. mundi tiæ corporalis.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum quoties quis in statu gratiæ sumit eucharistiam, sed sine actu charitatis, quia distractus, uel quia accipit per actum qui est peccatum ueniale, puta statim post mortalem pollutionem, uel ex uanagloria, & huiusmodi, ita quòd illa sumptio peccatum ueniale tantum est, charitatis augmentum, & gratia accipiat.

1.Opin. RESPONDEO. in hoc est duplex opinio. prima Caietani in 3.par.q.79.artic.1.& 8. quòd non tunc, sed postea quando cessantibus his impedimentis dispositus fuerit. Et ad idem est ipse 1.2.q.vlt.art.8. Et 2.2.quæst.24.art.6.

Quæ opinio probatur sexcupliciter. primo, quia hoc sacramentum est nutrimentum in vita spirituali, sed non nutritur per talem cibum nisi qui per actum vitalem sumit illum, vt patet etiā in nutrimento corporali. talia autē actus non est peccatum veniale, neque actus distracti sumentis. ergo.

Secundo, quia si semper gratia augeretur sequeretur ꝙ multi sacerdotes etiam religiosi qui sic fere quotidie accedunt haberent magnā gratiam, sed consequens hoc videtur falsum: quia tepide operantur diligendo Deum, & alia bona faciendo. quod certe non facerent si ita magnam gratiam haberent.

Tertio, quia cum illa sumptio sit peccatum: iā ergo per & propter peccatū datur gratia, & per opus demeritorium, quod implicare videtur.

Quarto, quia sequeretur quòd pueris daretur gratia ante vsum rationis si sumant hoc sacramētum sicut in ecclesia olim alicubi fiebat. postquā non requiritur deuotio actualis. Et similiter furiosis, & amentibus qui hoc sacramentum ante petierant.

Quinto, quia B.Tho.in 4. dist.12.q.2.art.1.q.3. dicit quòd cum peccato veniali nō recipit quis gratiam etiam cum sacramento, & idem in q.7. de malo art.12. ad secundum dicit nulli unquam infunditur gratia sine actuali feruore charitatis.

Sexto, quia ēt si gratia cōferatur, & augeatur: ēt per quodlibet opus meritoriū extra sacramentum, quia non est habitus operatiuus, vt ingenue Soto de natura, & gratia lib.2.ca.17. confitetur. at vero ꝙ charitas nō augeatur, sic probat ibidē. quia habitus operatiui dum remisse operātur potius remittuntur quàm intenduntur, vt patet in remisse orante, canente, prædicante, prælīāte, & huiusmodi, vt late probat Caietanus 2.2. q. vbi supra. propter quod Ber.& Richar. de sancto Victore sæpe dicunt ꝙ in via Dei non progredi regredi est: & non proficere est deficere. Et Hiere. 48. maledictus qui opus Dei facit negligenter, aliàs fraudulenter. Nunc autem charitas est habitus operatiuus ad opera charitatis immediate inclinans. ergo non semper augetur in distracto, aut cum peccato veniali culpabiliter sumēte hoc sacramentum.

SECVNDA opinio est in oppositum, quæ cōiter tenetur à doctoribus, & expresse à B. Thoma 3.par.q.79.art.8. vt bene eā refert ex Victoria Ledesma, vbi supra q.20.art.1.dub.4.& artic. 8. quamuis talis homo de quo est dubium præsens ratione dicti impedimenti non habeat illam refectionem actualē dulcedinis spiritualis, i. actualem delectationem spiritualem, at vero augmentum gratiæ ex opere operato, seu virtute huius sacramenti semper habet, quamuis Caietanus male interpretetur beatum Thomam. 2.Opin.

Hæc opinio probatur tripliciter. primo, quia non potest ad eucharistiam quis accedere in gratia simul & indispositus: nisi aut quia non habet actum charitatis: aut quia cū veniali accedit in ipso actu sumptionis venialiter peccans. sed neutrum istorum impedit effectum gratiæ suscipiendæ. ergo. Consequētia patet cū maiore: & minor probatur quo ad non habentem actum charitatis dupliciter. tum primo, quia sacramētū hoc cōfert illud augmentū gratiæ ex opere operato: ad quod non requiritur actus; sed ꝙ præcesserit in adulto, & absit contemptus. Quod inde patet: quia freneticis, & amentibus qui prius hoc sacramentū petierunt cōceditur. 26.q.6.c.is qui. & c. qui recedunt. si in illis signa cōtritionis apparuerunt. & similiter infantibus si nunc daretur sicut olim in aliquibus ecclesijs dabatur, vt refert Augustin. epistola 23.26.107.& lib.3. de trini. ca.10. & de peccatorum meritis, & remiss. li.1.ca.10.& contra duas epistolas Pelagij li.1.c.22. Et cōtra Iulianū li.4.c.4.& li.1.c.1.& li.3.ca.1. Et Hiero. in dialogo contra Luciferianos. Et Cypria. serm. 5. de lapsis, & habetur de cōsecr. dist.4.c. si quis, ex Augustino de ecclesiæ dogma. quāuis modo eis non detur, neque debeat dari, nec sit necessariū secundum B.Tho.3.par.q.80.art.9. & cōiter doctores. tamē si illis daretur sicut olim dabatur vtique illi sicut & frenetici reciperent gratiā sacramētalem: quia ad hoc dabatur illis vltra alios effectus sacramenti, vti ex Victoria dicit Ledesma vbi supra q.21.art.9.dub.2.& 5. contra Caietanū vbi supra, & contra Maioris in 4.dist.9.q.1. art.2. Tū secundo, quia expresse dicit B.Tho. in 4.dist.16.q.2.ar.1.q.1.ad 3.q. ad recipiendā gratiā nō semper requiritur actualis actus, seu intētio: sed sufficit habitualis, vel vt alii clarius dicūt virtualis, videlicet habuisse actū, & non mutasse intentionem voluntarie. Hæc ille. Et consonat idem 3.par.q.79.artic.8. & ita patet minor quo ad non habentem actum.

Et quo ad peccatū veniale ēt ꝙ non impediat infu-

infusionem gratiæ, patet 1 quia nihil impedit nec expellit aliud puta gratiam, nisi quod est illi cõtrarium. Sed veniale non contrariatur gratiæ habituali nec quo ad infusionem nec quo ad existẽtiam, alioqui propter veniale quis damnaretur: quia propter illud gratia priuaretur. igitur gratia & peccatum veniale bene stant simul, tam in existentia quàm in infusione videlicet in eo tẽpore quo fit & infunditur ante vel post aut simul vtrunque, nam eadem vtrobique ratio est.

2. Opin. Secundo probatur secunda opinio, quia attritus sine affectu peccati mortalis secundum omnes Thomistas, & multo magis si probabiliter se æstimat contritum secundum communiter doctores, confessus accedens ad eucharistiam habet gratiam sacramentalem qua de attrito fit cõtritus, vt de hoc supra q. 2. latius agitur: ergo à fortiori contritus & confessus communicans non obstante actuali distractione & veniali peccato gratiam sacramentalem habebit.

Tertio ad idem. quia si iste statim moreretur vtique tunc in eadem dispositione existens gratiam sacramentalem communicãs haberet, quia etiam secundum ipsum Caietanum vbi supra nõ priuatur illa in æternum. ergo etiam tunc ante mortem communicans viuus & sanus. probatur consequentia. quia ponatur quòd iste non erit postea melius dispositus quàm nunc, & quidem status vitæ vel mortis per accidens est & impertinens ad virtutem sacramenti, & per consequẽs ad gratiam ex opere operato obtinendam.

Respon. ad primam rationem. Ad rationes igitur prioris opinionis, Respon. ad primam negando consequentiam; quia licet illud peccatum non sit actus vitalis requisitus: sufficit tamen quòd ille homo habet vel habuit alium actum vitalẽ, quo videlicet voluit vel nũc etiam vult accipere sacramentum manẽs in gratia ad hoc quòd eius augmentum virtute sacramenti accipiat.

Ad secundam. Ad secundam Respon. concedendo sequellã; & ad eius improbationem dico quòd ratio quare illi sacerdotes cum magna gratia tepide operantur, non est defectus gratiæ quam habent: sed quia gratia vt talis non est habitus immediate ad operandum vt bene dicitur in concilio Mileuitano 1 sed mediate, nempe per habitus charitatis & aliarum virtutum. Nam gratia immediate acceptum facit Deo: non autem diligit sed charitas seu quatenus charitas est, vt latius de hoc in responsione ad vltimum habetur. Item nec gratia nec charitas aut habitus quicunq; cogit habẽtem, sed inclinat suauiter ad suum opus si velit ea vti: & sæpe non sentitur, inde illi non operantur secundum talem inclinationem: quia ex culpa sua nolunt vti gratia & habitibus & alijs donis quæ habent secundum totam eorum inclinationem. Quod præcipue dupliciter contingit; tum, quia occultis quibusdam vitiis laborant, qualia sunt, in ordinatus sui amor, propria voluntas & delectationes sensuales, quibus paulatim gratia Dei amittitur si illa studiose sectetur. Nobilis namque amicitia Dei riualem non admittit, sed cor solum sola vult possidere: vt ait Bernardus. tum etiam quia ex consuetudine plerique potius quàm ex affectu seu charitate operante accedunt; nec apud seipsos permanent. Ideo tanquam ab ingratis Deus sua dona tollit secundum Matth. 25. habenti, id est, bene vtenti donis acceptis, dabitur: ei autem qui non habet, id est, qui non bene vtitur, & id quod habet, id est, quod accepit, auferetur ab eo, vti Chrysostomus exponit.

Respon. ad tertiam. Ad tertiam Repon. dupliciter. primo, secundum Ledesma vbi supra q. 20. art. 8. ex victoria, quòd non datur gratia propter peccatum formaliter: sed propter operationem quæ est sumptio sacramenti, non quia peccatũ sed quia sumptio est. Hæc ille. Sed hæc respõsio non videtur bona, tum quia similiter dicere possemus quòd per peccatum possumus mereri gratiam, nõ quatenus peccatum, sed quatenus actus vel operatio est, quod concedere est absurdissimum, & implicat quòd per peccatum mereamur: quamuis per alium actum coniunctum peccato mereri possimus. Immo per peccatum etiam veniale non meremur apud Deum præmium aliquod temporale, vt latius de hoc agit Nauarro in ca. quando. de conse. distin. 1. c. 20. num. 29. 30. 66. 67. 68. 69. tum etiam quia falsum est proprie loquendo quòd propter illam culpabilem sumptionem, aut etiam propter actum sumptionis obtinemus gratiam sacramentalem. Nam ly propter dicit causam seu rationem vnde illa gratia prouenit quæ non ex opere operantis sed ex opere operato virtute sacramenti confertur.

Ideo secundo & melius Respon. concedendo quòd per peccatum non propter peccatum habetur gratia sacramentalis ex opere operato de qua loquimur, nec id est inconueniens: ex quo nõ virtute aut merito aut ratione operis operantis confertur, sed per illud opus aut mediante illo, ita quòd actus ille sumptionis culpabilis & peccatum illud est, nõ meritum sed medium aut causa sine qua non illius sacramentalis gratiæ virtute sacramenti prouenientis. Et ita per peccatum proprie non meremur gratiam sed est medium quo habemus sacramentum virtute cuius gratiam obtinemus. Quod si ly propter dicat medium aut causam sine qua non, sicut ly per, tunc conceditur quòd per & propter peccatum & per opus demeritorium datur gratia ad sensum iam declaratum: non tamen quòd per peccatum gratiam mereri possimus vt dictum est.

Respon. ad quartam. Ad quartam de pueris & furiosis conceditur vt supra in prima probatione huius secundę opinionis dictum est. Item non est eadem ratio

quia

quia illi nunquam habuerunt actum vt adulti.

Respon. ad quintam. Ad quintam ex B. Thoma in 4. distin. 12. Respon. vt Ledesma vbi supra q.20. art.1. quòd ipse postea se correxit in 3. par. q.79. arti.8. vt su pradictum est.

Ad aliud in 7. q. de malo Respon. quòd intelligitur sine sacramento aut ex opere operantis: secus ex opere operato sacramenti.

Respon. ad sextam. Ad sextam Respõ. quòd id solum procedit secundum B. Tho. & alios tenentes quòd gratia & charitas sunt diuersi habitus realiter distincti: non autem secundum Scotum & alios tenentes quòd sunt idem habitus realiter & solum distinguuntur ratione effectuum: quia quatenus gratum facit Deo dicitur gratia: & quatenus inclinat ad diligendum illum dicitur charitas. de quo Vega de iustificatione lib. 7. cap. 25. latius agit vsque ca.27.

Secundo dico, quòd illa maior est vera quòd scilicet habitus remisse operantes remittuntur, non quidem quo ad substantiam ipsorum sed quo ad suos actus, quia scilicet producũt actus remissiores. Cum quo stat quòd etiam per illos actus remissiores ipsi habitus formaliter intendantur vel augeantur: maxime secundum opinionem communem quòd intensio fit per additionem gradus ad gradum. & præcipue hoc est verum in habitibus infusis quorum esse vel in fusio & augmentum est à solo Deo effectiue secundum meritum vel dispositionem suscipiẽtis. igitur nõ requiritur alia intensio vel conatus voluntatis actualis ex parte nostra; nisi solum dispositio de lege necessaria ad gratiæ infusionem & augmentum ex opere operato vel virtute sacramenti obtinendum: quicquid sit de gratiæ & charitatis augmẽto ratione operis meritorij vel ex opere operantis prouenientε, de quo inferius secundum varias doctorum opiniones tãgemus. quia sacramenta sunt instituta diuinitus ad remedium & adiutorium gratiæ etiam nunc ante mortem præstandam ea digne vel non indigne suscipienti.

Argumẽ. 7. Si tandem septimo arguatur replicando contra supra dicta, quòd gratia sacramentalis ex opere operato datur secundum dispositionem suscipientis, maior vel minor secundum B. Thomam & communiter doctores vt supra q.3. in 5. opinione propositione. 4. latius habetur. ergo vbi nulla est dispositio, qualis in proposito contingit, sequitur quòd nulla gratia recipitur.

Respon. ad septimam. Respon. ad septimam negando quòd nulla est ibi dispositio. dico enim quòd sicut in illo est actus vitalis præcedens, scilicet volitio sumendi hoc sacramentũ in statu gratiæ: ita est dispositio secundum quam gratia confertur virtute huius sacramenti.

QVAESTIO NONA.

Vtrum per quodlibet opus meritorium, gratia vel charitas augeatur.

RESPONDEO quòd quo ad hoc sunt quatuor dubia enodanda, quorum primum est. *Dubium. 1.* Vtrum habitus infusi augeantur secundum proportionem aut quantitatem meriti aut intensionis gradualis actus.

Propo. Ad quod Respon. quòd licet in hoc sint opiniones tamen probabilius est quòd augeantur secundum proportionem aut quantitatem meriti: non autem secundum quantitatem intensionis, nisi quatenus talis intensio actus facit ad meritũ.

Pro probatione supponatur quòd meritum non proportionatur intensioni actus interioris, ita quòd si dilectio Dei sit intensa vt tria sit etiã meritoria vt tria, sed vt etiam refert Almayn in morali tracta. 2. ca. 10. secundum communiter doctores proportionatur & attenditur secũdum conatum voluntatis, & gratiæ suæ charitatis cõcursum, & obiectum & alias circũstantias actus. quod patet de eo qui dat eleemosynam vnius oboli vel leuem patitur iniuriam per actum intẽsiorem: quàm alius qui per actum remissum totam substantiam pauperibus distribuit vel patitur martyrium, aut qui cum maiori difficultate idem opus per actum remissum operatur. quia iste plus meretur quàm ille primus.

Quo supposito probatur opinio vel propositio supra posita. primo, quia virtutes infusę sunt dona solius Dei & quodammodo præmia quamuis non finalia actuum bonorum. ergo melioribus & melius vtentibus illis dãtur meliora dona atque virtutes & earum augmentum, magis aut minus secũdum maius aut minus meritum vniuscuiusque in eis, quantumcunque alius habeat actus intensiores sed non ęque meritorios. & hęc consequentia patet, quia videtur inconueniens quòd qui est melior per maius meritum non habeat maiorem charitatem & gratiã, cuius augmentum est quodammodo præmium, licet non consũmatum vt dictum est.

Secundo probatur idem, quia Math. 25. habetur in parabola de quinque talentis, Euge serue bone quia in pauca fuisti fidelis &c. Sequitur habenti dabitur, id est, bene vtenti dabitur amplius secundum Chrysost. & alios doctores. nullus autem melius vtitur & fidelius quàm qui melius & meritorie operatur: ergo ipsi datur à Deo augmentum ipsorum donorum & charitatis quibus prædicto modo bene vsus est.

Si contra hoc arguatur pro opposita opinione, primo, quia habitus infusus augetur meritorie sicut effectiue ab actu augeretur si actus cum posset augere. Sed si augeretur effectiue ab actu, certe secundum eius intensionem gradualem &

non

non secundum meritum augeretur: vt patet de habitu acquisito qui augetur ab actu meritorio nõ secundum proportionem meriti sed secundũ gradualem eius intensionem, ergo similiter de habitu infuso dicendum est.

Respon. Respon. negando maiorem, quia si augeretur ab actu augeretur naturaliter, & per consequens secundum intensionem naturaliter operantem: meritorie autem à solo Deo effectiue & libere, quamuis secundum meritum actus vel personę augetur.

Argum. 2. Secundo arguitur, quia per actum meritoriũ virtutis acquisitę augetur habitus infusus, ergo proportionabiliter sicut augetur habitus acquisitus secundum intensionem gradualem & non secundum meritum illius actus, ita etiam augetur habitus infusus.

Respon. Respon. negando consequentiam, neq; enim est eadem ratio, quia actus meritorius virtutis acquisitę non auget effectiue & naturaliter habitum infusum sicut auget acquisitum; sed solus Deus libere & effectiue auget habitum infusum ad positionem actus meritorii virtutis acquisitę, & secundum meritum nõ secundum intẽsionem eius, vt dictum est.

Argum. 3. Tertio arguitur, quia augmentum charitatis non facit per se ad præmium sed solum ad intensiorem actum eliciendum. Præmium namque glorię nõ est respectu charitatis sed gratię: neq; charitati sed gratiæ aut quatenus gratia est respondet, vt infra in secundo & tertio dubio latius de hoc. ergo ex intensione charitatis potius habetur respectus ad intensionem quàm ad meritum actus.

Respon. Respon. negando antecedens quatenus dicitur ibi quòd charitas solum facit ad intensionem & non ad meritum actus. Nam & secundum B. Tho. in 1. dist. 17. q. 2. art. 3. & secunda secundæ q. 24. art. 6. facit & præcipue ad actum meliorẽ & digniorem, & per consequẽs meritorium magis vel minus eliciendum, quamuis gratia secundum ipsum B. Tho. vel ipsemet habitus vt est gratia secundum Scotum faciat gratum Deo & sit dispositio ad gloriam.

Dubium. 2. Secundo dubitatur, Vtrum quilibet actus procedens à charitate sit meritorius gratiæ & glorię & eam augeat.

Ad quod supponatur quòd sunt opiniones si gratia & charitas infusa sit vnus & idem habitus realiter an diuersi. Nam Thomistę tenẽt quòd sunt diuersi habitus seu qualitates; & gratia facit gratũ Deo: charitas autem inclinat ad Deũ amandum, quamuis semper sint simul. Scotus vero & nominales & alii tenent quòd est vnicus habitus & solum distinguitur quo ad effectus: & nomine tantum diuersificatur. Nam quatenus gratum facit Deo dicitur gratia: quatenus autẽ inclinat ad ipsum amandũ est & dicitur charitas.

Quo supposito ad dubium Respon. per tres propositiones. prima est quòd per quemlibet actum meritorium vel à charitate procedentem quantumlibet remissum homo meretur nouam gloriam essentialem: & eam maiorem habebit. *Propo. 1*

Probatur primo, quia ex fide & sacra scriptura tenemus quòd pro bonis actibus ex gratia procedentibus aut propter Deum factis meremur & habebimus pręmium in cœlo. ad Rom. 2. reddet vnicuique iuxta opera sua. Et Apoc. 14. Opera illorum sequuntur illos. Et Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et omnis qui reliquerit domum aut patrem &c. centuplũ accipiet & vit. ęter. poss. & c. 10. qui dederit calicem in nomine discipuli non perdet mercedem suam. Et c. 28. Esuriui & dedistis mihi &c. ideo venite benedicti &c. Nunc autem per actus etiam remissos implentur prædicta mandata & consilia: etiam martyrium quis per actum remissum pati potest, ergo pro illis meretur & habebit vitam æternam. Aliàs pro merito de condigno non daretur homini præmium sibi ex lege debitum.

Secundo probatur idem, quia aliàs viri perfecti essent ex hoc peioris conditionis, si videlicet habentes habitus charitatis intensissimos, aliquando forte minus intensos actus elicientes penitus pręmio frustrarentur: qui tamen actus apud imperfectos essent valde meritorii.

Tertio probatur idem, quia videtur absurdum quòd si quis heri habuisset actum vt decẽ, & pro illo magnum præmium habuisset: & hodie quia ex illo actu creuit ille habitus qui, vt supponitur, heri erat remissior, iam inquam hodie pro simili actu vt decem nullã mercedem habeat. & ita gratia vel charitas maior quam nunc habet, esset illi causa non merendi nũc maiorem vel eũdem gradum glorię quem heri meruit cum gratia aut charitate minori. Quod tamen inde pater falsum: quia maior gratia illius est circunstantia personæ reddens illum, & ex consequenti opus eius magis acceptum Deo ad maiorẽ gloriam.

Quarto probatur idem, quia contritio quantumcunque remissa dummodo alias habeat debitas circunstantias est sufficiens dispositio ad gratiam & gloriam.

Hanc opinionem tenent communiter doctores cum Scoto in 4. dist. 14. & in 1. dist. 17. & in 2. dist. 27. & B. Tho. prima secundæ q. vltima art. 8. & secunda secundæ q. 24. art. 6. quamuis forte in primo sententiarum distin. 17. q. 2. art. 3. & in 2. dist. 27. q. 1. art. 5. cum quibusdã aliis, sicut de charitatis augmento aliter senserit. Sed nunc cõmuniter inter doctores dubium non est de gloriæ augmento: licet varie opinentur vtrum per actus remissos gratia vel charitas augeatur & quando.

Secunda propositio. per quemlibet actum meritorium quantumcunque remissum etiam meretur *Propo. 2.*

tur

tur homo nouã gratiã, quia gloria proportionẽ habet ad eã tanquã ad dispositionẽ delege prerequisitam, ex quo gloria est ipsa gratia consumata vt declarat B. Bonauentura in 2. distinc. 27. art. 2. q. 3. ergo per eundem actum meritorium gloriæ meretur homo nouam gratiam, & in hoc conueniunt omnes doctores cum B. Tho. prima secundæ q. vlt. art. 8. & ibi Caietanus, quamuis forte etiam in hoc cum quibusdã aliis aliter senserit in 2. distinct. 27. q. 1. art. 5. sicut & de merito augmenti gloriæ vbi supra in prima propositione dictum est. quamuis etiam de tempore huius augmenti gratiæ & charitatis varie docto res opinentur vt in tertia propositione sequenti latius.

Propo. 3. Tertia propositio. probabilius est quòd statim vt homo meretur gloriam vel eius augmentum etiam per actum remissum datur & augetur gratia nec differtur in posterum. Dico hoc esse probabilius: sunt enim duę opiniones circa id. Nam B. Tho. vbi supra in 2. distin. 27. & prima secundę q. vlt. art. 8. & ibi Caietanus & Durandus & alii Thomistę ea. dist. cum aliis doctoribus tenentibus quòd gratia & charitas sunt habitus distincti, dicunt quòd tale gratię sicut & charitatis augmentum non statim datur sicut nec gloria: sed eo tantum tempore quo quis fuerit sufficienter dispositus ad id: quod tunc solum est quando homo ita vtitur gratia accepta secundum proportionẽ virium suarum vt in nullo desit ipsi gratię acceptę per negligentiam.

Opinio 1.

Scotus autem in 4. dist. 21. & in 1. dist. 17. tenens gratiam esse eundem habitum cum charitate quamuis in effectibus diuersum, dicit idem cũ B. Tho. sed super addit quòd si in hac vita propter defectum dispositionis supra dictę non datur augmentum gratiæ reseruatur pro tempore mortis vbi gloria danda est simul cũ gratiæ augmento quæ ad gloriam est dispositio prerequisita: & tunc augetur ille habitus in esse gratię vel ad effectum gratiæ: etiam si non augeretur in esse charitatis inclinantis ad opera eius. Et idẽ tenet Richardus in 2. dist. 16. cum aliis. ratio diuersitatis gratiæ & charitatis patebit amplius ex tertio dubio sequenti. Ideo secundum omnes prædictos doctores non est opus si actus est nũc meritorius gratiæ quòd eam mereatur dari pro nunc, sed pro suo tempore supra dicto, nec nisi pro tunc debita est.

Opinio. 2. Alia est opinio secundum quam tertia propositio posita est, quam tenent communiter doctores moderni cum nominalibus, vt refert etiam Gabriel in 1. dist. 17. q. 4. & in 2. dist. 27. & in 4. dist. 14. q. 3. dub. 3. Et Almayn eadem distin. & in morali. 2. tracta. c. 11. & tenet etiam Victoria in relectione de augmento charitatis. Quæ probatur tripliciter. primo, quia tenendo cum Thomistis quòd gratia distinguitur à charitate stat quòd augeatur gratia & non charitas infusa: sicut communiter dicunt doctores de Christo quod habuit infinitam gratiam non autem infinitam charitatem nec infinitas virtutes nec actus omnes infinite meritorios. hoc supposito probatur propositio. Quia quilibet actus meritorius etiã remissus auget gloriam secundum totam latitudinem actus, ita quod tot gradus glorię ei respõdent quot sunt gradus meriti vt supra in prima propositione habetur. Nunc autẽ gloria & gratia sibi correspondent secũdum communiter doctores. ergo si iste per tale opus meritorium etiam remissum est nunc gratior Deo vt duo quàm antea erat, sequitur quòd nunc eius gratia est aucta vt duo plusquã erat. probatur hæc consequentia. quia nihil aliud est esse gratius Deo quàm esse ei magis acceptum per maiorem gratiam. & hoc idem sequitur tenendo quòd est idẽ habitus gratiæ & charitatis. Stat enim quòd per tale opus meritorium iste qui est gratior Deo eius habitus sit nunc auctus inesse gratiæ: & non inesse charitatis, id est, non magis quàm ante inclinet & moueat ad actus charitatis, quousq; ad hoc augmentum sit homo dispositus vt dictũ est & dicetur in tertio dubio sequenti.

Secundo probatur idem, quia alias sequeretur quòd ex pluribus meritis etiam remissis magis gratus & acceptus Deo ad maiorẽ gratiam & gloriam postea accipiendum, esset nunc minus gratus per minorem gratiam de præsenti. Quod non quadrat rationi nec auctoritati, cum per eandem gratiam sit gratus magis aut minus nunc & post: supposito quòd non solum secundum præsentem iustitiam sed & secundum finalem prædestinationem idem homo ad eam gloriam acceptus sit.

Tertio probatur, quia fauores sunt amplian di dum oppositum nec ex sacra scriptura vel auctoritate nec ratione sufficiente habetur. quod certe in proposito contingit: quia omnes rationes oppositę opinionis facile soluuntur, vt in tertio dubio sequenti patebit.

TERTIO dubitatur, Vtrum charitas augeatur per quemlibet actum meritorium etiamsi remissus sit. Dubium 3.

Respon. per duas propositiones, quarum prima est, quòd per actum intensiorem habitu augetur ipse habitus charitatis & gratiæ. Hęc pro positio certa est apud omnes. Propo. 1.

Sed est difficultas quomodo vel quot gradibus augeatur: videlicet vtrum actus intensior habitu augeat illum secundum totam suam latitudinem omniũ graduum ipsius actus, an solũ secũdũ suũ excessum quem habet supra habitum. Exẽpli gratia. Si habitus est vt quattuor & actus intensior vt sex: vtrum habitus ille augeatur per omnes illos sex gradus ita vt iam sit intensus vt decem, an solum per duos ita vt non sit habitus intensus Prima difficultas.

intensus nisi vt sex. In quo est triplex opinio.

Opin. 1. PRIMA, quòd actus intensior auget suum habitum secundum totam suam latitudinem, quia ex supra dictis pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinem graduum actus meritorii. & gloria respondet gratiæ secundum communem sententiam. ergo ibi est aucta gratia secundum totam latitudinem graduum actus illius. Exempli gratia. Si gratia est vt quattuor & actus meritorius vt octo, dico ꝙ gratia fiet vt duodecim sicut & gloria, aliàs nō seruaretur debita præmiorum ad merita proportio. Quod patet: quia si Petrus habet actum meritorium vt quattuor & per consequens habitum charitatis & gratiæ vt quattuor: & postea habeat alium actum meritorium vt octo: Si actus non augeat habitum per totam latitudinē sed solum secundum excessum, sequeretur quòd habitus charitatis & gratiæ in Petro erit solum vt octo, & cum gloria gratiæ respondeat etiam erit vt octo: & tamen habebit meritum vt duodecim, & ita gloria esset minor meritis, quod est inconueniens. Item secundo, quia iste est gratior vt octo quàm prius erat: ergo gratia est aucta vt octo plusquam prius erat.

Opin. 2. SECVNDA opinio est ꝙ actus intēsior nō auget habitum per totam suam latitudinem sed solum secundum excessum quem supra habitum habet. probatur primo quia in agentibus naturalibus agens intensum non auget effectum minorem secundum totam suam latitudinem sed solum secundum excessum. Nam si calefactiuum vt octo applicetur calido vt quattuor non faceret calidum vt duodecim sed solum vt octo; ergo similiter dicendum est in habitibus & actibus tam acquisitis quàm infusis, quia tam hæc quàm illa agentia naturaliter agunt ad vltimum de potentia.

Secundo probatur idem quia si actus intēsior augeret habitum secundum totam suam latitudinem: certe cum actus ab habitu acquisito naturalis potentiæ intellectus vel appetitus sensitiui naturaliter secundum totam suam inclinationem vel ad vltimum de potentia productus sit: & ita saltem erit æque intensus vt suus habitus. exempli gratia, vt decem: nam ideo agens dicitur esse virtutis vt decem quia potest producere effectum vt decem. ergo si actus habitum illum auget secundum totam latitudinem, semper augebit illum in duplo. Immo & inde vlterius sequitur quòd per quemlibet actum sequentem ille habitus augetur plusquam per omnes actus præcedentes: quod tamen est contra experientiam & rationem. Et idem sequitur de habitu infuso quocunque etiam in voluntate existente, si quis per illum ex toto conatu producat actum saltē æque intensum, vt constat. Ex quo etiam sequeretur quòd ille vltimus actus sicut erit intensior ita & magis meritorius cæteris paribus: quàm omnes alii præcedentes: quodq; pro quolibet actu sequente homo habebit maiorem gloriam quàm pro omnibus præcedentibus. quæ omnia absurda sunt. Neque enim est opinabile quòd Ioannes Baptista vel beata Virgo Maria, aut etiam Christus vt homo per quemlibet actū in vltimo vitæ suæ, quem etiam suppono aliàs ex toto conatu productum circa idem obiectum & cum eisdem circunstantiis, meretur plusquam per omnes præcedentes in tota vita sua: sed neque experientia docet tantam intensionem habituū infusorum & charitatis in sanctis viris diu in bonis operibus perseuerantibus.

TERTIA opinio media quam tenet Victoria vbi supra est quòd actus intensior, immo & quilibet actus meritorius auget quidē gratiam, si distinguitur à charitate, vel si non distinguitur auget habitum gratiæ in esse gratię, secundum suam totam latitudinem: charitatem autem vel inesse charitatis auget solum secundū excessum si quem habet supra illum habitum. Opin. 3.

Ratio est quia gratia vel inesse gratię non est habitus operatiuus: charitas autem vel inesse charitatis sic: ideo hæc nō nisi vt alia agentia naturalia intenditur vt dictum est. Et ita concordare se putat duas supradictas opiniones per rationes ibi adductas. Nā prima opi. est vera de habitu gratiæ vel de gratia inesse gratiæ. Secunda autē de habitu charitatis vel inesse charitatis. & ita saluat proportio præmii ad meritū vt prima dicebat opinio dum gratia vel habitus inesse gratiæ per actum intensiorem augetur secūdum totam latitudinem, cui & non charitati vel non in esse charitatis gloria respondet. Sed certe cō tra ipsum videtur, quia etiamsi secundum ipsum omnes habitus infusi augentur non secundū proportionem intēsionis gradualis sed meriti, vt supra dubio primo dictum est. Sequitur quòd habitus charitatis infuse non augetur ab actu intensiori meritorio secundum excessum intensionis eius. quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita & magis ad magis & minus ad minus: & ita impertinens est intensio ad augmētum habitus infusi, nisi quatenus facit ad meritum.

Ideo saluo meliori iudicio sit quarta opinio, quòd actus intensior auget suum habitum acquisitum solum secundum excessum, vt supra habetur in secunda opinione, gratiam autem vel in esse gratiæ: & similiter charitatem infusam vel inesse charitatis, secundum latitudinem non quidem intensionis sed meriti, & generaliter dico quòd quilibet actus meritorius auget suum habitum infusum secundum totam latitudinem meriti. Probatio huius patet ex primo dubio, nec ex hoc sequuntur aliqua inconuenientia adducta in secunda opi. supra posita: quæ de latitudine intensionis procedunt; & in habitibus tantum Opin. 4.

acquisitis

acquisitis qui naturaliter intenduntur vel augentur habent locum ut dictum est. Et faciunt ad hoc ea quæ infra in secūda propositione sequenti tādem secundum communem opinionem decernuntur.

Propo. 2. Propositio secūda. problematicum est quòd habitus infusus augeatur solum per actus meritorios intensiores an etiam per remissiores, & probabilius est quòd per quoscūque meritorios etiam remissos augeatur.

Prima pars patet, quia de hoc est duplex opinio probabilis. prima Beati Thomæ prima secundę q.52. arti.3.& secunda secundæ q.24.arti.6.& ibi Caieta.& in primo dist.17.q.2.arti. 3. & in secundo distin.27.q.1.art.5.Et Durandi in primo dist.17.q.8.& Scoti ea. dist. & Richar. in secundo distin.26.& est satis communis opinio doctorum antiquorum, quòd solum per actus intēsiores augentur. 1. Ratio. Quæ probatur primo secundum Durandum quia non est dignus dandis qui non bene vtitur beneficiis acceptis. sed qui habet charitatē intensam tepide & remisse operans negligenter se habet & abutitur illa. ergo non est dignus eius augmento. consequentia patet, & antecedens probatur, quia cum ab humanis liceat arguere ad diuina secundum id Rom. 1. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Et Matth. 25. de abscondente talentum, & de negociantibus in talentis acceptis habetur. habenti dabitur, ei autem qui nō habet auferetur, id est, secundum Chrysostomum & communiter doctores bene vtenti acceptis dabitur amplius, & econtra. & hoc est morale in vita politica, vt qui in obsequendo & pro merendo apud principem fit negligentior atque remissior, etiam si aliàs non illum offendat, non crescat in eius gratia & amicitia: sed bene agitur cum illo si in eadē gratia perseueret in qua prius erat: ergo sic cum Deo in proposito contingit.

Sed ad hanc rationem potest responderi negando minorem, nec enim abutitur charitate neque negligenter operatur is qui inculpabiliter quamuis remisse agit, sed bene quamuis nō optime operatur: ex quo nec ad id obligatur. Et quamuis iste nō sit dignus maioribus aliis donis extraordinariis: est tamen dignus ordinariis & sibi de lege promissis, vt est charitatis & gratiæ augmentum. Nam & is dicitur in via Dei proficere & progredi qui in ea perseuerat, nec per peccatum retro cedit: quia etiam secundum ipsum B. Tho. secunda secundę.q.24.artic.6.ad tertium non solum qui actualiter crescit in charitatis augmento, sed & qui per quodlibet bonū opus meritorium ad id aliquo modo disponitur vtique in via Dei proficit.

Secundo probatur opinio secundum B. Tho. 2. Ratio. quia agens naturale remissum nō agit effectum intensiorem. ergo nec actus charitatis remissus auget habitum charitatis intensum. patet consequentia. quia de spiritualibus & supernaturalibus debemus iudicare per proportionem ad naturalia & rationem naturalem, nisi oppositum ex sacra scriptura vel ecclesię constet determinatione. Sed ad hoc etiam potest responderi negando consequentiam in habitibus infusis: quia vt dictum est in eorum augmento non habetur respectus ad intēsionem sed ad meritū actuum. ideo per quemlibet actum meritorium augetur charitas sicut & gratia. quicquid sit de habitibus acquisitis in quibus forte habet locū illa opinio: quia eorum augmentum fit naturaliter & ita respectu gradualis intensionis actuum.

Tertio probatur opinio, quia habitus acquisitus nō augetur per actus remissiores habitu. 3. Ratio. ergo nec infusus. patet consequentia, quia licet habitus infusus non augeatur effectiue ab actibus sed ab ipso Deo: est tamen verisimile quòd communiter ita augetur à Deo ac si ab actibus effectiue augeretur, sicut & habitus acquisitus augetur. aliàs si non seruaremus hanc proportionem ad naturalia, nihil fere de supernaturalibus vtpote nobis ignotis cognoscere possemus vt supradictum est. Nunc autem si charitas infusa augeretur effectiue per actus meritorios, certe nō aliter augeretur nisi sicut habitus acquisitus effectiue p suos actus augetur. ergo. patet hæc consequentia, etiam ex eo quòd secundum oppositam opinionem per eosdem actus per quos meritorie augetur habitus infusus etiā augetur effectiue habitus acquisitus. Antecedens autem illud in quo est difficultas, quod negatur non solum ab opposita opinione sequente sed etiam ab ipso Durando, qui tamen tenet hanc primam opinionem, probatur, quia ex 2. ethi. Similes actus similes habitus efficiunt. ergo actus remissi non possunt efficere habitum intensum & dissimilem illis. Item quia omne agens intendit assimilare sibi passum, quod ex 2. de anima in principio est dissimile & in fine simile agenti. ergo actus remissus non auget habitum intensum: aliàs in fine actionis non similis sed dissimilis esset. Item quia calidū vt quattuor non agit in calidum vt quinque. ergo nec actus vt quattuor agit in habitum vt quinque illū augendo. patet hæc consequentia, quia vtrumque agit naturaliter ad vltimum de potentia.

Sed ad hanc rationem etiam potest responderi similiter vt ad secundam præcedentem negando consequentiam vt ibi dictum est.

Quarto probatur opin. quia experiētia cōstat 4. Ratio. quòd si quis remisse & tepide quamuis frequentius operetur, non inuenit se promptiorem sed potius inhabiliorem & facile amittit habitū illum, vt est adagium commune de fabro ferrario opidi Arganda, qui vtens officio oblitus est. esset autem promptior & firmior & ab eo difficilius

habitus

habitus ille amoueretur si per actus illos remissos augeretur. ergo agens naturale remissum, qualis est actus remissus frequentatus, non facit suum effectum nec habitum intensiorem, quamuis hoc etiam durandus perneget.

Sed ad hoc etiam potest responderi, quicquid sit de experientia in habitibus acquisitis; negatur consequentia & similitudo in habitibus infusis vt supra & in Respon. ad 2. dictum est. Nec est inconueniens quòd sit auctus habitus infusus & nos id per suos actus non experiamur, id enim prouenit ex nostra libertate, quia non semper vtimur habitibus secundum totam eorum inclinationem: nam secundum Aristo. habitibus vtimur vt volumus: & nostræ voluntati quo ad hoc subordinati vel subiecti sunt.

Quinta ratio. QVINTO probatur opinio, quia ex prima propositione præcedente actus intensior auget habitum charitatis solum secundum excessum. ergo actus æqualis vel minor qui non excedit nihil auget: alioqui augeret secundum totam latitudinem quod ibi reprobatum est. Sed ad hoc patet responsio ex supra dictis quia in habitibus infusis id locum non habet.

Opinio. 2. OPINIO secunda nominalium & modernorum vt refert Gabriel in primo distin. 17. q. 4. & in 2. distinct. 27. q. 1. & Almayn in morali tracta. 2. ca. 11. & 12. & est satis communis, quòd charitas infusa sicut & quilibet habitus acquisitus augetur per actus etiam remissiores.

Prima ratio. QVAE probatur quincupliciter. primo quia experientia docet quòd tria & quattuor luminosa vel calefactiua superuenientia primo luminoso aut calefactiuo intensiori vel æquali augent lumen & calorem & plus illuminant & calefaciunt quàm primum duntaxat; ergo agens remissum vel æquale intendit habitum. quia idē iudicium est de actione actuum in suos habitus & de agentibus naturalibus: ex quo omnia naturaliter agunt ad vltimum de potentia.

Sed ad hoc responderet prima opinio negando antecedens: immo & diceret quòd experientia est in oppositum, nunquam, enim lumen aut calor productus ab omnibus illis simul est maior uel maius quàm sit in vno tantum luminoso vel calefactiuo maximo: Si omnia illa simul non excedant gradus illius & eodem modo se habeant vt illud maximum in operando, scilicet intra sphæram actiuitatis in eadem distantia &c. sed certe hoc videtur contra experientiam.

Secunda ratio. SECVNDO probatur opinio, quia nisi habitus virtuosi fieret & augeretur per actus etiam remissiores, iam nullus fieret virtuosus nisi per actus intensiores operando, quod tamen videtur contra experientiam.

Ad hoc responderet prima opinio, quòd si actus virtuosi multiplicentur vel continuentur ita quòd æquiualeant vni actui intensiori, tunc augetur habitus acquisitus: aliàs non, nec oppositum docet experientia, sed quod per illos actus remissos disponitur vt tandem fiat virtuosus vt dictum est.

Tertia ratio. TERTIO probatur, quia quando causæ nō differunt nisi secundum magis & minus, effectus etiam puta habituum augmentatio non debet differre nisi secundum magis & minus.

Et ad hoc etiam posset responderi, quòd hoc est verum supposito quòd sit aliquis effectus vtriusq; causæ, & quòd vtraque causa sit sic disposita aut talis virtus quòd agere possit aliquem effectum, quod non est in proposito: quia minus non potest agere in maius vel ęquale quamuis possit disponere vt dictum est.

Quarta ratio. QVARTO probatur, quia omnis actus etiā remissus ex charitate procedens est meritorius gloriæ & gratiæ, vt supra in secundo dubio habetur. ergo & charitatis & eius augmenti etiam statim obtinendi.

Ad hoc posset negari consequentia, quia etiam si gratia & charitas sit idem habitus, stat quòd gratia inesse gratiæ augeatur & non inesse charitatis, & a fortiori si sint habitus distincti vt supra dubio 2. propositiōe tertia habetur.

Quinta ratio. QVINTO tandem probatur idē, quia augmentum habitus infusi attenditur penes quantitatem meriti & non intensionis, vt supra dubio primo habetur: ergo omnis actus meritorius quantumlibet remissus auget habitum infusum charitatis sicut & gratiæ, & intensio gradualis est impertinens ad id nisi quatenus facit ad meritum, & ita vbi maius meritum siue per vnum siue per plures actus magis vel minus intensos ibi est maius charitatis & gratiæ augmentum. Alioqui is qui per plura opera meritoria ē remissa ex charitate vt octo fit melior, non maius charitatis augmentum haberet quàm ipse vel alius qui eandem charitatem habens cum ea non operatur nec melior efficitur. Absurdum etiam videtur quòd qui habet charitatem vt centum & orat per actum meritorium vt triginta per totum diem, non mereatur charitatis augmentum, & hæc ratio est fortissima & sufficiens pro hac opinione, quia & innititur fundamento etiam ab ipsis Thomistis & ab ipso Victoria vbi supra approbato, vt de hoc etiam in prima propositione præcedenti dictum est.

Ex quo sequitur quòd nil refert ꝙ quis habens charitatem vt quattuor faciat opus meritorium vt duo, vel econuerso habens charitatem vt duo faciat opus meritorium vt quattuor. Nam tam hic quàm ille ex quo efficitur ęqualiter melior

K vide-

videlicet vt sex sic meritorie operando, tandem auctam habet charitatem æqualiter sicut & gratiam vt sex. Quamuis opposita opinio id neget habens respectum ad intensionem: quod tamen vt diximus non nisi in habitibus acquisitis forte locum habet. Et ita hec opinio secunda secundum quam, supradicta secunda propositio procedit, probabilior est.

Dubium 4. QVARTO dubitatur. Vtrum plures actus remissi vel vnus continuatus æquiualeant in merito vel in intensione vni actui intenso, & per cõsequens ad augendum habitum acquisitum vel infusum.

Opinio 1. RESPON. in hoc est quadruplex opi. prima, quòd per actus remissos neque multiplicatos neque continuatos nunquam augetur charitas nec gratia; neque illi æquiualent vni actui intenso. hanc opinionem tenent scholastici antiqui vbi supra.

Opinio 2. SECVNDA opinio est in oppositum quam tenent communiter nominales & alii moderni.

Opinio 4. TERTIA opinio media quòd per actus remissos multiplicatos vel continuatos non augetur habitus sed fit dispositio ad tale augmentum: quod fit aliquo actu intenso vel vltimo actu posteriori post præcedentes adueniente: virtute quorum omnium simul augetur habitus, sicut est exemplum commune de vltima gutta quę tandem cauat lapidem virtute ipsius simul & guttarum præcedentium. Sic tenet B. Tho. secunda secũdæ quæst. vigesimaquarta articulo sexto, ad secundum, & in primo distin. 17. q. 2. arti. 3. Et cum eo videtur Scotus & alii doctores tenentes quòd habitus per actus remissos non augetur.

Opinio 4. OPINIO quarta est quòd quando peruenitur ad meritum vnius actus intensi siue per multiplicationem actuum siue per continuationem vnius actus: tunc isti æquiualent vni actui intenso tam quoad intensionem quàm quoad meritum quàm etiam quoad augendum habitum infusum. & non ante, quia vt supra dubio primo habetur intensio habitus infusi fit ratione meriti & non intensionis. ergo si per tales actus vel per continuationem vnius peruenitur ad equale meritum vt esset vnus actus intensus, sequitur q; per illos sicut & per hunc ille habitus augetur: habet etiam æquales virtutes à Deo. esset etiam inconueniens quòd qui est melior non habeat maiorem charitatem. si ergo quis per multiplicationem aut continuationem vel perseuerantiam fit melior quàm alius per intẽsionem vnius actus: sequitur quòd maiorem charitatem sicut & maius meritum habet. Et cum hac opinione concordat B. Thom. secunda secundæ quæstio. vigesimaquarta articulo sexto, dicens quòd quilibet actus ex charitate meretur charitatis augmentum: licet non statim sed quando homo se sufficienter disposuerit. & videtur quòd hæc dispositio sit solum quando peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso & non ante. Hanc opinionem tenet Victoria vbi supra.

Sed hoc quod dicit quòd non ante augetur habitus per actus meritorios nisi peruenietur ad meritum actus intensiui, certe ex supradicto suo fundamento facile repellitur. Nam si, vt ipse tenet & supra dictum est, augmentum habitus infusi sumitur ex merito & non ex intensione actus, sequitur quòd omnis actus meritorius etiam remissus auget habitum vt supra in primo & tertio dubio sępe dictum est.

IGITVR resolutorie dicamus & sit quinta opinio, quòd per vnum & per multos et remissos actus meritorios augetur habitus charitatis & gratiæ. Multiplicatio autem actuum remissorum vel continuatio actus remissi potest æquiualere intensioni graduali vnius actus intensi si tot sint gradus hic & illic. quoad meritum autem dico cum Scoto in secundo distinc. 5. quæst. 1. & in tertio distin. 27. articulo 3. & Gabriel. in secundo distin. 5. quæst. 1. art. 1. quibus consonat Victoria vbi supra, quòd plures actus remissi vel continuatio vnius actus remissi, facientes tot gradus simul puta decem, vel centum non æquiualent in merito vni actui intenso in eisdem gradibus vt decem, ceteris paribus, idest circa idem obiectum &c. Volo dicere quòd exempli gratia, magis meritorius est vnus actus dilectionis Dei aut vna oratio vel contritio intensa vt decem quàm decem dilectiones vel orationes contritionesque remissę quarum quęlibet est vt vnum: vel quàm continuatio earum vt decem: immo & sępe magis meritoria est vna dilectio Dei vel oratio vel contritio peccatorum perfecta vt decem quàm centum imperfectæ quarum quęlibet est vt vnum. Opinio. 5.

Probatur hæc tertia pars dupliciter. primo, quia difficultas & conatus multum faciunt ad meritum. nunc autem maior difficultas & sępe maior conatus voluntatis est in habendo vnam dilectionem orationem & contritionem intensam & deuotam & attentam siue perfectam quàm centum imperfectas atque remissas etiam eiusdem speciei. ergo.

Secundo probatur idem, quia sic est in æstimatione rerum. plus nanque æstimatur vna res perfecta in sua specie quàm multæ imperfectę, vt patet in margaritis: preciosior est enim adamas magnitudinis auellanæ, quàm centum minuti adamantes etiam si omnes simul maioris ponderis sint, & idem est in omni genere margaritarum. Item in animalibus pluris æstimatur vnus equus perfectus quàm decem imperfecti & inualidi, idem in omnibus aliis rebus iudicium est. Item etiam in actibus nostris

ſtris maioris pretii & meriti eſt apud Deum vnum opus heroicum & virtutis perfectæ quàm multa imperfecta minuta ſiue remiſſa in eadem ſpecie.

Et idem iudicium eſt de continuatione. eſt enim ridicula in theologia quorundam ſcholaſticorum calculatio, ſcilicet ſi quis in electio ne actus mereatur vt tria quòd in quolibet inſtanti liberæ continuationis etiam mereatur vt tria.

Opinio ſ. Dico enim quòd niſi ſit magna continuatio & perſeuerantia in actu, vel etiam actuum re miſſorū magna multiplicatio notabiliter in gradibus excedens vnum actum intenſum meritorium, non æquiualet merito illius actus: quia non eſt tanta difficultas quanta in illius actus intenſi productione. poſſet tamen eſſe tanta conti nuatio & perſeuerantia vel cum tanta difficultate & talis actuum multiplicatio, quòd ibi ſit etiā maius meritum quàm in vno actu intenſo & eius productione.

Ad prædicta facit B. Gregorius in homilia dicens, non quantum ſed ex quanto ei offeratur Deus penſat. facit etiam parabola Matth. 20. vbi ad vineę culturam conducti idem pretium videlicet denarium prius acceperunt qui hora vndecima quàm qui hora prima & tertia venerunt: quia ſecundum doctores ibidem ad meritū plus feruor deuotionis quàm diuturnitas temporis facit, etiam & à Deo plus æſtimatur. id quod in feruentiſsima conuerſione Magdalenę & aliorum eiuſmodi ſanctorum conſtat. dicitur enim Luc. 7. dimittuntur ei peccata mul ta quia dilexit multum. expreſſe hoc tenet Sco. & cum eo Gabriel vbi ſupra, dicentes quòd magis meritorius eſt vnus actus valde intenſus, quàm mille remiſſi circa idem.

QVAESTIO DECIMA.

Quid ſit peccatum originale: & in quo ſtat ratio formalis ipſius.

Præſuppoſ ta. RESPON. hic ſunt aliqua certa & de fide tenenda & præſupponenda. Primum quòd peccatum originale eſt in nobis omnibus, in quo & de lege communi omnes concipimur & naſcimur & in reatu pœnę æternæ, quouſq; in baptiſmo per gratiam remittatur atq; tollatur. quodq; id non ſolum eſt pœna ſed etiam culpa ſiue peccatum ex Adam in nobis contractum, in quo & omnes peccauimus.

Item ſecunda, quòd in nobis eſt concupiſcentia propter peccatum ipſum effrenis ſiue de ordinata in malum: quæ & dicitur fomes peccati ſeu lex membrorum, vt de his latius Auguſtinus ad Valerium, & de peccatorum meritis, & de peccato originali, & alibi ſępius, & doctores cōmuniter in ſecundo diſtin. 30.

Tertio ſimiliter de fide tenendum eſt quòd peccatum originale ineſt cuilibet ſuum propriū ea parte ſubiecti: ita quòd vere eſt in quolibet homine ſuum peccatum originale, & formali denominatione, & non ſolum denominatiua ab eo ſicut & ab actuali peccato ſuo proprio quilibet vere eſt & dicitur peccator ſecūdū ad Ro. 5. Si cū adhuc peccatores eſſemus &c. Et i quo oēs peccauerunt: & per inobedientiam vnius, peccatores conſtituti ſunt &c. Et ita ſub anathemate ſynodus Tridentina decreuit vbi paulo inferius allegatur. quamuis ex parte cauſæ non ſit proprium noſtrum peccatum originale, quia ſcilicet nos illud non noſtra propria actuali & perſonali voluntate commiſimus, ſed ex neceſsitate naturæ illud contrahimus ab Adam: In quo voluntarie peccante, & nos in eo virtualiter exiſtētes virtuali quoque voluntate noſtra peccauimus. Vnde & abſolute concedendum eſt pecca tum originale eſſe cuiq; proprium & voluntariū ab Adæ actuali & noſtra virtuali in eo voluntatē, ſecundum Auguſt. libro primo de peccatorum meritis & alibi vbi ſupra, & præcipue libro primo retracta. ca. 13. ca. 15. & communiter doctores. in quo inter catholicos dubium nō eſt. Nam licet voluntarium perſonale ſeu actuale non niſi in ſuo ſubiecto ſit vbi peccatum eſt, quia ex tertio ethi. Voluntarium eſt ab intrinſeco paſſo conferente vim: at voluntarium originale, quod philoſophi non cognouerunt, ſufficit ſi in ea ſit voluntate, ſcilicet Adæ, a qua ratio peccati trahitur originalis, vt latius de hoc Alexander Alen. ſecunda par. q. 122. membro. 2. arti. 2. & communiter doctores vbi ſupra pertractant.

Sed vtrum homini voluntarium virtuale ſufficiat ad propriam veramque rationem culpę in nobis: dico quòd licet olim fuerint opiniones inter catholicos, quibuſdam tenentibus quòd nō, vt ſignificare videtur Durādus in 2. diſt. 3. q. 2. quòdq; large dicitur culpa ſiue peccatum, aliis tenentibus oppoſitum. iam vero ſecundum ſententiam doctorum tenendum eſt quòd id ſufficit ad propriam veramq; rationem culpę ſiue peccati originalis: maxime quia ſic videtur iam ſub anathemate decretum in cōcilio Triden. ſeſſ. 5. canone. 5. Nam in ſecundo canone ſic habetur. Si quis ſoli Adæ præuaricationem ſuam nō aliis etiam eius propagini aſſerit nocuiſſe: inquinatoque illo per inobedientiæ peccatum mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum et ſecundum communem legem tranſfudiſſe, non autem et peccatum cui pro pœna debebatur vtraque mors corporis et animæ, anathema ſit. Et canone tertio ſic habetur. Si quis morbum huius originalis peccati

quod vnum est, & in nobis propagatione non imitatione diffusum residet vnicuiq; propriũ &c. Et canone quarto sic habetur. Si quis paruulos dicit in remissionem peccatorum Baptizari, sed nil ex Adam trahere originalis peccati quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam, anathema sit. Et canone quinto sic habetur. Si quis per Iesu Christi gratiam quæ in baptismo confertur reatum peccati originalis remitti negat: aut etiam asserit non tolli totum id quod veram & propriã rationem peccati habet: sed illud dicit radi seu non imputari, anathema sit. Et in sess. 6. ca. 3. sic habetur. Homines nisi ex semine Adæ propagati nunquam nascerentur iniusti: cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur propriam iniustitiam contrahant. Hæc ibi. igitur ex his prædicta omnia certissima tenenda sunt.

Dubium. DVBIVM autem huius quæstionis est in quo stat ratio formalis peccati originalis: propter quod quidlibet nostrum vere peccator est, & dignus & reus pœnæ æternæ aliarumque pœnarum. in quo sunt sex opiniones.

Opin. 1. PRIMA opinio tenet quòd peccatum originale est quędam morbida qualitas in anima vel etiam in corpore cum natura contracta, inclinans ad inordinate concupiscendum. Quæ ideo habitualis concupiscentia inordinata, fomes, tyrannus, lexque membrorum appellatur. Hæc opinio est magistri in secundo. dist. 30. & Gregorii Arimi. aliorumque multorum putantium se in hoc sequi diuum Augustinum.

Quæ opinio satis communiter à doctoribus impugnatur: quia non videtur quomodo Adam potuerit hanc qualitatem animabus aut etiam corporibus imprimere posterorum, quomodo etiam corpus animæ aduenienti illam infigat. Adde quòd vt simus rei peccati ipsius Adę in quo ipsa ratio culpæ consistit, frustra prædicta qualitas fingitur: sicut & anima naturalem suam aut sui corporis concupiscentiam inordinate sequatur.

August. autem in lib. de peccatorum meritis cap. 16. & alibi sępius dicens solum concupiscentiam carnis esse peccatum, eamque non esse substantiam sed affectionem male qualitatis, nihil aliud intendit quàm repellere Manichæos dicentes malum in nobis esse substantiam ingenitam à suo malo Deo. Ideo ait quòd malum concupiscentiæ non est nobis à natura, quam bonus Deus sanam fecit: sed accidentaliter nobis inest ex Adę peccato. Ideo & eam peccatum appellat quia scilicet ex Adæ peccato prouenit & ad peccatum inclinat, vt decreuit etiam Concilium Tridentinum sessione quinta canone. 5. & quando ipse August. & alii sancti dicunt animam infici ex carne tanquam ex vase: id certe dicere intendunt, quòd scilicet anima non trahit hoc malum eo quòd de corpore migret in corpus, vt Pytagorici & Platonici somniabant, neque quòd anima educatur de potentia materiæ: & ita ab anima patris in animam filiĩ hoc malum per generationem descenderit, vt in brutis animalibus fit. Sed quòd licet anima cuiusque à solo Deo creetur: non tamen à Deo sed inde quòd infunditur carni ab Adam seminatę, id est, quia concipitur filius Adę peccatum contrahit originale, vt Soto de natura & gratia lib. 1. cap. 8. hoc optime declarat, & Ambrosius Catharinus in tractatu de peccato originali latius secundum communiter doctores confutat. Sed de hac qualitate morbida vtrum sit ponenda ad alium effectum latius habetur infra quæst. 44.

SECVNDA opinio est Beati Anselmi lib. 1. de conceptu virginali cap. 27. & de casu diaboli cap. 5. cap. 6. & Scoti & communiter doctorum in verbis licet non omnino in sensu verborum, quòd formalis ratio peccati originalis est carentia iustitiæ originalis debitę, vt in secundo. distin. 30. Scotus late prosequitur. Opin. 2.

Sed contra hanc opinionem capiendo iustitiam originalem pro illo dono habituali supernaturali faciente tres rectitudines in homines, scilicet animæ ad Deum, & virium sensitiuarum ad rationem, & corporis ad animam, vt doctores de hac opinione intelligere videntur, arguitur primo quia illa carentia seu priuatio illius doni quatenus est à Deo effectiue non est peccatum nec habet rationem culpæ, sicut nec priuatio gratiæ propter peccatum. Quatenus autem est ab ipso homine defectiue & demeritorie sicut & carentiam gratiæ etiam non est peccatum: sed propter peccatum seu demeritum aliquo modo præcedens, quod habet rationem culpæ in Adam & in nobis: sicut in adulto actualis culpa præcedit propter quam subsequitur carentia gratiæ & gloriæ, quæ propter demeritum præcedens pœnæ potius quàm culpæ à Deo inflictę rationẽ habet. ergo licet culpabilis amissio iustitiæ originalis & gratiæ peccando contra præceptum Dei sit vere peccatum & culpa in Adam & in nobis actualis vel originalis: nõ tamen ipsa priuatio siue carentia ipsius doni subsequens in ipso vel in nobis vt dictum est.

Secundo arguitur ad idem, quia talis carentia iustitiæ originalis non remittitur in baptismo: ex quo ipsa iustitia originalis ibi non restituitur, sicut neque carentia rectitudinis cuiuscunque peccati auctualis iam præteriti remittitur, neque ipsa rectitudo restituitur quæ iam præteriit: ergo ipsa carentia non est peccatum originale quod remittitur in baptismo quo ad reatum culpæ.

Sed

Sed ad hoc bene poteſt cum Scoto reſponderi, quòd ideo dicitur remitti in baptiſmo quia ibi confertur æquiualens, ſcilicet gratia ad reſtituẽdum hominem in amicitiam Dei & in aliam rectitudinem debitam cum Deo & in ius ad gloriam: ſicut & ideo dicitur actualis culpa ſiue peccatum remitti.

Tertio arguitur ad idem, quia per collationẽ gratiæ in baptiſmo non liberatur homo ab vllo debito quo ante tenebatur: ergo neque à debito habendi iuſtitiã originalem. Sed ad hoc etiam poteſt reſponderi quòd antecedẽs eſt verum ſolum de debito legis quo aliquid fieri indicitur: non autem de debito pœnę ex delicto. Nunc autem ad habendum vel conſeruandum iuſtitiã originalẽ licet teneretur homo ante peccatum ſaltem mediate, id eſt, cauendo peccatum propter quod illã amittere mereretur: at uero poſt peccatum nunc tali debito legis non tenetur, quia iam id et impoſsibile factum eſt. ſed nunc eſt debitum pœnæ ex delicto, id eſt, eſt reatus pœnæ æternæ propter culpabilem amiſsionem iuſtitiæ originalis vltra reatum culpæ: & hoc debitum remittitur in baptiſmo cum ipſa culpa. Ideo negatur ſimpliciter illa conſequentia, ſed prima ratio contra hanc opinionem videtur efficax.

Opin. 3. TERTIA Opinio eſt quòd peccatum originale materialiter eſt concupiſcentia, vt ait prima opinio, excepta illa qualitate morbida ſuper addita quæ non acceptatur communiter à doctoribus huius opi. formaliter autem eſt carentia iuſtitiæ originalis, vt ait ſecunda opinio præcedẽs. & ita conciliantur illæ duæ opiniones. Hanc tertiam opinionem tenere videtur B.Tho. ſecunda ſecundę.q.82.art.1.& 3. Alexander, S. Bonauentura & communiter doctores vbi ſupra, vt etiam refert & tenet Gabriel in ſecũdo.diſt.30. q.2. & Caietanus dicit eſſe habitum vel infirmitatem habitualem. Sed vt patebit in ſexta opinione ad alium rectum ſenſum ibi explicatum hæc eſt opinio communis & vera. Nam ad ſenſum ſupra poſitum in ſecũda opinione quòd eſt carentia ipſius doni iuſtitię originalis procedunt argumenta contra hanc opinionem ſicut ibi contra ſecundam & contra primam probatum eſt. quia hæc omnia ſunt effectus & non ratio formalis ipſius peccati originalis. Similiter neque peccatum originale formaliter eſt amor terrenorum vt aliqui dicunt. quia ſi de actu amoris intelligunt: iam non originale ſed actuale peccatum eſt. Si vero de amore ſenſualitatis vel de inclinatione animæ qua apta eſt ſuũ ſenſum ſequi: iam effectus aut materiale ſicut & concupiſcentia potius quàm ratio formalis peccati originalis eſt.

Opin. 4. QVARTA opinio tenet quòd peccatũ originale eſt reatus pœnę æternę aliarumq; pœnarũ propter peccatum Adę, quod ipſi fuit actuale, noſtrum autem virtuale: quia illud nos in eo virtualiter exiſtẽtes virtualiter quoque ipſo peccante peccauimus: propter quod reatum ęternę pœnę aliarumque pœnarum contrahimus. Iſte reatus pœnę dicitur peccatum noſtrum originale: qui & ideo dicitur reatus culpę quia propter peccatum Adę in nobis relictus eſt. Quæ opinio ſic declaratur. Nam ſicut tranſeunte actu peccati dicitur quis peccator à remanẽte reatu pœnę ęternę & ab indignitate poſitiua ad gratiã ſeu à dignitate ſimul & obligatione ad pœnam ęternam: & propter eandem cauſam talis reatus pœnę ęternę dicitur etiam communiter reatus culpę & etiam culpa: & ab eo dicitur quis peccator & manere in peccato quo ad reatũ quouſq; per gratiam remittatur: cum tamen talis reatus pœnæ nec vere ſit culpa neq; habeat rationem culpę: Vnde & improprie reatus culpę appellatur. Sic in propoſito ex peccato Adę quo nos in eo virtualiter exiſtentes peccauimus manet in ſingulis ſuus reatus pœnę ęternę cum natura contractus: in quo reatu manet illud peccatum vt cauſa in ſuo effectu: à quo quidem reatu licet improprie ſumus & dicimur peccatores originaliter, quouſque per gratiam liberemur.

Hæc opinio probatur dupliciter. primo, quia nihil quod eſt in paruulo per originem eſt ei culpa ſiue peccatum niſi quod ipſi Adę fuit culpa: vt patet quia in eo fuit plus de voluntario. Sed nullus alius defectus per originem exiſtens in paruulo poteſt dici culpa Adę niſi dictus reatus vel indignitas: vt patet quia iam actus peccati Adę cum ſua deformitate pręterit; neque iam poteſt manere aut in poſteros trãſire niſi quo ad dictum pœnæ reatum. ergo.

Secundo probatur, quia ad Rom.5. habetur. Sicut per vnius, ſcilicet Adę inobedientiam peccatores cõſtituti ſunt multi: ita & per vnius, ſcilicet Chriſti obedientiam iuſti conſtituentur multi. Nunc autem ex merito obedientię Chriſti quo efficimur iuſti non fit in nobis niſi donũ gratię nobis aliqualiter debitũ propter meritum eius. ergo ſimiliter ex peccato Adę non fit in nobis niſi carẽtia alicuius doni prius habiti ab ipſo & debiti haberi à nobis, & reatus pœnę propter culpabilem eius amiſsionem in Adam & ergo propter eius demeritum efficimur peccatores, id eſt, rei pœnæ ęternę indignique ad gratiã vel iuſtitiam originalem & gloriam habendam.

Quod & amplius confirmatur, quia ibidem ad Rom.5. dicitur. in quo ſcilicet, Adam ſeu in quo eius peccato omnes peccauerunt ſecundum Aug. & magiſtrum. in 2. diſt. 30. ergo nõ niſi reatum illius peccati incurrunt, ratione cuius carẽt iuſtitia originali & gratia & gloria carebũt quouſq; per gratiam liberentur. Hãc opinionem refert magiſter quoſdam tenuiſſe: ſed eam refe-

runt & reprobant B. Anselmus in lib. de conceptu virginali c. 23. 24. 26. Et Holchoth de impu tabilitate peccati q. 1. in responsione ad primum argumentum principale.

Hanc etiam opinionem latius & expresse tenet Durandus in secundo. dist. 30. q. 3. sed ibi tādem addēs dicit quòd prędictus reatus est etiam & dicitur indignitas positiua ad iustitiam originalem seu ad gratiam vel amicitiam Dei, seu dignitas vel debitum ad non habendum iustitiam, gratiam vel amicitiam Dei propter peccatum Adę. Vel si indignitas seu dignitas præfata distinguitur à reatu tanquam causa à suo effectu immediato vt ipse tandem opinatur: tūc præcipua ratio peccati originalis stat in dicta indignitate seu dignitate, ex qua sequitur pręfatus reatus ad pœnam æternā, propter rationes suprapositas. & talis indignitas non est à Deo sed à nobis: quamuis ipsa pœna, effectiuaque ad eam obligatio & priuatio iustitię originalis & gratiæ sit à Deo. Ideo etiam ait quòd carentia iustitiæ originalis se habet vt materiale: indignitas autē siue reatus prędictus est ratio formalis peccati originalis. quòdque ad hunc sensum diffinitio communis quæ supra in secunda opi. posita est optima videtur. Hanc opi. Durandi tenent multi moderni doctores.

Contra hanc opinionem videtur primo, quia tam reatus quàm indignitas & dignitas carentiæ siue demeritum sicut & ipsa carentia gratiæ & iustitiæ originalis potius sunt effectus consequentes ipsum peccatum & rationem eius formalem, quàm rō formalis ipsius peccati propter quod ad pœnam æternam damnamur & dicimur peccatores & sumus, secundum Ro. 3. & 5. & Ephesios. 2. ca.

Secundo quia peccatum originale vere & proprie est peccatum vnicuique proprium & formaliter adiacens licet ex Adę peccato contractum; & non solum est reatus pœnę dignitas vel indignitas: vt expresse dicunt communiter doctores & Cōcilium Triden. sess. 5. cano. 2. & 3. & 5. & sess. 6. ca. 3. vt supra in notabili posito in principio huius quæstionis habetur.

Tertio quia dicere, vt dicit Durandus quòd peccatum originale ideo dicitur carētia iustitię originalis debitę, quia debitum & dignum est ea vel gratia carere propter peccatum Adę: certe est extorsio manifesta verborum sensusque doctorum: qui per dicta verba potius intendunt significare quòd ipsa iustitia originalis est aut fuit debita haberi, vt ipse etiam Durandus vel veritate conuictus tandem dicit ibidem.

Quarto quia licet propter peccatum alterius possit quis esse diciq; indignus aliquo bono aut hereditate paterna & reus etiam pœnę temporalis: nulla tamen talis indignitas siue reatus pœnę cuiuscūque sufficit in veritate & coram Deo efficere, constituere aut denominare peccatorē aliquem neque reum culpę & pœnę ęternę aut inimicum Dei: nisi id ex sua etiam culpa aliquo modo proprio peccato ipsius peccatoris proueniat, vt patet Ezech. 18. anima quæ peccauerit ipsa morietur. & filius non portabit iniquitatem patris, scilicet quo ad culpam & pœnam æternā secundum communiter doctores. Et prouer. 9. Si sapiens fueris tibi ipsi eris: si illusor solus portabis malum. Nunc autem omnes dicuntur nō solum peccasse in Adam vel in peccato eius: sed & quòd contrahunt illud, & suum quisque proprium peccatum originale habet contractum ex Adam: propter quod omnes dicuntur suntque vere & corā Deo peccatores & inimici eius, & in originali peccato concepti, & ad pœnam æternam vel in reatu eius propter id condemnati, vt patet ad Rom. 3. & 5. & Ephes. 2. & in Concilio Triden. vbi supra: ergo aliquid aliud à prædicta indignitate & reatu pœnę, quod vere habet rationem culpæ atque peccati est in nobis, quod est propria ratio peccati originalis. & ergo falsa est illa minor in prima probatione prædictę opinionis assumpta, & similiter mala est consequentia primā secundæ probationis & ipsius confirmationis. Illud autem ad Rom. 5. potius est in oppositum: nā inde melius probatur quòd sicut ex Christo gratia & ius ad gloriam propter eius merita per regenerationem in nos mēbra eius: ita ex Adam culpa siue peccatum & reatus culpę & pœnę per propagationem in nos omnes filios eius vere redundauit, vt de hoc latius infra in 5. & 6. opinione habetur. Ideo hæc quarta opinio etiam per Concilium Triden. vbi supra reprobata videtur.

QVINTA opinio est quòd non vere neque formaliter inest singulis hominibus sua culpa aut macula peccati originalis sed solum imputatiue. ita quòd illud peccatum vnum actuale Adę quod ipsi soli fuit propria culpa ab eo commissa à qua & formaliter dicitur peccator: illud inquā est nostrum peccatum originale: non quidem vere & formaliter nobis adiacens neque formaliter & vere & proprie nos efficiens, constituens & denominans peccatores: sed solum imputatur nobis ad culpam & pœnam & reatum eius: & denominatiue tantum nō quidem à dicto reatu pœnę illius peccati, sed ab ipso vnico actuali peccato Adę prædicto modo nobis imputato dicimur omnes peccatores & in originali peccato concepti. Exemplo declaratur hæc opinio. Nā sicut propter peccatum patris proditoris censentur similiter filii proditores in foro humano: & inhabiles sunt ad officia dignitates & alia bona: priuanturque hereditate paterna aliisque bonis quę ex patre non peccante illis prouenirent: idque propter peccatum patris quod in ipsis filiis vere proprie & formaliter nō est, sed solum imputatiue, *Opinio 5.*

putatiue, quia scilicet per legem, aut per sententiam regis illis ad culpam, & pœnas supradictas imputatur. Ita in proposito censet hæc opinio inter nos, & Deum agi.

Probatur dupliciter. primo, quia non potest quis vere, proprie, & formaliter esse, aut dici peccator à culpa, vel deformitate inhærente alteri homini, nam duobus hominibus, siue subiectis culpa, vel accidens idem numero formaliter inhærere non potest. Sed peccatum Adæ eiusq; deformitas, seu ratio culpæ eius ipsi tantum Adæ inhæsit sicut & propria ipsius voluntate commissa est: neque de subiecto in subiectū puta in nos ab eo trāsfundi, migrare, aut formaliter siue realiter multiplicari potest, ergo ipsum Adam solū formaliter, & vere facit, & denominat peccatorem: nos autem non nisi denominatiue, & imputatiue, quia scilicet nobis ad culpam, & reatum eius imputatur, vt dictum est.

Secunda ratio. quia solo peccato Adæ omnes peccauimus, & cōstituti sumus peccatores, sicut & meritis Christi iustificamur. ad Rom. 5. secundum August. de peccatorum meritis lib. 1. cap. 10. & in hypognosti. lib. 2. & in lib. 1. retracta. ca. 15. vbi ait. Vnius Adæ reatu nos implicati sumus cuius voluntate illud peccatum commissum est quod originaliter trahimus. ergo illud vnum peccatum, & non plura peccata sua singulis originalia nobis insunt, vt supra declaratum est.

Hanc opinionem tenet Albertus Pighius, quē Soto de natura, & gratia lib. 1. ca. 9. dicit esse primicerium eius, cum tamen antiquior opinio sit: quem & aliqui moderni sequūtur: & Ambrosius Catharinus in tractatu de peccato originali eam tenet in sententia, vt Vega de iustificatione libr. 4. ca. 2. refert etiam illum cum quibusdam aliis ita sentire: quamuis dictus Ambrosius, vbi supra nullam mentionem præfatæ imputabilitatis faciat. Nam expresse dicit habetq; pro fundamento quòd vera ratio culpæ esse non potest nisi in quo actus peccati est, in quo vtique errat cum Alberto. in pueris autem non est, neque transfunditur peccatum ipsum actuale Adæ quod iā transiit. ergo neque uera ratio peccati illius. & cum in reatu, vel in dignitate, aut carentia iustitiæ originalis non stet vera ratio formalis peccati originalis, vt ipse Ambrosius fatetur, & contra prædictas opiniones probatum est: Iam ex prædicto fundamēto sequitur ipsum Ambrosium cum Alberto sentire quòd imputabilitas tantum illius peccati Adæ ad culpam, & pœnam habet rationem formalem peccati originalis in nobis: quòd que ipsum actuale peccatum Adæ in quo nos omnes virtualiter peccauimus est nostrum peccatū originale. quod & dum concipimur singuli contrahimus non quidem quo ad essentiam peccati ipsius neque quo ad rationem culpæ, sed quo ad imputabilitatem: quia scilicet tunc incipit singulis actualiter imputari ad culpam illud peccatum quod virtualiter nos in Adam peccante peccauimus: & propter hoc vt ipse ait, dicunur contrahere peccatum originale, quia illud non in se, neq; rationem culpæ eius, sed imputabilitatem ipsius ad culpam simul, & reatum æternæ pœnæ, & concupiscētiam, in qua vtpote in suis affectibus peccatum ipsum viuit, simul cum natura contrahimus ab Adam. Inde & peccatum dicitur originale, quia videlicet commissum est ab Adam qui fuit originale nostrum principium, a quo in nos omnes naturales filios eius stante lege imputabilitas culpæ eius reatusq; pœnarum cum natura transfunditur. Hæc in sententia Ambrosius Catharinus.

Hanc opinionem referūt, & reprobant B. Anselmus de conceptu virginali ca. 23. 24. 26. & Holchoth in tractatu de imputabilitate peccati. q. 1. in respōsione ad primum argumentum principale. & Soto, & Vega, vbi supra. Et certe hæc opinio cum fide catholica non omnino cohæret. tum primo, quia vbi nō est peccatum ipsum, aut uera ratio culpæ siue peccati, nullo modo iuste, & vere coram Deo esse potest imputabilitas ad culpam, neque reatus culpæ, aut pœnæ æternæ pp talem culpā, siue peccatum. Sed neq; macula illius esse pōt, neq; potest quis vere dici, & esse peccator pollutus, & inimicus Dei, & dignus pœna, nisi propter peccatum, aut rationem eius, seu culpæ uere, & formaliter ipsi inhærētem, vel adiacentem. Quod inde patet, quia iniuste imputaretur alteri peccatum alterius: si aliquo modo non esset suum. Contra id Ezech. 18. anima quæ peccauerit ipsa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris. Et Prouer. 9. Si fueris illusor solus portabis malum. Et B. Prosper in tractatu de libero arbitrio contra Cassianum ait. Si in Adæ posteros pœnam quis dicit transisse non culpam omnino falsum dicitur. Nimis enim hoc impium esset sentire de Dei iustitia quod à præuaricatione liberos cum reis voluerit esse damnatos. Hæc ille. Et ad idem est Augustinus ad Valerianum, & alibi sæpius agens de peccato originali, & in lib. de peccatorum meritis, & doctores cōmuniter. Nunc autem per peccatum originale omnes sumus, & dicimur vere peccatores coram Deo polluti, & inimici, & in reatu culpæ, & pœnę æternæ ab ipsa statim conceptione, vt patet ad Ro. 3. & 5. Et Ephes. 2. ca. & in concilio Triden. sess. 5. & 6. vt supra in principio huius quæstionis habetur. ergo in nobis vere, proprie, & formaliter est aliquid habens veram rationem culpę peccati, & maculę originalis cōtractum ex Adę peccato, & distinctum ab eo secundum distinctionē subiectorum seu hominum singulorum: & non solum ad culpam, vel reatum pœnæ imputatum; & illud est suum cuique proprium peccatum originale ueram eius rationem formalem habens,

Et hæc

Et hæc opinio, & omnes aliæ præcedentes cõcedunt nos omnes in Adam peccante peccasse: nosq; peccatum illud originaliter contrahere, & habere contra Pelagium: sed differunt in modo assignandi rationem formalem peccati originalis, & in modo trãsfusionis eius in nos ab Adam. Nam prima opinio dicit peccatum originale esse concupiscentiam, seu morbidam qualitatem. Secunda carentiam iustitiæ debitæ. Tertia vtrunque, alterum de materiali, alterum de formali. Quarta reatum pœnæ, seu indignitatem ex Adæ peccato prouenientem. Quinta ipsummet peccatum actuale Adæ nobis ad culpam, & pœnam imputatum, vt hæc omnia satis declarata sunt. & licet nulla harum opinionum hæretica sit: tamen hæ duæ vltimæ, & hæc postrema magis ad hæresim Lutheranam accedere videntur.

Ideo ad primã rationem huius opinionis respondeo negando minorem, quæ & fundamentũ erat Ambrosii Catharini. dico enim quòd licet ille idem actus peccati Adæ eiusq; deformitas actualis non transeat in alterum, neque realiter multiplicetur: transit tamen & transfunditur per propagationem per modum habitus ab eo derelicti in natura tam quoad rationem culpæ, quàm quo ad reatum eius, vt proxime in sexta opinione sequente latius declarabitur. Potest nanque esse ratio culpæ siue peccati, & reatus eius ubi actus peccati realiter, aut formaliter non est: sufficit enim quòd fuerit actus peccati virtualiter in eo in quo ratio culpæ est. & ita cum nos virtualiter in illo actuali peccato Adæ cum ipso peccante peccauerimus: & ille actus ipsius quidem formaliter, noster autem omniũ virtualiter fuerit, vt supra in principio huius quæstionis notatum habetur: inde ratio culpæ eius in singulos transfunditur, & est. & in hoc deficit hæc quinta opin.

Ad secundam rationem ex Ro. 5. assumptam respondeo negando consequentiam. conceditur enim quòd illo tantum peccato Adæ peccauimus: non tamen quando concipimur illo peccato peccamus, sed tunc contrahimus illud cum natura. Contrahimus inquam illud non quidem idem nec eũdem actum peccati numero, ex quo iam actus ille peccati pertransiit: sed contrahimus illud per modũ habitus, quia videlicet quo ad eius deordinationem, & quo ad veram rationem culpæ, & reatum eius uere mãsit in tota natura: quæ vere in ipso Adam virtualiter erat: & ex pacto seu lege diuina illius peccati tunc rea facta est quando virtualiter illo peccãte peccauit. Et sicut vere ab Adam suam quisq; naturam trahit: ita & peccatum illud per modum habitus derelicti in ipsa natura, & rationem culpæ siue reatum eius quisque sibi proprium per propagationem simul cum natura transfusum contrahit.

Hugo autem de sancto Victore libr. 1. de sacramentis par. 7. ca. 26. ca. 27. dicens q̃ illa culpa actualis Adæ est nostra originalis in nobis, intelligitur secundum Alexan. Alen. secunda par. q. 112. membro. 2. art. 1. non quidem per prædicationem identicam, sed causalem. ita videlicet q̃ non essentialiter, & realiter est eadem numero culpa: sed est causa nostræ culpæ seu peccati originalis in singulis. quòdque ita senserit Hugo inde patet: quia ibidem consequenter seipsum declarans subdit dicens, quod Adæ fuit actuale peccatum, in nobis est originale: quia in nos per solam naturam descendit quod in illo per actionem fuit. Hæc ille. & ita patet responsio.

Sexta opinio, & vltima in qua tandẽ standum censeo est, quòd formaliter peccatum originale est carentia iustitiæ originalis debitę, capiendo iustitiam originalem pro significato formali ipsius doni. Et in hoc stat ratio culpæ originalis peccati per modum habitus in singulis hominibus contracti, & trãsfusi, quod & reatus culpæ originalis appellatur. Opinio. 6.

Pro cuius declaratione notandum est quòd iustitia originalis est donum habituale supernaturale Adæ collatum pro se, & suis posteris si illud ipse per peccatum non perderet. Et faciebat tres rectitudines in homine, prima erat rectitudo animæ ad Deum: non quidem meritoria, hoc enim pertinet ad gratiam: sed erat rectitudo naturalis, quatenus scilicet per tale donum voluntas hominis libentissime, & facillime in omnibus voluntati Dei parata erat obedire; & inclinabatur valde licet non necessitaretur ad conformandum se voluntati diuinæ. Secũda rectitudo erat virium inferiorum seu sensitiuarum ad rationẽ. Tertia rectitudo corporis ad animam, de quibus latius infra q. 46. & harum omnium prima rectitudo præcipua est, & radix aliarum: quia illa manente manerent, & ea recedente aliæ duæ cum ipso dono recederent. & ideo illa prima rectitudo dicitur significatum formale illius doni iustitiæ originalis, vt patet in B. Tho. in 2. distin. 32. q. 1. Et ad idem videtur in 1. 2. q. 82. artic. 3. & ibi Caietanus. Aliæ autem duæ rectitudinis dicũtur quasi materiale significatum iustitiæ originalis: in quo & concordat Soto lib. 1. de natura & gratia ca. 5. & 9.

Sed ibi superaddit quòd illa prima rectitudo animæ ad Deum non est effectus iustitiæ originalis, sed solum ratio formalis eius. sed certe dicere quòd non sit effectus eius est contra omnes doctores, & B. Tho. 1. 2. q. 33. & art. 3. & ibi Caietã. Nam iustitia originalis supponit pro illo dono habituali infuso, vel identificato cum gratia gratum faciente, vel ab ea distincto secundum diuersas opiniones quo ad hoc: & de formali cõnotat omnes illas tres rectitudines, vtpote effectus eius. Et quia præcipua erat illa prima rectitudo animæ ad Deum à qua & aliæ dependebãt: ideo illa sola dicitur esse formale signatum eius

cum

cum tamen in rei veritate noo sit nisi præcipua pars illius sigoificati formalis iustitiæ originalis: & aliæ duæ rectitudines dicuotur etiam quasi materiale, vel effectus iustitiæ ipsius.

Igitur quomodocunque hoc se habeat prædicta opinio ait, quòd peccatum originale formaliter est carentia, seu defectus iustitiæ originalis quo ad illam primam rectitudioem animæ cum Deo quæ dicitur formale significatum eius. Illa inquam carentia manēs in nobis per modum habitus qui & reatus culpæ dicitur, vt proxime declarabitur, est formale peccati originalis. Carentia autem aliarum duarū rectitudinum inde sequentium præsertim illius secundæ rectitudinis est quasi materiale: quæ & concupiscentia, vel ægritudo habitualis, quæ est qualitaa, vel inordinatio habitualis aliarum virium animæ, communiter & maxime à B.Tho.1.2.q.82.art.1.& ibi Caieta. appellatur. Opinio 6.

Dixi quòd est quasi materiale: quia illa concupiscentia non proprie est materiale, neque subiectum illius carentiæ primæ rectitudinis, vt actus peccati est subiectum rectitudinis; vel carentiæ ipsius: neque ipsa rectitudo animæ ad Deū adiacet coocupiscentiæ prædictæ, vt suo subiecto, neque eam proprie peccatum denominat. Sed anima secundum B.Tho. vel voluntas, secundū Scotum, vel potius ipse homo, seu totū compositum est subiectum peccati originalis quo ad prędictū eius formale, vbi inerat iustitia originalis: & ab eo formaliter homo peccator est, & denominatur. Sed quia in hoc genere peccati originalis excogitare oequit materiale sicut in actuali, & concupiscentiæ motus in prohibitum: Fuit primus ac proximus effectus iustitiæ abscedentis: placuit Augustino, & B.Tho. vbi supra, & aliis doctoribus vocare eam peccatum quo ad materiale prædictum, vtique ut sic ostenderent rem esse malam, vitiosam, & nociuam, contra Pelagiū qui negabat prædictam inordinatam concupiscentiā effectum esse peccati. Igitur ante baptismum propter coniunctam formalem rationem peccati originalis in anima (cuius ipsa concupiscentia est proximus effectus) dicitur materiale peccati ipsius: formaliter autem peccatum originale est carentia iustitiæ originalis quo ad primam eius rectitudinem animæ ad Deum, vt declaratū est: careotia vero ipsius doni habitualis sicut & gratiæ, & aliorum donorum, siue booorum est effectus consequens, & concomitans formalem ratiooem ipsius peccati originalis. Forte etiam dici posset quòd ipsuoi donum est materiale iustitiæ originalis: & illa prima rectitudo est eius formale: aliæ autem duæ rectitudines sunt effectus iode sequentes.

Et hæc opinio sic intellecta est beati Tho.1.2. q.82.art.3.& ibi Caieta.& in 1.par.q.95.arti.1. & latius Soto de natura & gratia lib.1.ca.9. & secundum hanc opin. intellecta diffinitio communis, quòd scilicet peccatum originale est carentia iustitiæ originalis debitę, est optima. & tres primæ opiniones si sic limitentur, & intelligātur consonant cum hac sexta opinione. Nam & ideo doctores de secuoda, & tertia opinione dicunt quòd peccatum originale formaliter est carentia iustitiæ originalis: per iustitiam originalem intelligēdo tam eius formale prædictum, quam etiam ipsum donum habituale prout naturaliter inclinabat, seu faciebat illam primam rectitudinem animæ cum Deo quæ erat radix omnium aliarum rectitudinum, vt dictum est. Quia per carētiam illius formalis, seu primæ rectitudinis necessariò ex lege secuta est carentia illius doni facientis illam rectitudinem; quo ablato iam & non ante carentia totalis rectitudinis hominis cum Deo plenissime facta est. Ideo oeque tota ratio illius peccati quo ad vtrúque, scilicet materiale, & formale eius, nisi per careotiam debitę iustitiæ originalis perfecte explicatur.

Igitur prædicta opinio, & diffinitio peccati originalis prædicto modo declarata probatur. quia peccatum originale est peccatum ab Adam in prolem per propagationem transfusum ex cōcilio Triden. sess.5. canone 3. vt supra habetur in principio huius quæstionis. ergo id quod in illo fuit formalis ratio peccati, & in nobis relinquitur per modum habitus, est formalis ratio peccati originalis in nobis: & qui in illo effectus sui peccati erant itidem sunt effectus ipsius peccati in nobis. Nuoc autem quodcūque illud peccatum fuerit in eo, siue superbia, siue esus ligni prohibiti, siue inobedientia, vel aliud quodcunque peccatum: formalis ratio illius peccati fuit voluntaria animæ obliquitas, & deflexio à lege, & ordine Dei, seu à rectitudine cum Deo ad quam iustitia originalis inclinabat, sed non oecessitabat. igitur hæc eadem deordinatio, aut ratio culpæ, quæ per modū habitus qui reatus culpæ appellatur, mansit infixa naturæ quæ in ipso erat, quamq; cū ipsa natura singuli propriam cōtrahimus, est propria & formalis ratio peccati originalis in nobis. Aliæ autem deformitates, & priuationes, puta carentia gratiæ, aut macula, indignitas, demeritum, & dignitas pœnæ reatusq; pœnarum sunt effectus ipsius peccati in nobis, sicut & in ipso Adam fueruot. Et cum prædicta deordinatio, siue culpæ reatus sit carentia per modū habitus iustitiæ originalis quo ad eius formale (vt dictū est:) habetur intentum opinionis diffinitionisq; communis.

Quòd si contra hæc arguatur, quòd carentia illius rectitudinis animæ cum Deo, quæ dicitur formale peccati originalis, secuta est ex carentia ipsius doni habitualis iustitiæ originalis: quæ erat causa illius rectitudinis ad quam inclinabat licet non necessitaret voluntatem, vt patet. Et carentia Argum.

tia huius doni habitualis iustitiæ originalis fuit effectus pœnalis peccati Adę, quod libere culpabiliterq; deflexit à dicta rectitudine cū Deo: dum noluit prædictæ inclinationi recte ipsius doni iustitiæ originalis aut gratiæ conformari. ergo de primo ad vltimum carentia illius primæ rectitudinis cum Deo quam iustitia originalis efficiebat est effectus, & non ratio formalis peccati ipsius Adę;& nostri peccati originalis,quia quicquid est causa causæ est causa causati.

Respon. Respondeo ad maiorem, illam distinguendo de duplici carentia illius rectitudinis, altera quæ formaliter est peccatum vel culpa, altera quæ solum est pœna illius peccati. Concedo enim q; carentia hæc illius primæ rectitudinis cum Deo, quę est pœna peccati,& prout illa rectitudo erat solum ab ipsa inclinatione iustitiæ originalis, bene secuta est ex carentia ipsius doni iustitiæ originalis ex peccato Adæ,aut nostri peccati originalis. Et hæc bene manet post baptismum sicut & carentia doni iustitię originalis, & aliarum rectitudinum, seu effectum eius. at vero carentia voluntaria rectitudinis quę est culpa, i. voluntaria culpabilisque deflexio qua Adam libere noluit se illi rectitudini conformare, ad quam donū iustitię originalis inclinabat,non est effectus, sed ratio formalis peccati Adę:& per consequēs illa per modum habitus, siue reatus culpę est ratio formalis nostri peccati originalis. Et hęc est, aut fuit causa carentię secundę,& ipsius doni iustitię originalis,& omnium aliarum rectitudinū, & effectuum illius. Quamuis Caietanus. 1.2.q. 81.art.3.dicat, quòd formale primum ipsius peccati est carentia ipsius doni quę mentem Deo subdebat:secundarium autem est etiam ipsa priuatio ipsius subiectionis, seu rectitudinis. quod non videtur verum si de voluntaria, & culpabili priuatione,seu carentia rectitudinis id intelligit: sed est verum solum de priuatione, seu carentia quę erat pœna, & erat vel etiam est carentia ipsius doni iustitię originalis,vt dictum est. Et hęc voluntaria culpabilisque carentia rectitudinis ad Deum non manet post baptismum:sed ibi remittitur per gratiam nos Deo gratificantem, & per charitatem infusam nos cum illo rectificantem, sicque negatur consequentia.

Et cum supradictis omnibus videtur omnino concordare doctores communiter dicentes, q; peccatum Adę fuit iniustitia: & nostrum peccatum originale est iniustitia originalis ex iniustitia Adę contracta, vt expresse ait Anselmus, & doctores omnes, vbi supra in secunda opinione allegantur,& synodus Triden.sess.6.ca.3.ex Paulo ad Rom.5. Item Alex.2.par.q.122.membro 4.ait ad idem quòd est quędam iniustitia quā homo sibi facit adultus peccans: alia quę sibi fit ex alio,vt paruulo ex peccato Adę in quo peccante peccauit. & membro 1. ait quòd Adam ab originali iustitia cadente cecidit etiam quęlibet uoluntas posteriorum: caret enim voluntas cuiuslibet illa rectitudine quam habuisset si Adam stetisset.Et membro 2.art.3. ait q; ex hoc quòd voluntas est auersa ab incommutabili bono per peccatum Adæ sequitur ignorantia.

Item peccatum originale dicitur peccatum, & pręuaricatio:& nos ex eo peccatores,& pręuaricatores sumus,& uere appellamur,& propter. ad Rom. 5. & in concilio Triden. vbi supra, & quidem sępe.

Dicitur etiam meritū pœnę, vt ait glossa Augustini super psalmum 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum,&c.Et Alexan.vbi supra, membro 2.art.1.& sanctus Bonauentura in 2.di stin.35.§.3.

Dicitur etiam deformitas, macula, & immunditia,& inquinatio animę secundum Alexādrum, vbi supra,& in concilio Triden.sess.5.& 6.vbi supra habetur.

Dicitur etiam deordinatio animę à diuo Bonauentura in 2.dist.30.artic.2.q.1.Vbi ait quòd peccatum originale est concupiscentię immoderatio, vel concupiscentia cum debitę iustitię carentia ab origine nobis ex Adę peccato prouenięns. quia(vt ipse ait art. 1.q.2.)iustitia,rectitudo,& ordinatio est:et Adam quia perdidit iustitiam, & innocentiam quam sibi, et omnibus posteris conseruare debebat: ideo in eius infectione culpabiliter omnes infecti sumus,propter debitum ordinationis quę nobis debet inesse, et propter carentiam illius innocentię quam debemus habere,et propter prędominantiam concupiscentię per quam animę nostrę inordinatę sunt et iniustę. Hęc ille.

Ex quibus omnibus videtur quòd doctores fere videtur formalem rationem culpę Adę,et nostri peccati originalis ponere in illa culpabili, et voluntaria ipsius Adę carentia, deflexione, seu actione defectuosa ab illa rectitudine ad quam iustitia originalis inclinabat:quę deflexio,vel carentia ab ipso Adam per modum habitus qui reatus culpę vocatur ad nos per propagationē trāsfusa est, et rationem formalem nostri peccati originalis constituit.

Et hoc expresse etiam videtur sentire Hugo, vbi supra libr.1. de sacramentis par.7.ca.26.27. dicens esse inobedientiam mandati diuini.Et tandem ait quòd id quod Adę fuit actuale peccatum nobis est originale:quia in nos per solam necessitatem descendit,quod in illo per actionem fuit. Hęc ille. Ad rectum sensum Alex. Alen. suprapositum in fine quintę opinionis, quod.s. actuale peccatum Adę est nostrum originale : non quidem essentialiter, sed causaliter, et ideo dicitur carentia iustitię originalis, s. per modum habitus:quia licet posset appellari amissio iustitię originalis, iniustitia,priuatio,deordinatio, demeri-

tum

tum originale, & melius reatus culpę originalis: tamen significantius dicitur quòd est carentia iustitię originalis: vt plena ratio formalis eius explicetur simul & radix eius propria eiusq; proximus effectus vt supra declaratum est, & ad hunc sensum concordant communiter doctores de secunda præcipue & tertia opinione licet nō satis explicuerint.

Dubium. Et si queratur quomodo prædicta carentia iustitiæ originalis seu culpabilis Adæ deflexio per modum habitus manet in natura & transit seu transfunditur in nobis: cum actus ille cū sua carentia & deformitate iam irreuocabiliter præterierit nec possit multiplicari?

Respon. Respon. per triplex exemplum, primum est secundum Thom. 1. 2. quæst. 81. art. 1. quia sicut omnia membra sunt vnus homo: & ideo voluntas totius reputatur omnium membrorum. Vnde fit quòd peccata ab anima ad mēbra quibus committitur deriuatur: puta homicidium, quod tamen non est peccatum neque voluntarium illius membri puta manus ratione ipsius, nisi quatenus illud membrum est aliquid ipsius hominis quod à principio motiuo, scilicet à voluntate eius mouetur, propter quod & peccatum & voluntarium est & vocatur. Sic omnes vtpote membra eius eramus in Adam quodammodo vnus homo, ideo & voluntaria eius inordinatio manet in tota natura, quam generationis motio ne ab eo recipimus.

Item secundo secundum S. Bonauent. & alios doctores, sicut ab arboris radice vel semine læso vel infecto fructus ibi virtualiter existentes læsi quoque vel infecti oriuntur. Sic etiā nos virtualiter in Adam existentes atque peccantes eius læsionem & infectionem puta deordinationem culpę cum ipsa natura contrahimus. ideo & peccatum dicitur originale, quia scilicet ab origine eum natura contractum est.

Item tertio sicut in homine transeunte actu peccati manet ipsius culpe reatus & animæ inordinatio seu macula, quousque per gratiam remittatur ordinetur & emundetur: ita in proposito, transeunte actu peccati ipsius Adæ manet in tota natura & in nobis contrahitur illa carentia & culpa per modum habitus, qui reatus seu ratio culpę illius atque deordinatio habitualis appellatur. Et inde sequitur macula & indignitas gratię & gloriæ. qui quidem reatus culpę non est posítiua qualitas, sed mera priuatio iustitiæ rationem culpæ habens.

Nam nota quòd est duplex reatus, vnus est reatus pœnę, idest obligatio ad pœnam propter culpam, alius est reatus culpæ, idest ratio ipsa peccati manens transacto actu peccati non dimissi per gratiam: à quo reatu homo fit & habetur adhuc reus, idest culpabilis & peccator, & dignus pœna & reus eius, idest obligatus ad eā, vt exo. 32. dicitur reatus vituli. Et deut. 21. reatus sanguinis. Vnde & reatum culpę siue peccati dilui in Baptismo siue remitti est crimen & culpam & rationem eius tolli vt homo iam non sit reus neque culpæ rationem habens. Ad quod est Augustinus lib. 1. retracta. ca. 15. vbi prędictū duplicem reatum breuiter tangit contra pelagianos negantes peccatum originale dicens. Quasi vero peccatum quod nos ex Adam dicimus originaliter trahere, idest reatu eius implicatos & ob hoc pœnę ob noxios detineri, nusquā esse potuerit nisi in voluntate qua cōmissum est quando diuini pręcepti est facta transgressio. hæc ille. vbi duplicem reatum significat: alterum culpę dum dicit reatu eius implicatos: alterum pœnę dum ait & ob hoc pœnę obnoxios &c. de quo duplici reatu latius magister in secundo distin. 30. & 32. & 42. Et Gaie. secundum B. Tho. prima secundæ quæst. 86. art. 1. Et Sco. in 4. distin. 14. quamuis differant aliqualiter inter se. Et de prædicto reatu culpæ originalis expresse ait Concilium Tridentinum. Sess. 5. cap. 5. s. qui per domini nostri Iesu Christi gratiam quæ in Baptismo confertur reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totū id quod veram & propriam rationem peccati habet; sed illud dicit radi aut non imputari, anathema sit. hæc ibi.

Pro quorum maiori declaratione not. secundum prædictos doctores vbi supra est Bea. Thom. ibidem, & quæst. 8. & ibi Gaietanus, & Abulen. in defensorio de absolutione sacramentali & in prima paradoxa cap. 4. & Gerson de vita spirituali lectione prima. alphab. 61. corolario. 6. Et Soto in 4. distinc. 15. q. 1. art. 2. & distinc. 14. quęst. 1. art. 3. vbi bene reprehendit Abulensem vbi supra dicētem quod proprię nemo absoluit à culpa & pœna, igitur secundum hos aliosq; doctores, peccator per peccatum actuale sex mala simul tempore incurrit, licet vnum sit prius altero prioritate naturę vel pręsuppositionis ordinis aut considerationis. Nota.

Primvm est ipsum actuale peccatū, quod est offensa Dei & auersio à Deo per cōuersionē ad creaturam relicto Deo & eius lege siue pręcepto. nam peccare formaliter & agere contra legem Dei rectamq; rationem, & ab ea deuiare & deordinari in opere suo. pręcipue est deuiare à lege Dei qui est superior dominus omnium: quę quidem lex per rectam rationem nobis intimatur atq; cognoscitur. Ideo proprię peccatum & offensa Dei nō est principaliter nisi quatenus contra Deum & eius legem est. secundum psal. 50. tibi soli peccaui. 5. principaliter, vt bene ait Gaietanus. prima secundæ quęst. 71. art. 6. & quęst. 87. arti. 4. & per talem offensam Dei & auersionē ab eo vel ab eius lege, in qua stat formalis ratio peccati, expellitur charitas creata forma- Peccatum actuale uel offensa dei.

formaliter,& amicitia vel amore Dei secundum omnes:& etiam effectiue tanquam per suum cõtrarium secundum beatum Tho. distinguentem charitatem à gratia.

Reatus culpæ uel status peccati. Secundum malum est ipsum peccatum in reatu, aut ipse reatus culpæ manens transacto actu peccati: qui & dicitur peccatum per modum habitus,vel status peccati. & est esse aut manere hominem deuium à recta ratione, & deordinatum in se, & auersum à Deo, & in eius offensa quasi habituali quousque ad ipsum conuertatur. & iste dicitur reatus culpæ manens transacto actu peccati,siue peccandi.à quo reatu homo dicitur peccator transacto ipso actu peccati. & reatus iste est relatio rationis fundata in hoc quod est hominem peccasse actualiter, & auersum esse à Deo: & terminatur ad hoc quod est non esse conuersum ad Deum,nec in se esse reordinatum; sed sic quasi habitualiter, vel in statu peccati auersum, & inordinatum manere. secundum vero reales, vel secũdum nominales reatus peccati est ipsum peccatum præteritũ,connotando non esse emendatum,vel hominem nondum de illo pœnituisse, sed adhuc in eo statu manere quasi habitualiter, vt dictum est.

Inimicitia Dei. priuatio gratiæ. Macula. Tertium malum simul inde sequens est inimicitia Dei,& priuatio gratiæ,& macula. nam propter prædictum peccatũ,& offensam Dei in actu vel in reatu Deus odio habet peccatorem,& inimicus eius efficitur, & priuat eũ gratia sua dum homo manet in peccato. & hæc inimicitia Dei est relatio rationis qua homo est obiectum diuinæ voluntatis odientis illum propter peccatum, vel offensam supradictam, & id iuste, nam sicut homo peccando abiecit amorem Dei, & amicitiam:ita Deus abstulit ab eo suam gratiã,& amicitiam,& illum odit,vt inimicum. Eccl. 12. altissimus odio habet peccatores.

Et inde sequitur macula: quæ est priuatio nitoris, & pulchritudinis supernaturalis in anima: quam quidem pulchritudinem habebat homo dũ erat in gratia,& Deo gratus. nunc autem ablata gratia propter peccatum tam redditus est homo abominabilis ipsi Deo. Trenorum. 4. denigrata est facies tua super carbones.& Sap. 14. odio est Deo impius,& impietas eius.

Demeritum, indignitas, imputabilitas. Quartum malum sequens est demeritum priuatiue,& positiue. quia videlicet meretur pœnã damni,& sensus. damni quidẽ quia meretur peccator priuari omni bono accepto,& accipiendo, & gloria hic & post in æternum,vtpote indignus etiam pane quo vescitur secũdum Augustinum, & hac ratione à quibusdam doctoribus proprie dicitur indignitas, vel demeritum priuatiue respectu pœnæ damni. Respectu autem pœnæ sensus quam peccator hic & post meretur,& dignus est,dicitur demeritum positiue,ab aliis imputabilitas appellatur;sed sæpe vocabula usurpantur.& & utrunque nomine demeriti, uel indignitatis, uel etiam imputabilitatis priuatiue, & positiue generaliter appellatur;melius autem res ipsę per sua propria vocabula distinguuntur ut dictũ est.

Quintum malum sequens est reatus pœnæ. i. ordinatio, & obligatio actualis peccatoris ad prędictam pœnam damni, & sensus, quam ipse peccator meruit. & iste reatus pœnæ actiue oritur à uoluntate diuina: & est secundum Scotum relatio rationis fundata in voluntate diuina ab æterno, & terminatur ad peccatorem. quia. s. Deus ab æterno vult secundum legem suam ordinare peccatorem pro tali tempore ad prędictam pœnam quam meretur. reatus autem pœnæ passiue fundatur in ipso peccatore qui dicitur obligatus ad eam pœnam: & terminatur ad Deum obligantem,vt dictum est. vel secũdum Ocham & nominales iste reatus pœnæ est cõnotatio qua peccator dicitur sicut vere est à Deo obligatus ad pœnam propter peccatum. Et iste reatus pœnæ passiue præsupposito reatu culpæ secundũ Scotum in 4.distin.14.q.1.est id à quo transacto actu peccati homo est, & dicitur peccator, & in peccato manere quousque ei remittatur: non autem à reatu pœnæ actiue sumpto,vti Caieta. 1.2. q.86.art.1.& q.113.art.1. male illum interpretatur. sed certe quomodocunque Scotus accipiat reatum pœnæ, siue passiue,siue actiue:non ab eo tantum:sed à supradicto reatu culpæ dicitur homo peccator transacto actu peccati,vt in hoc recte loquitur Caieta.ibidem. *Reatus pœnæ.*

Sextum malum sequens est pœna ex ipso peccato contracta. quæ multiplex est,videlicet intellectus,aut rationis obscuratio, & etiam execratio maxime si peccator diu maneat in peccato obstinatus:& virium animæ debilitatio ad bonũ, & ad malum pronitas, & in naturalibus vulneratio. de quibus Psal.37.dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum non est mecum. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me. de quibus beatus Tho. 1.2. quæst. 85. artic. 3. secundum doctores sanctos latius agit. & Soto in 4. vbi supra etiam differit quomodo reliquiæ peccati nõ semper,nec omnino tolluntur per pœnitentiam, & primam gratiam iustificantem. *Pœnæ contractæ.*

Ets t amplius secũdo quæratur: si donũ Christi est maius,quàm peccatum Adæ:ad Rom.5.et peccatum Adę inficit omnes homines in eo,vt in suo capite,et radice virtualiter existentes. quare ergo gratia Christi capitis nostri non redundat efficaciter in omnes ad salutem etiam sine meritis nostris? *Dubium 2.*

Respon.ex B. Thoma. 1.2.q.81.art.3.ad tertium q̃ peccatũ Adę redundat in omnes qui sunt filii eius naturales: et similiter gratia Christi in omnes qui ab eo spiritualiter regenerantur per fidem, et baptismum, ad tollendum culpã actualem, *Respon.*

lem & originalem etiam sine meritis propriis. Nam prima gratia non cadit sub merito simpliciter; licet in adultis requiratur aliqua dispositio voluntaria ad filiationem Dei voluntariam: Sicut ad filiationē naturalem requiritur sua dispositio naturalis. Et ita patet totius quæstionis plena resolutio.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum episcopus possit dispensare in gradibus matrimonij aliàs de iure papæ reseruatis quādo est casus occultus & non potest commode remedium adhiberi, & quid sit consulendum taliter impeditis.

2. articulus. Respondeo, in hac quæstione duo articuli tanguntur, primo. Vtrum episcopus possit in dictis casibus dispensare. secundo, quid sit consulendū sic impeditis.

Opinio. 1. Quo ad primum dico in hoc esse duas opiniones quarum prima tenet quòd bene potest episcopus dispensare in casu prædicto & similibus, propter quinque rationes: quarū prima est, quia ratione magnæ necessitatis seu etiam vtilitatis nouiter emergentis & tempore constitutionis inexcogitatę potest episcopus dispensare in quibus aliàs de iure nō potest, sed solus Papa, vt hoc tenent communiter doctores in ca. at si clerici, de iudiciis. & allegantur à Siluestrina titu. dispēsatio quæst. 9. & alibi. & præpositus in ca. consequens. distinct. 11. vbi dicit quòd quo ad forum pœnitentialem nisi sit specialiter prohibita dispēsatio videtur in dubio permissa etiam inferioribus episcopo, & gloss. in ca. mensuram, de pe. & re. distin. 1. & archidi. in ca. niū rigor. 1. quæst. 7. & in ca. Deus de pe. & re. & Asten. in sum. lib. 5. titu. 31. & Raymun. vt etiam refert Summa Angelica titu. conf. 6. §. 4. & Siluester confe. 1, q. 27. & latius Panormi. in ca. sicut dignum, de homicidio, & de consang. & affini. ca. dilectio. Nunc autem casus præsentis quæstionis est huiusmodi. ergo patet consequentia: quia vbi est eadem ratio est idem ius: etiam si non exprimatur, vt latius de hoc Siluester titu. lex q. 18.

Pene contracte.

Secunda ratio, quia ecclesia nemini iniicit laqueum peccati, vt habetur ca. de Viduis secundo 27. quæst. 1. Et neminem obligat ad aliquid cum Scandalo: quia & ipsa vitare tenetur illud tam actiuum quàm passiuum: neque potest p æ cipere nec statuere id vnde Scandalum probabiliter imminet, vt patet ca. 2. de præscriptio. & ca. nihil. de noui oper. nunciatio. & in ca. ex tenore, & ca. ad aures. de tempori. ordin. & ibi glossa. & Siluester titu. obedientia. q. 5. Videatur. Sed si mulier sic illegitimata ad matrimoniū negaret debitum viro & declararet impedimentum aut ab eo inuito separaretur aut si maneret cum eo: esset vtiq; in periculum vitę aut animæ suæ & in Scandalum & turbationem viri & aliorum vt in casu supponitur. ergo vel statutum ecclesiæ illos illegitimans in tali casu non valet: aut potest episcopus dispensare: aut etiam proprius Sacerdos secundum alios. quia & sic intendit & vult ecclesia saltem implicite & actu debito suas leges in talibus casibus intelligi & valere & non aliter: cum aliter licite velle non possit vt dictum est. Alioqui ecclesia non prouideret vt pia mater oibus periculis & perplexitatibus filiorum, sed potius impie & crudeliter vellet manere eos ī periculis & laqueis animarū, quod absit.

Tertia ratio, quia in casu extremę necessitatis quilibet Sacerdos potest in quemlibet, & à quolibet casu & sententia reseruata absoluere potest præstita debita cautione: & hoc conceditur vel à iure diuino vel ecclesiastico secundum diuersas opiniones, idq; propter periculum probabiliter imminens euitandum. ergo similiter videtur ecclesia concedere potestatem dispensandi saltem episcopis modo prædicto in casu necessitatis de quo est quęstio pręsens & aliis huiusmodi casibus. patet consequentia per identitatem rationis.

Quarta ratio, quæ & est replica contra respōsionem quæ ad hanc tertiā rationem proxime dictam dari posset, quia sicut in casu mortis corporalis quomodocunque etiam ex malitia alterius probabiliter imminentis non valet dispositio vel lex humana qua factum est vt illa res sit Sortis illa Platonis: sed tunc iure naturali & diuino etiā seclusa humana dispositione omnia fiunt communia saltem quo ad vsum sufficientem releuare ab illa extrema necessitate corporali: & per consequens ibi non est furtum formaliter diuino iure prohibitum. ergo similiter & à fortiori in casu matrimonij prædicto, vbi etiam indirecte & per accidens ex malitia viri seu aliorum probabiliter timetur mors alicuius corporalis seu spiritualis ex declaratione impedimenti seu ex debiti negatione vel separatione seu etiam ex cohabitatione: Sequitur quòd non valet dispositio humana, nam de gradibus diuina vel naturali lege prohibitis non loquor, illegitimans tales ad matrimonium: Sed quòd tunc possunt inuicem consentire & legitime contrahere et alter in alterius potestatem transire, etiam si nulla adsit dispositio humana id concedens; et per consequēs ibi non erit fornicatio prohibita iure diuino.

Quinta ratio, quia ca. literas de rest. spo. videtur fauere huic opinioni, nā ibi dicitur φ in gradibus humana cōstitutione prohibitis restitutio locū habet cū effectu: cū in his valeat dispensari. Vnde nō peccat qui ad mādatum ecclesiæ in hoc casu debitū reddit cōiugale. Hæc ibi. vbi etiā clare dicit textus quòd non reprobatur opinio dicētium φ in gradibus humana lege prohibitis de quibus loquimur vxor, de cuius impedimēto liti

gatur debet aute causæ diffinitionem restitui viro petenti, & ei reddere debitum sine peccato: etiamsi in rei veritate prædictum habeat impedimentum. Et ratio quæ ibi datur in textu est: quia ex quo ecclesia potest dispensare, iam censetur dispensare quando mādat tales, ut coniuges cohabitare etiam quo ad thorum, vt patet ex illa ratione, scilicet cum in his valeat dispensare &c. sed in casu præsenti, quando scilicet prædictum impedimentum matrimonii est secretum, aut tale quòd non potest legitime probari, neque commode declarari propter scandalum, & huiusmodi, iam ecclesia præcipit eos non separari: quia etsi de facto separentur dicit restitutionem petenti esse faciendam, & præcipit eos cohabitare etiam quo ad thorum, vt patet ex dictis. ergo cēsetur dispensare, vt etiam quo ad thorum licite cohabitent ad prædictum mandatum etiam implicitum ecclesiæ: quousque per ecclesiam aliud legitime decernatur, aut pręcipiatur in tali casu.

Propter has rationes videtur hæc opinio probabilis: quòdq; potest practicari: maxime ubi esset talis consuetudo quòd episcopus dispenset in talibus casibus periculosis, vt infra in fine secundæ opinionis, & totius huius articuli, & inferius. q. 12. habetur de dispensatione cum incestuosis.

Et hanc opinionem tenent expresse summa Siluestrina titu. dispensatio. q. 9. & sum. Ang. eo. tit. §. 5. & summa Nauarri in ca. 22. nu. 87. & margarita confessorum agens de dispensatione, & à fortiori eam tenebit Hugo de sancto Victore li. 2. de sacramentis par. 11. ca. 6. & magister in 4. dist. 38. Nam isti duo doctores tenent aliud difficilius quòd scilicet viuēte prima vxore legitima cum qua quis clandestine contraxit potest licite vir cum secunda cū qua in facie ecclesiæ contraxit ad mandatum ecclesiæ cohabitare etiam quo ad thorum propter mandatum ecclesiæ, & propter uitandum scandalum. & quidem hoc est difficilius, quia est contra legem diuinam, contra quam ecclesia præcipere, aut dispensare non potest: quamuis horum opinionem Adrianus in 1. quodlibeto art. 3. in respon. ad tertium argumentum non reprobat, neque approbat, sed ut probabilem relinquit: licet communiter à doctoribus in 4. distin. 38. vt erronea contra. ca. inquisitioni, de sen. excom. reprobatur.

Opinio 2. SECVNDA opinio tenet ꝙ non potest episcopus dispensare in casu quæstionis propter duas rationes. prima est, quia contra canonem Papæ, vel concilii dispositiuum, qualis est inhabilitans, seu illegitimans aliquos ad matrimonium, non potest episcopus dispensare quo ad aliquid in futurum agendum: nisi hoc ei expresse cōcedatur, aut nisi quādo canon dicit super eo posse dispensari, aut nisi sit consuetudo legitime pręscripta qua episcopus super eo dispenset. Nunc autem hęc potestas nullibi conceditur expresse: nec est consuetudo episcopis præscripta, sed potius opposita. ergo consequētia patet, & minor probatur: quia si Papa, uel ecclesia non cōcedit actualiter posse dispensari, non ualet dispensatio episcopi in prædictis: vt communiter tenent doctores in ca. nuper. de sen. excom. & in ca. dilectus, de tempori. ordi. & refert, & tenet ipse Siluester titu. dispēsatio. q. 9. Minor etiam probatur. quia & Papa, & ecclesia expresse reclamat quādo scit episcopos aliquando in prædictis dispēsare. quod & sæpe expertus ego sum: nā & prælati quidam seu episcopi satis docti, & timorati instructiq; de illa prima opinione, atque rogati, ut dispēsent in prædicto casu quātum possunt in foro cōscientiæ, ut coram Deo valeat quātum eorum dispensatio ualere potest, nolunt dispensare, neque audent id attentare.

Neque ualet consequētia, volunt actu debito: ergo & de facto ualet, aut conceditur episcopis dispensatio ac si actu elicito illi voluissent. patet instantia in omnibus actibus quorū effectus sequitur solū ex actuali operatione, & nō solum ex debita actione, ut in cōsecratione, baptismo, & sacramētalibus effectibus, in quibus nō sequitur ꝙ si minister debet id facere. ergo si nō actualiter facit illicite omittēdo iam cēsetur facere de facto. Similiter in dispēsationibus, & absolutionibus censurarū, & casuum, & legitimationibus personarum maxime in casu necessitatis. igitur non ualet prædicta cōsequētia ab actu debito ad actum elicitum generaliter in omnibus: quātuis ualeat in iis in quibus ius uel ratio manifesta supplet defectum talis consensus, Secundum Medina de confessione q. 42. & de restitutione q. 2. ut in operationibus quarum effectus pendet aut sequitur ex iustitia operationis, ut in contractibus contingit: quia si Sortes tenetur cōcedere mihi nunc & tali modo hanc rem, & actualiter eā non concedit actu elicito: si tamen ego eam accipio nunc & eodem modo, iam censetur concedere, & habetur eundem effectum ac si actu elicito cōceasisset secundū Scotū in 4. dist. 15. & cōiter doctores, Alioqui si prædicta consequentia ualeret in omnibus: Sequeretur etiam ꝙ papa & episcopo culpabiliter nolente dispensare in gradu prohibito in quo certe deberet dispensare propter rationabiles causas ad id: iam quilibet sacerdos aut iudex id possit: immo ꝙ si ipse sacerdos aut iudex nollet seu si ad eum non posset cōmode haberi recursus: iam ipso facto censeretur facta dispensatio & legitimatio: Sicut in extrema necessitate ipso facto omnia sunt cōia quoad usum: quod quia absurde cōceditur patet ex dictis & dicēdis ēt in respōsione ad rōnes primę opinionis.

Secunda ratio huius secundę opi. est: quia in d. c. literas, de resti. spol. licet nō omnino reprobetur prædicta prima opinio quo ad casum ibi contentum: tamen non approbatur finaliter, ut

patet

patet ibidem. Multa autem non reprobantur, neque cõdemnantur, licet sint digna reprobatione vt falsa, & erronea, quia tunc nõ constat omnino de eorum falsitate: multa.n. falsa, sunt probabiliora quibusdam veris secũdũ Arist. sufficit aũt pro eorum reprobatione ꝙ cõiter non acceptantur à doctoribus, neque ab ecclesia. ideo temere quis tali opinioni scienter se committet: secus si ignoranter, ignorantia nanque inuincibilis potest in hoc sicut in aliis grauioribus excusare, vt late, & bene Adrianus in 1. quodlibeto vbi supra. & illos ignoranter vtentes illa prima opinione Hugonis non reprobauit Adrianus, secus si scienter aut temere vterentur. Et quidem iure non acceptatur illa prima opinio in illo ca. literas, quia si postea legitime in foro ecclesiæ cõstaret de impedimento matrimonii, & illegitimitate personæ, & per consequens de inualiditate matrimonii, & vellet alter cui iam id cõstat separari; certe ẽt per sententiam ecclesiæ posset separari tale matrimonium, super quo tamen iam erat habita dispensatio implicita in mandato ecclesiæ. Quod tamen est inconueniens: nã si talis dispensatio implicita erat sufficiens legitimare illos: iam datur matrimonium validum ratum, & consumatum separabile contra doctrinam Christi, & ecclesiæ, si non erat sufficiens legitimare. ergo habetur intẽtum ꝙ.s. non est valida illa dispensatio quòdq; nõ est ibi verum matrimonium, sed præsumptũ tãtum quo ad faciem ecclesiæ: & per consequens ꝙ is cui constat de ueritate non põt reddere, nec exigere debitum. Ad quod facit idem ca. literas, & ca. inquisitioni, de sent. excom. & ibi doctores, vbi expresse habetur, ꝙ is cui constat de inualiditate matrimonii non debet etiam ad mandatum, seu excommunicationem ecclesiæ exigere, nec reddere debitum, ergo patet ꝙ in mãdato ecclesiæ mandantis cohabitare eos de quorum matrimonio dubitatur non intẽdit eos legitimare, aut dispẽsare cum eis: sed secundum iustitiam restituit solum in possessionem: & secũdum Adrianũ, loquitur in foro præsumptionis in facie ecclesiæ qui cedere debet veritati. igitur multo minus id vult aut intendit quãdo nihil mandat super hoc: sed potius tacet, aut negat de facto talem dispensationem, vt dictum est. Glossa autem quam in 1. quodlibeto, vbi supra dat Adrianus per quam nititur eludere hunc sensum dicti ca. inquisitioni, non valet vt patet intuenti, de quo infra libro tertio, in nostro tractatu de conscientia. q. 8. latius habetur.

Resp. ad 1. rationem. 1. opinionis. Ad rationes aũt primæ opinionis respõ. ad primã negãdo minorẽ: quia isti casus tametsi secreti tamen nõ sunt raro, sed sæpe cõtingentes etiam in publico: & per cõsequẽs non sunt inexcogitati quãdo tale statutum eos illegitimãs factum est. Sicq; potius videtur verisimile ꝙ Papa, & ecclesia velit tales manere illegitimatos ad matrimonium nisi Papa dispenset.

Resp. ad 2. Ad secũdam, respon. ꝙ maior est uera ad hũc sensum, ꝙ directe ecclesia nihil præcipit, aut statuit quod sit scãdalosum, aut laqueus peccati, vt ibi probatur: indirecte autem, aut per accidẽs negatur illa maior. Nam ecclesia præcipit, & statuit multa quæ per se nõ sunt scãdalosa, neque laqueus peccati, bene tamẽ per accidẽs: quia scilicet ex culpa aliorum, seu etiã sine culpa alii sumpserũt, vel fecerũt sibi uel aliis occasionem, aut laqueum peccati: sicut ex bene factis Christi, & sanctorum Iudæi, aut alii fecerũt, & sumpserunt occasionẽ peccati. Similiter & multi sunt huiusmodi laquei emergẽtes occasionaliter ex aliis cõstitutionibus Papæ & ecclesiæ: & tamẽ nõ obstã. his sunt validę tales cõstitutiones, vt patet in materia excommunicationum, suspẽsionum, & matrimoniorum, & casuum reseruatorũ, vt late refert, & deflet Gerson de vita spirituali animæ lect. 4. & 6. & alibi sæpius. Ad minorem autẽ respondeo, quòd ibi solum est scandalum, aut laqueus occasionaliter indirecte subsequens ex ecclesiæ statuto.

Si dicas ecclesia tenetur prouidere suis filiis de remedio etiam in his scãdalis passiuis, & laqueis occasionatis, &c. Respõdeo, cõcedẽdo id, quãtum attinet ad peccatorum debitam, & sufficiẽtem liberationem, seu præseruationem: nõ tamẽ quo ad damnorum omnium temporaliũ remedium præstãdum. datur enim perplexitas tam in lege Dei, quàm ecclesię inter duo mala, quorum alterum est culpæ alterum pœnæ, ita quòd necessario est in alterum illorum incidẽdum pro vitatione alterius: ut patet in casibus multis ubi non potest quis uitare peccatum nisi patiatur iacturam vitę rerum aut honoris. & sic est in casu præsenti: nam Deus, & ecclesia sufficienter prouidet in talibus casibus quomodo uitetur peccatum fornicationis, & omne aliud peccatum: si tamen uir, quàm mulier, & alii omnes faciunt quod debent: quamuis inde sequatur iactura temporalis, vitę, rerum, aut honoris. Quid autem & quo fieri debeat, ut uitetur oẽ peccatũ in huiusmodi casibus: id in secũdo articulo sequẽti habetur, et si sequitur damnum tẽporale ex his patienter feratur, & suis peccatis imputetur, & Deo offeratur cum aliis uitę incõmoditatibus: melius est.n. animam quàm corpus saluare.

Resp. ad 3. Ad tertiam respondeo negando consequentiam: & ad probationẽ negatur quòd ibi sit idẽtitas rationis; & dato quòd sit omnino eadem ratio adhuc negatur consequentia: ratio est quia quæuis casus exceptus à lege, seu regula iuris extendatur ad casum eiusdem, uel similis rationis, quando lex, seu exceptio talis casus fundatur in sola ipsa ratione etiam ante principis, seu iuris dispositionẽ: quia tunc secundũ talẽ rõnẽ est sensus legis, & exceptionis prædicti casus, vt cõ-

n̄ uniter tenent doctores,& refert Siluestrina ti-tu.lex.q.18.& Adrianus in quarto in materia excommunicationum.q.3.in 8.exceptione. Tamen hoc non est verum quando exceptio illius casus à lege communi fundatur, non solù in ipsa ratione, sed etiam idq; principaliter in principis, seu iuris humani dispositione & voluntate: ita quòd si princeps, aut lex non excepisset illum casum à lege communi, certe non fuisset exceptus, quamuis esset iusta ratio, ut excipi deberet, vt hoc ait Adria. vbi supra sic limitans, & intelligens Ioannem Andr.& alios doctores qui videntur oppositum dicere. Nunc autem ille casus exceptus à lege communi, scilicet quòd in casu extremę necessitatis corporalis potest sacerdos quilibet in quemlibet &c. non habet fundamentum in sola ratione, vel iure solo diuino, quamuis multi doctores teneant oppositum: sed præcipue ex Papæ, uel ecclesiæ, seu iuris dispositione: ita q̄ nisi Papa, aut ius id concessisset, aut excepisset, certe non esset exceptus talis casus, neque posset quilibet in quemlibet: quamuis ad talē exceptionem faciendam esset causa rationabilis, vt tenent plurimi doctores. ergo non est extendendus ille casus ad casum præsentis quæstionis: quia iste non est similiter exceptus ex sola ratione, sed neque ex iuris dispositione: quāuis sit eadem iusta causa, vt excipi deberet.

Resp. ad 4. Difficultas. Ad quartam respondeo negando consequentiam, quia non est simile. Pro cuius declaratione nota quòd ibi quæritur quare ex ipsa ratione naturali id concedente sine alia dispositione humana omnia fiunt communia omnibus in extrema necessitate: & non similiter personæ fiunt cōmunes omnibus ad vsum copulę carnalis separabilis, aut inseparabilis in casu mortis corporalis aut etiam spiritualis ad præseruandum saltem à tali periculo. quare inquam lex, uel dispositio humana approprians res temporales cessat in casu mortis, non autem lex humana illegitimans personas ad matrimonium.

Ad quòd respondeo, quòd duplex est ratio discriminis. prima quæ & sumitur ex fine proprio, & immediato ipsarum rerum & personarum. Nā res omnes præter personas à natura sua creatæ sunt, & ordinatę directe, vel indirecte, vt mediū necessarium ad vitam temporalem, seu ad cōseruationem indiuiduorum, id est, singulorum hominum, vt etiam patet Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam. &c. & Gen. 9. Omne quod mouetur erit vobis in cibum &c. & ideo suadente ratione naturali est humanitus facta distinctio dominiorum, & appropriatio rerum, vt commodius vita ipsorum ageretur in vsu ipsarum, quando ergo talis uita hominis periclitaretur nisi rē aliquam in vsum assumeret: iam ipsa ratio lexq; naturalis concedit rem ipsam ad suum finē proprium, scilicet ad cōseruationem illius hominis: & per consequens cessat omnis alia dispositio, & voluntas humana tunc militans contra suum finem intentum. Secus in vsu personarum ad copulam; nam finis proprius, & immediatus, & directus copulę carnalis viri, & fœminæ est conseruatio speciei humanæ, ad quam talis copula, vt medium necessarium proprie, & immediate ordinata est à natura, & ab ipso Deo actore naturę, non ad conseruationem indiuidui: in quo communiter omnes doctores tam theologi, quàm philosophi consentiunt.

Secunda ratio, & melior secūdum Medina de restitutione q.20.est. quia auferre, seu detinere alienum non est peccatū nisi quatenus talis ablatio, seu vsurpatio est iniusta, & iniuriosa proximo. quæ causa cum cesset si dominus in tali ablatione actu elicito, vel saltem debito consentiat, vt patet: ideo ergo in tali casu extremæ necessitatis redditur licita ablatio, seu detentio rei alienę. At vero non suæ mulieri, vel non suo uiro sciēter commisceri est illicitum lege diuina, & naturali illud prohibente, cuius malitia per humanam uoluntatem, & cōsensum, seu legem, vel per aliquā circunstantiam stante lege auferri nō potest, sicut potest in acceptione rei alienæ. Ideo nisi ad cognoscendum non suam accedat diuina licētia seu dispensatio, licite fieri non potest.

Sed cōtra hoc replicatur: quia solum datur rō discriminis quare in extrema necessitate licitum sit vti re aliena, & non sit licitū vti muliere seu uiro alieno, seu non suo. argumentū aūt petit quare in extrema necessitate, sicut cessat lex humana distinguēs dominia, & ita res aliena efficitur propria saltē quo ad usum pro tūc: & sicut lex ecclesiastica de ieiunando, & euitando excōmunicatum nominatim denūciatū cessat in casu mortis, ut patet in ca. sacris, de his quæ vi me. ve. &c. secundum cōiter doctores, & Adria. in 4. de excōmunicationibus in 8. exceptione: & lex de audiēdo missam die dominico: & de cessando ab opere seruili die festo: & ēt de confitendo in quadragesima, aut in articulo mortis, aut ad suscipiēdum eucharistiā quando sine periculo probabili mortis, aut magnæ iacturæ honoris legitimum confessorem hō adire non pōt; secundum cōiter doctores tenentes q̄ in his, & similibus casibus non obligat lex ecclesiastica, & diuina cum periculo mortis, sed tūc eius obligatio, & vis cessat in tali casu. quare ergo non similiter cessabit vis legis ecclesiasticæ illegitimantis hos uel illos in casu periculi mortis corporalis, & spiritualis? Ita q̄ possint inuicem consentire, & matrimonialiter copulari ac si nulla esset lex ecclesiastica id prohibens, & illegitimans in tali casu. *Replica.*

Respon. Respon. q̄ ratio differentiæ est, quia lex etiam ecclesiastica sæpe obseruāda est etiam periculo mortis non obstante, puta quando contēptus legis, uel scandalum graue, aut iniuria fidei interueniret,

ueniret, vel discrimen aliud publicum siue commune: & ita ex operis grauitate attentis circunstantiis, atque sequella, talis obligatio in periculo mortis pensanda est, vt ait Soto de iustitia, & iure lib. 1. quæst. sexta, articu. quarto, & Caieta. prima secundæ quæst. 96. articu. 4. quem ibidem optime limitat. ideo lex diuina, vel ecclesiastica de ieiunando, de confitendo, de audiẽdo missam die festo, de vitando excommunicatos, & huiusmodi non obligat in discrimine mortis; nisi graue scandalum, aut legis contemptus, vt diximus interfit. Lex autem de celebrando cum vasis, & vestibus sacris, & lumine, & lex illegitimans ad matrimonium in discrimine mortis obligat, & seruanda est. quia nisi etiam tunc generaliter seruaretur, vtique vel irrisio fidei, aut reipub. Christianæ, & humanæ politiæ bonum periclitaretur, aut graue damnum eius, vt plurimum sequeretur. Nam vt multiplicibus fraudibus, & peccatis aliis obuietur, legislator etiam humanus recte tales leges cum tanto discrimine inuiolabiliter vult & intendit obligare, & seruari, id quod ex practica ecclesiæ etiam perpendi potest. Quæ si aliquando vellet benigne agere etiam stante operis grauitate, vt in casu præsenti: vtique posset per suam legem cum discrimine mortis nos nõ obligare, vt ita multis periculis animæ, & corporis prospiceretur.

Resp. ad 5. Ad quintum respondeo negando antecedens & consequentiam, quia ecclesia non approbat illam opinionem, neque in practicã ducit: neque intendit concedere dispensationem, neque legitimare eos quos simul cohabitare præcipit in dubio impedimento. Immo ibidem vt expresse, quòd is cui constat de tali impedimento non potest exigere, nec reddere debitum, vt supra probatum est in secunda probatione huius secundæ opinionis.

Re. Resolutio. Igitur hæc opinio secunda videtur probabilior quam etiam tenet Soto de iustitia, & iure libro primo, quæst. 7. art. 3. & in quarto sententiarum distinct. 37. quæst. 1. articulo secundo, quæ cõmunis est, & practicatur in ecclesia. Tametsi illa prior opinio pia, & probabilis sit eo præsertim casu quo matrimonium non clam, sed in facie ecclesiæ cum bona fide esset celebratum ab æstimante nullum intercedere impedimentum dirimens matrimonium: quod tamen post ipsum iam bona fide contractum esse cognouit. Tũc enim ait Soto, vbi supra quòd si non commode esset aditus ad Papam in casu quo ille posset, etiã posset Episcopus dispensare: quamuis id non asserat. Aequum tamen esset vt his pia mater ecclesia prouideret.

Facit c. quia circa de con sang. et affi.

Sed iam in concilio Triden. sess. 24. ca. primo, sub Pio quarto prouisum est, vt videlicet matrimonium non sit validum nisi præsente parrocho & duobus saltem testibus contrahatur. Et sess. eadem ca. 6. etiam habetur quòd liceat episcopis in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex occulto delicto prouenientibus (excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare: & in quibuscunque casibus occultis etiam sedis Apostolicæ reseruatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in sua diœcesi, per seipsos, aut per vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absoluere, imposita pœnitentia salutari. Idem etiam in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum non eorum vicariis sit permissum. Hæc ibi. Sed vtrum in his concedatur etiã posse dispensare in impedimẽtis occultis matrimonii; aliorum esto iudicio. videtur enim quòd non, nã secundum iura nomine suspensionis non vidẽtur prædicta impedimenta comprehendi.

Articu. 2. Articulus secundus huius vndecimæ quæstionis est quid interim consulendum sit mulieribus impeditis, atque perplexis in casibus prædictis, scilicet impedimentis occultis matrimoniorum: quando non potest fieri separatio, aut negatio debiti, aut cohabitatio sine scandalo, aut periculo mortis corporalis, vel spiritualis alicuius probabiliter imminente.

1. Dictum. Ad quod respondeo per tria dicta præsupposita secunda opinione magis probabili in primo articulo præcedenti. quorum primum est quòd mulier cui constat de impedimento nullo modo potest petere, nec reddere debitum: quia esset fornicatio, vt patet ex ca. inquisitioni, de senten. excommu. & ex articulo præcedente, quousque habeatur dispensatio simul, & nouus consensus matrimonialis vtriusque, qui quidem consensus habita dispensatione facile potest, & industrie obtineri, ita quòd vir non intelligat petitionis causam huius consensus, vt ipsa amãtium & indigentium docet experientia.

Sed nota quòd si tale impedimentum à iure diuino procedit, difficilius remedium est. Tale est quando mulier prius contraxit occulte cum vno non tamen consumauit matrimonium: & postea in facie ecclesiæ cum secundo contraxit, & consumauit, cum quo iam multis annis permãsit, à quo & filios habet: & sine graui scandalo, & periculo corporali separari non potest. Tunc enim docto res tenẽtes, quòd Papa potest in matrimonio tantum rato non consumato dispensare, consequenter dicerent, quòd cum prædicta muliere poterit dispensare, vt maneat cum secundo cum quo matrimonium consumauit. Sed doctores communiter tenent oppositum: quibus; & ego magis assentio, & eorum opinionem uerissimam censeo. Iam tamen super hoc, vt proxime diximus per Concilium Trident. prouisum est, ne illa clandestina matrimonia ualida sint.

2. dictum. Secundum dictũ est quòd si ex negatione debiti, aut ex reuelatione prædicti impedimẽti per se, vel per alium etiam per confessorem, aut ex separatione sequatur solum scandalum mariti, vel etiam aliorum, nihili pendendum est: prius tamen facta debita instructione, vel relatione de causa talis separationis. Quia vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas scilicet uitę relinquatur. Nam tale scandalum potius imputabitur viro, vel aliis qui post sufficientem instructionem de veritate deberent saltem dubitare de secundo matrimonio, & inquirere veritatem: dum non haberent causam legitimam ad oppositum uehementer suspicandum, quòd scilicet id mendaciter, fraudulenterve confingitur. Et prædicta sunt vera quãdo ex tali reuelatione veritatis speraretur fructus seu finis intentus, scilicet separatio, aut saltem fraternalis tantum cohabitatio sine vlla commixtione carnali. Aliàs autem non debet fieri prædicta reuelatio impedimenti si nõ speratur prædictus fructus: quia vel non credetur ei, neque id potest probari cum sit occultum: vel quia maritus quacunque ex causa id nõ permitteret: sed potius scandalum, & forte etiã alia pericula, & damna sine fructu sequentur: tunc. n. talis scandalosa reuelatio non est de ueritate vitę quando nullus fructus de prædictis speratur.

Quid ergo remedii cum sit tunc discrimen atque periculum mortis spiritualis, scilicet fornicationis reddendo debitum, seu potius dando corpus secundo uiro non suo: aut mortis corporalis, & infamiæ ex negatione, vel fuga? Respon. per tertium dictum sequens.

3. dictum. Tertium dictum est, quando mulier est inter prædicta discrimina fornicationis, aut mortis corporalis, & infamiæ, nec potest euadere alterum istorum per dispensationem aliquam Papæ secretam, uel manifestã: tunc vnicum sibi remedium patet, quod scilicet caute, & cum debita societate, & debito modo fugiens in domum propinqui non suspecti, vel in monasterium monialium vbi sit sine suspitione, & sine calumnia mariti de fuga adulterina: & inde iudicialiter agat petendo diuortium opponendo seuitiam uiri, seu adulterium eius, vel aliam causam veram, & sufficientem ad diuortium si illam probare potest, quia vtique audietur.

Quòd si nihil horum sufficiens ad diuortium probare potest, tunc utique ego remedium certũ non video: sed vel fugiat vbi reperiri non possit: vel maneat quiete cum illo secundo viro cum animo denegandi illi corpus suũ resistendo quãtum potuerit.

Sed quando non potuerit illi resistendo denegare, dicunt aliqui quòd si non consentiat, nec vllo modo corpore cooperetur, sed vt coacta tacens, & immota patiatur, & permittat: tunc videtur esse cum tuta conscientia, secundum opinionem magistri in 4. dist. 38. & Hugo, & aliorum quorundam: maxime si tunc accedat sententia iudicis ecclesiastici mandantis illam cum eo cohabitare, postquam ipsa illi aliquam causam ad diuortium proposuit, nec potuit probare. Sed certę hoc vltimum consilium est periculosum, & videtur erroneum, sicut & opinio Hugonis in qua fundatur erronea est. Quia sic cum illo manendo, & id permittẽdo videtur se illi sceleri accommodare, & consentire, vt Soto de iustitia & iure libr. 5. q. 1. art. 5. in responsione ad tertium argumentum tãgit. Ideo non potest permittere se cognosci ab illo viro non suo; sed uel fugiat, vel faciat, vt paulo superius dictum est. Quòd si mulier aliqua detrimẽta corporalia propter hoc incurrit; sibi imputet, quia se in talẽ discrimen stulte proiecit: & ęquo patiatur animo. De uiro autem similiter dicatur: qui tamen facilius potest in prædictis sibi prouidere.

Quòd si illi essent in tali impedimento coniugati, ex ignorantia inuincibili cum bona fide manentes, putantes se esse cum bona conscientia, & non speratur fructus ex veritatis reuelatione: tunc stultum, & crudele esset illis, aut ignoranti mulieri aliquid reuelare, vt de hoc Medina de cõfessione q. 26. fo. 74. latius habet.

QVAESTIO DVODECIMA.

Quæ sit pœna incestuosi secundum ius canonicum quo ad contrahendum matrimonium & usum eius. & quis possit in hoc dispensare.

RESPONDEO, hic sunt duo articuli. primus de pœna incestuosi, secundus de eius dispensatione. Art. I.

1. Dictum. Quo ad primum sunt duo dicta, alterum de affinibus, alterum de consanguineis. quo ad affines dico, quòd scienter incestuosus cum affinibus, id est, cum consanguineis uxoris suę ligatur duplici pœna: quia scilicet sub mortali peccato non potest petere debitum à sua vxore quam iam habet, quæ per incestum illius ipsi affinis facta est, quamuis illi exigenti reddere teneatur: neque ipsa vxore mortua licite contrahere potest cum alia quacunque legitima muliere sine dispensatione, de qua inferius in articulo secundo habetur. Quia sic habetur expresse in ca. transmissæ. & ca. discretionem. & in aliis ca. extra. de eo qui cogno. consang. vxo. suę. & vigesimaseptima quæst. secunda, qui dormierit. & trigesimasecunda quæst. septima, & trigesimaquinta quæst. tertia, ca. de incestis, & alibi sæpius. In quo & doctores utriusque iuris sine dubio concordant. Et idẽ proportionabiliter de incestuosa cum affinibus, i. cũ consanguineis

sui

fui viri dicendum est. idem etiam verum est vt ait Couarruuias in epitome de matrimonio par. 2. ca. 6. quando quis cognouit illam cum qua habet publice honestatis iustitię impedimentum. ca. duo pueri. de sponsa. impuberum.

Quòd si de facto prędictus incestuosus post mortem vxoris cum alia legitima muliere sine dispensatione contraxerit mortaliter peccat stãdo in rigore iuris, vt inferius articulo secundo habetur, sed matrimonium valet. at vero vtrum sine dispensatione ab ea possit debitum petere quæ per incestum illum non est sibi affinis effecta, probabilius est quòd sic, vt infra in secundo dicto sequenti habetur.

Dictum est quòd scienter incestuosus cum affinibus prædictas pœnas incurrit: secus si omnino ignoranter. Nam in hoc inuincibilis ignorantia iuris & facti sicut in aliis excusare potest à culpa & pœna prædicta, vt ait Palud. in 4. distinct. 34. q. 1. & Soto in 4. distinct. 37. q. 1. ar. 1. concl. 2. & de vera cruce in speculo coniugiorũ par. 1. art. 23.

Ex quo sequitur quòd si vir ex ignorantia facti incestum committit adulterãdo cum vxoris consanguinea vel sorore: cuius cognationẽ ignorabat vel nesciebat esse sororem sed aliam mulierem dissimulatam; quamuis affinitatem contrahat cum sua vxore non tamen incurrit supra dictas pœnas sicut nec culpam incestus: & ita potest sine dispensatione ab illa sua vxore petere debitum & post eius mortem cum alia legitima libere contrahere: in quo & omnes doctores cõueniunt. Sed Vtrum sit idem iudicium quando vir ille haberet solum inuincibilem ignorãtiam iuris humani prohibentis incestum cum consanguineis vxoris suę, & scienter adulteraretur cum ea quam sciret esse Sororem vel consanguineam vxoris suę: dubium est: nam doctor ille de vera cruce vbi supra expresse dicit quòd est idem iudicium & ita nullam pœnam incurreret, sicut neq; quando haberet inuincibilem ignorantiam facti: & cum eo videntur Palude & Soto vbi supra & plures alii. Sed in oppositum sunt alii plures quibus & ego magis assentio, de quo infra lib. 2. de ignorantia quæst. 27. Vtrum committens actum lege naturali vel diuina reprobatum ignorans legem humanam illum etiam prohibentem sub aliqua pœna incurrat hanc pœnam legis humanę, latius agitur: hinc enim pendet decisio pręsentis difficultatis, vbi videatur.

Notetur etiam vt ait Soto in quarto distinct. 37. q. 1. art. 1. quòd vxore mortua committens incestum cum eius Sorore vel consanguinea nõ incurrit aliquam pœnam, quia iura solum loquũtur de incestuoso cum consanguineis vxoris viuentis.

Secundum dictum. Opinio. 1. SECVNDVM dictum est quoad consanguineos proprios, quòd in hoc sunt tres opiniones prima quòd incestuosus cum propriis consanguineis nullam pœnam de prædictis incurrit: quia à iure non prohibetur à sua vxore petere debitum neque ea mortua contrahere cum alia legitima, præterquam fornicator cum nouerca: cui in detestationem criminis, in ca. Si quis cum nouerca. 32. q. 7. imponitur pœna, quòd si quis cum sua nouerca coierit neuter ad coniugium possit peruenire. Et hanc opi. tenet B. Tho. in 4. distinct. 34. q. 1. & Richar. eadem dist. Floren. 3. par. titu. 1. ca. 16. §. 4. Siluester titu. matrimonium. 7. q. vlt. & titu. luxuria quæst. 4. Et doctor de vera cruce vbi supra & multi alii cum quibus videtur esse Gratianus in ca. si quis cum nouerca. 32. q. 7.

Opinio. 2. SECVNDA opinio tenet quòd omnis incestuosus etiam cum propriis consanguineis prohibetur contrahere cum aliqua legitima muliere & petere debitum ab ea quam habuerit post incestum. quia cui in pœnam criminis prohibetur contrahere prohibetur etiam petere debitũ tanquam accessorium vel necessario annexum suo principali; nam ad hoc contractus ille matrimonialis ordinatur, & ita tenent glos. in ca. Si quis cum duabus 33. q. 2. secundum aliquos: licet ibi male dicatur quòd si contrahat matrimonium non tenet: hanc etiam secundam opin. tenet Panormi. in dicto ca. transmisse cętera de eo qui cognouit consangui. vxo. suę. Et summa Angelica titu. incestus. §. 5. & multi alii. quorũ aliqui cum Panormi. etiam dicunt quòd non potest petere debitum ab ea vxore quam tempore incestus habebat.

Et hæc opinio male fundatur in aliquibus textibus: qui potius de incestuosis cum affinibus loquuntur quo ad non petendum debitum ab vxoribus ratione illius incestus factis affinibus viris suis incestuosis, vt supra in primo dicto latius habetur. Neque ratio prædicta valet pro hac opinione quo ad hoc: quia cum nullum ius expresse prohibeat prędictis incestuosis cum suis consanguineis petere debitũ à suis legitimis vxoribus ante vel post incestũ habitis: fitq; pœnale: vtiq; restringendum est secundum regulã iuris odia restringi &c. Et in pœnalibus mitior interpretatio facienda est. Item intolerabilis lex esset & dura & forte etiam periculosa, quæ legitimæ cõiugatis & sibi ipsis nõ factis affinibus in pœnam incestus actum ipsum cõiugalem petitionis debiti prohiberet, id enim Vxoribus innocentibus etiam valde onerosum esset quæ debitum nõ quidem petere à viris prę verecundia naturali sed solum reddere solent.

Opin. 3. TERTIA Opinio media quę & verior videtur & in qua standum est, tenet quòd incestuosus cum suis propriis consanguineis prohibetur solum contrahere, cum alia quacunq; ita quòd si sine dispensatione contrahat, de rigore iuris peccat

cat quidem mortaliter sed matrimonium validũ est. debitum autem petere à sua legitima coniuge habita ante vel post incestum non prohibetur.

Primum, scilicet quòd contrahere prohibetur, probatur, quia 32.q.7.ca.Si quis Viduã.habetur, si quis neptem, nouercam, nurum aut consobrinam aut filiã auunculi polluerit, eos disiungi & vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus. Vnde constat secundum glos. ibidem præcipi incestuosos illos cum affinibus & cõsanguineis quomodocunque coniunctos à suo malo statu fornicario separari: insuper nec secum nec cum aliis matrimonium contrahere, vt ipsa litera sonat & cõmuniter exponitur. Quamuis Gratianus infra in ca. si quis cum nouerca.ca.9.dicat illud ca. si quis Viduam. intelligendum esse solũ de illis incestuosis sub titulo matrimonii male contracti contra interdictum ecclesiæ cõiunctis in gradibus prohibitis. Sicut in eodem casu loquuntur alia ca. Si duo viri. & ca. ab isto die primo.35.q.6.&.q.8. ca. hæc salubriter. & ca. incestuosi. Sed vt diximus communiter à doctoribus exponitur sicut & illud ca. loquitur de quocunq; incestuoso & cũ cõsanguineis fornicante vt dictum est. Item ca. si duo viri.35.q.6. est ad idẽ. & ca. ab isto die. ea.q. Item in ca. de incesti.35.q.3.habetur incestuosos vere nullo coniugii nomine deputandos. & nominat qui sint tales vere incestuosi dicens. Si quis consobrinę sobrinęq; se sociauerit. & subditur, aut quia ex propria cõsanguinitate aliquam habuerit vel cõcubitu polluerit, vt ibidem glos. exponit & doctores communiter, licet doctor de vera cruce vbi supra tenens primam opin. aliter ad suam intentionem contra ipsius textus intentum inepte satis exponat, & ita patet prima pars huius tertiæ opinio.

Secunda autem pars quòd talis incestuosus cũ propriis consanguineis nullo iure prohibetur petere debitum à sua vxore, constat quia non datur tale ius vt supra in reprobatione secundę opinionis dictum est.

Hanc opinionem quoad vtranq; eius partem expresse tenent Palu. in 4. distin. 34.q.1.& sum. ros. & Soto in 4. distin.37.q.1. art.1.& 2.& Castro de lege pœnali lib.1. ca.7.in fine.& Nauarro in summa ca.22. num.74.75.& plures alii. Et quoad primam partem sunt etiam doctores de secunda opi. & quoad secundam doctores de prima opinione supra posita astipulantur.

Artic. 2. Quoad secundum articulum quis possit dispensare cum supra dictis incestuosis sunt variæ opiniones quas referunt summa Angelica titulo incestus.§.5.& matrimonium.3.§.9.& Siluester luxuria.q.4.et matrimonium.7.q.6.Sed pro maiori claritate earumq; concordia per quinq; dicta sequentia nos hæc omnia resoluimus.

Primum dictum. Quorum primum est quòd episcopus potest dispensare cum quocunque incestuoso vt cõtrahat cum alia legitima vxore, & vt ab ea petat debitum quę ratione illius incestus ipsi affinis effecta non est. probatur. quia vt etiam refert Siluester, dispensatio q.9. & Summa Angelica eo.tit.§.5. secundum doctores communiter episcopus potest contra canonem papæ aut concilii pure pœnalem dispensare quando ei hoc specialiter non prohibetur. Talis autem est Canon prohibens incestuosum cõtrahere cum aliàs legitimã & ab ea petere debitum, vt constat. ergo. Item quia sic conceditur ei in ca. ab isto die. 35.q.6. Item quia sic est cõsuetudo legitime præscripta, in quo omnes fere doctores concordant, vt etiã referunt & tenent Siluester vbi supra & Caietanus in summula titu. matrimonium impedientia ca.2. & Soto in 4. distinct 37.q.1.arti.1.& 2.Et Nauarro in sum. ca. 22. num.74. 75. 86. & doctor de vera cruce in speculo cõiugiorum par.1. articulo.23. & Couarruuias in epitome part.2. ca.7.nu.6.

Secundum dictum sit quòd Iuuenis incestuosus, qui videlicet est in ea ætate quòd iure de eius incontinentia timetur, & iste est qui sexagesimum etatis annum nondum attingit: Senex autem est qui attigit secundum doctores communiter in ca.1. de conuersi, coniuga. ille ergo. Iuuenis quomodocunque incestuosus sine vlla alia dispensatione cum legitima vxore contrahere potest & ab ea debitum petere quæ sibi per suũ incestum affinis effecta non est. quia hoc ei ipso iure communi concessum est sine vlla alia limitatione, vt patet in ca. Si quis cum duabus.33.q.2. & ibi glos. secundum opinionem quam finaliter amplecti videtur, & gloss. in ca. ab isto die.36.q.5. & facit ca. Si duo viri.35.q.6. & glos. ibidẽ. & expressius ca. in adolescentia, & ca. antiqui, & ca. interfectores. 33. q.2.& ibi gloss.& ca. ex literis extra de eo qui cogno. consanguin. vxor. vbi sine limitatione à contrario sensu significatur intentum. Et ita esse in consuetudine legitime præscripta dicunt Monal. Roden. Ioã. And. Guilliel. & alii doctores in ca. in adolescentia. 33. q.2. & Palud. vbi supra.& Floren. 3.par.titulo primo ca.16.§. 4. secundum B. Tho. in 4. distinct.34.art. vlt.et Siluester matrimoniũ.7.q.6. igitur ita teneri licite potest. quamuis glos. in dicto ca. si quis cum duabus, et in ca. in adolescentia, et in ca.1. et in ca. ex literis. extra de eo qui cogno. consang. vxoris, et sum. ros. et Panorm. in dicto ca.1.et Nauarro in sum. ca.22. nu. 77. et alii doctores in hoc Vacillantes dicant quòd prædictus iuuenis scienter incestuosus de rigore iuris non potest denuo licite contrahere nisi de licentia episcopi vel nisi sit consuetudo legitime præscripta, sed vt diximus iam prædicta cõsuetudo est. *Secundum dictum.*

Tertium dictum. Tertium dictum est quòd vbi non est consuetudo

tudo petendi dispensationẽ: & vbi non est in hominum memoria vt ipsi dispensent vt incestuosus quicunq; contrahat matrimonium; non est peccatum mortale contrahere sine episcopi dispensatione, vt ait Soto in.4. distin.37.q.1. arti.1. secundum Caietanum in summula titu. matrimonium impedientia, ca.2. immo & nullum peccatum est vt ait doctor de vera cruce in speculo coniugiorum. art.23.28. quia tunc episcopi videntes incestuosos communiter contrahere & non recurrere ad eos neque prohibent, iam videntur tacite consentire & dispensare: sicut in aliis preceptis ecclesiæ id eo modo contingit, vt quòd Sacerdotes adinuicem confiteantur & se absoluant. quamuis tutius esset si supradicti incestuosi secrete per tertiam personam dispensationem episcopi ad cõtrahendum postularent. Cõsonant cum prædictis Palud. Floren. & doctores communiter vbi supra.

¶ Sed Vtrum sit iam consuetudo hæc vt quilibet incestuosus non petat episcopi dispensationem ad contrahendũ. Credo quòd sic maxime quando incestus occultus & non deductus ad forũ iudiciale, est vt doctor de vera cruce & Guil. vbi supra & in secundo dicto & alii doctores ibi supra relati dicunt de incestuoso adolescẽte, & Panor. in ca. literis de præsumpti. ait incestum occultũ nullum esse impedimentum ad matrimoniũ contrahendum, quod & Soto vbi supra probat.

Sed Vtrum simile sit iudiciũ de petitione debiti ab vxore per incestum facta affine ipsi viro: ita quòd sit consuetudo non petendi dispensationẽ à Papa vel episcopo vt incestuosus à prędicta sua vxore sibi affine possit petere debitum, nihil expresse dicunt doctores supradicti, ideo quo ad hoc in quarto & quinto dictis subsequentibus aliquantulo prolixius immorabimur.

Quarti di cam. Quartum dictũ in quo stat maior difficultas, Vtrum, scilicet incestuosus cum consanguinea vxoris suæ possit ab ipsa vxore sua iam ei facta affine per prædictũ icestũ petere debitũ sine Papę dispensatione: et si sit iuuenis. Nam licet doctores supra citati in primo & secundo dicto dicant quòd sic de licentia episcopi vt ibi dictũ est, Nos tamen hic probabilius dicimus quòd licet id de consuetudine possit vt in quinto dicto sequenti dicetur, at vero de rigore iuris id non potest: non quidem ratione criminis ipsius incestus sed ratione affinitatis de nouo contractę cum illa sua vxore ex suo incestu prædicto, Itaq; sicut non posset episcopus cum tali dispensare vt de nouo contraheret cum ipsa si non fuisset iam ipsi matrimonialiter copulatus; ita de rigore iuris non potest dispensare cum ipso incestuoso iuuene & sene vt petat ab ea debitum coniugale; idq; ratione prędictæ affinitatis ex incestu contractæ quæ affinitas licet non dirimat matrimoniũ præcedens: impedit tamen quod potest, scilicet exactionem debiti quo ad ipsum incestuosum culpabilem sine Papæ licentia aut dispensatione. tenetur tamen talis incestuosus reddere debitum vxori suæ petenti si non fuit ipsa etiam in culpa prædicti incestus vnde talis affinitas cum ea contracta est: vt habetur in ca. tuæ fraternitatis. & ca. iordane, de eo qui cogno. consang. vxo. quãuis magister in quarto distinct. 37. dicere videatur oppositum. Si autem ipsa vxore etiam in ea fuisset culpa dicti incestus & affinitatis: tunc nec ipsa posset petere nec vir eius teneretur reddere debitum. quòd si ipsa fuisset similiter incestuosa cum consanguineo viri, idem iudicium omnino esset de ea sicut de viro incestuoso cum consanguinea vxoris suæ vt dictum est.

Quod probatur dupliciter, primo quia vt etiã refert Siluester titu. dispensatio. q. 9. & Summa Angelica, eodem titulo. §. 5. secundum communiter doctores contra canonem Papæ aut Concilii dispositiuum & non pure pœnalem nõ potest episcopus dispensare quo ad aliquid in futurum agendum; nisi ei expresse cõcedatur: aut nisi quãdo dicit posse super eo dispensari aut nisi consuetudo legitime præscripta sit & rationabilis. Nũc autem talis canon Papæ & Cõcilii prohibens incestuosum cum consanguinea vxoris suæ petere debitum ab ea non solum est pœnalis sed etiam dispositiuus, vt patet in ca. discretionem, & ca. tuæ fraternitatis, de eo qui cogno. consang. vxo. suę. vbi sic habetur. Sed nec affinitas quæ post cõtractum legitime matrimonium inter virum & vxorem inique contrahitur ei debet officere quę huiusmodi iniquitatis particeps non existit: cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari. Hæc ibi. Et in ca. ex literis. eodem titulo habetur. Semper continentiam seruare tenentur & enorme deflere delictũ vir et mulier quod pro sua nefanda libidine, scilicet incestuosa contraxerunt: præsertim si circa personas huiusmodi de lapsu carnis minime timeatur. Hæc ibi. Ex quibus textibus videtur quòd dicti canones sunt non solum pœnales sed & dispositiui, saltem videntur præsupponere & fundare se in dispositione iuris, ne scilicet affinis cũ affine in gradu prohibito cõtra hanc aut se inuicẽ carnaliter cognoscant. Et non videtur vbi expresse concedatur episcopis posse dispensare in tali canone dispositiuo. Nam detur illud: certe non dabitur quod ego viderim licet super hoc omnia iura reuoluerim. Vtrum autem sit consuetudo præscripta vt episcopi dispẽsent super hoc, credo quòd sic vt infra in. 5. dicto habetur: ideo notanter dixi quòd de rigore iuris episcopus dispensare non potest. in quo cõcordat Siluester titu. debitum coniugale. q. 9. & matrimonium. 8. q. 15. par. 7. & Florentinus & alii.

Secundo probatur idem, quia in ca. 1. & ca. ex literis, & ca. tuæ fraternitatis, & ca. iordane de

eo

eo qui cogno. consan. vxo. suæ. expresse significatur sine papali dispensatione talem incestuosum non posse petere debitum à prædicta sua vxore de nouo sibi facta affine ex suo incestu culpabili: neque de nouo contrahere nisi vt supra dictum est.

Argumentum 1. Et si contra hoc quartum dictum arguatur primo quòd facilius dispensatur cum prædicto incestuoso vt petat debitũ à sua vxore ei facta affine quàm dispensaretur vt de nouo cũ ea contraheret, vt patet, quia & manet aliquod ius saltem naturale ad talem copulam licet impeditum iure positiuo ratione nouę affinitatis, quale ius nõ manet ad contrahendum de nouo: Sicq; patet quòd fortius vinculum aut ius manet in tali incestuoso ad copulam cum sua vxore quàm ad contrahendum cum ea de nouo. ergo non est ęque indispensabilis ad petẽdum debitum ab ea sicut ad contrahendum cum ea de nouo. quare licet non nisi per Papam dispensari cum eo possit ad contrahendum de nouo cum ea: non sequitur ꝙ similiter non nisi per papam possit cum eo dispẽsari ad petendum debitum ab eadem. igitur potest per episcopum cum eo dispensari ad petendum debitum.

Respon. Respondeo: concessa prima & secunda consequentia negantur duę vltimę consequentię: dico enim quòd licet facilius dispensetur cum eo ad petendum quàm ad contrahendum cum dicta sua vxore sibi affine propter rationem ibi tactã: non tamen sequitur quòd per alium inferiorem potest fieri talis facilior dispensatio: sed quòd per eundem papam de rigore iuris fit facilius talis dispensatio & non per alium.

Argumentum 2. Si secundo arguatur quòd si talis affinitas impediret incestuosum petere debitum à prædicta sua vxore sine papali dispensatione. ergo simpliciter ipsam vxorem inculpabilem impediret petere quia etiam est ei affinis.

Respon. Respondeo negando consequentiam: quia non est simile: quia ius disponit ipsum incestuosum culpabilem tantum esse impeditum ratione dictæ affinitatis ad petendum & non alium, vt patet in dicto ca. discretionem. & ca. tuæ fraternitatis & aliis ca. vbi supra.

Argumentum 3. Si tertio arguatur quòd ex vi iuris dispositiui affinitas solum impedit contrahere, non autem petere debitum ab affine quamuis ratione iuris pœnalis impediatur petere debitum: nunc autẽ contra ius pœnale potest episcopus dispensare nisi specialiter ei prohibeatur. ergo ad petendũ potest episcopus dispensare.

Respon. Respondeo negando maiorem: dico enim quòd ius prout est dispositiuum prohibet affines contrahere in gradu prohibito, & etiam copulã matrimonialem ratione talis matrimonii sine papali dispensatione: ex quo contractus matrimonialis ad ipsam copulam ex se seu ex sua institutione finaliter ordinatur. ideo prohibito principali prohibetur & accessorium & necessario annexum seu consequens & finaliter intentum ex natura sua vt patet.

Argumentum 4. Si quarto arguatur quòd ratione periculi potest sicut in impedimentis occultis matrimonii dispensari.

Respon. Respondeo id negando quatenus est de rigore iuris, vt de hoc latius habetur supra. q. 11. & doctores dicentes quòd episcopus potest dispensare cum dicto incestuso vt petat debitum intelligũtur quatenus est ratione criminis sicut cum aliis criminosis, non autem ratione prædictę nouę affinitatis. Item intelligunt de incestuoso cui ratione talis incestus sua vxor non est facta ei affinis vt supra in tertio dicto habetur. Item intelligunt & loquuntur non de rigore iuris sed de consuetudine: nam de consuetudine bene potest vt proxime habetur in quinto dicto sequente.

Quintum dictum. Quintum dictum. his non obstãtibus vbi est consuetudo scita & tolerata à papa, vel vbi ipso papa ignorante est iam consuetudo hęc per tempus quadraginta annorum dispensantium cum dicto incestuoso de quo in quarto dicto dictum est: bene potest talis incestuosus de diœcesani sui licentia seu dispensatione petere debitum à sua vxore sibi facta affine: quia quando dispensatio non est in præiudiciũ boni cõis aut libertatis ecclesiasticæ, si superior scit & tolerat: tunc consuetudo dispensandi abrogat legem contrariam humanam vel tribuit ius aut iurisditionem tanquam signum taciti cõsensus superioris: quia ex quo superior scit & libere tolerat, iam non videtur velle iniicere laqueũ omnibus, sed potius consentire. Et facit glos. in ca. 1. de treug. & pa. & quòd ibi notat gloss. & do. Anto. & Panor. si autem superior ignorat talem consuetudinem: tunc si ipse non reclamat aut si lex non habet clausulã derogatoriam consuetudinis: consuetudo plurium rationabilis simul & præscripta per legitimum tempus puta per 40. annos, etiam si à principio ex vitio aut errore introducta sit, derogat legem canonicam secundum communiter doctores, vt hoc etiam refert & tenet Siluester titulo consuetudo. q. 6. q. 7. & alii summistę. Et bene valet ad deobligandum à lege, & ad introducendum libertatem contra legem canonicam dispositiuam; propter rationem prædictam quia videlicet tunc superior debet & censetur tacite consentire dum non expresse reclamat. Et in hoc communis error facit ius ad sensum dictum, vt ait & declarat Gerson alphab. 7. q. & 24. ca. Nunc autem in casu huius quinti dicti ex cõsuetudine diœcesanorum communiter dispẽsantium non fit præiudicium bono communi aut libertati ecclesiasticę, vt patet, & est consuetudo rationabilis & pia: quia est ad tollendum periculum animarum talium incestuosorum, & ad liberan-

liberandum homines à rigore statuti stringentis potestatē dispensandi, & est fauorabilis animabus vt patet. & papa scit & tolerat: aut si ignorat saltem non reclamat. Nec aliqua lex in casu prædicto habet clausulam derogatoriam consuetudinis, & est talis consuetudo iam præscripta per quadraginta annos & amplius à maiore parte prælatorum ecclesiæ vbique fere terrarum vigens, vt patet quia Guillel. qui fuit ante centū annos & multi alii doctores vbi supra in secundo & tertio dicto tactum est id dicūt licere, quia sic erat in cōsuetudine suorum temporum: & nunc similiter viget talis consuetudo. ergo quamuis ex iuris humani ignorātia aut aliàs ex vitio esset introducta, valet vt episcopus in hac debiti petitione possit dispensare. Et prædicta ratio procedit de incestuoso iuuene & sene maxime vbi incestus occultus est. Et forte etiam sine vlla alia episcopi dispensatione posset talis incestuosus petere debitum sicut & contrahere vbi prædicta consuetudo ad vtrumq; vigeret, vti superius in secūdo & tertio dicto habetur.

Ad prædicta etiam facit Soto in 4. distin. 37. quæst. 1. articulo primo & latius art. 2. conclu. secunda dicens quòd tam ad contrahendum quàm ad petendum debitum à quacūnque vxore sua legitima potest episcopus dispensare, & debet cum quolibet incestuoso cum cōsanguineis suis vel vxoris suæ quando matrimonium non est inualidatum siue diceptum ratione incestus illius: quamuis crimen ante consumatum matrimoniū post ratum intercesserit: saltem si ad papam ex quacunque causa facile non pateret accessus; immo etiam si pateret, vti hoc & ait speculū coniugiorum par. 1. art. 50. & part. 3. arti. 17. dicens: expresse quòd secluso contemptu etiam sine dispensatione episcopi potest prædictus incestuosus occultus quicunque ille sit petere debitum sine peccato mortali: quamuis Abulen Math. 5. quæst. 200. Et Castro de lege pœnali libro secūdo ca. 5. & plures alii dicant esse mortale. Immo & videtur ait speculum, quòd sine vllo peccato id facere potest incestuosus occultus sine prædicta episcopi dispensatione vbi est consuetudo quo ad debitum exigendum non petatur dispensatio à papa vel ab episcopo, sicut nec ad matrimonium contrahendum, vti superius in secundo & tertio dicto latius habetur. Hæc dicta sunt de occulto incestuoso quocunque & in foro cōscientię. nā de manifesto & in foro contentioso aliud iudicium est.

Tandem nota quòd ad contrahendum vel de nouo consentiendum in matrimonium cum affine vel consanguinea in gradu prohibito sine papali dispensatione nulla consuetudo alicubi est. Ideo diocesani quo ad hoc etiam in impedimentis occultis dispensare non possunt, vt supra. q. 11. late dictum est.

QVAESTIO TERTIADECIMA.

Vtrum stuprans virginem teneatur in aliquo satisfacere?

Respondeo per septem dicta, quorū tria prio ra tractant quando vir promisit eam ducere vxorem: reliqua autem quando sine hac promissione illam cognouit. est ergo primum dictum quicunque non ficte sed vere promisit se illā ducturum vxorem, siue eam cognouerit siue non, siue sit illi æqualis in conditione nobilitatis aut diuitiarum, siue superior; vtiq; regulariter sub peccato mortali tenetur promissum in quantum in se est adimplere, quia qui in re graui iniuriam alteri facit peccat mortaliter, sed iste non implēdo promissum est huiusmodi vt constat, ergo. Ad quod etiam faciunt doctores cōiter dicētes quòd post sponsalia de futuro transire ad aliud matrimonium est mortale; quamuis ipsum matrimonium post sponsalia cum alia contractum teneat, & in hoc dubium non est. Dictum 1

Dixi regulariter: quia est exceptio in aliquibus casibus, puta si ex tali matrimonio grande scandalum immineret, aut si promittens ille erat in ordine sacro constitutus, aut alteri matrimonio alligatus, aut si parentes puellę nolunt eam illi copulare. Nam in his casibus si eam sub prædicta promissione fornicarie cognouit, tenetur solum ei satisfacere ad arbitrium boni viri, vt proxime in secundo dicto sequenti habetur.

Secundum dictum, qui ficte promisit alicui puellę eam vxorem ducere quam corrupit, si sit ei æqualis uel inferior in conditione nobilitatis aut diuitiarum, vltra mortale peccatum quod commisit ficte promittendo tenetur etiam sub mortali eam vxorem ducere vti promisit: secus si illam non corrupit. si autem is sit notabiliter excedens in conditione prædicta, quia videlicet ille vir nobilis siue ditissimus & illa rusticana vel filia cerdonis ex infima plebe est, & puella id nō ignorat: non tenetur ille sub mortali eam ducere: sed solum in conscientia tenetur aliàs secundum eius conditionem ad arbitrium boni viri satisfacere vt potest. Et hoc idem iudicium valde probabiliter est etiam si puella id ignorasset. Dictum 2.

Prima pars probatur, quia talis tenetur damnum resarcire aut promissum implere, cum ipsius sit æqua conditio vel inferior. sed hoc non aliter potest nisi eam ducendo, vt supra in primo dicto habetur. ergo eam ducere tenetur. si tamen aliam ducat: peccat quidem mortaliter, sed matrimonium tenet & alio modo illi puellę ad arbitrium boni viri, vt proxime dicetur satisfacere tenetur. In quo & consonant Scotus in quarto distinct. 30. q. 1. & B. Tho. distinct. 38. & Florent. par. 2. titu. 5. ca. 6. §. 1. Et Adrianus &

Nauar-

Nauarro in sum. ca. 16. num. 16. 18. & Speculū coniugiorum par. 3. arti. 19. conclu. 6. & alii doctores communiter.

Secunda pars, si autem sit notabiliter excedens &c. probatur. quia si talis teneretur eam ducere, maxime quia videtur puellam innocentem se duxisse. Sed hoc non: quia non præsumitur seducta, ex quo cognoscēs excellum viri debuit præsumere seductionem ac si ipse clare dixisset se ficte promittere: & ita videtur ipsa in talem seductionem libere consensisse: ac proinde non tenetur ille eam ducere, quia scienti & consentienti non fit iniuria. solum ergo tenetur aliàs ad arbitrium boni viri satisfacere, vt proxime dicetur. Sic tenet Nauarro & Speculum vbi supra conclusione tertia & doctores communiter.

Tertia pars, quòd scilicet: hoc idem iudicium probabiliter est etiam si puella conditionem viri ignorasset ac si non ignorasset. Sic tenet Speculum coniugiorum vbi supra conclu. quarta, licet Nauarro vbi supra nume. 18. significet oppositum in hoc casu. Et ratio Speculi est, quia si teneretur eam ducere hoc maxime esset quia vere eam seduxit & ipsa seducta est non volens. Sed hoc non sufficit supposito quòd vir non habuit voluntatem vere contrahendi tale matrimoniū, quia est inęqualitas in eo cōtractu ex parte puellę: nec debet vir compelli vt det plusquam ipsa dabat: sed si compelleretur eam ducere vtique ad iniustum compelleretur. igitur sufficit puellę si ratione illius fictę promissionis, quæ æquiualet saltem precibus importunis & vehementibus suasionibus & vt ipsa seducta censeatur ad effectum satisfactionis ei faciendæ, vir ille compellatur ad satisfaciendum ei secundum eius conditionem & ad arbitrium boni viri.

Et notetur pro hac quæstione quòd quando dicimus quòd seducens puellam tenetur satisfacere ad arbitrium boni viri, non dicimus quòd tenetur eam plene dotare aut totam dotem ei dare: ad hoc enim cum sit iudiciale atque pœna le nullus tenetur nisi post iudicis condemnationem. Sed solum tenetur de suis facultatibus vt potest superaddere ad facultates puellę seductę vt ita fiat perfecta dos, vt illa secundum suam conditionem talem inueniat virum qualem inueniret si seducta & corrupta non esset, vel vt reponatur si ipsa vult in statu honesto vbi decenter viuere possit. Et ad hoc recte censendum in particulari arbitrium boni & prudentis viri requisitum est. in omnibus supradictis consonant expresse Siluester, Nauarro & alii vbi supra.

Dictum 3. Tertium dictum est, qui puellę occulte corruptę, quæ in ęstimatione & statu virginis erat fi cte promisit se eam ducturam & ita eam cognouit, cuiuscunque conditionis ille sit, quamuis aliquid ad arbitrium boni viri ei satisfacere teneatur: idq; ratione damnificationis famę illius cuius ipse causa fuit: non tamen in foro conscientiæ eam ducere tenetur. ratio huius est, quia ipse etiam in æstimatione virginitatis puellę seductus est: & cum aliter quàm eam ducendo possit ad arbitrium boni viri satisfacere: ad nihil aliud in foro conscientiæ tenetur neque compellēdus est. Consonat Speculum vbi supra. In foro autē contentioso aliud iudicium est, vt ex deut. 22. & exo. 22. ecclesia in ca. 1. de adulteris, statuit, vt Panor. aliiq; doctores ibidem & alibi latius agunt.

Dictū quartum. Quartum dictum est, qui non quidem promisit puellam virginem in vxorem ducere, sed solū blanditiis & persuasionibus vehementibus eam induxit siue seduxit eamq; corrupit: vtique in conscientia tenetur vel eam ducere vel ei satisfacere ad arbitriū boni viri, vti superius in fine. 2. distinct. declaratum est. Et hoc est verum non solum quando propter id illa infamata & in nuptiis damnificata est: sed etiam quando occulte stuprata iam decenter nupsit viro, qui quia postea, sensit & inuenit eam non esse virginem, ideo eā reliquit abiens ad regiones longinquas, vel eam odit & male tractat: nam propter hoc stuprator, ille tenetur etiam ei ad arbitriū boni viri aliquid satisfacere. Secus si occulte stuprauit eam ita etiam quòd vltra lęsionem signaculi virginalis, quam vir eius nō persensit, nihil detrimenti propter hoc in rebus & honore illa passa est: tunc enim ille ad nihil manet obligatus, vt Nauarro ait vbi supra nume. 17. 19. licèt aliqui quo ad hoc oppositum opinentur, dicentes etiam in hoc casu etiam stupratorem aliquid satisfacere teneri pro læsione signaculi virginalis sicut pro læsione corporali quantumuis occulta. Sed certe oppositum videtur probabilius vti secundum prædictos aliosq; doctores dictum est: quia quando sigilli virginalis læsio ita occulta est vt nulla alia damnificatio siue iactura sequatur, non reputatur damnificatio: ac proinde nulla requiritur satisfactio, sed solū placatio pro aliquali iniuria: quam remittere potest ipsa puella quæ sola in secreto iniuriam illam vel deformitatē pertullit. Et ad hoc faciunt ea etiam quæ inferius in 6. dicto habentur.

Dictū quintum. Quintum dictum est, qui non quidem promisit ducere vxorem, sed solum blanditiis precibus & persuasionibus vehemētibus puellam iam corruptam quæ tamen in ęstimatione & fama virginis erat, induxit siue seduxit vt ei consentiret, & ita eam cognouit, vnde illa infamata est: quamuis in foro conscientiæ ratione ablatę virginitatis quæ non erat, ad nihil teneatur: tenetur tamē ratione damnificationis in fama cuius causa ipse fuit, ad arbitrium boni viri satisfacere, vt supra in fine secundi dicti habetur. Consonat Nauarro, vbi supra nu. 19. & Maioris. 4. dist. & doc. cōiter.

Sextum

Dictum 6. Sextum dictum. qui non quidem promisit vxorem ducere neque vehementibus precibus, & persuasionibus seduxit, sed solum leuibus blanditiis induxit eam quæ vere virgo, vel infama virginis erat; & illa leuiter rogata libere consensit, & ita ille eam cognouit: ad nihil ille in conscientia tenetur de rigore iustitiæ, nisi ad id solum, si quid illi promisit. quia scienti, & consentienti, non fit fraus nec iniuria. de regulis iuris lib. 6. in quo consonant Siluester luxuria. q. 5. secundum Florent. & Nauarro vbi supra numero 16. & Soto de iustitia, & iure lib. 4. quæst. 7. articu. 1. in respon. ad secundum argumentum. fol. 360. & Speculum vbi supra articulo. 19. in fine.

Vbi & isti duo vltimi super addunt hoc esse verum etiam si puella sit sub cura parentum. Sed hoc vltimum ego limitarem, & crederem esse verum solum quando ita occulte stuprata est vt propter hoc nullam iacturam in fama rebus vel nuptiis passa sit: licet aliqui dicant etiam in hoc casu necessariam esse aliquam satisfactionem. Nam si iacturam aliquam de prædictis inde pateretur puella quæ est sub cura parentum siue tutorum: tunc certe stuprator supradictus satisfacere tenetur, ad arbitrium boni viri, vt supra declaratum est: etiam si libenter, non seducta, neque coacta puella in stuprum consenserit neque ipsius puellæ remissio sufficiens est: quia secundum B. Tho. secunda secundæ, quæst. 154. articu. 6. & ibi Caieta. iniuria non solum puellę sed et parentibus, vel tutoribus habentibus custodiam puellæ, & signaculi virginalis facta est. & isti quorum curæ aut potestati ante matrimonium subdita est habent ius, & actionem ad id, & eam maritare, vel de sua dote prouidere tenentur. ideo ipsi sunt damnificati, vel iniuriam passi: & eis satisfaciendum est: dummodo in fraudem contra puellam nihil agatur.

Itaq; qui vere virginem, vel infama virginis existentem leuibus blanditiis libere consentientem cognouit, solum tenetur in foro conscientiæ satisfacere, quando ipsa existens sub potestate parentum siue tutorum inde infamata est: non autem si illa secrete vitiata, nullam aliam iacturam in fama, rebus, aut nuptiis passa est: quia nulla notabilis dãnificatio, vel iniuria, ibi facta censetur, maxime quia quantum ad iustitiam attinet quoad actus naturales præcipue occultos, puella censetur domina suorum membrorum, dum nullum aliud damnum inde redundat exterius, vt ait Soto in. 4. distinct. 18. q. 2. articu. 4. licet Caietanus oppositum significet.

Similiter stuprator ille, non tenetur satisfacere quando puella libera est à cura, & potestate parentum atq; tutorum, & sic leuiter inducta consensit: etiam si inde iacturam, in fama, rebus, & nuptiis passa sit: quia licet in corporis abusu, atq; membrorum, plenum ius illa non habeat cõtra legem id prohibẽtem, ut sine peccato eis possit abuti: habet tamen in eis, & in temporalibus, in quibus dãnificata est ius politicum, & actionem. Ideo illi scienti, & consentienti, nulla iniuria, neq; iniustitia facta est: & eo ipso quo libere consensit, omne suum damnum remittere censetur, illa quæ sui iuris est.

Argumen. Quòd si contra hoc arguatur. ꝙ semper respublica dãnificatur in stupro quocunq;, etiã si puella libera à potestate parẽtum, atq; tutorum, libere consentiat damnumq; remittat, ergo stuprator etiam occultus nunquã est liber à satisfactionis debito. patet cõsequentia. & antecedẽs probatur. tum primo quia respub. succedit loco parẽtum, aut tutorum quoad hoc, uel quoad custodiam signaculi uirginalis. tum. 2. quia si ibi est stuprum ut ueræ est: ibi est ẽt iniuria speciẽ stupri sub iniustitia cõstituens secũdum. B. Tho. secunda secundæ. q. 184. art. 6. & ibi Caie. Et hæc iniuria non est contra puellã omnino libere cõsentientem. ergo contra parentes, uel tutores, uel contra rempub. succedentem loco parentum.

Respon. Respon. negando antecedẽs dico enim quòd proprie nõ fit reipub. dãnificatio, iniuria, seu iniustitia illa specialis quæ specificam rationẽ stupri constituit: sed solũ ipsi virgini, aut ẽt parentibus, ad quos specialiter pertinet prædicta custodia sigilli virginalis, à qua ẽt trahitur species stupri, secundum. B. Tho. vbi supra. Negatur etiã prima probatio quòd scilicet respub. succedit loco parentum vel tutorũ quoad hanc specialẽ custodiã dicti signaculi à qua trahitur species stupri. Sed dico ꝙ respub. nõ aliter damnificatur in stupris, quàm in adulteriis, fornicationibus, furtis, & homicidiis, rapinis, & huiusmodi quę sunt cõtra iustitiã, & pacẽ, bonumq; reip. nec aliter habet curã virginũ vt sint apte nuptiis quã per iustitiã legale habet generalẽ curã pupillorum vt alimententur, & nutriantur: & vt testamenta impleantur: & ne fiãt iniuriæ, in adulteriis, furtis, & homicidiis, & iniustitiis: & ad vindicandũ cõmissa contra leges ad bonũ cõmune ex bono particulariũ mẽbrorũ resultat, seu ne ex malo, aut dãno particulariũ cõe dãnũ ipsius reipublicæ subsequatur. Et ad secundã probationẽ prædicti antecedẽtis respon. quòd vbi est stuprũ est ẽt iniuria tã cõtra ipsam puellã ẽt in stuprũ liberẽ consentientẽ, quã ẽt contra parentes, aut tutores si eos habet, quã ẽt contra rempub. Sed aliter, & aliter. Nam contra puellã liberã à parentibus, & tutoribus est solum iniuria legalis in eo ꝙ non est iuris sui plene, quia, scilicet nõ potuit licite cõsentire in abusu sui corporis contra legẽ: quã iniuriã quatenus aliquo modo est contra iustitiã, ipsa põt censeturq; remittere, eo ipso quo in stuprũ cõsensit vti superius declaratũ est. Contra parẽtes aũt, aut tutores si eos habet est ẽt iniuria ad iniustitiã pertinens:

henæ: ideo ipsis tenetur stuprator vt supra dictũ est. quòd si eos non habet: quid obstat si per accidens non sit iniuria iniustitiæ contra specialem hanc custodiam illius sigilli. sicut per accidens non est ipsa custodia actualis: dummodo maneat ordo naturalis ad illam? Neque enim est necessarium vt sit semper qui hanc specialem custodiam habeat, vt patet in virgine grandeua iam emancipata, vt Caietanus vbi supra confitetur. Contra rempub. vero est iniuria solum legalis quatenus fit contra legem, sicut in adulteriis, furtis, homicidiis, vt dictum est. Ideo facta restitutione particulari personę damnificatę quæ habet ius, & actionem ad id, seu habita remissione partis, in omnibus prædictis, & aliis eiusmodi iniuriis seu damnificationibus: etiam in stupro, iam non est obligatio restituendi alicui nec ipsi reipub. sed solum propter iniuriam legis tenetur homo pati pœnam post iudicis condemnationem: ad quam est impertinens restitutio aut damni reparatio huic vel illi in foro conscientiæ in quo loquimur. sola namq; iniuria contra iustitiam obligat ad restitutionem.

Quod inde etiam patet: quia si stuprator in vim restitutionis daret aliquid ipsi puellæ libere à cura parentum, & tutorum, & postea ipsa remitteret: certe ipse accipere posset, & liber esset à debito restitutionis. ergo si ipsa à principio remittit explicite, vel etiam implicite libere in stuprum consentiens: similiter ille esset liber: & reipub. non tenetur restituere. ex quo quoad hoc ipsa puella est iuris sui, & reipub. non succedit loco parentum aut tutorum. Nam si succederet, non vtiq; sufficeret puellę remissio ante vel post stuprum facta sine parentum tutorum aut reipublice remissione.

Idem etiam amplius patet: quia si ipsa puella iudicialiter peteret damni reparationem ab ipso eius stupratore: & probaretur quòd ipsa non coacta neque seducta, sed omnino voluntarie consentiens stuprata est: certe non condemnaretur stuprator ille: sed omnino liber iudicaretur. ergo neque puellæ prædictæ neque reipub. ad aliquid in vim restitutionis seu damni reparationis ille tenetur.

Dictum. 7. Septimum dictũ est, quòd virgo dicitur seducta vel coacta in materia præsenti quando promissionibus donis aut vehementibus solicitationibus ad opus nepharium stupri inducta est: quæ alias nolebat & repugnabat, secundum Abulen. super exo. 22. quæst. 12. Nico. lira. ibidem. Et Panormi. in ca. 1. de adulteri. & communiter doctores ibidem. Et Siluester titu. Luxuria. quæst. 5. secundum Floren. Nauarro vbi supra num. 16. & alios doctores, & Summa Angelica, & Caieta. secunda secundæ. quæst. 154. arti. 6. & ratio est quia quod vehementibus precibus, & solecitationibus extorquetur ab eo qui non aliter vellet, dicitur quodammodo coacte fieri, & non omnino voluntarie. Ideo & mulier quæ precibus pecunias magnas extorquet à suo fornicatore tenetur restituere: quia non omnino voluntarie date sunt secundum Medina de restitutione. q. 10. fo. 67. & vbi quispiam talibus suasionibus habentibus vim coactionis inducitur ad ludum vbi, & perdit: tenetur lucrator restituere: quia non omnino voluntarie ille lusit secundum Medina vbi supra quæst. 22. fol. 74. & communiter docto. & in multis casibus donationes, legata, & alia eiusmodi precibus extorta, sunt inualida quia nõ omnino voluntarie fiunt: nam tales preces, & solicitationes inductionesq; uehementes habent vim coactionis impedientia aut minuentis rationem voluntarii, & ad coactionem seu vim reducuntur. Sic in proposito dicitur puella seducta, quia prædictis modis extra plenam libertatem quodammodo ducta & non à se, nec à sua concupiscentia inducta est. Ad quod facit. C. de raptu virginum. l. vnica. & ibi doctores, & Nauarro vbi supra. quamuis aliqui aliter, & male, id vocabulum seductionis, interpretentur, vel exponant.

QVAESTIO QVARTADECIMA.

Vtrum quando venditor ipse solus scit, aut probabiliter credit, abundantiam mercium, puta frumenti, & huiusmodi, ad locum breui superuenturam, propter quam illarum pretium postea notabiliter minuetur, possit sine peccato, & sine obligatione restitutionis, similes suas merces ibidem vẽdere, pro pretio tunc currente.

Respondeo in hoc casu quędã certa, & ab omnibus concessa sunt, quorum primum est, quòd si illa abundantia proxime futura, communiter omnibus venditoribus, & emptoribus cognita, aut incognita ex ęquo sit: tunc licite, & sine ulla restitutionis obligatione merces ille pro pretio currente uendi possunt. quia ęqua omnium conditio, & consensus eorum, ac perinde nulla iniuria est. Secundo etiam certum est quòd si solus uenditor abundantiam illam proxime futuram nouit: & merces illas pluribus uel diuersis emptoribus pro pretio currenti uendit ad statim eas consumendum, uel tandem ita quòd nullus eorum notabile damnum inde patiatur, non est mortale nec obligatio restituendi, quia nullus, uti supponitur, notabiliter lęditur.

Dubium autem quæstionis est quando solus uenditor nouit abundantiam mertium superuenturam, & pro pretio tunc currente uendit alicui emptori similes merces ad eas seruandum, uel postea aliis uendendum quando fuerit opportunũ, ita quòd ex hoc notabile damnum emptor ille patiatur. Nam in hoc si nt

Opinio 1. sunt duæ opiniones prima Contra. de contractibus quæst. 66. quam sequitur clarissimus doctor Medina magister meus de restitutione, q. 35, quòd vtiq; venditor ille mortaliter peccat: & restituere tenetur; non quidem quantum descenderet pretium: si mercium superabundantia iam in illo loco actualiter existeret, sed paulo minus, ita quòd ei maneat de illo pretio quantum ad arbitrium prudentis viri, iustum pretium tunc taxaretur: si illa abundantia proxime futura communiter omnibus nota esset. Et ad idem est Bartho, in l. quæro ff. de actio. empto. & gloss. in l. contra leges ff. de legibus. & Romanus. in singularibus 282. & videtur ad idem Tullius de officiis lib. 3. licet non clare.

1. ratio. Hæc opinio quadrupliciter probatur. primo, quia sicut penuria mercium non solum præsens sed etiam de propinquo sperata auget: ita & abundantia non solum præsens sed etiam proxime futura minuit valorem & pretium earum: & hoc est verum etiam si actu non sit in illo loco sed in locis propinquis. Quia quod parum distat nihil distare videtur; vt ipsa etiam experientia constat. Nam merces in hoc loco non sunt tanti pretii quando in locis propinquis ipsarum abundantia est vel proxime futura speratur, quanti essent si ibidem non venderentur nec earum abundantia proxime futura speraretur.

2. ratio. Secundo probatur idem, quia quando solus venditor scit bonitatem rei intrinsecam vel etiam extrinsecam esse diminutam vel breui minuendam siue tollendam maxime si sit ad corruptionem disposita, tenetur hoc ipsum ignoranti emptori intimare, vel saltem in pretio descendere: secundum exigentiam illius dispositionis, secundum omnes doctores: ergo similiter ad idem tenetur quãdo vendit rem in valore vsuali vel pretio in breui minuendam. patet consequentia, quia non minus læditur emptor quando res in hoc valore vsuali vel pretio in breui minuenda, pro integro pretio vẽditur illi, quàm si in bonitate vel valore naturali diminuta: vel in breui minuenda pro integra & perfecta illi venderetur; quia & similiter hæc merces est in via & dispositione ad corruptionem: vel diminutionem valoris, huius vsualis vel pretii, in casu præsenti: sicut quando merx est in via vel dispositione ad corruptionem vel diminutionem valoris vel bonitatis sue naturalis.

3. ratio. Tertio probatur idem. quia communis æstimatio non qualiscunq; sed prudens & discreta, non autem ex errore vel ignorantia procedens facit ad valorem & iustum pretium rerum, vt cõstat: quia plus valet res quæ plus & minus quæ minus æstimatur. Nam si communitas aut rectores communitatis ex quacunq; causa notabiliter errarent in mearum mercium taxatione, non mihi liceret illo pretio vendere, vt ipse Medina ibidem quæst. 31. latius agit. Nunc autem in casu præsenti illa æstimatio pretii currentis procedit ex errore vel ignorantia facti: quia si emptor & alii communiter scirent illam mercium abundantiam proxime superuenturam sicut venditor ipse scit, non vtique tanti facerent illas merces. ergo illud pretium currens non vere sed solum æstimatiue ex errore vel ignorantia iustum est: & ex consequenti ipsi emptores non vere in illa pretii quantitate consentiunt.

Quarto probatur idem, quia nisi hæc opinio esset uera sequeretur hoc absurdum, quòd videlicet rex intendens ualorem monetæ in mense sequente diminuere, licite nunc ante tempus illud omnes suos aureos pro maiori numero expendere commutare siue cambire posset. 4. ratio.

SECVNDA. opinio est beati Thome secunda secundæ quæst. 77. articulo tertio ad quartũ. & Siluestrine titu. emptio quæst. 15. Et Soto de iustitia & iure lib. 6. quæst. 3. arti. 3. in responsione ad tertium argumentum. principale, & Alexan. in tracta. dierum geniali, lib. 6. ca. 1. ut refert & tenet Couarruuias in regula. peccatum. part. 2. §. 4. & aliorum plurimorum. Et hæc opinio tenet oppositum, quòd scilicet nec ibi est ulla iniustitia nec obligatio restitutionis. Et fundamentum huius opinionis est, quòd penuria uel abundantia mercium uel mercatorum non auget nec minuit ualorem & pretium earum, nisi solum quando communiter cognoscitur q̃ est præsens: uel proxime futura speratur. Opinio. 2.

Quæ opinio quadrupliciter probatur. primo, quia particularis tantum cognitio uel ignorantia iusti pretii, uel aliarum conditionum mercis, ab extrinseco & per accidens facientium ad iustitiam ipsius pretii, impertinens est & non uariat iustum pretium rei iam uere existens: uel constitutum: ita quòd propter illam particularem tantum cognitionem uel ignorantiam alicuius non redditur iniustum, quod sine illa erat iustum, nec e conuerso redditur iustum, quod sine illa erat iustum pretium currens mercis illius, sed in casu quæstionis præsentis est solum cognitio particularis ipsius uenditoris, de illa conditione extrinseca mercis, scilicet de abundantia proxime futura, uti constat atq; supponitur. ergo non uendit eam iniuste pro illo precio currente; neque propter illam suam cognitionem redditũ est iniustum quod sine illa erat iustum pretium mercis illius constitutum: neq; propter hoc tenetur aliquid restituere. Consequentia nota est cum minori. 1. ratio.

Sed maior ubi est tota difficultas probatur. & primo illa prima pars eius ubi dicitur quòd sola particularis illa cognitio uel ignorantia iusti pretii: non uariat illud: neque propter illam redditur iniustum uel e conuerso. Nam quod

vni est iustum omnibus scientibus & nescientibus iustum est. Iustitia enim vel iniustitia pretii à parte rei est: sicut & ipsa iustitia in medio rei consistit vt habetur. 5. ethico. nec ex cognitione vel ignorantia huius vel illius particularis dependet. Id quod ipse etiam Conradus vel eius compilator quæstio. 57. in tertio dicto plane confitetur. Secunda autem pars prædictæ maioris vbi dicitur quòd illa etiam particularis cognitio vel ignorantia illarum conditionum mercis ab extrinseco & per accidens facientium ad iustum pretium earum, non variat illud, neque propter illam redditur de iusto iniustum pretium illarum. huiusmodi conditiones sunt, si merces illæ de loco remoto vel de propinquo, si de abundanti vel sterili, si cum magno vel paruo periculo & labore adductæ sunt. Et similis conditio est si proxime futura sit earum penuria vel abundantia. quòd ergo harum conditionum cognitio vel ignorantia solum particularis non variet pretium iustum earum vt dictum est, Probatur, quia sicut non quidem particularis huius vel illius emptoris aut venditoris, sed solum communis necessitas vel vtilitas aut æstimatio facit ad iustitiam pretii, eius rei quæ libere exponitur venditioni: ita non sola particularis huius vel illius sed communis cognitio vel ignorantia eorum quæ pertinent ad communem necessitatem vtilitatem & æstimationem facit ad iustum vel iniustum pretiũ eiusdem rei, & illud iuste mutare potest. quia hæc cognitio vel ignorantia ad illa prædicta ordinatur, & ex cognitione vel ignorantia communi iam dicta & non ex alia particulari tantum pendet recta vel non recta æstimatio communis, & iustitia vel iniustitia pretii currentis. De cognitione autem & ignorantia aliarum conditionum intrinsece & per se facientium ad iustitiam pretii rerum constituendum, puta si res est defectuosa, in substantia, qualitate, vel quantitate, non loquitur supradicta maior assumpta in hac prima probatione: quia non est ad rẽ. inferius autem aliqualiter tangitur de his occasione aliquarum obiectionum quæ dissoluentur, & ita illa maior probata est.

Si supradictum fundamentum atq; rationem quispiam cum Medina vbi supra excludere conetur negando maiorem præfatę primæ probationis simul & consequentiam; dicendo non esse simile; quia multum refert vendere rem dolose aut cum bona fide. Nam rem defectuosam aut in proximo corrumpendam vti sanam & perfectam pro integro pretio scienter vendens ignoranti, iam dolose facere videtur, & ex consequenti emptor ille rationabiliter iniustus est, & iniustitiam patitur. Secus esset si vterq; id ignoraret simul cum aliis emptoribus & venditoribus. Nam stante ignorantia, vel errore facti communis, simul & concurrente communi cursu pretii, & bona fide ipsorum contrahentium & non aliter; vtiq; iusta esset illa emptio atq; venditio pro illo pretio currente: quia ille communis error facti facit ius. Sicut si vinum quod nunc communiter venditur, pro quinq; vendatur, quia omnes simul & venditor ipse putant diu conseruari posse: Et tamen contingit vt subito ad temporis alterationem ab omnibus, etiam ab ipso venditore ignoratam, alteretur, & ipsum, & ad corruptionem tendat: vtiq; venditor ille non est obnoxius restitutioni; si tamen id à solo venditore præcognitum esset, debuisset in pretio descendere, & ita patet quòd solius venditoris cognitio mercis defectuosæ & dolus multum facit ad variandum iustitiam pretii: quamuis eius solius ignorantia ad id non sufficiat.

Sed certe hæc euasio non valet contra supradictam probationem. quia illa probatio & eius maior assumpta sicut & quæstio ipsa solum procedit & loquitur, de cognitione, & ignorantia conditionum, extrinsece & per accidens facientium, ad iustitiam vel iniustitiam pretii constituendum: euasio autem hæc loquitur de cognitione & ignorantia conditionum intrinsece & per se ad id facientiũ, qualis est cognitio vel ignorantia mercis defectuosæ, ideo non est simile: Sed magnum discrimen harum & illarum conditionum est. Nam cognitio & ignorantia particularis conditionis intrinsecæ & per se facientia ad iustum pretium constituendum, quia est, quo ad substantiam, qualitatem, vel quantitatem rei defectuosæ, aliquando variat iustum pretium rei constitutum aliquando non. quòd variet, patet de cognitione particulari ipsius tantum vendentis rem defectuosam: propter quam quia ęquiualet dolo, redditur illi in iustum pretium currens, vt constat in exemplo vendentis vinum defectuosum vt proxime in præfata euasione dictum est. ignorantia autem particularis ipsius tantum venditoris rei defectuosæ cum bona fide eam vendentis pro pretio currenti tanquam sanam, quamuis illum excuset à peccato & dolo, non tamen variat pretium iustum illius, neq; de iniusto reddit ipsum iustum: quia aliud pretium rei defectuosæ aliud rei integræ atq; perfectæ iustum est. ideo postea cognito defectu tenetur ad petitionem emptoris defraudati vel rescindere contractum, vel ipsum ad ęqualitatem reducere, restituendo quod vltra iustum pretium rei accepit, vti de his Medina vbi supra & q. 33. 34. doctissime disserit. Secus est de cognitione, vel ignorantia particulari, tantum conditionis extrinsece, & per accidens facientis ad iustum pretium constituendum, qualis est abundantia, vel penuria proxime futura; nam cum conditio hæc sit extrinseca atque per accidens, per quam res ipsa nec in sua bonitate vel valore na

turali

turali nec in qualitate vel quantitate mutatur: fit vt neque per eius accidentalem videlicet particularem solius venditoris vel emptoris, sed per solam communem cognitionẽ vel ignorantiam & æstimationem inde pendentem eius rei valor vel iustum pretium currens demutetur. & ita solida manet hæc prima probatio huius secũdæ opinionis.

2. Ratio Secundo probatur eadẽ secunda opinio, quia nisi esset vera condemnarentur mercatores solicite atq; secrete illo fine perquirentes vtrum de propinquo futura sit abundantia merciũ & mercatorum siue penuria, vt sibi prouideant rũc vel opportune vendendo pro maiori pretio currente & emendo pro minori: & similiter illi qui in nundinis suas merces venderent pro maiori pretio currenti quando est magna multitudo mercatorum, & certũ est quòd inde ad tres vel quatuor dies plures emptores recedent. & quòd ex illa prima opinione hoc sequatur, constat per suam rationem; quia videlicet sicut valor merciũ per speratum similium mercium superuentum decrescit: ita similiter decrescit per speratũ emptorũ recessum, vti hoc ipsa constat experientia. Similiter & male condemnaretur is qui coniectans aut probabiliter sciens futuram anni sterilitatem, multas merces emit & fructus pro minori pretio currẽti quàm in futurum timetur quòd valebunt. Et similiter illi qui scientes quòd hoc anno vinum, oleum & triticum abundabunt vendunt nunc fructus suos pro maiori pretio currenti quàm postea futurum speratur. Et quòd hoc sequatur patet, quia sicut valor mercium per similium superuentum speratum decrescit: ita & per similium penuriam breui futuram augetur.

Et quamuis ad hæc inconueniẽtia respondeãt doctores de prima opinione negando hæc sequi ex illa, dicentes non esse simile de his casibus & de venditore solo sciente abundantiam vel penuriam proxime futuram. Nam in his casibus non solus ipse venditor id scit; sed omnes mercatores idem similiter sciunt vel facile scire possunt eodem modo si diligenter attendant sibiq; caute prospiciant: & ita pretium currens secundum communem æstimationem venditor ille iuste recipere potest. Secus aiunt esse si solus venditor esset diuinitus aut alio modo particulariter vel extra ordinario certior factus de fertilitate vel penuria anni futura: tunc enim teneretur in pretio descendere vel ascendere, sicut in prima opinione dictum est.

Sed certe hoc vltimum non valet. tum primo quia Gen. 41 laudatur Ioseph qui diuinitus ipse solus sciens futuram septem annorum vbertatẽ, quàm subsecutura erat aliorum septẽ sterilitas, vili prius pretio currente emendo & postea care vendendo regem ditauit simul & regno prouidit. ergo similiter id diuinitus sciens facere posset. tum. 2. quia si quis per suam notabilem præ ceteris industriam & diligentiam vel per astrologiam id solus sciret: vtiq; posset sibi præ ceteris prouidere vendendo, & emendo secundum pretium currens: Sicut & alii qui non fuerunt tam diligentes. Alioqui ex sua laudabili diligentia & studio incõmodum reportaret & sua sors siue conditio peior aliis facta esset. Ad idem est historia Thaletis Milesii quam primo polyt. ca. 7. Aristo. enarrat & probat. Nam philosophus ille cum ei ceu opprobrium obiiceretur, philosophiam suos alumnos pauperes efficere: & ipse per astrologiam vbertatem oliuarum illo anno futuram prospexisset: collecta exigua pecunia eredito emit in hieme sub confuso quantum quisque olei collecturus esset: postea vero, tum quòd ingens copia prouenit, tum quòd solus ipse venditor esset, amplissimam pecuniam confecit. nimirum ostendens facile esse sapientibus ditari, sed eorum esse diuitias despicere. Exemplum quoque est Ciceronis libro tertio de officiis, de Alexandrino mercatore, Vtrum cum Rhodum annonę penuria laborantem frumentum ipse aduexisset sciens alios mercatores post ipsum proxime venturos, teneretur ciues de hoc præmonere, an vero tacitus posset pretio tunc currẽtę diuendere. Antipater enim id affirmabat: Diogenes autem negabat: cuius sententiã secunda hæc sequitur opinio. exempla hæc, vbi supra etiam refert Soto.

Tertio probatur idem, quia nisi hæc opinio 3. Ratio
esset vera sequeretur hoc absurdum, videlicet quòd qui nunc emit aliquas merces pro pretio currente: & statim post horam solus scit abundantiam earum proxime futuram, non posset sine obligatione restitutionis tunc statim easdem reuendere suo primo venditori volenti eas emere pro eodem pretio currente.

Quarto probatur idem, quia illa abundan- 4. Ratio
tia proxime futura à me solo præcognita si per naufragium vel per incendium vel per aliud infortunium aut alio modo impediatur, vt facile contingere potest: tunc non esset iniusta illa venditio mercium pro pretio currenti, modo sit ibi alia culpa modo non: ergo nec antequàm illa abundantia impediretur hæc venditio erat iniusta. quia per illud infortunium vel impedimentum mihi etiam soli cognitum vel ignoratum, non fit iustum vel iniustum pretium illarum mercium; quia id omne valde per accidens & impertinens est ad iustam æstimationem communem & iustum pretium currens immutandum. Alloquin sequeretur etiam quòd si meæ merces, quæ à populo præcognitę proxime superuenturę sperabantur, in naufragio vel incendio me solo euadente idque sciente perirent: ego non possem iuste emere in illo

populo multas alias similes merces pro pretio currente sicut emunt & alii. quia solus ego scio penuriam imminentem propter quam scio ibidē proxime carius esse valituras, id autem condēnare certe durissimum est.

Ad rationes autem primę opinionis hæc secunda opinio respondet. Ad primam quòd id solum est verum de penuria & abundātia communiter cognita quòd est præsens vel proxime futura: non autem de ea quæ ab aliquo particulari venditore vel mercatore tantum cognita est, vt supra in prima probatione secundæ opinionis probatum est.

Ad secundam negatur consequentia: & ad eius probationem dico esse discrimen inter ualorem rei defectuosę qui est ab intrinseco conditionis illius rei, & valorem ex abundantia vel penuria proxime futura, qui sumitur ab extrinseca conditione illius mercis, vti superius in prima probatione huius secundæ opinionis latius habetur.

Ad tertiam Respon. negando minorem & cōsequentiam. quia affluentia mercium minuit quidem & earum penuria auget pretium earum et si proxime futura sit: sed hoc solum quando id communiter cognoscitur vel speratur, vel quando pretium earum tunc denuo imponendum vel taxandum esset. Secus si non cōmuniter cognoscitur nec speratur & pretium iam lege vel consuetudine constitutum & taxatum est, quod pretium currens appellatur, vti in hac secunda opinione sępe dictum est.

Ad quartam Respon. quòd si id rex faciat dolosę & in fraudē, volens videlicet mutare valorem monetę eo tantum fine & sine vlla legitima causa sed vt sic populum expilet & sibi pecuniā acquirat: tunc ad exactionem iniustam licet occultam vel fraudulentam pertinet, & ita restituere tenetur. Secus si ex legitima cā illam monetę mutationē facere intenderet: nā tunc tam ipse quàm quilibet alius id sciens sibi prouidens licitę & sine obligatione restitutionis facere posset. Et hæc practica nunc etiā viget multis in locis quæ nō facile sine ratione manifesta condēnāda est: id quod multum facit pro hac secunda opinione.

Opinio 3. Sed pro concordia harum opinionum forte placebit nostra meditatio: quæ & tertia opinio medium tenens sub distinctione sit, quòd scilicet si pretium illarum mercium iam à repub. vel reipub. rectore taxatum sit, vel secundum communem æstimationem aut consuetudinem id sit pretium ibidem currens: tunc locum habet secūda opinio & vera est. Si autem non sic sed vagū pretium est & denuo taxandum à communitate vel eius rectore vel ab ipso venditore statuendū sit: tum illa prima opinio locum habet & veritatem.

Ratio huius distinctionis vel discriminis est, quia cum pretium illarum mercium vsque tunc taxatum vel communiter currens iustū sicut & iuste taxatum vel introductum sit, vti supponitur, ergo etiam tale est & manet quousque rationabiliter mutetur vel mutari debeat: aut denuo aliud iustum pretiū introducatur, vt ipse Medina vbi supra q. 31. fatetur. & rursus: cum talis mutatio pretii fieri non debeat, nisi ad id iusta vel rationabilis causa sit atque sciatur ab ipsis qui eam mutationem vel noui pretii introductionem facturi sunt: nec venditor ipse teneatur ad id illis eā abūdantiam proxime futuram significare nisi de hoc debite interrogetur. ergo manet adhuc iustum pretium currens siue taxatum: nisi ad ipsius venditoris instantiam vel ab ipso nouum pretiū statuatur: tunc enim nisi reuelet abundātiam proxime futuram quam solus ipse scit vt secundū illam denuo iustum pretiū statuatur, tenetur excessum huius iusti pretii restituere vt in prima opinione dictum est.

Coroll. 1. Ex prædictis liquet quid secundum nostram hanc tertiam opi. respondendum sit ad casus sequentes: quos omnes prima opinio condemnat, secunda iustificat. quorum primus est. Si mercator solus sciat obsidionem ciuitatis, in qua suas merces venales habet, breui euenturam aliis id ignorantibus: & ideo ipse solicite curat suas merces pro pretio tunc currente cito vendere: qua venditione facta illico ciuitas ab hostibus obsidetur, ratione cuius mercium illarum pretium diminutum est. Nam dicendum est quòd vendens pro pretio currente restituere non tenetur: teneretur autem si pro pretio denuo imposito, nisi illud minueret secundum illius periculi exigentiam.

Secundus casus. cum quidam tritici abundantiam tempore caristię & famis haberet: certo sciuit principis voluntatem ad moderationem pretii pro tritico tradendi determinatam esse: ideo ante decreti vel pragmaticę promulgationem, aliis decretum ipsum proxime futurum ignorantibus, totum suum triticum vendidit pro magno tunc pretio currenti, idque indistinctè, sciēs videlicet quosdam triticum emere ad sui atque suorū substentationem, quosdam vero ad id seruandū & postea indigentibus vendendum, vnde lucrum notabile sperabant: & tam hii quàm alii superueniente pragmatica coacti sunt damnum pati. Nā ad hoc dicēdum est sicut ad primum casum proxime præcedentem.

Tertius casus. quidam copiam monetę habēs solus ipse sciebat ex decreto principis illam cito in valore & pretio minuendam: & ante diminutionis promulgationem totam monetam quam habebat, aliis decretum ignorantibus vel per viā mutui vel cambii vel permutationis vel emptionis vel alterius alias liciti contractus aliis id nescientibus tradidit: quos constat ex hoc dam-

num

num notabile esse passuros. Nam ad hoc dicendum est quòd neque mortaliter peccat neque quicquam restituere tenetur: ex quo pro iusto pretio currenti id fecit.

Quartus Casus. quidam domum suam locauit ad annum pro centum ducatis vbi regis curia residebat: & illud reputabatur tunc iustú pretium supposito quòd certum esset principis curiá illic per annum permansuram: attamen qui domum locauit sciebat curiam ab illo loco cito recessuram id populo communiter ignorante; Vnde qui domum conduxerat mansit defraudatus: quia nec post curię recessum conueniebat illi in domo illa habitare: nec reperire potuit cui domum illam sine magno damno locare posset. Nam ad hoc sub distinctione dicendum est sicut ad primum casum præcedentem. tametsi iuxta prædicta hæc ex quo nullú hic videtur pretium currens siue taxatum à repub. ante ipsam domus locationem fuisset: inde etiam absolute ipse locator tenetur restituere excessú iusti pretii quod fuisset si recessus curiæ futurus etiam à conductore vel aliis communiter præcognitus esset.

QVAESTIO QVINTADECIMA.

Vtrum vere fructuose posit quispiam de uno mortali peccato dolere non dolendo etiam actualiter de aliys etiam memoria tunc occurrentibus.

Opinio 1. Respondeo. in hoc est duplex opinio, loquendo semper de lege posita. Prima est clarissimi doctoris Medinæ magistri mei in codice de pœnitẽtia q. 12. quòd potest homo vere non solum quo ad existentiam doloris, sed etiá fructuosę & meritorie dolere propter Deú de vno peccato mortali à se commisso nondum dimisso, absq; hoc quod actualiter siue formaliter doleat in speciali aut etiam in generali de aliis mortalibus nõdú dimissis memoriæ occurrentibus.

Ratio 1. Quod probatur tripliciter primo quia potest quis vere & meritorie diligere Deum super omnia, etiam si de peccatis memoriæ occurrentibus actualiter illum non pœniteat. Quod patet, si diligat Deum tempore illo quo de peccatis formaliter dolere non tenetur. Nam cum dolere de peccatis sit præceptum affirmatiuú quod non pro semper obligat: igitur dabile est tempus aliquod pro quo non currat eius præcepti obligatio: illo ergo tempore poterit vere & meritorie Deum diligere non dolendo actualiter de peccatis. & ex consequenti poterit tunc de vno vere & fructuose dolere propter Deum nõ dolẽdo formaliter in speciali nec in generali de aliis memoriæ occurrentibus, quo facto statim Deus illi omnia remittit per gratiam collatam ipsi dilectionem Dei super omnia simul & dolorem illius peccati habenti. quia licet non actu at in voto & virtualiter de omnibus dolet, dum simul propositum habet dolendi actualiter & cõfitendi suo tempore quo ad id obligatur.

Ratio 2. Secundo. probatur idem, quia sola dilectio Dei obedientialis super omnia sine vlla formali pœnitentia sufficit ad gratiam, maxime quando non tenetur homo formaliter pœnitere. quia illa est pœnitentia virtualis, vt etiam Vega de iustificatione lib. 6. ca. 33. 34. latius agit. Sed per hoc quòd cu illa dilectione simul homo formaliter tantum de vno peccato doleat, non euacuatur virtus eiusdem dilectionis, ergo cum hac pœnitentia formali vnius tantum vel aliquorum virtuali autem omnium aliorum peccatorum omnia per gratiam illam delentur.

Si dicatur quòd dilectioni Dei super omnia aut dolori de vno peccato propter Deum est necessario annexus dolor formalis de omnibus aliis mortalibus non dimissis memoriæ occurrẽtibus in particulari aut in generali. Contra hoc est tertia ratio sequens, quia si ita esset quòd dolens de vno propter Deum necessitatur dolere de aliis actualiter seu formaliter saltim in generali vt dictum est: Vel hæc necessitas prouenit ex aliquo præcepto: aut ex ipsa dilectione Dei; aut ex dolore vnius peccati, cui dolor aliorum annexus esset. Non potest dici primum, nam vt supponimus nos loquimur de dolore peccati pro eo tempore quo ipse dolor non cadit sub obedientia siue præcepto. Neque secundum dici potest: Nam illa dilectio Dei si est simplex amor complacentiæ, qua scilicet quis vult Deo bene esse, non necessitat voluntatem ad volendum seruare mandata seu consilia diuina: & per consequens neq; ad dolendum formaliter de omnibus propter Deum: Sicut nec dilectio qua filius diligit patrẽ suum compellit illum ad eius mandata seu consilia seruandum, vt constat. si autem sit dilectio Dei obedientialis. non etiam necessitat paccatorem ad detestandum peccata, nisi pro illo tempore quo ipsa detestatio cadit sub obligatione: non pro tempore quo cadit sub consilio, quale est tempus de quo casus quæstionis positus est vt constat. Sed neque tertium potest dici quòd scilicet dolori de vno peccato est necessario annexus formalis aliorum dolor. Nam dolor de vno non est annexus dolori de alio ex natura rei, sicut neque complacentia vnius est necessario annexa complacentiæ alterius: neque ex præcepto, quod pro tunc non obligat vt supponitur, dolori de vno, formalis etiam dolor de alio peccato vllo modo annexus est.

2. Opinio. Secunda opinio communis quę & mihi magis placet est in oppositum: tenet enim quòd peccator fructuose aut meritorie ita quòd ei per gratiam omnia sua mortalia a Deo remittantur, nunquam dolere potest de vno mortali nisi simul et

de

de omnibus mortalibus nondum dimissis actualiter seu formaliter doleat: particulariter quidẽ de omnibus memoriæ occurrẽtibus, generaliter autem de aliis non occurrentibus quæ probabiliter credit se commisisse. itaquòd quo tempore ex præcepto ad contritionem obligatur peccabit quidem nouo peccato nisi prædicto modo: de omnibus actualiter doleat. Extra tempus autẽ obligationis non quidem peccabit dolendo de vno & non de aliis: Sed neque habebit gratiam neq; vllius peccati mortalis remissionem nisi vt dictum est de omnibus simul actualiter doleat. quod intelligitur si habet tempus ad id & nõ impeditur vehementia martyrii aut afflictionis aut alterius iustæ occupationis imminentis & excusantis: tunc enim sufficeret dolor generalis aut dilectio Dei super omnia secundum Scotum & alios doctores. fundamentum huius opinionis est quia talis lex diuina statuta omnibus est.

1. Ratio. Quod probatur quadrupliciter. Primo quia nullus peccator potest Dei gratiam & peccatorũ remissionem habere nisi debitę doleat de peccatis suis quocunq; tempore talem gratiam & remissionem voluerit obtinere, vt patet ex Augustino & habetur de consecra. distinct. 4. ca. omnis. Omnis voluntatis suæ arbiter non potest nouam vitam inchoare nisi eum veteris vitæ pœniteat. Et ca. non sufficit. de pœni. distinct. 1. est ad idem, quamuis glossa ibidem male dicat quòd intelligitur quo ad forum exteriorem: cum tamẽ August. quoad Deum loquatur, vt patet ibidem, & doctor ipse Medina latius probat vbi supra q. 2. Nam ad finem prædictę remissionis pœnitentia cordis seu dolor peccatorum ordinatus & de lege necessarius est, quocunq; tempore se in statu gratiæ reponere voluerit, vt hoc etiam expresse in Concilio Triden. sess. 14. ca. 4. sub Iulio tertio decretum est, vbi sic habetur: Fuit autẽ quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorũ contritionis motus necessarius. Hęc ibi. Nunc autem contritio seu dolor de peccatis debitus & necessarius ad prædictam gratiam & remissionẽ obtinendam est non solum virtualis sed formalis seu actualis si homo habet tempus et facultatem ad id. particulariter quidem de omnibus memorię occurrentibus, generaliter autem de aliis vt dictum est, vt latius & bene probat supradictus doctor clarissimus vbi supra quæst. 2. & q. 3. art. 1. contra Caietanum & alios oppositum quodãmodo opinantes. Igitur talis omnium dolor ad gratiam & remissionem eorum necessarius est.

2. Ratio. Item & est secunda ratio huius secundæ opinionis, quia si extra tempus præcepti ad gratiam obtinendam non est necessarius actualis vllus dolor omnium peccatorum memoriæ occurrentiũ in particulari vel in generali sed sufficit dolor de vno mortali: ergo nullus dolor etiam de vno mortali est necessarius tunc ad obtinendam gratiam & remissionem eius. consequens est falsum vt supra in præcedente ratione assumptum est secundum August. & ipsemet doctor Medina vbi supra probauit. Et consequentia patet: quia qua ratione ponitur necessarius ille dolor de vno ad eius remissionem & gratiam habendam: eadem debet etiã poni de aliis omnibus memorię occurrentibus ad gratiam & remissionem de omnibus. & qua ratione de omnibus negatur: eadem & de vno quoq; vel de aliquo negandus est extra tempus præcepti ad prædictum finem esse necessarius. Nam & hic præsupponitur quòd de lege posita, vt loquimur, Deus non remittit vnũ mortale sine alio, vt doctor clarissimus vbi supra q. 12. optime probat.

3. Ratio. Tertio probatur idem per Augusti. & habetur de pœnit. distinct. 3. ca. Sunt plures, vbi ait: Etiam si sint mille peccata, opportet de omnibus pęnitere. Et infra. Pœnitentes opportet simul dolere de omni crimine. Et inferius. recte pœnitens quicquid sordis post purificationem cõtraxit, oportet vt abluat, saltem lachrimis mentis. Et infra. quem, ergo pœnitet, omnino pœniteat. Hæc ibi. Et distinct. 1. ca. non potest. habetur q non potest quis gratiam Dei accipere nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati, per pœnitentiæ confessionem, & per donum Baptismi salutaris. Et ca. quem pœnitet. ea. distinct. habetur: quẽ pœnitet omnino pœniteat, idest de omnibus peccatis conteratur. secundum glos. secũdum ca. consideret, distinct. 5. vbi dicitur, & de omnibus indulgentia petenda est. & ca. qui vult. distinct. 6. est ad idem. in quibus locis principaliter intenditur, quòd vera pœnitentia salutaris debet necessario ita esse de omnibus peccatis q non maneat propositum recidiuandi in futurũ: tamen etiam ibidem intenditur quòd necessario debet esse de omnibus peccatis simul: vt de omnibus ipsis remissio habeatur.

4. Ratio. Quarto probatur idem, quia confessio sacramentalis debet esse integra & non dimidiata: alioqui non erit fructuosa si ex proposito aut sciẽter fiat de aliquibus & non de aliis: etiam pro tẽpore quo ex præcepto necessaria non est. ergo. Similiter dolor seu contritio peccatorũ non erit salutaris nisi de omnibus memoriæ occurrentibus habeatur, vt supra dictum est. Patet consequentia: quia confessio est signum contritionis apud Deum: & sibi inuicem correspondent, & quo iure integritas vnius ad salutem eadem & alterius etiam quo sub præcepto nõ cadunt necessaria est.

Responsio ad primum. Ad fundamenta igitur primæ opi. Respondeo ad primum negando quòd peccator habens memoriam peccatorum mortalium & facultatẽ dolendi possit vere & meritorie Deum super omnia obediẽtialiter diligere aliquando, nisi tunc etiam actualiter de omnibus simul doleat, vt su-

pra dictum est. Et ad probationem vbi dicitur quod est præceptum affirmatiuum quod non obligat pro semper: dico id uerum esse, non tamen obstat secundæ opinioni prædictæ: quæ non ratione præcepti, aut connexionis doloris de uno peccato cum dilectione Dei, aut cũ dolore de aliis: sed rõne statuti, seu legis diuinæ id requirentis habet ueritatem, quòd.s.ex suppositione finis puta si homo uult habere gratiam,& remissionem peccatorum, necessario debet habere dolorẽ sicut & quando vult cõfiteri, debet integram facere confessionem omnium mortalium memoriæ occurrẽtium propter Deum, vt supra probatum est. Item quando est pręceptum contritionis debet de omnibus mortalibus esse. Et per hæc etiã patet respon. ad tertium.

Resp. ad 2. Ad secundum respon. negãdo maiorem neq; enim sola dilectio Dei sufficit, nec est pęnitẽtia uirtualis, nisi quãdo homo paratus est, & uerum animum habet ad formaliter dolendum de omnibus memoriæ tunc occurrentibus si & quomodo debite posset. Qui quidem animus non est in casu præsenti, ubi homo habet animum non pœnitendi tunc de omnibus, etiamsi commode possit: quamuis habeat uotũ postea pœnitendi quando ad id lege tenebitur.

Resp. ad 3. Et per supradicta. patet responsio ad tertium quòd de lege est annexus dolor omnium memoriæ occurrentium.

Et nota quòd per dolorem particularem de omnibus memoriæ occurrentibus non intelligo tot numero, uel specie dolores, quot sunt peccata, sed quòd per vnũ vel per plures actus homo actualiter doleat de omnibus illis memoriæ occurrentibus, ut ipse Medina vbi supra declarat.

QVAESTIO SEXTADECIMA.

Vtrum de iure diuino semper sit præmittenda cõfessio sumptioni eucharistiæ, dum de mortali homo remordetur.

Opinio 1. RESPON. in hoc est triplex opinio. Prima tenet quòd nullo iure est sub pręcepto confessio præmittenda, etiam tempore paschali, ita quòd eam omittens tunc mortaliter peccet. quam opinionem tenet Caietanus in summula titu. communicatio. & in 3. parte q. 80. art. 4. & Panor. in ca. de homine. de celebra. missæ. idq; dicunt esse uerum, etiamsi peccator cõtritus, habeat de pręsenti copiã idonei cõfessoris: nec speret postea commodiorem habere: quia talis uere contritus potest sine peccato mortali celebrare, & eucharistiam accipere non præmissa confessione sacramentali. Et ad idem aliquo modo uidentur Richar. in 4. dist. 17. art. 3. q. 6. Et Palud. ea. dist. Et Adria. q. 3. de confessione quo ad ius diuinum.

1. Ratio. Quæ opinio probatur quadrupliciter. primo, quia quòd nullo iure diuino id præcipiatur patet: quia si aliquo maxime. 1. Corinth. 11. probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Sequitur qui manducat indigne, iudicium sibi manducat. Ex quo argui potest, quòd mortaliter peccat indigne communicans, indigne autem communicat, qui in peccato communicat, in peccato autem manet peccator, quandiu ab ipso non est sacramentaliter absolutus, si per eum stat quo minus absoluatur: nam peccata quæ à sacerdote nõ sunt remissa, non sunt etiam à Deo remissa. Ioã. 20. quorum retinueritis retenta sunt. ergo necessario pręmittenda est confessio. Hæc inquam ratio sumpta ex 1. Corinth. 11. non probat sufficiẽter de iure diuino præmittendam esse necessario confessionem. Nam quãuis prærequiratur conscientiæ examinatio, & probatio, & peccatorum emũdatio seu absolutio, & dignificatio ad eucharistiæ sumptionem: hoc tamẽ nõ probatur quòd necessario fieri debet, per sacramẽtalem absolutionem, sed sufficit si fiat per veram contritionẽ: per quam habet peccator gratiam, & absoluitur à Deo, quia & ibi absoluitur etiam à confessore in uoto: quod sufficit cum proposito confitendi actualiter tẽpore quo aliàs obligatur. Nõ enim dicit Paulus probetur à cõfessore, sed probet seipsum homo: quod fit, vel totam vitam discutiendo, & ad memoriam reuocãdo, vt de singulis doleat vt oportet propter Deum: uel etiam sine tali particulari dolore, & recogitatione peccatorũ, existimando probabiliter se esse in gratia: puta si experiatur se diligere Deum super omnia, dolẽs se Deum offendisse, & vitę, & morum correctionem in posterum proponens. Quæ cum quis in se experitur dicitur seipsum probare digneq; eucharistiam etiam sine pręuia confessione recipere.

2. Ratio. Secundo probatur idem, quia non est contra ius diuinum accedere ad eucharistiam cõtritũ, non confessum. Quod patet. quia si esset iam nullo casu liceret contra tale ius diuinum, uel naturale agere, etiam propter implendum quodcunque præceptum superioris uel ecclesiæ. Sed secundum omnes, licitum est in necessitate quando non est copia confessoris, immo & secundum Richardum Palud. & alios quando contritus habet de præsenti copiam idonei confessoris: nõ tamen talis qualem ipse uellet, sperans se postea alterius copiam habiturum cui lõge deuotius confiteri putat: & secundum Scotum, & alios quãdo necessitas est uitandi scandalum, uel infamiam, uel satisfaciẽdi officio sibi iniũcto si curatus est; vel pręcepto superioris, aut quando aliqua urgẽs causa celebrandi, uel communicandi occurrit: & confessor idoneus nec habetur, nec expectari potest: in his inquam casibus, & similibus contritus sine pręuia confessione licite, & fructuose communicare

municare

municare potest, ergo non est contra ius diuinum vel naturale.

Et confirmatur, quia de se non est peccatum mortale: communicare contritum non confessum, ergo etiam copia cõfessoris idonei existente, & nullo incommodo de supradictis occurrente, non est mortale. Patet consequentia. quia esse copiam confessoris, & non occurrere incommodum est per accidens, neque uariat id quod est per se: atque ideo ab arte, & regula reuciendum est.

3. Ratio. Tertio probatur, quòd nullo præcepto ecclesiastico id sit necessarium, quia si aliquo maxime illo ca. Omnis utriusque sexus. de pœni. & remiss. vbi propter sumptionem eucharistiæ, præcipitur præuia confessio in quadragesima. quæ ratio militat in omnibus alijs temporibus: quibus quis uelit communicare ne irreuerentia fiat tanto sacramento. Sed hoc non probat intentum, quòd scilicet sit iure ecclesiastico, necessaria præuia confessio. Tum primo, quia quamuis ibi prius ponatur præceptum de cõfessione, quàm de sumptione eucharistiæ: nõ inde fit, quòd ideo id ecclesia fecerit, quòd intenderit fideles obligare ad confessionem ad hunc finem tantum, ut eucharistiã digne suscipiãt. Quod inde patet, quia peccator non minus tenetur semel in anno confiteri, non sumpturus eucharistiam, quàm illam sumpturus. Stat enim peccatorem deobligari, à sumptione eucharistiæ tempore paschæ, quia copiam nõ habet ministrantis, vel quia patitur frequentem uomitum, uel quia non habet sufficientem ętatem, uel discretionem ad communicandum, bene autem ad confitendum, uel ob aliam causam: & tamen non inde deobligatur à confessione. deobligaretur autem si ad finem tãtum sumendi eucharistiam esset præcepta confessio: sicut deobligatur quis à correptione fraterna quando emenda non potest, aut desperatur euenire. Quanto magis, quòd præcepto de confitendo semel in anno satisfacit quis quacunque parte anni confiteatur secundum multos doctores. Igitur nõ ad solum finem digne sumendi eucharistiam in paschate ab ecclesia confessio iussa est. Tum secũdo, quia dato quòd ad illum finem illo tempore iussa sit: non sequitur quòd similiter in quolibet alio tempore ad eundem finem iubeatur: etiam si eadem ratio militet semper. quia non ex hac sola ratione, sed ex alia etiam causa, & ex præcipientis uoluntate: pendet tale pręceptum confitendi semel in anno, aut in quadragesima, vt patet in his qui à communione non autem à confessione supra dicta excusantur, ut dictum est.

4. Ratio. Quarto probatur utrunque simul, quòd scilicet nullo iure confessio eucharistiæ sumptioni necessario præmittenda sit. Quia secundum communiter doctores licitum est contritis alia sacramenta ministrare, & suscipere absque præuia cõfessione: quamuis Palud. in 4. dist. 17. q. 2. arti. 2. cum alijs paucis teneat oppositũ. ergo similiter sacramentum eucharistiæ. nõ enim est alia ratio hic & illic: neq; præcepta sunt noua superstitione introducenda.

Sed ut infra patebit hæc opinio scandalosa, & erronea est.

Opinio. 2. SECUNDA opinio tenet, quòd confessio sem per præmittenda est sumptioni eucharistiæ sub peccato mortali, excepto casu necessitatis quo id commode fieri non possit. idq; non quidem iure aliquo scripto diuino uel ecclesiastico, ut patet per rationes opinionis præcedẽtis; sed ratione antiquissimæ cõsuetudinis totius populi Christiani à tempore apostolorum obligatoriæ inductæ: & per consequens eo iure cõfessio erit obligatorie præmittenda, quo antiquissima consuetudo obligatorie inducta necessario seruãda est; quod quidem ius ad diuinum, & naturale quãuis mutabile, & dispensabile refertur pariter, & ecclesiasticum, vt patet ex August. dist. 11. ca. ecclesiasticarum. Et quòd talis sit consuetudo hæc: inde patet, quia in tota ecclesia latina sacerdotes antequam celebrent, & laici, antequam communicent si copiam habent confessoris semper confitentur: & qui oppositum agũt se delinquere putant, & ab alijs acriter arguuntur, maxime si eos de aliquo mortali cõscientia redarguit.

Ex qua tamen consuetudine non potest cõcludi id esse de iure diuino simpliciter, vt est præceptum de confitendo absolute. Nam multæ sunt consuetudines, & ritus ecclesiastici qui in sacramentis, & alibi à tempore apostolorum in ecclesia tanquam obligatorii obseruãtur, sicut & multa statuta apostolorum: quæ tamen non ut de iure diuino tenentur, ut est ieiunium quadragesimæ, signatio crucis in fronte, & alia de quibus latius ca. ecclesiasticarum. dis. 11. quorum multa iam per non usum exciderunt, multa etiam per papalem dispẽsationem, aut per statutum ecclesiæ oppositum, in toto uel in parte in generali, aut in particulari semper cadunt, & cadere possunt à sua obligatione. Et ita est in proposito pręsentis quæstionis, cum ad id nullum ius diuinum aperte possit exhiberi; neque factum, aut dictum Christi uidetur refragari: cum constet corpus suum discipulis nondum sacramentaliter confessis in cœna tradidisse. Doctores autem simpliciter, uel absolute dicentes necessario præmittendam esse cõfessionem eucharistiæ intelliguntur, ut dictum est: Nam pauci eorum cum Scoto oppositum opinantes expresserunt id de iure diuino esse necessarium. hanc opinionem tenet clarissimus doctor Medina magister meus de confessione q. 17. cum quibusdam alijs.

Opinio 3. TERTIA opinio communis: quæ mihi magis placet, est quòd cõfessio de mortalibus necessario eucharistiæ præmittenda est, non solum ratione

tione consuetudinis, vt dicebat secunda opinio præcedens, sed etiam iure diuino per apostolorum traditionem, & consuetudinem antiquissimam ecclesiæ ad nos deriuato, & declarato.

1. Ratio. Quod probatur dupliciter. primo, quia talem consuetudinem tam rigurose obligãtem, & per papam etiam indispensabilem, & immutabilem, nec apostoli introduxissent, nec ecclesia sibi imposuisset, aut acceptasset pro quocunque tempore eucharistia sumenda esset: nisi intellexissent talem confessionem à Christo oretenus, uel ab aliquo alio modo nobis sub præcepto iniunctam esse. Sicut de sacramento confessionis absolute obligatorio ex iure diuino communiter dicunt doctores: quia apostoli semper recusarũt onera grauia aliàs non necessaria nobis imponere, vt patet Actu. 18. Quid tentatis imponere iugum quod neque nos, &c.

Nam licet multa obligatoria sint per apostolos in consuetudinem ecclesiæ introducta, quæ non sunt de iure diuino obligatoria, ut in secunda opinione dictum est, ex ca. ecclesiasticorum. dist. 11. illa tamen sunt mutabilia, & dispensabilia per ecclesiam, neque semper ut obligatoria recepta sunt. At uero ea quæ non possunt per ecclesiam mutari, neque dispensari, qualis est confessio absolute suo tempore ex præcepto facienda, & maxime ante eucharistiæ sumptionem si commode fieri potest: qualia sunt etiam verba consecrationis eucharistiæ, & multa alia de quibus habetur in ea. cum Matth. de celebra. miss. vtique de iure diuino necessaria, & obligatoria sunt, ut in eo, ca. dicitur, quòd scilicet multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus ab euangelistis omissa: quæ apostoli, uel suppleuisse uerbo, uel facto expressisse leguntur. Hæc ibi. Et tale est hoc de præmittenda confessione eucharistiæ, ut dictum est, maxime quia per Paulum. 1. Corinth. 11. ita traditum est, vt in probatione sequenti explicatur.

2. Ratio. Secundo principaliter idem probatur ex 1. Cor. 11. probet seipsem homo &c. quod communiter doctores exponunt de probatione per examinationem conscientiæ, & eius purificatione per contritionem, & confessionem, ut expresse exponit Augustinus in epistola ad Iulianum comitem, quæ est epistola. 111. ca. 19. vbi sic ait. Vnusquisq; antequam corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi accipiat seipsum probet, & secundum apostolici præceptum sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quando enim cũ accipere volumus ante, ad confessionem, & pœnitẽtiam recurrere debemus: & omnes actus nostros curiosius discutere: & peccata si in nobis senserimus cito festinemus per confessionem, & ueram pœnitentiam ablnere: ne cum Iuda proditore diabolum intra nos eclantes pereamus.

Item idẽ in lib. de ecclesiasticis dogmatibus per ipsum collectis, & per genãdium (ut fertur) adauctis in 53. loco sic ait. Nam quem mortalia crimina post baptismum cõmissa prẽmunt: hortor prius publica pœnitentia satisfacere: & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari: si uult non ad iudicium, & condemnationẽ sui eucharistiam, percipere.

Item Cyprianus in quinto sermone de lapsis, vbi reprehẽdens indignam sumptionem eucharistiæ ait. Spretis his omnibus quidam ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio, & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis, & comminantis domini pacem putant, &c.

Item Richar. de sancto Victore prima par. tractatu de potestate ligãdi, & soluẽdi ca. 21. quem etiam sub nomine Hugonis de sancto Victore magister, & S. Bonau. in 4. dist. 16. & Medina vbi supra allegãt, sic ait. Audacter dico si ante sacerdotis absolutionem ad communionem corporis, & sanguinis Christi quis accesserit: pro certo sibi iudicium manducat, & bibit: etiam si eũ multum pœniteat, & doleat uehementer, & ingemiscat.

Ad idem sunt diuus Gregor. & B. Bernardus, & alii antiqui qui ad hoc propositum allegant id 1. Corint. 11. non solum per uiam applicationis sed quasi ad literam sic senserit diuus Paulus instructus à Christo. Nam & omnes doctores scholastici distinguentes articulum quadragesimæ, in qua ex statuto ecclesiastico, ab aliis casibus in quibus iure diuino fideles confiteri tenẽtur, sem per computant hunc casum, quãdo scilicet quis debet eucharistiam accipere inter casus de iure diuino, ut id expresse dicit Scotus in 4. distin. 9. & dist. 17. art. 2. & Gabriel ea. dis. q. 1. dubio 1. & in canone lect. 7. & omnes fere summistæ titu. confessio. & idem dicunt, licet non tam expresse B. Tho. in 4. dis. 17. q. 3. arti. 4. & in primo quodlib. art. 11. & S. Bonauent. in 4. dist. 16. in glossa marginali §. 12. & Richar. dist. 17. art. 3. q. 6. & latius dist. 9. q. 2. artic. 2. Et Durandus dis. 17. q. 10. & 14. & dis. 9. q. 4. Florent. 3. par. summę titu. 14. ca. 19. §. 3. secundum Palud. & alios, & tandem Soto in 4. dist. 11. q. 1. art. 4. hoc etiam late probat. Et quidem si aliqui istorum doctorum aliter intellexissent: Scotus nõ tam siceo (ut aiunt) pede pertransisset quin eos impugnasset: tanquã sentientes oppositum eius quod ipse expresse tenuit, ut dictum est. Signum est. ergo quòd omnes doctores etiam scholastici ita senserũt cum eo, scilicet esse de iure diuino necessarium præmittere confessionem eucharistiæ, ut dictum est: nec in hoc ullam senserunt esse repugnantiam inter prædictos, & alios doctores antiquos tam scholasticos, quàm originales, seu textuales: sed id

id omnes concordi sensu tenuerunt.

Igitur ad præfatum sensum est prædicta Pauli authoritas intelligenda: quamuis glossa ibidē, & S. Bonauent. in 4. dist. 9. q. 3. & Hugo, & multi alii, & quidem bene aliter illam extendāt, & restringant. Nō est enim maior ratio quòd magis hoc quàm illo modo debeat intelligi: ex quo sensum vtrūque à doctoribus sanctis probatum admittit sine ulla repugnantia. Et ita patet probatio huius tertiæ opinionis communis. Ad prædicta autem facit expresse cōcilium Triden. quod infra in fine totius huius quæstionis habetur: hic reponatur.

Resp. ad 1. Ad fundamenta igitur primæ opinionis respon. ad primum, quòd illa probatio requisita ex 1. Corinth. 11. non sufficit, quòd fiat per contritionem, sed requiritur etiam per confessionem, vt supra probatum est. Nam & homo probat seipsum, non solum per seipsum, sed & per confessorem, aut per confessionem sacramentalem: sicut & homo probat aurum, & argentum per ignem, & malum, & non solum tactu, & uisu suo, & singula suis mediis oportunis probantur.

Resp. ad 2. Ad secundum respondeo negando maiorem, quia illud ius diuinum nō obligat absolute in omni casu: sed cum limitatione, scilicet dum id commode fieri potest, & non alias, vt bene dicitur ibidem in minore: quia suas admittit epicheias.

Ad confirmationem negatur consequentia, & ad eius probationem ubi dicitur quòd id quod est per accidēs nil facit ad esse obligatorium, vel ad esse mortalem actum vel omissionē: id vtique negatur ad sensum ibi prætentum: nam inde sequeretur quod omne quod non est de se aut ex genere suo peccatum nō fiet peccatum quamuis adueniat circunstantia uitians, ex quo id est per accidens: quod tamen est falsum ut patet. Nam diuitem nō dare eleemosynam indigenti nō est de suo genere peccatū: alioqui semper esset peccatum siue occurrat, siue nō occurrat indigens: Et tamen bene efficitur peccatum ratione eius quod est per accidēs, puta si occurrat indigēs. Igitur dicēdum quòd in moralibus illud dicitur per accidēs, & non considerādum, quod eueniēs non causat actionē in genere moris, quod uidelicet omnino est pręter intētionem: ut si sagittans ad scopum gratia ludi, trāseuntem hominem nullo modo præuisum occidat: nō est reus homicidii: quia nō occidit illum nisi per accidēs, & à casu id non intendēs: quia accidit, ut inter sagittandum ille transiret, & sic occideretur. Et talia sunt ea quæ per accidens non considerantur à prudente vt inde sumat iudicium, quæ & repelluntur à regula generali, & ab arte. Et huiusmodi non est habere, uel non habere copiam cōfessoris, ut patet. nam est magna differentia inter eum qui habet commodum confessorem, & non confitetur, & illum qui talem non habet. Nam qui habet, & non confitetur, conuincitur nec habere in uoto: quia omnis qui habet in uoto facere quicquam: utique illud facit, tēpore quo illud debet facere si commode potest, quale est tempus sumendi eucharistiam, ut supra probatum est. Si enim tunc non facit constat quòd id non habet in uoto. Quid enim obstaret ad faciendum si uere, & efficaciter uellet?

Resp. ad 3. Ad tertium respon. quòd quamuis ex ipsa litera ca. Omnis. non eliciatur: bene tamen elicitur ex cōsuetudine quę est optima interpres legum. ca. cum dilectus, de consue. quòd ibi confessio pręcipitur per ecclesiam facienda in quadragesima, tam ab iis qui in pascha communicare nō tenentur propter aliquam causam rationabilem: quàm etiam ab iis qui tunc debēt communicare, ut tunc impleatur præceptum diuinum de præmittenda confessione sumptioni eucharistiæ. Et ita hoc in suo præcepto etiam intendit ecclesia præcipere iis qui in pascha debent communicare: non communicaturis autem, præcipit in quadragesima confiteri si aliàs huius præcepti sunt capaces. Et vt dixi totū hoc ex consuetudine constat ecclesiæ sic interpretante. Nam qui non confitētur in quadragesima, & ante communionem paschę, utique huius præcepti se præuaricatores existimāt: & ut tales per suos curatos excommunicari, & alia pœna pecuniaria puniri solent. Vnde & Eugenius quartus, & alii pontifices in suis bullis sæpe concedunt, quòd quocunque tempore quadragesimæ quis cōfessus fuerit; & communicauerit censeatur huic præcepto ca. Omnis, satisfecisse. Igitur intentū ecclesiæ est, vt diximus, vt de hoc bea. Thom. in 4. dist. 17. & Scot. ea. dist. vbi supra cum communiter doctoribus, & Medina de confessione q. 18. 19. latios probant.

Resp. ad 4. Ad quartum respon. negando consequētiam, neque superstitiose noua præcepta introducuntur, sed ex ratione urgenti: quia ius diuinum, & ecclesiasticum præcipit ad sumptionem eucharistię pręmittere confessionem: nō autem ad aliorum sacramentorum ministrationem, vel susceptionem, vt supra probatum est.

Ad 5. uel ad 2. opinioni. Ad quintum, quod est fundamentum secūdæ opinionis respōsio patet ex supradictis, quia est magna differentia inter ea quæ per apostolos sunt per antiquam consuetudinem obligatoria quidē sed nō immutabiliter, neque indispēsabiliter introducta: & ea quæ immutabiliter, & indispēsabiliter ad nos deriuata sunt. Nam illa nō absolute; neque proprie dicuntur de iure diuino: hæc autem sic, quale est hoc præceptum de pręmittēda confessione sumptioni eucharistiæ, ut supra ostensum est.

No. Concilium Triden. Ad supradicta facit expresse decretum cōcilii Tridētini sess. 13. de eucharistia. 11. die Octobris anno Domini 1551. sub Iulio tertio, in cuius 7. capitulo

capitulo sic habetur. Communicare uolenti reuocandum est in memoriam eius, præceptum illud prima Corinth. 11. probet seipsum homo. ecclesiastica autem cõsuetudo declarat eam probationem necessariam esse: ut nullus sibi conscius peccati mortalis: quantumuis sibi contritus uideatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat. Quod à Christianis omnibus etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare hæc sancta synodus perpetuo seruandum esse decreuit: modo non desit illis copia confessoris: quia si necessitate urgente sacerdos absque præuia confessione celebrauerit quamprimum confiteatur. Hæc ibi. Et ibidem inferius canone vndecimo, sic habetur. Et ne tantum sacramentum (scilicet eucharistiæ) indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem sumatur: statuit, & declarat ipsa sancta synodus illis quos conscientia peccati mortalis grauat: quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere prædicare, uel pertinaciter asserere, seu publice disputando defendere præsumpserit: eo ipso excommunicatus existat. Hæc ibi. Quòd si ut ibi synodus dicit ecclesiastica consuetudo declarat, & non solum præcipit, uel instituit prædictam probationem apostoli fieri debere necessario etiam per præuiam confessionem. igitur patet intentum: cum declaratio , & declaratum idem sint.

Nisi ad hoc dicatur, ut secunda dicebat opinio, quòd utique præuia confessio est necessaria, ut ibi declaratur: non tamen iure diuino, sed alio iure, ut supra dictum est. Sed contra hoc procedunt rationes huius tertiæ opinionis, quæ suprapositæ sunt, & ita patet quomodo illa prima opinio erronea satis debilibus fundamentis, tertia autem quæ communis est solidæ firmata sit.

Dubium. SI dubitetur quæ nam sit ea necessitas in qua in absentia legitimi confessoris licitum sit communicare, uel celebrare absque confessione: utrum sola deuotio uolẽtis celebrare sufficiat cum contritione.

Respo. Respondeo, ut ait Soto, vbi supra, quòd non, sed urgens necessitas requiritur, ubi peccati mortalis conscientia grauat, ut expresse dicitur in prædicto concilio Tridentino, & ita in quatuor tantum casibus id licitum erit. Primo in articulo mortis, ut si esset solus sacerdos cæcus, & surdus, aut mutus qui confessionem audire, uel absolutionem proferre non posset: tunc posset contrito periclitanti eucharistiam sine confessione præbere: posset etiam eidem infirmo iacenti per diaconum illam mittere, ut ipse Soto ibidem, & dist. 13. quæst. 1. arti. 3. posset etiam ipse sacerdos iam moriturus consecrare, uel sumere sacramentum si non esset alius cui confiteretur.

Secundo in casu necessitatis quæ ex officio pendet, ut si rusticus plebanus nõ haberet sacerdotem nisi longe distantem: tunc non tenetur quotidie ire ad quærendum confessorem, & ita potest sine confessione contritus uno, aut forte duobus diebus, maxime diebus festis, non tamen pluris celebrare. In quo cauendum est à consuetudine, & fraude. Qui enim in concubinatu, aut alio peccato permanet, potius debet saluti animæ consulere, quàm honori, uel vitæ corporali, & à sacris abstinere quandiu peccãdi nõ amouet occasiones.

Tertio in casu scandali, puta si scãdalum probabiliter immineret ubi quis in pascha, uel die solenni cum aliis non communicaret, uel celebraret, & legitimus confessor non adesset; tunc cum proposito confitendi legitimo cõfessori, quam citius commode posset, posset contritus communicare, aut celebrare. Id autẽ licite facere non potest qui sine prædicta necessitate uellet pro sua deuotione die festo cõtritus sine cõfessione cõicare, vel celebrare, cum sine scãdalo possit à sacramẽto abstinere.

Quarto in casu decentiæ, uel reuerẽtiæ ad hoc sacramentum, ut si illi qui sunt communicaturi coram plebe, & sacerdote in altari, & ibi recolunt aliquid mortale, si sine aliqua nota usque ad aliã missam differre non possunt communionem: utique possunt ibi cum contritione, & proposito statim cõfitendi communicare. Similiter si sacerdos post inceptam missam recolit aliquod mortale, & sine nota confiteri non potest, ẽt missam potest, & debet perficere. Et in hoc Siluester eucharistia. 2. q. 7. & Nauarro in summa. ca. 2. nu. 10. & Victoria in 4. de confessione q. 123. & de eucharistia. q. 7. & Medina, & Soto ubi supra, & dist. 13. q. 2. art. 6. & Richar. Palud. & doctores communiter concordant, cum sum. Angelica. eucharistia. 2. §. 5. & 6. & eucharistia. 3. §. 28.

Ex quibus sequitur. primo, ꝙ in casu quo nulla alia causa de supradictis intercedat, nisi ut absens confessore expectetur cui deuotius, & cõmodius fiat confessio quamuis Richar. in 4. dist. 12. arti. 3. q. 6. Adria. de confessione q. 3. & Gerson, & alii dicant, quòd tunc contritus absque cõfessione mortalium potest eucharistiam sumere, uel celebrare: tutius tamen, & probabilius est, ꝙ id facere nõ potest si confessorem habet cui tuto sine periculo alicuius mali, & sine rationabili timore de reuelatione confessionis potest tunc cõfiteri, ut hoc ẽt optime tenet Soto, ubi supra, & summa Angel. eucharistia. 2. §. 5. & Siluester ubi supra.

Sequitur secũdo, ꝙ sola uerecundia de cõfessore hoc, uel illo non est sufficiens cãusa, ut cõtritus possit cõicare, uel celebrare sine confessione integra mortalium: si ut diximus legitimus confessor adest cui tuto sine periculo, atque timore de reuelatione confessionis possit confiteri.

Sequitur tertio, quòd omnia supradicta intelliguntur, & uera sunt quando peccato mortali non est annexa excommunicatio, nec est peccator publicus. Nam si quis excommunicatus est, aut publicus peccator, in nullo casu de prædictis, nisi in articulo mortis, ut in primo casu dictum est, potest cõtritus sine confessione, & absolutione præuia communicare, uel celebrare. Excepto quãdo sacerdos postquam missam incepit, & recolit se esse excommunicatum, nec habet à quo tunc commode absoluatur: Nam tunc si id recolit post consecrationem, utique potest, & debet cum sola contritione missam perficere: Ante consecrationem autem potius missam inceptam relinquere debet, ut secundum Thomam ait summa Angelica, & Siluester, & Soto, vbi supra, & dist. 13. q. 2. art. 6.

Sed in casu quo peccator occultus excõicatus non habet a quo possit absolui, & vehementẽ suspicionem criminis præberet si non communicaret, uel non celebraret, & ita periculum vitæ, vel pœnæ corporalis grauissime, vel infamiæ incurreret: vtrum possit, tunc contritus sine confessione communicare, uel celebrare, dic ut infra q. 35. prope finem latius habetur.

Quaestio decimaseptima.

Quomodo sint qualificandæ propositiones Theologales.

§. 1. Respon. quòd multipliciter, vt in §. sequentibus patebit.

Propõ de fide catholica. Ideo propositio de fide catholica, seu veritas catholica, est propositio, seu veritas reuelata immediate, vel mediate ad religionem pertinens.

Veritas catholica. Dicitur, primo. Veritas reuelata, in quo tangitur obiectum formale fidei: quia videlicet veritas diuina supernaturaliter reuelata est ratio formalis quare alicui per fidem catholicam credimus. Vnde si non sit ueritas diuinitus, uel supernaturaliter reuelata, sed naturali tantum ratione, seu lumine adinuenta non dicitur, nec est veritas catholica, neque de fide vllo modo. Quo fit, vt omnia principia moralia in decalogo cõtenta, & in sacra scriptura, licet sint naturali lumine cognita: quia tamen sunt etiam supernaturaliter reuelata, & ut talia creduntur, sicut & Deum vnicum esse, & omnipotentem, sint ueritates fidei catholicæ de qua loquimur.

Item secundo dicitur ad religionem pertinens, vbi tangitur obiectum materiale fidei catholicæ. ad religionem autẽ pertinet id omne quod ad fidem attinet, & ad mores quomodocunque, videlicet directe, uel indirecte, seu reductiue, qualia sunt ea quæ ad credenda, speranda, amanda, ad, & uitanda quoquomodo ordinãtur. quia secundum beatum Thomam, secunda secundæ quæstio. prima, articulo primo, & sexto, sub fide catholica non cadunt, nisi ea quæ aliquo modo nos ordinant ad Deum: principaliter quidem ea quæ nos uidenda speramus in patria: minus autem principaliter ea quæ ad hæc manifestanda, uel consequenda, uel quomodocunque ad hæc ordinantur, aut pertinent. Hæc autem omnia ad religionem pertinere dicuntur: quia secundum ipsum beatum Thomam secunda secundæ quæstio. octuagesima prima, articulo primo, religio importat ordinem ad Deum, vt ad finem. Quare sub obiecto materiali fidei catholicæ cadunt ista duntaxat, quæ ad religionem pertinent.

Sed quo ad hoc dubitantur tria, primum. Vtrum ueritates aliæ pertinentes ad alia naturalia, uel artificialia tantum si sint diuinitus reuelatæ sint de fide catholica. Ad quod respondet Gabriel in 4. distin. 13. quæstio. 2. secundum Ocham libro 1. & 2. dialogorum quòd non: neque ibi hæresis proprie esse potest. *Dubium 1.*

Sed certe si hoc indistincte uerum sit, sequeretur quòd non esset de fide catholica, quòd stella differt à stella in claritate, aut quòd Thobias habuit Canem, aut quòd Machabeus hostes debellauit, cum tamen in sacra scriptura contineantur Thob. 11. & prima Corinth. 15. & 1. Machab. Quòd si ideo sunt de fide, quia constat esse in sacra scriptura reuelata. ergo similiter essent de fide quæcunque aliæ ueritates si eodem modo reuelarentur, puta quòd stella differt à stella in virtute, & magnitudine, aut quòd sunt tot stellæ maiores tota terra, & quòd triangulus habet tres angulos, & quòd reubarbarum est purgatiuum cholerę. & quòd cras, uel in tali tempore erit bilibris tritici denario uno, aut quòd rex debellauit infideles, & huiusmodi: quanuis ad aliàs facultates aliaq; negotia pertineant. & ibi hæresis proprie esse posset: nec opus esset illam addere limitationem ad religionem pertinens. Et consonat Gerson alpha. 13. K. dicens, quòd nulla est propositio uera quę non possit esse catholica si in sacra scriptura sit.

Ideo saluo meliori iudicio per tria dicta respon. Primum, quòd non solum illę ueritates quę iam in sacra scriptura reuelatę continentur: sed etiam omnes alię ad quancunque facultatem, siue materiam pertinentia si similiter diuinitus reuelentur, & omnibus communiter credendę proponantur, uel præcipiantur: utique iam sunt de fide catholica, & per consequens ad religionem aliquo modo pertinent: & ibi hæresis proprie esse potest. Hoc patet per eandem rationem utrobique militantem. Et hoc idem dicẽdum videtur de illis quę in bona consequentia necessaria ex his omnibus supradictis ueritatibus immediate reuelatis consequũtur. Et pro his immediate reuelatis, ut ab oĩbus credantur nõ opus erat addere illam particulã ad religionem pertinens: sed pro aliis mediate reuelatis quę per ecclesiam determinantur, de quibus in secundo

in secundo dicto sequenti habetur, quia cõstat ex quo illa pertinent ad fidem catholicam, ad religionem etiam pertinere. Nam fides ideo est, diciturque catholica, quia est de obiecto catholico, i. cõmuni, & uniuersali, quod uidelicet omnibus in cõi credendum per prophetas, & apostolos, & per ipsam ecclesiam sub præcepto propositũ est, & ad quod generaliter oẽs explicite, uel implicite credendum obligati sunt. Nam & ideo dicitur ecclesia catholica, quia uidelicet habet eadem credibilia, & eadem sacramenta ab omnibus fidelibus undecunque, & ubicunque collectis, & existentibus generaliter credenda, atque tenenda, sicut & unum eundem Deum, & dominum Iesum Christum, secundum id Ephes. 4. Vnus Deus, vna fides, vnũ baptisma. Hoc autẽ totum ad religionem Christianam pertinet. ergo, & ad fidem catholicam simul.

Secundum dictũ est, ꝙ determinationes, & diffinitiones papæ, & conciliorum, nisi sint de his quæ ad religionem pertinẽnt, seu ad fidem, uel mores, non utique sunt ueritates fidei catholicæ: neque ue talibus necessario credendum est, neque ibi hæresis esse potest, ut si determinet, ꝙ stella est maior tota terra, uel ꝙ cœlum habet talem influẽtiam in inferiora, ꝙ alchimistæ non faciũt uerum aurum, quòdque multa falsa promittũt, ut habetur in extrauagan. spõdent, de crimine falsi. uel quòd in rerum usu consũptibilium usus non distinguitur à dominio, uel proprietate, ut decreuit Io. 22. in extrauagan. de uerb. signi. lib. 6. contra multos doctores oppositum probabilius defendentes, & hmõi alia ad aliàs facultates pertinẽtia. Nam eis nõ credens, sed irrationabiliter, seu improbabiliter discredens non hæreticus, sed uel rebellis, uel temerarius est: secus si rationabiliter, uel probabilius eis discredat, tunc. n. nullum peccatum erit. Et rõ huius est, quia Deus non promisit ecclesiæ, secundum oẽs doctores, aut ẽt papæ, secũdum cõem eorum sententiam (licet in hoc aliqui dissentiant) nõ inquam promisit assistentiam spiritus sancti ad docendum, & reuelandum oẽm ueritatem absolute: nisi solum in diffiniendo de pertinentibus ad fidẽ, uel mores, idque si faceret quod in se est ad id sciẽdum: & non aliàs, ut oẽs concordi consensu dicunt doctores. supra dicta autem non sunt hmõi, ut supponitur in hoc secundo dicto. ergo non est certitudo diuinæ reuelationis: & ex consequenti, neq; de fide catholica talia sunt, nisi ad fidem, & mores, & per consequens nisi ad religionem Christianã pertineant. Ideo dicitur quòd debent esse ad religionem pertinentes, ut superius in primo dicto tactũ est. & in hoc consonat etiam Siluester titulo hære sis. 1. q. 2. expresse.

Tertium dictum est, ex supradictis sequitur, ut ait B. Tho. 2. 2. q. 1. art. 3. ꝙ non est de fide catholica, quòd hæc hostia est consecrata, aut quòd adorãda est, nec oppositum est hæreticum: sed temerarium, & aliquando de hæresi suspectum:, nisi quãdo de infidelitate, aut defectu sacerdotis nõ rite consecrãtis probabilitas esset. Et ratio est, quia in hoc syllogismo, omnis hostia rite consecrata adoranda est. hæc hostia est rite cõsecrata, ergo, hęc hostia adorãda ẽ, ex illa maiori de fide, & ex illa minore opinata, seu de fide logica, uel humana uehemẽter credita, illa conclusio sequẽs debiliorem partẽ nõ potest esse de fide catholica, sed de fide logica, uel uehementer opinata, uel sapiens fidem, ut infra in §. 2. latius habetur, esset autem de fide catholica, ꝙ hæc hostia rite consecrata, uel si est rite consecrata adoranda est: & oppositum esset hæreticum, quia ibi præsupposita consecratione rite facta sine ullo eius dubio, iam de fide catholica est, quòd ei adoratio debetur, ut in maiore assumptum est.

DVBITATVR secundo. Si alicui particulariter reuelaretur aliquid, puta sua glorificatio, aut salus finalis, aut talis futura victoria, aut quòd intret religionem, uel oret, aut quòd talis herba ualet ad sanitatem, & hmõi, ut sunt reuelationes sanctæ Brigidæ, & aliorum sanctorum: ita tamen quòd Deus non præciperet ei, ut hanc reuelationem generaliter oibus aliis fidelibus sub præcepto credẽdam manifestaret, sed ipsi tantum, uel aliis id cõstaret. Dubitatur inquã in hoc, & aliis similibus casibus. primo, Vtrum is, aut illi cui, uel quibus talis reuelatio in quacunque materia etiam in moribus, & fide certitudinaliter facta est etiam constat de eius ueritate teneantur illi credere: & secundo, Vtrum per fidem catholicam id credant: & tertio, Vtrum incurrant peccatũ, & pœnã hæresis si id nõ credãt. *Dubitatio 2.*

Respon. ad primum, ꝙ non est dubiũ, ꝙ teneantur illi credere eadem certitudine qua, & articulis fidei creditur, quia utrobique est diuina ueritas infallibilis de certitudinaliter reuelatis, ut supponitur.

Sed quo ad secũdum, scilicet, Vtrum per fidem catholicam id credant, in hoc est duplex opinio. Nam magister Soto de natura, & gratia lib. 3. ca. 11. tenet, quòd non, sed per aliam fidem infusam alterius speciei. quia inquit fides catholica solum inclinat ad obiectum catholicũ quale nõ est hoc.

Alia est opinio magistri Vega de iustificatione lib. 9. ca. 3. ca. 7. & Ambrosii Catharini in apologia contra Soto de certitudine gratiæ cap. vltimo, ꝙ per eandem fidem catholicam infusam credimus talibus particularibus reuelationibus per quã credimus articulis fidei. quia licet non sit idem obiectum materiale, ex quo non est obiectum catholicum: est tamen idem obiectum formale, & eadem ratio formalis, ratione cuius credimus omnibus reuelatis à Deo generalibus, & particularibus qui buscunque: quia. s. sunt ueritates à Deo reuelatæ. hæc. n. est rõ formalis obiectiua fidei theologicæ. Igitur cum ubicunque est eadem rõ formalis obiectiua, debeat esse idẽ habitus eiusdẽ speciei, quicquid sit de obiecto materiali: sequitur ꝙ per eandem fidem infusam, seu theologicam credimus

articulis fidei,& aliis oībus reuelatis à Deo.Et talis est fides catholica essentialiter:quia est idem habitus in specie:licet non sit fides catholica obiectiue, i. licet non sit de obiecto materiali catholico, seu uniuersali: nisi Deus eam reuelationem aliis generaliter credendam obligatorie ad salutē communē oīum uellet proponi, & manifestari per ecclesiam,sicut credimus de reuelatione facta beatæ virgini,& apostolis de sua gratia,& finali eorū salute,& glorificatione. Tunc.n.id credendum esset per fidem catholicam essentialiter, & obiectiue, sicut & articuli fidei creduntur.Hoc tamen est certum apud oēs,ꝙ nihil dicitur pertinere ad fidē catholicam,neque est ueritas,aut fides catholica simpliciter, & proprie: nisi sit obiectum catholicum, aut de obiecto catholico,quod videlicet omnibus credendum propositum est sub præcepto.

Sed quo ad tertium.s.vtrum discredens pertinaciter tali reuelationi particulari cognitæ de obiecto materiali non catholico, sed particulari,sit hæreticus,& ibi sit hæresis proprie dicta.

Respōdet magister Vega,vbi supra ca.3. ꝙ sic, quia est cōtra essentiam fidei infusę catholicæ, ex quo est contra obiectum formale eius:quo ablato aufertur & habitus fidei:licet non sit contra obiectum materiale fidei catholicæ,ex quo nulli obiecto catholico repugnat, aut cōtrariatur,vt supponitur, & patet ex dictis. Magister Soto consequenter ad suam opi. suprapositam diceret,ꝙ ibi, nec est hæresis, nec hæreticus proprie, ex quo non repugnat fidei catholicæ ullo modo, sed alteri fidei infusę. Sed saluo meliori iudicio ēt supposita opi.magistri Vega,ꝙ.s. illi reuelationi creditur per fidem infusam catholicā essentialiter,per quā creditur aliis articulis fidei,ut ad secundum proxime dictum est:videtur ꝙ ei discredens, licet sit infidelis, aut perfidus, & ibi sit infidelitas, seu perfidia, qua perditur fides si quam habebat infusam,& catholicā: sicut & qui miraculis uisis, & manifestis credere nollet,ut fuerunt pharisæi tempore Christi.Tamen ille talis proprie hæreticus non est,nec ibi est hæresis proprie dicta,nec ibi habet locū pœna hæresis, aut hæretici, sed alia infidelitatis alterius,aut arbitraria. Ratio horum omniū est,quia hæresis proprie non est nisi cōtra ueritatem catholicam,ueritas autem catholica non est nisi de obiecto, etiā materiali catholico, quale non est in proposito,ut supponitur ex dictis,ergo. Et cum his uideatur Gabriel, & Ocham,ubi supra,& Axiomata Christiana li.2.art.6.ca.10.Et forte magister Vega,vbi supra,accepit large nomē hæresis pro quacunque infidelitate, qua amittitur fides catholica in homine Christiano.

Argum. Si cōtra hoc arguatur. Omne reuelatū à Deo, cognitum, tale est uerum, & necessario ab omnibus credendum. talis reuelatio particularis est cognita,quòd est à Deo, ut supponitur. ergo,ut est uera,necessario credenda,ēt per fidem catholicā.

Respon. Respondeo,conceditur cōsequentia, quòd sub peccato,& pœna infidelitatis, aut perfidiæ est credenda talis reuelatio: non tamen,ut ueritas catholica, neque sub peccato, & pœna hæresis,ut supra dictum est,nec aliud probat argumentum.

Replica. Si replicetur,quòd illa maior prædicti argumēti, est ueritas catholica,& obiectum omnino catholicum,quia est fundamentum fidei,& omnium credibilium per ecclesiam diffinitum. minor autē est euidens, ut supponitur quòd euidenter cognoscatur reuelatio diuina,aut certitudine supernaturali. Et illa consequentia est bona, & necessaria, quia est in darii. ergo conclusio præfata,s.quòd talis reuelatio particularis, est necessario credenda, &c. est ueritas catholica. Quod patet.quia propositio quæ bene sequitur ex reuelatis,est de fide catholica,& ueritas catholica,ut proxime dicetur in 3.particula sequenti. ergo si est ueritas catholica sequitur quòd opposita propositio proprie hæretica est.

Respon. Respondeo,solum concluditur,sicut & conceditur, quòd hæc conclusio est ueritas catholica, s. huic reuelationi particulari necessario etiam per fidem catholicam,vel per aliam, credēdum est ab iis quibus sufficienter constat: & opposita propositio,quòd.s.ei non est credēdum ab eisdem,est hæretica,uel sapiens hæresim.negatur tamen ꝙ inde sequatur, quòd eidē reuelationi est, ut ueritati catholicæ necessario credēdum. Nam,ut sæpe dictū est,non est ueritas catholica, neque eius opposita est hæresis, nisi talis ueritas reuelata, ut generaliter omnibus necessario credenda posita sit ab ecclesia. Stat enim quòd aliqua ueritas reuelata catholica non sit.Quo fit,ut licet sit hæreticum dicere,quòd tali reuelationi particulari,seu ueritati diuinæ cognitę non sit credendum: non tamē est hęreticum tali veritati nō credere, sed est peccatum infidelitatis,aut perfidię. Sicut hęreticum quidem est dicere, quòd fornicari,non est peccatum: non tamē est hęreticum ipsum fornicari, sed aliud peccatum est. Et ita patet illa particula ad religionē pertinēs. Tertio dicitur ueritas reuelata immediate,uel mediate, quod alii dicūt in se, uel in suo antecedente. pro quo nota, quòd ueritas dicitur reuelata immediate, uel in se, tripliciter. primo, quia in propria forma continetur in sacra scriptura, puta,in principio creauit Deus cœlum, & terram.in principio erat uerbum,&c.& tota scriptura sacra huiusmodi est. Secundo est omnis ueritas quam ecclesia determinate recipit credēdam, tanquam ab indubitata relatione, seu traditione apostolorum,quibus Christus, aut postea spiritus sanctus eā ecclesię, uel apostolis immediate reuelauit, generaliter oībus proponendā,ut credatur à quę per continuam, & uniuersalē fidelium successionem ab apostolis ad nos usque peruenit, secundum Augusti.lib.4. de baptismo contra donatistas cap. 44. Et uidetur ad idem ca. Cum Marthę, de celebra.

celebr. miss. & talia sunt ea quae quo ad materiam, et formam ritumq; sacramẽtorum uniuersalis ecclesia semper seruauit, et seruat, et tãquam à Christo per apostolos tradita docet.

Tertio est oĩs veritas specialiter alicui, uel aliquibus diuinitus nunc de nouo reuelata. Nam hæc est sine dubio credẽda ab ipsis tãtum quibus de tali reuelatione cõstat sufficiẽter, sicut et sacra scriptura. Alij aũt quibus nõ ita cõstat de hmõi reuelatione non obligantur credere, nisi per miraculum, uel per ecclesiam, uel aliàs sufficienter eis constat, ut ait Gabriel, et Gerson vbi supra, et cũ eis uidetur cõcordare magister Vega, vbi supra. Sed certe hoc vltimum est limitandum secũdum supradicta, ita uidelicet, ꝙ si talis reuelatio particularis præcipiatur ꝙ oĩbus cõiter credenda ponatur per ecclesiã, et manifestetur, vt oportet, sicut et alia quæ de fide catholica oĩbus credẽda proponuntur: tũc quidẽ esset ueritas catholica, ut sacra scriptura subpeccato, et pœna hæresis necessario credenda, maxime postquam per ecclesiam sufficienter notificata esset. Quòd si non sic, sed particulariter alicui, vel aliquibus fieret, uel cõstaret de tali reuelatione ẽt per miraculum, et per ecclesiã nõ proponeretur cõiter oĩbus credẽda; tunc non esset ueritas catholica, sed diuina duntaxat. Et illi tãtum quibus de ea sufficiẽter ẽt per miracula cõstaret, peccarẽt quidem peccato infidelitatis, seu perfidiæ si ei non crederent, non tamẽ de peccato hæresis quousque per ecclesiam, ut uera reuelatio diuina oĩbus credẽda proponeretur, et fieret ueritas catholica. et hoc patet, et sequitur ex supradictis. Veritas aũt reuelata mediate, uel in suo antecedẽte ẽ illa, quæ ex supradictis ueritatibus catholicis in se, seu immediate reuelatis infertur in bona cõsequẽtia: nõ quidẽ probabili duntaxat, neque euidẽti euidentia mathematica: sed in bona cõsequẽtia certa, et necessaria, in lumine fidei seu naturali, licet in propria forma talis ueritas in sacra scriptura non contineatur, ut ꝙ Christus est uerus Deus, et hõ ex humana carne, & aĩa rõnali subsistens, ꝙ habuit neruos, et sanguinẽ, et alios humores, ossa, et uenas, et hmõi. Et ad hoc genus spectãt oẽs ferc determinationes, seu diffinitiones cõciliorum summorumq; pontificum in materia tantum fidei, et morum, quæ prædicto modo ex sacra scriptura deducũtur, et oĩbus necessario credẽdę expresse proponuntur, ut ꝙ spũs sanctus procedit à patre, et filio, ꝙq; est eis cõsubstantialis, ꝙ est Deus oĩpotẽs, et creator oĩum rerũ uisibiliũ, et inuisibiliũ, et hmõi. Secus si tales determinationes põtificum, et ecclesiæ nõ sint in materia fidei, uel morum, sed in aliis facultatibus, ut supra dubio primo, dictum est.

Et similiter ad idẽ genus pertinent oẽs sniæ, uel determinationes in materia fidei, et morũ in quibus oẽs ecclesiæ doctores approbati, sine ulla cõtradictione cõcorditer cõsentiũt. Talis nãque concors eorum omniũ sentẽtia, cui nullus impune cõtradixit est, tãquam ecclesiæ determinatio, seu diffinitio de fide tenẽda. Tum primo, quia tãquam talis per ecclesiam approbatur, & oppositũ reprobatur, atque punitur. Neque. n. ecclesia tã vniuersaliter, tamq; cõstãter eam doceret, & oppositũ reprobaret, neq; tam acriter puniret: nisi illã ueritatẽ tãquam à Deo reuelatã reciperet. Quod inde patet. quia ideo sine punitione permittit vbi nõ est seãda lum tenere beatam virginẽ esse cõceptam in peccato originali, quia nõdum certa est de reuelatione diuina. ergo dũ aliquid horũ impune nõ permittit, signum est, ꝙ id tanquã reuelatum à Deo per suos doctores, vel per generalẽ celebrationem ecclesiæ tenẽdum recipit de fide. Tum secundo idem patet, quia ex quo Deus ecclesiæ suę dedit, nõ solũ apostolos, & euãgelistas, atque prophetas, sed etiã doctores sanctos, quos in dubiis, & nõdum certis, neque ex sacra scriptura euidẽter notis, siue deductis sequamur, secũdũ id Ephe. 4. dedit quosdã apostolos, euangelistas, atque doctores, &c. iam sequitur Deum illos in pertinẽtibus ad fidem & mores, & ecclesiæ ædificationẽ illuminare; neque permittere oẽs illos simul errasse in his quæ secundũ illorum sensum, atque doctrinã, nobis credẽda, & tenẽda præcipit. Alioqui fallibilem regulam credendorum Deus nobis dedisset. Matth. 23. Super cathedram Moysi sederũt scribæ, & pharisæi, quæ dixerim uobis facite &c. Et Luc. 10. Qui uos audit me audit. Et Matth. 5. Vos estis lux mũdi, quod nõ solũ de apostolis, & prælatis, sed ẽt de doctoribus intelligit, & canit ecclesia. Et Deut. 32. Interroga maiores tuos, & dicẽt tibi. Igitur tanquam mediate reuelata, vt de fide credẽda, & tenenda talis concors omnium doctorum approbatorũ snia supradicta, & eius opposita hæretica censenda est, vt Castro, vbi infra allegatur, & Simancas in catholicis institutionibus ca. 21. late prosequuntur. Quòd si nõ oẽs, sed plurimi in eã sniam cõsentiant, quibus aliqui pauci doctores approbati dissentiũt, neque propter hoc ab ecclesia de hæresi, uel errore notantur, uel reprobantur: tũc talis eorũ snia non est, ut de fide, sed vt cõis, & uera tenẽda, & eius opposita nõ ut hæretica, sed vt erronea, uel temeraria habẽda, & notãda est. Si uero nõ assertiue, sed probabiliter tantum ab oĩbus, vel à pluribus teneatur, nec oppositum tenẽtes ecclesia puniat: tunc de pietate tantũ fidei, & ut probabilior censenda est.

De his, & de auctoritate doctorũ ecclesię latius Abulen. in defensorio par. 2. ca. 8 1. 8 2. Et Couarruuias in resolutionib. lib. 4. ca. 16. nu. 6. & 10. latius agunt. Vbi ait iste doctor, & Castro de punitione hæreticorũ li. 1. ca. 5. & 6. ꝙ nullus citra papã, & cõcilium generale legitimum, et si sit diœcesanus cum suo concilio prouinciali, & cũ aliqua uniuersitate, potest propositionẽ dubiam diffinire hæreticam, aut de fide esse: licet doctrinaliter docere posset, & prohibere tanquam suspectã, uel scandalosam; nisi foret adeo manifesta, ut de ea re nulla pussit

apud catholicos esse controuersia. Sed Gerson alphab.13.litera.y.3.ait id solum esse uerum de vltimata diffinitione. nam diœcesani cum cōsilio sapientum, & maxime quando scandalum, aut periculum erroris culpabilis est, potest iudicialiter circa fidem, & mores diffinire: quamuis hęc diffinitio debeat ultimate diffinitioni papę, uel concilii generalis esse subiecta, & consonat tractatus vltimus qui post articulos Parisien. habetur ca. 1.

Vbi & notandum est, quòd non omnia quę tradit, uel tolerat ecclesia, vt publice legenda, etiā in officio, & cultu diuino sunt catholicę ueritates proprie, & stricte de fide hoc vltimo modo sumptę: neque ut tales de necessitate salutis credēda sunt: quia ut inferius. §. 3. 4. & 5. patebit multa huiusmodi sunt de pietate fidei duntaxat.

Illę autem ueritates quas non solum per trāsitum, aut per occasionem, uel narratiue, sed sub diffinitione iudiciali à proposito, & expresse, & nō solum tacite ecclesia, uel papa tradit generaliter omnibus necessario credēdas, vel earum opposita reprobanda, cōcurrente vniuersalis ecclesię, seu concilii generalis legitimè congregati consensu, seu approbatione explicita, uel implicita, sunt de fide tenendę, & credendę necessario; etiam si ibidē nō dicatur id esse de fide, vel sub anathemate tenendum, ut latius infra lib. 4. de fide, papa, & concilio. q. 3. latius agitur de hoc in respon. ad quartum argumentum, & in fine illius quęstionis in 2. & 3. dubio quę post 6. arg. habentur. Et tales sunt omnes decretales summorum pōtificum de fide, & moribus principaliter, & à proposito diffinientes quę sunt per vniuersalem ecclesiam acceptatę. Nam ea quę per occasionem ibi narrantur, neque à proposito ibi diffiniuntur non quidem de fide, sed ut probabiliora tātum credēda sunt: sicut & ea quę à doctoribus cōiter dicūtur: quia nō nisi ut talia ibi narrantur, vel allegātur. Sic etiam tenet magister Vega de iustificatione lib. 9. ca. 41. in fine. Et Ambrosius Catharinus cōtra Soto de certitudine gratię ca. 18. Et Abulensis, vbi supra.

Dubium. SED quid de illis determinationibus, siue sententiis, aut decretis ecclesię etiam à proposito in materia fidei, & morum, non tamen expresse, aut iudicialiter traditis per totā ecclesiam, de quibus nulla præcepta fidei data sunt: sed solū de ipsis est quidam tacitus diuturnus, ac generalis consensus ecclesię. puta quòd beata virgo nullum unquam habuit actuale peccatum, ꝙ fuit sancta ante quàm nata, siue quòd nata est sine peccato originali, modo id fuerit per speciale priuilegiū sanctificationis in utero modo per specialissimū potius priuilegium pręseruationis, ꝙ pręsentata est à parētibus in tēplo: ꝙ tādē corpore, & anima gloriosè assumpta est, & regnat in cœlo. Et alia eiusmodi quę uniuersalis ecclesia in suis celebritatibus tenet, & prędicat? Vtrū talia sint, ut catholicę ueritates de fide proprie, uel stricte, an large credenda necessario, ita quòd eorum opposita sint heretica.

Respon. Ad hoc respōdet Caietanus in tractatu de cōceptione B. Virginis in tertio quodlibetorum libro ꝙ solum pie, & probabiliter hęc credēda sunt, nec eorum opposita sunt hęretica: quòdꝙ; hęc, sicut & multa alia de quibus infra §. 3. 4. & 5. communis ecclesię pietas, etiam in officio diuino solum probabiliter tenet, & credit. Et quo ad assumptionem B. Virginis cum eo concordat Gabriel in secundo sermone eiusdem festi. Sed Ambrosius Catharinus in vltimis annotationibus cōtra Caietanum libr. 4. in tractatu de immaculata conceptione B. virginis, dicit quòd talia sunt de fide necessario credēda: & eorum opposita sunt hęretica; quamuis ecclesia nō condemnaret ea, neque puniret, vt hęretica, ex quo non sunt expresse tradita sub precepto credenda, sed ut erronea, temeraria, pręsumptuosa, schismatica, & scādalosa. Et doctissimus Castro, vbi infra ca. 9. & 10. uidetur ad idem indistincte, dicēs talia esse hętetica quę cōtra tacitam ecclesię determinationem sunt.

Mihi uero saluo meliori iudicio ex practica ecclesię videtur quòd horum aliqua diffiniūtur, & sunt de fide necessario credēda, ita ꝙ oppositum esset hęreticum, vel sapiēs hęresim. Aliqua de fidei pietate, ita tamē quòd sine peccato temeritatis, & erroris oppositum teneri, aut ēt sine scādalo prędicari nō potest, sed neque sine punitione ecclesiastica oppositū dogmatizaretur. Aliqua sunt de fidei pietate, ita quòd sine ullo peccato erroris, & sine punitione oppositum crederetur. Exemplū primi, quòd beata virgo nullum actuale peccatum habuit, quòdꝙ; sine originali nata est. hęc sunt de fide necessario credēda: & opposita sunt heretica. Tum quia hęc cōcorditer ab omnibus doctoribus sacris tenētur, & asserūtur, ita quòd si aliqui paucissimi eorū aliter dixerūt, statim id ab omnibus doctoribus cōiter, & per vniuersalem ecclesiam reprobatum est. Tum ēt quia in cōcilio Tridē. sess. 6. can. 23. habetur ꝙ de B. Virgine vniuersalis tenet ecclesia ꝙ ex priuilegio speciali oīa peccata ēt uenialia in tota uita sua omnino uitauit, vt de hoc latius infra q. 40. habetur. Item de præsentatione B. Virginis in tēplo, & de festo niuiū, & de festo expectationis eiusdē. ꝙꝙ; beata Anna, & Ioachim parētes eius fuerūt, & alia eiusmodi. Sic ego cēserem esse de fide ꝙ eorū opposita hęretica, vel sapiētia hęresim iudicarē, quia uniuersalis ecclesia ea celebrat, tradit, prędicat, approbatꝙ; historias de his agētes, ita ꝙ rōnabiliter negari nō possunt, vti de hoc infra. §. 8. latius habetur. Exēplū secūdi est de gloriosa B. Mariæ Virginis corpore, & aīa assumptione, quæ ita ab oībus creditur de pietate fidei, ꝙ oppositū, temerarius error, pręsumptuosus, & scādalosus, dignusꝙ; punitione est. quia contra cōem sensum doctorū ē, & ecclesiæ, licet nō sit hęreticum, vt ait Cano de locis theologicis li. 12. c. 11. Immo, & ut ait Ambrosius Catharinus in tractatu

conce-

conceptionis contra Caietanum sapiens hæresim est, quatenus est contra tacitam sententiam ecclesiæ Romanæ, siue catholicæ ipsam assumptionem corpore, & anima celebrantis, idq; in ea celebratione intendentis. Et forte etiam hæreticum censendum esset, per hanc eãdem rationem: maxime quia sic eam assumptionem celebrat ecclesia tota Romana siue Catholica, & iam doctores omnes ita consentiunt; vt neminem permittant oppositũ impune dicere, vel opinari. Vnde videtur hæc sicut, & alia multa olim dubia in exordio nascentis ecclesiæ, iam temporis diuturnitate occulta quadam spiritus sancti reuelatione, aut inspiratione communi omnium fidelium, animis infixa, per ecclesiam in cultu diuino, vt certum de fide approbari atq; teneri.

Exemplum tertii est de immaculata. B. virginis cõceptione: quæ ita creditur de pietate fidei, quòd oppositum credens, nullo erroris peccato notatur ab ecclesia, neq; punitur: nisi forte propter scandalum de quo infra. q. 44. latius habetur.

De omnibus supradictis speciatim agit Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. par. 2. ca. 8. & 9. Et Gerson Alpha. t 4. e. f. l. Et Ocham lib. 1. & 2. dialogorum. Et Gabriel in. 4. distinct. 13. q. 2. Et liber dictus Axiomata Christiana lib. 2. & præcipue art. 6. ca. 11. Et tandem Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 3. 4. & 8. & 9. & 10. dilucide agit. Et Symancas de hæreticis. ca. 25. 26. & 47.

§. 2. *Sapiens fidē.* Propositio Sapiens fidem, dupliciter dicitur, primo vt ait Cano vbi supra, & multi alii, quando nõ quidem aperte est de fide, vel veritas catholica aliquo mõ de supradictis in primo. §. præcedẽte: sed secundũ cõem sensum sententiamq; doctorũ censetur esse de fide, vel ad eã pertinere, vt de assumptione. B. virginis in fine prædicti. §. 1. proxime dictum est.

Secundo modo, secundum Gerson, & Gabriel, & Simancas vbi supra, & Medina vbi infra refertur, & communiter doctores, & videtur melior diffinitio, quòd illa propositio sapit fidem, quæ ex vna de fide simul, & ex vna alia, quę licet nõ sit de fide, tamẽ rationabiliter negari non potest in bona consequentia necessaria potest inferri. Vel ex qua simul & ex vna alia quæ rationabiliter negari non potest, in consequẽtia necessaria, potest inferri vna de fide. Vel quæ in consequentia entimematica probabili, quæ rationabiliter negari nõ potest sequitur ex vna, vel pluribus de fide: aut ex ea, vel ex eis in eadem consequentia infertur vna de fide.

Exemplum primi: ista propositio. in hostia altaris est Christus, vel hostia altaris quæ à Sacerdote celebrante eleuatur est adoranda, sapit fidem. Nam si diceretur, quòd in hostia rite consecrata est Christus, aut quòd illa est adorandã, vtriq; est de fide. Sed dicere solum quòd in hostia quæ eleuatur à Sacerdote est Christus, aut quòd illa est adoranda, sapit fidem. Quia bene sequitur in Barbara, vel in darii. in omni hostia rite consecrata est Christus, & illa est adoranda, sed hostia altaris aut, quæ à Sacerdote celebrante eleuatur est rite consecrata. ergo in illa est Christus, & adoranda est. Ecce quomodo in consequentia necessaria ex maiori de fide, & ex minori, quæ rationabiliter sine magna temeritate, negari non potest quamuis de fide non sit, sequitur illa conclusio quæ ideo sapit fidem.

Exemplum secũdi sic. In hostia altaris est Christus, & adoranda illa hostia est quę a Sacerdote celebrante eleuatur. Sed non esset ibi Christus, neq; illa hostia esset adoranda: nisi esset rite consecrata. ergo in omni hostia rite cõsecrata est Christus & illa adoranda est.

Exemplum tertii sic arguendo. In omni hostia rite consecrata est Christus, & illa est adoranda. ergo in hostia altaris, est Christus, & illa & ea quę à Sacerdote celebrante eleuatur adorãda est. Vel e conuerso sic. In hostia altaris, vel quæ à Sacerdote celebrante eleuatur est Christus, & illa est adoranda, ergo in hostia rite consecrata est Christus, & adoranda est. Patet vtraq; cõsequentia entimematica; quia rationabiliter, negari nõ potest quòd hostia altaris, aut quæ à Sacerdote celebrante eleuatur rite consecrata sit.

Hæc autem propositio, confessio vocalis Sacramentalis est necessaria de iure diuino, vel de fide, & eius opposita hęretica est, quia sic decretum est in Concilio Triden. Sessione. 4. sub Iulio. 3. ca. 5. quamuis clarissimus Medina de confess. q. 4. dixerit sapere fidem, & oppositum sapere hæresim duntaxat.

Similiter sapit fidem hæc propositio. Bea. Gregorius fuit Papa, quia bene Sequitur. fuit Papa, & non nisi quia fuit canonice electus. ergo omnis canonice electus in Papa est Papa, quæ est de fide, vt eam decreuit Martinus 5. in Concilio. Constantiensi: quæ Sequitur ex illa. Vel econtra sic arguendo. Omnis canonice electus est Papa, B. Gregorius fuit canonice electus. ergo fuit Papa. Vel sic entimematicæ. Beatus Gregorius fuit Papa, ergo omnis canonice electus est Papa. Vel econuerso. omnis canonice electus est Papa. ergo. B. Gregorius fuit Papa. Patet hoc vtraq; consequẽtia, quia fuit canonice electus, quod rationabiliter negare non potest, & non propter aliud quispiam est Papa.

Et talis propositio sapiens fidem, est etiam, & dicitur accedens, & pertinens ad fidem. Hæc Gerson. Turrecremata, Gabriel, & alii vbi supra, & Medina de confessione. q. 4. de his etiam videatur infra. §. 8.

§. 3. *Propositio de probabilitate fides.* Propositio de probabilitate fidei est quæ ex diffinitis per papam, vel ecclesiam, vel per omnes doctores sacros, vel scholasticos in rebus fidei, & morum sequitur solum probabiliter, vel in consequẽtia

tia, nō quidem necessaria, & euidenti, sed topica vel probabili; vel quæ tenetur ab aliquibus doctoribus sanctis approbatis, vel à pluribus aliis scholasticis, sine aliorum plurium contradictione, vt de hoc latius infra. §. 10. 11. habetur.

§. 4. Propositio de pietate fidei.

Quæ si simul fouet pietatem, seu deuotionem, dicitur etiā de pietate fidei. Tales sunt multæ propositiones cōmuniter à doctoribus asserꝗ in materia fidei, vel morum, prædicto modo deductæ. Talia etiam sunt multa opera sanctorum per papā vel ecclesiam approbata: quia, scilicet in prædicta materia, sunt pro maiori parte vera, & per totum fere probabilia, & de hæresi non suspecta, sed vtilia ad bene viuendum. Ita quòd nisi oppositū quoad aliquid eorum sufficienter probetur debēt pro veris haberi. Et talium auctoritas sufficientem facit probationem. Hæc Gerson, & Turrecremata vbi supra ca. 9. & 10. Et Abulensis secunda parte defensorii ca. 83. Et in quadam notula super hoc, quæ habetur post articulos Parisien. contra quosdam annotatos.

§. 5. Propositio pia.

Propositio autem pia, seu de pia credulitate tātum, est propositio probabilis quę fouet pietatem vel deuotionē etiam si ex diffinitis per ecclesiam nullo modo sequatur, vt quòd B. virgo in hac vita vidit clare essentiam diuinam, quòd Angelus custos, & alii sancti quibus homo specialiter, fuit deuotus in vita, fauēt ei specialiter in morte, & quòd ipsi cum aliis simul exeunt obuiam illius animæ in cellum intranti, ipsam honorifice comitātes ad tribunal Christi, seu ad coronam percipiendam, vt ait B. Vincentius in quodam Sermone de defunctis. quòd talis, vel talis sanctus in celo habet hanc vel illam prærogatiuam specialem, ad hoc vel illud bonum siue remedium hominum. Tales sunt etiā aliquæ translationes sacræ scripturæ olim æditę à quibusdam, & per summos pontifices approbatę extra iuditium sine rei cognitione, & examinatione sapientum, & solita in sacra scriptura approbāda solemnitate: Sed solum de primo aspectu per papam approbantur, & commendantur non quasi omnino, vt sacra scriptura expertes erroris, sed vt ille in quibus non apparet notabilis error periculosus: & vt valeant emendari, vt ait Ambrosius Catharinus tractatu de clauibus claue prima de æditione vulgata agens. Sed iam hæc nostra editio vulgata est in Concilio Triden. sess. 4. solemniter approbata vt ci non liceat contradicere. Ad idem liber tertius, & quartus Esdrę pertinere videntur. Tales etiam sunt reuelationes sanctæ Brigidæ quæ per papam approbatę sunt: & legendæ, & vitæ sanctorum patrum quæ in ecclesia, & in officio diuino leguntur, & approbantur, solum vt piæ, & probabiles historiæ, vel veritates sine assertione pertinaci tenendę, ut ait Gerson aliiꝗ; doctores vbi supra.

Sæpe tamē propositio pia, & de pietate, aut probabilitate fidei pro eodem accipiuntur.

§. 6. Impertinens ad fidem.

Propositio impertinens ad fidem, est, quæ cū sit in materia fidei, vel theologa, vel morali, non tamen sequitur neq; repugnat fidei vllo modo. Vt dicere, quòd tot homines saluabuntur, quot Angeli ceciderunt. Quòd actus vel peccatum ex ignorātia inuincibili, est vel non est alterius speciei moralis, ac si fieret sciēter, Quòd actus exterior habet vel non habet distinctā malitiam ab interiori, & alia eiusmodi. Gerson alphabeto. 14. litera e.

§. 7. Hæresis. Hæreticus. Hæretica propositio.

Hæresis, est error pertinax in fide. Vnde ad hæresim propriæ, & formaliter sumptam, duo requiruntur. Primum quòd sit error in materia fidei, vel morum. Nam sicut fides principaliter in corde vel in intellectu vt mouetur à voluntate, & secūdario in verbis consistit. Ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salutem: ita hæresis ei opposita principaliter, & essentialiter consistit in intellectu, ideo & dicitur error: & secundario, & denominatiue est in verbis, vel in scriptura. Et nota quòd error dicitur in fide, quando est contra aliquam propositionem reuelatam aliquo modo de supradictis in. §. 1. Ideo Hilarius de Trini, lib. 8. vt etiam refert magister in. 4. distinct. 13. ait. de intelligentia non de scriptura hæresis orta est: & sensus, non sermo, fit crimen, scilicet hæresis. adde, quòd verba secundum Aristote. sunt animæ conceptionum, seu passionum note.

Sequitur ex dictis quòd in operibus, hęresis propriæ aut verę non est: sed signum, aut præsumptio, aut suspitio de hæresi, attentis circunstantiis inde haberi potest, & maxime si opera ipsa: ex sua natura, seu institutione diuina, vel humana sint hæresis significatiua: qualia sunt sacrarum imaginū ignominiosa combustio, vel confractio, aut baptizatio, & ceremonię, ritusue iudaici seu mahometici, aut aliorum infidelium. De quo latius lapus, butrio. Panormi. Ioan. de Imola in clemen. 1. de vsuris. §. sane. Et facit ca. non solum. 11. q. 3. & ca. Violatores. 25. q. 1. & Ioan. Andre. ca. 2. de hæreticis. lib. 6. & Gabri. in 4. distinct. 13. q. 2. dub. 1. secundum glo. in ca. firmiter de hæret. & Ocham vbi latius de his. & breuiter Siluester titu. hæresis. 1. q. 5. & q. 1. & 2.

Vbi etiam refert quòd hæresis, & hæreticus impropriæ, seu interpretatiue dicitur Simoniacus, & excommunicatus, & peruersor sanctorum. et multi alii criminosi, tum propter præsumptionem, tū propter horrorem criminis, vt latius notat glo. in dicto ca. firmiter, de hæreti. & in ca. inter hæresim. 24. q. 3. et concordat Turrecremata de potestate papæ lib. 4. par. 2. & communiter doctores in 4. distinct. 13.

Secundum requisitum ad hæresim criminalem, & propriæ dictam, & formaliter facientem, & denominantem aliquem hæreticum, est pertinacia, quæ tunc est quando homo sciens tale quid esse contra determinationem ecclesiæ de fide aut contra

tra id quod ipsa tanquam de fide credit, & tenet, ipse voluntarie seu deliberate id credit, & tenet vel dubitat, vel sic credens profert exterius. & hoc est verum vndecunq; & quomodocunq; ad id deliberate tenendum inductus sit. Vel si ignorat, id esse contra fidem, & contra determinationem ecclesiæ de fide, non tamen est paratus corrigi, & ad quiescere ecclesiæ: sed refugit id scire aut veritatem ædoceri deliberate in suo errore permanens siue consentiens. Vel si deliberate dubitat de eo quod scit tanquam de fide teneri ab ecclesia refugiens ædoceri, vt dictum est, vt in ca. dubius. de hære. de quo & Siluester titu. hæresis. 1. q. 3. Et Simancas in catholicis institutionibus. ca. 25. 26.

Vbi nota secundum Caietanum secunda secundæ. q. 11. art. 2. ex. B. Thom. ibidem, & lect. 4. super. 1. Corinth. 11. ca. quòd ad dictam pertinaciã non requiritur, quòd homo diu, aut multis diebus in sua deliberatione erronea, aut in suo dubio deliberato de fide obstinate perseueret: sed sufficit quòd semel suo errori aut dubio in fide scienter, & deliberate consentiat, vt dictum est. Quamuis Siluester titu. hæresis. 1. q. 2. secundum aliquos dicere videatur oppositum. Sed vt dixi, ad pertinaciam sufficit deliberatio contra id quod scit teneri per ecclesiam. Perseuerantia autem multorum dierum facit obstinationem, seu etiam incorrigibilitatem post sufficiẽtes monitiones. Sicut: enim ad fidem, & fidelem sufficit quòd quis deliberate uolens, & sciens, id esse de fide etiam paruo tempore credat: ita & ad hæresim, & hæreticum pertinacem, & perfectum sufficit quod sciens id esse contra fidem ecclesiæ, etiam paruo tempore deliberate consentiat, & teneat, vt Gerson alphabet. 14. o. p. latius agit, & Simancas in institutionibus catholicis. ca 47. optime consonat.

Ex quo sequitur quòd ignorans tale quid, puta rusticus ignorans cõtineri in sacra scriptura quòd Abraam duos filios habuit, & ideo id deliberate negat, aut ignorans confessionem vocalem credi aut teneri per ecclesiam esse de fide aut de iure diuino necessariam: quamuis, id aliàs culpabiliter ignoret secundum. B. Tho. secunda secundæ. q. 11. arti. 5. sciens etiam esse præceptã ab ecclesia omnibus Christianis sicut, & ieiunium quadragesime, & sic deliberate credit, & dicit non esse de fide aut de iure diuino obligatoriam: vtiq; non est hæreticus, sed erraticus tantum: nec habet pertinaciam si paratus est corrigi, & ecclesiæ veritatẽ docenti sufficienter acquiescere, non refugiens id scire, aut veritatem à doctis ædoceri. Et vt ait Cano vbi infra refertur, isti dicuntur modicę fidei qui non ex malitia, sed ex ignorantia, et culpabili, non recte credunt: Sicut apostoli aliquando, & Mar. vlti. de hac in fidelitate reprehenduntur. Nõ quia non crediderunt Christo, sed quia aliis discipulis dicentibus ipsum surrexisse, non crediderunt ex sua fragilitate: ideo non hæretici, sed modicę fidei fuerunt. Esset autem hæreticus pertinax si sciens esse præceptum ecclesiæ de confessione, aut ieiunio in quadragesima crederet, & dicere intenderet, non esse necessarium nec ullo iure seu nullo modo obligatorium confiteri, aut ieiunare tunc, vel ecclesiæ præcepto obedire: quia iam scit ecclesiam credere, & tenere, de fide esse, superioribus obedire, cuius oppositum scienter, & deliberate, & per consequens pertinaciter, ipse credit, & tenet. Et similiter ex ignorantia etiam culpabili, sine pertinacia credens: & asserens, nõ esse mortale mentiri, aut cognoscere non suam: hoc vel illo modo: si sit paratus corrigi, vel si etiam culpabiliter nescit esse contra decretum ecclesiæ de fide, non est pertinax, neq; hæreticus. Et quamuis ex qualitate personæ, & aliis circunstantiis præsumi possit hæreticus, vt infra in tertio notabili habetur: & temerarius, vel suspectus de hæresi sit, nõ tamen vere, & proprie hæreticus sine prædicta pertinacia, iudicandus est: etiam si vir alioqui doctus: putans se melius scire, non statim acquiescat inquisitoribus, & aliquibus aliis viris doctis oppositum asserentibus, vt ait Cano de locis theologicis lib. 12. ca. 9. Itaq; intentio, sensusq; loquentis, omnino indagandus est: vt sciatur sit ne, vere pertinax, & hæreticus, an non, is qui propositionẽ hæreticam profert. Secus de idiota, doctoribus non credente, vt infra in dubio. 3. notabili. 5. in fine huius. §. septim, & inferius. §. 10. habetur. Ignorantia autem illa culpabilis: eius qui non est pertinax, seu eius error in fide, aut infidelitas illa, non proprie, neq; directe, sed reductiue, est in specie hæresis, vt proxime dicetur: neq; per illum errorem, perditur fides infusa, sicut neque per illum, homo efficitur hæreticus, vt dictum est. Nã qualitas: non facit, neque denominat subiectum tale, nisi ei in hereat, in quantitate: seu modo sufficiente illud tale efficere, & denominare. Ideo August. errare potero, hæreticus non ero. Inde secundum Isidorum, hæresis dicitur quasi diuisio, & hæreticus diuisus. Vel secundum Hieronimũ. 24. q. 3. hæresis, idest electio, & hæreticus electiuus, quia, scilicet ex hoc aliquis efficitur hæreticus, quòd singularem eligit opinionẽ tenere diuisam à communi ecclesiæ dogmate, & fidei determinatione.

Ad supra dicta omnia faciunt expresse. 24. q. 3. ca. dicit apostolus. Et de sum. trini. & fide, catho. ca. firmiter. et ibi Inno. & Bald. & eo. titu. clem. 1. §. porro. & clem. 1. de vsuris. §. penul. & ibi canoniste, & B. Tho. secunda secundæ quæst. 11. & Caieta. ibidem articu. 1. & 2. et Gerson alphab. 3. litera. q. et 14. o. s. t. v. vbi latius agit, de pertinacia vera, atque præsumpta, et Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 9. et 10. et Gabriel secundum Ocham, et communiter doctores in. 4. disti. 13. et Simancas, vbi supra latius agit.

Sed dubitatur primo vtrum prædicta pertinacia Dubium 1.

cia sit solum requisita, vt quis ab hæresi, sit & denominetur hæreticus, vt dictum est, an etiam sit de intrinseca ratione ipsius: ita quòd nullus error in fide, erit vere, & essentialiter hæresis: nisi habeat pertinaciam adiunctam, tanquam formam aut differentiam specificam constituentem essentiam hęresis in suo esse specifico, distincto ab aliis speciebus infidelitatis.

Respon. Respõdeo in hoc est duplex opinio prima Caietani in secunda secũdæ.q.11. arti.1. & 2.& Erasmi, & quorundam aliorum, præcipue Thomistarum, quòd pertinacia requiritur ad vtrumq́; . Huius est ratio triplex. Prima quia hæresis ita est cõtraria fidei, quòd & per eam perditur, sed nõ perditur per errorem: nisi ad sit pertinacia ergo non est hæresis vera, & proprie dicta sine pertinacia.

Secunda ratio quia contraria sunt circa idem, sed fides non est intellectu tantum speculatiuo, sed practico, seu vt mouetur à voluntate. Nemo enim credit nisi volens, secundum August. quia & assensus fidei producitur ab auctoritate, seu ratione probabili, simul & pia affectione; adeo, quòd non erit assensus fidei, sine voluntatis determinatione seu electione ergo neque error fidei cõtrarius, erit perfecte in sua specie hæresis, neque erit hæretica propositio, nisi prædicta ad sit voluntatis pertinacia.

Tertia ratio, quia eadem sententia, seu propositio erronea, puta mortui non resurgent, ad oẽs species infidelitatis põt pertinere, vt cõstat, quòd dicta propositio ab hæretico hæretica, à iudeo perfida, à pagano infidelis, seu gentis denominatur, ergo nullam prædictarum specierum secundum se absolute sibi vendicat: Sed per diuersas rationes, seu qualitates subiectorum, & respectu eorum, puta hominum sic sentientium, tanquam per suas rationes formales in hac, vel illa specie essentia ipsius constituitur. Et ex consequenti in specie hæresis, non nisi per pertinaciam hominis baptizati error in fide essentialiter reponitur. Sicut columna dextera, vel sinistra non nisi respectu dextere, vel sinistre, animalis formaliter, est & denominatur.

Igitur secundũ hãc opinionẽ, sentẽtia, aut propositio erronea in fide est quidem contraria fidei, & reductiue pertinet ad hæresim: non tamen proprie per se, & formaliter hæresis, nec hęretica sine supradicta pertinacia.

Secunda opinio est Ocham prima par. dialogorum lib.2.ca.11. & Turrecremata vbi supra lib.4. par.2.ca.3.& Adria, de confessione.q.1. & communiter doctorum tenentium quòd veritas catholica semper fuit talis: & similiter hæresis semper fuit hæresis, quam opinionẽ sequitur Castro lib.1. de punitione hæreticorum ca. 1. dicens, quòd dicta pertinacia requiritur solum vt quis vere sit, & denominetur hæreticus vt supra: sine qua error in fide vere, & essentialiter est, & dicitur hæresis, & hæretica propositio, & non solum erronea aut cõtraria fidei. Probatur dupliciter, primo: quia ad essentiam quæ est de intrinseca ratione rei, modo sit substantia modo accidens, non requiritur aliquid extrinsecum, puta talis, vel talis dispositio subiecti; quamuis id requiratur ad permanendum, vel actualiter inhæredum, & formaliter denominandum tale, vt patet in albedine quæ essentialiter albedo est, etiam si actu non inhæreat, vt in hostia consecrata, modo sit cum aliis accidentibus, modo non, ergo errorem, aut propositionem erroneam in fide esse essentialiter hæresim in sua specie hæresis non pendet ab extrinseca qualitate seu dispositione subiecti, puta a pertinacia assentiẽtis, vel proferentis, sed potius præsupponitur eadem.

Sed quia prædictũ antecedens negari posset in qualitatibus, seu rebus aliquo mõ respectiuis præcipue vitaliter immutãtibus, quales sunt assensus: nam assensus fidei opinionis, & euidentię per aliquid extrinsecum, à suo materiali, puta per firmitatem formidinem, & claritatem, & quælibet noticia per tendentiam tenentem, se etiam exparte subiecti, constituuntur in suis rationibus, seu speciebus essentialibus. Et ita de hæresi dici posset: maxime cum sit actus compositus, seu dependens à duabus potentiis, & eius ratio formalis, seu specifica essentialis, vt pote aliquo modo respectiua ex ordine ad subiectum sumatur.

Ideo, secundo probatur prædicta secunda opinio, quia hæresis quoad substantiã actus, est actus solum intellectus. Sed iste actus intellectus, est solum error in fide; etiam sine pertinacia volũtatis. ergo ipse solus est essentialiter hæresis. Consequẽtia patet cum minore, & maior probatur, quia etiã secundum B. Tho. & Caie. prima secundæ.q.13. arti.1. &.q.58. arti.5.&. q.17.q. 78. arti.2. actus omnes, & compositi, seu pendentes à duabus potentiis, qualis est hæresis proprie sumpta, dicuntur essentialiter, & simpliciter esse illius potẽtię à qua eliciuntur, seu producuntur immediate quoad materiam, vel substantiam ipsorum actuum, vt patet de assensu fidei, & de prudentia proprie, & stricte sumpta, quæ licet pendeant à voluntate puta à pia affectione, seu recto appetitu, quia tamen ab intellectu immediate eliciuntur, seu producuntur: ideo dicuntur essentialiter, & simpliciter ad intellectũ pertinere.

Sed pro concordia opinionum videtur, ꝙ talis error in fide sine pertinacia est quidem materialiter, seu quoad eius materiam, vel essentiam vere, et realiter hæresis, vt ait secunda opinio, non autẽ formaliter, et perfecte seu quoad cõnotationem: quia videlicet non est crimen hæresis: quamuis ibi esse possit peccatum aliud ignorantiæ culpabilis: et ideo non sufficit hæreticum efficere, vel denominare, vt ait prima opinio: Et quãuis propter hoc non sit propria, et perfecta hęresis: at uero absolute, et simpliciter hæresis, et hæretica propositio

vere est, et appellatur, etiam si nullus hæreticus pertinax, aut nullus homo in mundo sit. Termini namq; in diffinitionibus non dicunt actu, sed aptitudinem, & in communi vsu fidelium tales propositiones quoad materiam vere hæreses, & hæreticę in conciliis simpliciter appellari, & condemnari solent. Vt quòd substantia panis, & vini manet in sacramento altaris, quòd anima rationalis, non est per se, & vere forma corporis humani. Et in Concilio Constantien. sess. 8. & 15. vt hæreticum condemnatur, quòd oratio priuati hominis, nulli prodest, quòd omnes sunt Symonaici, qui se obligant ad orandum pro subuenientibus illis in temporalibus, quòd populares possunt ad libitum punire suos dominos publice delinquentes. Et multę alię propositiones simpliciter hæreticę alibi condemnantur ab ecclesia quamuis assertores nulli, aut non hæretici sint. In hoc etiam Consonat Couarruuias in resolutionibus lib. 3. ca. 1. nume. 2. Sed de his vide etiam supra. §. 1. et inferius. §. 15. vbi de blasphema simul, et hęretica propositione agitur.

Dubium 2. DVBITATVR secundo vtrū, sit vere, et proprie hęreticus, is qui opinionē aliquā tā firmiter credit, et docet ac si vere esset articulus fidei: qui et pro eius defensione ita paratus est mori sicut pro articulo fidei, aut pro alia veritate catholica.

Respon. Respondet Castro vbi supra lib. 1. ca. 8. quòd sic, si ita firmiter ei adhæret quòd paratus est non obedire neque credere ecclesiæ oppositum dicenti circa id, præsupposito quòd id sit de materia fidei aut morum aut ad eā quoquomodo pertineat. Et ratio est, quia cum secundum August. in enchyridion ca. 17. errare sit verum putare quod falsum est, falsumq; quod verum est: vel certum pro incerto, incertumue pro certo habere, siue falsum sit siue verum. Ille autem tenet incertum pro certo, ergo errat in materia fidei, vel morum, & pertinaciter, ex quo non est paratus ecclesiæ, oppositum diffinienti ac docenti acquiescere; & per cōsequēs saltem virtualiter credit eam errare posse diffiniēdo ea quæ fidei sunt. constat igitur talem hæreticum esse.

Secus si talem opinionem in materia fidei quātūlibet firmo animo tenens, & putans illam esse fidem catholicam paratus sit obedire & stare ecclesiæ aliud docenti, vel diffinienti: quia talis etiā si erraret non esset hæreticus: Hæc ille. Immo & Ambrosius Catharinus in apologia de certitudine gratię contra Soto fo. 163. Cum his concordans addit quòd multa proponit ecclesia solum, ut pie credenda, puta de immaculata beatæ uirginis conceptione, & alia eiusmodi, quæ ex fide licet non obligatorie creduntur: & tamen sunt qui interius eo lumine ita persuadentur, ut etiam ecclesiæ non cogente præcepto, ipsi sic interius persuasi, & pene conuicti si non credant utiq; peccent. Sed vt dixi parati tandē sunt, et esse debēt stare ecclesiæ præcepto, & determinationi.

Tertio potest dubitari utrum omnis propositio contraria cuicunque diffinitioni papæ, uel Concilii generalis etiam assertiue factæ in materia fidei, & morum sit heretica ita etiam, quòd illam pertinaciter tenens hæreticus sit. Dubium 3.

Respondeo, ut infra lib. 4. de potestate Papę quęst. 3. in fine eius in dubiis, quæ post omnia argumenta habentur, ibi uideatur. Respon.

Ad supradicta etiam nota primo quòd est propositio hæretica non quidem in se, sed in sua radice aut pręsupposito quæ tamen ab aliis dicitur sapere hæresim, ut infra. §. 8. ut dicere, quòd ad recordandum dominæ nostræ non opus eius imagine, sed sufficit videre aliquam mulierem. in se quidem est insana propositio præsumptuosa, & erronea: sed quatenus videtur pręsupponere, quòd non sunt habendæ, vel honorandę imagines sanctorum videtur hęretica. Similiter dicere quòd ideo quis nō vult ieiunare in quadragesima, quia ipsi non est necessarium: in se quidem est propositio temeraria, & pręsumptuosa: Sed quatenus pręsupponit quòd perfecti non tenentur obedire pręceptis ecclesię est hęretica. Similiter dicere quòd ambulare ex sua voluntate est peccatum; in se quidem est propositio erronea, & temeraria: Sed quatenus pręsupponit quòd omnes actus liberii, arbitrii sunt peccata hęretica est. & vt tales omnes istę propositiones sunt simpliciter cōdemnatę contra illuminatos. Nota. 1.

Nota secundo. quòd propositio malę sonans de qua infra. §. 14. non est absolute hęretica dicenda, esse quo in bono sensu quem patitur catholica est: Sed cum addito, videlicet in malo sensu quē sonat hæretica est dicenda; & absolute, vt malę sonans reprobanda, & cauenda est, vt infra in dicto. §. 14. et latius. §. 15. habetur. Quia etiam secundum doctores in cle. 1. de vsuris, quando effectus prouenire potest ex duplici causa non est simpliciter vni causę tribuendus quousq; constet quòd ab ea tantum procedit. facit ad idem Alex. Alen. 2. part. q. 183. membro. 2. vbi agit de apostasia. Et Siluester titu. hęresis. 1. q. 5. et. 6. licet ad aliud propositum. Nota. 2.

Nota etiā. tertio quòd ab ecclesia sępe aliquis pręsumitur hæreticus, et pertinax in multis casibus: nisi seipsum loquendo modificet, aut purget postea sufficienter, vt de his latius Ocham lib. 1. dyalogorum, et Gerson alphab. 3. litera. s. et alph. 4. t. v. alpha. 14. o. p. t. v. Et Turrecremata de potestate ecclesię lib. 4. et alibi doctores. Et id pręcipue contingit dogmatizando: et pręsertim quando nomine ecclesię populo in ecclesia prędicando quispiam errorem aliquem asserit; nisi vt dixi, tūc se modificet sufficiēter, aut postea purget, de quo etiam infra. §. 10. §. 14. habetur latius. Nota. 3.

Id etiam contingit quando aliquis, etiam theologus

logus parum doctus negat aliquam propositionem catholicam quæ manifeste sequitur ex sacra scriptura: quia ipse ignorat consequentiam esse bonam vel principia naturalia ipsius: & admonitus à doctoribus nollet illam propositionem concedere aut consequentiam quam docti sapiẽtesq; concedunt & sciunt communiter. Puta negans Christum esse risibilem: quia ignorat quòd ex principiis humanæ naturæ sequitur necessario & naturaliter quòd homo est risibilis: cum tamẽ docti, & sapientes omnes, id sciant, & dicant: certe si eis non credat temerarius est & grauiter peccat: & apud ecclesiam præsumeretur pertinax hæreticus: & vt talis puniretur: quamuis credat Christum esse verum hominem. Et à fortiori idem dicendum est de simplici idiota: qui si admonitus à doctis, & Episcopo, vel inquisitoribus, aut si scit id cõi consensu fidelium suæ terræ siue regionis teneri, vt de fide, & ipse credere noluerit: is iure pertinax hæreticus est atq; censetur. Et hoc modo verum dicunt Bartho. in l. tutor. ff. de suspect. tute. & Felinus in rubrica de hæreti. & Cardi. in clem. 1. de summa trini. & fid. catho. & Cano. de locis theologicis lib. 12. ca. 10. & Gerson vbi supra.

Quod ẽt tripliciter probatur, primo quia ecclesia recte præsumit quòd ille negat illã propositionem, Christus est risibilis, nõ quia nõ credit oẽm hominem esse risibilem, cũ sit naturale principiũ omnibus fere, vel parum doctis satis notum quòd omnis homo risibilis est: Sed quia non credit Christum esse verum hominem, & per consequens neque risibilem. Item secundo, quia talis non credẽs doctrinæ Sapientum in materia fidei vtiq; grauiter peccat, & præsumitur pertinax. Item tertio, quia in ca. ad abolen. de hæreti. habetur quòd qui cunq; fuerit manifeste in hæresi deprehensus trad datur curię seculari: clericus autẽ prius sit omni officio & beneficio priuatus, & degradatus: nisi cõtinuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicę vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis, publice consenserit abiurare, & satisfactionẽ cõgruam exhibere. Vbi nota quòd non dicit si fuerint hæretici: quia de hæreticis pertinacibus dicitur ibidem paulo superius, & infra in ca. excommunicamus, eo. titu. quòd ipso facto sunt excommunicati, & aliàs pœnas incurrunt. Sed dicit si quis fuerit manifeste in hæresi deprehensus: Nam omnis talis etiam si non sit hæreticus pertinax: tamẽ præsumitur talis, ideo & mandatur puniri prædictis pœnis ibi taxatis.

Vbi nota quòd dicitur manifeste in hæresi deprehensus non solum per euidentiam facti, puta si publice aliquam hæresim prædicauerit: vel per legitimam probationem testiũ, vel per suam ipsius confessionem, vt ibidem ait glossa, de quo non est dubium. Sed etiam si sine animo hæreticandi, & sine pertinacia asserit aliquam propositionem in aliquo Concilio condemnatam: quia talis præsumitur hæreticus, & punitur, vt dictum est, secundum ca. ad abolendam. Et ait Siluester titu. hæresis. 1. q. 8. quòd iste est ipso facto excommunicatus sicut verus hæreticus pertinax. Sed certe id non est verum: Sed excommunicandus si ad iudicis arbitrium congrue se purgare, & satisfacere renuerit, vt expresse dicitur in ca. excommunicamus in eod. titul. nec in textibus à Siluestro allegatis habetur quòd ille est ipso facto excommunicatus. Immo & Castro de punitione hæreticorũ lib. 2. ca. 6. & Simancas in institutionibus catholicis ca. 25. 26. dicunt quòd nulla pœna iuris inflicta contra hæreticos comprehendit eum qui sine pertinacia labitur in hæresim, qui admonitus statim reuocat errorem suum: Sed huic est arbitraria pœna per inquisitorem adhibenda considerata erroris, & personæ qualitate, vt in dicto ca. habetur, suspectis autem de hæresi purgatio canonica imponenda est.

Vnde si aliàs constet sufficienter quòd non ex intellectus errore: sed vel ex subreptione, vel alia passione, vel iocose homo etiam culpabiliter affectus ad horam hæresim dixit: nõ proprie nec perfecte nisi materialiter tantum illa dicitur hæresis: nec ille dicitur proprie in hæresi deprehensus manifeste: quamuis vt supra, propositio hæretica sit: sed ad blasphemiam reducitur quodãmodo hæreticalem de qua latius infra. §. 15. Verba namq; maxime pęnalia in sua propria significatione accipiẽda & restringenda sunt, & de his Simancas in catholicis institutionibus ca. 25. 26. 40. latius agit: & in ca. 31. §. 3. & 4. agit Vtrum is qui putans se baptizatum cũ vere non sit, si pertinaciter erret in fide hæreticus sit: & similiter Cathecuminus, et de illo dicit quòd sic: de Cathecumino autem dubitat, licet Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 8. dicat quòd sic.

Tandem nota quòd vt quis sit hæreticus relapsus requiritur, quòd ante vel post abiurationem de vehementi, vel confessionem criminis incidat in aliquam veram hæresim secundum domi. et philip. Fran. in ca. accusatus. §. cum vero. lib. 6. Vnde, licet Sepius etiam post abiurationem de vehementi incidat in hæresim tantum præsumptam, puta matrimonium cum pluribus viuente priore coniuge contrahens ex libidine, vel auaritia non est relapsus, quia ibi est solum hæresis præsumpta ex fictione, vel præsumptione iuris. fictiones autem multę non æquiualent veritati, Consonat Simancas vbi supra ca. 54. vbi pulchre de hoc agit. et capit. 1.

Nota etiam quòd pertinacia non præsumitur nisi probetur secundum Ioan. Andr. in ca. cum cõtumacia, de hæreti. libro. 6. Et Ioannem de Anania in ca. excommunicamus, eodem titulo, & communiter doctores vti Simancas supra, et ca. 14. ca. 51. prosequitur.

Propositio

§. 9. *Propositio sapiens hæresim.* Propositio sapiens hæresim est illa, ex qua simul & ex vna alia quæ cum non sit de fide non potest rationabiliter negari, sequitur propria hæresis: vel quæ sequitur ex hæresi simul & ex vna alia quæ rationabiliter negari non potest: vel quæ in consequētia Syllogistica seu entimematica quæ rationabiliter negari non potest sequitur ex hæresi: aut ex ea sequitur hæresis, secundum Gerson alphab. 14. c. l. & turrecremata vbi supra ca. 12. & Gabri. in 4. distinctio. 13. quæst. secunda, & Ocham in dialogo & Medina de confessione. q. 4. & in. 4. EKium lib. 1. de primatu petri ca. 6. & Symancas vbi supra. ca. 52.

Exemplum primi, ista propositio, beatus Gregorius nō fuit Papa, & ista, in hostia altaris vel quæ à Sacerdote celebrante eleuatur non est Christus nec adorāda est, vti superius in. §. 2. probatum est quòd eorum opposite sapiunt fidem. ibi videatur deductio: nam opposito modo vel ex oppositis istę propositiones probantur sapere hęresim. & hoc est verum considerando ipsas propositiones ex parte ipsarum absolute vel ex parte obiecti.

Nam alio modo propositio sapiens hæresim cōsideratur ex parte subiecti, idest illam proferentis. Sicut eadem aqua ex diuersitate vasorum aut locorum per quæ trāsit diuersum saporem dulcem vel amarum salsum sulphureum Vinaceum acetosum aut mellitum contrahit. Ita eadem propositio sępe contingit vt à catholico prolata catholica aut sapiens fidem: ab hæretico sapiens hæresim sit, quia ab hæretica radice & animo ad hæreticū sensum prolata est. Exempli gratia. Pater maior me est, prolata ab euangelista Ioanne. 14. ca. nomine Christi est catholica, quia ad sanum sensum dicta est: sed prolata ab Arrio & sequacibus dicentibus filium aut Christum in diuinis esse minorem patre & creaturam etiam vt verbum patris est, vtiq; sapit hęresim Arrianam: quia ad suum sensum illam proferunt. Inde etiam ait Cano de locis Theologicis lib. 12. ca. 11. quòd hæc propositio, Christus est creatura, & incepit esse, absolute prolata est hęretica in rigore: quia persona Christi non est creatura nec ex nihilo nec incepit esse. Nam in rigore logico prius debet tolli connotatio quàm exponatur vt constat. Ita etiam sapit hæresim lutheranorum negantium Christum esse in eucharistia vel in hostia rite consecrata, dicere simpliciter quòd ridiculum est sacramentum eucharistiæ solemni ritu per vicos circumferre & ipsum adorare: quia in nullo pio sensu ea propositio vera est. Itaq; ex prudentia potius quàm ex scientia propositio sapiens hæresim hoc modo sumpta consideranda est. Nā distinguitur ab hæretica, sicut res sapiens vinum & mel ab ipso melle & vino, & res olens vnguentum ab ipso unguento distincta est.

Similiter sapit hæresim dicere quòd in actu matrimoniali homo potest esse ęque aut magis vnitus Deo per actualem contemplationem atque in oratione, quia regulariter, ut in materia morali loquendum est, id similiter potest in bona consequentia deduci esse contra consilium Pauli prima ad Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & ita hæc propositio vt sapiens hæresim contra illuminatos condemnata est.

Et nota, quòd hæc propositio sapiens hæresim sępe etiam dicitur accedere & pertinere ad hæresim: aut illi esse propinquam sicut & sapiens fidem: dicitur propinqua fidei vel ad illam accedere.

Multi etiam & satis communiter dicunt quòd illa propositio sapit hæresim, quæ non aperte sed secundum doctorum communem sensum siue sententiam contrariatur dogmati aut veritate catholicæ. Sed mihi potius videtur quòd ea propositio sit & dicatur erronea in fide aut suspecta & etiam temeraria, & aliquando hæretica, vt constat ex supra dictis, & latius infra. §. 9. 10. 11.

Aliqui etiā dicunt, propositionem male sonantem in fide, de qua inferius. §. 14. agitur, sapere hęresim, & de hæresi suspectam esse, uti Simancas, vbi infra ca. 52. refert.

Alii etiam dicunt, propositionem sapientem hęresim esse hæreticam, non in se, sed in sua radice, vel præsupposito, & conuerso ut supra. §. 7. de hoc habetur. Sed isti uocabula: & omnia confundunt propter rerum propinquitatem.

Et nota, quòd opera illa, etiam sapiunt hæresim, quæ natura sua, præ se ferunt aliquam hæresim, ut baptizare imagines, rebaptizare puerum, orare: aut sacrificare ad aras idolorum, ad sepulchrum mahometi, ut ait glossa, & doctores, in ca. accusatus. §. sane. de hęreti. lib. 6. & dominicus, consilio. 54. & Oldrandus: consilio 2 to. Et Siluester, hęresis, primo. quęst. 5. hęresis secundo. quęst. 3. et latius agit Simancas in institutionibus catholicis, ca. 10. ca. 30. et Castro, vbi supra, lib. 1. ca. 1.

Ideo illæ duæ priores diffinitiones supra positę: sunt meliores, magisq; communes, magisq; declarant rei ueritatem. hoc etiam certum est, quòd sicut omnis propositio opposita, positiue, vel priuatiue; propositioni de fide, uel catholicę veritati est hęretica. Ita et ea quę opponitur sapienti fidem: Sapiens hęresim est. et hęc apud ecclesiam: Si fit cum pertinacia, ita facit hæreticum, atque punitur, sicut heresis, eadem vel alia pœna, vt elicitur ex multis condemnationibus Concilii Constantien. sess. 8. et. 15. et alibi.

Cum supra dictis, consonant expresse: Gerson, & Turrecremata, vbi supra ca. 10. & ca. 12. et Medina de confesione quęst. 4. & Castro de punitione hęreticorum libro primo ca. 3. & doctores communiter, in quarta distinctio. 13. Ad quæ etiam faciunt ea quæ inferius. §. 9. 10. 11.

O haben-

§.9. *Erronea in fide.* habentur. facit etiam Simancas, ubi supra.

Propositio erronea in fide, multipliciter à doctoribus accipitur. Nam Cano de locis theologicis, lib.12.ca.6. & latiua ca.11. dicit quadrupliciter eam accipi posse. primo pro omni propositione hęretica materialiter tantum, idest sine pertinacia proferentis, ut supra. §.7. dubio.1. declaratum est: quia falsitas, uel error, ēt in materia fidei à solo intellectu est: hæresis autem proprie: & formaliter etiam est à uoluntatis pertinacia: contra determinationem ecclesiæ.

Secundo modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ sic opponitur catholicæ ueritati quā tenet ecclesia, quòd tamē nō ipsi fidei, nec ipsam fidem tollit, sed eam obscurat & infirmat. Et isti errores sunt hæresi proximi: quia sunt contra ea, quæ sunt appendicia uel connexa fidei: non autem contra ea quæ sunt proprie de fide. ut est dicere, quòd oratiōes speciales: applicatæ per prælatos uni personæ non prosunt illi magis quàm generales. Item quòd Sacerdos in memento: nō debet aliquid specialiter petere à Deo. Itē, quòd religiosi, tenentur labore corporali, uictū quærere, neq; eis licet mēdicare, uti Martinus.5. in Concilio Constan. hoc de religiosis condēnauit, ut erroneū in fide: quāuis id ēt forte hæreticum esset: quia contra expressam diffinitionem ecclesiæ in ca. exiit, de uerbo. signi. lib.6.

Tertio modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ est cōtra aliquam ueritatē quæ secundū uehementem omnium fere sapiētum opinionem, est uel censetur ueritas fidei: nō tamē plane ab ecclesia diffinita, nec certa probatione demōstrata est.

Quarto modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ certe, & manifeste, ueritati fidei aduersatur: non tamen aperte, sed secundum omnium fere sapientum ualde probabilē, ac ferme, necessariam sententiam uel opinionem. Nā grauiter errat, qui pertinaciter defendit, quod oēs uiri docti sentiunt esse periculum & discrimen fidei.

Hucusq; Cano, ubi supra. Sed saluo meliori iudicio, uidetur, quòd erronea in fide primo modo, sit ex sua natura hæretica propositio (quamuis materialiter tātū) erronea uero aliis tribus modis, sit potius sapiens hæresim, aut temeraria, uti ex dictis superius in.7.&. 8. §. & infra. §. 13. constare potest.

Ideo magis proprie, & forsan nerius, dicamus, quòd.5. modo, erronea in fide propositio illa est: quæ in materia fidei & morū, est cōtra rectā rationem: aut contra aliquam catholicam ueritatem non aperte, sed secundum communem sensum doctorum.

Pro quo nota, quòd propositio falsa, & erronea simpliciter, & erronea in fide, & hæretica, differūt ualde inter se. Nam propositio falsa est, quæ aliter significat quàm aperte rei est. Et conuenit cuiq; facultati: in quacunque materia: & est nomen generalissimum, & non est qualitas propria: facultati, aut materiæ, theologicæ, sed omnibus communis est. Erronea autem absolute, est propositio falsa simul & contra rectā rationem, uel sensum cōmunem sapientum, in quacunque facultate & materia. Ideo dicitur propositio erronea in logica, in philosophia, in medicina, & theologia. Erronea uero in fide, est quæ proxime, in hoc ultimo uel quinto modo diffinita est. Nota etiam, quòd hæc propositio erronea in fide, differt ab hæretica in duobus, primo quòd erronea in fide, est nomen generale: comprehendens hæresim cum pertinacia, & sine ea, & perfidiam, & in fidelitatem quancunque positiuam, circa fidem. Secundo quòd erronea in fide dicitur illa: quæ est cōtra credibilia fidei, quæ aut quatenus sola ratiōe naturali probari possunt: quāuis expresse non sit contra sacram scripturā, aut contra determinationem ecclesiæ, sed est contra eam, secundum communem sapiētum, siue doctorum sensum, uel intellectū. Hæresis autem, est, & dicitur, quæ & quatenus est, contra credibilia. quæ sola ratione naturali probari non possunt, sed sunt diuinitus reuelata mediate uel immediate, ut supra. §. 7. habetur. ꝙ si aliquod credibile fidei, tale sit, ut præter rationem naturalem: possit etiam per sacram scripturā, uel ecclesiæ diffinitionē, aut per apostolicam traditionem, uel per concordē doctorum omnium sententiam probari: tunc contraria propositio, erit erronea, simul & hæretica, aut hæresim sapiens. ut quòd non est Deus. quòd non est unicus. quòd non est omnipotens, quòd nō habet omnium scientiam, aut prouidentiam, & huiusmodi. Si uero de aliqua propositione in materia fidei, non constat quòd sit contra rectam rationem, uel contra reuelata. secundum communem sensum doctorum: quia hinc inde sunt uariæ doctorum sententiæ: tunc non dicitur erronea in fide, sed opinio, ut quòd in sacramentis noue legis, est, uel non est, aliqua creata uirtus uel qualitas, gratiam instrumētaliter efficiens. quòd beatitudo pręcipue, cōsistit in uisione potius quā in fruitione, uel econtra.

Proferens etiam propositionem erroneam, in fide, & moribus, aliquando peccat, & est dignua punitione: aliquando non, secundum qualitatem & obligationem personarum, ut ex supradictis in §. 7. constare potest.

Differt etiā erronea in fide, à propositione hæresim sapiente, in hoc, quòd illa, est in materia fidei, uel morum, contra rationem manifestam, uel contra reuelata. non quidem expresse, sed secundū cōem, & certū doctorū siue sapiētū sensum, vel intellectū. Sapiens aūt hæresim, solū est, cōtra reuelata, secūdū probabilem sequellam uel rationē, aut sententiam probabilem ipsorum, ut ex supradictis in. §. 8. præcedente facile constat.

Iste sunt proprie, propositione a non hæreticę, sed erroneæ in fide. anima est, ex traduce uel ex semine

mine parentum, sicut corpus, ex corpore, vt ait Castro de hæresibus. Item, quòd humanitas Christi, habet quandam dependentiam ad patrem, & vt talis condemnata fuit, contra virtues ab inquisitoribus hispaniæ. Item, quòd licet non proferantur verba consecrationis, sufficit ad consecrandum dicere ea mētaliter. Item, quòd charitas infusa, qua Deum & proximū formaliter diligimus; est ipsemet Deus, vti hoc notatur contra. Magistrum in primo distin. 17. Item, quòd Christus: in triduo mortis suæ fuit homo, vt etiam notatur: contra ipsum in. 3. distinc. 22. & in articulis Parisien. ca. 33, quæ propositio, non est hæretica, quia non est expresse contra aliquam veritatem catholicam: neq; contra determinationem ecclesiæ: neq; sapit hæresim, quia non est contra prædicta expresse: secundum probabilem tantum, sed secundum certum communemq; sensum sapientum, & contra rationem naturalem manifestā: ideo est erronea in fide. Nam bene sequitur, est homo, ergo non est mortuus. quamuis magister male neget consequētiam: dicens contra omnes, quòd vt verum sit & dicatur homo, satis est, quòd habeat corpus & animam rationalem, sibi: vel in seipso vnita, tanquam in vno tertio, & mediate, licet non sint anima & corpus immediate vnita inter se, & ita possunt stare & hominem constituere, simul cum veritate huius: Christus tunc mortuus est. Item, erroneæ in fide, & non hæreticæ propositiones, sunt, dicere, quòd Christus in triduo vere dicitur mortuus, & non mortuus. quòdq; anima separata est persona. quòdq; in angelis præmium præcessit meritum, vt notatur contra Magistrum, in articulis Parisiensibus ca. 33. Ibidem etiam ca. 4. & 27. condemnatur vt erroneū dicere, quòd multæ veritates creatæ fuerunt ab eterno, quæ non sunt ipse Deus. Item, quòd primum nunc, vel principium, & creatio passio, non sunt creator, nec creatura. item, quòd malus Angelus, in primo instanti suæ creationis, & semper fuit malus. item, quòd Angelus in eodem instanti, potest esse in diuersis locis, & est vbiq;, si velit. item, quòd habens meliora naturalia: necessario habebit maiorem gratiam & gloriam. item, quòd liberum arbitrium, habet potentiam naturalem tantum passiuam, ad recipiendū gratiam, & non effectiuam aliquo modo, vt habetur ibidem ca. 6. item, ibidem ca. 7. quòd Angelus, & anima separata, nusquam est, nec mutatur in operatione, & quòd Angelus nihil intelligit de nouo. item, ibidem ca. 8. quod quando anima rationalis recedit ab animali: ad huc remanet animal viuum. item, quod anima Christi, non est nobilior anima iudæ, quod intellige: in naturalibus cōsequētibus ipsam speciē hominis, & cōplexionem, nam in specie constat quod neutra alterā excedit, quo ad essentialia speciei hominis, ex quo vterque, homo, eiusdē speciei est. item, quod nullus intellectus est alio nobilior, quod intellige vt dictū est, itē, ibidē ca. 9. quod manente sciētia in particulari & actu, voluntas non potest agere contra eā. quodq; si ratio recta, ēt voluntas recta est. itē, ibidē ca. 11. quod si celū staret ignis nō ageret i stupā quia nec Deus esset. itē, ibidē ca. 28. quod Deus vult volūtate bene placiti, quod ille peccet, & sit peccator: quod tamē Deus ipse, per suā legem reprobat. itē, ibidē ca. 25. quod malus, quacunq; malicia actuali & habituali, æqualibus adinuicē, non est peior ex actuali & habituali simul, quā ex actuali tantū, vel tantum ex habituali: & similiter de bono, quod nō est melior ex vtroq;, quàm ex altero tantum. item, quod nulla creatura: nec circūstantia rei bona diminuit peccatū, quin sit tantū: quantū foret sine illa, cœteris paribus. quia ex his naturalibus nō augetur bonitas, nec malicia actus. itē, quod pia intētio & pietas naturalis, augent & nō diminuunt peccatū, cęteribus paribus. item, quod probabile est, cognitionē & volitionē nō esse distinctā ab aīa, immo quod est ipsa aīa. item, quod tenendo, cū communi snīa doctorū: ꝙ volitio & sensatio sint qualitates subiectiue in aīa existentes: quas Deus se solo creare pōt, debet ēt consequenter cōcedi, quod Deus potest facere se solo, vt aīa odiret, Deum & proximū non demeritorie. item, quod propter bona opera futura alicuius præuisa, Deus prædestinauit hominē ab eterno, & propter bonū vsum liberi eius arbitrii præuisum. item, contra illuminatos, vt erroneum condēnatū est dicere, quod sexta feria ebdomadæ sanctæ: nō est ploranda passio domini nostri iesu Christi, sed potius, intus & foris, letandū est. Sed hæc ēt, videtur sapere hæresim, vel suspecta, quatenus videtur reprobare consuetudinē, & doctrinā cōem ecclesiæ. itē, dicere quod oīs actus, qui nō sit propter Deū, mortale peccatū est. item, quod in beatitudine est fides aliquo modo, vt solet notari cōtra durandum. & hoc videtur sapere hæresim cōtra id prima Corinth. 13. videmus nunc per speculum tūc autem facit ad faciem &c. Et ibidem, tunc euacuabitur, quod ex parte est. itē, erroneum est dicere, quod melius est considerare alia Dei beneficia quā Christi passionē, & ita per inquisitores cōdēnatū est cōtra illuminatos. item, multis videtur erroneū & nō solū rigurosum dicere, quod decedētibus pueris in solo peccato originali, debetur pęna sensus, vti Siluester in sua aurea rosa super Euangeliū de defunctis, & cōiter doctores in. 2. distin. 33. latius probantur. itē Angest in morali ca. 6. cōtra Florētiuū & alios dicit erroneū, et nō solū rigurosam esse, tenere, quod motus primo primi, qui videlicet sine vlla deliberatione, etiā interpretatiua aliciti aut producti sunt, neq; sunt in nostra potestate, sint peccata venialia, vel ad aliquam culpam, vel pœnam imputabilia sint. Multæ etiam aliæ sunt propositiones erroneę in fide, simul et hæresim sapientes, vel etiam hæreticæ in se vel in sua radice vel præsupposito. quales sunt quæ sequuntur. quod actus exteriores,

adorationis aliarumq; uirtutum non sunt necessarii si in corde habentur: Immo & quòd sunt actus imperfectorum. Item, quòd non est bonum producere in processionibus imaginẽ Dominæ nostræ. Item, ꝙ non est plorãda passio dominj nostri &c. vt supra dictum est. Item, quòd in memento missę Sacerdos non debet specialiter aliquid petere à Deo. Item quòd non est bonum legere sanctos libros pro spirituali animæ consolatione. Itẽ quòd opus factum ex charitate non fit propter Deum sed ex proprio interesse. Item quòd Adam etiam si non peccasset non intrasset cœlum nisi Christus pateretur. Quamuis istæ propositiones solum vt erroneæ contra illuminatos per inquisitores sint condemnatæ. tales etiam videntur sequentes propositiones, quamuis in articulis Parisien. solum vt erroneæ condemnentur, in ca. 5. 8. & . 9. quòd intellectus omnium hominum est vnus, & idem numero. Item, quòd falsum est, vel saltem improprie dicitur, quòd homo intelligit. Item, quòd liberũ arbitrium est potentia tantum passiua, non actiua: quòdq; necessario mouetur ab appetibili. Itẽ, ibidem ca. 6. quòd de Deo non potest cognosci nisi quia est, siue ipsum esse. Item, quòd Deum esse ens per se positiue, non est intelligibile, sed priuatiue est ens, aut per se intelligibile. Item, ibidem ca. 9. quòd appetibile & obiectum est tota ratio motus voluntatis. Itẽ, ca. 10. quòd humanitas non est forma rei, sed rationis. Itẽ, ca. 14. quòd nihil contingenter euenit, sed omnia necessario. item, ca. 18. quòd non est curandum de sepultura. item, ca. 24. quòd generare & generari accepta notionaliter: sunt idem inter se. Item ca. 28. quòd si quis homine vsum liberi arbitrii, si sic tenetur de adulterio, quòd ei etiam cum gratia resistere nõ possit, & ita cognoscat alienam: non committit adulterium, & sic de aliis peccatis. Sed hæc hæretica videtur in præsupposito, contra id prima Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis &c. Item, ca. 33. quòd solum resurget in iudicio id quod ab Adam, in quemlibet hominem descendit per propagationem: quia nihil extrinsecum transit in veritate, humanæ naturæ. Sed hæc sapit ẽt hæresim aut est hæresis contra id Iob. 19. In nouissimo die surrecturus sum: quem visurus sum ego ipse, & non alius &c. Itẽ, quòd brutum nõ comedit verum corpus Christi etiam si videatur. hæc etiam videtur sapere hæresim, aut hæretica in præsupposito, quatenus præsupponit cum Lutheranis: quod non est Christus sub speciebus sacramentalibus, nisi quatenus est ad vsum hominũ. Item, quod qui vxore viuente aliam alibi duxit, & ex conscientia vult hanc dimittere, & non potest quia cogitur ab ecclesia eam tenere & ei debitum reddere, quia sibi nõ creditur, quod excusatur per obedientiam, & timorem & tenetur ei debitũ reddere, si petatur. Sed hæc etiam videtur hæresim sapere, aut hæretica est. quia id est fornicari: nec in hoc tenetur ecclesiæ obedire cõtra Deum: nec id præcipit ecclesia sed oppositum decernitur in ca. inquisitioni, de sent. excom. quamuis excommunicationem humiliter pati teneatur, & multæ aliæ eiusmodi erroneæ propositiones sunt. Immo & in Concilio Basilien. sess. 22. propositio male sonans dicitur erronea in fide: forte quia ad illum malum sensum quem sonat, erronea in fide, & sępe etiam heretica est, vti ex supradictis atq; dicẽdis potest constare.

§. 10. *Suspecta de hæresi*

Suspecta autem de hæresi, dicitur illa propositio, quæ ẽt proprie impia est, videlicet ea: quæ si nõ sit hæresis manifesta, tamen eius suspitionẽ generat, apud uiros bonos atq; sapiẽtes. Et ita impium, & de hæresi suspectum est dicere, quod non est curandum de historiis vitisq; sanctorum, quas ecclesia legit & admittit in officio diuino: neq; de vitis patrum, & reuelationibus, & miraculis sanctorum per ecclesiam tanquam piæ etiam probabiliter credendis, & approbatis, de quibus supra. §. 3. 4. 5. dictum est. quodq; non est eis vlla fides adhibenda. Item dicere quod non est curandum de ceremoniis exterioribus quia vergunt ad iudaismum vti censura Parisien. inter alia in titu. 18. hæc ita & optime notauit contra Erasmum. Suspecta etiã de hæresi, vt ait Scotus in. 2. distin. 2. q. 6. est illa propositio quæ in aliqua vniuersitate insigni solemniter est condemnata. Addo & ego, quod hæc sępe est etiam hæretica, vel erronea, vel sapiens hæresim. Aliquando etiã suspecta de hæresi dicitur ea quæ est male sonans aut hæresim sapiens, vti superius. §. 8. & . 9. dictum est. Ad hęc autem secundum Gerson alph. 14. t. notandum est quod prædicta suspitio de hæresi, aut de ipsam propositionẽ proferente, vel suspectum ipsum de hæresi faciens, aliquando est leuis, aliquando vehemens, aliquando violenta. Suspitio leuis de hæresi tunc est, quando ex signis exterioribus operum: vel verborum bene perpensis: est coniectura per quam concluditur, non quidem frequenter; sed raro vel contingẽter, vt in paucioribus, quod talia agẽs vel dicens hęreticus est. Ita quod est consequentia quædã leuis & topica, vt si arguatur. Petrus non venit ad ecclesiã in natiuitate B. virginis, ergo nõ bene sentit de ea. item, Petrus frequenter peierat ergo nõ bene credit de Deo. Suspitio vehemẽs est, quæ prouenit ex signis vel verbis ex quibus arguitur frequẽter vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens, hęreticus est. Vt si quis publice & palam neget ea quę debet ex officio scire plusquam alii: quamuis possit in rei veritate negatio talis, ex ignorantia vel ex animi leuitate, non ex hæretica prauitate prouenire, vt supra. §. 7. in. 3. notabili dictum est de viro parum litterato, qui negaret Christum esse risibilem. Suspitio violenta est, quę sumitur, ex signis, vel verbis, ex quibus efficaciter, & semper concludi solet quod talia, dicens, & faciens, hęreticus est, vt si quis publice prędicet, ꝙ Christus non

fuit

fuit verus Deus & homo, quòd nō est altera vita, quòd licitū est fornicari, & homines passim vt bestias occidere; aut si publice vel manifeste, adoret sepulchrum Mahometi: aut Serio non ioco, deferat manifeste habitum iudeis appropriatum. Constat enim quòd possibile est ita facientem, tenere veraciter intus in animo suo fidem catholicam, vt dicitur de Salomone propter mulieres idolatrante, & de sancto Marcellino, idolis ex timore thurificante: qui non ideo vere hæretici in mente dicuntur. At vero ecclesia, non de occultis sed de exterioribus iudicans, arguit in talibus præsumptionem, aut suspitionem violentam, & secundum eam iudicium fert, vti. tertio regum. 3. de meretricibus, Salomon legitur iudicasse. Et hoc est verum nisi talis violenter suspectus: se legitime purgaret, allegando, & probando ignorantiam timorem, vel fictionem, vel aliud eiusmodi, paratū corrigi se demonstrans. hæc Gerson. Et consonant iurista: licet ad aliud propositum vti Siluester. iudicium. q. 3. & præsumptio. Et Simancas in institutionibus catholicis ca. 1. 25. 26. 49. 53. 54. optime hæc omnia resoluunt. Sępe etiam istę propositiones, aut etiam opera vehementer suspecta de hæresi dicuntur sapere hæresim, vt supra in. §. 8. dictum est.

§. 11. *Impia.* Propositio impia positiue, est illa: quæ non est probabilis, & simul notabiliter detrahit pietati fidei: & deuotioni fidelium. Sępe etiam dicitur illa quę in fidelis, vel blasphema, vel etiā hæretica est.

Non pia. Illa autem propositio, quæ cùm sit probabilis contrariatur, pię credulitati vel illam negat non tamē notabiliter derogat fidei pietati, aut deuotioni, nō dicitur impia positiue, sed non pia priuatiue.

§. 12. *Rigorosa. Dura.* Rigorosa vero, vel dura propositio est illa, quę ad nimis difficile asserit nos obligari, sine motiuo sufficiente, aut non satis probabiliter, vt quòd pueri sine baptismo decedentes pœna sensus torqueri debeant. Item quòd omnis motus primo primi sunt peccata. quam etiam Angest dicit erroneam vt supra. §. 9. Item quòd diebus festis tenemur nos in statu gratiæ reponere. Item secundum multos doctores dura opinio videtur quòd satisfactio facta in peccato mortali non valet coram Deo ad releuationem pœnarum debitarum pro peccatis iam quo ad culpā remissis. Et multæ aliæ sunt eiusmodi duræ, vel rigorosæ doctorū opiniones, quæ tamen non ab omnibus reprobantur.

§. 13. *Temeraria.* Propositio temeraria est, quæ nō de errore nec de hæresis suspitione, sed de temeritate, & impudentia notatur. Et est ea, quæ in doctrina fidei, vel morum insolenter & nimis audacter, sine sufficiēte motiuo, vel probatione profertur. Quæ duplex est. Prima, quæ asserit pro certo, id quod nulla ratione, vel auctoritate probari potest, etiā si id possit esse verum. quia ad sic asserendum nulla ratio probabilis, vel auctoritas sufficiens habetur. vt dicere, quòd hinc ad tot annos mundus finietur. Itē, quòd istæ vel illę est præscitus, aut prędestinatus: saluus, aut condemnatus. aut quòd tot sunt in hoc die salui, aut condemnati. quòd illa hostia altaris non est consecrata, ideo nec adoranda. Et hmōi sunt multæ vanæ prophetiæ, & reuelationes. quæ quidem temerariæ propositiones, quando sunt scādalosæ, aut iniuriosæ, aut continent aliquem errorem, vtiq; pertinent ad inquisitores: aliàs non.

Secundo modo, temeraria propositio est, quæ sine sufficiente ratione, vel auctoritate manifesta est contra aliquos doctores sanctos per ecclesiam approbatos, vel contra cōem doctrinam sanctorū siue doctorū approbatorum, aut contra decretū, vel censuram cōem, atq; solēnem alicuius vniuersitatis celebris, in ecclesia, puta Parisiensis, Salmāticen. Compluten. & similium, & hæc dicitur à Scoto quòd est etiā de hęresi suspecta, & sępe erronea in fide vt supra. §. 10. habetur. Et à fortiori erit propositio temeraria, quæ est contra doctorum omnium scholasticorū cōem firmamq; sniam in fide, & moribus, & vix hęc ab hęresi, vel errore erit immunis.

Quod ēt probat Cano de locis theologicis, lib. 8. ca. 4. & lib. 12. ca. 11. quadrupliciter. primo quia in cle. 1. de sum. tri. & fid. cath. eligitur vt probabilior opinio iuniorū scholasticorū de virtutibus infusis in baptismo. secundo quia nō ab oībus idē assereretur, nisi diuino spiritu ad eandē veritatis sententiam agerentur. quo fit, vt contra cōem eorum omnium firmam sententiam, vel hęresis, vel ei proximū sit. quia ea snīa semper deducitur à sacra scriptura, vel tradditione apostolorū, vel decretis Cōciliorū, siue pontificū ecclesię Romanę. quę si euidenter inde deducatur eius oppositum erit hęreticum; si probabiliter eius oppositum sapiens hęresim erit, vt supra. §. 7. & 8. habetur. tertio quia ecclesia in suis diffinitionibus sequitur cōmunē sententiam scholasticorū, quæ si esset erronea, certe, vel exploderetur manifeste, vel eius errorē totā redundaret ecclesiam quod fieri non potest. quarto quia id Math. 10. Qui vos audit me audit, ēt cōuenit his doctoribus scholasticis successoribus pręcedentium, secundum id, Ephes. 4. Dedit quosdā pastores, & doctores &c. Plurium autem, licet nō omnium scholasticorum sententia, tantā probabilitatem facit, quantum eius rationes & auctoritates probāt: ideo oppositū huius sententię nō temerarium, sed probabile, vel opinatum est, secundū aliorum probabilem sententiam tenere. Ideo diximus quòd cōtra cōem omnium scholasticorum firmam sententiam tenere, temerarium valdę est.

Similiter est temeraria propō, quę sine manifesta, et sufficiēte probatione, est contra aliquā historiā, legendā, aut reuelationem per oēs fere, aut per plurimos cōmuniter sapientes, aut per ecclesiā approbatam, siue receptam; vt pie & probabiliter credendam, siue tenendam: aut quæ est contra ri-

tum uel consuetudinem alicuius ecclesiæ catholicæ, de quibus supra. §. 3. 4. 5. latius habetur? Et hæc propositio temeratia. secũdo modo supradicto, dicitur etiam impudens, & insolens: & grauiter puniri solet ab iniquisitoribus hæreticæ prauitatis: ad quos eius punitio pertinet: quia uix caret errore aut hæresis suspitione siue sapore, & de auctoritate doctorum sanctorum Abulen. in defensorio par. 2. ca. 83. latius agit.

Temeraria & impudẽs.

Et Turrecrematã in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 11. dicit ꝙ temeraria propõ est, quæ est cõtra ea quæ probabiliter tãtũ sequitur ex diffinitis, per Papam, uel Conciliũ generale, uel per omnes doctores sanctos, uel approbatos. Sed hanc ego potius sapientem hæresim appellarem uti ex supradictis hic & in. 8. §. constare potest.

Igitur temerarium hoc secundo modo & impudens est iustificare aliquem actum siue cõtractum sine ratione sufficiente quem doctores communiter condemnant: uel econtra reprobare quẽ illi iustificant. Item, dicere cũ Erasmo, cõtra omnes theologos scholasticos, quòd Christus ut homo, non fuit beatus in anima, neq; habuit semper claram uisionẽ suę diuinitatis ab instãti suę cõceptionis. Item, quòd plorãtes sua peccata sunt proprię tarii suæ uoluntatis. Sicut etiam in philosophia esset temerarium & impudens, dicere contra omnes philosophos, quòd lapis non componitur ex materia & forma, uel quòd non est mixtus ex elementis formaliter, aut uirtualiter. Item, quòd nõ est ploranda passio Christi in. 6. feria ebdomadæ sanctæ. quàmuis & hæc etiam sit erronea ut supra §. 9. habetur. Item, quòd beata uirgo non est assumpta gloriosa in corpore & anima simul in cœlum, ut supra §. 1. in fine latius habetur. Item dicere quòd uirtutes non infunduntur simul cum gratiã in baptismo: quia ut probabilius oppositum eligĩtur ab ecclesia in clem. 1. de summa. trini. & fid. cath. Item, dicere quòd hic uel ille, priuilegio, sanctificationis ĩ utero matris, a cõi lege fidei uel scripturæ sacræ, est liber à peccato, sicut beata uirgo, aut Ioãnes Baptista fuit. Quia licet per hoc priuilegium, non tollantur sed simul stent leges communes fidei: at uero, sine causa rationabili & ideo temere infringũtur, ut ait ẽt Cano ubi supra lib. 12. cap. 11. vbi hæc late prosequitur. Similiter temerarium videtur negare reuelationes sanctæ Brigidæ & historiam Abbatis Vlsini quæ legitur in multis ecclesiis de celebranda immaculata conceptione beatæ uirginis Mariæ. Insuper & erroneum & impium est reprehendere talem celebritatem in his temporibus secundum ritum ecclesiæ Romanæ, uel etiam plurium ecclesiarum, ex quo ecclesia Romana, hoc recipit, tenet, & fouet, ut pium & probabile, magis quàm oppositum, de hæresi autem taceo.

Tandem nota, quòd non est temerariũ id quod proponitur tanquàm uerisimiliter dictum, aut factum ad pios affectus excitandum & ad bonũ promouendum; ut ait Castro de punitione hæreticorum lib. 1. cap. 3. & Simancas de hæreticis cap. 52. §. 8. qualia sunt multa quæ boni uiri pie contemplantur, uerisimiliter dicta, aut facta esse, sine assertione tamen pertinaci, quàmuis fatuæ quædam deuotiones sint. ideo hæc non pertinent ad inquisitores hæreticæ prauitatis.

§. 14. Propositio male sonans & piarũ auriũ offensiua: est, quæ cũ bonũ & malum sensum habere possit; & cum expressa modificatione sit uera & bene sonans: tamẽ sic absolute prolata communiter accipitur in malo sensu quem sonat: ideo & dicitur piarum aurium offensiua simul & male sonans. quia & absurdum & peregrinum sensum sonat & refert auribus religiosorum, sapiẽtumq; uirorum communiter: & à sincero & sano ecclesiæ sermone atque doctrina discrepare uidetur. quàmuis bonũ ac uerum sensum habere possit. Et nota quòd illæ dicuntur aures piæ quæ recte callẽt sensum propositionis auditæ simul & recte de fide sentiunt & moribus. Quo fit ut si talibus auribus propõ male sonat piarum auriũ offensiua sit, & male sonãs. Istæ propositiones absolute prolatæ sunt malæ sonantes. Deus creat aut facit malum. Deus non facit malum. Vtraq;. n. contradictoria quàmuis contineatur in sacra scriptura condennatur a Beato Augustino in lib. de hæresibus cap. 65. 67. & ab Isidoro 24. q. 3. cap. Vltimo, quędam autem. quæ tamẽ cum limitatione expressa sunt uerę, puta quòd Deus facit malum pœnæ, non autem malum culpæ nec naturam essentialiter malam.

Male sonãs, Piarum aurium offensiua.

Item, male sonat dicere absolute quòd in diuinis pater est maior filio, & quòd Christus est creatura, & quòd orat pro nobis. quòdq; Christus quotidie peccat. quæ propositio in concilio Basiliensi, sess. 22. ẽt dicitur erronea in fide. quę tamẽ propositiones cũ suis limitationibus expressis sunt uerę & bene sonantes, puta, quòd pater est maior filio homine, seu ut homo est. quòd Christus, ut homo est, creatura, & orat pro nobis, quòd Christus misticus qui est ecclesia, uel corpus Christi misticum quotidie peccat in aliquo membro, seu persona eius.

Item, male sonat dicere, quòd impertinens est Christianę perfectioni manducare uel non mãducare carnes, aut quòd homines in sola lege naturę saluari possunt, aut potuerunt: nam si excludit fidẽ Christi, hęretica est, uera autem si illam includit aut pręsupponit. ideo id explicandum est.

Itẽ male sonat, quòd tres personę diuinę, sunt tres dii, quàmuis habeat bonũ sensum, in quo moderni dialectici in rigore suę dialecticę eam concedunt, s, quòd tres personę habent eandem deitatem: ideo explicanda est, quia absolute ecclesia in Symbolo Athanasii oppositũ cõfitetur unus Deus & non tres Dii. Multa namq; tacita sępe nocent, quę expressa iuuant & econuerso.

Item

Item, male sonat quòd ecclesia Romana est Synagoga Sathanæ, sed explicanda est, quòd in ecclesia Romana sunt multi peccatores faciētes Synagogam Sathanę, multi etiam Iusti facientes ecclesiam iustorum & diuinam. Sed quia prædictum bonum sensum vix habere potest, & in malo, & hæretico sensu communiter accipitur: ideo simpliciter hæretica, & scandalosa dicenda est. Ad prędicta, nota primo quòd licet, aliquæ propositiones, nobis male sonantes: absolute habeantur in sacra scriptura, & in doctoribus sacris antiquis: & propter eorum reuerentiam & maiestatem talis illis licentia licuerit & tolereretur: maxime illo tempore quo non erat periculum, neque tunc male sonabant, sed in bono sensu communiter accipiebantur, vt de sapientia genita siue diuina dicitur, quę est creata ecclesiast. 24. ab initio & ante secula creata sum. Et Esa. 45. Ego Deus creans malum vt supra. Iam tamen nobis, nō licet sic absolute loqui, neq; talis licentia extendenda est; sed cum sua explicita modificatione catholica, & ad certam normam secundum communiter doctores tales propositiones proferendæ sunt. Neque enim eadem licentia conuenit omnibus quæ maiestatem regiam, siue diuinam decet. Ex quibus etiam constat, quòd aliquo tempore sunt aliquæ propositiones absolute male sonantes ex aliqua causa tunc vigente, quæ alio tempore tali causa cessante, male sonantes nō sunt. Aliæ autem sunt semper male sonantes, & pias aures offendentes, vt ipsa constat experiētia. Cum his omnibus supradictis concordat Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 3. Et Simācas, in institutionibus catholicis ca. 52.

Nota secundò quòd propositio male sonans nō absolute hæretica, sed cum addito, scilicet in malo sensu quem sonat hæretica: absolute aut male sonans censenda, & vt talis absolute reprobanda est, vt superius. §. 7. latius de hoc. Tametsi in Concilio Basilien. sess. 22. appelletur hæretica absolute, propter sensum hæreticum quē absolute prolata propositio sonat, & in 24. q. 3. quidam autē. idē ea de causa similiter fit quoad illas propositiones, Deus facit malum, Deus non facit malum. Quomodo aūt cōtra tales procedēdū sit inferius sequēti. §. 15. latius habetur in. 5. notabili ibi videatur.

§. 15. *Blasphema.*

Propositio blasphema est, quæ conuitium, aut vituperium iniuriam, vel irrisionem, aut derogationem, seu diminutionem honoris, vel excellentiæ diuinæ vel alicuius ad Deum quoquo modo pertinentis infert, in se vel in modo dicendi. Quare vituperia, in Sanctos, in ecclesiam, in legem diuinam, in sacramenta, in cultum diuinum, & huiusmodi, quæ ad Christum referuntur blasphema sunt. Vnde blasphemū est dicere, sanctos nō esse colendos, nec orandos, nec posse iuuare deuotos suos, vel quòd æque fidendū est orationi cuiuslibet peccatoris viuentis, sicut orationi cuiuslibet sancti aut ēt B. virginis iā in celo regnantis, vt blasphemabat lutherus. Item, quòd religiones sunt laquei animarū, & quòd sancti eas fundantes peccauerunt, vt blasphemabat Wicleff. Item, quòd omnes actus, procedentes à libero arbitrio, sunt peccata, quòdq; actus exteriores, adorationis, & humiliationis ad sacrā eucharistiā, sunt actus imperfectorū, & vt blasphemæ sunt hæ propositiones cōdēnatæ cōtra illuminatos. Blasphemū est etiā dicere, Deū esse iniustum, vel excedere in punitione, seu reprobatione aliquorū, aut aliquem male tractare, aut improuide, & non recte se habere in tali vel tali actu, aut Deū posse peccare aut mētiri, aut ipsum non posse aliquid quod eius bonitati vel omnipotentiæ nō repugnat. Item, dicere quòd sacramēta sunt vana, aut illaqueatiua animarū, aut quòd in frequenti confessione plus sordidatur homo, & quòd indulgētiæ sunt pię fraudes Christianorū.

Blasphema sunt ēt, quædā spurcorū hominum sordida simul & falsa dicta, quę spurcicias de Christo, & Sanctis ēt iocosæ cōtinēt: aut sonant, vt sunt scommata fęda quæ spurci hoīes iocose dicunt. oēs etiam supradictæ simul hæreticæ sunt.

Sed ad maiorē declarationē nota primo, quòd stat sæpe: propositionē esse blapshemā simul & hæreticam, in se aut in suo præsupposito, hæreticam quidē quatenus cōtra fidē, blasphemā aūt; quatenus contra debitā, & honorificā confessionē fidei, aut ī eius aut Dei vituperiū est, siue quoquomodo redundat, in se, seu in modo dicendi. Quod ideo dico: quia iurantes per pudenda, mēbra Christi, vel sanctorū, licet nō sint blasphemiæ ratione dicti in se, eo quòd nō mentiuntur, neq; quid falsum dicūt contra eos, cū uere talia mēbra habeant uel habuerint: at vero in modo dicēdi blasphemi sunt, dū innuunt, atq; significant adhuc aliquid in Christo, & sanctis, sicut in nobis esse pudendum, ignominiosum, aut vituperabile. stat rursus blasphemiā in factis esse, siue demōstrari, sicut in verbis. Nā qui per contumeliā expuerit in Christi, aut sancti alicuius imaginē, aut illā cœderet aut cōculcaret, hic plane blasphemus iniuriosus esset, sicut qui iracūdus pugnum contra Deū in celū minitans erigeret, aut lapides in eū, furibundus iactaret. Nota. 1.

No. 2. quòd stat ēt aliquē proferētē blasphemiā hæreticā, seu hereticalē, & nō esse hæreticum, quia sine errore itellectus, & sine pertinacia est: sed blasphemū duntaxat. Ideo, vt ait Castro de punitione hæreticorū, lib. 1. ca. 12. & ex. §. 7. dubio. 1. superius cōstat, nec proprie erit hæresis, nec erit hæretica propō nisi solū materialiter, sed proprie & solū erit blasphema, & homo blasphemus: quādo ille nō ita sentit in itellectu, vt loquitur blasphemās neque ex erroneo assensu seu estimatione procedit blasphemia illa hæreticalis: sed ex prauo affectu, dolore, iracūdia, aut ex alia vehementi passione, aut iocose vel ex subreptione in illa verba blasphema, simul & hæretica, prorupit. Puta, dicendo Deū nō posse illū à tali pœna liberare, aut iniuste Nota. 2.

se

se habere cũ ipso, aut non esse Deũ, aut dũ ei male dicit, & mala iprecatur, quasi Deus, vt homo impotens: his malis subiici posit, & alia huiusmodi ex solo appetitu seu passione procedentia: cum tamẽ ea proferens eredat oppositum sciatque se in hoc mentiri, & pro uera fide quam circa hoc habet sit paratus etiam martirium pati.

Similiter neque quis uere erit hæreticus, neque uere hæretica erit propositio, nec hæresis ullo modo: quando in sua mente talem dicit ille propositionẽ, & in solo intellectu reuoluit, sine ulla illius credulitate, uel assensu, ut supra dictum est. Et idẽ fere iudicium est, de propositione male sonante, quam non in malo sensu quis protulit.

Et ratio prædictorum omnium est, quia secundum Hilarium de trinitate, de intelligentia hæresis orta est: & sensus, non sermo fit crimen, scilicet hæresis coram Deo, ut supra. §. 7. habetur. Ad idẽ est de verb. signi. ca. intelligentia, & 1. q. 1. ca. Marchion, & 22. q. 5. ca. humanæ. & ibi glossa.

Not. Not. tertio, quòd in foro exteriori, seriose proferens propositionem hæreticam, aut blasphemiã, hæreticalem, sæpe iudicabitur hæreticus, & hæretica propositio: nisi ipse se sufficienter purget, aut probet: quòd nõ eum pertinacia, neque animo hæreticandi, neque ex errore in fide, neque in sensu hæretico, aut quòd non seriose: sed ex ioco, aut ex passione uehementi commotus: eam dixit: aut nisi hoc ex coniecturis probabilibus, aut ex aliis circunstantiis negotii, & personæ: probabiliter constet, ut supra. §. 7. in 3. notabili ex ca. ad abolendam, de hæreti. dictum est. Et quia omne male factum prauæ præsumitur actum, ut in l. si non conuitii: c. de iniuri. & de præsumptionibus ca. 1. nisi ut diximus: aliud ex coniecturis appareat. Nihilominus tamen, iste talis, qui non ex errore intellectus: sed ex passione, ioco, aut ex subreptione, blasphemiã hæreticalem, aut hæreticam protulit propositionem, puniendus est aliqua pœna arbitraria: moderata secundum negotii, & personæ, & excusationis, maiorisq; uel minoris culpæ qualitatem. secundum Lapum & Cardi. in clementina 1. de vsuris. §. sane. quòd si non fuit in culpa: illam proferens sine ulla deliberatione, tũc, uel in causa unde ad illam proferendum motus est: uel si iustam causam passionis uehemẽtis, qua illam protulit, habuit, nullo modo puniendus est. videatur breuiter Siluester titu. blasphemia. q. 9.

Not. Proferens autem blasphemiam nullo modo hæreticalem, quæ & nullam cum hæresi communionem, aut connexionem habet, qualis est, quæ committit iurando per Christi, aut sanctorum mẽbra, pudenda, aut quæ uituperium, iniuriam, seu contẽptum tantum eorum sonat, non cẽsetur hæreticus: neque eius punitio: spectat iure ordinario ad inquisitores hæreticæ prauitatis.

Not. Not. quarto, quo ad cognitionẽ, & punitionem blasphemiæ, quòd illa blasphemia, quæ est aliquo modo hæreticalis, seu quæ cum hæresi uicinitatem, aut connexionem habet, aut de hæresi suspitionem, ad inquisitores spectat hæreticæ prauitatis inquirere: non solum ex consuetudine, sed etiam ex potestate ordinaria: eis à iure communi delegata, sicut & omnia uerba, & facta hæreticalia, aut saporem, seu suspitionem hæresis habentia: etiamsi iocose fiant. secundum ca. ad abolendam. de hæreti. & co. ti. lib. 6. cap. accusatus. §. sane. & ca. vt officium, & Lap. & Cardin. in clemen. 1. de usuris. §. sane.

In cuius examinatione, consideranda est qualitas personæ: si sit aliàs de hæresi suspecta, uel non, simul & tẽpus, & modus, puta si ex passione in tribulatione: uel citra illam, ex malitia homo ille: in talem blasphemiam irrupit. Et tunc, si his consideratis: constet probabiliter illum ex infidelitate, seu errore in fide blasphemasse: procedet inquisitor, ad illius tanquam hæretici punitionem; præsertim, si ille sic se credere dicat. Si autẽ neget, se ita credere quod dixit: & consideratis præfatis circunstantiis: adhuc maneat suspicio illum ex infidelitate dixisse: iniungatur illi purgatio secundum ius, & deinde pœnitentia moderata. Quòd si in purgatione defecerit: tunc id de ipso faciẽdum est: quod, de aliis de hæresi suspectis in sua purgatione deficientibus: canonica iura disponunt, in titu. de hæreticis. & de purgatione canonica, & alibi secũdum subiectam materiam. Si uero, prædictis circunstantiis consideratis: constet illum non ex infidelitate, sed ex impatientia, & passione aliqua, uel ioco, uel ex subreptione blasphemasse: tunc, quia ille non hæreticus: nec ibi proprie hæresis, sed solum blasphemus, & blasphemia, quamuis materialiter tantum hæreticalis est, & cẽsetur, ut superius in 2. notabili dictum est: iam non habet inquisitor hæreticorum, ius in illum ad puniendum: ex suo iure ordinario, vt aliqui dicunt. Et Simancas in suis institutionibus catholicis cap. 8. num. 6. & 8. ait, quòd hoc crimen est mixti fori pertinens ad tribunal ecclesiasticum, & seculare præuentiue, ut habetur in ca. 2. de maledi. & in ca. cum sit generale. de for. compe. Hæc ille. Solent tamen inquisitores, præsertim in Hispania: vbi viget sincera fides, & zelus eius, hanc habere sibi specialiter delegatam auctoritatem, etiam ad puniendum huiusmodi blasphemias: maxime quia propter criminis grauitatem, simul et cum hæresi uicinitatem, uel consonãtiam, saltem apparẽtem, cõsuetudo legitime præscripta, uidetur in hoc, sicut et in quibusdam propositionibus periculosis, scandalosis, iniuriosis, et sediosis, et quibusdam superstitionibus, et aliis etiã iocose dictis, aut factis, sapientibus hæresim, uel cum ea communicãtibus, iurisdictionem tribuisse. Quare licet horum cognitio, et punitio ad diœcesanos, et alios iudices etiam seculares de iure pertineat: cũ tamen de consuetudine legitime præscripta, et fortè etiam de iure, ut diximus, etiam pertineat ad inquisitores. uidetur quòd sit locus præuentioni.

Cum omnibus supradictis: concordat Castro, vbi supra lib. 1. ca. 12. & latius Simaneas in suis institutionibus catholicis. ca. 8. & 51. & quod legitime præscripta consuetudo tribuat, seu etiam transferat: iurisdictionem hanc, tenet glos. in ca. eum contingat. de foro competenti. & in cã. accedentibus. de excess. prælã. & Panor. in ca. ad nostram. de consuetu. & in ca. cum dilectus. eo. ti. & in c. quoniam. el 1. Ne prælati uices suas. & Turrecremata. 11. q. 3. ca. conquestus. num. 3. fo. 168. & q. 1. ca. inexperientiæ. num. 6. fo. 178. & de pœ. dist. 1. ca. in Leuitico. num. 4. 5. fo. 40. & vnus actus iudicialis: sine contradictione, sufficit ad probandum consuetudinem: quæ valet etiam si sine iudicio contradictorio: fuerit obtenta, ut tenet, & probat Panor. cõtra glossam in ca. fi. de consuetu. in 6. requisito. & in c. abbate. in 3. conclu. in glos. in verbo contradictorio iudicio, de uerb. signi. quòd etiam negligentia prælati: potest per alium suppleri, videatur Siluester titu. iudex. 1. q. 3. & ti. concilium. q. 4. & extra. de supplen. negl. præla.

Nu. 5. No. quinto, quo ad propositionem male sonantem, de qua supra. §. 14. quòd inquisitores de illa iudicantes: non statim debent illam absolute hæreticam, nec eius assertorem hæreticum pronunciare: ut superius. §. 7. etiam dictum est. Sed propositionem ipsam, in malo sensu quem sonat: vtique ut hæreticam damnare, & in bono sensu expresso quem patitur permittere, absolute aut sine alia explicatione, ut male sonantem reprobare. Tametsi concilium Basilien. sess. 22. & Isidorus. 24. q. 3. ca. quędam autem, absolute, ut hæreticam condemnant propter sensum hæreticum, quem absolute prolata sonat, ut supra. §. 14. dictum est. Circa assertorem autem eius, debent considerare: an aliquis illã propositionem absolute prolatam: iuxta sensum hæreticum intellexerit, & scandalizatus sit: & tũc uocandus est illius propositionis assertor: & cogendus, ut uerum illorum verborum sensum quæ dixit publicę interpretetur: ut sic scandalum auditorum auferatur. Si autẽ illius propositionis assertor aliàs: de hæresi suspectus sit: sed nullum auditores scãdalum ex illis verbis cõceperunt: tunc secreto vocandus est, & de verborum suorum intelligẽtia, interrogãdus: & si iuxta catholicum sensum dixisse constet, liber, absque vlla punitione dimittendus est: neque opus est, illum ad publicam verborum suorum declarationẽ cogere, ne forte ex hoc aliquis scãdalizetur, qui ante non fuerat scandalizatus. Iustum tamen est, vt ille per inquisitores admoneatur: ne similia sine manifesta verborum declaratione, iterum audeat dicere. Si uero is neget se iuxta hæreticum sensum credere: & tamen consideratis considerãdis maneat adhuc suspicio illum ex errore in fide, seu ex infidelitate dixisse: iniungatur illi purgatio canonica cum moderata pœnitentia: in qua, si defecerit, fiat cum eo, ut cum suspectis de hęresi in sua purgatione deficientibus, secundum iura fieri debet, vt superius in 4. notabili de blasphemis dictum est. Concordat in his Castro, vbi supra ca. 3. Et Simancas in suis institutionibus catholicis ca. 8. latius ca. 52. & ca. 25. 26.

§. 16. *Infidelis.* Propositio infidelis est, quæ paganorum infidelitatem sonat, uel enunciat, vt quòd Deus non est, vel quòd sunt plures dii, quòd non habet omnium scientiam, uel prouidentiam, quòd crux, uel sacra eucharistia non est adoranda, neque sunt sancti colendi, & huiusmodi quæ tenent pagani, quòd in altera uita erit usus ciborum, & mulierum ut nunc.

§. 17. *Perfida.* Quòd si talis error, ad infidelitatem propriam iudæorum pertineat: tunc talis propositio proprie perfida est: sicut & ipsi iudæi proprie perfidi sunt, atque dicuntur: quia negant, & uiolant fidem, et legem Christi Deo promissam, et pactum sanctorum patrum eorum, et in ipsorum ueteri lege implicite contẽtum, ut dicere quòd Christus nõdum venit, quòd lex vetus obligat, et huiusmodi. Concordat expresse Caietanus secunda secundæ quæstio. 11. art. 1.

§. 18. *Insana. Stulta.* Propositio insana, et stulta est, quæ omnino irrationabilis est, et de ratione læsa, aut deprauata, seu nõ bene sana procedere videtur. vel quæ cõtra manifestam rationem rectam, seu cõtra communem animi conceptionem, cõtinet quod in rectum sensum vix cadere potest. ut dicere quòd ad recordãdum dominę nostræ nõ est opus eius imagine, sed sufficit videre aliquam mulierem. Et quòd petere à Deo aliquid in speciali, est vitium proprietatis, et quòd sexta feria hebdomadæ sanctæ, nõ est plorãda passio domini nostri Iesu Christi: sed solum lætãdum intus, et foris. et quòd opus bonum ex infusa charitate factum: non fit propter Deum, sed ex proprio interesse, et omnes istę propositiones, vt insanæ, condemnatę sunt, contra illuminatos.

§. 19. *Crudelis.* Propositio crudelis est, quæ horrorem generat apud audientes: ex crudelitate quam cõtra rectam affectionem naturalem sonat, uel enũtiat, in materia theologa, uel morali, ut dicere, quod imago beatæ Virginis, aut crux, ita licite cõburi potest: ut aliud lignum. Item, quòd nõ curetur de animabus purgatorii: sed relinquãtur pati, secũdum diuinam iustitiam, vt Deus vult. Et vt crudeles, hæ propositiones cõdemnatę sunt: cõtra illuminatos. Item, crudele, et irreuerens est dicere, quòd sacra eucharistia: muribus, aut igni exponi potest, ex quo nihil ibi patitur Christus. Item, quòd si iudęi Christum nõ crucifigerẽt: beata Virgo illum crucifigeret, si opus esset pro mundi redemptione, vt volũtati diuinę etiam in uolito, et ex charitate, omnino se cõformaret. Quod etiam erroneum est, quia prohibitum lege committeret homicidium, nisi de hoc specialem reuelationem, vt Abraam Gen. 22. habuisset.

§. 20. *Scandalosa.* Propositio scãdalosa est, quę etiam si uera sit: scãdalum, uel occasionem ruinę, siue peccati, præstat auditoribus: et maxime simplicibus, et infirmis,

mis,ut eſt narratio incommodorum confeſsionis ſacramentalis;quam fecit Eraſmus.Narratio etiã, vel fictio peccatorum occultorum religioſorum, ſiue Pontificum in vulgus,quia inde illi remouentur à confeſsione,& religionum deuotione, & ſuperiorum obedientia,& tandem à fide.Item,abſolute dicere, quòd decimę non ſunt de iure diuino. Item,quòd malus prælatus,eſt fur,& latro, quódque per cenſuras eccleſiaſticas clerus ſuppeditat populum.& multiplicat auaritiam. quódq; ſacerdotes malę viuentes polluunt ſuam poteſtatem, quòd ſtulti ſunt clerici ſtudentes in decretalibus. quòd fatui ſunt dantes eleemoſynas religioſis. ꝙ confirmatio,ordinatio,& conſecratio iuuenum,& virginum, ex cupiditate reſeruatur epiſcopis, & multa alia eiuſmodi,quorum plura etiam erronea in fide ſunt.Conſonat Simancas in inſtitutionibus catholicis ca.52.

§.21. *Periculoſa.* Periculoſa autem propoſitio eſt, quę abſolute, & generaliter dicit: licitum eſſe, & fieri poſſe, id, quod non niſi uix ab aliquibus, & cum multis circunſtãtiis fieri poteſt,ut dicere,quòd ſolus cum ſola, in lecto manere diu: & nimis familiariter conuerſare diu cum mulieribus: licite homo poteſt. Item,quòd ſine ieiuniis, & abſtinentiis:homo põt, eſſe perfectus. Item,ꝙ non eſt curandum pugnare contra tentationes,aut malas cogitationes:neque ſunt expellendę,ex quo,ſi non conſentitur eis, nullum peccatum eſt. Item,ꝙ exteriores actus uirtutum, puta adorationum, & aliarum ſanctarum cęremoniarũ,non ſunt neceſſariũ,neque expedientes ad perfectionem:ſed potius ſunt actus imperfectorum,quia in corde hęc haberi debent ſecũdum id Io.4. ſpiritus eſt Deus, & in ſpiritu uult adorari. Et omnes hę propoſitiones,ut periculoſę,& ſcãdaloſę,& non ſolum ut temerarię, & erroneę,condemnatę ſunt:contra illuminatos.

§.22. *Seditioſa.* Propoſitio ſeditioſa eſt, quę uiam parat ſeditionibus,& factionibus,vt dicere,ꝙ quilibet tirãnus: poteſt licite occidi,per quemcunque ſubditũ ſuũ. & hęc ut talis, & ſimul hęretica cõdemnata eſt cõtra Wicleff, & Io. Guſſ. in concilio Conſtantien. ſeſſ.8.& 15. Nam ultra hoc quod eſt hęretica:eſt etiam ſeditioſa,quia ex tali aſſertione aperitur via ſeditionibus, & factionibus,in populo, & rebellionibus ſubditorum. Et per tirãnum intelligitur is, qui iniuſte,aut ſine iuſto titulo dominatur,eſtque iam in pacifica poſſeſsione, ſine bello cõtra populum:quamuis per vim illum acquiſierit. Item,ſeditioſum eſt dicere,quod nõ ſunt ferendę iniurię, & iniuſtitię, exactiones, & angarię, ſuperiorum in ſubditos:ſed quòd propter hoc cõtra eos rebellandum eſt. Itẽ,quòd ſubditi poſſunt ſuos ſuperiores publice delinquentes, licite punire, eoſq; abiicere:uel ꝙ eis non tenentur obedire.

§.23. *Schiſmatica.* Quod ſi talis propoſitio, uiam aperit diuiſioni ſubditorum à ſe inuicem: uel à prælatis ſuis maxime à papa:in pertinẽtibus ad poteſtatem,& ſubiectionem eccleſiaſticam: ſciſmatica eſt: quatenus vnionem tollit corporis miſtici, uel eccleſię, ut ſi dicatur quòd papę uendenti diſpẽſationes,& beneficia eccleſiaſtica, aut ea danti pro pecunia, etiam ſi inde nõ ſit diſpendium: aut generale ſcãdalum totius eccleſię, nõ eſt obediendum. Item,ꝙ papa errare poteſt iudicialiter diffiniendo: circa fidem & mores,uidetur in his temporibus:ſciſmatica propoſitio hęc abſolute dicta, & ſeditioſa: quia infirmis datur anſa contra papam rebellãdi: licet etiam de hoc opinio aliquorum ſit.

§.24. *Iniurioſa. Cõtumelioſa Irriſoria.* Propoſitio iniurioſa,uel contumelioſa, uel irriſoria,eſt, quę in aliquem aſſerta irrogat ei iniuriã, irriſionem,ſeu contumeliam, aut eius detrahit honori,maxime ſi ſit perſona notabilis,ſtatus,dignitas,congregatio,aut conditio fidelium. erit ẽt blaſphema ſi ſit iniurioſa contra ſacramentum, aut ritum eccleſię. ut ſi dicatur quod de monachis tantũ unus,de clericis autem tot eſſe deberent in eccleſia:quot ſoles ſunt in cœlo. Item, ꝙ papa eſt antichriſtus,& Cardinales ſunt eius miniſtri: quę etiã blaſphema eſt. Item,ꝙ tales clerici,aut abſolute quod clerici,uel religioſi:ſiue prælati,ſunt perditi, adulteri,tyrãni,ambitioſi,aut in malo ſtatu: aut ꝙ, clerici,uel religioſi cauendi ſunt ab iis, qui ſunt in articulo mortis:ne rapiant eorum bona. Item,ꝙ, conſtitutiones eccleſię, ſunt onera phariſæorum, quod confeſsio frequens plus ſordidat animam, quod papa confert indulgẽtias ſymoniace, aut indulgentias indiſcretas: has uel illas,& ſine legitima cauſa,& per conſequẽs inualidas. Item,ut iniurioſę condemnatę ſunt: contra illuminatos et iam ſi ſint temerariæ, & erroneę, propoſitiones iſtę,ꝙ ſcilicet plorãtes peccata ſua ſunt proprietarii ſuę uoluntatis,aut ſui ipſorum, ꝙ dimittatur conſideratio paſsionis Chriſti: quia melius eſt conſiderare alia Dei beneficia, & quod ſoliloquia ſancti Auguſtini:ſunt quędam nenię,aut quid fictitium.

Quare prędicatoribus apprime: cauendum eſt, nedum vitia carpunt ad perſonarum declinẽt iniurias,male illas notãdo,uel ſtatum,uel cõditionem aliquorum:quia ſic poſſent, ut iniurioſi merito puniri:& ne id faciant in clem. religioſi. de priui. per eccleſiam cautum eſt.

§.25. *Præſumptuoſa. Arrogans.* Propoſitio præſumptuoſa,uel arrogans eſt, quę ſine ratione ſufficiente,uel probabili:affirmat aliquem poſſe:ſeu de facto habere,id quod communiter eſt ſupra hominum uires:aut ſupra lẽgẽ communem, ut dicere quod in actu coniugali: poteſt quis habere,ſeu de facto habet: tantam cõtemplationem,& animę puritatem, & eleuationem,& ſerenitatem,quantam in ſancta lectione,vel oratione. Item, ꝙ exiſtens in mundo uxoratus & cum poſſeſsionibus,eſt,aut eſſe poteſt tam liber a curis mundi,& occaſionibus peccatorum,tamq; quieto animo cum Deo,ſicut in religione. Item,ꝙ talis homo uidet cor alterius, tã clare ut matiũ ſuam, & ut tales:ſunt omnes hę propoſitiones condemnatæ

natæ cõtra illuminatos, etiam si aliquæ eorum sint aliàs erroneæ, & aliter qualificatæ, vt patet ex supradictis. Item, dicere quòd ipsi reuelantur multa secreta diuinitus, & aliorum cogitationes, q̃que, ipsi apparẽt animæ purgatorii: sæpe petentes auxilium.

Sæpe etiam propositio præsumptuosa dicitur temeraria: & conuerso.

§.26. *Fantastica.* Propositio fantastica est, quæ potius videtur per affectionem, per fantasiam vel per imaginationem facta, uel fabricata, quàm ut per rationem, uel per auctoritatẽ, probabilis aut uera uideatur, vt dicere quòd animæ purgatorii: in die animarũ apparent suis benefactoribus specialibus, aut aliis gratias agentes: pro suffragiis: per quæ à purgatorio liberatæ sunt. Item, ꝙ dies iudicii erit hinc ad tot annos, vt ipsi assertori videtur colligi: ex certo numero literarum apocalipsis. Similiter videntur fantasticæ, multæ diuinationes de futuris cõtingẽtibus, pendentibus præcipue à voluntate diuina: vel à nostro libero arbitrio: habitæ, & collectæ, ex quibusdam coniecturis, & signis cœlestibus inefficacibus.

§.27. *Superstitiosa.* Propositio superstitiosa est, quæ superstitionẽ asserit uel enunciat, quæ secũdum diuersas species superstitionum multiplex est; & aliqua puta hæresim sapiens: pertinet ad inquisitores hæreticæ prauitatis, aliqua non: sed ad ordinarios, vel alios, vt supra. §. 15. de blasphemia dictum est. De quibus superstitionibus, & aliis eiusmodi, breuiter agit Siluester titu. heresis. 2. q. 3. & hæresis. 3. & titulo superstitio, & Caietanus in summula eo. tit. & incantatio, & Paulus Guillandus, & Castro de punitione hereticorum, latius agunt.

§.28. *Vana. Scrupulosa.* Sũt & aliæ qualitates propositionum, Nam quędam dicitur vana, quædam scrupulosa, quædam irreuerens aut honoris seu dignitatis derogatoria, & huiusmodi, secundum causas vel effectus suos; quæ ad prædictas qualitates facile reduci possunt.

Nota. Tandem nota, quòd hęc genera seu qualificationes propositionum: non ita distinguuntur quin sape multę earum, simul in eadem propositione concurrant. Et ita erit eadem propositio heretica, erronea, temeraria, blasphema, pręsumptuosa, periculosa, vel scandalosa, vt dicere ꝙ homo nõ indiget misericordia Dei ad salutem, quòdq; licite potest homo recipere sacramentũm eucharistiæ, sine pœnitentia peccatorum: confidendo de Dei misericordia, quæ plus participatur à maiore peccatore. Et quòd non est curandum de doctrina ecclesiæ & doctorum, sed de sacra scriptura ad literã tantum, ut sonat intellecta.

Et nota, ꝙ huiusmodi propositionum: diuersæ qualificationes sumuntur, ex conciliis, & uniuersitatibus doctorum scholasticorum: & processibus inquisitorum hereticę prauitatis: prędicto modo eas qualificantibus, secundum etiam communem doctrinam theologorum in 4. dist. 13. & alibi ubi supra allegatorum, vt patet etiam in concilio Constantien. sess. 8. & 15. contra Wicleff, & Ioan. Huss. & alios hereticos, ubi ut dictum est eorum errores ita qualificati, distinguuntur & condemnantur.

QVAESTIO DECIMAOCTAVA.

Vtrum clericus de redditibus suis ecclesiasticis; teneatur in pauperes, & in pios usus: erogare residuum, excepta sua suaq; familia decentẽ sustentatione.

Pro responsione: pręsupponuntur aliqua secundum Abulen. super Matth. 6. q. 74. 75. primo supponitur: ꝙ ecclesiasticorum, quędam sunt bona propria seu patrimonialia, quę ipsi habẽt: non ratione, nec intuitu ecclesię, nec alicuius officii, aut exercitii ecclesiastici, sed aliunde: & de his nõ agimus nunc, nam est idem omnino iudiciũ quod de aliis bonis secularibus, & eodem modo ea expendere possunt: quomodo res seculares possent distribui. *Nota.*

Secundo, alia sunt bona ecclesiastica, quę scilicet ad usum ecclesię specialiter destinata sunt: puta: ad fabricam, ornamenta, & huiusmodi, & de his clericus nihil sumere sibi potest: neq; in alios usus expendere: neque etiam in eleemosynas regulariter: nisi in casu, & cũ certis limitationibus. de quibus etiam sæpe dicitur in iure: quod alienari non possunt, & de his propositi nostri nunc agere non est.

Tertio, alia sunt bona destinata ad eleemosynas, & alios certos vsus pios ex dispositione instituentium, aut ea donantium, ut contingit in bonis hospitalium, aut capellis pro dotationibus puellarũ, & pro certo genere pauperum: aut studẽtium, & cõstat quod neque de his bonis possunt clerici: aut alii quibus hęc distribuenda committuntur: aliter aut in alios usus disponere, aut conuertere.

Quarto, alia sunt bona specialiter pro ipsis clericis assignata: vt sunt redditus, & fructus suarum præbendarum. Etsi hæc sunt bona immobilia: puta possessiones, constat quod in his clerici habent solum vsum fructum eorum: dominium autem pertinet ad ipsam eorum ecclesiam, seu ad ipsos in communi: ideo nec possunt alienari, ut patet. de rebus eccle. non alienan. et alibi sępius. de his immobilibus non agimus hic.

Tãdem quinto sunt alia bona: pro ipsis clericis specialiter assignata, puta redditus, et fructus suorum beneficiorum: ex decimis, et primitiis, et oblazionibus prouenientes quæ sunt bona mobilia: quę intuitu ecclesię, et pro eorum ecclesiastico ministerio, et officio, seu exercitio, ab eis habentur, et de istis est quęstio pręsens, et ad propositũ, etc.

Et pro fundamento dicendorũ: præsupponatur ꝙ etiam hic non intendimus agere, utrum transferatur dominium in eorum expensione, uel donatione,

tione, in uita et in morte, ea donando uel expēdendo, aut testando. Sed agimus vtrum licite sine peccato: possint clerici ea in quoscunque vsus aliàs licitos expendere, an teneantur in pauperes, & pios vsus duntaxat residuum decētiæ distribuere? Ideo præsupponatur hic, q clerici fiunt: suntq; ueri domini horum mobilium, ita quòd quomodocūque, licite vel illicite, ad pios vel prophanos, etiam ad turpes & inhonestos vsus: clerici viuentes ea donent, consumant, vel distribuant, valet talis donatio, fitq; translatio dominii: ita quòd nec ipsi clerici, nec illi ad quos quocunque modo perueniunt: ea restituere tenentur ipsis clericis, vel ecclesię, et hęc opinio: vt iam communis et probabilior, supponatur: licet sit alia opinio in oppositum, vt de hoc latius Gabriel in 4. dist. 15. conclu. 4. & 5. Et Abulen. vbi supra, & Adrianus in 4. de restitu. q. Vtrum clericus prodigæ consumens teneatur restituere, vt eruditus vir Soto de iustitia, & iure lib. 10. q. 4. art. 3. & 4. pulchre tandem hanc quæstionem resoluit: & limitat, & declarat opinionem Caietani. 2. 2. q. 185. art. 7. secūdum Tho. & alios doctores. Igitur hac opi. supposita ad propositū quęstionis pręsentis respōdeo per duas propositiones subsequentes.

1. Prop. Prima propositio. de supradictis bonis mobilibus, seu redditibus ecclesiasticis: tenentur ipsi clerici, specialiter pręaliis Christianis: in pauperes & in pios vsus distribuere, idq; iure diuino dispensabili tamen, & ecclesiastico olim ad quartam tenebantur. nunc autem: nullo iure, est aliqua signata quantitas.

Probatur primum dupliciter, quòd scilicet iure diuino præ aliis: ad id clerici teneantur. primo, ratione ipsius status clericalis. quia quo excellentior status est quàm secularis clerici, ad opera pietatis eo magis astricti sunt: atque adeo magis, quo in lege gratię: ministri ecclesiastici à Christo & ecclesia destinati sunt patres pauperum, & pastores ouium Christi: præcipue quidē, ad præbēdum eis pastum spiritualem, minus autē principaliter ad corporalem, quatenus ad spirituale ordinatur: & ad opera pietatis pertinet. Quod probat Abulē. vbi supra. q. 73. & Caietanus 2. 2. q. 185. art. 7. secū dum B. Thom. ibidem. quia Io. 13. Christus legitur loculos habuisse pro substentatione suorum discipulorum & pauperū: in quo dedit ecclesiæ formā, se similiter habendi: ad eius imitationem, ut hoc dicit expresse Augustinus: & habetur. 12. q. 1. cap. habebat Dominus. vbi ait habebat Dominus loculos à fidelibus, oblata cōseruās, & suorum necessitatibus: & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum: ecclesiasticę pecunię forma instituta est. Hæc ibi. Item 1. ad Thim. 3. & 4. Oportet Episcopum esse hospitalē: vbi ex Christi instructione dicit necessarium id esse episcopis: vt patet dist. 42. ca. 1. & seq. vbi habetur quod necesse est, vt ordinādus sacerdos, ad imitationem Christi: pauperes hospitio recipiat, & per opera pietatis se instituat: alioqui indignus est ordinari. Vnde & 85. dist. ca. Florētinum. beatus Gregorius, vtpote indignum: repulit ab episcopatu archidiaconum illum Florētinum: quia non erat hospitalis, i. pauperum exceptor. idq; ecclesia, & B. Gregorius, ut necessarium non docuissent: nisi iure diuino, & ex doctrina prædicta, et institutione apostolorum, habuissent. Et ad idem est dist. 86. ca. fratrem nostrum. & ca. non satis, vbi habetur. Grandis culpa est, si te sciente, fidelis egeat: si scias eum erumnā perpeti qui prę sertim egere erubescit &c. Facit & 2. Cor. 8. & 9. ca. & Galat. 2. vbi ostenditur maxima cura apostolorum: in procurādis eleemosinis pro pauperibus: quam certe non haberent nisi eis specialiter iniunctam, & commedatam, à Christo prę aliis Christianis: cognouissent. Ideo ergo, qui eis in officio succedunt clerici: omnes similiter tenentur, plus, vel minus, secundum quòd plus, vel minus ad curam pastoralem, & episcopalem appropinquant: ex quo intra statum ministerii clericalis continentur, ut uidetur sentire Hiero. in ca. quoniam. 16. q. 1. dicens. Quoniam quicquid habent clerici pauperum est, &c. & ait Abulen. vbi supra. et glos. in ca. de monachis. titu. de præben.

Secundo probatur idem ex natura, et conditione ipsorum bonorum ecclesiasticorum. Nā secundum Abulen. Matth. 6. q. 74. et Caieta. ubi supra, hęc bona ecclesiastica: constant ex oblationibus, et eleemosynis fidelium collatis ecclesiæ, vt expēdantur ad honorem Dei et ecclesiæ vtilitatē, pro salute animarum ipsorum offerentium: nam talis est intentio omnium offerentium eleemosynas ecclesię: Constant etiam ex decimis, et primitiis, ut patet. Et ex hac parte liquet quòd prædicta bona dātur in lege gratiæ: principaliter quidem, pro decenti substentatione clericorum, seu ministrorum ecclesiæ: vt stipendia eorum, vt patet 1. Corinth. 9. qui altario seruit etc. Et de consecratione dist. 1. c. Nemo. et 1. q. 2. ca. frater. vt late etiam probat Panor. in ca. episcopus. de præben. Consequenter autem et minus principaliter dantur: ut in pios usus, et in pauperes, quorum cura ipsis specialiter ex officio incumbit, vt sic ad honorem Dei et ad vtilitatem ecclesiæ, expendantur. Nam in hoc differūt decimę, in antiqua, et in noua lege secundum Caietanum 2. 2. q. 37. art. 1. q in antiqua lege decimæ dabantur: solum pro ministrorum templi et familiæ suę substentatione, vt patet num. 18. vbi nulla fit mentio pauperum, neque paupertas erat à Deo sic commendata et prædicata, ut in lege gratiæ. in lege autem gratiæ dantur decimæ pro ministrorū ecclesię substentatione principaliter, et cōsequenter pro pauperibus. ut dictum est. Licet Adrianus in 4. de restitutione. q. an liceat mercari cum usurario, in fine eius dicat: quòd etiam in lege veteri dabantur decimæ ministris, pro pauperibus ut nunc: sed ut dixi: oppositum uidetur uerius.

Et ad

Et ad prædicta omnia confirmanda faciunt auctoritates sanctorum, puta Augusti. & habetur. 16.quæst.1.ca.decimæ.vbi dicitur. Decimæ tributa sunt egentium animarum, vt etiam idem dicitur in ca. tua nobis.de decimis. sequitur, Qui decimas dare noluerint res alienas inuadunt: quia rem à Deo pauperibus delegatam suis vsibus reseruat. Hæc ibi. Et nota illa verba rem à Deo pauperibus delegatam. Item ea. 16. quæstio. 1. cap. quoniam. Hieron. ait. Quoniam quidquid habent clerici pauperum est: & domus illorum, omnibus debent esse communes: susceptioni peregrinorum & hospitum inuigilare debent: maxime curandum est illis, vt de decimis, & oblationibus cœnobiis, & xenodoxiis, qualem voluerint, & potuerint sustentationem impendant. Et idem Hiero. in ca. reuertimini. ibidem ait. Inferte decimas in horrea mea. Malach.3. hoc est, in thesauros templi, vt habeant sacerdotes & leuitę qui mihi ministrant cibos, &c. Et sequitur ibidem. Si quando fames, penuria & egestas opprimit mundum: sciamus hoc ex ira Dei descendere: qui se in pauperibus si non accipiant eleemosynam, fraudari loquitur sua possessione. Item ea. 16. & quæstio, 1. cap. quia iuxta habetur. Quia iuxta sanctorum patrum traditionem nouimus, res ecclesiæ, vota fidelium, esse precia peccatorū, & patrimonia pauperum. Et ibidem cap. in canonibus. habetur in canonibus, in Gangrensi ecclesia Apostolica auctoritate conditis: De fructuum oblationibus: quæ ministris ecclesiæ debentur, & de his quæ in vsus pauperum conferuntur scriptum habetur, &c. Sequitur, Valde iniquum et ingens sacrilegium est, quæcunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro salute animarum suarum aut requiæ, vnusquisque venerabili ecclesiæ contulit, aut certe reliquerit, in aliud transferri vel conuerti. Et Ambro. vt habetur. 23. quæstio. 8. cap. conuenior. ait. Omnia mea pauperum sunt. Item & 12. quęst. prima, ea. habebat. vbi supra. & cap. episcopus. habetur. Episcopus ecclesiasticarum rerum habet potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent. Et cap. præcipimus. habetur in canonibus apostolorum hoc modo. Præcipimus vt in potestate sua episcopus res ecclesiæ habeat: si enim animæ hominum preciosiores illi creditæ sunt, multo magis oportet eum curam de pecuniis agere: ita vt potestate eius, indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos etc. et in cap. res ecclesiæ. habetur. Res ecclesię, non quasi propriæ, sed vt communes et domino oblatæ, cum summo timore, non in alios quam in præfatos vsus, sunt fideliter dispensandæ. Et in cap. nulli. habetur. Episcopus, ex his quę sibi assignatá sunt: primum sibi necessaria percipiat: quę vero suis necessitatibus supersunt: in communes vsus ecclesię expendat. Et 12. q. 1. in ea. si priuatum. habetur. Si priuatum possidemus: quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt quorum procuratio-nem quodammodo gerimus. Item duodecima quęstio. secunda, cap. aurum, habetur, Aurum habet ecclesia, non vt seruet, sed vt eroget et subueniat in necessitatibus. & cap. gloria, habetur. Gloria episcopi, est pauperum opibus prouidere: et ignominia sacerdotis, est propriis studere diuitiis. Item. 1. quęstio. 2. clericos habetur. Clerici qui bonis parentum, et opibus suis sustentari possunt: si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, et per abusionem talium, iudicium sibi manducant et bibunt. et cap. pastor. habetur ad idem. et cap. sacerdos, habetur. Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est: non solum sine cupiditate, sed etiam cum pietate laudis, accipit à populo dispensanda et fideliter dispensat accepta. Item decima quęstio. secunda, cap. episcopus, habetur, Episcopus habeat potestatem in rebus ecclesiæ, vt dispenset necessitatem patientibus cum omni reuerentia, et timore: et ei participare, cum etiam oportet quæ necessaria sunt, si tamen ipse aut qui cum eo sunt fratres indiguerint, si autem res ecclesiasticas, episcopus in suas proprias voluptates vsurpare voluerit aut aliis dederit: hunc oportet obnoxium esse concilio: sin aliter, episcopus vel qui cum eo sunt presbyteri aut diaconi, accusentur: quia ea, quę vel ex redditu, vel ex quolibet actu ecclesię: veneunt in suos vsus, scilicet non necessarios, vt patet ex supradictis, colligunt: et pauperes fraudant, et famę conficiunt. Et Bernar. in epistola. 42. ait. Clamant nudi, et famelici conqueruntur: et dicunt. Dicite pontifices, in freno: Quid facit aurum? nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur: quod inaniter expenditis. Vita nostra, cedit vobis in superfluas copias, nostris necessitatibus subtrahitur; quicquid accedit vanitatibus vestris. Annuli, catenulę, tintinabula, et claurate quædam corrigię, multaq; talia, tam speciosa coloribus, quàm ponderibus preciosa: multorum dependent ceruicibus: fratrum autem lateribus: nec semicincta miserantis apponitis. hi omnes, in futuro, stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: stante quippe pro eis: patre orphanorum, et iudice viduarum, dicente, quandiu non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis. Hæc ibi.

Item, idem in declamationibus super Matth. decimonono. Ecce nos reliquimus omnia, etc. ait. Veh tibi clericæ: mors in olla, in huiusmodi delitiis est: non modo quia secus introitum, delectationis posita esse cognoscitur: sed ob id maxime quia populi constat esse peccata quæ comedis: sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas, cantando (vt aiunt) tibi prouenire videntur: sed bonum erat magis fodere: aut etiam mendicare. peccata populi comedis: soli citus ergo esto tanquam rediturus rationem pro eis, gemitus effunde. dignos age fructus pœnitentię: alioqui tibi ea noueris imputanda; quę modo

inter delitias comedis,& paruipendis. Venient.n. ante tribunal Christi: audieturq; populorum querela grauis,accusatio dura, quorum clerici vixere stipendiis nec diluere peccata. Quid tibi insipiēs, delitiæ sapiunt atque diuitię, quibus mercaris tam graue iudicium? De altario viuat clericus,cui deseruit,viuat non luxurietur,non superbiat,non ditetur,neque ex clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesię ampla palatia fabricet mutans quadra ta rotundis, nec loculos inde congrege, nec in vanitate,nec in superfluitate dispergat. nō extollat, de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos aut neptes, ne filias dixerim nuptui tradat,res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegii crimen esse dignoscitur.Sane patrimonia pauperū,facultates ecclesiarum sunt: & sacrilega eis crudelitate surripitur,quidquid sibi ministri & dispensatores, non vtique domini vel possessores, vltra victū accipiunt,& vestitum. Sed quando poterit necessariis esse contentus qui eo animo introiuit altaris ministerium,vt stipendia cleri,in vsus voluptatis, curiositatis,& vanitatis congregēt seruet & expēdat? Nam funiculus triplex hominem miserum in perniciem trahit,qui impure intrat,indigne ministrat,sed & ipso fructu abutitur temporali.iste est impius qui Esa.26. in terra sanctorum iniqua gessit, qui.s. in ecclesiasticis possessionibus quæ sanctorum fuerant vsibus assignatæ in domo Dei, quam decet sanctitudo,iniquę se habuit. Et infra. Qui & cum diuite epulone Luc.16.multos Lazaros,& ipse videt esurientes nudos ægrotos:& plus de iumentis suis,plus de eorum phaleris, quàm de istorum miseriis cogitat. Hæc beatus Bernardus.

Ex quibus omnibus auctoritatibus diuino iuri innitentibus,vt ait Adrianus in 4. de restit. (in q. vtrum Is qui patrimonialibus bonis abundat possit viuere de redditibus ecclesiasticis)constat clericos iure diuino sed dispensabili specialiter teneri distribuere pauperibus de suis bonis ecclesiasticis (ut dictum est) tenentur quidem nō ex iustitia ita quòd aliter distributum restituere teneantur: sed ex misericordia potius quàm alii seculares. Quamuis Soto de iustitia & iure lib.10.q.4.art.3. & 4. dicat quòd solo iure ecclesiastico ad talē misericordiam tenētur. nisi forte intelligat quòd ad id ex iure diuino stricto,& indispensabili non obligantur. Nam hoc modo nobis cum illo plane constat. Quòd etiam iure ecclesiastico ad idem teneantur patet.16.q.1.cap. quia iuxta.& distin.88. ca.episcopus gubernationem.& 12.quæst.1.ca.uidentes.ca.nulli.ca.res ecclesiæ.ca.præcipimus.ca. episcopus &c. vt supra habetur,vbi explicando ius diuinum idem etiam ecclesia clericis imponit; quia cum sit à Deo instituta, & ordinata in suis actibus conformat se voluntati diuinæ & rationi circa hoc. Et ita patet prima pars propositionis quòd scilicet iure diuino & ecclesiastico clerici specialiter tenentur de bonis suis ecclesiasticis pauperibus erogare. infra autem (propositione secūda) dicetur in quo stat ista specialis eorum obligatio præ aliis Christianis.

Nunc autem probatur secunda pars quòd scilicet quo ad quotam olim erat obligatio, ex solo iure ecclesiastico. quod patet. quia ius diuinum non determinat quantam partem suorum bonorum clericus aut laicus teneatur pauperibus erogare:nam non dabitur ubi. igitur hoc ius diuinum indeterminatum potest ecclesia determinare: sicut & quodlibet ius diuinum vel naturale, quale est ius indeterminatum de dandis vel soluendis decimis quod & ecclesia determinauit quoad quotam. Et talis obligatio quoad quotam est de iure ecclesiastico, vt late & bene probat Adrianus in 5.quodlibeto secundum communiter doctores. Ita in proposito obligationem iuris diuini absolutam & indeterminatam de dādo pauperibus iniunctam clericis specialiter præ aliis Christianis, ecclesia olim ad maiorem securitatem determinauit debere fieri sic scilicet quod omnia bona ecclesiastica diuiderentur in 4.partes,quarum prima daretur episcopis,secunda clericis,tertia fabricæ,quarta pauperibus,vt patet 12.q.2.ca.vobis. ca. vulteranæ.cap.concesso.cap.quattuor.& cap. sequenti.

Nam ante illa tempora vbi distinctio prædicta facta est, omnes clerici viuebant in communi vt religiosi, vt patet 12.q.1.c. cleriens.& ca.sequen. & tunc non tenebantur vllo iure ad illam quartam partem sed secūdum ius diuinum aliquando plus, aliquando minus distribuere tenebantur. Postea vero concessum est clericis habere proprium, vt patet. 12.quæst.1. cap. certe. & cap. sequen. & q. 2. cap. vobis. & sequen. quo tempore, & pro quibus,facta est prædicta distinctio quartarum,vt dictum est.

Nunc autem iam à longo tempore immemorabili non fit prædicta distinctio quartæ specialiter pro pauperibus, neque pro fabrica; nisi solum pro episcopo & pro clericis diuiduntur bona ecclesiastica: & aliquando seu alicubi aliquid assignatur pro fabrica & ornamentis:aliquando autem & alicubi nihil, sed relinquitur arbitrio, & obligationi ad quam ex iure diuino episcopus & clerici tenentur. Et in Hispania de decimis fiunt aliquando tres, aliquando plures partes: quarum una est pro regibus ex causa rationabili assignata ex priuilegio papali, et consuetudine legitime præscripta. Et iam non est illa obligatio iuris ecclesiastici quoad quotam, quoad quartam partem pro pauperibus, et pro fabrica: sed clerici remanent quoad hoc in sola obligatione iuris diuini supradicta, ut tempore primitiuo, de prouidendo pauperibus et reparatione fabricę, et ornamentorum, et de expendendo bona ecclesiastica in pios vsus, vt patet specialiter quoad fabricam. extra. de eccle.ædifi.ca.de his. et quoad pauperes iam dictum est, et dicetur latius, et particularius in secunda propositione sequenti.

Et

Et prædicta omnia, habēt locum in clericis omnibus habentibus redditus ecclesiasticos, modo habeant curam animarum modo non, quamuis illi magis quàm hi, ad prædicta teneantur, ratione status, ut supra probatum est.

2. Prop. Secunda propositio, in hoc tempore quando nō currit distinctio quottæ assignatæ pauperibus, aut piis vsibus, facta per ecclesiam, clerici de suis redditibus ecclesiasticis: quorum dominium iā acquisierunt, modo habeāt curam animarum modo non, oēs tenentur iure diuino & ecclesiastico, erogare pauperibus, & in alios pios vsus distribuere: totum residuum eorum: excepta sua, suæq; familię decente substētatione: ita quod si notabiliter omittant, peccant mortaliter.

Probatur primum, q. s. possunt de talibus redditibus decentem substentationem sumere, in quo non est difficultas, quia 1. Corinth. 9. quis militat suis stipendiis? Et qui altario deseruit &c. Et Luc. 10. & 1. Timoth. 5. ca. dignus est operarius mercede sua. & 1. Timoth. 5. qui bene præsunt presbyte. dupli. hon. digni sunt. Nunc autem tales redditus: sunt stipendia clericorum vt patet nu. 18. & de cō secra. dist. 1. ca. nemo. & 1. q. 2. ca. fi. vt late agit Panor. in cap. episcopus. de præben. & communiter doctores. ergo.

Nota. Et nota: q nomine decentis substentationis cōprehēduntur omnia: quæ ad ipsius, & suæ familiæ, honorabilem substentationem requirūtur: recreationes etiam, & amicabilia conuiuia moderata & honesta: & donationes seu munera aliqua parua, seu moderata, non quidem parasitis, sed aliis personis in signum gratitudinis, & amicitiæ, rationabiliter exhibita. quæ oia consideranda sunt secundum conditionem gradus, dignitatis, & qualitatis, vel status sui, & regionis, in qua tales clerici commorantur, nō quidem: nt pompatice, & uoluptuose viuant, vt seculares: sed quatenus hæc oīa requiruntur plus vel minus ad hunc finē, videlicet, ut sic possint, debite, honorabiliter, & grataner seu amicabiliter viuēdo, suum exequi ministerium. Plura enim requirit archidiaconus, quam simplex beneficiatus: & plura episcopus, & archiepiscopus: & plura vir illustris, & regius quàm alius non sic qualificatus, qui & non est tam vtilis ecclesiæ, in tēporalibus, & spiritualibus, ut patet ex concilio Basilien. sess. 31. anno domini. 1438. in quibus oībus, modicus excessus, non vitiat nisi forte venialiter: notabilis autem mortalis est, secundum Aug. dist. 25. ca. vnum orarium. & in prædictis cōcordat Caieta. secunda secundæ quæst. 100. arti. 3. & quæst. 185. articulo septimo, & Abulen. Matth. 6. quæstio. septuagesimaquarta, & Adria. in quarto de restitu. in quæst. an pluralis in præbendis, teneatur alterius fructus restituere, & communiter doctores.

Secundū videlicet, q excepta tali decente substentatione, totum residuum tenētur clerici, de supradictis suis redditibus ecclesiasticis expendere in pauperes et usus pios, iure diuino, & ecclesiastico ut ait propositio probatur dupliciter.

Primo auctoritatibus, nam gl. ordi. Ambr. tractantis id 1. ad Timoth. 5. qui bene præsunt presbyteri &c. ait, non vt abundent: sed vt non desint eis. & glo. ordi. Aug. ait ibidē. Tanta merces debet esse euangelizanti, qua neque cōtristetur, neque extollatur. Item Hiero. & habetur 44. dist. c. 1. dicit. Tibi sacerdos permittitur de altari viuere, non luxuriari, i. non abundare secundum gl. ibidē. Abundat autem: qui diuitias congregat & reseruat, qui vltra decentiam status sui in non pios vsus expendit. & idem habetur dist. 93. ca. diaconi. Itē Augu. sermo. 37. ad fratres in heremo. ad sacerdotes ait. Mementote q pauperē vitā, sacerdos gerere debet: quod superest præter victum et vestitū pauperibus dare non differat: quia oia pauperum sunt. et in sermone 219. vnde desumptum est ca. decimę. 16. q. 1. ait. Quidquid excepto victu mediocri et vestitu rationabili superfluerit, nō luxuriç reseruetur, sed in thesauro cœlesti per eleemosynā pauperū deponatur: quicquid. n. nobis Deus plusquā opus est dederit: non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transmisit: quòd si nō dederimus: res alienas innasimus. Hæc ille. Item gl. Hiero. super id Esa. 3. Vos. n. de pasti estis vineā meam, rapina pauperum in manu uestra, loquens de sacerdotibus ait. In quorum domibus rapina pauperum est: dum ecclesiæ opes sibi thesaurizāt: & in delitiis abutuntur, quæ ad substentationē pauperum dantur, & sibi reseruant vel propinquis distribuunt, & aliorum inopia suas vel suorum diuitias faciunt. Item idem probatur in ca. decimæ. 16. q. 1. & 13. q. 2. ca. qui oblationes. Qui decimas non soluit, vel qui oblationes defunctorum ecclesiis reddere moratur: dicitur pauperum necator & sacrilegium committere. ergo vbi eas sacerdos inutiliter expenderit & pauperibus delegatas non dederit: eodem crimine, rapinæ, & sacrilegii irretietur. Patet consequentia, tum propter eandē causam, tum quia secūdum Ambrosium sermone 82. & habetur dist. 47. ca. sicut hi. Quis tam iniustus quàm qui multorum alimenta non suum vsum, sed abundantiam & delitias facit? Neque enim minus est crimen &c. vide ibi latius. Item idem Amb. sermone 6. ait. Quid igitur censeri debet de sacerdotibus qui Christi sanguinem, & precia peccatorum prodiguntatque in delitiis abutuntur? Itē ad idem facit. 1. q. 1. ca. sacerdos. ca. pastor. ca. si quis. ca. clericos. & Orige. super Exo. cap. vigesimoquinto, ibi videantur.

Item Bernardus, epistola. 2. & 42. & latius in declamationibus de his agit. & expresius consonat supradictis, vt supra recitatum est in propositione prima ibi videatur.

Secundo probatur idem ratione, quia clerici iure diuino, & ecclesiastico, præ aliis Christianis specialiter tenentur erogare pauperibus, vt supra propositione prima probatū est. ergo codē iure:

tenentur totum residuum: vltra decentiam suam: in pauperes & in pios vsus distribuere. Patet cõse quētia. quia quilibet Christianus tenetur in dictos vsus expēdere: id quod est absolute, & simpliciter, superfluum suæ decentiæ, ut de hoc latius infra q. 26. habetur. Et nota: q valde cauendum est ne mentiatur iniquitas sibi, dum ecclesiastici prælati: prætextu necessitatis atque decentiæ: dicunt se oĩbus suis redditibus indigere: ad decentiam status substentandam: neue ecõuerso, alii scrupulosæ inquieti in conscientia reddantur: quasi vltra decentiam cõsumant, & minus debito pauperibus impēdant. Nam vt optime ait Soto de iustitia & iure li. 10. q. 4. art. 4. præceptum hoc atque decentię taxatio: non potest vniuersim & omni tempore, secundum hanc vel illam quottam determinari. Sed secundum iudicium prudentum, pēsata, tum prouētuum quantitate, tum, pauperum indigētia, ac temporum calamitate. Nam: qui tam diminutos prouentus habet: vt vix decēter viuere possit, nõ tenetur regulariter ad illas eleemosynas. Qui autem plusculum habet, vtique maiusculas: qui vero pinguissimos redditus accipit, abundantissimas eleemosynas facere tenetur. Et tutissimum esset vt sic abundãs, taxationi antiquæ: de quarta pauperibus eroganda quantum posset se aptaret: ita, ne nimis ab ea recederet. Attendenda est ēt calamitas temporum, & multorum pauperum magna tunc penuria clamans: tunc enim abundãtior solito: eleemosyna ēt à secularibus, nedum ab ecclesiasticis eroganda est. Quo fit: vt non semper huic præcepto: prælatus satisfaciat, si vel septimam, vel sextã duntaxat partem bonorum ecclesiasticorum in pauperes, & in alios pios vsus, impendat. Sæpe nanque tenetur multo plus: ut dictum est erogare.

Et si quæratur, in quo ergo differũt clerici à secularibus quo ad hoc, si oẽs sunt domini suorum bonorum: & oẽs æqualiter tenẽtur totũ residuum suæ decentiæ in pauperes & in pios vsus erogare? Respon. differunt in duobus. secundum Abulen. vbi supra. Primo quidē: qnia laici non tenentur ex officio, seu statu suo, quærere qui sint pauperes: neque eorum talem curã habere: sed sufficit eis: si occurrentibus dent oportune. Clerici aũt ratione status: ad id tenentur specialiter, & maxime prælati: qui ideo curati dicuntur: q; inuigilare debent ad id, vt habetur 16. q. 1. ca. quoniam. vt supra propositione prima probatum est, ex ratione sui status & ministerii clericalis, in quo & concordat Medina. vbi supra in fine: quo ad prēlatos.

Secundo seculares pluribus indigent pluraque sunt eis expedientia: ad decentiam sui status. Nam intra ambitum decentiæ status secularis: includuntur omnes vsus: aliàs liciti, etiam thesaurizare: ad ditandum filios & propinquos, etiam ad subleuandum se & suos, ad statum altiorem aliàs licitum, vt supra dictum est: sicque raro dicuntur in eis esse superflua decentiæ simpliciter, & consequenter raro contingit tempus, quo sub mortali, teneantur pauperibus erogare superflua decentiæ suæ. At vero intra ambitum & limites decentiæ status clericalis: solum includuntur ea, quibus ipse clericus, ad suam, suæque familię, decentem substentationem, requiruntur, ita, quòd non potest ea: in quoscunque vsus seculares etiam aliàs licitos, notabiliter expendere: quia non potest ditare consanguineos, neque thesaurizare sibi, vel illis, neque multo altiorem statum, puta, de infimo, ad illustrem statum eleuando, sibi vel aliis quantumcunque propinquis, ex bonis ecclesiasticis procurare, neque luxuriari, aut voluptuose viuere, aut in excessiuis sumptibus ea expendere, vt supra dictum est & latius dicetur inferius. Ideo sæpe, & communiter regulariterque contingit: tempore quo curatus pingues redditus habet, sub mortali tenetur, superflua suæ decentiæ, in pauperes, uel in pios usus, oportune distribuere. Et consonat Honcala de rebus ecclesiasticis c. 13. & 14.

Vnde fit primo, quòd propter prędictam differentiam: bona clericorum, dicuntur bona pauperum: non autem bona secularium. quia scilicet clerici præ aliis secularibus, tenentur superfluum suæ decentię, in pauperes & in pios usus expendere: & in hoc stat specialis clericorum obligatio, vt dictum est. quamuis glos. in dicto ca. quoniam 16. q. 1. dicat q ideo bona clericorum dicũtur pauperum: quia in extrema necessitate illis debentur. Sed certe propter eandem rationem bona secularium etiam dicerentur pauperum, quia in extrema necessitate debentur eisdem secũdum omnes doctores, ideo hęc glossa nihil valet.

Item secũdo, quia ideo clerici licet sint veri domini suorum redditũum & bonorum ecclesiasticorum, vt supra præsuppositum est secundum opinionem magis probabilẽ: non tamen sunt pleni domini eorum, quia non possunt ea expēdere, in uita & in morte ad libitũ, vt de bonis secularibus, sed cũ limitatione, aut onere prędicto: quia et ecclesia cõformans se iuri diuino, non aliter concessit eis dominium vsumq; bonorum prædictorum, sed cum onere, seu obligatione, ut. s. post suam decentem substentationẽ, reliqua in pauperes & pios usus distribuant. vt de iure diuino tenẽtur: neque intēdit clericos ditare quia est occasio mali. 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, ut supra propositione prima dictum est. Ideo & clerici, & præcipue prælati, dicũtur procuratores rerum ecclesiasticarũ. 14. q. 1. & 12. q. 1. c. si priuatum. & ibi gl. aliquando defensores. 16. q. 1. c. in sacris canonibus, & patres pauperum. Et eorũ bona dicuntur patrimoniũ Christi & pauperum et bona pauperum: quia sunt Christo in eius membris puta clericis, & ecclesiæ donata pro ipsorum substentatione et pauperum, vt dictum est. Dicuntur etiam precium peccatorum, & animarum, quia donata sunt vt oretur pro donantibus illa, & ut expendantur ad honorem Dei, et ecclesiæ vtilitatem, ut supra propositione prima, sæpe dictum est. Et

hæc

hæc oĩa habent locum, in clericis habentibus redditus ecclesiasticos: etiam si non habeant curã aīarum. quamuis magis in prelatis: qui spāliter de pauperibus tenētur esse solicitii: quàm in aliis clericis: quia, & auctoritates, & rōnes suprapositæ, de omnibus id concludunt, vt patet ex supradictis.

Igitur, ex omnibus supradictis resolutorie concluditur: ꝙ nulli clerico licet vltra seruitii, & militiæ spiritualis impensæ, dignitatem, & proportionem, stipendia sumere: neque vltra decentē substētationem, & familię, stipendia ecclesiastica consumere: in notabile præiudicium pauperū: quibus debētur: minus certe de ecclesiæ publico, quàm de forensi & mundano stipendio: cum aliquo modo sit contra iustitiam distributiuam, & contra intentum Christi, & ecclesiæ, præceptum, vel onus clericis iniunctum. Ideo clericus, videns se habere superflua notabiliter: vltra decētiam sui status supra dictam, si nō habeat veram, efficacemq́; intētionē, illa oportune: ante mortem, & in morte distribuendi in pauperes, & pios vsus: sed potius illa possidendi, & retinendi: ut diues sit & abūdans; etiam si nō intendat aliquem malum finē ex eis: aut ea in vsus inhonestos dispēsare: videtur peccare mortaliter contra supradictam obligationem. Et facit ca. negociatorem. dist. 88. vbi dicitur. clericum de paupere diuitem factum ut pestem fuge.

Cū supradicta resolutione, & propōne secunda expresse in fnie, & ad literam cōcordat Abulen. super Math. 6. q. 74. & Adrianus in 5. quodlibeto ar. 1. & in 4. de restitutione in q. Vtrum ecclesiasticus prodige consumens: teneatur restituere conclu. 3. & in q. Vtrum pluralis in præbendis: teneatur fructus alterius restituere. & in q. vtrum habens bona patrimonialia: possit viuere de bonis ecclesiæ. & B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. & q. 43. arti. 8. & ibi Caietanus. Et idem B. Tho. in 6. quodlib. art. 12. & Alex. Alen. 3. par. sum. q. 63. memb. 5. & Gerson alphab. 42. g. & alphab. 39. Florentinus 3. par. sum. tit. 15. ca. 1. §. 19. Gabriel in 4. dist. 25. q. 8. conclu. 5. Richardus in 4. dist. 45. art. 3. q. 1. & Maioris dist. 24. q. 6. Siluestrina titu. clericus. 4. q. 19. q. 15. 16. Pan. in ca. 1. de ecclesi. ædif. & ca. episcopus. & ca. cum secundum. de præben. & alibi sępius. Item B. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. ad 4. ait. Tertiæ aut decimæ quas cū pauperibus sacerdotes comedere debebāt, s. in veteri lege, augētur in noua, per hoc ꝙ dominus, nō solum decimam partem: sed oĩa superflua, pauperibus iubet exhiberi. Lu. 11. quod superest, date eleemosynam &c. vt Caietanus ibidem & in quodlib. de eleemosyna ca. 2. latius probat. Item, Nauarro in sum. ca. 23. nu. 71. & ca. 25. nu. 126. usque 131. & communiter doctores canonistæ: & Theologi in 4. dist. 15. & 24. et Honcala de rebus ecclesiasticis ca. 13. t. 4. et tandem Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 4. articulo 4.

Corol. 1. Vbi nota corolarie primo, secundum Abulen. vbi supra, ꝙ si clericus succurrens oportune: pauperibus aliquibus occurrentibus: ut faciunt alii seculares reseruat tamē bona superflua quæ habet et vt ea post mortē relinquat ecclesiæ suæ, vt sibi succedat, nō faceret bene: & melius faceret, si ea omnia in pauperes expenderet, in vita, vel in morte, oportune. Tum primo, quia sic non differret à laico: nisi in morte: quia. s. laicus, relinquit sua bona filiis: clericus autem ecclesiæ: cum tamē in vita, debeat exercere officium suum, puta, actum hospitalitatis, & curam pauperum, vt supradictū est. Tum secundo quia alioqui, potius diceretur, et esset conseruator, possessor, et defensator quàm dispēsator bonorum huiusmodi, & quàm curator, et procurator, et pater pauperum. Tum tertio quia potius in necessitates pauperū: quàm in alios usus ecclesiasticos cæteris paribus: expendere tenetur. quia excepta substentatione decente ministrorum ecclesię, res ecclesiasticæ, sunt propter necessitates potius pauperum, quàm pro aliis usibus ecclesiasticis cæteris paribus, ut patet. 12. q. 2. ca. gloria. et dist. et 86. ca. non satis.

Corol. 2. Nota secundo corolarie ꝙ de prædictis bonis ecclesiasticis: clericus non potest notabilem quantitatem dare consanguineis, etiam parētibus diuitibus, neque aliis diuitibus, ad eos duādum, uel in statu valde diuite reponendum, et ad eleuandū eos ad multo altiorem statū. sed solū potest et debet eis ut aliis pauperibus succurrere, et releuare à miseria, et dedecore, et iactura decentiæ sui status, et in ea decentia illos conseruare: ne dedecus, et iacturam patiantur, sicut et hoc potest fieri cum aliis: in simili necessitate constitutis: et multo magis cum consanguineis, dū modo nō valde notabiliter excedatur. Et ratio est: quia cum hęc bona, non nisi in pauperes possint expēdi per uiā eleemosynę: eleemosyna aūt necessitatem respicit: et miseriā eius cui impēditur. ergo si ualde notabiliter excedatur in his mortaliter peccat clericus qui dat, et cōsanguineus qui recipit, vt habetur in ca. pastor. 1. q. 1. et 80. dist. c. nō satis. et ca. est et. et 12. q. 2. c. quisquis episcopus. et 10. q. 2. c. episcopus. et Aug. ser. 113. de tempore. et glos. Hiero. super Esa. 13. Voa depasti estis etc. Et Bernardus in de clamationibus vbi supra. et Abulensis Math. 6. q. 75. et Gabriel et Adrianus, et Siluestrina tit. clericus. 4. q. 15. et cōiter doctores. et Hōcala ca. 14. ubi supra. Sed et dicit B. Tho. 2. 2. q. 158. ar. 7. ad 2. ꝙ clericus uel episcopus, si de eo quod suis vsibus spāliter deputatū est, velit sibi subtrahere et cōsanguineis, vel aliis dare nō peccat, dūmodo illud faciat moderate, i. vt non indigeant: non autem ut ditiores inde fiāt. Hæc ille. Et Soto vbi supra prudenter dicit, ꝙ non videtur illicitum: si episcopus ualde abundās, eę potēs, cauendo scādalum, et sine pauperū omissione, de suis sumptibus defalcans, ditet pauperes cōsanguineos ad mediocrē statum eleuando ipsos, et eorum successores sicut cum aliis non cōsanguineis: facere posset: non tamen primogenituram, aut maiotatum illustrem, illis instituere ualet.

Sed filiis in damnato coitu habitis in clericatu,

ſolum poſſunt alimenta præſtare: non autem ad decentiam ſtatus notabiliter: quia ſecundum iura: in odium criminis, tales filij clericorum ſtatum honorificum non habent: neque ex bonis eccleſiaſticis habere poſſunt. Conſonat Nauarro vbi ſupra ca. 25. numero 127.

Sed nota, quòd donare modicum etiam diuitibus, & munuſcula (cauſa gratitudinis) illis dare, ſicut inter amicos, & conſanguineos eiuſmodi conditionis, & qualitatis hominum: in tali regione: per uiam gratitudinis, & amicitię, donari ſolet: non eſt illicitum clericis: cum ſit opus uirtutis. Similiter, dotare conſanguineas pauperes: ſecundum decentiam ſtatus earum, uel ut diximus paulo plus, licitũ eſt: quia cauſa dotis, in mulieribus, inter cauſas pias cenſetur, vt Honcala, & Soto, vbi ſupra etiam docent.

Corol. 3. Tertio corolarie nota, quòd clericus habẽs bona patrimonialia: poteſt uiuere de bonis eccleſiaſticis decẽter, ut dictum eſt, dummodo reſiduum horum, & illorum bonorum mobilium, expendat in pios vſus, & in pauperea. Poteſt etiam, omnia bona ſua patrimonialia: in vita, & in morte, omnino dare, & relinquere heredibus, uel conſanguineis, aut quibus uoluerit aliàs licite: & viuere de bonis eccleſiaſticis, ſecundum Abulen. ubi ſupra q. 75. Et Silueſt. titu. clericus. 4. q. 16. & communiter doctores: licet Adrianus vbi ſupra, aliquo modo diſſentiat. excepto, quando pauperes ſint in tanta neceſſitate, ꝙ pro ea releuanda: etiam vaſa diuino cultui dedicata: diſtrahi deberent, aut pro redẽptione captiuorum: tunc enim peccaret mortaliter clericus: habẽs bona patrimonialia, de quibus decẽter viuere poſſet: ſi bona eccleſiaſtica in ſuos, & non in dictas neceſſitates pauperum expẽderet ſecundum Hieroni. ut declarat B. Tho. & Caieta. vbi infra, & Nauarro ubi ſupra cap. 28. num. 130. 131. & Honcala de rebus eccleſiaſticis ca. 2.

Corol. 4. Tandem quarto corolarie notandum eſt, ꝙ Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. cum quo concordat Honcala opuſculo 10. de rebus eccleſiaſticis c. 8. dicit duo. primum quòd quando redditus epiſcoporum ſunt ualde pingues, et abundantes vltra decentiam ſtatus eorum: tũc tenentur epiſcopi: duas quartas ſaltem eorum, diſtribuere iuxta canones antiquos, alteram in pauperes, alteram in fabricam, ſeu ſupellectilem eccleſię. Et ratio huius eſt, quia ex hoc, ꝙ alii clerici iam habent ſuam portionem: in redditibus ſuis aſsignatis, non eſt ſubſtracta per ius commune pauperibus: portio illis debita ex ipſo iure: neque ſimiliter fabricę ſubtracta eſt portio illi ex iure debita: ſed illa bona epiſcopalia, remanẽt affecta tali iuris diſpoſitione antiquę: ita, ꝙ ſicut quãdo bona eccleſiaſtica, erant communia, & diuidẽda in quatuor partes: videlicet pro epiſcopo, clero, pauperibus & fabrica, commiſſa erãt epiſcopo cum vinculo, & debito talis diſtributionis: ita iam excluſo vno membro, ſ. clero à tali diſtributione: quia iam clerici habent proprias prębendas: loco ſuę quartę portionis: remanent bona epiſcopalia communia: reliquis tribus partibus, & in eas diuidenda. ſic quòd pauperibus remanet debita ſua quarta portio, quę prius eis debebatur: & ſimiliter fabricę eccleſię, ſua quarta: de prędictis redditibus epiſcopalibus abundantibus. Nam non eſt credibile, quòd eccleſia tantam redditum ſuperabundantiam: epiſcopis aſſignauerit, pro ſola eorum decẽte ſubſtentatione, ſed etiam pro fabrica, & pauperibus, & ut patribus pauperum, diſpenſanda commiſit, ut dictum eſt. Et inde ſequitur, ſecundum eius dictum, quòd ſi non diſpenſat prędictas quartas portiones: in fabricam, & pauperes tenetur prę fatus epiſcopus, abundans reſtituere, et ſimiliter illi, quibus ipſe prodige notabiliter donauit. Sed de epiſcopis non habentibus tam notabiliter abundantes redditus, non currit ratio prędicta, neque eſt idem iudicium ait Caietanus: ſimiliter neq; de aliis quibuſcũque beneficiatis, & pinguiſſimos redditus habẽtibus: quia vt ait ibidem & 2. 2. q. 43. ar. 8. iã iſti redditus ſunt eis, pro ſua quarta portione aſsignati: epiſcopis aũt abundantibus: remanent alię quartę, pro fabrica, & pauperibus cõmiſſę, vt patribus pauperum, & diſpenſatoribus bonorum eccleſiaſticorum.

Sed certe hęc non omnino videntur habere veritatem. Non primum dictum, nec eius ratio: quia ut patet ex ſupradictis in propoſitione prima iam per conſuetudinem legitimam: ceſſauit illa diſpoſitio antiqua eccleſię. de illis quatuor portionibus: & per conſequens manent tam bona epiſcopalia quęcunque, quàm aliorum prębendatorum: ſeu clericorum bona eccleſiaſtica: quę eis intuitu eccleſię, aut cuiuſcunque miniſterii eccleſiaſtici prouenniunt, obnoxia: vt ſecundum ius diuinum, ſine vlla modificatione eccleſiaſtica, vltra decẽtiam ſtatus ſuperflua: in pauperes, & in pios vſus expendãtur, vt ſupra probatum eſt.

Item, neque ſecundum eius dictum de reſtitutione valet: quia licet olim quando viuebant in communi clerici, & non habebant ſuos redditus particulares, neque dominium eorum, ſi male expenderent in alios uſus, reſtituere tenerentur: nũc autem non, quando ut prę ſuppoſitum eſt, clerici ſiunt domini ſuorum redditaum eccleſiaſticorum abundantium, & non abundantium: licet peccent in alios uſus diſtribuendo, vt dictum eſt. Item contra ipſum Caietanum eſſet eadem ratio de clericis minoribus habentibus pinguiſsimas prębendas. Igitur, ſtandum uidetur quo ad hoc, eis quę ſecundum communiter doctores in propoſitionibus dicta ſunt. Nam & Soto, vbi ſupra lib. 10. q. 4. arti. 3. nobiſcũ concordans optime reprobat ſupra dicti Caietani opinionem: ibi latius videatur.

Si contra prędicta in ſecunda propoſitione arguatur. primo, quia papa, & eccleſia dat licentiam teſtandi aliquibus: de prędictis bonis eccleſiaſticis: & per conſuetudinem legitimam: in diuerſis regnis, licite iam teſtantur clerici Argum. 1.

inferiorea

inferiores episcopo, vt ait Adrianus in.4. vbi supra in respõsione ad primum & Siluestrina titu. clericus. quarto.q.2.&.3.&.4.& in francia omnes clerici, etiam episcopi, in vita, & in morte, & in testamento disponunt sicut de quibuscunq; aliis secularibus bonis, idque ex legis regni, & consuetudine antiqua. vt refert Guilliel. Benedictus in repet. in ca. Raynu. de testamentis, ver. & vxorem nomine Andelasiam. num.164.fo.76.& Bartholomeus de Cassaneo de cõsuetudinibus burgundiæ, in rubrica. 8.§.5. sub.nu.30.&.63. fo. 198. Idem tenet Medina in sua lectura: quòd.s. omnes clerici minores episcopis, propter consuetudinem legitimam: Sufficientem derogare legem, possunt de omnibus redditibus, & stipendiis ecclesiasticis testari: quorum dominium iam habent. Episcopi autem non possunt in hyspania: quia quoad eos, ibi non est talis consuetudo. Et latius Couarruuias, lib.4. titu. de testamentis ca. cum in officiis. nu.7. & seq. prosequitur. licet Gabriel in.4. distinct.15. q.8. cum aliis aliter dicat, & distinguat. ergo per hanc viam, possunt ea, in vsus prophanos aliàs licitos quoscunq; disponere, etiam consanguineis illa donando & relinquendo. Alioquì, nihil eis valeret talis facultas, ea donandi & testandi de eis si ad certos vsus supra dictos dumtaxat, extenderetur. Et vlterius sequitur si possunt clerici in testamento: quod ergo & in vita possunt ea similiter donare. Nam plus est testari quàm donare, vt Syluester titu. clericus.4.q.5. refert.

Argum. 2. Secundo Arguitur ad idem, quia Papa sepe concedit clericis, quòd possint prædicta bona dare, & de eis disponere etiam, in non pios vsus aliàs licitos: ergo saltem ex dispensatione Papæ: id licet. Patet consequentia: quia cum Papa sit dominus: vel potius dispensator bonorũ ecclesiasticorum, & præcipue decimarum, & redditũ inde clericis, & ecclesię aduenientium: videtur, quòd sicut per vim pensionis, aliquam bonam partẽ eorum distribuit aliquibus secularibus, etiam ad non pios vsus: & in hyspania per priuilegium, & consuetudinem antiquam regibus hyspaniæ confertur tertia pars decimarum, etiam ad vsus non pios aliàs tamen licitos; Ita ergo, & Papa potest concedere clericis, quòd de prædictis bonis in vita, & in morte dent & disponant, etiam in non pios vsus; non enim est maior potestas priuilegii. & consuetudinis quàm Papæ, vt latius Couarruuias vbi supra differit. Argum. 3.

Tertio arguitur ad idem, quia dominium taliũ bonorum: cum prædicto onere succurrendi pauperibus, de tali portione, vel de residuo decentiæ: est de iure tantũ ecclesiastico clericis concessum: & talis dispositio, est de iure tantum ecclesiastico: quòd tantum vel tantum detur pauperibus, vt patet supra, propositio.1. ergo potest Papa concedere, vel disponere, quòd detur tanta quantitas pauperibus, & reliqua in quoslibet etiã non pios vsus aliàs licitos: licite expendantur: sicut olim concessum erat, quando erat diuisio talium bonorũ in.4. partes. ergo non est de iure diuino quòd totum residuum decentiæ in pios vsus & in pauperes distribuatur, quia alioqui, non posset Papa & ecclesia contra ius diuinum disponere, quòd solum duæ quartæ darentur: maxime vbi vltra has quartas: ẽt pingues & abundantes redditus clericis remanerent. Respõ. ad.1.

Respon. ad primum argumentum concesso antecedente negando consequentiam: nam talis licẽtia testandi generaliter, & indistincte concessa: quamuis sit valida de facto: tamen vt sit licita, intelligitur, et limitatur, secundum aliquos doctores: ad pios vsus tantum. Vel si etiam secundum alios et melius, extenditur ad vsus prophanos: tũc vt licite fiat talis distributio: non fieri potest nisi ex rationabili causa vt in responsione ad secundũ argumentum proxime habetur ibi videatur. Quia neque aliter conceditur causa mortis posse clericum licite donare aut relinquere aliquibus, vt patet in ca. relatum. et ca. ad hæc. de testamen. vt ait Panormi. in ca. cum in officiis. eod. titul. et in ca. cum esses, de testamen. nu.30. et Barbatius in dicto ca. cum in officiis. et in tractatu de præstan. Cardi. par.1.q.4. Et Siluester titu. clericus.4.q.2. et.3. Et gloss. in pragmaticis sanctionibus titu. de annatis. in gloss. acquisitos. fo. 194. et Couarruuias, vbi supra, si sic limetur et intelligatur. Et talis facultas valet, vt sit valida talis donatio, vel dispositio: etiam in pios vsus in foro ecclesiæ: quæ forte non esset valida sine tali licentia vel facultate. Multæ namq; donationes in vita factæ valent, quæ nõ valent in morte, vel testamento. Ad 2. respõ.

Ad secundum argumentum respon. quòd Papa id potest concedere, ita quòd de facto valeat et non sit obligatio restituendi, similiter potest id licite concedere, sed vt in responsione ad primũ diximus: secundum aliquos doctores, restricte debet intelligi, ad pios vsus dumtaxat: vel si etiã ad prophanos, vt secundum alios verius existimo; tunc vt talis distributio bonorum licite fiat: non quidẽ absolute et quomodocunque: Sed cum duplici limitatione fieri debet. primo quòd id fiat ex causa rationabili, puta, quia est vir nobilis: aliàs de ecclesia bene meritus, vel à quo, vtilitas ecclesiæ speratur, vt honorabiliter substententur, vel ratione gratitudinis: quia ab eo olim beneficia recepit et huiusmodi. Secunda limitatio est, quòd non concedatur ei, de redditibus ecclesiæ: in notabili quantitate, quòd sit valde onerosa ecclesiæ talis concessio, aut in notabilem cultus diuini diminutionem, aut quòd propter hoc clerici reddantur omnino impotentes: ad succurrendum valde egẽtibus pauperibus; ut de iure diuino quamuis dispẽsabili eos teneri dictũ est. nisi forte pro defensione reipubl. ab hæreticis vel tirannis: sint necessaria etiam bona eccclesiastica, relictis pauperibus non valde indigentibus, vt in fine huius quęstionis habetur. his limitationibus stantibus: papa id licite concedere po-

potest: sicut et pensiones, sicut et decimæ in hyspania regibus conceduntur, aliàs autem neque licite concedi, neque licite recipi possunt. Illi tamẽ quibus iam titulo seculari: etiam sine rationabili causa tales fructus per Papam assignati sunt. non tenentur amplius in alios pios vsus ea expendere, sicut neq; ipsi pauperes tenentur. quia iam his, vel illis hominibus, ad vsus sibi expedientes per papã, vel etiam per alios ecclesiasticos viros: qui solum ad id tenebantur valide distributi sunt, modo licite, modo illicite, id fecerint. distributione autẽ facta his, vel illis, tenet vt supra dictum est. illi ergo qui iam dominium, vel ius in dictis bonis habent, tenentur solum secundum suum statum decenter ea expendere proportionabiliter: neq; alia obligatio ipsis bonis: sed solum personis annexa est: neque transit cum eis ad nouos eorum possessores. Concordat Soto vbi supra libr. 10.q.4.arti. 3. &.4. quamuis alia etiam ratione, id ipse iustificet.

Quòd si de bonis immobilibus ipsius ecclesiæ: aliter papa valde notabiliter donaret: non solum illicita, sed forte etiam inualida esset talis donatio. Quia licet papa sit dominus suorum redditũũ particularium: non tamen est absolutus dominus, sed administrator, vel dispensator, prædictorum bonorum immobilium communium ecclesiæ: ad eius vtilitatem, vt Caietanus refert. 2.2.q.43.art. 8.&.q.185.art.7.& in quodlib. in tractatu de indulgentiis. Et latius philippus Francus in rubrica de testamentis, in repetitone.q. an monachus de licentia papæ possit testari.q. 10.&.q.28. penult. in fine. Et Soto vbi supra aliqualiter tangit. Et cõsonat Nauarro vbi supra ca. 25.nu. 128.129.

Resp. ad 3. Ad tertium argumentum. respon. negando antecedens, pro quanto ibi dicitur, quòd de solo iure ecclesiastico est, quòd clerici de residuo decentiæ pauperibus succurrant. Nam id supra probatum est esse etiam de iure diuino: licet quoad quottam fuerit olim, & nunc uel post possit esse obligatio de iure ecclesiastico. Similiter negatur prima consequentia & secunda. dico enim quòd licet papa, & ecclesia statuere possit, quòd quarta, vel quinta pars in pauperes, vel in alios pios vsus expendatur, sicut id olim statuit, vt supra propositione prima dictum est: non tamẽ potest licite concedere, neq; statuere, quòd residuum decentiæ in alios vsus prophanos: etiã aliàs licitos: sine vlla rationabili causa clerici notabiliter expendant, maxime vbi pauperes essent valde indigentes, & nec alia bona clericornm nec illa quarta pauperibus assignata sufficerent, pro ipsorum remedio oportuno. Neq; per talem ecclesiæ, aut papæ dispositionem, clerici de obligantur sicut nec olim fuerunt de obligati: à subuentione pauperum valde indigentium, de superfluo decentiæ notabiliter, vt de iure diuino tenentur. Quia sicut per limitationem, obligatoriamq; dispositionem ecclesiæ de confitendo semel in anno, de ieiunando in quadragesima, & de audiendo missam diebus festiuis quã limitauit ius diuinum, indistincte positum de confitendo, & de ieiunando, & de exhibendo ei aliquem cultum latriæ, non de obligatur homo ab obligatione confitendi, ieiunandi, orandi, aut cultum latriæ exhibendi alio tempore, puta, mortis & huiusmodi: quo videt id sibi esse aliàs necessarium ad salutem: secundum ius diuinum vel naturale: ita similiter in proposito dicendum est.

Tandem nota, quòd cum supra dictis stat, quòd quando ad defensionem regni siue reipublicæ ab infidelibus siue tiranis; non sufficerent redditus regales, & alia bona secularia: tunc post positis pauperibus: non valde notabiliter indigentibus, licite possent prædicta bona ecclesiastica superflua: ad defensionem reipub. de voluntate clericorum vel etiam eis inuitis: de mandato papæ expendi, vt ait Soto de iustitia & iure lib. 10.q.4.art.5.& Honcala tractatu de rebus ecclesiasticis. ca.5. & ca.7. &.9. & Siluester titu. immunitas. q.5.q.4.q. 1. & titul. lex.q.15. & Victoria in relectione prima de ecclesia.q.6.fo.97.&c. ad idem sunt.

QVAESTIO DECIMANONA.

Vtrum prælatus ecclesiasticus, iure diuino, teneatur ad personalem residentiam in suo curatu, uel episcopatu, & utrum non residens, teneatur ad fructuum restitutionem.

Prop. 1. RESPON. quoad primũ, scilicet quoad peccatum est vnica propositio, videlicet quòd residẽtia personalis est de iure diuino large sumpto & ecclesiastico: ita quòd prælatus habens curam animarum in suo curatu, per notabile tẽpus, seu per maiorem partem anni, non residens personaliter suum officium exereendo: etiam si de alio idoneo prouideat, peccat mortaliter, nisi rationabiliter excusetur, aut dispensetur.

Prima pars, quòd scilicet iure ecclesiastico ad id teneatur, non est dubium inter doctores, vt patet per totum titulum de cleri. nõ resi. & late prosequitur eruditissimus Soto de iustitia & iute libr. 10.q.3.art.3.

Quòd autem iure diuino ad idẽ teneatur: quãuis in hoc sint opiniones doctorum, quorum aliqui & quidem pauci tenent indistincte quòd non, de quorum numero est Ambrosius Catharinus in apologia contra Soto & contra Miranda. Alii autem & quidem omnes fere doctores utriusq; iuris tenent indistincte quòd sic. Sed utramq; opinionẽ, seu modum dicendi clarius resoluendo: Videtur quòd talis obligatio personalis residentiæ, non est de iure diuino proprie, & stricte, sed large sumpto, de quo intelligitur hæc prima propositio.

Quod probatur. quia ius diuinum proprie & stricte sumptum, est quod in sacra scriptura expres-

se continetur, uel quod ut tale ecclesia expresse decreuit, uel ab ore Christi, seu apostolorum, per antiquam tradditionem & successionem ecclesiarum: vniuersalis tenet ecclesia, vel quod in consequentia necessaria & euidenti, ex prædictis propositionibus fidei, vel ex altera fidei, & ex altera euidenti infertur, vel quod cõmuniter omnes catholici doctores semper ut tale tenuerunt: sine illius contradictione impunita. Ius autem diuinum large sumptũ est, quod ex prædicto iure diuino proprie sumpto infertur in consequentia tantum probabili, aut quod bene sequitur ex vna propositione iuris diuini proprie sumpti, simul & ex altera quæ cum non sit iuris diuini vel naturalis proprie sumpti: tamen secluso etiam humano iure quocũque, rationabiliter negari non potest, vt hæc propositio, hostia quæ à Sacerdote eleuatur adoranda est, quæ & est seu dicitur sapere fidem, vt de his latius supra.q.17. Nunc autem ad propositũ, prędicta residentia personalis nõ babetur in sacra scriptura; neque per ecclesiam vt de iure diuino expresse est decreta; neq; ab ore Christi sen apostolorum generaliter per ecclesiam, neq; euidenter in consequentia necessaria deducta, neq; à doctoribus catholicis omnibus vt talis dogmatizata, cũ constet aliquos impune oppositum opinari, neq; per ecclesiam talis opinio vt hæretica condemnata est, vt fatetur B. Tho.9. quodlib. art. 15. igitur illa residentia non est necessaria iure diuino proprie & stricte snmpto, & per hominem indispensabili.

Quod antem sit de iure diuino large sumpto, & per hominem dispensabili ex causa rationabili dũtaxat: probatur ex dictis, quia ex vna propositione de fide, seu de iure dinino proprie sumpto, & ex altera quæ cum non sit de dicto iure diuino, tamen secluso etiam quocunq; iure humano rationabiliter negari non potest, bene sequitur hoc modo arguendo. Iurè diuino tenetur bonus pastor spiritualis, ponere animam seu vitã suam pro ouibus suis: & ante eas vadere (scilicet verbo doctrinæ, & opere exemplari): illasq; pascere sacramentis, & cibo spirituali, prudentique gubernatione: & tandẽ easdem cognoscere, & vocare nominatim singulorũ curam gerendo. Hęc autem omnia: per alium sine personali residentia sufficienter facere nõ potest, idque regulariter. ergo eodem iure diuino, illi necessaria est residentia personalis, quo & cura, vel officium pastorale institutum est. Consequentia patet, quia quo iure quispiam obligatur ad finem, obligatur etiam ad medium sine quo finis ille obtineri non potest. Ex fine namque secundum Arist. primo phisi. necessitas sumitur mediorum ad finẽ. quod autem vt ibi dicitur cura pastoralis & eius officium seu dignitas, sicut & sacerdotalis, à Deo instituta sit, nullus catholicus negat: similiter nullus negare potest, quòd pastores ipsi instituti sint principaliter effectiue ab ipso Deo: quãuis instrumentaliter ab hominibus, mediate vel immediate creentur, vel instituantur, vt de hoc latius infra in responsione ad primum argumentum habetur.

Maior supradicti disursus expresse est iuris diuini Ioan. 10. bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis &c. quæ verba licet de Christo anthonomatice, at de omnibus prælatis cõmuniter intelliguntur: ibi enim non solum exemplum, sed & regulam, diffinitionemque boni pastoris cuiuscunq; Christus expressit. secundum August. in lib. de pastoribus, & de verbis domini sermone.5. & Gregorium in homilia. Athanasium, Theophila. & cõmuniter oẽs doctores. quod ex ipsa serie textus euangelici patet, vbi ex conditionibus boni pastoris, & mercenarii generaliter arguendo: descendit Christus ad probandum se bonum esse pastorem. Alioqui non bene probaret intentum: si de seipso tantum in toto illo capitulo tanquam à particularibus Syllogizando: idem per idem probans loqueretur.

Minor vero præfati discursus (in qua stat tota difficultas) simul & intentum probatur quadrupliciter. tum. 1. quia proprium officium pastoris est pascere gregem, vt patet ex natura ipsius officii proprie sumpti. hoc autem dicit exercitium personale, sicut esse ductorem, gubernatorem, medicũ, aurigam, lucem gentium & huiusmodi, & non solum prouidere de pastore, ductore, gubernatore, & officialibus, seu coadiutoribus aliis: maxime ubi industria personæ ad id munus electa est, id quod in præsenti negotio omnibus liquet: cũ propter idoneitatem personæ prælatio illi sit collata. Et ideo dignus vel dignior est eligendus: quia personalis eius industria requisita est.

Tum. 2. idem patet, ex fine & modo reipub. ecclesiasticę & gubernatorum eius. Ex fine quidem: nam licet omnia Deus fecerit propter hominẽ, ut scilicet omnia ei essent in subsidium uitæ & ipse esset tanquam dominus omnium, & patres familias suas domos atque diuitias propter suos successores amplificent: ita, quòd in eiusmodi familiis nõ personæ propter domos, sed domus propter personas extructe sunt. At uero in rebus publicis ecclesiasticis, & secularibus, contra se res habet: nã regnum, non propter regem: sed rex, propter regnum & utilitatem eius institutus est. in quo rex differt, à tyrano, quòd scilicet ille ad publicum bonum, hic autem ad proprium commodum: regno & omnibus utitur. & in repub. ecclesiastica multo fortius id locum habet: Christus namque, qui per seipsum fundauit ecclesiã, propter ipsam tũ alios pastores, tũ maxime ipsos instituit. cuius reipub. ecclesiasticæ finis proximus: sempiterna felicitas est. Ex modo autem: nam quamuis principes seculares in modo suæ gubernationis, imaginẽ habeãt dominorum: prælatis autem ecclesiasticis non licet nisi ministrorum forma & imago atque seruiẽtium: secundum id Math. 20. Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potesta-

tem

tem exercent in eos: nō ita erit inter vos. videatur abulensis ibidem &c. Vnde Augustin. super Esa. homilia. 7. Qui uocantur ad episcopatum, non ad principatum vocantur: sed ad seruitium ecclesiæ. Igitur tā ex fine, quàm ex modo ecclesiasticæ reipub. & gubernationis eius; constat de iure euangelico: quòd ad vtilitatem ecclesiæ prælatus qui est seruus & minister illius, personaliter seruire, & se exercere debet.

Tum. 3. idem patet auctoritatibus Ioan. 20. Pasce oues meas. vbi dignitatis pastoralis officium, non nisi officii & actionis personalis nomine designatur. Non enim ait Christus, sis præsul aut episcopus, nec pastor: sed pasce, idest non solum habitum: sed & actum pastoris habe, doce, instītue, guberna, & tandem exemplo meo meas oues personaliter cura. Ideo enim Lucę. 10. dicuntur operarii pauci, qui scilicet vsu potestatem exerceant vti tenentur. Et Leuit. 28. Applica ad me Aaron & filios eius: non ait vt Sacerdotes mihi sint, sed vt Sacerdotio fungantur mihi. Item, nume. 18. iubetur Aaron & filiis eius excubare in custodia sanctuarii, quod magis conuenit Sacerdotio legis gratiæ, curam animarum habenti: cuius figura Sacerdotium illud fuit. Item prima Timoth. 3. qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat, idest, si legitimum est eius desiderium, non ad dignitatem sed ad opus referendum est: non vt præsit sed vt prosit. ideo sequitur ibidem. Oportet episcopum esse doctorem, vbi non habitus siue facultas & dignitas tantum, sed vsus notatur. Vnde & August. ad Paulinum & habetur. 8. q. 1. qui episcopatū, ait. Exponere voluit Apostolus, quid est episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Et Hiero. ad Honoratum. qui episcopatum desiderat, opus desiderat. (hoc est) nō dignitatem, aut delitias, sed opus & laborem. Ideo & hebre. vltimo Paulus ait præpositos sic super gregem inuigilare debere quasi rationem pro animabus eius sint redditurι. Rursus Ioan. 10. bonus pastor (vt supradictū est) nosce tenetur suas oues idest faciem & balatū earum: vbi signatur quòd non per relationem aut per alium, sed de vultu, gestu, & voce, animi morbum apte deprehendere potest. Ideo Prouer. 7. diligenter cognosce vultū pecoris tui. vbi hebraice habetur. cognoscendo cognosces, seu euidenter cognosce faciem pecoris tui, & pone cor tuū, idest amorem, & diligentiam sollicitam ad gregē. Neque vero grex pastorem suum satis cognoscere uicissimq; diligere, eiusq; exemplū imitari valet, & libenter obedire mandatis vt oportet: nisi de vultu, & sermone, illum quoque cognoscat. Nā Ioan. 10. Alienum oues non norunt neque sequū tur. Alienum inquit, non solum eum: qui non legitime ingreditur: sed eum qui ab eis alienatur & incognitus est: qui videlicet, illegitime rem administrat, tam mercenarius est, quàm qui ea quæ Christus ibi præmiserat non seruat. Vnde Damasus Papa in. 4. epistola de Chorepiscopis depellendis agens, hoc Christi testimonio vehementer inuehit in episcopos, qui (vt meretrices suos filios) alienis suas plebes educandas concredunt. Et habetur distin. 68. ca. ecclesiis, & ca. sequen. Item, Math. 5. prælati sunt lux mundi vt doceant ignorantes: & ciuitas supra montem posita, per vitam exemplarem & per refugium egentium: & sal terræ, quo corrupti hominum affectus condiantur ne tandem putrescant sed reuertantur ad cor: quo ēt sale, eiusq; sapore vitæ, siue virtutum, ad meliora adducti animentur. Sunt denique errantiū duces, delinquentium regula, afflictorum refugium, egētium subsidium atque præsidium, infirmantiū medici. Et tandē vt Pius Papa c. oues. 6. q. 1. ait, sunt veluti oculi ecclesię à Deo instituti, siue per quos Deus ipse gregi suo prouidet: siue per quos populus: quæ diuina sunt suscipit. Hæc autē omnia munera, sine actione personali: per alium commode fieri non possunt (vt constat aperte) & ita patet veritas quæ prætenditur.

Neque valet dicere id Ioā. 20. Pasce oues meas soli Petro dictum fuisse. Nam ibi est aliquid singulariter dictum Petro, scilicet vt tanquam vniuersalis pastor ecclesiæ suo gradu & ordine, vniuersum pasceret gregem, ibi assistendo: vnde suis legibus & fide morumque sententiis: uniuersos illustraret & institueret, dignosque ministros cuique asscriberet ecclesiæ. Generaliter autem, ibidem ēt explicata ē functio pastoralis: quæ per ipsum Christum: in Petro, & Apostolis ad alios prælatos deriuanda: ad ecclesiæ institutionem constituta est. Ita uidelicet, ut cum primum unusquisque in pastorem assumitur, iussum ab eodem Christo putaret: ut similiter suum peculiarem pasceret gregē. Vnde August. libr. de pastoribus ca. 13. ait, ob id Petro singulariter Christū id quod omnibus erat commune dixisse, ut unitatem commendaret. hęc ille. Ac si dixisset. In uno cunctis potestatem dedit generalemque regendi formam expressit: atque in uno cunctis idem iussit. Item, Ambro. in pastorali, nobis, inquit, in uerbis diuinis credita est dispensatio, gregemque Christi alendum suscepimus. Et infra. Repetitum est à domino tertio pasce oues meas. Quas oues, & quem gregem non solum tunc beatus suscepit Petrus: sed nobiscum ille suscepit, & cum illo nos suscepimus omnes. Iussit dominus Petro pascere oues, per quem ad reliquos omnes, potestas & auctoritas pascendi manatā Deo. Hæc ille, Vnde & papa creans episcopum uice Dei, quasi explicās id Pasce oues meas, ait. Vade prædica populo tibi commisso. Sicut & Actu. 20. Paulus ut organum Dei ait. Attēdite uobis & uniuerso gregi in quo uos posuit Spiritus sanctus episcopos &c. spiritus sanctus illos posuit, non solum quia ecclesia illos instituens & creans etiam quoad suas leges positiuas, eius nutu gubernatur, sed etiam quia per ipsum Paulum Spiritus sanctus principaliter effectiue, episcopos illos instituerat ad pascendum gregem suum, ideo non ait

ait se illos posuisse sed Deum: nam prima Corinth.7. Distinguit inter ea quæ Deus & quæ ipse præcipit saltem expresse, de quo infra in responsione ad primum argumentum.

Tum demum,4. probatur idem, quia vbi stipendium pro opere impenditur, recta ratio docet illicitum esse vltra meritum operis stipendia sibi capere, & multo magis illicitum esset alteri puta vicario(etiam digniori) operas & labores delegare sibique maiorem stipendiorum partem relinquere. Nunc autem redditus ecclesiastici pastoribus designati & debiti sunt, non quidem pro sciētia, probitate morum, pro dignitate alia quacunque seu iure etiam pastorali dumtaxat: sed præcipue pro præsidentia & functione, exercitio & opere ipso pastorali, in stipendium laboris & operis. ergo tenetur pastor personaliter residendo per se vt commode potest actus sui officii vel dignitatis exercere: aliàs illicite talia stipendia sibi reportabit. Consequentia patet, & maior similiter ex illo secunda Timoth.3. Qui non laborat non manducet. Minor similiter probatur. qui si hoc ecclesiasticum seruitium Christianis vel ecclesiæ nō fuisset necessarium: certe nulla prælatio, nec officium pastorale fuisset à Christo institutum: neque vlla fuisset ab eodem vel ab ecclesia habita ratio personarum quæ idoneæ sint quantum ad decimarū impositionem & redditunm vel stipendiorum designationem. Vnde nu.18. non alia de causa Deus legitur decimas instituisse, quàm pro ministerio quo leuitæ ac potissimum Sacerdotes, tabernaculo seruiebant. Et Luc.10. Christus Apostolos mittens vt messores; pro ministerio suo ait dignos esse mercede sua. Et Paulus prima Corinth.9. Omnia exempla naturalia ad hoc propositum adducit dicens, Quis militat stipendiis suis? & non alligabis os boui trituranti &c. Et prima Timoth.1. presbyteros non censet ecclesiastico præmio dignos quia boni sunt sed quia bene præsunt. Et tandem in ca. Cum secundum. de præben. Inno.3. per dictas auctoritates decernit, & constituit quòd stipēdia ecclesiastica, & dignitates solum propter opus conferuntur. Et in ca. fi. de rescrip. beneficium asseritur dari propter officium, non solum propter officium diuinum, vt ait gloss. ibidem, & in extrauagan. Ioan.22. Execrabilis. de præben. Sed præcipue propter officium pastorale exercendum, ut pulchre probat Soto, vbi infra & lib.10.q.5.artic.6. Et Gabriel in.4.distin.15.q.8. conclu.3. & dubio.2. Et patet extra: de decimis. & 16.quæst.1. Neque enim tot redditus iuste per ecclesiam curato, siue pastori tribuerentur: vt solum recitet officium diuinum, & subeat onus de Vicario seu de mercenario ecclesiæ suæ prouidendi.

Quòd si satis est laborare per alium & per amicos: satis etiam esse deberet manducare per illos. quòd si etiam ecclesiæ sufficit talis mercenarius: sufficiat etiam merces quam illi pastor siue curatus assignat: & non rapiat sibi prælatus sine labore, tot alios redditus per ecclesiam in sui ministeriū iustum stipendium tantum designatos.

Adde, multa mala atq; pericula quæ ex nō personaliter residendo regulariter sequuntur. adeò vt secularis etiam mulier: titulum & curam posit habere pastoralem, si eam per alium idoneū exercere licite posset, non personaliter residendo.

Igitur ex omnibus supra dictis: constat manifeste prælatis etiam curatis, necessariam esse personalem residentiam: idq; regulariter & ex natura officii pastoralis. Cū quo stat quòd in casu, ex causa: pastor paruo & magno tempore per alium licite resideat, de quo infra. Stat etiam, quòd coadiutorem sibi accersire posit: vt Valerius episcopus fecit Augustinum sibi substituens, quia ingrauescēte iam etate vires sibi non suppetebant: non tamē omnino à suo officio cessauit quin id quod posset efficeret. Hac etiam de causa Petrus Apostolus(vt refert Theodoritus lib. de 70. Discipulis & antiquisimus Epiphanius Tomo.2.ca.26.) quia illi opus erat ad prædicandum per aliàs ecclesias diuagari, substituit sibi Cletum atq; Clementē episcopos, non qui essent summi Pontifices, sed qui sibi essent Vicarii auxiliarii.

Cum supradictis expresse concordant Magnus Athanasius in epistola ad Imperatorem rogans vt episcopos eiectos ab vrbe, cogat ad suas ecclesias redire. Et in alia epistola ad episcopum Sardensiū, & in altera ad episcopum Apameæ. Et Damasus Papa ad episcopos Africanos, contra Cor episcopos, vbi omnes dicunt, quòd contra iura diuina, & ecclesiastica episcopus abest à sua Dyocesi. & de Scholasticis idem tenent B.Tho.in.9.quodlib.art.15.&.2.2.q.185. art.5. & ibi Caietanus latius & Gabriel in.4.distin.15.q. 8. dubio.2. & Gerson alphab. 24.q.& 40. c. 1.44.l. & Adrianus de restitu. vbi de beneficiis agit. Conrradus de contractibus q.100. in responsione ad quintum argumentum. Et de Canonistis Panorm. de cleri. non resid. ca. fi. et ca. nonnulli. et glossa in ca. conquerente. eo. tit. et communiter canonistæ ibidem, et in ca. extirpādæ, de præben. et Siluester titu. residētia.q.2. Summa Ang. titu. clericus.7.§.1. et tandem doctissimus Miranda archiepiscopus nūc Toletanus i suo tractatu de residentia prælatorum, et Soto de iustitia et iure Gab.10.q.3. ar.1.et.4.et.q.1.art.4. quāuis aliqui pauci, aliter et male opinentur: nisi dicto modo intelligantur.

Secunda pars propositionis (nisi rationabiliter excusetur aut dispensetur) patet, quia secundum omnes licitum est non residere, ex dispensatione legitima: et non aliàs. Dispensatio autem legitima est, quando superior ad quem hoc attinet: generaliter uel specialiter ex causa rationabili et nō aliter, dispensat, de quo late et pulchre agit Soto vbi supra arti.4. et ipso iure communi sunt multi casus: in quibus sine alia particulari dispensatione, licite quis in suo curatu vel episcopatu potest non residere, ut patet, titu. de cleri. non residen. et in ca.

ca. super specula. de magistris, & in extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de præben.

Quòd si quis per Papam licentietur, aut dispensetur, ad non residendum sine causa rationabili supra dicta, non est tutus in conscientia apud Deū: licet in foro ecclesiæ valeat ei talis dispensatio, ne scilicet puniatur aut priuetur fructibus aut beneficio, vt bene ait Panormi. in ca. non est, de uoto & voti redemp. & communiter doctores vbi supra. Et nota quòd nunquam erit causa rationabilis nisi in casu necessitatis spiritualis uel corporalis, vel nisi ad vtilitatem ecclesiæ vergat talis non residentia: propter quam videlicet ecclesiam, ipsa residentia iure diuino instituta & obligatoria est. Ex fine namq; sumitur exigentia mediorum ad finem.

De reliquis tactis i quæstione, quę per aliàs propositiones essent enodanda, libenter agerem: nisi satis dilucide diserta vidissem, per quàm æruditū virum magistrum Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 5. art. 6. ibi videantur.

Argum. 1. Contra supradictam primam propositionem arguitur sexcupliciter, primo, quia ab eo habetur obligatio iniuncta ad residendum, à quo quis habet immediate episcopatum siue curatū sibi traditum, vel applicatum: quamuis talis dignitas episcopalis seu gradus vel cura pastoralis, à Christo sit instituta. Sed episcopi & curati habent talē potestatem seu curam pastoralem, & iurisditionem sibi traditam seu applicatam: non à Deo immediate, sed à Papa vel ab ecclesia eos ordinante, seu instituente in episcopos, siue curatos huius vel illius dyœcesis, vel ecclesiæ, vt patet. quia & omnis iurisditio & potestas ecclesiastica: est à Papa, in singulis emanans vt à capite in membris corporis ecclesiæ, quia ei soli dictum est, Pasce oues meas, & Tibi dabo claues regni celorum &c. ca. ita dominus. disti. 19. ca. in nouo. distin. 21. ergo à Papa vel ab ecclesiastico iure & non à diuino, est obligatio hoc vel illo modo residendi, gregemq; pascendi.

Et confirmatur, quia si personalis residētia esset iniuncta de iure diuino, sicut & assidua vita cōuictusq; maritalis inter coniugēs, ergo Papa non posset transferre vnum episcopum vel curatū, de vna Dyœcesi vel ecclesia, ad aliam, sicut neq; coniuges separare aliisq; coniungere potest.

Argum. 2. Secundo arguitur ad idem, quia ecclesia in ca. extirpandæ, de præben. sic statuit. Si forte dignitati vel præbende parrochialis ecclesia sit annexa: cōcedimus ut qui talem habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in maiori ecclesia deseruire, in ipsa ecclesia parrochiali idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonice institutum: qui congruentem habeat de ipsius ecclesię prouentibus portionem. Hæc ibi. Nunc autem si personalis residentia, in curatu esset iure diuino obligatoria: certe ecclesia non statueret contra illud, vt ibi concedit generaliter statuens, ergo de iure diuino non est.

Argum. 3. Tertio arguitur ad idem, quia etiam si residere in officio pastorali sic generaliter & indeterminate sit de iure diuino: ita quòd debite grex pascatur & gubernetur: non tamen determinatio modi talis residentiæ in speciali per se vel per alium: sed iuris ecclesiastici est, Sicut & ieiunium, cōfessio, & sanctificatio festi, sic indeterminate sunt iuris diuini vel naturalis: determinatio autem temporis & modi, puta quòd fiat ieiunium & confessio in quadragesima, & sanctificetur dies Dominica, vel alia dies, hoc vel illo modo, iuris ecclesiastici est secundum communiter doctores.

Quarto arguitur ad idē, quia episcopus vel curatus sępe potest facile per alium doctiorē eque, aut melius quàm per se pascere gregem suum. ergo non tenetur per seipsum personaliter residendo. patet consequentia. quia ex fine debiti pastus spiritualis, sumitur exigentia mediorum ad illum finem: non enim tenetur pastor residere, nisi vt grex sibi commissus debite pascatur. Argum. 4.

Quinto arguitur. ad idem, quia si personalis residentia est de iure diuino quamuis large sumpto, sicut & confessio vocalis, vt supra dictum est. ergo est indispensabilis per Papam, sicut & ipsa confessio. patet consequentia. quia nullum ius diuinum absolutum, stricte, vel large sumptum, quale est hoc, est dispensabile per Papam: quāuis ius diuinum vel naturale habens ortum à volūtate nostra præsupposita, quale est votum & iuramētum, vel promissio, dispensabile sit. Argum. 5.

Sexto arguitur ad idem, quia si hæc propositio, residentia pastoris est de iure diuino, sapit fidem, vt supra in probatione primæ propositionis dictū est: Sicut & hæc propositio, hostia quæ eleuatur à celebrante adoranda est, sapit fidem. ergo eius opposita sapit hæresim puta dicere quòd residentia personalis nō est de iure diuino: sicut dicere quòd hostia quæ eleuatur non sit adoranda sapit hæresim. Sed consequens est falsum: Cum constet de prędicta residentia esse opiniones non condemnatas per ecclesiam. communiter autem condemnatur & reprobatur tanquam sapiens hæresim uel hæreticum, dicere quòd hostia altaris non est adoranda uel quòd confessio uocalis non est de iure diuino. ergo non sapit fidem dicere quòd residentia prędicta est de iure diuino large uel stricte sumpto. Argum. 6.

Respon. ad 1. argumen. Responsio ad primum. Conceditur maior de applicante officium pastorale, seu instituente hunc pastorem principaliter & effectiue: negatur autē de ministerialiter tantum id faciente, & tunc negatur minor ubi cōceditur maior. Nā solus Deus est, qui ex sua institutione principaliter & inuisibiliter, cōfert potestatem & gradum pastoralē huic, cui Papa uel ecclesia ministerialiter scilicet, per suum ministerium exterius eligendo, ordinando, & confirmando idem confert. Sicut Deus ipse est qui principaliter immediata sua operatione effectiua, confert uirtutem, effectumque sacri baptismi, pœnitentię, ordinis, & huiusmodi, ei quem

minister

minister ecclesiasticus immediata operatione sua ministeriali sacramentum confert. igitur Deus ipse est, qui solus, immediata operatione sua effectiua principali, facit Episcopum, & pastorē animarū, habentē potestatē ad suū munus obeundum, cū quem Papa vel ecclesia ad idē elegerit, & ordinauerit: facit ad hoc actuu. 20. Attēdite vobis & vniuerso gregi in quo Spiritus Sanctus posuit vos Episcopos regere ecclesiam Dei. Item ephes. 4. quosdam dedit pastores, & doctores ad cōsūma. vbi expresse dicitur nō solum de Apostolis institutis specialiter à Christo, sed etiam de aliis electis, & institutis per Apostolos, & per ecclesiā, quòd sunt instituti, & positi pastores ab ipso Deo, scilicet principaliter sed mediante hominum electione, vt declaratum est.

Item quomodocunq; mediate vel immediate, à Deo, vel à Papa, vel ab aliis quibuscunq; pastores effecti sint: non sequitur quòd Papa creans illos pastores: officium hoc illis applicando, possit naturam eius officii, à Deo instituti variare: sicut non potest facere vt non sit pastor dum illum eligit in pastorē, neque quòd non sit Sacerdos, neque vt non possit consecrare, is quem ordinat Sacerdotem. Quare ab ipso etiam Deo, pastores habent innatam obligationem ad personaliter residendū vt dictum est. Sicut & Papa, quāuis ab hominibus electus potestatem Papalem non habentibus, iure diuino inter Christianos in ecclesia cui præest residere tenetur.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam: nec est omnino simile. Nam Papa mutando vnum episcopū de vna dyœcesi ad aliā: solum mutat iurisditionē nō sacramentū ordinis: neque tollit characterem, neq; naturam officii pastoralis, neque enim hoc Papali iudicio supremæque eius potestati super omnes subiectum est.

Respon. ad 2. argumen. Ad secundum argumentum respōdeo, quòd in illo ca. extirpandæ, ecclesia non concedit prælatis residere in suis parrochiis, per Vicarios mercenarios: sed quod instituant canonice Vicarios perpetuos: quod est idem fere quod curatos instituere, ipsisque relinquere parrochias tanquā propriis earum curatis. Quod inde constat, quia perpetuitas & canonica institutio illorum Vicariorum: cōditiones nō mercenarii, sed proprii parrochi atq; curati sunt. Videtur ergo, ius ibi concedere licētiam generalē vt fit parrochiæ collator in alterū: vt patronus potest ecclesiæ suæ prouidere, insuper quòd propter hoc & propter aliquale ius, & curam sibi remanentem adhuc ad prouidendum suæ parrochiæ de alio Vicario si opportuerit: potest recipere aliquam redditu um portionē dūmodo decēs illi perpetuo Vicario remaneat. Potest etiam dici quòd si conceditur ibi talis residentia per alium: id vtiq; fit ex causa rationabili, vt scilicet ad maiorē honorē cultus diuini in ecclesia maiori deseruiat, cui etiam tenetur.

Respō ad. 3. Ad tertium respondeo, negando similitudinem huius & aliorū præceptorum diuinorū quoad hoc: nam (vt patet ex supra dictis) talis modus residēdi personaliter, ex ipso iure diuino & naturali habetur sine vlla alia ecclesiæ determinatione: quāuis quoad alia; modus & tēpus residētię personalis, sicut & ieiunii, confessionis & Sanctificationis sabbati fit ex ecclesiæ determinantis institutione.

Ad quartū respon. negando consequentiā, tum quia pastor nō pōt per alium debite supplere amorem proprii curati & pastoris ad gregem suum, neque mercenarius tenetur se morti exponere pro grege in necessitate, sicut proprius pastor tenetur. tum etiā, quia licet ad id teneretur & faceret mercenarius quod ipse pastor: nō tamen propter hoc proprius pastor liberatur à sua obligatione personali de residendo: sicut neq; à personali obligatione recitandi, ieiunādi, & huiusmodi. Tum demum quia id est per accidens, per se autem proprius pastor tenetur personaliter ad idē. Alioqui (vt supra habetur) secularis etiā mulier posset per alium residendo curam habere pastoralem. Ex fine aūt sumitur vel attēditur per se & regulariter, & non per accidens: exigētia seu obligatio mediorum requisitorum ad ipsum finem. Quare propter prædicta negatur etiā antecedens. Item licet Episcopus possit per substitutos multa munera episcopalia (quāuis non tam decenter sicut per seipsum exercere) vt ordines conferre, confirmare, benedicere tēpla, ornumenta, & virgines consecrare, chrismaq; conficere, punire, & alia eiusmodi. Verūtamen sunt alia multa, quæ nisi personaliter residēdo per alium vt oportet, fieri non possunt: qualia sunt de vultu cognoscere gregem, & ab eo cognosci: ut eius, & singulorum necessitatibus spiritualibus & corporalibus verbo & exemplo medeatur: is qui datus est in pastorem, medicum, & patrem spiritualem, lucem & ducē animarum, vt supra probatum est. Respō ad 4

Quòd si replicetur, q id censetur homo per se ipsum, quod per suos amicos & substitutos facere potest. Respondeo id solum esse verum in iis, quæ de se, & de suis bonis ad libitum disponere potest. Secus in publicis functionibus, & aliis huiusmodi, idque regulariter. Nā in casu, & ex causa, licitū est per aliū id facere & residere, vt dictum est.

Ad secundum respon. secundum doctores cōmuniter tenentes Papam in nullo iure diuino absoluto, posse dispensare ius ipsum relaxando: sed solum interpretando, videlicet, declarando talem casum ab ipso eodem iure diuino excipi: & tunc conceditur simpliciter quòd dum manet episcopus, siue curatus, per nullam pontificis dispensationem potest ab obligatione personalis residētiæ absolui vel relaxari: sed solum potest in casu ex causa rationabili declarari, ac proinde licentiari per Papam: quòd tunc ad personalem residentiam non tenetur.

Est tamen differentia inter hanc residentiam, & confessionem, & votum. Nam residentia personalis est quidem de iure diuino absoluto scilicet non

Q con-

consurgente ex voluntate nostra, neque illã præsupponente vt est votum, non tamen absolute in omni casu obligante, sed quasi conditionale puta manente materia ipsius præcepti cum suis cõditionibus: dum videlicet, necessitas vel vtilitas maior ecclesiæ oppositum non suadet, tunc enim & non aliter maior ecclesiæ oppositum non suadet, tunc enim & non aliter (vt diximus) indispensabile est. Confessio vero vocalis, est etiam de iure diuino absoluto, & aliquanto magis absolute pro suo tẽpore obligante, scilicet dum necessitas notabilis detrimenti Spiritualis vel corporalis seu temporalis non obstiterit: nam in his casibus secundum cõmuniter doctores tale præceptum: cum tanto discrimine non obligat. Quibus exceptis per Papam dispensabile non est, in casibus vel tẽporibus quibus ad id diuino iure aliàs obligamur. Ideo in casu maioris vtilitatis, quæ nunquam est in non confitendo quàm in confitendo, nulla cadit in hoc dispensatio. Voti autem adimpletio est etiam de iure diuino & naturali, non tamen absoluto, sed ex præsuppositione ortum habente, à voluntate nostra. Ita videlicet, quòd in voto est duplex obligatio, prima ipsius voti vel promissionis, quam sibi vouens induxit se obligans Deo ad tale quid agendum, vel omittendum. Secunda, quam lex diuina & naturalis super inducit; dictans quòd promissum Deo fideliter impleatur: & hæc obligatio oritur ex prima. Dispensans autem in voto non tollit hanc secundam obligationem: sed primam quę ex voluntate vouentis emersit, quæ quodammodo est lex seu obligatio humana: super quam, sicut & super alios contractus humanos dissoluendos: ex rationabili causa necessitatis vel vtilitatis secũdum communiter doctores; Superior & maxime Papa habet auctoritatem. Itaq; dispensans in voto non tollit legem diuinam, neque eam relaxat, quæ est, vt dum votum manet firmum, quod est materia legis diuinæ & naturalis de implendo votum, seruetur, sed ex rationabili causa tollit illam primã obligationẽ voti, quæ est materia legis diuinæ de reddendo Deo vota sua. Et ideo generaliter dicitur quòd in votis cadit dispensatio superioris, quæ est etiam, iuris relaxatio: quia ex rationabili tãtũ causa potest tollere illam primam obligationem, quæ est materia secundæ, idest legis diuinæ. In residentia autem prælatorum est unica obligatio iuris diuini: super quod & super materiam eius Papa non habet potestatem: ideo ibi tantum cadit sua dispẽsatio, quæ est solum iuris declaratio. In confessione uero Sacramentali de iure diuino obligatoria minime. idque totum pendet & constat ex fine, & natura ipsorum præceptorum.

Quòd si quæratur. Vtrum in casu maioris utilitatis manifeste licitum sit, etiam sine superioris dispensatione nõ residere: sicut & uotum non seruare, aut in melius commutare. respon. quòd sic: quia iam constat cessare materiam illius obligationis, maxime dum ea necessitas instat, ne ad superiorem facile pateat accessus. In casibus autem iure expressis, nulla particularis alia dispensatio requiritur: dum ipsum ius in tali casu ad non residendum facultatem indulget. Sed de his latius & pulchre agit Soto ubi supra, & de materia uotorũ lib. 8. q. 4. arti. 1. & 3. ibi uidcatur.

Ad sextum argumentum respon. negãdo antecedens: neque enim ubi supra dictũ est, quòd certum est sapere fidem, dicere quòd residentia personalis est de iure diuino, sicut quòd hostia adorãda est: sed quòd est id probabilius opinatum: quia videtur eadem ratio utrobique. quamuis in hoc sit differentia: quòd de adoratione hostiæ apud omnes catholicos id iam certum est sapere fidẽ, nec impune quispiam contradicet, de personali autem residentia opinatum tamen est. Quod fit ut dicere hostiam quæ à Sacerdote eleuatur esse adorãdam, certe sapiat fidẽ, & oppositum sapiat hæresim uel hæreticum sit: dicere autem residentiam esse uel non esse iure diuino necessariam, neque fidem, neque hæresim sapiat. Nam ut propositio sit, & dicatur formaliter & proprie de fide aut sapiat fidem, & oppositum sapiat hæresim, requiritur quòd talis propositio non solũ opinata sed certa sit apud ecclesiã siue catholicos quòd est de fide aut quòd sapit fidem, ut de his supra quæstione. 17. latius habetur. Resp. ad. 6

Ex omnibus supradictis patet, quòd curatus uel episcopus in officio uisitationis, inquisitionis, fidei, uel uicariæ generalis, uel in aliis negotiis ecclesiasticis ad utilitatem ecclesię sufficienter occupatus excusatur à sua residentia personali, ut de his pulchre agit Soto ubi supra lib. 10. quæst. 3. arti. 4. ibi uideatur. Corolaria.

Similiter excusatur episcopus uocatus à Papa ad residendum in curia Romana, si id est necessarium ecclesiæ uniuersali aut suę particulari, & non aliter: sicut si in negotiis Concilii aut suæ ecclesiæ rationabiliter occupatus esset. Ad quod facit extrauagans Ioan. 22. execrabilis, de pręben. quo ad episcopos cardinales, de quibus Caietanus ubi supra, et alii dicunt, quòd si eorum residentia in curia Romana, non est ualde utilis uel necessaria ad utilitatem ecclesiæ, non excusantur etiam de licentia Papæ ibi residentes: et multo minus si solum pro sua recreatione, uel ex ambitione seu auaritia, ibi uel alibi in curiis regum: suis episcopatibus relictis, diu demorantur; uel ut maiores ambiant episcopatus.

Similiter canonicus in ecclesia cathedrali quomodo possit habere curatum alibi sine residentia personali secundum ca. Extirpandæ, de præbend. quo modo non, iam supra in responsione ad secundum argumentum dictum est.

Item, quomodo episcopus etiam de licentia Papæ, regulariter non licite occupatur in officio præsidentiæ regalis: postposita sua personali residentia in suo Episcopatu, latius agit Soto, vbi supra: quamuis ad breue tempus in curia regali

possit

possit pro aliis etiam negotiis demorari. Et secundum hæc ego limito et intelligo glossam in ea.eos qui. 20.q.3. & Panormita. in ca. Sed nec.et ca.clericis. Ne clerici vel Mona. et in ca. non est. de uoto et uo. redempt. et in ca. sępe principes.et ca. si uobis.23.q.8.

Illud autem secunda Timoth. secundo Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus&c. solum prohibet ecclesiasticos viros quoscunq; implicari negotiis secularibus,scilicet seculariter,puta,causa lucri, ambitus,aut mundani fauoris secundum gloss. ordi. & Chrysostomum,Theodoritum. vel secundumCyprianum lib.1.epist.9.& Titelmanum & alios, ibi prohibetur ecclesiasticis præcipue, ne curis atq; negotiis vitæ huius plus debito se implicent: & maxime prælati: sed magis inde se expediãt ne à suo debito officio impediãtur, quo fine cessante: per modicam & piam in temporalibus occupationem uel recreationem cessat & rigor obligationis de personaliter tunc residendo. Nam & multa sunt & fuerunt præcepta Apostolorum atque diuina: non quidem absolute sed solum ex causa obligantia, vt de bigamis non ordinandis & homicidis, quòd mulier non tondeat caput, quòdque oret in ecclesia capite velato, quòd neophitus non sit episcopus ne superbiat, quòd fraterne corripiens adhibeat paucos testes, & alia eiusmodi, quæ cessante causa præceptorum simul & ipsa cessant vel per Papam dispensabilia sunt.& tale est pręceptum hoc secunda Timoth.2.Nemo militans Deo &c. & præceptum de personaliter residendo vt dictum est.

Tandem nota quòd residere est officium suum personaliter exercere: & non solum in suo Episcopatu esse præsentem & nihil fere sui muneris facere:Sed in recreationibus & aliis prophanis occupari, reliqua suo substituto committendo, vti hoc etiam ait Soto vbi supra. Sic econuerso qui ex legitima causa, puta propter sanitatem quia locus curatus illius saluti contrarius est, aut propter studium ad tempus,vel propter alendos parentes indigentes, qui suum incolatum alibi habentes illũ relinquere commode non possunt,& propter aliàs eiusmodi causas rationabiles secundum iudicium prudentum & maxime superiorum, extra suum curatum habet domicilium,ita tamen frequenter & diligenter visitat suas oues, cisq; sufficienter prouidet in Spiritualibus & temporalibus vt oportet, per se & per substitutum ac si ibidem moraretur assidue: hic certe quantum attinet ad ius diuinum censetur personaliter residere, nisi quò ad hunc modum & tempus residendi aliud ecclesia ordinaret. In quo tamen maxime cauendum est,ne iniquitas sibi mentiatur. de hoc etiam videatur Couarruuias in resolutionibus lib. 3.ca.13.nu.3.&.9. Vbi latius agit: opinionesque conciliat,quæ in vocabulo residentiæ atque præsentiæ siue inter essentiæ videntur aduersæ.

Postquàm nupeŗ absolueram quæstionem hanc de residentia prælatorum,emanauit decretum Cõcilii Tridentini quod inferius hic habetur, iuxta quod intelligenda & limitanda sunt ea omnia quæ in hac nostra quæstione dicuntur. Ex quo namque huic diffinitioni siue decreto per omnia standum est: vtique fit, vt de hac re disputandi vel dubitandi catholicis nullus iam locus relictus sit.

Sessio. 7. Concilij Tridentini sub Pio. 4. die. 15. Iulij. 1563. quæ in ordine omnium Sessionum. 23. est.

Decretum de reformatione Cap. 1.

CVM præcepto diuino mandatum sit omnibus quibus cura animarum commissa est oues suas agnoscere, pro his sacrificinm offerre, verbique diuini prædicatione ac verborum operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cœtera munera pastoralia incumbere, quæ omnia nequàm ab his præstari & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt. Sacro Sancta Synodus: admonet & hortatur, vt diuinorum præceptorum memores, factique forma gregis in iudicio & veritate pascant & regant.

Ne vero ea quæ de residentia Sancte & vtiliter iam antea sub Feli.re.Paulo tertio sancita fuerunt in sensus à Sanctæ Synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius decreti quinque mensibus continuis ab esse liceat, illis inhærendo declarat Sacro Sancta Synodus omnes Patriarchalibus metropolitanis ac Cathedralibus ecclesiis quibuscunque, quocunque nomine & titulo præfectos, etiã si sanctæ Roma. Eccle. Cardinales sint obligari ad personalem in sua Ecclesia vel diœcesi residentiam: vbi iniuncto sibi officio fungi teneantur neq; ab esse posse nisi ex causis et modis infra scriptis.

Nam cùm Christiana charitas, vrgens necessitas,debita obedientia,ac euidens ecclesiæ vel reipublicę vtilitas,aliquos nonnunquam abesse postulent et exigant: decernit eadem Sancta Synodus hac legitimæ absentiæ causas à Beatissimo Rom. Pontifice, aut à metropolitano,vel eo ausente suffragameo Episcopo antiquiori residẽte (qui eiusdem metropolitani absentiam probare debebit)in scriptis esse approbandas, nisi eum absentia inciderit propter aliquod munus et reipub. officium Episcopo adiunctum, cuius quoniam causæ sunt notoriæ et interdum repentinæ, ne eas quidem significari metropolitano necesse erit: ad eundem tamen eum Concilio prouinciali, spectabit iudicare de licentiis à se vel à suffraganeo datis, et videre ne quis eo iure abutatur, et vt pœnis canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri ita ouibus suis prouidendum vt quantum fieri poterit ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniã aũt qui aliquãtis per tãtũ absunt ex

veterum canonum sententia,non videntur ab esse qnia statim reuersuri sunt: Sancta Synodus vult illud absentiæ spatium singulis annis, siue continuum, siue interruptum extra prædictas causas: nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem vt id æqua ex causa fiat, & absque vllo gregis detrimento: quod an ita sit abscendentium conscientiæ relinquit.

Si quis autem(quod vtinam nunquam eueniat) contra huius decreti dispositionem ab fuerit, statuit Sancta Sinodus, præter aliàs pœnas aduersua non residentes sub Paulo. 3. impositas & innouatas ac mortalis peccati reatum quem incurrit, cũ pro rata temporis absentia fructus suos non facere: nec tuta conscientia, etiam alia declaratione non secuta, illos sibi detinere posse:sed teneri(aut ipso cessante) superiorem ecclesiasticum illos fabricæ ecclesiæ aut pauperibus loci erogare,prohibita quacunque conuentione vel compositione, quæ pro fructibus male perceptis appellatur, ex qua etiam prædicti fructus: in totum aut in parte ei remitterentur. non obstan. quibuscunque priuilegiis cuicunque collegio aut fabricæ concessis.

Eadem etiam quò ad culpam, amisionem fructuum,& pœnas,decuratis inferioribus & aliis qui buscunque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animarum habens obtinent,Sancta Synodus declarat & decernit. Ita tamen vt quandocunque eos causa prius per episcopum cognita & probata abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso ordinario approbandum cum debite mercedis assignatione relinquant. discendendi autem licentiam in scriptis gratisq; concedendam vltra bimestre tempus nisi ex graui causa non obtineāt. quòd si per edictum citati & non personaliter contumaces fuerint: liberum esse vult ordinariis per censuras ecclesiasticas,& sequestrationem,& subtractionem fructuum aliaq; iuris remedia etiam vsq; ad priuationem compellere: nec executionem hanc quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscunque beneficii, pactione, statuto etiam iuramento, vel quacunque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est, siue appellatione aut inhibitione etiam in Ro. curia, vel rigore Eugeniæ constitutionis suspēdi posse. Hæc ibi ad literam.

QVAESTIO VIGESSIMA.

Vtrum liceat plura beneficia, etiam ex dispensatione summi Pontificis,possidere.

Opinio.1. RESPONDEO hic est duplex opinio,prima, quòd Papa potest prolibito dispensare in pluribus beneficiis et curatis, ita quòd beneficiati erunt tuti in conscientia, si sint aliàs idonei & per se & per alios fecerint quod aliàs tenētur in eorum administratione, quia Papa potest dispensare, aut ēt ad libitum disponere: in iis quæ non sunt contra ius diuinum vel naturale. Sed pluralitas beneficiorum quorumcunque, non est contra prædictũ ius,sicut nec habere plura regna siue dominia populorum, sed solum contra ius humanum. ergo Consequentia patet cum maiori.

Et minor in qua stat difficultas probatur dupliciter, primo quia plura beneficia possidere duo dicit aut includit,scilicet ius ad regendum plures ecclesias: & ius ad plures fructus recipiēdum. Quòad primum solum est ius diuinum quòd sit vnus Vicarius Christi, scilicet Papa qui toti Ecclesiæ præsideat: circa modum autem gubernandi ecclesiam, per se vel per alium, non se intromittit ius diuinum vel naturale, sed hoc reliquit dispositioni Petri & successorum eius; simus ergo nunc in ecclesia primitiua ante omne ius humanum vel ecclesiasticum: si Papa tunc committeret curam plurium ecclesiarum, aut populorum vni Sacerdoti idoneo: prætermisso etiam magis idoneo scienter: certe licet id culpabiliter faceret ex quo tamen poterat facere, nonne talis curatus esset tutus? Vtiq; quia vt dictum est, quoad modum gubernandi hos vel illos per vnum aut per plures: ius diuinum aut naturale nihil disponit. ergo Papa Potest nunc, sicut & tunc, dispensando vel disponendo, generaliter vel particulariter, similiter agere. Nam eādem potestatem habet nunc post diuisa beneficia quàm ante. Sicut etiam nunc apud Indos potest plures populos & ecclesias vni episcopo siue curato committere de nouo instituendo, sicut & de facto multa sunt apud nos beneficia vnita & populi & ecclesiæ annexæ. idem igitur potest Papa quoad vniendum apud vnum beneficia iam diuisa in plures beneficiatos. Ad quod facit. 16. quæstione prima ca. & temporis. & ca. postquàm, vbi habetur quòd potest vnio fieri beneficiorum apud vnum.

Secundo probatur prædicta minor, quia hoc factum est de se bonum in quo hæc omnia includuntur scilicet instituere idoneum in pastorem et dare ei potestatem ad alios idoneos si oportuerit curatos aut Vicecuratos substituendum: & obligare illum vt vigilet supra eos vt recte se habeant, quæ omnia bona sunt. Et hoc est dare alicui plura beneficia,ergo.

Aliud autem, scilicet recipere plures fructus, non est contra vllum iua diuinum vel naturale, ex quo (vt dictum est) de iure mere ecclesiastico est, quòd tot vel tot fructus, hoc vel illo modo recipiat, in quo Papa dispensare potest.

Facit etiam ad prædicta, quia si prædicta pluralitas beneficiorum esset contra ius diuinum vel naturale Papa nullo modo & nulla causa dispensare posset. Potest autem ex rationabili causa dispensare, vt patet ex ca. dudum. de electio. & ex aliis multis iuribus secundum etiam omnes doctores, vt infra patebit. igitur &c.

Hanc

Hanc opinionem tenent aliqui præcipue moderni post glo. in ca. dudum. de electio. & post Innoc. in ca. cùm ad monasterium. de statu monachorum. & ca. dudum. 2. de electio. de quorum numero est Ambrosius Catharinus in apologia contra Soto de residentia prælatorum. Et clarissimus doctor Medina, fertur etiam eam de rigore ecclesiastico tenuisse: quamuis oppositam opinionem communem proxime sequêtem, vt pote, tutiorem tenendam, practicandam & generaliter absolutéq; docendam, censuerit & prędicandam. Sed certe opinionem communem non solum tutiorē, sed & veriorem & præfatam primam opin. falsam & periculosam existimo, vt patebit inferius vbi ad fundamenta & euasiones prædicte opinionis plene respondebitur.

Opinio. 2. Secunda opinio, eaq; communis, est in oppositum, pro cuius declaratione & probatione prę supponendum est, ex B. Tho. in. 9. quodlib. art. 15. q̄ est triplex ordo actuum humanorum. Primus est eorum qui deformitatem habent inseparabilem, vt mentiri, forcari, & huiusmodi. secundus est actuum indifferentium, vt deambulare, comedere, plura vestimenta habere. tertius est eorū qui quâuis per se nude, & absolute sumpti deformitatem representant & dicunt annexam: tamen per debitarum circunstantiarum appositionem, & non aliter, possunt à sua deformitate separari & licite fieri, vt est occidere vel percutere hominem, quod à iudice & iustitia licite fit, & ab aliis causa defensionis, & vendere officia publica, quod si personis bonis & idoneis, in precio fiat moderato, licitum est & non aliter.

Prę supponatur etiam, quòd sunt quædam beneficia quę nullam requirunt residentiam, neq; vllam habent curam animarum, vt sunt simplicia Sacerdotia, & alia quæ dicuntur præstameræ. sunt alia quæ requirunt aliquam residentiam, sed nullam curam animarum habent, vt sunt canonicatus & huiusmodi. Sunt denique alia quæ vtrumque requirunt & habent scilicet curam animarum, & ex consequenti residentiam requirunt personalem, vt patet ex. q. 19. præcedente.

Prop. 1. His suppositis sunt tres propositiones, quarum prima est. Illicitum est, contra ius diuinum & naturale saltem large sumptum, possidere etiam ex Papæ dispensatione, plura beneficia curam animarum habentia: nisi ad id causa rationabili adsit, ita quòd aliter ea possidens non est tutus in conscientia. Ex dispensatione autem legitima Papæ, rationabili causa ad id subsistente, licitum est.

Prima pars probatur quadrupliciter, primo quia actus tertii ordinis supra dicti, qui scilicet annexā quamuis separabilem deformitatem habent & representant, illicisunt & contra ius diuinum & naturale: nisi per appositionem debitarum circunstātiarum talis deformitas tollatur, vt patet secūdum oēs doctores atq; sapientes mūdi (in quo nō est dubium) vt supra exemplificatum est. Nunc aūt talis pluralitas beneficiorū curatorū est hmōi. ergo est illicita: nisi per debitas circunstantias iustificetur, quarum vna vel pręcipua est, quòd ex causa rationabili fiat, vt habetur in ca. dudū. de electio. & latius probabitur infra, supposita idoneitate & aliis requisitis ad id. Consequentia patet cum maiore. Minor aūt probatur à sufficiente diuisione, & quia talis pluralitas beneficiorū curatorū sonat, atque redundat primo in diminutionē cultus diuini. & secundo indetrimentū seu impedimentū debitæ curæ animarum: non enim potest quis bene pascere oues diuersarum ecclesiarū: neque per aliū æque bene atque per se vt supra. q. 19. habetur & tertio est in pręiudicium aliorum, & contra iustitiam distributiuam: dum propter hoc multi digni essent, & vnus abundat. Nam & monstrosum est quòd vnum membrum plus nutrimenti, cum aliorum membrorū debilitatione notabiliter ad se trahat: idque tam in corpore mistico quā naturali locū habet. Et quarto, ordo gubernationis peruertitur dum vnus pluriū personas induit, & aliorū mēbrorum seu ministrorū officia vsurpat: cum ratio doceat, vt vnicuique ministerio suus proprius deputetur minister, sicut & ad Rom. 12. Omnia mēbra nō eundem actū habent, vt ad præsens propositū hoc allegatur. 89. distin. ca. singula, vt pro diuersitate personarū diuersa sint officia. Quinto est in præiudicium ecclesiarū & bonorū ipsarum: nā cum isti redditus sint stipendia ecclesiarum pro ministerio earum, ouiumque suarum, iam suo iure fraudātur, vt patet experientia: quia multis præbēdis ad paucas personas exageratis, vix vlla ecclesia restat cui pro ratione suorum redditi digne seruiatur. 6. Fomentum ambitionis et auaritiæ et aliarum abusionum de propinquo inde ministratur. 7. studia negliguntur spesque bonorum debilitatur, (si meritorum nō habita rōne) plura apud vnum beneficia coaceruantur. Hęc et alia multa de se et regulariter habet annexa pluralitas beneficiorum vt ait. B. Tho. vbi supra et habetur in ca. quia de præben. et in ca. dudum. 2. de electio. et in extrauagā. Ioan. 22. execrabilis. de præben. et glo. ibidē, et refert Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. dubio. 2. et doctores côiter ipsa ēt approbante experientia. Et sic patet minor supradicta.

Neque valet euasio dicentium, quòd hæc mala nō sunt necessario annexa, neq; per se sequūtur ex ipsa pluralitate beneficiorū, aut ex natura ipsorum sed ex malicia et abusu possidentium, sicut ex abusione sacramētorū et ministerii ipsorum, mali ministri sumunt auaritiæ occasionē cum cōstet talia mala separari posse, à dicta beneficiorum pluralitate, stat enim quòd habens plura beneficia, per se et per alios idoneos optime regat suas oues et ecclesia, vt oportet: quamuis, vt plurimū prædicta mala sequantur.

Hęc inquā euasio nō valet. Tū, quia ēt si nō per se sed per accidens prædicta mala sequerentur: at, sufficit q̄ vt plurimum ita sit, quòd vix aut nunquā non sequantur, vt id generaliter reprobetur, maxime cū id moraliter impossibile censeatur, quod vix

 fieri

fieri pôt. Tum etiã, quia non per accidens, sed per se, ex natura sua talia mala ex beneficiorum pluralitate, quamuis separabiliter sequuntur, & ei annexa sunt: ibiq; includuntur, vt etiam hoc habetur in ca. quia. de præben. & ca. dudum. 2. de electio. nisi per debitas circunstantias amoueantur aut in melius commutētur, vt supra in tertio genere seu ordine actuum dictum est, quòd talium actuũ deformitas non aliter separari potest, quàm per debitarum circunstantiarum appositionem. itaq; patet prima ratio opinionis, quæ vtiq; conuincit aperte.

Secundo probatur opinio & propositionis prima pars, quia beneficia curata non possunt recte ministrari sine residentia personali vt supra. q. 19. residere autem personaliter in pluribus nemo debite potest. quia Math. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Nam ad hoc propositum hoc allegatur. 21. q. 1. ca. Clericus & patet experientia. ergo sine causa rationabili non potest dicta pluralitas haberi: neque super ea, sicut neq; super residentia personali dispensari potest, vt supra. q. 19. dictum est. Et quidem hęc ratio etiam valide probat intentum.

Tertio probatur idem, quia beneficiũ, idest redditus beneficii sunt stipendium pro seruitio ecclesiæ & animarum. sed vnus non potest pluribus ecclesiis debite deseruire. ergo neq; pro vno seruitio plura beneficia seu stipendia plurium habere, quia Lu. 10. Dignus est mercenarius mercede sua, non dupla non aliena.

Neque valet euasio negantium minorē & consequentiam, atq; dicentium, quòd illa merces non est aliena quamuis sit dupla: sed est sibi debita pro suo duplo ministerio quo per se, aut per alium, vel alios, vtriq; seruit ecclesiæ.

Hæc inquã euasio nõ valet: quia sine causa rõnabili à personali residentia & seruitio, excusari nõ pôt ne mortaliter homo peccet, vt supra &. q. 19. late probatum est.

Quarto idē probatur auctoritate Chrisost. (vt refert. B. Tho. vbi supra) dicentis. Leuitis non fuit permissum vt qui capiebat in Bethleem caperet in Ierusalem. Et Bernar. in epistola. 271. expresse ait. Neque cuiquam vel adulto: plures in pluribus ecclesiis dignitates ecclesiasticas, licet habere: nisi dispensatorie ob magnam vel ecclesiæ necessitatem vel per bonorum vtilitatem. Hæc ille. Itē alibi dicit (vt refert etiam Carthusien. in vita Christi parte. 1. ca. 68.) Qui non vnus sed plures est in beneficiis, non vnus sed plures erit in suppliciis. ergo sine legitima causa non est tutus, etiam ex Papali dispensatione.

Neque valet dicere ad prædicta, Papa dispensauit ipse viderit, quid ad nos iudicare de hoc qui dispensati sumus? Nam multum attinet ad nos, quia Papa non est dominus sed dispensator prædictæ legis diuinæ & naturalis: dispensatio autem sine rationabili causa legitima esse non potest, neque nisi dissipatio est, prima Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt mi. chr. & dispensatores &c. secundũ Bern. de conside. lib. 3, & epistola. 7. & de dispensatione etiam præcepto, & cõiter doctores, vt hoc etiam innuitur, in ca. de multa. de præben. vnde qui iniquam dispensationē petit & extorquet, iniquitatis causa & cooperator est: qui ea vtitur eadem semper irretitur iniquitate. Iura autem dicentia, Papam habere plenam potestatem dispensandi, & ex eius dispensatione posse plura beneficia curata possideri. 21. q. 1. ca. relatio. & ibidem glo. intelligunt in foro ecclesiæ: quia scilicet nõ habet superiorem in terra à quo iudicetur, & vt sic dispēsatus puniri aut priuari non posit. Intelligunt ēt in foro Dei, de legitima dispensatione ex rationabili causa duntaxat, vt innuitur in dicto ca. de multa. & sic patet prima pars propositionis seu opinionis communis.

Ad fundamenta vero primæ opinionis respondeo ad primam probationem minoris, quòd bene quidem potest Papa vnire diuisa beneficia, & in illis prælatum immediatũ vnũ vel plures instituere: dummodo id fiat intra, vel saltem, non extra limites recte rationis, scilicet pro ecclesiæ aut subditorum & cultus diuini vtilitate, & promotione, non autem pro beneficiati vtilitate temporali, & quò ad hoc habet potestatem à Deo suæque dispositioni rationabili, & non aliter relictum est. Pluralitas autem beneficiorum apud vnum, non cedit ad vtilitatem ecclesiæ: sed potius in eius nocumentum vt dictum est. ideo etiam de licentia Papæ, nisi in casibus infra dicendis & similibus fieri non potest. Resp. ad 1.

Ad secundam probationem eiusdem minoris respondeo similiter, quòd prædicta institutio pastoris quomodocunque facta nõ est bona: nisi quatenus ad vtilitatem ecclesiæ, & gregis, & cultus diuini promotionem cedit, et nisi cum aliis debitis circunstantiis fiat, aliàs est contra rationē naturalem, qualis est pluralitas beneficiorũ, vt supra probatum est. Et similiter recipere plures fructus pro pluribus obsequiis, seu ministeriis personalibus rationabiliter assignatos, vbi non nisi vnicum personale ministerium exhibetur, id certe est contra rectam rationem et in nocumentum ecclesiæ, vt etiam supra latius habetur. Neque enim quoscũque fructus, et quomodocunque pro quocunque ministerio, papa consignare potest, nisi id rationabiliter fiat ad vtilitatem ecclesiæ et cultus diuini promotionem, neque aliter etiam de licentia Papæ licite recipi possunt: maxime in nocumentum ecclesiæ, et cum aliis deformitatibus, quales in prę senti negotio supra probatæ sunt. Et sic patet responsio ad omnia quæ obiici possunt. Resp. ad 2.

Et cum omnibus supra dictis concordant communiter doctores theologi, et canonistæ, et præcipue. B. Thom. vbi supra. et Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. dub. 2. et Conradus de contractibus. q. vltima in responsione ad quintum argumentum vbi et refert sic olim fuisse parisius decretum: quòdque op

posita

posita opinio periculosa & cauenda est: & latius Adria. in 4. de pluralitate beneficiorum. vide ad idem pulchra exempla afferentem Carthusien. in vita Christi par. 1. ca. 68. & Soto de iustitia & iure lib. 3. q. 6. art. 3. & Hostien. & Panor. & Canonistæ in ca. quia. ca. de multa. ca. extirpandæ, de præben. & in ca. dudum. el. 2. de electio. & glos. in extrauagan. communibus Io. 22. execrabilis. de præben. & sum. Angelica. & Siluester, & Rosella. titu. clericus. titu. beneficium. Quod autem B. Thom. in quodlib. vbi supra non ausus est determinare pluralitatem beneficiorum esse contra ius diuinū uel naturale, intelligit de Iure diuino vel naturali stricte sumpto, & per hominem indispensabili. Nam de iure diuino & naturali large sumpto, & ex causa rationabili tantum dispensabili, iam secundum ipsum, id expresse tenentem probatum est.

Secunda pars propositionis: quod. s. ex dispensatione legitimę Papę ex rationabili causa ad id subsistente licitum est plura beneficia curata possidere. Probatur, tum quia pro vtilitate ecclesiæ maiori, minor vtilitas cedere debet, vt supra q. 19. latius habetur: ratione cuius illa pluralitas à sua deformitate denudatur: & ita hoc ius diuinum dispēsabile est. Tum etiam quia hoc expresse habetur in ca. de multa. de præben. in quo & doctores omnes concordant.

Causa autem rationabilis ad hoc est triplex, prima est necessitas ecclesiæ propter paucitatem clericorum, vt nunc fit apud indos, vt habetur 21. q. 1. ca. clericos. & ibi glos. vel etiam propter inopiā seu raritatem hominum, i. incolarum. Et nota ꝙ etiam censetur raritas clericorum (vt ait Soto vbi supra) quando digni & docti rari sunt: id enim vtilius est ecclesiæ, quàm in singulos ineptos singulis ecclesiis curatis præficere, & concordat Hostien. in ca. graue. de præben. dicens ꝙ si fuerit paucitas clericorum intra ciuitatem, possunt omnia beneficia ciuitatis vni, idoneo sacerdoti conferri: quod limitat Io. de Ligna. in clemen. gratię. de rescrip. & Adrianus in 4. nisi reperiantur extranei idonei qui ibidem intitulentur.

Secūda causa est, necessitas personæ, puta, quia redditus beneficiorum curatorum, non sufficiunt propter suam tenuitatem alere decenter singulos sacerdotes curatos, qualia beneficia & episcopatus sunt in Italia: idq; est verum etiam si ecclesiæ non sint vnitæ, neque vna ab altera pendeat: sed cum suo vtriusq; titulo: diuisæ sint, vt habetur. 10. q. 3. ca. vnio. & 21. q. 1. ca. illud. & de æta. & qualitate ordi. ca. eam te. quomodo autem fiat vnio ecclesiarum patet de religios. domi. cap. quia monasteriū. Sed hic nota, ꝙ in hac tenuitate redditūum meditanda: non est habendus respectus personæ, sed communis vtilitatis ecclesiæ, in quam hæc omnia referenda sunt, licet Inno. in ca. Cum ad monasterium, de statu mona. & glos. in ca. dudum secundo de electio. teneant oppositum vt refert Siluester beneficium. 4. q. 1. & q. 2. Nam si homo supra dignitatem & munus, vel officium suum, vult amplam familiam sumptusq; facere. vt mundi magnates: quia & illustres genere sunt: non ideo tēnuitas secundum hæc æstimanda est. Similiter est vnio prębendarum cauenda: in fauorem personæ & in fraudem ecclesiæ, puta, si quis illustris procurat plura beneficia per viā vnionis habere, ad sumptuose viuendum: ne plura beneficia videatur possidere. Nam propter has causas, vel vt patrimoniū augeatur, vt lautius viuat, ditetve propinquos: nō possunt plura beneficia tenuia æstimari vel vniri, etiam per Papam: quia totum hoc: nō nisi ad ecclesiæ vtilitatem fieri debet, puta, quia tot, aut tales redditus plurium ecclesiarum, requiruntur ad congruam substentationem personæ & familiæ, sibi pro suo officio & honestate necessaria, seclusa semper pompatica superfluitate. Vnde & quando dispensatur cum sublimibus, & litteratis personis ad plura beneficia habenda, vt infra in tiertio casu dicetur, id fit non quidem finaliter propter ipsius personæ prærogatiuam, vel vtilitatem, sed propter commodum ecclesiæ. Nam dispensatio nunquam licite fit: neq; acceptatur aut procuratur, nisi quādo habet respectum seu ordinem ad bonum commune, vel ecclesię vtilitatem, vt in his expresse cōcordat Gabriel Siluester & Soto vbi supra cum Panor. in ca. dudum. 2. de electio. & in suo reper. cap. extirpandę. de præben. & in ca. graue. eo. tit. & Io. de Ligna. & Goffred. & glos. in cap. conquerente. de cleri. nō residen. & communiter doctores sunt ad idem.

Tertia causa est vtilitas communis ecclesię, non autem particularis personæ prębendatę, vt proxime dictum est. Puta, si vna persona propter suam industriam & bonam conscientiam fit valde vtilis defensioni, cōseruationi vel profectui, in pluribus ecclesiis, in spiritualibus aut temporalibus: nam propter hoc potest dispensari cum eo ad plura beneficia obtinendum. Sic Papa, Episcopo fundensi commendat ecclesiam Terracinensem 21. q. 1. ca. relatio. & ca. sequenti. sic etiam licite quis habet vnam prębēdam in titulum & alteram commendaticiam. 21. q. 1. ca. qui plures. sed vt dixi in foro conscientiæ id est verum, in casu quo plures in titulum habere liceret, scilicet, ad vtilitatem ecclesiæ, quia videlicet alia idonea persona haberi nō potest cui titulus detur illius ecclesiæ. & loquor de commendaticiis perpetuis: nam de commendaticiis ad breue tempus, vtique licitum est eas habere interim dum ei prouidetur de sacerdote curatō. Consonat Nauarro in summa ca. 25. nu. 134. cū aliis doctoribus & Soto vbi supra. Vnde & episcopatus qui Cardinalibus perpetuo Romæ residentibus commendantur idem est acsi in titulum: & fit in fraudem legis prohibentis eos habere episcopatus, vt ait Soto & Caietanus vbi supra. Nam is committit in legem, qui verba legis amplectēs, contra legis nititur voluntatem. de re. iur. et l. contra. ff. de legibus. & C. eo. ti. l. non dubium. Sed vt

supra q. 19. habetur alii iustificant hoc de Cardinalibus episcopis secundum extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de præben. Ad prædictum casum communis vtilitatis ecclesiæ, refertur alius casus, quo propter sublimes sanguine, potentia aut personas litteratas, quæ maioribus beneficiis vtique sunt honorandæ, licitum est eis ex Papæ vel iuris dispensatione, plura beneficia etiam curata possidere, vt expresse id habetur in dicta extrauagan. execrabilis. & cap. de mul. a. de præben. Sed (vt supra in secunda causa dictum est) id solum locum habet & veritatem, quando nō quidem ad ipsarum personarum, sed ad ecclesiæ communem vtilitatem principaliter ceditur & ordinatur, puta, quia id requiritur ad splendorem ecclesiæ vel ad eius defensionem, vt in principio cōtra tyrannos, vel hæreticos, ecclesia indigebat, nobilibus atque potentibus, & literatis prælatis mundanoq; fauore: si similiter nunc indigeret, sed id vix hoc tempore contingit, sed potius oppositum. Quo non obstan. etiam nunc & semper viri nobiles, moribus, prudentia, & literis ornati, cæteris paribus sunt in hoc præponēdi, quia & ex eis plurimum vtilitatis & splendoris accrescit ecclesiæ. Cum prædictis cōcordat Soto & Gabriel vbi supra.

Quis autem possit in pluralitate beneficiorum, curatorum ex causa rationabili supradicta dispensare, dic breuiter, quòd solus Papa id potest: quia per ca. dudum. 2. de electio. & per consuetudinem iam ius antiquum derogatum est, ne episcopus id possit, sed vt solus papa dispenset, vt ibidem notat Panor. quamuis ob necessitatem, dum non patet aditus ad papam: bene possit episcopus ecclesiam vacantem curato alteri ad tempus commmendare. Sed in hoc consuetudini legitimę standum est, vt etiam de his latius agit glo. in extrauagan. execrabilis. de præben. & Siluester titu. beneficium quarto, & Gabriel vbi supra, vbi & diuersæ referūtur opiniones.

Argumenta hic fieri possunt quę supra q. 19. habentur, & soluta sunt.

Prop. 2. Secunda propositio huius secundę opi. communis est, quoad beneficia non habentia curam animarum quæ tamen requirunt residentiam. quòd talia beneficia, puta, canonicatus, & ipsis maiora, non possunt ad vnum sine papali dispensatione rationabili, plurificari, quia sic habet vsus: & quoad hæc nondum ius abrogatum est. facilius tamen potest haberi rationabilis dispensatio in his quàm in curatis, quia facilius à deformitatibus, & nocumētis annexis, talium beneficiorum pluralitas: denudari potest, vt patet ex supradictis.

In beneficiis autem canonicatu minoribus, quę residentiam requirunt, puta quæ seruitio & sacramentis interessendi obnoxia sunt, nullus est vsus dispensandi, sed subsistente causa rationabili: plura haberi possunt, dummodo aliunde, vel ex scandalo, vel aliàs, id non vitietur, vt proxime in fine tertiæ propositionis sequentis habetur.

Tertia propositio quoad beneficia non curata quæ neque residentiam vllam requirunt est, quòd talia vtpote, præstameræ & huiusmodi, possunt ex causa rationabili plura haberi, etiā sine vlla dispensatione. Tum, quia sic habet vsus: qui quatenus oppositū est de iure humano: derogare sufficit illud. Tum, quia hoc non est contra ius naturale vel diuinum: quia licet in his sit oculus habendus ad iustitiam distributiuam: potissimum tamen ad commutatiuam per quam ecclesiis de ministris prouidendum est. Vbi autem nec residentia requiritur, nec cura animarum est: ibi ecclesia non læditur, nec alię deformitates ob talium præbendarum pluralitatem notabiliter consequuntur. quamuis Adrianus hoc temperet dicens non esse plenam iuris abrogationem sed derogationem, quatenus sine vlla causa talis prouisio fieri nō potest. Sed vt dixi iam sine vlla causa conferūtur à prælatis Papę inferioribus absque alia dispensatione, vt de hoc latius glos. in dicta extrauagan. Ioan. 22. execrabilis de prębendis. licet alii aliter dicant, vt refert Siluester & Gabriel vbi supra. Prop. 3.

Verum est (vt Soto vbi supra optime notat) quod etiam huiusmodi beneficiorum coaceruationes, siue fiant per dispensationem, siue aliàs: non possunt esse sine graui culpa, & quandoque mortali, & sine magno scandalo in ecclesiarum detrimentum: pręsertim vbi nimium accumulātur & personis deputantur indignis, vt supra in hac q. & infra q. 21. probatur, maxime quia iam nulla spectantur merita, sed peius quàm secularia ambiuntur, cambiuntur, veneunt, hęreditantur, regressantur, dilapidantur, & prophanantur.

Dubium 1. SED ad prędictorum completam notitiam dubitatur primo. Vtrum qui iam ex dispensatione non legitima, seu sine rationabili causa: habet plura beneficia curata seu incompatibilia maneat adhuc in peccato mortali, indignusq; sit ut absoluatur, aut propter hoc ei absolutio sacramētalis deneganda sit: nisi alterum illorum efficaciter relinquere proponat.

Resp. Ad quod respondet Caietanus in summula tit. beneficiorum multiplicatio, quòd si talis facit vt sine mortali defectu, bene prouideatur per se, & per suos substitutos ecclesiis, & ouibus sibi commissis, tam in spiritualibus quàm in temporalibus vt oportet: simul etiam prouidet scandalo, aliisq; deformitatibus mortalibus: quę ex tali beneficiorum pluralitate sequuntur: tunc non est in mortali: neque ei absolutio deneganda est: quamuis in actuali procuratione dispensationis, beneficiorūq; plurium susceptione, mortaliter peccauerit. Secus si in aliquo prędictorum notabiliter deficiat, id quod probabilius est: nam vix & difficillime potest sufficienter omnibus supradictis prouideri: & ex consequenti moraliter impossibile videtur regulariter loquendo, quòd prędictis omnibus prouideatur ut oportet. ac perinde cum talis pluralitas mortaliter contineatur, & scandalum bonorū

virorum videntium huiusmodi exorbitantes pluralitates beneficiorum curatorum conseruari, ab his qui in formam Christiani gregis dati sunt: inde enim alii similia audent & ita in præceps quotidie magis ruit ecclesia Christi. Ideo qui hæc pati impedit quia sic à pluribus fit, & quia forte Papa male dispensauit: vtique non est absoluendus. Hæc ille. Cui consonat Soto de iustitia, & iure lib. 3. q. 6. art. 3. & Nauarro in summa ca. 28. num. 135. & placet, quod & verũ videtur in beneficiis curatis. In aliis autem non curatis compatibilibus, nõ est tale periculum: ideo si debite se habeat aliàs in fructuum expensione: bene poterit absolui etiam si talem pluralitatem procurãdo peccauerit: dummodo efficaciter proponat plura de cætero non accipere, quod valde notãdum est. Et hoc idem de pensionibus præstimoniis dicatur, vt infra q. 21. dubio vltimo latius habetur. Sed quoad beneficia iam in concilio Triden. sess. 8. sub Pio quarto anno domini 1563. statutum est ꝙ nullus possit habere plura beneficia quæcunque, & huic statuto standum est: videatur ibi ca. 17.

Dubium 2. SECVNDO dubitatur. Vtrum prædictus, qui sine legitima aut sine rationabili causa dispensatus illicite plura etiam curata obtinet beneficia, teneatur fructus alterius restituere.

Resp. opi. 1. RESPON. in hoc est duplex opinio, prima Gabrielis vbi supra q. 8. dub. 2. & quorũdam aliorum quòd sic: relictis sibi duntaxat fructibus necessariis ad suam decentem sustẽtationem. Tum primo, quia non residẽs nec residere intendens in beneficio, tenetur eius fructus receptos restituere. Hic autem habens plura beneficia sine causa rationabili, habet animum non residẽdi in cæteris, in quibus residere non potest, ergo restituere tenetur fructus acceptos ab eis in quibus nec residet nec residere intendit. Tum secundo, quia id est maxime verum de fructibus, quos vltra decentem sustentationem accepit, vel in malos vsus expendit. Tum tertio, quia ex quo sine rationabili causa est dispẽsatus, non habet iustum titulum ad ea beneficia, nec ad fructus eorum. Cõsonat Couarruuias in resolutionibus lib. 3. ca. 13. nu. 9.

Opin. 2. SECVNDA opinio tenet, quòd si per se, & per suos substitutos sine notabili defectu, suis ouibus, & ecclesiis in spiritualibus & temporalibus prouidet vt oportet, nil restituere tenetur: quamuis peccet procurando, & tenendo illa beneficia, & eorũ fructus male expendendo. Quod probatur. quia si restituere teneretur hoc esset, quia non habet iustum titulum aut quia non residet: aut quia fructus male expendit, vt videtur dicere prima opinio, sed nil horum obstat. ergo. Probatur primo, quia non ex defectu iusti tituli. Nam quòd ille habeat iustũ titulum, & ius ad ea beneficia, & per consequẽs ad fructus eorum per papalem dispensationem inde constat, quòd causa rationabilis quamuis requiratur, vt dispensatio sit licita, & licite quis ea vtatur: non tamen vt sit valida in foro ecclesiæ, ita ꝙ sine causa rationabili dispensatio facta non valeat: sed neque ad iustum titulum, & ius beneficii conferendum illa causa rationabilis necessaria est: sed vt licite sine peccato habeatur: & beneficiatus illo suo iure vel titulo vtatur, vt ipse etiã Gabriel vbi supra fatetur secundum doctores communiter, & practicam ecclesiæ in dispensationibus papalibus obseruatam. Item si iste non haberet titulum iustum, ergo non posset etiam in pios vsus fructus beneficiorum suorum expẽdere, sicut nec fructus alienos aut beneficii alieni. Itẽ secundo, ꝙ non sit obligatio restituendi quia non residet, probatur. Quia eo ipso quòd per papam dispensatur ad plura beneficia, dispensatur etiam: vt non nisi quõ commode potuerit, per se, & per suos substitutos resideat (vt dictũ est) & ita quo ad ius percipiẽdi fructus: habetur pro residente, licet vt diximus coram Deo illicite agat. Item etiam si non resideat quantum est ex hac parte non est priuatus iure fructuum, neque restituere tenetur quousque iudicialiter condemnetur, vt Siluester titu. clericus. 4. q. 23. 24. & titu. residentia. q. 6. secundum doctores latius agit. Item tertio, ꝙ restituere non teneatur, ex hoc quòd male expendit fructus beneficiorum patet supposita opi. supraposita in q. 18. præcedente. Tum etiam si teneatur opinio alia: iam solum sequitur quòd fructus male expensos, & nõ alios restituere teneretur, etiã si plura habeat beneficia. Igitur illa prima opinio non satis fundata nec vera videtur, sed dura et contra practicam ecclesiæ est. Quod est verum secundum ius naturale et diuinum, et etiam ecclesiasticum: quod hucusque editum et practicatum est. Sed iam in prædicto cõcilio Triden. vt superius in fine primi dubii præcedentis, habetur quòd restituere tenetur habens vltra vnum beneficiũ, nec fructus suos facit. et ita statutum est, vt prima dicebat opinio cui standum est nisi papa dispenset.

QVAESTIO VIGESIMAPRIMA.

Vtrum annua pensio: qua ex beneficiis ecclesiasticis percipitur, & similiter præstimonium possit assignari mere laico, & an talis pensionarius, teneatur aliquid recitare?

RESPON. per tria puncta. Primum, ꝙ bene potest pensio assignari laico, nõ autem præstimonium de iure communi, quia illa pensio non est beneficium ecclesiasticum: neque ullam habeat spiritualitatẽ annexam: sed est mere temporalis, vt in ca. quamuis. 2. de præben. li. 6. vbi pensio distinguitur à beneficio. et in ea. ad audientiã. 2. de rescrip. et ibi expresse ait Panor. et ad idem videtur Adrianus in 9. quodlib. in quinto argumento principali, et eius respon. neque visa est aliqua regula cancellariæ Apostolicæ quæ obstet, ideo nõ videtur quare non liceat. 1. punctum.

Item

Item secũdò probatur per ca. possessiones. 16. q. 1. in ver. aut certe peregrinis necessitate aliqua concurrente, quod cap. videtur facere ad propositum. Item glo. in ca. cum M. de constitu. & Panor. in ca. dilecto. de præben. & glos. in ca. si super gratia. de offi. delega. lib. 6. Vbi dicitur ꝙ aliquis præbenda potest assignari laico in alimentum, quod certe non potest apte intelligi nisi de præbenda mere temporali qualis est etiam annua pensio de qua nunc agitur, quamuis non possit proprie dici præbenda quæ debet esse perpetua, & ad idem est clarissimus doctor Medina de oratione. q. 9. & Soto de iustitia & iure lib. 9. q. 7. art. 2. & lib. 10. q. 5. art. 3. & Victoria in 9. relectione de symonia prope finem. Et si quæratur per quem possit assignari laico? Respon. ꝙ regulariter non nisi per papam, vt colligitur ex ca. pastoralis de his quæ fi. à præ. & ex cap. prohibemus de censi. & ex Panor. ibidem & in ca. non satis. de symo. Episcopus autẽ id facere nequit nisi auctoritate papæ vel cum cõsensu sui capituli: & ad vtilitatem alicuius ecclesiæ vel ad substentationem religiosorum, vel pro se in quibusdam certis casibus, de quibus agitur in di. ca. pastoralis. & de censi. c. prohibemus. & duobus sequentibus. & in ca. cum venerabilis, de cẽsi. cum glos. & docto. præcipue Panor. ibidem & in aliis ca. citatis. Quòd si contra prædicta arguatur quòd Adrianus vbi supra. 9. quodlib. in responsione ad quintum argumentum principale dicit: ꝙ licet talis pensio sit mere temporalis & pecunia æstimabilis & redimibilis, de auctoritate papæ & non aliter, assignatur tamen quodammodo spiritualiter in alimentationem personæ, & ideo dicit sine auctoritate papæ non esse redimibilem, ergo non videtur quid mere temporale sed spirituale, & per consequens non posse mere laico assignari etiam per papam. Respondeo negando consequentiam & dictum Adriani quòd, s. talis pensio assignatur quodãmodo spiritualiter, intelligitur, id est pro spirituali causa seu ex causa pia. ideo nõ ait absolute spiritualiter, sed quodammodo spiritualiter: quæ spiritualitas non facit symoniam neque spiritualem, neque irredimibilem pensionem simpliciter: cum ex auctoritate papæ vt ait ipse Adrianus sit redimibilis & non aliter propter dictam causam, idq; ex iure communi. Illa autem pẽsio quæ datur in titulum loco beneficii spiritualis vt habetur in ca. conquerente. de cleri. nõ resi. & ca. per tuas, & l. 3. de symoni. & no. Panor. ibidẽ, est quid spirituale: & nec laico assignari nec rediminni potest, quia ecclesiasticum beneficium est: de qua nunc hic non loquimur. Præstimonium verò de iure communi inter beneficia ecclesiastica computatur, vt habetur lib. 6. de concessione præben. ca. quoniam, & ibi doctores. & habetur in apostilla. 1. ad extrauagan. Io. 22. ideo sine speciali papæ licentia vel dispensatione non nisi personis ecclesiasticis conferri potest: cum tali autem dispensatione eis potest conferri sicut in practica quotidie videmus, quæ dum certius de illicito non constat non est condemnanda. Neque enim tale beneficium est de diuina, sed ecclesiæ institutione annexum ordini sacro, & per consequẽs ecclesiasticum est. Vnde & per papam desinere potest ecclesiasticum esse, & ita limito magistrum Soto de iustitia et iure lib. 10. q. 5. art. 3. absolute dicentem quòd laico vtpote, beneficium ecclesiasticum nõ potest assignari, videlicet de iure communi.

Quoad secundum punctum dico, ꝙ prædicta pensio non nisi ex causa pia vel rationabili tam laicis quàm clericis, & in quantitate moderata licite etiam per papam assignari potest, quamuis si sine dicta causa aut aliter fiat bene valeat in foro ecclesiæ. Probatur quòd non aliter potest licite clericis vel laicis assignari nec ab eis admitti, quia papa nõ habet liberam potestatem & dominium super beneficia aut super ipsorum redditus ecclesiasticos: sed solum potestatem dispensatiuam. Nunc autem tales redditus sunt stipendia clericorũ pro ministerio eorum ad vtilitatem ecclesiæ, & nõ nisi in pios vsus expendi licite possunt vt supra q. 18. latius habetur. ergo per legitimam dispẽsationem talium fructuum siue redditusum non potest papa eos distribuere aut concedere sine respectu causæ piæ, quibuscunque neque in quoscũque vsus prophanos quomodolibet expendere, qui nec vniuersali nec particulari ecclesiæ aliquam afferant vtilitatem, neque aliter pensio prædicta recipi licite potest. Causa autem rationabilis quando laico prædicta pensio assignatur est, quia bene meritus est de ecclesia pro qua notabiliter pugnauit vel laborauit, ideo ad eius alimenta & substẽtationem de redditibus ecclesiasticis per uiam pensionis licite fit recompensatio (sicut & regibus Hispaniæ hac de causa ab antiquo datur certa quota decimarum) aut vt studeat Theologiæ vel literis, aut vt aliàs incumbat vtilitati & negotiis ecclesiæ vel reipub. Christianæ generalis uel particularis: vel etiam secundum aliquos ad dotandnm seu maritandum puellas, quia hoc in causis piis computatur, non autem ad ditandum laicos, neque vt laici habeant vnde abundanter vel sumptuose viuant, & luxurientur de bonis ecclesiasticis quæ pauperibus debentur: neque vt ex dictis bonis decẽtiam status abundantis magnifice substentent etiam si sint filii magnatum, nisi in eis aliqua de prædictis causis concurrat. Causa autem rationabilis in clericis vt eis pensio vel præstimonium tribuatur est, quia est clericus pauper qui pro suo seruitio qnod impendit ecclesiæ non habet redditus sufficientes ad decenter in tali statu viuendum, aut vt studeat, & literis incumbat aut quia de ecclesia bene meritus est: aut quia ex eius labore & industria vtilitas ecclesiæ generalis vel specialis probabiliter speratur, vt de laicis dictnm est, aut causa litis dirimendæ super beneficia litigantiũ, & causa concordiæ & pacis inter eos componẽdæ ut habetur in cap. nisi essent. de præben. & eo. titu. lib. 6. cap. quamuis. 2. punctum

Ee 4 b

quamuis.& cap.ad audientiam,el.2. de rescrip.

Quamuis vt dixi, si Papa aliter faceret,valeret quidem sed male faceret ipse, et qui ei cooperaretur, & qui pensionem vel præstimonium acceptaret, secundum Felin. in dict. ca. ad audientiam, de rescrip. & seq.& Oldrad. consilio.226.& Ancharra. consilio. 264. & Detium. cōsilio.436. & Romani. consilio. 369. & Soto de iustitia & iure lib.3.q.6.arti.3.& libr.9.q.7.arti. 2. Et victoria vbi supra in.9.relect. de Symonia latius id concordant cum supradictis.

Dubium 1. Sed vtrum sola resignatio, seu cessio beneficii in fauorem alterius, sit causa rationabilis & sufficiens, ad licite imponendam pensionem super tali beneficio, assignandam ipsi resignanti.

Respon. Respondeo quòd non nisi adsit aliqua causa pia de supradictis, aut quia resignans ob senectutem, vel infirmitatem, vel aliquod aliud impedimentū, non potest ecclesiæ cui ministrauit iam debite seruire,& sit pauper,& de ecclesia bene meritus, tūc enim si petit coadiutorem,vel dimittit beneficium alteri, qui seruire valeat Ecclesiæ, potest licite ei reseruari & ab eo similiter recipi pensio: iure alimentorum ei conueniens & congrua: dummodo maneat ex ipsis redditibus Ecclesiæ: portio conueniens ad ministrorum alimenta & congruam substentationem, & non aliter licebit pensionem instituere, aut acceptare. Et ratio huius est,quia qui resignat beficium si quod ministeriū illi Ecclesiæ ante resignationem in sui beneficii debita administratione olim impendit: iam ex fructibus ac redditibus ipsius beneficii perceptis,Satis sibi fuit retributum. Sola autem beneficii renūtiatio aut resignatio,esse non potest iusta causa pensionis,quia ipse renuncians tenetur vel debite seruire Ecclesiæ,vel gratis dimittere beneficium,vt integre detur & gratis ei qui i eo valeat ministrare: cū post renunciationem iam nihil iuris habeat ad percipiēdam vel minimam,redditum illius portionem.

Ex quo sequitur non esse licitam pactionem illam, in Romana curia frequentissimam, qua conuenire solet,vt habēs beneficiū id resignet in fauorē Petri,modo Petrus cōsentiat reseruationi,certæ annuę pēsionis in fauorē renūciantis.Probatur, quia et si ex Papę fiat auctoritate, videtur illicita & Symoniaca,aut de Symonia suspecta,hæc pacto & permutatio,si ex hac sola causa fiat quia.s.ille renunciat illo beneficiū aut quia iste in cuius fauorē ille resignat illi pensioni consensum præstat secundum Panor. Ananiam, & Felin. in ca. non satis de Symonia .& Archidia. in ca. quicunq: 1.q.1. præpositi, in ca. sed adhuc.q.3.& idem Felin.in ca. ad audientiam. el.2. de rescriptis. Imola. in clemen. 1. de supple. negligen. præla.§. eadem. Federi. in tractatu permutationum.q.9.

A fortiori sequitur illicitū esse,& Ecclesiæ perniciosum quod etiam in Ro.curia fieri solet,quòd scilicet quis resignat suum beneficium Ecclesiasticum,in fauorem Petri, cum eo pacto quòd Petrus consentiat reseruationi omnium fructuum beneficii, pro pensione à Romano pontifice faciende in fauorem ipsius renunciantis, & ad eius vitam. Nam ex hoc casu sequitur, quòd vni datur titulus beneficii Ecclesiasti,& ei onera incumbunt, alteri vero redditos Ecclesiastici, & commoda beneficii conceduntur, sine vllo eius officio, aut causa rationabili ad talem pensionem percipiendam,saltem in tanta quantitate, & cum grauamine alterius,cum ex beneficiorum institutione,ratione naturali & iure canonico ad eum pertineant redditus, qui onera dignitatis, aut beneficii subire tenetur & vere subit. igitur illud est illicitum, nisi ipse Petrus libere consentiat pensionis impositioni, renuntians iuri suo, & habeat aliunde vnde decēter viuat & ministret in beneficio, id quod vix contingit. facit Siluester titu. renunciatio.q.6. & doctores vbi supra allegati, & Medina de oratione.q.9. fo.186.quo ad vltimum concordat.

Et si vlterius quæratur, quę quantitas reddituū beneficii, sit censenda moderata & rationabilis quę pro pensione possit alicui etiam qui per Papā, & non nisi ex iustis causis supra dictis reseruari. Dubium 5.

Respon. non potest ad hoc vniuersaliter: certa regula dari, nisi dicendo quòd ea portio & nō maior, potest pro iusta pensione imponi, quod ipsi beneficiato qui subit onus & titulum accipit beneficiū:maneant inde,vel aliunde redditus sufficiētes, ad suam decentem substentationem. Ideo regulariter videtur, quòd pensio non deberet excedere tertiam partem reddituum ipsius beneficii, idque quando iuste imponenda esset vt dictum est.

Cum omnibus supra dictis in hoc secundo puncto expresse concordat Episcopus Abulen. Dida cus alaba es, qui vel i suo tractatu de Cōciliis par. 2.§.21.§.36. et quo ad pensiones Soto de iustitia & iure lib.3.q.6.arti.2. et lib. 9.q.7. arti. 2.

Tertium punctum est, quòd clericus qui nō est in Sacris, nec habens beneficium neque titulum eius, & Laycos pensionarius, non tenētur ratione pensionis ad vllas horas canonicas, seu aliud officium diuinum, vel Ecclesiasticum dicendum vel exercendum,ex quo non habent beneficiū Ecclesiasticum, neque titulum eius neque ordinem Sacrum, sed solum ius ad illos redditus ex causa rationabili, vt in secundo puncto dictum est. Neque in hoc defraudantur fundatores qui bona sua ecclesiæ relinquerunt,neque ipsa ecclesia, ex quo beneficiati habentes ius beneficii, & onus soluendi officium, iam persoluūt vt tenentur horas canonicas,& alia officia diuina & ecclesiastica pro eis. ergo alii prædicti quibuscunque bona ecclesiastica alio titulo seculari donantur nō tenentur aliquid recitare, Sicut neq; reges aut milites qui titelo seculari ex rationabili causa decimas percipiunt aut partem earum, et concionator, lector, cantor, & organista,& alii eiusmodi multi: qui non titulo clericali. Sed ex rationabili eam de redditibus ecclesiasticis: ad expendendum in suos vsus (etiam pro Tertium punctum.

phanos

phanos alias licitos) primum suum cuiusque statum recipiunt. Hi inquam omnes non tenentur aliquid, hac ratione recitare. illud autem ca. indigne. 12. q. 2. loquitur de consilio & equitate.

Dubium 1. De illis autem qui beneficia præstimonialia possident: Vtrum recitare teneantur, sunt opiniones. Nam aliqui dicunt quòd non. Sed alii cũ quibus est Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 5. art. 3. absolute dicunt quòd sic: quia inquiunt, quòd ille titulus clericalis est & non secularis, & beneficiũ ecclesiasticum est, vt habetur in ca. quoniam. de cõcess. præben. lib. 6. Ego vero hoc limitarem esse verum de iure communi Ecclesiastico, non de diuina institutione. Quare si Papa dispensaret aut aliter concederet, Laycus nil recitare teneretur: & illi per Papam posset ex rationabili causa, præstimonium non Sacerdotale, sicut & pensio concedi, sicut & id quotidie videmus practicari, vti supe rius in primo puncto probatum est. Et ita, quæ videntur variæ opiniones (super hoc absolute loquẽtes,) forte secundum hanc limitationem conciliantur.

Dubium 2. Sed Vtrum illi beneficiati, qui solum titulum habent beneficiati Ecclesiasti, cuius fructus non ipsi sed alius ex concessione Papæ habet pro pensione, teneantur ad diuinum officium, diuersæ et sunt opiniones, de quibus Sumistæ, titu. hora canonica, & Ioannes Briart in suo. quarto post quod libet. Adriani, vbi dicit quòd vtique tenetur, cum quibus est Medina de oratione. q. 9. Sed Soto vbi supra tenet oppositum, quando ipsi non sunt in causa, neque per eos stat, vt titulum sine fructibus habeant, aliàs cum Medina concordat vt ad diuinum officium teneantur.

Dubium 3. Sed Tandem tertio dubitatur Vtrum pensionarius qui multas pensiones aut qui multa præstimonia sine vlla causa legitima habet, sit absoluendus: responsio quòd sic, dummodo se habeat vt supra. q. 20. dubio. 1. de habente plura beneficia cõpatibilia, dictum est.

Sed hic nota quòd quãdo tales redditus aut fructus ecclesiastici alicui layco assignati sunt, non est illi iam obligatio illos expendendi in pios vsus, sed in licitos atq; decentes, vti superius. q. 13. in responsione ad secundum argumentum habetur.

QVAESTIO VIGESSIMA SECVNDA.

Vtrum prælatus ecclesiæ, pro usu Spiritualis potestatis ad quem ex officio tenetur, possit absque uitio Symoniæ à sponte dantibus, siue ab inuitis, per expressam petitionem seu per Spiritualium subtractionem de bonis ecclesiæ uel de alys bonis undecunque prouenientibus, temporale aliquid accipere uel exigere, & quo ei circa hoc male se habenti resistendum sit.

Respon. Respon. generaliter quòd non potest, immo si accipit erit vera Symonia, vel saltem ibi erit vehemens suspitio, vel species eius, maximè si non tabile quippiam temporale ante vsum potestatis spiritualis non mere gratis & liberaliter detur & accipiatur aut exigatur.

Pro declaratione & probatione prædictorum, præsupponatur ex communi doctrina doctorum vtriusque iuris diffinitio Symoniæ, quæ est studiosa voluntas vendendi vel emendi aliquid spirituale vel ei annexum, & nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus illiberalis, puta, quando ratione rei spiritualis principaliter datur vel accipitur aliquid temporale vel vt pretium eius. Item quòd res spiritualis supernaturaliter, quæ scilicet, est à dono vel gratia supernaturali per specialem Dei influxum & virtutem, est triplex, scilicet essentialiter, causaliter, & effectiue seu finaliter, & similiter res annexa spirituali est triplex, scilicet antecedenter, consequenter, & cõmitanter, vt de his latius Siluester titu. Symonia. q. 1. & Adrianus in. 9. quodlibet. secundum doctores agunt.

His suppositis iam prædicta sententia sexcupliciter probatur, primo, quia vt habetur 1. q. 1. ca. quidquid. quidquid inuisibilis gratiæ consolatione tribuitur, nunquam quæstubus vel quibuslibet præmiis venundari debet, dicente domino Math. 10. gratis accepistis gratis date. Constat autem hæc spiritualia de quibus agimus, puta, vsum spiritualis potestatis per inuisibilem gratiam tribui, quia vsus potestatis spiritualis, est spiritualis, vel spirituali rei effectiue annexus, videlicet quatenus à principio vel causa procedit spirituali, scilicet ab ecclesiastica spirituali potestate, quæ est gratia, vel donum super naturale mediate diuinitus collatum prima Corrinth. 4. sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores multiformis gratiæ Dei. & Ephes. 4. dedit quosdã pastores & c. ergo sicut neque pro ipsa potestate spirituali, ita neque pro eius vsu qui ab ea procedit etiã ad quẽ ex natura sua illa potestas ordinatur temporale aliquid vltra stipendia decentia aliàs iam sibi decreta sine vitio Symonię recipi potest. Item. ca. statuimus. 16. q. 1. est ad idem. & extra. ca. non satis. de Symonia. 1. Ratio.

Secunda ratio, quia prælatus Ecclesiæ virtute spiritualis potestatis sibi commissæ & ratione stipendii sufficientis ad ipsius decentem substentationem constituti, obligatur suam administrare prouinciam, & suam potestatem in subditorũ vtilitatem exercere. ergo si quid temporale pro vsu eiusdem potestatis vltra recipiat vel extorqueat nõ iam pro operibus quas iam gratis debet, id intelligeretur accipere quàm vendere vsum gratiæ spiritualis, vel duplicem mercedem, seu stipendiũ duplex pro eodẽ actu recipere. quorum alterum symoniacũ est et contra Math. 10. gratis accepistis gratis date. alterũ de symonia suspectũ, et species eius aut iniustæ concussionis habet. Nam qui aliquid accipit temporale pro eo quod aliàs ex officio gratis facere tenetur, turpiter accipit, et contra 2. Ratio.

tra

tra iustitiam commutatiuam, & concussionis crimine tenetur secundum Augusti. 23. q. 1. ca. militare. Quo fit, vt etiam Papa sic acceptum maximè de bonis non Ecclesiasticis inuito danti restituere teneatur: quamuis ad pœnas iuris Ecclesiastici non ligetur, vt ait Adrianus in. 9. quodlibeto art. 3. in quodam secundo prosupposito. Et hæ duæ rationes sunt omnibus potiores, & fundamēta sequentium: & hæc ratio secunda procedit, modò principale quæsitum in vsu spiritualis potestatis sit spirituale, modo temporale.

3. ratio. Tertia ratio, quia is cui aliquid commissum est, non potest accipere pro sui officii vltra cōcessum vel taxatum ei à principali domino vel delegante, sed Deus & Ecclesia solum cōcessit prælatis suos redditus ex decimis, & aliis huiusmodi bonis Ecclesiasticis, iam eis assignatos in stipendium decētis substētationis, secundum omnes doctores, vel etiam secundū alios pro mercede laboris, vel operarum suarum, de quo latius infra in responsione ad primum argumentum, vt patet prima, Corinth. 9. & prima ad Timoth. 5. & prima ad Thesalo. 2. & Math. 10. & Lu. 10. Quis militat suis stipendiis &c. Et qui altari deseruit de altari viuere debet. Et dignus est operarius mercede sua vel cibo suo, & prohibuit alio modo accipere, dum Math. 10. præcepit Gratis accepistis gratis date, ergo vel symoniacum, vel de symonia valde suspectum est, & speciem mali habet, si prælatus plus accipiat sola ratione dicti vsus, aut operarum suarum, ad quæ ex potestate sua spirituali tenetur, vt dictum est.

4. ratio. Quarta ratio, si alicui donaretur super naturaliter gratia miraculorum, & sanitatum, certè pro vsu illius gratiæ, puta pro curatione infirmorum, seu sanitate miraculosè aut super naturaliter impensa, nihil temporale ei liceret accipere nisi suā decentem substentationē, vt latius probat Adrianus in 9. quodlibeto, quia illa curatio quatenus à principio spirituali, puta, à super naturali dono vel gratia per specialem influxum Dei procedit, censetur, & est spiritualis, ergo similiter pro vsu potestatis spiritualis sine labe symoniæ prælatus nihil accipere potest vltra suam decentem substentationem sibi iam assignatam, quia talis potestas à qua vsus ille procedit, est donum supernaturale vltra vires naturæ, & diuinitus instituta, & ecclesiæ siue prælatis, mediatè vel immediatè collata, & ad supernaturalem finem vel effectum, ex sua natura specialiter ordinatur.

5. ratio. Quintò probatur idem auctoritate cuiusdam decreti, quod super hac re à fide dignis fertur diffinitum esse in quodam Cōcilio Cardinalium, cui interfuit sanctissimus dominus noster Papa Paulus. IIII. dū esset Cardinalis, vbi sic habetur. Non licet aliquo pacto in vsu clauiū aliquid lucri vtenti comparare. est in hac re firmum verbi Christi. Gratis accepistis gratis date. Hoc non solum ad Sanctitatem tuam pertinet, sed ad omnes qui sunt participes huius potestatis. Ideò; à legatis, & nuntiis vellemus idem seruari. Nam sicut vsus qui nunc inualuit dedecorat hanc sedem, & conturbat populum: ita si contra fieret maximum decus huic sedi compararetur, & populus mirificè ædificaretur. Hæc ibi.

6. ratio. Sextò, probatur idem auctoritate B. Thom. secunda secundæ. q. 100. art. 3. vbi ait. Accipere, aut dare aliquid pro substentatione ministrantiū spiritualia, secundum ordinationem ecclesiæ, & consuetudinem approbatam licitum est: ita tamen quòd desit intentio emptionis, & venditionis cuius nomine intelligitur omnis contractus nō gratuitus secūdum ipsum arti. 1. ad tertium, & quòd ab inuitis non exigatur per spiritualium subtractionem, quæ sunt eis exhibenda: hoc enim haberet quandam speciem venditionis, & speciem mali cauendi secundum 1. Thessalo. vltimo, Ab oī specie mali abstinete. Hæc ille. et paulò inferius ibidē in responsione ad secundū argumentum, ait. Illicita esset ordinatio, si in aliqua ecclesia statueretur, quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certam pecuniæ quantitatem, quia per tale statutum præcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: & quia habet speciem exactionis: esset autem licita si ordinaretur, quòd danti talem pecuniæ quantitatem fieret officium, & huiusmodi. Et in respōsione ad tertium ibidem ait magis ad propositum hoc modo. Ille, cui committitur spiritualis potestas ex officio, obligatur ad vsum potestatis sibi commissæ in spiritualium dispensatione, & etiam pro sua substentatione habet statuta stipendia ex redditibus ecclesiæ: & ideò si aliquid acciperet pro vsu spiritualis potestatis, non intelligeretur locare operas suas, quas iam ex debito officii suscepti debet impendere, sed intelligeretur vendere ipsum vsū gratiæ spiritualis, & propter hoc non licet pro quacunq; dispēsatione aliquid accipere, nec etiam pro hoc quòd vices suas committit: nec pro hoc quòd suos subditos corrigat, vel à corrigendo desistat: licet tamen ei accipere procurationes quando subditos visitat, non quasi pretium correctionis, sed quasi debitum stipendium. Hæc ille, vbi omnia pertinentia ad hanc rem breuiter tangit. Consonant Alexan. Alen. & Hostien. in ca. ad Apostolicam. de symonia.

Ex quo patet, quòd etiam stipendia, vel præmia talibus actionibus lege vel consuetudine constituta non licet eo rigore exigere, vt nolentibus, aut non potentibus soluere spiritualia subtrahantur, quæ eis exhibenda sunt, puta si prælatus siue plebanus nollet mortuum sepelire nisi sibi iura consueta prius soluerentur, quia sepultura necessaria est, scandalum daret, speciemque symoniæ præ se ferret.

Si autē illi qui funus curant volunt cum magna pompa suum mortuum humari, nō tenetur pastor gratis illud exequi: & ideò licitè pōt iura consueta

exigere: sed quia & haec ordinem etiam spiritualium suo modo attingunt, cauendum est scandalum saltem antequam sepulturae fiat officium. Et similiter in proposito dicatur illicitum, si prelatus nollet vsum suae potestatis exercere: nisi prius sibi temporalia soluantur, etiam si sint consueta. At verò postquàm gratis prius exhibentur: licitè possunt, statutae, consuetaeq; oblationes seu stipendia à nolentibus, & potentibus soluere, auctoritate superioris exigi, vt habetur in ca. ad Aposto. de symonia. & ait B. Thom. vbi supra art. 3. & art. 2. ad quartum, & in. 8. quodlibeto. q. 6. & in secundo quodlib. q. 6.

Et nota, quòd vbi supra ait B. Thom. quòd pro nulla dispensatione licitum est praelatis quippiam accipere, nomine dispensationis intelligitur, non solum legis relaxatio, sed omnis administratio spiritualium. Quare symoniacum est, precium vel temporale aliquid accipere, vt cum aliquo subdito dispensetur in lege, quia dispensare pro causa legitima ad spiritualem curam vel gubernationē pertinet pastoralem, quae per donum vel gratiam spiritus Sancti fit, & ideò non nisi gratis fieri debet (vt superius probatum est). Si autem talis dispensatio sine causa fiat, iniqua est, & eò deterior quòd precio fit.

Cauendum est etiam ne illae exactiones aut acceptiones rerum temporaliū, quae pro talibus dispensationibus fiunt, nomine compositionum aut commutationum fictè pallientur, quasi qui legis, vel voti onere liberatur alterū subeat. Deus enim non irridetur, & mentiri saepè solet iniquitas sibi.

Et cum omnibus supradictis concordat expressè Gerson alphabe. 36. litera. l. m. p. & ex parte Adrianus in. 9. quodlibeto, & Siluester latius titu. symonia. q. 3. q. 5. q. 8. q. 9. vbi ex Florentino secunda par. sum. tit. 1. ca. 5. per omnes illos. §. praecipuè. §. 6. refert, & colligit omnia ferè dicta doctorum. Et tandem Soto de iustitia, & iure lib. 9. q. 6. art. 2. pulchrè de his omnibus agit. Concordant. & communiter theologi in 4. distin. 25. Similiter, & canonistae in titu. de symonia in diuersis cap. & Turrecremata in decreto distin. 1. ca. omnis Christianus, secundum Alexan. & Hostien. quamuis gloss. in dicto ca. omnis, secundum Hugo. teneat oppositum.

Argum. 1. Contra supradicta arguitur sexcupliciter, primò, quia in ca. clerici. 1. q. 2. habetur. clerici, qui Ecclesiae fideliter, vigilanterque deseruiunt, stipēdia Sanctis laboribus debita secundum seruitii sui meritum consequantur. s. ꝓpter laborem, vel vsum sui officii secundum Lu. 10. dignus est operarius mercede sua. Merces aūt aut stipēdium, nō nisi pro labore, & vsu datur, ergo pro vsu officii recipi potest. et facit ca. statuimus. 16. q. 1. vbi qui oblationes, vel decimas obligatorias negauerit, communione priuandum esse decernitur.

Secundò quia pro visitatione Ecclesiae, benedictione, consecratione rerum, & personarum ad quae praelatus ex officio tenetur, aliquid recipi potest, vt constat ex practica Ecclesiae, & ex multis decretis, vt etiam habetur in clemen. de elect. ca. statutum. vbi dicitur, quòd quidquid emolumenti Episcopo prouenerit, ex iurisditione, vel sigillo curiae Ecclesiasticae, vel secularis, futuro successori fideliter reseruetur, ergo & pro quocunque officii exercitio.

Tertiò arguitur, quia aliàs nō liceret Papae pro dispensationibus, compositionibus, & huiusmodi aliquid recipere, & ita cum Lutheranis damnaremus annatarum primarum vsum antiquissimum in Ecclesia, vt refert Ioan. Andr. in ca. inter caetera, de offi. ordin. Argum. 3.

Quartò, arguitur, quia pro iam ministratis sacramentis, & spiritualibus, iure cōpelluntur laici aliquid soluere, & laudabilem seruare consuetudinem. ca. ad Apostolicam. de symonia, & ita licitum est, id tunc dare, & accipere, aliòqui Ecclesia non id statueret, ergo pro sacrorum, & spiritualium vsu licet aliquid dare, & accipere, etiam ante illorum vsum. Nam cùm dare, & accipere, sit aliquando dare, & accipere. ca. eos. 1. q. 1. certè parum refert, quòd ante vel post detur vel accipiatur, quamuis ob vitādum scandalum, & ad cautelam, Ecclesia in dicto ca. ad Apostolicam. & in ca. quam pio. & ca. sicut. 1. q. 1. praecipiat ne quicquam ante exigatur. Papa autem huiusmodi legibus humanis non ligatur. ergo ipse saltem id facere licitè potest. Argum. 4.

Quintò, arguitur, quia non minus rationabiliter Papa potest petere, vel recipere pecuniam à beneficiando, & ab aliis, etiam priusquam ei conferatur beneficium, & antequam ei fiat dispensatio, quàm canonici Ecclesiae cathedralis qui de cōsuetudine recipiunt tàm pecunias quàm obligationes aliàs, ante possessionem, seu receptionis ad possessionem. ergo & Papa potest similiter pro vsu suę potestatis petere, & accipere, etiam ante sui ministerii vsum vel dispensationem. Argum. 5.

Sextò, arguitur, esto quòd sit symonia accipere aliquid temporale pro vsu potestatis spiritualis, at illa non est semper iure diuino, sed saepè ecclesiastico duntaxat prohibita, vt patet, quia leges tantum ecclesiasticae sunt de gradibus matrimonii prohibitis, de ieiuniis, de permutationibus, & renuntiationibus beneficiorum, de pensionibus, de consecrationibus, & benedictionibus vasorum, vestium, corporalium, personarum, & rerum Sanctarum, & ecclesiasticarum, de concessionibus praebendarum, et quorundam officiorum ecclesiae, secundum. 1. quaest. 3. ca. Saluator, et huiusmodi, ergo in vsu ecclesiastici potestatis, in cōsecrādo, & dispēsando haec pro tēporali, est symonia iure tāū ecclesiastico prohibita sicut et materia horū iure tātū ecclesiastico spūalis cōstituta est, & ergo ex cōsequēti Papa, qui legibus Argum. 6.

Ecclesiasticis solutus est, tali vitio non tenetur obnoxius.

Respon. ad primum argumentum, quòd modo teneatur opinio Adriani i. 9. quodlibeto, & multorum aliorum doctorum dicentium quòd pro labore, & operis in ministerio spiritualium potest aliquid temporale recipi pro mercede, vt prætendit antecedēs positū in argumēto, modò teneatur opinio B. Tho. vbi supra, & aliorū etiam multorū doctorum dicentium quòd nō vt merces laboris, sed in stipendium decentis substentationis recipi pôt, quòdq; hoc modo intelligitur. ca. clerici. & Lu. 10. Nam Math. 10. amplius declaratur, dum ibi dicitur dignus est operarius cibo suo, idest substētatione. Quomodocūq; ergo dicatur, negatur cōsequentia suprapposita, quia prælatus habet iam alias sufficiens stipendium seu mercedem pro sua substentatione, ideò si plus recipit pro vsu suæ potestatis, iam vel Symoniacè vel iniustè, & cū specie mali recipit, vt supra probatum est. Ad capitulum aūt statuimus, respon. quòd solum ibi dicitur esse per superiorem excommunicandum, non aūt per subtractionem spiritualium aliquid ab eo esse exigendum.

Si dicatur quòd dominus Papa non habet sufficiens stipendium, quia indiget etiam thesauro pro multis aliis necessitatibus emergentibus, puta pro bellis contra tiranos atq; rebelles qui non aliter peccare possunt, ne conturbent ecclesiam, & huiusmodi.

Respon. ad 1. argumen. Respon. primò si ita sit vt replicatur, ipsi prælati viderint, & maximè dominus Papa, Deus nō irridetur. Et esto quòd ita sit & quòd Papa ampliori stipēdio indigeat, vtiq; potest in particularibus cāsibus necessariis emergētibus sibi prouidere aliis modis non habentibus speciem hanc Symoniacā, pro sua decente non pro superflua substētatione: quòd si iam ordinarie indigeat, posset etiam tunc ordinariè decimas decimarum sibi retinere, si tamen hac ratione reliquæ omnes exactiones, & cōpositiones extinguerentur, non tamen id potest per prædictam viam exactionis, aut extorsionis habentem speciem mali, vt dictum est. Nam secundum Gerson alphab. 36. I. m. p. non quolibet, sed ad metas iuris diuini, & naturalis cui Papa subiicitur sibi prouidere potest.

Ad 2. Ad secundum similiter respon. sicut ad primū negando consequentiam, quia vltra illa particularia statuta vel consueta stipendia, nil amplius pro vsu potestatis recipi potest, neq; in stipendiū substentationis neq; pro mercede laboris, sicubi aliquis labor necessarius ad prædictum vsum debitū talis potestatis esset: quia ex quo prælatus sufficiēs habet stipendium, iam vel Symoniacè, vel iniustè illud acciperet, vt supra probatum est.

Ad 3. Ad tertium vtiq; conceditur quòd pro vsu suæ potestatis in dispensando sua debita ministeria, non licet Papæ temporale quicquam accipere.

De compositionibus autem super incerta debita, pro certa parua quantitate, quomodo licitè fieri possint per Papam latius infra in lib. 5. de indulgentiis. q. vltima habetur, vbi declaratur quòd nō pro vsu suæ potestatis, sed ex alia rationabili causa, illa quantitas licitè datur, & accipitur à Papa, vel ab alio cui ipse assignauerit.

De receptione verò primarū annatarum dico secundum Thom. vbi supra arti. 4. quòd si Papa ante beneficiorū collationem ordinauerit, (idest communi & æqua lege sanciuerit sicut & nunc in Hyspania sancitum vel consuetum est) partem fructuum beneficiorum pro sua iusta substentatione, aut pro aliis piis vsibus adimendam esse, rectè id facere potest: si verò ab eo cui beneficium confert præter positam antea legem requirat aliquid sibi exhiberi de fructibus illius beneficii, idem est ac si aliquod munus ab eo exigeretur, & ideò vitio Symoniæ aut specie eius non caret. Hæc ille. Et ita limito & intelligo Gersonē alpha. 36. vbi supra, sicut & alphab. 4. R. seipsum modificare videtur, licet superius duriuscule quo adhoc videatur loqui, dicens, quòd antequam beneficiatus recipiat redditus suos, non potest licitè cogi ad primas annatas persoluendas.

Ad quartum, negatur consequentia. Nam licet ante vel post (cessante scandalo, & specie mali) licitè aliquid recipiatur in stipendium substentationis, vel pro mercede laboris sibi verè interuenit secundum diuersas opiniones, non tamen pro vsu potestatis spiritualis ad quem ex officio prælatus tenetur, ante vel post quicquam recipi potest ab inuito, ex quo iam sufficiens stipendium, vel mercedem pro illo vsu habet, vt sępè dictum est. Ad 4.

Ad quintum, respon. secūdum Gerson alphab. 36. l. negando tam antecedens quā ēt consequentiam, quia non est eadem ratio, aut causa vtrobique: Est enim differentia, quia tales pecuniæ non exigūtur per canonicos pro beneficio vel officio, sed pro communibus oneribus supportādis in quibus canonicus ille recipiendus particeps erit quoad commune emolumētum, puta pro fabrica, pro pueris de choro, pro clientibus, pro cappa, & huiusmodi. non tamen negamus quin apud aliquos aliquando modus exigendi non sit satis purus, & decens, licet symoniacus non sit. Ad 5.

Ad sextum, conceditur quidem quòd est aliqua Symonia solum Ecclesiastico iure prohibita, quando videlicet venditur officium Ecclesiæ annexū, quod de se nō est spirituale, vt est officium œconomi Ecclesiæ, sachristæ organistæ, protectoris & hmōi, vt habetur. 1. q. 3. ca. Saluator. quia hæc aut per se nullo modo sunt aut non constituūtur sacra, de quo etiam Siluester titu. Symonia. q. 4. secundum communiter doctores agit, & latius differit Soto vbi supra lib. 9. q. 5. att. 2. & q. 7. articu. 1. contra durandum in 4. distin. 25. q. 5. & Gersonem alphab. 36. m. Ad 6.

Conceditur ēt q leges illæ & multæ aliæ Ecclesiasticæ sunt, materia quoq; illorū, quæ in antecedente

dente exemplificata sunt, iure tamen ecclesiastico spiritualis constituta est. Negatur tamen id quod in antecedente dicitur, quòd scilicet Symonia in prædictis non nisi iure tantum ecclesiastico prohibita est, ideò negatur etiam consequentia. Est enim diuino etiam iure prohibita contra aliquos canonistas in ca. 1. de Symonia, & alibi. Nam sicut emptio, & vēditio vasorum aliarumque sacrarum rerum, si ratione consecrationis plusquam ratione materiæ valent, vendantur, Symonia est contra ius diuinum, & naturale præsupposito diuino, quia consecratio, & benedictio ibi annexa venderētur, quæ à dono supernaturali spiritualis est: quamuis lege ecclesiastica talis eorū materia spiritualis facta aut constituta sit. Ita & vsus à spirituali potestate talis eorum materia spiritualis facta aut constituta sit. Ita & vsus à spirituali potestate procedens in dispensando, & operando prædicta pro re temporali, vtiq; Symoniacus est, vel eius speciem & suspicionem habet, contra ius diuinum, & naturale, vt dictum est.

QVAESTIO VIGESIMA TERTIA.

De sensualitate, & motibus eius, quando, & quale peccatum ibi fit. Nota ad horum declarationem sunt sexdecim dubia pertractanda.

Dubium 1. DVBIVM primum est, quid sit sensualitas, & quis sunt actus eius. Ad primum respon. quòd sensualitas propriè est ipse appetitus sensitiuus quatenus præuenit rationem aut deliberationem eius, & ad carnalia depressus est. large autem sensualitas est ante, & post rationis deliberationem.

Pro cuius declaratione nota ex Gerson alphab. 29. p. q. r. quòd anima duplicem habet potentiam seu vim: vnam apprehensiuam, aliam motiuā. Apprehensiua est sui obiecti perceptiua, exterior, & interior. Exterior est quincuplex secundum quinque sensus corporales visum, auditum &c. iterior etiam est quincuplex, scilicet sensus communis, imaginatio, estimatio, fantasia, & memoria. Et ille sensus communis est potentia, quæ omniū sensuum particularium obiecta apprehendit: à quo omnes sensus exteriores velut lineę à centro exeūtes originem habent. Et iste sensus communis omnium sensuum particularium obiecta apprehendit, nam alii sensus similitudines suorum sensatorum ad sensum communē reducuntur, quo mediante de singulorum proprietatibus iudicant & discernunt, nam secundum iudicium sensus cōmunis apprehendimus nos videre quando videmus, & audire quando audimus, & huiusmodi. Imaginatiua autem est potentia apprehensiua in qua imagines rerum sensibilium reseruantur in absentia rei, in quo differt à sensu communi, qui indiget præsentia rei particularis sensibilis, sicut & sensus exterior, imaginatio verò non, quæ ideò thesaurus formarum appellatur.

Altera vis sensibilis est motiua, dupliciter, scilicet corporaliter, & spiritualiter: corporaliter quidem tripliciter, scilicet per virtutem naturalem, vitalem, & animalem. Virtus naturalis dicitur vt motiua est humorum mediantibus arteriis, quæ radicantur in epate per spiritum naturalem. Vitalis autem vt est motiua pulsuum mediantibus arteriis, quę radicantur in corde per spiritum vitalem. Animalis verò vt est motiua mēbrorum neruis mediantibus per spiritum animalem, qui in cerebro radicantur: spiritualiter motiua vis sensibilis supradicta dicitur appetitiua, quæ mouet, & inclinat amando, aut diligendo, prosequendo aut fugiendo obiectum cognitum, vel apprehensum. Et inde oriūtur quattuor affectiones gaudium, spes, dolor & timor, et passiones alię, irę, odii, concupiscentiæ &c. de quibus B. Thom. latius in. 1. 2. q. 22. 23.

Igitur ex supradictis constat quòd propriè sensualitas est vis animæ sensibilis spiritualiter motiua, & ad idem mouetur ad quod vis concupiscibilis, & irascibilis: sed ab eis differt dupliciter: primò quia semper appetit quæ corpori delectabilia sunt, & ei nociua refugit: concupiscibilis, autem, & irascibilis bene versantur atque mouentur etiā circa bonum, & malum corpori non delectabile neque nociuum: secundò quia sensualitas magis corpori coniungitur magisque ad carnalia depressa est: et sicut in brutis, ita in homine, suo proprio motu mouetur, nec aliqua lege stringitur quin semper in appetitu rerum ad corpus pertinentiū moueatur. Nobilius tamen est in homine, quàm in brutis, quia in homine ei conuenit aliqualiter in suis motibus subiectam esse, et obedientem voluntati, & rationi. Concupiscibilis autem & irascibilis rationi coniunguntur, et vt sunt in homine ipsa ratione frenantur virtutibusque puta temperātia, et fortitudine, quæ in ipsis fundantur vtique reguntur. Ideò dictum est quòd sensualitas est ipse appetitus sensitiuus, & non differt ab eo re, sed ratione dumtaxat, aut connotatione. Nam appetitus sensitiuus est ipse sensus exterior vel interior vt naturaliter est prosecutiuus vel refugitiuus sui obiecti conuenientis, vel disconuenientis per notitiam sensitiuam apprehensi: sensualitas autem superaddit quatenus talis appetitus deliberationem rationis præuenit, & depressus est. Ad idem est B. Thom. prima parte, quæst. 81. & prima secundę quæst. 74. art. 4.

Quoad articulum secundum de motibus eius nota tria primò ex Gerson vbi supra litera. R. q̄ in aīa est triplex motus, scilicet naturalis, sensitiuus, & rōnalis. Motus aūt ī proposito est animę inclinatio ad aliquid, propriè loquēdo, ideò illis viribus aīæ siue potentiis, quibus nō conuenit inclinatio, certè nec motus propriè conuenire potest. Quare actus virtutum appetitiuarum animæ, non autē apprehēsiuarū, motus propriè vocātur, large

autem

autem motus etiam apprehensiuarum appellatur. Motus igitur, vel appetitus naturalis est, quem non imaginatio gignit, vel causat, sed ipsa qualitatum naturalium dispositio, quibus naturaliter aiæ vires suas actiones exercent, vt est repentinus motus seu appetitus cibi vel alterius. delectabilis. Et iste motus in nullo subiacet rationi, nec directè voluntas vllum in eo habet dominium vel imperium, cum sit naturalis, & ideò nec propriè nisi extrinsece vt infra dicetur bonus vel malus moraliter esse pōt. Et quamuis sit in sensualitate in se simpliciter sumpta, nō tamen propriè sed large dicitur motus sensualitatis sed dicitur motus naturalis, quia vt dictū est non ad apprehensionem obiecti sed ad naturalium qualitatum actionem cōsequitur. Motus aūt seu appetitus sensitiuus est, qui ex præcedente imaginatione vel apprehensione obiecti vel etiam ex præcedente motu naturali consequitur. Et motus sensualitatis dicitur & propriè est, quia secundum impulsum fomitis, tendit impetuose ad sensibilia, præueniens rationem aut præter ordinem ipsius. Nam velle irasci aut delectari nō propriè est sensualitatis actus, quia non præuenit rationē. Et iste motus appetitus sensitiui dicitur sensualitatis quatenus humana est, quia videlicet aliquo modo est ad rationem ordinabilis & persuasibilis, & quodammodo est in hominis potestate, quodāmodo non est, vt de hoc latius infra in dubiis sequētibus habetur. De motu autē rationali inferius agitur, quia consensus & actus voluntatis est, & in hac tota quæstione nullam facimus differētiam inter motum & actum, sed vtrumque vsurpamus pro eodem.

Nota etiam. secūdò, ex Angest in morali ca. 6. quòd de potentia sensitiua exteriori fit progressus ad interiorem sensitiuam, & inde ad intellectiuā, quia nihil in intellectu quin prius sit in sensu. Et in qualibet istarum est triplex motus seu actus. Nam Primò est cognitio vel apprehēsio sui obiecti, Secundò appetitio vel fuga illius, Tertiò passio delectationis vel doloris tristitiæ iræ &c. & Quartò est motus membrorum præter rationem inde frequētius proueniens in corpore, vt patet experiētia de omnibus hic.

Sed de delectatione notetur ex B. Tho. & Gerson vbi supra litera. x. quòd delectatio est virtutis appetitiuę quies, in eo quod amat vel appetit, præter rationem apprehensa. Et ita delectatio corporalis sensitiua, idest de re sensibili, est quies appetitus sensitiui in suo delectabili præsenti per rationem apprehensa, Nam si ratio illud vt corpori cōueniens, & appetitum non apprehenderet non esset propriè delectatio, vt patet i infantibus, & animalibus ratione non vtentibus, quorum sensus licet suum obiectum tanquam sibi conueniens apprehendat, & appetat eorum appetitus, & in eo quiescat, quia tamen in eis ratio nihil apprehēdit, neq; diiudicat, neq; se delectari cognoscunt: ideò propriè non delectatur. Vnde licet delectationes hę sensitiuę à corpore, & sensu tanquā à suo proprio subiecto denominentur sunt tamen totius cōpositi, idest ipsius hois tā corporis quàm ēt animę delectationes. Nā anima ēt cum corpore delectatur, tam ex eo quòd oēs vires appetitiuæ & apprehensiuę ēt corporales in ea cōsistūt, quàm ēt propter apprehēsionē ipsius rōnis inferioris, quæ similiter illud idē quod per sensum tāquā sibi bonū, & conueniēs apprehensum est, ēt tanquā bonum, & conueniēs toti corpori sibi cōiuncto apprehēdit.

Quilibet, ergo prædictorū. 4. motuū seu actuū appetitus sensitiui exterioris, vel interioris, & ēt intellectiui naturaliter eis correspōdentis, rōnem præueniens, dicitur tētatio carnis & motus seu actus sensualitatis: quāuis quartus ille motus puta membrorū nō propriè, sed large à quibusdā tentatio carnis sensualitatisq; motus appelletur. Et similiter motus sensualitatis vocātur oēs aliæ passiones quæ sunt in appetitu sensitiuo, videatur B. Thomas vbi supra.

Tertiò tādē nota ꝙ motus primò primus, & secundò primus, multipliciter à doctoribus dicitur. Nam secundum Gerson vbi supra litera. r. s. & alphab. 33. litera. h. motus primò primi sunt solum motus naturales non attingentes voluntatē nec vt natura nec vt libera est, sed solū in vi sensitiua brutali existētes, quæ sensualitas large supra dicta est, & isti motus sunt illi tres priores actus appetitus sensitiui exterioris, vel interioris tantū: puta apprehensio, appetitio, & passio de quibus supra in. 2. notabili habetur. Secundò primi sunt illi qui attingūt voluntatē vt natura, nō vt libera nec vt deliberatiua est, & sunt & tres. Primus est motus delectationis in voluntate naturaliter condelectante appetitui sensitiuo. Secundus consensus subitus voluntatis in delectationem, Tertius cōsensus subitus seu desiderium prosequendi in opus. et quilibet istorum trium est peccatū veniale secundū ipsum, de quo latius infra dub. 9. et concordat Altissiodoren. vt ibidem habetur, et communiter doctores.

Sed Angest in morali cap. 6. ait quòd quilibet prædictorum. 4. motuum cuiuscunque potentiæ dum insurgit dicitur primo primus, et dū cōtinuatur non repressus, sed sine libero consensu voluntatis dicitur secundò primus, et morosus mora tēporis, non mora consensus, sed quando est plenè liber voluntatis consensus, dicitur deliberatus.

Dubium 2.

SECVNDO dubitatur quid sit prædictus appetitus sensitiuus. respon. est duplex opinio, prima Gregorii Ariminen. in secundò distinctio. 16. quæst. prima, articu. tertiò, quòd appetitus sensitiuus nihil aliud est quàm voluntas, vt sequitur cognitionem sensitiuam. Nam ipse tenet quòd potentiæ cognitiuę non sunt aliud, quàm ipse intellectus, vt videt tali organo seu porta sensus, visus, auditus &c. et appetitus sensitiuus nihil aliud est quā ipsa voluntas, vt sequitur cognitionem sensitiuam vt dictum est.

Secunda opinio est.B. Tho.1.par.q.80.arti.2. & Scoti in.4.distin.44.q.2. quòd appetitus sensitiuus est quid distinctum ab intellectiuo qui dicitur voluntas. tum.1. quia actus appetitus sensitiui distinguuntur ab actibus appetitus intellectiui, quia aliquãdo est vehemens dolor in appetitu sensitiuo refugiente,& non est nolitio in appetitu intellectiuo. ergo actus distinguuntur & per consequens appetitus illi. antecedens patet, quia martires gaudebant in tormentis quia & appetitu intellectiuo deliberate ea pati volebant, cum tamen in appetitu eorum sensitiuo vehemens dolor esset. Si dicatur quòd in eorum intellectu erat simul volitio & nolitio; Contra quia iam in eadem potentia essent actus contrarii simul, nisi dicatur quòd nullum est inconueniens si alter liber, alter natura lis sit.

Tum.2.probatur opinio.B. Tho.& Scoti, quia aliquando est ira in appetitu sensitiuo & non in appetitu intellectiuo, vt patet in illis, qui viriliter resistunt verbis prouocatiuis ad iram, vel etiã quãdo quis fuit prius vehementer iratus,& postea,se deliberatè comprimit & iram suam,quæ nõ statim omnino recedit neq; sanguinis ebulitio iuxta cor ergo ira illa in appetitu sensitiuo & non in intellectiuo est.

Tum.3.idem probatur, quia homo potest habere simul & semel actus contrarios,puta delectationem & dolorem de eodem,valet de martirio propter Christum, sed non possunt isti actus esse in eodem appetitu sensitiuo. ergo alter est in sensitiuo,alter in intellectiuo qui volũtas dicitur. Et hoc argumentum & militat contra ipsum gregorium Areminen: tenentem quòd tristitia nõ passio sed nolitio,& gaudium volitio ipsa est.

Dubium 3. DVBITATVR.3. vbi est iste appetitus sensitiuus,respõ.est triplex opinio. prima Tho.de Garbo.in Sũma.q.76. quòd est i cerebro. sed certè ibi potius est principium sensus quàm appetitus sensitiuus.

Secunda opinio Scoti in.4.distin.44.q.2.&i.2. distinct.16. quòd est per totum corpus, & præter hunc sunt alii quinq; correspondentes quinq; potentiis cognitiuis exterioribus. Et hæc opinio est valdè probabilis, maxime si nõ ponatur tertia entitas,quam ipse in.4.vbi supra ponit dicẽs quòd in bruto potentia sensitiua exterior est quoddam ens particulare,idest tertia entitas composita ex parte corporis & ex parte animæ. In homine autem est composita ex parte corporis & ex tota anima,distincta est, inquit, illa entitas à partibus componẽtibus. Igitur non ponendo hanc tertiam entitatẽ, appetitus sensitiuus est ipse sensus, & est quincuplex exterior,& vnus interior,qui dicitur fantasia, immò.& vt ait Angest in morali ca.t.possunt etiã alii quinq; interiores correspondentes exterioribus multiplicari.

Tertia opinio B. Thomæ.prima secundæ.q.48. arti.2. & de veritate.q.26.est quòd appetitus sensitiuus est in corde, quia secundum ipsum, cor est instrumentum passionum animæ. Et idem tenet Paulus Venetus secundo de anima. ca.29. & hæc opinio est etiam valdè probabilis. Nam si teneamus quòd est tantũ vnus appetitus sensitiuus,certè melius ponitur in corde tanquam in primo subiecto ipsius,si autem cum Scoto ponantur plures appetitus sensitiui particulares sicut & plures sensus,vt supra dictum est,tunc etiam necesse est dicere quòd vltra illos est vnus principalis appetitus sensitiuus,qui correspõdet suæ potentiæ primò cognitiue,qui secundum Tho.in corde est.

DVBIVM quartum Vtrũ in nobis experiri possimus actus seu motus sensualitatis?respon.primo quòd bene possumus scire quando non habuimus illos, & hoc quando experimur quòd non habuimus cogitationes obiectorum ipsorum actuum. Dubium 4.

Secundò dico quòd ex effectibus illos actus seu motus possumus experiri, & aliquando ex seipsis, puta quando video quòd sum, vel fui iratus, vel ꝙ ebuliuit sanguis circa cor, similiter quãdo quis videt in se delectationem carnis,vel pollutionem ex ea sequentem. Nam talis delectatio motus sensualitatis est.

Tertio dico quòd non possumus euidenter secernere prædictos actus ab actibus volũtatis,quia eadem est ratio de actibus intellectus & sensus, & de actibus voluntatis & sensualitatis. Sed non possumus euidenter cognoscere multos actus an sint sensus,vel intellectus. ergo neque an voluntatis vel sensualitatis sint. Sed hoc est verum,nisi illi actus sint contrarii: tunc enim ex eorum contrarietate euidenter secerni & cognosci possunt, vt patet in martyribus,quorum sensualitas respuebat martyrium,quod eorum voluntas propter Christũ vtique volebat.

DVBIVM quintum quæ sit causa horũ actuũ sensualitatis,& à quo fiunt,seu producũtur.respõ. per tria dicta,primum quòd nullus actus sensualitatis est à solo Deo, quia omnes isti sunt viciosi & circa obiecta illicita.ergo non possunt à solo Deo esse,quia Deus neminem tentat ad malum inducẽdo. Iacobi primo Deus neminem tentat,& intentator malorum est. actus autem illi tentant ad malum directè prouocando. Dubium 5.

Secundũ dictũ ꝙ possunt causari,et sępe, fiunt à dęmone, sed est differentia, nã actus sensualitatis propriè sumpti, de quibus supra in primo dubio dictum est, possunt fieri à dæmone mediatè quam immediate, immediate quidem quia dęmon est fortius agens, quàm alia agentia naturalia horum actuum,ergo id potest,vt patet ex historia Sancti Cypriani, et Beati Pauli in quo Sathanas stimulum carnis vehementem excitauit, mediate, verò repręsentando aliquid puta lectionem aut aliud,visum,vel auditum,ad quod sequatur delectatio,vel ira,et huiusmodi. Actus autem sensualitatis largè sumptos puta motus membrorũ non põt dęmon: nisi mediatè facere vt proximè exẽplificatum

ficatum est de delectatione ad quam motus mem brorum naturaliter sequantur.

Tertium dictum quòd prædicti actus seu motus possunt esse à causis naturalibus, puta ex nimio ca lore & cibo, ex visione mulierum, ex lectione & huiusmodi. Possunt etiam fieri ex actibus appetitus sensitiui proprie sumpti, puta ex concupiscentia, ipsius appetitus. Possunt etiam fieri a volu tate nō quidē immediate, Sed mediate ex imperio voluntatis volentis petere debitum ab vxore, vel ad alium actum, vnde motus illi sequantur.

Sed vtrum imaginatio sola possit esse causa horum motuum sensualitatis? Nam aliquibus videtur quòd sic, quia ad solam fortem imaginationē commouentur humores & spiritus vitales animales, & ex tali commotione sequuntur motus sensualitatis, vt communiter experimur: & quia ex so la lectione librorum obscœnorum, & eorum audi tione communiter homines hos motus patiuntur nisi sint sanctissimi qui hæc fastidiunt, quia. 1. Corinth. 5. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Sed respon. quòd sola imaginatio ad id non sufficit: Sed principium eorum est appetitus sensitiuus vel intellectiuus cum prædicta imaginatione, vt tenet Paulus Venetus in 2. de anima cap. 31. & Tho. de Garabo in summa q. 79. &c. quia Arist. lib. de sensu & sensato tenet quòd animalium motus fiunt per sensum & appetitum. & communiter doctores dicunt quòd appetibile est mouens immotum, appetitus autem mouens motum, Videatur Tho. & Caieta. 1. par. q. 80. art. 2. ex Arist. 3. de anima, & 12. Metaphysices. Et nota quòd his non obstantibus qui ex lectione vtili sentit prædictos motus & pollutionem, nō ideo peccat neq; desistere debet, vt de hoc latius infra dubio. 9. habetur.

Dubium. 6 DVBIVM sextum, Vtrum his actibus sensualitatis respondeant alii similes in voluntate? Respon. quòd sic, nisi voluntas se velit ab eis defendere contra nitendo.

Prima pars patet, quia actui sensus respondet actus intellectus, ergo actui appetitui sensitiui respondet semper actus in appetitu intellectiuo, modò actus, modò motus appelletur, quia voluntas naturaliter nata est condelectari aut contristari appetitui sensitiuo sibi naturaliter coniuncto, vt hoc latius prosequitur Scotus in 3. disti. 15. & doctores communiter.

1. Opinio. SED quomodo id fiat est duplex opinio. Prima. OKam in 3. disti. 12. & Buridanus eam sequitur in ethicis, quòd id fit effectiuè, per hoc quòd à voluntate actum illecebre refugitiuum eliciente, producitur in appetitu sensitiuo ei rebellante motus aut actus alius similis actui ipsius voluntatis refugitiuus. Et èconuerso ab appetitu sensitiuo illecebre prosecutiuo producitur in voluntate similis alius motus illecebre prosecutiuus, & ita in voluntate & in sensu circa sensualia semper est duplex actus eiusdem obiecti sibi inuicem nomine non re contrarius.

Sed hæc opinio optimè refellitur à doctoribus cōmuniter, vt etiam refert Angest. in morali ca. 1. & 12. Tum. 1. quia in appetitu sensitiuo non producitur actus prosecutionis aut fugę absq; obiecti sensibilis conuenientis aut disconuenictis sensatione: & non nisi ab ea vel ab obiecto vel spē eius, et nulla est tūc sensatio, ex hipotesi: aliàs simul essent tūc eiusdē obiecti sensatio tāquam conuenictis, & sensatio tanquā eidē sensui naturaliter disconuenientis. Neq; voluntas pōt per suum imperium neque naturaliter talem sensationem producere vel immittere sensui, ergo nec appetitionem vel fugam. Tum secundò quia docet experientia voluntatem nō posse ad nutum per modum imperii, aut per suam naturam obiectū sensui dolorosum facere illi delectabile, aut quòd illud dolorosum prosequatur & delectabile refugiat.

Tum 3. quia voluntas non nisi per modum imperij extrà se agit, sed stat voluntatem nihil sensui imperare ex quo ad id libera est, ergo tunc non producetur actus aut motus similis in sensu.

Tum denique 4. quia aliàs in sensu essent actus contrarii saltem nomine, vt illa etiam cōcedit opinio, & non solum nomine, sed etiam re: ex quo vterq; actus naturaliter, quamuis à diuersis causis de eodem subiecto ibidem productus est. Et inde etiam sequitur quòd in sensu simul stat dolor et delectatio de eodē ex prædictis actibus naturaliter cōsequentes, quod vtiq; experiētia respuit. Quòd autem ab ipso sensu in voluntate talis actus non producatur: id indeprobatur à fortiori: quia, & sensus minoris est potestatis quàm ipsa voluntas: quæ à nulla causa creata cogi aut necessitari potest ad actum producendum, vel in se suscipiendum. in hoc etiam stat libertas eius vt positis omnibus requisitis ad agendum, actum elicere aut non elicere posit.

IDEO secunda opinio aliorum, quam tenet 2. Opinio. Angest. vbi supra & latius in 3. cap. est quòd id fit per modum ordinis naturalis potentiarum, ratione connexionis earum et appetituum suorum. hoc modo videlicet quòd in sensu posita prosecutione vel fuga producta à cognitione sensitiua, statim suggeritur voluntati prosecutio vel fuga eiusdem obiecti: quæ a cognitiōe intellectiua ipsius obiecti simul et ab ipsa voluntate, nō vt libera, sed vt natura est, continuò naturaliter producitur, nisi sit aliunde distracta, aut nisi renitatur, vt hoc proxime declarabitur. Exempli gratia. Obiecto dolorose sensum immutante, respōdet naturaliter in voluntate eiusdem obiecti nolitio et odium cum tristitia; pariter ab obiecto delectabiliter sensum immutante subrepit in volūtate naturaliter, eiusdem obiecti volitio seu amor cum gaudio; et isti sunt motus voluntatis primò primi et subreptitii deliberationem sæpè vsumque rationis præuenientes: quibus liberè se conformare et difformare valet ipsa voluntas. Et ita nullum est inconueniens in voluntate composibiles esse eiusdem obiecti

duos

duos actus nomine tantum contrarios, quorum alter naturalis alter liber est.

Sed vt diximus, voluntas potest tales actus naturaliter ab ipsa productos impedire ne producantur, si velit contra niti. Nam licet sit tanta voluntatis ipsius ad appetitum sensitiuum sibi coniunctũ inclinatio & promptitudo, vt mox illi regulariter, immo & naturaliter & necessario, vt ē natura coagat: nisi sibi ipsi vt est libera resistat. At verò potest libere reniti, & impedire tam oēs alias causas naturales inclinantes, quàm etiam ipsum appetitũ sensitiuum actualem, ne vllus actus in ipsa voluntate vllo modo producatur. Nam (vt dictũ est) à nulla causa creata necessitari potest ad aliquem actum, sine suo proprio actu libero producendum.

Dubium. 7. DVBIVM septimum, Vtrum prædicti actus in voluntate, ab actibus sensualitatis producti, aut eis correspondentes, debeāt dici liberi an naturales & necessarii. Respondeo, est duplex opinio, prima communis ad quam OKam in 3.q.12.& Buridanus, & Adrianus in septimo quodlib. art.1. accedunt, quòd sunt naturales actus illi, & naturaliter in voluntate, vel ab ea nō vt voluntas, sed vt natura est producuntur: quòdq; voluntas multipliciter ad actus naturaliter producendum necessitari potest, vt refert Angest. in morali ca.3.

Opinio 1.

Quę opinio probatur 1. quia secundum Scotũ in 3.disti.15. & in 2.disti.17. aliquę passiones non liberę sunt in voluntate.

Secundò, quia actus illi in voluntate correspondentes actibus appetitus sensitiui, vt in dubio præcedenti habetur, naturaliter sequūtur ad actus sensualitatis, sed isti actus sensualitatis necessario & naturaliter producuntur, ergo & illi. patet consequētia. quia non est in potestate voluntatis impedire effectum causarum naturalium sufficiētium, & sufficienter applicatarum, sicut quòd oculus nō videat obiectum præsens sibi debite applicatum: Quamuis possit impedire ne illę causæ applicentur & quòd mens non aduertat, & potentiam alio diuertere possit.

Tertiò si mulier violenter cognoscatur necessariò habet delectationem sensitiuam: & ex hac necessariò ēt in voluntate habet delectationem correspondentem naturaliter, vt patet experientia. Si hoc negatur: contra; quia si voluntas hanc delectationem in seipsa posset impedire, hoc ideo esset quia posset impedire, ne in ipsa producatur actus vnde sequitur talis delectatio. sed talem actum impidire non potest, quia iam est priùs naturaliter in ea productus quàm ipsum possit impedire, vt patet de vidente mulierem pulchram quia ad delectationem sensus sequitur delectatio in voluntate, & secundum August. non est in potestate nostra quin visis tangamur. sicut & qui ante quàm possit impedire percutitur habet tristitiā. ergo fuit producta naturaliter ex actu in voluntate naturaliter consequente dolorem in appetitu sensitiuo: nā passio in voluntate non nisi ex eius actu causatur.

SECVNDA Opinio tenet quòd tales actus sunt liberi licet non deliberati, quia licet naturaliter producantur si voluntas non renitatur. At vero voluntas si aduertat potest eos impedire ne producantur, & ne continuentur etiam quando naturaliter producuntur. & ex cōsequenti passiones inde sequentes in ipsa voluntate eatenus sunt liberę, quatenus actus vnde naturaliter sequuntur liberi sunt: & ita in sua causa liberę dicuntur, vt patet ex supra dictis in dubio pręcedente. Hanc opinionem tenet expresse Scotus in 2.disti.23.ad secundum, & in 3.disti.15.q.1.art.1.& in 3.dubio.& in 4.dist.49.q.t 6.& in t 6.quod libeto. Et B.Tho. 1.2.q.10.art.2.et habetur infra dubio.9. latins, & Angest. in morali ca.3.& Almayn etiam in morali tractatu.3.ca.24.cum quibusdam alijs, dicentes quòd nullus actus voluntatis in statu vię est quin sit liber quamuis non sit plene deliberatus, et quòd nulla passio nec habitus necessitat voluntatem. Consonat victoria in vltima relectione de perueniēte ad vsum rationis par.1. propositione.3. & 5. 2. opinio

Ad rationes autem prioris opinio. Respon. ad primam quòd nos loquimur de actibus, nō de passionibus quæ ex actibus libere productis vel aliunde necessario vel naturaliter producuntur.

Ad secundam respond. negatur maior vt patet ex dictis: quia in hoc stat libertas volūtatis, quamuis non possit impedire effectum naturalem alterius potētę positis causis naturalibus, bene tamen actuum suum, quia ad id libera est.

Ad tertiam respon. Vno modo id concedendo de delectatione naturali, quę est passio naturaliter in sensu, & ex sensu in voluntate causata: secus de actu in voluntate. sed quia potest replicari quòd in voluntate non potest passio sine eius actu produci, ideo melius Respon. vt supra negando quòd in voluntate sine eius actu formaliter aut interpretatiue libero, sequatur talis delectatio. Et ad probationem negatur quòd voluntas tales actus impedire non possit, etiam antequam sint producti. Et ad exemplum de vidente mulierē & ad August. respon. quòd solum probant quod non est in potestate nostra quin illis tangamur, si non sit vigil nostra voluntas vt in oppositum libere conetur, & suos actus impediat vt supradictum est.

DVBIVM Octauum Vtrum & quomodo hos actus sensualitatis impedire possimus? Respond. quòd actus sensualitatis proprie sumptos, qui videlicet sunt prosecutio & fuga obiecti conuenientis vel disconuenientis, possumus tripliciter reprimere vel impedere. 1. auertendo considerationem aut cogitationem ab eis. 2. cauendo occasiones 3. exercitium et habitus virtutum in oppositum, vt de his latius hieroni, ad Eustachium in suis epistolis, & ad Rusticum monachum de forma viuendi, & alibi sancti de his agunt & breuiter tangit Angest. in morali ca.3.& 12.& Gerson. Dubium. 8.

Actus aūt sensualitatis large sumpti, puta motus mēbrorū illiciti ēt tripliciter reprimi possunt. 1. mo-

1.modo reprimendo primos actus sensualitatis ex quibus isti sequuntur: Secundo per ieiunia, oratio nesque: quia sæpe sequuntur ex nimio calore naturali. Tertio per frigefactiua opposita. 1. Corinth. 9. Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, &c. Ideò sancti graues fecerūt abstinētias, vt Cassianus enarrat, & sæpius legitur in historiis. Vnde B. virgo etiam si tā abundantem gratiam nō haberet, at verò propter virtutum assiduum exercitium & suam diligentiam supradictos motus nō haberet, & multò minus dominus noster Iesus Christus, & B. paulus similiter, nisi diabolus in eo illos excitasset. 2. Corinht. 2.

Sed vtrum omnes actus sensualitatis possint impediri per solam libertatem volūtatis, dico quòd motus largè sumpti, i. motus membrorum non possunt impediri omnes, vel semper, nisi ex speciali auxilio rei & priuilegio.

De motibus autē propriè sumptis, puta de prosecutione, & fuga obiecti, & concupiscentia, & huiusmodi est duplex opinio. Nam qui tenent quòd tàm ipsi quàm omnis tentatio carnis propriè sumpta sunt peccata imputabilia aliquādo venialiter, aliquando mortaliter, iam consequenter dicunt quòd sunt in nostra ptāte in se, vel in sua causa, quodq; vitari possunt. Sic tenet. B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 3. ad secundam & alibi vbi infra in dubio 9. sequenti. Et Durandus in 2. disti. 2 t. q. 3. & disti. 6. Alia opinio tenet oppositum. Sed clarius concordando has opiniones dicendum videtur secundum Angest in morali cap. 6. quòd nullus motus sensualitatis, neque sensus exterioris aut interioris est in nostra ptāte immediatè neque verè liber: quia non elicitiue, vt constat, quòd non est actus voluntatis elicitus: neque etiam est liber imperatiue, quia non est efficienter à voluntate, ex quo ab obiecto vel specie & sensu debitè applicatis & dispositis voluntas per solum eius imperium non potest impedire sensationem produci, & ipsa producta pro duci prosecutionis aut fugæ motum, & ex istis productis produci delectationis aut doloris motum. Ideò nec in ipsis actibus est propriè bonitas aut malitia moralis: sed impropriè, i. circa ipsos bonitate vel malitia existente in voluntate liberè aliquid circa talem motum committente vel omittente. Et ita mediatè sunt in nostra potestate: quia possumus applicare & nō applicare obiecta, & cognitiones sic impedire, & alios motus inde sequentes atque reprimere. Consonat Altisiodorensis.

Dubium. 9. DVBIVM Nonum. Vtrum omnes actus sensualitatis, de quibus supra i primo dubio habetur, sint peccata mortalia aut venialia, modò rationaliter, modò liberè producantur.

No. 1. Respon. prius supponendo tria notabilia. primum secundum Angest in morali ca. 6. & communiter doctores, quòd deliberatio est agendi aut vitandi iudicium; consensus autem est conformis huic volitioni: & ita deliberatio ex parte intellectus, consensus ex parte voluntatis est. Prædicta autem deliberatio aliquādo requirit tempus: quando videlicet agendum aut vitandum fuerit in se, vel in circunstantiis dubitabile ad habendū rectū iudicium de eis: aliquando nō requiritur tempus, sed in instanti vel in paruissimo tempore haberi potest, puta iam acquisito habitu, vel vbi fuerit euidens practica propositio. Insuper prædicta deliberatio potest esse plena, & semiplena, aut imperfecta. Plena & perfecta est iudicium complete dictans de obiecto & circunstantiis omnibus requisitis: semiplena & imperfecta per oppositum: & ita erit magis vel minus plena aut perfecta deliberatio secundum maiorem vel minorem à complemento recessum.

Itē deliberatio est duplex, s. formalis & interpretatiua: formalis est actuale agendi aut vitandi boni aut mali iudicium: interpretatiua est deliberandi facultas cum tempore ad deliberandū sufficiente. Et nota quòd non dicitur facultas deliberandi, nisi præcesserit cognitio, siue iudicium aliquod de ea re, de qua deliberādum est, vt proximè in secundo notabili sequente habetur.

Similiter consensus voluntatis est duplex, videlicet formalis & interpretatiuus: formalis est operis actualis volitio deliberata: interpretatiuus est libera & aliquo modo deliberata permissio illius, quod voluntas poterat impedire. Sed vtrum ad talem consensum interpretatiuum requiratur aduertētia, siue iudicium eius, quod sic liberè permittitur siue negligitur, proximè habetur in secundo notabili sequente. Et ita consensus interpretatiuus non est actus, sed libera permissio voluntatis, quæ sine aliquo actu suo liberè permittit aut negligit aliquid fieri aut non fieri. Neque ad consensum hunc interpretatiuum seu permissionem oportet addere vt solet, quando tenetur non consentire aut resistere: nam consensus est interpretatiuus etiam in his, in quibus nulla est obligatio: tamen si ab obligatione suam culpabilitatem cōtrahit, nam tacens consentire videtur, quando tenetur loqui.

SECVNDO nota quòd ad actum & consensum moraliter bonum requiritur deliberatio formalis vel tunc, vel ante præcedens: nam si tunc actualiter adhuc existit cum actuali consensu, dicitur deliberatio formaliter esse: si autem præcessit & ex ea ad talem actum vel cōsensum ventum est, dicitur virtualiter manere & talis actus dicitur virtualiter deliberatus: & alterutro istorum modorum requiritur & sufficit prædicta deliberatio formalis ad actum moraliter bonum: quia ex Aristo. requiritur quòd opus bonum fiat scienter actualiter vel uirtualiter. Ad actum autem uel consensum actualem moraliter malum sufficit deliberatio interpretatiua quæcumque, qualis est eius, qui habet tempus sufficiens & facultatem inquirendi seu deliberendi an liceat, & sic omittit inquirere, & cum tali ignorantia culpabili vult agere Nota. 2.

re id, quod est contra legem, quamuis nesciat, nec intendat se malè agere, quia tenetur aduertere sufficienter qui liberè aliquid agere vult: alioqui imprudenter agit & culpabiliter ignorat.

Sed Vtrum ad cõsensum interpretatiuum & ad omisionem vel negligentiam liberam & culpabilem sufficiat deliberatio tantum interpretatiua largè sumpta, quando videlicet est sine vlla aduertentia operis omissi, aut periculi, quod ex tali omissione seu negligentia probabiliter imminet, dubium est. Nam de omissione aliqui cum B. Tho. 1.2.q.71.arti.5. tenẽt quòd datur libera & culpabilis omissio pura ab omni actu voluntatis & intellectus, & sine vlla cognitione aut aduertentia operis omissi, aut omissionis ipsius, quia ad culpã eius sufficit quòd sit in potestate omittentis considerare & velle & agere: & tunc sicut non velle, & non agere, cùm tempus fuerit, & obligatorium est voluntarium & culpabile: ita & nõ considerare aut non scire, nec credere ea, quæ scienda, aut credenda sunt.

Sed alii plures doctores, etiam Thomistę, quos sequitur Angest in morali ca. 6. & communiter tenent oppositum, quia nõ est in potestate hominis, nec liberi arbitrũ sine aliqua actuali cognitione præsenti aut præcedenti excitare intellectum ad certam subiecti considerationem, sicut nec est in dormientis potestate excitare seipsum: quod inde patet, quia alioqui omissio cõsiderationis obiecti cuiuscunque eadem ratione semper esset libera, & nulla esset inuincibilis obliuio aut inaduertentia: nam omni actu secluso non est voluntati maior facultas ad excitãdum vnius subiecti, quàm alterius, considerationem. Igitur sine aliqua cognitione vel aduertentia omissio considerationis talis obiecti, & per consequens omissio actus libera aut culpabilis nullo modo est.

Quòd si contra hoc arguatur. pręceptum sit Petro credere cras certo articulo, aut aliquid scire, & cras ex obliuione culpabili omittat credere & scire, & velle credere & scire: tunc illa omissio erit cras libera & culpabilis, & tamen sine vlla cognitione ergo respon. ad maiorem quòd si causa obliuionis non fuerit culpabilis nec libera, nõ erit cras omissio illa culpabilis nec libera: si autem fuerit libera, iam in omissione vel cõmissione illius causæ fuit tota ratio culpę & non cras in omissione, de his infra lib. 2. de ignor. q. 6. q. 18.

Quoad consensum autem interpretatiuum in aliquo opere malo, puta in delectatione seu in primis motibus immorando vel inspectaculis & huiusmodi: idem à fortiori dicit B. Tho. cum quo omnes doctores conueniunt, quòd, s. vt sit culpabilis etiam venialiter sufficit deliberatio prędicta interpretatiua large sumpta, videlicet sine vlla actuali vel virtuali cognitione vel aduertentia præsenti vel præcedenti. quia vt supradiximus qui aliquid agit incipiens aut prosequens tenetur ex aduertere vt potest, qualis est hic, de quo agimus: ex quo vt supponitur & cõstat ex dictis, habet tẽpus cum facultate deliberandi. Quare culpabiliter omittit aduertere, dum agit. Ad peccatum autem mortale, seu ad cõsensu interpretatiuum mortalem, nõ sufficit illa deliberatio tantum interpretatiua, nisi adsit cognitio seu aduertentia actualis vel virtualis ipsius operis & periculi, cui homo se exponit, sicut de actuali consensu paulò superius dictum est, in quo & doctores communiter cõsentiunt, quamuis aliqui pauci forte dissideant, vti latius inferius in 4. propositione dicetur.

NOTA tertiò ex Angest. vbi supra ꝙ datur actus voluntatis liber non deliberatus plenè aut semiplenè, vt patet de pueris non habentibus vsum rationis, aut liberi arbitrii, qui rogati multa faciunt, & non necessariò sed libere, vt constat. Patet etiam de adultis multa indifferentia libere sed indeliberate facientibus, puta confricare barbam seu frontem, scalpere caput seu manus, & huiusmodi. patet etiam quia cum sola operis vel obiecti apprehensione voluntas potest volitionem eius elicere secundum Scotum, maximè dum vehementi passione, vel alio absorbente seu impediente intellectum ne tunc possit de operis bonitate aut malitia iudicare, voluntas ad solam eius apprehensionem sine alio iudicio liberè elicit actum volitionis aut nolitionis quam non elicere posset. Similiter idem patet de volitionibus & nolitionibus subreptitiis, & de actibus vel motibus aliis in voluntate correspondentibus naturaliter actibus appetitus sensitiui, de quibus supra dubio. 7. & de motibus sensualitatis quomodo sint liberi et in nostra potestate quomodo non supcrius dubio. 8. habetur: nam omnes prædicti actus voluntatis sunt liberè producti, sed non plenè liberè neque vllo modo deliberatè, quamuis Caietanus et Adangodam in 1. disti. 1. dicant illos nõ esse liberos, sed necessariò produci, vt supra dubio 7. habetur, et consonat, Victoria vbi allegatur ibidem. Et infra lib. 2. qui est de ignorantia q. 10. in fine, et q. 18. etiam latius habetur in respon. ad tertium argum. ibidem. *Nota. 3.*

HIS suppositis iã ad præfatum dubium respõdent variæ opiniones: supposito etiam quòd omnes loquuntur de actibus sensualitatis circa obiecta mortalia. Est igitur 1. opinio, quam refert Henricus Gãden. in 6. quodlibeto q. 18. nec nominat eius auctorem, quem multi dicunt esse Altisiodoren. apud quem tamen non reperitur: & hęc opinio dicit ꝙ omnes actus sensualitatis sunt peccata: quia aut sunt in nostra potestate, et ita sunt peccata: aut non, et ita etiam sunt peccata: quia consequuntur fomitem peccati originalis. Sed hęc opinio infra in 5. opi. propositione 1. refetatur. *Opinio. 1.*

SECVNDA opinio B. Tho. 1.2.q.74.art.3.ad 2. et 3.par.q.41.art 1.ad 3. in 2. sententiarũ disti. 24. q.3.art.2. Et duran. in 2. disti. 21.q.1.ad 2. et disti. 6. Et Caieta. 1.2.q.74.art.8. Et Florent. 2. par. tit. 5.ca.1.§.4. et de Tarantina in 4. disti. 24. et multo- *Opinio. 2.*

rum

rum aliorum est quòd omnes motus sensualitatis qui sequûtur ex imaginatione seu cogitatione rei illicitę sunt peccata, vt est appetitio et concupiscentia et delectatio carnalis sensualitatis: et talis dicitur propriè tentatio carnis secundum Durandum vbi supra. Et hoc est verum etiam si simul sit displicentia rationis aut voluntatis de tali concupiscētia & delectatione carnali, vt ait Florent. quod & probare conantur: primò quia omnes tales motus possumus saltem antecedenter in sua causa saltem in particulari quemlibet eorum vitare, licet non immediate in se nec omnes simul, & sunt de obiecto illicito, aut tēdūt in prohibitū, ergo. Item secundo quia ideo Ioa. 1. habetur, si dixerimus quòd peccatum non habemus ipsi nos seducimus &c. Et ad Ro. 7. quod odio malum, s. secundū rationem, hoc ago, scilicet secūdum cōplacentiam & concupiscentiam sensualem. Sed hæc opinio inferius in 5. opini. latius reprobatur in 1. & 2. propositione.

Opinio 3. Opinio Tertia Nicol. Lira. super id Math. 5. Qui viderit mulierem ad concupiscendum, &c. Et Almayn in morali 3. par. ca. 24. & videtur ad idem Altisiodoren. lib. 2. tracta. 28. q. 4. & q. 1. qui ait, quòd omnis primus motus, qui est in voluntate, est peccatū imputabile: quia omnis talis est in nostra potestate in particulari: nō aūt in generali oēs motus simul: quia quilibet per se potest quis vitare, non tamen potest vitare quin aliquis ibi subepat & insurgat, sicut nauta potest vitare quòd aqua non intret per hoc foramen, non tamen quòd simul non intret per aliud, & iste dicitur ab eo motus secūdò primus. At vero motus primò primus, qui videlicet est solum in concupiscibili sensitiua parte brutali, cui nullo modo voluntas liberè consenuit neque est in nostra potestate, nullum peccatum est, vt ibidem & q. 3. & clarius. q. 4. dicit. & cū hoc etiam expresse consonat Gerson alphab. 33. h. & 29. r, s. vt patet ex supra dictis in 1. dubio prçcedente. Sed hæc opinio ex infra dicendis in 5. opinione & in 1. & 3. corola. posito ibidem refutatur.

Opinio. 4. Qvarta opinio Henrici Gāden. in 6. quodlibeto q. 18. qui putat omnia concordare, dicit quòd si isti motus considerentur in se videlicet an sint deformes, & tunc omnes sunt peccata quia deformes à recta rōne. Si autem considerentur in ordine ad pęnam seu reatum etiam imputabilitatem, tunc motus primò primi supradicti non sunt peccata in baptizatis: quia videlicet pro illis nunquā isti punientur. Ad Ro. 8. Nihil igitur damnationis est his qui sunt in Christo, bene tamen sunt peccata, i. imputātur ad pœnam seu sunt in reatu pœnę non baptizatis habentibus alia peccata mortalia: quia videlicet isti pro omnibus illis simul punientur in ęternum. Et hæc opinio infra in 5. opinio propositione 1. & 2. confutatur.

Opinio. 5. Propositio. 1. Qvinta Et vltima opinio in qua tandem fundum est, continet quatuor propositiones: quarum 1. est. Motus carnis aut sensualitatis aut in actiua eius à dęmone proposita vel immissa nō sunt peccata etiam venialia, neque etiam quicunq; motus naturales, qui nullo modo liberi, neque delibe rati, neque in nostra potestate sunt aut facultate, modò dicantur aut sint primi modo secundo primi.

Primum patet quia dęmon non potest nos cogere aut in necessitatem inducere ad peccatum etiā veniale, etiam si in pœnam præsenti præcedentis Deus illum nos tentare permittat. quia ad impossibile nemo sub culpa obligatur a Deo.

Secunda pars etiam patet, quia per ea quæ nobis naturaliter insunt nec laudamur nec vituperamur. Item quia peccatum non nisi voluntarium est se potest secundum August. & omnes, alioqui, nolens & faciens quod in se est damnaretur. Nec obstat quòd ideò sint peccata quia ex fomite & ex peccato Adæ seu ex mero peccato originali proueniunt. Hoc inquam non obstat, nam eadem ratione essent peccata imputabilia mortaliter aut venialiter in pueris baptizatis ante vsum rationis, & in dormientibus adultis, quia in omnibus ipsius dicti motus sicut in vtentibus ratione vigilantibus insurgunt. Item ad peccatum etiam veniale actuale non sufficit alterius sed propria voluntas. Item 1. Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tenta i vltra quam potestis. Si autem tentatio carnis nobis ineuitabilis peccatum esset: vtique deus pateretur nos tentari vltra quàm possumus, ergo. Item quia aliàs Paulus illis motibus tentatus peccasset: & non sufficeret illi gratia dei ad non peccandum vllo modo in hac materia contra id 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Item Iacobi. 1. Concupiscentia cùm conceperit parit peccatum, ergo cùm non concipit non parit peccatum: sed non concipit sine voluntatis libertate, ergo nec parit peccatum sine illa. Igitur vt bene ait Durandus vbi supra, nunquam propriè dicitur tentatio carnis neque peccatum nisi quando concupiscentia et alii motus sensualitatis possunt euitari vel ex causa vitabili sequûtur, et ita doctores antiqui sunt intelligendi.

Et nota quòd motus dicitur naturalis quando sic naturaliter prouenit et necessariò, quòd non est in potestate voluntatis tunc talem motum et eius causam impedire aut tollere ne insurgat vel continuetur, quęcunq; sit illa causa de qua supra dubio 1. 5. et 8. dictum est. nam potest talis motus adeò ex improuiso insurgere aut à causa tam forti tam breue esse tempus, aut tam modicum esse lumen rationis, vt voluntas etiam renitens non possit tunc tales causas et motus vel eorum continuationem impedire. quòd si tales causę possint euitari tunc est secunda propositio sequens.

Secvnda propositio. quando motus sensualitatis sequitur ex causa quacunque vitabili: aliquando nullum, aliquando veniale, aliquando mortale peccatum est talem causam non euitari ex Propositio. 2

qua

qua talis motus necessario consequitur.

Prima pars quòd, scilicet, aliquando est nullum peccatum constat, quando talis motus sequitur ex occupatione honesta vel vtili & licita, puta ex legēdo studendoque in rebus aut libris de lubricis aut carnalibus agentibus vt sciat homo, doceatque cauere aut tacere vt oportet, vel audiendo confessiones, vel vt medicus medeatur infirmis. Nam talis homo si ex hac occupatione vtili & licita alias non prohibita etiam si non sit ei sub præcepto iniūcta tales motus patiatur, nullo modo peccat etiam si interim sentiat in se pollutionem sequi: dummō inuictus illis non consentiens sed potius displicens patiatur, & non sentiat periculum peccati mortalis sibi inde probabiliter imminere.

Ratio huius est, tum 1. quia talis motus nullam habet malitiā in se, vt patet ex quo naturaliter se quuntur, neque in sua causa, quia est aliàs licita & vtilis, etiam si non sit obligatoria, nec aliunde videtur. Item secundò, quia non tenentur homines in huiusmodi nisi ad ea quæ viri probi suę conditionis communiter facere solent, vt patet, quia non tenetur quispiam vitare vinum aut carnes & huiusmodi quæ suę cōditionis homines communiter & rationabiliter comedunt aut faciunt, quia timet vel probabiliter credit ex hoc se in pollutionē nocturnā incisurū: neq; medicus propter id tenetur vtilia cauere & ea non tractare. Item tertiò quia grauissimum iugum Dei esset & difficillimum & moraliter impossibile: si propter hoc, teneremur vitam conuersationemque polyticam & rationabiles patrię consuetudines hominū cum mulieribus euitare, quæ sine nota cōmode ab hominibus talis conditionis omitti nō possunt. Neq; enim diuina lex licitam aliàs ciuilitatem & vrbanitatē tollit: etiā si ex ea aliquādo prædicti motus oriantur aut insurgant, & ita nullū tūc peccatū est.

Secunda pars quòd, scilicet aliquando est peccatum veniale, patet tum primo quando voluntas cum aliquali iudicio potest quidem præueniendo impedire causas talium motuum sensualitatis ne insurgant aut ne continuentur, sed potentia illa est valde tenuis, aut valde tenue periculum est & non sufficiens probabiliter ad mortale, sufficiens tamen ad veniale peccatum incurrendum. Tum secundo quando id quod cogitatur aut in quo homo occupatur sic in se licitum & indifferens est quòd nullam affert vtilitatem nec honestatem talis occupatio, vt si quis de nuptiis aliorum inutiliter cogitet ad bella sedāda, si fierent, hoc vel illo modo, cùm tamen nulla vtilitas inde sequatur: quia tunc si aduertitur & negligitur talium motuum inde surgentium repressio vel continuatio quæ facile cum ipsa occupatione inutili vitari potest: vtique peccatum est veniale. Tum tertio quando ex occupatione culpabili venialiter talis motus prouenit, veniale peccatum est. Tum quarto quando ex causa etiam mortali prouenit, sed quia tepide reprimitur talis motus continuatur, peccatum veniale ibi est: dummodo ex intentione illi non consentiatur, vt inferius dicetur.

Tertia pars, s. aliquādo est mortale, patet, quando ex causa mortali tunc euitabili sequitur talis motus vel continuatur si deliberate non reprimatur vllo modo. Et similiter est mortale quando quis perpendit periculum consensus aut operis mortalis ex tali occupatione etiā honesta euitabili, si non sit, tunc obligatoria sibi imminere, & nō recedit ab ea. Quia Eccles. 3. Qui amat periculū peribit in illo. Hoc autem peccatum non est formaliter nouum in ipso motu qui naturaliter sequitur distinctum a malitia suæ causæ puta culpabilis omissionis aut commissionis supradictæ: sicut et communiter dicitur de prędictis à culpabiliter ebrio commissis quòd videlicet in sua tantum causa & ab ea imputabilia sunt.

Et cum omnibus supradictis concordant expresse Caietanus in 2. quodlib. q. 16. & in summula titu. pollutus. titu. delectatio. Et Silnester eodem titulo delectatio q. 1. q. 3. & 4. & communiter doctores exceptis his qui in præcedentibus opin. relati sunt.

QVÒD si contra primā partem huius secundæ propositionis arguatur quòd omnis concupiscentia libera et deliberata rei sub mortali peccato prohibitæ est mortalis vel saltem culpabilis. Sed illa est huiusmodi: quia saltem in sua causa est libera & deliberata: quia & potest vitari & aduertenter non euitatur vt supponitur ex dictis, ergo culpabilis est. *Argum.*

RESPON. Quòd Nico. Lir. super id Math. 5. qui viderit mulierem &c. id cōcedere videtur. sed alij dicunt quòd illa maior solum est vera de concupiscentia libera ad fornicationem ordinata secundum August. ibidem. & contra Iulianum lib. 6. Et Hiero. epistola ad Algasiam q. 8. et Chrisostomo. supra 28. cap. Math. homilia 28. Nunc autem non omnis concupiscentia etiam libera ordinatur ad mœchiā, vt patet de complacētia nuda & in complexa quæ ex aspectu pulchrę mulieris consequitur, & ita in quo sensu conceditur maior negatur minor. *Respon.*

Sed quia contra hoc replicari potest quòd ipsa concupiscētia & motus sensualitatis ex inutili causa sequatur vt in 2. part. propositionis probatum est: et similiter cōsensus in illum motum etiam si non ordinetur ad mœchiam peccatum est vt infra dubio. 11. latius habetur. Ideo alio modo respon. quòd illa maior est vera, excepto nisi illā concupiscentiam aliàs ex causa rationabili consequentem quis patiatur inuitus, vt in proposito supponitur.

PROPOSITIO Tertia liber voluntatis motus siue consensus actualis vel formalis, in motu sensualitatis, aliquando nullum, aliquando veniale, aliquando & sæpe mortale peccatum est. *Proposit. 3.*

Prima pars quòd, scilicet, aliquādo nullum peccatum est, constat quando ille motus volūtatis est omnino indeliberatus propter defectum tēporis aut

aut luminis intellectus ad deliberandũ requisiti, vt ex tertio notabili in hoc dubio suprà posito patet. quòd datur talis actus liber non deliberatus: tunc enim propter ignorãtiã inuincibilẽ excusatur motus ille à tota culpa, & malitia imputabili: quãuis aliqui teneãt oppositũ cũ Altisiodo. vbi suprà vt bene refert, & cõtra eos tenet Angest in morali ca. 6.

Secunda pars quòd aliquãdo est peccatũ veniale patet, quãdo nõ est perfectè, sed imperfectè formaliter aut interpretatiue deliberatus motus ille, circa materiã mortalẽ loquor semper, puta motus in fornicationẽ, blasphemiã, homicidiũ, & huiusmodi: tũc.n. illa modica aut imperfecta deliberatio, cùm maior aut plena tunc non est possibilis, sufficit ad peccatum veniale non autem ad mortale.

Tertia pars quòd sæpè est peccatũ mortale patet, quando est plena deliberatio, & aduertẽtia periculi: tunc.n. est deliberatus cõsensus formaliter, vel interpretatiue in motũ illũ circa materiã mortalem; quia tunc plenam habet rationem mali sine vlla excusatione à genere peccati mortalis.

Sed hic nota ex Angest vbi suprà quòd dupliciter accidere potest imperfectio deliberationis. 1. ex parte deliberationis vel consensus formalis, quã videlicet habetur malitiæ aut prohibitionis iudiciũ imperfectum ex defectu particularitatis, puta quia solũ in genere dictat esse malũ: aut ex defectu firmitatis, puta quia dictat formidolosè aut ex quadã cõiectura leui & scrupulosa, cui insistendũ non est; non.n. debet vir prudens hmõi leuibus scrupulis aures facilè præbere, quia eccle. 19. Qui citò credit leuis est corde: posset igitur aliquo horum modorũ iudiciũ esse adeò imperfectũ cũ ipotentia habẽdi aliud, quod nõ sufficeret ad peccatũ mortale, sed ad veniale. Et ita sicut impossibilitas iudicii à toto excusaret, ita tanta iudicii imperfectio ex Dei bonitate veniam malitiæ mortalis actus præberet, actum ipsum relinquens venialem. Sed quãta sit perfectionis iudicii latitudo sufficiens, quantave requisita ad mortale, quanta ad veniale circa materiã mortalem ad punctum solus Deus nouit. Secundo modo prædicta deliberationis imperfectio contingere potest ex parte interpretatiui. Nã plena impotentia iudicii de malitia, & prohibitione actus omnino tollit malitiam eius perfecta verò iudicandi vel sciendi facultas huiusmodi malitiam, vel prohibitionem relinquit mortalem: diminuta aũt facultas valdè notabiliter ab executione recedens motui voluntatis libero circa materiam mortalem veniam præbet. Et ità passione, aut alia causa rationem absorbente cõtingit tàm tenue lumen rationis, aut tantam eius esse distractionem, aut ad aliud fortem fixionem, vt propter tantam habendi iudicii difficultatem Dominus Deus motui libero ex hmõi carentia deliberationis elicito veniam det, idque ex sua ordinaria bonitate nõ ad nimis difficile volens hominem obligari.

Quanta verò sit facultatis, atque potentiæ tenuitas veniale efficiens, quanta reddens mortale nouit ille, qui solus scrutatur renes, & corda Deus qui & nostræ infirmitatis misertus hanc impendit misericordiam.

Quarta propositio est de interpretatiuo voluntatis consensu in actum, vel delectationem in materia sub mortali prohibita, an sit mortalis; pro quo sit. 10. dubium sequens. *Propositio 4*

DECIMVM dubium vtrũ consensus voluntatis interpretatiuus in sensualitatis actum, vel delectationem, vel motum super materia sub mortali prohibita sit mortalis: quod aliis verbis quæri solet, vtrum istæ delectationes, vel actus, seu motus sensualitatis sint aliquando peccata mortalia, antequam aduertat ratio, quando facilimè possunt euitari, & ex negligentia homo illa non euitauit, sed diutius in eis immoratur. *Dubium 10*

Nam quòd talis consensus sit peccatum non dubitatur à doctoribus, vt suprà in secundo notabili habetur, sed vtrum sit peccatum mortale, de hoc sunt duæ opiniones. Prima tenet quòd sic; quòdq; talis consensus est interpretatiuus, & sufficiens ad mortale. probatur quadrupliciter. primo quia ante plenã deliberationem potest esse peccatũ mortale, vt patet circa præcepta affirmatiua: si enim quando quis tenetur diligere Deum, vel illum colere, omittat sine plena deliberatione, cùm id facere possit, peccat mortaliter. ergo & in casu præsenti, & circa præcepta negatiua idem fieri potest: quia odiendo Deum, & peierando sine plena deliberatione erit mortale. *Opinio 1.*

Secundò quia ante plenã deliberationẽ actus exteriores cõtra præcepta negatiua sũt peccata mortalia, puta si quis ex subito impetu iræ alapã alicui infligat, vel vulnus, vel ipsum occidat, aut peieret, ergo & actus interiores, à quibus illi imperantur, si facilè reprimi potuerunt, sunt mortalia peccata, ergo motus sensualitatis, de quibus hic agimus, quia eadem ratio in omnibus est.

Tertiò quia ignorãtia vincibilis & si difficulter vincibilis sit, nõ excusat à mortali, quãuis excuset à tãto, idest à tãta grauitate, vel intẽsione intra genus peccati mortalis: ergo neq; defectus plenæ deliberationis, qui facilè tolli, seu vinci pôt. Patet cõsequẽtia. quia potius deberet illa vincibilis ignorãtia excusare, ex quo difficilius, vt supponitur, vinci & tolli poterat.

Quartò, quia vt aliquis actus sit mortalis, sufficit cõsensus virtualis, vel interpretatiuus, & si nõ sit actualis, siuè formalis: sed hic habetur saltẽ interpretatiuus, ex quo pôt iste, de quo est casus, facilè aduertere, & reprimere motus illos, & ex negligẽtia nõ reprimit, ergo. Si dicatur ꝙ nõ est consensus virtualis, nec interpretatiuus, nisi qñ hõ prius sciẽter voluit illos motus ĩ se excitare sumẽdo electuaria ad id, quia tũc est virtualis cõsensus negligendo illos reprimere, vel qñ hõ aduertit, cognoscitq; illos motus ĩsurgere, & periculũ eorũ, seu delectationẽ, puta quia expertus est ipsos motus trãsisse in ruinã, et cõsensum, vel pollutionẽ, & nõ re-

S primit,

primit, quia tūc tātū est consensus interpretatiuus sufficiēs ad mortale, & nō aliàs, quantūcūq; possit aduertere, atq; reprimire; imò & quātūcunq; actualiter aduertat illos motus insurgere, si nō aduertit periculū eorum, non est cōsensus interpretatiuus ad mortale sufficiens.

Si sic dicatur vt communis tenet opinio iferius recitanda: cōtra hoc replicatur, estque prioris opinionis probatio in ordine quinta, quia postquā homo actualiter illos motus aduertit, etiamsi eorum periculum non aduertat, & non reprimit, iam liberè, & deliberatè concupiscit vxorem alienam. ergo mortaliter peccat. Si dicatur quòd solum concupiscit secūdum partem sensitiuam, contra. quia, si ego video per occulū verè dicor videre. ergo Si sensualitas, aut hō per sensualitatē liberè concupiscit, vtiq; ipse hō liberè concupiscit contra legem.

Sextò ad idem, quia tenetur homo, si potest, reprimere pollutionem nocturnam statim vt eā euigilans aduertit, & si non reprimit, peccat mortaliter, ergo & istos motus, statim vt eos aduertit, quia similiter se maiori periculo per illos quàm per illam pollutionem exponit.

Septimò ad idem. quia mortaliter peccat qui potest vitare mortem, & ea, ex quibus probabiliter sequitur mors corporalis, & spiritualis, sua, vel alterius, si non vitatur, nec reprimit: Sed tales sunt praedicti motus, vt supponitur, quòd inde mors spiritualis probabiliter immineat. ergo qui eos aduertit, potestque reprimere, mortaliter peccat negligendo. Hanc opinionem tenet Adrianus in septimo quodlibeto art. 1. ad primam rationem ante oppositam. cum multis aliis.

Opinio. 2 Secunda opinio, quae est quarta propositio supra posita in 9. dubio praecedente tenet quòd non est peccatum mortale, nisi quādo est praedictus cōsensus virtualis vel interpretatiuus vt superius declaratum est, et ita non est mortale, nisi quando vel dicti motus sunt scienter voliti formaliter in se, vel in sua causa: vel quando homo actualiter eos, eorumque periculum aduertit, & liberè negligit, cùm eos reprimere possit. Sic tenet B. Thom. prima secundę. q. 74. art. 4. vbi dicit, quòd non potest esse peccatum mortale in sensualitate, sed in ratione. & art. 6. explicat, quòd tunc est in ratione delectatio morosa. quādo vel ratio illud imperat, vel sibi complacet, vel consentit. Et in responsione ad tertium, dicit quòd non est nec dicitur delectatio morosa à mora temporis, nisi ratio aduertat, & condelectetur in ea. Et art. 7. ad secundum est ad idem. &. q. 88. art. 5. ad secundum, et. q. 15. de veritate art. 4. ad decimū argumentum idē expressius dicit, qui locus notandus est, quia dubium est inter Thomistas quid i hoc senserit doctor Sanctus. Ad idem est ipse in secundo sententiarum distin. 24. q. 3. art. 1. & 4. Et durandus ea. distin. q. 6. Et Diuus Bonauen. & Petrus de Tarantasia, & Veruetius ea. distin. Et Scotus in. 2. distinctio. 42. Marsilius vbi supra. Nider in suo praeceptorio, Siluester tit. delectatio. q. 1. §. 4. et Caietanus in summula, titu. eo. et Nicolaus de lira vbi supra Math. 5. et Abulen. ca. 4. q. 75. et communiter doctores, et Almayn in morali tracta. 3. ca. 24. potius sentit cum hac opinione, quamuis aliqui dicant quòd cū prima. Et in hac opinione standum est, quae vt declarata est, est quarta propō. dubii. 9. praecedentis.

Quae probatur quincupliciter, primò, quia nunquam quis mortaliter peccat, nisi quando ei constare possit quòd peccat, quāuis ipse non possit cognoscere vtrum illud sit mortale, vel veniale. Sed in praedictis motibus sensualitatis ante supradictā eorum, et periculi aduertentiam certè de tali peccato constare non potest. ergo et antecedens inde liquet; quia alioqui sequeretur quòd ante plenā deliberationem supradictam teneremur sub mortali peccato euitare omnes causas, puta aspectum mulierum, et huiusmodi, ad quas tales motus necessario, et naturaliter consequuntur, quod absit, quia hoc esset nimis arctare vitam communem hominū, eosq; ad vix possibile, siue nimis difficile obligare, id quod moraliter impossibile censetur.

Secundò probatur, idē, quia nemo pōt reparare gratiā perditā per dolorē non plenè deliberatū. ergo nec illā habitā amittere per actū nō plenè deliberatū aliquo modo de praedictis. patet consequētia. ex rōne praecedente: & quia Deus pronior est ad miserādū, quā ad puniendū, quia & tanta aduertētia requiritur ad demeritum mortale, quāta ad meritū gratiae. Sed hęc rō non valet, quia pōt bene negari cōsequētia, eiusq; probō secūdū Angest in morali ca. 6. & supra in secūdo notabili. dubio. 9.

Tertiò ad idē, quia si isti motus essent peccata mortalia maximè hoc esset ex mora tēporis, quia scilicet hō diu moratur in illis. Sed haec mora non facit mortale, quia in paruissimo ęquè ac in magno tēpore pōt fieri transgressio, & omissio mortalis, cuius grauitas, vel spēs non pendet ex tempore. ergo non inde, sed ex mora consensus deliberati, & aduertentiae praefatae illi motus fiunt mortales.

Quartò ad idē, quia sine prędicta aduertētia nō pōt esse deliberatio plena neq; sufficiens ad mortale. illa aūt aduertentia prima nō est in nostra potestate, sicut nec à somno expergisci, vel excitari, vt supra in. 2. notabili dub. 9. secūdū Angest in morali ca. 6. probatū est. ergo sine illa aduertentia nō est plena libertas ad illos motus reprimēdum, ēt si per vnum diem homo in illis immoretur, et ergo non sunt peccata mortalia, quia ad mortale plena libertas, & deliberatio requisita est. similiter nec hęc ratio concludit, quia pōt negari maior, & vltima consequentia, eiusq; probatio. Nam non requiritur tanta deliberatio, neq; plena, & formalis ad mortale, quanta ad meritū requisita est secundum Angest vbi supra.

Quintò ad idem B. Hiero. super id Math. 5. Qui viderit mulierem ad cōcupiscendum &c. vbi ait. Passio reputatur in vitium, propassio licet vitii culpam habeat, non tenetur in crimine, qui ergo

ergo viderit mulierem, & anima eius fuerit titillata, nic pro pasſione percuſſus eſt: ſi verò non conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, ſicut in pſalmo ſcriptum eſt Tranſierunt in affectum cordis, de pro paſsione ad paſsionē tranſiit, & huic non volūtas peccandi deeſt, ſed occaſio. Quicūq; ergo viderit mulierē ad cōcupiſcendū, ideſt ſi aſpexerit vt cōcupiſcat, vt facere diſponat, hic rectè dicitur mœchari in corde ſuo. Hęc ille. Vbi nūquā Hiero. dicit paſsionē crimine mortali teneri. Hęc auctoritas cū prima rōne videtur fortior pro hac opinione. Nam oēs aliæ facilè ſolui poſſunt.

Reſpon. ad rationes primæ opinionis. Ad rōnes aūt primę opi. reſpon. ad primū negādo antedēs quāuis Ochā teneat oppoſitū dicens in quodlibeto ꝙ nō ſunt ponēdi actus ſubreptieii in voluntate cōtra Dei præceptū, nec odiū Dei ſubrepticium; quòdq; in volūtate nullus eſt motus venialis circa materiā mortalē; ſed oīs eius motus liber eſt mortalis, ſed vt dixi hoc eſt nimis durū, neque communiter tenetur.

Ad ſecundā reſpō. ſimiliter negādo antecedēs, nā ſi nō ſunt plenè deliberati ſaltē interpretatiuè cū aduertentia ꝙ ſunt mali actus illi, vt ſupra declaratum eſt, nō ſunt mortales corā Deo, ſed veniales: quāuis apud hoīes, propter ſequelā damni iniurię, vel ſcandali grauiter, & vt mortales puniātur, ideò neq; corā Deo propter illa peccata venialia incurritur excōicatio à iure, quæ nō niſi pro mortali infligitur. Aliæ aūt cenſurę eccleſiaſticę qūo incurrantur, quomodo non, latius infra lib. 2. de ignorātia. q. 26. habetur.

Ad tertiā, reſpon. negando conſequentiā, & ad eius probationem negatur ꝙ difficilius pōt vinci ignorantia vincibilis, immò facilius vinci pōt: ex quo, vt ſupponitur, vincibiliter ignorās ſcit ſe teneri, & pōt illā vincere, & id iam ſufficiēter aduertit. Secus de eo, qui nō aduertit obligationē, & periculū talium motuū, quia iſte nec habet, neq; ſine tali aduertentia habere pōt facultatē deliberandi ſufficienter, vt ad mortale peccatum requiritur, vt ſupradictum eſt.

Si replicetur. ꝙ iſte habēs illos primos motus prohibitos, vel tenetur habere illud iudiciū, vel aduertentiā, & deliberationē, vel non. Si nō, ergo nullo mō nec venialiter peccat ommittendo illos, & non reprimendo, quod tamen eſt contra oēs doctores ēt opinantes. Si ſic, ergo mortaliter peccat non habendo illam aduertentiam, & illos motus non reprimendo, vt ſub mortali tenetur, ſicut qui vicibiliter ignorat quod ſub mortali ſcire tenetur.

Reſpon. ꝙ tenetur habere illā aduertentiā, ſed non ſub mortali, ſed ſub veniali peccato: quia eſt nimis difficile habenti motū illecebrē ſtatim ſe reflectere ſupra illū motum, & aduertere periculum eius: quāuis id facere poſsit. Deus aūt ad nimis difficile vt ſupradiximus nō obligat ſub mortali, ſed ſub veniali tantum peccato. Ita reſpōdet Almayn vbi ſupra.

Ad quartam, reſpon. quòd maior eſt vera ſolū quando quis plenè; aut ſufficienter aduertēs malū, & periculum illorum motuum omittit, cùm reprimere poſsit; aliàs ſolum ſufficit ad veniale, vt eſt in propoſito, modo appelletur interpretatiuus, modo non, vt ex ſupra dictis facilè conſtat.

Ad quintam, reſpon. negando quòd nullo modo plenè, liberè, & deliberatè cōcupiſcit alienam, ſi nō plenè aduertit periculum illorum motuū, vt patet ex dictis.

Ad ſextā, negatur antecedēs neq; enim illa pollutio eſt peccatū, nec polluit nō conſentientē: & ēt ſi ſcrupuloſis concedatur antecedens, negatur cōſequētia: quia ſępè maius periculum immunet delectationis, & conſenſus ex illa pollutione, ſi nō reprimatur, quàm ex primis motibus ſupra dictis.

Ad ſeptimā, reſpon. quòd maior ſolum eſt vera quando aduertit illa eſſe periculoſa, tunc enim tenetur cōſiderare aut deliberare quomō ea faciat, vel euitet ita ne ex eis probabiliter ſequatur mors. Secus autem ſi ea eſſe periculoſa non aduertit: & ita eſt in caſu præſenti: & ita negatur minor.

Igitur reſolutoriè pro cōciliatione opinionum dicamus quòd duplex eſt cōſenſus interpretatiuus in tales primos motus, ſeu delectationes ſenſuales. *Reſolutio, & concordia opinionum.* Alter quando eſt plena aduertentia ipſorum, & periculi ſępè ſequentis ex eis, & ſic homo reprimere negligit: & talis conſenſus ſufficit ad mortale, & iſte propriè dicitur cōſenſus interpretatiuus. Alter quando non eſt aduertentia prædicta, puta quia vel non eſt aduertentia, vel non plena de ipſis motibus, aut non de periculo ipſorum; aut non ſatis certa, ſed valde incerta de tali periculo imminente, quia putabat homo fortis, & tentationibus aſſuetus præualere, & ex illis motibus diu manentibus ſe nō ruiturum in mortale peccatum: & ideò illos non repreſsit; & talis conſenſus non ſufficit ad mortale, ſed ad veniale peccatum, neque propriè, ſed largè conſenſus appellatur interpretatiuus. Et Adrianus, Almayn, & alii de prima opinione dicentes quòd conſenſus interpretatiuus ſufficit ad peccatum mortale, ſi de illo primo conſenſu propriè ſumpto intelligantur, ſicut & intelligi poſſunt: tunc nulla erit diuerſitas opinionum, ſed doctores omnes in eandem ſententiam concilientur.

Ex omnibus. ſupradictis ī hoc & in 9. dubio præcedente ſequitur primo corolariè contra Gerſon alphab. 29. R. S. dicentem quòd in motu brutali ſenſus exterioris voluntas dominiū ēt icōpletū habere nō pōt ēt ſingulatim, nec eū impedire aut reprimere poteſt: & ideò ibi nullum peccatum eſt in motu aūt interiori ſenſus cōis habet dominium aliquod incompletum & imperfectum: quia quāuis non fiat per uoluntatis imperiū, pōt tamen uoluntas illum impedire & reprimere: non quidem ne inſurgat, ſed ne ulterius uſque ad delectationē & conſenſum procedat: ideò ibi peccatū tantum ueniale eſſe pōt. In motu uerò uoluntatis ipſa uoluntas cōpletum dominium habet: ideò ibi pecca-

tum mortale esse potest. Hęc ille Gerson.

Sed crude & nõ sufficienter nec uerè ista dicta sunt. quod patet. Tum primò, quia ut ait Angest, ubi supra c.6. non plus subiacet uoluntati sensus interior per modum imperii, quàm exterior, ut ipse Gerson concedit. Nam dupliciter subiacet sensus interior, vno modo quantũ ad liberum uoluntatis consensum: & quoad hoc constat volũtatem posse non consentire suggestioni & motui sensus exterioris. Secundò indirectè per accidens, videlicet diuertendo potẽtiam à consideratione: & hoc modo põt etiã sensum exteriorem diuertere per subiecti ablationẽ, aut per potentiæ remotionẽ ab obiecto. Igitur ità erit incompletum dominiũ atque indirectum ad motum sensuum exteriorũ, ut ad interiorum: & utrobique põt indirectè esse peccatũ. Tum secundò, quia ex permissione motuum sensus interioris, & exterioris contingit imminere periculũ incidendi in ueniale, & in mortale, ergo uoluntas illos reprimere negligens si aduertat, utroque modo omittere, & circa utrosq; motus uenialiter & mortaliter peccare põt. Possunt.n. titillationes carnis & hmõi motus in carne certis remediis naturalibus reprimi, ut ipsemet cõsulit, puta aspersione aquæ frigidæ, & aliis huiusmodi, de quibus supra Dubio 8. habetur. Quare eius mode ratio indirectè subiacet uoluntatis libertatis.

Corola. 1. SECVNDÒ corolariè contra eundem Gerson alphab. 29. q. & alphab. 30. a. b. dicẽtem quòd sexcupliciter uoluntas se habere põt ad illecebram, siue delectationem de mortali. Primò, ut abiiciens seu recusans uel nolens huiusmodi passionem, & sic nullum peccatum est. Secundò, ut pręceps, uel subita, ita quòd insurgente passione uoluntas nõ expectata deliberatione elicit quoddã uelle, licet imperfectum, & sic est peccatũ ueniale. Tertiò, ut reprimens, uidelicet aliquandiu permittens, sed tandem reprimens, & tunc talis permissio est ueniale peccatum propter aliquem consensum ibi aliquo modo deliberatum, nõ aũt ipsa repressio. Quartò, ut inaduertens, ita quòd nec reprimit nec expressè consentit, sed immoratur non benè aduertens periculum ratiocinando, atque deliberãdo per leges & regulas: tunc est solum peccatum ueniale, etiãsi aliquis consensus imperfectus, s. indeliberatus interueniat. Quintò, ut negligẽs, uidelicet si post debitã aduertentiã periculi peccati atq; sufficientem deliberationẽ uoluntas immoratur non reprimẽs passionẽ: & tunc mortale peccatũ est. Sextò, ut expressè & deliberatè cõsẽtiẽs, & sic ẽ mortale pc̃m.

Hæc illa Gerson, quę tamen sua indigent correctione & bona intelligentia. Nam quòad primum dico, quòd ibi põt esse peccatum propter tepiditatẽ nolitionis non sufficienter efficacis, & tunc illa nolitio, seu displicẽtia inefficax illius illecebre nõ est peccatum, sed bona & meritoria: quia est obiecti debiti & conformis rectę rõni dictanti illecebrã esse odiendam, nec uitiat remissio adiũcta, sed peccatũ est ipsa adiuncta omissio efficacioris nolitionis, qua uoluntas illecebram per causæ subtractionem uel alio modo impedire potest.

Quoad secundum dico secundum Angest, ubi supra, quòd ibi põt esse mortale, ut patet si sit facultas plenè deliberandi, & obligatio propter eminẽs periculum peccati mortalis: põt etiã ibi nullũ esse peccatũ, si sit tunc impossibile deliberare ex naturali causa in toto uel in parte absorbẽte lumen rõnis, aut aliter. Quoad tertiũ dico, quòd ibi põt esse nullũ peccatũ, ut constat. põt & esse peccatũ ueniale: põt ẽt esse mortale, quia cõtingit uoluntatẽ insufficienter reprimere, & torpẽter illecebrũ mortalẽ: & ita erit ibi culpa uenialis, aut ẽt mortalis secundũ periculi qualitatẽ. Quoad quartũ dico similiter ibi posse esse nullũ peccatum, ut patet, si tunc hõ nullo modo posset sufficienter aduertere: põt ẽt ibi esse ueniale, si tũc esset ualdè difficile aduertere: põt ẽt esse mortale, si uidelicet tunc cũ periculo probabili ruendi in mortale esset sufficiens, facilisq; facultas cũ aduertentia ad ratiocinandum, seu ad iudicandum de illecebre periculo & conditione. Ad quintum dico etiã ibi posse esse peccatũ & mortale, quia contingit sufficiens tempus, & facultatem reprimendi motũ illum de materia mortali esse aliquando tam modicam, ꝙ omissio digna erit uenia, & aliquando tàm magnam, ut sufficiat illam reddere mortalem.

Quoad sextum tandem dico ibi esse posse aliqñ ueniale, aliqñ mortale peccatum, secundũ deliberationis defectum uel perfectionem, ut supra dub. 9. in 5. opinione in eius 3. propõne dictum est. ex qua, & ex aliis supra positis propositionibus hæc omnia facilè constare possunt.

TERTIÒ corolariè contra Altisiodor. ut supra refertur dubio. 9. in 3. opi. sequitur, ꝙ uoluntas potest etiã in uniuersali omnes illius generis suos motus, uel actus primos liberos non deliberatos resecare, quia põt illos liberè suspendere nulli causæ mouenti suũ liberũ consensum prębendo: nec tẽporis diuturnitas eam necessitat, sed potius libertati suæ cõducit: põt igitur diu sine libero suo actu permanere. Ideò illud exẽplũ de nauta solũ procedit de motibus naturalibus, non de liberis actibus uoluntatis. Itẽ ratio, quã ipse dat, ꝙ motus primi sunt peccata, quia uidelicet mouet ad delectandũ in re sensibili, nõ ualet, quia secundũ Arist. in usu moderato sensibiliũ delectationũ est uirtus, quæ ponit mediũ inter excessum & defectũ à regula rationis, quę usum Deus nobis cõcessit & aliqñ præcepit. ergo & ea, quæ ipsum usum moderatum necessariò consequuntur, uidelicet delectationes naturales, quę voluntati nõ subsunt. Igitur in earum vsu moderato licitè, potest quis uelle delectari, & aliquando ad id tenetur, quando uidelicet ad generationem, uel sanitatem, uel ad aliud, ad quod ipse obligatur, tales delectationes cibi & potus, & huiusmodi necessariæ sunt. Quò fit, ut primus motus liberi arbitrii, aut uoluntatis in uxorem uel ad comedendum sæpè peccatum non sit. Nam ex illa Corola. 2.

primitate

primitate nil includitur deforme rectę rationi, nec delectationis conditio semper sufficit vitiari. Fit etiam contra eundē doctorem, ut bene etiam probat Angest. ubi supra. c. 6. quòd primus motus rationis in errorem non est peccatum, quia nō est in potestate uoluntatis, sicut nec motus brutalis & naturalis sensualitatis etiam secundum ipsum Altisiodoren. Item abutitur uocabulis, quia gaudium & delectatio non est actus nec passio intellectus, ut intellectus est, sed potentię appetitiuę, s. uoluntatis uel appetitus sensitiui: passiones autem intellectus sunt formido, firmitas, claritas, obscuritas, ideò non intellectus, sed solum uoluntas tantum rationalis gaudet in alicuius ueritatis decisione, uel inuentione. Et tandem quia, vt dictum est, licitus est gaudii, uel delectationis sensibilium & insensibiliū vsus. ergo licitus esse pōt primus motus uoluntatis delectationis, uel gaudii de ueritatis decisione uel inuentione: quia oīa ēt ex propositionibus suprapositis in Dubio 9. facilè possūt cōstare.

Corola. 4. QVARTÒ corolariè sequitur secundū Angest, vbi supra, & Almayn in moral. 3. tract. c. 24. quòd unus motus alterum alleuiat, quia difficultat uolūtatem ad alterum reprimēdum. Vnde duobus motibus per vnam horam continuatis, si uoluntas possit vnum eorū tantum, & non vtrunque simul illa hora reprimere, & neutrum illorum reprimat, ut oportet, quia intendens vtriusq; repressioni non valuit vtrunque reprimere, tunc uterque illorū nō repressus est peccatum, cum non sit potior ratio de uno, quàm de altero. Sed non est maior grauitas omissionis vtriusq; simul, quàm esset grauitas unius eorum tantum non repressi. Et hoc est uerū modò ibi dicantur duę omissiones, modò non, sed utriusq; motus vnica omissio, cùm nō teneatur, nisi unū tantum, uel utrunq; alternatiuè, vel sub disiunctione reprimere, dùm vtrunq; simul non pōt. ergo mutuò se alleuiant. Est analogia de potente unicū ab extrema necessitate releuare, & duobus occurrentibus neutri subuenit: nā utriusq; omissio est peccatū: hę tū duæ omissiones in grauitate simul equātur grauitati vnius omissionis subueniēdi uni soli occurrēti. Sic in proposito dicatur.

Et si replicetur ꝙ ibi nullū peccatū est, ex quo circa utrūq; simul fecit quod potuit, nec amplius tenetur, ut aliqui opinātur: quod ꝓbatur, quia iste nō magis occidit Platonē, cui nō subuenit, quàm si solū alteri subuenisset in casu ꝓdicto: sed subueniēdo illi soli nō peccasset, qa nihil āplius pōt ex hypothesi. ergo nec nūc omittēdo subuenire Platoni simul, & alteri, puta Sorti, qa nō ꝑtvtriq; subuenire.

Respon. negādo maiorē, quia tenetur utriq; subuenire sub disiunctione, & subueniēdo uni iam nō manet alteri obligatus, cui subuenire simul non potest, sic in proposito dicendum est.

Corola. 5. QVINTO & vlt. corolariè sequitur ꝙ aliqua circunstantia diminuens culpā aufert maiorē malitiā à peccato grauiori, q̄ à minori. Exēpli. g. Imperfectio deliberationis motū blasphemię, fornicationisq; motū reddit ueniale: & ita maiorē à primò, quàm à secundo malitiā aufert. Itē adueniēs mortali ex genere, & ueniali ex genere malitia mortalē aufert à primo, & non à secundo. Et si quæratur vtrum ab isto secundo totā auferat malitiā uenialem, dico ꝙ non, sed solum alleuiat uenialem, quā habebat, sic tenent Angest, & Almayn, ubi supra.

DVBIVM 11. Vtrū consensus in delectatione obiecti mortaliter prohibiti sine consensu in opus ipsū, vel in actum exteriorē, sit peccatum mortale. Dubium 11.

RESPON. In hoc tria certa sunt, & vnum aliud est, de quo dubitatur. Nā primò certum est ꝙ cōsensus delectatio, vel gaudium, quod quis commisit aliquod peccatum mortale, est mortale peccatum. Secundò certum est quòd gaudium vel delectatio & consensus de speculatiua tantum cogitatione turpium sub ratione honesta non est peccatum mortale, sed licitum & bonum, puta quādo medicus delectatur, quia intelligit quomodo generetur fœtus, & confessor, quia intellexit modum talis prędicti & huiusmodi, vt bene sciant suū exequi officium. Tertiò certum est quòd gaudium & delectatio deliberata de ipsa cogitatione turpiū, aut de ipso opere mortali prohibito, puta de actu carnali, non sub ratione honesta, sed indifferente, & cōsensus in tali delectatione est graue peccatū, & de se est periculosum, & quando est periculum probabile peccati mortalis est peccatum mortale. Respon.

Sed dubium est an talis delectatio deliberata, & consensus voluntatis in talibus cogitationibus & delectationibus turpibus sine vlla rōne honesti, & qn̄ non est periculū ruendi in aliquod mortale, sed potius certus est hō probabiliter, ꝙ non consētiet in illo actu, neq; illud cōmittet, an inquā illa delectatio, & cōsensus in eā sit peccatū mortale.

RESPON. in hoc est duplex opinio: prima tenet quòd sic: probatur quadrupliciter. Primò, quia talis delectatio est de obiecto mortaliter prohibito. ergo ipsa est mortalis & consensus eius. Antecedens patet & supponitur, & cōsequentis probatur per regulam topicam, cuius delectatio est bona ipsum quoque bonum est, & è contra, cuius delectatio mala, ipsum quoque malum est. Si ergo obiectum est malū, ipsa etiam delectatio est mala. Opinio 1.

Secundò ad idē, quia cōplacentia & delectatio deliberata de morte alterius sine rōne honesti est peccatū mortale, ēt cum proposito nunquā illum uel alium occidendi. ergo eadem rōne quęcunque deliberata delectatio de quocūq; alio peccato mortali, & cōsensus uel cōplacentia illius delectationis, ēt cum proposito nunquā illud mortale cōmittēdi, est peccatū mortale, quia ad Rom. 1. Nō solū qui faciūt, sed qui cōsentiūt facientibus, dānabūtur.

Tertiò ad idem, quia illa delectatio & complacentia eius est mala, & non ueniali ter, quia non ex indeliberatione, nam supponitur ꝙ est plenè deliberata, nec ex imperfectione materiæ redditur uenialis, nec ex genere suo, quia supponitur ꝙ sit de obiecto mortaliter prohibito. ergo est morralis.

Quartò ad idem, quia secundum B. Tho. ubi infrà, non delectamur de aliquo opere, nisi illud sit conueniens, seu conforme nostro appetitui, & loquimur semper de delectatione & appetitu delibe rato, & rationali. ergo non stat de cogitationibus turpibus, aut de operibus mortalibus sic deliberatè delectari, quin deliberatè complaceatur in eis: quia de re non uolita nullus pôt sic delectari: sed talis complacentia, siue uolitio mortaliter prohibitorum est mortalis. igitur intentum.

Hanc opi. tenet B. Tho. prima secũdae. q. 74. ar. 8. & secunda secundę. q. 154. art. 4. & ibidem Caietanus, ubi & dicit omnes ferè doctores sic tenere praeter Martinum ubi infrà. idem tenet B. Bonau. in 2. dist. 24. idẽ etiã tenet Sco. in 2. dist. 42. & Magister sniarum in 2. dist. 24. Et Adri. in 4. q. 6. de eucharistia, ubi ait ꝙ pollutio quae sequit ex delectatione morosa impedit sumptionẽ eucharistię, quia est interpretatiuè uolita. Et Syluester tit. delectatio. q. 2. §. 3. & cõiter doctores id tenere uidentur.

Pro quibus facere uidetur Gregorius lib. 27. moral. cap. 19. super id Hiere. 4. Vsquequò morabuntur in te cogitationes notoriae? Et super id Iob 31. Pepigi foedus cum oculis meis ne de uirgine cogitarem. Et August. 12. de trini. ca. 1. dicens. Totus homo damnabitur nisi hęc, quae sine uoluntate operandi, sed tamen cum uoluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. Item idem lib. 12. de ciui. cap. 18.

Opinio 2. Opinio secunda est in oppositum, ꝙ uidelicet nec delectatio in cogitationibus & operibus turpibus, nec cõsensus in tali delectatione est mortalis, quãdo est displicẽtia in opus ipsum, & Non est periculum mortale indè probabiliter imminens.

Probatur tripliciter. Primò, quia talis delectatio & consensus eius non est contra aliquod praeceptum, neq; contra id, Non moechaberis, & nõ concupisces, ut patet ex hypothesi, quia talis nõ uult moechari, nec concupiscit alienam, immò & displicet ei tale opus. ergo, non est mortale.

Secundò ad idem, quia illae cogitationes de rebus mortalibus non sunt de se, nec ex genere suo malae mortaliter, si, ut supponitur, non est periculum; quia si essent mortales de se iam ex nulla causa, etiam honesta, possent rectificari. ergo delectatio in ipsis nõ est mortaliter mala ex ipso obiecto, proinde neque consensus in ipsa delectatione.

Tertiò ad idem: quia ipsa delectatio cum displicentia in opus nõ est delectatio de opere in se, sed de opere, ut est in animo cogitatum, seu de ipsius operis cogitatione, sed talis delectatio nõ est mortalis. ergo, neque consensus in ea. probatur minor: quia si esset mortalis, maximè, quia indè sequitur, aut ipsi est annexa complacentia, aut uolitio illius operis cogitatis, de quo est ipsa delectatio, ut supra dicebat prima opinio, sed non est talis complacentia, neq; uolitio, ut patet, quia de illo opere in se est displicentia, ut supponitur. ergo de eodẽ non potest esse simul uolitio aut complacentia, quamuis sit de ipsius operis cogitatione, aut de ipso opere, prout est in cogitatione duntaxat: & similiter patet consequentia supradicta.

Hanc opinionem tenent multi moderni Doctores cum Martino de temperantia. q. 3. de luxuria. in responsione ad 17. argumen. neq; diuus Augu. est contrà, sed potius pro ea, ut patebit inferius in ultima responsione.

Ideò ad rõnes prioris opinionis respõdeo generaliter ꝙ procedũt solum, quando est cõsensus in opus mortale, aut periculum eius ex tali delectatione in cogitatione turpium, ut superius in principio huius dubii tanquã certum praesuppositũ est. Sed particulatim ad singula respõdeo, ad primum negando antecedens nisi sit consensus in actum mortalem, aut periculum eius.

Ad secundũ consequentia negatur; antecedens aũt conceditur, quia ibi est consensus & cõplacentia in ipsa morte alterius: in casu autem cõsequentis non nisi in cogitatione operis prohibiti: nisi, ut diximus, ibi etiam sequatur, aut sit consensus in opere mortali, aut periculum eius.

Ad tertium negatur minor. Est. n. peccatum ueniale de se, aut ex genere suo, quia est aliqualis cõplacentia in re aliqualiter illicita, seu sub ueniali tantum prohibita, eò ꝙ est aliquo modo de se periculosa, & uia uel dispositio, quamuis nõ semper, neq; de propinquo ad mortale: & mediatè uel indirectè aliquo modo est de obiecto mortaliter prohibito, non autem immediatè, neque directè.

Ad quartum negatur antecedẽs si ut ibi dicitur intelligatur de opere cõformi nostro appetitui rationali: possumus. n. deliberatè delectari de aliquo conformi nostro appetitui tantũ sensuali: Et quãuis deliberatè tali delectationi consentiamus, non tamẽ ipsi operi, de cuius cogitatione delectamur, & ita negatur consequẽtia, quatenus dicitur quòd non stat de operibus mortalibus cogitatis deliberatè delectari, quin homo cõplaceat in eis: stat. n. quòd non complaceat in eis, sed in eorum cogitationibus tantum, uel in ipsis, ut sunt cogitata, non ut opere executa, uel exequenda sunt.

Ad ultimũ Diui Gregorii & Augustini respondeo quòd intelliguntur, ut supradictum est, quando est consensus, aut complacentia in opus mortale, aut ex delectatione periculum imminet peccati mortalis. Immò & ipse Diuus Augustin. expresse ubi suprà dicit, ut etiã refert Magister, quòd huic illecebrae consentire est de ligno uetito edere: sed iste consensus, si sola cogitationis delectatione cõtentus est, superioris uerò auctoritate ita membra retinentur, ut non exhibeantur peccato arma iniquitatis, tunc mulier sola comedit. Si autem in illo consensu decernitur quoque peccatum, ut si sit potestas, etiam opere impleatur, tunc mulier dedit etiam uiro suo simul cibum edendũ. Et infrà. Nec sanè cum sola cogitatione mẽs oblectatur illicitis: non quidem decernens esse facienda, tenẽs tamen

& uo-

& uolens libenter, quę statim ut attigerunt animū respui debuerunt, negādum est esse peccatum, sed longè minus, quàm si etiam opere statuatur implēdum, & ideò de talibus cogitationibus uenia petēda est, pectusq; percutiendum, & dicendum Dimitte nobis debita nostra. Hæc ille. Vbi patet Diuus August. cum hac secunda opinione sentire. Ideò ubi suprà dicit quòd qui delectatur in turpibus totus homo damnabitur &c. intelligitur quòd erit ad tēpus priuatus beatitudine in purgatorio, nisi satisfaciat in hac uita, uel quòd is, qui contemnit ista peccata, facilè labitur in mortale, ob quod damnabitur in ęternum: sicut eo modo intelligitur, quod alibi in lib. de mendacio, cap. 6. & habetur in c. Si quis. 22. q. 2. dicit, quòd mentiendo, etiam pro uita hominis saluanda amittitur uita æterna: ubi non intelligit, quòd tale mendacium officiosum est mortale, sed, ut dictum est, quòd ad tempus vita priuat ęterna, sub beatitudine. Item idem Diuus August. lib. 2. de nuptiis & concupiscentia dicit. Concupiscentia non est peccatum, quando ad illicita opera non consentitur; ut si non fit quod scriptum est, Nō concupiscas, fiat saltem quod alibi legitur Post concupiscentias tuas non eas. Hæc ille. Et Nico. Lyr. super id Matth. 5. Qui uiderit mulierem &c. & B. Hiero. ibidem & ad Algasiam q. 8. intelliguntur similiter quando est consensus opus peccati mortalis.

Resolutio & conciliatio. IGIDVR Vtraq; opinio probabilis est, sed prima est tutior & communiter tenetur à doctoribus, quæ, vt videtur, loquitur de his, quę vt plurimum contingunt, quia scilicet sæpè in talibus delectationibus deliberatio interuenit consensus in opus vel periculum eius; ideò generaliter dicit ꝙ ibi peccatum mortale est. Secunda autem opin. loquitur, quòd aliter contingere potest; quia videlicet non est mortale de se & semper, nisi in casu, quo talis consensus in opus aut periculum peccati mortalis probabiliter imminet, & ita fortè opiniones conciliantur. Sed certè si prædicta delectatio sensualis deliberata de actibus licitis est mortalis, quia non nisi in ordine ad actum matrimonialem conceditur, vt infra in dubio 12. & 13. habetur, ergo à fortiori de actibus illicitis est mortalis: ideò & regulariter prima opin. communis statuenda & prædicanda est. Regula namque generalis in moralibus de iis, quæ vt plurimum contingunt, debet exhiberi.

Dubium. 12 DVBIVM Duodecimum, vtrum motus sensuales sint mortales in coniugatis & viduis?

RESPON. quòd motus indeliberati ita sunt peccata venialia in coniugatis, sicut in non coniugatis, quia carent ordinatione rationis in finem debitum, ratione cuius à culpa non excusantur, & in hoc omnes doctores consentiunt cum Altisiodoren. lib. 2. tract. 28. q. 2.

Si autem sunt deliberati, non sunt mortales in coniugatis, quando illos habens est in loco & tempore, & voluntate consumandi, vel exercendi actum matrimonialem, nisi ità moraretur in eis, ꝙ indè probabiliter pollutio extraordinaria sequeretur, quia tunc esset mortale, si tale periculum aduertens moraretur, vt supra dubio 9. latius de hoc, in quo etiam omnes conueniunt.

Si autem coniugatus in talibus motibus deliberatè moraretur non habens voluntatem cōsumandi cum sua coniuge, in hoc sunt opiniones. Nam Sylvester titu. delectatio. q. 2. & Nauarro in summa ca. 16. num. 11. tenent quòd sunt mortales sicut in non coniugatis. Alii tenent quòd non, ni si veniales, vt proximè de viduis dicetur, & per eandem rationem.

Ideò de viduis dico quòd motus indeliberati sunt peccata in eis sicut in omnibus aliis, vt dictū est; deliberati autem non sunt mortales in eis, si delectatio illa sistat in ratione, sicut & consensus, quia videlicet volunt & gaudent actus coniugales fuisse, vt licitè fuerunt: aut si solum est in memoria de re præterita cum displicentia pręsentis concupiscentiæ & delectationis sensualis indè sequētis & in hoc etiam omnes consentiunt.

Opinio. 1. SED Vtrum sit illis mortale deliberatè delectari in motibus sensualibus insurgētibus ex memoria pręteritorum, dum imaginantur viros suos quō carnaliter cum eis cōmiscebantur, aut si nunc commiscerentur, est duplex opinio: prima Caietani in secūdo quodlibeto de delectatione morosa, & Syluestri titu. delectatio q. 3. & Nauarro in summa ca. 16. num. 11. & Gerson alphab. 24. g. & communiter doctorum est, ꝙ est mortale. Et ratio est, quia ista delectatio, & concupiscentia sensualis non excusatur à culpa, sicut nec tactus impudici, nisi quatenus hæc ordinantur ad actum matrimonialem licitum: quod patet, quia sine tali ordine manent in sua deformitate culpabili, sed talis actus matrimonialis est tunc impossibilis viduis istis, aut etiam cōiugibus in absentia suorum cōiugum, ergo tunc in eis, sicut in aliis, mortaliter culpabiles sunt.

Opinio. 2. Alii moderni tenent quòd solum veniales sunt, nisi periculum pollutionis immineat: cum quibus videntur Richa. & Floren. & alii etiam antiqui sentire, quia talis delectatio est de obiecto licito, sicut & consensus & cogitatio, ex quibus oritur. Sed prior opinio hoc negaret de delectatione sensuali propter rationem supra dictam, quamuis concederet de rationali, & de consensu, & gaudio rationis, vt superius dictum est, vt hoc amplius patebit ex 13. dubio sequenti. ideò illa prior opinio tanquam tutior & verior regulariter tenenda est.

Dubium 13. DVBIVM 13. Vtrū sit mortale spōsis de futuro, aut pro eis, aut aliis quibuscunq; deliberatè delectari de cōmertio carnali futuro cū Vertha pro quando erit sua, aut si esset sua, & de talibus actibus cum illa, si esset sua, delectari.

Opinio. 1. RESPON. Est duplex opinio prima quòd non, dummodo non sit aliàs sibi prohibitum eam sibi vxorem habere, vt sunt religiosi, & iam coniugati,

qui

qui cum illa contrahere non possunt, & dummodo non sit periculum pollutionis, & dummodo tales cogitationes & volitiones conditionatę ex aliquo bono fine habeantur, est veniale in prędictis con ditionaliter sensualiter delectari.

Probatur opinio dupliciter. Primo, quia ille cō sensus de illo actu & obiecto licito sic qualificato, & cum conditione, quæ culpam excludit & deformitatem, est licitus, vt constat, ergo et delectatio indè naturaliter consequens tàm in appetitu intel lectiuo, quàm in sensitiuo etiam licita est.

Secundò probatur, quia si illa delectatio est licita in appetitu intellectiuo, & non in sensitiuo, vt ex dubio præcedenti concedit opposita opinio, ergo homo ille obligatur ad impossibile, idest ad nō habendum illam delectationem sensualem, quæ necessario sequitur ex consensu licito iam habito, nec illam potest vitare, nec obstat dicere quòd appetitus sensitiuus non potest ferri in futurum con ditionatum, nam illa delectatio sensitiua est quidē de futuro, sed vt de præsenti apprehenso, & sufficit quòd ratio superior, a qua dirigitur, referat & ordinet ad futurum finem, vel actum licitum, sic tenent aliqui moderni.

Opinio. 2. SECVNDA opin. Caietani, Syluestri, Nauarro, et aliorum tenet quòd est mortale, quia semper omnibus talis delectatio sensualis, sicut & tactus, impudici sunt sub mortale prohibiti, nisi quando ad actum matrimonialem licitum consumandum ordinantur. hoc autem non est in prædictis, vt superius de viduis in 12. dubio pręcedenti dictum est ergo.

Item secundo, quia ibi regulariter est periculum consensus, aut complacentię absolutè quamuis inefficacis in actum carnalem cum illa tunc, quando non est sua, immò & Caieta. ibidem, & in summa titu. delectatio, addit, quòd semper illa delectatio sensualis est talis, neq; tendit in futurum, sed in præsens apprehensum absolutè, quamuis consensus & gaudium appetitus rationalis tendāt in actum futurum licitum. Et hæc opinio videtur tutior & fortè etiam verior, ideò tenenda regulariter loquendo, quamuis in aliquo casu non habeat locum.

Ad rationes autem prioris opinionis respōdeo. Ad primam negatur cōsequentia de delectatione sensuali, quia solū conceditur in ordine ad actum matrimonialem cōsumandum, vt dictum est. conceditur autem consequentia de delectatione in rationali, quia hæc de obiecto licito nunquam prohibetur, neque rationem deformitatis ex sua natura habet, vt sensualis.

Ad secundam negatur quòd obligatur ad impossibile simpliciter, quia in sua potestate est euitare causam, idest consensum, ex quo sequitur illa delectatio, quia licet sit licitus in se, non tamen ratione sequelæ illius delectationis sensualis. Ad impossibile autem secundum quid potest quisque obligari.

Ad prædicta facit Gerson vbi supra dicēs, quòd nullum desiderium rei illicitæ habitum solū sub conditione iustificante est mortale peccatum de per se, per accidens tamen propter appetitus sensualis commotionem nimiam, quæ scienter permittitur inualescere ex talis desiderit continuatio ne libera, vtique potest inter mortalia sæpè deputari: Quia ecclesiasc. 3. Qui amat periculum, peribit in illo. Hæc ille: consonat Adria. in 10. quodlibeto ait. 2. & communiter doctores. de hoc etiā infra lib. 2. de ignorantia. q. vlt. latius habetur.

DVBIVM 14. Vtrum motus sensualitatis possit effici mortalis ex voluntate pręcedente, puta si quis desideret habere istos motus, & delectari, vel si illos procurat sumendo electuaria, & huiusmodi, vt illos habeat, vel propter sanitatem, vel delectationem, vel propter alium finem, si inquā ex hoc postea motus illi sequantur, sint peccata mortalia. Dubium. 14

Respon. secundum Altisiodor. lib. 2. tracta. 28. q. 4. quòd non, quia non sequuntur immediatè ex medicina, idest statim post sumptionem eius, neq; ex voluntate pręcedente, idest ex eo quòd voluit illam medicinam sumere, ergo illi non sunt peccata, sed voluntas præcedens mala fuit.

Sed hæc ratio nil valet, quia ex ea sequeretur quod blasphemia indeliberata siue periurium indeliberatum procedēs ex habitu pessimorum hominum ad id assuetorum & homicidium commissum a culpabiliter ebrio, non esset peccatum mortale, quia isti eodem modo se habent ad habitum, vel ebrietatem, & ad culpabilem voluntatem præcedentē, sicut & illi motus sensualitatis ad volūtatem illam præcedentem, qua ille sumpsit electuarium.

Igitur dicamus quòd vtiq; illi motus sunt mortales ex se & in voluntate illa pręcedente, non autem noua, sed eadem imputabilitate suæ causæ seu voluntatis illis præcedentis: Quòd sint mortales supposito quod sint de obiecto mortaliter prohibito, patet quia sunt, vel fuerūt liberi, & voliti in illa volūtate præcedēte vnde sequūtur. Quòd nō noua imputabilitate, constat quia quādo fiunt non sunt in ptāte illius motus, vel actus patientis, vel agentis, vt supponitur quod naturaliter ex dicta voluntate sequuntur, nec illa volitio, quæ iam præcessit, est iam in potestate hominis. Et quamuis repressio illorum motuū sit in nostra potestate ne vlterius procedant, et si non reprimantur, erit nouum peccatum omissionis vel commissionis, vt patet ex dubio 9. & 10. præcedente et dubio. 15. sequente, tamen motus illi quando ex culpa præcedente oriuntur sunt culpabiles in sua causa, vt dictum est. Nā omnes conueniunt in hoc quòd in voluntate præcedente est culpa eorum, quamuis aliter, quando sequuntur aliter, quando non sequuntur, vt latius in 1. 2. 4. 8. inferius habetur.

DVBIVM 15. Vtrū quoties isti motus sunt peccata sint peccatum omissionis an commissionis. Dubium. 15

RESPON. quòd sunt peccata commissionis Respon.

etiam

etiam quando non sequuntur ex positiua volitione mala, sed est culpabili omissione voluntatis, eò quòd illos non præuenit, vel non repressit, vt tenebatur. quod probatur 1. quia isti motus sunt actus mali liberè eliciti, aut continuati contra legem, vt constat, ergo sunt peccata commissionis, nam omissio non est actus, sed priuatio eius, commissio autem est actus contra legem vel præceptũ negatiuum.

Secundò, ad idem, quia est concupiscentia libera licet non deliberata vxoris non suę, ergo est cõmissio contra præceptum negatiuum Nõ concupisces. Si negatur consequentia, quia per omissionem stat peccare contra præceptum negatiuum, vt patet de eo, qui non succurrit fame morienti, cùm possit, quia per illam omissionem est homicida contra præceptum negatiuum Non occides. Contra. quia formaliter omissio est contra affirmatiuum de succurrendo, quamuis causaliter sit, vel ex consequenti indè sequatur contra negatiuũ transgressio, vt in casu dicti homicidii: formaliter etiam oĩs actus contra legem qualis est primus motus, est commissio & non pura omissio.

Tertiò, quia actus potẽtię exterioris executiuę, vt percussio proximi vel sui ipsius, est commissio, & non omissio, ergo similiter actus seu motus potentiæ appetitiuę vel appetitus sensitiui.

Argumen. 5 SI contra prædicta arguatur, primò quia isti actus habent malitiam culpabilem à voluntate: sed in voluntate nullus est actus, sed solum negligentia, & omissio reprimẽdi illos, ergo solum sunt peccata omissionis. patet consequẽtia cũ maiore, quia culpa hæc est tãtum formaliter in voluntate.

Secundum. SECVNDÒ arguitur, quia si non reprimerem in alio prædictos motus, vel homicidium, & possem reprimere, certè per solam omissionem peccarem: ergo similiter in me illos motus non reprimendo per solam omissionem pecco.

Respon. propter has rationes Almayn in moralitract. 3. ca. 14. cum quibusdam aliis tenent quòd ibi est tãtum peccatum omissionis, & ad idem prima facie videtur Scotus in 2. disti. 42. q. 3. sed communis opinio, quam tenet. B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 3. & ibi Caiet. est in oppositum, vt supra probata est.

Respond. ad 1. argumen. IDEO ad argumenta prædicta, Respon. ad primum negando conseqentiam, & ad eius probationem iterũ negatur consequentia, quia hoc modo probaretur quodlibet peccatum esse peccatũ omissionis, quia non euito malam voluntatem, sed opus est addere in minore, & in illa probatione, ꝙ in voluntate est solum peccatum negligentiæ vel omissionis, & non habetur aliquis alius actus, vel motus elicitus ibi, vel in alia potentia: sed hoc negatur in casu argumenti vel dubii præsentis. Et quando dicit Scotus vbi supra quòd nõ est ibi peccatum commissionis sed omissionis, intelligit de formali peccato in voluntate, ad hunc sensum, ꝙ isti motus non sunt mali ex aliquo peccato cõmissionis in voluntate, sed ex eius negligẽtia vel omissione culpabili, & ita in voluntate est solum peccatum omissionis, ex qua in tota homine sequitur peccatum commissionis in motibus illis, sicut ex omissione succurrẽdi sequitur homicidium culpabile. Et ita solum vult dicere quòd isti actus aut commissiones solum sunt mali, quia voluntas non resistit, & non intendit negare quòd ipsi motus sint peccata commissionis.

Respon. ad secundum. AD secundum argumentum, respon. negando consequentiam, quia in casu antecedentis est in me sola omissio sine vllo actu meo, quamuis ex illa omissione sequatur homicidium, seu mors alterius, quæ mihi imputatur: Ideò sum homicida non quidem formaliter per actum occidendi, sed imputatiuè, seu causaliter, quia mea omissio est causa mortis alterius. In casu autem consequentis, & in proposito de primis motibus meis, non est pura omissio vel negligentia, sed etiam sunt prædicti actus eliciti in me, & à me ipso, vel à mea potentia, ideò peccata sunt commissionis, vt dictum est.

Dubium. 16 DVBIVM 16. Vtrum motus sensualitatis sint peccata quotiescunque est omissio in voluntate illos reprimendi.

Respond. RESPON. quòd sic quotiescunque voluntas potuit & debuit preuenire vel reprimere, & omisit, quia sunt voluntarii in sua causa, idest in illa omissione culpabili, ex qua sequuntur, vt patet ex dubio. 15. precedente & aliis supra positis, & nunquam sunt culpabiles, nisi ex culpabili omissione vel volitione sequantur, quia alias non sunt in nostra potestate, sed sunt naturales, vt ex omnibus supradictis facilè constat, & concordat Scotus in 2. distin. 42. q. 4.

Sed Vtrum præfati motus ex genere, vel ex propria natura sint mali, & an debeant dici peccata, quæstio est de nomine, sed dico quòd quando sunt naturales, & omnes inculpabiles, etiam communiter peccata, i. vitia dicuntur, quia sunt corruptiones naturę, & de obiecto prohibito, & habent deformitatem contra rationem, quamuis non imputabilem, vt ait Henricus in 6. quodlibeto q. 18. q. 32. & B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 8. ad secundũ ã fortiori & propriè tunc dicunturque peccata, quando illi actus culpabiles aliquo modo in sua causa sunt, vt de hoc latius infra lib. 2. de ignorantia q. 23. disseruimus.

QVAESTIO VIGESIMAQVARTA.

VTRVM Papa possit in voto solemni castitatis monachalis vel religionis dispensare.

Opinio. 1. RESPON. in hoc est duplex opinio prima B. Thomæ & multorum aliorum, & Soto de Iustitia & iure libr. 8. q. 2. art. 5. & q. 4. art. 2. & q. 5. art. 3. quòd nõ, quod probatur. primo quia quod est Dei ita quòd habet iam ius acquisitum in eo, per homi- 1. Ratio. nem reuocari, aut tolli non potest, sicut nec alienum inuito domino, sed per votum solẽne religio-

ius

sus iam factus est Dei, & iuris illius ad religionis actus exercendum. ergo maior patet, quia quod semel Deo dicatum est ad prophanos vsus trãsferri non potest, ex Leuit. vltimo, de reg. iur. lib. 6. & quia contra ius naturale & diuinum est tollere alienum inuito domino Deo, vel homine. Minor autem probatur, quia sicut per votum simplex fit sola promissio actuum vel personæ ad actus continentiæ vel religionis: ità per votum solemne in professione, vel ordinis sacri assumptione fit non solum promissio prædicta, sed etiã actualis traditio personæ in ius Dei, vel ecclesiæ loco & nomine Dei acceptantis, ad continentiam & actus religionis, vel ordinis sacri exercẽdum: & in hoc stat differentia voti solemnis à voto simplici, videlicet quòd in hoc est sola promissio, in illo autem est etiã actualis personæ traditio in ius Dei & ecclesiæ: & inde sunt suæ obligationes differentes specie cõsurgentes. Aliæ autem ceremoniæ & benedictiones, quæ fiunt in professione vel ordinis sacri assumptione, signa sunt potius, quàm substantia voti solemnis.

2. Ratio. Secunda ratio est, quia qui nõ potest in minus, non potest in maius ei subordinatum, vel eisdem generis aut rationis, sed Papa non potest dispensare in matrimonio rantum rato: quod est minus vinculum, minusq́; perfectus status, quàm vinculum, & status religionis, ex quo illud per hoc dissoluitur, & tanquam à minus perfecto ad perfectius ab illo ad religionem, & non è contrà fit transitus. ergo nec in voto solenni castitatis, aut religionis potest dispensare.

3. Ratio. Tertia ratio, quia in cap. cùm ad monasterium, de statu regularium. lib. 6. expressè habetur quòd paupertas adeò est annexa regulæ monachali ꝙ in ea sicut in continẽtia nec summus Põtifex potest dispensare. Nec valet dicere ꝙ Papa loquitur, vt doctor: cùm constet ibi, vt Papam iudicialiter diffinientem decernere: ideò enim dicitur respõsio decretalis, iudiciale decretum, vel diffinitio.

Et nota quòd hæc opinio loquitur de religione perfecta & euãgelica, cuius essentia ex institutione diuina cõstat ex tribus votis essentialibus, quorum altero ablato aufertur & ipsius substantia religionis, vt vbi supra probat Soto. Nam de voto solemni continentiæ sacerdotalis constat secũdum communiter doctores ꝙ ex sola ecclesiastica institutione consonã iuri diuino & naturali annexum est ordini sacerdotali, ac perinde per Papã potest dispensari. Similiter ait hæc opinio, ꝙ votum continentiæ ex institutione tantum ecclesiæ aliis religionibus imperfectis, vel potius modis aliis viuendi annexum, quales nũc sunt ordines militares, potest per Papam dispensari.

2. Opinio. Secunda opinio communis est, quam etiã tenent Scotus, & Richardus, & alii in 4. dist. 38. quòd Papa potest in voto solemni cõtinentiæ monachalis vel religionis dispensare. cuius potissima ratio est, quia qua ratione potest in simplici, potest in solemni. Quod probatur. Nam in simplici dispensat tripliciter secundum triplicem modum dicẽdi doctorum. Aut primo, quia ex causa dispensat in iure diuino, vel naturali tollendo, vel relaxando eius obligationem de implendo vota, siue promissa Deo, & hominibus. Aut secũdo, quia vt tenet opposita opinio secũdum Thomam, & alios, remittit vel tollit materiam, i. votum vel promissionem & eius obligationem humanam iã Deo acquisitam, & hoc secundum est materia prioris obligationis diuinæ & naturalis de implendo vota atque promissa. Aut tertio, quia declarat tàm hoc quàm illud ius, aut votum ex causa legitima tunc non tenere, neque obligare. Sed quocũque modo istorum potest similiter Papa facere aut dispensare in voto solemni, in quo est etiam ipsum votum quod est materia prioris iuris diuini & naturalis: quia eandẽ habet potestatem dispensatiuam, relaxatiuam & declaratiuam ad hoc & ad illud ex causa legitima, vt supponitur: quia Ioan. 20. Pasce oues meas. & Matth. 16. 18. Quodcunque solueris super terram &c. sine vlla limitatione id Papæ concessum est.

Si negetur minor dicendo non esse simile, quia in voto solemni vltra promissionem, quæ sola est in voto simplici, est datio, vel exhibitio actualis Deo vel ecclesiæ nomine Dei, ratione cuius est iã ius Deo & ecclesiæ acquisitum super homine ad tales actus. Quod quidem ius, sicut nec alienum tollere, nec cõtra ius diuinum agere, Papa derogare non potest, vt ait Soto de Iustitia & Iure lib. 8. q. 2. art. 5. & q. 4. art. 5. & q. 5. art. 3. Euasio. 1.

Contra hoc replicatur. quia qua ratione Papa potest ex causa reuocare, tollere, & inualidare voti simplicis obligationem humanam iam Deo acquisitam, vel ipsam promissionem, vel cõtra, tum inter Deum & hominem, quæ est materia iuris diuini & naturalis de implendo vota sua, eadem ratione potest iam datam Deo rẽ vel obligationem hominis, & status religionis assumptionem, quæ fit in voto solemni, reuocare vel tollere, & ex consequenti materiam iuris diuini de implẽdo votum solemne: sicut & de alieno potest facere quòd non sit alienum ex causa rationabili, quòdq́; iam id non sit furtum, neque cõtra ius diuinum illud accipere, aut tollere. Quod etiam patet. quia ex causa potest Papa reuocare datum & contractũ inter Deũ & homines, & omnem obligationem humanam, quæ nõ requiritur ad esse sacramenti, vt est cõtractus matrimonii, neque enim instituere, neque destituere potest sacramenta: aliàs autem potest, vt diximus, reuocare prædictam obligationem humanam Deo quæsitam tàm in voto simplici, quàm in solemni, modò sit obligatio cõsurgẽs ex sola promissione, modò etiam ex actuali datione, vel exhibitione simul, & status religionis assumptione, ex quo sola obligatio humana Deo acquisita ex omnibus his actionibus hominis cõsurgit: sicut & Papa potest calices, & templa Deo dicata, salua materia, execrare vel prophanare, & mancipia ecclesiæ donata ad prophanos vel seculares vsus in æter- Replica. 1.

num

num alienare secundum gloss. in re. iur. quod semel Deo, & ita hominem à statu & obligatione religionis alienare, & illum non religiosum facere potest.

Euasio 2. Si euadendo, secundo negetur cõsequentia vel simile, eiusque probatio: tùm primo quia in datione, quæ est in voto solemni, est simul assumptio status per professionem, vel ordinis sacri receptionem in qua stat substantia voti solemnis, in illis autem exemplis minimè: tùm, secundo, quia ex datione & status assumptione, quæ est in voto solemni, non consurgit sola obligatio humana, sed etiã simul diuina, ea scilicet quæ facit statim perfectè religionis euangelicæ in tribus votis consistere, quàm Papa ideò dissoluere non potest in voto solemni.

Replicatur. tùm primò, quia potest esse votum solemne sine datione vel sine status assumptione, vt si Ecclesia statuat quòd votum continentiæ, vel religionis emissum corãm tribus vel quattuor testibus sit solemne dirimens matrimonium: iam in illo voto solemni Papa potest dispensare sicut in Sacerdotali etiam secundum ipsum Soto, & alios eiusmodi opinionis; ergo solemnitas voti non stat in datione, & status mutatione, nisi ad hoc dicatur & bene, quòd illa opinio loquitur de voto solemni religionis stante lege ecclesiastica, & euangelica; quia de eius ratione est datio cum status perfectę religionis euangelicæ assumptione, de cuius essentia sunt tria vota ex diuina institutione, vt Soto probat vbi supra. Votum autem solẽne coram tribus testibus potest quidem institui ab Ecclesia, sed id esset alterius speciei ab hoc, quod iam institutum est, de quo loquimur: Ideò in illo potest Papa dispensare, sicut in voto continentiæ sacerdotalis, quia hæc de essentia huius status nõ ẽ de iure diuino, sed ex statuto Ecclesiæ huic ordini annexa est.

Replica. Tùm, secundò, & fortius ad idem replicatur, quia dato quòd solemnitas voti stet in actuali datione, & status assumptione, tamen hoc non impedit quin Papa possit dispensare, quia sicut Papa potest dispensare in paupertate, & obedientia relinquendo monachum sub habitu suo, vel clericali; vt sunt fratres Sancti Spiritus, & sub obedientia Episcopi, vel alterius prælati, vel ipsius Papæ immediatè: & concedendo licentiam vt faciat de rebus ad libitum disponendo in vita, & in morte, vt facit cum monachis, Episcopis, & cum aliis de monachatu ad clericatum transeuntibus, vt est prattica Ecclesię quæ non est reprobanda, dùm manifestè non constat de opposito, vt in præsenti non cõstat vbi sunt opiniones. Ita ergo similiter in uoto solemni continentiæ potest dispensare, & soluere hominem ab obligatione, qua se religioni obligatũt per simplex & per solemne votũ, & de religioso facere non religiosum: quamuis non possit facere quòd maneat vera & perfecta religio, & perfectus religiosus euangelicus sine tribus votis, neq; statum Euangelicæ Religionis dissoluere possit, vt bene habetur in ca. cùm ad monasterium. de regulari. lib. 6. neque illud faciendo dispensat in iure diuino de implendo votum, sed in materia eius vt dictum est.

Et ad illud quod secundo, in secunda euasione dictum est quòd ex datione, & status assumptione consurgit etiam obligatio diuina, contra quam Papa non potest, in quo stat tota difficultas: ad probãdum id esse falsum nota quòd, vltra cõmunẽ obligationem iuris diuini, & naturalis de implendo omne votum tàm simplex quàm solemne, de qua non loquimur, quia supponitur quòd in ea Papa dispensare non potest, in voto solemni religionis sunt quattuor, primum est promissio actuum religionis, secundum datio personæ Deo vel Ecclesiæ nomine Dei ad dictos actus implendum, tertium Assumptio status religionis, per quem fit illa traditio, & acceptio in professione, quartum est ipsa religio perfecta, & status euangelicus cõstans ex tribus votis essentialibus ipsi religioni. Et hoc quartum, est de iure diuino ita quòd ex institutione diuina de essẽtia religionis perfectę euangelicę sunt illa tria vota, quæ ideò dicuntur essentialia religioni secundum distinct. ca. Cùm ad monasterium, vt optimè vbi supra probat Soto, & de hoc hic nõ agimus vtrũ possit esse perfecta religio perfecteque religiosus euangelicus sine tribus illius votis cum duobus tantum vel non. de tribus autẽ prioribus, quæ constituunt votum solemne huius religionis constat quòd sunt actiones humanæ, & illæ tres obligationes ex tribus illis actionibus consurgentes Deo acquisitę constat ẽt φ sunt solũ humanæ, scilicet obligatio ex promissione, ex datione, & ex professione, vel status illius assumptione, suntque materia generalis obligationis vel iuris diuini, & naturalis de implendo votum omne, tàm simplex, quàm solemne. Et ità patet quòd ipsum votum solemne vt tale nil iuris diuini habet admixtũ, sicut nec votum simplex religionis aut continentię, alioqui eadem ratione votum simplex religionis haberet ius diuinum admixtum, & esset indispensabile, quia est de eadem religione vel continentia, quæ secundum opinãtẽ est de iure diuino, sicut & impletio voti cuiuscunque de iure diuino est, & naturali. Nunc autem cum Papa possit ex causa omnẽ obligationem humanam dissoluere, & in ea dispẽsare, ergo potest omnes tres illas priores obligationes dispẽsando dissoluere, & maximè illam tertiam ne sit iam homo religiosus nec obligatus alicui religioni aut voto, sed quòd sit vxoratus, & per consequens in voto solemni religionis potest dispensare, sicut in simplici, quamuis non possit facere quòd manens religiosus perfectus sit vxoratus, aut proprium habens, quia id euangelicę religioni repugnat, stante lege posita.

Ad primam ergo rationem primę opinionis respondeo negando maiorem. Potest enim superior qualis est Papa vicem Dei gerẽs auctoritate ipsius ex legitima causa id ius, sicut & quamlibet obligationem Respon. ad primam rationẽ 1 opi.

tionem humanam Deo acquisitam, ex promissione, traditione, & status assumptione tollere & reuocare eo ipso, quo potestatem dispensatiuam ad pascendum gregem Christianum illimitatam accepit, vt dictum est; neq; tunc fit contra ius naturale, neq; diuinum, neque capitur al eium inuito domino: sed de eius voluntate quod erat alienum, & iuris Dei, iam ex causa legitima per dispensationē desinit illius esse, & ad vsus prophanos trāsfertur, & ità patet responsio ad maioris probationem.

Respōd. 2. Ad secundam respon. ad maiorem quòd est vera solum, quando illud maius vel minus est ratio quòd homo possit vel non possit in illud, aliàs autem negatur. Exempli gratia. Non sequitur quòd si ego non possum armis aut scientia vincere ducem, aut militem regis, non possim etiam vincere ipsum regem in dignitate maiorem; quia ratio ꝙ possim vel non possim illum superare, non dignitas maior aut minor, sed personæ fortitudo, aut scientia ad eam victoriā pertinens est: Ita in proposito Papa non potest dispensare in matrimonio tantum rato, non quidem, quia minus vinculum, minusùe perfectum, quàm religio est, sed quia est sacramentum, quod Papa nec destituere, nec instituere potest, religio autem non est sacramentū, ideò per dispensationem in toto, vel in parte illam dissoluere potest.

Respōd. 3. Ad tertiam, respon. quòd in illo casu solū prætendit Papa quòd cum monacho Papa non potest dispensare, vt maneat monachus perfectus in perfecta & euangelica religione, quam professus est, & quòd simul habeat proprium, aut vxorem, quia hæc omnia tria vota sunt de substantia religionis euāgelicę adeò ꝙ altero ablato iā ipsa religio dissoluitur, & ipse iam religiosus illius desinit esse; cum quo stat quòd ex causa rationabili ille de religioso per dispensationem potest fieri nō religiosus, aut in toto, vel in parte ab obligatione illius religionis dissolui: & ità in voto solemni dispensari potest: sed ad id maxima causa necessaria est, quæ quia vix accidit, ideò non nisi bis, aut ter per Martinum V. & Eugenium IIII. super hoc legitur dispensatum, & quidem, si benè consideretur intentum, & causa decretalis illius, non est negandum hoc, quod dictum est, & nihil aliud ibidē esse diffinitum, vt glo. ibidem tangit.

Igitur hanc secundam opinionem tenent communiter doctores, & multi etiam Thomistæ vt Caietanus in quodlib. & Ambrosius Catharinus, & Turrecremata in decreto distinctio. 32. ca. de illo clerico. vbi & refert Beatum Thomam in quarta distinctio. 38. & multos alios id tenuisse, quòd scilicet ex magna causa communi puta, pro regni cōuersione, vel pace, quæ non aliter speraretur tàm commodè fieri, licita esset Papæ dispensatio, vt religiosus exiens religionem vxorem duceret, sicut & cum quodam rege Aragoniæ legitur factum esse.

QVAESTIO VIGESIMAQVINTA.

Vtrum matrimonium ratum non consumatum possit auctoritate Papæ dissolui, aut dispensari.

1. Ratio. RESPON. est duplex opinio prima Ioā. Andreę. in nouella, & glo. in ca. ex publico. de cōuers. coniug. & Hostien. et Archidiaco. in ca. qua propter. 27. q. 2. et Floren. 3. par. sum. titu. 1. ca. 22. et Caiet. in. 2. quodlib. q. 25. et multorum aliorum Vtriusque Iuris quòd sic, quę probatur sexcupliciter. Primo quia si esset indissolubile, auctoritate Papę hoc esset, quia plena indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. consequentia patet cum maiore, et minor probatur, quia vt matrimonium est naturæ officium vtique potest dissolui etiam consumatum, ut constat de matrimonio infidelium, quorum alter ad fidem conuertitur, et alter non vult sine iniuria creatoris cum eo vinere prima Corinth. 2. et secundum communiter doctores in. 4. distin. 33.

Vt autem ratū matrimonium est sacramētū, et non est indissolubile, ut constat tàm ex parte contrahentium, qui per ingressum religionis possunt separari, quàm ex parte effectus gratię ibi collatę, quę et ab indispositis non haberi, et à dispositis susceptā facilè amitti potest, quàm etiam ratione repręsentati primò et principaliter scilicet coniunctionis Christi et ecclesiæ Ephes. 5. Sacramentum, hoc magnum est in Christo, et Ecclesia, quod propriè est dicere matrimonium vt est Sacramētum, idest significatiuum talis coniunctionis, et ratione eius. Nam quoad hoc constat tale matrimonium ratum vt est Sacramentum, id primò et principaliter non significare, quod dupliciter probatur, primò quia in causa, debitum. de bigamis. Papa determinat quòd maritus virginis à primò viro defuncto relictę non est bigamus: ex quo arguitur, quòd si non est bigamus, ergo in hoc secundo matrimonio non est defectus sacramenti: ratio enim bigamię est solum defectus sacramentū, quia scilicet non est vnus vnius, sicut vnus Christus vni tantum ecclesiæ vnitus est, et ergo illud matrimoniū ratum non fuit perfectè sacramentum repręsentās coniunctionem Christi, et Ecclesię, quia si esset, iam hoc secundum nō posset illam vnionem vnius cum una repręsentare, et iste secundus illam ducēs bigamus esset: ex quo in coniugio huius cum illa esset defectus repręsentationis supradictæ, quia uidelicet illa non vnius, sed duorum successiuè uxor esset. Secundo probatur, quia in eo ca. debitum. et 27. q. 2. ca. Cùm societas, expressè dicitur quòd societas nuptialis ita est à principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat Christi, et Ecclesiæ sacramentum, et B. Tho. in. 4. distin. 27. q. 1. art. 3. dicit quòd quia matrimonium ratum significat coniunctionem spiritualem inter Christū et animam, et hęc est solubilis, ideo religionis ingressus soluit hoc sacramentū: ꝙ si illud matrimonium

nium ratum illā vnionem Christi & ecclesiæ indissolubilem non repræsentat. ergo vt est sacramentum,& rōne illius repræsentationis,quam non habet,indissolubile non est. Et ita dicit B. Tho. vbi supra quòd hoc matrimonium non est perfectum, nec plenam indissolubilitatem habet.

2. Ratio. Secundò probatur opinio,quia si tale matrimonium ratum significaret illā coniunctionē inseparabilē inter Christum & ecclesiā. ergo nec per ingressum religionis solui posset: quia violatio illius sacramenti,& significationis sacrilega esset: & ibi significaretur ꝙ solubilis esset coniunctio in illo matrimonio significata. Cōsequēs aūt est falsum: quia regulariter sine vlla dispensatione licitum est illis ingredi religionem,vt constat,ergo & antecedens,ex quo id in illa bona sequitur consequentia.

3. Ratio. Tertiò probatur idem,quia in ca. ex publico. de conuersione coniugatorū dicitur ꝙ id Matth. 19. Quod Deus cōiunxit hō non separet, intelligendū ē de matrimonio cōsummato, & nō rato dūtaxat.

4. Ratio. Quartò probatur idē,quia in ca. inter corporalia,& ca. quāto. de translatione Epi. habetur,cùm fortius sit spūale vinculum,quàm carnale,dubitari nō debet,ꝙ omnipotens Deus spūale coniugium, quod est inter Epum & ecclesiā,suo tātum iudicio reseruauit dissoluēdum, qui dissolutionem ēt carnalis coniugii,quod est inter virū & vxorē suo tantū iudicio reseruauit, præcipiens vt quod Deus cōiunxit hō non separet. Et subditur. Non.n. humana sed diuina potius ptāte coniugium spirituale dissoluitur,cùm per translationem,depositionem,aut cessionem auctoritate Ro. Pontificis, quē constat esse Vicarium Christi Iesu, Episcopus ab ecclesia remouetur. Et ideò tria hæc,quæ præmisimus nō tàm constitutione canonica,quàm institutione diuina soli sunt Ro. Pōtifici reseruata. Hæc ibi. Quæ oīa notanda sunt. Ex quo arguitur ꝙ si illud fortius vinculum Epi cum sua ecclesia Papa pōt auctoritate diuina sibi data dissoluere. ergo à fortiori eadē auctoritate dissoluere pōt vinculum matrimonii rati,quod minus forte est. Et hæc consequentia inde magis probatur,ꝙ ea,quæ de vinculo matrimonii non diuidendo dnr. Matth. 19. & 1. Cor. 7. Alligatus es vxori &c. Papa in supradictis cap. expresse tribuit Episcopo cum sua ecclesia.

5. Ratio. Quintò probatur idē, quia tale matrimonium ratum pōt dissolui per ingressum religionis, vt cōstat extra. de conuersione. coniuga. & probat Sco. in 4. dist. 31. cōtra Panor. extra. Qui clerici vel vouentes,quamuis ēt Gerson in regulis moralibus c. de matrimonio aliter dicere videatur. ergo, & per Papam dissolui potest. Si hæc consequentia negetur quia illud fit ex institutione diuina speciali id concedente,& solus Deus id concedere,aut facere potuit,nō aūt Papa,cui supra ius diuinum absolutum non est data potestas,sicut nec ad soluendum matrimonium consummatum.

Contra hoc replicatur,quia ēt secundum ipsum Scotum dis. 38. & multos alios Papa pōt dispēsare in voto solēni castitatis vel religionis, vt. s. religiosus religione relicta ducat vxorē ex cā rōnabili. ergo,& in matrimonio rato. patet cōsequētia,quia si pōt in illud,quod ē fortius vinculū, ex quo dissoluit matrimoniū ratū. ergo pōt in illud,quod vtpote minus forte per illud dissoluitur,vt supra dictum est.

6. Ratio. Sextò probatur idē,quia vt refert Florēt. vbi supra Martinus V. & Eugenius IIII. & posteà plures alii Ro. Pontifices in tali matrimonio rato dispensauerunt,& non sunt propter hoc reprobandi dum de opposita veritate non constat manifestè.

Opinio 2. SECVNDA opinio cōis Theologorū in 4. dis. 33. & 27. & canonistarum vbi supra tenet oppositum. quod probatur sexcupliciter. Primo,quia indissolubilitas matrimonii ēt rati est immediatè de iure naturali & diuino absoluto, i. quod non oritur, nec pēdet ex aliquo actu humano, sed ex Dei præcepto vel statuto tm̄, vt est præceptū de baptismo, de confessione, & sunt præcepta decalogi, quæ ex nullo actu humano dependēt,sed quia Deus,& ius naturale id præcepit. quod cōstat: tū primò,quia de rōne matrimonii ē talis indissolubilitas, vt ex eius diffinitione patet: tū secūdò. 1. Cor. 7. His qui matrimonio iūcti sunt,præcipio nō ego,sed dn̄s vxorem à viro nō discedere. Et Ro. 7. Mulier viuēte viro alligata ē legi,&c. tū tertiò,quia de diuortiis in multis ca. habetur ꝙ eius indissolubilitas est de iure diuino. ergo Papa non pōt per dispēsationē illud dissoluere,sicut nec in iure prædicto diuino & naturali absoluto dispēsare potest, aliàs faceret contra id Matth. 19. Quod Deus coniunxit hō non separet.

Neque valent duæ euasiones Caietani negantis consequentiā, prima,ꝙ prædicta oīa intelliguntur de matrimonio consummato & rōne eius,quia videlicet ad illud tanquā ad perfectū matrimonium in significādo coniunctionē Christi,& ecclesię referuntur oīa verba illa. Et Gen. 2. & rō indissolubilitatis matrimonii: de matrimonio aūt rato non nisi inchoatiuē,& in ordine ad consummatū intelliguntur. Secunda euasio ꝙ intelliguntur formaliter de se. i. quia matrimonium de se est indiuisibile: secus aūt si impediatur, vel dissoluatur per eū, qui id facere pōt, qualis est Papa per suā dispensationē, quia ēt ait ꝙ cùm Papa dissoluit non hō, sed Deus dissoluit,cuius auctoritate id fit. Nam contra primam euasionem arguitur primò, quia Matt. 19. generaliter fuit dn̄s interrogatus à pharisæis, An ex quacunque causa liceret relinquere vxorem, & ità ēt generaliter absque vlla distinctione matrimonii rati vel consummati dn̄s respondit, Non legistis &c. Quod Deus coniunxit homo non separet, &c. Item quia si solum de consummato intelligeret. ergo ratum posset ex sola voluntate, vel ex qualibet causa sine vlla dispensatione dissolui. Iterum tertiò, quia ex prædictis verbis dominus non nouum ius super induxit matrimonio instituto prius in paradiso: sed solum per consequentiam ex Dei verbis ore Adæ prolatis, Propter hoc relinquet homo, &c. Gene. 2. infert dominus, Matth. 19.

responsionem suam quòd ergo. Quos Deus coniunxit homo non separet. Igitur de eodē matrimonio intelligitur hoc consequens de quo antecedens ex quo infertur. Nunc aūt illud antecedēs, Propter hoc relinquet homo patrem &c. Gen. 2. dictum est & intelligitur de matrimonio rato nondū consummato, quod erat in officium naturæ ēt pro quando solum ratum erat: nam id dixit Adā excitatus à sopore cùm primum vidit vxorem à Deo sibi datam in statu innocentiæ, ergo de tali matrimonio rato intelligitur cōsequens, quod inde Matth. 19. dominus infert. quod & magis confirmatur, quia ideò dicitur ratum, quia videlicet firmum & humana voluntate iam indissolubile est.

Contra secundā euasionem arguitur, quia idem est ac si diceretur quòd nō potest dissolui, nisi per potentem dissoluere dissoluatur, quæ nugatio manifesta & ridicula est: & contra intentionem Christi dicentis Matth. 19. homo non separet quod Deus coniunxit. Et quamuis Papa auctoritate Dei, vt minister eius faciat, quod facere pōt, & ita Deus per ipsum id faciat. At dum Christus vbi supra dicit quod Deus cōiunxit homo non separet, certè significauit ꝙ nullus hō ad id habet potestatem à Deo sibi cōcessam, sed sibi soli reseruauit, sicut & ad præcepta iuris diuini & naturalis absoluti soluendum & dispensandum, vt dictum est. Et confirmatur, quia matrimonium ratum est sacramentum nouæ legis. ergo sicut Papa id nō potest instituere, ità nec destituere.

Secundò probatur opinio, quia si Papa in eo pōt dispēsare. ergo & illud oīnò ità dissoluere, ꝙ sequelam eius, quæ est publicæ honestatis iustitia, soluere pōt. Et ità posset facere quòd quis habeat vxorē eam, quæ verè fuit vxor patris, contra id 2. Corint. 5. Auditur inter vos fornicatio qualis nec est inter gentes, vt quis habeat vxorem patris: vbi ostenditur id esse contra ius naturale indispensabile.

Tertiò probatur, quia aliàs sequeretur quòd in lege euangelica licitus esset libellus repudii & magis, quàm in lege veteri, vt. s. vir relinquat vxorem, & è cōuersò, idq; ex quacunque causa, & aliam ducat, contra Matth. 19. Qui dimiserit vxorem mœchatur: in lege. n. veteri vir vxorem, & non vxor virum dimittere poterat, & id adhuc probabilior opinio potiorumq; doctorum tenet quòd non licite fiebat. Prædicta autem opinio prima dicit in lege gratiæ ex Papæ dispensatione tàm viro, quàm vxori id licitum esse, quod certè absurdum videtur.

Quartò probatur, quia inde sequeretur quòd sæpius posset quis cum eadem, aut cum diuersis cōtrahere, viuentibus adhuc prioribus coniugibus, id quod maximè in principium connubiis magna dissensionis occasio est.

Quintò probatur, quia si ex aliqua causa esset in matrimonio dispensandum, maximè rōne impotentiæ post matrimonium contractæ, aut rōne hæresis cum contumelia creatoris, qua aliqua pars retraheretur à fide, aut rōne lepræ, qua altera pars inficeret, sed ex nulla harum causarum pōt fieri dispensatio, ergo, consequentia patet cum maiore, & minor probatur ꝓ prima parte. extra. de frigid. & malef. & pro secūda in c. quāto. de diuortiis, & pro tertia. de cōiugio leprosorum. Quod etiam confirmatur quia si id liceret, & prima per dispensationem relicta, aliam superinducere, certè non determinaretur vniuersaliter in cap. gaudemus. de diuortiis, quòd si quis cōuertatur ad fidem, qui prima relicta secundam acciperet, compellatur cum prima manere: posset enim dispensari, vt relinqueret illam priorem si solum erat matrimonium ratum, si in eo Papa potuisset dispensare.

Sextò probatur ex concilio Eliberitano ca. 8. & 9. & Toletano. 1. ca. 16. & Toletano. 12. ca. 8. & ex decreto Siriaci ca. 4. & Innocentii ad Victorem c. 12. & ad Exuperium ca. 6. & Calixti Papæ decreto, 20. & ex epistola B. Gregorii Papæ ad Theosticam patriciā. Et ità demum opposita opinio, prima, ad 10. errorem Græcorum, & secūdum Armenorum, vt patet ex Guidone de hæresibus, accedit.

Resp. ad rationem primæ opi.

AD rōnes, ergo suprapositas in prima opi. respon. ad primam negando minorem, & ad eius probationem negatur quòd matrimonium, vt est officium naturę, possit dissolui: nā si ità esset certè quilibet superior, maximè in spiritualibus, pro bono publico eadē rōne ēt in lege naturæ, & scripturæ posset etiā in matrimonio consummato dispensare, cū talis contractus suæ sit iurisdictioni subiectus, & ab eo legitimabilis à principio: & ità posset facere quòd quis per diem tātum matrimonium consummatū haberet: quod perinde esset, ac si concederet, vel faceret fornicationem licitā esse: quod tamen, vt cōstat, bono prolis & iuri naturali repugnat: illa autem dissolutio matrimonii, quæ fit, altera parte ad fidem cōuersa, non fit ab homine, sed sola dispositione iuris diuini & naturalis: quare ex ea non habetur quòd ab homine (etiam Papa) possit in tali uinculo dispensari. Negatur etiā secundò, quòd matrimonium, ut est sacramentū, solubile sit. Et ad probationem negatur ultima consequentia. Malè nāq; ibi inqritur rō indissolubilitatis eius, ex illius repræsentatione: & cōsequenter ex hac malè arguitur indissolubilitas, & è conuersò, ex non repræsentatione dissolubilitas huius uel illius sacramenti. Nam non est indissolubile, quia unionem Christi cum ecclesia hanc uel illam repræsentat, sed potius, quia ex sua natura & institutione diuina est indissolubile, illam unionem aptè repræsentat, quò fit ut tàm ratum, quàm consummatum, dissolui non possit, nisi ubi ipsum ius diuinum uel naturale id cōcedit, uel statuit, uidelicet illud ī ingressu religionis, hoc autem in conuersione alterius coniugis ad fidem, dùm alter sine iniuria creatoris cohabitare non uult. Et ità probatio sumpta ex ca. debitum De bigamis. malè procedit ex illa repræsentatione tādem arguens indissolubilitatem sacramenti, quod patet falsum, & malè procedere: tum primò, quia esse bigamum est posterius matrimonio,

&

& prouenit cōtingenter ex ecclesiæ statuto, vel illegitimatione, in qua, s. pœna bigamię potest dispēsare: tùm secundò, quia ex ca. acutius. & c. vna. dist. 26. qui ante baptismum habuit vnam vxorem, & alteram post baptismum, verè bigamus est: & tamen primum matrimonium verum etiā consummatum verè dissolubile fuit, quamuis vnionē Christi & ecclesiæ indissolubilem repræsentaret.

Negatur etiam maior vbi dicitur ꝙ matrimonium ratum non repręsentat coniunctionem Christi & ecclesiæ & ad primam probationem ex c. debitum, quòd si non est bigamus &c. negatur secunda consequentia vbi dicitur ꝙ ergo illud matrimonium ratum non repræsentabat cōiunctionē Christi & ecclesię. & ad secundam probationem ex dic. c. debitū. & c. cùm societas. vbi expressè dicitur id, quod habetur in supradicta maiore, dico ꝙ duplex est vnio Christi ecclesiæ, altera per fidem, & gratiam, vel charitatem: quæ vnio est indissolubilis, & fuit semper ante incarnationē, sicut & semper fuit ecclesia Deo dilecta, quāuis hoc aliquo modo malè negare videatur Caietanus vbi supra: & hanc vnionem matrimonium ratum repræsentat: quod inde patet, quia matrimonium Adæ ratum in statu innocētiæ illā repræsentauit Ephes. 5. Sacramentū hoc magnum est in Christo &c. quāuis ēt hoc malè neget Caietanus dicēs quòd imperfectè, & inchoatiuè tantum, & in ordine ad matrimonium consummatum id repræsentat. Sed certè quia si matrimonium ratum est dissolubile, per ingressum religionis illam coniunctionem Christi & ecclesię nō repræsentaret: ergo nec cōsummatum illā repræsentaret, quia ēt per conuersionem alterius coniugis ad fidem altero nolente sine iniuria creatoris cum illo manere, dissolubile ēst. Altera cōiunctio Christi & ecclesiæ est per vnionem hypostaticam naturæ humanę ad verbum, in qua verbum accepit possessionem humanæ naturæ, ità vt Deus homo, & hō Deus sit, & hanc repræsentat solum matrimonium consummatū, in quo alter alterius sumit possessionem, & vna fit caro vtriusque: & de hac tantum vnione loquitur expressè dictum ca. debitum. & ca. cùm societas, ꝙ hanc non repræsentat matrimonium ratum, quamuis dicere possemus quòd licet nō prędictam vnionem hypostaticam, bene tamen eius indissolubilitatem vtique repræsentat. Et B. Tho. vbi supra allegatus intelligit quòd matrimonium ratum nō est tàm perfectum, nec tàm indissolubile, vt consummatum: quia videlicet illud per religionis ingressum dissolui potest ex institutione diuina, hoc autem minime: & quia illud non ità repræsentat vnionem hypostaticā, vt consummatum: non autem intendit quòd illud per hominem, etiam per Papam vllo modo dissolui possit.

Resp. ad 2. Ad secundam rationem principalem respōdeo negando consequentiam, neque enim violatur sacramentum, neque id ibi significatur: quia, vt diximus, ex significatione nō sumitur insolubilitas matrimonii, sed ex sua natura & institutione diuina, exceptis casibus diuino iure statutis, quale est hoc de ingressu religionis, vt ex supradictis constat, alioqui eadem ratione argueremus quòd per conuersionem, alterius coniugis ad fidem altero nolente sine iniuria creatoris cum illo cohabitare non dissolueretur matrimoniū consummatum, quia significat indissolubilem coniunctionem hypostaticam Christi & ecclesiæ: quod tamen argumentum erroneum est.

Ad tertiam respon. ꝙ id intelligitur ad intentionem ipsius cap. ex publico, videlicet quò ad hoc vt non dissoluatur per ingressum religionis, de quo ibi sermo est. Nam quò ad hoc illud Matth. 19. Quod Deus cōiunxit &c. intelligitur solū de matrimonio cōsummato, quod per religionis ingressum nō dissoluitur: ratum aūt sic ex institutione diuina. *Resp. ad 3.*

Ad quartum respon. prius notando quòd aliqua obligatio dicitur maior, vel fortior alia dupliciter. Vno modo quia peccatum contra illam est maius aut grauius, vt est mortale, respectu venialis, aut ēt mortalis peccati non ęque grauis. Alio modo quia indissolubilior: & sic obligatio de non mentiendo, quod ex suo genere solum est veniale, est maior, quia. s. nunquam ēt pro saluāda vita dissolui potest: & ità ad dic. ca. inter &c. dico quòd cōiugium Episcopi cum sua ecclesia est quidem maius, i. dignius & perfectius, quia. s. spirituale, & ad prolem spūaliter Deo generādam vt ibi glossat Panor. est ēt maius vel fortius, quia sub maiori culpa obligat: nam grauius peccat Episcopus, qui sine cā auctoritate sua suam dimittit ecclesiam, quàm vir suam dimittens vxorem: & hoc est quod in dic. c. prætenditur, & ad hunc solum finem sunt intelligendę auctoritates, quæ de matrimonio corporali ad metaphoricum & spirituale Episcopi cū sua ecclesia transferuntur, & ei attribuuntur: non tamen est maius vel fortius, i. indissolubilius quàm matrimonium ratum, quod sola Papæ auctoritate, vel dispensatione dissolui non potest. Nec oppositum ibi Papa dicere voluit, vt patet ex eodem Innoc. in ca. ex parte. de conuersi. coniugat. & de diuortiis. in ca. gaudemus. & c. quanto, vt supra probatum est: nam & in ca. ex publico. de conuer. coniuga. dicit illud Mat. 19. Si quis dimiserit vxorem suam mœchatur, esse intelligēdū de matrimonio consummato, vt supra in respon. ad tertium dictum est. Cum ergo intelligat de eodē, de quo prius dixerat, Quos Deus coniūxit &c. ex quo textus ibidem vniformiter de eodē matrimonio semper loquitur, sequeretur vtiq; ꝙ sicut episcopatus vinculū cū sua ecclesia, de quo dicit illa verba esse spūaliter intelligēda, ita & matrimonium cōsummatū posset Papa dissoluere, eadē rōne ipsius Innocētii, quia. s. maius, seu fortius est vinculū matrimonii spiritualis Epi cū sua ecclesia, quàm carnalis cōsummati, quod tñ nullus fidelis dixit. Nō igitur intendit nisi vt declaratum est. *Resp. ad 4.*

Ad 5. respon. vt ibi vsque ad replicam: ad quam ēt respō. dupliciter. Primo negando añs secundum Tho. & alios vt supra in 24. q. præcedente habetur. *Resp. ad 5.*

Secundo modo ēt si concedatur antecedens secundum aliā Scoti & aliorū opinionē, negatur consequentia, quia dispēsatio in votis oībus est cōcessa Papæ per candē rōnem, quia.s. ibi est ius diuinū, vel naturale non absolutū, sed ortū vel pendens ex præsupposita voluntate, vel actu hoīs: secus in matrimonio quocūq; ēt rato: quia eius vinculū & obligatio est de iure diuino, & naturali absoluto, vt est obligatio de baptismo, & confessione vel pnīa, in quo Papa dispensare non pōt, vt supra probatū est. Et ad probationē si pōt in fortius &c. respō. distinguēdo antecedens, conceditur. n. φ votum solēne est fortius actiuè, quàm matrimonium ratū, ex quo illud dissoluere pōt: non tamē est fortius passiuè, i. non est indissolubilius: Sicut. n. stat φ aliquod agēs naturale puta ignis sit maioris actiuitatis & minoris resistētiæ, quàm aqua, & è conuerso, ità in proposito votū solēne est actiue fortius, i. maioris actiuitatis ad dissoluendū matrimonium ratum: quia quò ad hoc est de iure diuino absoluto: sed nō passiuè, quia quò ad hoc est minoris resistētiæ ex quo per Papā dissolui pt, quia quò ad id de iure diuino ex suppositione, vel orto ex humano actu vel volūtate, ideò quò ad hoc minus forte est. Matrimoniū aūt ratū ex iure diuino, & naturali absoluto, & ex cōsequenti passiuè fortius est, vt videlicet nisi per ipsum Deum dissolui non possit. Ideò in quo sensu conceditur antecedens φ scilicet votum solemne est actiuè fortius, negatur consequentia, quia à fortiori actiuè ad fortius passiuè equiuocè pceditur.

Resp. ad 6. Ad sextum respō. φ Pontifices illi in suis dispensationibus sicut & in aliis suis actibus, qui non ex diffinitione & consultatione præuia sed ex relatione, & ex sua voluntate procedūt, vtique errare potuerūt, nec hoc vllus catholicus, sed nec ipsa experiētia negat. Vtrum aūt de facto errauerint, meum nō est diffinire: solius Dei iudicium est, dum de ea re manifestè non constat.

Corol. Ex supradictis videtur corolariè sequi quòd qui tenerent matrimonium sine sacerdote ministro ecclesiæ contractum, vel clandestine, vel per procuratores, vel per literas inter absentes esse quidem contractum ciuilem vel naturalem matrimonii: non tamen sacramentum matrimonii propriè conferens gratiam, vt alia sacramenta nouæ legis, vel sicut esset, si per sacerdotem fieret, vt tenet Cano de locis Theologicis lib. 8. ca. 5. secundum Caietanum in quodlibeto: Si consequenter facilè dicerent Papam in matrimonio tantum rato celebrato sine sacerdote posse dispensare ex causa rationabili, sicut in aliis contractibus per eandem rationem: & sicut in votis saltem non solemnizatis per sacrum ordinē, aut per ingressum religionis. quia & ex matrimonii tantum rati dissolutione non imminent inconuenientia, quæ ex dissolutione matrimonii consumati sequuntur. Sed quò ad vtrunque cōiter tenetur oppositum: φq; tale matrimonium sine sacerdote cōtractum est ēt sacramētum nouæ legis conferens gratiam debite dispositis.

QVAESTIO VIGESIMASEXTA.

Quando necessarium sit eleemosynam erogare.

In hac quæstione præsupponitur præceptum esse iuris diuini & naturalis eleemosynam indigentibus erogare, quod & notissimum est. Ideò solum hic agitur quibus & quādo id obligatorium sit: pro cuius maiori declaratione prænotandum est φ ex parte indigētis est triplex necessitas, videlicet extrema, magna, & cōis. *Notabile.* Extrema dicitur non solum quando quis animam illicò exhalabit, si ei nō subueniatur: sed ēt quando in ipso indigente apparent signa nota vel manifesta, φ si per cibum, vel medicinā, vel aliàs, vt oportet, illi nō subueniatur, ad breue tēpus deficiet vel morietur. Ad hancēt reducitur quasi extrema necessitas, quæ videlicet tāta est φ nisi illi subueniatur, verisimile est φ vita illius notabiliter abbreuiabitur, aut in aliquam notabilem infirmitatem cadet. Et hæc necessitas extrema, vel quasi, appellatur necessitas naturæ vel absoluta.

Secunda necessitas dicitur magna, grauis, vrgens, & arcta, vel decentiæ status, aut personæ, vt persona dicit conditionem aut dignitatem, dicitur ēt necessitas conditionata. Et hæc est quando quis ad eam miseriā decidit, vel in eius periculo est, vt secundum statum aut cōditionem suā decenter viuere nō possit, sed miseram & abiectam vitā agat præ aliis hoībus eiusdem cōditionis, vt qui propter debita, quæ soluere non pōt in carcere diu detinendus est, aut quia in captiuitatem vel seruitutem est coniectus, aut quia de mendicatis priuatim vel occulte, aut ad misericordiam hominum viuere, vel aliis multò inferioribus viliter seruire oportet, vt habeat vnde vitam agere possit. Nam dum ad hāc indecentiam vel miseriam vitæ hō nō decidit, nec periclitatur ad illam, quamuis cum labore & penuria suum victum, & vestitum acquirat, nondum dicitur necessitatē decentiæ status habere. Cum decentia. n. bene stat penuria, sicut & abundantia intra illius latitudinem, vti paulo inferius habetur.

Tertia est necessitas communis, & pauperum mendicantium, qui in statu & numero pauperum sunt, & computantur in populo, modò publice, modò priuatim, vel occulte mendicent, aut de misericordia hominum communiter viuant saltem pro maiori parte rerum, quibus ad vitam vtuntur.

Item ex parte dantium sunt etiam triplicia bona, s. necessaria naturæ, & decentię status, & superflua. Necessaria naturæ dicuntur illa, quæ ad naturam vel vitam hoīs, & suæ familię, & eorum, quos alere tenetur, sunt necessaria ità φ sine eis viuere non potest, & hęc absolutè necessaria dicuntur.

Secūdo necessaria ad decentiā status vel personæ, vt persona cōditionē dicit vel dignitatem, sunt ea oīa, quæ ad substentādum statum præsentem, in quo homo est in suo honore, atque decentia pro se, suaque familia requiruntur, tàm in victu, & vestitu,

vestitu,& domo, & ornamentis, & debito equitatu,quàm etiam pro conuiuiis,& hospitiis amicorũ, & hospitum & donis, siue muneribus, sumptibus, & magnificẽtiis honestis & rationabilibus, quæ ab eiusmodi conditionis & status hominibus fieri solent:& pro omnibus casibus non quidem qui in futurum contingere possunt,sed qui probabiliter timentur vel sperantur quòd contingent, videlicet pro infirmitatibus,pro bellis imminẽtibus,pro nuptiis & dotibus filiorum & filiarum, & pro augendo vel paulatim ampliando patrimonio sine mortali excessu ad filios hæreditandum,vt decenter viuere possint,& pro mutando statum,vt pro aliis operibus piis aut licitis, quæ aliàs ab eodem officiosè fieri valerẽt.Ea igitur omnia,quæ ad prædicta hæc requiruntur dicuntur necessaria status siue ad decentiam eius,ita ꝙ ista decẽtia & ea, quæ ad ipsam requiruntur non consistunt in indiuisibili, sed habent suam latitudinem secũdum commune hominum iudicium,nõ quidem auarorum aut ambitiosorum,sed proborum atque prudẽtum,attenta locorum & temporum qualitate. Nam & quo maior est status, maior est etiã eius decentiæ, & ad eam requisitorum latitudo, vt cõstat in magnatibus & regibus,quorum decentia status intra suam latitudinem multa admittit, quæ aliorum decentiæ valdè superflua sunt. Quò fit vt regulariter difficile possit ad punctũ iudicari quò & quando sufficiant siue superfluant ad cuiusq; status decentiam & latitudinem.Vnde & coniecturale iudicium sine notabili excessu atq; defectu sufficit ad rectè vel inculpabiliter censendum circa hæc.

Tertiò superflua dicuntur dupliciter contra duplicem necessitatem supradictam. Sunt enim superflua tantum naturæ, quæ ad eam substẽtandam non requiruntur,quamuis ad decentiam status necessaria sunt. Sunt etiam superflua decentiæ,quæ extra latitudinem ipsius notabiliter haberi censentur: & ea possidentes dicuntur diuites,& substantiã huius mundi habentes. Cum supradictis consonant Caietanus in quodlibeto de eleemosyna.& 2.2.q.32.art.5.secundum Tho. ibidem & in 4.distin.15. & Syluester titu. eleemosyna q.1.& in sua aurea rosa.q.impertinenti. casu.57.& Nauarro in sum.ca.24.num.6.& 7.Et Medina de eleemosyna, & doctores communiter.

Propositio 1 His suppositis secundum triplicem bonorum & necessitatum differẽtiam sunt tres propositiones: quarum prima est,ꝙ in his,quæ sibi,suæq; familiæ ad naturæ substẽtationem sunt simpliciter necessaria,nullus tenetur eleemosynam dare, vel succurrere alicui ẽt extremam necessitatem patiẽti,nisi illis duntaxat,qui adeò sunt reipub. necessarii,vt,nisi illis subueniatur,ipsa respub. periret:tũc enim priuatus homo, se & sua, periculo exponere tenetur,vt reipub.subueniat. In hoc omnes doctores conueniunt,nec vllum dubium est.

Propositio 2 Propositio secunda de superfluis naturæ suæ, atque suorum, quamuis ad decentiam status necessaria sint,quilibet sub mortali peccato tenetur eleemosynam dare siue succurrere cuilibet primò occurrenti extremam,vel quasi, necessitatem patienti. Et quamuis in hoc aliqui dubitauerint & tenuerint oppositum putantes ẽt B. Tho. idem tenuisse, vt Panor.de iureiuran.c.si vero.& sum.ros.tit.eleemosyna.tit.mutuum.Et Pe.de Taran.in 4.dist.15. & sum.conf.lib.3.titu.8.& sum.Pisa.tit.eleemosyna.1.§.3.& quidam alii,vt referũt aurea rosa & Caietanus vbi supra.& Florent.ẽt 2.par. tit.1.ca.24. de inhumanitate. §.vlt. refert cum quadam limitatione id esse de mente beati Tho. At verò stãdum est præfatæ propositioni secundum verum sensum beati Tho.Richar.Duran.Palud.in 4.di.15. aliosque doctores communiter cum Abulen. Matth.6. q.34.35.vti hoc aurea rosa & Caietanus,& Medina vbi supra latius probant.

Aliis autem non existentibus in extrema necessitate,vel quasi, non tenetur homo de prædictis bonis necessariis ad decentiam status eleemosynam dare, etiã si illi sint in magna necessitate alia quacunque. Hoc patet ex ordine charitatis: neque enim tenetur homo decentiæ suæ iacturam pati, vt alterius simili necessitati succurrat. In quo etiam doctores conueniunt. Sed vtrũ hoc licitum sit, videlicet de necessariis ad decẽtiã succurrere decẽtiæ alterius, variæ in hoc fuerũt opiniones, sed sub distinctione resolutoriè dicẽdũ videtur, ꝙ id licitũ quidẽ laudabile & officiosum est,qñ modicum datur itã ꝙ propter hoc hõ ad notabile vitæ & status sui indecentiã non deueniat: quia perfectionis est plus alii,quàm sibi de tẽporalib. velle, vt alius decẽtius, quàm ipse viuat: neque ordo charitatis in his tẽporalibus principaliter est:neq; læditur,dũ ex cã rõnabili itã fit, vt dictũ est: sed in ordine ad aĩam, & ad spũalia principalius est,& attẽditur: illicitum aũt esset quãdo vel totũ necessariũ ad decentiã sui status, siue familiæ, vel tã notabilis pars eius illi nõ extremè indigenti prodigeretur, ꝙ propter hoc ad notabilem sui status, siue suorum indecentiam deueniret: quia nulli licet in aliquo statu indecenter viuere quantũ in se est, nisi vt alterius maiori necessitati, videlicet extremæ vel magnę reipub. vtilitati, officiosè succurrat, vti superius dictũ est. Indecẽter nãque viuere in suo statu inordinationem dicit, & cõtra virtutẽ amicitiæ vel affabilitatis est, qua quisque ad proximum in verbis & factis se, vt decet, delectabilem debet exhibere secundum B. Tho.2.2.q.114.artic.2.Et in 3.dist.34.q.1.arti.3. Tunc autem ad eam indecentiam deuenire homo censetur,quando iam inter æquales suæ conditionis sine notabili nota stultitiæ inciuilitatis, aut reprehensibilis singularitatis viuere non posset. Inciuile nanque & reprehensibile esset, si vir nobilis inter nobiles agens, vt rusticus, siue plebeius, in victu, & vestitu se haberet. Ideò quando ad hanc indecentiam dando eleemosynam non extremè, vel quasi indigentibus homo descenderet illicitè ageret.

In tribus autem casibus etiam rotum necessarium decentiæ status laudabiliter dari posset. Primò in supradicto casu magnæ necessitatis reipub. & extremæ necessitatis proximi: in quo etiam dare tenetur, vt supradictum est. Secũdò, quando prædicta indecentia facilè posset reparari ne notabiliter appareat, puta si dando nũc omnes suas vestes preciosas pauperibus scit quòd oportunè de aliis decentibus sibi prouidebitur. Tertiò, quando mutat statum trãseundo ad inferiorem alium statum pauperem, vel religionis, ad cuius decentiam illis bonis non opus est. Ad hoc etiam videtur reduci, quando propter Deum vel virtutem abiectam & abstinẽtem vitam Heroicam etiam in suo statu quis agere vellet sine præiudicio tamen coniugis, filiorum, atque familiæ, vti de Sancta Helisabeth filia Regis Vngariæ & de aliis sanctis legitur. Cũ supradictis B.Tho. in 4.dist.15.q.2.art.4. Et in 2.2.q.32.art. 6. Et aurea rosa vbi supra aliiq; doctores communiter satis cõsentiũt, & præcipuè Alex. Alen.4.par.q.106.Vbi de hoc latius agit.

Propositio 3 Propositio tertia, De superfluis ad decẽtiam status quilibet sub mortali tenetur, non quidem omnia nec omnibus pauperibus, sed aliquam eorum partem quando & quibus voluerit ẽt non extremè indigẽtibus opportunè eleemosynam dare: cætera superflua in alia opera bona, quæ ipse voluerit, vtiliter expendendo. Patientibus autem magnam necessitatem decentiæ sui status probabile valdè, non tamen omninò certum est, quod de ipsis superfluis opportunè etiam sub mortali succurrere teneatur.

1. Pars. Prima pars ꝙ omnia illa superflua teneatur diues vtiliter expendere inde liquet, quia aliàs auarè retinerentur, vt ait B.Tho.2.2.q.118. & in 3.sententiarum dist.15.q.2.art.1.& alibi sæpius. Et Caietanus in quodlib. de eleemosyna, & doctores cõmuniter agentes. Quod & nunc supponatur vt certum. Quòd autẽ de illis superfluis aliquam partem sub mortali teneatur indigentibus gratis erogare, vt ait ipsa propositio probatur. Quia auctoritates quàm plurimæ sacræ scripturæ atq; sanctorum tanquàm de mortali condemnant diuites & abundantes, qui non nisi ditari quærẽtes, & abundare, nihil de pauperibus curant, nec de sua abundantia aliquam partem illis opportunè largiũtur, etiam si extremè non indigeant, vt cõstat Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non audietur. Et ca.28. & alibi. Et Prouer.19.est ad idem. Et 1.Ioan.3. Si quis habuerit substantiam, i. abundantiam mũdi huius, & viderit fratrem suum necesse habere & claus. visu.su. quomõ charitas Dei in illo est? Et Matth. 25. Esuriui, sitiui, nudus fui, & non dedistis. Ite maledicti &c. & Luc.16. Ille diues propter hoc præcipuè damnatus est secũdum doctores communiter ibidem, quia pauperi Lazaro de sua abundantia non dedit. Ad idem expressè sunt Hiero. dist.42. ca.1. dicens. Aliena rapere conuincitur qui vltra sibi necessaria retinere probatur. Et Ambro. dist. 47.ca. sicut hi. plusquam sufficiat ad sumptus violenter obtentum est: nec minus est criminis habẽti tollere, quàm cum possis, & abundans sis, indigentibus denegare. Ad idem est Basilius, & Aug. 14.q.2.ca. quid dicam. Et Theophil. super id Mat. 19. Facilius est Camelum per foramen acus &c. ait de his diuitibus id esse intelligendum qui diuitias superfluas retinẽt, cùm alii vel necessaria non habeant. Item Beda super id Luc.11. quod superest date eleemosynam ait. Hic iubemur superflua pauperibus erogare. Vbi tamen nota quòd hoc Luc. 11. quadrupliciter exponitur à doctoribus. Primo ironicè dictum à Christo, vt legit Ambro. Catharinus in suis clauibus. quasi Christus dicat, in fiducia eleemosynæ ne obruamini peccatis rapinarum, fraudum, ambitionum, &c. Quasi per eam his omnibus statim mũdi sitis & liberi: Nam prodest quidem eleemosyna, sed his, qui in eius fiducia peccatis non magis implicantur. Secundo modo, quod superest, id est, reliquum est vt detis eleemosynam, & ecce omnia munda vobis. Tertio modo & redit in idem, vt ait Medina de eleemosyna, ꝙ id non est præceptum, sed instructio Christi ostendentis remedium salutare, per quod remissionem peccatorum consequi possent, tãquam vnum principium inter alia remedia peccatorum. Quarto modo præceptiuè, quod superest, id est de eo quod superest date eleemosynam, & ità communiter exponitur à doctoribus, vt Beda vbi supra, & B.Thomas exposuit.

Et ita patet illa prima pars propositionis: quòd que diuites poterunt quidem de superfluis decentiæ suæ multa alia bona opera facere, & ea retinere, & ad bonum alium finem acquirere & conseruare, videlicet ad aliquam piam causam honorificam Deo, vel viuis, siue defunctis, vel reipubli. vtilitatem opportunè curandam, vel etiam vt sibi, aut suis honorem, aut officium, vel statum aliquem, quem aliàs solent homines licitè & honestè mediante pecunia prætendere, acquirant, dummodò cura pauperum horum, vel illorum scienter, & omninò non prætermittatur: sed aliquando partem aliquam suarum diuitiarum, quæ nomine superfluorum designantur, etiam in hoc vel illos pauperes, qui magis indigere videntur per viam eleemosynæ expendant. Sic namque faciendo huic præcepto de eleemosyna satisfacient, saltem ne per eius omissionẽ mortaliter peccare censeantur: quamuis per aliquam auaritiam vel negligentiam in erogando pauperibus communem necessitatem patientibus sæpè venialiter peccent. Neque enim omnis præcepti transgressio est mortalis, nisi vbi notabiliter, vel contra totam præcepti latitudinem fit, vt communis doctrina est: & ait expressè B.Tho. in 6.quodli. art.12. ꝙ nõ semper mortaliter peccat quoties de superfluo homo nõ dat eleemosynam pauperi, sed quãdo necessitas imminet: qñ aũt sit ea necessitas

quòd

quòd obliget ad mortale non potest ratione deter minari, sed prudentiæ committitur. Hæc ibi. Et in 2.2.q.66.art.7.& q.87.art.1. ad quartum, & q. 118.art.4.& Caieta. in quodlib. de eleemosyna c. 3.& 5.& expresse Medina vbi supra, & Soto, aliiq; doctores, vbi inferius allegantur, ad idem sunt, & in prædictis consentiunt.

2. Pars. Secunda pars propositionis tertiæ. Patientibus autem &c. in qua non agitur de extrema necessitate: de ea enim nullum dubium est: sed dubitatio magna inter doctores est, utrum in casu, quo quis patiatur necessitatem decentiæ status notabiliter diues teneatur sub mortali illi succurrere de super fluis ad decentiam status sui, in quo est.

1. Opinio. SVNT enim quoad hoc duæ celebres opiniones Prima tenet quòd non: sed solum erit ueniale peccatum, si tunc ei non succurrat, propter rationes, quæ inferius in argumentis tanguntur, ibidemq; soluuntur. Quam opinionē expresse tenet Alexander de Alis.4.par.q.113. quamuis prius tenuerit oppositum, ut dicetur infra in secunda opinione. Item hanc primam opi. tenet Panormi.in ca. si ue rò, de iureiuran. & Gerson in regulis moralibus alpha.24. litera.V. & alphab. 32. litera.o.& sum. Ros. titul. eleemosyna, titul. mutuum, & Gabriel. in.4. distinct. 16.q.4. Et maioris distin.15. q. 5. & Medina de eleemosyna, ubi & dicit quòd Floren. est cum hac opi. cùm tamen & si dubitando potius ad secundam declinare uideatur. Hanc etiam opi. tenet Caiet. in quodlib. de indulgentiis.q.3. & in.2.2.q. 71. art.1. cùm tamen prius in quodlib. de eleemosyna oppositum tenuerit cum secunda opinione sequente. Durandus autē in.4. distinct. 15.q.6. dubius est, & similiter Conradus de contractibus.q.19. quamuis ad secundam opi. magis isti duo declinent & Nauarro in sum.& similiter Turrecremata in decreto distinct. 86.ca. in singulis, ut proximè dicetur.

2. Opinio. SECVNDA opinio est in oppositū, quòd scilicet tunc abundans sub mortali tenetur illi succurrere; ut ait secunda pars propositionis. Quam opinionem expresse tenent Alexander de Alis.3. par.q. 65. membro.4.§.1. quamuis postea in.4.par. oppositum senserit, ut supradictum est. Item Richar. in 4. distinctio. 15. art.2.q.2. Et Palud. & plures alii ca. distinct. Et Abulen. Math.6.q. 34. 35. 74. & Nicol. Lira, & Dionysius Carthusiensis super id prima Ioan.3. Qui habet substantiam mundi huius &c. Et Summa Ange. titu. eleemosyna.§.2. & Syluester in sum. titu. eleemosyna.q.1.& titu. auaritia.q. ultima. & in sum. aurea rosa super euangelia.q. impertinen. casu. 57. Item Duran. in.4.disti. 15.q.6. licet dubitet ad hanc opinionem magis declinat, similiter & Floren. 2. par. tit.1. ca. 24.§. penult. & ultimo cū illo magis ad hoc uidetur declinare. Et similiter Cōradus de cōtractibus.q.19. conclu.5.&.6. Et Turrecremata ubi supra hác magis probare uidentur licet oppositam non reprobent, sed probabilem censeant. Item Caietanus in quodlib. de eleemosyna ca. 3. tenet expresse hanc opi. ad quam se remittit in secunda secundæ.q.32. art.5. quamuis ab ea posteà recesserit transiens ad primam opi. uti superius dictum est. Hanc etiam opi. expresse tenet Adrianus in quarta de restitutione, in.q. de ecclesiasticis, & Soto in tractatu de liberatio in causa pauperum, & doctissimus ille Victoria de ordine prædicatorum in suis scriptis fertur hanc tenuisse, & Couarruuias in resolutionibus libro.3. ca. 14. numero. 5. eam tenet opinionem, quam tandē tenet Nauarro in sum. ca. 11. nume. 13. & latius ca. 24. num.3.4.9. 10. quamuis postea in comment. ut proximè patebit ab ea recesserit: in supradicto etiam ca. 24. nume. 4. conatur vtramq; opi. concordare: sed ea concordia malè sibi cohęret quoad patientes necessitatem decentiæ, de quibus agimus. Et nota quòd utraq; opi nio tam prima, quàm secunda in suum fauorem eē set esse, B. Tho. cuius uerba ad se trahit.

Nos etiam neutram horum opinionum reprobando neque diffiniendo, probabiliorem hanc secundam esse censemus ad hunc sensum, quòd de superfluis decentiæ status diues tenetur gratis succurrere occurrenti patienti magnam decentiæ necessitatem: tenetur inquam sub mortali opportunè illi succurrere, si non apparet aliundè remedium sufficiens, si etiam non ea reseruat ut alteri de propinquo æquè aut magis indigenti, uel cui magis ipse teneatur prouideat cum utrique non possit de illis superfluis debitè prouidere, uti Conradus ubi supra in ultimo suo dicto sic limitatam tenet hanc opinionem, quæ tripliciter probatur. 1. Ratio. 2. Opinio.

PRIMÒ quia qui sine suo incommodo notabili potest proximo succurrere, ne in persona sua, atque suorum, & rebus, fama, uel honore notabile undecuuque detrimentum patiatur, utique mortaliter peccat negligendo, dùm proximus in his rationabiliter vult, nec potest ipse sibi prouidere, nec aliundè sibi remedium probabiliter speratur: Sed in casu præsenti ita est quòd proximus patitur notabile detrimentum decentiæ sui status, & rationabiliter vult sibi ab illo diuite prouideri, cùm ipse sibi non possit, nec aliundè remedium pateat, & qui habet superflua decētiæ potest sine notabili suo incommodo illi prouidere, ex quo illa superflua sibi necessaria non sunt, & ea expendere in pios, uel uti les usus teneatur, ut constat ex prima parte huius tertię propositionis, ergo si id scit, & non succurrit opportune certè mortaliter peccat. Consequentia patet cum minore, & maior probatur: quia notabiliter deficit in dilectione proximi, & misericor dia quam iure diuino, & naturali quod tibi uis fieri &c. habere tenetur: sicut uidens, aut sciens rem proximi: puta domum, uineam, sata, uel utensilia notabiliter periclitari in incendio, naufragio, uel alio infortunio quocunque, uel per ignorantiam, uel impotentiam ipsius, aut per fraudem alterius ipsum decipientis, aut per malitiam detractoris uo tabiliter famam illius iniustè lædentis: certè si com

modè

modè posset illi succurrere uerbo aut opere, obstando, monendo, siuè iuuando ut caueat, dum aliundè remedium illi non patet, nec apparet, mortaliter peccaret omittendo, at latius probat Nauarro in sum. vbi supra. & in commẽto de defensione proximi in ca. non in inferenda. 23.q.3.nu.10.11.12. 39. 40.& Medina de restitutione.q.25. ità in casu præsenti. Et quidem hęc ratio mihi fortisime probat intentum.

Excep. Et quamuis Nauarro in eo commento num.8. 28. 39. neget supradictam consequentiam, dicẽs non esse simile in dictis casibus adductis ad probationem maioris, in quibus homo damnificatur in rebus suis, quas iam habet acquisitas, & in eleemosyna ad releuãdum vel præseruandũ decentiæ detrimentum: quia hic non releuatur homo, aut præseruatur, à damno rei, quam habet, sed vel de nouo acquirit, vel lucratur per eleemosynã id quod non habet. Ideò inquit in illis casibus suprà adductis qui commodè succurrere potest sub mortali tenetur: non autem in casu præsenti de eleemosyna. Nam & iura magnam, inquit, differentiam faciunt inter iacturam & lucrum, & inter damnum rei acquisitæ, & acquirendæ. Ideo recedens ab hac secunda opinione prædicta, quam superius cap. 24. tenuerat ad primam regressus est opinionem.

Sed certè pręfatum discrimen non videtur ratio sufficiens ad recedendum ab hac secunda opinione neque valet contra illam. Tùm primò, quia negari non potest quòd patiens magnam decentiæ necessitatem, patiatur etiam detrimentum vel dãnum in re sua, quam habet vel sibi debita est. Nam eo ipso quòd talem statum habet iam etiam ius in ipsa decẽtia vel ad ipsam habet, quæ illi statui debetur & illam consequitur: quò fit vt abundãs, qui commodè potest, æquè teneatur huic succurrere, ne omnino suam decentiam perdat, atq; vel alius in supradictis casibus succurrere tenetur, ut dictũ est. tùm secundò, quia si sub mortali quispiã nõ teneretur succurrere proximo, quando per hanc viã ipsi indigenti res aliqua de nouo acquirenda est: iã eadem ratione nec in extrema necessitate ad eleemosynam quispiã sub mortali teneretur: quia ęquè res illi denuò acquiritur per eleemosynam atque in necessitate decentiæ: quamuis hic magis, quàm illic acquiratur, quod non variat rationem obligationis. tùm tertiò, quia quòd de nouo aliquid acquiratur, vel non, vel magis, vel minus, hoc certe rationem obligationis huius legis naturalis de succurrendo proximo in necessitate magna neque tollit, neque ponit: quia & valdè extrinsecum est ad ipsius legis obligationem, quæ notabile detrimentum proximi solum aut præcipuè præcipit caueri per eum, qui commodè potest, modo id fiat gratis dando, aut mutuando, aut contrahendo, aut apud alium intercedendo, aut patrocinando, aut medẽdo, modo, ille aliquid acquirat, quod non habebat, modò non. Hæc enim omnia extranea, & accidentalia sunt illi præcepto, quod de modo prouidendi necessitati proximi non loquitur, sed de remedio hoc vel illo modo absolute adhibendo est. Quòd si discrimen hoc aliquid valet, solum probat quòd post statum semel omnino amissum iam diues non teneretur sub mortali dare de superfluo ad statum illum, eiusque decentiam recuperandũ, vt de hoc infra in responsione ad sextum argumentum habetur. Differentia aũt illa legis ciuilis inter damnum, & lucrum &c. ad iustitiam & forum exterius, sue ciuile maximè spectat, non ad præceptum misericordiæ, & charitatis, vt dictum est. Et ita illa prima ratio adhuc in sua vi stat.

Secundò probatur idẽ ex ordine charitatis obligatorio secundum B. Tho.2.2.q.44. articulo vltimo, & doctores in.3.distin.29. quia sicut sub mortali tenemur postponere temporalia nostra pro vita proximi corporali ita eadem ratione tenemur superflua decentiæ nostræ postponere, & ea erogare pro saluanda decentia status, & honore proximi, dùm commodè id facere possumus, & aliter remedium non apparet, ut supra declaratum est. Et hanc rationem tangit, B. Tho.in.4. distin. 15. vbi supra. Et ratio hæc siue consequentia inde patet, quia aliter vtrobique facere repugnat charitati ad proximum: quæ licet minus principaliter vtrumq; bonum eidem vult & eius notabile detrimentum iubet euitari, & vtrique prouideri. *2 Ratio.*

Tertiò probatur idem quia prima Ioan.3. Qui habet substantiam huius mundi, & viderit proximum suum necesse habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei in illo est? Et Math.25. Esuriui, & non dedistis mihi: nudus fui & non operuistis me: in carcere eram & nõ visitastis me. Ite ergo maledicti &c. quòd autem ibidem scriptura non loquatur in casu tantum extremæ necessitatis, neque solum quia corde illis egentibus cõpassi non sunt, vt aliqui doctores de supradicta prima opinione malè exponunt, indè patet, quia non solũ diuites, sed omnes habentes superflua tantum naturæ reprẹhenderentur, & damnarentur, quia illis non dederunt, vti in extrema necessitate dare, & omnibus egentibus corde compati tenentur, vt supra propositio. secunda dictum est. Charitas etiã non tantum corde sed etiam opere ad proximum habenda est, vt ibidem prima Ioan.3. statim sequitur. Diligamus non verbo tantum, sed opere, & veritate. Nunc autem prædictæ auctoritates expressè loquuntur & specialiter contra diuites abundãtes vltra decentiam status, quia illis egentibus nõ dederunt, vt prima Ioã. 3. habetur. Qui habet substantiam, idest diuitias, & abundantiam mundi huius, secundum gloss. & doctores ibidem qui etiam paulo superius allegati sunt. Et isti diuites ibi non condemnantur: neque reprehenduntur quòd malè diuitias acquisierunt, neque quòd in illicita aliàs malè illas expenderunt, sed quia de illis indigentibus non dederunt, ut expressè sonant prædictæ auctoritates, & doctores communiter etiam dicunt de diuite auaro Lu. 16. quia Lazaro pauperi non *3. Ratio.*

erogauit;

erogauit; neque etiam condemnantur diuites illi quòd cōmunibus pauperibus aliquando non dederint: quia vix contingit quòd aliquando non aliquid dent, & ea negligentia est raro mortalis, vt supra in prima par. tertię propositionis dictum est. Igitur damnantur diuites quia de sua abundantia patientibus magnam decentiæ status necessitatē non dederunt.

Hæc ratio quamuis solui possit dicendo quòd in dictis auctoritatibus, & aliis eiusmodi diuites reprobantur, qui nullam pauperum curam habētes, nec his nec illis pauperibus vel indigētibus vnquā dederunt: sed in suas delitias vel diuitias augēdas omnia sua insumpserunt sibi solis viuere volentes, de quibus in prima parte huius tertiæ propositionis dictum est. At verò vt etiam ait Duran. vbi supra, valde vrget vt etiam de diuitibus non erogantibus patientibus decentiæ necessitatē, vt ait hæc secunda opinio intelligantur: nam cū prima Ioan. 3. de illa necessitate proximi præcipuè loquatur, contra quam diues habens substantiam mundi huius claudit viscera sua: ea verò solum videtur esse quæ specialiter viscera illius, quasi vim faciens mouere, & aperire deberet ad opus misericordię exequendum. hæc autem propriæ est magna necessitas decentiæ status: cui cùm diues commodè posset prouidere, satis durum, & claudentem viscera sua se ostendit, si illi non succurrit. Nam extrema necessitas non solum diuitis, sed cuiuslibet etiam pauperis viscera mouet, & aperit, vt, quomodo potest, illi succurrat, & compatiatur. Communis autem necessitas pauperum, & proximorum nō adeò mouet & aperit corda etiam diuitum vt duri censeantur statim illis non prouidendo. Igitur de magna necessitate decentiæ, cui diues præcipuè dicitur claudere viscera sua, si illi non succurrat, auctoritas illa intelligitur quòd, videlicet ille propter hoc alienus fit à charitate, & mortaliter peccar.

Ad idem etiam facit, quòd secundo Esdrę ca. 5. tanquam de mortali reprehenduntur iudæi, quia fratres suos in seruos, & ancillas vti captiuos emptos possidebant, & ex consequenti, quia in illa magna necessitate decentiæ illis non prouidebant.

Ad idē tandē est prima Timoth. vlt. vbi dicitur. Diuitibus præcipe facilè tribuere &c. Et expressè consonant Chrysost. super Luc. 16. de Lazaro concione. secunda. & sępius Ambro. & Hiero. aliique doctores, qui superius in probatione primæ partis huius tertiæ propositionis allegati sunt.

Argument. 1. Contra duas primas partes tertiæ propositionis arguitur septēpliciter. Primò, quia si de illo superfluo sub mortali tenetur homo in casibus supradictis ad eleemosynam, ergo semper ille manet in peccato mortali, dùm illud retinet, etiamsi indigens non sit, cui ipse distribuat. Nam superfluum semper illicitè retinetur.

Responsio. Respon. negando consequentiā, quia cùm sit affirmatiuum, obligat quidem semper, sed non ad semper idest non obligat ad illius executionē, nisi opportunè, idest quando indigens, cui debeatur, occurrerit. Ideò neque est peccatum superfluum tenere: sed tenere illud cum animo non distribuendi opportunè, vt dictum est.

Si replicetur quòd in casu, quo indigens etiam valdè ad decentiam status occurrit cui tenetur, tunc diues eleemosynam dare, sequeretur quòd non posset illā licitè reseruare, vt alteri æquè, aut magis indigenti, vel cui magis tenetur, ipse succurrat. Negatur etiam ista sequela: tunc enim nō tenetur illi dare cum illa circunstantia, quòd eam scilicet vult reseruare, vt alteri æquè, aut melius eroget, quamuis sine hac circunstantia absolutè teneretur illi dare, siuè succurrere. Tunc etiam ille pauper non rationabiliter vellet aliter sibi prouideri, quàm dictum est.

Arguitur secundò, quia non tenetur quisquam proximo subuenire magis, quàm proximus ipse sibi: sed patiens necessitatem etiam decentiæ status non tenetur ipse sibi remedium procurare: potest enim laudabiliter etiam faciendo de necessitate virtutem patiēter pro Christo illam ferre in arcta paupertate viuendo, vti superius in fine secundæ propositionis habetur, iuxta id prima Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus: ergo nullus etiam si habeat superflua decentiæ tenetur ulli pauperi, nisi extremè indigēti succurrere. *Argument. 2.*

Respon. Respon. negando maiorem. Potest enim quisque cędere iuri suo sæpè sibi non succurrendo in necessitatibus suis, & detrimentis: non tamen cędere potest iuri alterius inuiti in casibus in quibus iure naturali, & diuino tenetur illi succurrere, dùm ille vult sibi rationabiliter auxilium præstari, vt supra probatum est.

Arguitur tertiò. Si habens superflua decentiæ ratione superfluitatis sub mortali tenetur erogare, & præcipuè patientibus decentiæ necessitatē, ergo de illis superfluis non potest emēdo aut aliàs licitè negotiando sibi, suæque familiæ amplius lucrari, vel alia bona & dona recipere, vel etiam hæreditatem acquirere, quia superflua superfluis addendo peccatum ipsum cresceret superfluitatis, & quidem qua intentione, scilicet vtiliter ea expendendi possent acquiri, eadem etiam possent retineri. *Argument. 3.*

Respon. Respon. negando sequelam, quia vti dictū est, non est peccatum habere diuitias, vel abundātiam, neque vitium dicit superfluitatis, nisi quando hæc acquiruntur, vel retinentur, cum animo abutendi, vel ea vtiliter non expendendi.

Arguitur quartò. si diues teneretur de superfluo succurrere indigenti, magnam præcipuè decentiæ necessitatem patienti, ergo nōn posset mediante pecunia ad statum altiorē, quo dignus est, licitè ascendere, puta vt ex ciue fiat dominus alicuius castri, & huiusmodi. *Argument. 4.*

Respon.

Respon. RESPON. negando sequelam, supposito nãque quòd homo dignus, & idoneus alias potest mediante pecunia procurare, vel acquirere statũ aliquem altiorem, vel officium seculare in quo Deo vel reipub. seruiat (neque enim omnes ad omnia officia idonei sunt: neque omnia officia licitè per pecuniam acquiruntur, vt de hoc Caietanus. 2.2. q. 118. art. 1. latius agit.) Hoc inquam supposito ad argumentum dico cũ ipso Caietano. 2.2. q. 32. art. 5. quòd qui aliàs mediante pecunia licitè posset statũ mutare, etiamsi diues sit & abundans, hoc idem facere potest. Nam si hoc probabiliter sperat, non habet pro superfluo etiam secundum præsentem statum quidquid in statu huius expectationis opportunum ad id sibi censet; quia, vt supra in primo notabili dictum est, non censetur superfluum decentiæ quod ad casus rationabiliter speratos expediens est. Ideò huic statui futuro rationabiliter sperato licitè potest opportuna reseruare, & acquirere, & expendere potest. Præceptum nãque de eleemosyna præsupponit superfluum, de quo fiat, non vetat mutationem status, nec alia licita negotia, aut opera, neque ea, quæ ad ipsa exercenda expendere oportet. Quod etiam inde patet, quia multæ sunt Ecclesiæ habentes superfluum in possessionibus: quæ licèt ministris sint absolutè superfluæ: non tamen sunt superfluæ ipsis ministris dispensatoribus in pauperes, & hospites perpetuò occurrentes: quibus habita ratione personarum locorum, & aliorum circunstantiarum eleemosynæ de superfluo iustissime erogantur: hoc autem non minus personæ priuatæ maximos redditus habenti licitum est. Sic ait Caietanus. Cui addendum videtur quòd si graues pauperũ necessitates ingruãt etiam decentiæ status: tunc certè non est tempus opportunum de illis superfluis statum mutãdi, vel patrimonia ampliandi, vel ad id diuitias notabiliter conseruandi, vel conuiuia sumptuosissima frequenter instruendi, vel alia eiusmodi ad omne iudicium prudentum notabiliter excessiua faciendi; sed potius tũc tenetur diues ille, relicta status mutatione, aliisque operibus excessiuis iam dictis, de illis superfluis decentiæ necessitatibus pauperum opportunè succurrere, vt dictum est.

Argu. Si replicetur quòd si tunc illa omnia non censentur superflua, vti secundum Caietanum dictũ est ad status mutationem. ergo diues ille non tenetur de eis succurrere patienti necessitatem decentiæ: de quibus tamen antè tenebatur, quando statũ mutare non intendebat; & ita ex sua voluntate pẽdet decentia, & superfluitas, vel non superfluitas ad statum eius.

Respon. RESPON. negando primam consequentiã. Nam, & ad antecedens dicitur quòd licet illa tunc vel secundum quid non sint neque censeantur superflua, videlicet supposito quòd licitè per diuitias statum mutare intendit: at verò simpliciter & absolute superflua sunt: quo fit vt imminentibus grauibus necessitatibus pauperum vel decentiæ alicuius, tunc, vt diximus, rectè non possit statum per diuitias velle mutare, nec alia excessiua facere, & consequenter ex illis, quæ remanent superflua, potius illis pauperibus succurrere tenetur: Rursus ingenuè concedimus quòd non quidem ex sua cuiusque diuitiis absoluta, sed ex recta voluntate sępè pendet quòd aliqua sint, & censeantur, vel non censeantur superflua suæ decentię status.

Argum. 5. Arguitur, quintò. Si diues sub mortali teneretur dare patienti necessitatem decentiæ, ergo de illis superfluis non posset licitè monasteria, Ecclesias, vel alia honesta ædificia construere, neque capellas dotare, neque cultum diuinum ampliare, quia omnia illa superflua tenetur illi indigẽti erogare. Nam supponitur quòd ad illius necessitatẽ releuandam, & aliorũ eiusmodi omnia illa superflua necessaria sunt.

Respon. RESPON. negando consequentiam sicut in responsione ad quartum argumentum præcedens dictum est. Et notetur quod ibi dictum est quòd in casu vrgẽtium necessitatum pauperum potius his releuandis, quàm aliis non ęquè necessariis operibus intendendum est.

Argum. 6. Arguitur sextò, quia si de superfluis diues tenetur succurrere decentiæ alterius ne ab ea tandem omnino cadat, ergo eadem ratione tenetur postquàm ab ea, & à suo statu cecidit, ipsum reuocare ad statum amissum, & illi similiter dare vt illum cum sua decentia recuperet.

Respon. RESPON. negando sequelam si postquàm à suo statu cœciditiam constitutus est in alio statu inferiori. Exemplum est. Sicut, postquàm alicui manus ablata, vel vulnus illatũ, vel res aliqua ablata est, nõ tenetur etiam diues dare aut soluere expensas, vt ille vel in iudicio, vel extra, res suas recuperet, & satisfactionem damni, etiam si aliter recuperari non possit: tenebatur autem sub mortali, si commodè poterat, antè succurrere ne illa detrimenta pateretur, vti superius in prima probatione, secundæ opinionis dictum est.

Quare quod Caieta. in. 2.2. q. 71. art. 1. ait quòd aduocatus tenetur quidem, sed solum sub veniali peccato, pauperi patrocinari in sua iusta causa, & medicus infirmo mederi, quando illis aliundè remedium non patet: hoc certè non videtur verum, quando pauper & infirmus notabile detrimentum decentiæ, aut rerum, siuè salutis paterentur, si aduocatus, & medicus commodè illis succurrere poterant. Neque, B. Tho. sensit oppositum, sed quod dictum est iuxta communem doctorum sententiã, quamuis Caietanus ibidẽ declinans ad aliam opinionem aliter dicat, vti iam contra eum superius notatum est.

Argum. 7. Arguitur septimò, Diues potest magnam decẽtiæ necessitatem etiam extremam patienti succurrere mutando, vel ipsum ad redditionem obligando, cùm postea habuerit facultatem, ergo non tenetur illi omnino gratis aut liberaliter eleemosynam dare, quia non magis tenetur, quàm sufficit

ficit ad illum releuandum ab illa necessitate.

Respon. RESPON. quòd quomodocunque illi succurrat diues iste suo debito satisfacit. Sed quamuis in hoc sint opiniones; tamen resolutoriè cum clarissimo Doctore Medina de eleemosyna, & de restitutione.q.3.in prima causa liberatè. Et.q.26. vt etiam habetur infra.q.31. dicendum videtur quòd si sit quid modicum quod datur ad succurrendum necessitati magnæ, vel paruæ, vel extremæ, quod & paruum vel nihil minuit de bonis ipsius dantis, vt est panis vel sordida vestis, aut vetus & huiusmodi, attenta ipsius dantis qualitate, id certe omnino gratis dandum est. Si autem sit in notabili quantitate, & ille etiam si sit extrema indigens, nihil omnino tunc ibi vel alibi habet, sed speratur habere vndè posteà retribuere possit, tunc succurrendum quidem est ei de supra dictis superfluis, non tamen simpliciter vel absolutè donando, nec absolutè mutuãdo, sed cum conditione vt, si posteà commodè potuerit, retribuere teneatur. Et idem videtur dicendum si quis in eodem casu dat notabile quid de superfluis decentiæ, quæ alioqui in rebus reipub. vel in aliis valdè vtilibus erant expendenda: secus si de superfluis statui dederit, quæ ad publicas, vel priuatas alias vtilitates, vel necessitates reseruata non erant, sed solum ad diuitias augendum, aut in fines inutiles, aut in alios abusus expendendũ: tunc enim ad extremam necessitatem releuandam sub mortali, ad alias autẽ necessitates sub mortali aut sub veniali peccato secundum varias opi. supradictas, vt declaratum est, omnino gratis eleemosyna danda est. Hæc Medina in sententia; cui & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 61. & 118. consonat, contra Soto de iustitia, & iure lib. 4.q.7. art.1. in fine aliqualiter saltem in verbis dissidentem.

Corollariũ. Ex omnibus supradictis ait Medina vbi supra non esse diuites statim de mortali damnandos, si diuitias suas extremè non indigentibus non erogauerint: tùm quia vni pauperi pauca sufficiunt, quæ aliunde facilè habere potest: tùm quia non est certum per quid, aut quantum necessaria à superfluis, apud omnes distinguantur, & quantum requiritur vt intra vel extra latitudinem decentiæ status sit: tùm quia non constat semper de necessitate pauperis aut indigentis an vera & non ficta, vt semper contingit, & an tanta sit quòd obliget sub mortali: maximè cum diuites id inquirere non teneantur, sed solum prælati, quibus specialis cura pauperum incumbit: tùm quia etiamsi id constaret, nõ tamen constat de negligentia aliorum, qui eidem pauperi succurrere possunt: tùm quia diuites pro aliis imminentibus necessitatibus, vel vtilitatibus suis, vt dictum est, diuitias licitè possunt reseruare. Vbi verò de his omnibus diuites ipsi certi essent: tunc tutior opinio prædicta necessariò ab eis amplectenda esset, si ab ipsis æquè aut magis probabilis, quàm opposita credatur. Secus si non ita credant, nam omnes & præsertim illiterati cum bona fide atque conscientia, licitè possunt sequi opinionem illam, quam sciuerint vel audierint à doctoribus fide dignis approbari, parati aliter facere quãdo sufficienter eis constiterit de veritate: quamuis tutior opinio semper omnibus suadenda sit, vti de hoc infra secundo libro qui est de ignorantia.q.3. propositio.3.latius habetur.

Dubium. Sed pro maiori huius materiæ de eleemosyna etiam spirituali complemento dubitatur, vtrũ pro liberando proximo a morte peccati, & æterna dãnatione, teneamur detrimentum rerum, honoris, & vitæ corporalis pati.

Opinio. 1 RESPON. in hoc est quadruplex opinio, prima Francisci Maironis super August. de Ciui. Dei lib.1.ca.9. in.7. veritate. quòd nunquam priuata persona peccat mortaliter omittẽdo proximi correptionem, vel ad salutem animę auxilium ei præstãdo: nisi quando consentit, & cooperatur peccato illius. Nam de prælato certũ est quòd ad id sub mortali tenetur.

Opinio. 2. OPINIO secunda opposita, indistinctè tenet quòd quotiescunque quis etiam timore mortis omittit corripere, vel remediũ præstare animæ proximi, vt liberetur à mortali peccato, peccat mortaliter, si credit quòd non aliter nisi per eum, liberabitur. Et hæc opinio est satis communis, quam expressè tenet Adrianus.q. de correptione fraterna. & Gabriel in cano. lect. 74. & pro ea facere videtur B. Thom.2.2.q.33. art.2.&.q.26. art.5. & ibi Caietanus, & in.12. quodlib. art.29.& Richardus in.4.distinct.19. art.2. q.1.& maioris ea. distinct. q.2.& doctores communiter in.3.distin.29.& Nauarro vbi infra.

Opinio. 3. OPINIO tertia est magistri Soto de sigillo secreti membro.2.q.2. conclu.6. &.8. & Medina de eleemosyna.q.6. & de restitutione.q.2. consonat pater Areualo vbi infra, quæ stat in duobus dictis: quorum primum est, quòd quando correptio, instructio, vel appositio remedii, est simpliciter necessaria ad salutem animæ proximi, tunc est mortale peccatum etiam personæ priuatæ, si timore iacturæ rerum, honoris, aut etiam mortis non prouidet illi, vt oportet, ad animæ salutem, si certum sit quòd illi proficiet. Tunc autem instructio vel auxilium est illi simpliciter necessarium, vt optimè explicat Medina vbi supra, quando proximus ille ẽt si velit sibi de remedio cũ auxilio Dei ordinario prouidere nõ potest. Sed hæc necessitas vix occurrere põt; nam si peccatum procedit ex malitia scienter, aut ex passione, ipse peccator si vult se corrigere sibique potest prouidere. Si autem ex ignorantia inuincibili: tunc peccatum non est sibi culpabile. Si verò ex ignorantia vincibili: tunc ipse tenetur quærere doctorem atque remedium; & tunc non obstãte periculo mortis, priuatus homo tenetur illum docere veritatem, vel illi auxilium præstare, si non sit alius, qui id velit facere sufficienter: quia tunc est casus simpliciter, vel extremę necessitatis spũalis, & similiter teneretur pro bono cõi et cum periculo vitę, si hęreticus peruerteret Christianos.

Secundum

Secundum dictũ huius opinionis est quòd quando correctio, vel auxilium non est simpliciter necessarium, quia si proximus vult, potest sibi prouidere, puta quia non ex tali ignorantia vel impossibilitate: sed aliàs mortaliter peccat, non ex malitia eo animo vt sibi aliquid detur, sed ex fragilitate, vel aliàs voluntariè periclitatur: tunc is tãtum, qui commodè potest, sine notabili suo detrimẽto corporali, aut bonorum temporalium etiam sub mortali peccato, in defectum aliorum tenetur illi de remedio opportune prouidere, si credit ꝙ illi proficiet, & non aliàs. Nam tunc non extrema sed magna est necessitas spiritualis: cui sicut & magnæ necessitati corporali vel temporali proximi non tenemur sub mortali, nisi dum cõmodè possumus prouidere, vt dictum est. Ideò nullus sub peccato etiam veniali tenetur adulteram corripere, etiam si credat quòd illi proficiet vt recedat à peccato, cum notabili sui corporis, aut rerum, vel famæ detrimento; cum paruo autem, vtique sub mortali tenetur.

SED aliter, & forsam clarius, & verius, saluo meliori iudicio nobis videtur esse distinguẽdum, & sit quarta opinio quæ & stat in tribus dictis primum est, quòd quãdo proximus in ea necessitate animę suę est, quòd verisimiliter creditur quòd finaliter in malo statu morietur & dãnabitur in æternum, nisi ei prouideatur: tunc in defectu alterius qui non potest vel non vult sufficienter illi succurrere, quicunque etiam priuatus homo vtique sub mortali tenetur, etiam cum periculo rerum, honoris, & vitæ illi de remedio opportunę prouidere, si sine animæ suæ periculo, siue sine peccato etiam veniali potest, & se fortem & idoneum credit ad id, & certus est quòd illi proficiet vt ab æterna dãnatione liberetur: alias non tenetur. Et hoc est verum modo ipse proximus possit suo tali periculo prouidere, alias non; excepto si ex malitia, videlicet vt sibi aliquid detur vel vt cum tali detrimento alterius sibi succurratur, in peccato aut necessitate tali spirituali manere, aut se in id proiicere vult: tunc enim ad nihil tenemur ei, & nihil de eo curandum est, sicut neque de scandalo pharisęorum. Notentur omnes particulæ. Nam inde sequitur quòd si creditur quòd adultera in ipso peccato deprehensa occidetur impenitens, vel quòd infidelis in sua infidelitate sine fide Christi morietur, vel alius in hæresi sua mortaliter ignorata, vel quòd quis passione victus in mortali peccato se ipsum occidet, vel præcipitabit, & ego tãtum, in defectu, aliorũ sine periculo peccati certe possum eos corripiendo, instituendo, vel iuuando, ab æterna dãnatione liberare: vtique sub mortali teneor etiam cum vitæ corporalis detrimento. Et idem iudiciũ est, quando puer sine baptismo creditur occidendus vel moriturus, vt ait Syluester. ti. Bellũ. 2. q. 4. quamuis Soto vbi supra & Areualo vbi infra allegatur teneant oppositum.

Et ratio huius primi dicti est, quia tunc est, & censetur extrema, vel quasi extrema necessitas spiritualis simpliciter, aut ex suppositione: in qua secũdum omnes doctores currit obligatio charitatis & ordinis eius, vt omnia minora bona nostra pro tali salute proximi postponamus, quia nisi tunc illi prouideamus non est regressus ad vitam animæ, vel corporis.

Et in hoc primo dicto expressè consonat Nauarro in sum. ca. 1 t. nu. 13. & ca. t 4. nu. 8. 9. & ca. 24. nu. 1 1. t 2. t 8. & latius in commento. de defensione proximi. in ca. non in inferenda. 23. q. 3. nu. 10. 11. 38. 39. 41. 42. 44. 45. 46. 47. Et Abulen. in Mathe. t 8. ca. q. 95. secundum B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. & doctores communiter vbi supra in secunda opinione allegantur, & Syluester etiam vbi suprà & titu. charitas.

Secundum dictum est, quòd extra prædictũ articulum mortis tenemur etiam sub mortali peccato opportunè corripere, vel docere, vel de remedio prouidere ei, quẽ certò credimus non nisi per nos, & per tale medium à peccato mortali recessurum, si sine notabili nostro detrimento, rerum, honoris, aut corporis id efficere possimus: aliàs non tenemur sub mortali ad opera charitatis illi exhibẽda: Et multò minus tenemur, si ille in peccato manere vult ex malitia vt illi aliquid detur, vel prouideatur, vt proximè dictum est.

Ratio huius secundi dicti est, quia tunc proximus censetur esse in magna necessitate decentiæ, suæ spiritualis, etiam si sit ex suppositione suæ culpabilis voluntatis, dũ à statu gratiæ sibi decente cadit per mortale peccatum, quamuis sit regressus ad vitam gratiæ cum auxilio Dei ordinario. Nunc autem in tali magna, quamuis non extrema, necessitate, per quam homo cadit à sua decentia, qui est abũdans, & potest sine magno aut notabili suo detrimento prouidere, sub mortali tenetur ex ordine charitatis, secũdum plurimos doctores vt superius in tertia propositione, in secũda eius opinione, vel saltem sub veniali vt ibidem in prima opinione dictum est, igitur sic in proposito dicendum est.

Et in hoc expressè cõsonat Nauarro i su. ca. 14. nu. 26. & ca. 24. nu. 16. & latius vbi supra. Itẽ ipse etiam Medina de restitutione. q. 2. vbi ait quòd si quis habet rerum abundantiam, alii verò ab inopia, qua præmuntur, parati sunt in aliqua peccata ex fragilitate potius, quàm ex malitia incidere, & certus sit homo ille quòd per donationẽ aliquã illi ab illo casu præseruabuntur, Deoq; postmodũ seruire curabunt, crederem in hoc casu necessariũ esse talem donationem facere. Hæc ille, & consonat Soto vbi supra & Abulẽ. in Math. t 8. ca. q. 80. ad secundum, & doctores communiter vbi supra allegati sunt.

Ex dictis colligitur quòd vix aut nullus est, qui teneatur cum periculo vitæ suæ, si priuatus homo sit, saluti etiam spirituali proximi prouidere, quia uix aut nullus est re tam fortis & sanctus est, aut reperitur qui se ad martyrium uel ad mortem ferendam,

dam, vt oportet, fortè & idoneum credat, nisi singulari Dei auxilio aut spiritu inflamatus sit, aut moueatur. Prælati aũt sæpius, & regulariter tenentur pro ouiũ suarum salute vitã, nedũ res temporales, exponere.

Sed vtrum teneatur homo saltẽ sub veniali peccato huic proximo, extra casum vel articulũ mortis eius, vt recedat à peccato mortali prouidere cũ notabili rerũ, honoris, aut personæ suæ, labore vel detrimento, quando est certus, vel aliquam habet spem ꝙ illi proficiet, sunt opiniones. Nã Soto vbi supra dicit ꝙ non, & cum eo videntur esse plurimi doctores, illi præsertim, qui sunt de tertia opinione supra posita. Sed Areualo ĩ tractatu de correctione fraterna concl. 5. in. 6. controuersia vel. q. folio. 115. &c. & clárius in. 6. conclu. propositione. 3. folio. 175. 176. cũ quibusdã aliis tenent ꝙ sic: & æstimant ad id facere August. de Ciui. Dei lib. 1. ca. 9. Et Franciscus Mayro, ibidẽ, & secundũ hos doctores, nos olim in nostris annotatiõibus sup a Soto de Sygillo secreti mẽbro. 2. q. 2. conclu. 6. diximus peccatum esse veniale, vt ibidem latius probatur.

Nunc ẽt hanc eandẽ opinionẽ vti magis cõmunem magisq; probabilẽ amplectentes atq; declarãtes dicimus, & sit tertiũ dictum, ꝙ quando certum aut valdè credibile est ꝙ homo valdè proficiet, vt proximus à mortali peccato recedat, & nõ aliter recedet existens citra articulũ mortis, tunc si illi non prouidet de remedio opportuno ẽt cũ notabili rerum, & honoris detrimento, & personæ labore, venialiter peccat: in quo casu August. loquitur vbi supra. Nullo aũt modo peccat si nõ est certum quòd illi proficiet dum notabile ei imminet rerũ, honoris, aut personæ detrimentum.

Probationes vtriusq; partis ex supradictis nostris annotationibus, & opinionibus facilè patent. In summa verò ratio hæc est, ꝙ in magna proximi necessitate spũali vel temporali citra extrema, peccatum tantũ veniale est illi non succurrere, cũ minori quamuis magno nostro detrimento, quia tũc ex defectu charitatis nostra minora bona & mala tẽporalia maioribus proximi bonis, & malis præponuntur, vt hoc expressè ait Augusti. de Ciuit. Dei, lib. 1. ca. 9.

Si contra hoc obiiciatur, nam in casu huius tertii dicti quæritur an tunc sit præceptũ, & obligatio prouidendi proximo cũ tãm notabili, quãuis minori, detrimento, an non. Si sic, ergo eius omissio cõtra præceptum est mortalis. Si non ergo nullũ peccatum est, nec veniale.

Respon. ꝙ est obligatio præcepti charitatis ad prouidendũ tunc maiori necessitati proximi, sed negatur illa prima consequẽtia ꝙ ergo eius omissio sit mortalis, neque enim ois omissio aut cõmissio trãsgressiua præcepti diuini naturalis vel humani, neque ois defectus charitatis mortalis est, sicut neq; oẽ mendaciũ, superbia, auaritia, aut gula, mortale peccatũ est: Quia neq; oia præcepta, ẽt diuina in oi euentu æqualiter obligant. Quod indè liquet. Nam sub nouo peccato mortali nõ tenemur quærere confessorẽ, aut illũ adducere per. 60. leucas, aut cũ magno personæ, rerũ, detrimẽto: neq; confiteri cõfessori pñti, dùm indè nobis imminet notabilis infamia, aut iactura rerũ tẽporaliũ, ẽtsi homo esset in ea dispõne ꝙ extra articulũ mortis constitutus, non nisi per cõfessionẽ animæ salutẽ aut gratiã haberet: neq; cũ tãm notabili detrimento tenetur hõ sub nouo peccato mortali procurare medicũ, aut medicinã, qua & nõ aliter ab infirmitate vel morte corporali liberabitur, quãuis iure naturali, & diuino teneatur mortẽ cauere, vitamq; plusquã bona tẽporalia tueri, aut cõseruare: neq; cũ tãm notabili detrimẽto sub nouo peccato mortali tenetur homo aliũ à meretricio, vel fornicatione, vel ab inimicitiis, vel ab alio peccato mortali extra articulũ mortis cõstitutũ retrahere, corripiendo, vel denunciando secũdũ ordinẽ euangelicũ, vt aiunt Sum. Angel. & Siluester, secũdũ doctores cõiter, & Medina vbi supra in. 2. dicto allegatus est. Igitur solũ venialiter peccatur, si omittitur proximi remediũ timore notabilis detrimenti, dũ probabiliter profectus speratur, quòd si non speratur nullũ peccatum est, vt in hoc tertio dicto habetur.

QVAESTIO VIGESIMA SEPTIMA.

Vtrum sine mortali peccato possit quis alteri indignari, & irasci, illi etiam loquelam, seu salutationem denegando propter aliquam offensam.

Respon. per tria puncta; quorũ primũ est, ꝙ ex offensa solent tria suboriri. primũ est odiũ inimicitia, & appetitus vindictæ in voluntate deliberatus, quo offensus gaudet de malo offensoris, aut dolet de eius bono, aut intẽdit aut desiderat ꝙ offeratur casus, i quo illi noceat vel iniustè, seu ẽt extra ordinẽ iuris notabiliter, in attinẽtibus ad personã, rẽ, vel honorem eius, & hoc cõstat esse mortale: quia modò offensor petat veniã, mõ nõ, modò offenderit iustè, mõ iniustè, offensus tamẽ tenetur sub mortali deponere odiũ, & liuorẽ vindictæ, quia contra præceptũ dilectionis proximi est. Passio aũt concitans ad vindictam naturaliter insurgens non est peccatum mortale: nisi deliberatè aliquo modo in ea complaceatur aut acceptetur. Ideò etiamsi videat homo quòd si talis occasio ei offeratur non se continebit à peccato mortali, non propter hoc est in peccato, nisi complaceat in eo, aut quòd occasio illa, ei ad peccatum offeratur. 1. Punct.

Secundum, quod ex officio oritur est ius & actio ad petendum in iudicio, & extra, vt oportet, debitam satisfactionem damni illati per offensorem in persona, honore, aut rebus suis, & suorum, & hoc potest licitè peti debito modo: & similiter potest peti iudicialiter satisfactio pro iniuria facta sibi & suis, sed sine odio & liuore vindictæ, & sine scandalo, & non aliter. Quòd si ex loquela cum offensore offensus ipse perdit prædictum suũ

ius, & actionem; tunc licitè potest differre loquelam, & salutationem denegare, quousque sit per offensorem ei satisfactum, aut conuentum sit inter eos: Similiter licitè potest offensus accusare iudicialiter offensorem, vt puniatur, non quidem appetitu vindictæ, sed Zelo iustitiæ, & sine scandalo: ne ipse, vel alius simile crimen audeat committere, & vt in pace, & securitate viuatur ab omnibus, vt de hoc latius, B. Thom. secunda secundæ, quæst. 108. articulo primo, & Gabriel in Canon. lect. 73. Et Couarruuias in resolutionibus libr. 2. ca. 10. num. 7. vbi etiam agit, & probat quòd illa remissio iniuriæ intelligatur etiam quoad forum contentiosum, quando generaliter ea remissio facta est, & non aliter. Sed quia valdè difficile est Syncero animo sine appetitu vindictæ iudicialiter agere, etiam in casibus prædictis; ideò tutius est petenti, veniam concedere, vel prætermisso ordine iuris æquam admittere satisfactionem: immò, & vix sine periculo animę aliter fieri potest à communi hominum genere: nisi sit homo valdè perfectus, aut habens officium iustitiæ, propter multa peccata, & scandala, quæ indè sequuntur. Vide Abulen. Matth. 5. q. 324. & 1. reg. ca. 28. q. 15. præsertim quando reipub. vtilitas id patitur, aut non aliud exposcit.

Tertium quod ex offensa solet oriri est denegatio loquelæ, & salutationis, & familiaritatis, & alia signa iræ, indignationis, seu odii, de quibus erit secundum punctum sequens.

2. Punctū. Pro secundo puncto dico quòd sine mortali, & aliquando sine veniali potest iniustè offensus irasci seu indignari offensori, seu habere cum eo aliquem rancorem: non quidem odium aut liuorē vindictæ, sed rancorem, qui est filius iræ, & est idē quod indignatio: & propter hoc et denegare potest loquelam, seu salutationem, sicut familiaritatem, & conuersationem in toto, vel in parte secundum qualitatem offensæ, exceptis tribus casibus paulò inferius explicandis, de duplici odio abominationis, seu inimicitiæ, & indignationis, Caie. 2. 2. q. 34. arti. 2. & 3. & Abulen. Matth. 5. q. 324. videantur.

Probatur tripliciter, primò quia sic faciendo nihil debitum denegat offensori: quod patet, quia de charitatis amore debito iam supponitur quod manet in corde, & in opere cum eo, sicut cum aliis proximis. ex quo (vt in primo puncto dictū est) nō potest habere odium abominationis vel inimicitiæ repugnans charitati, neque liuorem vindictæ cum eo, neque cum alio quocunque offensore. Loquelam autem seu salutationem nō debet quis vllo iure aut lege charitatis omnibus, sicut neque specialem familiaritatem, & conuersationem, sed solum notis, & amicis: licet Gabriel in cano. lectio. 76. aliter dicat cum aliis quibusdam summistis, & doctoribus, nisi intelligatur, vt dictum est, quia nō est commune signum charitatis omnibus, sed notis tantum, hominibus, quamuis aliquando resalutatio bene sit signum generale charitatis debitum omnibus hominibus, puta quando quis intrat locum, vbi sunt multi, tunc præuia, & etiam reciproca salutatio in communi non excipiendo aliquem est debita omnibus illis ex consuetudine, & in hoc bene dicit Gabriel, igitur si ex causa licita, aut etiam propter offensam iniustè illatam ego licitè, aut saltem sine mortali possum punire, priuando eum amicitia speciali, & familiaritate, specialibusque fauoribus solitis erga eum: ità ex eadem causa & ratione possum priuare illum sine mortali, specialibus signis talis amicitiæ specialis, qualia sunt loquela, & salutatio, & solita familiaritas, manente tamen, vt dictum est, cum eo debita charitate, vt cum proximo alio manere debet.

Secūda ratio, quia dato ꝙ talis loquela, & salutatio sit signū generale charitatis generaliter oībus debitæ; tamen sicut non teneor loqui alicui quando ex tali loquela amitto ius meum, vel actionem contra eum, vt supra in primo puncto dictum est: ità eadem ratione non pecco mortaliter non loquendo ei, aut si ei denegem salutationem; quando hoc est medium conducens ad eius temeritatē refrænandam, aut ad attrahendum eum ad debitā emendam offensæ.

Tertia ratiò, quia sicut non est mortale ex genere suo ira seu indignatio deliberata (quæ odium indignationis ab aliis dicitur secundum Caieta. vbi supra) quam quis habet contra offensorem iniustum, vt solet dici de indignatione iudicis aut superioris contra subditum delinquentem: ità eadem ratione dicendum est de signis huiusmodi indignationis ei correspondentibus, & indè exortis, qualis est denegatio loquelæ aut salutationis, aut toruo vultu aspicere, & alia huiusmodi, qualiacunque sint generalia aut specialia, propinqua aut remota, quod scilicet non est mortale, vt dictum est.

Et ad prædictorum confirmationem facit tertio regū. 14. vbi licet Dauid pepercisset filio suo Absalon noluit eum videre, sed ait. vadat in domū suam, & faciem meam non videat.

Et cum supradictis concordat expresse Caietanus. 2. 2. q. 15. similiter & Abulensis Matth. 5. ca. q. 345. 348. Item concordat expressè Raulin in. 2. Sermone sabbati post quartā dominicam. 40. dicēs quòd licitè quis subtrahit loquelam, & familiaritatem, etiam à filio, causa correctionis vel humiliationis, ità ꝙ in corde maneat displicentia de offensa facta, & ꝙ, si videret in eo correctionē, certè libenter cum eo cōicaret, idq; optat fieri. Hæc ille. Concordat ēt Gabriel in canon lect. 76. dubio. 1. & Siluester tit. charitas. q. 6. & in sua aurea rosa super Euangelia in. q. Impertinentibus cau. 65. quāuis ipse Siluester & Gabriel, & sum. Angel. faciant vim præcipuam in hoc ꝙ sunt signa amicitiæ generalia vel specialia, propinqua vel remota: quod tamen non videtur, nisi vt dictum est.

A supradictis excipiuntur tres casus, quorum primus 1. Exceptio.

primus est, quando offensor offendit iustè, puta defendendo licitè suam causam, personam, vel honorem suum, & suorum, vel aliorum, ità quòd fecit, aut dixit, aut omisit in iudicio, & extra, conformiter ad rectam rationem: tunc enim offensus irrationabiliter agit, si propter hoc indignatur ei, aut denegat loquelam, & tenetur non denegare: is autem, qui fuit culpabilis causa huiusmodi indignationis, aut excessus eius, vel offensæ, tenetur se humiliter alteri offerre, aut se paratum exhibere ad debitam reconciliationem, & loquelam, seu salutationem. Quòd si vterque fuit in causa, vel in excessu, vterque etiam tenetur seipsum ad debitam reconciliationem offerre, vel paratum exhibere, vt dictum est, in quo valdè cauendum est ne quis ex affectione ad proprium commodum decipiatur, vt communiter contingit. Ideò in hoc nullus debet esse iudex in sua causa, sed id relinquendum est iudicio boni, & prudentis viri, qui iudicet inter eos, vt oportet: aliter enim periculo se exponit offensor, & offensus culpam in alterum omnino reiiciens: sicque palliatur odium, & peccatum sine remedio.

2. Exceptio. Secundus casus est si offensor iniustus verè, & vt decet, qualitatem suæ personæ petit veniam, & humiliatur offenso, nam tunc offensus tenetur sub mortali ei parcere, seu remittere offensam, & loqui, & eum recipere ad pristinam, seu ad aliam amicitiam debitam. Ratio est, quia regulariter offensa non est irreparabilis, ergo illa per offensoris humiliationem reparata, iam non potest offensus licitè punire offensorem denegando ei debitam amicitiam, & loquellam, neque indignationem habere contra eum. Ad quod facit Lu. 17. Si reuersus fu. ad se. di. pœnitet me, dimitte ei &c. Et Math. 6. Si non remiseri. vnusquisque fratri su. de cor. Vest. nec. pater vester dimittet. Vide etiam Abulen. Math. 5. q. 60. vsque. q. 70.

Et notanter dixi quòd secundum qualitatē personarum est facienda humilis veniæ petitio: quia alius modus seruari solet inter religiosos, alius inter nobiles, & potentes, alius inter rusticos, & ciues plebeios, alius inter filios, & parentes, secundum diuersas consuetudines terrarum, & personarum.

Item notanter dixi, quòd ad pristinam, seu ad aliam debitam amicitiam debet recipi offensor humiliatus: nam sunt aliquæ offensæ talis qualitatis (quale est adulterium ex huiusmodi) propter quas offensor humiliatus nondū meretur recipi ad pristinam amicitiam, & familiaritatem, & beneficia: sed ad aliam minorem in perpetuum, seu ad tempus secundum qualitatem negotii, personæ, & status: In quo non potest dari certa regula generalis pro omnibus casibus, qui secùndum particulares circunstantias diuersimodè variantur: ideò in hoc standum est iudicio boni, & prudentis viri: Certū tamen est quòd maior, & magis debita est amicitia naturalis, & familiaritas inter filios, & parentes, & fratres, quàm inter alios cœteris paribus.

3. Exceptio. Tertius casus est quando ex denegatione loquelæ, & salutationis, & specialis familiaritatis, & ex signis indignationis, & inimicitiæ quibuscunque propinquis aut remotis, generalibus aut particularibus, seu specialibus imminet graue scandalum pusillorum: tunc enim modò offensor iustus vel iniustus petat veniam, modò non, quicunque eorum fuerit causa talis inimicitiæ aut signorum eius, ex quibus tale scandalum suboritur, tenetur sub mortali peccato tollere tale scandalum altero duorum horum modorum, vt ipse maluerit, scilicet vel sufficienter notificando omnibus, qui sic scandalizantur, iustitiam suæ causæ (si ita est) & quomodo ipse licitè & sine odio mortali, & liuore vindictæ est iratus seu indignatus alteri, cui loquelam denegat. Sed quia iste primus modus videtur vix possibilis quoad omnes casus, & personas ad tollendum scandalum sufficienter, ideò alius modus, quando ille primus non sufficit, est quòd tollatur radix & causa scandali prædicti, puta loquendo, aut salutando inuicem, & exhibendo seipsum paratum ad recipiendum alterum ad loquelam, & debitam amicitiam, quantum sufficit ad prędictum scandalum tollendum.

Et nota quòd scandalum in hac materia dicitur esse quandò videntes aut scientes quòd talis, puta offensus, non vult loqui, neque reconciliari alteri offensori, iudicant, & existimant illum id facere ex odio, & inimicitia mortali: in quo etiam iudicant illum suscipere sacramenta, & Eucharistiam: quòdque si confessor eius doctus ęstimatur, & id tolerat, & admittit, iudicant illum sic mortaliter agere, aut quòd similiter omnes alii possunt in inimicitia quacunque, etiam mortali, sumere sacramenta, & Eucharistiam, sicut vident illum facere: Sicque datur eis occasio sumendi Eucharistiam in mortali odio, & inimicitia videntibus quòd ille, qui videtur esse in simili odio mortali, permittitur à confessore sic communicare, vt dictum est. Hoc certè est scandalum pusillorum: ad quod remouendum seu cauendum tenentur inuicem loqui, aut se ad id paratos exhibere, vt dictum est. Et ad hoc idem, & eodem modo tenetur quilibet etiam iniustè offensus ad cauendum occasionem propinquam odii, & inimicitiæ à corde offensoris, & ad ipsum præseruandum à peccatis mortalibus, in quæ probabiliter videtur ex sua fragilitate incursurus offensor, videns offensum nolli ei loqui, neque ipsum recipere ad debitam amicitiam reconciliationem, & satisfactionem: Quia iure naturali, & diuino quilibet tenetur sub mortali in suis actibus cauere scandalum, & passiuum pusillorum seu fragilium, quantum commodè potest, vt Mathe. 18. Qui scandilizauerit vnum de his

pusillis, qui in me credunt, expedit ei &c.

Et cum his de scandalo concordat expressè Caietanus, & secundum Thom. secunda secundæ. q. 28. art. 8. & quæst. 43. & Gabriel. vbi supra, & Adrianum in primo quodlibeto & Abulen. Math. 5. quæst. 60. & q. 348. licet Siluester. titu. Charitas quæst. 6. dicat quòd solum est mortalis species mali, quando tale malum non potest esse bonum. Sed hoc non obstante dico id esse mortale, & necessariò vitandum altero duorum modorū prædictorum, quando indè de facto oritur scandalum graue pusillorum: modo illa species sit mali ex genere, aut ex circunstantia, modo alias posset bene fieri, modò non; vt patet ex doctoribus loquentibus de materia scandali, vbi supra.

Obiectio. 1. Quòd si offensus dicat, primo faciat offensor quod ego volo, & loquar, & reconciliabor ei.

Secūda obiectio. Secundò nolo loqui, neque illi reconciliari, ne cogar ei dare aut facere hoc vel illud, quod dare vel facere non teneor, quia si loquor ei, cogar dare aut facere.

Tertia obie. Tertiò nolo loqui aut ei reconciliari: quia non potero me refrænare à verbis vel factis, vnde sit peius quàm non loqui, aut quàm non reconciliari, & quia ex loquela aut reconciliatione timeo peius damnum, quàm sit non loqui, & non reconciliari.

Respō. ad 1. Respondeo ad primam si quod petit offensus est iustum, & ei debitum ab offensore, vel ad correctionem seu humiliationem offensoris id expendit, vt supra dictum est, tunc iustè petit in iudicio & extra, & non tenebitur loqui, aut ei reconciliari quousque sit ei sufficienter de hoc satisfactum, maximè si ex tali loquela aut reconciliatione, offensus perdit suum ius, vel actionem ad id, vt supra in primo puncto habetur: quòd si non cogitur necessariò perdere tale ius vel actionem ex loquela, vel reconciliatione simul, & ex non loquendo, aut ex signis indignationis oritur scandalum, tenetur tollere scandalum, altero duorum modorum supradictorum, neque licitè petit ab alio fieri quod ipse vult.

Respō. ad 2. Ad secundam similiter dico quòd nullus tenetur neque cogitur ex loquela aut reconciliatione dare aut facere quod aliàs non tenetur. Item vix potest dari casus, in quo non possit scandalum tolli sine amissione iuris actionis aut rei indebitæ aliàs: nam si offensus notificet, vt commodè potest, quomodo tale quid ipse dare aut facere non tenetur, aut quomodo iustè sequitur suam causam, quòdque paratus est reconciliari ex parte sua, iam remouet scandalum pusillorum, & ignorātum. Quod si alter non vult hoc modo reconciliari, nisi fiat aut detur quod non debetur, iam ipse solus est in causa scandali, qui iniustè aut indebitè vult secum fieri ab alio quod alius non tenetur, & sibi soli tale scandalum imputatur, nisi fortè in casu, quo talis notificatio non potest omnibus fieri sufficienter aut licet fiat, non sufficit ad sedandum scandalum, seu tollendum maius malum imminens, tunc enim pro vitando maiori malo ferenda est iactura minoris boni, rerum, & honoris.

Ad tertiam dico quòd si tale periculum prouenit à mala conuersatione, & natura seu inclinatione alterius puta offensoris, aut à vehementi passione naturali cuiuscunque eorum; tunc hæc causa durante, potest differri loquela & familiaritas, seu reconciliatio, vt sic caueatur occasio propinqua periculi prædicti, quousque paulatim tollatur illa causa, vt sępè contingere solet in parentibus, qui vehementi passione commouentur videntes occisorem suorum filiorum, aut consanguineorum, & ideò non tenentur tàm citò eradicare à se hanc passionem naturalem tàm vehementem, & iustā, sed solum eam refrenare, ne exeat in opus illicitum, aut in odium, & liuorem vindictæ, & cauere occasiones propinquas ad hoc, & vt caueant hanc occasionem propinquā, & vehementem odii & vindictæ, prudenter caueant loquelam, & conuersationem talium offensorum. Quòd si id prouenit à sola voluntate offensi, qui non vult seipsum vincere, suamque passionem, & indignationem, cùm facilè possit, si liuorem vindictæ deponeret, tunc hæc causa, quæ de præsenti est culpabilis, non excusat illum in casu: nam ad prædictum scandalum remouendum, tenetur loqui, aut reconciliari humiliato, aut non humiliato, vt dictum est. Resp. ad 3.

Tertium punctum ex omnibus supradictis infertur, quod propter offensam filiorum aut fratrum, qui non sunt sub potestate, & obedientia parentis aut fratris, licet talis eorum pater aut frater offensus possit sine mortali peccato ad tempus eis irasci, & indignari, & propter hoc illis loquelam & reconciliationem denegare cum intentione sic humiliandi eos, & puniendi eorum temeritatem, & attrahendi eos hoc modo ad id, quod ipse vult iustè secum fieri ab eis: tamen regulariter ad semper, aut ad multos annos id fieri non potest, maximè vbi offensores debitè humiliantur, exceptis casibus à lege expressis, & aliis, in quibus propter enormitatem offensæ recta ratio dictaret filios, & fratres, & alios in perpetuum, seu ad longum tempus priuandos esse loquela, & reconciliatione parentum, & fratrum in toto vel in parte. Et ratio prædictorum est, quia regulariter punitiones tales non debent esse implacabiles, neque exterminatiuæ fœderis, & amicitiæ naturalis inter patres, et filios, & fratres, & propinquos, neque cum scandalo pusillorum: exceptis inquam casibus lege expressis, & offensis enormibus, vbi iam cessat ratio fœderis, & reconciliationis prædictæ, & scandali, vt ex prædictis patet. Punctū 3.

Ideò

Ideò dico quòd tunc sub mortali tenetur offensus recipere ad loquelam, & reconciliationem offensorem humiliatum, quando post longũ tẽpus indignationis occurrerit talis casus, puta ĩfirmitas grauis, mors, aut notabilis iactura, seu infortuniũ alicuius eorũ, aut nuptiæ, filiorum, aut filiarum, & hmõi, vbi tales personæ solent & debent adesse: ità quòd si non adessent, cùm facilè possent, & ex priuatione familiaritatis aliàs debitæ iam incipiunt scandalizari qui id vident, aut sciunt, & ipsi offensores indignantur, de nouoq; concipiunt inimicitias iudicantes odium confirmatum in corde offensi contra eos: tunc enim incipit iam oriri scandalum pusillorum, & ignorantũ: quod altero duorum modorum in secundo puncto prædictorũ offensus remouere tenetur, & præcipuè recipiendo offensores ad loquelam, & debitam recõciliationem, vt dictum est.

QVAESTIO VIGESIMAOCTAVA.

Vtrum pro honore Dei, aut pro spirituali proximi salute, liceat velle, & petere à Deo carentiam gratiæ, aut gloriæ ad tempus, vel etiam in æternum.

Prop. 1. RESPON. per quatuor propositiones quarũ prima est, quòd non est licitum velle peccare, aut Dei gratia carere pro honore Dei, & multò minus pro spirituali salute fratrum: patet quia id repugnat, & est contra charitatem Dei, & sui ipsius hominis, vt liquet, neq; sunt facienda mala vt eueniant bona Rom. 1. cum hoc tamen stat secùndum Medina de penitentia. q. 6. ꝙ licitè peccator vult ad tẽpus manere in Dei inimicitia sine gratia, non quidem absolute nec vt est culpa, sed ex suppositione, vel vt est pœna peccati, quia illam meruit.

Prop. 2. Secunda propositio, licitum & heroycum est pro honore Dei, velle, si fieri posset, manendo in charitate & gratia Dei, carere gloria nõ solũ ad tempus, sed etiam in æternum. Ratio, quia sic rectè præponitur affectio iusti, affectioni commodi, & melius bonum minori: & sic est ordinata charitas, qua bonum honoris Dei præponitur bono, & dilectioni ipsius hominis, suisq; cõmodis etiã æternis. Ex quo patet quòd pro vitanda offensa Dei, seu peccato quocunque, etiam cuiuscunque, quatenus est offensiuum Dei, heroycum sic conditionaliter velle carere gloria: Quia æquiualenter sit propter honorem Dei. Concordat Adrianus in tra cta. de remis. præst. post mortem. q. 2. Et ad idem videtur Palud. in. 4. distinct. 17. q. 1. art. 6. concl. 3. Et Durandus, ca. distinct. q. 6. Sic Paulus ad Ro. 9. Optabat esse anathema à Christo pro fratribus, idest si ad honorem Dei, qui ex salute & conuersio ne Iudæorum redundabat, expediret ipsum carere gloria, vel ad magnum tempus, id certè ex charitate ad Deum optabat Paulus, secundum Originem & Chrisost. ibidẽ & lib. 4. de Sacerdotio. & lib. 3. de prouidentia; & sermone. 10. de charitate. Et Theophilatus, & Athanasius sunt ad idem, vt etiã magister Soto, & Grandis referunt ibidem. Sic ẽt forte secùndum eosdem doctores intendit Moyses quando Exo. 32. ait. Aut dimitte eis noxã hãc, aut dele me de libro tuo &c. quia scilicet talis dimissio culpæ populi redundabat ad Dei honorem, propter quem petebat deleri de libro vitæ, si esset possibile: nã stante lege nõ est possibile nec optabile absolutè, sed conditionaliter & inefficaciter: pro salute autem fratrum minimè, vt de hoc in. 4. propositione latius.

Tertia propositio, licitum est & meritoriũ pro spirituali salute fratrum, immò & pro quacunque alia rationabili causa velle carere gloria ad tẽpus: quia licitum est viro iusto sciente se esse in gratia nolli mori tàm citò; & velle satisfacere in purgatorio diu pro peccatis potius quàm hic breui tempore, quia refugit mortem, & labores vitæ huius: neque oppositum est ei præceptum à Deo, nam detur ibi, & per cõsequens vult licitè diu retardari à gloria ex causis rationabilibus supradictis: immò, & hac de causa licitum est velle etiam ad tempus pati pœnas inferni pró salute fratrum, sicut B. Catherina de Senis optabat esse opertorium inferni, scilicet ad tempus ne quis illuc descenderet. Neque. n. omnis charitas in quocunque gradu cupit aut inclinat vt homo cupiat statim & omni tempore esse cum amico Christo in fructu amicitiæ, puta in gloria: sed pro aliquando, puta pro suo tempore, post mortem & purgationẽ debitam peccatorum. Sic etiam Paulus ad Roma. 9. optabat esse anathema à Christo pro fratribus, scilicet ad tempus tantum secundum Chrysost. Orige. Theophi. & B. Tho. & Nico. de Lyra ibidem, & communiter doctores. Sicut & B. Martinus orabat dicens dominæ si adhuc populo tuo sum necessarius non recuso laborem &c. Et ad Philipẽ. 1. Coarctor est duobus &c. Concordat expresse cum his Adria. vbi supra, & Palud. in. 4. distinct. 21. q. 1. art. 2. concl. 3. Prop. 3.

Hiero. autem & quidam alii doctores illud desiderium Pauli existimant tunc cõtigisse cùm is sub iudaismo Ecclesiam Christi Zelo synagogæ insectabatur, vt habetur ad Gala. 1. proficiebam in iudaismo &c. & super Zachariam ca. 14. exponit ꝙ Paulus pro salute fratrum iam conuersus ad fidem Christi optabat esse anathema pro fratribus, idest maledictus & opprobrio habitus, & abiectus inter homines volens Christum imitari, qui pro nostra salute maledictus factus est, vt ad Galatas tertiò habetur.

Quarta propositio, non est licitum vllo modo, videlicet, nec absolutè, nec etiam conditionaliter, nec inefficaciter velle, nec ità directè, & finaliter petere carere gloria, vel damnari in æternum pro salute fratrum finaliter, vel ut illi saluentur: etiam si sine peccato, & manendo in gratia Dei, id fieri posset. Prop. 4.

Probatur tùm primò quia id est contra charitatem ad seipsum vel contra ordinē eius, ratione cuius homo tenetur prædiligere salutem suam æternam, quæ stat in vnione beatifica ad Deum. Et faciunt ad hoc doctores in tertio distin. 29. communiter dicētes quòd ex ordine charitatis necessariò tenetur quilibet velle beatitudinē sibi potius, quā aliis quibuscunque. facit & id Matth. 16. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur? tùm secundò quia tale malum priuationis gloriæ non, nisi pro maiori bono diuino vel ipsius appetentis, est ipsi appetibile. 9. Ethi. Amabile quidem bonū, magis autem proprium: tùm tertio quia si id liceret appetere, ergo & ad idem conari quantum posibile esset, quod tamen non videtur, vt ex responsione ad argumenta patebit.

Argu. 1. Oppositum huius quartæ propositionis videtur tenere Adria. vbi supra, & aliqui alij doctores propter quatuor rationes primò quia si id licet propter honorem Dei, vt in prima propositione dictū est, ergo & propter salutem æternam fratrū. probatur consequentia ex identitate rationis; & quia ex fratrum beatitudine, & salute prouenit honor Dei. Et quia Exo. 32. Aut dele me de libro tuo, aut dimitte eis &c. & Roma. 9. Optabam esse anathema à Christo pro fratribus: hoc clarè insinuatur licitè desiderari.

Argumē. 2. Secundò, quia maius bonum diuinum est participatū in beatitudine à pluribus, quàm à me ipso tantum, ergo magis optandum est etiam mihi & præponendum propriæ beatitudini meæ. Nam bonum quò magis commune, eò maius & melius, ergo preeligibilius est.

Argumē. 3. Tertiò, quia secundum Martinum. q. 7. de fortitudine & communiter doctores contra Durandū in quinto distin. 17. q. 6. & Paluda ea. distinct. q. 1. art. 6. fortis politicus non credens nec sperans aliā vitam, certè virtuosè moritur pro sua repub. & ita vult in æternum priuari vita & fœlicitate, quam ipse nouit, pro temporali salute & fœlicitate fratrū, aut suæ reipub. ergo similiter virtuosè id volet Christianus, scilicet carere gloria æterna sibi cognita pro æterna fratrum, vel reipub. suæ salute & gloria.

Argumē. 4. Quartò quia si id licet ad tēpus, vt supra in tertia propositione habetur, ergo & in æternum velle gloria carere pro fratribus vel ex eadem causa licebit: ex quo manet eadem ratio charitatis proximi vtrobique: neque ratione temporis maioris vel minoris fit illicitum de licito manente eadem ratione semper vno aut pluribus diebus.

Responsio ad primum argumen. Sed his non obstan. videtur standum in prædicta quarta propositione. Et ad rationes vel argumēta præfata respon. ad primū negando consequētiam, nec ibi est eadē sed potius diuersa ratio. Nā bonum diuinum in se, ex quo est primum & immediatum obiectum charitatis & finis omnium, licitè desideratur & præponitur omnibus aliis postpositis etiam beatitudini propriæ: non sic beatitudo fratrum, vti ex supradictis, & ex responsione ad argumēta sequentia amplius liquet. Ideò quamuis ex beatitudine fratrum Dei honor proueniat; non tamen licet pro fratribus nec respectu eorum finaliter, quod pro Dei honore tandem licet, sicut nec eos diligere super omnia, quamuis propter Deū, & ex eorum dilectione Dei dilectio proueniat, & in ea includatur.

Et ad id Exo. 32. & Ro. 9. dico id tripliciter intelligi posse: primò de priuatione gloriæ ad tēpus, de qua suprà propositione tertia habetur: secundò de desiderio priuationis gloriæ in æternum finaliter pro honore Dei, de qua superius propositione, secunda dictum est tertiò si de desiderio priuationis gloriæ in æternum pro fratribus intelligatur: tunc vel non est intelligendum finaliter pro gloria aut beatitudine eorum, sed pro honore Dei indè proueniente, vti superius in propositione secunda declarauimus: vel illa affectio & petitio potius fit, atque directè tendit ad salutem & veniam proximorum à Deo impetrandam, quàm ad carentiam gloriæ ibi propositam. Est enim ille modus loquendi vel hyperbolicus secundum Nico. Lir. & valdè cōmunis, dùm dicit Amicus amico, aut parcas illi, aut tolle mihi vitam, vel si illi nō parcis, occide me. Quod fit ad significandum vehemens desiderium impetrandi bonum, quod aliis desiderat, & petit: per illam etiam hyperbolicā desiderii explicationem intendit cor alterius, vel Deum ad misericordiam petitam inclinare: non autem intendit sibi malum illud velle aut petere vllo modo: et procedit ille modus petendi ex magna confidentia amoris vel amicitiæ petentis ad eum, à quo sic petit secundum August. Exo. 42. Est enim certus, & confidit sic petens quòd ille, à quo petit non infliget malum illud, quod sibi infligi petere videtur. Itaque ibi nec desideratur nec petitur carentia gloriæ in æternum pro fratrum salute: sed per talē hyperbolicum modum loquendi explicatur vehemēs desiderium salutis eorum, quæ tandem petitur, & desideratur. Et ita nihil inde contra quartā opinionem habetur.

Quod autem Exo. 32. Lira dicit quòd prædicta petitio processit secundum portionem inferiorē: certè parū ad rem facere videtur. Nam si à ratione plene deliberata procedit, certè nil culpæ vel meriti tollitur vel apponitur ex hoc quòd secundū hanc vel illam portionem fiat siuè perueniat. Aliæ expositiones Exo. 32. dantur ab aliis, quæ ibidem à Nico. Lira, & eius defensore Matthia contra Burgē. optimè refutantur, et ita patet respon. ad primū argumentum. Nam & Turrecremata in decreto distinct. 45. ca. disciplina, dicit id Exo. 32. intelligi potius de libro vitæ tēporalis. volebat enim Moyses, vt bonus pastor, mori pro ouibus suis: quasi diceret, si nō parcis eis dele me de ista vita, quia amplius viuere nolo, ut in eo. ca. disciplina. paulò inferius significatur. Alii dicunt quòd intelligitur sic

idest,

id est dele me de libro specialium tuorum amicorum, & valdè familiarium tuorum famulorum. q. d. Ne ostendes te mihi tàm familiarem, & fauorabilem coram omnibus si non parcis eis, vt ego peto, vt omnes id videntes de cætero ad me pro intercessione non fugiant.

Resp. ad 2. Ad secundum respondeo distinguendo. Nam si habeatur respectus ad bonum diuinum in se, id est, ad eius honorem maiorem resultatem ex plurium salute & beatitudine: tunc conceditur antecedens, & consequentia, & hoc est quod supra in secunda propositione dictum est: secus autem si habeatur tàtum respectus ad bonum diuinum participatum in proximis, id est, ad vtilitatem eorum: tunc enim concesso antecedente negatur consequentia.

Et ad probationem quod scilicet bonum commune est maius, & melius. ergo eligibilius quàm proprium: respon. negando consequentiam: quia non sunt cætera paria. Dico enim q maior ibi assumenda, seu regula generalis, q scilicet maius bonum est eligibilius, intelligitur vel vtrobique absolutè, & in se: vel vtrobique respectiuè, ita q maius bonum proprium est eligibilius ei, qui in tali bono aliquo modo participat in eo, secũdum Palud. vbi supra dist. 17. Quod patet dupliciter. primo, quia ideò est, & dicitur bonum, quia conueniens habenti: & ideò cõmune, & maius bonum est eligibilius, seu amabilius, quàm proprium, quàm minus bonum, quia in illo communi, & maiori bono saluatur aliquo modo ratio boni proprii minoris. ergo si nullo modo quis participat in eo, iam nec ratio boni proprii in eo saluatur. Iam etiam sequitur q illud nullo modo est ei cõueniens neque bonum, neque eligibilius, aut amabilius, quàm proprium: ideo dicitur. 9. Ethi. Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium: item amicabilia quę sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus ad se.

Item secũdo, quia pars naturalis, & politica est præcisè propter totum corpus naturale, siue politicum: quia in eius bono bonum partis ipsius seruatur: quod inde patet, quia etiam stando in lumine naturali si homo nõ esset pars reipub. alicuius particularis, vel totalis, scilicet totius mundi non licitè vitam exponeret corporalem pro corporali salute, etiam mundi totius: quia pars non nisi pro toto, cuius est pars, aliquo modo se naturaliter exponit, quia est præcisè propter illud, in cuius bono conseruatur, & à quo pendet suum esse. Nunc autem in rebus spiritualibus, vel supernaturalibus nõ est talis vnio nec ordo vnius ad alterum, nec etiam ad totam creaturarum rationalium vniuersitatẽ præcisè: nisi ad Deum vel in ordine ad ipsum, ad quem & respectu cuius respicit, & inclinat charitas, vt ad primum & immediatum obiectum suum; à quo et solo principaliter homo pẽdet: & in quo viuimus, mouemur, & sumus, & nostrum bene esse finale, siue beatum speramus. Ideò quoad hoc esse supernaturale, atque beatum homo non est pars alicuius cõmunitatis, vel ecclesiæ, nisi in ordine ad Deum: neque est vnio, aut participatio animarum, & bonorum spiritualium, nisi in ordine ad ipsum, vt dictum est. Non igitur debet homo etiam pro bono totius mundi suæ salute animam suam exponere perditioni, aut carentiæ beatitudinis æternæ, neq; id velle: quia nec id à Deo gratum est etiam si sine peccato in gratia Dei permanendo id facere possit. Matth. 16. Quid prodest homini &c. vt supra probatum est. Vnde & secundum doctores in 3. dist. 27. 29. præcipuè Scotum ratio diligibilitatis est bonitas, & vnitas, & nisi sit bonitas infinita Dei certè præponderat ratio vnitatis, & proprietatis ad amãdum secundum Arist. Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium: ideò & ordo charitatis post Deum incipit à seipso: & secundum doctores in 4. dist. 50. minor beatus plus intensiuè & appreciatiuè, licet non extensiuè, amat suam minorem beatitudinem, quàm maiorem aliorum sanctorum.

Ad tertium respondeo negando consequẽtiam. Resp. ad 3. & ratio est quia talis modò excusetur à culpa, modò non ratione talis ignorantiæ non credendo nec sperando aliam vitam nisi naturalem, quam habet in repub. cuius est pars, & non sperãdo ordinari ad Deũ in vita æterna beatifica: dico q virtuosè agit moriendo pro sua repub. quia & sic faciendo non vult perdere vitam beatam æternam, quam nõ cognoscit, sed solum vitam temporalẽ seu esse suum naturale in æternum, secundum quam vitam, seu esse naturale est pars reipub. secus est de volente malè perdere vitam beatam æternam, quam credit, vt dictum est.

Ad quartum respondeo negãdo consequentiã, Resp. ad 4. & ratio discriminis est: quia charitas inclinat ad volendum esse cum Christo aliquando in vita beata æterna, seu quia non est cõtra charitatem sui velle carere gloria ad tempus ex causa rationabili, vt supra. Bene autem est contra charitatem, & eius inclinationem velle carere gloria in æternum etiam pro aliis fratribus: quia ex ordine charitatis tenetur homo potius velle sibi gloriam æternam aliquando, quàm aliis, vt patet ex supradictis in 3. & 4. propositione. Sicq; non manet eadem ratio temporis, aut durationis temporalis, & durationis ęternæ: ex quo pro breui tempore non est prohibitum, sicut prohibitũ est ex ordine charitatis ad se velle aut facere hoc etiam pro fratribus, in æternum, vt dictum est.

Velle autem diu in hac vita viuere, vt delectabiliter viuat in suis diuitiis, & honore aliàs licitè, nõ est mortale sed veniale, secundum Adrianum vbi supra, & Nauarro in summa ca. 11. nu. 6.

QVAE-

QVAESTIO VIGESIMANONA.

Vtrum liceat mentiri, aut cognoscere non suam, pro uitanda alicuius morte corporali, aut graui scandalo, aut pro liberanda republica ab iniusta oppressione, siue tyrannide.

Opinio 1. 1. Ratio. RESPON. in hoc est duplex opinio prima quod sic. quae probatur. 9. rationibus. Prima, quia ex duobus malis minus malum, minusque periculum est eligendum pro vitando maiori, secundum rectã rationem: quia & habet rationem boni, vt hoc ait August. 3. par. lib. de mendacio, ad Consentium c. 8. & Grego. & habetur dist. 13. ca. nerui. & ca. duo mala. & ibi Turrecremata, & 22. q. 4. non solum. & 3. Ethi. ca. 3. & ff. de reg. iur. quoties nihil, & Scotus in 4. dist. 13. q. 2. & Gerson in regulis moralibus ca. 1. & c. de auaritia, sed minus malum ex genere suo est mendacium, & fornicatio, quàm homicidium, vt patet, tùm ex obiecto, tùm etiam ex ordine praeceptorum decalogi secùndum communiter doctores, vt supponitur. Et qui potest tueri vitam suam, vel alterius, ipsumq; à morte spirituali liberare, & non facit, certè censetur homicida, & causa peccati proximi, secùndum dist. 83. ca. prouidendum. vbi dicitur. Parum refert laetum inferas, vel admittas. ergo pro tuenda vita corporali, vel maiori peccato proximi cauendo, est minus malum mendacii officiosi, & etiam fornicationis eligendum.

Nec valet euasio, quod mors est malũ poenae, quod potius est eligendum, quàm quodcunque malum culpae, maximè cùm in patiendo poenam non sit culpa. Quòd non valeat haec euasio, probatur: quia licet mors sit malum poenae, ipsamq; pati ex genere suo non sit culpa: at, mortem infligere, vel admittere in se vel in alio fine causa rationabili, cùm homo potest eam iure vitare, est culpa, vt dictum est in di stin. ca. prouidendum, quia tenemur eam vitare ex praecepto, Non occides. ergo pro ea vitãda minus malum mendacii, & fornicationis, est licitum medium secundum rectam rationem, vt dictum est.

Ratio 2. Secundò probatur idem (& est fortificatio rationis praecedentis) quia sicut pro vitãda morte sui vel alterius (modò sit malum poenae, modò sit malum culpae) rationabiliter quis detinet, & capit alienum, cùm non patet aliud remedium, & pro iusta defensione sui ipsius, vel etiam innocentis, & amici, maximè ad ipsum confugientis, licitè quis occidit iniustum inuasorem cum moderamine inculpatae tutelae, secùndum communiter doctores. Ex clemen. 1. si furiosus. Et extra de senten. excom. ca. 3. & de homicidio. ca. significasti. el. 2. & ca. dilecti. de senten. excom. lib. 6. & pro defensione & pace reipub. in bello licitè occiduntur hostes iniusti, & latrones à iudice, vt habetur. 2. Ethic. & lib. 7. de repub. ca. 13. & secundum communiter doctores: & pro saluanda vita sua vel alterius, & reipub. licitè quis prodit secretum in infamiam sui, vel alterius quod aliòqui seruare tenetur secretum. ergo similiter eodem modo, eadẽ causa, & ratione, licitum est mentiri, & fornicari, seu accedere ad non suam pro saluanda vita: patet consequentia propter eandem rationem, scilicet vt vitetur mors: quia sicut fornicari & mentiri est prohibitum lege naturali & diuina, sic etiam furari, & non occidere hominem, & non reuelare secretum, igitur sicut pro vitanda morte desinunt esse mala capere alienum, & occidere hominem, & reuelare secretum, quia lex naturalis & diuina sic ea prohibuit, & sunt mala, & peccata, excepto casu maioris mali vitandi, qualis est mors, tunc inquam desinunt esse mala, & peccata: neque propriè, & formaliter vocantur peccata, aut nominibus peccatorum, puta non propriè dicuntur furtum, homicidium, aut proditio secreti, sed solum materialiter, & similitudinariè, & vsurpatiuè: ità & mentiri, & fornicari pro saluanda vita desinunt esse mala, sive quouis iure prohibita.

Nec obstat dicere secùndum B. Tho. & Caietanum, quod quia res temporales cuiuscunq; sint, & defensio sui, & reuelatio secreti sunt media ab ipsa natura ordinata directè, ad conseruationem vitae in casibus supradictis proportionabiliter, ideò sunt media licita pro vitanda morte: mendacium autem & fornicatio minimè. Haec inquam euasio non valet: quia quandocunque ad vitandam mortem fuerit medium necessarium mendacium vel fornicatio: tũc eadem ratione, qua actus vel vsus aliarum rerum ad seruandam vitam fit licitus, & ordinatus à natura, licet aliàs lege naturali, & diuina sit prohibitus, vt vas aureum alienum, vt mediante eius vẽditione succurratur extremae necessitati: eadem etiam dicere falsum, & cognoscere non suam vt vitetur maius malum mortis fit licitum & ordinatũ à natura: modò regulariter aliàs sit medium directè ordinatum à natura ad id, modò non. Nam in casu necessitatis extremae omnia illa etiam vasa aurea, in quibus mors vitari potest directè vel indirectè, mediatè uel immediatè, aut quouis modo, sunt media communia, & pro tunc apta, & ordinabilia, seu expedientia, seu etiam necessaria ad id, & per consequens pro tunc sunt à lege naturali, & diuina concessa ad vitandum mortem, dum aliud remedium non apparet: quia tunc currit eadem ratio in omnibus vt scilicet pro vitando maiori malo mortis, aut grauis scandali, eligatur minus vt dictũ est.

Tertiò probatur idem, quia inuoluntarium, & coactio excusat à culpa, sicut & ignorantia inuincibilis secùndum omnes, quia tollit uoluntarium. Sed qui pro uitanda morte mentitur, uel fornicatur, iã id facit inuoluntariè: quia id facit aut certè permittit necessitate coactus, qui certè nollet facere si mortem posset uitare: quia licet id sit mixtum ex uoluntario & inuoluntario: tamen simpliciter est inuoluntarium: & coactum mendacium, & fornicatio pro saluanda uita secùndum. 3. Ethi. ca. 1. ergo excusatur à culpa, sicut & Iacob cognoscens Lyam inuincibiliter ignoratam. Ratio 3.

Quartò probatur idem, quia communis sensus Ratio 4.

hominum

hominum refugit ꝙ potius se exponat morti, aut proximum suum, quàm vitet leue mendacium officiosum, pro quo non incurritur pœna æterna, aut quàm vitet fornicationẽ: & similiter ꝙ potius se, vel alium prodat cum scandalo graui, & periculo mortis suæ, vel alterius, quàm mentiatur, & fornicetur. Nunc autem communis sensus proborum hominum est indicium rectæ rationis, & quasi lex naturalis, vt 2. & 10. Ethi. ca. 5. & 6. igitur.

Ratio 5. Quintò probatur, idem auctoritate Eustratii Episcopi doctissimi, qui 3. Ethi. ca. 1. ait. Mendacium turpe est: sed vtilitatis causa non turpiter fit: sicut & sæpe bonum non bene fit: tunc enim turpe desinit esse: secus de mendacio pernicioso, quale est mendacium in fide & sacramentis, & moribus, & in iniuriam proximi, aut cum periurio admixto: quia pro saluanda vita cuiusquam, non licet.

Item in collationibus patrum, colla. 17. ca. 9. & latius c. 17. & sequentibus Abbas Ioseph ait, quòd mendacio tanquam helleboro vtendum est ad custodiam virtutum, vel salutem proximi.

Item in glos. ca. quod ait. dist. 14. habetur quòd secundum multos doctores est venialiter peccandum pro vitando peccato mortali in proximo. Et cum prædicta opinione cõcordat Martinus de fortitudine. q. 5. de martyrio quoad mendacium, & de temperantia q. 2. de luxuria quoad fornicationem. & Durandus in 4. dist. 33. q. 2. & Arnobius super Psal. 139. ait ꝙ mendacium in Iudith bonum fuit, & expressè loquitur ꝙ fuit bonum moraliter in se, & non solum in euentu.

Ratio 6. Sextò probatur idem per August. lib. 5. de repu. c. 10. dicentem ꝙ Dion excogitato facinore præclaro cum mortis periculo Dionysium Tyrannum pro reipub. liberatione tentauit occidere, de quo & laudatur ibidem.

Ratio 7. Septimò probatur idem per Aug. qui in 3. par. in tract. de sermone domini in monte lib. 1. non improbat, sed sub iudicio lectoris relinquit vtrum sit probandum factum mulieris cuiusdam Antiochenæ, quæ (sicut ibi narratur) vt de precio fornicationis maritum liberaret à morte, cui propter debitum pecuniarum astrictus erat, ipso consentiente cum alieno coiuit. Et videtur August. ibidem eam de hoc commendare.

Item idem August. lib. 22. contra Faustum. cap. 33. & ca. 37. &c. videtur laudare obstetrices Aegyptias, quæ Exo. 1. per mendacium seruauerunt masculos Hebræos, & Raab quæ Iosuæ. 2. per mendacium seruauit exploratores Hebræos à morte. Et Loth qui Gene. 19. pro vitanda sodomia ciuium suorum filias suas eorum libidini exposuit.

Et videtur concordare Basilius super Prouer. 1. dicens ꝙ pulchra fuit admodum Hebræorum astutia Aegyptios decipientium, ac pro opere præmiũ à Deo suscipientium, ac demum misericordiam. Collaudata item est astutia nutricii Aegyptiarum, quæ mares Hebręos seruauerunt. Pulchra quoque astutia Rebeccæ, quæ modũ reperit, quo filius magnam susciperet benedictionem. Et idem dicit de Raab & Rachele, & cæteris prædictis.

Et ad idem videtur ꝙ Iudith laudatur, quia per mẽdacia, & per fornicationem, aut per periculum fornicationis Holofernem hostem seduxit, & tandem occidit pro liberatione reipub.

Item idem August. ad propositum de mẽdacio officioso pro saluanda vita dicit sic, In hoc homo semper vincitur affectibus humanis, vt falsum dicat sine alicuius iniuria, vt alicuius saluti aut commoditati consulat: non affectu tunc vincitur, sed bonitate naturæ ducitur, vt melius in hac causa faciat, quàm opinatur: & loquitur de seipso, vbi videtur quòd sibi displiceat opposita opinio, quam ante tenuerat in libris de mendacio.

Item August. par. 8. lib. 3. quæstionum super Leuit. q. 68. ait. ꝙ penè omnibus videtur ꝙ pro salute, ubi nemo læditur, liceat mentiri.

Ratio 8. Octauò probatur idem quia secundum Magistrum in 4. dist. 38. & Hugo. lib. 2. de sacramentis par. 11. ca. 6. Mulier, quæ causa uitandi scandalum vel mortem stat cũ non suo, cùm aliter remedium non patet, licitè facit reddendo debitum uiro illo ignorãti exigenti, quia id, necessitatis est, licet nõ possit petere, quia id, est uoluntatis.

Similiter qui habet votum simplex non peccat reddendo debitum suo coniugi: licet non possit petere. Et Adria. in 1. quodlib. non reprobat, sed tolerabilem dicit illam opinionem Magistri & Hugonis. ergo similiter in proposito propter eandem rationem dicendum est.

Ratio 9. Nonò probatur idẽ, quia simulatio est species mendacii secundum August. par. 1. lib. 2. Soliloquiorum ca. 9. Nil enim refert an factis, an verbis, falsum uelis dicere, aut persuadere: & tamen est licita in casu secundum Hiero. super ad Galatas. 2.

Si arguatur ꝙ August. 3. par. lib. de mendacio ad Consentium tenet oppositum ꝙ scilicet pro vitanda morte corporali sui, uel alterius, etiam pro conuersione infidelium, non licet mentiri. Respondetur, ꝙ ibi loquitur opinatiuè, quam opi. posteà in locis supra allegatis libro. 1. de sermone domini in monte &c. videtur infringere vel infirmare: immò etiam si ipse eam asseruisset, non esset standum illi cõtra rationes efficaciores in oppositum, vt supra tactæ sunt, vt ipse August. decernit in ca. Ego solis. dist. 9. dicens ꝙ rationi efficaci potius, quàm auctoritati doctoris cuiuscunque standum est.

Opinio 2. PRAEDICTA prima opinio defecit in se, & in fundamentis seu probationibus: in se quidem est erronea, & contra communiter doctorea in 3. dist. 38. & B. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. tenentes cum Augustino vbi supra par. 3. lib. de mendacio. & par. 8. lib. contra mendacium, & est contra decretum ecclesiæ in cap. super eo. de vsuris, ubi habetur ꝙ sacra scriptura prohibet mentiri pro saluanda vita cuiuscunque: immò & pro salute spirituali, aut pro uitando peccato alterius cuiuscunque: aut pro conuersione infidelium, & pro pudicitia, & castitate seruanda,

seruanda, vt patebit infra ubi hæc allegantur ex Augustino.

1. Ratio. Et hæc secunda opinio, vel potius veritas communis & catholica probatur septempliciter. Primò, quia mentiri & fornicari seu scienter cognoscere non suam sunt ita mala, ꝙ stāte lege (ut sic m per loquimur) non possunt per hominem à sua malitia denudari: & nulla ratione, aut causa possunt. bene fieri. ergo non licent pro uitanda morte. Consequentia patet, & antecedens probatur: quia contra rectam rationem est falsum dicere scienter cum intentione fallendi, vel falsum dicendi aliis (quod est propriè mentiri.) quod patet: quia recta ratio dictat nihil cōtra veritatem scienter dici aut fieri. Nunc autem quacūque causa, aut intentione, & in quocunque casu mentiatur, non tollitur quin adhuc talis actus sit contra veritatem scienter, aut contra dictamen rectæ rationis. ergo non tollitur tunc malitia, & deformitas talis actus mendacii. ergo neque potest à sua malitia denudari. Similiter idem patet de fornicatione & adulterio: quia accedere ad non suam, quod est fornicari, in nullo casu, ex nulla causa, etiam per extremā necessitatem potest à sua malitia denudari, dum adhuc manet non sua, quæ nisi per matrimonium non potest fieri vxor sua: nunc autem accedere ad non suam ex suo genere est contra rectam rationem, & lege naturali, & diuina prohibitum, vt patet per rationes, per quas communiter à doctoribus reprobatur fornicatio, & concubitus vagus, quod propter breuitatem pro nunc supponatur ex 3. dist. 37. & in 4. dist. 26. igitur.

2. Ratio. Secundò probatur idem. quia ex 3. Ethic. ca. 1. quædam tàm turpia sunt, vt mori potius sit substinendum, quàm talia perpetrare. & nō videtur quæ mala sint tàm turpia nisi ea quæ sunt ita per se mala, vt nullo modo rectè fieri possint, qualia sunt mētiri & fornicari, quia de his habetur. 2. Ethi. cap. 6. ꝙ nullo modo possunt rectè fieri. Et quod dicitur ibi de furto, & homicidio ꝙ non possunt rectè fieri intelligitur de furto & homicidio propriè, & formaliter sumpto, quando scilicet fiunt cum iniuria proximi, quia tunc non possunt rectè fieri, neque à malitia denudari per hominem stante lege, vt patebit infra in responsione ad secūdam rationem opinionis præcedentis: & tale est fornicari, seu ad nō suam accedere. Idem ait etiam in 4. Ethi. ca. 7. de mendacio quod per se improbum est. Quod etiam ibi dicitur ab Arist. ꝙ hæc rectè fieri non possunt, intelligitur non solum de potentia morale, ità ꝙ vix, aut nunquam rectè facta sunt, aut fieri possunt, sed etiam de potentia logica, & absoluta ita quòd, vt dictum est, nullo modo ex nulla causa rectè fieri possunt, quamuis opposita opinio erronea hoc perneget.

3. Ratio. Tertiò probatur idem. quia Rom. 3. non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multò minus vt vitentur mala culpæ, vel pœnæ: quia plus est facere bonum quàm vitare malum. Nec valet euasio, ꝙ tunc minus malum pro vitando maiori non habet rationem mali sed boni, ꝙ hoc nō valeat in proposito patet: quia licet hæc euasio sit vera in malis quæ à sua malitia denudari, & rectè fieri possunt: non tamen in malis quæ à sua malitia denudari, & rectè fieri non possunt, qualia sunt mendacium, & fornicatio, idolatria, & huiusmodi. quod probatur: implicat enim ꝙ rectè fieri non possint simul, & ꝙ pro vitando maiori malo, vel aliquo modo rectè fieri, & à sua malitia denudari possint: & sequeretur etiam ꝙ liceret dare ad vsuram pro redēptione captiuorū, maximè cùm ad id aliud remedium non pateret: quia tūc diceretur ꝙ illud malū usuræ sicut & furti respectu maioris mali, captiuitatis, aut periculi inde imminentis vitandi, haberet rationem boni: hoc autem reprobatur expressè in ca. super eo. de vsuris, vbi habetur ꝙ nō licet dare ad vsuram pro redemptione captiuorum, quia non sunt facienda mala vt veniant bona.

Item Dan. 13. est ad idem vbi habetur ꝙ Susanna ait, Angustiæ sunt mihi vndiq;, si enim hoc egero mors mihi est, scilicet animæ secundum glo. interlin. si autem non egero non effugiam manus vestras: sed melius mihi est absque opere incidere in manus hominum, quàm peccare in cōspectu Dei: ybi patet clare ꝙ peccatum mortale reputabat illa sancta Susanna fornicari pro vitanda morte, vt etiam ait glossa interlinealis ibidem.

Quartò idem probatur. quia in dicto ca. super eo. de vsuris, habetur expressè quòd sacra scriptura prohibet fornicari pro alterius vita seruanda. 4. Ratio.

Nec valet euasio ꝙ scilicet id intelligitur pro vitādā morte iustè infligenda, seu pro seruanda vita nocentis, seu quam nullo iure seruare tenemur. Quòd hæc euasio nō valeat probatur: tum primò, quia opera misericordiæ, qualis est eleemosyna in casu extremæ necessitatis, aut redemptio captiuorum existentium in periculo mortis corporalis, vel etiam spiritualis, dum non patet aliud remedium, sunt obligatoria: & tamen non licet dare ad vsurā pro tali eleemosyna, aut redemptione captiuorum facienda, vt habetur expressè in dicto ca. super eo. de vsuris, quoad redemptionem captiuorum. ergo nec licet mentiri pro saluanda uita: tum secundò, quia absolutè, & indistinctè dicitur in dicto ca. super eo. ꝙ non licet mentiri pro saluanda vita alterius sicut nec dare ad vsuram pro redemptione captiuorum: & facilè erat distinguere & limitare, si cum distinctione, & limitatione prędicta Papa vel Ecclesia id determinans intellexisset.

Quintò idem probatur. quia in ca. inquisitioni. de senten. excom. habetur expressè, ꝙ coniux sciēs impedimentum quod probare non potest potius debet excommunicationem sustinere, quàm per carnale commertium mortaliter peccare. ergo in foro conscientiæ in quo ibi loquitur textus apertè, non licet fornicari pro saluanda vita. 5. Ratio.

Si negetur consequentia dicendo, quòd textus ibi solum dicit ꝙ potius est sustinenda excōicatio, non

non autem dicit quòd potius est sustinenda mors, quàm per carnale commertium mortaliter peccandum: quòdq; ideò pro morte, vel magno scandalo vitando potest reddere, nō autem petere debitum à non sua, quia illud necessitatis, hoc volūtatis est.

Contra hoc replicatur, quia si per carnale commertium etiam reddendo debitum mortaliter peccatur vt ibidem ait textus: nunc autem pro saluanda vita corporali non est mortaliter peccandum, neque vita animæ postponenda pro quacūque causa, ergo non licet fornicari pro saluanda vita, aut casu mortis euitande.

6. Ratio Sextò probatur idem. quia in cap. sacris, de his quæ vi metus, vel causa fiunt, habetur ꝙ pro nullo metu debet quis peccatum mortale committere. ergo non licet fornicari pro morte vitanda.

Si negetur consequentia dicendo quòd dictum ca. sacris. intelligitur de voluntariè communicante cum excommunicato in crimine vel in sacris.

Contra hoc replicatur. quia etiam si illa glossa admittatur, adhuc stat textus generaliter dicens, ꝙ pro nullo metu etiam mortis debet quis mortaliter peccare alio quocunque mortali peccato fornicationis & huiusmodi, propter eandem rationē, quia scilicet (ut textus dicit) nullum peccatū mortale licet committere metu mortis.

De intelligentia autem illius textus in c. sacris. dic quod intelligitur quando directè incutitur metus, vt fiat transgressio legis, quia tunc videtur contemptus legis, qui nullo modo est committendus pro vitanda morte: quia est grauius malum ille contemptus, vt Adrianus latè probat in 4. de clauibus in materia excommunicationis in 7. exceptione, & in 1. quodlib. art. 3. in responsione ad quintum argumentum. intelligitur etiam quando ex non obseruantia excommunicationis vel alterius legis ecclesiasticæ imminet scandalum, aut periculum fidei. consonat Augest. in morali. ca. 6. in fine.

7. Ratio. Septimò probatur idem, quia August. in 3. par. lib. de mendacio ca. 6. & 7. & ca. 11. 12. 15. 18. 20. 21. & par. 8. lib. contra mendacium ca. 15. 17. 19. 20. ex proposito determinat ꝙ non licet mentiri pro seruanda vita corporali cuiuscunque, aut pro seruanda castitate, aut pro conuersione hæreticorum, aut infidelium. ergo à fortiori non licet fornicari ex eadem causa.

Si dicatur (vt dicit supra dicta opinio erronea) quòd ibi August. locutus est opinando, vel ex opinione aliorum, vt innuitur ex hoc quod in lib. 1. de sermone domini in monte, & alibi vbi supra videtur id relinquere iudicio lectoris, aut sub dubio.

Contra hoc replicatur: tùm primò, quia etiam si ibidem August. opinatiuè loqueretur in lib. 1. de sermone domini in monte, & alibi, non inde sequitur quòd ergo vbi supra in libris de mendacio, & contra mendacium etiam opinatiuè loquatur: maximè cùm ex proposito, & affirmatiuè ibi potius determinet suam sententiam supradictam, & ecclesia in ca. super eo. de vsu. & in decret. q. 20. q. 2. cap. ne quis arbitretur. & ca. faciat. & ca. omne genus, tāquam certum nobis sic tenendū proponat quod August. vbi supra decreuit: tùm secūdò, quia etiam si vtrobique August. opinatiuè loqueretur, nō esset potius stādum eius dictis dubiis in lib. 1. de sermone Domini in monte, & alibi vbi per transitum materiam tangit, quàm eius sententiæ assertæ vbi ex proposito illam pertractauit vbi supra in libris de mendacio, & contra mendacium, maximè cùm rationes pro hac eius sententia communi, & catholica sint efficaciores, quàm rationes supradictæ pro prima opinione erronea opposita, quæ supra posita est, vt patebit respondendo ad eius probationes seu fundamenta.

Ad fundamenta igitur seu probationes supradictæ primæ opinionis erroneæ respondeo ad primū dupliciter. primò, quia illa maior solum est uera quando minus malum potest à sua malitia denudari, & bene fieri, aut quando solum est malum pœnæ, aliàs non, quia esset repugnantia quòd minus malum esset eligendum, & quod nullo modo possit à sua malitia denudari, & rectè fieri, sicq; esset eligendum quòd nullo modo rectè eligi, aut fieri posset. Ad minorem autem dico quòd mendaciū, & fornicatio bene fieri, vel à sua malitia denudari non possunt: homicidium autem, & furtum sic, ut patebit in responsione ad secundum principale. Resp. ad 1. rationem.

Alio modo respon. (etiam si concedatur prima consequentia) negando minorē secundæ consequentiæ vbi dicitur, quòd censetur homicida qui non tuetur vitam suam, vel alterius, cùm potest: nā solum est vera prædicta minor quando sine causa rationabili vitam non tuetur, uel mortem admittit. Ex causa autem rationabili potest quis licitè, & honestè non dico occidere, sed permittere mortem sui uel alterius, puta pro vitando aliquo peccato, aut pro iniuria alicuius uitanda, aut pro iustitia, aut pro exercitio uirtutis, & patientiæ, & promotione uirtutis uolentis sic uirtuosè pati, ut patet in martyribus, & huiusmodi: & sic patet respō. ad replicam contra euasionem ibi positam.

Ad secundum respondeo negando consequentiam, & ratio discriminis quare cùm furtum, & homicidium sint etiam contra legem naturalem, & diuinā denudari possunt à sua malitia, & rectè fieri pro uitanda morte, & pro iusta defensione uitæ stāte lege: mendacium autem, & fornicatio minimè: ratio (inquā) huius discriminis est; quia alienū auferre non aliunde est peccatum & malum, nisi quia talis ablatio est iniusta, & iniuriosa proximo, secundum August. par. 8. in q. super Leuit. q. 68. quæ causa & ratio cùm cesset si dominus in suæ rei ablatione consentiat actu elicito, uel debito: ideò tunc desinit esse iniusta & iniuriosa: quia uolenti, & consentienti non fit iniuria, & per consequens desinit esse culpabilis, & mala talis ablatio: & similiter in homicidio iustè se defendētis, uel rempub. ut iniuriam repellat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut sibi omni iure competit talis defensio. Resp. ad 2.

Ideò

Ideò talis occisio, & iniuria non occisori imputatur ad culpam, sed ipsi occiso qui iniustè cogit occisorem ad se defendendum tali modo: qui si aliter se tueri commodè posset, nollet occidere.

Fornicari autem de se est malum, lege naturali, & diuina prohibitum: non solum quia iniuriosum est coniugi (sic enim de eius consensu liceret sicut & capere alienum) sed præcipuè quia accedere ad non suam, sicut & mentiri de genere suo, est cōtra rectam rationem, vt supra in prima probatione dictum est: ita q hominem, aut per hominis consensum, aut per circunstantiam aliquam etiam extremæ necessitatis, aut per aliquam causam eius malitia tolli non potest, stante lege, sicut potest tolli ab actu quo alienum capitur, & homo occiditur, ut iam diximus.

Resp. ad 3. Ad tertium respondeo negando minorem. Immò ex 3. Ethi. ca. 1. & ait B. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6. mixtum ex voluntario & inuoluntario est simpliciter voluntarium: quia ibi est voluntas efficax, puta voluntas efficaciter proiicēdi merces in mare, licet sit inuoluntarium cōditionatum, seu inefficax, aut secūdum quid, quia scilicet nollet proiicere si posset euadere sine proiectione: sic in proposito de metu, & facit August. 3. par. lib. de mendacio c. 11. dicens q certè mentitur qui mentitur inuitus: neque enim ibi est absoluta, & propria coactio, aut necessitas, sed conditionata, & secundum quid, vt dictum est, neque sufficit ad culpam: nā metus non tollit voluntarium sufficiens ad culpam, licet ratione metus culpa attenuetur, vt patet ex 3. Ethic. & communiter doctores dicūt ibidem, & ex dicto ca. sacris, de sen. excom. Coactio vero naturaliter, & omninò tollit voluntarium, videatur Thom. vbi supra. & Angest. in morali ca. 6. in fine.

Resp. ad 4. Ad quartum respon. ad maiorem q omnis hominum sensus naturalis appetitus id refugit: non autem rationalis qui, est secundum rectam rationem, vt patet ex supradictis probationibus. Nunc autem sensus rationis, seu dictamen eius in omnibus fere hominibus est signum rectæ rationis: non autem sensus, aut appetitus naturalis, uel sensualis.

Resp. ad 5. Ad quintum ex Eustratio respon. ille forte fuit illius opinionis erroneæ sicut & alii pauci vbi supra quorum auctoritas non præualet contra Aug. cuius sententia in hoc ab omnibus fere catholicis, & ab ecclesia (ubi supra) approbatur.

Et similiter refutatur dictum Abbatis Ioseph in collationibus patrum collatione. 17. & similiter refutatur glossa in ca. quod ait. dist. in. 14. & Martinus, & alii eiusmodi si qui sunt.

Et cum hac responsione concordat Adrianus in 3. quodlib. art. 3. in respon. ad primū contra secundam partem conclusionis. & multi philosophi antiqui errauerunt circa hoc: ideo Augu. edidit libros contra mēdacium, vt refert Soto de secreto in mēbro. 3. q. 3. conclusione. 1. Et Castro de hæresibus, verbo, coitus. etiam est ad idem contra Martinum vbi supra.

Resp. ad 6. Ad sextum ex Arist. respō. dupliciter. primo, q dato q ipse esset illius opinionis, quod non conceditur cum 2. & 3. Ethi. vbi supra oppositum teneat. tamen sententia Augustini, & communiter doctorum præualet in hoc: quia non solum in fide, & sacramentis, sed etiam in moribus fuerunt magis illuminati per fidem, & gratiam quàm Aristoteles, & quàm alii philosophi infideles, vt patet quia hi in moribus sæpe errauerunt, vtpotè nō plenè illustrati per fidem, & gratiam vt nostri sancti, & catholici doctores fuerunt.

Alio modo respon. q ibi Arist. non approbat factū illud Dionysii, vt verè virtuosum, sed eius animum ad rempub. liberandam: factum autem laudat non quidem, vt bonum moraliter, sed ut medium præclarum arte, & industria, & fortitudine ad finem intentum, sicut dicitur bonus, præclarus, & prudēs; latro, scriba, pugnator, aut iurisconsultus. Dato etiā q Dyon, ibi laudetur de aliquo opere vtpotè verè virtuoso, quia scilicet ad occidendum tyrannum manifestum hostem reipub. artem excogitauit: non tamen eò q mentitus est, aut malum aliquod laudabiliter egit: sed quod occultauit astute artem suam ad suum intētum supra dictum. Sic q; fuit ibi aliquid moraliter bonum de quo laudatur, cui tamen fuit commixtum aliquod malum mendacii de quo non laudatur.

Resp. ad 7. Ad septimum ex Aug. lib. 1. de sermone domini in monte respō. dupliciter. primò, q licet ibi relinquat iudicio lectoris, an illa mulier licite fornicata sit pro morte viri cauenda: non sequitur ergo quòd illud factum approbet ibidem, cum constet ipsum alibi in lib. de mendacio, & contra mendacium expressè oppositum sentire, ubi supra.

Secundò dico, q ideo August. iudicio lectoris sub dubio reliquit, quia quatenus adulterium est iniuriosum coniugi uidetur excusari ab iniustitia in foro humano, & ab adulterio cum de eius cōsensu pro eius vita saluanda commissum est. cum quo stat q quatenus est per se malum cognoscere non suam non sit excusabile à peccato simpliciter pro saluanda sua, & coniugis uita. Neque ibi August. probat, aut determinat hoc uel illud: sed difficultatem proponit insolutamq; reliquit propter rationem prædictam, vt dictum est. & quidem coram Deo adulterium est contra fidem, & sacramētum gloriæ.

Et ad ipsum August. lib. 22. contra Faustum respon. q ibi non approbat mendacia illarum mulierum, & Patriarcharū: sed aliqua dicta, & facta excusat à mendacio, & fornicatione, dum ad sensum verum eorum uerba, & facta æquiuoca, aut mistica interpretatur in casu necessitatis, aut in casu quo ad id cogebantur iniustè, aut ex diuina reuelatione ducebantur. Aliquando laudat quidem animum ad bonum: reprobat autem mendacium quo ad bonum opus intendebant peruenire, ut patet ibidem cap. 33. vsque ca. 37. de Abraam, & Sara. & ca. 42.

ca. 42. 43. & 60. de incestu Loth cum filiabus suis, & per totum librum illum usque in finem, ubi sæpius multò dicit expressè, quòd eorum mendacia & fornicationes sunt reprobanda, nec imitanda in similibus casibus. Et in octaua par. lib. contra mendacium cap. 9. 10. 11. 12. est ad idem, & ca. decimo quinto, de obstetricibus Aegyptiis, & cap. decimoseptimo, de Raab seruante exploratores Iosue. 2. & eadem par. 8. lib. quæstionũ super Exo. q. 1. & lib. super Leuit. q. 68.

Iudith autem non est mentita, neque animum fornicandi habuit cum Holoferne; sed sub verbis æquiuocis ueritatem occultans loquebatur, & animum Holofernis inducere conabatur ad sui concupiscentiam, ut sic eius amore captum, uel induceret ad parcendum populo suo, uel ipsum ipsius amore cæcatum occideret, ut hostem reipub. paratum peiora committere, ut Deo iuuãte factum est, ut patet Iudith ca. 9. ubi dicitur: Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum labiis charitatis meæ, &c. & cap. 13. Sine pollutione peccati custodiuit dominus ancillam suam, &c. unde elicitur ꝙ si fornicaretur cum Holoferne pro liberanda repub. certè pollutione peccati contaminaretur.

Sed utrum benè egerit Iudith inducendo Holofernem ad sui prauam cõcupiscentiam, qui erat paratus ad maius malum, ut ipsa illum ab illo maiori malo retraheret, suamque rempub. à morte liberaret, alibi latius de hoc agendum est: pro nunc autem dicamus quòd licitum est.

Et similiter secundum prædicta respon. ad Basilium dicentem, quòd fuit admodum pulchra astutia Hebræorum, & Rebeccæ, &c. quia scilicet ibi non fuit mendacium, sed pulchritudo industriæ, & astutiæ, quæ per uerba, & facta æquiuoca decepit quos iure, aut de speciali consilio Dei sic decipere potuerunt, & debuerunt. Pulchritudo autem astutiæ obstetricum Aegyptiarum non dicit pulchritudinem uirtutis, sed medii, puta astutię ad suũ bonum finem intentum, sicut dicitur pulcher bonus, aut sapiens latro, ut supra in responsione ad sextum ex Arist. dictum est.

Item ad August. dicentem ad propositum de mendacio officioso, quòd homo tunc ducitur bonitate naturæ, ut melius in hac causa faciat, quàm opinatur, respon. quòd illa uerba Augustini non potui reperire: si tamen alicubi reperiuntur, certè intelliguntur quòd in tali casu homo melius facit in eo quod finaliter intenditur, puta saluti, aut commoditati suæ, uel alterius consulẽdo, aut prouidendo, quia ad id ducitur bonitate naturę, quàm opinatur, scilicet in electione, puta eligendo mendacium, ut medium ad tale bonum finem intentũ: ità quòd uult dicere, quòd intentio finis est bona, electio autem medii est mala, licet ipse homo opinetur quòd sit licita: sicque ibi non displicet ipsi Augustino sententia, quam in libris de mendacio decreuerat.

Ad ipsum August. par. 8. lib. 3. q. super Leuit. q. 68. quòd penè omnibus uidetur ꝙ pro salute, vbi nemo læditur, liceat mentiri.

Respon. vult dicere, ꝙ penè omnibus videtur: non quidem secundum rectam rationem, sed secundum appetitum naturalem, aut erroneè iudicantibus: ideò id ibidem reprobat expressè, & vbi supra in libris contra mendacium.

Resp. ad 8. Ad octauum respon. ꝙ illa opinio magistri, & Hugonis non tenetur cõiter à doctoribus: sed potius reprobatur, vt erronea, & in c. literas. de restit. spol. non approbatur; & Adria. vbi supra eã non approbat, nec Medina de restit. q. 19. in respõ. ad 4. & nos supra in q. 8. latius reprobatam ostendimus.

Resp. ad 9. Ad nonum respon. ꝙ est duplex simulatio secundum Adria. in 4. in materia de baptismo. q. 1. altera quidem est species mendacii, & est quando falsum significatur, & hæc nũquàm est licita, de qua loquitur Aug. altera autẽ est occultatio veri, seu fictio ad aliquod verum significandum, & hæc non est species mendacii, sed est licita in casu, de qua simulatione loquitur Hiero. vbi supra secundum eos, qui illos doctores sic concordare nituntur: nam alii eos inter se dissentire dicunt.

Ex omnibus supradictis sequitur, ꝙ illa prima opinio iam cõfutata est erronea, quatenus est contra rectam rationem, & veritatem, & temeraria, quatenus est contra communiter doctores: & scãdalosa, quatenus est incitatiua ad peccatũ: & hæretica, vel saltem sapiens hæresim, quatenus est contra sacram scripturam, vt habetur in cap. super eo. de vsuris, vel quatenus inde deducitur in bona consequentia.

QVAESTIO TRIGESIMA.

Vtrum nouitij religionum, præsertim ordinis nostri fratrum minorum, possint absolui sacramentaliter à peccatis, etiam intra ordinem reseruatis, & à censuris ecclesiasticis absque licentia prælatorum eiusdem ordinis per illos sacerdotes, per quos possent absolui, si in seculo permanerent: an quoad hoc omninò teneantur, sicut professi eiusdem religionis, ità quòd absolutio aliter impensa sit nulla.

Opinio 1. RESPON. in hoc est duplex opinio. Prima ꝙ põt absolui, neq; in hoc tenentur obnoxii, vt professi: probatur sexcupliciter. Primò, quia ante professionẽ non sunt, neq; dñr propriè religiosi, ergo non põt, vt alii religiosi ligari, quoad hoc, per prælatos, vel regulã, vel statuta illius religionis. Consequentia patet, & antecedẽs probatur per c. religioso. de sent. excom. lib. 6. & Ioan. And. & glo. in ca. beneficium. de regulari lib. 6. vt etiam de hoc sum. Ang. titu. religiosus. §. 13. & 24. & Syluester eo. titu. religio. 5. quæstio. 9. 10. 12. quia nouitius, nec potest ordinari etiam ad primam tonsuram, nec eligi in prelatum alicuius religionis tãquam alienus à statu religionis, & potest condere testm̃, quamuis censeatur monachus, aut religiosus quoad hoc, ut scilicet gaudeat immunitate canonis, si

quis suadente, ut habetur in dict. ca. religioso. & vt nō possit puniri per iudicem secularem, ut ait Bal. in aucten. ingressi. C. de sacrosan. eccle. vt est in simili in l. statu liberi. ff. de quæstio.

Sed hæc ratio non concludit, quia potest negari consequentia propter rationes secundæ opinionis sequentis: nam & bene stat quòd non sint propriè, & irreuocabiliter religiosi, & quòd etiam quoad hoc teneantur astricti sub iurisdictione prælatorum illius religionis, vt seculares, qui habent pro curato prælatum religiosorum, maximè dum sub eorum habitu cum aliis religiosis commorantur. Item quia sunt religiosi quamuis reuocabiliter secundum glos. in cap. beneficium. de regulari lib. 6. vt de hoc latius in 7. & 8. ratione secundæ opinionis habetur.

Secundò probatur idem, quia tanquam existentibus extra corpus religionis, & dissimilem statum habentibus impetratum, & concessum est ipsis nouitiis per priuilegia gaudere aliquibus gratiis, quas habent religiosi illius religionis, sicut & impetratum est pro familiaribus, syndicis, aduocatis, & aliis officialibus, & benefactoribus religionis ipsius, distinguendo nouitios à professis, ut cōstat in compendio priuilegiorum ordinis. titu. absolutio. dispensatio. indulgentia. interdictum. & titu. priuilegium. ergo non tenentur quoad hoc eadem lege aliorum religiosorum.

Sed neque ista ratio concludit, vt in præcedente dictum est.

Tertiò probatur idem, quia vt habetur in ca. ad apostolicam, de regulari. & cap. monasteriis. 19. q. 3. nouitii solum ingrediuntur ad probandum, vel experiendum si mores religionis illis placeant, quòd si non placeant iam religio nihil habet super eos.

Sed neque hæc ratio concludit, quia solum probat sicut & conceditur quòd liberè inde possunt exire, si eis religio non placeat, cum quo stat quòd, dum ibi sub habitu, ut nouitii manere uolūt, teneātur quoad hoc astricti sub iurisdictione prælatorum, ut alii religiosi, ut patebit per rationes secundæ opinionis sequentis.

Quartò probatur idem, quia in cap. non solum. de regulari. lib. 6. decernitur nouitios esse liberos, ita ut intra probationis annum nullatenus valeant impediri quin ad seculum, uel ad aliam religionem quandocunque uoluerint, liberè exire ualeant. ergo ad nihil sunt obligati, dum sunt intra annum probationis, quia si essent astricti certè liberè exire non possent.

Ex quo infert Geminia. ibidem, & glos. in cap. beneficium. de regulari libro sexto, & citat sum. ros. nouitius. §. duodecimo, & Syluester religio. quinto quæstio. septima, quòd nouitius delinquens etiam tali delicto, quòd professus mereretur carcerem perpetuum, per prælatos ordinis, tali pœna carceris etiam ad tempus puniri non potest: nisi nouitius ipse uelit, quia aliàs non posset nouitius liberè exire. Igitur nouitii non subsunt potestati cohercitiuæ prælatorum, aut religionis, nisi quatenus ipsi uolūt: neque ab eis ligari, vel absolui possunt, nisi quatenus ius, aut speciale priuilegium hoc illi concesserit.

Sed neque ista ratio concludit, sicut nec tertia præcedens, quia solum probat quòd neque per ullam obligationem, neque per carcerem etiam ad tempus nouitii possunt detineri quin liberè exeāt. Quòd si manere uolunt utique ibi puniri dum manent, & ut alii professi ligari, & absolui possunt. & ita est in consuetudine, quæ est optima legum interpres.

Quintò probatur idem, quia nouitii non obligantur, ut professi ad præcepta regulæ, nec ad constitutiones illius religionis, ut no. sum. Ange. nouitius. §. 18. & rosella eod. titu. §. vltimo. & Syluester titu. religio. 5. q. 6. ergo nec ad hoc de confessione: quia eadem ratio est.

Nec ista ratio est sufficiens; negatur enim consequentia, nec est eadem ratio. Nam nouitii non obligantur ad illa præcepta, ita ut illa transgrediendo peccent contra regulam, quam nondum promiserunt: obligantur autem iure diuino, & naturali de non faciendo iniuriam sacramento, & potestati ecclesiasticæ spirituali, ut non procurent absolui à non habente clauem talis absolutionis, neque illam irritam faciant quantum in se est. Quamquidem clauem, & potestatem super eos, dum manere uolunt in habitu religionis, illi solum prælati, uel eorum uices habentes, tenent, qui alios professos absoluere possunt, ut in secunda opinione latius probatur, ideò ab aliis absolutio impensa nulla, & sacrilega est.

Sextò probatur idem, quia intra annum probationis exire uolentes licitè possunt absque aliqua nota, uel noxa apostasiæ, ut in ca. consulti. de regulari. neque possunt dici fugitiui si fugiant à monasterio, ut ait sum. ros. nouitius. §. 11. & alii summistæ, ubi supra: & propter hoc non perdunt beneficium si quod habebant, ut cap. postulasti. & cap. sequen. de regulari. & eodem titu. libro sexto, ca. beneficium. ergo ad nihil illius religionis manent obligati.

Nec ista ratio concludit, ut proximè ad quintā præcedentem dictum est.

SECVNDA opinio tenet oppositum, quòd scilicet illi nouitii non possunt absolui nisi ut alii professi eiusdem religionis: dum manere uolunt sub habitu illius, aliàs absolutio nulla est, quod nouem rationibus probatur. 2. Opinio.

Primò, quia qui potest absoluere, potest & ligare, & è conuerso; quia ligare, & absoluere maxime sacramentaliter eiusdem est potestatis: sed prædicti prælati religionum possunt suos nouitios, sicut & professos à peccatis, & censuris absoluere, ergo, & eosdem ligare. Et maior patet. 24. quæstio. 1. ca. si Petrus. & 21. dist. ca. inferior. & ff. de re iudi. l. qui condemnare. & ff. de reg. iur. l. nemo primo.

Minor

Mi{n}or etiam constat ex omnibus ferè probationibus sequentibus, & consequentia est nota.

Sed hæc ratio non videtur efficax, nam ad eam potest responderi q illa maior solum est uera in habentibus ordinariam, & principalem auctoritatem absoluendi, vt sunt Episcopi, & prælati superiores ordinarij: secus in inferioribus, vel habentibus commissam, uel delegatam, qui talem commissionem excedere non possunt, & aliquando ligant quem absoluere non ualent, & è conuersò secundum suæ commissionis facultatem, quod patet primò in Papæ delegato, qui potest excommunicare non obedientem suæ sententiæ: sed, si transit annus, ab illius sententia diffinitiua absoluere non potest eundem, vt de offi. delega. cap. quærenti. Secundò idem patet in iudice non sacerdote: qui licet absoluere posit quem excõmunicauit absolutione pertinente ad forum contentiosum: non tamen absolutione, quæ pertineat ad forum pœnitentiale. de quo glos. in ca. pastoralis. de offi. ordi. Tertiò patet in sacerdotibus parochialibus, qui licet absoluere posint suos parochianos, non tamẽ possunt eos ligare per excommunicationem, vel per statutum, vel per aliquorum casuum reseruationẽ secundum sum. Ange. excommunicatio. 1. §. 3. & Syluester. q. 2. post sanctum Tho. in 4. dist. 18. & Orbellus est ad idem ea. dist. ut etiam inferius in tertia probatione habetur. 4. patet in confessoribus priuilegiatis, puta minoribus, & prædicatoribus, & aliis delegatis, vel substitutis, qui absoluunt ex priuilegio, seu commissione: non tamen possunt ligare per ex communionem, vel per casuum reseruationem, quamuis posint ligare absolutionem denegando, aut pœnitentiam imponendo quomodo intelligunt doctores in 4. dist. 18: q sacerdos absoluere, & ligare potest pœnitentem: sed hoc non est ad propositum, vbi loquimur de ligatione per restrictionem potestatis, vel iurisdictionis per casuum reseruationem. Similiter & Guardiani in ordine minorum etiam iure commissario iam ordinario, possunt suos subditos professos absoluere, tamen possunt eis casus reseruare. Sic etiam in proposito potest dici q talis est auctoritas omniũ prælatorum ordinis nostri, & aliarum religionum in suos nouitios, scilicet commissaria, vel delegata ex priuilegio: nam bene inuenitur eis commissa auctoritas suos nouitios absoluendi, sed nõ eos ligandi: & quia etiam eadem auctoritas datur eisdem in fauorem religionis ex gratia speciali, non autem iure ordinario quod habent super professos, ut uidetur elici ex mari magno priuilegiorum, quod refertur in compendio, titu. absolutio ordinaria quoad fratres. §. 4. ubi habetur, q si postquã huiusmodi uolẽtes ordinem ingredi fuerint absoluti ab aliis censuris ibidem enumeratis statim non ingrediantur eo ipso in pristinas sñias relabantur.

Sed quia contra hanc euasionẽ potest dici q talis prãs prælatorum est iam ordinaria quoad nouitios, sicut & quoad professos collector compendii tenet vbi supra in 2. dubio, quia nulla differẽtia inter hos, & illos ibidem, aut alibi apparet quoad id; et quia ibi solum fit mentio de absolutione à censuris, & dispensatione, ideò quoad ligandum, & soluendum à peccatis prædicta euasio non procedit, & prædicta ratio probans hanc secundam opinionem adhuc suam uim uidetur habere; quamuis nõ omninò efficax appareat, aut sit.

Secũdò probatur idem, quia qui sentit commodum, sentire debet & onus: sed nouitii habent cõmoda aliorum religiosorum, ergo, & onera: quorum unum, & magnũ est q absolui nequeant absq; suorum licentia prælatorum, vt constat. Maior habetur in regula, qui sentit, de re. iur. lib. 6. Minor autem patet: quia gaudent priuilegiis professorũ, & possunt absolui ut professi à suis prælatis, ut patet in compendio. tit. absolutio. dispensatio, indulgentia. interdictum. & alibi. & inferius in sequentibus probationibus habetur.

Sed nec ista rõ uidetur satis efficax, quia potest dici q illa maior solum est uera, quando onus est commodo regulariter annexum omninò, sicut cui collatum est beneficiũ debet onera beneficii subire: in casu aũt præsenti non est ita, ut infra in euasione ad tertiã probationẽ, & ad alias habetur. Itẽ negatur illa minor: nam non omnĩa cõmoda professorum habent nouitii, sed aliqua duntaxat, idq; ex priuilegio speciali, ut supra in 1. & 2. probatione prima dicebat opimo. Sentiunt enim illa tãtum commoda, quæ eis sunt specialiter concessa. Non igitur sentire debent nisi onera eis specialiter imposita, inter quæ hoc non inuenitur.

Tertiò probatur idem, quia prælati religionum per se, uel per alios communiter uerberant, puniuntque nouitios contra statuta, & obseruantias religionis delinquentes, etiam si in sacris existant: hoc autem licitè facere non possent, nisi super eos iurisdictionem haberent: ergo tanquam suæ iurisdictionis existentes ab aliis, nisi de eorum licentia, vt dictum est, absolui non possunt.

Sed nec ista ratio uidetur efficax, quia ad minorem potest dici, primò non oportere quòd id fiat ex iurisdictione spirituali comprehendente potestatem clauium, qua quis absoluitur, uel ligatur: quia sine tali iurisdictione, ex eo, quod non fit suadente diabolo causa iniuriandi, sed corrigendi, pater filium, & seruum dominus, & discipulos magister flagellat, uti quilibet suos subditos corrigere tenetur decimoquarto quæst. quarta, duci ista. & similiter presbyter, uel habens officium in ecclesia, uel senex clericus pueros clericos, & iuniores leuiter punit, ut sum. Ang. excommunicatio. quinto, casu. 1. §. 9. & sequen. & summistæ de hoc latius: quæ ratio à fortiori in nouitiis locum habet.

Item secundò dici potest ad prædictam minorem, etiã si id fiat ex iurisdictione spirituali cõprehendente potestatem clauium: q id fit solũ iu illo casu ex cõsuetudine legitimè præscripta. Nã cùm

huiusmodi iurisdictio sit de iure positiuo, vtique per consuetudinem legitimè præscriptam potest obtineri: vel consuetudo ipsa est signum iurisdictionis ipsius quoad id tacitè, vel expressè iam concessæ, vt habetur cap.fi.de consuetu.maximè quia sic ab initio religionum scientibus, & tacentibus Pontificibus ecclesiæ talis consuetudo nouitios verberandi, & absoluendi: non autem eos ligandi per casuum reseruationem, vt diximus vigorē obtinuerit. Ad quod facit ca.duo simul. de offi. ordi. & Panor.ibidem.& in ca.conquerente, co.titu. & in ca.suam.de simonia. & Orbellus in 4. dist.18. q.1.citans.9.q.3.ca.conquestus, dicit rectores ecclesiarum ex consuetudine posse suos parochianos excommunicare, licet id de iure non possint. Non ergo mirum si uel ex consuetudine, vel ex tacita licentia Pontificum scientium, & tolerantium, quorū ignorantia quoad hoc præsumenda non est, prælati religionum id faciant, absque hoc ꝙ propter id alia potestas, aut iurisdictio super nouitios tribuatur, vt dictum est: & ita hæc tertia ratio non concludit.

Quartò probatur idem, quia quod de vno conceditur de alio denegatur gloss.in 45.dist.ca.disciplina.in ver.meus non est.& 1.q.1.ca. per Esaiam. ver.non aliis: sed solis prælatis religionis, vel quibus ipsi commiserint datur auctoritas absoluendi huiusmodi nouitios, ergo omnes alii excluduntur. Minor patet per mare magnū, ut refertur in compendio priuilegiorum mendicantium titu.absolutio ordinaria quoad fratres.§.4.vbi dicitur ꝙ ministri generales, & prouinciales, eorumq́; vices gerentes, & custodes possint eosdem nouitios absoluere ab omnibus, ubi nihil Papæ reseruatur, & eū eis dispensare, vt ibi dicitur.

Sed nec ista ratio est efficax, quia potest dici ꝙ illa maior fallit in multis casibus, vt ibi ait glossa. Item ꝙ solum est uera quando quod conceditur est cōtradictorium, vel incompatibile ei, quod negatur: quod tamen non est in casu præsenti, vt supra in prima ratione etiam dictum est. Item ad minorem potest dici ꝙ illa clausula loquitur solum de censuris, & dispensationibus Papæ reseruatis, non de peccatis. Et voluit Papa, vt ibidem patet, hanc potestatem dare prælatis, ne nouitii, qui talibus erant sententiis irretiti, hac occasione quærendi absolutionem à Papa, vel aliis huiusmodi impedirentur ab ingressu religionis: & non arctat eos ad aliud: Vnde poterunt prælati ex huiusmodi cōmissione eos absoluere, & cum eis dispensare, vel hoc aliis committere, quia hoc eis expressè conceditur: non autem ad aliquid aliud eosdem arctare, ex quo super hoc nulla ipsis prælatis auctoritas datur.

Sed ad hāc euasionem potest replicari, vt supra in prima ratione, & euasione eius habetur, ꝙ saltē hæc ratio sicut illa bene procedit quoad absolutionem à peccatis, quæ ordinaria non dubitatur concessa prælatis. & ergo similiter quoad eorum reseruationem.

Quintò probatur idem, quia nemo potest aliquem absoluere nisi habeat super eum auctoritatē ordinariam seu delegatam: sed huiusmodi confessores, quibus sine prædicta licentia prælatorum ordinis iidem nouitii uellent cōfiteri, nullam harum auctoritatum habent super eos. ergo maior est satis nota.ex ca.omnis, de pœ.& re.& secundum omnes doctores: & minor constat ex 1. & 4. ratione, & sequentibus, eò ꝙ solis prælatis supra dictis hęc auctoritas commissa, uel concessa est.

Hęc ratio non uidetur efficax, quia potest negari minor, eò ꝙ omnes religiosi præsentati secundū Clem.dudum, & alii clerici sacerdotes de licentia suorum prælatorum, uel auctoritate bullarū, iam vel à Papa, vel superioribus diœcesanis sicut habēt potestatem illos nouitios absoluendi, si essent in seculo, ita & nunc intra annum probationis existentes: nam ut dicit prima opinio nondum statim secularem omninò mutauerunt, neque prælati religionum hoc eis possunt prohibere, neque per ullum ius id illis nouitiis prohibitum est, vt patet ex supradictis. Sed quomodo contra hanc euasionē possit replicari in prima & quarta ratione præcedente uideatur: quamuis ut diximus omninò sufficiens non sit.

Sextò probatur idem, quia quæro utrum nouitius existēs in religione minorum, exempli gratia, vel adhuc manet sub iurisdictione spirituali eiusdē prælati, uel superioris clerici, uel religiosi sicut antea erat, quoad hoc ut ab eosdem possit absolui, & ligari per excommunicationes, & saltem ratione delicti puniri, & per sua præcepta obligari, vt illi obediat, an non? Si dicatur ꝙ sic, id utique ipsa experientia, & consuetudine constat euidenter falsum: nam statim ut nouitii religionem ingrediuntur, & manent in nouitiatu, liberi sunt à prælatorū seculi, & parentum potestate, & iurisdictione, etiā ratione delicti. Syluestee religio. 2.q.10.11.12.& supra in 1.ratione primę opinionis tactū est. Alioqui cōfusio esset si sub pluribus iurisdictionibus nō sub alternis, vel non sub ordinatis quisquam esset. Nam & duplici iure quis censeri non debet. 12. q. 2.cognouimus.& de decimis.cap.cum in tua.& de priui.ca.quia circa.quia & nemo posset duobus dominis seruire: & religionis obseruantia valdè impediretur, & deperiret. Si dicatur quòd nouitius non manet iam sub eisdem prælatis, quibus antea subditus erat, id esse non potest nisi quia ad iurisdictionem prelatorum ordinis, cuius nouitii sunt, transierunt: neque enim facti sunt immediatè sub Papæ iurisdictione ullo iure, nisi quia ut alii religiosi subsunt prælatis illius religionis, ratione cuius portantes habitum illius religionis Papę sunt immediatè subiecti. Ideò neque nouitii magis exempti sunt, quàm professi illius religionis. ergo sicut alii professi quoad supradicta, ita illi absolui, & ligari possunt, ut hæc secunda opinio dicit. No.

Et

Et quidem hæc ratio videtur satis efficax, neque enim sunt nouitii, vt vagabundi, & curiales, qui solum ratione delicti subsunt iurisdictioni diœcesanorum, vt ab eis puniri possint, & excommunicari, vt dictum est.

Nø. Septimò probatur idem, quia transferens domicilium subditur omninò spirituali iurisdictioni prælati illius loci, ad quem transit, vt patet ca. fi. de parochi. & ca. proposuisti. & cap. fin. de foro competenti, & ibi glossa: sed huiusmodi nouitii transferunt domicilium quamuis reuocabiliter ad religionem in qua nouitii sunt. ergo omninò subsunt iurisdictioni prælatorum illius, dum ibi manere volunt, sicut & professi, vt absolui, & ligari possint ab eis. Maior nota, & ipso iure probata est. Minor autem probatur, quia domicilium quis dicitur habere saltem quoad hoc vbi assiduè cõuersatur, etiam si nihil ibi habeat, secundum Inno. in ca. ex parte. de foro competenti, & etiam vbi quis se transfert hospitium ibi constituens animo remanendi: quia statim fit ibi parochianus. cap. fi. de parochi. & de decimis. ca. ad Apostolicæ. & ibi Hostien. etiam si non habeat animum ibi remanendi perpetuò, sed ad tempus percipiendorum sacramentorum necessariorum, puta confessionis, & communionis semel in anno, vt de hoc latius Syluester titu. domicilium, & tales sunt nouitii, vt cõstat. Consequentia uerò probatur: quia sicut alii professi sine licentia sui prælati non possunt ab aliis intra, seu extra ordinem aliàs auctoritatem habentibus absolui. ita ergo, & isti nouitii non possunt, quia similem auctoritatem, & potestatem prælati habent super omnes sibi subditos quoad hoc: ꝙ si hoc negetur sicut, & prima opinio negat, id vtique probatur, quia vt ait glo. in ca. beneficium. de regulari lib. 6. qui reuocabiliter manet in loco naturam loci sortitur, vt habetur eo. lib. de tempori. ordina. ca. cum nullus. & de priui. ca. 1. vbi sine vlla differentia dicitur, ꝙ ordinarii locorum sua iurisdictione in ipsis etiã quoad præmissa, scilicet vt ait glo. quoad suspensionẽ, excommunicationem, interdictum, quandiu morãtur in illis licitè vti possunt. Hæc ibi: igitur sicut in professos, ita in nouitios suos quandiu morantur ibidem suam iurisdictionem prælati religionum ligando, & soluendo æqualiter possunt exercere.

Hæc etiam ratio videtur satis efficax pro hac secunda opinione etiam si nouitii non dicantur propriè ibi domicilium habere: nam sufficit ꝙ dũ ibi commorantur, vt alii professi subsunt iurisdictioni prælatorum religionis illius, vt expressè dicitur in dicto ca. 1. de priuile.

Nø. Octauò probatur idẽ, quia vt expressè habetur ca. recolẽtes, de statu monacho. Qui similem cum aliis vitam suscipiunt similem tenere debent in legibus disciplinã, & vt proximè ibidem superius habetur, Oportet eos cõi iure cẽseri, & vt paulò inferius ibidem sequitur, Sic se in oĩbus religioni coaptent, vt quemadmodũ gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptos, sic et in paupertate rerum secularium se lætentur illorum institutionibus conformari. Hæc ibi. quia ut glossa ibidem ait, non debet quis duplici iure censeri, ut habetur duodecima quæst. cap. cognouimus. & de decimis. cap. cum in tua. & de priuileg. cap. quia circa.

Item glossa in dicto ca. recolentes. & in ca. & tẽporis qualitas. 16. q. 1. ait ꝙ id quod aggregatur alii ipsius naturam debet imitari. Nec in prædictis locis fit differentia si reuocabiliter, uel irreuocabiliter, ad tempus, vel in perpetuũ aggregatur, vel assumitur quis ad similem aliorũ vitam, uel societatem. ergo idem iudicium quoad supra dicta est de nouitiis, & professis illius religionis.

Et quamuis dictum cap. recolentes, loquatur de paupertate, tamen eadem ratio ibi expressa ad omnia alia extenditur, ut dictum est, quia communis regula iuris est, ꝙ ratio legis expressa extẽditur ad similia etiam ibi non expressa: maximè quando ipsa lex non principaliter ex principis voluntate, sed ex ipsa ratione legis pendet seu fundatur, ut latius de hoc Syluester titu. lex. quæstio. decimaoctaua, prosequitur.

Nonò probatur idem, quia in quodam capitulo generali ordinis nostri fratrum minorum anno domini. 1503. celebrato, fuit declaratũ, ꝙ si quis uult nostram ingredi religionem, & cupit confiteri alicui fratri ordinis nondum ad audiendas confessiones secularium instituto, idem frater potest illum ingredi uolentem, audire, & absoluere, & cum illo dispensare; quia ex quo mutuus recipientium, & recepti interuenit consensus, iam videtur tanquam unus, ex nostris indultis gaudere. Hæc ibi. Sed capitulum generale, & prælati dicti ordinis non possent eidem fratri confessori talem tribuere facultatem, cùm nec ius, nec priuilegium speciale eis ad hoc suffragetur: nisi plenam spiritualem iurisdictionem super huiusmodi ingredientes inciperent habere, sicut super iam professos habent: idque ratione prædictæ unionis, & similis uitæ, quàm cum professis illi simul incipiunt, ut in octaua ratione præcedente dictum est, & in ipso capitulo generali dicitur expressè. Igitur eodem modo nouitios, sicut & professos, ut diximus, prælati absoluere, & ligare possunt.

Si negetur minor, quia illa potestas absoluendi non confertur illi confessori à prælatis ordinis, sed à Papa, quando in mari magno, uti superius in quarta probatione habetur concedit ministris quòd ipsi, vel illi quibus commiserint possint absoluere uolentes ordinem intrare, & cum eis dispensare: & ità facultas hæc ad nihil aliud, nec ad alios casus extenditur postquàm ordinem ingressi sunt.

Sed certè hæc euasio non ualet: nam & contra eam procedunt ea quæ superius in prima, & quarta probatione saltem quoad absolutionem, & ligationem peccatorum dicta sunt.

Igitur quia hæc opinio secunda videtur probabilior, vt constat ex probationibus præcedentibus maxime ex 6.7.& 8. quæ sunt satis efficaces, ideò illi standum est: nisi in aliqua religione aliud specialiter quoad nouitios (quod non credo) consuetum, aut statutum sit.

QVAESTIO TRIGESIMAPRIMA.

Vtrum adultera, vel testis, aut homicida, aut quilibet alius damnificator teneatur damnum in rebus, fama, uel uita proximi illatum cum propriæ famæ, & uitæ detrimento reparare.

HIC sunt tres articuli enodandi. Primus vtrū damnum illatum in rebus teneatur cum famæ, & uitæ detrimento reparare, nam quòd cum rerum suarum æquali detrimento teneatur quantum potest non dubitatur, quod & supponitur. Secundus, vtrum damnum illatum in fama cum famæ, & vitę detrimento resarcire teneatur. Tertius, vtrum damnum illatum, vel imminens vitæ alterius etiam debeat reparare, vel euitare cum propriæ uitæ detrimento.

Articulus 1. Quoad primum articulum, sit exemplum illud commune dubium de adultera, quæ adulterinum filium marito supposuit, vtrum teneatur se prodere, ne legitimi hæredes sua hæreditate fraudētur, aut quid facere teneatur. Qui casus est in ca. officii. de pœ. & re. de quo variè agitantur doctorum utriusque iuris opiniones: quæ omnia nos quatuor dictis absoluimus.

1. Dictum. Primum dictum est quod certissimum nec vllo modo inter doctores controuersum est: quòd si adultera dotē habet, vel alia bona propria, de quibus tunc, vel posteà, vel in morte disponere possit: non utique se prodere, sed alia via de illis bonis occultè satisfacere hæredibus defraudatis tenetur.

Secundò etiam certum est φ si non habet vnde restituat, neq; probabiliter credit φ seipsam prodendo proficiet: tunc nullo modo se reuelare tenetur, quia vanum opus, & inutile, ac perinde, nec charitatis, nec iustitiæ, sed potius temeraria, & prodiga esset illa sui ipsius infamatio: neque ut inferius in tertio dicto habetur filius ei credere tenetur. Quare mulier illa non secus ac debitor, qui nō est soluendo, censenda est: tenetur tamen secundum Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. & Florent. aliosque doctores omnes agere, vt commodè potest, vt legitimus hæres habeat plus de bonis hæreditariis suis, atque mariti: immò, & secundum plures eorum facere tenetur, vt potest, quòd hæreditas filio spurio nulla proueniat, persuadendo ei ingressum religionis, in qua non sit ius hæreditandi, vel alio modo. Quamuis Soto de iustitia & iure lib. 4. quæst. 7. art. 2. in responsione ad primum argumentum principale dicat quòd non est cur ad hoc vltimum de iustitia teneatur. Sed mihi cum doctoribus supradictis uidetur φ tenetur. Nam de iustitia tenetur facere quātum potest, vt hæredes legitimi sint indemnes. Si ergo per hunc, vel illū modum, & non per alium id efficere potest: utique de iustitia, vel quouis aliō iure tenetur.

Tertiò, certum etiam est φ si adultera non habet bona vnde restituat: probabiliter tamē credit, φ seipsam prodendo proficiet, fietq; debita restitutio, puta quia filius adulterinus illi credet tūc uel post saltem in morte eius, & ita hæreditatem recusabit, vel quia iudicialiter poterit probari φ tempore conceptionis maritus diu aberat, & huiusmo di: tunc si fieri potest siue vitæ, & famæ detrimēto soli filio, vel aliis paucis occultè id reuelando saltem in articulo mortis, utique reuelare tenetur ita vt post eius mortem illis in iudicio fides habeatur, & legitimo hæredi sua hæreditas adiudicetur.

Secundum dictum, in quo stat tota difficultas, est quando probabile est, φ si adultera non habēs vnde restituat, se tunc, vel posteà in articulo mortis marito, vel filio adulterino, vel paucis aliis hoc vel illo modo prodiderit, utique proficiet, fietque debita restitutio, non tamen id facere potest sine notabili, & uerisimili famæ suæ, vel vitæ periculo, vel detrimento: vtrum ad id teneatur sunt tres opiniones. 2. Dictum.

PRIMA opinio est φ vtique tenetur etiam cū famæ, non tamen cum uitæ detrimento: dum aliter debita restitutio, vel satisfactio fieri non potest. Opinio 1.

Probatur tripliciter. Primò, quia nec ad vitandum scandalum passiuum quodcunque siue peccatum alterius, nec ad vitandum detrimentum temporale in rebus fama, vel etiā vita sua, vel alterius homo nunquam licitè potest peccatum etiam veniale committere, neque agere contra ius diuinū, uel naturale, puta non potest fornicari, neque furari, neque hominem innocentem occidere, aut ei damnum iniustè inferre ad supradictum finem. Nā ad Rom. 3. non sunt facienda mala, vt veniant bona, neque à fortiori, vt alia mala vitentur. Sed non restituere alienum, vel esse causam efficacem damni alterius, aut quòd illi sua bona non restituantur, est peccatum contra ius diuinum, & naturale sicut & furari: & adultera per adulterium simul, & taciturnitatem suā est efficax causa prædictæ damnificationis iniustè legitimi hęredis, quā se prodendo, & non aliter vti supponitur vitare potest, atque peccatum: ergo ad prædictum finem se ipsam, & rei veritatem prodere opportunè etiam, cum famæ suæ detrimento tenetur.

Si ad hoc respondeatur negādo minorem: nam, solum est peccatum contra ius diuinum, & naturale detinere alienū, vel esse causam damni alterius eo rationabiliter inuito: quod tunc solū esset quando absque maiori corporis, vel famæ læsione posset alienum restitui, vel damnum reparari, secus si ipse damnificatus actu elicito, vel debito consentiat, vel debeat consentire in tali detentione, vel dānificatione: tunc enim consentienti non fieret

iniuria:

iniuriæ: id quod in casu præsenti contingit. Nam secundum rectam rationem legitimus hæres damnificatus velle debet quòd cum maiori famæ aut vitæ detrimento adultera illa, etiam si non sit mater sua, damnum illũ hæreditatis illi non resarciat, quia ca. nerui. ca. duo mala. distin. 13. ex duobus malis minus eligendum est. Ad quod etiam facere videtur ca. ne quis arbitretur. 22. q. 2. vbi dicitur quòd non est restituendus gladius domino eius quãdo timetur quòd eum petit ad malum aliquod committendum.

Sed contra hanc rationem replicatur, & sit secũda ratio, quia nullus tenetur cedere iuri suo, aut grauem pati iacturam in rebus, fama, aut in corpore suo ad euitandum grauius damnum alterius in rebus eisdem, aut eiusdem, aut inferioris, aut etiam altioris ordinis: nisi solum in extrema illius necessitate, vel quasi, secundum omnes, vel secundum B. Tho. & alios in tàm graui necessitate proximi vt illi porrigere deberet id quod habet, vel quòd sibi debetur, vt supra. q. 26. de eleemosyna latius habetur, ergo hæres non tenetur cedere iuri hæreditatis suæ, aut consentire in eius vsurpatione, vt adultera damnum famæ suæ præcaueat, & ita est rationabiliter inuitus, & ex consequenti adultera seipsam saltem citra periculum vitæ prodere opportunè tenetur, vt supradictum est, si videt id profuturum ad legitimum hæredem præseruandum indẽnem. Et similiter occultus fur, & vsurarius, & quicunque iniustus damnificator in rebus, tenetur ẽt cum famæ suæ detrimento restituere, aut damnũ reparare, si non aliter, nisi hoc modo id facere potest.

Ad ca. autem nerui. & ca. duo mala. inferius in respon. ad primum argumentum videatur. Ad ca. vero. ne quis arbitretur, dico id non esse simile neque contra hanc primam opinionem. Nam ibi dominus gladii tenetur cõsentire ne suus gladius tũc restituatur illi ad malum perpetrandum, & ne quis consentiat, aut cooperetur suæ inquitati ad iniquitatem: hic autem, hæres minimè consentire tenetur vt sua hæreditas vsurpetur, vt probatũ est, maximè quia nec eam iniquè vult nec ad patrandũ iniquitatem. Et quidem hæc secunda ratio mihi fortissima est pro hac prima opinione.

Tertiò probatur prima opinio, quia non solum ad prouidendum damnum temporale tertiæ personæ tenetur homo peccatum, etiam secretum, proximi in eius infamia citra periculum vitæ aliquando ad præceptum superioris aliquando etiam sine tali præcepto ei qui creditur vel potest prodesse, & non obesse secundum ca. hoc videtur. 22. q. 5. opportunè reuelare; maximè dum ex hac reuelatione, & non aliter remedium patet, & effectus intentus probabiliter speratur, ergo, & ipse peccator ad eundem finem seipsum reuelare tenetur, si non aliter remedium patet; nec à peccato cessare potest. Antecedens constat in materia de correptione fraterna, vt secundum doctores optimè agit Soto de secreto in secundo membro. q. 4. conclu. 2. & q. 6. conclu. 3. & 4. & q. 7. dubio. 1. & 2. Et in hoc libro primo inferius. q. 43. aliquid circa hoc habetur. Consequentia autem inde liquet quia plus tenetur homo sibi ipsi, & animæ suæ quã alterius, &, plus tenetur ipse, quàm alius sibi cauere, & ne proximus per ipsum iniustè damnificetur. Nunc autẽ alter tenetur ipsi prouidere modo prædicto reuelando, vt habetur in antecedente, ergo à fortiori ipse sibi & ne damnificet proximum cauere tenetur seipsum reuelando, & ita patet quòd adultera in casu prædicto, vt hæredem legitimum præseruet indemnem, seipsam opportunè citra periculum vitæ reuelare tenetur.

Hanc opinionem tenet Adrianus de restitutione. q. 1. dubio. 1. & in primo quodlibeto art. 3. in responsione ad secundum argumentum principale, secundum Palud. in. 4. distinct. 27. q. 2. art. 1. Et ad idem videtur Maioris in. 4. distinct. 15. q. 13. licet non tàm manifestè cum multis aliis. Immò & Adria. ibidem ait hanc opinionem esse veram etiã si dubitet adultera quòd eius reuelatio proficiet ad prædictũ finem: cuius tñ oppositum alii de hac opinione, & communiter doctores rationabilius opinantur. Immò etiam ipse Adria. & quidam alii æstimant quòd ad id tenetur adultera etiam cum periculo vitæ quando non aliter potest legitimum hæredem indemnem seruare, & Soto vbi infra in tertia opinione refertur, dicit hoc esse verum solum quando valde notabilis esset hæreditas, vel maioratus, aut regnum quo legitimus hæres defraudatur. Sed certè in casu mortis oppositum tenent cõmuniter doctores: quod & ego verius existimo, vt inferius in responsione ad primum argumentũ magis constabit.

Si contra hanc opinionem arguatur, primò quia vt habetur in ca. nerui. & ca. duo mala. distin. 13. ex duobus malis minus, & tolerabilius eligendum est, ergo non est restitutio rerum temporalium facienda cum detrimento melioris boni, famæ mulieris, & ordinis superioris. *Argumẽ. 1.*

Alioqui etiam cum periculo vitæ per eandem rationem esset restituendum, cuius tamen oppositum omnes ferè doctores probant, vt dictum est.

Respondeo, concesso antecedente ad suum bonum sensum negatur consequentia. Nam antecedens illud, & auctoritas illa conceditur cœteris paribus, idest stante æquali certitudine vel incertitudine vtriusque mali imminentis, & respectu eiusdem personæ, cui vtrumque malum maius, & minus imminet: nam tunc & non aliter minus, & tolerabilius eligendum est. Vnde patet quòd si minus malum sit certius, quàm maius malum, tunc at tenta hinc inde magnitudine vel paruitate vtriusque mali imminentis, & certitudinis vel incertitudinis eius, sic hoc vel illud, quod minus, & tolerabilius apparet eligendum est. Et ita sæpè maius in se malum, sed minus certum est tolerabilius, & eligendum potius, quàm minus in se, sed certius, malũ *Respõ. ad. 1. argumentum.*

immi-

imminens. Nam sicut lupus fugiens cum præda illam non deserit, dum videt canes insequentes, & Venatores longius distare, & periculum vitæ propinquum aut certum nondum imminere: quam tamen relinquit quando periculũ ipsum propinquius aut certius intuitur, ita & homo suo modo naturalem, & rectum instinctum, & inclinationem hanc sequens rationabiliter agit. Patet etiam, secundò, & magis ad rem quòd respectu eiusdem personæ minus malum imminens eligendũ est. Nam si maius malum corporale, aut temporale, aut etiã spirituale rerum, aut famæ, aut animæ etiam iniustè illatum citra extremam necessitatem imminet alteri, non semper ego teneor illi succurrere cũ minori meo malo, vel mearum rerum, honoris, aut læsionis, vel laboris corporalis detrimento, etiam quando non aliter illi potest prouideri. Neque debeo peccatum veniale committere vt vitetur peccatum mortale grauius in proximo, etiã si ex ignorantia, aut ex passione illi contingat, vti superius, quæst. 26. de eleemosyna latius habetur. Et Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. articulo. 4. etiam probat.

Hoc igitur modo intellecta illa propositio vera est, quòd ex duobus malis ęquè certitudinaliter eidem personæ imminentibus minus, & tolerabilius eligendum est, aliquando quidem de necessitate sub pœna peccati: quando videlicet homo tenetur alterum eorum euitare, aliquando vero de decentia, vel de consilio, ita quòd licet ad id non teneatur quia temporale est, quorum maius malum ex rationabili causa, puta ex humilitate, patientia, aut charitate sępè sibi eligere potest aut pati postposito minori: at verò rationabiliter semper agit postposito maiori minus sibi malum eligendo: ex duobus etiam malis alteri proximo ęquè certitudinaliter imminentibus minus est eligẽdum, & cum minori eius malo de necessitate prouidendum est, non tamen indè fit quòd semper cum minori meo malo illius maiori malo tenear prouidere, vt supra, & in secunda, & tertia probatione satis probatum est, & ita patet quòd illa consequentia argumenti neganda est.

Ad aliud quod ibi sub infertur, quòd eadem ratione sequeretur quòd, etiam cum periculo vitæ adultera, & fur, & falsus testis, aut alius iniustus possessor, & damnificator in rebus temporalibus restituere teneretur.

Respon. quòd licet aliqui hoc concedant, vt supradictum est, at verò negandum est, & secundum doctores communiter, vt optimè ait Medina vbi infra in secunda opinione refertur, & Soto de iustitia, & iure libr. 4. q. 6. arti. 3. in responsione ad tertium argumentum principale, & lib. 5. q. 1. arti. 5. & lib. 6. arti. 4. secundum B. Thom. secunda secundæ. q. 62. arti. 3. &. q. 64. arti. 5. &. q. 69. arti. 4. & Caieta. ibidem. dicendum est, quòd ad satisfaciendum pro peccato, & damno quocunque, & pro homicidio iam omnino transacto non pendente adhuc in futurum, nullo etiam pessimus homicida tenetur se morti exponere, nec agere, vnde mors in iudicio aut extra iudicium illi proueniat: quia ius naturale fortius de vita seruanda hoc illi concedit, quamuis de consilio ex rationabili causa videlicet ad humilitatem, patientiam, & iustitiam exercendam de sua re id facere possit. Ad liberandum autem proximum ab iniusta damnificatione rerum, & famæ, cuius damni ipse fuit adhuc, est causa, vtique tenetur damnificator, puta adultera, fur, & falsus testis cum suarum rerum, & famæ tantum detrimento, vt dictum est illi damno prouidere: à periculo autem vitæ etiam cum suæ vitæ periculo dãnificator iniustus liberare aut præseruare tenetur, vt inferius in articulo secundo, etiam habetur.

Cum supradictis tamen stat quòd creditor ex charitate teneatur ad tempus expectare ne debitor vel adultera cum maiori rerum suarum, & famæ detrimento statim, sed postea opportunè vel paulatim illi restituat, quia creditor in hac dilatione consentire tenetur ex charitate, vt doctores cõmuniter docent, stat etiam quòd iniustè damnificatus possit per viam iustitiæ petere damni vel iniuriæ satisfactionem, etiamsi fur, adultera, vel malefactor detrimentum vitæ per iudicem inde patiatur, quia ad maius commune bonum, & ad animæ salutem, & ne criminosi in reipub. nocumentum maneant impuniti ita expediens est.

Secundò arguitur ex ca. officii, de pœni. & re. vbi dicitur ꝙ mulier adultera timore mariti nolẽs se prodere, & ita est in causa vt legitimi hęredes hęreditate fraudentur, absoluenda est, ergo non tenetur se prodere: nam si teneretur, & nollet, non posset absolui, neque Papa posset concedere, vt ei absolutio sacramentalis concederetur. *Argumen. 2*

Respon. omissis aliis solutionibus, quæ non videntur ad mentem prædicti ca. vti Medina vbi infra in secunda opinione optimè refellit: omissa etiã ipsius Medinæ responsione, dico quòd textus ipse loquitur expressè quando timore mortis ne adultera, occidatur à marito seipsam reuelare nõ vult: quia nec tenetur tunc vt dictum est, vt patet, quia textus dicit quòd si timore mariti seipsam adulteram reuelare non vult, absoluenda est, vel ei penitẽtia, deneganda non est, quod idem est. Cum quo stat quòd cum periculo tantum famæ se ipsam opportunè reuelare tenetur, vt ait hæc opinio, & iam sępè declarauimus. *Respõ. ad 2. argumen.*

Et notandum est, quòd aliqui doctores de hac supradicta, & etiam de aliis sequentibus opinionibus probant cautelam illam, quam referunt Ioan. Andre. Alciatus lib. tertio de pręsumpti. præsump. 37. & lib. 9. parergon. ca. 12. & Maioris in. 4. distinct. 15. q. 13. nempe ꝙ quædã vidua cũ plures filios haberet, quorum vnus esset ex adulterio natus, eis vocatis in articulo mortis constituta dixit, filii mei vnus ex vobis de adulterio natus est, & bona mariti mei habet iniustè, ego verò antequam in

hoc

hoc peccato moriar, eum vobis nunc nominare volo, nisi vos inuicem remiseritis omne ius quod alter habet in alterum: tunc filii cùm quilibet de seipso dubitaret, mutuò seipsos ab eo onere absoluerunt, & liberarunt, iusque inuicem sibi remiserunt. Sed certè cautela hæc secūdum hanc, & quācunque opinionem insufficiens est ad liberandum adulteram à sua obligatione. Nam vt doctè ait Couarruuias in regula peccatū, par. 1. prope finē fol. 41. mutua hęc absolutio fratrū non spontanea, sed coacta, aut inuoluntaria est: is enim filius, qui legitimus est, nullum ex ea commodum habet, sed adhuc damnum patitur, nec id remisisset si sciret alterum fratrem esse adulterinum: immò coactus metu ne forsam ipse à matre spurius manifestaretur, eidem liberationi consensit: qui cōsensus sufficiēs certè non est.

2. Opinio. SECVNDA opinio est in oppositum, quòd scilicet in casu prędicto adultera se nullo modo reuelare cum vitæ, aut etiam famę, detrimento tenetur: probatur dupliciter. Primò quia non est restitutio facienda cum maiori detrimento rerum, famæ, aut vitæ debitoris, quàm sit res ipsa restituēda: sed vti superius i probationibus primæ opinionis, & in responsione ad primum argumentum cōtra eam habetur, hæc ratio non videtur intentum probare sufficienter.

Secundò ad idem videtur ca. officii, de pe. & re. vbi Papa decernit non esse negandam pęnitentiam adulteræ, aut illi, quæ falsum partum supposuit: sed illi fore tanti criminis satisfactionem congruā iniungendam, etiam si non proponat nec velit proprium crimen reuelare. Hæc ibi. Et constat quòd ibi loquitur textus de pœnitentia, quæ est absolutio sacramentalis, quæ illi adulteræ propter hoc deneganda non est; quæ tamen illi esset deneganda si ad restitutionem faciendam cum famæ detrimento suum crimen teneretur reuelare, vti Medina vbi infra latius probat cōtra Adrianum, & alios aliter exponentes, sed ad hanc auctoritatem iam in prima opinione præcedente in responsione ad secundum argumentum melius respondetur.

Itaque licet maritus aut alii quicunq; iustè possint iudicialiter, vel extra iudicialiter, agere ad suæ damnificationis in rebus reparationem, & iniuriæ vindictam, & infamiam, & mortem adulteræ: ipsa tamen ad prædictum effectum non tenetur spontè se prodere, nec offerre antequam contra eam iudicialiter, & legitimè procedatur: cū nemo seipsum accusare teneatur. Ex consequenti etiam illa mulier in casu prædicto non tenetur alicui aliquid reuelare vnde in iudicio possit contra eam criminaliter agi, vel extra iudicium, famæ, aut vitę detrimētum pati: nisi acta pęnitentia de peccato rem Deo commendare, vt dictum est.

Hanc opi. tenent Inno. & Panor. & communiter canonistæ in dicto ca. officii, & communiter theologi præcipuè Sco. in. 4. distin. 15. q. 2. Et Caieta. secunda secundæ. q. 62. arti. 6. & in secundo quodlibeto respon. 14. ad secūdam. q. & Syluester. adulterium. q. 1. & præ omnibus Medina de restitutione. q. 3. in. 4. causa. & Castro de lege pœnali lib. 2. ca. 11. & Nauarro in summa ca. 16. num. 43. vsque nu. 48. & ca. 17. nu. 89. 90.

TERTIA opinio est magistri Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 7. articulo secundo, in responsione ad primum argumentum, & q. 6. arti. 3. in responsione ad quartum argumentum, cui consonare videtur Couarruuias in regula peccatum, par. 1. folio. 40. & hæc opinio limitat, secundam præcedentem. Dicit enim quòd illa secunda opinio communis est regulariter vera; sed ea non, obstante in aliquibus casibus pōt habere locum prima opinio ita vt etiam cum vitæ detrimento teneatur adultera supradicta seipsam reuelare: aliquando autem nō, nisi cum suæ famæ detrimento, vt legitimum hæredem seruet indemnem. 3. Opinio.

Quòd enim cum vitæ detrimento ad id teneatur aliquando, id patet in casu, quo hęreditas, quo legitimus hæres fraudatur, esset valdè notabilis, puta si regnum aliquod, aut principatus, aut maioratus, aut præclarissima domus silente adultera transire deberet ad alienos: nam tunc teneretur adultera, etiam cum periculo vitæ, rem, & seipsam prodere, si certum esset quòd per suum testimonium esset profutura, & non aliter posset prouidere vitę suæ, simul & legitimo hæredi, ne tali, ac tanta hæreditate fraudaretur. Scandalum autem, vel peccatum mariti vndecunque proueniens, qui propter hoc creditur illam occisurus, non tenetur ipsa, nec debet cum tanta hæredis iniuria vitare. Et hoc idē censet ipse Soto in teste, vel alio quocunque, qui scienter fuit in causa vt aliquo maioratu, vel nimis notabili domo, vel hæreditate quispiam iniustè priuaretur. Sed certè quoad hoc periculum vitæ doctores omnes ferè oppositum tenent, vbi supra cū prima, & secunda opinione, quod & ego verius esse credo.

Quòd autem cum famę tantū detrimento adultera in casu prædicto citra periculum mortis seipsam reuelare teneatur, constat, nam in hoc libranda est fama mulieris cum iactura rerum legitimi hęredis. Nam si preciosior est fama mulieris aliàs nobilis, & honestæ, & magnæ æstimationis, quàm sit hæreditas illa, quæ fortè tenuis est, tunc tacere debet. Si autem contra hæreditas multò plus ęstimatur, quia videlicet est domus illustris, vel maioratus, & mulier illa non est, tantæ ęstimationis, sed plebeia, & vilis; tunc ipsa se prodere tenetur, opportunè saltem in articulo mortis corā aliquibus fide dignis occultè, ità vt periculū mortis omninò caueatur, atque vitetur, vt post eius mortem in iudicio, vel extra, vt oportet, veritas manifesta sit, & legitimus hęres sua hęreditate non fraudetur. Si verò vtrinque æqualitas sit, tunc cęteris paribus melior est conditio legitimi hęredis: ideò & tunc modo prędicto cancādo periculū vitę se prodere debet: Sic tenet opi. hæc. Et

Et quidem quoad hoc quòd cũ solius famę detrimento adultera in hoc casu se reuelare teneatur, videtur rationabilis, quando is, qui hæreditatẽ fraudatur, non est filius ipsius adulteræ, sed mariti ex alia coniuge defuncta. Nam si sit etiã suus, tunc fortè illa se perdere non teneretur cum notabili suæ famæ detrimento, etiam si magna esset hæreditas, qua suus filius defraudatur. Neque enim in hoc ille suus filius est rationabiliter inuitus, quia pro matris honore res temporales postponere tenetur, vti doctores de secunda opinione communi, vbi supra, tuentur.

Itaque hæc opinio. 3. sic limitata probatur dupliciter, primò quia licet regulariter, & vt plurimum nemo teneatur rem inferioris ordinis restituere cum rerum superioris ordinis detrimento, puta non pecuniam cum detrimento famæ, vel honorem cum iactura vitæ: sed rem cuiuscunque ordinis cum detrimento rei ordinis eiusdem, vel minoris: non tamen id verum est in omni casu, sed patitur exceptionem, quæ ex ipsius regulæ generalis ratione colligitur. Nam ideò illa regula habetur locum, quia res superioris ordinis excedit rem inferioris: & ità restitutio excederet debitum, aut plus exponeretur in damno reparando, quàm damnum ipsum fuit: & ità non esset equalitas iustitiæ. At verò quia excessus iste non est sine proportione, cum bona hæc sint temporalia, & æstimabilia quoad vsum, & vtilitatem vitæ huius, fit vt sępè res inferioris ordinis ęquentur rebus superioris in ęstimatione hominum: & tunc, & non aliter, ęqualitas iustitię fit. Nam sicut aurum licet genere suo sit argento preciosius: tamen tantum potest esse argenti, vel etiam ferri pondus, vt multò plus ęstimetur, quàm minus auri: ità & multum rerum temporalium, & hæreditas maxima sępè equatur, vel etiam pręstat alicui paruæ famę, vel ęstimationi, vt non nisi cum ipsius famę detrimento possit, debeatque restitui, vel reparari: id quod ipsa experientia teste videmus: nam sępè fama, & honor, vel iniuria, & lęsio corporalis, bonis temporalibus compensatur.

Secundò probatur eadẽ tertia opinio, quia nulli licitum est cum detrimento, & iniuria, etiam bonorum temporalium alterius, protegere suum honorem, & famam: neque, qui lęsus est, tenetur omninò cedere iuri suo pecuniario, vt qui iniuriã intulit, protegat famam suam, vel ne rerum suarũ detrimentum patiatur: quamuis paululum temporis expectare teneatur, vt alius sine notabili, & maiori incommodo rerum suarum, & famę commodè restituat, vel satisfaciat, vti tenetur, secundum doctrinam communem omnium, vt Medina de restitutione. q. 3. latius agit: quò fit vt qui amplissimam pecuniam est suffuratus, si post adhibitam omnem diligentiam vt secretò restituat, id efficere non potest sine suæ famę periculo, vel honoris, certè nõ ideò debet alter manere sua substantia nudatus, maximè dum illius damnum valdę notabile est: nã licet debeat respectus habere famæ, & pœcuniæ, at verò cęteris paribus maius est ius innocẽtis, qui iniustè lęsus est: & oppositum dicere, & practicare in perniciem cederet reipub. & boni communis.

Igitur hoc idẽ iudiciũ est de adultera, & teste, & iudice, vel alio quocunque, qui scienter fuit in causa notabilis lęsionis rerum proximi: quia videlicet etiam cum sua famæ, non autem cum vitæ detrimento, restituere, vel damnum reparare omnes illi tenentur cum modificationibus iam dictis in hac tertia opinione, cui placuerit eligat illã. Nam prima opinio, quamuis rigida, verior apparet: quę & ad rationes huius, & alterius opinionis, facilè respondet, & hęc quoad secundum dictum huius articuli primi sufficiant.

Tertium dictum est, quòd si dubitatur an sperãdum sit quòd se reuelãdo adultera proderit, & credetur ei an non. *3. Dictum.* Adrianus vbi supra dicit quòd vt plurimum, & regulariter sperãdum est quòd proderit, & credetur ei saltem in morte veritatẽ operienti: nisi vbi aliquando constiterit oppositũ. Sed Soto vbi supra. q. 7. art. 2. contra tenet, quòd id nõ est sperandum regulariter, nisi quãdo tempore cõceptionis constat manifestè maritum ab fuisse, aut quando alia via posset probari sufficienter, tunc non esse cognitam ab illo, vt habetur in. l. filium. ff. de his, qui sunt sui vel ali. iuris, neque illi suam turpitudinem alleganti vlla debetur fides: sed & ipse filius spurius in foro exteriori, vel iudiciali legitimus æstimandus, & habendus est. Neque in hoc ipse tenetur credere suę matri, etiam oppositũ iurãti, vt eadem habetur lege: nisi tãm vehemens esset matris persuasio vt filius ille interius ei crederet conuinceretur: nam tunc licet in foro exteriori sibi vt legitimo adiudicetur hęreditas: at verò in conscientia teneretur illam à se abdicare, quia in falsa pręsumptione fundatur. Et in hoc satis consonat Medina vbi supra in secunda opi. allegatur.

Neque valet pro se tunc dicere in oppositum, quòd sicut si quis mihi legasset centum, credẽs me esse filium suum, sua leui credulitate deceptus, vel alio citra meam culpam, ego licitè possem illa possidere: ita etiam à simili videtur quòd licet relatione matris ego sciam me esse spurium, si tamen ille credens me esse filium suum, mihi sua bona relinquat, possum illa licitè possidere: hoc inquam non valet, nec est omninò simile: nam in illo casu priori, ille pater putatiuus non erat lege coactus illa bona mihi relinquere, nec per iniuriã fuit ignorans, siue deceptus: ideò videtur id spontè fecisse. Hic autem lege coactus ideò id fecit, & fuit per aliũ iniuriosè deceptus: vnde non videtur id liberè omninò fecisse, & ex consequenti spurius id sciẽs, aut probabiliter credens, hæreditatem abdicare tenetur, vt dictum est.

Quartum dictum est quoad ipsum virum adulterum, vtrum teneatur restituere marito illius adulterę ea, quę in alendo, & educando spurio expendit: *4. Dictum.*

dit: & similiter heredi legitimo eam hereditatem, qua defraudatur. Ad quod ait Soto vbi supra, quod si certus est illum esse filium suum, & potest aliquã marito, aut etiam hæredi recompensationem facere, aut ipsum, filium spurium citra scandalum, atq; periculum ipse nutrire, vtique tenetur non de iustitia, & honestate, sed decentia tantum. Si autem id certò non scit (sicut nec credere regulariter tenetur adulteræ dicenti esse suum, nisi quando esset credibile, vt superius in tertio dicto de ipso spurio dictum est:) si nec ipse adulter supposuit, neque suasit adulteræ vt illum spurium suo marito supponeret: tunc ait Soto quòd ad nullam restitutionẽ ullo modo tenetur, quia nõ fuit causa immediata deceptionis aut suppositionis illius, sed mediata tãtum, & per accidens, committens adulterium, quæ causa de iustitia non sufficit ad obligationem restitutionis. Sed Nauarro in sum. ca. 16. nu. 49. & Syluester titu. adulterium. q. 5. secundum Florent. & doctores communiter tenent oppositum, quòd sci licet adulter, si id scit, vel rationabiliter credit, aut credere tenetur esse filium suum, vtique de iustitia obligatur tàm patri putatiuo, quàm hæredi, restituere, vt commodè potuerit, quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, ca. vlt. si culpa tua, de iniuri. & dan. dato. modò sit immediata, & propinqua, modò mediata causa vel occasio: at verò ex quo est efficax occasio, vel causa damni ex natura ipsius adulterii, sicut & ipsa adultera, restituere tenetur, sed altero restituente alter à prædicta restitutione liber est: quod quomodo fieri debeat latius & benè Nauarro ibidẽ agit, sed & quilibet, si aduertat industriæ, id agere potest: si autem rationabiliter credit non esse suum, vel dubitat de hoc, tunc ad nihil tenetur.

Art. 2. 1. Dictum. Quoad secundum articulum. Vtrum cũ famæ, & vitæ propriæ, detrimento quis famam alterius teneatur reparare, respondeo per duo dicta, primum est, quòd cum famæ detrimento non est dubium quòd famam alterius iniustè læsam reparare quilibet regulariter teneatur, quia licet magis nostræ, quàm alienæ famæ prospicere debeamus: nõ tamen cum iniuria alterius, sicut etiam in temporalibus fit qui enim alterius domum combussit, aut res alterius coegit in mare iactari, licet nihil illi commodi accreuerit, certè restituere tenetur; in quo & omnes consentiunt. Dixi regulariter, quia id aliquando patitur exceptionẽ, vt ait Soto vbi supra. q. 6. artic. 3. in responsione ad quartum argumentum principale. puta si magnus vir, siue prælatus notabilis æstimationis, famã priuati hominis infimæ sortis læserit iniustè, is non tenetur cum maiori iactura suæ æstimationis famam illius reparare, dicendo se esse mentitum, & huiusmodi, sed sufficit si aliàs in æquiualenti videlicet in pecunia, vel fauore, & aliis eiusmodi bonis recompenset: quia & similiter fit vbi non potest læsio in fama reparari: quòd si alter noluerit hanc recompensam acceptare: certè infamator ille amplius facere, vt diximus, non tenetur. Et hoc quidem videtur valdè rationabile, ac verum, quãuis Nauarro in sum. ca. 18. nu. 47. irrationabiliter dicat oppositum. Neque enim Soto vbi supra dicit hũc infamatorem omninò liberũ esse à restitutione, sed quòd non tenetur cum maiori suæ famæ detrimento, sed in aliis bonis illius famæ, damnum compensare.

Secundò dico quòd nullus tenetur famam tantum alterius cum suæ vitæ detrimento resarcire; & hoc cõmuniter tenetur à doctoribus, excepto Adriano, & Soto, qui vbi supra tenent id aliquando pati exceptionẽ, quando videlicet illustrẽ familiã, aut etiam eminentissimam personam de crimine hæresis, aut læsæ maiestatis adeò diffamasset, vt nisi mendacium retractet, illa familia maneret perpetua labe infecta: tunc enim si infamator post adhibitam omnem diligentiam vt vitam in tuto constituendo testimonium perimeret sufficienter, si adhuc sine periculo vitæ id facere nõ posset, dicit ipsum cum periculo etiam vitæ efficere teneri, si per hanc viam fama illa reparari potest: non aũt si reparari non potest, quia inquit illa fama, uitæ illius præponderat, & maioris æstimationis est. Sed certè, vt diximus, doctores communiter sunt in opposit um: quod & verius extimo. Nulla enim fama sola in aliquo casu vitæ alicuius æquari põt: nisi aliud grauius malum indè sequatur, vel annexum sit. 2. Dictum.

Quoad tertium articulum vtrum videlicet cum vitæ detrimento quis teneatur iacturam vitæ alterius reparare, respon. per duo dicta, quorum primum est, quòd si iactuta vitæ alterius adhuc pendet ĩ fututum, ità quod caueri potest ne occidatur, puta quia propter meum falsum testimonium Petrus est morti damnandus, vel occidendus, tunc vtique teneor, etiam cum vitæ periculo, & detrimento, si non alio modo nisi isto possum à morte iniustà illum eripere, dicendo me esse mentitum, vel alio modo, vt oportet: quia quamuis suæ potius, quàm vitæ alterius quisque teneatur: id tamen est verum dum sine iniuria alterius id facere possit. Neque enim vt meam vitam protegam licitè possum alterius innocentis mortem procurare. Art. 3. 1. Dictum.

Secus si ego crimen commisi, ob quod ille falso condemnatur secundum allegata, vel ab aliis occiditur me nihil aliud contra illum agente, nec testificante: tunc enim cùm non sim causa proxima, sed occasionalis tantum mortis illius; certè non teneor cum vitæ detrimento illum à morte liberare. Et in his doctores, communiter conueniunt, & præcipuè Caieta. secunda secundæ. q. 70. art. 4. & Medina de resti. q. 3. in. 4. causa, & Soto vbi supra, q. 6. arti. 3. in responsione ad tertium, & quartum argumentum principale. Et Nauarro in sum. ca. 15. nu. 17.

Sed hoc ego limitarem, & crederem esse verũ solum quando crimen illud non commisi fraudulenter. i. non eo animo vt eius occasione alius cõdemnaretur, vel occideretur iniustè. sed ex alia causa,

causa, etiam culpabili, puta vt meam libidinẽ, vel malam voluntatem explerem: nam si eo animo illud crimen commisi, vt id alteri ab aliis falsò imponeretur, & ità occideretur, sicut probabiliter fore suspicabar: tunc crederem me teneri ad reparationem damni illius, & ad liberandum illũ à morte, etiam cu vitæ detrimento, si aliter fieri non potest, vt infra in fine huius quęstionis habetur, quia idem est ac si ipso facto ego scienter alios inducerem ad falsò testificandum, vel illum occidendum, & efficax causa iniuriosę, vel iniustę dãnificationis, vel mortis illius mediatè vel immediatè ego sum, vti supra art. 1. in. 4. dicto de adultero dictum est.

2. Dictum. Secundum dictum est, si alterius iam occisi vita reparari nõ potest, is, qui fuit in causa iniustę mortis illius; puta falsò contra illum testificãdo, aut illum iniustè scienter contra ius condemnando, vel occidendo, vel quomodolibet ad id adiuuando, nõ tenetur se periculo mortis exponere, vt heredibus, aut illi satisfaciat: sed alio modo, vt proximè dicetur. In quo & omnes doctores, & expressè Caietanus, Medina, Soto, & Nauarro, vbi supra, satis apertè consonant.

Quòd si quęratur quomodo ergo restituet iste, qui iam hominẽ iniustè occidit, aut qui fuit in causa? respon. cum Soto ibidem in responsione ad tertium argumentum principale, vbi de hoc optimè agit, omissis aliorũ opinionibus, quas ibi satis cõfutat, quòd in hoc est considerandum damnum illatum, & iniuria. Igitur quoad damni restitutionem, quia est regula generalis B. Thom. atque doctorum quòd in his, quæ secundum speciẽ nequeũt reparari, restitutio est ad prudentum arbitrium facienda: ideò in hoc consideranda est personarum tàm occisi, quàm occidentis, quàm etiam hæredũ, & aliorum, qui ab illo necessariò alebantur. Nam si homicida est diues, maior est ei restitutio iniungenda, quàm si esset pauper: & si occisus erat inutilis suis, minor, quàm si frugi. Item qualitas defuncti non tantũ pensari debet ex vtilitate ipsius, indigentiaque suorum, sed etiam ex valore, & dignitate personæ; nam qui virum nobilitate, dignitate, vel aliàs insignem occidit, ad multò maiorem restitutionem tenetur, quàm si personã inferioris classis occidisset, etiam si eius familia diues, & nihil indigens esset. Immò & modus occisionis, si videlicet per insidias, aut fraudem, aut per insignẽ atrocitatem, homicidium perpetratum est, debet attẽdi vt legitimè fiat restitutio: dũmodo hæc omnia homicida soluere possit, etiam cum graui bonorũ suorum detrimẽto, quamuis verũ sit quòd vt hanc restitutionem faciat, in foro conscientiæ non tenetur se coniicere in grauem nimis necessitatem. In quo etiam valdè considerandum est quòd id quod solum est in spe, non omninò ęquipollet ei, quod iam est in re: nam poterat defunctus citò mori, aut ità languere, vt familiam sustentare nõ posset: ideò subtrahendum est aliquid à restitutione, quantum ad arbitrium prudentum distat inter habere, & prope esse, vt dictum est.

Et idem iudicium est de mutilatore manus, vel alterius membri: quia scilicet modo prædicto satisfacere tenetur, & soluere operas medici, & damna, cessantesque labores in integrum, ad arbitriũ tamen sapientum: ad quod facit ca. si rixati. de iniuria & damno dato. deformitas etiam, quæ in oculo, vel alio membro lęso restat, etiam repensanda est.

Vnde constat quòd huiusmodi lęsionum preciũ non debet æstimari ad libitum illius, qui lęsus est, aut quantum ipse ante lęsionem peteret, si membrum suum vendere vellet, sed vt dictum est.

Notetur etiam quòd inter illustres istæ restitutiones non petuntur: nam damna facilè condonant, iniuriæ autem sunt, quas nunquam ferè remittunt, nec tradunt obliuioni.

Quoad satisfactionem autẽ pro iniuria, ad quã vltra prædictam reparationem damni homicida, mutilatorque tenetur, variæ ẽt sunt opiniones, sed eas modificando, & conciliando dicamus cum Soto vbi supra, quòd licet nullus teneatur exponere vitam suam, etiam in bello iusto contra infideles pro ecclesia, neque se tradere iudici, vt morte, vel mutilatione plectatur secundum leges, vt sic satisfaciat: sed solũ tenetur patienter pati, si capiatur ità vt effugere non possit: licitè tamen potest se sponte offerre ex feruore contritionis, vel amore iustitiæ, & satisfaciendi in hoc vita pro suo peccato: quamuis hoc vltimum neget Soto. Tenetur igitur homicida, vel mutilator, vt lęso satisfaciat, pro hac iniuria humiliter petere veniã, vt decet: simul etiam ex charitate tenetur arbitrariam pęnitentiã facere, & orationibus, & sacrificiis mortuum suũ, si fidelis erat, vel baptizatus, iuuare apud Deum: quamuis ad hanc spiritualem satisfactionem, vt ait Soto de iustitia, non teneatur. Scotus autem in. 4. distin. 15. q. 2. dicit eam etiam de iustitia esse necessariam.

Ad omnia supradicta nota quòd nomine hæredum, atque familiæ, quibus damni satisfactio, vel restitutio facienda est, intelliguntur illi dumtaxat, qui secundum iura necessariò illi succedunt in hæreditate, à qua omninò excludi nõ possunt, vt sunt filii, parentes, vxor, atque maritus, hi enim secundum omne ius sunt inuicem sustentandi, si egent: non autem alii, qui solum sunt hæredes ab intestato, vt fratres, & cognati inferiores, quamuis liberaliter alantur. Pro iniuria verò in foro exteriori solet etiam fratribus, ac reliquis agnatis, vt eam remittant, pecunia rependi: quia ius habent agendi de iniuria, non tamen pro damno dato quicquã his, sed aliis supradictis, debetur: quò fit vt si viuens homicida de prædicto damno non satis fecerit, & bona reliquit, illi tantum hæredes necessarii pro illo in conscientia restituere, aut satisfacere teneantur, non autem pro iniuria compensare, nisi viuens homicida, vel mutilator esset iudicialiter condemnatus, vt tantum solueret; hæredi-

tas

ditas nāᵗ qꝫ ne transit cum suo onere, & honore.

Corolarium. Ex omnibus supradictis constat coralariè, quòd qui per suum falsum testimoniū scienter fuit causa, vt alius iniustè condemnatus perderet bona sua, simul & famam, & vitam, puta quia vt hæreticus confiscatis omnibus bonis suis combustus est, hic vt pro omnibus legitimè satisfaciat, tenetur vitam suam in tuto ponendo, bona sua vt oportet, hæredibus supradictis relinquere, simul & chartam iuramento firmatam, & nomine suo subscriptam, vt fidem faciat, vbi reuelando veritatē, aut eam confitendo, sic etiam fama illorum omnium lęsa sufficiēter reparetur: tenetur etiam pro iniuria humiliter ab illis veniam petere, & apud Deum orationibus, & sacrificiis defunctū adiuuare, vti superius dictum est.

QVAESTIO TRIGESIMA SECVNDA.

Vtrum omne turpe lucrum licitè detur, promittatur, & recipiatur, & restituendum sit.

RESPON. in hoc sunt tres articuli. Primū Vtrum licitè detur. secundū vtrum licitè promittatur, & promissio obliget, tertiū vtrum licitè recipiatur, & sit obligatio restituendi.

Articu. 1. Quoad primum vtrū licitè detur respon. quòd sic, & hoc solum, quando nullo iure ita dari prohibetur: secus aliàs. Si rogas, quando prohibetur? respon. secundum Medinam de restitutione. q. 20. q. 28. quòd quando aliquid datur ob causam turpem ex obiecto, vel ex prohibitione: quia scilicet datur propter opus quod se turpe, aut aliquo iure prohibitum, præteritum, vel futurum, puta propter fornicationem, vel homicidium, propter iniustam sententiam, vel patrocinium, aut falsum testimonium, vel ne quis denunciet, aut testificetur quod denunciare, vel testificari quocunque iure aut lege tenetur: tunc illa datio ob illam causam illicita est: quod patet tùm primò quia dare aliquid alicui vt tale quid turpe committat, vel quod tenetur omittat, vtique est ad ipsum peccatum directè inducere, quod constat esse contra Dei, & proximi charitatem: tùm secundò, quia aliquid dare ob illam causam est remunerare peccatum, quod est ipsum approbare: tùm tertiò, quia ea datio videtur ex praua voluntate procedere, videlicet ex affectu illius causæ turpis, pro qua vult dare mercedem.

Similiter datio prohibita, & illicita est, si opus, pro quo aliquid datur (cuius nomine etiam omissionem intelligo) est turpe ex circunstantia obiecti, uè illud qualificante, vt scilicet fiat, aut quia factū est malè, aut taliter, qualiter non nisi malè fieri potest, aut potuit, puta quia iniustam sententiam tulit, aut quia in lite iniustà malè patrocinatus est, vel vt in ea patrocinetur, vel quia fornicata est, quia illa malè, & culpabiliter lusit, quia contra obedientiam, vel iuramentum tale quid ille fecit, vel omisit: hoc patet per rationes supradictas. Secus si nō propter illam malam qualitatem, aut circunstantiam datum est: sed propter opus aliàs bonū in se, quamuis illa mala qualitate vitiatum sit: nam tunc licita datio est, vt dare vsuram, licet vsurarius eā malè accipiat, & dare aliquid iudici, vt iustè iudicet, ad redimendam vexationem, & die prohibito dare iustum precium rei tunc emptæ, & dare iustū stipēdium Sacerdoti, & prædicatori, quamuis ipse sine licentia, aut contra obedientiā superioris malè prædicauit, vel celebrauit. Et hoc est verum, dūmodò opus illud non sit ex his, quæ gratis, & non pro precio, agenda sunt, quale esset dare aliquid temporale principaliter, aut tāquam precium pro spirituali, nam tunc datio illa Simoniaca, & illicita esset.

Quoad secundum articulū de promissione facta ob opus turpe factum vel faciendum idem dicendum, quòd de datione dictū est, & per easdem rationes. Articu. 2.

Sed vtrum ea promissio obliget, est difficultas, puta si quis alteri promisit certam pecuniæ quantitatem, vt fornicetur, vt alterū occidat, & huiusmodi, vtrū in conscientia ille obligetur implere promissum post causam, vel opus impletum, vel subsecutum, propter quod illa promissio facta est, nam in foro iudiciali certum est ex turpi stipulatione nullam oriri actionem, nec obligationem.

Ad hoc respondeo secundum Medinam vbi supra qu. 28. quòd vel illa promissio est modalis, vel est conditionalis, si est modalis ita quòd ob aliquam causam turpem præteritam, vel futuram facta est, tunc licet sint opiniones, at verò probabilius est quòd vtique obligat non quidem ad implēdum finaliter illam promissionem, ob illam causam turpem, ob quam facta est, sed ad seruandum veritatem, & fidelitatem ad proximum, hoc enim modo impletio promissionis non solum licita, sed etiam obligatoria est, maximè si iuramento firmata sit: esto quòd illa promissio turpis fuerit eo quod proximum ad peccatum de se inducebat, vti superius in primo articulo de datione ob turpem causam dictum est.

Quod etiam tripliciter probatur, primo quia omnis promissio de re licita, maximè si iuramento firmata sit, quæ potest sine salutis detrimēto seruari, & non est maioris boni impeditiua, vtique in conscientia est adimplēda. Sed talis est promissio, de qua agimus, vt patet: nam id, quod in casu promissum est, assignatam pecuniā dare, & hoc in se licitū est, & non contra salutē dantis, & recipientis, vt constat: nam si opus turpe non sit commissum, nec cōmittendum, & illa pecunia detur, illa datio licita esset: quod autem præcedat, vel sequatur illud opus turpe, non inde datio illa necessariò redditur vitiosa, neque priuatur sua licentia, vel bonitate.

Secundo probatur idem, quia secundum iura cōditio turpis habetur pro nō adiecta, de cōditio. appos. ca. fin. & est de iure impossibilis, & à contractu

Y

tractu reiicitur, vt in ca. fin. de pactis, ergo tenet in casu promissio ac si sine illa conditione turpi facta fuisset. Nunc autem si sine conditione, aut causa turpi facta esset, esset in conscientia obligatoria, igitur intentum.

Quod etiam indè confirmatur, quia is, qui dotauit Ecclesiam, & fecit eam consecrari cum conditione quòd res talis Ecclesiæ non essent sub Episcopi ordinatione, tenetur reddere promissum nõ obstante turpitudine conditionis huius, quæ quia mala, & iniusta est, non valet ac si non esset apposita.

Tertiò idem probatur exemplo Iudæ Gen. 38. qui ob fornificationem promisit Thamar vnum hædum, quem posteà misit eidẽ, vt promissum impleret: in quo & ibidem de fidelitate commendatur.

Si contra prædicta hæc arguatur, primò quòd turpis promissio non est adimplenda, quia secundum Isidor. 24.q.4. In malè promissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretum.

Respon. id procedit de promissione turpi ex obiecto, vel re promissa; qualis non est promissio in casu præsenti, vbi licet sit turpitudo in causa, non tamen in eo, quod post causam subsecutam agendum promittitur. Item ait ipse Medina vbi supra.q.20. quòd illa promissio facta ob causam turpem, antequam fiat opus illud turpe, pro quo facta est, vtique est inualida, nec obligat, & rescindenda est, tanquã turpis, de qua procedit dic. ca. in malè promissis: postquam autem factum est opus turpe, pro quo facta est, vel omissio turpis fiat; iam in conscientia est adimplenda promissio, vt dictum est.

Si secundò ad idem arguatur, quòd in casu non potest is, qui promisit implere promissum, nisi ex causa, & motiuo turpi, quia si promissum implet ex vi, aut ratione promissionis; & ipse non nisi ob illam causam turpem promisit se rem illam esse daturum, ergo non potest promissum implere, nisi ob illam causam turpem, & ità sine peccato illud promissum implere non potest: & ex consequenti promissio obligatoria non est.

Respon. quamuis Durandus in.3.distinctio.39. per hanc rationem putet se de falsitate conuincere sententiam supradictam: at verò fallitur. Nam ad id respondeo quòd licet in casu causam illam turpem esse completã, sit causa sine qua non adimpleretur promissum, non tamen est causa finalis, sed impulsiua. Nam causa finalis non est, neque esse debet, nisi fidelitatem seruare, quam non seruaret, nisi promissum impleret, ad exemplum Iudæ cum Thamar Gene. 38. vt supra dictum est, stat enim causam illam turpem fuisse causam finalem promissionis, & quòd sit solum causa impulsiua impletionis eius, quod promissum est.

Si tertiò ad idem arguatur, quòd si est licita impletio promissionis, ergo etiam licita fuit facta promissio, & èconuerà. Nam liceutia promissionis pendere videtur ex licentia impletionis illius.

Respon. id verum esse, si essent cętera paria; ità quòd causa turpis sit causa finalis dationis rei promissæ, sicut fuit causa finalis promissionis illius: quod tamen in præsenti non est, nec oportet, quia quando ille in casu promittit se daturum, ideò finaliter, & principaliter promittit, vt opus illud turpe ab altero fiat: quando autem post causam subsecutam dat quod promisit, ideò dat vt sit fidelis in promissis. Ideò bene stat quòd fuerit promissio turpis, & licita, & debita eius adimpletio.

Si tamen promisisset se illud daturum ob illam causam turpem, ità vt illa causa turpis sit determinatio dationis, & simul cum datione cadat sub obiecto promissionis: tunc promissio esset turpis non solum ex causis iam dictis, sed etiam ex obiecto, quia fit de datione ob causam turpem, & tunc non est adimplenda, quia peccatum est illam sic adimplere: secus si ly ob illam causam turpem sit solum determinatio promissionis, & non dationis promissæ: quia tunc cùm non cadat sub obiecto dationis, vel impletionis rei promissæ, habet locum, & veritatem id, quod supradictum est.

Si autem promissio illa est conditionalis, qua videlicet aliquid alioqui bonum, & honestũ promittitur sub conditione inhonesta de futuro, tunc quamuis videatur idem esse dicendũ quod de promissione modali dictum est, at verò non omninò idem iudicium est. Ideò resolutoriè videtur quòd hæc promissio conditionalis potest dupliciter fieri. Primò in odium turpitudinis futuræ, quæ sub conditione ponitur, vt si quis sentiens se fragilem, & procliuem ad vitia carnis, odiat ea peccata, & promittat quòd, si in peccatum illud ceciderit, faciet certam peregrinationem, vel eleemosynam, & tunc promissio licita est, & in conscientia est necessariò adimplenda.

Secundo modo fieri potest ex affectu illius turpitudinis, aut turpis conditionis appositæ: vt, si quis cupiens cum aliqua muliere rem habere, promittit talem peregrinationem, vel eleemosynam se facturũ, si res succedat ad votum, & tunc promissio est turpis ex prauo affectu procedens, & similiter eius impletio turpis erit, si ex eodẽ affectu, vel causa fiat: erit tamen licita, & obligatoria adimpletio, si ex fidelitate seruanda fiat, sicut & fieri debet.

Excepto si conditio illa apponatur tanquã causa finalis adimpletionis, & se teneat ex parte obiecti ipsius promissionis, vt si taliter promittat; si hæc res pro voto succedat, promitto me ob eandem causam facturum peregrinationem, vel eleemosynam: nam tunc nec promissio potest licitè fieri, nec impleri. Et in hoc idem iudiciũ est de promissione modali facta ob causam turpem, & de cõditionali facta sub conditione inhonesta.

Et si arguatur, quòd tunc sequeretur quòd votum peregrinationis factum sub conditione inhonesta

honesta, & ex eius affectu, impleta conditione esset obligatorium, saltem quando ipsa conditio in honesta non informat peregrinationem promissam, hoc autem consequens omninò falsum videtur, quia tale votum est turpe, & per consequens non est Deo acceptum, nec obligatorium.

Respon. concesso quòd tale votum est obligatorium, & turpe, sed distinguo quòd Deus illud non acceptauerit; vel ad illud præmiandum, & ità conceditur: vel ad promissum aliàs honestum ipsi Deo reddendum, vel implendum, & hoc modo negatur quòd Deus non acceptat illam peregrinationem, vel eleemosynam fieri, vt dictum est, quod patet exemplo. Nam omne votum, & iuramentũ absolutè factũ, in peccato mortali, de aliquo aliàs honesto opere ad Dei honorem agendo, non acceptatur à Deo ad gratiam, & gloriam: acceptatur tamen quoad obligationem, & debitum illud implendi. Hęc omnia Medina, vbi supra, cui consonat Caietanus secunda secundæ, quæst. 88. arti. 2. & Syluester tit. votum secundo. q. 2.

Arti. 3. Quoad tertium articulum. Vtrum sit licita acceptio turpis lucri, & an sit restituendum, in hòc

Opinio. 1. sunt quatuor opi. prima tenet quòd si turpitudo est solum ex parte recipientis, ità quòd illi tantum est illicita, & prohibita talis acceptio, atque retentio, & dans dando non peccauit, tunc vltra damnum illatum tale lucrum est necessariò ipsi danti restituendũ: vt si litigator putans bona fide se causam iustam habere, timensque quòd iudex illi iustitiam non faciet, offerat illi munus, vt iustè iudicet; aut si timet testem non dicturum esse veritatem, nisi precio dato; tunc est turpis acceptio, & retentio lucri, sed non datio. Et similiter omnes officiales iustitiæ, & scribæ, duces, & milites, & alii, qui ratione suorum officiorum publicorum recipiunt vltra salaria sibi taxata, & omnes alii, qui aliquid obligatorium, vel de consilio gratis facere tenentur, si quid propter hoc principaliter accipiunt, vtique benè danti restituere tenetur: & talis est acceptio vsuræ, vbi turpis acceptio, & non datio est.

Secundò dicit hæc opinio quòd si turpitudo se tenet ex parte vtriusque, scilicet dantis & recipientis simul, & illa causa turpis secuta est, tunc restitutio non debet fieri danti, quia obstat illi sua turpitudo, quale est datum pro fornicatione, meretricio, adulterio, homicidio, & pro iniusta sententia, vel iniusto patrocinio, vel falso testimonio, vel vt quis etiam custos agrorum nõ denunciet, quod denunciare, aut testificari tenetur, sed in his, & similibus casibus est de consilio, non de necessitate, pauperibus lucrum illud turpe erogandum, quia nullum ius ad id obligat. Excepto vbi lex specialiter præciperet tale lucrũ restitui, vel recipi prohibeat, vt de lucro Simoniaco in ca. de hoc. de Simonia. & alibi ecclesia decreuit, vt ibidem glossa latius agit.

Tertiò dicit hæc opinio, quòd si turpitudo se tenet ex parte modi, vel alterius circunstantiæ, ita quòd acceptio lucri in se prohibita non sit, tunc sic turpiter acceptum nulli est restituendum, vel erogandum, quale est lucrum eius, qui die, aut loco prohibito, aut cum hæretico, vel excommunicato pro iusto precio lucrosè, quidem, sed culpabiliter, negociatur.

Et cum hac opinione in his tribus dictis satis communiter doctores concordant, vt referunt, & eum eis tenent Florent. secunda par. titulo secundo capitulo quinto in principio. Et Monal. & Summa Angelica restitutio. 1. vers. turpe lucrum, & restitu. 2. §. 4. & 5. & titu. concussio. §. 2. Syluester. restitu. 2. §. 2. & eleemosyna, quæst. 4. & latius Nauarro in summa ca. 17. nu. 33. 34. vsque nu. 31. & nu. 9. & in ca. 25. nu. 34.

Ex supradictis infert hæc opinio, quòd lucrum meretricium non est necessariò restituendum, neque pauperibus erogandum, quia nulla lege recipi prohibetur, licet modus, & causa; videlicet meretricia, fornicatio, prohibita sit. ff. de condit. ob turp. caus. vbi dicitur quòd meretrix licet turpiter agat meretricando, non tamen turpiter accipit.

Contra hanc opi. præcipuè contra secundum dictum eius, faciunt rationes, quæ infra in secunda, & quarta opinione continentur.

Est igitur secunda opinio, quòd vndecunque sit turpitudo ex parte accipientis tantum, vel etiam dantis simul, aut ex parte modi, vel circunstantiæ operis obiectiuè ipsum opus qualificantis, non potest licitè accipi, neque retineri, sed est necessariò restituendum, aut pauperibus erogandũ (vt inferius dicetur) precium, aut lucrum, quod ratione operis, siuè omissionis in se, vel ex obiecto peccaminosi, vel peccaminosæ, præteritæ, præsentis, vel futuræ, recipitur; nisi alius iustus titulus, vel honestus, concurrat, ratione cuius posit licitè acicpi, vel retineri. Opinio. 2.

Et ita distinctius tria dicit hæc opinio. Primò ꝙ acceptum pro opere (cuius nomine etiam omissionem intelligo) peccaminoso in se ex obiecto, aut ex mala circunstantia inseparabili, ità quòd non, nisi malè fieri potest, puta pro furto, homicidio, fornicatione quacunque, pro iniuria, vel infamatione proximi. Et similiter acceptũ pro opere in se bono, pro quo tamen prohibitum est aliquo iure receptio, & retentio alicuius rei, puta pro iniusta sententia, pro vero testimonio, pro non furando &c. vt supra in prima opinione in primo eius dicto latius habetur, restituendum est secundũ omnes, quia talia pro mercede, aut lucro finaliter fieri prohibentur, & criminosa indè redduntur, & similiter talis acceptio, simili modo restituendũ est quod accipitur, vt culpabiliter quis prædicet, aut aliquid faciat contra obedientiam prælati, aut legis, aut contra iuramentum, aut in despectu alterius, aut etiam in loco, vel tempore prohibito,

aut cum scandalo, aut cum hæretico, vel excommunicato negocietur in offensa Dei: quamuis istæ malæ circunstantiæ, vel qualitates à talibus operibus sint separabiles, quia tunc tenent ex parte obiecti, & ità ex obiecto sic qualificato tale opus in se, & datio, & receptio facta ex tali mala qualitate criminosa sunt.

Secundò, dicit hæc opinio secus esse, si non datur, neque recipitur aliquid, vt tale aliàs licitum opus cùm tali criminosa qualitate, vel circunstantia malè fiat. Nam tunc ea circunstantia non se tenet ex parte obiecti illius operis, vel acceptionis illius lucri, sed adiacet illi, & potest ab eo separari, ità quòd solum detur, & accipiatur pro ipso opere in se bono, quod licitè fieri potest, vel pro re ipsa, quæ suum valorem habet, neque à tali mala circunstantia dependet: quamuis ipse operans cum illa mala circunstantia culpabiliter operetur. Nam tunc precium, aut lucrum tale non est alicui necessariò restituendum, aut erogandum: sicut neque quando pro iusto precio cum hæretico, vel excommunicato, aut contra suum iuramentum negociatur. Similiter si quis iurauit se non seruiturũ Petro, & posteà seruiat eidem, licet peccet contra iuramentum illi seruiendo, potest tamen sine violatione iuramenti sui seruitii iustam mercedem recipere, & retinere: secus si iurasset se pro seruitio nullum precium recepturum, nam tunc ob hoc iuramentum teneretur preciũ acceptum restituere, sicut qui iurauit vsuram se soluturum, eam soluere tenetur secundum ca. debitores, de iureiurand.

Tertiò corolariè hæc opinio dicit quòd meretrix, siue sit publica, siuè occulta, non potest mercedẽ pro fornicatione recipere, nec retinere; sed restituere tenetur, vel pauperibus erogare, nisi per viam donationis recipiatur, & donetur ab eo, qui donare potest eidem, cessante fraude, & coactione, & importunitate precum æquiualente coactioni.

Hæc opinio in se, & quoad primum eius dictũ, vbi est tota difficultas, probatur quadrupliciter. Primò, quia nullum opus in se peccaminosum, siuè prohibitum, est venale, aut precio comparabile; sicut neque res spiritualis, quia hæc omnium temporalium valorem excedit: illud autem qnia nullius est vtilitatis, & valoris, sed potius vt vile, turpe, & animæ nociuum, omninò fugiendum est.

Sed hæc ratio non videtur sufficiens; tùm quia licet tale opus non sit vtile animæ, sed nociuum, cũ hoc stat quòd affetat huiusmodi aliquam vtilitatem, honorem, vel delectationem temporalem, & illam habeat annexam, ratione cuius precio æstimabile, & venale est, sicut & multa delectabilia, et hac ratione, precium, & lucrum licitè recipi potest à citharistis, ioculatoribus, parasitis, petauristis, & aliis eiusmodi: tùm, secundò quia non est simile de spiritualibus, nam spiritualia non ideò vetantur pro precio dari, quia excedunt temporalia, cùm non pro eis, sed pro lucris temporalibus annexis, & eorum ratione, non repugnaret precium posse dari, & recipi: sed ideò non sunt venalia, quia omni iure gratis danda, & recipienda sunt: peccata autem ratione temporalis vtilitatis, vel delectationis annexæ, sunt precio æstimabilia, vt latius probant Nauarro in sum. ca. 17. num. 38. & Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. articulo primo, & Couarruuias in regula peccatũ par. 2. §. 2.

Secundò probatur opinio, & eius primum dictum, quia Augusti. in Epistola. 54. ad Macedonium, sic ait. Si iusticia Syncerius consolatur, iustius dicitur aduocato, Redde quod accepisti, quãdo contra veritatem stetisti, iniquitati astuisti, iudicem fefellisti, de falsitate vicisti: quàm cuiquam in quolibet officio militanti redde quod accepisti, quando iubente iudice cuicunque causæ hominem necessarium tenuisti, ne resisteret vinxisti, ne fugeret inclusisti; postremò autem permanente lite exhibuisti, aut finita dimisisti. Et inferius ibidem. Nisi forte restituendum est alienum quod per furtum clanculò aufertur: & non est restituendum alienum quod in ipso foro, vbi peccata puniuntur, decepto iudice, & legibus circunuentis, obtinetur &c. Vnde constat luctum receptum pro iniusto patrocinio esse restituendum, & idem constat ibidem de lucro accepto per iudicem pro iusta, & etiam pro iniusta sententia ferenda: & habetur in ca. non sane. 14. quæstio. 5. vbi sic habetur. Cum autem iudicia, & testimonia, quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur, multò sceleratius vtique pecunia sumitur, quia sceleratè, etiam quamuis à volentibus datur &c. vbi patet intentum quòdq; prædicti in conscientia deobligantur à restitutione, etiam si leges ciuiles dantibus deucgent actionem, & repetitionem, vt ibidem ait Augustinus.

Sed certè hæc ratio solum probat acceptũ pro iustitia, & pro iniustitia facienda, esse restituendum: quia geatis faciendum, vel mittendum est, vt infra in quarta opi. in primo, & secundo dicto latius habetur.

Tertiò probatur idem ex ca. Nemo præsbyterorum, de Simonia, vbi sic habetur. Qui emolumentum aliquod temporale accipit, vt peccatum alterius Episcopo, vel eius ministris celet, aut pro respectu cuiuscunque personæ, familiaritatis, vel cõsanguinitatis, innotescere detractat, gratia vel fauore minus dignè pœnitentem à reconciliatione impedit, Simoniam committit. Hæc ibi. Vbi docemur precium, vel emolumentum receptum principaliter pro opere peccaminoso, aut pro omissione eius, ad quod alioqui quis tenetur, esse restituendum.

Sed certè auctoritas hæc solum probat acceptũ pro iustitia, & pro iniustitia facienda, & pro fa-

ciendo,

ciendo, vel omittendo id, quod gratis quis facere, vel omittere tenetur, esse restituendum, vt infra in quarta opi. in primo, & secundo dicto latius habetur.

Quartò probatur idē, quia pro opere, ad quod quis ad honorem Dei, vel proximi vtilitatem tenetur, non est licitum aliquid, vt precium, vel munus finaliter, & principaliter, recipere, ergo nec pro quocunque opere peccaminoso, ad cuius oppositum ex præcepto tenemur.

Sed certè hęc ratio solum probat quòd pro opere, quod gratis facere tenemur, acceptum sit restituendum, vt infra in quarta opin. in. 2. dicto latius habetur, & ità concesso antecedente illa consequētia neganda est.

Secundum, & tertium dictū huius secundę opinionis ex dictis sequuntur, vt patet intuenti.

Hanc opinionem quoad duo prima dicta tenēt Cynus in. l. 2. & ibi Angel. C. de conditio. ob turp. caus. et Inno. & Abbas in ca. plerique de immuni. eccles. q. 10. con. 3. nu. 14. & Hostien. in ca. cū sit. de Iudæis, & Ioan. Lupi. in rubrica. §. 41. quod, & probat per l. Lucius. ff. de iure fisci, & ca. de hoc de Simonia, & Palud. in quarto distin. 15. q. 3. art. 8. conclu. 3. & glo. & doctores supra allegati in fine primæ opinionis, & Syluester restitut. 2. §. 2. & restitutio. 4. in principio, & Adrianus de restitutione. q. 19. de turpi lucro, & Medina vbi supra. q. 20. latius defendit hanc opi. qui & dicunt plures alios eam tenere.

Sed quoad tertium dictum de lucro meretricio saltem de meretrice occulta, quòd teneatur id restituere, tenet Cynus cum pluribus aliis, secus de publica meretrice. Sed Medina vbi supra tenet q̃ tàm publica, quàm occulta meretrix, & fornicaria quæcunque tenetur lucrum pro ipso, & alio quocunque crimine acceptū restituere, vt supra in primo dicto habetur. Sed certè quoad hoc communiter tenetur oppositum, vt infra in quarta opinio. sequenti patebit.

Opinio. 3. OPINIO tertia est quasi media, quā meditatus est doctissimus Couarruuias in regula peccatum, par. 2. §. 2. quòd quando materia operis criminosi ex sua natura est precio ęstimabilis, quia, scilicet est vtilis materia, vel delectabilis, aut honorifica, temporaliter, aut corporaliter, tunc tale lucrū puta meretricium, & pro militando etiam in bello iniusto, & pro iter agendo, & scribendo, etiam in causa iniusta, & huiusmodi: bene tamen est restituendum, quando materia operis criminosi ex sua natura precio ęstimabilis non est, quia non est vtilis nec delectabilis: & tale est lucrum pro iniusta sententia, pro iniusto patrocinio, pro falso testimonio ferendo, & huiusmodi.

Sed contra hoc videtur quòd etiam hæc opera iniusta sępè sunt proximis vtilia, vel habent vtilitatem, vel delectationem annexam, ratione cuius materia eorum, & ipsa opera, tunc etiā essent precio æstimabilia, & ita tale lucrum non esset restituendum, cuius tamen oppositum ipse cum doctoribus multis, & verè tenet ibidem, vt infra in quarta opi. in primo dicto latius habetur.

Opinio. 4. Quarta & vltima opinio, quæ mihi (saluo meliori iudicio) verior videtur, est quòd solum precium, vel lucrum, quod recipitur pro quocunque opere, quod venale non est, vt pro operibus iustitiæ, & pro opere, quod est gratis faciēdum, vt acceptum Simoniacè pro spiritualibus, vtique restituendum est, vel pauperibus erogandum: quod vt magis declaretur sint quinque dicta sequentia.

Primum dictum est, quòd opera iustitiæ ministrandæ, aut exercendæ, aut iustitiæ reddentis vnicuique quod suum est, & præcipientis nemini dānum, aut iniuriam inferri in rebus, fama, vel persona, sunt gratis proximo exhibenda, & venalia nō sunt. Ideò neque iudex pro iustitia, neque testis pro vero testimonio, neque illi, qui sunt stipendiati sufficienter, possunt amplius exigere pro eo, ad quod ratione stipendii obligati sunt. Et similiter qui accipiunt aliquid pro eo, ad quod ex iustitia tenentur, scilicet pro non furando, pro non damnificando in rebus, fama, vel persona, pro restituendo quod, & quomodo tenentur. Et tandem pro faciendo, vel omittendo id, quod & quomodo alicui facere vel omittere ex iustitia, vel officio tenētur, aliàs iniusta concussio esset, & turpe lucrum restituendum, & in hoc omnes doctores concordant.

Sed vtrum tunc licitè detur ad redimendam vexationem. Respondet Soto in de iustitia, & iure libro. 4. q. 7. arti. 1. quòd non; quia ius prohibens illa via aliquid dari, prohibet etiam sit redimere vexationem, vt caueantur palliatæ corruptiones iustitiæ. Sed certè non videtur hoc esse verum, nam secundum doctores cōmuniter, vt habetur in prima opi. & eius primo dicto, bene stat non turpiter dare, & turpiter accipere pro iusta sententia, & vero testimonio ferendo, vt constat.

Sed vtrum similiter sit restituendum lucrum turpiter datum, & acceptum pro iniusta sententia, pro falso testimonio, pro iniusto patrocinio, pro iniusta lęsione proximi in rebus, fama, vel persona alterius, pro non denunciando fures, aut aliud quando & quomodo, ex iustitia, vel ex officio publico, aut ratione stipendii accepti, vt custodes agrorum, & ministri iustitiæ, vel reipub. denunciare tenentur. In hoc vt vidimus est difficultas, & varietas opinionum. Nam multis visum est, quòd non, vt supra in prima opi. in secundo eius dicto dictum est, quia non est debitum iustitiæ ad talia iniqua gratis, sed potius ad opposita faciendum. Nobis autem secundum plures alios videtur quòd vtique tale lucrum sit necessariò restituendum, vel pauperibus erogandum, vt infra in quinto dicto habetur, cui restituendum sit, quia sicut ad eandem virtutem, puta ad temperantiam, vel fortitudinem, pertinet præcipere sua opera virtutum in sua materia, & opposita vitia

prohibere; ità ad eandem iustitiam pertinet opera iustitiæ præcipere, & opposita opera iniustitiæ prohibere: & nomine operis intelligo etiam omissionem, vt proximè dictum est, nam ad iustitiam pertinet vnicuique quod suum est reddere, & præcipere nemini damnum aut iniuriam inferri, vel prohibere ne iniustitia fiat alicui. Et quamuis iudex iniquam sententiam ferens non faciat aliquid debitum secundum iustitiam id fieri præcipientem; facit tamen contra debitum iustitiæ id non fieri præcipientis, vel id fieri prohibentis, vel contra iustitiam id fieri prohibentem. Et in hoc deficit prima opinio in suo secundo dicto, ac perindè tenetur ex iustitia secundum omne ius diuinum, & humanum gratis cessare, siuè cauere ab iniqua sententia ferenda. Neque venale est iustam aut iniustam sententiam ferre: & id quod pro ea datur, & accipitur, turpe lucrum, & restituendum est, & hoc idem dicendum est de eo, quod pro iniusto patrocinio, & pro falso testimonio datum, & acceptum est. Nam pro iusto patrocinio, & pro vero testimonio quomodo licitè aliquid accipi potest, infra in quarto dicto latius habetur.

Et pro hoc primo dicto facit expressè Augusti. in Episto.54. ad Macedonium, & etiam habetur in ca. non sane. 14.q.5. vt supra in secunda opinio. in secunda eius probatione continetur. Et in his satis expressè Medina de restitutione.q.26.q.27. in responsione ad quartum argumentum. Et Soto de iustitia, & iure lib.4.q.7.art.1. cum aliis doctoribus suprapositis in secunda opinione concordant.

2. Dictum. Secundum dictũ sit, quòd pro opere bono charitatis præterito, præsenti, vel de futuro, modò sit de præcepto, modò de consilio, quod homo facit solum, aut præcipuè ad honorem Dei, vel vtilitatem suam, non est licitum aliquod precium, munus, vel lucrum finaliter aut principaliter dare, vel accipere, & retinere: & tale vt turpe lucrum restituendum est. Et similiter acceptum pro opere in se malo opposito ad offensam Dei faciendo.

Probatur dupliciter: Primò quia licet propter illa bona opera homo possit licitè sperare suum præmium, non tamen vendere hominibus, quia gratis ea facere tenetur, neque illa ratione venalia sunt. Nam absurdũ est vt homo alteri vendat quod non nisi in ipsius operantis vtilitatem, vel in Dei honorem id, quod etiam ad ipsius operantis vtilitatem cedit.

Secundò probatur quòd idem iudicium sit de lucro recepto pro cauendo opposito malo, vel peccato, quia, vt dictum est, eodem iure præcipitur bonum, quo & oppositum malũ prohibetur. Ad quod facit. ff. de conditio. ob turpẽ causam vbi dicitur. Si dedi tibi ne sacrilegium facias, ne furtum committas vel homicidium, condici potest. Item si tibi dedero vt mihi rem apud te depositam reddas. l. 5. eo. tit. restituere teneris. facit etiã ca. nemo presbyterorum, de Simonia, vt supra in secũda opi. in eius tertia probatione habetur. Facit etiã expressè ca. quàm pio. 1.q.2. Ideò tenetur homo restituere quod accepit principaliter, ne peieraret, ne sacrilegium faciat, ne votum violet, ne falsè testificetur, ne blasphemet, ne se ipsum corporaliter vel spiritualiter occidat, vel infamet, ne fornicetur, ne furetur, vel vt vxorem ducat, vt continenter viuat, vt intret religionem, vt clericus fiat, vt audiat missam, vt conteratur, vt confiteatur, & bene viuat ad suam vtilitatem, vel honorem Dei. Secus si ad vtilitatem vel delectationem alterius principaliter faciat prædicta bona, & mala omittat, puta si ob gratiam tui, quia tu solua cũ Bertha vis fornicari, ego à te pecunias accipiam; vt illam tibi soli dimittam; nam tunc tale lucrum, etiam si sit turpe, non est necessariò restituendum, quia quòd ego omiserim fornicari propter illum, est illi delectabile, & venale est. Aliàs si propter Deum, aut propter meã vtilitatem principaliter omitterem, esset restituendum, vt dictum est; quia omnia hæc modò sint de præcepto, modò de consilio, gratis, & non principaliter pro precio, munere, vel lucro, facienda; neque venialia sunt; vt in dicto ca. quam pio. 1.q.2. habetur: & hæc omnia latius probat Medina de restitutione.q.26.q.27. in responsione ad quartum argumentum, & habetur supra in secunda opi. quãuis Soto de iustitia, & iure libr.4.q.7. art.1. & Nauar. in sum.ca.17.nu.37. teneant oppositum, sed minus probabiliter.

Ibidem, & q.17. Medina dicit quòd cum supradictis bene stat vt plurimum quòd licitum sit secluso pacto aliquem inducere per aliquod munus, vel lucrum temporale dispositiuè, vel impulsiuè dumtaxat, vt scilicet per id homo disponatur, vel emolliatur, aut inclinetur ad prædicta bona opera faciẽdum, & opposita mala cauẽdum, & similiter sic inductus ea licitè faciet, & mala cauebit: Sicut per preces, & minas, atq; terrores, licitè aliquis ad eadem inducitur, & ea facit, vel omittit: id quod parentes, & superiores ad filios, & subditos, sæpè facere videmus, quod, & non reprehendit, sed probat populus Christianus, & tale lucrum, vel munus licitè acceptum non est restituendum. Sed neque est Simonia sic inducere, & induci ad spiritualia ministrandum, & suscipiendum, vt ex ca. Et si quæstiones, de Simonia doctores communiter eliciũt; quod est verum secluso pacto, vt elicitur ex ca. quã pio. 1.q.2.

Probatur tùm primò per August. Episto.54. ad Macedonium, & habetur. 23.q.4. capitulo penultimo, vbi sic habetur. Debet homo diligere proximum suum, sicut seipsum, vt quem potuerit beneficientia, consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coherctione inducat ad colendum Deum. Item idem ad Petilianum ait. Indè fit vt possimus aliquam vxorem ducere si fiat Christiana. 28. quæstionæ prima caue. & damnatis ad mortem licitum est vitam donare, vt sacramentum fidei suscipiant. Idem etiam legitur. Syluestrum Papam fecisse, dùm omnibus, qui illo tempore

re vellent ad fidem conuerti, pecunias, & munera offerebat.

Secundò probatur idem, neque enim est minus licitum homines ad fidem per oblata munera prędicto modo dispositiuè inuitare, quàm per minas, & terrores, & onera iniuncta eos ad eandem trahere: hoc autem licitum ait esse Grego. 23. q. 6. ca. iam vero. Sed in hoc est aliqua differentia: nam ad ea, quæ sunt necessitatis, potest homo non solù muneribus prædicto modo dispositiuè inuitari, sed etiam aliquando minis, & terroribus attrahi, vti parentes hoc modo ad benè viuendum, vt diximus, suos filios licitè cogunt. Ad ea verò, quæ sunt consilii, & libertatis, non ità licet per minas, & terrores attrahere, sed solum precibus, & muneribus modo supra dicto inuitare, vel inclinare, vt dictum est.

Dixi vtplurimum id licere, quia propter salutē ipsius inducti, aut aliorum, immò ad releuandum indigentiam corporalem alicuius, licitum est seclusopacto prædicto modo dispositiuè munus alicui offerre, vt tale quid faciat, vel omittat, siue sit de necessariis ad salutem, siue non, sed de consilio, nec hoc est directè, & per se hominem ad peccandum inducere, sed solum per accidens: quia aliud est dicere Dabo tibi aliquid, vt baptismum suscipias, vel ministres: aliud verò, vt baptismum pro munere suscipias, vel ministres. Nam primum in casu licitum est, quamuis ipse ex suo vitio principaliter pro precio, vel munere id faciat, secundum autem nunquam, sic tenet Medina vbi supra.

3. Dictum. Tertium dictum est, ꝙ pro opere, quod homo ex præcepto charitatis ad proximum eius vtilitatē præstare tenetur, si non sit de his, quæ sunt gratis exhibenda, vt sunt ministratio, & susceptio spiritualium, & sacramentorum, & huiusmodi, vtique potest homo aliquid licitè exigere, & recipere, etiā finaliter, & tanquam precium illius operis: neque tenetur id opus gratis impendere, si notabilem laborem, vel operam, aut industriam, vel pecuniam pro proximi necessitate releuāda exponit, vel expositurus est, & proximus habet, vel sperat habere vnde retribuere possit. Hoc patet in medicis, & aduocatis, qui suam mercedem licitè exigunt, & accipiunt, etiam quādo ex præcepto suas operas proximis præstare tenentur. 10. q. 2. c. precarie. & 14. q. 5. cap. non sane. & testis pro labore, & expensis, non autem pro veritate dicenda, licitè suam exigit mercedem. ca. statutum. de rescrip. lib. 6. & gloss. ibidem. Item homo vt proximum, & domum, & res eius à morte, ab iniuria, à ruina, & incendio liberet, atque defendat, etiam dùm nullus alius id facere potest, & quando ad id ipse tenetur, vtique licitè exigit expensas, & debitam mercedem. l. Pomponius. ff. de nego. gestis. & l. si pater ff. de donat, §. primum: & in communi necessitate famis, etiam quando tenetur succurrere populo, & indigētibus; sed non gratis: quia licitè potius mutuādo, & vendendo illis notabilem tritici quātitatem precium iustum opportunè recipere, vti hæc omnia latius probat Medina vbi supra q. 26. 27. & de eleemosyna differens.

Quartum dictum sit, ꝙ lucrum datum, & acceptum pro operibus criminosis quibuscunque, quæ ex sua natura, vel materia non pertinent, neq; sunt contra iustitiam, sed contra alia præcepta, si sunt proximis vtilia, vel delectabilia, non est necessariò restituendum, vel pauperibus erogandū, nisi quando per legem talis contractus, aut pactum irritatur, vel tale lucrum reprobatur, & recipi prohibetur, vel per ipsam legem, aut per sententiam iudicis restitui, vel fisco, vel alteri dari, vel applicari decernitur. 4. Dictum.

In hoc quarto dicto etiam, vt visum est, est difficultas, & varietas opinionum. Sed probatur prima pars ꝙ tale lucrum non sit restituendum: quia ex quo talia opera sunt proximis vtilia, vel delectabilia, vt bellare, negotiari, scribere, ædificare, iter agere etiam criminosè, & ludere, & fornicari quomodocunque, certè ratione huius vtilitatis, vel delectationis sunt precio æstimabilia, & venalia: & vti supponitur neque ipsa, neque eorum opposita pertinent ad iustitiam, neque gratis facienda sunt, ergo quantumlibet in se criminosa sint, vel criminose fiant ex quacunque circunstantia separabili, vel inseparabili, non desinunt esse ex natura, vel ex materia sua vtilia, vel delectabilia, & precio æstimabilia, & venalia: sicut neque valorem suum, & vtilitatem, & delectationem non ex peccato, neq; ex mala volūtate annexa, sed ex sua natura habēt, & afferunt. Et ità ea ratione pro eis lucrum licitè recipi, & retineri potest, neque est necessariò restituendum, vel erogandum: quò fit, vt neque criminosus bellator, et in bello iniusto sibi noto, & negociator in loco, & tempore prohibito, & qui negocium alterius, etiam in lite, vel causa iniusta sibi cognita, gerit, & qui iter facit, & scriba, qui etiam ex officio scribit, & fidem dat, aut falsum testimonium, non tamen contra iustitiam; neque in damnum, vel iniuriam alterius, sed alio modo, puta, ꝙ ille est ortus, vel oriundus, vel profectus est à tali loco, vel tali tempore, vel per talia loca venit, aut non venit ad talia negocia, vel loca, & alia eiusmodi: quamuis de periurio, & vt falsarius teneatur. Item qui scribit, non dico qui fert, aut confingit, sed solū qui, vt minister scribit falsa instrumenta, uel testimonia, aut patrocinia, uel iniustam sententiam alterius: & qui ædificat domum alterius ad malum ibi exercendum, pro lucro, uel precio aliàs iusto, non tenetur id restituere: quamuis damnum quod ex his operibus ipse dedit, vel fuit causa, reparare ex iustitia teneatur: & prædicta sunt uera, nisi per legem, uel per sententiam iudicis restituēdum esse decernatur, ut in secunda par. sequenti excipitur.

Si contra hoc arguatur, ꝙ in prędictis operibus quando criminosè fiunt, sæpè fit contra iustitiam, puta in bello iniusto præliando, & negotiando, &

iter

iter agendo in causa iniusta alterius, & adulterando in iniuriam mariti, &c. huiusmodi ergo tale lucrum contra iustitiam recipitur, & restituendum est, vt supra in primo dicto continetur.

Respon. ꝙ damnificatio proximi si qua ibi est, ex quo est contra iustitiam, vtique est resarcienda, lucrum autem receptum minimè, vt dictum est de illo, qui loco, & tempore prohibito mercatur, aut negociatur. Quòd si solum daretur lucrum, & reciperetur, vt tale quid contra Deum, vel in eius offensam fieret: tunc etiam si ex natura sua opus illud vtile esset, & delectabile, tale lucrum esset restituendum, vel erogandum: quia ratione hac, qua est offensiuum Dei, nec precio æstimabile, nec venale: est sicut per oppositũ opus bonum ea ratione, qua Deo est honorificum, & ad operantis animæ salutem, nec precio æstimabile, nec venale est, vt supra in secundo dicto habetur. Et hoc modo limitata opinio secunda supra posita verissima videtur. Et cum his Couarruuias in regula peccatum, par. 2. §. 2. & Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 7. art. 1. consonant expressè.

2 Ex his etiam sequitur, ꝙ lucrum meretriciũ quarũcunque, & pro quacunque luxuria, etiam adulterina, & sacrilega, & contra naturam exercenda, nõ est in conscientia necessariò restituendũ, vel erogandum ante iudicis condemnationem, etiam si sit meretrix occulta: quia non datur, nec accipitur solum, aut præcipuè ea ratione, qua tale opus est Dei offensiuũ, sed qua ratione vtile, aut delectabile est ipsum, aut materia eius: sicut & lucrum acceptum ab histrionibus, mimis, ioculatoribus, scurris, petauristis, & aliis eiusmodi etiam criminosis: neque tale lucrum potest solum retineri, vt liberè donatum, sed vt merces, & precium illius operis delectabilis, quantũcunque criminosum sit. quod inde liquet, quia iudices cogũt solui mercedem solitam meretricibus publicis iudicialiter petentibus, & cõmuniter, vt merces dari, & recipi solet, quod vtiq; fieri non posset si solo titulo donationis daretur, & reciperetur: quamuis aliis fornicantibus actio, & repetitio ex iusta causa denegetur.

3 Quoad secundam partem huius 4. dist. quæ est exceptio, vbi dicitur, nisi per legem talis contractus reprobetur, &c. nota ꝙ tripliciter lex prohibetur aliquod lucrum, etiam aliàs de se licitum, & est restituendum. Primò quando lex irritat, vel annullat aliquem contractum, vel pactum: nam tunc ratione illius contractus irriti aceptum nõ potest retineri, & restituendum est, vt constat, quia tũc deficit iustus titulus, vt est venditio rei nociuæ, vel ità inutilis, ꝙ nullo modo, etiam per admixtionem alterius, vtilis esse potest. l. ꝙ sæpè, de contrahen. empti. secus si solum prohibet talem actũ, vel contractum fieri, non tamen irritat illum, puta si solum prohibet ne fiat ludus alearum, uel non ultra tantam quantitatem, uel ne mercatus fiat in tali tempore, uel loco, aut ne contractus fiat cum hæreticis, uel excommunicatis, uel ne talium rerum uenditio fiat, puta ne uendantur officia talia secularia, taxilli, & fuci muliebres, & alia eiusmodi ad lasciuiam incitantia, & frumenta emere ad statim reuendendum, uel uendere fragmẽta publici canonis sub pœna capitis. C. quæ res uendi non possunt. l. 3. ut Medina de restitutione q. 20. q. 30. latius de his agit. Nam tũc sic acceptũ ratione talis actus, uel contractus prohibiti tantum, & non irritati, non semper est necessariò restituendum, quamuis Sylvester ubi infra uideatur dicere oppositum.

Secundo modo, quando tale lucrum per legem humanam reprobatur, & accipi prohibetur, puta quando lex dicit expressè ꝙ sic acceptum restituatur, uel erogetur, uel quòd nullus accipiat, uel accipere posſit tale quid, puta munera, uel ultra tãtam quantitatem, qualis est lex taxans iusta stipendia rerum, uel scribarum, & aliorum officialium iustitiæ, uel reipub. nam ultra talem taxationem acceptum restituendum est.

Tertio modo quando per ipsam legem ipso facto, uel per sententiã iudicis tale quid restitui præcipitur, uel alicui applicatur: nam ex tunc retineri non potest, uti de hoc latius infra q. 36. de lege pœnali agitur: de his etiam Syluester tit. lex q. 28. latius agit.

Sed utrum similiter acceptum sit restituendũ, quando aliquis actus, uel contractus, qui ex sua natura, uel materia non est contra iustitiam, ita tamẽ lege humana reprobatur sub aliqua pœna, ꝙ ipsa lex punit, aut iubet per iudicem esse puniendum talem actum criminosum, propter quem pactio fit ob tale maleficiũ commissum, uel committendũ: est dubium inter doctores. Dubium 1.

Nam aliqui dicũt ꝙ sic, etiam si ipsa lex ipsi danti deneget actionem, & repetitionem: quia illa pactio iam per ipsam legem irrita est, & nemini licet agere ad mercedem, uel precium illius operis criminosi, ne præmium quis consequatur ex eo, unde pœnam debet habere. l. mercalem. C. de condictione ob turp. caus. & facit. l. iurisgentium. §. si ob maleficiũ. ff. de pactis, & l. generaliter. ubi dicitur ꝙ turpia pacta contra bonos mores, aut contra leges irrita, & nulla sunt. Et ibidem notat glos. & doctores communiter, & in ca. de hoc. de simonia. & in l. 3. & 4. ff. de condict. ob turp. caus. & de re. iur. qui contra iura mercatur. lib. 6. facit etiam regula iuris. 64. lib. 6. ubi dicitur. Quę cõtra ius fiũt debent pro infectis haberi. Et ad idem facit. l. si plagii. ff. de uerb. signif. & ità tenet Palud. in 4. dist. 15. q. 3. artic. 8. conclu. 3. & Adria. de restitutione q. 19. & Medina de restitu. q. 20. ubi ipse, & Couarruuias in regula peccatum. par. 2. §. 2. dicunt ita etiam doctores communiter tenere. Respon.

Sed quia secundum hanc opin. dicendum etiam esset ꝙ receptũ pro adulterio, & pro sacrilega fornicatione, & pro peccato contra naturam, ex quo talia criminosa opera sunt reprobata per leges, & per iudices punibilia, esset restituendum: cuius tamen oppositum dicunt doctores communiter, &

ipse

ipſe Couarruuias, & Soto vbi ſupra, cũ eis tandem tenent, & Sylueſter tit. lex ſecundum Cardi. in clemen. 1. de reſcript. & plures alii tenent, & videtur probabilius quòd non eſt neceſſariò reſtituendũ, nec erogandum id, quod acceptum eſt, propter prædictum actũ, vel opus criminoſum per legem, aut etiam per iudicem reprobatum ſub aliqua pœna, atque punibile quouſque per ſentẽtiam iudicis decernatur. Et ad leges ſuperius adductas reſpondet Couarruuias, ꝙ licet per eas prædictæ conuentiones reprobentur: id tamen eſt ſolum ad hunc effectum, ut ex eis agi non poſsit, nec teneatur quis promiſſa ſeruare: quamuis rectius dicat Medina ꝙ teneatur promiſſa ſeruare propter fidelitatem, non autem ex illis cauſa turpi, propter quam promiſsio facta eſt, vt ſupra art. 2. latius habetur. Igitur per prædictas leges reprobantur illæ conuentiones ſolum ad hunc effectum, vt ex eis agi non poſsit ad lucri illius repetitionem, vt in hoc bene dicit Couarruuias: non autem ad hoc, ut datum, & receptum ratione laboris impenſi reſtituendum ſit, ante iudicis condemnationem; ſi is, qui dedit, potuit dare, & transferre dominium: uel ſi quoad omnes effectus iuris quis contendat conuentiones illas, & opera per leges reprobari: hoc tamen fit in odium, & pœnam criminis talium conuentionũ, vel actionum reprobatarum per ipſas leges: hæc autem pœna non debetur ante iudicis condemnationem ſecundum gloſ. in cauſa. fraternitas. 12. q. 2. & doctores communiter. Itaque conuentiones, & actiones ad malum perpetrandum per leges reprobatæ, tunc ſolum ſunt nullæ quoad omnem effectum, ità ꝙ etiam lucrum indè receptum ſtatim eſt reſtituẽdum, quando ità per eas leges tales contractus, & actus reprobantur, & inualidantur, ꝙ nec actionẽ, nec retentionem pariunt ex defectu ſolemnitatis iure requiſitæ, uel ex defectu legitimi conſenſus paciſcentis, aut donantis ad perfectam rei promiſſæ, vel donatæ trãſlationem: id quod in præſentiarum non contingit: & ideò reſtitutio nõ eſt neceſſaria, ut dictum eſt.

Si quæ autem leges uidentur reſtitutionem præcipere in caſu præſenti, ſunt pœnales: quæ ante iudicis condemnationem non inducunt reſtituendi obligationem, qualis eſt lex ca. cum ſit. & ca. ad liberandam. de Iudæis. ut ait Medina de reſtitutione. quæſt. 20.

Sed de his Syluester tit. lex q. 28. latius agit.

5. Dictum.

Quintum dictum ſit ſpecialiter, cui reſtituendũ ſit in caſu, quo reſtitutio facienda eſt. ꝙ ſi cauſa turpis, ob quam aliquid acceptũ eſt, poſtmodum eſt ſubſecuta: tunc non danti, ſed pauperibus neceſſariò id erogandum eſt. Si autem illa cauſa turpis non eſt ſubſecuta, tunc ipſi danti lucrum illud eſt reſtituẽdum: excepto in caſu, in quo per legem ipſo facto, uel per ſententiam iudicis id alicui, uel fiſco, applicatur: nam tunc illi tradendum eſt. Ita tenet Medina de reſtitutione q. 2. & latius q. 3. in cauſa. 10. ibi poſita.

Pro maiori huius 5. dicti declaratione, ſimul & probatione, nota ꝙ circa hoc ſunt tres opiniones. Prima quòd turpiter accepta ſunt quidem reſtituẽda danti, qui non turpiter dedit: non aũt danti, qui turpiter dedit, ſed pauperibus, & hoc de conſilio, non de neceſsitate. Sic tenent doctores communiter, ut refert, & tenet cum eis Nauarro in ſum. ca. 17. nu. 32. uſque 38. & Syluester reſtitu. 2. §. 2. & reſtitu. 4. in principio. & ſum. Angel. reſtitu. 1. uerſ. turpe lucrum, & alibi ubi ſupra in prima opi. habetur: & latius etiam refert, & reprobat Medina ſuperius, & ex infra dicendis magis apparebit falſitas huius opi.

Secunda opinio Adriani de reſtitutione q. 19. eſt ꝙ turpiter acceptum, etiam à turpiter dãtibus, eſt quidem neceſſariò reſtituendum: non autem dantibus, neque pauperibus, ſed alternatiuè quibus ipſe recipiens maluerit, uel dantibus, uel pauperibus erogare: & quicquid horum fecerit ſatisfaciet.

Probatur dupliciter. primo, quia leges, quæ decernunt non eſſe turpiter danti reſtituendum, ſunt pœnales: & ideò ante iudicis ſententiam poteſt illi, uel pauperibus dari, ut maluerit is, qui recipit.

Secundò probatur, quia ſecundum Auguſt. epiſtola. 54. ad Macedonium, qui aliquod accepit, ut iniuſtè patrocinaretur, debet id clientulo reddere. ergo non tenetur pauperibus dare ante ſentẽtiam iudicis.

Sed hæc opinio, ut ait Medina, vbi ſupra, non uidetur uera. Tùm primò, quia ſi cauſa turpis, propter quam res data eſt, iam eſt ſubſecuta, uel adimpleta: tunc is, qui turpiter dedit, nullum ius habet in ea, ex quo liberè dedit: & ità illi non debetur magis, quàm alteri, qui non dedit: & ex conſequenti ſi ſecundum Adrianum poteſt illi reſtitui, eadem ratione, & cuique alteri poteſt dari, & ipſe, qui accepit poteſt ſibi retinere, quod abſit etiam ſecũdum ipſum Adrianum. Tùm ſecundò, quia Auguſt. vbi ſupra non facit pro hac opi. nam ibi ait, ꝙ aduocatus debet reddere cliẽtulo quod ab ipſo accepit pro iniuſto patrocinio, poteſt rectius intelligi antequam iniuſtè patrocinaretur, uel cauſa non ſubſecuta, ꝙ tunc ipſi danti eſt reſtituendum (vt ſuperius, & infra tandem habetur.) Poteſt etiam ſecundo intelligi quando clientulus ex ignorantia dedit aduocato, vt ei patrocinaretur in cauſa, quæ re vera erat iniuſta, quam tamen ipſe clientulus inculpabiliter putabat eſſe iuſtam: nam tunc etiam ipſi clientulo reſtituendum eſt. Aliòqui ex ipſo Auguſtino aliter intellecto, vt malè intelligit Adrianus, ſequeretur non ſolum poſſe, ſed etiam neceſſariò, ipſi danti debere reſtitui, quod tamen eſt contra ipſum Adrianum.

Tertia tãdem opinio, & probabilior eſt ea, quæ in hoc. 5. dicto ſupra poſita eſt: quæ quo ad primã partem quando cauſa turpis ſecuta eſt, ꝙ ſit neceſſariò pauperibus erogandum, probatur: quia ſic acceptum non poteſt in conſcientia retineri, vt expreſſè de hoc loquitur Aug. vbi ſupra, & tùm

non

non sit ipsi danti restituendũ, modò turpiter, modò non turpiter quis dederit; quia eius rei ius a se abdicauit qui liberè dedit, causa, propter quam dedit, subsecuta, vel adimpleta. ergo pauperibus dandum est: & in hoc videtur B. Tho. 2.2.q.62.& Palud. in 4.& Couarruuias, vbi supra, & alii doctores communiter cõcordare: quod etiam Couarruuias dicit esse uerum, etiam si materia precio æstimabilis, & uenalis non esset, ut in simoniacè accepto facilè ostenditur.

Si contra hoc arguatur, primò ꝙ in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis ff. de donatio. ob turp. caus. ergo saltem quando dans turpiter dedit, potest etiam turpiter accipiens sibi retinere.

Respon. ꝙ antecedens est verum solum in foro iudiciali, vbi titulus possessionis est fauorabilis: & ità in illo foro, qui possidet defendetur in sua possessione, vt non cogatur ei, qui turpiter dedit rem, turpiter acceptam restituere: in foro tamen conscientiæ tenetur eam pauperibus erogare: & ad id certè cogetur, dùm de veritate constiterit.

Si secundò contra eandem tertiam opi. arguatur ꝙ ex quo is, qui dedit, iam cecidit à dominio, & iure rei datæ: certè ea res videtur manere, vt communis, & ità primò occupantis efficitur secundum institu. de rerum diuisione. & ergo is, qui illam occupat, & tenet, potest sibi retinere; sicut qui inuenit rem ab alio olim possessam, sed iam habitã pro derelicta, dominium eius acquirit, nec tenetur eã pauperibus, aut alteri dare.

Respon. negando antecedens, quia eo ipso, ꝙ turpiter accepta est, iam ipso iure pauperibus applicatur: & ita etiam negatur consequentia, & eius ratio. Nam non est simile de rebus habitis pro derelictis quæ iam incipiunt esse communes, neque ex iuris dispositione applicatur alicui, sed cũ aliis rebus communibus primo occupanti relinquũtur.

Si tertiò ad idem arguatur, ex Inno. in ca. plerique. de immu. eccle. qui ait ꝙ officiales aliquid indebitum extorquentes, & mathematici, & meretrices, & alii dolo, aut fraude aliquid extorquentes, non tenentur restituere: quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis, etiam in foro conscientiæ.

Respon. ꝙ doctores præsertim Theologi in hoc sunt contra Inno. qui deceptus malè intellexit August. vbi supra in ca. non sane. 14. q. 5. putans Augustinum sentire ꝙ extorta à minoribus officialibus repeti solent per immoderatam improbitatem: cũ tamen non ità senserit, sed ꝙ extorta ab eis per immoderatam improbitatem hæc inquam repeti solent tanquam malè extorta: & non excusantur sicut ibidem excusat August. eos, qui de more sumpserunt. Mos autem non corruptelam, nec extorsionẽ dicit, sed consuetudinem licitam, vt in eadem epistola latius agit August. licet Gratianus, vbi supra truncatè illum retulerit, vti Medina, vbi supra q. 26. latius probat. Qui etiam ait supra q. 3. ꝙ similiter falsa est illa regula, quã multi doctores ex ipso Inno. habent, quòd quando aliquid est ab aliquo possessum quod non est alicui certæ personæ, uel loco restituendum, tunc id de consilio est pauperibus erogandum, & potest licitè retineri. Nam oppositum huius constat de vsuris extortis, quãdo ignorantur hi, à quibus extortæ sunt: quas necessarium est pauperibus erogare, vt supra dictum est: & similiter de simoniacè acquisitis: similiter de rebus, quæ re vera sunt alienæ, & si dominus esset certus, essent necessariò illi restituendæ, sed, cùm incertus sit, debent pro eo ad eius vtilitatem expendi secundum B. Tho. & alios. Neque etiam tenenda est limitatio, quam Syluester restitu. 2. §. 2. & restitu. 4. in principio. & sum. Ange. vbi supra, & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 34. 35. & alii eidem regulæ apponunt dicentes regulam hanc esse veram de rebus turpiter acceptis à turpiter dante, quas dicunt de consilio esse pauperibus erogandas, & posse licitè ab accipiente retineri.

Secunda pars huius. 5. dicti ꝙ si illa causa turpis non est subsecuta, vel impleta, tunc sic turpiter acceptum est ipsi danti restituendum, etiam si turpiter dederit, probatur secundum eundem Medina, vbi supra q. 2. quia nõ donauit nisi ob illam causam principaliter. ergo illa causa non subsistente non abdicauit à se rem ita donatam, & ergo est sibi debita, & in conscientia ipsi reddenda est. Probatur vtraque consequentia per ipsum Medina latissimè vbi supra q. 23. q. 24. & quamuis ob turpitudinem suam ille dans sit dignus qui re sua priuetur: non tamen ideò priuatus est quousque per iudicem condemnetur, secundum glos. in ca. fraternitas. 12. q. 2. sicut & peccator quicunque secundum Augustinum est dignus pane, quo vescitur, non tamẽ ideò eius dominio priuatus est, vt habetur in 3. par. huius quinti dicti.

Ex quo patet falsum esse quod aliqui doctores, cum quibus est Soto lib. 4. de iustitia, & de iure. q. 7. art. 1. dicunt ꝙ si aliquid alicui datum est ob causam nocendi alteri, vel in iniuriam alterius, id restituendum est illi, in cuius iniuriam datum est. Et ꝙ hoc sit falsum probat Medina, vbi supra q. 3. quia illa res non est illi debita ex voluntate dantis, nec ex voluntate legis, quæ super hoc nihil disponit, etiam si in casu simoniæ id specialiter disponat in ca. de hoc. de simon. vt. s. ecclesiæ restituatur, in cuius iniuriam datum est: in quo & Nauarro vbi supra contra Soto optimè concordat.

Quòd si contra hanc secundam partem Couarruuias, vbi supra, teneat, & arguat ꝙ modò causa turpis secuta sit, modò non, nunquã turpiter danti, sed pauperibus illud turpe lucrum erogandum sit, quia lex negans turpiter danti repetitionem rei datæ ob parem turpitudinem, etiam si sit pœnalis, efficit ipsum dantem inhabilem ad repetendũ. ergo pœna hæc ipso iure inflicta nullam requirit iudicis executionem, & tenet etiam in foro cõscientiæ, ut infra q. 36. latius habetur, & ergo restitutio

non

non debetur ipsi danti, sed pauperibus, vel fisco, vel alijs, quibus per ipsas leges applicatur.

Respon. conceditur prima, sed negatur secunda consequentia, quia solum probatur, sicut & conceditur quod virtute talis legis ipse turpiter dans priuatus est, etiam in conscientia, iure exigendi iudicialiter rem iam datam. Cum quo stat ꝙ ei debeatur in conscientia, quòdq; non sit priuatus iure recipiendi: sicut & multa debent aliquibus restitui, ad quæ ipsi non habent actionem, nec ius ea iudicialiter repetendi, vt patet in eo, qui citra dimidiū iusti precij defraudatus, vel læsus est. At multa quoque homo in pœnam criminis non habet actionē, neque ius ea iudicialiter petendi, quæ tamen in cōscientia recipere potest, & retinere. Idem patet ex supra dictis in secundo dicto, & superius in secundo articulo, vbi de ꝓmissionibus turpibus agitur.

Dubium 2. SED dubitatur secundò, vtrum liceat Deo seruire, ipsumque amare propter præmium temporale, vel spirituale.

Not. Respon. prius notando secundum Nauarro, in ca. quando. de consecra. dist. 1. cap. 6. nu. 14. & 18. & in sum. ca. 19. nu. 10. & in comment. de vsura. in ca. 1. 14. q. 1. nu. 13. 14. quòd finis principalis dicitur ille, propter cuius amorem tantum tale opus fit, aut fieret, aut æquè, aut magis, quàm propter amorem alterius fit: & hoc est verum modò actualiter, modò virtualiter, tantum alter, vel vterque finis concurrat ad illud opus. Notentur verba omnia. Nam inde sequitur quod possunt esse duo fines simul totales, vel partiales vnius operis: quorū alter sit magis, alter minus, aut vterque æquè principalis, quorum etiam nullus sit simpliciter vltimatus, Exempli gratia. Si quis propter Deum dare eleemosynam vouit, & postea eam facit, quia ratio dictat, non recolens Deum, neque votum factum, hic certè principalius propter Deum virtualiter, licet non actualiter, dat, quia si recoleret, multò libētius etiam propter Deum, & quia vouit eam daret. Item qui propter sua negocia Romam vadit, non iturus, nisi alia simul cum expensis illi committerentur, atque darentur: hic principaliter propter alia negotia, vadit: nam illa alia negotia sunt solum causa, sine qua non iret ad sua negotia, propter quæ tamen principalius vadit. Item qui vadit Romam, vt lucretur centum ducatos in negotijs Petri, simul etiam, vt lucretur alios centum in negotijs Martini, aliàs non iturus propter hos, vel illos centum tantum, nisi propter vtrosque simul: tunc tàm hi, quàm illi cētum ducati, sunt finis principalis, non quidem totalis, sed partialis illius viæ.

Quòd si etiam iret propter centum tantum Petri, etiam si non darentur alii centum à Martino, uel ab alio: tunc quilibet centenarius ducatorum illorum est causa, uel finis principalis totalis uiæ illius. Et idem dicatur de eo, qui uadit Romā pro lucrando iubileo, simul & pro obtinēdo beneficio, uel Papæ dispensatione, quia potest propter utrunque, uel alterum æquè, aut magis, aut minus principaliter uiam illam agere, ut dictum est. Nullus autem finis eorum est ultimatus simpliciter. Nam vt ait Gabriel in 1. dist. 1. q. 1. & 3. & in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. finis ultimatus simpliciter est qui omnibus præfertur simpliciter, & amatur tanquam optimum omnium, quæ offeruntur, & offerri possunt. Nam potest aliquid amari, vt optimum omniū simpliciter: & aliquid non ut tale, sed ut bonum non ordinatum actualiter ad alium bonum, & sine ulla relatione actuali, & uirtuali, aut sine actuali tantū, quod tamen uirtualiter ad aliud bonum, uel finem refertur, uel ordinatur, ut amatur uirtus, & beatitudo, quæ ex 1. Ethi. ca. 7. etiam propter se appetibilia sunt.

Igitur finis principalis est secundum Nauarro, ubi supra dictum est, uel etiam quod in idem recidit, ut ait Angest. in morali c. 8. fo. 61. 68. & c. finis principalis est qui in animo hominis plus æstimatur, uel præponderat, uel reputatur, siue præfertur alteri: cuius signum est si citius, aut potius altero, quàm illo carere uellet amans, plus inquam æstimatiuè, vel firmius præponderat in voluntate, vt dictum est: parum enim refert ad principalitatem hanc finis, ꝙ magis, aut minus intensiuè hic, vel ille finis ametur. Et nota, vt etiam ait Nauarro, vbi supra in ca. quando. de consecr. dist. 1. ca. 6. nu. 18. 19. ꝙ tunc in tali opere amor Dei, ut finis principalior præfertur mercedi, aut præmio, quādo potius homo ad id opus tūc mouetur ex amore Dei, quàm ex illius præmii, aut mercedis amore: & è cōuerso si potius ex amore præmii, quàm ex amore Dei ad id opus tunc mouetur: quamuis alias absolutè homo plus æstimet, & velit Deum, & eius amorem, amicitiam, aut gratiam: nam bene stat simpliciter aliquid, puta patrem plus, quàm amicum amare, pro quo, si oporteret, ad eius vitam, vel honorē tuendum, paratus est filius vitam exponere: non tamen pro tūc, aut secūdum quid: dum tūc in aliquo negotio parui momenti mauult filius amico, uel amasiæ, quàm suo patri placere, aut obedire, ut Adria. in 7. quodlib. latius probat. Respon.

His suppositis iam consequenter ad quęstionem respondeo per tria dicta. Primum est secundū Angest. ubi supra, ꝙ si actualiter homo unū finem in alterū referat, & ordinet: tūc illicitè præferret, aut præstitueret in illo opere pręmium etiam gloriæ, uel alterius boni ipsi Deo, uel eius amori, aut amicitiæ: licitè autem, & meritoriè si è conuerso præferat, aut præstituat Deū, & eius amicitiam illi mercedi, aut præmio, etiam si sine mercedis illius amore, aut spe homo allectus opus illud non faceret, aut etiam mandata Dei non seruaret. Nam hæc causa est minus principalis, aut tantū dispositiua, sine qua id opus non fieret: non autem est causa, sine qua id homo de facto facere non vult, ex quo de facto potius illo præmio, quàm Dei amicitia tunc carere uult, aut uellet homo, & paratus est. 1. Dictum.

Secūdum dictum est, quòd si non actualiter homo unum finem alteri subordinet, aut referat in alterum: 2. Dictum.

terum: sed absolutè faciat aliquod bonum opus, etiam tunc obligatorium, vt missam celebrare, ieiunare, eleemosynam, aut orationem, aut etiam si Deum amet, quando illum non tenetur amare: si tūc id absolutè faciat propter aliquem, vel aliquos fines aliàs licitos in ordine ad illud opus, puta propter salutem, vel pacem, vel pluuiam obtinendum: licitè id homo facere potest propter Deum simul, & propter mercedem illam æternam, vel tempora lem, vel propter euasionem mali cuiuscunque maximè à Deo obtinendam æquè principaliter propter vtrunque, uel propter alterum tantum finem ex ipsis: dummodo Deus, & eius amor non reputetur minus bonum, quàm prædicta merces. Excepto quando homo tenetur Deum diligere, aut propter ipsum aliquid facere: tunc enim tenetur propter ipsum id principalius agere. Excepto etiam si eo animo actualiter, vel virtualiter, & non tantū habitualiter, quis affectus esset, vt Deo seruire, vti tenetur, uel opus tunc obligatorium facere nollet, si mercedem illam à Deo, vel ab alio non speraret: tunc enim illicitè fieret, aut animus ille illicitus esset.

Prima pars huius secundi dicti probatur: quia si propter aliquem tantū illorum finium illud opus licitum est, & moraliter bonum, vti supponitur ibidem, & constat ex casu, uel hipothesi, quamuis non sit meritorium, nisi quando propter Deum principaliter fit: quod etiam patet ex Psal. 118. Inclinaui cor meum ad faciend. iustifi. tu. in æternum propter retributionem. Et Prouerb. 15. in timore domini omnis homo declinat à malo. & ecclesia instituit missas celebrari pro salute pluuia, & pro pace &c. ergo simultas, aut societas illorum finium non uitiat illum actum, etiam si æquè principales sint. Nam ex duobus bonis licitum est minus bonū eligere, dum ad maius homo tunc non tenetur, maximè si illud minus bonum tunc necessarium, aut vtile est. Dummodo, ut dicitur in illa prima parte illud minus bonum non reputetur, nec æstimetur plus, quàm maius: nec ad minus bonum hoc maius bonum actualiter, uel uirtualiter ordinetur, uel referatur, ut ibi ex primo dicto supponitur: nam tunc is error, atque uolitio, siue prælatio minoris boni iniuriosa maiori bono, ac perinde illicita esset.

Secundò probatur eadem prima pars, quia non semper tenemur mandata, uel alia opera bona propter Deum, etiam minus principaliter, nec ad intentionem præcipientis meritoriè seruare, uel operari. ergo.

Exceptio prima, quæ est secunda pars huius secundi dicti probatur. Nam tunc amor Dei debet esse finis principalior, quia tunc relatio, uel subordinatio omnium aliorum finium actualiter, uel uirtualiter in Deum fit, aut fieri præcipitur, uti superius in primo dicto habetur.

Exceptio secunda quæ est tertia pars huius secūdi dicti probatur. Quia homo tenetur uelle obedire Deo, eiusq; mandata seruare, illiq; seruire, quādo ad id nos obligat, etiam si nullum præmiū propter hoc ab eo speraretur: quia supremus dominus, creator, atq; redemptor, & benefactor noster est. homo igitur aliter affectus amorem creaturę amori Dei, & eius obsequio debito malè præferret: & ille vsus Dei, & fruitio creaturę tunc illicita essent, etiam si non simpliciter, sed secundum quid, & pro tunc tantum id fieret.

Sequitur ex his ꝙ non est usus Dei, nec fruitio creaturæ, quando bonum aliquod opus fit pro aliquo præmio temporali, non tanquam pro ultimo fine, neque his duobus modis illicitis in his duabus exceptionibus iam dictis: sed ut in prima parte huius secundi dicti habetur: aut quando opus non obligatorium, ut missa, oratio, eleemosyna, & huiusmodi, tunc principaliter fit pro aliquo præmio spirituali, uel temporali aliàs licito in ordine ad tale opus, puta pro salute, pro pace, & pluuia obtinēda: etiam si homo sic actualiter tunc affectus sit, ꝙ illa bona non faceret, neque facere uellet, nisi illud præmiū per id opus speraret à Deo obtinere: quia ex quo tūc ad id non tenetur, potest licitè plus uelle salutem, aut pluuiam, qua tunc indiget, quàm illa bona opera tunc illi non necessaria. Potest enim dicere Deo. Domine ego tibi hoc obsequium libere facio, ut tu mihi propter hoc rependas beneficium pluuiæ, siue salutis, ut habetur in practica Ecclesiæ, & supra dictum est.

Et secūdum supra dicta intelligitur Bernardus de diligendo Deo ca. 2. dicens. Non pro præmio seruiendum est Deo: quamuis non sine præmio seruitur illi. Hæc ille, secundum duo dicta proximè declarata. Cum omnibus supradictis consonāt Angest, & Nauarro, ubi supra, & Adria. in 9. quodlib. art. 3. in responsione ad primum argumentum.

Excepto ꝙ ibi Adria. in 3. & 6. propositionibus, & Nauarro de consecra. dist. 1. ca. quando. in ca. 6. nu. 12. & in comment. de usur. nu. 20. 21. uidentur dicere, ꝙ illicitum est seruare mandata propter mercedem temporalem alicuius boni, uel propter euasionem mali temporalis à Deo principaliter speratam. Sed hoc, ut diximus, non rectè dicitur, nisi secundum prædicta limitetur, & intelligatur. nam & timor pœnæ, de quo Aug. ut habetur extra de reg. iur. ait ꝙ qui timore pœnę seruat mandata aliter, quàm debet, & malè facit, intelligitur de timore seruili: & de illo, qui propositum malè faciendi, aut non faciendi quod tenetur, habet, atque reseruat, nisi pœna immineret, quæ timetur, ut ait glos. ibidem, & Angest, ubi supra.

Nisi forte Adrianus, & Nauarro limitentur, ut ipse Nauarro in dic. ca. quando. ca. 6. num. 12. 23. 25. 26. 27. 28. 35. 39. 40. explicatius loquens ait, ꝙ tunc oratio, uel aliud bonum opus fit principaliter, & malè propter aliquod bonum temporale à Deo finaliter speratum, quando illud bonum temporale nullo modo actualiter, uel uirtualiter in speciali, aut in generali ordinatur ad aliud melius bonum, puta ad honestè, decenterque uiuendum,

uel ad

vel ad seruiendum Deo, et eo fruendum in gloria. Quia cum illud sit tātum bonum vtile illicite appetitur finaliter et absolute propter se, nisi ad aliud melius bonum honestū aliquo modo prædicto ordinetur. Quando vero bonum temporale appetitur, vel ordinatur saltem in generali ad honeste decenterq; viuendum secundum suum statum, iam ad virtutem virtuoseq; saltem implicite et in generali ex natura operis ad Deum tale opus bonum simul et illud temporale bonum ordinatur et desideratur, et est actus moraliter bonus aut virtuosus. Et si fiat in statu gratiæ illud opus virtuosum iam ex quo propter Deum virtualiter ex natura operis fit: sequitur quod etiam est meritorium. Et cōsonat in hoc cum Nauarro, Caietanus. prima secundæ. quæstione centesima nona articulo sexto, septimo, et octauo. et Angest. in morali. capitulo octauo. de circūstantia finis. folio sexagesimo sexto, et sexagesimo septimo. Bonauentura in secundo distinctione quadragesima prima, quæstione secunda. et beatus Tho. distinctione quadragesima, articulo quinto. et Siluester, titulo debitum, quæstione duodecima. titulo ludus, quæstione prima. Nam hæc opinio probabilis est: quamuis oppositum communiter teneatur, quod scilicet ad opus meritorium non sufficit ea relatio aptitudinalis vel implicita ex natura operis, nisi actualiter vel virtualiter in Deum referatur. Alioqui etiam omne opus licitum factum ab existente in gratia esset meritorium, etiam si nec ante ipsum opus memoriam Dei homo habuerit: quod inconueniens videtur.

Resolutio ¶ Igitur pro tertio dicto resolutorie dicimus primo, quod dum homo orat, vel bonum facit

1. propter aliquod tātum bonum temporale a Deo finaliter speratum solum, aut principaliter quia sibi conueniens est ad honeste decenterq; viuendū secundum suum statum, iam virtualiter saltem in generali et implicite ad virtuose viuendum ordinatur finaliter et licite.

2. ¶ Secundo quod hæc oratio, et bonum opus, si fiat in statu gratiæ est meritorium. Quia est virtualiter propter Deum finaliter, et fit.

3. ¶ Tertio quod hoc opus licitum, sed non meritorium est, si propter gloriam vel propter aliud bonum temporale principalius aut solum fit.

4. ¶ Quarto, quod illicitum est, bonum opus facere principalius propter bonum temporale quā propter Deum quando propter Deum id facere aut Deum super omnia diligere homo tenetur: aut si fiat tanquam propter bonum melius æstimatum, quam sit amor Dei vel ipsa virtus: aut si homo sit sic actualiter vel virtualiter affectus, quod nollet facere opus tunc obligatorium aut Deo seruire, vt et quando tenetur: nisi id bonum temporale vel spirituale puta gloriam ab eo expectaret: licitum autem esset habere talem animum, si id opus tunc non esset obligatorium.

¶ Tandem nota quod est duplex finis, scilicet operis, et operantis. Finis operis, qui dicitur intrinsecus vel proprius ipsius actus, est obiectum operit vel actus voluntatis, vt volentis edificare vel comedere finis est ipsa edificatio vel comestio, sicut datio eleemosynæ est finis vel obiectum volitionis dandi illam. Finis operantis vel præstitutus qui dicitur extrinsecus operis, est id quod ex eo opere pretenditur ab operante, puta viuere decenter et virtuose aut seruire Deo, aut furari, lucrari, aut aliud bonum vel malum intentum ab operante, vti de hoc Nauarro, in capitulo quando, de consecratione distinctione prima. vbi supra, et in additionibus ipsius repetitionis super idem capitul. numero tricesimo decimo nono, et tricesimo vigesimo. secundum beatum Thomam prima secundæ, quæstione decima octaua, articulo octauo, et in secunda secundæ quæstione centesima quadragesima prima; articulo sexto, latius agit, et etiam communiter doctores.

QVÆSTIO XXXIII. Quæst. 33.

Vacat a folio ducentesimo sexagesimo quinto, vsq; ad folium ducentesimum septuagesimum quartum.

qui Hispanè dicuntur pases, & cum aliis qui solum victum & vestitum accipiunt; & tunc non videtur quòd domino maneat obligatus ad aliquam satisfactionem: potest enim iustè dicere id Math. 20. Nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & uade: & ratio est, quia vbi propter abundantiam ministrorum non solent, aut nolunt domini dare maius salarium: iam illud nō est iniustum, vt supra in primo modo dictum est. Et ibi datur minus soliro, & iste minister cum tali spe libere acceptauit non vi, aut fraude coactus: iam ibi est cōtractus mixtus cum donatione. Illa autem spes beneficiorum non est conditio nec intentio famuli prædicti ad obligandum dominum prædicta beneficia ex vi iustitiæ, aut contractus præfati, scilicet locationis suæ personæ: nam cum tali spe stat libera voluntas donandi, quamuis iure naturali ad gratitudinem, & antidora illi domini obligantur, non tamen ad restitutionem, vt latius Nauarro in sum. ca. 17. nu. 114. agit secundum Thom. 2.2. q. 58. & 106. & leges ab eo ibi allegatas: sicut neque restituere tenetur qui non egens merce, aut famulo, rogatus ab eo indigente dat illi ex misericordia minus precium, aut solum victum ne fame pereat, vt ait Nauarro vbi supra, nu. 239. Et hoc videtur stādo in rigore, & iustitia contractus: secus de equitate: nam ęquum est vt dominus rependat aut iustum salarium adæquet famulis seruientibus secundum precium currens, vt dictum est: quia non sunt ęquè abundantes, & ne sua spe defraudentur, qui liberali animo seruientes pro minori salario gratis domino seruierunt: Vnde & ad antidora iure naturali ipsum obligauerunt.

3. Punctum. Tertium punctum principale est, quòd etiam in casibus supradictis, quibus domini tenerentur ex iustitia restituere suis ministris illud, in quo notabiliter salarium à iusto precio currente diminutū est, tunc possunt ipsi famuli pro illo residuo sibi debito liquido vel certo, quamuis non sit determinata eius quantitas, possunt inquam in recompēsam sibi occultè capere de rebus dominorum suorū vsq; ad debitam sibi notam, & certam quantitatē: idq; verū est, quando in iudicio, vel extra, sine suo incō modo, vel detrimento non possent plenam sibi debitam solutionem obtinere: tunc enim quilibet sibi ius dicere potest. argu. §. si creditorē. l. art. prætor. ff. quæ in fraudem credito. & glo. in ca. iusgentium, dist. 1. notat, & in ca. bona fides. de deposit. & Inno. in ca. olim, de restitu. spolia. & C. de compensa. l. vlt. in mo, etiam si commodè aliter sibi debitum possunt recuperare: licet famuli peccent cōtra leges occultè capiendo, & ius sibi dicendo, nō tamen peccant cōtra iustitiam commutatiuam ex parte rei sibi debitæ eam sibi retinendo, neq; restituere tenentur. Et cum prædictis expresse consonat Caieta. 2.2. q. 66. artu. 3. & 5. & Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 3. art. 3. in responsione ad primum argumentum, & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 112. 113. 114. & Medina de restitutio. q. 11. in ca. 10. Liberante à restitutione, & Syluester titu. furtum. q. 12. q. 13. & bellum. 1. q. 9. & bellum, secundo q. 8. & doctores communiter cū Alexandro Alēs. 4. par. q. 26. membro. 3. art. 1.

Si autem salarium illud diminutum, aut debitū quodcunque non est liquidum, neque certum, sed dubium ita quòd neque per vllam legem, consuetudinem, aut per specialem conuentionem partium constat illud salarium esse naturaliter diminutum, aut iniustum, aut dominum teneri amplius soluere; quamuis ipsi famuli ad se ipsos affecti dicant dominum teneri superaddere salarium; tunc non possunt quicquam capere occultè in recompēsam, neque retinere, & ità restituere tenentur id, quod dubiū est ipsis deberi quòd secundum regulam iuris in dic. ca. bona fides. Liquidi ad non liquidum non est compensatio. Item quia tunc obstat mala fides, ne videlicet quis vtatur compensatione, cùm certus sit se debitorem esse rei acceptæ, & icertus an alter, puta dominus, aliquid sibi debeat, & ita vt ait Syluester, & Medina vbi supra sicut possessor malę fidei est in culpa dum non restituit, ita & famulus retentor alieni sibi incerto debiti cum mala fide, nisi id restituat. Sed neque domini tenētur tunc consentire in tali modo in casu prædicto, vt famuli occultè, aut violenter capiant dę rebus suis, quantum dubium est eos illis debere. Sicut & qui necessitate coactus vendidit rē pro precio notabiliter diminuto non potest sibi capere occultè, aut violenter residuum iusti precii ab emptore, quamuis emptor ipse restituere teneatur.

QVAESTIO TRIGESIMA QVINTA.

Vtrum occultus criminosus incurrat excommunicationem, suspensionem, vel irregularitatem propter crimen eius occultum ipso facto inflictam.

Nota 1. RESPON. prius notando quantum sufficit ad rem quòd crimen est duplex. Alterum quod impedit ordinis executionem etiam post actam pœnitentiam, & hoc est omne crimen, propter quod irregularitas ipso facto inflicta est. Alterum quod post actum pœnitentiam non impedit ordinis executionem, & est omne illud crimen, propter quod irregularitas ipso iure non est inflicta: quantuncunque enorme sit, & dignum puniri suspensione, depositione, vt ii hoc dicunt expresse Panor. & Turrecre. & alii doctores, qui infra in quinta opi. allegantur, & Syluester tit. crimen. q. 2. Quæ autem & quot sint crimina hæc, propter quæ impeditur ordinis executio, etiam post actam pœnitentiam, ait Panor. in ca. ex tenore, de tempo. ordi. (quod quidem ca. alibi incipit. ex literarum, ideò nunc hoc nunc illo modo variè à diuersis allegatur) ibi, ergo, & in ca. nisi cum pridem. de renunti. §. propter conscientiam, ait Panor. quòd aliqui dicunt quòd solum homicidium voluntarium est propter

quod

quod impeditur ordinis executio. Alii autem dicunt quòd est etiã Simonia in ordine vel beneficio. Alii addunt multa alia crimina, vt Turrecremata in ca. de his secundo, disti. 50. & alii doctores. Sed tandem dic cum Panor. vbi supra quòd sunt omnia crimina, propter quæ irregularitas ipso facto inflicta est, de quibus Syluester titu. irregularitas, & alii summistæ latius agunt.

Nota. 2. Secundo nota, quòd occultum dicitur tripliciter. Primo occultũ omninò per se, & per accidẽs: quod ita est in solo actu animæ interiori, quòd nullo verbo, opere, aut signo prodit exterius, neque sentiri potest vllo modo sensu exteriori, & hoc dicitur omninò occultum, vel occultissimum, quia soli Deo, & ipsi homini habenti talem actum per se notum esse potest.

Secundo modo, dicitur occultum per accidens tantum, quod videlicet exterius verbo, aut opere, aut signo prodit, aut percipi potest per sensum exteriorem: quamuis per accidens cõtingit quòd de facto à nemine alio videatur, aut sentiatur, quia nullus alius adest, qui id percipiat, qui si adesset vtique videri posset, & hoc dicitur simpliciter, & absolutè occultum quamuis per accidens tantum, vt dictum est.

Tertio modo dicitur penè occultum, quia vni vel paucis notũ est, per quos plenè, aut semiplenè probari iudicialiter potest: non tamen adhuc est probatum iudicialiter, neque de facto publicũ, aut pluribus notum est.

His suppositis iam sunt duo puncta pertractanda. Punctum 1. Primum est vtrum excõmunicatio incurratur propter crimen occultum. Secundum vtrum aliæ censuræ similiter incurrantur. Et quidẽ quoad excommunicationem certũ est quòd incurritur propter crimen secundo, & tertio modo occultum: neque in hoc est dubium inter doctores. Sed dubium est vtrum ipsa excõmunicatio inflicta propter crimen primo modo occultum, vel occultissimũ incurratur: nam in hoc sunt opiniones. Qui enim tenent quòd ecclesia põt præcipere, & punire actus purè interiores, vti multi satis probabiliter tenent; iam consequenter dicerent quòd etiã propter crimen omninò occultissimum interius potest quis incurrere excommunicationem inflictã, puta propter solam hæresim mentalem, & huiusmodi. Qui autem tenent quòd Ecclesia non habet talem potestatem immediatè super actus animæ purè interiores: hi consequenter dicerent quòd neque propter actum talem occultissimum incurritur excommunicatio. Quæ autem harum opinionũ verior sit infra in nostro quarto libro de fide, & Ecclesia. q. vlt. latius habetur. Nunc autem dicamus quòd hæc secunda opinio quòd Ecclesia id non potest, neq; illa excommunicatio propter occulta peccata primo modo incurritur magis communiter à doctoribus tenetur.

Punctum 2. Quoad secundum punctum quod est magis ad propositum quæstionis, scilicet quoad alias censuras suspensionis, irregularitatis, &c. excepta excõmunicatione. Vtrum incurrantur propter crimen occultum, dico quòd si sit occultum primo modo, nulla est difficultas. Nam concors omnium cõsensus est quòd non: quia requiritur factum exterius, vt tales censuræ incurrãtur: ideò in tota hac quæstione de cętero nulla fit mẽtio de crimine primo modo occulto.

Sed Vtrum propter crimen occultum secundo, & tertio modo prædictæ cẽsuræ, de quibus hic agitur, incurrantur: in hoc est difficultas. Nam glos. in disti. 25. ca. vlti. & in distin. 50. ca. de his. el primo, el secundo, referr tres opiniones, & ipsa glossa addit suam quartam opi. & nos hic superaddimus quintam, sicq; de hoc sunt quinq; opiniones sequentes.

PRIMA opinio tenet quòd qui semel peccauit publicè vel occultè quomodocunque, non põt promoueri, nec aliquos actus legitimos exercere. hanc opi. refert glo. vbi supra disti. 25. ca. vlti. sed neque ipsa glossa illam tenet, neque communiter doctores. Opinio. 1.

SECVNDA opinio tenet quòd post quodlibet mortale peccatum acta pœnitentia potest criminosus promoueri, & in habitis ministrare; nisi sit crimen enorme, tũc enim siue sit occultum, siue publicum impedit promouendum, etiam si egerit pœnitentiam: post actam verò pœnitentiam, cùm enorme crimen occultum est, etiam si sit homicidium, bene potest sine vlla dispensatione in ordine iam suscepto ministrare. Hanc opi. tenent Ioã. & Ber. vt refert dicta glo. in distin. 25. ca. vlti. & in distin. 50. ca. de his. el 1. el. 2. & hanc opi. dicitur ab aliquibus tenere Turrecremata in disti. 50. ca. de his. el 1. sed in ca. de his el 2. ea. distinct. vbi ex proposito materiam hanc pertractat tenet expressè cum quinta opinione, quæ infra habetur. Opinio. 2.

TERTIA opinio tenet quòd quantumcunque enorme si sit occultum crimen post pœnitentiam non impedit promouendum, neque in iam suscepto ordine ministrare. Hanc opi. tenet Gratianus, vt refert etiam glossa in distin. 50. ca. de his el 2. & distin. 24. ca. vlti. Opinio. 3.

QVARTA opinio tenet quòd pro nullo crimine quomodocunque repellitur quis post pœnitentiam in iam susceptis ministrare, & promoueri: neque propter id talis criminosus incurrit vllam suspensionem, vel irregularitatem: nisi pro homicidio voluntario secundum ca. si. quæsitum. de tẽpo. ordi. quæ est noua decretalis hæc omnia declarãs, vt hoc tenet dicta glos. ca. vlt. distin. 25. & distin. 50. ca. de his el 2. & nisi pro Simonia in ordine vel beneficio secundum ca. ex tuæ. de Simonia, & ca. inquisitionis, de accusa. vt hoc tenet dict. glo. in distin. 50. ca. de his el. 1. secundum Hug. Et hanc opi. etiam tenet glo. in ca. ex tenore, de tẽpore ordi. & glo. in d. cap. inquisitionis, & Archidia. in distin. 50. ca. de his, el 1. & latius ca. de his. el. 2. vbi & refert Vincen. Hug. Melen. & quosdam alios Opinio. 4.

tenere

tenere hanc opinionem. Sed quoad illas duas exceptiones variant doctores huius opinionis. Nam primam exceptionem de homicidio limitat Archidia. vbi supra, quòd scilicèt homicida voluntarius occultus tertio modo tantum excipitur à dicta regula, iste enim incidit in præfatas censuras; non autem occultus secundo modo, hic enim benè potest ministrare, & promoueri (vt ait generaliter hæc opinio), dummodo habeat dispensationẽ Episcopi, aliàs non: & sic tenet summ. Angel. titu. homicidium. 5. q. 1. vbi & dicit sic tenere Panor. Sed certè (vt in quinta opinione patebit) Panor. potius tenet oppositum. Et quoad aliam exceptionem de occulto simoniaco nihil dicit Archidi. sed summ. Angel. titu. Simonia. 6. §. 2. dicit quòd Simoniacus in beneficio occultus tertio modo, vel penè occultus, qđ idẽ est, pōt post actā pęnitentiā in iā susceptis ministrare, quam tñ pœnitentiā agere non potest, nisi illo beneficio simoniacè habito renūciet.

Hanc quartā opi. tenet etiam doctissimus Castro vbi supra conclu. tertia quoad suam generalitatem, sed quoad primam exceptionem de homicida occulto tertio modo tantum concordat cum Archidiacono & summ. Angel. excepto quod ait contra illos quòd homicida secundo modo vel solum per accidens, occultus, quod idẽ est, sine vlla dispensatione etiam Episcopi post actam pęnitentiam potest ministrare, & promoueri, & nullam cẽsuram de prædictis incurrit propter hoc, neq; peccatum; sicut nec alii criminosi absolutè occulti: & quidem iure dicit quòd non requiritur illa dispensatio etiam Episcopi; quia si secundum Archidia. & alios de hac opinione propter nullum crimen occultum incurritur suspensio, vel irregularitas, ergo nulla requiritur dispensatio Papę, vel Episcopi, nisi fortè ad cautelam (vt dicūt aliqui de hac quarta opi.) quod tamen friuolum videtur. igitur consequenter ad hanc opinionem loquẽdo (vt ait Castro) nulla requiritur dispensatio in homicidio secundo modo, vel per accidens occulto, sicut nec in aliis occultis criminibus: homicida autem penè occultus tertio modo bene incurrit præfatas censuras, vt dictum est.

Quoad simoniacum autem quomodocunque occultum dicit Castro, ꝙ nullam harum cẽsurarū incurrit, sed est idem iudicium de eo, & de aliis occultis criminosis: quia, scilicet, post actam pœnitẽtiam potest ministrare, & promoueri sine vlla Papæ, vel episcopi dispensatione. quia in ca. si. quęsitū. de tempo. ord. solum excipitur homicida occultus tertio modo, vt patet ex dictis, & per hoc ca. quæsitum, quod est posterius, rectificantur, & temperātur alia omnia priora iura, & ca. inquisitionis, de accusa. quæ videbantur dicere quòd idem iudicium erat de simoniaco & de homicida occulto. Itaq; secundū opi. dicti Castro propter nullum crimen quomodocunq; occultū incurritur suspẽsio, aut irregularitas: nisi propter homicidiū volūtariū penè occultū, seu tertio modo occultū, quod idẽ est. Et inde ipse infert ꝙ filius presbyteri ex matre coniugata, si sciat secretè per vtrinsq; parẽtis relationẽ se nō esse filiū mariti matris, sed filiū presbyteri, dūmodo hoc sit occltū, pōt sine vlla dispensatione ad sacros ordines promoueri propter eandẽ rationẽ, ne videlicet crimen occultum prodatur.

1. Ratio. Ratio huius opi. quoad suā generalitatẽ est duplex. Primò quia propter peccatū secundo modo, vel solū ꝑ accidẽs occultū, homo nō est obnoxius pœnis ecclesiasticis, nec ecclesię, 32. q. 5. ca. Christiana. vbi dicitur ꝙ latẽtia peccata vindictā nō habẽt, & ad idẽ est c. sicut tuis. & ca. tua nos. de simonia, & multa alia iura sunt ad idem.

2. Ratio. Secunda ratio, quia sic decernit ecclesia in c. ex tenore de tẽp. ordi. vbi sine vlla exceptione homicidii, aut alterius peccati occulti dicit Papa ꝑꝑ peccatū occultū dignū etiā degradatione non debere criminosum occultū prohiberi, sed suaderi vt post pœnitentiam ordine suscepto vtatur: quo contentus ad superiores amplius non ascendat. hæc ibi.

Cōfirmatio. Et idẽ cōfirmatur: quia nullus textus in toto iure canonico facit differentiā inter homicidium occultum ab ea lege & conditione, quàm reliqua crimina similiter occulta suspensioni, & irregularitati obnoxia tenent: ergo sicut alia per accidens tantum occulta sunt libera à talibus censuris, sequitur quòd & homicidium similiter occultum.

Nā de homicidio non omninò, sed penè, vel tertio modo occulto, specialis exceptio habeť in d. c. si. quæsitū. eo. ti. vbi solū agitur de criminibus penè occultis, quod patet: quia ibi textus loquitur expressè de criminibus, quæ ordine iudiciario cōprobata, vel aliàs notoria nō sunt: hæc aūt sunt solum crimina penè vel tertio modo occulta: ergo ẽt de istis penè occultis dicit Papa ibidẽ ꝙ non debẽt impedire illorū auctores, ne post pœnitentiā in iā susceptis vel suscipiẽdis ordinibus ministrẽt, pręter crimen homicidii. Hęc ibi. vbi patet ꝙ solū homicidiū penè occultū ibi excipiť, vt dictū est. & similiter loquitur de penè vel tertio modo occultis duntaxat. c. inquisitionis. de accus. vt patet, quia ibi Papę proponitur qō de crimine per secretam inquisitionẽ probato, de quo si quis fuisset in iudicio accusatus, & conuictus deponeretur, & huic qōni respōdit Papa, ꝙ in homicidio, & simonia, & aliis similibus (si qua fortè alia sunt) quę etiā post peractā pœnitentiā impediūt executionẽ ordinis iā suscepti, aut retẽtionẽ beneficii, id esse faciendū per viā inquisitionis, quod fieret si per viā accusationis procederetur. Hęc ibi. Nūc aūt quod per viā inquisitionis probatū est iā nō est omninò sed penè occultū: ergo ibidẽ de penè tantū occulto homicidio exceptio fit, vt dictū est. Nam de simonia penè occulta, quę ibidẽ etiam excipitur, iā diximus quòd in d. ca. quęsitū: posteà nulla fit exceptio: sed, sicut alia crimina penè occulta, à prędictis censuris est libera. Et ita, solum homicidium penè vel tertio, modo occultum prędictis censuris obnoxium est iuxta hanc quartā opi. secundū doctissimū Castro

vbi supra limitatam. Sed eius, & aliorum salua reuerentia & meliori iudicio mihi nõ videtur vera hæc quarta opinio, neque eius limitatio prædicta, vt patebit per ea, quæ in quinta opinione sequenti habentur; vbi & ad fundamenta huius quartæ opinionis respondetur.

Opinio. 5. Igitur quinta opinio, quæ mihi verior videtur, est; quòd quantumcunque sit criminosus occultus secundo, aut tertio, modo, scilicet, vel per accidens tātū, vel penè occultus, vtiq; incurrit prędictas censuras suspensionis, & irregularitatis: si crimen est tale quòd etiam post actam pęnitentiā impedit ordinis executionem, id est, si propter id irregularitas ipso facto inflicta est, aliàs nonquam tūcunque criminosus occultus hoc vel illo modo dignus sit degradatione, depositione, suspensione, aut aliis pœnis ecclesiasticis puniri.

Hanc opi. tenet glos. in c. si. quæsitum. de temp. ordi. l. o. & gl. in c. accusatum de simonia. & ca. tāta. & ca. Mattheus. c. & facit c. ex tue eo. ti. Item Panor. in c. ex tenore, seu ex literarum. de tempo. ordi. expressè illā tenet, & latissimè probat, & hoc in foro conscientiæ, in quo procedit tota hęc quęstio, quā ille vocat legem conscientiæ lege positiua informatam, qui licet in cap. quæsitum. eo. titu. bis referat vt probabilem quartam opinionem suprà positam: tñ in ea non permanet, sed se remittit ad suam opi. in d. cap. ex tenore. quæ in hac nostra quinta opinione continetur, quod amplius patet, quia in ca. inquisitionis. de accusa. clarissimè reprobat vt erroneam, & contra communiter docto. glossam ibidem tenentem opinionem quartā supra positam. Malè igitur summ. Angel. titu. homicidium. 5. q. 1. torquet ad suam quartā opi. supra positam Panor. expressè reclamantem, & doctissimus Castro fortè angelicæ relationi nimiū fidit. Hanc etiam quintam opi. tenet Turrecremata super dicti. 50. cā. de his el 2. vbi ex proposito quæstionem tractat, & refert eandem opi. tenere Inn. in d. ca. ex tenore. & Hostien. in d. c. quęsitum, & in ca. innotuit. de renuntia. dicitq; ꝙ glo. & Hug. & Archidi. in hoc ca. de his. el 2. Sic etiam cum eo intelliguntur, & tenent hāc opi. ꝙque quando dicunt ꝙ propter crimen occultū non repellitur criminosus à ministrando, & promouendo, intelligūt quando, scilicet, tale crimen non impedit ordinis executionē post actā pœnitentiam, nec habet irregularitatem annexam, vt ait hęc quinta opinio. Sed certè Archidia. ibidem potius tenet quartam opi. supra positam; quia expressè illam ponit, vt nos in quarta opi. fideliter retulimus cum glos. & aliis doct. ibi allegatis. Immò & ipse Turrecremata in cap. de his. el 1. disti. 50. videtur tenere secundam opinio. supra positam: vbi & dicit Archidia. illam tenere. Vnde propter materiæ difficultatem videtur vacillasse nunc ad hanc, nunc ad illam opinionem declinando, nunc hanc, nunc illam limitationem addēdo, vel subtrahendo: sed tandem in dict. ca. de his. el 2. tenet hanc quintam opinionem vbi, vt diximus, ex proposito materiam tractat. Itē hanc opinionem quintam tenet SylFester titulo homicidium. 3. q. 8. & titulo crimē, 2. q. 5. & titulo dispensatio q. 7. & Nauarro in sum. cap. 27. nume. 239. & multi alii Doctores.

Probatur autem hæc quinta opinio dupliciter. 1. Ratio Primò, quia Ecclesia tales occultos criminosos potest sic punire, & de facto punit per tales censuras, ergo consequentia patet, & antecedens pro prima parte, ꝙ scilicet Ecclesia id potest, probatur. quia si tales etiā per accidens tamen occultos potest excommunicare, vt ipsemet Castro optimè ibidem in conclusione secunda probat, si etiam potest tales punire per priuationem bonorum temporalium ipso facto, ut ipsemet Castro ibidem cō clu. 4. & per totum penè illum secundum librum tenet, de quo nos latius in sequenti quęstione. 36. disputamus; quare ergo similiter eadem ratione non poterit ecclesia illos punire per alias censuras irregularitatis, & suspensionis?

Et confirmatur, quia ecclesia potest tales occultos solum per accidens criminosos inhabilitare, & illegitimare ad ordines, & matrimonium, vt patet in occulto impedimento matrimonii affinitatis, aut consanguinitatis incestuosæ, aut criminosę occultè contractę, ergo similiter in proposito id potest. Ad auctoritates autem, quæ videntur dicere quòd occulta punire non potest ecclesia, infra respondetur in respon. ad primum argum.

Quòd aut de facto sic punit ecclesia, vt hæc quinta opinio ait, probatur per ca. nisi cum pridē, de renuncia. vbi sic habetur. Propter conscientiam criminis, cedendi officio potest licentiam Episcopus postulare: & forsitan non cuiuslibet, sed dū taxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur. Et infra. Personæ verò irregularitas, vt si fortè sit Bigamus, vel viduæ maritus, est causa, propter quam potest petere quis licentiam resignandi; attestante Apostolo dicente Oportet Episcopū esse vnius vxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter (id est, laudabiliter secum glos.) ministrauit cedendi licentia indulgeri, vtpote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licet irregularitatem huiusmodi non potuerit, (id est, non debuerit tempore suę examinationis secundum glos.) subticere: si tamen & culpa latet & causa: cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium, potest non minus vtiliter, quàm misericorditer dispensari. Hæc ibi, vbi ex vltimis verbis, si tamen culpa latet & causa &c. patet ꝙ omnino occultus irregularis post pęnitentiam non potest ministrare sine dispēsatione eius, ad quem de iure pertinet dispensare: & multum minus potest promoueri, & per consequens patet quòd talis de facto ligatus est tali censura: quia & loquitur ibi Papa de culpa, & causa latente, seu occulta, propter quam irregularitas contracta est: & paulò superius loquitur de crimine oc-

ne occulto, propter quod ordinis executio, etiam post actũ pœnitentiã impeditur: q. s. propter id debet licentiam cedendi postulare: vtiq; non propter aliam causam, nisi quia cum bona conscientia non poterat, etiam post pœnitentiam, in tali officio ministrare, ergo eum ius prædictum non distinguat de hoc vel illo modo, occulto crimine, propter quod post actam pœnitentiam impeditur ordinis executio, aut irregularitas ipso facto inflicta est, sequitur quòd generaliter, vt ait hęc quinta opinio, intelligendum est: vbi enim ius non distinguit, nec nos distinguere debemus secundum glo. cap. solite. de maior. & obedi.

Item idem patet per cap. quæsitum, de tempo. ordi. vbi fuit Papæ proposita quæstio de quadruplici crimine, scilicet de clericis, qui per reatum adulterii, periurii, homicidii, vel falsi testimonii bonã conscientiæ rectè perdiderunt: quorum tria crimina, scilicèt adulterium, periurium, & falsum testimoniũ, etsi enormia sint, dignaq; depositione: non tamen impediunt ordinis executionem post pœnitentiam, neq; propter illa incurritur irregularitas ipso facto, homicidium autem sic. Et ideo respondet Papa distinguendo quòd omnes illi criminosi (præter homicidas) si non sunt notorii, neque ordine iudiciario eorum crimina comprobata sunt, non debent post pœnitentiam in iam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri. Hæc ibi. Et quidem non alia de causa prædicti (præter homicidas) occulti criminosi non impediuntur, nisi quia post actam pœnitentiam talia eorum crimina non impediunt ordinis executionem, nec habent irregularitatem annexam; homicidæ autem sic: ideò etiam si horum homicidarum crimen notorium, vel iudiciario ordine comprobatum non sit, debent vtiq; in susceptis, & suscipiendis ordinibus impediri; non alia de causa, nisi quia homicidium etiam post actam pœnitentiam impedit ordinis executionem, seu irregularitatẽ habet annexã ipso facto, vt dictũ est. Et cùm ibi Papa loquaẽ de prædictis omnibus criminosis, & de homicidis, quorum crimina notoria non sunt, neq; ordine iudiciario comprobata; ergo nõ solũ de talibus criminibus penè occultis, sed etiam de per accidens tãtũ occultis Papa ibi loquitur: ex quo hæc omnia tàm per accidens occulta, quàm etiam penè occulta crimina prædicta sunt de his, quæ non sunt notoria, nec ordine iudiciario comprobata. Vbi enim ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt iam diximus. Et rursus cùm à dictis criminibus quomodolibet occultis solum homicidæ indistinctè excipiantur: sequitur q omnes homicidæ etiam per accidens tantum occulti excipiuntur, ne scilicet possint ministrare, aut promoueri propter prædictam causam, quia scilicèt eorum crimen impedit ordinis executionem, etiam post pœnitentiam: & ergo similiter propter omnia eiusmodi crimina eodem modo qualificata criminosi per accidens tantum, & occulti incurrũt prædictas censuras, vt ait hæc quinta opinio.

Et per hæc patet praua intelligentia huius ca. quam doctissimus Castro vbi supra in quarta opinione exhibuit, dicens q ex quo Papa ibi loquitur de dictis criminibus, quæ ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non sunt: hæc autem sunt solum penè occulta: ergo hęc ille. Sed certè negatur q hęc sunt penè occulta, sunt enim etiam per accidens occulta, vt probatum est. Patet etiam q ibi Papa non reuocat ca. inquisitionis. de accusa. neque alia iura quoad Simoniam occultam; sed solum ad quæstionem sibi propositam respondet, vt dictum est, de quatuor criminibus sibi propositis. Nunc autem dum Papa consultationi respondet, non nouum ius statuit, sed quid secundum ius faciendum sit, declarat, secũdũ glo. in ca. consultationi. de tempor. ordi. Item quia si reuocare intendisset, certè aliquod verbum reuocatorium exprimeret, aut mentionem aliquam de iure, quod reuocaret, faceret saltem in generali, vt in similibus statutis reuocatoriis aliorum facere solet, dicendo non obstantibus aliis dispositionibus, vel licet aliter fuerit statutum &c. quorum nihil dicitur in dic. ca. quæsitum.

Secundò probatur hæc quinta opinio: quia nisi sic dicatur, sequeretur q habẽs per accidẽs tantũ occultum impedimentum matrimonii sibi soli notum ex incestu, seu alio crimine sic occulto, posset sine vlla dispensatione, seu legitimatione licitè cõtrahere, & cognoscere non suam, cum qua contraxit, quod absit, vt nos aliàs suprà q. 11. latius probauimus contra summ. Angel. Syluestrumque tit. dispensatio. in hoc aliter opinantes: & quòd id sequatur patet, quia si à iure nõ inhabilitantur tales propter crimen occultum, ergo sine vlla dispensatione contrahere possunt, non obstãte ecclesiæ dispositione. Quòd si id non possunt, sicut & iure nõ possunt; sequitur quòd similiter alii occulti criminosi tenentur obnoxii prædictis pœnis, & legibus ecclesię, vt dictum est. 2. Ratio.

Ex supradictis patet falsum esse corolarium, quod supra in quarta opinione intulit Castro de filio presbyteri ex matre coniugata occultè &c. Dico enim, vt etiam ait Nauarro in summa cap. 27. nume. 201. illum esse irregularem secundum ius; & sine dispensatione eius, ad quem pertinet dispensare, certè ministrare, aut promoueri non potest, vt patet in cap. nisi cùm pridem. de renũ. de ecclesia aũt occultè polluta aliud iudicium est, neq; eget recõciliatione, vt optimè Castro vbi supra pbauit, & ita patet hęc quinta opinio probata.

Qua opi. non stante, dico etiam q in casu, quo probabiliter timeretur talis peccati quomodocũque occulti reuelatio ex talium censurarum, etiam excommunicationis obseruantia, puta ex non ministrando in ordine, vel beneficio iam habito, vel suscepto; tũc præuia pœnitentia liceret in conscientia in eis ministrare, & celebrare, durante prædicto discrimine duntaxat: ita q propter

hoc non incurritur peccatum contra legem Ecclesiasticam, aut censura aliqua, dummodo talis non sit in mora petendæ absolutionis, vel dispensationis ab eo, qui secundum ius à tali censura absoluere, seu dispensare potest. Et ratio huius est, quia ratione legis Ecclesiasticæ nullus tenetur se prodere, seu facere vnde suum peccatum occultum prodatur, vel sit vehemens suspicio de eo: nisi quando aliàs ipse ad id tenetur, ad cauendũ aliud peccatum, seu æquè graue damnum tertij, quod non aliter, quam se prodendo, cauere posset, vt hoc communiter dicunt doctores, & ipse Castro vbi supra conclu. secunda, & alibi in eodem libro ait, quòd quando quis temporalia bona, quibus per legem ipso facto propter hæresim, vel propter aliud crimen occultum priuatus est, non potest sine sui occulti peccati reuelatione tradere fisco: interim potest ea retinere cum animo tradendi cessante prædicto discrimine: sic in proposito dicendũ est, & ad hoc faciunt opiniones, quarta, tertia, & secunda, quæ supra positæ sunt. Et expressè Nauarro in summa ca. 27. nu. 239. etiam facit glossa in ca. solet de senten. excommu. lib. 6. & Soto de iustitia, & iure lib. 1. q. 6. art. 4. & lib. 5. q. 6. artic. 2. dicens,
quòd lex humana, & Ecclesiastica regulariter non obligat cũ periculo mortis, neque vt quis seipsum prodat, si occultus peccator est. Et ad idem videtur in 4. distin. 18. q. 2. art. 2. quamuis ibi aliqualiter dubitet. Quamuis etiam Richar. & summa Armilla, & Couarruuias in relectione in ca. alma mater, de sen. excom. par. 1. §. 2. num. 10. fo. 23. & Syluester excommunicatio. 3. q. 5. & alij teneant cõstanter oppositum. Supradictus autem criminosus in tali discrimine existens non poterit promoueri, quia ex non promotione nulla regulariter imminet reuelatio criminis occulti: cùm aliæ causæ non promotionis vtique dari possint, aut fingi, puta quia iam nõ vult promoueri. Et quidem sic velle tenetur, scilicet non promoueri, ad peccatum vitandum, vt dictum est: & ad hoc etiam faciunt opiniones, prima, & secunda, quæ supra habentur.

Resp. ad 1. Ad fundamenta ergo quartę opi. suprapositæ, respondeo ad primũ quòd omnia illa, & alia eiusmodi iura dicentia quòd peccata occulta non habent vindictam, nec iudicio subsunt Ecclesiæ, intelliguntur de iudicio, sententia, & pœna iudiciali à iudice ferenda, vbi requiritur causæ cognitio, & processus secundum allegata, & probata: quæ in occultis non sunt, & in omninò, vel per accidens tantum occultis esse nõ possunt, vt ait ipsemet Castro ibidem concl. 2. & Medina de oratione. q. 29. fol. 196. & infra lib. 4. de potestate Papæ. q. 13. latius habetur.

Resp. ad 2. Ad secundum ex ca. tenore, de tempor. ordi. respondeo secundum Turrecremata distin. 50. ca. de his cl. 2. conclu. 3. secundum quem similiter glossa Hugo. & alij doctores intelliguntur, quòd ibi solũ agitur de peccatis non impedientibus ordinis executionem, etiam post actam pœnitentiam, etiam quomodocunque occultis: quod patet, quia ibi agitur in quæstione Papæ proposita de clerico, qui adeò deliquit, & occultè, quòd si peccatum eius esset publicum degradaretur ab ordine, quem suscepit, & amplius ad superiores ordines promoueri non posset. Et ad hoc ibidem, Papa respondet quòd suadeatur ei vt parte iniustæ pœnitentiæ peracta ordine suscepto vtatur, quo contentus ad superiores amplius non ascendat: sed si promoueri voluerit, quia peccatum occultum est, non debet prohiberi. Hæc ibi.

Vnde patet primò quòd loquitur de crimine nõ quidem impediente ordinis executionẽ post actã pœnitentiam, neque de crimine, cui ipso facto irregularitas annexa est; cũ ibi expressè dicat quòd parte pœnitentiæ peracta ordine suscepto vtatur; sed loquitur de peccato enormi digno degradatione, super quo consulitur ei quòd licet post pœnitentiam ordine suscepto vtatur, non tamen promoueatur, sed si promoueri voluerit, non prohibeatur, quia occultum est.

Secundò patet quòd ibi loquitur de prædicto crimine, secundo aut tertio quomodocunque occulto: quia ibi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus vt supra probatum est.

Insuper secũdũ aliquos dici potest quòd ibi agitur de criminoso clerico in minoribus tantum ordinato, in quorum vsu potest Episcopus dispensare cũ irregulari ex homicidio, vt patet in c. significauit, de corpore vitiatis. & cap. hæreticus, de cleri. pugnan. vel si ille erat subdiaconus, vt ibi videtur, dicendo quòd ad superiores ordines ascendere poterat: tunc conceditur illi ex speciali Papæ dispensatione illi Episcopo commissa ibidem ad id, vt in illo ordine subdiaconatus iam suscepto possit ministrare: vt patet in simili per ca. cõtinebatur, de homicidio. sine dicta autem Papæ licentia, vel dispensatione nec illi, nec aliis generaliter licitum est ministrare: neque generaliter ibi conceditur Episcopis cum similibus dispensare. Sicque hoc c. potius est pro hac quinta opinione, quàm contra eam.

Item ad ca. inquisitionis, de accusa. respondeo quòd nihil facit ad propositum: quia ibi solum dicitur quòd alius est puniendi modus, cùm per accusationem alius, cùm per inquisitionem res, vel causa agitur in crimine per inquisitionem probato: & cũ diuisisset crimina in ea, quæ impediunt ordinis executionem, & quę impediunt beneficij retentionẽ, exempla proposuit de primo homicidium de secũdo Simoniam: exempla autẽm nõ coarctant regulam aut legem: & dat ibi Papa modum in his, & in aliis criminibus procedẽdi: hoc autem nihil est ad propositũ, vbi loquimur in foro conscientiæ, vtrũ ius liget in criminibus occultis ad præfatas cẽsuras.

Ad ca. autem quæsitũ, de tẽpo. ordi. respõ. patet ex dictis quòd potius est pro hac quinta opinione. Et per prędicta patet etiã responsio ad alia, quæ in 4. opi. in eius fauorem habentur, & ad oia, quæ contra hanc secundam opinionem opponi possunt.

Quæstio

QVÆSTIO TRIGESIMASEXTA.

Vtrum, & quomodo, lex pœnalis ipso facto obliget delinquentem in conscientia ad pœnam legis.

Num. 1. RESPON. prius supponendo tria notabilia, quorum primum est, quòd est duplex pœna legis, seu lex pœnalis. Prima quę non ipso facto pœnã infligit, sed à iudice imponendam dictat: vt quando lex dicit Qui soluerit hoc soluat tantũ; vel Nullus faciat hoc sub tali pœna, & de hac non est dubiũ: non enim debetur quousque per iudicem condemnatio fiat.

Secunda lex est, quæ ipso facto, seu ipso iure pęnam infligit: vt quãdo lex dicit Qui fecerit hoc sit ipso facto suis bonis, aut officio priuatus: seu si de præterito dicat, nouerit se priuatum, aut se incurrisse priuationem, seu amissionem bonorum, aut amiserit bona, vel officium, & huiusmodi. Et hæc lex, vel pœna, adhuc est duplex. Nam quędam ad sui executionem, seu effectum non requirit vllum hominis ministerium, seu actionem, vel rerũ damnationem: sed ipsa statim suum habet effectũ, qualis est cẽsura ecclesiastica, puta excommunicatio, irregularitas, & suspensio ab executione ordinis, vel officij. Et de hac pœna concors est omnium doctorum sententia quòd incurritur ipso facto per legem inflicta sine vlla alia iudicis sententia condẽnatiua, seu diffinitiua, seu etiam declaratoria, vt patet etiam in ca. cum singula. de pręben. lib. 6. in ca. su ineligibilitatis, seu inhabilitatis. Et hoc idem iudicium est quotiescunque lex, aut iudicis sententia statuit, aut efficit aliquem indignum, vel incapacem, vt inhabilem, vt de nouo habeat, vel acquirat dignitatẽ, officium, vel beneficium, vel hæreditatem, vel aliud eiusmodi, ut sunt illegitimi, & fratres minores, qui sunt per leges incapaces, & inhabiles ad hæreditandum, & ad quædam alia, & illi, qui per legem, vel per sententiam sunt inhabiles ad officia, vel ad actus legitimos, vt Couarruuias in regula, peccatum par. 2. §. 8. secundum doctores communiter docet: de priuatione autem actuum legitimorum ipso facto facta per legem, an sit idem iudicium, plurimi doctores dicũt quòd sic: sed Soto vbi supra tenet quòd non: de quo in tertio not. & inferius magis patebit, ideò de his legibus, & pœnis iam sermo non erit.

Est tandem alia pœna ipso facto per legem inflicta, quæ tamen ad sui executionem, vel effectũ requirit aliquod exterius hominis ministerium, actionem, dationem, vel rei apprehensionem, puta verberationem, percussionem, ablationem, vel apprehensionem, seu ent dationem, & receptionem bonorum per legem ipso facto amissorum, modò sit pœna criminalis, modò ciuilis, seu temporalis, & talis est pœna amissionis, seu priuationis bonorum, & aliquorum officiorum, & beneficiorum iam habitorum per legem ipso facto inflicta, & de hac est quæstio præsens.

Secundò nota quòd omnes doctores communiter in hoc consentiunt, quòd quando talis pœna amissionis bonorum per legem ipso facto inflicta est, statim vt per legitimum iudicẽ iudicialiter cõdẽnatur, vel declaratur tale crimẽ illum cõmisisse, propter quod talem pœnam incurrit, iam ille criminosus perdit ius, et iustam possessionem bonorum, & officiorum prædictorum, & dominium eorum à tempore patrati criminis, ita quòd etiam si fiscus, vel alius, cui talia bona per legem ipso facto applicata sunt, illa non apprehendit, ille tamen criminosus sub peccato mortali non potest ea amplius retinere, sed tenetur statim tradere, seu relinquere illi, cui applicata sunt, & ipse potest ex tunc capere ab eo, & à quocunque, apud quẽ talia bona fuerint inuenta. Nota 2.

Quòd si crimen sit tale, quòd iudicialiter quoquo modo probari possit, iam ipse criminosus, et ante sententiam iudicis à tempore patrati criminis, sine peccato mortali nõ poterit talia bona alienare titulo oneroso, neque cum eorum, aut fructus ipsorum, diminutione; quia cùm post prædictam iudicis sententiam hæc omnia in effectu à tempore patrati criminis pertineant ad fiscum, vel ad alium, cui adiudicati sunt, qui sine vlla recompensa, aut precii restitutione ea capere põt apud quencunque inuenta sint, vt dictum est, iam per talem eorum alienationem iniustè damnificaretur is, apud quem talia bona titulo oneroso alienata reperirentur, nisi ipsum preciũ, aut aliud equiualens in ipsius alienantis potestate, vnde ea solueret, inueniretur: & hoc est verũ, nisi talis alienator de tali periculo bonorum certiorem faceret eum, apud quem cum titulo oneroso illa alienatt aut nisi ad suam sustentationem vitæ necessariam, vel ad damnum præcauendum, seu ad sua debita præterita soluendum ea alienaret: tunc enim licitè id faceret, quia non necessaria, sed voluntaria talium bonorum administratio, & alienatio ei dene gata est. Et similiter titulo lucratiuo ea alienare licitè posset, & eodem iure id concedente gesta per eum ratione talis officii, quod habet, dùm per iudicem non declaratur, sed ab Ecclesia, vel repub. toleratur in suo officio, valent in vtroq; foro. Prędicta omnia possunt facile, & breuiter videri in Syluestro titu. hæresis. 1. q. 8. titu. pœna. q. 25. & summa Angelica, titulo hæreticus. §. quinto, & tit. pęna. §. 3.

Tertiò nota quòd plurimi doctores etiam concedunt, quòd si sit aliqua lex specialiter dicens quòd etiam ante vllam aliam sententiam iudicis talis pœna in conscientia ipso facto incurratur, & criminosus illã patrato crimine pati, aut soluere teneatur, tunc statim sine alia iudicis sententia incurritur, & reus, vel is, qui talem pœnam incurrit, eam statum soluere, seu adimplere tenetur, & est Nota 3.

omninò priuatus dominio, iure, & iusta possessione talium bonorũ, & officiorũ; & sub peccato mortali tenetur statim ea relinquere ei, cui per talẽ legem applicantur, & ab eorum vsu abstinere, & hoc est verum, modò talis lex sit verè, & propriè pœnalis, modò dispositiua; quia nullus negat, aut negare rationabiliter potest legem Ecclesiasticam & ciuilem sic disponere, aut statuere posse. Et de facto aliquæ leges in casibus particularibus, seu negociis ità disponentes reperiuntur, vt patet in ca. accepisti. de sponsa. duorum, & ca. quicũque. 6. q. 1. & ca. vt mensuræ. de emptione, & venditio. vbi in pœnam quorundam delictorum præcipitur, vel imponitur ieiunium ipso facto, & in extrauagan. ambitiosè, de præben. qui ecclesiastica bona alienauerit ipso facto absque alia declaratione suis beneficiis, & dignitatibus priuatus est, & lib. 6. in ca. cum singula. de præben. in casu ineligibilitatis, seu inhabilitatis ibi contento, & in ca. pro humani. de homicidi. lib. 6. videtur similiter statui contra Assassinos: quamuis aliqui doctores aliter sentiant: de quo Syluester titu. Assassinus. q. 5. de quo etiam latius infra dicetur, & in ca. transmisse. de eo, qui cognouit consagui. vxo. suæ: licet Panor. in ca. literis, de præscriptionibus, dicat esse necessarium vt qualitercunque constet de crimine vt in conscientia prædicta pœna incurratur, & debeatur. Sed certè si id esset verum, nunquam dicta pœna incurreretur, quia tale factum, quod ibi punitur, ferè semper ità occultum est, vt probari nõ possit. Idẽ patet in ca. quicunque. de hæreti. lib. 6. Idem etiã patet in multis legibus ordinationũ regalium Hispaniæ lib. 2. titu. 9. l. 2. & titu. 14. l. 40. & titu. 15. l. 30. & tit. 21. l. 15. vbi expressè sic habetur. In quibus penis ex nunc pro tunc eos condemnamus, ità vt in foro conscientiæ ad eas pœnas soluendas, et ante iudicis sententiam teneantur. Hæc ibi. Item multæ leges ecclesiasticæ, & ciuiles priuant ipso facto iudices, & prælatos muneribus acceptis, eosq; ipso facto condemnant ad eorum restitutionem. Quod etiam patet in pecunia per Simoniam conuentionalem, vel etiam realem tunc accepta, quæ statim sine alia iudicis sententia restituenda est. Et similiter in beneficio Simoniacè acquisito, secundum ca. Simoniacè, de Simonia, quod resignandũ est, cum fructibus suis, vt latius probat. Couarruuias in regula peccatum. §. 8. secundum B. Thom. 2. 2. q. 110. arti. 6. & ibi Caietanus, & doctores cõmuniter. Idem patet de legibus iustæ præscriptionis, vbi ipso facto punitur negligentia dominorum existentibus conditionibus iustæ præscriptionis secundum Panor. in principio tituli de præscriptionibus, & communiter doctores. Item vbi supra ait Couarruuias secundum Caieta. 2. 2. q. 62. articu. 3. aliosque doctores quòd omnes pœnæ censurarum irregularitatum inhabilitationũ, & his similes, omnesque leges, per quas in pœnam, vel ob aliã causam quis ipso iure efficitur indignus, inhabilis, aut incapax alicuius rei, vel prohibetur habere dominium eius, aut titulum, vel acquisitionem, quã ante non habebat, vtique vim habent, & effectum in foro conscientiæ, & nullam requirunt actionem iudicis positiuam ad earum executionem, vt est lex, quæ spurios statuit inhabiles ad hæreditandũ, & aliæ eiusmodi. Potest etiam, vt dictum est, lex pœnalis ad pœnam aliquam ipso facto etiam in rebus iam acquisitis incurrendam in foro conscientiæ, statui, & sine vlla alia iudicis sententia quacũque obligare: quòdque aliquæ leges speciales in certis casibus supradictis de facto obligant, vt dictum est, quamuis, vt diximus, aliqui doctores teneant oppositum, cum quibus est Simancas in institutionibus catholicis, ca. 9. §. 44. & sequen. sed quod dictum est videtur probabilius.

Similiter èconuersò nulla opinio negat, sed omnes potius doctores concedunt quòd alicubi potest institui quòd quantumcunque lex imponat pœnam ipso facto, nullo modo incurratur quoad priuationem dominiũ, iuris, aut possessionis bonorum, & officiorum, seu actuum legitimorum, quæ quis habet, vel habere potest, neque quoad excommunicationem, seu aliam pœnam quãcunque quousque per iudicis sententiam cõdemnatio, seu declaratio fiat delinquentis; quemadmodum in nostro capitulo generali Assisii anno Domini. 1526. quo ad nos fratres minores specialiter statutũ est, quod ingenue concedit doctissimus pater Alphonsus à Castro de lege pœnali lib. 2. ca. 8. Et in Hispania est lex regia ꝙ vectigalia pædagia, & tributa quædam per leges taxata super rebus, quæ vehuntur, atque venduntur, non debentur in conscientia, nisi petantur intra certum tempus ibi signatum: quo transacto præscribuntur neque amplius debentur, etiam si petantur: dummodo cessauerit fraus, & dolus illa abscondendo, vel occultando, & ita patet notabile tertium.

His igitur præsuppositis, in quibus non est dubium, iam ad id, in quo doctorum opiniones ventilantur, veniendum est, videlicet quando lex ipso facto pœnam imponit, puta priuationem bonorũ, vel officiorum, vel confiscat idest applicat fisco bona hæreticorum, vel aliorum criminosorum hominum, vtrum statim patrato crimine sine vlla alia iudicis sententia cõdemnatiua, vel criminis declaratiua ille reus illam pœnam ità incurrat, quòd iã sit priuatus dominio, & iure bonorum, & officiorum, simul & administratione, & iusta eorum possessione, & ea tradere, vel eis cedere teneatur; an hæc omnia, vel aliquid eorum licitè retineat vsque ad iudicialem criminis sententiam declaratiuam, aut condemnatiuam, in quo est triplex opinio.

Prima opinio tenet ꝙ licet ipso facto talia bona confiscata sint; nõ tamen criminosus amittit dominiũ, neq; ius, neq; administrationẽ, neq; iustã eorũ, vel officiorũ, possessionẽ, vsq; ad iudicialem sñiam criminis declaratiuam. Probatur quadrupliciter. *Opinio 1.* Primò, quia hęc omnia simul comitãtur, & cõnexa sũt: neq; n. põt esse dominiũ sine iure ad iustã admi- *1. ratio.* nistra-

nistrationem vel possessionē: neq; è conuersò iusta administratio uel possessio sine dominio vel iure ad illam: & qua ratione vel iure alterum conceditur, vel denegatur, eadem & alterum simul. Nūc autem secundum communiter doctores, vt habetur infra in tertia opinione, in casu prædicto nō priuatur reus iusta possessione vsque ad sententiam iudicialem criminis declaratiuam: ergo neque dominio, aut iure ipsorum.

Secunda rō. Secundò probatur opinio: quia nulla pœna, qualis est dicta priuatio dñij, aut iuris, debet infligi ante iudicis sententiam condemnatiuam, aut criminis declaratiuam: immò & esset contra ius diuinum & naturale vt pœna daretur executioni, antequam quis condemnetur per sententiam supra dictam, ad quod facit gloss. in c. fraternitas. 12. quæstio. secunda.

Tertia rō. Tertiò probatur opinio, quia vt patet in c. cum secundum leges. de hæreti. li. 6. eodem modo sunt cōfiscata bona ipso facto propter incestas nuptias. Item si mulier ingenua nubat raptori. Item si quis de mercibus importatis non soluat vectigalia con sueta ipso facto bona confiscantur. Item qui illicitas merces exportat, vt arma, ferrum, ad Saracenos, vt hæc omnia patent in dic. ca. cum secundum leges. & cap. de incestis nuptiis. l. cum ancillis. & C. de raptu virgi. l. vna. Et de iudæis. cap. ita quorundam. & ff. de vectigali. l. fina. immò & in d. cap. cum secundum dicitur quòd sicut est cōfiscatio in illis casibus, ita & in casu hæresis fiat. Sed nullus negat quòd incestuosus & raptor, & deferēs arma Saracenis, & non soluens vectigalia, maneat verus dominus bonorum suorum in foro conscientiæ: ergo similiter hæreticus manet verus dominus eorum.

Ratio 4. Quartò probatur idem, quia si non esset verus dominus: ergo hæreticus iam emendatus ab hæresi iam occulta adhuc non maneret verus dominus bonorum suorum, neq; similiter is, qui ab eo emeret, quod tamen concedere grauissimum est. Nam etiam indè sequeretur quòd in nulla ciuitate Lutheranorum catholicus aliquis existēs posset emere agrum, aut bona aliqua ab hæretico, neque ibi viuere licitè posset, quod certè durissimum & absurdum est.

Hanc opin. tenet Archidia. in dicto cap. cum secundum leges, vt refert ēt, licet eam reprobat doctissimus Castro de punitione hæreticorum libr. 2. cap. 6. ad eam ēt declinare videtur Couarruuias de ordine prædicatorum in tract. de remedio aleatorum par. 3. cap. 9. & latius Simancas in suis institutionibus catholicis. cap. 9. Vbi ad omnes rationes secundæ opinionis sequentis patris de Castro optimè respondet, hanc etiam opin. tenet Victoria in quarta relectione, quæ est prior de insulanis par. 1. propo. 5. nu. 14.

Aliqui autem de hac opinione eam limitant, siue declarant, dicentes quòd tales non perdunt dominium, aut ius bonorum, & officiorum suorum in effectu, vel actualiter, vel omninò & absolutè vsque ad sententiam criminis declaratiuam, & pœnę condemnatiuam: ex quo possunt licitè ea administrare & possidere cauendo ne ea alienent in pręiudicium tertii, vt supra in notabilibus dictū est, benè tamen perdunt illud habitualiter vel dispositiuè: quia scilicet habent crimen, quod est dispositio, ratione cuius si iudicialiter procedatur, & per iudicem declaretur tale crimen commissum esse, & illam pœnam illos incurrisse, iam sine vlle alia sentētia condemnatiua, seu diffinitiua, illi criminosi statim erunt omninò & actualiter illo dominio, & iure simul, & iusta bonorum & officiorum administratione, & possessione priuati: ità quòd ex tunc, & non ante tenentur in conscientia ea omnia à se abdicare, atq; relinquere illi, cui per legem ipsa adiudicata, vel confiscata sunt.

Sed certè hæc opinio, etiam sic limitata, vel declarata, adhuc non videtur stare: nam & rationes supra positæ pro ea, si à tertia opinione sequente differat, non concludunt.

Nam ad primum respondetur negando quòd illa omnia cōnexa sint: quia vt cōstat benè stat. vsum fructuarium habere iustam bonorum immobilium administrationem & possessionem sine dominio, cùm ea alienare non possit, vt patet in primogenitis magnatorum: qui secūdum aliquos in bonis immobilibus solum vsumfructum habent, nec ea possunt alienare, & ita propriè dominium eorum non habent: stat etiam contra ius vel dominium directum esse sine bonorum vsu vel possessione, vti secundum alios sunt prædicti primogeniti, & minores, & alii multi. Respōsio ad primum argum.

Ad secundum. Rñdeo id negando, quia ut patet ex supra dictis notabilibus, aliquando potest incurri pœna aliqua ante iudicis sententiam quancunque per solam legis dispositionem, inflictionem, aut condemnationem, quod etiam inferius in tertia opi. latius probatur. Ad secundum.

Ad tertium negatur minor: nisi fortè quando per consuetudinem legitimam sic interpretatam, aut legibus ipsis præualentem, ita contingeret quòd in illis criminosis dominium permaneret, quo per leges iam derogatas ipso facto; aliàs priuati essent. Ad tertium.

Ad quartum rñdeo id conceditur de ipso hæretico: negatur autem de emente ab eo bona illius: quia cùm ille possit alienare, dùm non est verisimile, quòd de sua hæresi potest cōuinci, uel condemnari, iam nullum est periculum, neque damnum alicui ex tali alienatione bonorum, & iste per præscriptionem manebit dominus, cùm hæreticus ille ea tradere, nisi post sententiam criminis declaratiuā, non teneatur, vt de hoc latius infra in secunda probatione secundæ partis tertię opinionis, & supra in notabilibus dictum est. Neque in terra hæreticorum est tale periculum catholicis ibi commorantibus: quia ex consequenti omnia eis intelligūtur concessa à principe, vel à Papa, quæ ad vitam agendam inter eos opportuna sunt. Et ita hæc opinio non videtur satis firma: quamuis probabilis val Respōsio ad quartum.

de

dè,satisque solennis,& forsan vera sit.

Opinio. 2. OPINIO secunda tenet oppositū quoad vtrāque partem. Dicit enim quod per talem legem criminosus priuatur tàm dominio & iure, quam etiā bonorum,& officiorum iusta possessione, & administratione:idque ante quancunque sententiam iudicialē condemnatiuam,vel criminis declaratiuam. Itaque in foro conscientiæ statim commisso crimine tenetur cedere officio,& bonorum possessioni, & ea relinquere illi,cui per talem legem ipso facto cōfiscata,uel adiudicata sunt.

Hanc opinionem quoad primam partem, quòd scilicet criminosus est statim dominio & iure priuatus,tenent communiter doctores, vt infra in tertia opinione patebit. Quoad secundam autem partem,in qua est tota difficultas, quòd scilicet est ēt priuatus iusta possessione,vel administratione,tenent plurimi doctores, & præcipuè moderni post Panor.in cap.Canonum.de consti.& in c.2.de prescrip.lib.6.& clarius.in c.dilecti.de arbitris. & ad idem est in c.cùm non ab homine. de iudi. & in c. peruenit.primo de appella.& in cap. fin. de hæret. & in ca.quibusdam.de pœnit.

Item Felinus in d.ca.canonum.nu.43.expressè idem tenet,quamuis in ca.Rodulphus.de rescript. & in c.audiuimus.de Simonia oppositum cum tertia opinione communi sequenti dicere videatur. Item Guill. Maynetius in commentariis super titu.ff.de reg.iur.in l.quod à quoquā.Item Dominicus in cap.pro humani.de homicid.lib.6.& in ca. cùm secundum leges.de hæreti. lib.6. saltem quādo crimen est notorium. Item Barbatius in repetitione.c.Raynaldus. de testamentis.fol.11.conclu. 1.secundum cap.2. de præscriptis.lib.6.Item Paulus de Castro in l.i.§. ad bestias. ff. de postulando. Et Ange.de Perusio in auctēn.de incestis nupt.nu. 2.& Corsetus in suis singularibus. titu. pœna. vbicunque pœna &c. Item Iason.lib.3.consiliorum. consilio.12.& Ioan.Ferrarius in l. quod à quoquā. ff.de reg.iur. Item glossa in ca.quàm sit. de electio.lib.6.in ver.eo ipso.& in verbo euacuetur.& glo.in c.commissa.eo.tit.& libro in verbo iusto impedimento.& glo.in clemen. quoniam. de vita & honest.clerico.in versi. eo ipso.& glo. in clemen. multorum. de pœnis.& ibidem Io.de Imo.

Et tandem doctissimus pater frater Alfonsus de Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 8.9.& sequē. vbi latissimè prosequitur,& tutatur hanc opi.à quo & multa de prædictis doctorum allegationibus desumpsi:nam licet aliquos doctores viderim, non tamen omnium ipsorum libros ad manum habebam, ideò illi fidissimo doctorum narratori fidendum duxi:quam opinionem prędictus pater probat quin cupliciter omissis aliis probationibus, quæ non sunt tanti momenti.

1. Probatio. Primò quia q̄ retinet alienum inuito dño, si ei per iustam legem talis detentio non conceditur, peccat,& statim illi,cui debetur restituere vel relinquere,sub mortali tenetur. Sed qui per legem ipso facto priuatus est dominio bonorum suorū, detinet alienum inuito domino rationabiliter,puta fisco,vel eo,cui per legem adiudicantur,& nulla lex ei concedit talem eorum detentionem, uel possessionem:ergo peccat vt iniustus eorum possessor, & sub mortali tenetur ea relinquere fisco, vel &c. Idque ante quancunque iudicis sententiā. Consequentia patet, & maior similiter, quia lex nulli concedit,nec concedere potest detentionem alicui, domino rationabiliter inuito,idest sine eius culpa,aut sine causa: sicut nec furtum concedere potest.Item quia secundum Clem.exiui.de verbo. signifi. Vbi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod ei expresse non conceditur, intelligitur denegatum.Et de reg.iur.lib.6. Cùm aliquid prohibetur,prohibentur omnia,quæ ex illo necessariò sequuntur secundum glo.ibidem. Nam prohibitione furti prohibetur non solum acceptio, sed etiam sola retentio alieni,secundum communiter doctores.Et sicut ex iusto dominio sequitur iusta possessio,aut ius ad illam;ità & in priuatione iusti dominii sequitur priuatio iustæ possessionis, & iuris ad illam,& sic patet maior. Minor autem probatur: quia dominus,puta fiscus, vel is, cui talia bona per legem adiudicata sunt, non concedit illi retentionem,vel possessionem eorum,ut patet, quia ignorans illum esse criminosum,& per consequens per legem priuatum bonis suis,non dicitur voluntariè ea illi relinquere.Quòd etiam inde patet,quia statim vt per sententiam iudicis declaratiuam scit illum esse talem,apprehendit possessionem. Neque vlla lex reperitur concedens illi talem possessionē vsque ad sententiam iudicis: quia cap. cum secundum leges. de hæreti.lib.6.id non concedit, sed solum prohibet ne fiscus eam apprehendat ante iudicis sententiam,ut latius patebit infra in responsione ad primum argumentum contra hanc opinionem.Nam si esset talis lex non solum permissiua, sed concessiua,qualis ad hoc requiritur, utiq; cessaret omnis quæstio.

Secūdò probatur opinio,quia post iudicis sniam declaratiuam sine ulla alia sententia condemnatiua, seu diffinitiua tenetur prædictus criminosus reddere bona fisco,uel illi,cui per legem adiudicātur:ergo & ante prædictam sententiam: patet antecedēs secundum omnes doctores, consequentia autem probatur:quia illa sententia declaratiua nil de nouo præcipit,neque obligationem nouam imponit quoad hoc:sed solum declarat crimen commissum,propter quod secundum legem incurritur illa priuatio bonorum:ut sic aliis constet de crimine,& de iusta punitione,seu priuatione dominii,& possessionis:& ut sic fiscus,uel alius, ad quem per legem attinet,id sciens possit in foro contentioso iustè exequi talem pœnam apprehendendo possessionem:ergo solum in ordine ad alios, & ad fiscū est necessaria talis sententia iudicis declaratiua,nō aūt in ordine ad ipsum reū & ergo ipse criminosus id sciens iam per illam legem condemnatus, & pri 2 R

uatus

uatus erat iusta possessione, sicut & dominio bonorum per eandem rationem, ex quo in ipsa lege non fit distinctio priuationis dominii, & iustæ possessionis. Nam & si sic non esset, iam noua alia sententia iudicis non solum declaratoria, sed & condemnatoria contra communiter doctores opus esset. Sicque tandem sequitur quòd quicquid talis sententia iudicis declaratiua circa reum operatur, reus ipso habet à lege ante illam sententiam iudicis, quòdque sententia ipsa ad id necessaria nō est.

3. Ratio. Tertiò probatur idem: quia lex pœnalis ipso facto continens sententiam latam idem efficit in reo quoad ipsam pœnam ibi expressam, quod in eodē reo quoad eandem pœnam efficeret similis sententia, sola à iudice lata, si per illam tantum, & nō per legem condemnandus esset. Sed per illam sententiam iudicis condemnatiuam reus obligaretur in conscientia, non solum ad relinquendū statim dominium, & ius bonorum, & officiorum, sed & eorū simul possessionem (quod nullus ferè negat) ergo & ad idem tenetur per sententiam legis ipso facto ante sententiam iudicis declaratiuam. Consequentia patet cum minore, & maior probatur, quia non est minoris, sed potius maioris auctoritatis, & potestatis lex, quàm iudex eius minister l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicommissa. liberta. & ibi gloss. in versi. iudicat. quia & à sententia iudicis licet appellare, non autem à sententia legis: quia ille pōt errare, lex autem minimè, si vt supponitur, & loquimur, iusta sit.

4. Ratio. Quartò probatur idem: quia si fiscus, vel is, cui per talem legem illa bona adiudicata sunt ante sententiam iudicis declaratiuam, talia bona notorii criminosi apprehendisset: certè non teneretur ei illa restituere: ergo ipse criminosus tenebatur ante talem sententiam iudicis ea illi relinquere. Consequētia patet: quia res, quę solius vnius domini est, nō potest à pluribus iustè possideri, altero eorum inuito. Et antecedens probatur; quia fiscus modò peccauerit, modò non, illa bona contra, aut prȩter modum debitum sine prænia sententia iudicis declaratiua capiendo: tū iustè ea possidet, ità q̄ nō tenetur restituere: vt patet per. l. qđ à quoq̄. ff. de reg. iur. qđ à quoquā pœnę noīe exactū est, id eidē restituere nemo cogitur, quòd valet & in foro conscientię, sicut & cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & concordat Innoc. in c. ex ratione. de appellat. dicens quòd executio pœnæ sine sententia valet. Et Bald. in c. 1. de feudo sua culpa non amittendo, quia in mera executione non est necessaria cognitio, vel dilatio.

Et prędictum antecedens est verum, etiam si fiscus, vel is, cui illa bona per legē adiudicata sunt, secretò ea caperet, vel etiam æquiualentia bona illius criminosi euidenter cogniti, cuius crimen per testes, aut iudicialiter sufficienter probare non potest: quia propter defectum probationis nullus admittit ius, quod iure habet, vt constat ex. l. duo sunt Titii. ff. de testament. tutela. Et quia vnusquisque potest sibi ius dicere, quando sibi deficit probatio iuris, & remedium iudicis secundum glos. in ca. ius gentium. distin. 1. & 23. q. 2. cap. 1. & 2. quod intellige quando sine scandalo id fieri potest secundum Altisiodoren. Alex. Adria. in 6. quodlib. & Medina de restitu. quæst. 32. licet eodem libro. quæst. 1. oppositum dixerit, in quo, vt ait Castro, sibi ipsi contradicit.

Quintò probatur opinio, quia ex opposita opinione sequeretur quòd habens crimen occultum, quod iudicialiter vllo modo probari non potest, non incurreret pœnam legis ipso facto, etiam quoad priuationem dominii bonorum, sicut neque, quoad priuationem iustæ possessionis eorum: neque in eum locum haberet talis lex, quia cùm tale crimen iudicialiter probari & declarari nō possit: iam semper iustè possidebit talia bona, non dominus: aut per præscriptionem, cùm mala fide fieret de non domino dominus. 5. Ratio.

QVÒD si contra hāc opinionem arguatur sextupliciter. Primò quia in c. cùm secundum leges. de hæreti. lib. 6. habetur quòd fiscus non apprehēdat bona hæreticorum per legem ipso facto confiscata, quousq; per iudicis legitimi sententiam declaretur: ergo ille criminosus interim iustè possidet. Argum. 1.

Secundò arguit Magister Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 6. art. 6. Ex Caiet. in secunda secundæ q. 62. ar. 3. quia sicut naturaliter non potest esse agēs & patiens: ità non potest esse quisque simul reus, & executor sententiæ, seu pœnæ contra seipsum latæ, seu infligendę: neque lex me ipsum ministrum executorem meæ pœnæ facere potest, ergo nullus tenetur in se exequi pœnam legis ipso facto reddendo bona &c. consequentia patet. Et antecedēs probatur. Tùm primò quia pœna consistit in passione seu tolerantia, & non in actione: ergo quando à lege imponitur pœna, intelligitur de tolerantia eius, non de actione, qualis est traditio bonorū. Tùm secundò idem probatur antecedens, quia nemo potest iustè puniri, nisi via inquisitionis, denuntiacionis, vel accusationis, vt supponitur secundum communiter doctores ex cap. qualiter & quando. de accu. & optimè probat ipse magister Soto de secreto. Sed talis punitio contra inauditam partem iustè, uel legitimè fieri non potest, vt habetur in ca. suscepti s. de causa possess. & proprieta. vbi ait Papa. Nos contra inauditam partem diffinire in his possumus, quæ verba notanda sunt, quia id consonum est valdè iuri naturali, atque diuino, quia quantūcunque lex in vniuersum puniat ipso facto: potest tamen quis in particulari allegare ignorātiam, vel impotentiam, vel aliam causam in toto, vel in parte excusantem, ne sit dignus tali pœna legis secundum epicheiam naturalem: contra quam nulla lex disponit, neque disponere potest: vnde & ideò nullus condemnari potest, nisi confessus, vel conuictus sufficienter prima q. 7. cap. nos in quēquam. & c. index. & cap. nihil. Nunc autem si reus ipse tene- Argum. 2.

tur

tur statim exequi in se talem pœnam ipso facto in flictam: iam inauditus, & non confessus, neque iudicialiter conuictus damnaretur: ant si dicatur quod iam seipsum audit, & in sua conscientia confessus, & conuictus est sufficienter, saltem sequitur quòd efficitur iudex in sua causa contra totum ordinem iuris: ergo nulla lex ipso facto ad talem pœnam in se per bonorum traditionem exequẽdam obligat, vt dictum est.

Argum. 3. Tertiò arguitur ad idem, quia si opinio esset vera, sequeretur quòd reus teneretur bibere venenũ, vel seipsum occidere, vel manere in carcere damnatus, vel damnandus ad mortem, vel non comedere cibum oblatum: si lex lata de his pœnis sentẽtiam contineret.

Argum. 4. Quartò arguitur: quia ecclesia non vult, & fortè non potest obligare, vt quis se diffamet reuelando crimen occultum, & maximè pro redditione bonorum temporalium in vim tantùm pœnæ debito sum: quanuis aliunde ex iure naturali, vel diuino, in vim restitutionis, seu ob aliam causam aliquando ad id teneatur, de quo ad præsens nil curo. Sed si talis criminosus occultus redderet bona fisco, vel alteri secundum talem legem: certè se diffamaret, & periculum vitæ incurreret (vt sæpè contingere potest, quod & supponitur) ergo ad idem non obligatur.

Argum. 5. Quintò ad idem arguitur: quia hæredes catholici hæreticorum præscribunt bona illorum, quæ per quadraginta annos bona fide possederunt, vt habetur lib. 6. de præscript. cap. vlti. Nunc autẽ sine possessione non sit præscriptio: ergo isti hæredes iustè posident per illud tempus illa bona. Sed illi iustè posidere non possent, nisi etiam ipsi hæretici, quorũ sunt hæredes, iustè posedisẽt ante mortem, uel ante sententiam iudicis declaratiuam: quia aliàs morte sua non possent hæretici suis hæredibus iustam relinquere possessionem, quam non haberent: ergo per legem ipso facto hæretici illi non erant priuati iusta bonorum possessione, & idem iudicium est de aliis similibus criminibus.

Argum. 6. Sextò arguitur ad idem per glo. in cap. fraternitas. 12. q. 2. quæ tenet contra opinionem, quæ & cõmuniter à doctoribus allegatur in hac materia.

Respon. ad 1. argum. Ad hæc argumenta respondet doctissimus Castro vbi supra. Ad primum negatur consequentia, quia licet ibi prohibeatur, ne fiscus ante sententiã iudicis apprehendat bona hæreticorum: non sequitur ex hoc quòd conceditur hæreticis iusta bonorum possessio. Sicut neque ex hoc quòd damnificatus non potest secundum leges capere rem sibi furto sublatam, neque iudicialiter agere contra eum, qui furatus est ab eo, apud quem ludus alearum tẽpore furti exercebatur: ex hoc inquam non sequitur quòd fur in conscientia illi, aut pauperibus, reddere non teneatur: aut quòd lex illi eam rem concedit. Sicut neque sequitur: ego licitè non possum à Petro capere rem mihi debitam ex maleficio, aut contractu licito, vel illicito, vltra debitum tempus detentam (secundum Angel. de Perusio in auctent. de incestis nup. & communiter doctores) ergo ille iam licitè, aut iustè detinet, aut posidet.

Sed contra hanc responsionem replicatur, vt replicat Soto, vbi supra, quòd licet ita sit quòd non valet prædicta consequentia, quando possessio talis rei, etiam ante crimen illud, esset aliàs prohibita: benè tamen valet quando ante crimen non erat prohibita, sed erat iusta possessio, tunc enim lex prohibendo executionem fieri, consequenter concedit illum in sua iusta possessione, quam ante crimen habebat, permanere. Potest enim lex alicui, vel fisco concedere solum dominium alicuius rei sine possessione absolutè ad semper, vel ad tempus, quousque sententia iudicis habeatur: & quòd interim alter maneat in sua iusta possessiõe, sicut antea erat, quanuis non posit priuare quemquam suo iusto dominio, quod habebat sine culpa, aut sine causa rationabili: & quidem hęc replica eneruat vim secundæ opinionis præfatæ, & est fortis contra eam pro tertia opinione sequente.

Respon. ad 2. argum. Ad secundum argumentum, quod magister Soto videtur tanquam Achillem æstimare; cùm ne Thersites quidem mihi sit, ego respon. negando antecedens, & ad primam eius probationem dico, quod pœna consistit non quidem in actione, prout sola actio est, sed ut pasio, id est pœnalis est: sicut & omne agens agendo repatitur, non quatenus agẽs, sed quatenus passum illius repasionis est, aut certè pœna consistit in pasione inde orta, atque sequente, quæ ipsi agenti pœnalis est, & aliquando multò magis, quàm si ab alio illa pasio pœnalis, seu afflictio infligeretur, quod patet experientia: quia & sæpè per legem, & sæpius per superiorem, ant per iudicem iustè imponitur pœna quòd quis oret, legat, cantet, scribat, remiget in galeis, pugnet cõtra inimicos fidei, det eleemosynam, ieiunet: immò & quod seipsum flagellet, vt fit in religionibus: ad quã pœnam, quę est actio pœnalis, exequendam reus vtique tenetur: & ergo similiter ad restituendum & soluẽdum quod debet, aut quod ei soluendũ imponitur, etiam si id facere actio sit. Ad quod facit cap. Romana. de censibus. & cap. quoniam. de vita & hon. clerico. vbi condemnantur quidam in conscientia ad reddendum duplum, & dandum pauperibus.

Ad secundam antem probationẽ supradicti antecedentis respon. quòd illa maior & minor solum procedunt, & habent veritatem de punitione iudiciali per superiorem facienda, ut patet expresè ex ipsis testibus, & ratione ibi adducta: quod scilicet ideò quis inauditus, & non confessus, vel non legitimè conuictus condemnari, aut puniri non debet à iudice applicãte dispositionem legis ad hunc casum particularem: vt ibi dictum est. Cum quo stat quòd sicut vbi est euidentia criminis, & criminosi, ità quòd nulla tergiuersatione excusari potest, vtique potest iudex illum inauditum, & non confessum, sed ipsa euidentia notoriè cõuictum condemnare iudicialiter, atque punire, cui in hoc reus ipse obedire

obedire tenetur. Ita similiter & lex potest ipsum eri minosum intra se in sua conscientia & suo crimine sufficienter conuictum in foro conscientiæ condẽnare, siue punire: cui etiam in hoc reus ipse æquè, aut plusquam iudici ministro legis obedire tenetur. Nam supponitur secundum communem, & veram sententiam quòd leges ad sui obseruantiam obligant, et in foro conscientiæ: quia & oppositũ tenere erroneũ est. Neq; est cõtra ordinẽ iuris, sed neque vllum apparet inconueniens quòd in foro conscientiæ in sua quisque causa sit iudex, & reus, & executor: immò & melior, quàm alius iudex in causa suæ cõscientię, in foro cõscientię esse potest, & debet; prima Corinth. 11. Si nos metipsos diiudicaremus &c. & psal. 118. Feci iudicium & iustitiam, non trad. cal. me &c. in iudicio sacramentali, seu pœnali idem est reus, & executor pœnitentiæ per confessionem, aut etiam per solos canones inflictæ vel iniunctæ, vel propria voluntate assumptæ secundum Tho. 3. por. q. 85. ar. 3. & Sco. in 4. distin. 14. q. 2. ex August. lib. de pœnitentiæ medicina, & communiter doctores. Item in pœna testamentaria, & conuẽtionali idem potest esse, & de facto est iudex, reus, & executor suę pœnæ: quam & in conscientia hæres ipso facto soluere tenetur secundũ Caieta. in summula titu. pœna. & secunda secundæ quæstio. 62. arti. 3. & communiter doctores. Item in pœna per iudicem inflicta in foro iudiciali idem potest esse actor & reus in aliqua causa, vt hoc expressè dicitur in cap. ex literis, de probationibus, & ibi glo. & similiter potest idem esse reus & executor, vt patet, quando quis condemnatur ad aliquid agendum, puta legendum, dandum, vel faciendũ, vt supra exemplificatum est. Nam licet ad rectum, perfectumque iudicium oporteat esse personas distinctas, iudicem, actorem, reum, & testes (vt habetur in cap. forus. de verbo. signi.) non tamen oportet quòd executor iustitiæ, qui ad iudicẽ refertur, & ex eius parte se tenet, distinguatur à reo: quia sæpè ipse iudex est executor sententiæ suæ; & aliquando executionem committit ipsi reo, vt fit in religionibus, vbi prælatus aliquando flagellat: aliquando præcipit reo, vt se flagellet, vel faciat aliud eiusmodi: et iudex per sententiam committit viro actori, vt occidat vxorem iudicialiter probatam adulteram: aut quòd occidat sui patris interfectorem, secundum leges: ergo & similiter potest cõmittere, & præcipere ipsi reo; vt in se pœnã aliam exequatur: nisi aliquo iure prohibitum esset, vt infra in respon. ad tertium argumentum habetur.

Item si nõ posset idem esse reus & executor suæ pœnæ in se ipsum exequendæ: sequeretur quòd criminosus etiam post sententiam iudicis declaratiuam, & condemnatiuam non teneretur bona reddere fisco, sicut nec ante illam sententiam, per eandem rationem, quia scilicet, id est agere, & exequi pœnam in se: quod tamen est contra omnes doctores, & contra ueritatem apertam. Neque Caieta. secunda secundæ quæst. 62. art. 3. & q. 69. art. 4. id negauit quòd scilicet post sententiam iudicis reus tenetur soluere debitum, & exilium petere, & cooperari executori, vt oportet, ad pœnæ executionem à iudice iniũctam: sed solum negauit quòd ex sola lege ipso facto aliquis reus tenetur ad executionem pœnæ prædictæ, sed ex iudicis sententia adiuncta, vt ait tertia opinio communis, quæ proximè ponetur.

Igitur prędicta ratio non militat contra hanc secundam opinio. Nam si nullus reus per ipsam legẽ posset obligari ad exequendum in se pœnam legis ipso facto, sed per iudicem: ergo nulla lex in aliquo casu id posset. Constat autem quòd in multis casibus particularibus supra contentis in tertio notabili id potest secundum omnes doctores. Constat etiam quòd ipso facto priuat dominio rerum sine alia sententia iudicis, & secundum omnes ferè doctores, vt habetur in tertia opinione sequẽte: ergo similiter potest priuare iusta possessione: & ad actionem, scilicet ad bonorum traditionem, etiã ante sententiam iudicis exequendam, ipsum reum potest obligare, vt ait hæc opinio secunda, vt dictum est, & sic patet responsio ad secundum argumentum.

Ad tertium argumentum respon. vno modo secundum Castro vbi supra negando sequelam. Nã hæc opinio intelligitur de lege iusta, qualis est ea, quę alias pœnas, citra mortem, ipso reo sibi infligere iniungit: nulla autem lex iustè præcipere potest, sed neque iudex, quòd quis seipsum occidat faciendo, aut omittendo, id vnde naturaliter immediatè necessariò sequatur mors: quia est contra præceptum Non occides. Homo enim non potest à se abdicare vitam, sicut bona temporalia, in quibus habet plus dominii, aut iuris, quàm in propria vita, Ideò homo peccaret obediendo tali legi, siue præcepto contra legem diuinam & naturalem. Vnde & tales leges solum vigent, aut viguerũt inter Barbaros, & infideles, excæcatos, aut deprauatos, etiã circa multa alia, quæ sunt iuris naturalis. Hæc Castro, & consonat Caieta. secunda secundæ quęstio. 69. art. 4. *Respõ. ad 3. argum.*

Alio modo posset responderi, & fortè melius secundum Victoria in 9. relectione de homici. conclu. prima in respon. ad octauum argumentum cõcedendo sequelam, quòd scilicet reus ad id tenere tur, idq; licitè facere posset solum cooperando iustè actioni alterius in seipsum occidendum: & ita potest bibere venenum sibi propinatum, & applicare laqueum sibi suspendendo, & ascendere scalas ad patibulum, & intrare ignẽ, vel flamen, vel lethale tormentum: idque ex obedientia legis, vel iudicis, etiam quando ad hæc nõ teneretur, vel ad exercitium patientiæ, & virtutis, vt martyres fecerunt; quia & sic agere, aut cooperari ad legis, vel iudicis imperium quodammodo pati est. Nam & ex causa legitima potest quisque beneficio iuris naturalis, & diuini renunciare, dum aliàs nõ prohibetur ex pręcepto

cepto autem. Non occides non prohibetur id in se permittere, & quodammodo cooperari ex causa rationabili vrgente: quò fit vt à fortiori reus possit esse executor, & minister legis, & pœnæ citra mortem in se, sicut in alium, exequendæ.

Resp. ad 4. argumen. Ad quartum respon. quòd in tali casu, quando scilicet ex traditione bonorum, vel ex alia pœnæ executione immineret maius famæ, vel vitæ, detrimentum: suspenditur tunc obligatio exequendi in se talem pœnam: quæ tamen manet in sua vi pro alio tempore, quo id commodè fieri possit, scilicet per se: vel per alium paulatim, & secretè, dicta bona tradendo: sicut communiter dicitur de fure occulto, & de adultera habente filiũ ex occulto adulterio in fraudem bonorum mariti, & hæredum.

Respon. ad 5. argum. Ad quintum respondeo negando antecedẽs secundæ consequentiæ, vbi dicitur, quòd hæredes hæreticorum illa bona iustè possidere non possent, nisi & ipsi hæretici post patratum crimen illa iustè possedissent &c. & ratio est, quia licet nuda, realisque possessio proueniat hæredibus illis ex reali possessione, & hæreditate parentum hæreticorum: nõ tamen iusta possessio, vel iustitia possessionis: hæc enim iusta possessio prouenit illis hæredibus ex lege, quæ propter bonam fidem filiorum catholicorum voluit quòd iustè possiderent ea, quæ ex hæreditate parentum hæreticorum posside bant; ideò illi possunt legitimè præscribere: non autem parentes, neque eorum hęredes hæretici: quia hi mala fide possident. Et similiter in aliis criminibus dicendum est: licet Felinus in c. canonum. de constitu. nume. 43. aliter, & insufficiẽter ad dictum argumentum respondeat. Et no. quod mala fides in proposito est idem, quod mala conscientia: quæ iudicium, quò possidens iudicat alienum esse quòd possidet, & se id iniustè possidere: et contra, bona fides est, licet alii aliter diffiniant, quia & sic accipitur fides pro conscientia, ad Ro. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est.

Respon. ad 6. argum. Ad sextum respon. tripliciter. Primò, quòd illa glossa non est textus, neq; valet plusquam probat; probat autem nihil. Secundò quòd non loquitur de sententia lata, sed ferenda per iudicem, ut patet ex ipso textu, & secundum Panor. in ca. 1. de cõstitu. & cap. dilecti. de arbitris. & Feli. in cap. canonum. de constitu. nume. 43. & Andream Tiraquellum. super l. si vnquam in verb. reuertatur. C. de reuocã. donatio. Tertiò resp. quòd loquitur in illo casu particulari tantum, scilicet quoad furtum de rebus ecclesiasticis in gente Anglorum: idque dispositiuè, & pro tunc, quoad illos duntaxat: quia erant recenter ad fidem conuersi, ne scilicet redderent quadruplum, quod secundum aliam legẽ cõmunem, quæ habetur in cap. in legibus. & cap. si seculi. 12. q. 2. reddere tenebãtur (vt patet ex ipsa gl. & ex ipsis verbis, & intentione Beati Gregorii) cuius sunt verba ipsa in fine registri lib. 12. Epistola 31. in respõ. ad interrogationes Augustini Episcopi Anglorũ, vnde Gratianus illa verba desumpsit.

Et addit prædictus Pater Castro vbi supra quòd ibi Gratianus volens dicta capitula conciliare, dicit illud de seueritate legum, hoc autem Gregorii de ecclesiastica mãsuetudine dictum intelligitur: sed melius cõciliando dixisset illud quoad omnes, hoc particulariter & dispẽsatiuè quoad Anglos pro eo tempore dictum est: licet etiam Philippus Decius in cap. Canonum. de constitu. num. 20. aliter limitet, & saluet dictam glossam, & ipse, & Ioannes Ferrarius vbi supra de reg. iur. in quibusdam aliis non bene dicant: sed in sententia cum prædicta hac secunda opin. concordant. Et quidem hęc opin. stando in rigore legum vix poterit expugnari: & satis defensabilis est, vt eam doctissimus Castro fortificauit: sed est nimis rigida, & nõ practicatur, & fortè etiam falsa est.

Tertia opinio communis tenet medium inter supradictas duas opiniones, tenet enim, quòd per talem legem ipso facto criminosus statim à patrato crimine priuatus est dominio, & iure bonorum, non autem iusta eorum possessione, neque ab officii administratione, quam habebat ante ipsum crimen, quousque per sententiam iudicis declaretur. *3. Opinio.*

PRIMA pars de priuatione dominii contra primam opinionẽ suprapositam probatur tripliciter. Primò quia humana potestas tàm laica, quàm ecclesiastica, potest id statuere, & per talem legem ipso facto iam declarat hanc suam voluntatem ad induendum eam obligationem ad talem pœnã de facto induci, quam per legem inducere poterat, ergo. Consequentia patet, & minor probatur quadrupliciter. Primò quia lex potest id quod non est contra superius ius diuinum, vel naturale, quatenus ad bonam vitam cõducit, quale est hoc. Secundò quia sicut suo præcepto potest ad culpam, quare non & ad pœnam ipso facto potest obligare, etiam condemnare, ita quòd sine alia sententia iudicis culpã, & pœnam simul, aut per se transgressor incurrat? certè nulla videtur repugnãtia. Tertiò quia si homo iudex, siue prælatus minister legis id põt, quare nõ potius ipsa lex, vel legislator, id poterit? Quartò quia de facto multæ leges sunt, quę non solum dominio, sed & possessione rerum, aut officiorum ipso facto priuant, & ad alias pœnas ipso facto obligant, vt supra in tertio notabili habentur: ergo nõ est dubitandum quòd prædicta potestas per suas leges generaliter id possit: & sic patet illa maior. *1. Pars primæ ratio.*

Minor autem quòd scilicet per talem legem ipso facto iam declaratur id fieri quoad priuationẽ dominii, probatur, quòd non videtur per quę alia verba lex ipsa clarius possit suam exprimere voluntatem ad prædictam obligationem, vel effectũ inducendum, alioqui nulla esset differentia inter sententiam per pœnam latam, & ferendam.

Si ad hanc probationem dicatur quòd similiter idem probaretur de priuatione iustæ possessionis ipso facto per legem, sicut & de priuatione dominii, id vtique concedendum esset: nisi esset alia rõ, seu

seu lex, quę ipsas leges quoad priuationem dictæ possessionis. ante. esse intelligendas comprobaret, ac proxime in secundæ partis huius communis opinionis probatione patebit. Sed hæc minor potest etiam negari, vt habetur infra in respon. ad sextũ argumentum, ibi videatur.

2. Ratio. Secundò probatur eadem prima pars, quia cap. cùm secundum leges. de hære. lib. 6. expressè præmittitur φ propter aliqua crimina secundũ leges eo ipso suarum rerum dominium auctores delicto rum perdunt, & Papa determinat quòd idẽ sit pro crimine hæresis: sed quòd fiscus ea non apprehendat bona vsque ad sententiam criminis declaratiuam, ergo expressè cõstat φ priuati sunt dominio.

3 Ratio. Tertiò probatur eadem prima pars, quia ex ca. Fœlicis. de pœnis. li. 6. habetur φ qui ipso iure suis bonis priuatus est, quamuis nulla sequatur iudicis sententia declaratoria, non potest vendere illa bona: sicut nec ille, qui per sententiã iudicis dominio bonorũ priuatus est: & sic docet Bal. in auct. incestas. C. de incest. nup & Io. Andr. & Anch. & Dominicus, & Philippus. in c. cùm secundũ leges. de hære. lib. 6. & omnes doctores in hoc concordant φ talia bona non possunt alienari titu. oneroso, vt supra in secundo notabili habetur: ergo à tẽpore patrati criminis caret dominio, & iure bonorũ, & officiorum. Nã si nõ careret, vtique posset ea etiã titulo oneroso alienare, & suis vti officiis. Sed hæc ratio nõ est efficax, vt patet ex prima opi. supra posita: adeò priores duæ probationes, auctoritasq; omniũ fermè doctorũ sufficiant, vt latius refert, & tenet Conradus de contractibus lib. 1. q. 7. conclu. 2. & 3. & ita patet prima pars. In prima autem opi. respondetur ad rõnes ibi cõtra hanc partẽ adductas.

2. Pars. Secunda autem pars huius tertię opi. quòd scilicet ante sententiam iudicis declaratiuam nõ priuatur reus iusta possessione, neq; officii administratione, probatur dupliciter. Primò quia lex humana

1. Ratio. sic statuere potest tàm concedendo alteri solũ dominium alicuius rei sine eius possessione, quàm ẽt priuando alterum dominio ex culpa, & nõ possessione, vsq; ad sententiã iudicis, & de facto iam sic statuit: qđ patet dupliciter: tùm primò quia in d. c. cũ secundũ leges: quia ibi prohibẽdo ne fiscus, cui dominium bonorũ heretici ascriptũ est, apprehendat eorũ possessionẽ vsq; ad sententiã iudicis, iam solũ dominiũ fisco concedit, & ex consequenti relinquit ipsum possidentem in sua iusta possessione, quã habebat vsq; ad prædictã iudicis sententiam: tùm secundò præfata minor probatur: quia in pœnalibus interim dùm pars nõ habet actionem, nec eam exercere põt, neq; procedere contra reũ, reus ipse non tenetur ei cedere, aut relinquere id, quod in vim pœnæ per legem ipso facto debet, aut punitus est: quia id non absolutè debetur illi, nisi mediãte actione, & petitione, vel sententia iudiciali, vt Medina de restitutione q. 22. secundum communiter doctores optimè probat de pœna, & lucro ludentium ludo per legem prohibito. Neq; obstat dicere cum Henrico in c. ex literis. de diuortiis, φ quando quis habet ius vel actionẽ, & ei deficit probatio, tenetur pars illi restituere, ac si cõtra ipsum probatum esse. Nũc autem in proposito fisco, aut alteri, cui per legem ipso facto bona delinquentis applicantur, non deficit ius, vel actio ad talia bona, sed solum probatio, vt patet, quia ignorat delictũ, quo cognito, & probato per sentẽtiã iudicis declaratiuam, statim ea licitè apprehendit: ergo ẽt ante talem sententiam criminosus ei tradere tenetur.

Hæc inquam rõ non obstat. Nã illa maior Henrici est vera sine exceptione solum, quando pars tenetur alteri aliàs habenti dominium restituere, vel soluere quicquam ex lege naturali, vel diuina, puta ex furto, vel contractu, vel ex iusta damnificatione, & huiusmodi: secus si ex lege humana pœnali, de qua loquimur. Item dato φ de omni debito, & lege, etiam pœnali, esset vera illa maior: tamen negatur minor: quia non solum illi deficit probatio, sed etiam ius, & actio petendi: quia deficit sententia iudicis declaratiua, qua mediante, & non aliter, ille, vel fiscus, talia bona criminosi petere, vel apprehendere potest, vt dictum est secundum cõiter doctores in c. Fœlicis. de pœnis. li. 6. & in c. cùm secundum leges. de hæreti. lib. 6. dicentes φ in pœnis etiam ipso facto inflictis per legẽ executio fieri non potest, nisi iudicis sententia præcedat: & idẽ dicunt Io. And. Archidia. & communiter doct. in c. pro humani. de homicid. lib. 6. vt hoc etiam Syluester refert, titu. Assassinus. q. 5.

Secundò principaliter probatur hæc tertia opi. quoad hanc secũdam eius partem: quia cõsuetudo est optima interpres legum, vt habetur in ca. cùm dilectus. de consuetu. quæ, & si sit legitima, seu præscripta, derogat legem humanam, & valet pro lege secundum cõiter doctores in d. c. & in c. cùm consuetudinis. & c. si. eo. tit. & alibi, vt breuiter de hoc agit Syluester titu. consuetudo. q. 6. & 7. titu. interpretatio. q. 5. & tit. lex. q. 16. Nunc autem talis est consuetudo hæc tanto tẽpore practicata, simul & cõi sensu, & opinione doctorum roborata, vt continetur in prędicta tertia opi. ergo in dubio, seu va rio legum intellectu propter varietatẽ doctorũ, vel opinionum, sic vel sic eas interpretantium, valere debet pro vera taliũ legum interpretatione, φ scilicet ca. secundũ leges. de hære. lib. 6. & oẽs aliæ similes leges ipso facto priuationẽ bonorum generaliter infligentes, debent intelligi φ earum virtute criminosus statim cadat omninò à dominio, nõ tamen à sua iusta bonorum possessione vsque ad sententiam iudicis declaratiuam, vt dictum est. 2. Ratio.

Et confirmatur primò, simul & probatur φ talis sit sensus prædictarum legum generaliter loquendo; nisi vbi aliud specialiter constiterit, vt supra in tertio notabili de aliquibus legibus dictum est; quia nisi prædictum cap. cùm secundum leges, & aliæ eiusmodi leges pœnales intelligantur, certè non opus erat specialiter cauere, vt ibi cauetur dicendo, Cõfiscationis tamen

huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut per alios dominos temporales, antequam sententia super eodem crimine fuerit promulgata, cùm constet iam ex iure communi in re sibi debita neminem posse sibi ius dicere, nec nisi per sententiam iudicis eam capere posse. Nam si dictæ leges aliud, quàm dictum est, voluissent, vtique expressissent, ne occasio relinqueretur erroris, in eo maximè, cuius oppositum consuetudo cum communi opinione practicabat: sicut et, quando aliud specialiter voluerunt, id expresserunt, vt patet in c. pro humani. de homicid. lib. 6. vbi postquàm lex illa Assassinos officiis, & dignitatibus, & bonis ipso facto priuauit, tandem ait. Et postquã probabilibus constiterit argumentis aliquem scelus tàm execrabile cōmisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur: vbi supposita adhuc opinione dicentium quòd sine vlla alia sententia iudicis declaratiua Assassini incurrunt prædictam pœnam, videtur ex ipsa lege significari quòd, nisi id exprimeret, vtique sententia iudicis prædicta requireretur, vt hoc Syluester titu. Assassinus. quæst. 5. benè & breuiter tangit. Item in extrauagan. Pauli. 2. ambitiosę, de præben. similiter dicitur quòd qui ecclesiasti ca bona alienauerint, ipso facto absque alia iudicis declaratiōe, sint beneficiis, & dignitatibus priuati.

Ex quo patet quòd cùm talis expressio alicubi ponatur, alicubi non; iam; nisi exprimeretur, certè per legem generalem ipso facto non censerentur priuati iusta eorum possessione vsque ad sententiã iudicis declaratiuam: alioqui superfluè talis expressio ibi poneretur, si ex lege ipso facto generaliter intelligeretur.

Item in concilio Constantien. postquàm decretum est quòd nullus teneretur vitare generaliter excommunicatos, vel suspensos, tandem subiecit quòd per hoc non intendit in aliquo ipsos criminosos talibus censuris ligatos reuelare &c. Vbi significare videtur quòd, nisi id exprimeret, certè ipsi criminosi intelligerentur ex consequenti releuari, & beneficium illius decreti participare. Item ad predicta facit aliquo modo theorica Bartoli. in l. non dubiū. C. de legi. quòd dum lex aliquid prohibet, si vltra procedit dando modum infirmandi, qđ actum est, aut quãdo sustinet, et confirmat factū, non est inutile ipso iure quod factū est. Et sic videtur in proposito, vbi lex priuat criminosum ipso facto bonis suis: & tamen in dic. ca. cùm secundū leges. prohibendo ne fiscus, aut alius, capiat talia bona ante sententiã iudicis, iã videtur aliquo modo infirmare prædictam priuationem, saltē quoad bonorum possessionē: ergo nō est inutilis ipso iure, idest non tollitur iusta possessio, vt dictum est.

Cōfirmatur secundò, simul & probatur ꝙ sic debeant intelligi prædictæ leges, vt dictū est, quia in pœnis mitior interpretatio faciēda, & tenēda est. de re. iur. lib. 6. & c. Fœlicis, de pœnis: idq; est verū tàm in dubio facti, quàm iuris propter eandem rōnē: & quia ibi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus secundum glo. in c. solite. de maior. & obedi. ergo sic mitius est intelligenda, & interpretãda prędicta lex pœnalis ipso facto, vt ait opinio: maximè quia, nisi sic interpretetur, iam contra naturam, & conditionē iustæ legis talis les ipso facto pœnalis esset intolerabilis, nec esset accomoda communi hominum fragilitati, vt patet experientia: et quia ꝗ sciēter & occultè hæresim manifestã sine arbitris ore proprio pertinaciter affirmauit ad horã, & statim pœnituit; certè pœnales leges incurrit, vt patet, quia ipso facto est excommunicatus, & eadem ratione alias pœnas ipsius legis incurrit: quod patet ex practica inquisitorum: quia, si de hoc conuincatur in iudicio, eius bona cōfiscātur, nisi ob leuitatem hæresis aliqua ei remittantur, quãuis petens veniã reconcilietur, non relaxetur, & tamen non tenetur ante sententiã iudicis sua bona tradere fisco: quod inde patet: quia si spōte seipsum inquisitoribus pœnitēs offerat, non solet mulctari omnium bonorum priuatione, neque diffamari, ut hoc ipsum ait etiam Castro de punitione hæreticorum lib. 2. cap. 6. ergo nec ipse seipsum suis bonis, & eorum possessione priuare tenebatur. Igitur standum est probabilius prædictæ tertiæ opinioni, maximè quia, vt ait Gerson lect. quarta de vita spirituali corolario 11. in omni arte & doctrina est valdè perniciosa assertio, audax, & extrema, præsertim vbi obseruatio communis obnititur & obuiat: & sæpè per tales assertiones publicas nimis duras, strictas, & generales, præcipuè in non certissimis, nequaquam homines à luto peccatorum eruuntur, sed in illud profundius, & desperatius immerguntur. Hæc ibi. Et in 13. corolario ad idem est.

Quoad priuationem autē officiorum, & suspēsionem eorum cōsuetudo interpretatur, leges pœnales ipso facto sic intelligi debere: quòd scilicet officialis, & prælatus, ipso facto per legem suo priuatus, vel suspēsus, officio, dum toleratur ab ecclesia vsq; ad sentētiã iudicis propter vtilitatem cōmuniem eius gesta, & acta valeant: ipse verò officium exercens peccat quidem, nisi in casu necessitatis, quando scilicet tale eius exercitiū fuerit necessarium, ne eius vel alterius crimen occultū reueletur, vt supra q. 35. pręcedente de hoc latius dictū est. Nã de tabellionibus, & aliis eiusmodi officialibus, id specialiter tenet gl. in auct. de tabell. §. pen. Et Panor. in c. cùm nō ab homine. de iudiciis. & de prelatis id expressè dicit Richar. in 4. dist. 18. art. 7. q. 1. Et Syluester de his latius ti. excōicatio. 3. q. 10. q. 11. & ti. confessor. 1. q. 19. confessor. 3. in prin. & patet in c. exceptionem. de exceptionib. & ca. consultationibus. de iure patronatus; licet Panor. in c. veritatis, de dolo & contu. id malè limitet.

Hãc tertiam opin. communem tenent doctores vtriusque iuris in diuersis locis. Nam quoad primã eius partem ab omnibus ferè tenetur. Et quoad secun-

ſecundam, in qua eſt difficultas contra ſecundam opinionem ſuprapoſitam, ſpecialiter tenent eam Bald. lib. de vſibus & feu. & cap. primo. de feudo ſine culpa non admittendo: & in l. id quòd pauperibus. C. de epiſcopis & clericis. quæſt. 9. & in auct. de fideicommiſsis, & Barto. in l. eius, qui delatoré. ff. de iure fiſci. & Ioann. Andr. cap. primò. de homicid. lib. 6. & Dominicus ibidem. & cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. & communiter doctores ibidem, cum gloſ. in ca. fraternitas. 12. quæſtio. & ſignanter Guillel. Benedictus. ſuper ca. Raynutius. de teſtamentis. par. 2. nume. 32. Et Hippolytus Marſilius in ſua practica cauſarum criminaliū. in §. aggredior. num. 105. & in rubrica. ff. ad legem Corneliam. de ſalſis. num. 24. & Alciatus in l. poſteaque. C. de pactis. & in l. ſiquis maior. C. de tranſactionibus. & Directorium libro tertio titu. nono. Et Simancas in ſuis inſtitutionibus catholicis cap. 9. & plures alii, quos refert fidiſsimus Caſtro, vbi ſupra, quos omnes legere non potui, ſed aliquos eorum reliquos ex eius fide relatione propoſui.

Et de theologis Caieta. ſecundum Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 62. arti. 3. Et Conradus de contractibus. quæſt. 7. Adrianus in ſexto quolib. art. 1. conclu. ſecunda, nec oppoſitū ſenſit de ludis agens in materia de reſtitutione. Et Soto libro primo de iuſtitia & iure quæſt. 6. art. 6. neque ſibi contra dicit, vt patebit infra in reſponſione ad quartam rationem contra hanc opinio. Et Victoria in quarta relectione, quæ eſt prior de Indis, vel inſulanis, par. prima, in qaudam quinta propoſitione de confiſcatione bonorom hæreticorum. Et Couarruuias in regula peccatum, par. ſecunda. §. 8. Et ſum. Roſel. titul. abſolutio. 1. & titu. pœna. Et Syluester tit. hæreſis primo. quæſt. 8. titu. pœna. q. 25. titu. Aſſaſſinus quæſt. 5. Et ſumma Ange. titu. pœna. §. 3. & titu. hæreticus. §. 5. quamuis ibi ſequens Panor. in c. cùm non ab homine, de iudiciis. & Feli. & quoſdam alios malè limitet hanc communem opinionem, dicens quòd in notoriis priuatur criminoſus iuſta bonorum poſſeſsione, etiam ante iudicis ſententiam declaratiuam: quod non eſt verum, vt patebit infra in reſpon. ad quartam rationem contra opinionem.

Reſpon. ad 1. rationem 2. opinionis. Argumenta contra hanc tertiam opinionem communem ſunt illæ quinque rationes ſupra poſitæ ad probandam ſecundam opinionem, ad quas reſpon. Ad primam negatur minor, quatenus dicit quòd nulla lex tali criminoſo concedit ſuam poſſeſsionem. Nam (vt ſupra probatum eſt) dum cap. cùm ſecundum leges, & alia iura prohibent, ne ante ſententiam iudicis fiſcus, uel alius bona confiſcata apprehendat; iam conſequenter ſi non ex rigore aut ex benigna, conſueta, & rationabili ipſarum legum interpretatione; & intellectu talem ei poſſeſsionem, qualem ante crimen habebant, concedunt, vſque ad ſententiam iudicis declaratiuam.

Ad ſecundam reſpon. negando conſequentiam, & ad eius probationem dico quòd illa ſententia iudicis declaratiua per ſe, aut virtute ſua duntaxat non præcipit, nec obligat ad aliquid de nouo, ſed præſuppoſita lege, & virtute eius, aut potius ipſa lex eſt, quæ per illam ſententiam declaratiuam, & non aliter, nec ante voluit illum criminoſum eſſe omnino in effectu priuatum à iuſta bonorum poſſeſsione. Et ideò negatur quòd ſententia declaratiua iudicis ſolum requiratur, vt declaret crimen, vt aliis innoteſcat: ſed etiam requiritur vt condemnet, vel ponat in actu conditionem, qua mediante, & non aliter lex vult criminoſum etiam in conſcientia eſſe ipſo facto priuatum ſua iuſta bonorum poſſeſsione: quia ſupra probatum eſt quòd non vult lex quòd ſua virtus punitiua ad reum ipſum quoad hoc pertingat, niſi iudicis miniſterio, qui miniſter legis eſt, pœnam legis applicans ad reum, excepto ſi ſpecialiter aliquando lex ipſa pœnam aliquam ipſo facto, etiam ſine iudicis miniſterio velit applicare, vt ſupra dictum eſt. *Reſp. ad 2.*

Ad tertiam rationem, reſpon. negando maiorem, & ad eius probationem negatur conſequentia: quia ex hoc quòd iudex per ſententiam puniēs obligat ſtatim, vel ipſo facto ad pœnam priuationis iuſtæ bonorum poſſeſsionis non ſequitur maior virtus iudicis: quàm legis: tùm primò quia lex per ſe obligat tranſgreſſorem eius ſtatim ad culpam: tùm ſecundò quia poteſt, ſi vult etiam ſtatim ipſo facto obligare ad ipſam pœnam, vt iudex ſine vlla ſententia iudicis, vt ſæpè dictum eſt. Quòd autem id non generaliter faciat, ideò eſt quia lex rationabiliter id non vult, vt ſupra probatum eſt: ideò ſolum probatur, & cōceditur quòd virtus punitiua legis ipſo facto quoad priuationem iuſtæ poſſeſsionis lege ſic diſponente ad reum non pertingit, niſi iudicis miniſterio, qui eſt miniſter legis, vt ſupra, & in reſpon. ad ſecundum dictum eſt. *Reſp. ad 3.*

Si replicetur quòd lex ſtatim obligat trangreſſorem ad culpam: ergo & ad prædictam pœnam. Reſpon. negando conſequentiam: & ratio eſt a quia culpa ex ſua natura incurritur ex obliquitate ad ſuam legem, ex quo eſt difformitas ab ea, vel contra eam: pœna verò non niſi quomodo lex ſtatuit eam tranſgreſſori applicari debere, quod generaliter non uult lex, niſi mediante ſententia iudicis, ut dictum eſt.

Ad quartam reſpon. negando antecedens: immò reſtituere tenetur: quia iniuſtè poſsidet quod nō niſi mediante ſcutentia iudicis ſibi debetur, ut ſupra dictum eſt. Ex hoc eſt uerum quantuncunq; crimen & criminoſus notoria ſint & euidētia: quāuis oppoſitum teneat Panor. in c. cū non ab homine. de iudi. & Feli. in c. Rodulphus. cum quibuſdam aliis doctoribus ſecundæ opinio. ſuprapoſitæ. Ideò ſum. Angel. titu. hæreticus. §. 5. malè in hoc prædictos doctores ſecutus eſt, vti Simancas, vbi ſupra optimè probat in §. 74. 75. ad quod faciunt ea, quæ *Reſp. ad 4.*

inferius. quæstio. 37. latissimè habentur.

Et ad l. Quod à quoquam respon. quod loquitur de pœna, quæ legitimè iam exacta est, qualia nõ est in casu ante sententiam iudicis declaratiuam. Et ad Innocen. respon. quòd loquitur, & intelligitur solum de pœna, quæ ad sui executionem nullam aliam sententiam etiam declaratiuam requirit ex pacto, seu conuentione partium, aut ex dispositione, seu lege aliqua id specialiter statuente, vt supra in tertio notabili habetur. Et ad Bal. similiter respon. quia etiam loquitur de merè executione legitima, qualis in proposito non est: cum neque fiscus, neque alius habeat actionem ad prædictorũ bonorum apprehensionem ante sententiam iudicis, vt dictum est. Neque clarissimus doctor Medina vbi supra oppositum dicit, neque sibi vsquã contradicit. Nam in quæst. 22. dicit solum quòd in pœnis, quæ alicui certæ personæ per legem ipso facto, aut ipso iure, & sine iudicis sententia applicantur, est locus compensationi: quia scilicet tunc ante talem sententiam ille, vt sibi, simpliciter debita talia bona iustè capere potest. In quæst. autem prima dicit quòd licet criminosus per legem ipso facto perdit dominium bonorum, nõ tamen iustam eorum possessionem ante sententiam iudicis declaratiuam, sine qua ab eo auferri non possunt. Vtique quia non nisi mediante prædicta sententia leges generaliter fisco, vel alteri talia bona in effectu, vel executione applicant: neque talia bona alicui absolutè debentur, nisi post iudicis sententiam declaratiuam, vt supra probatum est: igitur non sibi cõtradicit, dùm de diuersis legum modis diuerso modo clarissimus doctor clarissimè loquitur.

Respon. ad quintam. Ad quintam respon. quòd, ex quo ille iustè talia bona possidet vsque ad sententiam iudicis declaratiuam, nõ habet malam fidem in sic possidendo, sicque cum tali bona fide iustè possidendo per legitimum tempus ea præscribere posset. Et ex tũc, & non ante licitè, & iustè, titulo præscriptionis fieret de non domino dominus, id quod regulariter in præscriptionibus contingit. Immò & secundum multos doctores fortè dici potest quòd etiam si ante tale tempus præscriptionis ille criminosus occultè non sit dominus illorum bonorum: tamen quo iure potest ea licitè possidere, potest etiã titulo oneroso alienare: cùm non sit periculum, aut præiudicium tertii: dùm ab eo iudicialiter vnquam (vt supponitur) auferri non possunt: frustra enim est potentia, quæ non est reducibilis ad actum.

Argum. 6. Et sic patet responsio ad fundamenta, seu rationes secundæ opinionis. Vltra quas & in ordine sexto contra prædictam tertiam opinionem communem sic argui potest. Quia idem est pœna ipso facto per legem inflicta, quod sine alia sententia iudicis. Quod probatur: tùm primò quia hoc constat quoad priuationem dominii bonorum, quam statim sine alia sententia criminosus incurrit: ergo similiter intelligitur quoad priuationem iustæ possessionis, propter eandem rationem, cùm sit eadẽ lex, & eadem verba, ipso facto quoad vtrunque in eadem lege: tùm secundò, quia aliàs non esset differentia inter sententiam legis latam ipso facto, & sententiam legis ferendam. Quæ tamen differentia est secundum Card. in clem. 1. de pœnis. colum. penul. & Panor. in cap. cùm non ab homine. de iudiciis. colum. penul. & communiter doctores. Et quia in cap. fi. de præscrip. lib. 6. dicitur quòd quis potest esse priuatus bonis suis per sententiam iudicis, aut ipso iure: ergo si diuisio est bona, oportet membra diuidentia esse opposita formaliter saltẽ, & diuersa, & diuisum de quolibet illorum prædicari, & ita patet intentum.

Resp. ad 6. Respon. ad sextum argumentum negando antecedẽs simpliciter, sed dico quòd ipso facto significat, & est idem, quod sine alia sentẽtia iudicis cõdemnatiua pœnæ, seu diffinitiua criminosus tali pœna per legem diffinitiuè condemnatus sit: eum quo stat, quòd ex benignitate legis quoad priuationem iustæ possessionis sententia iudicis declaratiua, seu condemnatiua, non de pœna, sed de crimine requiratur, vt supra probatum est. Talis namque sententia iudicis condemnat iudicialiter transgressorem legis non de pœna, sed de crimine, dùm iudicialiter declarat illum crimen contra legem cõmisisse, quo facto, & non ante, iam sine noua expressione, aut condemnatione iudicis ad pœnam oritur condemnatio in effectu ad ipsam pœnam legis ipso facto inflictam. Neque sufficit declaratio, seu notorietas facti, sed requiritur iudicialis, vt prædicta pœna legis plenè in effectu incurratur, vt dictum est.

Et ad primam probationem antecedentis negatur consequentia, quia licet lex posset, si voluisset, ipso facto priuare iusta possessione, sicut & dominio, etiam ante sententiam iudicis quamcunque, vt illa ratio probat, & supradictum est, tamen id non facit quoad priuationem iustæ possessionis. Sed vnde hoc constat? Certè ex benigna ipsius legis concessione, vt supra in probationibus huius tertiæ opinio. latius habetur: & quamuis id ex illo verbo ipso facto nõ eliciatur, sufficit quòd ex aliis legibus rationabiliter intellecta habeatur.

Ad secundam probationem prædicti antecedẽtis respon. quòd differentia pœnæ legis latæ, & ferendæ stat in hoc, quòd lata non requirit aliã sententiam iudicis pœnæ condemnatiuam, seu diffinitiuam, sed solum declaratiuam, vel criminis tantum condemnatiuam: ferenda autem vtranque requirit sententiam, vt dictum est. Et ad cap. fin. de præscrip. dico primò quod differentia vtriusque pœnæ ibi signata est, & intelligitur sic, scilicet quod pœna iuris ipso facto est, quia ius punit: & iudex declarato crimine tenetur exequi, vel infligere: nisi sit patens causa misericordiæ. Pœna autem iudicis est, quam iudex arbitratu suo, vel suis adhibet mandatis, vel post commissum delictum reo infligit. Sic respondet magister Soto vbi supra. Sed hæc eius declaratio non solũ conuenit pœnæ iuris

ipso

ipſo facto, ſed & pœnæ iuris ferendæ: illud autem cap. loquitur de pœna priuationis ipſo facto. Ideò aliter reſpon. quòd inde ſolum elicitur quòd lex poteſt ipſo facto priuare reum, & priuat illum ſuis bonis quoad iuſtam poſſeſsionem, ſicut & quo ad dominium ſine alia quacunque ſententia iudicis, quando id ſpecialiter explicat: aliàs id non intendit, vt ſupra probatum eſt. Et tunc ſcilicet quãdo per legem ipſo facto quis incurrit priuationem bonorum quoad dominium tantum, & non quoad poſſeſsionem, eſt differẽtia à pœna iudicis: quia per legem priuatur ſententia tantum pœnæ condemnatiua, quę non habet effectum, quoad poſſeſsionem, vſque ad ſententiam iudicis declaratiuã. Quando verò per ſententiam tantum iudicis priuatio fit, id fit per ſententiam eius condemnatiuam, ſimul & declaratiuam, criminis, & pœnæ, vt ſupra dictum eſt, vt hoc optimè probat Simancas in ſuis inſtitutionibus catholicis ca. *9.§.61.68.69.* & ſequen. dicens nihil aliud eſſe talia bona ipſo iure eſſe confiſcata, vel fiſco applicata: quàm ius & actionem competere fiſco ad talia bona petenda, & occupanda. Cum quo ſtat quòd non niſi mediante ſententia iudicis eorum legitimam poſſeſsionem & dominium fiſcus habere, & criminoſus amittere poſsit.

Argum. 7. Septimò arguitur, ſtatim ipſo facto ante ſententiam iudicis incurrit criminoſus pœnam excommunicationis per legem ipſo facto inflictam: ſimiliter & inhabilitationem, & priuationem votorũ, ſeu actuum legitimorum: ergo eadem ratione incurrit priuationem iuſtæ bonorum poſſeſsionis: quod patet etiam in legibus obligantibus ipſo facto, etiam in foro conſcientiæ, ante vllam aliam iudicis ſententiam ad redditionem dupli, aut munerum, aut aliorum, quæ iudices, & officiales iuſtitiæ receperunt.

Reſp. 1. Reſpon. primo modo ſecundum magiſtrum Soto vbi ſupra, qui in illo articulo dicit quinque. Primò quòd excommunicatio incurritur quidem ſtatim, vt dicitur in argumento, non autem aliæ pœnæ: ratio diſcriminis eſt, quia eccleſia excommunicando priuat ſolum communicatione bonorum ſuorum, puta ſuffragiis, & huiuſmodi: non autem priuat bonis ipſius criminoſi iam poſſeſsis ab eo, nec obligat illum vt det aliquid de ſuo: ideò aliundè, quàm ex ipſo facto, excommunicatus priuatur bonis eccleſiæ, quia ſcilicet eccleſiá non vult ei amplius bona ſua dare, ſeu communicare: in aliis autem pœnis criminoſus priuatur bonis ſuis iam poſſeſsis, aut obligatur dare, aut cedere iuri ſuo, quod iam acquiſitum habebat: ideò ante ſententiam iudicis ad id non tenetur.

Secundò dicit quòd leges, ſeu ſtatuta vniuerſitatum priuantia ipſo facto voce, aut actibus legitimis ſubornatores, & alios eiuſmodi tranſgreſſores, non habent effectum, neque valent vſque ad ſententiam iudicis declaratiuam, tùm propter ſupradicta, tùm etiam propter periculum.

Tertiò dicit quòd illæ leges ciuiles obligantes, etiam in conſcientia, ad reddendum ipſo facto duplum vel munera, & aliud eiuſmodi, ante ſententiam iudicis, (quales ſunt multæ leges in Hiſpania, quæ ſupra in tertio notabili habentur) dicit inquam quoad id, quod dicunt quòd in conſcientia teneantur, non valent tales leges, quia cùm ſint ciuiles non pertinet ad eas de conſcientia iudicare, cùm id excedat finẽ ſuum, ciuilemq; poteſtatem.

Quartò dicit quòd ſi iſtæ, vel illæ, leges obligant ſtatim ipſo facto ad aliquid de prędictis, etiam ante ſententiam iudicis, putà ad traditionem dupli, aut munerum, aut ad priuationem votorum, actuũ legitimorum, & huiuſmodi, id prouenit non quidem ex virtute legis pœnalis, ſed ex pacto, ſeu conuentione ſaltem implicita, aut virtuali, quia & ſunt leges conuentionales, in quibus ſuperiores eum tali pacto, aut conditione, & non aliter illis criminoſis talia officia, aut beneficia, & ius ad ea exercenda à principio tradiderunt, & illi ea receperunt. Et talem dicit eſſe legem extrauagan. ambitioſè Pauli. 2. de prębẽn. & alias leges huiuſmodi, vbi ipſo facto criminoſi priuãtur beneficiis &c. Quia ſicut poteſt quis de ſuis bonis ſtatuere cum tali pacto, vt qui fecerit hoc, vel illud, ipſo facto perdat ius collegii, vel beneficii, ẽt ante ſententiam iudicis, & ex conſenſu poteſt quis ad id obligari, ad quod nõ poteſt ex lege: ſic dicit in propoſito fieri, vt dictũ eſt.

Quintò dicit quòd quando lex dicit ipſo facto, intelligitur ex ipſa natura, & genere facti iam prohibiti, & id non quidem abſolutè, ſed ipſo facto, ſcilicet per ſententiam iudicis prædicto. Nam in foro humano idem eſt non eſſe, & non apparere: & quod iudicialiter non conſtat quoad præſentẽ materiam iura cenſent non factum eſſe.

Hæc ille vir egregiè doctus, qui apud me, & omnes rectè ſapientes in magno precio ſemper habitus eſt. At verò cùm homines, & fortè ad ſua quiſque, affecti ſimus, non debui concedere, cui non potui aſſentire. Nam vt per ſingula diſcurramus, primum non videtur ſufficienter dictum: tùm primò quia ſicut ante crimen commiſſum criminoſus habet ius acquiſitum ad iuſtè poſsidendum bona ſua, eiſque vtendum, & ad vota, & actus legitimos, & ad beneficia, ità & iure diuino, & naturali, ad communicandum in bonis omnibus eccleſię ſpiritualibus, & aliis, quibus per excommunicationem priuatur. Et ità ſi ſola ratione agitur, eadem vtrobique videtur. Adde ſecundò quòd per excommunicationem etiam criminoſus priuatur ſæpè ipſo facto fructibus beneficiorum, & fama, quando efficitur infamis, & multis aliis temporalibus, in quibus poſſeſſionem, ius, vel dominium acquiſitum habebat: ſicut hæreticus dominio ſuorum bonorũ priuatur per legẽ ipſo facto, ẽt ſecundum ipſum opinãtem. Tùm demum quia illa differentia pœnarum videtur pœnam excommunicationis latẽter facere pœnam conuentionalem, aut cõditionalem, vt eſt pœna teſtamentaria, vel patrisfamilias dicentis. Qui *Impugnatio reſponſionis prædictæ.*

fecerit hoc non sit particeps bonorũ meorum: quę tamen valdè differunt, quia hæc pœna conuentionalis locum tantum habet in bonis, quorum dantes domini sunt, aut vbi quis ius habet ad illa ex sola voluntate domini ea lege concedentis: & neque fertur auctoritate superioris policiti in subditos. Nunc autem fideles vtpote membra ecclesiæ non habent ius ad communicandum in spiritualibus, & in communione aliorum fidelium à sola ecclesiæ voluntate, seu institutione, sed potius à iure diuino: ergo si ecclesia nõ dedit primitus illud ius sub ea conditione, quæ neque est absolutè domina illorum bonorum, sequitur quòd quando talibus bonis per excommunicationem priuat, non id agit via pœnæ conuentionalis, sed vt superior in subditos auctoritate ferendi huiusmodi leges pœnales, aliàs eadem ratione omnes leges pœnales iuris canonici, atque ciuilis, dicerentur conuentionales, id planè quod absurdum est.

Secundum ẽt dictum nõ videtur. Nam cùm tales priuationes votorum, & actuum legitimorum, & habilitationum non requirant ad sui executionem aliquod exterius hominis ministerium, seu actionem, sed solum cessationem ab actu: iam secundum regulam communem doctorum supra in primo notabili præsuppositam dicendum est quòd incurruntur ipso facto, etiam ante sententiam iudicis quancunque: nisi vbi specialiter beneficio lex aliqua specialis aliter exprimat, vel concedat, vt supra in tertio notabili dictum est.

Tertium dictum minus videtur: nam si in conscientia illę leges possunt obligare, & obligantur de facto, tam ad id, quod præcipiunt, quàm ad pœnam ibi inflictam, ut supponitur ex communi doctrina, & vera, quam ipse etiam doctor Soto in eodem lib. 1. ca. q. 6. art. 4. optimè probat: quare non licebit ad ipsum in ipsa lege exprimere, vndecunque & quomodocunque talis obligatio in conscientia proueniat, & si non possit exprimere iudicando de quantitate, aut qualitate culpæ mortalis, aut venialis, quę in cõsciẽtia incurritur? quod latius probat consonans expresè Couarruuias in relectione super ca. quanuis pactum. de pact. lib. 6. par. 1. §. 3. nu. 8. 9. 10. 11.

Quartum dictum minimè videtur. Nam cùm ibi non sit conuentio partium, neque sub tali conditione lex, vel ecclesia tale ius ad sua bona, vel ad actus legitimos concesit: sed est communis omnium obligatio: ideò non videtur lex conuentionalis. Si autem dicatur quòd ex cõsensu generali, quo populus à principio consensit, suamque potestatem transtulit in principem, vel superiorem ad condendum leges, indè dicitur lex cõuentionalis, iam eadem ratione omnis lex diceretur conuentionalis. Constat autem etiam secundum eundem Soto vbi supra art. 5. quòd lex dicitur, & est verè, & propriè pœnalis, quæ à superiore in subditos communiter in transgre sionis eius vindictam fertur, quales sunt omnes leges, de quibus agitur in argumento, qualis est etiam extrauagans, ambitiosè: de præben. & aliæ eiusmodi leges: igitur patet intentum contra ipsum.

Quintum dictum à seipso dissonat, & à veritate: quia ipso facto, aut ex ipsa natura facti prohibiti: etiam per sententiam iudicis non proditi, incurritur ipsa pœna quoad priuationem dominii, vt ipse etiam Soto cum omnibus confitetur: & ergo ante sententiam iudicis, etiam quoad priuationem iustę possessionis contra opinantem, & veritatem eadẽ ratione talis pœna incurreretur, quia scilicet ibidẽ etiam est eadem natura eiusdem facti per eandem legem prohibiti: rursus falsum est, quoad incurrendam vel nõ incurrendam pœnam legis ipso facto, iura censere factum non esse id, quod iudicialiter non constat, nam si ita esset, iam occultus criminosus, vel hæreticus non incurreret priuationem dominii rerum suarum ipso facto ante iudicis sententiam, ac si crimen non commisisset. Igitur solum quoad forum iudicialem, seu quoad sententiam, seu pœnam iudicis, etiam secundum leges ipso facto iudicantis incurrendam iura idem censent nõ esse, & non apparere. Igitur ipso facto est idem, quod ipso iure & significat id, quod supra in respõ. ad sextum argumentum in fine secundum Simancam, declaratum est.

Vnde supra dictus doctor Soto videtur hęc omnia ędificasse super illo suo falso fundamento, ꝙ semper, vt pœna legis ipso facto inflicta incurratur, requiritur quòd reus iudicialiter prius audiatur, & conuincatur, vel crimen confiteatur: cùm tamen id solum de pœna, aut de sententia iudicis habeat veritatem, vt supra in respon. ad secundum argumentum, contra secundam opinionẽ latius probatum est. Igitur fundamento ruente & reliqua ibi superædificata corruere necessium est.

Ideò ad septimum argum. alio modo respon. cõformiter ad supradicta negando consequentiam: *Respon. 2. ad 7. argu.* quia leges generaliter ex benignitate sic disponere, & intelligi voluerunt, quòd scilicet priuatio iustę possessionis, ad cuius reprehensionem requiritur aliquod hominis exterius ministeriũ, seu actio aliqua, non incurratur vsq; ad sententiam iudicis; vt supra probatum est. Priuationes autem aliæ, puta dominii, actuum legitimorum, habilitationis, & huiusmodi, nõ requirentes prędictum hominis ministerium, uel actionem, qualis etiam excommunicatio est, vtique ante sententiam iudicis ipso facto incurruntur. Et ad probationem consequentię, vbi dicitur ꝙ per leges ipso facto tenetur quis restituere pœnã dupli, vel quadrupli, & mũnera contra legem accepta, & excessum precii per pragmaticam taxati, & eiusmodi, respon. Ad pœnam dupli, vel quadrupli reus non tenetur vsque ad sententiã iudicis, vt supra probatum hanc tertiam opin. cõem probatum est. Ad restitutionem autem munerum, vel excessus precii taxati, tenetur statim ante iudicis sententiam: quia receptio munerum fuit humana lege prohibita: excessus etiam

precii

precii lege naturali contra iustitiam recipi non potuit; ideò vtrunque vtpote alienum, cuius etiam dominium lege prohibente transferri non potuit, vtique neque redimeri potest.

Replica. Si tandem replicetur quòd aliquę leges in casibus ibi expressè obligant ipso facto ad pœnarum ibi contentarum executionem, etiam si ad id requiratur aliquod hominis exterius ministerium, etiá si ibidem non specialiter exprimatur quòd ante iudicis sententiam incurrantur, vt patet in cap. accepisti. de spon. duorum, & ca. quicunque. 6. q. 1. & c. vt mensuræ, de empt. & vendi. & ca. transmissæ. de eo qui cogno. consan. vxo. suæ. & cap. quicunque. de hæreti. lib. 6. Vbi ipso facto etiam ante sententiam iudicis propter illa crimina tenentur criminosi ad ieiunia, & alia, quæ ibi taxantur: ergo similiter tenetur ad omnes alias pœnas, etiam ad traditionem bonorum, quæ in legibus quibuscunque in suis casibus continentur; quia non est maior ratio de his, quàm de illis, cùm in qualibet lege suus casus particularis contineatur; & ẽt generaliter lex ipso facto similiter obligat.

Resp. 1. Respon. dupliciter: Vno modo negando antecedens; quia illi canones pœnitentiales iam non obligant in conscientia, sed omnes pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Sed quia non omnes illi canones sunt pœnitentiales ad luenda peccata in foro conscientiæ; & dato quòd essent, & adhuc non valerent; tamen ecclesia illos statuere posset ipso facto; ideò alio modo, & melius Respon. negando consequentiam quicquid sit de antecedente; & ratio est, quia licet ecclesia possit, etiam præcipiendo, statuere, sicut & de facto ibi, vel alibi, illas, vel alias pœnas statuit ipso facto ad satisfactionem pro peccatis; ità, quòd si tales pœnæ non impleantur, peccetur contra tale præceptum, vel non fiat remissio pœnarum Deo debitarum, vel non debeat tali criminoso absolutionis beneficium præstari. At verò in pœnam criminis in foro humano luendam noluit nos ecclesia, neque leges ciuiles, ex sua benignitate obligare, nisi quomodo sæpè dictum est. Quòd si aliter voluissent, vtique potuissent; sed & id speciatim expressissent. Et de his hactenus.

Resp. 2. TANDEM videtur quòd Prima opinio probabilis valdè sit & forsan vera, quia per eandem rationem probatur quòd criminosus ante iudicis cõdemnationem non est priuatus dominio, sicut neque iusta bonorum possessione; & melius ad omnia argumenta potest responderi, sicut responsum est, & Simancas, vbi supra, plenissimè respondet.

QVAESTIO TRIGESIMASEPTIMA.

Vtrum iudici liceat, & teneatur iudicare secundum allegata, & probata, condemnando probatum reum, quem ipse aliàs priuatim certum nouit innocentem.

Nota. RESPON. hic sunt quædam certa; quædam autem dubia, de quibus sunt opiniones. Nam certum est secundum oẽs quòd quando iudici cõstat de innocentia eius, qui falsò accusatur, iudicialiterque ad pœnam, vel ad notabilem iacturam premitur; debet iudex pro eius innocentia tuenda, & pro iniustitia, seu grauamine cauendo, suo se ingenio, & prudentia iuuare in examinãdis testibus, & instrumentis, viasque inuestigare, quibus veritas innotescat: idque fieri potest instantius accusatores, & testes interrogando de tempore, loco, & forma, seu modo, sicut Daniel. 13. c. fecit vt Susannæ innocentiam propalaret. Quin & secundò ait Caieta. vbi supra quòd iudex debet tunc maximè quando criminaliter agitur ad mortem innocentis, coram populo iurare illum esse innocentẽ, puta quia ipsum eadem hóra alio loco vidit, & huiusmodi. Ad quod facit ca. Deus omnipotens. 2. q. 1. vbi dicitur quòd iudex diligenter, & omninò faciat quòd falsitas detegatur. Et in ca. iudicantem. 30. q. vlt. habetur quòd tandiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatẽ perueniatur: frequenter etiam interrogare oportet, ne aliquid fortè prætermissum remaneat, quod annecti conueniat. hæc ibi. Neque vlla tunc testibus iniuria per iudicem irrogatur: immò cùm ipsi sint iniurii, eorum iniuria refellitur; & quamuis fortè id bona fide facerent, nulla eis fit iniuria, dum miseri innocentia protegit. Insuper & tertiò, ait Soto de iustitia & iure li. 5. q. 4. art. 2. cum multis aliis doctoribus, quòd si iudex cerneret profuturum, deberet tunc ad tempus exuere personam iudicis, & coram superiore personam agere testis post reuelatam illi veritatem. Quin etiam quartò secundum Alexand. Ales. si citra scandalum, optimaque dissimulatione id fieri posset, liceret ei carceres dimittere apertos ad fugam. Addo & ego quòd etiam id iudex facere deberet, vbi diffugium aliud non pateret, neq; via ad innocentem à morte, aut mutilatione liberandum, neque ex hoc iudici, vel alii aliquod dispendium immineret, nec scandalum. Quia si tenetur eum liberare, quantum commodè potest, potest autem prætermisso ordine iudiciario prædicto modo eum liberare, maximè si supremus iudex est. Nam in multis casibus is ordo potest omitti ex causa rationabili, vt ait. Nauarro in summ. cap. 28. nume. 10. & Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. & q. 3. art. 3. in Respon. ad Primum argumentum vt etiam habetur infra fo. 208. 219. igitur ad id tunc tenetur maximè iudex supremus. in quo & concordat Alexan. de Alis. 3. par. q. 40. mẽbro. 6. art. 2. vbi etiam ait quòd optima cautela in huiusmodi est, antequam perueniatur ad vlteriora, uel ex officio repellere accusationẽ, uel ita præueniendo operari, ne procedatur in causa: id quod iudex multipliciter ex officio facere potest. Hæc itaque certa sunt, neque in quæstionem uertũtur. Immò & Alex. ubi supra, & Cynus, & Barto. l. 1. C. ut quæ desunt à duo. Et Albericus. §. ueritas. Et Felinus. in ca. pastoralis. de offi. delega. Et Caietan. ubi subra & alii dicunt quòd supremus iudex potest

test illum innocentem extra iudicium absoluere; si ei de eius innocentia constat.

At verò ubi hęc non sufficerent ad liberandum innocentem, Vtrum iudex, aut etiam minister executor teneatur innocentem ad superiorem remittere, aut dimittere officium potius, quàm ipsum secundum probata condemnare dubium est: sicut & ipsum quod principaliter quæritur. Nam secundū diuersas opiniones variè dicendum est.

Opinio 1. Igitur ad punctum quęstionis descendendo, ipsumque ad extremum articulum stringendo, vbi scilicet nulla de quatuor certis remediis supradictis sufficeret ad liberandum innocentem à morte, vel graui corporali mutilatione, vtrum iudex possit, & debeat tunc innocentem certò sibi cognitum, probatum tamen nocentem cōdemnare, est triplex opinio. Nam si non est certus de eius innocentia non est dubium; nam secundum omnes tenetur illum secundum probata cōdemnare. Prima tenet indistinctè quòd non, nec in casu ciuili, nec criminali. Fundamēta huius opi. sūt ea, quę infra in tertia opinione pro secunda eius parte habentur. Quam opi. terent Hugo. super. l. prętor. ff. de iurisdi. om. iudi. & Calderi. & Panor. in c. pastoralis. de offi. delega. & Nico. Lyr. exo. 23. & latius eam defensat summ. Angel. titu. iudicare. §. 7. & Frater Barnabas de rosalibus, in tract. de varietate opinionum fo. 95. cum quibusdam aliis. Sed neque doctores huius opi. in omnibus cōueniunt: nam aliqui eorum vt Panor. vbi supra, & Hostien. tenent quòd talem innocentem cognitum, neque potest iudicialiter licitè condemnare, neque absoluere: quia sic peruerteretur ordo iuris in reipu. damnum, & perturbationem: sed debet eum remittere ad superiorem, aut ab actu iudicii cessare. Sed si cogitur illum iudicialiter condemnare, vel absoluere tàm iudex, quàm superior eius, quid facturus sit isti nō dicunt: ideò Calderi. & alii de hac opi. ad quos accedere videtur summ. Angel. dicūt quòd tunc aut tenetur cedere officio; aut illum de facto, non autē iudicialiter, absoluere, sed carcerē illi ad fugam aperiendo, aut aliàs quomodo melius id facere potuerit de facto liberando: & nullo modo debet eum condemnare, & si quid detrimenti in persona temporalibus, aut officiū priuatione inde passus fuerit propter iustitiam, beatus erit.

Opinio 2. Secunda opinio est omninò in oppositum, tenens quòd in casu prædicto, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus potest, immò & tenetur iudex illū innocentem certò sibi cognitum, sed probatum nocentem, iudicialiter condemnare. Quæ opinio septempliciter probatur.

1. Ratio Primò quia iudex, vtpote persona publica, curā reipub. habens, in iudicando non potest, nisi auctoritate, vel potestate publica, quam habet occidere quēquàm, etiā nocentē: ad id aūt requiritur cognitio iuris & facti publica: nā ad iudicē duo requirūtur, alterū quid reus fecit, alterum quid iuris; ergo vtraq; scientia debet iudex vti publica, s. & non priuata, sicut & auctoritate. Nempe vt sicut in cognitione iuris non debet suam opinionem sequi, licet eam reputet verissimam, sed auscultare debet leges: quia ipse non est legum iudex, sed custos; non enim ad ipsam attinet iudicare, an lex bona sit, sed quid iubeat: neque audiendi sunt litigantes probare volentes legem esse iniustam: quia nemo est iudex illius, nisi fortè intolerabilē, & manifestissimā iniquitatem præ se ferat: Ita neque in cognitione facti suam priuatam sententiam sequi potest; sed stare tenetur publicæ fidei, siue cognitioni: hæc autem cognitio via ordinaria à testimoniis habetur, quam leges probant: ergo secundum hæc iudex tenetur probatum nocentem, etiam si ipse priuatim sciat esse innocentem, condemnare. Et hoc inquit Caiet. vbi infra esse verum quicquid inde eueniat: quia ex officio publico iudex ad eius curam, & eius prosecutionem magis tenetur, quàm ad curam vitæ cuiuscunque alterius, etiam innocentis, quatenus iudex est. Sicut se ab iniusto inuasore defendens, nō tenetur ommittere necessaria suæ defensioni, ex hoc quòd iudex videt ex sua defensione sequi mortem alterius, etiam impœnitentis; quia illi magis incumbit cura sui, quàm proximi; cuius mortis iste se defendens, & suum ius prosequens, per accidens, & non ex intētione, causa est; Ità & iudex suum ius, & officium, vti tenetur, prosequendo, & id intendens, non nisi causa per accidens est mortis innocentis: neque ideò est, aut propriè dicitur homicida, nisi materialiter, sicut occidens inuasorem; quia secundum ca. cùm voluntate. de sen. excomm. maleficia ex voluntate & proposito distinguuntur.

Et confirmatur; quia ille forus est exterior, & publicus, & secundum exteriora procedens, quicquid sit in occulto, de quo ad Deum, non ad homines, nec ad iudicium publicum, spectat: quia homines iudicant de his, quæ foris patent, Deus autem intuetur cor. primo Reg. 16. Igitur cùm exteriora motiua, & probationes sunt sufficientia, securè, immò & debitè, secundum ea iudicatur.

Secundò probatur opinio; quia iudex, etiam supremus, quantumlibet euidenter nouerit esse reū, quem in vinculis tenet, neque legitimè probatur nocens, immò fortè etiam innocens probatur, certè non potest illum per suam particularem cognitionem condemnare, vt expressè habetur. 6. q. 2. cap. si tantum. cap. placuit. & 2. q. 1. cap. Deus omnipotens: in quo omnes doctores cōsentiunt: quia & forus exterior iudicialis ad crimina occulta, & nondum probata, non extenditur: Occulta autem iure illa censentur in tali foro, quæ secundum regulas iuris legitimè non constant: Scientia autem iudicis non reputatur iure, ac regulariter sufficiēs testimonium, vt habetur in ca. si sacerdos. de offi. ordi. ideò & iura iustè, & benignè id volunt, quòdque non, nisi seruato ordine iuris, etiam contra nocentes procedatur; quòd & nemo publicet, neque 2. Ratio.

puniat

puniat peccatum alterius, quod probari nō potest: neque iudicet, nisi ex fide eorum, quæ probabuntur. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsidis. & ff. de furi. iuncta glossa. l. eadem ratione, ergo neq; per suam priuatam scientiam potest probatum reum absoluere, sed illum debet perpetuis etiam vinculis seruare. Nunc autem vincula perpetua morti æquiparantur. Igitur potest, & debet, illum secundum probata condemnare. Neque hinc sequitur Pilatum instè Christum Dominum secundum allegata morti damnasse: nam cōstabat ipsi, & omnibus, de falsitate testium, & probationum: quia vt patet ex Euangelio, conuenientia testimonia nō erant, quod & ipse Pilatus sæpè confessus est dicēs, Ego non inuenio in eo causam &c. sed metu inductus illum morti iniustè damnauit.

3. Ratio. Tertiò probatur opinio: quia nisi probatus nocens licitè occideretur à iudice, certè sequerentur multa incommoda reipub. primò scandalum eius; dùm omnes viderent probatum nocentem absolui, & iniustitiam fieri: secundò quia sic daretur ansa iudicibus prauis liberandi quos vellēt criminosos, timore, amore, affinitate, vel precio, & eiusmodi, dicēdo se oppositum scire eius, quod illi testes testificātur: et ità crimina manerēt impunita, in reipub. perniciem. nec iudicum malitiæ prouisum esset: igitur propter hæc, & alia mala communia vitanda, & ad reipub. vtilitatem, & pacem, est necessarium semper secundum allegata iudicare: & minus malum eligere pro vitando maiori supradicto reipub. malo, etiam innocentem probatum nocentem cōdemnando.

4. Ratio. Quartò probatur opinio ex fine auctoritatis publicæ, quia sicut licitum est membrum, etiā sanū, percutere, & tollere, vbi opus esset, pro totius corporis salute, quia natura rectè ad id inclinat, ità ergo eadem ratione pro saluando communi bono reipub. cuius ipse est pars, naturali, & diuino, iure licet occidere innocentem probatum nocentem, hoc autem bonum commune est, vt saluetur rectus ordo iudicii, communiter institutus secundum regulas naturalis iuris gentium ad pacificam reipub. vitam, & ad alios fines in tertia ratione supra explicatos.

Quod confirmatur, id scilicet esse necessarium, maximè vbi de re atroci ageretur, puta de vrbis proditione, aut de hæresi Christianæ reipub. valdè nociua, vel de alio eiusmodi crimine. Exempli gratia. Si certum esset duorum alterum, videlicet Petrum, aut Paulum, hæresim seminasse: lateret tamen vter eorum id fecisset: & Petrus verus reus sacramentaliter in aurem iudicis hæreticæ prauitatis confiteretur, & posteà Paulus verè innocens deferretur per legitimos, sed falsos, testes de illo crimine conuictus, cuius certè innocentia eidē inquisitori, etiam euidenter aliàs priuatò constaret, tunc vtique vltra scandalum populi inquisitor ille perplexus in culpa maneret, nisi probatum nocentem Paulum condemnaret: nam si illum condemnare non posset, iam secretum confessionis Petri reuelaret, dùm indè compertum eius crimen fieret.

Quintò probatur opinio, quia quando quis clādestinè cum vna verè contraxit, si postea iudicialiter probetur quòd in faciē Ecclesiæ cum alia secunda contraxit: certè iudex, & Ecclesia, licitè iudicat, & præcipit, cogitque, etiam sub excommunicatione, illum matrimonialiter manere cum secunda probata sua, quamuis euidenter iudex sciat non esse suam. Et ità debet iudicare: quamuis in priuato id consulere non possit, vt habetur in ca. 15. qui, & ca. tua, de sponsali. & quamuis ille potius teneatur stare cum prima, & excōmunicationem humiliter pati, quàm secundam illam non suā carnaliter cognoscere, vt habetur in ca. inquisitioni, de sen. excom. in quo omnes doctores conueniunt, ergo similiter iudex debet innocentem probatum nocentem condemnare, vel iudicare. Consequentia probatur: tùm primò, quia in casu antecedentis iudex per suam sententiam, & censuram, quæ grauius punit, quàm mors corporalis, ità videtur esse causa, scilicet per accidens fornicationis illius cū secunda, cū qua præcipit stare, sicut est causa mortis innocētis, probati innocētis, quem morti dānat: tū ēt secūdò, quia mors istius innocētis æquè aut magis, quàm fornicatio alterius in reipub. bonum, & pacem, cedit, aut cedere potest. 5. Ratio.

6. Ratio. Sextò probatur opinio, quia hæc opinio videtur fundari in illa lege diuina Matth. 18. & secundā Corinth. 13. In ore duorum, vel trium, stabit omne verbum: Et deut. 17. In ore duorum, vel trium, peribit omnis, qui interficietur: & subditur quòd iudices sequantur in iudicio veritatem, scilicet nō quam ipsi priuatò sciunt, sed quam, ab ore testium venantur: alioqui frustrà præmisisset quòd in ore duorum, vel trium, si non, nisi secundum veritatē, quam iudices priuatò sciunt, iudicare deberent. Item in ratione naturali secūdum quam dictū, vel testimonium vnius iudicis in foro iudiciali nō debet præualere pluriū testimonio, ergo iudex innocentem per legitimos, & sufficientes testes probatum nocentem condemnare tenetur.

7. Ratio. Septimò probat opinio, quia iudex non pōt nisi secundum iura, formamque iudicii iudicare, & præcipuè secundum regulas iurisgentium, vel naturalis, vt de hoc latius Syluester titu. iudex. 1. q. 5. & alii summistæ, excepto casu, quo bonum publicū ex obseruato ordine iuris periclitaretur, vt ait Nauarro in sum. cap. 25. nu. 20. Præcipua autem regula, iurisgentium, vel naturalis, est non ferre sententiam iudicialem, nisi secundum allegata, & probata, vt patet secunda. q. 1. ca. primo semper, vbi dicitur. Primum probate, de indè charitatiuam sententiam proferte. Et quod tibi non vis &c. Item tertia. q. 7. ca. iudicet ex Ambro. super psal. 115. sermo. 20. Et 11. q. 3. ca. summoperè, & ff. de offi. præsid. l. illicitas. §. veritas, vbi iubetur præses id sequi, quod conuenit cum fide eorum, quæ probabuntur. Et ad idem est ca. pastoralis, de offi.

de

de lega.& ca.si tantum, & cap. placuit.6.q.2. de quibus etiam videatur Syluester, & alij summistæ titu.probatio titu. testis,& alibi.

Neque valet euasio dicentium prædicta iura nihil aliud diffinire, quàm quòd iudex debet secundum leges,& iura, ius dicere,ità quòd seruet ordinem iuris, scilicet in procedendo, examinando, & non sine probatione legitima sententiam ferendo: non autem quòd semper secundũ allegata, & probata, iudicet, maximè quando id aliàs esset contra ius fortius naturale, innocentem cognitum probatum nocentem,condẽnando. Neque enim vt aiũt, indè iniuria oriri debet, vnde iura nascuntur. Hæc inquam euasio non valet. Nam idem est iudicare secundum iura,& secundum allegata, & probata, quia leges, & iura, sunt de vniuersalibus: & sententia debet esse de hoc singulari facto, tanquam de conclusione illata ab vniuersalibus iuribus, & legibus. Nunc autem ad conclusionem singularium, quæ per sententiam ex legibus infertur, non descẽditur,nisi per particulares, vel singulares propositiones de illo facto singulari: quæ non nisi per allegata,& probata,constant secundum prædicta omnia iura, ergo iudicando secundum probata certè per se, secundum leges, & iura, iudicatur. Iura.n. & leges sicut,& alia moralia ordinant,& iudicant, de his,quæ per se,vel de his, quæ regulariter,vel vt plurimum quamuis per accidens contingunt. Vnde & ea, quæ rarò per accidens eueniunt, non effugiunt, neque dissoluunt, generalem legis dispositionem.

2 Et confirmatur secundum Syluestrinam tit. iudex.2.q.5.quia in dubiis,& opinatis, subditus tenetur superiori obedire. Sed in casu quæstionis, est dubium,& opinatum an hæc, vel illa opinio,sit contra ius diuinum, & naturale,ergo supradictis legibus Ecclesiastico præcipientibus quòd secundum allegata, & probata iudicetur,standũ est, id quod hæc tenet opinio. Hanc opi.expressè tenet,B.Th. 2.2.q.67.art.2.&.q.64. art.3.ad tertium,& ibi Caieta. & Alexan. de Ales. tertia par.q.40.mẽbro.6. art.2. Et.q.34. membro.1. art.4. Et Richar. in.4. distin.18.art.3.q.2. ad primum, & Henri. Gaudẽ. in.3.quodlib.q.25.& Altisiodoren.3. par. sum. in quibus sit obediendum.Et Palud. & Pe.de Tarantasia, & Abulen. exo. 23.q.6. & maioris in.3.distin.33.q.4.Et Barthol.in.l.illicitas.ff.de offi.præsid. & Ioan.And.in suis nouellis, titu. de allega.& Cardin. & glo.in ca.1. de offi. ordi. & Syluestrina vbi supra. Et Soto de iustitia,& iure lib.5.q.4.art. 2.& Couarruuias i suis resolutionibus lib. 1. ca.1. Et tandem doctores vtriusq; iuris communiter eã tenent; quamuis Adrianus vbi infra dicat tertiam opinionem sequentem, quam ipse tenet,communem esse.

Coroll. 1. 3 Ex hac opi.sequuntur tria corollaria. Primum quòd licet iudex in supradicto articulo constitutus,possit hanc causam,sicut & quamlibet aliã superiori remittere,vt, B. Tho.2.2.q.64. artic.6. ad tertium admonet:non tamen tenetur ad id standò in hac secunda opi. vt Soto vbi supra contra Syluestrinam, & alios probare conatur: tùm quia iste iudex inferior legitimam habet auctoritatem terminandi causam secũdum allegata: tùm etiã, quia remedium hoc esset inane; nam cùm superior nesciat illius rei innocentiam,non posset ob testimonium iudicis inferioris illum absoluere: sed deberet secundum probata iudicare; quamuis plura posset adhibere remedia, illisque ad mortem damnato vitam concedere aliquãdo: vnde perindè esset superiori remittere,aut supplicio, & morti offerre. Quare si non liceret eum occidere, ergo neque tradere superiori: sed eum liberare deberet. sic tenet Soto. Sed certè in casu, quo per hãc remissionem ad superiorẽ probabile esset innocentem quomodocunque à morte liberandũ esse,ego non video quare iudex inferior id facere non teneatur secundum ea,quæ in principio huius quæstionis,vt pote certissima statuta sunt: neque tunc iudex habet legitimam auctoritatem in conscientia terminandi causam hanc secundum allegata, dũ facilè patet via ad liberandum cognitum innocentem: immò, etiam si sibi de eius liberatione non constaret, satius esset secundum Tho. vbi supra si cum spe liberationis illius, per hanc viam remissionis euadens, ipse periculum reiiciat in aliũ: neque hoc est illum morti tradere: dum non mortem eius, sed seipsum immunem ab eius occisione cum spe liberationis eius simul, & pro illo saluando pro viribus agere intendit.Quare si commodè potest, & hac sola via innocentem à morte liberandum sperat,& aliud remedium non patet, vtiq; tenetur potius remittere ad superiorem,quàm illum innocentem condemnare.Sic tenet expressè Inno. cum multis aliis, quos refert Panor. in ca. pastoralis. de offi. delega. & Syluester vbi supra, idq; stando in prædicta secunda opi. Et ad id magis declinat Alex. vbi supra.q.40.& B. Tho.2.2.q.64. arti. 6. &.3. dicens quòd iudex debet diligenter testes examinare,vt liberet innocentem:quòd si non potest, debet superiori relinquere iudicandum. Hæc ille vbi in vtroq; casu vniuocè loquitur de debito præcepti. Nam constat in primo casu examinationis testium id debere iudicem facere de pręcepto, ergo & in secundo, ad superiorem remittendo.

Coroll. 2. Secundò Corollariè sequitur quòd in dicto casu, stante opinione præfata, dùm nulla via de supradictis patet ad liberandum innocentem,non tenetur iudex cedere officio,neque bonorum suorũ notabile dispendium pati potius,quàm illum secũdum allegata condemnare: sed illum condemnare potest, & debet. Neque enim quisquã tenetur tàm ingenti suo incommodo damnum, quod ipse non dedit,in fratre cauere. Quod patet dupliciter. Primò,quia quilibet potest licitè vti iure suo, & illud exequi, id principaliter, & directè intendens, etiam si per accidens, vel indirectè mors alterius inde sequatur; & maximè, quando aliàs tenetur

netur vti iure suo, vel officio, & nō posset illud exequi sine prædicto damno tertii per accidens occurrente. Nunc autem iudex parte, vel populo instante, tenetur vti suo officio iudicis: & id principaliter intendit, vt supponitur: ergo quamuis contingat esse cognitum innocentem, quod per accidens est, potest illum probatum nocentem damnare: & non tenetur propter id suo cedere officio. Et hoc maximè verum est, quādo potest aliter cōmodè illum innocentem liberare, vt dictum est. Sic consequenter ad prædictam secundam opi. tenet Soto vbi supra cum Caieta. secunda secundæ q. 67. art. 2. cum plurimis etiam doctoribus suis cōtra Sylvestrum vbi supra, & quosdam alios paucos eiusdem opinionis. Secundò probatur hoc corolarium; quia si iudex in dicto casu teneretur cedere officio, esset in notabile reipub. detrimentum: quia & eadem ratione princeps ad id teneretur. Sed tertia opinio sequens non probat hoc corolariū, ad cuius rationes inferius respondet.

Corol. 3. Tertio corolariè sequitur quoad ministrum, vel executorem præfatæ sententiæ stando in hac secunda opini. quòd si certò scit illū esse innocentem condemnatum, si commodè potest absolutionem ab illius sententiæ uel præcepti executione obtinere, vtiq; tenetur tunc ab ea recedere, vt supra in primo corolario contra Soto dictum est: quòd si commode non potest, tunc certè formata bona conscientia quòd id licitè facit, potest, & debet, ad iudicis præceptum eam exequi, & obedire: neq; tenetur suo cedere officio, sicut nec iudex, vt in secundo corolario dictum est: nisi manifestè vel notoriè de tali iniusta sententia constaret. Facit cap. pastoralis. de offi. delegati: etiam in hoc Sylvestrina vbi supra q. 6. & Doctores de supradicta opinione concordant.

Argumenta contra hanc opinionem sunt fundamenta tertiæ opinionis sequentis: vbi & rationes suprapositæ in hac secunda opinione, & alia hinc indè soluuntur.

3. Opinio. Tertia. Opinio media est, quòd in ciuilibus secunda, in criminalibus autem, id est, in causa mortis, vel mutilationis membrorum prima opinio supradicta veritatem habet. Quam opi. tenet Rodulphus, & Imola. in l. à diuo Pio. ff. de re. iur. & Angel. & glos. Raymun. & supplementum. & sum. Ros. titu. iudex 1. §. 18. & tandem Adria. in libr. 6. quodlib. art. 3. & in 2. quodlibeto arti. 3. in fine cū multis modernis. Nam Calderi. & Panor. potius senserunt cum prima opi. præcedente.

1. Pars probatur. Hæc itaque tertia opinio sic distingnens probatur quo ad primam eius partem, in qua concordat cum secunda opinio per rationes aliquas ibi adductas, & præcipuè, quia in ciuilibus, puta cùm de rebus temporalibus agitur; vtique respub. & quilibet pro maiori damno litium vitando, & communi bono pacis promouendo, potest licitè renunciare iuri suo, & rebus ipsis temporalibus; & statuta super hoc omnibus communia facere; & similiter ius tribuere legislatori, principi, & iudici, vt sic iudex secundum prædicta reipub. statuta. Sed hoc iam respub. & quilibet fecit de facto, quando omne suum imperium, & potestatem, ad ipsius gubernationem concessit in principem. ff. de constitu. principum. & l. de quibus. ff. de legibus: ergo nulla iniustitia fit alicui de populo, si aliquando sic contra eum in rebus temporalibus secundum allegata, & probata, & secundum leges, & iura humana iudicetur; quia consentienti, vel consentire debenti, per se, vel per alium (vt quilibet de populo in communi populi consensu supra dicto consensit) non sit iniuria: et Quod semel placuit, amplius displicere non potest, de re. iur. neque prędicta iura in sola præsumptione, sed in prædicto vero consensu populi, & cuiuslibet de populo, vt probatum est fundatur. Et hæc ratio procedit supposito, vt secunda etiam concedit opinio, quòd iudicare secundum allegata, & probata, non est de iure naturali, immutabili, aut indispensabili in casu, & ex causa; vti superius in principio huius quæstionis habetur, & latius infra patebit.

Secunda pars quòd scilicet in criminalibus prima opinio sit vera, in qua est tota difficultas, in qua & hæc opinio, tanquam minus probabilis vilipenditur à magistro Soto vbi supra, quòd tamen probabilis sit sexdecim rōnibus probatur; supposito & hic, sicut & in titulo huius quæstionis præfertur, vt tempus, & verba redimamus, & superfluas distinctiones, de innocente verò, veritate, & cognitione priuata vel facti, & publica vel iuris, siue præsumpta excludamus, semper loquimur de iudice scienter occidente innocentem, verum, cognitum, veritate, & cognitione priuata, vel facti, quamuis veritate, & cognitione publica, siuè pręsumpta, vel iuris nocens probatus sit. 2. Pars probatur.

Primò probatur, quia etiam auctoritate publica scienter occidere innocentem non probatū nocentem est intrinsecè malum, ergo & ipsum probatum nocentem scienter occidere similiter intrinsecè malum est. Antecedens probatur quòd scilicet illud est intrinsecè malum, id est ità necessariò immutabiliter, vel indispensabiliter malū, & lege diuina, & naturali prohibitum, quod stante materia prohibitionis ipsius certè per hominem ex nulla causa, aut fine, nulla etiam circunstantia, aut casu quocunque à sua malitia potest separari; sicut mœchari, furari, peierare, & mentiri, quæ nunquam ab homine rectè fieri possunt, ex secundo ethi. & secundum communiter doctores in tertio distinct. 37. & Soto de iustitia, & iure libro. 5. q. 1. art. 3. & 7. idque stante lege: quicquid sit de potētia Dei absoluta, de qua variè ibidem opinantur. Nam etiam si non probetur innocens, dùm non probatur nocens, præsumitur sicut & verè est innocens, & in reipub. bonum, & dignus premio, nō pœna apud Deum, & homines. Et ità licet ad condemnandum iudicialiter aliquē opus sit quòd probetur nocens, & illa pœna dignus; nullo tamen iure, 1. Ratio.

re, aut nulla rône probatio aliqua requiritur sue in nocentiæ, dùm non accusatur, nec vituperatur, ad hoc quòd non puniatur, sed merè priuatiuè agatur cum illo. Et talis est prohibitio de non occidẽdo innocentem, quæ merè priuatiuè se habẽdo potest impleri, & ità patet illud antecedens. Consequentia autem probatur quòd scilicet qua ratione illud, eadem & hoc intrinsecè malum est.

Quæro enim quare illa occisio innocentis non probati nocentis ità mala est, & iure naturale prohibita? Nã aut hoc est primò, quia ille uerè innocens est: aut secundò quia non est probatus nocens ita quòd ibi Non occides, solum prohibetur occisio cuiuscunque hominis etiam nocentis, si non probatur nocens: aut tertiò quia innocens simul, & non probatus, nocens est: aut tandem quartò quia vita innocentis reipub. bonũ est, quem ideò ratio naturalis iubet non occidi. Quodcunque horum dicatur, habetur intentum, & probatio consequentiæ.

Si enim detur primum, sicut verè dicendũ est, vt proximè latius probabitur, ergo etiam si probetur nocens, ipsius innocentis occisio sciẽter facta adhuc manet intrinsecè mala: quia manet adhuc, & est idem innocens, modò probetur nocens, modò non. Probatio namq; quòd sit, vel non sit nocens, vel innocens, quantuncunq; extrinsecus in æstimatione hoium culpam, vel innocentiã ponat, vel tollat, non tamen in rei veritate; quia propter nostrum affirmare, vel negare, nihil mutatur in re. Et ità semper manet in veritate vera illius innocẽtia, quæ ex hypothesi est propria, & potisima ratio formalis obiectiua quòd eius occisio intrinsecè mala, & prohibita sit, quantumcunque ille probetur nocens.

Si detur secundum, contra probatur, quòd dari non possit, quia talis occisio potius est illicita ex defectu ordinis iuris, quàm de se, vel ex obiecto, & ex consequenti est iudiciale prohibitum; Deut. 17. In ore duorum, vel trium &c. si exponatur negatiuè, vt infra in responsione ad. 6. rationem secũdæ opi. habetur, vel saltem est de iure gentium potius, quàm de iure naturali, stricto, & immutabili prohibitum, & intrinsecè malum ex ipso obiecto: quod indè constat, quia princeps supremus licitè potest occidi iubere secretò, aut sine tali ordine iuris, pestilentissimum hominem sibi cognitum, & aliquibus aliis; quando commodè sine magno reipub. detrimento probatio legitima testium, aut ordo iudiciarius haberi, aut expectari non posset, vt ait Nauarro in sum. ca. 25. nu. 10. Quod tamen facere non posset, si talis occisio ex defectu ordinis iuris intrinsecè mala in decalogo prohibita esset. De quo latius infra in secunda probatione principali habetur.

Neque tertium potest dari: tùm primò quia si illa duo simul requiruntur, quòd scilicet homo sit innocens, & quòd non probetur nocẽs, vt eius occisio intrinsecè mala sit; non inde sequitur quòd si alterutrum deficiat, puta si innocens probatur nocens, talis occisio licita sit: sed quòd non sit intrinsecè mala. Cum quo stat quòd ex alia parte etiam iure diuino, & naturali, mala, & prohibita sit, quia scilicet circa materiam indebitam, vel obiectum disconueniens, puta circa innocentem nõ dignum pœna scienter fit, vel exercetur: quòd si mala, & nõ videtur quo alio iure prohibeatur, nisi illo decalogi Non occides, ergo talis occisio innocentis, etiã probati nocentis, scienter facta à quocunq; est mala, sicut & nondum probati nocentis, & eodem iure prohibita est, modò maiorem, modò minorem malitiam hæc, quàm illa contineat ex hac, vel ex alia parte, modò non: tùm secundò quia si illo modo glossatur, vel intelligitur illud Nõ occides, scilicet hominem aliquem, vel nocentem, vel innocentem, non probatum nocentem, etiam auctoritate publica, ita quòd à contrario sensu nõ erit ibi prohibitum, vel illicitum illum occidere, si probatur nocens: ergo eodem modo omnia alia præcepta decalogi glossarentur; puta Nõ fornicaberis, idest non accedas ad non tuam, non probatã alienam, ita quòd non erit intrinsecè malum, nec ibi prohibitum scienter cognoscere non suam, si non probatur aliena, sed sua. Sed sic hoc intelligere est erroneum, vt constat ex ca. inquisitioni, de senten. excom. & alibi, de sponsali. ergo, & eo modo intelligere illud de non occidendo innocentẽ, dùm probatur nocens.

Neque quartum potest dari: quamuis, secunda opinio, & Soto vbi supra, dicat id esse dandum: dicit enim, quòd illud preceptum iuris naturalis, atque diuini, Non occides, quamuis absolutè ponatur, tamen intelligitur, quòd ibi solum prohibetur cuiuslibet hominis occisio iure naturæ indebita, vel iniusta secundũ Tho. secunda secundæ. q. 100. art. 3. ideò ibi non comprehenditur, nec intelligitur prohibita occisio hominis absolutè: quia non prohibetur, quãdo recta ratio naturalis dictat illũ esse occidendum, puta quãdo id necessariũ est pro sui ipsius, vel reipub. defensione, aut salute: sicut membrum putridum, aut etiam sanum pro totius corporis salute, vel defensione, recta ratio, & inclinatio naturalis exponit. Et ità ibi non prohibetur illud homicidium, quod genere suo ità malum est, quod tamen ex causa bonum esse, & bene fieri potest. Ità etiam fit quòd absolutè hominem occidere non est eo modo intrinsecè, & necessariò malũ, vt fornicari, & mentiri, & peierare; quia videlicet non est ita generaliter malum, vt ex aliqua causa non possit fieri bonum, vt dictum est. Sed quando est contra naturam, aut quando iure naturæ talis occisio hominis indebita, & iniusta est; tunc tantũ intrinsecè mala, & propriè, & formaliter homicidium in decalogo, & iure naturali prohibitum est, sit ex supradictis quòd innocentem nõ probatum nocentem nulla est causa, aut ratio ipsum occidendi, ex quo non in damnum, sed potius in bonum reipub. eius vita est: & ita ipsum occidere intrinsecè

secè malum est. Hęc ille. Sed vtrum sit idem iudicium de innocente probato nocente dicit illa secunda opinio quòd non: immò eo ipso, quo probatur nocens, importatur iusta causa expediës ad bonum reipub. eiusque salutem, & pacem, vt iudicialiter condemnetur; ideò, vt eius damnum vitetur, est iusta causa, & ratio naturalis dictat illum esse secundum allegata condemnandum.

Sed certè contra hoc arguitur probando consequentiam supradictam q; scilicet idẽ est de vtroq; innocente iudicium. Quia modò probetur nocẽs, modò non, certè ipsius veri innocentis vita non in damnum, sed potius in bonum, & vtilitatem reipub. est, quantum est de se, etiam secundum Thomam secunda secundæ, q. 64. arti. 6. quod ex eius vita damnum reipub. sequitur, id certè nõ nisi ex culpa testium, & hmõi aliorum, idq; per accidẽs prouenit, neque enim mors innocentis de eo & simpliciter in reipub. bonum cedit; ergo nõ est iusta causa illum innocentem probatum, sicut & nõ probatum nocentem iudicialiter occidendi, nec id vlla recta ratio dictat, neque propter hanc causam vitandi dispendii reipub. occisio illius scienter facta rectificari potest, vt de hoc latius etiam infra in sequentibus probationibus, & in responsione ad. 3. & 4. rationem secundæ opi. præcedentis habetur, & ergo tàm probati, quàm nõ probati nocentis illius innocentis occisio eodẽ modo intrinsecè mala, & eodem iure prohibita est.

Confirmatur idem, quia dùm in rei veritate manet materia prohibita per decalogi præcepta, non desinit esse prohibita propter extrinsecas circunstantias, vel conditiones aduenientes. Vt si aliquid est verè alienum, & eius acceptio inuito domino, vel furtum, vel fornicatio, aut mendacium, & huiusmodi, certè non desinit esse tale, atq; eadem lege prohibitum propter dicta, vel testimonia aliorum in oppositum, puta dicẽtium quòd illa res, vel mulier non est aliena, nec fornicatio, nec furtum, cùm ego certò sciam non esse meã, sed ibi esse furtum, & fornicationem, quia propter nostrũ affirmare, vel negare nihil mutatur in re. Sed ante probationem testium iudex scit, vt supponitur, hunc esse verè innocentem, & eius occisio, vt constat ex prima probatione, est intrinsecè mala, siuè prohibita illo præcepto decalogi Non occides, ergo & post testium probationem, quantũcunque probetur nocens. Et hæc consequentia eò magis liquet, quò secundum August. homicidium est grauius furto, & adulterio: dùm, vt homicidium caueatur, licitè ipsum permittitur furtum, adulteriũ, & hæc omnia æquè subiiciuntur iudicialibus, & probationibus, & vel in bonum, vel in damnum reipubli. & priuatorum hominum iudicialiter ventilantur.

Secundò probatur opinio, quia ad iustam sententiam condemnatiuam alicuius ad mortem tria simul requiruntur, scilicet crimen, quod reordinetur per pœnam, quæ ex sua natura non nisi culpæ debetur: secundò lex, quę id statuat, siuè decernat, simul & auctoritas iudicis ad exequendam legem: tertiò sufficiens probatio testiũ quòd tale crimen ab isto cõmissum contra legẽ, & dignum pœna sit, ità quòd, si aliquid horũ desit, iniusta sẽtẽtia est. Quorum duo priora sunt magis de essentia iustæ condẽnationis, & tertiũ tanquã conditio requisita ad iustã legis executionẽ, & manifestationem iustę sententiæ est, & ad ordinem iuris spectat; sed in casu quæstionis pręsentis deficit primum, scilicet crimen, ex quo verè innocens est, ergo quantumcunque alia adsint, & probetur nocens, iniusta sententia est.

Probatur maior, simul & consequentia, quòd requiritur illud primum, & non sufficit quòd probetur innocens. Nam quæro quo iure innocẽs cognitus, sed probatus nocens, morte plectendus est? Non diuino, nec naturali, stricto, & immutanili, vt constat: tùm primo, quia id non dabitur, vt patebit infra in responsione ad rationes secundæ, opi. præcedentis: tùm secũdò, quia si ita esset princeps supremus, aliter facere non posset, cùm tamen aliter facere possit, vt secunda etiam cõcedit opinio, vti superius in principio quæstionis habetur: tùm, tertio, quia, si ita esset, cur non liceret iudici intendere id facere per se ex extensione, vt potest intendere, occidere nocentem, si id licet ex iure naturali, atque diuino? Nunc autem cùm oppositum opinantes, quamuis malè concedant id iudici solum de per accidens velle, & facere licere, ergo simpliciter, & per se illicitum est; tùm deniq; quartò, quia si illud esset ex vero dictamine prædicti iuris naturalis, certè inter fideles non esset tanta diuersitas opinionum.

Nec potest dici quòd id est de iure gẽtiũ, quod aliàs dicitur consonum iuri naturali, aut iure humano institutum, & fundatum in illa ratione, vel dictamine naturali, quo videlicet pro bono publico promouendo, & eius maiori malo vitando, sicut potest concedere alias leges iustas, etiam in damnum hominum priuatorum, ità & hanc de occidendo innocentem probatum nocentem. Quòd hoc dici non potest probatur, quia licet respub. id posit statuere in rebus temporalibus, non tamen in vita hominis, quia non est domina vitæ, & mortis, nec habet ius in eis, vt habetur ad Galat. 4. Si possetis, scilicet de iure vel licitè, oculos vestros eruissetis, &. ff. liber homo ad legem aquiliam, vt certè habet in temporalibus ciuium suorum, vt sine culpa ex dicta causa iubeat, aut statuat scienter occidi innocentem probatum nocentem: nec ratio vlla naturalis hoc ei cõcedit, sed potius negat, vt supra probatum est, & dicunt August. super Iosue septimo, & ad Aurelium Episcopum, & Alexandrum de Alis. tertia parte quæstio. 41. membro quarto articulo primo vti infra, quæst. 38. in responsione ad quartum argumentum latius habetur. Et hoc idem probatur per plures alias rationes sequentes.

3. Ratio. Item tertiò probatur opinio, quia non requiritur probatio, nisi propter verum crimen ostendendum, ergo à fortiori requiritur ipsum verũ crimen inesse, vt iusta sit condemnatio; quia propter vnumquodq; tale & ipsum magis. Sed ante ipsam probationem non erat crimen, vt supponitur, ergo neque per ipsam probationem, neque per legẽ, neque per iudicium, nec aliàs efficitur, neque verè, sed fictè ostenditur crimen, quod non est. Antecedens autem, & consequentia indè patet, quia si nullum crimen esset futurum, nullam opus esset instituere legem punitiuam, neque probationem; & si crimen sit sponte confessum, aut omnibus manifestum, nulla probatio necessaria est. Et ità magis requiritur, & præsupponitur verũ crimen, quã eius probatio ad iustam ipsius condemnationem, sicut & consensus per verba manifestatus ad verũ matrimonium magis requisitus est: alioqui, si sola probatio criminis requisita esset, & sufficeret; certè idẽ propter idẽ, videlicet probatio propter probationem criminis necessaria esset: quo quid magis nugatorium, & circulatorium ludo similius esse, & legibus, & legislatoribus ipsis, ascribi pôt?

4. Ratio. Quartò principaliter probatur opinio, quia ad iustam condemnationem nõ sufficit quòd quis sit nocens in dicto, idest quòd ideò iudex illũ puniat, quia testes dicunt illum esse nocentem. Nam audientes illum morti dãnatum statim quærunt quare? & non satis fit eis si dicatur, quia testes sic dicũt illum esse nocentem: nam verum, & falsum dicere possunt. Sed, quia isti testes sic dicunt, creditur, quòd in re ità nocens est, & quòd ideò iustè damnatur. Si enim nõ crederent illum esse nocentem, sed scirẽt quòd falsò probatus est nocens, quòdq; iudex id etiam scit, quamuis falsitatem testiũ probare non possint, certè iniustam sententiam mortis innocentis falsò probati nocentis omnes inclamarent. Neque enim lex de occidendo homicidã lata est, vt impleantur dicta testium, vt patet, quia si de eorum constat falsitate, ipsi repelluntur, & puniuntur, sed vt puniatur verus homicida: testes autem inducuntur, vt constet de veritate, ne vnus pro alio puniatur. Sed si lex esset de puniendo innocente, si probatur nocens, iam præcipuè esset, vt impleantur dicta, & voluntates hominum, & testium, contra veritatem Dei: igitur intentum.

5. Ratio. Item quintò probatur opinio, quia si nullo existente, neque futuro homicidio ex Dei reuelatione, in hoc regno à rege feratur lex, quòd probatus homicida, etiam si non esset in rei veritate homicida, moriatur, illa lex esset iniqua, & scandalosa, quia non in bonum, sed in malum reipub. cedit, & quia daret ansam perdendi quotidiè innocentes, licet prætenderet iudicum fidelitatem: & quia non est, vt supponitur, præcipua causa prærequisita, vt lex iustè feratur, scilicet crimen dignum punitione; nam ante quamcunque legis pœnalis institutionem, & ordinationem de testibus adducendis, procedit hoc dictamen naturale, quòd scilicet malum reipub. perniciosum puniendum est, & quia punire illud est iustum, ideò lex de ea punitione statuenda est, & ut fideliter fiat, testes super hoc sunt adducendi: igitur, ubi nullũ tale crimen est, neque timetur, deficit iam causa præcipua illius legis; & ita iudicat, aut punit, sine causa sufficiente per mediũ, per accidens, deficiente fine, & subiecto punitionis, in præiudiciũ innocentiũ. Nunc aũt idem contingit, dùm secundũ allegata, & probata, innocens scienter morti damnatur, igitur iniusta lex, & sententia ista est.

Item sextò, & redit in idem, quia iudex, & iusta lex, intendit punire malefactorem, & eius trãsgressorẽ, de quo per testes, & probationes inquiritur, qui ẽt fuit causa talis legis instituendæ de eo malefactore puniendo: hic autẽ nõ est, qui aut quatenus probatus, sed qui & quatenus uerè malefactor est, ut constat ex supradictis, & quia aliàs esset nugatio, superius reprobata, ergo nõ nisi uerũ nocentẽ, quãuis nõ nisi media probatione iudex de se iustè legi cõformans, scienter probatum nocentẽ punire potest. Et ità uera pœna, nõ nisi uerè nocenti, per legẽ intenditur. Alioqui perindè esset per talẽ legẽ, quę ipsum innocentẽ nõ respicit illum damnare, ac si per nullã legem, uel sine lege, iniustè cõdemnaretur. Quod indè ẽt patet, quia si ante probationẽ testium nõ erat lex condẽnans innocẽtem, ergo nec post, quia probatio nõ edidit talem legem, neque fecit illum esse uerè nocentẽ, & si eorum falsitas depræhenderetur, certè per leges innocens absolueretur. 6. Ratio.

Item septimò probatur opinio tertia, quia in cõdemnatione iusta ad mortẽ non minus requiritur crimen, quã lex, & auctoritas publica; immò magis requiritur crimen: tùm quia lex fit propter obuiandum, & puniendum illud: quòd, si nullum futurũ esset, nulla tali lege punitiua opus esset: tùm etiam, quia si nõ esset lex, utique aliquis maleficus inauditus, & insolitus, posset auctoritate publica morte puniri. Nunc autẽ si uerum crimen nõ requiritur, sed probatum sufficit ad iustè mortis punitionem scienter infligendum, ergo eadẽ ratione sufficit non uera, sed probata tantum lex, & auctoritas publica: etiã si iudex certò sciat oppositum, scilicet nullã esse legẽ de tali crimine tali pœna puniendo, & se non esse legitimum iudicẽ, nec auctoritatem ad id habere: hoc autẽ nemo cõcedit, igitur nec antecedens pro minori, quæ est opinio secunda suprapòsita, undè id sequitur, cõcedẽdũ est. 7. Ratio.

Item octauò probatur opinio, quia si licitè iudicatur secundum probata, ergo iudex non teneretur conari repellere testes, quos scit esse falsos: ex quo per oppositum opinantem licitè agit secundum legem sic iudicando: & illi testes ad perfectum iudicium secundum legem sunt requisiti, dùm alii non reperiuntur: tenetur autem secundũ oẽs, quantũ cõmodè pôt, illos refellere: & non nisi, quia tale iudicium secundũ illorũ probationes iniustum est, igitur intentum. Item posset

etiam

etiam tam ipse, quàm alii scientes illum esse innocentem, etiá ipsi testes eadé ratione, & causa, qua & alii, in illius secundú leges has de iudicando secundum probata iusta condemnatione cóplacere; sicut & de alterum nocentis iusta condemnatione id fieri posset: sed id concedere de aliis id scientibus absurdum est, ergo & de ipso iudice sciente, & iudicante à fortiori videtur denegandum, quáuis alii credant esse nocentem: tùm quia illorú error, vel ignorantia, non mutat materiam, neque iustificat occisionem iudicis scienter operantis: nam idem obiectum, eadé causa, & ratio, vtrobiq; apparet, & ergo talis occisio de se, & materialiter, mala est, quia circa materiá indebitam, scilicet circa innocentem exercetur, modò scienter, modò ignoranter fiat: quamuis inculpabiliter ignorans, sicut & Iacob Lyam ignorans cognoscendo; à culpa excusetur. Ignorantia namq; non tollit, neque ponit materiam ipsam, neq; malitiam intrinsecam eius, quamuis secundum multos doctores bonitaté moralem actus per accidens faciat, vt de hoc alibi lib.2. in tractatu de ignorantia, quæst.23. latius: & à culpa ipsum tantum ignorantem, & non alios, excusat.

Ratio.9. Item nonò probatur opinio, quia si dicatur q iustam legem, & condemnationem innocentis probati nocentis non facit sola probatio, sed simul etiam finis vtilitatis reipub. quia, scilicet aliàs sequeretur multa mala, nisi sic iudicaretur, contra hoc sic arguitur. Primò quia ex circunstantia finis electio, vel occisio innocentis intrinsecè mala rectificari non potest, vt supra in prima probatione latius. Neque enim sunt facienda mala, vt veniant bona Rom. 3. Alioqui eadem ratione licitum esset reipub. statuere quòd singulis annis vna innocens virgo exponatur fornicationi, aut morti, vt respub. à tyráno id petente liberetur: & multa alia inconuenientia sequerentur, quæ inferius in.13. probatione principali latius exponútur. Item si nó esset de se mala, sed indifferens talis occisio innocentis simpliciter, & ex appositione circunstantiæ prædicti finis ad bonum reipub. posset iustificari, si probatur nocens; iam sequeretur quòd non solú per accidens, vt opposita dicit opinio, sed etiá ex intentione, & electione scienter posset fieri licitè, & in ea, vt in re licita, complacere, & directè eligi posset ad dictum finé, id quod ipsa opinio negat, nisi fortè intelligat quòd fit per accidens, idest, q non finaliter intenditur occisio, sed reipub. bonú, & officii publici prosecutio. Sed hoc nihil valet, quia similiter liceret fornicari, & ad minas Tyranni, nocentem, etiam probatum innocentem, pro bono publico, & malo vitando occidere. Tertiò patet idem, quia ex fine sumenda est necessitas mediorum ad finem, secundo Physic. & ex Ber. quæ pro charitate; adde & tu similiter, quæ pro iustitia instituta sunt, nó debent cótra eam militare. Et ità, quando mediú ordinatum ad aliqué finé ducit ad contrariú ipsius finis, repellendú est, vt etiam patet in medicinis ad sanitaté ordinatis, quæ si in aliquo casu potius inducant infirmitaté, fatuus esset medicus illas prosequens, ét secundú regulas generales medicinæ. Nunc aút probationes testium sunt media ordinata ad finé veritatis, aut veri criminosi cognoscendi, ne in iudicando aberretur, verú innocentem pro nocente condénando: vt sic lex iusta punitiua nocentú debitè exequatur: & vt sic de iusta nocentis à parte rei constet condénatione, ergo quando constiterit talia media probationú ducere ad contrarium veritatis, & iustitiæ, vt in casu præsenti, iudex secundum legem debet ea repellere: neque secundum ea potest licitè iudicare innocenté probatum nocentem scienter condemnando. Et potius tenetur cedere officio, si aliter tale iudicium omninò effugere non potest, sicut ad id teneretur, ne fornicationem committeret. Sed de hoc etiam latius in responsione ad.3.&.4. rationem secundæ opi. inferius habetur. Et per hæc excluditur euasio dicentium quòd finis iudicii publici est veritas publica, vt probatus nocens damnetur: quòdque de priuata cognitione, & veritate rei non est suum iudicare. Nam contra hoc sequeretur quòd iudex sciens ueritatem non teneretur conari repellere testes falsos &c. uti superius habetur. Et ità patet nullam esse legem dictantem secundum allegata damnandú esse morti innocenté cognitum, sed probatum nocentem: quòdq; si talis vlla lex humana, vel de iure gentium, est, id generaliter dictans, est interpretáda, & limitanda secundum ius diuinum, & naturale fortius, dùm scilicet nihil aliud certius ipsi iudici de veritate, vel innocentia constat, vt de hoc etiam infra in responsione ad.6.&.7. rationem secundæ opinionis plenius differitur.

Decimò principaliter probatur opinio, quia præsumptio cedere debet veritati, vt ait glosa in ca. veritate, distin.8. & habetur in ca. nuper de Bigamis, exceptis quibusdam casibus secundum glo. ibidé. Nunc autem veritas publica, talisq; cognitio secúdum allegata, & probata, est tantum ueritas præsumpta, quia solú in foro humano, & in opinione hominum habetur pro ueritate, cùm res aliter sit, ergo debet cedere ueritati, quá iudex priuatò nouit: & ex consequenti contra eam non est innocés condemnandus secundum ueritatem publicá, siue præsumptam, ex probationibus. Ratio.10.

Si ad hoc dicatur, primò quod illa maior est uera solú, quando in suo foro ueritatis, qui est forus conscientiæ, & secundú Deú homo iudicaret; non autem quádo iudicatur in foro præsumptionis, qui iudicialis est: tunc enim ueritas cedere debet præsumptioni, maximè quádo est præsumptio iuris & de iure, uidelicet quádo ius regulariter aliquid in tali facto præsumit, & super eo sic præsumpto aliquid statuit, siue decernit, puta quòd talis contractus sit usurarius illicitus cauendus, vel innalidus, & huiusmodi, vt etiá habetur. l. siue possidetis. C. de probatio. Euasio.1

Replica. Contra hanc euaſionem replicatur, quia quando vterq; forus, ideſt veritatis, & præſumptionis concurrit, & alter ad alterum militat, ſemper forus veritatis debet præualere; & ſecundum veritatem agendum eſt; & ei cedere debet præſumptio, ſicut & forus eius: Nunc autem in caſu pręſenti forus veritatis, ſiuè conſcientiæ, & ſecundum Deū militat contra forum præſumptionis humanum ſecundū allegata, vt conſtat, quia hic quæritur quid in caſu præſenti ſecundum Deum, & conſcientiā Iudex agere debet, vt corā Deo ſit immunis à culpa: & non quæritur quid ſecūdum leges humanas, vt apud homines inculpatus habeatur: ergo debet præualere forus veritatis, & conſcientiæ, & veritas ipſa contra pręſumptionem, & forum eiuſdem, quicunque ille ſit. Conſequentia patet cum minore, & maior probatur: quia ſicut lex naturalis, atq; diuina præualent humanæ; ità & forus veritatis, & ipſa veritas, quæ ſunt ſecundum legem diuinam, & naturalem præualent pręſumptioni, & eius foro, quæ ſunt ſecundum leges humanas. Quod etiā inde amplius patet; quia eatenus præſumptio ſuſtinetur etiam in ſuo foro præſumptionis iudiciali, quatenus præſumitur pro veritate; & nō amplius, adeò quòd quando conſtat de veritate, non valet, ceſſatque ipſa præſumptio: immò & ſententia lata ſecundum præſumptionem ſuſtinetur per leges ſola præſumptione iuſtitiæ. l. Iulianus. ff. de condi. indebi. Ideò quando conſtat de veritate, tunc vel reuocatur, vel rectificatur per eū, qui id facere poteſt: quia & ſic leges humanæ diſponunt, vt patet in ca. per tuas, qui filii ſint legiti. & de purga. vulga. ca. ſignificantibus, & de frigi. & malefi. ca. fraternitatis, & de ſen. & re. iudi. ca. cùm inter. & de ſolu. ca. 1. & ibi doctores, &. 35. q. 9. cap. 1. & ca. loci noſtri: & ibi gloſſa. &. C. quomodo & quando. l. ſi præſes, &. l. ſi vt proponis, & l. illicitus. §. veritas, de offi. pręſidij, de quo etiam late Panor. ca. 1. de conceſſione præben. & ca. quia plerique, de immuni. Eccleſiæ, & Inno. ibidem, de quo etiam poteſt breuiter videri Syluestrina titu. ſententia quæſt. 4. §. 5. &. q. 11. & titu. alienatio. 1. q. 5. §. 3. §. 4. &. q. 13. Item licet præſumptio iuris, & de iure, præualeat veritati: id tamen ſolum eſt verum in his, ſcilicet temporalibus; quæ iuri ſubſunt humano, qualis non eſt vita, vel mors, aut mutilatio innocentis, vti ſuperius in ſecunda probatione dictum eſt. Sed neq; in caſu quæſtionis eſt talis pręſumptio iuris, & de iure, niſi ſola præſumptio facti ſecundum teſtium probationes; quod indè patet; quia ſi conſtaret de falſitate teſtium, & de veritate innocentiæ, vtiq; ſententia, & ius ipſum, omninò ceſſaret: non autem ceſſaret, ſi præſumptio iuris, & de iure eſſet. Si quis ad hanc replicam negando minorem dicat quòd hic non militat forus veritatis, vel conſcientiæ cōtra forū præſumptionis; ex quo in foro conſcientiæ, & veritatis, & ſecundū Deū licitum eſt iudici innocentē probatū nocentē condēnare, contra hoc replicatur, quia in foro veritatis ille eſt verè innocens, & abſoluendus: in foro autē iudiciali, & pręſumptionis, eſt nocens atq; damnandus: ergo militat inuicē vterq; forus; & ex conſequenti forus veritatis, & veritas eius debet pręualere, vt ſuprà probatum eſt.

Euaſio. 2. Si quis ſecundò euadendo dicat quòd hic eſt veritas practica, quæ ſufficit ad rectum iudiciū, quāuis veritas ſpeculatiua non ſit.

Replica. Contra hoc replicatur, quia non alia de cauſa dicitur veritas practica: niſi quia verum eſt quòd innocens cognitus licitè condemnatur, aut quòd condemnandus eſt probatus nocēs: ſed hoc eſt petere principium, quod impugnamus. Item ſupradicta probatio procedit de veritate formaliter ſpeculatiua, ſcilicet in rei ueritate eſt innocens: quòdq; ideò contra talem ueritatem cognitam non debet præualere ueritas præſumpta, ſcilicet iſte eſt nocens præſumptus, neq; forus eius, ut probatum eſt. Et cōfirmatur, quia iudex debet ſecundum Deum, & legem eius, & ueritatem, & conſcientiam iudicare, diuinoq; iudicio tenetur ſe conformare. Sed ſecūdum hæc omnia cognitus innocens eſt liber à culpa, nec dignus pœna, ſed ab ea potius liberandus, ergo non eſt condemnandus ſecundum falſas teſtium probationes. Conſequentia patet cum minore, & maior probatur dupliciter. Primò quia nō poteſt homo uicem Dei tenens, in iudicando agere contra ſuā legem, & regulā totius rectitudinis: hęc autem eſt iudiciū Dei, quod eſt in ueritate ad Ro. 2. & Eſai. 11. Nō ſecundū uiſionē oculorū, neque ſecūdū auditū aurium iudicabit, & arguet, ſed in iuſtitiā, & ueritate, ergò. Itē ſecundò, quia in ca. poſtulatus. 3. q. 7. habetur ſecundum quod placeat Deo, ſiue diſpliceat, debemus in iudicio dirimere, & in ca. tunc. 11. q. 3. habetur, tunc uera eſt abſolutio præſidentis: cùm interim iudicis ſequitur arbitrium, & ibidē cauſa ſummoperè habetur. Non ex corde noſtro, ſed ex præcepto diuino condēnationis ſniam proferamus; & in ca. cùm æterni, de ſen. & re. iudica. libr. 6. dicitur quòd in ferendis ſententiis præ oculis iudex habeat ſolū Deū, ut ſecundū eius imperiū iudicet, ut Moſes ad tabernaculū recurrębat. Quòd ſi contra conſcientiā, & iuſtitiam in grauamen alterius partis in iudicio quicquā fecerit, per gratiā, uel per ſordes teſtiū, cōdēnetur, & ipſe.

Euaſio. 3. Neq; ualet. 3. euaſio negantiū maiorē huius cōfirmationis quoad id, quòd ibi dicitur quòd tenetur iudex diuino iudicio ſe cōformare, quòdq; ipſum eſt regula, & lex rectitudinis actionū hominarū humanarū: dicunt. n. quòd nō niſi diuinū arbitriū, ſiue uolūtas pręceptiua eſt ipſa regula, cui nos conformare tenemur. Deus nāq; omnia ſciens rectè iudicat ſecundū ueritatē ſuæ propriæ ſcientiæ infallibilis: nō autē homo iudex fallibilis, qui & ueritatē hominibus contra publica teſtimonia monſtrare non poteſt, quia nec ei fides haberetur: ideò & dicunt quòd talis uoluntas Dei eſt, ut ſecundum ueritatem in ſuo foro iudicamus, puta in foro conſcientiæ priuato ſecundum ueritatem priuatò cognitā:

in

in foro autem iudiciali secundum veritatem publicam, siue iuridicam, quę ex probatis tantum habetur, secundum quam ille reus nocens, & punitione dignus secundum omnem legem in tali iudicio humano, quamuis non in iudicio Dei, æstimatur, & est. Et tunc iudicatur secundum Deũ, & legẽ eius, & conscientiam: & non secundum sordes testium, nisi materialiter, & per accidens, & id rarò, & ex causa, quod non imputatur iudici, nisi ex culpabili ignorantia, vel negligentia, aut ex intentione, tales testium sordes sequatur.

Replica. Sed hęc euasio facilè eliditur per supradicta, vbi probatum est, quòd forus veritatis, & ipsa veritas, omninò debent præualere contra præsumptionẽ, & forum eius: & solum probat hæc euasio quòd homo fallibilis testimonia publica sequatur, dùm de veritate nil aliud certius ei constat.

Ratio. 11. Vndecimò probatur principaliter tertia opinio auctoritatibus ex parabola Matth. 13. de non eradicandis Zizaniis, ne simul triticũ eradicetur; vbi secundum communem omnium sententiam significatur non puniendos, sed permittendos esse malos, ne simul innocentes occidantur, vbi sine horum exterminatione illi puniri non possunt: ergo à fortiori non sunt scienter occidendi innocẽtes, etiam probati nocentes, vt malefactores secundũ allegata, & probata, debitè puniuntur.

Item q; omnes auctoritates diuinæ legis prohibentes innocentes occidi intelligantur de vero innocente, etiam si probetur nocens, cõstat Exo. 23. Insontem, & iustum non occides, insontem, idest verè innocentem, & iustum, idest eum, qui iuridicè non probatur nocens, quia iam reputatur iustus, quamuis verè nocens sit, vt glossat Lyra, & Abulen. ibidem. q. 6. & communiter doctores: cui expositioni potius standum est, secundum ca. relatum, distin. 37. cui consonat alia glossa Rabbi Salomonis dicentis quòd ibi etiã præcipitur quòd verè innocens, si aliquando iudicialiter probatus nocens, condemnatus sit: & ipse, vel alius posteà voluerit suam innocentiam iudicialiter comprobare; non occidatur, sed iterum etiam post sententiã latam eius causa audiatur, & examinetur, vt in causa Susannæ. Dani. 13. factum est; quia ius diuinum omninò prohibet verum innocentem scienter occidi. Ideò non valet glossa dicens ibi prohiberi innocentem probatum innocentem occidi. Quòd non valeat indè patet, quia nulla gens tàm Barbara esse potest, quæ talem iudicialiter occidi permittat, nedum velit, aut statuat. Et superfluè illa verba insontem, & iustum replicarentur, nisi, vt dictum est, intelligantur. Ideò & non valeat alia glossa dicens ibi prohiberi solum occisionem innocentis, qui non probatur nocens, vt etiam hoc patet ex supradicta prima probatione principali, & hic inferius latius etiam probatur.

Item Exo. 23. nec in iudicio plurimorum, scilicet tàm testium, quàm aliorum quotumcunque, acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Ecce vbi à veritate priuatim cognita non est recedendũ propter dicta, aut testimonia multorum: & ità veritas in re præualet veritati publicæ, siue iuridicæ.

Item Exo. 18. Prouide ex omni plebe viros, in quibus sit veritas &c. & cap. 13. Quære solitè, & diligenter rei veritate perspecta si inueneris certũ esse, quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam statim percuties &c. vbi apertè distinguit rei veritatem certam à veritate publica, siuè præsumpta, quæ ex hominum habetur testimonio; & abominationem opere perpetratam non solum probatam prærequirit lex diuina, vt nocens homo iustè puniatur.

Item Deut. 16. Iustè quod iustum est exequeris: vbi non solum iustus modus, & ordo iuris secundum testium probationes, sed & ipsum iustum, & veritas à parte rei ad iustum iudiciũ requiritur. Et Deut. 17. Iudicabunt secundum iudicii veritatem.

Item quia sacra scriptura vbique de bonis, & malis nocentibus, & innocentibus loquens, certè de ipsis sine addito simpliciter, & in rei veritate, non de veritate iuris, aut præsumpta, neq; de probatis, vel non probatis talibus loquitur: sicut & de uero præmio, & pœna eis respondentibus loquitur expresè; dùm Exo. 22. ait Maleficos non patieris uiuere, & Ro. 13. Iudex est uindex in iram ei, qui malè agit, &c. Et Leui. 20. Et Deute. 19. 25. 27. 28. ubi nunquam dicitur si quis probatus fuerit talis malefactor: sed de ueris criminibus ibi prohibitis, sicut, & de ueris pœnis agitur. Nam iure diuino, & naturali uera pœna, non nisi ueræ culpæ ibi prohibitæ infligitur, uel infligenda decernitur. Ideò non ualet euasio dicentium quòd ius diuinum, ubi supra, loquitur de ueritate rei in foro ueritatis, de ueritate autem publica, uel iuris, in foro publico, uel præsumptionis. Hæc inquam euasio ex supradictis eliditur.

Decimasecundò probatur tertia opinio, quia mortaliter contra ius diuinum, & naturale de non mœchando, quispiam cognosceret eam, quam scit non esse suam: quamuis iudicialiter probetur sua, & ei præcipiatur sub excommunicatione cum ea, tanquam cum sua, cohabitare, ut expresè decernit Ecclesia in ca. inquisitioni, de senten. exco. ubi dicitur quòd in casu, quo quis certò scit impedimẽtum inualidi matrimonii, debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quã per carnale commercium peccatum operari mortale, vt hoc etiam tenent communiter doctores in quarto distin. 38. contra Hugonem, & Magistrum ibidem oppositum erroneè opinantes: ergo similiter mortaliter peccaret iudex scienter occidens innocentem, quamuis probetur nocens. Patet cõsequẽtia, quia utrumq; simpliciter, scilicet cognoscere nõ suam, & occidere innocentẽ in eodẽ iure diuino, & naturali, in decalogo prohibitum est, vt supra in prima probatione latius: & ità sicut il- *Ratio. 12.*

lud est mortale, scilicet cognoscere, non suã, quãuis probetur sua, à quocunque, & quomodocunque publicè, vel occultè, etiam ad praeceptum ecclesiç excommunicatione aggrauatum fiat: ità & occidere innocentem, quamuis probetur nocens, à quocunque etiam iudice, ex officio publico fiat: etiam si ius humanum, vel ius gentium dictet illũ secundum probata esse occidẽdum; quia hoc ius cedere debet iuri diuino, & naturali, stricto, & fortiori, & secundum illud limitari, & intelligi, vt in prima, & secunda probatione supra dictum est.

Instantia. Si contra hoc instantia fiat, quòd si iudex condemnando scienter innocentem probatum nocentem peccaret mortaliter contra praedictum ius diuinum, & naturale, ergo similiter mortaliter peccaret sententiam iudicialem secundum probata ferendo quòd haec mulier est Petri, & sub excommunicatione illi praecipiendo, & compellendo, quòd cum Petro, tanquam cum suo viro maritaliter cohabitet: quam tamen priuatò scit non esse Petri, sed alterius.

Respon. Respon. negando consequentiam; quia in casu antecedentis de condemnatione innocentis ad mortem datur efficax causa mortis illius per talẽ sententiam, simul & efficacem traditionem eius, vt à ministris iustitiae occidatur. Ideò nisi iudex talem sententiam reuocet, vel eius executionem efficaciter impediat, vtique causaliter innocentem occidit. In casu autem consequentis de iudicante mulierem esse Petri &c. iudex non est causa efficax fornicationis illius: quia nec ex illa sententia statim immediatè, aut indirectè sequitur fornicatio, ex quo illi etiam simul cohabitãtes mutuò possunt abstinere, vel inuicẽ recedere, aut debitè inuicem consentire, si aliàs non prohibentur; & ecclesia admonet aliàs in dic. cap. inquisitioni: quòd si non sunt coniuges, non misceantur, sed potius excommunicationem, quam ex culpa sua meruerunt, humiliter patiantur.

Ratio 13. Decimatertiò probatur opinio, quia si iudex innocentem cognitum, sed probatum nocentem cõdemnando excusaretur à culpa, vel licitè faceret, hoc esset primò, quia talis occisio non de se mala, sed bona, vel indifferens esset: aut secundò, quia excusaretur per ignorantiam inculpabilem: aut tertiò per impotentiam, quia scilicet aliter facere commodè non potest propter vexationem populi, qui scandalizaretur, si probatus nocens non occideretur, & ità non occidit ex intentione, sed permissiuè, vel de per accidens innocentem. Sed nullum istorum est dicendum, ergo nullo modo à peccato homicidii excusatur.

Quòd non possit dici primum constat, quia est malum de se, vti superius in prima, & secunda ratione probatũ est: & ità ex nullo fine, & nulla causa potest iustificari.

Nec potest dici secundum, quòd scilicet iudex per ignorantiam excusetur, cùm ex hypothesi sciẽs illum esse innocentem occidat, neque scientia iuridica, vel publica, quam secundum probationem testium habet de opposito, quòd scilicet ille est nocens, tollit eius cognitionem, vt ignoranter id facere dicatur: tùm quia cùm non sint secundum idẽ de eodem non repugnant: tùm etiam quia aliàs iudex ipse, sciens non esse suam Bertham, quam habet probatam iudicialiter esse suam, similiter diceretur ignoranter, & licitè eam cognoscere, quod ca. inquisitioni de sen. excom. erroneum est.

Nec potest dici tertium quòd scilicet iudex per impotentiam scandali vitandi excusetur: quod patet: tùm primò, quia id solum esset verum, quando iste non posset vllo modo illum liberare cessando à iudicio, vel de facto illi carcerem aperiendo, nec de iure, quia scilicet nescit, nec potest illos testes repellere, nec illius innocentiam ostendere sufficienter. Sed certè potest se ipsum liberare, ne scienter illum occidat. Potest enim cessare à iudicio, & condemnatione, sicut & lictor, id sciens, potest, & potius tenetur ab occisione cessare, & se excusare, etiã si propterea vterq; suo priuetur officio, quia potius tenetur pati, & eligere malũ poenae: quàm culpae: sicut & teneretur iudex fugere in aliam terram officio dimisso potius, quàm scienter cognoscere secundam vxorem non suam, probatam suã, si aliter euadere non potest, quia nec potest probare non esse suam: ad idque tenetur nõ obstante scãdalo, & populi clamore. Tùm secundò quia iudex ille, si potest, tenetur repellere testes, & probationes eorum, & sic innocentem cognitum liberare secundum omnes opiniones: sed non alia de causa ad id tenetur, nisi vt vitetur homicidium innocentis illius, etiam probati nocentis, ne peccetur contra legem naturalem Non occidas: quod quidem peccatum homicidii innocẽtis à iudice, sicut & à testibus committeretur, nisi iudex ipse praedictam diligentiam repellendi testes adhiberet, ergo etiam si illos repellere non potest, vtique contra eandem legem peccat, illum scienter occidendo, & testium peccato cooperando: ex quo manet eadem causa iniustae occisionis, scilicet idem innocens cognitus: & licet, vt diximus, impotentia repellendi testes excuset iudicem à peccato negligẽtiae praedictae, aut quia eos non repellit, quia nõ potest: non tamen à peccato occisionis, à quo cessare potest. Tùm tertiò quia si Tyrannus adducẽs testes falsos contra innocentẽ cognitum ab omnibus ipsis minaretur iudici ablationẽ officij, si illũ non condemnaret; certè potius tenetur officiũ dimittere, quàm illum morti damnare, vt 3. Reg. 21. dicitur de condemnantibus Naboth per testes falsos inductos ab impia Iesabele. Sed isti testes sunt tyranni, & quod ille tyrannus faceret, per coactionem facit, vexatio populi per ignorantiã: ergo sicut nec à peccato, nec ab officij dimissiõe excusat illa tyrãni coactio ità nec ista populi vexatio per ignorantiã. Patet consequẽtia, quia vtrobique sunt oĩa paria; excepto quòd illic est tyranni violentia, hic ignorantia populi vexantis, quae non nisi ipsum

ipsum populum ignorantem excusat. Et quanuis in tyranno sit scandalum ex malitia, & contemnendi: in populo autem, nō nisi ex ignorantia: quod pusillorum scandalum est. At vtrunque est scandalum acceptum, & non datum, eo quòd indè accipitur, quia iudex non agit iniustè innocentem cognitum condemnando. Ideò propter tale scandalum accepturn vitandom non est, contra decalogum agendum, quod de se, vel intrinsecè malum est: quia ad Ro. 3. Non sunt facienda mala, vt veniant bona, scilicet vt veniat pax populi, & scandali vitatio: & de reg. iur. vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas, scilicet vitę necessaria, relinquatur, de quo latius Adrianus in primo quodlib. secundum communiter doctores agit; quantò magis quòd iudex nollens innocentem condemnare nō est causa scādali ex intentione, nec per se, nisi solum per accidens? Sed sicut talis causa per oppositum opinantem sufficit excusare iudicem per accidens condēnantem innocentem probatum nocentem: ità etiā sufficiet illum ab illo scandalo per accidens consequente ex non condemnando innocentem excusa re: quia minus actiuè iudex se habet ad illud scandalum, sicut & ad eius causam non condemnando innocentem, vbi priuatiuè se habet, quàm ad positiuam condemnationem, & traditionem innocentis ad mortem. Tùm quartò, quia aliàs sequeretur quòd eadem auctoritate publica cognitus innocēs posset similiter condemnari in casu, quo ex illius occasione sequatur aliquod grande bonum, vel vitetur magnum malum reipub. commmune. Vt si tyrannus potens minetur reipu. subuersionem, vel destructionem, nisi iudicialiter innocens quidam ei nimis odiosus occidatur: aut si Turca promittat cum toto suo imperio se conuertere ad fidem, vel desinere prosequi Christianos, & oēs terras, atque captiuos reddere Christianis: tunc posset resp. scitum innocentem lapidare sine peccato, & iudex similiter illum, etiam non probatum nocentem, posset ad id licitè condemnare. Et similiter ad sedandum scandalum populi clamantis, petentisq; illum innocentē ex dicta causa occidi, aut dicentis illum esse reum mortis, licitū esset iudici, aut principi scienter illum innocentem condemnare, aut tradere occidendum, sicut ad testium probationē: sicut & fecit Pilatus tradens Dominum Iesum voluntati iudæorum petentium ut crucifigeretur. Sed hoc consequens concedere erroneum est: tùm primò quia non sunt facienda mala, & maximè de se, vel intrinsecè mala, qualia sunt, quæ decalogo prohibētur, vt veniant bona: tùm etiam secundò, quia respub. non habet dominium vitæ & mortis, neque membrorum ciuium suorum: quamuis ipse homo innocens in casu prædicto teneatur ex charitate, non ex iustitia, proprio se offerre periculo mortis, vt commune reipub. caueat, non tamen ad id iure cogi potest, sicut nec ad eleemosynam, nec ad gratiam, ad quā iure diuino tenetur, vt hoc optime ait Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. art. 7. & infra in respon. ad quartam rationem secundæ opinio. latius habetur, & ità patet error illius consequentis. Consequentia verò prædicta probatur, quia tota, aut præcipua ratio iustificans occisionē innocentis cogniti, sed probati nocentis, secundū opinantem, non est sola probatio, sed vitatio scandali, aliorumque damnorum reipublicę. Probatio namque quòd est nocēs, eatenus duntaxat secundum opinantem iustificat innocentis occisionem scienter factam à iudice, quatenus facit illam vrgere in reipub. bonum, aut damnorum eius vitationem. Et ità probatio, vel non probatio culpæ, vel innocentiæ illius, impertinens est, ut occisio ipsa scienter facta licita, vel illicita sit: dùm inconueniens scandali, damnorumque reipub. quod sequitur ex hoc, quòd est probatus nocens, si non condēnatur, idem sequitur, si etiam ab omnibus cognitus innocens non occidatur. Sed hæc eadem ratio, vel causa, puta vitatio scandali, damnorumq; reipub. est in casu consequentis supradicti, ergo vel vtraque occisio licita, vel utraque illicita, vbi eadē præcipua ratio liciti, vel illiciti est.

Tùm quintò quia si dicatur quòd quamuis de se mala sit occisio innocentis, tamèn ideò est licita, quando probatur nocens: quia est minus malum talem occidere iudicialiter, quàm illum non occidere: & ità minus malum pro maiori vitādo habet rationem boni, & eligibilius est, Contra hoc arguitur, primò quia minus malum eligibilius pro maiori vitando intelligitur de minori malo, quod nō est de se, aut intrinsecè malum iure naturæ prohibitum, sed quod iure positiuo prohibetur, diuino, vel humano, quod à sua malitia potest denudari, aliàs pro saluanda vita, vel repub. licitum esset mētiri, & fornicari, puta ubi per reuelationem sciret homo quòd ex principis fornicatione non habentis hæredem nasceretur bonus filius, & hæres, qui rempub. à tyranno ipsius reipub. eusore præsenti, uel futuro, liberaret; ex quo minus peccatum est mendaciom officiosum, & adulterium, quàm homicidium secundum Augu. dicentem consulendū esse adulterium, ut uitetor homicidium. Et de hoc malo, quod à sua malitia spoliari non potest, habetur ad Rom. 3. quòd non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Et tale malum est occisio innocentis, sicut & fornicatio, ut superius in prima & secunda ratione probatum est. Secundò, quia ex occisione innocentis probati nocentis non uitatur maius malum, quàm sit ipsa occisio, ut inferius in respon. ad tertiā & quartam rationem secundæ opin. latius habetur, immò ipsa occisio per se, & ut plurimū, maius malum est.

Decimoquartò principaliter probatur opinio tertia, quia nullus pōt iustè occidi directè pro peccato aliorum præterito, uel futuro puniendo, uel uitādo, nisi aliquo modo illius sit causa, scilicet præcipiens, consulens, adiuuans, aut consentiens &c. ut ex August. super Iosue. 7. & ad Aurelinm Episcopum. Et Alexan. de Alex. 3. par. q. 4 1. membro. 4. & art. Ratio. 14.

art.1.ut latius infra q.53.in respon.ad quartum argumentum etiã si id fiat principaliter à iudice suũ ius,& officium prosequente.Nam talis prosecutio debitè,id est,non cum iniuria alterius, scilicet innocentis fieri debet,vt in hoc Syluester titu. iudex 2.q.5.meritò redarguit Summ. 20.oppositũ opinantem.Dixi quòd directè non potest occidi: nam indirectè,simul & præter intentionem, vel à casu, vel etiam per accidens,vt in bello infantes, & alii innocentes, simul cum nocentibus, vbi distingui commodè non possunt, dùm vrbes capiuntur, vel impugnantur bombardis,& huiusmodi licitè occiduntur,vt de hoc satis doctè Soto de iustitia & iure lib.5.q.1.art.8.& 9.latius agit. Sed innocens ẽt probatus nocens nullo modo de supradictis est eã malitiæ,vel peccati iudicis, aut testium, vel aliorũ quorumcunque,vt facilè constat,& supponitur,ergo propter ipsorum vitanda peccata, vel scandala, etiam futura,quæ ex non cõdemnatione ipsius innocentis timentur,vel sequerentur, vel etiam pro iudicis officio,& iure prosequendo,non potest innocens licitè occidi. Hæc consequentia eò magis patet, quò talis condemnatio innocentis directa eius occisio est:ex quo eodem modo scienter condemnatur,& morti traditur,quo alius probatus nocens,cuius tamen occisio directa,& per se, & non per accidens,ab omnibus esse conceditur.Ideò nõ valet euasio Caietani,aliorumq; dicentium ꝙ talis occisio innocentis probati nocentis non est per se intenta,neque directè: sed per accidens occisio innocentis est.Constat enim ex supradictis ꝙ & directa,& ex intentione,& electione, per se, & non per accidens,occisio innocentis voluntariè, & sciẽter facta est:quamuis ex alio fine,aut propter vitãda maiora mala,& quia aliàs commodè vitari non potest,vt ipsi dicunt,talis occisio fiat.Sed hæc causa non iustificat illam, sicut nec fornicationem, vti superius in prima,secunda,& sexta probatione latius probatum est.

Ratio 15. Quintodecimò principaliter probatur 3. opin. quia occisio innocentis probati nocentis, & occisio nocentis,habent diuersa obiecta formalia, ergò sunt diuersarum rõnum,s.bonitatis, & malitiæ, vel iustitię & iniustitiæ,quia innocens non est dignus pœna,sed præmio: nocens aũt è conuerso nõ est dignus præmio,sed pœna.Consequentia patet, quia ex secundo de anima potentiæ per actus, & actus per obiecta formalia formaliter, & specificè distinguuntur.

Euasio. Si negetur antecedens, quia obiectum formale vtriusque occisionis non est nocens,vel innocens, à parte rei,sed probatus nocens:nam obiectum voluntatis non est quale est ipsum à parte rei,sed quale ei præsentatur per præuiam cognitionem.

Replica. Contra hoc replicatur:tùm primò quia quod facit cognitio in obiecto voluntatis hominis particularis,vt feratur in illud odiendo, vel amando: hoc facit probatio nocentis, vel innocentis in foro iudiciali, vt sic actus iustitiæ in ipsum probatum debitè feratur puniendo illum,uel prẹmiando. Nam probatio non fit,nisi vt publicè, & iuridicè cognoscatur is,in quo est ipsa vera ratio formalis punitionis,ut debitè & sine errore puniatur, uel non puniatur.Quod inde patet,quia si publicè, & manifestè de tali causa,seu ratione formali, puta de culpa, vel innocentia constaret quòd est in hoc,& non in illo,certè nulla alia probatione ad iustam punitionem,uel nõ punitionem iudicialem opus esset. Sed cognitio non se tenet ex parte obiecti formalis,neque variat rõnem formalem eius, sed solũ illud voluntati præsentat,uel ut causa sine qua non, uel ẽt effectiuè cum uoluntate concurrens ad productionem actus:& etiam conditio prẹrequisita,ut ipsum obiectum uoluntati præsentetur, ut ipsa feratur in illud,quia nihil uolitum quin præcognitum. Obiectum autem ipsum formale manet idẽ à parte rei in bonitate, & malitia,siue cognitum,siue ignoratum sit: ergo nec probatio iuridica mutat rationẽ formalem obiecti,puta nocentis, uel innocentis, nec se tenet ex parte eius:nec obiectum occisionis est probatus nocens, sed à parte rei ipse nocẽs, uel innocens,dignus, uel non dignus pœna, uel punitione,&ità diuersa obiecta formalia sunt.

Tùm secundò probatur quòd probatio non ex parte obiecti formalis,sed ut eius conditio, uel circunstantia se habeat:quia probatio,inquisitio,examinatio,interrogatio, & confessio criminis, uel delinquentis se tenent ex parte ordinis iuris, quo mediãte hæc pœna legis applicatur huic obiecto, uel homini digno illa pœna,sicut in collatione beneficii positio edicti,oppositio,examinatio, & præsentatio hominis nõ faciunt ipsum esse obiectum, uel hominem dignum,aut indignum, habilem,aut inhabilem,ut ei debitè beneficium conferatur:sed est ordo prærequisitus, quo mediante beneficium huic digno,atque merenti licitè applicatur. Sic illa testium probatio non facit obiectum formale, puta nocentem,uel innocentem, dignum, uel non dignum punitione: sed est uult modus applicandi huic,uel illi pœnam,quam ille meretur,& ut oportet.Quod autem est circunstantia in actu morali, hoc est ordo in actu iudiciario,quod & patet ex cõmuni sententia doctorum utriusq; iuris distinguentium sententiam iniustam ex defectu iurisditionis, & causę, quia scilicet non est peccatum, aut iusta causa condemnationis, aut ex defectu ordinis iuridici,quia scilicet non accusatur, non probatur,& huiusmodi.

Tùm tertiò quia maiorem iniustitiam facit iudex occidendo innocentem,non probatum nocentem;ꝙ occidendo nocentẽ,non probatũ nocentẽ, quia in primo casu deficit tàm causa iustè occidendi,quàm etiam ordo,& modus iuris,In secundo autem casu solum deficit ordo,& nõ causa, sed in hoc secundo casu probatio non se tenet ex parte causę,uel obiecti,nec est de eius ratione formali: quia illa seclusa est de se materia apta,& digna occisione, saltem in potentia remota:& solum restat,vt ei

appli-

applicetur per probationem, & sententiã: ergo nec in primo casu adhibita probatio, facit obiectum dignum pœna, aut causam iustam cõdemnationis, sed id potius præsupponitur.

Tùm quartò: quia inter occisionem innocentis probati nocentis, & occisionem nocentis, probati etiam nocentis, est triplex discrimen. Primò quia nulla opinio est an liceat hunc secundum occidere, est autem circa primum. Secundò quod hæc secunda licitè fit scientibus omnibus rei veritatem, & approbantibus eam: in prima autem non admittitur licita eius approbatio, nisi ab ignorantibus rei veritatem dũtaxat. Tertiò quòd in secunda occisione illi nocenti potest licitè applicari probatio, & licitè scienter testes de eo testantur, quòd est nocẽs, & illa probatio vera, & legitima est: non autem in prima. Ecce in his tribus differunt illæ duæ occisiones: conueniunt autem in probatione, quia scilicet vterque est probatur nocens. Iam ex hoc sic probatur intentum. Nam vbi est eadem ratio formalis obiecti, vel causæ condẽnationis, ibi respectu eiusdem facientis est eadem ratio actus iusti, uel iniusti, & èconuerso. Sed hic non est eadem ratio actus occisionis istorum; vt patet ex triplici discrimine prędicto: ergo nec est eadẽ ratio formalis obiecti.

Tùm demum quintò: quia modò probatio se teneat ex parte obiecti formalis, vel causæ condemnationis, modò non, probatur tamen quòd adhuc sit illicita de se innocentis probati nocentis condemnatio, idque ex parte modi, vel circunstantiæ.

Nam obiectum, uel materia, cui iniustè & malè applicatur circunstantia, aut modus prærequisitus ad eliciendum circa eam aliquem actum, certè iniustè, & malè applicatur illi talis actus, vel est indebitus talis actus circa materiam, uel obiectum illud: vt si à patrono malè assignatur indignus ad beneficium: malè etiam id illi à collatore sciente confertur: et si furtum malè ordinatur ad eleemosynã, certè mala electio est velle furari ad faciendã eleemosynam: malè etiam quispiam de furto illo scienter faceret eleemosynam. Et est ratio ad idem, quia si actus elicitur circa hoc obiectum, vel materiam propter circunstantiam, sine qua non applicaretur; & circunstantia malè illi applicatur: ergo & ipse actus scienter factus, & qui aliquem occidit, quia ipsum odit: & odium malè illi applicatur, ità & occisio: & similiter per alios testes falsos malè probatur adultera; aut quod non sit Sortis; malè etiam ab ipso Sorte scienter occiditur; aut cognoscitur, vt sua, etiam si omnes probent. Sic in proposito illa circunstantia, vel modus seu ordo iuris, scilicet testium probatio quòd iste est nocens, qui tamen uerè innocens est, iniustè & malè à quocunque applicatur huic obiecto, siue materiæ, videlicet innocenti, quia testes peccant contra iustitiam, & veritatem: & propter illam circunstãtiam; vel modum, scilicet propter illam probationẽ, tantum iudex scienter illum condemnat, ergo malè, & iniustè applicat illi talem condemnationem, quam alias non applicaret. Alioqui si ex duplici peccato aliorum, scilicet ex falsa simul, & iniusta in damnum innocentis probatione, iusta eius condemnatio, aut iusta causa ad illum iustè condemnandum efficeretur: vtique idem fieret, etiam si iudex ipse falsos testes sufficienter probantes contra innocẽtem moliretur: quia similiter diceretur quòd licet peccauerit in accusatione, & probatione contra illum, non tamen in eius probati nocentis occisione, uel condemnatione. Et ità Iesabel licitè occidisset Naboth innocentem probatum nocentem per falsos testes ab ea subornatos, quod tamen tertio Reg. 21. manifestè damnatur.

Sextodecimò principaliter ꝓbatur opinio, quia iudex talem innocentem probatum nocentem cõdẽnando mẽtitur perniciosè contra illũ; ergo mortaliter peccat. Antecedens patet. Primò quia ipso facto & verbo sententiæ damnantis illum propter tale crimen, quod non commisit, quod tamen omnes ex tali sententia & condemnatione intelligunt illum verè commisisse, certè mentitur, sicut & ipsi testes hoc idem illi imponentes, atque dicentes ꝙ ipsa sentẽtia pronunciat. Secundò quia si iudex eodem malo animo, quo & testes, sententiam ferendo diceret cum eis hunc esse criminosum, certè sicut illi, ità & ipse mentiretur, ergo etiam nunc ipso facto & verbo sententiæ, quamuis non eodẽ malo animo, & fine, scienter idem dicens certè mentitur. Nam quod ante erat mendacium, nõ mutatur ex animo, aut fine scienter id proferentis. Ratio. 16.

Et confirmatur prædicta ratio, quia vbi lis esset de aliqua propositione, vt hæretica condemnanda: & plurimi doctores decepti illam damnarẽt, Papæ verò, aut iudici Episcopo euidens esset ueritas illius, tunc vtique non liceret eidem in aliorum sententiam contra ueritatem sibi cognitam subscribere, sed deberet constanter suam retinere ueritatẽ: ergo similiter iudex nequit contra sibi compertam veritatem iudicare secũdum testium probationes: quia & similiter mentiri videtur, & dicere illum esse nocentem, quem uerè innocentem nouit.

Neque valet negare consequentiam, sicut eam negat Soto cum aliis de secunda opinione, dicendo ibi non esse mendacium, vt supra in reprobatione præcedentis euasionis dictum est.

Sed certè prædicta ratio, eiusque confirmatio non videtur satis solida. Nam eodem modo probaretur quòd nec in casu ciuili iudex posset secundum allegata pro aliquo crimine ciuiliter innocentem condemnare: quia eodem modo diceretur ꝙ iudex ipso facto & verbo sententiæ perniciosè mẽtitur contra innocentem, & eius honorem.

Igitur potest negari dupliciter quòd iudex mentiatur: vno modo, vt ait Soto vbi supra dicendo qđ neque iudex, neque sententia vllo modo profert illum esse criminosum, vel homicidam, & huiusmodi: sed solum significat illum esse damnandum, & dignum tali pœnæ: quod utiq; uerũ est, quia secũdũ allegata ea pœna dignus, & cõdẽnãdus est, hęc ille.

Sed certè hic modus excusandi iudicem à mendacio non valet: quia expressè in ipsa sententia, & in voce præconis dicitur, & significatur illum talē crimen commisisse, & propter id ea pœna condemnari, non autē quia dignus ea pœna, aut quia probatus nocens est.

Ideò alio modo melius ego iudicem à mendacio excusarem: quia videlicet quamuis ille reus in veritate innocens sit: at secundum probata nocēs, & criminosus est, & propter tale crimen probatū, quamuis illicitè, & iniustè, condemnatur. Et sententia, voxque præconis simpliciter dicens illum esse criminosum, & crimen illud commisisse, sic intelligenda est, vt fertur in foro iudiciali, scilicet secundum probata duntaxat. Et hoc certè uerum est, quicquid alii intelligant. Neque iudex iudicando secundum allegata facit contra conscientiam: quę dictamen practicum, non speculatiuum est: ex quo illi non dictat eius conscientia quòd malè facit sic iudicando. Et quod Hostien. & alii dicunt quod iudici licitum est contra conscientiam iudicare: certè abutūtur nomine conscientiæ: volunt enim dicere quòd contra propriam cognitionem, quam in priuato habent, possunt secundum allegata iudicare: ideò alię rationes præcedētes efficaciores sunt pro hac tertia opinione.

Resp. ad 1. rationem 2. opin. IGITUR ad rationes secundæ opi. respondet hæc tertia opinio, ad primam distinguendo consequens primæ consequentiæ. Nam si intelligatur sic, quòd iudex non potest sententiam iudicialem tàm absolutiuam, quàm cōdemnatiuam ferre ex sua sola sciētia priuata, sed quòd requiritur publica, quę secundum probata est, tunc conceditur illa, & negatur secunda consequētia: nō enim sequitur si sciētia publica requiritur, quòd ergo ipsa sufficiat. Si autem intelligatur quod illa sententia publica ità requiritur, quod ēt sufficit: tunc negatur vtraque consequentia prædicta. Non enim id sufficit ad rectum iudicium, nisi & alia requisita adsint, scilicet quòd sit materia apta tali sententiæ condemnatiuæ, qualis non est innocens cognitus talis: aut dummodò non sit alia certior cognitio de eius innocentia, quia illa non scientia, sed error, quamuis publicè non cognitus, aut non æstimatus error est: tunc enim ius naturale fortius prohibet talem condemnare. Et talis scientia priuata, licet non sufficiat iudicialiter absoluere: at sufficit ut teneatur illum non condemnare: quia tūc nec ius, aut potestas humana potest in causa criminali, sicut potest in causa ciuili consensum innocentis, aut veritatem facti vel cognitionis, aut iustitiam causæ supplere, vel mutare, ut supra probatum est. Et similiter respondetur ad confirmationem, distinguendo antecedens, & negando consequentiam.

Ad primū dictum Caietani. AD ea uerò, quę ibi adducuntur ex Caietano, quòd scilicet id est verū quicquid indè eueniat &c. Dico ibi tria falsa contineri: primum vbi dicitur quod iudex, ut iudex, potius tenetur ad iuris, & officii sui prosecutionem, quàm ad curam vitæ, & innocentis, & quicquid indè euenerit mali, hoc certè est falsum. Tùm primò quia non potest quis suo officio vti, vel iure in notabile præiudicium tertii innocentis sibi cogniti, qui nullo modo fuit in causa talis præiudicii: tenetur etiam quilibet, etiam iudex, curam habere de proximo suo in sui officii executione, ne illi iniuriam faciat in vitæ detrimentum postposito minori commodo, aut damno suo temporali: neque tunc iudices in præiudicium tertii habent ius ad officium suum prosequendū, quod ad cauēdum iniuriam aliorum restituendum est, neq; rei licitæ tunc operā dari dicuntur. Tùm secundò: quia non incumbit iudici, aut cuilibet cura utēdi suo iure, uel officio absolutè, & quomodocūq; sed iustè quod iustum est exequi debet Deut. 18. Sicut non incumbit cuilibet cura se defendendi, & officium suum exequendi, puta militi bellando, uel tegulatori, aut tectorum emundatori tegulas deiiciendo, vel aliis officialibus alia sui iuris officia faciendo, quomodocunque: sed seruato moderamine inculpatę tutelæ, & debito modo, & ordine, & iusta causa existente: sic iudici non circa quemcunque, nec quomodolibet, sed circa materiam aptam, uel causam iustā talis sententiæ & omnibus aliis requisitis existentibus, suum officium prosequi incumbit: talis autem materia, aut causa iustæ condemnationis certè non est is, qui innocens à iudice cognitus est. Tùm tertiò: quia licet iudex, vt iudex, plus curare debeat debita sui officii executionem, quàm vitam alterius alere, aut nutrire, siue fouere suo officio dimisso, & quàm illam lædere, quādo læsio illa sequitur extrinsecè, vel indirectè, simul & per accidens, ex officii sui executione: puta si ex iusta eius sententia aliàs, & officii executione, videlicet si ex alicuius potentis, aut diuitis nocentis probati nocentis condemnatione sequitur alterius scandalum, aut rixa multorum repugnantium, vbi innocēs aliquis occideretur, & huiusmodi: quia tunc potius scandalū nasci permittitur, quàm ueritas, scilicet vitę necessaria, relinquatur. Quòd est verum adhuc, nisi maius malum ex tali rixa, aut scādalo sequeretur, tunc enim pro vitando maiori malo minus malum eligendum, & à talis sententiæ iustæ executione supersedendum esset. At verò quando lęsio uitę alterius, videlicet cogniti innocentis, sequitur intrinsecè ex obiecto, aut directè, siue per se, siue per accidens, ex vsu talis officii: tunc falsum est quòd plus debet iudex curare sui officii prosecutionē, quàm læsionem vitæ innocentis: aut quicquid indè succedat: immò sicut inuasus defendendo tenetur cum moderamine inculpatæ tutelæ vitam proximi curare, si id salua sua vita facere potest: ità & iudex etiā cum sui officii iactura tenetur curare, ne vitam lædat innocentis, ipsum morti damnādo. Talis nanq; condemnatio, vel sententia pręcipiendo, & tradendo eum ad mortem, sicut & nocentem, certè directè vitam lædit illius: & hæc lęsio intrinsecè, & directè, siue per se, siue per accidens, de quo latius infra, ad talem sententiam sequitur ex officii prosecutionem.

Quòd si obiiciatur quòd sicut curatus ex officio

cio

tio licitè dat Eucharistiam peccatori occulto cognito publicè petenti, vt suo satisfaciat officio alio qui iniuriam illi faceret petenti: ergo similiter iudex licitè suum prosequitur officium ad petitionem populi, vel partis, condemnando innocentem supradictum.

Respon. negando consequentiam. Nam est discrimen: illic enim curatus ille facit bonum ex obiecto, & directè: malum autem, quod ibi est, prouenit indirectè ex circunstantia, vel malitia ipsius, cui Eucharistia datur: quia curatus commodè vitare non potest, sacramentum illi denegādo: ideò indirectè per accidens tale malum sequens ex prosecutione officii non curato, sed ipsi peccatori suscipienti imputatur. Hic autem in condemnatione cogniti innocentis iudex facit malum ex obiecto, atque directè: quod ex nulla causa licet illi etiam suum officium prosequenti.

Ad 2. dictū Caietani. Secundò dixit vbi supra Caietanus quòd sicut inuasus licitè prosequitur suum ius se defendens nō curando de vita inuasoris: & bellator licitè cum nocentibus occidit innocentes victoriam prosequēs, ità & iudex suum officium prosequendo, licitè occidit supradictum innocentem: quia vtrobique illa occisio per accidens est.

Sed certè id falsum & magnū discrimen est. Primò quia omni iure licitum est ex obiecto inuasorem occidere, sicut & vim vi repellere, cum moderamine inculpatæ tutelæ: & maior cura mihi incūbit vitæ meæ seruandæ: quàm alterius: illicitum autem ex obiecto, aut de se est occidere innocentem cognitum: ideò dùm illum seruare potest, iudex vtique tenetur, etiam cum sui officii detrimento. Secundò quia inuitus inuasor, & bellator potest à suo actu cessare: & ex culpa sua prosequitur illum: ideò inuasus licitè sui defensionem, & victoriam, vel ius prosequendo potest illos occidere; quorum mora ipsis imputatur, qui causa eius sunt. Innocens autē nil mali fecit, vndè contra ipsum cognitum innocētem, vel iudex, vel alius habet ius ad occidendum, vel officium aliquod prosequendum. Nec in potestate illius innocentis est se ab illo suo damno liberare: ideò non sibi, sed scienti iudici, & potenti vel illū liberare, vel ab officii executiōe cessare, mors illius imputatur. Tertiò, quia illa inuasoris occisio est de per accidens: quatenus ibi finaliter, & directè prætenditur vitæ ipsius inuasi defensio, quæ si sine morte inuasoris cessantis, vel fugientis posset haberi, certè inuasus ab illius occisione desisteret: sed ideò talis eligitur occisio, vel vt mediū, vel vt effectus suæ iustæ defensionis, quia aliter defensio hæc finaliter intenta haberi non potest, vt de hoc latius infra. q. 38. habetur. At verò cogniti innocentis occisio, non nisi per se, & ex intentione, & directè, & ideò illicitè à iudice fit: nec rectè eligi potest, ut mediū, vel ut effectus prosecutionis sui officii, dùm præposterus, & iniquus esset ordo iudicii, si ideò homines nocentes, vel innocentes iudicialiter occidantur, vt iudices suo fungantur officio: cùm potius ideò fungantur officio, vt nocentes puniantur, & seruentur innocentes. Dum ergo fungens officio iudex, condemnat innocentem, idē agit ac si præposterè, & ex intentione ipsum occidat, vt suo tandem fungatur officio, quod certè illicitum est. Nam quomodocunque id faciat, talis eius sententia in illius innocentia eodem modo, sicut in occisionem nocentis directè, & ex intentione tendit, & fertur. Quiquidem innocens si sicut inuasor effugere sinat, id quod sicut inuasus, ità & iudex facere tenetur: certè iam neuter istorum suum ius contra illum fugientem, ille se defendendo, hic illum ad mortem condemnando, prosequi potest. Quartò quia quando in bello iusto licitè innocentes cum nocentibus occiduntur: id ità indirectè, & per accidens fit, quia videlicet non commodè possunt innocentes à nocētibus separari, & directè iacula, & occisiones ex intentione in ipsos tantum nocentes diriguntur: à casu autem simul cum eis innocentes contingit occidi: vnde non liceret iacula dirigere contra innocentes cognitos solum, neque simul cum nocentibus, si commodè ab eis possunt separari: sicut neque in equo fugiens pro suæ vitæ defensione potest puerum in via iacentem, cognitumque proterere, vt seipsum fugiendo seruet incolumē: quia non potest quis cum iniuria tertii suam vitam seruare, etiam si ius eius seruando prosequatur: ergo nec iudex suum officium prosequendo iniuriam innocentis cogniti potest illum directè morte damnare.

Tertiò dixit Caietanus vbi supra quòd iudex innocentem condemnando, nec directè, nec ex intentione illum occidit, nec est homicida, quia uoluntate crimina distinguūtur. Sed hoc etiam est falsum. *3. Dictum Caietani.* Nam si intelligatur illa maxima, cum uolūtate &c. de sententia excommu. sic quòd non erit crimen, vbi bona fuerit finis intentio, id certè omnino falsum est, ut patet de fornicatione, mendacio, periurio, furto, & similiter de homicidio, aut innocentis occisione, quę mala sunt quacunque bona fiant intentione. Si uerò intelligatur quòd requiritur aliqua intentio finis, vt crimina imputentur, benè quidem: sed sufficit quòd hæc sit virtualis, vel interpretatiua; etiam si non sit actualis, vel formalis in tale peccatum tendens: sufficit enim quòd intendit illum facere, ad quem scit, vel scire tenetur tale malum necessariò sequi, vt huic tale malum imputet, & talis sit criminosus. Vt qui intendit fornicari, aut mentiri, licet nolit, nec intendat Deum offendere: certè illū offendere virtualiter intendit, postquam vult actum, ad quem scit ex lege Dei offensam sequi, & qui intēdit actum, ad quem sequitur illum esse sacrilegium, puta qui vult furari, vel fornicari in ecclesia, aut cum moniali licet nollet illā rem esse in ecclesia, nec mulierem illam esse monialem, certè sacrilegii, uel stupri reus est. Et qui sagittat, uel tegulas admittit ubi præuidet, vel præuidere tenetur homines vt plurimum esse, uel trāsire, licet non intendat eos occidere, tamen uolendo sic

sagittare,

sagittare, iam virtualiter vult eorum occisionem sequentem, & illi imputatur: etiam si ex ignorantia crassa id faciat. Multò ergo magis q sine vlla ignorantia intendit actum, puta sententiam condemnatiuam innocentis cogniti, aut sui officii prosecutionem, ad quam scit infallibiliter, & semper de lege, & de facto sequi occisionem ipsius innocentis, certè virtualiter ipsam mortem intendit, & imputatur ei. Nõ sic agit qui occidit inuasorem: tùm quia ex intentione, & actu defensionis, non semper, nec ipsa sequitur inuasoris occisio: ex quo si vult potest ab inuasione cessare, & fugere, & ità eius cessabit læsio vel occisio: tùm etiã quia inuasus pro suæ vitæ defensiõe cogitur ab ipso inuasore ad ipsius occisionem, quorum neutrum est in iudice, cuius sententiam & manus innocens effugere non potest, quem ligatum tenet ne euadat: & nec iudex ab ipso innocente cogitur ad illum occidendum. Ideò inuasorem occidẽs, nõ est, nec dicitur formaliter homicida: iudex autem sic condemnans ad mortem cognitum innocentem, ideò & ad culpam, & pœnã ea mors illi imputatur. Et ità patet plena ad primã rationem responsio.

Respon. ad 2. rationem. Ad secundam rationem secundæ opinionis respon. concedendo primam consequentiam, si intelligatur quòd non debet illum absoluere per sentẽtiam iudicialem, sicut neque condemnare ex sua priuata cognitione. Negatur autem si intelligatur quòd non debet illum de facto absoluere dimittẽdo carcerem apertum, ut fugiat, uel alio modo: tenetur enim ad id, & commodè potest, vt supra dictum est. Negatur etiam quod in secundo discursu ibi subsumitur in minori, quòd scilicet carcer perpetuus morti æquiparatur. Neque enim hic carcer, aut captiuitas, morsque ciuilis simpliciter morti æquiualent naturali. Negatur etiam ipsa secunda consequentia: nõ enim sequitur quòd si per priuatã cognitionem tm̃ non põt iudex etiam nocentem iudicialiter absoluere, vel condemnare, possit per publicam quemlibet etiam innocentem damnare: quia vt diximus deficit materia, vel iusta causa cõdemnationis huius.

Replica. Si replicetur, vel debet secundum allegata: vel secundum cognitionem priuatam iudicare, vel dimittere causam indeterminatam, & vt ille innocẽs fugiat, aut de facto illum absoluere. Si secundum allegata habetur intentum, si secundum cognitionem priuatam: ergo debet illum innocentem etiã iudicialiter absoluere, id quod omnes negant. Si debet illum remittere ad superiorem, & superior ipse princeps debet, & potest, dimittere, de facto autem causam indeterminatam relinquere, & ne procedatur in ea præcipere: tunc non prouideretur reipub. & eius omnibus causis debitè terminandis.

Respon. Respon. quòd regulariter secũdum allegata est iudicandum, excepto quando in casu criminali iudex certò nouerit innocente: tunc enim non debet iudicialiter illum condemnare, nec absoluere: sed vt diximus de facto, vt commode potest, liberare, vel à iudicio cessare, & ad superiorem remittere &c. Qui quidẽ supremus princeps cognita eius innocentia, non quidem iudicialiter, sed de facto ex speciali gratia eum liberũ abire permittat, uel iubeat in tali causa non procedi. Nec est inconueniens quòd multa peccata, multæque causæ in hac vita sciri, aut puniri, aut iudicialiter determinari nõ possint, neque id facere expediat, sed diuino iudicio relinquatur. Neque propter hoc regulariter definit reipub. ex causis terminandis sufficienter esse prouisum: quòd princeps in casu, & ex causa benigne cum aliquo supra suam legem agat. Neque ex hoc aliis iudicibus datur ansa relinquendi iustitiã: quia quod iudex supremus ex suprema facit potestate, & gratia, non est ab aliis trahendum in consequentiam: maximè, ut diximus, quando princeps id facit ex causa, & ne superius ius diuinum & naturale scienter ipse transgrediatur, cognitum innocentem condemnando.

Resp. ad 3. rationem. Ad tertiã rõnem secundæ opinio. respõ. negãdo tàm antecedẽs, quàm consequentiam: tum primò quia propter quæcunque bona sequentia, & mala vitanda, & reipub. vtilitatem promouendam, non sunt facienda mala, qualis est occisio innocentis, vt supra latius in prima & secunda ratione probatum habetur, quòd hæc electio ad talem finem peruersa est, & quia maius malum eligitur pro vitando minori. Nam quæro quare malum est non puniri nocentes? Certè non nisi quia id vergit in damnũ reipub. & præcipuè innocentis, atque bonorũ, quorum pacem illi perturbant. Nunc autem ipsum iudicium, quo condemnantur innocentes, vergit in damnum ipsorum: dùm iudex, à quo effugere non possunt, impunè eos punit atrocius, quàm læderentur ab aliis nocentibus, quorum manus multipliciter facto & iure effugere possent.

Secundò quia lex præcipiens secundum allegata occidi innocentem, si qua est, magis reip. noceret, ipsum iudicẽ deteriorẽ reddit, dũ vt iudicis malitia rarò contingens caueatur, instituit puniri innocentes contra ius diuinum, & naturale. Sicut iniusta esset lex, quæ singulis annis vnum hominem, siue nocentem, siue innocentem, iuberet occidi ad terrorem aliorum, vt videlicet homines ab homicidiis, & adulteriis, aliisque peccatis frequenter accidentibus timore illius pœnæ abstineant. Neque pro culpa iudicis iniustè iudicantis liceret vnum innocentẽ occidere, ne amplius iudex culpabiliter omittat rectum facere iudicium: ergo nec in casu põti idẽ licet, ne iudex rectè iudicare prætermittat. Nã & sic inefficax extrinsecum, incertumque remediũ tàm certi mali, mortis videlicet innocentum, assumitur, vt malitia iudicum per accidens, & incerta, & rarò contingens euitetur. Adde quòd & per talem legem, siue remedium, maximum reipub. bonum, scilicet viri boni & innocentes tolluntur, vt minus malum, scilicet iudicum malitia futura, & incerta caueatur. Nam secundum B. Thom. secun-

da

da secundæ quæst. 64. art. 6. per mortem innocentium non promouetur, sed tollitur bonum reipublicæ, quia prouer. 11. In multitudine bonorum exaltabitur ciuitas.

Tertiò quia ex hac lege potius daretur ansa iudicibus, & testibus, & hominibus malis ad magis nocendum innocentibus: quia scientes id esse licitum, certè praui iudices liberius dissimularent refellere testes falsos, immò tàm ipsi, quàm alii ipsos subornarent contra innocentes sibi odiosos, quos prætextu iustitiæ vellent occidere.

Quartò quia minus malum est aliquando sinere nocentes sine punitione, quando videlicet commodè id fieri non potest, ex defectu potestatis, uel probationis, uel propter cauenda alia mala maiora ex punitione imminentia, ut sæpè contingit multa mala impunita relinqui, quàm occidere cognitos innocẽtes, ut supra in secunda ratione principali huius tertiæ opin. probatum est.

Resp. ad 4. rationem. Ad quartam rationem secundæ opi. respon. negando consequentiã: tùm primò quia ex mẽbri sani cõseruatiõe, nisi pro corporis salute exponatur, impeditur bonũ totius: ideò pro totius corporis salute exponendum est. At uerò ex cõuersatione innocentis non periclitatur, sed potius promouetur reipub. bonum simpliciter, quanuis ad tempus uel secundũ quid lędatur, quia Deus id ità suo alto consilio, & prouidentia, disposuit secũdum. B. Tho. ubi supra in respon. ad tertium dictum est; tùm secundò quia, ut optimè ait Soto de iusti. & iure lib. 5. q. 1. art. 7. cùm homicidium non sit per se bonũ, immo potius est priuatio vitæ, quæ bonum hominis est: ideò nunquã fit licitum, nisi ex fine, cuius est ꝑ se medium necessarium: & tunc respub. potest exponere ciuem, quando id necessarium est, ad pugnandum, & resistendum hostibus: quia tunc est per se necessarium medium: non autem quãdo est tantum necessarium & malitia alterius. Sed mors innocentis nunquam hoc modo est per se & necessaria reipu. ergo non licet reipu. pro sui liberatione innocentem tradere morti: nec hoc illi præcipere, neque quod illi lapidi, aut bombardę se exponat, si nulla inde defensio, vel uictoria, aut vtilitas reipub. speratur: quia non est absolutè domina vitæ ciuium suorũ, sicut Deus, qui ideò solus habet potestatem in uitam innocentis, quanuis respubl. possit innocentem à morte non defendere, ut maiori periculo ipsius prouideat.

Si dicas, si quis minaretur tibi mortem, nisi manum, vel linguam traderes abscindendam, posses vtiq; vt vitam seruares, licet nõ sit necessarium, nisi ex malitia alterius: ergo similiter respub. posset tradere innocentem.

Respon. concesso antecedente negando consequentiam. quia membrũ nõ põt habere esse distinctum per se sine esse totius: sed ab ipso esse totius suũ esse habet: nec est aliquo modo propter se, sed propter totum: nec per se est capax iuris uel iniuriæ: homo autẽ licet sit pars politica reipub. est tamen naturaliter suppositũ propter seipsum existẽs, atq; adeò per se capax iniuriæ, cui & respu. tenetur sua iura seruari, nec potest illi talem iniuriam irrogare. Et licet ipse innocens teneatur aliquãdo proprio se offerre periculo, vt cõe reipu. caueat: nõ tñ ad id iure cogi potest: quia non potest, quia non tenetur de iustitia, sed de charitate: sicut stat me ad gratiam, uel ad eleemosynam teneri, ad quam iure cogi nõ possum. Et ità patet ad quartam rationem etiam secundum ipsum Soto plena responsio.

Respon. ad confir. Ad confirmationẽ respon. ꝙ in illo casu, quando sola uia confessionis id nouit, deberet iudex secundum allegata Paulum probatũ reum condemnare: tùm quia cognitio eius innocentis, quam habet solum ex cõfessione, reputatur ac si nõ esset: quia videlicet ex ea ad forũ exteriorẽ vllo modo procedere nõ põt: saltem per eam nullus impeditur cũ debita tutela vti iure suo: tùm etiam quia illa notitia non est certa: quid enim scit confessor si ille in sua cõfessione mentitus est? & si ẽt alia via euidẽter nouit innocentẽ, tunc illã cautè declarando, sine pręiudicio sigilli sacramẽtalis tenet̃ illũ nõ cõdẽnare.

Resp. ad 5. rationem. Ad quintam rationẽ secundæ opi. Respõ. cõcesso antecedente negatur consequẽtia. Et ad eius primam probationẽ negatur esse simile. Nam iudex etiam sub ex communione præcipiens illum cũ secunda cohabitare, non est efficax causa fornicationis illius maximè quia iã docet ecclesia in d. c. inquisitioni, ꝙ non debet ei cõmisceri. Iudex autem condemnans innocentem est efficax, & directa cã mortis illius, ut suprà sæpè, & præcipuè in 5. rõne huius tertię opi. dictum est. Ad secundã autẽ probationem id negatur: nam ut patet ex responsione ad tertiam & quartam ex B. Tho. mors innocentis nõ bonum, sed malum reipub. cedit.

Resp. ad 6. rationem. Ad sextam rationem secundæ opi. respon. ꝙ illud in ore duorum, uel trium &c. intelligitur dupliciter, & vtroq; modo nil facit contra tertiam opin. Primo modo intelligitur negatiuè ad hũc sensum ꝙ scilicet nullus quantuncũq; nocẽs occidatur, nisi ordine iudiciario duobus, aut tribus testibus probetur, ut expressè declaratur Leuit. 35. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimoniũ nullus cõdemnabitur, vbi prius meminit homicidæ, deindè testiũ. Et ità præsupponitur verus homicida ad punitionẽ alius ab eo, quẽ testes sua tantum faciũt ꝓbatione. Sed ex hac auctoritate sic intellecta nõ sequitur ꝙ vbi fuerit innocens probatus nocẽs duobus aut tribus testibus, sufficiat ad licitè illum occidendum, ut supra probatum est.

Secundo modo intelligitur affirmatiuè ad hunc sensum, quòd duobus uel tribus testibus probatus nocẽs puniatur: sed cum limitatione, scilicet nisi aliud certius de eius innocentia constet. Et quòd hæc limitatio ibi intelligatur inde patet, quia aliàs posset iudex illum innocentẽ cognitũ liberare, sed omnino condemnare, ut ibi dicitur ad literã. Item quia si non opus esset nisi ut probetur nocens: iam ẽt non opus esset ꝙ iudex sciens innocentẽ conetur

Syluester facit. Quia inquit, Beatus Thomas illam opi. tenuit: qui semper à Deo consilium, & ueritatem in omnibus suis scriptis petebat: & ei dominus reuelabat. Nam & ipsi officium, vel etiam materiam de Eucharistia scribenti à Christo dictum est, Benè scripsisti de me Thoma: insuper quia eius doctrina per ecclesiã approbata est, quò fit ut eius opinioni standum sit.

Respon. ad 8. rationem. Respon. negando consequentiam: non enim sequitur, nisi quòd ubi constiterit sufficienter illũ ex diuina reuelatione aliquid habuisse, ei credendum, vel standum est. Constat autem minimè de hoc: quasi uerò oporteret quòd si ipse sanctus doctor aliquando, id etiam semper peteret à Deo: etiam infallibiliter petita omnia obtineret, maximè ubi talis cognitio ueritatis non esset simpliciter necessaria ad salutem, immò & aliquando eius occultatio eidem expediret ad humilitatem: ut uidelicet sciant gentes etiam sancti, atque doctores, quod homines sunt, & peccare sæpè, et errare possunt, id quod ipsa constat experientia: sed neque quia semel, aut bis, illi dictum est, Benè scripsisti de me Thoma, idem protinus de omnibus suis scriptis tenendum est. Neque eius doctrinæ approbatio per ecclesiam, tanquam sacræ scripturæ canonizatio, præuia prudentum, & consistorii ecclesiastici examinatione iudiciali diffinitione facta est: ità ut illi tanquam fidei, aut decretis ecclesiæ standum sit, in qua nihil omninò falsi contineatur. Constat enim eum in multis à multis doctoribus, & vniuersitatibus, communiter non teneri, sed ei contradici, & ipsum à seipso tacitè quandoque retractari, & tanquam dubia, & opinata multa nobis ab eodem disputata relinqui. Igitur ipsius sancti doctoris doctrina sic est per ecclesiam approbata, quòd pro maiori parte uera & vtilis: & in aliis probabilis, uel opinabilis, ut ab eo traditur, in ueneratione habenda est: sicut & aliæ doctrinæ sanctorum, atque doctorum scholasticorum, puta Bonauent. Alexand. de Ales. Scoti, & aliorum eiusmodi: quas ecclesiam in suis scholis, & vniuersitatibus, & alibi publicè legendas omnibus fidelibus tradidit, & approbauit. Et hoc modo est præ aliis specialiter approbata doctrina Beati Thomæ, vt de hoc latius agit Gerson in tractatu de sex gradibus veritatum catholicarũ alphab. 14. g, & habetur de hoc in fine eorum Parisiis cõdemnatorum: & Abulen. in suo defensorio par. 2. cap. 81. & 82. hoc pulchrè prosequitur.

Resolutio. Quę igitur harum opinionum verior sit, nostri non est arbitrii diffinire, tantum consulerem illam secundam opinionem B. Tho. quæ & magis communis est, esse sequendam. Iure namque naturali, atque diuino seruare tenemur iustam legem superioris: iusta uerò lex ea est, quę bonum commune maius priuato præponit, & minus damnum maiori postponit: talis autem videtur lex dictans, etiã in casu mortis, tàm absoluendo, quàm condemnando secundum allegata, & probata esse iudicãdum: quia aliàs generaliter via ad multiplices iniustitias, & fraudes, & mortes hominum innocentum aperiretur, vndecunq; & quomodocunq; hęc mala prouenians: ergo vti superius in secunda opin. dictum est, ius naturale dictat ità generatim à iudicibus esse faciendum. Quo non obstante princeps, qui est supra legem, qui eam condere, & derogare potest, vtique poterit reum probatum nocentem, quẽ ipse priuatim certò nouerit esse uerè innocentẽ absoluere, vt siunt Alberi. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præsid. & Cy. & Bart. & alii in l. 1. C. vt quæ desunt adno. & Felin. §. quia uerò. c. pastoralis. de off. delega. maximè si, ut ait Caiet. vbi supra, ipse princeps palàm testetur se id certò priuatim scire: vt ità populo satisfiat, & scandalo præuideatur. At verò eum, quem ipse priuato nouerit esse reum, atq; nocentem, probatum tamen innocentem, non debet condemnare, sed immunem à pœna iudicare: nisi delictum ità atrox, ac perniciosum esset, ut reipub. valdè conueniret eius auctorem publicè puniri. Sic tenet Couarruuias in resolutionibus lib. 1. ca. 1. Vbi & ait nu. 8. & li. 2. ca. 10. quod iste uerè reus, ac nocens, qui in iudicio non est probatus nocens, sed potius innocens apparet, debet à iudice non solum absolui ab instantia, uel obseruatione iudicii, sed etiam diffinitiuè ne amplius de eo crimine accusari, aut iterum iudicari non possit, nisi aliquid aliud denuò superueniat, vti ait glos. in c. de his criminibus, de accusa. & communiter doctores ibidẽ & Ioan. Andr. Calde. Cardina. & Panor. & alii in d. §. quia uerò, confitentur. Ordo namq; iudiciarius, quamuis sit de iuregentium, & regulariter obseruãdus, potest tamen & debet aliquando à principe, & rarò ab aliis non seruari ex causa vrgente speciali sd reipub. bonum vrgente, vt hoc etiam aiunt Soto de iustitia & iure lib. 1. quęst. 1. art. 3. in respõ. ad primum argumentum & lib. 5. q. 3. art. 3. Et Nauarro in summa cap. 25. nume. 9. & 10. Et de hoc etiam superius in principio huius quæstionis dictum est. Ad idem etiam est Syluester homicidium. primo quęst. secunda. §. 3. & titu. conquisitio secundo, quæst. 11. et titu. index primo, quæst. 5. et titu. sententia quęst. 4. et 5. et titu. citatio quæst. 9. & hoc habet sępè veritatem in religionibus: vbi iuris ordo ex rationabili causa non semper obseruatur.

QVAESTIO TRIGESIMAOCTAVA.

Vtrum pro defensione uitæ liceat occidere iniustum inuasorem.

RESPONDEO Hic alterum certum, alterum dubium est. Certum quidem est quod uim vi repellere licet cum moderamine inculpatę tutelę pro suę uitæ defensione: quamuis inde mors illius inuasoris iniusti sequatur, idque ità fore præuideatur. Se- *Respon.*

tus si iustè quis alium inuadat, ut superior subditum, rebellem, ad punitionem, ut habetur in ca. si uerò primo de sentent. excommu. & dist. 1. cap. ius naturale, tametsi aliqui doctores, quibus fauere videtur Augustinus de libero arbitrio libr. 1. cap. 5. dixerint non esse licitum alicui priuato hominem occidere pro suæ uitæ defensione; sed solum humana lege id esse permissum, quia scilicet apud homines non punitur, quia sic expedit reipublicæ, ut glossa in cap. quod militare. 23. q. 1. refert.

Dubium autem inter doctores adhuc est, quo animo, & intentione, aut quomodo talem inuasorem iniustum liceat occidere, vtrum videlicet suā vitam defendenti licitum sit velle ex intentione directè occidere ad prædictum finem suæ defensionis, puta collum eius, aut pectus, gladio, siue certa sagitta, uel globulo ignito transfigendo: & hanc certam eius occisionem an liceat eligere ex intentione, & certo proposito, ut mediū necessarium ad finem conseruandi vitam propriā: sicut medicus ex intentione, & certo proposito, pharmacum, uel uenæ percussionem, & sanguinis minutionem licitè eligit, ut detur, & fiat, infirmo, & membri putridi abscisionem facit, & vult, ad eius sanitatem consequendam: aut sicut miles in bello, & iudex, ministerque iustitię directè, & licitè vult, & ex proposito eligit hostem reipublicę aut malefactorem occidere ad reipublicæ defensionem, uel à pestilentibus hominibus conseruationem.

1. Opinio. RESPON. in hoc est duplex opinio. Prima est multorum doctorum, quos etiam sequitur Alexand. de Ales in tertia par. quæst. 34. membro secundo, artic. ii. §. 2. in responsione ad secundum & quartum argumentum quam etiam probat Turrecremata in decreto distin. 50. cap. de his clericis, arti. primo, quamuis etiam probent aliam secundam opinio Beati Tho. quę infrà habetur. Hāc etiā opinionem expressè tenet Nauarro in sum. ca. 15. nume. 2. & alibi: & Syluester homicidium primo, quæst. 5. Item Soto, vbi infrà allegatur, licet in verbis tenere videatur cum secunda opinione sequente beati Thomę: at verò in sententia, si benè inspiciatur, hanc primam sequitur opinionem, quòd scilicet homini priuato itā licitum est ex intentione, vel electione, occidere iniustum vitæ inuasorem eum debito moderamine, sicut & iudici, & executori iustitię, aut militi in bello licitum est ex intentione idem facere pro sua simul, & boni communis, aut reipub. defensione: & eam occisionem eligere potest, non quidem ut finem, sed ut medium ad finem conseruandi vitam, & in ordine ad ipsam.

1. Ratio. QVAE opinio probatur tripliciter. Primò, quia in hoc vterque est minister legis, & executor: & in vtrisque est auctoritas publica, id est, lex id concedens, quamuis diuersimodè. Nam sicut iudex, & iustitię executor, uel militans pro republica, ex lege fit eius minister ex officio, ut ex iustitia licitè occidere possit: itā etiam quilibet ex concessione legis naturalis, & humanæ, per legem diuinam approbatæ, uel saltem non reprobatæ, fit minister legis ipsius ex necessitate, vt uidelicet in casu necessitatis cum debito moderamine iniustum inuasorem occidere possit: sicut laicus in necessitate est, aut fit minister baptismi ex concessione legis diuinæ: sacerdos autem ex officio. Igitur sicut iudex, aut iustitiæ executor, aut miles malefactorem, & inuasorem ex intentione licitè occidere potest, & sic occidēdo dicitur vt minister legis, & eius, aut publica auctoritate id licitè facere: itā & de quolibet occidente suum inuasorem iniustum eadem ratione dicendum est. Ad quod allegat hæc opinio Ambro. in lib. de paradiso dicentem, Nec is, qui homicidium aliquod inuitus fecerit, extra ministerium est. Sed hoc apud Ambros. ego reperire non potui. Sed hæc ratio non videtur sufficiēs: quia occidere auctoritate legis concedentis, nec est, neque sonat idem, quod occidere auctoritate publica: alias enim comedens cibos prohibitos in necessitate, auctoritate legis id concedentis, diceretur id facere auctoritate publica, & similiter laicus & infidelis in necessitate baptizans.

Secunda ratio, quia ea, ut eodem modo facta occisio inuasoris eodem iure excipitur à lege generali prohibente hominem occidere, & vnicuique conceditur, quæ & quomodo ipsa hominis occisio omni iure generaliter prohibetur: sed hęc, quæ generaliter prohibetur, est occisio ex intentione tantum, ergo & hęc eadem inuasoris occisio facta ex intentione eodem iure excipitur, atque conceditur. Antecedens per utraque parte probatur, tùm quia exceptio fit à regula, uel prohibitione generali eodē modo sumpta, & ab eo, quod in generali comprehenditur, ut constat, & ait glo. in principio tituli de regulis iur. lib. 6. tùm etiam quia sicut hominis occisio generaliter, & indistinctè prohibetur: itā & inuasoris occisio eodem iure generaliter, & indistinctè conceditur. Nam ius non distinguit vtrobique ex intentione, aut non ex intentione. Nunc autem ubi ius non distinguit aliquid concedēdo, ibi nec nos distinguere debemus, ut habetur in cap. ꝙ si diminuerit. 31. quęst. 1. & c. solitè. de maiori. & obedi. & gloss. ibidem cum concordatis. Sed certè nec ipsa ratio sufficiēs est: quia potest negari maior, & etiā minor, dicendo ꝙ lex generaliter prohibet oēm hominis occisionē de se malā, & irrationabilē, tā ex intentione, quàm nō ex intentione factā, auctoritate quacunque, humana, publica, & priuata, & solum concedit hōibus curā reipublicę, & boni communis occidere posse hominem reipublicę nocuum ex intentione, quia id bonum, vel non malum est. Conceditur etiā homini priuato ut contra inuasorem se, & sua, atque suorum tueri possit uim vi repellendo, at verò nullum ius expressè cōcedit alicui homini priuato ex intentio-

2. Ratio.

intentione occidere suum inuasorem, vt constat di stin. prima c. ius naturale. & de sen. excom. ca. si uerò. 1. & ff. de iusti. & iure. l. ut vim ui. & glo. in cap. quod militare. 23. quęst. 1. Ea autem defensio fieri potest sine intentione occidendi, etiã si inde inuasor scienter occidatur, vt inferius dicetur in 2. opin. ergo nihil amplius videtur concessum contra generalem iuris, aut legis prohibitionem. Ad quod facit glo. ibidem allegata dicens quòd non licet excipere vbi lex prohibitiua non excipit: & de reg. iur. Odia restringi, fauores conuenit ampliari. De quo etiã Victoria in 9. relectione de homicidio nu. 11. vsq; 20. latius agit.

3. Ratio. Tertia ratio est, quia secũdum omnes doctores, & etiam ait Florent. prima par. sum. titu. 3. ca. 10. §. 10. Neque Deus ecclesia in suis pręceptis generaliter obligat homines sub mortali peccato ad id, quod in se nimis difficile, aut vis possibile est. Quia id moraliter & ciuiliter secundum iura cẽsetur impossibile. Nam & ideò dicunt motus primos non esse mortales, & alia eiusmodi difficillima, quia prima Ioa. 5. Mandata eius grauia non sunt. & Matth. 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue, scilicet volenti secundum August. Nunc autem in se difficillimũ est homini ad mortem inuaso, & in eo discrimine constituto discernere intẽtiones, de quibus inferius agitur in secunda opi. & cauere ab intentione occidẽdi inuasorem, quem certissimè, & euidenter occidit, dùm seipsum aliter defendere non potest. Igitur ex intentione illum occidere licitum, vel saltem non mortale est. Sed certè nec istà ratio est sufficiens pro hac opinione. Nam potest negari minor dicendo quòd id facere saltem virtualiter non est in se valdè difficile, si homo velit se rectè habere.

Opinio. 2. Ideò est secunda opinio B. Tho. secunda secundæ. q. 64. art. 7. & Abulen. Matth. 5. q. 109. & plurimorum aliorum, q̃ ex intentione occidere quẽquã etiam inuasorem nulli licitũ est auctoritate priuata: sed solum auctoritate publica id licet habẽti curam reipublicæ, vel eius executori.

Sed prius declarandum est quid sit secundum

1. Declaratio opinionis. hanc opinionem occidere ex intentione. Nam hoc tripliciter exponitur à doctoribus huius opinionis. Nempè Caiet. 2. secundæ, ubi suprà, & multi alii dicunt idem esse ex intentione, quod ex certo proposito, vel electione hominem occidere, & id ut medium ad finem conseruandi vitam propriam eligere, & directè velle: & hoc dicunt nulli licere nisi auctoritatem publicam habeat ad id ut iudex, aut iustitiæ minister, vel miles in bello iusto: ità quòd homini priuato solum est licita iniusti inuasoris occisio, ut effectus defensionis, indè sequens, quanuis præuisus sit: & hoc dicunt, esse inuasorem occidere non ex intentione, id est non ex proposito, uel electione ipsum occidendi, etiam ad finem conseruandi vitam, sed vt est effectus per accidens, quanuis præuisus sequens ad vitæ defensionem. Sicut debilitatio infirmi non est directè, nec ex proposito à medico intenta, uel electa, vt remedium ad sanitatem, sed solum est curationis effectus, qui quanuis pręuisus sequitur pręter eius intentionem. Ità & inuasoris occisio, sicut debilitas infirmi, aliquo modo, & indirectè, non quidem vt medium volitũ, vel electum ad finem conseruationis vitę, sed ut effectus ex licita defensione pręter intentionem, siue per accidens consequens, quamuis pręcisus, cũ alicuius inuoluntarii admixtione licitè volita est.

Alii autem, ad quos accedit doctissimus Victo- *2. Declaratio.*
ria in relectione. 9. de homicidio in quodam sexto dicto nume. 17. aiunt quòd occidere ex intentione est occidere ex certo proposito occidendi, vt iudex intendit malefactorem vita priuare: & hoc modo nulli priuato licet etiam inuasorem occidere, sed solum auctoritatem publicam ad id habenti. Pręter intentionem autem occidere est non solum à casu, & inuoluntariè, sed propter alium finem, quem si occidens posset aliter consequi, non occideret, & hoc modo ait Victoria licitum esse cuique in defensionem sui occidere iniustum inuasorem, quem nollet occidere, si aliter se defendere posset. Sed certè hęc declaratio non satis explicat rem, nisi adiungatur priori declarationi præcedenti ad maiorem eius declarationem. Nam ex vltima eius parte præter intentionem, videtur sequi quòd insidiantem vitę meæ veneno, fraudibus, siue calumniis falsorum testium, aut aliis modis citra violentam inuasionem, mihi liceret occidere ex electione, & certo proposito illum occidendi ad finem vitæ tuendæ, quando aliter uita seruari non posset, id quod vti latius infrà in dubio, quod in fine huius quæstionis habetur, concedendum non est.

Ideò tertiò magister Soto de iustitia & iu- *3. Declaratio.*
re libro quinto, quęstio. 1. articu. 8. alium dicendi modum, in sententia paululum in verbis multum distantem à præcedente meditatus est, dicens quòd occidere ex intentione est alterum aggredi, ipsum pręueniendo, uel ad uindicandum pręteritam iniuriam, vel ad cauendum futuram: & hoc solum ait licere publicam auctoritatem habenti ad sui, & reipub. defensionem, ut militi per bellum, vel ministro iustitiæ per eius executionem contra homines reipub. pestilentes. Occidere autẽ non ex intentione est & censetur, quandò quis inuaditur, & præsumitur, & se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ talem inuasorem quomodocunque occidit. Secundò ait Soto ibidem, & arti. secundo, quod hoc modo licitum est vnicuique, etiam auctoritate priuata, occidere inuasorem eius occisionem uolendo, & eligendo, ut medium, necessarium ad finem conseruationis propriæ uitæ, Dicit & tertiò q̃. B. Thom. ità sensit, quòdq; hanc occisionem appellat licitũ medium ad vitę conseruationem finaliter intentã. Sed certè modus istè dicendi, quamuis in foro exteriori, sit uerus, & ualeat, vt habetur signum si

quis occidit ex intentione, vel non, quia id ità præsumitur secundum glossam in cap. quod militare, 23. quæst. 1. Secus autem in foro conscientiæ, & veritatis, in quo loquimur. Et ità modus declarandi saltem quoad verba extraneus est, & dissonat à veritate, & mente, & verbis B. Thomæ, & ad primam potius accedit opinionem suprapositam, quod tripliciter ostenditur. Secundò quia stat inuasum occidere inuasorem ex intentione, etiã dùm ipse inuasus nullo modo est aggressor, ut hoc ait expressè, B. Thom. vbi supra, dicens quòd inuasus licitè occidit ex intentione inuasorem auctoritate publica, ut miles in bello, & minister iustitiæ: illicitè autem, si auctoritate priuata ex intentione illum occidam. Nam eius verba ad literam hæc sunt. Ex actu hominis se defendentis duplex effectus sequi potest. Vnus quidem conseruatio proprię vitę, & ex hoc effectu specificatur actus defensionis, & est licitus, si fiat cum moderamine inculpatę tutelæ. Alius autem effectus est occisio hominis inuadentis: & quia hominem occidere non licet, nisi publica auctoritate propter bonum commune: ideò illicitum est quòd homo intendat hominem occidere, ut se defendat, & propriam vitam seruet: sed hoc solum licet ei, qui habet curam boni communis, & publicam auctoritatem: qui Intendens hominem occidere ad sui defensionem, hoc refert ad publicum bonum, ut est iudex, iustitiæque minister pugnans contra latrones, & miles pro republ. contra hostes pugnans in bello: quamuis & isti peccent, si priuata libidine moueantur. Hæc B. Tho. ex quibus verbis patet intentum. Tùm secundò idē ostenditur, quia illa declaratio multum dissonat à communi acceptione huius vocis ex intentione, neque satis consonat, occidere ex intentione est occidere aggrediendo, & occidere non ex intentione est occidere passiuè aggrediendo, uel dùm quis prius inuasus est. Sed neque B. Thom. tàm extranea verba, & interpretationem vsquã commentus est. Tùm denique tertiò idem ostenditur, quia quando B. Thom. dixit inuasum licitè occidere non ex intentione inuasorem pro suæ uitę defensione, nõ dixit licitè posse eam occisionem velle, vel eligere vt medium ad vitę conseruationem, sed vt effectum per accidens sequentem ex illo actu defensionis: neque tale vocabulum medii, sed effectus est apud illum quamuis hoc illi suus Soto imponat, uti ex supradictis verbis facilè constare potest intuenti. Igitur secundum hanc secundam opinionem B. Thom. standum est suprapositæ primæ, simul & secundæ declarationi, uti Caieta. & Victoria simul declararunt.

1. Ratio. 2. opin. HAEC itaq; secunda opinio prædicto modo exposita quadrupliciter probatur. Primò quia ex intentione, siue proposito, vel electione (quod idē est) hominem occidere, quantuncunque criminosum, nociuumque reipub. nulli licitum est auctoritate propria, hoc enim prohibetur illo naturali, diuinoque præcepto. Non occides: Sed id solum licitum est habenti curam reipub. uel iustitiæ ministerium, vel executionem ad reipub. conseruationem, vt supra dictum est: ergo nulli priuato hoc modo ex intentione, uel electione licitum est quẽquam, etiam inuasorem, occidere ad finem quencunque conseruandi rempub. vel etiam propriam vitam. Patet consequentia, quia magis tenemur ad reipub. cuius sumus pars, quàm ad propriæ vitæ corporalis conseruationem. Nam pro suæ reipub. conseruatione quilibet suam vitam corporalem, nõ autem spiritualem, exponere tenetur. Sed ad hanc rationem potest pro prima opinione responderi negando consequentiam quoad propriæ vitæ defensionem, quia tunc pro suæ uitæ defensione quilibet inuasus, etiam si priuatus homo sit, nõ occidit auctoritate priuata, sed publica, uel iuris naturalis, diuini simul & humani id concedentis, vt supra in prima opinione dictum est. Nec ità faciendo homo malum facit, sed licitum pro sui ipsius defensione, nam ex eā necessitatis fit cuilibet licita occisio inuasoris, et ex intentione, quę esset illicita: pro defensione autem reipub. extra casum extremę necessitatis nulli priuato licet quenquam occidere ex intentione, nisi aliquo modo ad id habeat auctoritatem publicam à repub. vel ab habente curam ipsius: quia non priuati hominis, sed habentis publicū ministerium, est decernere quãdo, & quomodo, & per quos reipub. defensio, & conseruatio, etiam cum propriæ vitæ detrimentō faciēda sit. In casu autem extremæ necessitatis reipub. cuilibet eius ciui licitum esset inuasorem ex intentione occidere ad illius simul & uitæ propriæ defensionem, & conseruationē, ut illa prima & hæc etiā secunda tenet opinio, tunc enim fungitur auctoritate publica, ut miles pro repub. militando.

Secundò probatur idem, quia non licet fornicari, mentiri, uel peierare, ad finem conseruandi uitam in casu, quo aliàs uita seruari, nisi fornicando, mentiendo, aut peierando, non posset: ergo eodem modo, eademque ratione non licet homini priuato se defendenti ex intentione occidere iniustum inuasorem: nam utrunque eodem iure naturali prohibitum est. Antecedens aūt præsupponitur uerū, cuius oppositū erroneum est, uti superius q. 29. latius habetur; quod & ipse Soto ubi supra concedit. Si negatur consequentia dicendo non esse eandem rōnem utrobiq;, nam ideò fornicatio, uel periuriū ad saluandum uitam non licet, quia per se à natura id medium nō est ordinatum, neq; certum, aut necessarium ad eum finem; occisio autem inuasoris ità est; Contrà, quia q. tale medium non sit à natura ordinatū ad talem finē, ex hoc non redditur illicita electio illius medii, si id ad eum finē cōducēs, uel necessariū, nec aliàs prohibitū est, quod patet, quia maritus ad salutem extremè coitu indigens, certè tenetur, uel licitè potest ad suam vxorē cōcedere, quamuis hoc medium ad illum finē non sit ordinatū à natura. Igitur aliūde uitiatur electio illius medii 2. Ratio.

medii; videlicet fornicationis, aut periurii ad eũ finem conseruandi vitã, nempè, quia id al.às æquè, aut magis prohibitum est, quàm permittere se mori, vel occidi. Nunc autem hæc eadem ratio est in præfata consequentia, & proposito præsenti, quia videlicet eodem iure æquè, aut magis prohibetur hominis occisio ex intentione facta auctoritate priuata, quàm permittere se occidi ab inuasore. Igitur constat intentum: & ita vel vtrumque negari, vel vtrumque eadem ratione concedi debet.

Et confirmatur, quia nisi hæc secunda opinio esset vera, iam eadem ratione sequeretur quòd ad finẽ conseruandi vitam licitè quis posset ex intentione eligere, vt medium, occidere quemcunque suæ vitæ insidiatorem, quem non per vim, sed per fraudes, atque calumnias falsorũ testium, aut per venena, vel per alios multiplices modos aliàs ineuitabiles constat in mortem alterius machinari; hoc autem non est concedendum, vt inferius in dubio in fine huius quæstionis habetur. Igitur hæc secunda opinio vera, & opposita falsa est. Sed ad hanc rationem responderet prima opinio negando sequelam, nec est simile. Nam inuasoris occisio, etiam ex intentione, omni iure concessa est: fornicari autem, & peierari; aut alio modo per fraudes, siue calumnias in mortem alicuius machinantem occidere, etiam ad vitandum mortem propriam, nullo iure cõcessum, sed potius prohibitum omninò est, vt inferius in dubio finali huius quæstionis latius habetur.

3. Ratio. Tertiò probatur idem auctoritate Augustini ad publicolam, & habetur. 23. q. 5. ca. de occidendis, qui sic ait: De occidendis hominibus, ne ab eis quisquàm occidatur, non mihi placet consilium nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur: vt non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro ciuitate, vbi ipse etiam est, accepta legitima potestate, si eius congruit personæ. Item idem in alia Epistola ad Macedonium, & habetur, ea. q. cap. cùm homo, & expresius de libero arbitrio lib. 1. ca. 5. id pro sequitur, atque determinat.

Sed ad has auctoritates respõdet prima opinio, & præcipuè glos. in dicto ca. de occidendis, quòd id intelligitur, quando quis inuasorem occidit pro se, idest priuato odio illius, aut liuore vindictæ: quia tunc homicida est corã Deo. Quod inde elicitur, quia inferius in dic. ca. cùm homo, ipse August. significat licitum esse occidere inuasorẽ causa euadendi, vel subueniendi necessitati, sicut occiditur latro à viatore, & hostis à milite. Alio etiã modo responderi potest, quòd August. ibidem, & expresius in libro primo de libero arbitrio cap. 5. sentit quòd pro rerum temporalium, & pudicitiæ defensione illicitum quidem est quenquàm occidere: dubitat autem an id liceat pro vitæ defensione. Cum quo stat quòd sine eius auctoritatis præludicio alii doctores rationabiliter opinentur, id licitum esse, vt in prima opinione supraposita probatum est.

Aliæ etiam rationes non tanti ponderis fieri possunt pro hac secunda opin. videlicet quòd Exo. 22. dicitur quòd occidens furem diuinum non sit liber, nec innoxius, & secundum iura occidẽs aliũ pro sui defensionẽ, pęniteat tot diebus, & alia eiusmodi. Sed hęc omnia omittuntur: quia ad ea facilè potest respõnderi, quòd hæc procedunt in foro tantum humano, vel exteriori, quia præsumitur contra illos quòd non omninò necessitate compulsi, aut non cum debito moderamine occiderunt etiam seipsos defendendo, vti Alexander ubi supra; & alii doctores tenentes oppositam opinionẽ facilè respondent.

Quartò probatur idem, & est potissima ratio, quia qui non nisi cum debito moderamine potest aliquid licitè velle, aut agere, is non dicitur id velle, neque uerè vult per se, & directè, uel ex intentione effectum inde sequentem, ut habetur de iniuri. & dam. dat. ca. si culpa tua, ut supra. q. 33. in primo puncto in responsione ad primum argumentum latius probatur: Sed inuasus non nisi cum debito moderamine se defendens potest licitè occidere inuasorem, ergo non ex intentione. 4. Ratio.

Sed, ut semel dicam quod mihi magis placet, certè hęc opinio secunda B. Thom. tutior, & probabilior uidetur: quo non obstan. dicerẽ etiam quòd se defendenti ab iniusto inuasore cum moderamine inculpatæ tutelæ licitum est illum scienter occidere, idque confusè ità uelle, sicut Deus scit sibi licitum esse, quomodocunque, id licitum sit: nec oportet in particulari scire, uel examinare, aut cõsiderare qua intentione id actualiter faciat. Et quidem ad hanc secũdam opinionem Augustinus ubi supra magis accedit. Dico iniustum inuasorem ex parte causę, quia scilicet me sine iusta causa occidere uult, quamuis non sit iniustus parte sua, puta quia furiosus, amens, uel inuincibiliter putans se iustam causam habere, me occidere uult: nam ẽt hunc me defendendo modo supra dicto licitè occidere possum.

Sed utrum similiter liceat occidere regem, aut papam inuasorem, communiter dicitur quòd sic: sed Soto de iustitia, & iure, libr. 5. q. 1. arti. 3. dicit quòd non est pro uitando maiori malo reipub. tenetur homo postponere ẽt uitam corporalem. Cõsonat Nauarro in cõmmen. de defensione proximi nume. 24.

Contra præfatam secundam opinionem arguitur, ut arguit Soto ubi supra. Nã 7. ethi. ca. 3. ad efficacem uolitionem finis necessariò sequitur electio medii, quod indicatur necessarium ad illum finem. Sed si licita, & efficaciter uolita est defensio, uel conseruatio uitæ, & ad illam indicatur, ut medium, necessarium esse occisionem inuasoris gladio, sagitta, aut globulo ignito, uti supponitur, ergo necessaria sequitur licita electio illius medii, scilicet occisionis inuasoris ex intentionẽ ad illũ finem: sicut si auctoritate publica, id faceret inuasus. Quæ consequentia indè magis probatur Argum. 1.

quòd

quòd non pôt illa occisio esse uolita, nisi quomodo iudicatur necessaria; uidelicet ut medium ad defensionem, vel conseruationem vitæ volitam efficaciter.

Argum. 2. Secundò arguitur ad idem, Licitum est ea intentione velle, aut eligere defendendo seipsum vim vi repellere, non solùm cautè ictus inuasoris recipiendo, sed etiam ipsum repercutiendo, si id fuerit necessarium. Sed hæc violentiæ repulsio, atque percusio, est illius occisio certa, vti supponitur in casu prædicto: ergo licitum est hanc occisionem eligere, aut velle ex intentione, modò sit, & appelletur mediû, modò effectus, aut alio modo.

Argum. 3. Tertiò arguitur ad idem quia secundo Phys. ex fine sumitur necessitas medii ad illum, præcepto etiam fine præcipitur & medium necessarium ad illum, sed finis, puta defensio, vel conseruatio vitæ, est necessarius necessitate præcepti, nam quilibet tenetur suæ vitæ consulere, mortemque vitare: saltem hoc supponitur in casu, quo homo ad id tunc teneat, & occisio inuasoris est medium cognitum necessarium ad conseruationem vitæ, vti etiã supponitur ꝙ nisi ille occidatur nô vitabitur mors: nã medium est, & dicitur id, per quod peruenitur ad finis executionem, ergo etiam ex præcepto illa inuasoris occisio ex intentione vel ex proposito eligenda est.

Argum. 4. Quartò arguitur ad idem ex duobus malis etiã culpæ minus est eligendum distin. 13. ca. duo mala, & ca. nerui. Nam ad vitandam mortem licita est abscisio brachii, & acceptio rei alienæ, quarũ quælibet aliàs seorsum prohibita est; sicut & ad vitandam mortem excusatus est Dauid comedens panes propositionis lege prohibitos, primo Reg. 21. Tunc enim minor prohibitio cedit maiori: sed maius malum culpę est esse causam, etiam omissiuam mortis suæ, quàm alterius, sicut & grauius est seipsum, quàm alterum, occidere. Quia ex ordine charitatis magis tenetur homo suæ vitę consulere, suamque mortem vitare, quàm alterius, ergo pro conseruatione vitæ, aut pro sua morte vitanda eligenda est etiam ex intẽtione mors, vel occisio inuasoris.

Respon. ad primũ arg. Respon. ad primum argumentũ loquendo semper de persona priuata, nam de occidente auctoritate publica non est dubium. Primò dico ad maiorem quòd licet posset absolutè negari, quatenus ibi dicitur quòd ad volitionem finis necessariò sequitur electio medii cogniti necessarii, vti eam negat Angest. in morali ca. 3. tamen moraliter, & regulariter loquendo, vt loquitur Arist. concessa illa maiori, & minori, negatur consequentia. Tùm primò quia eodem modo concluderetur idem licere etiam inuasori, vel alteri cuiq; contra quẽcunq; iniustè calumniantem, vel insidiantem, aut machinantem in mortem ipsius: liceret quoq; fornicari ad seruandam vitam, uti superius in secunda ratione probatum est. Tùm secundò quia solũ concluditur quòd homo necessariò vult illã occisionem, quomodo iudicat illam esse necessariam ad finem efficaciter uolitum: stat autem quòd cũ hoc quòd uerè iudicat eam necessariam, ut medium ad conseruationem uitæ, simul etiam iudicet eam, ut effectum per accidens necessariò consequentẽ ad defensionem, vel ad uiolentiæ repulsionem uolitã efficaciter: Et cùm sciat eam occisionem ex intentione esse aliàs sibi prohibitam, ut supra probatũ est, ideò stat quòd eam non uelit, ut medium, sed solum ut effectum defensionis per accidens consequentem, sicut iudicat. Et ità de facto, & licitè illam uult per accidens, uolitione etiam mixta cum inuoluntario, quia scilicet illam nollet, si aliter se defendere posset. Neque enim necessitatur uoluntas uelle aliquid sub omnibus rationibus, quibus ostenditur esse uolendum: potest enim ex sua libertate uelle sub hac, & non sub illa alia ratione ei ostensa, potest etiam diuidere, ubi intellectus componit. Et ità falsum est, uti uidetur tacitè subsumptum in minori, quòd solum iudicat eam occisionem esse medium necessarium ad defensionem uitæ: nam etiam & potius tunc iudicat esse effectum defensionis præuisum, & ità per accidẽs cũ admixtione inuoluntarii uult eam, ut dictum est. Quòd si supponatur quòd solum iudicet eam esse mediũ necessarium ad id, non admittitur, quia repugnat hypothesi quòd scilicet inuasus licitè si occidat inuasorem auctoritate priuata, quod esse nô potest, si illum occidat ex intẽtione, uel eam occisionem eligat, ut medium ad defensionẽ, quod idem est.

Respon. ad 2. argum. Ad secundum argumentum responsio patet ex dictis. Negatur enim maior, quatenus dicere uidetur quòd licet ex intentione uelle etiam repercutere: hoc enim non licet sicut nec occidere: quãuis bene liceat uelle uim ui repellere, & eludere ictus inuasoris, & se defendere repercutiendo, & occidendo, ut percusio, & occisio sit effectus defensionis tantum, defensio autem sit obiectum electionis, uel intentionis: refert enim dicere hoc uel illo modo stando in rigore uerborum. Negatur & minor. Nam defensio uitæ non est inuasoris occisio, uel percusio formaliter; sed hæc sequitur ex illa per accidens, & ità ut effectus illius per accidens cum mixtione inuoluntarii uolita est.

Si replicetur. Si ego efficaciter, & licitè ex intẽtione uolo defendere, & conseruare uitam meã, & iudico ad id esse necessariam occisionem inuasoris, uel ut medium, uel ut effectum indè sequentem, quia, scilicet sine hac me defendere non possum, utì supponitur, ergo etiam efficaciter, & licitè uolo ex intentione, siue proposito illum occidere. Consequentia patet, quia stante uolitione efficaci antecedentis, & iudicio bonitatis consequentiæ necessariò uoluntas uult similiter licitè, & ex intentione ipsum consequens.

Respon. dupliciter ad replicam, primò negando consequentiam, & ad eius probationem dico quòd oportet addere stante iudicio, & uolitione bonitatis consequentiæ &c. nam si consequens est

est nolita, non oportet ullo modo velle consequēs: quod fit in casu præsenti, nollem enim ex vitæ defensione sequi inuasoris occisionem, si fieri posset. Sicut non valet, volo peccatum, ergo volo cōdem nari in æternum, & ideò apponendum est moderamen inculpatæ tutelæ vt ex parte se ipsum defendētis constet quòd non vult quòd mors inuasoris sequatur, si fieri commodè posset, ex sui ipsius defensione.

Secundò, etiam negatur consequētia quatenus ibi dicitur quòd ergo etiam ex intentione volo cō sequens. Nam esto quòd velim consequentiā esse bonam, & ipsum consequens, nō oportet quòd illud velim eodem modo, scilicet ex intētione, sicut volo antecedens: sed sufficit quòd velim illud per accidens, sicut iudico esse effectum per accidens necessariò sequentem ad actum defensionis, vt in responsione ad primum argumentum dictum est. Sicut qui indigēs petit ad usurā ei mutuari sciens tradētem ad id paratum inde peccaturum, nō peccat, si petens quia non vult ex intentione, vel proposito illum effectum, scilicet peccatum alterius: Similiter neque is, qui pro redemptione suæ vexationis pecuniam dat Simoniaco exigenti: similiter neque is, qui ab infideli pro alicuius contractus robore iuramentum per sua idola petit sciens illum per hoc peccaturum. Nam in his non intenditur peccatum proximi præuisum, vt medium ad finem licitum: sed illic iusta subuentio necessitatis, aut redemptio vexationis, hic autem contractus stabilitas vera, & roboratio. Sic in defensione vitæ ab inuasore; cuius occisio necessariò secutura præuidetur, non intenditur nec eligitur formaliter, & directè ipsa occisio, sed vitæ conseruatio: occisio autem, non vt medium, sed vt licitæ defensionis effectus præuisus, per accidens tantum cum admixtio ne etiam inuoluntarii, quamuis efficaciter licitè volita est.

Respon. ad 3. argumen. Ad tertium argumentum respondeo negando minorē quatenus ibi dicitur quòd illa occisio inuasoris tunc est medium ad defensionem vitæ: nā est etiam & potius effectus eius, & vt talis non vt medium tunc per accidens illa occisio est volita, vt sæpè dictum est. Item adhuc concessa minore, & esto quòd esset medium necessarium ad conseruationē vitæ, negatur consequentia eiusque probatio. Nā illa maxima, Præcepto fine præcipitur & medium necessarium ad illum intelligitur dummodo nō sit aliàs æquè, aut magis prohibitum illud medium, quàm finis ille sit in præcepto: fornicatio enim, & periurium non rectè eligitur ad conseruationē vitæ, etiam si ad id sit aliquando medium conducēs, & necessarium, & non alia ratione nisi quia æquè, aut magis prohibetur, quàm vitæ conseruatio præcipitur, vti superius in secunda probatione dictum est; sic in proposito, quia occisio inuasoris ex intentione æquè, aut magis prohibetur, quàm propriæ vitæ conseruatio præcipitur, indè non licitè eligitur ut medium ad vitæ conseruationem, ut hoc ēt latius patebit in responsione ad quartum argumētum sequens.

Respon. ad 4. argumen. Ad quartum argumentum respondeo quòd illa maior est uera de malis culpæ, quæ à sua malitia possunt exui, ità quòd aliquando ex aliqua causa benè fieri possunt: tunc enim maior obligatio de obligat à minori, & ità minus malum, ex quo respectu maioris habet aliquam rationem boni, eligendum uel permittendum est. Secus in malis culpæ, quæ ex nulla causa benè fieri possunt: tūc enim non potest dari perplexitas, ità quòd necessariò sit malè agendum alterum eorum eligendo: sed potius tunc etiam moriendum est, quàm alterum illorum eligatur. Et ità concessa maiori in prædicto sensu uero, dico ad minorem distinguendo, quòd se, uel alterum commisiuè occidere ex intentione auctoritate priuata non potest benè fieri, neque ullo modo eligendum est, modò alterum sit altero grauius, modò non. Omisiuè autem occidere, uel esse causam mortis suæ, uel alterius potest licitè fieri ex causa rationabili permittēdo se, uel aliū mori, uel occidi, in casu etiam, quo licitè posset utriusque prouideri. Neque enim tenemur omni modo possibili, nec in omni casu, uel euentu, cū magna ferè omnium temporalium iactura, atque labore maximo propriam, uel aliorum uitam seruare: sed modis tantum, & cibis, & medicamentis, quæ communiter, & cōmodè possunt haberi. Neque enim pro cibo alio quærendo, aut pro medicina, & medicis, & loco alio ad uitam necessariis tenemur omnia ferè temporalia expendere, uel ad regiones longinquas proficisci, quamuis liceat. Ex ordine autem charitatis quoad uitam spiritualem animæ præcipuè tenetur homo in omni casu se ipsum plusquàm proximum diligere: nam neque pro totius mundi salute liceret peccare mortaliter, neque uelle à Dei gratia decidere: quoad corporalia autem, quamuis, uti ubi supra & q. 27. artic. 5. ait, B. Thom. regulariter homo etiam plus sibi, quàm proximo consulere teneatur; in quo etiam suus Soto ubi supra art. 6. in responsione ad secundum argumentum à B. Tho. deuiare uidetur. At uerò non eo rigore, nec in omni casu, uel euentu, ad id obligatur. Sæpè etenim potest ex officio amicitiæ, fidelitatis, aut patientiæ, alteriusvè uirtutis, aut ex alia rationabili causa, immò & aliquando pro honore, temporalibusque tuendis, licitè, & officiosè cedere iuri suo, exponendo se periculo uitæ, permittendo etiam se mori, aut etiam occidi: quando non liceret nec proximum occidere, nec ipsum mori, nec occidi, aut etiam spoliari, uel infamari permittere, etiam cum iniusti inuasoris occisione, ut patet. 23. q. 5. ca. non est nostrum, ut etiam ait Nauarro in commento de defensione proximi nume. 12. & 23. & Tho. lib. 1. de regimine principū ca. 6. Vnde liquet maiorem semper esse prohibitionem de non occidēdo proximum commisiuè, & aliquando omisiuè, quàm sit obligatio de propria uita seruanda; uel de non permittendo pro-

priæ

priæ personæ occisionem, & ita illa minor non est omninò in omni casu, & euentu vera. Sed esto totum illud antecedens verum: tunc simpliciter negatur illa consequentia, solum enim indè concluditur, sicut & conceditur quòd pro cõseruatione vitæ potius teneor, aut licitè possum, eligere defendere me ipsum ab inuasore, quam cauere ipsius occisionem per accidens sequentem, atq; præuisam, quòdque potius ipsius inuasoris, quàm mei ipsius occisio de præcepto, vel de consilio. postponenda, & permittenda, non tamen eligenda est.

Argum. 5. Quintò ad idem arguitur, nam eodem præcepto tenemur nos non mutilare, quo & nos ipsos, vel alium non occidere. Sed pro conseruatione vitæ suæ quilibet auctoritate propria, siuè priuata ex intentione seipsum licitè mutilare potest, dùm videt se aliter mortem euadere nõ posse; idq; potest, vt medicus, uelle vt medium necessarium ad illum finem, ergo eodem modò potest velle ex intẽtione inuasorem occidere ad suæ vitæ conseruationem.

Respon. ad 5. argumen. Respon. negando consequentiam, nec est simile, nec eadem ratio. Nam quilibet habet ius, & curam seruandi, & custodiendi vitam suam, & supra sua membra potestatem habet ad illum finẽ, sicut gubernator reipub. ipsius curã habet, & non alius. Vnde sicut iste pro suæ reipub. conseruatione potest malefactorem, vt membrum putridum atque nociuum, ex intentione occidendo præscindere: ità & quilibet pro suę vitæ corporalis conseruatione membrum corporis sui nociuum ex intentione lædere, aut præscindere, vt medicus potest, potest inquàm per se, vt medicus, si scit, & potest, aut per alium medicum quomodo videbitur expedire. Et sicut nemo præter habentem curam reipub. vice Dei potestatem habet vitæ, & mortis, aut mutilationis, vel præscisionis alterius ad ipsius reipub. cõseruationem, ità nemo alius ad conseruationem vitæ suæ auctoritate priuata se, vel alium, ex intentione occidere potest: nisi vt dictum est.

Argum. 6. Sextò, demum ad idẽ arguitur. Nam licet eodem præcepto. Non occides cuilibet prohibitum sit se, vel alium occidere: at verò sicut eo non obstante per ius naturale, atque diuinum, licitum est vnicuique ad finem obtinendi aliquam virtutem, eamque tuendi eligere sibi mortem ex intentione, vel ea, ex quibus certissimè sibi mors creditur imminere, vt medium ad talem finem: Puta licitũ est patienter eligere se non defendere ab interfectore, uel inuasore, & panem necessariũ elargire proximo in extrema utriusque necessitate, & tabulam in naufragio alteri ex charitate relinquere, ut saluetur, & uisitare infirmos tempore pestis, & pro amico exponere uitam, & damnato ad mortem licitum est nolle fugere, licitum etiam est nauigare tempore periculoso, & in bello iusto quantumlibet periculosè pugnare, abstinentia uitam reddere breuiorem, & huiusmodi alia multa, uti de his Caieta. secunda secundę.q.69. artic.3.&.4. latius agit. Et victoria in.9.relectione de homicidio, nu. 24. usque ad finem, Et Syluester titu. homicidium 1. q. & bellum, secundo per totum, ergo ita similiter, eademque ratione, non obstan. illo præcepto Non occides, iure naturali licitum est ad finem saluandi uitam propriam ex intentione, uel electione inuasorem occidere.

Respon. ad 6. argumen. Respon. negando consequentiam, quia neq; uerum est quod dicitur in antecedente quòd scilicet licitum sit ad finem etiã uirtutis obtinendæ seipsum ex intentione morti exponere in casibus adductis ibidem: nam id solum licitum est facere nõ ex intentione moriendi, aut inferendi sibi mortem, sicut licitum est fugienti taurum, uel ignem, aut inimicum, se repente præcipitare non ex intentione se occidendi, sed aliud periculum euadendi, ut superius declaratum est, uti etiam de his casibus latius agit Victoria ubi supra nu. 36. de quibus ẽt, & quomodo ex intentione seipsum occidere nunquàm liceat, uideri potest ca. displicet. 23.q.4. itẽ. q.5. ca. si non licet, ca. si quem. 11. & ca. 19. q.4. & ita hoc argumentum potius facit pro præfata secunda, opi. B. Thom. & aliorum contra primam, opi. Nam sicut non licet ex intentione seipsum occidere, aut certo periculo mortis ex ulla causa exponere, ità nec proximum occidere ex intentione.

Dubium. 1. Tandem ad prædicta omnia dubitatur, primò utrum pro uita seruanda liceat alicui priuato occidere machinantem, aut insidiantem in futurã mortem illius, per calumnias, aut fraudes testium, aut per uenena, aut per quoscunq; alios modos nõ uiolentos: sicut liceret ex intentione, aut non ex intentione occidere uiolentum, & iniustum inuasorem.

Respon. id non licere neque ex intentione, neque non ex intentione illum occidendi: etiã si homo certò sciat se non posse mortem euadere, nisi sic pręueniendo ipsum machinantem occidat: sed solum id facere potest, quando uidet illum tentare iam, & parare seipsum, uel per insidias machinari, & incipere per uim inuadere de præsenti uitã ipsius: nam tunc utique potest quasi se defendendo ea intentione, quã Deus scit sibi licere, secundum uarias opiniones suprapositas illum occidere: etiam antequàm ab illo ipse occidatur, uel lędatur; si aliter sibi commodè prouidere non potest. Neque enim tenetur se iustè defendens expectare, ut prius ipse percutiatur ab inuasore, dùm inuasionis intentatio præsens, uel eius inceptio, aut anticipatio, si expectetur, est occidere, antequàm sit locus defensionis. Et in hoc benè consonat Soto ubi supra, & Syluester bellum, secundo.q.1. & homicidium, primo.q.2.q.9. cum glos. in ca. significasti, de homicidio, & in ca. quod militare. 23.q. 1. &.ff. ad.l. Aquiliam.l.4.&. 5. Probatur prima pars huius responsionis, nam secunda iam patet ex supradictis, quia ubi non est uitæ defensio ab inuasore, non potest esse hominis occisio licita homini priuato, quia non est ibi aliud obiectum formale directè intentum in illo actu, occisionis, nisi

ipse

ipse homo, qui occiditur. Nam conseruatio vitæ est finis præstitutus, obiectumque remotum, non autem proximum, & proprium specificans illum actum occisionis: sed solum specificat actum defensionis, si ibi defensio esset. Nunc autem non est ibi vitæ defensio per violentiæ repulsionem, vbi nõ est inuasio violenta, aut vis corporalis intentata, vel scepta machinata, vel parata de præsenti, qualis non est in casu dubij prędicti, sed solũ est fraudulenta machinatio per viam fraudis, siuè calumniæ, vti supponitur, igitur veritas responsionis planè constat. Poterit tamen arte artem fallere, videlicet venenum sibi propinatum, siuè sibi paratũ in ipsum propinantem vel machinantem industriè conuertere, & ita eadem intentione, qua & ipsum occidere dictum est sibi licere: dùm vitæ suę aliter prouidere non posset: non tamen poterit per alios modos de se aliàs illicitos, puta per falsas calumnias, fraudesque mendaces, illius fraudes, & machinationes ad suæ vitæ conseruationem aptas, & necessarias eludere, quia ad Ro. 3. Non sunt faciẽda mala, vt ueniant bona: & multò minus ut mala vitentur. Ad quod Syluester titu. aduocatus. q. 9. q. 12. & bellum, primo. q. 8. & maleficium. q. 8. q. 9. & doctores communiter faciunt. Sed quid si innoxia mulier cum marito in eodem lecto iacẽs euidenter sciat illum sub ceruicali gladium abdidisse, quo ipsam dormientem posteà iugularet, ne que ipsi mulieri aliud effugium patet. Nũquid posset ipsa gladium furtim accipere, & maritum occidere, antequàm ab eo occidatur, sicut insidiãtem violentum vitæ cum armis quilibet ad vitam cõseruandam præueniendo occidere potest, vt ait glos. in dic. ca. quod militare? Respondet Soto vbi supra quòd post factum non videtur condemnandũ, ante factum autem id ipse non consuleret, sed neque hoc publicè prædicandum est, ne rude vulgus ignorans quando est vitæ defensio, quando non, per abusum licentiam amplificet.

Dubium 2. Secundò dubitatur vtrum fugiens in equo inuasorem iniustum possit licitè proterere, & sic occidere puerum in via iacentem, videns se aliter euadere non posse. Et similiter qui alium impellit in flumen, vel præcipitium, vt ipse mortem euadat.

Respon. Respon. quòd actu de se directo ad mortem alterius id facere non potest scienter, etiam si nõ ex intentione id faciat, benè tamen id facere potest actu indirecto. Primum patet, quia puerille, vel alius, non est inuasor iniustus vllo modo, uti supponitur, & est iam iustus possessor vitæ suæ, & loci, ubi est, dùm indè recedere commodè non potest, ut alius effugiat, ergo iniustè alius scienter illum proterendo, aut impellendo actu directo in mortem eius occideret, vt sic ipse mortẽ euadat. Patet consequentia, quia iustus possessor vitæ illicitè scienter ab alio occiditur actu directo in mortem eius quacunque ex causa, & quomodocunque auctoritate priuata, nisi in defensione sui, uel alterius iniustus inuasor sit, vt supra dictum est, sicut illicitè ego raperem panem, uel tabulam in naufragio à iustè possidẽte in extrema necessitate vtriusque, vt à morte me ipsum liberarem, cùm aliter euadere nõ possit simul uterque: quia & ad Rom. 3. Non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Secũdum quòd scilicet actu indirecto in mortem alterius innocentis, directo autem ad euasionem mortis, id facere possit, puta paululum diuertẽdo, aut si per saltum equi probabiliter putabat utriusque saluare uitam, quamuis res non successit ad uotũ, vt infra in. 3. dubio sequenti latius habetur. Et cõsonat Syluester, homicidium, secundo. q. 26. & homicidium, primo. q. 2. q. 5. & bellum, primo. q. 10. & alij doctores quomodo in bello iusto innocentes non directè, sed indirectè, & per accidens tantum occidi possunt.

DVBITATVR tertiò utrum prægnans, uel in partu periclitans, ad seruandum uitam suam, in casu quo aliter eam seruare non potest, licitè possit sumere medicinam, uel aliquid facere, idque per alium procurare unde abortus, & mors fœtus iam animati certissimè sequatur: & utrum similiter, medicus, uel obstetrix id facere possit. Dubium 3.

Respon. quanuis Syluester titu. medicus. quęst. 4. secundum Ioan. de Neapoli dicat indistinctè q non, & alii dicant quòd ipsa mulier id facere potest, medicus autem, uel obstetrix non potest. Ego tamen melius distinguendo dicerem, quòd si medicina, uel alia opera, aut industria, quæ adhibetur est de se, & directè, & immediatè, & principaliter Sanitatis, vel salutis collatiua, uti est sanguinis minutio, balneatio, pharmacum purgatiuum humoris, emplastrum mitigatiuum doloris, & huiusmodi: tunc licitum est ipsi mulieri per se, & per alios, & ipsis etiam medicis, & obstetricibus hæc omnia procurare, & applicare, & ad id adiuuare: immò & sæpè medicus, & obstetrix ad id vocati ex suo officio tenentur: sicut & proximum in extremo periculo laborantem adiuuare, & defendere, uel à morte liberare quilibet potens suo modo tenetur, aut saltem licitè potest, quando modus liberandi aliàs licitus est, vt in prædicto casu contingit, vti Syluester tit. bellum. 2. q. 6. & alibi doctores latius agũt, & supra. quæst. 26. nos latius egimus. Nam, uti supponitur, illa medicina, & industria est de se ex natura sua directè, & immediatè salutifera, & ad salutem ordinata: quanuis per accidens, & indirectè sit mortifera, aut mors fœtus, uel alterius innocentis indè sequatur, sicut ex iusta defensione innocentis superius dictum est. Igitur licitum est eam mulieri periclitanti modo prędicto applicare ex intẽtione illam à morte pręseruandi: maximè quia mulier potius ius habet, & possessionem uitę, suę tuẽdę, etiam cum periculo fœtus, quàm ipse fœtus ad suam cum periculo matris: cùm eius uita ex uita matris, & non è conuerso uita matris ex fœtus uita dependeat. Et ad hoc facere uidetur Syluester homicidium, secundo. q. 26. ut inferius dicetur, & supra dubio. 2. habetur de indirectè proterente

puerum

puerum iacentem in uia, ut ipse mortem effugiat. Si autem opera, uel medicina de se, uel ex natura sua directè, & principaliter sit mortifera, uel ad mortem ordinata, uti est uenenum, dilaceratio, percussio, uel præcipitatio, aut proculcatio: tunc neque ipsi mulieri, neque medico, neque obstetrici, aut alteri cuique licitum est eam sumere, uel applicare cum certo periculo fœtus, uel alterius innocentis, etiam ex intentione matrem, aut alterum, uel etiam seipsum à morte præseruandi, quia tale medium homicidii illicitum est ex causa, quacunque, & quomodocunque fiat auctoritate, priuata: nisi in defensione ab iniusto inuasore, ut supra dubio secundo probatum est. Et in hoc casu sic intellectus Syluester, titu. medicus. q.4. secundum Ioan. de Neapoli optimè consonat: ad quod facit Ambro. 14. q. 5. ca. denique ubi ait. Si alteri subueniri non potest, nisi alter lędatur, commodius est neutrum iuuare. Ex supradictis clarissimè sequitur quòd fugiens in equo illicitè proculcat puerum iacentem in uia, uel alium impellit in præcipitiū, ut ipse mortem euadat, uti superius in secundo dubio habetur: quia quamuis fuga absolutè ex se, & directè non sit actus mortis illatiuus, sed euasiuus, at uerò proculcatio pueri, & impulsio in præcipitium est actus, uel modus de se, & directè mortis illatiuus, & illicitus, & ideò ratione huius actus, vel modi illiciti adiuncti, illa fuga illo modo facta videlicet scienter proculcando puerum, vel aliū impellendo in præcipitium, etiam ad suam mortem euadendam vtrisq; directè mortifera, & illicita est: esset autem licita, si fugiens ille paululum diuertet, aut per saltum equi, uel alio modo caueret, existimans se hoc modo posse sine morte alterius suā vitam seruare: quamuis non ità res succederet ad votum. Nam tunc excusatur, dùm inuincibiliter, vel probabiliter ęstimat se non directè occidere, uel proculcare puerum, faciens quod in se est ad non occidendum, quamuis enim directè occideret: at præter intentum mors alterius secuta esset à fugiēte modo prędicto ignorāte, & vtente iure suo. Cum supradictis stat quòd mulier ēt fugiens, sicut et iniustè inuasus licitè potest sinere se occidi, aut mori, ne fœtus, vel alius etiam licitè occidatur, vti Syluester bellum secundo. q.3. & doctores communiter docent.

QVAESTIO TRIGESIMA NONA

Quomodo teneantur iniustè bellantes illi etiam, ad quos aliqua bona ex bello insulanorum peruenerunt.

1. Punctū. RESPON. hic sunt tria pūcta principalia pertractanda. Primum quomodo ipsi bellantes in bello iniusto peccent, & restituere teneantur. Secundū quomodò ipsi Domini, vel principes, pro quibus bellatum est, teneantur resarcire damna eorum, qui ab ipsis pręliati sunt. Tertium quomodò teneantur ij, ad quos aliqua bona ex bello peruenerunt. Nam alia ad hanc materiam pertinentia præsupponuntur, & ad doctores communiter de his agentes lectorem mittimus.

Igitur quoad primum punctum respondeo distinguendo; nam isti bellantes aut sunt subditi, siuè vasalli, qui Domino præcipienti in hoc obedire tenentur, aut non. Si sic, possunt se tripliciter habere, nam vel sciunt bellum esse iniustum, vel ignorant, vel dubitant. Si ergo isti subditi etiam ad præceptum superioris constricti bellant scientes bellum iniustum esse: vltra peccatum mortale tenentur reparare dāna per eos illata eo modo, quo iniulerunt, puta vel in toto, vel in parte, vt ipsi causam damni dederunt, vt de concurrentibus cum fure communiter dicitur à doctoribus, vt de hoc latius agit clarissimus doctor Medina de restitutione. q. 7. q. 8. ibi videatur. Nam isti culpabiliter, & iniustè proximum damnificauerunt. Nec eos excusat obedientia, præceptumue superioris bellare præcipientis, quia tunc tantum excusat obedientia quando subditi obediunt ex necessitate, ita quòd non possunt sine peccato non obedire; in hoc autem casu proposito non tenentur subditi obedire in bello cognito iniusto, sicut neque in fornicatione cognita contra legem Dei: quia Actu. 5. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus: patet igitur quòd non necessitate, sed voluntate iniustè bellarunt. Si autem isti subditi ex superioris pręcepto bellantes inculpabiliter ignorant belli iniustitiam putantes illud iustum esse, aliàs non præliaturi, si illud iniustum esse scirent, tunc bona fide bellantes, neque peccant, neque reparare damna, neque restituere tenentur, dùm in tali permanent ignorantia, seu bona fide. Quia quilibet subditus credens inuincibiliter bellum, aut præceptū superioris iustum esse, tenetur obedire. Quando uerò nouerint iniustum bellum fuisse, tunc tenentur restituere ea dūtaxat, quæ in sua potestate extant ex his, quæ depredati sunt, & quatenus ex aliis diuitiis raptis, & iā consumptis ditiores facti sunt, vt de consumente aliena cum bona fide communiter dicunt doctores, & Medina vbi supra, & Syluestrina titu. restitutio. 3. q. 7. & titu. bellum, primo q. 9. Tunc autem dicitur aliquis ditior factus ex illis bonis secundum Caietanum secunda secundæ. q. 62. art. 6. & Medina de restitutione. q. 10. quando commoditatem aliquam indè assecutus est, puta si tantundem de suis bonis erat consumpturus, si illa cōsumpsit, aut donaturus si donauit, aut si ex eius alienatione preciū uel huiusmodi habuit. Sed nota secūdum Victoria in quinta relectione, quę est secunda de bello Indorum, dubio secundo propositio. 4. quòd possunt esse talia argumenta, & indicia de iniustitia belli, quòd ignorantia subditos non excusaret militantes. Quia posset esse ignorantia affectata, & prauo studio contra hostes concepta: alioqui infideles ex præcepto principum suorum militantes contra Christianos, & mili-

milites, qui ex præcepto Pilati Christum Crucifixerunt ex ignorantia: & Iudæi persuasi à senioribus clamantes crucifige eum excusarentur à peccato, quod absit.

Quòd si prædicti subditi bellantes ex præcepto superioris dubitant bellum esse iustum: tunc est duplex opinio, Altera Adriaui in secūdo quodlibeto tenētis q & mortaliter peccant, & restituere da mna tenentur: Quia uel tales inquirunt: & tunc si sunt certiores effecti de belli iniustitia, vtique tenētur, ut supra dictū est. Vel nō inquirūt, aut si inquirūt, tñ adhuc manēt dubii de iustitia vel iniustitia eius, & tūc nō excusanť, quia exponūt se periculo iniustè dānificandi: & agunt contra cōscientiā dubiam, quod est æquè malum, sicut agere contra conscientiam certam. Neq; cōtra cōscientiā dubiā tenentur obedire superiori præcipienti.

Altera opinio communis & uerior, ut latius infra lib. 3. de conscientia. q. 5. & 6. habetur, quòd si subditi prędicti dubitant de belli iustitia, non autē de obligatione ad obediendū domino præcipienti: tunc neq; bellando peccāt, neq; restituere tenenť, nisi vt dictū est de inuincibiliter ignorātibus, quaus donoueriut eius iniustitiam, dummodò seruetur moderamen, maximè qñ bellum non indicitur ad ignem, & sanguinem. Et ratio est, quia in tali casu, sicut in casu ignorātiæ inuincibilis supradicto excusantur subditi per obedientiam simul & bonam fidem: Nam tunc tenentur superiori obedire, alioqui maiora mala reipubl. sequerentur, si subditi nō tenerentur ad præceptum principis bellare, quousque de iustitia causæ certi sint, quod patet in ca. quid culpatur. 23. q. 1. patet etiam ex ca. pastoralis. de offic. deleg. vbi habetur q si iudex præcipit executori vt sententiam cōtra damnatum exequatur: qui executor dubitat iusta ne, vel iniusta sententia sit, vtique iste non peccat, neque tenetur ad damnū exequens sententiam illam: quia ad eum nō spectat causam examinare, sed obedire. Sic igitur in casu præsenti dicendum est, quia nec subditi est causam belli examinare, sed obedire præcipienti, etiam in causa dubia, ut ibi supra latius habetur: Princeps ergo, cuius interest benè vidère quod iubet, peccat, & totius damni tenetur.

Ad rōnem autem Adriani respondeo negando quòd tales agant contra conscientiā, & q exponāt se periculo, & q obedire non teneantur. Nō enim est dubium practicum, sed speculatiuum tantū de iustitia causæ: dūm non dubitant si illicitè agere, neq; an liceat obedire domino bellum præcipienti. Agerent autem contra conscientiam, si dubitādo q illicitè obediunt domino præcipienti, bellarent: sed tunc, vt perplexitatem peccati euitarent, tenerentur tali conscientia deposita, bonaq; conscientia formata (vt dictum est) ad præceptum superioris præliari, & cum hoc magis concordat Syluester tit. u. bellum. 1. q. 9.

Si verò isti prœliantes non sint subditi, uel si sint; non tamen per obedientiam superioris bellare cōgūtur: sed potius ipsi se offerūt amicitia, precibus, pecunia, aut honoris amore, & huiusmodi alia quauis causa inducti: tunc, quamuis à peccato excusentur inuincibiliter ignorantes iniustitiam belli non præliaturi, nisi iustum bellum æstimarent: at uerò à damnorum reparatione, & raptorum bonorum restitutione non excusantur per supradictam ignorātiā, & bonā fidem. Statim enim ut nouerint iniustū bellum esse, siue fuisse, ad prędicta tenentur, idque in toto, uel in parte, quatenus causam damni dederunt, & rapuerunt: etiam si cum bona fide ea consumpserint: ut supra de scientibus bellum iniustum dictum est. Quia ad non restituendum non sufficit bona fides, nisi etiam simul obedientia adsit, q a & sic leges disponūt, ut de hoc latius agit Syl uester tit. bellum. 1. q. 9. Sed utrū hęc damna ipsis præliantibus teneatur princeps, pro cuius parte pugnarunt, restituere, uel reparare, infra in secundo pūcto pximo sequēti habetur. Quòd si isti sciētes uel etiam dubitantes de belli iniustitia, uel eā vincibiliter ignorantes præliati sunt, tunc vltra obligationē reparationis, & restitutionis etiam mortali peccato obnoxii sunt.

QVOAD secundū punctum, s. quō princeps mouens bellū teneatur dāna reparare personarū, & bonorū sub eius signo militātiū, Resp. sub distinctione, nā aut bellū est iustū vel iniustū. Si iustū tūc de hoc sunt quinq; dicta sequentia. Primū dictū est q dñi nō tenētur subditis ex obediētia bellātibus satisfacere: nisi solū expēsas soluere, siue stipendia bellantium, sicut & alia stipendia aliorū subditorū ipsis in aliis ministeriis seruientium. Quod patet, quia quo iure isti subditi tenētur dñis præcipientibus in hoc obedire, eodē tenentur periculis belli se exponere. Et similiter non tenentur dñi satisfacere aliis qbuscūq; stipēdio libere cōductis ad bellādū: quia tales seipsos, & suas operas cum dānis in tali opere bellico contingentibus ad id liberè locauerunt: sed sufficit illis sua stipendia persoluere. 2. punctum.

Secundū dictum est, q aliis rogatis & uocatis tenetur dñs satisfacere de dānis ipsis obuenientibus in executione tantum ipsius, ad quod vocātur, siue mandātur; nō aūt si alia occasiōe damna patiātur. Nā hęc est regula generalis q scilicet mādās obligatus est dānis mandatarii. videatur Syluester tit. mandatum. & titu. restitutio. 3. q. 6. & titu. bellum. primo q. 5. & 6. & communiter alibi doctores.

Tertium dictum est, illis qui sponte sua ēt principe uolente ueniunt ad bellum cum animo rem principis utiliter agendi, vel etiā vitam pro principe, & eius honore donandi, quales sunt consanguinei, & alii speciales amici, non tenetur princeps restituere, neque satisfacere, sed neque expensas, & stipendia donare: tùm quia ex quo isti ueniunt cum tali animo prædicta donandi, perinde est ac si donassent: nisi fortè aliquid ex pacto speciali peterent, aut deducerent: tùm etiā quia princeps in simili, aut alio negocio, similiter facere, siue donare ratione antidotorū &

gratitudinis eisdem naturali iure tenetur:& multò minus princeps teneretur, si isti animo vindictæ, aut spoliandi, uel famam acquirendi uenirent: tūc enim potius animo rem suam, quàm principis agē di bellarent.

Quartum dictum, Illis, qui sponte sua simul, & præter voluntatē principis nō coacti per obediētiā, nec stipendio conducti, neq; cum prędicto animo donandi, neq; propter famam, aut interesse proprium præcipuè, sed solum à principe licentiam dicente uadant qui voluerint, aut si voluerint, & cum animo vtiliter gerendi rem principis pręcipuè suis stipendiis veniunt ad bellum, tenetur princeps dāna resarcire, quia eius negocium eo cō sentiente gerunt. Nam secundem cōmuniter doctores ei, qui vtiliter gerit negocium alterius consentiens in id tenet soluere, dānaq; propter hoc resarcire: talis ēt consensus, & ratihabitio mandato comparatur. Mandans autem tenetur mandatario ēt in causa turpi, ut infra in sexto dicto habetur. Videatur Syluester tit. restitutio. 3. q. 8. & latius titulo bellum primo q. 6. vbi de his, & de casu quinti dicti sequentis agitur.

Quintum dictum, Venientibus sponte sua ad bellum, seu in adiutorium belli iusti ipso principe renitente non tenetur princeps eorum dāna resarcire: quia cùm non sit credendum de voluntate principis, quòd sit in bestialis, siue irrationabilis: sed potius quòd rationabiliter tale adiutorium respuit, quia uel suspicatur illos sibi nō fore fideles, uel quia habet sufficientem exercitum sine illis, & non vult plures, ne aduersarii plusquam oportet dammificentur: vel quia vult quòd illi alteri operi incumbant: & huius modi. Ideò non tenetur princeps illis tanquam vtiliter rem ipsius agentibus damna compensare.

Quòd si contra hoc arguitur, quòd medico curanti infirmum, etiam renitentem, & in eius medicinas multa expendenti tenetur infirmus ipse iam sanus soluere expensas, & industriæ labores; secundū omnes doctores, quia medicus vtiliter egit cām infirmi: & similiter si domus aliqua minatur ruinā, vel flagrat incendio, extra quam Petrum nolētem exire Martinus intrans renitentem extrahit, & à mortis periculo liberauit: propter quod iste Martinus ab igne, uel à domo ruente, in persona, uel in rebus, Petro illæso manente, læsus est: certè secundum omnes Petrus ille liberatus tenetur Martino adiutori, & liberatori compensare damna, quę sua causa rationabiliter passus est: quia utiliter egit causam ipsius, etiam inuiti. Pari etiam ratione, agitans tauros, cui admonito ut fugiat, nec fugere volenti, miles illi succurrens perdit equum occisum à tauro, vtique tenetur militi equum compensare: ergo similiter est in proposito de bello, quòd princeps renitens tenetur prędictis adiutoribus rē eius utiliter agentibus damna reparare.

Respon. negando consequentiam: nec enim est simile, quia in casibus antecedentis illi in exemplis adductis, si actu non consentiunt: at consentire tenentur in adiutorio illis impenso: ac proindè tanquam actu debito consentientes adiutoribus satisfacere damna sua causa illata tenentur. Si autem eorum voluntas rationabilis esset in dissentiendo illi eorum adiutorio, etiam si utiliter ipsorum negocium ageretur, non tenerentur: puta si ideò quis nollet ab illo medico curari, quia est inimicus eius, aut non benè ad illum affectus, & timet de curatione, uel credit illum nō satis doctum, aut quia per alium amicum vult sibi mederi, certè talis dissensus infirmi non temerarius, sed rationabilis est: ac proindè tali medico non teneretur: & sic est in casu præsenti de bello, ut dictum est. Omnia hæc quinque dicta in bello iusto procedunt: nā de bello iniusto in sexto dicto sequenti habetur. Concordat Syluester titu. bellum. 1. q. 6.

Sextum dictum, Quando bellum iniustum est, vtrum dominus teneatur reparare damna recepta adiutoribus suis, est duplex opinio. Prima quòd tàm subditi, quàm non subditi, quicunque illi sint, si sciunt bellum iniustum esse, & cum tali mala fide bellant quocunque animo ad bellum aduenerint, non tenetur eis princeps de damnis satisfacere, nisi per eum ad id coacti sint. Sic tenet Gabriel in quarto distinct. 15. questio. quarta cum multis aliis, & Syluester titu. bellum primo quæstio. 10. Ratio horum est triplex. Prima quia ex causa turpi non oritur obligatio contra mandantem, & multò minus contra non mandantem, vt habetur institut. de mandatis. Secunda quia si quis facit opus peccaminosum, non potest pro tali recipere preciū, etiam à mandante, & si recipit, restituere tenetur: quia peccatum inutile, & nullius valoris, sed potius nocuum est: & ità precium excedit valorem mercis: ergo iniustus est cō tractus, & per consequens est obligatio restituendi, quod ex tali causa receptum fuerit. Tertia ratio, quia radix restitutionis est iniusta damnificatio: sed perpetrans malum voluntariè con sentit cum mandante, & peccat: ergo sic consentiens non iniustè damnificatur: neq; est inde obligatio in principe ad aliquid ei resarciendum. Opi. 1.

Alia est opinio: quod scilicet princeps mandans, uel inducens, ipsis ab eo inductis, siue coactis, in suo bello iniusto pro eo, etiam cum mala fide militantibus, tenetur de damnis satisfacere: idque est uerum, non solum quando pactum, aut iuramentum principis de satisfaciendo, uel sol uendo interuenit ratione fidelitatis, ut Medina de restitutione quæst. 20. questio. 28. latius probat: sed etiam quando prædicta non interueniūt, nisi sola principis inductio, uel mandatum. Quod probatur tripliciter. Primò quia si ego te induco ad rem honestam, in qua damnum pateris, etiam si nullum interueniat iuramentum, uel pactum, teneor ad damnum, ex regula communi quòd scilicet, omnis mandās tenetur mandatario: & de regu. iur. Si tua causa damnum illatum est, iure te satisfacere oportet; ergo similiter teneor Opi. 2.

teneor, si induco ad rem inhonestam: nel si in re inhonesta causa damni sum. Patet cõsequentia: quia turpitudo, uel non turpitudo est impertinẽs ad efficacem dãnificationẽ iniustam, ex qua in me oritur obligatio satisfaciendi, uel restituendi: ergo et est impertinẽs ad obligationem satisfactionis, seu restitutionis. Secundò probatur idem: quia stando in æquitate naturali non debet esse melioris conditionis qui mandat rem turpem, quàm qui honestã: sed iste ex mãdato tenetur, ut dictum est, ergo & ille. Tertiò probatur idem, quia secundum doctores communiter Si ego te induco ad peccatum, & ità te damnifico in bonis spiritualibus animæ aliàs non peccaturum, certè teneor suo modo satisfacere, puta inducendo ad bonum, & orando pro te, ut gratiam perditam recuperes; ergo similiter in damnificatione aliorum bonorum corporalium, & temporalium suo modo satisfacere teneor, mò interueniat turpitudo actus, modò non, Patet consequentia, quia nulla videtur sufficiens ratio discriminis.

Ad rationes prioris opi. Resp. ad primam ꝙ illa instituta de mandatis est lex tantum pœnalis; & ualet in exteriori foro iudiciali duntaxat: ibi enim ius decernit ꝙ ultra alias pœnas talis executor rei turpis maneat sinè damni reparatione. Secus in conscientia, de qua aliter dictum est.

Ad secundam, Respon. ex Medina, vbi supra, ꝙ non pro opere peccaminoso, ut tale est, sed ratione damni, cuius fuit efficax causa, tenetur, ut dictũ est. Pôt ẽt negari antecedens, vt supra. q. 32. latius habetur.

Ad tertiã, Respon. ad minorem ꝙ ille solum cõsentit in actum culpabilẽ, ratione cuius dignus est damnificari: non tñ in ipsam damnificationem indè sequentem, cuius cã fuit princeps illũ inducens, & ita rõ non procedit. Si enim rõ illa aliquid probaret, probaret ẽt de bonis animæ, ꝙ scilicet inducens ad malũ nõ teneretur inducto: ex quo ẽt ipse volens ex sua culpa sic dãnificatus: cuius tñ oppositum supra probatũ est. Aliis etiam de sua familia, & similiter illis qui spõtè, & liberè in bello iniusto ipso consentiente, ẽt cum mala fide pro eo militarunt, tenetur dãna reparare: sicut in bello iusto ipso cõsentiente militãtibus tenetur, ut supra in 4. dicto habetur. Et concordat Syluester tit. bellũ. 1. q. 10. quo ad eos, qui cum bona fide militarunt.

3. Puncto Quoad tertiũ punctum, quomodo, scilicet teneãtur illi, ad quos aliqua bona ex bello peruenerunt, sunt sex dicta quorum primum est. Si certũ est talia bona in bello iusto iustè esse acquisita, tunc illi, ad quos perueniunt donatione, uel alio iusto contractu, iustè ẽt retinent, neque in hoc est dubium.

Secundum dictum, Si certò constat talia bona esse iniustè acquisita, tunc si sunt bona, quæ vsu nõ consumuntur, puta vestes, serica, iocalia, & huiusmodi, is, ad quem hæc perueniunt, restituere tenetur suis ueris dominis, si cõmodè cognosci, eisque commodè possunt restitui: aliàs in paupetes, & in alia pia opera eroganda sunt ipsa, uel ualor eorũ, quia dominium eorum non fuit translatum in præfatos expugnatores, seu bellatores, & ex consequẽti neque in ipsum, qui ab eis illa habuit.

Tertium dictum. Si talia bona, quę constat illos expugnatores iniustè acquisiuisse, sunt bona, quæ vsu consumuntur, puta commestibilia, medicinæ, aromatica, pecuniæ, & huiusmodi, tunc distinguere oportet. Nam si iste, puta Sortes, hæc à prędictis expugnatoribus titulo donationis, seu gratis habuit, & ꝓpter hanc donationem illi non redditi sunt impotentes ad restituendum, puta quia de aliis suis bonis iustè acquisitis poterant restituere tantundem; iam sortes est tutus in conscientia, neque restituere tenetur. Quòd si illi soluendo non erant, puta quia non habebant alia bona iustè acquisita, de quibus tantundem restituere possent, tunc restituere tenetur, vel pauperibus tanquã bona incerta erogare. Si autem titulo oneroso, puta per contractum emptionis, aut uenditionis quispiã hæc habuit ab eis, restituere non tenetur. Si uerò talia habuit propter beneficia, seruitia, seu alia obsequia iusta illis expugnatoribus pręstita, aut propter aliam causam, quæ suum stipendium merebatur, eique debebatur, tunc videtur ꝙ iste restituere non tenetur, dummodo ratione huius tituli non plus ab ipsis accepisset, quàm prædicta eius obsequia merebantur, quià perinde est, ac si titulo oneroso ab eis accepisset, vt dictum est.

Quartum dictum, si neque certum est illos expugnatores iustè ne, an iniustè talia bona acquisiuisse, sed adhuc est dubium, & incertũ, tunc iste tenetur de hoc certior fieri quantum cõmodè potuerit: & si certitudinem iustæ, aut iniustæ acquisitionis bonorum habuerit, & faciat secundũ supra dicta in tribus dictis præcedentibus. Quòd si nullam certitudinem habere potuerit de his, sed adhuc manet dubium, & incertum (id quod sæpè contingit) nam talis certitudo pẽdet ex cognitione potestatis ad bellandum, et ex modo, quo tali potestate vsi sunt, si excesserunt, aut non, & si totũ illud bello iusto, aut etiã aliis viis iniquis acquisierunt: quæ omnia nisi ex uera cõfessione, aut relatione ipsorũ certò cõstare non pñt. Igitur si adhuc est dubium de prędictis, tũc iste pôt licitè retinere bona præfata, & ipsis uti cũ uero ꝓposito ꝙ qñ ei cõstiterit de iniusta illorum acquisitione, faciet, siue restituet secundum quod in tribus dictis præcedentibus ipsum teneri dictũ est. Quòd si cũ bona fide ea habet putãs esse iustè acquisita nõ tenetur: nisi qñ de iniusta acquisitione certior factus fuerit. Et tũc solũ tenebitur restituere quæ extant, & quatenus ditior factus est, ut supra in 1. pũcto de ignorãter bellãtibus dictũ est. Hæc in Medina de restit. q. 10. videantur: & Syluestrina. ti. bellũ. 1. q. 9. & rest. 3. q. 7.

Quintum dictũ, Si prędicti bellatores ab insula nis iam expugnatis aliquid gratis & liberè donatũ habent de causa, quòd scilicet à Rege erant eisdẽ cõmisi ad eorum gubernationem, si fecerũt quod

circa ipsorum indorum debitam gubernationem in spiritualibus,& temporalibus tenebantur : aut saltē per eos non stetit, quin id facerent, tūc utiq; tuti sunt ab eis sic accepta retinendo,aliàs non.

Sextum dictum, Præsupposito φ totum, quod iste habet ex causis & modis supradictis,est obnoxium restitutioni, & quòd tanquam debita incerta sunt in pauperes,aut in alias pias causas eroganda, videtur φ Papa ex causa iusta (vt facere solet per bullas compositionis)in huiusmodi incertis dispēsare,siue remißionem in toto,vel parte, facere potest,de quo infra lib. 5. de indulgentiis quęst. pen. latius habetur ibi uideatur.

QVAESTIO QVADRAGESIMA.

Vtrum sint ueræ istæ propositiones,Iudæi,& alij infideles,colētes unicum Deum , adorant uerum Deum;seu adorant Deum falsum , uel fictum.

Propos. 1. RESPON. Per tres propositiones,quarū prima est.Infideles adorantes plures Deos , seu idola colentes,non adorant Deum uerum,sed fictū,falsum,aut vanum.Quia prima Corinth.8. Idolū nihil est,& in hoc non est dubium.

Propos. 2. Propositio secunda,Iudæi,& infideles vnicum Deum recognoscentes,ipsumque creatorē,& gubernatorem omnium colentes , non tamen eundē trinum in personis, neque Deum hominem factū esse omnium redēptorē credentes,vtrum adorent verum Deum in suis cęremoniis est distinguendū, non faciendo vim in appellatione harū propositionum,Adoro Deum,& Deum adoro.Nam quando in signum alicuius excellentiæ uerè Deo conueniētis illi exhibent aliquas cæremonias,cultum,reuerentiam,seu adorationem (quod idem est) puta in signum,& recognitionem eius omnipotentiæ,creationis,aut gubernationis mundi,& huiusmodi:tūc vtique per tales actus interiores , & exteriores actualiter,& verè uerum Deum adorant: quia adorant vnicum Deum,creatorē omniū , & hic uerus Deus est.Quando verò in signum alicuius excellētiæ,seu conditionis Deo disconuenientis,attribuendo ei,quod non conuenit,aut negando quod illi cōuenit,exhibent reuerentiam, seu aliquem cultum, aut cęremoniam,puta in signum quòd non est trinus in personis , aut quòd Pater est maior filio in diuinis, aut quòd personę diuinæ consubstātiales non sunt,aut φ Deus corporeus est in sua natura diuina,aut quòd non habet omnium prouidentiā , aut quòd non est homo factus,neque per suam passionem mundum redemit,& huiusmodi:tunc utiq; per tales actus interiores,& exteriores , actualiter non uerum Deum,sed falsum,vel fictum adorant. Quod indè patet:quia cùm tales actualiter Deum, non trinum, corporeumve adorēt , is autem Deus non trinus,non uerus,sed fictus sit:ergo Deum nō verum,sed fictum adorant.Consequentia patet cū maiori ex suppositione.Maior etiam liquet : quia Deus corporeus non trinus,& Deus non homo,nō redemptor,iam tempore gratiæ pro nullus supponit,quia impoßibile simpliciter est Deum nō esse vnicum in essentia,& trinum in personis, & ex suppositione,& lege nunc impoßibile ēt est non esse creatorem,gubernatorem , & redemptorem mundi.Quare illę affirmatiuę propositiones de subiecto non supponente falsæ,& negatiuę uerè sunt.Et cum supradicta propositione secunda concordát expreßè Caietanus secundum Tho.secunda secundæ q.10.ar.3.dubio.3.& q.2.ar.2.cum quibusdam aliis qui infra referuntur.

Ex quo infertur quòd supra dicti infideles habitualiter,& generaliter,& absolutè Deum non uerum,sed fictum adorant:quia ex actibus prædictis habent credulitatem,& promptitudinem, qua habitualiter,& uirtualiter credunt Deum nō trinum &c.& parati sunt id actualiter credere, & facere p̄ dictam adorationē,& cæremonias Deo non verò, sed ficto.Nūc aūt habitualis,generalis, & absoluta denominatio propriè nō ab actu , sed ab habitu, ut habetur secundo Eth. sumenda est: ideò enim virtuosus domificator,aut artifex ab habitu,nō ab vnico tantum actu,propriè appellatur.Itā similiter verè,aut ficti Dei adorātur habitualiter, & absolutè dicendus est. In hoc concordat expreßè glossa Augustini super Iosue. 24. Ibi auferte Deos alienos:& Caietanus secunda secundæ quęst.2. art. 2. secundum B.Thomam.

Tertia propositio,Supra dicti Iudęi,& infideles quicunque sint,uerè suos Deos,aut Deum fictum, vel verū adorāt:si ly uerè dicat ueritatē rei,seu adorationis:quia facit hunc sensum , φ verū est , & in rei veritate ita est φ illi credunt de Deo illa p̄dicta,mō in hoc decipiantur, mō nō:& in rei veritate in signum talis credulitatis exhibent talem cultum , seu adorationem exteriorem,& itā uerè adorant,sicut & verè errant Deum fictum adorando. Secus si ly uerè dicat ueritatem assensus,seu credulitatis: tunc enim falsum est dicere quòd Iudæi & infideles supra dicti uerè Deum adorant,ut ibi dictū est. Propos. 3

Si contra hoc arguatur, si illi non verè adorant Deum veritate assensus,ergo simpliciter non adorant,quia non uera adoratio nō est adoratio, sicut neque homo pictus , aut fictus uerus homo est.

Respon.negando consequentiam : quia arguitur æquiuocè ab adoratione uera ueritate assensus ad ueram ueritate rei simpliciter,neque eius probatio ualet:quia adorationis prędictæ non analogicè ut homo pictus , & homo uerus , sed æquiuocè omninò se habent,ut dictum est , de hac quæstione aliquid etiam videri potest in sermonario Martini Garsias in sermone conceptionis, & Holcoth in 3.sententiarum, & beatus Tho. & Caietanus , vbi supra etiam agunt.

Quæstio

QVÆSTIO QVADRAGESIMAPRIMA.

Vtrum sicut filius Dei propriè fuit missus, & uenit in mundum, quando homo factus est, ità & spiritus sanctus propriè, & non solum appropriatè temporaliter mittatur, & ueniat ad nos inuisibiliter per gratiam, aut visibiliter, ut in specie ignis, & columbæ legitur uenisse: Et quid aliud importet spiritum sanctum dari nobis in se ultra dationem eius in dono gratiæ, uel charitatis.

1. Punctū. RESPONDEO Ad primum quòd persona spiritus sancti nō propriè, sed appropriatè est & dicitur missa, dataque nobis, & in mundum venire temporaliter, & visibiliter in specie ignis, columbæ, & huiusmodi. Neq; est vlla relatio realis tēporalis missionis, dationis, aduentus, apparitionis, uel vnionis eius ad nos, quę ad solā personam spiritus sancti terminetur: sicut vnio humanitatis ad verbum: sed solum est ibi relatio rationis secundum ponentes has relationes, siue respectus signi ad signatū, conueniens primò personæ spiritus sancti: quia scilicet tale sensibile signum, puta ignis in cuius specie venit, vel apparet, ex diuina institutione specialiter propriè, & primò repręsentat nobis personā spiritus sancti: ac proinde ad ipsam solam personā spiritus sancti talis relatio, vel significatio propriè & primò terminatur: ipsa autem realis missio, datio, vel vnio gratuita à parte rei appropriatur quidem ipsi spiritui sancto, sed communis est omnibus diuinis personis, vt innuitur Ioan. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, ad sensum quem doctores communiter exprimunt in primo distin. 14. Quod probatur: quia talis relatio realis, quę dicitur vnio (secundum ponentes has relationes) seu missio, seu datio, seu aduentus, uel apparitio spiritus sancti ad nos facta, si propriè, & nō appropriatè pertineret, & terminaretur ad solam personam spiritus sancti, sicut relatio, vnio humanitatis ad uerbum, quæro an sit vnio per naturam, ità ꝙ ipsa sola persona spiritus sancti propriè vniatur naturæ creatæ, quęcunque, & quomodocunque sit visibiliter, aut inuisibiliter: an sit unio per gratiam, aut per collationem alicuius doni duntaxat. Non per naturam, quia aut talis relatio vnionis terminatur primò & immediatè ad ipsam essentiam diuinam: & si sic iam non solum terminaretur propriè ad personā spiritus sancti: nam omnia essentialia, aut quę conueniunt essentię primò, aut ratione essentiæ, etiam ex æquo conueniunt, & sunt communia omnibus tribus personis, & per cōsequens esset vnio diuinitatis ad creaturā, seu creaturę ad diuinitatē, per essentiā, aut per vnionē essentiæ, quod absit: aut talis relatio realis vnionis terminatur primò & immediatè ad ipsam solam personam spiritus sancti sub rōne formali personali, sicut cōiter dicitur de vnione humanitatis ad verbū, & neque hoc dici potest: quia cū rō formalis talis terminationis ad personā, ut talis est, nil aliud esset, quàm creaturā illā unitā esse in vnitatē personæ spiritus sancti: iā contra fidē id poneretur. Quòd autē prędicta vnio propria soli ꝑsonę spiritus sācti ad creaturā nō possit esse per gratiā, probatur: quia spūm sanctū uniri, aut mitti seu venire per gratiā, seu per aliud, ēt donū, vel effectū, nihil aliud est, q̄ donare seipsum simul, & donū gratiæ, & acceptare creaturā ad pręmii glorię collationē. Hoc autē cōuenit primò & immediatè ipsi Deo ratione essentiæ, & per consequēs omnibus personis diuinis: sicut & omnes actiones, seu operationes ad extra: ergo non propriè soli personæ spiritus sancti.

Argum. SI contra hoc arguatur. Primò ꝙ sicut scriptura dicit filiū datū, vel missum à patre, & venisse in mundū, ut patet Io. 3. Sic Deus dilexit mundū, ut filiū suū unigenitū daret: & Ephes. 2. Propter nimiā charitatē misit Deus filiū suū in similitudinē carnis peccati: & 1. Timot. 1. Filius Dei venit peccatores saluos facere: & Io. 1. In propria venit &c. Ità eodē modo scriptura loquitur de datiōe, & missione, & aduētu spiritus sancti, vt patet Ioā. 14. 16. Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo: item Ego mittā uobis paracletum: item. Quando venerit paracletus spiritus sanctus, qui à patre procedit: item Ro. 8. Dedit spiritū sanctū in corda fideliū: itē actu 1. Donec repleamini uirtute ex alto: itē sicut Io. 1. dicitur ꝙ Verbū caro factū est, ità ēt dicitur 1. Corint. 6. Qui adhęret Deo unus spiritus est, quod est, quod uidetur per cōicationē idiomatum similiter dici, sicut ꝙ Deus est homo, aut per participationē, sicut uir sāctus participatiuè Deus aut diuinus est iuxta id psal. & Io. 10. Ego dixi dii estis &c. ergo sicut ex dictis auctoritatibus cōcluditur ꝙ sola persona propriè, & primò terminat illā unionē humanitatis ad uerbū, ità sola ꝑsona spiritus sancti debet intelligi propriè & primò terminare relationē realē, siue unionē, ita ꝙ propriè solus spūs sanctus sit datus, uel missus, uel unitus creaturæ, qn̄ cōfert gratiā, pręsertim qn̄ uisibiliter in specie ignis, siue columbæ legitur missus, uel apparens: & talis datio, missio, seu aduentus spiritus sancti appellatur: maximè quia non uidetur, ubi ecclesia decreuerit oppositum.

Argum. 2. Secundò arguitur ad idē, quia sicut ecclesia celebrat festa de sola ꝑsona filii, ꝙ solus filius incarnatus, homo factus, natus, & passus est, ꝙ surrexit, & ascēdit in cœlum: & hoc propriè, & non appropriatè cōuenit ipsi soli filio, secundū hanc, uel illam naturā, diuinā, uel humanā, & aliqn̄ per cōicationē idiomatū: ergo cū similiter de spiritu sancto solo celebret ecclesia ꝙ inuisibiliter & uisibiliter in specie ignis in pētecoste uenit, & missus est: uidetur ꝙ similiter illa missio, & aduētus spūs sancti eidē soli propriè, & non appropriatè conueniat: quanuis operatio, seu actio omnibus personis cōis sit.

Argum. 3. Tertiò arguitur ad idē, quia pater non est, neq; dicitur missus: quia non est productus ab alio, secundum communiter Doctores in 1. dist. 14. Nūc autem missio, vnio, datio, seu aduētus spiritus san

cti ad creatorem sunt in re: ergo si pater non est missus, sequitur quòd realiter, neq; est vnitus, aut datus, aut vllo modo venit ad nos, sed sola persona spiritus sancti, quæ solum in missione visibili, aut inuisibili explicatur.

Resp. ad 1. argum. Respon. propter has rationes, & propter alias parui momenti, quas refert, & reprobat diuus Bonauentura in 1.di.17.q.2. Aliqui erroneè tenuerūt quòd cōtra supra dictā communem resolutionem, & catholicam prætendere videntur. Et aliqui volunt trahere Grego. Ari. & magistrum ea. distin. & dist. 14. ad prædicti erroris patrocinium. Sed quòd prædicta argumenta nihil concludant, patet. Nam ad primum respon. negando consequentiam. Nam etiam si ecclesia id non declarasset: tamen sufficit eius approbatio, quæ cōem sensum approbat doctorum ita declarantium suprà dictas auctoritates scripturæ: qui eo modo eas exponendo, & intelligendo fundantur ratione recta per fidem illuminata, ut supra probatū est, præsertim quia Io. 1. Verbum caro factum est, exprimitur quòd soli personæ verbi nostra humanitas personaliter vnita est. Non ita secunda Corin. 6. Qui adhæret Deo vnus spiritus cum eo est: quia non dicitur, nec exprimitur ꝙ spiritus sanctus, homo, uel creatura per talē vnionem mysticam, aut per illam missionem efficiatur. Quòd aut ecclesiam communē illum sensum doctorum approbet patet ex communi eius prædicatione, & acceptione, & oppositi sensus utpotè erronei reprobatione.

Resp. ad 2. argum. Ad secundū. respon. negando consequentiā, nec est simile: quia dùm ecclesia celebrat specialia festa de filio, id vtique facit præsupposita vnione humanitatis ad filiū propriè: vnde & reliqua soli personæ filii secundum naturam humanam per communicationem idiomatum propriè cōueniunt: ut est natiuitas, mors, & cætera huiusmodi. Secus de spiritu sancto, qui non est personaliter, & propriè vnitus alicui creaturæ: inde neque ex consequenti alii effectus à parte rei possunt illi propriè conuenire: nisi solum per quandam appropriationem, & eius specialem repræsentationem, utpote quia ipsa persona spiritus sancti primò & immediatè per hoc; uel illud sensibile signum ignis siuè columbæ ex speciali institutione diuina significatur hominibus, ut eius notitiam habeant, ut dictum est.

Respon. ad 3. argumen. Ad tertium respon. ad maiorem ꝙ sicut à parte rei pater ipse realiter venit, diciturque venire ad nos, & similiter filius, & spiritus sanctus, ut habetur Ioa. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus &c. ità etiam realiter pater datur, & mittitur à seipso, non ab alio ad nos. Sed in modo loquendi simpliciter conceditur hæc propositio. Pater venit ad nos, & seipsum nobis dat. Et negatur hæc propositio. Pater mittitur ad nos: & ratio est propter diuersitatē connotationis vocabulorum. Nam venire non connotat, neq; significat processionem aliquam æternam: mitti autem in passiua significatione eam connotat, vel repræsentat: nō enim dicitur temporaliter, & absolutè mitti persona aliqua diuina, nisi ea, quæ procedit ab alia, seu aliis, secundum vsum doctorū, quos in sua facultate thologica sequi tenemur, non solum in sensu, sed & in verbis, & modo loquendi. Neque nunc ego curo, aut vim facio, si persona missa oportet ꝙ procedat ab ea, à qua dicitur missa: de hoc enim sunt opiniones alibi disputandæ. Igitur licet à parte rei omnes personæ diuinæ simul veniant, dent, & dētur, mittāt, atque mittantur tēporaliter quando una persona dicitur dari, venire, aut mitti, sicut & omnia opera trinitatis ad extra sunt indiuisa, communiaq; omnibus personis diuinis, tamen negatur hæc consequentia: ꝙ ergo si pater simpliciter non dicitur missus, non ēt debeat dici venire temporaliter ad nos: aut èconuersò: diuersa nanq; vocabulorum connotatio prædictæ differentiæ cā est. Quibus nō obstantibus fortè rectè & catholicè cōcederetur ꝙ pater mittitur à seipso, sicut & datur à seipso: sicut & in actiua significatione pater dat, mittitque seipsum temporaliter ad nos, sicut & filius, & spiritus sanctus temporaliter dant, mittuntq; seipsos ad nos: quia connotatio processionum nō ità apertè, aut expressè in prædicta actiua, ut in passiua absoluta significatione, sed solā operatio ad extra, quæ communia est toti trinitati, repræsentatur.

Quoad secundum punctum quæstionis, scilicet quando cōiter dicitur à doctoribus in 4. dist. 14. ꝙ spiritus sanctus, quando datur per gratiā, nō solum datur i dono, sed in seipso: qd importatur amplius in hoc, quod dicitur dari in seipso ultra hoc, quod datur in dono gratiæ gratificantis: de hac enim loquor. Nam videtur idē vtrobiq; superfluè replicari: cū dari Deum nobis in se (vt patet ex dictis) nil aliud sit, quàm dari, aut dare seipsum in dono gratiæ gratificantis, & nos ad amicitiam, & gloriā opportunè acceptare, & èconuerso. 2. Punct.

Respō. ꝙ licet ità sit: tamen aliqualis adhuc differentia est. Nā ut Gabriel in 1. distin. 14. q. 2. secūdum Ocam latius refert; in quo & concordat. B. Tho. 1. par. q. 43. ar. 3. tunc spūs sanctus; siue Deus dicit̄ dari homini in se, qn̄ sic homini iusto seipsū offert, ꝙ ipsum acceptat ad gloriā, & paratus est ipsū in oī actiōe meritoria iuuare, & facere qđ rōnabiliter homo vult fieri, id quod Deus secluso omni alio dono creato facere pōt, quamuis de lege sine alio dono infuso nō faciat: in dono aūt tantū dicitur Deus dari, quando dat, vel infundit donum ipsum, quodcunq; illud sit, puta timor; fides; sapiētia &c. nos tn̄ per id nos acceptat ad gloriam. Quæ quidē dona tunc nō propriè dn̄r dona spiritus sancti: neque ꝙ spiritus sanctus in talibus donis informibus sine eius gratia nobis donatur secundū Tho. 1. 2. q. 68. & Bonauent. in 3. distin 35. ibi communiter doctores videantur: in se uerò, simul, & in dono Deus, & spiritus sanctus propriè loquendo dicitur nobis dari, qn̄ non solum donum dat, & infundit: sed ēt simul eo mediāte p gratiā nos acceptat

ad

ad gloriam:& paratus est nos iuuare, ut supra dictum est. Et in hoc fit in solo dono gratiæ, seu charitatis, uel in alijs donis eam secum annexam habentibus,& per eam formatis. Nam nunquã Deus, vel spiritus Sanctus in se nobis datur, nos ad gloriam acceptando, nisi in dono gratiæ,& charitatis. Igitur idem est spiritum Sanctum nobis dari in se, & in dono gratiæ: & dari in dono gratiæ,& charitatis. Sed ad maiorem explicationem sępè dicitur à doctoribus quòd non solũ datur in dono gratię formaliter quidem gratificantis, sed etiam in seipso effectiuè nos gratificante,& ad gloriam acceptante, ut supra declaratum est.

Et nota ꝙ spiritus sanctus dicitur mitti, seu dari inuisibiliter, non solũ qñ confert gratiam de nouo sanctificantem à peccatis: sed etiam quando confert eius augmentum intensiuum secũdum aliquos doctores: vel potius extensiuum secundum alios: quando videlicet, vel simul cum gratia, uel iam homini sancto datur auxilium, vel donum aliquod ut in nouũ vsum, seu actum, uel in nouum statum gratię iam habitæ proficiat per charitatem: quale est donum, vel gratia miraculorum, aut prophetiæ in hominibus sanctis: aut donũ uel auxilium excellẽs ad vincendum meritoriè grauem tentationem, seu ad martyrium,& huiusmodi. Et in hoc magis cõsonat Augustinus lib. 4. de trinitate ca. 20.& Beatus Tho. prima parte quæst. 43. arti. 3. & 5.& 6.& ideò communiter dicitur à doctoribus quòd spiritus Sanctus mittitur, seu nobis datur per gratiam scilicet gratificantem,& per dona eius.

QVAESTIO QVADRAGESIMASECVNDA.

In quo principaliùs consistat beatitudo formalis in patria.

Propos. 1. RESPON. per tres propositiones, quarum prima est 1. Beatitudo hominis est eius perfectißima operatio intellectus, quę est visio: ad quam etiam necessaria est voluntatis operatio, scilicet amor amicitiæ summi boni,& subsequens naturaliter delectatio, seu gaudium. Hæc propositio, ut clara,& ab omnibus concessa, & latius probata, supponitur. Sed utrum amor amicitiæ sit operatio essentialis, formalisque beatitudo, ut visio: & quæ harum operationum sit præcipua, in hoc est difficultas, & diuersitas opinionũ: ideò sit secunda propositio sequens.

Propos. 2. Secunda propositio, Amor amicitię non tãtum ad perfectionem accidentalem, ut delectatio indè sequens, sed ad essentialem, seu substantialem beatitudinem, est necessarius.

Probatur hæc secunda propositio dupliciter. Primò quia secundum Thom. secunda secundæ. q. 44. art. 6. ex Augustino lib. de perfectione iustitiæ contra Celsum, Deus in illo præcepto. Diliges dominum Deum tuum &c. intendit charitatis perfectionem, quę in hac vita impleri non potest, sed in patria. Intendit itaque Deus ut homo illi totaliter vniatur in patria, vbi Deus erit omnia in omnibus prima Corinth. 15. Si autem finis aliorum præceptorum est Charitas, quæ in uia haberi potest: & huius charitatis finis est charitas in patria, cùm de ratione beatitudinis sit esse finem ultimum: ergo ipsa partialiter saltem est beatitudo essentialis formalis.

Secundò probatur idem quia B. Tho. prima secundæ quęst. 4. artic. 3. videtur dicere comprehensionem esse de essentia beatitudinis in prima Corinth. 9. Sic currite vt comprehendatis, scilicet in patria. Comprehensio autem (ut ipse ibidem ait) fit eisdem potentiis, scilicet intellectu, & uoluntate, ergo in actibus intellectus, & uoluntatis formaliter stat essentia beatitudinis, qui actus uoluntatis potissimus amor est.

Tertiò probatur idem, quæst. 1. Ioa. 4. Deus charitas est, siue dilectio, vbi Augustinus Amplius nõ potuit tibi dilectio commendari: hanc esse finem dixit Psal. 118. Omnis consummationis vidi finem &c. Iam si talis finis est, non est quò referatur, ergo finis vltimus est:& ergo beatitudo essentialis. Et probatur antecedens dupliciter, primò quia amor amicitiæ non est in aliud referibilis: si enim Deus amaretur, ut videretur, iam non esset amor amicitiæ, sed concupiscentię: visio autem si ad amorem amicitiæ modo optaretur, nulla esset iniquitas, sed iustitia, & æquitas, & optimus ordo: ergo amor ille est propriissimè finis vltimus formalis,& beatitudo. Item secũdò quia ille amor perfectus, de quo loquimur, præsupponit visionem, ergo in ipsam, ut habendam, referri non potest, tanquam in finem, qui semper saltem in natura est posterior executione. Et ad hoc facit B. Thom. secunda secundę quæst. 27. arti. 6. ad tertium dicens ꝙ interior actus charitatis habet rationem finis; quia vltimum bonum hominis consistit in hoc quòd oĩa Deo inhæreat secundũ psal. ut patet ex dictis.

Quartò probatur idem, quia opposita nata sunt fieri circa idem: sed miseria est formaliter in potentia formaliter libera, scilicet in voluntate tàm pœna sensus, quàm damni ergo & fœlicitas:& si essentialis damnatio consistit in priuatione beatitudinis: ergo & essentialis beatitudo est, quæ conuenit uoluntati.

Quintò probatur idem: quia omnis actus, per quem immediatè, & perfectè attingitur obiectum beneficium sub ratione, qua est beatificum, est essentialiter beatificus. Sed actus amoris amicitiæ in patria est huiusmodi, ergo. Maior probatur dupliciter, primò quia finis formalis est, quo immediatè habetur finis gratia cuius, qui dicitur obiectiuus. Secundò quia omnis actus, quo immediatè attingitur visibile obiectũ, inquantũ visibile est, essentialiter & formaliter visio: ergo similiter omnis actus, quo immediatè attingitur obiectũ beatificũ, ut beatificũ, obiectiuè est beatitudo formalis propriè,& essentialiter.

Quòd

Quòd si quis dicat voluntatem non immediatè attingere obiectum suum, sed mediante intellectu, & visione: tùm quia prius intellectus id attingit; tùm etiam quia non alias, quàm ab intellectu cognitum, & ablatum voluntas id attingit.

Contra hoc dicitur quòd quia non nisi obiectis formalibus & immediatis distinguuntur potentiæ: ergo sicut immediatè intellectus fertur in ens, tanquam verum, ità & voluntas fertur in ens, tanquam bonum. Item quia voluntas in patria modis omnibus perficitur: ergo cùm obiecto, & obiecti assecutione, perficiatur, immediatè illud attingit. Item quia licet verum sit voluntatem non tendere in incognitum; intellectus tamen sua cognitione nil ponit in obiecto cognito, sed sicut inuenit bonum, ac beatificum offert voluntati, & repræsentat: ergo in illud immediatè fertur immediatione obiectiua, licet non causali; de qua arguens longè à proposito digreditur.

Sextò probatur idem; quia solius voluntatis obiectum est finis, & bonum: ergo ipsius est tantum finem attingere beatificum formaliter: in formali autem attingentia consistit beatitudo formalis: ergo. Probatur antecedens, quia ipsius est tantum mouere in finem (vt etiam B. Tho. fatetur. 1.2.q.9.art. 3.& 4.& q.16.17.q.74.art.1.& alibi sæpius. Neq; valet Durandus dicens intellectum prius attingere bonum, & finem, cùm ipsum ostendat voluntati. Tùm quia licet prius attingat, tamen formalis ratio obiecti intellectus non est bonum, aut ratio boni: idque est ratio obiecti voluntatis, & in consecutione boni, vt bonum est, consistit fœlicitas. Tùm etiam quia licet prius natura attingat intellectus bonum, & finem, non ob hoc tollitur (vt suprà probatum est) quin immediatè etiam à voluntate attingatur, & formalissimè. Neque valet etiam solutio huius probationis, vt nititur eam soluere Beatus Thomas cum aliis dicentibus non aliud concludere, quàm quòd beatitudo est in voluntate, sicut obiectum, nõ sicut actus. Nam, ex eo quòd Deus est formale obiectum voluntatis, concludit ratio prædicta voluntatis actu formaliter, & immediatè attingi; ac consequenter in ipso voluntatis actu esse beatitudinem.

Septimò probatur, quia beatitudo consistit in possessione summi boni; sed non satis intelligi potest perfecta, & substantialis possessio in solo actu intellectus: ergo in voluntate consummatur, & perficitur. Nam licet possessio quædam fiat per intellectum, quia obiectum est in intelligente; non minus fit per voluntatem; quia Ioã. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: idque in proposito est maximè verum, vbi non per speciem creatam, vel per similitudinem, per quam in aliis obiectum cognitum dicitur esse in cognoscẽte, sed per seipsum secundum ipsum Beatum Tho. Deus ipse videtur in patria. Neque valet dicere cum Caietano illam propositionem, s. quòd beatitudo formalis consistit in actu immediatè, & propinquiori vltimo fini extrinseco, qui est beatitudo obiectiua, intelligi, cæteris paribus. Nunc autem in proposito non sunt cętera paria; cùm Deus nõ absolutè, sed Deus visus sit obiectum voluntatis: & ità visio, qua primò attingitur Deus, est quasi pars obiecti voluntatis: amamus enim bonum cognitum, & quia cognitũ, hoc inquam non valet; quia non ideò obiectiua est cognitio, sed causalis: neque (vt probatum est) cognitio aliquid ponit in obiecto beatifico, quo ametur: alioqui nec visus quicquam videret immediatè, nisi lumen: nihil enim videt, nisi illuminatum. Nam idem est obiectum immediatum fruitionis, quod est etiam visionis: sed ipsa essentia diuina, & non visio, est obiectum visionis, neque pars eius. Neque item est causa finalis visio beatifica ipsius amoris amicitiæ, vt iam deductum est. Nota.

Octauò probatur idem auctoritate Anselmi lib. 1. cur Deus homo, dicentis, Peruersus ordo esset amare, vt intelligamus. Nam licet (vt ait Caietanus respondendo huic auctoritati) Deus visus ametur, & amore concupiscentiæ visio desideretur; neq; id peruersè, alioqui spes non esset virtus; tamen hic amor non est in patria; & si est, est quidem sub alio actu. s. complacentiæ, aut concupiscentiæ boni proprii; & non præiudicat amori amicitiæ, de quo loquimur, quem etiam ipse Caietanus fatetur irreferibilem: est ergo finis vltimus, & formalis, & consequenter est beatitudo.

Nonò probatur idem, quia ipse amor est summa perfectio voluntatis: ergo est summè desiderabilis, vtpote finis vltimus: & ergo beatitudo formalis. Prima consequentia patet, quia vnumquodq; naturaliter appetit suam perfectionem, & maximè maximam. Neque valet responsio Caietani dicentis maiorem esse veram de appetitu naturali; de animali autem non pars sibi, sed toti propter quod est, appetit perfectionem. Hoc inquam non satisfacit; tùm quia cùm appetitus ille naturalis non sit malus, licebit se illi conformare appetitu naturali: tùm etiam, quia non potest desiderari bonum toties proueniens ex bono partis quin desideretur bonum partis. Cùm ergo ex hoc ꝙ visio est optimum desiderabile ad intellectus, & per consequens totius perfectionem, ipsa uisio concluditur esse beatitudo: ità similiter ex hoc quòd amor amicitiæ est bonum, ac optimum, & desiderabile uoluntati, & per consequens ipsi homini, concludi debet amorem hunc esse beatitudinem formalem, & intrinsecam.

Decimò probatur idem; quia in clem. ad nostram, de hæreti. habetur quòd beatitudo consistit in uisione, & fruitione, & non in uno solo actu, ut patet inspiciendo textum, cur. s. ponatur lumen gloriæ ad eleuandum animam, seu eam disponendum, ut Deum uideat, eoque beatè fruatur. Vbi constãt duo actus æque requisiti ad beatitudinẽ essentialẽ.

Ad idem est Benedictus XII. in extrauagãte cõtra Ioan. 22. ut refert Marsilius & supplementum Gabrielis in 4. dist. 49. q. 2. in 3. dubio, ubi Benedictus ipse diffinit quòd ea intuitiua, & faciali, & immedia-

mediata visione,& fruitione essentiæ diuinę animę iam omninò à peccatis,& pœnis debitis in purgatorio,vel in hac vita purgatæ statim ante resurrectionem generalem sunt verè beatę;ac quòd huiusmodi visio essentiæ diuinæ, eiusque fruitio,actus fidei & spei in eis euacuant prout fides,& spes sunt virtutes theologicę propriè.Hæc ibi:& ità iam de hac secunda propositione nil videtur dubitandum,quamuis Durandus in 4.dist.49.q.4.& Palud.cum aliquibus antiquis oppositum dixerint, & B.Tho.1.2.q.3.ar.1.& q.3.ar.4.&.1.par.q.26.art.2.& ibi Caietanus,& latius q.82.art.3.& in 4.dist.49.q.1 ar.1.q.1.oppositum quoque prima facie eum eis sentire videatur.

3. Proposi. Tertia propositio. Beatitudo formalis essentialis perfectiua,aut principalius stat in fruitione, quã in visione essentiæ diuinæ. Hæc propositio contra. B.Tho.& sequaces, vbi supra probatur quincupliciter. Primò,quia voluntas vtitur, & imperat aliis potentiis ad acquisitionem finis,etiam secũdum Tho. 1.2.q.16.& alibi sæpius : ergo non minus , sed magis illi conuenit præmium,quàm aliis.Facit ad idẽ. B.Tho.2.2.q.83.art.3.ad 1.dicens quòd voluntas mouet alias potentias in finem. Inter alias autem potentias intellectus est altior, & voluntati propinquior;& ideò post deuotionem,quæ pertinet ad voluntatem,oratio,quæ pertinet ad intellectũ,est pręcipua inter actus religionis. Item idem licet aliis verbis ait quòd ipsa voluntas præsupposita gratia est causa meriti:ergo illi potissimum debetur pręmium.Hanc consequentiam negat Palude , & alii: quia miles brachiis pugnat, sed capite coronatur. Sed nihil dicunt quia miles pugnat quidẽ brachiis, & toto corpore instrumentaliter , sed & præcipuè capite dirigente, & corde mouente alia membra : insuper & toto corpore triumphat in curru , & habitu honoratur.

Secundò probatur idem,quia ordo angelorũ sumitur secundum ordinem supremarum virtutum, quibus specialiter pollent.Sed supremus ordo.s.seraphin nomen , & dignitatem habet à charitate : & ordo cherubin illi immediatus à scientia non acquisita, nec infusa tantum, sed qua in verbo videntur: ergo charitas non solum in via,quod concedit Caietanus.2.2.q.3.ar.4.& q.66.ar.6.& 1.pars.q.82.ar.3.latius,sed etiam in patria excedit omnem cognitionem.Antecedens autem est ipsius Beati Thomę 1.par.q.108.art.5.ex Grego.& Dionysio.,& sacra scriptura. Quod confirmatur quia.1.Corinth.13. Maior autem horum est charitas. Vnde etiam patet nomen ipsum charitatis excellentiam super alios virtutes, & dona denotare, simul & summam perfectionẽ. Vnde Bernardus sermone. 83.Super Cant.Quid omnibus præstat?nẽpe amor. Ipse sponsum copulat cum sponsa.Hoc petit Deus sciens eo nos esse beatos: ipse maritũ, ipse præmium &c.Et Augustinus sermone.53.de tẽpore Charitas est pro missio regni, præmium summum sanctorũ, nil gratius in cœlo habent sancti amore Dei.

Tertiò probatur idem quia ad eandem potentiam pertinet motus in finem & quies in eo adepto.Sed motus in beatitudinem obiectiuam per desiderium non habitam pertinet ad voluntatem: ergo & quies in ea iam habita per amorem satiantẽ.

Item quartò beatitudo vt talis.i.sub ratione summi boni satiantis non est obiectum immediatum & proprium nisi voluntatis : ergo ad eam principaliter pertinet beatitudo, & in eius fruitione cõsistit.

Quintò probatur idem , quia sicut charitas viæ est perfectior fide , & spe : ità & charitas patriæ illi succedens in perfectione est perfectior visionis , & tentionis succedentibus fidei, & spei in patria . Patet consequentia,& similitudo: quia sicut se habent virtutes in via inter se secundum perfectionem,vel imperfectionem essentialem earum : ità se habent in patria proportionabiliter: quia non est rõ sufficiens in oppositum, neque vt differentia earum essentialis , aut earum essentialis perfectio hic , & illic transmutetur:nam detur , illa certè non dabitur,quod patet ex ipso.B.Tho.qui in 2.2.q.23.art.4. inde probat ꝙ charitas est perfectior fide , & spe : quia fides,& spes attingunt Deum secundum quod ex ipso prouenit nobis cognitio veri,bonique adeptio:charitas autem,vt sistit in ipso , vt aliquid nobis ex eo proueniat. Et eodem modo de lumine gloriæ , & charitate in prima arguere possumus vt hác illo perfectiorem concludamus, quod omnes Thomistæ negãt. Item ibidem ad primũ ait ꝙ operatio intellectus perficitur secundum quòd intellectus est in intelligente:ideò nobiliter operationis intellectualis attenditur secundum mensuram intellectus:Ea autem,quæ ipso sunt superiora, ignobiliori modo sunt intellectu nostro,quàm in seipso , cõtrà verò inferiora: Nam vnumquodque est in aliquo secundum modum recipientis, seu in quo est,ut dicitur in libro de causis. Operatio autem voluntatis perficitur ex inclinatione appetentis ad rem, sicut ad terminum:& dignitas operationis voluntatis attenditur secundum rem, quę est obiectum operationis.Hæc ille. Ex quibus facilè potest argui amorem amicitię etiam in patria esse digniorem visione:maximè quia.1.par.q.108.art.6.ad 3.B.Tho.loquens de ipsa visione ponit eandem regulam:& similiter ait.s.præposuit seraphin, qui ex ardore dicũtur charitate ardentes ipsis cherubinis,qui ex plenitudine scientiæ diuinæ, & beatificæ sic appellantur, & his similia sunt plurima.

Hanc opi.tenent Alexander.3.par.q.12.mẽbro.2.ar.3.§.5.& q.80.membro.1.ar.5.Henricus Gandeñ.in 1.quodlib.q.14.& quodlib.13.q.12.& sanctus Bonauentura in 2.dist.38.art.1.q.2.& in 4.distin.49.q.3.& Richardus, Scotus , & communiter doctores ea dist.49.

Argu.1. Contra secundã propositionẽ arguitur primò,quia beatitudo formalis est optima hominis operatio,ut in prima propositione habetur:ergo. Cũ uisio sit beatitudo formalis, nõ potest esse alia beatitudo,ut patet ex expositione superlatiui.

Respon.

Respond. RESPON. negando consequentiam, & ad probationē dico, Illud superlatiuum optima operatio accipitur non simpliciter, sed in genere, vt. s. sit optima operatio intellectus, & optima operatio voluntatis, quia sicut visio Dei inter operationes intellectus est optima: itá & amor amicitiæ inter operationes voluntatis est optima.

Argum. 2. Secundò arguitur, quia omnis actus voluntatis est aut elicitus, aut imperatus, secundum Thomam. 1.2.q.1.art.1.ad secundum. Sed nullus horū potest esse beatitudo: ergo. Patet consequentia cū maiore: & minor probatur: quia si est imperatus: cùm nō possit esse volitus, nisi propter finem, quia quicquid deliberatè agit homo, agit propter finem, etiam agendo actionem, quæ est finis: ergo iā non erit actio imperata vltimus finis, & per consequens nec beatitudo. Si autem est actus elicitus, is non potest esse beatitudo: nam impossibile est ipsum esse vltimum finem; quia obiectum voluntatis est finis, & primum volitum est ipse finis, sicut obiectum visus est color. Sed impossibile est primum obiectum visus esse ipsum videre: ergo impossibile est primum volitum esse ipsum uelle.

Respond. RESPON. amorem amicitiæ in patria esse actum propriè elicitum, & impropriè imperatum: quia est finis omnium desideriorū hominis iusti. Finis enim præcepti est charitas perfecta, quæ in via haberi non potest, sed in patria, & ità est finis adimpletionis totius legis, & ità prima deductio deficit: Non enim oportet quicquid agit homo, agat propter finem, satis est vt vel agat propter finem, uel actio sit ipse finis, nisi agere propter finem sumatur obiectiuè, & non solum formaliter: nam sic ipsa actio vltima est propter finem extrinsecū, hoc est propter Deum, non enim propter aliud amari potest amore amicitiæ. Secunda quoque deductio deficit. Nulla quippe similitudo est inter obiectum voluntatis, & obiectum visus: nam obiectum visus necessariò est extrinsecum: non ità obiectum uolūtatis. Item uoluntas est super seipsam reflectiua potentia: visiua verò potentia minimè: ideò obiectum uisus non potest esse aliquod videre, voluntatis autem obiectum, & finis intrinsecus, potest, & esse debet aliquod uelle. Finis enim præcepti est charitas, non tàm in uia, quàm in patria, ut ex ipso. B. Tho. & Augustino deductum est.

Argum. 3. Tertiò arguitur quia intelligere non potest esse primum obiectum intellectus: ergo nec uelle potest esse primum obiectum voluntatis. Sed quod vult voluntas est finis: ergo uelle non potest esse finis, & per consequens nec beatitudo.

Respond. RESPON. negando consequētiam: quia intellectus est primò uniuersalium: uoluntas uerò est finis, qui est particularis secundum rationem finis beatificantis summi boni, summi amabilis. &c.

Argum. 4. Quartò arguitur: quia beatitudo est assecutio optimi. Sed hæc non potest esse actus uoluntatis: ergo. Maior patet, & minor probatur: quia omnis actus uoluntatis ante assecutionem finis intelligitur ut motus in finem: ergo iam non est finis: alius autem esse non potest, nisi quietatio quædam in fine, quæ non est, nisi post assecutionem.

RESPON. Dupliciter peccat hoc argumētum; Respond. Primò quia præsupponit beatitudinē esse singularem assecutionem, id est unico singulari actu habitam: quod negatur. Deus enim non solo intellectu plenè possidetur, neque sola uolūtate. Secūdò quia non distinguit delectationem, seu gaudium, quod est quietatio uoluntatis ab amore amicitiæ à quo procedit, igitur post motum uolūtatis in finem obtinendus est motus amicitiæ, quo finaliter possidetur. Qui quidem amor si quietatio uocetur id erit causaliter, non enim uisio sine amore mirabiles haberet uoluptates, ut Arist. ait loquendo de contemplatione Dei. 10. ethi. & Sap. 7. est ad idem: & hoc ipsum confirmat. B. Thom. 1.2.q.25.art.2.& q.31. art.5.&c.

Quintò arguitur quia actus, qui semper est debitus, non est de essentia beatitudinis patriæ. Argum. 5 Sed dilectio Dei semper est debita secundū id Roma. Nemini quicquàm debeatis, nisi ut inuicem diligatis, ergo.

RESPON. Si maior loquitur de debito præcepti, cuius adimpletione meremur, est uera, & minor falsa: si de debito absolutè, quo scilicet dignus est Deus, maior est falsa. &c. Respond.

Sextò arguitur: operatio, quę est propter aliam, non est beatitudo. Sed uolitio est huiusmodi: ergo. Argum. 6. consequētia patet cum maiore; & minor probatur. Nam omne desiderium nostrum tendit in assecutionem summi boni, Sed illud assequimur uisione: ergo uolitio, uel amor est propter uisionem, & non contrà.

RESPON. negando minorem: quia datur uolitio, quæ non est desiderium, scilicet amor amicitię: Respond. Item non solum uisione Deum assequimur, ut iam probatū est. Contra hoc replicatur, quia amor amicitiæ abstrahit ab habito, & non habito: est enim utriusque, ut patet, quia habetur in uia, & in patria: ergo non est consecutio beatitis: maximè quia hic amor est eiusdem speciei in uia, & in patria ut pote ab eodem habitu procedens, & de eodem obiecto formali, scilicet summo bono, & fine ultimo: ergo si hic non est beatitudo, nec in patria.

RESPON. quòd amor amicitiæ semper est Dei, maximi boni, & perfecti quoquomodo habiti, Respond. aut fide, & spe, aut uisione: sed nō oportet quòd sit Dei ultimo, & perfectissimo modo habiti. Sed ex hoc non sequitur quòd amor habitus de Deo uiso non sit consecutio beatitis, & quādo additur quod est eiusdem speciei &c. dico primò quòd hoc admisso id non sequitur: quia hic habetur imperfectè, illic perfectè, estq; finis huius imperfectio. Secūdò dico negando quòd sint eiusdem speciei: quia hic procedit à fide, illic à uisione, idque maximè est uerum, si arguentis sententia uera est, quæ iudicat uisionem esse quasi partem obiecti ipsius amoris amicitiæ: Sed ex effectibus huius, & illius amicitię facilè

le specifica differentia dignoscitur, etiam secundum B. Thomam. 2. 2. q. 24. art. 6.

Septimò arguitur. Beatitudo est operatio perfectissima. Sed perfectissima non est, nisi operatio intellectus: ergo beatitudo formalis non est operatio voluntatis. Patet consequentia cum maiore: & minor probatur; quia sicut se habet appetitus naturalis ad formam naturalem, ità se habet appetitus intellectiuus ad formam intellectualem. Sed nec appetitus naturalis, nec actus eius est propter se, sed propter perfectionem eius, ut appetitus grauis, & motus non sunt propter se, sed propter quietem, & conseruationem in loco naturali: ergo similiter appetitus intellectiuus, & actus eius non sunt propter se: ergo propter aliquam aliam perfectionem; quæ non videtur alia, quàm intellectus operatio perfectissima. Et confirmatur, quia sicut se habet appetitus sensitiuus ad sensum, ità se habet intellectiuus ad intellectum. Sed sensitiuus non attingit finem suum per se, sed per sensum: ergo consimiliter appetitus intellectiuus non assequitur finem suum, & perfectionem per se, sed per intellectum. Patet consequentia cum maiore; & minor probatur; quia appetitus sensitiuus non appetitione delectationem assequitur, sed sensu visus, vel gustus: ergo similiter voluntas non assequitur suum finem volitione, sed intellectione.

Respond. RESPON. illæ similitudines appetitus naturalis, & sensitiui ad appetitum intellectiuum, seu voluntatem, non valent, nec argumenta eis innixa; quia voluntas vtpote nobilissima sua operatione suum finem obiectum, & bonum vltimum scilicet Deum assequitur: quod non conuenit appetitui naturali, & sensitiuo, qui infirmi, & imperfecti sunt.

Contra tertiam propositionem possunt fieri multa argumenta ex his, quæ contra secundam facta sunt: quorum responsio facilè patet ex supradictis, & ad alia, quæ ex B. Thoma, vbi supra, fieri possunt.

QVAESTIO QVADRAGESIMATERTIA

Quomodo excommunicatio iniusta liget.

1. punctum. De sententia nulla. RESPON. per tria puncta. Primum est quòd excommunicatio iniusta est duplex, scilicet nulla, & iniusta. Nulla dicitur illa, quæ sic est iniusta quòd in se nullius valoris est: neque vllum habet effectũ; neque vllo modo obligat ita vt sit culpa tali præcepto, aut sententiæ non obedire; neque obligat aut ligat ad aliquam pœnam, nec ad eam seruandum in foro conscientiæ: vel ecclesiæ: neq; verè sententia, vel excommunicatio, nisi nomine tenus est, & appellatur. Et hæc si notoriè, vel manifestè de eius nullitate constat, neque timenda, neque tenenda, vel obseruanda; sed contemnenda id est nullo modo, neque in publico, neque in secreto, neque in foro Dei, vel ecclesiæ curanda est. Hoc autem in multis casibus contingit, qui ad quinque reducuntur secũdum Soto, & Nauarro vbi infra, & doctores communiter. Primò quando fertur ab homine ad id potestatem non habente, puta quia non est suus iudex ipsius excommunicati: vel non toleratus per ecclesiam, quia est nominatim à iurisditione suspensus, interdictus, aut excommunicatus, vel denunciatus, aut declaratus, per iudicem, secundum communiter doctores, & practicam ecclesiæ huius temporis, vel secundum Nauarro in sum. c. 25. nu. 80. 81. & ca. 27. nu. 4. & quosdam alios, si est manifestè, aut notoriè suspensus, interdictus, aut excommunicatus, quanuis non sit nominatim, nec denũciatus. Nota. Sed hoc, vt dictũ est non tenetur communiter. Secundò, Si sententia fertur à iudice rationabiliter, & legitimè recusato, vel post legitimam, & rationabilem appellationem. Tertiò. Si fertur contra tenorem priuilegii notorii, vel iam ipsi iudici debitè notificati, puta si in odium priuilegii mendicantium ordinum iudex excommunicaret omnes, qui illis confiterentur, vel qui accederent ad eorum ecclesias die festo, vel ad eucharistiam, si non essent prius suo sacerdoti parochiali confessi. Quartò. Si sententia contineret errorem intolerabilem iuris diuini vel humani, vel etiam facti, notorium communiter omnibus, puta si ex causa manifestè falsa, vel omninò ex genere & circunstantiis iniusta, vel illicita, vel naturaliter impossibili expressa in ipsa sententia fertur, vtpote quia quis furtum fecit, quod notoriè constat nõ fecisse, vel quia impregnauit mulierem, cùm manifestè constet esse castratum, vel quia non dat, aut non facit quod nullo modo, aut non nisi cum periculo vitæ constat notoriè vel manifestè agere non posse, neque teneri, aut quia dedit generaliter eleemosynam pauperibus, aut quia aliud omninò bonũ manifestum fecit, aut quia aliquid malum non fecit. Secus si solum ciuiliter impossibile; aut si non notoriè iniustum, vel malum sit quod præcipitur, quia scilicet non potest commodè soluere debitum pecuniarum: aut quia tale bonum fecit, quod ex circunstantia infici potest: aut ne illud fiat in casu speciali, secundum glo. in c. solet. de sen. exco. libr. 6. & Couarruuias vbi infra, §. 1. nu. 14. Tunc enim non est, neque dicitur nulla, sed iniusta excommunicatio ex parte causæ, de qua inferius in tertiò puncto agitur. Secus etiã si solum sit error in actis secundum probata, vt ait Palud. vbi infra; tunc enim non est nulla, sed ligat ea sententia: excepto si error processus, vel falsitas causæ secundum acta processus manifestè constaret: nam tunc esset notoriè iniusta, ac proinde nulla sententia, vti ex ca. inter cæteros, de sen. & re iudic. probat Couarruuias in c. alma mater de sent. exco. par. 1. §. 11. nu. 14. Quintò est nulla sententia, quando ipso facto, vel ipso iure decernitur nulla, irrita, vel manis, vt in c. statuimus. & c. constitutionem. de senten. excommu. lib. 6. vbi decernitur nulla sententia iudicis excommunicatis participantes cum excommunicatis ab ipso, nisi sint nominati præmissa trina monitione cum suis interuallis, & in multis aliis casibus, Qui in bullis continentur particularibus,

bus,& priuilegiis,decernitur sententia nulla, & in aliis, quod refert Syluester, titu.excommunicatio. 2.notabili.1.casu.8 & 18.& paulò inferius ibidem q.11.q.12.

In omnibus igitur casibus supradictis excommunicatio nulla est,neque vllo modo, vt iam diximus,seruanda,aut curanda est, quando notoriè de tali casu,aut eius errore constat. Quando verò nõ constat notoriè, vel quando in ipsa sententia is error iuris expressus non est, tunc timenda est, & ligat solum per accidẽs quoad ecclesiam; ità quòd si contemnatur, & de eius obseruantia non curetur, vtique peccatum mortale per accidens ratione scãdali tantum est. Ideò ad id scandalum euitandum, & ne auctoritas ecclesiæ contemni videatur, eam excommunicationem in publico tantum,ac si iusta esset,seruare tenetur excommunicatus, non se immiscendo communioni fidelium, & sacramentorum, & similiter alii, qui veritatem ignorant illum vitare tenentur, ac si iustè excommunicatus esset: quousque de eius errore, vel nullitate notoriè constet. Aliàs in foro tantum exteriori ecclesiæ censeretur irregularitatem, & alias censuras incurrisse, quas tamen verè non incurrit qui eam excommunicationem non seruaret. In secreto autem poterit sine scandalo eam non seruare qui ea excommunicatione nulla sibi tantum nota excommunicatus est:& etiam publicè in ea solum regione, seu loco, vbi excommunicatus ignoratur, nec probabiliter creditur quòd ibi citò diuulgãdus est. Quare si mihi constiterit talem in me latam esse sententiam excommunicationis nullam, si non aliter possum meam innocentiam tueri, vel iudicialiter probare, licitè possum interim scandalo vitato eam in secreto non seruare,etiã missam, & alia diuina celebrando,ut ait glo.in cap.Solet,de sent. excom. lib.6. & Caieta.secunda secundæ.q.70.art.4. & Nauarro in sum.cap.27.nu.[3] & Soto in 4.dist.22.q.1. art.3. conclusione 4.& Couarruuias in cap. alma mater par.1.§.7.nu.[s]7.fol.64. Et eadẽ rõne illi, qui me uirum bonum nouerunt,& bonæ conscientię, qui & me innocentem credunt;scientesq; me per eã sententiam nullam iniustè esse excommunicatum ait Caietanus,& Nauarro quòd possunt in secreto mecum in diuinis licitè communicare: quia sic sufficienter scandalum, & contemptus auctoritatis ecclesiasticæ cauetur. Immò & secundum Palud. & Syluestrinã excõmunicatio. 2.notabili. 1.casu. 15. quando sapientibus notum est sentẽtiam esse nullam ex aliqua causa de supradictis,quanuis apud vulgus ignoretur, potest homo in occulto coram eis illam non seruare: in publico verò eam seruare debet quousque scandalum rationabiliter sedauerit, nullam esse sententiam sufficienter ostendendo: Vt si quis publicè excommunicatur, & denũciatur, ipse etiam contra ostendat publicè, & sufficienter causam quare sententia nulla est,& non valet,puta quia non est iudex,vel quia prius est legitimè recusatus,vel ab eo appellatum est,& huiusmodi. Quo facto iam de cætero non erit scandalum pusillorum,vel ignorantium, sed pharisæorum,& contemnendum. Hæc ille. Adde quòd ex tunc ea excommunicatio poterit licitè non seruari,etiam publicè, ex quo ratio scandali rationabiliter cessat, aut cessare debet;nisi aliundè discrimen aliud imminens ad eã excõicationem seruandam magis vrgeat; Syluester vbi supra, & doctores communiter consentiunt.

2. Punctum de excõicatione iniusta ex animo.

SECVNDVM pũctum est ꝙ excommunicatio solum iniusta non tamen nulla,est triplex,videlicet ex animo iudicis,ex defectu ordinis iudiciarii,& ex defectu causæ iniustæ. Et quidem si sit iniusta ex animo iudicis, quia scilicet ex odio, seu ex amore, aut fauore alterius,aut liuore vindictæ, & huiusmodi procedit,existente tamen causa iusta, aut digna excommunicatione,tunc ligat in vtroque foro, secundum omnes doctores,& facit ca.illa. 11.q.3.& in hoc nullum dubium est.

De excõicatione iniusta ex defectu ordinis iuris.

Si verò sententia iniusta tantum est ex defectu notabili ordinis iuris, puta quia sine debita præmonitione,sine examinatione, vel explicatione causæ, sine scripto,sine debito termino,& huiusmodi, existente tamen causa iusta, aut digna excommunicatione, iudex excommunicationem fulminat cõtra tenorem.ca.sacro. de senten.excommu.& ca.cum medicinalis,eo.titul.libr.6.& tunc secundum omnes doctores ligat in vtroque foro, ac si solum ex malo animo iudicis lata esset: excepto vnico magistro Soto in suo tractatu de secreto in 3.membro. q.1.conclus.4.dubio.1.vbi se non satis explicat dicens quod idem iudicium est de sententia excommunicationis iniusta ex notabili defectu ordinis iuris,quod & de sententia iniusta ex causa, quia scilicet non ligat,neque sub culpa obligat ad obediendum, nec ad eam seruandum sub aliqua pœna, nisi solum in publico,idque per accidens ratione scandali, ut de sententia nulla dictum est, & proximè patebit. Quod quidem dictum eius in nostris annotationibus super eum olim candidè legens fateor non aduerti: at verò nunc discutiendum est. Nam si ipse id intelligat quando sententia est ipso iure nulla, vt in casu.ca.statuimus.& ca.constitutionem de senten.excomm.lib.6.decernitur: id certè explicare debuisset;sicut ipse posteà in 4.dist.22.q.1.ar.3. magis aduertens, & B.Tho.expressit. Si autem intelligat quando sententia non est nulla, sicut vbi supra de secreto paulò inferius explicans intelligere videtur: planè falsum est. Nam licet verum sit in aliis sententiis condemnatiuis, & diffinitiuis quòd ex solo notabili, vel substantiali defectu ordinis iuris sunt inualidæ, neque tenent: secus autem est de sentẽtia,& pœna excõmunicationis: quæ si aliàs non est nulla, sed ex solo notabili defectu ordinis iuris iniusta: vtique valida est, & tenet in vtroq; foro,& suum effectum habet, & in secreto seruanda est: quamuis iudex puniatur, quia sic iura disponũt, vt ipse Syluester titul.sententia. q.4.& 5.refert, & clarius glo.in c.sed ponatur. 11.q.3.& in ca.sacro.

de sen.

de ſen.exc.& eo.tit.li.6.in ca.cũ medicinalis. & in ca.Romana.& oẽs doctores utriuſq; iuris, ubi infra allegati, idem expreſſè tenent.

3. Punctum de excõicatione iniuſta ex cauſa. Tertium pũctum eſt de excõicatione iniuſta ex parte cauſæ, quia.ſ.in ueritate non eſt cá, aut non vera, ſed ſalſa, uel ſolũ pręſumpta, puta quia innocens ſecũdũ allegata probatus nocens excõicatur, ut nocẽs, ſi nõ facit hoc, uel illud: aut quia non ẽ cá ſufficiẽs, aut digna excõicatione, puta quia pro re, vel furto paruiſsimi momẽti, aut pro pctõ veniali, ut in c.ſacro.de ſen.excõ.hẽtur: uel quia quis nõ facit tale quid, quod licet nõ ſit pctm̃, eſt tñ in pręiudiciũ, ſeu grauamẽ ipſius excõicati, & iniuſtè id illi pręcipitur, ſeu petitur ab eo, puta quia nõ dat librũ ſuũ, aut quia nõ denũciat iuridicè peccatũ proximi ſecretũ, quod probare non põt, de quo iá ille oĩnò correctus, & emẽdatus ẽ: aut quia nõ ſoluit qđ tũc cõmodè ſoluere nõ p̃t, neq; tenetur, aut q̃a difficillima, ad q̃ nõ tenetur, nõ agit. et cũ his Couar.ĩ relect.c.alma mater.par.1.§.11.nu.13.cõſonat. Igitur qũo hęc ſnĩa obliget, & ſeruanda ſit, eſt duplex

Opinio 1. opinio. PRIMA tenet ꝙ id oĩnò iudiciũ ẽ de hac iniuſta ſnĩa ex parte cauſæ, & de ea, quæ nulla eſt, de qua ſupra in 1. puncto egimus: ꝙq́; utraq; ſnĩa, uel excõicatio nõ uerè, ſed noĩetenus dũtaxat ſnĩa eſt. Iõ & particulariter tria dicit: primò, ꝙ ſi hæc excõicatio notoriè iniuſta eſt: tũc ſicut excõicatio nulla nullo mõ obligat, nec ligat in aliquo foro, q̃a ſ.nullá culpá, nec pœná incurrit qui eá publicè, uel ſecretè nõ ſeruat, ꝙq́; nullo mõ tenet, nec timẽda, ſed cõtẽnẽda, & nõ curáda eſt. Quia rõne notorietatis de iniuſtitia ex parte cauſæ ipſa ſnĩa redditur nulla. Ná iniuſta ſnĩa ideò ſuſtinetur, quia pręſumitur iuſta: hæc aũt præſumptio ceſſat quádo iniuſtitia, & ueritas eſt manifeſta. quod inde cõſtat, quia erroris expreſsio, uel iniuſtitiæ, poſita in ſnĩa ideò illá annullat ſecundũ oẽs, quia eius iniuſtitiá notoriá facit. ergo ſi factũ eſt re ipſa notoriè iniuſtum, idẽ iudiciũ eſt. Ná poſita eadẽ cá, uel æquali, ſequitur idẽ, vel æqualis effectus: neque refert quid exequi pollentibus fiat. Et hoc expreſſè dicit do. Ant. & Pan.in c.cám.de iudiciis.& in c.ab excõicato.de reſcriptis.& refert Syluester ti.excõicatio.2.q.11.q.12.& Couarruuias vbi ſupra nu.14.& doctores cõiter. Notoriè aũt iniuſta excõicatio dicitur, quando oĩbus publicè, & manifeſtè conſtat de eius iniuſtitia, vel errore, aut falſitate, itá ꝙ nulla diſsimulatione, uel colore põt occultari. Ná ſi ſolũ ipſe excõicatus, vel ẽt alii pauci euidenter ſciát iniuſtitiá eius, nõ dicitur notoriè iniuſta, niſi publicè conſtet, vt dictũ eſt. Vide Syluestriná tit.notoriũ. Qñ verò de excõicationis iniuſtitia dubium eſt, cẽſenda eſt iuſta, & tenet, & in utroque foro obligat, & ſeruanda eſt. Et in hoc primo dicto oẽs doctores conueniunt, nec eſt uarietas opinionum.

Scđo dicit hęc opĩo ꝙ ſi excõicatio ẽ q̃dẽ iniuſta ex cá nõ tñ notoriè: tũc in foro tãtũ exteriori, uel quoad Eccleſiam obligat, & ligat ad culpá, & pœná, & nõ q̃dẽ ꝑ ſe, ſed ꝑ accñs, videlicet rõe ſcádali, & cõtẽptus apparẽtis, q̃a.ſ.auctoritas eccleſiſtica cõtẽni vr̃, ſi ea excõicatio publicè nõ ſeruet̃. Ideò eá excõicationẽ iniuſtá ſciens ſi publicè non ſeruat, mortaliter peccat, rõne ſcádali, & cõtẽptus apparẽtis: & irregularitatẽ, & alias pœnas iuris cõtra nõ ſeruátẽ inflictas ĩcurrit ĩ foro tãtũ Eccleſiæ exteriori: quia & cenſet̃ irregularis in publico, uel in foro tãtũ eccleſię, & excludet̃ à ſacris, & ab exteriori cõione fideliũ qui inuẽtus fuerit illi ſnĩæ non parere, quouſq; de tali iniuſtitia cõſtet: ſed in rei veritate, & in cõſciẽtia irregularis nõ eſt, nec alias pœnas iuris incurrit. Inſuper ſi eá excõicationẽ cõtẽneret negligẽdo abſolutionẽ petere ad cautelá, cũ facilè poſſet, aut publicè dicẽdo ſi illá excõicationẽ nihili facere, aut de illa non curando: vtiq; mortaliter peccaret rõne huius ſcádali, cõtẽptuſq; apparẽtis, quo auctoritatẽ Eccleſiaſticá contẽnere videt̃, & ꝑꝑ hoc poſſet iuſtè excõicari. Tertiò dicit hęc opinio ꝙ hác ſnĩam iniuſtá nõ notoriá põt ſic excõicatus eá non ſeruare in ſecreto, ẽt miſſam celebrádo, & corá illis, & cũ illis, qui eius iniuſtitiá ſciunt, vel credũt probabiliter ipſi excõicato, & ẽt ĩ publicis, ubi neſcit̃ ꝙ ipſe excõicatus ſit, uti ſuperius in 1. puncto de ſnĩa nulla notoria dictum eſt.

Probatur quadrupliciter hęc opinio quoad duo vltima dicta, ꝙ.ſ.non in conſciẽtia, ſed in foro Eccleſię tantũ exteriori obligat, aut ligat, idq́; nõ per ſe, ſed per accidẽs, rõne ſcandali illa ſnĩa iniuſta ſi notoria non ſit, quodq́; in ſecreto, uel apud quos illa iniuſtitia nota eſt, & ubi excõicatus ignorat̃, põt ſic excõicatus ſine ulla culpa, & pœna illam nõ ſeruare. *1. ratio.* Primò quia vbi ſimplex pręceptũ ſuperioris non obligat, illic nec pęna, vel ſentẽtia excõicationis põt in conſcientia, aut verè ligare, ita vt ſit culpa illi pręcepto nõ obedire, aut ẽt excõicationem illá nõ ſeruare: dummõ ceſſet rõ ſcandali, uel contẽptus, ut dictũ eſt. Sed in caſu excõmunicationis iniuſtę non notorię ex parte cauſę, præceptum, ſuperioris ſub illa pœna iniunctũ non obligat, ergo nec ipſa pœna excõionis adiuncta uerè in conſciẽtia ligat, ita ut ſit pecatũ illud p̃ceptũ, aut excõmunicationẽ non ſeruare, niſi per accidens, ratiõe ſcandali, uel contemptus apparentis. Conſequẽtia patet, & minor probat̃: quia lex, & pręceptũ iniuſtũ ex parte cauſę nõ obligat: neq; ſuperior põt, niſi ꝑ iuſtá legẽ, iuſtũq́; p̃ceptũ, ad obediẽdũ obligare. Ná 5. Eth. lõ iudex dicit̃ iuſtũ aĩatũ, uel lex aĩata, q̃a niſi iuſta ſit, nõ eſt lex, neq; valet obligare. & 2. Corin. 10. Nõ habemus ptãtẽ in deſtructionem, ſed ĩ ędificationẽ, q̃a.ſ.licet ꝑ peccatũ ſuperior nõ perdat ptãtẽ: at verò niſi ꝑ legẽ, & p̃ceptũ iuſtũ ad obediẽdũ ſubditos obligare nõ p̃t, ut de hoc Victoria ĩ 3. relectiõe de Papa & cõcilio ꝓpo. 17. & 22. ſecũdũ S.Th. 1.2.q.96.art.4.& cõiter doctores latius agũt. Maior ẽt probatur, quia nõ eſt maior rõ ꝙ iniuſtá pœná ẽt excõionis, aut alterius grauaminis ſub peccato pati, aut ſeruare teneamur, quá iniuſto p̃cepto ẽt excõione aggrauato obedire, niſi fortè per accñs rõne ſcádali, vt dictũ eſt. Ná ius diuinũ, uel naturale nõ aliter præcipit iniuſtę ſnĩæ, vel excõicatiõi, quá cęteris oppreſſionibus, aut graua

FF minibus,

minibus, aut legibus, & præceptis hominum iniustis obtemperare: detur.n. vbi id magis de excõicatione iniusta, quàm de alio iniusto grauamine, vel præcepto lex diuina, vel naturalis præcepit. Certè non dabitur, immò & potius ostenditur ꝙ hanc excõicationem multò minus, quàm aliam sñiam iniustam, seu grauamen seruare, aut illi quisque obedire tenetur: quia nullus põt excõicari, nisi pro mortali peccato inobedientiæ, neq; Christus aliter ecclesiæ cõcessit hãc potestatẽ excõicandi, vt cõstat Matth. x. Si peccauerit in te frater tuus &c. secundũ cõem doctorũ sñiam: & hoc est verũ, modò ea sñia ea malitia, modò ea ignorãtia iudicis, vel aliũde procedat. Hæc.n. nullũ ius quoad hoc possunt iudici præstare.

2. ratio. Secũdò probatur idem quia. 11. q. 3. c. cui est, sic habetur. Si iniusta sententia est: tantò eam curare non debet, quantò apud Deum, & eius ecclesiã neminem grauare potest iniqua sñia. Ita ergo se non absolui desideret, qua se nullatenus conspicit obligatum. Et in c. non debet. ea. q. habetur. Non debet is pœnam canonicam sustinere, in cuius damnatione non est canonica prolata sñia: & ibi Gratianus. Item in ca. illud plane. ea. q. habetur. Si quis fideliũ iniustè fuerit anathematizatus, potius ei oberit qui facit, quàm qui hanc patitur iniuriam. Item 24. q. 3. c. Si quis non rectò. ex Cyrillo super Leuiticũ lib. 14. habetur. Qui non rectò iudicio foras mittitur, si non ità egit vt mereretur exire, nihil læditur ex eo, ꝙ nõ rectò iudicio ab hominibus videtur expulsus.

Ex his ergo videtur ꝙ nec ecclesia intendit iniustè excõicatum obligare, vt eam excõicationem sub aliqua culpa, vel pœna seruet. Nã & mirabile esset ꝙ sine culpa infligeret pœnã excõicationis in aliquo foro, quę nõ nisi pro culpa mortali põt infligi. Igitur de per accñs tm̃ rõne scãdali, vt diximus, ea excõicatio iniusta obligat, & in publico seruãda est.

3. ratio. Tertiò probatur idem, quia iste iniustè excõicatus, de quo agimus, non amplius tenetur seruare excõicationẽ, qua ipse ligat; Sed nõ ligat nisi quoad ecclesiã, vel forũ ecclesiæ, & non quoad Deũ, vt patet secundum omnes, vt supra declaratum est: ergo nõ tenetur eam seruare, nisi in foro ecclesiæ, vel in publico foro exteriori, quod idem est. Et ità in foro cõsciẽtiæ, vel in secreto nõ tenetur eam seruare.

4. ratio. Quartò probat idẽ Soto vbi infra. Quia ecclesia nõ habet maiorem vim ad lædendũ homines in spiritualibus, quàm principes seculares in tẽporalibus. Sed in foro ciuili sñia prolata secundum allegata, & probata, contra innocentem cognitum in priuato, non tenet in foro cõscientiæ, ita ꝙ ille innocens teneatur illã seruare, & exequi, aut pœnã illã soluere, sed põt ille condẽnatus eã subterfugere, & non soluere id, ad quod condẽnatus est: dũmodò id sine scãdalo faciat, & vim ministris iustitiæ exequẽtibus non inferat: ergo neq; dum innocens excõicatur, & secundũ allegata, & probata, vlla est in rei veritate ipsa excõicatio: sed in secreto, vel vbi ignotus est, poterit eam non seruare. Hanc primam opinionem tenet expressè Caietanus 2. 2. q. 70. art. 4. Et Adria. in 6. quodlib. art. 1. & Soto de secreto in 3. mẽbro q. 1. cõclus. 4. dubio. 1. & in 4. sñiarum disti. 22. q. 1. ar. 3. Et ante eos olim Gerson alphab. 33. litera. 2. in tractatu de excõicationibus idẽ tenuisse videtur. Idẽ ẽt tenet Medina de restitutione q. 11. Itẽ Nauarro in Sũ. ca. 27. nu. 3. & nu. 47. vbi & dicit Sũ. Ros. idẽ sentire: cùm tñ sentiat oppositũ cũ secũda opi. cõi, quæ proximè sequitur: quanuis ipse Nauarro in dicto nu. 3. nõ approbet, quod in principio dicit opi. hęc, ꝙ. s. excõicatio, vel sñia iusta ex causa est idẽ, qđ nulla quodq; nõ nisi noietenus sñia est, & nullũ effectũ de per se habet. Hoc, inquit, nõ placet: tùm q a si aliquẽ habet effectũ, quanuis per accidẽs, & quoad ecclesiã: ergo non est oinò nulla, nec noietenus duntaxat sñia est, sed aliquid valet: tùm quia est contra cõiter doctores distinguẽtes sñiam nullã ab iniusta. Hæc Nauarro. Sed certè nõ loquit cõsequẽter. Nã si tenet ꝙ de per se nullũ effectũ habet, sed per accidẽs, quoad ecclesiã tantũ, rõne scãdali, vt in 2. & 3. dicto habetur: ergo per se nullius valoris est, neq; differt à sñia nulla qñ notoria non est: nã vtraq; nõ ligat, nisi per accidẽs quoad ecclesiã, & in secreto secundũ eos põt non seruari. Et ità idẽ de vtraq; iudiciũ est, si secundũ & tertiũ dictũ illius opi. teneãtur sicut ipse Nauarro cũ Soto tenet. Sed sicut illa duo dicta falsa sunt, nisi vt inferius in 3. opinione modificẽtur, & intelligãtur: ità & id, qđ annexũ est, ꝙ. s. sñia iniusta est id est, qđ nulla, quod que nõ nisi noietenus sñia, & nullius valoris, vel effectus est, vt proximè in secunda opi. latius patebit, nã opinionẽ hanc quoad duo hæc vltima dicta eius sic ĩtellecta, vt supra declarata sunt, ego certè periculosam, & falsam oĩnò cẽseo, nisi ut diximus, secũdũ tertiã opinionẽ, quæ inferius habet, limitetur, & intelligatur. Argumẽta cõtra hãc opi. sunt rõnes, q̃ hñtur in 2. opi. sequen. ubi & rõnes pfatæ soluũtur.

Opinio secũda, & cõis est in oppositum, dicit.n. Opinio 2.
primò ꝙ est differentia inter excõicationẽ nullã, & iniustã ea parte causę. Illa.n. nullũ effectũ habet, neque in aliquo foro ad eius obseruãtiã sub culpa, aut pœna ligat; nisi per accñs tãtũ rõne scãdali, qñ notoria eius nullitas nõ est, ut supra in 1. pũcto habet. In iusta aũt sñia ex parte causę, si fertur ea falsa causa, quãuis aliqui dicant ꝙ est nulla, at uerò, ut optimè probat Couarruuias, ubi supra nu. 14. cõiter tenetur, & uerũ est ꝙ hæc sñia iniusta ea parte causæ tã falsæ, quàm aliàs iniustæ, uel in sufficiẽtis, qñ illa iniustitia, uel falsitas notoria nõ est, nõ est nulla, ẽt si eius falsitas, & iniustitia aliquibus tãtũ certa, & nota sit. Ideò illa sñia tenet, & obligat nõ quidẽ ad faciẽdũ id, quod sub excõicatione præcipitur, sed ad ipsam excõicationis pœnã patiẽdũ ligat, nõ solum per accidẽs, sed p se rõne ipsius sñiæ, quę publicè, & secretè sub culpa, & pœna seruãda est: licet nõ tãtũ liget, neq; tantam vim habeat, quantũ iusta excommunicatio habet: quia iusta quoad Deum, & ecclesiam, iniusta uerò quoad ecclesiam tantum ligat, & suam uim habet, ut proximè declarabitur.

Et ꝙ sit differentia hęc inter excõicationẽ nullã, & iniustã cõstat, tùm ex ipsis nominibus, tũ ex effectibus ipsarũ, ut ex dicẽdis patebit: tùm ex cõi sñia,

&

& practica doctorum utriusque iuris: tùm demum ex ipso iure canonico ponete differentiã inter eas, & varios modos se habendi circa illas, vt patet in c.solet,& c.venerabilibus, de sen.exco.lib.6.sed si. §.fane.& c.licet, vbi alius modus datur, quando nullitas sententiæ excõicationis, alius quando eius iniustitia allegaturnam à sñia nulla debet absolutio ad cautelã fieri, vt sic excõicatus agere posit in iudicio: à sñia aũt iniusta debet absolutio absolutè fieri, vt ait ẽt gl.ibidem & in c.præsenti. & extra.co.titu.c.sacro.& c.per tuas, & expresse Pan.ibidem,& doctores cõiter docent. Itaq; in hoc principio, vel fundamento hæc secunda opinio communis differt à præcedente. Secundò particulariter ẽt differt ab illa non quidem in primo dicto, nam in eo omnes conueniunt: sed in secundo dicto. Dicit.n.hæc opinio q sñia iniusta ex causa etiã falsa, & iniqua, ẽt si eius iniustitia,& falsitas causæ certa, non tamen notoria, fit, vtiq; ligat non solum per accidens ratione scandali, sed per se: itaq; tàm in publico, quàm in secreto illam non seruans peccat mortaliter,& incurrit irregularitatem,& alias pœnas iuris statutas contra seruantes iustam sententiam excõicationis. Tertiò dicit hæc opinio q iste iniustè non notoria, quã uis certa iniustitia, sit excõicatus, solum est excõicatus quoad ecclesiam militantem, nõ quoad Deum: quodq; hæc sñia ligat,& tenet quoad ecclesiam, nõ quoad Deum: & ideò timenda est. Non quidem ad hunc sensum q in publico tantum rõne scandali p accidens liget, & seruanda sit, non aũt in secreto, vt malè dicebat.1.opinio: sed q talis iniusta excõicatio non notoria non priuat gratia & bonis spiritualibus, quæ à Deo sunt immediatè, neque fructu cõium suffragiorum ecclesiæ secundum doctores cõiter,& secundũ.B.Tho.vt Caietanus in 2.quodlib.q.13.& Soto vbi supra dicunt eum sic cum cõi sñia doctorum sensisse, quidquid dicãt alii: benè tñ priuat cõione corporali, vel exteriore sacramentorum, atq; fidelium, aliisq; actibus legitimis,& exercitio eorum, quibus, si esset iusta, priuaret. Nã hoc est dicere q ligat,& tenet quoad ecclesiam militantem, non quoad Deum, quousq; ab ea absoluatur; & in hac intelligentia illa prima opinio paralogizasse videtur,& doctisimus Couarruuias vbi infra allegatur nu.7.fo.64.qui tamen in cæteris optimè dicit. Hanc opinionem quãuis nõ tàm distinctè declaratã tenet expresse Palud.in 4.dist.18.q.1.ar.3. dicens, Excõicatio iniusta ex parte causæ, ẽt falsæ, quando nõ est nulla ex defectu potestatis timenda est propter culpam,& pœnam: propter culpam quidem quia peccat peccato inobedientiæ qui eam nõ seruat quousq; procurauerit se per superiorẽ absolui: Item propter pœnam, quia ex quo sñia non est nulla, ità incurrit pœnas iuris qui eam non seruat, sicut si iusta esset. Sñia aũt nulla non ligat, neq; tenẽda est: quia nulla pœnam iuris incurrit qui eam nõ seruat: sed propter culpam tenenda est rõne scãdali quousq; de eius nullitate constet,& infra. Si autẽ esset aliàs iniusta ex causa propter quam ius non exprimeret esse nullam, timenda est;& valida; sicut si ex odio lata esset:& generaliter quãdo est iniusta, etiam ex causa falsa, tenet, si videlicet iniustitia, aut falsitas notoria non est. Hęc ille. Expresse consonat Florent.3.par.sum.titu.15.c.73.§.1.&c.& Asten. lib.7.titu.8.art.1.& lib.8.titu.8.art.3. Et Guilliel. Parisien.de sacramento ordinis.fo.69.latè probat. Et Alexãder de Ales.4.par.q.82.membro primo & secundo & B.Tho.in 4.dist.18.q.2.art.1.q.4.& diuus Bonauentura ea.dist.in glossa magistri.§.44.& Richardus art.3.q.5.& Durandus.q.4 Et de Canonistis glo.in omnibus ca.suprà, & infrà allegatis in 3.probatione. Item Hostien.in ca.per tuas. de sen. excommu.& Inno.& Goffred.de offi.ordi.cap.ex parte.& de sent.excom.in ca.inquisitioni. & plures alii. Et de Summistis Sum. angelica tit.excommunicatio.1.§.18.excommunicatio. 3.§.5.& 13.& Summa Ros.titu.appellatio.§.5.& Syluestrina excommunicatio.2.notabili.1.casu.8.& 15.& notabili.2. & inferius. q.8.10.11.12.13.sunt ad idem. Item Couarruuias in c.alma mater. par.1.§.7.nu.5.vsq; 8.& inferius. §.11.nu.14.quanuis non satis distinctè loquatur dùm vtranq; opinionem uolens conciliare commiscet multa concedens, quæ secundum hanc communem opi.neganda sunt: dicit enim q in secreto iniusta hæc excõicatio põt non seruari, id quod ex dictis, atq; dicendis falsum esse cõstat.

Hęc igitur opinio communis quoad omnia probatur tripliciter. Primò quia sententia, uel pœna corporalis, & spiritualis etiam iniustè inflicta per superiorem aliàs ad id potestatem habentem, si non sit nulla, vel ipso iure irritata, vtique tenet, & humiliter etiam in secreto sustinenda est, quousque per superiorem reuocetur, vel legitimè ab ea fiat absolutio. Sed excommunicatio etiam iniusta non notoria est huiusmodi: ergo tenet, & etiam in secreto seruanda est. Consequentia patet cum minori,& maior probatur, quia non pertinet ad subditos, sed ad potestatem superioris in grauaminibus, sententiis, & pœnis non notoriè iniustis per iudices superiores iam inflictis, etiam si de eorum iniustitia aliquibus in particulari constet, iudicare, vel ius sibi, vel aliis dicere, se, uel alios ab illis publicè, vel secretè liberando, vel subtrahendo, ius suum vnicuique tribuendo: alioqui quilibet licitè posset has, vel illas sententias, vel pœnas temporales,& spirituales iam inflictas tanquam iniustas, ut sibi videtur, reuocare, vel refutare in magnũ schisma,& cõfusionẽ ecclesię,& ordinis Hierarchici perturbationem, & esset iudex in sua causa contra omnia iura: posset etiam bona temporalia quibus iniustè per superiorem priuatus est, per seipsum sine legitima iudicis sententia, & ordine iuris sibi reuocare saltem occultè, etiam cùm iudicialiter iustitiã suam ostẽdere posset, quod absit:& hoc maximè verum est in pœnis damni, & sentẽtiis ecclesiasticis, quę quoad ligandũ & soluendũ à potestate pendẽt iurisdictionis: & pręcipuè in excõicatione, quæ si non sit nulla, vel notoriè iniusta suam secum affert 1.ratio.

executionem, vel effectum, vt habetur in ca. pastoralis. de appellati. Quod etiam indè liquet, quia etiam iniustè non notoriè suspensus ab officio, & beneficio, vel alio iure ecclesiastico, & iniustè interdictus, vtique tenetur eam pœnam, vel sententiam, etiam secretè seruare, & humiliter pati: neque licitè potest se in his intromittere, quibus per eam sententiam non nullam, nec irritam ipso iure per iudicem iniustè priuatus est, quousque per superiorem restituatur, vel ab ea pœna absoluatur: ergo similiter de excommunicatione iniusta non nulla idem dicendum est, ex quo potestas ligandi, & soluendi ad potestatem iurisdictionis pertinet ecclesiasticam.

Euasio. Si subterfugiendo dicatur illam maiorem non esse veram, saltem in secreto: nisi quando pœna iustè infligitur, vel sententia iustè lata est: quia nec ecclesia aliter intendit; neque potest obligare ad pœnam, vel sententiam iniustam, nec ad grauamen aliquod suorum iudicum, & ministrorum patiendum, nisi per accidens ratione scandali, vt in prima ratione primæ opinionis tactum est.

Replica. *Nota.* Contra hoc replicatur probando quòd ecclesia licitè potest id statuere, & ex causa præcipere, quòd scilicet & in secreto subditus seruet, & humiliter patiatur eam excommunicationem, & alias pœnas, etiam sententias iniustas non notoriè à superioribus inflictas: quanuis præcipere non possit quòd legibus, & præceptis iniustis teneamur faciendo quod per ea præcipitur, ità quòd virtute ipsorum illa implere obligemur; pro cuius probatione, quia hinc pendet tota difficultas, notandum est quòd in excommunicatione duo sunt. Primum quòd nulla excommunicatio, etiam si iusta sit, priuat hominem gratia, & donis spiritualibus, quæ à Deo conferuntur, neque dignitate apud Deum; sed si iusta est verè, si autem iniusta falsè præsupponit illum iam esse priuatum his per mortale peccatum: & hoc est hominem esse excommunicatum quoad Deum scilicet per mortale, uti vbi supra Summ. Ros. declarat, & communiter doctores. Secundum est quòd per se excommunicatio ecclesiastica priuat communione corporali sacramentorum, atque fidelium, & aliorum actuũ legitimorũ, vtt superius dictũ est, & latius agit Syluester tit. excommunicatio. 3. & hoc est esse excommunicatum, atque ligatum quoad ecclesiam duntaxat, quia videlicet lex ecclesiastica hominem excommunicatũ inhabilem reddit, & indignum hac communicatione corporali prædicta, & prohibet ne in prædictis se intromittat, neq; alii cum eo communicent: & hoc est de per se de essentia sententiæ excommunicationis iustæ vel iniustæ, si notoria non sit: illud autem primum non est de substantia eius, sed solum est quædam conditio prærequisita, vt excommunicatio iusta sit.

Hinc fit quòd licet nullus teneatur obedire legi, uel præcepto iniusto ex parte causæ, ratione obedientiæ, vel legis, aut præcepti ipsius, quanuis alia ratione puta votispecialis, aut vitandi, scandalum vel maius malum aliquando teneatur, vt proximè dicetur: immò & aliquando teneatur non obedire, nec exequi quod præcipitur, quando videlicet aliàs contra ius diuinum, vel naturale, aut peccatum est, vt in ca. inquisitioni. de sent. exco. dicitur de eo, cui sub excommunicatione præcipitur, vt maritaliter viuat cum ea, quam ipse scit non esse suam, quæ tamen iudicialiter sua probata est: quia tenetur eam non cognoscere, quia sic fornicaretur. At verò ipsam sententiam, vel pœnam excommunicationis ẽt iniustam propter hoc quòd tali pręcepto non obedit inflictam, si notoriè iniusta non est, vtrique & in publico, & in secreto pati, & seruare tenetur, quousque vel legitimè absoluatur, vel notoriè de illa iniustitia constet, & declaretur sententia nulla: quia hoc per legem ecclesiæ iustè pręcipi potest ex causa, sicut & de facto præcipitur. Quod inde probatur. Nam ex causa legitima per legem non solum potest prohiberi quod aliàs licitum esset, ut patet de prohibitione matrimonii clãdestini, & aliorũ cõtractuum, & actuum aliàs licitorũ, ex quibus vtplurimũ mala sequũtur: sed ẽt pręcipi põt, non quidem iniustum facere, sed iniustũ humiliter pati, vt videlicet grauamẽ aliquod, vel pœnã iniustam humiliter patiamur, dùm de eius iniustitia notoriè nõ cõstat. Nam si id humiliter pati sæpè iure diuino tenemur ad vitandum scandalũ, vel aliud grauius malum, priuatum, siue cõe: ergo ex eadem, uel simili causa ad idem tenebitur homo ex lege, vel pręcepto ecclesię sic pręcipientis. Nam & ideò lex statuens quòd secundum allegata, & probata etiam innocẽs probatus reus condẽnetur, iusta est, & obligat, ẽt si reus ille priuatim innocens à iudice sciatur, ut B. Thomę, & doctorum cõis sententia tenet; & illa lex, quæ ex iusta causa vtplurimum cõtingente fertur, aliquid prohibendo, vel pręcipiẽdo iniustum pati, utiq; iusta est, ẽt obligat omnes, ẽt illum, apud quem in aliquo casu particulari deficit illa ratio legis, si adhuc manet in generali, quousq; cũ illo per superiorẽ dispensetur, uel ille liberetur à lege, secundũ. B. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4. & 5. & q. 97. ar. 4. Et Richa. in 4. dis. 4. & Victoria vbi supra propos. 12. & Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 6. ar. 8. & lib. 4. q. 5. art. 3. & doctores cõiter, ut ẽt refert Syluester tit. furtũ. q. 15. quáuis ibi aliqualiter dissonet quoad hoc. Igitur similiter, eademq; rõne, & ne quilibet in sua causa ius dicere, vel iudicare in reip. perturbationẽ, & ne auctoritatẽ ecclesiasticam, uel iudicem sñiam illam ferẽtem contemnere videatur, vt supradictũ est, lex iusta est quòd sñia, vel excõicatio iusta, uel iniusta, ẽt ex parte causę, nisi notoria sit, liget in publico, & in secreto, atq; seruetur, ẽt si alicui in particulari de tali iniustitia cõstet, quousq; legitimè ille absoluatur absolutè, vel ad cautelã, ut in c. per tuas, de sent. excommunicatio. & eod. titul. lib. 6. in ca. solet. & ca. uenerabilibus iura disponunt. Et ita hæc lex ecclesiæ non fundatur solum in pręsumptione iustæ sententiæ, sed in præsumptione iuris, & de iure, &

in

in ratione prædicta, etiam si sit sententia iniusta, dùm non notoriè, nec nulla sit. Stat igitur iudicis præceptum iniustum ex se non obligare, & seruandum non esse, vbi ex alia causa sit seruandum, & pœna, vel sententia excommunicationis non notoriè iniustè liget, & in publico & in secreto seruanda sit: quia lex ecclesiæ hoc statuens iusta est: quanuis in prima ratione primæ opinionis oppositum fundamentum, & quidem falsò astruatur. Ad quod etiam facit regula iuris. 23. lib. 6. sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus, maximè de pœna damni est verum quòd ex causa sine culpa quis iustè punitur secundum glos. ibidem. & Castro de lege pœnali lib. 1. ca. 3. & 9. & Syluester titu. pœna. q. 23. secundum Tho. & doctores latius agunt. Quare qui eam excõicationem, vel in publico, vel in secreto nõ seruaret, vtiq; per inobedientiam, & contẽptum eius, vel potius prædictæ legis ecclesiasticæ iustè mortaliter peccaret: & apud Deum ex hoc gratiam perderet, & quoad ipsum verè excommunicatus, id est gratia priuatus esset: & ex consequenti iam verè reus & dignus esset, vt propter hanc inobedientiam, vel contemptum legis excõicetur, & excommunicationem ipsam, & apud Deum, & ecclesiam iustè incurrat. Et ità illa excõicatio, quæ ratione prioris inobedientiæ, vel peccati mortalis non verè sed falsè à iudice præsuppositi, & indicati, vel publicè præsumpti prius erat iniusta, & ligabat solum quoad ecclesiam ratione iam huius alterius veri contemptus, vel inobedientiæ iusta, & quoad Deum, & ecclesiam ligans facta est, & in publico, & in secreto sub noua culpa, & pœnis aliis ecclesiasticis seruanda est. Et ità intelligitur c. non solũ. 11. q. 3. vt inferius in tertia probatione habetur.

Argum. 2. Secundò probatur opinio hęc: quia aliquis contẽptus est licitus, atque concessus respectu sententię, vel excommunicationis non notoriè nullius, qui illicitus est, atque prohibitus respectu non notoriè iniustæ, vt ait glo. secundum communiter doctores in c. sententia. 11. q. 3. & lib. 6. eo. tit. c. solet. c. præsenti. & Syluester tit. excommunicatio. 2. notabili. primo. Sed iste contemptus non est auctoritatis, vel personæ excommunicantis; quia iste semper in publico, & in secreto illicitus est. Nec est contemptus tantum publicus, vel apparens, respectu sententiæ, quæ non notoriè iniusta, vel nulla est: Iste enim, vtpote scandalosus, semper illicitus est respectu cuiuscunque sententiæ, de cuius iniustitia, vel nullitate notoriè non constat: & cùm non sit alius contemptus uniuocè & eodem modo sumptus respectu vtriusque sententiæ, sequitur quòd de contemptu etiam secreto sententiæ tàm iniustæ, quàm etiam nullius, de cuius iniustitia, vel nullitate notoriè non constat, intelligendum est. Ità quòd tunc excommunicationem hanc non notoriè nullam licitum est in secreto contemnere id est de ea non curare, eamque nolle seruare: iniustam autem non notoriè minimè licet sic in secreto contemnere idest eam nolle seruare, vt supradicta opinio secunda optimè docet.

Tertiò probatur opinio hæc per auctoritates. nam. 11. q. 3. cap. non solum sic B. Gregorius ait. Sententia pastoris iusta vel iniusta timenda est, ne is, qui subest, & cùm iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur, scilicet ex contemptu ipsius sententiæ, uel ex superba inobedientia, qua eam seruare non vult, vt ibidem ait gloss. contra Gratianum, & alios aliter exponentes: nam subsequenter. B. Gregor. se ipsum declarans in eo. cap. ait. Ne & si iniustè ligatus est: ex ipsa tumidæ repræhensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat, ut scilicet propter hanc superbiam, & contemptum iam iustè excommunicationem ferat, uel patiatur. Et nota quòd idem est excommunicationem timere, & eam non contemnere, uel de illa curare, ut ait Gratianus in cap. Si episcopus ante. 11. q. 3. & omnes glossæ, & textus suprà, & infrà allegati, omnesque doctores. Sic autem contemnere, aut non curare est eam nolle seruare, etiam in secreto: ergo idem est eam timere, & non contemnere, & de illa curare, quod illam velle, etiam in secreto seruare, atque tenere: Et ex consequenti illa sententia timenda, id est seruanda est, ut hoc expressè ait idem Gratianus in distin. ca. non solum. & communiter omnes doctores, & supradictæ glossæ: quanuis ipse Gratianus, in dic. ca. si episcopus, sibi contradicens, & Gerson, Soto, & alii aliter dicant. Neque ualet alia glossa magistri Soto, & aliorum de prima opinione, vbi supra dicentium quòd B. Gregorius ibi loquitur de sententia, quæ dubitatur iusta ne, an iniusta ex causa sit, ità quòd talia sententia dubia etiam seruanda est, quousque de eius iniustitia sufficienter constet. Hæc inquam glossa non ualet, quia si sic B. Gregorius intellexisset, facilè illi erat per sua uerba id explicare: sicut & quoties id intenditur, semper in ipso iure canonico explicatur, ut in cap. Cùm contingat. de offic. delegat. & in cap. per tuas. de senten. excommunicat. & libr. sexto eod. titul. cap. solet. cap. uenerabilibus, & in glossa ibidem explicatur apertè, quomodo agendum sit, quando de iustitia, uel iniustitia excommunicationis dubitatur: similiter ergo hic textus explicaret, si de illo casu de sententia dubia de sua iustitia, uel causa loqueretur. Nunc autem cùm indistinctè ait quòd sententia iusta, uel iniusta timenda est quodque iniustè ligatus ex sua superba inobedientia fit culpabilis: constat illum de quacunque sententia non notoriè iniusta locutum esse, etiam si de iniustitia eius aliquibus constet. Nam quando ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut in cap. solitę. de maiori. & obedien. & glossa ibidem. & prima quæstio. tertia cap. ea te. & secunda quæstion. quarta consuluisti. & 31. quæstio. prima cap. Si dormierit, & doctores communiter sic intelligunt, ut hoc expressè ait glossa in dict. cap. non solum. & in cap. non debet. & in ca. Si episcopus fortè. & in capitul. quibus, ubi satis expressè 3. Ratio.

 ait

ait glossa: quòd id intelligitur, cùm constat de sententia, & scitur quòd est iniusta dummodò error in ipsa sententia expressus non sit. Idem etiam dicit glo. in ca. quisquis. 4. q. 5. & glossa in ca. cum medicinalis, de senten. excomm. lib. 6. latius, & in omnibus aliis capitulis, vbi infra allegatis pro hac opinione, & Sylnester vbi supra excommunicatio. 2. notabili. 1. casu. 8. & 15. & notabili. 2. & q. 8. 10. 11. 12. 13. latius refert. Item in ca. si episcopus forte. 11. q. 3. habetur prouidendum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem: & infra. Ille verò episcopus, qui iustè, vel iniustè cùm abiecit, patienter accipiat, vt negocium discutiatur: tamen priusquàm omnia examinentur, eum, qui fuerat communione priuatus ante cognitionem, nullus debet præsumere, vt communioni societur. Hæc ibi. Ex quibus vltimis verbis constat illum etiam iniustè excommunicatum ex parte causæ, vt ibi ait glossa, vere quoad ecclesiam excommunicatum esse, & cum eo non esse communicandum ante absolutionem. Et adde idem est, cap. clericus, ea. q. 3. vbi ait. clericus, qui episcopi destitutionem circa se putat iniustam, recurrat ad Synodum, ut ibidem etiam ait gl. Et ad idem est c. episcopi. ea. q. 3. ubi dicitur, quòd episcopi si innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserit, postquàm moniti fuerint à vicinis episcopis, si non resipuerint vsque ad Synodi tempus, communio ab illis illi denegetur: ne fortè per peccatum excommunicationis excommunicati longo tempore morte præueniatur. Vbi nota illos illà excommunicatione certò, non tamen notoriè, iniusta ex causa esse ligatos. Et ca. episcopus presbyter. ea. q. 3. idem habetur de episcopo, vel presbytero, vel diacono iniustè excommunicato, quòd si innocens in synodo sequenti inueniatur, non potest esse quod fuerat nisi gradum amissum recipiat à suis ordinatoribus. Quamuis Gratianus ibidem aliter exponens aliqualiter dissentiat, vt supradictum est, tamen ipse in ca. qui iustus est. ea. q. 3. ait. Hic videlicet, qui iustus est, & iniustè maledicitur, & si, vt dictum est, non teneatur ligatus apud Deum: sententiæ tamen parere debet, ne ex superbia ligetur qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur, ubi nobiscum expressè concordat. Item in ca. per tuas. de sen. excomm. habetur, quòd qui allegat sententiam excommunicationis nullam in se esse prolatam, absolutus prius ad cautelam est admittendus ad id probandum: non antè admittitur ad alios actus iudiciales, vt actor, sed extra iudicium non est vitandus: verum in aliis excommunicationibus, videlicet cùm quis dicit se iniustè excommunicatum, non debet audiri, nisi prius absoluatur, & eam seruare debet, antequam absoluatur, ac si iusta esset, ne eam contemnere videatur. Et hoc idem habetur in ca. sacro. eo. titu. & in ca. cùm contingat. de offi. iudi. delegati. & in ea. ad præsentiam de appella. & lib. 6. de sen. excomm. ca. solet. & cap. venerabilibus. §. sed si, §. fane. & in glossis ipsorum. ca. id sæpè dicitur, & expressè, & in glossa. dic ea. cùm medicinalis, vt dictum est. Ad quod etiam faciunt doctores omnes, quod allegat Sylluester, excommunicatio. secundo notabili primo casu. 8. & 15. & notabili secundo per totum, & ibidem q. 8. 10. 11. 12. 13. ibi videatur. Et ità patet hæc secunda opinio communis satis probata.

Ad rationes ergo primæ opin. quæ sunt argumenta contra hanc, Respon. ad primam negando maiorem: & ad eius probationem negatur etiam quòd non sit maior ratio quare iniustam sententiam, vel pœnam seruare teneamur magis, quàm iniustum præceptum, est enim maior ratio in hoc quòd potest esse iusta lex præcipiens iniustam excommunicationis pœnam, vel sententiam pati, & seruare: nō autem iniustam legem, siue præceptum iniustum ratione ipsius præcepti, benè tamen alia ratione, vel causa iusta, vt supra in prima probatione huius secundæ opinionis probatum est. Cum quo benè stat quòd Christus non dedit potestatem ecclesiæ, vel prælatis, vt iniustè excommunicarent, vel iniustam legem ferrent, itaque per iniustam legem, uel præceptum nos obligarent ad ipsum, uel ad iniustam pœnam seruandum: sed per iustam legem ecclesia potest nos obligare ad iniustam sententiam, vel pœnam seruandum, vt probatum est. Et propter hanc inobedientiam iustæ legis homo ipsam pœnam excommunicationis dignè & iustè iā quoad Deum, & ecclesiam, incurrit, vt dictum est. *Resp. ad 1. rationem 1. opinionis.*

Ad secundam rationem Respon. ad ca. cui est, dupliciter. Primo modo secundum Richardum, & quosdam alios, quòd intelligitur quoad Deum, ità quòd quoad Deum non grauat talis sententia, quia non priuat gratia, nec verè priuatum præsupponit, sed apparenter, uel præsumptiuè quoad ecclesiam, & quoad eam tantum ligat, ut supra in principio huius secundæ opinionis declaratum est. Sed certè hæc responsio ipsi textui non consonat: nam ibi ēt dicitur expressè quòd nec apud ecclesiam grauat ea sententia, & in ca. non debet, ea. q. dicitur quòd non debet is canonicam pœnam sustinere, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia. Ideò secundo modo melius respondeo secundum glossam ibidem, & expressius secundum Gratianū in ca. si is qui, & c. qui iustus est, ea. q. quòd intelligitur de sententia nulla, quæ scilicet à non suo iudice potestatem habente lata est: uel quia continet notoriam iniustitiam, uel errorem intolerabilem notorium, quia præcipitur manifestè illicitum, vel cōtra Deum. Tunc enim nullo modo est etiam in publico seruanda, neque ligat: secus si notoriè non cōstat de iniustitia, vel de errore, quia tunc uel ligat, uel timenda, uel seruanda, ut sæpè dictum est. Similiter altero horum duorum modorum ad alia iura ibi allegata respondetur. *Respō. ad 2. rationem.*

Ad tertiam rationem Respon. distinguendo minorem, & consequens. Nam non est idem ligari solum quoad ecclesiam, & ligari in foro tantum ecclesiæ: illud enim significat quòd iniustè excommunicatus est ità ligatus quòd priuatus est solum corporali, *Respō. ad 3. rationem.*

porali, vel exteriore communicatione sacramentorum, atque fidelium, quod utique verum est: nõ enim priuatur gratia apud Deum ut supra declarauimus, hoc autem, scilicet ligari in foro tantũ ecclesiæ significat quòd solum in foro ecclesiæ exteriori est ligatus, teneturque solum in tali foro, vel in publico eam sententiã seruare, quod falsum est: nam iustè ligatus in foro tantum ecclesiæ exteriori tenetur in vtroque foro, etiam conscientię, & secretè, & publicè excommunicationem seruare: & eodem modo tenetur si iniustè non notoriè excommunicatus est, quanuis nõ quoad eosdem effectus, nec quoad Deum, ut supra declaratum est, ligatus sit. Itaque est solum quoad ecclesiam, id est quoad ecclesiasticam tantum communionem exteriorem non participandum, non tamen in solo foro ecclesiæ exteriori, & publico, sed etiam in secreto ligatus est, & tenetur eam excommunicationem seruare, ut dictum est.

Respon. ad 4. rationi. Ad quartam rationem Respon. negando consequentiam, & ratio differentiæ inter sentẽtiam, vel pœnam excommunicationis, & alias pœnas, siue sententias est, quòd secundum glo. in cap. pastoralis, de appellatio. §. verum. ex quo excommunicatio suam secum trahit executionem, vt eo. ca. habetur. Itaque statim ut quis excõmunicatur iustè, vel iniustè iam de facto verè excommunicatus, & communicatione sacramentorum, atque fidelium priuatus, & inhabilis factus est: nec ulla alia requiritur executio per alium ministrum iustitiæ, aut per hominem ipsum quemcunque facienda: quia iam per ipsam sententiam, & per legem ecclesiæ sic decernentem ipsa executio fit: neque ipse excommunicatus illam seruans exequitur, sed humiliter patitur, & sustinet, ut habetur in ca. inquisitioni. de senten. excommu. & ideò nõ ualet appellatio post, sed antè, excommunicationem, ut ipsa nõ liget. In aliis autem sententiis etiam condemnatiuis, quanuis sit condemnatio, non tamen adhuc est sua executio: non enim adhuc est solutio pœnę, ad quam quis condemnatus est, nec priuatio bonorum, aut uitæ, quousque fiat executio, & effectus sententiæ. Ideò hæc executio, & effectus alterius sententiæ, vel pœnę potest per appellationem legitimam suspendi, vel retardari, vel etiam multipliciter de facto, & de iure licitè impediri, dummodo nulla fiat violentia, & scandalum cesset. Ideò non tenetur quis pœnas illas soluere, nec exequi, sed potest subterfugere, dùm certò scit se esse innocentem, quousque minister iustitiæ eas exequatur, ut in minori argumenti dictum est. Excommunicationis autem executionem iam factam in ipsa sententia ab ipso iure, uel lege ecclesiastica, ipse excommunicatus, vel alius sine violentia legis ipsius iustè præcipientis eam excommunicationem seruare, certè impedire, vel violare, etiam in secreto non potest: indè sciens se iniustè, nõn tamen notoria iniustitia excommunicatum eam sententiã, vel pœnam pati, & seruare tenetur, ut dictum est. Nam sicut illam non suspẽdit, neque retardat appellatio posteà facta: ita neque illum subterfugiũ aliud, sed sola superioris absolutio legitima ab ea potest liberare.

Dubium. Si quæratur quomodo secundum hanc opi. ea absolutio haberi potest, cùm in foro ecclesiæ non possit habere ipse excommunicatus, dùm probare non possit iustitiam, vel innocentiam suam, neque facere debeat quod sub excommunicatione pręcipitur, Respon. quòd illa absolutio vel secundum ius, vel per bullas Cruciatę, dùm aliud remediũ nõ appareret, in secreto fortasse fieri posset sine scandalo, uel ubi ille excommunicatus ignotus esset, & sine alia circunstantia vitiante: ne sic in perpetuũ iniustè excõmunicatus permaneret. Et in hoc credo locum habere quod multi Doctores etiam de prima opinione dicunt, quòd scilicet innocens excommunicatus potest, vbi ignotus est, eam excommunicationem, vel in secreto non seruare, si videlicet prius ab ea secretè, vt diximus, absolutus est, & non aliter.

Argumen. contra 2. opinionem. Sed quia ex hac secunda opinione communi sic indistinctè intellecta certè videtur sequi, quòd similiter quis incurreret excommunicationem latã à iudice, vel superiore in aliquem nominatim, vel etiam generaliter in omnes, qui tale quid fecerũt, aut fecerint, vel non fecerint: vt ea excommunicatione omnes ligarentur, si iudex, uel superior ligare intendit, etiam si id, quod sub ea præcipitur iniustum, & peccatum sit: quanuis ei obedire non teneantur, dùm de tali iniustitia notoriè non cõstat: Sicut quando innocenti probato nocẽti, aut quòd sit maritus Berthæ præcipitur sub excommunicatione vt maritaliter tractet eam, quam certò scit non esse suam, ut secundum c. inquisitioni. de senten. excommunic. dictum est. Quia eadem ratio vtrobique videtur, illud tamen non conceditur à doctoribus, immò & contra eosdem communiter est.

3. Opinio. media. Ideò pro dictarum opinionum concordia saluo meliori iudicio videtur, & sit tertia opinio media, quòd prima opinio procedit, & est uera, quãdo excommunicatio non propriè est sentẽtia, sed pœna. secunda autem, quando propriè sententia excõmunicationis est. Pro cuius declaratione nota, vt bene & breuiter refert Sylvester titu. senten. quęst. 1. 2. 3. & 4. quòd excommunicatio propriè, & formaliter non est sententia, sed pœna medicinalis pro peccato uero, vel apparente inflicta. Sententia autem secundum Thom. est diffinitiua applicatio legis ad casus, & personas particulares, præuia causæ cognitione, per iudicem iudicialiter facta: Preceptum est motio imperatiua ad aliquid ex debito faciendum, vel omittendum, modò generaliter, modò particulariter, modò cum causæ cognitione, modò sine illa fiat. Et ita excommunicatio aliquando adiungitur sententiæ, aliquando precepto, uel statuto, vt pœna cõtra transgressores, uel inobedientes. Tunc autem excommunicatio

catio infligitur per modũ, aut viam sententiæ, quãdo præuia aliqua cognitione causę iudex cõtra aliquem, vel aliquos in particulari diffiniendo, vel cõdemnando excommunicationem certò infligit, puta quando iudex ait. Quia iudicialiter probatum est, vel constat, Petrum tale quid fecisse, aut non fecisse, ego illum excommunico, aut illi præcipio, siue decerno sub excommunicatione ipso facto, ꝙ faciat, vel non faciat hoc, vel hoc, vel nisi hoc, vel hoc fecerit. Et hęc propriè est, & dicitur sententia excommunicationis, idest sententia habens excommunicationem annexam contra inobediẽtẽ, aut transgressorem sententiæ, aut legis. Et de hac excommunicatione procedit, & est vera secunda opinio præcedens, sicut & de hac expresè loquuntur omnia iura superius allegata, vbi dicitur quòd sententia pastoris etiam iniusta timenda, vel seruanda est. Tunc verò excommunicatio per viã duntaxat pœnę adiunctę præcepto, vel statuto infligitur, quando sine prædicta cognitione causæ superior sub excõmunicatione aliquid præcipit specialiter alicui, vel generaliter omnibus: puta si dicat, Pręcipio sub excommunicatione ipso facto vt des mihi librum hunc, vel literas, vel quòd reueles si tu fecisti, vel si scis quis fecit hoc, vel illud, vel ne facias hoc, vel illud. Vel si dicat, Præcipio sub excommunicatione ipso facto vt nullus faciat hoc, vel vt quis scit, reuelet, aut faciat hoc, vel illud. Vel si dicat, Excommunico omnes, qui fecerunt, aut qui fecerint, aut si fecerint, aut te, quia vel si fecisti, aut si feceris, aut si non fecisti, aut si nõ feceris hoc, uel illud: aut omnes, qui non fecerunt, aut qui non fecerint. Et hęc excommunicatio non est propriè sententia excommunicationis, sed pœna, quanuis largè, & impropriè sæpè etiam sententia appelletur, de qua procedit, & vera est prima opinio supra posita, quòd vbi simplex pręceptum non obligat, ibi nec pœna excõmunicationis adiecta ligat, nisi per accidens ratione scandali, ut ibidem probatum est. Et secundum prædicta hæc limitandus, & intelligendus uidetur Syluester, excommunicatio, secundo. q. 8. q. 13. vbi secundum directo. Pe. de Perusio. Sum. Ros. &c. ait ꝙ quando iudex præcipit subdito sub excommunicatione vt det illi suum librum, uel domum, uel quando excommunicat illum, quia non dat librum, si non dat ligatur, intellige quando per uiam sententiæ excommunicatur, & de eius iniustitia notoriè non constat: aliàs non ligatur, nisi per accidens, ut ait prima opinio, & dictum est. Ratio autem prædictæ distinctionis, qñ excõicatio est ꝑ uiã sentẽtiæ, aut ꝑ uiã pręcepti, uel statuti inflicta, cõstat ex prędictis, quia scilicet quando per uiam sententiæ, quæ certa, & præuia cognitione causæ contra particulares infligitur, fieret manifestè iniuria iustitiæ, & bono communi, si ea pœna non seruaretur, dum de eius iniustitia notoriè non constaret: insuper quia omnia iura superius allegata dicentia ꝙ sententia pastoris etiam iniusta timenda, & seruanda est, expresè de sententia, non de sola pœna excommunicationis loquuntur: quæ ratio in ipsa excommunicatione, quæ fertur per uiam tantum pręcepti, aut statuti non reperitur.

Si contra hanc tertiam opinionem mediam arguatur, Quòd sicut ex causa potest ecclesia præcipere quòd sententia excommunicationis non notoriè iniusta seruetur: ità ex eadem, uel simili causa, videlicet ut malum maius reipub. vitetur, præcipere potest quòd præceptum iniustũ (dũmodò aliàs contra ius diuinum, vel naturale, non sit) & alia grauamina non notoriè iniusta, & pœnæ prælatorum, & principium omninò seruentur. Exẽpli gratia. Si ad petitionem tyranni ecclesia, ne ab illo deuastetur, sub excommunicatione ipso facto præcipiat, vt illius tyranni præcepta, & leges, vel impositiones iniustę, aliaque grauamina, puta exactiones oppresionesq; fidelium, & contra immunitatem, & libertatem ecclesiasticam factæ, & pœnæ temporales super hoc contra trãsgressores per illas leges taxatæ in publico, & in secreto seruentur, atque soluantur: certè ligarentur fideles illo ecclesiæ præcepto, & pœna excommunicationis lata, sicut ligantur nunc præcepto ipsius ecclesiæ statuentis sententiam excommunicationis non notoriè iniustam seruari. Et similiter Papa, & ecclesia præcipere posset sub excõmunicatione ad schismata, & alia mala vitandum, ut iniusta, & dura pręcepta Papæ, & exactiones ab eo impositæ sub pœna excommunicationis ipso facto à fidelibus omninò seruentur, atque soluantur, quousque per concilium generale super hoc aliud diffiniatur, ut inferius lib. 4. de potestate papæ. q. 7. & 10. latius habetur. Igitur nulla differentia est inter pœnam, & sententiam excommunicationis. *Argu.*

Respon. quòd argumentum solum probat, quod & conceditur, quòd potest ecclesia idem, & eodem modo statuere, atque præcipere de pœna, & de sententia excommunicationis, & tunc nulla esset differentia. Non tamen probat quòd sic de facto idem statuit de vtroque: sed potius probatum est quòd de facto ex causa rationabili aliter de pœna, aliter de sententia excommunicationis per ecclesiam statutum est; secundum quod prædicta tertia opinio media procedit. *Respon. ad argum.*

Sed ad maiorem prædictorum, & aliorum dubiorum declarationem dubitãtur tria. Primũ quomodo intelligendum, & interpretandum sit quando per iudicem excommunicatio per viam pręcepti, vel statuti in aliquem, uel aliquos, specialiter, generaliter fertur in omnes, qui res has, uel illas retinent, uel acceperunt, ẽt in recompensationem debiti, aut qui id, uel talis criminis auctorem nouerunt, nisi ipsi iudici reuelent, vel domino restituãt, vel huiusmodi. *Dubium. 1.*

Respon. quòd tunc, nisi aliud exprimatur, vel de ipsius iudicis intentione constet, semper intelligendum est vt ualeat quantum secundum ius diuinum, atque canonicum, & proprietas verborũ *Respon.*

ciui-

ciuiliter, & non in rigore acceptorum patitur, & extenditur, quódque nec plus, nec minus, nec aliter ualeat, aut liget excommunicatio prædicta, quàm dicto modo intellecta iustè ligare potest. Ad quod facit ca. causam quæ, de rescrip. & ca. cùm dilectus, de consuetu. &. l. si procurator. ff. de condi. indebi. & glo. ibidem, & Nauarro in Sum. ca. 27. nu. 114. 116. & ca. 18. nu. 40. Ideò tale præceptum, aut pœnam iudex non intendit ferre crudeliter, uel iniustè in alicuius præiudicium. Quò fit ut si quis se, uel alium reuelando, uel restituendo non posse: posteà res suas, aut sibi ex iustitia, & non ex gratitudine, uel ex obligatione tantum naturali, uel antidotali, debitum liquidum iudicialiter probare, aut recuperare sine magno incommodo, vel detrimento, aut si aliàs ad præceptum illud, uel illius non teneretur: uel si contra ius diuinum aliàs faceret illo modo publicè reuelando, uel restituendo, aut testificando: utique in his, & similibus casibus non tenetur illi superioris præcepto ex communicatione aggrauato parere; neque ea excommunicationis pœna ligatur: quia, ut dictum est, non aliter iudex intendit, neque aliter per præceptum illud obligare, & ligare potest. Sed aduertendum est quòd intra limites suæ potestatis aliquando magis, aliquando minus per præceptum, & sententiam, & pœnam iudex, siue superior obligare, & ligare potest: quod, quando id fiat, ex eius intentione, & uerbis ipsius perpendi debet: generaliter autem supradictæ regulæ standum est. Vndè si iudex per uiam sententiæ, uel præcepti excommunicat aliquem, si nõ soluit debitum pecuniarium; ille non ligatur, si nullo modo potest, & de hoc notoriè constat: immò neque ligatur, dùm nõ nisi cũ magna indecẽtia atq; iactura soluere potest, si non aliter iudex ligare intẽdit; ligaretur autem in hoc ultimo casu, si iudex ligare intendit, etiam si cum magna iactura, & indecentia non soluit: Quia quanuis rigorosum, non tamẽ iniustum tale præceptum, uel sententia, & excommunicatio inflicta est. Consonant cum supradictis Sylueſter titu. excommunicatio, secundo notabili primo casu 12. & inferius ibidem. q. 8. q. 12. q. 13. & titu. furtum. q. 15. & titu. pœna. q. 18. & tit. Correctio. q. 7. q. 9. & titu. denunciatio. q. 4. secundum B. Tho. secunda secundæ quæst. 83. arti. 7. & clarius Medina de restitutio. quęst. 11. & Nauarro ubi supra cap. 18. nume. 40. & 57. & cap. 17. nume. 114. 116. 134. 135. & cap. 22. nume. 70. & cap. 25. nume. 45. 46. & cap. 27. nume. 9. 14. si omnia simul iungantur.

Dubium. 2. DVBIVM secundum est, quando ad præceptum superioris, aut iudicis generale, uel speciale excommunicatione, uel iuramento aggrauatum subditi coguntur, ut qui scit talis criminis, aut facti, puta furti, uel homicidii auctorem occultum reuelet, aut testificetur, quod quisque scit, uel audiuit, utrum qui id solus, uel cum aliis duobus tantum, aut tribus secretum nouit, & adhuc inter eos tantum secretum est, teneatur contra alium, & contra seipsum reuelare.

Respon. RESPON. Sub distinctione, quę præ oculis semper debet haberi. Nam primò aut illa reuelatio, uel testificatio exequitur solum ad illius criminosi publicam punitionem, vt communiter fieri solet à secularibus. Aut secundò excipitur solum ad emendationem illius, & ad remedium illi criminosi, aut mali præsenti, aut futuro imminẽti, spiritualiuel temporali illius criminosi, vel alterius cuiuscunque adhibẽdum, uel ad damnificati satisfactionem faciendam. Aut tertiò exigitur ad utrunque finem, uel effectum. Nam secundum hos uarios fines uario etiam modo agendum, & producendum est.

Igitur si primum, videlicet si ad punitionem tãtum criminosi quęritur illa eius reuelatio generaliter, vel specialiter, ut communiter fit, quando superior præcipit sub excommunicatione, ut qui scit talis homicidii notorii, vel venationis, aut depopulationis lignorum, aut furti, uel alterius criminis, aut facti nototii penitus iam præteriti auctorẽ, vel auctores occultos, reuelet, vel quando iudex secularis cogit sub iuramento omnes, & singulos de populo, uel de vicinia, vt tale quid reuelent: tunc nullus debet se, uel alium reuelare, si omninò occultus sibi tantum, vel etiam duobus aliis, aut tribus sub secreto adhuc manens inter eos notus sit. Neque propter hoc incurritur illa excommunicatio: sed neque periurium est secundum communiter doctores, si per verba æquiuoca, uel arte composita intendat tunc quis iurare se nihil scire, videlicet ad reuelandum, uel quod debeat reuelare. Et hoc est uerum, etiam si ille criminosus occultus nondum egerit pœnitentiam coram Deo de suo peccato, neque de illa eius pœnitentia, vel ad Deum conuersione speretur: etiam si specialiter contra illũ nominatim ea fiat inquisitio, siue præceptũ ad solam ipsius punitionem propter suspicionem solam, quam iudex, aut aliqui alii de illo habent.

Sed si iudex instat, vt directè dicat si quis iuit secum, uel fecit illud, tunc Adria. & alii dicunt quòd similiter potest dicere, quòd nõ, scilicet ut ipse sciat ad reuelandum. Sed Soto de secreto in tertio mẽbro q. 3. conclu. 4. dubio 3. & conclu. 5. & 7. & alii dicunt oppositum, quòd non uidetur quo modo illa uerba possint saluari à mendacio, & periurio mortali: quòdque tunc potius tenetur pati, etiam mortem, quàm peierare, & potest reuelare ueritatem, etiam cum periculo alterius, ut sua tormenta euadat, dum aliter euadere non potest. Ego crederẽ hanc opi. Soti esse uerũ & tutã; excepto si ille, contra quem interrogor, sit pater, aut frater, aut persona, cui maximè teneor, aut ualdè utilis reipublicę. Nam tunc ex quo iudex ille tyrannus decipi meretur, ego certè pro uitando tanto malo, formata bona conscientia quòd prima opi. uti probabilis, potest teneri, illam practicarem.

Sed utrum prędictum crimen occultum liceat reue-

reuelare iudicialiter propter utilitatẽ, quæ ex eius punitione speratur, communiter tenetur quòd nõ: immò & Adria. dicit quòd nec extra iudicialiter, nisi propter necessitatem suam, uel alterius. Ego tamen credo quòd licitum est illi reuelare tantum qui creditur quòd proderit, & non oberit, ẽt quãdo ex punitione vtilitas maior cõmunis speratur, quàm sit iactura illi homini ex cuius punitiõe prouenieus, aliàs autem non licet reuelare: ad quod magis declinant doctores communiter, & præcipuè pater Areualo de correctione fraterna conclu. 5. q. 7. fol. 153. & conclu. 6. propositio. 4. 7. 9. & Soto de secreto vbi infra & in quarto distin. 18. q. 2. arti. 5. in responsione ad quartum argumentum. & Nauarro in sum. cap. 18. nume. 26. 27. 39. vsque 42. & quando in hoc casu maioris vtilitatis communis speratæ præcipitur à superiore prędicto, & non aliter, dicunt contra Adria. quòd reuelare tenetur, ut dictum est. Et totum hoc est uerum excepto casu, quo iam constaret, aut cõstare deberet ꝙ ille criminosus est de illo crimine specialiter, & legitimè apud illum suum superiorem accusatus, vel iudicialiter denunciatus, simul & semiplenè probatum, uel ꝙ statim certissimè probabitur legitimè contra eum per vnum alium testem fide dignũ omni exceptione maiorem: vel quòd super eo crimine iam specialiter contra illum sunt indicia manifesta, & sufficientia: quia indicia hæc ęquiualent semiplenę probationi, & secũdum omnes doctores, ubi infra allegantur, sufficiunt ut per uiam denunciationis iudicialis, uel accusationis, vel etiam inquisitionis tantum generalis possit iudex præcipere reo, & testibus, & aliis ut reuelent quod de tali crimine, uel facto nouerunt: non autem sufficiũt vt per viam inquisitionis specialis contra reum sic pręcipere possit, vt ait Nauarro in summ. ca. 18. nume. 38. contra Soto de Secreto in secundo membro. quæst. 6. dubio 1. & 3. & de iustitia & iure lib. 5. q. 6. articu. 2. Infamia autem, & clamorosa insinuatio, siue querela communis contra aliquem non solum sufficit ad præcipiendum modo prædicto, sed etiam ad inquirendum specialiter contra reum secundum omnes doctores. Igitur in his casibus prędictis, in quibus superior secundum ius hoc, vel illo modo potest præcipere ut sibi veritas reueletur: tunc si quis id scit solum quia sibi sub sigillo, & fide secreti dictum est, non debet reuelare, vel testificari ad finem punitionis, neque superior id præcipere potest vt videlicet uiolet fidem, sigillumque secreti contra ius naturale, uti secundum B. Tho. doctoresque communiter aiunt, Syluester titu. confessio. 3. q. 20. & titu. testes, q. 8. & Nauarro in sum. cap. 28. nume. 42. 48. 49. Et Adrianus in 4. de confessione dub. vlt. & Gabriel in 4. distin. 15. q. 6. conclu. 7. Si autem aliter, quàm per sigillum, fidemque secreti sibi commissi id nouit, tunc utique tenetur ad præceptum generale, vel speciale superioris id præcipere potentis criminosum illum reuelare, uel contra illum testificari: ad quod sæpè contingit, dùm contra tales criminosos specialiter accusatos, aut denunciatos cum semiplena probatione, vel prædictis indiciis, uel iam de tali crimine infamatos, ad complementum perfectæ, & legitimæ probationis superior pręcipit sub excommunicatione generaliter ut omnes, qui nouerunt, veniant super tali crimine testificando, vel reuelando veritatem. Quia tunc tenentur, vt diximus, reuelare, & non aliter. Contra se autem nullus in hoc casu tenetur confiteri, uel reuelare ueritatem, nisi id ei specialiter præcipiatur, qui iam de illo crimine est infamatus, vel sufficiẽter indiciatus, uel qui est legitimè accusatus, aut denunciatus cum semiplena probatione. Ratio prędictorum omnium est, quia, aut ait gloss. in ca. cùm dilecti. de accusat. & cap. quoniam. de proba. propter notabile nocumentũ, quod huic occulto criminoso imminet ex eius reuelatione, & punitione, quod quantum cõmodè possumus in proximo vitare tenemur, & in nobis in pati, non nisi legitimè cõdemnati obligamur: nullus etiam vocatus in testem credere debet quòd iudex legitimè petit contra se, vel alium illam testificationem, uel reuelationem: iam ex consequenti nullus contra se, vel alium tenetur testificari, vel ueritatem occultam reuelare ad solam eius punitionem, nisi, ut diximus, illi probabiliter constet, vel cõstare debeat quòd ipse criminosus sit iam infamatus, uel legitimè accusatus, aut denunciatus cum præfatis indiciis, vel semiplena probatione. Nullus namq; pro crimine occulto, nisi modo prędicto accusatus, vel infamatus, & legitimè conuictus, vel confessus in iudicio condemnari, uel puniri potest. Ad quod etiam facit cap. cùm oporteat. & cap. qualiter & quando. & ca. inquisitionis. de accusa. vbi dicitur quòd solius infamia delicti non sufficit ad inquirẽdum, scilicet specialiter reum, quem nulla respersit infamia. Sed si criminosus est sic occultus quòd etiam notus est aliis duobus, aut tribus, qui mecũ id viderunt, per quos legitimè potest probari contra illum: & ex eius punitione maius bonum probabiliter speratur, quàm sit eius punitionis nocumentum, quia scilicet alii timentes de cętero similia peccata, quæ multiplicantur, magis cauebunt; tunc si superior id non exigit, licet ego non tenear, sed licitè possim criminosum illum ipsi superiori ad eum finem, & punitionem utilẽ reuelare, vel denunciare: teneor tamen dùm id exigit ipse superior, generaliter, uel specialiter, etiã si ille sit emẽdatus, maximè si probabiliter credo ꝙ per aliquẽ, quem ex his, qui mecum id nouerunt, reuelabitur, ut superius dictum est. Me autem ipsum in hoc casu reuelare non teneor, sicut neque agere contra me accusando, aut ueritatẽ confitendo, quousq; à superiore id mihi specialiter præcipiatur, postquã fuero legitimè accusatus cum sufficientibus indiciis, uel semiplena probatione mihi notificata, uel cum eius criminis infamia, ut supra ẽt dictũ est. In his oĩbus consonat latius Pater Areualo, ubi supra.

Secun-

Secundò, Si autem illa reuelatio, aut testificatio exigitur ad secundum finem, uidelicet solum ad emendationem criminosi, vel ad remedium peccati mortalis, aut mali præsentis adhuc, vel præsentis in futurum, vel imminentis alicui, uel ut satisfiat parti læsæ, & nullo modo ad punitionem, quod sæpè contingit, quando sub excommunicatione præcipitur quòd qui furatus est tale quid restituat intra tot dies, uel qui id scit notificet superiori, ut criminosus sic compellatur restituere, uel à malo statu, uel concubinatu recedere, & huiusmodi: tunc qui scit et sub sigillo secreti, tenetur tàm contra se, quàm contra alium quantunlibet occultum criminosum secretè reuelare ei tantum, qui potest prodesse, & non obesse, modò si ille superior, modò non: si credit quòd sine tali reuelatione illi malo, aut damno non prouidebitur sufficienter, & per illam reuelationem prouidebitur, Aliàs mortaliter contra charitatem, uel contra iustitiam peccabit non reuelando, uel non testificando, & illam excõicationem incidet, & tenebitur resarcire damnũ damnificato, si quis ideò per iudicem rem suam, uel damni satisfactionem non habuit, quia ad dictum præceptũ eius speciale, uel generale noluit ille testificari, vel occultum criminosum, ut dictũ est, reuelare, ut peccator ille à suo malo statu recederet, uel proximo læso sua debita fieret satisfactio. Sed nota quòd hæc reuelatio debet fieri cum minori detrimento ipsius criminosi, ut possibile fuerit, ut proximè in tertio casu sequẽti dicetur. Quòd si iam illi malo sufficienter prouisum est, uel certè prouidebitur: non est reuelãdus criminosus occultus: nisi sit legitimè accusatus, vel denunciatus, ut in casu primo casu præcedente cũ illa distinctione, & in tertio sequenti habetur. Ratio prædictorum est, quia tunc, & non aliter iudex legitimè, & iustè procedit sic præcipiendo: & dùm de opposito non constat, pro iudice præsumendũ est quòd scilicet iustè procedit, maximè, in hoc casu, ubi non agitur in præiudicium, vel ad punitionẽ alicuius, sed ad peccatũ & damnum impediẽdum, ne procedat vlterius, & ad satisfactionem damni parti læsę debitè faciendam. Ad quod etiam facit capitu. si Sacerdos. de officio ordina. Videatur Nauarro, & Areualo, ubi supra, qui consonãt expresè.

Tertiò, Si uerò illa reuelatio exigitur, & præceptum, uel inquisitio fit ad vtrũq; finem, vel effectũ, scilicet ad prouidendum malo præsenti, uel imminenti, simul & ad criminosum puniendum, vti cõmuniter fit in criminibus læsę maiestatis diuinę, vel humanæ, & in aliis criminibus adhuc pendentibus, vel imminentibus in futurum in perniciem, vel notabile damnum reipub. vel proximi cuiuscunque, vt sunt hęreses, proditiones, machinationes, latrocinia, & homicidia occultè grassantia, & falsificationes monetæ, & huiusmodi, tunc ad vtrunq; finem oculus habendus est. Ità videlicet quòd qui eos criminosos occultos solus nouit, etiam nõ interrogatus, reuelare tenetur ei tantum, qui creditur prodesse, & non obesse, modò sit superior, modò non, quantum fuerit necessarium ad ea mala, vel damna sufficienter præcauendum, vel ad remedium adhibendum: idque faciendum est cum minori detrimento ipsius criminosi, ut possibile fuerit, ità ut nec plus, nec minus reuelet, quàm necessariũ ad dicta mala plenè cauẽdũ, & remediũ adhibẽdũ: quod ità faciendum est non obstante iuramento, & promissione quacunque citra secretum confessionis sacramentalis de non reuelando, nam secretum confessionis in nullo casu, etiam ad saluandũ totum regnum reuelandum, ità ut in notitiã peccatoris veniatur aliud autem quodcunque secretum reuelari debet, ut dictum est: etiam si propter id ipse criminosus detrimentum vitæ ex sua culpa incurrat, & puniẽdus sit, dùm aliter illa maiora mala, quorum ipse est causa, caueri non possunt. Et hoc est uerum, dùm iste reuelator, aut testificator nescit ꝙ iam illi malo imminenti sufficienter prouisum est, aut certè prouidebitur efficaciter, & opportunè per ipsum criminosum iam uerè pœnitentem, & damna resarcientem, uel per alium quemcunque, ut ad eum finem efficaciter obtinendum oportet. Nam si hoc certò scit, tunc non debet illum criminosum occultum cum tanto eius detrimento, vel ad eius punitionem reuelare. At uerò in casu, quo constaret quòd iste criminosus occultus sit iam specialiter accusatus, vel denũciatus cum indiciis, vel semiplena probatione, vel de eo crimine sit specialiter infamatus: tunc etiam si malo imminenti prouisum est, & ille iam emendatus sit, nihilominus est ad præceptum superioris ad punitionem necessariò reuelãdus, si aliter, quàm per sigillũ secreti notus est, uti superius in primo casu dictum est. Cum omnibus supradictis consonant B. Tho. secunda secundæ q. 69. arti. 1. & q. 70. art. 1. & q. 33. artic. 7. & Caieta. ibidem, & in quodlib. & Soto de Secreto in secundo membro. q. 4. q. 6. per totum. & q. 7. Et de iustitia & iure lib. 5. quæst. 6. articu. 1. & 2. & quęst. 7. Et Palud. in 4. dist. 19. quæst. ultima. Et Gabriel in 4. distinct. 15. q. 6. conclu. 7. & Adrianus 11. quodlib. & latius Nauarro in sum. cap. 28. num. 35. 36. 42. 43. 46. 48. 49. & cap. 17. nume. 134. 135. & ca. 18. nume. 38. 39. 40. 55. 56. 57. 58. & cap. 27. nu. 15. Et Pater Areualo de correctione fraterna. con clu. 6. propositio. 5. 7. & 9. & Syluester. confessio 3. quæst. 20. testis. q. 8. & titu. furtum. q. 15. & correctio. q. 8. quanuis ipse ibidem. quæst. 9. & excommunicatio. q. 8. malè dicat quòd etiam ad emendã peccati semper peccator occultus reuelandus est superiori id sub excommunicatione pręcipienti: alioqui illam excommunicationem id sciens, & non reuelans incurret etiam si pręceptum illud nõ obliget, & criminosus iam sufficienter emẽdatus, & omni malo prouisum sit, quod tamen ex supradictis falsum esse constat.

Igitur resolutoriè dicamus quòd ad præceptũ *Resolutio.* supe-

superioris generale, uel speciale, vt ait expresse Nauarro in sum. cap. 25. nu. 35. 42. 46. 48. 49. & cap. 17. nume. 134. 135. semper subditus modo praedicto se, & alium criminosum occultum reuelare, vel contra illum testificari, vel veritatem confiteri tenetur, exceptis septem casibus sequentibus.

Primò quãdo generaliter, vel specialiter id exigitur solum ad emendationem peccati mortalis illius, vel ad praecauendum malum imminens reipu. vel proximo cuicunque, vel ad satisfaciendum damnificatis de damno recepto: & iam criminosus ille sufficienter emendatus est, vel satis credibile, & certum est quòd ad secretam monitionem, vel alio modo cum minori detrimento ille emendabitur, vt oportet, & damnum imminens omninò cauebitur, & proximo damnificato debitè satisfiet. Tunc enim iam cessat causa finalis ad iustè praecipiendũ: & ex consequenti cessat obligatio, & poena illius praecepti: neque tunc istè criminosus ad hũc finem reuelandus est, nisi constaret quòd sit iam de illo crimine infamatus, vel legitimè accusatus, aut denunciatus cum sufficientibus indiciis, vel semiplena cõtra illum probatione, aut infamia: nam tunc ipse specialiter à iudice interrogatus sub iuramento, vel per obedientiam, etiam si emendatus sit, tenetur confiteri ueritatem contra seipsum, ut infra dubio tertio habetur: tenetur etiam quemlibet alium etiam emendatum praedicto modo accusatum, vel infamatum reuelare, etiam ad generaliter praeceptum superioris, quando aliter, quàm per sigillum, fidemque secreti sibi commissi, id nouit: quia tunc non est omninò occultus, & ad commune bonum iudex ex officio legitimè procedit ad illius criminosi punitionem, vt supradictũ est.

Secundò, quando id generaliter, vel specialiter à superiore praecipitur, ut inquiritur non solum ad praedictum finem cauendi aliquod malum, vel ei prouidendi, sed etiam ad illum criminosum occultum puniendum. Tunc enim qui solus illum nouit non debet illum reuelare, nec contra illum testificari, nisi quando constaret quòd ille criminosus de illo crimine est infamatus, vel specialiter, & legitimè accusatus, & est unus alius testis fide dignus, aut indicia sufficientia & manifesta contra eum. Nam tunc si superior specialiter, vel generaliter praecipit ad complementum probationis, quod quicunque scit reuelet, vel testificetur super eo crimine: vtique tenetur qui aliter, quàm per sigillum secreti, scit, illum reuelare, vel testificari: quia iam non omninò occultus est. Tenetur etiam ille sic accusatus, vel infamatus confiteri veritatem contra seipsum, si id specialiter ipsi praecipitur, & ei constat de praedictis indiciis, vel semiplena probatione, vel infamia contra ipsum, ut optimè probat Soto de secreto in membro. 2. q. 7. conclu. 3. & non aliter, vt supradictum est.

Tertiò, quando quis id nouit sub sigillo secreti ad consilium, vel remedium animae, vel corporis, aut famae, aut rerum alicui praestandum super tali delicto, vel negocio quocunque, ut est medicus, obstetrix, iuris consultus, aduocatus, consiliarius, aut alius adiutor, cui hoc ad remediũ secretè manifestatum, aut commissum est: nam hic etiam si sub excommunicatione, vel iuramento specialiter cogatur à superiore, ut super eo negocio illius personae dicat quod scit, & audiuit, peccat mortaliter id reuelando, uel testificando quod per hanc solam viam nouit: etiam si sciat esse plenam aliàs probationem, vel infamiam contra illum. Sed solum dicere potest, id quod alio modo nouit, vel audiuit: sicut de Sacerdote communiter dicitur ad seruandum sigillũ sacramentale: quanuis non omninò par ratio sit. Et hoc est verum, excepto si talis reuelatio esset necessaria ad maius malum, uel dãnũ reip. uel proximi imminens praecauẽdũ. Nã tunc ad remedium adhibendum omne secretum non sacramentale reuelandum est ei tantum, qui potest prodesse, & non obesse, & eo modo, quo superius secundum omnes doctores, & Nauarro in summa cap. 25. nume. 41. 46. 48. 49. declaratum est.

Quartò, quando constat aliquid acceptum esse in recompẽsam certi debiti liquidi sibi ex iustitia, & non ex promissione tantum, uel alio modo debiti, neque esse iam peccatum furti in eo, qui id retinet, uel accepit, neque per iustitiam, uel alio modo potest id recuperare sine magno detrimento, aut sine inimicitiis, & huiusmodi: tunc enim non est reuelandus occultus ille detentor. In quo & Nauarro in summa. cap. 17. num. 114. 115. & cap. 25. nume. 46. & Medina de restitutione. quaest. 3. causa 12. & latius quaest. 11. sibi consonant, ibi etiam videantur quaedam aliae circunstantiae circa hoc considerandae.

Quintò qñ quis cogeretur ità denũciare, ut probaret quod probare non posset: aut quando id facere non posset, uel testificari sine magno suo detrimẽto in persona, fama, aut rebus suis: tunc enim iusto huius imminentis damni timore legitimè excusatur: & solum tenetur, ut commodè potest, se cretè reuelare, si id etiam sine tali detrimento facere potest; aliàs non, nec aliter obligant huiusmodi praecepta superiorum, neque eorum ligant excommunicationes, ut supra dictum est.

Sextò, quando quis id audiuit solum à leuibus personis non fide dignis ità quòd ipse de leuitate notaretur, si id ideò crederet, aut denunciaret, uel de auditu tantum testificaretur, uel si crederet quòd propter hoc suum dictum iudex plus debito contra reum moueretur: nam tunc melius esset facere quod ipse, à quo id sciuit, uel audiuit testificaretur.

Septimò, si est persona priuilegiata aliquo iure, uel priuilegio, ne in tali casu teneatur testificari, non tenetur ad id, quanuis ad alio modo reuelandum, si eo modo sibi praecipitur, benè teneatur, ut supra dictum est.

Contra supradicta Gerson in alphab. 34. litera. q. & Argu-

ra q. & ſum. Angeli. titu. denunciatio. §. ulti. & con
feſsio delicti ſecundum Panor. in cap. ſuper, de cō
feſis, & clariſs. doct. Medina in ſua lectura, & Are
ualo de correctione fraterna conclu. 6. propo. 7.
Et quidam alii doctores aliter dicunt, uidelicet
quòd quando crimen, uel factum eſt notorium,
puta furtum, vel homicidium, aut Satorum com
buſtio, & patrator occultus: tūc qui ſolus id nouit,
quia vidit, tenetur ad præceptum etiam genera-
le ſuperioris illum reuelare, vel teſtificari contra
eum: aliàs incidet excommunicationem cōtra nō
reuelantes inflictam: non autem quando ſub ſigillo
ſecreti ſibi commiſsi maximè ad remedium haben
dum ſuper aliquo negocio id nouit, in quo omnes
concordant, uti ſuperius dictum eſt. Et rō primæ
partis, in qua eſt tota differentia huius opinionis,
eſt, quia quilibet tenetur ſuo ſuperiori obedire in
his, quæ ille pōt præcipere. Sed in caſu prædicto ſu-
perior poteſt inquirere, & præcipere, ut ſubditi cri
minoſum re velēt uti nouerūt. Quod patet tū quia
eccleſia pōt ſuper occulta per accidens, ſi per ſe,
aut de ſe manifeſta ſunt, vt ſunt actus exteriores
quātūlibet occulti ex defectu teſtiū, uel ꝓbationū,
aliàs in his nunquam prodere poſſet, quod abſit, ſe
cundum doctores communiter & Caieta. ſecunda
ſecundæ q. 11. art. 3. & 4. tùm etiam quia ſic habet
practica eccleſiæ, ut etiam habetur in cap. ſi ſacer-
dos. de offic. ordin. ubi dicitur quòd ad petitio-
nem partis læſæ poteſt iudex auctorem dāni occul
tum generaliter excommunicare: quę practica ua-
na eſſet, ſi ad tale præceptum ſubditi non teneren
tur reuelare: igitur.

Reſpon. Reſpon. ꝙ quando id fieret ad prouidendū gra-
ui malo, quod etiam timetur in futurum, puta quia
ſunt hęretici inficientes, latrones, uel homicidæ
vagantes occulti, tunc eſt obligatio eos reuelan
di, & non aliàs, ut ſupra dictū eſt; & ità concordā-
tur opiniones. Ideò ad prædictum argumentum
dico ad minorem quòd quomodo ſuperior poteſt
pręcipere, ità & non aliter tenentur ſubditi obe-
dire: ſuperior autem in caſibus ſupradictis occul-
tis, in quibus ſtat differentia opinionum, licet poſ
ſit ità generaliter, & aliquando ſpecialiter præ-
cipere aliquibus, uel alicui, ut videlicet ſubdi-
ti hæc occulta reuelent quomodo ſecundum ius di
uinum & humanum debent reuelare ad finem, qui
prętenditur, quod non niſi, ut ſupradictum eſt,
fieri debet. Et hoc eſt uerum, etiam ſi ipſe male-
factor occultus iuramento cogatur cum aliis ut re
uelet malefactorem: quia cogitur non ut reus, ſed
vt teſtis, ut debitè reuelet, ut dictum eſt, et ait So-
to de ſecreto in ſecundo membro quæſt. 7. dubio
1. fol. 64. Et quòd ità, & non aliter, ſit intelli-
gendum pręceptum ſuperioris, & omnia præce-
pta generalia ſuperiorum, conſtat ex ſupradictis
in primo dubio præcedente, ut expreſſè etiam ait
Nauarro in ſumma cap. 18. nume. 39. 40. & cap.
17. nume. 134. 135. Præcipit id etiam iudex, &
generaliter id inquirit ut ſuo officio publico &
ſcandalo in foro eccleſię, ut poteſt, ſatisfaciat:
& quia fortè inde apparebunt alia indicia ſufficiē
tia ad ſpecialius inquirendum cōtra criminoſum:
poteſt enim tunc, ut etiam ait Soto ubi ſupra,
per uiciniam inquiri de indiciis, uidelicet qua ho
ra, quo loco, & quibus armis ille occiſus eſt. Et ſi il
la indicia aliquem in particulari infamia denota-
uerint, tunc contra illum etiam ſpecialis inquiſi-
ſitio iniri poſſet. Et ità practica eccleſiæ ſalua-
tur, & intelligenda eſt. Nam quod uno modo, pu-
ta per uiam accuſationis, aut denunciationis, aut
generalis inquiſitionis facere licitum eſt, id alio
modo puta per uiam inquiſitionis ſpecialis contra
reum, aut è conuerſo, ſępè illicitum eſſe conſtat: id
quod maximè attendendum eſt.

Tertium dubium eſt vtrum ad præceptum iu- Dubium. 3.
dicis teneatur quis confiteri delictum ſuū contra
ſeipſum.

Reſpon. in hoc ſunt uariæ doctorum opiniones,
quæ & prima facie ſibi inuicem uidentur aduerſa-
ri, quarū aliquas refert gl. in c. ex pœnitentib. di. 50

Nam gloſſa in cap. 2. de confeſsis. lib. 6. ait, 1. Opi.
abſolutè quòd poſitioni criminoſę reus non tene-
tur reſpondere.

Sed Innocentius in c. 1. de confeſsis. & in c. du- 2. Opi.
dum. Et Speculator in titu. de poſitionib. §. 7. uerſ.
19. & Bar. in l. Marcellus. ff. de actionib. rerū amo-
tarum, quod dicitur Infortiatum, licet ipſe Barto.
in l. 2. C. de iurameto calum. non ſe ſatis explicet:
Iſtorum ergo & quorundam aliorum opinio limi
tans, magiſque declarans prædictam opinionem
gloſſæ, tenet quòd in notoriis per ſententiam iudi
cis, uel famoſis, & in his, quę impediūt ordinis exe
cutionē poſt peractam pœnitentiam, uel beneficii
retentionem, & in his, in quibus locupletatur quis
cum iactura alterius, uel quæ ſunt in periculū rei-
publicæ, uel quando agitur ut quis deſiſtat à pecca-
ro, uel ut eius peccatum impediatur, tenetur reus
iudici illum interroganti reſpondere ueritatem,
& non aliàs. Et cum hac opinione ſunt etiam
plures alii doctores. & facit. l. 4. ff. de teſtibus, ꝙ
conſanguineus non poteſt cogi teſtificari contra
conſanguineum intra certum gradum.

Tertia opinio eſt Panormi. in cap. primo de 3. Opi.
confeſsis, quę ſtat in duabus propoſitionibus.
Prima quòd ſi iudex procedit ad inſtantiam par-
tis, tunc reus tenetur reſpondere poſitioni cri-
minoſę ſi id, de quo quæritur, ſit famoſum, uel etiā
(vt aiunt ſumma Angelica, & Syluester titu. con-
feſsio delicti. quęſt. 1. ſecundum Beat. Tho.) ſi ſit
ſemiplenè probatum, & impediat ordinis executio
nem, uel beneficii retentionem, de quo agitur, nec
venit imponenda pœna temporalis.

Secunda propoſitio huius opi. eſt ꝙ ſi iudex pro
cedit ex mero ſuo officio per inquiſitionem, tunc
ſolum tenetur reus eius poſitioni criminoſæ reſpō
dere ueritatē, ſi id, de quo quęritur, notorium, uel

famosum sit,sed sum.ange.& Syluester, vbi supra, addunt alias duas conditiones,quę in prima propo sitione positę sunt, & ità idē iudicium dicūt esse in casu secūdæ propositionis,qñ iudex ex officio pro cedit per inquisitionē,& in casu primæ propositio- nis,qñ solum ad instātiā partis procedit.Et hæc, se cunda opinio Panor.dicit ità esse limitandas,& in- telligendas alias aliorū doctorum opiniones supra positas,& Speculatorem.ti.de inquis.§.viso igitur. col.5.ver.inquisitores quoq; &c.Sed quia practica est in oppositum,ideò est quarta opinio sequens.

4. Opinio. Quarta opinio,quę uerior uidetur,& cōiter pra cticatur,tenet ꝙ modò iudex procedat ad instātiā partis,modò ex officio tantū, modò agatur ad pœ nam tātum spirituale,modò ēt ad temporalem,vel corporalē,ēt ad pœnā capitis,semper tenetur reus à iudice sub pcepto,uel excōicatione,uel iuramēto inquisitus ei obedire rñdendo ueritatē ēt contra seipsum: si crimen eius est notorium,uel de eo est infamia scādalosa,aut semiplena probatio per unū testem fide dignum omni exceptione maiorē, aut indicia manifesta,uel sufficientia sunt cōtra eum, & non aliter rñdere tenetur,nisi stātibus his tribus conditionibus,quamuis mendacium dicere nō pos- sit,sed uerbis æquiuocis, aut simulatis,ueris in ad suū sensum tacitū, sicut in occultis pōt rñdere:q a nec aliter iudex eū cogere pōt, nec ltimē ꝓcedit.

Hæc opinio ꝓbatur quadrupliciter. Primò quia quamuis in criminalibus vix admittātur positiones criminosæ ab una parte contra alteram continen- tes turpitudinem respondentis, puta ꝙ respōdeat si occidit,si est adulter,&c. ut hoc etiam ait glossa in c.2.de confessis.lib.6.in uerbo Absque rationa- bili cā,& doctores cōiter.At uerò qñ iudex ad in- stantiam,vel querelam partis, uel eius accusatio- nē,uel delationem criminis incipit procedere con tra criminosum,iam indè sicut quādo est aliqua in famia contra eum,ēt ex suo officio procedit ad vti litatem publicam: & facta informatione, & per eā inuenta aliqua infamia, aut uno teste fide digno, aut indiciis sufficientibus contra illū, tunc ipsum legitimè cogit iurare,aut sub excommunicatione præcipit ut confiteatur ueritatem,& ex consequē- ti reus ipse obedire tenetur eā clarè cōfitēdo, aliàs mortaliter peccaret,& nō posset absolui per sacer dotem,nisi ueritatem confiteatur. Ad quod facit c.fi.de iureiur.& ibi doctores.

Secundò ad idem est ratio,nam ut habetur in c. vt famę.de sen.exco.interest reipublicę ut crimi- na non maneant impunita.Et ad idem est.l.per om nes.C.de defensor.ciuita. Item l. 4.§. hoc autē in- dicium.ff.de damno infecto, ubi dicitur quòd iu- dex non debet interponere officium suum ad utili tatem priuatam,ibi dicunt doctores communiter, bene autem ad utilitatem publicam, ne crimina maneant impunita, ut dictum est. Inde etiam fit quòd ad eum finem iudex debet cuncta rimari per omnes uias aliàs licitas, ut inueniat ueritatem,ut habetur. 30. quæst. quinta cap.iudicantem, & ibi glossa cum concordatis.Nunc autē ubi est infamia, aut semiplena probatio,aut indicia sufficientia,est via licita ad inquirendum ueritatem secundū om- nes doctores, ut elicitur ex cap. qualiter & quan- do primo & secundo,& cap. super his. de accusa- tio. ergo tunc iudex ex officio legitimè procedit inquirendo,& consequenter reus illi obedire tenē tur ueritatem respondendo,sicut in omnibus aliis, in quibus superior ex officio legitimè procedit.

Item tertiò probatur idem ex practica communi,quę non est condemnanda,dum de eius abusio ne non constat manifestè.

Item quartò ad hoc idem sunt doctores utriusque iuris communiter sic docentes, & pręcipuè B.Tho. secunda secundæ q.69.ar.1.& 2.& ibi Ca ietanus,Soto de secreto in secundo membro q. 2. & latius q. 7. conclus.1. & 2. & de iustitia & iure lib.5.q.6.art.1.& 2.& q.7.Et Nauarro in sum. ca. 25.nu.35.36.43.49.ut Gregorius Lopez super 7. partita.titu.29.l.4.& ad idem ait esse Panor. in c. 1.de testibus cogen. licet ubi supra in 3. opinione aliud dicere uideatur. Et ad idem est etiam Archi diaco.§.Item quod dicitur 22. q. 2. & Bartol. in l. Marcellus.ubi supra in secunda opi.refertur, ma- gis uidetur pro hac quarta opinio. & similiter Spe culator ibidem allegatur, & alii plures.

Pro hac etiam opinione faciunt expressè leges Hispaniæ ut est. l.quarta. titu.29. in 7. partita. & l.23.titu.11.in 3.partita,quæ approbantur in l.1 1. in legibus maiorum,quæ habētur in uolumine prag maticarum ordinis iudiciarii, consonat omnino Roderi.Xuarez in 4.l.nu.12.tit. delas iuras li.2.in foro legum.Item Antonius Gomez.in 3. tomo re solutionum suarum cap.12.de probatione delicto rum nu.5.& Bernardus Diaz.in sua practica crimi nali.cap.118. videatur de his Sylua nuptiali lib. 3. nume.28.vsque nu.45.&c.

Sed utrum ad hoc quòd reus teneatur iudici respondere ueritatem, ut dictum est, sit neces- sarium, quòd iudex ei notificet quòd contra ip- sum est infamia, uel semiplena probatio, uel in- dicia sufficientia, quòdque de hoc constet ipsi reo, sunt opiniones. Nam Caietanus, & So- to, & Nauarro, ubi supra, & multi alii dicunt quòd sic: multi etiam alii dicūt quòd non, ut Gre- gorius Lopez refert, ubi supra, & practica etiam est quòd non est necessarium quòd id reo con- stet, sed debet pro iudice præsumere quòd legi- timè procedit, dum de opposito non constiterit sufficienter, & ità ēt tenet Pater Areualo de cor- reptione fraterna conclusio.6. propositio 4. & 5. & 7. 8. & 9. Nobis autem hoc durissimum vi- detur. Ideò potius dicendum apparet ꝙ in causa tāti dispendii,dū reus dubius est an sit infamia,aut semiplena probatio,aut indicia sufficientia contra eum,id quod sæpè accidit,nam iudices cum leui ru more,& leuibus indiciis gloriosum sibi æstimant,

si sta-

si statim sub iuramento, & minis, & aliis uexationibus mille artibus utentes à reo extorquant ueritatem de crimine occulto, quod cōtractum suspicantur. Et tunc dicen sub meliori iudicio q nisi de prędictis constet, uel rationabiliter cōstare debeat ipsi reo, & q iudex legitimè contra eū ità procedit, non tenetur illi respondere ueritatē, quanuis non debeat mētiri, ut supradictū est, neque tunc pro iudice præsumendum. Et consonat Nauarro, & Soto ubi supra, & memb. 3. q. 2. de secreto, aliiq; doctores supradicti & glos. in cap. cùm dilecti de accusationib. & in cap. quoniam, de proba.

Argum. 1. Si contra prædictam quartā opinionem argua Primò q ut ait Panor. vbi supra nullus tenetur seipsum prodere cum tanto suo detrimento, ēt si sit aliqua infamia contra eum: quia infamia sæpe fallax est. Item quia ueniens ad iudicium contra aliū debet uenire paratus, & habere secum sufficiētes probationes, aliàs silere debet. 6. q. 2. cap. si tantum. & cap. placuit. & 2. q. 7. ca. si quis episcopus. Ad quod facit Io. Andr. in regula. infamibus. de reg. iur. lib. 6. in mercurialibus dicens q excipiens contra electionem debet probare, secundū ca. dudum. 2. de electio. quia etiam ut habetur. l. nimis graue. C. de testib. & C. de edendo. l. 1. & l. qui accusare. Itē l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstionib. in pandectis, reus nō debet ministrare arma (uidelicet probationes) aduersario cōtra seipsum: immo & accusator deficiēs in probatiōe punitur secūdū iura. 2. q. 3. c. calumniator. c. qui non probauerit. & q. ulti. c. quisquis, quamuis id iam non sit in usu.

Respon. Respon. id solum est uerum, quando ad instantiam partis ad priuatam eius utilitatem proceditur: secus qn̄ iam iudex ad utilitatem ēt publicā ex suo officio inquirit, atque procedit, ut supra dictū est, contra quod argumentum non ualet.

Argum. 2. Secundò arguitur ad idem, quia reus pōt de carcere fugere mortē secundum B. Tho. 2. 2. q. 69. ar. 4. etiam uincula rumpendo secundum plures doctores, licet Sylvester. titu. fugere, dicat oppositū: & similiter citatus super crimine morte digno nō tenetur cōparere, licet ut contumax tāquam conuictus, vel confessus posit absens condemnari: ergo similiter reus in casu huius 3. opinionis pōt effugere mortē nō rñdendo ueritatē, dūmodò nō mētiat, quāuis ut contumax torqueatur, uel cōdemnetur.

Respon. Respon. ēt si cōcedatur antecedens, negatur cōsequentia: quia non est simile: nā dum fugit, & citatus nō vult comparere, nō facit iniuriā ministris iustitię, ex quo nec illis resistit, neque violentiam infert: sed suā tantum cām deserit de illa diffidens, & præsentiam negat, quā, uti supponitur, nō tenetur exhibere ad mortē, quā indè sibi uidet imminere. At uerò dum iam præsens in iudicio legitimè cogitur rñdere, vtique faceret iniuriā, resisteretq; iustitię, eiusque ministro, non respondendo, sicut qui fugeret resistendo, aut qui iussus ascendere patibulum, aut iugulum gladio iustitiæ nollet exhibere, vti B. Tho. ubi supra significat.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQUARTA.

Vtrum beata Maria ullo tempore habuit peccatum originale, uel actuale.

Conclu. 1. RESPON. Per sex conclusiones, quarū prima est. Beata Virgo Maria nullū peccatum actuale habuit in tota uita sua. Patet secundum Augustinū in libro de natura, & gratia cap. 14. & Anselm. de cōceptu virginali cap. 18. & cōiter doctores, & ecclesię publicā, generalēque de hoc prędicationē, & celebrationē. Et tandē in cōcilio Tridē. sess. 5. in eius fine dicit Beata & immaculata virgo Maria, & ses. 6. cano. 23. habetur q de beata Virgine tenet ecclesia q ex priuilegio speciali oīa peccata, ēt uenialia, vitauit. Hæc ibi. Et ità uidetur hoc iam saltē occultè eē reuelatū ecclesiæ, & tāquā de fide tenēdū.

Ex quibus patet. Primò q oppositum tenere est nō solū erroneum, sed ēt hæreticū. Sed utrū sit hæreticū propriè, & strictè, quidā dicunt q nō: ex quo prędicta eius puritas nec habetur expressè in sacra scriptura, nec indè elicitur in bona cōsequētia: benè tñ est hereticū largè, sicut & prefata puritas est largè de fide, quia scilicet ecclesia uniuersalis beatā virginē prædicat, & celebrat immunem ab omni peccato. Sed saluo meliori iudicio propter hoc videtur q sit ēt propriè hæreticū: & prædicta puritas sit propriè de fide: sicut et propter hanc eandē rōnem iidem, & oēs alii doctores cōiter tenent de fide strictè q beata Virgo fuit sancta, immunisque ab originali, antequā ex utero nasceretur: de quo latius supra, q. 17. §. 1. & 7. habetur.

Patet secundò q Chrysost. super id Ioa. 1. Fili vinū non hñt. & Theophilactus super Matt. 12. dicētes beatam Virginē habuisse motum aliquē nanæ siue mundanę glorię. Et super Matth. 1. Chrysost. dicēs eā fuisse peccatricem (ut infra refertur in tertio arg. contra sextā conclu.) Et Origenes super illud Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransiuit gladius, dicens Mariam cum Apostolis fuisse scandalizatam in passione Christi, & alibi etiam dicēs q Maria indiguit purgatione: ideò & Lu. 2. purgata est. Isti inquam, & alii eiusmodi doctores, & similia eorum dicta, aut ad bonum sensum propter reuerentiam ipsorum piè interpretanda sunt, aut certè sunt omninò refutanda. Errauerunt enim in his sine pertinacia, sicut in aliis iidem, aliique sancti, catholicique doctores piè errauerunt, quando nondum ueritas omnibus in ecclesia manifesta erat: neque tunc beatæ Virginis puritatem tā manifestè, ut nunc, prædicabat. De his pulchrè agit Durandus in tertio distin. 3. quæst. vltima. & Gabriel eadem distin. 1. q. 1. dubin. 1. ubi & glossat aliud simile dictum diui Augustini. Et Vega de iustificatione lib. 14. cap. 18. Quare Gregorius Arimi. in 2. distinct. 30. ut concederet in beata Virgine peccatum originale, impiè quoque in ea concessit actuale.

Conclusio 2. Beata Virgo Maria potuit conci-

Conclus. 2. pi sine macula peccati originalis. Probatur, quia non implicat contradictionem; neque repugnantia vlla est, vt patet, nam detur illa, ergò, Cùm Lu. 1. non sit impossibile apud Deũ oẽ verbũ, sequitur intentum. Et confirmatur. Quia quod Christus de facto fecit in sui ipsius conceptione quoad hoc, potuit etiam in sue matris, & cuiuslibet alterius conceptione. Non enim uidetur ratio impossibilitatis, & in hoc non est dubium.

Conclus. 3. Conclusio 3. Nõ est hæresis, neq; peccatũ mortale, aut ueniale sentire hoc, uel eius oppositũ de facto in beata uirgine fuisse, quousq; p Papã, uel per Ecclesiã determinatũ sit, idq; est uerum secluso scãdalo, & pertinacia. Quòd nõ sit hæresis, neque peccatum mortale, patet, quia contra oppositũ assẽrẽtes est excõicatio Sixti. 4. in extrauagan. graue nimis, quę hẽtur ti. de reliq. & ven. Sanct. & refertur, cõfirmaturque ab Alexandro 6. in bulla, illius, qui se (ut habetur in libro dicto Monumenta fratrum minorum primæ impressionis tractatu 2. fol. 74.) & tandẽ in concilio Triden. Sess. 5. canone ultimo, ubi ẽt pro rõne suę prædictę decretalis Sixtus quartus dicit ꝙ hoc nondũ est decisum, seu determinatum per Ecclesiã. Et quamuis hæc clausula nõ habeatur in eadẽ bulla Sixti. 4. graue nimis, quæ refertur in dicto libro Monumenta fratrũ minorum fo. 34. tñ hoc nõ obstat. Nã (ut dictũ est) si hoc eẽt decisum per Ecclesiam, iam hæreticum esset, uel mortale peccatum asserere oppositum (quod tamen dicere prohibet Sixtus. 4. ibidem) non autem id dicere prohiberet, si ita esset quòd oppositũ esset decretum per Ecclesiam.

Corollar. Ex quo sequitur quòd concilium Basilien. dicẽs ꝙ opinio tenens beatam uirginem conceptam sine peccato est pia, & rationabilis, quodque ut talis à dicto concilio approbatur, quodque nulli de cætero est licitum oppositum prædicare, siue docere: tale inquam concilium quoad hoc non est authenticum, nec habet uim cõcilii generalis, licet habeat quoad aliqua ante illud schisma ibidem præcedentia. Quia cùm præcesserit præfatam extrauagan. Sixti; & tamen ipsa extrauagans dicit apertè quòd hoc nondum est determinatum per ecclesiam ergò prædictum concilium quoad hoc non habetur pro determinatione ecclesiæ determinantis hoc, uel illud de necessitate credendum. Et confirmatur hoc corollarium, quia illa congregatio Basiliensis, quando decreuit beatam uirginem sine originali peccato conceptam esse, iam discesserat à uero Papa Eugenio. 4. ut patet ex ordine sessionũ: nam in sessione. 34. Septimo Calendas Iunii de facto deposuerunt prædictum Eugenium Papam, & alium Amadeum quendam elegerunt, putantes se per hoc Ecclesiæ concordiam facere. Et posteà in sess. 36. 18. Calend. Octobris sequẽtis fecerunt præfatã determinationẽ de immaculata uirginis cõceptione. Quòd autẽ ille Eugenius. 4. fuerit semp verus Papa, & nõ Amodeus ille electus ab illa cõgregatione Basil. indè patet, ꝗa tũc & post semper est habitus pro uero Papa, computatusque in numero Pontificum, & successor eius Nicolaus. 5. & alii sequentes: licet ille Amadeus Antipapa Basilien. simul concurrit cum prædictis duobus, scilicet Eugenio 4. & Nicolao 5. eius successore. Itẽ ad idem facit concilium Lateran. 3. sub Leone decimo. sess. 11. in bulla, Pastor æternus, vbi expressè dicitur ꝙ conciliũ Basil. post eius translationem factã per Eugenium Papam non fuit, neq; meretur amplius concilium appellari: & posteà ibidem facta nullũ robur habent. Hæc ibi.

Quòd si ad prædicta dicatur ꝙ Eugenius. 4. & Nicolaus. 5. approbauerunt omnia acta dicti concilii Basilien. pręter ea, quæ contra ipsum Papã gesta sunt, id utique negatur, sed solum aliqua pro cõmuni concordia approbauerunt, de quorum numero articulus iste conceptionis nõ est. Immò etiã si ipsum concilium generaliter approbassent, id intelligitur de nobiliori, & certiori statu eius, in quo scilicet vnio ipsa facta est, & antequàm à uero Papa discederet, ut de concilio Constantiensi dicit Caietanus in primo quodlib. de potestate Papę, & concilii ca. 8. quod ut dictum est, indè constat, quia si secundum Sixtum 4. non habet vim determinationis ecclesię quoad hoc, ergo ipsum Concilium Basilien. nullo modo quoad hoc tanquam conciliũ vniuersalis ecclesiæ est approbatum: quãuis in Gallia & alibi ecclesia Romana id tolerante, ut tale acceptum sit: quia auctoritate Papę institutũ, inchoatũ, & tandẽ prosecutum est, ut infra fol. 256. in fine probationum sextæ conclu. etiam de hoc habetur.

Quòd autem non sit peccatum veniale hoc uel illud sentire, indè liquet, quia nulla lege prohibetur. Itẽ quia aliàs non permitteret ecclesia hoc vel illud sentire, & docere, si esset peccatum veniale: sed potius id prohiberet, aut reprehenderet, & ut cauendum doceret, & prædicaret: quorum nihil facit, ut patet etiam per extrauagan. Sixti supradictam. Igitur non id tolerat uel permittit ut malũ, sed ut licitum concedit: quamuis Ioan. maioris in secunda sententiarum distin. 30. & aliqui alii dicãt, & malè, esse ueniale peccatum, tenere beatam Virginem in originali peccato fuisse conceptam. Præ dictam conclusionem tenet etiam expressè Caietanus in quodlib. & in 3. par. q. 27. art. 2. & 1. 2. q. 81. arti. 3. cum doctoribus communiter.

Tandem in vltima parte conclusionis ponitur limitatio (scilicet secluso scandalo & pertinacia) quod ideò dicitur: quia quamuis ex parte ueritatis, seu falsitatis, huius, uel illius opinionis, sit licitum tenere, & dicere hoc, uel illud (ex quo est ignorantia inuincibilis, & probabilitas pro alterutra parte, ut patebit etiam infra) tamen potest fieri illicitum mortaliter, uel uenialiter, ex circunstantia scandali probabiliter imminentis, quòd etiam contingit in omni alio actu morali ex suo genere licitè, qui per circunstantiam scandali vitiari potest. Similiter ratione pertinaciæ potest illicitum fieri, videlicet dùm quis non habet animum

munī paratum standi ecclesiæ determinationi, si fieret circa hoc. Ex quo sequitur quòd publicè populo prędicantes in ecclesiis doctis, pariter & indoctis, beatam Virginem fuisse conceptam in originali vix excusantur à peccato mortali, aut veniali: non quidem ratione veritatis, aut falsitatis dicti, sed ratione scandali probabiliter imminentis, saltem in Hispania, & Gallia, & alibi, ut patet experientia: & tanquam scandalosi tales prædicatores condemnati sunt per vniuersitatem Parisiensem: & sententia lata est contra quendā Ioannē Veri de sacro ordine prędicatorum, qui id prędicauerat anno Domini. 1497. vt habetur infra fol. 355. Igitur cùm tale vulgi scandalum non sit pharisaicum, nec ex malitia, ut patet, quanuis Caietanus in quodlib. de hac materia dicat oppositum: sed est scandalum pusillorum, aut piè ignorantiū, vel potius piè, & verè credentium, vt infra patebit: neque enim talis prædicatio, quòd beata virgo concepta est in originali est expediens, aut utilis ad fidem, & bonos mores, dùm ecclesia id nō determinat: sed potius opposita prædicatio, atque credulitas de priuilegio immaculatæ conceptionis beatę virginis expedit ad pietatem fidei, deuotionemque Virginis Gloriosæ, & eius honorē, vt ipsa experientia patet: ergo tale scandalum est necessariò cauendum secundum sanam doctrinā doctorum: & per consequens potius est prædicandum in fauorem immaculatę conceptionis beatæ Virginis, & contra oppositum prædicantes, tanquam contra scandalosos esset procedēdum à prælatis ecclesiæ.

Argum. Si contra prædicta arguatur, ꝙ regula monialiū conceptionis facta per Iulium secundum confirmatur per ipsum, & per ecclesiam, ut patet latius infra in 6. conclusione in secunda & tertia probatione. Hęc autem approbatio videtur habere vim determinationis ecclesiæ, vbi sæpè dicitur ꝙ beata virgo sine macula originali concepta fuit: ergo oppositum tenere est hęreticum, vel mortale peccatum.

Respon. Respon. negando consequentiam, quia illa approbatio regulę, & ecclesię determinatio non est de præcepto, nec est diffinitio iudicialis, aut obligās ad tenendum id tanquam de fide: sed est de cōsilio proponens, aut statuens id tanquam de pietate fidei, & non quoad omnes fideles, sed quoad eos tantum, qui in honorē immaculatæ conceptionis piè creditę se cultui religionis illius uiuēdo secundum illam regulā dedicare uoluerint. Itaque pia tātum credulitas cultus, atq; religio ad hanc pietatē fouendam ordinata confirmatur, ꝗ approbatur sine præiudicio aliorū hanc pietatem non habentiū. Et qñ Papa in dicta regula sæpè dicit immaculatā beatę Virginis conceptionē, id utique dicit secū dum piam credulitatem suā, & ecclesię, & aliorum id acceptare uolentium, & non aliter: sicut & secū dum talē pietatem statuit officium immaculatę cōceptionis recitandum. Huiusmodi enim multa so-

lum de pietate statuunt, atque leguntur in officio diuino, & lectionibus sanctorum.

Si vlterius arguatur ꝙ sententia uniuersitatis Parisien. contrà Ioannē Veri condemnat prædictam conclusionem, Respon. patet infra in fine octauæ probationis sextę cōclusionis: ibi videatur: quia solum ualet in Galliis, quæ concilium Basiliense acceptauit, ut legitimum, secundum quod illa sententia lata est.

Conclusio quarta, Beata virgo fuit ab originali peccato immunis, seu sanctificata, antequam nata. In hac conclusione solū agitur de libertate eius ab originali ante natiuitatem ex vtero, modò id fuerit per liberatiōnē eius à peccato, quod secundum aliquos iam incurrit, modò per pręseruationem potius, de qua in 6. conclu. latius. Conclu. 4.

Probatur hęc cōcl. Primò, quia hoc priuilegiū habuerūt aliqui sancti, ut Hieremias & Ioan. Baptista secundū cōiter doctores, & ecclesiæ cōem prædicationē: ergo à fortiori beata Virgo non est priuāda hoc priuilegio: quia secundū Damascenū à nullo illustriū sanctorū Maria uincitur in priuilegiis gratiæ, ideò .n. præ oībus dicit̄ gratia plena Lucę 1.

Secundò probatur idē, quia ecclesia celebrādo vniuersaliter eius natiuitatē, ut sanctā, iam id asserit in suo cultu diuino: ideò uidetur hoc esse de fide propriè, & strictè, tāquā ei aliquo mō reuelatū, licet expressè non habeatur, nec eliciatur ex sacra scriptura, maximè qa hoc ita tenetur ab oībus doctoribus, quibus in hoc nullus cōtradixit impunè. Facit ad hoc quod hētur supra concl. 1. secundū ea quæ superius q. 17. §. 1. & §. 7. dicta sunt.

Et nota ꝙ nō est certū, sed neq; satis probabilę fuisse plures in utero sanctificatos nisi Hieremiam propter figuram passionis Christi: de quo tñ Abulen. super Iudicū. 13. q. 17. dicit nō esse certū, sed problema: quanuis doctores cōiter teneant illū ab originali fuisse sanctificatum: Et Ioannē Baptistā propter figuram baptismi legis gratię: & Beatam Virginē propter honorem Christi, & maternitatis eius: sed hæc excellētius illis, ut infra dicetur. Et hi omnes in utero Sācti, seu sanctificati, Virgines fuerunt. Ideò quanuis Gerson aliter opinetur de sancto Ioseph sponso beatæ Virginis, ꝙ scilicet fuit in utero sanctificatus: & alii doctores de aliquibus aliis sanctis similiter id piè opinentur: tū probabilius, certiusq; est ꝙ nō nisi prędicti, tres gradus sanctificationis hñtes, infimū Hieremias, mediū Baptista, summū B. Virgo, imunes ab originali nati sunt.

Conclu. quinta Beata Virgo in sua propria persona fuit obnoxia ad contrahendū peccatū, seu maculā originalē: ipsumq; de facto cōtraxisset, nisi ex priuilegio speciali quoad hoc pseruata fuisset. Probatur: quia nisi sic dicatur, nō possunt saluari multæ auctoritates sacræ scripturæ, ut id 2. Corin. 5. Christus pro oībus mortuus est: ergo oēs mortui sunt, i. obnoxii sunt morti. Itē Ro. 3. Oēs peccauerūt, & egēt gloria Dei, ubi nō est legendū oēs in Adā peccauerunt: licet Caiet. & alii itā legant: sed legendū Conclu. 5

 est,

est, omnes peccauerunt, ut allegatum est. Item Roma. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationē uitę. Itē ibidem, Sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccauerunt &c. in quo scilicet homine Adā, vel in quo peccato Adę: ut legit ecclesia, & concilium Triden. sess. 5. canone. 4. contra Pelagium, & alios hæreticos negantes peccatum originale: & contra alios legentes, quatenus omnes peccauerunt, cum quibus malè legit Erasmus. Item Ephe. 2. Eramus omnes natura filii irę. Item prima Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Christo omnes viuificabuntur. Item Iob 3. Nemo mundus à sorde, nec infans vnius diei. Itē psal. 50. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit (aliàs peperit) me mater mea. In quibus auctoritatibus illæ, quæ de morte loquuntur, ut Roma. 5. & secunda Corinth. 5. intelliguntur non solum de morte corporali: sed & præcipuè de spirituali morte, non quidem gratiæ (ut quidam ineptissimè glossant) sed de spirituali morte peccati, ut patet, tùm ex contextu, & intentione Apostoli ibidem secunda Corinth. 5. ubi declarās seipsum subdit, Et pro omnibus Christus mortuus est, vt & qui viuunt iam sibi non viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est: tùm etiam ex Augustino, qui lib. 6. contra Iulianum super secunda Corinth. 5. expressè dicit, Consequens ergo voluit ut omnes intelligantur mortui, si Christus pro omnibus mortuus est. Constat autem nondū esse omnes corporaliter mortuos: ergo in anima per peccatum originale sunt, & intelliguntur mortui, saltem in debito, ut ait conclusio pręfata. Iam probatur quòd nisi sit conclusio uera, prædictæ auctoritates saluari non possunt in veritate. Nam Christus fuit mortuus pro omnibus, vt uniuersalis omnium redemptor, recōciliator, & viuificator sine vlla vllius exceptione, ut patet ex dictis auctoritatibus, & Colos. 1. Complacui patri per Christum reconciliari omnia, quę in terris, & quæ in cœlis sunt. Et ecclesia canit Fidelium Deus omniū conditor, & redemptor. Et quia hæreticum est dicere Christum non fuisse mortuum pro omnibus, vt generalem omnium redemptorem quoad sufficientiam; ergo mortuus est pro beata virgine, fuitq; redemptor, viuificator, & reconciliator eius, & ex consequenti ipsa beata virgo fuit redempta per illum à captiuitate peccati, & ab eius morte spirituali, & corporali uiuificata, & reconciliata Deo ab inimicitia peccati. Has omnes consequentias nullus catholicus negat, ut patet, ex dictis, & Augustino in libro de perfectione iustitię expressè dicente, Quisquis hominem aliquem esse putat, cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto uno mediatore omnium Christo Iesu, contrarius est sacrę scripturæ.

Tunc ultra. Christus fuit redemptor, & reconciliator beatæ Virginis, & pro ea mortuus est: & similiter ipsa per illum redempta, & uiuificata est: ergo fuit ipsa mortua morte peccati, & captiua, & inimica Deo, aliquo modo, scilicet in debito. Probatur hęc consequentia. Tùm primò ex secunda Corinth. 5. Christus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Tùm secundò quia hoc est notum ex terminis ipsis, nullus enim dicitur uerè, nec est uiuificatus, redemptus, aut reconciliatus, nisi qui aliquo modo fuit mortuus captiuus, aut inimicus. Tùm tertiò quia sic est decretum per ecclesiam, ut refert Augustinus in epistola 157. quę est ad Optatum de origine animę dicens. In epistola Zozimi Papæ sic legitur. Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui uerè per peccatum fuit ante captiuus: in quibus uerbis apostolicę sedis iàm antiqua, atque fundata, certa, & clara est fides catholica, ut nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc Augustinus.

Et notanter dixi quòd aliquo modo, scilicet in debito beata Virgo uerè fuit mortua &c. Nam simpliciter non est concedendum quòd fuit mortua, tenendo quòd fuit præseruata ab originali peccato. Esse enim simpliciter mortuam significat quòd etiam de facto illud contraxit: esse autem aliquo modo, quamuis uerè, mortuam significat quòd in debito saltem uerè mortua est, ut ait conclusio prædicta: id quod omnes necessariò concedere debent: de quo & paulò inferius habetur in corollariis. Vlterius beata Virgo fuit aliquo modo mortua, atque captiua: ergo de facto (quod absit) uel in debito, ut ait conclusio: non est enim dare medium. Nam si nullo horum modorū captiua, aut mortua fuit, iam nullo modo mortua, atque captiua, & ex consequenti nullo modo uiuificata, atque redempta per Christum fuisset: quod concedere hæreticum ex supradictis comprobatur. Igitur conclusio probata est.

Et notanter in conclusione dictum est quòd beata Virgo in sua propria persona fuit obnoxia peccato &c. Nam si debitum hoc ad contrahendum originale non ponatur proprium illius personę, quę concipitur, sed commune in Adam, ut dicebat Iulianus apostata: iam non saluaretur quòd illamet persona in se esset aliquo modo mortua, & captiua, uiuificata, atque redempta per Christum: nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum iustificatos ab originali peccato, quod habebant in debito tantum cōmuni in Adam: quod iam per mortem Christi solutum esse dicebat: & inter catholicam sententiam Augustini scribentis contra ipsum Iulianum: sed esset solū differentia materialis, quia ille Iulianus gratiā iustificationis posuisset cōem filiis Christianorum, August. autem poneret propriā unicuiq;.

Igitur

Igitur prædicta conclusio est catholica, & oppo sita hæretica est, vt expresse ait Gerson alphab. 15. q. veritate. 10. Et B. Thom. prima secundæ q. 81. ar. 3. quòd necessarium est credere quòd omnis vtriusque sexus ab Adam secundum rationem seminalem proueniēs ex ipsa sui generatione sit obnoxius peccato originali. Et contra Pelagianos oppositum dicentes differit August. & diffinit oppositum, & cōmuniter doctores.

Coroll. 1. Notentur corollaria sequentia. Primum quòd contrahere originale in debito tantum est ex sua natura, id est ex vi naturalis suæ conceptionis ex semine virili stante lege hominem obnoxium esse ad id contrahendum: ità quòd de facto etiam illud, & rationem culpæ contraheret, nisi quoad hoc ex priuilegio speciali præseruatus sit (vt de beata virgine creditur, vt supra & infra cōclusione. 6. habetur) & dicitur in debito illud contrahere, aut esse obnoxium ad id, non quidem actiuè, non enim debet agere, aut omittere quicquam ad id contrahendum: sed passiuè se habēdo, quia scilicet subiectus est ex sua natura illi peccato secundum legem, sicut & ad pœnas peccati ipsius omnes sumus obnoxii, vt dictum est. Contrahere autem illud in debito, & in facto, est esse obnoxium, simul & de facto contrahere. Contrahere verò illud in reatu, est esse obnoxiū ad id contrahendum, & insuper ipsum peccatum manere adhuc in ratione culpæ: ità quòd est de facto illud contraxisse, eiusque reatum, seu culpam nondum esse dimissam: sicut peccatum actuale dicitur manere in reatu post actum peccati, quia scilicet manet adhuc ratio culpæ, seu peccati commissi, & dignitas ad pœnam propter illud nondum dimissum, vt ait Magister in 2. disti. 42. & B. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 1. & ibi Caietanus.

Coroll. 2. Secundum corollarium est, quòd supposito quod beata virgo in sui conceptione præseruata est ab originali peccato, nullo modo concedendum est simpliciter, & absolutè, quòd fuit concepta in macula originali, seu peccati originalis: quia macula originalis est priuatio coniunctionis ad Deum per gratiam: & per consequens est ibi priuatio gratiæ propter peccatum Adæ, secundum Tho. prima secundæ q. 86. art. 1. & ibi Caietanus, vel etiam secundum Scotum in 4. distinct. 14. est reatus ipsius peccati: & ità semper dicit rationem culpæ contractæ, & de facto existentis, quæ ex supposito non fuit in ea. Et hoc ingenuè concedit Caietanus in quodlibeto dicens quòd etiam si concedatur quòd fuit concepta in peccato originali (ut ipse tenet cum suis) tamen non indè sequitur quòd fuit in macula originali: sed piè simul teneri potest quòd eam non contraxit, ex quo secundum ipsum Caietanum stat quod præseruata in gratia, simul & in peccato originali concepta sit. Sed quomodo ipse malè intelligat quod in gratia simul, & in peccato concepta est, proximè dicetur in argumento. Nunc autem sufficit hortari ne simpliciter concedatur eam in macula originali conceptam esse, vt probatum est: sed neque in peccato originali, quia hoc significat quòd id de facto, & non solum in debito contraxit quod repugnat hypothesi.

Argum. 1 Si contra hoc corollarium arguatur primò quia si beata virgo Maria simpliciter non contraxit peccatum originale: ergo non contraxit ea omnia, quę ex Adæ peccato sequūtur generaliter in nobis, puta carnem infectam fomite, & reatum pœnarum temporalium, & huiusmodi, quæ naturaliter ex vi conceptionis naturalis ex Adæ peccato in nobis consequuntur. Consequentia patet, quia nil aliud est contrahere peccatum originale sine eius maculam, nisi contrahere prædicta ex originali peccato sequentia. Nam ideo dicimur pluraliter in peccatis concepti secundum psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Argum. 2. Secundò arguitur ad idem, quia ideò dicitur in debito concepta in peccato originali: quia fuit in via ad contrahendum maculam illius peccati ex natura sua: hæc autem via nil aliud est, quàm caro infecta cum aliis sequelis peccati: ergo si hæc non cōtraxit, sequitur quia nec in debito contraxit originale peccatum, quod absit, vt dictum est.

Argum. 3. Tertiò arguitur ad idem, quia sicut beata Maria fuit simpliciter redempta, viuificata, & reconciliata per Christum: ergo ità simpliciter fuit etiam captiua, mortua, & inimica per peccatum, ità per consequens fuit simpliciter concepta in peccato originali. Patet consequentia, quia eam facit Paulus. 2. Corint. 5. dicens, Si Christus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui fuut.

Argum. 4 Quartò arguitur ad idem, quia si cum addito cōceditur quòd concepta est in peccato originali aliquo modo, scilicet in debito: ergo sicut qui aliquo modo currit, simpliciter currit: ità Beata virgo, quæ aliquo modo in peccato concepta, seu mortua est, simpliciter etiam in peccato mortua, & concepta, concedenda est.

Respon. Respon. propter has rationes Caietanus vbi supra conatus est probare quòd etiam si beata virgo per gratiam à macula peccati originalis præseruata sit (quod ipse piè concedi posse confitetur) tamē cum hoc necessariò concedendum est eam simpliciter in originali peccato conceptam esse, ad sensum supra dictum: vbi videtur vafrè locutus, vtpote qui suam opinionem, atque suorum iam defendere non poterat ad communem sensum, quem ipsi prætendebant, saltem illam persuaderet in verbis ad alium sensum particularem ab ipso Caietano confictum, vt dictum est, vt vel verbotenus sua opinio adhuc præualere videretur. Sed prouerb. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Ideò ad

ad 1. argu. prædicta argumenta respondeo ad primum negando consequentiam, & eius probationem: nam contrahere peccatum originale est non solum illas reliquias peccati contrahere, sed præcipuè est rationem culpæ, & reatum eius ex Adam contrahere, ut supra. q. 6. latius. Quomodo autem beata virgo cō-

traxe-

traxerit fomitem,& alias reliquias peccati, quomodo non,latius infra quæstione quadragesimaquinta habetur.

Respon. ad 2. argum. Ad secundum respondeo negando antecedens pro vtraque parte. Nam vt patet ex supradictis contrahere originale in debito, & esse in via ad illud contrahendum, est esse obnoxium ad illud, quatenus est ex natura suæ conceptionis naturalis ex Adam: modò sit caro fomite infecta, & cum aliis sequelis: modo non, ex priuilegio speciali.

Respon. ad 3. argum. Ad tertium respondeo negando consequentiã. Nam simpliciter redemptus dicitur, & viuificatus non solum is, qui de facto, sed & qui in debito tantum peccatum originale contraxit, & in debito tantum captiuus, & mortuus est. Simpliciter autem captiuus, & mortuus non dicitur, nisi qui in debito simul, & de facto peccatum originale contraxit, & per id mortuus, atq; captiuus de facto fuit, id quod ex hypothesi de beata virgine Maria negat. Fit igitur æquiuocatio à secundum quid ad simpliciter arguendo. Ad illud autem 2. Corinth. 5. dico vbi generaliter de omnibus loquitur, id simpliciter concedi tur, quòd omnes mortui sunt: Intelligitur enim accommodè, quòd scilicet in debito omnes, & de facto etiam omnes, beata virgine excepta, mortui sunt, vt supra dictum est.

Respon. ad 4. argu. Ad quartum. Respon. negando consequentiam. Nam ly aliquo modo in originali concepta non dicit particularem modum conceptionis in originali peccato sub vniuersali: sicut quando dicimus Sortē aliquo modo, seu aliqua via currere: tunc enim faceret hunc sensum quòd beata virgo de facto contraxit originale per aliquem modum, seu per aliquã viam, quod ex hypothesi negatur. Sed ly aliquo modo denotat secundum quid, seu distrahit, vt sit idē, quod in debito tantum concepta est: quod concedi tur. Et tunc non valet argumentum Contraxit originale aliquo modo scilicet in debito tantum: ergo & simpliciter contraxit illud, quia à secundum quid ad simpliciter, à debito ad factum non valet consequentia. Ideò ad vitandas contentiones, atq; fallacias verborũ, melius est ut nihil horum de beata Maria simpliciter concedatur, nisi sub distinctione explicetur, quòd scilicet contraxit originale, seu mortua est aliquo modo in debito, tantum, vt supra dictum est.

Conclus. 6. Conclusio sexta multò probabilius, quàm oppositum, & de fidei pietate est beatam virginem neq; maculam, neque peccatum originale contraxisse. Probatur octupliciter.

1. ratio. Primò, quia in dubiis, quando videlicet per fidem, aut per ecclesiæ certam determinationem, aut reuelationem, aut per euidentiam facti de aliquo priuilegio Christi, vel beatæ virginis supra legem communem non constat oppositum, tunc piè, & rationabiliter credendum est Deum circa hoc fecisse id, quod secundum rectã rõnem naturalē ostēditur ità decere ipsum fecisse quòd esset indecēs id non fecisse. Sed dubium est ità quòd non constat per fidem, aut per certam ecclesiæ determinationem, aut per euidentiam facti beatam virginem Mariam cũ dicto priuilegio præseruationis ab originali peccato supra legem fuisse conceptam: & secundum rectam rationem naturalem supposita fide monstratur ità decere Deum ipsam præseruare ab originali, quòd esset indecens, si id non faceret: ergo ità de pietate fidei, & probabilius potius, quã oppositum credendum est. Consequentia clarissima est. Et maior probatur dupliciter. Primò quia rationabiliter credit, & operatur qui secundum regulam veritatis credit, & agit. Sed cùm sit duplex tantum regula veritatis omnium credibilium scilicet supernaturalis, & naturalis, illa ad fidem theologicam, hęc ad Logicam, vel humanam spectans: ergo Deum de supernaturali videlicet per scripturam sacram, aut per reuelationem, aut per ecclesiæ determinationem certam ad fidem theologicam de aliquo habendam nobis non constat: sequitur quòd rationabiliter credit logicè, vel humanè, sicut & rationabiliter agit quis, secundum regulam rectę rationis naturalis ductus: quia psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et cùm secundũ naturalem regulam rectæ rationis quisque ducatur ad piè probabiliterque credendum in prædicto dubio priuilegio præseruationis Deum fecisse, quod secundum rectam rationem naturalem prædicto modo decuit ipsum fecisse. Igitur illa maior, quę erat probanda, vera est.

Secundò probatur prædicta maior auctoritate Augustini lib. 3. de libero arbi. ca. 5. dicentis. Quicquid tibi vera ratione melius occurrit: scias hoc Deum magis fecisse, quàm non fecisse: Hæc ille. Et refert Scotus in 3. distinct. 13. q. 2. ad probandum summam Christi gratiam. Item Ansel. de Exordio mundanæ salutis ait. Si Deus potuit, & decuit eum facere: ergo voluit, & fecit, dum scilicet non cõstat de opposito, vt dictum est. Item idem August. in Sermone assumptionis dicit etiã in sententia. Deus potuit, & decuit illum præseruare corpus matris suæ à corruptione post mortem: ergo id fecit, aut ostendatur ratio quare non decuit. Hęc ille. Vbi nota quòd in materia de gratiis, priuilegiisque beatæ virginis sub Christo pro sufficiente ratione habet August. vt illi tale priuilegium tribuat, si non negetur potuisse, & decuisse Deum hoc illi conferre, vel nisi manifesta indecentia probetur, aut oppositum constet aliquo modo de supra dictis: hancque rationem quasi notissimam sibi præsupponit Augustinus, & Anselmus vbi supra, communiterque doctorea, & verè quidē, quia in festo præsentationis beatæ virginis canit ecclesia. Rex virtutum sibi mirabilē matrem fecit mitē, & humilem, omniq; dote spectabilem. Et alibi. Fœlix ex sacra virgo Maria, & omni laude dignissima &c. Et ità patet supradicta maior cum suis limitationibus: quod ideo dico, quia si aliàs non esset dubium de tali, seu tali facto, seu priuilegio: quia videlicet tam per euidentiam facti, seu alio modo de supradictis constat oppositũ

tunc

tunc certè non esset standum soli rationi naturali, neque alteri dicentis: quia quod iam constat factũ, aut non esse factum à Deo, id vtique fuit, estque decens Deum fecisse: qui si aliter voluisset, voluerit, facere, id etiam fecisset, eritque decens secundum omnem rectam rationem. Nam simpliciter nihil decet, aut decuit facere Deum, nisi quod & quomodo ipse vult, aut voluit facere: quia prima regula totius rectitudinis, atque decentiæ, & bonitatis voluntas diuina est. Vnde ideò aliquid est decens, aut bonum, quia id ita Deus voluit, aut vult. In nostris autem actibus aliter est, quia nostra voluntas non est prima regula bonitatis: sed à prima voluntate diuina, vel à recta ratione regulanda est. Item in eadem maiore habetur alia limitatio, quòd scilicet tunc id est credendum non quidem, vt de necessitate fidei theologicæ siue catholicæ: sed vt probabilius, quàm oppositum, tanquàm de fide logica, seu de pietate fidei theologicæ. Quia cùm de tali dubio, siue decentia non habeatur certitudo fidei catholicę, neque euidentiæ, vt patet ex dictis, & supponitur: ergo solum est certitudo moralis, siue probabilis valdè de illa decẽtia. Ex quo sequitur quòd non valet ad concludendum tanquàm de fide catholica tenendum esse, quod in tali ratione infertur. Christus potuit multa facere; & hoc facere decuit, aut decet eũ: ergo fecit, aut facit. Quòd non valeat patet; quia est petitio principii, quatenus illa minor est dubia: aut saltem probabilis tantum: nescitur enim certò de fide decuisse Deum, nisi quod per sacram scripturam, vel per alium modum de su prædictis constat. Et patet instãtia manifesta: quia Christus potuit date matri suæ pro statu viæ multas alias gratias, & priuilegia, quæ contulit de facto, puta vt esset simul viatrix, & beata, vt Christus: quòdque perfectum vsum rationis, vt Christus, & cognitionem omnium ab instanti cõceptionis sem per haberet: & potestatem cõsecrandi eucharistiã, conferendique omnia sacramenta: & huiusmodi alia multa. Et certè, si Christus hæc illi contulisset, decuisset, & tamen quia nunc constat de fide aliquo illorum modorum prædictorum quòd ea non contulit: ità etiam constat quòd non decuit hæc illi conferre. Ideò si quis arguat quòd nunc etiam decet, aut decuit, sicut & decuisset, si Christus ea fecisset: certè negandum est, vt patet ex dictis, secundũ Gerson alphab. 15. Ro. 8. & alphab. 88. 9. Igitur su prædicta maior, vt limitata est, habet veritatem: & non aliter.

Minor autem principalis quoad eius primam partem, quòd scilicet est dubium, & nõ constat per fidem de hoc priuilegio beatę virginis, neq; de eius opposito, probatur. Quia si id constaret certè esset hæreticum tenere, vel asserere oppositum, neq; tolerarentur per ecclesiam opiniones circa hoc, vt sin pra cõclusione. 3. habetur. Et quoad aliam eius partem quòd scilicet secundum rectam rationem naturalem monstratur, decens Deum eam de facto ab originali peccato præseruasse, ità etiam quòd secundum rationem humanam indecens appareret id non fecisse. Probatur dupliciter. Primò ex parte ipsius Christi, quia sicut secundum rectam rationẽ decuit ad honorem Christi, quòd eius mater præseruaretur ab omni peccato actuali: ita ergo & ab originali. Antecedens patet per Augustinum lib. de natura & gratia ca. 14. Cùm de peccatis agitur nullam prorsus volo mentionem fieri de Maria propter honorem domini. Quæ auctoritas infra in 7. probatione plenius declaratur. Et in hoc doctores communiter cum beato Thoma conueniunt. Consequentia autem probatur per eandem rationem: quia ratio præseruationis Mariæ ab omni peccato actuali propter honorem Domini est, quia indecens, & ad dedecus Christi esset habere matrẽ maculatam aliqua nota, seu macula culpæ, siue peccati, etiam uenialis. Nã omnis culpa eò quòd habet rationem culpæ habet etiam rationem maculæ, dedecoris, & uituperii: & sicut honor, ità & macula, seu dedecus parentum redundat in filios. Eccle. 3. Gloria hominis ex honore parentum: & dedecus filii est pater sine honore, vt hæc etiam expressè ait B. Tho. 3. par. q. 27. art. 4. probans quòd ideò decuit eã ab omni actuali peccato pro semper pręseruari. Nunc ãt peccatum originale, quatenus est peccatum, & non solum pœna habet rationem culpæ, & inimicitiæ Dei: licet nõ in eodem gradu, quo peccatum actuale mortale: benè tamen in maiori aliquo modo, quam veniale, quod non tollit gratiam, neque facit inimicum, ut originale, & per cõsequens habet rationem maculæ, siue dedecoris, vt patet secundum communiter doctores, quia & oppositum dicere est erroneum. De quo etiam Gabriel in 2. distinct. 30. q. 2. Et idem patet, quia ideò communiter omnes doctores, etiam qui dicunt eã non fuisse præseruatam ab originali, confitentur sanctificatam multò ante natiuitatem ex utero: ergo eadem ratione decuit eam pro semper ab ipso originali, etiam in sui cõceptione, præseruari: quia id etiam pertinet ad honorẽ Christi: & eadem est lex conceptionis & natiuitatis omnium in peccato originali.

Secundò probatur prædicta minor ex parte ipsius beatæ uirginis: quia secundum rectam rationẽ decuit filium honorare matrem suam futuram, pręseruando illam ab omni eo, quod habet rationem maculę, confusionis, dedecoris, & uituperii culpabilis, inimicitiæ, & dignitatis ad pœnam propter culpam: maximè dùm id facilè potest sine notabili iactura, & sine inconuenientibus aliis, ut patet ex naturali lege, siue præcepto de honorando parentes. Christus autem, ut homo, huic præcepto tenetur, sicut & lege naturali (ut supponitur) quia & cępit facere quod docuit laudabiliter omnibus faciendum, & maximè circa hoc: & æquè facilè sine ullo inconueniente poterat suam martem ab originali, sicut à corruptione uirginitatis, in conceptione, & natiuitate ipsius Christi præseruare, & cùm hoc sit honorificum matri, sequitur quòd decuit Deum id facere.

facere. Quòd si subterfugiendo dicatur quòd tunc tantum Christus debuit matrem honorare, quia ipse iam factus erat homo obligabilis, & beata virgo erat eius mater, & non ante, Contra hoc sic replicatur: quia licet hoc solum probat quòd vt Deus non tenebatur de præcepto, antequam esset homo, ad honorandam matrem suam: neque alii homines, qui prænosse non possunt futuras matres eorum, neque sibi eas eligere: non inquam tenentur ad earum honorem, antequam sint filii ipsorum. At verò supradicta ratio concludit prædicto modo decens fuisse Deum, quam prænouerat, & prælegerat ab æterno, in matrem sibi homini futuro supradicto modo honorare, non solum quando esset homo futurus, sed etiam ante, quando futura mater eius prouidebatur, & præeligebatur ab ipso Deo. Quod inde patet: quia hac ratione doctores omnes confitentur eam semper ab omni actuali peccato liberam, & ab originali ante natiuitatem ex vtero, antequam ipsa esse mater Christi, & Christus filius eius: quia videlicet decuit eam sic à Deo honorari pro omni eius tempore, quo præelecta erat in matrem Christi futuram. Nam & certò sciens se post longum tempus beneficium à Petro recepturum, vtique teneretur, vel deceret ipsi Petro nunc indigenti gratiam referre nondum acceptam, sed certò accipiendam ab eo. Ità in proposito dicendū est; cui consonat Richardus de sancto Victore, vt in officio huius festi canit ecclesia dicens. Non erit ingratus matri suæ qui patri, & matri honorem præcepit exhiberi. Et communiter doctores scholastici hanc eandem rationem magnifaciunt, vt ait Gabriel in 3. distinct. 3. Thomas Argentina eadem distin. Et Clitoueus libr. 1. de puritate beatæ virginis ca. 5. & 8. cum aliis, & adhuc ipse Durandus in 3. distinct. 3. in quodam argumento, licet non teneat supra dictam conclusionem. Et quidem cum tanta excellentia dignitatis matris Dei super omnes angelos non quadrat, & indecens est, vel pro breui tempore fuisse eam vnquam in aliqua macula culpæ alicuius, filiā iræ, captiuamq; diaboli, sine peccati, quæ regina hominum, & angelorum futura erat: maximè cùm dicat Anselmus quòd decuit virginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo (scilicet homine facto) nequit intelligi, scilicet rōnabiliter, qualis est puritas ab originali simul & ab actuali peccato cum gratiæ plenitudine. Angeli nanque licet nū quam fuerint in peccato: at pro ille tempore, quo nondum fuerunt in gratia, & gloria confirmati cadere cum apostaticis spiritibus aliis potuerunt. Maria verò, vt mater gratiæ, in hoc priuilegio eos excedit, quòd sic fuit semper in gratia cōfirmata, quòd nunquam indè potuit excidere. De qua auctoritate Anselmi latius infra in septima probatione conclusionis habetur. Sed & Hilarius ait, O Maria, quę omnes sanctos superas pietate, & omnes angelos puritate. Patet igitur minor supradicta.

Et confirmantur prędicta omnia per rationes decentiæ, quas facit Augustinus ad probandum Mariam assumptam in cœlum corpore, & anima, supra communem legem omnium propter honorem matris & filii eius domini nostri Iesu Christi. Vnde si vt filia Adæ beata virgo debuit originale contrahere, certè vt mater Dei futura magis debuit ab eo præseruari. Cuius signum est quòd in tota sacra scriptura, vbi beatę virginis genealogia agitur, nusquam inuenitur habere patrem, aut matrem in terra tanquam communi lege propagata: quod tamē aliis rationibus fieri debebat, nisi id sacra scriptura de industria omisisset: Sed solum de illa legimus q̃ ipsa est, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus: vt per hoc intelligamus, ne consideremus aduersus illam id, quod ex naturę debito, vt filia Adę: sed id solum, quod vt mater à filio ex gratia debuit accipere.

Ad supradictam rationē reducitur probatio Scoti quòd scilicet perfectissimus mediator, siue redēptor debuit habere perfectissimum modum redemptionis cum tali statu compossibilis, puta in statu gloriæ debuit habere perfectissimum modum redemptionis à culpa, & pœna: in statu autem miserię huius vitæ perfectissimum modum redemptionis à culpa: nam redemptio ab omni pœna ei incompossibilis est: ergo oportuit habere perfectissimum modum redemptionis à culpa: non quidem circa omnes, ut patet secundum Augustinum lib. 3. de libero arbitrio; nam inde sequeretur quòd omnes debuit ab omni actuali, & originali peccato præseruare: sed circa aliquam personam. Quia sicut in naturalibus, ità & in gratuitis, etiam secundum Tho. 1. par. q. 23. art. 5. oportet omnes gradus esse redemptionis. Christus autem est perfectissimus omnium redemptor: & perfectissimus modus redemptionis est præseruare ab originali, & actuali: ergo hunc modum habuit circa aliquam personam. Sed circa nullam aliam habuit, nec decuit illum habere potius, quàm circa suam matrem: igitur illum habuit erga illam. Hæc ratio reducitur ad præcedentem.

Quòd si quis negaret maiorem prædicti discursus doctoris subtilis Scoti, sicut eam negat Grego. Arimi. in 2. distinct. 30. dicens quòd perfectissimus modus redemptionis est præseruare ab omni culpa, simul & pœna: & conferre gloriam corporis, & animæ, etiam sine meritis personalibus quoad adultos, quem tamen modum Christus non habuit erga aliquem. Ad hoc subterfugium licet possit replicari dicendo id in hoc statu miseriæ, & in valle lachrimarum non decuisse, cùm etiam constet euidēter de opposito, idque esse incompossibile in statu miseriæ vitę præsentis: quod tamen plenè fiet in cœlo; tamen non potest rationabiliter negari quòd saltem perfectissimum modum redemptionis pręseruatiuę à peccatis quoad id, quod habet rationē culpę, decuit ad honorem Christi, & matris eius habere perfectissimum redemptorem circa eam, vt probatum est. Igitur supradicta ratio uidetur satis efficax.

Secundò principaliter probatur conclusio sexta 5. ratio.
quia

quia ecclesia Romana, & aliæ ecclesiæ ferè omnes celebrant festum conceptionis beatę virginis, cum largitione multarum indulgentiarū celebrantibus, & eius celebrationi interesientibus, & officio conceptionis, quod Sixtus.4. approbauit: in quo sæpius multò dicitur immaculata conceptio beatæ Mariæ: eiusque immunitas, & præseruatio ab originali peccato prędicatur: ergo hoc est verius, & magis de pietate fidei, quàm oppositum. Patet consequentia dupliciter. Primò quia (cùm de opposito nō cōstet, ut in præcedente ratione dictum est) certè credendum est Papam, & ecclesiam talem cultum diuinum cum talibus indulgentiis nō instituisse, nec approbasse, nisi credidisset id verius esse: & magis ad pietatem fidei, quàm oppositum conducere.

Secundò quia omnes sancti, atque doctores hoc docent, & tenent quòd scilicet in fide, & moribus, & cultu sanctorum tenemur sequi doctrinam, & ritum sanctæ Romanæ ecclesię, & sanctæ sedis apostolicę: quia est caput, atque magistra omnium aliarum ecclesiarum, atque fidelium, vt habetur distin. 21. ca. quanuis. & de consecra. distin. 3. ca. nosse. & alibi sæpius. Quia vt habetur in ca. à recta 24. q. 1. sancta sedes apostolica nullis vnquam temerariis nouitatibus succubuit, vt ipse etiam Caietanus in suo quodlib. tracta. 2. de primatu ecclesiæ Romanę latius agit, maximè quia in iis, quæ pertinent ad cultum diuinum, vbi fidei nostræ professio, siue protestatio versatur, secundum Tho. in 9. quodlib. art. 6. ecclesia Romana errare non potest: quia diuina regitur prouidentia speciali: ex quo spiritus sancti assistentia illi sedi apostolicę quoad rem fidei singulariter à Christo promissa est. Lu. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Vnde credendum est quòd spiritus sanctus non diu permitteret in cultu diuino mendacium celebrari, sed id opportunè ecclesiæ suę reuelaret. Ideò idem Tho. 3. par. Sum. q. 68. Et secunda secundę. q. 10. art. 12. agens utrum paruuli infidelium essent baptizandi parentibus inuitis ait. Dicendum est quòd maximam habet auctoritatem ecclesię consuetudo, quę in omnibus imitanda est: quia & ipsa doctorum catholicorum doctrina ab ecclesia auctoritatem habet. Vnde magis stādum est auctoritati ecclesiæ, quàm Augustini, uel Hieronymi, uel alterius cuiuscūque doctoris. Hoc autem ecclesię usus nunquam habuit quòd filii iudęorum parentibus inuitis baptizentur. Hæc ille. Vbi nota quòd non solum quę ecclesia mandat, atque determinat, dicit esse tenenda; sed ea, quę absque determinatione recipit in usum, immò & ea, quę non recipit, cauenda sunt. Ideò enim Ber. in epistola ad canonicos Lugdunen. reprobandam censebat celebritatem conceptionis, quia tunc ecclesię ritus eam non agnoscebat, neque celebrabat. Vbi tandem ait. Quæ autem dixi absque præiudicio sanè dicta sint, sanius sapientis, Romanæ præsertim ecclesię, cuius auctoritati, & examini totum hoc sicut & cętera, quę huiusmodi sunt uniuersa, reseruo: ipsius si quid aliter sapio paratus stare iudicio, & emendare. Hęc ille. Et B Tho. 3. par. q. 27. art. secundo ad tertium dicit quòd licet ecclesia Romana tunc non celebraret hoc festum; quia tamen tolerat alias ecclesias celebrantes festum conceptionis; talis celebratio non omninò reprobanda est. Nota eius uerba: licet ibidem subsequenter ut talem celebrationem accommodaret ad sensum, quem ipse putabat esse ecclesię Ro. interpretatur illius festi celebrationem esse potius sanctificationis, quàm conceptionis: sed id non benè, ut proximè in probatione antecedentis habetur. Et ad idem est etiam Caietanus secunda secundę q. 64. art. 7. loquens de irregularitate: & q. 88. art. 11. & in secundo quodlibet. q. 24. de dispensabilitate uoti solennis castitatis, ubi de terminationi, quam putabat esse ecclesię Romanę se subdit uterque, & similiter omnes doctores de ipso ordine prędicatorum, ut etiam cum suis tenet, & refert Florētinus, & Cardinalis Turrecremata in tractatu conceptionis par. 9. ca. 10. dicentes quòd libenter hoc Marię concederent, si ecclesia non repugnaret. Et Ioannes de Neapoli in quodlibetis, Acgidius, Capreolus & alii illo tēpore similiter dicebant, ecclesia Romana est uera amatrix Virginis Marię, & tñ festum suę conceptionis non celebrat. Idem diuus Bonauentura in 3. distinct. 3. ait, quia sancti patres, scilicet Pontifices ecclesię Romanę, qui alias solennitates beatę Virginis spiritu sancto docente statuerunt, non docuerunt celebrare eius conceptionem &c. Item Scotus ea disti. defendens immaculatam Virginis conceptionem tunc quando ecclesia Romana non, ut nunc, generaliter celebrabat, temperatè & sapienter dixit hoc si bi uerius uideri, & tenendum esse, nisi scripturę uel ecclesię obstet auctoritas.

Ex quibus constat omnibus quòd illo tempore, quando non uigebat usus, celebratioque ecclesię Romanæ circa immaculatam Virginis conceptionem omnes doctores fundabant in usu, uel non usu ecclesię Romanę parati stare eius determinationi, ritui, & celebrationi: quia, ut dictum est, non potest esse falsum in tali celebratione, & officio sanctorum: & oppositum dicere esset impia blasphemia, ut in concilio Mileuitano Papa decernens cōtra Pelagium dixit, non esse tolerandum orantem ad Deum mentiri, siue blasphemare. Immò etiam si ecclesia Romana hoc festum non celebraret; nō parum auctoritatis habet ritus, & celebratio aliarum ecclesiarum particularium. Nam particulares aliquę ecclesię sunt tantę auctoritatis, ut insignium, multorumque doctorum sententiis earum ritus, & consuetudines pręferantur, ut hoc ipse cōfitetur Caietanus 3. par. su. q. 74. art. 3. propter auctoritatem spiritus sancti gubernantis ecclesiam. Nam propter similes particulares consuetudines uenerabiliter sustinent theologi posse plures simul sacerdotes eandem hostiam consecrare. Ideò B. Tho. secunda secundę q. 93. art. 1. docet ecclesiarum consuetudines in cultu diuino in nullo repugnare

gnare veritati: ac proindè seruandas esse, quas prætererire illicitum esse probat. Et 3.par.q.27.art.a. in proposito præsenti est ad idem, vt supra allegatus est. Patet igitur consequentia huius secundæ rationis principalis. Antecedens autem probatur, quia iam sunt. 500. anni ex quo hoc festum cœpit alicubi celebrari in ecclesiis particularibus: immò, vt ait Anselmus in libro de exordio mundanæ salutis, olim ante mille annos hoc festum celebrabatur: quãuis posteà auctoritate humanè sapientium hæc celebratio fuerit interrupta. Sed nunc demum, vt diximus, à quingentis annis per omnes ferè ecclesias maximo cum gaudio, & pietate, simul & deuotionis affectu resumpta est: adeò vt ipsa etiam ecclesia Romana receperit, & non solum approbauerit, vt patet ex concilio Basilien. vbi sic habetur. Renouantes preterea institutionem de celebranda sancta virginis Mariæ conceptione, quæ tàm per Romanam, quæ per alias ecclesias Sexto Idus Decembris antiqua, & laudabili consuetudine celebratur, Statuimus, & ordinamus eandem celebritatem pręfata die in omnibus ecclesiis, monasteriis, & conuentibus Christianæ religionis sub nomine conceptionis festiuis laudibus colendum esse. Hæc ibi. Sess. 36. Quod quidem concilium, licet quoad hoc non habeat vim concilii, vt supra conclusio. 3. dictum est: habet tamen auctoritatem historiæ authenticæ, aut testis humani veridici eò saltem, quòd dicit quòd hoc festum antiqua consuetudine, etiam ante ipsum concilium celebratur. Item idem patet experientia per omnes ecclesias Hispaniæ, Galliæ, & Angliæ, & alibi: in quibus, & in ecclesia Romana hoc festum conceptionis Sexto Idus Decembris celebratur. Ordo autem prædicatorum eam non celebrans in numero ecclesiarum non computatur: ex quo particularem ecclesiam, siue diœcesim non constituit: vndè & supradictis nihil obstat. Insuper & iam circiter annos. 80. cum magno indulgentiarum honore, atque fauore, & officii noui institutione eam celebritatem ecclesia ipsa Romana suscepit, vt in extrauagan. Sixti. 4. Cùm pręexcelsa: quæ habetur in extrauagan. de reliq. & vene. sanct. & in alia eiusdem bulla. Libenter. Quę omnia habentur in libro priuilegiorum, qui dicitur Monumenta ordinis minorum tracta. secundo folio. 31. fol. 40. & in alia bulla Iulii. 2. & alia Leonis. 10. quæ habentur in compendio priuilegiorum mendicantium titu. conceptio. §. 10. 12. 13.

Euasio. 1. Ad hanc rationem solet pro opposita opinione subterfugiendo dupliciter responderi. Primò secundum Thom. 3. part. quęstio. 27. articu. a. & Florentin. 1. part. Sum. titu. 8. ca. a. & Ioannem de Neapoli in quodlibeto, & Caietan. in tertio quodlibeto tractatu de conceptione, quòd sub nomine, & die conceptionis hoc festum piè celebrat ecclesia, non quidem ratione immaculatæ conceptionis ipsius, sed ratione sanctificationis eius, & immunitatis ab originali peccato, quomodocunque & quandocunque facta fuerit, ità videlicet, quia ignoratur tempus sanctificationis Mariæ in vtero: creditur autem fuisse valdè proximum eius conceptioni, uidelicet eadem die, & hora, vt ait. B. Vincentius in sermone conceptionis: ideò celebratur in die, & sub nomine conceptionis eius, relinquendo sub dubio veritatis determinationem, quando scilicet & quomodo prædicta puritas fuerit per viam præseruationis, aut per viam emundationis ab originali, siue sit sanctificatio præueniens, siue subsequens, & emundans.

Sed contra hanc euasionem arguitur, quia in sententia hæc euasio intendit dicere quòd solum celebratur conceptio spiritualis beatę virginis, quã do scilicet in gratia, seu in esse gratiæ in vtero concepta, vel sanctificata fuit, licet ipsa celebratio fiat in die, & sub nomine conceptionis eius naturalis, vt ibi dicitur: non autem celebratur eius conceptio sancta, quando fuit naturaliter, simul & in gratia concepta, videlicet quando eius anima cum gratia corpori infusa est. Hoc autem dicere est erroneum: quia apertè reprobatur per Sixtum. 4. in supradicta extrauagan. Graue nimis, quæ habetur in extrauagan. de reliq. & vene. sanctorum, & refertur per Alexandrum. 6. in bulla, Illius qui, vt supra conclusione. 3. allegatur, vbi sic habetur. Nos igitur huiusmodi assertiones quorumlibet, qui affirmare pręsumerent Sanctam Romanam ecclesiam de spirituali tantum conceptione, & sanctificatione virginis gloriosæ festum celebrare, falsas, & erroneas, & à veritate alienas auctoritate apostolica reprobamus, & damnamus. Hæc ibi. Item ibidem habetur. Sanè cùm Sancta Romana ecclesia de intemeratæ, semperque virginis Marię conceptione publicè festum solenniter celebret; & speciale, ac proprium super hoc officium ordinauerit &c. notentur verba, quia de conceptione, de qua speciale illud officium ordinatum, & approbatum est per ecclesiã, & per ipsum Sixtum. 4. quod incipit, Sicut lilium inter spinas, dicit & canit apertè quòd est immaculata conceptio beatę virginis, quòdque ab originali præseruata est, loquitur ipse Sixtus Papa. Vnde & ecclesia Romana colit diem conceptionis octaua die Decembris, quando beata virgo naturaliter concepta, simul & in animæ infusione gratia concreata, & tunc ab originali simul præseruata est. Immò, & Ambrosius Catharinus contra Caietan. libro quarto, & Marsilius in secunda quæst. 20. cum aliis doctoribus piè opinantur, quòd quo tempore in vtero beatę Annæ corpus beatę uirginis seminatum est, Deus semen illud tunc, uel post, ante animationem eius oculo suę misericordiæ respexit, & approbauit, vt esset dignum, ex quo corpus matris suæ generaretur: & tunc angelorum ministerio pręparatum, & aliqua sorde, seu infectione naturali, aut morbida qualitate, si qua fuit, emundatum est. Et iste primus conceptus corporalis dicitur etiam tunc sanctificari: quia preseruatio ab originali in animę infusione post futura tunc etiam mani-

manifestari cepit, quando in carne est inchoata sanctificatio, vt tunc demum in animæ infusione consummaretur, vt dictum est: de quo latius infra. quæst. 45.

Instãt. Secundo modo alii subterfugiunt, vt Ioannes de Neapoli, & Florentinus, vbi supra, dicentes, quòd celebratur quidem conceptio naturalis beatæ virginis; non tamen quatenus sancta, & immaculata concepta est; sed quatenus fuit principium nostri remedii, fundamentumque propinquum nostræ salutis per Christum citò futuræ: quódque ideò in gratiarum actionem pro tali beneficio prædicta conceptio beatæ virginis celebratur; & nihil amplius.

Replica. Sed certè hæc euasio magis friuola, & erronea est: quod patet, tùm primò quia Sixtus. 4. vbi supra, dicit quòd Ecclesia Romana non solum de spirituali virginis cōceptione festum celebrat, & officium speciale ordinauit &c. ergo vtramque simul celebrat conceptionem naturalem scilicet, & spiritualem, quatenus simul concepta est immaculata, ut expresse canitur in officio prædicto. Tùm secundò quia Sixtus. 4. in alia supra dicta extrauagant. cùm præexcelsa, dicit, Vt fideles omnes de ipsius immaculatæ virginis mira conceptione gratias, & laudes Deo referant &c. ubi ideò dicitur mira conceptio, quia ab originali præseruata est: naturalis enim cōceptio tãtum mira non est: Tùm tertiò quia nisi simul sancta piè crederetur naturalis illa conceptio; non vtique celebraretur in ecclesia: etiam si certissimè statim ab originali sanctificanda fuisset: & quantumcunque principium fuisset nostræ salutis. Quod patet, quia eius, aut Ioannis Baptistæ præcursoris Christi natiuitas, nisi sancta fuisset, non esset ab ecclesia celebranda, quantumcunque principium fuisset propinquius nostræ salutis. Sicut neque de facto Ioannis ipsius conceptio celebratur: quantumcunque mirabilis fuit, & ipse citò fuit, aut esset ab originali sanctificandus, vt ait Bern. ad canonicos Lugdunen. Et Beatus Illephonsus; & canitur in officio matutinali huius festi conceptionis, quòd scilicet beata virgo, nisi in vtero matris sanctificata fuisset, minimè eius natiuitas colenda esset, vt supra conclusione quarta etiam dictum est: ergo similiter eadem ratione neque eius conceptio, nisi sancta fuisset, celebranda esset. Tùm denique quartò ad prædicta facit expresse collecta, quæ in omnibus ferè ecclesiis celebrantibus festum conceptionis communiter habetur, ubi dicitur. Cuius sanctam conceptionem te iubente celebramus in terris: notentur verba Sanctã conceptionem, & te iubente, quia scilicet de hoc sunt legendæ, seu historiæ & reuelationes, quæ de hac supradicta beatæ uirginis conceptione celebranda leguntur.

Instãt. Quòd si quis amplius proteruiens dicat quòd Sixtus quartus in dictis extrauagant. quia erat de ordine nostro fratrum minorum, indè sic affectus decernere voluit in nostrum fauorem.

Replica. Respond. tùm primò quòd similiter possent inualidari omnia eius, & aliorum pontificum gesta decernentia circa fidem, & mores, cultumque diuinum, quod absit, spiritus enim sanctus in huiusmodi Papam, vel ecclesiam errare non permitteret. Tùm secundò, quia alii pontifices successores, etiam de ordine prædicatorum, & aliundè assumpti non solum non reprobauerunt, sed etiam approbauerunt simul cum tota ecclesia prædictas extrauagantes, & festi celebrationem. Nam & in concilio Tridentino sessione quinta prædicta decretalis Sixti quarti tandem approbata est.

Tertiò principaliter probatur conclusio sexta, quia Iulius secundus instituit regulam, & ordinem monialium conceptionis in honorem immaculatæ conceptionis beatæ uirginis: & per totam ecclesiam id iamdiu approbatum est. *3 Ratio.*

In cuius regula. primo capit. sic habetur, Eiusdem genitricis Dei immaculatam concep ionem venerantes &c. Item capitu. secundo. Ego soror N. ob amorem & seruitium domini nostri, & immaculatæ conceptionis eiusdem genitritis uoueo &c. Item capitul. tertio. Pallium sit iacinthini coloris propter mysticam significationem quòd scilicet gloriosæ uirginis anima à creatione sua tota sancta fuit cœlestis, & singularis regis æterni thalamus. Item capitul. quarto. Vt autem diuinum seruitium semper crescat, & gloriosæ Virginis piis in cordibus purissimæ conceptionis deuotio augeatur &c. sequitur, Volumus etiam quòd ex quo Fratres minores tàm indefesso studio, & uigilantia puritatis, & innocentiæ Dei genitricis defensores existunt. hæc omnia ibi ad uerbum.

Item Leo decimus in quadam bulla authentica, quæ habetur in monasterio conceptionis, & sancti Ioannis regum Toleti, & etiam refertur in compendio priuilegiorum mendicantium. titu. communicatio priuilegiorum. §. 18. ipse Leo sæpe ibidem nominat sanctam & immaculatam beatæ uirginis conceptionem.

Item Sixtus quartus in extreuagante, cùm præexcelsa, dicit de ipsius immaculatæ Virginis mira conceptione, ut in ratione præcedenti allegatum est.

Ex quibus omnibus patet intentum conclusionis, quod Papa, & ecclesia non dubitando, sed asserendo, ut uerius, & magis de pietate fidei, quàm oppositum censet, docet, & in cultu diuino celebrandum esse decernit. Et huic rationi, sicut & præcedenti, & sequenti ego non video quid possit uel apparenter à catholico uiro in oppositum responderi.

Quartò principaliter probatur conclusio sexta per miracula, & reuelationes, quæ de immaculata beatæ virginis conceptione leguntur in quo-

dam officio matutinali huius festi: vbi legitur legenda Abbatis Vlsini in Anglia, & habetur in flos sanctorum. Patet etiam de reuelatione beatę Brigidæ, cui legitur reuelatum quòd Maria sine originali concepta fuit, ut habetur in libro primo capitu. 9. suarum reuelationum, & libro sexto capit. 49. & Sermone angelico de Maria capitu. 20. & latius hæc omnia refert Mariale de Bustis parte prima sermone. 9. in eius tertia parte, & in suo officio conceptionis ibi sequente infra octa. in quarta die lection. quinta, & quinta die lection. quarta, & quinta & sexta die lection. quinta; quod officium approbauit cum indulgentiis Sixtus quartus ibidem, & habetur in compendio priuilegiorum titu. conceptio.

Item sancta Ecclesia Toletana cum aliis canit in hoc festo in quadam collecta, Cuius sanctam conceptionem te iubente celebramus in terris: iussio autem Dei quoad hoc non alibi inuenitur, quàm in reuelationibus, & miraculis supradictis factis personis aliquibus particularibus, vt tandem ecclesiæ notificentur tà qua piè credita, & recepta sunt, ut dictum est. Nunc autem vel unum uerum miraculum, vel reuelatio diuina non potest esse signum, aut testimonium falsitatis, ut supponitur à Christiano: ergo sicut hæc piè leguntur, & creduntur ab ecclesia, ità & piè tenetur quod per ea Deus de immaculata Virginis conceptione testificatus est, ut ait supradicta conclusio sexta.

Euasio. Ad hoc respondet Caietanus ubi supra, & Florentinus prima parte Summ. titu. 8. capit. secundo quòd hæc non sunt, vt authentica recepta per ecclesiam: immò quòd istæ nouæ prophetiæ, seu reuelationes, nouaque miracula contra tot Sanctorum, doctorumque antiquorum doctrinam, potius sunt phantasiæ, aut figmenta pro muliercularum deuotiunculis inflammandis: neque sunt digna ut inter sapientes memorentur. Sed neque ab his Pontifex summus moueri debet ad hoc, uel illud determinandum, aut decernendum contra ordinariam uiam sacræ scripturæ, quia prima Corinth. 14. Miracula non fidelibus, sed infidelibus data sunt. Et quia Galat. primo. Si angelus de cœlo aliud dogmatizauerit anathema sit. Immò & dicunt quòd oppositum est reuelatum Sanctæ Catherinę de Senis, & si alicui esset credendum, potius credendum est Sanctę Catherinę; quia canonizata est tempore indubitati Papæ, ut alii Sancti. Sancta Brigida verò canonizata est tempore schismatis in concilio Constantiensi à Bonifacio. 9. in sua obedientia, quo tempore nullus erat certus Papa, & indubitatus. Hęc ille.

Replica. Sed certè hęc euasio non ualet, & temeraria est, & speciem impietatis habet. Tùm primò, quia non omnia incerta sunt omninò reiicienda: alioqui nil esset probabiliter, aut de fidei pietate credendum: cùm tamen prima Thessalon. quinto dicatur, Prophetias nolite spernere, omnia probate, & quod bonum est tenete. Nam & Christus discipulos corripuit Mar. ultim. quia non crediderunt mulieribus sanctis, quę primę uiderant eum resurrexisse: ut sic nos instrueret quòd etiam sanctarum fœminarum sunt etiam cœlestes reuelationes. Nam & act. 21. Philippi filias legimus prophetantes. Et Ioel secundo, & Act. secundo habetur. Prophetabunt filii, & filię uestrę. Quare seruandus est modus ut nec irreligiosè, aut temerè despiciamus quę nescimus: nec nouis reuelationibus leuiter fidem habeamus. Nam uerus amator ueritatis, & prudenter se habēs, non diutius, aut saltem non perniciosè decipitur; neque Deus id permittet, si purus fuerit ueritatis amator, nec ullo teneatur carnis affectu: & tunc aptus erit probare spiritus, si ex Deo sint. Ideò cautius, atque prudentius sanctus Bonauentura cùm ei opponerentur reuelationes olim de immaculata uirginis conceptione, quando res hęc nondum erat per ecclesiam, ut nunc, approbata: ità respondit in tertio distinct. tertia. Non audeo reprehendere solennitatem conceptionis; quia, vt quidam dicūt, non cepit humana inuentione, sed diuina reuelatio ne celebrari. Quod si verum est, sine dubio bonum est eam solennizare; Sed quia hoc authenticum nō est, non compellimur credere: quia etiam contra rectam fidem non est, non compellimur negare. Hęc ille. Quantò ergo magis prędictę reuelationes, & miracula nunc piè credenda sunt: quando ecclesia Romana cū aliis particularibus ecclesiis uenerabiliter ea tàm in officio diuino, quàm extra piè legēda, atque credenda suscipiunt, sicut & alia miracula, legendasque sanctorum, & reuelationes eorum, maximè quia reuelationes Sanctę Brigidę iam probatę sunt, & commendatę in concilio Constantiensi & ab Vrbano. 6. & Martino. 5. ut habetur in earum prologo edito per cardinalem Turrecremata cap. primo, & randem ab ecclesia prędicto modo susce pta sunt?

Secundò temeritas, & impietas supradicta indè liquet, quòd non est credibile tot omnia simul miracula, & reuelationes super hoc esse phantastica, atque ficticia. Nam similiter refelleremus omnes historias, & miracula sanctorum, quę in ecclesia piè credenda leguntur: quod certè impium esset, ut in censuris Parisiensi. contra Erasmum, & aliorum eiusmodi errores titul. septimo habetur hoc modo, Error dicit, quòd sanctorum historię, & similes narrationes non sunt magnificandę: neque ea, quę de miraculis eorum scripta sunt: sed censura dicit, quòd licet non omnia, quę de sanctis leguntur, pari gradu certitudinis amplectenda sint: ipsa tamen propositio quoad eius primam partem pias aures offendit: & ad irreuerentiam in sanctos, & contemptum ecclesiastici officii prouocat, Vuicleffvistarum insanię cōformis. Et si quid in officiis diuinis minus dignum Christia-

Christiana pietate compertum fuerit non quorum uis, sed illorũ tantũ auctoritate id corrigendũ est, ad quos potisimum spectat. Secunda uero pars ex Porphyriano trahitur errore. Hæc ibi. Igitur nisi Caietanus probet sufficienter falsa esse miracula, & reuelationes has, certè vt vera non quidem de ne cessitate, sed de pietate fidei, vel vt probabiliora, quàm oppositum, amplectenda sunt; sicut & ecclesia sic suscipit, & legenda, & credenda proponit. Nam & hic est unus gradus veritatis catholicæ piè tantum credendæ, ut latius secundum Gerson paulò inferius habetur.

Quod autem tertiò, vbi supra ait Caietanus potius standum esse reuelatione sanctæ Catherinæ de Senis, vbi & canonizationem Sanctæ Brigidæ vertit in dubium; certè, si hoc esset verum, multa acta illius concilii Constantien. quæ totus orbis suscipit, & veneratur, verterentur in dubium: Et quidem canonizatio Sanctæ Brigidæ non solum à toto orbe suscepta est: verum etiam à Martino quinto, qui in dicto concilio tandem legitimus Papa electus, & habitus est, fuit specialiter approbata; ità vt indignationem Dei, & Apostolorum eius incurrat qui talem decreti sententiam conaretur infringere.

Et quod ibidẽ dicit Caietanus quòd sancta Catharina oppositum habuit in reuelatione; certè nullibi hoc inuenitur, cui fides aliqua debeatur; neque de hoc vllam mentionem faciant Raymundus, Stephanus Carthusien. & Frater Thomas Senensis, qui vitam, & reuelationes illius Sanctæ viderunt, & scripserunt: Sed neque ipsa Sancta hoc vnquam contestata est: nisi quòd in vna orationum suarum, in eius calce non tanquam ex reuelatione accipiens, sed ut ipsa loquens ad Deum, eam opinionem probat. Quod quidem dictum, vt ait Ambrosius Catharinus ubi supra contra Caietanum, potius uidetur appositum per aliquem zelatorem, aut contentiosum oppositæ opinionis defensorem, ut haberet etiam quod sub nomine reuelationis reuelationi beatæ Brigidæ opponeret. Vel fortè id ipsa orans de suo spiritu, ut à suis erat edocta, pronunciauit, id quod etiam prophetis sæpius accidit, vt communiter omnes dicunt doctores. Nam & ratio, quæ ibi subnectitur, facilè indicat emblema; quæ non potest ex reuelatione descendere. Et quidem, si uirgo illa id habuisset in reuelationibus, non fuisset omissum ab iis, qui omnem eius vitam, uel suspirium eius minimum collegerunt. Dominus autem Florentinus in suo historiali, dùm eius uitam perstringit, nil eius rei meminit: nisi quòd in uita Sãctæ Brigidæ id, quod ferebatur à fratribus suis dominicanis, de beata Catherina opposuit contra illa reuelationẽ Sanctæ Brigidæ: nihil tamen producens certum, nisi rumorem quorundam, qui, ut dictum est, id confinxerunt. Igitur potius est standum reuelationi Sanctæ Brigidæ per Papam, & ecclesiam piè approbatæ, & authenticæ, ut dictum est.

Insuper ait quartò Caietanus ubi supra in proœmio præfati quodlibeti de conceptione, quòd nisi coram ipsa ecclesia Romana euidenter fieret uerũ, indubitatumque, non mirum, sed miraculum expressè ad testificandam ueritatem immaculatę conceptionis beatæ Virginis: aut nisi fieret certa reuelatiò, nõ deberet Papa ex hac uia determinare hãc, seu aliam fidei ambiguitatem. Et ratio eius est; quia iam habemus à Deo uiam certam ordinariã decretorum fidei, puta sacram scripturam: adeò ut si angelus de cœlo oppositum huius diceret, non esset ei credendum, ut Galat. 1. habetur. Hæc ille. Sed certè (ut ubi supra ait Ambrosius Catharinus) falsa, & periculosa sunt hæc. Nam quæro unde habet ipse Caietanus quòd oportet euidenter in facie ecclesiæ miracula, aut reuelationes fieri, ut sic posit Papa determinare rem fidei? Certè nullibi id habetur; sufficit enim particulare miraculum, uel reuelatio ei legitimè constans. Nam pius Papa paschæ celebrationem die dominico ab omnibus obseruari instituit, quia Hermes doctor fidei, & scripturarum, ità se admonitum fuisse ab angelo in habitu pastoris sibi apparente testatus est, ut habetur de consecration. distinct. tertia ca. nosse uos. quod & Victor successor eius in ca. sequent. ibidem eadem de causa confirmauit. Nam spiritus sanctus suam gubernans, & docens ecclesiam omnem ueritatẽ, arcanis inspirationibus instituit corda pontificum in rebus fidei, & morum, decernendis, & cultu Sanctorum: ut etiam ipsi interdum ignorẽt quid agar, aut quò tendat spiritus, ut ait. B. Hieron. in prologo super euãgelia, qui incipit, Plures fuisse &c. ubi sic dicit, Ecclesia autem, quę domini uoce supra petrã fundata est, quam introduxit rex in cubiculum suũ, & ad quam per foramen descensionis occultę misit manum suam &c. Et ratio Caietani supra posita nihil ualet. Nam uia ordinaria sacrę scripturę sępè non sufficit ad omnem ueritatem fidei, & morum semper habendam, ut patet: quòd si sufficit, quare ipsi Caietano, immò neque ecclesię de hac ueritate, in qua tot sunt opiniones, non constat? quòd si dixerit hoc sibi constare: unde hoc probat? Item uia ordinaria non excludit speciales alias uias spiritus sancti, quibus Deus ipse suam regit ecclesiam, quo modo oportet. Adde quòd in casibus dubiis, & necessariis fidem, & moribus tangentibus specialis, & occulta assistentia spiritus sancti illuminantis ecclesiam pontificibus summis facientibus quod in se est, certè non extraordinaria, sed ordinaria uia à Deo promissa dicenda est. Et quamuis particulares homines per reuelationes, & miracula falsa decipi possint, sicut & per prauam scripturarum intelligentiam: non tamen ecclesia, neque Papa faciens quod in se est, ut sciat, & à Deo illuminetur de opportuna ueritate ad salutem: Deus enim id non permittet, qui spiritum sanctum suum promisit ęcclesię, qui doceret illam omnem ueritatem.

Illud autem Galat. primo Si angelus de cœlo &c. nil facit ad rem: ibi enim loquitur Paulus

de doctrina fidei iam cognita, & per ecclesiam nobis decreta, & tradita, vt catholica. Nam contra veritatem simul à Deo reuelatam ecclesiæ, vel per ecclesiam diffinitam, non est admittenda etiam angelica reuelatio contraria: quia illusoria, & demoniaca censenda est: nisi de alia reuelatione diuina, aut de uero miraculo in oppositum contra legem communem constet sufficienter, ut Abrahæ contigit Gene. 22. quando Deus illi præcepit filium immolare: de quo latius alibi. Nunc autem in proposito nostro tenendo beatam virginem ex priuilegio conceptam sine peccato originali non solum non tenemus oppositum fidei, aut ecclesiæ determinationi, vt patet ex supradictis in 3. conclusion. quod & ingenuè confitetur Caietanus vbi supra, & in 3. part. quæst. 27. art. 2. prima secundæ. q. 81. art. 3. sed vt conforme magis fidei, & de pietate eius probabilius asserimus, quousque per ecclesiam determinetur.

Illud autem prima Corinth. 14. Signa data sunt non fidelibus, sed infidelibus, non intelligitur quòd in ecclesia non sint miracula ad vtilitatem, & fidelium confirmationem, & consolationem. Nam miracula computantur inter dona spiritus Sancti prima Corinth. 12. Sicut enim veritas euangelica in articulis principalibus in principio per miracula cōfirmata est; ità etiam quæ ex ipsis articulis pendēt, si opus sit ea determinare, & ad pacandum imperiram multitudinem, & doctos similiter dubitantes, & probabiliter disputantes, non est incongruum à signis eorum etiam veritatē accipere: vt post acceptum Spiritum Sanctum legitur Act. 10. quòd Petrus per miraculosam lintei de cœlo missionem ueritatis de receptione gentium, & de cessatione legalium cognitionem accepit: quod postea in concilio seniorum Act. 15. receptum fuit. Et Act. 4. legimus quòd ob incredulitatem multorum in primitiua ecclesia sancti orauerunt, vt Deus extenderet manus suas ad signa, & prodigia; & impetrauerunt. Sic igitur signa data sunt non fidelibus, sed infidelibus, circa ea uidelicet, quæ iam fide constant: fidelis nanque non indiget iam signis informari, vt credat; sed infidelibus, id est non credentibus dantur signa; qualis sunt etiam ii, qui aliquid nondum ex fide receperunt; sicut accidit multis in hoc articulo, quanuis nulla hæresis nota maculentur, si id non credant: propter quos non esset inconueniens, si Deus faceret miracula, sicut & legitur sæpè fecisse, vt credant.

Et nota quintò quòd vbi supra ait Caietanus ꝙ miracula, quæ ab ecclesia suscipiuntur in canonizatione sanctorum, humano testimonio innitūtur, eorum scilicet qui super ea testificantur: quòdque ideò non omninò certa sunt ad fidem infallibilem de sanctitate alicuius canonizati habendam: quanuis sufficiant ad fidem humanam fallibilem de eo. Vnde & secunda Petr. primo. Beatus Petrus cœlestis vocis miraculosè à se auditæ proprio testimonio tanquam humano vtens subiunxit. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: non enim uoluntate humana allata est prophetia &c. Ex quo, inquit, patet quòd diuino testimonio, non humano, neque miraculis certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter rem fidei. Hæc Caietanus. Sed vt optimè Ambrosius Catharinus contra illum vbi supra disserit, in canonizatione sanctorum miracula quæruntur per hominum testimonia fide digna, vt sic Papa faciat quod in se est ad inquirendam eius, qui canonizandus est, sanctitatem: ne videatur tentare Deum: & Deus tūc inuisibiliter assistit supplens quod deest viribus humanis, ne erret determinando ea, quæ ad fidem pertinet, nec in canonizatione sanctorum, in qua est professio fidei, ut latius alibi ipse Catharinus, probat. Vnde canonizationis sententia non ferri solet super miraculis ipsis, ut videlicet quæcunque afferuntur uera sint; sed sententia fertur super hominis sanctitate, quā omnes recipere, & credere debemus. Ideò non est necesse quòd omnia miracula, quæ in testimonium sanctitatis cuiuscunque allata sunt, recipiantur, ut omninò ex fide credenda: nisi etiam super illis similis sententia pronuncietur.

Illud autem 2. Ti. 1. Habemus firmiorē propheticum sermonem &c. Si Caietanus intendat, vt dicere videtur, ꝙ tale testimonium Petri nō sit certū diuina certitudine, sed more humano, erroneū est. Nam iam sequeretur quòd ex fide illud credere nō tenemur, quod est falsissimum, cùm sit in sacra scriptura canonica. Si dicat quòd non sit recipiendum tanquam verbum diuinum, quatenus à Petro scriptū est; hoc non stat: quia hæc est sacra scriptura ab Apostolo scripta, & approbata etiam per ecclesiā: Sicut & euangelium Ioannis, et Matthæi. Dicamus igitur cum Catharino vbi supra quòd vt aliqua sit sacra scriptura canonica, & irrefragabilis auctoritatis, duo requiruntur: vnum quod contineat veritatem, alterum quod & præcipuum est, ꝙ dñs velit illam scripturam fide recipi ab vnoquoq;, qui profitetur se membrum ecclesiæ: quod tunc fit, quando ab ecclesia, seu à Papa canonizata est: quod plerunque non statim facit, vt scripta est: Quia prius vult Dei prouidentia talem scripturā diffamari, & quasi tacito quodam consensu à uiris Dei probari, donec vltimam ab ecclesia, uel scripto, uel cōsuetudine recipiat probationē, & iussum, ab oībus suauiter recipiatur. Et ità de hac scriptura beati Petri censendum est. Nā antequam eā probaret ecclesia, vt ipse de Cathedra docēs, ac ut pastor ecclesiæ iuberet, ac declararet pro canonica recipi debere: quanuis uerissima esset, & à spiritu sancto: non rñ erat eiusdem firmitatis quoad nos, & præcipuè quoad illos iudęos, quibus Petrus loquebať, ut ibi ait glossa, ad faciendam fidem, euius est nunc, & euius erant antiquæ scripturæ propheticæ, quas ibi allegat Petrus. Neque beatus Petrus statim, ut hanc epistolam scripsit, canonizauit, ut seruaret modestiam & infirmis in fide succurreret, qui indigent ut veritas fidei etiam humano quodā modo habeat prius

argu-

argumenta ueritatis, inter quæ est aliqua temporis diuturnitas. Sic enim de epistola Iudæ Hieronymus scripsit, quod auctoritatem uetustaste, & usu meruit, ut tandem inter canonicas scripturas computetur. Nam quadam Dei prudentia fit ut ueritas vires suas in dies accipiat. Alii autem concedunt quidem cum Syluestro. titu. dominica. quæstio prima. §. 5. supra dicta miranda uera esse: sed dicunt non esse mirum, si ex fide simplicium uehementi ad eam, & eorum diuotionem magis inflāmandū illa signa euenerint: non autem ad confirmationem ueritatis huius. Et adducunt simile de illo latrone, qui credebatur martyr, ad cuius sepulchrum concurrentes infirmi sanabantur, ut legitur in historia sancti Martini, sic dicunt in proposito. Sed nec hoc quicquam ualet, Nam nō legitur in vera historia sancti Martini aliquid de miraculis sanitatū, neq; de aliis miraculis illius latronis. Si enim fuissent uera miracula, profectò attestata fuissent eius sanctitati. Neque Augustinus, neque alius doctor sanctus ait, quòd multa corpora sanctorum canonizatorum, sed quòd multa corpora sanctorū uenerantur in terris, quorum animę ardent in inferno, quia uidelicet non sunt sancti canonizati per ecclesiam, sed ab imprudente hominum creduliate, uel deuotione, ut sancti uenerantur particulariter in terris, uidelicet in aliquibus locis, uel prouinciis sine auctoritate apostolica. Sed neque ille per ecclesiam canonizatus, sicut in proposito solennitas conceptionis immaculatę per ecclesiam, ut de pietate fidei recipienda, canonizata est: quanuis permittat impunè oppositum teneri. Et uera miracula piè creduntur facta in attestationem eius: & ità quanuis simul ex deuotione, aut propter deuotionem fidelium inflammādam facta sint: piè probant, & immaculatę conceptioni beatæ Virginis piè attestantur, ut dictū est. Igitur supradicta pia credulitas per reuelationes, & miracula præfata ad ultimum spectat gradum ueritatum catholicarum, sicut & pia credulitas de ueritate legendarum, visionum, & reuelationū, & miraculorū deuotarū personarū sanctarū, quæ asserit, & suscepit ecclesia, & legi permittit, non ut de necessitate fidei, sed ut probabiliora, & magis ad fidei pietatem, & Dei honorem, deuotionemq; nutriendam pertinentia: dùm in talibus nil falsi certò deprehenditur. Quę pia credulitas, & æstimatio cadit non super ueritate, uel falsitate, uel dubio, sed solum super apparētia, & probabilitate eorum maiori, vel minori, secundum quod magis, vel minus, habent de tali probabilitate, & ecclesię auctoritate. Et hoc nō est periculosum, uel falsum, quia constat de apparentia, & probabilitate, dùm ueritas, uel falsitas ignoratur, sicut stat quodlibet contradictorium esse probabile, & unum stat cum altero non quidem in ueritate, sed in apparentia, & probabilitate. Et ita diuersis respectibus utrunq; contradictorium per se credi potest cum fidei pietate: dummodò (ut supradictū est) absit animi pertinacia, ut de his latè Gerson alpha. 54. g. l.

Quintò principaliter probatur eadem conclusio sexta auctoritate Beati Andreæ Apostoli, in cuius legenda ualdè authentica, quę in tota ecclesia uniuersali in officio diuino legitur in suo facto sic illum Egeæ pręsidi dixisse continentur. Iustam restaurationem animarum per crucis mysteriū pandam. Primus enim homo per lignum pręuaricationis mortem induxit, & necessarium hoc erat gñi humano, ut p lignū passionis mors, quę ingressa fuerat, pelleretur. Et quoniam de immaculata terra factus fuerat primus homo, necessariò de immaculata uirgine natus est Christus perfectus homo, ut hominem repararet &c. quæ auctoritas in officio speciali per ecclesiam approbato in festo conceptionis sub nomine Dominici, modò is fuerit inclytus ille pater ordinis prædicatorū, modò alius magnę sanctitatis, & scientię monachus, ut alii autumant, sic habetur. Sicut primus homo fuit ex terra uirgine, & nunquā maledicta formatus, ita decuit in secundo Adam fieri. Ex quibus simul iunctis habetur quòd beata Virgo fuit terra semper immaculata quoad culpam omnem actualem, & eadem ratione originalem: quòdque semper fuit terra virginea corpore, & anima, & nunquam maledicta maledictione ullius libidinis, aut fomitis, actu, uel impulsu: quę maledictio pœnalis fœditatis ex originali peccato in omnibus cōtracta est, excepta Virgine benedicta, quæ secundum Originem neque serpentis persuasione decepta (scilicet per peccatum actuale) neque eius venenosis afflatibus est infecta (scilicet per originale, & per fomitis actum, aut libidinem naturaliter inde cōsequentem) Et secundum psal. 84. Benedixisti domine terram tuā (scilicet benedictione gratiæ animę concreatę) auertisti captiuitatem Iacob scilicet præseruando à triplici captiuitate, & maledictione prædicta: auertere enim est pręuenire ne tangatur ab ea. Igitur non solum perfectā Mariæ virginitatem corporalem, sed & mundiciā eius, seu puritatē pręfatam B. Andreas intendebat exponere ad honorē secūdi Adę, videlicet Christi filii eius, perfectāq; congruentiā terræ, unde uterque Adam formatus erat, quod inde patet, quia ad hoc propositū Dominicus pręfatus, & tandē ecclesia, ī officio huius festi p̄dicta uerba applicauerūt. 5. ratio.

Sextò principaliter eadē 6. concl. probatur à posteriori, seu à signo, uel effectu, quia Maria nullum peccatū habuit actuale in tota uita sua, ergo neque originale in sua cōceptione. Añs patet ex 1. concl. suprapostita, & consequentia probatur dupliciter Primò quia eam facit Augustinus libro 5. contra. Iulianum cap. 9. prope finem in simili materia de Christo sic dicens in sententia: Si Christus minor existens originale peccatum habuisset, profectò grādioris ætatis accessu actuali nō caruisset. Quam consequentiam omnes doctores antiqui, etiam hæretici, ipse etiam Iulianus, contra quem Augustinus ibidem disputat, generaliter de omni- 6. ratio.

bus, tenent pro indubitata, videlicet quòd qui contraxit originale non euasit actuale, nisi ex speciali priuilegio: Quod & Origines super id Lu. 2. Et tuã ipsius animam pertransibit gladius; & Ambrosius super id Lu. 1. Quod nascetur ex te sanctum, expresse confitentur, id uidelicet esse regulare stante lege. Cuius consequentię vim persentiens Gregorius Arimi. in 2. distin. 30. q. 2. peccatum actuale in beata virgine impiè concessit, vel amisit, ne ab ea negaret originale.

Euasio. 1. Secundò probatur eadem consequentia, quia vbi est maior sanctificatio, seu immunitas ab actuali in vita, ibi arguitur fuisse maior sanctificatio, seu immunitas ab originali: ergo vbi totalis ab actuali, ibi & totalis ab originali, quæ eius præseruatio est. Consequentia patet: quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ità etiam magis ad magis, & sicut pars ad partem, sic totum ad totum. Et antecedens probatur secũdum Bern. in exempla ad canonicos Lugdunen. & communiter doctores dicẽtes, quòd ideò sanctificatio Ioannis Baptistæ dicitur maior, & multò ante eius natiuitatem quam Hieremiæ: quia Baptista fuit immunis nõ solum ab omni mortali, vt Hieremias; sed & à frequentia venialium; immò & secundum aliquos ab omni peccato veniali; sed hoc vltimum non tenetur communiter à doctoribus, neque placet mihi: tùm quia 1. Ioan. 1. Si dixerimus quòd peccata non habemus &c. tùm etiam, quia hoc priuilegium totalis immunitatis ab omni actuali peccato, sicut & ab originali soli beatæ virgini creditur concessum ex speciali gratia Christi. Hieremias autem fuit immunis ab omni mortali, sed non à frequentia venialium. Indè ergo maior arguitur sanctificatio Ioannis, quam Hieremiæ. Igitur similiter ad propositum de beata uirgine dicendum est.

Replica. Ad hanc probationem potest dupliciter responderi. Primò secundum Capreolum negando consequentiam; & ad eius primam probationem ex Augustino, & aliis respondet, quòd non dicit Augustinus Christus iam grandeuus actuali non caruisset; sed peccato non caruisset, id est fomite non caruisset.

Euasio. Sed certè talis glossa est contra textum, & contextum, & sensum Augustini, quem ibi prætendit contra Iulianum, vt patet ex præcedentibus, & sequentibus ibidem. Ideò Gregorius Arimi. vbi supra, confitetur argumentum vigere.

Ideò secundo modo potest responderi negando consequentiam, & ad eius probationes dicatur, quòd ità est regulariter stante lege, vt dicit Augustinus cum aliis doctoribus, quòd scilicet qui contrahit originale etiam aliquando peccat actualiter, & ècõuerso. Secus autẽ ex speciali priuilegio gratiæ, quo quispiam contrahens originale in conceptione, & natiuitate potest per specialem, & abundãtem gratiam, seu donum cœleste ab omni actuali præseruari, vt hoc expressè dicit Augustinus, vbi supra, & in lib. de natura & gratia, dicens quòd qui dicunt esse posse hominem in hac vita sine peccato, non est eis cõtinuò in cauta temeritate resistendum: alioqui & hominis arbitrio, & Dei gratiæ, & misericordiæ, quæ hoc adiuuando efficit, derogabimus. Idem alibi ad Marcellum de baptismo paruulorũ ait. Piè & Christianè dubitare potest vtrum aliqui tanta gratia pręditi fuerint, ut omnis à peccatis fuerint immunes: sed si hoc fuit, non per naturam, sed per gratiam Christi fuit. Idem in libr. de perfecta iustitia dicit. Scio catholicos viros tenere posse esse hominem in hac vita sine peccato per gratiam, & adiutorium Dei: neque audeo illos reprehendere. Immò & Angest. in morali cap. 15. dicit quòd licet id de facto non accidat: nõ tamen repugnat legi, quòd scilicet absque extraordinario auxilio diuino aliquis utens ratione valdè diu immunem se ab omni peccato præseruaret, quantocunque tempore omnia collectiuè; seu simul peccata vitando: quorum vnũquodque seorsum caueri potest. Hæc ille. Quod quidem dictum si intelligatur quòd id absolutè nõ repugnat ex natura sua; benè quidem: Si autem quòd nõ repugnat moraliter loquendo, vel stante communi cursu, & corruptione naturæ; certè id non videtur uerum: nam solum per specialem gratiam id cõcedit Augustinus, & cõiter doctores fieri posse. Sic igitur dici potest ab aduersariis ex speciali gratiæ priuilegio Mariam ab actualibus omnibus, non tamen ab originali, præseruatam esse. Ideò prædicta ratio. 6. non apertè probat intentum.

Septimò principaliter eadem. 6. conclusio probatur auctoritate Augustini lib. de natura & gratia c. 14 dicentis. Cùm de peccatis agitur nullam prorsus volo quõnem facere de Maria propter honorem Domini. Iam enim scimus quòd plus ei gratiæ collatum sit ad vincendum ex omni parte peccatum; quia concipere, & parere meruit illum, quẽ constat nullum habuisse peccatũ. &c. Vbi nota quòd Augustinus non solum ibi loquitur de actuali, sed & pręcipuè de originali peccato, de quo pręcipua eius cum Pelagio erat disputatio: & occasione originalis interim ibi ẽt agit de actuali, omnes homines in vtroque peccato cõcludẽs, pręter Mariã ex speciali gratia: id pp honorẽ Christi, ut patet ex ipsa litera, & intẽtione Augustini: cùm pro rõne subdat, quia cõcipere, & parere meruit &c. Si namq; à Maria ideò excludit peccatũ actuale pp honorẽ Dñi, quia peperit Christũ, qui actuali caruit peccato, & ipsum omninò abstulit: ergo similiter excludendũ est originale ab ea: quia peperit, concepitq; Christũ, qui originali peccato carens, ẽt ipsum originale destruxit: Alioquin ratio Augustini non ualeret, ut patet. Vnde ait, Scimus. s. certò non opinando, nec in quõnem uertendo; ac proindè nullam quęstionem (ait) uolo facere de Maria: quia certò scimus communiter omnes quòd plus gratiæ ei collatum sit. 7. ratio.

Neque uerum est quod Gregorius Arim. in secũda distinct. 30. quęstio. 2. ait Augustinum loqui de actuali peccato duntaxat: ex eo quòd contra originale non est pugna, & uictoria, ad quã dicit Aug.

gratiam

gratiam Mariç esse collatam. Hæc inquam non ualet. Nã potissimè contra originale non in se, sed in suis effectibus, siue reliquiis in nobis manentibus est pugna: puta contra carnis impulsus, concupiscẽtias, & huiusmodi, quæ peccata dicuntur Roma. 7. & alibi, & ab Augustino, & psal. 50. Ecce iniquitatibus conceptus sum &c. quas reliquias culpabiles concupiscentię, & fomitis, Maria non habuit, vt infra q. 45. plenius agitur. Item Hierony. super psal. 77. ibi, Et deduxit eos in nube diei &c. dicit Mariam nunquã fuisse in tenebris peccati, sed semper in luce gratię. Item Anselmus de conceptu virginali cap. 15. ait. Decuit uirginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi, ut supra in prima ratione declaratur. Et quamuis aliqui dicãt quod dubitatur de illo tractatu, an sit Anselmi: & dato quòd sit suus, intelligitur, ut ipse subsequenter se explicat, ut scilicet cõceptus Christi esset purissimus: ità uidelicet quòd pro quo tempore virgo beata conceptura erat filium Dei erat purissima à fomite, & aliis huiusmodi, & Magister, & Damascenus in tertio sententiarum glossant illud Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, &c. tamen quia in dicto tractatu, & de exordio mundanę salutis expressè sentit cum præfata 6. conclusione, & in officio diuino huius festi per Ecclesiam approbato ad hoc propositum allegatur, ideò ualdè facit ad rem. Item Hylarius. O Maria, quæ omnes sanctos superas pietate, & omnes angelos puritate, scilicet ab omni peccato, siue exceptione extensiuè, & intensiuè: alioqui non eos excederet in gratiæ puritate, ut ipsorum regina ut supra in prima ratione latius habetur.

Item ad hunc sensum, atque propositum canit ecclesia in hoc festo id cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula originalis non est in te. Itẽ ad idem faciunt omnes auctoritates sanctorum, quas in eodẽ officio, Sicut lilium inter spinas &c. cantat, & approbat ecclesia Rom. cuius applicationem, & approbationem reprobare, uel de mendacio redarguere nefas est.

8. Ratio. Octauò tandem cadem sexta conclusio probatur, quia omnes ferè doctores scholastici moderni à tempore doctoris subtilis Scoti, & deinceps, exceptis doctoribus de ordine prędicatorum, & aliis paucis in tertio sententiarum distin. 3. hoc idem tenent. & Gerson in alphab. 15. q. r. f. & super Magnificat, & in sermone conceptionis: Et Abulen. paradoxa. 1. cap. 31. & Marsilius in secundo. q. 20. latius. & Argentina in 2. distin. 30. & in 3. distin. 3. Et tandem Ambrosius Catharinus de ordine prædicatorum in tractatu de conceptione, & alibi etiã contra Caieta. lib. 4. & innumeri alii. Item omnes ferè uniuersitates ecclesiæ latinæ idem tenent, nec admittunt disputationes super hoc, tanquam super re non uertenda in dubium propter scandalum de opposita opinione, & præcipuè uniuersitas Parisien. id constantissimè tenet, & iurat, facitque iurare omnes doctoratus gradu initiandos se defensuros vbique, non ut opinionem, sed ut sententiam potius fidei, uel ut de pietate fidei ueram tuendã, vt dictum est. Neque unquam dicta uniuersitas Parisien. oppositum decreuit: licet aliqui dicant q. Albertus Magnus refert conclusum fuisse in Parisiensi Gymnasio erroneum esse Mariam esse sanctificatam ante animationem, quia contraxit originale. Sed certè hæc ultima uerba, scilicet quia cõtraxit originale non dicit Albertus, sed illi addunt de suo: & nos etiam dicimus erroneum esse dicere Mariam esse propriè sanctificatam ante animationem: sed piè credimus eam in ipsa sui animatione sanctam, & ex speciali priuilegio ab originali præseruatam, ut dictum est.

Ad idem etiã ualdè facit totius ferè populi Christiani, & ecclesię Romanæ uehemens deuotio quotidie magis crescens ad honorem huius festi immaculatæ conceptionis. Nam talis deuotio est signum probabilissimum diuinæ reuelationis, seu inspirationis, dùm ex ea populus Christianus magis inflammatur ad cultum diuinum cum conscientię puritate per pœnitentiam, & per susceptionem sacramentorum, & per alia pia opera prosequendum in honorẽ immaculatę conceptionis: nihilque mundanum, aut proprię affectionis in tali cultu, & deuotione, nisi diuinus honor, & matris eius pręcẽditur. Quod patet: tùm primò quia sicut commune intentum naturæ in naturalibus, communisque hominum, & maximè prudentum, atque bonorum consensus in moralibus, ualidum argumentum est rectitudinis, aut ueritatis: ità & communis deuotio vehemens, atque perseuerãs populi Christiani simplicium, atque sapientum, & bonorum, qualis iam dicta est, & experientia probatur, signum certè ualdè probabile est ueritatis diuinitus per hunc modum occultum hominibus reuelatæ: quæ & paulatim successu temporis uires, & robur in cordibus hominum magis habet, magisque ut aurora procedens illustratum. Tùm secundò, quia non est credẽdum in iis Deum permittere diu errore decipi piã, communemque populi Christiani, & ecclesię Romanę deuotionem, & sensum ad cultum, & honorẽ eius, & matris suæ: quia Hebræ. 13. Non te deseram, neque derelinquam, & Actu. 5. Si ex hominibus est consilium hoc, dissoluetur, si autem ex Deo, resistere non poterimus. Cùm igitur uideamus tanto tempore apud doctos, & indoctos in populo Christiano, & ecclesia Rom. quotidiè magis hanc fidei pietatem, & deuotionem ad beatæ Virginis immaculatam conceptionem etiam cum cultu diuino, & ecclesiastico in cordibus hominũ radicari, signum utique urgentissimum est ueritatis, operisque diuini.

AD hanc rationẽ respõdet Caietanus in quodlibeto q. doctores moderni, & uniuersitates tenẽtes prędictam conclusionem contra tot doctorũ sanctorum atiquorum doctrinã in dicta materia pertinente ad fidem, & sacram scripturam, sunt præsumptuosi, & postponendi, quia non fuerunt sancti Euasio.

cti, & minus docti, minusq; illuminati sunt, quàm illi antiqui secundum Tho. secundum Tho. secunda secundæ. q. 2. art. 7. Vnde talis modernorum auctoritas non excedit auctoritatem uulgi, quæ nihilipendenda est, neque facit probabilitatem in veritate, sed in apparentia tantum: quia secundum Aristo. probabile in ueritate est quod uidetur pluribus sapientibus: non autem quod vulgo, aut pluribus minus sapientibus apparet. Hæc Caietanus.

Replica. Sed certè hæc eius euasio temeraria, irreuerens, & iniuriosa, & falsa est: quod patet. Primò. Nam negare sanctos aliquos fuisse, qui tenuerunt hanc conclusionem falsum, & temerarium est: cùm Anselmus ubi supra in septima ratione habetur, & tandem Roffen. inclytus martyr contra Lutherũ, & multi alii sancti uiri, & tandẽ sancta ecclesia Romana cum aliis ecclesiis hoc festum celebrantibus id piè teneant.

Secundò quia dicere præsumptuosè agere vniuersitates, modernosque doctores, & alios contra doctrinam antiquorum, hoc similiter falsum, & temerarium est. Tùm quia antiqui sancti doctores Augustinus, Hieronymus, & huiusmodi, nihil contra hoc priuilegiũ beatæ Virginis scripserunt, sed generaliter de omnibus docuerunt quòd in originali concipiuntur, ut infrà in responsione ad tertium argumentum latius habetur. Et ità contra eorum doctrinam nostra cõclusio, & sententia modernorum, & ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum non est. Antiqui autem doctores scholastici, ut Bea. Tho. Albertus, & alii utique oppositum senserunt, ut infra in respon. ad tertium argumentum patebit. Sed quòd moderni doctores, & uniuersitates cum assensu ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum fauore oppositum teneant, non est præsumptuosum: immò tantò maior probabilitas est, quantò nisi rationes magis vrgentes isti catholici doctores, vniuersitatesq; vidissent, aut nisi spiritus Dei illos illuc impulisset, profectò nunquã in eam sententiam omnes simul uno sensu, & ore vno cõuenissent: quę aduersaretur opinioni antiquorũ doctorũ sanctorũ scholasticorũ. Nã non est inconueniens modernos doctores per industriam & humanam quoad aliquam saltem esse antiquis sapientiores: quia uidelicet circa ea magis studuerunt, & ueritatem inuestigauerunt: tempus enim fertur repertor omnium: & ueritas ideò dicitur filia temporis, id quod accidit in præsenti materia, vt dictum est, & infra in responsione ad tertiũ argumentum habetur. Adde quòd ecclesia quoad aliqua occulta quotidiè magis illustratur diuinitus. Vndè & Scotus in tertio non ait, Si sanctorum auctoritati non repugnaret: sed Si auctoritati ecclesię, uel scripturæ non repugnat, uidetur probabile, quod est excellentius Marię tribuere. Et iam nũc constat quòd hoc non ecclesiæ, nec scripturę repugnat, ut ipse Caietanus fatetur, & supra conclusio ne tertia habetur, sed potius consonat, ut superius probatum est: nulla ergo præsumptio doctorum modernorum, & uniuersitatum, aut ritus, seu cultus ecclesiarum, aut populi Christiani circa hoc nisi impiè dici potest.

Ipsius certè Caietani impia temeritas est (ut optimè contra ipsum ubi supra probat Catharinus) quòd etiam spernendi vulgi nomine traducit tot vniuersitates doctorum, tot doctissimos uiros, & probos, & summos, qui à ducẽtis circiter annis ad hanc ætatem uiguerunt, & hanc piam sententiam de immaculata cõceptione tenuerunt, & ipsam tãdem Romanam ecclesiam cum aliis ecclesiis, & populo Christiano, qui omnes (ut diximus) tanto quasi impetu spiritus in hoc feruntur obsequium. Denique omnes alios præter seipsum, suosque sequaces censet esse uulgus indoctum, & nulla auctoritate dignum: otiq; in hoc imitatus eos, qui Ioan. 7. dicebant. Nunquam ex principibus aliquis credit in eum; aut ex pharisæis? turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti sunt. Quarè improbè respondet, & docet Caietanus ibidem in sententia, dicẽs quòd scandalum eorum, qui audientes beatam virginem in peccato originali conceptam, scandalizantur, non actiuum prædicantis, sed passiuum ipsorum insipiẽtium potius, quàm piarum auriũ est: immò & pharisæorum conuinceretur esse declarata eis veritate. Hęc ille. Cuius falsitas ex supradictis, & ex conclusione tertia suprapòsita facilè patet.

In quo tandem nota quòd licet regulariter non pertineat ad uniuersitates doctorum huiusmodi res fidei, & morum iudicialiter diffinitiuè determinare, bene tamen doctrinaliter in casu, & ex causa, cùm scilicet res est in ambiguo, & id postulat ad sedanda scandala, quæ (re controuersa manente) in populis feruntur, præsertim ecclesia Romana id tolerante, & ex consequenti tacitè consentiente, & tales uniuersitatum determinationes approbante. Et id nos nisi maior insurgeat auctoritas in eas determinatiões omnes cõsentire debemus: licet sub pœna hæresis uel alia pœna ecclesiastica ad eas non cogamur, quousque per superiores, vel per ipsam ecclesiam decretæ, uel confirmatæ sint. Ità olim episcopi in suis synodis prouincialibus tempore Augustini, & Cypriani, & aliorũ eiusmodi similia ex causa decernebant, quia summus Pontifex vbique esse non potest. Ità etiam nunc propter sapientiæ claritatem hoc munus Episcoporum uniuersitates doctorum ipso Papa sciente, & uolente meritò sibi uendicauerunt, & ità factũ legimus in præsenti negocio: quia uniuersitas Parisiensis decreuit sententiam quandã contra quendam Ioãnem Veri de ordine prędicatorum anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, quia contra immaculatam beatæ Virginis conceptionem prædicauerat, quæ ad uerbũ subsequitur in hunc modum.

Sententia Paris. pro immaculata conceptione.

NOVERINT vniuersi, & singuli quòd anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, die decima octaua mensis Septembris in congrega-

congregatione generali uniuersitatis Parisie. apud sanctum Martinum solenniter conuocata, comparuit sciêtibus vir magister Arthurus fellon rector vniuersitatis præfatæ cum dominis Decanis superiorum facultatum, tota facultate Theologię, & quatuor promotoribus quatuor nationum in cappis, & epithogiis, & cum bidellis deferentibus suas uirgas, seu massas argenteas: præsentibus magistris Roberto Pillot, & Ioanne Francfort, notariis publicis, Ioâne Boenim, & Henrrico Probion in Theologia licentiatis testibus, Magister Borengarius mercatoris decanus sacræ facultatis theologiæ exposuit qualiter magister Ioânes Veri doctor in Theologia ordinis fratrum prædicatorum de conuentu Rothomagen. prædicauerat Deppe, in festo conceptionis B. Marię Virginis nouissimè fluxo, contra puritatem immaculatę conceptionis: vnde magnum est exortum scandalum Deppe, Rothomagi, & alibi, quod ad sacram facultatem Theologicam peruenerat. Cuius quidem scandali occasione ipsa facultas tertiò super his congregata ediderat, ne quis deinceps auderet *tales in præfatam Virginem blasphemias prædicare*: nec hoc solo contenta facultas informationem exactissimam fieri fecit per testes quindecim Viros Deppe commorantes, sapientes, & probos, ac fide dignos per literas manu dicti ueri scriptas: quas suas esse in publica concione facultatis confessus fuerat, nec testibus, aut eorum dictis in aliquo contradicere uoluerat, nec ullum defensionis locum assumpserat, immò dictis literis ab eo confessis, & audita informatione, ad terram prosiliens poplitibus flexis, & iunctis simul manibus sui errati ueniam deprecatus fuerat: orans & obsecrans ut tali gñe pœnę afficeretur, ꝙ sacer pdicatorũ & Dñicorũ ordo minus scandalizaretur. Quibus uisis, & auditis, inuentæ fuerunt inter multas alias tres falsæ propositiones blasphemę & detractoriæ honoris, laudis, & dignitatis gloriosissimę Virginis Mariæ, quas matura & graui disputatione qualificauerat facultas, reuocandum, atque reparandum iudicauerat. Et quoniam dictus ueri eosdem reuocare, & scandalum reparare recusauerat: in eundem priuationis, & resecationis à suo consortio pœna animaduertendum esse iudicauerat: à qua sentêtia ad summum Pontificem in grauamen totius uniuersitatis & regni appellauerat. Idcircò iure, meritoque dictante, & præcipiête iudice seculari ordinario pariter incarceratus fuerat: à qua quidem incarceratione, & priuatione ad curiam parlamenticam appellauerat, per quam post multas, uariasque disceptationes, & plebiscitationes ad facultatem ipsam remissus fuerat, ut tres prædictas propositiones secundum ipsius facultatis iudicium reuocaret. Quibus sic per dictum dominum Decanum expositis, & narratis, ipse magister Ioânes Veri stans & eius capite discooperto huiusmodi reuocationem in ipsa congregatione coram prędictis dominis Rectore in facultate theologiæ, decanis superiorum facultatum, procuratoribus nationum, dictis testibus, & notariis legendo palàm, & publicè quandã cedulam papiream, cuius tenor sequitur.

Ego Ioannes Veri religiosus ordinis fratrũ prædicatorum presbyter in theologia magister accusatus fui, seu delatus apud matrem meam uniuersitatem Parisien. & facultatem theologiæ prędicasse apud oppidum Deppe diœcesis Rothomagẽ. in festo conceptionis purissimæ & gloriosissimæ virginis Mariæ matris Domini nostri Iesu Christi nouissimè fluxo tres propositiones sequentes. Prima, Beata Virgo Maria fuit purgata ab originali culpa. Secunda per modum quæstionis, quomodo beata virgo poterat dicere orationem dominicã, & maximè quantum ad illam partem, Dimitte nobis debita nostra, non terminandum quæstionem. Tertia asserentes virginem Mariam esse in peccato originali conceptam non peccant mortaliter, neque sunt hęretici, immò omnes, qui dicunt ipsos sic dicendo mortaliter peccare, uel esse hęreticos, excommunicantur à Sixto per quandam bullam. Ex qua prędicatione mea, prout intellexi tã a pręfata matre mea uniuersitate, & facultate theologiæ, quàm etiam ab aliis, ortum fuerit, & adhuc viget scandalum: tanquam intellexerint auditores quòd in illa mea prędicatione uoluerim detrahere puritati conceptionis beatissimæ, & gloriosissimę virginis Mariæ genetricis Domini nostri, & redemptoris Iesu Christi. Quas quidem tres propositiones sacra Theologorum facultas, cuius ordinationi, dispositioni, & omnimodè determinationi me submisi, & submitto, qualificauit in hunc modum.

Prima propositio est falsa, impia, & piarum aurium offensiua, à deuotione fidelium de immaculata conceptione gloriosissimę Virginis Marię matris domini nostri Iesu Christi retractiua, Cultui ecclesiastico, *rectè rationi, sacræ scripturæ, & fidei dissona*, reuocanda publicè, & reparanda. Secũda, Hæc quæstio si fuerit mota, ut iacet, uana fuit, impertinens, & scandalosa: quę in sermone de immaculata conceptione dictæ Virginis beatissimæ moueri non debuit, & si fuerit mota, nõ erat sine bona solutione relinquenda; nec deinceps sic mouenda est, cùm sine suspitione iniuriæ, & blasphemiæ præfatę virginis fœlicissimæ sic moueri non possit: ideò reparanda. Tertia propositio quãtum ad primam partem est falsa, impia, piarum aurium offensiua, à deuotione fidelium de immaculata conceptione beatissimæ Virginis Marię Matris domini nostri, & redemptoris Iesu Christi retractiua, cultui ecclesiastico, rectè rationi, *sacræ scripturæ, & fidei dissona*, reuocanda publicè, & reparanda. Secunda pars est temerariè prędicata, & scandalosa. Quantum ad tertiam partem non est uerisimiliter credendum sanctissimum dominum nostrum Papam Sixtum taliter dicentes excommunicasse, & præsertim ad sensum, quem pretendebant. Ego igitur, quantum in me est, uolens tollere omne scandalum, esse filius obedientię, & pacis,

cis,& assertor ueritatis,ueram, sanamque doctrinam prædicare, Deum & Virginem matrem eius omni laude dignissimam honorare; matri meę Vniuersitati Parisiensi, & facultati theologiæ semper obedire:retracto prædictas tres propositiones cum earum qualificationibus, ut sunt à matre mea sacra facultate theologiæ declaratę firmiter adhęrendo, & consentiendo, & in contrarium determinationis prędictę nunquàm ueniendo. Quod eisdem Vniuersitati,& facultati per sacros ordines meos promitto, & iuro; & ita Deus me adiuuet, & mater eius gloriosissima perpetua uirgo immaculata. Datum Parisiis in nostra congregatione generali apud sanctum Martinum per iuramentum solenniter celebrata, Anno domini. 1497.die 16. Mensis Septembris, & erat signata. Veri.

Aliàs Maturinum.

Tandem facta prædicta reuocatione supplicauit humiliter quatenus Vniuersitas, & facultas eũ ad pristinos honores, & ad suum consortium, à quo priuatus fuerat, recipere uellent. Cui responsum extitit quòd suæ supplicationi annuerent, si tamen prius ab appellationibus suis desisteret, & eis renunciaret; & ipsam Vniuersitatem,& facultatem poneret extra omnem curiam suis sumptibus & impensis. Quæ omnia se facturum proprio iuramento promisit. Et hoc, & non alio modo, & pacto reintegratus fuit. Hęc ibi ad literam.

Dubium.

Sed circa hæc forsan quispiam dubitabit quo modo prędicta facultas Parisiensis potuit uel iudicialiter, uel doctoraliter tantũ diffinire, tanquàm de fide id, quod adhuc stat sub opinione. Quo modo etiam in tertia censura contra tertiam propositionem illius Ioannis Veri supra posita ubi dicitur quòd tertia propositio est falsa etc. Quo modo in quam potuit id ita diffinire contra extrauagan. Sixti quarti in concilio Tridentino nunc demum approbatam, uti superius in tertia conclusione latius habetur.

Resp.

Pro respõsione nota duo. Primò quòd sicut per ecclesiam licet etiam nunc idem facultati Parisié. concilium Basilien. uti legitimum opinando acceptare:itẽ & ea,quę ibidem diffinita sunt,eo modo, & non aliter,quàm diffiniuntur,ratione ipsius concilii recipere potest. Nunc autem in eo concilio non de fide hoc,uel illud,nec eius oppositum hęreticum esse decernitur; sed solum quòd opinio tenens immaculatam beatæ Virginis conceptionem est cõsona fidei sacræ scripturę,ritui ecclesiastico, & rectę rõni:ac proinde præfata facultas cõsequẽter licitè decreuit, ꝙ opposita opinio,uel propositio est non quidem hæretica,sed falsa, impia,piarum aurium offensiua, cultui ecclesiastico, sacræ scripturę,& fidei dissona,& rectæ rationi,quia hoc sequitur ex prędicta concilii diffinitione. Sed utrũ prędicta facultas Parisiensis,& alii, qui præfatum concilium Basilien.uti legitimum acceptant; teneant prędictam eius diffinitionem, tanquam de fide, an opinatiuè duntaxat: Credo quòd solũ opinatiuę;sicut & ipsum concilium legitimum opinantur,ratione cuius tantum id tenent. Nam ea,quę ex una etiam fortiter opinata sequitur propositione,non plusquam opinata,uel humanè non theologicè credita potest esse propositio, nisi perfectior aliqua alia causa concurrat ad assensum fidei, uel euidentiæ producendum,id quod in præsenti non contingit.Si autem euidenter cognosceretur concilium esse legitimum, sicut alia concilia generalia:tunc ibi decisa de fide tenerentur: quia ex illa euidenti,& ex alia simul de fide, quòd scilicet ibi spiritus sanctus assistit, ut errare non posit, sequitur illa propositio de fide, ut de hoc alibi,et Vega de iustificatione lib.9.cap.39.latius agit.

Not.secundò,quòd licuit prędictę facultati cogere doctores suos sub iuramento tenere, sicut & ipsa tenet, prædictam diffinitionem concilii Basiliens.quousque per ecclesiam,uel per aliud certum concilium generale legitimum oppositũ diffiniatur: potest etiam oppositum agentes de mortali condemnare,tanquã tenentes contra dicti cõcilii diffinitionem ab ipsis iuratam. Neque hoc prohibet Sixtus quartus in prędicta sua extrauagã. per concilium Triden.approbata. Sed propter scãdala uitanda ibidem solum prohibetur ne quis audeat asserere,tenentes hanc uel illam opinionẽ incurrere crimen hæresis,aut peccati mortalis,uidelicet rõnem dicti,uel opinati,ut constat ex ratione ipsius in extrauagan.ibidem adiuncta. Quia (inquit)hoc nondum per ecclesiam decisum est.Cum quo stat ꝙ alia ratione uidelicet uiolati iuramenti,scandali,aut temerarię, uel iniuriosę singularitatis, qua quispiam eorum à dicta concilii diffinitione ibidem acceptata, atque iurata dissentiẽs aliter doceret,utique de peccato mortali,& de doctrina dissona fidei,& sacræ scripturæ,cultui ecclesiastico,& rectę rationi secundum dictum concilium per ipsam facultatem Parisien.iustè condemnetur. Et quod hoc et nihil aliud Sixtus quartus intenderit indè liquet, quòd cùm sciret ipse, & concilium Triden. præfatam facultatẽ cogere doctores suos sub iuramento tenere doctrinam de immaculata beatæ Virginis conceptione secundum diffinitionem concilii Basilien.ab ea uti legitimi acceptati, oppositumque docentes condemnare, atque punire,certè dùm nullam de hoc mentionem, uel exceptionem fecit, qui si uoluisset facilè facere potuisset,uidetur sine ullo illius facultatis, & eius practicæ præiudicio prædictam extrauagan. nõ aliter,quàm dictum est,ad rigorem, proprietatemq; uerborum intellexisse,& approbasse, & ab omnibus esse intelligendam.

olim

Contra prædictam sextam conclusionem fiunt decem argumenta,quę sunt fundamenta oppositę opinionis. Quorum primum sumitur ex auctoritatibus sacræ scripturæ Ro.3.& 5.Et secunda Corinth.5.Et prima Conrinth.15.quæ habentur supra conclu.tertia,ex quibus sic arguitur secundũ Gregorium Arimi.in 2.distin. 30.q.2. A sententia sacrę scripturæ generali & uniuersali omnium hominum

Argum. 1.

num non est facienda alicuius hominis exceptio: neq; ab ipsa generalitate est vllo modo recedendum, sed potius quod ei magis est cōsonum tenendum est: nisi talis exceptio vel priuilegium ex ipsa sacra scriptura ibi vel alibi aut per certam reuelationem aut per Ecclesiæ certā determinationē, aut per euidentiam facti, aut per certam sufficientemq; rationem, et non solum per rationes congruentiæ habeatur. Nunc autem generalis vniuersalisq; sententia sacræ scripturæ in prędictis auctoritatibus contenta sine vllius hominis expressa exceptione habet quod omnes naturaliter propagati ab Adam non solum in debito, sed etiā de facto concipiuntur in peccato originali: et de exceptione beatæ Virginis seu de eius priuilegio nihil habetur in sacra scriptura, neq; aliquo modo de supradictis, sed solum per rationes congruentiæ: ergo. Consequentia est nota.

Et maior constat ex Apoc. 22. Si quis apposuerit vel minuerit de verbis libri huius &c. Et quia alioqui tota sacra scriptura vacillaret: si sine certa ratione supradicta propter congruentias tātum liceret exceptionem facere a diffinitionibus generalibus sacræ scripturæ: et quilibet propter aliquā congruentiā dicere posset hunc vel illum esse priuilegiatum vel exceptum de facto ab originali in conceptione vel natiuitate. Et ita patet maior.

Minor autem quoad eius primam partē est de fide secundum omnes doctores ex supradictis auctoritatibus id dicientibus, vt patet etiam per Augustinum in epistola ad Optatum de origine animæ: quæ est epistola. clvij. et in tractatu de peccato originali contra Iulianū, et cōtra Pelagianos: Et de fide ad Petrū. ca. 23. vbi ait. Firmissime tene et nullatenus dubites omnem hominē qui per cōcubitum viri et mulieris concipitur, cum peccato nasci originali morti et impietati subiectum. Hæc ibi. Nam quamuis nō sit de fide quod iste vel ille est vel non est quoad hoc priuilegiatus: est tamē de fide: quod si non sit vel si non ostendatur sufficienter in hoc priuilegiatus contrauit originale, nō solum in debito, in quo nullū priuilegium cadit, sed et de facto: quia hic de necessitate legis cōmunis sequitur ad debitum, vt ex dictis constat auctoritatibus et doctrina catholica. Quoad secūdam autem partem prædicta minor probatur, quia quoad hoc priuilegium de immaculata beatæ Virginis conceptione solum habētur rationes congruentiæ et de pietate probabiles: non autem de fide neq; conuincentes, vt patet ex supradictis in sexta et tertia conclu. præcedentibus: alioqui oppositum esset hereticum, quod absit, vti per extrauagan. Sixti quarti superius in tertia conclusione declaratum est.

Respon. Respon. negando antecedens quoad vtranq; eius partē: pro cuius declaratione nota quod est duplex ratio decentiæ vel congruentiæ. Prima, quæ sic probat decere Deū, quod si oppositū fieret nullū inconueniens secundū rationem humanā appareret. Et huiusmodi rationes decentiæ potius explicant congruētiam et modum rei factæ, quā ipsam probēt, vt quod Deus homo factus est, et passibilis pro nobis quodq; tali tempore et loco mortem Crucis passus est. Nam si aliter facere voluisset, vtiq; non indecens sed decens etiā fuisset. Et de huiusmodi decentia vera est illa maior posita in argumento. Sed minor quoad secundā eius partem falsa est, vti superius in prima probatione huius sextæ conclusionis habetur, et proxime amplius declarabitur.

Secunda autem ratio decentiæ est, quæ sic probat decere Deum, quod oppositū secūdum rationem humanā indecens vel incōueniens esset vel appareret. Et huiusmodi rationes vtique probāt sufficienter in moralibus et theologicis licet non euideriret exceptionem aliquam vel priuilegium, præter communem legem, et regulam sacræ scripturæ alicui cōcessum. Nam et propter has rationes decentiæ, quiā oppositum indecens esset, beatus Augustinus et post eum cōmuniter doctores cū Ecclesia catholica tenent corpus beatæ Virginis non esse incineratum: sed cum anima simul assumptum gloriose in cœlo locari. Beatam quoq; Virginē ab omni peccato actuali semper immunē fuisse: et sanctam eius fuisse natiuitatem: et ab originali peccato multo ante eam esse immunem: et post Christum natum nulli vnquam nupsisse, sed virginem semper permansisse: et dum erat in hac vita clarā aliquando visionem essentiæ diuinæ habuisse. Propter has ergo rationes decentiæ, quia oppositum esset indecēns secundum rationē humanam, magis pie et probabilius ait sexta cōclusio prædicta quod beata virgo supra aut præter legem communem excepta fuit et priuilegiata ne in sui conceptione peccatum contraheret originale. Et de his rationibus decentiæ falsa est illa maior similiter et minor quoad secundam eius partem, quæ in argumento positæ sunt.

Et quod rationes decētiæ hoc secundo modo satis probent, vt dictum est, expresse fatetur Cano de locis theologicis lib. 12. ca. 13. in secundo exēplo ibi posito. fol. 401. Ad quod etiam facit Gerson, alphab. 15. litera. q. Et vltra exempla supradicta de beata virgine id magis patet. Nam hac ratione innixi B. Tho. Richardus, et plures alij doctores in 3. dist. 37 tenent quod Deus de potētia absoluta vt legislator dispensare non potest in decalogo, neq; quod aliquo tempore vitæ suæ homo nōn amet aut non colat Deum. Et distin. 38. et in. 1. dist. 43. 47. Eadem ratione indecentiæ vitande in Deo doctores communiter tenent quod Deus decipere non potest: quia licet in his nulla sit aperta repugnantia aut contradictio, est tamen indecens Deo id facere, quod vtique suæ repugnat bonitati; tametsi hæc indecentia sit maior quam alia supradicta. Nam hæc aliquo modo repugnantiam sonat, illa autem minime. In rebus etiam alijs dubijs aut nondum per sacram scri

pturam

pturam expressis neque per Ecclesiã desinitis ad fidem et mores pertinentibus, doctores catholici per has rationes decētiæ determināt quid tanquā verius aut probabilius tenendū sit, quomodo etiā multa loca sacræ scripturæ sint sane intelligenda vt indecentia vitetur, vt docet beatus Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana ca. 27. et li. 4. de Trini. ca. 6. quomodo etiam multa loca sacræ scripturæ non ita generaliter vt ipsa verba sonant, sed cū limitatione aliqua accipienda sint, vt de his latius agit Dryedō de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 2. ca. 2. et latius lib. 3. tractatu. 2. ca. 3. et tract. 3. ca. 4. quo vt prolixitas vitetur lectorē incredulum aut curiosum mittimus. ergo eadem ratione indecentiæ vitandæ licite et satis probabiliter et non contra scripturam sacram diceretur, quod ab ea etiā generaliter quoad omnes intellecta et a regula et lege generali aliqua fiat exceptio aliquando, aut priuilegium alicui, quale est hoc de immaculata beatæ virginis conceptione, et de aliorum sanctorum alijs priuilegijs concedatur. Neque enim in sacra scriptura continetur quod ratione vitandæ indecētiæ nulla in ſe exceptio fieri aut nullum alicui priuilegium de facto possit concedi quod ibi dem expressum non sit, cum ex supradictis oppositum factum esse constet euidenter.

Arg. 1. Secundo principaliter arguitur ad idē. Si Maria non contraxit originale: ergo nō fuit mortua morte peccati, neq; captiua peccati. et ergo neq; redempta, nec egens redemptione Christi, neque per eum a morte peccati suscitata. Patet hæc consequentia per Zozimum Papā supra conclu. 5. ibi videatur. et iterum ergo neque sibi fuit clausum cœlum, quod nō nisi per peccatū clauditur: neq; eguit Christo aperiente: et tandem neque descendisset ad limbum si ante Christum moreretur.

Respon. Respon. concedendo primam cōsequentiam: quia facit hunc sensum, quod scilicet de facto beata virgo non fuit mortua et captiua sub peccato: cū quo stat quod in debito fuit mortua. ideo cū addito expresso, quod scilicet nō fuit mortua aut captiua in debito, negatur hæc consequētia, vt patet etiā ex supradictis in quinta conclusione.

Ad secundam consequentiam respōdeo illam simpliciter negando: immo potius sequitur quod absolute fuit redempta et viuificata per Christum præseruatiua viuificatione et redemptione eius in suis meritis ab æterno præuisis et acceptatis a Deo patre, vt ait Gers. alph. 43. q. Sicut qui se releuare nō potest a præcipitio vel infirmitate futura non minus indiget preseruatore et medico ne cadat vel infirmetur, quā qui iam ab inflicto vulnere et infirmitate sanatur. Sic in proposito, vt ait etiā expresse ipse Caieta. 1. 2. q. 81. arti. 3. dicens. Si omnes obnoxij sunt peccato originali, id sufficit ad indigentiam redēptionis: neq; enim solū eget redemptione actualiter captiuus, sed etiam obnoxius captiuitati. Et hæc bene notabis tu Thomista, ne nimio zelo nō secundū scientiā accensus erronea dicas, quæ non sunt erronea cum de beatissimæ virginis Mariæ conceptione disputas aut prædicas. Hæc ille, et quidem recte. et in 3. par. q. 27. art. 2. consonat sibi ipsi, quāuis in quodlibeto oppositū teneat, dicēs quod distinctio illa Scotica de duplici redēptione, scilicet liberante, et præseruante non habet locum: quia hæc redemptio præseruatiua quoad homines vsurpata ex Bern. in sermone. 22. super Cantica reprobatur per verba Zozimi Papæ dicentis: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur, neq; redemptus dici potest nisi qui vere per peccatum fuit ante captiuus, vt habetur supra cōclus. 5. Hæc ille. Sed certe Zozimus non de redemptione præseruante sed de liberante loquitur vt dicta verba manifestāt, quæ nil faciunt contra prædictam conclusionem: et vt dictum est obnoxius morti et captiuitati indiget viuificante et redimente, et antequam de facto illam incurrat ab ea viuificatus dicitur atque redēptus melius quā si in illā incurrisset: sicut et aiunt iurisco. C. in quibus causis. in fin. et. C. quādo decet l. 3. ꝙ melius est ante casum occurrere, quam post causam vulneratam adhibere remedium: meliorq; medicina præseruatiua quam curatiua est.

Quod etiam amplius patet. Tum quia de libe ratione hac præseruatiua ab aliquo malo imminēte sæpe fit mētio in sacra scriptura, vt in psal. 43. Qui redemisti Dauid de gladio maligno. Itē Erue me et libera me de manibus alienorum. Et Ecclesia orat, A morte perpetua et subitanea libera nos domine &c. huiusmodi. Tum etiam, quia sicut vere dicitur quispiam priuatus bonis et emolumentis quæ habebat in sua causa, puta in suo artificio et iure aliquo ad ea quæ certe habiturus esset, nisi per aliquē impediretur: ita ecōtra dicitur liberatus atque redemptus ab his malis quæ habebat in sua causa vel lege aliqua obnoxius erat ad ea incurrenda quæ certe incurrisset nisi ei aliunde misericorditer prouideretur. Sic dicimus quēpiam liberatum a morte et captiuitate præcipitio et huiusmodi imminētibus malis et necessario futuris, nisi per aliū præseruaretur. Sic. B. Tho. 3. par. q. 53. artic. 3. declarat veram resurrectionem et liberationem a morte eam esse, quæ nō solum a morte iam incursa verumetiam ab incurrenda, id est a necessitate immo et a possibilitate moriēdi liberat. Sic et. q. 53. art. 2. ad secundū. illud Act. 2. ꝙ Christus soluit dolores sanctorum patrum in inferno, exponit nō dolores pœnarum quas incurrerunt, sed quas incurrissent nisi ipse præuenisset auferēs illas et preseruando ab eis. Sicut et medicus dicitur soluere morbum a quo præseruat per medicinā. Hæc ille. Sic Matth. 9. Dominus ait, sanis nō esse opus medico sed male habentibus. i. eis, qui ex se tales sunt vt in morbum inciderent nisi præueniens medicina saluaret secundum psal. 58. Misericordia eius præueniet me: secundū August. et cōmuniter doctores. Sic et Bern. vbi supra, Angelos vocat redēptos: et Hieronymus etiā saluatos dicit,

dicit, quamuis in nulla fuerint captiuitate peccati: certè quia ex sua natura poterat peccare, ut alii libe rũ arbitriũ habẽtes: licet nõ essent certæ causæ necessitatẽ ad peccandũ inducentes. Sic ps. 13. Oẽs declinauerũt &c. s. ex se nisi Christus adiuuisset per gratiã secundũ August. & Cassiodorũ, & ipsum ẽt Caietanũ ibidẽ. Sic ẽt ps. 115. dicitur, Ois hõ mendax, s. quia ex sua natura habet ut sit uanus, & in mendaciũ procliuis. Cũ quo stat ꝙ per gratiã præseruetur à mẽdacio, & pctõ, ne de facto illud incurrat. Sic beata virgo põt dici peccatrix non simpliciter, ne de facto peccatũ habuisse intelligatur, sed cũ addito, s. peccatrix ex natura sua, aut de se nõ solum originali, sed & actuali pctõ obnoxia, nisi per specialẽ gratiã præseruaretur, & excellenter redimeretur à Christo, ut dictũ est: Et præfatã glossam, & intelligentiã satis Paulus innuit Ephe. 2. Eramus oẽs natura filii iræ: Natura, i. ex vi nostræ naturalis conceptionis ex Adã: ut per hoc excludatur. B. Virgo per gratiam præseruata. Et Ro. 5. vbi Apostolus cõparat peccatũ Adæ iustificationi Christi dicens. Igitur sicut per unius delictũ in oẽs hoies in condẽnationẽ: sic & per unius iustitiã in oẽs homines in iustificationem uitæ. Nunc aũt constat non oẽs de facto esse iustificatos per Christũ quoad efficientiã: sed quoad sufficientiam. ergo similiter peccatũ Adæ infecit omnes quoad sufficientiam, quia scilicet omnes fecit obnoxios culpæ, & pœnæ: de facto aũt eos tantum, quos Christi gratia non præuenit. Sic igitur dicitur beata virgo præ omnibus excellenter præseruatiuè redempta, ut dictum est.

Replica. Si replicetur quòd ergo beata virgo non est redempta per Christum uniuocè cum omnibus aliis.

Respon. Respõ. est uniuocè redempta quoad causam, & effectũ, i. per merita Christi, & ab omni pctõ originali, & actuali. Quoad modum aũt non est uniuocè, ut alii redempta, quia nõ eodem, sed nobiliori, modo præseruatiuè redẽpta est. De Angelis uerò alia rõ est: nã si in aliqua peccata ex natura sua de facto necessariò, ut homines incidissent: benè quidẽ possunt dici per gratiã præseruatiuè redẽpti. Sed utrũ per merita Christi, sicut hoies, Bernar. ubi supra uidetur dicere ꝙ sic, & multi alii doctores sunt cũ eo. Alii aũt dicunt ꝙ non: quia Christus pro hoibus tantũ mortuus, & incarnatus est, ut canit ecclesia in symbolo fidei. Qui propter nos hoies, & propter nostrã salutem descendit de cœlis &c. & tunc angeli non essent omninò uniuocè nobiscum redempti quoad causam, ex quo merita Christi nõ essent cã redẽptionis illorũ, ut dictũ est. Sed de his alibi latius. De aliis duabus ultimis consequentiis positis in argumẽto principali, quod. s. ergo Maria Virgo non habuit sibi clausum cœlum, neque descendisset ad limbũ, latius infra. q. 47. habetur.

Argumen. 3 Tertiò principaliter arguitur ad idem ex auctoritatibus sanctorum. Nã in rebus pertinentibus ad fidem, & uerũ sensum sacræ scripturæ, priuilegia, seu exceptiones quoad beatã virginem, & alios sanctos, certè doctores antiqui Christo propinquiores incarnato, & eius Apostolis prædicãtibus sunt magis illuminati: & magis æstimãdi sunt habere, uel habuisse spũm Christi, atq; sapientiores aliis lõgius distãtibus à Christo, & Apostolis, quales sunt moderni doctores: sicut & magis illuminati sunt prophetæ propè aduentũ Christi, quàm qui longè ante præcesserunt: & ex cõsequenti in præsenti materia vtrũ beata virgo habuit hoc priuilegiũ immaculatæ suæ conceptionis, & exceptionem à generali regula fidei, & sacræ scripturæ quoad peccatũ originale, an nõ, potius stãdũ est doctoribus antiquis, ꝙ modernis. Nunc aũt doctores antiqui oẽs ferè non solũ non excipiunt B. Virginem, neq; ei tale priuilegiũ concedunt inter alia priuilegia gratiarũ, quæ illi expressè tribuunt: sed potius hoc ei expressè denegãt cum multis ẽt doctoribus modernis. ergo illis in hoc stãdũ est. Consequentia patet, & similiter maior, quæ est B. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. quãuis ad aliud propositũ: quia quò quis magis luci appropinquat, eò magis illuminatur, & patet experientia. Minor aũt probatur discurrẽdo per oẽs doctores tã in generali, quàm in particulari de hac materia loquentes. Generaliter quidem de oĩbus hoĩbus sine ullius exceptione August. Ambr. Damas. Leo, Ansel. li. 2. Cur Deus homo. c. 16. & oẽs alii quos ẽt refert Gabriel in 3. di. 3. q. 1. art. 1. expressè dicunt oẽs naturaliter propagatos ab Adã de facto contrahere peccatum originale, quod in baptismo deletur. Specialiter autem de beata Virgine idem dicit Augustinus super psal. 34. ibi. Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio: Vbi ait. Adam mortuus est propter peccatum: Maria ex Adam mortua est propter peccatum: caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Secunda auctoritas est eiusdem Augustini in secundo libro de baptismo paruolorum, & libro vndecimo super Genesim ad literam, ubi ait. Solus ille homo factus manens Deus nullum peccatum unquàm habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Tertia auctoritas eiusdem lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Et quid inquinatius illo vtero virginis? cuius caro etsi de peccati propagine venit, non tamen de peccati propagine concepit: Et subdit, Proinde corpus Christi, quamuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea cõceptum fuit quomodo fuerat illa concepta: ideò ipsum nõ fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati: Et super Gene. ad literam lib. 18. & 20. sæpè idem replicat: Et lib. 5. contra Iulianum hæreticũ ca. 9. & lib. 21. & expressius lib. secundo, de peccatorum meritis. ca. 20. 25. 35. ait. quòd nullus, præter Christũ, est, fuit, aut unquàm erit omninò sine peccato, & loquitur de peccato actuali, uel originali, ut patet ibidẽ. & ca. 6. uc ẽt hoc refert Soto de natura & gratia lib. 1. c. 7. Quarta auctoritas Ambro. super psal. 118. Beati immaculati. sermone 6. vbi ait, Venit Iesus, & in carne, quæ peccato in Not.

matre fuerat obnoxia militiam virtutis exercuit: Et nemo unquam sine peccato, nisi solus Christus.

Quinta auctoritas est eiusdem Ambrosii, ut Bedæ in homilia super Missus est, & habetur in glossa ordinaria Lucæ. 1. dicit Spiritus sanctus superueniens in Virginem, mẽtem eius ab omni uitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu carnalis concupiscentiæ cor eius temperauit, atque mundauit.

Not. Sexta auctoritas Anselmi. li. 2. Cur Deus homo c. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit: Virgo tñ ipsa vnde assumptus est in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eã mater sua: & cum originali peccato nata est: Et iterum ibidẽ dicit, Per futurã mortem filii, & illa Virgo, de qua natus est, & alii multi mundati sunt à peccato. Septima auctoritas Chrysostomi super Matthæum dicit quamuis Christus non esset peccator, naturam tñ humanam. de peccatrice suscepit. Octaua auctoritas Eusebii Episcopi Emiseni in 2. sermone natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, dicit, Annexu peccati originalis nullus immunis extitit, nec ipsa genitrix Redemptoris. Nona auctoritas sancti Remigii super Ps. 21. Deus Deus meus respice in me &c. dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, itã ut ex ea conciperetur sine peccato hõ Christus Iesus. Decima auctoritas sancti Maximi in sermone de assumptione beatæ virginis dicit, Beata Virgo Maria fuit in utero matris sanctificata, & ab omni contagione culpæ originalis, antequam nasceretur, per spiritum sanctum mundata. Vndecima auctoritas Gerardi Epi, & Martyris in sermone natiuitatis Mariæ dicentis, O fœlix puella, quæ concepta in pctõ, purificatur ab oĩ pctõ, & filium concipit sine pctõ. 12. auctoritas Bernardi in epistola ad canonicos Lugdunenses dicit, Beata Virgo post conceptum in vteroiam existens sanctificationem creditur accepisse, q̃ excluso pctõ sanctam fecerit eius natiuitatem, nõ conceptionem. 13. auctoritas beati Antonii de Padua nostri ordinis minorum in sermone de natiuitate Mariæ dicit Beata virgo fuit in utero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine pctõ nata. 14. auctoritas sancti Bernardini nostri ordinis minorũ in sermonum suorũ. 3. opere incipiẽte, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine sermone. 4. qui incipit, Sicut sol oriẽs mundo &c. dicit Tertia fuit sanctificatio maternalis: hæc remouet culpã originalem, cõfert gratiam, & remouet pronitatem ad peccatum mortaliter, & uenialiter: & hæc fuit in Virgine matre. 15. auctoritas est beati Tho. 3. par. q. 27. ar. 2. qui licet olim prius in 1. sen. dist. 17. art. 4. ad 4. argum. & dist. 44. art. 3. ad 3. & in glossa magistri, & in tractatu super Aue Maria aliud dixerit: tñ ubi supra contra conclusionẽ tãdẽ tenet cũ aliis antiquis doctoribus scholasticis: Itẽ Alex. Alen. 3. par. q. 9. art. 1. Item Bonauen. in 3. di. 3. q. 1. art. 2. sic expresse dicit, Dicendũ est q̃ beata virgo fuit concepta in pctõ originali, & q̃ eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicẽdi est cõior, quia ferè oẽs id tenent: & rationabilior, quia esse naturæ præcedit esse gratiæ: & securior, quia magis consonat pietati fidei, & sanctorum auctoritati. Hęc ille. Ad idẽ sunt Henricus in 15. quodlib. q. 13. & Greg. Arimi. in 2. dist. 30. q. 2. Durandus, & Palud. in 3. dist. 3. & Floren. 1. par. sum. tit. 8. c. 2. & B. Vincentius in sermone de conceptione, & magister de Castronouo de conceptione beatæ Virginis, & Turrecremata, & Ioannes de Neapoli in quodlibeto, & tandẽ Caieta. in quodlib. & tota ferè caterua Thomistarum.

Respon. dupliciter. Primò ad minorem q̃ oẽs præfatæ auctoritates, & aliæ similes, præsertim generaliter loquentes intelliguntur q̃ ex natura sua, & in debito, oẽs sunt obnoxii pctõ originali, & actuali: & de facto ipsum contraherent, nisi ex gratia, seu ex priuilegio speciali præseruentur (ut creditur de beata Virgine, ut dictũ est) sicut & Ambr. li. 3. de Trini. ait. Oĩs creatura, ẽt angelus, pctõrum capacitati obnoxia est: sola. n. est à pctõ immunis, & immaculata sempiterna diuinitas secundũ Mat. 19. Nemo bonus, nisi solus Deus, s. de se, ex natura sua, & necessariò. Sæpè nanq; scriptura sacra, atque doctores de persona: aut de re aliqua aliquid enunciãt, ut ipsa de se, aut ex natura, seu conditione, aut merito proprio est, aut esset: non secundum quod extrinsecus accidit, aut superuenit ex gratia. Et itã uerè dicitur q̃ nullus hõ, aut ex filiis Adæ, aut ex concubitu maris & fœminæ conceptus, aut natus, uenit in mundum sine pctõ: sed hũc sensum habet, q̃. s. secundum cõditionẽ humanã, legemq; cõem: aut secundum quod descẽdit naturaliter ex Adam per maris, & fœminæ cõmixtionẽ nullus immunis est à pctõ: cum quo tñ stat q̃ per gratiam, quæ superat naturã, aut ex priuilegio spãli (quale crediturĩ beata virgine fuisse) contrariũ sit, & immunitas à peccato constituatur. Et hãc glossam, & intellectũ faciunt prędictæ auctoritates doctorum, sicut auctoritates sacræ scripturæ, ut supra in respon. ad secundum argu. & superius conclu. 5. latius habetur. Respon. 1.

Si contra hãc solutionẽ replicet Caiet. in quodli. ubi supra, dicens, q̃ licet prædicta glo. ualere possit quoad auctoritates loquẽtes generaliter de oĩbus, non tamen quoad expresse loquentes de beata Virgine: Tùm primò, quia ly in debito, de se, aut ex natura sua, est conditio secundũ quid, & diminuẽs: auctoritates aũt præfatæ absolutè, & simpliciter dicunt de beata virgine, q̃ habuit peccatũ originale, sicut de aliis hominibus idẽ simpliciter aiunt: ergo intendunt q̃ non solũ in debito, & secundũ quid, sed q̃ ẽt simpliciter de facto, ut alii hoĩes, id cõtraxit. Nã si aliter intendissent, utiq; id alicubi expressissent de beata Virgine spãliter, nõ. n. deerant illis uocabula, quibus id aliq̃ explicarent, sicut neque nunc desunt doctoribus modernis oppositũ opinãtibus: nisi fortè (quod absit) ex ignorãria, aut ex maleuolentia, aut dissimulatione talis expressio ab eis omissa esset. Tũ ẽt 2. quia ex eo q̃ prædicti doctores explicant B. Virginem subiacere legi cõi in sua Replica.

conce-

conceptione cum originali peccato, ut alii subiacent, & ipsam excipiunt à lege cõi aliorum indura tione peccati originalis, dicentes ipsam ex priuilegio statim post conceptionem multò ante natiuitatem sanctificatã, constat prędictos doctores scru tantes priuilegia beatæ Virginis, nullum de præseruatione eius priuilegium admittere uoluisse.

Respon. ad replicam. Respon. negando q doctores dicãt q beata virgo habuit simpliciter, siue absolutè peccatum originale; si.n. sic loquerentur, profectò glossa dicens q illud habuit ex debito destrueret textũ: quia idẽ esset, ac si dicerent quod non habuit illud absolutè: id quod eorum uerbis repugnaret, ut replica procedere uidetur. Conceditur autẽ q doctores simpliciter, sine absolutè dicunt quòd beata virgo habuit peccatum originale: quod põt intelligi, uel q in debito, seu ex sua natura: & hoc est uerum: uel ẽt de facto, quod negatur, & quòd talia uerba talẽ glossam patiantur, sicut & textus sacræ scripturæ, iam supra uisum est: Nam si eam non admitterent, iã esset contra fidem, & contra sacrã scripturã talis opinio, seu conclusio. 6. cuius oppositum supra con clu. 3. & 5. ẽt secũdum Tho. & Caietanum dictum est: maximè, quia hæc conditio ex se, & ex natura rei, quia respicit naturę substantiã, quam scire, ac diuidere ab iis, quę extrinsecus, & raro accidun', ac doctrinam, & regulam generalẽ maximè attinet, non est conditio propriè diminuens, & sñiam restringens: sed rei naturam, & legem ostendens, & explicans: ut sic sciamus quid ex lege, & ex nostra natura simus, quid deinde ex gratia, & de facto habeamus.

Replica. 2. Si iterum replicetur cum Caietano ubi supra quod istæ contradicunt. Maria cõtraxit originale, Maria non cõtraxit originale: ideò si ista negatiua est uera, illa affirmatiua est falsa. Sed si faceret illũ sensum quòd. s. contraxit in debito, & non in facto esset uera, & negatiua falsa. ergo non facit illum sensum, neque admittit illam glossam.

Respon. ad 2. replicam. Respon. si in eodem sensu uniuocè accipiantur, contradicunt, aliàs non: ideò distinguendę sunt. Et propter uitandum scandalum iam in cõi locutione ad populum intelliguntur quòd de facto cõtraxit, uel non contraxit originale. Ideò illa affirmatiua simpliciter negatur & negatiua cõceditur: quàuis doctores antiqui, absolutè dicentes quòd cõtraxit originale, sint exponendi, quòd in debito illud con traxit: quod cõceditur cum hac explicatione, & nõ aliter, ut supra, & conclusione quinta dictum est.

Nota. In quo nota secundum Catharinum, ubi supra, quòd non semper quærendum est quid sancti intẽderint: sed quid, & quomodo dixerint; quia non est inconueniens dici multa à sanctis, quæ possunt, & debent exponi secundum ueritatem, licet ipsi fortè in iis uerbis ad eam non intẽderint, eò quòd Deus magis habet prouidẽtiam in eorum dictis propter alios, quàm in eorum mente. Et hoc idem ait Caietanus. 3. par. q. 78. art. 1. & in quodlibeto. 1. de au ctoritate Papæ, & concilii, exponens quædam uerba concilii Constantien. & Basilien. ad uerum sensum, ait, Etsi glossas nostras contra intentionem auctorum aliquis diserit esse, respondebo primò quòd ego homo sum, & uideo solũ quæ foris sunt quoad ipsa decretorum uerba, Deus autem intuetur cor &c. Hæc ille. Igitur auctoritas scriptorum potius ex dictis, quàm ex mente nunc hauritur à nobis: quia Deus propter communem utilitatem magis præseruat eos, ne falsa scribant, quàm ne falsa opinentur. Sic & Caypham fecit loqui uera: licet ipse aliam mentem, & intentionem habuerit. Vnde & B. Thom. sępè verba Augustini, & aliorum ad bonum, & uerum sensum etiam torquere conatur, non ignorans etiam aliud eos intendisse. Et tãdem ipse Caietanus ubi supra in quodlibeto de conceptione ait. Omissa igitur superflua curiositate quid opinatus fuerit in re clarificata hic aut ille theologus, sufficere nobis debet ex solido fundamento ueritatem agnoscere. Hæc ille. Sed hanc sententiam Catharini ego limitarem, ubi de doctorum sensu, & mente dubium esset: aut ubi constaret tũc spiritu sancto permotos, uelut Cyphas, itã fuisse locutos: aliàs ad eorum mentem ipsorum uerba accipienda sunt: quia euangelium & ueritas secũdum Hier. non in foliis, sed in sensu uerborũ est: & secũdum Arist. uerba sunt signa eorũ, quę in mẽte sunt.

Alio modo ad supra dictum 3. argu. principale. Respon. 2. ad 3. arg. Respon. ad maiorẽ quòd licet regulariter itã sit q ut ubi dicitur, doctoribus antiquioribus standum est in rebus fidei, & sensu scripturarum: nõ tñ semper in omni casu & materia: nam aliqñ licitum est ab eis dissentire, & cum modernis sentire. Nã hoc ẽt ait idem Caietanus 2. 2. q. 1. art. 7. quòd. s. nõ obstante quòd antiqui sint doctiores, & magis illuminati regulariter in rebus fidei: nõ tñ est negandum quòd ẽt post Christum una posterior ætas habeat in supra dictis doctores aliquos præstantiores aliqua ætate, licet non omni anteriori: quia nunquam fuerunt, aut erunt Apostolis doctiores, sicut nec perfectiores. Hæc Caietanus ad nostrum propositum. Et quidem meritò: nam quoad scientiam infusam per temporum successionem quotidiè magis ecclesia diuinitus illustratur, & maximè quoad speciales casus, atque materias, secundum Dani. 12. Pertransibunt tempora, & multiplex erit scientia: Et Hieronymus in prologo super euangelia qui incipit, Plures fuisse &c. vbi ait, Ecclesiam introduxit rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultæ misit manum suam &c. Et ideò comparatur auroræ consurgenti, id est procedenti. Canti. 6. quia scilicet successu temporis magis diuinitus illustratur: Et quoad scientiam acquisitam est idem iudicium præcipuè quoad aliquam materiam particularem, qualis est hæc: quia magis est inuestigata ueritas à modernis, propter controuersiam magis in his, quàm in temporibus antiquis, emergentem. Neque enim tota scientia, & ueritas finita est in antiquis, sed tempus est repertor omnium,

ut hoc latè prosequitur Gerson, & patet experientia, & exemplis: quia dubitauerunt doctores antiqui aliquãdo de processione spiritus sancti à patre simul & filio, & de non rebaptizandis hęreticis, de purgatorio, de sola pœna damni puerorum in limbo sine baptismo decedentium, de peccato originali, de animabus non creatis simul ab initio mundi, & de non immissis per traducem, de absentia substantię panis post consecrationem, de assumptione beatæ Virginis ad cœlum corpore & anima, & de multis aliis tangentibus sacramenta: de quibus iam his temporibus non dubitatur. Ideò ait Gerson quòd auctoritas doctorum modernorum non est minor, quàm antiquorum, saltem in aliqua materia speciali. Nam & B. Thomas in 12. quodlib. ait quòd non quęcunque dixerũt, aut scripserunt sancti sunt uera, & à spiritu sancto profecta: Et August. in donatistas, auctoritatibus doctorum contra rationes efficaces innitentes ait, Signũ esse causæ à ueritatis neruo destitutę, quæ solũmodo in hominum auctoritate innititur. Et ità est in præsenti materia, in qua doctores antiqui scholastici specialiter de conceptione beatæ Virginis loquentes, non nisi opinatiuè locuti sunt: Nam si asseruissent, ut certum, quod per ecclesiam nõdum decretum erat de ea, utique errassent, putãtes esse contra fidem, uel contra sacram scripturam quod non erat, ut supra conclu. 3. dictum est. Rationes autem quibus moti sunt sic opinandum constat nõ sufficienter probare suum intentum, ut patet, quia omnes optimè soluuntur: quod ipse etiam Caietanus. 3. par. q. 27. art. 2. expressè confitetur. Errauerunt igitur in hoc, sed sine pertinacia parati stare iudicio ecclesiæ, & eius ritui, quem nunc circa hoc habet, ut dictum est: sicut & alii doctores antiquiores circa alia piè, & sine pertinacia errauerunt, ut de Cypriano, Damasceno, Chrysostomo, & de aliis habetur in epistola Polycratis ad Victorem Papã, & Hieronymus refert contra Pelagium. Quibus non obstantibus dico quòd multæ de auctoritatibus suprapositis, specialiter etiam de beata Virgine loquentes, non sunt contra conclusionem: nam & sine ulla uerborum uiolẽtia possunt facilè ad bonum sensum glossari, ut patet per singulas discurrẽdo. Nam ad primam Augustini respon. quòd ibi habet litera quòd Maria mortua est propter peccatum Adæ, & loquitur de eius morte corporali, sicut & de morte Christi corporali: ità quòd, quamuis priuilegiata fuerit à peccato originali, non tamen à morte corporali, propter peccatum Adæ, non quidem de facto contractum ab ea, sed contrahendum ex lege communi, aut cui erat obnoxia, nisi præseruaretur ne illud de facto contraheret. Nam mors, & aliæ pœnæ manserunt in ea, ut pœnæ, uel potius ut pœnalitates, seu conditiones, defectusq; naturæ à iustitia originali propter peccatum Adæ destitutæ, ad exercitium uirtutum, & meritum: & ideò dicitur beata Virgo mortua propter peccatũ Adæ, non tamen propter peccatũ suũ originale, aut actuale, quod non habuit. Ad secundam auctoritatẽ eiusdem Augustini respon. ꝙ loquitur de carne infecta, quã secundũ aliquos beata virgo habuit usq; ad incarnationẽ uerbi diuini fomite ligato quoad actum, aut secundũ alios usq; ad animæ infusionẽ, ubi ẽt ab originali præseruata est, aut potius secundũ Catharinum ideò beata virgo dicitur habuisse carnẽ peccati: quia secundũ carnẽ cõtinebatur naturaliter in ea massa peccati obnoxia, quia processit ex semine, quod de Christo nullo modo dici põt: Ideò Christus non dicitur habere carnẽ peccati: Maria aũt sic. Igitur de peccato originali nulla ibi fit mentio. Ad tertiã eiusdem Augustini respon. sicut & ad secundã præcedẽtem ex ipsis uerbis ibidẽ. Et ad id ex lib. 2. de peccatorũ meritis respon. ꝙ intelligitur ꝙ nullus omninò est sine pc̃tõ ex natura sua, uel saltem in debito, uti superius in 1. responsione dictum est: Nã constat ꝙ de facto beata virgo nullum habuit peccatũ actuale: ergo idẽ de originali eadem rõne dicendum est. Ad quartam Ambrosii respõ. sicut ad secundam, & tertiã Augustini: & insuper ꝙ ly in matre nõ habet litera Ambrosii, sed falsariè additum est: Et est sensus ꝙ Christus in carne sua mortali passus est, quã ideò obnoxiã pc̃tõ dixit Ambr. quia reatũ, seu debitum pœnę propter peccatũ Adę in se suscepit, vt pro nobis satisfaceret, sicut 1. Petr. 2. dicitur ꝙ peccata nostra ĩ corpore suo portauit: & ibi Amb. secundum id Ro. 8. & 1. Cor. 5. ait Christũ pro nobis factum esse peccatum. Ad 5. eiusdẽ Ambr. & Bedę, & Damasceni respon. de originali pc̃tõ nihil ibi dicitur: sed neq; de actuali debet intelligi, ut ex supradictis in 1. conclusione constat. Sed uel intelligitur de fomite, qui tunc oĩnò ablatus est ab ea secundũ magistrum, & alios, ut de hoc latius infra. q. 45. uel potius de purgatione naturæ, seu à priuata potẽtia respectu puritatis eius statim futurę maioris per gratiã. Sicut angeli sine macula dicuntur illuminari, & purgari ad fulgorẽ diuinæ maiestatis amplius suscipiendum: sic beata Virgo filium Dei conceptum splendorẽ glorię æternæ dicitur tunc purgari, i. pulchrificari magis, & mente, & corpore diuinitus aptari, & dignificari: & ea puritate nitere, cui oĩs prior eius munditia, & sanctitas poterat aliquo mõ sordida dici, atq; uitiosa: sicut Iob. 15. & 20. habetur ꝙ cœli, & stellæ non sunt mundę in cõspectu Dei: Et prędictum sensum Hieronymus ad Eustochium in sermone de assumptione melius expressit dicens. Ante ipsum conceptum sanè uterus virginis, quãuis mũdus, impollutus, & alienus à cõtagione peccati, quãuis sanctus: tñ adhuc uilitate humanitatis induitur, ut ità dicã, ac si lana mũdissima, suoq; colore dealbata. Ad quã sanè cũ accessisset spũs sanctus, quasi & ipsa eadẽ lana, cũ inficitur sanguine muricis, uel cõctulii, uertitur in purpurã, uersa est & ipsa sine coitu in matrẽ: ut non sit iam amodò quod fuerat, sed purpura uerissima ad indumẽtũ, & gloriã summi Regis aptissimè dedicata: ut nulli deinceps uti ea usu fœmineo liceat, nisi Deo.

Hæc

Haec D. Hiero. Ad 6. Anselmi rñdeo ꝙ illa uerba sunt Bossonis discipuli ibi introducti, & arguentis, siue interrogantis: quae Anselmus respondens ibi nō approbat, neque reprobat, sed dissimulat: quia de conceptione beatae Virginis non erat quaestio, quam alibi tractādam praeterit. Quod inde patet, quia ibi etiam dicitur ꝙ & cum originali peccato nata est, quod nec Anselmus, nec alius catholicus unquam cōcessit, ut patet: & ità neque id, quod scilicet in iniquitatibus concepta est, ab eodem Anselmo approbatur: maximè cùm alibi oppositum dixerit in lib. de exordio mundanae salutis, ut hodie canit ecclesia. Si quid originalis peccati in propagatione matris Dei extitit: illud propagantium, non propagatę fuit &c. Et de conceptu virginali ut supra in 7. probatione conclusionis habetur, quòd decuit virginē ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi. Alia autem uerba ipsius Anselmi intelliguntur de emundatione praeseruatiua, qua excellentius aliis per Christum mūdata est. Quòd si quis contendat Anselmum oppositum sensisse: dicam illum tunc illius fuisse opinionis, quę nō praeiudicat, ut superius dictum est. Ad septimam Chrysostomi respon. primò, uel quòd non est Chrysostomi, uel si est, propter eius reuerentiam glossatur de peccatrice nō quidem de facto, sed in debito, ut supra: Vel secundò magis ad eius sensum dico ꝙ fuit illius opinionis quòd habuit originale, immò & actuale peccatum, ut supra conclusione prima dictū est. Nam ly de peccatrice, cùm sit verbale in trix, secundum propriam significationem frequentiā potius actualium denotat, quàm peccatum originale; Vnde sicut ponens actuale in beata virgine refutatur, ità & admittens originale. Ad octauam Eusebii respondeo, si fortè tale quid ipse dixit, quod ego non uidi, intelligitur quòd beata Virgo non fuit immunis à nexu peccati in debito: secus autem de facto, aut quòd ille fuit illius opinionis, quod nihil obstat. Ad nonam Remigii respondeo sicut ad octauam praecedentem Eusebii dictum est: & insuper quòd intelligitur de mundatione fomitis, aut naturę respectiuè, ut supra ad quintam responsum est. Ad decimam sancti Maximi respondeo sicut ad octauam Eusebii dictum est, & quòd de emundatione pręseruatiua intelligitur, ut supra ad sextam auctoritatem Anselmi habetur. Vbi etiam nota quòd beata virgo optimè dici potest ab originali peccato sanctificata, scilicet sanctificatione pseruatiua: licet melius id nomine praeseruationis, quàm sanctificationis exprimatur, ut infra in respōsione ad decimum argumentū principale dicetur.

Ad vndecimam Gerardi respōdeo quòd expressè illius fuit opinionis: neque obstat, ut patet ex supradictis. Ad duodecimam Bernardi respondeo secūdum Catharinum quòd eius rationes nō probant, nisi quòd beata virgo non fuit concepta de spiritu sancto: ꝙq; eius prima conceptio corporalis, puta seminis decisio in vtero beatae Annae non potuit penitus esse sancta, quod & nos fatemur cū B. Tho. 3. par. q. 27. arti. 2. ꝙ etiam propterea non fuit immunis à peccato originali, sicut Christus, qđ ēt nos ut uerissimum concedimus, quia illa ex sua natura peccato subdebatur. Quòd autem ex gratia praeseruante, & sanctificante in suę secundae conceptionis, uel animationis instanti, quo scilicet anima corpori eius organizato infusa est, fuerit immaculata, & sine ira Dei: hoc ibi relinquit sub dubio subiiciens se ecclesiae determinationi: qui, quia tunc hāc festiuitatem ecclesia non habebat, neque celebrabat festum huius immaculatae cōceptionis, ideò opinatur eam non fuisse immaculatam, nec esse celebrandam, ut tunc communiter doctores opinabantur cum beato Thoma, Bonauentura, & aliis. Cuius tamen, uidelicet sancti Bernardi rationes ibi adductę non probant sufficienter eius intētū: Non. n. pręsupponēda est anima prius esse tpe, ꝙ sanctificetur, quod tñ ipse uidetur assumere: satis ē si prius esse natura intelligatur, sicut & angeli fuerunt simul in rerū natura, & in gratia: immò & primus hō Adam secundū Tho. ut de hoc latius infra in responsione ad octauum argumentū principale. Nec obstat huic sanctificationi praeseruatiuae commixtio coniugalis, etiam cum libidine, aut delectatione naturali: quę sine culpa, & cum merito potuit esse, & creditur fuisse ex diuina reuelatione. Potest etiam semē infectum morbida qualitate, aut foeditate alia quacunque purgari diuinitus ante animationem: in qua, & non ante, contrahitur peccatum originale: in qua ēt animatione, vel animae infusione nulla libido est, vt patet: vt de his latè agit Gabriel in 3. dist. 3. q. 1. art. 2. Igitur, licet Bernardus sic fuerit illo tempore opinatus, quia tunc ecclesia hoc festum conceptionis non celebrabat, constat si hoc tempore, quo ecclesia id celebrat, fuisset, ꝙ aliter nobiscum, & cum ecclesia opinaretur, atq; sentiret: vt ēt ab aliquibus fertur dixisse in quodā tractatu super Salue Regina: qui nec creditur eē suus, neque eius sapit stylum: sed neque ibi expressè quicquam tale legitur: nisi vt dictum est. Ad 13. beati Antonii respondeo quòd in suis sermonibus, qui in his partibus habentur, nihil tale reperitur. Sed esto quòd ita legatur, intelligitur de sanctificatione praeseruatiua, vel nihil obstat illum illius fuisse opinionis cum sancto Bonauentura, & reliquis doctoribus illius temporis, quo veritas haec nondum in ecclesia erat manifesta, vt supra dictum est. Ad 14. similiter respon. ut ad proximè pręcedentem.

Ad quintamdecimam respondeo quòd expressè fuerunt illius opinionis, quòd nihil obstat: Nam si id ità senserunt, quia ecclesia tunc hoc festum non celebrabat: nunc autem quando id celebrat liquet quòd aliter cum ecclesia piè sentirent, vt supradictum est. Et idem respondetur ad omnes alias eiusmodi doctorum auctoritates, etiam si mille eorum centuriae in oppositum afferantur. Et ità patet plena responsio ad tertium argumentum principale.

Quartò principaliter ad idē arguitur, ꝗa beata Ar. 4.

Virgo fuit concepta naturaliter cum feruore libidinis, ut omnes alii, quamuis sine culpa generantium: ergo & cum peccato originali. Patet consequentia secundum Bernardum, vbi supra ad canonicos Lugdunen. & Augustinum de consecra. dist. 4. ca. quisquis; & communiter doctores: & quia ubi est eadem causa sequitur idem effectus: causa autem peccati originalis est naturalis propagatio ab Adam ex semine infecto, & generatione libidinosa, quæ in beatæ Virginis fuit conceptione naturali, igitur &c.

Respon. Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quòd illa maior solum est uera in propriis, & ueris causis efficientibus naturalibus, circa subiectum eodem modo dispositum, & ubi non sit impedimentum: secus si desit aliqua conditio de prædictis, ut latius probat Angest. in morali. ca. 3. & sic est in proposito: nam peccati originalis nulla est effectiua causa naturalis: sed solum est uoluntas diuina sic statuens propter peccatum Adæ quòd fuit causa demeritoria: semen autem infectum, aut generatio naturalis libidinosa, est conditio, aut uia, seu causa sine qua nõ haberet uim prędictum Dei statutum. Item potest impediri per gratiam animæ concreatam ne talis effectus peccati originalis ei incompatibilis consequatur, id quod creditur in beata Virgine factũ esse per speciale priuilegium præseruationis.

Arg. 5. Quintò principaliter ad idem arguitur ex parte effectus peccati originalis: quia ubi est idem speciei effectus, ibi est eadem causa: sed in beata Virgine fuerunt effectus peccati originalis, puta mors, passibilitas, uerecundia, concupiscentia, seu fomes saltem ad tempus, nam certè si coram aliis nudaretur, uerecundaretur, quæ omnia sunt pœnæ, seu pœnalitates propter peccatum Adæ, seu originale, in nobis derelictæ, ut patet Rom. 5. Propter peccatũ mors: & de consecra. dist. 4. ca. placuit: neque tales pœnas ipsa beata Virgo uoluntariè assumpsit, ut Christus pro nostra redemptione: ergo in ea fuit causa, puta peccatum originale. Patet consequentia, quia aliàs iniustè his pœnis sine culpa puniretur à Deo.

Respon. Respondeo primò ad maiorem sicut in præcedenti quarto argumento responsum est cum illis limitationibus de causa naturali respectu effectus, & è conuerso, quòd potest esse similis effectus sine illa causa: idq; ex priuilegio: Insuper non est illa maior uniuersaliter uera, etiã si illo modo limitetur: nam & potest facilè instari in naturalibus, & moralibus: ut communiter instatur à doctoribus de calore, qui est ab igne, & à sole: & de assensu opinatiuo à ratione probabili, uel auctoritate, ut de his Angest. in morali c. 3. agit. Secundò etiam si omninò concedatur illa maior, ad minorem respondeo negando illos esse proprios, & immediatos effectus peccati originalis; sed est carentia, seu priuatio gratiæ in anima, aut secũdum Thomam est carentia nitoris animæ propter absentiã gratiæ prouenient à culpabili amissione iustitiæ originalis, seu à reatu culpæ, in qua stat formalis ratio peccati originalis, ut supra q. 10. dictum est: Fomes autem, seu concupiscentia inordinata in corpore, & anima, quamuis sit præcipuus effectus peccati originalis, non fuit in beata Virgine, saltem quoad actum; immò & fortè, neque quoad habitum, uel substantiam, ut infra. q. 45. habetur de hoc, & de uerecundia beatæ Virginis. Sũt igitur isti effectus secundò, uel mediatè, ex originali peccato prouenientes, & ità negatur minor. Tertiò etiamsi maior, & minor concedantur, negatur consequentia: quia per speciale gratiæ priuilegium est impedita causa, scilicet peccatum originale, & remanserunt in beata Virgine effectus illi pœnales ad meritum & exercitium uirtutum, sicut in nobis post baptismum, & in Christo ad nostram redemptionem. Ideò neque iniustè in hoc punita est: ex quo prædictas pœnas non accepit in punitionem alicuius peccati sui de facto in ea existentis, quod nũquam fuit: sed ex causa dispensatiuè, ut dictum est. Temporales nanque pœnæ, seu pœnalitates non semper propter peccatum proprium infliguntur, aut permittuntur à Deo: sed sæpe ad gloriam Dei, & ad meritum, & ad aliorum exemplũ, & propter peccata parentum. Et ità in proposito dici potest quòd propter peccatum Adæ, seu originale, quod beata Virgo in debito tantum contraxit, cui obnoxia erat ex se, nisi præseruaretur ne illud de facto contraheret, prædictas pœnas naturales incurrit toti naturæ communes; ut Augustinus dicit quòd propter peccatum mortua est, ut suprà in responsione ad primum argumentum dictum est.

Sextò principaliter ad idem arguitur, quia speciale priuilegium Christi est concipi sine originali: ergo negandum est Virgini, ne illi coæquetur. Arg. 6.

Respondeo, quòd speciale priuilegium Christi est nullum habere peccatum in facto, nec in debito: quia ex natura suæ conceptionis supernaturalis sine semine uirili nullo modo erat obnoxius illi peccato: & hoc modo negatur beatæ Virgini: cui solum hanc tribuimus excellentiam sub Christo quòd ipsa habuit ex eius gratia, & meritis, propter eius honorem immunitatem ab originali de facto, quam ille habuit ex natura, ut suprà declaratum est. Non igitur Maria Christo æquiparatur in hoc, sicut nec in aliis excellentiis utrique communibus, quia aliter & aliter illis conueniunt secũdum Hieronymum in sermone assumptionis. Vnde Albertus Magnus super Missus est Luc. 1. Quod nascetur ex te sanctum, ait quòd multa in scripturis, sententiisq; doctorum de Christo dicuntur tanquam singulari modo illi conuenientia, quia scilicet ex natura sua, & essentialiter illi conueniunt: quæ tamen ex gratia similiter aliis sanctis, & præcipuè beatæ Virgini conceduntur: ut est id, quod canit ecclesia, Tu solus sanctus &c. Et Dominus possedit me in initio uiarum suarum. Prouer. 8. Adde quòd licet in conceptione, & natiuitate sancta, & etiam Respon.

in tota

in tota vita sine vllo peccato Christus, & beata virgo æquiparentur, aliter, & aliter, vt dictũ est: Christus tamen in multis aliis, & simpliciter eam excedit, vtpote qui conceptus de spiritu sancto, & statim perfectus homo, viator, & comprehensor fuit; & ita non valet illa consequentia: alioqui eodem modo argueremus apostolos in excellentiis simpliciter, vel in miraculis Christo æquari: quia videlicet eadem & interdum maiora signa fecerunt. Ioã. 14. Maiora horum faciet: at, quia eius virtute fecerunt, non tàm ipsi, quàm Christus per illos ea fecit; longoque post se interuallo eos reliquit.

Argumen. 7 Septimò principaliter ad idem arguitur: quia beata virgo fuit decimata in lumbis Abrahę secundum Aug. quia erat tunc in Abraam secundũ rõnẽ seminalem quo tempore ipse obtulit decimas Sacerdoti Melchisedech: per quem signatur Christus offerens seipsum patri pro omnium redemptione: & illę decimæ significant omnes per Christum redimendos, vt Gen. 14. Maria autem eguit Christi redemptione, vt patet: ergo de facto fuit decimata, & per consequens in peccato originali: non enim nisi pro peccatoribus significatus in decimis illis obtulit Abraham.

Respon. Respõdeo conceditur antecedens, sicut probatũ est: & illud concedit Marsilius, quamuis alii illud malè negent: sed negatur vltima cõsequẽtia: quia fuit præseruata ne de facto peccatum contraheret: sicut præseruatiuè redempta est. Et ad probationẽ dico quòd pro peccatoribus in facto, vel in debito figuratè obtulit decimas Abrahã, & verè passus est Christus, & talis fuit beata virgo, scilicet solum in debito peccatũ contrahens, vt sępè dictum est.

Argumen. 8 Octauò principaliter ad idem arguitur: quia si de facto beata virgo nunquam fuit mortua, aut captiua peccati originalis, ergo neque vnquàm fuit propriè, aut verè vllo modo etiam præseruatiuè redempta per Christum. Patet consequentia. Tùm primò, quia secundum Zozimum Papam, vt supra conclu. 5. habetur, nullus, nisi peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui per peccatum verè fuerit ante captiuus: vbi nota ly verè fuerit ante captiuus. Tùm secundò, quia generatio, & esse naturæ est prius, quàm regeneratio, & quàm esse gratiæ.

Respon. Respondeo negando consequentiam: & ad primam probationem ex Zozimo Papa dico quòd loquitur de redemptione non præseruatiua, sed releuatiua post casum in mortem, & captiuitatem de facto contractam, vt patet ex ratiõibus, & eius intento ibidem in Epistola Augustini 157. ad Optatum, vbi de baptizatis agit per baptismum liberatis à peccato: Nam & implicat quòd quis sit præseruatiuè redemptus, quodque fuerit de facto ante captiuus: sufficit ꝙ in debito, vt sępè dictum est.

Ad secundam probationẽ respondeo secundum Scotum concedendo antecedens, & cõsequentiam de prioritate naturæ, seu præsuppositionis, quia, scilicet præsupponitur, & præintelligitur esse naturale animæ, seu personæ ad esse sub peccato, seu ad esse sub gratia: quia prius naturaliter est in se, quã sub aliquo accidente, aut quàm in ordine ad aliud, ex quo quantum est ex natura sua illud non includit aliud. Similiter dico quòd in tali prioritate naturæ beata virgo prius fuit priuata gratia, & fortè etiam in originali, quàm in gratia: quia quantum est ex natura subiecti, quod est prius natura, vtroque oppositorum ei conuenientium, prius naturaliter esset, aut præintelligitur esse sub priuatione, quàm sub forma opposita. Sed ex hac prioritate naturæ nõ sequitur vlla prioritas temporis, aut quòd de facto ita fuit in executione pro aliquo temporis momento: Ideò nil concluditur ad propositum, vbi de prioritate temporis agimus: de qua negatur antecedens & consequentia huius secundę probationis: quod patet, quia etiam secundum Thomam angeli, & Adam fuerũt simul tempore in esse naturę, & gratiæ creati, similiter & anima Christi, & similiter de beata virgine credendum est.

Nonò principaliter ad idẽ arguitur, quia si beata virgo de facto nunquam fuit in originali, neque mortua, siue captiua, ergo, neque in debito, neque illi peccato obnoxia; Consequens est falsum, ergo & antecedens. Nam consequentia probatur: quia si verè fuit obnoxia morti, vel peccato, ergo aliquã do fuit verè in eo peccato, vel morte: & tunc quęro quando. Nam antequam sit, non potest quisquam dici obnoxius morti, vel peccato: quia si est obnoxius, iam est. Neque postquam fuit: quia iam præseruata ab originali non mansit in ea amplius debitum illud contrahẽdi, sicut neque post baptismum. Neque in primo instanti temporis, quo incepit esse simul & in gratia: tunc enim non potest iam dici obnoxia peccato, sicut nec post., quando habebit gratiam, per quam peccatũ & debitũ illud simul tunc remittitur, vt in baptismo: relinquitur ergò quòd aliquando fuit obnoxia peccato originali, quando ipsa verè erat, & non simul tunc erat in gratia: Et ergo tunc iam non solũ in debito, sed & de facto in peccato, & eius morte, seu captiuitate erat. Hoc argumẽtum facit Syluester in summa. Argumen. 9

Respondeo secundum Catharinum negando cõsequentiam: & ad eius probationẽ negatur etiam cõsequẽtia: & ad eius probationem, vbi quæritur quando fuit obnoxia peccato, dico quòd antequã fuisset in rerum natura: & negatur quod ibi dicitur neminem, scilicet, dici obnoxium alicui, antequam sit: negatur etiam consequentia, si est obnoxiua, ergo est. Dico enim quenquam & esse, & dici posse obnoxium peccato, quando nondum est in rerum natura: sufficit, quòd sit in potentia, vel virtute. Quod patet, quia sanctus Ambrosius ait quòd Adam obligauit posteritatem, quæ tamen tunc nondum realiter erat, quando ille peccauit: & ad Roman. 5. habetur quòd omnes in Adam, scilicet peccante peccauimus: & Hebrę. 7. Leui decimatus fuit in lumbis Abrahæ, cùm ille obtulit decimas Melchisedech: & Beatus Thomas ait. Car- Respon.

nem Christi in patribus obnoxiam fuiſſe peccato: cùm tamen nondum caro Christi realiter eſſet in rerum oatura. Sic & Maria, antequam eſſet in rerum natura, obnoxia fuit peccato, & captiuitati: quia erat in potentia, ſeu virtute in ſemine, ex quo ipſa formata eſt, & in diuina cognitione: ideò negatur coofequentia, Maria eſt obnoxia peccato, ergo eſt. Quia arguitur à ſecundum quid ad ſimpliciter, ſicut ſi argueretur, Eſt in potentia, ſeu virtute: ergo eſt. Eſt obligatus hæres meus ad hoc, ergo hæres meos eſt. Vnde ſicut fructus arboris dicuntur uenditi, uel etiā læſi pro quando fuerint, aotequàm ſint, dùm arbor, in qua uirtualiter continentur, venditur uel læditur, ſic Maria in ſemine pareotum virtualiter exiſtens dicitur obnoxia peccato; quia inde traheret neceſsitatem incidendi de facto in ipſum originale, niſi ab eo per gratiam pręſeruaretur, quādo incipit eſſe, vt ſępè dictū eſt. Quātò magis, quod nos non dicimus, quòd Beata Virgo fuerit unquam peccato obnoxia, aut quòd vnquam in debito ipſa illud contraxit ly unquam aut ullo tempore non dicimus, ſed quod ex ſe; & & ex conditione ſuæ naturæ, quod eſt eſſe obnoxiā ſecundum quid, illud contraxit? quæ tamē ſimpliciter, aut de facto nunquàm illud contraxit? neque illi vnquam obnoxia fuit propter gratiam pręſeruāteni, ut declaratum eſt. Quare à ſecundum quid ad ſimpliciter argumentum malè procedit.

Arg. 10. Decimò principaliter ad idem, & contra tertiam concluſionem arguitur, quia ſi cōcluſio eſſet uera, ſequeretur quòd ordo prædicatorum, & alii celebrantes ſanctificationem, & non conceptionē Beatæ Virginis, celebrarent mendacium, vel errorem, & per conſequens peccarent.

Item ſi non liceret ſeotire, aut agere contra ritum, & celebrationem eccleſiæ Romanæ, & aliarum eccleſiarum particularium: ergo peccant tenentes Beatam Virginem in originali peccato conceptam eſſe, quod coocedere eſt cootra tertiam concluſionem ſuprà dictam.

Reſp. Reſpon. ad primum negando ſequelam dico. n. quòd celebrantes ſanctificationem Beatę Virginis noo celebrant quòd fuit in originali concepta; neque id inteodunt vllo modo, etiam præſuppoſitiuè: ſed ſolū celebrant eius immunitatē ab originali, quandocunque & quomodocunque id factū fuerit, relinquendo ſub dubio quando & quomodo id factum fuerit ſecundum Thomam tertia parte q. 27. art. 2. Sanctificatio enim per ſe non dicit, neque præſupponit culpam, à qua fiat purificatio: ſed ſolum per accidens. Nam ſecundum Thomam tertia parte q. 34. art. 1. Sanctificari per ſe & propriè eſt fieri ſanctum de non ſancto priuatiuè: per accidens aotem eſt de contrario poſitiuè exiſtente, ſcilicet de peccatore emundari & fieri ſanctum: quæ duplex ſanctificatio innuitur prima Corinth. 6. Sed abluti eſtis, ſcilicet per amotionē ſordium peccatorum: ſed ſanctificati eſtis, ſcilicet per acceſsionem gratiæ: vbi clarè diſtinguitur ſanctificatio propriè, & per ſe, ſumpta ab ablutionē peccati. Et ità Chriſtus propriè dicitur ſanctificatus à patre Ioan. 10. Quem pater ſanctificauit &c. Sic in propoſito Beata Virgo dicitur ſanctificata à peccato propriè, & per ſe id eſt, ſancta ſine peccato: licet clarius & excellētius id importetur nomine præſeruationis, quæ ab aliis ſanctificatio pręſeruatiua appellatur.

Ad ſecundum reſpondeo negando conſequentiam: quia quanuis nō liceat diſſentire ab eo, quod eccleſia Romana, & aliæ eccleſię cum ea vniuerſaliter docent, & agunt, tanquàm neceſſariò agendum, atque tenendum: ità quòd nō permittitur oppoſitum teneri, aut dogmatizari impunè, vt de aſſumptione Beatæ Virginis, corpore, & anima & de aliis eiuſmodi. Secus aotem ab eo, quod vt pium duntaxat, & probabilius tenendum, & celebrandū conſulit, & docet, & celebrat eccleſia: ità quòd oppoſitum teneri & doceri permittitur ab ea, qualis eſt celebratio immaculatæ conceptionis, & cultus, & ritus eius, ut ſuprà dictum eſt.

Replica. 1. Quòd ſi replicetur quòd ſaltem peccato temeritatis, licet non peccato erroris, ex partę rei opinatę peccant oppoſitum tenētes: ex quo probabilior eſt opinio, & concluſio ſexta ſupra poſita. Nam temerè, & irrationabiliter agit qui minus probabile ſcienter eligit, & ait.

Reſpon. Reſpon. negando ſequelam: quia non eſt probabilior opinio ipſis ſequentibus oppoſitum: quanuis in ſe, & quoad alios ſit ſimpliciter probabilior: nā illi per probabilem ignorantiam à peccato excuſari poſſunt; maximè ſi non ex ſua praua affectione, ſed ex ignorantia inculpabili talis opinio de immaculata Virginis conceptione minus probabilis illis effecta eſt. Et ità videtur in propoſito quòd eccleſia nullo modo cogit ad huius, uel illius opinionis maiorem probabilitatem, ſeu veritatem inquirendam, ſiue tenendam: licet ſuadeat, & ut magis piam, magiſque probabilem amplectatur partem immaculatę conceptionis, ut patet ex ſuprà dictis. Vnde fit qoòd nullus tenetur facere quicquàm ad prædictam ueritatem, ſeu maiorem probabilitatē huius, uel illius partis inquirendam: ſed licitum eſt pro ſua cuiuſque affectione, & opinione huic, vel illi parti adhærere, quouſque per eccleſiam determinetur.

Replica. 2. Quòd ſi vlterius replicetur quòd opinio tenens immaculatam virginis conceptionem ſapit fidem: ergo oppoſita ſapit hæreſim, Conſequentia patet, & aotecedens probatur; quia benè ſequitur. Omne reuelatum, & teſtificatum à Deo eſt uerum, & de fide tenendum: Immaculata autem conceptio Beatæ Virginis eſt huiuſmodi, vt patet ex quarta probatiooe præfatæ ſextæ concluſionis, ſaltē eſt id valdè probabile, quod & rationabiliter negari non poteſt, ut ibi probatū eſt: ergo eſt de fide tenenda. Ecce quomodo concluſio hæc ſequitur ex maiore, quæ eſt de fide, & ex minore, quæ licet non ſit de fide, eſt tamen adeò probabilis quòd rōnabiliter negari

gari

gari non poteſt:ergo ſapit fidem. Nam ea eſt diffinitio propoſitionis ſapientis fidem,ut ſupra.q. 17. habetur.

Reſpon. Reſpon.negandu antecedens, & ad eius probationem dico quòd illa maior ſolum eſt uera, quando certò conſtat eſſe reuelatum, uel certificatum à Deo;non autem quando opinatum eſt.Igitur prædicta opinio,ſeu concluſio ſexta ſolum eſt de probabilitate,ſeu pietate fidei; & oppoſita non quidē impia,ſed non pia,neque tàm probabilis eſt.

Quòd ſi in illa maiori dicatur quòd omne certitudinaliter reuelatum à Deo eſt de fide &c. iam procedit argumentum ſupradictum: Reſpon. quod tunc negatur minor ibi ſubſumenda: negatur enim rationabiliter quòd hoc eſt certitudinaliter reuelatum à Deo, quanuis probabiliter concedatur quòd id reuelatum eſt, idque irrationabiliter negatur.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQVINTA.

Vtrum in Beata Virgine fuerit aliquando fomes peccati.

1.Punctum. RESPON. hic ſunt duo puncta pertractanda: primum quid ſit fomes,ſecundum vtrum fuerit in Beata Virgine.

1. Opinio. Quoad primum eſt triplex opinio. Prima quòd fomes eſt quædam qualitas morbida in carne exiſtens inclinans appetitum ſenſitiuum ad intenſius, & vehementius appetendum delectabilia, & maximè venerea, præter, & cōtra rectam rationem: itá quòd prædicta qualitas in carne tanquā quidā habitus naturalis valdè inclinat,vel facit inclinationem naturalē appetitus ſenſitiui ad delectabilia carnis eſſe vehementiorem, & præter naturalem, & per conſequens deordinatum: ſicut morbus facit calorem naturalem eſſe vehemētiorem,& præter naturalem,& febrim, aut ſitim, ſeu famem caninam, & ex conſequenti ſic deprimit mentem ipſi appetitui naturaliter condelectantem: ipſique menti adeò infecta eſt & dominatur: ne niſi cum magna difficultate poſſit ipſum appetitum ſenſitiuum tali morbida qualitate infectum, atque deordinatū ſuperare. Et actus iſtius fomitis, ſeu appetitus tali qualitate,ſeu fomite infecti, ſeu inclinati,dicitur rebellio carnis. Et hęc qualitas morbida permiſſa eſt à Deo propter peccatum originale, vndecūque aut quomodocunque proueniat; uel effectiuè ab ipſius appetitus natura deordinata, aut derelicta à iuſtitia originali propter peccatum,aut aliunde contrahatur: modò ſit, & ſubiectetur in omnibus membris,ut innuitur Rom. 7. Sentio aliam legem in membris meis &c. modò in appetitu, vt dicere videtur Scotus;modò ſit intenſibilis & remiſſibilis quoad ſubſtantiam,& quoad actum ſimul: modò quoad actum tantum:modò non,ſecundum diuerſas doctorum opiniones quoad hoc: de quo ad præſens nil curo. Et hanc opinionem quòd fomes ſit prædicta qualitas morbida tenent ferè doctores antiqui,& multi moderni:& refert, & tenet cū eis Gabriel in 2.diſt.30.q.2. Et in 3.diſtin.3. q. 2. ibi uideatur: Et ad idem eſt gloſſa Lucæ. 10. dicēs quòd Homo eſt vulneratus in naturalibus.

Secunda opinio, quòd fomes eſt ipſa concupiſcentia naturalis,vel aptitudinalis inclinatio appetitus ſenſitiui ad ſua obiecta delectabilia, originalis iuſtitiæ fræno propter peccatū deſtituta. Itá q̧ vltra ipſum naturalem appetitum ſenſitiuum, ſeu ultra præfatam inclinationem eius naturalem aptitudinalem,quæ naturaliter eſt apta nata ferri ad vltimum depotentia in ſua obiecta delectabilia, nihil aliud dicit fomes de formali, niſi quòd ſit relictus talis appetitus, uel inclinatio eius ſuę naturæ propter peccatum,præter & contra rationem inſurgere,& actualiter inclinare, & dominari. Nam talis inclinatio, cū ſit naturalis, certè fuiſſet in homine in puris naturalibus conſtituto: & ei non fuiſſet tunc pęna, ſed natura,cùm nō eſſet pp peccatū inflicta: in ſtatu autē innocentiæ tanquam quodam fręno iuſtitiæ originalis dulciter reprimebatur, & rectificabatur talis inclinatio ſub ratione. Nunc uerò in ſtatu naturæ lapſę deſtituta fręno prędictę iuſtitiæ originalis ut fera redüt ad ſuam naturam feralem, & impetu ſuo naturali effrēnis fertur in ſua obiecta delectabilia præter, & contra imperiū rationis: & adeò trahit mentem, ſeu voluntatem naturaliter appetitui ſenſitiuo condelectantem: quòd niſi difficulter nimis ei nō plenè reſiſtit, quin aliquo modo ſcilicet,formaliter, uel interpretatiuè uoluntariè conſentiat, aut condelectetur. Et talis concupiſcentia naturalis relicta ſuę naturæ præter & contra rationem inſurgere, & actualiter inclinare,& dominari,ut dictum eſt,dicitur fomes, ſenſualitas,tyrannus,& lex membrorum, Rom. 7. Dicitur & vulnus naturæ,& morbus eius, & infirmitas: quia cùm natura hominis rationalis ſit operari ſecundum rationem à quo per ſenſualitatem cohibetur,donum iuſtitię originalis ſenſualitatem continens perficiebat hominem in naturalibus: cùm prohiberet ne per ſenſualitatem impediretur opus rationis huiuſmodi naturale: Ob idque priuatio illius iuſtitiæ originalis fuit plaga, & vulnus in natura, ſeu in naturalibus:quatenus homo indè relictus eſt incurſionibus, & rebellionibus carnis patens,atque ſubiectus,ut non poſſit eis plenè dominari;neque iuxta naturam ſuam rationalem perpetuò operari. Quò fit ut nunc homo cum ſolo originali peccato, uel cum fomite prædicto ſeclusis habitibus aliis non vehementius feratur in ſenſibilia, neque ſit magis procliuis in malum, quàm ſi eſſet in puris naturalibus. Nam ſolum differunt ſicut moles ab alto cadens impedita prius; & poſteà allato impedimento quę quidem ęquali vehementia cadit,antequam retinetur, & poſtq̄ obſtaculum remouetur. Ecce ergo quare dicitur morbus, vulnuſque naturæ, ſeu naturalis. Dicitur enim lex carnis,& tyrannus: quia non aliam ſequitur

tur normam, quàm voluptatem carnis, vel delectabilia sensus: & ideò nos vt tyrannus de arce, & cacumine rationis deturbat. Fomes denique peccati ideò dicitur, quia uel est effectus peccati, uel quòd nomē significat, quia inclinat ad peccatum, & fomentum est, alimentumque uitiorum, quę cō sensu uoluntatis indè allectę committimus.

Hanc opinionem tenet Scotus, & multi alii, etiā antiqui scholastici in secundo dist. 30. 31. Et durandus in 3. distin. 3. q. 3. Et Caietanus prima secundę. q. 109. art. 2. & q. 82. art. 1. Et magister Soto latius de natura & gratia lib. 1. cap. 13. Et ad idem est Angest. in moralibus ca. 15. & alii moderni, & Angest. ibidem dicit hanc opinio. esse Anselmi de conceptu virginali cap. 5.

3. Opinio. Tertia opinio est quòd fomes non est inclinatio naturalis ad delectabilia carnis, qualis esset in homine in puris naturalibus constituto &c. ut dictum est in secunda opinione, sed est inclinatio pręternaturalis, & uehementius inclinans ad delectabilia sensus, seu carnis, & ad intensiorem actum, quàm rationis ordo requirit. Sicut febris est calor præternaturalis, & sitis, seu fames canina est inclinatio præternaturalis ad suum obiectum, s. vehementius inclinans ad id, quod ordo naturę requirit: Sic in proposito, nam in puris naturalibus inclinatio naturalis ad ultimum de potētia non tàm vehementer, neque tàm immoderatè inclinaret, uel ferretur in suum obiectum delectabile, sicut nunc fertur, & inclinat: sed sicut gustus, olfactus, & alii sensus ad vltimum de potentia, moderatè tamen feruntur in sua obiecta; sic inclinatio ad venerē fuisset moderata. Nunc autem vehementior facta est, & immoderata, vt patet experientia: & ideò dicitur fomes inclinare præter rationem: dicitur & cōtra rationem: quia ratio vix ei dominari potest: immò ipsa inclinatio vehementior debito insurgens interturbat rationē, eique dominatur ne sub eius imperio pacari possit: licet voluntas possit ei non consentire. Itaque talis inclinatio est à Deo deordinata in modo suo, & in suis actualibus inclinationibus, seu actibus uehementioribus, aut intensioribus debito producendis: habetque easdem conditiones, & effectus, quos qualitas morbida in prima opinione ferebatur habere. Et si quæratur vnde prouenit talis vehementia, aut deordinatio, aut vnde facta est præternaturalis illa inclinatio naturalis Respon. causa demeritoria fuit peccatum, causa permissiua Deus, causa effectiua extrinseca secundum aliquos fuit flatus serpentis seu potius causa effectiua intrinseca, seu materialis est complexio ipsa corporalia cum dispositionibus corporis per peccatum discrasiati, seu distemperati. Nam per peccatum non solum anima, sed etiam ipsum corpus hominis est totum in deterius commutatū, ut ait concilium Triden. sess. 5. cap. 1. Constat autem ex discrasia, seu distemperatione corporaliū humorum, & qualitatum, aut eorum corruptione ipsum corpus alterari; hominemque sic uel sic corporaliter alteratum, & complexionatum vehementius in sua obiecta, quàm ipsum, uel alium non sic alteratum, & complexionatum. Itaque corpus hominis per peccatum in deterius commutatum est causa intrinseca illius deordinationis, seu uehementię præternaturalis inclinationis ad delectabilia carnis, ut dictum est.

1. Ratio. Et hæc tertia opinio sicut declarata est, probatur quoad omnes suas partes dupliciter. Primò quia quiditas, seu formalis, & intrinseca ratio fomitis non stat in hoc quòd sit inclinatio naturalis ad delectabilia sensuum: neque quòd sit ad delectabilia sensuum contra rationem, aut contra Deum, seu ad delectabilia illicita sensuum, quod idem est: neque quòd sit destituta iustitia originali, aut relicta suæ naturæ, neque in omnibus his simul: ergo stat in hoc quòd sit præternaturalis, aut præternaturaliter uehementius debito inclinet ad delectabilia carnis, seu sensuum, & maximè ad venerea undecunque id proueniat. Consequentia patet; quia non est dare medium, neque aliud à prædictis in quo stare possit quidditas, aut formalis ratio fomitis. Antecedens autem probatur quoad primum, nempe quòd quidditas fomitis non stat in hoc quòd sit inclinatio naturalis ad delectabilia sensuum. Patet tùm primò quia sic sequeretur quòd ubicunque esset talis inclinatio, puta in uidendo pulchra, audiēdo dulcem harmoniam, odorando, & gustando, & tangendo suauia, & delectabilia quæcunque, esset fomes, quod adsit: Tùm secundò quia cùm naturalis inclinatio sit ab ipso datore naturę simul & immediatè, iam fomes, qui est uitium & malum naturę, & contra rationem, esset effectiuè à Deo immediatè, quod iterum absit.

Secundò probatur dupliciter quòd neque quidditas fomitis stat in hoc quod est inclinatio naturalis ad delectabilia illicita sensuum. Tùm primò quia etiam secundum Angest. ubi supra contingit inclinare fomitem ad bonum ut patet: quia contingit actum prius malum delectabilem, ad quem inclinabat fomes effici bonum continuatum, puta ad coitum cum Berta ante coniugium, & post coniugium: & per huiusmodi extrinsecam permutationem de malo in bonum non cessat fomes naturaliter inclinare ad eundem actum: cùm sit naturale agens, neque ulla fiat uariatio eius, aut alterius actionem impedientis, ut supponitur: ergo fomes ad actum eundem nunc bonum inclinat qualiter prius: sicque nunc ad bonum, nunc ad malum inclinat. Sed id ei per accidens prouenit, quòd scilicet sit, uel non sit prohibitum uel illicitum id ad quod inclinat, ut hoc etiam ait Durandus ubi supra: quia tamen communiter & frequentius id delectabile, ad quod inclinat fomes, est illicitum: ideò regulariter dicitur ad malum inclinare. Tùm secundò quia tunc omnis inclinatio corporalis ad delectabile illicitum esset fomes, ut inclinatio ad quiescendum, ambulandum, loquendum uidendum, & gustandum delectabilia quo tempore prohiben-

hibentur, quod non videtur. Nam & ab infirmitate naturali prouenire potest talis inclinatio, puta sitis, & fames canina & deordinata, etiam tempore prohibito, uel ad cibum prohibitum, ut supra probatum est. Tertiò probatur quòd neq; quidditas fomitis stat in hoc quod est inclinatio naturalis destituta à iustitia originali, aut relicta suę naturæ; quia extrinsecum est essentiæ, aut quidditati inclinationis naturalis, quòd ante fuerit frenata, aut contenta sub iustitia originali, seu alio dono: aut quòd iam sit destituta illo dono, uel non: manet namque eadem natura rei semper: & per aduētum, vel recessum doni extrinseci non mutatur: igitur si illa inclinatio naturalis ante aduentum iustitiæ originalis non erat formaliter, & quidditatiuè fomes, sequitur quòd nec nunc relicta suæ naturæ: Et ulterius tandem sequitur quòd destitui à iustitia originali non dat illi inclinationi naturali esse substantiale, & formalem rationem fomitis. Quod enim est extrinsecum non potest esse ratio formalis essentiæ rei: sed solum dicit causam, vnde in nobis proueniat, & vnde dicatur fomes peccati, quia scilicet à peccato prouenit, & quia ad peccatum inclinat, ut suprà dictum est. Quartò probatur quòd neque in omnibus tribus illis sit ratio fomitis, quia nil eorū per se, nec omnia illa simul sunt de intrinseca ratione formali, aut de essentia fomitis, ut patet ex dictis.

2. Ratio. Secundò principaliter probatur hæc tertia opinio, quia per peccatum homo fuit non solum spoliatus omnibus gratuitis donis, de quorum numero est iustitia originalis: sed & vulneratus in naturalibus, ut communiter dicunt doctores in parabola Descendentes in hierico Luc. 10. & habetur in concilio Tridentino. sessione. 5. cap. 1. quòd totus homo ultra peccatum, quod incurrit, originale: etiā secundum corpus, & animam est in deterius commutatus. Hoc autem aptè intelligi non potest, nisi dicamus aliquam ægritudinem, seu deordinationem præternaturalem esse in carne, seu corpore hominis, & in inclinatione eius ad sensibilia, & maximè venerea, qualis non fuisset in homine in puris naturalibus constituto: ergo si non ponitur supradicta qualitas morbida; nec uidetur aliud aliquid; sequitur quòd præfata inclinatio præternaturalis, & vehementior debito sit ponenda & dicenda fomes peccati, ut omnia salueutur in uerita te. Et quamuis naturalia propter peccatum nō sint à nobis ablata, sicut nec à dæmonibus: sunt tamen in nobis infirmata, & aliquo modo corrupta, ut supra dictum est. Ideò & fomes dicitur languor naturę à Beato Thoma prima secundæ. q. 82. art. 1.

Et ad hanc opinionem uidetur accedere Beatus Anselmus de conceptu uirginali ca. 3. cap. 4. dicēs quia primi homines peccauerunt: cùm originaliter incorrupti haberent potestatem seruandi sine difficultate iustitiam; totum quod erat infirmatū, corruptum est. Corpus quidem, quia tale post peccatum fuit, qualia sunt brutorum animaliū corpora, corruptioni & carnalibus appetitibus subiacē tia, anima uerò, quia ex corruptione corporis, & eiusdem appetitibus, atque ex indigentia bonorum quæ perdidit, carnalibus affectibus est inserta. Et quia tota natura humana erat in illis, tota infirmata, & corrupta est. Hæc ibi. Et ca. 5. ponit exemplum de fera, quæ fractis uinculis sæuit & magis efferatur. Sic inclinatio ad carnalia relicto freno iustitiæ originalis facta est uehementior, & ad instar bruti efferata est: magis inquam, quàm fuisset in homine in puris naturalibus constituto. Et iste dicitur fomes peccati, languor, & morbus, corruptioque naturæ, & vulnus illius propter peccatum, atque tyrannus, ut dictum est. Et fortè doctores de prima opi. uel multi eorum vocauerunt qualitatem morbidam prædictam fomitem, quia est ægritudo, & corruptio naturæ: ægritudo autem largè dicitur habitus, seu qualitas ab Aristo. ut etiam refert. B. Tho. 1. 2. q. 82. art. 1. Et per hæc patet impugnatio secundæ opinionis: Nam prima opi. satis probabilis est; uel benè intellecta cum hac tertia opinione coincidit. Et sic patet primum punctum principale de qualitate fomitis.

2. Punctum. 1. Opinio. Quoad secundum punctum, scilicet an fomes fuerit in Beata Virgine, est duplex opinio. Prima & communis tenet quòd fomes, id est qualitas illa morbida fuit quidem in Beata Virgine quoad substantiam usque ad incarnationem uerbi, non tamen quoad officium, seu effectum: quia, scilicet fuit ligatus, uel sopitus diuinitus ne exiret in suum actum ullo modo. Non enim fuit vnquam in B. Virgine peccatum aliquod, neque primus motus, aut tentatio carnis, aut uitium aliquod rationem perturbans. In incarnatione autem uerbi fuit prædictus fomes omninò ablatus ab ea, & extinctus, etiam quoad substantiam: quia tunc fuit Beata Virgo omninò ab illa qualitate morbida emundata; & remansit in ea inclinatio naturalis appetitus sensitiui sine iustitia quidem originali, sed cum gratia eam in bono confirmante plenissimè: idque propter honorem, & puritatem corporis Christi ex ea tunc sola sine fomite prædicto formandi. Hanc opinionem tenent omnes ferè sancti, & doctores antiqui, & Beda, & Damascenus ea Lu. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. Et glossa ordinaria ibidem innuit: Et de scholasticis ferè omnes antiqui, & moderni, in 3. dist. 3. ut etiam Gab. ibidem. q. 2. refert, & tenet cum eis. Et doctores etiam de secunda opinione idem tenent, sed aliter & præcipuè Durandus in 3. dist. 3. q. 3. qui dicit quòd fomes quoad essentiam, & simpliciter, fuit in Beata Virgine: ligatus tamen, vel sopitus quoad actum usque ad incarnationem, ubi fuit omninò ablatus: Quod sic probat. Quia fomes est aptitudinalis inclinatio naturalis appetitus sensitiui ad delectabilia sensuum præter rationem: talis autem inclinatio non potest auferri ab ipso appetitu: quamuis actualis inclinatio, quę est actus illius inclinationis aptitudinalis sæpè impediatur. Sicut ab acci

dente

dente non poteſt tolli quin ſit aptum natum eſſe in ſubiecto: quáuis uirtute diuina impediri poſsit ne actualiter ſit in ſubiecto, ut fit in ſacramento eu-chariſtię: quia talis aptitudo non eſt quid diſtinctũ realiter à natura rei: aut ſi eſt, ē cõnaturale, ſeu proprium inſeparabile ab ea, ergo non poteſt auferri fomes ab ipſo appetitu. Si ad hoc dicatur quòd benè quidem conceditur quòd ipſa aptitudinalis inclinatio appetitus in delectabile abſolutè non poteſt auferri, ut probatum eſt; benè tamen poteſt auferri illa inclinatio, quæ eſt præter rationem; quia illa eſt ex corruptione naturæ propter peccatum, quæ importatur nomine fomitis, aut ſenſualitatis formaliter. Contra hoc replicat Durandus quòd id non poteſt fieri: quia una & eadem aptitudinalis inclinatio appetitus ſenſitiui eſt, qua natus eſt ipſe appetitus ferri in ſuum obiectum indifferẽter, ſiue ſecundum imperium rationis, ſiuè præter, aut contra: tota enim illa differentia eſt in actibus, ſeu in modo actuum, non autem in diuerſitate inclinationum aptitudinalium; quia non ſunt duę inclinationes, quarum vna ſit à natura, altera autem à peccato; ſed unica aptitudinalis tantum, & indifferens: quę eſt à natura per ſe, à peccato autem per accidens, ſicut à re mouente prohibens: quia, ſcilicet per peccatum amota eſt iuſtitia originalis, quę prohibebat ne appetitus ſenſitiuus ſecundum ſuã inclinationem aptitudinalem ferretur in ſuum obiectum præter aut contra rationem: ſicque impediebat talem actum, ſed non tollebat potentiam, ſeu aptitudinalem inclinationem, quæ erat in ſtatu innocentiũ, & fuiſſet in homine in puris naturalibus conſtituto: & ità patet quomodo fomes fuit in Beata Virgine quoad eſſentiam tãtum uſque ad incarnationem, ſed ligatus, nec potuit ab ea auferri. Quomodo ergo dicitur quòd in incarnatione fuit fomes ablatus? Reſpondet ibidem Durandus quòd ligari dicitur, quando per cãm extrinſecam, puta per diuinam prouidentiam ſpecialiter Beatæ Virgini aſsiſtentem, impedita fuit prædicta inclinatio aptitudinalis, ne exiret in actum uſque ad incarnationem uerbi. Auferri autem dicitur quando per cauſam intrinſecam, puta per habitum ſupernaturalem, ſeu per ſpeciale donum infuſum eam perficiens in incarnatione uerbi, impedita eſt prædicta inclinatio aptitudinalis, ne ullo modo exire poſſet in actum: ſicut factum eſt in ſtatu innocentiæ per donum iuſtitiæ originalis: & perfectius erit in gloria per dotes corporum glorificatorum. Hæc Durandus.

Sed certè uidetur deficere tùm primò quia prę ſupponit fomitem eſſe inclinationem naturalem ipſius appetitus ſenſitiui, cùm tamen probatum ſit in tertia opinione eſſe inclinationem præternaturalem ipſius aptitudinalem, ut ibi latius habetur: Tùm ſecundò quia differentia, quam ipſe ponit inter fomitem ligari, & auferri per cauſam extrinſecam, uel intrinſecam tantum quoad actum, videtur ſolum eſſe uerbalis, aut facere uim in quid nominis, & non in re: & uidetur contra communem intellectum doctorum, qui per fomitem auferri intelligunt ipſum omninò, etiam quoad ſubſtantiam tolli.

2. Opinio. Igitur ſit ſecunda opinio quòd ab inſtanti, quo Beata Virgo fuit à peccato originali præſeruata, fuit ab ea ſimul fomes peccati ſimpliciter, & abſolutè, & formaliter loquendo penitus ablatus: & nunquàm fuit in ea, ſicut nec peccatum: neque fomes ipſe, aut inclinatio naturalis inclinauit actualiter ad malum, neque difficultauit ad bonum. Probatur primùm, quia fomes ſecundo modo acceptus ſecundum ſecundam opinionem primi articuli pręcedentis dicit duo: de materiali dicit inclinationem naturalem aptitudinalem appetitus ſenſitiui ad ſua obiecta delectabilia ſecũdum ſenſum: & de formali dicit, ſeu connotat quòd talis inclinatio ſit relicta ſuæ naturæ propter deſtitutionem iuſtitiæ originalis, ut aiunt expreſsè prædicti doctores de ſecunda opi. vbi ſuprà. Et hæc duo ſimul importantur nomine fomitis, & efficiunt perfectam, formalemque rationem eius, ità quòd ſi alterum defuerit, non erit formaliter & propriè, nec perfectè & abſolutè fomes, ſed ſola inclinatio naturalis: quia deficiente cõnotato, ſeu formali ſignificato, deficit & ſuppoſitio: in quo non eſt dubium. Nunc autem in Beata Virgine non fuit illud formale, ſeu connotatum nominis fomitis: quia prædicta ſua inclinatio naturalis non fuit relicta ſuæ naturæ: ex quo ſecundum ipſos, & omnes alios doctores fuit ligatus fomes, uel ſopitus ſemper diuinitus per donum extrinſecum, uel intrinſecum, quod parum refert: ergo ſimpliciter in ea nunquàm fuit fomes: ſed ſolum ſua inclinatio naturalis aptitudinalis ſine ullo uitio, & deordinatione, ut proximè latius dicetur. Et hoc eſt, quod doctores communiter dicunt, quòd fuit in ea fomes quoad ſubſtantiam, uel quoad materiale tantum, ſed ligatus: ſimpliciter autem non fuit fomes. Capiendo autem fomitem primo & tertio modo, probatur quòd nunquam in Beata Virgine fuit fomes ullo modo, neque quoad ſubſtantiam, quia fomes ſecundum primam opi. eſt qualitas morbida in carne: & ſecundum tertiam opinionem eſt inclinatio pręternaturalis uitioſa. Hæc autem nullo modo fuerunt in B. Vergine: quod patet; quia qua ratione communiter conceditur talis fomes omninò quoad ſubſtantiam ablatus ab ea in incarnatione uerbi; eadem debet & ante etiam ab initio ſui eſſe; & ſuę cõceptionis, ſcilicet propter honorem Chriſti, ut ex puriſsima carne uirginea puriſsimum eius corpus ſine vllo fomite, & vitio formaretur: ideò conceditur in incarnatione uerbi à fomite prædicto corpus Beatæ Virginis omninò fuiſſe mundatum. Sic ego nunc piè, & valdè probabiliter propter eandem cauſam, credo ab initio ſuæ conceptionis id illi fuiſſe cõceſſum. Quorſum enim ſpectat, quid, vè faceret illo tempore vſq; ad incarnationem verbi fomes quoad ſubſtantiam tantum ligatus ne exiret in

ret in actum in Beata Virgine Ociosus? Si tunc denique omninò auferendus erat, quid causæ fuit quod à principio penitus non tolleretur simul quādo & originali peccato per gratiam immunis facta est? Immò & si pietati, & quidem rationi consentaneæ locus est, ingenuè credendum est: simul atque semina parentū in utero matris coalue runt: à sorde, & infectione qualibet naturali diuinitus esse purgata: vt indè purissimum corpus virgineum sine ulla naturali infectione, corruptione, & uitio formaretur: quod nullis, nisi diuinis vsibus mancipandum erat. Et planè ad hoc facit oratio ecclesiæ dicens. Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriosæ Virginis matris Mariæ corpus, & animam, ut dignum filii tui habitaculum effici mereretur Spiritu sancto cooperante præparasti &c. id vtique, quod & recta ratio naturalis tanquàm decentius & honorificum suadet, illi tribuendum. Ad idem est Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 7. dicens. In Maria nullum peccatum, nec fomes peccati extitit. Et hoc etiam refert, & tenet Grandis super id. Rom. 7. ibi Video aliā legem in membris meis &c. Idem tenet expressè Alexander Alen. ubi infra, & Ambrosius Catharinus in tractatu de conceptione Beatæ Virginis.

Secundò probatur quòd in Beata Virgine non fuit fomes actualiter inclinans ad malum, neque difficultans ad bonum, quia scilicet nunquàm habuit primos motus carnis, præter aut contra rationem subrepentes, aut insurgentes, aut rationem turbantes: neque per ullam naturalem inclinationem actualem sensuum, aut carnis fuit impedita, aut retardata eius uoluntas, quò minus feruentissimè in Deum tenderet, & bonum prosequeretur, ut hoc ait Bernardus in sermone de assumptione, Signum magnū: & tenet Gabriel in 3. di. 3. q. 2. conclu. 1. art. 1. & q. 2. dubio. 1. secundum Thom. ea. dist. q. 2. art. 1. & 3. Ideò & comparatur cedro, quia non retardata est ullo modo quin semper ad maiora merita ascenderet, & myrrhæ propter corruptionē fomitis, quo caruit: myrrha enim à corruptione, & vermibus præseruat. Et cum supradictis concordat Alexander Alen. 3. par. q. 9. membro. 2. art. 5. & mēbro. 3. art. 1. & 2. Et Bonauentura in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. & 3.

Argumen. 1 Contra prædicta arguitur primò, quia si caruit fomite, & difficultate indè proueniente: ergo caruit merito proueniente ex circunstantia difficultatis, quod uidetur inconueniens.

Argumen. 2 Item secundò quia Lucæ. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. secundum glossam ordinariam Bedæ in Homilia super Missus est, & Damasceni, & aliorum sanctorum (ut refert etiam & tenet magister in 3. distinct. 3.) intelligitur quòd Spiritus sanctus superueniens in virginem, mentem ipsius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu carnalis concupiscentiæ cor eius temperauit, atque mundauit, Item Damascenus lib. 3. ait, Post consensum Beatæ Virginis Spiritus sanctus superuenit in eam secundum quod ei Angelus dixerat purgans ipsam. Item Hugo. de Sancto Victore ait. Catholicæ veritatis diffinitio est q̄ filius Dei de carne obnoxia peccato carnem assumpsit liberam à peccato: tunc autem liberata est, quādò mundata: & tunc mundata, quando assumpta: ergo caro Virginis ante filii cōceptionem fuit caro peccati, & immunda, habens fomitem, & indigens purgatione, quam tunc fecit Spiritus sanctus.

Respon. ad 1. Argum. Respon. ad primū secūdum Alexādrū vbi supra mēbro. 2. art. 5. conceditur consequentia: neque, id est inconueniens: tùm primò quia fomes, & difficultas indè proueniens non est promotiuū virtutis simpliciter. s. in natura sana, neq; in quocunque homine: sed solū secundum quid, & per accidens, scilicet in natura ægra: & id solum in perfectis ad humilitatem 2. Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: Beata autem virgo erat sana per gratiā excellentem, ideò in ea fomes, & indè resultans difficultas non esset promotiua ad uirtutem, & meritum: Tùm secundò dato quòd in ea talis difficultas esset de se promotiua ad uirtutem, & meritum quo modocunque, non est inconueniens in ea de facto non esse meritum indè proueniens: cùm tamē aliūdè melius recompensaretur per maiorem conatū, & intensionem uoluntatis, gratiæ, & charitatis excellentis ipsius, & ex aliis operibus, & virtutibus eius heroicis.

Resp. ad 2. Ad secundū Respon. uno modo q̄ illud Lucæ. 1. intelligitur secundū Lyram, & alios doctores non de fomitis purgatione: sed de Spūs sancti superuentione per ampliationē gratiā in Virgine, & per mirabilē operationem in conceptione verbi de eius carne uirginea; licet alii doctores aliter illa verba glossent secundum suā ipsorum opinionem de fomite B. Virginis. Sed quomodo supradicta glossa Nicolai Lyrani & aliorum sit optima uideatur supra q. 44. in Respon. ad 3. arg. contra 6. conclusionem ad quintā auctoritatē diui Ambrosii, Bedæ, & Damasceni. Alio modo Respon. secundū Alexandrū Alen. ubi supra q̄ fomes quoad formale supra dictū fuit omninò à B. Virgine ablatus, seu extinctus in eius præseruatione, seu sanctificatione in utero, & hoc quatenus respicit ipsam personā virginis dūtaxat, sic. s. q̄ omninò ab ea ablata est inclinatio deordinata ad malū, seu ad peccatū inclinās, & difficultās ad bonū, ut supra declaratū est: mansit tñ in ea prædictus fomes aliquo mō, prout respicit naturā, s. respectu prolis generādæ cū delectatione præternaturali, seu libidinosa cōcupiscētia vsque ad cōceptionē verbi, in qua fuit oīō mūdata à prædicto fomite, & cōcupiscētia libidinosa, etiā respū naturæ, quia eū tali cōcupiscētia nullo mō cōcepit, ut de hoc latè, & pulchrè agit Abulen. in prima paradoxa c. 40. 41. & ex tūc māsit sic oīō à tali concupiscētia mundata: q̄ si posteà conciperet alium, uel alios filios post Christum, certè sine tali libidinosa concupiscentia conciperet; sicut in statu

innocětiæ mulieres cõcepissent vel non,cũ maiori delectatione,q̃ nũc fecũdũ rectã rõnẽ comedimus & bibimus proportionabiliter. Et quoad hãc mundationẽ à cõcupiscẽtia,& fomite,& sordibus uitiorũ,s. respectu naturæ intelliguntur prædicti doctores,dicẽtes q̃ in cõceptione verbi,qñ Spũs sanctus superuenit in eã,emũdata,seu purgata est. Et Sanctus Bonauentura vbi supra dicit q̃ hoc modo intellecta opinio est valdè rõnabilis,& probabilis:licet ipse eã nõ tàm amplè declaret; neq; tandem in ea permaneat. Sic etiã patet quare caro oĩum,præter Christi, dicitur caro peccati:quia,s. est cũ libidine,& cõcupiscentia,seu fomite ex peccato proueniẽte generata. Sic etiã caro B. Virginis secundum cõiter doctores fuit caro peccati: quia cũ cõcupiscẽtia libidinosa generata est, & cũ fomite quoad naturã vsq; ad incarnationẽ verbi,ut dictũ est. Caro autẽ Christi nullo modo fuit, neq; dicitur caro peccati,quia nullo mõ cũ libidine,aut fomite cõceptus est:sed similitudinẽ tñ carnis peccati habuit, quia habuit corpus subiectũ pœnalitatibus mortalitatis nostræ ex peccato prouenientibus:idq; ad mũdi redẽtionẽ ex speciali dispẽsatione,& misericordia Dei, ut dicit magister in 3. dist. 3. Ex prædictis etiã possunt cõcordari & intelligi cõiter doctores dicẽtes q̃ ante incarnationem verbi fuit fomes in Beata Virgine ligatus vel sopitus, nõ aũt oĩo extinctus,nec ablatus:quia,s.licet quoad personã fuerit oĩo ablatus quoad formale, nõ tñ quoad naturam scilicet propagandam omninò vsque ad incarnationem verbi ablatus,& extinctus, ut dictum est.

Dubium. 1. Et si quæratur primò Vtrum Beata Virgo si denudaretur,aut uiro cognosceretur (adsit reuerentia verbo) haberet verecundiam?

Respon. Respon. q̃ sic:licet nõ haberet fomitẽ,aut cõcupiscentiã libidinosam, quia talis verecũdia est pœna, seu pœnalitas relicta pp peccatũ generaliter oĩbus habẽtibus vsum rõnis, quãtuncũq; innocẽtibus:sicut fames,sitis,& iniuria illata cõtra honorẽ: ut patet in Christo,qui in cruce nudatus pœnalem uerecũdiã habuit, & B. Virgo cum eo. Similiter in hoc statu est indecẽs propter alios sic denudari, & commisceri:ideò uerecundaretur,ut nos: neque id permitteret,licet nullam libidinẽ,aut concupiscentiam fomitis haberet:sed neque ullos motus uitiosos contra rationem habuit ex fomite sequentes.

Dubium. 2. Et si quæratur secũdò quomodo fomes potest in potentia sensitiua reprimi, uel omninò auferri per gratiam: quę neque fomiti contrariatur, neque est in potentia sensitiua: cùm nullus habitus immediatè perficiat, nisi ad actus potentię, in qua est,neque mediatè per actum elicitum uoluntatis: quia quantuncunque uoluntas per gratiam perfecta eliciat actum,non põt per se,neq; per actũ talẽ imperare sensui,ne exeat i actũ respectu sui obiecti,præter imperiũ rõnis,licet possit ei nõ cõsentire,possit & dissentire: quia gratia, seu charitas solum gratificat,& facit actũ meritorium,& inclinat uoluntatem ad bonum:quæ inclinatio, & actus nõ potest impedire sensum à suo actu,ut dictum est?

Respon. Respon. propter hãc rõnẽ Durãdus in 3. di. 3. q. 3. tenuit q̃ fomes non põt reprimi, uel auferri per gratiã,sed per aliud donũ existẽs in sensu. Sed eo non obstãte dico secundũ diuũ Bonauenturã in 3. di. 3. in glos. §. 2. & in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. Et Scot. in 4. distinct. 4. & in 2. distinct. 32. & Gabriel. ead. quæstio. 1. conclu. 3. Et videtur ad idem Beatus Tho. prima par. quæstio. 95. & in 2. di. 32. q. 1. q̃ prędicta fomitis repressio, uel ablatio fieri per gratiã põt,non quia gratia perficiat potentiã sensitiuam,aut quia formaliter ei, aut fomiti contrarietur: sed quia uirtualiter quoad effectum eius contrariatur ei, ideo potest etiam fomitem omninò quoad effectum,uel formaliter, reprimere,uel auferre. Quod patet: Quia ex quo gratia non opponitur fomiti formaliter,sed virtualiter, id est quoad suos effectus, ad quos inclinat fomes, scilicet ad malum, gratia autem ad bonum, ideò quò quis cum maiori gratia exercetur in bono, eò plus remittitur fomes, seu concupiscentia non in essentia,sed in suo effectu, scilicet in peccato, ad quod inclinat; quia minorem habet efficaciam ad inclinandum ad peccatum victa à fortiore inclinatione gratiæ ad bonum: Et potest esse tanta gratia quòd omninò uincatur fomitis inclinatio prædicta,ut in Beata Virgine dictum est,& infra. q. 46. habetur. Sicut si lapillus alligetur alis aquilæ, licet non minuatur ipsa grauitas lapilli in se, minuitur tamen quoad effectum,quãdo uirtus motiua aquilæ cresceret deferendo lapillum sine difficultate, aut resistentia eius grauitatis: sic in proposito dicendum est.

QVAESTIO QVADRAGESSIMASEXTA.

Vtrum Beata Virgo habuit iustitiam originalem,& similiter Christus.

Nota. 1. RESPON. prius notando quid sit iustitia originalis, & quis eius effectus. Pro quo nota primò q̃ aliud est iustitia originalis,& eius effectus: aliud est status iustitiæ originalis, seu innocentię. Nã in illo statu iustitiæ originalis, uel innocentiæ erant in homine quatuor bona,quæ ad illum statum homini conueniebant. Primò erat rectificatio animę ad Deum, sic, scilicet quod etiam seclusa gratia, homo ità subditus erat Deo, ciusque uoluntas consona, obediensque uoluntati Dei, & rectæ rationi,vt citra molestiam sensualitatis, & grauedinem corporis citra tristitiam, aut difficultatem ullam etiã ex affectione cõmodi prouenientẽ facilè & delectabiliter homo operaretur secundũ rõnẽ,& Deĩ legẽ sibi præscriptã:etiã sine alio auxilio gratię specialis poterat oĩa mandata Dei & legis naturalis quoad subãm actus implere:Deumq; super oĩa efficaciter diligere naturali,non aũt supernaturali, & gratuita Dei dilectione,& meritoria: Ità denique quòd in illo statu poterat homo per sua naturalia cogno-

cognoſcere, & velle, & operari facilè, & dulciter totũ bonũ naturæ proportionatũ, puta agere ſecundũ rõnẽ, etiã in ordine ad Deũ: non tñ poterat bonũ excedens naturæ vires, quale eſt bonũ uirtutis infuſæ: neq; bonũ meritoriũ ſine ſpãli gratia Dei: Neq; ibi eſſent motus rõnis repentini abſq; deliberatione: neq; rõnis ulla perturbatio, aut deceptio. Secũdò erat rectitudo viriũ inferiorũ, ſ. appetitus ſenſitiui ad rõnem: ita q̃ ipſe appetitus ſenſitiuus, aut carnis inclinatio naturalis, & rebellio nullo modo repugnaret rectę electioni voluntatis, neq; eſſet fomes peccati, i. cõcupiſcentia effrenata, aut deordinata cõtra regulã rõnis: neq; æſtimatiua, quę etiã cõputatur pars inferior, repugnaret iudicio rõnis: quę tũc eſſet recta ſine ullo errore, & deceptione tàm in ſomno, quã in vigilia, qđ fiebat per hoc q̃ uel uolũtas abſq; ulla triſtitia, & difficultate intra fines rõnis ſe cõtineret, quicquid caro cõcupiſceret: uel potius p hoc, q̃ nihil caro cõcupiſceret cõtra ſpũm: nullaq; rebellio, aut motus uitioſus carnis, uel ſenſus cuiuſcunq; cõtra, aut pręter dictamẽ rõnis inſurgeret: neq; ibi eſſent ſubiti motus: vel ſi inſurgeret, aut excitaretur naturalis inclinatio appetitus, facilè quietaretẽ cũ ſuo obiecto ſecundũ dictamen rõnis ſibi applicato, uel nõ applicato. Itaq; oĩo ſenſus ſub rõnis, & rectæ uoluntatis imperio facilè ſine ulla triſtitia quietaretur, & ſubderetur, dũ homo in illo ſtatu ſubditus Deo permaneret. Tertiò erat rectitudo corporis ad aĩam: quia, ſ. potentię executiuæ, quæ inferiores ſunt, obedirent aĩæ, ſeu voluntati rectæ in exequendo ſine ulla grauedine, laſsitudine, aut impedimento proueniente ab infirmitate, ſeu fragilitate, corporali, qualis nunc in nobis eſt: Et ad hoc pertinebat, & requirebatur debita ſanitas, & robur corporale. Ideò quartò erat homini ſanitas, & robur corporale, & impaſsibilitas, & immortalitas quędã, & dominium hoĩs ſuper oĩa inferiora. Immortalitas quidem, quia poterat mortem cauere, neque de facto moreretur, dum in tali ſtatu iuſtitię originalis ſub obedientia Dei permaneret, quia neque ab intrinſeco, neque ab extrinſeco tunc ei mors, infirmitas, aut læſio cõtigiſſet. Non quidem ab intrinſeco. Tùm primò quia collata erat ſpãliter à Deo ipſi aĩæ hominis uis, ſeu uirtus quædam, qua poterat ſuum corpus continere in quadam æquitate complexionis competente ei ad ſuas operationes, ità ut nullus humor alium excederet præter proportionem, & una qualitas non exaltaretur immoderatè ſupra aliã, ut ſic homo, dùm uiueret, haberet ſuã debitã ſanitatem, & robur corporale ſibi cõueniens: Ad hoc etiã adiuuabat natura loci paradiſi, & aſpectus cœli ſaluberrimus, & alia in quarta cõditione ſubſequenti. Tùm etiã ſecundò, quia per eſum arborum paradiſi, & præcipuè per eſum ligni uitæ, qñ recta rõ id dictaret, prouideretur homini de uita perpetua. Nã lignum uitæ ideò dictum eſt, quia à Deo habebat uirtutem quaſi medicinalem, curatiuam, & præſeruatiuã ad reſtaurandum quod erat reſolutum à calore naturali: ità ut homo poſſet ſine vlla afflictione famis, ſitis, infirmitatis, & ſenectutis permanere in eadem diſpoſitione, & vigore, & uita perpetua, quouſque vellet Deus ipſum ſine morte in cœlum transferre: q̃ ſi cõtra rectã rõnem homo nollet comedere, qñ oporteret, de lignis paradiſi, & præcipuè de ligno uitæ, tunc vtique peccaret, ſicut & nunc nolens comedere, ubi oportet, ad uitã tuendam, & ſanitatem: perderetq; gratiã, & iuſtitiã originalem, & ſtatum eius, ſeu innocentiæ: & incidere pœnas, ſicut & nunc cõtra rectã rõnem, & imperium Dei de ligno prohibito comedẽdo. Neque ab extrinſeco tunc ei mors, aut infirmitas contigiſſet, aut lęſio. Ratio aliquorũ eſt, quia donũ iuſtitiæ originalis erat ſufficiens ad præſeruandum hoĩem à lęſione, etiã à morte proueniente à quibuſcunq; læſiuis applicatis. Sed hoc non tenetur cõiter: Neque. n. habebat homo donũ, aut dotẽ impaſſibilitatis corporis glorificati: alioqui extra paradiſum poſitus cũ iuſtitia originali nõ poſſet lędi igne uel gladio applicatis, quod abſit. Igitur rõ quare ab extrinſeco lædi, aut mori nõ poterat, eſt: quia ipſe facilè cauere poterat ne læſiua, aut mortifera applicarentur: habebatq; remedia cõtra ea: Deus ipſum per ſe, & per Angelos præſeruaret: locuſq; paradiſi erat temperatiſſimus, ſaluberrimus ſimul & aſpectu cœli: & aĩalia homini obediebant. Itaque propter hęc nõ erat unde mors, aut lęſio proueniret, ut dictũ eſt. Cum ſupradictis concordant cõiter doctores, ut Scotus, & Gabriel, & alii in 2. diſt. 19. 29. 30. & Abulen. Gen. 3. q. 7. & c. 13. qõ. 168. 171. 172. B. Tho. 1. 2. q. 82. q. 109. art. 2. & 1. par. ſumm. q. 95. 97. ibi Caietanus, & Angeſt. in morali ca. vltimo vbi dicunt hęc oĩa. 4. ſupradicta affuiſſe homini in ſtatu iuſtitiæ originalis, ſeu innocẽtię. Ecce igitur quatuor effectus, qui importantur nomine ſtatus iuſtitię originalis, ſeu innocentiæ.

Sed Vtrum iuſtitia originalis faceret prædictos omnes effectus: & ad quid ſe extenderet donum hoc, ſunt opiniones. Nam Abulen. vbi ſupra Gen. 3. q. 7. dicit q̃ tota iſta connexio ſupradictorũ quatuor bonorũ vocatur iuſtitia originalis. iuſtitia quidem ab effectu: quia cùm iuſtitia dicat æqualitatẽ quandã ſecũdũ rẽ, aut ſecundũ proportionẽ, ut patet. 5. Ethi. Nunc aũt inter oĩa prædicta erat quædam ęqualitas, ſeu rectitudo, ſ. aĩæ ad Deum, appetitus, & ęſtimatiuæ ad rõnem, potentiarũ executiuarum ad rõnem, & uoluntatem: ſanitatis, & roboris corporalis ad potẽtias executiuas: obediẽtia rerum exteriorum ad non corrumpendum ſanitatẽ & robur corporale: ergo rectè uocatur iuſtitia, & originalis, quia homini in ſua origine, & formatione data eſt. Et quia tota iſta cõcatenatio pendebat ex primo effectu, ſ. ex ſubiectione aĩę ad Dei uolũtatẽ: ideò diſſolui nõ poterat, donec prima ęqualitas, ſeu rectitudo animę ad Deum per peccatũ diſſolueretur: Sicut veritas concluſionis demonſtratæ non poteſt deficere, donec ueritas principii deficiat. Hęc Abulen. Sed uidetur largè nimis accipere iuſtitiam originalem pro ſtatu iuſtitiæ originalis, & pro omnibus, quę illi ſtatui conueniebant

Nu. 2.
1. Opinio.

durante iustitia originali vndecunque prouenirēt. Nā constat robur, sanitatemque corporalem, immortalitatē, impassibilitatē, & dñiū creaturarū nō esse effectus ipsius iustitię originalis: sed à ligno vitæ, & ab alio dono Dei, ut patet ex supra dictis.

2. Opinio. Durandus autem in 2. di. 20. q. 5. & Bandelus, & aliqui alii tenent ꝙ iustitia originalis propriè efficiebat solū secundā, & tertiā rectitudinē suprapositā, s. rectitudinē appetitus sensitiui ad rōnem, & corporis ad animā. Nā rectitudinē primā animę ad Deum ait ꝙ potius efficiebat iustitia gratuita, seu gratia, quàm iustitia originalis: quia & ibi erat meritū in subiectione animæ ad Deū: & erat radix iustitię originalis, seu rectitudinis appetitus sensitiui ad rōnem, & corporū ad animam. Hæc Durandus.

Impugna. 3. Opinio. Sed certè si Durandus intelligat ꝙ rectitudinē gratuitam, & meritoriam animę ad Deū faciebat sola gratia, seu charitas infusa, benè dicit, quia & ibi est meritū, & amicitia, gratificās cum Deo: neque hoc vllus catholicus negat. Si aūt intelligat de rectitudine alia morali animę ad Deū, quatenus, s. in Deū naturaliter, & dulciter fertur nostra natura secundū rectā rōnem, & inclinationē naturalē ipsum diligendo ut cognitū est summū bonū in se, & nobis supra omnia diligendū, tunc secundū Scotū in 2. dist. 29. & B. Tho. 1. 2. q. 109. art. 3. & 1. par. q. 60. art. 5. & cōiter doctores, certè talis dilectio Dei, & rectitudo aię ad Deū nō ē gratifica, nec meritoria: neq; necessariò efficit à gratia, seu charitate, sed pōt haberi in statu naturæ integræ, seu iustitiæ originalis: & est idē cū rectitudine naturali integra in ordine ad finē debitū sibi cognitū: quam quia homo, si in puris naturalibus cōstitutus esset, sine dono Dei superaddito perfectè habere non posset propter repugnantē affectionē cōmodi ad delectabilia, propter appetitū sensitiuū, & fragilitatē corporis, ut ipse Scotus ubi supra, & Gabriel cū cōiter doctoribus cōfitentur; ideò indiguit dono Dei speciali supernaturali ad perfectā rectitudinē hanc animæ ad Deū, & ad rectā rōnem habēdā, ut supradictū est. Et hoc donū vocamus iustitiā originalē, ut suprà: quę secūdū cōiter doctores nō est idē cū gratia gratū faciēte: sed est donū aliud, seu quædā gratia gratis data homini ad prædictas tres rectitudines, seu æqualitates priores, s. ad rectitudinē animæ cū Deo, appetitus sensitiui cū rōne, corporis seu potētiarū executiuarū cū anima & voluntate, ut suprà declaratū est. Et quia à prima rectitudine pendebāt alię, ideò ipsa dicitur ab aliquibus doctoribus, nēpè à B. Tho. 1. 2. q. 82. art. 3. & in 2. dist. 32. q. 1. & ab aliis ꝙ ipsa est quasi formale iustitiæ originalis, cùm tñ non sit nisi primarius, & præcipuus effectus illius doni supernaturalis, ꝙ formaliter & essentialiter est, & dicitur ab effectu iustitia originalis: quod donū datū est à Deo ad reformandū defectus naturales hominis, ipsumq; perficiendū in sua rectitudine naturali; ad quā non erat potēs ex se propter repugnantiā affectionis cōmodi, & appetitus sensitiui, & imbecillitatis sui corporis, ut dictū est. Ideò nō se extēdit prædictū donū iustitię originalis propriè, nisi ad supradictas tres priores rectitudines in ipso homine efficiendum: Quarta aūt rectitudo, seu æqualitas, quæ erat in statu iustitiæ originalis, iā uisum est quòd non ab ipsa iustitia originali, sed ab aliis causis proueniebat ad conuenientiam aliarum rectitudinum, & illius status fœlicitatem, & ad benè esse illi conueniens.

Quomodò aūt, & unde probetur ex sacra scriptura tale donū iustitiæ originalis, certè ex Gen. 1. & 2. c. Fecit Deus hoiem ad imaginē & similitudinē suā &c. Et posuit eū in Paradiso uoluptatis: Et Eccle. 7. Fecit Deus hoiem rectū &c. & Eccle. 17. Deus creauit hoiem secundū imaginē suā, & secundū se vestiuit eū uirtute &c. Colo. 3. Expoliātes vos ueterē hoiem induentes eū, qui renouatur in agnitionē secundū imaginē illius, qui creauit eū: Et Ro. 5. Iudiciū ex uno in cōdēnationē &c. & Ro. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Caro cōcupiscit aduersus spiritum: inhabitat in carne mea malū & peccatū: Vbi innuitur ꝙ ex peccato Adæ nobis hęc mala proueniūt: ergo fuisset rectitudo originalis, qua stāte nobis hęc mala nō infuissent, ut egregiè, & latè prosequitur magister Soto de natura & gratia lib. 1. c. 5. & 6. Itē utrū iustitia originalis an sit idē qđ gratia, maioris in hac parte dignitatis & virtutis, quā gratia nostra, quæ, s. nō solū hoiem Deo gratū faceret, sed ēt tres supradictas rectitudines in eo efficeret, ut uidetur sentire B. Tho. 1. 2. q. 83. art. 2. ad 2. 1. par. q. 95. art. 1. & q. 100. art. 1. Et in 2. dist. 32. q. 1. an potius secundū cōiter doctores, & ipsum B. Tho. 1. 2. q. 109. art. 1. & 2. sit donū uel quidā habitus supernaturalis distinctus à gratia gratū faciēte, ut supra dictū est, alibi hoc latius disserendū est. Itē utrū prædictū donum fuisset unicum subiectatum in aīa tātum, uel in eius essentia: uel in potētia uoluntatis, & indè redundās quoad eius actum, & uirtutē in alias potētias aiæ & corporis: an ēt sint duo, vel ēt plura dona tàm in aīa, q̄ in corpore, & potētijs sensitiuis subiectata tot, quot sunt ipsæ potētię: itā ꝙ sint plures iustitiæ originalēs partiales: collectiuè autē sit, & dicatur una iustitia originalis, uidelicet quia ad vnum finē, seu effectum totalem tendunt, s. ad plenam rectitudinē, & tranquillitatē animæ & corporis supernaturaliter efficiendam, in hoc sunt opiniones, ut patet in Sco. in 2. dist. 29. 30. & Gabriele. Sufficit, ꝙ quicquid dicatur, originalis iustitia faciebat supradictas tres rectitudines in homine; modò id fiat per vnicum, modò per plura dona. Et dicitur iustitia originalis propter rōnem supradictam. Et si nunc concederētur simile donū alicui à principio suæ cōceptionis, vel natiuitatis, uel etiam post, habens prædictos effectus diceretur etiā iustitia originalis, id est donū simile illi collato Adæ, quāuis nec ab origine, neq; per originē, sed ex pura gratia Dei esset collatum. Et hoc modo quæritur in hac quæstione Verū in B. Virgine fuit iustitia originalis, id est donum super naturaliter collatum simile dono iustitiæ originalis Adæ, habens eosdem effectus, & rectitudines supradictas, ut declaratum est.

Nota 3.

His

1. Opinio. His ergo suppositis de quidditate iustitię originalis, iam ad quęstionem, vtrum fuerit in B. Virgine, dico q̀ est duplex opinio. Prima cōis, & uera quòd simpliciter nō fuit in ea donū iustitię originalis, neq; status eiua: benè tñ in ea fuerunt aliqui eius effectus, & donū innocentiæ. Probatur primū quia nō est donū iustitiæ originalis perfectè & simpliciter, ubi nō sunt omnea eius effectus necessariò ex lege illā consequentea; & ubi non est perfecta reformatio defectuū omniū naturaliū. Nam ad id ponitur necessariū donū iustitiæ originalis, ut patet ex supradictis secundū cōiter doctores. Nunc autē in B. Virgine non fuit in hac uita illa tertia rectitudo, seu ille tertius effectus, qui est de ratione iustitię originalis, s. rectitudo corporis ad animam ad plenā reformationē hominis, ut patet quia non habuit semper robur corporale sine fragilitate, & lassitudine: nā etiā quādo recta rō dictabat esse ambulandū, standū, sedendū, genuflectendum, ieiunādū, & hmōi, certè lassabatur, aut defatigabatur virgineū eius corpus, & esuriebat, sitiebat, senescebat quotidiè magis, uiribusque corporalibus deficiebat, ut nō posset semper in eodē statu permanere, ità ut sine grauedine, & lassitudine uoluntati suę feruenti obediret, ut in statu innocētię & iustitiæ originalis homo habebat: quia & ideò Matth. 26. dicitur Spūs promptus est, caro autē infirma, Item non habuit perfectā rectitudinē primā, vel secundā ad seipsam quoad iudiciū rationis, & sensuum; quia habuit in intellectu, & ęstimatiua errorē, uel deceptionē aliquā in vigilia, ut patet Lu. 2. qñ perdidit Christū ęstimans illū esse in comitatu: & somniabat aliqñ somnia falsa secundū Gerson alphab, 15. litera, a. licet Albertus Magnus id neget: quæ oia nō stant cū iustitia originali, neq; cū eius statu, ut patet ex supradictis: licet staret aliqua nescientia, seu etiā ignorantia priuationis. Nā non omnes in statu innocentiæ nascerētur, neq; essent ęquè do cti secundum cōiter doctores. Et ita in B. Virgine nō fuit perfectū donū iustitiæ originalis, & multò minus habuit statū iustitię originalis, & innocentię, qui prędictum donū iustitiæ originalis pręsupponit: & insuper requirit quartā rectitudinē oīum, puta immortalitatē, & impassibilitatē, & dñium hoīs super animalia, ut supra declaratum est: quæ cōstat Beatā Virginē nō habuisse. Igitur B. Virgo solū habuit donū innocētię, i. immunitatē ab omni peccato, & impossibilitatē ad peccādū. Fuit etiam semper in statu gratię. Habuit & duos effectus iustitię originalis, i. duas priores rectitudines supradictas, s. uolūtatis ad rectā rōnē, & ad Dei uoluntatē: & appetitus sensitiui ad rōnē: ex quo nō habuit fomitē quoad formale, ut supra in hac qōne, & q. 45. præcedēte de fomite dictum est. Ex quibus tñ duabus rectitudinibus nō sequitur q̀ habuit simpliciter donū iustitię originalis: nā pōt dici cū Scoto in 2. di. 29. & Tho. 1. par. q. 95. & in 2. di. 32. q. 1. & ibi Bonauen. §. 2. in glossa. §. 2. & in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. q̀ per vnicū donū, seu habitū excellētis gratię in essentia animę uel in eius uolūtate subiectatū poterāt prędictę duę rectitudines haberi: sic q̀ nolūtas B. Virginis absq; ulla tristitia, & difficultate intra fines rōnis, & voluntatis diuinę se cōtineret, quicquid caro cōcupisceret, sine ulla tñ menus perturbatione: uel sic q̀ caro nihil concupisceret contra spiritum; neque prępeniret rōnē: uel si pręueniret, aut insurgeret, facilè tñ pacaretur sub rōnis imperio sine ulla difficultate: idq; fieret per actū, uel uirtutē prędicti doni in oēs alias potentias animę, & corporis redūdantē: sicut per gratiā Baptismalē in anima reprimit aliquo modo uirtus fomitis in sensualitate secundū cōiter doctores, & Scot. in 4. di. 4. q. 1. conclusione. 3. & Gabriel. licet Durādus in 3. dist. 3. q. 3. dicat oppositū. Possunt etiā prædictæ duę rectitudinea fieri per aliquos particulares habitus, seu dona alia in singulis potētiis subiectata: & ità inde non arguit iustitia originalis in B. Virgine: sicut neque in domino nostro Iesu Christo, neque in Ioanne Baptista.

Secunda opinio est q̀ ex quo fomes fuit à Beata Virgine ablatus omnino, s. in sui præseruatione, vel sanctificatiōe in vtero, uel in cōceptione verbi (secundū diuersas opiniones suprapositas in qōne præcedente de fomite) ex tunc, inquit hęc opinio, habuit etiā donum iustitię originalis, q̀q; à fortiori illud semper habuit Christus. Hāc opinionē quo ad Christum tantum, tenet Armachanus, & quidā alii, & Vincentius de nouo castro in tractatu de cōceptione B. Virginis: & quoad Beatā Mariā Faber Stapulen. super ad Rom. 5. & bandelus de ordine prędicatorum & Mariale de Bustis par. 1. principali sermone. 5. par. 1. fo. 21. & ad idem videtur Durandus in 3. di. 3. q. 3. licet obscurè, & moderni doctores aliqui expressè id probabiliter tenent. 2. Opinio.

Et rō huius opinionis est triplex. Prima quia pręcipuus effectus iustitiæ originalis est rectitudo appetitus sensitiui ad rōnem, & uoluntatis ad Deum: ut patet ex supradictis: ergo vbi ista adsunt p ablationem fomitis, ut in Beata Virgine, ibi est iustitia originalis. Ad hoc respōdeo negando consequentiā: tùm quia non fuit ille totalis effectus iustitię originalis: tùm quia non fuit proprius: potest. n. ab alio dono excellentis gratię prouenire, & ab aliis donis, vt dictum est: sicut & fomitis repressio, sicut & in alijs sanctis prouenit, ut in Ioāne Baptista, Ioseph, Ioanne Euangelista in toto, uel in parte ex alio dono, seu priuilegio, quā ex iustitia originali.

Secunda ratio huius opi. est, quia inter peccatum originale, & iustitiam originalem non est medium de lege, quia tantum vnum vni opponitur secundum Arist. in post prædica. ergo non stat nō contrahere originale (ut Maria non contraxit) nisi habeatur oppositum, scilicet iustitia originalis. Resp. negādo antecedēs, quia licet in naturaliter oppositis sit uera illa maxima Aristotelis quòd natura tendit solū ad unū, non tamen in oppositis de lege & uoluntate diuina, quia iustitia originalis, & charitas habēt multos effectus: iō nō solū p iusti

 tiam

tiam originalem, sed & per charitatem, vel per gratiam tollitur peccatum originale, ut patet in baptismo, & præseruatur homo ne contrahat originale, ut Beata Virgo.

Tertia ratio quia secundum Armachanum spiritualiter quoad Christum, Adam non potuit Christum excludere, scilicet à iure habendi iustitiã originalem ipsi Adæ pro se, & suis posteris datã: quia non secundum rationem seminalem ab eo descendens Christus generatus est: ideò neque in eo peccauit, neque peccatum originale contraxit, ergo. Habuit quicquid Adam pro se, & suis posteris secundum corpulentam tantum substantiam ab eo descendentibus sine peccato accepit, qualis fuit iustitia originalis: ergo & Beata Virgo, ex quo peccatum originale non contraxit, per eandem rationem. Respon. negatur antecedens, & utraque consequentia; antecedens quidem & prima consequentia negantur: quia Christus non habuit iure hæreditario ab Adam, dona, quæ habuit; sed ex dono patris, utpote primus Adam cœlestis pater & redemptor omnium etiam ipsius Adæ terrestris, ut patet Rom. 5. Sicut per unius iustitiam in omnes homines in iustifi. vitę. Et prima Corinth. 15. Factus est nouissimus Adam in spiritum uiuifi. &c. Secũdus homo de cælo cœlestis &c. Item dato quòd Christus iure hęreditario haberet dona originalia ab Adam: hoc solum esset uerum de donis non perditis ab ipso Adam. igitur sicut neque contraxit eius peccatum originale: sic neque donum iustitię originalis: sed dona, quæ habuit ex dono patris: cœlestis habuit ab instanti conceptionis. Item secunda consequentia negatur de Beata Virgine et si de Christo concederetur prima consequentia: quia non est simile: Nam Maria fuit naturalis filia Adæ secundum rationem seminalem ab eo generata, ut alii: ideò exclusa est ab hæreditate Adæ, scilicet à iustitia originali perdita ab Adam, sicut & era obnoxia peccato Adę. Quòd si ab originali fuit immunis, hoc fuit per speciale munus gratiæ præseruantis, non autem per donum iustitiæ originalis, ut patet ex supradictis.

Quaestio quadragesima septima.

Vtrum stante lege Beata Virgo descendisset ad limbum, si ante mortem Christi mortua fuisset.

1. Opinio. Respon. est duplex opinio. Prima est Alexandri Alen. 3. par. summ. q. 9. membro 3. art. 2. §. 3. & Scoti in 3. dist. 3. q. 1. in fine, & ad idem videtur Bonauent. ea. dist. art. 1. q. 2. licet non clarè, & communiter doctores, quòd sic: & non intraret cęlum ante Christum, etiam si ab originali peccato pręseruata fuit. Ratio, quia quamuis in ea non mansit impedimentum personale: mansit tamen impedimentum naturę, quia, scilicet ante passionem vitę per resurrectionem, & ascensionem acciperet pro se, & pro omnibus saluãdis, sicut primus Adam pro se, & pro omnibus eã admisit, nullus de lege poterat gloriã animæ & corporis, aut locum cœlestem possidere. Patet prima Corinth. 15. Christus primitiæ dormientium: & per ipsum omnes uiuificabuntur: & per ipsum resurrectio mortuorum &c. Ad idem est Hæbr. 10. Initiauit nobis uiam uiuentem &c. ut ait Grandis ibidem, & super id Rom. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Si contra hoc dicatur quòd hæc auctoritas Primitiæ dormientium &c. intelligitur quòd prius dignitate & causalitate, non tempore. Ecce contra hanc glossam probatur quòd etiam est prius tẽpore, ut patet Michee 2. Ascendit ante eos pandens iter, ubi notatur tempus: Item Ioãnis. 14. Vado parare uobis locum: Item ibidem Si præparauero uobis locum.

Si dicatur ꝙ hoc est uerum stante lege, & non aliter; Ad hoc etiam ego dico quòd ità loquor de lege, & de hoc est quęstio si Beata virgo moreretur ante Christum, secundũ tenentes ꝙ caruit peccato originali, & habuit iustitiam originalem, Vtrũ consequenter ratione iustitiæ originalis, & pręseruationis à peccato ex quo excipiebatur à lege tantum aliorum quoad hoc, etiam exciperetur ab aliis legibus communibus aliorum quoad introitũ gloriæ ante Christum tãquàm consequens secundũ legem ad prædictam eius præseruationem, seu iustitiam originalem, an non: ad quod iam dictũ est ꝙ non, per rationem sumptã ex dictis auctoritatibus.

Secunda ratio quia post peccatũ Adæ omnis saluandus, seu glorificandus in meritis Christi, debuit eius mortem & apertionem cœli expectare: quod patet tùm primò ex auctoritatibus supradictis, & ex Hæb. 10. Introiuit semel in sancta ęterna redẽptione inuenta, id est iam reserata ianua gloriæ per eius mortem: quã nullus nisi ipse inuenire aut reserare potuit: Ad Colos. 3. Vita uestra abscondita est cum Christo in Deo: ergo Si ante Christum Maria cœlum intrasset, iam eius uita non esset abscondita cum Christo, neque illi per eius ascensum reuelata fuisset; Item Ephes. 4. Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, scilicet in cœlum, secundum Hieronymum, & doctores. Itẽ Augustinus sermone. 74. ad fratres in Eremó ait. Caput nostrum, vbi est, & præcessit, sequentur & membra. Tùm secundò quia nullus per gratiam, & merita Christi redemptus etiã præseruatiuè à peccatis, quibus obnoxius fuit, propter quæ hominibus clausa est ianua regni cœlorum, nullus inquam talis potuit unquam de lege posita præmium finale essentiale obtinere ante merita Christi, non solum præuisa à Deo, sed etiam exhibita à Christo: neque ianuam regni cœlorum intrare, antequam per Christi ascensionem gloriosam ei, & omnibus aperiretur, ut patet ex auctoritatibus supra dictis, & in sanctis patribus existentibus in limbo: ergo nec B. virgo. Notetur particulæ oẽs antecedentis: quia per eas excluditur instãtia de Angelis, qui nõ sunt propriè redempti à peccatis, quibus obnoxii

non

non fuerunt, ut homines: uel si secundum Bernardū sermone. 22. super cant. sunt aliquo modo preseruatiuè redempti, nō tamen est illis clausa ianua gloriæ propter aliquod peccatum eorū, sicut hominibus: ideò non erat cur illi deberent apertionem gloriæ per mortem Christi, sicut homines, expectare. Veritas autem prędicti antecedentis sic limitati inde constat: quia tale finale, & essentiale præmium nulli prius confertur à Deo, quàm eius meritum sit, ut communiter dicunt doctores contra Magistrum in 2. dist. 5. Nunc autem meritum principale omnium hominum ad gloriam est nō solum uniuscuiusque suum bonum opus meritorium: sed & meritum Christi, uirtute cuius omnia bona nostra sunt meritoria, & gratiam obtinemus, & gloriam: Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus: ergo prius oportuit stante lege illa merita Christi exhiberi per eius mortem, quàm eorum & nostrum præmium gloriæ nobis, & beatæ virgini præstaretur. Prius etiam Christus cœlum intrare oportuit, & necesse fuit, quàm beatæ virgini aditus in cœlum concederetur. Si dicatur quòd ab instanti incarnationis Christi fuerūt eius merita pro nobis exhibita Deo patri actu interiori suæ uoluntatis, licet non actu exterioris passionis satisfactoriæ: tunc enim in utero existens non propriè pro nobis satisfecit, neque redemit per opus pœnale passionis: sed meruit nobis cœlum per actum interiorem, ut dictum est. Quod sufficere uidetur ut B. virgo per talia eius merita exhibita actu tantum interioris præseruaretur ab omni peccato, & decedens ante eius mortem gloriam essentialem haberet, & ianua cœli ipsi aperiretur. Contra hanc euasionem replicatur confirmādo rationem supradictā: quia non uidetur ratio sufficiens quare Ioānes Baptista iam ab originali sanctificatus, & omnes sancti plenè iam à peccatis purificati in gratia decedētes ante mortem Christi ad limbum descenderint nondum glorificati: nisi quia stante lege ante mortem Christi capitis nostri nullum eius membrum erat glorificandum: neque ante eius in cœlū ascensionem ulli hominum, quibus per peccatum Adæ fuerat clausa, ianua cœli aperienda erat: de quorū numero beatam virginem constat fuisse, ex quo originali peccato ex sua natura obnoxia fuit: quāuis per gratiam Christi ex priuilegio illud de facto non contraxit.

2. Opinio. SECVNDA opinio tenet oppositum, quòd scilicet saltem gloriam haberet, etiam si cœlū non intraret ante mortem Christi decedens, quousque cū Christo gloriosa in cœlum ascenderet. Quia propria pœna peccati non manet ablato ipso peccato, ut patet, quia remisso peccato remittitur cōsequēter reatus pœnæ æternæ, qui est propria pœna peccati: licet non remittantur aliæ pœnæ, aut pœnalitates, siue sequelæ, quæ sunt, & manent ad exercitium uirtutis. Nunc autē carentia gloriæ post mortem ad tempus, seu in perpetuum, est propria pœna peccati, ut patet, quia si sancti patres in limbo habuerunt hanc pœnam, quia nondum erat eorum peccatum omninò remissum: similiter animæ purgatorii nunc habent hanc pœnam: quia nōdum est eorum peccatum perfectè remissum quoad culpā, & pœnam. ergo beata virgo, cuius originale ex natura sua contrahendum ex speciali priuilegio per gratiam pręseruantem omninò remissum fuit, iam ex consequenti ab eius pœna propria libera esset, ità quòd gloria post mortem non caruisset.

Secūdò probatur idem, quia si ad limbum cum sanctis patribus iret, utique iam aliquo modo esset sub potestate diaboli, sicut illi, quod absit. Hanc opinionem tenet Gerson in sermone conceptionis beatæ virginis, & Robertus de Litio in alio sermone, seu tractatu conceptionis: & quidam alii moderni, &, ut fertur, sic decreuit uniuersitas Parisiē, circiter annum Domini 1530. contra quendam, qui oppositum secūdum primam opinionem pręcedentem prædicauerat, quē & retractare coegit.

Sed his non obstan. standum uidetur in prima opinione: & ad primam rationem huius secundæ opinionis respondeo, negando consequētiam: quia licet beatæ virgini sit suum peccatum quoad culpā omninò remissum præseruatiuè, ut supponitur: nō tamen plenè remissum erat ante mortem Christi peccatum naturæ, idest debitū commune omniū, cum quibus in natura communicabat: sicut neque peccatum sanctorum existentium in limbo sine ullo peccato, aut debito pœnæ pro peccatis ipsorū. Quod quidem commune debitum nō nisi per mortem Christi ex lege plenè remittendum erat: & ex consequenti communis pœna peccati omnium in Adam non, nisi per mortem Christi, plenè remittēda, seu auferenda erat. Et ità mansit carentia gloriæ, & clausa ianua cœli usque ad mortem, & ascensionem Christi, ut supra in prima probatione primæ opinionis dictum est: Alioqui per eandem rationē probaretur quòd beata virgo ante mortē Christi decedens non solum gloriam animæ haberet, sed & ipsum cœlum intraret, sicut post ascensionē Christi. Igitur sicut non probatur hoc secundum, ità nec primum: nam eodem modo supradicto respondetur ad utrunque.

Ad secundam probationem huius secundę opinionis respondeo, negatur simile, quamuis concedatur quòd esset in limbo, sicut illi, non tamen eodem modo, neque ex eadem causa. Nam alii sancti ideò dicuntur in limbo sub potestate diaboli: quia in illa carentia gloriæ in illo loco detinētur propter peccatum, quod procurante diabolo in Adam non solum in debito, sed & de facto aliquando inciderūt: beata autem Virgo, quamuis in debito, non tamen de facto illud habuit, neque sub potestate diaboli per peccatum aliquod aliquando fuit.

Ad aliud de uniuersitate Parisiensi respondeo, si ità fuit, quod tamen non constat, potuit illa uniuersitas id facere prudenter propter scandalum: quia horridum sonat apud ignorantes dicere beatam virginem in limbo quomodocunque: quamuis sit

uerum,

uerum, ut ait prima opinio, Neque enim omnis ueritas, maximè si non sit necessaria uel expediens, est omnibus in commune prædicanda, sed cum suis debitis circunstantiis, ut oportet, reuelanda uel tacenda est:

QVAESTIO QVADRAGESIMAOCTAVA.

Vtrum Beata Virgo in triduo mortis Christi permanserit, aut fuerit mater ipsius Christi, & Dei.

RESPON. supposita communi, & uera sententia quòd in illo triduo Christus non fuit homo, ut communiter tenetur à doctoribus in 3. dist. 22. contra magistrum, & quosdam alios. Iam de proposita quæstione est inter catholicos duplex opinio. Prima quòd in illo triduo beata virgo non fuit mater Christi, neque Dei.

Opin. I.

Quòd non fuerit tunc mater Dei, neque Deus, aut uerbum fuerit tunc filius eius (pro eodem nanque accipio Deus, verbum, filius Dei, aut persona diuina) probatur: quia ideò Deus dicitur, & est filius Virginis Mariæ, quæ est persona diuina actu subsistens in natura humana producta, uel generata ab ipsa beata Virgine: sed in triduo non subsistebat actu in illa natura humana, quæ tunc non erat, ex quo anima & corpus ab inuicem per mortē erāt separata, quamuis essent unitæ uerbo. ergo tunc non erat filius virginis, nec ipsa erat mater eius: Nam deficiente uno correlatiuo deficit & alterum: uidelicet mater & filius, quamuis uerbum uel Deus simul, & ipsa beata virgo tunc simul existerent: In resurrectione autem Christi, similiter & beatæ virginis nunc in cœlo corpore, & anima gloriosę rediit eadem utriusque relatio, quę fuerat interrupta per mortem, scilicet maternitas & filiatio: sicut & idem fundamentum & terminus, idest eadem utriusque humanitas rediit.

Quòd etiam tunc non fuerit mater Christi uerè & propriè, aut formaliter loquendo, probatur: quia Christus est uerbum actu subsistens in diuina, simul & humana natura, secundum omnes doctores vt latius agit Scotus in 3. dist. 6. & 22. Sed tunc non fuit humana natura Christi, quia tunc nō fuit compositum ex anima & corpore, quę adinuicem per mortem erant separata, ut dictū est, alioqui tunc esset homo quod est contra hypothesim. ergo tunc persona diuina non subsistebat in humana natura, & per consequens tunc Christus non erat, & pro nullo supponebat ex defectu connotati, & ex consequenti beata virgo tunc non erat mater Christi propriè, & formaliter loquendo.

Hanc opinionem tenent Scotus in 3. distin. 8. in respōsione ad tertium argumentum, & dist. 22. Et in 4. dist. 49. conclu. 1. in responsione ad ultimum, & latius Gabriel in 3. dist. 8. q. 1. dub. 2. & dist. 22. cōclu. 2. & in canone. lectio. 42. n. & Durā. ea. dist. q. 2. cum multis aliis.

Opin. 2.

SECVNDA opinio tenet quod beata virgo fuit, & dicitur uerè in triduo mater Dei, & Christi. Quòd fuerit mater Dei, probatur: quia tūc uerum erat dicere, ista beata virgo genuit Deum, uel filium Dei, & ipse genitus ab ea tunc simul cum illa erat. ergo erat tunc mater Dei. Antecedens probatur: Nam persona dicitur generari, quando de nouo recipit aliquam substātiam, tanquam sui partem essentialem, uel tāquam naturam, in qua subsistit: & persona talem naturam producens eiusdem speciei secum dicitur generare illam personam, secūdum omnes doctores in 3. dist. 4. & 8. & 22. Sed tunc uerum erat dicere quòd beata virgo generauit, uel produxit de sua substantia naturam humanam, in qua Deus, uel uerbum de nouo subsisteret, quòdq; Deus ipse de nouo illam naturam accepit, in qua subsisteret. ergo antecedens uerum.

Si negetur ista maior & minor, quia uerbum in triduo, non actu subsistit in natura humana, quam de Virgine accepit, cuius partes per mortem separatæ sunt: quod tamen requiritur ut tunc genitum ab ea, & filius eius sit, atque dicatur.

Contra hoc arguitur probando, quòd id non sit necessarium: sed ut tunc uerbum dicatur, & sit genitum ab illa, & filius eius, & ipsa mater illius, sufficit quòd tunc anima, & caro, quę prius uerbo personaliter unita erant, permaneant adhuc sic, uel eadem unione uerbo unita, cū aptitudine ad reunionem inter se, sicut ante mortem ad eandem naturā humanam constituendam, & q ipsa persona genita & generans simul sint: & nihil aliud requiritur, neque q actu permaneat integra ipsa natura humana uerbo unita, secūdum quam beata virgo mater Dei, & Deus filius eius est. Quod sic probatur, Quia natura non est subiectum, nec terminus, nec fundamentum propinquum generationis, quæ propriè & principaliter terminatur ad suppositum, & suppositi est: quamuis secundum hanc uel illam naturam, neque maternitas, aut paternitas, & filiatio fundantur, ut in fundamento propinquo, in diuina uel humana natura, nec in potentia generandi, ut prima dicebat opinio, quamuis natura & potentia generandi prærequirantur ad ipsum generare; sed in hoc quod est actualiter, uerè, & propriè generare, uel genuisse, & genitum est. Quod inde constat, quia licet Dei filius de virgine nostram naturam accepisset, si non per generationem illam haberet, utique nec ipse esset virginis filius, nec ipsa mater Dei foret. Nunc autem, quia realiter ab ea secundum carnem genitus est, sit ut quandiu Dei filius habens sibi animam, & carnem unitā, & beata virgo coexistūt, certè ipsa permanet mater Dei, & ille filius eius: id quod fuisse constat in triduo, in quo unio uerbi ad animam & carnem semper perdurauit, secundum omnes catholicos, ut B. Tho. 3. par. q. 50. & magister in 3. dist. 21. & communiter doctores ibidem, & dist. 22. latius agunt.

Quòd etiam tunc uerè fuerit mater Christi probatur dupliciter. Primò quia saltem per synecdochen omnes doctores id concedunt: quia uidelicet

tunc

tunc erat filius Dei, habens partes humanæ naturæ sibi unitas cum aptitudine ad reunionem inter se: sicut & conceditur à catholicis absolutè quòd tūc Christus erat in cruce, & in sepulchro, & in limbo: quia uidelicet illic secundum corpus, hic secūdum animam erat, sicut & nunc dicitur quòd beatus Petrus est in sepulchro, & in cœlo, quia scilicet hic secundum animam, illic secundum corpus est. Similiter conceditur communiter secundum Augustinum cōntra Fœlicianum quòd totus Christus tunc fuit in cruce, in sepulchro, & in limbo, quia uidelicet tota persona Christi, uel uerbum secūdum aliquam partem humanitatis sibi unitam ibi erat: sed non totum quod erat in Christo, neque totaliter: quia uidelicet non secundum totam humanitatem, quam tunc non habebat, erat ibidem. Et hoc expressè cōcedit diuus Bonauentura in 3. dist. 22. q. 1. §. 12. & Durandus ea. dist. q. 2. cum magistro: Et Marsilius in 3. q. 13. prope finem.

Secundò probatur idem, quia non solum per synecdochē, sed etiam uerè fuit Christus in triduo: si nomen Christi largè capiatur, ut sæpè etiam à doctoribus accipitur, uidelicet ut significat uerbum diuinum actu subsistens, uel in natura humana, uel in partibus eius principalibus ipsi uerbo adhuc unitis eadem unione, qua ante mortē sibi unita erant, quamuis non manserint unitæ inter se: & hac ratione beata uirgo uerè tūc mater Dei erat. Et hoc expressè concedit Gabriel in 4. sermone de resurrectione Domini dicens q in triduo mãsit uerè Christus, licet nō fuit homo: Et Abulen. in 2. paradoxa. ca. 42. Et hoc modo Christus non est terminus singularis sub illo termino specifico homo: neque ualet consequentia, fuit tunc Christus. ergo homo. Neque hoc modo Christus mortuus est, benè tamen Christus fuit tunc homo mortuus. At uerò si Christus propriè in rigore acceptus sit, ut accipit prima opinio præcedens, ut uidelicet significat filium Dei in natura humana actu subsistentem, sūc simpliciter, uereq; Christus in triduo mortuus est, scilicet secundum humanitatem: neque tunc fuit Christus. Sed & simpliciter per communicationē idiomatum conceditur q Deus tunc mortuus est, permansit tamen Deus uerus, & uiuus in se, scilicet in sua natura diuina. Videantur de hoc Bonauentura, Bassolis, & Marsilius cum Scoto ubi supra latius agentes.

Hanc secundam opi. quoad omnia tenet Iacobus de Valentia super cant. ca. 6. q. 2. ibi, Ego dormio, & cor meum uigilat: & quidam Frater Balthassar Solio in quodam sermone de assumptione beatæ uirginis conclu. 1. Et ad idem est breuiter Abulen. ubi supra, & hanc tenent Thomistæ consequenter ad principia, uel fundamenta beati Tho. Et quidem doctores sancti communiter, & absolutè concedunt beatam uirginem, ex quo uerbū Dei concepit, dum uixit in mundo, & nunc in cœlo est in corpore, & anima gloriosa, fuisse semper & esse matrem Dei & Christi: & similiter Christum fuisse semper in cruce, in sepulchro, & in limbo: Et Bernardus lib. 5. de considera. ad Euge. prope finē ait, Siue coniunctis, siue disiunctis duobus, id est anima & carne, nihilominus perseuerauit in tribus, uidelicet in uerbo, anima, & carne unitas personalis, æquè unus Christus, unaque persona, uerbum, anima, & caro etiam mortuo homine perdurauit. Hęc ille. Quid clarius ad rē? Et Hebr. 13. habetur. Christus heri, & hodie ipse, & in secula. Vbi nomē Christi largè accipitur in dictis auctoritatibus, ut suprà declarauimus: quamuis Gabriel in 3. dist. 22. conclusione. 1. per suas ampliationes logicales aliter exponēdo præfatas auctoritates euadere conetur. At uerò theologia secundum Augustinum suā habet logicam, quæ ex communi modo loquendi sacræ scripturæ, simul & sanctorum, siue doctorum sumenda est.

Et fortè pro concordia opinionum melius dicetur q beata uirgo propriè, & formaliter in triduo non fuit mater Christi, nec Dei, sicut nec mater hominis: neque tunc Christus propriè fuit: & cum hac limitatione loquēdo est uera, & tuta illa prima opinio. Cum quo stat q tunc uerè, realiter, & simpliciter, & absolutè ipsa fuit mater Christi, & mater Dei, ut ait secunda opinio. Quia quod aliquo modo uerè est tale, & cōmuniter quamuis impropriè, aut largè loquendo dicitur esse aliquid, utique simpliciter & absolutè est, & conceditur esse illud: quia standum est cōi modo loquendi in tali facultate: Sed aliquo modo, uidelicet per synecdochen, uel largè capiendo nomen Christi, conceditur à catholicis communiter Christum in triduo uerè esse, & permanere, & beatam uirginem tunc esse matrem Christi, & per consequens matrem Dei esse. ergò simpliciter id concedendum uidetur. Et quidem credo quòd si simpliciter, & absolutè beata Virgo in triduo mater Dei, uel Christi, uel uera mater eius negaretur: utiq; pias aures offenderet: ex quo simpliciter negaret eam matrem Dei, uel Christi, in aliquo uero casu, quem talis propositio admittit, ut dictum est. *Resolutio.*

Ad rationes autem primæ opinionis respondeò negando maiorem utriusque probationis. Sufficit enim ad hoc quòd sit mater Dei, & Christi, & Christus, quòd actu uerbum subsistat in partibus humanæ naturæ prius assumptæ, quarum unio inter sese postea per mortem interrupta sit, ut patet ex probationibus præfatæ secundæ opinionis.

QVÆSTIO QVADRAGESIMANONA.

Vtrum Beata Virgo (si ei daretur optio) præeligeret perpetuam uirginitatem sine maternitate Dei, an esse mater Dei sine uirginitate. Similiter utrum præeligeret carere peccato originali uel ad momentum potius, quàm Dei maternitate; uel è contrà.

RESPON. in hac quęstione alterum certum, alterum dubium est; certum quidem est stante le- *Respon.*

ge q si daretur ei optio à Deo, certè ipsa præligeret id, quod sciret Deo esse gratius: modò illud esset sibi ipsi beatæ Virgini melius, utilius, aut honorificentius, modò non: & nullo modo eligeret peccatum, aut minus gratum Deo. Et hoc, quia nõ indiget probatione, ex quo erat in gratia confirmata super omnes sanctos, & tota dedita Deo: ideò hoc supponitur ut certissimum.

Dubium autem est supposito quòd æquè grata esset Deo, sibiq; æquè meritoria electio huius uel illius, s. virginitatis, aut Dei maternitatis (quod est possibile, cùm ex eadem charitate, eodemque uoluntatis conatu posset hoc, uel illud præeligere) si à Deo daretur optio beatę virgini, quid horũ pręeligeret, quidve horum esset gratius ipsi beatę virgini? Et, ut dixi, procedit tota hæc quæstio cæteris paribus, id est si tantam gratiam, non maiorem, neque minorem, & sic de cæteris uirtutibus, & donis esset habitura cum virginitate sine maternitate Dei: quantã cum maternitate sine virginitate, & stante lege posita quoad omnia alia, excepto casu quæstionis: sicut & in beata virgine omnia alia de facto fuerunt: ità quòd solum sit comparatio & differentia inter virginitatem, & maternitatem Dei considerando quodlibet horum duorum bonorum per se sumptum, scilicet ut virginitas est tantum uirtus sine, uel cum tanta charitate, & gratia &c. & maternitas Dei est dignitas supra omnẽ dignitatem, etiam sine, uel cum tanta charitate, & gratia: Vel considerando utrunque cum suis propriis annexis de lege duntaxat, & cæteris aliis paribus. Et uoco propria annexa ea bona, quæ stante lege ratione maternitatis Dei consequuntur, aut consequerentur maternitatem Dei sine virginitate, aut virginitatem ratione eius sine maternitate Dei. Propria autem bona hæc annexa de lege Dei maternitati sunt redemptio mũdi, & hominis exaltatio, & corporis beatæ virginis puritas, & eius dignitas, & animæ ad Deũ eleuatio indę consequẽs, ut infra in probatione ratione finis, & obiecti latius habetur. Nam de communibus annexis nunc non est curandum, sed de eis dicetur infra in resolutione quæstionis in fine eius: & in hoc sensu iam declarato procedit dubium, & quæstio hæc.

Ad quam respõ. saluo meliori iudicio quòd simpliciter & absolutè beata virgo pręeligeret maternitatẽ Dei postposita virginitate. Et ratio est quia sibi melius, excellentius, aut maius bonum est maternitas Dei, quàm virginitas. ergo illam præeligeret. Consequẽtia patet, quia Quod est melius sibi, etiam sibi est præeligibilius. ergo secũdum rectam rationem, cui sine dubio ipsa se conformaret, ut supponitur, id præeligeret. Pro probatione antecedentis, in quo stat tota difficultas, præsupponitur q licet ex suo genere, aut simpliciter bonũ, quod non est uirtus, exceditur à bono uirtutis: tamen aliquando ratione alicuius circunstantiæ, seu conditionis annexæ, puta ratione necessitatis, utilitatis, aut magnitudinis, seu quantitatis, aut finis, & huiusmodi, bonum quod non est uirtus, excedit, aut est melius, & præeligibilius bonum in se, aut huic personæ, quàm bonum uirtutis alicuius, ut patet, quia. 1. Ethi. tractatu. 4. c. 1. Fœlicitas summa, & summa excellentia diuina, uel summum bonum, licet non sit uirtus, neque bonum laudabile, est tamen honorabile, & præstat ipsi uirtuti, per quã acquiritur à nobis: Et 3. Topicorum, Melius simpliciter est philosophari, quàm ditari: sed aliquando, scilicet indigenti melius est ditari, quàm philosophari: quamuis philosophari, seu contemplari uirtus sit intellectualis. Item uita contemplatiua simpliciter, & ex suo genere est melior, & eligibilior, quàm actiua: & tamen aliquando actiua est melior, & eligibilior, quàm contemplatina ratione necessitatis, aut utilitatis, & huiusmodi alterius circunstantiæ, ut habetur in ea. nisi cum pridem. de renuntia. & B. Tho. 2. 2. q. 182. art. 1. & 2. Item quia licet simpliciter melius, & honorificentius sit habere dignitatem, & gloriam apud Deum uirtuosè, & meritoriè, scilicet ex meritis suis, quàm non ex meritis, sed ex dono, uel gratia: melius tamen, & excellentius est ipsi Deo habere suam gloriam ex natura sine meritis: & honorificentius fuit Christo homini habere gloriam, seu beatitudinem animæ, & alia dona, seu bona, quæ ab instante suę conceptionis habuit, & habet ex natura unionis animæ ad uerbum stante lege, uel ex dono patris duntaxat. Vide Scotum, Gabrielem, & communiter doctores in 3. dist. 18. idq; ratione magnitudinis, aut excellentię ipsius doni, aut personæ, aut ratione alterius cuiuscunque conditionis, ut patet. Item melius fuit Christo, & ipsi beatæ virgini habere virginitatem heroicam, aliasq; uirtutes heroicas, quas habuerunt ex dono, seu ex gratia, uel sine merito proueniente ex laudabili pugna, & difficultate, quæ ex tentatione carnis oriri posset, quàm ex merito huius pugnæ: quãuis simpliciter sit magis meritorium, & melius cæteris paribus, ubi est maior difficultas proueniens ex arduitate operis, uel obiecti, uel etiam ex complexione operantis, secundum communiter doctores. Item hoc idem contingit in omnibus rebus, seu bonis comparabilibus: nam licet bonum corporale simpliciter, & ex suo genere sit melius bono famæ, honoris, & diuitiarum: & fama, seu honor pręstet diuitiis: tamen aliquando aliquod bonum famæ, & honoris, seu diuitiarum præstat alicui bono corporali: & aliquæ magnæ diuitię præstant alicui bono famæ, & honoris: idq; ratione necessitatis, aut utilitatis, aut magnitudinis excellentis, & huiusmodi: ut patet experientia. Quia & inde sæpè fit cõdigna seu iusta satisfactio, & recompensa in bonis diuitiarum pro læsione in bonis honoris, & corporis. Sicut etiam licet aurum, & gemmæ ex suo genere & simpliciter præstent argento, & ferro: sæpè tamen ratione alicuius finis, puta necessitatis, aut utilitatis, aut ratione magnæ quantitatis aliquod argentum, seu ferrum præstat alicui auro, aut gẽmæ.

Hoc supposito iam probatur antecedens prædi-

ctum

ctum quòd licet uirtus, & status virginitatis excedat simpliciter bonum,& statum maternitatis: uerumtamen bonum huius maternitatis Dei tàm ratione finis stãte lege, quàm ratione obiecti est melius bonum virginitate, & illam excedit, quamuis hæc sit uirtus,& non illa.

1. Ratio ex fine. Quòd ratione finis maternitas Dei excedat virginitatem patet dupliciter. Tum primò, quia finis, scilicet redemptio mundi, & exaltatio generis humani,ad quã de lege, ut loquimur, maternitas Dei ordinabatur,de se, & immediatè est magis uniuersale bonum bono virginitatis eius:& est utilius toti mundo,& ipsi beatę virgini quàm virginitas Mariæ:quæ de se, & immediatè ad utilitatem tantũ sui ipsius,puta ad puritatem,& bonum suę personæ ordinabatur: Immò bonum maternitatis est etiam utilius, quàm bonum uirtutis alterius ad salutem non necessariæ: quia non sequitur tanta utilitas ex illa,quanta est utilitas redemptionis,aut exaltationis generis humani, quę de se sequitur ex maternitate Dei. Tum secundò idem patet:quia si propter salutem, aut pacem, aut conuersionem unius regni ad fidem iustè dispensatur à Papa ut habens uotum virginitatis ducat uxorem, secundum communiter doctores, quia & oppositum dicere est erroneum,ut refert Martinus de temperantia, in q. de virginitate,utrũ præstet aliis uirtutibus.ergo à fortiori pro redemptione mundi inde sperata rectius dispensaretur cum virgine, ut nubat, si aliter esse non posset. Et hoc non aliunde, nisi quia finis talis coniugii,aut maternitatis inde speratę, puta redẽptio mundi pręstat fini, & bono virginitatis. ergo talis maternitas Dei, cui talis finis est de lege necessariò annexus, ratione talis finis est magis uniuersale bonum, & melius: & consequenter simpliciter,& absolutè præstat virginitati, ut dictum est. Ideò amplius dico probabiliter, quòd etiam si beatę virgini à Deo daretur optio supradicta, & esset certa quòd si ipsa nõ præeligeret esse mater Dei cum uiolatione suę virginitatis,Deus eligeret aliam sibi in matrem, unde factus homo nasceretur ad redemptionem mundi:dico inquam quòd adhuc ipsa præeligeret esse mater Dei postposita virginitate: Quia tale bonum maternitatis Dei ratione prædicti finis,id est redemptionis mundi, ad quam de lege immediatè de se ordinatur,est uniuersalius,utilius,& melius,& excellentius,& consequenter eligibilius bonum ipsa virginitate, ut probatum est: & adeò excellentius quòd secundum communiter doctores in 3. dist.4. non cadit sub merito saltem condigni propriè & absolutè: licet cadat sub merito congrui,uel ex suppositione incarnationis Dei.

2. Ratio, ex obiecto uel materia. Quòd & ratione obiecti, seu materię bonũ maternitatis Dei præstet bono virginitatis, probatur tripliciter. Primò, quia sicut ratione obiecti infiniti uirtutes theologicæ præstant cardinalibus: & opera nostra sunt meritoria, & meliora moraliter, quia in Deum relata: & opera Christi ratione personę diuinæ,à qua fiebant in natura,aut secundum naturam humanam, fuerunt infinitè meritoria secundum Tho.aut ad infinitum meritum acceptata secundum Scotum, aut saporem infinitatis habentia secundum alios. ergo similiter ratione personę diuinę ipsius Christi, quæ persona diuina in natura diuina, & humana subsistens est obiectum, uel materia huius maternitatis Dei, ex quo ad personam diuinam in utraque natura tẽdit, & terminatur maternitas Dei,ex quo ad personam diuinam in utraque natura tendit, & terminatur maternitas Dei, ipsamque obiectiuè respicit:hinc inquam Dei maternitas sit excellentior, habetque bonum excellentius, & dignitatem, & honorem, supra omnem puram creaturam secundum diuum Bonauẽturam in 1.dist.44.in glossa marginali super magistrum. & B.Tho.1.par.q.25.art.6. ubi ait quòd beata virgo Maria,ex hoc quòd est mater Dei, habet quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus: & ex hac parte non potest fieri melior. Hæc ille: & per consequens excedit omne bonum virginitatis, & alterius cuiuscunque uirtutis non necessariæ ad salutem.

Secundò probatur idem, & confirmatur ratio prędicta considerando,& comparando omnia bona propria, quæ sunt in virginitate, & maternitate Dei adinuicem.Nam in virginitate sunt tria bona, ad quæ reducuntur omnia bona virginitatis. Primum est formale ipsius uirtutis virginitatis, quod est præcipuum de ratione ipsius uirtutis, propter quod ipsa virginitas est uirtus moralis, & laudabilis:& hoc est propositum seruandi se immunem ab omni actu, & delectatione venerea ad uacandum diuinis. Secundum est materiale virginitatis,quod dat ei perfectam rationem uirtutis:& hoc est integritas carnis,uel immunitas ab omni experimento actus, & delectatione venerea: & per consequens decor,seu puritas corporis: & consequenter puritas,& decor animæ inde proueniens. Tertium est finis, ad quem ipsa virginitas de se, & immediatè ordinatur,& propter quem est laudabilius virginitas: nimirum liberior contemplatio, & uacatio ad diuina:ad quem finem disponit virginitas.

Nunc autem hęc tria bona sunt excellentius in maternitate Dei absolutè,& respectu beatæ virginis, quæ & sunt ei propria connexa stante lege, & cæteris paribus, quàm in virginitate sine maternitate Dei.Quod patet quoad primum:nam formale virginitatis, id est propositum seruandi se immunem ab omni experimento actus, & delectationis venereæ, si esset compossibile cũ maternitate Dei, certè fuisset,sicut & de facto fuit in matre Dei, ut supponitur:& multò melius, quàm in aliis uirginibus. Quod secundum etiam patet:quia licet materiale virginitatis,i.integritas carnis,seu prędicta immunitas non esset formaliter in matre Dei:esset tamen eminenter:nam esset, sicut & de facto nunc est,& fuit,ut supponitur, carnis uel corporis sui dignificatio excellẽtissima, & puritas à fomite, & libidine,& cæteris ei annexis: & consequenter esset decor,

decor, & puritas corporalis inde proueniens excellentius: cùm esset ibi etiam carentia primorum motuum, & huiusmodi: quę omnia bona corporalia in corpore matris Dei pręsupponuntur quòd essent etiam sine virginitate, sicut & de facto fuerunt in beata virgine matre Dei, non ratione virginitatis, sed ratione maternitatis, quia scilicet inde filius Dei carne uestitur: nam & propter hanc rationem, seu causam caro Marię matris Dei nunc ab omnibus doctoribus super oia corpora Sanctorum, & Virginum exaltata, & dignificata prędicatur: & cõsequẽter ibi esset puritas, & decor animæ inde proueniens. Quoad tertium etiam patet: nam mater Dei habens in utero filium Deum, & in assidua conuersatione, seu conuictu ipsum nutriens, & tractans ut mater filium: certè secundum omnes doctores ex hoc magis, & immediatius reddeɾetur, sicut & de facto reddebatur, apta ad contemplationẽ ipsius Dei, cui ratione maternitatis magis propinqua, & familiaris, & dedita erat, quàm ex virginitate. Patet igitur quòd bona uirginitatis, propter quę uirginitas est laudabilis, & eligibilis, excellentius sunt in maternitate Dei, & ratione eius sine uirginitate, quàm in uirginitate sine maternitate. Et ideò canit ecclesia Fœlix es sacra Virgo Maria, & omni laude dignissima: quia ex te ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster. Ecce ubi non propter virginitatem, sed propter maternitatem Dei, quia scilicet ex ea ortus est Christus Deus noster, dicitur fœlix, & omni laude dignissima, & super omnem creaturam, ut supra secundum B. Bonauenturam dictum est.

Tertiò idem probatur: quia si pro aliquo bono, quod non est uirtus, puta pro salute corporali rationabiliter quis postponit aliquando, & ad semper aliquam uirtutem, seu excellentem gradũ eius ad salutem non necessarium, puta magnificẽtiam, contemplationem, aut excellentem abstinentiam, seu etiam ipsam uirginitatem, si contingeret esse nociuam uitę, aut saluti corporali, aut reipublicæ conseruationi, aut paci necessarium ducere uxorẽ, ut supponitur, quòd sit dabilis talis casus: quia tunc rationabiliter pręeligeret quis ducere uxorẽ, aut remittere abstinentiam, & contemplationem, & magnificentiam omittere non necessariam ad animę salutem. ergo pro maiori bono maternitatis Dei idem melius fieri potest: quòd scilicet uirginitas rationabiliter postponi potest pro maternitate Dei. Igitur ità fieret in casu quæstionis, ut dictum est.

Et hæc ratio magis confirmatur ex hoc quòd uirginitas non est simpliciter excellentior aliis uirtutibus: sed aliis uirtutibus intra genus castitatis tantum. Nam multæ aliæ uirtutes sunt excellentiores uirginitate secundum B. Thom. 2.2.q.152. art. 4. puta fortitudo, & martyrium, ut patet ibidem: & q.123. art.12. Et magnificentia secundum Martinum ubi supra, & iustitia secundum B. Tho. 2.2.q.58. art.12. & humilitas secundum eundem B. Tho. ibidem q.161. art.5. & multę aliæ uirtutes. Igitur si magnificẽtiam, aut humilitatem aliquam, seu excellentem gradum earum non necessariũ ad salutem, quę tamen pręstant uirginitati, rationabiliter beata virgo postponeret pro bono maternitatis Dei: sequitur à fortiori quòd etiã ipsam uirginitatem rationabiliter postponeret maternitati Dei. Quod est uerum, etiam si ex ea non spεraretur redemptor mundi nasciturus, aut redẽptiò mundi futura: ut in casu, quo dicunt Alexander & Scotus quòd, si homo non peccasset, adhuc Deus homo fieret, non quidem ad redemptionem, sed ad exaltationem humanæ naturę in Christo. In tali casu dico quòd adhuc Beata Virgo Maria pręeligeret maternitatem Dei, quàm virginitatem, si ei daretur optio supradicta: quia ratione obiecti, scilicet filii Dei, cuius esset mater, bonum maternitatis Dei excedit bonum uirginitatis, ut dictum est: Et multò magis nunc post peccatum, ubi non solũ ratione obiecti: sed etiam ratione finis maternitas Dei pręstat uirginitati, ut dictum est.

Item tertiò principaliter prædicta omnia confirmantur: quia quando Lucæ 1. dixit Quomodo fiet istud &c. uidetur beata uirgo id dixisse, ut Angelus diceret ei modum, quo Deus in ea homo fieri uolebat, & filius eius naturaliter, an supranaturaliter: ut ipsa se ad id prępararet. Sicq; uidetur paratum animum uolũtati Dei exhibuisse, ut si Deus uellet, & postposita uirginitate, quam illi deuouerat, & magnifaciebat, ad maternitatem Dei se prępararet. Igitur hanc demum de facto præeligebat. Ratio. 3.

Quòd si contra prędicta arguatur. Primò, quia iam mater Dei careret tali uirtute, & puritate, & honore, & aureola uirginitatis: sicq; non excederet omnes sanctos in hac puritate, & excellentia: hoc autem est inconueniens: quia stante lege quoad alia, ut loquimur, decuit matrem Dei ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi, secundum Anselmum, & communiter doctores dicentes decuisse matrem Dei habere omnes aliorum sanctorum gratias, & excellentias: quia & de lege sunt maternitati Dei propriè annexæ. ergo nõ postponeret uirginitatem maternitatem Dei. Arg. 1.

Respon. dupliciter. Vno modo ad minorem: quia in casu quęstionis non deceret matrem Dei esse virginem, cùm esset incompossibile ex suppositione: neque tunc esset inconueniens eam cautè hac uirtute, & gratia uirginitatis, quæ ex casu non esset maternitati Dei annexa, sed opposita. Doctores autem loquuntur secluso casu huius quæstionis, & de matre Dei simul & uirgine, qualis de facto est, & fuit. Respon.

Alio modo respondeo ad maiorem: quòd etiam stante lege quoad alia in casu prędicto nullum esset inconueniens matrem Dei carere prędicta uirginitatis uirtute, & eius aureola formaliter: quam tamen haberet eminenter in maternitate Dei, & eius honore cum animo parato ad uirginitatem, si maternitati Dei esset compossibilis: sicut in hono

re re-

te regiæ dignitatis honor, & dignitas marchionis, ducis, & comitis eminenter continetur. Immò & de facto beata virgo, simul & mater Dei, non habuit in hac uita, neque nunc in cœlo formaliter, sed eminenter aliquas uirtutes, & excellentias, & gradus, seu status perfectionis ecclesiasticę, neque eorum præmia formalia. Quod patet: quia secundum B. Tho. secunda secundæ quæst. 124. articu. 4. non fuit propriè, & formaliter martyr: cùm non fuerit mortua uiolenter ex læsione corporali in testimonium fidei: quod quidem secundum eum, aut læsio de se mortifera secundum Martinum, est materiale requisitum ad propriam, perfectamque uirtutem martyrii: Fuit tamen eminenter martyr alio genere martyrii excellentioris in anima: ideò dicitur plusquàm martyr. Et consequenter habet eminenter præmium, seu aureolam martyrii, licet non formaliter.

Similiter non habuit formaliter perfectam uirtutem magnificetiæ quoad plenam rationem eius, scilicet quoad formale, simul & materiale, seu quoad actus exteriores ipsius uirtutis: quia quoad hoc secundum beatum Thomam secūda secundæ quęstio. 134. articulo primo, & tertio, & communiter doctores magnificentia requirit magnos sumptus; & ideò non potest esse in paupere, qualis fuit beata virgo: quæ tamen habuit magnificentiam excellentissimam quoad eius formale in animi præparatione secundum beatum Thomam, ubi supra, & quæst. 129. articulo tertio ad tertium. Habuit etiam eminenter in magnifica exhibitione sui ipsius ut esset mater Dei dicens, Ecce ancilla Domini &c. secundum communiter doctores: & promptissimum animū ad magna opera prosequēdum, ubi expediret, habuit.

Similiter beata Virgo non habuit formaliter, & propriè gradus, & status ecclesiasticos: quia non fuit propriè sacerdos, neque Episcopus, aut Papa, neque Apostolus, neque iudex: & per consequens non habuit formaliter dona, uel uirtutes formales, & politicas ad actus horum graduum formaliter exercendum: habuit tamen eminenter omnia prædicta in statu, & dignitate matris Dei, & in aliis donis sibi diuinitus concessis excellentius, quàm aliis quibuscunque: & in eorum exercitio, & usu ad illustrationem Apostolorum, & totius ecclesiæ utilitatem.

Quid igitur mirum si in casu quæstionis mater Dei non haberet formaliter plenam uirtutem uirginitatis: cùm eam, & eius præmium haberet eminenter, & excellentius in dignitate, & honore, & diademate regio maternitatis Dei?

Argumen. 2 Secūdò ad idem arguitur, quia illud bonum est excellentius, & melius, & eligibilius, quod est laudabilius: Sed uirginitas est laudabilior Dei maternitate, ut patet, quia est uirtus, & per consequens laudabilis: maternitas autem Dei non est uirtus, sed dignitas, uel honor, & per consequens non est laudabilis, ut infra ex primo Ethi. refertur: Et quia per uirtutes Deo placemus, & meremur: non autem per dignitatem maternitatis Dei, ut patet ex Augustino super id Lucæ. 11. Beatus uenter qui te portauit: quinimmò beati qui audiunt uerbum Dei: ubi ait. Beatior fuit Maria Christum in mente, quàm in uentre concipiendo, atque portando: ergo uirginitas est melius bonum, & præeligibilius maternitate Dei: & ipsam uirginitatem beata virgo prælegisset.

Respon. Respondeo negando maiorem simpliciter: nam solum est uera intra genus laudabilium, quales sunt uirtutes, & alia, quæ ad honestè, & rectè agendum quoquomodo expediunt. Nam inter uirtutes illud bonum est melius, scilicet alia uirtute, quod est laudabilius, aut per quod rectius, & melius operamur, Deoque magis placemus: Simpliciter autem falsa est illa maior: nam multa bona, quæ non sunt uirtutes, neque laudabilia præstant uirtutibus: illis pręcipuè, quę non sunt necessariæ ad gratiam Dei, & beatitudinem obtinendam, ut patet ex primo Ethi. tracta. 4. cap. primo, vbi sic habetur, Constat uirtutum, non autem optimorum esse laudem, sed maius aliquid, præstabiliusve. Nam & Deos beatos, fœlicesq; dicimus, & uirorum etiam eos, qui maximè sunt diuini, & rerum bonarū simili modo. Nemo nanque fœlicitatem laudat, aut iustitiam: sed ut diuinius quiddam, præstabiliusve rem dicit esse beatam, perspicuum est. ergo fœlicitatem ex iis esse, quæ honorabilia sunt, & perfecta. Hæc ibi. Vnde constat non esse laudabile, sed honorabile, & melius, seu excellentius bonum, beatitudinem, seu fœlicitatem, seu esse beatum, aut fœlicem, & esse Deum summum bonum, & esse filium Dei, & habere gloriam ex natura unionis animæ ad uerbum, quàm eam ex meritis tantum habere, & quàm sit bonum uirtutis laudabilis, aut quàm esse studiosum, atque laudabilem: & similiter melius, & excellentius, & per consequens eligibilius est excellentissimum bonum, dignitatis matris Dei excedentis omnem dignitatem puræ creaturæ post dignitatem filii Dei, quamuis non sit laudabilis, sed honorabilis, quàm sit bonum uirginitatis, quantumuis uirtus laudabilis sit. Virtutes autem necessariæ ad gratiam Dei, & gloriam æternam obtinendam, ut fides, & charitas, & huiusmodi stante lege, ratione necessitatis huius utique præstant, & sunt eligibiliores maternitate Dei, & eas beata virgo præeligeret, etiam si ex genere suo, uel absolutè maternitas Dei excellentius bonum esset, ut suprà dictum est. Item etiam si supradicta maior concederetur absolutè, & ex genere suo: negatur tamen respectiuè, seu in aliquo casu: & ita simpliciter negatur consequentia. Quia licet ex genere suo absolutè bonū uirtutis pręstet alii bono, quod non est uirtus: at ratione circunstantię, seu materiæ stat quòd aliqua uirtus, puta uirginitas sit minus bonum, uel minus eligendum aliquo alio bono, seu dignitate, puta maternitate Dei, ut suprà probatum est: Alioqui si omnis

uirtus, eò quòd est uirtus, præstaret omni alio bono, quod non est uirtus: iam sequeretur hoc absurdum; quòd scilicet uirtus ieiunii ecclesiastici, aut alterius uirtuosę abstinentiæ non necessariæ, aut peregrinatio, aut eleemosyna non necessaria præstaret maternitati,& filiationi Dei:illasque beata uirgo præeligeret: quia eadem ratio est de illis, & de uirtute uirginitatis respectu maternitatis Dei.

Arg. 3. Tertiò arguitur ad idem probando quòd licet maternitas Dei sit absolutè melius bonum uirginitate: tamen ipsi beatæ uirgini, & respectu eius uirginitas est melior, & eligibilior. Nam unicuique melius & eligibilius est id, per quod ipse efficitur simpliciter melior, ut patet etiam secundum Chrysostomum super id Matth. 20. Nescitis quid petatis: ubi ait, Potius de meritis,& quomodo bene pugnetis & agatis, quàm de premio, atque corona uobis curandum est. Nunc autem per uirtutem qualis est uirginitas, quilibet efficitur simpliciter melior, quàm per dignitatem, uel honorem, qualis maternitas Dei est. ergo uirginitas est ipsi beatę uirgini melior, & eligibilior, quàm maternitas Dei.

Respon. Respon. negando minorem simpliciter,& cæteris paribus, ut semper loquor. Nam licet per talem uirtutem quis efficiatur melior secundum quid, id est moraliter tantum, & quoad rectè & laudabilius agendum, & ad finem eius obtinendum, seu ad merendum in statu meriti: at uerò per melius bonum simpliciter efficitur etiam simpliciter melior quoad esse: quia per ipsam fœlicitatem, seu beatitudinem, quæ per uirtutes finaliter intenditur, efficitur quis simpliciter melior, ut supra in responsione ad secundum ex 1. Ethi. dictum est: Et Matth. 11. Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo secundum unum intellectum doctorum, & talis est maternitas Dei, quæ est melior simpliciter in se,& ipsi eam habenti, quàm uirginitas, & quàm omnis alia uirtus de lege tunc non necessaria ad salutem, ut dictum est. Quod etiam inde patet: quia si sine propriis meritis, sed ex sola gratia alicui adultæ puellæ beatitudo daretur: sicut & pueris datur baptizatis, & Christiano homini secundū probabiliorem opinionem in instanti conceptionis data est: utique melius esset illi simul tale bonum excellentius maternitatis Dei, quàm uirtutem uirginitatis habere. Item quia quod est sibi melius & utilius, est sibi magis eligendum: & talis est maternitas Dei de lege: quamuis uirginitas absolutè melior esset.

Resolutio. Prima propositio. Igitur resolutoriè ex dictis in hac quæstione sex propositiones eliciuntur. Prima quòd præsupposito quòd natiuitas filii Dei esset ad redimendum genus humanum, sicut de facto fuit, si per sumptionem carnis ea nulla, nisi ex beata Virgine Maria, esset redimendum: tunc beata uirgo præeligeret

Secunda. maternitatem Dei. Secunda si filius Dei esset sumpturus carnem ex illa, uel altera ad redimendum genus humanum: tunc etiam beata Virgo maternitatem præeligeret, ut hæc duo dicta supra probata sunt. Tertia in casu, quo filius Dei sumpturus esset carnem, & non ad redimendum, sed ad exaltandum genus humanum, similiter beata virgo præeligeret maternitatem Dei cum suis propriis annexis de lege, ut supra ratione obiecti, siue materiæ probatum est. Quarta si essent cætera paria quoad omnes uirtutes, & dona, & dignitates alias, & gratias dempta uirginitate, & maternitate Dei, ita quòd uel in statu gratiæ, aut extra eam utrobique tantam gratiam non maiorem, neque minorem, & sic de ceteris uirtutibus, & donis esset habitura cum uirginitate sine maternitate Dei, quantam cum maternitate ipsius Dei sine uirginitate, in casu, quo filius Dei ex ipsa, uel ex alia sumpturus esset carnem non ad redemptionem, sed ad exaltationem generis humani, quid tunc ipsa præeligeret? Nempè licet in quæstione expressè non agatur de hoc casu, ubi est propria, & perfecta cōparatio inter maternitatem Dei solam, & uirginitatem item solam, cum totidem donis ex utraque parte concomitantibus, uel sine eis: at uerò ex supradictis uidetur quòd, si ei daretur optio, similiter præeligeret maternitatem Dei; tàm ratione finis puta exaltationis generis humani, quàm etiam ratione obiecti, siue materiæ, uidelicet filii Dei. Quinta in casu, quo licitè, & uirtuosè præeligeret maternitatem Dei: nō tenebatur eam pręeligere ratione boni communis, puta redemptionis, aut exaltationis generis humani: nisi Deus illi id pręcepisset: aut nisi in casu, quo si ipsa non acceptaret ex nulla alia Deus carnem assumeret ad generis humani redemptionem. Patet primum, quia non tenebatur bono communi, etiam necessario ad salutem prouidere: quod aliter, seu per aliam poterat obtineri. Ratio primæ exceptionis est: quia pręcepto obedire tenetur: Ratio secundæ: quia ex charitate tenebatur illi maiori, & communi bono hominibus necessario ad salutem prouidere: quod sine acceptatione maternitatis Dei ex hypothesi haberi non poterat. Et tunc eo ipso in uoto uirginitatis, quod habebat, Deus dispensabat, uel dispensatum censebatur: quo etiam optioni suæ id liberè à Deo relictum erat. Sexta absolutè loquendo de lege, ceteris aliis stantibus, sicut de facto fuerunt, quando Angelus illi nunciauit incarnationem filii Dei, si ei daretur optio, nulla mentione de suo uirginitatis uoto, neque de diuina super eo dispensatione facta, utique præeligeret maternitatem Dei, sicut & de facto absolutè eam tunc acceptauit. Quia talis maternitas Dei de lege sic qualificata cum suis donis, & uirtutibus, sicut de facto fuit, & decuit eam esse omnibus uirtutibus ornatam excepta uirginitate, ut in casu supponitur: certè pręstaret, sicut & de facto pręstabat, uirginitati quantumtunque ornatè aliis uirtutibus quibuscūque, & donis de lege illi annexis, ut supra ratione finis, & materiæ, uel obiecti probatum est. Insuper

Tertia. Quarta. Quinta. Sexta.

& de

& de facto beata virgo, quando maternitas Dei per Angelum illi ex parte Dei nunciata est, tenebatur eam acceptare: etiam si inde detrimentum virginitatis pati posset: tùm quia ibi de lege præceptum Dei saltem implicitum erat: tùm etiam quia ad salutem mundi non nisi ex ipsa Dei filius carnem sumere decreuerat, uti supra ex quinto dicto præcedenti liquidum est.

Quæstiuncula corollaria. Et nota quòd ex supradictis non sequitur quòd similiter eadem ratione, si daretur optio beatę virgini, potius præeligeret maternitatem Dei, quàm carere peccato originali in sui conceptione, etiam pro paruissimo tempore: Immò dico quòd potius præeligeret simpliciter carere peccato, etiam originali, quàm esse mater Dei: uel quòd potius præeligeret carere maternitate Dei, quàm esse in aliquo peccato, uel ueniali, uel originali, etiam ad momentum.

Et ratio huius est: quia cùm originale peccatum importet rationem non solum pœnę ex statuto diuino, sed etiã & præcipuè rationem culpæ, aut peccati, ut supponitur, cùm oppositum sit hæreticum, uel erroneum (ut latè agitur in doctoribus in 2. dist. 30.) iam inde sequitur quòd beata virgo nullo modo præeligeret culpã, aut peccatum, aut id, quod ullo modo haberet rationem culpæ, aut offensæ cuiuscunque actualis, uel originalis propter eandem rationem.

Argumen. Si arguatur contra hoc: quia peccaret si se desformare uellet uoluntati Dei iam cognitæ, & eius statuto, quòd scilicet omnes naturaliter propagati ab Adam contraherent peccatum originale, eiq; subiaceant, exceptis iis, quos Deus præseruare uellet. ergo non præeligeret carere originali.

Respon. Respon. ad antecedens dupliciter. Vno modo quòd si ei daretur optio libera à Deo (ut supponitur) ad eligendum hoc, uel illud: iam non se difformaret eius uoluntati, aut statuto, neque peccaret hoc uel illud eligendo, cùm Deus id concessisset.

Secundo modo, respon. etiam dato quòd non daret Deus ei illam optionem, uel alteri cuique: dico quòd adhuc stante lege posita de contrahendo originali, neque beata virgo, neque quilibet alius peccaret difformando se à Dei uoluntate, & statuto, uolendo conditionaliter carere peccato originali, si esset possibile. Sicut damnatus in inferno, seu etiam peccator nunc uiuens obnoxius inferno propter peccatum suum præteritum rectè nollet pœnam æternam, puta esse in inferno, & in odio Dei, si esset possibile: Rectè etiam potest nolle, & odire conditionaliter, & etiam absolutè inefficaciter peccatum præteritum fuisse propter quod est obnoxius inferno: quamuis sciat uoluntatem, & legem Dei statutam esse quòd qui mortaliter peccauit, sit obnoxius inferno. Sic in proposito quilibet potest rectè nolle, seu odire non quidem legem, uel statutum Dei: sed potest absolutè inefficaciter, potest & conditionatè rectè nolle peccatum Adæ fuisse, & peccatum originale contrahi in nobis, si esset aliquo modo possibile per gratiam, aut priuilegium, seu dispensationem Dei, seu alio modo. Et hoc modo dico quòd beata virgo rectè præeligisset potius carere maternitate Dei, quàm esse ad momentum in peccato originali, & illa offensa Dei quantumuis parua & leui, si ei esset possibile aliquo modo.

Cum hac responsione concordat Clarissimus Medina magister meus de oratione. quæst. 7. fol. 185. fol. 191. & de pœnitentia quæst. 6. fol. vigesimo. ibi uide quomodo licet absolutè non possimus licitè nolle quòd Deus absolutè & simpliciter uult uoluntate antecedente, scilicet à seipsa, & non aliundè iam determinata: bene tamen possumus id conditionaliter nolle: possumus etiam nolle absolutè efficaciter, uel inefficaciter id, quod Deus non absolutè, sed uoluntate consequente, scilicet non à seipsa, sed aliunde, aut propter opera nostra uult: sed de hoc infra quæstio. 51. latius habetur.

QVÆSTIO QVINQVAGESIMA.

Vtrum existens in mortali peccato denuò peccet orando, prædicando, iudicando, & actum sanctum, & bonum, uel officium suum spirituale, uel seculare exercendo.

IN hac quæstione sunt quinque puncta. Primum de actibus sacris propriè sumptis, ut sunt actus ordinis sacri, & sacramentum. Secundum de prædicatione. Tertium de oratione publica uel ecclesiastica, ut sunt horæ canonicæ. Quartum de oratione priuata. Quintum de actibus iurisdictionis ecclesiasticæ, uel secularis, scilicet vtrum uitientur, & sint culpabiles actus ex hac circunstãtia q ab existenti in mortali peccato fiunt.

Igitur quoad primum punctum de actibus sacris, qui sunt proprii actus ordinis sacri, extendendo ordinem ad episcopatum, qui uidelicet non nisi ab habente ordinem sacrum, & ratione eius possunt exerceri, ad quorum etiam exercitium in collatione ordinis gratia speciali confertur, ut est ministratio sacramentorum, missam celebrare, ecclesiam, uel monialem, aut virginem consecrare, oleũ sanctum, uel chrisma conficere, & huiusmodi. Qui aliquem horum actuum in peccato mortali existẽs exercet, utique sic exercendo mortaliter ex genere suo peccat: nisi per modicitatem operis, leuitatemq; materiæ ab ipso mortali excusetur: quia notabilem iniuriam facit sacramento, dum irreuerẽter id in mortali exercet, uti hoc latius probat B. Thom. 3. parte quæst. sexagesimaquarta, artic. 6. & ibi Caietanus, & in tertio quodlibeto quęst. de usu spiritualium, & Soto in 4. distin. prima, quęst. quinta, artic. sexto, & doctores communiter, in quo & dubium non est. Et aliqui excusant à mortali eos, qui in necessitate non ut ministri, neque 1 Punctum.

cum solennitate baptizant: eos etiam, qui sacram eucharistiam de terra eleuant reuerenter etiam si sint sacerdotes: alii non eos excusant, si in mortali id faciant.

In hoc etiam dubitatur, Vtrum Diaconũ Euangelium & Subdiaconum Epistolam in missa solenniter indutum ex officio cantare sit actus propriua ordinis sacri, ità ut mortaliter peccet uterque in mortali eos exercendo, sicut sacerdos missam celebrando. Nam Soto ubi supra credit esse probabile quòd non, propter imperfectionem actua, nam per illam lectionem & ministerium eorum nullam sanctitatem, nisi imperfectè operatur. Probabile etiam censet oppositum, quod & Syluester titu. ordo. quarto, quæst. secunda, ordo. 5. quæstio. octaua, clericus. secundo quæst. octaua, & sum. Angelica. eo. titu. & Nauarro in summa cap. vigesimoquinto, nume. 72. & in repetitione super cap. quando. de consecra. distin. prima, cap. 6. numero 43. & doctores communiter tenent: Et idem dicit Nauarro de Accolito, Lectore, & Exorcista solenniter induto suum ministerium exercente. Nam de eo, qui non est subdiaconus etiam si publicè in missa cantat epistolam in mortali, non peccat secundum omnes, quod & consuetudo probat sacristarum ab ecclesia tolerata. Sed utrum aquam benedicere sit etiam propriua actus ordinis sacri sacerdotalis, communiter dicitur quòd non. Sed Nauarro ubi supra dicit quòd sic, maximè dum à sacerdote suis uestibus induto, uel solenniter fit: quia per ecclesiam hic actus est illi iam appropriatus. Sed prior opinio uidetur uerior, ut proximè in tertio puncto de oratione publica habetur.

2. Punctum. Secundum punctum est de prædicatione, utrum sit actus ordinis sacri, ità ut in mortali etiam occulto prædicando quis mortaliter peccet.

Opinio. 1. In quo est duplex opinio. Prima quòd sic, maximè si cum ea fiat solennitate, cum qua fit ab episcopo: quia is actus iam ordini sacerdotali, uel episcopali per ecclesiam appropriatus est. Sic tenet Caietanus. 3. parte quæst. sexagesimaquarta, artic. 6. Et secunda secundæ quæst. 187. artic. primo, licet prius in quodlibeto tenuerit oppositum. Idem etiam tenet Nauarro in sum. cap. vigesimoquinto, numero. 141. & sum. Ange. titu. prædicator. §. 7. vbi & dicit B. Thom. in 4. distin. 19. artic. secundo, q. 4. ad quartum. Et Alexan. de Alis in 3. par. idem tenere.

2. Opinio. SECVNDA opinio est ipsius Caietani in tertio quodlibeto. q. de usu spiritualium, & in summula titu. prædicator, & Medina de pœnitentia quæst. 6. & Soto ubi supra, & quorundam aliorum doctorum quòd non nisi de per accidens, uidelicet ratione scandali, quando prædicator non exemplaris, uel manifestus peccator est: nam ex hoc eius fructus impeditur: quia secundum Gregorium, Cuius uita despicitur restat ut eius prædicatio contemnatur: Et psal. 49. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? uel etiam si tàm impudenter peccator occultus prædicationem uilipenderet ne indignum putaret illam in peccatis, quamuis occultis exercere, ac si aliud prophanum opus ageret: hic enim esset mortalis contemptus officii sancti prædicationis. Quòd autem his casibus exceptis non sit de se mortale in peccato mortali occulto prædicare, hinc suadetur: quia non est officium sic alicui ordini sacro proprium uel annexum, ut ad id exequendum per ordinem sacrum specialis gratia cõferatur: neque in ordinatione sacerdotum ulla fit mentio de prædicando: sed solum est actus dignitatis, uel iurisdictionis ecclesiasticæ. De iure autem ecclesiastico omnes prohibentur prædicare, nisi sint sacerdotes, vigesimaseptima quæstio. prima, cap. adiicimus: & de hæreticis. ca. sicut. Secundò laici prohibentur prædicare: Et in cap. excommunicamus. primo eo. titu. sub excommunicatione prohibetur prædicare, nisi cui ex officio, uel commissione id incumbit, ut Syluester titu. prædicatio. quæst. prima latius refert. Non tamen sequitur ex his, ut benè ait Soto ubi supra, omnibus sacerdotibus ex officio id conuenire, neque ipsis solis. Quòd non omnibus, liquet ex concilio Constantiensi sess. octaua, & decimaquinta, vbi condemnantur Wicleff, & Ioannes Huss. dicentes omnibus sacerdotibus uirtute suæ ordinationis incumbere officium prædicandi: Nam requiritur licentia episcopi, iuxtà id Rom. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? quamuis bene uerum sit quòd quando alicui sacerdoti confertur cura animarum, conceditur etiam munus prædicandi. Diaconi autem ex Episcopi commissione, & non aliter possunt prædicare.

Tertium punctum est de oratione publica, uidelicet de horis canonicis, & officio diuino: in quo est duplex opinio. Prima Adriani in 4. de restitutione, quòd clericus dicens diuinum officium, uel horas canonicas obligatorias in peccato mortali, sic dicendo peccat mortaliter: nec de suo debito quoad Deum satisfacit: quamuis quoad homines, uel ecclesiam satisfaciat, ità ut reiterare non teneatur. Quòd peccet mortaliter probat, tùm primò, quia qui in mortali actum sui ordinis (qualis iste est) scienter exercet eo ipso mortaliter peccat: tùm secundò, quia ad idem est Dionysius ad Demophylum dicens de malo sacerdote quòd audet scelestas suas blasphemias (neque enim preces dixerim.) sacris aris inferre. Et primo quæstio. prima capitu. sic populus. capitu. odit. vbi Hieronymus ait omnia opera prauorum sacerdotum esse fœda, & contaminata, quoque polluto ore, manibusque pollutis sacra mysteria tractant, snasque orationes intermiscent. Facit & Gregorius distinct. quadragesimanona capitu. hinc. Quòd etiam consequenter illi coram Deo suo debito non satisfaciant, hæc opinio probat: Tùm primò, quia per opus peccati nullus implet præceptũ aut debitũ Deo, quod solũ de opere bono nõ de malo est. 3. Punctum.

est. Tùm secundò, quia ex præcepto, uel debito di cendi diuinum aliquod officium, ad hoc institutum ab ecclesia, ecclesiastici ex officio specialiter obligâtur per tale officium, uel orationem Deum placare, propitiumque reddere populo Christiano. Et licet ex hoc præcepto non teneâtur ad illum finem: tenentur tamen non agere contra illum: faciunt autem, dum in mortali orando peccant, & ità Deum magis irritant. Igitur quamuis ex fundatorum, & ecclesiæ pia intentione ità illi hominibus satisfaciant ut horas canonicas, uel officium reiterare non teneantur: non tamen satisfaciunt diuino, & ecclesiæ præcepto, ut dictum est.

Et aliqui doctores moderni sequuntur hanc opinionem, limitando illam solum quando ecclesiasticus uel alius alias obligatus ad horas canonicas, uel etiam ad aliter Deum orandum, id exequitur simul actualiter in alio peccato mortali actuali existens, aut cum proposito mortaliter peccandi coexistente, propter rationes, quæ inferius in 4. puncto de oratione priuata referuntur. Sed hęc opinio quoad utranque partem non tenetur communiter, neque est uera, neque eius rationes eam probant sufficienter, uti patebit inferius ad eas respondendo. Limitatio quoque prædicta aliorum doctorum, quamuis sit uera quoad primam partem, non tamen quoad secundam, ut proximè constabit.

Opinio. 2. Ideò est secūda opinio communis & uera quòd ecclesiasticus, uel quilibet alius ad officium diuinum, uel aliam orationem publicam obligatus nō peccat mortaliter ex hoc quòd id in mortali peccato quoad reatum tantum existens exequitur. Peccat tamen & fortè mortaliter ex genere suo, si in mortali peccato actuali, uel cum proposito mortaliter peccandi id facit: Nihilominus tamen utrumque præceptum, uel obligationem orandi, uel recitandi adimplet: Exempli gratia. Si postquam clericus heri fornicatus est, nec iam habet animum actualem fornicandi recitat suas horas nondum contritus, hic non peccat sic recitando, & suam adimplet obligationem, & pręceptum de recitando: sed si pergens ad fornicandum, uel furandum, uel habens animum, uel propositum actualiter id perpetrandi, simul suas horas recitat, forsan mortaliter peccat, sic recitando: non tamē tenetur reiterare, sed præcepto, & obligationi suæ satisfacit.

Prima pars probatur dupliciter. Primò, quia nullo iure naturali, neque diuino illi tenentur in gratia id facere, ut patebit respondendo ad rationes primæ opinionis. Ex intentione autem fundatorum aut beneficia, uel stipendia conferentium, uel etiam ecclesiæ ad idem non obligantur: & fortè neque possunt obligari: & ecclesiastici possunt rationabiliter non consentire, & eam obligationem dicendi horas in statu gratiæ tanquam difficilem, aut nimis grauem, & periculosam non acceptare. Tùm secundò, quia aliàs sequeretur quòd ecclesiastici æquè obligarentur se disponere ad gratiam, ut suas horas persoluerent, atque ad eucharistiam recipiendum, uel ministrandum sacramenta.

Secunda pars quòd scilicet ecclesiasticus fortè mortaliter peccat suas horas recitando, si simul scienter sit in alio actuali peccato, uel proposito mortaliter peccandi, probatur. Quia quilibet etiam priuatus in oratione priuata etiam non obligatoria grauiter peccat sic orando cum actuali peccato mortali, ut infra in quarto puncto latius probatur. ergo à fortiori persona publica ad orationem publicam ex officio obligata grauius peccat, uel mortaliter, uel uenialiter: Nam in hoc sunt opiniones, ut patet ex proximè dicendis in responsione ad primam opinionem.

Tertia pars, quòd scilicet uterque suo debito satisfacit, inde liquet quòd non est unde sufficienter probetur oppositum, ut proximè patebit ad rationes primæ opinionis respondendo.

Ad rationes igitur præcedentis opinionis, ad primam ubi dicitur quòd qui in mortali peccato exercet actum sui ordinis sacri mortaliter peccat. Respondeo id solum esse uerum de actu proprio ordinis sacri, ut est missam celebrare, aut aliud officium sacrum exercere, de quo supra in primo puncto dictum est. Dicere autem horas canonicas, aut aliud officium diuinum, etiam in choro publicè cum uestibus sacris cantare, quamuis sit obligatorium ecclesiasticis, non tamen est proprius actus ordinis sacri: cùm hoc etiam alii faciant, & sępè teneantur ex religionis professione, aut ex beneficio qui non sunt in ordine sacro: quamuis Nauarro in repetitione cap. quando. de consecra. distin. prima, capitu. sexto, numero quadragesimotertio, dicat quòd solenniter cantare capitulum, & orationem in choro, & similiter aquam benedicere, sunt actus proprii ordinis sacri sacerdotalis, & sacerdos solum ratione sacerdotii id facit: & ex consequenti quòd in peccato mortali id facere sit mortale, sicut & alios actus proprios ordinis sacri exercere. Sed Medina de oratione. q. quibus modis deprauatur oratio, tenet oppositum, & uerius, ut uidetur consonare ad supradicta: quia hæc sacramentalia, non sacramenta, nec proprii actus ordinis sacri sunt: licet per ecclesiam solis sacerdotibus appropriati, aut concessi sint: propter hoc superius non diximus assertiuè, sed opinatiuè cum formidine quòd forsan mortaliter peccat: certum tamen est quòd ualdè grauiter peccat. In missa autem dicere orationes statutas ab ecclesia in mortali credo esse mortale: quia ibi sic orare, & offerre est proprius actus ordinis sacerdotalis, sicut & missam celebrare, uel sacrificare. Sed Caietanus in 3. quodlibeto. q. de usu spiritualium, dicit id non esse mortale de se ratione ipsius orationis, sed per accidens ratione missæ.

Ad auctoritates autem Dionysii, Hieronymi, & Gregorii respon. ibi solum loquūtur de hæreticis,

& prauis sacerdotibus, qui sic indignè sacra mysteria tractant, uidelicet missam celebrando, & sacramenta ministrando, ubi & suas orationes intermiscent: nam ex hoc utique peccant, uti superius in 1. puncto dictum est. Et quod ibi Hieronymus ait ꝙ talium sacerdotum opera omnia, & ieiuniū, & eleemosyna polluta sunt, intelligitur de his, quæ ex polluta uoluntate, uel intentione procedunt: uel secūdum B. Tho. super ad id Timoth. 1. ca. Polluta sunt omnia, quia defectuosa, eò quòd in finem ultimū, qui Deus est, ut oportet, non referuntur.

Ad aliud, ubi probatur secunda pars quòd scilicet sic orantes suo debito non satisfaciunt, ad primum, ubi dicitur ꝙ per opus peccati nullus implet præceptum, respon. id solum esse uerum de opere malo tantum ex genere, uel obiecto, quod illo præcepto prohibitum, aut quod cōtra ipsum præceptū est. Nam si sit malum solum ex circunstantia extrinseca, per id utique potest regulariter præceptū impleri, quod & de tali bono opere datur, ut constat. Nam ieiunare, dare eleemosynam, honorare parētes, & restituere alienum, quādo ad ea homo tenetur, etiam si ea faciat ex uanagloria, præceptum adimplet: similiter ergo implebit orando, & horas canonicas recitando, etiā in aliquo mortali actuali existente. Stat. n. implere unum præceptum per unum actum, simul & aliud uiolare per aliū actum: quamuis simul etiam ille primus, uel uterque actus uitietur per circunstantiam assistētiæ, uel coexistentię istius, uel alterius mali actus.

Ad secundam & vltimam probationem respon. negando ꝙ ecclesiastici teneantur ad intentionem præcipientis Dei, uel ecclesiæ, uel alterius, uidelicet ad efficaciter placandum Deum per actum illum: nisi forte specialiter id sit sub præcepto iniunctum obiectiuè, uel sub pacto impositum, quod tamen in proposito non est, ut superius probatū est. Negatur etiam ꝙ contra hunc finem faciant, uel peccent in mortali quoad reatum tantum recitando. Negatur iterum etiam si contra hunc finem faciant, & denuò peccent in actuali mortali recitando. Ergo non impleant debitum suum: quia ut iam diximus per opus de genere bonum, quamuis sit malum ex circunstātia, etiam actus mali coexistentis, potest & præceptum, & debitum, & prædicta obligatio adimpleri: maximè quando illa circunstantia, uel actus malus non illo, sed alio præcepto prohibetur, quod per illam, uel illum uiolatur. Prędicta sunt uera regulariter: Nam præceptum de suscipiendo sacramentum pœnitentiæ non nisi per actum bonum ex genere, & circunstantia pōt adimpleri, ut de hoc alibi latius agitur.

4 Punctum. 1. Opinio. Quartum pūctum est de oratione priuata, utrū homo mortaliter peccet in mortali peccato orando. In quo est duplex opinio prima, ꝙ non solū nō prodest, si fiat in reatu peccati mortalis, & multò minus si fiat in actu eiusdem mortalis: sed etiā est uitiosa, atque culpabilis, quamuis non mortaliter, nisi quo in actuali mortali fit.

Quod probat auctoritate ps. 65. Iniquitatem si aspexi in corde meo non exaudiet Dominus: & ps. 49. Quare tu peccator enarras iustitias meas, &c. Et Prouer. 28. Qui declinat aurem suā à lege, oratio eius erit execrabilis: Et Isa. 1. Neomenias & solennitates uestras odiuit anima mea: manus enim uestræ sanguine plenæ sunt: Item Ioan. 9. Deus peccatores non exaudit: Et Grego. in pastorali, & habetur dist. 49. c. 1. cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: Et Beda in quadam homilia exponens id Ps. 144. Volūtatem timentium se faciet Deus, ait, Illi mali petunt, qui præcipienti Deo obtēperare contemnunt, & exaudiri miserando deposcūt. Sed hæc opinio dura, & nisi benè limitetur, ut in secunda opi. dicetur, falsa est.

Ideò est secunda opinio cōis, & uera ꝙ oratio eius, qui est in reatu tantū peccati mortalis, est quidem utilis, quāuis non semper exaudiatur: non tamē ex hoc uitiosa, aut culpabilis est. Illa uerò, quæ fit ab eo, qui tunc simul scienter, actualiter, mortaliter peccat, uel est in proposito peccandi mortaliter, vel hac circunstantia solum assistente uitiatur, & redditur culpabilis saltem uenialiter. Opinio 2.

Prima pars probatur tripliciter. Primò, quia aliàs nulla oratio peccatoris Deo placeret, cuius tamen oppositum constat: Nam peccator orans pro remissione peccatorum, & ut Deus illum conuertat, nō peccat, sed & sæpè utiliter exauditur à Deo, ut patet Lucæ. 18. de publicano orante & dicente, Deus propitius esto mihi peccatori: Et Eccles. 21. Fili peccasti ne adiicias iterum, sed de pristinis deprecare: Et similiter de aliorum bonorum petitione probari potest. Tum secūdò, quia peccator potest & debet seipsum diligere. ergo & salutem animæ & corporis desiderare, & ergo hæc, & alia ad id pertinentia licitè potest humiliter petere à Deo. Nam secundum Augustinum ad Probam pro omni illo licitum est orare, quod licitum est desiderare. Tum tertiò, quia secundum omnes doctores, & ca. quid ergo de pœni. dist. 3. & 28. q. 1. ca. oēs. qua ratione alia bona opera facta ab existente in reatu tantum peccati mortalis sunt licita, & utilia animę, & corpori, quamuis non sint meritoria gratiæ, & gloriæ, ut eleemosyna, ieiunium, & eiusmodi, eadem & oratio ab eodem facta, si non aliundè uitiatur. Nam & talis peccator piè petere potest pietate bonæ affectionis, & intentionis, quamuis non meritoria: immò & eius oratio potest etiam aliis prodesse, & impetrare, maximè quando fit ad iustorum petitionem, uel à ministris ecclesiæ, etiam peccatoribus, aut nomine ipsius. Et in supra dictis consonat B. Thom. in 4. distin. 15. quęst. 1. articu. 1. quæst. 3. & Gabriel in cano. lecti. 25. & 57. n. x. & 59. b. et 63. et Gerson de oratione, Et Adrianus in octauo quodlibeto, et Medina de oratione, Et Nauarro in repetitione cap. quando. de consecra. distin. 1. nu. 12. usque 15. et numero. 32.

Secunda

Secunda pars, q scilicet qui actualiter scienter peccat, vel peccare proponit mortaliter, simul orādo peccat, uel mortaliter uel venialiter, hinc patet, quia magnam irreuerentiam Deo facit petendo beneficium, & misericordiam ab eo, quem actu simul offendit, uel offendere scienter intendit, in præsentia ipsius id clarè videntis: Is namque nō orare, sed potius sic orando illudere, aut contemnere videtur: sicut & illi, qui Matth. 27. Et Ioann. 19. genuflexo ante Christum dominum illudebāt ei dicētes, Aue rex iudęorum, simul & alapa faciē, & arundine caput eius percutiebant. Et ad hoc potius faciunt omnes ferè auctoritates supra inductę in prima opinione.

Argumen. Si contra hoc obiiciatur quòd licet unus & idē omninò actus non possit esse simul moraliter bonus & malus, nec meritorius, & demeritorius etiā uenialiter, ut Vega de iustificatione lib. 11. cap. 25. secundū cōem, catholicamq; sententiam latius probat contra lutheranos: quāuis Angest. in mora li c. 14. & aliqui cū eo dēt instātiā in aliquibus acti bus imperatis, & etiam elicitis. Licet etiam circunstantia mala informans, uel afficiens actum uitiet illum, ut martyrium, prædicatio, uel oratio, quæ ex malo fine puta ex vanagloria, aut propter hominum laudem, uel lucrum temporale principaliter fit, est culpabilis, & demeritoria ex illa mala circūstantia illum actum informante, id est quæ habetur pro obiecto, uel quæ afficit ipsum actum: vel si oratio sine ulla attentione, & irreuerenter fiat, ut latius agit Nauarro in cap. quando. de consecra. dist. 1. c. 1. nu. 6. & c. 2. nu. 10. & c. 6. nu. 2. & c. 13. nu. 38. 47. At uerò circunstantia mala, uel malus actus etiam mortalis solum assistens, aut coexistens cum actu bono non vitiat illum: immò neque tollit meritum eius, si illa circunstantia, uel actus ille coexistens solum sit venialiter malus, quamuis minuat feruorem charitatis coexistentis. Exempli gratia. Martyrium, prædicatio, & oratio, quę præcipuè fiunt propter Deum, nō vitiantur ex hoc quòd superuenit aliqua vanagloria, uel concupiscētia venialis: neque propter hanc perditur meritum operum illorum, sicut nec gratia, aut charitas vnde procedunt, & continuātur. Item ieiunium, eleemosyna, honoratioque parentum, & restitutio alieni non inficiuntur, neque mala redduntur ex hoc quòd fiūt ab eo, qui simul actuali peccato mortali peccat pergens ad fornicandum, uel hominem occidendum: quamuis propter ipsum mortale coexistens non sint meritoria: ergo similiter non peccabit orando is, qui simul actualiter peccat pergēs ad fornicandum, uel aliud simile mortale committere proponit.

Respon. Respon. negando consequentiam, quia nec illud antecedēs est uniuersaliter uerum de omni circunstantia, uel actu malo assistente, sed solum de assistente, qui, uel quæ non afficit, uel non qualificat actum, cui assistit, uel coexistit, ut cōstat in exēplis ibi adductis. Nam si afficit, aut qualificat actum, vtique vitiat illum, quāuis non informet, id est nō sit obiectū uolitū illius actus. Tunc aūt afficit, aut qualificat actum, quando habet aliquem ordinem, aut habitudinem malam, siue prohibitam, aut indecentem in ordine ad illum actum. Exempli gratia. Occisio vel punitio delinquentis aliàs iusta, aut licita indecentiam, aut irreuerentiam apponit, uel contrahit ex hoc quòd fit in ecclesia, uel à celebrante, uel communicante, quam non apponit, nec habet, si fiat à bellante, vel alibi eā exercente, & locus persona sacra, quæ est circunstantia solum assistens, indecentiam specialem apponit fornicationi, quam non apponeret, si alibi, uel ab alio committeretur, ut constat. Et qui dum confitetur, suffuratur pecunias ipsius sacerdotis, certè ex hoc eius furto culpabilis efficitur ipsa eius confessio, etiam si aliàs integra, & recta sit, etiā si hoc ipsum furtum ibi confiteatur: idque propter iniuriam ex illo furto coexistente illatam sacramento: Et vtrunque vitiatur & aggrauatur ex alterius coexistentia. Sicut enim furtum fit grauius ex eò q fit in confessione, ità ipsa confessio vitiosa & culpabilis ex furto simul assistente propter irreuerentiam, quæ indè prouenit sacramento. Ità similiter in proposito est in oratione facta ab eo, qui simul scienter actualiter peccat, uel proponit pecca re mortaliter propter specialem irreuerentiam aliquando mortalem, aliquando venialem, quam infert ipsi domino Deo, qui sic oratur, ut probatum est.

Ad auctoritates autē suprapositas in prima opinione respondeo secundum Medina ubi supra q omnes illæ intelliguntur, & procedunt solum in casu secundæ partis huius secundæ opinionis: vel quādo oratio ex malo animo, uel fine fit: uel si scandalosè quis erat, quia videlicet notorius peccator publicas orationes ex officio publicè facit, ut ait Gabriel in canone lecti. 63. e. Sed specialiter ad aliquas earum dico quòd id Ioann. 9. Deus peccatores non exaudit, secundum glossam Augustini est verbum illius cęci nondum spiritualiter plenè illuminati, vel secundum alios, ut refert Gabriel in canone lectio. 59. b. intelligitur quòd Deus non exaudit orationes peccatorum per sua miracula approbando errores, uel peccata ipsorum petentium ad id exaudiri, quia nescit Deus patrocinium dare criminibus. Illud autem Gregorii in ca. 1. dist. 49. quando is, qui displicet &c. intelligitur secundum glossam ibidem, quando scienter eligitur peccator ad ministeria sacra tractādum, uidelicet ad missam, & alia eiusmodi celebrandum, maximè dum aliter, uel per alios bonos id commodè fieri potest.

Sed de peccatoribus obstinatis graue dubium est, utrum sint in reatu tātum, an etiam in actu peccati mortalis: ut ità cognoscatur an eorum oratio culpabilis sit, an non. Dubium.

Ad quod Respon. quòd est duplex genus peccatorū, qui transacto actu peccati dicuntur habitualiter Respon.

liter

liter peccatores; quia, scilicet nedum pœnitētiam sufficienter egerunt. Nam aliqui sunt, qui post peccatum, puta fornicationis commissum, iam de illo amplius prosequendo, uel non prosequendo nihil curauerunt, nec meminerunt, neque de illo sufficienter egerunt pœnitentiam; modò proposuerint postea opportunè, & debitè pœnitere, modò non, sed quoad hoc omninò priuatiuè se habuerint nihil de hoc cogitantes. Et de his omnibus constat quòd solum sunt in reatu, & non in actu peccati mortalis: & consequenter ad supradicta eorum oratio non vitiatur ex hoc quòd ab illis in illo peccato quoad reatum tantum existentibus fit.

Alii sunt qui post commissum peccatum puta fornicationis non solum priuatiuè non curant de non prosequendo, aut de pœnitendo, sed etiam positiuè proponunt illa peccata prosequi, & cōtinuare, & exercere, quoties, aut quando potuerint oblata occasione; simul etiam proponunt non debitè pœnitere vsque ad mortem, uel vsque ad talem diem, uel quousque effecerint malum, quod proposuerunt. Et isti dicuntur propriè obstinati in peccato, uel ad tempus, uel vsque ad mortem. Et eiusmodi sunt multi concubinarii, habentesque mortales inimicitias, & latrociniorum, factionumq;, siue conspirationum, & societatum, contractuumq; mortalium cognitorum, & hæresum, uel hæretico rum animosi sectatores.

Opin. 1. Et de his peccatoribus obstinatis est duplex opinio. Prima & uera clarissimi doctoris Medina de oratione. q. quibus modis depranatur oratio, quòd isti sic orando peccāt: quia sufficienter malum animum continuatum mortaliter peccandi actualiter, uel virtualiter habent. Nam ex quo neque à suis peccatis cognitis desistunt, neque desistere proponunt: sed potius ea prosequi oblata occasione, uel opportunitate intendunt: iam semper sunt in sua actuali præparatione, uel promptitudine cōtinuata ad actualiter exercendum exterius, quoties se obtulerit occasio. Sicut qui actuali fornicatione continuata, quoties potest, totam noctem insumit: & qui in odio, uel concubinatu per totum annum continuato perseuerat cum animo parato ad inimicum occidendum, uel fornicandum, quoties & quando potuerit, & ad id semper quærit occasionem, uel opportunitatem.

Opinio. 2. Secunda opinio est Nauarro in repetitione super ca. quando. de consecratione dist. 1. ca. 20. nu. 22. vsque nu. 16. & præcipuè nu. 32. vbi tenet oppositum, ꝙ scilicet isti obstinati orando non peccant sicut nec alii peccatores non obstinati in reatu tantum peccati existentes.

Quod probatur tripliciter. Primò quia sicut defectus debitè pœnitendi in illis non vitiat eorum orationem: ità eadem ratione positiua uoluntas pœnitendi in istis obstinatis illam non uitiat, quanuis grauius horum peccatum sit.

Secundò quia sicut hęc positiua uoluntas non pœnitendi, simul & peccandi mortaliter in his obstinatis non uitiat alia bona opera ipsorum, videlicet ieiunium, eleemosynam, parentum honorationem, & alieni restitutionem, & eiusmodi, ut constat, ità eadem ratione non vitiabit eorum orationem.

Tertiò quia aliàs sequeretur quòd omnes cōcubinarii, & obstinati prædicti, immò & infideles in sua infidelitate culpabiliter obstinati semper peccarent orando Deum humiliter, ut eos illuminet, & dirigat in viam salutis æternæ, neque permittat eos secundum merita suorum peccatorum in suis tandem peccatis, & malo statu comprehendi, siue decedere. Et ità nunquam possent licitè Deum orare, neque bonum aliquod ab eo petere spiritua le, vel temporale, neque auxilium eius: quod tamen dicere impium videtur, & tollit spem salutis, & est contra communem, veramque doctrinam catholicam omnium doctorum, etiam suadentium quòd omnes isti debeant Deum orare ut eos illuminet, & conuertat: & petere auxilium eius in necessitate, sicut & dicere Pater noster: ut de hoc latius. B. Thom. secunda secundæ q. 10. art. 4. & q. 83. Et in 2. sententiarum dist. 41. art. 2. Et super ad Ro. 14. & Gabriel in 2. dist. 22. q. 2. & dist. 27. q. 1. conclusione. 4. & Alexander, aliique doctores faciendum esse docent manifestè.

Sed certè rationes istæ contra prædictam primam opinio. doctoris Medina non concludunt. Nam ad primam Respon. negando consequentiā: quia licet sola voluntas non pœnitendi non uitiet orationem; vitiat tamen illam actualis illa alis voluntas, uel animus continuus peccandi, quem habent illi obstinati, ut suprà probatum est.

Ad secundam Respon. negādo consequentiam: quia peccatum actuale assistens nō afficit, nec qualificat, ac perindè nec inficit, aut uitiat illa alia opera, sicut afficit, uel qualificat, ac ideò inficit orationem, vti superius in secunda parte secundę opinionis latè probatum est.

Ad tertiam conceditur quòd ibi infertur solum quando illi obstinati sciunt se esse in peccato mortali actuali, uel in sua obstinata infidelitate mortali, & sic simul orant habentes animum inde non resiliendi, quia tunc est irreuerentia, & non aliter. Neque hoc modo id concedere est ullum inconueniens, nec impium, neq; contra, sed secundum cōmunem doctrinam sanctorum vbi supra dicentiū quòd supradicti etiam infideles debent Deum orare, non quomodocunque, sed ablatis impedimentis, & aliis vitiantibus orationem, quando cognoscuntur, & cum debita dispositione. Et ità secundum eos desistere debēt ab actuali peccato, & malo animo mortali, quem scienter habent, ut licitè orare possent, ut debent, etiam si maneant solum in reatu peccati mortalis quousque sufficienter agant pœnitentiam. Et quòd ità, & non aliter doctores intelligāt, atque peccatoribus orare suadeant, id certè ex suis ipsorum verbis ubi supra con-

constat apertè. Nam ibidem acriter reprehendunt eos, qui indispositi malè petunt, & orant: quia potius illudere, aut Deum tentare videntur, uti superius dictum est. Itaque conceditur quòd sciēter manentes obstinati in sensu composito, uel ex suppositione hac licitè orare non possunt: in sensu autem diuiso, uel absolutè utique possunt, si uidelicet à suo malo animo actuali, & obstinatione prædicta, in qua scienter sunt, quanuis non à reatu peccati, desistant.

His autem non obstantibus ingenuè concedimus quòd isti obstinati sæpè possunt suum malum animum actualem, eiusque continuationem interrumpere, redeundo ad cor, considerando vias suas tendentes ad perditionem; & desiderando, & proponendo, tametsi inefficaciter, resilire à peccato, eaque iam non prosequi: sed postea debitè pœnitere, quamuis tunc non agant pœnitentiam. Et tunc tempore huius interruptionis, quo illi iam non obstinati, sed peccatores sunt tantum in reatu peccati mortalis, possunt, sicut & sæpè cōtingit, licitè & utiliter orare ut Deus eos conuertat, & alia bona petere possunt. Sæpe etiam contingit quòd Deus ex sua liberali misericordia supradictis obstinatis etiam in sua obstinatione scienter manentibus aliqua bona spiritualia, & temporalia petentibus concedat, propter fidem, & humilitatem, & piam aliquam affectionem, quanuis informem, ex quibus illa oratio procedit: quia hæc de genere suo bona sunt, sicut & aliis peccatoribus indignis ex aliqua circunstantia malè operantibus, & orantibus ea cōcedit: & obstetricibus Aegyptiis ex bona affectione mentientibus domos ædificauit & benefecit, ut habetur Exodi, 1. ca. Nam misericordia Dei superexaltat iudicium Iacobi. 2. Et psal. 144. Miserationes eius super omnia opera ipsius sunt.

5. Punctum Quintum punctum est de exercentibus actus iurisdictionis ecclesiasticæ & secularis, ut est iudicialiter punire, & reprehendere, & præcipere, excommunicare, suspendere, interdicere, & ab aliis sententiis absoluere, & alia eiusmodi, qui non sunt actus ordinis, nec sacramentorum.

1. Dictum. Ad quod Respon. per duo dicta, quorum primū est quòd iudex ecclesiasticus, siue secularis quocūque crimine publico infamatorio, simili, uel maiori irretitus peccat mortaliter alios criminosos iudicialiter condemnando, etiam si secundum leges alias id faciat: non quidem per se ratione iudicii, cùm potestatem propter peccatum non amittat, quamuis hæretici aliter dogmatizent: sed per accidens ratione scandali, ut constat experientia quòd tunc iustitia, & auctoritas superioris blasphematur & in vilipendium venit apud populum, dùm videt iustitiam non habere eandem vim in iudice, quam ipse exercet in subditos, vt si ipse publicus latro, & latrunculos persequeretur, aut publicus adulter, & adulteros iudicialiter puniret, uel excommunicaret. At uerò licet ex genere suo esset mortale, potest tamen fieri ueniale ex leuitate materiæ: puta si solum esset fornicator, & maiora crimina, videlicet homicidia, latrocinia, & hæreses persequeretur, non esset scandalum mortale: immò & quando crimen non esset infame, licet esset publicum, non esset scandalum, ut si præ auaritia non esset eleemosynarius, quando teneretur: Sic ait Soto de iustitia & iure Gab. 3. q. 4. art. 3. secundum B. Tho. 2. 2. q. 60. art. 2. & doctores communiter: In aliis autem actibus exercendis non peccatur.

Secundum dictum est quòd iudex ecclesiasticus, siue secularis crimine occulto quocunque irretitus (nisi sit excommunicatus, siue suspensus) non peccat mortaliter condemnādo sibi subditos, siue puniendo, aut alios actus iurisdictionis suæ exercēdo: quia adhuc habet, nec per peccatum amisit suā potestatem: habet etiā alia ad id necessaria, uti supponitur; Sed neque per id peccatum occultum impeditur ab usu suę iurisdictionis, uel potestatis: Nam non ratione officii publici, aliàs omnes habētes officia publica existentes in mortali occulto similiter mortaliter peccarent ea exercendo, qualea sunt rectores ciuitatum, scribæ, procuratores, doctores publicè legentes ius canonicum, atque ciuile, nedum theologiam: & pręlati suis subditis aliquid pręcipientes, & sua iura ab eis exigentes, & cum eis dispensantes, aut licentiam ad aliquid tribuentes, quod concedere absurdissimum est. Neque iudex aut superior impeditur à prædicto vsu suæ iurisdictionis ex hoc quòd caret habitu iustitiæ; Nam facere iustum ex affectione iustitiæ acquisitæ non est illicitum: quamuis non fiat ex habitu iustitiæ infusę, uel acquisitæ, ut constat: Neq; in oppositum facit ad Rom. 2. In quo alterum iudicas teipsum condemnas. Nam secundum B. Tho. vbi supra non est sensus quòd similiter peccat iudicando, sed quòd alium condemnando ostendit se etiā dignum esse ut propter alia sua peccata occulta similiter ipse à Deo condemnetur. Illud etiam Ioan. 8. Qui sine peccato vestrum est, mittat lapidem in eam; cùm secundum Augustinum ibidem super Ioan. tracta. 33. & Grego. lib. 2. moralium c. 10. ad solos pharisæos, peiores peccatores, hypocritas, reipublicæ nociuos Christus loqueretur dicens, Qui sine peccato est vestrum, & non absolutè Qui sine peccato est: iam indè arguitur non nisi peioribus iudicibus crudeliter sine misericordia iudicantibus id posse adaptari, uti inferius in solutione dubii sequentis habetur. Vel dicamus quòd supradictæ rationes, & auctoritates omnea solum ostendunt quòd de decentia requiritur in iudice immunitas à peccatis, de quibus alios iudicat. Sic tenet. B. Tho. ubi supra & in 3. par. q. 64. art. 6. & Caietanus in 3. quodlib. q. de vsu spiritualium: Et Medina de pęnitētia q. 6. & Soto ubi supra, & doctores cōiter, quamuis ipse B. Tho. in 4. dis. 19. q. 2. ar. 2. cum quibusdā olim oppositū uideatur tenuisse.

Dubium. Sed utrum iste iudex peccator occultus saltem uenialiter peccet condemnando, puniendo, uel corri-

corripiendo nocentem secundum legem dubium est. Nam Soto ubi supra credit quòd sic: cui & consonat Caietanus in quodlib. secundum Tho. in 4. distin. 19. & Alex. 3. par. q. 40. membro. 3. Tùm, primò quia sic puniendo videtur ipso facto se mundum à crimine profiteri, quò fit, ut si talis non est, hypocrita sit: quem Christus taxat Matth. 7. & Lucæ. 6. dicens, Hypocrita quid vides festucam in oculo fratris tui &c. Et Ioann. 8. Qui sine peccato est vestrum &c. secundum Augustinum & Gregorium ubi supra. Tùm secundò quia si indecens est ut peccator iudicet loco Dei: indecentia autē saltem veniale peccatum est: igitur.

Sed certè rationes hę non satis probant. Nam ad primam negatur quòd iudex sic iudicando se mundum profiteatur, & hypochrita sit: maximè dū intra se coram Deo humiliter se peccatorem recognoscens, etiam si de peccato non doleat, suum licitè possit officium exercere, id quod ipse Caietanus vbi supra secundum. B. Thom. fatetur. Ad secundam autem negatur ibi esse indecētiam, aut indignitatem positiuam, atque culpabilem: sed solum est priuatiua: quia, scilicet index non habet decentiam, & dignitatem ad dignè, & meritoriè officium suum exercendum, quod nullam culpam arguit etiam venialem; & hoc solum probent prædictæ auctoritates, simul & arguunt superbiam eorum, qui in peccata proximorum iudices sunt sęuerissimi misericordia: cùm ipsi maiori indigeant misericordia, quā à Deo non obtinebunt iuxta id Sapi. 6. Iudicium durissimum fiet his, qui pręsunt: Et Iacobi. 2. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non facit misericordiam. Sed certè auctoritates. B. Grego. quas ubi supra refert Alexander de alis, expresse dicunt tales iudicando in mortali grauiter peccare.

QVAESTIO QVINQVAGESSIMAPRIMA.

Vtrum oratio deprauetur per hoc quòd Homo absolute petit à Deo quod vult, non se submittens uoluntati diuinæ: Et quæ uoluntas diuina sit hæc, cui nos submittere, & conformare tenemur.

RESPON. Hic alterum certum, alterum dubium est. Certum quidem est quòd si nec expressè, nec tacitè suum uotum, & uoluntatem homo diuinæ uoluntati submittit, superba & deprauata ex hoc oratio est: quia perinde est, ac si petat, Domine fiat quod ego volo, non quod tu uis. Id autem est diuinæ uoluntati reniti, ac perinde illicitum contra id Matth. 6. Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra, ut ait August. super id psal. 100. Non adhæsit mihi cor prauum; cor, inquit, prauum habet, qui non vult quod Deus vult; & ad idem glossa ibidem est.

Sed dubium est quæ voluntas Dei ea sit, cui nos conformare tenemur orando, & aliud quodcunque faciendo. Pro cuius declaratione secundū doctores communiter in 1. di. 48. & 45. & 46. & Gabriel in canone lecti. 68. nota. primò quòd est duplex voluntas Dei, videlicet signi, & beneplaciti. Nota. 1.
Voluntas signi, uel signum voluntatis Dei est effectus, uel signum aliquod diuinam voluntatem nobis manifestans, & est quincuplex, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, permissio, & operatio. Voluntas autem beneplaciti est ipsa diuina volūtas quatenus sibi efficaciter complacet ut aliquid fit, uel fiat, quæ & dispositio Dei appellatur, vndè ortum est quicquid creatum est, & ipsa non orta, sed æterna est.

Nota secundò quòd hæc voluntas beneplaciti est etiam duplex, scilicet antecedens, & consequēs quæ dupliciter à doctoribus ubi supra solet declarari. Nota. 2.
Vno modo, quòd antecedens sit ipsa diuina uoluntas quatenus huiusmodi dat antecedentia, ex quibus aliquid puta beatitudo sequi potest, parata coagere, si homo velit, cum præcepto, uel consilio id exequendi: nisi aliunde sit impedimentum. Notentur particulæ omnes ad excludendum multa dubia, & argumenta. Nam & ità communiter de uoluntate hac antecedente solet intelligi id prima Timoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri, quia, scilicet omnibus dat liberum arbitrium, legem, & auxilia necessaria ut possint benè operari ad salutem: ità & secūdum rationem generalem boni, quia, scilicet homines ad Dei imaginem creati capaces ipsius sunt, vtique quantum est ex parte sua vult Deus, aut vellet quòd omnes salui essent: & ad id auxiliatur, nisi per eos stet ne id consequantur: aut nisi, ut diximus, aliundè impediantur ne hæc illis applicētur, ut sunt pueri in vteris maternis sine hac applicatione decedentes, & alii subita morte pręuenti. Voluntas autem diuina beneplaciti consequēs dicitur ipsa diuina uoluntas, quatenus sibi absolutè efficaciter complacet, & vult ut aliquid sit, aut fiat in particulari: Et hac uoluntate vult Deus omne, quod est, aut omnem rem positiuam, & actum peccati quoad materiale, vel quoad substantiam actus tantum, non quoad formale; & ità simpliciter peccatum non vult. Sine hac voluntate nihil fieri, aut esse potest: quia & causa omnium rerum est, quæ & semper impletur, psal. 134. Omnia quæcunque voluit fecit. Et ad Rom. 9. Voluntati eius quis resistet?

Sed licet modus iste declarandi ad prædestinationis materiam, & ad multa alia sit necessarius: ad præsentem tamen quæstionem non satis idoneus est. Ideò secundo modo secundum Damascenum in secundo lib. ca. 28. 29. aliosque doctores, ut benè etiam tangit Gabriel ubi supra, & in 1. distinct. 48. prædicta distinctio sic exponitur: quòd voluntas diuina beneplaciti antecedens, siue præcedens dicitur illa, qua Deus aliquid efficaciter à se ipso determinatus absolutè vult, & non à causa secunda; aut non præsupposito ex parte creaturę aliquo, propter quod Deus ita vult, ut est creatio mūdi, collatio multorum bonorum corporalium, & spiritua-

spiritualium omninò gratuita,& alia eiusmodi ope ra omnino à Dei uoluntate absoluta procedentia. Consequens autem,uel subsequens,aut etiam con comitans Dei noluntas beneplaciti dicitur,quãdo Deus aliquid efficaciter vult non absolutè,sed determinatus ab aliqua causa secũda cõcurrente aut cõmitãte aut secũdũ ipsius creaturæ dispositionẽ, aut præsupposito ex parte eius aliquo, propter qđ Deus id vult:sicut Deus dicitur determinari à nostra voluntate, & cum ea concurrere ad hũc,vel,il lum actũ,quia homo se ad id determinat: & tollere gratiam,& punire,quia homo peccauit: & da re certa præmia,& bona etiam gloriæ,quia homo illa meretur. Et hæc dicitur uoluntas Dei benepla citi consequens,vel ex suppositione: illa autem antecedens,uel absoluta. Et de hac duplici uolun tate etiam loquitur Origenes super id Rom.12.Vt probetis quæ sit uoluntas Dei bona beneplacens, & perfecta. Et hoc secundo modo semper acci pitur voluntas, uel antecedens, & consequens in tota hac quæstione præsenti.

Nota. Sed in hoc etiam est ualdè notandum quòd hęc diuina uoluntas etiam consequens aliquando est omninò iam determinata ità ut nunquam retractetur,nec reuocetur, ut regulariter est in punitione damnatorum in inferno, vbi nulla redemptio est: & aliquando contingit in aliquibus punitionibus temporalibus propter crimina quædam, quas sine ulla reuocatione Deus facere decreuit, etiã si pro misericordia Deus oretur,ut. 1.Regun. 15. Porrò triumphator Israël non parcet &c.quia,scilicet nõ desinet punire temporaliter auferendo regnum à Saule. Et Iere. 7. Tu ergo noli orare pro populo hoc,quia non exaudiam. Et ca.11.& 15.& ibi glossa dicens Prophetę præcipitur ne pro eis oret, in quo est iã consummata sententia,videlicet, punitionis temporalis. Et Grego. ut refertur. 23. q.4.ca. Nabuchodonosor.dicens, Cùm superna in dignatio se se, ut ita dixerim, medullitus mouet: hanc oppositio humana nõ remouet: nec se cuiusli bet deprecatio utiliter obiicit,cùm semel Deus ali quid quasi ab intimis irascendo disponit. Hęc ille. Aliquando uerò non est sic omninò irreuocabiliter determinata diuina uoluntas, sed adhuc pẽdet ex nostra dispositione,ità quòd si nos cõuertimur, aut oramus,aut tale quid facimus,ipse etiam Deus ad nos conuertetur dando gratiam, aut alia bona spiritualia,& temporalia, & punitionem amouendo,uel temperando, ut oportet. Si autem non cõuertimur, aut nos nõ disponimus,nec ipse Deus in misericordia sua ad nos conuertetur: quia sic Deus ipse ab æterno sine ulla sui mutatione uoluit & facere decreuit. Et ità propositum diuinæ dispositionis non mutatur,nec fallitur: quamuis sententia, aut eius executio mutetur, ut benè declarat Alexander de Alis, aliíque doctores, & Adrianus in quarto de pœnitentia & præcipuè clarissimus doctor Medina de pœnitentia. q.11. & de oratione q.de his pro quibus orandum est: Et. q.quibus modis oratio deprauatur.

Nota tertiò q̃ tripliciter contingit nos uoluntati diuinæ conformare,scilicet in volito, in actu uolendi,& in modo uolendi. In uolito nos cõformamus,quãdo idem obiectum, uel eandẽ rem, quam Deus vult,& nos uolumus. In actu uolendi, quãdo habemus illum actum, quem Deus vult nos habere,sicut Gen.22.Habuit Abraham,quãdo voluit,filium suum Isaac sacrificare,ut Deus illi præcepit,quamuis posteà id nõ effecit; quia Deus id fieri noluit. In modo volendi, quando ex eadem radice,uidelicet ex simili charitate,& propter eundem finem uolumus, ex qua, & propter quẽ Deus vult, puta principaliter ex charitate, & propter Deum, & ad nostram beatitudinem volumus meritoriè. Nota 3.

His suppositis iam ad quęstionẽ respondeo per duo puncta; quorum primum est de uolũtate signi: quòd huic diuinæ uolũtati signi præceptiuę, & prohibitiuę cognitæ tenemur nos conformare, ità uidelicet quòd tenemur pręceptis Dei obedire ea implendo,& prohibita cauendo, quomodo & quando ipsa præcepta & prohibita sunt. Matth.19.Si uis ad vitam ingredi serua mandata. Et hoc solum intendit Deus in eis,ut scilicet homo sit obligatus ad ea volendum: quomodo ipse præcipit: quamuis non semper velit voluntate consequenti,& de facto ea adimpleri: neque tale præceptum est signum,quod Deus vult efficaciter impleri id, quod ipse præcepit, sed quòd homo sit obligatus ad id uolendum, siue faciendum,ut dictum est,secundum Gen. 22. ex eo quòd Abraham voluit sacrificare filium suũ, vt de hoc Durandus in 1.dist.47.q.3.& Gabriel in canone. lecti. 69. & doctores communiter latius agunt. 1.Punctum

Voluntati autem signi cõsultiuæ non tenemur, ut constat, nos conformare: tenemur autem non contemnere ipsa consilia tanquam inutilia ea iudicando & paruipendendo: nisi quis specialiter ea vouisset,tunc enim ad ipsa teneretur. Hinc patet quòd uoluntas signi prædicta non semper impletur: quia videlicet præcepta & consilia Dei non semper ab omnibus implentur,nec illis obeditur.

Voluntati uerò Dei permissiuæ non tenemur conformari,ità ut eadem faciamus,aut in aliis simi lia permittamus saltem vniuersaliter, dum commodè ea possumus impedire ne committantur. Immò & huic uoluntati nos difformare tenemur non peccando,nec peccare nolendo: quia hæc permissiua uoluntas non nisi malorum culpæ propriè est: quæ Deus nec positiuè vult, neque vult, sed merè priuatiuè non vult, idque ex iusta causa, cùm ea mala, si vellet, posset impedire, ideò dicitur ea permittere: tenemur tamen contra hanc Dei permissionẽ non murmurare, neque eam reprehendere, quia iustissimè,& sapientissimè permittit, secundum psal. 118. Iustus es domine,& rectum iudicium tuũ. Et psal. 35. Iudicia Dei abyssus multa.

Voluntati denique signi operatiuę tenemur nos conformare, sicut & uolũtati Dei beneplaciti, vel

vel ei difformare, ut inferius in secundo puncto de hoc latius habetur. Nam ex quo operatio diuina est certum signum suæ voluntatis beneplaciti; quicquid enim operatur illud ab eo voluntate beneplaciti volitum est, nihil namque nolens, aut non volens, aut ignorans operatur: inde de vtraque uoluntate operante, & beneplaciti idem iudicium est.

2. Punctum. Secundum punctum est de uoluntate Dei beneplaciti, uel operante, & cùm conformitas, & difformitas ad hanc posit esse in uolito, & in actu volendi, & in modo uolendi, à notioribus procedendo, dicamus primò quòd huic diuinæ uoluntati beneplaciti, uel operatiuæ tenemur non conformare in actu uolendi habitualiter, uel actualiter pro suo tẽpore: sic videlicet quòd habitualiter, uel actualiter, dùm nobis innotuerit pro suo tẽpore, tenemur uelle id quod Deus vult nos teneri velle: non antem id quod Deus vult nos uelle, nam opera consilii Deus vult nos velle, præsertim quando ea operamur, non tamen ea velle tenemur, ut benè de hoc agit Alliaco, & Gabriel in canone lect. 69. in quo & doctores communiter conueniunt. Nam & hoc modo volũtati signi præceptiuę & consultiuę nos conformamus, ut ex supradictis constat apertè.

In modo antem uolendi, id est ut ex charitate, & propter Deum meritoriè agamus, nõ tenemur, ità ut si nõ ità faciamus, peccemus: nam ad vitandũ peccatum satis est regulariter ut etiam extra charitatem præcepta impleamus. Nam si infidelis baptizatur, & per peccatum mortale, in quo est, ponit obicem gratię, & non sacramento: certè obice recedente non tenetur rebaptizari. Igitur, licet nõ esset in charitate, præceptum de baptismo recipiendo impleuit. In quo & omnes consonant catholici de quo alibi latius: benè tamen uerum est ꝙ ad meritoriè agendum oportet ut sic in modo uolendi nos uoluntati diuinę conformemus.

Tota autem difficultas est Vtrum prędictę Dei voluntati beneplaciti, uel operatiuę etiam in volito nos conformare teneamur, ità vt eadem res volita à Deo, sit etiam volita à nobis. Nam in hoc est

1. Opinio. duplex opinio. Primà Gregorii Arimin. in 1. dist. vlt. & Gabri. lect. 6.8. & quorundam aliorum, ꝙ sic, quando nobis constat quòd talis res, uel obiectum est uolitum à Deo, nisi sit nobis præceptum generale, uel particulare, aut reuelatio aliqua de opposito. Cognoscitur autem prædicta diuina uoluntas beneplaciti ex reuelatione rei futuræ, uel ex ipsius operis, aut facti impletione. Nam eo ipso, quo aliquid fit, cognoscitur id Deo volente fieri, aut factum esse, sine cuius uoluntate nihil fit.

Hæc opinio fundatur in quibusdam auctoritatibus Augustini super psal. 100. & glossę ibidem, & aliis eiusmodi superius in principio huius quæstionis adductis, quæ nihil probant, & de conformitate supradicta in actu uolendi melius possunt intelligi.

Et si contra hanc opinionem arguatur Primò, vt etiam ipsi arguunt, quòd ex quo iam ego peccaui, Deus vult me posuisse actum illum saltem quoad substantiam actus, cùm ad illum concurrerit effectiuè: & consequenter vult me esse sine gratia, quam aufert, uel abstulit: & iam mihi constat de hac eius voluntate, sicut & de prædicto facto, ad quod ipse concurrit: ergo teneor uelle illud factũ esse, & per consequens non pœnitere; & velle me peccasse: teneor etiam uelle me gratiam perdere, aut perdidisse, aut illa carere, aut caruisse, quod tamen concedere distonat doctrinæ catholicæ de agenda pœnitentia, id est efficaciter, uel inefficaciter, aut conditionatè nolle peccasse.

Ad hoc argumentum respondet Gregorius, & Gabriel negando consequentiam: quia est præceptum de opposito, scilicet de agenda pœnitentia. Sed contra hoc replicatur, quia quando facio opus consilii, Deus concurrens vult illud fieri: ergo teneor ad illud, cùm iam non sit præceptum de opposito. Et quidem ad hoc non potest benè respondere opinio hæc: & malè concederet quòd quando facio, teneor facere, sicut & omne quod est, necessariò est.

Secundò arguitur contra eandem primam opinionem, quòd quando domus comburitur, pater moritur, hostes inuadũt ciuitatem, clades ingruũt, fames, & pestes, sequeretur quòd teneremur ea velle, & in eis complacere, dum fiunt, aut facta sunt: & de omnibus malis pœnalibus idem sequeretur.

Ad hoc respondent illi de prima opinione id concedendo: quo non obstante etiam dicunt, quòd quia dubium nobis est quãto tempore Deus uelit ut hæc mala perdurent, possumus licitè uelle ut cessent, & non continuentur, & ad id suà opportuna remedia adhibere. Si autem certum foret per reuelationem aliquã Deum uelle totam ciuitatem conflagrari, aut ab hostibus capi, uel aliàs deperire: tunc neque resistendum foret, neque laborandum ad ignis extinctionem, aut hostium, uel locustarum repressionem: sed neque orandum esset pro peccatis, aut famis, & malorum horum ablatione, quia, ut aiunt, sic peccauerunt iudęi nolentes ciuitatem Hierusalem, & seipsos tradere regi Nabuchodonosor ad denunciationem prophetæ Ieremię ex parte Dei, Ierem. ca. 38.

Sed certè hoc malè conceditur: quod quadrupliciter probatur. Primò, quia licet de iustis iudiciis Dei, & de factis eius murmurandum non sit, at uerò ex certitudine uoluntatis eius beneplaciti non sequitur obligatio ut illi conformemur, etiam si sit præceptum ut non difformemur eidem: sed sufficit si illi non remurmuremus ut eius iudicia non reprehendamus, & condemnemus. Nam aliud est Deum uelle aliquid fieri, aut esse, nobisque id constare, aliud est Deum uelle nos teneri ad similiter cum eo uolendum. Et ità ex illo solo non sequitur hoc secundum: sicut, ut benè arguit Durandus, ex hoc quòd prælatus vult aliquid fieri

fieri, non sequitur quòd velit subditum teneri ad id uolendum, uel faciendum, etiam si illi constet de uoluntate superioris: nisi aliquo præcepto id illi imponat, aut velit id etiam fieri ab eo; quamuis id facere consilium sit: Alioqui sequeretur quòd teneremur actualiter velle quòd quælibet creatura sit, & quodcunque fieri, aut factum esse à Deo uidemus, dum ipsa, uel ipsum est, aut fit: quod absonum, & durissimum esse constat: cùm ut diximus sufficiat non remurmurare, & nos non positiuè difformare, sed priuatiuè nos habere; quòd si non sequitur, Deus hoc vult: ergo & ego ad idem uolendum teneor: igitur oppositum sequentis, quòd scilicet ego non teneor uelle, benè stat cum antecedente, quòd scilicet Deus id vult: & multò magis idem sequitur, quando est præceptum de opposito: tunc enim constat simul stare Deum id uelle, & nos oppositū licitè posse, & uelle debere, ut in respon. ad præcedens primum argumen. dictum est.

Secundò probatur idem, quòd scilicet malè concessit opinio dicens quòd etiam reuelationi Dei cognitę de futura destructione ciuitatis non debemus resistere, nec orare pro ea &c. Quòd hoc sit falsum inde liquet quòd reuelatio cognita de aliquo futuro malo non tollit præceptum de remedio ex parte nostra illi apponendo: quia non sibi repugnant etiam de lege, neque ex illa reuelatione simpliciter facta sequitur hęc ablatio præcepti, nisi id etiam explicetur, ut hoc etiam patet ex dictis, & amplius patebit in tertio argum. de eo, cui sua damnatio reuelatur.

Tertiò idem probatur, quia si tenemur uoluntati Dei beneplaciti cognitæ conformari: ergo dubię tenemur non difformari, neque contra agere. Nā si dubitamus esse uoluntatem Dei, dubitamus etiā nos ad eam teneri: & ità contra tale dubium de mortali nos ei difformando agere non debemus, sed tutius eligendo cauere. Hoc autem consequens est falsum & contra multas auctoritates sacræ scripturæ, quæ proximè referuntur in quarta probatione. Est etiam contra morem omnium ferè Christianorum, qui, quādo inter reges Christianos bellum est, ipsi omnes ex utraque parte simul Deum orant pro uictoria. Et ipsamet opinio prima ubi supra concessit quòd in dubio debemus Deū orare pro amotione malorum pœnalium; & oppositum dicere est error Lutheri dicentis quòd non est resistendum turcis: quia sunt flagellum Dei ex diuina uoluntate inflictum ad nostra peccata puniendum.

Quartò idem probatur auctoritatibus Exo. 32. Nam Moyses, cui dictum est Dimitte me ut irascar &c. nihilominus contra hanc Dei uolūtatem cognitam, uel dubitatam an solum esset cōminatoria Deum exorauit. Et nume. 14. ad iterum fecit. Item nume. 20. Ex diuina reuelatione sciebat se nō intraturum esse in terram promissionis: & tamen Deut. 3. cap. pro contrario Deum orauit. Item. 3. Reg. 12. Dauid ieiunauit & orauit pro uita infantis, quem ex propheta Natham credebat, uel credere debebat, uel etiam si dubitabat secundum voluntatem Dei esse moriturum. Item Ierem. 18. Repentè loquar &c. Et Ezech. 22. Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem &c. Item Daniel. 10. Exaudita sunt uerba tua &c. Princeps autem regni Persarum restitit mihi &c. Et alibi sæpius habetur quòd contra uoluntatem Dei bene placiti reuelatam, & recognitam licitè & meritoriè multi orauerunt, & egerunt.

Tertiò arguitur contra eandem primam opinionem. Nam si Deus reuelet Petro suam finalem damnationem, sicut reuelauit Beato Petro suam negationem: hoc enim etiam de lege fieri potest, licet aliqui id negent, ex quo nulli legi repugnat quòd Deus immediatè aut mediante alio reuelet alicui suam, uel alterius futuram damnationem, sicut & Iudæ, & Apostolis reuelauit ipsius Iudę futuram damnationem, dicens quòd erat filius perditionis, quòdq; melius erat illi si natus non fuisset. Ioan. 17. & Matth. 26. Nunc autem per hanc reuelationem ille non deobligatur à pręcepto spei, & implendi alia pręcepta: immò neque à bene operādo, neque ab exequendo opera consiliorum impeditur: quia hęc non implicant, neque repugnant, vti superius in respon. ad primum & secundum argumentum dictum est quòd stat scire voluntatē Dei beneplaciti cum præcepto, & consilio de opposito: ergo si uera esset illa prima opinio, tūc Petrus stāte illa reuelatione sibi cognita non teneretur, nec licitè posset orare, nec benè operari, neque agere pœnitentiam contra illam uoluntatem Dei sibi reuelatam, maximè cùm sciat sic contra agendo nihil sibi prodesse. Hoc autem concedere absurdum est. igitur & ipsa opinio, unde id consequitur.

Ad hoc respondet Gregorius Ariminen. id consequens concedendo: nec reputat absurdum esse istum non debere sperare gloriam, nec ad eam obtinendam orare, aut aliquid agere: bene tamen ad implendū alia pręcepta Dei, & ad alios effectus.

Sed certè malè concedit consequentiam, quam potius negare deberet; quia est præceptum in oppositum ut supra in responsione ad primum argumentum responsum est. Ideò Gabriel in canone limitat illius responsionem esse ueram, & intelligendā solum in casu, quo quis esset certus Deum omninò absolutè, uel determinatè, non autem conditionaliter id uelle, ut de hoc in secunda opinio. sequente latius habetur.

Secunda opinio cōmunis, & uera, quā breuiter tangit Gabriel ubi supra, & pręcipuè in primo distinct. 48. est quòd uoluntati Dei beneplaciti, antecedenti, uel pręcedenti, uel absolutæ, quæ videlicet non determinata est ab aliqua causa secunda, nec secundum nostra merita, uel dispositionem, tenemur in uolito nos cōformare habitualiter, uideli cet non remurmurando, nec illi repugnando: non Opinio 2.

Mm autem

autem tenemur nos positiuè conformare ponendo aliquem actum illi conformem. Exempli gratia. Si Deus non propter nostra demerita sed ex sua uoluntate absolutè vellet præter legem me gloria priuare, & in pœnas æternas conicere, sicut pueros sine baptismo descedentes ad limbum ex lege destinauit, teneor non remurmurare, neque resistere: non tamen teneor id etiam positiuè uelle. Gregorius autem dicebat in prima opinio. præcedente quòd id etiam teneor velle. Voluntati autem Dei consequenti, uel ex suppositione causæ secundæ, aut secundum merita, vel dispositionem nostram, similiter non tenemur nos in uolito positiuè conformare ponendo aliquem actum illi conformem. Sed solum tenemur nos illi habitualiter conformare non remurmurando: idque adhuc non absolutè, ut in uolito absolutè & antecedenter nos teneri dictum est, sed ex suppositione vel conditionaliter tãtum. Nam absolutè licitè possumus, & sæpè tenemur actualiter nos illi disformare contrarium uolendo & faciendo. Exempli gratia. Si ut nunc communiter de lege posita sit, Deus vult Sortem damnari in æternum; idque ipsi reuelet: iam cùm hoc Deus non velit absolutè, sed ex suppositione videlicet propter merita ipsius: certè ipse Sortes non tenetur absolutè uelle hanc sui ipsius condemnationem, ex quo non tenetur uelle sua demerita, quæ sunt causa suæ condemnationis. Sed ex suppositione tantum velle tenetur; ita uidelicet quòd si peccauit tenetur habitualiter velle suam iustam condemnationem, sicut à Deo similiter ex dicta suppositione, & non aliter uolita est. Habitualiter, inquam, tunc tenetur velle, idest non remurmurare, non autem id etiam positiuè velle, quamuis Gregorius Arimin. malè dicat ubi supra, quòd etiam positiuè velle tenetur. Nam etiam potest, & sæpè tenetur, se actualiter illi disformare absolutè uolendo, & faciendo contrarium, puta cauere peccata, & suam nolle condemnationem, uti ex lege Dei facere, & suam quærere beatitudinem obligatur: conditionatè autem poterit etiam velle, licet ad id non teneatur, ut infra propositione tertia habetur.

Hæc opinio probatur. Primò quod non teneamur uoluntati Dei prædictę nos conformare, hinc liquet quòd nulla lex nos ad id obligat. Nam auctoritates diui Augustini, & aliæ similes dicentes quòd Dei uoluntati nos conformare tenemur, loquuntur & intelliguntur de uoluntate Dei præceptiua, & de conformitate in actu uolendi, & quòd diuinę uoluntati beneplaciti remurmurare non debemus, vti sæpè dictum est. Sed neque vllum ius naturale obligat ad opus tàm difficile, ut videlicet nostrum nocumentum actualiter uelimus, sed sufficit si illi à Deo nobis inflicto non remurmuremus.

Quòd etiam secundò non absolutè, sed ex suppositione prædictę uoluntati diuinæ beneplaciti consequenti non remurmurare teneamur, hinc patet, quòd non aliter nos illi tenemur conformare, quàm Deus ipse vult: Sed non vult nisi ex suppositione nostrorum demeritorum: ergo non aliter, & nos tenemur.

Quòd etiam tertiò huic uoluntati ex suppositione possimus, & teneamur nos positiuè disformare oppositum uolendo, & procurando, constat, tùm quando habemus præceptum de opposito, ut delicet de pœnitendo, & de aliis pręceptis implendis, & de orando, & aliis remediis ad nostram salutem, & beatitudinem opportunè adhibendis: tùm etiam, quando sunt opera consilii, & alia bona aliàs non prohibita: tùm demum propter alias rationes, & auctoritates superius inductas contra primam opinionem, quæ, nisi sic dicatur, benè solui non possunt.

Et per hęc facilè respondetur ad argumenta supraposita contra ipsam primam opinionem. Nam quando peccaui, uel nunc ego pecco, Deus non vult absolutè me peccare, siue peccasse, sed supposita mea voluntate concurrit quoad substantiam actus: ideò non teneor meum peccatum velle, sed potius oppositum secundum pręceptum eius. Et quando pater laborat in extremis, Deus non vult absolutè eius mortem, sed supposita uirtute naturali deficiente, & cęteris causis secundis: ideò non teneor eam absolutè uelle: sed potius opportuna remedia adhibere: sicut & ratio naturalis, & lex diuina docet id esse faciendum.

Ille uerò, cui sua damnatio futura reuelatur, iam dictum est superius quòd quia de lege non nisi conditionatè, vel ex suppositione secundum sua demerita à Deo uolita damnatio est, ut Ioann. 8. Christus prenunciauit Iudæis dicens, Vos in peccato vestro moriemini, scilicet si non credideritis, ut proximè ibidem explicatur: tunc non tenetur homo eam absolutè uelle, sed potius oppositum, debitè pœnitendo, & orando, & suam salutem uti de lege tenetur procurando. Quia tale præceptum, & lex per dictam reuelationem, & futuri prenunciationem non reuocatur.

Si autem Deus pręter legem omninò determinatè & irreuocabiliter vult illum damnari, etiam si propter peccatum illius id uelit, quia iam ad eius finalem pœnitentiam auxilium suum extraordinarium illi non dare decreuit, sine quo, quamuis cum auxiliis ordinariis difficilè possit conuerti, de facto tamen non conuertetur: & hoc Deus ipsi reuelat, id quod nunquam factum est, fieri tamen potest à Deo, quia non repugnat, & ipse supra omnem legem est: quod & de Antichristo ex 2. Thessal. 2. constat sic esse pręscitum, atque damnandum: tunc iste pręscitus, atque certissimè damnandus, cui & similiter alii, quibus hoc modo prędicto ex diuina reuelatione præfata damnatio futura constaret similiter non tenerentur illi diuinę volun-

uoluntati se conformare idem actualiter uolendo, quamuis Gregorius Ariminen. dicat quòd sic. Tenentur etiam contra illam non remurmurare: tenentur tamē nō uelle oppositum, & illi positiuè se non difformare: & ita licitè non possent tūc pro ipsorum finali salute Deum orare. Et ex consequenti tunc cessat præceptum de diligendo seipsum ad gloriam, & de spe illius, quam certissimè & irreuocabiliter iste scit se de facto non consecuturum, quamuis sit ipsi possibilis absolutè in sensu diuiso, tenetur tamen ipse ad alia præcepta, & etiam sine spe præmii ut supremo domino Deo obedire: potest tamen ad alia bona impetrādum, & ne peius agat tàm ipse pro se, quàm alii pro ipso licitè orare, ad quod & aliquando tenentur ex charitate, sicut & alia mala, & peccata cauere.

Cum supradicta distinctione expressè consonat clarissimus doctor Medina de pœnitentia. q. 11. Et de oratione. quæstio. pro quibus orandum est: & q. quibus modis deprauatur oratio, secundum quā concordatur. B. Thom. secunda secundæ quæstio. 83. art. 7. ex August. lib. 21. de ciuitate Dei cap. 24. & alii doctores dicentes quòd pro præscitis cognitis non est orandum, quod est uerum, quando omninò iam determinatè à Deo præsciti sunt ad damnationem irreuocabiliter, & extra legem communem, ut benè glossat Gabriel, ubi supra, cum Adriano in 4. de pœnitentia, aliisque doctoribus dicentibus quòd pro præscitis reuelatis, & ipsi etiam pro se orare & sperare beatitudinem adhuc obligantur, quod est uerum de præscitis ex suppositione, quales stāte lege omnes ferè, præter antichristum, sunt, uti iam latè declaratum est. Et fortè etiam Grego. Arimin. secundum prædictam hanc distinctionem intellexit suam opinionem suprapositam, dicens prius quòd Dei uoluntati cognitę, uidelicet antecedenti, absolutæ uel iam omninò determinatæ nos in uolito conformare tenemur, uidelicet pro eo tantum tempore, quo nobis cognita est: Et postea dicit, nisi sit præceptum de contrario, quia uidelicet hæc uoluntas præceptiua ad uoluntatem subsequentem ex præsuppositione uidetur pertinere: tunc enim non nisi, ut est præceptum, uel lex, tenemur conformari, uidelicet damnationem, uel aliud malum habitualiter acceptare non remurmurando: uel etiam secundum ipsum Gregorium Arim. id positiuè uolendo, & actualiter acceptando, quod communiter non tenetur, ut sæpè dictum est.

Explicatio 2. Opinionis. Sed ad maiorem explicationem huius secundę opinio. communis, præsupposito quòd Deus aliquando uult nobis bonum aliquod, aliquando malum culpę solum quoad materiale, uel substātiam actus nobiscum concurrens, aliquando malum pœnę temporalis, aliquando malum pœnæ æternæ, sint sex propositiones.

Prop. 1. Prima est quòd uoluntati diuinæ beneplaciti, qua Deus aliquid antecedenter, uel absolutè uult, tenemur in uniuersali, uel in communi nos in uolito positiuè conformare nolendo, & orando, & dicendo Fiat uoluntas tua: In particulari autem non tenemur nos illi uoluntati etiā cognitæ nos in uolito conformare positiuè actum illi conformem apponendo; nisi quando aliàs ad id specialiter obligamur: tenemur tamen nos illi non difformare per actum illi remurmurantem, uel repugnantem: nisi aliqua ratio, & finis conueniens ad ipsum actū contrarium, non aūt ad remurmurationem nos sufficienter moneat. Prima pars huius tripartitæ propositionis, quòd scilicet in uniuersali nos conformare teneamur, indè constat, quia ea uoluntas in uniuersali intelligitur, ut in particulari cognitæ, non nisi ut fuerit necessarium, nos cōformemus, & Christus sic nos docens orare quotidie Fiat uoluntas tua id confirmat. Secunda pars quòd scilicet in particulari etiam cognitæ non teneamur nos positiuè conformare, indè etiam constat, quòd aliàs teneremur actualiter velle qualibet creaturam, & omne, quod fit, aut factum est, esse aut fuisse, postquam est. Quod absit ut tàm duro iugo subditi simul sine ulla lege id explicante, uti superius cōtra primam opinionem satis probatum est. Tertia pars quòd tenemur illi non remurmurare, nec repugnare, constat, tùm ex supradictis in hac secunda opin. tùm etiam quia ex quo sic uolita à Deo ex se iusta, & uniuersaliter expedientia sunt, fit ut contra ea remurmurare, aut repugnare non liceat. Nam si contra legem faceret amicitiæ qui absque ulla causa conueniente nollet ea, quæ suus dominus, uel amicus iustè, & rationabiliter facit: utique à fortiori si cōtra ea, quæ Deus iustè & benè facit sine ulla causa conueniente sciēter remurmuraret, & repugnaret. Et notanter dicitur si sine ulla causa conueniente repugnaret. Nam ex causa conueniente non est illicitum repugnare. Exempli gratia. Si quis lapide offensus velit illum simpliciter, aut illic non fuisse, ubi à Deo creatus est ne ab eo læderetur, non utique uidetur peccare. Ex quo primò fit quòd si quis vult ponere aliquem actum particularem, cùm nō possit licitè ponere contrarium sine causa, ut proximè dictum est, iam ex hac suppositione, non nisi conformem uoluntati diuinæ prædictæ ponere licitè potest; & ità ei uirtualiter se cōformare tenetur non absolutè, ut dictum est.

Fit secundò quòd eodem modo nos conformare, aut non conformare tenemur voluntati diuinæ antecedenti, uel absolutæ, qua Deus ipse voluit, & vult esse legem hanc, ut qui peccauerit sit gratia priuatus, obnoxiusque æternæ damnationi, si in eo statu decedat: & qui naturaliter propagatur ex Adam contrahat originale, & alias eiusmodi leges ex sua uoluntate absoluta, uel antecedente procedentes. Nam licet pœna harum legum non ponatur, nec uolita sit à Deo nisi uoluntate consequente, quæ culpam ex parte nostra præsupponit: leges tamen illæ positæ sunt à uoluntate eius antecedente; quamuis

non nisi ex conditione, aut præsuppositione prędicta concurrat. Ideò circa has leges non nisi, vt in præfata prima propositione dictum est, nos habere tenemur. Fit tertiò ut secundum eandem propositionem nos conformare, aut non conformare teneamur Dei voluntati, qua vult nobis quæcunque bona gratiæ & gloriæ donare. Quia licet multa horum velit uoluntate consequente secundum merita, & dispositionem ex parte nostra: at verò quia auxilium ad merita, & dispositionem uoluit antecedenter nobis ex sua gratia liberali donare: ideò & illa omnia ad ipsam voluntatem antecedentem referuntur, secũdum id Augustini: Cùm Deus nos præmiat, non nostra merita, sed sua dona coronat.

Si contra prędictam propositionem arguatur, quòd indè sequitur nos licitè dolere non posse de pręterita morte patris, & aliis incõmodis nostris, aut proximorum præteritis, atq; præsentibus, nec illis resistere posse, quæ nõ propter nostra peccata proueniunt, ex quo à Dei voluntate antecedente fiunt. Respon. id negando: neque fiunt nisi à Dei voluntate consequente, videlicet supposita uirtute naturæ deficiente, & cæteris causis secundis cõcurrentibus, & secundum earum dispositionem, vel ex suppositione alicuius finis uel effectus à Deo intenti: uti superius & infra de hoc latius habetur.

Propo. 2. Propositio secunda est quoad voluntatem Dei consequentem respectu mali culpæ, siue peccati, quòd huic voluntati Dei in volito nõ solũ nõ conformari, sed & illi difformari tenemur oppositum uolendo siue nolendo peccatum quoad formale & materiale ipsius. Hic præsupponitur quòd Deus vult actum peccati quoad materiale, vel substantiam actus duntaxat, non quoad formale quod deformitatem dicit. Ideò non debet simpliciter dici quòd Deus vult malum siue peccatum, sed cum additione expressa quòd Deus vult malum, siue peccatum quoad materiale, uel substantiam actus, qui est res aliqua positiua, ut communiter dicunt doctores, & præcipuè Gregorius Arimin. in 1. distinct. 45. quæstio. 1. contra Durandum in 2. distinct. 1. q. 5. ad quod etiam est. B. Tho. prima parte q. 19. art. 10. & prima secundę q. 19. art. 10. & ibi Caietanus. Quòd ergo non teneamur nos conformare, sed potius difformare nolendo illos actus culpabiles etiam quoad materiale pręteritos atque futuros, probatur: quia complacere in actu peccati illicitum est, & tenemur nolle peccatum, ipsumque cauere, & de eo pœnitere quod est nolle peccasse, & ità non stat simul complacere in actu peccati etiam quoad materiale tantum; quia de lege formale siue deformitas illi coniuncta est: ut hoc optimè probat Vega de iustificatione lib. 13. cap. 25. Et Caietanus prima secundæ quæstio. 71. artic. 6. quæstio. 72. art. 1. 5. & 9. Et quæstio. 79. artic. 3. & 4. secundum ipsum Beatum Thomam contra aliquos oppositum erroneè dogmatizantes. Et quamuis ego licitè possim velle quòd Deus seruando pactum suum generale concurrat cum omnibus causis, & ex consequenti cum mea uoluntate, quando me determino ad actum peccati; cùm uolitio pacti diuini sit conditionalis uolitio ipsius diuini concursus eo modo, quo Deus benè concurrit; non tamen possum uelle talem actum peccati, qui non est à solo Deo, à quo benè, à mea autem uoluntate malè est, sine cuius concursu non esset à Deo, qui ad concurrendum à mea uoluntate determinatur.

Propo. 3. Quoad uoluntatem Dei beneplaciti consequẽtem respectu mali pœnę sunt quatuor propositiones sequentes. Quarum prima & in ordine tertia est quòd huic uoluntati Dei cognitæ uolentis punire in futurum pro peccato nondum facto, sed futuro, nos non tenemur absolutè conformare, sed potius sæpè illi nos difformare tenemur, sicut & ipsum peccatum præsuppositum cauere, & nolle obligamur, uti superius in secunda opinione de eo, cui sua damnatio finalis reuelatur, latius dictum est, ibi uideatur. Cum quo stat quòd possumus nos conditionaliter conformare, ità quòd si quis, puta antichristus, in peccato decesserit, puniatur, ut diuina lex sic iustè statuens seruetur: cui nos ità conformando iam uoluntati Dei antecedenti conformamur, uti de hoc etiam latius in prima propositione dictum est. Et hæc propositio est uera tàm de pœna æterna, quàm temporali pro peccato futuro infligenda.

Propo. 4. Propositio quarta. Voluntati diuinæ consequẽti pro culpa iam posita punienti in pœna temporali necessariò ex lege concomitante ipsam culpam, qualis pœna est priuatio gratiæ, inimicitia Dei, obligatio ad infernum, & huiusmodi, non tenetur uiator se conformare. Immò ipse peccator se difformare opportunè tenetur curando ut per pœnitentiam se in gratia reponat: quia licet ea pœna sit iustè à Deo propter peccatũ ipsius peccatoris, at verò eiusdem negligentia illius pœnę causa priuatiua est, dum peccatum ipsum, quod est concomitans causa meritoria ipsius pœnæ, non remouet pœnitendo. Et hoc est uerum de uiatoribus: nam de damnatis iam in inferno existentibus secus est. Cum quo stat quòd potest homo se conditionaliter conformare, ità quòd, si permanserit in peccato, priuatus etiã sit gratia Dei: quia hoc est diuinæ legi atque iustitiæ conformari, uti de hoc superius in propositione prima in secundo eius corollario, & in tertia propositione dictum est.

Propo. 5. Propositio quinta Voluntati Dei consequenti pro culpa iam posita punienti in pœna tẽporali non necessariò cõcomitante ipsam culpã, uel hic uel in purgatorio inflicta uel infligenda, non tenemur nos absolutè cõformare illã positiuè volendo: sed licitũ est & sæpè obligatoriũ nos difformare procurando illius pœnę releuationem per media aliàs licita, idque petere in oratione: tenemur tamen contra illã Dei uoluntatem non remurmurare ex

quo

quo iusta est, sed eam pœnam dum durat æquo pa- ti animo, uel acceptare.

Totum hoc patet ex auctoritatibus supra citatis in reprobatione primæ opinionis, & ex practica ecclesiæ statuente opera satisfactoria, & orationes pro releuatione flagellorum, & pœnarum purgatorii, & in uita hac existentium. Quòd etiam sępè licitum sit nos conformare iudè patet, quòd iudici, & multis aliis licitum est uelle quòd fur, uti meretur, suspendatur, & petere à Deo iustam iniquorum temporalem punitionem, infirmitatem, & mortem, & in ea inflicta gaudere, ut uel sic conuertantur, uel à sua tandem cessent iniquitate, uel aliorum persecutione, ut de hoc. B. Thom. secunda secundæ. q. 83. art. 7. & 8. & ibi Caietanus & Scotus in 3. distin. 30. & doctores ibidem communiter agunt.

Et hæc propositio habet ueritatem solum, quando diuina uoluntas non omninò determinatè vult prædictam pœnam, ut regulariter fit. Nam si aliquandò determinatè, & irreuocabiliter eam vult infligere per se, aut per alios, uel per causas secundas, & hoc homini constat, etiam si propter peccata ipsius eam infligat: tunc non prodest, sed neque licitum est nos ei difformare illius releuationem procurando, uel in oratione petendo: sed humiliter nos ei conformare tenemur habitualiter, idest non remurmurare, ueque resistere, sed potius illam patienter ferre, uel acceptare. Nam si non constat de hac diuina uoluntate irreuocabiliter determinata, sicut & rarò cõtingit, rarò etiam de ea fit reuelatio, quamuis fiat comminatio diuina, tunc ut diximus regulariter non tenemur nos conformare.

Prædicta hęc omnia patent etiam ex. 1. Reg. 15. & aliis auctoritatibus supra inductis in secundo notabili in principio huius quæstionis, & ex aliis suprapositis in prima opinione in responsione ad secundum argumentum contra illam: ibi uidetur pro utraque parte huius propositionis. Et expressè consonat Medina de oratione. q. pro quibus orandum sit: Et q. quibus modis deprauatur oratio. Nam & ideò peccauerunt illi, qui, ut habetur Iere. 38. Noluerunt se tradere regi Babylonis: quia ex ipsius Ieremiæ prophetica prænuntiatione de hac diuina uoluntate sic irreuocabiliter determinata constabat illis, uel constare debebat: cui se malè difformauerunt.

Propos. 6. Propositio sexta quoad iam damnatos in inferno existentes est quòd uoluntati diuinæ nos difformare illicitum est noleudo illos esse damnatos: quia iam constat ex lege de diuina uolũtate determinata & irreuocabili quamuis consequente dãnationis ipsorũ æternæ, cui ut in propositione quinta præcedente iam diximus repugnare illicitum est: Immò & pro illis orare ex genere suo mortale peccatum est, ut optimè ait Medina de oratione. q. pro quibus orandum sit; Et Soto in 4. dist. 45. q. 2. art. 2. In quo & August. & doctores communiter conueniunt: quò fit ut si quem actum quoad eos ponere uelimus, iam ex hac suppositione non nisi conformẽ diuinæ uoluntati ponere possimus uolendo eorum iustam damnationẽ. Ad quod facit Matth. 19. Sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israel, uidelicet eorum iustam damnationem approbando.

Sed utrum liceat Deũ orare pro aliquo, de quo constat esse damnatum in inferno ꝙ restituatur ad uitam, & pœnitentiam agens saluetur, ut legitur de B. Gregorio quod sic orauit pro Traiano, & de Beata Agnete, & multis sanctis, & Apostolis, qui sic orauerunt, & multos infideles ab inferis suscitauerunt ad uitam.

Respon. quòd id non licet, nisi ex speciali reuelatione, uel motione diuina fiat; quia non licet petere à Deo regulariter, nisi quod non sit contra legem pósitam, uel quod secundum eam ab illo possumus impetrare, ut hoc etiam Soto ubi supra secundum doctores communiter probat: quanuis ibidem, & paulò antè. q. 1. art. 4. ipse non benè dicat, nullos eorum, qui in mortali decesserunt, fuisse unquam resuscitatos: Et Abulen. 4. reg. 4. q. 57. peius etiam secundum aliquos dicit Beatum Gregorium mortaliter peccasse petendo Traiani restitutionẽ ad vitã: Nã melius dici põt ipsum. B. Grego. si illa historia de Traiani uera est, & omnes, alios sanctos id ex speciali reuelatione, uel motione diuina fecisse: uel, ut idẽ etiã Soto & Medina ubi supra dicunt, ꝙ propter aliqua signa pœnitentię dubitãtes an illi essent in inferno dãnati, prædicti sancti pro illis orauerũt, & ad vitã restituti sunt. Nec illi tũc erãt finaliter & irreuocabiliter dãnati sicut sunt alii de lege cõmuni, ubicunq; eorũ animę detinentur. Sed quia de B. Agnete, & de multis sanctis legitur ꝙ aliquos suscitauerunt pro illis orantes, quos constabat eis in mortali decessisse: ideò prior illa responsio melior est, quòd, scilicet id uel ex diuina reuelatione, uel speciali motione Spiritus sancti fecerunt.

Quaestio quinquagesimasecunda.

Quomodo sit loquendum, & arguendum in terminis diuinis.

Respon. per quatuor notabilia, & octo regulas, & decem dubia, vel argumenta, ex quibus omnia liquescunt.

Primum notabile est quòd secundum Gregorium Ariminen. in 1. distinct. 5. & Gabrielem ibidem. q. 1. dubio. 3. & communiter doctores, confitendo vnitatem essentiæ diuinæ, & trinitatem personarum consubstantialium, & omnes alios articulos fidei, etiam dicẽdũ est ꝙ omnes leges syllogismorũ, & oppositionum logicalium valent, & seruari possunt & debẽt ĩ diuinis, sicut & ĩ terminis creaturarum, si debitè sine ullo defectu arguatur, & locutio fiat: quãuis aliqui malè dixerint oppositum. 1. No.

Nam omnes regulę dialecticæ supradictæ sunt cõmunes animæ conceptiones, & secundum rationẽ naturalem: quibus intellectus non læsus, nec deprauatus suapte natura dissentire non potest, si eas semel intelligat: Alioqui articuli fidei repugnarent rectę rationi: ac perindè non essent homini persuabiles: id quod malè sonans, uel erroneum est. Nam licet fides sit supra, non tamẽ contra rectam rationem naturalem, sed potius illi consona est. Quo non obstante etiam uerum est, ut ait. B. Tho. 1. par. q. 39. art. 2. secundum Dionysium de diuinis nominibus ca. 1. & August. lib. 10. de ciuitate Dei ca. 23. quòd in hac præcipuè materia de trinitate & uerbo incarnato theologia suam habet logicam constantem ex vsu sanctorum doctorum, quibus non solum in sensu, sed etiam in uerbis, & modo loquendi ab eis consueto nos conformare tenemur, uti hoc expresſè in 6. synodo generali constãtinopolitana actione. 12. sic habetur. Omninò necesse est non solum secundum sensum sequi dogmata sanctorum patrum, sed eisdem uocibus uti cum illis: nihilque penitus innouari. Hæc ibi. Inde. B. Hieronymus ait quòd ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Ideò nãq; dicere tres Deos catholicum non est, sed contra Symbolum Athanasii approbatũ ab ecclesia, etiam si ad bonũ sensum id diceretur, quia, scilicet sunt tres personę, quarum quęlibet Deus est.

2. No. Secundum notabile est secundum omnes doctores in 1. distinctio. 4. & 5. quòd omne nomen in diuinis habet duplex significatum, alterum immediatum, alterum mediatum. Immediatum est id, quod per se formaliter, & primariò significat, & pro quo supponit etiam si à quocunque alio distingueretur. Significatum autem mediatum est, de quo terminus ille uerificatur eò solum quòd identificatur cum suo significato immediato, ita quòd si per possibile uel impossibile, alterum distingueretur ab altero, sicut album ab albedine, neutrum de altero uerificaretur. Exempli gratia. Essentia diuina est significatum immediatum huius termini essentia: mediatum autem est quælibet persona, quia cũ essentia identificatur. Item immediatum huius termini pater est solus pater, & huius termini filius est solus filius, & huius termini persona est quælibet persona: mediatum autem horum omnium terminorum est ipsa essentia, quæ identificatur cum omnibus illis. Et quando terminus prædicatur de suo significato immediato dicitur prædicatio formalis: quando verò pro mediato identica prædicatio est.

No. 3. Tertium notabile est quòd termini diuini aliqui sunt essentiales, aliqui personales, aliqui notionales. Essentiales sunt illi, qui per se immediatè & formaliter significant essentiam, aut essentialia, quæ communia sunt omnibus personis: uel in abstracto, ut deitas, essentia, bonitas, sapientia; vel in concreto, ut Deus, ens, bonus, sapiens, iustus, dominus, rex, creator, communicabile, summum bonum, æternum &c. modò sint termini substantiui, modò adiectiui: modò dicant rẽspectum ad creaturam, modò non: dummodò in sua ratione formali, vel diffinitione intrinseca, siue quid rei non includant, uel importent aliquam personalitatem, aut rationem eius, uel notionem.

Personales termini dicuntur illi, qui per se, & immediatè, aut formaliter significant personam, uel personas in singulari, uel in plurali, ut pater, filius, Spiritus sanctus, persona, & ly trinitas, quia collectiuè significat, immediatè & supponit pro omnibus tribus personis. Et ly trinus etiam eadem ratione est personale: quamuis Gabriel in 1. dist. 4. q. 1. dicat hos duos terminos trinitas & trinus esse essentiales.

Notionales autem termini dicuntur illi, qui significant notionem per modum actionis, uel passionis: quia uidelicet significant actus, per quos personæ inuicem distinguuntur, ut generare, generari, generans, genitus, spirare, spirari siue procedere: Et ità sunt quinque notiones, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, processio, uel spiratio passio, & spiratio actio, secundum doctores in 1. dist. 28. 29. & B. Tho. 1. par. q. 32. ex August. lib. 5. de trinitate ca. 7. quamuis Gabriel ubi supra dicat hos terminos notionales esse personales, quia ad personales ferè reducuntur: sed propriè non sunt, nisi notionales: & inter eos, & personales in multis propositionibus magna differentia est, ut inferius magis patebit.

Quartum notabile est quòd utrum termini essentiales, & personales possint non solum incompletè pro suo significato immediato, sed etiam cõplete pro mediato supponere, atque distribui est duplex opinio. Prima nominalium, & multorum aliorum, quòd sic: Ità quòd essentia non solum pro essentia, sed etiam pro patre, & filio, & Spiritu sancto: & nomen personale, ut ly pater non solum pro patre, sed etiam pro essentia stare, siue supponere, atque distribui possit, dicendo, Omnis essentia diuina est pater, idest omnis res, quæ est essentia diuina est pater, & tunc est falsa propositio, & omnis pater, idest omnis res uel essentia, quæ est pater, generat, etiam est falsa. Et eadem ratione per oppositum possunt prędicti termini particularizari incompletè, & completè: Et hanc distributionẽ completam antiqui uocabant distributionẽ in termino, & extra terminum, & extra numerum: incõpletam autem in termino duntaxat. Et quando fit distributio incompletè idem est omnis essentia, quod essentia, & omnis pater idem est, quod pater: quia pro suo tantum significato immediato stat, quod vnicum est. Et ratio huius opinionis est, quia omne, quod uerificatur de aliquo, supponit pro illo: Nam si ista est uera, Homo est animal: ergo extrema supponunt pro eodem. Sed ista est uera, essentia est pater, & è conuerso, pater est essentia: & vtrunque de altero verificatur: ergo hæc extrema No. 4. Opinio. 1.

extrema supponunt pro eodem significato mediato, & immediato utriusque extremi, de quo utrunque uerificatur: & ex consequenti possunt isti termini distribui etiam complete pro omnibus significatis, pro quibus supponunt, & uerificantur: uideatur Gabriel in 1. distinctio. 4. & distinct. 12. latius.

Opinio 2. Opinio secunda beati Tho. 1. par. q. 39. art. 4. 5. & 6. & ibi Caieta. & Soto lib. 5. ca. 2. de syllogismis in terminis diuinis. Et ad idem uidetur sanctus Bonauentura in 1. dist. 5. q. 1. Et Lichetus ea. dist. q. 1. & plures alii quòd licet Deus in concreto possit supponere pro persona, & pro essentia aut pro indiuiduo deitatis, & ita possit distribui etiam completè: at uerò ly essentia non potest supponere nisi pro essentia: & nec ipsum nomen essentia, nec aliud quodcunque essentiale in abstracto, neque personale quodcunque potest supponere, neque distribui complete, nisi solum incomplete pro suo significato immediato: licet alterum uerificetur identicè de significato alterius quod est significatum mediatum sui ipsius, ut dicendo pater aut persona est essentia, & è conuerso, essentia est pater aut persona.

Et ratio huius opinionis est duplex. Prima quia non est uerum fundamentum prioris opinionis, quòd Omne quod uerificatur de aliquo supponit pro illo. Immo oppositum est uerius, uidelicet ꝙ licet omne supponens pro aliquo uerificetur de illo: non tamen e conuerso, Omne quod uerificatur de aliquo supponit pro illo saltem in diuinis. Et ita non sequitur. Hæc est propositio affirmatiua uera, ergo extrema supponunt pro eodem, sed ergo uerificantur de eodem, ut patet etiam de hac propositione, Chimera est chimera. Et ita licet concedatur sicut & uerum est quòd pater est essentia identice, & ideo utrunque de altero uerificatur: non tamen ly essentia propter suum modum significandi abstractè supponit nec accipitur pro patre: nec pater pro essentia licet eam mediatè significet. Fit itaque ex dictis, ut nulla sit horum terminorũ suppositio nec distributio pro significato mediato.

Secunda ratio est quia si essentia supponere posset pro patre, & pater pro essentia: iam istę propositiones essent uerę & simpliciter concedendæ. Essentia generat, aliqua essentia non est pater. Si in prima ly essentia supponat pro patre: in secunda pro filio. Item essentia differt à filio, id est pater differt à filio. Similiter si nomen personale posset supponere pro significato mediato uidelicet pro essentia: iam esset uerum & simpliciter cócedendum ꝙ pater est communicabilis, id est eius essentia est cómunicabilis: & quòd pater est filius, quia eius essentia est filius, aut quia est essentia quæ est filius: & quòd pater est non pater, id est essentia est aliqua res puta filius qui non est pater, quæ omnia simpliciter negantur à doctoribus sanctis, ut inferius ĕt patebit: quas tamen omnes propositiones aliqui & quidem malè concedunt. In concreto autem nomina essentialia propriissimè supponunt pro personis quas in concreto significant in quibus essentia formaliter est secundum omnes doctores, ut Deus, Dominus, creator, iustus, &c. ut infra in prima regula dicetur.

Secundò consequenter hæc secunda opinio dicit quòd nullum nomẽ diuinum essentiale, uel personale potest distribui nisi incompletè pro suo significato immediato, excepto ly Deus de quo iam dictum est, & latius dicetur infra in respõsione ad octauum argumentum. Et ita in hac propositione, omnis essentia diuina est pater, ly essentia non distribuitur nisi pro ipsa essentia. ideo ut distribuatur complete etiam pro personis oportet explicare significatum eius mediatum per terminum trãscendentalem complectentem utrunque significatum dicendo, Omnis res quæ est essentia diuina est pater, ut ly res transcendentaliter pro essentia, & pro persona accipiatur. quò fit ut illa propositio, omnis essentia diuina est pater, sit simpliciter & in rigore uera sine ulla distinctione distributionis cõplete, aut incompletè: sicut hęc est simpliciter falsa, pater est filius, quia extrema illius non possunt supponere pro eodem quamuis de seipsis pater, & essentia uerificentur: sicut nec extrema istius pater est filius: nisi explicetur dicendo res, id est essentia quæ est pater est filius, ut dictum est. Et prædicta sunt uera propriè loquendo secundum usum, modumque loquẽdi sanctorum doctorum quibus in hoc nos conformare tenemur, ut supra in primo notabili dictum est.

Tertiò consequenter hæc secunda opinio dicit quòd hæc propositio, Omnis essentia diuina est pater, æquiualet huic, aliqua uel hæc essentia diuina est pater, quia non est nisi unica essentia. Sicut hęc, Omnis Petrus currit, est idem ꝙ Petrus currit, & uniuersaliter in omnibus affirmatiuis, & negatiuis cuiuscunque prædicati, idem est dicere, omnis essentia, quòd aliqua, uel hæc essentia: ideò nil refert ipsum distribui, uel non distribui. Sed tamen habet aliquam similitudinem termini communis in hoc quòd identicè prædicatur de pluribus personis etiam diuisim quantumcunque singularizetur.

Et ex his sequitur secundum hanc opi. quòd hæ propositiones. Omnis essentia diuina est pater, Aliqua essentia diuina non est pater, non sunt eiusdem formæ cum istis, Omnis homo est pater, Aliquis homo non est pater, quia illæ non faciunt sensum de omni, sicut istæ. Quibus non obstãtibus dicit etiam quartò hæc opinio, quòd licet ly essentia nunquam distribuatur complete, ut dictum est tamen tales propositiones ubi ponitur ly essentia aliquando æquiualent in consequendo aliis, in quibus est distributio completa, aliquando non: idque secundum omnes doctores, ut infra in septima regula latius de his habetur. Sed tandem uidetur ꝙ nomina personalia, & notionalia nunquam possunt distribuj complete, ut ait hæc secunda opinio beati Tho. essentialia autem substantiua, ut ly essentia,

ſentia, Deus, probabile eſt quòd poſsit cõpletè diſtribui, atque ſupponere, ut in prima opi. dictum eſt, quamuis probabilius oppoſitum ſecundum B. Tho. appareat.

1. Regula de nominibus ſubſtantiuis, uel ſubſtantiuè tentis.

His ſuppoſitis iam ſecundum doctores communiter, ubi ſupra in 1. diſt. 4. & 5. & B. Tho. 1. par. q. 39. art. 3. & 4. & alibi ponuntur. 8. regulæ, ſecundũ quas in diuinis loquendum, & arguendum eſt: quarum prima ſit quòd nomina eſſentialia ſubſtantiua, & etiam adiectiua ſubſtantiuè tenta, in abſtracto, & in concreto in numero tantum ſingulari uerificantur, ideſt uerè & affirmatiuè prædicantur de nominibus eſſentialibus, & perſonalibus ſubſtantiuis quibuſcunque, uel adiectiuis ſubſtantiuè tentis: immediatè quidem de eſſentia, mediatè uerò de perſonis propter identitatem earum cum eſſentia. Et è conuerſo præfata nomina perſonalia de prædictis eſſentialibus uerificantur. Exempli gratia. iſtæ ſunt ueræ. Pater eſt deitas, ſapientia, bonitas: Item pater eſt Deus, ens, Dominus, creator. Item pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt deitas, eſſentia, bonitas, ſapientia, Deus, Dominus, creator, &c. ſunt ſummè bonum, beatificum, optimũ, amabile. Item perſona diuina, uel perſonæ diuinæ, uel trinitas eſt deitas, eſt eſſentia, ens, bonitas, optimũ, uel ſummè bonum. Item è conuerſo, deitas uel eſſentia, uel bonitas, eſt Deus, ens, res, pater, filius, uel ſpiritus ſanctus, trinitas, optimum ſummè bonum &c. Item ſummè bonum, uel communicabile eſt eſſentia, eſt pater, eſt trinitas, eſt perſona, uel perſonæ diuinæ. Et è conuerſo, Pater eſt communicabile, perſona eſt communicabile, trinitas eſt communicabile, ſi ly communicabile ſemper teneatur ſubſtantiuè pro re, uel eſſentia communicabili: non autem ſi teneatur adiectiuè, ut infra in ſecunda regula proximè habetur. Ideò melius eſt diſtinguere ly communicabile, maximè quãdo ſtat à parte prædicati, & ſubſtantiuè ſemper concedatur de eſſentia, & de perſonis: adiectiuè autem negetur de perſona, uel perſonis, & concedatur de eſſentia, & eſſentialibus.

Et ratio horum omnium eſt, quia propter identitatem ſubſtãtiæ cum perſonis, quam per modum ſubſtantiæ, aut ſubſtantiuè prædicta nomina ſignificant, faciunt prædicationem identicam ueram in numero ſingulari: ideò etiam tunc non poſſunt in plurali uerificari, quia tunc pluralitas ſubſtantiæ falsò ſignificaretur. Inde non licet dicere ꝙ pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt dii, aut tres dii, aut tres eſſentiæ, aut tres bonitates, tres domini, tres creatores, aut gubernatores, aut glorificatores, nec tria ſummè bona, aut optima, & ſummè amabilia, & beatificantia: ſicut neque licet dicere ꝙ pater & filius ſunt duo ſpiratores ſpiritus ſancti, aut duo eius principia, ut in 1. diſt. 12. doctores communiter docent: Hilarius autem lib. de ſynodis dicens quòd pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam uerò unum: ibi nomine ſubſtantiæ intellexit nõ quidem eſſentiam, ſed perſonam, uel hypoſtaſim, ut ait beatus Tho. ubi ſupra art. 2. ad primum.

Quòd ſi arguatur, quòd ſicut hoc nomen Deus in concreto ſignificat habentem deitatem, ita perſona ſignificat ſubſiſtentem in aliqua natura intellectuali: Sed dicimus tres perſonas in plurali etiam in diuinis. ergo eadem ratione poſſumus etiam dicere tres Deos, ideſt tres habentes deitatem.

Reſpon. ſecundum B. Thomam negando conſequẽtiam, nec eſt ſimile, quia forma ſignificata per ly perſona non eſt eſſentia, uel natura, ſed perſonalitas, uel proprietas perſonalis: cùm autem ſint tres perſonalitates, ideſt tres proprietates perſonales in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, inde nõ ſingulariter, ſed pluraliter de illis ſimul perſona uerè prædicatur. At uerò ly Deus primariò ſignificat eſſentiam, uel naturam diuinam indiuiduam, quãuis in concreto, quod eſt indiuiduum deitatis, ut infra in reſponſione ad octauum argumentum latius habetur, ideò non poteſt, niſi in ſingulari, de illa, uel de quocunque ſuo concreto etiam perſonali uerè prędicari: neque tres, aut plures Deos, ſicut tres, aut plures perſonas dicere poſſumus.

Similiter dicimus filium eſſe lumen de lumine, & ſapientiam genitam de ſapientia generante, ſicut Deum de Deo: non tamen duo, aut plura lumina, uel ſapientias, ſicut nec duos, aut plures Deos: quia in prioribus ſumuntur tantum perſonaliter: in plurali autem ſignificatur falsò pluralitas eſſentiæ ſimul cum pluralitate perſonarum, ut infra in 6. regula latius habetur: Et ad idem eſt expreſsè Richardus de ſancto Victore lib. 6. de trin. ca. 22. 23. 24. 25. Similiter dicimus quòd filius eſt principium de principio, id eſt de patre: non tamen quòd ſunt duo principia, vti doctores in 1. diſt. 12. communiter docent.

2. Regula de nominibus adiectiuis, et participiis.

Secunda regula eſt ꝙ nomina eſſentialia ſupra dicta adiectiua, & participia, etiam eſſentialia adiectiua adiectiuè tenta, ſi ſunt communia eſſentiæ, & perſonis, uerificantur de eſſentia, & perſonis in numero ſingulari: & è conuerſo: ſicut de ſubſtantiis, aut de adiectiuis ſubſtantiuè tentis in prima regula pręcedente dictum eſt: vt eſſentia, vel bonitas diuina eſt ſancta, ſumma, ſimplex, & æterna: Item ꝙ trinitas ſancta, ſumma, & æterna eſt: Item quòd Deus, uel pater, uel filius, uel ſpiritus ſanctus eſt ſanctus, ſapiens, bonus, omnipotens, iuſtus, &c. & in hoc nullum dubium eſt: quia ibi pręedicatio identica propriè, aut extenſè, vel denominatiuè ſumpta eſt.

Opinio 1.

Sed vtrum etiam in numero plurali prædicta nomina, & participia non notionalia adiectiuè tenta de perſonis uerificentur, ſunt duæ opiniones. Prima, quam tenet gloſſa in ca. damnamus. de ſum. trin. & fide catho. & doctiſsimus doctor Medina in ſua lectura, quam etiam tenere videtur Scotus, & ſuus Lychetus in 1. diſt. 12. q. 1. & plures alii, quòd ſi illa adiectiua, vel participia ſunt abſoluta, ideſt ſiue nullam operationem, uel reſpectum ad intra

uel ad

uel ad extra important, non possunt in plurali de personis uerè prædicari: Similiter non possunt in plurali de essentia, neque de personis uerè prædicari, si tenentur substantiuè, etiam si aliquam operationem, uel respectum ad intra, uel ad extra importent. Benè autem, & uerè prædicantur in plurali de personis tantum, quibus sua significata conueniunt, si illa nomina, vel participia essentialia important aliquam actionem, uel respectum ad extra, & adiectiuè tenentur. Exemplum primi. Non licet dicere simpliciter in plurali quòd pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures existentes, sapientes, uel intelligentes, aut summè boni, aut omnipotentes, aut æterni, aut immensi, aut increati: sicut neque licet dicere quòd tres, aut plures Dii, aut domini, uel dominatores sunt: quia in his omnibus adiectiuis etiam adiectiuè tentis, si sunt absoluta, idest essentiam vel essentialia, sine vllo respectu ad intra vel ad extra significantibus in plurali, denotatur non solum pluralitas suppositorum, sed etiam formæ, vel essentiæ, aut virtutis, quæ in eis est: & ita æquiualent nominibus substãtiuis quoad hoc: Sed in his solum licitum est explicando personas dicere ꝙ sunt tres personæ sapientes, aut æternæ, &c. vel in singulari ꝙ pater, filius, & spiritus sanctus sunt unus Deus, aut unus Dominus, sapiens, immensus, & æternus, vt expressè habetur in symbolo Athanasii per ecclesiam acceptato. Exemplum secundi quando tenentur substantiuè, etiam si operationem vel respectum aliquem importent. Nam non licet dicere in plurali ꝙ pater, filius, & spiritus sanctus sunt communicabiles, vel communicabilia, sed in singulari, ꝙ sunt communicabile quoddam, idest, res vel essentia communicabilis, vti in prima regula præcedente dictum est: sicut non licet dicere quòd pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres creatores, gubernatores, dominatores, aut tres reges; sicut neque licet dicere ꝙ pater & filius sunt duo spiratores spûs sancti, sed ꝙ sunt vnus creator, dominator, rex, & spirator. Exemplum tertii quòd scilicet benè, & uerè possunt in plurali prædicari de illis personis tantum, quibus sua significata conueniunt &c. Nam licitum est dicere ꝙ pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures creantes, gubernantes, dominantes, vel glorificantes: sicut etiam dicitur quòd pater, & filius sunt duo spirantes spiritum sanctum, quia intelligitur quòd sunt duæ, aut tres personæ id operantes, vt communis omnium doctorum in 1. dist. 12. sententia est. Et ratio horum omnium secũdum hanc opinionem est, quia hæc nomina, & participia adiectiua, quãuis essentialia actionem, absoluta uerò sicut & adiectiua substantiuè tenta essentiam solum uel essentialia significant, saltem formaliter. Ideò quando adiectiua hæc actionem significantia iunguntur terminis personalibus significant pluralitatem tantum in personis, quibus talis actio conuenit: quando verò sunt absoluta, vel substantiuè tenta in plurali significãt pluralitatem, & diuersitatem etiam in essentia: idq; ex usu sanctorum, quibus nos conformare tenemur, vt supra in primo notabili dictum est.

Opinio. 2. Secunda opinio beati Thomæ. 1. par. q. 39. arti. 3. & Caietani, & plurimorum aliorum est, quòd omnia prædicta nomina adiectiua, & participia essentialia tàm absoluta, quàm importantia actionẽ, uel respectum ad intra, vel extra, adiectiuè tenta verè prædicantur in numero plurali de personis tãtum, quibus conueniunt: ità ꝙ verum est dicere ꝙ pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures existentes, sapientes, summè boni, omnipotentes, increati, immensi, & æterni: sicut secundum omnes doctores dicuntur tres creantes, & glorificantes &c. quòdq; pater & filius sunt duo spirantes spiritum sanctum: non tamen si substentatiuè sumantur: in quo omnes doctores etiam de prima opinione conueniunt.

Et ratio huius secũdæ opinionis quoad primam eius partem, in qua solum est difficultas, est, quòd inter nomen substantiuum, & adiectiuum, etiam si sit essentiale, est differentia in proposito præsenti, quòd ad pluralitatem substantiui in cõcreto requiritur pluralitas formæ, & suppositi: quia eadem numero forma in creaturis esse non potest in pluribus suppositis. Ad pluralitatem autem nominis adiectiui cuiuscũque adiectiuè tenti, de quo loquimur, requiritur, & sufficit pluralitas suppositorum cum aliqua forma: ita quòd nec requiritur, nec sufficit pluralitas formarum: Nam, ut ait ipse B. Thomas 1. par. q. 36. Sortes habens plures artes, aut plura alia accidentia, non ideò dicitur ꝙ est plures artifices, aut plures sic qualificati. Idem etiam in 3. par. q. 3. art. 7. ad secundum ait quòd si verbum assumeret duas naturas humanas nõ diceretur duo homines, quamuis forma hominis plurificaretur. Terminus autem numeralis ponit suum significatum circa suppositum determinabilia tàm in substantiuis, quàm in adiectiuis, quibus adiungitur: sed differenter. Nam in concretis substantiuis, quia substãtiua sunt, ponit etiam per se significatum suum circa significatum illius, idest etiam circa formam, vel essentiam ibi significatam. In adiectiuis autem non nisi circa suppositum, vel subiectum formæ, quæ ei adiacet per modum accidentis: quod quidem sicut in subiecto habet suum esse, ità ex subiecto accipit vnitatem, vel pluralitatem. Ideò etiam in adiectiuis attenditur singularitas, vel pluralitas secundum supposita tantum, & non secundum formam: modò ipsa forma plurificetur ad plurificationem suppositorum, vt in creaturis, modò non vt in diuinis. Fit igitur ex his, vt optimè dicamus, ꝙ pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres existentes, tres æterni, & immensi: quia sic simpliciter, & in rigore loquendo tenẽtur adiectiuè, & est idẽ, ac si dicatur ꝙ sunt tres personæ existentes, & intelligentes, & æternæ &c. vt dictum est. Si autem substãtiuè tenerentur, non liceret dicere nisi quòd sunt vnum, immensum, æternum, vel existens, aut

vnus

vnus increatus, immẽsus, & æternus, scilicet Deus, aut Dominus est. Et hoc modo substantiuè Athanasius ubi supra in symbolo locutus est. Sic ista secunda tenet opinio, pro qua etiam facit tertia regula, quæ subsequitur. Nam si secundum eam pater, filius, & spiritus sanctus sunt, existunt, & intelligunt, & sapiunt: ergo sunt entes, uel existentes, intelligentes, atque sapientes.

Nota etiam quòd secundum omnes doctores licitè dicimus quòd pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres habentes eandem deitatem, non tamen quòd sunt tres Dii, uti in prima regula iam dictum est, & inferius in 6. regula habetur. Licitè etiam dicimus in singulari quòd Deus est trinus & unus, quòd est Dominus, & Rex trinus, ut ecclesia sæpè id dicit in officio de sancta trinitate. Item quòd deitas est trina, & una, ut ecclesia canit in hymno corporis Christi Pange lingua, &c. Te trina deitas unaque poscimus &c. idest una deitas in tribus personis, uel tres personæ unius essentiæ, uel in una essentia, uel deitate, ut B. Tho. 1. par. q. 39. artic. 2. & doctores communiter sic exponunt, atque loquuntur. Licitè etiam dicimus secundum August. lib. de doctrina Christiana ꝙ sancta trinitas est quædam summa res, idest una essentia: & quòd pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres res, idest tres personæ; & quòd una res, idest una essentia est tres res, idest tres personæ, uti Gabriel, & doctores in 1. dist. 2. communiter loquuntur.

3. Regula de non notionalibus uerbis, & participiis suis. Tertia regula est de uerbis, & suis participiis nõ notionalibus, quòd omnia uerba non notionalia tàm substantiua, quàm adiectiua absoluta, quàm etiam respectiua importãtia operationem, uel respectum tantum ad extra communem essentiæ, & personis, de eis omnibus in singulari & in plurali uerè prædicantur. Exemplum de uerbis substantiuis, ut essentia est pater, filius, & spiritus sanctus: & pater, filius, & spiritus sanctus sunt, & existunt. Exemplum de uerbis adiectiuis absolutis, ut pater intelligit, & sapit: pater, filius, & spiritus sanctus intelligunt, & sapiunt, & uolunt. Exemplum de adiectiuis importantibus operationem, uel respectum ad extra, ut essentia, uel Deus creat, & omnia gubernat: pater creat, atque gubernat, pater, filius, & spiritus sanctus creant, possunt, & omnia gubernant. Et hoc idem iudicium est de suis participiis, quãuis quando sunt absoluta adiectiuè tenta sint opiniones utrum in plurali de personis uerè prædicentur, dicẽdo, quòd pater, filius, & spiritus sanctus sunt plurea, aut tres existentes, uel intelligentes, siue sapientes, uti superius in secunda regula præcedente latius dictum est.

4. Regula de terminis notionalibus. Quarta regula est de terminis notionalibus, qui scilicet operationem ad intra importãt, modò sint uerba, ut generare, generari, spirare, spirari, siue procedere: modò sint participia, ut generans, generatus, uel genitus, spirans, spiratus, siue procedens: modò sint nomina, ut genitor, genitus nominaliter sumptum, spirator, spiratus nominaliter sumptum &c. huiusmodi. De uerbis, ergo notionalibus communiter dicunt doctores in 1. dist. 5. & 12. quòd non de essentia, sed de personis, quibus operationes illæ conueniunt in singulari, & in plurali uerè prædicantur. Exempli gratia. Non dicimus quòd essentia generat, uel generatur, neque ꝙ spirat, uel spiratur, siue procedit, ut hoc habetur expressè in ca. damnamus, de sum. trin. & fide cath. sed quòd pater generat, & filius generatur: & pater, & filius spirãt spiritum sanctum: & spiritus sanctus ab eis spiratur, siue procedit. Dicimus etiam quòd Deus in concreto generat, & generatur à Deo, uel de Deo. Et ratio horum est, quia hæc uerba notionalia ex usu sanctorum formaliter tãtum, & non identicè prædicantur.

Et hoc idem iudicium est de participiis adiectiuè tentis horum uerborum notionalium, ut pater est generans, filius est genitus uel generatus, pater, & filius sunt spirantes, aut duo spirantes spiritum sanctum, spiritus sanctus est spiratus, uel procedens ab eis. Nõ autem dicimus quòd essentia est generans, aut genita, aut spirans, aut spirata, siue procedens: sed quòd per generationem communicata est, & communicatur filio à patre: & per spirationem à patre, & filio simul spiritui sancto communicatur.

Richardus autem de sancto Victore lib. 6. de trini. cap. 22. 23. 24. dicens quòd substantia generat substantiam, & generatur, accipit substantiam pro persona, uti doctores antiqui accipere sæpè solebant, ut infra in octaua regula habetur: Et similiter ibidem dicens quòd est sapientia generans sapientiam, & sapientia genita, intelligit personã nomine sapientiæ, uti superius etiam in prima regula dictum est. Nunc autem propter uitandum errorem, scandalumque simplicium cautius loquuntur scholastici doctores, ut inferius in octaua regula continetur. Et quamuis glossa in dicto ca. damnamus, aliique doctores, ut hoc etiam refert Gabriel ea. dist. 5. q. 1. dicant quòd quando hæc participia notionalia tenentur substãtiuè, possunt etiam de essentia uerè prædicari, sicut & nomina adiectiua essentialia substantiuè tenta: At uerò doctores communiter nunc tenent oppositum propter cauẽdum errorem, & æquiuocationem periculosam: & maximè quando talia adiectiua, & participia stãt à parte prædicati, nam tunc communiter dicunt ꝙ non possunt substãtiuè teneri, nisi eis expressè substantiuum personale illa determinans apponatur. Exempli gratia. Non licet dicere quòd essentia est generans, uel genita, sicut neque quòd generat, uel generatur: sed quòd essentia est persona, uel res generans, uel generata, ut res non pro essentia, sed pro persons accipiatur: à parte autem subiecti solitariè sumpta hæc participia notionalia in numero singulari, sicut & nomina adiectiua neutraliter accepta, benè possunt substantiuè teneri: & tunc benè possent simpliciter dici quòd generans est essentia, idest res generans, uidelicet pater est essentia,

tia, & quòd genitum, ideſt res genita uidelicet filius, eſt eſſentia, & quòd ſpirans, ideſt res ſpirans, uidelicet pater, aut filius, aut principium, quò ſpiratiuum, eſt eſſentia. In plurali autem ſubſtantiua à parte ſubiecti, quamuis in rigore, ſicut in ſingulari poſſet dici quòd ſpirantia ſunt eſſentia, ideſt res ſpirantes, ſcilicet pater, & filius ſunt eſſentia: communiter tamen id non dicitur, ſed ꝙ ſpirantes videlicet pater, & filius ſunt eſſentia ad cauendum periculum uel errorem, uti ſuperius in prima, & ſecunda regula dictum eſt.

5. Regula de ly alius, & aliud.

Quinta regula eſt quòd iſte terminus alius ſemper accipitur adiectiuè: ita tamen quòd in genere maſculino abſolutè ſemper denotat alietatem perſonæ, ut alius eſt pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus, ideſt alia perſona: ſimiliter filius eſt alius à patre, ideſt alia perſona. Ideò omnes iſtæ ſunt ueræ. In genere autem neutro, aliud ſubſtantiuè tenetur, & denotat alietatem ſubſtantiæ, uel eſſentiæ, ut filius eſt aliud à patre, & aliud eſt filius, aliud pater, ideſt alia eſt eſſentia patris, alia filii. Ideò iſtæ hæreticæ ſunt.

Si autem ly alius coniugatur alicui termino eſſentiali in concreto, uel in abſtracto, qui ſolũ prædicatur in numero ſingulari, de quo ſupra in prima regula dictũ eſt, non admittitur ea propoſitio, quia denotat alietatem in eſſentia, uel alius Deus, alius Dominus, & Rex, alius creator, alius ſpirator, alia diuinitas. Ideò falſum eſt dicere ꝙ filius eſt alius Deus, alius Dominus, alius creator, alius ſpirator à patre, ſicut quòd habet aliam deitatem, eſſentiam, aut uirtutem: Falſum etiam eſt dicere, quòd Deus pater genuit alium Deum, alium creatorem, alium ſpiratorem: quamuis ſit uerum ꝙ genuit alium à ſe, ideſt aliam perſonam. Si uerò coniugatur termino eſſentiali, qui cum termino numerali uerè prædicatur in numero plurali, de quo ſupra in ſecunda regula dictum eſt: tunc benè conceditur. Nam licitum eſt dicere quòd filius eſt alius creans, alius gubernans, aut dominans, & regnans, & alius glorificans, alius à patre, quia denotat alietatem tantum perſonæ: ſicut & ꝙ eſt alius ſpirans à patre non alius ſpirator.

Sed vtrum liceat dicere quòd filius eſt alius ſapiens, alius omnipotens, alius æternus, & immenſus à patre: dicendum eſt ſecundum duas opiniones ſuprapoſitas in ſecunda regula præcedente. Nã uidetur ꝙ ſecundum beatum Thomam licitum ſit, ſicut ꝙ ſunt plures ſapientes, æterni, immenſi, & omnipotẽtes: Nam & illa adiectiua in rigore adiectiuè tenentur, & itá ly alius, ſicut & nomina numeralia, illis terminis adiectiuis adiuncta alietatem, & pluralitatem tantum perſonarum ſignificat. De hoc etiam B. Thomas. 1. par. q. 31. & Gabriel in 1. diſt. 2. & in 3. diſt. 6. q. 2. & doctores ibidem communiter latius agunt.

6. Regula de ly Deus, lumen, ſapientia, principium.

Sexta regula eſt de ly Deus, lumen, ſapientia, principium. Nam ly Deus ſecundum B. Tho. 1. par. q. 39. art. 4. Et Scotum, & Gabrielem in 1. diſt. 4. & ibi communiter doctores, aliquando ſupponit pro perſona, aliquando pro eſſentia, uel deitate in abſtracto, & in concreto. Ideò conſiderandum eſt cui uerbo adiungitur. Nam ſi iungitur uerbo abſoluto eſſentiali, ideſt non importanti operationem aliquam, neque reſpectum ad intra, uel ad extra: tunc ſtat, uel ſupponit pro eſſentia, ut Deus eſt. Si autem adiungitur uerbo eſſentiali importanti operationem, uel reſpectum ad extra: tunc ſtat pro eſſentia, & pro omnibus perſonis, uel pro tota trinitate: quia tales actiones ad extra omnibus perſonis communes ſunt, ut Deus creat, pater, filius, & ſpiritus ſanctus creant, atque gubernant. Si uerò adiungitur uerbo importanti actionem ad intra: tunc ſumitur notionaliter, uel perſonaliter: & ſtat ſolum pro illa perſona, cui talis actio conuenit, ut Deus generat, pro patre, & ſimiliter Deus non generat, uel nullus Deus pater generat, & omnis Deus generat, ideſt omnis Deus pater generat ſecundum aliquos doctores. In iſta autem, Deus generatur, ſtat pro filio: Deus ſpirat, ſtat pro patre, & filio: Deus ſpiratur ſtat pro ſpiritu ſancto. Nam hic habet uerum illa regula, Talia ſunt ſubiecta, qualia permittuntur ab eorum prędicatis. Hoc idem credo de his terminis, lumen, ſapiẽtia, & principium. Nam licitè dicimus, ꝙ filius eſt Deus de Deo, lumen de lumine, & principium de principio, & ſapientia genita de ſapientia: non tamen duos Deos, nec duo lumina, nec duo principia, neq; duas ſapientias, neque quòd filius eſt aliud lumen, uel alia ſapientia, uel aliud principium à patre, uti de hoc etiam ſupra in prima & ſecunda regula dictum eſt. Nam hi termini ſicut ly Deus aliquando pro eſſentia, aliquando pro perſona ſecundum Richar. de ſancto Victo. lib. 6. de trini. cap. 22. 23. 24. accipiuntur.

7. Regula de propōnibus æquipollentibus, & particularibus negatiuis.

Septima regula eſt quòd licet ſecundum regulas logicales multæ propoſitiones eſſent in rigore concedendæ, multæ etiam negandæ: tamen ut ſimplicibus errandi, & hæreticis decipiendi occaſio tollatur, iam ex uſu ſanctorum, & ſcholaſticorum omnium, tàm tenentium diſtributionem completam, quàm etiam refutantium, ut ſupra in 4. notabili diſputatum eſt, circa eas quædam regulę obſeruandę ſunt. Nam primò in propoſitionibus affirmatiuis quando prędicatum eſt nomen eſſentiale, uel commune perſonale ęquiualent in conſequendo, ut iſtæ propoſitiones, Pater, uel Omnis pater, uel Omnis eſſentia diuina ẽ eſſentia, uel Deus: & Omnis res, quæ eſt eſſentia diuina, uel pater, eſt eſſentia, uel Deus. Similiter Omnis pater, uel omnis eſſentia diuina, eſt perſona. Non autem æquiualent, ſi prædicatum ſit nomen particulare perſonę, puta Omnis eſſentia diuina eſt pater, non ęquiualet huic, Omnis res, quæ eſt eſſentia diuina, eſt pater. Nam hęc eſt falſa, illa autem uera eſt: ſi ly eſſentia non diſtribuatur completè: ęquiualerent autem, ſi completè diſtribueretur, & eſſet falſa. Secundò in negatiuis, vbi à parte prędicati ponitur terminus

eſſen-

essentialis, uel personalis communis, uel particularis, etiam vniuersaliter æquiualent in consequendo propositio negatiua particularis, & vniuersalis. Nam idem est dicere, Aliqua essentia diuina, uel Aliquis Deus non est pater, non est persona, non est Deus, non est Dominus &c. ac si diceretur, Nulla res, quæ est essentia diuina, vel nullus Deus, est pater, vel persona, vel Deus, vel Dominus &c. Et ità utraque tàm particularis, quàm uniuersalis negatiua falsa, & neganda est: ne simplices crederent ꝙ personæ diuinæ non sunt consubstâtiales habentes eandem uirtutem, uel quòd ibi non est aliqua generatio, vel spiratio, & pluralitas personarum. Tertiò in negatiuis ubi à parte prædicati ponitur aliquis terminus notionalis, etiam uniuersaliter æquiualent: Essentia non generat, & nulla essentia generat, & ita sunt ueræ: quia termini notionales semper formaliter prædicantur, ut supra in quarta regula dictum est. Similiter æquiualent, Deus non generat, & nullus Deus generat, & ita istæ sunt falsæ in communi usu doctorum. Nam licet secûdum Durandum, & quosdam alios illa propositio, Deus non generat, posset esse, uera in rigore, quia filius, & spiritus sanctus, qui est Deus non generat: at uerò ex usu doctorum propter rationem prædictam æquiualet uniuersali negatiuæ: & quia secundum sextam regulam præcedentem Deus non generat stat pro patre, sicut in sua contradictoria affirmatiua Deus generat: Et quia si ly Deus stat pro indiuiduo deitatis, ét in rigore falsa est, ut aiût B. Tho. Caietanus, & Scotus, ut de hoc infra in responsione ad octauum argumentum latius habetur. Similiter æquiualent, Pater generat. & Omnis pater generat: Pater non generat, & nullus pater generat. Isti tamen non æquiualent, Essentia non generat, & nulla res, quæ est essentia, generat, quia illa est prædicatio formalis, & est propositio uera: ista autem est prædicatio identica expressa, ubi ly res stat transcendentaliter etiam pro persona patris, ideò est falsa: quia pater est res, quæ est essentia, & ipse generat. Similiter ista propositio, Persona diuina non generat, non æquiualet uniuersali, Nulla persona generat: sed manet particularis, ut ipsa est, & uera: quia filius est aliqua persona diuina, quæ non generat: & similiter sua subcontraria affirmatiua est uera, Persona diuina, scilicet pater generat: quia in his propositionibus non uidetur tâta erroris occasio: ideò ex usu sanctorû relictæ sunt in sua quantitate, sicut aliæ propositiones constantes ex terminis creaturarum.

8. Regula de ly substâtia, subsistentia, subsistere. Octaua regula est quoad hoc terminos, substantia, subsistentia, subsistere. Nam substantia communiter & propriè accipitur pro natura, uel essentia: sæpè enim olim accipiebatur pro persona, ut patet in epistola beati Cyrilli côtra Nestorium: Et apud Hilarium in lib. de synodis: Et Augustinus sæpè, & expressius Richardus de sancto Victore libr. 6. de trini. ca. 22. 23. 24. & lib. 4. ca. 6. 7. 8. Et in concilio Ephesino. 1. cap. 2. 3. 13. & sæpè in 6. synodo generali Constantinopolitana, actione. 4. & 11. ut hoc etiam ait B. Tho. 1. par. q. 39. art. 2. ad primum. Et 3. par. q. 2. arti. 6. ad tertium. Nunc autem propter uitandum errorem, & periculum substantia pro essentia, & non pro persona communiter à doctoribus accipitur. Videatur sanctus Bonauentura, & Gabriel, aliiq; doctores in 1. dist. 2. & in 3. dist. 6. & 7. vbi de hoc latius agitur.

Subsistentia autem communiter accipitur pro supposito, uel hypostasi, siue persona, quod idê est: sed olim sæpè etiam pro substantia, uel essentia accipiebatur, ut patet apud Cyrillum, & Hilarium ubi supra, & Vincentium Lirinen. contra hæreses, ut expressius habetur in 6. synodo generali ubi supra. Sed nunc, ut diximus, ex causa prædicta iam à doctoribus communiter subsistentia pro re subsistente, idest pro supposito, uel persona accipitur, ut etiam ubi supra, & præcipuè in 3. dist. 6. & 7. & B. Tho. 3. par. q. 2. art. 2. & 3. & in aliis articulis. & q. 16. 17. latius agunt.

Subsistere uerò est esse suppositum, uel naturâ per se existere, & ita propriè conuenit solum supposito, uel personæ, uel personis: & rectè dicimus quòd pater, filius, & spiritus sanctus subsistunt, uel sunt subsistentes in natura diuina: quia sunt tres personæ in vna essentia, vel vnius essentiæ, vel naturæ diuinæ. Item quòd verbum, vel filius Dei, aut Christus subsistit in vtraque natura diuina & humana, vel quòd est subsistês, idest suppositum in vtraque natura, uel utriusque naturæ, ut ait Augustinus contra Maximum quòd Christus est una persona geminæ substantiæ. Item rectè dicimus quòd Christus est vnicus subsistens, uel vnicum suppositum diuinum in vtraque natura, vti de his beatus Tho. 1. parte. q. 39. artic. 2. & 3. par. aliiq; doctores ubi supra plenius docent.

Quò fit vt non propriè, neque communiter dicatur quòd natura humana in Christo subsistit, sed quòd existit, vel est, vel suppositatur in persona Christi diuina, vel in verbo: quia illa natura in Christo non est suppositum, neque per se existit, vt ait B. Tho. 3. par. q. 2. art. 2. Quamuis sæpè etiam dicatur quòd natura subsistit in supposito, idest existit in eo, & ab eo habet subsistentiam, uel in eo suppositatur, vt infra in responsione ad octauum argumentum latius habetur: rectè autem dicitur quòd natura diuina subsistit in personis, quia scilicet per se existit in illis, & dat illis subsistentiam ex infinitate suę perfectionis, ut B. Tho. ibidem, & patet infra in responsione ad octauum argumentum, & agitur à doctoribus in 1. distinct. 2. & alibi latius; tametsi in concilio Hispalen. 2. canone. 13. habetur quòd duæ naturę Christi sunt subsistentes in una persona: sed ibi subsistentes ualet existentes in una persona: sicut ibidem sequitur quòd Christus ex duabus naturis, & una persona subsistit, quòd sano modo est intelligêdum, quòd scilicet in Christo sunt duæ naturę in una persona diuina, ut agitur à doctoribus ubi supra.

Contra

Argum. 1. Contra supradicta arguitur decupliciter probando etiam quòd regulæ syllogisticæ non teneãt in materia trinitatis, vel in terminis diuinis. Primum argumentum est. Quæcunque sunt eadem vni tertio sunt idem inter se, ex primo Priorum, Pater & filius sunt idem vni tertio, id est essentiæ, cui identificantur. ergo sunt idem inter se: ità quòd sunt idem realiter, & verum est dicere quòd pater est filius, sicut quòd pater est essentia, & filius est eadem essentia: Consequens autem est hæreticum: & ita patet quòd regula syllogistica deficit in Darii.

Respon. 1. Respondeo dupliciter. Primò secũdum OKam, & Gabrielem in primo distinct. quinta quæst. prima dubio tertio, & Capreol. distinct. secunda quæstio. tertia, & alios negando cõsequentiam: quia nec illa, nec prædicta maxima ualet, nisi quando æquiualet vni vniuersali affirmatiuæ, ubi sit completa distributio medii, ita quòd nihil possit sumi sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, ad hunc sensum. Quæcunque sunt eadem unitertio, & cuicunque, quod identificatur cum illo, sunt idem inter se, & tunc licet consequentia esset bona, tamen minor est falsa: nam pater & filius, quamuis sint idem cum tertio, id est cum essentia, non tamen cum quocunque, quod identificatur cum essentia: quia non cum quacunque persona. Sed certè hæc responsio uidetur circulum irrisorium facere, & petere principium, contra quod argumentum procedit intendens probare, quòd ex hoc quòd aliqua identificantur alicui tertio etiam identificantur cuicunque, quod cum illo tertio identificatur, ac proindè inter se.

Respon. 2. Secundò respondeo secundum beatum Thomam. 1. parte quæst. vigesimaoctaua, articulo tertio, & ibi Caieta. & Scot. in 1. dist. 2. q. 4. in responsione ad primum argumentum principale, & Lichetum, & doctores communiter ibidem negando consequentiam: quia uariatur prædicatio ex parte de ly idem, & ita fit æquiuocatio, & maior identitas concluditur in conclusione, quàm sit concessa in antecedente. Nam in maiori, & minori solum conceditur identitas essentiæ patris, & filii, & ita est identica prædicatio duntaxat: in conclusione autem malè concluditur identitas, etiam realis ipsarum personarum patris, & filii, & ita est ibi prædicatio formalis, sed concludendum est. ergo pater & filius sunt idem essentialiter, aut eiusdem essentiæ inter se, & hæc conclusio catholica est.

Et pro maiori declaratione notetur quòd illa maxima Quæcunque sunt eadem vnitertio, &c. vt sit vniuersaliter uera debet secundum eosdem, & omnes doctores vbi supra intelligi præcisè, id est, quòd quoad id solum, in quo, aut secundum quod aliqua identificãtur alicui tertio uel medio, etiam identificantur inter se, ea ratione identificationis cum illo tertio. Nam non oportet ꝙ quæ sint eadem alicui tertio, aut medio, identificentur inter se alia ratione, uel secundum id, in quo non identificantur, uel ꝙ non est ratio idẽtificationis eorum cum illo tertio, aut cum illo medio. Quod patet, quia ex 3. Phisic. textu. 2 I. licet actio sit idem realiter cum motu, similiter & passio, non tamen sequitur ꝙ actio est passio, sed ꝙ res, quæ est actio, est passio: quia in actione importatur alia rõ, id est respectus, à quo est motus in mobili, in passione uerò ut qui est ab alio: ideò ratione horũ respectuum distinguitur actio à passione. Et sicut stat ꝙ ego, & tu, ratione parentelæ, uel consanguinitatis cum Petro patre nostro simus amici cum illo, & inter nos: & tamen ratione alia puta diuersorũ statuum, quia ego clericus, tu laicus: uel diuersarũ sectarũ, siue factionum, quia ego catholicus, tu hæreticus: ego regem sequor Hispaniæ, tu regem Galliæ: uel ratione litis in partitione hæreditatis, non omninò amici, sed oppositi simus inter nos. Ita in proposito licet paternitas, & filiatio, uel pater, & filius, sint idem secundum rem cum essentia diuina ratione ipsius essentiæ, vel quatenus sunt eiusdem essentiæ: tamen quia hæc duo important oppositos respectus, uel proprietates personales oppositas, indè inuicem realiter distinguuntur inter se.

Immò & secũdum beatum Thomam in tractatu de fallaciis hoc idem generaliter contingit quãdo identitas aliquorum cum aliquo tertio cõuenit illis aliqualiter distinctis inter se, non uniuersaliter ea etiam ratione, qua sic inter se distinguuntur, sed solum qua ratione essentialiter tantum identificãtur cum illo tertio, ut dictum est de patre & filio, quia non identificantur cum essentia ea ratione, scilicet proprietatum personalium, qua distinguuntur inter se, sed solum ratione essentiæ, cui realiter, uel essentialiter identificantur. Ideò realis horum tantum identitas cum essentia non arguit realem ipsorum identitatem inter se, ut dictum est. Quòd si aliqua puta substantia, uel bonitas, & pater identificantur, sicut & in diuinis identificantur realiter cum essentia etiam ea ratione, qua aliquo modo, uel formaliter distinguuntur inter se: utique inde argueretur, sicut in diuinis arguitur completa ipsorum identitas realis inter se. Cum quo etiam stat, vt ait Lychetus vbi supra, quòd bonitas, sapientia, substantia, & pater non solum ratione identificationis eorum cum medio, id est cum essentia identificantur inter se, vt dictum est, sed etiam idque præcipuè alia ratione, quia scilicet essentia ratione suæ infinitatis includit realiter omnem perfectionem bonitatis, sapientiæ, paternitatis, &c. Sed de identitate patris & filii cum essentia non est ita, ut de bonitate, sapientia, & paternitate &c. sed aliter ut dictum est.

Ideò non ualet illa consequentia principalis argumenti, sed deberet sic argui, Quæcunque sunt eadem unitertio, sunt et idem inter se eadem identitate tantũ, eademq; ratione identitatis cũ illo tertio: sed pater & filius sunt idem cum essentia. ergo sunt idem inter se eadem tantum identitate, scilicet essentiali, qua identificantur cum essentia: &

tunc conceditur, & nullum inconueniens est: Nam est idem, ac si concedatur quòd pater & filius sunt idem essentialiter tantum: cum quo stat quòd alia ratione uidelicet relationum, uel proprietatum personalium realiter oppositarum, realiter distinguantur inter se, ut supradictum est.

Replica. Si contra hanc responsionem replicetur, quòd quæcúque sunt idem realiter vni tertio, sunt etiam idem realiter inter se: Pater & filius sunt idem realiter uni tertio, idest essentiæ. ergo sunt idem realiter, & non solum essentialiter inter se. Consequentia tenet, quia iam expressè cauetur illa æquiuocatio, & uariatio prædicationis, & maioris identitatis in consequente, & in antecedente.

Respon. Respondeo secundum Scotum, & suum Lycheum vbi supra distinguendo. Nam si ly realiter semper teneatur vniformiter, ut debet, vt sit idem quod vna res perfecta, vel vna natura, vel essentia perfecta, vel tandem sit quod essentialiter: tunc conceditur maior & minor: sed negatur simpliciter consequentia. Nam oportet concludere sic expressè dicendo. ergo, Pater & filius sunt eadem res, vel essentia, quæ cum ipsis eadem realiter est. vel ergo, Pater & filius sunt idem essentialiter inter se, vt sic explicetur, & concedatur illa tantum, & non alia identitas essentiæ inter eos, quæ fuit concessa in antecedente inter eosdem cum essentia, vt sæpè declaratum est. Si autem idem realiter sit idem, quod idem personaliter, aut suppositaliter, tunc illa minor negatur: nam falsum est quòd pater & filius sunt idem realiter, idest personaliter cum essentia, etiam secundum existentiam personalem: quia inde sequeretur quòd essentia esset formaliter unum suppositũ, vel vna persona incommunicabilis, quod omninò falsum est.

Argum. 2. Arguitur secundò. Omnis essentia diuina est pater, aut etiam realiter est pater: Filius est essentia diuina. ergo, Filius est pater, aut ergo, Filius realiter est pater, & ita regula syllogistica in Darii non tenet in diuinis: vel ex ea sequitur hæresis. contra primum notabile suprapositum.

Respon. 1. Respódeo tripliciter. Primò secundum Ockam, & Gabrielem, aliosque doctores tenentes quòd termini diuini possunt distribui complete pro suis significatis mediatis, uti superius in quarto notabili dictum est; dico quòd si ly essentia diuina distribuatur in maiori incompletè: tunc antecedens est uerum, sed consequentia non ualet, quia æquiualenter arguitur ex puris particularibus, nam idem est Omnis essentia, quod hæc essentia. Si autem distribuatur completè, tunc illa maior est falsa, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est essentia diuina, est pater, quod est falsum: nam filius est res, quæ est essentia diuina, & tamen non est pater.

Sed certè hæc potius uidetur euasio & circulatio, quàm docta responsio: quod etiam patet, quia hæc consequentia, Pater generat, & quidquid est res, quæ est pater, est essentia diuina. ergo essentia diuina generat: tenet in Disamis: & medium uidelicet ly pater distribuitur completissimè in minori pro omni suo significato etiam mediato: & utraque præmissa est catholica: & tamen inde sequitur conclusio hæretica. Similiter hęc consequentia. Pater est filius, Omnis res, quæ est pater, est essentia diuina, ergo Essentia diuina non est filius: tenet in Bocardo: & medium uidelicet ly pater completè distribuitur: & tamen ex antecedente catholico hæretica conclusio sequitur, nisi fortè dicatur quòd hæc secunda consequentia non tenet in Bocardo, nec in alio modo tertiæ figurę: uel quòd arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia diuina, quia illa conclusio æquiualet huic vniuersali, Nulla essentia diuina est filius, ut supra in septima regula dictum est, sed debet concludi, ergo Aliqua res, quæ est essentia diuina, videlicet pater, non est filius, & hæc conclusio conceditur, & catholica est. Et similiter dici potest de priori consequentia in Disamis, quòd non benè concluditur, sed debet ita concludi. ergo aliqua res, quæ est essentia diuina, uidelicet pater, generat.

Respon. 2. Secundo modo alii doctores communiter respondent ad supradictum secundum argumentum principale, negando consequentiam, quia fit æquiuocatio, & uariatur prædicatio, dum arguitur à prędicatione identica ad formalem: Et maior identitas uidelicet realis uel personalis concluditur in conclusione, quàm essentialis, quę sola denotatur in antecedente, uti superius in secunda responsione ad primum argumentum pręcedens dictum est.

Si contra hoc replicetur. Omnis essentia diuina realiter est pater, Filius est essentia diuina. ergo Filius realiter est pater.

Respondeo distinguendo maiorem: nam si ly realiter valet personaliter, negatur; sed si valet essentialiter conceditur: & tunc negatur consequentia simpliciter, sed debet concludi explicitè dicendo. ergo Filius est res, vel essentia, quæ realiter, idest essentialiter est pater. vel ergo filius essentialiter est pater, vt sic caueatur æquiuocatio, & exprimatur identitas tantum essentialis, cui ly realiter in antecedente ęquiualet, uti superius in responsione ad replicam ad primum argumentum latius habetur.

Ideò ad cauendum æquiuocationes, rixasque verborum in his rebus theologicis melius est ante omnia distinguere sensum propositionum. Nam si illa maior faciat hunc sensum, Hęc essentia diuina realiter est pater, tunc reducetur illa consequentia ad syllogismum expositorium, de quo in tertio argumento sequenti habetur, quòd consequentia non valet, nisi fiat distributio, vel vniuersalitas pro omnibus significatis etiam mediatis, ut ibi latius agitur. Si aût illa maior faciat hunc sensum, Omnis res, quę est essentia diuina, est realiter pater:

patet:tunc distinguendo ly realiter,ut proximè dictum est,uel negetur,uel concedatur.

Respon. 3. Tertio modo respondeo secūdum beatum Thomam, & Soto ubi supra negando consequentiam: quia non est in Darii, nec in alio modo syllogistico. Nam illa maior licet uideatur vniuersalis affirmatiua, non est nisi particularis æquiualens huic, aliqua uel hæc essentia diuina est pater:ex quo non est nisi unica essentia diuina. Sicut idem est dicere,Petrus,& omnis Petrus: neque potest supponere,neque distribui, nisi incompletè pro suo tantum significato immediato, uti superius in quarto notabili in secunda opi. secundum beatum Thomam dictum est. Quòd si inde concluderetur. ergo filius est res, idest essentia quę est realiter pater, uti concedit:sed hoc solum cōcluderetur ex illa minori:Nam materialiter benè sequitur,Filius est essentia diuina,ergo.Filius est res,idest essentia,quæ est pater: non tamē sequitur ex illis solis præmissis in forma syllogistica compositis:& ita nō valet illa consequentia argumenti principalis: immò etiam si in minori subsumeretur, Filius est omnis essentia diuina, adhuc nihil ualeret illa consequentia: quia idem est ac si diceretur Filius est essentia diuina, ut dictum est:Quòd si expressè argueretur sic,Omnis res, quę est essentia diuina est pater, Filius est res, quæ est essentia diuina, ergo. Filius est pater: Consequentia est bona,sed maior falsa est.

Ex quo colligitur defectus huius consequentiæ Filius non est pater, & Omnis filius,vel omnis res, quę est filius,est essentia diuina,ergo.Essentia diuina non est pater: ubi arguitur in Bocardo ex contradictorio illius consequentis argumenti principalis, & eadem minori inferendo contradictorium maioris. Nam defectus est ꝙ virtualiter arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia: in minori nanque essentia non distribuitur, & distribuitur virtualiter in conclusione: quia illa minor nō æquiualet huic, Filius est omnis res,quę est essentia diuina:& tamen conclusio æquiualet huic, Nulla res,quæ est essentia diuina,est pater,vt constat ex septima regula secundum doctores communiter. Sed hæc esset bona consequentia,Filius non est pater,& Omnis filius est essentia, ergo. Aliqua res, quæ est essentia, non est pater, vbi cauetur ille defectus,& conclusio est uera,quia filius est aliqua res,quæ est essentia,& non est pater. Eodem defectu peccat hęc consequentia in Fetison. Nullus pater est filius, Pater est essentia diuina. ergo. Essentia diuina non est filius: quia ibi arguitur à non distributo ad distributū ex parte ly essentia. Quòd si quis dicat quòd hic etiam committitur defectus intrinsecus,ex quo maior non æquiualet vniuersali negatiuę,cùm hęc, Nullus pater est filius sit uera,& hęc falsa,Nulla res,quę est pater,est filius,ait Soto quòd hęc responsio non valet,neque committitur talis defectus intrinsecus: quia satis est ad vitandum prędictum defectum quòd illa minor ęquiualet huic vniuersali affirmatiuę, Omnis res, quę est pater, est essentia diuina, vt patet ex supradictis in septima regula, ideò benè sequitur, Aliqua res, quę est essentia diuina, non est filius: non autem,Essentia diuina non est filius. Hęc Soto. Sed certè tunc non est in Ferison, nec in alio modo syllogistico: ideò adhuc videtur quòd ibi sit error intrinsecus vltra prędictum defectum, quo arguitur à non distributo ad distributum.

Insuper nota quòd hęc est bona consequentia, Omnis essentia diuina est persona, pater est essentia diuina.ergo pater est persona: quia licet essentia non supponat pro persona,neque distribuatur, nisi incompletè, vt supra in quarto notabili secundum beatum Thomam dictum est, sępè tamen tales propositiones ęquiualent in consequendo aliis, in quibus est distributio completa, maximè quando in affirmatiuis prędicatum est terminus essentialis, vel personalis communis, vt in hac propositione Omnis essentia diuina est persona, vt supra in septima regula latius dictum est: & ita est vera illa maior, si ly persona absoluatur à numero: aliàs autem non æquiualet: nec sequitur Omnis essentia diuina est persona, Binarius patris, & filii est essentia. ergo, Binarius prędictus est persona: sed ergo est persona,vel personæ. Et tandem nota, quòd licet in terminis creaturarum non sit defectus, est tamen defectus in diuinis arguere à confusa ad determinatam respectu vnius extremi in ordine ad aliud, quamuis nulla sit confusa ex parte medii.& ita non sequitur in barbara, Omnis essentia diuina est persona,Omnis persona est.B.essentia. ergo, Omnis persona est.B. persona. Similiter in Baroco non sequitur,Omnis essentia diuina est persona.A. persona non est persona. ergo A persona non est essentia: vbi arguitur ex eadem maiori, & contradictoria conclusionis ad contradictoriam minoris: ac proinde defectus, qui in Barbara erat extrinsecus, in Baroco efficitur intrinsecus. Vnde eadem ratione est peculiaris defectus in diuinis quòd medium personale in pręmissa negatiua distributum in ordine ad extremitatem stantem confusè, in altera pręmissa stat confusè, quando extremitas affirmatiuè est terminus essentialis. Hęc omnia notat Soto in hac tertia responsione secundum opinionem beati Thomę.

Arguitur tertiò. Hęc essentia diuina est pater, Hęc etiam essentia est filius. ergo, Filius est pater, vbi in syllogismo expositorio sequitur hęresis. Argum. 3.

Respon. Respondeo secundum OKam, & Gabrielem in primo distinctio. quinta quęstio. prima, dubio tertio, & doctores vbi supra negando consequentiam: quia est defectus quòd medium nullibi singularizatur, vt oportet completè quoad omnia sua significata etiam mediata: cùm non ęquiualeat huic, Omnis res, quę est hęc essentia, est pater: & ita ęquiualéter arguitur ex puris particularibus. Nunc autem ex secundo Priorum non ualet syllo-

gismus resolutorius, nisi sit reducibilis ad tertiam figuram, uel primam per propositionem uniuersalem sic arguendo in Datisi, Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater, & hæc essentia est filius. ergo Filius est pater. Vel sic in Darii. Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater, & filius est hæc essentia, ergo filius est pater. Sed tunc maior est falsa, ut patet de filio, qui est res, quæ est hæc essentia, non tamen est pater. Similiter respondetur ad hanc consequentiam. Hic Deus est pater, filius est hic Deus, ergo filius est pater. Nam arguitur ex puris particularibus, nisi dicatur, Omne quòd est hic Deus est pater: sed tunc hæc maior est falsa, ut dictum est de hac, Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater.

Scotus autem in 1. distinctio. secunda quæstio. quarta in responsione ad primum argumentum principale aliter respondet dicens quòd hæc consequentia, Hic Deus est pater, filius est hic Deus, ergo filius est pater, non ualet quia committitur fallacia figuræ dictionis, commutando quale quid in maiori in hoc aliquid in conclusione: Nam ly Deus licet non sit quale quid, scilicet uniuersale ut ly homo, cùm sit simpliciter singulare: quia tamen est indiuiduum deitatis communicabile pluribus, ut quo, & ut quod, cuiusmodi non est aliquod singulare in creaturis: ideò habet rationem qualis cuius, idest uniuersalis, ut deitas uel essentia: suppositum autem diuinum habet rationem huius, idest singularis, quia simpliciter est incommunicabile. Ideò in conclusione ubi dicitur quòd pater est filius ratione essentiæ, quæ habet rationem qualis cuius, idest communis, committitur prædicta fallacia. Nunquam enim tenet talis syllogismus resolutorius, nisi medio existente incommunicabili saltem ut quod, quale in proposito non est: tenet enim per hoc quòd quæ vni, & eidem incommunicabili, ut quòd sint unum incommunicabile ut quod, sic etiam erunt inter se. Similiter non ualet hæc consequentia, Deus est trinus & unus, Christus autem uerbum patris est Deus. ergo Christus aut uerbum est trinus & unus: Sed de illa maiore pro quo stat ly Deus uideatur infra in responsione ad octauum argumentum.

Ad maiorem autem declarationem prædictorum notentur tria. Primò quòd licet aliqui doctores teneant oppositum, tamen uerius est, quòd sub ly hæc essentia potest demonstrari essentia, & etiam pater: & semper est uera hæc propositio, Hic pater non est filius, etiam si demonstretur essentia: quia non est nisi unicus pater, & unica essentia in diuinis: & hæc semper est falsa Hæc essentia non est filius, quidquid demonstretur: quia ly essentia est absolutum, & ly pater relatiuum nomen est. Ideò secundum Anselmum in diuinis omnia sunt unum, ubi non est relationis oppositio, idest omnia inuicem de seipsis uerificantur, præter relatiua: nam hæc relatiua etiam si sint disparata ut pater & spiritus sanctus non uerificantur de seipsis, ut dictum est.

Hæc autem consequentia est bona, Hæc res, quæ est essentia diuina, est pater, & hæc res, quæ est essentia, est filius. ergo pater est filius, in utraque præmissa demonstrando eandem personam: quia idem est ac si illa persona acciperetur pro medio; & tunc utrobique demonstrando patrem illa minor esset falsa: & utrobique demonstrando filium maior falsa esset, ut constat. Sicut etiam in creaturis benè ualet, Hæc persona est pater, & hæc persona est filius. ergo filius est pater. Nam in terminis personalibus syllogismus tenet in diuinis, sicut in creaturis. Faciunt ad hoc ea, quæ infra in responsione ad octauum argumentum habentur.

Secundò not. quòd in syllogismo expositorio in diuinis, sicut in creaturis debent seruari omnes illæ quatuor conditiones essentiales syllogismi de medio communi. Prima quòd medium sit totale extremum in aliqua præmissarum. Ideò non ualet hęc consequentia. Quidquid tu amas est uirtus, quidquid tu odis est uitium. ergo uitium est uirtus: quia medium, scilicet ly tu in neutra præmissarum est totale extremum. Secunda conditio est quòd medium sub ratione medii non intret conclusionem: potest tamen intrare sub ratione explicationis. Tertia conditio est quòd id, quod se tenet ex parte medii in maiori, cōcludatur cum maiori extremitate. Quarta conditio quòd extremitates sint totalia extrema in præmissis, & in conclusione.

Tertiò not. quòd omnes defectus debent ibi caueri, sicut in syllogismo expositorio ī terminis creaturarum singularibus, aut communibus proportionabiliter, tàm defectus extrinseci, quàm intrinseci, puta æquiuocatio, uariatio appellationis, & prædicationis, & suppositionis, & acceptionis unicæ, & non unicæ: & ne arguatur ex puris particularibus formaliter, aut æquiualenter etiam in diuinis. Ideò non ualet consequentia, hæc essentia diuina est realiter pater, & hæc essentia est filius. ergo filius est realiter pater: quia non æquiualet uni de omni uel uniuersali, per quam omnis forma syllogistica regulanda est. Oportet enim, ut ut completè singularizetur ly hæc essentia, uti iam diximus, & tunc in terminis completè singularizatis arguendo non dicitur particularitas, neque quòd arguitur ex puris particularibus, sicut neque quando in terminis singularibus arguitur: aliàs autem sic, ut iam dictum est.

Quartò arguitur. Omnis pater generat, essentia diuina est pater. ergo essentia generat. Item, hic pater generat, & hic pater est essentia. ergo hæc essentia generat. Ecce quomodo conclusio hæretica sequitur in Darii, & expositoriè, & contra quartam regulam suprapositam. Argum. 4.

Respondeo dupliciter. Primò secūdum OKam & Gabrielem in 1. dist. 5. q. 1. dubio. 3. φ si ly pater in maiori incompletè distribuatur, aut singulari- Respon. 1.

zetur

retur illa est uera: sed tunc consequentia nil ualet, quia uirtualiter arguitur ex puris particularibus: si autem completè, consequentia est bona: sed maior illa falsa est, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est pater, uel hic pater, generat, est pater qui generat, quæ falsa est: nam filius est res, idest essentia, quæ est pater, non tamen generat, nec est pater qui generat, ut supra in responsione ad tertium argumentum dictum est.

Respon. 2. Secundo modo secundum beatum Thomam, & alios negantes distributionem completam in diuinis, ut supra in quarto notando habetur, & secundum doctores ferè omnes respon. & melius, ut uidetur, negando consequentiam, quia uariatur appellatio ex parte ly generat. Nam in maiori ly generat appellat suum formale ad formale ly pater, cui soli conuenit: in conclusione autem ad formale, uel ad significatum immediatum ly essentia, & illi ut formæ denotatur falsò conuenire: quia ex quo est uerbum notionale significans actionem ad intra non nisi formaliter uerè prædicatur de persona, cui illa actio conuenit, ut supra in quarta regula dictum est. Concederetur autem illa consequentia si concluderetur identicè sic expressè dicendo. ergo essentia est pater, aut hic pater qui generat: aut sic, ergo pater qui est essentia generat: etiam si medium intret conclusionem non in ratione medii, sed ad declarationem appellationis. Et eodem defectu appellationis peccat hæc consequentia, Essentia non generat, pater est essentia, ergo pater non generat: vel, nulla essentia generat, pater est essentia. ergo, Pater non generat: ubi etiam in minori est prędicatio identica, in conclusione formalis: & ita prædicatio uariatur.

Si dicatur quòd prædicatum nunquam appellat supra formale subiecti. Respon. id non semper esse uerum: sed quòd attendendus est communis modus intelligendi: ubi nunc hoc, nunc illo modo fit appellatio. Nam hæc propositio: Hic monachus est albus, sæpè accipitur loco huius, Hic est monachus albus. Item licet prædicatum non appellaret supra formale subiecti, idest essentiæ: saltem appellat supra proprium & immediatum significatum ipsius essentiæ in conclusione: & in maiori appellat supra formale, & immediatum significatum de ly pater quod est persona, & ita uariatur appellatio, ut dictum est.

Si replicetur, Pater generat. ergo essentia generat, ab inferiori ad suum superius affirmatiuè arguendo. Nam essentia uerificatur de omnibus suppositis: non autem pater, nec filius, nec spiritus sanctus.

Respondeo negando hanc cōsequentiam: Nam essentia non est terminus superior ad ly pater filius & spiritus sanctus, quia rem singularissimam tantum primariò, & immediatè significat, sicut ly pater: Nam propriè id dicitur superius quod habet plura supposita essentialiter distincta: uel quod supponit pro omnibus, pro quibus inferius, & cum hoc pro aliquo essentialiter ab illis distincto: uel quod pro pluribus significatis immediatis supponit, quàm inferius.

Alio etiam modo respon. quòd non ualet consequentia ab inferiori ad suum superius respectu prædicati, quod non prædicatur, nisi de illis, quibus conuenit immediatè: sicut non sequitur, Hæc essentia contrahit. ergo natura contrahit, secundum ponentes differentias contrahentes suum genus, uel speciem, & eas suæ naturæ identificari.

Alio etiam modo respon. quòd non ualet consequentia etiam ab inferiori ad suum superius, quando uariatur appellatio, ut in proposito fit, & proximè dictum est.

Arguitur quintò. Essentia diuina est pater qui generat, & est filius qui generatur, ut habetur, expressè in ca. damnamus. de summa trinit. & fide catho. ergo est pater generans, & filius genitus. & ergo essentia est generans & generata: Nam hæc conuertuntur exponibiliter, uel resolutoriè, quod tamē hęreticum & contra 4. regulam suprapositam est. Argum. 5.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò concesso antecedente primæ consequentię, de quo nullum dubium est: negatur illa prima consequentia, ut ait OKam, & Gabriel in 1. dist. 5. q. 1. si ly generans capiatur adiectiuè: quia debet resolui in has tres propositiones, Essentia est pater, & pater est generans, & Essentia est generans, quarum hæc ultima simpliciter falsa est. Conceditur autem illa prima consequentia si ly generans capiatur substantiuè: quia facit hunc sensum, essentia est pater, & ille est generans uel generat, uel essentia est pater qui generat, & filius qui generatur. Et ad hunc sensum illam cōcedit glossa in dicto ca. damnamus. Et tunc secunda cōsequentia non ualet, quia uariatur appellatio, ut i superius in responsione ad quartum argumentum dictum est.

Respon. 2. Secundo modo respon. secundum Scotum in 1. dist. 5. q. 1. & Gregorium Ariminen. ibidem, & doctores communiter, & B. Tho. 1. par. q. 39. art. 5. et 6. concedendo simpliciter primam cōsequentiam, modò ly pater generans teneatur substantiuè, modò adiectiuè, nam idem est pater generans, & pater qui generat: Et similiter conceditur quòd essentia est persona generans, & genita: & quòd essentia est res, idest persona generans, uel quæ generat, & est filius qui genitus est: quia ibi est prædicatio identica expressa, ubi ly generans, & genita determinatur per suum substātiuum adiunctum, quando dicitur quòd essentia est res, uel persona, aut pater, aut filius generans, aut genitus. Ideò nullum periculum ibi est: nec oportet eam propositionem resoluere in illas tres, ut in prima responsione pręcedente dicebatur. Secunda autem consequentia ab omnibus negatur, quia uariatur appellatio, ut dictum est, & supra in quarta regula satis habetur.

Item liberè conceditur quòd essentia est res generans, si res capiatur pro persona, quia est pater generans.

nerans. Item conceditur quòd est res non generans, sed genita, idest filius: Neque hęc prædicata res generans res, non generans sunt contradictoria: sicut nec istæ propositiones Persona generans non generans: sed subcontraria sunt. Contradictoria autem sunt hæc, Res generans, nulla res generans: persona generans, uel generat, & nulla persona generans uel generat. Istæ autem benè sunt contradictoriæ, Essentia generat, essentia non generat: quia æquiualet huic uniuersali negatiuæ, Nulla essentia generat, uel generans est, ut ex septima regula suprapositâ constat.

Replica. Si contra hæc replicetur, Generans est essentia, ergo, essentia est generans.

Respon. Respondeo aliqui concedunt consequentiam si generans in conclusione teneatur substantiuè pro patre, sicut in antecedente, sed ut supra diximus, quia à parte prædicati ex usu sanctorum semper tenetur adiectiuè: ideò simpliciter negatur ab omnibus, & condemnatur in dicto capitulo damnamus, nisi expressè substantiuetur: & ita simpliciter negatur consequentia, & conceditur antecedens, ubi de rigore subiectum generans tenetur substantiuè pro genitore uel patre. Denique in hac consequentia uariatur appellatio, & arguitur à prædicatione identica ad formalem, sicut in precedentibus argumentis dictum est. Sed debet concludi. ergo essentia est res, idest persona generans.

Item defectus est in hac consequentia. Communicabile, idest essentia communicabilis est pater, ergo pater est communicabilis: sed debet concludi. ergo pater est res uel essentia communicabilis, uel ergo pater est communicabile substantiuè tentum, quod idem est.

Si adhuc replicetur. Hæc essentia est communicabilis, & hæc essentia est pater, ergo pater est communicabilis, non ualet. Tùm quia medium ly essentia non completè singularizatur pro omnibus suis significatis etiam mediatis: etsi singularizetur completè, illa maior est falsa, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est hæc essentia, est communicabilis, nam pater est res, quæ est hæc essentia, & non est communicabilis, uti superius in responsione ad tertium argumentum dictum est: Tùm etiam hęc consequentia non ualet, quia uariatur appellatio prædicati communicabilis, uti superius diximus de illa secunda consequentia, Pater est generans, & pater est essentia, ergo essentia est generans. Sed debet sic arguendo concludi, Hæc essentia est communicabilis, & hæc essentia est pater, ergo pater est res, quæ est hæc essentia communicabilis: vel ergo pater est res communicabilis, uel est communicabile, ut substantiuè teneatur, & tunc totum conceditur, ut liquet ex dictis.

Arg. 6. Arguitur sextò. Hæc essentia est pater. ergo hæc essentia est pater filii. ergo habet filium.

Respon. Respondeo secundum Scotum, & Gabrielem in primo distinct. quinta quæst. 1. dubio. 4. Et Greg. Arim. & alios distinguendo consequens primæ consequentię. Nam si pater filii, capiatur adiectiuè, negatur illa consequentia: quia tunc accipitur pro illa proprietate, quæ est generare, quæ formaliter tantum prædicatur: & æquiualet essentia est pater filii, idest essentia genuit filium, uel est generans filium, quę heretica est: & ibi arguitur à prędicatione identica ad formalem, & uirtualiter uariatur appellatio, uel fit ęquiuocatio. Conceditur autem illa consequentia, si pater filii capiatur substantiuè pro persona, quę habet, uel genuit filium, uel pro persona, & illa habet uel genuit filium.

Si replicetur, Essentia est pater filii substantiuè, ergo genuit filium: uel ergo habet filium, quia hoc est patrem filii: & ex consequenti filius est filius essentię.

Respondeo negando consequentiam: quia esse patrem filii substantiuè non est nisi esse personam, quę genuit, uel habet filium: & filium esse filium personę est esse personam genitam à persona, quę illum genuit.

Si replicetur quòd capiendo patrem filii adiectiuè adhuc est uerum quòd essentia est pater filii. Nam benè sequitur per conuersionem, Pater filii est essentia. ergo essentia est pater filii, utrobique adiectiuè capiendo pater filii.

Respondeo negando consequentiam: nam in antecedente, quod simpliciter est uerum, non potest accipi adiectiuè pater filii: quia ibi est suppositum uerbi, & ita oportet habere significatum substantiuum: nam adiectiuum adiectiuè tentum non potest reddere suppositum uerbo. Et ita ibi non potest accipi tantum pro formali, sed pro materiali simul identicè, idest pro persona patris. Secus à parte prędicati: quia ibi significat solum inhęrentiam, aut coniunctionem sui significati formalis cum subiecto: & denotat suum formale adiacere significato subiecti, ut Hic homo est albus ualet, hic homo est habens albedinem. Sic essentia est pater filii, adiectiuè valet, essentia habet filium, uel est essentia habens filium, quod falsum est: nam habere filium importat generare filium.

Argum. 7. Arguitur septimò Deus generat Deum secundum fidem in Symbolo Deum de Deo: & quia persona diuina, scilicet pater Deus generat filium, qui Deus est: ergo Deus generat alium Deum, uel alium à Deo. Si alium Deum: iam sunt duo, vel plures dii. Si alium à Deo: tam filius, vel Deus genitus non est Deus, ut patet per exponentes de ly alius à Deo: & ita Deus non generat Deum, quod est contra fidem, & contra sextam regulam supra positam.

Respon. Respon. secundum Scotum, Ocham, & Gabriel. in 1. dist. 4. q. 1. & doctores communiter negando consequentiam: quia variatur suppositio, uel appellatio.

latio. Nam in antecedente significatur distinctio tantum personarum, in consequente autem etiam distinctio in deitate: quia ly alius coniunctũ termino essentiali, qualis est ly Deus, etiam in concreto, denotat alietatem non solum personæ, sed etiam essentiæ, ut ex quinta regula suprapolita constat.

Replica. Si replicetur ut in eadem distinct. arguit magister, quòd si Deus generat Deum: ergo vel se Deum, vel alium Deum, quia non est dare medium.

Respon. Respon. negando consequentiam pro utraque parte consequentis, propter rationem prædictam quia, scilicet variatur appellatio. Nam & benè datur medium quòd scilicet generat alium à se in persona, non in essentia: & etiam absolutè, quòd ergo generat alium, scilicet filium, qui etiã est Deus, & eiusdem essentiæ, alius autem in persona. Potest etiam concedi quòd pater genuit alterum se, ut ait magister ex Augustino ad Maximum, ad hunc sensum, quem ipse & doctores communiter ibidem explicant, quòd scilicet Pater genuit non quidem alterum Deum, sed alteram personam à se, & de se, idest de sua substantia, uel sibi consubstantialẽ: uel alterum se, idest alteram personam, quę est hoc idest eadem essentia uel Deus, quod ipse pater est. Neque sequitur, Pater genuit se vel alterum: ergo se Deũ uel alterũ Deum: quia ut dictũ est, uariatur appellatio. Neque semper ualet consequentia ab aliquibus propositionibus ad easdem utrobique eodem addito. Nam non ualet homo est rationalis uel irrationalis: ergo homo in qnantũ albus uel coloratus est rationalis, uel irrationalis. Neque ista homo est albus uel niger: ergo homo in quantum rationalis est albus, uel niger. Neque ista, Christus vt homo est aliquod: ergo Christus ut homo est creator, uel creatura. Vide Gabrielem ubi supra & in 3. distinct. 6. quæstio. 2. dubio. 3. & doctores ibidem.

Argum. 8. Arguitur octauò. Deus generat Deum, Deus non generat Deum, sunt subcontrarię: ergo possunt simul esse ueræ, sicut istę, Persona generat, persona non generat: quæ de diuisis personis patris & filii uerificantur.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò secundũ Oxam, Gregorium, Durãdũ, & Gabrielem in 1. dist. 4. q. 1. ꝙ in rigore ita est: sed illa negatiua Deus non generat non conceditur à doctoribus, & secundũ vsum sanctorum æquiualet huic vniuersali, nullus Deus generat, idque propter causas supradictas in 7. regula, ibi videatur.

Respon. 2. Secundo modo respon. secundum Beatũ Thomam. 1. par. q. 39. artic. 4. & q. 36. art. vltimo & ibi Caieta. quòd istæ propositiones non sunt subcontrariæ, sed contradictoriæ etiam in rigore, sicut istę, Petrus aut hic homo generat, & Petrus aut hic homo non generat, quia vtrobique ly Deus stat pro solo Deo patre, ut supra in sexta & septima regula habetur: secus de istis, Persona generat, persona non generat, quæ sunt subcontrariæ. Et ratio est, quia est differentia inter hoc nomen Deus, & hoc nomen homo in creaturis. Nam cum ly homo significet naturã, quę seclusa operatione intellectus nõ est à parte rei una in pluribus suppositis, sed alia & alia secundum pluralitatem suppositorum: & cùm in creaturis natura sit ipsa essentia; habens autem naturam sit suppositum, quo & in quo natura suam habet subsistentiam, nam non nisi in supposito subsistit uel existit, indè fit ut ex modo suæ significationis homo in concreto supponat immediatè pro supposito hoc vel illo indeterminatè, ut homo disputat: nisi ratiõe prędicati abstrahatur ab hoc uel ab alio ut dicendo homo est species. At uerò ly Deus, quia significat naturã deitatis, quę realiter eadẽ unica est in pluribus suppositis: & cùm ex se ipsa subsistat (neque enim mendicat suã subsistentiam uel existentiam à suppositis propter infinitatem suæ perfectionis, quamuis subsistat uel existat in illis) quibus potius propter suam infinitatẽ subsistentiam tribuit uel existentiam, indè fit è contrario ut ratione suæ significationis ꝙ Deus in cõcreto supponat primariò pro habente deitatem, uel pro indiuiduo deitatis in communi quasi confuse & indeterminatè quoad supposita, idest supponit pro Deo ut abstrahit ab hac uel illa persona: nisi rõne prædicati distrahatur ad supponendũ pro supposito aliquo singulari, ut quando dicitur Deus est pater, est filius, aut Spiritus sanctus. Et ita hic Deus est concretum singulare, vel indiuiduum deitatis, quod est cõmune omnibus personis indistinctè uel indeterminatè: & quia est idem cuilibet supposito & concretè significatur, ideò potest stare & supponere pro omnibus & singulis personis. Itaque in creaturis duo tantum inueniuntur, scilicet natura puta humanitas, & suppositum puta Petrus, quem, hic homo in concreto significat. In diuinis autem tria cõsideramus, videlicet naturam uel essentiam, & concretum singulare deitatis, quod est hic Deus, & supposita diuina, scilicet pater filius & Spiritus sanctus. Et ly Deus primariò supponit pro illo singulari deitatis communi omnibus personis, uel pro illo habente deitatem abstrahendo à singularibus personis, quod est commune omnibus personis, deinde supponit pro ipsis personis. Et de illo indiuiduo uel singulari deitatis verificatur id Exo. 15. Deus meus glorificabo eum: Et ad Timoth. 1. Soli Deo honor & gloria: Et Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram: de quo etiam nos cum sacra scriptura communiter dicimus quòd Deus est creator, Deus est unus & trinus &c. Hæc Caietanus secundum Thomam ubi supra. Et apertè consonat Scotus in 1. dist. 4. q. 2. & dist. 2. q. 4. Vnde secundum B. Tho. non ualet hæc consequentia, Deus supponit primariò pro habente deitatem, ergo pro persona: quamuis necessariò sit persona, & de illa uerificatur, & secundariò pro illa supponat: licet in hoc Oxam, & Gabriel, & alii doctores ponentes distributionem completam, tollen-

tollentesque prædictum indiuiduum, uel singulare concretũ deitatis aliter dicant, uti superius in quarto notabili dictum est. In his autem propositionibus, Deus non generat, ly Deus trahitur ad supponendum pro patre tantum ratione prædicati notionalis: sicut in hac Deus est genitus trahitur ad supponendum pro filio uti superius proximè respõsum est: vel si dicatur quòd in negatiua ly Deus nõ supponit pro aliqua psona singulari: sed pro Deo, qui est singulare concretum deitatis, cõmune omnibus tribus personis, ut dicitur de omnibus ipsis, iã ergo illa negatiua æquiualet huic, nullus Deus generat: sicut idem est dicere, Petrus non generat & nullus Petrus generat: aut hic homo non generat, & nullus hic hõ generat: quibus nihil refert præponere, aut postponere negationẽ. Et idem est de istis, Deus ẽ pater, Deus nõ est pater, Deus creat, Deus nõ creat: nã sunt cõtradictoriæ: quò fit ut sicut hęc est falsa, hęc essentia nõ est pater, quicquid demonstretur: ita hæc est falsa, Deus non est pater, uel hic Deus non est pater, quicquid etiam si filius demonstretur, uti etiam superius in respõsione ad tertium argumentum habetur. Non tamen est idem iudicium de hoc nomine persona: quia ex sua significatione supponit pro singulis personis immediatè & determinatè, idest pro hac & pro illa &c. Ideò istæ non contradicunt, sed subcontrariãtur, Persona generat, persona nõ generat. Et in his Caietanus vbi supra & Hieronymus Perez in 1. parte q. 39. art. 4. satis consonant.

Argum. 9. Arguitur nonò Si ista conceditur, Deus est trinus & unus, quæro pro quo supponit ly Deus? nam videtur quòd pro nullo, & quòd sit falsa propositio. Nam de nullo supposito sub ly Deus uerificatur prædicatum. Nam demonstrando patrem falsum est dicere quòd est trinus & unus, & similiter de filio, & de Spiritu sancto: ergo sicut si de nullo supposito sub ly homo esset verum quòd currit, esset falsa hæc propositio homo currit, ità in proposito, aut demonstretur quis, Deus in cõcreto est trinus & unus.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò secundum Gabrielẽ in 1. dist. 4. q. 2. & alios nominales quòd non admittitur ascensus uel descensus sub ly Deus: quia æquiualet termino singulari aut singularizato hic Deus ex quo non est nisi vnicus Deus: & si fieret descensus denotarentur plures dii. Nam ascensus & descensus non fit sub termino etiam habente plura supposita, si non uerificatur de illis in numero plurali dicendo, & isti sunt plures, aut omnes homines, uel Dii. Nunc autem ly Deus, licet habeat plura supposita, non tamen uerificatur de eis in numero plurali dicendo, & isti sunt oẽs, uel plures Dii.

Respon. 2. Secundo modo secundum eosdem doctores respon. quòd etiam si admittatur ascensus & descensus sub ly Deus demonstrando eius supposita, idest non solum personas, sed omnia sua significata, pro quibus supponit, vel verificatur, tunc dico quòd debet demonstrari non quidem aliqua persona, sed tota trinitas, uel potius ipsa essentia diuina & de illa uerum est dicere quòd est Deus, & quòd est trinus & unus identicè: quia cum tota trinitate idẽtificatur. Neque ex hoc sequitur quaternitas, ex quo essentia, vel hic Deus non distinguitur realiter à personis. Et cum hac responsione consonat Beatus Thomas prima parte, quæstione 39. articulo sexto.

Respon. 3. Tertio modo respondeo secũdũ ipsum B. Tho. ibidem art. 4. & Caietanum, & Scotum in 1. dist. 4. q. 2. & dist. 2. tenendo quòd Deus immediatè supponit pro indiuiduo deitatis, quod est hic Deus in cõcreto, quod & est commune omnibus personis, uti superius in responsione ad octauum argumentum dictum est: iam constat quòd illud non aliquam, nec aliquas, nec omnes personas simul demonstrando sub ly Deus, uerum est dicere quòd in concreto Deus trinus & vnus est.

Argum. 10. Arguitur decimò. Filius differt à patre, & filius est essentia diuina: ergo essentia diuina differt à patre. Ecce quomodo expositoriè sequitur hæresis: Nam tertia exponens est hæresis, videlicet essentia non est pater, quia æquiualet huic, nulla essentia est pater, vt patet ex supra dictis in septima regula.

Respon. Respon. negando consequentiam, quia virtualiter arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia: nam in minori non distribuitur, & in conclusione sic: quia æquiualet huic, nulla essentia est pater. Item fit variatio appellationis in ly differt: quia cùm in rigore teneatur adiectiuè in maiori, & in conclusione: in maiori appellat suũ formale ad personam patris, in conclusione uerò ad essentiam. Sed debet sic cõcludi expressè: ergo essentia est res, idest persona, quæ differt, uel quæ est differens à patre, vbi expresse seruetur eadem appellatio, & tunc nullum sequitur inconueniens, vti superius in quinta regula & in responsione ad tertium, quartum, & quintum argumentum dictum est.

Similiter hæc est falsa, Deus distinguitur à filio, vt ait Caietanus prima parte q. 39. art. 4. tùm quia tertia exponens, scilicet Deus non est filius, est falsa, quia vt supra in septima regula habetur, æquiualet huic nullus Deus est filius: tùm etiam quia sua conuertens, scilicet filius non est Deus, est falsa, quãuis Hieronymus Perez in prima parte. q. 39. ar. 4. teneat oppositum.

Similiter hęc est simpliciter falsa, Pater est non pater, neque potest habere aliquem bonũ sensum verum: sicut nec ista, Pater est filius, quia illa æquiualet in consequendo huic, Pater non est pater: sicut homo est non lapis: ergo homo non est lapis, ab affirmatiua ad negatiuam prędicato variato pones finitum & infinitum. Et hæc, Pater non est pater, æquiualet in consequendo huic, Nullus pater est pater, ut ex dictis supra in septima regula cõstat. Sed hæc benè est uera, Filius non est pater, & filius est non pater: quæ æquiualet in cõsequẽdo.

Sed

Sed dubitatur an ista sit uera, Essentia est nõ Pater. Respondeo quòd simpliciter negãda est: quia in consequendo æquiualet huic, Nulla essentia est pater, ut patet ex dictis. Si tamen distinguatur, potest concedi ad hunc sensum illum explicando, & non aliter, scilicet essentia est res, quę est non pater, ut ly res stet personaliter pro filio, vel Spiritu sancto. Nam essentia est filius, aut Spiritus sanctus, qui est non pater, aut qui non est pater. Et ista est simpliciter vera, Essentia est res, quæ est non pater, ad prędictum sensum, vt supra secundum Beatum Thom. in responsione ad quintum argumentum dictum est.

Et si tunc arguatur, Essentia est nõ pater, ad prædictum sensum, idest est res puta filius, qui est nõ pater: ergo essentia non est pater, ab affirmatiua ad negatiuam prædicato variato penes finitum & infinitum, vt Homo est non lapis: ergo homo non est lapis. Respon. negando consequentiam, nec est simile de ly Homo est non lapis &c. tùm quia non pater in antecedente non omninò infinitatur, sed ęquiualet huic, Essentia est filius, ad quem sensum, & non ad alium conceditur: tùm etiam, quia virtualiter arguitur à non distributo ad distributũ ex parte ly essentia, quæ in antecedente non distribuitur, in consequente autem sic: nam ibi æquiualet huic, Nulla essentia est pater, vt proximè dictũ est. Ideò etiam non valet, Essentia est non pater, idest res puta filius, qui est non pater, & Pater est essentia: ergo Pater non est pater. Sicut non valeret si loco de ly non pater ponatur filius, vt dictum est. Hæc autem propositio tantum Pater est pater, est vera, vti per eius exponentes liquet.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA TERTIA.

Vtrum pro hoc statu, ubi intellectus est materiæ immersus, prius homo cognoscat minus aut magis uniuersalia uel singularia: uel prius confusè, quàm distinctè: Videlicet an prius cognoscat hanc rem puta Petrũ, uel Brunellum, quàm quòd sit homo, uel equus: & prius quòd hæc res sit homo, uel equus, quàm quòd sit animal, corpus, ens: an è conuerso.

Respon. RESPONDEO per tria notabilia, & quatuor propositiones, & unum dubium.

No. 1. Notabile primũ est. Quòd stat cõfusè, stat etiã distinctè aliquid cognoscere. Confusè cognoscere aliquid, puta Petrum, est cognoscere totum nõ cognoscendo omnes suas partes physicas, & metaphysicas seorsum per se: neque resoluendo illud in suas partes, uel in sua principia. Distinctè autem cognoscere est cognoscere totũ simul & suas partes seorsum per se: vel resoluendo illud in suas partes, uel in sua principia; sicut quando perfectè scitur conclusio per resolutionem in sua principia, siue in suas præmissas, ex quibus ipsa deducitur. Et similiter in præsenti quęstione accipitur cognitio, uel notitia confusa & distincta alicuius rei.

Nota secundò quòd totum & confusum est duplex: alterum in continendo, alterum in repræsentãdo. No. 2. Totum, vel confusum in continendo dicitur id, quod in se continet, vel includit plures partes physicas, vel essentiales, vt materiam & formam; vel integrales vt sunt partes quantitatiuæ, puta manus, & pedes, & caput, & cor animalis; vel metaphysicas ut homo continet realitates, ex quibus methaphysicè cõstat, puta animalitatem, corporeitatem, substantialitatem, vel vt sunt genus, & differentia, ut animalitas, & rationalitas.

Totum, vel confusum in repræsentando dicitur terminus cõmunis, qui plura significat, aut de pluribus dicitur, vel prædicatur, ut sunt termini generici & vniuersales, ut ens, substantia, corpus, animal: uel etiam termini specifici, ut homo, qui omnes dicuntur totum uniuersale, quanuis Scotus tèrminos specificos uocet singularia, quia sunt minus uniuersales, quàm generici. Et isti termini, generici, sicut et ipsa genera per eos significata ab antiquis dicuntur totum in modo, aut quodammodo, & ab aliis totum potentiale, quia in potentia, non in actu continet in se suas species, & tanquam suas partes in repręsentando superius continet sua inferiora.

Ex quibus patet quòd species, ut homo, est totũ & magis confusum physicum, & methaphysicum in continendo plures partes physicas, & methaphysicas, quàm sua genera superiora, puta quàm animal, corpus, substantia, ens: sed quodlibet horũ generum est totum, magisque confusum in significãdo, quia plura significat, quàm terminus specificus homo. Et idem dicendum est de quolibet superiori respectu sui inferioris, quòd scilicet inferius est magis totum, magisque confusum in continendo, sed minus totum, minusque confusum, sicut est minus vniuersale in significando, quàm suum superius. Et ex hac distinctione, & declaratione pendet intelligentia huius quæstionis, & opinionum conciliatio, quæ variæ, & sibi inuicem aduersæ videntur.

Nota tertiò quòd hic est præsupponendum vt notum, & ab omnibus concessum, quòd res singularis per notitiam apprehensiuam ab intellectu, sicut à sensu prius cognoscitur, quã uniuersale, quia illud est notius sensibus, à quibus pendet intellectus incognoscendo pro hoc statu: modò intellectus illud cognoscat directè secundum doctores communiter: modò indirectè, & per reflexionem secundum B. Thom. prima par. q. 85. 86. vt de hoc latius agit Gabriel in 1. distinct. 3. q. 6. & Soto. q. 2. supe 1. Physi. sed opposito modo fit per notitiã intellectus iudicatiuam, ut inferius declarabitur. No. 3.

Similiter præsupponitur secundum omnes quòd cognitione iudicatiua congnoscuntur partes & pręncipia, quàm totum, & quàm ipsa conclusio: è cõuerso aũt fit cognitione confusa iudicatiua intellectiua, uti hoc etiam infra magis dilucidabitur.

Sed tota difficultas est, Vtrum prius sit notitia iudica-

iudicatiua intellectiua distincta, quàm confusa eiusdem rei: & Vtrum inter tota vel vniuersalia prius confusè cognoscatur id, quòd est magis totum, & vniuersale in significando, quàm è conuerso, puta Vtrum Petrus per intellectum iudicemus, quòd hæc res, quã video, est animal, aut ens, quàm quòd est homo &c. vel è conuerso. Nam in hoc est varietas opinionum: sed per quatuor propositiones subsequentes ad id respondetur.

Propo. 1. Propositio prima. Ordo confusè cognoscendi in intellectu tàm apprehendendo, quàm iudicãdo pro isto statu præcedit ordinem distinctè cognoscendi: ita videlicet quòd notitia intellectus confusa præcedit distinctam, aut minus confusam eiusdem totius, & notitia totius præcedit notitiam partium eius in continendo, & in repræsentando proportionabiliter. Exempli gratia. Confusa notitia huius hominis, qui est totum in continẽdo, quia videlicet continet plures partes physicas, aut metaphysicas, est prior, quàm notitia distincta illarũ partium, ex quibus ille homo componitur. Nam prius cognosco quòd hic, quem video, est homo, quàm quòd constat ex anima & corpore, vel ex animalitate substantiali. Similiter confusa notitia iudicatiua totius in significando, idest notitia magis vniuersalis est prior, quàm distincta in significãdo, idest quàm minus vniuersalis, idest quàm notitia suorum inferiorum, aut particularium: ita ꝙ audita voce confusa prius iudicamus quòd est ens, quàm quòd sit animal, & quàm quòd sit homo: Et visa re à longè prius iudicamus, vel per intellectũ cognoscimus, & certi sumus quòd est ens, deindè quòd est substãtia, vel corpus, deinde quòd est animal, deinde quòd est homo, & tandem quòd est Petrus, uel Martinus: quamuis notitia hominis, uel Petri sit magis confusa in continendo, quàm notitia animalis substantiæ &c. Et ita ad distinctius iudicãdum quid sit aliqua res incipimus à notitia magis confusa, vel superiori, & magis uniuersali, & ita procedimus per prædicata magis vniuersalia tanquam à notioribus. Sed quando propè sine ullo impedimento clarè videtur homo, tunc sine temporis interuallo distinctius cognoscimus & iudicamus quòd est homo, vel Petrus, quàm quòd est animal, aut corpus, substantia, uel ens, vt ait Scotus: & ita tunc cognitione perfecta, siue distincta prius cognoscitur per intellectum pars, quàm totum in significando, idest prius sub conceptu inferioris, aut minus vniuersalis quòd est Petrus, aut homo, quàm sub conceptu superioris, aut magis uniuersalis quòd est animal, corpus, aut ens.

Ratio horum omnium est, quia omnis notitia cõfusa, qua videlicet confusè iudicãdo cognoscimus quid sit aliqua res, quamuis sit certior, est tamẽ imperfectior, quàm distincta, & quàm minus confusa eiusdẽ rei, vel obiecti: ita quòd perfectius cognoscimus distinctè, quàm confusè, quamuis certius iudicemus confusè quòd hæc res est ens, quàm animal, & quòd est animal, quàm homo. Et similiter de notitia confusa in cõtinendo dicimus quòd imperfectior notitia est, qua cõfusè iudicamus de hoc homine, quẽ videmus, quòd est hic homo aut Sortes, quàm distincta in continendo quã iudicamus quòd constat ex suis partibus videlicet ex anima & corpore, uel ex animalitate, & rationalitate, & corporeitate, & substantialitate, ut superius dictum est: ergo notitia confusa est prior, quàm distincta eiusdem rei ordine generationis: & magis confusa prior, quàm minus confusa est. Ita quòd incipiens cognoscere rem uisam à longè prius iudicat esse corpus, deinde animal, deinde hominẽ, & tandem Petrum: quamuis specifica notitia hominis sit magis confusa in repræsentando. Probatur consequentia: quia ordine generationis natura incipit, & procedit ab imperfectioribus ad perfectiora, & de potentia ad actũ, pro statu isto semper loquimur, ut habetur. 2. de generatione ca. 3. ubi Arist. ait quòd homo dum generatur prius uiuit uita plantæ uegetatiua quando est embrio, deinde sensitiua animalis, deinde uita rationali hominis: Ita etiam de potentia ad actum, idest de speciebus ad notitiam rei producendam procedit intellectus ab imperfectiori ad perfectius, ut dictũ est. Inde fit quòd totum & confusius & uniuersalius est nobis notius, atque communius, quàm suæ partes, & quàm minus uniuersale. ideò 1. physico. Aristo. docet ab illis notioribus esse incipiẽdũ ad habendum postea distinctam, perfectamque notitiam rei. Consonat. B. Tho. 1. par. q. 85. arti. 3. q. 86. art. 1. & ibi Caietanus.

Ex supradictis patet concordia Scoti cum Beato Thoma. Nam Scotus dicens quòd prius cognoscitur species, quàm genus, & quàm alia superiora, loquitur de cognitione confusa totius in continendo: Sed Beatus Thom. dicens quòd prius cognoscitur genus superius, idest res sub ratione entis, aut quòd est ens, deinde ꝙ est substantia, uel accidẽs, deinde ꝙ est corpus, deinde ꝙ est animal, deinde ꝙ est homo, aut sub ratione speciei, loquitur aliquãdo de cognitione distincta totius in continẽdo: aliquando etiam uocat illam confusam non in continendo, sed in repræsentando. Et uterque doctor suo modo ad suum intentum utique uerum dicit: sed æquiuocatio, uariaque uerborum acceptio est causa deceptionis in aliquibus, & apparentis uarietatis opinionum, quas refert etiam Soto ubi supra.

Propositio secunda. Notitia totius est perfectior, quàm notitia tantum partium eius in eodem genere uel ordine cognoscendi: Ita uidelicet ꝙ notitia distincta huius totius puta Petri, uel huius hominis in continendo est perfectior, quàm distincta notitia tantum partium eius: & notitia confusa eiusdem hominis est perfectior, quàm confusa tantum partium ipsius. Quod probatur: quia illa distincta aut confusa totius includit notitiam distinctam, aut confusam partium eius: ergo cõtinet maiorem perfectionem ex parte obiecti: & ultra hoc Propo. 2.

manet

manet idem modus cognoscendi ex parte notitiæ vtrobique distinctæ aut confusæ cognoscendo totum & partes, uti supponitur.

Similiter notitia distincta totius in repræsentãdo, idest notitia vniuersalior continet notitiam distinctam partium eius, idest inferiorum in significando: qui enim distinctè cognoscit omnia significata entis, aut animalis, distinctè etiam cognoscit omnia sua significata inferiora sub ente, aut animali contenta: & non è conuerso. Confusa etiam notitia illius totius, idest uniuersalior continet etiã confusam notitiam partium tantum eius, idest suorum inferiorum in significando. Sed ut supra propositione prima dictum est semper notitia distincta est perfectior, quàm confusa eiusdem rei.

Ideo vt supra diximus ad habendam notitiam distinctam totius rei semper incipimus à cognitione confusa totius in significando, & per terminos, & notitias magis communes, & notiores in significãdo: sed quando incipimus iam distinctè cognoscere resoluendo, & perfectè scire, tunc à distincta notitia partium & principiorum incipimus ad habendam notitiam distinctam, atque perfectam totius rei, & partium eius simul.

Propo. 3. Propositio tertia. Prius cognoscimus in hoc statu confusè connotatiuè, quam absolutè. Ratio est, quia notitia intellectiua pro hoc statu pendet à sensu, hic autem cognoscit solum accidentia singularia: ergo. Probatur consequentia: quia accidentia ut pote notiora sensui, inhęrentia quę toti composito conferunt ad cognoscendũ quod quid est, idest substantiam absolutè, uel ipsum compositum substantiale cui insunt, ex quo non nisi per accidentia incipit substãtia pro hoc statu cognosci, quod etiã patet experientia. Nam puer prius cognoscit accidentia huius hominis, quem videt, & illius & alterius, uidelicet figuram colorem &c. & inde cognoscit hoc ens albũ, & sic uel sic figuratum: & postea quando per intellectum incipit discernere, abstrahit ab his & illis singularibus accidentibus & subiectis eorum, & format conceptum communiorem illorum omnium, quæ in illis accidentibus cõueniunt: quem uocát. a. uel. b. pater, mamma, ut appellare docetur, deinde format conceptum communẽ omniũ cõuenietiũ cũ tali uel tali re singulari connotatiuè uel absolutè, quæ se prius offert sensui, uel ad quam prius aduertit: & sic abstrahendo ab illis singularibus format conceptum communem connotatiuum vel absolutum plus aut minus communem vt res illi se offert, & ipse aduertit.

Et hoc est uerum naturaliter & regulariter. Nam homo iam sciens discernere, & ratione vtens potest ad libitum apprehendendo & iudicando per intellectum formare prius conceptum magis aut minus communem connotatiuum uel absolutum abstractum à singularibus sibi oblatis, uel ad quæ magis aduertit, & quomodo homo ipse abstrahere & considerare voluerit, quia voluntas potest imperare intellectui quoad hoc. Et in hac propositione tertia consonant Ocam, & Gabriel ubi supra, & communiter nominales, & Beatus Thomas prima parte quæstione. 85. art. 3. q. 86. artic. 1. & ibi Caietanus.

Quòd si contra hanc tertiam propositionem arguatur quòd notitia totius albi præsupponit notitias partium, & per consequens absolutas subiecti, & albedinis.

Respon. id solum esse uerum in cognitione distincta, non autem in confusa totius, nec in ordine cognoscẽdi, quod est prius, quàm distinctè cognoscere, licet non sit perfectius vt supra diximus. & ita omnia consonant. Et hęc opinio nominalium, quæ consonat cum præfata prima propositione, potest optimè conciliari cum Beato Thom. & Scoto excludendo compositionem methaphysicam ipsorum realizantium.

Propositio quarta. Intellectus separatus à materia, & tunc impedimento prius, perfectius, & distinctè & absolutè cognoscit magis uniuersalia, quàm minus uniuersalia, & quàm sua inferiora: quia cùm distinctè cognoscat omnes partes methaphysicas, id facere non potest, nisi prius distinctè cognoscat priorem, quæ vniuersalior est. Item quia sicut ens est proprium & adæquatum obiectum eius, ita etiam ens, aut sub ratione entis priusquam sub alia ratione inferiori cognoscit, in quo omnes conueniunt. Quo non obstante etiam intellectua cognoscit singularia: sed quomodo, latius agitur à doctoribus in 4. dist. 45. & in 2. dist. 3. Sco. q. vlt. & dist. 9. q. 2. & B. Tho. 1. par. q. 55. art 3. q. 85. art. 3. q. 86. art. 1. & ibi Caie. Propo. 4.

Sed dubitatur, Cùm sensus non cognoscat uniuersalia, quomodo uerum est id primo Physi. quòd uniuersale est sensu & nobis notius, quàm singulare, aut quàm minus uniuersale? Dubium.

Respon. id dupliciter uerificari, ut tangit. B. Thom. 1. par. q. 85. art. 3. & ibi Caietanus. Primò illud est uerum quoad notitiam sensitiuam, & quo ad apprehẽsiuam intellectiuam: itá uidelicet quòd uniuersalia non quidem in se, sed in singularibus, quæ dicuntur singularia uaga, ut hoc animal, hic homo, hoc corpus, hęc herba, sunt tàm in sensu, quàm etiam in apprehensione intellectiua correspondente nobis notiora, quàm singularia determinata. Nam prius sentitur per sensum, atque cognoscitur per notitiam apprehensiuam intellectua hoc esse hoc ens, aut hoc corpus, aut hoc animal aut hunc hominem, aut hanc herbam, quàm cognoscitur per se quòd est Sortes, aut Plato, & huiusmodi determinata, & similiter de brutis dicendum est quòd per notitiam sensitiuam (in qua nos cum illis communicamus) sentiunt vniuersalia in singularibus, idest singularia uaga duntaxat, uti Galenus etiam in 2. lib. Methodi testatur. Respon.

Secũdò idem etiam uerificatur quoad notitiam intellectiuam iudicatiuam: prius nanque cognoscũtur, & nobis notiora sunt uniuersaliora in prędicando, quàm minus uniuersalia: & hæc prius, & notiora

tiora nobis sunt, quàm singularia quæcunque. Ita videlicet quòd in dubio certius & prius iudicamus per intellectum de aliqua re nobis proposita, quod est ens, quàm quòd sit substantia: & quòd est substantia uel accidens, quàm quòd sit corpus: & quòd est corpus, quàm quod sit animal: & quòd est animal, quàm quòd sit homo, vel equus, aut bos &c. & quòd est equus, vel homo, quàm quòd sit Petrus, aut Martinus, aut Brunelus &c. Et ita vniuersaliora sunt nobis notiora quoad sensum & intellectum, vt declaratum est.

Aristotiles autem in 1. Physicorum non agit de ordine cognoscendi, sed de ordine docendi, & addiscendi, dum ait quod prius à communioribus, quæ in iudicando per intellectum sunt nobis notiora, ad minus communia procedendum est. Nam in dubiis certius assentimur quod homo est ens, uel substantia, quàm quòd est corpus, uel animal: & certius est quod est animal, quàm quod est rationale &c. vt dictum est. Et ita ad cognoscendam naturam hominis prius oportet secundum primo Physicorū scire quòd est ens & substantia, quia hæc assertio nobis notior & certior est: deinde quod est corpus, deinde quòd est animal &c. Et nihil aliud Arist. ibidem dicere prætendit. Cum quo stat quòd natura & propria accidentia uniuersalium difficilius à nobis cognoscuntur, quàm minus uniuersalium, & singularium: quia scilicet illorum notitia longius à sensu est, vti primo Posteri. Aristoteles ipse testatur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA QVARTA.

Quæritur utrum sit licitum statutum, quo aliqui fideles repelluntur ab aliqua communitate, uel congregatione: puta à religione, collegio, confraternitate, uel à beneficijs ecclesiasticis, aut dignitatibus uel publicis officijs, sola ratione generis, quia uidelicet sunt de genere hebræorum, sarracenorum, rusticorum, & huiusmodi.

Respon. RESPON. Hic sunt aliqua certa, quæ in quæstionem non vertuntur: quorum primum est quòd cum his, qui ex genere hebræorum, aut sarracenorum, aut aliorum infidelium trahunt originem, nō communicare in fide & charitate & lege & religione Christiana, & in aliis virtutibus iustitiæ commutatiuæ, quę omnibus fidelibus sunt cōmunes & operibus, quæ ad eorum salutem sunt necessaria, damnabile est, & unitati Christianæ, & proximorum charitati contrarium. Item secundò certum est quòd non communicare cum illa natione in cęteris bonis, seu actibus externis, seu tēporalibus, si in tali sint necessitate constituti, ut nostra communicatio sit illis necessaria ad uitam spiritualem, vel salutem, uel ad eorum seu nostram vitam corporalem, vel ad vitandum scandalum, seu graue damnum reipu. seu detrimentum & huiusmodi, damnabile est & contra charitatem, quam ad nos, & ad eos, & ad rempu. non solum affectu, sed & effectu habere tenemur. Item tertiò certum est quòd non communicare cum illa natione in huiusmodi bonis externis etiam extra casus supradictos, si fiat ex odio nationis, aut personarum, aut iniuriam eorum, vel gratia lucri temporalis, seu honorū, aut dignitatis acquirendæ ambitiosè, aut ob aliam causam minus honestam, damnabile est, nec uidetur quomodo à culpa excusari possit. Hæc omnia sunt adeò clara ut alia probatione non indigeant: quæ tamen ex infra dicendis amplius patescent. Quod autem in dubiū uertitur est, utrum sit damnabile non communicare cum illa natione iam fideli in prædictis bonis externis extra casus, & causas supradictas, idque sola ratione generis. Ad quod per tres conclusiones videtur respondendum.

Damnabile est non communicare cum hac uel illa natione iam fideli extra casus, & causas supradictas eos repellendo à collegiis, & communicationibus, officiis, dignitatibus, & administrationibus publicis, conuenientibus communiter omnibus aliis fidelibus christianis, si id sola ratione generis sine ulla causa rationabili fiat. Conclu. 1.

Probatur decupliciter. Primò quia si sola ratione generis sine alia causa rationabili fiat, esset contra unitatem, & communicationem fraternam euangelicam, siue christianam in gratia euangelica. 1. Ratio.
Quod probatur: quia secundum Tho. opusculo. 6. de symbolo, ibi, Credo vnam sanctam ecclesiam, communicatio gratiarum, & donorum ecclesiasticorum pertinet ad unitatem ecclesiasticam: nam gratia euangelica, quæ omnibus communis esse debet, non solum includit gratiam gratum facientem, & fidem, & gratias gratis datas, & charitatē, sed & omnia munera, & dona à Christo, & ecclesia instituta ad talem gratiam, & dona Spiritus sancti in alios diffundenda, & in se acquirenda: ut sunt gradus ecclesiastici, sacramenta, & munera omnia ecclesiastica, puta doctoratus, dignitates, beneficia, seu prębendæ, & huiusmodi: & tandem communicatio in omnibus, in quibus christiani alias idonei communicāt, ita quòd sola ratione generis in his nulla fiat distinctio.

Secundò patet idem ex Paulo in suis epistolis, & præcipuè ad Ro. Nam ut optimè etiam disserit eruditissimus uir magister Soto in argumento super ipsam epistolam ad Ro. Iudæi ad fidem Christi in exordio nascentis ecclesiæ conuersi errabāt in tribus, ut elicitur ex August. ad Simplicianum, li. 1. q. 2. Primò errabant putantes ex merito legis ueteris à se suisque sanctis patribus præcedentibus iam diu obseruatæ se meruisse aduentum Christi, sub hac lege & conditione, seu pacto promissi, & gratiam legis euangelicæ, & iustificationem apud Deum. Secūdò errabant ęstimantes quòd ideò lex euangelica non erat gentibus diuulganda, neque gentes ad eam erant admittendæ, sed solum Iudæi. Tertiò postquam hunc errorem deducti sunt per 2. Ratio.

Aposto-

apostolos, ut patet Actuũ, 10, & 11. capite, errabãt & credentes legẽ ueterem, & pręcipuè circuncisio nẽ simul cũ lege noua esse seruandã; maximè in hoc quod de gentilitate ad fidem cõuersi nõ essent reci piendi ad cõicationẽ in lege & gratia euãgelica, ni si per ipsorum iudæorũ iã ad fidem cõuersorum au ctoritatẽ. s. nõ nisi per professionem prẹuiã circun cisionis, & cęremoniarũ ueteris legis: sicut Prosely ti quondã ad iudaismũ per eos recipiebãtur: ut non tãtũ Christo, sed ẽt ipsis iudæis beneficiũ illud rece ptionis ad fidẽ & gratiã euangelicã, & ad cõicandũ intra ecclesiã in iis, quę ad munera pertinent eccle siastica ascriberetur: ut uel sic in lege gratiæ, & itra ecclesiã Christi titulũ aut præeminẽtia honoris prę gentibus recẽter ad fidẽ cõuersis haberẽt, idq; propter fidẽ, & diuturnã ueteris legis obseruantiã: & quia in spe & fide Christi uenturi sub onere legis portauerant pondus diei & æstus, ut Math. 20. habetur. Ex hoc aũt ultimo errore multa & grauia dif sidia sequebantur inter cõuersos ex iudaismo, & gẽ tibus. Nã ex hebræorũ genere cõuersi, ut pote qui trahebãt originẽ à fidelibus antiquis, pręcellere uo lebãt cõuersos ex gẽtibus in honoribus, & dignita tibus, muneribus, & actibus ecclesiasticis, uel intra ecclesiã, ut patet ex prologo beati Hieronymi sup ad Ro. quã pręcellentiã ex gẽtibus cõuersi utiq; nõ admittebãt: sed potius cõtra illos pręcellere uole bant: ut pote qui aduersus Christũ uerum Deum se mel cognitum nunquam, ut illi, perfidi fuissent.

Ideò Paulus se dat in mediũ ostẽdens ꝙ propter nulla merita ipsorum, aut seruatę legis Christus ue nit, & gratia euangelica, & iustificatio data est; sed ex gratia & misericordia Dei, ꝙq; iam nõ ualet cir cũcisio, neq; lex uetus in noua lege gratiæ: ꝙq; ex cõsequenti nulla iã distinctio, & præexcellẽtia in le ge euãgelica intra ecclesiã quoad Deũ & hoĩes rõ ne generis esse debet in supradictis muneribus ec clesiasticis: sed ꝙ oẽs iam gratis iustificati pacẽ ha beamus, ut ad Ro. 5. cõcludit Paulus. Igitur ex præ dicto intento, B. Pauli constat ꝙ rõne sola generis nõ debet ulla esse differentia in supradictis: sed pa cifica & æqua cõicatio iter oẽs regeneratos per ba ptismũ, & in unum corpus ecclesiæ coadunatos, se cundum ẽt Ambros. reliquosq; doctores super epi stolã ad Ro. 3. & 10. & 15. ca. quoad prędicta. Non est distinctio iudæi & græci, & 12. ca. Multi unum corpus sumus in Christo: & Ephes. 2. Est lapis angu laris Christus faciẽs utraq; unũ, & Galat. 6. In Chri sto Iesu neq; circuncisio aliquid ualet, neq; præpu tiũ &c. Itẽ Ephes. 2. & Philip. 3. & Actuũ. 10. & 15. Itẽ Ephes. 3. Cohæredes cõcorporales, & cõparticipã tes promissionũ Dei, secundũ Nicolaũ Lyra, oẽs cõ uersi ex iudæis, & ex gẽtibus debẽt esse cohæredes. s. glorię cœlestis: & cõcorporales. i. similiter Chri sto incorporati: cõparticipes promissionũ Dei, i. si militer debent esse participes bonorũ, seu donorũ gratiæ, i. fidei, seu euãgelii promissorũ, ut supra de claratũ est. Et ad idẽ est Hieronymus. Itẽ Actuũ 6. Factus est murmur gręcorum aduersus hebręos eo ꝙ in ministerio quotidiano despicerẽtur uiduæ eo rũ. Tunc.n. illi gręci erant neophyti in fide: Et ideo spernebãtur uiduæ eorũ; nec admittebãtur ut aliæ uiduæ hebræorũ ad cõicationẽ, seu ministeriũ, de quo ibi agitur: ideõ p apostolos prouisum est. Nũc igitur similiter prouidẽdũ est quoad neophytos ex hebræis, si sola rõne generis ab ecclesiasticis seu pu blicis ministeriis cõibus, & cõgregationibus repel lãtur, ut dictũ est. Quòd ãt prędictæ, & alię similes auctoritates intelligãtur nõ solũ de cõicatione in fide, charitate, & sacramentis, sed ẽt in ministeriis, & officiis, & actibus ecclesiasticis, & publicis, si sint aliàs idonei, sicut alii antiqui christiani, seu ex anti quis originẽ trahentes (ut ait prima cõclusio) inde cõstat ꝙ B. Paulus fideles Romanos ex hebręis gẽ tibusq; cõuersos nititur cõciliare, nõ quidẽ quia de rebus fidei; sed quia de præcellẽtia in honoribus, & dignitatibus itra ecclesiã dissidebãt, ut ex B. Hiero nymo, cęterisq; doctoribus ubi supra facilè cõstat: tũ ẽt quia ad hoc propositũ allegatur per cõcilia, & per bullã Nicol. 5. ut in probatione tertia sequenti habetur: & per B. Tho. ubi supra, & per alios docto res, ut etiam latius hoc probat Mõtaluo super foro regio Hispaniæ, lib. 4. titu. 3. l. 2. ibi uideatur.

Tertiò probatur cõclusio prima p cõcilia & au ctoritatẽ papalẽ. Nã i quodã cõcilio Toletano sub Alphõso sapiente Hispanorũ Rege, & i quadã alia synodo Toletana celebrata p Archiepiscopũ D. Al phonsũ Carrillo, quæ ut fertur habetur i archiuo sy nodorũ in ecclesia sanctę Mariæ cõpluten. sic habe tur. Quia iuxta Apostoli sniam ab oi spẽ nos decet abstinere &c. & ĩfra, Percepimus (qđ dolendũ est) ꝙ ĩ ciuitate Toletana, & ĩ aliis ciuitatibus, oppidis, & uillis nostri Archiepatus reperiunt multę cõfra ternitates, capitula, & collegia, quæ sub fuco pieta tis nõ recipiũt ad suã societatẽ nouiter cõuersos ad fidẽ: alii nõ recipiũt eos, q ab antiquo ad fidẽ cõuer si sunt: hoc ĩ sui erroris pđiũ assumẽtes ꝙ ad id te neãtur astricti statutis, & ordinationibus, pactis, iu ramẽto, & aliis pęnis, ac uĩculis roboratis, & si quis ad eorũ societatẽ recipiẽdus est, prius ĩquiri faciũt de qua progenie ortus sit: ex quo sequuntur grauia scãdala iter Christi fideles: Quę nos attẽdentes, ac ex intimis uisceribus pacẽ, & tranquillũ statũ nobis subditorũ affectãtes, sancta synodo approbãte, oĩa & singula statuta hmõi cõsuetudine, iuramento, & aliis pęnis roborata irritam⁹, & nullius roboris uel ualoris eẽ decernimus, & cõtraria iuri & charitati declaramus: & relaxamus quęcũq; iuramẽta hac oc casione edita, & reprobamus, & anathematizamus oẽs confraternitates, collegia, capitula, & cœtus, ĩ qbus ĩ posterũ tales diuisiões nationũ, & generũ fie ri cõtigerit publicè uel occultè sub quocũq; colo re. Et iubemus ꝙ si qui circa hoc aliqđ statuũ fece rũt, & cõgregationẽ ubi tales diuisiões obseruãtur, q̃diu ĩ talibus schismatibus perseuerauerint &c. & ĩ fra, Prohibemus ẽt oibus psonis ecclesiasticis sub excõicationis maioris pęna, ne pdictas psonas cõue nire permittãt ĩ suis ecclesiis, uel parochiis, nec eis

Tertia ratio.

Oo celebrent

celebrent missã, uel diuina officia quã diu in prædi
cto schismate perdurauerint. hæc ibi ad literã: ubi
patet tales institutiones esse erroneas, scãdalosas,
schismaticas, & cõtrarias iuri & charitati, i quibus
rõne generis a societatibus, & cõitatibus repellun
tur nouiter ad fidẽ cõuersi, uel ab eis originẽ trahẽ
tes. Itẽ in cõcilio Basilien. Sess. 16. decretum est, ut
singulis annis die, qua celebratur anniuersariũ ele
ctionis, seu coronationis Papæ intra missarũ solen
nia quidã Cardinalis publicè corã Papa iter alia sa-
lubria monita dicat, Nõ sis acceptator personarũ,
nec sanguinis, nec patriæ, nec natiõis. Oẽs filii Dei
sunt, & tuæ curæ, & custodiæ cõmissi. Et in Sess. 19.
sic habetur, Dioecesani hmõi neophytos, seu nouos
christianos, qui per gratiã Dei infidelitate repulsa
ad fidẽ cõuersi sunt à cõtumeliis & detractationi-
bus paterna affectione defendant; & qui per gratiã
baptismi ciues sanctorũ, & domestici Dei effic iun
tur, cùm lõge dignius sit regenerari spiritu, quã na
sci carne, hac edita lege statuimus, ut ciuitatũ & lo
corũ, in quibus sacro baptismate regenerãtur, priui
legiis, libertatibus, & immunitatibus gaudeãt, quæ
dũtaxat rõne natiuitatis, & ordinis alii cõsequũtur,
hæc ibi. Quãtò magis his gaudere debẽt qui ab oli
conuersis & christianis orti sunt. Quòd si dicatur
hoc non habere uim concilii; saltem habet auctori
tatem doctissimorum uirorum ibi congregatorũ.

Bulla Nicol. 5. Item Nico. 5. anno domini 1449. sic ait. Nico-
laus episcopus seruus seruorũ Dei ad perpetuã rei
memoriã. Humani generis inimicus illicò quò uer
bũ Dei cadere in terrã bonã conspexit, operã dedit
seminare zizaniã; ut cõculcato semine nullũ fructũ
produceret, prout uas electionis Apostolus Paulus
Ro. huius zizaniæ præcipuus extirpator refert, quod in
initio inter conuersos ad fidẽ differentia antelatio
nis exorta est; Iudæis cũ gẽtibus de prælatione cõ-
tẽdentibus, aliis aliter in Dei ecclesia scisurã indu
cere cupientibus: cũ alii Cephæ, alii Apollinis esse
certarent, redemptor noster his prouidẽs ab initio
nascentis ecclesiæ ordinauit qui hmõi zizaniã extir
parent, humanaq; imbecillitate peccãtibus, aut la-
Ro. psis occurrerent; prout ipse Apostolus ad Ro. scri-
bens oẽ huius antelationis dissidium diuinis uerbis
euertit. Atq; Petrus Apostolorũ princeps in singu-
lis dioecesibus ordinatis episcopis oẽm schismatis
occasionẽ submouit. Nos igitur redẽptoris nostri
exẽplo, cuius uices ad hmõi tollẽda dissidia, locũq;
licet immeriti tenemus in terris, præfatorũ exẽplis
edocti oĩ uigili cura cõpellimur operã dare, ut his,
quæ iter fideles possent aliquã diuisionẽ parere, no
stri pontificalis officii auctoritate occurramus: ut
inter fideles charitatis amor & unitas uigeat. Nihil
n. est quod tã inter fideles cõueniat, quã q̃ ĩ oĩbus
Ro. 12. 1. Cor. 12. Ephes. 4. sit uelle unũ, dicẽte Apostolo, Sicut. n. corpus unũ
mẽbra multa habet, oĩa aũt mẽbra corporis cũ sint
multa, unũ tamen corpus sunt; ita & Christus. Ete-
nim in uno spiritu oẽs nos in unũ corpus baptizati
sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue libe-
ri oẽs in uno spũ potati sumus: unũ corpus, & unus
spũs: sicut uocati estis in unã spẽ uocationis uestræ,
unus spũs, una fides, unũ baptisma, unus Deus, & pa
ter oĩum. Percepimus quosdã nouos zizaniæ semi-
natores affectãtes huius unitatis, & fidei nostræ sa-
lutare documentũ cõtemnere: & quod per uas ele
ctionis Paulũ Apostolũ extirpatũ fuerat dissidiũ in
diuersis partibus maximè ĩ regnis charissimo filio
nostro Ioãni Castellæ & legionis regi illustri subie
ctis renouare ausu temerario asserere, q̃ qui ex gẽ
tilitate, aut ex iudaismo, aut alio quouis errore chri
stianæ fidei ueritatẽ cognouerunt, & baptizati sunt
(& quod grauius est) eorũ filios propter nouã assũ
ptionẽ fidei nõ debere ad honores, dignitates, offi
cia, tabellionatus, & ad testimoniũ in christicolarũ
causis admitti: & eos uerbo & facto cõtumeliis affi
ciunt. Quæ cũ à redẽptoris nostri istitutis aliena
sint eodẽ Paulo Apostolo testãte, cũ dicat Gloria, Ro. 2.
honor, & pax oĩ operãti bonũ, iudæo primũ, & græ
co. nõ est. n. acceptio personarũ apud Deũ. Et oĩs, Ro. 10.
qui credit nõ cõfundetur. Nõ. n. est distĩctio iudæi,
& græci: Nã idẽ dominus oĩum diues in oẽs, qui inuo
cãt illũ: & alibi, In Christo Iesũ neq; circuncisio ali Galat. 6. & 5. ca.
quid ualet, neq; præputiũ: sed fides, quæ per dilectio
nẽ operatur. Hos ut à ueritate fidei catholicæ aber-
rãtes ad uiã ueritatis reducere ac quatenus excesse
runt animaduertere cupiẽtes: cũ nõ tã auctoritati-
bus præmissis diuinis cõtradicant; sed illustriũ prin
cipũ quondã Alphõsi sapiẽtis cognominati, & Hẽ-
rici, & charissimi filii nostri Ioannis Moderni Ca-
stellæ, & legionis regum pro fidei augmẽto perpe
tuis sãctionibus, authẽticis literis eorũ sigillo muni
tis, grauibus poenis uallatis per nos uisis, & maturè
discussis, quibus sãxerunt ut iter nouiter cõuersos
ad fidẽ maximè de populo Israelitico, & antiquos
christianos nulla in honoribus, dignitatibus, & offi
ciis tã ecclesiasticis, quã secularibus suscipiẽdis &
habendis discretio fiat; ac affectãtes ut quisq; quæ
recta sũt sapiat: & qui cõtra christianæ legis normã
falsa seminare, & proximos scandalizare, quæ unita
tis, & pacis cõtraria sũt præsumpsere, debitis poenis
affecti errores eorũ agnoscant, præfatorum princi
pum ordinationes & decreta ut iuri & sacris cano
nibus cõformia super his edita, & proprio motu &
certa scientia approbamus, & apostolicæ auctori-
tatis munimine roboramus, ac omnibus & singu-
lis cuiuscunque status, gradus, aut conditionis fue-
rint ecclesiasticis, uel secularibus sub excommu-
nicationis poena mandamus, ut omnea & singulos
ad christianam fidem conuersos, & in posterum
conuertendos, seu ex gentilitate, seu ex iudais-
mo, seu ex quauis secta uenerint, aut uenire con-
tigerit, & eorum posteros, tàm ecclesiasticos,
quàm seculares catholicè, & secundum quod de-
cet christianum uiuentes, ad omnes dignitates,
& officia, tabellionatua, testium depositiones,
& omnia alia, ad quæ alii christiani quantumcun-
que antiqui admitti solent, admittant: nec pro-
pter fidei nouam receptionem inter eos & alios
christianos discretiones faciant: nec uerbis aut fa-
cto

ɛ̃to contumeliis afficiant, aut affici permittant: sed oĩ eorum possibilitate contradicant, & opponãt: & eos cũ charitate prosequãtur sine personarũ acceptione. Oẽs catholicos unũ esse corpus ĩ Christo secundũ fidei doctrinã, quos oẽs tales esse, & pro talibus ab oĩbus haberi harũ serie decernimus & declaramus. Verum si qui ex eis post baptisma christianorũ fidẽ nõ sapere, aut gentiliũ aut hebræorũ errores sectari, uel dolo uel ignorantia christianæ fidei nõ seruare præcepta inuẽti fuerint, quibus casibus quæ in Toletano cõcilio maximè capite cõstituit, & alibi cõtra hmõi apostatas à fide nõ pariter cũ aliis fidelibus bonis ad hmõi honores admittendos decreta sunt, locũ sibi uendicent (prout præfati reges rectè sacros canones intelligentes in præmissis eorũ cõstitutionibus quasdã eorum leges interpretati sunt) aut aliàs ad cõpetentẽ iudicẽ, & quod iustũ est fieri publica auctoritate legis seruato ordine studeat; nec quisquã propria auctoritate, aut iuris ordine nõ seruato cõtra diuinarum, humanarũq; legum doctrinã aliquid in eos, uel eorũ aliquẽ audeat attẽtare. Et uenerabilibus fratribus episcopis cõmittimus & mandamus, ut cõtra eos, qui contraria præmissis in posterũ dogmatizare præsumpserint, & præfatis christi fidelibus uerbo uel facto propter præmissa iniurias intulerint, aut hactenus intulerunt, & contra præstantes auxilium, consiliũ, uel fauorem, oĩ iuris solemnitate omissa, sola facti ueritate inspecta, ad priuationes, inhabilitationes, corporalẽ capturã, & alias pœnas pecuniarias, prout qualitas delicti requirere uidebitur procedant, uel alter eorum procedat. Datum Fibriani Camerinensis diocesis anno incarnationis dñi 1409. Põtificatus nostri anno tertio, sub plumbo & filis sericis. hæc ibi; Et ego ipse hanc bullã sub plumbo uidi unde ad literã eã transcripsi. Ex quibus oĩbus in hac bulla cõtentis patet, Nico. 5. declarasse & diffinisse eos, qui horum generum segregationes faciunt, esse cõtemptores unitatis ecclesiasticæ, transgressores salubrium fidei documẽtorum, seminatores zizaniarum, scandalizatores proximorum, cõtrarios unitati & paci christianæ, errãtes à ueritate fidei, seminatoresq; falsitatis, cõtra regulas fidei christianæ, & cõtra sacrã scripturã: cuius auctoritates prædictus põtifex ex Paulo ad prædictum intentũ probandum adducit. Proinde decreuit prædictus põtifex, q̃ nulla fiat differẽtia inter hos, & illos christianos, ẽt nouiter ad fidem cõuersos, ex hac uel illa natione gentilium, uel iudæorum, in oĩbus dignitatibus, & officiis, & aliis actibus ecclesiasticis, & secularibus præsentibus & futuris, sub pœna excõicationis. Et quidem papa id ita declarauit, & diffiniuit, & statuit: quia uerè tales diuisiones sunt aliàs contra charitatem, & unitatem christianã, & schismaticæ, & erroneæ. hanc etenim causam præfatæ suæ declarationis & diffinitionis adducit.

17. q. 4. ca. constituis.

Plures etiam aliæ bullæ pontificales datæ sunt super hoc ordinibus fratrum prædicatorum, & minorum: ne uidelicet trahentes originẽ ab hebræis repellãtur ab eorũ habitus susceptione, & ab officiis eorundem ordinũ; nisi aliàs sint ipsi, uel eorũ parentes intra quartum gradum nota hæresis maculati: quãuis in aliquibus ipsorum statutis, & apostolica auctoritate firmatis aliter dispositum, uel ordinatum sit. Quas literas authẽticas ego ipse uidi, & legi. Ita ẽt in cõsilio & curia regali Vallisoleti quõdã decretum est super quadã lite mota ĩter nobiles ciuitatis Guadalasara, & trahentes originem ab hebræis. Sed quia ĩ præfata bulla Nico. 5. cõtinetur id omne, quod in aliis ad rem breuiter tangitur: quæ & non ad instantiam partis, nec solum statuendo, sed ex proprio motu tãquam rem fidei & morum diffiniendoq; procedit (quod certè magni ponderis est) ideò reliquæ literæ pontificales, quæ pro & contra sunt, omittuntur.

Quartò principaliter probatur idẽ: quia Aug. q. 12. de quæstionibus Euangeliorũ li. 3. dicit eos esse schismaticos, qui à suis gradibus alios degradãt, expelluntq; à suis cõgregationibus, seu in eis nõ admittũt, aut ipsi ab eis exeunt, nolẽtes cõicare: licet ad id causas exquirãt, & licet corporaliter cũ aliis in ecclesia adsint. Et ad idẽ est ipse Aug. ad Bonifaciũ cõtra donatistas dicẽs q̃ donatistæ ĩ principio à catholicis nõ de fide dissidebant: cùm utrorumq; eadem esset fides: Sed quia simul conuenire nolebant, neque couti simul, ut Iudæi cum Samaritanis Ioan. 4. Ad idem est Gregor. mora. li. 18. cap. 15. & Tho. secunda secundæ q. 39. arti. 1. ubi de schismate agit, ergo similiter in negotio præsenti. *Quarta ratio.*

Quintò principaliter idem probatur. Quia secundũ Tho. ubi supra secunda secundæ q. 39. nõ cõicare fideles inter se in his, quæ ad fidẽ, & charitatẽ cõducunt, ut sine eis uix fides, aut charitas nutriri, aut custodiri possit, derogat christianæ unitati, ut patet ex supradictis: tale aũt est non admittere oẽs ad publicã & cõem societatẽ aliorũ christianorũ, quia uix põt charitas cõseruari, aut nutriri iter eos, qui nolũt cõicare in tali cõi societate cõgregationum propter solã diuersitatẽ generis; ergo derogat christianæ unitati nolle cõicare cũ eis in prædictis. Et ad idẽ est Tho. in tractatu cõtra impugnãtes religionẽ. ca. 3. ubi agens de illis, qui nolũt aliquos admittere ad suã societatẽ, & rẽ diffusius inquirens ait. Dãnosa est horũ opinio, quia derogat unitati ecclesiasticæ, quæ cõsistit in hoc secundũ Apostolum ad Ro. 12. q̃ multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membrum: & ibi glossa. Sumus alter alterius membra, dum sumus aliis seruientes, aliis indigentes &c. hæc Tho. *Quinta ratio.* *Ro. 12.*

Sextò principaliter idẽ probatur secundũ Tho. ĩ prædicto tractatu cõtra impugnãtes religionẽ c. 3. quia cui cõpetit aliquis actus, cõpetit ẽt admitti ad societatẽ illorũ, qui ordinãtur ad illũ actum: Sed oĩbus à iure nõ inhabilitatis ad actum religionis, doctoratus, ad beneficia, & dignitates ecclesiasticas, & seculares, & hmõi societatũ, cõpetit talis actus talium congregationum, officiorum, & dignitatũ, & tales sunt christiani etiam trahentes originem *Sexta ratio.*

ab hebraeis, quia non sunt à iure inhabilitati ad prae dictos actus, ut patet, nā detur ubi, potius dabitur ꝙ sunt habiles ad id ex iure ut patebit ex infra dicē dis: ergo ipsis competit, sicut & aliis christianis admitti ad tales societates, quae ordinantur ad praedictos actus, & habent ius ad id, quo non nisi iniustè priuari possunt.

Septima ratio. Septimò principaliter idem probatur. Quia ex quo tales ducentes originē ab hebraeis admittūtur per ecclesiā ad ordines ecclesiasticos, beneficia ēt curata, & dignitates, quare ergo nō similiter, & potius ad beneficia non curata, religiones, & collegia literarum, & ad alias cōmunes congregationes? Et quidem undique dissonū est ꝙ tales sint habiles, & admittantur ad episcopatum, & nō ad beneficium simplex, seu non curatū: nā hęc minoris sunt status, honoris, & dignitatis: & religio potius est schola uirtutū, ut ibi homo per uirtutes magis purgetur, & perficiatur. Et hac ratione motus Reuerendissimus Cardinalis Fr. Franciscus Ximenez Archiepiscopus Toletanus de ordine minorum consuluit ta les admitti debere ad religionem, qui per ecclesiā ad supradicta admittuntur.

Octaua ratio. Octauò principaliter probatur. Nam cōstat experientia ꝙ quando aliqui sunt admittendi ad prędicta collegia, seu congregationes, solum fiunt examinatiōes, seu inquisitiones de genere: & talis diuersitas generis sufficit omnino & quantūcūque aliàs habiles sint, & idonei, nō admittūtur ad illas societates, collegia, seu religiōes & c. hmōi, ergo cōstat id fieri ex odio illius gñris, aut in iniuriā eius, aut solo ratione generis: & per consequens illicitè, & iniustè eos excludi. Patet consequentia, quia nulla alia causa iusta & rōnabilis est ad tales aliàs idoneos repellendū. Nā oēs causę iustae ad repellendū aliquos ab hmōi officiis & societatibus cōtinentur iam, & sunt expressae in iure canonico, ut patet, in ca. cōstitutum. de haereti. lib. 6. Neophyti aūt, qui repelluntur à dignitate episcopali in dist. 48. & dist. 49. ca. neophytus. intelligūtur secundū gl. nouiter cōuersi ad fidem, uel religionem illo anno, undecūque cōuersi sint: quia nō debent fieri Episcopi, seu praelati tam citò, quia nōdum sunt satis instructi, ut ibi ait textus, & gl. Et ita oēs christiani trahentes originē à quacūque natione admittuntur à iure ad officia, & dignitates ecclesiasticas, ut patet ex ca. te, de rescriptis. & ca. ad decorem. de institu. & ca. uenerabilis. de praeben. & dignita. & nulla causa est ratione generis ut repellatur quis à pręd ictis: sed omnes causae iustae ad repellendum aliquos à praedictis officiis, & congregationibus sunt communes personis huius, & illius generis, aut nationis.

Si ad hoc respondeatur ꝙ nō ratione generis tātū fiunt tales inquisitiones & repulsiones: sed rōne uitii, aut uilitatis talibus ex tali genere cōiter annexae, seu consequentis, ut tale incōmodum euitetur, quod rōnabiliter & licitè pōt euitari, ut infra in tertia cōclusione habetur. Contra hoc replicatur quia talia uitia morū nō possunt rōnabiliter pręsumi de omnibus cōiter trahētibus originē ex tali genere; cùm sint uitia personae, nō aūt generis, & in aliis eadē seu maiora uitia reperiātur, quę oībus ferè habētibus usū liberi arbitrii, & à libero arbitrio nō à natura proueniunt. Nunc āt ex culpa aliquorū nō debēt alii tales pręsumi, maximè prę aliis alterius generis i quibus similiter multi deficiūt, ut ait B. Th. in tracta. cōtra impugnātes religionē, & August. in epistola ad clerū & populū hipponen. & habetur ī ca. multi. 2. q. 1. & maximè cùm talia uitia nō sint regulariter à natura annexa, uel inseparabilia tali generi, aut personis illius generis, saltem post aliquantum temporis ab eorum, seu prędecessorum cōuersione, & instructiōe in fide & moribus christianis, uti de hoc infra concln. 3. latius habetur.

Nonò principaliter probatur idē, quia in pertinentibus ad fidē uel mores, quale est negotium praesens, nō est standū rōnibus & ēt apparētibus, nisi sint euidētes aut manifestae, qñ sunt cōtra auctoritates sacrę scripturę, siue doctorū, cōiter dicentes oppositū, quia per illas rōnes facilè & periculosè, per auctoritates aūt nix, aut nunquā decipi possumus; ut hoc ēt ex Buridano sup Ethica ait Gerson, alphab. 18. V. Nūc āt in re pręsenti sunt auctoritates sacrę scripturę, atq; doctorū expressius sonātes in fauorē, seu cōfirmationē praefatae primę cōclusionis cōtra oppositā opinionē, ut ex bulla Nico. 5. & cęteris supradictis cōstat: Et est securius talia statuta in oppositū cauere, & periculosum ea condere, & seruare, ut dixit B. Tho. ubi supra, quod ēt patet, quia dubiū est utrū id liceat: & certū est oppositū esse licitum, cùm nulla auctoritas sacrę scripturę, siue doctorū sacrorū, neq; rōnes efficaces uel sufficientes sint pro tali statuto, uel opiniōe: cōtraq; sint rōnes & auctoritates in oppositū ut dictū est. Igitur cū in dubiis tutior pars sit eligēda ca. iuuenis. de spōsalibus, sequitur itentū pręlatę primę cōclusiōis. ad qđ ēt quodāmodo facit Aug. lib. 2. ad inquisitiones Ianuarii, q. 18. & habetur, 12. dist. ca. oīa ibi uideatur. *Nona ratio.*

Decimò principaliter tandem idem probatur, quia lex est, & dicitur iniqua, fouēsq; pactū, ex qua plura uel maiora mala sequuntur, quā fierent sine illa, ut bene agit Adria. de testi. q. vtrū ecclesiasticus teneatur restituere quod in alea lucratur, ut latius in 6. quolib. ar. 3. secundū ca. ex parte. de cōsuetudine. Nūc āt ex talibus statutis, & eorū obseruatione nulla ferè utilitas est: cōtra uerò plura crimina inde sequuntur, quā fierent sine illis: puta ambitiones, auaritiae, odia, inimicitiae, criminationes, infamiae, riaę, lites, piuria, scādala, & hmōi alia multa, quę ipsa nos docet experientia, igitur pria cōclusio uera. *Decima ratio.*

Secunda conclusio. Licitum est nō communicare cum tali natione, eos repellendo à pręd ictis congregationibus, & muneribus ecclesiasticis, & secularibus extra casus, & causas supradictas: dummodo id fiat ex causa iusta, seu rationabili, & legitima auctoritate interueniente. Conclusio haec est satis clara: quia sicut ex rationabili causa licitum est repellere alios etiam ex genere antiquorum *Secunda conclusio.*

quorum christianorum descendẽtes, quia sunt inepti, rudes, criminosi, infames, uiles, & huiusmodi: ergo similiter natos ex genere iudæorum, aut aliorũ infidelium ex eadem, aut simili causa rationabili, & non ex sola ratione generis repellere licebit.

Tertia conclusio. Sed magis ad particularia descendendo sit conclusio tertia ꝙ legitima interueniente auctoritate licitum est ab aliquibus cõgregationibus, & muneribus supradictis repellere descendẽtes ex genere hebræorum, uel aliorum infideliũ in gradibus maximè notis siue propinquis propter rationabilẽ præsumptionẽ de eorũ reditu ad uomitũ cõtra fidẽ: & quia propter distortos mores eorum cõuictus, aut cõuersatio ingrata est: & propter uitiũ uel impedimentũ, & maculã ciuilẽ probabiliter, & cõiter ex tali genere in tali regione, aut patria cõsequentẽ, puta quia iure uel facto ibidẽ cõiter tales habẽtur uiles, indecori, aut inepti ad tale munus uel officiũ, seu congregationis cõicationẽ, exceptis semper iis personis, quorũ uilitas, seu ineptitudo, seu uitiũ ex genere prouenićs, iã fuerit purificatũ per aliquam excellentiã in moribus, sanctitate, literis, aut aliis præclarè gestis sufficientibus tales personas nobilitare, & ad id munus obeundũ habilitare. Hæc conclusio tertia tàm prolixa quoad primã eius partẽ ꝙ propter tres illas rõnes uel causas ibi assignatas licitè repelluntur, dupliciter probatur. Primò quia

Prima ratio. licitũ est suę cõitatis honorem & utilitatẽ tueri, & promouere, & amicabilẽ eius conuictũ gratamq; conuersationẽ procurare, & opposita incõmoda uitare: eosq; prohibere, unde probabiliter aliquid in honorũ aut incõmodũ timetur, non obstan. ipsorũ incommodo aut dedecore per accidẽs ex hoc ipsis proueniente, quia cæteris paribus plus nobis, nostræq; cõitati, quã aliis tenemur, & licitè possumus prouidere sicut dictum est. Ad quod facit l. 1. ff. de aqua pluui. arcen. §. deniq;, dũ id aio nocẽdi nõ fit, neque crimẽ alterius occultè reuelatur, ut de hoc Adria. in 11. quolib. in resp. ad 6. difficultatẽ latius agit. Nunc aũt tales trahẽtes originẽ à supradictis, puta à iudæis, & sarracenis, uel infidelibus, & maximè in gradibus propinquis, aut notis, ut patet experientia, sunt ut plurimũ incõstantes in fide & moribus distorti, rudes ad diuina, & prauè affecti, ut patet i nuper cõuersis sarracenis ad fidẽ in regno Granatæ, Valẽtiæ, & Aragonię, & de nuper cõuersis in insulanis: qui in rebus fidei, & moribus ecclesiasticis nõ sunt satis instructi: neq; prędicti oẽs sũt apti ad cõmunem conuictũ religionũ, & collegiorũ, & ad officia honorifica, & administrationes ecclesiasticas, neque ad alios christianos debitè regẽdũ. Qui oẽs ideò à religionibus, & à supradictis muneribus iustè repelluntur, ergo similiter posset fieri cõtrahẽtibus originẽ ab hebræis in gradibus eisdẽ ubi probabiliter ut plurimũ similia de his timerẽtur: & eò magis, quò propter horũ uel illorũ inconstantiã & relapsũ frequentẽ, & ut plurimũ expertũ iã cõiter cẽsentur & habẽtur uiles, uel infames i tali patria, uel regione ii, qui ab eis in gradibus prædictis originẽ trahunt. Nã & ea natura est ut ramus. i. proles ut plurimũ suam originẽ sapiat, & ad eã inclinetur, & afficiatur. Quò fit ut oblata occasione ad priorũ suorum, & generis antiqua uitia redeat: id quod Paulus ad Ro. 11. subindicare uidetur dũ dicit, Si radix sãcta & rami: & infra, Si tu ex naturali excisus oleastro, & contra naturã insertus es in bonã oliuã &c. & ecclesia de cõsecratione, dist. 4. ca. iudæi. ubi dicitur, ꝙ iudæorũ perfidia frequẽter ad uomitũ redit. quod licet de iudæis inuitè aut fictè conuersis, & in sua perfidia obstinatis præcipuè ĩtelligatur: at dũ de reditu ad uomitũ loquitur, cõstat id ẽt de uerè cõuersis intelligi. Eaq; præsumptio iuris uidetur, quæ cedere debet ueritati. Quare hac rõne possũt legitima auctoritate interueniẽte licitè fieri statuta generalia ut ex tali genere originẽ trahẽtes ĩtra tot gradus, & maximè notos siue propinquos ĩ quibus prędicta mala ut plurimũ, aut cõiter præsumũtur, siue timentur, ab his uel illis cõgregationibus, muneribus, & dignitatibus secularibus & ecclesiasticis, ẽt generalibus repellãtur: Nõ quidẽ sola rõne generis, ut bene superius in prima cõclusione probatum est: sed rõne dicti relapsus aut reditus ad uomitũ, & dedecoris, aliorũq; malorũ, quę ex iã expertis ex tali genere ut plurimũ timẽtur. Et quãuis in multis personis ea præsumptio, timorq; deficiat: attamen lex, quæ in cõe fertur id qđ regulare est, qđq; ut plurimũ cõtingit attẽdere debet ut iusta sit. De trahẽtibus aũt originẽ ab eis in gradibus remotissimis & iã ignotis, de quibus nulla præsumptio, aut timor de eorũ reditu ad uomitũ, nullũ ẽt dedecus est de eius generis uilitate, certè nõ est cur repellãtur, & iniuria aut dedecore sui generis iurarentur: cùm nullã maculam, aut notã uilitatis habeãt, quæ iã per tot catholicas generationes diluta & purgata est. Neq;. n. hæc durãt in ęternũ in oẽs generatiões eorũ. Alioquĩ oẽs olim cõuersi de gẽtibus atq; indęis manerẽt sẽper ĩ eadẽ generis uilitate, ruditate, uel ineptitudine morũ & uitę, atque de reditu ad uomitũ præsumptione. Solũ igitur durãt, & locũ habent ad tẽpus in gradibus propinquis uel notis, secundũ quod ius, aut lex simul & cõsuetudo pro uarietate tẽporum & regionũ rõnabiliter decreuerit, uel habuerit circa hoc. Hos aũt gradus determinare nostri non est arbitrii, sed bonorũ uirorũ expertorũ, atque prudentũ est iudicare. Cauendũ tamẽ ne pro sua cuiusque affectione iniquitas sibi mentiatur.

Secundò principaliter probatur tertia cõclusio prędicta, quia hac de cã ait B. Tho. 1. 2. q. 105. art. 3. in Resp. ad secũdũ arg. & art. 1. ad quartũ ꝙ Spurii propter uilitatẽ generis excludebantur à collegio populi hebræorum usque ad decimã generationẽ, Deut. 23. quodque sacerdotes non de qualibet familia, seu tribu fiebant; ut sic in maiori reuerentia & honore haberentur: quorum honor in honorem diuini cultus cedebat. Item Leo Papa epistola 58. ad uniuersos episcopos statuit ne serui ordinarentur: quia, inquit, sacrum ministerium talis consortii uilitate polluitur: neque uiorum neque *Secunda ratio.*

Natalium dignitas illis suffragatur. Et habetur hoc in ca. admittuntur, dist. 54. Item secundum iura, & habetur de regulis iuris. uilibus & infamibus portæ non pateant dignitatum. Item hac de causa licitè instituuntur societates & sancta collegia ordinis militaris commendatariorum, & aliorum ordinum, vniuersitatum, hospitalium, & confraternitatum, & huiusmodi, vbi non recipiuntur spurii, seu illegitimi, aut de genere rusticorum, aut tributariorū: sed solū nobiles genere, aut de tali. vel tali genere, aut patria seu natione, aut talibus seu talibus qualitatibus ornati: ergo similiter ex eisdem causis possunt de genere hebræorum, sarracenorum, aut infidelium in gradibus propinquis repelli à prædictis de societatibus, & dignitatibus, interueniente legitima auctoritate, ut dictum est. Nam vt ait etiam Simancas in institutionibus catholicis ca. 46. §. 23. In his quæ ad iustitiam pertinent distributiuam ratio generis & personæ licitæ habetur: quod mihi uerum uidetur quando rationε eius qualitatis aliquid distribuendū est, & quando id non vergit in detrimentum boni communis, nec id fit in iniuriam alterius, neque cum scandalo, ut supra dictum est. Immò & Caieta. in secūdo quodlib. in 5. Respon. ad 4. dubia dicit quòd nō solum propter honorem societatis tuendum, sed etiam quia tales de tali uel tali genere non benè conueniunt cum aliis in moribus, & grato conuictu uel conuersatione possunt à tali societate repelli vel non admitti. In prædicta conclusione ponitur una exceptio. s. exceptis iis personis, quorum uilitas, uel ineptitudo, uel vitiū ex genere &c. nam etiam si fit in gradibus propinquis, immò etiā si ipsæmet personæ conuersæ sint ex hebræis sarracenis, aut aliis infidelibus: si tamen sunt adeò excellentes, puta de genere regio, uel aliàs illustres, aut eruditione literarum pollentes, aut præclaritate morum sanctitatis uel fortitudinis, aut alia denique notabili excellentia sufficiente illos apud homines illustrare & habilitare ad talia munera & societates: tunc certè uidetur eorum uilitas & ineptitudo ex genere prouenienς purificata per talem ipsorum excellentiam. Neque enim est inauferibilis ut supradictum est, ex quo solum consistit in accidenti cōditione, seu qualitate hominis, & aliorum æstimatione, legumque decretis. Purificari igitur, vel auferri potest non solum per diuturnitatem tēporis, sed etiam per id omne, per quod habilitas seu idoneitas & illustratio personæ & generis secūdum leges acquiri potest, puta per excellentes literas, per heroica gesta ad utilitatem reipub. per notabilem fidei vel morum profectum ex tali persona prouenientem: per quæ & per alia eiusmodi per sona aliàs vilis cum sua etiam posteritate secundū leges & rectam rationem in mundo apud homines illustris, aptusque homo ille, & genus eius ad talem dignitatem, societatem, seu munus obeundum efficeretur. Itaque de his, & aliis eiusmodi excellentibus personis etiam recenter conuersis ex quacunque secta vel natione, si aliàs sint idoneæ non uidetur licitum tales non admittere ad dicta munera, atque collegia omnibus communia: etiā si uniuersaliter & indistinctè rationabiliter alicubi sit institutum ne de tali genere admittantur. Nam uel cum tali epikeia seu limitatione tale statutum generale est intelligendum, secundum glos. in ca. Sanctorum, dist. 70. uel potius facilè cum su prædictis personis dispensandum est. Cōsonat expressè Turrecremata in decreto dist. 48. cap. 1. & facit dist. 61. ca. statuimus. ca. neophitus. ca. Osius.

Et tandem notetur quòd prædicta omnia intelliguntur, & uera sunt, de muneribus, societatibusque communibus generaliter omnibus christianis aliàs aptis & idoneis, qualia sunt dignitates, & munera spiritualia, beneficia ecclesiastica, & vniuersitates, & gradus scholastici seu literarū, ordines sacri, & officia publica secularia, & alia eiusmodi, oīa quæ secundum ius & rectam rationem ad commune reip. vtilitatem idoneis tantum debetur. Nam ab his nullus repelli licitè potest sola ratione generis, ut dictum est; quia cùm illa spiritualia & ecclesiastica, sint ad animæ salutem ordinata, iam omnibus aliàs idoneis debentur secundum iustitiam distributiuam. Secularia autem publica similiter omnibus idoneis debentur ex quo ad bonum publicum ordinantur. Ideò si sola ratione generis aliqui repellantur, uidetur id fieri in odiū & præiudicium eorum, & cum scandalo, & habet speciem mali. Secus autem de aliis muneribus, officiis, dignitatibus, & collegiis, siue societatibus particularibus ecclesiasticis, siue secularibus, qualia sunt certa quædam collegia, quæ habētur in uniuersitatibus pro his uel illis duntaxat de tali natione, aut quædam confraternitates, aut capellaniæ, aut officia regalia pro domo regia, & huiusmodi. Nam ab his repelli possunt hi uel illi sola ratione generis in quocunque gradu sint, auctoritate legitima interueniente: dummodò id aliàs non fiat in odiū, aut in iniuriā aliorū, ut supradictū est. Et rō huius est, quia in his cùm sint particularia & nulli debita, locus est gratificatiōi proinde nec alicui fit iniuria uel iniustitia: nec ulla inest uitiosa personarum acceptio, dum quis utitur iure suo: liquet enim quòd hæc nulli debentur sola ratione idoneitatis personæ: sicut debentur munera communia ecclesiastica & secularia, quę ad utilitatem boni communis immediatè ex se, aut ex natura sua instituta sunt: quod inde constat, quia indifferenter hi uel illi & minus idonei per institutorem, uel per habentem auctoritatem ad hæc particularia munera, societates, siue collegia gratis admitti, alii repelli licitè possunt. Quare in fauorem nobilium, antiquorumque christianorū, uel aliorū de tali uel tali genere, seu natione, uel talis communitatis particularis, seu muneris ampliorem honorem, seu propter rationabilem aliam causam, sine præiudicio tamen aliàs & iniuria cæterorum aliunde proueniente, & cum aliis debitis circunstantiis, licitè fieri

Nota.

fieri

fieri possent tales institutiones, & congregationes particulares, & statuta, ut hi tantum admittantur, alii non ita qualificati repellantur. In quo tamen ut supra diximus maximè cauendum est ne mentiatur iniquitas sibi, ne uidelicet id fiat exordio, auaritia, uel ambitione, aut specialiter in iniuriam aliorum, aut cum scandalo, aut tandem cum boni communis detrimento.

Et contra prędicta non militat prima conclusio, neque decreta, aliæq; rationes, quæ ibi adducuntur: quia illa omnia intelliguntur quando sola ratione generis sine alia rationabili causa illę segregationes à muneribus generalibus fiunt: id quod eo tempore fiebat ubi sponte Iudęi, sicut olim gentes, ad fidem conuertebantur: Nunc autem contra se res habet, vbi Iudæi, & Sarraceni ferè omnes coacti metu exilii uel temporalium ad fidem conuersi sunt. Ideò nil mirum si uariatis causis, atque temporibus etiam prædicta statuta concilii Basilien. & Toletani uarientur, ut habetur. in cap. non debet. de consanguini. & affini. id quod sępe Papa nunc facit: quod condemnandum non est.

Argum. 1. Contra primam cõclusionem arguitur septempliciter. Primò, quia id non prohibetur lege diuina, uel humana, ergo si acced. t auctoritas legitima superioris, puta Papæ in ecclesiasticis, uel Principis in secularibus, non videtur illicitum sola ratione generis aliquos repellere. Consequentia patet, & antecedens probatur. primò, quia non ratione dilectionis debitæ proximo, quod patet: quia non tenemur proximum diligere affectu in particulari, neque effectu ei benefaciendo, nisi in extrema, seu magna, aut graui necessitate secundum diuersas opiniones quoad hoc: tales autem non sunt in tali necessitate, ut supponitur: & talis communicatio cum eis in supradictis est dilectio eorum in effectu in particulari: quia est beneficentia, & signum particularis dilectionis ipsorum. ergo ad id non tenemur ratione dilectionis proximi.

Quod etiam ratione alicuius alterius debiti, seu iustitiæ ad idem non tenemur probatur: quia si sic, hoc maximè esset ratione acceptionis personę: quia digni, seu habentes ius ad talem communicationem & munus priuarentur eodem: Sed hoc non est in proposito, quia ibi nulla est ratio debiti, neq; illi habent ius ad id, cùm ex mera liberalitate instituentium, & ex auctoritate legitima in iam institutis, ut supponitur; tales inde repellantur: ergo non est acceptio personæ, neque ulla iniustitia, aut iuris alicuius denegatio.

Respon. Respondeo negando antecedens, & ad eius primam probationem negatur minor, & consequentia: minor quidem ubi dicitur quòd communicare cum eis in supradictis est solum signum, & effectus dilectionis particularis: dico enim quòd est effectus dilectionis generalis debitæ omnibus aliàs dignis, & idoneis ad talem communicationem. Consequentia autem illa negatur: quia licet possimus eis non benefacere, neque eos diligere in particulari: non tamen in odium, aut in iniuriam eorum, aut nationis, neque cum scandalo, & cum specie mali: quę omnia uitia probabiliter insunt, dum à prędictis muneribus, & communicationibus communibus sola ratione generis repelluntur, ut dictũ est. Ad secundam probationem prædicti antecedentis respondeo negando quòd non sit illis debita talis communicatio. Est enim eis debita, & habent ius ad illam, si sint aliàs idonei, sicut & alii: ex quo omnibus dignis, & idoneis talis receptio debetur ad talia beneficia, officia, seu munera communis, quæ præcipuè ratione idoneitatis personæ, & non ratione generis secundum ius ad reip. bonum commune cõferenda sunt. Ideò sicut est peccatum acceptionis personæ si sola ratione generis conferantur: ita è conuerso si eadem sola ratione generis aliàs idoneis denegentur. Eadem nanque est mensura oppositorum & regula, ad quod facit beatus Tho. secunda secundæ q. 62. art. 2. & quæst. 63. artic. 2.

Contra hoc si replicetur, quòd quilibet habens plenum dominium bonorum suorũ potest de suis particularibus bonis instituere hęredem, & collegia, seu hospitalia, seu capellaniam pro talibus, uel talibus de tali genere patria seu natione tantum, puta pro his, qui de suo sunt genere, cognatione, patria, uel regno duntaxat: aut quòd solum uiri, seu fœminæ de nobili genere recipiantur, uel maritentur ut sæpè fit auctoritate etiam superioris in multis ordinibus, & piis institutionibus: ergo similiter, eademque de causa, & ratione potest licitè fieri in proposito: ita quòd sola ratione generis excludantur trahentes originem ab Hebręis, Sarracenis, & aliis infidelibus. Nam sicut potest de nouo fieri per institutorem talis institutio de suis bonis: ita & iam generaliter pro omnibus facta restringi potest, & limitari legitima superioris auctoritate interueniente, ut scilicet tales sola ratione generis excludantur. Replica. 1.

Respon. Respondeo conceditur antecedens cum hac limitatione, scilicet dummodò id non fiat in odium, uel in iniuriam aliorum, sed solum in fauorem illorum: neque fiat cum scandalo & specie mali, ut ibi bene exemplificatur licitè id fieri, ubi hęc omnia cessant. Sed tunc negatur consequentia: tùm quia hęc beneficia ecclesiastica, & secularia officia, & munera publica, dignitates, & societates, seu collegia generalia, de quibus hic loquimur, non sunt particulariter pro his uel illis in fauorem particularem aliquorum: sed pro omnibus aliàs dignis uel idoneis generaliter ad commune bonum reipu. ecclesiasticæ uel secularis instituta: tùm etiam quia, ut ipsa experientia patet, talis repulsio à communibus muneribus, & societatibus prędictis facta sola ratione generis censetur fieri in odium uel iniuriam eorum; & habet speciem mali; & schisma, vel scandalum nutrit, vt sępè dictum est: quod etiam inde patet, quia si isti trahentes originem ab Hebręis, vel Sarracenis iam diu catholici, & sine

ulla

vlla suspitione perfidiæ, similiter de suis bonis instituerent quòd in talibus hospitalibus, collegiis, seu congregationibus, & beneficiis suis nullus reciperetur trahens originem ab antiquis Christianis olim conuersis de gentilitate, sed solum de suo genere Hebræorum, vel Sarracenorum: certè talis institutio in odium, uel iniuriam aliorũ antiquorum Christianorum facta censeretur: essetque scandalosa, & speciem mali aut schismatis habens: nisi fortè talis institutio in fauorem illorum tantum conuersorum ex Sarracenis, vel Hebræis, vel huiusmodi fieret propter hoc quòd sunt aliàs auxilio spirituali, vel temporali destituti, vel ut alii libentius conuertantur: tunc enim licitè fieret: quia vt constat apertè omnis mala circunstantia vacat. Sic igitur in præsenti proposito censendum est, vt ex supradictis omnibus liquet.

Replica. 2. Si replicetur vlterius, quòd Papa, & Principes ecclesiastici, & seculares id sæpè concedunt, confirmantque huiusmodi statuta repellentia conuersos ex Hebræis, vel Sarracenis: quorum auctoritati detrahere impiũ, & facta reprehendere, siue condemnare temerarium est: Neque enim præsumendum est ipsos, & maximè Papam, errare: dum manifestè non constat: id quod in materia præsenti non contingit, in qua tot sunt opiniones, & sententiæ simul cum practica præualente, quæ non est facilè condemnanda, nisi de errore conuincatur apertè.

Respon. Respondeo ad illud de Papa quod vt habetur, 25.q.1.ca. quæ ad perpetuam: Et ca. sunt quidam: & q.2. si ea. & cap. seq. papa debet seruare quæ ad perpetuam rei memoriam, & communem vtilitatem statuta sunt: Et vt habetur, ea. q.1. cap. contra statuta, Et q.2. ca. si ea. quod semel statutum est secundum sacram scripturam ad bonos mores expediens, reuocandum non est. Ideò quando Dominus Papa, vel Rex proprio motu oppositum statuit vel concedit, censendum est id non sola ratione generis, sed ex aliqua rationabili causa fecisse, vt in 3. conclusione habetur.

Argum. 2. Secundò principaliter contra eandem primam conclusionem arguitur, quia sicut fideles olim Iudæi licitè se habebant cum infidelibus: ita & nunc nos Christiani cum quibuscunque infidelibus etiã cum Iudæis licitè nos possumus habere. Sed illi licitè repellebant infideles à suis societatibus, & muneribus publicis: ergo, & nos similiter nunc facere possumus cum natione Hebræorum, & Sarracenorum, sola ratione generis. Patet consequentia cum maiore: & minor probatur. Exod. 34. Deut. 7.12.17. & 3. Reg. 11. Nõ inibis cum eis, s. cum Amorrhæis fœdus &c. Et ad idem est gloss. ord. Leui. 15. & Num. 20. ibi. Mulier quæ redeunte mense &c. dicens ꝙ cum idolatris sociari non debemus.

Respon. Respondeo. Negatur consequentia: quia maior & minor sunt solum veræ de infidelibus in sua infidelitate permanentibus: & sic intelliguntur auctoritates Exo. Deu. &c. de infidelibus idolatris, quorum societas erat periculosa ad ruinam idolatriæ, vt expressè habetur Exod. 34. Et ibi aiunt Nicol. Lyra. & Hugo Cardi. & communiter doctores. Iudæi autem Christiani effecti eiusmodi non sunt: ꝙ si alicubi essent, tunc licitè hac de causa segregarentur, vt supra in 3. conclusione dictum est. Ordinari autem sacerdotes non prohibentur: quia sacramentorum susceptio ad augmentum gratiæ, nõ autem ad munus, vel communitatem, vel officium receptio præcipuè est. Vnde & August. super Exo. li. 2. q. 157. & in locutionibus. 128. Et B. Tho. 2.2. q. 10. ad. 9. dicunt ꝙ Deus vbi supra non intelligebat, neque loquebatur de Proselytis ad iudaismũ: Et patet idem in c. eam te. de rescrip. Et ibi Panor. & communiter doctores. Igitur dicamus quòd communicatio aliquando cum aliquibus prohibetur ad cautelam: & sic prohibetur cum manifesto peccatore fideli & infideli, nisi ex eius communicatione spes conuersionis probabiliter habeatur. 1. Corinth. 5. & 2. Corinth. 6. aliquando prohibetur in pœnam alicuius, puta excommunicati etiam fidelis: & sic non prohibetur communicatio cum infidelibus, quia sic puniri non possunt qui non sunt, nec aliquando fuerunt de gremio, & foro ecclesiæ, neque prædicationem pacificam Euangelii iniuriosè impediunt: neque enim iniuriosè peccant in eam per solam infidelitatem illius pacem non perturbantes. Nam licet in suis sacrificiis criminosa committant homicidia: per id tamen non perturbant pacem reipub. dum ex ipsorum saltem virtuali consensu secundũ eorum leges, & ritus tametsi sacrilegos, & in eos duntaxat homines id exercent, quos iure belli, vel alio quouis iure occidere poterant: facit. ca. dispar. 23. q. 8.

Tertiò principaliter ad idem arguitur, quia Iosue 9. Gabaonitæ non propter infidelitatem præteritam, sed propter fraudem commissam ab eis ante ipsorum ad fidem conuersionem redacti sunt in perpetuam tabernaculi seruitutem, priuati honoribus & dignitatibus populi Iudæorum, etiã postquam ad fidem Dei veri, & ad iudaismum cõuersi sunt, secundum August. & Lyr. & communiter doctores ibidem, & ca. 10. ergo, similiter Iudæi propter occisionem Christi cum sua posteritate iustè damnati sunt perpetuæ Christianorum seruituti ciuili etiam post eorum conuersionem ad fidem. Quod etiam patet quia iure iusti belli, quod Nero per Titum & Vespasianum gessit contra Iudæos, effecti sunt captiui. Cuius belli iustitia patet secũdum Iosephum de bello Iudaico, li. 2. cap. 17. quia rebellauerunt Cæsari tributum negantes contra præceptum Christi, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: Et quia Luc. 19. Circundabunt te inimici tui vallo, eò ꝙ nõ cognoueris tempus visitationis tuæ. vnde & August. de Anchona, q. 24. titu. de obedientia Iudæorum, ad quintum quæsitum ait, ꝙ propria Iudæorum culpa eos submisit perpetuæ seruituti fidelium: Et hoc etiam expressè habetur de Iudæis, & Sarracenis ca. etsi Iudæos, & de testibus, & attesta. ca. Iudæi, & 23. q. 8. cap. dispar. & C. de paga. & sacrileg. *Argum. 3*

sacrileg. l. Christianis. & C. de Iudaeis & caeli. l. iussio, & l. haec valitura: vbi etiam dicitur quòd ipsis in seruitute redactis propter hoc, vt indignis omnia officia publica, & honores prohibentur. Si ad hoc respondeatur quòd praedicta omnia sunt vera, & intelliguntur solum de Iudeis, & Sarracenis non cõuersis ad fidem, sed in sua perfidia manentibus, vt expresse patet in dicto ca. Etsi Iudeos: & in aliis textibus, & glosis, & doctoribus ibidem.

Contra hoc replicatur, quia baptismus, ordo & religionis ingressus non auferunt à baptizato seruitutem personalem, quam ante baptismum habebat, secundum. 17. q. 4. cap. id constituimus. & cap. sequen. ex concilio Gragreusi. 1. ca. 3. & Carthaginen. ca. 31. & dist. 54. Ca. magnus. & ca. qui ex famulis. & ca. quicunque libertatem. Et ca. de seruorum ordinatione. Et ca. admittuntur. & ca. si seruus.

Respon. Respondeo dupliciter. Primò secundum Mauroy in apologia cõtra statutum Archiepiscopi Toletani concedendo ꝙ Iudaei ante conuersionẽ sunt in seruitute corporali, vt supra probatum est: sicut & Gabaonitae: post conuersionem autem ad fidem minimè: quia per baptismum ab ea liberãtur. Nam licet baptismus non tollat absolutè hanc seruitutem, vt in argumento probatum est, benè tamen eam tollit sicut ordo, & religionis ingressus ex cõsensu etiam tacito dominorum, aut superiorum ipsorum, quod vtique fit dum scientibus, & non eon tradicentibus dominis, idest praelatis, & principibus ecclesiae Iudaei, Sarraceni, & alii infideles, sicut & filii fidelium baptizantur: vel dum serui iam baptizati ordinantur, & ad religionem recipiuntur ipsorum dominis scientibus, & nõ reclamantibus, vt habetur dist. 54. per totum. Et sic intelliguntur omnia iura dicentia quòd per baptismum seruus libertate donatur: ꝙque seruus Iudaei Christianus effectus redemptus ab ecclesia libertate donatur. 54. dist. ca. fraternitatem, & ca. si seruus. Et ibi Hostien. & alii, & Grego. Ianuarius Episcopus Caralitanus, & concilium Toletanum, & concilium Matisconen. cap. 16. & cap. de episcopis & cleri. l. Deo nobis. §. itaque.

Secundo modo ego respon. & melius, negando consequentiam: dico enim Iudaeos etiam ante conuersionem non incurrisse seruitutem personalem ciuilem, vt Gabaonitae: sed solum seruitutem quandam culpae & poenae spiritualem prae aliis hominibus, habentem ortum à solo iure, vel dispositione diuina, propter speciale peccatum ipsorum, quo Christum occiderunt: de qua seruitute habetur. Io. 8. Qui facit peccatum seruus est peccati, scilicet tã in culpa, quàm in poena. 1. q. 7. ca. sicuti. §. quia ea: igitur seruitute captiui tenebantur Iudaei cum tota eorum posteritate prae aliis hominibus: quae seruitus stat in hoc ꝙ propter peccatum mortis Christi dati sunt in reprobũ sensum, & excaecati, & in sua perfidia obstinati, & obdurati sunt: insuper & dispersi in nationibus gentium siue rege, sine regno, & patria vagantes, & sub tributis magnis vbique gentium, & alienigenę seruientes: & viles, & abiecti habiti sunt in omnibus nationibus, quae sub caelo sunt: secundum quod de eis fuerat olim prophetatum, & praecipuè in Psal. 68. Obscurentur oculi eorum ne vidcant, & dorsum eorum semper incurua: Et Psal. 108. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent. Quae seruitus culpae & poenae in eos, & posteros eorum descendit: sicut & ipsi se obnoxios fecerunt quando clamantes dixerunt Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et de hac seruitute loquitur & intelligitur. c. etsi Iudeos, de Iudeis, & Sarracenis, & alia iura supradicta dicentia quod seruitutem incurrerunt specialiter Iudaei propter mortem Christi.

A qua seruitute iam omnes fideles liberati sumus per Christum in baptismo. Gal. 3. & Colocen. 3. In Christo non est seruus, neque liber, neque masculus, neque foemina &c. Et Gala. 6. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque praeputium: de qua habetur in ca. cùm redemptor. 12. q. 2. Et de hac seruitute intelliguntur praedicta iura dicentia ꝙ omninò tollitur per baptismum, quia & religio catholica omnem maculam purgat secundum glos. in cap. si quis. 1. q. 7. & latius glos. in dist. 26. ca. deinde. & textus ibidem. Et iniuria, & peccatum semel in baptismo dimissum non reuocatur: & omnis ingratitudo aboletur per conuersionem ad fidem, & per religionem secundum Felinum in ca. eam te, de rescriptis. & in cap. Iudaei, de Iudeis, & Sarracenis. Et Hostien. & doctores ibidem, & habetur. 28. q. 4. ca. Si illic. Et 19. q. 3. ca. Non liceat. Et ca. gaudemus, de diuortiis. Et haec secunda responsio videtur melior. Nam Iudaei non habentur vt serui ciuiliter captiui vbi degunt: sed cum suis bonis permittuntur sub tributis manere, & liberè abire: sub speciali seruitute culpae & poenae, scilicet subiectionis & vilitatis: à qua per baptismum liberantur, vt dictum est.

Argum. 4. Quartò principaliter ad idẽ arguitur, quia prò peccatis parentum filii & posteri eorum iustè puniri possunt ad tempus, vel in perpetuũ poena temporali infamiae, vel inhabilitationis, aut seruitutis, & huiusmodi, vt patet. num. 22. 23. & Neemiae. 13. Deut. 23. vbi Idumaeus & Aegyptius vsque ad tertiam generationem, Ammonitae, & Moabitae in aeternum prohibebantur intrare ecclesiam, seu congregationem Iudaeorum: quia illis molesti fuerunt in deserto: etiam si ad fidem vnius Dei veri conuersi essent intra Iudaismum, vt patet: ex ipsis textibus ibidem.

Secundò idem patet Gene. 9. vbi pro peccatò Cham Chanaan filius eius est maledictus cum suis posteris, & seruituti subditus fratrum suorum.

Tertiò idem patet Iosue. 7. vbi pro peccatò Achor plebs Israel tradita est in manibus hostium.

Quartò idem patet. 1. Reg. 4. vbi pro peccatò filiorum Hely populus victus est.

Quintò idem patet. 2. Reg. 12. vbi pro peccatò Dauid filius eius mortuus est.

Sextò

Sextò idem patet 4. Reg. 5: vbi pro peccato Giezi tota eius posteritas leprosa nata est.

Ergo similiter iuste statui inter homines, & fieri potest, quod scilicet propter peccata parentum Iudæorum Christum occidentium eorum posteri etiam ad fidem conuersi puniantur pœna infamię, & inhabilitationis ad officia, & dignitates, & repellantur à congregationibus vsque ad tot uel tot gradus, ad tempus, uel in perpetuum sola ratione generis: patet consequentia ex identitate rationis.

Respon. Respondeo negando consequentiam. Nam secundum Aug. super Iosue. 7. pœna est duplex: quędam, quę nocet, & non prodest ad salutem, ut est pœna inferni: & hac pœna neque Deus punit, neque ecclesia punire potest unum pro alio. Alia est pœna, quæ sic nocet quòd tamen prodesse potest ad salutem: & hac pœna sæpè Deus punit unũ pro alio ex causa, vt patet in infirmitatibus, & afflictionibus corporalibus, ut supra in argumento tactum est: quia & est Dominus uitæ & mortis, & potest facere, & fieri præcipere quod & quomodo uoluerit. vide Alex. Hall. 3. par. q. 4. memb. 4. ar. 1. Homo autem, etiam tota ecclesia, non potest hac pœna unum pro alio sine eius culpa punire, quãdo est pœna corporalis uel spiritualis, puta excommunicatio: quæ non nisi pro culpa ipsius excommunicati infligi potest, quia illam præsupponit secundum August. ad Aurelium Episcopum. Benè tamen potest punire unum pro alio pœna temporali priuationis bonorum, & pœna ciuili infamiæ, & inhabilitationis ad hoc uel illud munus, & huiusmodi: idque solum ex causa, scilicet propter necessitatem, vel vtilitatem magnam communem: quæ priuatę rationabiliter præponenda est, ut ait glos. dist. 22. ca. renouantes. Et 1. q. 4. cap. ecclesia, ubi latius de his agitur.

Quòd ergo peccata parentum non noceant filiis nisi eos imitentur: neque ullus pro alio etiam temporaliter sine causa rationabili, ut dictum est, puniatur, patet latius secundum glossam ordi. August. & Grego. & Nico. Lyr. Exod. 20. visitans peccata patrum in filios &c. & habetur. 1. q. 4. ca. homini. & ca. ecclesia. & August. ad Auxentium Episcopum, & ad Bonifacium, & habetur de consecr. dist. 4. cap. queris. Et concilium Toletanum quartum. cap. 60. Et Hiero. super Trenorum quinto, & dist. 56. ca. satis peruersum. Et c. undecunque. cum sequen. & ibidem Turrecremata. latius, secundum Tho. 2. 2. q. 108. art. vlt. Item ca. penul. de consuet. Item cap. de pœnis. l. sancimus. & l. nequis. & l. cum reis, ubi dicitur. Sancimus ibi esse pœnam vbi & noxa est: & quos reos sceleris societas non facit, procul à calumnia submouemus. & ff. de pœnis. l. crimen. & tandem de re. iuris. li. 6. regula. 22. ait. Nõ debet aliquis alterius odio prægrauari. Et regula 23. sine culpa nisi subsit causa non est aliquis puniendus. Et ibi glos. & ratio huius est, quia pœna est reordinatiua culpæ, & mensura eius, ergo ubi culpa reordinanda, & mensuranda non est, neque eius mensura, & ordinatio pœnalis esse debet.

Replica. 1. Quòd si contra hoc replicatur. de hæreti. ca. vergentis, habetur quod secundum ius diuinum, & secundum leges vltio sæpè fertur non solum in sceleris actores, sed etiam in progenies damnatorum: vt patet in confiscationibus bonorum, in quibus hæredes succedere deberent. Et ad idem est. ca. quicunque. & ca. filii. & ca. accusatus. eo. titulo. li. 6. & ca. statutum. ibidem. Et. C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. & li. 6. de pœnis ca. fœlicis. Et extra. eo. titulo, ca. in quibusdam. & li. 6. de schismati. ca. ad succidendos. & 24. q. 3. ca. cum ergo, & ff. de eo quod metus causa, l. isti quidem. & C. de hæreti. & Manich. & Samari. l. Manich. & l. Gazaros.

Neque valet dicere, ut aliqui dicunt, quòd illa decretalis, uergentis. de hæreticis, est iam reuocata per ca. de hæreti. & Manich. l. cognouimus. & l. de Nestorianis, ubi dicitur quòd filii fideles succedunt patribus hereticis: hoc inquam nõ ualet: quia secundum alias leges supra allegatas ciuiles, & canonicas, quæ & de facto semper practicantur, sicut & illa decretalis uergentis, pro delicto parentum filii usque ad secundam generationem puniuntur in temporalibus, & hereditate, & bonis hereditariis omninò priuantur.

Respon. Respondeo ad replicam, quòd utique id potest fieri, sicut & leges dicunt, & intelliguntur, maximè quando timetur, & probabiliter præsumitur quod illi successores sunt, uel erunt paterni criminis comparticipes, seu imitatores, ut habetur. C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. Et 6. q. 1. ca. si quis. Et de hæret. ca. statutum. li. 6. sicq; ex causa scilicet propter crimen probabiliter, aut iure præsumptum iustè puniuntur filii in bonis temporalibus pro peccato parentum, & non pro uera culpa ipsorum filiorum: aut potius in odium, & detestationem criminis, ut alii magis caueãt à tali crimine, ad quod sunt proni. Idque maximè est uerum quando peccata parentum commissa sunt post baptismum. Nam pro peccatis parentum ante baptismum commissis nõ possunt iustè puniri filii eorum etiam in temporalibus: sicut neque pro ipsa ipsorum infidelitate baptismum præcedente, ut supra in responsione ad secundum argumentum principale dictum est: modò illi sint conuersi ex genere Hebręorum, modò ex genere Sarracenorum, aut aliorum infidelium quorumcunque, siue Gentilium: eadem quippè ratio militat in omnibus illis, ut dictum est.

Adde quòd indirectè benè potest filiis nocere delictum patris in temporalibus, puta quoad successionem: non tamen directè. Neque tunc puniuntur filii, sed pater in filiis pro suo peccato, vt habetur. 6. q. 1. cap. sunt plurimi. & 1. quæst. 4. cap. Item peccato.

Vnde pro materia eorum, quæ antecedẽte prędicti quarti argumenti adducta sunt, Nota quod Idumæi Aegyptii Amonitæ, & Moabitæ non sunt ab ecclesia Hebręorum repulsi sola ratione generis, sed ex causa, puta vt occasio idolatrię uitaretur ex

societate

ſocietate ipſorum, quando non eſſent conuerſi ad fidem, vel in deteſtationem criminis eorum conuerſionem præcedentis, quando iam eſſent ad fidē conuerſi: vel ex alia cauſa cognita, & intenta à Domino Deo id præcipiente: quod patet, quia quando ad fidem de aliis nationibus idolatris conuertebantur ad iudaiſmum, certè nulla fiebat diſtinctio inter eos & Iudæos, vt patet Leuit. 19. Si habitauerit aduena inter vos ne exprobetis ei, & Ioſue 6. de Raab meretrice. Et Ruth. 1. & Iudith. 5. & 6. ca. de Achior. Et alibi ſæpè habetur de Proſelytis. Item propter figuram illi ſunt repulſi: quia per eos ſignificantur hæretici, & blaſphemantes Chriſtum, ſiue ſint Iudæi, ſiue Sarraceni in ſua perfidia permanentes: & publici peccatores, qui, vt prædictum eſt, ideò ſunt uitandi ſecundum gloſ. Auguſt. Lyr. Hugo. Cardi. & aliorum, & habetur de conſecra. diſt. 4. cap. plerique. & de Iudæis, & Sarracenis. cap. etſi Iudæos.

Et ad id Gene. 9. de maledictione Cham in filio Chanaan, nota quod Noe pater naturæ tunc potuit filium Cham propter peccatum ſic punire, vt ipſum ſeruum fratrum efficeret, & ex conſequenti poſteros eius. Qui enim ex ſeruo naſcuntur ſerui ſunt etiam ſecundum leges. Ideò Noe ſic maledicendo ſimul prophetauit ſiue prædixit quod dictum eſt, ſecundum Chryſoſt. ibidem. Adde quod etiam myſticè ſignificatur ibidem quòd peccatum patris, id eſt ſuggeſtionis non in ſe, ſed in filiis, ideſt in conſenſu, & opere damnabile, & dignum punitione hic, & in futurum eſt, ſecundum Auguſt. ut hoc etiam innuit Grego. lib. 26. moral. cap. 28. & habetur. 1. q. 4. cap. homini. ad propoſitum adducens id Exo. 20. Viſitans peccata patrum in filios in tertiā, & quartam generationem, ad quod etiam facit. 1. Timoth. 2. ex oppoſito myſticè dicens, quod mulier ſaluabitur ſi ipſa, & filii, ideſt opera manſerint in fide.

Quoad alia, quæ ibi adducuntur ex Ioſue 7. & 1. Reg. 4. & ſecundo Regum. 12. & quarto Reg. 5. videatur latius Grego. vbi ſupra, vt etiam habetur. 1. q. 4. eccleſia.

Replica. 2. Si ſecundò ad hoc replicetur probando quod pro peccatis parentum fidelium, vel infidelium poſteri eorum temporaliter iuſtè per homines puniri poſſint. Nam primò id patet. 15. q. 8. cap. cum multæ, Et diſt. 56. ca. Cenomanenſe. Et ca. presbyterorū. Et extra de filiis presbyterorum. Et eo. titu. li. 6. vbi filii presbyterorum, & adulterorum pro crimine patrum arcentur ab hęreditate, ab ordinibus, & prælaturis, vt inhabiles, idque ratione generis, aut defectus natalium.

Item ſecundò, quia ordinati ignoranter ab hęreticis, ſimoniacis, & excommunicatis ſine ſua culpa puniuntur pro culpa alterius, ſcilicet ordinantis: quia expoliantur gradu, & priuantur executione ordinum, vt patet. 1. q. 1. ca. ſtatuimus. Et cap. ſi qui à ſimoni. & ca. de cætero. & ca. ſeq. & q. 7. cap. conuenientibus.

Item tertiò, quia ſine vlla ſua culpa ſimoniacè ordinatus pro culpa alterius ſimoniacè interuenientis punitur priuatione, vt habetur. 1. q. 5. cap. præſentium.

Et quartò, quia electus ab excommunicatis ſine vlla ſua culpa punitur priuatione. 9. q. 1. ab excommunicatis. Et ca. ordinationes.

Quintò, quia pro peccatis aliorum, & principū iuſtè puniuntur innocentes in bellis, & excommunicantur, & interdicuntur populi, vt patet in ca. Romana. Et ca. ſi ſententia. de ſent. excom. li. 6.

Ergo ſimiliter pro peccato parentum poſſunt eorum poſteri ducentes originem ab Hebræis, Sarracenis, & huiuſmodi etiam poſt conuerſionem ad fidem iuſtè puniri, atque repelli.

Reſpondeo ad antecedens illud negando, & ad primam probationem de filiis presbyterorum concedo, quòd ſine diſpenſatione tales promoueri nō poſſunt, vt ait Gratianus, in ca. apoſtolica. diſt. 56. & ca. quia ſimpliciter: & habetur in cap. Cenomacen. & gloſſ. ibidem expreſſè, & de electio. ca. innotuit. & ca. cùm in cunctis, Et de filiis presbyt. lib. 6. ca. is qui. & ſic diſpenſatiuè promoti ſunt etiam ad papatum multi, de quibus habetur diſt. 56. c. Oſius Papa, & ca. vndecunque. ca. nunquam. ca. naſci. ca. dominus. ca. ſatis. ca. apoſtolica: ſed negatur quòd pro peccato parentum ſolum ſic tales puniantur, ſeu inhabilitētur: ſed ex cauſa ſcilicet propter defectum ſignificationis ſacramenti quamuis ortum habentem ex peccato parentum. Nā naſci ex adulterio non eſt nota delicti, ſed naturalis defectus perſonæ: ſicut naſci, aut eſſe eunuchum, eſſe bigamum, & irregularem etiam ex ſancta matrimoniali coniunctione, & iuſta hominis occiſione. Et talis pœna inhabilitationis, & infamiæ eſt naturalis. Itē eſt alia cauſa, ſcilicet ipſorum filiorum culpa iuridicè præſumpta, vt ſic magis caueatur. Nam ſecundum gloſſam de reg. iuri. li. 6. regula. 8. ſemel malus, pręſumptio ſæpè tranſit ad filios, qui rationabiliter præſumuntur, vt patres eorum, puta incontinentes, fragiles, & ignobiles, & huiuſmodi, ut expreſſè habetur in ca. ſi gens Anglorum. diſt. 56. & ca. niſi. Item ca. ſi quis. 6. q. 1. & de hæreti. ca. ſtatutū. 2. li. 6. Et de ſchiſmati. ca. 1. & ff. de edili. l. quod ſi nolit. Item in odium criminis.

Ad ſecundam de ordinatis ignoranter ab hęreticis ſimoniacis &c. Reſpon. illi canones expreſſè loquuntur de his tantum, qui ſcienter, & per conſequens culpabiliter ab excommunicatis, vel ſimoniacis iam declaratis ordinati ſunt: non autem de his, qui omninò ignoranter & inculpabiliter, ut patet ibidem & latius. 1. q. 7. ca. conuenientibus.

Ad tertiam ex ca. præſentium. 1. q. 5. reſpond. quod ex illo textu, ubi dicitur illum inuictum ſacerdotii dignitatem obtinuiſſe, innuitur. ſecundum glo. ibidem quòd licet prius ipſo ignorante fuiſſet à parentibus ſimoniacè data pecunia: tamen poſtea id ſciens uel probabiliter pręſumens nolebat ordinari, ſed tandem cedens importunitati parētum, ſine

legitima

legitima diſcuſsione verum ita eſſet quod timebat, conſenſit culpabiliter ſuę ordinationi: ideò non ſine culpa licet leui puniendus erat.

Ad quartum ex ca.ab excommunicatis &c. Reſpondeo, quod ex eodem textu,& gloſ.patet, quòd de his, qui à cognitis excommunicatis, uel qui ab eis ſciri potuerunt, & debuerunt, & per conſequēs culpabiliter ordinati,& electi ſunt, non de alijs illa iura loquuntur.

Quòd ſi replicetur ea ca.ſtatuimus. & ca.ſi qui à ſimoniacis, vbi promotiones omninò ignorantium factæ ab epiſcopis ſimoniacis irritæ eſſent, niſi ex ſpeciali miſericordia diſpenſatiuè ab eccleſia ſuſtinerentur.

Reſpondeo, quòd etiam ſi ibi non ſit ſcientia & culpa uera: eſt tamen iure aut probabiliter præſumpta, ut dictum eſt, ex quo tales ſimoniaci publici & cōmuniter noti ſunt: vnde & iure prēſumitur quòd ſcienter aliquo modo ab ipſis ordinati ſunt, niſi oppoſitum probetur: vt patet ex gloſ. in dicto ca. ordinationes. 9.q.1.& 28.diſt. cap. propoſuiſti: dico etiam ſecundum gloſ. in dicto ca. ſi qui à ſimoniacis, quòd quamuis nulla ibi eſſet culpa etiam præſumpta, ius poteſt iuſtè prædictos ordinatos omninò inculpabiliter à ſimoniacis, & excommunicatis prædicto modo punire, ex cauſa ſcilicet in horrorem & deteſtationem prædicti criminis, & hæreſis: quia id cedit ad utilitatem publicam, ut alij timeant à talibus criminibus latè uagantibus. vide gloſ.in ca.renouantes,diſt.22.& ca. in quibuſdam pœnis.

Ad quintum reſpon. quòd ex cauſa ſeu ex culpa præſumpta iuſtè aliquando in bellis innocētes cum nocentibus ſimul puniuntur in bonis temporalibus,& aliquando in corpore, & uita ſaltem indirectè, ſeu per accidens: de quo latius in materia de bello agunt doctores.

Et quoad excommunicationem negatur ꝙ innocentes cum nocentibus, aut pro peccato illorum, aut etiam populus totus ubi ſunt innocentes licitè excommunicari poſsint, vt patet.24.q.3.cap.ſi habes.& ca.Romana,de ſen.excomm. li 6. vbi id expreſſè dicitur ſecundum etiam doctores communiter ibidem,& gloſ.ordi.Auguſt. ſuper id Matth. 13.Inimicus homo hoc fecit, vt ſupra in reſpōſione ad quartum argumentum principale ex ipſo Auguſt.dictum eſt.

Et ad ca.ſi ſententia, ubi loquitur de interdicto, reſpon. primò, ſecundum gloſ.ibidem. Et in ca.præſenti.de ſen.excom. quòd hoc eſt ſpeciale interdicto, quo prohibentur bona eccleſiæ ſpiritualia, nō autem tolluntur aliqua propria bona innocentum: idque fit ex cauſa communis utilitatis eccleſiæ, ut ſcilicet eius iniuria deploretur, & ipſi ab omnibus eius filiis faueatur. Alio modo reſpondent alij ꝙ ſcilicet ideò populus pœna interdicti punitur cum innocentibus, quia uel fauet peccato ſuperioris uel alterius, qui eſt cauſa interdicti: vel quia ei non obſiſtit, ut deberet pro eccleſia ſecundum Grego. & habetur.1.q.4.ca.eccleſia.ad quod facit.2.q.7.non eſt à plebe.& 8.q.1.cap. audacter. Sed certè ſi hæc reſpon. eſſet bona, iam eadem ratione poſſet populus etiam cum innocentibus excommunicari: Ideò prima reſpon. aptior videtur, maximè quia excommunicatio, quæ peccatum mortale præſupponit, non ex cauſa, ſed pro culpa uera, uel iure præſumpta licitè poteſt infligi, ut dictum eſt.

Quintò principaliter arguitur ad idem, quia ſi ex cauſa licet non pro ſua culpa quis iuſtè ab homine puniri poteſt, ut in reſponſione ad quartum argumentum præcedens, & ad eius ſecundam replicam ſæpè dictum eſt, ſecundum quod habetur de reg.iur.& gloſ.in ca. renouantes, diſt.22.& aliis iuribus,& doctoribus ibi allegatis: quod etiam patet, quia in ca.tua nos.de clerico ægrotante. Et cap.ex parte. habetur quòd ſacerdos leproſus ſine ulla ſua culpa prohibetur celebrare ſolum coram populo propter horrorem & ſcādalum populi tollendum, ſecundum etiam communiter doctores ibidem & Alex.Hall.4.par.q.47.membro vltimo. Et B.Tho. in 4.diſt.9.q.4.ar.vlti. Et ſimiliter bigamus prohibetur, & priuatur priuilegiis clericalibus ex cauſa propter defectum ſacramenti, ideſt ſignificationis ſecundum gloſ.in ca.1.de bigamis: & de cleri. coniuga.li.6.& propter eminentiam ſacerdotii. diſtin. 26.c.vna. Et ſimiliter ſpurii & filii presbyterorum prohibentur, vt ſupra dictum eſt. Et ſimiliter eccleſia ſimoniacè conſecrata execratur ſine culpa ſua. 1.q.4.ca.eccleſia. Et eccleſia, in qua ſepelitur paganus, mundatur, de conſecra. diſtin.1.ca. eccleſiam, idque fit in horrorem, & deteſtationem criminis: ergo ſimiliter poſſunt puniri temporaliter pœna infamiæ, inhabilitationiſque, & repelli à congregationibus,& muneribus publicis,& honoribus omnes conuerſi ex genere Hebræorum, Sarracenorum,& huiuſmodi, ratione generis ſimul & ex cauſa ſcilicet in deteſtationem perfidiæ, aut idolatriæ eorum conuerſionem præcedentis: & in fauorem religionis, aut officiorum eccleſiaſticorum, aut muneruni publicorum, ne talis generis uilitate polluantur: aut propter eorum culpam iure, aut probabiliter prēſumptam, quia ſcilicet de eorum relapſu ad ſuam perfidiam, aut de ipſorum inconſtantia in fide,& de morum prauitate timetur, ut habetur de conſecra. diſt.4.ca. Iudei, ubi dicitur ꝙ Iudæorum perfidia frequenter ad uomitum redit.

Reſpondeo negando conſequentiam: neque enim eſt cauſa aliqua de prędictis in propoſito: niſi fortè in gradibus propinquis aut notis, ut in tertia conclu.dictum eſt. Nam ad deteſtationem perfidiæ, ſeu idolatriæ id non oportet facere, neque eſt cauſa ſufficiens ad repellendum conuerſos ex iudaiſmo. Nam ſimiliter oporteret repellere,& punire omnes etiam ab antiquo conuerſos ex gentilitate, & ab idolatria. In fauorem autem religionis potius expedit omnes ex quacunque natione conuerſos benignè amplecti, & honorificè fauere, ut conuertantur etiam reliqui ad fidem, ut ſupra probatum

Argum.5.

Reſpon.

batum eſt ex conciliis, & decretis eccleſiæ. Vilitas autem generis tam per baptiſmum purificatur, ut ſupra in reſponſione ad tertium argumentum dictum eſt. Quòd ſi aliquæ reliquiæ huius vilitatis ad huc apud homines manent: id ſolum contingit in gradibus propinquis aut notis, dum per aliquam notabilem excellentiam non purificantur, ut ſupra in tertia conclu. latius habetur. Metus uerò de eorum reditu ad uomitum, atque relapſu, ſeu morum prauitate, certè non eſt rationabilis de omni illa natione ſiue ulla graduum, & perſonarum differentia: cùm rectè viuere, ſicut & alii antiqui Chriſtiani, communiter ſine notabili diſcrimine ui deantur. Et quamuis aliqui videantur ad vomitum redire, & nefanda ſcelera committant, non ideò idem de omnibus generatim in omnibus gradibus etiam antiquiſsimis præſumendum eſt: ſicut neque propter ſimilia crimina aliquorum Chriſtianorum antiquorum, quæ in aliquibus regionibus legimus contigiſſe, idem de omnibus concludendum eſt. Igitur de ſolis illis perſonis id rationabiliter metuendum eſt, quæ uel ſemel relapſæ, aut in ſuam perfidiam reuolutæ ſunt, uel de deſcendentibus ab eis in gradibus propinquis, aut cognitis, ut ſupra in tertia concluſ. dictum eſt: de quibus dic. ca. Iudæi. Et cap. plerique. de conſecrat. diſt. 4. loquuntur.

Argum. 6. Sextò principaliter ad idem arguitur, quia vilibus, & infamibus portæ dignitatum patere non debent. cap. inter dilectos, de exceſſ. prælat. & gloſſ. in ea. teſtimonium. de teſtibus. Et expreſſè hoc habetur de regu. iuri. regula 87. & Turrecremata in decreto diſtinct. quinquageſimaſexta cap. 1. ſecundum Bonauentu. in quarto diſtinct. vigeſimaquinta latius probat. Nunc autem ſecundum iura conuerſi ex genere Hebræorum ſunt infames, uiles, & inhabiles ad dignitates, & officia publica, ut patet cap. de Iudæis, & celeto. l. hac valitura, & decimaſeptima quæſt. quarta. cap. conſtituit. Et quòd id non ſolum de Iudæis nondum ad fidem conuerſis, ſed etiam de iam conuerſis intelligatur, patet expreſſè in foro Iuzgo. lib. duodecimo. l. 10. vbi etiam de Iudæis baptizatis dicitur quod ad teſtimonia contra Chriſtianos non admittantur. Et concordat gloſſ. in dict. ca. conſtituit.

Item confirmatur à fortiori, quia. C. ad l. Iul. maieſta. l. quiſquis. damnatur, ut infames in æternum illi & poſteri eorum, qui contra principem factionem cum quibuſcunque inierunt: ergo à fortiori ſi contra Chriſtum Deum principem omnium, quales ſunt Iudæi, & idolatræ, & Sarraceni, & huiuſmodi: quæ infamia etiam per baptiſmum non tollitur, ſicut nec aliæ pœnæ ciuiles.

Quod & ſecundò probatur, quia in dicta. l. Manichæos, contra hæreticos manichæos, & donatiſtas tanquā contra reos læſæ maieſtatis infligitur infamia durans in ſempiternum, etiam poſt pœnitentiam, ut id etiam habetur. cap. vergentis. & cap. excommunicamus, & aliis cap. de hæreticis. & diſt. 15. cap. presbyteros, & in aliis. ca. ibidem. Nunc autem ſimilis eſt ratio de iudæis, & hæreticis: quia atquè aut grauius, quàm hæretici contra Chriſtum peccauerunt.

Reſpon. Reſpon. primò quòd. C. de iudęis. & ca. conſtituit, expreſſè loquuntur de iudæis nondum ad fidem conuerſis, ſed in ſuo iudaiſmo in terris Chriſtianorum de gentibus: uel ſecundò potius loquuntur de iudæis ad fidem ſiplenter conuerſis, & baptizatis in perfidia ſua notoriè permanentibus, & in ſuis cęremoniis iudaicis, ut tunc temporis ſolebat fieri, ut patet in eodem foro Iuzgo. lib. 12. l. 10. vbi id habetur expreſſè. Et Turrecremata ſuper eo. cap. conſtituit, contra gloſſam, ibidem. Et idem Montaluo ſuper foro Regio Hiſpaniæ, libro quarto, titu. 3. l. ij. latius probat: vel tertiò potius intelliguntur de iudęis poſt baptiſmum apoſtatantibus à fide, ut ſupra in bulla Nico. 5. ad hoc propoſitum allegatur. Igitur de iudæis conuerſis, & in fide ſine relapſu manentibus nuſquam tale quid ſtatutum habetur, ſed potius oppoſitum, ut ſupra in 1. concluſ. probatum eſt.

Et ad confirmationem nitentem à fortiori probare quòd illa iura etiam de iudæis iam conuerſis intelligenda, & ad eos extendenda ſint, Reſpondeo dupliciter, primò ſecundum aliquos. ad l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſta. quòd loquitur de ipſiſmet actoribus criminis, reiſque læſę maieſtatis. Etſi ad iudęos extenditur per identitatem rationis: ſolum comprehendit ipſos criminis actores poſt baptiſmum iudaizantes, non autem ſucceſſores eorum in crimine non participantes, nec hæreticantes, ut patet ibidem: quia pœnæ tantum ſuos tenere debent culpæ actores, ut ſupra in reſponſione ad quartum argumentum latè dictum eſt. Et ſimiliter reſpon. ad l. Manichæos. Sed quia illa lex expreſſè etiam loquitur de poſteris eorum, ideò hęc reſpon. non ualet.

Secundo reſpon. quòd licet iudęi ante conuerſionem eſſent digni infamia, ſicut & ſubiectione ſeruili in ęternum pluſquam hęretici: tamen non eſt idem iudicium de omnibus illis poſt eorum conuerſionem: quia ex largitate, & ſpeciali beneficio principis ſcilicet Dei, & Papę, & Regis, in fauorem fidei, ſcilicet ut ab ipſis iudęis reſipiſcentibus fides libenter ſuſcipiatur, remittitur illis, & omnibus infidelibus dum per baptiſmum regenerātur prędicta infamia iuris & ſeruitus pœnę, ſicut & omnis eorum culpa, ut ſupra in reſponſione ad tertium argumentum latius habetur: & quia fauoribus ſunt ad fidem alliciendi, & iam adducti in ea proſequendi ſunt, ut habetur in cap. iudęi, ſecundo de iudęis, & in extrauagan. dignum, eo. tit. & 23. quęſt. 4. cap. debet. & quęſt. 7. cap. quod autem. Et 1. quęſt. 4. cap. iudęi baptizati. & diſtinctio. 45. capit. qui ſyncera, non ſic indulgetur hęreticis, uel aliis poſt datam fidem & acceptam in baptiſmo relapſis, etiā ſi pniam agāt: de quibus procedunt prędictę leges, & ſimiles alię pœnales, quę nō

debent extendi ultra casus, & personas ibi expressas etiam per identitatem rationis si non est expressa. Quia de regu. iur. odia restringi &c. secundum August. & habetur dist. 50. ca. ut constitueretur, & secundum communiter doctores.

Et quidem licet Iudæi peius omnibus occidendo Christum, ipsumque in sua perfidia blasphemãdo peccauerint: eos tamẽ propter hoc ecclesia punire non potest vlla pœna infamiæ, aut seruitutis, sicut neque alios infideles propter suam infidelitatem: quia quid ad nos de his, qui foris sunt? 1. Corinth. 5. dum maximè contra pacem reipu. non peccant, ut supra in responsione ad secundum argumentum dictum est. Hæreticos autem, & omnes alios, qui post baptismum ad uomitum redierunt, ex quo semel de iurisdictione ecclesiæ fuerunt, nec inde iure egredi potuerunt, utique ecclesia tali pœna etiam corporali punire potest, ut habetur. 23. q. 4. & alibi sæpius: ideò ecclesia, & principes permittunt liberè Iudæis non conuersis suam legem, & ritus seruare, cum quibusdam tamen limitationibus, ne scilicet in iniurias, & blasphemias contra dominum Christum exeant, ut habetur. C. de Iudæis, & cœlico. l. Iudæos. Et l. sabbati. dist. 45. cap. qui syncera.

Quibus non obstantibus propter tres causas supradictas in 3. conclus. tàm ipsi Iudæi, & Sarraceni & alii infideles, quàm trahẽtes originem ab eis maximè in gradibus propinquis, aut cognitis à congregationibus, muneribus, & dignitatibus repelli possunt, ubi de facto uiles, inepti, uel infames habentur ex causa quacunque.

Argum. 7. Septimò principaliter ad idem arguitur, quia Neophyti prohibentur ad officia & dignitates assumi. dist. 48. ca. quoniam. & ca. prohibentur, secundum. 1. Timot. 3. idque propter ruditatem eorum, & propter reliquias perfidiæ gentis iudaicę, vel idolatrię remanentes, secũdum Felinum ibidem, & in ca. Iudæi. de testibus. & secunda quæstio. 7. ca. non potest.

Respon. Respondeo secundum ipsum Felinum in dict. c. & Philip. Decium, & Ioan. de Ripa, & Turrecremata ibidem, & in c. eam te, de rescriptis, q̄ dicta iura loquuntur & intelliguntur de Neophytis, idest de recenter conuersis ad fidem ex quacunque secta, aut natione non satis instructis in pertinentibus ad fidem, moresque Christianos, quoad alios edocendos, & gubernandos, qui neque quoad seipsos satis probati sunt: ne scandalizentur, neve in superbiam erigantur æstimantes ecclesiam illis ualdè indigere, vt etiam expressè ait, glo. ubi supra dist. 48. cum textu. cap. 1. & 2. & distin. 61. & in cap. constituit. 17. q. 4. licet malè alleget cap. de Iudæis, quod non de conuersis, de quibus nos agimus, sed de nondum conuersis Iudæis dictum capit. loquitur expressè.

Item dicta iura intelliguntur, sicut & loquuntur de promotione neophytorum ad ordines maiores, quibus est annexa obligatio alios docendi: non autem prohibentur à minoribus, nec à canonicatu. Sed neque secundum Dominicum in cap. quicunque. distinct. 78. prohibentur à maioribus, & ab aliis officiis: maximè si iam per aliquod tempus in fide, & moribus instructi, & probati sint, & idonei ad id munus obeundum. Et in hoc omninò concordat Philip. Decius in cap. eam te, de rescriptis. vbi & optimè reprobat Panor. ibidem dicentem illam decretalem procedere ex gratia speciali in fauorem nouiter ad fidem conuersi: probatque eam de iure communi procedere: pro quo etiã expressè facit. ca. neophytus. dist. 61.

Nihil igitur obstat sola ratio generis huius vel illius, ne aliàs idoneus ad munera, officia, & collegia communia & præsertim ecclesiastica assumatur, vt hoc etiam expressè habetur in cap. ad decorem. de institutionibus. Et cap. venerabilis. de præben. & gloss. ibidem & supra latè probatum est, at vt in fine in responsione ad sextum argumentum præcedens dictum est, hoc non obstante ex aliis causis ibi, & supra conclusione 3. expressis iustè repelli potest.

Sed pro complemento huius materiæ dubitatur quis sit preferendus in muneribus publicis, & ecclesiasticis, is ne qui trahit originem ab Hebræis, & Sarracenis, & infidelibus, an qui ab antiquis Christianis progenitus est? Similiter qui semper fuit bonus sit'ne præferendus ei, qui aliquando fuit malus, cæteris paribus existentibus utrinque? Dubium.

Respondeo in hoc videntur esse opiniones, quas referunt Felinus in cap. eam te. de rescript. & Panorm. in cap. at si clerici, de iudiciis & gloss. distin. 63. in fine, & in ca. obeuntibus.

Sed resolutoriè videtur dicendum. Primò, quòd infidelitas præcedens baptismum non nocet conuerso in promotionibus, nisi alia causa adsit, ut supra probatum est: hæresis autem, & alia crimina quædam post baptismum commissa, post quorum pœnitentiam etiam durat infamia, & inhabilitatio, de quibus habetur in cap. nisi quia, de renuntiatio. & in glos. ibidem. vbique etiam posteris nocent ad id, ut expressè habetur prima quęstio. septima, capit. primo, & cap. si quis omnem. Et gloss. distinct. vigesimaquinta, ca. primum, & vigesimasexta distinctio. cap. deinde, ut supra etiam conclus. tertia, & in auctoritatibus adductis in sexto, & septimo argumento habetur, & hoc est uerum, nisi cum talibus dispensetur, id quod sæpè legitur factum, distinct. quinquagesima, capit. si post. & cap. Ioannes, ut etiam Luc. 15. factum est cum filio prodigo, & alibi cum beato Apostolo Petro, & cum Dauid, & cum aliis sanctis: vide Felinum vbi supra.

Secundò dico quòd regulariter, & cæteris paribus, quando agitur de præsidendo, & ad prælaturã assumendo, præponẽdus est qui semper fuit bonus, & fidelis, peccatori, & Iudęo iã conuerso: quia liberius põt reprehendere, & corrigere, quam qui aliquando

quando fuit peccator. Qua enim fronte potest alios reprehendere qui in delictum simile corruit? 25. distinct. cap. primum. Ad quod facit distinct. quadragesimaoctaua cap. 1. & 2. item distinct. 12. ca. Nos consuetudinem. & distinct. 61. cap. Quid proderit. cap. Constituimus. cap. nec emeritis, secundum Hugonem & Turrecremata ibidem, & de testibus & attestat. cap. testimonium, & ibi glos. & 16. quæst. 1. cap. legi, & Felinus ubi supra hoc tandem tenet.

Dico cæteris paribus, quia aliquando ratione alicuius circunstantiæ in aliquibus casibus requisitæ, quæ reperitur in eo, qui aliquando fuit peccator, erit aptior ad tale munus si sit aliàs sufficiens: puta quia ex suo casu didicit misereri & mederi: qui si sit aliàs æquè sufficiens ad prælaturam, est præponendus ei, qui semper fuit bonus & fidelis, ut habetur dist. 50. ca. fidelior, & ibi glossa. Et in hoc concordant Panor. & glossa dist. 63. ut supra, & Philippus Decius, & Ioan. de Ripa, in §. de adulteris.

Tertiò dico quòd in aliis dignitatibus non habentibus prælaturam seu curam pastoralem ubi solum bonitas uitæ requiritur, tunc stante pari utrinque sufficientia præferendus est is, qui fuit semper bonus & fidelis, secundum uiam iura communia. Et concordant in hoc communiter doctores, & secundum supradicta concordantur etiam opiniones, quæ sibi aduersari uidentur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAQVINTA.

Dubium 1. *De futuris contingentibus, in qua duodecim dubia tractantur: quorum primum est quid & quotuplex est possibile, & futurum contingens.*

Not. 1. Possibile possibiliter. AD quod respondeo per tria notabilia. Primũ est, quòd possibile capitur dupliciter, scilicet primæ intentionaliter, & id aduerbialiter: & tunc facit modalem diuisam: uel etiam primæ intentionaliter nominaliter: & id uel largo modo pro omni re, quæ potest esse siue necessariò, siue non necessariò sit: & hoc modo quodlibet ens, etiam Deus, est possibile: uel etiam nominaliter, sed strictè, pro omni re, quæ potest esse, & potest non esse: & hoc modo est idem quod contingens ad utrumlibet.

Secundo modo capitur secundæ intentionaliter pro propositione possibili.

Potest. Nota etiam quòd ly potest, si dicit potentiam logicam, significat non repugnantiam extremorum: & idem est quod possibiliter, & ampliat ad quatuor temporum differentias, & absoluitur à tempore: quia est idem quod potest, potuit, vel poterit: & sic est uerum dicere quòd Adam potest non fuisse, idest potest, uel potuit non fuisse. Secus si dicat potentiam physicam, uel realem, aut naturalem: quia tunc stat solum secundum exigentiam copulæ, & denotat prædicatum posse conuenire subiecto secundum illam temporis differentiam per illam copulam importati, ut Adam potest non fuisse, idest res potens non fuisse, quæ an sit uera vel falsa infra in 12. dubio habetur.

Not. secundò, quòd contingens, sicut possibile, capitur dupliciter, scilicet primo intentionaliter: & tunc, si teneatur aduerbialiter pro contingenter, facit modalem diuisam: Si nominaliter, & largè est idem, quod possibile nominaliter largè acceptum: vel est idem quod res, quæ aliquando est, aliquando non est, licet naturali necessitate fiat, ut ortus solis, & occasus, pluuia, tempestas &c. Si nominaliter & strictè, est idem quod possibile strictè acceptum: uel est idem quod id est ꝙ potest euitari, & non esse: & tunc dicitur contingens specialiter captum: quia & est ad utrumlibet ex Arist. 1. Priorum: & de hoc agitur in materia & quæstione præsenti. Not. 2. Contingens contingenter.

Et not. ꝙ hoc modo contingens specialiter captum solet etiam diuidi in contingens rarò, & contingens sæpè: & utrunque ab Arist. 1. Priorum dicitur contingens natum: & incontingens ad utrũlibet indifferens, quod ab Arist. dicitur contingens ad utrumlibet, ex quo sic est, aut erit, quòd potest, uel potuit euitari, antequam fit, ita ꝙ potest, potuit, uel poterit esse, & non esse, ita quod ly potest dicat potentiam logicam.

Not. tertiò, ꝙ futurum contingens est non quidem id, quod erit, & non erit: sed quod erit, & potest non fore: uel quod non erit, & potest fore: Ita ꝙ contingens ad utrumlibet est possibile non necessarium, uel potens esse, & potens non esse: & est inferius ad possibile, ut constat ex supradictis: Et futurum contingens largè sumptum etiam pro eo quod non erit, & potest fore, ut dictum est, est superius ad futurum: quia stat aliquid esse futurum contingens, quod non erit: sed strictè & propriè omne futurum contingens erit, aut est futurum, & non è contra: sic etiam dicunt Alliaco. q. 1. art. 1. & Gabriel in 1. dist. 38. q. 1. artic. 1. notabili. 3. & 4. Not. 3. Futurum contingens.

Tandem no. ꝙ quando dicitur ꝙ contingens est indeterminatum adesse, & non esse, non est sensus, ꝙ contingens nec sit, nec non sit: quia hoc est impossibile, & repugnans: sed quòd non est necesse, & certum ipsum esse, nec ipsum non esse: aut ꝙ potest esse, & potest non esse.

DVBIVM secundum quid & quæ sit propositio determinatè uera, uel falsa. Respon. aliqui dicũt ꝙ propositio determinatè uera est id, quod propõ uera, & non falsa, ut ait Gabriel ubi supra, addens ꝙ aliud est propositio contingenter uera, quæ sic est uera, quæ potest esse falsa. Grego. etiam Arim. in 1. dist. 38. etiam ait ꝙ sic sensit Arist. ꝙq; sic sentiendo errauit. Aureolus autem, & alii dicunt ꝙ sic quidem sensit Arist. non tamen in hoc errauit: sed Dulart, & doctores communiter tenẽt oppositum quoad utrunque, dicentes ꝙ non omne uerum est determinatè uerum etiam secundum Arist. qui. 1. Perihermenias ca. vlt. ait ꝙ propõ de futuro contingenti uera non est determinatè uera. Dubium 2.

Pp 2 Ideò

Ideò alii dicunt ꝙ propositio determinatè vera est propositio necessariò uera necessitate absoluta, vt Deus est: uel ex suppositione, ut Sortes est quando est, aut currit quando currit. Vel ut alii dicunt est propositio uera, quæ pro tempore, aut instanti, quo est uera, non potest falsificari, aut non esse uera, quamuis absolutè posit non esse uera. Ita tenet Alliaco. Faber. Naueros, & alii. Sed hæc diffinitio non est idonea tenendo quòd ad præteritum est potentia, quòdque est potentia ad opposita pro eodem instanti, ut patet: quia si Adam potest non fuisse, & ego nunc uolens. A. possum non uelle. A. ergo, Adam fuit, & ego uolo. A. non sunt determinatè ueræ, ex quo possunt pro eodem instanti non esse ueræ, quod tamen est contra Arist. vbi supra dicentem eas esse determinatè ueras. Immò & tenendo ꝙ ad futurum non est potentia in sensu composito, sicut nec ad præsens, & præteritum, ut infra dubio. 9. & 12. habetur. Ista propositio Sortes erit, quando erit, ex quo est necessaria ex suppositione, sicut ista, Sortes est, iam similiter erit determinatè uera, ut Sortes est.

Ideò alii, ut etiam ait Naueros, dicunt ꝙ propositio determinatè uera est propositio euidenter uera, cui scilicet possumus euidenter assentire naturaliter, quatenus est ex parte suæ significationis, ut ista, Sol lucet, ignis calefacit, Sortes est, aut currit, aut fuit, aut per euidentiam summam siue supernaturalem, ut Deus est trinus & unus &c. Nam si aliquibus ex his non possumus euidenter assentire, id prouenit ex aliquo impedimento, uel ex defectu nostri intellectus, ut patet quia istis Angelus euidenter assentit: sed non ita possumus nos, uel etiam Angeli euidenter assentiri propositioni de futuro contingenti etiam reuelatæ, ut quòd Antichristus erit, nisi eam in uerbo clarè uideamus: quia cùm posit non esse iam ex parte suæ significationis, uel rei significatæ, nemo potest ei euidenter assentire, nisi solus Deus, uel beatus in uerbo per claritatem, & eminentiam suæ cognitionis: Quòd si quis illi propositioni reuelatæ assentiat aliquando euidenter, id erit extrinsecè, idest ratione sequelæ quatenus necessariò sequitur ex reuelatione, uel uoluntate diuina clarè cognita, & reuelante quòd Antichristus erit.

Sed tandem melius secundum beatum Thom. 1. par. quæst. decimaquarta articulo decimotertio, & ibi Caietanum, & Boetium, & alios propositio determinatè uera est propositio distinitè, & certitudinaliter uera, ita quòd eius contingentia est iam ad unum determinata.

Et ita secundum clarissimum doctorem Medina in sua lectura in 1. distinct. 38. Propositio determinatè uera est triplex, scilicet quoad se, & est idem quod propositio uera, etiam si sit de futuro contingenti, ut Sortes est, Sortes erit, est quoad se determinatè uera, uel falsa: quia aliquid horum certè est uel erit: & sic accepit Gabriel, vbi supra. Quoad Deum autem determinatè uera propositio est illi certitudinaliter uera: & ita omnis propositio, cui Deus assentit, est illi determinatè uera. Quoad nos autem determinatè uera propositio est nobis certitudinaliter uera, ut supra secundum B. Tho. dictum est: modò sit certitudo naturalis, ut sol cras orietur, modò sit certitudo fidei, uel supernaturalis, ut Antichristus erit, modò sit de præterito, modò de præsenti, modò de futuro contingente. & ita multa argumenta, & difficultates per hanc distinctionem solui possunt. Nam propositio de futuro contingenti ideo absolutè dicitur quòd non est determinatè uera, quia cùm non sit determinatum fore in suis causis naturalibus, neque sit positum inesse extra eas, non est nobis naturaliter certum quòd erit: ex quo naturaliter potest impediri, & non fore. Si autem nobis reueletur fore, tunc erit nobis determinatè uerum & certum fore, quamuis sit contingens, & posit non fore: quia reuelatio diuina tantam nobis certitudinem potest præstare, quantam causa naturalis ꝙ illa res est uel erit.

Ex quibus constat ꝙ hæc propositio Antichristus erit, secundum fidem Christianis est determinatè, idest certitudinaliter, quamuis non euidenter uera, quamuis etiam sit de futuro contingenti: aliis autem hominibus, & naturaliter indeterminatè uera est. Constat etiam ex dictis, & supponitur cōtra aliquos ꝙ propositio de futuro cōtingenti est uera uel falsa, ex quo est propō, & non est neutra. Nā si est uerū ꝙ erit uel non erit, ergo altera uera, altera falsa est. Et tandem propō absolutè, & in se determinatè uera non solum ex parte subiecti, uel assentientis, sed ex parte obiecti est certitudinaliter uera certitudine naturali, ut cras orietur sol: uel supernaturali, ut Antichristus erit, etiam si plures infideles ei non assentiant: quia ex quo est reuelata, uel decreta à Deo, iam est in sua causa, scilicet uoluntate diuina immutabili, & non impedibili certius in se ꝙ ita erit, quàm ueritas naturalis in sua causa naturali.

Dubium tertium. Vtrū aliqua propositio posit incipere, aut desinere esse uera uel falsa, & mutari de ueritate in fallitatem, & è contra. *Dubium 3.*

Respondeo per octo propositiones. Prima est, ꝙ propositio de præsenti potest incipere esse uera uel falsa: & mutari de veritate in falsitatem, ut ista Sortes currit, Sortes non currit. Nam exponendo ly incipit patet intentum. *Propo. 1.*

Propositio secunda. Nulla propositio affirmatiua de futuro de simplicibus extremis potest incipere esse uera: sed si semel est uera ab æterno est & fuit uera. probatur: quia si aliqua posset incipere esse uera, maximè ista, Antichristus erit, sed hæc non, quia heri & semper ab æterno fuit verum dicere quòd Antichristus erit aliquando, idque supposita existentia ipsius propositionis ab æterno, vel in intellectu diuino fuit uerum ab æterno, ꝙ Antichristus erit. *Propo. 2.*

Benè tamen potest desinere esse uera post tem-

pus

pus suæ futuritionis. Nam post mortem Antichristi iam desinet esse uera, Antichristus erit: & tunc incipiet esse falsa. Et ita affirmatiua falsa de futuro contingenti non est ab æterno falsa.

Propo. 3. Tertia propositio. Quòd propositio negatiua de futuro contingenti benè potest incipere esse uera, ut ista, Antichristus non erit, incipiet esse vera post mortem eius supposito quòd non resurget, & ita nō est ab æterno uera: quia antequam Antichristus esset, non est, neque fuit uerum dicere quòd non erit, id est nullo tempore erit: immo & aliquando erit, & aliquando non erit.

Negatiua autem de futuro contingenti vera nō potest desinere esse vera. Nam si semel est verum quòd Antichristus non erit, iam nullo tempore erit verum dicere quòd erit, aliàs duæ contradictoriæ essent veræ: & ita de veritate in falsitatem mutari non potest.

Negatiua verò de futuro contingenti falsa ab æterno est, & fuit falsa. Nam si nunc est falsum, quòd Antichristus non erit in aliquo tempore, ergo sua contradictoria vera, Antichristus erit in aliquo tempore, & ergo ab æterno vera, & per consequens illa negatiua contradictoria ab æterno falsa est, & fuit, & non potest incipere esse falsa.

Propo. 4. Propositio quarta. Ex dictis sequitur quod affirmatiua de futuro contingenti benè potest mutari de vera in falsam, ut ista Antichristus erit nunc est vera, & post mortem eius erit falsa.

E contra fit in negatiua, quæ quidem in eodem instanti, in quo affirmatiua desinit esse uera, & incipit esse falsa, tunc negatiua desinit esse falsa, & incipit esse immutabiliter vera: quia aliter duæ contradictoriæ essent simul veræ aut falsæ.

Propo. 5. Propositio quinta. Ex dictis sequitur quòd licet ista, Antichristus erit, potest esse vera, & falsa; & similiter ista, Antichristus non erit, non tamen indifferenter successiuè vnam post alteram. Nam post veritatem negatiuæ non potest successiuè affirmatiua esse vera: quia si negatiua est uera, & negat omne tempus futurum, iam non potest verificari affirmatiua, quòd Antichristus erit pro aliquo tempore: quia sic darentur duæ contradictoriæ simul veræ.

Item neque negatiua potest successiuè esse falsa post falsitatem affirmatiuæ; quia si ista est falsa, Antichristus erit, scilicet aliquando, ergo negatiua est nunc vera & in æternum, quòd scilicet Antichristus nunquam erit. ergo non potest esse falsa post falsitatem affirmatiuæ. Sed è conuerso benè potest esse, quòd scilicet affirmatiua potest incipere esse falsa post falsitatem negatiuæ: quia affirmatiua potest incipere esse falsa post mortem Antichristi: & quando incipit esse falsa, tunc negatiua incipit esse vera. ergo ante fuit falsa, illa negatiua: & post illius falsitatē incipit falsitas affirmatiuæ.

Item negatiua potest esse vera post veritatem affirmatiuæ: quia potest incipere esse vera, vt ista, Antichristus non erit, post mortem eius.

Propos. 6. Propositio sexta. Ex dictis sequitur quòd licet quælibet affirmatiua, vel negatiua de futuro contingenti possit esse vera & falsa, ut dictum est: tamen negatiua est immutabiliter uera, ita quòd si semel est uera non potest mutari in falsum, quia non potest incipere esse falsa, ut supra propositione tertia & quarta habetur.

E contra fit in affirmatiua; quæ est immutabiliter falsa, ita quòd si semel est falsa, nunquam mutabitur in veram, vt si nunc est falsum quòd Antichristus saluabitur, & sua cōtradictoria vera quòd non saluabitur: nunquam postea erit verum quòd saluabitur: quia aliàs duæ contradictoriæ darentur simul veræ.

Vnde nota, quòd istæ duæ contradictoriæ, Antichristus erit, Antichristus non erit, non possunt esse ueræ, nec falsæ simul, nec successiuè indifferenter: sed certo ordine seruato, vt dictum est, tunc successiuè possunt esse falsæ, puta affirmatiua post negatiuæ falsitatem, & negatiua potest esse vera post veritatem affirmatiuæ: & non è conuerso.

Propo. 7. Propositio septima. Nulla propositio de futuro contingenti est ineuitabiliter, id est necessariò uera uel falsa: sed euitabiliter uel contingenter, ita quòd antequam ponatur inesse, potest eius ueritas uel falsitas euitari, & poni sua contradictoria inesse. Quò fit vt licet vna sit immutabiliter uera, ut ista negatiua, Antichristus non saluabitur: non tamen ineuitabiliter uera sit: & ista affirmatiua Antichristus saluabitur, est immutabiliter falsa: non tamen ineuitabiliter, id est si nunc est falsa non potest successiuè in ueram mutari, uel transire: sed potest falsitas illa euitari, quia potest ille saluari in sensu diuiso: etsi ponatur inesse iam erit uera, sed non successiuè postquam fuit falsa: quia tunc deponitur illa eius falsitas ita quod nunquam fuit falsa: & ita eius falsitas euitatur. Eodem modo ista negatiua Antichristus non saluabitur est quidem immutabiliter uera, sed euitabiliter, ut dictum est.

Propo. 8. Propositio octaua. Propositio affirmatiua de præterito non dependens à futuro contingenti habet per omnia eandem regulam, quam negatiua de futuro contingenti, quia scilicet potest incipere esse uera, non tamē falsa, & potest mutari de falsitate in ueritatem, ut supra propositione tertia, dictum est. Sed opposito modo in negatiua de præterito dicēdum est, uti ex supra dictis facilè potest exemplificari, atque probari.

Argumen. 1 Contra primam propositionem suprapositam. Primò arguitur: quia in casu quod nunc in A. instanti præsenti Sortes non sit, & post in instanti B. mediato sit, sed producatur post A. & ante B. in instāti intermedio quod uocetur C. tunc ista propositio, Sortes est in A. nō incipit esse uera nec falsa, ut patet exponendo ly incipit, quia semper affirmatiua exponens est falsa: modò exponatur per primum sui esse, modò per ultimum non esse.

Respon. Respondeo quòd si illa instātia sint mediata ad inuicem,

inuicem, benè incipit esse uera, uel falsa, & exponentes sunt ueræ. Si uerò sint immediata, non admitto casum: quia impossibile naturaliter est instantia esse immediata. Et si ponatur quòd supernaturaliter sint immediata: tunc uerum probas, sed non cõtra primam propositionem, quæ intelligitur naturaliter instantibus existentibus mediatis.

Argum. 2. Secundò. Et hoc præcipuè contra secundã propositionem arguitur. Nam ista affirmatiua, Antichristus erit, potest esse uera, & potest esse falsa. ergo potest incipere esse uera, sicut potest incipere esse falsa, quia non uidetur maior ratio de una, quã de altera, & quàm de negatiua Antichristus non erit.

Respon. Respondeo negando consequentiam, & eius probationem, quia maior ratio est de una, quàm de altera, ut supra propositione secunda, & tertia probatum est.

Replica. Si replicetur adhuc probando quòd affirmatiua potest incipere esse uera, quia hæc propositio, Antichristus saluabitur, nunc non est uera, ut supponitur ex fide, & immediatè post hoc potest esse uera, quia aliàs esset necessariò, & nõ contingenter falsa. ergo potest incipere esse uera.

Respon. Respondeo dupliciter. Primò secundum Alliaco negando consequentiam, quia arguitur à diuisis ad coniuncta. Nam ly potest in exponentibus non cadit supra ly incipit, ac perinde nec supra utranque eius exponentem, sed supra una tantum: & ita non denotatur quòd copulatiua de inesse composita ex illis exponentibus possit esse uera, sed solum una illarum: cũ qua stat altera de possibili: & quando ponetur inesse tolletur altera: & sic antecedens est uerum. Sed in consequenti exponibili uirtualiter cadit ly potest supra utranque exponentem, ex quo ponitur in principio cadens supra ly incipit: & denotat quòd tota copulatiua composita ex exponentibus de ly incipit possit esse uera in sensu composito: & facit hunc sensum, & exponitur sic. Possibile est quòd hæc propositio, Antichristus saluabitur, nunc non est uera, & immediatè post hoc erit uera: uel possibile est quòd hæc nunc est uera, & non immediatè ante hoc fuit uera, ut ly possibile cadens supra totam copulatiuam, quæ est pars illius disiunctiuę, denotet quòd tota illa copulatiua sit possibilis, & capiatur in sensu composito: & hoc est falsum, & illa propositio impossibilis est.

Sed certè, ut aiunt Grego. Arim. in 1. dist. 38. Et Dulart, & alij hæc responsio non stat secundum bonam dialecticam: quia si illud consequẽs, hæc propositio Antichristus saluabitur potest incipere esse uera, capiatur in sensu composito, tunc ly potest nõ determinaret illum infinitiuum incipere esse, sed totam propositionem ad hunc sensum, hæc propositio Antichristus saluabitur incipit esse uera, est propositio possibilis, sed non accipitur ad prædictum sensum: ergo non potest accipi in sensu composito, sed in sensu diuiso. quòd si capiatur in sensu diuiso non debet exponi per unam de sensu composito, quia una modalis diuisa seclusis omnibus instantijs est necessaria, uel impossibilis: modalis autem composita est contingens: quia si sua officians est in rerum natura, est uera, si non, est falsa, quia extremum non supponit, ergo modalis diuisa non rectè exponitur per compositam.

Ideò secundo modo respon. secundum Grego. Arim. & alios etiam negando consequentiam, quia illa propositio de sensu diuiso, (hæc propositio, Antichristus saluabitur potest incipere esse uera) non est prius exponenda ex parte de ly incipit, sed ponẽda inesse sic, hęc propositio, Antichristus saluabitur, incipit esse uera: quæ quia impossibilis, ideò sua modalis diuisa impossibilis est. Respon. 2.

Tertiò contra eandem secundam propositionẽ arguitur. Ista propositio, Antichristus erit omnis homo, in casu quòd post hoc erunt multi homines tempore Antichristi, & quòd post maneat solus Antichristus, iam tunc incipit esse uera. Nam ante illud instans non fuit uera: & quando est ille solus, est uera sua de inesse, hæc uidelicet, Antichristus erit omnis homo, qui erit: & hoc tenendo quòd sit falsa ista propositio Adã fuit omnis homo ad hunc sensum Adam fuit omnis homo qui fuit. Nam aliter si tempus importatum per copulã sit acceptio non unica prædicati ad hunc sensum, Adam in aliquo tempore fuit omnis homo, tunc sicut illa est uera: sic & ista, Antichristus in aliquo tempore erit omnis homo, ab æterno fuit, & erit uera in casu prędicto: sicque non incipiet esse uera, sed ut dictum est tenendo tempus importatum per copulam esse unicam subiecti tantum & illam, Adam fuit omnis homo, fuisse falsam, tunc ista Antichristus erit omnis homo, incipiet esse uera in casu prędicto. Argum. 3.

Respondeo conceditur quod in argumento probatum est: sed id non est contra secundam propositionem, quæ solum loquitur de propositione de simplicibus extremis, & ubi nulla est distributio formalis, qualis est in hac, Antichristus erit omnis homo: nec ulla distributio æquiualens, aut uirtualis, qualis est in hac propositione, Sortes erit maior Platone, quæ potest incipere esse uera in casu quòd nunc & post sint æquales, sed cras Sortes sit maior: tunc enim certum est quòd nunc est falsa, ut patet per exponentes, nam tertia exponens negatiua est falsa in casu prędicto, hęc scilicet Plato non erit ita magnus, ut Sortes: quia facit hunc sensum quòd in nullo tempore erit ita magnus ut Sortes, sed cras incipiet esse uera, ut patet: idque quia includitur negatio in altero extremo scilicet in ly maior, & ita non est contra secundam propositionem. Respon.

Quartò contra eandem secundam propositionẽ arguitur, quia ista propositio, Antichristus erit omnis homo in hoc instanti quod est, demonstrando instans futurum in medio uitæ eius, nunc est falsa: quia ly in instanti, quod est nunc, non supponit, & tamen postea in eodem instanti medio uitæ Antichristi incipiet esse uera, ergo illa 2. propõ falsa est. Argum. 4.

Respon. Respon. distinguendo ly quod est: Nam si æquivalet nomini .i. in instanti existenti, & semper capiatur univocè pro eodem; tunc maior est uera; quia facit hunc sensum, Antichristus erit homo in instanti existenti in medio uitæ eius, quod instans uocatur .a. & minor est falsa; & ita nil concluditur. Si autem ly quod est teneatur uerbaliter restrictiuè pro instanti pręsenti; tunc illa maior est falsa, quia prædicatum non supponit sic restrictum; & licet minor sit uera, tamen argumentum non est cõtra secundam propositionem, quæ intelligitur solum in propositionibus de simplicibus extremis, qualis prędicta propositio non est.

Aliqui etiam dicunt quòd tunc adhuc illa minor non erit uera in medio uitæ Antichristi, quia per ly in instanti quod est non debet demonstrari instans tunc præsens in medio uitæ eius, sed illud idem iam præteritum in quo maior falsa fuit, ut sic uniuocè pro eodem instanti procedatur. Et ita tũc non incipit esse uera contra supradictam secũdam propositionem, quæ naturaliter tantum seclusis casibus extraordinariis & miraculosis procedit, & ita multa sophismata puerilia uitantur.

Argumentum quintum. Quintò contra tertiam propositionem arguitur. Nam ista propositio negatiua de futuro, Antichristus, qui erit, potest non fore, est uera: & tamen non potest incipere esse uera, ergo illa tertia propositio falsa est. Quòd sit uera illa maior probatur: quia non debet statim poni in esse sic dicendo, Antichristus qui est non erit, hæc enim est falsa, ut patet ex sua copulatiuã, ad quam reducitur, Antichristus est & non erit, nam prima pars est falsa: Sed cum ly qui erit teneatur à parte subięcti ut restrictio uel determinatio eius; ideò non debet resolui in copulatiuam: Sed illa maior est negatiua de subiecto non supponente: & est uera in casu quo Antichristus erit, & modò non sit, & idem dicatur de ista, Antichristus futurus potest non esse, & de aliis eiusmodi. Item secundò probatur quòd sit uera, quia cùm subiectum debeat prius resolui, & tolli connotatio antequàm ponatur in esse cùm sit modalis diuisa, sic fiet probatio, Antichristus potest non fore, & ipse erit, ergo Antichristus, qui erit, potest non fore: & quando illa Antichristus potest non fore ponetur in esse dicẽdo quòd non erit: tunc deponetur sua contradictoria, Antichristus erit, ut patet ex his, quę inferius dubio. 11. notabuntur. Et ita patet illa maior uera, minor autẽ argumenti quòd .s. non potest incipere esse uera, patet, quia ab æterno uerum est dicere, & est necessaria propositio hęc quòd Antichristus qui erit potest non fore, quòdq; ista propositio possibilis est.

Respon. Respon. concedendo quod probatum est: sed non est contra tertiam propositionem, quæ de simplicibus extremis tantum loquitur, ut dictum est: & similiter dicatur de ista, Antichristus qui non erit potest fore, in casu quo non erit. Et prædicta sunt uera si sint modales diuisæ: nam si sint compositæ, omnes illę sunt falsę. Antichristus qui erit potest non fore: & qui non erit potest fore, & futurus potest non esse futurus; ut constat si statim ponantur in esse & officientur sine resolutione, ut in modalibus compositis fieri debet. Nam falsum est quòd istæ propositiones sunt possibiles. Antichristus qui erit non erit: & qui non erit erit: & futurus non est futurus.

Dubium quartum. Dubium quartum est, supposito quòd non omnia de necessitate eueniunt: sed multa contingenter ita quòd poterant non fieri uel non euenire: & multa fiunt, quæ possunt nón fieri, ut constat per experientiam: Iam dubitatur utrum ad saluandum hanc contingentiam in rebus & libertatem in nostris operationibus humanis necessarium sit ponere libertatem in prima causa uidelicet in Deo: an sufficiat in causa secunda.

Opinio prima. Respon. in hoc est duplex opinio inter catholicos. Prima stat in duobus dictis: quorum primum est quòd si in uniuerso non esset aliqua causa libera, sed omnes naturaliter, & de necessitate agerẽt: tunc non esset aliqua contingentia in rebus, sed omnia de necessitate fierent. Probatur. Nam si aliquid fit & potest non fieri, aut hoc est ex libertate alicuius causæ: & tunc iam habetur intentum, & est contra hypothesim: Aut est propter aliquod impedimentum: & tunc quæro de illo impedimento, an sit causa libera, an necessaria: Si libera iam habetur intentum, & est contra hypothesim: Si necessaria; ergo de necessitate ponet illud impedimẽtum: & ita sequitur intentum; quòd si non esset in uniuerso aliqua causa libera, nihil fieret contingenter, quòdque ad contingentiam rerum aliqua causa libera requisita est.

Secundum dictum huius primæ opinionis est quòd utrum ad saluandam istam contingentiam debeamus necessariò ponere libertatem in prima causa .s. in Deo; an sufficiat in causis secundis duntaxat. Hoc pendet ex alia quæstione quomodo Deus concurrat cum causis secundis ad suas operationes: Nam si teneatur opinio erronea Durandi in 2. distinct. 1. quòd Deus concurrit mediatè, sic .s. quòd primò produxit res, & dedit eis uirtutem, qua agere possent, & deinde non amplius concurrit cum eis, sed eas relinquit ut utantur sua uirtute; tunc cõsequenter etiam diceretur quòd in omnibus operibus humanis saluatur cõtingentia, esto quòd prima causa non esset libera: quia tunc sufficeret libertas, aut etiam contingentia causæ secundę. Sed hęc opinio erronea est in suo saltem prę suppositio.

Si autem teneatur aliorum opinio æquè aut magis erronea quòd Deus immediatè quidem concurrit ad nostras operationes; sed insufficienter ita uidelicet quòd illos effectus causæ secundæ ipse solus producere non potest: sicut neque obiectum cognitum sine uoluntate, neque uoluntas sola sine obiecto cognito effectiuè concurrente potest uolitionis actum producere: tunc consequenter diceretur quòd sola nostra libertas sufficeret ad saluã dum contingentiam eorum, quæ fierent à nobis, etiam

etiam si Deus non liberè sed necessariò ageret sicut obiectum cognitum mouet uoluntatem,& eam sat necessariò.

Sed tandem tenendo cum doctoribus communiter, sicut & uerum est quòd Deus immediatè & sufficientissimè concurrit cum causis secundis. Immediatè in quam immediatione uirtutis & suppositi, ut hoc etiam concedit B.Tho.1.par.q.8. art.1.& 2.& ibi Caietanus. Ita quòd causa secunda nihil potest agere nisi Deus & simul coagat uirtute etiam influxa ab ipso Deo. Et sufficientissimè, ita quòd Deus ipse solus agere potest per se omnem rē uel effectum non dico actionem, sed rem uel effectū, quem efficit cum causa secunda.

Hoc ergo supposito ut supponit Scotus in 1. distinct.1.q.1.& distinct.8.q.2.& distinct. 39. Iam consequenter dicendum est quòd ad saluandū contingentiam in rebus necessariò requiritur libertas in prima causa uidelicet in ipso Deo: aliàs nulla contingentia dari aut saluari posset in rebus: neq; libertas alicuius causæ secundę ad id sufficiens esset. Quod quadrupliciter probatur.

Primò quia si causa secunda mouetur à prima immediatè & sufficienter, sicque sola prima sufficit agere,& secunda non sine prima ergo: si prima necessariò agit uel mouet, sequitur q etiam secunda necessariò mouetur & agit. probatur consequētia dupliciter. Primò quia omnis causa, quæ mouet in quantum mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet. Sed omnis causa secunda etiam uoluntas hominis mouet seu agit in quantum mota à causa prima.s. à Deo, quia sine eo nihil agere potest, etiam secundum philosophos, ergo si necessariò mouetur à Deo necessariò quoque mouet seipsam, & agit uel operatur. Tum secundò quia dato oppositum quòd.s. causa secūda mouet liberè aut contingenter, & prima.s. Deus mouet necessariò & sufficienter, ergo tunc Deus frustratur ab effectu suo, uel impeditur per causam secundam, aut effectus necessariò fit. Igitur ad saluandum contingentiam in rebus necessarium est ponere libertatem in Deo, qui causa prima omnium est.

Secundò probatur idem, quia causa prior prius naturaliter & simpliciter respicit effectum, quàm causa secunda posterior: quia sicut est prior & non solum principalior in essendo, ita & in causando, cùm eius uirtute causa secunda agat, ergo in illo priori cathegorematicè uel sincathegorematicè sumpto causa prima dabit effectui necessitatem suam, & ergo postea in secundo instanti uel signo naturę aut præsuppositionis causa proxima posterior non potest ei contingentiam dare.

Tertiò probatur idem, quia omnis effectus contingens causæ secundæ potest à Deo immediatè produci stante identitate naturæ illius effectus, ergo esset etiam contingens sublatis causis secundis contingentibus à sola prima causa dependens.

Quartò probatur idem, quia Deus de facto multa contingentia liberè produxit atque producit immediatè, ut patet in creatione mundi & aiarum quotidie; ergo res non sunt contingentes ex proximis causis, sed principaliter & radicaliter à Deo sic liberè agente. Ita tenet Scotus ubi supra & Gabriel, Medina, & alii. Et quamuis Caietanus, ubi infra in secunda opinione allegatur, conetur soluere prædictas rationes Scoti; tamen insufficiēter, ut Lychetus dist.38.39. optimè eas defendit & probat, ut proximè etiam patebit.

Opinio secunda. Opinio secunda est Beati Thomæ 1. par.q. 19. art.8.& ibi Caieta.& in q.14. artic. 13. quòd licet prima radix contingentiæ rerum sit diuina uoluntas, eiusque conditio, in quo doctores omnes conueniunt; quid autem aut quæ sit conditio hæc, Scotus ubi supra & sequaces dicebant quòd est contingentia, aut potius libertas diuinæ uoluntatis: ita quòd quia Deus liberè uult & causat, ideò est contingentia in uniuerso: adeò quòd si Deus omnipotens liberè non causaret, nihil posset contingenter euenire. Inde dicunt quòd Arist. & alii philosophi dicētes Deum necessariò causare simul & multa contingenter euenire, utique repugnantia dixerunt. Hæc autem secunda opinio beati Tho. &c. dicit quòd illa conditio non est libertas, sed summa efficacia diuinæ uoluntatis: quæ uult quædam necessariò, quædam contingenter fieri ad complementum uniuersi: & ideò præparauit eis suas causas necessarias & contingentes. Vnde infertur q non ideò effectus sunt contingentes, quia causæ proximæ sunt contingentes, sed quia Deus uoluit eos contingenter euenire, & causas contingentes illis præparare.

Quæ opinio dupliciter probatur. Primò quia etiam si diuina uoluntas non liberè, sed naturali necessitate uellet & causaret ut sol, uti Arist. & alii philosophi malè dixerunt, salua tamen efficacię suę uirtute, hoc uniuersum quale nunc est; adhuc contingentia in rebus saluaretur: tum quia essent causę defectibiles; tum quia essent agentia libera puta homines: sicut ex maiori necessaria, & minori contingenti sequitur conclusio contingens; sic ex prima causa necessariò mouente uel causante, & ex secunda contingenter, effectus contingens sequi potest. Et hoc euidentius apparet si fingamus mundum non esse à Deo, sed quasi ex se: tunc enim manifestum est q ex hoc ipso quòd non omnis effectus habet per se causam, aliquid euenit cōtingenter, ut patet 6. metaphy.

Sed Scotus & alii de prima opinione negarent hanc rationem, quòdque tunc daretur contingentia in rebus, aut agens liberum, aut contingens.

Secunda ratio huius secundę opi. est, quia ex prima opinione Scoti sequitur hanc partem uniuersi non esse à Deo ut ab agente à proposito, quod tamen dicere est contra philosophos & theologos. Et q sequatur patet: quia effectus agentis à proposito ut sic oportet quòd sit electus à Deo, ut patet.9.metaphy. ubi dicitur quòd potentia naturalis à prohæresi, i. electione determinatur ad agendum.

dum. Sed si contingentia oritur ex modo uolendi ipsius Dei: iam ipsa non est electa sed consequens modum eligendi, ergo ipsa non est effectus Dei ut agentis à proposito: & ita contingentia rerum est in uniuerso præter intentionem Dei, ut pote consequens modum uolendi eius, non uolitionem ipsam. Sed certè neque hæc ratio ualet contra Scotum. Nam eodem modo sequeretur quòd actus eò quòd est liberè uolitus ab homine non est à proposito, uel ex electione, sed consequens modum eligendi.

Ad primam rationem primæ opinionis. Ad supradictas autem quatuor rationes primæ opinionis quòd non sint sufficientes conatur respondere Caietanus. Ad primam negando consequentiam, & ad eius primam probationem ꝙ omne mouens in quantum motum si necessariò mouetur necessariò mouet, distinguit hanc maximam dupliciter. Primò quia ly in quantum ab alio motum, aut dicit causam præcisam, aut concausam. Si causam præcisam, tunc illa propositio implicat contradictionem in adiecto; & minor est falsa ubi dicitur ꝙ causa secunda mouet in quantum mota. Nam si causa secunda est causa, ergo non præcisè mouet, quia mota; sed etiam ex se aut ex uirtute propria aliquid confert aut efficit: aliàs non esset causa effectiua. Ideò cùm dicitur quòd causa secunda nihil agit, nisi uirtute primæ, non est sensus ꝙ nullam uirtutem habet nisi primæ: sed quòd nullum effectum producit, nisi uirtute primę concurrente & coniungente uirtutem secundæ suo effectui. Si uerò dicit concausam quamuis principalem: tunc negatur illa maxima. Nam stat ꝙ causa secunda necessariò moueat, & quòd non necessariò moueat aliã causam: quia motio causæ prioris modificatur in causa secunda, secundum modum ipsius causæ secundæ. Et ita licet prima causa moueat necessariò, eius tamen motio recepta in causa secunda contingenter operante modificatur à contingentia causæ secundæ recipientis. Et quia prius natura modificatur, quàm impellat ad mouendum uel agendum: iam motio illa modificata ad causam contingentem mouebit secundam ad mouendum uel agendum non necessariò, sed contingenter. Etsi causa secunda ponatur naturalis potens deficere; iam motio illa modificata ad naturam causę secundæ mouebit illam ad mouendum uel agendum non necessariò, sed ut in pluribus iuxta proprium modum ipsius causæ secundæ & non primæ. Exemplum est in sole uel cœlo quod cum causis necessariis coagit ad effectus necessarios, & cum contingentibus ad contingentes, licet sit causa necessaria aut naturaliter, & non liberè agens. Sic de Deo dici potest ꝙ attingit à fine ad finem disponens omnia suauite.i. iuxta modum cuiusque cooperans unicuique.

Secundo modo distinguitur illa maxima. Nam causa secunda potest dupliciter à prima moueri; uno modo motione præuia propriæ actioni, sicut baculus motus à manu mouet lapidem, aut aqua prius ab igne calefacta calefacit hominem, aut cibum. Alio modo motione cooperatiua intrinseca propriæ actioni. Et quamuis in primo sensu illa maxima possit esse uera: non tamen est ad propositum. At uerò in secundo sensu, qui est ad rem, est falsa. Non enim oportet quòd cum aliquis uult aliquid, uel cùm Sol illuminat, prima causa motione præuia cooperetur: sed sufficit & exigitur quòd ea puta Deus intrinsecè cooperetur tali electioni, uel illuminationi secundum naturam uniuscuiusque, ut dictum est: ut sol & cœlum cum causis inferioribus secundum naturam earum ad suos effectus cooperatur.

Sed certè ista responsio Caietani non satisfacit: quia solum procedit de causa prima aut superiori mouente insufficienter, quę.s. ipsa sola sine secunda non sufficit eius effectum producere: quia tunc modificatur secundum naturam eius, ut sol & cœlum, & obiectum cognitum &c. de qua & dicit Scotus quòd si necessariò ageret & sufficienter, non posset impediri, neque modificari ab inferiori causa secunda, quòdque si modificatur est, quia ita liberè uult & concurrit cum causa secunda ut latius probat Lychetus in primo distinst. 39. & dist. 8. q. 4. Ideò illa probatio Scoti ualida est.

Ad secundam rationem primæ opinionis. Ad secundam rationem primæ opinionis respõdet Caietanus ubi supra negando consequentiam, quia prima causa non attingit effectum secundæ in seipsa, sed modificata cooperatione sua iuxta modum ipsius causæ secundæ: ideò effectus causæ secundę in nullo priori habet necessariam habitudinem ad primam, sed solam ex se contingenter fieri habitudinem habet. Illa enim propositio assumpta.s. causa prior prius natura respicit effectũ, non est sic intelligenda quasi sit aliqua duratio uel instans naturæ in cuius primo instanti causa prima operetur aliquid, uel respiciat effectum, & in secundo causa secunda: in quo sensu illa consequentia procedit: sed est intelligenda de prioritate independentię & immediationis uirtutis & intimitatis: quia.s. prior independentius & immediatius quoad uirtutem attingit effectum, quàm secunda etiam in eodem instanti naturę.

Sed certè neque ista responsio ualet contra Scotum: quia solum Caietani responsio procedit de causa prima, quę sine secunda non sufficit producere effectum, uti superius ad primam replicatum est, ut Lychetus ubi supra latius agit.

Et similiter ad alias solutiones Caietani replicari põt pro stabilienda prima opinione Scoti suprapposita, quę omnia causa breuitatis omittuntur, & apud Lychetum ubi supra uideri possunt. Ideò in prima opinione nunc standum est.

Tandem no. ꝙ ut ait Caietanus. 1. par. q. 14. art. 13. & alibi sępius secundum B. Thomam in 1. dist. 38. Deus non benè & propriè dicitur agere ad extra contingenter, neque ꝙ est causa contingens: sed ꝙ est causa libera liberè agens: quia causa contingens dicit mutabilitatem, uel ꝙ ab alia causa potest

ra in ſenſu diuiſo; neceſſaria autem ex ſuppoſitione & in ſenſu compoſito; quia in ſcientia Dei æterna nulla differentia temporis eſt: & in Deo ſcit, ſciuit, & ſciet idem ſunt.

Argumen. 2. Secundò arguitur: quia in eſſentia diuina uelut in ſpeculo relucent & repræſentãtur omnia etiam futura contingentia, ergo non immediatè in ipſis rebus futuris, ſed mediante eſſentia tanquàm in ſpecie uel imagine Deus ea omnia cognoſcit, ergo non intuitiuè, ſed abſtractiuè.

Respon. Reſpon. quadrupliciter. Primò ſecundum Durandum in prologo qui malè concedit utranque conſequentiam, quia tenet quòd notitia intuitiua eſt, quæ habetur de aliqua re non præſuppoſita alia notitia de eadem re: abſtractiua autem quæ habetur de re præſuppoſita notitia de eadem re. Vnde nulla notitia intellectiua pro ſtatu iſto eſt in nobis intuitiua, ſed abſtractiua ex quo præſupponit aliam ſenſitiuam. Item Deus ſecundum eum nullam intuitiuam bene tamen claram notitiam habet de creaturis, ex quo præſupponitur notitia ſuæ eſſentiæ, in qua cognoſcit creaturas. Sed hæc opinio non tenetur.

Secundo modo reſpon. ſi teneatur opinio Gregorii Arim. quòd notitia intuitiua eſt quæ habetur de obiecto immediatè. i. non per aliquid aliud prius cognitum, ut notitia abſtractiua rei abſentis eſt intuitiua ſpeciei, quam immediatè cognoſcit: & per eam cognoſcit mediatè, & ſic abſtractiuè ipſam rem, tunc negatur utraque conſequentia, quia Deus intuitiuè cognoſcit omnia & immediatè, ex quo ſua notitia quæ eſt ſua eſſentia intuitiuè & immediatè omnia cognoſcit. Conſonat Gabriel in 1. diſt. 38. art. 3. dubio 2. & 3.

Tertio modo reſpon. ſecundum doctores communiter & Scotum tenendo quòd notitia intuitiua eſt rei exiſtentis ut præſens eſt, negando utranque conſequentiam, quia Deo ſunt omnia præſentia immediatè in ſua eſſentia & æternitate, ut hoc infra dub. 8. latius declarabitur.

Quarto modo reſpon. ſecundum Ocam & Gabrielem ubi ſupra art. 2. concluſione. 2. Et Medina in ſua lectura, tenendo id quod uerius uidetur, ꝙ cùm rerum ſpiritualium naturam plenè pro ſtatu iſto perſpicere non ualeamus: ita neque earum diffinitiones à priori, ſed aliquas tantum earum proprietates agnoſcimus. Ideò à priori notitia intuitiua eſt notitia clara qua rem clarè cognoſcimus. In quo autem ſtet claritas hæc à priori conſtare nõ poteſt: à poſteriori autem notitia intuitiua ſecundum Ocam & Gabrielem in prologo. q. 1. dubio 5. eſt per quam poſſumus euidenter iudicare de prædicatis contingentibus rei, & ꝙ eſt quando eſt, & ꝙ non eſt quando non eſt: abſtractiua autem è contra: quo ſuppoſito negatur utraque conſequentia, quia Deus omnia immediatè & clarè cognoſcit & intuitiuè & non abſtractiuè per ſuam notitiam, quæ ſua eſſentia eſt: abſtractiuè namque cognoſcere dicit imperfectionem, quæ in Deo non eſt.

Quod autem dicitur in illo antecedente argumenti ꝙ in eſſentia diuina uelut in ſpeculo omnia relucẽt, ut ait Gabriel ubi ſupra dubio 2. & 8. poſt Grego. Arim. & alios, non eſt intelligendum quaſi eſſentia diuina repræſentet intellectui diuino, ſic quòd diuina intellectio mediatè per ſuam eſſentiã feratur in res ad extra, uel tanquàm per quaſdam imagines aut ſimilitudines creaturarum ibi exiſtẽtes & relucentes, quas aliqui dixerunt ideas eſſe. Nam ex hoc malo intellectu prior illa opinio Durandi proceſſit. Sed eſt intelligendum ad hunc ſenſum quòd Dei eſſentia eſt identicè eius cognitio immediata omnium rerum. Et quod dicitur quòd eſt uelut ſpeculum &c. eſt ſenſus quòd ipſa eſſentia eſt immediata notitia ſui & aliorum omnium repræſentans ipſi intellectui diuino omnes creaturas, ut infra etiam dubio. 6. & 8. declarabitur.

Tertiò arguitur. Si Deus clarè & intuitiuè cognoſcit omnia etiam poſſibilia, quæro an ſit ſtatus in cognitione omnium partium continui proportionabiliter diuiſibilis in infinitum, & omnium numerorum, & graduum qualitatis, & ſpecierum, & rerum aliarum numero poſſibilium eſſe in infinitum. Si dicatur ꝙ non eſt ſtatus, ſed poteſt Deus adhuc plura poſſibilia cognoſcere, ergo de facto non omnia poſſibilia ſimul clarè cognoſcit. Si dicatur quòd eſt ſtatus, contra, quia ſi omnia cognoſcibilia & producibilia infinita ſimul Deus clarè cognoſcit, ergo poteſt ea non ſolum diuiſiuè, de quo non eſt dubium, ſed etiam ſimul omnia producere & cognoſcere, ex quo potentia & cognitio diuina æqualia ſunt: quo poſitò in actu, iam quæro uel poteſt aliud producere & cognoſcere? & hoc non, quia ſic non omnia producibilia contra hypotheſim ante produxiſſet. Quòd ſi non poteſt aliud producere & cognoſcere, ergo tunc potentia diuina ſimul & eius cognitio exhauſta eſt, quod uidetur inconueniens. Argum. 3.

Tertiò, ut benè in hoc Gabriel in 1. diſtinct. 38. q. 1. artic. 3. dubio 4. ſecundum Grego. & alios reſpondet, ꝙ non eſt ſtatus. i. terminus talium partium, & numerorum; & aliorum poſſibilium, ex quo talia ſunt infinita ſincathegorematicè, ita ꝙ non datur ultimus terminus eorum: ſed benè eſt ſtatus in cognitione ipſorum, ita ꝙ ea omnia ſimul & numeros infinitos poſſibiles Deus clarè & diſtinctè cognoſcit. Et ad argumentum reſpondeo contra Gabrielem in hoc malè dicentem ubi ſupra, dico ergo quòd Deus poteſt omnia ſimul producere, ſicut ea cognoſcit. Et ſi ponatur in actu; iam inde non poteſt aliud producere, neque cognoſcere: quia non eſt producibile, neque poſſibile, neque cognoſcibile ex caſu. Et quando arguitur quòd iam eius potentia atque cognitio eſſet exhauſta, conceditur ad hunc ſenſum quòd iam non poteſt Deus plus producere atque cognoſcere, quia nihil amplius producibile, aut cognoſcibile eſt: non autem ꝙ ſit exhauſta. i. finita, limitata, &

imper-

imperfecta. Non enim est imperfectio, nec impotentia, aut limitatio non posse producere quod impossibile, aut non posse cognoscere quod non cognoscibile est. Sicut nunc de facto Deus cognoscit omnia cognoscibilia incomplexa, & non potest aliud cognoscere; non tamen ideò eius cognitio exhausta. i. imperfecta, quia nihil aliud cognoscibile est.

Argum. 4. Quartò arguitur, Vtrum Deus necessariò cognoscat contingentia. Vide supra in responsione ad primum argumentum, & infra dubio. 6. in responsione ad tertium argumentum contra secundam opinionem, & inferius dubio. 11. in responsione ad secundum & tertium argumentum.

Dubium 6. Dubium sextum est, Vtrum Deus aliquid possit de nouo cognoscere quod prius non cognouit.

Notabile. Pro responsione prænotandum est secundū doctores communiter, & refert latius Gabriel in primo distinct. 38. q. 1. dubio 5. & disti. 39. & B. Tho. 1. par. q. 14. art. 9. 12. 15. quod cognitio Dei est, aut dicitur esse duplex. s. rerum & enunciabilium uel propositionum. alii sic diuidunt. Cognitio aut scientia Dei licet in se sit semper ab æterno unica essentia & cognitio omnium cognoscibilium; tamen in ordine ad obiecta cognita uel ratione tendentiæ ad res cognitas distinguitur.

Et ita est duplex. s. apprehensiua, & iudicatiua. Apprehensiua est apprehensio rerum omnium, & propositionum tàm complexa, quàm incomplexa: & ita se extendit ad omnia, ad uera & falsa, particularia & uniuersalia, necessaria & contingentia cuiuslibet temporis sine etiam ad possibilia. & à B. Tho. 1. par. q. 14. art. 9. & 12. dicitur scientia rerum simplicis intelligentiæ.

Iudicatiua autem est eadem scientia ut est enunciabilium uel propositionum, quæ est ueritatis cōplexe uel proportionaliter, ut qua scit uel iudicat Deus me legere, legisse, aut lecturum esse, me esse, fuisse, aut fore.

Hæc iudicatiua est triplex. s. simplicis intelligentiæ, uisionis, & præscientiæ, uèl præuisionis. Scientia simplicis intelligentię est solum omnium uerorum, quibus Deus assentit, modò sint præterita, modò præsentia, aut futura, modò etiam sint possibilia. Et ab aliquibus scientia hæc dicitur apprehensiua: sed propriè, & in rigore distinguitur ab ea, ut patet ex dictis. Scientia autem uisionis est eadem scientia ut respicit solum præterita, præsentia, & futura. Et dicitur scientia uisionis non quòd per hāc Deus ista cognoscat intuitiuè, & per aliam alia abstractiuè: nam omnia etiam possibilia clarè & intuitiuè cognoscit ut in 5. dubio pręcedente dictum est. Sed dicitur scientia uisionis ut rerū præsentialitatem pro aliquo tempore significet: quia s. est solum earum rerum, quæ actualiter existunt, extiterunt, aut existent aliquando, & ibi possibilia non includuntur. Sciētia uerò præscientiæ, aut prouidentiæ futurorum tantum est.

Opinio. 1. Hic suppositis respondeo ad sextum dubium quod est quadruplex opinio. Prima magistri & Scoti, quod nullum incomplexum, neque complexum propositionale Deus de nouo scit, neque eius scientia mutari potest, ita quòd nunc aliquid sciat quod ante nescierit, uel è contra. Sed ab æterno scit quod & quomodo nunc scit, & sciet. Et ratio est duplex: prima quia propositio mentalis ultimata. i. iudicatiua ex quo est uniuoca semper, & præcipuè in mente diuina, & non potest cadere à sua significatione, ergo eius copula semper unit pro eodem tempore, alias esset æquiuoca, ergo si ab æterno Deus nouit Antichristum fore pro. a. tempore: iā talis propositio in mente diuina ab æterno existens. s. Antichristus erit pro. a. tempore semper unit pro eodē tempore, ex quo est eadem notitia & essentia: & ita quando Antichristus erit pro. a. iam ista Antichristus est idem significabit quòd ista Antichristus erit pro. a. ex quo ly est unit pro eodem tempore. a. pro quo uniebat ly erit: & ita neutra illarum desinit, aut incipit esse uera. Similiter iam transacto Antichristo hęc propositio; Antichristus erit, in mente diuina ex quo unit pro illo tempore. a. quod pręteriit ęquiualet huic, Antichristus fuit in. a. quia ex quo idem tempus importatur in ly est, erit, & fuit; nil refert dicere quòd est, erit, aut fuit, nisi ad explicationem conuenientis modi loquendi apud nos. Apud Deum autem, cui omnia sunt pręsentia in sua ęternitate, non est, fuit, & erit, sed esse. Igitur eadem propositio, quę fuit ab ęterno, est nunc uniens pro eodem tempore; & pro quo semel est uera pro eodem semper manet uera; ita nulla mutatio, neque nouitas scientię in Deo est.

Immo & Aureolus insuper dicit hoc idem esse in nostris propositionibus mentalibus ultimatis: quia tenet quòd copulę unitit semper uniuocè pro eodem tempore propter supradictam rationē Scoti: & ita quę semel est uera semper est uera. Et ly Antichristus erit, est, & fuit pro. a. in mente semper uera est: & explicabitur pro eodem tempore. a. ut dictum est. In propositionibus autem uocalibus & scriptis idem etiam esset dicendum, si copula non staret pro quando profertur, uel scribitur, uel pro quando importat suum significare, sed pro eodem tempore sicut mentalis ultimata. Quia uerò communiter ex communi modo intelligendi non sic stat copula in uocalibus & scriptis, sed pro tempore quo profertur, & explicatur in propositione, ideò in his dicit Aureolus non esse eandem rationem, quę in mentalibus ultimatis est.

Secunda ratio Scoti est, quia ex quo etiam secūdum nominales Deus habet notitiam intuitiuam omnium, qua omnia clarè cognoscit, etiam contingentia, & omnes eorum habitudines ad omnia sua prędicata etiam contingentia pręterita, pręsentia, & futura, & possibilia, ut in quinto dubio præcedēte dictum est, ergo ab ęterno cognouit habitudinem Antichristi ad suum tempus. a. in quo erit. Et ita ab ęterno iudicauit quòd Antichristus est, uel erit in. a. uel pro. a. & hoc idem iudicium & notitia

habitudinum

habitudinum ipsarum manet semper in Deo, ergo quando Antichristus realiter erit ad extra in.a.adhuc manet & manebit in Deo eadem notitia eiusdem habitudinis sicut & quae ante in eo erat ab aeterno: & per consequens idem iudicium & eadem propositio. Et ita Deus nihil incipit in se scire de nouo, neque proprie in se de non sciente in scientem mutatur.

Opinio. 2. Secunda opinio nominalium, ut refert & cū eis tenet Gabriel in 1.dist.38.dub.5. & dist.39. est quod per scientiam apprehensiuam, uel simplicis intelligentię non iudicatiuam Deus nihil de nouo cognoscit: benè autem per notitiam, aut scientiam iudicatiuam: non tamen per nouam scientiam, sicut nec per nouam essentiam. Nam per eandem scientiam Deus de nouo iudicat propositionem ueram esse, quando est de nouo uera: sicut sine sui mutatione per eandem scientiam cognoscit.a.esse, quādo est, & non esse quando non est, & sic esse quādo sic est. Et ita diuersae ueritates per eandem, non tamē per nouam, neque per diuersas notitias de nouo cognoscūtur à Deo, uel Deus de nouo cognoscat, uel potius ad bonum sensum dicitur de nouo cognoscere, ita quòd aliquod praedicatum de nouo dicitur de Deo, quod nō ante dicebatur: & id non propter mutationem in Deo, aut scientiae eius, sed rei ad extra, & temporis importati per copulam: quia tenent quòd copula unit pro tempore quod nobis explicat, ly est pro praesenti, fuit pro praeterito, erit, pro futuro. Et cùm in his diuersis temporibus sint diuersae habitudines rerum, & per consequens mutatio ueritatis; ideò dicunt diuersas esse propositiones Sortes est, Sortes fuit, Sortes erit; sicut à parte rei aliud est Sortem esse, aliud fuisse, aliud erit.

Ideò & Antichristum nunc esse, non est propositio uera, nec à Deo scita pro nunc esse uera, quia nunc Antichristus non est: erit autem postea uera quando Antichristus erit, & tunc incipiet esse uera, & de nouo scita & iudicata à Deo ita esse pro illo tempore tunc praesenti, pro quo Antichristus erit, quod explicabit ly est, & pro quo, & in quo tunc uerificabitur quòd Antichristus est. Nam non importatur idem tempus, nec eadem habitudo nunc & post per has propositiones Antichristus est nunc, & Antichristus est tunc quando erit.

Et ita per ly est intelligitur tempus praesens, quo ista propositio est, & per ly erit tempus futurum, & per ly fuit tempus praeteritum, idque in ordine ad nos, quibus non omnia tempora praesentia sunt: Deus autem, cui omnia praesentia sunt, nec ulla successio est in aeterna sua cognitione rerum & habitudinum earum, semper habet eandem cognitionem incomplexam & complexam, apprehensiuam & iudicatiuam ueram pro tempore, pro quo ita res est uel erit, uel fuit ad extra, & à parte rei, uti supra & secundum primam opinionem dictum est.

Sed etiam nota secundum hanc opi. quòd licet Deus praedicto modo denominatiuè dicatur de nouo aliquid scire puta.a.esse; non tamen propriè dicitur de non sciente in sciētem mutari. Nam duplex est mutatio; propria & impropria. prop. ia est quā do aliquid reale uel intentionale perditur, uel aduenit in re, quae dicitur mutari; modò sit substantia, uel qualitas, uel relatio realis, uel intentionalis, siue rationis, ut Sortes propriè & realiter mutatur quando de paruo fit magnus, de non albo albus, de non cognoscente cognoscens per notitiā de nouo ei adnenientem, uel etiam per nouam relationē rōnis ei aduenientem, uel in eo fundatam, uel subiectatā, & his modis nunquàm Deus mutatur: quia ex tempore nihil tale reale uel intentionale potest ei aduenire, uel ab eo deperdi, ex quo perfectissimus & simplicissimus est. Secunda mutatio impropria est quando aliquod praedicatum de nouo dicitur de aliquo, non quidem propter aliquid reale uel intentionale de nouo ei adueniens uel deperditū ab eo uel in eo, sed alteri rei uel in alia re, ut secundum nominales columna dicitur & mutatur de dextera in sinistram, licet maneat fixa: mutatur inquam realiter impropriè; quia à parte rei ita est ut per talem propositionem significatur, & sine operatione intellectus de dextra sinistra fit: & hoc per nil reale uel intentionale ei adueniens; nec deperditum in eo, secundum nominales non ponētes relationes à rebus distinctas, sed aliunde à mutatione reali locali Sortis a dextera in sinistrā mutati.

Et secundum reales & nominales Deus sic impropriè dicitur realiter mutatus quādo de nō creāte est creans, & de non unito unitus est nostrae humanitati; non quidem per aliquid reale ei adueniēs uel deperditum in eo; sed quia sine operatione intellectus à parte rei est realis mutatio in creatura, ratione cuius mutationis Deus creator & unitus realiter dicitur & est. Sic etiam est mutatio impropria intentionalis quando de nō cognito Deus dicitur cognitus à Sorte de nouo: non quidem quod de nouo Deo adueniat aliqua relatio rationis; sed quia ipsi Sorti aduenit noua notitia siue relatio, & ita per unicam & eandem notitiam siue relationem dicitur Sortes de nouo Deum cognoscens, & Deus obiectiuè uel denominatiuè tantum non subiectiuè de nouo cognitus ab eo: & Sortes est intētionaliter proprie, Deus aūt intentionaliter impropriè dicitur mutatus. Eodem ēt modo Deus de nō cognoscente dicitur de nouo cognoscēs aut sciēs a. fore, dicitur etiam impropriè mutatus intentionaliter: quia per mutationem propriam realem uel intentionalem factam in re ad extra sicut propositio mutatur de falsitate in ueritatem, ita Deus de non sciente in scientem illam impropriè mutatur. Quoad haec etiam uideri possunt ea, quae infra dub. 11. in responsione ad tertium argumentū habētur.

Si contra hanc secundam opinionem arguatur, quod Deus de nouo approbat sicut de nouo iustificat Sortē, ergo de nouo cognoscit eum esse iustū, quia approbatio sine cognitione non est, & approbatio & cognitio in Deo idem sunt. Argum. 1.

Respon. Respon. negando consequentiam de notitia simplicis intelligentiæ: conceditur autem de notitia iudicatiua ad sanum intellectum denominatiuè, ut supra declaratum est. Et quamuis approbatio & cognitio in Deo sint idem in re; non tamen in effectibus, nec in nominis connotatione, nec in modo tēdendi in obiectum: ideò non sunt omnino idem, neque sinonima: & ita propter diuersos effectus & cōnotatiōes possunt de eis diuersa pdicata prædicari.

Argum. 2. Secundò ad idem arguitur. Si Deus de nouo ad prædictum sensum incipit cognoscere cognitione non noua sed æterna preexistente Sortem esse dignum uita æterna, ergo nō de nouo, sed semper eodem modo cognouit per eandē notitiam: & ita hęc secunda opinio repugnantia dicit. Patet consequētia. Quia idem in quantum idem semper facit idē, maximè si sit agens naturale, qualis operatio intellectus & cognitio etiam diuina est. Deus enim quęcunque nouit, naturaliter nouit.

Respon. Respon. negando consequentiam. Nam eadem cognitione nouit Deus ab ęterno Sortem dignum uita æterna pro quando habet gratiam; & indignū pro quando caret. Et ad probationem ꝙ idem in quantum idem &c. Respon. ꝙ semper Deus idem cognoscit pro diuersis temporibus esse, aut fore, ut dictum est: nec in se incipit, aut desinit aliquid aliquādo cognoscere. Quòd aūt propositionē Deus nunc cognoscit ueram, quam non cognouit prius ueram, ut ly prius determinet uerā, non arguit pro prlam mutationē, aut nouitatē in Deo, uel in scientia eius in se, sed in re significata per illam propositionem, uel in ipsa etiam propositionē, ut supra declaratum est. Quòd autem dicitur Deū naturaliter & necessariò omnia cognoscere id solum uerū est de necessitate præsuppositionis uel consequentiæ, non autem absolutè, ut supra dubio 5. in responsione ad primum argumentū, & inferius in hoc dubio in responsione ad tertium argumentū sequens, & infra dubio. 11. in responsione ad secundum argumentum latius habetur.

Argum. 3. Tertiò ad idem arguitur. Quia Deus necessariò ab æterno nouit omnia etiam contingentia; ergo nihil de nouo cognoscit. antecedens probatur infra dub. 11. in 2. argum. ibi uideatur.

Respon. Respon. negatur simpliciter antecedens. Nā ut ait Gabriel in 1. distin. 38. q. 1. dubio. 6. quo modo Deus contingentia cognoscat. Dico ꝙ per notitiā apprehensiuā uel iudicatiuam simplicis intelligentiæ Deus omnia necessariò, & nihil de nouo cognoscit, ut patet etiam ex supradictis. Notitia autem, uel scientia uisionis, aut præuisionis absolutè non necessariò, sed contingenter uel potius liberè contingentia cognoscit, sicut ea liberè aut contingenter & omnes res ad extra uoluit & uult. Ex suppositione autē uel necessitate consequentiæ Deus omnia necessariò cognoscit, ad hunc sensum, quòd si aliqua res est, uel aliqua ueritas est; iam necessariò à Deo uolita & cognita est: quia bona & necessaria hæc consequentia est. hæc res uel ueritas est, ergo à Deo uolita & cognita est: quāmuis absolutè res illa & ueritas necessaria nō sit. Nam quomodo res aut ueritates sunt contingentes uel necessariæ ex suppositione diuinæ uoluntatis, ita & contingenter uel necessitate consequentię non absolutè necessariò à Deo cognitæ sunt.

In casu autem, quo antecedens cōcederetur uerum esse, negatur consequentia prædicti argumenti: & quando concederetur Deum aliquid scire de nouo intelligendum est non in se, sed denominatiuè ut in responsione ad secundum argumentum & superius declaratum est. Et per supradictam distinctionem quomodo Deus necessariò ex suppositione non absolutè scit contingentia soluūtur multa argumenta Gabrielis ubi supra.

Opinio. 3. Tertia opinio est Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 15. & ibi Caieta. & in primo sententiarum dist. 41. art. 5. & sequacium, qui tenent ꝙ propositiones quidē Deus de nouo potest scire & nescire, ut hat prædicta opinio secūda nominaliū ad sensum declaratū ibidem. res aūt ad extra significatas p ipsas propositiones Deus de nouo scire aut nescire nō pōt: sed semper scit rem, puta Petrū esse quā aliquādo scit.

Fundamentum huius opinionis, & prædictæ differentiæ inter rem ad extra, quæ dicitur obiectum, aut scitum remotum, & ipsam propositionem uel enunciationem, quę, ut est propositio, dicitur obiectū uel scitū propinquū est, quia propositio ut propositio est manens eadem pōt mutari de uera in falsam, ut supra dubio. 3. habetur; & ex cōsequenti de scita in nescitam: & de falsa in uerā, & ita de nescita in scitā. Res autē significata per propositionē si mutatur de scita in nescitam nō manet eadem, sed desinit esse, & inde fit ꝙ rem eandē manentē Deus de nouo scire aut nescire non potest: propositionē aūt sic. Et loquor de propositiōe ut propositio est: nā si consideretur ut res quædā naturalis est habēs talem materiā uel naturam, & tales partes; tunc omnem propositionem, quam Deus aliquando scit, aut sciuit semper, & non de nouo sicut & quanlibet aliam rem Deus scit.

Argum. Si contra hoc arguatur ꝙ sicut ab æterno Deus intuitiuè & clarè cognoscit rem ad extra puta Petrum esse, ita & hanc propositionem Petrus est; ergo sicut B. Tho. non admittit ꝙ Deus aliquando nesciat Petrum esse, quem aliquando sciuit, aut ꝙ de nouo sciat ipsum esse, iam non debet admittere quòd aliquando nesciat hanc propositionem Petrus est, quam aliquādo sciuit, uel quòd de nouo illam sciat, quam aliquādo nesciuit. uel si hoc admittit ēt id de rebus debet admittere: & idem iudiciū de rebus & de propositionibus debet esse.

Respon. Respon. dupliciter. Primò secūdum Caietanū. 1. par. q. 14. art. 15. aliosque Thomistas negando consequentiam: & ratio discriminis est, quia. a. res determinat sibi certum tempus sui esse. Propositio autem. s. a. uel Petrus est, nullum certum tempus consignificat sed importat tempus præsens in communi uel uariè: & hinc est quòd modò est uerum

rum

ri m modò falsum durans tamen idem omnino: nō sic est de re ipsa, quę habet tempus præsens determinatum sui esse.

Sed ut ait doctissimus Perez in eodem artic. 15. hæc solutio non ualet. Nam supponatur quòd in hac propositione.a.est. per ly est importetur tempus certum determinatum ipsius esse. a. rei puta Petri, ut ualeat sicut ista propositio.a. uel Petrus nunc est: quo dato iam currit & non soluitur argumentum modo prædicto.

Ideo secundo modo respon. quòd licet Deus ab æterno clarè uideat utrunque, & semper sciat illam propositionem esse ueram, non tamen pro semper sed pro illo tantum tempore, quo durabit existentia rei puta Petri, uel uèritas ipsius propositionis, & ita patet rō discriminis & negatiōis cōsequētiæ.

Opinio 4. Sed quia adhuc malè sonat, & fortè simplices scandalizat dicere ꝙ Deus aliquid etiam enunciabile potest de nouo scire aut nescire; ideò cautius & clarius ego dicerē, & sit quarta opinio, ꝙ Deus nihil de nouo scit aut nescit, aut incipit scire siue nescire, sed ab æterno semper scit aut nescit aliquā rem pro tali tempore de nouo esse aut non esse, & propositionem de nouo esse aut incipere pro tali tempore ueram esse: quòdque ab æterno iudicat aliquam propositionem esse de nouo pro tali tempore falsam, & nescit illam pro illo tempore. Cum quo etiam stat & dicere possumus ꝙ aliqua de nouo sciantur aut nesciantur à Deo.

Quæ omnia probantur: quia per eandem scientiam uel notitiam Deus ab æterno semper clarè uidet & iudicat talem rem.s. Petrum esse quādo est, & non esse quando non est: ergo similiter ab æterno & semper scit hanc propositionem Petrus est, esse Deum non pro semper, sed pro illo tantum tempore, in quo durabit existentia Petri & ueritas ipsius propositionis, & pro tempore, quo ipse Petrus non est, uel non erit, iudicat Deus & scit ab æterno hanc propositionem Petrus non est esse ueram, & oppositam Petrus est iudicat ab æterno pro tūc esse falsam. Ita ꝙ nouitas uel inceptio non determinat scientiam Dei uel attingentiam eius ad obiectum: sed ipsam rem uel propositionem, aut ueritatem creatam, quæ cognoscitur à Deo.

Argumentum. Si contra hoc arguatur, quòd si aliquid, puta ista propositio Petrus est, de nouo sciri potest à Deo, puta quando de nouo Petrus est, ut supra hęc concedit opinio, ergo Deus de nouo illud scit. Consequentia benè tenet à passiua ad suam actiuā, sicut si tu uideris à me, ergo ego uideo te.

Respon. Respon. negando consequentiam. Neque enim ualet consequentia à passiua ad actiuam quando committitur fallacia aliqua, uel uariatur appellatio, ut in præfata consequentia fit. Nam quando dicitur in antecedente quòd hæc res, uel propositio est de nouo scita à Deo, denotatur nouitas & mutatio in ipsa re uel propositione, aut eius ueritate, Quando autem in consequente dicitur quòd, Deus de nouo illam scit, denotatur nouitas & mutatio in ipsa Dei scientia, uel eius attingentia ad obiectum.

Dubium septimum est. Vtrum Deus possit scire plura aut pauciora, quàm scit. Dubium 7.

Respon. supposita multiplici scientia Dei, apprehensiua & iudicatiua & simplicis intelligentię, & uisionis, & pręscientię, aut pręuisionis, & rerum aut propositionum, ut supra dubio sexto in principio declaratum est. Respon.

Dico primò, in quo & omnes conueniunt, quòd Deus sua scientia apprehensiua nō potest plura aut pauciora scire, quàm scit; neq; scientia simplicis intelligentiæ iudicatiua, qua omnia possibilia cognoscit. Etsi arguatur ꝙ sępe una propositio incipit esse uera, & alia falsa. Respon. uerum est tamen ex quo sua contradictoria tūc simul incipit esse falsa, & esse nescita uel uera, & esse scita: iam omnes ueritates & falsitates oppositę in numero sunt ęquales. Itaque aliæ quidem, & alię non tamen plures ueritates neque pauciores à Deo possunt sciri: res aūt possibiles augeri uel minui, & ex consequenti tali scientia plures uel pauciores à Deo sciri uel nesciri non possunt.

De scientia aūt uisionis & pręuisionis siue pręscientię est triplex opinio. Prima ꝙ Deus potest scire aut pręscire plura, quàm scit & pręscit: idq; in sensu diuiso ad hunc sensum, ꝙ plura, quàm Deus scit aut pręscit potest scire atq; præscire, ut sophismata modaliū caueantur. De scientia uisionis probatur, quia ultra illa, quę nunc existunt, extiterunt, & existēt, potest Deus multa alia facere, quæ prius erant solū possibilia: ad quę non se extendebat sciētia uisionis, & modò se extendet, eò ꝙ aliquando erit realiter præsens. Opinio 1.

De scientia uerò præuisionis, siue præscientiæ idē patet: quia aliquod futurum solum nunc possibile potest actualiter existere, & de facto erit, ad quod iam se extendet scientia præuisionis, quæ prius ad id non se extendebat, sed sola scientia simplicis intelligentiæ.

Si cōtra hoc arguatur, ꝙ ex hac opinione sequitur contra supradicta ꝙ Deus per scientiam simplicis intelligentiæ posset plura scire, quàm scit. quod probatur. Nam si scientia uisionis potest plura scire, quàm scit, ergo pōt plura cognoscere per scientiam simplicis intelligentiæ, patet consequentia, quia arguitur ab inferiori ad suum superius affirmatiuè, sicut est homo, ergo est animal. currit, ergo mouetur.

Respon. negando sequelam. Et ad eius probationem etiam negatur consequentia. Nā ibi potius arguitur uirtualiter negatiuè ab inferiori ad suum superius, ratione negationis inclusæ in illo cōparatiuo plura quā, ut patet ex suis exponentibus. sicut non ualet consequentia. Sortes frequentius currit, quàm Petrus, ergo frequentius mouetur, quàm Petrus, ut patet in casu quo Sortes centies currat, nec amplius ambulet, nec moueatur nisi bis, aut ter, aut quādo currit: Petrus autem decies tan-

tantum currat & millies sine cursu ambulando moueatur. Et similiter non ualet. Sortes sæpius prædicat uel clamat, quàm Petrus etiam sæpius loquitur.

Hanc primam opi. tenet plurimi nominales, & clarissimus Doctor Medina, & Gabriel in 1. dist. 39. eam probabilem censet.

Opinio. 2. Opinio secunda tenet cum prædicta prima opinione idem de scientia uisionis & præuisionis enunciabilium aut propositionum: non autem de scientia rerum per propositiones significatarum, & ratio huius differentiæ est: quia scientia propositionum habet respectum ad differentiam temporis, ratione cuius earum adhuc permanentium ueritas uel falsitas uariatur: & ita minuitur uel augetur simul & scientia Dei respectu ipsarum. Scientia autem rerum non habet prædictum respectum ad temporis differentiam: & ita neque ueritas neque falsitas ipsarum uariatur, neque minuitur, neque augetur, ut patet ex supradictis in sexto dubio in tertia opinione Beati Thomæ.

Hanc opinionem tenent multi Thomistæ & Caietanus. 1. par. q. 14. art. 25. ubi & dicunt sic sensisse Beatum Tho.

Sed quòd hæc opinio non stet, ex tertia opinione sequenti constabit.

Opinio. 3. Tertia opinio est quòd per scientiam uisionis & præuisionis etiam si sit enunciabilium uel propositionum Deus non potest plura nec pauciora scire quàm scit: sicut nec per scientiam rerum neque per scientiam apprehensionis aut simplicis intelligentiæ. Cum quo stat quòd per dictam scientiam uisionis alia & alia quàm sciuit scire & præscire potest: sicut aliæ & aliæ ueritates esse & incipere & mutari possunt.

De scientia propositionum probatur. Nam de scientia rerum nullum dubium est, quia non faciendo uim in sensu composito uel diuiso quod ad sophismata cauenda pertinet, semper numerus uerorum est æqualis, neque possunt esse plures ueritates, quàm nunc sunt; ergo neque Deus potest plura uera propositionalia aut enunciabilia scire quã scit. patet antecedens. quia cum altera pars contradictionis est aut incipit esse uerat tunc simul altera est aut incipit esse falsa, & è conuerso. Igitur licet Deus possit scire alia uera quàm scit sicut & possunt esse alia uera, non tamen plura: quia cùm scit unam propositionem iam tunc aut pro tunc nescit suam oppositam, quæ est uel reddita falsa est.

Si dicatur, si plura uel alia uera superaddantur his, quæ nunc sunt uera, & nunc sciuntur à Deo, dico quòd tunc erunt quidem alia uera, & alia scita in Deo, non tamen plura quàm antea erant, quia quot uera adduntur totidem opposita de numero eorum, quæ nunc aut prius sunt uel erant uera subtrahuntur & falsa fiunt: quia dum unum contradictoriorum uerificatur alterum falsificatur, & è conuerso.

Et cum hac tertia opinione magis consonat B. Tho. Scotus, & doctores communiter, ut refert etiam & tenet Gabriel ubi supra, & hæc opinio est etiam tutior in modo loquendi: Nam aliæ opiniones, licet catholicum sensum habeant, non tamen sunt benè sonantes.

Et not. quòd quando dicimus quòd una propositio incipit esse uera & scita à Deo, quòdq; Deus incipit illam scire pro quando est uera, non denotatur inceptio aut nouitas in scientia diuina æterna: sed in re aut ueritate creata, uel in ipsa propositione, uel denominatione uti superius in sexto dubio præcedente latius declaratum est. Notentur etiam cautelæ logicales de propositionibus acceptis in sensu composito & diuiso, & de ipsis resoluendis, ut infra dubio 11. latius habetur.

Dubium octauum est. Supposito quòd Deus certò euidenter & infallibiliter scit omnia præterita, præsentia, & futura. Quæritur per quid & quomodo determinatur diuinus intellectus ad sic ab æterno sciendum, præsertim futura contingentia. Dubium. 8.

Respon. in hoc est quadruplex opinio. Prima Sancti Bonauenturæ in 1. distinct. 39. q. 3. & Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 13. & Henrici, & aliorum multorum est quòd determinatur à suis ideis. Ita quòd licet illa futura in se non sint præsentia intellectui diuino, sunt tamen in suis ideis, quæ sunt præsentes æternæ & necessariæ: & intellectui diuino repræsentant illa, quorum sunt ideæ, id est exemplaria; & ea non solum repræsentant secundum se totum, sed secundum omnem conditionem & habitudinem etiam contingentem extremorum, & qualiter futura sunt. Et ita diuinus intellectus ad proprias rerum ideas tanquàm ad imagines, uel exemplaria earum repræsentantia omnes res in se præteritas, præsentes, & futuras, eodem modo eas cognoscit, quo sunt, fuerunt, & erunt. Opinio. 1.

Contra hanc opinionem dupliciter arguit Scotus in 1. distinct. 39. probando eam esse falsam. Primò quia cognitio extremorum non sufficit causare iudicium propositionis nisi sit propositio per se nota; ergo quantumcunque Deus se conuertat ad illas ideas simpliciter cognoscendas, id est, ad subiectum & prædicatum propositionis de futuro cõtingenti, non poterit euidenter & certè iudicare quod illa res erit: ex quo ex illa notitia non resultat iudicium per se euidens. Argum. 1.

Quòd si ad hoc respondeatur cum Caietano 1. par. q. 14. art. 13. negando consequentiam: quia secundum primam opinionem ideæ repræsentant non solum extrema, aut res quoad suas quidditates uel essentias, sed etiam quoad suas existentias, & quoad omne suum esse extrinsecum & habitudinem etiam contingentem: & ita repræsentant omnem earum cõplexionem propositionalem contingentem.

Sed contra hoc replicatur. quia etiam si ponamus quòd idea formaliter & quidditatiuè, & non solum realiter est ipsa essentia diuina in quantum

cognita

cognita ut imitabilis est à creatura, ut tenet B. Tho. cum alijs de illa prima opinione: cuius tamen oppositum tenent alij doctores, hoc ergo supposito sic replicatur. Quia talis idea ut est participabilis à creatura etiam secundum ipsum B. Tho. repræsentat solum ideatam creaturam ut participantem diuinam perfectionem, ut tantum dicit perfectionem intrinsecam & quidditatiuam ipsius creaturæ, ut patet bene intuenti literam ipsius B. Thomæ. Item quia essentia ut sic cognita est simpliciter necesse esse, & Deus sic necessariò cognoscit, ergo non repræsentat complexionem nec habitudinem contingentem: quia tunc Deus ante omnem uoluntatis actum necessariò & non liberè eam cognosceret habitudinem: & ita talis complexio extremorum non esset contingens ad extra, sed necessaria.

Argum. 2. Secundò ad idem arguitur. Nam ideæ merè naturaliter repræsentant id, quod repræsentant & sub ratione qua repræsentant, ex quo sunt, omnem actum diuinum suæ uoluntatis ad extra comparatum, ut constat secundum Scotum in 1. distin. 3. q. 4. distinct. 35. 36. & doctores communiter ibi dem, tunc ponamus quòd Antichristus erit albus, capio ideam Antichristi in ipso Deo & ideam existentiæ eius uel albi, & uolo quòd Deus se conuertat ad illa cognoscenda. Tunc quæro an idea existentiæ uel albi & Antichristi repræsentet Antichristum fore album uel non fore album aut utrun que simul. Si utrunque, ergo utrique contradictoriæ Deus simul assentit, quod absit quia & contradictorium nullum ens est, si solum repræsentat etiam naturaliter quòd sit albus: iam sequitur quòd Deus naturaliter quoque & necessariò cognoscit illa ita necessariò fore: & tamen illud est contingens: & ponamus quòd non sit aut non erit albus, sequitur quòd Deus decipitur: etsi iudicat ipsum non futurum album etiam decipitur, cùm possit esse albus si ponatur inesse. igitur illæ ideæ nec repræsentant complexè Antichristum esse aut fore album, nec non album, affirmando aut negando, & ex cõsequenti nec Deus iudicat per illas, neque cognoscit futura contingentia.

Opinio. 2. Secunda opinio est etiam Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 13. & ibi Caieta. quòd Deus habet certam notitiam de futuris contingentibus ratione suæ æternitatis, uidelicet per hoc quòd totus fluxus temporis, & omnia quę fiunt in tempore sunt præsentia æternitati. Nam sicut Deus per suam immensitatem est præsens cuicunque loco: ita ratione suæ æternitatis, quæ est duratio æterna tota simul, est præsens cuicunque tempori: quia sicut immensitas se habet ad locum, ita æternitas ad tempus præteritum, præsens, & futurum: ergo sicut eo ipso quòd est in quolibet loco propter suam immensitatem omnia sunt illi præsentia: ita eo ipso quòd omne tempus est illi præsens omnia eidem præsentia sunt.

Secundò probatur idem: quia nunc æternitatis ut est cum nunc temporis non æquatur ei, sed est simul cum alio, & alijs omnibus temporibus.

Exemplum est de centro circuli, cuius circunferentia cum suis radijs exeuntibus à centro ad ipsam circunferentiam ponatur quòd sit totum tempus, & centrum sit æternitas: tunc totum tempus esset semper præsens æternitati, sicut tota circunferentia centro præsens est.

Contra hanc opinionem arguit ubi supra Scotus dupliciter. Primò quando dicitur quòd omnia etiam futura contingentia sunt præsentia intellectui diuino & æternitati: quæro de qua præsentialitate intelligis; an intelligis de reali ita quòd sint in se realiter existentia & coexistentia, siue præsentia ęternitati: an de pręsentia tantum obiectiuali ita quòd non sint in se realiter existentia, sed solum pręsentia intellectui diuino in æternitate. Si primum, ut concedit Caietanus & uidetur dicere B. Tho. ubi supra, iam sequitur quòd omnes creaturę fuerunt ab ęterno in actu existentes, & Deo pręsentes. quòdque quando Deus creat nihil de nouo creat, sed illud idem quod prius realiter erat in actu, & erat in sua pręsentia, & sibi coexistens ab ęterno, facit ut nobis temporaliter appareat. Sequitur etiam quòd Deus cognoscit solum realiter in se existentia, non autem futura ut futura sunt, quę omnia sunt contra ueritatem, & contra ipsum Beatum Tho. ubi supra expresè oppositum dicentem. Si secundum dicatur quòd scilicet obiectiuè; tunc cùm nihil aliud sit aliqua esse in pręsentia alicuius obiectiuè, quàm esse cognitum ab illo, cui pręsens est, iam ergo idem est ac si dicatur quòd Deus futura contingentia cognoscit, quia illa cognoscit: quę ratio utique ridicula circulatio est. Argum. 1.

Sed ad hoc argumentum responderi potest cum Caietano ubi supra quòd intelligitur primo modo quòd scilicet, futura contingentia secundum suam realem existentiam & pręsentiam aliquando in se & in suo tempore futuram sunt semper pręsentia Deo in sua ęternitate, & ut ęternitati comparantur; quamuis in se & respectu temporis sint futura, & suam existentiam temporalem habebunt. & negatur sequela, quòd ergo ab ęterno fuerunt realiter existentia. Nam illa propositio in qua ista sequela fundatur, quòd scilicet, id quod secundum realem existentiam est pręsens, & coexistit ęternitati secundum nunc ęternitatis, oportet quòd etiam realiter existat in tempore simul, & sit ita pręsens, est falsa: sed sufficit quòd aliquando sit fuerit, uel erit pręsens realiter, & existens in suo tempore: & licet realiter iam transierit, aut nondum uenerit illa eius existentia & pręsentia temporalis; est tamen pręsens & coexistens ęternitati secundum nunc ęternitatis, quę ambit totum tempus & totam existentiam rerum in quo cunque tempore, uti de circulo & centro superius exemplificatum est. Et ita fit ęquiuocatio quando sic arguitur, futurum contingens realiter Respon.

coexistit, & est præsens æternitati, ergo etiam realiter in se existit, & est præsens semper ab æterno. Nam in antecedente ly est dicit nunc æternitatis, & in consequenti dicit nunc temporis quod successiuum est. Et hinc patet quod Deus creat de nouo dum facit realiter in tempore existere quod ipse ab æterno in nunc & secundum nunc æternitatis suæ præsentialiter uidebat pro tali tempore fore, quodque realiter in se in suo tempore est, uel erit futurum aliquando præsens & temporaliter existens, quamuis in nunc æternitatis semper Deo realiter præsens sit. Conceditur etiam quod Deo nihil est præteritum, aut futurum, sed omnia sunt illi præsentia & existentia illi, aut in nunc, & secundum nunc æternitatis: quodque nihil nisi ut sibi præsens Deus intelligit, quamuis in se & in tempore futurum, aut præteritum sit, & Deus id etiam sciat præteritum, aut futurum in se, aut in tempore esse. Et ita prædictum argumentum Scoti & replicæ quas facit Lychetus contra Beatum Thomam & Caietanum non procedunt, si ut dictum est & B. Tho. sentire uidetur, eius opinio intelligatur & explicatur.

Quod ideo dico quia Caietanus ponit differentiam inter futura contingentia & futura non contingentia: dicens quòd hæc quia in suis causis iam fore determinata sunt Deus certò cognoscit & determinatè etiam ut futura sunt, eaque cognoscit in & ex suis causis iam determinatis: illa autem futura contingentia non cognoscit in seipsis, nec in suis causis ut futura, neque, ut talia sunt cognoscibilia etiam ab ipso Deo, sed solùm cognoscuntur ab eo ut actu sunt illi præsentia in nunc æternitatis. Sed certè hæc differentia uidetur esse contra Beatum Thomam qui ubi supra artic. 13. loquens expressè de futuris contingentibus ait, Deus cognoscit omnia contingentia non solum ut sunt in suis causis, sed etiam ut unumquodque eorum actu in seipso est &c. Igitur de omnibus futuris etiam contingentibus dicamus quòd in se & in suis causis Deus ea omnia ut sunt futura cognoscit ut sunt præsentia & coexistentia sibi in nunc æternitatis suæ, ut declaratum est.

Argumen. 2 Secundò ad idem arguit Scotus retorquendo primam rationem ipsius opi. contra eam. Nam sicut Deus nunc est per suam immensitatem præsens cuicunque loco solum existenti, non autem futuro, ut constat; ergo eadem ratione ita Deus per suam æternitatem non est nunc præsens tempori futuro, aut præterito, quod non est, sed solum præsenti, rebusque in hoc tempore præsentibus.

Respon. Sed ad hoc etiam potest responderi negando consequentiam, quia illud simile Beati Thomæ procedit clarius illud proportionabiliter intelligendo hoc modo; quòd sicut Deus per suam immensitatem est in omni loco, qui subiicitur eius immensitati; ita per suam æternitatem est præsens omni tempori, & omni rei temporali, quæ subiicitur & ambitur ab eius æternitate. Sed eius immensitas extenditur ad omnem locum realiter tantùm præsentem: æternitas autem ad omnem differentiam temporis simul, ergo sicut Deus per immensitatem est præsens omni loco præsenti; ita per æternitatem est præsens omni tempori & omnibus, quæ sunt, fuerunt, & erunt in omni tempore. Et hæc omnia sunt realiter, & non solum obiectiuè Deo præsentia & coexistentia, non in se, neque in suo tempore, sed in æternitate, & secundum nunc æternitatis uti superius declaratum est. Et ita hæc secunda opinio Beati Tho. adhuc stat, secundum quam & pro qua facit id Ro. 4. Vocat Deus ea, quæ non sunt tanquàm ea, quæ sunt, quòdque Deo omnia uiuunt, & præsentia sunt.

Opinio tertia Scoti in 1. distinct. 39. est quòd à sua diuina uoluntate determinatur diuinus intellectus ad cognoscendum certò & infallibiliter futura contingentia. Pro cuius declaratione & probatione nota quòd uerorum à Deo scitorum quædam sunt necessaria, quædam contingentia. Ad cognitionem illorum non oportet quòd diuinus intellectus ab aliquo alio determinetur, neque quòd respiciat quid uelit eius diuina uoluntas. Illa uerò, quæ sunt contingentia cùm pendeant à uoluntate diuina ut supra dubio quarto dictum est; tunc intellectus diuinus priusquàm iudicet de ipsis, repræsentat ea diuinæ uoluntati, & respicit determinationem eius, & quid ipsa efficaciter uelit. Postquàm autem diuinus intellectus uidet suam diuinam uoluntatem iam determinatam efficaciter esse ad unam partem contradictionis, & cognoscit ipsam uoluntatem esse efficacem non impedibilem & esse immutabilem: iam immediatè iudicat illud ita fore, & sic determinatur ad certò & determinatè iudicandum & sciendum à diuina uoluntate efficaci & immutabili. i. ad sui iudicii determinationem diuinus intellectus expectat determinationem suæ diuinæ uoluntatis. Opinio. 3.

Quod etiam magis sic declaratur ponendo tria signa sincathegorematicæ aut præsuppositionis secundum ordinem naturæ ut ponit Scotus. Nam in primo signo intellectus diuinus offert suæ uoluntati terminos simplices, quorum unio est contingens: aut offert quandam complexionem eorum neutram, id est, nec ueram nec falsam. In secundo signo uoluntas diuina talem complexionem determinat ad alteram partem contradictionis uolens hoc esse pro aliquo nunc in re ad extra: uel nihil determinat neque uult. In tertio signo diuinus intellectus respicit diuinam uoluntatem efficacem non impedibilem & immutabilem iam determinatam, & ita cognoscit illam partem contradictionis esse ueram. Quòd si tunc uidet diuinam uoluntatem ad nihil determinatam iam tunc cognoscit id non uelle neque fore. Et ratio quare intellectus priusquam uoluntas se determinet, nescit contingens fore, est, quia tale contingens pendet à diuina uoluntate ut supra dubio quarto habetur: & nondum in primo signo hæc diuina uoluntas posita est, ut ex ea tanquàm cognita causa effectum

effectum eius determinatè cognoscat. Ratio autem ponendi signa hæc prioritatis & posterioritatis secundum ordinem naturæ in Deo quamuis in eo illa omnia simul sint in eodem nunc æternitatis, & instanti naturæ, est ut habeamus ordinem & modum intelligendi ea, quæ sunt in Deo ex his, quæ rationabiliter, & secundum ordinem naturæ sunt, & fiunt in nobis, ut in 1. dist. 6. & 41. Scotus & suus Lycheius, & alibi probant.

Argum. 1. Contra hanc opinionem arguitur quadrupliciter etiam admittendo ea signa prioritatis: quæ tamen Gregorius Arim. in 1. dist. 38. q. 2. & alibi cũ multis alijs doctoribus non admittunt. Primò igitur arguitur, quia in illo primo signo ante determinationem diuinæ uoluntatis est uera, & necessaria ista propositio, Antichristus erit uel non erit, ergo altera eius pars tunc est uera: quia licet ueritas hypotheticæ conditionalis, ex quo nihil ponit inesse, non pendeat à ueritate partis uel partium eius, bene tamen ueritas aliarum hypotheticarum qualis est disiunctiua, copulatiua, causalis, & rationalis, quia ponunt aliquid inesse. Et ita in quo instanti est uera disiunctiua illa Antichristus erit uel non erit, in eodem est uera altera eius pars, ut dictum est. ergo, & tunc scita est ab intellectu diuino. Nam non est aliquod uerum nescitum à Deo. Similiter tunc etiam est uerum ꝙ Antichristus est futurus aut erit, quia propositio de futuro contingenti uera ab æterno est, & fuit uera æternitate temporum, instantium, & signorum per eandem rationem, ut supra dubio 3. habetur. Similiter tunc est uerum dicere ꝙ uoluntas diuina in secundo signo est uolitura Antichristum fore, ut probatum est: ergo tunc in illo primo signo est scitum ab intellectu diuino illud futurum cõtingens: quia nullum uerum nescitum à Deo est.

Respon. Respondeo ꝙ sicut omnes illæ cathegoricę contingentes de futuro sunt quidem ueræ non tamen determinatè uerę, ita sunt cognitę aut scitę à Deo, non tamen determinatè uerę nisi in tertio signo. Et quidem hoc argumentum uidetur fortissimum contra Scotum. Nam durum uidetur concedere ꝙ in aliquo signo sit aliquod uerum quod non sit cognitum, aut quod non sit determinatè certò, & infallibiliter cognitum, & euidenter à Deo, ut patet ex supradictis in quarto dubio secundum communiter doctores.

Argum. 2. Secundò ad idem arguitur, quia in illo primo signo uerum est ꝙ aliquod peccatum committetur ab Antichristo, uel ab aliquo homine in mundo, & loquor de peccato pro formali: & id Deus tunc etiam sciuit, & tamen illud peccatum de formali nõ est uolitum à uoluntate diuina etiam in secundo signo, ergo uel ante determinationem diuinę uoluntatis id nouit, & non pendet ab ea: uel Deus nunquam nouit futurum illud contingens.

Respon. Respond. ut supra ad primum argumentum responsum est. Insuper potest dici quòd diuina uoluntas positiuè non uult peccatum quoad formale, bene tamen quoad materiale ipsius, ad quod concurrit cum hominis uoluntate: permissiuè autem, uel negatiuè uult etiam formale peccati dum non impedit illud, ut potest. Ita etiam diuinus intellectus ex determinatione diuinæ uoluntatis cognoscit directè, & determinatè peccatum illud quoad materiale: indirectè autem quoad formale dum uidet actum illum carere debita rectitudine, aut esse, aut fore contra legem.

Arg. 3. Tertiò ad idem arguitur, quia quando aliquid determinatur contingenter uel liberè, ita ꝙ potuit non determinari, non potest per talem determinationem haberi euidentia certa & infallibilis. Sed uoluntas diuina ita liberè determinatur ꝙ potuit se non determinare, ergo ex tali determinatione non potest haberi certa & infallibilis euidentia futurorum contingentium inde sequentium.

Respon. Respondeo negando maiorem: tùm quia licet pro illo signo, quo uoluntas diuina se determinauit, potuit se non determinare, ut infra dubio 10. & 11. latius habetur: tamen postquam iam semel se determinauit Antichristum fore, & est efficax, & immutabilis: & totum hoc clarè uidet diuinus intellectus, iam impossibile est ipsum non iudicare determinatè, certò, & infallibiliter ita fore, sicut scit à sua diuina uoluntate esse determinatum fore. quamuis ut diximus non sit necessaria prædicta determinatio atque præscientia ex quo potuit aliter esse. Voluntas autem nostra cùm non sit efficax, nec immutabilis, iam ex clara cognitione ipsius nõ potest noster intellectus determinatè, & infallibiliter nostra opera futura contingentia inde sequẽtia cognoscere.

Argum. 4. Quartò arguitur ad idem secundum OKam, & Grego. Arimi. in 1. dist. 38. q. 2. probando ꝙ licet possit saluari certitudo scientiæ diuinæ per determinationem uoluntatis eius respectu omnium effectuum productorum ab ipsa uoluntate diuina, & respectu omnium causarum cum quibus uoluntas ipsa diuina coagit, non tamen uidetur quòd possit saluari respectu actuum nostræ uoluntatis. quod sic probatur. Nam posita illa determinatione uoluntatis diuinæ ꝙ ego cras noliturus, & futurus sum Nota. tale quid: quæro utrum stet adhuc in mea potestate oppositum uelle & facere, an non. Si non, ergo iam nostra uoluntas non liberè, sed necessariò operatur, & necessitatur ab illa determinatione uoluntatis diuinæ. Si sic, ergo non sufficit illa determinatio diuinæ uoluntatis, ut ex ea diuinus intellectus certò, & infallibiliter cognoscat actus futuros contingentes nostræ uoluntatis.

Respon. Respon. ꝙ tunc absolutè stat in nostra potestate oppositum agere, uel in sensu diuiso, neque absolutè necessitatur mea uoluntas, quamuis necessitate consequentiæ, aut ex suppositione diuinæ determinationis, aut in sensu composito mea uoluntas necessitatur, ut infra dubio 10. & 11. latius de hoc habetur, & ita absolutè negatur consequentia, quia licet intellectus diuinus nõ iudicet necessariò absolutè,

solutè, sed ex suppositione determinationis suę uoluntatis: tamen euidenter uidet ab ęterno eam determinatam, ut liberè concurrat cum nostra uoluntate ad talem actum pro. A. tempore & ad oppositum pro. B. & ita ad omnes actus futuros uostræ uoluntatis pro temporibus suis: ac proinde certitudinaliter determinatè, & infallibiliter scit omnia futura contingentia etiam à nostro libero arbitrio procedentia.

Replica. Sed contra hoc replicatur. Nam prius ordine naturæ determinatur diuina uoluntas à nostra uoluntate, quàm ipsa se determinet ad uolendum, & concurrendum cum nostri uoluntate ad productionem talis actus, ut infra dubio. 10. latius habetur in fine: ergo ex determinatione diuinæ uoluntatis non potest diuinus intellectus determinatè, & euidenter præcognoscere futuros actus contingentes peudentes à nostra uoluntate, & quidem hoc argumentum uidetur mihi fortissimum contra Scotum, ut infra in dubio. 10. clarius probatur ibi uideatur.

Opinio. 4. Quarta opinio Gabrielis in 1. dist. 38. q. 1. art. 2. conclu. 2. & dubio. 8. & clarissimi doctoris Medina est quòd ad sciendum determinatè, certò, cuidenter, & infallibiliter omnia futura contingētia diuinus intellectus determinatur à sua essentia, non quatenus essentia, sed quatenus cognitiua, & clarissima notitia intuitiua est. Nam Deus tam clarè, & perfectè, & intuitiuè cognoscit omnia etiā futura, sicut præsentia existentia, & possibilia, quòd uirtute huius tàm claræ cognitionis determinatè iudicat omnes habitudines rerum, quæ eis etiam contingentes conueniunt, siue conuenient: sicut si ego comprehendo aliquam rem coram me existentem, utique iudicabo de omnibus prædicatis dicibilibus de illa re: quia sola notitia clara, & perfecta comprehensiua rei, & nihil aliud requiritur ad iudicandum uerè quid huic rei conueniat necessariò, uel cōtingenter. Quòd si modò uidēs aliquam rem non iudico de omnibus prædicatis eius, ideò est quia non clarè, neque perfectè illam comprehendo: ex ea autem parte, qua illam clarè, & perfectè video, certè iudico de multis prædicatis de illa dicibilibus, & quæ de facto dicentur. Ita Deus, quia clarissimè, & perfectissimè omnia in sua essentia videt, & comprehendit, inde ergo per hanc notitiam determinatur ad certissimè, & determinatè sciendum omnia etiam futura contingentia, ut dictum est. Nam si per impossibile esset ꝙ ipsa cognitione diuina tàm clara existente ut non est, uoluntas sua diuina non esset causa effectiua totalis, aut partialis effectuum contingentium, adhuc ipsa notitia intuitiua esset causa, qua Deus determinatè sciret, quæ pars contradictionis omnium etiam futurorum contingentium esset, fuit, & erit uera, quæ falsa, ut dictum est.

Dubium. 9. Dubium nonum est. Vtrum sit potentia & libertas uostræ uoluntatis ad opposita pro eodem instanti.

Not. 1. Pro responsione not. duo. Primò, quòd secundum Scotum in 1. dist. 39. libertas diuinæ uoluntatis differt à nostra: quia nos sumus liberi quoad tria. Primò quoad actum elicitum uoluntatis: possumus enim actum elicere distinctum à uoluntate, & nou elicere, & oppositum elicere, quæ dicitur libertas contradictionis, & contrarietatis. Secundò possumus istum actum sic elicitum dirigere in tale vel tale obiectum: & sic sumus etiam liberi quoad obiectum. Tertiò sumus liberi quoad actū imperatum, uel quoad effectum ad extra ut constat. Deus autem cùm vnicum tantum actum cognitionis, & volitionis essentialem habeat ab æterno: qui quidem actus est ipsamet essentia realiter ab ea non distinctus: quia immutabilis simplicissimus, & perfectissimus est: & eo actu cognoscit, & vult secūdum ipsum Scotum primariò ipsam suam essentiam, & secundariò alia obiecta creata ibi repræsentata. Vel secundum nominales simul ea omnia tàm essentiam, quàm omnia creabilia cognoscit & vult, & necessariò ab æterno habet talem actum essentialem, sicut & ipsam essentiam. Iste etiā actus habet liberè diuersos respectus ad diuersa obiecta creata: sed necessariò cognoscit, & diligit suam essentiam & ea, quæ intra in ea sunt: & ita Deus quoad talem suum actum essentialem est necessitatus à sua summa immutabilitate, & perfectione, & non liber libertate contingentiæ, sed cōplacentiæ. Quoad obiectum autem est liber ut nos libertate contingentiæ, uel contradictionis, & contrarietatis respectu obiectorum creatorum: quia sic vult hoc ꝙ potest non velle, & nolle illud, & velle aut uolle oppositum. Quoad effectum etiam est liber ut nos: quia liberè facit hoc ita ꝙ potest non facere illud & facere oppositum: idque tàm quoad effectus naturales, quàm gratuitos & gloriæ. Itaque patet ꝙ nos sumus liberi tripliciter, vel quoad tria, scilicet quoad actum, quoad obiectum, & quoad effectum: Deus autem dupliciter, vel quoad duo vltima duntaxat.

Not. 2. Not. secundò, ꝙ circa hoc dubium sunt duæ opiniones, quæ magis videntur de nomine, quàm de re sibi aduersari. Nam omnes concedunt ꝙ nostra voluntas non potest habere simul duos actus contrarios. s. velle & nolle, neque velle, & non velle simul circa idem, quia repugnat, & impossibile est. Omnes etiam concedūt ꝙ omnibus causis eodem modo se habentibus absque vlla variatione in se, vel in alia re, voluntas nostra antequam velit in. A. diuisim potest non uelle, potest & nolle idem in. A. & postquam vult in. A. non potest simul idem nolle, aut non velle in. A. quia repugnat, sed in instanti sequenti post. A. Tota autem difficultas est utrum quando uult aliquid in. A. possit etiam physicè, id est habeat simul potentiam uel libertatem, ad non volendum, vel ad nolendum idem in. A. non quidem ad non volendum idem simul in. A. cum illo actu volitionis iam habito, neque successiuè in. A. quia, ut diximus, de hoc non dubitatur, sed diuisim.

ita

ita quòd loco illius actus volitionis in. A. quando voluntas id nunc vult posit in ipso. A. idem non velle vel nolle,& actum illum non producere.

Opi. 1. Et in hoc sensu est duplex opinio. Prima Ocam, cum quo videtur esse Gabriel in 1.dist.38.artic.1. notabili.6.& 8.& conclu.1.2.& 3. & Guiliel. Parisien. HolKot,& alii multi doctores, ꝙ non est talis potestas,siue libertas in nostra voluntate ad opposita pro eodem instanti, vt proximè declaratum est: neque de potentia Dei absoluta talis potestas, siue libertas esse potest.

Quæ opinio probatur quadrupliciter. Primò quia si quando Sortes, uti supponitur,nunc vult in A.instanti, potest non velle in. A. si inquam ponatur inesse quòd non vult in.A.ergo iam nunc simul vult & non vult in. A. Sed ad hoc facilè respondet secunda opinio opposita ꝙ non debet poni inesse simul cum opposito, nec successiuè in eodem instanti. A. sed diuisim, vt supra declaratum est in 2.notabili,ita ꝙ licet simul in. A.sit potentia ad oppositum,non tamen sit simul ñūc suum oppositum. Si replicetur ꝙ si Sortes nunc vult in.A.& potest non velle in.A.ergo potest velle,& non velle in.A sed hoc consequens est falsum, quia sua de inesse. est impossibilis, scilicet Sortes vult & non vult in A.quia est contradictio, ergo antecedens est falsum,& opinio vera.

1 Respondeo in rigore negatur prima consequentia,quia arguitur à diuisis ad coniuncta,vel à sensu diuiso ad compositum. sicut si arguatur.Sortes portat uel potest portare decem,& potest portare nouem. ergo potest portare decem & nouem. Vel Sortes potest loqui,& potest tacere.ergo potest simul loqui & tacere.

2 Item alio modo respondeo distinguendo illud consequens. Nam si ly potest cadat supra totum copulatum est falsum, & consequentia non valet, quia æquiualet huic, Sortes potest velle simul, & non velle in.A.quod est impossibile, vt dictum est. Sed si ly potest cadat supra quamlibet partem seorsum in sensu diuiso, & ly & teneatur diuisiuè, & ly simul dicat simultatem potentiæ non actuum,tunc consequens est verum sicut & antecedens, & nullus defectus in illa consequentia est: Nam tunc illud consequens non debet prius officiari dicendo, hæc propositio est impossibilis, Sortes vult,& nō vult in.A.ac si esset modalis composita,aut faceret sensum compositum:sed debet prius reduci ad copulatiuam,& postea quælibet eius pars per se debet poni inesse hoc modo. Sortes potest velle in.A.& Sortes potest non velle in.A.vel sic.Sortes possibiliter vult in. A. & Sortes possibiliter non vult in A.quarum quælibet per se est possibilis, non tamē compossibilis, neque debent simul verificari, sed seorsum:& quando vna ponitur inesse,debet altera de inesse tolli. & ita hæc prima ratio non satis probat primam opinionem.

Secundò probatur opinio, quia si Sortes nunc in.A.vult & potest in.A. non velle,ergo postea potest, aut poterit non habuisse illam volitionem in a. quæ si ponatur inesse ꝙ non habuit volitionem illam in. a. quam tamen ex suppositione habuit in a. ergo duo contradictoria simul vera consequerentur.

Sed nec hæc ratio concludit. Nam respondeo negando illam primam consequentiam, quia illud consequens,Sortes postea potest nō habuisse illam volitionem in.a.si ly potest dicat potentiam logicam facit modalem diuisam, & ampliat ly potest ad hunc sensum potest,vel potuit non habuisse illam volitionem in.a.& tunc est vera, sicut ista Adā potest esse,& iste potest videre demonstrando cæcum, & claudus potest currere &c. quia æquiualent his,Adam possibiliter est, idest potest vel potuit esse. claudus possibiliter currit, Nam si ponantur inesse uerum est ꝙ Adam aliquando est nel fuit, & claudus aliquando scilicet factus sanus est, vel fuit,uel erit currens. quia omnes istæ propositiones possibiles sunt. sed tunc consequentia non ualet:quia ly potest in antecedente in hac difficultate capitur, ut solum dicit potentiam physicam, uel naturalem:quæ est idem,quod libertas ad opposita pro eodem instanti,& hæc potentia physica nō facit modalem, nec ampliat terminos propositionis,ut supra in primo dubio dictum est. Et hoc modo illæ propositiones,Adam potest esse,cæcus potest uidere,& claudus ambulare,faciunt hunc sensum quòd nunc Adam est potens ut sit,& cæcus potest in sensu composito uidere, & claudus ambulare,quæ omnia falsa sunt. Sic in proposito loquendo de hac potentia physica antecedens primæ consequentiæ est uerum, & consequens falsum, & ita non ualet illa consequentia. Nam falsum est qnòd Sortes postea potest,aut poterit nō habuisse illam volitionem in. a. quia facit hunc sensum ꝙ postea Sortes habet potentiam & libertatem,ut illa uolitio non fuerit in. a. quæ propositio falsa est, cum ex suppositione iam fuerit in.a. & tunc, ut diximus non est modalis, nec debet poni inesse ex parte de ly potest. Vel si concedatur consequens,& ponitur inesse, iam tunc simul deponitur opposita propositio de inesse, quæ est in antecedente. quia nec ad istum sensum concedit aliqua opinio potentiam ullam esse ad opposita pro aliquo instanti etiam futuro,ut superius in 2.notabili declaratum est.

Tertiò probatur opinio. quia frustra est potentia,quæ non reducitur ad actum. sed si in casu quo nunc in.a.Sortes uult potest non uelle,& nolle,ista potentia non potest reduci ad actum,quia si poneretur in actu quòd tunc in.a. non uellet aut nollet, iam esset contradictio ut constat,ergo non est potentia, neque libertas ad opposita pro eodem instanti.

Sed nec ista ratio ualet quia potest responderi ad minorem eam distinguendo,quòd non sit reducibilis ad actum simpliciter uel absolutè: & ita negatur. Nam quantum est de se & absolutè, aut per se potest poni in actu, uel inesse ꝙ Sortes non uelit in

lit in. a. si non esset impedimentum alterius actus oppositi. respectiue autem & quomodocunque cõceditur quòd non est reducibilis ad actum, quia scilicet non est compossibilis simul cum alia iam posita, puta cum hac Sortes uult in.a. quia repugnant simul & se impediunt. Sicut non est negãdum ignẽ esse calefactiuum si propter impedimentum aquę, uel huiusmodi non calefaciat de facto: ita nec in proposito: uel si uis quòd negatiua ponatur in actu uel inesse, tollatur affirmatiua opposita. Nam Sortes potest esse in.a.loco: & Plato potest ibidem esse, sed non simul: & uterque potest ibidem non esse sed non simul quando ibi est. Sic in proposito dicẽdum est, sed neque etiam successiuè potest Sortes non uelle in eodem instanti.a. postquam in eodem iam uult: quia successio repugnat ut fiat in instanti, ut supradictum est.

Quartò probatur opinio, quia secundum Arist. 1. Periherme. Omne quod est quando est necesse est esse. Sed ex suppositione Sortes in.a.uult, ergo necessariò uult, & ita non potest tunc non uelle.

Sed nec hæc ratio concludit. Nam in illa maxima ly quando si tenetur temporaliter: hoc potest fieri quadrupliciter. Primò, ut sit modalis composita aut in sensu composito ad hunc sensum ꝙ ista propositio, omne quod est quando est, est necessaria: & tunc conceditur licet non habeat nisi unam singularem necessariam, uidelicet hanc, Deus est quando est. Aut secundò est temporalis modalis diuisa ad hunc sensum, quòd omne quod est aliquando est, & necessario est: & tunc est falsa. Aut tertiò est de temporato subiecto ad hunc sensum, omne quod est quando est, necessariò est: & tunc etiam est falsa: quia bene sequitur, Omne quod est quando est, necessariò est. Sortes est quando est, ergo. Sortes necessariò est. & ita quodlibet ens necessariò est, quod est manifestè falsum. Aut quartò est de temporato prædicato ad hunc sensum. Omne quod est necessariò est ens quando est: & tunc secundum communiter doctores etiam est falsa: quamuis secundum Burleum & alios sit uera. Et ꝙ sit falsa probatur. quia si omne quod est necessariò est quando est, sed Petrus est, ergo Petrus necessariò est, consequens est falsum absolutè, ut proximè probatum est quando est de temporato subiecto, ergo & antecedens. Aut ly quando est æquiualet conditionali si est: & tunc potest accipi tripliciter. Primò si facit conditionalem, & ly necessariò dicit necessitatem consequentiæ, est uera: quia facit hunc sensum, ista consequentia est bona, & necessaria. Omne quod est si est est ens. Si autem dicit necessitatem consequentis ad hunc sensum. Omne quod est, est necessariò ens: est falsa: quia & est in sensu diuiso. Aut secundò est de conditionato subiecto ad hunc sensum, Omne quod est, si est, est necessariò est, & est falsa. Aut tertiò est de conditionato prædicato ad hunc sensum. Omne quod est, est necessariò si est, & tunc secundũ communiter doctores est uera, licet alij teneant quòd est falsa. Igitur illa maior solum est uera quando est modalis composita, uel quando accipitur in sensu composito: & quando ly necessariò dicit necessitatem consequentiæ: quando est de conditionato prædicato, sed tunc consequens est falsum, & consequentia nihil ualet: quia fit æquiuocatio ex parte de ly necessariò, quia in consequente dicit necessitatem absolutam consequentis, & arguitur à modali composita, uel à sensu composito ad diuisam, uel diuisum, ut Greg. Arim. & Gabriel in 1. distinctio. 38. dubio nono secundum Scotum latius agunt.

Ideò opinio secunda est Scoti, & aliorum ubi supra, quæ & communis est, quòd benè est potentia, & libertas nostræ uoluntatis ad opposita pro eodẽ instanti in sensu supra declarato in secundo notabili, in quo tota difficultas est; quæ probatur dupliciter. Primò, quia benè ualet, nunc est actus, & pro nunc potest non esse idem actus. ergo intentum: antecedens probatur. quia cum propositione de inesse stat opposita de possibili contingente, quia si ista consequentia non ualet. Sortes potest currere pro. a. ergo currit pro. a. igitur oppositum consequentis stat cum antecedente, uidelicet, Sortes nõ currit pro.a. & potest currere pro.a. & ergo potentia est ad opposita pro eodem instanti. Opinio.2.

Sed ad hoc diceret OKam quòd si sumus in instanti.a. in quo iam Sortes currit: tunc bona est prima consequentia, quæ posita est ad probationem antecedentis, quod negatur ab eo: nec oppositum consequentis stat cum antecedente: quia impossibile est Sortem non currere quando currit pro.a. immo tunc necessariò currit quando currit, & sic de aliis.

Sed contra hoc replicatur, quia causa libera in causando est quæ quando causat potest non causare omnibus eodem modo se habentibus. Sed uoluntas est causa libera in causando, ergo tunc potest non causare quando causat. Sed maiorem negaret OKam: sed diceret quòd causa libera est, quæ positis omnibus præuiis, & requisitis potest agere, & potest non agere.

Secundò probatur opinio, quia Angelus in primo instanti sui esse potuit mereri, & peccare, ergo habuit libertatem & potentiam tunc ad opposita. antecedens conceditur etiam ab ipso OKam, qui tamen negat consequentiam dicens, quòd si meruit, aut peccauit, aut potuit tunc mereri, siue peccare, non ideò est quia tunc potuit in opposita: sed quia potuit post illud primum instans cessare ab illo actu, uel illum continuare.

Sed contra hoc replicatur, quia si Angelus non duraret nisi per illud instans, iam non posset in alio instanti cessare, uel continuare, & tamen ibi iã fuit meritum, uel peccatum, ergo.

Et si OKam dicat quòd Angelus pro illo instanti tunc non esset liber sicut esset si posset in instanti sequenti continuare, uel ab actu cessare: & sicut dicit B. Tho. 1. par. q. 63. art. 5. & ibi Caietanus quòd ad

ad peccatum tunc non esset liber, neque posset in primo instanti peccare, licet posset bene agere, & mereri.

Tunc replicatur contra OKam. quia posterius non est causa prioris, nec prius pendet à posteriori. Sed si in primo instanti Angelus, posset mereri, aut peccare, ergo quomodocunque postea se habeat in instantibus sequētibus modò sit, modò nō sit, non desinit esse illud meritum aut peccatum prius in illo primo instanti præcedente. Quòd si adhuc OKam perneget maiorem huius replicæ, ut patet instantia quando præteritum pendet à futuro contingenti, ut in proposito fieret: certè irrationabiliter id negaret: neque instantia ualet, ut infra dubio. 11 latius patebit in responsione ad primum argumentum ibidem.

Resolutio. Itaque resolutoriè patet quòd secūdum OKam libertas uoluntatia stat in hoc quòd antequam eliciat actum in. a. poterat nō elicere: uel post elicitū in. a. potest illum in instantibus sequentibus continuare, uel ab eo cessare. Secunda autem opinio Scoti dicit quòd etiam stat in hoc quòd in instanti. a. in quo actum elicit potest illum non elicere, non simul cum illo iam elicito, sed diuisim ita quòd sicut elicit tunc etiam potest, uel poterat ipsum non elicere. Et ita quæstio hæc aliquo modo est de nomine, aliquo etiam modo de re est. Et pro hac secunda opinione Scoti uidetur esse etiam alia ratio, quia scilicet Deus in eodem instanti æternitatis simul uult & non uult Sortem esse pro diuersis temporibus. ergo si Deus cōseruet uolitionem meam: iam eodem modo per eundem actum per potentiā diuinam possem nunc tendere in obiectum. a. & postea cessare ab eadem tendentia, & tēdere in aliud, uel etiam simul possem ut Deus tendere per eundem actum in diuersa obiecta, & uelle, & non uelle ea pro diuersis temporibus. ergo tunc est libertas, uel potentia ad opposita pro eodem instanti ēt in uoluntate nostra. quæ potentia, & libertas cùm sit naturalis non perditur per hoc quòd naturaliter non possit, sed supernaturaliter simul tendere, & non tendere in opposita per eundem actum pro diuersis temporibus, ut dictum est. Sicut homo naturaliter appetit beatitudinem, ad quam creatus est: quamuis non naturaliter, sed supra naturaliter possit eam obtinere.

Dubium 10. Dubium decimum. Vtrum cum uoluntate Dei efficaci, & stante eius concursu immediato, & sufficiente, de quo supra dubio quarto, & octauo dictū est, stet simul libertas nostræ uoluntatis, & contingentia in rebus.

Argum. 1. Respon. quòd sic, quod patebit respōdendo ad argumentum in oppositum, quod tale est. Agens liberum est quod positis omnibus præuiis, & requisitis potest actum suū producere, potest & non producere. Sed unum de præuiis, & requisitis ad omnem operationem est concursus diuinus immediatus, & sufficientissimus. posito autem isto concursu seu uoluntate diuina, tunc simul nostra uoluntas producit suum actum necessariò ita ꝙ nō est in sua potestate illum non producere, ergo posito tali cō cursu diuino non manet simul nostra uoluntas libera sed necessitata est, ad suum actum producendum sicut & alia agentia naturalia.

Si ad hoc respondeatur ut solet negando minorem ubi dicitur ꝙ concursus ille diuinus est unum de præuiis, sed ꝙ solum est unum de requisitis, & simul cum uoluntate concurrentibus, id quod ex ipso nomine constat, nam ideò dicitur concursus diuinus hoc apertè significans.

Contra hoc replicatur dimittendo nomen concursus, & loco eius ponendo uoluntatem sic subsumendo in argumento prædicto, sed unum de præuiis, & necessariò requisitis ad actum uoluntatis producendum, & ad omnem operationem est diuina uoluntas, quam Deus ab æterno habuit efficacissimam me uoliturum esse pro tali tempore: posita autem hac uoluntate diuina iam tunc simul nostra uoluntas necessariò suum actum producit, ita ꝙ non est in eius potestate illum non producere, aliàs ipsa posset impedire diuinam uoluntatem, & eam reddere inefficacem, quæ efficacissima est. ergo, &c.

Respon. ad hoc argumentum; solet sexcupliciter responderi. Primò secundum Durandum tenētem ꝙ Deus non concurrit immediatè cum causis secūdis ad suos actus & effectus, nec per uelle, nec per nolle: consequenter negat minorem ꝙ unum de præuiis, & requisitis est concursus, aut uoluntas diuina. Sed dicit ꝙ Deus creauit uoluntatem nostram cum porestate operandi, & reliquit eam in manu consilii sui. Sed quia opinio præsupposita Durandi non est catholica: sequitur ꝙ neque respon. ibi fundata catholica est. *Respon. 1.*

Respon. secunda ad minorem, illam negando. *Respon. 2.* tenet enim hæc opinio ꝙ Deus licet immediatè & sufficienter concurrat cum nostra uoluntate, & cū omnibus causis secundis: non tamen concurrit per suum uelle, aut per suam uolitionem, sed per suam uirtutem, uel omnipotentiam, uel assistentiam, uel per naturam suam, quod idem est. Dicit etiam secundò ꝙ ista Dei assistentia uniuersalis determinatur à nostris uoluntatibus ad actus, uel effectus ipsius uoluntatis, aut quid agere debeat cum ea concurrendo: sicut causa uniuersalis creata respectu alicuius effectus determinatur à causis particularibus, ut Sol, uel Cœlum concurrit cum causis inferioribus ad suos effectus, non quidem per suū uelle liberum, sed per suam potentiam, aut uirtutem: & ita determinatur à causis particularibus, scilicet à tali terra, & eius humiditate, & semine &c. ad producendum cum eis triticum, uel pomum, uel &c. secundum dispositionem, & determinationem harum causarum. Sic in proposito causa uniuersalissima increata, quæ Deus est, concurrit cum uoluntate nostra non per suum uelle efficax, sed per suam uirtutem & assistentiam: quæ determinatur à nostra uoluntate: quia solum concurrit, siue cogit

secundum

secundum dispositionem causæ secundæ, & quomodo à nostra voluntate libera determinatur. Et ita negatur etiam illa consequentia illius argumenti: nam stante illo concursu diuino per suam uirtutem stat simul libertas nostræ uoluntatis ad suum actum, ut patet ex dictis: neque generalis ille Dei concursus est per se sufficiens, & efficax sine nostra uoluntate stante lege ad actum nostræ uoluntatis producendum.

Hanc responsionem, & opinionem tenuit quondam clarissimus ille doctor Medina: sed idem postea illā reprobauit quatenus dicit quòd Deus non concurrit per suum uelle cū nostra uoluntate. Nam est falsum: Tùm primò, quia non necessariò, ut causa naturalis, sed liberè concurrit cum omnibus causis creatis, & cum nostra uoluntate. ergo uoluntariè, & per uoluntatem, & per uelle: Tùm secundò, quia omnia fiunt & comproducuntur à causis secundis Deo simul intelligente & uolente. ergo per uelle suum æternum pro tali uel tali tempore. Tum tertiò, quia si Deus non liberè concurrat per suum uelle non potest saluari contingentia in rebus creatis, ut superius dubio. 4. habetur. Tùm quartò, quia Matth. 10. Nec passer cadit sine uoluntate patris uestri &c. & multæ aliæ auctoritates sacræ scripturæ sunt ad idem. Prouerb. 21. Cur regis in manu Domini &c. Sap. 11. Quomodo aliquid permaneret nisi tu uoluisses. Iob. 37. Nubes spargunt lu. su. quocunque eas uoluntas gubernantis duxerit. Tùm demum quintò, quia bene stat quòd Deus concurrat per uelle efficax & liberè cum nostra uoluntate liberè, & contingenter uolente quamuis necessitate consequentię necessariò uult quando uult uti supra dub. 9. & in hoc dubio paulò inferius. & dubio 11. latius habetur.

Respon. 3. Tertio modo respon. secūdum alios concedendo maiorem argumenti solum si intelligatur de præuiis, & requisitis naturalibus: non autem si intelligatur de supernaturalibus, qualis est concursus diuinus, uel uoluntas diuina, & ita negatur minor: & nihil concluditur contra libertatem uoluntatis: quia ut sit agens liberum sufficit quòd si per possibile, uel impossibile Deus non concurreret, aut si non liberè concurreret cum causis secūdis, & cum uoluntate nostra: tamen adhuc nostra uoluntas esset libera, quia cum præuiis, & requisitis naturalibus posset liberè uelle, & non uelle, id quod ignis, aut aliud agens naturale facere non potest.

Sed certè hęc responsio non stat, quia si Deus liberè non concurreret cum causis secundis nulla esset contingentia in rebus, neque libertas in uoluntate, ut supra dubio. 4 latius dictum est. Item nunc saltem stante concursu diuino uoluntas nostra necessitaretur ad actum suū, ut proximè contra quintam responsionem probabitur, ideò hæc tertia responsio, quæ uidetur esse Geruasii in posterioribus, & Almayn in moralibus ca. 1. nihil ualet.

Respon. 4. Quarto modo respon. secundum alios negando minorem. Nam concursus diuinus, eiusque uoluntas pro tempore, quo cum nostra uoluntate coagit non est de præuiis, sed de concomitantibus actum, & ita non concludit argumentum.

Sed certè quòd sit etiam præuia, seu præuius probatur: quia causa prima est prior, quàm causa secunda non solum in essendo, sed etiam in causando. quia ab illa habet hæc causa secūda esse & operari: & illa dat virtutem, & influit, & mouet secundam ad operandum, secundum illud Actuum 17. In ipso viuimus, mouemur, & sumus. Et Ioan. 6. Sine me nihil potestis facere, ut latius de hoc agit B. Tho. 1. par. q. 8. art. 2. & 3. Et ibi Caietanus. & q. 14. arti. 13. Et Vega. q. 11. de iustificatione in responsione ad tertium argumentum, & Scotus in 2. dist. 39. & ibi suus Lychetus, doctoresque communiter consentiunt.

Quinto modo respondet clarissimus doctor Medina in sua alphonsina, & Soto de natura, & gratia li. 1. ca. 16. & plurimi alii doctores, negādo simpliciter consequentiam. Nam licet sit uerum quòd stante concursu, vel uoluntate diuina iam nostra uoluntas simul necessariò producit suum actum necessitatis consequentiæ, vel in sensu composito, sicut omne quod est quando est, necessariò est, vt supra dubio. 9. habetur, & quando agit, necessariò agit etiam ipse Deus necessariò necessitate consequentiæ concurrit, & vult quando nostra voluntas vult. Non tamen absolutè, nec in sensu diuiso necessariò nostra volūtas, aut Deus producit actum, aut agit, neque necessariò necessitate consequentis. & ita non sequitur quòd absolutè, vel simpliciter nostra aut diuina voluntas libera non sit: ex quo potest nostra voluntas in instanti, aut tempore sequēti cessare ab actu, & ita facere quòd cesset concursus ille diuinus, & quòd ponatur alius cōcursus, cum quo simul sit postea alius actus voluntatis: & postea potest iterum cessare, & iterum producere quomodo uoluntas nostra voluerit, id quod agens naturale facere non potest. Respon. 5.

Sed certè nisi hæc responsio amplius declaretur, adhuc nō videtur idonea. Tùm primò, quia ex quo conceditur quòd diuina volūtas, eiusq; concursus est causa præuia etiam in causando, quòd q; ea stante iam nostra voluntas quamuis necessitate consequentię necessariò producit suum actum ita quòd tunc nō potest, potuit non producere, neque tollere causam necessitatem, idest concursum illum, ergo iam semper necessitatur à causa extrinseca, scilicet à Dei voluntate siue concursu: & ita nunquam liberè libertate absoluta producit suos actus, & consequētia argumenti valet quòd scilicet cum concursu diuino non stat libertas nostræ voluntatis, sicut neque contingentia in rebus. Neque valet dicere quòd saluatur libertas in hoc quòd in instanti sequenti potest cessare ab actu &c. Nam per hoc non tollitur quòd actus iam positus cum concursu diuino non sit, aut non fuerit liberè, sed necessariò productus, vt dictum est: & idem dicendum est de quocunque actu uoluntatis postea cum concursu diuino

no sit necessariò producto, uel producendo.

Tum secundò, quia non est eadem ratio ad dicendum quòd nostra uoluntas necessitate consequentiæ necessitetur à causa extrinseca, scilicet à concursu diuino ad producendum suum actum: sicut quando à seipsa, uel à suo actu quando uult necessariò uult. Nam quando à seipsa necessitatur necessitate consequentiæ, non tollitur eius libertas absoluta, sed potius conceditur quòd poterat ante & postea, immo & tunc etiam potest nō producere actum illum, ut supra dubio. 9. secundum uarias opiniones dictum est: hic autem quando à concursu diuino conceditur responsio prædicta quòd nostra uoluntas necessitatur necessitate consequentiæ, certè tollitur eius libertas absoluta; ex quo conceditur quòd stante illo concursu uoluntas nostra non potest, nec potuit actum suum non producere, neque potest tunc cessare ab actu, nec tollere causam necessitantem, idest concursum illum, aut uoluntatem diuinam concurrentem, quamuis id posset in instanti sequenti, ut dictum est. Similiter non est eadem ratio in hoc casu, & quando dicitur, Si Deus scit Sortem uelle, ergo necessariò necessitate consequentiæ Sortes uult: quia non obstante hac necessitate consequentiæ benè conceditur ab omnibus quòd Sortes etiam tunc liberè uult, & potuit, & potest etiam stante ea scientia Dei non uelle: quòdque illa scientia Dei nullo modo necessitat illum ad uolendum: quia nec est, nec fuit causa quòd Sortes uelit, ut infra dubio. 11. latius habetur. Hic autem dicit responsio prædicta quòd uoluntas diuina, eiusque concursus est causa prior, à qua uoluntas nostra prædicto modo necessitatur, ex qua necessitate sequitur absoluta necessitas, & priuatio libertatis nostræ uolūtatis in suorum actuum productione, ut probatum est.

Respon. 6. Ideo tandem. 6. respon. concessa maiori distinguendo minorem illius argumenti. Nam si intelligatur de concursu, uel uolitione diuina habituali & uniuersali, uera est prima eius pars, quòd scilicet iste concursus est præuius, & requisitus: sed tunc secunda eius pars est falsa ubi dicitur quòd hoc concursu stante necessariò & necessitate consequentiæ uoluntas producit suum actum: & ita nil concluditur. Si autem illa minor intelligatur de concursu uel uolitione diuina actuali & particulari, tunc prima eius pars est falsa nam solum est concomitans non præuius concursus ille; & secunda pars est uera quòd stante isto concursu necessariò necessitate consequentiæ uoluntas producit suum actum: & ita consequentia nihil ualet, quia libertas uoluntatis stat in hoc quòd stante concursu illo Dei uniuersali, & habituali præuio, & requisito potest suum actum producere, & non producere. Et cū hac responsione cōsonat Greg. Arimi. in 1. dist. 38. & Angest. in morali capitu. primo, aliique doctores.

Nu. 1. Sed pro maiori declaratione notetur primò, quòd diuina uolūtas in ordine ad obiecta creata pōt considerari, ut est ipsa potentia uolitiua, aut potēs esse in actu uolitionis: & hoc modo non agimus de illa in præsenti materia. Potest & secundò considerari ut est iam in actu uolendi, uel uolitionis, & tendentiæ in obiecta create: & tunc dicitur uoluntas diuina esse in actu secūdo, quia ordine naturæ prius est uolitiua, quàm uolēs: & tūc dicitur propriè uolitio aut uelle, nā primo modo propriè dicitur uolūtas: & hoc secūdo modo est propositū huius difficultatis: sed nos eam sæpè & uolūtatem diuinam appellamus, ut cōi modo loquendi conformemur. Hoc igitur secundo modo sumpta uoluntas diuina, aut potius eius uelle, siue uolitio, potest tripliciter considerari, aut in triplici signo, nō quidem cathegorematicè sumpto, sed syncathegorematicè, ut exponibiliter secundum ordinem naturæ, ut sæpè considerat Scotus in diuinis: quamuis hæc omnia tria signa sint simul ab æterno in ipsa uolūtate, uel uolitione diuina. Nā primò, aut in primo signo uolūtas diuina hæc consideratur, ut est causa uniuersalis, uidelicet ut ab æterno uult dare, & temporaliter dat uirtutem, & influit in omnibus causis secūdis creatis, easq; mouet, & parata est coagere cum eis ad suos actus & effectus. Secundo modo, aut in secundo signo consideratur, ut modificatur ab ipsis causis secundis quoad modum agendi, ut scilicet cum eis postea in tertio signo coagat secundum modum aut naturam earum liberè, uel naturaliter: & hoc uel necessariò necessitate physica, & naturali ita ut regulariter ita fiat ab eis, uel contingenter ita ut prędictę causę ab aliis causis, cum quibus Deus etiam ad id coagit, ut plurimum, uel rarò possint à suis effectibus impediri. Tertio modo aut in tertio signo consideratur, ut iam prædicto modo modificata cum causis secundis uult coagere, uel coagit, & concurrit actualiter ad suos actus, & effectus singularea producendum.

Sic etiam consideratur tripliciter prędicta diuina uoluntas, siue uolitio cum nostra uoluntate concurrens ad suos actus. Nam in primo signo consideratur, ut ab ęterno uult dare pro tali tempore uirtutem, & influxum, & mouere nostram uoluntatem, & parata est cum ea concurrere in suo tempore ad suos particulares actus. In secundo signo, ut ab æterno uult modificari, & modificatur, & determinatur temporaliter à nostra uoluntate, ut postea in tertio signo cū eā liberè ad talem actum concurrat. In tertio denique signo, ut iam prędicto modo modificata, & determinata à nostra uoluntate uult cum ea temporaliter concurrere, & concurrit ad suos actus singulares producendum.

Sed not. secundò, quòd nostra uoluntas differt ab aliis causis creatis in illo secūdo, & tertio signo; Nu. 2. Nam alię causę creatę uoluntatem illam diuinam, uniuersalem modificāt quidem quoad modū coagendi, aut concurrendi, ut dictū est: sed non determinant illam quoad speciē actuū uel effectuū, neque quoad suos actus, vel effectus singulares. Nam

quoad hęc iam ab æterno à diuina voluntate determinatę, & limitatę sunt: benè autem determinant, & modificant quoad hæc omnia causam vniuersalem creatam puta Cœlum, Solem, & Stellas, ut uidelicet cum terra hic & nunc & sic seminata, & culta non nisi triticum hoc singulare, illic ordeum, illic pomum, illic herbam, siue lactucam hanc determinatam, & non aliam producant. Et ad id diuina voluntas in tertio signo actualiter, & particulariter etiam concurrit, sicut ab æterno determinauit pro tali tempore ibi se esse facturam. Voluntas autem nostra non solum modificat prædictam voluntatem diuinam vniuersalem quoad modum, vt liberè cum ea concurrat: sed etiam determinat quoad speciem actuum, & quoad ipsos actus singulares voluntatis: ita vt non prius ordine naturę voluntas diuina, ēt ab æterno velit, aut se determinet ad concurrendum actualiter in tali tempore cum nostra voluntate in tertio signo ad hunc vel illum actum particularem producēdum: non inquam prius, sed postquam nostra voluntas præuisa, aut præcognita est quòd se tali tempore determinabit ad uolendum, vel nolendum, vel ad producendum hunc vel illum actum: tunc & non ante diuina voluntas se determinat ab æterno ad volēdum in tertio signo concurrere pro tali tempore cum nostra voluntate ad eosdem actus particulares, quoties & quando nostra uoluntas uoluerit, & à tali concursu cessare quoties, & quando ipsa pręuisa est quòd liberè cessabit. Et ratio huius est quia nisi sic Deus facere ab æterno decreuisset, vt dictum est, vtique non benè saluaretur libertas nostræ voluntatis simul cum cōcursu diuino, vt superius contra quintam responsionem, & in argumento probatum est, & hic inferius habetur.

Coroll. 1. Et ex his patet. Primò, quòd illa voluntas, siue volitio diuina in primo signo considerata dicitur Dei concursus vniuersalis, vel habitualis. Vniuersalis quidem quia in omnes causas secundas influit virtutem, & eas mouet ad suos actus & effectus: habitualis autem quia paratus est Deus, vt actualiter cum eis concurrere velit in tertio signo ad suos actus, vel effectus particulares: & illa in primo signo non est semper efficax: ex quo non nisi secundum determinationem nostræ voluntatis in secundo signo factam concurrit in tertio signo: & ita sępè non exit in actum, est etiam illa volitio siue concursus Dei in primo signo præuius, & prior ordine naturæ, quàm quæcunque causa secunda, etiam quàm nostra voluntas tàm in essendo, quàm in causando, vel suo modo operando vti superius in reprobatione quartæ responsionis probatum est.

Supradicta uera volitio diuina in tertio signo cōsiderata est, & dicitur propriè concursus diuinus particularis & actualis. Particularis quidem quia iam cum hac & illa causa particulari, & cum nostra uoluntate ad hunc vel illum actum, uel effectum, actualis autem quia actualiter iam ad actum vel effectum cum causa secunda concurrit. Et iste concursus seu volitio diuina est efficax: & est non prior, sed simul cum actu vel effectu causæ secundæ: & mutuò se inferunt. Concursus iste siue hæc volitio diuina est: ergo voluntas nostra uult, aut causa secunda operatur, & eius actus, uel effectus est, & è conuerso: quia iste concursus non præuius, sed concomitans in causando est.

Inde etiam patet clara respōsio ad supradictum argumentum, quòd stante volitione diuina, vel concursu vniuersali habituali in primo tantum signo non necessariò sequitur nostra volitio: benè autem sequitur stante illa particulari actuali in tertio signo, & è conuerso est mutua consequentia, & ita stat libertas uoluntatis nostræ, sicut & libertas diuinæ uoluntatis in eodem signo.

Et si arguatur quærendo quomodo Dei æterna uoluntas immutabilis, & efficax pendere potest & uariari à determinatione nostræ uoluntatis temporali, & ab ea impediri? Quæstiuncula.

Respon. Respondeo per duo dicta. Primò, quòd non uariatur, nec pendet originaliter, & absolutè à nostra determinatione: sed à seipsa pendet inuariabiliter, quia sic ab æterno decreuit, & uoluit determinari in secundo signo à nostra uoluntate pręcognita, ut sit in tertio signo uellet actualiter cum nostra uoluntate pro tali tempore concurrere ad suos actus, ut ipsa uoluerit se determinare. Et ita omnis uolitio diuina prædicta æterna, & inuariabilis est pro tali, uel tali tempore: licet eius executio ad extra sit temporalis. Sicut uolitio creandi mundum in tali tempore, æterna: executio autem eius temporalis est: nec ipsa uolitio diuina in se uariatur sed res ad extra & nostra uoluntas. Sicut quando de nouo dicitur cognita à Deo aliqua ueritas, nulla uariatio in Deo, sed in ipsa re, uel ueritate creata est: quia sic cognita, & uolita est ab æterno sicut pro tali tempore est uel erit, ut supra dubio. 6. & 7. latius habetur.

Secundò dico quòd uoluntas diuina est quidem efficacissima sicut & pro quando uult, secundum Psal. 113. Omnia quæcunque uoluit fecit. Et Roma. 9. Voluntati eius quis resistet? quia & cum creatura, & sine ea potest facere quæ uoluerit: in prædicta autem determinatione eius à uoluntate nostra non impeditur, neque resistitur, sed obeditur ei: quia sic ipsa diuina uoluntas uoluit ab æterno disponens omnia suauiter, ut Sap. 8. habetur, & supra declaratum est. Et prędicta hęc magis patent exemplo. 2. Reg. 24. ubi Deus propter peccatū Dauid ipsi dedit optionem ut unā è tribus plagis eligeret, scilicet famem, bellum, uel pestem: & ad determinationem, uel electionē eius Deus ēt se determinauit pestem infligere. Itē 3. Reg. 3. quando Deus dixit Salomoni, Pete quod uolueris, & ad eius petitionem Deus se determinauit illi sapiam dare. Sic in proposito determinatur à nostra uolūtate: eiusq; cōcursus ille præuius generalis, uel habitualis in primo signo in nostra ptāte, ut in 2. determinatur, tandē in tertio signo cōcurrat actualiter,

uel non

uel non concurrat cum nostra uoluntate, ut dictũ est. Idem etiam patet exemplo naturali, quando infans à matre docetur ambulare, quæ sic prius mouet & simul ducit illum quocunque & quotiescunque infans uult ambulare, quòd non aliter quàm ipse uult, nec præter eius uoluntatem cum eo coagit. Similiter quando magister docens puerum scribere monet, & ducit manum eius, ad eas tantum literas formandas, quas, & quãdo puer scribere uult, tunc certè quando magister atque mater prius natura moueat, & det uirtutem puero ad ambulandum & scribendum, determinatur tamen à uoluntate pueri ad nunc huc uel illuc ambulandum, & nunc hoc uel illud scribendum: & simul uterque cõcurrit actualiter ad illum effectum. Sic in proposito Deus nobiscum se habet. Nam in primo signo uult mouere nostram uoluntatem & dare illi uirtutem: & hæc eius operatio præuia est, in secundo signo uult determinari temporaliter à nostra uoluntate: & in hac determinatione uolũtas nostra præuia est, in tertio signo simul Dei concursus, & nostræ uoluntatis operatio, & actus sunt, ut supra dictum est. Et idem est de concursu auxilii diuini specialis ad opera gratiæ uel supernaturalia, & ad diligendum Deum super omnia: vbi prædicta tria signa in eius concursu cum nostra voluntate ponẽda sunt, ut bene omnia intelligantur, uti de hoc Soto de natura & gratia lib. 1. ca. 16. & Vega. q. 11. de iustificatione in responsione ad tertium argumentum, & lib. 12. de iustificatione ca. 22. & lib. 6. ca. 7. 8. &c. latius agunt.

Nota. Corol. Secundò ex supradictis patet falsitas, aut insufficientia opinionis Scoti dicentis quòd intellectus diuinus conuersus ad voluntatem diuinã, vidensq; eam determinatam inde clarè, & determinatè cognoscit omnia futura contingentia, etiam volitiones nostras liberè futuras, antequam sint vt supra dubio. 8. in 3. opi. habetur. Quòd autem hoc sit falsum quoad cognitionem saltem nostrarum nolitionum futurarum probatur. Nam vt patet ex dictis nostra voluntas in illo secundo signo determinat voluntatem diuinam, & est prior, quàm illa sic determinata, & tamen tunc & etiam ante est cognita ab intellectu diuino illa determinatio præsens, & futura nostræ voluntatis, ergo illa clara, & determinata cognitio, & nostrarum uolitionum futurarum contingentium non pendet, nec habetur à sequente determinatione diuinæ voluntatis. maior conceditur ab omnibus etiam ab ipso Scoto: minor autem probatur. Tum primò, quia in illo secundo signo, & ante illud ab æterno erat cognita illa determinatio futura nostræ uoluntatis antequã esset: quia ab æterno ante illud secundum signum uerum erat dicere ꝙ illa determinatio erit in aliquo signo, aut tempore sequenti: nam affirmatiua de futuro semel vera ab æterno est uera æternitate temporũ instantium & signorũ, per eandem rõnem ut supra in 3. dubio habetur, ergo talis veritas ante illud 2. signũ præcognita determinatè, & clarè à Deo erat. Nam semper ab æterno oẽ verum à Deo pro suo tpe cognitũ est. Tum secũdò eadẽ minor probatur, quia vt illa determinatio nostræ voluntatis præsentetur per intellectũ diuinum suæ diuinæ voluntati, vt ab ea cognita determinetur, vel ut cum ea postea in 3. signo concurrere velit, vtiq; prærequiritur ordine naturæ ꝙ iam sit præcognita ab intellectu diuino: alioqui non posset illi vt determinatio iam facta præsentari. Alia argumenta & dubia, quæ contra prædicta possunt suboriri, ex infra dicendis in 11. dubio sequenti patebunt.

DUBIUM vndecimum est. Vtrum cum scia, aut præscia Dei clara & determinata, & infallibili stet contingentia in rebus, & libertas nostræ volũtatis. *Dubium 11*

Respon. ꝙ sic. quod patet, primò, quia sicut ipsum futurum cõtingens contingẽter erit, ita Deus contingenter scit: quia põt aut potuit nunquam scire, aut sciuisse id esse futurum. Secundò, quia quãdo sunt duæ propositiones, quæ inter se habẽt mutuam connexionẽ, ita ꝙ valet consequentia ab vna ab alteram positiuè & negatiuè, tunc quæcunq; potentia est ad unam, est ẽt ad alteram: ita ꝙ qui vnã ponit, ponit & alteram, & qui vnam deponit alterã quoq; deponit, idq; propter mutuam earum connexionem. Sed scia Dei ab æterno, & fieri rerum, & veritas propõnum mutuò se inferunt, & mutuã inter se habent connexionem, ergo quanta contingẽtia est in rebus, & veritatibus creatis contingentibus tanta est in ipsa scia Dei, & è cõuerso: ita ꝙ sicut Deus ab æterno sciuit, aut scit, sic potuit ẽt ab æterno non ea sciuisse. Tertiò, quia secundũ Boet. & Arist. cùm Deus oĩa suo visu cernat æterno: si necessariò euenirent iam non oporteret de agendis consiliari. Quartò idem patet per Boet. lib. 5. de consolatione, prosa, 4. dicentem. Sicut scia præsentium rerum nihil his, quæ fiunt, ita præscia futurorum nihil his, quę futura sunt necessitatis imponit. Et prosa. 6. dicit Num ea, quę præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? minimè. & infra. Si est diuini humanique intuitus præsentis digna collatio, vti vos vestro hoc temporario præsenti quædam videtis, ita & ille omnia visu suo cernit æterno &c. Item August. lib. 5. de ciuitate ca. 10. contra Ciceronem & alios ait. Homo, quẽ Deus peccaturum præsciuit, peccat quidem agẽdo: si nolit omnino, non peccat: sed si peccare noluerit, hoc etiam Deus ipse præsciuit. Consonant Grego. Arim. in 1. dist. quæst. secunda articu. 2. & distinct. 36. 37. in secundo dubio. Et Gabriel. ea. distin. 38. & doctores communiter. *Respon.*

Si ad hoc dicatur non esse simile de visione nostra, quæ non est causa rerum, & de visione vel sciẽtia Dei, quæ causa rerum immutabilis, & infallibilis est, vt latius agit B. Thomas. 1. par. q. 14. arti. 8. 13. 15. respon. quòd bene est simile. Nam licet scia Dei iuncta cũ eius voluntate sit causa effectiua rerũ, de qua in præcedente dub. 10. dictum est: non tamen sola speculatiua eius sciẽtia sine uoluntate, quamuis sit causa exemplaris earum. Et de hac sciẽ-

tia speculatiua optimè procedit similitudo supradicta, ad id est simile. Nam Deus scit si hic orietur triticum uel nō:sed nihilominus seminatur, & alia negocia fiunt:sic in proposito.

Notabile. Sed pro maiori dictorum, & dicendorum, huiusque materiæ claritate, & argumentorum solutione sunt hic prænotanda quędam de suprapositis in 6. dubio præcedente, videlicet quòd scientia,& notitia Dei licet in se sit unica, sicut & unica essentia, qua omnia cognoscit: tamen multipliciter respectu diuersurum obiectorum appellatur:& præcipuè ad propositum respectu futurorum dicitur præscientia,uel prauidentia,ut ubi supra latius habetur. Item sunt quędam regulę, atque cautelę logicales obseruandę. Prima quoad materiam obligationum quòd omne possibile scitum esse tale, si ponatur,est admittendum ut tale: & si proponatur, est concedendum si est ucrum, uel negandum si est falsum.Item omne,quod sequitur ex admisso & bene concesso,& ex opposito,uel oppositis bene negatis est concedēdum, & oppositum negandum est. Item quòd si ponitur aut proponitur aliquid repugnans iam posito, & admisso, atque concesso, non debet concedi:aut debet deponi id quod prius positum,& admissum atque concessum est:quia repugnantia concedenda non sunt,ut infra in responsione ad quartum argumentum patebit. Secūda regula,& cautela est quòd licet secundum dialecticos propositiones modales, ubi modus stat nominaliter,sint modales compositę,ut possibile est album esse nigrum,& facit hunc sensum, ista propositio est possibilis, album est nigrum,quę falsa,& impossibilis est.Vbi autem modus stat uerbaliter,uel aduerbialiter sunt modales diuisę, ut album possibiliter est nigrum,uel album potest esse nigrum,& est uera: tamen in communi modo loquendi, & apud theologos ea differentia non seruatur. Ideo omnes modales, siue modus teneatur nominaliter, siue uerbaliter, siue aduerbialiter, sunt distinguendæ si capiantur in sensu composito, uel in sensu diuiso, ut magister, & doctores communiter in 1.dist.38.39.40.communiter distinguūt.Puta ista propositio, album potest esse nigrum, & ista, effectus à Deo præscitus potest non euenire,si capiantur in sensu composito sunt falsæ, quia statim sunt officiendæ, uel reducendæ ad suas de inesse,uel de præsenti. Et faciunt hunc sensum, ista propositio est possibilis,album est nigrum,& similiter ista,effectus à Deo præscitus non euenit. Si autem capiantur in sensu diuisu sunt ueræ:quia prius est tollenda connotatio, & facienda resolutio terminorum stantium à parte subiecti, & postea poni debent inesse hoc modo, hoc scilicet Sortes est nunc albus,& ipse Sortes potest esse niger. ergo album potest esse nigrum, & facit hunc sensum, id quod nunc est album,puta Sortes, potest esse nigrum scilicet quando desierit esse album. Et similiter, iste effectus est nūc à Deo præscitus,& iste effectus potest non euenire,scilicet dum non est præscitus,ergo effectus à Deo præscitus potest non euenire. Ecce utraque consequentia est bona,& antecedens est uerum,quia illa minor primæ consequentiæ,scilicet Sortes potest esse niger, est uera, quia sua de inesse est possibilis,scilicet Sortes est niger: & similiter altera minor alterius consequētiæ,scilicet iste effectus potest non euenire, est uera, quia sua de inesse est possibilis, scilicet iste effectus non euenit, sicut & possibile est quòd non sit, aut non fuerit præscitus à Deo. Tertia regula,siue cautela est quòd ubi est consequētia cum ly necessariò, ut Sortes currit,ergo necessariò mouetur: Deus præscit Antichristum damnandum esse, ergo necessariò damnabitur, debet distingui. Nam si ly necessariò dicit necessitatem consequētiæ,uel præsuppositionis,sunt ueræ:quia faciunt hunc sensum, ista consequētia est bona,& necessaria, Sortes currit. ergo mouetur. Deus præscit Antichristum esse damnandum,ergo damnabitur, & ita erit ut Deus præscit. Si autem dicit necessitatem consequentis, uel absolutam sunt falsæ: quia faciunt hunc sensum,Sortes necessariò mouetur,Antichristus necessariò damnabitur. Similiter istę distinguantur, Sortes necessariò quiescit uel mouetur, sed non quiescit uti supponitur,ergo necessariò mouetur.Nam si ly necessariò in maiori cadat super alterutram partem illius disiunctiuę,est falsa: quia facit hunc sensum, Sortes necessariò quiescit, vel necessariò mouetur, quarum quælibet est falsa.Si autem cadat supra totam disiunctiuam,est uera,quia facit hunc sensum, ista disiunctiua constans ex partibus oppositis est necessaria,Sortes quiescit uel mouetur,quia nō est dare medium, & tunc consequētia nihil ualet:quia fit æquiuocatio in ly necessariò,quod in maiori dicit necessitatem disiunctiuę,& in consequēti dicit necessitatem alterius partis,uel partium eius.Et similiter distinguatur ista.Sortes necessariò est præscitus,uel prædestinatus, sed non est præscitus uti supponitur,ergo necessariò est prędestinatus,quia non ualet consequentia,ut dictum est.

His suppositis iā quincupliciter arguitur cōtra supradictam responsionem probando quòd cum præscia Dei non stet contingētia in rebus. Primò,quia Deus sciuit Antichristū fore, aut esse damnādum, ergo Antichristus erit,aut dānabitur. Consequētia est bona secundum oēs, & antecedens est absolutè necessarium: tū quia est æternum : tū quia oīs propositio de præterito uera est necessaria absolutè, ergo & consequens est absolutè, & non solum necessitate consequentiæ, sed ēt consequētis necessarium.Nā in omni bona consequentia si antecedens est absolutè necessariū, ēt consequens absolutè necessarium est: quia ita se habet antecedens ad consequens,sicut principia ad conclusionem:ex principiis aūt necessariis non sequitur cōclusio, nisi necessaria, ut habetur. 1.Posteriorū : igitur quicquid scitur à Deo est necessarium:& ita scientia Dei imponit necessitatem in rebus,& cum illa nō stat rerum contingentia. Argum. 1.

Respon.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò secundum B.Tho.1. par.q.14.& 13.concesso antecedente secundæ consequentiæ negatur simpliciter secunda consequentia, quia Sortem uel Antichristũ fore, aut esse damnandum est in se absolutè contingens, licet ut scitum à Deo sit aliquo modo necessarium. Sed si significetur formaliter, vt scitum à Deo, conceditur quòd est etiam absolutè necessarium sicut & suum antecedens: quia tenet ipse B.Tho. quòd quando in antecedente ponitur aliquid pertinens ad actum animæ formaliter, tunc consequens, quod inde infertur formaliter ex ui talis dictionis importantis actum animæ, debet accipi non secũdum esse quod in se habet, sed secundum quod est, uel habet in anima, uel in intellectu, ut si dicam: anima intelligit lapidem, ergo ille est immaterialis, videlicet ut est in intellectu licet in se sit materialis. Et eodem modo formaliter debet in consequenti importari talis necessitas, certitudo, & infallibilitas, qualis importatur in prædicto antecedente, quatenus inde infertur, & non aliter, & ita talia futura sunt necessaria ut scita à Deo, & ut sunt in sua præsentialitate, & ut subsunt eius præscientiæ: quamuis in se, & simpliciter, uel absolutè sint contingentia ut dictum est. Hæc respon. est clara ad mentem B.Tho. licet Caietanus ibidem aliter metaphysicans eam confundat, & fortè magis, quàm eius literam exponat.

Respon. 2. Secundo modo respon. secundum doctores cõmuniter concessa prima consequentia negatur minor secundæ consequentiæ ubi dicitur quod illud antecedens primæ consequentiæ, scilicet Deus sciuit Antichristum fore, uel esse damnãdum, est absolutè necessarium. Et ad eius primam probationẽ negatur quòd omne æternum sit necessarium absolutè, ut patet de æterna Dei scientia, quæ dicit respectum ad creaturam temporalem ad extra, ut supra in quinto dubio in responsione ad primum argumentum, & in dubio sexto in responsione ad tertium argumentum contra secundam opinionem & infra in hoc dubio.11. in responsione ad secundum & tertium argumentum habetur.

Ad secundam eius probationem ubi dicitur quod omnis propositio de præterito uera est absolutè necessaria, id negatur in propositionibus de præterito dependentibus ab aliqua de futuro contingenti, ut in proposito est illa, Deus sciuit Antichristum fore aut esse damnandum, quæ pẽdet ex ista, Antichristus erit, siue damnabitur.

Nota dubium. Pro quo nota quòd est difficultas quomodo illa de præterito pendeat ex illa de futuro. Nam aliqui dicunt quòd omnis propositio pendet in ueritate ab illa, quam includit, & ita quia ista, Deus sciuit Antichristum, uel Sortem fore includit istam, Sortes erit, ideo pendet ab illa: sed hoc est falsum. Immo nunquam una propositio pendet ab alia in ueritate, aut falsitate, quando illa ueritas, aut falsitas est omnino impertinens ad illam uerificandam, uel falsificandam, ut hæc propositio, ego scio, credo, aut iudico Antichristum fore, non pendet ab ista, Antichristus erit, licet illam includat: quia siue sit uerum, siue falsum quòd erit, stat bene quòd ego iudicem ipsum fore. Ideo alii dicunt quòd illa de præterito pendet ex illa de futuro: quia ex illa de præterito infertur hæc de futuro, & ex hac de futuro etiam infertur illa de præterito: ita quòd mutuò se inferunt. Sed neque hoc est uniuersaliter uerum. Quod probatur dupliciter. Tùm primò, quia in casu quo Sortes erit albus, tunc ista propositio de præterito, Sortes fuit futurus albus, est uera, & pendet ex ista propositione, Sortes erit: quia illud pendet ab alio quod præsupponit, & est posterius illo præsupposito. Nam irrationabile est dicere quòd prius pendet à posteriori. Nunc autem prius est Sortem fore, quàm ipsum fore futurum album, ex quo illud præsupponitur ad Sortem fore futurum albũ: & tamen ista consequentia non ualet, Sortes uel Antichristus fuit futurus albus, ergo ipse erit, ut patet in casu, quo Deus annihilet illum uunquam reproducendum: nam tunc ista est uera, Sortes fuit futurus albus, & ista falsa, Sortes erit: & ita tunc antecedens est uerum, & consequẽs falsum. Similiter in casu quo Sortes non erit albus, non sequitur è conuerso. Sortes erit, ergo Sortes fuit futurus albus. Igitur patet quod est propositio de præterito dependens ab una de futuro contingenti: & tamen non infert illam, nec infertur ex illa: ergo unam propositionem dependere ab alia non est inferre illam, nec ex illa inferri. Tùm secũdò idem probatur. Nam in hac consequentia Deus uoluit Sortem fore, ergo Sortem erit, ista de futuro Sortes erit, pendet ex illa de præterito, Deus uoluit Sortem fore, & nõ è conuerso, ut constat, quia causa est prior suo effectu, qui ab ea dependet. Nam ideo Sortes erit quia Deus uoluit ipsum fore: & nõ è contra, & tamen mutuò se inferunt, quamuis illa de preterito non pendeat ex illa de futuro, ergo propositionem unam ex alia pendere non est mutuò se inferre.

Dicamus igitur quòd propositionem unam ex alia pendere in sua ueritate est illam præsupponere ad suam ueritatem: & omnis propositio de præterito dependens ex una de futuro contingenti est contingens quando id, quod per illam de futuro significatur, est prius seu causa quòd sit id, quod per illam de præterito significatur, & non aliàs. Exẽpli gratia, in hac consequentia, Deus sciuit aut scit Antichristũ fore, ergo Antichristus erit, illa de preterito pendet ex ista de futuro: quia scientia Dei speculatiua sine eius uoluntate non est propria causa effectiua rerum, aut illius futuritionis, ut supra dictum est: sed solum est signum scibile. Signũ aũt præsupponit signatũ quod est cã logica, aut denominatiua, non physica neque realis illius sciæ, aut signi scibilis, quia ab eo quod res est uel non est dicitur propò uera uel falsa: ergo Deũ sciuisse Antichristũ fore est posterius, quàm Antichristũ fore, & quod hęc propositio Antichristus erit: & ideo illa pendet ab ista sicut posterius à suo priori. Nõ sic est de

velle diuino quod est prius, & causa quòd Sortes erit, vt supra dub. 4. 8. 10. latius habetur. Et ita patet prædicta secunda responsio ad argumentum primum, ꝙ si Deus scit Antichristum fore, Antichristus necessariò erit in sensu composito, & necessitate consequentiæ, vel præsuppositionis scientiæ Dei: non autem in sensu diuiso, neque necessitate absoluta. Et similiter quòd Deus id ita ab æterno sciuit ꝙ potuit & potest id nunquam scire, siue sciuisse. Et ad replicas, quæ contra hoc fieri possunt latius respondebitur infra in responsione ad quartum argumentum vbi, & in 12. dubio sequenti multa huc pertinentia videri possunt.

Argum. 2. Secundò principaliter ad idem arguitur, quia Deus necessariò scit omne verum: sed Sortem fore est verum vti supponitur, ergo Deus id necessariò scit: & ergo Sortes ita necessariò erit. probatur hæc secunda consequentia: tùm quia ex antecedente absolutè necessario sequitur etiam consequens absolutè necessarium: tùm etiam quia omne scitū à Deo necesse est esse verum, à fortiori, sicut omne scitum nobis necesse est esse aut esse verum: ex quo scientia Dei est certior, quàm scientia nostra. Maior autem prioris consequentiæ, quòd scilicet Deus necessariò scit omne verum probatur, quia si aliquod verum ipse nescire posset, vtique imperfectio in Deo esset.

Respon. Respondeo, ꝙ illa maior in sensu diuiso, & absolutè falsa est: sed Deus necessariò necessaria, contingenter autem contingentia ab æterno cognoscit, sicut & illa sunt: conceditur autem in sensu cōposito, aut necessitate consequentiæ, vel præpositionis: ita ꝙ si est aliquod verum non potest esse quin Deus illud cognoscat necessariò, vel contingenter sicut illud verum est: & in hoc sensu conceduntur illæ consequentiæ: & nihil probatur contra contingentiam rerum cum præscientia Dei, vt supra dubio. 6. in secunda opin. in tertio argumento contra eam habetur.

Argum. 3. Tertiò ad idem arguitur. Omne æternum est necessarium, sed præscientia Dei, quam habet de Antichristo futuro est æterna, quia ab æterno id præsciuit, ergo illa est necessaria qua præsciuit Antichristum fore, & ergo ita etiam necessariò Antichristus erit sicut Deus id necessariò præscit: aliàs esset deceptio, aut falsitas iudicii in Deo si posset non fore, & Deus necessariò iudicaret illum fore.

Iternm sic arguitur. Omne æternum est immutabile, & necessarium, sed hæc veritas, vel propositio, Antichristus erit, est ęterna: quia propositio de futuro semel vera est ab æterno vera, ut supra dubio tertio habetur, ergo est immutabiliter, & necessariò vera.

Respon. Respondeo, quòd illa maior est vera solum de æterno quod non dicit respectum, vel ordinem ad extra ad obiecta creata temporalia, vel contingentia, qualis est essentia diuina, & eius scientia in se, & ea omnia, quæ identificātur cum essentia. Secus de æterno respectiuo ad extra, vel in ordine ad rē ad extra, vel obiecta creata temporalia, vel cōtingentia, qualis est scientia diuina, vt dicit attingentiam ad res creatas, vt supra dubio. 5. in primo argumento latius habetur. Et ita solum probatur ꝙ istæ propositiones Deus ab æterno necessariò pręscit Antichristum fore, ergo Antichristum necessariò erit, sunt verę si dicant necessitatem consequētiæ, vel si capiantur in sensu cōposito, & non aliter.

Ad aliud argumentum vbi probatur ꝙ hæc propositio, Antichristus erit, est æterna immutabiliter & necessariò vera. Respon. secundū B. Tho. 1. par. q. 16. art. 7. & 8. & Greg. Arimi. in 1. dist. 38. & doctores communiter, per duo dicta. Primum est ꝙ nulla propositio ant veritas creata est æterna: sicut nec vlla res, aut intellectus creatus, vbi est prædicta veritas, est ab æterno: nisi solus Deus, & eius veritas increata. Ideo quando dicitur ꝙ propositio de futuro vera est ab æterno vera, intelligitur extrinsecè, id est, quòd à veritate increata & ęterna in mente diuina dicitur vera: vel ut ait Gregorius, vbi supra intelligitur supposita existentia propositionis, si esset ab æterno, esset etiam ab æterno vera.

Secundò dico quòd veritas, aut propositio vera increata in intellectu diuino est immutabilis. Creata autem in intellectu nostro mutabilis est, vt B. Tho. vbi supra, & de veritate. q. 1. art. 6. & in 1. sententiarum dist. 19. q. 5. art. 3. latius ostendit. Vbi ēt in q. 1. de veritate quærit an possit cadere mutatio in veritate rei creatæ in ordine ad intellectum diuinum: & si sic, quomodo differunt mutatio veritatis rei creatæ in ordine ad intellectum diuinum, & in ordine ad intellectnm creatnm: Et respondet quòd res dicitnr vera per comparationem ad intellectum diuinum & humanū. Si ergo accipiatur veritas rei secundum ordinem ad intellectum diuinū, tunc mutatur veritas rei creatæ in aliam veritatē, & non in falsitatem. Si aūt consideretur ueritas rei creatæ in ordine ad intellectū hnmanū: tunc qñq; fit mutatio de ueritate in falsitatem: quandoque de veritate in veritatem. Nam cū veritas sit adæquatio rei & intellectus, etsi ab æqualibus æqualia demaa adhuc remanent æqualia, quāuis non in eadē quantitate, sic aliquando mutatur res simul & intellectus, ut si Sorte sedente iudicabam Sortē sedere, & Sorte non sedente iudicabam Sortē non sedere. Et quia si ab uno æqualiū tollas aliquid, & nihil ab alio, uel si ab utroq; tollas inæqualia, necesse est inæqualitatem remanere. Et cùm inæqualitas se habeat ad falsitatē sicut ęqualitas ad ueritatē, hinc est quòd si intellectu existente uero mutetur res non mutato intellectu in suo iudicio: aut ē cōuerso, aut utrunq; mutetur, sed non simili modo: iā remanet falsitas: & tunc est mutatio de ueritate in falsitatem. Tandem liquet ex dictis quòd propositio de futuro contingenti, uel de præterito, uel de præsenti ab illa dependens, creata uel increata, æterna uel temporalis, mutabiliter, aut immutabiliter uera, non est absolutè necessaria, sed contingenter uera: quāuis ī sensu cōposito, uel necessitate cō

sequentiæ,

sequentiæ, aut suppositionis aliquo modo conditionaliter necessaria sit. Ad quod faciunt ea, quæ superius dubio. 5. & 6. dicta sunt.

Argum. 4. Quartò ad idem arg. Nam si, uti supponitur, Deus ab æterno immutabiliter, determinatè iam & infallibiliter de facto præsciuit seu præscit Antichristum finaliter peccaturum, & damnandum esse, ergo iam necessariò damnabitur finaliterque peccabit; quamuis absolutè poterat ante non ita præsciri; & ita stante illa diuina præscientia iã necessariò peccabit, & damnabitur: & illa præscientia ei necessitatem imponit ut non possit aliter fieri; modò sit necessitas consequentiæ, modò consequentis, modò sit in sensu diuiso, modò in sensu composito.

Probatur consequentia dupliciter. Primò auctoritate Augustini tertio de libero arbitrio ca. 4. di. Aliter fieri non potest quàm Deus præsciuit. Item lib. 6. super Gen. ca. 22. Illud quod Deus præsciebat necessariò futurum erit. Item Ansel. de concord. prædesti. & lib. arbi. ca. 1. & 4. Id quod Deus præsciuit necesse est esse futurum. Secundò probatur consequentia, quia si stante & iam posita prædicta præscientia posset aliter fieri, & posset Antichristus finaliter non peccare, & non damnari; tũc non esset immutabiliter & determinatè & infallibiliter præscitum à Deo ipsum esse peccaturum, atque damnandum. Nam si ponatur inesse quòd Antichristus finaliter non peccabit, neque damnabitur; iam illa præscientia Dei, quæ de præterito stat immutabili falsa aut fallibilis est, qua præsciuit illum esse damnandum: aut mutabitur in aliã præscientiam ꝙ Antichristus non damnabitur.

Hoc argumentum uisum est Caietano in 1. par. q. 22. art. 4. adeò fortè ut dixerit id esse insolubile hominibus: Neque satisfacere distinctionem communem de necessitate consequentiæ & consequẽtis, & in sensu composito & diuiso: dicit etiam ꝙ idem est infallibiliter & ineuitabiliter seu necessariò aliquid scire & euenire: uel quòd non sequitur, hoc est à Deo præscitum uel præuisum fore; ergo hoc euitabiliter uel ineuitabiliter eueniet: sed quid altius quod ipse fatetur se nescire explicare, sed solus Deus id scie. hæc & quædam alia falsa dicit ibidem.

Respon. Quibus non obstantibus respon. ad argumentum concedendo consequentiam in sensu composito ita quòd necessariò erit sicut Deus præscit: & impossibile est Deum præscire aut præsciuisse aliter, quàm futurum est: uel ut dicit necessitatem cõditionalem consequentiæ, aut connexionis, uel præsuppositionis: ita quòd hæc consequentia est bona & necessaria, si Deus præsciuit Antichristum finaliter esse peccaturum atque damnandum, ergo ita erit. sed consequens sicut & antecedens absolutè uel in sensu diuiso contingens est. Nam cum hoc quòd Deus præsciuit Antichristum esse damnandum stat simul potentia ad oppositum, quòd uidelicet absolutè põt aut potuit illum non ita præscire, aut præsciuisse, potest etiam Antichristus absolutè non finaliter peccare & condemnari. Et ad primam probationem respondeo quòd illæ auctoritates loquuntur & intelliguntur de necessitate consequentiæ uel in sensu composito ut declaratum est. Ad secundam probationem respondeo negando quòd inde sequatur quòd diuina præsciẽtia fallibilis aut mutabilis sit. Nam si ponatur inesse quòd Antichristus non peccabit, neque damnabitur, tunc aliqui dicunt quòd Deus ab æterno præsciuit illum peccaturum, finaliter & esse damnandum pro. a. & non peccaturum neque damnãdum esse pro. b. & ita manet semper præscientia Dei infallibilis & immutabilis pro tempore, pro quo hoc uel eius oppositum præsciuit. Sed certè hæc responsio non ualet nisi pro rebus, quæ secundum diuersa tempora uariantur, non tamen pro casu pręsenti ubi alterum tantum & semel futurum est; puta quòd Antichristus damnabitur. Nam tunc falsum omnino est quòd Deus præsciuit illum non esse finaliter damnandum pro. b. uel pro aliquo tempore, aut è conuerso. Ideo melius secundum communiter doctores dicamus quòd si ponatur quòd Antichristus finaliter non peccabit neque damnabitur; tunc simul deponitur illa, Deus pręsciuit Antichristum esse damnandum, ita quòd nunquàm Deus præsciuit illum esse damnandum; quia aliàs sequeretur repugnantia aut cõtradictio, ut cõstat ex supradictis regulis obligationũ in notabili præcedente, & ita patet quòd nulla mutatio, neque deceptio in Deo est, ex quo ab æterno idem & eodẽ modo præsciuit ut ponitur esse uel fore, neque aliter prius quàm postea præsciuit. Patet etiam quòd cùm utrumque alteri connexum sit, & mutuò se inferat & comitetur: qui potest tollere & tollit unum, puta consequens quòd Antichristus finaliter peccabit atque damnabitur; iam consequenter potest tollere & tollit alterum, puta antecedẽs quòd Deus præsciuit Antichristum peccaturum & esse damnandum.

Replica. 1. Si contra hoc replicetur. Si Christus præsciuit, & dixit Petrum esse illum negaturum, ergo Petrus necessariò negabit necessitate consequentiæ; & potest simul non negare: iam si ponatur inesse quòd non negabit, dicit quòd simul deponitur illa, Christus sciuit Petrum esse negaturum, Contra hoc sic arguitur. Nam Christus tempore cœnæ prædixit & reuelauit discipulis quòd aliquis ex eis esset illum negaturus, ut supponitur & constat Matth. 26. & non nisi Petro aut de Petro id prædixit aut reuelauit quòd esset illum negaturus, ergo ipsi reuelauit, ipsumque præsciuit esse negaturum: & ita non potest deponi, neque deponitur illa pręscientia aut reuelatio iam facta etiam ad depositionem consequentis. Consequentia est bona; & maior patet & concedenda est: quia hæc propositio, Christus præsciuit & reuelauit quòd aliquis illum esset negaturus, bene stat cum illa, Petrus non negabit, quæ modò ponitur inesse, neque illi repugnat,

gnat, & est uera in casu quòd aliquis alius à Petro esset negaturus: & ita est concedenda per supradictas leges obligationum. minor etiam constat Matth. 26. ꝙ non nisi Petrus erat negaturus, ergo etiam per regulas obligationum non euacuatur supradictum argumentum.

Respon. Respon. negando minorem huius replicæ. Et si quæras, cui ergo reuelauit? Respon. propone & dicam tibi: etsi proponas, utrum reuelauit Petro? Nego. nego etiam scriptum esse de Petro ꝙ negabit: quia sic iam supponitur aut ponitur in casu. Si Andreæ? nego &c. quia non sequitur, reuelauit alicui ex duodecim, ergo Petro uel Andreæ &c. usque ad ultimum, quem supponamus esse Thomam, & tunc si quæras, utrum reuelauit Thomæ? dico ꝙ sic: quia tunc benè sequitur. reuelauit alicui ex duodecim, sed nec Petro, nec Andreæ, nec cæteris preter ultimum Thomam ergo reuelauit Thomæ ꝙ esset negaturus. & de isto concedo quòd negabit, & simul potest non negare: etsi ponatur inesse ꝙ non negabit, iam simul deponitur antecedens ꝙ Christus ei reuelauit, ut supra de Petro dictum est. Etsi iterum quæras, Cui ergo reuelauit? eodem modo dicam propone & dicam tibi: & sic omnes iterum negabo usque ad ultimum, & dicam quòd ei reuelauit; & quòd ita necessitate consequentiæ necessariò negabit quòd simul potest non negare. Etsi iterum de illo quæras quòd ponatur inesse ꝙ non negabit: eodem modo respondebo in circuitu in infinitum procedendo: & non deducar in contradictionem, neque in aliquod inconueniens.

Alii etiam ad argumentum & replicam supradictam respondent, quando petitur ab eis ꝙ postquàm Antichristus potest non peccare & non damnari, & similiter Petrus potest non negare, quòd ponatur in esse quòd non peccabit, neque damnabitur, neque negabit, ita quòd non deponatur illa, Deus præsciuit aut reuelauit ipsum esse peccaturum, damnandum, aut negaturum. Dicunt, ergo id non esse admittendum; quia licet per se poni possit inesse & absolutè ꝙ non peccabit neque damnabitur; non tamen simul stante illa, Deus præsciuit aut reuelauit ipsum esse peccaturum siue damnandum esse; quia repugnant & incompossibilia sunt. Et ita ex legibus obligationum id quod repugnat posito & concesso admittendum non est.

Replica. 2. Si secundò adhuc replicetur, si secundum supradicta quando Deus præscit Antichristum peccaturum, ipse simul potest non peccare, ergo Deo præsciente illum peccaturum ille potest non peccare. consequentia est bona si consequens sit propositio cathegorica uti supponitur, secus si esset propositio hypothetica: sed consequens cathegoricum est falsum, ergo & antecedens. Quòd consequens sit falsum patet, quia sua de inesse est impossibilis & inuoluens contradictionem, uidelicet hoc, Deo præsciente Antichristum peccaturum ille non peccat. nunquam enim ista potest esse uera, modò reducatur ad causalem, modò ad conditionalem, modò ad rationalem, ut constat.

Respon. Respon. negando quòd consequens sit falsum, immo est uerum sicut & antecedens: Et ad probationem quòd sua de inesse est impossibilis, Respō. quòd cùm sit modalis diuisa non debet statim officiari aut poni inesse; sed prius debet tolli connotatio & fieri resolutio terminorum præcedentium ly potest; & postea poni inesse sic. Deus præsciens Antichristum peccaturū est Deus existens, & Deo existente potest ille non peccare, ergo Deo præsciente illum peccaturum potest ille non peccare: & sua de inesse illius minoris iam resolutione facta est possibilis. s. Deo existente ille non peccat, ut supra in notabili dictum est.

Si replicetur quòd sua conuertens est falsa, hæc .s. Antichristus potest non peccare Deo sciente ipsum esse peccaturum, ergo & illud consequens est falsum. Respon. quòd non est illa sua conuertens; quia arguitur à termino resolubili uidelicet à ly præsciente præcedēte signum modale potest ad ipsum terminum sequentem & irresolubilem; sed debet sic conuerti: Antichristus Deo præsciente ipsum peccaturum potest non peccare, & hæc est uera: quia antequàm ponatur inesse debet ly præsciente resolui, & tolli connotatio ut proximè factum est. Eodem modo dicatur ad istam, Deus olim reuelauit Gabrieli se incarnandum; & necessariò necessitate consequentiæ uel in sensu composito incarnatus est: & simul absolutè potuit non incarnari, & de aliis eiusmodi similiter dicatur. Similiter licet prædestinatus ad gloriam necessariò saluetur in sensu composito uel necessitate consequentiæ; tamen absolutè potest simul condemnari in sensu diuiso, & potest non esse prædestinatus, & similiter præscitus ad infernum simul absolutè potest saluari, & non esse præscitus in sensu diuiso: quia in potestate hominis uiatoris est facere per sua opera bona uel mala, quæ sunt media à Deo statuta, atque preuisa, siue decreta ut sint etiam in homine libertate & potestate, ut finaliter secundum ea saluetur uel condemnetur; & ex consequēti ut etiam ab æterno fuerit, & sit præscitus, uel prædestinatus. Nam & cum uoluntate Dei antecedente, qua inefficaciter, aut solum quantum est ex parte sua Deus ipse uult omnes homines saluos fieri, utique simul stat quòd uoluntate consequenti secundum opera nostra etiam uolūtate absoluta beneplaciti efficaciter uult solum hos uel illos, quos prædestinauit ad gloriam, & non alios, quos nō ita prædestinauit saluari; sicuti superius. q. 10. in 6. responsione ad argumētum de duplici concursu uel uoluntate Dei habituali & actuali nobiscum & cū operibus nostris dictum est: quod ad propositum ualdè facit.

Quintò ad idem arg. & potest esse replica contra hæc. Nam prædestinatio & præscientia diuina de Petro saluando, & Antichristo condemnando est ab æterno iam posita & determinata, & iam trāsiit in preteritum ab æterno; ergo non potest iam tolli Argum. 5.

tolli siue deponi per aliquem etiá per ipsum Deũ, aut per quæcunque opera, quæ etiam à Deo decreta simul sunt; maximè si teneamus quòd ad præteritum non sit potentia: Alioqui daretur quòd uel scientia & prædestinatio Dei est mutabilis uel incerta, uel ꝙ simul quis fuit, & non fuit præscitus, uel prædestinatus.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò secũdum Scotum in 1. distinct. 40. & B. Tho. in q. 3. de potentia & plures alios doctores negando antecedens. Nam falsum est dicere ꝙ aliquid sit preteritum in Deo: falsò etiam imaginamur actum diuinæ uoluntatis atque præscientiæ quasi iam præteritum, & iam positum absolutè, & ineuitabilem in Deo. Ideo ex nostro imperfecto & communi modo intelligendi & uolendi difficilè cognoscimus diuina, quia ea sicut in nobis imperfectè imaginamur. Igitur dicendum est ꝙ prædestinatio & præscientia diuina non transit in præteritum, quia in Deo nil præteritum, neque futurum est; sed semper omnia præsentia in nunc æternitatis sunt, quod preteritis simul & futuris præsentialiter coexistit. Vnde sic intelligendum est de diuina uolitione & precognitione cuiuscunque rei, ac si per impossibile nunc inciperet cognoscere uelle aut deliberare; quia semper ab ęterno est in egrediendo & in fieri de presenti: & ita liberè uult & præscit Deus in nunc æternitatis quod uult prescit quasi ad nihil sua uoluntas & scientia determinata esset. Et ideo idem est Deũ prædestinasse, predestinare, & predestinaturum esse: & presciuisse, prescire, & presciturum esse: & tã contingens & euitabile est unum, sicut alterum. Et in his consonat B. Tho. ubi supra dicens quòd uoluntas Dei quoad facienda & nondum facta nõ est determinata, quia pôt in opposita sine sui mutatione. Hęc ille. Ait ergo quòd non est determinata id est non est sic posita inesse de preterito quòd nõ possit in oppositum: bene tamen est determinata, id est certa & immutabilis, quamuis possit in oppositum. Et in hoc deceptus est Caietanus ubi supra in quarto argumento habetur putans prescientiam & prouidentiam diuinam esse determinatam, & de preterito positam in esse. Inde etiam ipse Caietanus. 1. par. q. 14. art. 13. ponit differentiam inter has propositiones Deus prescit, & Deus presciuit Sortem fore; dicens illam de presenti non esse absolutè necessariam; bene autem hanc de preterito absolutè necessariam esse: sed ut dixi doctores cõmuniter nullam faciunt differentiam, & utranque dicunt esse absolutè contingentem.

Sed licet predicta sint uera, nondum satisfaciũt argumento. Nam ut ait Gabriel in 1. distinct. 40. q. 1. dubio 1. non solum preteritum non potest nõ esse preteritum; sed etiam quod nunc ponitur inesse eo ipso quòd nunc est nõn potest mutari ad non esse nunc. Ita licet predestinatio & prescientia diuina non sit posita de preterito, sed de presenti sit semper in nunc ęternitatis; certè eo ipso quòd nũc est non posset mutari ad non esse, ut probat supradictum argumentum quod adhuc procedit contra prefatam responsionem.

Ideo secundo modo ad argumentum respon. Respon. 2. secundum nominales & doctores communiter cõformiter ad supradictas regulas obligationum ꝙ si ponatur inesse quòd predestinatus condemnetur, aut prescitus Antichristus saluetur, iam simul ex consequenti deponitur ꝙ unquàm sit aut fuerit predestinatus aut prescitus à Deo; idque propter repugnantiam & incompossibilitatem earum: neque ide ulla mutatio aut deceptio sequitur i Deo, ut supra dictum est.

Replicatur. Nam si prescitus ad infernum potest facere quòd saluetur, quòdque non sit prescitus à Deo, uti superius sępè dictum est, & similiter predestinatus potest damnari, & ita facere quòd non sit predestinatus, uel quòd iam non predestinetur à Deo; ergo potest facere quòd Deus non presciat, aut non predestinet illum. patet consequentia à passiua ad suam actiuam; sicut si liber legitur à me, ergo ego lego librum; consequens autem est falsum, quia sic nos per opera nostra essemus causa nostrę predestinationis, sicut & reprobationis: & uoluntas & prescientia Dei esset in nostra potestate; & eam ponere & tollere possemus, contra id Iob. 23. Deus cuius cogitationes auertere nemo potest, ut August. Greg. & glos. ordi. ibidem latius. Replica.

Respon. Respon. negando consequentiam, neque enim ualet argumentum à passiua ad actiuam quando committitur fallacia uel equiuocatio, uti fit in presenti ubi arguitur à passiua significante causam logicam uel obiectiuam ad actiuam significantem causam physicam uel realem effectiuam. Nam quando dicitur quòd quis potest facere se esse prescitum uel predestinatum à Deo, denotatur quòd per sua opera potest saluari, & facere se esse obiectum predestinationis, uel prescientię diuinę, unde Deus etiam presciens uel predestinans illum denominetur, quod uerum est. Quando autem dicitur quòd potest facere ut Deus predestinet illũ, denotatur quòd ipse est causa effectiua actus predestinationis, quod falsum est. Sicut aliud est dicere, ego possum facere ut illuminer à Sole uelut uideor a Petro, quia. s. possum ei me facere presentem; & aliud est dicere, ego possum facere ut Sol me illuminet, aut Petrus uideat me. Nam hic denotatur quòd ego lumẽ soli aut uirtutem uisiuam Petro possim prestare ad illuminandum uel uidendum me. Sic respondet Tho. Vualden. in suo doctrinali fidei lib. 1. art. 1. ca. 27. & communis modus loquendi sanctorum est ad idem. Scholastici autem nullam in hoc differentiam faciunt, & utroque modo ad bonum sensum iam dictum loquuntur & concedunt consequentiam: quia uis in uocabulo esse uidetur. Ideo tutius distingueretur uel explicaretur consequens illud ad sensum prefatũ, ut ita calumnię, rixęque uerborum facilius uitarentur: maximè quia licet August. super id Ioan. 6. Ne

mo

mo potest uenire ad me nisi pater meus traxerit eum, dicat, Si nō traheris, ora ut traharis; quia hæc attractio est effectus prædestinationis, quem homo aliquo modo mereri uel impetrare quandoque potest, ut hic significat Augustinus: non tamen dicit, Si nō es prędestinatus ora uel fac ut prędestineris: quia nos non sumus causa nostræ prædestinationis; quamuis nostræ positiuæ reprobationis causa esse possimus secundum Scotum, Thomam, &c. ut infra q. 56. latius habetur.

Quæstiuncula. Tandem si quæratur utrum absolutè dicendum sit ꝙ prædestinatus necessariò saluabitur, quòdq; potest condemnari; & è contra de præscito?

Respon. Respon. per 4. dicta. Primò quòd communiter conceditur, & dicitur ab omnibus absolutè quòd prædestinatus certè & infallibiliter, non tamen ineuitabiliter, nec necessariò saluabitur; & præscitus similiter certè condemnabitur, & oppositum dicere repugnantiam includit. Secundò dico ꝙ hæc propositio, prædestinatus potest damnari, & præscitus saluari & prædestinari, etiam communiter & absolutè conceditur; quia communiter & in rigore capitur in sensu diuiso, & prius debet fieri resolutio, quàm ponatur inesse, ut patet ex supradictis. Tertiò dico quòd hæc propositio, prædestinatus necessariò saluabitur, & præscitus necessariò damnabitur secundum B. Tho. 1. par. q. 14. art. 13. est absolutè concedenda: quia secundum ipsum capitur in sensu composito, & facit hunc sensum quòd prædestinatus ut prædestinatus uel ut subest prædestinationi diuinę, uel formaliter prædestinatus necessariò saluabitur, ut supra in prima responsione ad primum argumentum habetur. Sed secundum alios doctores non est absolutè concedenda, sed potius neganda uel distinguenda, & cum sua debita explicatione concedenda, uel neganda est; quia magis dicit, aut sonat necessitatem absolutam consequentis, quàm consequentiæ, & sensum diuisum, quàm compositum dum absolutè profertur; sicut ista prædestinatus potest damnari, ut patet ex dictis. Sed ut diximus melius est eam distinguere & explicare etiam ad scandalum pusillorum, & absonum sensum pręcauendum. Quartò dico quòd istæ propositiones, prædestinatus necessariò saluabitur, & prædestinatus potest condemnari, & pręscitus necessariò condemnabitur, & pręscitus potest saluari, non opponuntur neque repugnant nisi quando ly necessariò, & ly potest unıuocè capiuntur; ut scilicet utrunque dicat necessitatem, & possibilitatem absolutam, uel sensum diuisum faciat; uel utrunque ut dicat necessitatem & possibilitatem consequentię uel conditionatam, aut in sensu composito capiatur.

Dubium 12. Dubium 12. est utrum ad pręteritum sit potentia. Respon. primò quòd omnes conueniunt in hoc quòd id, quod fuit non potest non fuisse successiuè postquàm fuit, ita quòd nunc sit iterum dicere ꝙ Adam fuit, & postea ꝙ non fuit. Nam ibi esset manifesta contradictio ꝙ fuit & non fuit; neque Deus id facere potest, quia repugnans, & non factibile est. Item omnes concedunt ꝙ Deus habet nunc eam potentiam, qua potuit facere ut Adam antequàm fuisset nūquam fuisset in ęternum. Sed secundò dico ꝙ tota difficultas est utrum modo postquàm Adā uel alia res fuit sit possibile per aliquam potentiam etiam diuinam ꝙ non fuerit, non dico ꝙ non fuerit postquàm fuit, quia hoc est impossibile ut dictum est: Sed absolutè utrū Deus nunc postquàm Adam fuit habeat potentiam, aut facere possit ut Adam non fuerit, & ita constat ꝙ in hoc dubio semper loquimur non de potentia logica ampliatiua, sed de potentia physica non ampliatiua.

In hoc igitur sensu est triplex opinio. Prima & communis est ꝙ nulla potentia est ad pręteritum reale uel intentionale, quia est contradictio, ut ait secunda opinio subsequens. Opinio. 1.

Opinio. 2. Opinio secunda Ocam & Gabrielis in 1. distin. 38. q. 1. dubio 1. & aliorum est quòd ad pręteritum reale nulla est potentia ut prima dicebat opinio: bene autem ad pręteritum intentionale. Exemplum primi. Ad istam, Adam fuit, nulla est potentia ut non fuerit, propter rationes quę inferius habentur in argumentis contra tertiam opi. quia inde sequitur contradictio quòd Adam fuit & non fuit. Exemplum secundi. Ad istas, Deus sciuit Antichristum fore, Deus uoluit Antichristum fore, est potentia ad oppositum quando à parte rei nihil reale ponitur pręterisse. Et ratio huius discriminis est: quia tunc sine ulla implicatione contradictionis potest esse quòd Deus nescierit, neque uoluerit illud uidelicet Antichristum fore etiam si illud scierit aut uoluerit. Et fundamentum huius est, quia pręteritum intellectuale uel intentionale pendet ex una de futuro contingenti, ad cuius oppositum potentia est. Ideo licet sit uerum, non tamen necessarium, ut in casu quòd à parte rei non ponatur Antichristus, tunc in potentia Dei est id nunquàm sciuisse aut uoluisse, idque propter necessariam eorum connexionem.

Argum. 1. Contra utramque opinionem suprapositā quadrupliciter arguitur probādo quòd tam ad pręteritum reale, quàm ad intentionale quodcunque est potentia in oppositum. Primò quia omne quod nō implicat contradictionem potest fieri à Deo, & ei possibile est. Sed Adam non fuisse est huiusmodi, ergo à Deo fieri potest ipsum non fuisse. Consequentia patet tum maiori, & minor probatur: quia antequàm Adam fuisset non includebat contradictionem, nec erat repugnantia extremorum, ergo nec nunc. patet hęc consequentia, quia aliàs potentia Dei esset diminuta per aduentum rei ad extra.

Respon. Respon. negando minorem; & ad eius probationem negatur consequentia. Nā licet ante creationem Adę non esset contradictio si non fuisset; est tamen contradictio nunc postquàm iste creatus est, & iam fuit: quia inde sequeretur quòd fuit & non fuit. Neque per rem ad extra Dei potentia

minuitur:

minuitur: sed per taliter se habere rei, fit non factibile, fitque impossibile quod aliter factibile & possibile esset. Ita quamuis quicquid id est quandocunque rem uel entitatem Deus potuit facere, posset etiam nunc facere; non tamen quicquid id est quomodocunque neque quodcunque enunciabile, aut rem taliter se habentem Deus potuit facere, potest etiam nunc facere, quando inde sequitur repugnantia, aut contradictio, qualis sequitur si præteritum non sit præteritum, aut quod fuit non fuit, ideo id à Deo fieri non potest.

Argum. 2. Secundò ad idem arg. Quicquid Deus potest nunc uelle, potest etiam nunc facere. sed nunc potest uelle Adam non fuisse, sicut olim potuit id uelle, ergo etiam nunc potest facere Adam non fuisse. Consequentia patet cum maiori, & minor probatur: tùm primò quia aliàs Deus, eiusque libera, potensque uoluntas minueretur aut necessitaretur per rem ad extra: tum secundò quia Gen. 6. pœnituit eum fecisse hominem, ita potest nunc eum pœnitere & nolle fecisse hominem Adam: tùm tertiò quia si nos possumus uelle non peccasse, & Adã non fuisse, ergo à fortiori Deus id uelle potest: quia liberior & potentior est.

Respon. Respon. negando minorem ut iam patuit in responsione ad primum argumentum, & ad primam eius probationem respõdeo quòd non minuitur neque necessitatur diuina potestas atque libertas per rem ad extra si non posset uelle & facere impossibilia, & repugnantia, & culpabilia: Sed necessitatur per se & simpliciter à sua immutabili rectitudine & summa bonitate & perfectione; quamuis per accidens & occasionaliter, uel ex suppositione ab extrinseco scilicet à præteritione rei necessitetur propter repugnantiam inde sequentem. Sicut si uult creare hominem necessariò creabit illum rationabile animal atque risibile. Ad secundam probationem minoris responsio secundum glos. ibidem quòd non uerè pœnituit, sed ad modum pœnitentis se Deus habuit uolens destruere hominem, quem creauerat, & ita illa locutio tropica est. Ad tertiam probationem eiusdem minoris respondeo negando consequentiam; quia nos possumus etiã uitiosa & impossibilia uelle absolutè simul & inefficaciter, id quod imperfectionis est: Deus autem non, quia perfectissimus est.

Argum. 3. Tertiò ad idem arg. quia in casu quòd Deus reuelauit Petro ter me negabis, uel aliud futurum contingens Gabrieli uel alteri cuique, & sit reuelatio absoluta, non conditionata aut comminatoria qualis Ionæ prophetæ facta est de Niniue subuersione; & quòd isti habeant iudicium in intellectu ita ut sibi reuelatum est; & quòd Deus decipere non possit; iam his suppositis quæro utrũ Deus possit facere quòd futurum illud contingens non eueniat, & utrum Petrus possit non negare? Certè quamuis in sensu composito, & necessitate consequentiæ uel suppositionis stante reuelatione illa Deus aut Petrus non possit aliter facere; bene tamen in sensu diuiso & absolutè dicendum est quòd Deus aliter facere potest, & Petrus potest non negare, & non peccare, ut supra dubio. 11. latè dictũ est, quòd cum præscientia Dei stat contingentia in rebus; & qui potest tollere & de facto tollit unum puta ne eueniat effectus ille contingens reuelatus, iam consequenter potest tollere & tollit alterum sibi concomitans, id est reuelationem illam & iudicium iam positum siue præteritum pendens ex illo futuro contingenti. Et tamen illa reuelatio, illudque iudicium erat uera res realis, uel qualitas quædam infusa uel acquisita, ergo ad illam rem præteritam siue qualitatem illam realem est potentia. Nam prius uerum erat dicere quòd fuit illa reuelatio, & illa qualitas; & postea quando non euenit euentus ille reuelatus ablata est illa reuelatio & iudicium, & ita quòd uerum est dicere quòd non fuit. Certè hoc argumentum fortissimum uidetur.

Respon. Respon. dupliciter. Primò in dicto casu dico quòd stante reuelatione in sensu composito non potest aliter euenire: neque Deus potest aliter facere, neque reuelationem illam reuocare: quia sic deciperet contra hypothesim. Neque est concedendum quòd repugnat bene admisso atque concesso, ut patet ex regulis obligationum.

Secundo modo respondeo concedendo quòd absolutè potest aliter euenire, & posito quòd euentus ille non eueniat ut reuelatus est, quòdque Petrus nõ peccabit; tunc simul ex consequenti deponitur illa reuelatio, quæ neque facta est, neque præterit, nec quo illa uel iudicium aliquod, aut qualitas, aut res aliqua fuit: & ita non probatur quòd ad præteritum sit potentia, quia nihil ibi præteritum est.

Argum. 4. Quarto ad idem arg. per auctoritatem Augustini contra Faustum lib. 26. cap. 4. dicentem Deus potest facere quod futurum est non fore, quàm quod fuit non fuisse. Item Boetius de trinitate lib. 1. cap. 9. dicit expressè Deum omnia posse, & ad præteritum esse potentiam. Idem etiam ait Gilbertus Porrectanus eius commentator ibidem.

Respon. Respon. quòd illud Augustini potius est pro opinione, quia arguit ab impossibili à præterito ad futurum, & uult dicere quasi subsumendo, sed impossibile est quod fuit non fuisse, ergo & impossibile est id quod erit simul non fore, aut successiuè in eodem tempore uel instanti.

Ad Boetium & Gilbertum respondeo quòd id intelligitur de potentia logica, quòd scilicet Deus potuit facere quòd Adam non fuisset antequam illum creasset: quia cõtingenter non necessariò creauit illum, & omnes eiusmodi auctoritates similiter intelliguntur.

Opinio. 3. Opinio tertia est quòd ad quodlibet præteritum est potentia. Ita quòd sicut id quod nunc Deus præsciuit fore, puta Petrum peccaturum, põt nunc etiam non fore, & ex consequenti potest non esse præscitum: & sicut nunc est potentia siue libertas uoluntatis ad opposita, quia sic nunc uult. a. quòd

nunc

nunc etiam simul potest non uelle. 2. quamuis non stet simul actus uolitionis, eiusque priuatio nunc in sensu composito, ut supra dubio. 9. & 11. latius habetur. Ita id, quod fuit puta Adam, etiam nunc sicut olim antequàm fuisset potest non fuisse, licet non stet simul actus fuisse, eiusque priuatio, siue negatio puta non fuisse, aut quod fuit & non fuit. Rationes huius opi. sunt illae, quae tactae sunt in 4. argumentis supra factis contra primam & secundam opinionem.

Argum. 1. Contra hanc opinionem arguitur quadrupliciter. Primò quia quaero quomodo Deus non potest facere Adam non fuisse? Nam aut id potest facere producendo aliquid de nouo, uel impediendo alicuius entis productionem, uel aliquid corrumpendo, uel nolendo aut non uolendo Adam fuisse sed merè negatiuè se habendo. Sed quomodocunque id fiat & se Deus habeat, adhuc stat Adam fuisse, ergo non est potentia ad praeteritum.

Respon. Respon. quòd Deus id facere potest non quidem rem aliquam de nouo producendo aut corrumpendo; sed sicut antequàm Adam fuisset facere poterat positiuè nolendo, aut negatiuè non uolendo illum esse, siue illum creare; ita & nunc potest nolle, aut non uelle ipsum fuisse, aut uellē ipsū non fuisse absolutè, non autem successiuè ita quòd postquàm fuit non fuit ut dictum est. Sicut etiam nunc potest nolle me nunc esse aut fore, potest etiam non uelle me esse aut fore, & uelle me non esse aut non fore; quamuis non stet simul esse & non esse; fore & non fore. Et uoluntas Dei actiua positiua habet pro termino actionis aliquid positiuū, negatiua autem quid negatiuum habet: sicut Deus nolens aut non uolens Antichristum fore, aut uolens ipsum non fore.

Argum. 2. Secundò ad idem arg. quia si Deus potest facere Adam non fuisse, ergo ista propositio, Adam nō fuit potest esse uera, tunc quaero quando erit uera? vel antequàm fuit Adam, uel quando fuit, uel postquàm fuit. Non antequàm fuit; quia tunc cùm non praeterierit Adam, jam non potest dici quòd ad praeteritum est potentia. Nec quādo primò fuit; quia tunc essent duo contradictoria uera, quòd scilicet tunc fuit & non fuit. Neque postquàm fuit; quia quando primò erit uerum dicere in primo instanti.b. quòd non fuit, iam tunc etiam sua contradictoria Adam fuit est uera, ut constat; uel si ista, Adam fuit est tunc falsa, ergo ab aeterno falsa ut supra dubio tertio habetur, ergo non fuit Adam praeteritus; & ex consequenti non datur quòd ad praeteritum potentia sit.

Respon. Respon. ꝙ ista propositio, Adam non fuit, potest semper dari uera ita quòd semper est possibilis: & quandocunque ponatur inesse tunc deponitur sua contradictoria, Adam fuit: nunquàm enim Adam fuit: & ita negatur ultima consequentia. Neque enim haec opinio dicit quòd ad praeteritum est potentia in sensu composito ita quòd sit uerum dicere quòd non fuit id quod fuit, aut quod praeteritum est: sed in sensu diuiso ut supra declaratum est: & ista Adam non fuit, est possibilis & uerificabilis antequàm Adam fuit.

Tertiò ad idem arg. Si ad praeteritum est potentia, ergo Deus potest facere Adam, qui fuit praeteritus, non fuisse, aut praeteritum non fuisse; consequens est impossibile, quia sua de inesse.s. Deus facit Adam qui fuit non fuisse, aut praeteritum non fuisse, est impossibilis; quia si resoluatur in suam copulatiuam sunt duo contradictoria uera scilicet Adam praeteritus fuit & non fuit; ergo antecedens est etiam impossibile: Nam consequentia illa, ut constat, bona est. Argum. 3.

Respon. dupliciter. Primò stando in rigore negatur consequentia; quia arg. ab antecedente sumpto in sensu diuiso ad consequens in sensu composito, quod ut patet ex dictis falsum est. Sed ad bonum sensum, ut consequens capiatur in sensu diuiso sicut antecedens, conceditur consequentia; & consequens est uerum ut aequiualeat huic, Adam, qui fuit praeteritus, Deus potest facere non fuisse; quia tunc antequàm ponatur inesse debet tolli connotatio, & resolui terminus praecedens ly pōt hoc modo, Adam Deus facit non fuisse, & Adam fuit praeteritus, ergo Adam, qui fuit praeteritus, Deus facit non fuisse, ubi illa maior est possibilis & uera, antequàm crearetur Adam. Respon.

Secundo modo respon. concedendo consequentiam, quòdque in rigore illud consequens est uerum, & sua de inesse est uera, Deus facit Adam, qui fuit, non fuisse, quia ista est uera, Adam, qui fuit, non fuit, in casu quo nunc primò & non ante sit Adam, quia est negatiua de extremo non supponente: nec illud relatiuum qui fuit debet resolui in copulatiuam: quia est copula implicationis & pars extremi, sed prior responsio melior est.

Quartò ad idem arg. per auctoritatem Arist. 6. Ethi. ex Agathone dicētis. Hoc solo priuatur Deus ingenita facere quae genita sunt: Item Hierony. ad Eustochium dicentis. Firmiter credo Virginem post ruinam à Deo reparari non posse: Item August. contra Faustum lib. ca.6. ca.26. Et Ansel. de concordia liber. arbi. & praedesti. cap. 4. di. nunquā fieri potest vt res, quae praeterita est, fiat non praeterita, sicut res, quae dum praesens est, non potest fieri non praesens.

Respon. quòd Arist. loquitur de potentia naturali, quòd scilicet prima causa id est Deus cùm secundum ipsum, aliosque philosophos necessariò & naturaliter agat, non potest, nec potuit non facere quae semel fecit: non autem de supernaturali, quam illi non cognouerunt. Eodem modo loquitur B. Hieronymus ubi supra de potentia Dei ordinata uel de lege posita, ut patet ex causa ibidem ab eo data, quia, inquit, Non habebit aureolam uirginitatis. Vel dicatur ꝙ tàm Arist. quàm Hierony. August. & Ansel. loquuntur in sensu composito quòd id est impossibile quòd res praeterita non sit praeterita, quòdque res aliqua fuit & non fuit. Respon.

fuit. hæc autem tertia opinio loquitur in sensu diuiso ut declaratū est. Denique prima opinio est magis cōis, sed hæc tertia opinio uerior uidetur, quãuis auctoritates philosophorum & doctorum sanctorum magis faueant primæ opinioni.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA SEXTA.

Vtrum prædestinationis & reprobationis hominum sit aliqua ratio uel causa ex parte ipsorum præter diuinam uoluntatem.

Notabile. 1. RESPON. præsuppositis quatuor notabilibus, quorum primum est quòd prędestinatio est efficax propositum diuinum siue uoluntas dandi gratiã & gloriam creaturæ rõnali: vel secundũ alios est præparatio gratiæ & gloriæ; ita q̃ includit actũ diuinæ cognitionis & uolũtatis, modò sit formaliter & essentialiter cognitio habens adiunctum actum diuinæ uoluntatis, ut tenet B. Tho. 1. par. q. 23. art. 1. 3. & 5. & de ueritate. q. 6. art. 1. modò sit ẽ conuerso ut alii cõiter opinantur. Et nomine gratiæ comprehenduntur oĩa auxilia diuina ẽt ordinaria, & oia ẽt naturalia media iuuantia & efficaciter perducẽtia ad finẽ puta ad gloriam æternam. Et hæc propriè dicitur prædestinatio totalis, siuę completa, & simpliciter dicitur prædestinatio; quãuis Gabriel in 1. disti. 41. aliiq; doctores dicant q̃ etiã propriè dicitur prædestinatio quædam particularis, qua Deus uult dare gloriam alicui, quia est ultimus & principalis effectus illius totalis prædestinationis: sed ut diximus cõiter à doctoribus uocatur propriè & absolutè prædestinatio illa totalis: hæc aũt dicitur particularis, uel cũ limitatione dicitur prædestinatio ad gloriã, uel potius dicitur effectus illius prædestinationis. Et notanter dictum est q̃ est efficax propositum diuinũ. Nã est duplex Dei uolũtas. Altera antecedens, qua vult dare & dat media sufficientia, si obstaculum non opponatur, non tamen efficaciter perducentia ad finalem beatitudinẽ; puta uult dare, & dat legem, & potestatem, & auxilia sufficientia ordinaria, cum quibus homo si uelit, & non ponatur impedimẽtum possit saluari; de qua habetur. 1. Timoth. 2. q̃ Deus uult oẽs homines saluos fieri &c. secũdum Damascenũ, & Augusti. de spiritu & lit. ca. 32. & super Gen. contra Manichæos, & doctores cõiter consentiunt. Altera est Dei uolũtas cõsequens, qua efficaciter & absolutè uult aliquid concurrens, aut etiam non concurrens cum causa secunda: Et in præsenti materia ista est uoluntas dãdi media efficaciter perducentia ad beatitudinem. Et hæc est & dicitur propriè prædestinatio uti superius diffinita est; & non illa antecedens tantum ut dictum est. Nam illa qua uult Deus omnes homines saluos fieri est inefficax & non absoluta respectu finis uel effectus ultimi prædestinationis; licet sit efficax & absoluta respectu tantum aliquorum mediorum ad gloriam, uti hoc etiam ait doctissimus Perez in 1. par. Beati Tho. q. 23. art. 4. Sed utrũ illa uoluntas Dei antecedens respectu gloriæ possit dici conditionata, Soto super ad Rom. 9. & Perez ubi supra art. 6. & Clarissimus Medina magister meus, & multi alii dicunt quòd sic; quia est de re, quam Deus non solus sed nobiscum assentientibus operatur, secundum id Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata, saltem potest exprimi conditionaliter more loquendi humano; ita quòd Deus quantum ad se attinet, qui dat sufficientia media ad beatitudinem uult omnes homines, & eorum quemlibet saluari, si modò ipsi uoluerint debitè cooperari. Quæ quidem uoluntas non semper impletur, neque suum sortitur ultimum effectum: quia illi resistitur ab iniquis, uel aliàs impeditur, uti Matth. 22. dicitur quòd inuitati ad nuptias uenire noluerunt. & ca. 23. Quoties uolui congregare filios tuos & noluisti. & Prouerb. 1. Quia uocaui & renuistis &c. Igitur non hęc, sed illa consequens, efficaxq́ue uoluntas Dei est prædestinatio totalis & propria; quam nomine prædestinationis absolute in hac quæst. 56. intelligimus. Reprobatio autem est Dei æterna uoluntas non dandi gratiam uel auxilia efficaciter perducentia ad beatitudinem, & permittendi ab ea decidere, & puniendi peccatum pœna æterna damni uel etiam sensus. Et quamuis prædictus Perez ubi supra q. 23. artic. 3. dicat quòd reprobatio non est actus positiuus diuinæ uoluntatis, sed permissio cadendi in peccatum & uolitio illud puniendi; Sed B. Tho. ibidem & Scotus in 1. distinct. 41. & alii dicunt quòd est etiam uoluntas permittendi & puniendi ut dictum est. Deus igitur uult ab æterno absolutè permittere peccatum, ipsumq́ue perpetuò punire ut dictum est. Et hæc Dei uoluntas dicitur reprobatio æterna. Consonat Soto ubi supra.

No. secundò quòd Deus ab æterno præuidit, Notabile. 2. & distinctè, euidenterq́ue cognouit per notitiam simplicis intelligentiæ & uisionis omnia in tempore suo futura etiam omnes homines, & eorum opera & fines, acsi tunc illi præsentia essent, quia præteritum & futurum sunt differentiæ temporis nostri, non æternitatis; & quòd ab æterno nouit & uoluit pro suo tempore fore, ibi semper sine ulla sui mutatione eodem modo nouit & uoluit, ut supra q. præcedente 55. dubio 7. latius de hoc dictũ est. Sed ut clarius hęc intelligantur fingamus aut ponamus signa naturę, uel prioritates pręsuppositionis, uti Scotus in 1. distin. 41. & 37. & alibi & suus Lychetus, doctoresq́ue communiter ponere solẽt; ita q̃ ĩ primo signo uidit Deus omnes homines tali tempore creandos, sicut ipse misericorditer uoluit & statuit ad suam imaginẽ, capacesq; suæ beatitudinis, quibus ideo tunc uel in alio signo decreuit ponere leges ut adulti, qui eas seruarent cum eius auxilio, uel illi in quibus illę leges implerentur ut sunt pueri baptizati, gloriam obtinerent. Ad quod tunc etiam decreuit auxilia sufficientia ad id omnibus illis præstare, neque illo

modo quantum in se esset illis deesse quò minus illa beatitudine omnes potirentur, nisi uel sua ipsorum culpa, uel aliunde ipsis obstaret, ut habetur. 1. Timoth. 2. Deus uult omnes homines saluos fieri scilicet uoluntate antecedente, ut supra in primo notabili praecedente dictum est. In secundo signo Deus uidit casum Adae & omnium hominum in eo. In tertio signo iudicauit bonum expediens esse ad suam misericordiam & iustitiam, supremamque potentiam manifestandam aliquos ex illis hominibus ad suam gloriam per auxilia gratis impensa efficaciter & misericorditer perducere; & alios relinquere in sua perditione, uel permittere ut libere uel ex sua culpa decidant à beatitudinis consecutione, quamuis auxilia sufficientia non tamen efficacia ad eam illis non defuerint. In quarto signo misericorditer dilexit & elegit hos, & non alios ad beatitudinem, & praedestinauit eos id est decreuit illis praestare media ad beatitudinē efficaciter obtinendum; aliosque reprobauit id est priuatiuè aut etiam positiuè uoluit relinquere, ut in tertio signo praecedente dictum est; eosque propter sua praedicta iustè punire decreuit. Et nota quòd in hoc quarto signo possunt etiam distingui tria signa ad maiorem declarationem, ut infra in quinta opinione

Opinio.3. secundum Scotum habetur. In quinto signo iudicat & praeuidet Deus hos & non illos adepturos esse gloriam per talia media in tempore suo, uel iudicat eos obtinere de praesenti respectu suae aeternitatis. Cum supradictis consonat B. Tho. 1. par. q. 23. art. 4. & suus Soto super ad Rom. 8. & 9. ca. & Scotus ubi supra. Et secundum haec exponitur id Rom. 8. Quos Deus praesciuit scilicet in tertio signo iudicauit & praeuidit bonum & honorificum esse Deo ad gloriam perduci, hos in quarto signo praedestinauit ut eam obtineren: & post in tempo

Notabile. re suo uocauit & magnificauit. Vel ut exponit Tithelman secundum Origenem & alios, quos Deus praesciuit, id est iudicauit & praeuidit in quinto signo esse beatificandos, postquàm in quarto signo illos elegit & praedestinauit ad gloriam: hos & praedestinauit in eodem quarto signo includente tria signa secundum Scotum, in cuius primo signo praedestinauit ad finem uel gloriā, & in secundo & tertio praedestinauit ut per certa media illis praeparata cōformes fierent Christo, & gloriā obtinerent. Et ita demum in tēpore post ea uocauit & magnificauit.

Notabile.3. No. tertiò ꝙ causa praedestinationis & reprobationis pōt itelligi tripliciter. Primò ꝙ sit causa uel ratio ipsius actus diuini praedestinantis aut reprobantis, & de hoc constat ꝙ nulla est causa eius quo ad ipsum sicut nec essentiae diuinae, quę idē realiter est. Secundò ꝙ sit causa rei uolitae, uel effectus praedestinationis: & de hoc ēt constat ꝙ unus effectus potest esse causa uel ratio alterius, & ita opera nostra cum auxilio diuino sunt causa dispositiua gratiae iustificantis: & gratia est principalis causa meriti, & meritum est causa praemii gloriae. Tertiò ꝙ sit causa uel ratio tendentię diuinae uoluntatis, quare uoluit hos prędestinare, & alios reprobare, & de hoc est quaestio praesens, utrum ex parte nostra sit aliqua causa uel ratio, an sola diuina uoluntas, & beneplacitum.

Quartò no. ꝙ adhuc quaestio hęc potest intelligi de causa prędestinationis & reprobationis in cōmuni, aut in generali ad hunc sensum, utrum detur aliqua causa uel rō huius differentiae hoium ꝙ aliqui sint praedestinati aliqui reprobati, & nō oēs sūt prędestinati, nec oēs reprobati. Pōt ēt intelligi de causa prędestinationis & reprobationis in particulari ad hunc sensum, Vtrum dato Petro praedestinato, & Iuda reprobato detur causa uel ratio quare Deus illum praedestinauit, & hunc reprobauit ab aeterno: & idē de duobus aut pluribus in particulari signatis. Et quidem quoad primum sensum in generali, satis cōiter dicitur cum B. Tho. 1. par. q. 23. art. 5. ꝙ sola causa uel rō finalis in ipso Deo est, ut uidelicet eius miseria in prędestinatis, eiusque iustitia, & suprema potestas in reprobatis, & eorum iusta punitione nobis manifestetur. quod uidetur expressè dicere Paulus ad Rom. 11. Vide ergo bonitatē & seueritatem Dei in eos, qui ceciderunt: in te aūt bonitatem si permanseris. Et cap. 9. ꝙ si Deus uolens ostendere iram suam, & notam facere potentiam suā sustinuit in multa patiētia uasa irę in interitum apta (.i. à seipso non à Deo) ut ostēderet diuitias glorię i uasa misericordiae quae praeparauit in gloria &c. Et ad idem est rō sumpta ex uniuerso cuius complementum requiruntur diuersi gradus rerum uilium atque nobilium. In magna etiam domo uasa quaedam uilia, quaedam honorifica sunt. 2. ad Timoth. 2. In regno quoque sunt quaedam destinata loca, iudices, & leges ad punitionem & iustitiam exequendam: & quaedam alia ad dona muneta; & prēmia bonis & bene meritis uiris prēstanda. Sic in uniuerso & republica generis humani ad gloriam Dei fieri decet iuxta id psal. 110. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Etsi cōtra hoc arguatur ꝙ qui intendit finē ēt intendit media necessaria ad finē. Sed secundū prędicta Deus reprobans aliquos intendit iustitię suę manifestationem in illorum iusta punitione, ergo etiam intendit peccata eorum; quia sunt media necessaria ad illam iustam punitionem ipsorum, ut scilicet in aeternum iustè puniantur.

Respō. ꝙ maior est uera solū de intendente finē absolutè, ita ꝙ et si nō essent opera ulla, aut aliqua praesupposita idē uellet. Secus aūt si id intendat ex suppositione; ut iudex qui intēdit iustitiā facere puniendo malefactores, supposito ꝙ sint malefactores, quod tamen suppositū nō uult nec intēdit. Ita Deus ex suppositione peccatorum aut iniquorum & non aliter intendit per eorum iustā punitionem manifestare iustitiam suam, unde non sequitur qui eorum peccata uelit aut intendat.

Quoad secundum sensum an detur causa praedestinationis & reprobationis in particulari: uel statibus supra dictis causis praedestinationis & re- Primus sensus huius quaestionis.

probationis

probationis in generali, quare illæ causæ cum suis effectibus magis ad hunc uel hos, quàm ad illũ uel illos applicentur: uel quare potius hũc uel hos prædestinauit, & illum aut illos reprobauit ab æterno, in quo stat tota difficultas huius quæstionis.

Opinio. 1. In hoc igitur sunt quinque præcipuæ opiniones: quarũ prima est quòd nulla differentia est ponẽda præ destinatorum & reprobatorũ: neque ulli homines sunt ab æterno reprobati à Deo antequam ipsi seipsos libere reprobos temporaliter fecerint. Dicit secundò quòd licet aliqui sint singulariter & eximiè præ destinati, quales sunt sanctissimi quidã uiri, qui solum dicũtur propriè & absolutè prædestinati in sacra scriptura, de quibus ad Rom. 8. dicitur Quos prædestinauit hos uocauit & magnificauit &c. q. s. per certa media & efficacia ad beatitudinem obtinendam prædestinati sunt. At uerò cæteri omnes homines sunt conditionaliter prædestinati, ita quòd si uolunt, aut si non ponatur impedimentũ, utiq; possunt saluari cũ auxilio diuino ordinario, quod nulli utenti ratione unquam deest: & isti non sunt, neque dicuntur propriè & absolutè prædestinati, sed uocati atque saluandi: & tales sunt omnes homines uitæ huius.

Hæc opinio probatur dupliciter. Primò quia impium & crudele est Deum ab æterno meditari pœnas ante peccatum ut sic ostendat iustitiam, & potentiam suam, quia secundũ August. super Genesim. 41. Deus nõ prius est ultor, quàm homo sit peccator: & contra Dei misericordiã est tantã multitudinem hominum odio habuisse & reprobasse ab æterno, antequàm uerè essent odio digni.

Sed certè rõ hæc nihil ualet; quia nõ ita Deus absolutè reprobat ab æterno, ut hoiem deijciat i peccatũ; aut ipsum relinquat sine auxilio sufficiẽte, cũ quo si uelit possit saluari: aut ipsum excludere uelit à gloria ẽt si nullã culpã habeat, ut malè sibi fingit opinio. Sed dicimus hoc quod i tẽpore fit à Deo ipsum ab æterno sine sui mutatiõe uoluisse. Quare sicut neminẽ de facto punit nisi ob peccatũ cõmissũ siue contractũ; ita neminẽ ab æterno reprobauit nisi ob ipsum peccatũ præuisum, ut infra in 5. opi. latius habetur. Sed neq; Deus permittit aut uult permittere peccatũ & iustè puniat; sed rectè uult permittere & iustè punire peccatũ ut in hoc eius iustitia reluceat. Non quidẽ ita quòd hic finis odiũ ingenerauerit Deo; sed quòd odium, quod habebat ob culpã præuisam illo fine, nõ deleuit per misericordiã, quã neq; largiri tenebat alicui. Et sicut non crudelis est Deus permittendo condẽnari tot quot in finali iudicio uidebimus; ita neque dum id nouit & uoluit ab æterno, quod postea facit in tempore.

Secũdò probatur opinio quia 1. Timoth. 2. Deus uult oẽs homines saluos fieri &c. & 2. Pe. 3. Deus non uult aliquos perire. Et Ezech. 18. Nolo mortẽ peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat, & multa huiusmodi quæ cum æterna reprobatione ui dentur manifestè repugnare. Sed neque auctoritates hæ quicquàm probant. Nam intelliguntur de uoluntate Dei antecedente, quæ non est æterna Dei prædestinatio: sed lex à Deo statuta aut pactũ potius generale cum oĩbus hominibus de præstando illis auxilia sufficientia ad salutem æternam, ut supra in primo notabili dictum est. Voluntate aũt consequente, absoluta, & efficaci utique Deus ab æterno odio habet peccatores, & perfecto odio illos odit, & uult permittere peccata aliquorũ, quòd; ex culpa sua decidant à beatitudine, & ita facere statuit ab æterno. Et sic intelligitur id Rom. 8. Quos prædestinauit uocauit &c. de omnibus etiã non singulariter tantum prædestinatis. Illud etiã Malach. 1. & Ro. 9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui, de prædestinatione & reprobatione ipsorum intelligitur communiter à doctoribus, ut infra in quarta opinione latius habetur.

Illud autem secunda ad Timoth. secundo cap. in magna domo scilicet, in ecclesia est aliquod uas in honorem id est prędestinatum, & aliud in contumeliam. i. finaliter reprobatum, si quis autem emundauerit se ab istis erit uas in honorem &c.

Respon. non dicitur ibi quòd nullum uas est in ignominiam, id est finaliter reprobatum; cùm expressè ibidem dicatur oppositum quòd est uas in contumeliam: Sed ibi significatur quòd licet quis sit finaliter reprobatus propter peccata sua præuisa potest in sensu diuiso saluari. quod fiet si se emundauerit &c. Sed tunc si ponatur inesse antecedens quòd se finaliter emundet & saluetur, deponitur quòd est prædestinatus ut supra. q. 55. dubio 10. & 11. latius habetur.

Hanc opinionem tenuit Ambrosius Catharinus in suo libro de prædestinatione, addens scholasticos doctores aliter de æterna reprobatione docentes contra sacras literas, & doctores antiquos errasse. Sed certè ipse potius errat, & eius opinio prædicta phantastica, temeraria, & contra doctores omnes ferè, & contra sacram scripturam rectè intellectam erronea, licet non manifestè hæretica est. id quod dupliciter contra illam arguendo probatur. Primò quia constat Deum in altero seculo nunc absoluto uel finali odio habere & reprobare peccatores illos in mortali decedentes, quos iam punit & punitorus est æterna pœna tantum damni, ut paruuli sunt sine baptismo morientes, uel etiam sensus, ut sunt adulti in malo statu pereuntes: hoc autem odium siue uolitio non aduenit Deo ex tempore, sed ab æterno in eo est; aliàs mutatio esset in ipso; ergo Deus ab æterno illos finaliter reprobauit; sicut & tunc etiam ab æterno alios absolutè uel finaliter & efficaciter prædestinare uoluit, siue saluare. Insuper cùm Matth. 25. duplex tantum hominum ordo futurus sit in iudicio finali; alter electorum à dextris, qui ibunt in uitam æternam, & salui fient, alter à sinistris, qui excludetur à gloria, in quibus etiam infantes sine baptismo decedentes comprehenduntur secundum August. & doctores communiter sit utique vt quot quot Deus in sua æternitate

absoluta sua uoluntate non ordinauit ad gloriam, tunc destinauerit in exilium uel damnationē. Cum quo stat quod cum auxilio Dei ordinario potuerint illi saluari si uoluissent, aut si aliunde impedimentū non esset oppositum. Nam cum prædestinatione & reprobatione æterna stat libertas nostræ uoluntatis, & potentia ad oppositum ut supra. q. 55. dubio 9. & 10. latius habetur. stat etiam quod tales absolutè & finaliter reprobati sint à Deo dilecti etiā ad bonum gloriæ uoluntate tantum antecedente inefficaci uel conditionali, nisi per ipsos steterit, uel aliūde obsit impedimentum ne beatitudinem consequantur, ut supra in primo notabili habetur.

Secundò contra ipsam opinionem arguitur probando falsum esse quod oēs homines sint saluandi, aut de numero saluandorum, & nullus sit reprobatus ab æterno. Nam si uox illa saluandus sit nomen uerbale, certè significat hominem dignum salute, uel saluari: sicut reuerendus dignum reuerentia, uel reuereatur; & tunc constat damnatos non esse, neque unquam fuisse finaliter saluandos, aut dignos finali salute, nec de numero finaliter saluādorum. Si autem saluandus significat idem, quod saluabilis, uel qui potest aut potuit saluari, hoc certò nullus negat catholicus omnes esse saluabiles: cū quo tamen stat quòd multi eorum ab æterno finaliter & absolutè de facto sint à Deo reprobati, sicut in tempore exeunt, aut condemnabuntur. Si uerò saluandus participium sit passiuæ uocis; significat quod de facto omnes homines saluabuntur, id quod de damnatis constat falsissimum esse, etiamsi conditionaliter saluandi appellentur. Repugnat igitur omnes homines esse saluandos, & multos eorū condemnari. Denique de illis, quos hæc opinio uocat saluandos, & non prædestinatos, neque reprobatos ab æterno, quæro an sint ab æterno finaliter efficaciter, & absolutè destinati ad gloriam, an non. Si sic, ergo iam sunt propriè prædestinati. Si non nisi conditionali & antecedente tantum uoluntate diuina; iam sequeretur quòd isti nunquàm peruenirēt ad gloriam, neque sunt efficaciter saluandi; & consequenter sunt absolutè ab ea excludendi, quod est esse ab æterno reprobatos: aliàs diuina uoluntas cōferendi gloriam eisdem ab æterno non conditionata, sed absoluta fuisset. Sed ad hoc diceret hæc opinio quòd isti sunt prædestinati solum conditionaliter, si finaliter benè egerint, & non aliter. Sed contra hoc sunt impugnationes præcedentes, maximè quia prædestinatio absolutum, certum, & efficax decretum diuinæ uoluntatis significat.

Opinio. 2. Secunda opinio est quòd bona opera præuisa uel tempore uel natura præcedentia gratiam, non quidem omnia, cùm multa eorum sint peccatum uel non accepta à Deo, sed illa tantum, quæ sunt proximæ dispositiones ad gratiam, ut sunt assensio nostra cum motione diuina, & motus fidei, & spei, & amoris Dei, & pœnitentia per inspirationem Dei & huiusmodi, sunt causa uel ratio prædestinationis quoad eius effectum uel gloriam. Ita quòd propter illa opera præuisa tanquàm propter merita saltem de congruo Deus ab æterno statuit illos homines adultos, de quibus loquitur opinio hæc, ad gloriam efficaciter perducere, & gratiam, & alia auxilia diuina ad eum finem efficacia præstare.

Probatur dupliciter. Primò quia talia opera facta ex auxilio spiritus sancti sunt de congruo meritoria gratiæ iustificantis uel iustificationis, ergo & prædestinationis, quia non est maior ratio unius, quàm alterius. Sed certè ratio hæc nihil ualet; quia antecedens non est certum, sed solum opinatum secundum Scotum, & multos alios doctores, ut etiam tenet & refert Vega de iustificatione. q. 7. & in alio libro de iustificatione lib. 8. ca. 6. & sequentibus. Sed B. Tho. cum pluribus aliis, ut etiam tenet & refert suus Soto de natura & gratia lib. 2. cap. 4. & super ad Rom. 9. oppositum opinantur, dicentes opera illa dispositoria concurrere in genere causæ materialis, à qua non mouetur Deus ad iustificādum; quàmuis ex pacto aut lege statim conferat gratiam iustificantem. Rursus consequentia illa nihil ualet etiam si antecedens concedatur, & est aperta ratio discriminis. Nam omnia auxilia diuina, & merita congrui, & dispositiones, præcedentia gratiam iustificantem licet sint aliquo modo causa iustificationis meritoria de congruo uel dispositiua, sicut inter effectus prædestinationis unus potest esse causa alterius, ut supra in tertio notabili dictum est; non tamen possunt esse causa prædestinationis completę siue totalis, quę absolutè & propriè dicitur prædestinatio, de qua loquimur, quia cùm sint effectus eius, non possunt ullo modo esse causa ipsius; sicut neque quisquàm potest esse effectus & causa eiusdem rei efficiens.

Probatur secùdò hæc opinio, quia alioqui Deus uel esset uel uideretur acceptor personarum, non reddens unicuique iuxta opera sua, uti ad Rom. 2. habetur. Sed neque ratio hæc aliquid ualet, quia in purè gratuitis, qualis prædestinatio est, non habet locum acceptio personarum, sed solum quando sunt aliqua uolibilia & æquè ordinabilia ad aliquem finem, & ex parte sua habent rationem illā, propter quam sunt ita uolenda. Nam tunc uoluntas præacceptans unum eorum & non alterum, uitiatur acceptione personæ. Et talis est uoluntas creata, quæ amat rem, quia bona uel amabilis est; non autem diuina, quæ amando facit bonum & amabile, & eius amor magis in effectu, quàm in affectu est. Sic respondet Scotus & suus Lychetus ubi supra. quod etiam magis patet; quia non dabitur ratio uel causa meritoria quare aliqui paruuli signati sint ita prædestinati ut baptizarentur, & sic gloriam per merita Christi obtinerent: alii autem non sic, sed sine baptismo decederent in damnationem æternam. quare etiam ex duobus latronibus cum Christo crucifixus alteri Deus uoluit efficaciter ad beatitudinem auxiliari, alteri aūt non; nisi diuinū beneplacitū, quia nulli quicquā debet.

Igitur

Igitur hæc opinio erronea est, quam tenuit moder nus quidã Benedictinus in suis scholiis supra Chrysost. ad Rom. 9. dicens etiam, & quidem falsò, nullam esse diuinam prædestinationem, qualem scholastici doctores contra liberum arbitrium absque operum præuisione & causa communiter docent; quòdque Chrysost. & doctores antiqui pro hac sua sunt opinione; quòdque B. Paulus ad Rom. 9. Cùm nondum nati essent Esau & Iacob &c. non ex suo sensu id dixit, sed ex concessis à iudæis ea disputat, uti Chrysost. ibidem annotauit. Sed certè ut diximus bonus ille Pater in his omnibus errat. Nam sententia scholasticorum est eadem, quæ doctorum sanctorum antiquorum, uti etiam inferius in quinta opi. patebit. Et Paulus secundum doctorum ferè omnium expositionem ex suo sensu diuino disputat & affirmat dicens, Cùm nondum nati fuissent, nec aliquid boni aut mali egissent, non ex ope. sed ex uoca. dic. est Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Chrysost. autem nil aliud ait, nisi quòd Paulus utitur testimoniis, quæ Iudæi non poterant inficiari. August. autem sicubi uidetur cum hac opinione consentire, postea se retractauit, ut infra in tertia opi. sequente in quarta ratione contra eã latius habetur.

Opin. 3. Tertia opinio est quòd opera præuisa iustorum, non quidem illa, quæ in puncto iustificationis concurrunt, ut malè secunda opinio præcedens dicebat, sed ea tantum, quæ per usum eius illam subsequuntur, sunt ratio aut causa prædestinationis. Ita uidelicet quòd Deus illis ab æterno statuit gratiã dare, quos præsciuit bene illa usuros esse. Sicut rex prouidus illi donaret equum aut arma & insignia nobilitatis, quem prænosset strenuè in bello illis acturum: illique arcem concrederet, quem fideliter atque constanter eam esse pugnaturum æstimaret.

Hanc opi. tenuit Henricus Ganden. in 4. quodlib. art. 9. & in 5. quodlib. artic. 5. & quoad angelos magister in 2. dist. 5. & eam etiam tenuerunt plures antiquorum; & fuit quondam satis communis opinio, ut etiam refert Prosper in epistola ad Augustinum. Quæ & tripliciter probatur. Primò quia ad Ro. 2. Deus reddet unicuique iuxta opera sua, & Math. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Et ca. 25. Quia in pauca fuisti fidelis, intra in gaudium domini tui. Et in symbolo Athanasii, Et qui bona egerunt ibunt in uitam æternã, & qui malè egerunt ibunt in ignem æternum; ubi opera denotantur ut causa gloriæ uel prædestinationis & reprobationis.

Sed ratio hæc non ualet, quia solum probat ꝙ opera sunt causa effectus alterius, puta gloriæ uel condemnationis finalis, id quod ingenuè concedimus, ꝙ. s. inter effectus prædestinationis diuinæ unus est causa alterius meritoria uel dispositoria: nullus tamen est causa uel ratio prædestinationis æternæ simpliciter loquendo; quia opera bona & usus gratiæ cum auxilio diuino sunt effectus illius prædestinationis; & ita non possunt esse ipsius ratio uel causa motrix uel meritoria, quæ reducitur ad causam efficientem, de qua hæc opinio loquitur. Et ita non ualet hęc consequentia, Opera, quę sunt usus gratię; sunt causa gloriæ; ergo & prędestinationis ad gloriam. Sed solum sequitur ꝙ Deus prędestinauit nos ab ęterno ut per hanc gratiam, & per talia opera seu media nos efficaciter suo tẽpore perduceret ad gloriam: quòdq; ea opera sunt causa, per quam Deus instituit suam temporaliter exequi prędestinationem, quibus etiam utitur ut nos ad prędestinatũ finem perducat. Ideo. 2. Pe. 1. Satagite ut per bona opera certam uestram uocationem & electionem faciatis. Et Ephes. 1. Elegit nos aute mundi constitutionem ut essemus sancti &c. non ait Quia prȩuidit nos futuros esse sanctos, sed ut essemus sancti.

Secundò probatur opinio quia aliàs Deus esset acceptor personarum, aut liberum destrueretur arbitrium. Sed nec ratio hęc quicquàm ualet uti supe rius in responsione ad secundam rationem secũdę opinionis pręcedentis dictum est. Tertiò probatur opinio auctoritatibus sanctorum. Nã origines super id Rom. 9. Cuius uult miseretur, & quẽ vult indurat, ait. Sciens Deus atq; pręnoscẽs uniuscuiusq; motibus vtitur, & proposito utitur ad ea opera perficienda, quę uniuscuiusque animus ac uoluntas eligit, ueluti paterfamilias qui sagaciter contẽplatur seruorum ingenia, singulos muneribus illis & officiis deputat, ad quę aptos pręnouerit. Et inferius, super id An non habet potestatem figulus &c. ait. Iacob, quia mundauit seipsum, fecit Deus uas in honorem: Esau autem, cuius animam non ita purã uidit, fecit uas ad contumeliam.

Item Chrysostomus super id Rom. 9. Cùm nõdũ nati fuissent &c. interrogans quare ex nondũ natis alterũ tantũ Deus pręelegit, respondet, causam esse, quia Deus nõ expectat sicut homo vt ex fine re rũ bonũ iudicet aut malũ: sed antequã quicquã fiat nouit ꝙ hic malus, ille bonus futurus sit.

Item Hieronymus in prologo super Malachiam ait. Omnino Deus Iacob dilexit, Esau autem odio habuit, quia Iacob pium, Esau autem iniquum futurum esse sciebat.

Item Ambrosius super ad Rom. 9. Sciens Deus quid unusquisq; illorũ futurus esset dixit, Minor erit dignus, maior indignus. Et inferius ibidem. Miserebor cui miserebor &c. id est illi materiam dabo, quem prȩsciii recto corde ad me reuersurum. Et addit glossa ordinaria, & permansurum, & subdit quòd Deus eum uocat, quem sciuit ob audire & cum non uocat quem sciuit minimè obaudire. Ad idem etiam est August. libro 83. q. q. 68. super id Malachię primo Iacob dilexi &c. dicens ꝙ uoluntas Dei prędestinantis venit de occultissimis meritis hominum &c. Tandem ad idem uidetur ad Rom. 8. Quos Deus præsciuit (scilicet bonos futuros esse) hoc prędestinauit &c. Sed certè auctoritates hę bene intellectę non probant hanc opinionem, quia possunt tripliciter

intelligi. Primò quod loquuntur & intelliguntur de ultimo prædestinationis effectu.i. gloria: cuius in adultis merita præuisa præcedunt ad præmium nō prædestinationis, sed gloriæ etiam præuisæ, ut supra ad primam probationem dictum est.

Secundo modo quod si etiam loquantur de aliis effectibus prædestinationis, puta de prima gratia, & aliis auxiliis efficacibus ad gloriam; tunc intelligū tur quod Deus illos tantum adultos, quos ab æterno præuidit assensum præbituros suæ uocationi & gratiæ prædestinauit, & post suo tempore uocauit, & iustificauit, & magnificauit ad Rom. 8. Non quidē ita ut illa præuisio assensus uel assensus ipse præuisus fuerit causa motrix, uel effeciens, aut meritoria prędestinationis ad gratiam & gloriam; sed quod sunt præuisa tāquàm dispositiones & præparationes ex parte materiæ siue subiecti ad gratiā; quia eo modo statuit Deus ab æterno reconciliare sibi homines, quo reuera in tempore reconciliat. Neminem autem adultum reconciliat nisi liberè assentientem, atque uolentem, & per suum auxilium dispositum; ergo istis tantum in sua æternitate statuit huiusmodi gratiam elargiri.

Tertio modo possunt intelligi, ut B. Tho. 1. par. q. 23. art. 5. respondet ad Ambrosium, nimirum quod doctores illi loquuntur & intelliguntur de operibus subsequentibus gratiam; cuius usus fuit causa prædestinationis, non quidem quasi efficiens, aut motrix, uel meritoria, sed fuit causa finalis; quia. s. Deus dat gratiam propter uel ad bonū usum eius id est, non quia bene illa usuri sumus, sed ut benè utamur.

De Augustino autem specialiter dico quod antequàm esset episcopus tenebatur illo errore, quod initium salutis ex nobis est, quia credimus uolūtariè, unde sequitur alius error uel illi coniunctus est, quod Deus prædestinat hominem propter præuisa merita subsequētia gratiam ut ista tertia opinio tenet, uel potius propter opera propinquè præcedentia gratiam, & dispositoria ad illam, & supradicta secunda opinio dicebat: quæ tamen omnia postea libro primo retracta. ca. 22. 23. 25. saltem uirtualiter uel in sententia retractauit, ut magister in primo distinct. 41. & Caietanus 1. par. ubi supra & Lychetus in primo distinct. 41. & doctores communiter referunt.

Insuper contra ipsam tertiam opinionē est quadruplex ratio efficax, ut etiam Soto super ad Ro. 9. optimè disserit. Prima quia sæpè Deus confert gratiam reprobis ea malè usuris; ergo & quam confert prędestinatis non confert propter bonum eius usum præuisum tanquàm propter causam motricem, aut materiam præuisam, quia eadem ratio est ex parte Dei communicandi gratiam suam gratis omnibus hominibus. Sicut neque quando duo paruuli baptizantur, quorum alter reprobus, alter est prędestinatus, diuersis rationibus Deus eos mūdat ab originali, & recipit in gratiam suam; alioqui sequeretur quòd gratia collata prædestinato propter præuisa opera eius minorem haberet rationem gratiæ, quàm illa quæ reprobo omnino gratis donatur.

Et confirmatur, quia cùm Deus sæpè ipsis prædestinatis dei gratiam, qua malè utuntur relabētes in peccatum; utique non semper illis cōfert ob merita ipsorum præuisa. Et ita demum prædestinatio æterna non fit ob præuisa eorum merita.

Secunda ratio cōtra eandem tertiā opinionem est satis efficax, quam facit August. ad Sixtum epistola 105. Nam gratia, qua paruuli iustificantur in baptismo, qui ante rationis usum moriuntur, certè non confertur illis ob merita illorum præuisa, quæ ipsi nunquam facturi sunt; ergo ueque si essent uicturi illam ea ratione reciperent, quia eiusdem rationis gratia illa baptismalis est. Sed neque dici potest cum quibusdam hæreticis quod ex paruulis tales perduntur, talesque saluantur, quales futuros illos in ætate adulta, si ad eam peruenirent, Deus ab æterno præuidit. Nam errorem hunc refutat Augustinus ibidem, & in libro de prędestinatione sanctorum, dicens quod Deus opera, quæ nunquā erunt, neque punit neque coronat: sed secundum quod quisque gessit in corpore suo uiuens. Alioqui sequeretur quod tantam gloriam daret Deus uni paruulo, quantam dat uni homini, qui bene operando uixit centum annis. Ex quo paruulus ille mortuus in sua infantia, si uixisset, tanta opera fecisset ut supponitur, quod tamen constat falsum esse: Nam si Deus ei, qui futurus erat bonus, illa causa per baptismum consuluisset, utique ipsum potius seruasset quousque talia bona præstaret. Etsi Deus puniret mala, quæ quis facturus esset si uiueret; iam non esset uerum quod Sap. 4. dicitur quòd iustus sępè raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Ideo tandem Augustinus ibidem & libro primo contra Iulianum concludit quòd prædestinatio non fit ex operibus præcedentibus aut subsequentibus gratiam iustificantem, secundum id ad Titum 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum materiam suam saluos nos fecit.

Tertia ratio contra hanc opinionem est. Nam si propter præuisa opera Deus ab æterno prædestinat hominem, iam Deus ipsum diligit, quia prius homo præuisus est dilecturus ipsum Deus quod est contra 1. Ioan. 4. In hoc est charitas Dei non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Et ad Rom. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? & huiusmodi alia multa. Item si hanc præuisorum operum efficientiam siue rationem prædestinationis Paulus agnouisset, eorum utique operum meminisset pro discrimine inter Iacob & Esau ad Rom. 9. & cap. 11. vbi discriminat inter gentes & Israel antequàm tandem admirans diceret. O altitudo diuitiarum sapientiæ Dei &c.

Contra hanc tertiam opinionem quarta ratio est. quia si aliquid ex parte nostra esset causa vel

ratio

ratio prædestinationis, illud non comprehenderetur sub prædestinationis effectu. Nunc autem totum, quod inuenitur in bono vsu gratiæ, vel auxilii diuini, est effectus prædestinationis, ergo nihil quod in bono usu gratiæ uel auxilii diuini est causa uel ratio prædestinandi ab æterno. Maior patet, & minor probatur: quia id etiam quod & in quantum est ex libero arbitrio, puta bonus vsus, & modus eius, ut est à nobis ante uel post gratiam iustificantem, est effectus prædestinationis: licet non sit effectus gratiæ iustificantis, de qua tamen loquitur August. super id Psal. 78. Adiuua nos Deus salutaris noster: quia omne ordinans prædestinatum ad gloriam cadit sub prædestinatione: de quorum numero est prædictus vsus liberi arbitrii, quia per illud ordinamur, ut liberè operando cum auxilio diuino, & cum gratia eius gloriam consequamur. Et ita corruunt euasiones, & argumenta Henrici & aliorum pro hac sua tertia opinione, uti etiam Caietanus. 1. par. q. 23. art. 5. latius prosequitur. Denique hæc opinio à scholasticis communiter nunc reprobatur ut erronea, licet non sit hęretica, ut notatur inter articulos Parisienses ca. 28.

Opinio. 4. Quarta opinio est, ꝙ neque prædestinationis absolutę siue totalis, neque reprobationis æternæ quoad id quod est ex parte Dei reprobantis, datur causa uel ratio ex parte nostra: sed sola diuina voluntas vtriusque causa est. Quod probatur per id ad Rom. 9. ca. vbi ex proposito probat Paulus, ꝙ Deus sola misericordia sua, aut gratia prædestinat hos: & sola sua volũtate reprobat alios ab æterno, vt ita misericordiam & iustitiam, atque potentiam suam ostẽdat, ut supra in quarto notabili habetur. Id etiam ibidem probat Paulus per duas figuras alteram Isaac, & Ismaelis, dicens Non qui filii carnis, sed promissionis, sicut Isaac, sunt filii Dei, & in Isaac vocabitur tibi semen, idest illi qui non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo vocante nati sunt, hi sunt filii promissionis, quò fit ꝙ ad solum Deum spectat facere filios promissionis per prædestinationem. Idem ibidem etiam ostendit per alteram figuram Iacob & Esau, de quibus ait, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: vti etiam idem habetur Malachiæ. 1. ca. Nam de primogenitura temporali, de qua ibi ad literam agit, transit simul ad figuratam prædestinationem unius, & reprobationem æternam alterius, & omnium electorum, & reproborum in illis duobus designatorum, secundum omnes ferè sanctos doctores ibidem: vbi Paulus excludit omnes creatas causas, siue rationes prædestinationis, & reprobationis æternæ. Nam excludit genus dicens, ꝙ vterque ex eadem parente genitus est. Excluditur etiam constellatio cœlestis vbi dicitur ꝙ ex vno concubitu illi geniti sunt. Excluditur etiam prioritas temporis natiuitatis, vbi dicitur ꝙ prius natus est Esau, & maior seruiet minori. Excluduntur etiam opera bona & mala eorum vbi dicitur, cùm nondum quicquam boni aut mali egissent. Excluduntur etiam opera ipsa præuisa ab æterno, vbi dicitur, ꝙ non ex operibus, sed ex vocante dictum est. &c. vbi sola diuina voluntas datur pro ratione quare Iacob Deus dilexit, Esau autem odio habuit. Idem etiã ibidem probat Paulus exemplo Exo. 33. de quo vtrobique ait, Miserebor cui miserebor, & misericordiam præstabo cui miserebor. Est enim modus loquendi principis super subditos, & eorum bona, & supra omnem legem potestatem supremam habentis: quasi dicat apertius, Faciam quod fecero, aut quod & quomodo facere voluero: & dona præstabo, & misericordiam, & remissionem culpæ & pœnæ, quibus & quomodo voluero, & non aliis: & eo ipso quo id omne voluero, & fecero bene factum est, nec cuiquam rationem reddere teneor, nec quisquam eam à me exigere potest. Idem etiam probat ibidem Paulus exemplo figuli, qui ex eadẽ massa facit aliud vas honorificum, aliud vile vt vult, nulla ratione habita huius, vel illius dispositionis eiusdem massæ. Sic ex eadem massa generis humani Deus, vt vult pro suo beneplacito hunc prædestinat, illum reprobat ab æterno, & cui vult miseretur, & quem vult indurat ad Rom. 9. secundum expositionem Augustini, aliorumq; doctorum cõmuniter, & in hoc nulli facit iniuriam, aut nemini quicquam debet. Prædestinationis autem & reprobationis partialis quoad vltimum eius effectũ, idest quoad gloriam & pœnam æternam benè datur causa ex parte nostra, nimirum merita, aut peccata hominis, in quo nullum dubium est. Sed quia & ipsa merita effectus sunt prædestinationis totalis, ideo absolutè dicitur ꝙ prædestinationis æternæ nulla datur causa ex parte prædestinati. Hanc opinionem tenent magister in 1. dist. 41. & beatus Thomas ibidem, & 1. par. q. 23. artic. 5. vt exponit ibidem Caietanus, & Perez, & plurimi alii doctores, & Soto in suis recognitionibus, quas supposuit in fine 4. sententiarum fo. 687. vbi & dicit hãc opinionem esse satis probabilem, quam ipse tandem tenet: & insuper ait quòd permissio peccati Adæ, & peccatorum nostrorum est æternæ reprobationis effectus, licet non eodem modo, quo auxilia diuina sunt effectus prædestinationis, quamuis super ad Rom. 9. ca. oppositum quoad hoc, & quoad causam reprobationis æternæ senserit cum opinione aliorum, quam putabat esse etiam sancti Thomæ. Sed certè hęc opinio sic indigesta videtur dura, vel crudelis, Deumque uel iniquum, uel immitem hominibus exhibere: nisi rectè & piè intelligatur, ut in quinta opi. sequenti latius explicatur.

Tandem est quinta opinio, ꝙ prędestinationis totalis nõ datur causa, uel ratio ex parte hominis: partialis autem sic quoad effectum gloriæ. Reprobationis uerò positiuę, uel punitiuę qua Deus ab æterno uult pœna sensus, uel tantum damni punire, benè datur causa demeritoria ex parte hominis, nempè peccatum actuale, uel originale ab ęterno præuisum: at uerò reprobationis penitus negatiuę, uel permissiuę nulla datur causa ex parte hominis, Opinio. 5.

minis, sicut neque prædestinationis totalis: Sed sola diuina voluntas causa est.

Hæc opinio continet. 4. partes: duas de prædesti
1. pars. natione, & totidem de reprobatione. Prima pars est ꝙ prædestinatio totalis non habet causam ex parte nostra, quæ probatur per easdem auctoritates, quibus. 4. opinio præcedens probata est: & per easdem rationes quibus aliæ opiniones præcedentes refutatæ sunt. Et in hac prima parte bea. Tho. & Scotus, aliique doctores in 1. distin. 41. & Soto ad Rom. 9. communiter consentiunt, & quia totum id per quod prædestinati disponuntur ad gratiam, & ordinantur ad gloriam, etiam si sit usus bonus liberi arbitrii, ut est à libero arbitrio, & dona alia naturalia, sunt effectus huius prædestinationis, ut supra secundum B. Thomam dictum est: cuius sola diuina misericordia quæ nulli quicquam debet, causa uel ratio est uti Paulus ad Rom. 9. ca. disserit.

2. pars. Secunda pars, quòd prædestinationis partialis quoad ultimum eius effectum uel gloriam ex parte hominis adulti benè datur aliqua ratio, uel causa meritoria dispositiua, uel determinatiua, puta merita præuisa; ab omnibus conceditur, & patet ex supradictis in opinionibus præcedentibus: quod intelligendum est de ipso effectu, idest de gloria homini à Deo volita propter merita præuisa in tertio signo, non autem de ipsa gloria homini volita absolutè in primo signo æternitatis. Pro cuius maiori declaratione imaginanda sunt tria signa in æterna prædestinatione secundum Scotum, & Lychetū, vbi supra. Nam in primo signo prius natura, uel
Nota. præsuppositione Deus in sua æternitate merè gratis, & absolutè, idest nulla habita ratione meritorū nostrorum præuisorum nos, videlicet prædestinatos, prædestinauit ad finem, scilicet ad gloriam: & non propter ipsa opera, quæ in hoc primo signo præuisa nondum erant. Sed inde in secundo signo eiusdem æternitatis decreuit, & voluit etiam gratis nobis dare gratiam, & alia auxilia, & media, vel merita ad prædictum finem efficaciter perducentia, idquod maioris fuit liberalitatis, & nobis honorificentius, quàm si primum tantum nobis dare uoluisset. In tertio tandem signo eiusdem æternitatis voluit dare nobis gloriam finaliter intentam pro tali tempore, & per talia media, aut propter merita: ita ꝙ tunc, & non ante voluit nobis executionē, & consecutionem finis pro tali tempore, & per talia media, aut merita, ut dictum est. Et de hoc tertio signo, & non de aliis præcedentibus est verum quod diximus in hac secunda parte, ꝙ scilicet prædestinationis partialis, quæ est volitio diuina dandi gloriam, datur ratio vel causa ex parte nostra nimirum merita nostra præuisa, propter quæ Deus in hoc tertio signo vult nobis ipsam dare opportunè. Sed quia totum hoc quod in prædictis tribus signis Deus dare voluit, merè gratis, & liberaliter sic ab æterno statuit: ideo absolutè dicendum est, quòd nulla datur ratio, uel causa prædestinationis æternæ nisi sola diuina uoluntas; vt in prima parte huius quintæ opinionis habetur, secūdum August. Cum nos Deus præmiat non nostra merita, sed sua dona coronat, quamuis cum addito benè etiam dicatur in hac secunda parte ꝙ prædestinationis partialis ad gloriam benè datur causa ex parte nostra, vt declaratum est.

Et ratio horum signorum, & huius intelligentiæ secūdum Scotum est, quia cùm finis sit prior in intentione licet sit posterior in executione, & omnis rectè, & ordinatè uolens, qualis Deus est, prius natura vel præsuppositione velit sibi vel alteri finem, quàm media ad ipsum finem, modò velit vtrunque vnico actu, modò pluribus actibus, modò simul duratione, modò successiuè in tempore, modò in eadem æternitate vt Deus, velit vtrunque, quia quod est volitum absolutè, vel propter se est priusquam id quod est volitum propter illud, aut in ordine ad illud: quod etiam constat: quia mihi uel alteri prius & potius uolo sanitatem si illam consequi possem sine medicina, quàm ipsam medicinam, quam nollem nisi propter sanitatem obtinendam. Sic igitur Deus ab æterno prius in primo signo absolutè, & merè gratis vult prædestinatis finem gloriæ, deinde eisdem in secundo signo media ad illam: & in tertio vult ipsis executionem, uel consecutionē gloriæ dare opportunè per & propter talia media, & merita, ut dictum est.

Etsi quæratur primò vtrum in illo primo signo Deus ab æterno voluit gloriam efficaciter, an inefficaciter prædestinatis? Quia uidetur inconueniēs quodcunque dicatur.

Respon. vtrunque potest dici sine ullo inconueniente. Nam si dicamus ꝙ tunc voluit inefficaciter, salua res est: cùm illud signum nil aliud patiatur, & in aliis signis eiusdem æternitatis uelit efficaciter: possumus tamen quod & melius uidetur dicere ꝙ in illo primo signo vult gloriam prædestinatis efficaciter, non tamen pro illo, sed pro aliis sequentibus signis eiusdem æternitatis: neque tunc sequitur quòd Deus dabit, & prædestinatus obtinebit gloriam sine meritis, & mediis ad illam ab æterno statutis aut ordinatis: Quòd autem illa uolitio Dei in illo primo signo efficax sit inde liquet, quia est sufficiens, ut statim in sequentibus signis uelit dare media opportuna ad finem gloriæ efficaciter exequendum & consequendum.

Si secundo quæratur utrum dici possit ꝙ Deus in illo tertio signo uult homini dare gloriam propter merita eius de condigno præuisa ab æterno, quòdque talia merita præuisa sunt causa illius prædestinationis partialis ad gloriam.

Respon. aliqui dicunt ꝙ non: sed ꝙ illa sunt merita de congruo, aut dispositiones, uel præparationes ex parte materiæ, siue subiecti ipsius hominis: quamuis sint merita de condigno ipsius effectus, scilicet gloriæ non tamen uolitionis diuinæ & æternæ dandi ad gloriam. Sed certè hoc ego non satis intelligo: ideo uidetur, saluo meliori iudicio, quòd sint etiam merita de condigno huius prædestinationis

tionis particularis ad gloriam; sicut & gloriæ ipsius: quia si sunt de condigno meritoria gloriæ, uti omnes fatentur, uel fateri tenentur, ut probat B. Tho. 1.2.q.114.art.3. & doctores communiter in 2.dist.27.& Vega de iustificatione q.5.latius agit, ergo sunt etiam eodem modo meritoria dationis gloriæ, quia nõ potest haberi nisi detur à Deo præmiante, stante lege loquor semper. Et cùm illa datio Dei sit libera & uoluntaria, non autem naturalis, neque coacta, ergo sunt meritoria uoluntariæ dationis gloriæ, aut uolitionis diuinæ dandi gloriã; & ex consequenti sunt meritoria de cõdigno prædestinationis particularis ad illam: Nam prædestinatio hæc non nisi uoluntas diuina æterna est dandi gloriam opportunè propter merita, aut per talia media præuisa, ut dictum est. Itẽ quia ita Deus uult ab æterno sicut nunc in tempore, ex quo est immutabilis. Sed nunc uult dare gloriam propter merita de condigno, ergo ab æterno in illo tertio signo uult eodem modo dare gloriam propter merita de condigno. Et ita patet secunda pars huius quintæ opinionis.

3. pars. Tertia pars quòd reprobationis æternæ punitiuæ, uel positiuæ datur causa, puta peccatum præuisum actuale adultorum ad pœnam damni, & sensus, uel originale paruulorum sine baptismo decedẽtium ad pœnam tantum damni, probatur: quia secũdum August. super Gen. 41. Deus non prius est ultor, quàm homo sit peccator, & in epistola 105. Ad Sixtum. Quærimus causam prædestinationis, nec inuenimus; reprobationis autẽ causam quærimus, & inuenimus. Item Oseę 13. Perditio tua ex te Israel, tantum ex me auxilium tuum. Ad quod etiam faciunt rationes trium priorum præcedentium opinionum. Nam in hoc concordant cum Scoto B. Tho. super ad Rom. 9. lect. 2. & suus Soto ibidem, & omnes ferè doctores in 1. dist. 41. si sano modo intelligantur.

4. pars. Quarta pars quòd reprobationis penitus negatiuæ, uel permissiuæ, qua scilicet Deus ab æterno decreuit gratiam, uel auxilium efficax ad gloriam non dare, quamuis nulli utenti ratione deneget auxilium ad eam sufficiens, & qua decreuit permittere peccatum, uel alio modo à gloriæ consecutione decedere; quamuis nulli utenti ratione deneget auxilium ad eam sufficiens necessarium, utique præter diuinum beneplacitum causa, uel ratio ex parte nostra non datur, sicut neque totalis prædestinationis.

Probatur per easdem rationes, & auctoritates quibus quarta opinio præcedens probata est, quibus etiam aliæ tres præcedentes opiniones refutatæ sunt. Et de hac reprobatione omnino negatiua. 4. opinio beati Tho. aliiq; doctores communiter cũ Scoto sic rectè intellecti consentiunt. Dixi de hac reprobatione penitus negatiua, uel permissiua. Nã est alia reprobatio non omnino negatiua, uel permissiua, quando scilicet, ut sępè contingit, propter aliqua grauia peccata Deus denegat aliquibus auxilium suum, non quidem necessarium & sufficiẽs, uel ordinarium, sed extra ordinarium, superabundãs, & efficax ad gloriam: & permittit eos grauius cadere, & excæcari, ut habetur Apoc. 22. Qui sordet sordescat adhuc. Et Esa. 6. Excęca cor populi huius &c. Et Ezech. 3. Ego ponam offendiculum coram eo, idest permittam poni. Et Psal. 80. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Huius itaque permissionis, & reprobationis non omnino negatiuæ datur causa nempè peccatum hominis ipsius: reprobationis autẽ penitus negatiuæ, aut permissiuæ nulla datur causa, ut dictum est. Et in hoc Soto in suis recognitionibus in fine quarti sententiarum satis concordat, quamuis super ad Rom. 9. prius senserit oppositum. De hac duplici reprobatione, & triplici induratione in peccato noster Medina in relectione super ca. 2. Deutero. Quia indurauerat Dominus Deus tuus spiritum eius &c. pulchrè agit.

Ex quibus sequitur quòd stante lege multi ab æterno reprobantur omnino negatiuè, & permissiuè: idque non ex culpa sua etiam originali, sed sola uoluntate diuina quoad multos effectus citra pœnam ęternam, quales sunt adulti, quibus multa auxilia diuina extraordinaria, & aliqua ordinaria denegãtur, quæ aliis misericorditer conceduntur; quales etiam sunt qui liberè, ut quidam sancti & primi parentes peccare permittuntur, quales etiam sunt paruuli in uteris maternis, aut etiam recenter nati, qui sine baptismo, aut aliqui adulti, qui morte subita, aut casu, aut sine pœnitentia decedere permittuntur. Nullus tamen ad pœnam æternam sensus, uel etiam damni tantum, nisi ex culpa sua actuali, uel originali ab ęterno pręuisa, ut supra diximus positiuè reprobatus est: quamuis de potentia absoluta Deus possit quibus uellet sine ulla eorum culpa gloriam denegare.

Argum. 1. Contra secundam partem huius quintæ opinionis, & pręcipuè contra id quod in eius declaratione, & probatione dictum est, quòd omnis ordinatè uolens, uti Deus est, prius uult finem, quàm media ad illum, etiam suppositis illis signis, & prioritatibus naturę, uel pręsuppositionis, quę tamen negari possunt, sic arguitur secundum OKam, Gabrielem, & alios quosdam nominales. Nam stat quòd homo sibi uel alteri prius, & potius uelit media, quàm finem, ut patet quia ego prius, & potius uolo militi, aut operario laborem eius ipsi lucrosum, quàm uelim eidem dare pręmium siue mercedem, ergo similiter Deus prius uult prędestinatis merita, quàm pręmium glorię propter illa, aut ratione illorum meritorum, pręstare.

Respon. Respon. antecedens est uerum solum quando quis uult finem alicui propter tale medium, aut ratione illius duntaxat, ut ibi exemplificatum est: & tunc conceditur consequentia ad sensum suprà declaratum, quòd scilicet in tertio signo Deus uult dare gloriã propter merita pręuisa: & in illo signo prius uult prędestinato merita, quę iam uolita erant in

secundo

secundo signo, quàm præmium gloriæ propter illa, aut ratione illorum, quę & sunt causa, aut ratio huius particularis prędestinationis ad gloriam. Negatur autem antecedens quando quis vult absolutè finem non propter tale medium nec ratione illius, qualiter Deus prius in primo signo merè gratis, & non ratione meritorum, quæ in secundo signo uolita, & præuisa sunt, uult gloriam prædestinato, ut superius declaratum est, & ita opinio, & ratio Scoti sibi constat in ueritate.

Arg. 2. Secundò idq; præcipuè contra tertiam partem huius. 5. o pi. arguitur. Nam sicut effectus prædestinationis est gratia, quæ est causa bonorum operũ, ita etiam effectus reprobationis æternæ est permissio diuina. Sed hæc est causa peccati, ergo qua ratione opera prædicta non sunt causa prædestinationis, sic ut nec opera mala sunt causa reprobationis positiuæ, sed potius effectus ipsius sint.

Respon. Respon. licet maior posset negari: tamen ea concessa negatur minor. Nam in reprobatione tria includuntur, scilicet diuina uoluntas permittẽdi peccatum, uel permissio peccati. Secundò peccatum ipsum. Tertiò uoluntas puniendi peccatum: & de peccato quoad formale, ut propriè, & theologicè loquendum est, constat Deũ non esse causam eius sicut est causa omnium bonorum operum: sed liberum hominis arbitrium ex suo defectu causa peccati est. De permissione autem constat etiam ex supradictis quòd etiam quando est effectus reprobationis æternæ penitus negatiuę, aut permissiuę, Deus non est causa peccati: neque peccatum est eius effectus propriè, & per se, sed per accidens, quia scilicet solum est ablatio misericordiæ, quæ peccatum impediret, uel prohiberet. Neque enim est causa peccati, neque peccat qui potens impedire peccatum non impedit, sed id permittit, nisi ad id impediendum teneatur: Deus autem ad nihil horum tenetur, neque ad auxilium efficax ad id præstandum: sed potius ut habetur Sap. 8. Disponens omnia suauiter non cogit, sed relinquit hominem suo libero arbitrio, ut cum auxilio necessario, & sufficiente, ut uoluerit operetur: ideo neque Deus, neque eius permissio causa peccati est. De uoluntate uerò puniendi peccatum constat ꝙ à Deo, & iusta est: & talis iusta punitio est effectus reprobationis æternæ. Sed neque Deus permittit peccatũ, ut puniat, ut sic eius iustitia reluceat: sed permittit, & iustè punit, ut in tali iusta punitione eius iustitia reluceat.

Replica. Quòd si contra prædicta replicetur secundum Aureolum, & alios, ꝙ ad Rom. 3. Nõ sunt facienda mala, ut ueniant bona. Sed reprobatio prædicta positiua, atque punitio absque ullo demerito est mala & iniusta, ergo non est à Deo faciẽda etiam ut sua iustitia, & potentia manifestetur.

Respon. Respon. totum conceditur: sed nihil contra opinionem quæ expressè dicit ꝙ Deus neminem reprobat positiuè, aut punitiuè, neque punit nisi propter peccatum actuale uel originale. Neque sequitur ꝙ si hæc reprobatio, & punitio est homini mala, ergo est in se, & simpliciter mala.

Liquet igitur ex omnibus supradictis quòd diuersa ratio prædestinationis, & reprobationis est. Quia omnis effectus prædestinationis refertur ad eam ut ad suam causam: ex quo est, & ad eiusdem prædestinationis ultimum effectum uidelicet ad gloriam ordinatur: non tamen omne quod includitur in reprobatione, puta peccatum, est à Deo, nec ad gloriam Dei, nec ad beatitudinem hominis ordinatur. Et ita Deus est causa reprobationis quoad id tantum quod est in eo uirtute reprobantis, aut ex parte ipsius reprobantis punitiuè, uel positiuè, aut penitus negatiuè, uel permissiuè, ut superius declaratum est. Quod autẽ ait Chrysostomus super ad Rom. 9. quòd sicut Deus præparat malos ad interitum, ita præparat bonos ad coronam, est sano modo intelligendum, non quidem ita quòd Deus reprobis sit causa suorum delictorum: sed ꝙ eos propter sua peccata ad interitum destinauit. Itaq; in hac quinta opinione superius declarata, doctores communiter cum beato Thoma & Scoto, & cõsonant, & facilè conciliantur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMASEPTIMA.

De bello infidelium & insulanorum, Vtrum sit iustum, & quomodo sit diuulgandum Euangelium inter eos.

Respon. hic præsupponitur secundum omnes doctores ꝙ ad iustum bellum tria præcipuè requiruntur atque sufficiunt: uidelicet auctoritas bellantis, causa iusta, & modus, uel debitum moderamẽ. Nam ut omnino licitum sit, & inculpatum apud Deum, multæ aliæ circunstantiæ, puta personæ, loci temporis, & finis, uel intentionis, sicut in quolibet alio humano actu, requiruntur. Sed hic non nisi de tribus illis iam dictis agendum est. Et ita iuxta hæc quædam sunt prænotanda, quæ omnia per sex dubia sequentia digeruntur.

DVBIVM primum. Vtrum Christus, ut homo nobiscum uiuens in hoc mundo habuerit dominiũ totius orbis, & potestatem temporalem super omnes homines, & reges, & regna mundi. Dubium 1.

Respon. in hoc sunt duæ opiniones solennes. 1. Opinio.
Prima ꝙ sic quoad habitum, uel ius potestatis: non tamen quoad actum, uel executionem eius. Probatur quòd sic quoad habitum, non quidem ex successione paterna siue materna, sed iure redemptoris mundi, & ex speciali dono patris: quia ita expediebat propter auctoritatem, & dignitatem personæ Christi & muneris eius: quia ut homo erat redemptor & legislator: & non poterat abuti ea potestate. Et ad idem facit Psal. 2. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et Psal. 71. Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Et Matth. ylti. Data est mihi omnis potestas in cœlo

in cœlo & in terra. Et ca. 11. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et Ioan. 13. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus &c. Et Hebr. 1. Quem constituit hæredem vniuersorum &c. Et Apoc. 19. In uestimento, & in femore suæ humanitatis scriptum habet rex regum & dominus dominantiū. Et Matt. 21. Ecce rex tuus uenit tibi. Non autem habuit exercitium huius dominii & potestatis, nec temporalium administrationem, neque usus est diuitiis: quia sic expediebat ad nostram redemptionem, & eruditionem. 2. Corinth. 8. ca. Cùm esset diues, scilicet dominio, & proprietate rerum omnium etiā ut homo erat, factus est egenus, quoad usum & executionem, pro nobis, ut dictum est.

Prædictam ergo potestatem Christus habuit ab instanti suæ cōceptionis: & manifestata est in eius resurrectione: sed nondū impleta est omnino quoad actum, uel usum executionis usque ad finale iudicium, ubi plenissimè dominabitur uiuorum, & mortuorum. Rom. 14. Nam Hebr. 1. Nondum omnia subiecta sunt ei, scilicet quoad executionem, ut dictum est.

Hanc opi. tenere uidetur Bern. lib. 3. de consideratione dicens Papæ Eugenio. Dispensatio tibi credita, non data possessio est. Non tu ille de quo propheta in ps. 49. Et erit omnis terra possessio eius? Christus hic est qui possessionem sibi uendicat, & iure creationis, & merito redēptionis, & dono patris. Hæc ille. Hanc etiam opi. sequuntur plures Thomistæ dicentes beatum Thomam ita sentire. Et Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 116. ad idem & in dist. 96. ca. cum ad uerum. in responsione ad quartum argumentum. Et in ca. duo sunt, ea. dist. quamuis ipsum, & beatum Thomam alii referant ad secundam opin. sequentem. Hanc etiam opi. tenent Florent. 3. par. titulo. 22. c. 5. §. 8. & Hostien. in ca. super his de uoto, & uo. redemp. Et Faber. in. l. cunctos populos. C. de sum. trinita. & fide cath. Et Panor. & plures alii iuristæ. Et Roffen. contra Lutherum artic. 25. & Conradus Brunus de ditione Imperii Ro. ca. 6. & tandem Nauarro in cap. nouit de iudiciis.

Opinio. 2. Secunda opinio opposita tenet quòd neque quoad actum uel exercitium, uel usum, neque quoad habitum, uel ius temporalis potestatis, neque ex successione parētum, neque iure redemptoris, neque ex dono patris Christus habuit dominium temporale siue ciuile, neque iurisdictionem, aut potestatem totius orbis, neque regni iudæorum, quale est dominium principum mundi huius: sed solum habuit dominium alterius rationis, uidelicet dominium spirituale, & cœleste ad perducendum animas ad cœlum per suas leges, & munera spiritualia, & quoad hoc tantum directè omnibus hominibus imperans: quod dicitur dominium redemptoris, & saluatoris omnium hominum sufficienter; quod carebat armis & ciuili potestate quatenus illa non erant necessaria uel expedientia ad quietam administrationem & tranquillum statum eius reipublicæ Christianæ. Nam indirectè, ut in casu necessitatis, uel in ordine ad finem salutis hominum bene habebat Christus potestatem super omnes, & omnia regna mundi, immo & supra ipsam naturam & omnes Angelos habebat potestatem ex speciali dono patris ad miraculosè faciendum, & imperandum omnibus creaturis, ut sibi uideretur, & placitum esset, & expediret fieri ad honorem patris, & hominum salutem. Et ad hunc sensum hæc opinio intelligit rationes, & auctoritates superius adductas in prima opi. & beatum Thomam super Io. 17. Regnum meum non est de hoc mundo. Et de regimine principum lib. 3. cap. 3. & in 2. dist. vlt. & in 3. par. sum. q. 13. q. 20. arti. 1. Et Turrecrema. ubi supra in 1. Hanc opinionem expressè tenent Victoria in prima relectione de ecclesia. §. 15. propè finem. Et in prima relectione de insulanis. §. 25. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. art. 1. Et in 4. sententiarum dist. 28. q. 2. art. 1. & multi moderni sequuntur. Ibi latius hoc uideatur.

Dubium 2. DUBIUM secundum. Vtrum Imperator habeat dominium aut potestatem, uel iurisdictionem temporalem totius orbis in omnes, & super omnia temporalia.

Opinio. 1. Respondeo, in hoc etiam est duplex opinio. Prima quòd sic, non quidē ita quòd sit Dominus mundi per proprietatem, ut omnes omnium res, & prouincias conuertere possit in vsus suos, & facere de eis aut ea omnia capere, & donare, & ueteres dominos tollere, & nouos constituere, aut capere sibi uectigalia pro suo arbitrio: sed solum est Dominus per potestatē iurisdictionis ad ea omnia sicut ad omnes homines mundi gubernandum ad finem naturalem siue ciuilem, qui est ut pacificè, & iustè inter eos uiuatur. Hanc opi. tenet Bartol. in extrauagan. ad reprimendum, quæ est Henrici. 7. & gloss. in cap. per venerabilem, qui filii sint legi. & gloss. in cap. venerabilis. de elect. & plures alii iuristæ.

Opinio. 2. Secunda opinio communis est in oppositum: quam probat experientia, & practica communis totius orbis: & ratio manifesta, quia & id nullo iure probatur, ut latius prosequitur Victoria in prima relectione de insulanis. §. 24. 25. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. artic. 2. Et in 4. sententiarum dist. 25. q. 2. art. 1. Vbi etiam ad fundamenta prioris opinionis latè respondetur.

Dubium. 3. Dubium tertium. Vtrum Papa habeat dominium temporale & potestatem super omnes homines, & res omnes, & regna totius mundi, & maximè fidelium.

Opinio. 1. Respond. hic est triplex opinio. Prima, quòd nonsquodque Principes etiam Christiani sunt omnino liberi à potestate ecclesiastica: ita ut penè nihil integrum papæ relinquatur in temporalibus: sed omnes causæ etiam spirituales deferri tandem debeāt ad ciuile iudicium, & illic terminari. Quæ opinio erronea, & sine ullo fundamento est, quam angelici, & hæretici soli sequuntur.

Secunda

perior aliquibus regibus, qui illi subiiciuntur, & tamen nec est dominus regnorum, nec habet eos instituere in illis regnis uel prouinciis. Vel sicut olim rex Franciæ erat superior ad comitem Flandriæ, & tamen nec erat propriè dominus, nec instituebat comitem illum. Item rex est supra omnes personas priuatas regni, & tamen nō facit eos dominos rerum suarū. Dico ergo quod nec hoc modo principes aut reges papæ subiiciuntur. Quod patet tum ex præcedentibus, tum etiam quia resp. & potestas temporalis est in se integra & perfecta nunc, sicut erat in lege naturæ & scripturæ: ergo non est subiecta alteri extra se, aliàs non esset integrá; ergo potest instituere sibi regem nullo modo subiectum. Nam nullo iure diuino habetur ea subiectio. Et quamuis multi doctores etiam Thomistæ credant oppositum sensisse Beatum Thomam, non tamen sensit nisi ut dictum est. Quod etiam inde liquet. Nam ipse tenet ecclesiasticos esse à tributis exemptos ex priuilegio principum secularium. Nunc autem si Papa esset dominus temporalis supremus & reges haberent imperium ab eo, utique nō erat necessarium priuilegium principum ad ecclesiasticorum exemptionem.

Immo & temporalis potestas non pendet à spirituali eo modo, quo ars siue facultas inferior pendet à superiori, ut frænorum ars seruit equestri, fabrilis nauticæ; armorum militari, quàmuis aliqui oppositum malè opinentur.

Quod patet. Quia potestas ciuilis non est præcisè propter spiritualē: sed ars inferior est propter superiorem: ergo. Probatur antecedens pro utraque parte. Nam si non esset militaris, nec armorum ars esset: neque frænorū si non esset equestris. Sunt. n. omnes huiusmodi organicæ, idest instrumentales; cessante autem fine nullus est vsus instrumenti, immo & nullum esset instrumētum. Non sic autem est de potestate ciuili in ordine ad spiritualem. Nam licet non esset aliqua potestas spiritualis nec beatitudo supernaturalis, adhuc esset aliquis ordo in republica temporali & esset aliqua potestas ciuilis. Sicut in rebus naturalibus etiam in irrationabilibus, inter quas aliqua agunt aliqua patiuntur propter bonum uniuersi. Quod etiam liquet; nam secundum meliorem sententiam philosophorum vir fortis aliam vitam ignorans deberet ponere vitam pro sua republ. etiam si non esset alia fœlicitas post hanc vitam: ergo tunc adhuc maneret respubl. sine fine spiritualis potestatis & per consequens maneret aliquis ordo principatus & subditorum, sine quo propriè respubl. non esset. Igitur est magna differentia prædictarum potestatum; ita quòd absolutè una non dependet ab altera, sic quòd sit præcisè propter illam, vel tanquam instrumentum eius, uel tanquam pars illius sicut potestas prætoris est pars regiæ. Sed integra & perfecta potestas in se, & propter suum proprium finem immediatè. Cum quo stat quòd sit aliquo modo ordinata ad potestatem spiritualem ut infra in quinta parte huius tertiæ opinionis proximè dicetur.

4. Pars.

Quarta pars quòd scilicet neque Papa ut Papa habet aliquam potestatem temporalem absolutè, ita quòd ad finem temporalem ordinetur, inde liquet, quia nullo iure diuino probari potest. Et hæc ratio, & pars est fundamentum omnium prædictorum. Quod etiam secundò probatur. quia, ut benè ait Caietanus in apologia de potestate papæ capitul. 6. ad octauum argumentum Almayni. potestas temporalis distinguitur à spirituali ex fine: quia illa ad finem temporalem, hæc ad spiritualem tendit. Sed Papa non est nisi persona uel sacerdos, in quo est summa potestas ecclesiastica & spiritualis à Christo instituta: ergo non habet potestatem, quæ absolutè habet finem temporalem, sed spiritualem. Nam ratio rerum ex fine ipsarum sumenda est secundo Physico. Sed nullus finis est ad ponendum hanc potestatem temporalem absolutè in papa. igitur intentum.

Idem etiam tertiò probatur. Quia sine aliqua potestate purè & absolutè temporali potest esse Papa habens supremam potestatem tantum ecclesiasticam & spiritualem, vti erat in ecclesia primitiua: ergo de ratione papalis potestatis, & papæ non est prædicta potestas temporalis.

C[illegible]

Ex omnibus supra dictis inferuntur tria. Primò quòd Papa non habet iudicare saltem uia ordinaria de causis principum, aut de iuribus ditionum & regnorum titulis, neque potest ad eum in causis ciuilibus appellari, contra secundam opinionem suprapositam: quia si vt dictum est non est dominus, neque superior quò ad vsum, neque quò ad habitum uel auctoritatem: ergo nec ad ipsum spectat iudicium causarum temporalium in prima instantia, neque in gradu appellationis dico ordinariè. Nam in casu benè potest haberi recursus ad papam, & ipse potest iudicare, & rescindere iudicium ciuile de temporalibus: sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcisè ut in quinta & sexta partibus sequentibus proximè declarabitur. Ita habetur in capit. causam. & cap. si duobus. de appellatio. vbi dicitur quòd ad regem non ad ecclesiam pertinet de possessionibus iudicare. Et Innocent. in capit. nouit. de iudiciis. non intendimus iudicare de feudis, cuius, scilicet ad ipsum regem iudicium spectat. Et Bernard. ad Eugenium libro primo de consideratione. In criminibus ait non in possessionibus potestas vestra est: habent infima terrena hæc suos iudices & principes terræ &c.

Corolla. 2.

Secundò infert opinio hæc quòd papa non potest deponere principem secularem etiam ex iusta causa eo modo, quo potest deponere episcopū.

Quia ratione temporalis potestatis, quam ut dictũ est non habet, non potest iudicare, neq; deponere secularem: potest tamen deponere episcopum ratione potestatis uel iurisditionis spiritualis, quam habet super eum ad id. Cum quo stat quòd ratione potestatis spiritualis in casu. 5. propter uitã dum peccatum & periculum ecclesię bene potest papa deponere principem secularem ut dictum est & proximè latius dicetur.

Corolla. 3. Tertiò infert hæc opinio quòd papa nec potest confirmare, nec infirmare leges ciuiles nisi contineant vel foueant peccatum: patet ex dictis quia si potestas ciuilis nõ pendet ab eo, ergo nec actus ipsius potestatis.

5. Pars. Quinta pars huius tertię opinionis communis est quòd potestas ciuilis subiecta est aliquo modo potestati spirituali Papæ, scilicet in casu necessitatis uel magnæ vtilitatis in ordine ad finẽ spiritualem. Probatur hoc primò quia si finis alicuius facultatis pendet à fine alterius, ergo & facultas à facultate primo Ethi. & B. Tho. secunda secundę q. 40. art. 3. ad tertium. Sed finis potestatis temporalis pendet aliquo modo à fine spiritualis, ergo & ipsa potestas ciuilis à spirituali. Probatur minor uel antecedens huius secundę consequentiæ. Quia felicitas humana est imperfecta & ordinatur ad beatitudinem supernaturalem tanquam ad perfectam: sicut ars armorum fabricandorum ordinatur ad militarem & imperatoriam: & ars fabricandi nauem nauticę, & fabricãdi uomeres agricultura. Itaque non est imaginandũ quòd potestas ciuilis & spiritualis sint sicut sunt duæ respub. disparatæ & differẽtes, ut galeorum & hispanorum: sed quòd ciuilis subseruiat spirituali: quã uis regulariter non ordinetur ad illam.

Secundò probatur idem. Quia si administratio ciuilis esset in detrimentum administrationis spiritualis etiam si ad finem proprium ciuilis potestatis esset commoda talis administratio; tamen rex aut princeps teneretur mutare huiusmodi administrationem, & etiam si temporalia perirẽt deberent postponi pro spiritualibus in necessitate uel magna vtilitate, ut proximè probabitur; ergo potestas ciuilis est aliquo non subiecta potestati spirituali: non tamen è conuerso si administratio spiritualis nocere reipublicę ciuili teneretur papa illam mutare si illa necessaria vel vtilis valde esset ecclesiæ.

Nec valet dicere quòd licet hoc sit uerum, non tamen hoc est ratione subiectionis aut dependentię sed ex ordine charitatis; quia scilicet finis spiritualis potestatis est perfectior, quã ciuilis: & ideo ex ordine charitatis bonum spirituale præponendum est temporali. Hoc inquam non ualet, quia ex hac sola causa non sequitur, nec esset obligatio conseruandi maius bonum spirituale postposito

Nota. minori temporali. Quod probatur, quia gubernator unius reipublicę non tenetur, immo neque debet conseruare maius bonum alterius reipublicæ cum suæ reipub. notabili detrimento. Immo nec priuatus homo tenetur pati notabile detrimẽtũ bonorũ suorũ pro cõseruatione alterius reipublicę, quia ut ait Scotus in. 3. disti. 27. Bonum minus postponendum est solum pro maiori cuius est pars, vel à quo dependet, vel in quo conseruatur. Ideo nullus debet peccare pro salute et beatitudine etiã æterna omniũ hominum totius mundi, quia quò ad vitam gratiæ & gloriæ à solo Deo pendet & in eo conseruatur; nec est pars etiam mũdi totius nisi in ordine ad Deũ, & eius honorem, & gloriam finaliter, cui peccatum contrarium & ideo omnino vitandum est. Igitur si respublica ciuilis & spiritualis essent omnino independentes sicut duæ respublicę temporales, vel sicut duę artes vel facultates impertinentes, non teneretur princeps temporalis sobuenire spiritualibus cum detrimento suæ reipublicæ tẽporalis: tenetur aũt ut probatum est: ergo non sola ratione charitatis, sed ratione ordinis subiectionis, aut dependentiæ vnius ab altera.

Sed neque iterum valet dicere quod ideò rex tenetur subuenire rebus spirituallbus, non quidem propter subiectionem, sed propter bonum suorũ subditorum, & propter bonam suam gubernationem ad illos. Qua scilicet si subditi paterentur iacturam in spiritualibus certè noceret illis si eis non subueniret etiam cum detrimento bonorum vel gubernationis temporalis. Hoc inquam non valet. Quia non solũ ad id tenetur respectu suorum subditorum, sed aliorum quorumcunque. Ita quòd si ex administratiõe reipublicę ciuilis in Hispania fieret magna iactura bonorum spiritualiũ in africa, tenetur princeps corrigere huiusmodi administrationem, & bona temporalia suę reipublicæ postponere pro conseruatione maiorum bonorum spiritualium in africa. Igitur id prouenit à dependentia & subiectione uel ordinatione aliqua vnius ad alterum ut dictum est.

Tertiò probatur eadem quinta pars. Quia tota ecclesia est unum corpus, nec ex republica ciuili & spirituali fiũt duo corpora, sed vnũ tãtũ, ut patet Ro. 12. & 1. Corinth. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo &c. Et sicut esset monstrum corpus sine capite; ita & vnum caput habere duo corpora. Sed in vno corpore omnia sunt connexa & subordinata & partes ignobiliores sunt propter nobiliores, ergo etiam in republica christiana omnia connexa et subordinata sunt, & officia & fines et potestates: & non est dicendũ quòd spiritualia sunt propter temporalia & dependent ab eis, ergo è conuerso ut dictum est.

Quartò probatur eadem quinta pars. Quia non est minoris auctoritatis sacerdos & potestas spiritualis nouę legis, quàm veteris, qui tamen poterat etiam causas tẽporales in aliquibus casibus terminare ut patet Deut. 17. Igitur intentum.

Sexta pars & ultima huius tertię opinionis cõis 6. Pars. ẽ q̃ ecclesia & maximè Papa habet supremã ptã-

tem

tēt tēporalē in ordine ad finē spiritualem super omnia & super omnes reges & regna mundi. Probatur primò quia ut dictū est tēporalia aliquo modo sunt necessaria & ordinata ad finē spirituale: ergo Christus nō satis prouidisset rebus spiritualibus si non reliquisset aliquam potestatem, ad quam spectaret quando opus esset ordinare, & uti temporalibus conuenienter ad finem spiritualem. Sed hoc non spectat ad officium principum secularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad spiritualia, nec habēt curam spiritualium: ergo cura hæc utendi temporalibus ad spiritualia est potestatis ecclesiasticæ. Et ita si necessarium sit ad conseruationem & spiritualium aliquando uti gladio materiali & auctoritate temporali, papa hoc facere potest: & ad id habet amplissimam potestatem, quia quantum & quando necesse est ad finem spiritualem potest non solum omnia quæ possunt principes seculares, sed etiam facere nouos principes, & alios tollere, & imperia diuidere, & unire, & punire delicta atque rebelles etiam gladio temporali saltem per alios ipsum exercendo & mandando; & multa alia eiusmodi facere in toto mundo. Immo & Episcopi in suis Episcopatibus idem iure diuino facere possunt proportionabiliter, nisi per Papam illis prohibeatur: qui etiam possunt delinquentes punire pœna temporali, & corporali ut hoc etiam ait Victoria in 1. relectione de insulanis. §. 29. contra aliquos oppositum erroneè sentientes, aut practicantes.

Secundò hæc. 6. pars probatur per auctoritatem Matth. 16. Quodcumq; solueris & ligaueris super terrā &c. Et Io. 21. Pasce oues meas &c. ubi auctoritas super oēs & omnia sine exceptione datur Petro & eius successoribus, ut hoc ita declaratur in ca. solite. de maiori. & obed. Item disti. 22. cap. Omnes habetur quòd Christus beato Petro uitæ eternæ clauigero terreni simul & cœlestis imperii iura commisit. Et in extrauagan. si fratrum. ne sede vacāte, idem replicatur. ubi glossa etiam ait quòd papa habet imperium & utrunque gladium spiritualem & temporalem etiam super infideles. Itē distin. 66. ca. duo sunt, & ca. nos sanctorum. & cap. iuratos. Et Bonifa. 8. in extrauagan. unam sanctā. de summ. trinit. & fid. catho. dicunt in hac pontificis potestate duos esse gladios spiritualem, scilicet & temporalem euangelicis dictis instruimur Lu. 22. Ecce gladii duo hic &c. Et sequitur non est potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo sunt ordinata sunt. Non autem essent ordinata nisi gladius sub gladio esset & tanquam inferior per alium in supręma reduceretur. Item in cap. per venerabilem. qui filii sint legiti. idem decernitur. Item Bernar. de cōsideratione ad Eugenium lib. 4. idem expresse determinat dicēs. Tuus est gladius sed non à te, sed ad nutum tuum educendus est: ideo dictum est Petro Ioan. 18. Mitte gladium tuum in uaginam. Item ecclesia canit quòd Deus Petro & Papæ eius successori tradidit omnia regna mundi. Et ita patet hæc tertia opinio communis quo ad omnes suas partes pleuè probata. Quam expressè tenent Victoria in prima relectione de ecclesia artic. 5. per. 8. propositiones à. §. 3. vsque. 19. Et in 1. relectione de indis art. 1. §. 27. vsque 30. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. art. 1. Et in 4. sententiarum distinct. 28. q. 2. art. 1. latius prosequuntur & communiter moderni eam tenent, quam etiam prædicto modo declaratam tenere videtur Turrecremata de potestate ecclesiæ lib. 2. ca. 113. 114. Et in distinct. 96. cap. Cum ad uerum. & cap. duo sunt. Et Durandus de potestate ecclesiæ, & Henricus Ganden. in 6. quodlib. art. 23. Et Palud. de potestate ecclesiæ quamuis latius quàm dictum est ad secundam opi. suprapositam se extendat.

Sed ex dictis in quinta & sexta particula oriuntur duæ quæstiunculę. Prima si pro defensione fidei nostræ, uel pro alia causa spirituali necesse, uel ualdè utile sit ut Hispani proficiscantur ad bellum contra Sarracenos utrùm papa solum possit præceptis & censuris cogere regem ut proficiscatur ad bellum; an etiā ipse possit indicere bellū & Hispanos ad id uocare propria auctoritate ita q̄ ipsum ut regem suum sequi teneantur. Item si imperator facit legem ut possessor etiam malæ fidei præscribat supposito quòd lex non est de se ita iniqua quin haberet uim legis si non esset reuocata: nihilominus quia est occasiō iniuriarum & rapinarum, & plus mali affert, quàm boni, expedit ut tollatur: Dubitatur an Papa sua auctoritate possit immediate eam tollere, & reuocare, & contraria ferre: an solum possit imperatori præcipere, & cogere ut tollat & reuocet illam legem. & ita de similibus aliis. *Quæstiuncula 1.*

Respondeo quòd Papa non potest immediatè illam legem reuocare: quia hoc spectat ad ciuilem potestatem; quia Papa non potest eam usurpare, sicut nec bona temporalia; nisi in necessitate quando aliàs esset periculum in spiritualibus si sic Papa nō faceret immediatè. Aliàs iniuriam faceret principibus si officium & bona temporalia eorū usurparet. Quod inde patet. quia si solū per hoc quòd sit conueniens ad finem spiritualem aliquis actus potestatis ciuilis, papa posset statim illum exercere: iam cùm tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset Papa statim exercere totam ciuilē potestatē: & ita officiū principū cessaret, ergo non sufficit ut aliquid sit necessariū ad finē spirituale ad hoc q̄ statim pertineat ad Papam: sed oportet q̄ illud sit etiam in casu necessitatis idest ubi cessat potestas ciuilis, & non ubi potest facere officium suum. Vti de hoc etiam inferius in responsione ad tertium argumentum habetur. Dico ergo q̄ papa primò debet uti potestate spirituali scilicet iubendo illud fieri aut reuocari. Quòd si principes seculares nolint aut negligant; tunc ipse papa potest & bebet propria auctoritate id facere, aut reuocare, & statim lex ista erit reuocata. *Respon.*

Eodem modo si populus Christianus eligeret principem infidelem, de quo merito timeretur ꝙ populum auerteret à fide; quamuis stando in solo iure diuino ille esset uerus princeps: nihilominus Papa deberet populum, ad quem attinet electio, præmonere atque præcipere ut tolleret illū: quòd si nollet aut non posset, tunc Papa auctoritate sua illum tollere, aliumque præficere posset: & ex tunc ille qui prius erat uerus princeps iam auctoritate Papæ perderet, & alius haberet illum principatum.

Similiter si principes inter se belligerarent super aliqua prouincia cum manifesto detrimento religionis Christianæ, non solum papa potest illis interdicere bellum, sed si aliter conuenire non possunt utique potest inter illos iudicare per propriā auctoritatem, & dare ius uni eorum, & alteri auferre. Et hac de causa papa distribuit prouincias infidelium, & eorū debellationes inter principes Christianos, ut lites & bella inter se super his euitentur.

Similiter dico in aliis negotiis temporalibus ꝙ papa non potest præuenire potestatem temporalem: & quantumcunque potestas temporalis sit negligens in suæ reipublicæ administratione: si hoc non uergit in detrimentum rerum spiritualium papa nihil potest: sed si hoc uergit in notabilem iactu ram spiritualium potest adhibere remedium ut dictum est.

Et ratio prędictorum omnium est, quia ut patet ex dictis respublica spiritualis debet esse perfecta sicut & temporalis, & per consequens ad suum finem sibi sufficiens. Sed respub. temporalis hoc ius habet quòd si aliter se indemnem & incolumē seruare non potest, utique potest exercere iurisdictionem & potestatē in aliena prouincia; ut patet quia si hispani non possunt se defendere à Gallorum iniuriis; utique possunt ciuitatem eorum occupare & ibi nouos dominos & principes constituere, & punire nocentes & alia eiusmodi iura belli propria auctoritate prosequi & facere, ac si ueri domini essent: ergo similiter si potestas spiritualis non posset suam rempub. seruare indemnem, certè poterit sua auctoritate facere omnia necessaria ad illum finem: aliàs potestas hęc manca & ad suum finem insufficiens esset instituta.

Quæstiuncula 2. Si secundò quæratur, Postquam ut dictum est papa non habet potestatem ordinariam sed solum in casu necessitatis, Quid si ipse diceret aliquam legem ciuilem uel administrationem temporalem non expedire gubernationi reipublicæ & iuberet eam tolli, rex autem diceret oppositum, Cui eorum sententiæ standum esset?

Respon. Respon. quòd si Papa diceret id non expedire reipub. temporali, non esset audiendus: quia hoc iudicium ad eum non spectat, nec ad eius auctoritatem, sed ad temporalem uel secularem: ex quo id non est contra salutem animarum & religionem, respectu cuius est auctoritas & officium Papę. Sed si Papa dicat id cedere in detrimentum salutis spiritualis aut religionis, puta quòd id fieri uel seruari non potest sine peccato mortali, aut esse contra ius diuinum, aut esse fomentum peccati; tunc sententiæ papæ standum esset. Quia non rex sed papa de spiritualibus habet iudicare prima Corinth. 2. Spiritualis omnia iudicat & ipse à nemine iudicatur. Et. 6. cap. & ibi glossa. Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quantò magis secularia? Et hoc est uerum nisi papa manifeste erraret uel faceret in fraudem. Non enim tenentur principes aut populi ad optimam rationem uitæ Christianę, sicut nec ad consilia euangelica: nec ad hoc possunt cogi sed solum ad consecrandam legem Christianam intra certos limites & terminos. Quod etiā inde patet: quia cum in una ecclesia sint à Ch. isto relictæ duæ distinctæ potestates ad conseruationē & incrementum rerum temporalium & spiritualiū & non raro oriri possunt dubia & controuersię inter utranque potestatem: nō uidetur perfectè prouisum ecclesiæ nisi esset aliquod iudicium ubi huiusmodi dubia terminarentur. Alioquin omne regnum in se diuisum desolaretur. Lucæ. 11. & non est rationabile dicere quòd hoc spectet ad minorem potestatem & principes seculares qui non possunt rectè de spiritualibus iudicare: ergo hoc potius spectat ad maiorem potestatem spiritualem & principes ecclesiasticos, quandò iudicium est de comparatione temporalium ad spiritualia, quibus illa temporalia subseruiunt in necessitate ut dictum est.

Ex supra dictis patet error OKam in dialogo libri. 6. cap. 8. & in fine dialogi, & Gersonis lectione. 4. de uita spirituali dicentium quòd Papa non potest punire omnia peccata sententia excommunicationis, puta peccata quæ sunt contra legem naturalem sed solum quæ sunt directè contra euangelium, ut pote contra fidem & sacramēta. Nam hic error est contra secunda Corinth. 5. ubi Paulus excommunicauit incestuosum contra legem naturalem. Hęc omnia, quia mihi ualdè placuerunt ex prædictis relectiōibus doctissimi Patris Victoria, ad literam ferè desumpta sunt.

Si cōtra supradicta primò arguatur quòd Christus dedit potestatem suam supra totum mundum Ioann. 20. Sicut misit me pater ego mitto uos, idest cum eadem potestate. Et cap. 21. Pasce oues meas, non solum præsentes sed futuras per præsentem & per finalem prædestinationem, de quibus Ioann. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili & c. sed Christus habuit potestatem etiam tēporalem super omnes & omnia, saltem secundum plures doctores ut supra. quæstio. 1. in. 1. opinione satis probabili dictum est: ergo saltem papa secundum eosdem doctores habet eandem potestatem. Nam de apostolis non curamus: & multo minus de episcopis, qui quamuis in dignitate non tamen in eorum potestate illis succedunt. *Arg. 1.*

Respon. ꝙ illa minor licet possit simpliciter negari cùm sit alia opinio in oppositū: tñ adhuc ea cōcessa secundū aliam opin. negatur maior absolutè. *Respon.*

Nam

Nam Christus non dedit Petro vel Papæ potestatem excellentiæ, quam ipse habuit ad remittendum peccata et conferendum gratiam extra sacramenta nec donum vel potestatem miraculorum et prophetiæ &c. Sed neque expediebat vt illam potestatem temporalem ordinariam et absolute super omnes et omnia Papa haberet, sicut Christus. Quia nec est persona infinita siue diuina neque impeccabilis vt Christus, sed potest facile abuti tali potestate in perniciem ecclesiæ. Solum igitur habet et expedit habere potestatem tẽporalem in ordine ad spiritualia in casu necessitatis et in ordine ad salutem æternam vt declaratum est.

Argum. 2. Secundo ad idem arguitur. Quia Papa Zacharias a regno deposuit regem Francorum Christianum, eisque præfecit in regno Pipinum patrẽ Caroli magni, vt habetur. 15. quæst. 6. capit. alius. Et Stephanus Papa transtulit imperium a Græcis ad Germanos tempore Constantini Imperatoris, et instituit primum imperatorem Carolũ magnũ vt habetur in cap. venerabilem. de electio. et potest videri in cap. licet. de foro compete. et in Clemen. pastoralis. de senten. et re. iudica. Item Innocentius quartus interdixit regi Portugaliæ administrationem regni, vt habetur in capitul. grandi. de supplen. negligen. prælato. libro. 6. Igitur Papa habet temporalem potestatem super reges et regna.

Respon. Respondeo, conceditur consequentia non absolute sed in ordine ad spiritualia in casu necessitatis et vbi id fuerit necessarium ad tollendũ scandala in regno fidelium, et ad protectionẽ religionis contra paganos, vt supra declaratum est, et nihil aliud probat argum.

Argum. 3. Tertio arguitur. Quia ad ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali: saltem deuoluitur iudicium ad illam per viã correctionis fraternæ, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. Nunc autem in omni causa quantumcunque seculari altera pars facit iniuriam: ergo ecclesia potest iudicare de illa causa et ita potest cognoscere de omni controuersia et causa seculari, id quod ad potestatem ciuilem spectat.

Respon. Respon. secundum Victoria in prima relectione de ecclesia artic. 5. prope finem. .15. negando consequentiam absolute. Nam vtrum pars faciat iniuriam pendet regulariter ex iure ciuili: et ideo regulariter non spectat ad potestatem ecclesiasticam de illa iudicare, sed oportet quod in suo foro ciuili terminetur. Postquam autem illic terminata est si altera pars nollet obedire: tunc ratione peccati posset haberi recursus ad ecclesiam vt caueatur vel recedatur a peccato etiam cogendo per excõmunicationem et per alias pœnas, et ita in peccatis indubitatis, puta furtis, homicidijs &c. etiam quando criminosi occulti sunt recurritur immediate ad ecclesiam, vt patet in ca. si sacerdos. de off. ordi.

Secundo dicit Victoria ibidem, quod ille processus quo tales causæ deuoluuntur ad iudicium ecclesiæ, est solum ad finem correctionis fraternæ et non ad satisfactionem partis læsæ, vt habetur in cap. nouit. de iudicijs. In foro autem ciuili contrario modo: ideo non est temporale sed spirituale illud iudicium ecclesiæ. Hæc ille. Sed certe si intelligit quod ecclesia in suo iudicio non potest punire, non videtur verum neq; cohæret cũ supradictis: et practica ecclesiæ punientis periuros blasphemos, et mulieres internuncias vel lenocinantes est contra illum. Si autem intelligat quod etiam puniendo principaliter intendit ecclesia finem spiritualem et animæ salutem et quod peccatum caueatur, verum est: quodque illo iudicio nõ debet nec potest Papa vti in fraudem aut impedimentum iurisdictionis ciuilis vt supra declaratum est.

Dub. 4. Dubium quartum. Vtrum Papa habeat potestatem super infideles non idolatras et super bona eorum ratione infidelitatis, qua Christum nolunt recognoscere neque volunt baptizari, et esse Christiani.

Respon. Respondeo quod nõ: modo tales infideles vnicum Deum verum recognoscentes sint moniti sufficiẽter vt fidẽ Christi suscipiant, vt sunt iudæi et Sarraceni: modo nõ si forte alicubi sunt: et modo audire velint modo non, neq; velint suscipere vel audire predicatores fidei Christi, quales sunt prædicti Iudæi et Sarraceni. Neque isti etiam auctoritate Pape possunt vi, armis, aut bello licite aut iuste cogi ad fidem Christi suscipiendũ vel audiendum: neque propter peccata quæcunque puniri possunt etiam auctoritate Papæ, nisi alios volentes impediant ne audiant et libere suscipiant prædicatores et ipsam fidem et in ea permaneant: vel nisi blasphemias et iniurias inferant Christo et religioni Christianæ: vel nisi contra ecclesiam siue Christianos aliquid mali moliantur.

Et ratio primi est: quia si Papa nullam potestatem temporalem habet nisi in ordine ad spiritualia, vt supra dubio. 3. secundum probabiliorem opi. dictum est. Sed nullam potestatem spiritualem habet in illos, prima Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? ergo nec temporalem, sed solum habet potestatem spiritualem illis per se et per alios prædicandi fidem Christi.

Ex his sequitur secunda pars contra Augustinum de Ancbona. et Florenti. et alios quod etiã si infideles prędicti sufficiẽter edocti de fide Christi et de Papa eius vicario nolint vtrumq; recognoscere neq; dominium aliquod Papæ: nõ ideo potest eis bellum inferri per Christianos neque eorum bona vsurpari: sicut neq; possunt bello cogi ad fidẽ suscipiendã vel audiendã secũdũ probabiliorẽ et cõem opin. quamuis, vt Syluester vbi infra refert Host. male teneat oppositũ. Et quidem

nulla ratione dici potest quod prædicti infideles non possint bello aut alia vi aut punitione cogi ad recognoscendum Christum dominũ,et ꝙ possint cogi ad recognoscendũ Papam vicarium eius: cum ad huius recognitionem recognitio Christi et eius fidei susceptio prærequisita sit.

Tertia pars est. Nisi alios volentes impediant &c. Nam si aliquid eorũ attentarẽt, vel si iam crede ntes auertere a fide suasibus, minis, aut quacũque vi niterentur : tunc fideles iure possent violẽtiam et iniuriam eorum vi et armis propulsare et vindicare. Quia nostrũ ius et præceptũ prædicandi fidem vbique gentiũ nobis diuinitus iniunctũ Mar. vlti. Prædicate euangelium omni creaturæ, illi nobis iniuste auferrẽt vel impedirẽt. Alijs etiã indigenis illius terræ grauem iniuriam irrogarẽt prohibendo ne prædicationem Euangelij libere audirent et crederent si vellent ad salutem. Illos

Cõtra Hostiensem et alios.

autem, qui nos audire nollent, nõ possemus cogere vt nos audirent: quia iam esset illos ad fidem alio quo modo cogere vti in hoc consonat Syluester vbi infra quanuis in alijs a communi opinione dissideat. Sed neq; licitũ est illos prius bello subijcere et ita cogere vt audiant prædicationem fidei vt postea si voluerint libere conuertãtur. Bene tamẽ licitum est eos bello prius subijcere ne impediant liberam prædicationem fidei et eius susceptionẽ et permãsionem in ea, vbi esset verisimilis nõ fictus timor ex expertis de tali periculo, vti latius de hoc infra dub. 6. habetur, ibi videatur.

Cum supradictis expresse consonat Syluester titu. infidelitas. quæst. 7. Et Inno. in cap. super his de voto. Et Beatus Thom. secunda secũdæ quæst. 66. artic. 8. ad secundum, et Caieta. ibidem, vbi ait Beatus Thom. quod infideles non possunt spoliari rebus suis: nisi qui sunt subditi principibus fidelibus propter causas legitimas legum, propter quas etiam alij subditi possunt priuari. Et Castro de punitione hæreticorum lib. 2. cap. 14. quamuis quidam pater in quodam tractatu male hunc intelligens dicat quod Pater Alphonsus a Castro & Victoria senserunt oppositum. Consonant etiam doctores communiter et tandem Victoria in prima relectione de insulanis. § .30.31.3 2. in .2. & 4. titulo insufficiente ad illos debellandum. Et in secunda relectione de eisdem. § .1. vsque. § .18. Et Soto in quarto sententiarum distinct. 5. quæstio. 1. artic. 10. vbi pulchre & plene hi duo vltimi doctores hoc pertractant, ibi videatur. Nam nos ad alia difficiliora properantes ideo prætermittimus.

Argum. Contra prædicta si arguatur, quod ergo iã sequitur quod Papa & alij Principes Christiani habẽt potestatem super infideles si ex prædictis causis possunt eos punire et debellare. Nam punitio et bellum non nisi ab habente potestatem simul et ex causa legitima iuste fieri potest.

Respon. Respondeo negando consequentiam simpliciter et eius probationem. Quia non oportet quod qui causa defensionis & propulsandi & vindicandi iniuriam vbi non est alius iudex põt bellũ mouere, habeat potestatem ordinariam in illos offensores: sed solum pro tunc ad illum tantũ effectũ, Nam in defectum superioris quisque sibi ius dicere potest quoad prædicta. Quod patet. Quia licet rex Hispaniæ non habeat potestatem in regẽ et regnum Galliæ, vtique iuste potest ipsum et regnum eius debellare ad suam et suorum defensionem, et vindictam exercendam pro iniuria accepta. Et idem quisque potest contra iniustum inuasorem se defendendo cum debito moderamine, non tamen per hoc dicitur absolute habere potestatem et iurisdictionem super eum.

Dubium quintum est, Vtrum Papa habeat Potestatem super infideles, idolatras, et super bona eorum: et propter hoc possit eos punire et debellare, et vi et armis cogere vt suam relinquant idolatriam. Dubium.5

Respon. Respondeo quod punctum huius difficultatis stat in hoc quod cum ad iustum bellum non sufficiat iusta vel legitima causa, sed etiam requiratur auctoritas ad bellandum: sicut ad iustitiam vindicatiuam vel punitiuam non sufficit crimẽ esse supplicio dignũ, sed etiam requiritur vt a suo iudice exerceatur. Nunc dubitatur vtrum propter idolatriam et alia scelera idolatrarum iniuriosa Deo et hominibus, vti est vesci carnibus innocẽtium, et eos suis idolis sacrificari et huiusmodi, Papa et principes Christiani habeant auctoritatem, vel potestatem ordinariam, vel saltem in tali casu ad idolatras debellandum siue puniendum et vi et armis eos cogendum vt ab idolatria et prædictis sceleribus recedant: sicut eam habẽt in eosdẽ et in alios infideles in casibus prædictis si fidei prędicationẽ impediant et eius susceptionem et permansionẽ in ea.

Respondeo: ergo ꝙ in hoc est duplex opinio. Prima quod sic: idq; solum postquam fuerint moniti sufficienter vt infra dubio. 6. latius habetur, quæ et qualis monitio sufficiens censeatur, quodque propter hoc possunt per principes Christianos puniri, cogi, et debellari etiam sine speciali licentia Papæ: quanuis ad fidem cogi non possint, neque vt suscipiant baptismum, sed ne eam impediant, vt supra dubio. 4. dictum est. Opinio.1.

Quæ opinio tripliciter probatur. Primo quia ecclesia habet potestatem non solum directiuam ad docendum, sed etiam punitiuam et cohercitiuam ad puniendum et bello et armis cogendum quoscunque etiam ordinarie alias nõ subditos, in quibus est iusta causa ad id faciendum. Sed sola idolatria, et multo magis cum sceleribus sibi regulariter annexis puta cum sacrificijs et comestionibus innocentũ, etiã si alias nõ sint infesti Christianis, nec fidẽ Christi in alijs libere audire vel suscipere volẽtibus nõ impediãt, est iusta et legitima cã digna punitione, et vt vi et armis cogãt recedere ab ea, qñ alias sufficiẽter moniti ab ea recedere nollent

nollent: ergo Opinio uera est. Consequentia est no
ta & maior probatur. Pro cuius declaratione nota
quod est duplex punitio siue uindicta peccati. Altera
quæ solum est ad puniendum delicta contra legem
propter & secundum demerita sua, sicut & ad præ-
miandum merita bona secundum iustitiam distri-
butiuam secundum Tho. vel commutatiuam secū
dum Scotum & alios, & hæc punitio siue uindicta
peccati regulariter & ordinariè nō nisi iudicialiter
à superiore in subditū exercetur; neq; propriè bel-
lum, sed iudicialis punitio est, de qua hic non loqui
mur. Altera est quæ solum aut principaliter fit ad
reparationem damni uel satisfactionē pro iniuria,
uel ad defensionem suam uel proximorum: modò
pertineat propriè ad iustitiam hanc uel illam, mo-
dò non. Et hæc non semper iudicialiter sed per bel
lum propriè offensiuum uel ēt defensiuum sæpius
exercetur; maximè dum non est superior qui ius di
cere possit, & uelit inter eos. Et ad huius uindictæ
exercitium per bellum non oportet quod bellator sē-
per sit superior ordinarius in subditum puniendū;
uel contra quem bellū fit, ut patet quando Rex Hi
spaniæ ex iusta causa habet bellum iustum contra
regem Galliæ, qui sibi subditus non est; sed requiri-
tur & sufficit quod talis habeat auctoritatē indicendi
bellū, ut est Papa, Rex, uel princeps, aut cōitas non
recognoscens superiorem quoad hoc secundū do-
ctores cōiter, & causa iusta ad id, ut in prędicta ma
iore assumptū est. Quæ iā probatur. Quia respub.
spiritualis non debet esse māca sed perfecta ad suū
finem obtinendum, & eius impedimenta tollendū,
& ad sua iura prosequendum, & Dei cultū defendē
dum, & eiusdem & proximorū iniurias & blasphe-
mias in eum arcendum & puniendum: sicut & tēpo
ralis ad sua tēporalia perfecta est, & bellū indicere
potest cōtra quoscunq; aliàs nō subditos. Alioqui
nec potestas tēporalis, nec spiritualis p regē, neque
per papā posset hostes alienos iniuriā facientes de-
bellare, neque infideles etiam idolatras impedien
tes prædicationem & susceptionem fidei debella-
re atque punire posset, quod absit, ut supra dubio
4. dictum est. Sufficit ergo auctoritas ad conuocan
dum subditos, & amicos, & adiutores ad bellum
& iusta causa ad id, ut in illa maiore assumptū est:
idque iure diuino uel naturali concessum est.

Minor autem quod scilicet idolatria est iusta cau-
sa belli & digna punitione &c. probatur. Quia se-
cundum B. Thomam 2. 2. q. 40. artic. 1. iusta causa
bellandi contra aliquos est quando hoc illi meren
tur propter aliquam culpam, Sed idolatria id mere
tur tum propter iniuriam proximorum, tum ēt pro
pter iniuriam Dei. Primò quidem propter iniuriā
proximorū quos suis idolis sacrificant & comedūt
innocentes. Nam sicut ecclesia potest debellare
quoscunque infideles si proximorum salutem im-
pediant, & eorum conuersionem ad fidem, ratio-
ne defensionis proximorum; ita eadem quoque ra
tione potest illos idolatras debellare, atque punire
& prohibere ne homines idolis sacrificent, & co-
medant secundum id Prouer. 24. Erue eos qui du-
cuntur ad mortem scilicet iniustè. Et Eccle. 17.
Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ut sci
licet illi prouideat in necessitate corporali & spiri
tuali, ipsumque iniuriam patiētem defendat ut cō
modè potuerit, ut hoc etiam fatetur Soto in 4. di-
stinct. 5. q. 1. art. 10. dicens etiam quod si pater infi-
delis uellet occidere filium paruulum ne baptize-
tur esset prohibendum ei, & filius ab eo tollendus.
Et consonat Gabriel in 4. distin. 4. q. 2. art. 3. & la-
tius hoc prosequitur Victoria in secunda relectio-
ne de insulanis. §. 15. in quo & omnes doctores si-
ne dubio consentiunt. Iam ex hoc patet intentum.
Nam si hac ratione est legitima causa ad illos ido-
latras debellandum & iura belli in eos prosequen-
dum ad proximorum defensionem ergo, & ratio-
ne ipsius idolatriæ tollendæ, quæ est causa propin-
qua & origo ordinaria iubens illa hominum nefan
da sacrificia, & comestionem fieri. Neque ualet
dicere quòd illi omnes idolatræ in sua idolatria cō
sentiunt in eiusmodi sacrificiis & comestionibus
hominum: quia in hoc non sunt sui iuris ut possint
consentire, & se & suos tradere ad mortem hmōi.

Secundò etiam probatur illa minor quod etiam si
non sacrificarent neque comederent homines, ne
que ullo modo prædicationem & susceptionem fi-
dei aliis uolentibus impedirent, sed solum propter
iniuriam Dei uitandam, quam irrogant in sua ido-
latria, est potestas & iusta causa ut propter eā ido
latrę possint puniri, & bello cogi ut ab ea recedāt,
& unum uerum Deum saltem per rationem natu-
ralem opinatiuè recognoscant. Quia si aliqui sub-
diti honorem & debitam obediētiam sui regis tol
lerent & alteri impenderent, utique per quoscunq;
potentes etiam subditos; illi rebelles & iniurii in
suum regem & rei lęsę maiestatis puniri possent &
debellari. Sicut etiam si pagani facerēt aliquam in
iuriam aut ignominiam Christo dum agebat in hu
manis, aut regi Christiano uiuo uel defuncto, aut
eius imagini uel crucifixo aut sacramentis, uel ec-
clesię quocunque modo blasphemiam uel illusio-
nem irrogarent: quamuis idē ipse uel Christus pos-
set suum honorem tueri & iniuriam uindicare: cer
tè propter hoc possent per ecclesiam, uel Papam,
uel etiam per principes Christianos puniri & de-
bellari, ad tuendum honorem Christi, uel fidei, uel
ecclesiæ, ut ait expressè Caietanus 2. 2. q. 10. art. 8.
& 9. sed non minus ex charitate uel etiam ex iusti-
tia nos Christiani tenemur eiusdem Dei hono-
rem tueri, & iniuriam in eum illatam uindicare &
prohibere: & maximè papa & principes Christiani
secundum Grego. & habetur. 23. q. 4. ca. ea vindi-
cta. & August. super Iosue. lib. 6. ca. 10. & habetur,
23. q. 2. ca. dominus. & lib. 18. de ciuita. cap. 54. ut
etiam refert & docet. B. Thom. secunda secundę.
q. 10. art. 11. Et Abulen. Matth. 5. q. 324. ad. 4. & q.
338. Et Hierony. super Hieremiā & habetur. 23. q.
5. cap. regimini. Et Chrysost. super Matth. 5. Et la-
tius agit Gabriel in quarta distinct. 15. quæstio. 4.

Neq; minor neq; minus digna punitione est iniuria, quę Deo vt Deus est per idolatriã irrogatur, dũ eius excellentia honor & obediẽtia alli soli debita aufertur, & dęmoni, aut alteri creaturę tribuitur. Immo & idolatria ipsi fidei vnius veri, & Christi redẽptoris magis directè, q̃ alia peccata ipso facto cõtrariatur, & fundamentu christianę religionis euertit, ut expressè dicunt B.Tho. 2.2.q.10. art.3.& q. 95.art.4. Et Alexã. Alen.2.par.q.t 70. mẽbro 4.ꝗ idolatria est principiũ & finis oĩum peccatorũ. Et Gregorius Nazianzenus in oratione in sanctũ Pascha.& Ambrosius super ad Ro.6. & ca.t. & super 1.Corint.6.& 15.c.Et habetur Sap.t 2. & 14. Initium fornicationis est exquisitio idolorũ &c.Et ad Ro. t.Quia mutauerũt gloriã incorruptibilis Dei &c.sequitur.Digni sunt morte,s.ęterna & tẽporali secundũ Nico.Lyr.& Diony.Carthusiẽ.& alios.Igitur dicendũ est, sicut tandẽ Soro in 4.dist.5.q.t.ar. 10. fatetur idolatriã esse iustam causam, dignamq; punitione tẽporali, ut supra subsumptũ est in minori: quę per prędicta probata est, quãuis ibidem Soto male i eget potestatẽ ecclesię ad idolatras debellandũ, ut infra in secunda opinione latius habetur.

Respon. 1.

Secundò principaliter hęc prima probatur opinio: quia, ut suprà dub.4.declaratũ est, Papa habet potestatẽ temporalem & coercitiuã & punitiuam super oẽm creaturam, & reges, & regna mundi in ordine ad spiritualia: & eam põt exercere ẽt in actu in casu necessitatis si expediret: sicut & Christus in habitu tantũ secundum oppositum opinantes habuit ptãtem super oẽs & omnia: non aũt in actu & usuquam tñ poterat exercere & exercuit aliquãdo in casu necessitatis, uti ad Dei honorem & hoĩum salutem expediebat, ergo similiter Papa habet potestatẽ in casu necessitatis ẽt super idolatras, & regna & bona eorũ ad hunc finẽ ꝗ Deus per eos non blasphemetur, neq; honor & obedientia ei debita ab eo tollatur, & detur creaturę. Alioqui nihil prodest prędictam potestatem in habitu tantum habere, si non ẽt in actu & usu eam haberet quando esset necessarium eam exercere super oẽs etiam super idolatras, quando & quomodo expediret pro temporum uarietate. Nam secũdum Arist. frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum.

Tertiò principaliter eadem prima opinio probatur. Quia propter eãdem causam possunt idolatrię per papam & principes christianos puniri iustè & debellari (seruato tamen debito moderamine, de quo infrà dubio 6.latius) propter quam Deo approbante & iubente filiis Israel idolatras terrę promissionis & aliarum regionum debellarunt. Sed in sacra scriptura legimus propter idolatriam & iniuriam hanc Deo illatam iustè debellatas esse atq; punitas multas nationes per filios Israel, ẽt ipso Deo sępe iubente & non solum permittente vt etiã per illos & per alias nationes idolatrę punirentur & debellarentur. ergo opi. stat in ueritate. Cõsequentia patet. Et minor constat Deut.9. Propter impietates suas istæ gentes delet̨ sunt &c. Et cap.7.& 12. 18.30.31. ad idem habetur. Percuties eos. s.idolatras vsque ad internitionem &c. & Leuit.t 8.20. Et Exo.34. Non adorabis Deos eorum, sed destrues eos &c. Et Dan.3. Laudatur pręceptum regis Nabuchdonosor ẽt sine pręcepto Dei ꝗ qui blasphemaret verum Deum occideretur. Laudatur etiam ab Augustino super Ioan. et habetur 23.q.3.c. qui vult. & in epistola ad Vincentium 23.q.3.c. nõ inuenitur. Laudantur etiã leges imperatorum cõtrã sacrificia paganorum. C. de sacrifi. paga. l. 1. l. 4. & l. 8. Nemo. Ad idem etiam sunt Esa.13.t 6.21.34. & Iere.50. Ezech.31.c. Naum.1. Mitheę.5. Zacha. 13. ubi propter idolatriam illę gentes dicuntur iuste destructę uel etiam destruendę.

Maior autẽ illa probatur. Quia iudicia Dei sunt exemplaria iudiciarum nostrorum: ita ꝗ ex punitionibus idolatrarum & Blasphemorum per Deũ iustè inflictis rectè inferunt sancti doctores quòd etiam in noua lege tali pœna puniri possũnt similes peccatores ut patet quia August. contra Petilianum. & habetur. 23.q.3.ca.1. qui peccant. Et alibi ut refertur ca.c.ca. quoniam. ca. quãdo vult Deus ca. nou inuenitur, exemplo Israelitarum cõtra idolatras, & Helyę contra prophetas Baal.3. Reg.t 8. dicit id etiam, nunc iustè fieri posse & Caiera. 2.2. q.40.art.1. secundum B.Tho. ex exemplis. 1. Machabeorum. 2.ca.& aliunde arguit licitum esse bellum pro defensione fidei de honoris Dei, & patrię, & legum contra quoscunque, & ita maior uera est, quę etiam Secundò probatur: quia sicut Israelitis ex diuino pręcepto fiue licẽtia licuit Idolatras de terra promissionis delere, quia ibi Dei cultus futurus erit; Ita ergo id licet Christianis in toto mũdo: quia ibi tam in lege gratię fides Christi prędicari & coli ab omnibus debet. & ad hũc finem, impedimentum Idolatrię omnino fidei Christi cõtrarium etiam bello, dum aliter fieri non potest, utique tollendum est.

Hanc opinionem expressè tenent Nicolaus Lyran. super. nu.31. Et Abulen. Deut.2.q.6. Et Gabriel in 4.distin.15.q.4.art.1. Et Caieta. 2.2.q.10. art.8.& 9. Et Florent. 2. par. titu.12.cap.3.§.1. Et 3.par. titu.22.ca.5.§.8. Et Turrecremata de potestare ecclesiæ lib.2.cap.114. Et Syluester tit. papa q.7. tit. iudęus. q.4. tit. infidelitas. q.8. quæstio.9. Et summa Armilla. ibidem. Et Pater Alphonsus à Castro de iusta punitione hæreticorum lib. secundo, ca.14. Et Inno. in ca. super his. de uoto & uo. re. dicit ꝗ papa potestatem habet etiam super oẽs infideles de iure, licet non de facto habeat executionem, quia non prodest nec expedit. Nam si prodesset utique licitè eam in eos exercere posset. Ad idẽ est Panor. Et Hostien. ibidem. & glo. in extrauagan. si fructum. ne sede uacan. &c. Et Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. & Ioan. Andre. in nouellis. Et Holkoth in sapientiam lectio. 65. Et Hon cala in quodam suo tractatu de hac materia.

Sed hæc prima opinio prima facie aliquibus uidetur deficere in duobus. Primò quia potest nega- Impugnatio primæ opinionis.

ri illa

ri illa minor primæ probationis principalis, ubi dicitur quod sola idolatria est causa iusta & digna punitione per papam & principes Christianos ni & armis facienda, de qua loquitur maior prædictæ probationis. Et ad eius probationem ubi dicitur quòd si ratione defensionis proximorum, ne in sacrificiis occidantur & comedantur, possunt idolatræ debellari, ergo etiam ratione solius idolatriæ tollendæ. Negatur hæc consequentia. Quia idolatria non est de se causa necessaria sacrificiorum & comestionum hominum: Nam stat idolatria sine his cũ aliis ritibus sine offensa proximorum. quando autem non staret sine tali offensa conceditur illa minor & tota illa ratio. Sed certè quia ita regulariter contingit: ideo absolutè & simpliciter, illa ratio bona sufficiensq; uidetur pro hac prima opinione.

Ad secundam etiam eiusdem minoris probationem ubi dicitur quòd solum propter cauendã iniuriam, quæ per idolatriam Deo irrogatur, est iusta causa bellandi: quanuis possit dici quòd licet propter puram idolatriam sicut & propter alia peccata Deus per se & per alios bonos & malos iustè puniat: non tamen papa, aut princeps Christianus sine speciali Dei mandato uel inspiratione, sicut neque propter aliam puram infidelitatem & alia eorum peccata, illos punire aut debellare potest, quia non est ibi formalis blasphemia uel iniuria Deo illata, sicut est quando Deus, aut Christus, uel eius imago expressè blasphematur uel irridetur. quanuis ergo ita posset apparenter dici & eneruari illa prima ratio: tamen negari non potest quòd in idolatria est aliqua iniuria Dei ut in illa prima probatione habetur; & ideo uidetur sufficiens pro illa prima opinione.

Secundò deficit illa opinio quia nec illa tertia ratio sumpta ex exẽplis sacræ scripturæ ualet pro illa prima opinione, Nã potest negari maior, quia multa liceat ex Dei speciali præcepto uel inductione, quæ sine illo non licerent quando sunt contra legem ordinariam, quale est propter solam idolatriam uel infidelitatem aliquos ĩfideles punire uel debellare, quia uidetur aliqua coactio ad fidem. Item ad minorem potest dici quod non propter solã idolatriam, sed propter alia etiam scelera Deus præcepit illos debellari, & quia impedierunt Israelitis transitum ad terram promissionis & eius possessionẽ, quam Deus illis dederat, ideo Deus præcepit eis ut etiam repentino bello etiam usque ad internitionem omnium etiam paruulorum sine ordinario moderamine illos occiderent, ut patet in locis ibidem allegatis. id quod sine Dei speciali mãdato facere nõ licuisset, neque nobis liceret etiam iustè debellando quoscunque idolatras quantumcunque proximis, & Deo iniuriosos & impedientes fidei prædicationem & eius susceptionem, ut infra dubio 6. habetur.

Sed certè hæc elusio rationis non ualet illam eneruare quin sufficiens illa tertia ratio sit pro illa prima opinione: quanuis Victoria & Soto ubi infra & alii dicant oppositum. Nam illa maior superius probata est per doctores sacros sufficienter: quòdque non est contra sed secundum legem ordinariam idolatras propter solam idolatriam iustè posse per papam & principes Christianos debellari cum debito moderamine. Illa etiam minor etiam probata est quò ad hoc tantum per illa exempla sacræ scripturæ: quanuis quò admodum illius debellationis illarum nationum terræ promissionis sine ordinario moderamine non nisi speciali Dei iussione uel concessione iustè fieri potuit propter alia scelera idolatriæ adiuncta. Et quò ad hoc ibi non arguitur ex illis exemplis: sed solum ad iustitiam belli propter solam idolatriam comprobandum illa tertia ratio cum aliis rectè procedit ex exemplis pro illa prima opinione. Ad quod etiam uideatur quod infra in quarta probatione secundę opinionis habetur.

Secunda opinio est omnino in oppositum quòd propter solam idolatriam non possunt idolatræ iustè per papam uel principes Christianos puniri uel debellari ut ab ea recedant: sicut neque ut alii infideles à sua infidelitate recedant ut supra in quarto dubio habetur: quòdque de utrisque idem omnino iudicium est. *Opinio.2.*

Quæ opinio septempliciter probatur. Primò quia uel idolatræ tenentur has ferre pœnas bello illatas pro sua idolatria sola, uel pro sua inobedientia quia scilicet papæ monenti per se aut per suos prædicatores non acquiescunt; uel non tenentur. Si non tenentur ergo nec papa nec alius potest inferre pœnam uel bellum. Si tenentur ergo tenentur recognoscere & recipere papam ut sibi superiorem & legislatorem. Ita quòd si illum non recognoscunt possunt propter hoc ab eo puniri & debellari tanquàm inobedientes Papæ superiori ipsorum, cuius tamen oppositum supra in quarto dubio decretum est. Cùm igitur idolatræ, & alij infideles non teneantur recognoscere Papam, nec alios principes Christianos esse superiores eorum saltem quò ad hoc nisi prius fidẽ Christi suscipiant: sequitur quòd neque iudicium uel sententiam eorum pœnasq; subire: quòdq; nec papa aut alii fideles possunt eis propter hoc bellum inferre, neque ut ab idolatria recedant: quantumuis idolatræ contra Deum peccent idolatrando & prædicationem fidei uel ipsam fidem non suscipiendo, nec acquiescendo.

Sed certè hæc ratio, quã facit Victoria pro hac opinione in prima relectione de insulanis. §. 40. Et Soto in 4. dist. 5. q. 1. art. 10. non uidetur sufficiens; quia potest dici quod idolatræ quanuis ratione inobedientiæ ad Papam, quem neque recognoscunt, neque ullo humano præcepto recognoscere tenẽtur, quicquid sit de iure diuino, non teneantur subire aliquam pœnam humanitus illatam, neque possunt iustè debellari, & nihil aliud probat ratio prædicta. At uerò alia ratione idolatriæ quia est iniuriosa Deo uel etiam proximis possunt iustè puniri & debellari:

bellari: sicut si prædicationem fidei impedirent, ut supra in prima opinione probatum est.

Secundò probatur hæc secunda opinio per id 1. Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt, uos iudicatis? Nã eos qui foris sunt dominus iudicabit. Hæc ibi. Vnde uidetur ꝙ papa non potest iudicare, neque punire, aut bello cogere idolatras &c. ut dictum est.

Sed certè neque hæc auctoritas benè intellecta facit pro hac opinione. Nam tripliciter potest intelligi. Primò quòd ecclesia nõ potest iudicare, uel non iudicat de facto infideles iudicio spirituali directè, puta illos excommunicando, qui iam foris sunt; uel leges Christianæ religionis illis imponendo, puta quòd ieiunent & decimas soluant, & festa obseruent, & alia eiusmodi, quia ut habetur in ca. gaudemus. de diuort. Infideles non subiiciuntur; neque tenentur legibus ecclesiæ; benè autẽ ex causa legitima iudicat de eis iudicio punitiuo, & sæpè eos punit, & punire potest indirectè pœna spiritualis excommunicationis, puta prohibendo fideles ne communicent cum illis, ut 28. q. 1. ca. sæpe. Et etiã pœna temporali & corporali directè, ut habetur in dict. ca. sæpè. & de raptori. ca. in archiepiscopatu & in multis aliis casibus in quibus eos repellit ab actibus legitimis dignitatibus, & officiis ciuilibus etiam si non subsint dominio Christianorum, nec in eorum terris commorentur, ut patet. 2. q. 7. ca. alieni. Et dist. 54. ca. nulla officia. & 24. q. 2. ca. sanè. Et extra, de iudæis. ca. iudæi. & ca. consuluit: & de testibus. ca. iudæi. & in multis aliis casibus ut refert Syluester tit. iudæus. q. 4. q. 5. Et ita exponit & tenet Alexander de Alis par. 2. q. 160. membro 1. & B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 9. 10. 11. Et Caietanus ibidem latius. & gloss. in dict. ca. iudæi. de iudæis. & in ca. Constituit 22. q. 4. & in ca. multi 2. q. 1. Et Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 114. propositio. 13. Et Floren. 2. par. titu. 12. ca. 3. §. 1. & alii multi sic exponunt.

Secũdo modo exponitur ut ait Abulen. i Matth. 19. q. 63. ꝙ Paulus ibi non abstulit ecclesiæ potestatem iudicandi de his qui foris sunt; sed solicitudinem: ideo non ait Non possumus iudicare, sed quid mihi, id est quæ utilitas est mihi, uel quæ solicitudo est mihi imposita ut iudicem uel legem uiuendi ponam infidelibus? Quia quicquid faciunt inutile est, dum manet in sua infidelitate: qui enim non credit iam iudicatus est. Ioan. 3. Ideo nemo debet inutilem solicitudinem assumere cum infidelibus: quia illi sunt in statu damnabili, in quo si permaneant peribunt, quicquid faciant, & quicquid fit nunc circa eos inutile est. Ideo ecclesia nil aliud facit nisi hortari eos ad fidem, per quam solum est ianua salutis: neque prohibet eis, quę distrahunt à Deo, sed quæ proximis nocent cum quibus uiuunt, & quæ sunt contra publicum statum illius politiæ, in qua uiuunt. Hæc Abulen.

Et consonat Claudius Guillandus dicens. Quid mihi. i. superuacaneũ est illis imponere leges Christi, qui noluot eum recognoscere. Et Titelman, Quid mihi. i. quid mea refert iudicare de his qui sũt huius mundi extra ecclesiam qualescunque illi sint ut eorum uobis consortium interdicam? Certè de his qui intra ecclesiam sunt uos iudicare debetis delinquentes puniendo. Qui autem extra ecclesiã sunt licet nostrum iudicium effugiant; Deus tamen eos iudicabit secundum opera eorum. Similiter Innocentius in ca. super his. de uoto. dicit quòd id Pauli, non pertinet ad nos iudicare de his qui foris sunt, intelligitur quòd non debemus eos iudicare excommunicando uel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia uocantur. 45. disti. ca. de iudæis. Vbi nota quòd id, quid mihi &c. exponitur non quidem quòd non possumus, sed quòd nõ pertinet ad nos tanquam inutile iudicare de his qui foris sunt. Similẽ etiam rationem reddit B. Gregorius & Alexander Alen. 2. par. q. 79. de non arcendis iudæis à ritibus suis & cæremoniis, sed tolerandis: quia nihil utilitatis est, nec hoc illis proficiet ad eorum conuersionem ad fidem, neque per hoc illos possumus lucrari: ideo illis frustra regulam imponeremus. Et diuus Augustinus ad Vincentium, & habetur. 23. q. 4. ca. forte. etiam de fidelibus baptizatis idem dicit quòd scilicet quando per iudicium non possunt commodè auferri ab ecclesię cõmunione tolerentur potius ut palea cum tritico usque ad ultimum uentilabrum, uel ut malus piscis donec separetur à bonis in fine seculi. Nunc autẽ quod ita toleratur non ex defectu potestatis aut iuris, sed quia non aliter expedit facere ita toleratur, & ad Dei iudicium remittitur. Sicut ad Rom. 2. dicitur. Existimas ò homo qui facis quæ condemnas quòd effugies iudicium Dei?

Et ita ex illa auctoritate 1. Corinth. 5. non arguitur defectus potestatis temporalis ecclesiæ supra idolatras: sed ꝙ eam in illos non expedit sed inutile est exercere ut dictum est. Concilium autem Triden. Sessione. 14. cap. 2. dicens ꝙ ecclesia in neminem iudicium exercet qui non sit per ianuam baptismi in eam ingressus secundum 1. Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt &c. constat ꝙ loquitur de iudicio spirituali sacramenti pęnitentiæ de quo ibi agitur. De alio autem iudicio temporali nil loquitur. Sed neque dicit ꝙ ecclesia non potest, sed ꝙ de facto non illud exercet supra infideles, quia eis non prodest nec expedit regulariter ut sæpè dictum est: & præcipuè tunc tempore beati Pauli quando erant pauci credentes & parua potestas temporalis de facto in ecclesia ut ait Abulen. Matth. 20. q. 96. ex Augustino quòd tũc soror nostra paruula erat & ubera non habens nil mirũ si nec tunc arma contra infideles & hæreticos habebat, ideo uix hanc potestatem temporalem nisi miraculosè in peccatores & infideles exercebat, quia non aliter expediebat, ut patet Actu. 5. De Saphira & Anania. Et cap. 13. de Elima mago ut de hoc latius infra i tertia probatione sequẽti habebẽ.

Tertio modo & forsan melius exponit de iudi-

cis

tio tantum punitiuo & iudiciali propter demerita peccati uel idolatriæ secundum iustitiam punitiuã, & de tali iudicio nos hic non agimus, sed de bello ad arcendum idolatras ab idolatria pro defensione honoris Dei & ad uindicandum iniuriam eius; sicut & pro defensione & uindicta iniuriæ reipu. uel innocentum fieri potest & debet, uti superius dictum est.

Tertiò principaliter hæc secunda opinio probatur. Quia ecclesiæ consuetudo habet parem auctoritatem eum sententia omnium doctorum simul & sacræ scripturæ, ut ait concilium Triden. Sess. 4. ca. 1. Sed ecclesia etiam quando habebat principes potentissimos nunquam quempiam illorum contra idolatras ad deserendam idolatriam armauit, ergo id non potest. Consequentia patet etiam negatiuè, ecclesia nunquam hoc fecit ergo fieri non potest, ut habetur in ca. inter corporalia. de transla. epis. & glos. in ca. peruenit disti. 93. ad idem est disti. 45. ca. de iudæis. ca. quis synccra. ca. quid autem. Item ad idem est ca. consuluisti. & cap. mono machiam. 2. q. 4. & ca. amputato. 25. q. 2. & alibi. Et B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 8. & 12. hac ratione utitur dicens quòd filii infidelium parentibus inuitis baptizandi non sunt, quia ecclesia id facere non consueuit.

Sed certè ratio hæc non est ualida pro hac secũda opi. Nam maior est uera & concilium loquitur, solum de consuetudinibus & traditionibus quæ, ut ibi ait conciliũ, ipsius Christi ore ab apostolis acceptę, uel ab ipsis apostolis dictãte spiritu sancto quasi per manus traditæ ad nos usq; peruenerunt, qualis est consuetudo confitenti tali modo, & missas, celebrandi, & orandi pro uiuis, & defunctis, & colendi imagines, & ministrandi sacramentum confirmationis, & extremæ unctionis. Item de consuetudinibus negatiuis de non faciendo hoc uel illud quæ sunt per cõcilia ab initio ecclesiæ, aut per ius canonicum prohibitæ, uel tanquàm illicitæ uel temerariæ semper habitæ sunt apud fideles generaliter, & non de aliis. Alioqui modò esset de fide non baptizare filios infidelium inuitis parentibus eorum, quod absit, nam solum est opinio. Negatur autem minor. q; talis sit hæc consuetudo ecclesiæ. Nam ipse B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 8. & 11. dicit tales ritus idolatrarum & infidelium non esse tolerandos, q; si alicubi & aliquando eos tolerabat ecclesia, ideo est quia tunc non habebat tantum robur ut de facto præualere posset tantæ multitudini infidelium sine maiori iactura aut scandalo, aut quia habebat spem eos dulcius conuertendi ad fidem per prædicationem eius. Et consonat Gabriel in 4. disti. 4. q. 2.

Item ut ca. si ecclesia. & ca. dupliciter. & ca. non inuenitur. 23. q. 3. diffinit Augustinus ad Vincentium Donatistam, & ad Donatum q; licet in euangelio nõ inueniatur q; apostoli petierunt à regibus auxilium contra infideles inimicos ecclesiæ; inueniuntur tamen Dani. 3. duo exempla regis Nabuchodonosor præfigurantia duplex tempus ecclesiæ. Primum quando sæuiebat in tres sanctos pueros ut colerent statuam auream, in quo figurabat primus status ecclesiæ ubi principes mundi infideles potentes sæuiebant in ecclesiam. Secundũ quando rex ipse iam conuersus decreuit ut qui non adoraret uerum Deum periret. In quo significatur status ecclesiæ huius temporis qñ reges mundi ad fidem conuersi iam ad obsequium ecclesiæ, & ad nutum eius suam potestatem exercent contra hæreticos & infideles, secundum Psal. 2. Quare fremuerunt gentes &c. Et ad idem est Abulen. Matth. 20. q. 90. dicens q; diuersa est ratio potestatis quoad factum uel exercitium i cohertione corporali per gladium materialem in hæreticos & infideles tempore apostolorũ à tempore pręsenti. Nam tunc humilitas, & mansuetudo, & patientia Christi atque fideliũ ostendenda erat dum implebatur illud principium Psal. 2. Quare fremuerunt gentes &c. Et illud Psal. 43. Et Rom. 8. Propter te mortificamur tota die &c. Nunc autem non est prætermittendũ ut etiam impleatur quod sequitur ibidem. Reges eos in uirga ferrea &c. Psal. 17. Persequar inimicos meos &c. Non est ergo e ur hæc tempora per illa metiamur, quin potius secundum August. Distingue tempora & concordabis scripturas. Neque enim nunc fides prædicanda est, neque gentes & idolatræ ad fidem sunt conuertendi omnino eodem modo sicut in ecclesia primitiua, ubi sæpè miracula fiebant, quando paucissimi fideles Christiani erant. Quia non est eadem ratio & causa, ut dictum est. Ad quod etiam facit q; in prima missione discipulorum à Christo Lu. 10. quamuis dictum sit ut irent sine baculo & pera: postea tamen tempore persecutionis Lu. 22. dictum est eis quòd tollerent saculum & peram ad prouisionẽ uictus, & gladium ad defensionem si expediret. Et prius Matth. 16. & Lu. 10. pmissum est apostolis ut si eos persequerentur fugerent ut conseruarentur ad prædicandum gentibus post passionem Christi. Postea uero Matth. 10. & 24. dictum est ipsis iam factis episcopis quòd tradendi essent ante reges & præsides &c. Et tunc certè non deberent fugere si inde periculum fidei in ouibus immineret, sed ut boni pastores detinerentur pro ouibus ponere animam suam, ut Ioan. 10. habetur.

Quartò hæc opinio secunda probatur. Quia nusquam in sacra scriptura nec etiam alibi fortè legitur q; ptopter solam idolatriam Deus præceperit, uel q; gentes terræ promissionis uel etiam extra eiectæ, uel deletæ, aut destructæ sint, sed simul propter alia scelera eorum.

Item secundò quia Deut. 20. Deus præcepit hebræis q; quando exirent terrã promissionis ad bellum contra alias gentes idolatras (quales omnes ferè tunc erant) si illæ gentes se sponte subiicerent eis, non occiderentur, neque deuastarentur, sed manerent illis subiectæ seruientes sub tributo in sua idolatria.

Tertiò

Tertio immo etiam Deut.2. Deus prohibuit hebræis pugnare cōtra Amonitas Moabitas & filios Esau, qui etiam erant idolatræ.

Ex his ergo uidetur ꝙ non est, neque fuit olim aut unquam licitum propter solam delendam idolatriam cogere ui & armis idolatras, aut eos debellare.

Sed neque ratio hæc ualet, quia ad eam potest responderi ꝙ cōcessis omnibus illis tribus casibus negatur adhuc cōsequentia. Et ratio est quia Deus ex causis sibi notis uoluit ita tunc misericorditer agere, & temperare suas punitiones in illos idolatras omnes, & præcipere iudæis ut ita misericorditer facerent cum eis: cùm tamen propter solam idolatriā & ritus suos si Deus non prohibuisset utique iustè puniri & debellari potuissent. Quod inde patet: quia secundum doctores omnes & Victoria in secunda relectione de insulanis. §. 15. ut supra in prima opinione in prima eius probatione dictum est, propter hominum sacrificia uitanda nūc iure naturali possunt idolatræ & poterant iustè debellari cessante prohibitione diuina. Omnes aūt idolatræ illi habebant suos ritus de hominibus sacrificandis, ut patet Leuit.20. Deut.13. 2. Paralyp. 28. & Iere.32. de initiantibus & lustrantibus filios suos per ignē idolo Belfegor & Moloch; ergo misericorditer Deus cum eis egit non permittendo eos ut iustè poterant deuastari propter idolatriam cum suis annexis: & eadem ratione propter solam idolatriam, quæ id utique merebatur. & ita consequentia tunc, & à fortiori nunc in lege gratiæ negatur, ubi præcepta iudicialia ueteris legis, qualia hæc Deut. 2. & 20. & alia eiusmodi sunt, iam cessauerunt.

Quintò hæc secunda opinio probatur. Quia Augustinus sermone.6. de verbis Domini admonet ne idolatræ per uiolentiam à sua impietate diuellantur etiam si in cōspectu Christianorum sua idola adorent, quia talem inquit potestatem non habemus ut ea infringere ualeamus. Sed quando inquit Deus illos dat in hanc potestatem? Respondet, quando erunt Christiani, aut quando sponte sua in nostram familiam uenerint, iuxta id Deut.7. Cùm data fuerit terra in uestram potestatem, aras & lucos eorum destruetis, & statuas eorum confringetis. Hæc ille.

Sed certè auctoritas hæc non est efficax pro hac secunda opinione quia potest intelligi quòd ecclesia non habet hanc potestatem non quidē iuris sed facti tantum uel exercitii; quia scilicet non expedit eam nisi in Christianos regulariter exercere, ut supra & in prima opinione dictum est. Quamuis Soto in 4. disti.5. q.1. art.10. malè referat hanc auctoritatem dicens ꝙ ad id Augustinus allegat id 1. Corinth.5. Quid mihi de his qui foris sunt, cum tamē eam non alleget, nec eius mentionem faciat ibidē ad propositum.

Sextò probatur opinio secunda, quia Matth.10. & Lu.10. habetur Si uos persecuti fuerint i una ciuitate, fugite ad aliam &c. Non dicit occidite, rapite ut Lupi sed uos potius ut oues īter lupos, ergo.

Sed certè neque auctoritas hæc probat intentū, quia secundum Abulen. Matth.10. q.86. Si apostoli non recipiebantur in ciuitatibus, uel si iam recepti non permittebantur euangelium prędicare; nō deberent prædicare, sed eis annunciare mala quæ propter hæc incurrebant coram Deo hic & post mortem. Si autem aliqui uolebant eos audire, aliqui non, tunc si à nolentibus non prohibebantur, deberent prædicare uolentibus audire: si autē prohibebantur, deberent agere uti commodius uidebatur publicè uel occultè secundum ꝙ fructus sperabatur uel non sperabatur. Et ita intelligitur id 2. Timoth.4. Prædica uerbum, insta opportunè, importunè &c. id est etiam nolentibus audire uel differentibus cōuerti ex uerecundia uel interesse &c. Si est spes fructus & non aliàs ut dictum est secundum rectam rationem. Hæc ille. Et ad hoc uide ea, quæ supra in tertia probatione dicta sunt.

Septimò probatur secūda opinio. Quia coactio per bellum magis auertit idolatras à suo intento, qui est ut uerè ex animo relinquant idolatriam. Nā potius id facient fraudulenter: maleque aut prius afficientur ad fidē Christi & prædicatores eius: cū uiderint propter illam se sic bello coactos & afflictos, ut suam legem & ritus deserant antiquos, quibus tandiu sunt assueti.

Sed certè neque hæc ratio ualet. Quia inde sequeretur quòd etiám si fidem Christi, & eius prædicationem impedirent, non essent debellādi: quia malè afficerentur ad fidem & eius prædicatores. dico ergo quòd non est curandum de eorum indignatione pręsenti, sed de maiori fructu eorum uel posterorum rationabiliter sperato, sicut doctores communiter dicunt de correctione fraterna. Nam fieri potest ut ipsi postea edocti uel illustrati de suo errore placentur, & libenter suum relinquant errorem & idolatriam: uel saltem ut eorum posteri extra idolatriam nati id libentius faciant atque saluentur. Alioqui sequeretur (quod absit) ꝙ nullus esset ui compellendus ut à peccato uel errore aut hæresi recedat modò Christianus sit, modò nō sit. id quod contra doctrinam sanctorum & ecclesiæ est, ut patet. 23. q.3. ca. Nimirum ca. displicet. ca. si duo aliqui. ca. si ecclesia. ca. qui peccat. Et 23. q.4. ca. ea uindicta, ut de hoc etiam B. Tho. secūda secundæ q.3. art.2. ad tertium agit.

Ex his duabus opinionibus ista secunda tenetur nunc à modernis communiter, quam etiam tenere uidetur Victoria in prima relectione de insulanis. §.27.40. Et in prima relectione de potestate ecclesiæ art.5. §.5. Et Soto in 4. disti.5. q.1. art.10. & Couarruuias in regula peccatum par.2. §.10. Sed prima opinio uidetur probabilior, quam & doctores antiqui communiter & plurimi de modernis amplectūtur cōformiter ad ea quæ de potestate Christi superius in primo dubio, in prima opinione ibidem habentur. Et ita tenet Roffen. contra Lutherū *Resolutio.*

art.

arti.25.dicens. Quod primatus Petri super omnes
reges et regna mundi iam impletus est quoad do
num et ius potestatis, quã traditam habet a Chri
sto, vel quoad habitum in toto mundo etiam su-
per infideles qui sunt oẽs Christi quamuis extra
ouile Ecclesie errantes: non tamẽ omnino quoad
executionem vel actum potestatis. Quia scilicet
ad Papam pertinet cura omnium ouium Christi.
Ioan.20. Pasce oues meas, nõ solum eas que sunt
intra sed que sunt extra ouile Ecclesiæ a fide Chri
sti aberrãtes, de quibus Ioan.10. Alias oues habeo
que non sunt ex hoc ouili: illas oportet me addu-
cere. scilicet per me et per meos ministros, maxi-
me per Papam, Ad quẽ maxime pertinet de pre-
dicatione nunc illis prouidere: vt qui voluerint li
bere non coacti ad fidem Christi conuertantur: et
hoc tãdem implebitur in fine mundi quãdo erit
vnũ ouile et vnus pastor. Ideo sicut potestas Chri
sti ei data a patre in cœlo et in terra. Matth. 28.
impleta est in eo quoad habitum ab instanti con
ceptionis, et manifestata in resurrectione: sed non
dum omnino impleta quoad actum executionis
vsque ad finale iudicium vt supra dubio primo in
prima opinione dictum est. Ita et potestas Pape
ei a Christo promissa et data Matth.16. et Ioann.
21. Pasce oues meas iam impleta est in eo quoad
habitum et ius potestatis: non tamẽ omnino quo
ad eius executionem vsque ad finẽ mundi quãdo
omnes conuertentur ad fidem. Hæc ille.

Resolut. ¶ Sed tandem resolutorie videtur quod hec secũ
da opinio communis probabilior atq; tenẽda sit.
Nam quero ad quẽ finem vindicta hæc vel puni
tio bellica ordinetur? Nam vel solum fit ad idola
tras occidendum, vel ad eos captiuandum, vel ad
eorum dominia et bona omnia auferendum, in
penam idolatrie vel vt eã deserant? Primum dici
non potest ꝙ. s. ad illos occidendum si illam nõ
deserant. Nam eodem iure sequeretur quod non
liceret eos relinquere viuos captiuos vel sub tri-
buto subiectos manentes in sua idolatria et iniu-
ria veri Dei. Hoc autem cõstat esse falsum et con-
tra Aug. vbi supra in.5. probatione huius secũde
opi. habetur. et eadem ratione et auctoritate Au-
gust. constat quod nec potest dici secundum nec
tertium quod scilicet sit licitum bellum contra il
los ad eos captiuandum et eorum dominia et bo
na omnia auferendum si non deserant idolatriã.
Ergo bellum hoc propter idolatriam tantum eo
rum preteritam presentem et futuram puniendã
vel auferendam vanum certe et illicitum est.

Dub.6. ¶ Dubium sextum. Quis modus habendus est
in casu quo licitum est infideles aut idolatras de-
bellare? ¶ Respõdeo ꝙ regula generalis ab omni
bus probata est quod prius sunt illi sufficienter et
pacifice admonendi quod velint nos recipere et
audire de pertinentibus ad salutem eorum: et de
hoc ad eos ingressu et conuersatione pacifica de
bemus eos verbo et opere sufficienter certificarẽ
ita vt nobis credere teneantur: et ante premissam
diligentiam non est neque censetur debitũ modo
tamen neque iustum bellum contra eos.

¶ Si queratur quãdo et quotuplex monitio prædi
cta est aut cẽsetur sufficiẽs? Nũquid sufficit semel
aut bis aut ter eã facere? ¶ Respõdeo p quinq; di
cta sequẽtia quorũ primũ est. Quod tenẽdo illã. Primum dictum.
5. opi. supra positã in.5. dub. precedẽte, admonitio
sufficiẽs vt idolatre possẽt iusto bello cogi solũ vt
ab idolatria recederẽt tũc esset formaliter loquẽdo
qũ prius pacifice rogati oẽs vel plures illius po-
puli vel optimates et principes eius vt audiã: Chri
stianos volẽtes eis pacifice loqui de religione et sa
lute ipsorũ, et illi nollẽt eos recipere nec audire: et
in hoc totus populus vel maior eius pars cõsenti
ret. quod probatur. Quia vt ait Victoria in.1. rele
ctione de insulanis. § 36. illi habẽt grauissimos er
rores cõtra rectã rationẽ et legẽ naturalẽ, de qui-
bus nullas habẽt rõnes verisimiles excusantes. Er
go si quis eos de his pacifice velit admonere vt au
diãt et deliberẽt de rebus ad salutẽ ptinẽtibus: cer
te tenẽtur saltẽ audire et cõsultare. Quod si nolue
rint audire, vel si ratiõibus naturalibus sufficiẽter
adductis de vnico vero Deo colẽdo et de idolatrie
vanitate rejciẽda noluerint acquiescere vti tenen
tur: tũc vtiq; et nõ ante sũt in culpa notabili, et ad
id bello cogi possunt: quãuis ad fidẽ Christi susci
piẽdã vel ẽt audiẽdã cogi nõ possint vt supra du-
bio.5. dictũ est. ¶ Facit ad id Deut.20. ca. Si qñ ac-
cesseris ad expugnãdũ aliquã ciuitatẽ. s. extra terrã
promissionis, offeres ei primũ pacẽ: si receperit et
aperuerit tibi portas: cũctus populus qui in ea est
saluabitur et seruiet tibi sub tributo: sin aũt &c. Fa
cit ẽt Luc.10. Primũ dicite pax huic domui, dici-
te inquit nõ solũ salutãdo et deprecãdo sed ẽt pra
ctice verbo et opere pacẽ offerẽdo et pacifice cõ-
uersando, vt ait Theophilactus, et alij, et facit Aug.
vt habet.23.q.4.c. debes homo. ¶ Quare nõ licet
idolatras repẽte debellare: quãuis ex speciali Dei
cõcessione vel precepto id licuit Israelitis contra
idolatras terre promissiõis dũtaxat vt Deut.12.20
habetur. ¶ Sed nota ꝙ hoc primũ dictũ procedit
secũdũ illã pri. opi. supra positã in.5. dub. precedẽ
te ad finẽ tantũ tollendi idolatriã. At vero quia il
la pri. opi. supposita nõ est satis certa et quia nunc
tẽpore legis grẽ habemus mãdatũ diuinũ de pre
dicãdo euãgeliũ et fidẽ Christi et penitẽtiã pctõrũ
in omnibus gentibus: quia et hec omnia sunt om-
nibus hominibus necessaria ad salutem, vt patet
Math.28. Luc.24. et Marc. vlt. et Actu. 4. ca. ideo
simpliciter non sufficit admonitio supra dicta in
hoc primo dicto, sed etiã requiruntur omnia alia
moderamina et diligẽtie que in sequẽtibus dictis
referuntur requiri ad euãgeliũ et fidẽ Christi om-
nibus infidelibus debite persuadendũ. Alias iniu-
stum bellum esset contra omnes idolatras et infi-
deles nullam aliam iniuriam inferentes.

¶ Secundum dictũ sit. Quod ad persuadendum Dictum.2.
fidẽ Christi supernaturalẽ plus requiritur: neq; in
fideles aliqui tenentur eam suscipere aut credere
ad vnã simplicẽ monitionẽ statim vt semel aut
bis illis proponitur ꝙ sola est vera religio Chri-
stiana

stiana, quodque Christus est mundi redemptor atque saluator in cuius sola fide est salus omnibus hominibus : nisi fiant miracula vel aliquę sufficientes probationes aut persuasiones ad id. Vt hoc bene ait victoria vbi supra .§. 34. quia talis monitio simplex etiam multiplicata non est ratio sufficiens ad credendum. Nam secundum beatum Thomam secũda secundę questione quarta articulo quarto ad secundũ et articulo quinto ad primum. Ea que sunt fidei sunt visa sub ratione credibili. Non enim fidelis crederet nisi videret euidenter esse credenda , vel propter euidentiam signorum vel propter alias persuasiones: quamuis non sit euidens veritas ipsorum credibilium. Ergo vbi neque huiusmodi signa neque aliquid aliud ad sufficiẽter persuadẽdũ credere supernaturalia concurrit: vtique non tenentur infideles aut Barbari credere. Ad quod facit Ioannis decimo. Si signa nõ fecissem quæ nemo alius fecit non haberent peccatum scilicet infidelitatis culpabilis. Immo vt ait Caietanus secunda secundæ questione prima articulo quarto. temere et imprudenter quis crederet aliquid maxime in his quæ ad salutem animæ spectant, nisi cognoscat id a fide digno asseri. Barbari autem id non cognoscunt cum ignorent qui aut qualessunt qui nouam illis religionem proponunt.

¶ Secundo probatur idem. Quia si Sarraceni simul etiam proponerent illis Barbaris sectam suam sicut Christiani simpliciter: non vtique tenerentur Barbari illis credere vt certum est: ergo neque Christianis sine miraculo vel alio motiuo persuasiuo proponentibus. Quia non possunt illi neque tenentur diuinare vtra eorum sit verior religio, nisi appareant probabiliora motiua pro altera parte. Alioqui esset cito credere, quod leuis est cordis Ecclesiast.19.

¶ Tertio probatur idem. Quia solum bellum non est sufficiens argumentum pro veritate fidei, sed falsę sectę mahometicę proprium est: ergo per id non possunt infideles moueri sufficienter ad libere credendum sed coacte et ad fingendum se credere et recipere fidem Christi et baptismum, id quod sacrilegium est.

¶ Requiritur ergo et sufficit ad hoc quod infideles quicumq; fidem Christi suscipere teneãtur, quod eis probabiliter proponatur, id est, cum miraculis manifestis vel curationibus probabilibus et cum vita honesta et secundum legem naturalem studiosa. Nam talis vita magnum argumentum est ad confirmandum veritatem predicatã. Quia secundum Chrysostomum Mathæi decimo nono, nõ ita signis adducuntur gentiles ad fidem vt bona vita. Qui enim miracula faciunt sine vita studiosa sepe deceptores ab eis estimantur. Igitur ita vt diximus faciendum est: idq; non semel et perfunctorie sed sepe et diligẽter proponatur et fiat. Et tunc infideles credere sub noua culpa infidelitatis tenebuntur. Nam si Barbari tenentur tunc audire et consultare de pertinentibus ad salutem: et quo de sua secta rationabiliter certi non sunt. Ergo tenentur acquiescere auditis si rationabiliter et sufficienter illis probantur. Alias in culpa infidelitatis sunt. Mathæi vltimo. Qui non crediderit scilicet vobis predicto modo predicantibus fidem, condemnabitur.

¶ Sed notandum est quod modo infideles quicunque credant fidei sufficienter predicatę modo non credant: non possunt ante vel post ad id cogi neque debellari vt fidẽ audiant vel suscipiant: nisi eam impediant aut predicationem eius fieri alijs quibuscunque volentibus eam audire siue recipere, vt supra dubio quarto latius dictum est. Sed certe de huiusmodi idolatris non impedientibus fidem neque comedentibus homines iniurię moraliter sperandum est quod si non hodie saltem postea cito conuertentur ad fidem: et ideo non statim sunt debellandi et occidendi dum est spes conuersionis eorum. Neque iustum sed iniustum bellum carens debito moderamine censendum est dum rei pro qua bellum geritur aliter quam per bellum commode potest prouideri, vti hoc optime doctissimus Castro de punitione hereticorum libro secundo capitulo decimo quarto differit.

¶ Tertium dictum est. Quando post sufficientes monitiones non omnes simul, sed aliqui tantũ nunc, alij postea vel nunquam conuertuntur ad deserendam idolatriam: tũc est sub distinctione procedendum. Nam si isti qui ab idolatria nolunt cõuerti non impediunt fidei predicationem et eius susceptionem alijs quibuslibet volentibus audire siue conuerti, neque comedent homines iniurię: et hodie conuertuntur aliqui eorum, postea alij post hebdomadam, et alij post mensem, et alij post paulatim et successiue: ita quod est spes conuersionis omnium vel maioris partis eorum ab idolatria et etiam ad fidem: etiam si ad modicum tempus in initio predicationis aliqui eorum alijs dissuasisent predictam conuersionem: tunc certe propter illos idolatras nolentes conuerti iniuste debellarentur cum eis etiam alij qui conuertuntur vel de quibus est spes quod cito paulatim conuertentur, vt patet ex dictis. Et quia nec sol eadẽ simul et equaliter omnes mũdi partes illuminat: neque omnes fructus terre simul et equaliter statim maturescunt: neque omnes infirmi statim simul ab eadem infirmitate conualescunt: neque omnes discipuli vel auditores statim fiunt æque sapientes: sed paulatim et successiue sperantur omnia ad suos effectus. Sic in proposito dicendum est. Sicut et Esa.30. Expectat dominus vt misereatur nostri. Immo et quando est spes maioris fructus vel conuersionis eorum si Barbari non debellentur: tunc certe non esset iustum bellum neque debitum moderamen ad finem cessationis ab idolatria vel conuersionis eorum qui pretẽditur. Ratio nãq; mediorum ex fine sumẽda est. 2. Phys. id quod ea supra dictis etiam liquet. Et quidem quando infideles sunt faciles ad conuersionem

Dictum

uersionem, quales sunt qui non ex obstinata malitia uel odio ad Christũ, uel fidẽ eius, u. ecclesiã Christi, uti sunt obstinati iudæi & sarraceni, sed ex ignorantia & simplicitate à ueritate aberrant, uti sunt multi insulani idolatræ, tunc certè magna spes est conuersionis eorum omnium paulatim & successiuè futuræ ad ueritatis uel fidei Christi sufficientem monitionem uel prędicationem supradictam: tum ex eorum docilitate, tum etiam ex auxilio diuino prædicatoribus fidei promisso. Esa. 55. Quomodo descendit imber & nix de cœlo & inebriat terram, & germinare eam facit. Sic erit uerbum meũ quod egredietur de ore meo, paulatim producet fructũ suũ &c. Et psal. 67. Dominus dabit uoci suæ uocem uirtutis. Et ibidem etiam. Dominus dabit uerbũ euangelizantibus uirtute multa. Ideo cõuersio aliquorũ speciẽ cõuersionis cęterorũ paulatim faciendæ arguit & præstat, simul & iniustitiã belli cõtra eos ostẽdit manifestè.

Sed quid si principes uel maiores ab idolatria conertuntur ad sufficientem prædicationem ueritatis & fidei, non autem populi eorum, neque minores qui nolunt conuerti? Respondeo ꝙ si nõ impediant prædicationem & cõuersionem aliorum non possunt iustè statim debellari, sed sunt paulatim expectandi; quia tunc populus speratur facilè trahendus ad conuersionem per imperium & mores maiorum suorum iuxta poeticum illud, Regis ad imperium totus componitur orbis: tunc enim maiores & principes illi in suo dominio permanẽtes iure possent subditos suos etiam sub pœna rerum & capitis cogere ut relinquerent idolatriam & ritum eius: sicut Dani. 3. Rex Nabuchodonosor præcepit ut qui uerum Deum non adoraret disperiret: & inde paulatim ad fidem Christi libenter suscipiendam facilius perducerentur.

Quid autem contra, Si maiores aut principes adhuc in suo errore idolatriæ uolunt manere cum maiori parte populi sui idolatrare uolentis cũ eo, quamuis non impediant alios uolentes ab idolatria recedere, sicut & multi recesserunt & recedere plures & ad fidem conuerti parati sunt? Resp. ꝙ tunc non essent debellandi sed tolerandi idolatræ illi potentes: idq; ut caueatur periculum maioris mali ex illo bello omnibus probabiliter imminentis, quàm sit bonum uix speratum ex eorũ conuersione: & ne cum zizanijs triticum simul tunc eradicetur dum est interim spes conuersionis cæterorum. Et consonat. B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. dicens ꝙ ritus infidelium sunt tolerandi propter uitandum scandalum ubi est maior multitudo infidelium repugnantium, aut propter spem maioris fructus ipsorum, uel aliorum.

Quod si maior pars populi aut populorum iam quomodocunque iuste uel iniuste deliberatorum conuersa aut conuerti parata esset ad fidem Christi: tunc si sine dispẽdio siue periculo papa uel princeps aliquis Christianus auctoritate papę etiã per bellum tollere posset illos dominos infideles, & illis præficere principem aut principes Christianos qui gubernarent iam fideles effectos, aut conuerti paratos & ipsos in uera religione ab infidelium persecutione tuerentur; certè ita fieri licitè posset atque deberet ad cõseruationem religionis, & ad tollendum impedimentum eius, & fidei, & tyrãnidem, & dominorũ infidelium supra Christianos. Id quod ex supra dictis facilè constat, & Victoria in 2. relectione de insulanis. §. 13. 14. 15. & Soto ubi supra fatentur. Et hoc modo reges Hispaniæ dominãtur insulanis ꝑ suos Hispanos expugnatis.

Quartum dictum. Si timore tyrrãnidum & stratagematum longè latèque euulgata fama uagantium cæteri barbari uicini veriti ne sub ouina pelle mali Christiani tanquam lupi rapaces ad eos & eorum bona deuastandum atque rapiendum subingrediantur: & territi ne similia cæteris illis contingant, ideo repellerent prædicatores fidei aut ueritatis, nolentes aliam legem sibi suspectam ab hominibus: item suspectis barbaris inuisis & horrendis prædicari: tunc certè non possunt iuste à Christianis illis debellari. Quia cùm illi barbari sint natura sua meticulosi, uidentes illos homines barbatos & armatos ualdè potentiores, insuper audita multiplici eorũ tyrannide in uicinos, quos expugnauèrunt, utique meritò timent & similia aut peiora mala de illis suspicantur quantumcunque illi Christiani uelint ab eis tollere timorem, & reddere securos de pacifica apud eos conuersatione, & de pacifica & salutari prædicatione ad eorum salutem. Et in hoc casu ille barbari sunt innocentes: & non odio Christi, aut fidei, uel ueritatis, sed iure naturalis & iustæ defensionis suæ atque suorum possunt Christianos repellere & occidere tãquam iniustos offensores: id quod Christianorum crudelium culpa meretur, quæ occasionem dedit barbaris illis suspicandi etiam nostram legem esse impiam & iniquam, quæ tàm impios instituat uel ferat alumnos. Quare tunc liceret quidẽ Christianis se defendere seruato moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen alia iura belli in illos exercere, puta non liceret parta uictoria & securitate illos occidere, uel spoliare, uel occupare ciuitates eorum: quia in hoc casu bellum iustum ex parte barbarorum quatenus defensiuum est. Neque est inconueniens ꝙ dum ex una parte. s. Christianorum est Ius & causa iusta, & ex altera. s. ex parte barbarorum est ignorantia inuincibilis, sit ex utraque parte iustum bellum. i. licitum, non ex parte causæ uerę, sed rationabiliter opinatæ iustæ ex parte ipsorum barbarorum inculpabiliter æstimãtium se iustam causam ad sic se defendendum habere. Alia autem sunt iura belli contra homines uerè noxios & iniuriosos: alia contra innocẽtes & ignorantes. Sicut aliter uitandum est scandalum pharisęorum, aliter ignorãtum & infirmorum, uti latius Victoria in secunda relectione de insulanis. §. 6. propositione. 5, prosequitur. 4. Dictum.

Quintum dictum. Si Christiani contra, uerisimili- 5. Dictum.

militer timeant barbarorum fraudes siue fallacias & instabilitatem in uera fide uel religione semel suscepta uel suscipienda, quæ habita opportunitate in mortem Christianorum moliuntur: ita ꝙ non sunt, neque erunt tuti inter eos etiã Christianos effectos, nisi illis dominentur & habeant arces & oppida fortia, ad quæ confugiant tempore necessitatis, ad se & sua omnia & iam cõuersos in uera religione tuẽdum, tunc certè iustè possunt illos bello subiicere & eis dominari. Ita ꝙ omnibus tentatis ut supra dictum est si Christiani non possunt consequi securitatem, neque esse tuti inter barbaros prædicando uolentibus audire fidem uel post eius prædicationem & susceptionẽ nisi illos debellãdo & subiiciendo, & ciuitates eorum occupando; hoc utique iustè facere possunt, & antiquos dominos deponere, & nouos instituere, & prosequi iure belli ea omnia, quæ in alijs bellis iustis iustè & licitè fieri possunt. Quia finis belli est pax & securitas, ut ait Augustinus ad Bonifacium: ergo postquam licitum est Christianis bellum suscipere & etiam si necesse sit inferre; etiã licitum est facere necessaria ad finem belli, s. ad securitatem & pacem obtinendum. Consonat expressè Victoria in secunda relectione de insulanis. §. 5. & 7. proposi. 6. & §. 12. cõclusione. 4. Et Sepulueda in quodam tractatu de hac materia, quamuis quò ad quædam alia plus æquo hic se extẽdat.

Sed semper attendendum est ne mentiatur iniquitas sibi: & ꝙ in omnibus his prædictis seruetur debitum moderamen, modus, & rõ, ne. s. ultra procedatur, quàm ad finem obtinendum opus sit: & potius de proprio iure aliquid remittatur: & semper omnia dirigantur magis ad commodum barbarorum & profectum religionis & fidei quàm ad proprium quæstum.

Attendendum etiam est ꝙ prædicta omnia intelliguntur per se loquendo. Nã cùm 1. Corinth. 6. dicatur ꝙ omnia mihi licent sed non omnia expediunt; fieri potest, ut diximus, ꝙ per hæc bella, cædes, & spolia inde sequẽtia potius impediretur conuersio barbarorum ab idolatria uel alia infidelitate, quàm quæreretur & propagaretur uera fides, siue religio in eis.

Ideo hoc in primis cauendum est ne ponatur offendiculum fidei uel ueritati. si. n. ponatur, cessandum est ab hac ratione & modo promulgandi fidem uel veritatem: & alia uia quærẽda esset. Nõ videtur autem dubitandum quin opus fuerit ui & armis ut Christiani possent apud insulanos perseuerare. Sed etiam timendum est ne res vltra progressa sit, quàm ius fasque permittebant, ipsi viderint ad quos attinet. Nam qui ex aliqua causa de prædictis iniustum bellum egerunt: certè ad restitutionem malè ablatorum & damnorum reparationem secundum doctores omnes ipsi tenentur. Vide etiã hæc omnia victoria ubi supra. §. 12. & alibi latius, & satis doctè prosequitur.

FINIS LIBRI PRIMI.

F. ANTONII CORDVBEN.

ORDINIS MINORVM REGVLARIS OBSERVANTIAE PROVINCIAE CASTELLAE,

QVAESTIONARII THEOLOGICI

Liber Secundus,

Qui de ignorantia inscribitur, Quæstionibus Triginta digestus; quibus miro artificio, viuaciq́ speculatione, tùm Philosophiæ auctoritatibus, tùm Theologicis rationibus, tùm notissimis exemplis (quibus à lippis etiam oculis obscura quæq́ clarescunt) pro doctrina animarumq́ utilitate (nusquam vsqueadeò materia hæc sic ab aliquo scrutata, atque exposita) totus Liber absoluitur.

QVAESTIO PRIMA.

Quid & quotuplex est ignorantia.

Diuiso. 1

RESPONDEO per quinque diuisiones cum diffinitionibus suis. Prima ergo diuisio est, quòd ignorantia est triplex. Vno modo contrariè seu positiuè contra scientiam vel cognitionem: & est idem quod error, idest assensus quo intellectus adhæret falso æstimato vero: uel est assensus falsi, aut dissensus ueri ex Aristo. 2. Priorum: & ideò ait Augusti. in enchiridio, cap. 16. Nec nisi rerum ignorantia errari potest: nihil enim est aliud errare, quàm uerum putare quod falsum est; falsumq́ue, quod uerum est: uel certum habere pro incerto, incertumq́ue pro certo: siue falsum siue uerum sit. Hæc ille. Et hæc ignorantia dicitur prauæ dispositionis à quibusdam, ab aliis ignorantia positiua, ab aliis erronea, uel error clarius appellatur. Secundò modo capitur ignorantia, contradictoriè uel negatiuè: ut est carentia uel naturalis defectus cognitionis, in subiecto tamen apto nato ad eam: non enim dicimus lapidem ignorantem, uel nescientem, sed hominem; & hæc propriè dicitur nescientia in creatura tantum rationali, uel intellectuali: neque est peccatum, ex quo illa cognitio illi personę nullo modo debita est. Hęc item ignorantia, uel potius nescientia, in Deo uel in Christo homine esse non potest: qui omnia sciens est: in Angelis autem cæterisque beatis, etiam in beata Virgine gloriosa esse potest: nesciunt namque multa quæ scire possunt, quamuis ea saltem tunc scire non debeant. Sed ut dixi potius dicendum est, quòd in Beatis est aliqua nescientia, quàm ignorantia. Quia ignorantia propriè dicit uitium, siue defectum debitæ cognitionis ut proximè in tertio modo dicetur: quod quidem uitium in Beatis esse nõ potest. Et ita communiter loquuntur sancti Doctores:

 ctores:

ctores: quorum phrasim, siue sermonem, in materia theologiae, quae suam habet logicam, suumque idioma, sequi tenemur: id quod ex Augustino caeterisque doctoribus latius probat Gerson in secunda parte tractatu de susceptione humanitatis Christi, Alphab. 15. litera. s. & tertia parte, tractatu super Magnificat.

Tertio modo & propriè capitur ignorantia priuatiuè, ut videlicet est priuatio cognitionis debitę aliquo modo, scilicet, de necessitate legis, aut de decentia personae. Et haec aliquando est peccatum ut est ignorantia uincibilis: aliquando uitium tantum naturae, uel personae, sine ulla culpa, ut est amentia, uel stultitia naturalis, uel ex infirmitate proueniens: aliquando est defectus solum naturę uel ipsam naturam hominis ab originali iustitia destitutam uel etiam non destitutam generaliter consequens, ut est ignorantia paruulorum: Ignorant enim multa ad suum statum decentia, uel expedientia ad uiuendum, quae in statu iustitiae originalis fortè etiam ignorarent; Et haec ignorantia nullum peccatum est, sed neque vitium praeter ordinem rationis; Et nulla harum ignorantiarum fuit in Christo, qui etiā ut homo omnia sciuit: in Beata autem Virgine fuit solum hęc ultima ignorantia, quę defectus tantum naturae & inuincibilis sine culpa & sine ullo uitio est. Neque enim in statu pueritiae sciuit omnia suum statum decentia ad uiuendum: & postea adulta ignorauit inuincibiliter multa, quae tunc uel post expediebat scire, licet ad id non teneretur: de quibus à Deo uel ab angelo opportunè edocta est: ut de morte Archelai, & de reditu ab Aegypto in terram Israel Matth. 2. & Lucae. 2. ignorauit Christum remansisse in Hierusalem, & alia huiusmodi multa: & tandem secundum Gerson, aliosque doctores, multas deceptiones in somniis passa est.

Diuisio. 2. Secunda diuisio est, quòd quaelibet ignorantia praedicta est duplex. Altera speculatiua, quę scilicet, de aliquo purè speculatiuo est puta si triangulus habet tres angulos, & huiusmodi: & de hac nihil ad rem, nec ad mores facit: nisi sit in materia fidei, quę reducitur ad practicam.

Altera est ignorantia practica prudentialis, nam de artificiali practica etiam hic non est sermo, sed de prudentiali, quae facit ad mores. Nota ergo quòd sicut notitia prudentialis est iudicium dictans aliquid agendum uel non agendum, secundum legem aut rectam rationem, ut ly agendum importat debitum necessitatis uel congruentiae; ut danda est eleemosyna huic pauperi, quia dictat, utrum, quando, & quomodo, & cum aliis circunstantiis sit laudabiliter operandum, ut communiter doctores dicunt; ita per oppositum, ignorantia prudentialis est, quae habetur de aliqua propositione practica prudentiali, formali, uel uirtuali; puta de hoc quòd sit danda eleemosyna existenti in necessitate, uel utrum licitè hoc tanti uendatur.

Dictum est formali uel virtuali, quia tam notitia practica prudentialis, quàm eius ignorantia, potest esse tantum formaliter, uel tantum uirtualiter practica. Formaliter practica notitia uel propositio est iudicium uel oratio formaliter dictans de operatione ut est ista propositio. non est laedendus proximus iniustè, pauperi est danda eleemosyna. Virtualiter autem practica est iudicium seu propositio formaliter speculatiua, ex qua tamen cum alia formaliter practica in bona consequentia sequitur una alia formaliter practica, ut est ista propositio, iste est pauper; quae licet in se absolutè sumpta sit formaliter speculatiua: quia tamen ex ea sumpta pro minori cum alia formaliter practica sumpta pro maiori sequitur ista formaliter practica, scilicet isti pauperi est danda eleemosyna: arguendo sic, Cuilibet pauperi est danda eleemosyna, hic est pauper, ergo huic est danda eleemosyna: ideo dicitur illa minor uirtualiter practica. & similiter de his, iste est benefactor meus, iste est proximus, & huiusmodi.

In hac ergo materia solum agitur de illa duplici Ignorantia de aliquo practico prudentiali, formali, seu uirtuali, & non de ignorantia alicuius purè & omnino speculatiui.

Tertia diuisio, si ignorantia praedicta prudentialis, de qua hic agitur consideretur in ordine ad obiectum, scilicet ad id quod ignoratur, est duplex, scilicet iuris & facti. Ignorantia iuris distinguitur & multiplicatur secundum distinctionem, & multiplicationem legum, seu iurium ignoratorum, quorum aliud est naturale, aliud Diuinum, aliud humanum: & hoc uel canonicum, uel ciuile, legale laicale seu seculare. Et potest talis ignorantia iuris subdistingui, quia scilicet quaedam est ignorantia iuris necessarii ad salutem: quaedam non necessarii ad salutem simpliciter aut secundum quid. Cognitio autem iuris necessarii ad salutem non est eadem semper apud omnes, sed uariatur secundum diuersos status hominum. Nam quaedam sunt necessaria scitu prelato, quę non subdito aut simplici, de quibus latius infra. q. 2. & 3.

3. Diuisio.

Ignorantia autem facti quaedam est facti in se, quaedam est alicuius circunstantiae facti, quaedam alicuius sequelę ad factum. Exemplum primi, quando ignoro utrum sit homo an ceruus, quem occidere uolo, putans esse ceruum. Exemplum secundi, quando ignoro esse sororem, quam cognosco, aestimans esse aliam: aut quando ignoro esse patrem aut superiorem meum, quem occido, credens me occidere hominem quendam inimicum, aut potius quando comedo carnes nesciens esse diem ieiunii. Exemplum tertii, quando scio me occidere patrem meum, aut

cleri-

clericum; aut frangere ieiunium; & tamen igno ro me ex hoc incurrere talem uel talem pœnam aut culpam mortalem. Et nota quòd ignorantia facti sępè prouenit ex ignorantia iuris alicuius: puta quando ego ignorans ius humanum, quo excommunicatur ipso facto omnis intrans Monasteria Sanctæ Claræ, aut percutiens clericum, aut contrahens in gradu prohibito; iam consequenter ignoro me intrantem, aut percutientem, aut contrahentem esse excommunicatum; aut me sic excommunicatum celebrare: & tunc habeo ignorantiam facti, quòd scilicet sum excommunicatus, aut quòd excommunicatus celebro; quanuis talis ignorantia processit ab ignorantia iuris prædicti. Item dicitur ignorantia facti, quando ignoratur tale factum esse peccatum tunc, uel prohibitum, quia ignoratur ius illud prohibens, puta cùm Sortes cognoscit non suam, putans esse suam, quæ tamen in gradu prohibito iure canonico est sibi coniuncta; quod ius ille ignorat: tunc illam cognoscens habet ignorantiam facti, utrum scilicet committat adulterium: quę ignorantia facti processit ex alia ignorantia iuris prædicti, modò sit culpabilis, modò non, de quo infra latius. quæstio. 22. & 26.

4. Diuisio. Quarta diuisio. Si ignorantia omnis supradicta de aliquo practico prudentiali consideretur in ordine ad suam causam seu uoluntatem, sic diuiditur bifariam: quia uidelicet est uincibilis, aut inuincibilis. Vincibilis dicitur illa, quam homo potest uincere & tollere, adhibendo omnem diligentiam, quam tenetur apponere precisè ad illud effectum, scilicet ad sciendum illud, cuius habet talem ignorantiam. Et hęc ignorantia est multiplex. Nam quædam est affectata, quę & à Beato Thoma & aliis dicitur ignorantia electionis, & est illa, qua homo formaliter & positiuè uult nescire ut liberius peccet, uel suo satisfaciat zelo uel appetitui; puta quando homo ex nimia affectione uel odio uolens prosequi quod sibi placet, inde non uult attendere nec audire, ut oportet, quod ullo modo suæ repugnet affectioni, sed id potius, quod suo sit consonum appetitui: & ita errans id facit quod tali deposita affectione facilè posset scire: de qua ignorantia psal. 35. Noluit intelligere ut benè ageret: & Iob. 21. Qui dicunt Deo recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus: & Esai. 30. Loquimini nobis placentia, uidete nobis errores, auferte à me uiam.

Talis fuit ignorantia militum, qui Christum crucifixerunt sequentes edictum Pilati ut desiderabant, & populi Iudæorum, qui à maioribus persuasus clamauit Tolle tolle crucifige eum. Ea est ignorantia hęreticorum & infidelium, qui suos hęresiarchas ex prauo studio ad suas hæreses uel errores, sequuntur; etiam si in his se non errare credant. Ea est ignorantia eorũ, qui uel ex odio ad suos hostes, uel ex nimia ad suos principes affectione, illos in bello iniusto sequunt, putãtes se iustum bellum habere: cùm tamen non ita dubium sit, quin facilè si nollent ut oportet attendere eius iniustitiam scire possint. Ea est etiam litigantium & inimicitias fouentium, & principum ignorantia, qua nihil, uel non libenter audiunt, neque considerare uolunt quod suæ opinioni contradicat, uel affectioni. Ea tandem fuit Beati Pauli Apostoli ignorantia, qua ad Thimoteum primo fatetur se ignoranter peccasse persequendo ecclesiam Dei ex zelo legis indiscreto, ut aiunt Altisiodoren. libro secundo tractatu uigesimonono capitul. primo quæstione tertia, & Caietanus prima secundæ quæstione 79. articulo tertio dubio quarto. Nam licet ipse uideatur se diligentem exhibuisse ad legem ueterem sciendam & defendendam ex zelo ipsius, ut ad Gala. 1. dicit se paternarum traditionum æmulatorem fuisse, & per consequens non habuisse prædictam ignorantiam affectatam ex malo fine, uel ut prauam peccati affectionem prosequeretur: at uerò illam ignorantiam habuit ex nimio zelo ueteris legis indiscreto: credebat enim iniuriam fieri legi & ipsi Deo, si ueterę lege relicta fidem Christi susciperet, quam malè putabat erroneam. Ideò hæc eius ignorantia affectata non fuit tàm grauis, ut illa alia affectata ex malo fine procedens ad liberius affectionem prauam prosequendum, ut supra dictum est.

Alia est ignorantia uincibilis, crassa, & supina; & est quæ consequitur negligentiam inquirendi sciendaa quæ quidem non affectatur, neç uolita est formaliter, neque placet: sed interpretatiuè, quia scilicet negligitur cognitio: & tolli potest; si uelit homo diligentem ac debitam curam ad sciendum apponere. Et nota quòd differt crassa à supina in causa uel occasione à qua oritur. Nam crassa dicitur quæ procedit ex desidia & pigritia laborandi ad acquisitionem debitæ scientiæ: quæ negligentia, quia frequenter adhęret crassis & pinguibus hominibus, ideo dicitur crassa. Supina autem dicitur, quia ex nimia solicitudine, pronitateqne ad terrena mundi fit in homine difficultas, & incuria mentis aderigendum se ad salutaria sciendum: quia pluribus intentus minor est ad singula sensus: de quibus Ierem. 4. Sapientes sunt ut faciant mala: benè autem facere nescierunt: & Matthæ. 13. & Lucæ. 8. dicitur quòd solicitudo seculi & fallacia diuitiarum suffocant uerbum Dei: & ideo dicitur supina ignorantia quia tales homines considerationem rationis & desiderium ut talpa in terrenis demersum habent, non eleuantes se ipsos ad debitam considerationem, & affectionem salutarinm: & in his etiam concordat Adrian. in 4. quodlib. arti. 1. & Magist. in secundo distinctio. 22. Et ad hanc ignorantiam

supinam reducuntur illi, qui ex auaritia, ambitione, & huiusmodi se se intromittunt in multis officiis, ad quæ simul uel diuisim debitè exercenda non sunt satis apti, nec sufficienter instructi, neque potentes, ut ad prælaturam seu iudicaturam unam ut l plures quæ non possunt debitè exerceri ab eis ignorantibus, multaque ad ea omnia scire oportet. Cõcordat in hoc expressè Syluester titu lo ignorantia quæstione 7. Idem de medicis, & causidicis, & aliis huiusmodi ignorantibus eodem modo dicatur.

Inuincibilis autem ignorantia dicitur non quidem quòd talis ignorans non possit eam simpliciter uincere, & oppositam scientiam habere, faciendo quod in se est: nam simplex parochianus dicitur habere ignorantiam inuincibilem de ieiunio, seu de festo aliquo, quod suus sacerdos non pronunciauit die solito: quamuis talis ignorantia simpliciter uinci & tolli potest: quia tamen fecit quod debuit eundo ad ecclesiam, ideo dicitur illi esse inuincibilis: neque etiam dicitur inuincibilis eò quòd talis ignorans fecit id omne, quod tenetur simpliciter, sed quod tenetur ad sciendum. quod patet, quia si quis iudæus existens in alia ciuitate uouisset adire Hierusalem in Die Penthecostes, & omisisset illuc ire, is certè ignorabat inuincibiliter legem Christi tunc Ierosolimis promulgatam per Apostolos de Baptismo, & non teneretur tunc baptizari sub peccato: quia non tenebatur tunc adire Ierusalem ut sciret legem Christi, quamuis teneretur ire ad implendum uotum: & tamen si fecisset id omne, ad quod tenebatur, puta si impleßet uotum uel legem de eundo tunc Ierusalem, iam certè sciuisset se esse baptizandum, uicissetque ignorantiam illam, ut supponitur. Similiter dicitur ignorantia inuincibilis eius, qui cognouit sororem putans esse aliam: ut latius de hoc infra. quæstio. 6. Igitur ignorantia inuincibilis dicitur illa, quam non potest homo uincere, apponendo omnem diligentiam, quam tenetur apponere ad sciendum tale quid ignoratum: sed adhuc manet postquam fecit homo omnia, ad quæ tenetur pro eius expulsione. Et hæc ignorantia inuincibilis adhuc subdiuiditur: nam quædam est inuincibilis omnino, scilicet quoad dissolutionem, & euasionem simul: & est quando quis ullo modo non potest scire ueritatem, faciendo quod tenetur ad sciendum: & stante tali ignorantia non potest euadere quin secundum eam operetur, uel omittat aliquid, de quo est ipsa ignorantia: ut si Diabolus apparens in specie crucifixi dicens se esse Christum præcipiat alicui quòd immolet ei filium, ut reuelatum est Abrahæ, aut quòd religiosus exeat religionem, & ducat uxorem, & huiusmodi.

Quædam est inuincibilis quoad dissolutionem tantum, & non quoad euasionem: & est illa, quam homo non potest uincere, neque scire ueritatem, faciendo omne quod tenetur ad sciendum ut supra diffinitum est: benè tamen patet euasio, quia, scilicet non astringitur ullo modo agere uel omittere secundum talem ignorantiam: puta si Diabolus in specie crucifixi præcipiat quòd adoretur: tunc licet non posiit cognosci ueritas illius, an sit Christus, an non: tamen benè patet euasio adorando sub conditione specialiter expressa in illo speciali casu extraordinario. Similiter si puer expositus sit, & illi, qui exposuerunt, sunt mortui, uel omnino ignorantur: iam non possumus scire an sit baptizatus ille puer: benè tamen patet euasio, quia potest baptizari conditionaliter. Similiter si ignoratur inuincibiliter an talis contractus sit illicitus, & timetur peccatum, certè patet euasio recedendo ab illo contractu dubio, de quo latius infra quæstio. 17. propositione prima quomodo hæc uel illa ignorantia excuset. Et ista ignorantia inuincibilis potest esse adhuc duplex: puta culpabilis, quæ scilicet ex culpa præcedente prouenit, qualis est ignorantia culpabilis ebriorum, quæ dicitur consequens, ut habetur infra in quinta diuisione: alia est inuincibilis simul & inculpabilis, idest ex nulla culpa proueniens, ut in dormientibus. Et nota quòd aliqui doctores ut Adrianus ubi supra & Syluestrina titul. ignorantia. quæstio. 1. & alii distinguunt ignorantiam in probabilem & improbabilem. Probabilis ignorantia dicitur, quando aliquid probabiliter ignoratur, qualis est ignorantia de eo, quod omnes uel maior pars hominum suæ qualitatis status, aut conditionis communiter ignorant: ut est ignorantia simplicium & rusticorum de aliquibus excommunicationibus iuris communis, uel suæ diocesis. Nam ut sit & dicatur ignorantia probabilis non requiritur quòd homo sit nimium curiosus, aut diligens in inuestigando ueritatem: sed requiritur & sufficit mediocris diligentia, qualis communiter solet apponi in inquirendo super tali negocio ab hominibus suæ conditionis: ita quòd non sit notabiliter negligens, aut remissus in inquirendo. ff. de iur. & facti ignorantia. l. fin. §. sed facti: & ita hæc ignorantia non desinit esse probabilis propter leuem aut leuissimam culpam, aut negligentiam in inquirendo ut dictum est; modò capiatur culpa theologicè & propriè pro peccato ueniali: modò capiatur iuridicè pro deuiatione à lege, seu pro defectu alicuius requisiti ad aliquem effectum, quamuis non sit peccatum coram Deo, ut Bartol. in l. quod Nerua. ff. de depo. Ignorantia autem improbabilis dicitur è conuerso, quando quis non probabiliter aut rationabiliter ignorat quod potest commodè scire: qualis est ea, quæ habetur de eo, quod communiter scitur ab omnibus hominibus suæ conditionis: & hæc semper prouenit ex lata culpa uel notabili negligentia: uel eam habet annexam, capiendo culpam extensè ut dictum est,

est. Ideo dicitur improbabilis, idest quòd non potest approbari; aut quia non probabiliter habetur.

Sed quantum attinet ad rem coram Deo, & in conscientia, videtur quòd prædicta distinctio potest reduci ad distinctionem ignorantiæ uincibilis, & inuincibilis suprapositam extendendo vocabula: ita quòd ignorantia probabilis includatur in ignorantia inuincibili seu inculpabili: improbabilis autem includitur in ignorantia uincibili supradicta: licet strictè loquendo ignorantia probabilis & improbabilis solum habeant locum in facto aut iure humano: inuincibilis autem solum in iure diuino, & naturali, & pertinentibus ad id.

5. Diuisio. Quinta diuisio. Si ignorantia consideretur in ordine ad actum peccati sic diuiditur tripliciter. Nam quædam est præcedens actum peccati sequentis: quædam concomitans; quædam subsequens est. Ignorantia præcedens absolutè est illa, quæ est causa actus, ita quòd si sciret homo non ageret illud: & nomine actus intelligo etiam omissionem; ita uidelicet quòd antecedit omnem operationem uoluntatis, & nullo modo volita est: & potest esse duplex. quædam præcedens absolutè & est ea, quæ ita præcedit omnem actum uoluntatis, quòd nullo modo ea ignorantia est uolita in se, nec in sua causa formaliter, uirtualiter, aut interpretatiuè: & tamen est causa actus: & hæc est ignorantia inuincibilis præcedens simpliciter & omnino quemcunque actum voluntatis, ut quando Iacob cognouit Liam putans esse suam Rachel Gen. 29. quia inuincibiliter præcedenter ignorauit esse Liam; fecit enim quod debuit, & non amplius inquirendo quod non debebat in tali negocio: vel cùm quis adhibita diligentia debita proiiciens sagittam interfecit aliquem casu transeuntem, nesciens illum transire.

Potest tamen esse aliqua ignorantia præcedens secundum quid & non omnino, idest quę sic est præcedens respectu alicuius actus inde sequentis, quòd tamen est effectus consequens alterum actum seu volitionem formalem, uel interpretatiuam: quæ ignorantia potest esse aliquando inuincibilis & aliquando uincibilis: ut est ignorantia culpabiliter ebrii, quæ sic est consequens ex culpa, quòd etiam est causa alterius, vt proximè dicetur. Ignorantia concomitans est, dum quis aliquid agendo ignorat uincibiliter seu inuincibiliter id, quod non est causa, nec effectus illius actionis: ut si quis fornicatur die dominico, aut loco sacro, nesciens esse diem dominicum, aut locum sacrum; qui tamen si sciret non propter hoc aliter se haberet ad adulterium illud; & non minus fornicaretur: & talis ignorantia non inducit ad uolendum seu omittendum id, quod fit; sed accidit tale quid factum seu omissum esse simul & ignoratum: vt si quis aliàs uellet occidere Platonem hostem, & ignorans illum esse Platonem occidit quidem illum, putans tamen esse alium hominem, seu feram, de quo latius infra. q. 19.

Ignorantia consequens dicitur illa, quæ se habet consequenter ad actionem, uel omissionē aliquam uoluntariam: quia, scilicet ipsa ignorantia est aliquo modo uoluntaria formaliter, uirtualiter, seu interpretatiuè: & ita dupliciter contingit talis ignorantia consequens secundum Beatum Thomam secunda secundæ quæstio. 6. artic. 8. Vno modo quando est formaliter volita, ut sæpè est ignorantia affectata: Alio modo quando est uirtualiter, seu interpretatiuè uolita, ut est ignorantia crassa & supina, de quibus supra in quarta diuisione dictum est: ita quòd ista ignorantia sequens, quamuis se habeat antecedenter uel ut causa ad aliquam operationem seu omissionem, quæ ex tali ignorantia fit: habet se tamen consequenter respectu alterius, & ut pœna & effectus peccati seu actionis præcedentis: & ideo dicitur ignorantia consequens uel subsequens: quæ quidem ignorantia sæpè est uincibilis, ut patet ex supradictis. Aliquando autem est inuincibilis tunc, ut patet inculpabiliter ebrio, ut in Loth cognoscente filias Gene. 19. cuius ignorantia licet culpabiliter fortè contracta sit: tamen quando iam ebrius illas cognoscebat erat inuincibilis ut patet ex diffinitione supradicta: & ait Gabriel ubi infra. Et omnis hæc ignorantia consequens tàm uincibilis, quàm inuincibilis potest esse causa præcedens respectu alicuius alterius effectus, seu omissionis inde sequentis, ut dictum est. Corolla.

Et cum prædictis omnibus concordat Gerson Alphab. 24. in regulis moralibus, & Alphab. 31. 6. & Alphab. 15. litera. s. & communiter doctores. Ex omnibus supra dictis in 4. & 5. diuisione sequitur quòd non est idem omnino ignorantia uincibilis, & culpabilis, capiendo culpabile pro ignorātia ex culpa proueniēte. Nā stat benè quod sit ignorantia culpabilis, idest ex culpa proueniēs simul & inuincibilis, quando scilicet non potest uinci faciendo quod tunc homo tenetur ad sciendum; qualis est ignorantia eius, qui est plenè ebrius ex culpa sua. Sed non stat quòd homo ignorantiam vincibilem habeat, quando tenetur eam vincere, quin etiam tunc culpabilis sit; ut patet ex diffinitione: sæpè tamen pro eodem accipitur inculpabilis & inuincibilis: similiter vincibilis & culpabilis ignorantia: termini sunt ad placitum; sed in dubiis per prædictam distinctionem facilè patebit quid intelligatur per hanc uel illam vocabuli acceptionem. de his B. Thom. secunda secundæ q. 76. art. 3. Gabriel in 2. distinctione. 22. q. 2. Almayn. in moralib. tracta. 1. cap. 4. Angest. item in morali. ca. 6. & alibi alii doctores communiter.

QVAESTIO SECVNDA.

Quæstio 2. QVID SIT FACERE QVOD IN se est, ad sciendum, quidve requiratur ad vincendum ignorantiam de aliquo, ut iam quis dicatur id inuincibiliter ignorare.

Proposi. 1. RESPONDEO per quatuor propositiones, quarum prima est. Facere quod in se est ad sciendum est facere id omne, ad quod homo tenetur ad hunc finem, scilicet ad sciendum quod in tali negocio scire oportet, ut patet ex quæstione prima præcedente in quarta diuisione. Quòd si quæratur quid quisque facere tenetur vt sciat? certè dari non potest certa & infallibilis regula vniuersalis pro omnibus hominibus & negociis. Nam secundum diuersa, variaque negocia, & officia, & qualitatem personarum, & circunstantias occurrentes sic quisque tenebitur plus vel minus facere, & inquirere per se, uel per alios, vt sciat quod scire tenetur. Plus enim scire tenetur & facere prælatus, aut doctor, aut Iudex, quam simplex subditus in hoc vel in illo negocio. Sed ut aliquas regulas particularius constituamus, quantum potest dici, sint propositiones sequentes.

Secunda propositio ad habendam sufficientem notitiam eorum, quæ iure diuino, vel naturali sunt necessaria simpliciter ad salutem, & in omnibus casibus, in quibus specialis Dei directio & illuminatio necessaria est, tenetur homo vtens ratione inquirere ueritatem diligenter ut potest per seipsum, & per alios, quos ad id uiderit idoneos, si ipse rationabiliter æstimat seipsum ad id non sufficere. Et insuper si ad prædictam notitiam sufficientem habendam non sufficit industria humana, requiritur quòd homo debitè dispositus ad id impetrandum oret & petat à Deo sufficientem notitiam veritatis.

Propo 2. Pro declaratione huius propositionis nota quòd simpliciter necessaria ad salutem, de quibus tantum in hac agitur propositione, secundum aliquos sunt ea, sine quibus nullo modo salus animæ haberi potest. Sed melius dicitur secundum Soto in 4. senten. distin. 5. q. 1. art. 2. & secundum alios doctores: quòd sunt ea, quæ non per accidens, nec ex suppositione, neque secundum quid, his uel illis tantum, sed per se obligatoria & necessaria omnibus sunt, ut est fides Christi explicita in lege gratiæ & baptismus, & alia, de quibus secundum communiter doctores ignorantia inuincibilis dari non potest, ut infra. q. 4. in 2. & 3. propositione in secunda eius opinione latius habetur.

De his ergo habetur in hac propositione quòd ad sciendum hæc tenetur homo primò per se inquirere ueritatem diligenter, ita quòd non sit notabiliter negligens; exempli gratia. Si est infidelis tenetur, ut potest, secundum rationem naturalem saltim in confuso Deum, aut suum principium & factorem omnium considerare, &, ut dictat ratio naturalis, agere ad veram cognitionem salutarē habendam: quia psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Fidelis autem secundum rectam rationem & regulas fidei & ecclesiæ tenetur diligenter inquirere ut sciat. Quòd si uidentisti probabiliter se ad id non sufficere, tunc secundò tenetur diligenter inquirere per alios, quos ad id idoneos & necessarios rationabiliter æstimauerint, ut in q. 3. sequenti habetur: quia lege naturali & charitatis tenetur quilibet remediū & auxilium etiam hominum necessarium ad salutem sibi quærere sufficienter: alioqui temerè se Deo committeret, ipsumque malè tentaret non prius adhibendo industriam humanam opportunam, secundum Augu. 22. q. 2. ca. quæritur. Hinc etiam patet quantæ temeritatis sit de propria solum sententia quid liceat, quid non liceat præsumere determinare in dubiis & periculosis sine sufficiente probatione omisso consilio & doctrina sapiētum, & præter iustam necessitatem soli Deo se committere, ut ait Adrianus ubi infra.

Quòd si prædicta hæc non sufficerent, tertiò necessaria est oratio, qua à Deo petatur sufficiēs cognitio eorū, ut dirigat uias hominis, uel ipsum illuminet opportunè. Quod patet ex illo Paralipp. cap. 20. Cùm ignoramus quid agere debeamus ad te Domine sunt oculi nostri: & latius probat B. Thom. secunda secundæ q. 83. art. 3. & communiter doctores ex Matth. 7 Ioann. 16. Petite & accipietis, tenentes esse necessariam orationem tunc, ut etiam tenet & refert, Medina de oratione. q. 13. & tradit diuus Augustinus de dogmatibus ecclesiasticis dicens, Nullum credimus ad salutem uenire nisi Deo inuitante: nullum inuitatū nisi Deo auxiliante suam salutem operari: nullum nisi orantē auxilium Dei sibi promereri. Hæc ille. Ergo de primo ad ultimum nullus consequitur salutem, neque cognitionem ad eam simpliciter necessariam sine oratione. Ad id etiam facit Esai. 29. & cap. 30. Os autem meum non interrogastis. & Ezechi. 14. & Prouerbio. & Psal. ut habetur infra in fine conclusionum.

Et cum prędicta propositione concordant expressè Alexan. hall. 2. p. su. quæstio. 29. membro & in 3. parte. q. 69. art. penu. Durandus in 3. distinctio. 25. q. 1. & doctissimus Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 14. & Gabriel in canon. lecti. 59. primo & in secundo sententiarum distinct. 27. q. 1. conclus. 4. dubio 4. etiam Corradus de contractibus. q. 100. conclusione. 2. & communiter doctores.

Sed Vtrum ultra prędicta tria requiratur etiā quartò emendatio conscientiæ à peccatis saltē per contritionem generalem? 3. Dilem.

1. Opinio. Respondeo est triplex opinio. Prima quòd sic: & non solum in hoc, sed & uniuersaliter in omni casu, quo humana industria non sufficit ad habendam notitiam sufficientem de iure naturali uel diuino quod omnes scire sub mortali tenentur, ut sunt articuli fidei, qui communiter prędicantur in Ecclesia, & præcepta vniuersalia legis naturalis, de quibus infra q. 4. propo. 1. habetur quòd de eis nō datur ignorantia inuincibilis diu perseuerans. tūc dicit hæc opinio quòd est necessaria oratio simul & conscientiæ emundatio saltem per contritionē generalem de peccatis, ut sic homo dignè & sufficienter obtineat à Deo ueritatis illustrationem opportunam; uel per ignorantiam inuincibilem excusetur, aliàs non erit inuincibilis ignorantia.

Hanc opinionem tenet Adrianus in 2. quodlib. q. 1. fine argumentis; & latius in 4. quodlibe. art. 1. & in suo. 4. sententiarum in materia de restitutione q. Verum in casu, quo aliquid sit restituendum, possit quis de consilio peritorum seruare rem prescriptam &c. & illū sequit doctissimus Castro de lege pœnali ubi supra. Sed certè hęc opinio solum videtur habere locum in casu tertiæ propositionis quæ inferius habetur.

2. Opinio. Secunda Opinio tenet vniuersaliter & indistinctè, quòd nullo modo sub peccato requiritur oratio, nec illa conscientiæ emundatio ad faciendum quod in se est, ad sciendum quodcunq; etiam simpliciter necessarium ad salutem: nec ad hoc quòd talis ignorantia sit inuincibilis, & excusans à peccato; sed quòd sufficit ad id humanam diligentiā apponere per se & per alios, etiam si talis ignorantia & cæcitas propter nostra peccata proueniat. & ratio huius opinionis est: quia non dabitur preceptum quo ad hūc finem Deus nos ad amplius, quā dictum est, obligauerit. Sic tenet doctissimus noster Vega de Iustificatione lib. 6. c. 8. consequenter ad suam opinionem, quòd etiam fidei Christi datur inuincibilis ignorātia; vt de hoc infra. q. 4. latius, & multi alii Moderni, & allegant pro se August. & B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 1. & Bonauentur. in 2. distin. 22. q. penul. Sed ut proximè patebit extrema hæc opinio est.

3. Opinio. Tertia opinio media, quę & mihi magis placet, tenet quòd ad sciendum ea, quæ sunt simpliciter necessaria ad salutem, & in quibus etiā ignorantia inuincibilis non datur, ut est fides Christi huiusmodi, & in omnibus casibus supradictis ubi specialis Dei directio & illuminatio necessaria est utrique tenetur homo ad humanam industriam, & orationem supradictam, cum pia & bona affectione ueritatis, & cum debita dispositione ut non impediatur ueritatis cognitio, uel illuminatio: non tamen ad aliquam contritionem uel conscientiæ emundationem, nisi in casu tertiæ propositionis subsequentis. Ad sciendū autem alia obligatoria quæcumque, uel ut eorum ignorantia sit inuincibilis, non tenetur homo nisi ad humanam industriam cum bona affectione ueritatis & dispositione prædicta; non autem ad orationem specialem, neque ad aliquam conscientiæ emundationem.

Prima pars quòd is teneatur ad industriam & orationem cū prædicta dispositione, constat, quia si (ut in 2. propositione superius dictum est) tenetur ad orationem certè eodem precepto tenetur apponere media uel conditiones necessarias orationis requisitæ ad talem finem, & cauere impedimenta eiusdem finis: impedimenta autem ut ita sunt praua affectio ad eam, sæpè etiam indispositio hominis puta implicatio in peccatis, propter quæ Deus sępè permittit hominem excæcari, aut in sua cæcitate permanere, uti latius inferius de hoc in 3. propositione.

Quòd autem is non teneatur ad aliam contritionem, uel conscientiæ emundationem tripliciter patet. Primò, quia non dabitur ulla lex ad id obligans ultra prædicta: neque doctores infra allegati amplius requirunt ab infidelibus, nisi quòd cum bona affectione ueritatis secundum rationē naturalem viuentes se Deo commendent petētes ab eo illuminari & interim dum non illuminantur eorum ignorantia erit inuincibilis: sed non permanebit in finem quando illa sunt simpliciter necessaria ad salutem. Nam ante mortem opportunè illuminabunt, ut de hoc latius infra. q. 4. Item secundo quia ut sit inuincibilis ignorantia sufficit quòd homo faciat quod tenetur, ad sciendum, liceat aliàs sit in peccato ut suprà q. 1. in 4. diuisione latius. Item 3. quia ad Roma. 10. Paulus reprehendit eos infideles, qui prędicatum Christum non crediderunt; non autem quia non se disposuerunt recedēdo à peccatis, ut sic à Deo illuminarētur & expressè dicit. Quomodo credent quem non audierunt? quomodo audient sine prędicante? ergo si non est eis fides Christi prędicata excusatur eorum ignorantia, & inuincibilis est. Igitur ad ignorantiam inuincibilem fidei Christi & huiusmodi non requiritur aliqua conscientię emundatio. Et cum his concordat Alex. aliique doctores cum Durando in 3. distinctione. 25. q. 1. & frater Bernabas de Rosalibus in suo tract. de uarietate opinionum, & Victoria in 4. relectione, quæ est prior de Indis in 4. titulo ad eos debellandum.

Et ad rationem secundæ opinionis suprapositę respondeo quòd ut supra dictum est tenetur homo petere à Deo ueritatis illuminationem: & eo modo petere ne impediatur finis, uel impetratio opportuna cognitionis eorum, quorum inuincibilis ignorantia non datur, uti probatum est; & ad B. Tho. & Bonauentur. & Augusti. infra q. 4. in responsione ad 7. argumentum contra primam partem secundę propositionis habetur quomodo nihil faciant pro illa secunda opinione.

Secunda pars prædictæ tertiæ opinionis quòd scilicet ad sciendum alia obligatoria non est necessaria oratio, & à fortiori nec conscientiæ aliqua emundatio; sed solum humana industria supradicta cum bona affectione ueritatis acquirendę, ita quòd

quòd non sit ualde notabiliter homo negligens, probat tripliciter.

Primò, quia non est necessaria oratió prædicta nisi ad obtinendum à Deo cognitionē simpliciter necessariam ad salutem, uel cognitionem eorum, quorum inuincibilis ignorantia non est, ad quorū etiam cognitionem nostra industria non sufficit ut constat, ergo si eorum cognitio non est simpliciter necessaria, & potest dari ignorantia inuincibilis; tunc sufficit industria humana, vt uel eorū cognitio habeat, uel ignorátia inuincibilis sit: ex quo nullū ius dabit ad aliquid āplius obligās ut cōstat ex diffinitione ignorantiæ inuincibilis supra q. 1.

Secundò probatur idem, quia certè difficillimū est omnes Mercatores & contrahentes in omnibus dubiis contractibus, in quibus sunt contrariæ opiniones doctorum an sint mortalia peccata contra prædictum ius naturale uel diuinum, obligari ad tam frequenter orandum & cōscientiam emundandam. Deus autem non obligat generaliter homines ad uix difficile: quia iugum eius suaue est.

Tertiò probatur idē; q̄a de ignorátia facti, undecunq; proueniat, constat ꝙ ad sciendum an hęc mulier, uel res sit mea an non, certè sufficit mediocris, probabilisq; diligentia; ita quòd homo non sit nimium negligens in inquirendo secundum negocii qualitatem & alias circunstantias solitas & debitas adhiberi: & potest exemplificari in facto Iacob, quando Gene. 29. cognouit Liam sibi suppositam, ut supra q. 1. de hoc habetur, quòd in huiusmodi mediocris diligentia sine oratione pręuia, & conscientiæ emundatione ignorantiam facit inuincibilem & excusantem à peccato.

Et in hac secūda parte oēs ferè doctores cōmuniter concordant. Adrianus autem & alii de prima opinione fortè possunt intelligi, & saluari, ut superius habet, quòd in iure naturali, cuius non datur ignorantia inuincibilis diu perseuerás, de quo infra. q. 4. propositione. 1. habetur, requiritur oratio non quidem semper in quolibet actu, sed sæpè ut ita sit perseuerás ut homo dicatur facere quod tenetur, à Deo opportunè ante mortem de hoc illuminetur. Potest etiam intelligi in casu sequentis tertię propositionis, ut ibi tātum requiratur etiam

3. Propo. conscientiæ emundatio.

Tertia propositio. Qui probabiliter timet ꝙ propter sua peccata Deus permittit ipsum excæcari, uel deprauari, is ad debitam ueritatis illustrationem obtinendam, uel ut eius ignorátia sit inuincibilis, tenetur, pręmissa debita diligentia & industria humana, per se & per alios bonam habere ueritatis affectionem, simul & emundationem conscientiæ per cōtritionem saltem generalē uel etiā particularem de illis, propter quæ timet se Deo ꝑmittente excæcari, & ita petere humiliter à Deo debitam ueritatis illustrationem: alioqui non esset inuincibilis illa eius ignorantia.

Probatur, quia quamuis de his, quorum cæcitatē culpabilem iste habet, sit aliàs absolutè dabilis ignorātia inuincibilis ut supponitur; at in casu prędicto non erit inuincibilis ignorantia nisi omnia prædicta fiant. Quia non facit quod tenetur ad sciendū qui non tollit impedimentū cognitionis. Nam quo præcepto tenemur ad finē puta ad sciendū, eodem tenemur & apponere media necessaria & tollere impediméta, etiā secundum oēs mundi sapientes. Sed talis peccator ꝑꝑ peccata sua specialiter excęcatus aut datus in reprobū sensū obligat querere debitā ueritatis cognitionē ut se reponat in statu gratiæ: & illa eius peccata sunt impedimētū ad id, vti supponitur in casu propositionis huius, ꝙ scilicet propter illa sit à Deo permissa specialiter eius excęcatio, quodq; permanebit stantibus prædictis peccatis illius: ita quòd per solā industriā humanā non est probabile illum ab ea culpabili cæcitate esse liberandum nisi per auxilium Dei speciale uel abundans extraordinarium mens eius illustretur. ergo eodem præcepto, quo tenetur scire, & cæcitatem expellere, tenetur etiam ad humilem orationem, & prædictam conscientiæ emundationem, qua Dei auxiliū & lumen ueritatis non impediat, sed potius impetret: ex quo non est aliud medium sufficiens ad id, ut patet etiam ex supradictis in præcedente secunda propositione. Ideo psal. 12. orat Dauid. Illumina oculos meos ne nunquam obdormiam in morte: & similiter Ecclesia, ut Deus auferat uelamen ab oculis Iudæorum, & aliorum infidelium propter sua peccata excæcatorum. Et notanter dictum est requiri ei contritionem generalem uel specialem de illis peccatis, propter quæ timet se excæcari sicut requirit de oblitis, quæ homo timet se commisisse, ut Medina de pœnitentia quæstione. 3. de his latius agit.

Et cum his cōcordat Alex. Hall. & alii doctores cōmuniter ubi supra dicentes, ꝙ ideo ad Roma. 1. gentes dicuntur inexcusabiles & obscuratū esse insipiens cor eorū, & illos homines datos esse in reprobum sensum, & culpabiliter ignorate multa iuris diuini & naturalis: quia ad Deū recursum nō habuerunt per uerū eius cultum, & orationem, uiuendo secundum rectam rationem, & legē naturalem. Et idē uidetur de Iudæis fidem Dei nō tamen Christi habentibus propter sua peccata excæcatis, ut patet Ioan. 13. & Matth. 13. Luc. 18. Actu. 28. Excæcatum est cor populi huius &c. Induratum est cor eorū &c. Et facit ad idem Isai. 6. & 29. & 30. ut de hoc latius habet infra. Et ad idē est expressè Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 4. & in casu huius tertiæ propositionis intellectus Adria. vbi supra concordat cum supradictis.

Et quamuis magister Vega de iustificatione lib. 6. cap. 18. teneat oppositum dicens quòd non requiritur oratio, nec conscientię emundatio prædicta ut quis in casu propositionis sit inuincibiliter ignorans: tùm primò quia non dabitur tale pręceptum, tùm secundò quia si illa obligatio sumitur ex hoc quòd tales ex propria culpa incidunt in talem ignorantiam uel cæcitatem; iam eadem ratione

tione sequeretur ꝙ omnes peccatores tàm ratione vtentes, quàm non vtẽtes, ut sunt culpabiliter ebrii, ex peccatis suis præcedentibus ignorantes multa obligatoria, similiter tenerẽtur ad eam orationem, & conscientę emundationẽ ne sint vincibiliter ignorantes: quod tamẽ etiã ex supradictis constat esse falsum. At uerò non ualet hæc eius opinio uti probatum est: nec eius rationes quicquam efficiunt. Nam ad primam respõdeo ꝙ quo præcepto tenentur tales ad finem scilicet ad tollẽdum talem cæcitatem, eodẽ etiam tenentur ad illa media orationis, & conscientiæ emundationis necessaria ut patuit superius. Ad secundam etiam respondeo negando consequentiam, quia non est simile utrobiq;. Nam in casu propositionis illa cæcitas est adhuc culpabilis, ex quo eam sic cæcatus deponere tenetur, & potest cum auxilio diuino, ꝙ etiam ad id procurare obligatur ut probatum est. Illa etiam cæcitas est pœna peccati non solum generaliter, & naturaliter consequens, aut cõtracta ex peccatis præcedentibus; sed etiam specialiter à Deo in pœnã peccati permissa, & permanens quousq; peccator resipiscat, quorum neutrũ vel non nisi alterum habent aliæ ignorãtię culpabiliter tãtum contractæ: ideo ad earum expulsionem, orare, aut conscientiam emundare eiusmodi ignorans non tenetur.

Et nota quòd in hac & in aliis propositionibus supponitur sicut & verum est, quòd propter peccata, & propter hoc quod homo non rectè affectus inquirit ueritatẽ sed ut inueniat loquentes sibi placentia ut habetur. Esai. 30. & cauillos inueniant ut iustificent quod ipse vult & ad quod ipse præ delitiis, auaritia seu ambitione malè affectus est: propter hoc igitur Deus sepè (idq; iustè) permittit talem hominẽ non solũ amplius cęcari & in multiplicem ignorantiã, & errorem culpabilem induci: sed & in eo permanere quousq; debitè resipiscat, & se disponat habens rectum, uehementẽq; affectũ & desideriũ solicitum ad ueritatẽ inquirendã, & operi demãdãdã, ut sic à Deo per auxiliũ superabũdãs aliquo modo disponatur, & mereatur illuminari, vel per ignorantiã inuincibilẽ à culpa excusetur vt dictum est, quod patet Roma. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobum sensum & Sopho. 1. Ambulabunt, ut cæci, quia domino peccauerunt.

Quę permissio cęcitatis & erroris tripliciter cõtingit secundũ Adria. ubi supra, in secũdo & quarto quodlib. Nam primò sępè Deus in pœnam peccatorũ pręd ictorum hominum malè affectorũ abscondit veritatem ab aliis Magistris seu pręlatis, quos isti peccatores consulunt: adeo ut etiam si vellent eis respondere & docere ueritatem, Deus nõ permittat eos scire, dicere, aut docere illos ut oportet: sed uel falsa, uel non opportuna, nec expedientia ad salutem: patet Ezechi. 14. Qui posuerit immũditias in corde suo, & uenerit ad prophetam ut interroget, ego decipiam prophetam illum, id est decipi permittã. Vide ibi, & nota totũ illud capitulum ad propositum, vbi dicitur iuxta iniquitatẽ interrogantis iniquitas & prophetæ erit: & glo. super id Roma. 10. Quomodo prædicabũt nisi mittantur? &c. ait. Mittit sæpè Deus malos doctores peccatoribus ex ira. & secunda Thessalo. 2. Quia non receperunt charitatem veritatis ut salui fierent, ideò mittit illis Deus operationẽ errorum ut credant mendacio: ibi Augustinus in glos. vide, & Grego. lib. 25. morali, c. 20. ait Secundum merita plebiũ disponuntur corda rectorũ &c. & Esai. 29. Eò ꝙ appropinquat populus iste ore suo & labiis suis glorificat me: cor autẽ eius longè est à me: admirationem faciã populo huic miraculo grandi & stupendo, peribit sapientia à sapientibus, & intellectus prudentiũ abscondetur: & paulò superius ibidem habetur. Miscuit uobis dñs spiritum soporis, claudet oculos vestros; prophetas & principes uestros, qui uident uisiones, operiet: & erit uobis visio omniũ prophetarũ sicut uerba libri signati, quẽ cùm dederit scienti literas dicet, lege istũ, & respõdebit non possum, signatus est enim: & dicit dominus eò quòd appropinquat populus iste &c.

Et nota ꝙ Christus Matth. 15. allegauit prædictã auctoritatem, quia populus hic labiis me honorat &c. ad hoc propositũ. Nam ipse legem peruerse interpretãtibus pharisæis & scribis dixit Matth. 15. Quare vos trãsgredimini mãdatũ Dei propter traditiones uestras? uidelicet, ut ibi patet in præcepto, de honoratione parentũ, & de obseruãtia voti quãdo occurrerit casus incõpossibilitatis utriusq; utra illarum obseruantia deberet præualere. Nam ut hoc declarat Frater Bernabas de Rosalibus in suo tracta. de breuitate opinionũ, pharisæi ex auaritia extollentes dignitatẽ uoti ut pote magnum actum virtutis religionis, & ideo illum anteponentes pietati & honorationi parentum in eorum subuentione dicebant. Si quis ea quæ parentibus prę standa erant, Deo uoueret, qui pręcipuus est pater omniũ, liberũ esse a subuentione parentũ: tũ maximè quando non extrema præmebantur egestate. Nam corporalis honoratio parentũ, de qua etiam ibi agit Christus, ad honorabilẽ eorũ statum tendit; non ad extremam necessitatem, quę in quocũque etiam extraneo ad subueniendũ obligat. Christus autem ibidem hanc eorum opinionem ut erroneã cõfutare videtur: docetq; ut quod iure naturę absoluto debetur anteponatur ei quod uel sub cõsilio cadit uel ex uoluntate pẽdet humanã: propter quod hoc ultimũ sit dispensabile: non ita id quod absoluto iure naturæ debitũ est: cũq; propter hãc doctrinã Christi, & propter alia, quæ ibi dixit & docuit Matth. 15. discipuli dicerẽt Christo pharisęos esse scãdalizatos. Dimittite ait, eos, quia cæci sunt & duces cæcorũ: cęcus autem si cæco ducatum prębeat, ambo incident in foueam: ex quibus ultimis uerbis ad nostrum propositum elicitur, quòd licet Christus Matth. 23. dicat super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi, quæ dixerint uobis facite: non tamen propter hoc excusabantur

tur prauè affecti sequentes illorum erroneam doctrinam in moribus, etiam si esset res obscura. Causa autem huius videtur esse, quia ad auaritiam & ambitionem prauè affecti erant cum ipsis: neq; desiderium veritatis habebant: & propter peccata sua tàm hi, quàm illi culpabiliter cæcari permissi sunt. Nam & pro causa prædicti erroris Christus allegauit prædicta verba, Esa. 29. Quia populus hic labiis me honorat &c. Igitur requiritur benè affectum esse & vigilantissimum eum, qui ueritatē tangentem conscientiam inquirit atq; sectatur, ut faciebat Iob. 29. Causam, quam ignorabam, diligētissimè inuestigabā. Nam Eccle. 19. Qui citò credit leuis est corde, maximè in rebus salutem animę spectantibus. Secundò etiā Deus aliquando nō permittit bonis etiam doctoribus, & doctis etiam scientibus veritatem, etiam consultis de illa respōdere: sed eos facit, aut permittit tacere & obmutescere, aut negligere, & non curare prædicare, & docere ueritatē necessariam, & opportunam, aut alio modo ex quauis alia causa tacere: idque propter populi aut interrogantis iniquitatem, ut patet Ezechi. 3. Adhærere faciam linguam tuam palato tuo; & eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia dominus exasperās est. Vide ibi glos. Grego: & ad idem facit ipse in moralibus. lib. 25. c. 20. secundum merita plebium disponuntur corda rectorum. Ideo & Christus quærēti Pilato, quid est ueritas nihil respondit, Ioā. 18. quia secundum cōmunes doctores non affectu sciendi, aut credēdi, aut exequēdi rectam iustitiam, sed animo curioso, aut tepido id quærebat. Tertiò et Deus in pœnā peccati & suæ prauæ affectionis supradictæ permittit sæpè indignos non rectè, neq; ad suum propositum, nec salubriter intelligere responsa & doctrinam ueritatis necessariam, etiā eis opportunè prædicatam, lectamq; in libris sacris atq; doctorum; ut patet Esai. 29. Claudet Deus oculos uestros: & erit uobis uisio oīum prophetarū sicut uerba libri signati, idest, ac si nō videretur, nec audiretur, neq; intelligeretur quod in libro clauso & signato continetur: sic nō percipitur quod prædicatur, aut edocetur, ut dictū est. Et Esai. 29. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum, ut faciem eis non uideatis: ibi uide. in cuius figuram, Exo. 34. Filii Israel non poterant clarè intendere in faciem Moysi ex parte Dei ad illos loquētis nisi sub uelamento. Itē Esai. 58. Etenim me de die in diem quærunt, & scire uias meas nolunt quasi gens, quæ fecit iustitiā. Item clarius. cap. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, idest excæcatum uel excæcandū cor eius & aures aggrauandas prænuncia & prædica: & oculos eius claude: ne fortè uideat oculis suis & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum: & paulò superius ibidem, Audite audientes, & nolite intelligere, & uidete visionem, & nolite cognoscere. Et ratio huius datur, Matth. 13. & Actu. 28. Quia incrassatū est cor populi eius, & auribus grauiter audierunt: & Iob. 21. Quia dicunt Deo recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus &c. Oculos autem claudere apud Deum est mentem hominis non illustrare in pœnam peccati, & non specialiter cooperari, neq; iuuare ad intelligendum ut oporteret. Frustra autem, ait Grego. exterius palpitat lingua prædicantis, si intus non doceat (adde & moueat cor) gratia spiritus sancti. Ideo Ioan. 18. Christus ait Pilato, Qui ex veritate est audit nocē meā. Secūdū Chrysost. qui est ex ueritate, idest, si quis amat ueritatem, & ad eam afficitur. Et Theophilact. O Pilate si ueritatis es filius, eamq; desideras, audies uocem meam, idest credes, & intelliges, & suscipies eam ueritatem, quā desideras: quia secundū August. lib. 1. de moribus Ecclesiæ c. 17. Veritas si non totis uiribus concupiscatur inueniri non potest. Ideo Prouerbio. 2. Audiat sapientiā auris tua, inclina cor tuū ad cognoscendam prudentiam: si quæsieris eam quasi pecuniā, & sicut thesauros effoderis illam, intelliges timorem dñi, & scientiā Dei inuenies &c. cap. 7. Optaui, & datus est mihi sensus: innocaui & uenit in me spiritus sapientiæ &c. ubi ostenditur quo animo & affectu debet ueritas inquiri a Deo, & doctoribus, ut homo sit dignus illuminari, & ut per ignorantiam inuincibilem excusetur, ut dictum est.

1. Corollar. Ex quibus oībus in tota hac propositione & in supradictis corollariè sequitur primò q, quia sunt multi peccatores & non satis bene affecti ad sciendum ueritatem, et eam cognitam exequēdum, propter quorum peccata & indispositionem deberēt ipsi rationabiliter dubitare seu timere q Deo permittente prolapsi sunt in præfatam ignorantiam uel cæcitatem culpabilem de suo malo statu, aut de sua insufficiēte pęnitentia ad salutē, ideo generaliter oēs peccatores suadendi & inducendi sunt ut ad habendā sufficiētē cognitionē ueritatis necessariæ de statu suæ salutis aut ut inuincibiliter & inculpabiliter ignorantibus eis talis error & cęcitas iā nō imputetur; inducēdi inquam sunt ut nō solū p se & per alios cū vehemēti affectu & desiderio ueritatis inquirāt diligenter, sed etiam à Deo petant humiliter illuminari, idq; cū debita cōtritione saltē generali uel speciali de illis, & emendatione suę uitæ instanter & perseueranter ut supra dictū est.

Et fortè Adrianus uidens ut plurimum homines esse magnos peccatores, unde timere deberēt propter sua peccata Deo permittente cæcari quò ad aliquid, ideo absolutè locutus est, & generaliter dicens quòd omnes tenebantur cum debita vitæ emundatione, & contritione & desiderio ueritatis petere humiliter à Deo illustrationē veritatis; quod & probatur, quia in dubiis probabilibus de mortali tutior pars est eligenda, ut habetur in ca. iuuenis. de sponsalibus: sed talis est in dubio huiusmodi ut supponitur in corollario q scilicet dubitat probabiliter se propter peccata esse cęcatum & manere in ignorantia sui mali status, ad cuius cognitionem sufficientem etiam probabilem non

sufficit

sufficit humana industria, ergo requiruntur supra dicta & maximè in morte; secus si non dubitat, aut si non sic dubitare debet rationabiliter, quia non est curandum de leuibus scrupulis & superstitionibus: neque possumus omnes actus nostros intelligere, an sint secundum Dei precepta sufficienter circunstantionati propter ignorantiam, quę annexa est naturæ lapsę. Sapien. 9. Timidæ & incertæ sunt prouidentiæ nostræ. Sæpè etiam homo nescit certitudine probabilitatis adhuc se esse in gratia, aut in ignorantia culpabili propter sua peccata. Inde multa ignorata culpabiliter nos latēt: ad quorum cognitionem non sufficit humana industria sine aliqua Dei illustratione ex auxilio abundanti. Quia Hiere. 10. Prouerb. 16. & 20. ca. Non est hominis ut dirigat gressus suos. Et cùm timoratarum mentium sit de consilio ibi timere culpam ubi non est, ideo tunc quilibet de bono item consilio debet de oblitis & ignoratis confiteri generaliter, & secundum Bonauen. ita petere à Deo prædictam illustrationē, ut habetur. 2. Paralip. ca. 20. cùm ignoramus quid agere debeamus ad te sunt oculi nostri. Item Thob. 4. Pete à domino vt dirigat uiam tuam: Et ad idem est Prouerb. 2. & 3. cap. expressè. & ideo Psal. 5. & 26. 36. 89. 118. & alibi sæpius petitur à Domino. Dirige in conspectu tuo viam meam: & vias tuas & voluntatem tuam & veritatem tuam edoce me: & Psal. 12. Illumina oculos meos ne unquam obdormiā in morte. Vnde & cōcludit B. Tho. 2. 2. q. 85. art. 2. quòd oratio est simpliciter necessaria nobis, vt sic mereamur diuinum auxilium oportunum ad vitæ salutaria.

Corollar. 2. Secundò corollariè sequitur ex omnibus supradictis in secunda & 3. propositione, ꝙ sicut sub uno peccato nō tenetur homo pro semper scire necessaria ad salutem, sicut nec facere; quamuis pro semper teneatur vitare omne peccatum; ita & per consequens non tenetur pro semper sub nouo peccato facere omnia supradicta requisita ad sciendū necessaria; sed solum pro tempore, quo sub nouo peccato tenetur scire ad illa necessaria faciendum, uel ad cauendum peccatum aliquod, quod sine prędicta cognitione sufficienter caueri non pōt: quia obligatio mediorum, scilicet et cognitionis & expulsionis ignorantiæ sumitur ex obligatione finis, puta obseruantiæ preceptorum: ex suppositione aūt quando uidelicet homo id vult scire, debet, quamuis non sub nouo peccato, facere prædicta requisita ad sciendum, ut supra dictum est.

Dubium. Et si quæratur, quid si ego probabiliter aut inuincibiliter ignoro orationem uel emundationem conscietiæ esse necessariam in casibus supradictis in 2. & 3. propositione, & ideo illam omitto, non omissurus si scirem; nunquid tunc inuincibiliter quoque illa ignorabo & saluabor sine notitia illorū quæ dicta sunt esse simpliciter necessaria ad salutē? Nam si dicatur ꝙ sic; iam sequitur ꝙ in illis simpliciter necessariis ad salutem datur ignorātia inuincibilis, vel ꝙ vt illorum & aliorum ignorantia sit inuincibilis nō requiruntur oīa illa q̄ dicta sunt.

Si autem dicatur ꝙ non saluabitur homo ille, neque inuincibiliter, sed uincibiliter illa ignorat; contra hoc videtur primò, quia facit quod potest & reuetur ad sciendum illa: neque tenetur scire ea quæ probabiliter uel inuincibiliter ignorat, puta orationē & conscientiæ emundationem, esse necessaria ad talem finem. Tum secundò quia nemo obligatur ad impossibile, qualis est iste inuincibiliter ignorans orationem, uel emundationem conscientiæ esse necessariam ad prædictum finē; quia non potest ea velle facere dum sic ignorat.

Item tertiò quia iam esset etiam simpliciter necessarium ad salutem scire orationem uel emundationem conscientię, & alia eiusmodi esse necessaria ad cauendum inuincibilem ignorantiam eorū, de quibus agitur in secunda & tertia propositione: quod tamen dicere absonum est; cum constet cadere sub opinionibus doctorum dicentium hęc, uel illa, uel tot esse requisita ad uincibilē ignorantiam horum uel illorum euitandam.

Respon. Respon. ꝙ propter has rationes iste talis inuincibiliter ignorat illam orationem uel contritionē esse necessariam ad sciendum illa, de quibus. 2. & 3. propositio agit. Sed negatur ꝙ de illis simpliciter necessariis ad salutem datur ignorantia inuincibilis. Nam tunc Deus hoc non requirit, sed illustrat opportunè facientem aliàs quod in se est, ut supra in secūda propositione habetur. Neque etiā sequitur ꝙ ergo illa, puta oratio & contritio non requiruntur, ex quo sine illis habetur illustratio vel salus: nam requiruntur regulariter ut probabiliter tenet opinio supradicta: & id est opinatum non de fide quòd illa requiruntur: neque dicit opinio quòd sunt simpliciter necessaria, sed obligatoria uel necessaria regulariter: ita quòd qui scit, & potest ea facere, & non facit, non inuincibiliter ignorabit, nec excusabitur à peccato, cum quo stat, ꝙ excusabitur qui inuincibiliter ea ignorat, sicut & is qui legem & præceptum implere non potest; & Deus tunc hoc non imputat ad nouam culpam, sed supplet quod deest illi, ac si illa fecisset ad hunc finem, videlicet vt vel inculpabiliter ignorans si aliàs faciat quod in se est opportunè illuminetur, vel propter hanc ignorantiam non condemnetur, sed propter alia peccata.

QVAESTIO TERTIA.

VTRVM FACIAT QVOD IN SE est ad sciendum quantum est ex parte industriæ humanæ etiā sit tutus in cōscientia is, qui sequitur opinionem aliquorum doctorū, qui sibi magis placent, si contingit quòd eos sequendo errat cum eis.

Props. 1. RESPONDEO secundum Conradum de contractib. q. vlt. & Adria. in 4. de restitutione, & Maior. in 4. sententiarum, q. 1. in sententia clarius eos resoluēdo per tres propositiones.

tiones sequentes. Quarum prima est, quando opinio probabilior diffinit quod secundũ se à parte rei tutũ est & condemnat oppositum; tunc necessariò talis opinio tenenda est, exẽpli gratia. Si cõmunis aut probabilior opinio tenet pluralitatẽ beneficiorũ, aut non residere in suo curatu sine cã legitima, aut talẽ contractũ esse illicitũ, cùm ipsum cauere, & oppositũ facere sit tutissimũ; dicit propositio hęc talẽ opinionẽ esse tenendã, & sequẽdã: & in hoc omnes doctores consentiunt. Et probatur tum primò quia agendo cõtra rectã rationẽ peccatur sed talis agens contra probabiliorẽ opinionẽ agit contra rectã rationẽ: quia agit cõtra rationẽ & authoritatem, cui reniti non licet. Nam ideo dicitur ꝓbabilior opinio, quia rationabilior, & quia ualidioribus innititur rationibus & fundamentis, quibus naturaliter conuincitur intellectus, ut huic parti potius, quàm oppositę assentiat.

Tum secundò quia legi rationabili seu prudẽtiali iudicio dictanti tale quid esse necessariũ (qualis est prædicta opinio probabilior & rationabilior) necessarium est se conformare. Tum tertiò quia aliter agens agit temere irrationabiliter: dum sine ratione sufficiente eligit partẽ periculosam minus rationabilem, quàm ratio ipsa minus dictat, postposita ea, quam magis dictat esse necessariò amplectẽdam: ut infra in corollario habetur, & in tertia propositione latius.

2. Propos. Secunda propo. quando opinio probabilior asserit & iustificat quod in se nõ est tàm securum, quã eius oppositũ; tunc licet sit tutius talẽ opinionẽ nõ sequi, licitum tñ est eam sequi: exẽpli gratia, si probabilior opinio tenet mutuantẽ posse recipere ultra sortẽ aliquid rõne interesse lucri cessantis, licitum est eã sequi, licet sit tutius ab ea cauere secundùm aliam opinionẽ non tã probabilem. Probatur, tum primò quia legi rationabili licitũ est se cõformare; huiusmodi aũt est talis opinio probabilior & rõnabilior, quã opposita, ut supra in probatione primæ propositionis probatũ est, ergo. Tũ secundò quia in dubiis quod certius ęstimamus tenere debemus ut habet in ca. iuuenis, de sponsalibus: nunc aũt certius æstimat quod ratiõalibus æstimatur aut creditur: qualis est opinio probabilior; ergo. Nam ex ipsa ratione eius quæ vi excusabitur per igorantiam inuincibilem si quis ueritatẽ nõ attingat aut si erret talẽ opinionẽ probabilẽ sectando. Tum tertiò quia si non ita esset; ergo nulla esset in examinandis opinionibus diligẽtia adhibẽda, nisi quando ex sacris literis uel Ecclesiæ authoritate ueritas elucidanda esset. Consequẽs aũt hoc omniũ aures offendit, estq; cõtra cõsensum omniũ sapientũ. Consequentia autem probatur. Nam si omni adhibita diligentia errans nõ excusaretur; ergo absq; ulla ueritatis inquisitione oporteret semp viã tutiorem ex parte rei eligere, ut si de fide agatur oportet nulli parti assentiẽdo expectare Ecclesię determinationẽ; si de moribus similiter abstinendo ab omni actu; cui ex uarietate opinionũ imminet periculũ. Tum deniq; quartò quia doctissimi & sanctissimi uiri cõtraria in expositione sacrę scripturæ & in moribus senserũt: & nullus eorũ condemnat ꝙ sic senserit & egerit, ergo sequẽtes eorũ opiniones probabiliores cõdẽnari debẽt. Consequẽtia patet cũ minore; & maior probatur, quia Hierony. & Augusti. in expositione Epistolæ ad Galatas tã de sensu scripturæ superdictis Pauli quã de ipso facto Petri separantis se à gẽtibus propter aduentũ Iudæorũ cõtraria indubiè senserunt. Nam (ut ait frater Barnabas de Rosalibus in suo tract. de varietate opinionũ, & Maioris ubi supra) nõ sunt audiendi Adria. & alii, qui dicunt eos non se intellexisse: ideoq; nõ tã sensu quã uerbis cõpugnasse. Qui. n. fieri potuit vt viri illi ingeniosissimi tot sup eadẽ re missis ac remissis Epistolis uerborũ suorũ sensum nõ calluerint? fuerũt ergo in materia fidei simul & morũ diuersę opinionis: & similiter Tho. & Bonauẽtura à se ipsis inuicẽ & ab aliis in materia fidei, morũ, & sacramentorũ sæpè (salua tamẽ fide) dissẽtiũt in suis opinionibus ut patet eorũ scripta legẽti: nec; propter hoc arbitrabãtur se exponere periculo inexcusabilis erroris si nõ attingerẽt ueritatẽ, dum quod probabilius uideretur sectabantur. id quod ipse. B. Tho in 8. quodlib. art. 13. expresse ait; quod scilicet qui ex contrariis opinionibus alterã uidelicet probabilem imitando in nullam dubitationem adducitur, non committit se discrimini, utique nec peccat.

Ad tuam ergo rõnis oĩa referenda sunt, sicut & August. ait in Epistola. 19. in concertatione prædicta cũ Hieronymo, & habet distinctio. 9. c. ego solis, alios, scilicet libros doctorũ pręter sacrã scripturã ita lego: ut quantũlibet sanctitate & doctrina præpolleant, non ideo verũ putẽ, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per illos. s. libros canonicos sacrę scripturę vel probabili rõne persuadere potuerunt. Igitur in dubiis ea sequenda via est de necessitate aut de licentia, quę rationabilior & probabilior uidetur, ut precedentibus propositionibus dictum est.

Tertia propositio quãdo opiniones sunt vel creduntur æquè probabiles, semper id quod uidetur minus malum & tutius tenendum est, quando est dubium de peccato mortali. 3. Proposi.

Probatur dupliciter. Primò, quia in dubiis nõ solũ facti, sed iuris, tutior & certior pars est eligẽda, ut habetur in ca. iuuenis. de sponsa. & ca. ad audiẽtiã de homicid. & ca. illud. de clerico excommuni ministran. & quia aliàs Ecclesia. tertio. Qui amat periculũ peribit in illo. Nam hęc eadẽ ratio militat in dubio iuris & facti. Nunc aũt qui illas opiniones æquè ꝓbabiles scit vel arbitrat, necesse est ut maneat dubius quæ earũ sit uera, & per cõsequẽs an sibi liceat agere quod altera opinio cõdẽnat. Aequè enim mouetur naturaliter intellectus ad assentiendum vni opinioni sicut alteri habenti æqualia motiua & æqualem probabilitatem: uel si non manet dubius saltem temerè & periculosè sine

vlla ratione sed voluntariè ex sua affectione adhæreret huic vel illi opinioni, & iudicaret esse faciendum quod hæc opinio iustificat, non obstante æquali probabilitate quod id facere non licet, quod altera opinio condemnat. Igitur peccat qui sine ratione sufficienti relinquens partem tutam & certam non solum secundum se & à parte rei, sed etiam secundum suam æstimationem, eligit minus tutam vel maius malum. Ad id facit c. duo mala. c. nerui distin. 13.

Secundò probatur idem, quia ideo in c. inquisitioni. de senten. excōmu. habetur quod vxor probabiliter dubia de consanguinitate viri intra gradum prohibitum, non potest petere debitum coniugale, cùm tamen sit in professione mariti: & similiter in c. Dominus. de secun. nuptiis. vbi agitur de vxore quæ probabiliter dubitat de vita mariti prioris, & ex consequenti an is quæ de præsenti habet, sit suus verus maritus; dicitur ibi ꝙ non potest ab eo debitum petere, licet teneatur reddere exigenti: idque non alia de causa, nisi quia in casu æque probabiliter dubio est tutius eligendum, sicut & maius malum, maiusq; periculum cauēdum est: vti de hoc etiam infra lib. 3. de conscientia. q. 5. latius habetur.

Sed nota primo, quòd licet tunc sit tutius eligendum; non tamen est id firmiter asserendum, sed solum cum formidine aliqua de opposito opinādum est id esse probabile aut probabilius, quia temeritatis vitium est, dubia aut non satis certa pro certis affirmare, vti B. Tho. in 9. quol. art. 15. & Gerson de vita spirituali coroll. 2. 11. & 23. optimè docent.

Etiam nota secundò, ꝙ benè stat vtraque opinionem æquè probabilem esse; & ꝙ ego non ex sola affectione sed ex aliqua rationabili causa, puta quia rationes alterius scio dissoluere; vel credo per alios benè dissolui, aut solubiles esse, nec omnino efficaces, licet illas ego dissoluere non sciam: vel etiam ex ignorantia inuincibili rationabiliter vel inculpabiliter æstimem alteram opinionem esse magis probabilem aut veram, quæ non est: & tunc hæc quæ probabilior aut vera æstimatur tenenda est de necessitate, aut de licentia, vti in duabus propositionibus præced. dictum est.

Si verò cum æquali opinionum probabilitate æstimata, æquale etiam malum siue periculum, vel etiam nullum immineat vtrinque: tunc locus est gratificationi: & quælibet illarum opinionum sequi potest; ita quòd si vtraque opinio est vel creditur æquè probabilis vel æquè dubia, vt diximus, an sit peccatum secundum eam vel contra agere, neque discerni potest in quā partem grauius peccatur, aut grauius malum siue periculum imminet; tunc est locus gratificationi, & quæcunque opinio eligi potest, quia in via Dei non potest esse perplexitas ad peccatum, neq; Deus obligat ad impossibile. Cæterum vbi nullum periculum corporale vel spirituale est; tunc regulariter quælibet opinio probabilis rectè eligi potest, id quod in speculatiuis & aliis conscientiam nō tangentibus sæpè contingit.

Resolutio. Igitur resolutoriè prædicta omnia in quatuor dictis colliguntur. Primò quòd quando est periculum de mortali ex vna vel ex vtraq; parte contradictionis quodcūq; fiat; tunc ea, quę est vel creditur probabilior opinio, tenenda est: de necessitate quidem, quando illa sic aliquid sub mortali condemnat, quod oppositum omnino licitum & tutum est, vt ait prima propositio: de licentia verò quando aliquid iustificat quod de se à parte rei non est tam securum sicut oppositum, vt ait secunda propositio. Secundò quòd si vtraque opinio æquè dubia aut æquè probabilis est; tunc à scientibus vel credentibus illud tutior tenenda: & cauendum est periculum maius vel de grauiori & certiori malo formata bona & quieta cōscientia, quod sic agendum est, vti superius propositio tertia habetur. Ad quod etiam faciunt c. duo mala. & cap. nerui. distinctio. 13. Tertiò quòd si stante æqua probabilitate vel æquali dubio ex vtraque parte de peccato mortali, neque etiam discerni potest in quam partem grauius, certiusq; peccatum siue periculū imminet; tunc est locus gratificationi, & formata bona cōscientia cum bona fide quæcunque illarum opinionum eligi potest; quia in via Dei non potest esse perplexitas ad peccatum, neq; ad impossibile est obligatio vt in tertia propōne dictum est.

Quartò si homo non est literatus, aut doctus, aut si nescit ibi esse varietatem opinionum, neq; dubium inter doctores, aut si audit vel scit ibi varias esse opiniones, tamē probabiliorem, aut tutam non ex affectione, sed ex ignorantia, vel ex alia causa credit eam, quā ipse sequitur æquè aut magis, quàm oppositam; & ita cum bona fide, bonaq; conscientia putans sibi licere agit vel omittit paratus oppositum agere, si sufficienter sciret illud illicitum esse; hic certè inculpabiliter agit, & illam sequitur opinionem; & per ignorantiam inuincibilem excusatur. Et ita doct. communiter dicunt, & præcipuè Medina de resti. q. 22. fol. 74. & Nauarro in summa. cap. 27. numero 283. 288. quod de posito dubio & formata bona conscientia potest homo prædictus adhærere illi opinioni, quā audierit à doctoribus fide dignis approbari; quibus se tute pōt confirmare. Immo & glo. in extrauag. Ioā. 22. inter nōnullos, de verb. sig. §. i. verbo, deinceps, etiam ait ꝙ opinio alicuius magni doctoris inducit causam pbabilē, & excusat à culpa erroris; qđ videtur intelligendum, si talis hō nescit inuincibiliter ibi esse opiniones, aut nescit earum causas, & motiua vel fundamēta examinare, vt dictū est. nā si est doctus sciens illa discernere & examinare; tūc in dubio de pcō mortali debet habere causas magis rōnabiles ad adhęrendum potius huic opinioni, quàm ipse vti probabiliorē & tutā amplectitur, vt in præcedētibus

declaratum est, vt à culpa per ignorantiam excusetur. Fit tandem ex dictis quòd quando litigantes super aliqua re, cui eorum debeatur, habent pro se æquales probationes, vel doctorum opiniones, debent componendo inter se rem illam diuidere vt maneant tuti in conscientia; aliàs fortè tuti non essent. Ad supradicta faciunt ea, quæ inferius, lib.3. de conscientia. q.5. propositio.2. & qõ.6. in secunda parte propositionis & q.8. differuntur.

Dubium. Sed dubitatur quæ sunt, aut esse possunt causæ rationabiles ad adhærendum potius vni vti probabiliori opinioni, quàm alteri, aut facientes vnã opinionem probabiliorem, quàm alteram.

Respon. Respondeo secundum Conradum, vbi supra ꝙ sunt septem, quarum quinque se tenent ex parte ipsorum doctorum opinãtium, aliæ duæ ex parte fundamentorum illius opinionis.

Causa 1. Prima igitur causa est, si doctores vnius opinionis sunt & fuerunt regulariter in aliis opinionibus fidem vel morem respicientibus veriores; ita quòd in talibus verius scripserunt, & minus errauerunt; tunc enim cæteris partibus etiam in proposita materia est causa magis adhærendi opinionibus eorum, quia ex similibus præsumitur de similibus.

Causa 2. Secunda causa est, si doctores vnius opinionis plus insudarunt studio talium materiarum, de quibus agitur in præsenti, quàm doctores alterius opinionis, quia cæteris paribus in fide & moribus plus adhærendum est Theologis, quàm Canonistis: contra uerò in his quæ concernunt leges humanas, & forum contentiosum, plus canonistis, quàm Theologis. Similiter inter Theologos in materiis moralibus & casibus conscientiæ plus standum est illis, qui in moralibus diligentius suum ingenium contriuerunt, quàm aliis, qui speculatius plus intenderunt: quia Ethic. I. Horum quisq; est bonus iudex quæ nouit, & vnicuiq; in sua arte credendum est.

Causa 3. Tertia causa est, si doctores vnius opinionis sunt præsumendi minus affectati ad illam opinionem, quàm alii ad suam: quia cæteris paribus plus standum est illorum opinioni, qui sunt minus affectati, quàm aliorum affectatorum. Ideo si materia, de qua est dubium, tangit lucrum temporale alterius partis doctorum; minus credendum est eis, quos illud lucrum respicit, quàm aliis. Ideo etiam magis credendum est iurisperitis cæteris paribus, qui vel vbi non sunt alligati alteri partium, puta vbi scribunt per modum lecturæ, q̃ aliis etiam eisdem vbi alteri partium tanquã aduocati, vel ei alligati consilia scribunt: & idem similiter de quomodolibet affectis, & nõ affectis dicendum est, quia amor & odium peruertunt iudicium. 2. Rheto. Amantibus & odientibus non eadem videntur.

Causa 4. Quarta causa est, si doctores vnius opinionis sunt & fuerunt regulariter melioris vitę: quia cęteris paribus magis standum est opinioni eorũ, q̃ aliorum, quia sanctitas & puritas vitæ meretur à Deo illuminationem veritatis, & præcipuè castitas. vnde Io. Euang. inter catholicos, & inter Ethnicos Plato altius de Diuinis scripserunt: & sicut tales minus errant in vita sua; sic etiam apti sunt minus errare in doctrina & operationibus aliorũ dirigendis; quia Psal. 9. Initium sapientiæ timor dñi. & Eccl. 37. Anima viri sancti enuntiat aliquã do uera plusquam septem circũspectatores sedentes ad speculandum: & sequitur ibidem ironicè, cum uiro irreligioso tractatu de sanctitate, & cũ iniusto de iustitia. Vide ibi.

Quinta causa est, si sunt plures de una opinione, quàm de alia: quia cæteris paribus magis adhęrendum est pluribus. Ideo S. Isidorus in epist. ad lectorem suum præfert canones qui dicuntur apostolorum cęteris cõciliis, quia licet à quibusdam dicantur apocriphi, tñ plures eos receperũt, ut habetur 16. dist. c. Isid. & Aug. lib. 2. de Doctrina Christ. docet in illis scripturis, quæ nõ ab omnibus recipiuntur præponendas esse eas, quas plures & grauiores accipiũt dist. 19. c. in canonicis. & dist. 63. c. ult. & in 2. q. 7. c. puto habetur quòd illud potius tenendum est quod à pluribus approbatur & corroboratur. Nã 1. Top. ait Arist. quòd Probabile uerum est quod pluribus & sapiẽtibus uidetur. Et notetur ꝙ semper dico cęteris parib. quia aliàs non oportet. Vnde & Papa Pius II. in epist. 401. ad Lodouicum regem Francorũ dicit. Scriptura quæ ait ubi multa consilia ibi salus, cõsiliorum multitudinẽ non requirit, sed maturitatem & digestionem, quæ res in paucis, q̃ in multis facilius sępe reperitur: neque. n. honestas aut iustitia multitudine facilè suadetur: q̃ uariis affectib. agitata ad peiora frequenter inclinat: neq; bene se res habet ubi suffragia numerantur, non põderantur: sæpe. n. fit ut maior pars meliorem uincat. Hæc ille. & C. de uete. iu. enu. l. 1. §. si. & l. tanta. §. si quid autem, dicit tex. ꝙ sępe unius & fortè deterioris siue minoris sententia potest multos & maiores in aliqua parte superare: & tunc non est cõsideranda multitudo sequentium unam opin. ut ibi dicit tex. Igitur cæteris paribus & non aliter opinio communis tenenda est, quia pro ea præsumitur ueritas secundum glo. 3. q. 7. c. infamis. & innuit tex. iuxta glo. in c. unico. de postul. præla. lib. 6. & facit tex. in l. ii. ff. de iu. & fac. igno. & notat Bar. in l. de co. C. de pœna iud. qui male iudi. & in foro contentioso seu exteriori debet iudex iudicare secundum opinionem communem; aliàs punitur, ut de hoc late Syluester tit. opinio. q. 2. & summa Ange. ibi uide. quæ omnia limita ut dictum est, scilicet cæteris paribus, uel ut ait Geminia. cap. 1. de summa trinit. lib. 6. nisi notoriè maledicat, uel rationabiliter conuinci posit, ut ait etiam Io. Andr. cap. 1. de constitu. Causa 5.

Quòd si unam opin. plures teneant, aliam autem grauiores licet pauciores, uidetur, (ut ait Conr.)

Conradus) ꝙ cæteris paribus exiſtentibus opiniones illæ ſint æqualis auctoritatis. vnde Aug. lib.2.de doctrina Chriſt. & habetur diſtinct.19. c.in canonicis. dicit ꝙ ſi contingat inuenire ſcripturas aliquas à pluribus teneri, & alias à grauioribus haberi quàquam hoc inueniri non poſsit; æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. Hæc ille. Quòd ſi doctores contraria opinantes ſunt Antiqui & Moderni; præponuntur antiqui (cæteris paribus loquor ſemper) quia temporum diuturnitas videtur aliquam auctoritatem attuliſſe, niſi ex nouis rationibus & cauſis aliud ſentiatur, quia aliquandò intellectus iuniorum eſt perſpicacior. l.gallus.ff.de lib.& poſth. Ad hoc pulchrè facit Gerſon in tertia par.ſum.de vita ſpirituali, lect.4. corollario 8. vide ibi.

Causa 6. Cauſa ſexta eſt, ſi rationes vnius opinionis ſunt meliores & magis vrgentes, quàm rationes alterius: ei enim, qui meliori rationi innititur ſtandum eſt, vt in cap.capellanus. de feriis. quò enim quiſq; magis rationi innititur, eò maioris auctoritatis verba eius eſſe videntur, ait Gratianus. diſtinc.20. cap.1.& 2. vnde ſecundum eum ibid. & in cap.placuit. 36.diſtinc. aliqua dicta Auguſt. & Hieronymi circa expoſitionem ſcripturarum præferenda videntur dictis aliquorum pontificū, eò quòd meliori rationi adhæſiſſe videntur.

Causa 7. Septima cauſa eſt, ſi auctoritates ſonantes pro vna ſunt expreſsiores, aliis ſonantibus pro alia opinione. Ideo Gratianus 36.quæſt.vlt. cap.vlt. dicit quòd auctoritas concilii Aquiſgrani dicentis; quòd raptor & rapta non poſſunt matrimonialiter copulari, etiam poſt conſenſum parentum, etiam poſt pœnitentiam, non præiudicat auctoritati Hieronymi dicentis oppoſitum, maximè cùm Hieronymus teſtimonio diuinæ legis innitatur. verùm hoc exemplum, quòd adducit Gratianus (ait Conradus) non videtur eſſe conueniens, quia prædictum concilium non dixit hoc declaratiuè, quaſi hoc ſit de lege Diuina, vel non determinauit abſolutè quòd id fieri nullo modò poteſt; ſed vt videtur id dixit diſpoſitiuè, & quātum eſt ex humana lege volendo ſtatuere & prohibere ne tales copularentur. Nunc autem multa non poſſunt fieri ob prohibitionem legis humanæ, quæ tamen, quantum eſſet ex lege Diuina poſſent fieri. Ex ita patent prædictæ ſeptem cauſæ; quibus cognoſcitur potior ſeu probabilior opinio, cui magis hærendum ſit; inter quas cauſas iſtæ duæ vltimæ ſunt potiores & magis attendendæ, quia & magis faciunt ad rem; quibus deficientibus ad alias quinque cauſas priores eſt recurrendum, vt dictum eſt.

Corollariū. Ex quibus patet quòd peccat mortaliter is, qui agit actum à parte rei licitum quidem & bonum, ſed tamen iſte illum agens eſt vir literatus, qui nouit ponderare cauſas adhærendi potius vni opinioni, quàm alteri: & tales cauſæ ſunt notabiliter meliores circa opinionem dānantem eundem actum vel contractum, quàm ſunt cauſæ adhærendi opinioni, illum approbanti. Nam ſecundum Ariſt. quædam falſa ſunt probabiliora, quibuſdam veris: & nihilominus non obſtante ipſa præualentia ipſe adhæſit etiam ſine dubio opinioni illum iuſtificanti, & ſic egit illum. Ratio eſt ſecundum Conradum vbi ſupra; quia talis temere agit, & contra probabiliorem conſcientiam. Probatur primò quòd contra conſcientiã agit; quia ſi cauſæ adhærendi opinioni actum dānāti ſunt meliores, ergo ſunt natæ inducere eum ad magis credendum quòd ſit illicitus, quàm ꝙ ſit licitus; ſed intellectus eſt potentia naturalis nō potens non aſſentiri, ſeu non opinari id quod ſibi oſtenditur, vt magis opinabile; ergo is magis æſtimat vel opinatur ſtantibus illis cauſis quòd ſit ille actus illicitus, quàm quòd licitus: & nihilò minus illa credulitate non obſtante vult agere eundum actum contra reclamationem conſcientiæ, quàm non audit nec aduertit cùm debeat aduertere: ſed eam per imperium voluntatis compeſcit ſuſpendendo, vel auertendo intellectum à debita illorum conſideratione, ergo patet quòd facit contra conſcientiam in actu vel in debito exiſtentem.

Quòd autem temere agat patet ſecundum Adrian. 4. vbi ſupra quia ſtat aliquem faciendo licitum & obligatorium peccare eò quòd exponit ſe periculo, verò vel æſtimato, vt patet in caſu prædicto, quia qui æſtimat vel æſtimare debet ibi eſſe periculum peccati mortalis; tunc certè quãtum in ſe eſt, exponit ſe periculo, licet non quantum eſt ex parte rei licitæ quam agit. Si autem nō aduertit tale periculum; tunc interpretatiuè ſe illi periculo exponit: quia ſcilicet debet æſtimare & aduertere periculum vel diſcrimen illud in eo quod agit; ſicut interpretatiuè dicitur quis velle peccatum, quod debuit aduertere. Quādo enim homo non timet vbi timendum eſt, & non dubitat vbi dubitandum eſt; tunc ex 4. Ethic. ex nimia audacia eſt exceſſus vitioſus formalis, vel interpretatiuus, atque temeritas: & ita temeritas intellectus eſt; quando ſuæ æſtimationi nimis innititur, & non formidat ubi formidandum eſt, contra illud Prouerb.3. Ne innitaris prudentiæ tuæ: prudentiæ autem ſuæ, (ut ait Hieronymus) nimis innititur qui ea, quæ ſibi agenda uel dicenda uidentur, patrum decretis anteponit: & ut idem Adrianus ibidem in ſecundo quolib. art. 1. Vltimo dicit is innititur propriæ prudentiæ, qui cùm adhuc lactis ſit particeps & expers ſermonis & iuſtitiæ non ſtat auctoritati maiorum: ſed ex iis, quæ ſibi apparent, concludit ita fore, quia ſicut perperam temerè & contra rationis ordinem agerem: ſi ego longe diſtans, & non ſtare uidens hominem à longe uenientē, conſtanter tenerem illum eſſe ſortem quem alii clarius propiuſque uidentes dubitant: ita temere peccat is qui dubitantibus, & opinantibus

viris doctissimis contra probabiles rationes eorum tenet oppositu licet in rei veritate sit veru.

Similiter peccato temeritatis, peccat qui est simplex homo, & nullatenus dubitat in eo actu, vel contractu in quo scit vel audit doctores praeclarosque viros esse varios dubios & perplexos, & vacillare.

Similiter si quis modo sit literatus modo non sciens tamen vel audiens excellentissimos doctores, & ferè omnes tenere quod stante probabili dubio, an talis coniux sit aliena, eius vir cum quo nunc est, tenetur reddere debitum ipsi petenti quamuis exigere non valeat ab ea, vt videtur dicere cap. inquisitioni de sententia excommunic. & cap. dñs. de secundis nuptiis. & cap. quia culpatur. 23. q. 1. & tamen audiens esse aliam singularem opinionem in oppositum quam sequitur, Adria. in 2. quol. (de qua latius alio nostro tractatu de conscientia. q. 8. dicetur) negat ei debitum sequendo firmiter hanc opinionem Adriani, & aliorum paucorum: nisi pro hac sua opinione singulari habeat rationes notabiliter meliores, seu auctoritates & causas magis vrgentes, quam habet opinio communis doctorum, peccat, inquam, peccato temeritatis vt dictum est.

Ratio horum est, quia dicitur primo Poster. Oportet discẽtem credere donec melius sentiat. & 6. Ethic. dicit. Itaque non minus inhaerendum est expertis & senioribus vel prudentum opinionibus atque sententiis sine demonstratione, quã demonstrationibus ipsis: veluti enim per oculũ experientiam habentes principia discernũt. Haec ibi. In moralibus enim valet experiẽtia id quod demonstratio in speculatiuis, vt 1. distinc. 3. & 6. Ethic. ait Arist. de quo etiam B. Tho. prima secũdae. q. 57. q. 60. pulchrè agit quomodo prudentia certius quàm ars operatur.

Contra primam propo. arg. 1. Contra supradicta & praecipuè contra primam propositionem arguit primo secundum Adrian. in 4. de restitu. vbi supra. Nam doctoribus nulla est facultas legis condendae neque obligandi per talem legem, ergo similiter neque opiniones eorum videntur obligationem aliquã inducere, ad eligendum hanc vel illam, &c. ergo non obstante quòd ego sciam apud doctores in dubium versari sequitur quòd possum eligere quãcunque opinionem voluero, vel ad consilium vnius absque discrimine peccati amplecti quãcunque voluero partem, non attendendo probabilitatem maiorẽ huius vel illius: & prima consequentia probatur à maiori ad minus negatiue, quia si certa sententia doctorum non potest me obligare tanquam lex, ergo nec formidolosa eorum opinio. Secunda autem consequentia patet. Et confirmatur primo, quia ignorantia inuincibilis excusat à peccato: alioqui obligaremur ad impossibile (quod absit) vt de hoc latius infra. Sed qui in dubiis sequitur sententias & decreta maiorum: videtur iam inuincibiliter ignorare quantum est ex hac parte industriae humanae apponendae, cũ nõ possit per se nosse veritatem legis quam nescit aut non intelligit ergo. Confirmatur secundo auctori. quia subditi praesertim simplices tenentur maxime in dubiis seruare decreta legesq; maiorum. Deut. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinẽ & sanguinẽ, causam & causam, lepram & non leprã: & iudicũ. Inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit dñs Deus tuus: veniesq; ad Sacerdotes Leuitici generis & ad iudicem qui fuerit illo tẽpore, quaeresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudiciũ veritatẽ, & facies quaecũq; dixerint qui praesunt loco quem elegerit Dñs, & docuerint te iuxta legẽ eius: sequerisq; sententiã eorum; non declinabis ad dexteram neq; ad sinistram. Haec ibi. In quo se fundat. c. per venerab. qui filii sint leg. ex quo etiã canonistae & bene demonstratũ putant, quod in dubiis diffiniendis magis standum est sent. papae quã quorũcũq; sanctorum, etiam quo ad expõnem sacrae scripturae: ex quo Pontificibus: non aũt sanctis data est potestas iudicandi & interpretandi. de quo Panor. in c. aliquib. de decimis. & c. ne imitaris. de psc. quãquã contrarium determinasset Gratianus in 20. dist. c. 1. & 2. sufficit ꝑ nunc ad ꝓpositum auctoritas Deut. 17. Item Math. 23. Super cathedrã Moysi sederunt Scribae & Pharisei quaecũq; dixerint vobis facite. nunc. aũt qui peccat auctoritate legis nõ peccat. 23. q. 4. ergo. Item Vlricus in summa sua dicit quod si quis de aliquo dubio cõsulat magis peritos de quo nullã habet expressam auctoritatem script. vel Ecclesiae, vtrum ita sit vel non, dũmodo formet sibi bonam conscientiã, etiam si res aliter se habeat quã ipse sentit, & quã sibi consuetum fuerit, excusatur, quia fecit quod potuit & Deus plus non requirit. Item Alb. Mag. videtur in suis respõ. dicere ꝙ frater simplex vel qui libet homo cum salute potest sequi in consiliis quamcunque opinionem voluerit, dummodo alicuius magni doctoris opinionem sequatur.

Item Aug. ad Casulanũ & habetur dist. 9. c. sanè. & Guill. glossator Raim. dicunt ꝙ in apicibus iuris vbi dubitant etiam sapientes excusabilis est Ignorantia: vnde si quis bona fide partem hãc vel illam elegerit nõ debet super hoc habere cõscientiam nimis scrupulosam. Item Monal. dicit ꝙ in dubiis non generatur aliquod preiudicium veritati si inter diuersas opin. à magistris approbatas illã quisquã amplectatur quae sibi videtur magis consona veritati seu rationi. Item Landulph. in 4. senten. distinc. 15. dicit. Si quis illius sit animi & propositi quòd nullo modo vellet operari contra legem si sciret: & sequatur in dubio contractuum opinionem alicuius doctoris, dato quod illud quod facit sit malum, & contrarium sit bonum, creditur quòd non peccat.

Item Hostien. extra de cogn. spir. super c. si vir. dicit quòd vbi sunt diuersae opiniones diuersaq;

iudicia

iudicia semper est forenda humanior & æquior. & ad idem facit. cap.fin. de transact. & ff.de legibus.l.benignius. & ibi doctores, & quòd si vna opinio innititur rigori scripto: altera autem scriptæ æquitati, præponitur æquior (vt habetur de rerum permutatione. cap.1. lib.6.) & l.placuit.C. de iud. & Cynus in l.i.C.de legibus, & l.benignus ff.de legibus, & tenet Pau.in clementina Romani. in princ.de elect.quod tamen fallit in odium Iudæorum: contra quos rigor præfertur æquitati. de iudi.c.2. Et nota quòd dicit benignior illa quæ fauet iuramento, testamento, libertati, matrimonio, religioni, & sacramento, vt est argumen. cap.2. de cogna.spiritu. & l.sunt personæ. ff.de religio.& sumptibus fun. & similiter ea quæ absoluit est ligante benignior. de reg.iur.c.odia. lib.6. & l.Arrianus.ff.de actionib.& obligatio. vt etiam refert Syluester tit.opin.quęst.2.

Item Florent.in sua summa.par.1. tit.3.c.10. §.10. & Nauarro in summa cap.27.numero 283. & 288. vbi etiam prædictos doctores recitat dicit quòd cum bona conscientia potest quis tenere vnam opinionem, & secũdum eam operari exclusio saltem scandalo, si talis opinio habet pro se notabiles doctores, & non sit contra expressam auctoritatem sacræ scripturæ aut contra determinationem ecclesiæ: & dummodo ex contrarietate talium opinionum non tamen ducatur ad dubitandum sed bonam sibi cõscientiam formet de eo quod credit tanquam de probabiliori parte, & præcipue quando quis adhibet diligentiam inquirendo veritatem, nec inuenit aliquid quod eum sufficienter moueat ad credendum quod sit illicitum hoc quod ipse sequitur secundum illam opinionem. Hæc ille. Et in idem concidit Henricus Gandẽ.in 4.quolibet. q.33. vt recitatur infra in responsione ad secundum argumentum & tertiam eius confirmationem.

Ex quibus omnibus videtur sufficere quòd opinio iustificans actum licitum vel illicitum nõ sit exprese contra sacram scripturam, aut expressam determinationem ecclesiæ, & quòd non oriatur scandalum sequendo eam, & quòd sit opinio habens probabiles rationes quæ & tales videantur ipsi agenti, & habeat notabiles doctores pro se, & non faciunt prædicti doctores mentionem de aliqua alia conditione requisita quòd videlicet sint rationes aut causæ probabiliores pro tali opinione, immo neque supradicti doctores prius recitati ponunt tot conditiones, sicut Florent. & Henricus, ergo non requiritur amplius neque quòd sit probabilior aut quod probabiliores causas habeat pro se quã opposita opinio.

Respondeo ad primum argumentum concesso antecedente, & prima consequentia, negatur secunda, & ratio est, quia licet doctores decernentes vel opinantes non obligent: tamen lex, & ratio naturalis obligat nos ad tenẽdum & sequendum probabiliorem cognitam opinionem: alioqui esset peccatum temeritatis vel periculi seu contra conscientiam vt probatum est. Doctores autem opinando nihil aliud faciunt quàm indagare & declarare nobis rationes probabiliores quibus cognitis tenemur iam ex lege naturali eam sequi opinionem: ideo non ualet illa consequentia secunda, scilicet nõ obligamur ex opinionibus doctorum tenere hanc vel illam, ergo simpliciter non obligamur, quia stat quòd obligemur ex alia lege puta naturali vt dictum est.

Ad primam confirmationem respondeo negando minorem, quia nisi sequatur decreta maiorum in quibus est maior probabilitas quàm in opinione opposita non ignorat quis inuincibiliter, nec agit rationabiliter, exquo temere agit vt probatum est. Et si sic intelligatur, tunc conceditur etiam consequentia, sed nihil contra supradictas propositiones, vt patet.

Ad secundam confirmationem respondeo, quòd illa omnia & auctoritates ibi adductæ locum habent in simplicibus qui nesciunt perspicere vim rationum & probabilitatis huius & illius sententiæ vel opinionis. Nam hi licitè sequũtur opinionem alicuius magni doctoris quem bona fide credunt recte docere. docti autem viri qui sciunt vim rationum discernere non excusantur nisi probabiliorem sequantur opinionem, vt supra, & in resolutione post tertiam propõnem dictum est.

Et ad id Deuteron.17.respondeo, quòd textus se ipsum soluit, vt ait Adrian.in 2.quolib.q.1.sine argumentis, quia ibi dicitur. Facies quæ te docuerint secundum legẽ. nunc autem error aut quod est contra rationem aut contra probabiliorem opinionem non docetur secundum legem Dei, sed contra. vnde glo.nõ dicit tibi vt obedias mihi te iuxta legem docuerint. Illud autem non declinabis ad dexteram vel sinistram, non intelligitur respectu doctrinæ illorum superiorum, quasi non liceat declinare ab eorum malo decreto vel mala doctrina: sed intelligitur de non inclinando extra rectam doctrinam eorum secundum Dei legem, quia non declinandum est à via recta quam illi docuerint. Nam declinare est in via morum à bono & recto recedere, sic dicitur Deut. Nõ declinabis ad dexteram vel sinistram, scilicet à præceptis Dei. Ad illud Math.23. Super cathedrã Moysi &c. Respondeo secundum Conradum & Adr. vbi supra quod intelligitur quando concorditer omnes quid dicunt: secus vbi est contrarietas opinionum: vel intelligitur de iis quæ ad cathedram pertinent secundum glo.inter eiusmodi sunt ea quæ secundum Dei legem & rectam rationem docẽt: non autem errores quos de capite suo confingunt. Esai.10. Vęh qui condunt leges iniquas &c. Igitur tenemur sequi doctrinam superiorum & doctorum: dummodo non dixerint contra sacram scripturam & rectam rationem exprese vel implicite aut aliquo modo. Hæc ille Et ita patet quod indebite adhærens errori

superioris uel doctoris non peccat auctoritate le gis præceptiue vel consultiue, cùm lex non iubeat nec suadeat contra rationem probabiliorem vel in erroribus aliquem sequi.

Ad Vlricum respondeo, quod ipse intellexit, si homo fecit quod in se fuit, vt patet ex ratione sui dicti, quia & tunc fuit Ignorantia inuincibilis & non aliter. & similiter subintellexit alias particulas debitas inesse, licet non tam clare expresserit.

Ad Albert. respondeo, quòd similiter debet intelligi & suppleri prædicto modo, aliàs, eius dictum non est verum.

Ad August. & Guillel. & Monal. respondeo, quod eodem modo sunt intelligendi & supplédi, quia ex quo dicunt quod in dubiis tutè sequitur homo opinionem habentem pro se rationem solam, dimittendo illam quæ habet pro se exempla dũtaxat, & si vtraq; habet rationem & exempla, tunc illa quę habet exempla excellentiora pietate est magis imitanda sicut ex talia exempla sunt di gniora ad imitandum: in dubiis autem moralibus aliorum bona vita debet esse nobis regula viuendi, & eo magis quo meliores sunt illi. hæc Aug. Ex quibus patet quod ipse intendit q̃ ptobabiliori & rationabiliori est standum, ex quo prædicta hæc faciunt, opinionem probabiliorem, vt pa tet ex supradictis.

Ad Landul. respondeo, quòd eodem modo est intelligendus & supplendus quando opinio tangit rem obligatoriam de iure Diuino. Nam (vt ait Adrianus in 4. quolibet. art. 1. in his quæ sunt solum de Iure positiuo, in quibus inquirendis nõ est necessaria tanta diligentia, bene excusatur à peccato is qui sequitur opinionem alicuius doctoris, aut viri docti, sicut sequendo errorem Medici vnius, pro repellenda ęgritudine, quis inculpabiliter morti se exponit. & sic limitata opinio Landul. est vera vt iacet, alias supplenda est secũdum supradicta, si vera esse debet.

Ad Hostiens. respondeo secundum Conradum vbi supra quòd illud eius dictum habet veritatem in solo foro exteriori & quoad personam iudicis debentis iudicare, quia in dubio illo debet iudex potius declinare ad humaniorem & be nigniorem partem & equiorem, quia melius est reddere rationem de nimia misericordia q̃ de ni mia seueritate. Aequitas autem est iustitia quædam dulcore misericordiæ prudenter temperata secundum exigentiam casuum & circunstantiarum particularium. Sed non est verum in foro conscientiæ, saltem quoad ipsum pœnitentẽ & confitentem. Nam apud talem, ea quæ est humanior non est præferenda, quia est laxior & minus secura, nunc autem licet non sit semper necessarium sequi tutiorẽ, sed tutã sufficienter, nisi vbi est periculum mortale seu dubium: tamen semper consulendum est tutius, & hęc tutior opinio communiter est durior, vt de hoc supra habetur in resolutione, & infra in responsione ad secundum arg. latius.

Ad Flor. Nauarro. & Héri. respõ. quod sunt intelligendi, & supplendi, vt de reliquis dictum est, quia & eorum verba id expresśius sonant.

Secundo arguitur pręcipue contra secundam propositionem vbi dicitur quod agens actũ aliàs illicitum, vel non ita tutum vt est oppositum, sequendo probabiliorem opinionem non peccat, quia vbi possumus tenemur incerta fugere & cer ta amplecti (vt patet per August.) & habetur de pœniten. distin. 7. c. si quis. dicentem, tene certum & dimitte incertum, & in c. Iuuenis. de sponf. habetur quòd in dubiis tutior pars est eligenda, & glos. Math. 1. ibi hoc eo cogitante &c. dicit hic docemur din deliberandum esse de incertis ne peccato leuitatis peccetur. Sed cùm certum sit quòd non sit peccatum sequendo illam opinionem quę damnat talem actum de quo est doctorum contrarietas, omittere & cauere illum actum, præsertim si ex tali omissione non sit pręiudicium tertii, vel aliud periculum peccati aliũde, & non sit certum quòd nõ sit peccatum sequi opinionem probabiliorem iustificantem illum actum etiam post longam discussionem, ergo stante prędicto dubio opinionum seu earum cõtrarietate, sequitur, quòd illa semper necessario eligenda est tanquam tutior quæ damnat talem actum & non illa quæ illum iustificat. Et confirmat primo, quia qui se periculo exponit mortalis peccati mortaliter peccat, secundum regulam magistralem, ex Ecclesiast. 3. qui amat periculum, peribit in illo: sed ex quo quis scit esse dubium ex contrarietate opinionum si eligit vel sequitur opinionem etiam probabiliorem iustificantem actum de quo est dubium an sit mortalis, iam amat periculum: quia amare periculum in proposito est illud velle in quo periculum consistit, vt contingit in illo actu, ergo peccat qui sequitur opinionem illam quæ iustificat aliquem actum quem alia opinio damnat. Et confirmatur secundò, quia non solum est mortale agere contra conscientiam, sed etiam contra dubium, de mortali, vt latina de hoc infra in materia de conscientia, sed impossibile est eum non dubitare qui iam nouerit oculatissimos atque acutos viros dubitare de negotio vel de altera opinione opposita, ergo nũquam licet ei partem amplecti, de qua dubium versatur ex contrarietate opinionum. Confirmatur tertiò, quia saltem sequitur quòd debet ibi recognoscere culpam, sequendo opinionem iustificantem actualem de quo est in certitudo & contrarietas opinionum, quia secundum August. & habetur distinc. 5. c. ad eius. Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere vbi culpa non est; & non potest hoc intelligi de eo actu de quo nullum omnino dubium est quin sit licitus: sed de eo de quo est aliqualiter dubiũ. Sed quando quis agnoscit ibi esse culpam in aliquo

actu 2. argum.

actu tunc ibi credit esse culpam ergo non licebit ei illum agere: quia sic agere contra conscientiam. Confirmatur.4.quia B.Tho.in 3.quodlibet.art.10.dicit in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores nullus excusatur si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri. in talibus n.ignorantia nō excusat, alioqui excusarentur à peccato illi præsertim simplices qui secuti sunt opiniones hæresiarcharū, puta Arrii Nestorii &c. nec potest excusationem habere, ꝓpter simplicitatem suam siquis in talibus opinionem erroneā sequatur: quia in rebus dubiis non est facile præstandus assensus. Immo secundum August.lib.3. de doctrina Christiana, consulere debet quisque regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & Ecclesię auctoritate percepit. hęc B.Tho. & in 8.quodlib.art.13.dicit quod duobus modis quis peccatū incurrit. 1.faciendo, contra legem. 2.faciendo contra conscientiam certam vel opinatiuam: & quòd quando sunt duæ opiniones cōtrariæ de eodem, ex quo oportet alteram veram altera falsam esse: tunc si quis facit contra veram opinionem quæ damnat actum & sic facit contra legem Dei, talis non excusatur à peccato quāuis non faciat contra conscientiam. si autem alia opinio contra quam facit non est vera, & si actus est licitus tamen agens habet conscientiam de contrario: tunc iterum peccat: quia contra conscientiam: Si verò non habet conscientiam de contrario sed certitudinem, sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum: & tunc manente tali dubitatione si agit peccat quia discrimini se committit. aut ex contrarietate opinionū, in nullam dubitationem inducitur: & sic non peccat. Hęc B.Tho. Ergo ex prędictis his videtur, quòd qui sequitur opinionem iustificātem actum aliàs illicitum quem alia damnat, nunquam excusatur à peccato, etiam si habeat omnes illas conditiones secundæ propositionis.

Responsio ad 2.arg. Respondeo ad secundū arg. secūdū Conradū vbi supra ad maiorē, quod quāuis posset refutari dictum August. tene certum &c. tanquam impertinens ad propositum: quia ibi non loquitur quando sumus inter contrarias opiniones: sed quando pœnitens est in articulo mortis vt patet. ¶ Tamē admittendo illam & alias auctoritates ad propositum, dico illam maiorem distinguendo, quod dupliciter dicitur incertū, vno modo per negationē certitudinis cuiusq; tam moralis quàm dialectice, ita quòd nullo modo est probabilis certitudo quòd talis actus sit licitus: sed potius est probabile & equilibre dubium & periculum peccati in tali actu sequendo talem opinionem: ita quod agens secundum illam opinionem probabiliter seu æque credit se peccare, sicut nō peccare mortaliter: & tunc conceditur vt supra dictū est quod tenemur tutiorem opinionem amplecti. & ad hunc sensum conceditur illa maior & auctoritates pro ea adductæ: sed tunc negatur minor. non enim est incertum moraliter neq; dubium an sit mortale sequi illam opinionem probabiliorem, de qua in 2.propositione dictum est: sed potius est certum quod sit licitum vt patet ex dictis.

Alio modo capitur incertum per exclusionem certitudinis maioris: ita quod solum negat certitudinem maiorem euidentię, nō autem certitudinem moralem dialecticam & probabilem: quæ certitudo moralis seu probabilis innititur nonquidem propositionibus euidentibus ex terminis aut deductis ex talibus, sed cōiecturis grossis & figuralibus magis ad vnam partem se habentibus quàm ad aliam, vt 1. Ethic.c.2.dicitur quòd disciplinati est, in tantum certitudinem requirere, secundum vnumquodq; genus, in quantū rei natura patitur; proximum enim peccatum seu ęque vitiosum est, mathematicum persuasionē, & rethoricum demōstrationem exquirere. Ideo qui in agibilibus nollet esse contentus de tali certitudine morali vel probabili esset in disciplinatus. Igitur capiendo incertum hoc, secundo modo, idest ꝙ non est euidens: tunc nego illam maiorē si loquatur de obligatione pręcepti, vel necessitatis. Nam opinio quæ est probabilior, quamuis alia sit longe certior aut tutior ex parte rei quòd eam sequi nullum omnino continet periculum, licite eligitur tanquam certa moraliter licet sit in certa euidenter, & licet sit alia certior aut tutior. Sicut bene stat quòd inter duo alba, vnum sit magis album quā aliud: & tamen id quòd est minus album sit pure & simpliciter album, sic quod nihil nigredinis habeat admixtum: & inter duos sanctos vnus est sanctior alio, vterq; tamen sanctus: sic improposito. Si autem quis velit de cōsilio sequi certiorem omnino opinionem & duram; cauendo omnem actum quem quęlibet opinio damnat, eligendo semper securius, & id de quo constat esse licitum omnino: potest quidem licitæ & sanctæ id facere simpliciter loquendo: quod ideo dico, quia ratione alicuius circūstantiæ, puta damni tertii vel periculi scrupulorum conscientię inquietantium seu aliunde, non esset tutius neq; bonum sequi illam simpliciter tutiorem certioremque, aut duram opinionem.

Sic etiam patet quomodò est intelligenda illa maxima cōmunis, scilicet in dubiis tutior pars est eligenda, quia si intelligatur de dubio iuris tunc modo prædicto intelligitur quando est dubium de mortali, ita quod si nō est probabilis aut moralis certitudo sufficiens quod sit licitum, aut quando vtraq; pars est ęque probabilis aut ęque dubia de mortali: tunc tutius & minus malum est necessario simpliciter eligendum, vt dictum est hic, & in tertia proposi. & in resolu. supraposita. *Not.*

Si autem loquamur de dubio facti, puta quādo quis scit quidem tale ius videlicet esse illicitum, furtū & fornicari: sed dubitat an hoc factū sit furtum aut fornicatio, quia dubitat vtrum hęc res vel mulier sit sua an non, & per consequens dubitat

dubitat an capere talem rem, vel accedere ad talem mulierem sit furari & fornicari an non: tunc in tali dubio facti (ait Conrad. de contractibus. q. 61. in 5. arg. & eius responsione) quòd etiam tutior pars eligenda est necessariò vt dictum est. Sed hoc limitat quando est dubium probabile vel æquilibre de alicuius præsentia vel absentia requisita vt actus sit licitus, vel vt non sit illicitus, puta quando quis dubitat probabiliter seu æque quòd est in statu gratiæ sicut quòd est minor tali peccato, & per consequens probabiliter seu æque dubitat seu credit quòd adest debita dispositio ad communicandum, sicut quòd abest aut quòd adest indispositio sicut quod non adest. tunc. n. tutius est necessariò eligendũ, & curãdũ vt probabiliter habeatur dispositio sufficiẽs requisita & caueatur indispositio impediens dignã eucharistiæ sumptionem. secus ait quando est dubium probabile seu æquilibre de præsentia illius facti seu circunstantiæ, cuius præsentia facit vt actus sit illicitus: tunc enim nõ necessariò tutius eligendum, puta cum quis æque vel magis credit quod non erit tempore futuro, quàm quòd erit maior valor seu precium eius: tũc enim licet præsentia illius maioris precii sit circũstantia deprauans actum venditionis mercis tamen: quia de eo dubitatur vel creditur probabiliter quòd nõ aderit sicut aut magis quàm quòd aderit, ideo ad vẽditionem esse iustam nihil efficit tale dubium facti scilicet maioris precii futuri: & per cõsequẽs ad venditionem esse iustam nõ necessariò est tutius eligendum in tali dubio de præsentia facti cuius præsentia deprauat actum vt dictum est & ait Conradus vbi supra.

Nota. Sed ego non video differentiam inter hunc & alium primum casum, nam videntur coincidere & alterum ex altero inferri. quia si præsentia circunstantiæ vel facti deprauat actum, vel eum facit illicitum, vt dicitur in secundo casu, ergo eius absentia requiritur vt actus non sit illicitus: & per consequens in tali dubio est tutius eligendum, vt dictum est in secundo casu. Ideo videtur simpliciter & vniuersaliter dicendum quòd in dubiis tutior pars est eligenda eodẽ modo in omni dubio facti, sicut in dubio iuris dictum est. Et ad arg. s. quòd sequeretur quòd esset illicita venditio mercis pro maiori precio dubio expectato in futurum si tunc esset precium tutius, idest æquale vel minus recipiendum necessario: cuius tamen oppositum communiter dicũt doctores. Respondeo negãdo sequelam, quia de iusto consensu voluntario partium formali vel interpretatiuo seu virtuali existente aut existere debente eligitur tale precium futurum dubium maius aut minus: ideo volenti nõ fit iniustitia. Quòd si non esset talis consensus iustus vtrinque: tunc conceditur quòd esset iniustum precium & per consequẽs tũc tutius. i. æquale ꝓciũ dubiũ aut certũ expectãdũ esset: & forte hoc mõ Cõradus itellexit.

Ad primam confirmationem. Respondeo quòd maior est vera de periculo probabili vel æquilibri quod vere & proprie dicitur & est periculum: non autem de periculo improbabili leui vel scrupuloso, quod nec est nec vere nec proprie dicitur periculum: sed tunc negatur minor; nõ est enim periculum in casu secundæ propositionis & resolutionis supradictæ. quia cum opinio doctorum non faciat periculum à parte rei sed solum quo ad æstimationem; ideo vbi tales circunstantiæ se offerunt quòd quis non ducitur in dubitationem neq; tenetur dubitare, non amat periculum probabile nec æquilibre formaliter nec interpretatiue, talis autem est is qui sequitur opinionem iustificantẽ actum in se illicitũ cũ conditionibus secundæ propositionis vt patet ex dictis.

Ad secundam confirmationem. Respondeo concessa maiori, negatur minor primæ consequentię: immo vt ait Adrianus, in 4. de restitutione vbi supra, experientia docet oppositum, quòd scilicet homines præsertim docti aut etiam alii de quibus loquitur secunda propositio suprapositа nullo modo mouentur ad dissentiendum uel dubitandum contra opinionem suam propter auctoritatem uel opinionem aliorum, quamuis habeant leuem formidinem seu scrupulum. Neque is peccat per temeritatem neq; per contemptum virorum doctorum quos audit vel scit tenere oppositam opinionem: quia non tenetur in hoc eos reuereri hoc modo, scilicet sequendo eorum opinionem minus probabilem; dummodo alias eos non contẽnat nec irreuerẽter tradet vllo modo.

Ad tertiam confirmationem. Respondeo secundum Conradũ. q. 100. negando illud, si agnoscere & credere culpã capiatur proprie pro actu intellectus adhæsiuo vel iudicatiuo firmo aut probabili: vel etiam improprie pro actu vel motu potẽtię affectiuę, i. pro refugere & dolere absolute tanquam de culpa. Neq; August. sic intendit neq; vult dicere quòd quis debeat absolute & firmiter aut probabiliter credere ibi esse peccatũ vbi non est: quia hoc nõ esset verum etiã in materia vbi est contrarietas doctorũ: sic enim oporteret quod quis adhæreret illi opinioni cuius contradictoria videtur sibi probabiliter vera & alia falsa, nec etiam vult August. quòd quis debeat absolutè & firmiter refugere dolere & cauere tale quid tanquam omnino malum: ad hoc enim nullus tenetur neq; requiritur hoc ad bonitatem homini necessariam, sed intelligit August. agnoscere improprie pro formidare dolere & refugere culpam; & id non absolute nec firmiter nec probabiliter, sed sub conditione ad cautelam: & id adhuc non de necessitate sed de supererogatione. & sic conditionaliter formidare dolere & cauere illud non requirit actum adhæsiuum intellectus firmum nec probabilem de hoc quod ibi sit peccatum sed potest esse vbi est tantum modicus motus alicuius paruæ & leuis formidinis seu

timo-

timoris,& ita non agit contra conscientiam,& ita intelligitur,quod bonarum mentium est time re culpam vbi culpa non est.

Insuper vt ait siluestrina tit. scrupulus.q.3. hoc est proprium bonarum mentium, nō quidem inquantum sunt bonæ simpliciter, nam de ratione bonitatis moralis simpliciter non est recogno scere & timere aliquo modo culpam vbi non est: alioqui non saluaretur bonitas nisi hoc adesset: sed est proprium bonarum mentium per accidēs idest ex præsupposita.ignorātia veritatis seu alio defectu naturali ratione cuius non potest plenè pro tunc veritas cognosci: & tunc propter securitatem & humilitatem est consilium bonarum mentium ibi timere culpam.

Et cum supradictis concordat gl.ibidem Gerson.3.par.sum.de consolatione Theolog.lib.4. prosa 1.2.& 3. Alphab.6.c.d.&c. & lect.6.de vita spirituali. Alphab.63.n.dicēs q̄ de p̄teritis est timenda vel formidanda culpa cōditionaliter & generaliter coram Dei iudicio,ante quem nullus mundus à sorde nisi dei misericordia parcens suppleat: ad cuius misericordiæ pedes nos humiliter ponamus confitentes recognoscentes & timentes modo prædicto nos esse peccatores, ne forte aliquod sit in nobis peccatum latens,de futuro autem, non est reputanda culpa vbi non est, sed ad cautelam de consilio fugienda, aliàs autem sufficit probabilis certitudo quod non est culpa,vt sic peccatum vitetur vt dictum est.

Ad quartā cōfirmationē. Respon. quòd B.Th. in 3.quolib.art.10.est intelligendus in casu quo opinio erronea quam aliquis sequitur in fide, & moribus est expresse contra sacram scripturam aut cōtra expressam determinationem Ecclesiæ, quam scire tenetur & eius ignorātia illi inuincibilis esse non potest.Nam in prædictis hominibus simplicibus sequentibus hæresiarcham non est ignorantia inuincibilis quo ad ea quæ sunt expressè contra sacram scripturam,aut contra expressam determinationem Ecclesiæ in fide vel moribus:quia si facerent quod in se est vt scirent & parati essent sine pertinacia credere Ecclesiæ & ei humiliter subiici non ignorarent, vt de hoc latius.infra.q.4.& 5.habetur.& quod ista sit mens. B.Tho.patet: quia mox post prædicta verba Augustini allegata subdit dicēs, quòd qui assentitur opinioni alicuius magistri contra manifestū scripturæ testimonium, siue contra id quod publicæ tenetur Ecclesiæ auctoritate non potest ab erroris vitio excusari.hæc ille. Et eodem modo patet responsio ad August. quem allegat, quia August. dicit quod debet quis consulere sacram scripturam & determinationem Ecclesiæ. Igitur si sic fecis nec tamen ei veritas innotuit iā erit eius ignorantia inuincibilis & excusabilis alias. non. Et similiter est intelligendus Henricus gandensis in 3.quodlib.q.33. dicens.Si auditor opinionum diuersarum, de aliquo credibili vel agibili est homo simplex, nō potens discernere doctorum determinationes neq; conditiones circa doctores qui stant contra partem periculosam: sed nouit il los probos esse qui sentiunt contrarium aut bona fide præsumit eos magis fide dignos: tunc iste exponendo se illi periculo non peccat mortaliter:quia non reputat illud periculum,quamuis sit periculum in rei veritate. Sed licet iste non peccet exponendo se illi periculo vt dictum est:peccat tamen mortaliter aliunde, scilicet faciendo quod regula fidei prohibet licet occultum sit ei quòd fides illud prohibet:quia huiusmodi ignorātia non est facti, sed iuris,quæ neminem excusat. Hæc Henricus. Qui videtur concordare cum B.Tho. Et similiter est intelligendus vt dictū est, Floren. in 1.parte sum.tit.3.c.10.vt supra recitatum est in fine primi argumenti, contra primam propositionem.

Ad illud autem quod ait. B.Tho.in 8.quolib. art.13.respōdeo quod similiter limitandus & intelligendus est vt supra:scilicet quando est contra scripturam expressam vel determinationem ecclesiæ, vel quando opinio damnans talem actū est longe probabilior & habet causas adhærentię meliores quam opinio iustificans illum actum illicitum,cuiusmodi est opinio damnans pluralitatem beneficiorū de quo casu etiam ibi loquitur. vel B.Tho.intelligitur quando pro vtraq; parte est opinio æque probabilis : tunc enim dubitare debet & tutius est intelligendum,vt ait 3.propositio:in quo casu loquitur ibidem:uel tandem intelligitur quando sequens talem opinionem erroneam habet ignorantiam vincibilem vndecumque. Quod autem dicit B.Tho.si quis habet cōscientiam de contrario, &c. intelligi debet de conscientia probabili, vel æquilibri & similiter quòd dicit de dubitatione debet intelligi secundum Conradum de probabili vel æquilibri dubitatione alias non oportet eius dictum habere veritatem,vt de his latius infra lib.3.in alio nostro tractatu de conscientia q.5.& 6. Itē quod ibidem. B.Tho.supponit opinantē posse dubitare seu debitū esse quod dubitet, ait Adrianus,quòd B.Th.loquitur large seu impropriè de opinione aut de dubio: nam cùm opinio dicat propriè assensum cum formidine de opposito : dubium vero dicit apparentiam quandā vtriusq; partis sine assensu alicuius earum ; oportet igitur quòd opinio capiatur impropriè pro nuda apparentia sine assensu & iudicio:idest pro scrupulo & sic non esset peccatum contra talem opinionem agere:aut oportet quòd dubiū capiatur pro formidine seu anxietate quadā & timore vel scrupulo,& sic etiā non est peccatum cum tali dubio idest timore progredi in actum : quia Bonarum mentium est ibi culpam timere vbi non est, vt supra in responsione ad secundam confirmationem declaratum est.

Quæstio

QVAESTIO QVARTA.

IN QVIBVS POTEST cadere ignorantia inuincibilis.

RESPONDEO, supposito quod in hac quæstione agimus de ignorãtia inuincibili propriè sumpta; quæ excusat à culpa actum vel omissionem ex ea procedentem, modo proueniat ex culpa modo non, vt supra.c.1.latius. sint quinq; propositiones sequentes.

proposit. 1. Prima propositio, in omnibus quæ sunt iuris naturalis quæ non sunt per se nota, datur ignorantia inuincibilis & omnino inculpabilis, etiam in decalogo: raro quidem & ad tempus quando absolute: sæpius autem & semper quando cum quibusdam circunstantiis talia præcepta sumuntur. Non tamen datur prædicta ignorantia inuincibilis diu perseuerans circa talia vniuersalia præcepta iuris naturalis absolutè sumpta: eo præsertim tempore quo necessario obseruanda occurrunt.

Prima pars patet; quia cum nõ sint per se nota vt supponitur ergo homo indiget aliquo tempore vt per discursum: & doctrinationem cognoscat sufficienter ea deduci ex primis principiis vniuersalissimis per se notis in lumine naturali. Neq; enim talis discursus & doctrinatio haberi potest in momento quo proponuntur homini salcim incipienti vti ratione, ergo pro illo tempore intermedio magno vel paruo potest homo omnino inuincibiliter illa ignorare vel saltem dubitare: quousq; faciens quod in se est, sit sufficiẽter instructus secundum suam cuiusq; ætatem, habilitatem vel facultatem ingenii doctorum & aliorum huiusmodi ad id requisitorum.

Et quod ibi dicitur, raro quidem quando absolute, sæpius autem &c. inde constat; quia absolutè sumpta facilius deducuntur ex vniuersalissimis principiis per se notis: quam cùm aliquibus circunstantiis. quod patet. quia pauci ignorauerunt præcepta decalogi absolute sumpta, vt germani quidam putauerunt latrocinia non esse peccata, vt refert Iulius Cæsar: multi autem etiam viri docti atq; catholici cum aliquibus circunstantiis ea ignorarunt: sicut & multos contractus vsurarios & iniustos contra ius naturale. Nam & Martinus. q.5. de martirio vtiq; putauit esse licitum mentiri pro saluanda uita sua: alii idem æstimauerunt & cognoscere non suam pro vita saluanda; & furari ad subueniendum pauperibus: uel furari ab inimicis: & dare libellum repudii, est adhuc dubium inter doctores utrum olim licuerit: & licitum æstimatum est inter gentes etiam sine licentia Dei: & prima repudiata secundam uxorem ducere licitũ ducebatur, olim etiam inter Christianos tẽpore Cid Ruidiam in hispania. quod & ipse fecit de filiabus suis ut in eius historia legitur. & licitum multi æstimauerunt, priuatum occidere tyrãnum. & multa homicidiorũ genera Hieronymus. lib. 1. Epistolarum. parte. 1. cõtra Iouinianum Epist. 6. c. 36. refert apud multas gentes licuisse: & aliquãdo quidem uincibiliter, aliquando autem inuincibiliter ignorari, consonat B. Tho. 1. 2. q. 94. artic. 4. & Syluester tit. lex. q. 3.

Secunda pars probatur tripliciter. 1. quia licet hæc uniuersalia præcepta iuris naturalis & decalogi, nõ sint per se nota: potest tamẽ quilibet breui tempore in lumine naturali ex notis principiis uniuersalissimis ea deducere utens ratione nõ læsa. Nam ex illo uniuersalissimo principio per se noto, non est malè agendum, & quod tibi non uis alteri noli, potest quilibet in lumine naturali deducere, quod non est furãdum, non fornicãdum, non mentiendum, non perierandum, non occidẽdum & huiusmodi: quia Deus prouidit humanæ naturæ ab eius creatione de tali lumine naturali necessario & sufficiẽte ad id secundũ psal. Signatum est super nos lumẽ uultus tui Domine: sicut de lumine naturali ad principia uniuersalissima speculatiua. Ideo multò facilius potest homo deducere prædicta ex suis principiis: quàm conclusionem ex suis principiis in speculatiuis & in aliis disciplinis: quia & cum hæc speculatiua non sint tam necessaria, & sint magis obstrusa indigẽt maiori tẽpore, ingenio, discursu & Doctrina quam præcepta decalogi: unde & Deus prouidit de doctoribus ad bene uiuendum in omni tempore à mundi constitutione.

Secundò probatur idem ex 3. Ethic. c. 1. ubi habetur quòd ignorãtia uniuersalium, non est inuita sed uoluntaria: & ideo ea ignorantes sunt reprehensibiles: & patet experientia: quia ubiq; censetur malũ furtũ, homicidium, adulterium, & alia decalogi, nisi apud hoĩes barbaros deprauatos.

Tertiò probatur idem ad Rom. 2. Gentes naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, quia habent opus legis scriptum in cordibus suis: quia lex naturalis est insita ipsi naturæ: & ibidem. c. 1. sicut sunt inexcusabiles, & ad idẽ est. c. turbator. 1. q. 4. ubi habetur. quòd ignorantia iuris naturalis omnibus adultis damnabilis est.

Fit ex dictis posse ad tempus, non autem toto tempore uitæ apud aliquos dari inuincibilẽ ignorantiam ueri Dei: quia non est ita per se notum nobis Deum unicum esse, quin opus sit tempore & inquisitione & ratiocinatione ad id sciendum. Sed interim homo faciens quod in se est statim illuminabitur, aliàs sine fide ueri Dei non iustificabitur, ut infra in hac quæstione propositio. 3. & q. 5. latius: de hoc. Quod autem pro toto tẽpore uitæ illa Dei ignorantia stante lege non detur, inde probatur, quòd legis naturalis ut dictum est & dicetur, non potest ea ignorantia dari: sed sine cognitione unius ueri Dei Domini & gubernatoris omnium, & legislatoris nostri, cõmodè ea lex seruari non potest. Nam & ad & maxime ad peniten- *corollariũ.*

pœnitentiam peccatorum requirtur cognitio superioris Dei offensi vt commode placetur, ergo ipsius Dei ignorantia prædicta dari non potest.

De vniuersalissimis autem principiis vel per se notis legis naturalis constat etiam ex dictis quòd non potest dari ignorantia inuincibilis vel inculpabilis pro vllo etiam modico tempore apud vtétem ratione non læsa: quia intellectus practicus non minus habet suum lumen naturale circa agibilia quã speculatiuus circa speculatiua: & vtrobiq; sunt sua principia per se nota, de quibus nulla est nec esse potest ignorãtia inuincibilis: & alia sunt facile, alia non tam facile inde deducibilia & scribilia vt dictum est.

Igitur quamuis aliqui doctores teneant quòd simpliciter indistinctè i nullo iure naturali potest dari ignorantia inuincibilis etiam pro paruo tempore propter rationes quæ infra in 1. arg. tangentur & soluentur: tamen probabilius standum censeo supradictæ propositioni vt dictum est; cũ qua cõcordant communiter doctores si prædicto modo intelligantur & limitentur: & præcipue B. Th. 1.2. q.94. art.5. & 6. & q.100. art. 8. & ibi Caiet. & Henricus Gan. in 8. quolib. q.33. & Conradus de contractibus q.100. in responsione ad 4. arg. & Adrianus in 1. quolib. art. 3. in responsione ad tertium argumentum & in 4. quolibet. art. 1. & Gerson. in tractatu de vita spirituali. lectura 2. corollario. 5. & Angest. in moralibus c. 14. & Almain in moralib. tract. 1. c. 4. concordat etiã magister Soto super id Rom. 7. Ego autem viuebam aliquando sine lege, dicens quòd licet ignorantia affectata non excuset: quando tamen aliquo tractu temporis i aliqua natione corruptissimis moribus lumen naturæ obtenebratur: tunc & si scelerum capitalium ignorantia non excuset: tamen aliorum minorum obliuio quæ sunt etiam contra ius naturale vel minuit vel forte nõnunquam culpam tollit, præsertim quando totus ferè orbis tali ignorantia excæcatus erat. Hæc ille. Et ad prædicta faciunt etiam ea quæ infra in 2. propositione sequenti habentur.

Propo. 2. Secunda propositio. In omnibus quæ sunt de mero iure diuino potest & sæpe datur ignorantia inuincibilis etiam toto tempore vitæ perdurans: excepta fide Christi explicita, de qua inferius propositione. 3. latius.

Probatio. 1. Probatur quadrupliciter. Primò quia cũ ius pure diuinum positiuũ, quod scilicet non habet admixtum ius aliquod naturale, de quo iam supradictum est, non sit per se notum sed indiget reuelatione & sufficiente promulgatione: vtiq; fit vt interim homo faciens quod in se est vt sciat possit illud inuincibiliter ignorare: quia non potest hoc communiter & ordinariè sciri in modico tẽpore, vt supra in 1. propositione probatum est.

Secundò probatur idem: quia sicut olim ante perfectam promulgationem Euangelii multa de iure diuino necessario & obligatorio per multũ tempus à sanctis facientibus quod in se erat sunt inuincibiliter ignorata, vt patet de præcepto baptismi & de cessatione legalium, quæ ante sufficientem eorum promulgationem erant articuli fidei necessarii sicut & nunc: & tamen aliquo tempore à passione Christi sunt inuincibiliter ignorati à discipulis & Apostolis aliquibus, & à multis aliis, vt patet Act. 10. & 11. & ideo ibi concilium coactum legitur ab Apostolis, vt etiam ait Adrianus in 4. in materia de Baptismo. q.1. & in 1. & 4. quolibet. Patet idem etiam de gentilibus conuersis ad fidem quos non esse obligatos circumcisiõni fuit articulus fidei tunc sicut & nunc: & tamen aliquo tempore similiter eos latuit: ideò enim Act. 15. cõcilium coactum est. Patet etiã de gentilibus vocãdis & recipiendis ad fidem, quia quidam discipuli nemini loquebãtur verbum Christi nisi solis iudæis, quasi alii non essent participaturi gratiam Christi, vt habetur Act. 10. & 11. c. Patet etiam quia machabei ignorauerunt inculpabiliter an sibi liceret sumere arma defensiua sabbato, vt habetur. 1. Machab. 2. Patet etiam de illis qui iuxta decisiones aliquorũ summorum põtificum egerunt, vt habebat antiqua cõpilatio decretalium, vt refertur in c. laudabilem, de conuersione coniugato. & gl. in ea quanto. de diuortiis. vbi Celestinus Papa dicitur erroneè decreuisse vel statuisse per hæresim vnius coniugium dissolui matrimonium, & in ca. licet de sponsa. duorum: vbi habetur quòd pontifices quidam erroneè decreuerunt matrimonium consummatũ dissoluere matrimonium tantum ratum præcedens: Omnes igitur docti & indocti, illis tẽporibus agẽtes secundum illas decisiones erroneas manebãt in ignorantia inuincibili iuris diuini. Item olim fuit apud multos etiam doctissimos & sanctos viros ignorantia inuincibilis circa aliquos articulos fidei, an spiritus sanctus procederet à patre & filio: & an animæ nostræ essent ex traduce, & circa multa alia, quousque Ecclesia diuinitus edocta illud declarauit. Ita etiam nunc eadem ignorantia inuincibilis contingere potest circa credenda & agenda quæ non sunt per se nota neq; facile deducibilia ab articulis fidei & à principiis iuris naturalis, vt patet in multis contractibus & actibus humanis de quibus sunt contrariæ opiniones, vtrũ sint vel non sint contra ius diuinum uel naturale.

Tertiò probatur idem, quia alioqui sequeretur quòd quilibet rudis faciens quod in se est æque illuminaretur à Deo de omnibus obligatoriis sub tilibus pertinentibus ad ius diuinum & naturale & sciret ea sicut quilibet doctissimus uir: quod tamen est absonum concedere & contra experientiam, & contra ordinem hierarchicum Ecclesiæ. Ratio. 3.

Quartò probatur eadem. 1. pars propositionis quia gl. Matth. 18. dicit si ex inuincibili ignorantia quis fallitur, peccatum nõ imputatur. & facit. 13. distinct. in principio. Cum supradictis concordant communiter doctores ubi supra in prima Ratio. 4.

ma propositione allegati, & præcipuè B. Tho. 3. quolib. art. 10. & in 8. quolib. art. 13. & Henricus Ganden. & Florent. in 1. parte. sum. tit. 3. ca. 10. §. 10. & Victoria in 4. relectione quæ est prior de indis in 4. titulo, insufficiente ad illos debellandum idem tenet. & Conradus vbi supra & Adria. in 4. quolibet. vbi & refellit quorundam Doctorum oppositã propter rationes quæ infra in 1. argumento contra hanc secundam propositionem tangentur & soluentur; & tãdem Magistri Vega in lib. 6. de iustificatione. c. 18. cõcordat cum hac secunda propositione.

Ex supradictis infertur quòd simplices pertinaciter sequentes errores hęreticorum nõ excusantur per ignorantiam: quia non faciunt quod in se est ad veritatem cognoscendam: ex quo non sunt humiliter parati subiici, doctrinæ Ecclesię communiter prædicatæ: sic quæ sequuntur errores qui sunt expressè contra sacram scripturam vel determinationem aut communem prædicationem Ecclesiæ.

prop. 3. Tertia ꝓpositio de explicita fide Christi problema est, vtrum post iam promulgatum Euangelium per Apostolos & successores eorum in pręcipuis partibus orbis possit nunc ignorantia inuincibilis apud aliquem reperi pro toto tempore vitæ eius peseuerãs. Nam in hoc est duplex opinio inter catholicos.

opinio. 1. ratio. 1 Prima opinio satis communius tenet quod nõ: quæ & probatur septem rationibus. Primò quia eorum quę sunt simpliciter necessaria ad salutem non datur ignorantia inuincibilis: sed fides Christi explicita in lege gratiæ est huiusmodi ergo; cõsequentia patet & minor supponitur ex q. 5. sequẽti, & maior probatur: qui illa sunt simpliciter necessaria ad salutem, sine quibus non constat salus æterna: sed si ignorantia eorum inuincibilis datur, sequitur quòd illa non sunt simpliciter necessaria sine quibus stat prædicta salus, & ignorãs decedens sine illis saluatur, & ita est repugnantia quod illorum sit ignorantia inuincibilis, & simul eorum notitia sit simpliciter necessaria ad salutem. Si dicatur quòd taliter ignorans non saluatur; sed solũ excusatur à peccato per illã ignorantiam. Contra, quia quæro quomodo damnatur: aut pœna sensus: & hoc non: quid supponitur nullum aliud habere peccatum actuale, quod fiet si ponamus puerum non Baptizatum, statim, vt vsum rationis attingit, sine explicita fide Christi decedere sine vllo peccato: aut pœna tantum damni ut aliqui dicunt cum Armachano: & nec hoc potest dici, quia non datur limbus adultorum, sed solum puerorum. Igitur dicendum est, quòd iste sic eam fidem inuincibiliter ignorans, cum tali ignorantia decedere non potest; sed opportunè illuminatus saluabitur, vt infra in responsione ad 7. arg. contra hanc primam opinionem habetur; & ita horum inuincibilis ignorantia non datur.

Secundo probatur idem, quia aut homo facit quod in se est, quodvè tenetur ad noticiam fidei Christi explicitam obtinendum, aut si nõ, ergo illius ignorantia non inuincibilis sed vincibilis est: si sic, iam Deus opportunè aderit illuminando ne sine tali fide simpliciter necessaria ad salutem homo decedat: & ita non datur inuincibilis ignorantia per totam vitam perseuerans, probatur hæc consequentia. quia vtenti ratione, facienti, quod in se est, Deus vtiq; non deest, opportunè per se, aut per hominem, aut per Angelum visibiliter, aut inuisibiliter, aliquo etiam modo extraordinario de simpliciter necessariis ad salutem prouidẽdo, aut illuminando. Quod, patet, quia sicut à faciente quod in se est Deus non permittit principia legis naturalis diu ignorari, vt superius in 1. habetur propositione, neque supernaturalis sine quorũ noticia in lege naturę hõ saluari nõ poterat. Ita ergo & nunc in lege gratiæ reuelatæ, multò magis Deus abundans in misericordia, prouidebit opportunè de simpliciter necessariis ad salutem; qualis vti supponitur explicita fides Christi nunc est. Dixi quod prouidebit Deus aliquo modo ẽ extraordinariò aut miraculoso, quando defuerit industria humana & modus aut via ordinaria ad id: quia ad Diuinam prouidentiam & ad implendum fideliter sua promissa Diuina, id ita pertinet prouidere: vt videlicet in iis casibus extraordinariis hoc vel illo modo, etiam extraordinario, specialiter moueat, vel illuminet hominẽ facientem quod in se est, ad suum finem supernaturalem obtinendum; neq; talis prouidentia est miraculosa, sed regularis & ordinaria: quamuis effectus aut modus sit miraculosus & extraordinarius: maximè quia sic ipse promisit vt proximè patebit. ita dicit B. Tho. in 3. distinctio. 25. q. 2. artic. 1. quæstiuncula 1. ad primum & secundum & de veritate. q. 14. art. 11. ad primum. Ratio. 2.

Quòd autem Deus sic promiserit vt dictum est prouidere, patet. 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri, s. antecedenter, dando necessaria simpliciter ad salutem opportunè secundum cõmuniter doctores in 1. distinctio. 46. Item Ioan. 1. Illuminat omnem hominem veniẽtem in hunc mundum. & psal. 9. Non dereliquisti quærentes te Domine. & psal. 144. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. & Hebr. 13. Non te deseram neque derelinquam. & Zach. 1. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, & Iacob. 4. Appropinquate Deo & appropinquabit vobis, & Apoc. 3. Sto ad ostium & pulso: & Ioan. 6. Siquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. & Matth. 7. petite & accipietis: quæ omnia de omnibus simpliciter necessariis ad salutem tam de gratia iustificante, quàm de fide Christi explicita vel implicita æque procedunt: de quibus. August. super id 1. Thimot. 2. Negare seipsum Deus non potest: ait. Non potest Deus suam negare mi-

seri-

sericordiam debitè requirenti, sicut nec suam iustitiam illam promerenti: idque ex immutabilitate fidelis suæ promissionis, quòd.s.facienti qđ in se est in simpliciter necessariis Deus hoc vel illo modo aderit opportunè. Ideo & idem August. super ad Rom. 5. Iustificati ex fide pacem habeamus, ait. Deus respicit confugientes ad ipsum, aliter in eo, esset iniquitas; & refert Gabriel in 2.distinct.27.q.1.dubio 4. Erad prædicta hæc confirmanda adsunt exempla Cornelii Actu.10. Et Eunuchi reginæ Candaciæ æthiopiæ Actu.8. & Macedonum Actu.16. & beatæ Barbaræ, Christinæ & aliorum sanctorum Diuinitus de explicita fide Christi edoctorum, dum doctor humanus & ordinaria ad id illis defuit industria.

Facit etiam quòd cõmuniter dicunt, doctores de puero in sylua nutrito, ad adultam ętatem pręuenientẽ; quod.s.faciens quod in se est, vtiq; illuminabitur à Deo aliquomodo etiam extraordinario ante mortẽ opportuoẽ de explicita fide Christi, simpliciter necessaria ad salutem.

3. ratio. Tertiò probatur eadem prima opinio, quia nisi ita esset certè necessario concederetur ꝙ Christum ipsum inuincibiliter ignoratum blasphemãdo, sicut Pilatus & Iudæi olim ipsum blasphemauerunt & crucifixeruot, etiam nunc in lege gratię homo saluari & eius membrum fieri posset, quod horrendum videtur concedere: sequitur etiam quòd in tali ignorantia fidei Christi, & baptismi decedens, saluabitur sine eis.

4. ratio. Quartò probatur idem, quia Actu.4. habetur. Noo est datum hominibus aliud nomen sub cęlo in quo oporteat nos saluos fieri. Vbi quãuis id posſit tã de fide Christi explicita ꝗ implicita ꝓ diuersitate tẽporum intelligi: at ibidem Apost. ad ꝓpositum de fide eius explicita quã tunc prædicabat id dixit, insinuans eam fidem in lege gratiæ nunc esse simpliciter necessariam ad vitam, & salutem æternam. At idem est.2.Corin.3. Fundamẽtum aliud præter Christum nemo potest ponere, &c.

5. ratio. Est etiam ad supradicta alia ratio, quia tam clara & tam illustris prædicatio Euangelii per totum hunc nostrum orbem conditum, per Apostolos & eorum successores facta est, vt probabilissimum sit nullum hominum genus in eo iam inuincibiliter ignorare fidem Christi & Euangelium, quod vt expressè habetur ad Colossen.1. prædicatum est in omni creatura quæ sub cœlo est, vt pulchrè ait Soto super ad Rom.10. Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: vbi dicit quòd ad præcipuas totius nostri orbis cogniti partes promulgatio Euangelii per Apostolos & successores facta est: & inde rumor ad omnes ferè nationes peruenit, quo moueri debuerunt ad inquirendum, de lege aut fide Christi, cũ pio affectu veritatis audiendæ, vt sic à Deo illuminarentur. Hęc ille. Quicquid sit de insulanis alterius orbis nunc denuo inuentis, ad quos vel nulla notitia peruenit, vel iam olim ita abolita est ab eis, ac si nnnquam peruenisset: de quibus & de omnibus aliis air propositio, quòd si facerent quod in se est, vtique à Deo opportunè illuminarentur: & ita nulla inuincibilis ignorantia de explicita fide Christi, in perpetuum durans in eis esse potest.

Sexta ratio, quia discrimen fidei & sacramentorum legis gratiæ post eius promulgationẽ sufficientem & aliarum legum ante eã est; quòd ante eius ꝓmulgationem sufficiebat ad gratiã & gloriam fides implicita cum suis sacramẽtis legis naturæ & scripturæ, sed ea omnia sacramenta post Euangelii sufficiẽtem promulgationem omnino cessarunt, ergo iam nunc requiritur fides explicata, cnm suis sacramentis ad salutem. 6. ratio.

Septima ratio, quia ita est nunc simpliciter necessaria necessitate præcepti & finis explicita fides Christi, sicut olim ante ipsum Christum erat implicita: sed huius implicitè tunc non dabatur vl la ignoraotia inuincibilis toto tempore vitæ perdurans: ergo nec nunc eiusdem explicitè, sed faciẽtem qnod in se est Deus opportunè ante mortem aliquo mõ etiam extraordinario, vt supra dictum est illuminabit: maior probatur tum ex rationibus & auctoritatibus supradictis, tum etiam ex iis quæ infra.q.5.ptopo.2. referuntur: vbi necessitas fidei implicitè probatur. Minor etiã constar, quia si facerent quod in se est etiam statim Deus de ea fide necessaria ad salutem illuminasset, vti hic in dubio paulò inferius & in respõsione ad secundam rationem ex B.Tho. & doctoribus cõiter habetur, & probat Soto in 4.distin.1. q.2.art.3. & dist.5.q.1.art.2. Consequentia etiã probatur: quia ideo non datur ignorantia inuincibilis illius fidei implicitè quia illa erat simpliciter necessaria ad salutem, quæ ratio etiam militat in explicita. 7. ratio.

Et cum omnibus supra dictis concordant communiter doctores in 3.dist.25.& præcipuè B.Th. ea distinc.q.4.& vbi supra. & Bonauen.ea distin. art.1.q.2. & Sco. ibidem videtur ad idem.& Durand.ea. distinct.q.1.& Alexand. Halen. par.2. quæstione 129. membro.8.§.1. & parte 3. quæstione 63. art.penult. & Altisiodor.lib.3. tractatu 3. quæstione 3. de fide: & Gabriel in tertia distinc.25.q.1. concl.3. & in secundo distinct.22. quæstione 2. dubio 1. & distinct.27.q.1. conclusione 4. & dub.4. & Gerson lect.2. de vita spirituali, & Castro vbi supra.

Et nota quòd sæpe dictum est Deum opportunè ante mortem de huiusmodi fidei explicitę Christi illuminatione prouidere faciẽti quod in se est. Nã non statim illuminat: sed aliqñ citius, aliqñ tardius: & interim illo tpe intermedio talis ignorãtia inuincibilis est. licet.n.Deus statim det gratiam facienti quod in se est cum auxilio diuino speciali, quia ad statum salutis in via statim necessaria est, secundũ cõiter doct. cõtra aliquos

thomistas,& Caiet. prima secundæ.q.112. art.3. & in quolibet.non tñ statim sed opportunè qñ sibi placet concedit alia dona ad salutem pro statu viæ non necessaria,vt magis desiderētur magisq; æstimentur & custodiantur secundum Aug.super id Io.16.Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis: sic & donum illustrationis fidei Chri sti explicitè non semper datur statim:quia ad salu tem ꝓ statu viæ, nō est homini necessaria,ex quo sine illa cũ fide implicita in gratia inuincibiliter ignorans esse pôt: sed ante mortem Deus dabit qñ sibi placuerit: quia ad salutem æternã sine illa fide, stante lege, homo peruenire non pôt, vt de hoc infra.q.5.latius habetur: & iõ non permittet Deus illum è vita decedere ante q̃ sit de ea fide Christi sufficienter illuminatus aut instructus, vt in illo sciat suam spem ponere, cuius est membrum, cuius etiam meritis saluatur & gratia. Sic etiam tenet Duran.vbi infra refertur.

Dubium. SED dubitatur vtrum talis Dei prouidētia siue promissio quòd facientem quod in se est illuminabit opportune de explicita fide Christi,ante mortem sit certa de lege,ita quòd repugnabit legi positæ, si Deus aliter faciat,illum nunquam illuminando,aut sit de fide vel contra fidem,id vel oppositum tenere.

Respon. Respondeo per tria dicta, quorum primũ est ꝗ id nõ est certum : est tñ satis probabile sicut & ipsa opinio quæ eo fundamento ꝓbabiliter innititur. Primum constat,tum primò quia sunt probabiles doctorum opiniones sibi inuicem cõtrariæ super hoc non condēnatæ per Ecclesiam;tum secundò quia pdictæ auctoritt.non conuincunt id esse de fide;possunt.n.intelligi de perfectæ ꝓ motum, vel auxilium spāle Spiritus sancti faciēte qđ in se est seq; ad Deū conuertente, non quidē ad explicitam fidē,sed ad gratiam gratificantē obtinēdũ,vt glosat B.Th.prima secũdæ.q.112.art.13 & q.113.art.4. vt hoc latius habetur infra.q.5.in respõ.ad quartum arg.contra primam propo.vel dici pôt qđ ille auctoritates solũ concludunt hãc disiunctiuã,videlicet,ꝗ aut nõ datur ꝓdicta ignorantia, aut ꝗ Deus illã non imputabit ad culpam facienti quod in se est,& ita erit & dabitur inuincibilis,vti hoc aiunt Gerson de vita spirituali.lectio.2.corollario 5.& Castro de lege penali. lib. 2.c.14. cum multis alijs, secundum etiam constat ex probabilitate opinionum.

Secundò dico ꝗ cuilibet viatori vsum rõnis habenti, Deus semper dat illustrationem super naturalem necessariam de qua infra.q.5.propo.1. habetur : sicut & auxilium necessarium vt possit se sufficienter præparare & ad Deum conuertere & facere quod in se est, vt gratiam obtineret iustificantem & salutem,quam Deus illi facienti quod in se est ad id certissimè dabit: & hoc est de fide,quia 1.Timoth.2.Deus vult oẽs hom. saluos fieri &c.vt supra : quãuis nõ omnibus det semper abundans & extraordinarium auxilium ad id,nec alias illustrationes & dona non necessaria ad salutem, vt latius agunt Adria.de pœnitentia.q.3. & Medina etiam de pœnitentia.q.2. & Vega de iustificatione lib.13.c.1.vsq; cap.13.23.& lib.9. c.39.& Honcala vbi infra.

Sed vtrum facienti quod in se est, idest quod potest,Deus etiam statim gratiam conferat gratum facientem & prædictam illustrationem necessariam ad gratiam & salutem, sunt opiniones. Nã Gaiet.in quolib.de contritione.q.1.ait quòd non,etiam si ꝑ auxilium super naturale sit sufficientissimè dispositus, & Durã.in 4.d.4.q.7. idē dicit de prædicta illustr. sed cõiter de gratia à doctoribus id reprobatur:iõ Soto de natura & gratia lib.2.c.16.& lib.3.c.vlt.& in 4.sen.dist.5.q.1. art.2.& latius dist.17.q.2.art.5.& cõmuniter thomistæ secundũ ipsum B.Th.vt habetur infra q.5. in respõs.ad quartum arg.contra primam propo. & Medina de Recta in Deum fide lib.4. c.7. & multi alii dicunt quòd sic,si homo supernaturaliter adiutus facit quòd in se est : nam tunc & non aliter est & dicitur sufficienter & vltimatè dispositus ad gratiam gratum facientem : & Honcala trac.de mundicia cordis fol.49.col.j. ait hoc esse de fide, alij autem plurimi cum quibus est Vega vbi supra tenent hoc esse verum, etiam si non supernaturaliter extraordinariè adiutus sit, sed per naturæ vires cum fide illustratur homo, cùm auxilio ordinario faciat quòd in se est,& se disponat ad gratiam,quia statim dabitur ei, vti superius in hac tertia proposi. in secunda probatione habet.

Alia autem dona non simpliciter necessaria ad gratiam & salutem non semper neq; statim sed opportunè Deus confert facienti quod in se est.

Tertiò tandē dico quod non oĩbus carentibus vsu rõnis,Deus adest conferendo necessaria ad salutem,vt patet de existentibus in vteris maternis sine baptismo decedētibus, & de amētibus in peccato mort.qa talibus secundũ Aug.de correp.& gratia,misericordia est si datur salus,& nõ est iniustitia si nõ dat. Nã ꝓpcm origin.vel actuale præcedens, sunt indigni gratia Dei & iustæ pereunt.

Et ita patet prima opi. cui Cano in relectione de sacramen.superaddit ꝗ existens in gratia sine explicita fide Christi vel nõ morter neq; Deus id pmittet,vel si sine ea fide moriatur ĩ statu gratiæ nõ saluabitur:qđ qa videtur oĩno falsum & horrendum:iõ est secunda opinio quæ subsequitur.

Dubium. Quoad prædictam tertiam propo. est alia secunda opin. ꝗ fidei Christi explicitè & baptismi stante lege dari pôt, sed de facto non datur, etiã nunc ignorantia inuincibilis toto tempore vitæ perseuerans : quodq; sine explicita fide Christi eã vincibiliter ignorans cum implicita fide Christi potest vitam æternam sicut & vitã gratiæ habere: quãuis de facto sine illa nullus nunc saluetur iam promulgato Euãgelio. Hanc opinionem tenet Vega de iustificatione lib.6.cap.18.19.22. & Soto in quarto sententiarum distinct.5.q.1.art.2.&

Victoria

Victoria in 4. relectione quæ de Indis prior est, in 4. titulo sufficiente ad illos debellandum, cum multis aliis doct. quæ & probatur per septem rationes quę infra in semptem arg. contra supra positam primam opin. huius tertiæ propónis habetur: hanc etiam opin. tenet noster Medina lib. 4. de Recta in Deú fide. c. vlt. quã & optimè ꝓbat.

Respond. ad primam rationem primæ opin. Et ad supradictas septem rationes primæ opinionis respondet hæc secunda opinio: ad primam negando maiorem: quod scilicet eorum quę sunt simpliciter necessaria ad salutem non datur ignorantia inuincibilis: & ad eius probationem negatur, ꝙ illa dicunt & sunt simpliciter necessaria ad salutem, sine quibus non stat salus absolutè: sed debet addi, nisi per inuincibilem ignorantiam homo excusetur: immo simpliciter necessarium ad salutem vel ad vitam gratiæ & gloriæ: ideo dicitur, quia tale quid non per accidens nec ex suppositione neq; secundum quid his vel illis tantũ, sed per se obligatorium & necessarium omnibus est, vt baptismus & fides Christi explicita, quæ nunc omnibus etiam existentibus in gratia sunt in præcepto & necessaria ad gratiam acquirendam vel conseruandam: pœnitentia aũt & alia sacramẽta nõ sunt omnibus simpliciter necessaria ad salutẽ, quia nõ nisi supposito peccato, vel ad alios fines, & non omnibus hominibus sed peccatoribus vel his, vel illis necessaria vel opportuna sunt: & quod sic deneat intelligi & limitari inde patet, quia quã uis secundum oẽs doct. baptismus in re vel in voto sit simpliciter necessarius ad vitã gratiæ & gloriæ: at verò iidem cum B. Th. in 3. par. q. 69. art. 4. dicunt ꝙ sufficit votum implicitũ ad remissionẽ peccatorum, & idem dicerent ad gloriã; quia nũl ibi insinuant aliud ad illam obtinendum requiri ꝙ gratiam vel remissionem peccatorum: & hoc idem sensit Aug. lib. de ꝓdestinatione sanct. c. 7. dicens, Non sine fide Cornelius orabat &c. Sed si posset sine fide Christi saluus esse, nõ ad eum ędificandũ mitteretur Petrus &c. Non. n. cogitauit Aug. Cornelium aut non potuisse mori etiã si veneno, aut gladio occideretur sine explicita fide Christi, aut quòd vita functus in gratia non reciperetur in gloriam sine illa fide: quãuis Canõ in relectione de sacram. hoc vltimum malè cõcedat quod & horrẽdum est. Sed Aug. solum voluit docere ꝙ baptismus est simpliciter necessarius & in ꝓcepto sicut & explicita fides Christi etiã illis ꝙ sunt in gratia: & iõ missus est Petrus qui hæc illũ doceret ꝙ erãt simpliciter necessaria ad gratiam & gloriam, sine quibus Cornel. non poterat esse saluus, videlicet quãtum est de se & absolutè nisi per inuincibilem ignorantiã excusaretur: & similiter est intelligendũ. c. firmiter. de sum. tri. & fid. catho. & oĩa alia decreta, vbi dicitur qđ post promulgatum Euãg. i. in illo loco & gente vbi fuerit ꝓmulgatum, non est salus extra Ecclesiã, aut sine fide Christi explicita, ⁊nisi per inuincibilẽ ignorantiam quispiam excusetur.

Ad secundã rationem. Ad secundam rationem respon. ꝙ homo facit quod in se est ad sciendum, & negatur ꝙ, ergo Deus de lege illuminabit de fide Christi explicita semper & vniuersaliter omnes, licet cõmuniter id faciat: quia hæc fides Christi non est sic necessaria ꝙ sine ea cum sola implicita nõn possit inuincibiliter ignorans saluari, sicut est gratiam habere vt dictum est: exempla autem Cornelii & Eunuchi &c. non faciunt regulam generalem.

Ad cõmune autem dictum doctorum de puero in sylua nutrito, vt aiunt Alex. 2. par. dist. 119. Mẽbr. 1. & B. Th. in 3. dist. 25. q. 2. art. 1. & Durã. ea dist. q. 1. Respõ. ꝙ vel id dicunt supposita sua opinione suprapolita ꝙ de fide Christi non datur ignorantia inuincibilis, cuius oppositum tenent doct. de hac secunda opin. vel ꝙ id piè sicut cõiter fieri æstimauerunt sicut re uera fit, vel potius, vt ait Soto, vbi supra ꝙ non intẽdunt docere ꝙ postꝙ homo sit in gratia per aliquam implicitã fidem exigatur alia explicatior de fide Christi ad consequendam gloriam, sed solum ibi sentiunt ꝙ talis puer aut alius filius faciens quod in se est, illuminabitur dę illa supernaturali cognitione vel fide implicita vel explicita, quæ est necessaria ad peccati originalis vel etiam actualium remissionem quæ fit per gratiam: & hanc fidem B. Th. & Duran. & alii vbi supra vocant explicitã eò quòd supra naturalis sit, qua creditur quod Deus & remunerator super naturalis est: quã tamen nos vocamus implicitã respectu illius explicationis fidei Christi & trinitatis quã in lege gratiæ audito Euãgelio habere tenemur: vnde & ipse B. Th. post ea in secunda secundę. q. 2. art. 3. ad tertiũ vbi cõsultius loquitur, illam priorem fidẽ non vocat explicitam sed fidẽ reuelatam qua hõ haberet fidem de Diuina ꝓuid. credens Deum esse liberatorem hoĩum secundum modos sibi placitos: & hãc reuelationem huius fidei, Durã. in 4. d. 4. q. 7. dicit nõ esse necessariã postꝙ hõ peruenit ad vsum rõnis illi fieri: sed B. Th. prima secũdæ. q. 89. art. 6. insinuat ꝙ cũ primum hõ de se rectè deliberat recipit Diuinum auxiliũ, sine quo, vt ipse Th. ibid. q. 3. art. 6. expresè docet, homo non põt perfectè & vltimatè se disponere ad gratiã nec debitè facere quod in se est: quo quidem auxilio & eius intellectus illuminatur, & eius affectus eleuatur in Deũ: & hæc fides vbi ius naturę ritè & rectè seruaretur profectò sine alio miraculo vel per internã inspirationem vel per doctrinam maiorũ quibus reuelationes fiebant, poterat minoribus affulgere.

Ad tertiam rationem. Ad tertiam rõnem respõ. negatur quod primò inferri videtur. Nam non põt quis blasphemare Christum, nisi ipsum vel eius fidem sibi prædicatã renuat pertinaciter suscipere: & ita non inuincibiliter illum ignorauit. Negatur etiam quod secũdò ibi infertur, vt latius habetur infra in respõ. ad vltimum arg. in fine huius quæstionis.

Ad quartã rationem. Ad quartam rationem respon. quòd id actu. 4. non conuincit vt postquam homo sit in gratia requi-

requirebatur alia expressior eiusdem nominis cognitio vel fides ad gloriã: quod patet, tum primo quia ibi salus non solum de salute gloriæ sed etiã gratiæ põt intelligi, cp. s. ad vtranque salutem est necessaria fides Christi, tam necessitate præcepti quàm finis: fides autem Christi ad gratiam necessaria & sufficiens est implicita apud inuincibiliter ignorantes explicitam, ergo similiter ad gloriam, tũ secundò quia illa cognitio quę ibi actu. 4. designatur, nõ solum nobis, verùm & cunctis hominibus post peccatum Adæ fuit ad salutem necessaria vt ait B. Tho. secunda secundæ. q. 2. art. 7. quęritur, ergo vt bene arguit Soto vbi supra. vtrũ in lege gratiæ nunc aliam nonam obligationem explicitę fidei, hæc auctoritas adhibeat super illã q̃ ante aduentum Christi afferebat, vel nullam: si ergo inuincibiliter ignoranti non sufficit fides implicita etiam ad gratiam, vel si sufficit etiã eadem ratione sufficit ad gloriam: si nullam; ergo eadem fides implicita ei sufficiat ad gloriam sicut ad gratiam nunc sicut & in lege naturæ: & eodem modo per omnia dicatur ad id 1. Corin. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere pręter id quod positum est quod est Christus: quia de omni seculo post peccatum Adæ intelligitur: vbi per fidem implicitam fundamentũ habet in Christo inuincibiliter ipsum ignorans.

Ad quintã rationem. Ad quintam rationem respondeo, quòd quãuis ingenuè cõcedamus nullam nationem in nostro orbe cognito reperiri quę inuincibiliter nũc Christum ignoret, quidquid de insulanis sit: nullum etiam hominem alicubi gentium, nunc repériri, qui per solam implicitã fidem Christi in Deũ conuertatur vt oportet, quia lumẽ naturale inter infideles omnes, adeò iam obtenebratum est, vt nisi doctrina Euangelica prius ab eis fuerit audita nemo vnum Deum, vt hominum liberatorem, & reconciliatorem agnoscat & suscipiat: & ita nemo sit iam faciens quod in se est & fidem Christi inuincibiliter ignorans: at verò cum hoc stat veritas huius secundæ opinionis, videlicet quòd si aliquis daretur fidẽ Christi inuincibiliter ignorans, is vtique sine eius fide explicita cum implicita saluaretur, quodque nulli repugnat legi, eam ignorantiam dari.

Ad sextam rationem. Ad sextam rationem respondeo, quòd non magis concludit, eam fidem explicitam Christi esse nunc necessariam ad obtinendum salutem, vel vitam gloriæ quàm gratiæ. Ideo sicut inuincibiliter ignoranti, sufficit vel non sufficit implicita ad alteram, ita & ad vtrãque, per eandem rationem vti superius ad quartam rationem dictum est.

Quoad sacramenta verò est differentia, quòd ante sufficientem promulgationem durabat illa fidei applicatio, instar sacramenti, quæ admouebatur paruulis in lege naturæ, & circũcisio in lege Mosayca: non quidem tanquam vim habens sacramenti veteris legis: illam enim perdidit vel in morte Christi, secundum Tho. vel post sufficientem Euangelii promulgationem secundum Scó. sed tanquam illa applicatio sacramenti, vel oblationis quæ fiebat in lege naturæ: post sufficiẽtem verò promulgationem illa omnia abolita sunt, nullumq; verum sacramentum contra peccatum originale, neq; applicatio fidei extat præter vnicum baptisma: quo fit vt nunc in toto orbe, præterquam in Ecclesia catholica, nullũ omnino remedium sit paruulis, sed omnes propter originale damnantur, etiam si à parentibus sacramenta legis naturæ & Moysi aut alia sacrificia fidei implicite protestatiua applicẽtur. Neq; ea culpa in Deum reiicienda est, sed in eorum parentes qui ius naturæ non seruant vt Diuinitus illustrentur.

Et quia nulla secta nunc est q̃ non aliqd tueatur atq; sectetur cõtra legem naturalem: iõ nullus homo viuens secundum suã aliam sectã per ignorantiam inuincibilẽ excusatur. Iõ Turrecremata de potestate Ecclesiæ lib. 1. c. 21. dicit hæreticũ esse tenere quod vnusquisq; in sua secta saluatur.

Ad septimã rationem. Ad septimam rõnem resp. negando maiorem, & ad eius probationẽ dico, quod licet ita sit quòd vtraq; fides Christi, olim videlicet implicita: nũc autem explicita, sit simpliciter necessaria ad salutem; non tñ ęqualiter. Nam sine implicita fide Christi non potest haberi vita gratiæ nec gloriæ: ideo nec ignorantia eius inuincibilis potest dari: cum implicita autem sine explicita fide Christi vtraq; vita haberi potest ab inuincibiliter ignorante, vti latius supra & infra q. 5. habetur.

Quarta propõ in iure humano cadere potest ignorantia inuincibilis immo & probabilis, idq; sępissime, omnino à culpa excusans: probatur à fortiori, quia ius humanum non est tam necessarium quã Diuinum & naturale, & est minus notũ de se, & in hoc non est dubium. *4 propositio.*

Quinta propõ in his quæ sunt facti, cuiuscunq; etiam pertinẽtis ad ius Diuinũ & naturale quodcũque, potest cadere ignorantia inuincibilis, vel probabilis omnino à culpa excusans. *5. propositio*

Probatur primò secũdũ Almayn, in morali vbi supra & cõmuniter doctores, quia prædicta ignorantia facti, semper est respectu alicuius particularis contingentis circa materiam vel circũstantiam actus, quę facilè potest ignorari: vt patet Gene. 29. Vbi Iacob cognoscens Lyam sibi suppositam pro Rachele non ignorabat aliquod ius, sed an ista esset sua: & ideo fuit omnino excusatus à culpa, secundum communiter doctores.

Item secundò id patet, quia potest quis saluari non baptizatus inuincibiliter putans se baptizatum, vt patet de Presbytero nõ baptizato. c. Apostolicam, vbi in c. veniens. habetur quòd talis saluatur per fidem sacramenti, i. per baptismum in voto cum explicita fide Christi, ergo talis casus est dabilis, & sæpe cõtingens, & vt talis ibi supponitur in d. c. Apostolicã. licet aliqui doctores oppositum dicere videantur.

Item tertiò quia in iis quæ sunt facti, Ecclesia

fallit

fallit & fallitur secundũ cõiter doct. putans esse matrimonium inter eos inter quos non est, quia deficit probatio facti, ergo & quilibet alius.

Itẽ quarto quia secũdum Adr. in 4. quodlib. si ignorantia facti non esset inuincibilis, ergo nõ liceret conuolare ad secundas nuptias recepto certo nuncio de morte mariti, ex quo adhuc talli posset: quod tamen est cõtra c. in præsentia. de spõs. & c. dñs. de secundis nupt. & Aug. in lib. de fide & operibus: vbi dicit q̃ nõ peccat virgo quæ nubit alieno viro nec erit adultera ex hoc quãdiu nescit. s. probabiliter illum virum esse alienum.

Contra primam propo. primum argum. Contra primam ,ppo. arguit tripliciter. Primò quia ad Rom. 1. habetur. Ita vt sint inexcusabiles. & 5. q. 4. c. turbatur, habetur indistinctè q̃d ignorantia iuris natu. oibus adultis dãnabilis est.

2. argum. Secundò arguitur ad idẽ, quia si in iure naturali põt. dari ignorantia inuincibilis ,p aliquo tpe, ergo pro tunc apud vtentem rõne nõ læsa, posset in iure naturali ,pbari oppositum iuris naturalis.

3. argum. Tertiò arguitur ad idẽ, quia sequeretur quod liceret & teneretur immo & mereretur mentiendo, qñ quis inuincibiliter putat licere ei teneri mentiri pro saluanda vita, vt impleat cõsilium vel præceptũ, alioqui esset perplexus, & vlterius sequeretur quod Spũs sanctus per gratiam, aut p suum auxilium speciale monet ad mendacium & ad peccatum, quod est erroneum concedere.

Propter has rationes moti sunt aliqui doctores antiqui qui in secundo arg. contra secundam propositionem recitantur, & etiam aliqui Moderni ad tenendum quod in illo pure iure naturali cadere potest, ignorãtia inuincibilis etiam pro paruo tempore: quia tale ius est inditum naturæ & scriptum in cordibus hominum. Rom. 2. In iure autem naturali habente admixtum aliquod ius positiuum, seu ab eo dependẽte vel à facto aliquo humano, bene potest cadere talis ignorãtia, vt in contractibus multis id sæpe videmus.

Responsio ad primum argum. Sed certè istę rationes non probant suum intẽtum contra primam propositionem: ideo ad eas. Respondeo ad primum ex Rom. 1. & c. turbatur, quod intelliguntur solum in casu secundæ partis prædictæ primæ propositionis, & in iure naturali per se noto, vt ibi probatum est.

Responsio ad 2. arg. Ad secundum respondeo, concedendo consequentiam apud vtentem rõne non læsa inuincibiliter ignorantem tale ius naturale: non autem simpliciter, neq; apud alios illud non ignorantes.

Responsio ad 3. arg. Ad tertium respondeo, concedendo primam, & negando secundam consequen. quatenus dicit q̃ Spiritus sanctus mouet specialiter ad peccatum. Nã licet generaliter Deus concurrat ad actũ peccati vel ad peccatum quoad materiale: & similiter moueat spãliter per suum auxilium spãle ad ipsum actũ meritoriè aut virtuosè mentiendi aut credẽdi errori inuincibiliter ignorato, vt sic ignorans impleat mandatũ Dei vt ipse inuincibiliter æstimat: non tñ concurrit ad peccatũ formaliter: esset. n. erroneum id asserere, sicut & q̃ Deus peccare aut malè agere põt: immo nec absolutè dicẽdum est Deum ad peccatũ vel ad mendaciũ, vel ad fornicationem concurrere, aut spãliter mouere, quia malè sonat: sed cum vera explicatione supra dicta loquendum est: & quidem quãuis mentiri aut fornicari absolutè & formaliter sit intrinsecè malum: secus autem respectiuè, i. respectu inuincibiliter ignorantis tam iuris quã facti ignorantia, vt constat in casu supradicto, & in casu cognoscentis non suam inuincibiliter æstimãtis esse suã vt infra q. 17. q. 23. habetur. & ad talẽ actũ, si vt Dei pceptum adimpleat homo sic ignorans honestè aut etiam meritoriè illum faciat vtique Deus ipse non solũ generaliter cõcurrere, sed et per gratiam suam vt prædiximus mouere potest.

Contra secundã propo. arg. 1. Contra secund propositionem arguitur dupliciter. Primò auctoritatibus, quia, vt hoc etiam refert Gerson lect. 2. de vita spirituali corol. 5. & Cõradus de contractib. q. 100. in respõ. ad quartum arg. Guill. Parisien. in tract. de legib. c. 21. & lib. de sacramẽ. ordinis propè finẽ fol. 68. tenet quòd apud facientem quod in se est nulla cadit ignorantia inuincibilis, siue iuris, siue facti in lege Diuina.

Item (vt etiam referunt Gerson & Conradus vbi supra & Adria. in 4. quodlib. art. 14.) Altisiodoren. lib. 3. q̃ō. 3. tenet cum quibusdam Doctoribus aliis quòd licet detur ignorantia inuincibilis facti cuiuscunque aut iuris humani non tamen iuris Diuini.

Item Gerson vbi supra lec. 4. corol. 3. concludendo mẽtem suam dicit sic: quicquid sit de ignorantia facti aut iuris humani aut naturalis: concors tamen senia doctorum est nulla in his quæ legis diuinæ sunt cadere ignorantiam inuincibilem, quin facienti quod in se est Deus semper assistit paratus illustrare mentem quantum oportebit ad salutem & erroris vitationem. & lect. 2. dicit. apud facientem quod in se est nulla est ignorãtia inuincibilis neq; iuris, neq; facti i lege Diuina, vel agẽs ex tali ignorãtia nõ peccat. Hæc ille.

Item Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacramentis. par. 6. cap. 5. dicit neminem excusari per ignorantiã à præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa obstiterit scire potest ab homine vel ab Angelo, Deo id prouidẽte, vt patet Act. 3. de Eunucho. & Act. 10. de Cornelio. Et ad idẽ est exemplum de vetula vt affert Altisiodoren. vbi supra dicens, quòd si hæc audiat suum prælatum prædicantem aliquam hæresim non excusatur per ignorantiam inuincibilem, quia nisi sua culpa obstiterit potest à Deo de veritate edoceri faciens quod in se est.

Et ad idẽ est prima Io. 2. Vnctio docebit vos de omnibus. s. necessariis ad salutem.

Argum. 2. Secundò cõtra idem arguitur rõne, quia Deus non deficit in necessariis, ad salutem. Sed notitia tã facti quàm iuris Diuini & naturalis obliga-

torii cuiuscunq; sub mortali peccato est necessaria ad salutem:alioqui non esset obligatorium tale ius aut factum, ergo in talibus Deus adest: & per consequens non datur ignorantia inuincibilis sicut nec in fide Christi. Et quidem videtur repugnantia q in obligatoriis prædictis sit ignorantia inuincibilis. Nam si sunt obligatoria ergo tenemur ea scire & exequi, ergo non excusamur per talem ignorantiam . vel si excusamur non tenemur, & ita non erat obligatoria . est igitur contradictio.

Respondeo ad 1. arg. Respondeo ad primum, & ad auctoritates doctorũ, vno mõ quod illi doctores fuerunt illius opinionis quam eorum verba prædicta declarant (vt Gerson vbi supra refert) quorum opinio non obstat veritati & rõnibus melioribus, & aliorum doctorum opinioni cõmuni supra positæ.

Alio modo respõ. quod loquitur de ignorantia iuris Diuini uel facti alicuius simpliciter necessarii ad salutem, vt est fides Christi & Baptismus secundum multos. Et ad exemplum de vetula. Respondeo quod illa potest inuincibiliter ignorare, & inculpabiliter manere in illa hæresi, & saluari si cito moriatur audita illa hæresi, vt supra dictum est contra Altisiodoren. & alios oppositum dicentes, quia implicite habet fidem veram de omnibus credendis dum est parata credere quod credit Ecclesia cum ei fuerit sufficienter notificatum. Cum qua fide implicita Ecclesiæ, simul & explicita de fide Christi quã habet, stat error inuincibilis de aliquo particulari quod inuincibiliter ignorat includi & contineri in illa sua generali & implicita fide Christi & Ecclesiæ. Sicut stat scire aliquid in generali & confuse, & ignorare illud in particulari & distincte. Videtur Gabriel in tertio distinct. 25. q. 1. nota, secundò, & alii doctores cõmuniter ibidem concordantes in hoc: libenter tamen concedo quod non stabit diu in illa hæresi, contra quam Ecclesia communiter solet prædicare veritatem, si ipsa vetula faciat quod in se est ad sciẽdum, quia, per prædicatores edocebitur veritatem fidei.

Illud autem 1. Ioã. 2. Vnctio docebit vos omnia. Respõdeo etiam si non solum Apost. sed etiã omnibus Christianis hæc promissio facta intelligatur, q habet hunc sensum quod omnia ipsis necessaria scitu Deus per se vel per suos ministros opportune tradet: & interim non erunt in culpa, ignorando: neq; pro tunc erunt sibi necessaria vt supra dictum est secundum Gerson lect. 2. de vita spirituali, coroll. 3. sicq; hoc non probat non posse inuincibiliter ignorari.

ad 2. arg. Ad secundum respõ. q Deus opportune adest in necessariis ad salutẽ: & interim excusatur hõ à culpa vt dictum est, & ita cõceditur maior: ad minorem autem negatur q omne obligatoriũ est necessarium simpliciter ad salutem. Item quia sine executione multorum eorũ potest homo saluari propter impossibilitatem, & similiter ꝑpter ignorantiam inuincibilem, vt patet de confessione, & de Baptismo quia cum eis in voto etiã implicito patet salus, vt patet in c. Apostolicam. de Presbytero non baptizato. Igitur est necessarium necessitate præcepti, non tñ simpliciter nec necessitate finis absoluta, & sic negatur consequentia.

Neq; est repugnantia vlla in prædictis: nam licet sint obligatoria simpliciter & absolute, nõ tamen respectiuè, i. non respectu eius qui laborat ignorantia inuincibili, aut impossibilitate executionis: & licet ratione impotentiæ vel ignorantiæ non tollatur simpliciter obligatio talium præceptorum, nec impotentia exequendi tollat vim legis: tollitur tamen imputatio ad culpã à qua excusatur ignorans sicut impotens seruare legem.

Contra primũ opinionis tertiæ propos. arg. 1. Contra primam opinionem tertię propositionis vbi habetur quod de fide Christi nõ datur ignorantia inuincibilis diu perseuerans &c. Arguitur septempliciter primò, quia non est vincibile neq; culpabile quod est ineuitabile. Ignorantia autem fidei Christi explicitè & Euangelii est ineuitabilis illis quibus Christus non est prædicatus sufficienter qui adeò nihil audierunt quantumcunq; sint aliàs peccatores, ergo est eis inculpabilis & inuincibilis: Maior cum consequentia patet & minor probatur: quia nulla alia via communi & ordinaria sine miraculo possunt homines fidem Christi habere nisi per sufficientem prædicationem vel doctrinationem eis factam ab hominibus ministris Christi, vt patet ad Romanos 10. Quomodo credent quem nõ audierunt? quomodo audient sine prædicante? dicere autem Deum non prouidisse q̃uo via ordinaria, sine miraculo homo saluetur incõueniens est: & quidẽ ad Ro. 10. vbi supra satis significatur quòd illi quibus non est ꝑdicata fides Christi ignorant illam inuincibiliter, etiam si alias sint peccatores: neq; enim ibidem Pau. condemnat infideles quia nõ faciunt quod in se est recedendo à peccatis, vt illuminentur à Deo; sed quia cùm audissent Christum prædicatum non crediderunt, alias condẽnaturus illos de infidelitate, vt constat.

2. argum. Secundò arguitur, quia sicut in principio promulgationis euãgelii fuit ignorantia inuincibilis eius & fidei Christi apud multos qui sine explicita fide Christi iustificati & saluati sunt: ergo similiter etiam nunc iam promulgato Euangelio id fieri potest: patet consequentia, quia promulgatio Euangelii iam facta non fecit duriorem legem Christi, neq; abstulit suam vim & naturam ab ignorantia inuincibili, vt s. posset excusare à culpa ignorantes: sed solum fecit vt rarior esset ignorantia, & grauior esset culpa non assentire doctrinæ Christi prædicatæ quàm ante fuisset: maximè quia nec Ecclesia, nec Scriptura sacra, nec vllus doctor antiquus docet maiorem esse rigorẽ pro hoc tempore, quàm olim pro talibus inuincibiliter ignorantibus fidem Christi.

Tertiò arguitur, quia ignorantia inuincibilis *3. argum.*

de Deo aut de fide vnius veri Dei fuit possibilis omnium in lege naturæ apud aliquos saltem ad tempus vt supra propo. prima habetur: & ea stāte erat, tunc homini salus: ergo etiam nunc est talis ignorantia inuincibilis de Deo & de fide Christi dabilis apud aliquos: cum qua iustificentur & saluentur. Antecedens quo ad secundā partē probatur, tum. 1. quia facienti quod in se est etiam secundum naturæ vires Deus dat auxilium & gratiam etiam statim, iuxta communem doctorum sententiam, quæ supponitur contra aliquos thomistas & Caieta. in quolib. de contrictione. & 1. 2. q. 113. art. 4. & q. 112. art. 3. & per consequens ille tunc habet gratiam sine explicita fide Dei & ex consequenti habet ignorantiam Dei inuincibilem etiam nunc in lege gratiæ. Tùm 2. quia si dicatur quod Deus statim etiam illum facientem quod in se est illuminat de fide veri Dei simul & dat gratiam. Contra hoc sequitur, quòd habens cognitionem Dei solum naturalē opinatiuam vel euidentem non posset secundum legem communem sine miraculo quouis tēpore assequi Dei gratiam & reconciliationem faciens quod in se est: moriensq; damnaretur. Nam sine prædicante non potest homo credere ad Rom. 10. prædicatio autem non potest statim aut modico tempore fieri vel haberi ita vt per eam homo sufficienter doceatur, maximè in terris longe distātibus à prædicatoribus fidei veri Dei: concedere autem hoc quod illatum est quòd, s. de lege communi sine miraculo non possit homo faciens quod in se est iustificari pro magno tempore neq; saluari, certè videtur maximum incōueniens contra misericordiam Dei & merita Christi & rationem viatoris: quod inde constat: quia ad hominis iustificationē requireret Deus ab eo, id quòd est impossibile ipsi facienti quod in se est saltem pro aliquo tempore videlicet habere Dei fidem explicitam: modicum item tempus sufficeret ad perdēdum gratiam non autem ad eam recuperandam sine miraculo, contra id Ezech. 18. quoties ingemuerit peccator &c. & Apocal. 3. Ego sto ad ostium & pulso siquis aperuerit &c. vt superius latius probatum est: ita patet antecedens huius tertii argumēti, quòd, s. datur de Deo & eius fide ignorantia inuincibilis. Consequentia autem suprapposita quòd, s. etiam fidei Christi ignorantia eadem dari potest, probatur à fortiori vel etiam à paritate rationis. quia tam necessaria vel etiam magis erat olim fides veri Dei etiam explicita, quam nunc ex Christi fides explicita ad salutem.

Nota. Quartū ar. QVartò arguitur, quia ad obtinendum vitam æternā gloriæ nihil aliud est necessariū adulto quàm seruare mandata. Matth. 19. si vis ad vitā scilicet æternam de qua ibi agebat Christus respondendo ad quæstionem iuuenis, quid faciendo vitam æternam possidebo? Serua mādata. Sed ei qui est in gratia per fidem Christi implicitam sufficit mandata seruare; sicut & ea seruat per talem fidem in voto etiam implicito dum per ignorantiam inuincibilem vel per impossibilitatem ea in se realiter implere non potest, vt est mandatum de Baptismo, pœnitentia, & confessione. alias non esset Deo gratus, vt constat: ergo similiter sufficit cum fide implicita seruare præceptum & legem de fide Christi explicitè habenda: quod fit per ignorantiam inuincibilem fidei Christi: is namq; totum habet quod exigitur ad gratiā & gloriam: consequentia probatur; quia eadem est ratio vtrobique: neq; vllo maiori rigore est tradita lex fidei Christi quàm Baptismi, licet fides sit omnibus maximè necessaria vt totius boni fundamentum; secundum Ber. Epist. 77. dicentem quòd maior est necessitas fidei quàm Baptismi. Mar. vlt. qui non crediderit condēnabitur. Sed ea ratione lex huius fidei benignius interpretāda est, vt, s. inuincibiliter ignoranti ad gloriam sicut & ad gratiam sufficiat implicita.

Si ad hoc respondeatur negando consequentiam, quia quamuis quatenus est præceptum fidei & Baptismi, sit eadem ratio vtriusq; ita vt ignorātia inuincibilis excuset à peccato secus autem quatenus ēt est statutum ad fidem. Nam licet ad finem gratiæ sit eadem ratio vtriusq; ita quòd inuincibiliter ignoranti sicut ad gratiā sufficit Baptismus in voto etiam implicito sic & fides implicita: at verò, ad finem gloriæ licet sufficiat Baptismus in voto etiam implicito, non tamen fides implicita Christi sed necessaria est explicita; quia sic Deus statuit vt homo cognoscat eū in quo suā spem debeat collocare, vt supra probatum est in prima opinione. *Nota punctum difficultatis.*

COntra hoc replicatur & sit. 5. arg. probans quod si inuincibiliter ignoranti fides Christi implicita sufficit ad finē gratiæ obtinendæ & conseruandæ secundum omnes, ergo etiam ad finem gloriæ si sic moriatur: quia non dabitur vbi ad hunc finem Deus aliud exigat à quocunq; , quam statum gratiæ, vel quàm quod homo faciat quòd in se est ad gratiam habēdam & conseruandam, qua homo fiat filius Dei per gratiam habens ius ad gloriam. Io. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri &c. sed inuincibiliter ignorans Christum existens in gratia, cum eius fide implicita, est huiusmodi & habet ius ad gloriam: ergo nihil aliud est ei necessarium ad finem gloriæ. & ita sine fide Christi explicita saluabitur, in sua ignorantia inuincibili. Nam non est dicendum quòd in statu gratiæ condemnabitur, neq; est recurrendum ad nouum miraculum, quòd Deus illum mori non permittet (etiā si veneno aut gladio occidatur) antequam de fide Christi miraculosè inter Barbaros doceatur: ex quo nulla lex stat super hoc & fides implicita sufficit ad collocandum spem in Christo sicut ad gratiam, vt supra dictum est: & quidem hoc arg. ualde urget. *Nota. arg.*

SExtò arguitur quia pōt homo mori & saluari decedens in statu gratiæ cū hæresi inuinci- *6. arg.*

biliter

biliter ignorata de aliquo articulo fidei (vt supra in 2. propositione habetur) ergo etiam cum ignorantia inuincibili fidei Christi, patet consequentia, quia æque necessarium est habere veram fidẽ circa articulos fidei. ac habere fidem Christi.

7. argum. Septimo arguitur auctoritate Ioan. 15. Si non venissem & locutus non fuissem peccatum nõ haberent. s. peccatum infidelitatis culpabilis secundum August. & B. Tho. ibidem, vt patet etiam ex ipso textu litteræ & mentione Christi loquentis. & August. lib. noui testamenti, q. 67. & habetĩ distinct. 37. c. fin. dicit. Ille ignorans poterit excusari à pœna, qui quod disceret non inuenit: & alibi etiam dicit: si non fuit à quo quis disceret, neq; ad eum aliquo modo rumor Euãgelii peruenit: tunc non aliquo suo uitio ignorat, & in munis est à condemnatione, s. propter talem infidelitatem seu ignorantiam inuincibilem fidei Christi.

Item B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 1. dicit quòd infideles qui de fide Christi nil audierũt non condẽnabuntur propter talem eorum infidelitatem sed propter alia peccata si qua commiserunt cõtra legẽ naturalem: & videtur ad idẽ Bonauentura in 2. distinctio. 22. q. penult. & Armachanus, lib. 8. c. 39. licet non exprefsè: vbi etiã dicit quod tales inuincibiliter ignorantes fidem Christi si decedant sine vllo actuali peccato non saluabuntur, sed neq; condemnabuntur ad pœnã sensus, sed ad pœnam tantum damni, vt pueri in limbo propter originale, ergo datur ignorantia inuincibilis fidei Christi.

Propter has rationes. fuit 2. opinio supra posita quòd fidei Christi explicitè potest etiam nunc dari ignorantia inuincibilis pro tota vita: quãuis de facto nullibi detur neq; moraliter id possibile sit, sed stando in. 1. opinione satis solemni supra posita in 3. propositione quæ tenet oppositum, dicendum est, quòd prædicta argumenta contra eam non concludunt.

Responsio ad 1. arg. Ideo ad ea respondeo, ad primum quòd si pro paruo tempore intelligantur, omnia argumenta, conceditur quod potest dari, ignorantia inuincibilis. si autem pro tota vita hominis, ut loquitur propositio: tunc negatur minor, & ad eius probationem, concesso antecedente; negatur consequẽtia, quia vt supra diximus vel per hominem vel per Angelum vel alio modo in tali casu extraordinario Deus prouidebit per suam prouidentiam ordinariam, quomodo facienti quod in se est; cognitio fidei Christi opportunè ante mortem hac vel illa via ordinaria vel extraordinaria donetur. Nec id est inconueniens: nam ad ordinariam Dei prouidentiam spectat hoc vel illo modo in casibus extraordinariis vt expedit prouidere, & in hoc stat fundamẽtum huius cõmunis opinionis.

Responsio ad 2. arg. Ad secundum Respondeo negando consequẽtiam, & ad eius probationem dico, quòd iam Euangelio prouulgato est stabilita per legem Christi necessitas æternæ, salutis ex fide Christi tantum explicita: ita etiam quod secundum hanc legem à faciente quod in se est nullo modo possit ignorari: quia Deus oportunè & sufficienter de hoc vt dictum est prouidebit. multa namque licuerunt in principio promulgationis Euangelii quæ iam Euangelio promulgato nõ licent, tunc. n. licitum erat Paulo circumcidere Timotheum, & seipsum cum aliis purificare Iudæis, iuxta ritum legis Moysi, propter scandalum tollendum: quod nunc plenè promulgato Euangelio facere damnabile est: ita tunc pueri & adulti & quos nondum peruenerat Euangelium saluabantur in sacramentis legis naturæ, & Moysi, saltem vt habebant solum virtutem sacramentorum legis naturæ, non legis Moysi, nũc autem non. Item abstinere à sanguine & suffocato tunc fuit licitum, immo & necessarium propter scandalum Iudæorum euitandum & propter alias rationabiles causas, vt patet, actu. 15. nunc autem minimè: sic improposito de explicita fide. Christi, quæ tunc non erat tam simpliciter necessaria vt nunc: ideo de illa dabatur inuincibilis ignorantia quæ nunc (ut diximus) dari non potest.

Ad tertium respondeo, negando antecedẽs: & ad eius probationem supposita illa opinione satis communi, dico quòd simul tempore Deus dat gratiam, & habituale lumen fidei, vt ibi tactum est: quia nunquã gratia infunditur sine hac fide secundum doctrinam communem: quo lumine illustratus homo cum aliquo motiuo opportunè habere potest debitum actum fidei de Deo: quia sicut lumine naturæ nihil prius ostendit quam primum naturæ principiũ. s. quodlibet est vel nõ est, & alia per se nota, ex quibus homo potest facile deducere alia principia vniuersalia facilè inde deducibilia, vti superius. 1. propositione dictum est. ita lumen fidei infusum cum aliquo motiuo statim ostendit Deum esse quòd est primum fidei principium, aut saltim cum illo lumine ratio naturalis adiuta motaq; Diuinitus potest facilè cognoscere actualiter Deum esse &; actum fidei explicite de Deo tunc simul habere cum gratia: & ad secundam probationem antecedentis quæ est replica contra hæc, respondeo cõcedendo de lege nullum adultum sine actu fidei explicite de Deo per solam naturalem cognitionem Dei, posse aut potuisse vnquã saluari aut iustificari: & oppositum tenere erroneum & forsan hæreticum est vt patet ex supradictis & infra. q. 5. propositio. 1. neq; malè sequitur faciẽtem quòd in se est saluari aut iustificari non posse regulariter sine miraculo. Nam prædicta illuminatio & motio Diuina ordinaria vel extraordinaria non est miraculosa, sed regularis est Diuinæ prouidentiæ, vt supra dictum est: neque etiam Deus ab homine requirit impossibile simpliciter, sed possibile cũ adiutorio eius opportuno: quamuis suæ naturæ viribus solis sit impossibile sicut nõ requirit Deus à nobis impossibile dũ exigit vt cum

Respõsio ad 3. arg.

auxilio

auxilio & gratia Dei bene faciamus & saluemur, quãuis sine eis id impossibile sit: & ita simpliciter potest iustificari & saluari faciens quod in se est. neq; vllo modo per supradicta derogatur misericordiæ Dei aut meritis Christi. Quòd si dicatur cognitionem de Deo non aduenire hominibus nisi magno & longo tempore absq; discursu, vt supra propositio. 1. dictum est: id vtiq; solum est verum de notitia acquisita & naturali: secus; de supernaturali aut de cognitione habita per rationem naturalem lumine tamen super naturali adiuta. Nam secundum Ambros. nescit tarda molimina spiritus sancti gratia.

Respondeo ad 4. arg. Ad quartam respondeo negando consequentiam vt ibidem responsum est.

Respondeo ad 1. arg. Ad quintum respondeo negando consequentiam; quia secundum Bernard. maior est necessitas fidei Christi actualis quam Baptismi in adultis; ideo vt supra dictum est, Baptismus tantum in voto sufficit ad salutem habenti actualem fidem explicitam Christi, dum Baptismus ignoratur vel haberi non potest: non autem ei sufficit fides in voto quæ implicita fides Christi est: vti superius ĩ. 3. ꝓpositione probatũ est in. 1. opinione,

Respondeo ad 6. arg. Ad sextum argum. respondeo negando consequẽtiam: & ad eius probationem dico quod licet sit necessarium habere verã fidem Christi & omniũ articulorũ: nõ tamen est æque necessariũ habere veram fidem Christi explicitam de omnibus articulis fidei sicut de Christo. Nam ĩ vera fide explicita de Christo quam homo habet, iam habetur implicite vera fides omnium articulorum fidei sufficiens ad gratiam & salutem, dum homo faciens quod in se est ad sciendum, errat inuincibiliter circa aliquem articulum fidei paratus stare doctrinæ Ecclesiæ, quando ei innotuerit sufficienter: & ita licet alicui articulo fidei discredat explicitè, credit tamen eidem implicitè in generali fide vel credulitate quam habet articulorum omnium quos explicite credit & tenet Ecclesia.

Respondeo ad 7. arg. Ad 7. arg. respondeo cũ magistro Cano in sua relectione de sacramentis, par. 2. concedendo quòd ex illis auctoritatibus concluditur ꝙ quãdiu non esset fides Christi annunciata, non esset culpabilis infidelitas eorum: quodq; tunc ad tempus illis esset inuincibilis ignorãtia fidei Christi, quodq; si decederent in ea ignorantia, non condẽnarentur propter illam tanquam propter peccatum, sed propter alia peccata quę haberẽt. Quod autem de lege in tali ignorãtia decedere possint id vtiq; nõ dicitur neq; inde elicitur, sed potius negatur vt dictum est: quia si facerent quod in se est bene viuẽdo secundum legem naturę, Dominus prouideret & illuminaret eos opportunè de fide Christi explicita, vt etiam, ait, victoria & cõiter doctores vbi supra. Non tamen sequitur ꝙ si malè viuant & non illuminentur, propter hoc prędicta ignorantia Christi iam vincibilis illis facta sit: neque. n. ad sciendũ Christi finem tenentur bene viuere sed sufficiẽter inquirere & petere à Deo vt doceat vias suas: nisi in pœnam peccati excæcati sint specialiter id Deo permittẽte, vt supra. q. 2. latius habetur. Quòd si fingamus quòd in sola tali ignorantia fidei Christi sine vllo peccato mortali actuali quispiam decedat, id quod cõtingere potest, si statim habens vsum discretionis moriatur uel occidatur sine Baptismo; tũc ait Armacharus ubi supra, & Syluester in sua aurea rosa super Euangelia in festo Simonis & Iudę quòd talis damnabitur ad pœnã damni dũtaxat æternã propter originale, ut pueri in limbo. Sed hæc eorum responsio non placet: quia contra communem doctorum sententiã ponit limbũ Adultorũ, cũ solũ sit limbus puerorũ vsum rationis nõ habentium. Soto autem in 4. distinctio. 5. q. 1. art. 2. dicit quòd B. Tho. ibi loquitur de fide necessaria ad iustificationẽ ut hõ conuertatur in Deũ nõ sit fides explicita: nõ tñ implicita, dicitq; ꝙ quatenus est in ꝓcepto nõ peccat infidelis priuatiuè qui eam inuincibiliter ignorat, quatenus autem ex ui statuti est necessaria ad finem remissionis peccatorum quæ commisit aliàs, ut sic homo per fidem sufficienter conuertatur ad Deum per fidem ut ei peccata remittantur, sine qua impossibile est placere Deo: tunc nõ excusatur: quòd si faciat quod in se est statim Deus illuminabit dabitq; lumen fidei saltem implicite ut debitæ præparetur & conuertatur. Hæc ille.

Sed quia B. Tho. ibi uidetur de fide Christi explicita loqui sicut & Act. 4. Non est datum aliud nomen sub cœlo &c. ubi sicut olim fides implicita Christi, ita & explicita nunc ostenditur necessaria ad gratiam & gloriam. Ideo melius dicamus secundum supradicta non admittendo quòd ille stante lege in sola ignorantia fidei Christi inuincibili decedat & saluetur aut condemnetur. Nam aut ille facit quod ĩ se est, ut sciat uel à Deo illustretur, aut non, si sic, ergo Deus illi opportunè ante mortẽ prouidebit, de explicita fide Christi: sicut olim ante aduentum Christi de eius implicita fide secundum omnes doctores illuminabat, ut in responsione ad 3. argumentum dictum est & infra. q. 5. latius habetur in prima propositione: & ita neque in peccato neque in huius fidei ignorantia decedet: hanc consequentiã negaret opposita opinio: si autem non facit quod in se est, iam nõ inuincibiliter sed uincibiliter ignorat: sicque damnabitur ad pœnam sensus æternam propter hanc actualem omissionem & ignorantiam fidei Christi culpabilem. *Nota.* Cum his tamen bene stat quòd si per possibile uel impossibile adultus sine ullo alio peccato in statu gratiæ, cum ignorantia fidei Christi inuincibili decederet, utique saluaretur: sed conditionalis nil ponit in esse, neque antecedens stante lege conceditur esse possibile, secundum hanc primam

& com-

& communem opinionem: pro maiori autē prędictorum & necessitas fidei Christi declaratione sit quæstio sequens.

QVAESTIO QVINTA.

VTRVM NOTITIA SVPERnaturalis, vel fides Dei & Christi, fuerit olim, & nunc sit simpliciter necessaria ad hominis iustificationem, finalemq; salutem.

1. propositio. RESPON. Per duas rōnes quarum prima est quòd tam ad vitam gratiæ quàm gloriæ necessaria simpliciter est & fuit semper post peccatum nō solum cognitio supernaturalis vel fides explicita vnius veri Dei, sed etiam fides saltem implicita Christi vel mediatoris sub ratione mediatoris, & non sufficit cognitio naturalis: & oppositum tenere temerarium & hæreticum vel hæresim sapiens est. Neq; de hac fide datur ignorantia inuincibilis diu perseuerans vel vsq; ad mortem.

Nota. Pro declaratione nota quòd cognitio supernaturalis de Deo explicita est illa qua credimus vnicum verum Deum principiū finemq; naturæ, & gubernatorem prę miatoremq; omnium hominū, non solum naturalem sed super naturalem & Beatificum: modo notitia, hæc certa & firma habeatur per reuelationē, modo per maiorum traditionem aut instructionem; & hæc dicitur fides Dei explicita: non tamen dicitur fides Christi etiam implicitā, ex quo sub ratione Christi aut mediatoris vel redemptoris hominum non habetur: & hæc non sufficit ad salutem, vt ait prima propositio, nisi sit fides Christi saltem implicita sub ratione mediatoris aut redemptoris: quę tunc propriè est quando vltra prædicta homo firmiter credit Deum iustificatorem & prouisorem esse, salutis hominum, & prouidentiam habere quomodo per aliquem modum vel mediatorem remedia salutis præstarentur: & ita in eum implicitè homo credit per quem Deus iustificaturus erat per media sibi nota vniuersas nationes hominum: vt hoc aiunt B. Tho. secunda secundæ, quæstio. 1. articulo. 7. & quæstio. 2. articulo. 7. & Bonauentura. in 3. distinctione 25. art. 1. q. 2. & noster Medina de recta in Deum fide lib. 4. cap. 8. 9. 10. latius de hoc agit.

Simpliciter autem necessarium ad salutem quid sit, supra, quæstione. 4. propositione. 3. plenius habetur.

1. Ratio. QVÒD autem hæc fides explicita Dei supernaturalisque cognitio eius, insuper & Christi prædicta fides saltem implicita semper fuerit simpliciter necessaria vt ait propositio: probatur quincupliciter, primò auctoritate Hieronymi super id Gal. 2. scientes quòd non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Christi, vbi ait, Admonere debemus sanctos qui antiquitus fuerunt non nisi ex fide Christi iustificatos esse. Abraam vidit Deum & lętatus est Ioan. 8. & Moyses maiores diuitias æstimabat thesauro Aegiptiorum improperiū Christi: aspiciebat enim in remunerationem Hebr. 11. & Esai. 6. vidit gloriam Christi. Item ad idem est super id Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris: & super id Galath. 3. Lex pedagogus noster fuit i Christo, omnes enim filii Dei estis per fidem: & ad idem est super ad Galath. 4. cap. Quanto tempore hæres paruulus paruulus est, vbi ait: quomodo omnes in Adam nondum nati moriuntur ita & omnes iı etiam qui ante aduentum Christi nati sunt in Christo viuificabuntur; iste intellectus Ecclesiæ catholicæ conuenit quæ veteris & noui testamenti vnam asserit prouidentiam nec distinguit in tempore quos conditione sociauit. Hæc ille. Vbi innuit apertè quod sicut hæres idem est paruulus & adultus: sic populus ille antiquus & sic nouus eadem fide & religione cōtentus eadem quoq; Ecclesia est: & sicut in paruulo implicitè & virtualiter continetur quod postea explicatur in adulto: ita fides illa antiquorum paruula fuit & vi sua continebat implicitè quod deinde crescens habuit explicitè in nouo populo legis gratiæ: sicut & fructus in semine aut in radice continetur implicitè qui postea explicitè apparet in fruge.

Item August. libro primo contra duas Epistolas pelagianorum, cap. 21. & super Ioā. tract. 45. & Epistola. 157. quæ scribitur ad Optatum, idem tenet in hoc vltimo loco specialiter dicens: illa sit fides salua qua credimus nullum hominem siue maioris siue paruulæ quamlibet & tecē tis ætatis liberari à contagione mortis antiquæ & obligatione peccati quod prima natiuitate cō traxit, nisi p vnū mediatorē Dei & hominū Christum Iesum: cuius hominis eiusdemq; Dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt qui priusquàm veniret in carne crediderunt esse venturum: & paulò inferius: proinde cum omnes iusti siue ante incarnatum Christum siue post nec vixerint, nec viuant nisi ex fide Christi: quia Act. 4. Non est datum aliud nomen sub cœlo in quo oporteat nos saluos fieri: profectò ex illo tempore valet ad salutem generis humani quo in Adam viciatum est. Hæc illæ. Et ad idem est libro 83. quæstionum. quæstio. 68. & lib. de correct. & gratia. cap. 2. & 7. & de natura & gratia & delib. arbitri, cap. 7. & de spiritu & litera. cap. 29. 30. 31. & libro primo retract. ca. 23. & super Ioan. tracta. 25. 26. & super psal. 13. & 31. & 67. & super id psal. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. & in lib. de vera innocentia, & alibi sæpius. Item Ambros. super

1. Thim.

1. Thimoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri &c. ait: fides est quæ dat salutem: quã nisi mens tota susceperit voluntate non solum nihil proderit sed etiam oberit: & libro 1. offi. cap. 29. ait fidem esse fundamentum iustitiæ: & ad demetriadem lib. 3. Epistola. 84. latè probat ex illo Roma. 1. quia cum cognouissent Deũ &c. quòd cognitio quæ ad iustificationem & salutem satis est ad ei gratia proueniat: secundum id prouerbio. 2. Dominus dat sapiã & prouer. 8. meum est consilium mea est prudentiam: & Ierem. 10. non est hominis via eius &c. & cap. 24. dabo eis cor vt sciant me &c. & sapien. 9. da mihi sapientiam & prima Corinth. 12. nemo potest dicere Dominus Iesus nib in spiritu sancto & 2. Corinth. 3. non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis & Ierem. 9. non glorietur sapiens in sapientia sua. & psal. 83. Domine in lumine vultus tui ambulabunt: item ad idem est lib. 1. de vocatione gentium capitulo penultimo & capitulo vltimo. & cap. 1. ait: dubitandum non est ad ipsam cognitionem veritatis & perceptionem salutis nisi ope diuinæ gratiæ neminem posse peruenire; & capitulo. 2. est ad idem. Item Chrisost. Homilia de fide & lege naturæ ait: nullus vnquã sine fide vitam habuit. & homilia. 32. in ioan. & super ad Roman. & præcipuè homilia. 16. super Ezechielem dicit in figuram huius veritatis turbas quæ procedebant & sequebantur simul, ac clamasse filio Dauid osanna in excelsis.

Secunda ra. Secundo probatur auctoritatibus sacræ scripturæ. Nam ad Roman. paul. intendit probare nec naturæ nec scripturæ legem iustitiam Dei præstitisse sed fidem. vt patet. c. 1. ex Abacuch. 2. Iustus ex fide viuit & cap. 3. Iustitia Dei per fidem in omnes; quem, scilicet Christum Iesum posuit Deus propitiatorem per fidem eius &c. Vnus est enim Deus qui iustificat circuncisionem ex fide & præputium per fidem: & cap. 5. Iustificari ergo ex fide &c. & cap. 8. Quos vocauit iustificauit. Nam primus effectus prædestinationis est vocatio per fidem: & Hebr. 11. Fides est substantia, idest fundamentum rerum sperandarum: & ibidem Sine fide impossibile est placere Deo: & accedentem ad Deum oportet credere quia Deus est & remunerator est, scilicet non solum naturalis sed supernaturalis, vt supra & infra etiam in responsione ad tertium argumentum latius habetur vbi expressè loquitur paulus de actu fidei acquisitæ qui est credere & non de habitu: & dicit impossibile est sine fide placere Deo & non dicit, vt aliqui malè exponunt quòd regulare & commune est, quasi

Tertia ratio. aliquando quamuis raro contingere possit sine aliquo actu fidei in Deum illi placere.

Tertio probatur idem, quia in concilio Mileuita. c. 4. habetur. Vtrũq; Dei donũ est, & scire quod facere debeamus & diligere vt faciamus secundum psal. Qui docet hominum scientiam.

Ad idem est concilium Cartaginien. in Epistola ad Innocentium ex illo secunda Corinth. 8. non sumus sufficientes cogitare, &c. Et Cælestinus Papa ad omnes Galliarum Episcopos capite nono. Omnis sancta cogitatio pium consilium omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo est: & cap. 12. & 13. habetur: igitur catholicum non est quod præfixis sententiis apparuerit esse contrarium.

Item concilium Tridentinum sessione sexta de iustificatione, cap. 5. 6. 7. & 8. est ad idem. Nam in cap. 7. habetur sine fide nulli vnquam iustificationem contigisse. & cap. octauo dicitur: Cum verò Apostolus dicat iustificari hominem per fidem: ea verba in eo sensu sunt accipienda quæ perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, expressitque, vt scilicet per fidem iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Hæc ibi. Nunc autem si cognitio naturalis tantum de Deo posset esse principium iustificationis, iam ex nobis posset esse nostræ iustificationis initium, id quod Pelagiani docuerũt quod etiam est contra concilia prædicta.

Quartò probatur idem ratione secundum Bonauenturam in tertio distinctione 25. articulo primo quæstione secunda quia non possent peccatores abiecto peccato Deo reconciliari nisi crederent se peccatorum veniam gratia Diuina consequi posse: nec sciret homo salutem & iustitiam quærere nisi vnde petenda esset agnosceret: & in quo confidere deberet: semper ergo necessarium fuit credere Deum esse hominum iustificatorem & saluatorem, quo scilicet prouidente per aliquod medium vel mediatorem salutia remedia humano generi præstanda erant: hæc autem est fidea implicita Christi mediatoris sub ratione hoc qua videlicet implicitè credebatur in eum per quem Deus erat iustificaturus per media sibi nota vniuersas rationes hominum, ergo non sufficiebat cognitio Dei naturalis. Hæc Bonauentura. Vnde, vt ait Vega, de Iustificatione libro sexto cap. 21. in omni tempore & loco suæ Diuinitatis cognitionem ita Deus multipliciter propagauit in orbe, vt nullus ea fide caruerit sine sua culpa aut inuincibiliter, sed neque mentes aliquorum Philosophorum quantacunque fulserint cognitione Diuinitatis per luminis naturalis demonstrationes credendum est ita subiectos legi naturali fuisse, ac ad veram iustitiam opus fuit, nisi eo animo fuerint vt etiam cessantibus illis demonstrationibus crederent Deum esse. *Quarta ratio.*

Et confirmatur; quia secundum B. Thomam prima secundæ quæstio. 113. articulo quarto, peccatum mortale sine contritione vera extra sacramentum nulli remittitur: contrario autem

vera

vera est dolor de peccatis propter Deum, aut de offensa Dei & non solum, quia sunt contra rectam rationem sine Dei cognitione super naturali aliàs constitutione nulla est: quia primus motus iustificationis est in Deum per fidem ostendentem Deum offensum esse à nobis, & per contritionem esse placabilem, & ab eo sperandam esse veniam: ergo iustificatio à mortali peccato prærequirit explicitam Dei notitiam supernaturalem.

5. ratio. Quintò probatur idem: quia cùm primum homo ad vsum rationis peruenit, vel deliberat de fine naturali, vel de supernaturali: si denaturali; certè vt est verum proportionatum intellectui ita quoq; bonum proportionatum est voluntati: & ita voluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, sicut intellectus naturale verùm potest intelligere: Ergo cùm puer ille de fine naturali deliberans, naturamque ducem sequens velit quòd natura præscribit non peccat, sed facit quòd in se est: igitur secundum aduersariorum opinionem iustificabitur, & primã gratiam ex naturalibus consequetur: quod certè erroneum, & pelagianum est, vti superius in tertia ratione continetur. Si autem deliberatio de fine supernaturali sit; id vtiq; sine cognitione supernaturali fieri non potest, quam nos fidem Dei explicitam appellamus. Et ita patet propositio prima.

2. pars primæ propositionis. Quòd autem vt ait secunda pars oppositum tenere sit temerarium inde patet: quia est contra doctores communiter tenentes hanc primam propositionem. Quòd autem sit hæreticum videtur ex eo quòd contra auctoritates suprapositas sacræ scripturæ & conciliorum apparet, si rectè secundum communem sensu; doctorum intelligantur; vt Soto in quartò distinctione prima quæstio. 2. articulo 3. & distinctione. 5. quæstione. 1. articulo. 2. dicit expresè id hæreticum esse: & Cano. in relectione de sacramentis cum formidine sic etiam censet; sed saltem videtur sapere hæresim, quia valde probabiliter, quamuis non euidenter ex hæresi sequitur, aut contra sacram scripturam & concilia militare videtur.

3. pars propositionis. Quòd tandem vt ait. 3. pars, de hac fide seu cognitione supernaturali Dei veri, nõ detur unquã ignorantia inuincibilis diu perseuerãs probatur; quia hæc fides siue cognitio est tam necessaria ad iustificationem, sicut & ipsa gratia vel auxilium Dei speciale, ex quo sine illa non potest homo iustificari; ergo facièti quod in se est Deus statim ea omnia confert, quando homo iustificandus est: vt de his latius supra. q. 4. propositione. 1. & 3. in responsione ad tertium argumẽ. contra primam opinionem positam in præfacta tertia propositione & infra in hac. q. 5. in respon. ad argumenta habetur.

Contra primam propositionem arg. 1. Contra primam propositionem arguitur sepempliciter probando quòd sine vlla fide vel cognitione supernaturali de Deo, & sine fide implicita mediatoris potuit in lege naturali, & potest nunc etiam esse salus, & vita gratiæ & gloriæ, & ignorantia inuincibilis de tali fide. Primo quia pro vnoquoq; statu generis humani sufficiebat hominibus ad salutem gratiæ & gloriæ ea cognitio, quæ secundum legem illius status regulariter sine miraculo aut priuilegio speciali poterat haberi de Deo. Sed pro statu legis naturalis sola cognitio naturalis, quæ est secundum rationem naturalem poterat regulariter haberi de Deo; ergo illa sufficiebat ad salutem sine alia supernaturali cognitione. Consequentia patet cũ minore; & maior probatur: quia Deus nunquam reliquit hominem sine remedio ordinario sufficiente ad salutem sine miraculo: quia 1. Thim. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri &c. s. antecedenter id vult Deus, quia, s. dat regulariter omnibus omnia ad salutem sufficientia, vt communiter omnes doctores dicunt. Et idem iudicium etiam nunc est de remotissimis insulanis, ad quos nulla notitia Dei veri, & Christi peruenit.

Secundò arguitur ad idem: quia in lege naturæ satis erat ad salutem gratiæ & gloriæ seruare mandata, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & Rom. 2. Factores legis iustificabuntur: & ibidem. Si præputium mandata legis custodiat in circũsione nõ reputabitur: & Act. 10. In omni gente qui timet Deum acceptum est illi; Sed mandata decalogi, de quibus ibi erat sermo, continebantur in sola ratione seu lege naturali; ergo vltra legem & rationem, vel cognitionem naturalem non erat necessaria alia cognitio supernaturalis. arg. 2.

Et confirmatur: quia ad Rom. 1. Gentes, quæ legem. s. scriptam non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciũt: quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. vbi B. Tho. ait Naturaliter. i. per legem naturalem ostendentem eis quid sit agendum: quamuis non sine auxilio Dei ad mouendum affectum. 3. arg.

Tertiò arguitur ad idem: quia in lege naturæ ad accedendum ad Deum, satis erat credere Deum esse, & remuneratorem esse inquitentiũ eum, vt habetur Hebr. 11. sed vtraq; cognitio habetur ex lumine naturali tantum; ergo non est necessaria supernaturalis; maximè si naturalem notitiam, etiam demonstratiuam de Deo remuneratore, & de prouidentia ipsius homo habeat. Ad quod facit August. in Epistola. 49. in respon. ad secundam quæstionem dicens in sententia, quod qualiscumq; cognitio & fides de Deo, cum obseruãtia mandatorũ eius sufficiebat ad salutẽ. 4. argum.

Quartò arguitur ad idem, supposita opinione B. Tho. prima secundæ quæstio. 89. articulo sexto, quòd non potest esse peccatum veniale cum solo originali, vt etiam videtur supponi extra

tra de Baptismo.ca.maiores,& in concilio Florenti.in decreto de unione græcorũ ubi sic habetur. Illorũ aũt animas,qui in pecato originali uel solũ actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Hoc supposito sic arguitur: quia fieri potest ut primo tempore usus rationis non modo Christũ, sed nec Deum quidem agnoscat homo, ut pote apud Barbaros sine ulla religione & notitia diuini nominis educatus. Is ergo,ut faciat quod in se est,satis est si se conuertat in finem honestum à naturali ratione comprehēsum. Sed tunc ille nō peccat cũ bene faciat pro suis uiribus,quas tũc habet: nec est i solo originali,ut suppositũ est.Ergo cōsequitur gratiam faciens quod in se est sine ulla Dei cognitiōe supernaturali uel fide implicita Christi.

Argum. 5. Quintò ad idem arguitur:quia secundum Tho. secunda secundæ quæst.10.art.1.infidelitas nullum peccatum est in his, qui de rebus fidei nihil omnino audierunt.Iam si puer prima deliberatiõe cognoscat aliquid esse honestum, aliquid turpe;statuatque se honestum sectaturum, inhonestum uerò uitaturum; certè non peccauit peccato infidelitatis,ut supra patet ex Beato Thoma,nec peccato omissionis cùm statim se conuertat in finem honestum quantum ei per ætatem & scientiã licet:ergo in gratia sine ulla fide & cognitione supernaturali constituitur.

Argum. 6. Sextò arguitur:quia fides ex auditu; auditus autem non est sine prædicante ad Ro.10.& ita puer non potest statim à principio usus rationis habere fidem sine prædicante. Nunc autem ut supponitur non potest haberi prædicator fidei in illo temporis articulo: ergo secundum Thom. opinionem, prima secundæ quæstio. 89. suppositam puer ille sine ullo actu fidei iustificabitur: & à fortiori secundum opinionem communem tenentem quod potest esse ueniale cum solo originali peccato.

Argum. 7. Septimò arguitur ad idem, supponendo quòd primus actus pueri utentis ratione sit velle accipere baptismum,quia uidet alios pueros à sacerdote baptizari,ut de hoc habetur exemplum in pueris ab Athanasio puero baptizatis, ut habetur lib. 10.Historiæ ecclesiasticę c.14.& 1.q.1.ca. Spũs sanctus: tũc ergo cũ ille baptizatus nō ponat obicem, recipit gratiam & sine ulla fide ut constat.

Opin. Vega. Propter has rationes, & alias supra positas.q.4. in secunda opinione contra tertiam propositionẽ tenuit Magister Vega de iustificatione lib.6. cap. 20.21. quòd si possibilis esset etiam nunc ignorãtia inuincibilis de Deo aut de fide unius ueri Dei etiã pro toto tēpore uitæ, taliter ignorãs cōsequẽter stãte lege posset interim sine ullo actu fidei explicitæ uel supernaturalis cognitionis in Deum, & sine fide implicita in Christũ per solã naturalẽ cognitionem iustificari & saluari. & Magister Soto lib.2.de natura & gratia c.11. cũ quibusdã aliis idem olim tenuit: sed postea se retractauit super ad Rom.1.Quia cùm cognouissent Deũ &c.& ad Ro.2.Gẽtes naturaliter quæ legis sunt, faciunt.& in quarto sententiarum dist.1.q.2.art.3.& dist.5. quæstio.1.artic.2. Sed illa opinio ex quo absolutè id non asserit, neq; dicit inuincilem ignorantiam Dei, aut eius fidei nunc dari posse: & ideo hæretica non sit:tamen adhuc est contra communem sententiam Doctorum, & temeraria, uel sapiens hæresim uidetur,uti superius ait prima propositio. Neque prædicta argumenta contra primam propositionem quicquam probant.

Ideo ad ea respōdeo ad primum negando maiorem si intelligatur seclusa Dei illustratione, uel fide aliqua,& speciali auxilio diuino:quia hęc,quãuis supernaturalia, ordinariè omnibus hominibus omni tempore cōferuntur à Deo,& sicut ipsa gratia necessaria sunt ad salutem cum lege & cognitione naturali.Ideo neq; sunt miraculosa, quamuis sint supernaturalia, etiam effectus uel modus sit extraordinarius, ut latius habetur hoc superius q.4.propositione 3.in 2.ratione primæ opinionis & in Resp.ad 3.arg.contra eam,& ita intelligitur supra dicta auctoritas Pauli. Si aut illa maior intelligatur cum Dei illustratione, uel fide prædicta,& speciali eius auxilio ordinario, ut dictũ est; tunc est uera sed minor est falsa, quia ut diximus non solum cognitio Dei naturalis regulariter poterat haberi de Deo,sed etiam illustratio, & prædicta fides,& auxilium Dei supernaturale necessarium ad salutem. — Resp. ad 1 argum. contra primam propositionem.

Ad secundum argumentum respondeo dupliciter.Primò negando maiorem,si de illis tãtum præceptis decalogi,legisque naturalis ibi expressis intelligatur. Conceditur autem si de mandatis etiã ibidem implicitè & reductiuè contentis intelligitur:sed tunc negatur maior & consequentia. Nã sicut in decẽ generibus,quę philosophi uocãt prædicamenta,rea omnes cōtinentur nō quidẽ formaliter semper, atq; directè,sed uel reductiuè, puncus.n.principium quantitatis, & materia principium substantię ad ea prædicamenta reducuntur, quorum principia sunt, ita ad mandata reducũtur omnia,quæ à Deo præcipiũtur ad ea maximè, quæ principia sunt cęterorum.Ita præceptum de honore parentum obseruantiam superiorum, & maiorum continet:& in præcepto mœchię omnem fornicationem, abusumq; naturæ per luxuriam prohibitam credimus:Sic etiã præceptũ uel statutum fidei ad illud de cultu unius ueri Dei referendum est:neq; .n. sine recta fide Deus rectè coli potest. Talis est fides in Deum hominum conditorẽ, reparatorẽ,iustificatorẽ,& glorificatorem: & fides Christi implicita,quæ ibi cōtenta, uel præsupposita est.Fides itaq; pœnitẽtia,& sacramẽta sunt necessaria ad salutem gratiæ & gloriæ ultra mandata decalogi ibi expressa ac ibidem implicitè & reductiuè contenta sunt. — Respon. ad 2. argum.

Alio modo respondeo,etiam si illa maior intelligatur de mandatis decalogi, legisque naturalis tantum ibi expressis conceditur ad hunc sensum, q; scilicet talium obseruantia quoad substãtiã ope

ris conformiter ad cognitionem naturalem, quã- uis sine cognitione supernaturali, & fide prędi- cta non sufficeret ad salutem; proficiebat tamen, ualebatque ad hoc ꝙ si secundum rationem & le- gem naturalem homines rectè uiuerent; tunc cer- tè Deus occurrisset illis per auxilium speciale eo- rũ mẽtes altiori lumine fidei illustrãdo, & eleuãdo iuuãdoq; affectum, ut per fidem possent sufficien- ter disponi ad gratiam, & salutem ęternam. Et ita tunc negatur consequentia. Sufficiebat igitur gen- tibus ad salutem obseruantia legis naturalis, sed non cognitio tantum naturalis, neque obseruãtia aut uirtus tantum naturalis sine supernaturali il- lustratione, aut fide, & auxilio diuino, ut ita obser- uaretur lex propter Deum ut finem supranatura- lem hominis & beatificum. Concordat Cano. ubi supra & Soto in 4. distinct. 1. q. 2. artic. 3. & distin- ctio. 5. q. 1. art. 2.

Et quod ibi tangitur in minore prædicti argu- menti, vtrum scilicet mandata decalogi contineã- tur ratione naturali nõ est præsentis propositi: suf- ficit si secundum Tho. & Caieta. super Matth. 19. dicamus quòd sunt moralia & naturalia, idest cõ- formia rectæ rationi, & inde facilè deducibilia ut superius. q. 4. propositione prima habetur.

Ad confirmationem ex Rom. 2. patet respon- sio ex dictis ꝙ gentibus sufficiebat quidem ob- seruantia legis naturalis sine lege scripta, sed non sine cognitione uel illustratione fidei, & auxilio Dei supernaturali, ut ex Augusti. de spiritu & lite- ra. ca. 26. 27. 28. ait B. Tho. 1. 2. q. 109. art. 4. & q. 111. art. 6. & q. 89. art. 5. & 3. 2. q. 2. art. 7.

Resp. ad 3. argum. Ad tertium arg. respon. dupliciter. Primò se- cundum aliquos negando consequentiam, quia in tali fide explicita de Deo quòd est, & remunera- tor est, continetur implicitè fides mediatoris, per quem Deus iustificare & saluare decreuit omnes homines, quos prædestinauit ad gloriam, & pro bene factis eorum eos remunerare. Sed certè hęc respõsio nõ ualet: quia talis fides est valde implici- ta, & remota, neq; ullã notitiã etiam generalẽ & confusam sub ratione mediatoris habet de Chri- sto. Nam sic sufficeret dicere quòd sola fides, uel cognitio explicita de Deo sufficiebat olim ad sa- lutem: & non erat necessaria fides implicita me- diatoris: quod tamen est contra Bonauentu. Tho. & communiter doctores dicentes nõn sufficere cẽ supernaturalem cognitionem ueri Dei aut diui- nitatis explicitã, sed necessariã, fuisse semper sal- tem implicitam fidem reuelatam, uel supernatu- ralem mediatoris. Igitur in illa notitia Dei natura- li ꝙ Deus est, & remunerator est, nõ includitur fi- des mediatoris: neque illa sufficit ad salutem quã- uis requæsita sit ad se disponendum, ad fidem ob- tinendum à Deo, & ad faciendum quod in se est: & id prætendit Apostolus.

Ideo alio modo melius respõdeo secundũ Bo- nauen. in 3. dist. 25. arti. 1. q. 2. & cõiter doctores cũ B. Tho. 2. 2. q. 2. art. 7. ad. 3. & q. 1. ar. 7. ꝙ illud Hebræ. 11. intelligitur etiã de fide aut de cogni- tione supernaturali, qua Deus creditur esse remu- nerator non solum naturalis. i. nõ solũ ut est finis & eã rerum omniũ naturalium, sed supernaturalis & specialis hominis beatitudo: & ultra hoc requi- ritur etiã cognitio, & fides implicita Christi, cuius uidelicet gratuito beneficio homo illũ finem con- sequitur: itaq; erat necessariũ tunc credere Deũ esse iustificatorem hominũ, cuius gratia peccata hominibus remitterentur & homines à cœlesti beatitudine alienos non aliter eã adepturos quã per aliquod diuinæ prouidentiæ remediũ præpara- tum. Et hoc sola fide creditur, quæ est notitia su- pernaturalis: explicita quidẽ Dei, implicita autem Christi uel mediatoris, & sub rõne mediatoris ut dictũ est: quæ tunc necessaria fuit & sufficiens ad accedendũ ad Deum per gratiã: quia Rom. 5. ac- cessum habemus ad eũ per fidẽ: de quo etiã uide B. Tho. 2. 2. q. 1. art. 8. ad 1. & q. 2. arti. 4. & 1. 2. q. 113. art. 4. & Soto in 4. dist. 1. q. 2. art. 3. & dist. 5. q. 1. art. 2. Nã etiã si secundum Chrysost. Homilia. 4. de prouidentia & fato aliqui philosophi negan- tes præmia iustorum, pœnasque reproborũ post hanc uitam media luce cæcutiebant: quia inde se quæretur Deum nec iustum esse, nec curam rerum humanarũ habere, & per consequens nec uerum Deum esse. vnde & Barbaræ omnes ferè gentes se- cundum rõnem naturalem pœnas reproborũ, præ- miaq; iustorum admiserunt. At uerò ut hæc tàm firmiter & cõstanter teneantur, quàm necesse est ut hominis uita in honesto cõfirmetur, necessariũ est ut cognitio supernaturalis aut fides ad assen- sum utriusq; principii. s. Deũ esse, & ipsum esse re- muneratorem concurrat, & insuper cognitio aut fides saltẽ implicita mediatoris aut Christi sub rõ- ne mediatoris aut reparatoris hominum ut dictũ est, ut ad gratiam Dei homo reperiatur.

Ad Augusti. autẽ ubi supra allegatum, dico ꝙ ipse in illa Epistola expresse loquitur de fide Chri- sti. Nã de eo ait ibidem sic, Ab exordio generis hu- mani quicunque in eum crediderunt, cuncq; ut eum que intellexerunt, & secundum eius præcepta piè & iustè uixerunt quandolibet & ubilibet fuerunt per eum proculdubio salui facti sunt. Sicut. n. nos in eum credimus, & apud patrem manẽtem, & qui in carne iam uenerit: sic credebant in eum antiqui & apud patrem manentem & in carne uenturũ, hæc ille. Ideo ꝙ dicit utcunq; eum intellexerunt intelligitur, idest implicitè in eum crediderunt. Et ita Augusti. ibidem pro nostra sententia est.

Si quæratur unde poterat hęc fides tunc habe- ri? cùm ratio naturalis eam non posset præstare, respõdeo secundum Bonauentura ubi supra & B. Thom. prima 2. q. 89. art. 6. & communiter docto- res, ut etiam refert Soto ubi supra, ꝙ facienti quod in se est uiuentiq; secũdũ legem naturæ Deus illi de hac fide uel illustratione supernaturali statim prouideret, maximè quia ab initio non defuerunt reuelationes super hoc factæ multis sanctis atque prophe-

prophetis, & de sacrificiis uero Deo offerendis in quibus ea fides implicite protestabatur: per quę omnia simul & per traditiones maiorum verbo tenus simul ac per rationem naturalem diuinitus illustratam quilibet dictam fidem implicitam Christi poterat habere.

Resp. ad 4 argum. Ad quartum argum. Respõ. dupliciter. Primò negando illam opinionem præsuppositam quæ Beato Tho. ascribitur prima secundæ. q. 89. quia oppositum ipse expressius tenet. q. 113. artic. 4. q. 112. & secunda secundę. q. 10. art. 4. ad tertium & super ad Roma. 10. & Hebrę. 10. lect. 4. & Hebrę. 11. lect. 2. ubi & super ad Roma. 3. Caieta. dicit ꝙ illa opinio Beati Tho. est quidem probabilis: sed non est adeò certa ut non possit facile eneruari. Nam & ratio qua illa opinio suadetur est solum ratio congruentiæ non autem efficax. Vnde nec B. Thom. accipit illud fundamentum tanquā firmum & de fide, quòd scilicet facienti quod in se est pro naturæ uiribus Deus in eodē illico momento conferat gratiam gratum facientem & iustificantem. Quod patet: tùm primo, quia posset dici ut ex eod. Thom. prima secundæ. q. 112. arti. 3. Caieta. in quodlib. de contritione dicit, nō oportere statim ut puer rationis naturalis dictamen sequitur iustificari per gratiam, sed satis esse si proximè, uel etiam post aliquam moram temporis secundum diuinæ prouidentiæ moderationem habita sufficiente dispositione secundum legem ad gratiam iustificetur: quo quidem interuallo poterit de rebus supernaturalibus erudiri easque tenere per fidem: tùm secundò quia sicut ad iustificationem uoluntas boni naturalis non sufficit, neque est sufficiens dispositio ad gratiam & amicitiam Dei obtinendam; ideoque indiget auxilio Dei speciali: ita quoque naturalis cognitio veri Dei nō est idonea: quia inter actus volūtatis & intellectus proportio est: nā volūtas nō fertur in incognitū. Ideo ut eliciat actū naturalē cognitio naturalis antecedit. Vt āt actionē habeat supernaturalem prærequiritur notitia supernaturalis, secundum Thom. lib. 3. contra Gentiles, cap. 152. & in prima secundæ q. 112. art. 3. & q. 113. art. 4. & Bonauent. in 3. distinct. 25. art. 1. q. 2. ut supra. q. 4. in tertia propositione in fine primæ opinionis dictum est. Igitur in hunc sensum facienti quod in se est per naturæ uires Deus non denegat gratiā, quia præsto est gratuitum Dei auxilium illustrantis & mouentis hominem ad cognoscēdum simul & amandum illum, ut finem supernaturalem, & ad se ultimatè & perfectè disponēdum ad gratiā: & per consequens ad illum iustificandum. Cū prædictis latius consonat Medina de recta in Deum fide lib. 1. c. 7. & sic cōceditur cōiter à doctoribus.

Item secundò tenēdo adhuc illam opinionem B. Tho. quam etiam tenet Victoria in ultima relectione par. 2. dubio. 4. nu. 11. atque sic supposita Respon. etiam dupliciter ad 4. arg. Primò admisso quod dicitur in minori quòd talis puer non est in solo originali secundum B. Tho. quanuis id sit cōtra communiter doctores, negatur illa consequentia. Dico enim quòd tali puero deliberanti circa vitam honestam Deus occurret statim altero de duobus modis. Primo non solum mouendo affectum, sed etiam simul illustrando intellectū secundum Bonauent. ubi supra; quia sicut ratio naturalis in illo principio Deus est remunerator inquirentium ipsum, eam certitudinem nō præstat quæ requiritur ad firmandum animum hominis in Bono. Nam sapien. 9. cogitationes mortalium timidæ sunt & incertæ prouidentię nostræ; ita profectò, ut puer rectè firmiterque deliberet de honesta uita ducenda, pueriles illæ naturæ cogitationes non sufficiunt: Sed illustratur & confirmatur puer maiori quodam lumine & auxilio supernaturali à Deo: & ideo habetur ad Corinth. Non sumus sufficientes ex nobis &c. secundum Augusti, de gratia & lib. arbitri cap. 7. & psal. qui docet hominem scientiam: Dominus scit cogitationes hominum quoniam uanę sunt. Vnde si uolumus saluare. B. Tho. dico quòd si ipse ubi supra. 1. 2. q. 89. intelligatur de ordinatione uitæ ad debitum finem naturalem, ut in de ueritate. q. 14. artic. 11. ad primum sentire uidetur, intelligendus adhuc est non de illa ordinatione, quæ per naturam tantum fit, sed quæ fit per gratiam, idest per gratuitū Dei auxilium: quia ibi prima secundæ expressè dicit. Si ordinauerit se ad debitum finem per gratiam. Nam licet per se loquendo lumen fidei detur propter supernaturalia quæ non videntur: tamen est necessarium etiam propter quædam naturali lumine cognoscibilia ut eā firmitate teneantur, quę ad rectam uitam confirmandam requiritur, secundum psal. 118. Da mihi intellectum ut discam mandata tua. Et secundum hanc primam solutionem puer ille iustificabitur sine explicita fidę Dei, sed nō sine aliqua illustratiōe supernaturali.

Secundo modo & melius tenendo cum prima parte prædictę propositionis quòd scilicet ad iustificationem requiritur explicita fides Dei, & implicita saltem fides Christi uel mediatoris, respondeo ꝙ eiusmodi puero deliberāti protinus affulget lumen fidei de Deo; cum qua & cum aliquo motiuo facilè tunc potest exire ad actum fidei explicitę de Deo, simul & in actum fidei implicitę mediatoris, & amoris eius: simul inquam hęc omnia fiunt, cùm gratia infunditur, quæ perficiat & informet actus naturales hominis facientis q̄d in se est, ut supra q. 4. propositione 3. in 2. rōne primæ opinionis ibidē positę, & in responsione ad 2. arg. contra eā habetur: ibi uideatur q̄ō talis illuminatio non est miraculosa: neque requiritur magnum tempus: quia cùm sit supernaturalis, nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.

Et si arguatꝰ ꝙ interim talis puer poterit peccare uenialiter, respō. scd̄m cōiter doctores id cōcedēdo: sed scd̄m Tho. ut latè prosequitur Victoria in ultima relectiōe de pueniēte ad usū rōnis par. 2. dubio

2. dubio. 4. nu. 11. id cōceditur de potentia logica tātū ita quòd non repugnat naturæ suæ: negatur autem de potentia morali seu theologa: quia scilicet repugnat legi & ordini prouidentiæ diuinæ. Nam quod nunquam fiet neque factum est & uix potest fieri dicitur impossibile moraliter & theologicè, quia, scilicet contra communem legem homo adultus non damnabitur propter veniale in ęternum in inferno: sed neque cum pueris in limbo: & ne homo peccet venialiter antequam mortaliter ut dictum est secundum illam probabilem opinionem B. Thom. suprapositam: quam tamen communiter doctores non tenent. De Adā autem in statu innocentię ut probabilius etiam contra doctores communiter tenet Thom. quod non poterat potentia theologa peccare uenialiter antequam mortaliter, Deo id specialiter prouidente: ne contra communem legem in statu innocentię uel iustitiæ originalis simul cum culpis admittamus & pœnas: tamen & si secundum Nicol. Lyr. & Abulens. Genes. 3. cap. cum iusticia originali bene stat sicut de facto in Eua, & forte etiam in Adā ad tempus stetit peccatum mortale, ut ab eis probatur ibidem.

Respon. ad 5. Argum. Et per prædicta patet ēt responsio ad. 5. Arg.

Resp. ad 6. Argum. Ad sextum Respon. quòd ibi Rom. 19. Paulus loquitur de explicita fide Christi ut patet ex textu ibidem Auditus autē per verbum Christi, quę fides non est tam indita lumini naturali ut fides Dei. Nunc autem fides Dei explicita & mediatoris implicita quæ in lege naturæ erat cuique ętati necessaria ad iustificationem, non semper indigebat homine extrinsecus docēte: sed interius sæpe inuisibiliter uel uisibiliter etiam per Angelos administrabatur lumen seu illustratio fidei de Deo & mediatore, cū qua & aliquo motiuo homo per rationem naturalem poterat exire in actum eiusdem fidei de Deo & mediatore ut dictū est. ideo nullus faciēs qđ in se est tali fide de Deo carebat.

Resp. ad 7. Argum. Ad septimum Respō. dupliciter. Vno modo secundum Adrianum de Baptismo. q. 1. art. 3. quòd eiusmodi puer non accepit gratiam: quia non satis est non ponere obiicem, sed requiritur conueniēs dispositio uel actus fidei in adultis. Vnde Act. 8. Si credis ex toto corde licet. & ita secundū hanc opinionem datur accessus neuter ad sacramentum Baptismi. Nam puer ille nec recipit gratiam nec peccat mortaliter dum sic baptizatur. Secundo modo respondeo ꝙ cum huiusmodi euentus non sint frequentes sed rari: melius videtur dicere ꝙ in talibus casibus Dei prouidentia nō deficiet in necessariis, scilicet illuminando tunc hominem quem sit per Christi sacramentum cum infusa fide iustificaturus.

Ad alia argumenta quæ hic etiam fieri possunt, quæ supra. q. 4. cōtra primā opinionē tertiæ propositionis habentur, respōsio etiam habetur ibidem.

2. Propo. SECVNDA propo. Fides Christi implicita ante promulgatum Euangelium sufficiens fuit ad uitā gratiæ & gloriæ obtinendam. Post diuulgatum autem Euangelium necessaria est explicita: excepto apud inuincibiliter ignorantem, cui sufficit implicita ad uitam gratiæ. Ad uitam autem gloriæ utrū ea illi sufficiat problema est: sed probabilius est ꝙ etiam sufficit implicita.

1. Pars probatur. Prima pars quòd scilicet ante promulgatū Euāgelium sufficiebat fides Christi implicita probatur secundum Magistr. & communiter doctores in tertio distinctione. 25. & Augusti. contra Faustum lib. 19. cap. 14. ex Paulo ad Galatas. 3. ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus: priua autem quam ueniret fides, scilicet Euangelica reuelata uel id quod per fidem credebatur & sperabatur futurum ad salutem hominum, sub lege custodiebantur inclusi in eam fidem quę reuelanda erat. i. explicanda in lege gratię secundum id Rom. 2. Iustitia Dei in Euangelio reuelatur ex fide, scilicet implicita, in fidem scilicet explicitā. Item 2. Timoth. 1. Vocauit nos Deus secundum propositum suum & gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia: & Ad Rom. 3. est ad idem & aliæ auctoritates supra positę in probatiōe primæ propositionis. Quæ omnia ęque de uita gratiæ sicut de uita gloriæ procedunt & per eandem rationem.

2. Pars probatur. Secunda pars quod scilicet post promulgatum Euangelium est necessaria Christi fides explicita, probatur quadrupliciter. Primò, quia in lege gratiæ reuelatę ita necessaria est ad salutem gratiæ & glorię fides Christi explicita sicut fuit eius fides implicita ante aduentum Christi: quamuis hæc implicita fuit tunc magis & omnino necessaria ad gratiam & gloriam quàm nunc est explicita, vt in partibus sequentibus huius propositionis habeī. Sed hęc fuit tunc simpliciter necessaria ut suprà propositione. 1. habetur; ergo nunc ista fides Christiani explicita. Consequentia patet cum minore: & maior probatur. Quia hoc est discrimē inter fidem noui & ueteris testamenti, ut scilicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita secundum Augusti. lib. 19. contra Faustum. capitu. 14. vbi ait. Tunc ergo occulta erat fides Christi, nunc autem reuelata est fides in quam conclusus erat populus quando sub lege custodiebatur: quam differentiam Paulus probat ad Gala. 3. & 4. ca. ut suprà in prima propositione Hieron. testificatus est. & ad idem est Coloss. 2. & Ephes. 3. & secunda Corinth. 3. ubi hoc discrimen habetur.

1. Ratio. 2. Ratio. Secundò probatur idē Mar. vlti. Prędicate Euāgeliū oī creaturę qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero nō crediderit cōdēnabitur: vbi loquiť de fide acquisita adultorū qbus prędicādū est Euangeliū ut liquet ex ipso textu, ubi Ber. ad Hugonē epi. 79. notat nō esse dictū q nō fuerit Baptizatus cōdēnabiť, sed qui non crediderit cōdemnabitur, vt scilicet maior quædam necessitas fidei Christi explicitæ quā Baptismi præscriberet. Fit. n. ut sine baptismo realiter suscepto qa saluet,

cùm scilicet Baptismi suscipiendi non est facultas:& habetur Baptismus in uoto etiam implicito cum fide Christi explicita, secundum Augusti. & B.Tho.3.par.q.63. art. 4. ad secundum & cõiter doctores.& habetur, de Presbytero non baptizato id ignorante in c.apostolicam:& ca.ueniẽs.eo. titu.at uerò credendi Euangelio prędicato tanta est necessitas ut in omni euentu qui non crediderit condemnetur. Item Io. 3. & 5. Qui non credit in filium hominis iam iudicatus est quia non credit in nomine unigeniti filii Dei. & infra. Qui autem incredulus est filio non uidebit uitam. Item Ioan.6. Omnis qui audiuit à patre & didicit uenit ad me.& ca.14. Ego sum uia ueritas & uita: nemo uenit ad patrẽ nisi per me.& ca. 17. Hęc est uita æterna, id est uia ad uitam ęternam, & cognoscant te solum uerum Deum & quẽ misisti Iesum Christum. Ex quo patet quod utraq; cognitio explicita est nunc necessaria ad uitam gratiæ & gloriæ, ut patet ex Chrysosto. ibidem. Item Io. 8. Si non credideritis quia ego sum, in peccato uestro moriemini. Et 1.Corinth.3. Fundamẽtum aliud præter Christum nemo potest ponere. i. præter Christi fidem, de quo Gregorius.1.q.1.ca.cũ Paulus, ait, Vbi Christus.i. Christi fides non est fundamentũ, nullius boni operis ædificatio esse potest. Item ad Roma. 10. Si confitearis ore tuo dominum Iesum Christum & corde tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mortuis saluus eris. & infra. Quicũque inuocauerit nomen domini saluus erit. & infra: Ergo fides ex auditu auditus autem per uerbum Christi:& quidem in omnem terram exiuit sonus eorum &c. ubi patet quòd Paulus inuocationem domini, quæ fuit semper in omni lege & tempore necessaria, ad inuocationem Christi deflexit, quæ nunc secundum eum est necessaria cum iam in omnem terram exiuit apostolica prędicatio. Item Actu. 10. ubi Angelus ait Cornelio uiro iusto Mitte & accersi Simonẽ & ille dicet tibi quid te oporteat facere. Quæ uerba pertractans Augusti. lib. de prædestinatione sanctorum ca.7. ait. Nõ sine fide Cornelius orabat nam quomodo inuocabat in quem non crediderat:sed si posset sine fide Christi saluus esse, nõ ad eum instruendum mitteretur Petrus qui illi diceret quid illi oporteat facere & audire: de quo Chrysosto. in homilia de fide & lege naturę ait. Cornelius testimonium bonum habuit de eleemosyna & oratione, sed Christum ignorabat Deum credens; sed quia bona eius opera mortua erant sine fide Christi, mittitur Angelus ad eum. Et Actu.16. custos carceris, dicens Quid me oportet facere ut saluus fiam? audiuit à Paulo & Syla, Crede in dominũ Iesum Christum. Item ad idem sunt multæ alię auctoritates Pauli ad Rom. 2.& 3.& 5.& Colossen. primo & alibi ubi iustificatio & salus eterna non nisi ex fide Christi docetur in lege gratiæ. Hæc autem fides est explicita de Christo.

3. Ratio. Tertiò probatur idem per Symbolum Athanasii receptum ab ecclesia ubi dicitur. Sed necessarium est ad æternam salutem ut incarnationem domini nostri Iesu Christi quisque fideliter credat. & infra. Hæc est fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non potest. Item in cap. firmiter. de summa trinita. & fide Cathol. habetur quòd una est fidelium uniuersalis ecclesia extra quam nullus omnino saluatur. Et in concilio Florenti. sub Eugenio quarto expressius habetur. Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit nullos extra catholicam ecclesiam existentes nec paganos nec Iudæos nec hæreticos, nec schismaticos æternæ uitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros: nisi ante finem uitæ eidem fuerint aggregati. Tantumque ualere ecclesiastici corporis unitatẽ ut nemo extra illud quantascũque fecerit eleemosynas possit saluari nisi in catholicę ecclesiæ gremio & unitate permanserit. hæc ibi. Et idem ferè habetur extra de hæreti.cap.3. & in extrauagan. unam sanctam. de maiori.& obedien. Et ad idem est Hieronymus.24.quæst. 1. cap. quoniam vetus. & Cypria. in cap. loquitur & cap. alienus, & Augusti. in capit. firmiter, 15. quæstio. 1. & multa alia quæ refert Turrecremata capit. 21. lib. 3. de potestate ecclesiæ. Igitur ut habetur ubi supra, & extra de summa trinita.& fide cathol. si legalia post Euangelii diuulgationem sine interitu salutis seruari non possunt: si omnes eorum obseruatores sunt à Christo alieni & minime possunt fieri participes salutis eternę nisi ante mortem de his erroribus resipiscant: utique sequitur quòd neque Iudæi nunc uiuentes secundum legem Moysi, etiam intra montes Capios, ut dicunt aliqui, cum Iosepho ibi eos inclusos esse, neque alii quicunque uiuentes nunc in lege naturæ culpabiliter ignorantes fidem Christi sunt pars unius ecclesiæ catholicæ: ex quo non habent eundem spiritum fidei Christi explicite neque sine hac fide possunt saluari & iustificari. Item in concilio Tridenti. sess. 6. de iustificatione, capi. 1. habetur Fides nostra catholica sine qua impossibile est placere Deo &c. Fides autẽ nostra catholica in lege gratiæ certe fides Christi explicita est. & ibidem inferius habetur. Si quis originale peccatum uel per humanę naturę uires uel per aliud remedium asserit tolli quàm per remedium unius mediatoris domini nostri Iesu Christi: aut negat ipsum Iesu Christi meritum per Baptismi sacramentum tam adultis quam paruulis applicari, anathema sit: quia non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri: vnde illud. Quicunque baptizati estis Christum induistis. hæc ibi. & capitu. 4. habetur. Translatio à statu in quo homo nascitur filius primi Adę in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei post promulgatum Euangelium sine lauacro regenerationis aut eius voto fieri non potest.

potest. & ca. 6. ibidem declaratur apertius.

4. Ratio. Quartò probatur idē: quia sicut paruulis post Euangelii diuulgationem protestatio fidei Christi implicita nihil est ad salutem gratiæ gloriæ, sed requiritur professio fidei Christi explicita qualem continet Baptismus, ita ergo ad iustificationem & gloriam in adultis requiritur nunc fides explicita in Christum. Antecedēs supponitur ex concilio Tridētino vbi supra in tertia ratione habetur. Et consequentia probatur: tum per eandem rationem, quia etiam in lege gratiæ explicatiora sunt remedia salutis paruulis & adultis quàm erant naturæ & scripturæ: tum etiam quia alias sequeretur quod sine Baptismo in re uel in uoto etiam implicato suscepto esset salus adultis. Nam sine fide explicita Christi nullum uotum Baptismi esse potest sicut nec in lege naturæ uel scripturæ. Et ideo ait Ber. ubi supra in secunda ratione quod maior est necessitas fidei huius quàm Baptismi. Concedere autem hoc consequēs est contra id Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. & cōtra concilium Tridentinum sessio. 6. de iustificatione. ca. 4. & contra doctrinam ecclesiæ. Et ita patet secunda propositio quo ad eius secundam partem probata.

3. Pars. Tertia autem pars, quòd scilicet inuincibiliter ignorāti fidē Christi explicitam sufficit implicita ad uitam gratiæ, id probatur. Tum primo quia datur ignorantia inuincibilis de hac fide ad tempus: & interim homo potest esse in gratia cum fide implicita ut supra q. 4. propositione tertia habetur. Tum secūdo id constat Act. 10. de Cornelio qui cum fide tantum implicita iustus erat & timens Deum secundum Augusti, & B. Thom. secunda secundæ. q. 10. arti. 4. & idem etiam patet Act. 8. de eunucho. & ca. 16. de Lydia purpuraria. Tū tertio quia idem nunc apud aliquos ad tempus euenire potest: quia hæc fides Christi explicita non habet ordinariè sine prædicante, ad Rom. 10. sed in quo libet temporis momento homo faciens quod in se est per fidem implicitam potest iustificari: quo tamen tempore non potest habere prædicatorem Christi. Nec ualet dicere quòd tunc faciens quod in se est illuminabitur de fide Christi explicita sicut de implicita. hoc inquam non ualet: quia Deus non statim dat has illustrationes nec alia dona non necessaria ad gratiam sed opportunè: quāuis statim donet fidem implicitam uel alias illustrationes & auxilia necessaria ut homo disponatur ad gratiam, sicut & ipsam gratiam facienti quod in se est, & in his omnes fere doctores conueniunt.

4. Pars. Quarta verò & ultima pars propositionis, scilicet utrū etiā ad uitam gloriæ sufficiat fides Christi implicita inuincibiliter ignoranti explicitā problema est &c. id certè constat ex 4. q. præcedente proposi. 3. ubi circa hoc duę catholicorum referuntur opiniones.

Contra 2. parti 2. pro. Contra secundam partem secundæ propositionis ubi dicitur quod potest diuulgatū Euāgelium necessaria est fides Christi explicita arguitur. Quia omnes ferè auctoritates sacræ scripturæ supra inductę i secūda ratione ad pbationē huius secundę partis secundæ propositionis sine ullo discrimine dicunt sine fide Christi non esse salutē. Sed id potest intelligi de fide etiam implicita tantum, ut in lege naturę & scripturæ cum ea erat salus ut supra propo. 1. probatum est: ergo non concluditur ex illis auctoritatibus necessitas fidei explicitè in Christum etiam nunc in lege gratiæ. *positionis. Argum.*

Respon. Respon. negando minorem: quia multæ auctoritates ibi allegatę non nisi de fide Christi explicita possunt intelligi, sicut & concilia & doctores in 1. & 3. ratione ubi supra exponunt & allegant ad propositum: contra quorum expositionem non licet aliter interpretari, ut habetur in cap. relatū. 37. distinct. quamuis proteruientes non possint conuinci. Insuper dico quòd eadem testimonia scripturæ pro diuersitate temporum ac cōmodè intelliguntur & allegantur, ut, scilicet ante legem gratiæ de fide implicita Christi, post diuulgatum autem Euangelium de eius explicita accipienda sint, ut est illud Act. 4. Non est aliud nomen sub cœlo datū hominibus in quo oporteat nos saluos fieri, ut Apostolus ibidem allegauit; & supra in secunda ratione dictum est.

Cōtra 3. partem 2. propositionis. Contra tertiam partem secundæ propositionis ubi dicitur quod inuincibiliter ignorāti fidē Christi in lege gratiæ sufficit implicita ad gratiam obtinendam arguitur. Quia si adultus ignorātibus fidem Christi ea media nunc satis sunt ad salutem ęternam quæ erāt ante diuulgatum Euangelium, ergo similiter paruulis inuincibiliter ignorātibus & impotentibus eadem sufficient cum non adest Baptismi facultas ad salutem gratiæ & glorię. Cōsequentia patet ex identitate rationis: quia non alia protestatio fidei requiritur quā ipsa fidea. sc. explicita uel implicita tam paruulis, q adultis; nec enim est ulla differentia. Consequēs autem est falsum & uidetur reprobatum per ecclesiam contra Caieta. & Maioris, & Gerson, & Altisiodorensem & quosdam alios, ut habetur in concilio Trident. vbi supra & ca. firmiter. de sum. Trini. & fid. Cath. & de Baptismo & eius effectu. ca. maiores, ut etiā refert & tenet Armachanus lib. 8. cap. 39. & Ambrosius Catharinus lib. 5. contra errores Caietani, & tenet etiam Soto in 4. distinct. 5. q. 1. artic. 2. secundum Bonauenturam ea. distinctio. & communiter doctores.

Respon. Respon. negando consequentiam: nec est simile de paruulis & adultis ignorantibus. Nam paruuli ex quo actum proprium alicuius fidei explicite uel implicite sine qua impossibile est placere Deo habere non possunt: certè sine sacramento sui temporis uel status, idest sine Baptismo in lege gratiæ actualiter suscepto ubi est expressa protestio fidei huius tēporis, nō possunt nunc saluari nec iustificari. Adulti autem ignorantes qui actū proprium alicuius fidei possunt habere, possunt

utique

vtique vel superius probatum est per talem actum fidei etiam implicitę, sicut & per sacramentum Baptismi in voto etiam implicito aut per fidem sacramenti iustificari & saluari, dum per ignorantiam inuincibilem vel aliàs per impotentiam ab actuali sacramento vel fide Christi explicita habenda excusantur. Videatur etiam de hac quæstione tota noster Medina de recta in Deum fide lib.4.cap.7.8.9.10.vbi de his latius agit. Quãnis ibidem.cap.7.fol.130.dicat ꝙ primus actus fidei de vero Deo non potest cadere tantum mediatè sub vllo præcepto etiã diuino sicut nec gratia; sed sub statuto necessario ad salutem; quia ea cognitio vel non est in nostra potestate immediatè sicut nec gratia, vel quia præsupponitur vt ipsi Deo in aliis sequentibus actibus teneamur obedire. Sed certe id non videtur verum, quia licet fides infusa vel illustratio diuina sicut & gratia non cadat immediatè sub pręcepto quia sic non sunt in nostra potestate: bene tamen primus actus fidei sicut & alii sequentes quia sunt in nostra potestate. Item recta cognitio naturalis vel illustratio diuina vndecunque & quomodocunq; habita de vero Deo sufficit vt subinde Deus ipse possit nobis innotescere & pręcipere & nos ei teneamur obedire in omnibus quę vel ipse præceperit, vel recta ratio dictauerit, vel veridica hominum traditio & instructio de vera fide Dei & mediatoris docuerit, vt tam primum quam alios sequentes actus fidei prædictę liberè credendo producamus.

QVAESTIO SEXTA.

VTRVM OMNIS IGNORANTIA sit peccatum & quomodo.

1. Propo. RESPONDEO per duas propositiones quarum prima est. Nulla ignorantia omnino inuincibilis est peccatum. Vincibilis autẽ siue iuris siue facti peccatũ est.

Probatur prima pars. quia si est omnino inuincibilis, ergo non teneor illam vincere, vt patet ex diffinitione ignorantiæ inuincibilis supra. q.1. alioqui esset repugnantia quòd scilicet quis peccet, aut maneat in peccato culpabiliter dum fecit omne quod tenebatur. Dicitur notanter si est omnino inuincibilis, quia vt ait Adrianus in 4. quodlibet art. 1. si non sit omnino inuincibilis respectu actus vel circunstantiæ quam teneor scire, licet sit inuincibilis respectu alterius actus vel circunstantiæ: tunc erit peccatum talis ignorantia quatenus est vincibilis. patet exemplo. Si quis sciens se occidere hominẽ, nesciens tñ inuincibiliter se occidere patrem suum occidat illum, certe peccat peccato homicidii, nõ autẽ parricidii; vt de hoc latius infra.q.16.q.17. vel si nunc habeo ignorantiam omnino inuincibilem de aliquo sciendo, non est peccatum: si autem cras aut alio tempore possum facile scire à magistro & negligo: iam talis ignorantia vincibilis facta est, & peccatum.

Secunda pars, quòd scilicet vincibilis ignorãtia est peccatum, probatur. Quia si teneor hoc scire & deliberate negligo, aut omitto id scire: certe trãsgredior pceptũ habẽdo ignorãtiã vincibilẽ purę negationis & etiã prauę dispõnis, q̃a qua obligatiõe teneor hoc scire, eadẽ teneor nõ omittere, & teneor non habere errorem contrarium: & ita peccatum est prædicta ignorantia vincibilis sicut & exterior omissio voluntaria alicuius obligatorii, & non solum velle omittere & ignorare.

Et notandum est quòd pro eo tempore quo teneor ad aliquid agendum vel omittendum, vt sciam, tunc de nouo pecco si non ago vel si non omitto, & non pro alio tempore. Similiter ignorantia vincibilis prauę dispositionis idest assensus erroneus eorum quæ scire tenemur, pro quolibet tẽpore quo & quoties deliberate actualiter quis errat & vult in tali ignorantia manere, vel positiue vult aut renuit facere quod tenetur ad sciendũ veritatem necessariam & errorem deponendum, nouum peccatum est: quia omnis actus contra præceptum negatiuum pro omni temopre & quoties libere elicitur est nouum peccatum. Nã ideo volitio deliberata formalis vel etiam interpretatiua furandi vel detinendi furtum est nouum peccatum. Sed talis error deliberatus, vel volitio deliberata discredendi est actus contra præceptum negatiuum: quia si habeo præceptũ affirmatiuũ de credendo vel sciendo hoc: etiam habeo negatiuum de opposito actu positiuo erroris. omne.n. præceptum affirmatiuum includit negatiuum de opposito actu. Nam pręceptum de colendo Deũ, de honorando parentes includit præceptum negatiuũ de non dehonestãdo illos, vt constat. Nũc autem præcepta negatiua obligant ad semper & pro semper: cuiusmodi est illud Ecclesi.17. Non maneas in errore. igitur intentum

Dubium. DIctum est etiam id esse verum tam in ignorantia iuris quàm facti; quia de ignorãtia facti est dubium vtrum semper sit peccatũ etiam si possit vinci, & causa peccati sit. Exempli gratia. Vtrum cognoscens carnaliter sororẽ aut aliam consanguineam, ignorans quæ sit putans esse quamlibet aliam mulierem, non curans de alia examinatione vel animi sui pręparatione q̃a faceret vel non faceret si sciret esse consanguineam. id quod sæpe contingit erronibus noctè quærentibus mulieres occurrentes, cum quibus suã expleant libidinẽ. Dubitatur inquã vtrum vltra peccatum illud carnale, modò sit formaliter incestus, modò non, de quo infra.q.23.24. latius. peccet etiam altero distincto peccato ignorantiæ facti vincibilis.

1. opinio. Respon. in hoc est quadruplex opinio. Prima, ꝙ sic: quia licet absolutè non teneatur speciali præcepto

cepto scire quæ mulier sit hæc vel illa: tenetur tamen ex suppositione si vult cum illa rem habere, & eodem præcepto de fine seu de actu illo cauendo. quia sicut tenetur scire alias circunstantias actus quæ speciali præcepto prohibentur: ita & materiam circa quam operatur. Sicut & sagittare uolens in agro vtique tenetur specialiter inquirere ne hominem occidat: aliàs vltra homicidium peccaret etiam peccato speciali vincibilis ignorantię. Hanc opinionem tenent Gabriel & Almayn vbi supra cum multis aliis. sed cōtra eam est ca. si vero. de senten. excōmuni. si sic in distincte hæc opinio intelligitur, vt inferius habet.

2. opinio. Secunda opinio aliorum, quam dicunt tenuisse Victoria absolute est in oppositum, quod scilicet non est ibi peccatum ignorantiæ vincibilis, quia nec præcepto de fine nec vllo alio tenetur quis dictam diligentiam vel inquisitionem de hac vel illa persona adhibere. Sed certe nec hæc opinio est indistincte & vniuersaliter vera vt proxime patebit.

3. opinio. Tertia opinio quę videtur media & concordiā vtriusq; facere quam & Doctissimus Vega in sua lectura fertur tenuisse est, quòd quando illa ignorantia est pręcedens seu causa actus, ita quòd si ille sciret illam mulierem esse consanguineam, vtique carnaliter illam non cognosceret, tunc si non debite inquirit est ignorantia vincibilis & peccatum vt ait prima opinio. Non autem si est ignorantia concomitans, ut de hac ait secunda opinio. Et ratio horum est, quia ideo dūtaxat tenetur scire ut uitet peccatum sequens. Sed quando est ignorantia tantum concomitans non uitat tale peccatum: quia sic ignorans nihilominus peccaret si sciret, ergo solum talis ignorantia est peccatum quando est præcedens uel causa peccati. Sed certe nec hæc opinio & concordia uidetur uera nec sufficiens: tum primò quia etiā quando est concomitans stat ꝙ illa ignorantia sit uincibilis atque peccatum, ut patet de eo qui omnino nult illo peccato peccare, uel illam carnaliter cognoscere, modo sciat modo non: & tamen non uult scire ut liberius peccet; aliàs eadem ratio ne nulla ignorantia concomitans esset uincibilis atque peccatum: tum secūdò quia etiam si sit præcedēs, stat quòd tunc peccatum non sit quando uidelicet certum uel uerisimile est quòd non est ibi consanguinea uel huiusmodi: quia tunc in tali negocio nō tenetur quis amplius examinare nec timere, ut Gen. 38. habetur de Iuda fornicante cū sua nuru Thamar in habitu meretricio ignorata. & ad idem est ca. si uero. de senten. excom.

4. opinio. Igitur sit quartā opinio quòd regulariter ibi nō est peccatum ignorantiæ: quia nec regulariter ad examinandum quæ sit illa mulier quisquam tenetur, nisi de tali muliere, putā consanguinea rationabiliter timeri deberet. Et ita forte duę illę priores opiniones concordantur idque est uerum modo illa ignorantia sit pręcedens, modo concomitans.

1. prop. Et hæc opinio probatur, tum primò ex diffinitione ignorantiæ uincibilis & inuincibilis ubi supra q. 1. tum secundò quia sicut parricidium uel clericidium non committitur nec ibi est uincibilis ignorantia facti etiam si sit præcedens quando etiam dans operam rei illicitę patrem uel clericū occidit putans esse feram uel laicum inimicum vel alium hominem, ut infra q. 17. q. 22. habetur ita in proposito; & facit cap. si uero, de sentent. exco. vbi excusatur à clericidio is qui nutrientem comā clericum occidit putans esse laicum: qui utique non excusaretur si illius ignorantia præcedens dantis operam rei illicitæ semper culpabilis esset, ut dicebat prima opinio.

Propo. 2. Propositio secunda. Nulla ignorantia priuatiua est peccatum intrinsece, sed extrinsece uidelicet ratione negligentię ad iunctæ. Nam de ignorantia positiua ut est hæresis uel filius error culpabilis alia ratio est.

1. ratio. Probat quadrupliciter. Primò, q̄a nulla talis ignorātia est immediate libera, sed mediate sicut actus exterior à malitia uoluntatis omittentis scire uel nescire uolentis. ergo nulla talis est mala à malitia propria sed uoluntatia imperantis uel omittentis. hæc Almayn ubi supra. Sed certè ista ratio non tāgit scopum. Non enim intendimus hic quęrere utrum culpa ignorantiæ habeat radicem in ipsa ignorantia an in uoluntate. Nam hoc est certum de omni peccato cuiuscunque potentię imperatę, quòd scilicet habet rationem uel radicem culpę in ipsa & ab ipsa uoluntate imperante, uel omittente, in qua est immediate ipsa libertas cōpleta; sed intendimus quęrere, utrum ignorātia habeat rationē culpę immediate ex hoc qđ uoluntarie aut libere non habetur debita cognitio: an mediate aliquo alio peccato adiūcto alterius particularis speciei. Et sic dicit propō quòd nō ratione sui, sed alterius adiuncti est peccatum: quod est dicere extrinsece, scilicet ratione negligētię sciendi ei adiūctæ. Ideo ista ratio præfata non satis uidetur probare intentum, nisi ut infra intelligatur quia scilicet ignorātia non est immediate in nostra potestate sicut est negligentia & alia peccata.

2. ratio. Secundò probatur propō prædicta secundum Duran. in secundo distinctio. 22. q. 13. & distinctio. 5. q. 1. quia uitium seu malum & peccatum differunt in hoc, quòd probatio cuiuscunq; perfectionis debitę uel sine qua est aliqua indecentia est malum seu uitium, peccatum autem seu culpa dicit solam priuationem secūdę perfectionis quę est operatio. & ita peccatum dicit priuationem debitę rectitudinis in ipsa operatione seu in ipso operante prout operans est, secundum diuersas opiniones Scoti & Ocam ut latius de hoc agitur in secundo distinct. 35. sed ignorantia secundum se dicit solū priuationem scientię quæ est habitus; non autem priuationem operis uel perfectionis seu rectitudinis in opere, nisi concomitanter, scilicet, in quantum ignorantia concomitatur negligentiam sciendi: ergo

di, ergo non est peccatum secūdum se sed ratione adiuncti. Consequentia patet & maior probatur. quia cum meritum & culpa sint circa idem: meritum autem consistit in actu nō in habitu, non .n. meremur neque demeremur de nouo in habēdo uel non habendo habitum, sed in actualiter operando, seu conādo, aut omittendo actum debitū. ergo culpa, seu peccatum consistit in priuatione actus uel rectitudinis illi debitę: q̄ erat maior probanda. Ista ratio non uidetur satis efficax prima facie: quia potest negari minor ubi dicitur ꝙ ignorantia solum dicit priuationem scientiæ habitualis. Nam dici potest, quòd ut est peccatum potius dicit priuationem scientiæ, aut cognitionis actualis debitæ inesse ipsi homini obligato pro tūc ad eam habendam: sicut negligentia est peccatū, quia est priuatio a[illegible]u conatus debiti.

3.Ratio. Ideo tertia ratio [illegible] ipsius Durand. ubi supra est. quia si ignorantia de se est peccatū, ergo semper homo est in nouo peccato, dum manet in tali ignorantia: quod tamen constat esse falsum, ut patet ex dictis in prima propositione. Consequentia autem probatur. Nam licet ignorantia ut diximus non sit peccatum nouum, nisi pro quando quis tenetur implere præceptum affirmatiuū sciēdi actualiter ut oportet: tamen etiam quilibet pro semper obligatur secundum habitum, seu dispositionem implere tale præceptum affirmatiuū idest quòd quilibet obligatur pro semper esse ita dispositus & expeditus ut implere possit tale pręceptum quoties occurrit necessario faciendū. hæc autem dispositio tollitur per ignorantiam eorum quæ homo scire & facere tenetur. ergo si secundū se esset culpa iā semper & pro semper esset nouū peccatum. Ista ratio prima facie ut sonat non uidetur sufficienter probare intentum: Nam pōt negari consequētia, quia solum probat quod pro omni tempore quo quis tenetur sic habitualiter esse dispositus ad obligationem exequendam præcepti occurrentis, tunc etiam & non alio tempore tenetur sub nouo peccato ut potest habere sciētiam aut cognitionem necessariam ad id; & per consequens tunc talis ignorantia ęrit nouum peccatum, & quoties sic deliberatè nollet, aut nō vellet habere scientiam necessariam ut dictum est. Sed certe ex hoc non sequitur quòd non ratione sui, sed alterius adiuncti habet rationem peccati. Nam potest dici quod sicut negligētia ratione sui est peccatum licet non sit nouum peccatum, nisi pro quando quis tenetur esse solicitus aut studiosus ne omittat præceptum: sic & ignorantia prędicta ut dictum est: ideo nec hæc tertia ratio videtur sufficiens ad propositum.

4.Ratio. Igitur quarta ratio est secundū Caieta. 1. secūdæ. q.76. art.2. & 6. Tho. ibidem, quia omne per se aut secundum se vitium habet secundum se oppositum aliquam virtutem moralem. ignorantia autem formaliter aut secundum se non opponitur alicui virtuti morali, sed scientiæ. ergo non est secundū se peccatū, sed ratione adiuncti. Ista ratio prima facie non videtur bona, quia potest negari maior: est. n. vitiū & peccatum intellectuale sicut & virtus opposita intellectualis, vt de hoc latè B. Tho. 1. secundę. q.87. sed profundius speculando est bona ratio. quia hic agimus de peccato quod habet perfectam rationem peccati oppositam virtuti habenti perfectam rationem virtutis, qualis est virtus moralis & peccatum morale ei oppositum: non autem de virtute imperfectam rationem virtutis habente, qualis est intellectualis, secundum Tho. 1. secundæ. q.57. ideo hic quęrimus utrum ignorantia practica sit tale peccatū: & utrum hoc habeat de se, sicut alia peccata, puta superbia gula &c. an ratione alterius peccati adiuncti. & dictum est ad primum quòd sic ut supra propositione prima. Ad secundū autem dicitur in hac secunda propositione quòd hanc rationem perfectam peccati oppositam perfectę uirtuti non habet ex se, sed ratione alterius peccati adiuncti quod habet perfectam rationem peccati: quamuis dicta ignorantia aliàs habet ex se rationem perfectam peccati oppositam imperfectæ rationi uirtutis, qualis est uirtus intellectualis. & ideo præfata ratio uidetur sufficiens ad propositum. Et quia intrinsece & ratione sui non est propriè peccatum prædicta ignorantia, ideo de ea nō tractatur à doctoribus cōmuniter nec à B. Tho. inter peccata specialia, sed inter generales causas peccatorum.

Et si quæratur rōne cuius adiuncti est peccatū morale. Respondeo quod ratione negligentiæ oppositę studiositati. quod probatur quia ex quo secundum se non est peccatum, oportet ergo ꝙ sit peccatum secundum illud quod ingreditur rationem mali moralis secundum se. quod patet ex eius opposito, scilicet scientia seu cognitione. Cōstat autem quòd cognitio uel studium cognoscēdi est materia illius uirtutis moralis quæ uocatur studiositas, secundum Tho. & Caieta. 2. secundæ. q.166. art. 1. & cōtrariorum uitiorum secundum excessum & defectum: primum uocatur curiositas: alterum uero uidetur innominatum & communi nomine uocatur negligentia. Igitur ignorantia quæ est omissio scientiæ tenet se ex parte uitii deficientis: ideo peccati rationem in tantū habet in quantum sub illa negligentia cadit, quæ est immediatè libera ex quo est immediatè in potestate uoluntatis imperantis, quomodo ignorantia non est.

Pro quo etiam notā quòd negligētia est nomē æquiuocum uel quasi ęquiuocū ad peccatum oppositum prudentiæ strictè sumptę, & ad peccatū oppositum studiositati. Illa enim negligentia est in intellectu: ista uerò in uoluntate. Illa defectū solicitudinis præcipiendi in qualibet materia ex remissa uoluntate oppositi boni procedentem significat, secundum Tho. ponentē dictamen pręceptiuum prudentiæ, ut infra. q.10. habetur: ista Nota. autem

autem dicit uoluntatem remissam respectu omissionis studiositatis, sicut cętera uitia moralia defectiua dicunt. Vnde ad istam spectat ignorantia affectata & crassa uel supina seu negligens: illa per commissionem hęc per omissionem; sicut ad pusillanimitatem spectant & affectata paruitas & omissa magnitudo: quia eiusdem rationis est commissio contrarii, & omissio uirtutis. Vnde negligentia opposita solicitudini et effectus negligentiæ opposi†ę studiositati: quatenus est uoluntas remissa circa studiositatem: & sic una negligentia infert aliam. Ideo communiter confuse utraque dicitur negligentia: à qua habet ignorantia rationem peccati ut dictum est. Et cum prędictis concordat Gerson in regulis moralibus dicens, quod ignorantia habet rationem peccati à negligentia secundum communiter doctores & B. Thom, ubi supra.

Arg. primū. CONTRA supradicta maximè contra primā propositionem arguitur primò. Peccatū directius opponitur gratiæ quā scientiæ, sed priuatio gratiæ non est peccatum: sed potius pœna quędam consequens peccatum. ergo ignorantia quæ est priuatio scientiæ peccatum non est.

Arg. secundum. Item secundò. Si ignorantia est peccatum hoc non est nisi inquantum est uoluntaria, sed ex hoc uidetur peccatum in ipso actu uoluntatis consistere potius quàm in ipsa ignorantia. ergo ignorantia non est peccatum, sed consequens ad peccatum.

Arg. tertiū. Item tertiò. Omne peccatum tollitur per pœnitentiam: nec aliquod peccatum trasiens reatu remanet actu nisi solum originale. Ignorantia autē non tollitur per pœnitentiam, sed adhuc remanet actu, omni reatu per pœnitentiam remoto. ergo non est peccatum actuale, itaque originale ut constat.

Respon. ad primū argu. Respon. ad primum, ad minorem quòd priuatio gratiæ licet secundum se non sit peccatum: tamen ratio non pręparandi se ad gratiam potest habere rationem peccati, & sic ignorantia habet rationem peccati, ut patet ex dictis. & tamen quo ad hoc est dissimile: quia homo potest aliquam scientiam acquirere p suos actus immediat[illegible] gratiam uerò non: sed ex Dei munere immed[illegible] te: quia mediante nostra dispositione Deus [illegible] nobis illam confert.

Respon. ad secundum arg. Ad secundum respon. secundum Tho. 1. secundæ. quæst. 76. art. 2. ad minorem quòd sicut in peccato transgressionis peccatū non consistit in solo actu uoluntatis, sed etiam in actu uolito imperato à uoluntate; ita in peccato omissionis non solū actus uoluntatis seu eius omissio est peccatum; sed etiam ipsa omissio exterior, seu imperata alicuius actus inquantum est aliqualiter uoluntaria est peccatum, & hoc modo ipsa negligentia secūdi, uel etiam ipsa ignorantia et inconsideratio uoluntaria est peccatum et sic negatur consequentia.

Alio modo respondeo concessa maiore, & minore negatur consequentia. Solum enim concludi debet, quòd peccatum ignorantiæ habet rationem peccati & malitiæ immediate in uoluntate, in qua est prima radix peccati & libertatis, quod ingenue concedimus; sicut in omnibus peccatis potentiarum imperatarum à uoluntate; cum quo stat quòd simpliciter sit peccatum & habeat rationem peccati quamuis mediate; sicut & libera omissio scientiæ debitæ: sicut & quodlibet aliud peccatum potentiæ imperatę à uoluntate peccatum est.

Respon. ad tertium arg. Ad tertium respon. ad minorem quòd licet trāseunte reatu per pœnitentiam, remaneat ignorantia secūdum quod est priuatio scientiæ, seu pœna, non tamen remanet secundum quod est culpa aut secundum rationem culp[illegible] non remanet culpabilis negligentia scient[illegible]bitę, secundum quā ignorantia dicitur peccatum, ut patet ex dictis.

Respon ad quartum argumentum. Quartò idq; contra secundam propositionem principaliter arguitur. Nam sicut infidelitas culpabilis positiua aut priuatiua est peccatum distinctę speciei opposita uirtuti fidei, aut latrię: & non ratione negligentiæ uel alterius peccati adiuncti: ita ergo de ignorantia dicendum est; idq; per eandem rationem, quia scilicet utraq; carentia cognitionis pertinet ad intellectum cuius actus opposita cognitio est. Et antecedens probatur. Nā aliàs sequeretur quòd prædicta infidelitas non esset distinctè alicuius speciei opposita uirtuti fidei aut latrię, sed ad negligentiam ut ignorantia reduceretur.

Respon ad quartum argumentum. Respon. ad hoc quartū argumentum, negando consequentiam: neque est eadem ratio utrobiq; nam assensus fidei est immediate in potestate nostræ uoluntatis per modum imperii secundum doctores communiter, & probat Angest. in moralibus, cap. 1. ita quòd uoluntas cum aliquo motiuo potest imperare intellectui ut saltē ita uel non ita firmiter credat, uel non credat credibili sibi proposito. Ideo opposita infidelitas supradicta [illegible] etiam immediate in nostra uoluntate. Non au[illegible]t de assensu uel cognitione euidentę uel [illegible]: quia nostra uoluntas non potest immediate imperare intellectui ut sic assentiat non existente obiecto applicato aut motiuo sufficiente, neque ut non assentiat illo existente: sed solū potest imperare immediate ut inquirat & aduertat, ut i[illegible]ciat uel opinetur. Ideo neque ipsi assensus aut [illegible]nitiones neq; oppositę priuationes & igno[illegible] sunt im[illegible]diate in potestate uolun[illegible] [illegible] studiositate & ne[illegible] [illegible]one quarum ipsa [illegible] & ignorantia ut [illegible]mus secundum [illegible] Caieta. uirtus [illegible] aut peccatū est.

QVAESTIO

QVAESTIO SEPTIMA.

VTRVM IGNORANTIA SIT cauſa peccati, & quomodo.

Propo. 1. RESPONDEO per duas propoſitiones. Prima ignorantia eſt cauſa peccati. probatur ſecundum Gabriel. in ſecunda diſtin. 22.q.2. not. 1. & ſecundo, quia cauſa eſt ad quam ſequitur aliquis effectus & ad cuius remotionem remouetur effectus. Sed ignorantia ſępè ſic ſe habet quod eſt cauſa uel diſpoſitio ad peccatum, ut patet quãdo eſt ignorantia præcedens, uel quãdo quis peccat ex ignorantia hac pręcedente, tunc enim agens non ageret tale peccatum ſi non ignoraret. ergo eſt cauſa peccati aliquo modo ſaltẽ ſine qua nõ; modo peccatum hoc ſit imputabile modo non, de quo latius infra. Nota tamen ſecundum Caieta. 1. ſecundæ.q.76.art.4. in reſpon.ad primum ex B.Tho.ibidem & q. 78. ut de hoc etiam latius infra.q.8.propoſitione 2, & q.13. habetur, quod triplex eſt ignorantia à parte rei ſcitę ſecundum triplicem ſcientiam oppoſitam. Prima ſciẽtia, ſeu cognitio eſt qua ſcitur indiuiduum actus eſſe malum. Secunda qua ſcitur indiuiduum actus & temporis, ſcilicet hoc & nunc eſſe malum. Tertia qua ſcitur indiuiduum actus temporis & executionis ſcilicet hoc & nunc non eſſe faciendum. Ignorantia igitur oppoſita ſcientię primæ eſt cauſa peccati. Ignorãtia ſecũda, & tertia eſt ignorantia electionis, quam B.Tho. negat in prima ſecundæ. q. 76.art.4. eſſe cauſam peccati; non quidem quod putet eam non cauſare peccatum, ut alii tenent, ſed quia negat eam annumerari inter generales cauſas peccati de quibus ibi agit: quia peccata quę fiunt ex ſecunda & tertia ignorantia non ſunt peccata ex ignorantia proprie loquẽdo, ſed ex paſsione uel habitu, ut de hoc latius infra.q.8. habetur & ſic patet quod ignorantia eſt cauſa peccati.

Nota de triplici ignorantia.

Propo. 2. Secunda propoſitio. Ignorãtia eſt peccati cauſa per accidens non per ſe, probatur, quia non ens non eſt per ſe cauſa entis. ſed ignorantia eſt non ens: quia eſt quid priuatiuum ut patet, quia eſt priuatio ſcientiæ debitæ, de qua hic agimus: peccatum autem actuale cõmiſsionis eſt quid poſitiuum. ergo ignorantia eſt non per ſe, ſed per accidens cauſa peccati, ut remouens prohibens. quia ſicut graui inclinato ad motũ deorſum ablatio columnæ prohibentis dat per accidens motũ deorſum: ſic uoluntati inclinatę ad actum peccati negatio ſcientiæ, quæ prohiberet talem actũ peccati ſi talis ſcientia adeſſet, dicitur dare cauſam ad talem actum peccati; ut communiter doctores in ſecundo diſtinctio. 22.& B.Tho.1.ſecundę.q.76.art.1.& 3.concorditer dicunt.

Argum. 1. CONTRA primã propoſitionẽ arguitur, primò quia quod non eſt nullius eſt cauſa, ſed ignorantia, non eſt ens, cum ſit priuatio quædam ſciẽtię, ergo non eſt cauſa peccati. Item ſecũdò cauſę peccati ſunt accipiendæ ex parte conuerſionis ad bonum commutabile, ſecundum Thomam: q. 75. ſed ignorantia uidetur potius reſpicere auerſionem a Deo, ergo non uidetur quòd ſit cauſa peccati. Item tertiò omne peccatum in uoluntate conſiſtit, ſed uoluntas nõ fert, niſi in aliquid cognitum: quia bonum apprehenſum eſt obiectũ uoluntatis: ignorantia autem facit incognitum, ergo non poteſt eſſe cauſa peccati.

Reſpon. Reſpon. ad primum quod non ens non poteſt eſſe cauſa per ſe alicuius entis, bene tamen per accidens, & ſic ignorantia per accidens eſt cauſa peccati, ut habet ſecunda propoſitio.

Ad ſecundum reſpon. ſecundum Thom. prima ſecundę.q.76.art.1.quod ſicut ſcientia quam tollit ignorantia reſpicit peccatum ex parte conuerſionis: ita & ignorantia ex parte conuerſionis eſt cauſa per accidens peccati ut remouens prohibens. & ſic negatur minor.

Ad arg. 3. Ad tertium reſpon. ſecundum Tho. ad minorẽ, quod in illud, quod eſt omnino quoad omnia ignotum, non poteſt ferri uoluntas: ſed in id quod eſt quo ad aliquid notum: ſicut cum aliquis ſcit hũc quem occidit eſſe hominem ſed neſcit eum eſſe patrem ſuum, uel cum aliquis ſcit aliquem actũ eſſe delectabilem, neſcit tamen eſſe peccatum.

Argu. 2. Secundò arguitur, & hoc contra ſecundam propoſitionem. Ignorantia de ſe aut per ſe cauſat inuoluntarium, ut patet 3.Ethi. cap.1. & dicit etiam B. Tho. 1. ſecundæ.q. 76.art. 3. & cõiter doctores dicunt quòd ignorantia eſt una de cauſis per ſe cauſantibus in uoluntarium. Sed inuoluntarium eſt quid poſitiuum: quia ut patet 3. Ethi.cap.1.dicitur contrarię & non contradictorię: non uoluntarium autem dicitur contradictorię non contrariè ad uoluntarium, ergo ignorantia poteſt eſſe cauſa per ſe alicuius entis poſitiui: & per conſequens alicuius actus peccati: & non ſolum cauſa per accidens.

Reſpon. Reſpon. dupliciter. Vno modo ſecundum Caieta. 1. ſecundę.q.76.art.3.ad maiorem & cõſequẽtiam, quod in ignorantia cauſante, eſt conſiderare duo, ſcilicet materiam & formã, ſicut in omnibus aliis cauſis. Materia eſt ipſa abſentia ſciẽtię: forma eſt quatenus eſt cauſa alicuius effectus. Igitur ſi ignorantia cõſideretur prout eſt & denominatur cauſa formaliter: tunc ex hoc habet quod ſit cauſa per accidens alicuius effectus poſitiui: ut remotio prohibẽtis: & effectus eius ſit id quod prohibebatur, ſcilicet oppoſitus effectus effectui cauſato à prohibente. Remotio nãq; columnæ ſuſtinentis & prohibentis graue ne deſcendat, ex hoc ipſo quod eſt remotio columnę habet, quod ipſa remotio ſit cauſa per accidens, & quod effectus eius ſit deſcenſus illius grauis prohibitus

à columna

à columna contrarius quieti sursum quàm causa bat substentatio columnę. Si autem ignorantia cõsideretur materialiter, scilicet, secundum id quòd est ipsa ignorantia, uel absentia scientię: ex hac parte habet quod effectus eius sit contrarius ad effectum sui oppositi, scilicet, ad oppositum scientię, quia ex se ipsa habet oppositionem ad sciétiā, ergo & effectus contrariorum debent esse contrarii: effectus autē contrarius effectui scientię in tali natura scilicet uoluntaria, est in uolūtarius: quia effectus scientię propriè est uoluntarius; Igitur ignorantia causans per accidens actum ut remotio prohibentis quatenus consideratur materialiter, scilicet prout est absentia scientię in natura uoluntaria habet de se quòd actus seu effectus eius prędictus sit inuoluntarius: quamuis sit causa per accidens talis effectus quatenus talis ignorantia
3. Ratio. est formaliter causa illius ut dictum est. Hoc autem scilicet ignorantiam materialiter de se habere, quòd eius effectus sit inuoluntarius, non est ignorantiam per se causare inuoluntarium: sed est ignorantiam determinare uel applicare ad materiam effectum per accidens; quia cùm sit commune omni remotioni prohibentis causare effectum prohibitum contrarium effectui inuento: & hoc sit formale in causa remouente prohibens: ideo sicut ignorantia applicat ad talem materiam scilicet ad seipsam talem causę rationem: ita applicat ad talem materiam, scilicet ad in uoluntarium talem rationem effectus; continetur enim sub prohibito & contrario inuoluntarium: ut materiale sub formali sicut ignorantia sub remouente prohibens. Vnde ex hac parte, ignorantia non nisi causa per accidens inuolūtarii est, sicut priuatio prohibentis descensum, si essent nomina apposita, esset causa per accidens motus contrarii motus sursum. Cum his tamen stat quòd si causa materiæ resolutio inuoluntarii in ignorantiam redigenda est: inuenietur quòd ignorantia est per se causa inuoluntarii: sicut absentia Nautę est causa submersionis nauis. Ideoque quicquid inuolntarii ex ignorantia in nostris actibus inuenitur, potest ut sic resolui in ignorantiā ut per se causam: igitur ignorātia dicitū esse de se causa inuoluntarii, scilicet rõne materialis: cùm tamen in ratione formali, scilicet prout est causa, sit causa per accidens effectus positiui cuiuscunque. Itaque patet resolutoriè responsio ad maiorem & consequentiam argumenti: dico enim quòd ignorantia formaliter scilicet prout habet rationem causæ est causa non per se, sed per accidens inuoluntarii: materialiter autem prout scilicet est absentia scientiæ in tali natura uoluntaria seu litera est causa per se inuoluntarii, ut patet ex 5. Methaph. Hęc Caieta.

Sed hæc responsio, quanuis subtilis, uidetur tamen deficere: nam præsupponit quòd ignorantia materialiter considerata prout scilicet est absentia scientiæ, opponitur contrariè ad scientiam: & per consequens habet effectum illi contrarium; cùm tamen constet opponi contradictoriæ, sicut priuatiuè opposita. Item uidetur tandem concedere Caieta. ibidem, quòd absolutè sit concedendum quòd ignorantia per se causat inuoluntariū: quod tamen uidetur contra rationem supra positam in probatione secundæ propōnis: quia nō ens per se, non põt esse causa entis, inuoluntariū aūt est ens.

Ideo alio modo Respondeo ad argumentum negando minorem, pro quando dicitur ꝙ ignorātia est per se causa inuoluntarii: dico enim quòd sicut est per accidens causa peccati seu actus, sic & per accidens quamuis de se est causa inuoluntarii; & ad Aristotel. dico quòd ipse non dicit, quòd est per se causa inuoluntarii, sed absolutè dicit ꝙ est causa inuoluntarii ut patet intuenti textum. 3. Ethico. ca. 1. & 2. cum quo stat quòd non per se sed per accidens sit de se causa inuoluntarii, ut dictū est; & ad B. Tho. & alios doctores dico quòd quādo dicunt quòd ignorantia de se causat inuoluntarium intelligunt quòd ignorantia habet hoc sibi proprium & naturale quòd causat inuoluntarium effectum quem causat, cum quo stat quòd causat eum non per se sed per accidens, tam effectum quàm inuoluntarium, ut sępe dictū est: sicut etiā cõmuniter dicitur, quòd omnis remotio prohibentis habet de se hoc sibi conueniens & naturale, ꝙ per accidens causet effectum prohibitum contrarium effectui inuento, ut paulò superius dixit Caieta. ideo B. Tho. & alii doctores non dicunt ꝙ est causa per se, sed de se causans inuolūtarium, ut patet ibidē. Eligat lector quā maluerit harū rñsionū.

Sed nota quòd quando cõmuniter dicitur à doctoribus, quòd ignorantia causat inuoluntarium Nota. intelligitur de ignorantia præcedente, quæ est causa actus, non de commitante, ad hunc sensum, quòd causat actum contrarium uolitioni quæ adesset si sciret id quod ignoratur: quia uidelicet talis effectus ignorantiæ certè esset nolitus & inuoluntarius si cognosceretur. Si cum eū occido nesciens esse patrem meum; certè si scirem nollem occidere eum, & dicta ignorantia dicitur causare inuoluntariam illam occisionem: non quòd sit formaliter nolita, sed quia utique formaliter esset nolita & inuolūtaria si scirem esse patrem meum, quod patet, quia quando postea scio esse patrem meum occisum, certè habeo nolitionem occisionis prætoritę; quia nollem occidisse: & in hac declaratione concordant communiter doctores, ut Bonauentura, in secundo distinctione. 22. q. ultima. & Tho. ubi supra art. 3. & Almayn, in moralibus tract. 1. c. 5. Ex quibus patet quòd ignorantia causans actum inuoluntarium aliter causat actum, aliter inuoluntarium: nam ipsum actum puta occisionem causat per accidens & actualiter dum manet ipsa ignorantia, & antequam adueniat cognitio quæ prohiberet ipsum actum: inuoluntarium autem causat quidem ipsa ignorantia per accidens,

sed

ſed non actualiter ſed virtualiter ſeu in animi præparatione: quouſq; adueniat cognitio & expellatur ipſa ignorantia:tūc.n. incipit eſſe nolitus & in uoluntarius actualiter ille actus, puta occiſio illa ex ignorātia cauſata. ita ēt patet ꝙ illa occiſio quã eſt actualiter & formaliter inuoluntaria: tunc nō eſt ſed iã receſſit illa ignorātia ex qua cauſata eſt: ſed illius occiſionis cã exiſtens actualiter & per ſe, licet partialis cū ipſa volūtate eſt cognitio rei apparentis, ignorantia aūt ſolū eſt cã per accidens virtualis illius formaliter inuoluntarii & ita intelligitur B.Tho.& cōiter doctores,ꝙ ignorantia eſt de ſe cã inuoluntarii quãuis per accidens vt dictū eſt;bene tamen ignorantia qualibet eſt cauſa per ſe non uoluntarii: quia per ſe tollit voluntarium, vt de hoc infra.q.16.latius.

QVAESTIO OCTAVA.

QVAESTIO OCTAVA QVID SIT ex ignorantia,& ignoranter, quid ex paſsione ſeu infirmitate, quid ex malitia, vel ex habitu peccare, & quomodo paſsio præualeat contra rationem.

Propo. 1. RESPONDEO per tres propoſitiones.Quarū prima eſt.peccare ex ignorātia,vel ꝓpter ignorantiam, vt ly propter non dicat cãm finalē ſed efficiētē quã ly ex ſignificat,eſt peccare ex carētia ſciæ aut cognitionis:ita ꝙ talis ignorātia eſt cauſa vel diſpō ad talē actū vel omiſſionē,adeo ꝙ hō id nō ageret ſi ſciret. vt ſi quis ideo comedit carnes die ieiunii,quia neſcit eſſe diē ieiunii,ita quòd ſi ſciret non comederet:hic dicitur comedere carnes ex ignorantia diei ieiunii.& hęc dicitur ignorantia præcedens illū actū.quod ſi nihilominus comederet ēt ſi ſciret eſſe diē ieiunii:iã non ex ignorantia,ſed ignoranter ſeu ignorando, vel ignorãs comedit carnes:quia talis ignorantia diei ieiunii nō fuit cã vel diſpō ad comedendū carnes:ſed cōmitãter & per accidens ſe habuit ad comeſtionē illã. Patet igitur quid ſit peccare ſeu aliquid facere ex ignorātia & ignorãter, & quō differāt ſcđm cōiter doctores & Gabriel.in 2.diſ.22.q.2.not.2. & Adria.in 4.quolibeto.& Almayn. & Angeſt.in Moral.ex 3.Ethimo.cap.1.

Propo 2. Secunda propō peccare ex infirmitate ſeu paſſione propriè,eſt actū ſeu omiſſionē culpabilē facere non ex deliberatione plena propter paſſionis impetū.ita quòd ille proprie dicitur ſolū ex infirmitate peccare, qui propter paſſionē īpeditur plenè tunc conſiderare malitiam ſuæ actionis ſeu omiſſionis. Si aūt paſſio adeo exilis fuerit & modica, vt rōnis iudiciū quò ad hoc non ōbūbret ꝗꝗ quodāmō trahat & inclinet, non eſt propriè pcm̄ infirmitatis ſed malitię,quia omne peccatū à voluntate ſcienter procedēs eſt peccatū malitiæ, ſeu de induſtria,ut patet.5.Ethic.& proximè dicetur. Hęc Adria. vbi ſupra & concordant cōiter doctores. Vbi & notat Caieta.ſecūdū Tho.1.ſecundę q.78.art.1.quod triplex contigit ſcīa actualis circa aliquē actū. pria qua ſcitur hoc eſſe malū, ſcđa qua ſcitur hoc nunc eſſe malum.3. qua ſcitur hoc nūc, malū relatiū ad illud aliud eſſe ſibi peius:qui ergo peccat ex ignorantia habet ignorantiã oppoſitã primę ſcię:quia neſcit hoc eſſe malū : qui autē peccat ex paſsione ſeu īfirmitate habet ignorātiã oppoſitã ſecundę ſciæ:quia licet ſciat hoc abſolute eſſe malū,tñ propter paſsionē perturbātē iudiciū rōnis non oīno conſiderat nunc an ſit malum. Hæc Caieta. & concordat Adria. vbi ſupra.Sed verū oīs qui peccat ex malitia ſeu induſtria habeat ignorātiã oppoſitã tertiæ ſciæ prędictę vt ibidem ſentit Caiet.ſecundū Tho.latius infra.q.12.q.13. habetur. Et nota ꝙ prædicta hæc, quid.ſ.ſit peccatū ex paſsione ut declaratum eſt vñr procedere Nota. de pcō proprie ex paſsione inuincibili, uel plena prædñante oīno ſupra iudiciū rōnis, quod per ex eſſentiã dicit peccatum ex paſsione: Non aūt de peccato ex paſsione quacunq; . Nã experimur ſæpe nos licet paſsionatos ira,aut delectatione non habere iudicium ita perturbatū quin clarè cognoſcamus hoc eſſe nunc peccatū luxurię uel iræ, & per id nos perdere gloriã,honorē, diuitias,ſalutē, &c. & tñ renitentes contra paſsionē aliqualiter tādē paſsione victos ſcienter peccare;& tale peccatū ēt dicitur aliqualiter ex paſsione ſcđm cōem oīum ſnīam & experientiã;igit non omnis paſsio ita perturbat iudicium,quòd non ſinat cognoſcere hoc nunc eſſe malum : ſed ſolum id contingit in paſsione plena prædominante, ſeu inuincibili, vt dictum eſt. Quare, ut eomprehēdamus omne peccatum ex paſsione quacunque dicamus cū Angeſt. in morali.cap.6.quòd peccatum ex paſsione, eſt peccatum cuius determinata eſt cauſa inſtigans, ſeu impellens; ut eſt paſsio uel complexio, ſeu tentatio, & huiuſmodi; ita quòd ſine tali cauſa impellente non fieret tale peccatum.

Et nota quòd poteſt eſſe triplex paſsio,ſcilicet Nota. inuincibilis, quæ uidelicet in aliquo remanet ſacto quod debuit ad eam reſecandam. Craſſa,quæ uidelicet manet ex torpore non facto quòd debuit. Affectata quam ſcilicet quis affectat ſibi ineſſe: vnde conſtat quòd non dicitur peccare ex paſsione is qui mouetur à delectabili obiectiuè tantum ad ipſum proſequendum, niſi ipſa delectatio ſit talis & tanta, quòd antecedenter ſeu effectiuè,& non ſolum obiectiuè moueat nehementer, ſeu impellat uoluntatem ad uolendum uel omittendum. Et nota etiam quòd tale peccatum ex paſsione; dicitur etiam ex infirmitate: quia ſecundum Thom. 1. ſecundæ quæſtion. 77. artic. 3. & Adrian.ubi ſupra, ſicut corpus infirmum eſt, quando humores & membra non ſubduntur eius uirtuti regitiuę : ſic animi infirmitas

E dicitur

dicitur, & est, quando affectiones sensitiuę non subduntur uirtuti regitiuæ animæ pnta rationi: sed etiam perturbant & deducunt ad consensum, ut dictum est; unde. 1. Eth. tam incontinētis quàm continentis ratio rectè & ad optima prouocat: sed aliud quidam est præter rationē innatū quod repugnat resistitque rationi: ut enim resolutè corporis partes si ad dexteram mouere nelis ad sinistram feruntur: sic & in animo incontrarium feruntur incontinentium appetitus. Hęc ibi. & facit ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. & Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum &c.

Dubium. 1. Et si quęratur. Primò quomodo passio appetitus potest pręualere aduersus rationem, & eā perturbare, seu uincere aliquando, & ducere in errorem. Respon. secundum Tho. 1. secundæ. q. 77. art. 1. & 2. & Caieta. ibidem & Adria. in 4. quodlibet. ꝙ hoc potest fieri tripliciter. Vno modo per distrationem: quia scilicet passio distrahit iudiciū rationis hoc modo. Nam cùm omnes potentiæ animæ sint in eadem essentia animæ, iam quando nna potentia intenditur in suo actu, altera remittitnr in suo vel totaliter imepeditur; quia omnis virtus ad plura dispersa fit minor in actu suo: & ècontra quo magis intenditur circa vnum eò magis dispergitur circa plura: cùm omnis virtus creata sit finita in actiuitate sua: sed in operibus animalibus animæ, requiritur quędā intentio & actiuitas: ergo dum vehementer applicātur ad vnū non potest anima alteri nehementer intendere, sed distrahitur ab altero: & ita quando motus appetitus sensitiui fortificatur secundum quācunq; passionem, necesse est quòd nel remittatur, uel totaliter impediat motus proprius appetitus rationalis, qui est voluntas ne possit aliis considerādis intendere: & patet exemplo. Quia sicut qui fistulis delectantur, non possunt mentem adhibere sermonibus; si multarum somnum audiant, magis gaudentes sono quàm prẹsenti operatione: sicque voluptas soni corrumpit operationem circa sermones, vt dicitur. 10. Ethi. Ita in proposito: quia quęlibet extranea voluptas distrahit corrumpēdo operationem: sicut propria potentię voluptas auget eius operationem, magis singula discernere faciens exactiusque comprehendere; ideo Psal. 57. Super cecidit ignis, scilicet passio concupiscētiæ vel libidinis, & non viderunt solem, idest notissima principia practica agēdorū vti infra. q. 15.

Secundo modo, per ligationē intellectus, seu iudicii rationis, quia scilicet passiones faciūt trāsmutationem corporalem: corporalis autem perturbatio, ligat sensum uel perturbat phantasmata: propter quod intellectus impeditur à proprio actu. s. ab vsu rationis & ita per passionem ligatur ratio, impeditur enim iudicium, & apprehensio rationis propter vehementem & inordinatam apprehentionem imaginationis, & iudiciū virtutis æstimatiuę, vt patet in amētibus: & facit ad hoc ratio supra posita in primo mō pcedēte.

Tertio modo per contrarietatem, quia scilicet frequēter passio inclinat ad cōtrarium eius quod ratio dictat, quæ dum non cohibetur, parua scintilla crescit in flamam: tandemque rationē trahit in sententiā conformem suæ inclinationi: & hic modus est ex parte obiecti volūtatis, quod est bonum ratione apprehensum seu ęstimatum. Qui quidem modus per contrarietatem ex parte obiecti sumptus, potest adhuc dupliciter intelligi. Vno modo quod passio afficiens appetitum, afficit proportionaliter per viam redundantię fantasiam: quia vt habetur secundo de anima, appetitiuū & fantasticū Animę sunt in distincta, loco en tomis decisis, attestātibus, entoma græcè dicuntur latinè insecta Animalia, Hyspanè; animales cenidos: sicut ergo sunt animalia annulosa quæ habent eandem animam in eodem toto: & eius animalis partes viuunt etiā eadem anima: cuius pars est in parte animalis colligata cum alia parte einsdem animę in tali animali: & separata parte materiæ, separatur & pars animæ cum ea, & sicut ad linguam cholera infectā fit iudicium erroneum gustus: quia gustus iudicat de saporib. secundum dispōnē linguæ, & sui organi, vt patet infebrientantibus: & vt ait Adria. in 4. quodlib. q. 1. sine argumentis, secundum Arist. 2. Retho. sicut videnti per vitrum rubeum, apparent oīa rubea: sic fortiter affecto ea solum videntur, quę sunt conformia suo appetitui: quia. & ita ad appetitum passione infectum immutatur fantasia, & consequēter iudicium virtutis ęstimatiuæ; & exinde quia intellectus mouetur à fantasmate: consequens est, vt à fantasmatibus sic compositis iudicio æstimatiuæ, moueatur ipse intellectus ad idem conformiter iudicandum; prẹsertim quia iudicium est de singulari, in quo plurimam vim obtinet iudicium cogitatiuæ seu ęstimatiuæ virtutis. Alio scdo modo potest intelligi prædictus tertius modus, quō passio trahit iudicium intellectus in errorem ex parte obiecti, sic scilicet: nā ex hoc quod appetitus sensitiuus afficitur vehementer passione, iā hic hō non solum secundnm illā partē, sed & absolutè mutat aīaliter & est aliter dispositus; & ratio est, quia appetitus aīalis est primo propter totum suppositum, vt patet. 1. secundæ. q. 19. arti. 1, & q. 77. art. 1. & q. 78. art. 3. secundum B. Tho. vt paulo inferius dicetur in 3. propōne: in hoc. n. differt appetitus aīalis, à naturali singularū potētiarū & partiū, & ꝑpter hoc à natura datus est cuiq; aīali, ex hoc āt ꝙ hic hō est aliter dispositus totaliter: iā sequitur, ꝙ stāte illa dispōne aliqd sit sibi, cōueniens secūdū illā dispōnē, quod prius nō erat cōueniens illa non stante, quodq; et absolutè secū dum rationem est disconueniens, quia incipit esse, conuenientia, ex altero extremorū variato: ex hoc verò quod aliquid modo iam est conueniens huic, disposito: sequitur quòd etiam secundum iudicium æstimatiuæ, & rationis indicet illud sibi nūc esse

esse conueniens: quia qualis vnusquisq; est, talia ei finis videtur. 3. Ethi. & ita dispositio subiecti, passione facta, mutat iudicium rationis de obiecto quod est motiuum uoluntatis. & sic ex parte obiecti passio uel appetitus sensitiuus peruertit iudicium rationis ut dictum est. Et iste secundus & ultimus modus declarandi: scilicet ex parte ipsius totius suppositi est melior, quàm primus sumptus ex parte ipsarum potentiarum: quamuis vterq; sit bonus, & seinuicem iuuent ad prędictā declarationem huius tertii modi; quomodo passio peruertit iudiciū rationis ex parte obiecti: & ideo. 2. Reth. dicit quod non eadem uidentur amātibus & odientibus, iratis & mansuetè se habentibus. Item quod corruptio affectionis corrumpit iudicium rationis. Et inter omnes passiones delectatio habet hanc vim; ut sępius & regulariter corrumpat iudicium rationis ut dicitur. 2. Ethi. & quod difficilius resistitur delectationi quàm irae: quia latentius suffuratur: deinde corrumpit iudicium rationis etiam ualde sapientis. 7. Ethi. ut latè Adria. in 4. de Eucharistia. Ideo Deutero. 17. Munera excaecant oculos sapientum. Et 2. Ethic. Aristo. docet à delectatione cauere eos maximè qui ad uirtutem uolunt conuerti. Et 2. Retho. Aristo. dicit minimam potestatem esse tribuendā iudicibus: ut non ex arbitrio sed secundum leges iudicent: quia uel cùm amēt, uel odiant sua quoq; utilitas connexa sit, non satis possunt uerum perspicere: sed propria uoluptas uel dolor iudicia obumbrat. ideo Psal. 136. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram; paruulos suos, idest exiles suos motus passionum, ad petram rationis, ne scilicet, paulatim sucrescentes uim capiant deducendi ad malum, ut ait Adria. Et no-

Nota. ta quòd sicut dictum est passionem peruertere iudicium rationis dupliciter ex parte obiecti: sic et ex parte obiecti, passio & appetitus sensitiuus dupliciter mouet uoluntatem; quamuis radicaliter procedat ex parte seu dispositione ipsius subiecti, idest, ipsius hominis seu uoluntatis sic dispositae.

Nota. Nota etiam secundum Caieta. 1. secundae. q. 9. ar. 2. ꝙ quamuis dispositio appetitus sensitiui, non moueat uoluntatem, neque peruertat rationem directè, & immediatè, tanquam immutans & mouens ipsam siue quoad exercitium, siue quoad specificationem actus: bene tamen occasionaliter & mediate seu indirecte imutat ex parte obiecti ipsam uoluntatem quoad specificationem actus. i. quoad talem actum: non quoad exercitium actus; idest non quoad actum absolutè producendum. & hoc ita fit sicut frigescenti corpori conueniens fit calefactiuum eius, & ex hoc occasionatur in tali homine apprehensio calefactiui ut conuenientis: & sic prȩsentatum uoluntati amatur: ita irati hominis appetitui cōueniens fit uindicta; & hinc fit ꝙ itellectus practicus apprehēdit repercusiq; nē ut conuenientē huic nūc ut dictum est: & exinde percusio apprehensa ut conueniens, nūc huic mouet uolūtatem obiectiuè: sicque patet quod dispositio appetētis quamuis se teneat ex parte subiecti quoad essentiam, scilicet ex parte appetentis: tamen quoad operationem seu notionem rationis seu uoluntatis & quoad peruersionem earum non nisi ex parte obiecti se tenet: quia nō nisi pro quanto redundat in talem apprehensionem obiecti uoluntatis & rōnis, qa uoluntas non nisi ab obiecto apprehenso mouetur, ut patet ex supradictis; & consonat Victoria in ultima relectione de perueniente ad usum rationis par. 1. dubio primo. Sed & de hoc quomodo ratio potest excecari à passione & corruptione affectionis latius infra in responsione ad argumenta et q. 15. propositione 3. & 4. videatur, & ita patet quid sit peccare ex passione, & quo modo passio perturbat & peruertit iudicium rationis.

Tertia propositio: peccare ex industria seu ex malitia est quando ipsa uoluntas ex se ipsa mouetur ad malum. i. quando peccatum fit ex inordinatione seu corruptione uoluntatis ipsius, secundū B. Thom. 1. secundae. q. 78. art. 1. & 3. & Adria. ubi supra, uel secundum Angest. in Moral. cap. 6. Peccatum ex malitia, seu ex industria, est peccatum commissum non assistēte ignorantia peccati, uel inclinatione alicuius instigantis seu impellentis. uel est peccatum voluntariè commissum habito rationis iudicio quòd est malum, atque euitandum, nec alio impellente: quod probatur; quia cùm uoluntas seu appetitus intellectiuus de sua natura inclinetur in bonum rationis sicut ad proprium obiectum: sicut & quaelibet alia res habet appetitum sui boni obiecti: uel sibi conuenientis: unde et omne peccatum quia est contra bonū rationis dicitur esse contra naturam: ergo non pōt uoluntas in aliquod malum eligendum inclinari, nisi ex corruptione, seu inordinatione alicuius principii, à quo procedunt actus humani: quia sic inuenitur peccatum in actionibus rerum naturalium: principia autem humanorum actuum sunt tria, scilicet intellectus, seu ratio, appetitus sensitiuus, & rationalis qui dicitur uoluntas; quādo ergo in actibus humanis peccatum accidit ex defectu intellectus tunc dicitur peccatum ex ignorantia; quando autem ex inclinatione appetitus sensitiui tunc dicitur peccatum ex infirmitate seu passione: quando uerò ex inordinatione, seu corruptione ipsius uoluntatis, dicitur peccatum ex malitia seu industria uel electione: tūc enim usurpat sibi nomen generale quasi anthonomaticè: electione enim mala uel malitia, communis est omni peccato perfecto, secūdum Tho. ubi supra art. 4. Nam qui peccat ex passione uel ignorantia, peccat quidem eligens & uolens malum seu malè, & ideo ibi est malitia; nō tñ peccat ex electione; qa electio mala nō est in eo principiū primū peccati; sed inducitur ex passione impellēte, uel ex ignorantia ad eligēdū id quod extra passionē seu ignorantiam existens non eligeret. Est autem uoluntas Propo. 3.

mala siue corrupta cùm minus bonum plus amat: quia quod in corporibus est pondus, hoc in animo est amor, secundum August. lib. confesſio. Amor meus pondus meum, eo feror quocunque feror: & qa ad magis seu plus amare aliquid, consequens est electio patiendi detrimentum in minus amato, ut quis potiatur eo quod magis amat: sicut eligimus membri abscisionem ut uitam saluemus: ita uoluntas plus amans diuitias aut delitias quàm ordinem rationis, sequitur quòd uelit dispendium pati in spirituali bono, ut uoluptate uel alio temporali bono potiatur, qd' magis amat: & sic scienter vult malum spirituale.

Quod autem tale peccatum ex malitia seu de industria reperiatur in hominibus, patet Iob. 34. Quasi de industria recesserunt à Deo: Item Rom. 14. Beatus homo qui non iudicat seipsum in eo quod probat: qui autem discernit, si manducat dānatus est: item Luc. 10. seruus sciens uoluntatem Domini & non faciens uapulabit: item super illud Psal. Forte uiuos deglutissent nos: ait August. Viui absorbentur qui sciunt malum esse & cōsentiunt. Et Psal. fiat coram ipsis mensa eorum in laqueum. ubi dicit Augusti. quòd est scientes consentire: ecce nouerunt musciculam & mittūt pedem. Item probatur ratione quia multi peccant cum proposito penitēdi de hoc quod malè agūt; ergo sciunt se malè agere, vnde Magister in secūdo dist. 22. post B. Augusti. dicit quod Adam non victus carnali concupiscentia peccauit. & 1. Thimoth. 2. uir non est seductus. quia pœna ignorātię aut passionis inordinatę contra rationem non præcesserat culpam, ergo sciens malum elegit: licet forte nescierit aut non considerauerit, tunc aut post consensum in peccatum, grauitatem peccati, aut punitionis futurę aut alias circunstātias, seu sequelas peccati, et alia eiusmodi quę nec tūc scire debebat ante peccatū, ergo bene stat quòd quis uelit malum cognitum quāuis non sub ratione mali ut infra q. 11. latius.

Tandem peccare ex malitia, est quòd hō sciēs hoc absolute esse malū, quod proponitur ei sub aliqua speciei boni delectabilis, aut utilis ei coniuncti, & non uictus uehementia passionis absorbētis ad horam iudicium rationis, nec in pulsus ab ea; tamen sponte, uel liberè ex corrupta uoluntate eligit prosequi illud sub illa ratione boni apparentis; & quāuis iudicet quod melius est legem Dei transgredi quàm tunc delectatione priuari, & in hoc erret ut ait Durād. in 2. dis. 43. q. 1. ad secundum de quo latius infra. q. 11. habetur: tamen iste error non est talis, quòd excludat scientiam qua quis scit malum esse quod agitur; quo aliqs dicitur ex ignorantia peccare. Immo talis sponte & scienter claudit oculos rationis ostendentis, malum esse quod proponitur, ut liberius sine remorsu prosequatur, & consonat Adria. ubi supra, quo modo autem cum prædictis stet quòd nemo operatur ad malum aspiciens: & quòd omnis malus est ignorans, infra. q. 12. q. 13. latius de his.

Et nota, quòd peccatū ex malitia, sæpè dicitur attributiuè peccatum contra spiritum sanctum, ut patet in 2. distin. 43. *Nota.*

Ad maiorē intelligentiam prædictæ tertiæ propositionis, quæritur unde, aut quotupliciter accidit prædicta corruptio uoluntatis in peccato ex malitia. Respon. secundum Thom. 1. secundę. q. 78. art. 3. quòd dupliciter. Vno modo ex aliqua dispōne corrupta existente in ipso homine quę illum ad malum inclinat; ita quòd homini sic disposito fit quasi conueniens & simile, & quasi connaturale aliquod malū: & in tale malum ratione cōuenientiæ tendit uoluntas quasi in bonum: quia vnumquodque secundum se tendit in sibi conueniens & connaturale aliquo modo: talis autem dispositio corrupta aliquando est aliquis habitus uitiosus acquisitus ex consuetudine quæ uertitur in naturam, ut scilicet fiat, iam connaturalis illi homini; aliquando autem est aliqua ęgritudo, seu cōplexio naturalisq; dispositio ex parte corporis: sicut aliqui habent quasdam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipsis; de quibus agit B. Tho. 1. secundæ. q. 31. art. 7. Alio modo potest accidere prædicta corruptio uoluntatis, ex remotione alicuius prohibentis talem corruptionem, seu malitiam eius. Nam postquam natura humana in primo parente est spoliata gratuitis, & uulnerata in naturalibus: uerificatum est illud Gen. 8. sensus & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt, sensus. i. appetitus sensitiuus, & cogitatio humani cordis. i. uoluntas inquantum nata est condelectari sensui & appetitui sensitiuō; ideo deflectitur semper appetitus nostrę uoluntatis, magis in amorē præsentium uoluptatum, & sensibilium quàm in amorē honesti: & hęc est corruptio nostrę uoluntatis. Prohibetur autē ista corruptio ne exeat in actū prauæ electionis, per metū pœnarū, per spem gloriæ, & huiusmodi: quibus amotis ecce uoluntas nostra effrænis secūdū prędictā pronitatē suam ad malum currit, amādo uoluptates aut huiusmodi: ideo Eccle. 27. Si non instanter te tenueris in timore Domini cito subuertetur domus tua: quia s. per hāc punitionē timor incutit q cohibet uolūtatē à pcō. Eccl. 1. Timor Dñi expellit peccatū. *Dubium. 1.*

Et ita, ex omnibus supradictis patet, ꝙ omne peccatū procedens ex habitu large sumpto. i. ex dispōne acquisita, uel naturali cōplexione delibe ratè & scienter factum, est peccatum ex malitia, seu industria, ex certa sciētia, seu electione. Nam unicuique habenti habitum, est per se diligibile, id quod est ei cōueniens secundū illum habitū: quia sic fit ei quodammodo connaturale secūdū quòd consuetudo & habitus uertitur in naturam; ita quòd in peccato ex malitia prius est talis corruptio uoluntatis, quàm peccatum inde sequens, & ante prædictam uoluntatis corruptionē, prius est praua dispositio præfata, uel remotio prohibētis: *Corollarium.*

tis: & ante prędictam dispõnẽ pravã est sæpè peccatum ex passione, seu ex ignorantia: uel est tandem ipsa passio uel ignorantia proveniens ex peccato actuali alio seu originali: sicque tandem dabitur aliquod primum peccatum, quod non causatur ex alio priore peccato, in infinitum procedẽdo ut bene ait B. Tho. 1. secundæ. q. 78. art. 1. & 2.

Et nota quòd non omnis peccans, habens habitum prædictum peccat semper ex malitia; nisi quando peccat deliberatè ex tali habitu eo vtens: stat enim habentem habitum uel dispositionem aliquam, non agere secundum talem habitũ neq; eo uti: sed quasi non haberet illum: quia uti uel agere ex habitu subiacet uoluntati, ut patet etiã ex diffinitione habitus; quo scilicet quis utitur cùm uoluerit; quia etiam uoluntas non necessitatur ad actum secundum dispositionem, uel complexiones naturales, uel acquisitas ut patet. Itẽ nota ꝙ nec omnis qui peccat ex malitia peccat semper ex tali habitu, seu dispositione; patet quãdo talis corruptio uoluntatis provenit non ex habitu uel dispositione prava; sed ex remotione prohibentis ut supra dictum est.

Arg. primũ. Contra secundam propositionem, ubi dictum est passionem posse pręualere contra rationem modis ibi explicatis in illo dubio, arguitur; quia scientia propter suam certitudinem est fortior passione, fortius autem non uincitur à minus forti; ergo passio quantumcunque intensa, non potest peruertere iudicium rationis, saltẽ cũ fuerit iudicium scientię aut firmæ adhæsionis: & per consequens rectè uidetur Socrates sensisse dicens. Difficile est si scientia adsit aliud quicquã præualere, ac ueluti mãcipium in servitutem trahere, vbi concludit Socrates; neminem intelligentem facere contra id quod optimum scit: sed eos qui faciunt per ignorantiam facere, ut refert Aristoteles in Ethi. hãc Socratis opionẽ, eãq; refellit.

Respon. ad primũ argu. Respon. secundum Tho. 1. secũdę. q. 77. art. 2; & Adria. in 4. quodlibet. ex Aristo. 7. Ethi. ꝙ maior est uera solum de scientia prudentiali particulari, scilicet de hoc particulari agibili & actuali eius consideratione: non autem de scientia practica, seu speculatiua uniuersali, seu habituali tantum: quamuis hęc certissima, & fortissima sit. Et ratio est, quia operationes sunt circa singularia: ideo requiritur scientia particularis & non solum universalis: & ut operationes tales non sint distractæ, à sua scientia universali, & particulari habituali; oportet ut adsit actualis consideratio particularis in tali operatione. Ideo non est mirum, si in operabilibus quis babens scientiam in universali & particulari habitualiter tñ, & non in actuali cõsideratione, facilè aliter agat quàm scit: quia est actualiter distractus à tali scientia propter passionem uel aliud impedimẽtum. & sic cõcessa maiori, limitata & intellecta, de scientia prudentiali particulari actuali; negatur consequẽtia. Dico. n. ꝙ exñte tali sciã nõ ꝑualebit passio inclinãdo efficaciter uoluntatẽ ad quid nolẽdũ, seu nolẽdũ contra tale actuale iudiciũ prudentiale; quãuis bene possit talẽ sciam extinguere, uel corrũpere aliquo triũ modorũ supra positorũ in secũda propõne; scilicet per distractionẽ, ligationem, seu per contrarietatẽ: & ita non trahitur scia manens uelut mancipium in seruitutem: sed à passione prępualente abiicitur, seu corrũpitur ut dictũ est. sicq; in hoc non recte sensit Socrates: & Arist. 7. Ethi. eũ merito reprehendit ut refert Tho. ubi supra.

Contra hanc responsionem replicatur dupliciter primò quia experimur quòd homo existens in passione optimè diserit de differentia boni & mali, quod utiq; fieri non potest nisi cũ sciẽtia in particulari & actualiter habita: quodque sæpè confitetur actualiter, id quod sic passionatus eligit esse malum etiam in particulari; ergo cõtra scientiam manẽtẽ prudẽtialẽ ẽt actualẽ, põt passio ꝑualere. *Replica. 1.*

Item secundò replicatur. Quia si passio nõ potest pręualere contra scientiam particularẽ actualem; ergo nec contra universalem. Probatur cõsequentia hæc dupliciter, primò quia universalis & particularis propõnes si opponantur, opponuntur cõtradictoriè: sicut omnis homo, & nõ oĩs hõ, seu aliquis homo non: sed duæ opiniones contradictoriæ sunt contrariæ, ut habetur secundò perihermenias; ergo si quis sciens aliquid in universali iudicaret oppositum in particulari, sequeretur quòd haberet iam simul contrarias opiniones; seu contraria iudicia quod est impossibile. *Replica. 2.*

Probatur secundò præfata consequentia. Quia quicũq; scit vniuersale, scit ẽt particulare quod nouit sub universali contineri: sicut qui scit omnem mulã esse sterilem, scit hoc animal esse sterile; dũmodo sciat esse mulã, ut patet primo post. sed qui scit aliquid in universali; puta nullã fornicationẽ esse faciendã, & scit hoc particulare sub universali contineri, scilicet hunc actum esse fornicatium, uidetur quòd sciat etiam in particulari hãc fornicationem non esse nunc faciendam.

Respon. ad primã replicã sumptã ex experientia, secundum Adria. & B. Tho. ubi supra, ꝙ tales passionati bene quidem possunt cognoscere purè speculatiuè, in universali & particulari actualiter: prudentialiter autem non: dico prudentialiter propriè & strictè ut de hoc infra q. 12. habetur latius. quia quãuis possent cognoscere quid morales philosophi & scriptura sacra traddant de bono & malo, & sic possint formare propõnes mentales: tamen nunquàm possunt assentire propositioni discursus practici propriè prudentialis de bono contrario inclinationi suæ passionis cui cędũt, Vnde sicut ębrius quandoque proferre potest uerba significantia profundas sententias, quas tamen mente iudicare non potest æbrietate prohibente: sic in passione existens quamuis ore confiteatur, uel iudicet speculatiuè hoc non esse faciendum; tamen oppositum interius animo sentit practicè, iudicando quòd sit facien- *Respon. ad primam replicam.*

 dum,

dum, ut habetur 7. Ethicor. quòd scilicet eos dicere sermones, seu uerba scientiæ nullum signum est. Nam qui primo discunt illa complectuntur, sed nondum intelligunt: opus est enim ut cognata natura fiat per affectionem. Quare existimandum est incontinêtes talia dicere: quêadmodum eos qui in Scena I. Theatrali ludo recitant: hæc Aristo.

Respon. ad secundam replicam. Ad secundam Replicam respondeo negando consequentiam: & ad primam eius probationem dico secundum Thom. ubi supra, quod antecedens pro utraque parte solum est verum, quando duæ opiniones uel scientiæ sunt habituales uel actuales: sic enim contrariantur inuicem quâdo opponuntur contradictoriè: aliàs negatur antecedens si una scientia uel opinio sit habitualis, & altera opposita sit actualis: quia actus non contrariatur formaliter habitui; sed solum uirtualiter: actus aût actui, & habitus habitui bñ cötrariatur formaliter. Ideo impossibile est quod quisquam habeat simul in actu scientiam aut opinionem ueram de uniuersali affirmatiua, & de particulari negatiua: aut èconuerso. Sed bene contingit quòd quis habeat veram scientiam habitualiter de uniuersali affirmatiua & opinionem actualiter de particulari negatiua propter rationem prædictam.

Ad secundam autem probationem ipsius consequentię, respondeo negando minorem: & ratio est, quia habet scientiam prudentialem tantum in uniuersali, propter passionem impeditur ne possit sub illa subsumere, & ad conclusionê prudentialem peruenire: sed subsumit minorem; sub alia maiori uniuersali quam suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Ideo. 7. Ethi. dicitur quòd syllogismus incontinentis habet. 4. propositiones: duas uniuersales, quarum una est rationis, seu prudentię; puta, nullam fornicationem esse committendam: alia est passionis; puta, delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat uel impedit rationem, ne subsumat & concludat sub illa prima: ideo ea durante sub sumit & concludit sub secunda propositione uniuersali, quam suggerit passio. hæc Tho. Ex quibus patet primò ut ait Caieta. 1. secundæ. quęstion. 77. arti. 2. quòd propositiones sciię & ignoratæ in particulari in actu practico, non sunt contradictoriæ: quia licet existês in passione credat hâc nunc fornicationem secundum se, seu speculatiuè non esse faciendam: credit tamen practicè omnibus concurrentibus, hanc nunc fornicationem esse committendam ab eo: omnibus inquâ concurrentibus. i. concurrente etiam eius appetitu, credit practicè conformiter ad talem appetitum, & passionê esse efficaciter ab eo fornicandum; nisi enim aliquo modo hoc animo sentiret, non faceret eam. Constat autem non esse contradictorias illas, quę non sunt ad idem & eodem modo. Quòd si ille in passione existens, dicat se sentire in animo contradictionem in actu; certè decipit. Cum hoc tamen tenet B. Thom. quòd stante plena cognitione etiam actuali ostensiua non potest uoluntas in oppositum, cuius contrarium communiter tenetur, ut de hoc etiam latius infra. q. 12. habetur.

Patet scdò ex supradictis, ut clarius ipse B. Th. de ueritate. q. 16. uidetur dicere, quòd non potest prouenire à passione deprauatio aliqua in intellectu, quoad actualem assensum primorum principiorum practicorum per se notorum: sed quo ad applicationê eorû, ad particulare agibile. Sed hoc nô tenetur à pluribus doctorib. ut de hoc latius infra. q. 15. habetur & infra lib. tertio de conscientia. q. 7. propositione secunda & in argumento secundo contra eam habetur.

Sextò contra idem arguitur. Quia uoluntas non est nisi boni ueri uel apparentis. Sed dum passio trahit uoluntatem in id quod est bonum verè uel apparenter iam trahit eam in id quod rationi videtur: ita quòd passio hoc solum operatur; ut scilicet aliquid fiat secundum rationem, quam deducit ad sententiam conformem suæ inclinationi: hoc autem est in scientia rationis qđ ei videtur, ergo passio nunquam inclinat rationem contra suam scientiam. *Arg. secundum.*

Respon. ad secundum arg. Respon. secundum Tho. ubi supra, & Adria. negando consequentiam; quia hoc ipsum quod uidetur rationi in particulari aliquid bonû, quod non est uere bonum; contingit ex ipsa passione: & tamê hoc particulare iudicium rationis, est côtra uniuersalem & rectam scientiam rationis. Et ita negatur etiam, quòd si bonum hominis est esse secundum rationem, ergo omnis motus uoluntatis ex passione est bonus. Ratio negationis hui⁹ consequentiæ est secundum Adrian. quia uerum bonum hominis stat inesse secundum rationem rectam: non autem secundû curuam, qualis est ratio incontinentium passione turbata: & ita patet quòd passio corrumpit rationem, ne scilicet rectè sed prauè iudicet: & quòd inclinat rationem. i. particulare actuale iudicium rationis contra suam scientiam uniuersalem, & habitualem; ut dictum est. Cum supradictis etiam stat secundum doctores communiter quòd stante recto dictamine intellectus stat difformitas in uolûtate, ut infra. q. 12. latius de hoc.

Tertiò arguitur specialiter contra tertiam propositionem, ubi quærendo in illo dubio; quotupliciter accidat corruptio uoluntatis ex malitia: dictum est in primo modo, quòd contingit ex habituali ægritudine corporali: ex quo uidetur quòd stant simul hæc duo; scilicet peccare ex malitia. i. uolûtatê ex se ipsa moueri ad malû: & ex ęgritudinali habitudine corporis, moueri aliqû ad ipsum peccatum ex malitia. Contra hoc arguitur probâdo quòd hæc duo non stent simul: quia magis distat à uoluntate infirmitas corporis q̃ animæ: quæ consistit in deordinatione appetitus sensitiui ut supra *Arg. tertium.*

pra dictum est. Sed qui peccat ex infirmitate animi, peccat non ex malitia, sed ex passione, ergo peccans ex ægritudinali dispõne corporis, non potest peccare simul ex malitia, in illo peccato.

Item secũdò probatur idem; quia neutra infirmitas animę & corporis, ponit aliquid in uoluntate, per quod inclinetur ex seipsa ad malum: ergo non potest uoluntas inclinari ad malum ex tali dispositione corporali, sed solum ex dispositione habituali acquisita.

Resp. ad. 3 Argum. Nota. Respon. dupliciter. Primò secundum Caieta. prima 2.q.78.art.3. notando quod inter appetitũ animalem, & naturalem, est hæc differentia: quòd naturalis est primò partis, & deinde totius: animalis autem è contra est primò totius, & propter bonum totius; deinde propter bonum partis: quod patet: quia appetitus oculi ad uidendum est naturalis: & sic est primò ipsius oculi, & propter bonũ ipsius oculi: uoluntas autem irascibilis & concupiscibilis, sunt appetitus animalis: & sic primò, sunt totius & propter bonũ totius animalis: ut de hoc duplici appetitu naturali & animali, latius etiam agitur à B.Tho.1.2.q.77.art.1. Ideo appetitus naturalis, non uariatur nisi secundum dispositionem illius partis cuius est primò ipse appetitus: qualitercunque enim homo sit dispositus, modo non redundet in oculum: eodem modo se habebit appetitus oculi ad uidendum, uel non uidendum: appetitus autem animalis non solum secundum propriam dispositionem, sed secundum dispositioné totius, seu suppositi, uariatur. Quia non solum aliter se habet uoluntas dispositione, uel habitu in se ipsa affecta & nõ affecta: sed etiã aliter se habet uoluntas hominis affecti, aliqua dispositione uel habitu: & inde prouenit ꝙ homo tã secundũ appetitum sensitiuũ habituatus aliquo uitio, quàm etiã secundũ corporalẽ cõplexionem inclinatus in aliquod delectabile contrariũ rectę rationi, aliter se habet secundũ uoluntatem, quæ est appetitus animalis intellectualis, q̃ homo nõ sic habituatus, aut inclinatus. Igitur, quia qualis quisq; est, talia ei consonãt omnia: & naturale est uoluntati ferri in consonans ipsi uolenti: ideo etiã si uoluntas ipsa secundũ se nõ sit taliter disposita: quia tñ secundum suũ suppositũ est taliter disposita. s. malo habitu, uel plusquã habitu, naturali uidelicet ęgritudine uel cõplexione: ideo inquã dicitur ex se ipsa moueri in malum, utroq; .n. modo. s. ex propria dispositione & ex dispositione suppositi, rectè dicitur ex se ipsa moueri uoluntas: quia uoluntati nõ solũ ipsamet sed suppositum ipsum est intrinsecum in rõne mouentis, quãuis differenter, quia primum cõuenit ei ut cõuenit cum appetitu naturali: secundum autẽ ut est appetitus animalis præsertim intellectualis. Vnde quãdo dicitur ꝙ peccatum ex malitia, est qñ uoluntas ex seipsa mouetur ad malũ, ly ex seipsa, nõ distinguitur cõtra suum suppositum, sed cõtra alias partes ut sic quæ sunt principia humanorum actuũ. s. cõtra appetitũ sensitiuũ & cõtra intellectũ: quę sunt causæ peccati ex passione & ex ignorãtia, ut supra dictũ est. Hęc secũdm Caieta. per quæ patet etiam responsio ad 1. & 2. probationem. Sed quia hęc ratio similiter probaret de passione sicut de corporali ægritudine uel complexione: ideo clarius & melius respondeo negando consequentiam: quia potius inferri debet. ꝙ ergo quò magis distat à uolũtatis perturbatione, & rationis cæcatione, eò magis uoluntas liberè, à sua malitia inclinatur, ratione illius habitus seu dispositionis corporalis, & hoc utiq; conceditur: & magis facit pro his quæ supra dicta sunt.

QVAESTIO NONA.

QVID ET QVOTVPLEX EST prudentia seu dictamen prudentiale.

Primò modo Prudentia. RESPONDEO quòd prudentia capitur dupliciter, primo modo pro recta ratione agibilium. Primò pro iudicio practico ostensiuo tantum seu indicatiuo dictãte uerè & rectè de agibilibus; non curando an sit conforme recto appetitui, an non: modo sit uniuersale, modo particulare, habitum per Syllogismum, aut per experientiam, aut per alium quemcunque modum, ut est ista propositio. Omne mẽdatium est fugiendum; & huiusmodi. Si solum ostensiuè capiatur idest debitum est necessitatis, uel congruitatis quod mendacium fugiatur, licet sciamus quod mentiemur, ut ait B.Tho.1.2.q.17.q.58.& Adria. in 4. quodlibet. & isto modo capitur prudentia largè secundum omnes doctores, communiter.

Sed utrum talis prudẽtia, debeat dici, & sit proprie prudentia, est controuersia inter eos. Nam Scotus, & OKam, & communiter nominales, ut Gabriel, in tertio distinctio.36. dub.3. & Angest. in morali. capit.11. & Almayn, in moralib. tract. 3.cap.4. & alii alibi dicunt quòd sic: quia est principium regulatiuum actuum, seu uirtutum moralium: quamuis ipsa non sit propriè & formaliter, sed solum materialiter uirtus. Sed B.Thom. & sequaces dicunt quòd non quia sicut non est propriè uirtus moralis ita nec propriè dicitur, nec est prudentia: quæ est una de uirtutibus moralibus propriè sumptis: sed potius dicitur scientia moralis, quàm prudentia ut infra dicetur: de quo Caieta. prima secundę. quæstio.58. artic.5. & quæstio. 66. art.3. ubi & latè respondet ad rationes B.Tho. & aliorum. Sed quomodocumque hoc sit, sufficit quòd prudentia capitur extensè hoc primo modo ut dictum est, in quo omnes conueniunt.

Secundo modo Prudentiæ. Secundo modo prudentia capitur pro recta ratione agibilium conformi recto appetitui, ut habetur.6.Ethi. uidelicet prout est iudicium actuale practicum de agibilibus rectũ, uniuersale uel particula-

ticulare, habens sibi coniunctum appetitum rectũ quomodocunque scilicet, uel concomitantem secundum aliquos, uel causantem secundum alios, modo habeatur per discursum modo non.

Nota. 1. Pro declaratione huius, sunt quinque notanda & examinanda, quæ ibi tanguntur. Dicitur quod est recta rõ agibilium.i.iudicium practicũ de agibilibus: rectum.i.dictans rectè, seu de rectè agendo: & nõ dicitur uerum sed rectum: quia eius ueritas non stat in conformitate eius ad rem, ut est ueritas speculatiua: sed in conformitate ad ita esse dictatæ operationis rectè, seu ad debitum ita fieri, seu secundũ Thomistas; ad principiũ directiuum operationis: quod principiũ est rectus appetitus: ideo dicitur quod est recta ratio conformis recto appetitui, secundum Caieta. 1.2.q.57. art.4. & 5. & q.58.art.5.& habetur latius infra q.23.in 3. responsione ad argum. & etiam proximè in hac eadem.q.dicetur.

Nota. 2. Dicitur secundò quòd tale iudicium prudentiale potest esse uniuersale, ut omne mendatium est fugiendum uel particulare, ut hoc mendatium est nunc fugiendum.

Nota. 3. Dicitur tertiò quòd habet coniunctum sibi rectum appetitum: quia scilicet tale iudicium ut sit propriè prudentiale de quo agimus non capitur ostensiuè solum, ut supra: primò modo, sed præceptiuè, seu executiuè; prout scilicet dicit aliquid debere fieri absolutè, & efficaciter exequi ab homine sic affecto: ut si quis efficaciter uelit aliquem à morte liberare: & aduertens id commodè fieri nõ posse sine mendatio: iudicat aut dictat efficaciter esse mentiendum, idest ꝙ oportet ut mentiatur, quamuis absolutè sciat id non rectè, uel non debere fieri. Sic dico ꝙ hoc modo sumuntur uerba in iudicio seu dictamine prudentiali prædicto, & etiã maior & conclusio in discursu prudentiali propriè sumpto: ita ꝙ benefaciendum est amico, moriendum est pro republica, nõ capiuntur in actu signato, seu ostensiuè aut indicatiuè tantum: sed in actu exercito seu in exercitio efficaci, prout dicunt efficaciter & conclusiuè tale quid exequendum esse: ut hæc expresè ait Caieta. 1.2.q.58.artic.5. & Adrianus in 4.quodlibet. latius.

1. Ratio. Quod quadrupliciter probatur. Primò, quia.6. Ethi. sic habetur. Speculatiuæ mentis, laus & uituperatio in uero & falso consistit: actui uerò & intellectui ueritas consentanea recto appetitui. Hęc ibi. Vnde constat, ꝙ bonum intellectus practici; non est absolutè ueritas, neque malum eius est absolutè falsitas: sed ueritas consentanea recto appetitui; & falsitas consentanea malo appetitui: nũc autem si dictamina seu iustitia prudẽtialia uniuersalia seu particularia, non caperentur modo supra dicto: non esset ueritas, uel falsitas consentanea recto uel malo appetitui: sed esset absolutè ueritas uel falsitas speculatiua, uel practica, si ostẽsiuè tantum acciperentur: ergo iudicium proprium prudẽtiale est uerũ cõsonũ recto appetitui sibi cõiũcto.

2. Ratio. Secundò probatur idem, quia malitia corrumpit principia practica prudẽtiæ, ut patet. 6. Eth. ubi sic habetur. Ei qui corruptus est, ob uoluptatẽ uel dolorẽ, repente nõ apparet principiũ, neq; oportũ nẽ gratia huius, neq; propter hoc suscepisse omnia & egisse: natura. n. uitiũ principiũ corruptiuũ est. Et iterũ ibidẽ ait. Principiũ discursus rerum agendarum est ꝙ tale quid sit extremũ & optimũ: hoc autẽ nisi uiro bono nõ apparet; quia prauitas obliquat & falsò errore labefacit circa practica principia. Vnde impossibile est esse prudentem nõ bonũ. Hæc ibi, & 3. Eth. Qualis unusquisq; est. s. quo ad appetitũ, talis ei finis uidetur, finis autẽ in agibilibus habet rõnem principii, ut patet: & sic cõstat quod malitia corrumpit principia prudentialia, ut assumptũ est in maiori. Nũc aũt qui peccat ex industria, ille. s. qui scienter bono uirtutis præfert, aut præeligit uoluptatẽ, aut malũ habet summum gradum malitiæ, ut infra q.29. & tamen nõ habet corruptum iudicium circa iudicia prudentialia accepta ostẽsiuè seu indicatiuè tantũ ut patet, quia talis de industria peccans bene scit & iudicat esse illicitum furari, & fornicari, ex quo peccat scienter, quãuis secundum Tho. non consideret alia tũc consideranda, ut supra q. 8. & infra q.12. latius habetur: ergo oportet quòd illa iudicia prudentialia circa quæ secundum Aristo. errat omnis malus, capiantur modo supradicto prout scilicet sunt consona suo appetitui.

3. Ratio. Tertiò probatur idẽ: quia si principia seu iudicia prudentialia nõ capiantur modo supra dicto: certè non uidetur rõ quare principium discursus prudentialis, nõ possit apparere homini malo uel corrupto ex passione: cõtra 6. Ethi. ubi supra, neque uidetur rõ quare apud incontinentẽ non possit saluari utraq; præmissa discursus prudentialis: cùm tamen Aristo. 6. Ethi. contra opinionem Socratis dicat utranque præmissam discursus prudẽtialis, non posse saluari apud incontinentem, ut supra, q. 8. in responsione ad secundam replicam primi argumenti habetur.

4. Ratio. Item quartò probatur idẽ: quia nisi prædicto modo capiatur iudicium prudentiale propriè sumptum, sequeretur ꝙ stante utraq; præmissa discursus prudentialis, pòt uoluntas uelle seu operari in oppositum conclusionis, quod patet, quia si solum ostẽsiuè sumantur, nõ uidetur unde necessitetur uoluntas ad eliciendum actum conformem dictamini ostensiuo conclusio, ut hoc etiã latius probatur infra. q. 12. proposi. 2. ꝙ autẽ id quod sequitur sit falsum patet. 7. Ethi. ubi habetur. Si fiat una ex uniuersali & particulari ratiocinatio: necesse est cõclusum hic dicere animã, in factiuis autẽ operari cõfestim, puta si omne dulce gustare oportet: hoc autẽ dulce ut uinum: necessarium est eum qui potest & nõ prohibetur simul & hoc agere. Hæc ibi. & in libro de motu animalium ca. 14. idẽ Aristo. expresśe sentit: ergo ut in discursu prudentiali necessario uoluntas uelit & operetur conformiter

ad con-

ad cõclusum, & ipsa conclusio sequatur ut dicit
Aristo. requirit̃ necessario, quòd iudiciũ seu dicta-
men prudentiale assumptum in maiori, capiatur
præceptiuè uel ut habet coniunctum appetitum
modo supradicto.

Nota. 4. Quartò nota. dicitur quomodocunque sit talis
appetitus coniunctus tali dictamini prudentiali,
scilicet concomitanter uel causaliter: quod ideo
dicitur, quia est difficultas utrum talis appetitus
cui iudicium prudentiale conformatur, sit conco
mitans, au etiam sit causa talis iudicii.

1. Opinio. NAM Scotus in 8. dist. 36. & sequaces tenent,
quòd est solum cõcomitans aut cõsequens: quod-
que regulatur per ipsum iudicium prudẽtiale, pro
quo supponit prudẽtia; cõnotãdo appetitum ei cõ
formẽ cõcomitanter aut consequenter: & confor
miter ad hãc opinionẽ: Scotus exponit prædictã
diffinitionem Aristotelis. Prudẽtia est recta ratio
conformis recto appetitui, scilicet sequenti, seu ap
to nato sequi talem rationem rectam, quia scili-
cet talis recta ratio, est conformatiua seu regula
rectæ electionis, siue sequatur, siue non.

2. Opinio. Sed certè neq; opinio neq; glosa prædicta Sco
ti uidetur sufficiẽs aut uera ut patebit statim. ideo
est alia opinio B. Tho. 1 2. q. 58. art. 4. & 5. & q. 57.
art. 1. & ibi Caieta. quòd prædictus appetitus, est
causa prædicti iudicii seu rõnis prudentialis, quo-
ad suã rectitudinem, licet non quo ad substantiam
actus, à quo appetitu recto, pendet rectitudo præ-
dicti iudicii propriè prudentialis. & sic glosatur
id. 6. Ethi. Prudentia est recta ratio conformis re-
cto appetitui. s. tanquam suæ regulæ à qua pendet
rectitudo rationis seu iudicii prudentialis, si uideli
cet ipsi recto appetitui, ut suæ regulæ rõ cõforma
tur: ideo dicitur quod ratio est cõformis recto ap
petitui: non autem quod rationi conformatur re-
ctus appetitus, ut malè glosabat Scotus.

1. ratio. Et quòd dicta sententia & glossa B. Tho. sit ue-
ra & cõis: probatur quincupliciter secundũ Caie-
ta. ubi supra, primò quia 6. Ethi. ca. 3. habetur q̃
prudentia est recta rõ agibiliũ consesè. i. confor-
miter seu consonè se habens recto appetitui: & q̃
impossibile est prudentẽ non esse bonũ: ex quo pa
tet, q̃ sicut ueritas iudicii speculatiui pẽdet ab ita
esse à parte rei; & ideo ueritas speculatiua dicitur
conformitas signi seu propositionis ad signatũ: ita
ueritas seu potius rectitudo iuditii propriè prudẽ
talis, est cõformitas eius ad rectum appetitum: &
falsitas, seu prauitas iudicii prudentialis ad praui-
tatem appetitus; & ideo ab eo pẽdet rectitudo seu
prauitas iudicii prudentialis, ut supra dictum est,
& hic infra, & q. 12. habetur.

2. ratio. Secũdò probatur idem; quia nisi sic dicatur cer
tè non potest bene saluari quomodo sit aliqua uir
tus seu habitus uirtuosus intellectualis circa con-
tingentia, qualis ponitur prudentia, & ars secundũ
Aristo. 6. Ethi. & quòd non possit saluari inde pa-
tet secundum Tho. 1. 2. q. 57. art. 5. ad 3. & ibi Ca-
ieta. quia si esset aliqua uirtus seu habitus uirtuo-
sus intellectualis circa contingentia non depen-
dens à recto appetitu: ergo esset semper uirtus &
habitus uerus: quia 6. Ethi. uirtus intellectualis nõ
est nisi uerorum. Rursus talis habitus est circa con
tingentia: ergo non semper uerus; quia contingẽ
tium est multa uarietas; deceptio & falsitas: nam
quantumcunq; intellectus noster discurrat, nun-
quã ad hoc potest peruenire ut de particularibus
contingentibus habitum per se, & semper uerum
acquirat: quia cum ab eo quod res est uel non est
oratio sit uera uel falsa: & contingentia aliter &
aliter se habeant: sequitur quòd impossibile est q̃
cognitio nostri intellectus, infallibiliter cõtingẽti
bus conformetur. Quòd si talis habitus nõ est sem
per uerus: ergo neq; uirtus quia. 6. Ethic. virtus
nõ ẽ nisi uerorũ. Et ita repugnat q̃ sit habitus uir
tuosus purè ĩtellectualis de cõtingẽtibus: q̃q; pru
dentia propriè dicta, quę est habitus intellectualis
uirtuosus, sit de cõtingentibus, & sit purè intelle-
ctualis, seu consistat in sola cognitione intellectus
practici, sed talis cognitio pura intellectus practi-
ci, erit cognitio moralis, non autem prudentia
uirtus propriè sumpta.
Tertiò probatur & confirmatur. quia secundũ 3. ratio.
Tho. 1. 2. q. 57. art. 4. & q. 58. art. 5. ueritas accipi
tur p̃ cõformitatẽ ad suũ principiũ: principiũ aũt
in moralibus est finis ut habet. 6. Ethi. ergo. dispo
sitio bona circa finem, est principiũ in moralibus:
talis autem dispositio est appetitus rectus: quia 3.
Eth. qualis unusquisq; ẽ talis ei finis videt; ergo ue
ritas intellectus practici prudẽtialis, accipitur per
cõformitatem ad appetitũ rectũ. Nã ueritas intel
lectus practici artificialis, accipitur per conformi
tatẽ ad appetitũ rectum rectitudine artificiali: ue-
ritas autem intellectus practici prudentialis, acci
pitur per conformitatem ad appetitũ rectũ recti-
tudine morali; & talis est prudẽtia ut dictũ ẽ. Itaq;
ueritas intellectus practici cuiuscunq;, non consi-
stit solum in cognoscendo, sed in alio actu directi
uo operationis secundum regulam recte rationis;
qui perfectus uerusq; infallibiliter circa contingẽ
tia esse possit: quæ quidem directio tunc est infal
libiliter uera circa contingentia si sit consona ap-
petitui recto, ut suo principio.
Quarto p̃batur idem, quia delectatio & tristi- 4. ratio.
tia & similiter malitia est corruptiua principii pru
dentiæ ut patet. 6. Et 7. Ethi. sed hæc pertinent ad
appetitũ: ergo prudẽtia ista pendet in sua rectitu-
dine ab appetitu, seu uoluntate. Et confirmatur
idem; quia cuiuslibet habitus in ratione solum cõ
sistentis, dum modo non sit congenitus, (ut est
habitus principiorũ) potest esse obliuio, ut patet,
sed prudentiæ nõ est obliuio. 6. Eth. ergo pruden-
tia proprie non est habitus in sola ratione existẽs.
Quintò probatur idẽ; quia propriua actus prudẽ 5. ratio.
tiæ propriè sumptæ, est rectè præcipere circa agi
bilia: ergo prudẽtia prædicta pẽdet à recto appeti
tu; antecedens patet ex infra dicendis in q. 10. &
consequentia probatur: quia sicut non est intelli-
gibile

gibile quin præcipere pendeat ab appetitu; ut ibi dicetur (præcipit enim quilibet non nisi uolens) ita rectè præcipere sibi ipsi in huiusmodi moralibus non est, nisi à recto appetitu.

Dubium. 1. Et si quæratur primò quo modo prædicta rectitudo, aut præceptum prædicti dictaminis prudentialis sit & pendet à recto appetitu? Respôdeo hoc modo. Nã cùm multo consilio & recto iudicio definierim tale bonũ, puta, temperantiæ esse uolendũ & sectãdum ostẽsiuè: nõ statim mihi imponendum seu exequẽdum efficaciter uidebitur nisi sic secundum appetitum dispositus sim. Nam experimur ꝙ famelico, sitibũdo, aut irato, aliud uidetur efficaciter prosequendum quã nõ appetenti nã nõ appetens impero mihi abstinentiã, aut mansuetudinẽ: appetens uerò impero mihi appetitua prosecutionẽ, quia. 3. Ethi. qualis unus quisq; est .s. secundum appetitum, talis ei finis uidetur .s. quo ad prosecutionẽ quã sicut ipsum præceptum: ut habetur infra q. 10. Igitur cùm perfectè & efficaciter sibi ipsi imperat animus, appetere cibum tali hora, propter talẽ finẽ bonũ &c. iã oportet, ꝙ hoc actuale imperiũ, ab actuali appetitu boni rationis in tali materia nunc hic procedat: Nisi .n. efficaciter uellet, nõ præciperet efficaciter illud & perfectè, & quoniam ex similibus actibus similes habitus generantur: & sicut actus ab actu, ita habitus ab habitu pendet: ideo ex frequentatis huiusmodi actibus generatur similis habitus rectè præceptiuus, dependens ab habitu reddente appetitum rectum, ad bonum rationis in tali materia, cum suis debitis circunstantiis. Hæc ex Caieta. Sed de hoc etiam infra. q. 15.

Dubium. 2. Quod si ulterius quæratur, quo modo cum hoc, quòd recta rõ prudentialis pendet à recto appetitu, stat simul ꝙ rectitudo uirtutis moralis, seu appetitus uirtuosi reguletur & pendeat, à rectitudine rõnis prudentialis: Nã uidetur ꝙ prius pendeat à suo posteriori & quod est circulus, ut arguit Sco. in 3. dist. 36. Respõdeo quòd bene stant simul, & nõ est circulus: nã ille appetitus rectus à quo pendere dicitur recta rõ prudentialis: nõ dicitur neq; est appetitus propriè & uerè uirtuosus: propriè .n. nõ est uirtus moralis ante aduentum prudentiæ: sed est quidã appetitus rectus uel quædã inclinatio uoluntatis deliberata secundũ dictamen synderesis, quæ ẽ uirtus moralis imperfecta .i. inchoatiuè seu dispositiuè, ut hoc latius declarat Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. & q. 66. arti. 3. ad tertiũ. Similiter bene stant simul, quòd imperiũ prudẽtiale sit prius actus rõnis quatenus motæ ab appetitu: ita quòd appetitus est primũ mouens quoad exercitium actus, seu eius executionẽ, ut supra in secunda probatione dictũ est secundũ Tho. 1. 2. q. 17. arti. 1. & q. 9. art. 1. & q. 10. art. 1. & ratio ipsa sit primum mouens regulatiuum: appetitiua autem uis est regulata à ratione & mota quoad specificationem actus & in esse morali perfecto, secundum Tho. 1. 2. q. 60. art. 1. & ibi Caieta. latius.

Nota. 5. Nota quintò dicitur in prædicta diffinitionis declaratione: modo habeatur per discursum modo non quòd ideo dicitur, quia tale iudicium prudentiale propriè sumptũ, potest esse uniuersale, ut omne mendacium est fugiendum, & tunc dicitur principium prudentiale. Potest etiam esse particulare & hoc tripliciter. Vno modo habitum ex discursu propriè prudentiali, sic .s. eroganda est pauperi eleemosyna: hic est pauper: ergo huic pauperi est danda eleemosyna ubi maior & conclusio capiuntur præceptiuè: minor autem solum ostensiuè: & hæc propositio huic pauperi est danda eleemosyna dicitur cõclusio propriè prudentialis: quia est habita per discursum propriè prudentialem. Secundo modo potest haberi per discursum largè prudentialem ostensiuè sumptum, seu in actu tantum signato: cuius conclusioni in concludendo superadditur appetitus rectus efficax cui conformetur: & talis conclusio est dictamen prudentiale efficax seu imperatiuum executionis: ratione appetitus recti superadditi & annexi, ut dicit Capreolus in 3. dist. 36. & Almayn secundum OKam in moral. 3. tracta. ca. 4. quamuis Capreolus ubi supra erret putans quòd non nisi hoc secundo modo potest haberi conclusio propriè prudentialis: potest enim haberi alio primo modo iam dicto & etiam alio. 3. modo proximè dicendo secundum Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. & Adria. in 4. quodlibeto. Ideo tertio modo, potest iudicium, seu propositio particularis propriè prudentialis haberi sine ullo discursu: sed per experientiam, uel alio modo conformiter ad rectum appetitum: & tunc non dicitur conclusio; ex quo nõ est habita per discursum sed dicitur propositio prudentialis propriè, ut patet ex supra dictis.

Argum. Contra prudentiam secũdo modo propriè sumptam arguitur: quia rectitudo rationis, tam in practicis, quàm in speculatiuis sufficienter constat ex terminis, & forma syllogistica tãtum: ergo ratio practica erit ex se perfecta quidquid in appetitu sequatur.

Respon. Respon. conceditur antecedens de ratione absoluta secundum se considerata qualis est speculatiua non autem prout pendet, seu mouetur ab appetitu: qualis est ratio prudentialis: tunc enim non solum pendet eius rectitudo ex terminis, & forma syllogistica: sed etiam à recto appetitu, ut supra dictum est.

Replica. 1. Si replicetur primò quòd assensus primorum principiorum prudẽtialium, naturaliter causatur à notitia terminorum, ut patet: quia sunt per se nota talia prima principia: ergo non oportet quòd ratio talium principiorum sit conformis recto appetitui, aut quòd pẽdeat ab eo: ad hoc quòd talis ratio sit recta: sed eius rectitudo sufficienter causatur ex notitia terminorum, & forma syllogistica tantum.

Resp. ad 1 repl. cum. Respon. secundum Adrianum, ut supra, negando consequentiam, & ratio est: quia notitia termi-

norum non cauſat aſſenſum principii practici niſi inpatiente diſpoſito: ſicut & alia agentia naturalia non niſi inpaſſo diſpoſito cauſat ſuos effectus: nunc auté non eſt homo diſpoſitus ad aſſenſum principii prudentialis, niſi ut habetur. 7. Eth. quòd ſcilicet ratio non eſt edoctiua principiorum, niſi eius natura fuerit cognata per affectionem & 3. Ethi. qualis unuſquiſque eſt talis ei finis uidetur ut infra q. 15. q. 13. latius habetur: ergo aſſenſus principiorũ requirit diſpoſitioné debitá appetitus, ut notitia terminorũ cũ forma Syllogiſtica: cauſet aſſenſum principiorum prudẽtialium, ut dictũ eſt.

Replica. 2. Si replicetur ſecundò quòd intellectus non poteſt dictare ullo modo, malum eſſe agẽdum: ergo uoluntatis appetitus, aut eius mala diſpoſitio, nõ poteſt aliquid facere in intellectu, ad cauſandum uel nõ cauſandum aſſenſum primorum principiorum prudentialium. Et inde ſecundò ſequitur, ꝙ ergo neque uoluntas poteſt ſcienter malum uelle. Antecedens probatur dupliciter. Primò quia malum eò quòd malum eſt, intelligitur debere non fieri, quod quiſque uel mediocris intellectus aduertit: quia oppoſitum includit contradictionem, quòd. ſ. malum in eo quod malum intelligatur fieri debere. Secundò probatur antecedens; quia ſi intellectus poſſet ullo modo dictare malum eſſe agẽdum: ſequeretur quòd poſſet aliquo modo diſſentire primo principio prudentiali intellectis terminis: quod eſt contra primò poſt. Conſequentia autem prima probatur; quia ſi intellectus non poteſt malum dictare neque diſſentire primo principio prudentiali: ergo non poteſt peruerti per quãcunque prauam diſpoſitionem appetitus: & per conſequens diſpoſitio appetitus nihil facit ad talem aſſenſum: nec talis aſſenſus pendet à diſpoſitione appetitus. Et ſecunda conſequentia probatur: quia nihil deliberatè fit à uoluntate, ſine intellectu prudentiali præuio: ut habetur tertiò de anima & infra q. 10.

Respon. ad secundam replicam. Reſpon. ſecundum Adria. ubi ſupra negando antecedens: & ad primam eius probationẽ dico: quòd ſolum probat, ſicut & conceditur, quòd nullus rectè diſpoſitus iudicat contra principia prudentialia, quòd malũ ſeu potius quòd malè ſit agẽdum, capiendo faciendum oſtentiuè tãtum: ſecus ſi capiatur præceptiuè, uel executiuè quomodo ſumitur in dictamine propriè prudẽtiali: ſecus etiã ſi quis ſit malè diſpoſitus in appetitu: talis enim bene poteſt errare, circa principia prudentialia, ut dictum eſt, & dicetur latius infra. q. 15. q. 13. Ideo ad ſecundam probationem antecedentis: Reſpondeo, cõcedendo quòd intellectus malè diſpoſitus, ex aliqua praua diſpoſitione praui appetitus coniuncti: poteſt diſſentire primo principio prudentiali & aſſentire contrario: ſicut & in diſpoſitio linguę fallit iudicium ſenſus de ſapore. Ariſto. autem primo poſt. loquitur de principiis ſpeculatiuis, circa quæ natura facit rectè aſſentire intellectis terminis intellectum non deprauatum, aut non malè diſpoſitum: ſecus ſi ſit malè diſpoſitus, quia cùm ſit cauſa naturalis: & in cauſando aſſenſum naturaliter agat: poteſt impediri à ſua operatione per aliquam indiſpoſitionem, Sicut etiam quælibet cauſa naturalis: quę indiſpoſitio poteſt ab intrinſeco ipſius intellectus, poteſt ẽt ab extrinſeco. ſ. ab appetitu prouenire, in intellectu ſpeculatiuo: & à fortiori in practico prudentiali, ut ait Ariſto. 3. & 6. & 7. & 10. Ethi. & habetur infra. q. 15. & ſupra. q. 8. & infra lib. 3. de conſcientia. q. 7. propoſitione ſecũda, & reponſione ad 2. arg. ibidem.

QVAESTIO DECIMA.

VTRVM PROPRIVS ACTVS prudentiæ, propriè & ſtrictè ſumptę, ſit recte præcipere circa agibilia.

RESPONDEO per treſ propoſitiones, præſuppoſito quòd prudentia capitur dupliciter. Vno modo largè, ſeu impropriè & cõmuniter: & eſt recta ratio agibilium quomodocũque habita, modo ſit conformis recto appetitui, modo non. Alio modo propriè & ſtrictè & eſt recta ratio agibiliũ conformis recto appetitui, ut latur ſupra in præcedente. q. 9. de hoc egimus. *Nota.*

Propo. 1. PRIMA propoſitio eſt, quòd proprius actus prudentiæ propriè ſumptę, eſt pręcipere, ſeu dictamen præceptiuum circa agibilia.

Nota. Pro cuius probatione & declaratione. Nota ſecundũ Caieta. 1. 2. q. 17. arti. 1. quòd actus imperii ſeu pręcepti, cõponit ex aliquo quod eſt intellectus, & ex aliquo quod ẽ uolũtatis. Nã ad rõnem eius tria cõcurrũt. ſ. ordinatio alicuius ad aliquid: intimatio ſeu oſtẽſio ordinati; & motio. Quod patet: quia cùm pręcipitur diligere Deũ, ordinatur quis ad amãdũ Deũ: & hoc ei intimatur: & mouetur ad hoc ab imperãte: ex his aũt tribus actibus, primus & ſecũdus. ſ. ordinatio & itimatio: ſpectãt ad rõné: quãuis Scot. in 2. diſt. 6. q. 1. & in quodlibet. 17. teneat oppoſitũ; quia ibi dicit uolũtaté eſſe collatiuã, nõ ut ſapit intellectũ, ſed ꝙ potius cõuenit ipſi intellectui & uolũtati, ſecũdũ aliquã naturã eis cõem: puta, ſecũdũ immaterialitaté: q̃ opinio in hoc nõ uidetur ſatis uera: quia ex cõi animi cõceptione tenemus, ꝙ ordinare eſt actus intellectus, ſeu rõnis: quãtũis imperetur à uolũtate: & patet; quia actus ordinãdi formaliter cõuenit ſapientiæ, prudẽtiæ & arti. ꝙ autẽ ſolus intellectus ordinet, ex eo patet, ꝙ quicquid ordinis ĩ naturalibus & uolũtariis eſt, à rõne proficiſcit & in ipſam reſoluitur: Opus. n. naturæ eſt opus intelligẽtię: & electiones, in quibus maximè apparet ordo: ſunt. n. eorum quę ſunt ad finé, à cõſilio proficiſcũtur ordinante hoc in illud. Voluntas. n. eligẽs & utens tendit in res ſecundũ ordiné rationis ueræ uel falſę, formaliter ſeu uirtualiter aut implicitè dirigẽtis hæc in

illa

illa: unde cùm pluralitas ſine rationabili conuenientia non ſit admittenda: & in principiis natura ſtudeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate ſaluetur optimè reſoluendo in intellectum: insuper & cum communi animi conceptioni conſonet, & ut dictum eſt habeatur, quòd conferre & ordinare eſt opus proprium rationis: ideo non ualet ratio Scoti in oppoſitum.

Igitur ut dicebamus; ex tribus actibus ſupradictis ordinatio & intimatio pertinent ad rationẽ: tertius autem actus: ſ. motio affectiua pertinet ad uoluntatem, quo ad exerticium, ſeu productionẽ actus: quamuis ratio ſit primum mouens regulatiuum eſſe moralis: ut hoc latius ipſe Caieta. 1. 2. q. 60. art. 1. & ita patet intentum. ſ. quòd & quomodo actus imperii componitur, ex eo quod eſt intellectus, & ex eo quod eſt uoluntatis: nam quatenus hoc imperium eſt actus regulatiuus, uel ordinatiuus, & intimatiuus pertinet ad intellectum, quatenus autem eſt motiuus, & executiuus, pertinet ad uoluntatem.

1. Ratio. Sed cuius potentiæ iſtarum duarum, hoc dictamen præceptiuum ſit præcipuus actus: dico quòd eſt eſſentialiter & elicitiuè actus rõnis: nõ quidẽ abſolutè, ſed rõnis ut mouetur à uoluntate: principaliter aũt & formaliter eſt actus uolũtatis: nã ſecundum Tho. 1. 2. q. 13. art. 1. actus compoſitus ex duobus ſpectantibus ad diuerſas potentias: illius eſt potentię eſſentialiter & elicitiuè, cuius eſt materialiter, ſeu quòad ſubſtantiã actus: quod patet in actibus habituum. quia mori propter Chriſtum, licet ſit à charitate, & fortitudine: tamen elicitiuè eſt à fortitudine: quia ipſius eſt quòad materiale: imperatè autem eſt à charitate. Nunc autem cùm in imperando concurrat uolũtas, ut ſuprema potentia: quia concurrit ut primũ mouens ad exercitium ut ſupra dictum eſt: & quod eſt à ſuperiori potentia in actu compoſito, ſe habet ut formale: quod autem ab inferiori, ſe habet ut materiale; & ut ſubſtantia actus. Igitur ordinatio intimatiua in prædicto imperio prudentiæ ſe habet ut materia: & motio ſe habet ut forma: & ideo imperium elicitiuè, ſicut & materialiter & eſſentialiter, eſt actus rationis: uoluntatis autem formaliter, & principaliter quòad formam motionis: unde quando Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. dicit quòd præcipere eſt actus intellectus formaliter: eſt autem actus appetitus uirtualiter & electio: è cõuerſo, eſt actus appetitus formaliter, intellectus autem uirtualiter: intelligit formaliter .i. eſſentialiter, ſeu quòad ſubſtãtiã actus; & uirtualiter .i. cauſaliter, ut patet ex dictis, & ex S. Tho. ubi ſupra. alioqui ſibi contradiceret.

Vlterius; quia ſimpliciter ille actus dicitur eſſe illius uirtutis ſeu potentiæ cuius eſt elicitiuè, ſeu, quòad ſubſtantiam actus, imperiũ aũt quòad hoc eſt actus rationis; ut conſtat ex dictis: ergo ſimpliciter dicitur & eſt actus rationis, ſeu prudentiæ, propriè ſumptæ, cum quo ſtat quòd eſt actus rationis participantis uoluntatem: quæ eſt primum formaliter mouens, tam ſe ipſam ad exercitium ſeu productionem actus, quàm ipſam rationem ad dictandum uel præcipiendum.

Secundò probatur eadem prima propoſitio auctoritate. 6. Ethi. ubi dicitur ꝙ prudentia eſt pręceptiua. Item 1. polyt. ubi dicitur quòd ratio imperat potentię appetitiuę, ſeu ui appetitiuę principatu polytico: & has probationes latè proſequit Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. & q. 17. & q. 78. artic. 2. 2. Ratio.

Propoſitio ſecunda, rectè præcipere, eſt actus præfatę prudentię propriè ſumptę; probatur: quia aliàs non eſſet uirtus præceptiua, niſi determinaret ad rectè pręcipiendum. Propoſ. 2.

Propoſitio tertia, proprius & præcipuus actus prudentiæ prædictæ propriè ſumptæ, eſt rectè præcipere; probatur dupliciter. Propoſ. 3. Primò quia conuenit prudentię præfatæ iſte actus rectè pręcipiendi ut diſtinguitur à ſuis partibus: & eſt cõſummatio cęterorum actuũ, ut patet. 6. Ethi. ubi Ariſtot. prius ponẽs prudẽtiã indiſtinctã à ſuis partibus, & cõem omnibus, dicit ipſam eſſe cõſiliatiuam, iudicatiuã &c. Sed poſtea diſtinguẽs eã à ſuis partibus & ſingulis ſua officia diſtribuens, expreſſe dat eubolię rectè conſiderare; ſeu rectè inquirere: gnomi autem & ſyneſi, rectè iudicare: quod iudicium; quando fit ſecundũ regulas uel leges rõnis, dicitur ſyneſis: quãdo aũt ſecundũ regulas rõnis naturalis, epycheizantis eſt gnomin: uel ſecundũ nominales, ſyneſis eſt diſcurſus cõparatiuus unius medii cũ altero, quód eorũ ſit expediẽtius: gnomin aũt eſt iudiciũ concluſiuũ diffinitiuũ, uel electiuũ oſtendẽs hoc eſſe tandẽ melius & eligendũ: prudentiæ autẽ dat rectè præcipere, ut ait Tho. 1. 2. q. 57. art. ult. quamuis hunc actum præceptiuum tollant nominales à prudẽtia: nã hi oẽs actus ſunt hominis prudentis, & ſecundum has partes ei conueniunt: (1. Ratio.)

Secundò probatur tertia propoſitio, quia de agendis nõ eſt cõſummata rõ per conſiliũ & iudicium: ſed oportet præceptũ rectũ ſuperuenire quãdo oportet &c. qđ patet: quia cũ quis prudẽter ſe hẽt ad ea q̃ ſunt abſtinentiæ, abſtinẽs à cibo & potu, nõ ideo ſolũ prudenter ſe habet quia rectè diſcurrit circa qualitatẽ, quantitatẽ, & tẽpus ſumẽdi cibi & potus, nec quia rectè iudicat in ordine ad cõditionẽ ſuã: ſed quia rectè inuẽta & iudicata ſibi ipſi præcepto efficaci imponit: quo. ſ. ſibi animus perfectè & efficaciter imperat uolẽdo: quod explicatur per ly. fac hoc, ſecundũ Tho. 1. 2. q. 17. art. 1. & Adria. ut habetur ſupra. q. 9. nõ aũt quo inefficaciter animus imperfectè imperat ſibi uelleitate quadã, ſicut accidit tepidis in uia uirtutũ, qui uellẽt quidẽ uiã uirtutis, ſed in ueritate nõ uolũt nec efficaciter. Et ita præceptũ uerę & propriæ prudẽtiæ, eſt efficax quo vult efficaciter bonũ ſecundũ Auguſt. lib. 8. cõfesſio. propter cuius defectũ, multi nõ operãtur prudẽter; quãuis prudẽter iudicent. Patet igitur ꝙ prius, & præcipuus actus uirtutis prudẽtię propriè ſũptæ, eſt rectè pręcipere: nõ tamen pręcipere, materialiter & eſſentialiter, ſit ab ip- 2. Ratio.

ſa re-

sa recta rõne, vt supra dictũ est; modo sit etiã formaliter à recto appetitu coniuncto vel illã causante à quo dependet ipsa recta ratio, vt de hoc latius babetur supra quæstione nona, & Caietanus prima secundæ. q. 17. q. 58. artic. 5. & q. 78. artic. 2. prosequitur.

Argum. 1. Contra primam & tertiam propositionem arguitur. Primo secundum Almayn. in moralibus tracta. 3. cap. 2. & communiter doctores: quia 5. Ethic. non ponuntur nisi tres operationes intellectus, scilicet simplex apprehensio, discursus, compositio & diuisio: quequidem reducuntur ad duplex genus notitiarum tantum, scilicet ad notitiam apprehensiuam, & iudicatiuam. Sed ille tertius actus præcipuus est actus intellectus: ergo vel apprehensiuus, vel iudicatiuus tantum: & per consequens superfluit illud dictamen præceptiuum in intellectu.

Responsio. Respondeo secundum Tho. quòd illa maior sumpta ex Aristotele, est vera, de actibus seu notitiis intellectus absolutè consideratis in se tantum, scilicet prout existunt intra limites ipsius intellectus: non autem respectiuè consideratis, prout habent dependentiam, seu connexionem ad appetitum; qualis est intellectus practicus prudentialis, de quo supra quæstione nona dictum est: nam in talibus notitiis practicis notitia iudicatina, diuiditur in ostensiuam & præceptiuam, vt supra; quia sicut etiam ipsi doctores nominales, qui non ponunt hoc dictamen præceptiuum, considerantes ipsum intellectum, & eius operationem absolutè, sine vlla connexione ad appetitum; dicunt notitiam iudicatiuam esse multiplicem: scilicet comparatiuam seu discursiuam, quam vocant synesin: & consiliatiuam, quã eubuliam dicunt: & conclusiuam quam gnomin: ita similiter & à fortiori, notitia iudicatiua habens cõnexionem ad appetitum, diuiditur in ostensiuam, & præceptiuam vt dictum est.

Replica. Quòd si contra hoc replicetur. Quia ex simplici apprehensione secluso quocunque actu iudicatiuo & præceptiuo, possum elicere liberam volitionem seu nolitionem conformẽ rectæ rationi; & per consequens moraliter bonam: ergo ex simplici iudicio intellectus ostensiuo, secluso quocunque dictamine præceptiuo sequente. Et ita superfluit illud dictamen præceptiuum ad moralem bonitatem actus. Probatur antecedens, quia talis volitio seu nolitio, est scienter & liberè elicita, ex quo scio vel cognosco boc esse faciendum, & propter talem finem, circa debitam materiam cum suis debitis circunstantiis; est etiã conformis rectæ rationi, vt supponitur; & latius Scotus in secundo distinctione sexta quæstione prima in responsione ad tertium argumentum, & nihil aliud requiritur ad moralem bonitatem actus secundum omnes doctores. Consequentia autem probatur, quia iudicium vel includit, vel præsupponit apprehensionem; ergo si cum minore dispositione, scilicet cum apprehensione, sufficit quantum est ex hac parte rationis, ad eliciendum actum moraliter bonum; sequitur, quòd cum maiore, scilicet cum iudicio tantum ostensiuo, etiam sufficiet.

Respondeo ad replicam dupliciter. Primo modo secundum Caietanum prima secundæ quæstione 77. articulo secundo negando antecedens; & ad probationem, negatur quòd illa volitio sit libera. Tenet enim ipse & Adam Godam. in primo distinct. prima cum quibusdam aliis, quòd omnis actus voluntatis productus à non habente vsum rationis perfectum, aut sine deliberationis iudicio præuio saltem virtualiter deliberante, est naturalis & necessario productus: nec est in nostra potestate, nec est moraliter bonus, nec malus, nec scienter elicitus; illa ergo volitio nec libera nec vllo modo deliberata est. Item addit Caietanus vbi supra, quòd etiam si esset libera non tamen esset deliberata, nec moraliter bona, neque conformis rectæ rationi, quæ non est nisi per accidens: quia recta ratio, & iudicium requisitum, vt voluntas deliberatè & bene moraliter velit, non est qualiscunque cognitio siue iudicium tantum ostensiuum: alioqui intellectio speculatiua sufficeret, cuius oppositum habetur tertio de Anima, vbi dicitur, quòd nihil humanè, idest deliberatè ab homine fit, sine intellectu practico & appetitu: sed est cognitio atque iudicium actualiter vel virtualiter, de agendo vel vitando bono vel malo, iudicans siue deliberans simul atque præcipiens subito vel imperceptibiliter: & ita requiritur iudicium ostensiuum simul & præceptiuum; nunquam enim quispiam aliquid deliberatè vult quod non aliquo modo iudicat appetẽdum: neque etiam sic iudicatum eligit, nisi animus aliquo modo de prædictis imperet sibi id appetendum esse. *Respon. ad replic.*

Alio modo secundum Scotum vbi supra & cõmuniter doctores quos sequitur Angest. in moralibus cap. sexto respondeo, negando etiam antecedens, eiusque probationem; quatenus ibi dicitur quòd illa volitio est moraliter bona: conceditur autem quòd est libera, sed non plenè libera. Tenent enim quòd cum sola apprehensione intellectus, quamuis homo possit elicere volitionem liberam & non necessariam: non tamen merè aut plenè liberam, nec deliberatam: & per cõsequens illa non erit propriè moraliter bona aut mala; nisi adueniat iudicium formaliter, aut virtualiter, aut interpretatiuè deliberans: sine quo scienter elicita illa volitio aut nolitio nõ est. Tenent etiam, quod sufficit illud iudicium ostensiuum etiam si præceptiuum non sit; vt volitio vel nolitio sit deliberatè & bona vel mala moraliter. *Respon. 2.*

Quod autem cum sola obiecti apprehensione, voluntas possit suos actus liberè elicere, probatur

batur tripliciter. Tum primò quia pueri & amentes atque somniantes habent actus intellectus & voluntatis, etiam circa spiritualia & vniuersalia syllogizando, quæ non cadunt sub sensu, vt ait B. Thoma. prima parte quæstione 84. articulo secundo ad secundum, & Adrianus de Eucharistia, agens de pollutione nocturna. & de iis etiam supra libro primo quæstione 23. dubitatione nona, & infra quæstione 18. latius habetur; & tales actus non semper necessario, sed sæpe libere producuntur à volũtate & in ipsa: quia voluntas, ex sua natura est formaliter libera: ex quo est potentia rationalis quæ est ad apposita, vt habetur tertio de Anima; & quia voluntas nõ necessitatur ad suos actus à sensu, seu à notitia sensitiua, nec à pasione vel habitu, nec à notitia intellectiua quacunque, etiam si plenè ostensiua boni aut mali sit, vt infra quæstione duodecima, de hoc plenius. Nam etiam secundum Tho. prima secundæ quæstione 60. intellectus speculatiuus non mouet executiuè, sed solum regulatiuè voluntatem, nisi practicus & prudentialis sit: & multò minus apprehensio quæcunque illam mouere potest ex tertio de Anima; ergo illi actus, liberè & non necessario producuntur, tam in puero, quàm in adulto, sapiente & amente: & tamen constat non esse plenè liberos, nec vllo modo deliberatos. Tum secundò idem patet, quia motus subiti, quos doctores appellant motus primos, omnino non imputabiles, non sunt necessario sed liberè quamuis non deliberatè producti: quia omnis notitia quæ est in primo instanti post illud instás non necessitat; ergo nec tunc, quia vt diximus, nulla cognitio, neque iudicium tantum iudicatiuum, necessitat voluntatem. Tum tertiò idem patet, quia videmus pueros & amentes multa agere rogatos & admonitos, vt faciunt alii homines adulti & sani, & ad simplicem apprehensionem siue iudicium non sufficiens ad deliberationem: neque videtur illos actus necessario sed liberè producere, vel agere. Idque comprobatur etiam, de omnibus actibus indeliberatis sed liberè factis ab omnibus ferè, vt fricare barbam seu oculos, caput scalpere & huiusmodi, quæ non necessario, indeliberatè autem fiunt; vt de hoc victoria in vltima relectione de perueniente ad vsum rationis, parte prima propositio tertia & quinta latius agit.

Sed qui vellet tenere cum Caietano, Adam, & aliis, quòd in non habentibus vsum rationis, neque liberi arbitrii vt in pueris, amentibus, & dormientibus, voluntas necessario & non liberè producit omnes actus: potest respondere ad rationes prædictas, quòd ea voluntatis natura est, quòd si intellectus solutus & capax sit deliberationis atque consilii, tunc ipsa voluntas liberè agit: si autem non sit capax, tunc voluntas necessario & naturaliter agit, sicut & brutorum appetitus: & ita voluntas in pueris, à mentibus & dormientibus, nec essitatur; non quidem ab vlla noticia seu pasione, sed à sua natura sicut in brutis vt dictum est; quia vt in quæstione secunda sequenti habetur, libertas voluntatis, ab intellectu tanquam à causa vel radice dependet: at verò in habentibus vsum rationis & liberi arbitrii, hoc dici non potest. Sed neque in eis probabiliter negari potest, ad solam obiecti apprehensionem, voluntatem suos actus liberè, quamuis non deliberatè, nec plenè liberè, vt supra dictum est; producere posse, vt ipse victoria vbi supra propo. 5. latius probat. Nota 2.

Ad prædicta nota. primò, quòd deliberatio interpretatiua, quæ est quando quis habet facultatem deliberandi, de agendo vel vitando bono vel malo & omittit, quod etiam iudiciũ dicitur interpretatiuum, bene sufficit ad volitionem vel nolitionem moraliter malam; non aũt ad moraliter bonã, vt bene tangit Angest. vbi supra, secundum doctores communiter. Volitio autem siue nolitio libera, non tamen plenè libera, nec vllo modo deliberata de qua superius egimus; non est bona, nec mala moraliter, neque culpabilis: quamuis B. Tho. dicere videatur, quòd potest esse moraliter mala sed venialiter tãtum, vt sunt primi motus: sed id communiter non tenetur, vt etiam refert Angenst. vbi supra; de quo supra in nostro quæstionario lib. 1. quæstio. 23. dub. 9. latius egimus.

Nota 1. Nota secundò, quòd consequenter ad supradicta dicit Caietanus prima secundæ quæstione decimasexta, quòd nulla est volitio aut nolitio deliberata, quin fiat aliqua reflexio actuum voluntatis, ad suum supradictum imperium procedẽdum: nam ponit triplicem ordinem actuum voluntatis: & in quolibet ordine; disponit suos actus: & secundus ordo, est actuum reflexoris in quibus datur status intra suum ordinẽ; & idem de tertio ordine dicit: in quibus sua semper reflexio vel formalis, vel virtualis, aliquo modo secundum ipsum est. Fit tandem secundum Tho. quòd in omni voluntatis actu deliberato, & moraliter bono, semper est aliquod iudicium, siue dictamen prudentiale præceptiuum formale vel virtuale; & in omni actu vel omisione moraliter mala, est dictum dictamen, saltem interpretatiuum: sed doctores communiter illud præceptiuum nõ admittunt, vti superius dictum est.

Quomodo autem ex tali dictamine præceptiuo, nondum adhuc secundum ipsum B. Tho. sequatur quòd libertas propriè & formaliter, sed solum radicaliter sit prius in intellectu q̃ in volũtate ex q. 2. sequenti patebit.

Quæst.

QVAESTIO VNDECIMA.

VTRVM LIBERTAS prius in intellectu sit, quàm in voluntate.

prima opin. RESPONDEO, in hoc est duplex opinio. Prima B. Tho. prima parte summa quæstione 83. articulo primo, & ibi Caietanus & prima secundæ quæstione decimasexta, articulo primo, & quæstione sexta articulo secundo, & de veritate quæstione vigesimaquarta articu. 20. & sanctus Bonauentura in secundo distinctione vigesimaquinta articulo primo quæstione sexta, & Durandus in secundo distinctione vigesimaquarta quæstione secunda & tertia, & sequacium; quòd libertas est intellectu, priusquam in uoluntate, non quidem formaliter, sed prius initiatiuè, originaliter, & radicaliter seu causaliter quod idem est, ad hunc sensum; quòd radix & origo libertatis uoluntatis, est in ratione seu intellectu & in uoluntate autem est formaliter complectiuè, & propriè.

Prima pars declaratur simul & probatur, quia uoluntas vel volitio oritur ex obiecti cognitione, ex quo secundum Augustinum nihil volutum quum præcognitum; ergo libertas voluntatis ad opposita, oritur ab indifferenti & indeterminata cognitione obiectorum volibilium, absq; determinatione rationis ad alterum illorum. Antecedens est clarum: & consequentia probatur: quia cuilibet appetitui animali respondet sua cognitio præuia ei conformis. ergo sicut appetitui naturali non libero sed determinato ad vnum, respondet in animali sua præuia cognitio naturalis ad bonum determinata, cui ideo necessario & naturaliter se conformat: ita appetitui libero ad opposita, respondet sua præuia cognitio intellectiua, iudicatiua, non determinata ad vnum oppositorum ex genere suo: sic quòd præsentato obiecto, iam ex sua natura necessario cognoscit quidem illud, sed indeterminate ad opposita, idest ita iudicat quòd est volibile siue nolibile, volendum siue nolendum, quòd oppositum cognoscere aut iudicare potest verè vel erroneè; & ita ostendere voluntati: & inde voluntas illud contrariè vel contradictoriè liberè vult sicut ei præsentatur. Nam voluntas nunquam liberè eligeret aliquod medium: nisi ei prius per rationem aliquo modo præsentaretur, vt possibile & indifferens. Nemo enim dicitur liberè eligere, id quod iudicat omnino malum, impossibile vel necessarium; vt patet. Sed de contingentibus & indifferenter se habentibus est electio: ideo enim medicus est liber ad præbendam potionem sanatiuam, vel ægrotatiuam, quia medicina cognita est prius ægri & sani effectiua: & viator ideo est liber ad hanc vel illam viam eligendum, quia ratio ei vtranque possibilem, vel indifferentem ostendit, ergo similiter à cognitione non determinata ad hoc vel illud, oritur electio voluntatis, ergo est radix, origo, & causa libertatis eius.

Secundò probatur idem ex tertio Ethicorum, vbi dicitur, quod desiderium, siue delectatio & electio nascitur ex consilio, & nono Metaphysic. cap. 8. vbi dicitur, quòd potentiæ rationales eo quòd rationales sunt habent se ad opposita: irrationales autem determinatè sunt ad bonum; ergo ex hoc quòd homo est rationalis liberum habet arbitrium; quod secundum communiter doctores, in secundo distinctione vigesimaquinta est facultas rationis & voluntatis, id est facultas eligendi, quod per rationem prius aliquo modo consultum, & deliberatum est, & vbi est facultas deliberandi, ibi est facultas eligendi, & è conuerso: neque alterum sine altero reperiri potest; vt Victoria in vltima relectione de perueniente ad vsum rationis, parte prima plenius etiam probat.

Secunda pars uidelicet, quòd in uoluntate est libertas formaliter & cõplectiuè, probatur; quia positis omnibus præuiis & requisitis, uoluntas potest uelle & non uelle, & nolle: & liberè mouet seipsam ad eligendum alterum oppositorum: & liberè imperat executionem aliarum potentiarum & mouet eas: & in hoc stat propria formalisque libertas.

Secunda opinio Scoti in secundo distinctione uigesimaquinta, Gabriel & communiter doctorum est, quòd non solum formaliter & complectiuè sed essentialiter libertas uoluntatis est in ipsa & ab ipsa uoluntate: quæ ex se ipsa seipsam determinat, & mouet liberè ad opposita: & non est ab intellectu seu ratione, quamuis sine intellectione præuia non fit: ita quòd uoluntatis indeterminatio seu indifferẽtia ad opposita, ab ipsa uoluntate quæ ex sua natura libera est, & non ab intellectu seu ratione, prouenit. *2. opinio.*

Probatur primò, quia libertas est illa facultas siue potestas, ratione cuius uoluntas est domina suorum actuum; quæ & cogi non potest; talis autem propriè est in ipsa sola uoluntate secundum Augustinum: nam ratio cogi potest, aut necessitari ad assentiendum, uel dissentiendum conclusioni euidenti, uel ad apprehendendum, obiectum sufficienter præsens, ergo ad solam uoluntatem libertas pertinet principalius, ut dictum est.

Secundò probatur idem, quia liberum arbitrium est id quod in nobis est imperatiuum, &

motiuum ad executionem; sed voluntas est magis imperatiua, & motiua, quàm ratio: quamuis ratio vt talis imperet & moueat solum regulando: non enim mouet nisi ratione appetitus voluntatis coniunctæ; quicquid enim ratio dictet, semper id fit quod voluntas vult; tam in prosequendo, quàm in refrenando seipsam ab obiecto & actibus suis; Igitur intentum.

Tertiò probatur idem, quia liberum arbitriū est potentissimum in nobis secundum Bernardum & communiter doctores; sed nihil est potentius in nobis quàm voluntas; quæ posita sufficiente cognitione obiecti, & omnibus aliis præuiis & requisitis potest in opposita contrariè, & contradictoriè, & habet actus suos in sua potestate; ergo principaliter in voluntate libertas consistit.

Quartò ex ipso nomine liberi arbitri probatur idem, quia illud in quo res inchoatur se habet per modum materialis: illud autem in quo consummatur se habet per modum formalis; & adiectiuum respectu sui substantiui se habet per modum informantis. Nunc autem in proposito, nomen respondens rationi significatur prius substantiuè: nomen verò respondens voluntati posterius, significatur adiectiuè: & ideo magis ista facultas dicitur liberum arbitrium quàm arbitraria libertas: ergo principalius stat talis libertas in voluntate in qua est formaliter & consummatè, quàm in ratione, in qua solum est per modum materialis & inchoatiuè.

Quinto probatur idem, quia quicquid intelligitur ante omnem actum voluntatis merè naturaliter intelligitur: ergo nulla est ibi libertas neque determinatio in ratione.

Sextò probatur idem, quia ibi principaliter est libertas vbi est ratio meriti: sed in voluntate principalius quàm in ratione est ratio meriti, vt constat: ergo etiam ibi principalius libertas est.

Septimò ad idem, quia rationes primæ opinionis suprapositæ, solum probant libertatem esse prius radicaliter in intellectu, quoad actus voluntatis efficaces & electiuos mediorum ad aliquem finem: non autem quoad inefficaces, neque quoad actus alicuius finis propositi ipsi voluntati per intellectum vt impossibilis vel necessarii; de quibus constat quòd voluntas potest liberè velle & nolle inefficaciter aut conditionaliter aliquid cognitum omnino impossibile, vel necessarium per se aut per accidens, quod ingenuè concedit Caietanus prima parte quæstione 63. articulo tertio, & probat Scotus in secundo distinctione septima, de primo Angelo aliquo modo appetente æqualitatem Dei, quam sibi impossibilem cognoscebat: & tunc non est indeterminatio cognitionis siue iudicii, ad vtrúque oppositorum indifferenter vt constat, ergo tunc non est illa libertas prius radicaliter in intellectu; sed in sola voluntate radicaliter sicut completiuè aut consumatè & formaliter est.

Octauò ad idem, quia libertatem esse prius radicaliter in intellectu nihil aliud est, quàm in intellectu esse indeterminatam præuiam cognitionem requisitam ad liberè volendum vel nolendum: nunc autem, sicut propter hoc non dicitur quòd volitio aut nolitio libera, prius simpliciter aut prius radicaliter est in intellectu, vt intellectus est formaliter aut aliquo alio modo distinctus à voluntate; ergo neque dici debet simpliciter, neque cum addito quòd libertas prius radicaliter aut originaliter est in intellectu, quàm in voluntate: consequentia patet ex identitate rationis.

Resolutio. Hæ duæ opiniones conueniunt in hoc, quòd propria formalis & consummata ratio libertatis, est simpliciter & potius in voluntate: & non in intellectu: nam in omni propria locutione & re absolutè & simpliciter considerata, semper à sua forma & à principaliori debet qualibet res habere denominationem: sicut & ab eadem suum esse formale & absolutum habet: vt homo, simpliciter & absolutè dicitur & est rationalis, ab anima rationali: quod patet ex nono Ethicorum, & quarto Metaphysic. & ex B.Tho. prima secundæ quæstio. 66. articulo tertio dicente, quòd simpliciter consideratur vnumquodque, ex propriis suæ speciei, seu secundum propriam rationem suæ speciei: & Durandus in secundo distinctione 34. quæstione prima, & est ad idem. Nunc autem formaliter propriè & cōpletiuè, libertas est in sola voluntate etiam secundum Thomistas vbi supra; ergo ibi simpliciter & potius quàm in intellectu ponenda est.

Sed dissentiunt opiniones in hoc, quòd secunda opinio Scoti & sequacium, tenet quòd ratio seu intellectus vt distinguitur à voluntate, non est causa propria nec origo aut radix libertatis: sed solum est causa sine qua non, quamuis effectiuè cognitio concurrat cum voluntate ad actum liberè producendum: sicut oculus est causa sine qua non rectè operationis manuum aut pedum: manus autem aut pedes sunt propria causa effectiua, seu instrumentalis executiua prædictæ operationis: & ad idem videtur Abulens. 3. Regum capite duodecimo quæstione sexta dicens, quòd ideo libertas dicitur principiatiuè esse in intellectu: quia voluntas non potest velle aut nolle nisi id quod per intellectum, sub ratione boni aut mali fuerit præsentatum. Prima autem opinio B.Tho. & sequacium tenet, quòd ratio non solum est causa sine qua non libertatis: sed etiam est causa originalis eius & dispositio vt voluntas sit formaliter & cōsummatè libera in se, & liberè producat actus suos. Et hæc opinio B.Th. mihi probabilior est: tum propter rationes supra-

supraposítas: tum etiam, quia vbi est magis de vsu rationis ibi & magis de propria libertate est: & econuerso vbi minus de rationis vsu, ibi & minus est de libertate; vt patet in pueris, amētibus, somniantibus & dormientibus, in quibus ratio ligata est: ac proinde nec in eis plena & propria libertas in suis actiuus inuenitur: quia hæc deliberatio rationis in illis esse potest: quamuis aliqua libertas cum aliqua cognitione in ipsis reperiat, vt superius quæstione 10. præcedente in responsione ad primum argumentum latius habetur: ergo à ratione vel rationis vsu pendet libertas voluntatis. Patet hæc consequentia, quia si ratio esset solum causa sine qua non libertatis voluntatis, certè quęcunque cognitio etiam apprehensiua tantum, sufficeret ad actum liberè producendum: sufficeret etiam ad ipsum plenè liberè producendum, si voluntas ex se sola talem libertatem haberet & apponere posset; sed constat hoc consequens esse falsum ex dictis: quia quia vbi non est nec potest esse deliberatio, ibique nec plena libertas esse potest; igitur intentam. Item vltimò idem probatur, quia libertas arbitrii, est facultas intellectus & voluntatis secundum Augustinum, ergo vtriusque in eodem genere causæ est dicta facultas: quamuis differenter, videlicet originaliter & principatiuè ab intellectu, & completiuè, & formaliter ab ipsa & in ipsa sit voluntate.

Respons. ad 4. rationes priores. Ad rationes autem secundæ opinionis Scoti & aliorum quatenus militant contra primam opinionem B. Tho. respondeo, quòd solum probant maximè quatuor illæ priores quòd formaliter & completè libertas est in sola voluntate; cum quo stat quòd principiatiuè sit in intellectu, vt declaratum est.

Ad quintū. Ad quintum similiter posset responderi distinguendo, & id concedendo de libertate formaliter, & negando de libertate originaliter: tamen adhuc distinguatur antecedens: nam, vt ait Caietan. prima parte. q. 83. artic. 1. si facit hunc sensum, quòd omnis actus intellectus ante voluntatis actum est merè naturalis elicitiuè, est verum: quia ante voluntatis actum quemcunque, actum intellectus elicit, à natura & non ab electione elicit: sed tunc negatur consequentia. Si autem secūdò facit hunc sensum, quòd omnis actus intellectus præueniens voluntatem, est merè naturalis obiectiuè: & tunc quò ad conditiones positiuas seu positiuè monstratas: etiam antecedens est verum; sed negatur tunc consequentia. Secus quò ad conditiones negatiuas seu negatiuè monstratas: nam quò ad eas non est vniuersaliter verum illud antecedens: quia actus intellectus voluntatem præueniens, quamuis habeat obiectum à natura oblatum & quicquid in eo cognoscit & iudicat naturaliter cognoscat & iudicet: habet tamen respectu operabilium contingentium hanc conditionem negatiuam, scilicet indeterminationem & indifferentiam iudicii respectu vtriusq; partis contradictionis: potest enim verè vel erroneè oppositum iudicare; & sic iudicatum voluntati præsentare: quæ indeterminatio directè opponitur naturæ quæ determinatur ad vnum: & hæc conditio est radix & principium libertatis. Si enim tale iudicium esset determinatum: voluntas non posset ad quam vellet partem contradictionis declinare: sed necessitaretur à prima determinato iudicio ostendente obiectum, sub plenissima ratione volibilis vel non volibilis siue nolibilis; aut à prius determinato iudicio de nolendo siue non volendo illud. Quia verò rationis iudicium circa hoc amandum vel non amandum, ante voluntatis actum indifferens est, & vtrinque rationes habens, suspensum stat, nec natura, nec electione determinatum secundum se: hinc tale iudicium naturale non est quoad talem indifferentiam: imo & naturæ repugnat & libertatem fundat. Et si instetur, quòd ant hæc indifferentia iudicii est naturalis aut libera. Respondeo quòd est neutra formaliter sed est radicaliter libera, idest radix libertatis. Est enim implicatio in adiecto; dicere quòd est indeterminatio naturalis: quia si naturalis, ergo determinata ad vnum: & si indifferens; ergo non naturalis: inhæsio tamen talis indeterminati iudicii est naturalis: sicut libertas est homini naturalis. Hæc Caietan.

Responsio ad sextum. Ad sextum respondeo, quòd solum procedit & est verum de libertate formaliter, non principatiuè.

Responsio ad septimū. Ad septimum respondeo, concedendo quòd præcipuè & propriè illæ rationes probant libertatem radicaliter esse in intellectu respectu tantum actuum voluntatis efficacium, & electionis mediorum, & id iure: quia libertas arbitrii propriè est respectu electionum mediorum & deliberationum; vt Thomas de Argentina & communiter doctores, vbi supra dicunt: quo non obstante, potest adhuc idem extendi & habere locum in omnibus voluntatis actibus plenè liberis & deliberatis de quibus agimus. Quod probatur, quia sicut datur volitio & nolitio plenè libera inefficax & conditionata impossibilium & necessariorum, ita datur iudicium rectum vel erroneum oppositorum, quodque volibilia vel nolibilia verè, vel apparenter, vel aliquo modo sunt; quia licet impossibile reale à parte rei dari non possit, quia iam esset possibile: sed neque impossibile logicum incomplexum, idest conceptus incomplexus significans aliquam rem simplicem, vel realem impossibilem, sicut nec ipsa res impossibilis per ipsum conceptum significata dari potest: nec tali impossibile reale aut incomplexum cadit sub ente, nec est ens, nec habet rationem boni, nec est intelligibile, neque significabile, quia & explicat contradictionem esse ens & esse impossibile: at

verò impoſsibile logicum complexum bene poteſt dari, & intelligi, & ſignificari; quia eſt propoſitio conſtans ex extremis poſsibilibus; ſed incompoſsibilibus, vel diſparatis, aut ex contradictoriis, vt ſunt iſtæ propoſitiones, hominem eſſe aſinum, Angelum eſſe Deum, aut æqualem Deo, per æquiparantiam, velle non fuiſſe quod fuit, hominem eſſe & non eſſe ſimul. Nam de iſtis conſtat quòd extrema ſunt poſsibilia licet non poſsint eidem conuenire neque eſſe ſimul: tamen vt chimera benè ſunt intelligibilia & imaginabilia: & ex conſequenti inefficaciter vel conditionaliter volibilia, vel nolibilia ſunt; quia & aliquam rationem boni vel mali verè vel apparenter habent, & vt talia per intellectum verè vel erroneè præſentantur ipſi voluntati: vt Sco. in 2. diſt. 7. & Angeſt. in moralibus. c. 3. & Adria. in 4. de pœnitentia art. 1. & cõmuniter doctores conueniunt in hoc: quamuis Caieta. prima par. q. 63. artic. 3. aliqualiter diſsideat; ſed quo ad præſens propoſitum non diſſonat à prædictis.

Reſponſio ad 8. Ad octauum reſpõ, negando conſequentiam: neque enim eſt eadẽ ratio de productione actus, & de conditione ſeu modo producendi illũ: nam ipſe actus conſtat quòd omnino eſt in ſua potentia, puta in voluntate à qua elicitur ſiue producitur quo ad ſubſtantiam ſuam: modo cognitio obiecti præuia concurrat effectiuè, modo vt cauſa ſine qua non, æque aut minus principaliter quàm voluntas, modo non: tametſi bene concedi poteſt quòd actus voluntatis eſt prius originaliter ab intellectu ratione cognitionis prçuiè ad ipſius productionem concurrentis. De conditione autem, ſeu modo ſuæ productionis, puta liberè, vtrobique modo poteſt concedi, quòd videlicet originaliter in intellectu, & ab intellectu prædicta libertas eſt, atque dependet.

Reſponſio ad 9. Si tandem ergo arguatur, ꝙ ibi, ſcilicet in intellectu eſſet principalius ratio culpæ & meriti, vbi prius eſt originaliter ratio libertatis. Reſpõdeo id negando; ſed vbi eſt libertas formaliter & completè puta in voluntate, ibi ſimpliciter eſt ratio culpæ.

QVAESTIO DVODECIMA.

VTRVM STANTE RECTO iudicio prudentiali, de aliquo agẽdo vel omittendo, ſtet ſimul voluntas mala in oppoſitum difformis illo iudicio, an neceſſario illi conformetur.

Nota 1. RESPON. per duas propoſitiones præſupponendo duo notabilia. Primum, quòd eſt duplex prudentia. primo modo largè, & eſt iudicium practicum rectũ de agibilibus oſtenſiuum, ſecũdò modo strictè & propriè, & eſt recta ratio ſeu iudicium practicum rectum de agibilibus conforme recto appetitui: ita quòd eſt dictamen prçceptiuum includens rectum appetitum, vt de hoc habetur latius ſupra q. 9. & 10.

Nota 2. Secundum notabile eſt, quòd aliud eſt plenũ dictamen ſeu iudicium, aliud plena deliberatio: nam plenum dictamen ſeu iudicium dicitũ, quando aliquid iudicatur etiam actualiter abſolutè, & reſpectiuè hic & nunc, eſſe omnino bonum vel malum plenamq; rationem boni vel mali habẽs, quodque etiam nunc omnibus aliis poſtpoſitis eligendum vel vitandum eſt. Plena autem deliberatio ſimpliciter, dicitur iudicium completè dictans de obiecto & omnibus circunſtantiis requiſitis ad bonitatẽ vel malitiam moralẽ actus, vel in ratione honeſti vel inhoneſti: etiam ſi non dictet quòd omnibus aliis poſtpoſitis tunc id eligendum vel vitandum eſt. Semiplena autem deliberatio eſt per oppoſitum: quando. ſ. iudicium non eſt tam completè dictans, & ſecundum maiorem vel minorem receſſum à dicta deliberatione completa: ita magis vel minus plena erit deliberatio.

Et nota, quòd vt actus in ratione honeſti ſit plenè deliberatus: requiritur & ſufficit deliberatio actualis vel virtualis, quæ eſt dictamen vel iudicium agendi aut vitandi actuale vel virtuale: vt autem actus ſit inhoneſtus ſufficit deliberatio tantum interpretatiua: quæ eſt facultas cum tempore ad deliberandum vel iudicandum de agendo aut vitando. Videatur Angeſt. in moral. c. 6. vbi breuiter & bene de hoc agit.

Ex quibus patet, quòd ſtat aliquod opus eſſe plenè deliberatum in ratione honeſti vel inhoneſti aut moraliter boni vel mali: & quòd nõ ſit plenè deliberatum in ratione vtilis vel delectabilis, conuenientis diſconuenientisvè naturæ: quodq; non ſit plenum dictamen abſolutè neque plenè oſtenſum ſub omni ratione boni vel mali, tunc omnibus aliis poſtpoſitis eligendi vel vitãdi. His ſuppoſitis ſint duæ propoſitiones ſequentes.

propoſitio 1. PROPOSITIO prima. Stante recto iudicio prudẽtiali actuali particulari, ſtrictè & propriè ſumpto includente rectum appetitum, impoſsibile eſt aliter hominem agere vel omittere, ſed ei neceſſario ſe conformat.

Probatur hoc: quia in tali prudẽtia includitur rectus appetitus efficax ei conformis; ergo non poteſt eſſe ſimul voluntas ſeu appetitus deliberatus efficax difformis: aut non conformis: ſicut neq; poſſunt eſſe ſimul volitio & nolitio, aut non volitio efficaces reſpectu eiuſdem: neq; contraria aut contradictoria ſimul: ideo ſi habetur prudentia prædicta particularis, quòd ſcilicet iſti pauperi eſt nunc à me danda eleemoſyna, neceſſario dabitur à me, & non poſſum non dare; ſi nõ impedior: quia eſſet repugnantia: ad idem ſunt auctoritates Ariſt. vbi ſupra.

1. Dubium. SED dubitatur; vtrum ſtante iudicio prudentiali

tiali vniuersali propriè sumpto, sine alio iudicio minoris aut in particulari, voluntas necessario illi se conformet.

Respondeo. Respondeo quòd non, & potest se difformare contrariè & cōtradictoriè in exercitio seu in exe cutione. Exempli gratia. Habito tali dictamine præceptiuo, danda est eleemosyna pauperi: si nō adsit cognitio quòd iste est pauper: non necessario sequitur volitio efficax dandi ei elemosynam, aut alteri pauperi, & ratio est; quia cū operationes sint singularium, si non adsint dictamina particularia sibi respondentia propriè sumpta, quę sunt formaliter & immediatè imperatiua exe cutionis, non sequitur volitio efficax. Nam vniuersale dictamen quodcunque, est solum virtualiter & mediate, scilicet mediante cognitione minoris subsumptæ & non aliter imperatiuum executionis; secundum Angest. in moral, c.3. & communiter doctores.

2. Dubium. Sed vtrum stante iudicio propriè prudentiali prædicto actuali vniuersali, cum iudicio ostensiuo tantum minoris, sequatur dictamen particulare conclusiuum prudentiale, efficaxque volitio ei conformis.

Respondeo. Respondeo secundum communiter doctores quòd sic. & Adria. in 4. quolib. & in tract. de pœnitentia. & Caie. 1. par. sum. q. 63. qui tenent has tres propositiones: quarum prima est, quòd volitio efficax finis, necessario causat volitionem efficacem omnium mediorum, quæ quis scit necessaria ad talem finem.

Secunda, volitio efficax maioris, cum iudicio minoris subsumptæ necessario producunt volitionem efficacem conclusionis: vt volens omnē furem suspendi: & iudicans sortem esse furem; necessitatur velle sortem suspendi.

Tertia, volitio efficax antecedentis, cum iudicio, quòd consequens sequitur ex antecedente, & cum volitione sequelæ ipsius consequentis ex antecedente, necessario producunt volitionem ipsius consequentis: vt volo habere filium; ergo volo esse pater: volo esse Episcopus; ergo & Sacerdos: volo cognoscere non meam, aut volo bonum delectabile cum non mea; ergo volo peccatum, siue per se siue per accidens, sine consequenter tale consequens sequatur ex antecedente: alioqui quilibet excusaretur à peccato dum vellet antecedens, puta delectationem & non consequens, f. deformitatem annexam: non autem excusatur vt patet ex dictis. Et prædicta tertia propositio debet limitari secundum Adria. vbisupra, dummodo in antecedente non includatur necessario aliquid nolitum, ut volo pœnitere de peccatis; ergo peccaui. Vbi quia in antecedente necessario includitur peccatum nolitum, non sequitur quòd qui vult pœnitere de peccatis velit consequens, scilicet se peccasse: qui repugnat nolito in antecedēte, etiā si velit bonitatē consequētiæ.

Cùm ergo in iudicio propriè prudentiali vniuersali includatur volitio efficax ei conformis: iam cum iudicio minoris sequitur iudicium prudentiale propriè de aliquo particulari, & volitio efficax eius secundum prædictos doctores communiter; si non proueniat impedimentum naturale vel supernaturale.

Et ad prædicta videtur. 7. Eth. vbi habetur. Si fiat vna ex vniuersali & particulari ratiocinatio, necesse est cōclusum hic dicere animam in factiuis aut operari confestim; puta, si omne dulce gustare oportet: hoc autem dulce vt vinum: necessarium est eum qui potest & non prohibetur simul & hoc agere. Hæc ibi. Et. 3. Eth. habet. Si præstituto fine inueniatur impossibile esse quo fine oportet attingi discedunt, idest desinunt velle finem.

Sed Scot. in 2. distin. 6. q. 1. videtur tenere oppositum contra tertiam hanc propositionem: & Angest. in moral. cap. 3. dicit, quòd præfatæ tres propositiones non sunt vniuersaliter veræ sine exceptione: nam voluntas: potest absolutè suspendere suum actum: neq; necessitatur elicere volitionem aut nolitionem mediorum, aut conclusionis, aut consequentis, etiam positis omnibus illis causis & conditionibus supradictis. Sed bene concedit Angest. quòd tanta est voluntatis, illis causis, adiuta promptitudo & inclinatio, vt mox ipsa illis causis illecta, regulariter agat: & quòd ideo videtur naturaliter & necessario agere; quodq; si à uolūtate liberè renitente, illæ causæ non impediantur aut non suspendantur, certè ipsa voluntas ex sua naturali inclinatione naturaliter coaget cum illis causis, sicque necessario producet illos actus. Si tamen ipsa voluntas renitti uelit, illis causis, & omnibus aliis creatis stātibus: certè potest eas vincere & suspendere ne ipsam necessitent ad actum aliquem producendum. Ita absolutè voluntas non necessitatur ad actum ex prędictis causis positis in prętatis tribus propositionibus: quamuis regulariter producat actum vt dictum est secundum communiter doctores, & cum Angest. videtur aliqualiter concordare Caietan. prima secundæ. q. 13. art. 6. sed nos secundum communem opinionem respondimus vt supra. & sic patet prima propo.

Propositio secunda stante recto & pleno iudicio seu dictamine prudentiali extensè sumpto vel iudicio pleno ostensiuo tantū quod idem est, quo videlicet quis tam in vniuersali, quàm in particulari actualiter, plenè & rectè & certò iudicat aliquid esse omnino bonum secundum omnem rationem boni, honesti, vtilis & delectabilis, absolutè & respectiuè, scilicet tam in se quàm in ordine ad aliud quodcunque bonū & quoad ipsum iudicantem: ita quòd nulla ratio mali alicuius appareat in eo, immo & quòd tunc omnibus aliis postpositis id eligendum est: tunc voluntas viatoris non necessario se conformat illi iudicio positiuè illud volendo: sed potest se illi difformare pri- propositio. 2

priuatiuè seu omissiuè se habendo quod alii dicunt, quoad exercitum actus: Non tamen potest se illi difformare iudicio contrariè seu positiuè actum nolitionis illius obiecti producendo. Immo si vult respectu illius obiecti actum producere, necessariò producet actum volitionis conformem illi iudicio: & ex consequenti ex suppositione hac, seu quoad specificationem actus, vt alii dicunt; non autem absolutè necessariò se illi conformabit.

1. pars probatur. Hæc propositio sic explicata, quoad primam partem, quòd scilicet statibus illis conditionibus non necessariò voluntas positiuè actum eliciendo illi iudicio se conformabit, probatur tripliciter. Primò quia etiam secundum Thom. 1.2.q.9. art.1.& q.10.art.2.& q.19.& ibi Caieta. voluntas viatoris quoad exercitium seu productionē actus non necessitatur vllo modo ab obiecto quocūq; ei præsentato: quia eius libertas stat in hoc, quòd positis omnibus præuiis & requisitis ad agendum potest agere & non agere; vt patet ex agentis liberi diffinitione secundum omnes, ergo quantūcunq; sub plenissima ratione totius boni proponatur: non inde voluntas necessariò actum illi iudicio conformem aut difformem producet. De quo latius Th. vbi supra. Et notanter semper loquimur de voluntate viatoris: nam voluntas comprehensoris clarè Deum videntis secundum Th. ibidem & 1.par.q.82.articulo 1.& 2. necessitatur ad diligendum Deum: non quidem ab ipso Deo in ratione obiecti prout obiectum est, sed ratione dispositionis naturaliter ab ipso Deo clarè viso productæ in ipsa voluntate: quæ sic disposita, iam necessario naturaliter quàm à seipsa mouetur ad actum amotis, seu volitionis summi boni clarè visi producendum, vt latius declarat Caiet. vbi supra.& 1.2.q.10.art.2.& videtur in hoc concordare Angest. in moral.c.2. quamuis Scotus in 1.distinct.1.q.4.& in 4.distinct.49.quæstio.9. cum aliis doctoribus teneat oppositum.

Secundò probatur eadē prima pars propositionis. Quia vt habetur i articulis parisiēsibus, vt et refert Scot. in 3.dist.36.& Buridanus in 3.Eth. q.5.& communiter doctores, si ratio recta est & voluntas etiam est recta: error est ex existente voluntate in vltima dispositione, quòd non possit velle oppositum: error.

Tertiò probatur idem; quia si stante prædicto iudicio, voluntas actum illi conformem necessariò produceret; ergo iam scire multum immo totum penè valeret ad virtutem: quod tamen est contra Arist. 2.Eth.c.2.& 4. dicentem quòd scire, parum aut nihil valet ad virtutem. Neq; valet euasio Caiet. de qua infra. in responsione ad 2. Arg. latius habetur. Neq; etiam valet alia euasio Henrici Ganden. in 10. quolib. dicentis quòd stante prædicto pleno iudicio in sensu composito voluntas necessario producit actum: neq; propter hoc perdit suam libertatem: ex quo quamuis immediatè tunc non habeat iuxta potestatē suum actum producere & non producere, bene tamen mediatè idest in sua causa; quia, scilicet tunc potest imperare intellectui ne plenè consideret illud obiectum, sed aliud, vel etiam nullum: & tunc consequenter poterit non elicere illum actū cessante supradicto iudicio per imperiū volūtatis.

Nam contra hanc euasionem replicatur; quia pono quòd illud plenum dictamen etiam simul plenè dictet, quòd nullo modo tale dictamen est auertendum neq; tollendum per imperium voluntatis, & tunc quæro, aut voluntas necessario se illi dictamini conformabit, aut non: si sic; ergo iā voluntas non est libera etiam imperando intellectui, ne id sed aliud consideret: & per consequens neq; mediatè neq; immediatè uolūtas imperium suum liberè potest elicere. Si autem uolūtas tali dictamini non necessario se conformat: tūc habetur intentum propositionis. Et in hoc concordant Ocham in 4.quolib.q.6.& in 3.sententiarum q.12.& Almayn. in moralibus tracta. 3.cap.4.& Gabriel cum Scoto.& communiter doctores in 3.distin.36. quamuis Buridanus in 7.Ethic.q.8. uideatur sentire oppositum, dicens quòd experimur oppositum. Sed certè vel ipse decipitur vt ait Almayn vbi supra putans expēriri etiam quæ non est: vel potius loquitur ipse de pleno dictamine propriè prudentiali habente annexum rectum appetitum; de quo supra in prima propositione dictum est. Nam & in 3. Ethic.q.4. & 5. cum supradicta secunda propositione ipse expressè concordat.

Probatio. 2. partis. Secunda pars quintæ propositionis, quòd scilicet talis non potest se difformare contrariè probat; quia voluntas non potest tendere in aliquod obiectum nisi sub ratione formali sui obiecti: sed ratio formalis obiecti volūtatis quo ad actū prosecutionis scilicet quo ad actum volitionis seu amoris producendum, est ratio boni alicuius veri vel apparentis per intellectum voluntati præsentati: quoad actum autem refugitiuum, scilicet quoad nolitionem seu odium producendum ratio formalis voluntatis est ratio mali alicuius, veri vel apparentis per intellectū voluntati propositi; ergo vbi nulla omnino ratio mali alicuius veri vel apparentis per intellectum volūtati proponitur vel apparet, sed potius plena ratio boni: voluntas illud nolle vel odisse non potest. Et ita si respectu illius obiecti actum elicere vult, certè volitionis & non odii aut nolitionis actum necessario producet. Consequētia patet, & maior probatur; quia nulla potentia potest actum producere nisi secundum rationem formalē sui obiecti, vt patet de potentia visiua quæ non potest visionem producere, nisi de obiecto in quo est color, vel lux; quæ est ratio formalis obiecti visionis: similiter non potest esse auditio nisi vbi est ratio soni: neque gustus nisi vbi est ratio saporis, & sic de aliis potentiis sensitiuis & intellectiuis

uis idem patet. Minor autem ſupradicti diſcurſus patet, ſuppoſita opinione communi: nam ſi teneatur alia opinio quòd ratiò boni oon eſt ratio formalis obiecti voluntatis quoad volitiones neq; rõ mali quoad nolitiones: ſed rõ entis veri vel imaginarii: aut quomodocũq; volibile reſpectu volitionis, aut nolibile reſpectu nolitionis: tũc neq; ratio procederet, oeqne ſecunda pars propoſitionis haberet veritatem. Nos autem ſecundum opinionem communem in iis procedimus vt dictum eſt: quam etiam tenet Scot. vbiſupra & B. Th. etiam ſuperius, præcipuè. 1.2.q.9.art.1.& q.18.q.19.q.77.art.2. ſimiliter vbi deficeret aliqua conditio deſuprapoſitia in propoſitione, ità quòd eſſet plenum dictamen ſub omni ratione boni: tunc hoc ſtante bene poteſt voluntas el etiã contrariè & ſe diſformare; puta volendo fornicationem ſub ratione boni delectabilis, quamuis plenè iudicetur eſſe malum inboneſtum.

Dubium. Sed ne tam ſicco (vt aiunt) pede tranſeamus per ſupradicta: dubitatur. Vtrum ratio formalis obiecti voluntatis quoad volitiones, ſit ratio boni alicuius; & quo ad nolitiones ſit ratio mali.

Reſpondeo: in hoc eſt duplex opinio quam tangit Scot. in 1. distinct. 1. q. 4. & in 2. diſtin. 43. q. 2. & in 4. diſtinct. 49. q. 9. & Ocham. in 3. ſententiarum. q. 12. & Angeſt. in moral. c. 2. & Almayn in moral. in 3. trac. c. 4. & alii alibi doctores communiter referunt.

1. opinio. PRIMA opinio tenet, quòd ratio formalis obiecti voluntatis quo ad omnes ſuos actus, eſt eadẽ quæ & intellectus; ſcilicet ens verum vel imaginarium: & hoc eſt volibile & nolibile: & conſequenter dicit hæc opinio, qnòd voluntas poteſt velle malum etiam oſtenſum bonum, videlicet in quo nulla ratio boni ſed plena ratio mali apparet: poteſt etiam nolle bonum etiam oſtenſum bonum in quo etiam nulla ratio mali apparet; vt ait Angeſt. vbi ſupra: immo & ſecundum alios vt refert Scotus, vbiſupra, in 2. diſtinct. 43. q. 3. poteſt velle malum ſub ratione mali aut quia malum eſt: & nolle bonum ſub ratiõe boni aut quia bonum eſt: quod ꝓbatur dupliciter. Primò quia alias ſequeretur quòd voluntas creata, non poſſet tendere in aliquod obiectum ſub aliqua ratione, ſubqua non poteſt tendere voluntas Diuina: & per conſequens qnòd voluntas creata non poſſet peccare; ſicut nec Diuina poteſt; probatur ſequela: quia voluntas Diuina poteſt tendere in omne bonum ſubſtractum illi deformitati, licet non in illam rationem malitiæ commitantem.

Secundò, quia poſito ꝙ apprehendatur odiũ Dei ab aliqua potentia intellectiua creata non errante; iam ex quo non errat, ſequitur quòd nõ oſtendit odium Dei ſub ratione boni ſed mali: & tunc ſic; aut voluntas poteſt illud velle aut non, ſi poteſt illud velle: patet intentum: quia nulla eſt bonitas in illo actu odii prior ipſo actu volendi: ſi enim aſſignatur aliqua bonitas videlicet ipſius eſſentiæ naturalis actus volẽdi: hoc non eſt in obiecto vt præcedit actum; ſed in ipſo vt ſequitur actum volendi; ideſt in ipſo odio Dei vt eſt volitum. Si autem non poteſt in illud malum oſtenſum niſi ſub aliqua ratione boni & non mali; ergo vel ſimpliciter non poteſt in illud: vel oportet rationem eſſe cæcatam prius naturaliter: hoc autem eſt contra articulum pariſiẽſem dicentem; Stante ratione in vniuerſali & particulari, voluntatem non poſſe in oppoſitum: error eſt. Auctoritates, autem omnes, rationesq; probantes voluntatem non poſſe appetere quicquã, niſi ſub ratione boni, neque odire niſi ſub ratione mali; intelliguntur de appetitu libero ordinato & recto conformi ſuæ inclinationi ſeu appetitui naturali: idq; regulariter iat, de potentia ſua abſoluta, ſiue ſimpliciter, oppoſitum dicendum eſt ait hæc opinio: quam tenuerunt multi antiqui, & de modernis, Ochã & Angeſt. vbi ſupra cũ aliis.

Reprobatio opinionis. Sed certè rationes ſupradictæ non concludũt ſufficienter pro ipſa opinione: nam ad primam reſpondeo ſecundum Caieta. ſecunda ſecundæ. q. 14. art. 1. & lichetum in 2. diſtinct. 43. q. 2. negando ſequellam; quia licet omne volibile vni hoc modo, puta rectè aut malè, eſt volibile alteri eodem modo: vt patet de paſsione Chriſti quæ fuit bene volita à Deo, malè autem à Iudæis: quia idem obiectun modusque volendi non conuenit omnibus eodem modo. Idem nãq; eſt, conueniẽs & bonum verum vel apparens vni, & non alteri: & ita prꝑter actum ſubſtractum malitiæ in peccato odii vel eiuſmodi, eſt bonitas apparens illi peccanti, nunc hic inquam vt eſt ratio totius actus, huic non poteſt ferri Diuina voluntas quia vt ſic eſt ratio peccandi, quæ Deo cõuenire nõ poteſt. Item eſt differentia inter bonitatem ſecundum ſe, & vt eſt ratio talis actus. Nam licet omnis bonitas ſit amabilis a quocunque: non tamen vt ratio omnis actus cuius poteſt eſſe ratio in quocũque: ſed ſolum ſequitur quòd ſit amabilis ab vnoquoq; proportionabiliter: & quia peccare conſiſtit in velle bonitatem veram vel apparentem vt rationem mali actus; vt ſcilicet eſt contra legem ſuperius vel obligantem, quod ſolum cõuenit voluntati auerſæ à Deo: ideo non ſequitur quòd Deus id poſsit velle ſub ea ratione qua voluntas creata poteſt.

Ad ſecundam probationem etiam reſpondet Caietanus vbi ſupra negando ſequelam, quòd ſcilicet verè apprehendens odium Dei, illud apprehendit ſub ratione mali; & quòd tale odium Dei nullius boni rationem habet. Nam ibi ponit opinio hæc malum integrum, quòd implicat duo contradictoria: deſtruit enim ſeipſam in Philoſophia, ex quo ponit odium Dei; vt eſt obiectum præueniens actum volendi eſſe totum malum. Nam obiectum poſitum in ſolo intellectu, & in ſolo eſſe obiectiuo voluntatis, impoſsibile eſt quòd ſit totum malum: quia oportet includere

actum

actum substractum puta odium Dei præsentatum voluntati: quod includit in se actum voluntatis qui est odium, & deformitatem ratione indebitæ materiæ, scilicet Dei: & cum voluntas in hoc peccatum fertur, iam actus ille conceptus, eiusq; deformitas exercetur: nã odium Dei quoad substractũ, tam in actu exercito, quàm signato alicuius boni rationem habet. Item secũdò deficit prædicta probatio; quia ponit intellectum prius naturaliter cæcum si voluntas fertur in obiectum secundum apparentem & non existentem bonitatem: nam in virtute huius illa vltima sequela fundari videtur: ideo Caieta. vbi supra malè mordet Scotum, quia hanc opinionem propter prædictas rationes tanquã probabilem reliquerit: quãuis in ea non se firmauerit.

Itẽ illa prima opinio nõ sufficienter assignat, quæ sit ratio volibilis distincta à ratione nolibilis vel etiam communis vtrique.

opinio. 2. Ideo est secunda opinio communis, quòd obiectum formale voluntatis quo ad volitionem, est bonum verum vel apparens: quoad nolitionem autem malum verum, vel apparens: ita quòd nihil potest velle nisi sub ratione alicuius boni apparentis, neq; nolle, nisi sub ratione alicuius mali

Nota. 1. apparentis. Vbi nota primò quod bonum capitur hic extensè seu communissimè, nõ solũ prout est in rerum natura, sed etiã prout est inesse possibili aut etiam intelligibili: vel vt æstimatur cuiuscunq; boni seu conuenientis ẽt erroneè, absolutè vel respectiuè, directè vel indirectè, per se aut per accidens, aut quomodocũq; rationem habens; vt quando eligitur mors, vel non esse, vt medium ad carendum aliquo alio malo, seu miseria. Vnde & quando voluntas vult aliquod impossibile, puta æqualitatem Dei, aut hominem esse brutum, est aliquorum possibilium volendo ea taliter se habere, qualiter se habere non possunt: idq; sub ratione alicuius boni apprehensi; vt de hoc latius Angest. vbi supra, Scotus in 2. distinct. 6. & ibi communiter agunt; licet. Tho. & Caiet. in 1. par. q. 63. art. 3. cum quibusdam aliis oppositum sentiant. Malum etiã capitur extensè, pro eo in quo nulla omnino ratio boni seu conuenientis verè vel æstimatiuè apparet: & ita obiectũ voluntatis, quoad omnes suos actus volitionum & nolitionum, bene extenditur ad omne obiectũ ad quod intellectus: sed non sub eadem ratione formali: quia non nisi sit ibi aliqua ratio boni vel mali apprehensi: quòd si neutro modo apprehendatur iam reducitur ad malũ, in quo nulla ratio boni apparet. Neq; libertas voluntatis stat in volendo & nolendo contrariè quodlibet obiectũ: sed in contradictoriè se habẽdo circa suum obiectum; puta, volendo aut non volendo obiectum volitionis, scilicet bonum apparens: & nolendo & non nolendo obiectum nolitionis, scilicet ma-

Nota. 2. lum apparens. Nota secũdò quando dicimus, voluntatem velle aut nolle sub ratione boni aut mali; non intelligitur sic, quòd præsupponatur aliqua notitia cõnotatiua obiecti, seu aliqua reflexio, vt male intellexisse videtur Angest, vbi supra: sed explicatur absoluta notitia ratione formalis, sub qua volũtas tendit in suum obiectum: sicut quando dicitur quòd visio habet pro obiecto sensibile sub ratione coloris; idest quòd color est ratio quòd sensibile videtur, seu quòd sensibile videtur quia habet colorem: sic in proposito voluntas vult aliquid sub ratione boni, idest quia est bonum, vel quia habet aliquam rationẽ boni vt dictum est. Hanc opinionem sic declaratam tenet Scot. vbi supra & S. Bonauentura in 2. distin. 34. art. 1. q. 3. & B. Th. primæ secundæ. q. 8. articulo. 1. & tandem doctores communiter illam tenent.

Iam his declaratis, prædicta. 5. opinio, probatur dupliciter. Primò secundum Th. prima secundæ. q. 8. art. 1. quia nihil inclinatur prosequendo nisi in aliquid simile vel conueniẽs aliquo modo; sed omnis appetitus prosecutiuus nihil aliud est quàm inclinatio appetentis in aliquid: modo sit appetitus naturalis, modo rationalis seu liber; ergo omnis appetitus prosecutiuus etiam liber, qualis est volitio, non est nisi in obiectum simile vel ei aliquo modo conueniens: omne autẽ simile aut conueniens est aliquo modo bonum; vt patet ex ratione seu diffinitione boni, quod est aliquo modo conueniens seu appetibile alicui, vt de hoc latius agit B. Th. 1. par. sum. q. 5. & q. de bono & malo: & eatenus est bonum quatenus vel quomodo est vel apprehenditur conueniens secundum rationem aut secundum sensum; ergo actus prosecutiuus voluntatis qualis est volitio non potest tendere nisi in obiectum in quo aliqua ratio boni, honesti, vtilis, aut delectabilis aliquo modo apparet: & ẽcontra, de appetitu refugitiuo quocunque etiam libero dicendum est; quòd non potest esse nisi de obiecto in quo apparet aliqua ratio mali disconuenientis seu fugibilis, directè aut indirectè, vel per se vel per accidens, vel alio quocunq; modo. 1. ratio.

Secundò probatur idem auctoritatibus 10. Ethic. vbi habetur, quòd omnis ars, omnisq; doctrina similiter actus & electio, bonum quoddã appetere videntur: & 1. Rethor. est autem volun tas cum ratione appetitus; nullus enim vult nisi cum putauerit bonum esse. Et Dionys. de Diuin. no. cap. 4. sic ait. Nec enim quisquam mali naturam aspiciens, ea facit quæ facit. Et paulo inferius. Nemo etenim in malum intuens agit ea quæ operatur. Hæc ibi. Vbi & latissimè hoc probat ex professo, quòd scilicet nullus appetitus potest esse nisi ad bonum verum vel apparens vt dictũ est. 2. ratio

Item Aug. in lib. quæstio. & habetur. 1. 5. q. 1. c. merito. vbi sic habet. Vsq; adeo ipsum peccare, nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud quod ex eo sequitur; seu propter aliquid aliud volitum. Et ita patet opinio intenta. Quòd scilicet

ecet vbi nulla est ratio boni apparens, non potest esse obiectum volitionis capax; neq; vbi nulla ratio mali apparet, potest esse obiectum nolitionis: sicut neq; sonus respectu visionis, neq; calor respectu auditus obiectum esse potest: illud enim voluntatis naturæ repugnat. Vnde & dicit Scotus in 2. distin. 43. q. 2. & in 4. distin. 49. q. 9. quòd Deus ex natura sua vel in se & Beatitudo odiri nō potest: videlicet, si vt est summum Bonum in se & nobis, nullius mali aut defectus rationem habēs, nostræ voluntati præsentatur. Nam si considere tur sub aliqua ratione mali, puta, vt puniens seu pœnam quamuis iuste infligens; vtiq; odibilis est & de facto odio habetur à damnatis vt de hoc latius agit Martinus de temperantia. q. 2. de odio Dei. & Angest. in moral. c. 3. & B. Th. secundæ secundæ. q. 34. art. 1. & ibi Caiet. & alibi doctores communiter secundum psal. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Obiectum nāq; volūtatis non est quale ipsum est in re: sed quale apprehensum per intellectum voluntati præsentatur: & quia oppositū dixerat se retractauit D. August. lib. 1. c. 19. retractationum.

arg. 1. Contra supradicta, & præcipuè cōtra primam partem secundæ propositionis, vbi dicitur, quòd stante illo pleno dictamine ostensiuo, potest voluntas nullum actum producere: arguitur probando quòd necessario producat actum illi conformem. Nam si sortes habens hunc discursum & dictamen plenum ostensiuum, cum omnibus conditionibus supradictis, Deus est nunc à me diligendus: hic est Deus: ergo hic Deus est nunc à me diligendus: iam sic arguo; si sortes habens tale dictamen syllogisticum potest se priuatiuè habere non diligendo, & sic omisiuè peccare: certè id deliberatè omittere non potest, nisi habeat aliquod iudiciū formale vel virtuale, quòd Deus nō est nunc ab eo diligēdus: vt supra. q. 10. in responsione. Ad arg. & latius infra. q. 13. ex. 3. de anima habetur; & præcipuè secundū Th. ergo sortes tunc habet hæc duo iudicia contradictoria seu contraria; scilicet Deus est nunc à me diligendus, Deus non est nunc à me diligendus, quod non est possibile, secundum communiter doctores.

Respondeo ad 1. arg. Respondeo negando antecedens; quia si teneamus quòd datur pura omisio; vt tenet Angest. in moral. c. 6. & ca. 10. cum multis aliis doctoribus: tunc quando sortes habens iudicium quòd Deus est, ab eo diligendus, per puram omisionem liberè omittit: non oportet quòd habeat aliud iudicium oppositum, quòd Deus non est nunc ab eo diligendus, sicut neq; requiritur aliqua volitio omittendi: sed sufficit quòd habito iudicio quòd tunc Deus est ab eo diligendus liberè omittat: quæ omisio est etiam deliberata, vt infra. q. 13. habetur: & ad illam omisionem deliberatam & culpabilem, sufficit iudicium interpretatiuum quale ibi est: sicq; non dantur duo iudicia formaliter, immo neq; virtualiter ibi contraria. Insuper cùm non repugnent duo iudicia virtualiter contraria, sicut neq; habitus cū actu contrario: fit à fortiori vt neq; alterum formale iudicium cum altero interpretatiuo cōtrario repugnet. Si autem teneatur opinio: quòd non datur pura omisio: tunc etiam si ad deliberatam omisionem requiratur volitio omittendi: non tamen requiritur formale, sed sufficit virtuale, seu etiam interpretatiuum iudiciū de omittendo, vt infra. q. 13. habetur: & inde constat etiā secundum Th. vbi supra, non esse duo iudicia formaliter; sed vel virtualiter contraris, vel alterum formale alterum interpretatiuum de opposito, quæ nullo modo repugnant.

Secundò & præcipuè contra secundam partē secundæ propositionis vbi dicitur quòd stāte pleno dictamine tantum ostensiuo, voluntas non potest se illi difformare contrariè arguitur: quia stat quòd recta ratio ostendat vtrūq; oppositorum, sicut verè est, puta, furari esse omnino malū atq; cauendum, & oppositum esse bonum appetendū; est enim ratio oppositorum eadem: & quòd voluntas ex sua libertate se determinet ad alterum illorum quia vult, vt patet. 9. Metaph. vbi dicitur quòd scientia est oppositorum sed q pro hæresi, idest, electione determinatur ad vnum; ergo contra illam propositionem apertè. *argum. 2.*

Respondeo ad 2. arg. Respondeo secundum Caiet. prima secundæ. q. 77. art. 2. negando antecedens, quia si esset plenum dictamen, cum omnibus illis conditionibus suprapositis in 3. propositione iam voluntas non posset in oppositum contrariè seu cōmisiuè, vt supra probatum est: & Arist. ibi non loquitur de pleno iudicio seu cognitione plena oppositorū: sed de cognitione absolutè.

Replica. Quòd si replicetur: quòd ex. 2. Ethic. scire, parū aut nihil valec ad virtutem, sed si rectitudo intellectus requiritur ad bene volendum modo prædictō, ita q ea stante non potest voluntas se illi difformare contrariè seu commisiuè; ergo iam scire multum valeret ad virtutem contra Arist. & per cōsequens sequeretur quòd potius esset suadendum cuilibet quòd rectè consideraret quàm quòd rectè vellet. Respondeo dupliciter. Vno modo secundum Caietanum, quòd illa maior ex 2. Ethic. intelligitur de scientia morali tantum distincta, contra scire prudentiæ; quia de illa cùm sit vniuersalium constat parum vel nihil valere ad bene viuendum. De ista autem scientia prudentiæ propriè sumptæ constat esse formam seu regulam virtutum, quia hæc pendet à recto appetitu, & ideo multum valet ad virtutem & est valde suadenda. Sed certè ista responsio Caietani non est ad rem: quia Argumētum & replica procedit de scientia morali & de iudicio ostensiuo, sicut & 2. propositio: contra quam arguitur, ideo

alio

alio modo reſpondeo ad replicam quod Ariſt. loquitur de ſcientia tantum abſolutè ſeu ſpeculatiuè & non practicè ſumpta prout nullo modo ordinatur ad voluntatem: puta, quando quis ſtudet ſcire ſolum, vt ſciat, & non vt ſecundum ſciẽtiam operetur: quia licet talis ſcientia in ſe ſit practica quia tractat de agibilibus & de moribus: tamẽ in tali homine ratione ſubiecti parum valet ad virtutem; ex quo non intendit eam applicare ad rectè viuendum: immo & talis ſcientia non facit ſcientem moraliter perfectè: ex quo ille non vult experiri virtuosè quod ſcit: quæ tamen experientia requiritur ad ſcientiam moralem propriè & perfectè habendam, vt habetur. 1. Ethic. Non inquirimus vt ſciamus; ſed vt boni efficiamur. Si autem ſcire ordinatur ad voluntatem ſeu ad opus: tunc certè multum valet ad virtutem: quia qui vult rectè agere neceſſe habet plenè & rectè conſiderare de requiſitis vt nõ malè ſed benè agat: quia conſideratione habita vix peccabit commiſſiuè: & de hac ſcientia practica & per ipſum hominem ordinata ad opus agitur in ſecunda propoſitione: eſtq; dictamen practicum ſed oſtenſiuè tantum acceptum vt patet ex ſupradictis.

Argum. 3. Tertiò principaliter arguitur iterum ad idem contra ſecundam partem ſecundæ propoſitionis vbi dicitur quòd ſtante pleno dictamine oſtenſiuo, non poteſt voluntas ſe illi, difformare commiſſiuè: nam inde ſequitur quòd ratio culpæ, vel laudis, prius & principalius immo & ſimpliciter eſt: in intellectu, vel in actu dictandi ſeu conſiderandi, quàm in voluntate ſeu eius actu: & quod actus intellectus eſſent in ſe & ratione ſui boni vel mali moraliter & imputabiles & non ratione voluntatis: quod eſt contra omnes doctores etiã Thomiſtas: & quòd hoc ſequatur probatur dupliciter, tum primò; quia ratio culpæ vel laudis ibi eſt principalius vbi primo & principalius eſt defectus qui eſt cauſa & ratio culpæ, maximè ſi illud ſit in noſtra poteſtate: ſed dictamen prædictum intellectus eſt huiuſmodi; quia ſcilicet ex eius defectu prouenit culpa ſaltem commiſſionis in voluntate: & eo ſtante pleno non eſſet talis culpa, vt ſupra dictum eſt: & eſt in noſtra poteſtate habere vel non habere tale dictamen plenum vel defectuoſum: quia in noſtra poteſtate eſt applicare intellectum ad conſiderandum, aliàs non eſſet culpa inde proueniens tũ. 2. idem probatur ſecũdum Almayn in moralibus, tract. 1. c. 6. quia quandocunq; ſunt duo actus, ſic ſe habẽtes quòd vnus eſt liber in ſe ſeu per prius, & alter neceſſario ſequitur ad illum primum: tunc ille ſecundus non habet libertatem in ſe propriè dictam, niſi in primo: quia & tota bonitas & malitia attribuitur primo: nam ideo actus exterior dicitur non habere propriam bonitatem vel malitiam à ſe, ſed ab interiori ſecundum communiter doctores: modo illa bonitas vel malitia actus exterioris ſit alia, ſeu diſtincta à bonitate ſeu malitia actus interioris, vt ait Scot. modo non; quia neceſſario ſequitur ad ipſum interiorem niſi ponatur impedimentum: ergo ſimiliter cùm à dictaminis defectu proueniat culpa commiſſionis: & à plenitudine dictaminis proueniat, quòd non ſit talis culpa; ſequitur quòd ibi in intellectu & eius actu eſt cauſa culpæ primaria & per conſequens ibi eſt tota bonitas vel culpa ſequentium actuum voluntatis.

Reſpondeo ad 3. arg. Reſpondeo ad argumentum negando ſequelam: & ad primam eius probationem, quòd. ſ. ibi eſt prius ratio culpę vbi prius eſt defectus: negatur iſta maior etiam ſecundum Durán. in 2. diſtin. 39. q. 1. & ratio eſt clara: quia talis defectus poteſt etiam inueniri in ratione ſpeculatiua ſeu imaginatione, vnde poſtea ſequatur culpa in voluntate: & tamen talis defectus non eſt culpa moralis aut imputabilis, vt patet. Dico igitur quòd ſolum in illa potentia & eius actibus eſt primo ratio culpæ ſeu laudis quæ liberè mouet ſe, & alias vires ad proſecutionem boni aut mali: quia etiam talis potentia ſolum eſt propriè obligabilis & per prius ſtante lege: hæc autem potentia & eius actus eſt voluntas, non autem ratio; quod patet: quia habitus & priuatio per prius dicuntur de ſubiecto in quo ſunt formaliter quàm de eis quæ ſolum extrinſecè denominat: quia de talibus non niſi ſecundario dicuntur, & in habitudine ad primum: ſicut ſanum per prius dicitur de animali in quo eſt ſubiectiuè quam de medicina vel vrina in quibus eſt ſicut in cauſa vel ſigno: ſed culpa dicitur de actu voluntatis ſeu de ipſa potentia ſecundum diuerſas opiniones, Scoti & Ocham, ſicut de ſubiecto in quo eſt formaliter ipſa culpa: de errore autem rationis practicè tanquam de cauſa, ſcilicet tanquam de regula electionis ſeu uoluntatis; ergo defectus rationis practicè non habet rationem culpæ moralis ſeu imputabilis, niſi extrinſicè & ſecundario; quatenus uidelicet per ipſam rationem habet regulari ipſa uoluntas ſeu electio de agibilibus à nobis. Hæc duran. Illud autem dictum eiuſdem quòd ſcilicet electio uoluntatis liberè tẽdit in proſecutionem intelligitur ſano modo, quòd ſcilicet ipſa electio ſeu actus uolitiõis liberè elicitur & producitur à uoluntate: tamen iam talis actus productus dum manet in genere actus ſeu volitionis; & dum liberè continuatur, neceſſario tendit in ſuum obiectum, vt Adrian. in quarto quodlib. art. 1. latius diſſerit; alias ſtaret volitio efficax & quòd non ſequeretur actio, ſeu opus ablato impedimento.

2 Ad ſecundam autem probationem reſpõdeo, negando antecedens ſeu maiorem illius diſcurſus, & ratio eſt, quia ut bene ait Angeſt. in moral. c. 1. & 3. & 6. & 10. actus intrinſecè ſeu eſſentialiter

ter

ter & per prius liber est & dicitur ille qui à voluntate productus est immediatè in ipsamet voluntate: vel quia à sua natura esset liber, & quantum est de se si non esset aliquis alius actus à quo necessario penderet. Prima para patet de volitione immediata finis. Secunda de volitione medii necessariò causata ab efficaci volitione finis: patet etiam de volitionibus necessariis Beatorum & huiusmodi aliis volitionibus necessariis: quia omnes tales quãtum est de se, si à voluntate producerentur essent liberè elicitè immediatè & intrinsecè & per prius, nisi esset talis volitio finis, aut alia causa necessitans voluntatem ad illarum volitionum productionem. Ideo & omnes tales volitiones quantumuis necessariò productæ ex aliarum causarum suppositione, bene habent in se propriè & intrinsecè, & per prius libertatem sicut & bonitatem vel malitiam, alioqui volitio medii ad malum finem efficaciter volitum, non esset mala neque haberet aliam malitiam à malitia efficacis volitionis ipsius finis à qua fuit necessariò producta: sicut actus exterior non habet aliam malitiam à malitia actus interioris à quo necessario ex suppositione pendet, seu causatur; quod est contra veritatem & omnes doctores communiter. Ideo contra Almayn, qui vbi supra in hoc certè deceptus videtur, dicamus, quòd non est simile de actu exteriore pendente necessariò ab interiore, & de actu interiore voluntatis pendēte necessariò ab alio actu voluntatis interiore, qualis est volitio medii causata ab efficaci volitione finis: & ratio discriminis patet ex dictis: quia, scilicet, actus exterior non esset ex sua natura liber etiam si non penderet ab interiori: interior autem volitio sicut dictum est: ideo actus exterior non est per prius aut immediatè & intrinsecè bonus vel malus, sed id habet à suo actu interiori à quo necessariò pendet: actus autem voluntatis interior bene est per prius immediatè & intrinsecè, idest à se bonus vel malus: & ex hia patet quòd actus voluntatis liberè complacentor, quamuis necessariò elicitus, certè liberè eliceretur si non esset aliunde necessitata voluntas simpliciter aut secundum quid, de quo latius alibi, & ita per prius liber est.

arg. 4. Quarto principaliter arguitur contra eandem secundam propositionem & præcipuè contra id quod ibi præsupponitur, quòd, scilicet, si non sit omnino plenum dictamen ostensiuum, quamuis ibi sit plena deliberatio intellectus in ratione honesti vel inhonesti bene potest voluntas se illi difformare, non solum omissiuè, sed etiam commissiuè. Contra hoc arguitur probando q tunc non potest voluntas se illi dictamini non pleno commissiuè difformare: nam sit Sortes, qui habeat hunc discursum & dictamen ostensiuum tantum actualiter in vniuersali & particulari, scilicet, nulla fornicatio est à me cõmittenda: talis concubitus meus cum Bertha est fornicatio; ergo nòn est à me committendus: ita quòd solum deficiat in tali dictamine, vna conditio de suprapositis ad eius plenitudinem requisitis: hæc, scilicet, quòd Sortes sic iudicans non consideret relatiuè quòd tale malum fornicationis est potius cauendum, quàm omne aliud malum pœnale: iam in tali casu sic arguo. Sortes non potest contrarium agere fornicando deliberatè & culpabiliter cum Bertha, nisi aliquo modo iudicet saltem imperceptibiliter secundum ipsos Thomistas quòd talis concubitus sit cum illa committendus, vt patet 3. de Anima, vbi dicitur q nihil ab homine humanè, idest, deliberatè fit sine intellectu practico & appetitu, vt latius habetur supra quæst. decima in responsione ad argumentum, ergo prædictus Sortes habet hæc duo iudicia simul, scilicet, nulla fornicatio est à me cõmittenda, & hæc fornicatio est à me committenda: & ipsa sunt cõtradictoria, vt patet: ergo contradictoria iudicia in eodem respectu eiusdem sequuntur ex supradicto præsupposito; quod est contra omnes doctores, & contra veritatem.

Respondeo ad 4. arg. Respondeo vno modo, negando antecedens secundum Scotum, vt supra in responsione ad primum argumentum, & superius quæstione decima habetur. Alio modo concesso antecedente secundum Thomam negatur prima consequentia: non enim sunt contradictoria neque contraria illa duo iudicia; quia non sub eadem ratione neque respectu eiusdem opponuntur, quod patet. quia iudicans esse fornicandum cum Bertha, & sic volens fornicari cum ea iam iudicat & uult id sub ratione sibi delectabilis, seu ratione uitandi suum incommodum temporale seu alias: sub qua ratione non iudicabat oppositum, quando iudicabat non esse cum ea fornicandum absolutè tantum; uel sub ratione honesti. Sicq; non sunt omnino opposita iudicia illa in eodem intellectu, & multò minus essent opposita illa duo dictamina, etiam si sub omnibus & eisdem conditionibus respectiuis & rationibus haberentur; sed unum eorum caperetur solum ostensiuè, alterum autem præceptiuè: aut si unum eorum non haberet annexum appetitum, alterum autem sic; sic enim æquiuocè sumerentur ly fornicandum, & non fornicandum est, ut ait Adrianus, in quarto quodlib. & Caietanus prima secundæ quæst. 77. artic. 2. & patet ex supradictis, & supra quæst. 8. in responsione ad primum argumentum.

QVAESTIO TERTIADECIMA.

VTRVM IN OMNI PECCATO sit aliqua ignorantia, defectusque rationis: ita etiam q omne peccatum ex ignorantia, seu potius ex inconsideratione aliqua, procedat aliquo modo.

1. opinio. RESPONDEO, in hoc est duplex opinio. Prima B. Tho. prima secundae. q. 76. art. 4. q. 77. artic. 2. q. 78. art. 1. & ibi Caietan. & Duran. in 2. distinc. 5. q. 1. & dist. 24. q. 2. & distinc. 39. q. 5. & aliorum sequacium, quòd in peccato tam omissionis, q commissionis semper est aliqua ignorantia, idest imprudentia propriè seu strictè sumpta, de qua supra quaest. 9. quaest. 12. latius habetur: quia ibi vel non est rectum, plenumq; dictamen prudentiale, quale requiritur: vel si est, non tamen est conformitas recti appetitus, vt ad talem prudentiam exigitur. Et in hoc omnes consentiunt, quamuis quo ad dictamen praeceptiuum non omnes conueniant. Ignorantia verò, idest imprudentia largè sumpta, quae est carentia debitae cognitionis, aut saltem considerationis alicuius circunstantiae vel alterius, quod deberet considerari ad peccatum tale cauendum; semper est in omni peccato cōmissionis, quamuis non in omni peccato omissionis; quamuis non semper vllus ibidem sit error, deceptio, aut ignorantia propriè dicta, quae carentia debitae cognitionis est. Hoc probatur
1. ratio. dupliciter, primo quia vel homo tale peccatum eligit seu voluit deliberatè, vel non: si non plenè deliberatè, etiam si id liberè voluit: ergo iam ibi est defectus plenae deliberationis, & iudicii, aut considerationis alicuius, quod deberet considerari; vt ex quid nominis plenae deliberationis planò constat. Si dicatur quòd plenè deliberatè id malè voluit; iam probatur id non esse possibile, non potest voluntas aliquid plenè deliberatè velle, nisi illud formaliter aut actualiter plenè iudicet, absolutè, & respectiuè, hic & nunc, esse omnino bonum, nullam mali rationem habens; simul & formaliter, vel virtualiter iudicet illud tunc esse uolendum sicut de facto uult, quia 3. de Anima habetur, quòd nihil ab homine humanè, idest deliberatè fit, sine intellectu practico & appetitu: tali autem iudicio pleno stante, non potest uoluntas se illi contrariè seu positiuè disformare ut in secunda propositione quaestionis praecedentis habetur; ergo si deliberatè malum eligitur & iudicatur, ibi est aliqua ignorantia, siue defectus plenae & debitae deliberationis, aut iudicii saltem actualis, neque plena deliberatio aut iudicium est; ex quo in ueritate id non omnino, neq; simpliciter bonum, neq; appetendum est.

Secundò probatur idem auctoritate. 6. Ethic. cap. 15. ubi habetur, quòd si uoluntas malè eligit; intellectus malè dictat, scilicet, uel positiuè uel priuatiuè aliquam ignorantiam, uel inconsiderationem habens. Item 5. Ethic. Nullus uult ne incontinens quidem, quod non aestimat esse studiosum. & 2. Rethoric. Nullus uoluntarius & cognoscens prauè eligit. & 3. Ethic. Omnis malus est ignorans, capiendo malum extensè, ut capitur communiter à doctoribus sacris pro omni peccatore, non solum in gradu intemperantiae; sed etiam in quocunque gradu malitiae: nam si capiatur strictè & propriè, ut philosophi capiunt, pro malo in gradu intemperantiae, non probaret intentum ubi generaliter de omni peccato agimus. Item ad idem est Aug. lib. de Trinitate. cap. 5. & Prouerb, 14. Errant omnes qui operantur malum.

Neque ex hac opinione sequitur, ait Duran. in 1. distin. 5. q. 2. quòd omne peccatum sit ex ignorantia, & nullum ex industria, uel ex certa malitia; nam praedicta ignorantia uel inconsideratio, quam dicimus esse in omni peccato, non est ignorantia obiecti, qua tale quid Ignoratur esse malum, quod tamen requiritur ut sit peccatum ex ignorantia: sed est ignorantia, qua non plenè consideratur omnis circunstantia, atque sequela quomodo deberet considerari, ut homo retrahe retur ab eo, quod nouit esse malum.

Et si quaeratur stando in hac opinione, an ignorantia seu inconsideratio praedicta, quae est causa difformitatis uoluntatis, sit prius natura, quàm ipse appetitus: nam uidetur dubium, quia ex eo quòd obiectum est uolūtatis, illud sic iudicatum in tali ignorātia uidetur prius natura: ex eo uerò quòd est effectus uoluntatis determinantis intellectum ad sic iudicandum secundum 9. Metaph. ut supra habetur, iam uidetur posterius natura. Dubium.

Respōdeo stando in illa opinione B. Th. quòd determinatio intellectus ad alteram partē in moralibus, quae sunt contingentia, quando prouenit ex passione, praeuenit manifestè electionem, ut patet ex supradictis: sed quia hoc est per accidens, ideo absolutè loquendo de determinatione intellectus, dico simpliciter. quòd uoluntas determinat intellectum ad concludendum siue iudicandū alterum oppositorum esse faciendum, ut habetur 9. Meta. Sed diuersimodè in bonis & malis, quia si neutrum oppositorum habet rationē mali moralis; uoluntas ex se sola flectit iudiciū quò uult: ad alterum uerò oppositorum moraliter malum uoluntas ipsa flectit iudicium, sed non nisi concurrente aliquo alio defectu intellectus, saltem consideratione omnium considerandorum: quae sufficit ut omnis malus sit ignorans, ut dicit Tho. prima par. sum. q. 63. artic. 2. & 3. de peccato primi Angeli, & ut supra quaest. 12: in secunda propositione & dubio primo habetur, Responsio.

Iudicium

Iudicium igitur de agendo vel appetendo moraliter malum, cùm in ratione propositi sit prius natura, quàm mala voluntas; & in ratione acceptati sit posterius natura: & acceptatur ex aliquo defectu intellectus, quia malum secundum se nõ est acceptabile, nisi habeat aliquam rationem boni saltem apparentis: resoluendum est tale iudicium in tria hæc, scilicet in ipsum iudicium, seu iudicatum quod acceptatur. Secũdò in defectum intellectus quodammodo acceptatur. Tertiò in ipsam acceptationem passiuam à mala voluntate illatam. Et quo ad duo prima præuenit voluntatem malum vt obiectum & conditio nonnulla eius, siue ex parte eius, siue ex parte intelligentis: quò ad tertium autem, est effectus voluntatis, & sic omnia consonant.

2. opinio. Secunda opinio Scoti in 3. distinc. 36. art. 2. & in 2. distin. 6. art. 2. & in responsione ad tertium argumentum, & Bassolis in 2. distin. 25. quæst. 2. & Adrianus in quarto quodlib. artic. primo, & communiter doctorum est, quòd licet in omni peccato sit aliqua imprudentia propriè seu strictè sumpta, vt supra q. 9. habetur, quæ ab aliis dicitur ignorantia electionis, ex quo ibi nõ est conformitas volũtatis secundum Sco. seu actus eius secundum Ocham ad rectam rationẽ: non tamen semper est ignorantia seu imprudẽtia largè sumpta, vel aliqua inconsideratio alicuius quod deberet considerari: sed dicit ꝙ stante plena, rectaq; deliberatione intellectus, potest voluntas etiam positiuè seu commissiuè malè moraliter velle & nolle, sine vllo defectu in ratione: non autem id poterit stante pleno dictamine in ipsa ratione, seu intellectu. Pro cuius declaratione & probatione nota, quòd aliud est plenum dictamen, seu iudicium, aliud plena deliberatio: nam stat aliquod opus esse plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti, aut moraliter boni vel mali, & ꝙ non sit plenè deliberatum in ratione vtilis vel delectabilis cõuenientisvè naturæ: & per consequens quòd non sit plenum dictamen absolutè, neque plenè ostensum sub omni ratione boni vel mali, quod tunc omnibus aliis postpositis eligendum vel euitandum sit, vt supra in 2. notabili quæst. 12. præcedentis latius habetur.

Iam his suppositis & declaratis probatur hæc secunda opinio cõmunis, quò ad hanc vltimã partem eius; quod, scilicet, non est semper in omni peccato aliqua ignorantia vel inconsideratio: qa vbi est plena deliberatio alicuius, putà, fornicationis in ratione honesti vel inhonesti, non est in intellectu aliqua ignorantia vel defectus alicuius cõsiderandi quò ad rationem hãc honesti vel inhonesti, vt patet: quia aliàs non esset plena deliberatio: sed stante tali deliberatione plena stat etiã simul quò ad alterum illorũ, putà, fornicationẽ, vt bonum delectabile sensui per verum iudiciũ, aut per solam intellectus apprehẽsionem voluntati præsentatum, sicut & verè est, voluntas ipsa scienter contra rectam rationem aut contra conscientiam rectam merè liberè & culpabiliter eligat: ergo in tali electione plenè deliberata nulla ignorantia, nullusque defectus rationis est. Consequentia patet cum maiore, & minor probatur tripliciter. Tum primò, quia ideo requiritur iudicium, vt obiectum cum suis circunstantiis voluntati præsentetur vt ipsa possit circa illud deliberare: sed sine alio iudicio aut dictamine reflexo quòd tale quid est tunc omnibus aliis postpositis eligendum vel reprobandum, iam per iudicium completè dictans de obiecto & omnibus circunstantiis requisitis ad honestatem actus, voluntas est sufficienter illuminata vt possit deliberare, & plenè liberè id vel oppositum eligere: ergo illud reflexum non requiritur ad actum plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti: nam aliàs sequeretur quòd nullus posset sciẽter velle aut agere contra conscientiam rectam & plenam; quod concedere est contra experientiam, & contra omnes doctores. Tum secundò, quia, vt supra q. 12. propositione secunda habetur, quando obiectum non ostenditur sub omni ratione boni aut mali cuiuscunque, quantumcunque plenè sub ratione honesti præsentetur, potest voluntas velle & nolle aliud etiam contrariè oppositum sub alia ratione mali vel boni vtilis, aut delectabilis quomodocumque ei simul ostensum. Tum denique quia 9. Metaph. scientia est oppositorum sed à prohæresi, idest, ab electione voluntatis determinatur ad vnum. Quod autem Commentator. 2. Physic. ait in cap. de fortuna: quòd contingens ad vtrũlibet & æqualiter indeterminatum non inuenitur in agentibus per se; sed in potentiis tantum passiuis, qualis voluntas non est; dico quòd illud primum intelligitur de agentibus naturalibus determinatis ad vnũ, qualis voluntas nõ est; hoc autem vltimum intelligitur de potentiis non merè passiuis qualis voluntas est. Vide hæc auctoritas potius est pro hac nostra opinione, quæ et per eam magis confirmatur, & per tres artic. Parisienses, in hunc modum condemnatos. Primus est, Stante scientia in vniuersali & particulari voluntatem non posse in oppositum. error. qui articulus ab aliis sub hac forma refertur. existente maiore vniuersali in actu & minorem particulari etiam in actu quòd voluntas non, possit in oppositum: error. Secundus, Si recta rõ est, etiã recta voluntas est: error. Tertius, Existẽte voluntate in vlt. dispõne, quòd non possit opposi tum velle: error. Hos errores etiam refert Sco. & cõiter doc. in 3. dist. 36. & Buridanus. 3. Eth. q. 5.

Euasio. Neque ad has auctorit. valet euasio Caiet. prima secũdæ. q. 77. art. 2. dicentis, quòd isti errores condẽnantur, sicut & verè sunt errores, qñ est solum scientia actualis absolutè & non respectiuè: vel si etiam est respectiuè, non tamen est di-

Refutatio eius. ctamen iudicium præceptiuum; quia si esset, non essent errores, neque condemnarentur. Sed certè hæc euasio nihil valet, tum primò, quia articuli loquūtur expresse de scientia etiam actuali quacunque, nulla facta distinctione dictaminis pleni aut non pleni, præceptiui aut non præceptiui: nam si aliter intendissent, facilè id explicare potuisset: tum secundò, quia sine prædictis adiectionibus stat quod sit plena deliberatio in ratione honesti & inhonesti, etiam si non sit plenum dictamen, vt supra dictum est: qua deliberatione stante condēnatur vt erroneum dicere quod non potest voluntas in oppositum, quia hoc intenditur ibi & nihil aliud vt ex ipsis verbis constare potest. ergo sine vlla ignorantia vel defectu rationis stat malè eligere oppositum; vt ait opinio & Arist. 7. Ethic. ex proposito reprobat opinionem Socratis oppositum tenentis, vt supra quæst. 8. & infra q. 15. latius habetur.

Respon. ad primam rationem primæ opin. Ad rationes autem primæ opinionis, respōdeo ad primam concedendo quod homo illud peccatū, putà, fornicationem, plenè deliberatè eligit: & quando arguitur id non esse possibile, negatur illa maior ibi posita: stat enim aliquid esse plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti; & quod non sit plenè ostensum vel dictatum sub omni ratione boni vel mali, vt supra declaratum est. Neque etiam ad plenè deliberatè aliquid agendum, requiritur quòd homo formaliter, aut virtualiter iudicet id esse tunc omnibus aliis postpositis eligendum: & dato quòd id esset requisitum ad rectam, non tamen ad malam electionem plenè deliberatam: sufficit enim ad rectam & malā electionem plenè deliberatam, quòd plenè deliberetur vel iudicetur tale quid esse bonum vel malum moraliter, seu in ratione honesti vel inhonesti esse, nunc cū aliis circūstantiis agendum vel vitandum; cum quo stat quòd in ratione vtilis vel delectabilis, voluntas plenè deliberatè oppositum velit, vt dictum est.

Et ad Arist. 2. de Anima respondeo, quòd intelligitur quòd ad plenam deliberationem requiritur intellectus practicus. i. intellectus actualis vel virtualiter completè dictans seu iudicans de obiecto & circunstantiis, & appetitus. s. voluntas eligens alterum illorum oppositorū plenè deliberatorum: neq; aliud ibi significatur, neq; inde elicitur contra supradictam opin. communem.

Replica. Si replicetur quòd si fuisset plenum dictamen, posset voluntas sese illi difformare contrariè eligēdo fornicationem, etiam sub ratione boni delectabilis, vt supra q. 12. propositione secunda habetur, ergo defectus illius pleni dictaminis est causa peccati, seu est in quocunque peccato quātumcunque plenè deliberato sub ratione honesti vel inhonesti.

Respon. ad replicam. Respondeo concedendo antecedens & negando consequentiā, immo etiam si concedatur consequentia nihil inde sequitur contra opinionem: neque enim inde sequitur quòd est aliquis defectus in ratione in quocunq; peccato: quia non dicitur defectus rationis aut considerationis nisi sit defectus eius, quod in ratione honesti vel inhonesti deberet considerari ad tale quid vitandum vel agendum: nunc aūt ad plenam considerationem sub ratione hac honesti, non tenetur homo plenum absolutè dictamen supra dictum habere, sed plenam deliberationem sub ratione honesti vel inhonesti, vt supra dictum est.

Ad secundā rationem. Ad secundam probationem ex 6. Ethic. respō. quòd ibi Arist. sicut & 7. Ethic. loquitur, non de quacunq; electione siue dictamine; sed de prudētiali propriè & præceptiuo, cui necessariò coniunctus est rectus appetitus, de quo supra q. 12. prima propositione, & q. 9. latius habetur. Nos autem hic loquimur de dictamine tantum ostensiuo, ideo nihil ad rem.

Ad aliud ex 5. Ethic. respon. secundum Adria. in 4. quodlib. quòd loquitur etiam ibi Aristo. de æstimatione prudentiæ & imprudentiæ propriè sumptæ, de qua dicitur etiā 3. Ethic. Qualis vnusquisque est talis ei finis videtur, vt supra q. 9. & infra q. 15. latius declaratur. et eodem modo respondeo ad illud ex 7. Rethor.

Ad 3. Ethic. Omnis malus est ignorans, & ad Augusti. & Prouerb. 13. respondeo secundum Scotum in tertio distinctione 36. quòd intelligitur de ignorantia electionis, quæ non est formaliter ignorantia deceptionis, aut nescientiæ, vel inconsiderationis in intellectu: sed est electio vetitorum, aut accōmodorum mediorum ad malum finem à mala voluntate intentum vel præstitutum, quæ dicitur etiam error morum; qui est non quidem in intellectu deceptio, sed in voluntate deuiatio à via virtutum: quomodo dicimus aliquem scienter errare per deuium ambulans, licet per intellectum nil falsum iudicet, neque ignoret, qui dicitur error effectus, sicut & error calami vel pedum, vt ait Adrianus, vbi supra secundum cōmuniter doctores: vnde & Basilius superius ait, quòd talis dicitur ignorans nō verè & formaliter, sed interpretatiuè, quia videlicet agit tanquam ignorans: & inde ex mala volūtate sæpe sequitur error, siue deceptio, vel ignorantia aliqua in intellectu concomitans peccatum ipsum secundum Sapien. 2. Excæcauit eos malitia eorum: & tertio Ethic. dicitur, quòd propter delectationem deceptio prouenit; & non bonum, bonum videtur: & qualis vnusquisque est talis ei finis videtur: Quod, quomodo fiat, latius infra quæst. 15. habetur. Ad argumenta verò alia, quæ hic fieri possunt, responsio supra quæstione 12. videatur.

Quæst,

QVAESTIO QVARTADECIMA.

VTRVM OMNE PECCATVM Christiani, idest hominis baptizati non hæretici, sit ex defectu fidei: & vtrum talis in mortali existens possit verè dicere, Credo in Deum.

Respon. ad 1. dub.

RESPONDEO ad primum secundũ duas opiniones tactas in quæstione 13. præcedente. Nam secundum primam opinionem Beati Tho. dicendum est, quòd sic, saltem ex aliqua incõsideratione alicuius pertinentis ad fidem, vt ibi declaratum est. Secundum aliam opinionem Scoti & aliorum tenendum est quòd non ex defectu fidei speculatiuæ, neque ex inconsideratione prædicta. Nos autem secundum omnes & quidem verè dicamus, quòd omne peccatum Christiani prouenit ex defectu fidei practicæ, quæ per dilectionẽ operatur, & ipsam Dei dilectionem veram includit. Prouenit etiã ex defectu uigoris viuacitatis efficaciæ, aut fortitudinis fidei speculatiuæ, vel informis: quia scilicet Christianus non efficaciter prosequitur id, ad quod ipsa fides dirigit, & inclinat. Et ad alterutrum sensum intelliguntur Origenes homilia 9. in Leuitic. & Cyprianus contra Nouatianum, & Hierony. 10. super Prouerb. 8. & præcipuè Chrysostomus super Matth. 25. communiterque doctores dicentes omne peccatum ex defectu fidei esse, omnesque peccatores esse infideles.

Multò minus dicẽdum est omne mortale peccatum Christiani ex errore in fide procedere: aut per omne peccatum fidem perdi: aut existentem in peccato mortali non esse Christianum: tum primò quia non perditur fides theologica quò ad essentiam fidei nisi per solam infidelitatem, seu hæresim pertinacem ei oppositam, secundum Scotum & communiter doctores in tertio distinctione 23. & 36: tum secundò idem patet prima ad Corinth. 12. Si habuero omnem fidem, vt montes transferam, charitatem autem non habuero. Facit & Hieronymus lib. 1. commentari. super Matth. 7. ibi. Non omnis, qui dicit, Domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Et Basilius in regula monachorum cap. 94. Et Gregorius homilia de Virginibus super Matthę. 25. ibi. Non acceperunt fatuæ oleum cum lampadibus: & ad idem est August. & Chrysost. eodem loco in opere imperfecto: & Bernar. sermone 25. super cant. & communiter doctores: & tandem in concilio Tridentino sessione 6. de iustificatione, canone 28. expressè habetur Peccatos fideles baptizatos habere veram fidem sine charitate, & esse, & dici Christianos: & oppositum dicentes anathematizantur ibidem. Vnde nota secundum Vega de iustificatione lib. 3. capi. 8. & 9. & 10. quòd tales dicuntur, suntq; Christiani; non tamen veri veritate fructus, neque boni Christiani licet veram fidem veritate rei habeant, vbi de his satis pulchrè agit. Et talis horum fides dicitur informis, quia sine forma, & vita charitatis mortua est, Iacob. 2. non quidem quia est sine sua intrinseca forma specifica, aut sine suo specifico esse habitus & virtutis fidei, sicut homo mortuus non habet veram formam hominis specificam: & ideo verè non est homo: sed quia non habet formam extrinsecam, idest pulchritudinem, seu vitam charitatis & gratiæ; & per consequens neque motum efficacem, neque esse meritorium & gratuitum, neque perfectum esse virtutis fidei practicæ, quæ iustificat. Igitur charitas est forma fidei, sicut spei, aliarũq; virtutum, non quidem constituens illas in suo specifico esse fidei, aut virtutis fidei, sed in perfecto esse virtutis fidei, quæ per charitatem operatur, quod est esse gratuitum & meritorium. Concordant in hoc Scot. in 3. dist. 36. & Caieta. secunda secundæ q. 4. & q. art. 2. & prima secundæ. q. 65. art. 4. quamuis in aliis ibidem inter se dissentiãt. Igitur peccator Christianus, non habet errorem, aut defectum fidei speculatiuæ formaliter, sed interpretatiuè: sicut & omnes malus est ignorans, vt supra q. 13. in fine dictum est.

Respon. ad 2. dub.

Quo ad secundum quod quæritur in prædicta quæstione, scilicet, vtrum Christianus existẽs in mortali peccato, verè possit & debeat dicere, Credeo in Deum. Respondeo quòd sic, quãuis non tam propriè & perfectè, sicut qui est in charitate; quod probatur tripliciter. Primò secundũ Tho. secunda secundæ. q. 1. art. 9. ad tertium, vbi sic ait, Confessio fidei traditur in symbolo quasi ex persona totius Ecclesiæ, quæ per fidem vnitur. Fides autem Ecclesię est fides formata: talis enim fides inuenitur in omnibus, qui numero & merito sunt de Ecclesia. Ideo confessio fidei in symbolo traditur secundum quod conuenit fidei formatæ; vt etiam si qui fideles fidem formatã non habent, ad hanc pertingere studeant. Hæc ille.

1. ratio.

Sed contra hanc rationem arguitur, quia si nõ vt minister Ecclesiæ, nec in persona eius quispiã in mortali peccato id dicit, sed vt persona singularis; tunc nullo modo neq; vt mẽbrum Ecclesię neque in persona Ecclesiæ id verè dicere potest; sicut existens in odio contra proximum dicens, Pater noster vt persona singularis vel particularis nullo modo verè dicit, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: quod si adhuc id pernegetur; contra, quia saltem de cathecuminis nondum baptizatis in mortali peccato existentibus nõ potest dici, quòd in persona Ecclesię id verè dicant: cùm neq; merito, neq; numero sint membra eius: & tamen D. August. illis

ſuadet vt antequam dormiant, dicant, Credo in Deum &c. ergo inſufficiens ratio illa videtur.

2. ratio. Reſpondet 2. Gerſon. alphab. 25. n. ꝙ ſenſus eſt, Credo in Deum, ideſt, confiteor fidem, qua creditur in Deum. Sed nec omnino hæc explicatio ſatisfacit.

3. ratio. Ideo tertia ratio eſt, quòd dupliciter ſtat credere in Deum; ꝙ eſt credendo in Deum ire ſiue tendere. Vno modo perfectè, ſcilicet fide formata, vel quæ per dilectionem operatur, de qua Auguſt. in ſoliloq. in fine, & ſuper Ioã. c. 14. Creditis in Deum, & in me credite: & in expoſitione ſymboli: & habetur de pœnitentia. diſt. 2. c. Charitas eſt aqua, ait. Credere in Deum eſt credẽdo illum amare, & in eum ire, ſcilicet per opera fidei, & credendo ei adhærere, & eius membris incorporari, ſcilicet, per charitatem & gratiam; & hoc eſt proprium bonorum Chriſtianorum, & Auguſt. id tantum ibidem expreſsit quod perfectum eſt, quo & omnes anniti debent. Alio modo imperfectè credere in Deum eſt credendo in ipſum ire, per fidem informem ſimul, & per informem amorem deſiderii habẽdi Deum, ex bono deſiderio naturali per fidem directo & adiuto, mouente in Deum vt ipſum habeamus; & tali modo credere in Deum eſt fidelium in peccato mortali exiſtẽtium: qui & hoc modo in perſona ſua verè dicere poſſunt & debent Credo in Deum: vt per talem fidei confeſsionem veram, ad perfectam fidem, quæ per charitatem operatur, & ad Deum per gratiam habendum paulatim perueniant, & impetrent à Deo. Nam talis eſt natura fidei, quæ niſi adſit impedimentum ex parte hominis ipſum mouet, & dirigit ad Deũ amandum & habendum. Et hanc etiam reſponſionem innuit B. Tho. vbi ſupra in fine vbi ait. Vt etiam ſiqui fideles formatam fidem non habent, ad hanc pertingere ſtudeant: & Abulenſ. ſuper Exodo 14. quæſtione decima, dicens, quòd eſt credere in Deum, non quidem perfectè per amorem inhærendo, ſed fide qua propter Dei amorem, quo ſcilicet deſideramus Deum habere, iis, quæ ſunt fidei, firmiter aſſentimus, intellectumq; in eius obſequium captiuamus. Hæc ille. Et de hac fide peccator pœnitens prius mouetur concepta de Deo fide & timore: deinde deſiderio ac ſpe, vt tandem venia obtenta per charitatem illi adhæreat. Vnde liquet eiuſmodi pœnitentem prius tendere in Deum per informem fidem ipſius Dei deſiderio affectam, quàm per eandem charitate perfectam, qui & nondum liber à peccato verè tunc dicere poteſt, Credo in Deum.

QVAESTIO QVINTADECIMA.

QVOMODO MALITIA excæcat intellectum, & maximè circa principia prudentialia: & quomodo qualis vnuſquiſque eſt, talis ei finis videtur: & vtrum ſtet diſſentire primis principiis practicis & ſpeculatiuis, & propoſitionibus per ſe notis, & aſſentire oppoſitis: & quomodo omnis malus eſt ignorans.

Propoſitio 1. RESPONDEO per quatuor propoſitiones, quarum prima eſt. Propoſitioni ſpeculatiuæ euidenti omnino euidentia intrinſeca, cuius, ſcilicet, aſſenſus cauſatur ſufficienter ex notitiis apprehenſiuis terminorum ſuorum, ſine alio aſſenſu concurrente; ſi talis propoſitionis euidentis, oppoſitum explicat manifeſtam contradictionem; nullo modo poteſt intellectus ſanus diſſentire, neque eius oppoſitæ aſſentire. Secus ſi oppoſitum non explicat contradictionem: ſecus etiam eſt de propoſitione euidentia extrinſeca, quæ ſcilicet non eſt euidens ex ſuis terminis, ſed per præmiſſas euidentes euidenter illam inferentes mediatè ſeu immediatè, ſeu immediatè. Secus etiam ſi intellectus ſit aliàs vndecunque læſus, ſeu deprauatus: nam in his tribus vltimis caſibus, poteſt intellectus diſſentire talibus propoſitionibus euidentibus, & earum oppoſitis aſſentire. Iſta prima propoſitio habet quatuor partes. Prima eſt de propoſitione euidenti euidentia intrinſeca, cuius oppoſitum explicat manifeſtam contradictionem, vt ibi declaratur; vt iſta propoſitio Sortes eſt vel nõ eſt, quæ etiam dicitur primum principium ſpeculatiuum, quia, ſcilicet, eſt disiũctiua ex partibus contradictoriis conſtans ex terminis ſingularibus: & iſta, non eſt malè agendum, quæ eſt primum principium practicum prudentiale. Propoſitio autem dicitur explicare manifeſtam contradictionem, quando eſt copulatiua compoſita ex contradictoriis, vel contrariis, vt iſta propoſitio, Sortes eſt & non eſt; nullus homo viuit & omnis homo viuit. Quòd ergo tali propoſitioni euidẽti intrinſecè, cuius oppoſitum explicat contradictionem, intellectus ſanus non poſsit diſſentire, neque eius oppoſitæ aſſentire, probatur dupliciter. Primò, quia ibi eſt eſſentialis intrinſeca & manifeſta repugnantia; ergo ſicut ſenſus non læſus non poteſt decipi circa proprium obiectum, ita nec intellectus circa prædicta: & ratio conſequentiæ eſt, natura intellectus & natura ſenſus, qui naturaliter agunt circa propria & primaria obiecta; qualia ſunt ſupradicta, quia ex lumine naturali intellectus naturaliter inclinatur ad non diſſentiendum, nec aſſentiẽdum prædictis propoſitionibus. 1. ratio.

Secundò

2. ratio Secundò probatur idem, quia sicut non pôt esse vna & eadem qualitas, quę sit caliditas & frigiditas; ergo similiter nec vna qualitas quæ eadem sit formalis assensus & dissensus eiusdem propositionis. Hæc ratio nõ est inefficax vt prima, licet valde probabiliter probet intentum: tum quia potest negari antecedens ab eo, qui uellet proteruire: tum etiam quia potest negari consequentia, aut simile quatenus in consequente videtur præsupponi opinio Gregorii Arimi. tenentis q eadem simplex qualitas, seu eadem propositio est assensus viuus & dissensus oppositi: quæ opinio tenetur à multis, sed alii, aliter opinantur: sicq; solum probabiliter concludit.

2. pars propositionis. Secunda pars propositionis, scilicet secus si talis propositionis cuidentiis intrinsecæ oppositum non explicat contradictionem: tunc enim stat ei dissentire, & eius opposito assentire etiam intellectu existente sano, ut est ista propositio, non est malè agendum: ego viuo; ego vigilo; ego video: & forte etiam eiusmodi est, hæc propositio, omne totũ est maius sua parte: & quòd Triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & aliæ huiusmodi, quibus potest quis dissentire, & eius oppositis assentire. Probatur quia aliquis simplex potest credere alicui docto, qui & creditur bonus, dicenti quòd id quod uerè uidet, nõ est talis res, licet ei videatur quòd sic: quia tamen ille uir doctus dicit quòd decipitur ex parte medii, uel organi, uel aliunde sophisticando: iam ille simplex credit ita esse: ergo potest sic contingere in omni propositione pręfata, de qua secũda pars propositionis loquitur, propter eandem causam & rationem.

3. pars. Tertia pars propositionis, scilicet, secus etiam de propositione euidenti, euidentia extrinseca &c. quòd enim tali propositioni euidenti extrinsicè potest intellectus aliàs non lęsus dissentire, & eius oppositæ dissentire, patet; quia benè potest intellectus cum aliquo motiuo, & à fortiori cum imperio uoluntatis ante applicationem demonstrationis ei dissentire, secus post eius applicationem. Hæc Angest. in moral. capitulo. 1. fol. 6.

4. pars. Quarta pars propositionis, scilicet, secus etiã si intellectus sit aliàs læsus, patet secundum communiter doctores: sicut potentia uisiua læsa non potest rectè uidere colorem: de his omnibus in alio nostro tracta. uel lib. 3. de conscientia q. 11. infra uideatur.

2. propositio. Secunda propositio, in primis principiis practicis, corruptio affectionis corrumpit iudicium rationis, & contingere potest error seu deceptio & eò magis, quò plus est de affectione circa ea, & quominus uniuersalia sunt talia principia practica: & econtra, eò minus deceptio seu error cõtinget circa ea, quòminus est de ea affectiõe, & quò magis uniuersalia, sunt talia principia practica.

Prima pars probatur: quia omnia principia practica, etiam si solum ostensiuè capiantur, nõ sunt sic euidentia intrinsecè quod eorum opposita explicent manifestam cõtradictionem: ergo potest contingere error circa ea, ex aliqua causa maximè ex corruptione affectionis. Antecedens patet de his uniuersalissimis principiis practicis negatiuis, scilicet, nõ est malè agendum, neq; iniustè, & huiusmodi: quia eorum opposita, putà malè agendum est, non explicant contradictionem. Et cõsequentia patet ex. 1. propositione, in 2. eius parte. Quòd autem maximè ex corruptione affectionis contingat corruptio iudicii, seu error circa ea; patet, quia ex eo quòd sunt practica, iam habent ordinem uel cõnexionem ad appetitum, & aliquo modo eorum iudicium pendet ab eo: ergo à tali appetitu corrupto, coniunctoq; ipsi intellectui potest facilius, quàm aliunde prouenire corruptio iudicii; ut paulò inferius in 3. & 4. propositione magis declarabitur: & in hoc concordat Angest. in moral. c. 1. & c. 3. in fine & communiter doctores Moderni in 2. distin. 39. & Buridanus in 3. & 6. & 7. Ethic. Qualis unusquisq; est, talis ei finis uidetur, & 2. Reth. Amãtibus & odientibus non eadem uidentur: & quia affectio facit errare circa principia, & huiusmodi; ut supra. q. 8. q. 9. & sapien. 2. Excęcauit eos malitia eorum.

Quamuis B. Th. in q. 16. de ueritate, & primæ secundæ. q. 77. art. 2. & alii sequaces non concedãt quòd ratio potest depravari à malitia seu passione quò ad principia practica uniuersalia immediatè, sed solum quò ad applicationẽ eorum ad particulare operabile. Ait enim quod discursus uirtuosi est iste. Malum est uitandum, hoc est malum: ergo uitandum. Maiorem proponit synderesis, minorem ratio, conclusionem conscientia: uitiosus autem habet quidem prædictam maiorem, sed & simul habet aliam maiorem fundamentalem, quam ei suadet, atq; proponit sua pꝑa ua affectio uel appetitus, s. sequendus est honor uel delitiæ, aut diuitiæ: hoc est honorificum utile uel delectabile, & est hæc uia ad illud: ergo hoc prosequendum est: & ita non subsumit sub illa maiori prudentiali; sed sub alia, quam suggerit appetitus: & ita malè arguit in quatuor terminis: malè etiam applicat illam maiorem prudentialem ad conclusionem; in quo tota deceptio uitiosi est; ut ait B. Tho. ex 7. Eth.

Sed certè licet hoc modo sæpè contingat: cum hoc stat quòd etiam ex affectione decipiatur circa maiorem, minorem, & conclusionem; uti supra secũdum Scot. & alios dictum est, & inferius lib. 3. de conscientia. q. 11. in 2. propositione, & in responsione ad 2. arg. contra eam latius habetur. Secũda pars secũdę propositionis, s. & eò magis, quò plus est de affectione &c. probatur, quia augmẽtata causa, augetur eius effectus, & ea minuta, minuit cæteris paribus & secluso impedimento

mento. Nam potest causa naturalis à fortiori etiam causa naturali impediri, ut constat. Ex quibus patet quòd cum principia hæc quò magis sunt vniuersalia, eò magis recedant ab affectione & magis appropinquent rationi. Nam ratio vel itellectus propriè circa vniuersalia versatur, quamuis etiam ad particularia extendatur: affectio autem circa particularia propriè aut solum est inde circa principia vniuersaliora, vtpote certiora, deceptio minus continget ex parte affectionis; & multò minus circa vniuersalissima; & minus circa speculatiua, quàm circa practica; quia minus ad affectionem vel appetitum.

3. propositio. 1. modus. Tertia propo. tripliciter intelligitur quòd omnis malus est ignorans vt dicitur. 3. Eth. Vno modo capiẽdo malum strictè & propriè in gradu intemperantiæ distinctum à malo in gradu incontinentiæ, & mollitiei, vt communiter capiunt Morales, secundum Arist. vt etiam dicit Buridanus, & Adria. vbi supra, & talis malus in gradu intemperantiæ est, qui sic est vitio & malitiæ deditus tanquam peruersus quòd vitia omnino illi sint sapida: & ferè iam sine remorsu conscientiæ sit: sicut è contra virtuosus est; qui virtute delectatur omnino secũdum Arist. 2. Ethic. Omnis itaq; malus hoc modo acceptus est ignorans, idest deprauatus saltem dispositiuè, idest malè dispositus ad rectè iudicandum de faciendis ab eo, vt hoc latius declaratur infra in 4. propositione. 2. modus. Secundus modus intelligitur omnis malus, idest omnis peccator in quocunq; gradu malitiæ est ignorãs, scilicet ignorantia electionis, vt supra. quæst. 13.

Quæ ignorantia electionis dupliciter contingit, secundum Scot. & Gabriel. in 3. dist. 36. Vno modo priuatiuè seu contradictoriè ad scientiam seu cognitionem debitam hoc modo, s. quòd malitia facit auertere intellectum à consideratione requisita ad rectam electionem: nam voluntas volens formaliter seu interpretatiuè discedere ab electione eius boni, quod est plenè dictatum à recta ratione, & eligere volens contrarium; cùm id non possit eligere stante dictamine pleno secundum Th. vel secundum Scot. saltem non nisi vix id possit, vt patet ex supradictis. q. 12. propositio. 2. iam non permittit intellectum diu stare in illo pleno dictamine recto: sed auertit, seu distrahit ipsum ad considerandum rationes si quæ fortè possunt esse sophisticæ aut apparentes in oppositum, seu ad id quod malè vult: aut saltem auertit intellectum à prædicto suo uero dictamine, ad considerandum aliud impertinẽs ne cum remorsu conscientiæ eligatur oppositum; & ita stante defectu rationis seu considerationis debitæ, tam voluntas eligit malum sub aliqua ratione boni saltem apparentis: sitq; omnis malus ignorans, idest inconsideratus priuatiuè. Alio modo contingit prædicta ignorantia positiuè seu contrariè ad cognitionem debitam mediorum seu electionis: quia, s. sicut voluntas rectè eligẽs finem præcipit intellectui considerare illa media, quæ sunt necessaria ad illum finem; & intellectus sic inquirendo generat in se habitum prudentiæ; ita voluntas eligens seu præstituens sibi malum finem, sub specie bonis alicuius vtilis aut delectabilis vel honesti; imperat intellectui considerare media necessaria ad consequendum illum finem: & habitus acquisitus ex talibus dictaminibus circa ea, quæ ordinantur ad illud malè electum, est error imprudentiæ, oppositus huic præfatę prudentiæ; & ita potest vocari imprudentia, vel stultitia; quo modo in sacra scriptura omnis peccator vocatur stultus & omne peccatum stultitia, & imprudentia: vt patet Prouer. 1. & alibi sæpius: non tantum priuatiuè, sed positiuè, & contrariè, quia scilicet est habitus, quo promptè talis imprudens inueniat media ordinata ad malum finẽ à mala volũtate præstitum: & quia talis malus habitus imprudentiæ generatur ex imperio volũtatis malè eligentis: ideo verè dicitur quòd voluntas mala excæcat intellectum; non quidem faciendo errare semper circa aliqua complexa, sed faciendo intellectum habere actum considerandi media expedientia ad malum finem: qui error licet non sit deceptiuus quo ad speculationem, quia non est error in cognitione veri, nam illa media inuenta ad finem malum præstitum; sunt vera media ad illũ finem consequendum: attamen dicitur ignorantia electionis & error in moribus, qui dicitur error vitæ oppositus veritati vitæ: quia non est recta electio debiti finis, & per cõsequens nec mediorum ad ipsum debitum finem; sed omnino dissonat à recta ratione & regula bonæ vitæ, de quo Prouerb. 14. Errant omnes, qui operantur malum; & consonat Adria. in 4. quolib. & ita iste secũdus modus bipartitus explicat quomodo omnis malus est ignorans, id est inconsideratus seu imprudens aliquo modo priuatiuè seu positiuè. Sed quia Arist. 3. & 6. & 7. Ethic. dicit quòd malitia facit errare & mentiri circa principia practica, & circa finem, & eis dissentire positiuè, vt patet ex auctoritatibus suprapositis. q. 9. & 3. Eth. Qualis vnusquisq; est, talis ei finis videtur. & 2. Reth. Quòd amantibus & odiẽtibus non eadem videntur: ex quibus & aliis eiusmodi auctoritatibus patet quòd non solum circa medium, sed & circa finem & principia practica ex affectione cõtingit error non solum priuatiuè, sed & positiuè in intellectu atq; iudicio. Ideo non uidetur sufficiens iste modus, sicut nec alii prædicti ad plenè declarandum quomodo omnis malus est ignorãs ad mentem Arist. & secundum veritatem.

Tertio igitur modo intelligitur omnis malus, id est omnis peccator in quocunq; gradu malitiæ, est ignorans: non quidem semper formaliter; sed dispositiuè semper est ignorans in intellectu, tam circa principia, quàm circa media practica;

volo dicere quòd malitia in quocunq; gradu peccati, seu praua affectio voluntatis; quamuis non faciat semper errorem in intellectu formaliter aut effectiuè circa principia, aut media, seu electionem ad finem præstitum; vt patet in 2. modo supradicto & patet experientia, & supra. q. 12. q. 13. at, verò semper est dispositio propinqua, vt intellectus & iudicium rationis tandem corrũpatur & decipiatur circa omnia prædicta iudicãdo conformiter ad illam: & iste modus intelligendi est Ocham, & aliorum doctorum, & optimè quadrat cum omnibus supradictis, & cum 2. propositione supraposita, vbi dictum est, quòd circa oĩa principia practica contingere potest corruptio rationis & iudicii; ex corruptione affectionis plus vel minus vt ibi latè declaratũ est: & consonat manifestè cum omnibus auctoritatibus. 3. & 6. & 7. Ethic. & 2. Reth. suprapositis, & 3. Ethic. Qualis vnusquisq; est, talis ei finis videtur. Sed quo id fiat, proueniatq; talis error intellectus ex affectione, id in 4. propositione sequẽti explanat.

4. propos. Quarta propositio: ex triplici causa contingit error rationis seu iudicii circa principia practica, & circa alia quæcunq; ex corruptione affectionis: ita quòd qualis vnusquisq; est, in illa affectione, talis ei finis videtur, in ratione. 3. Ethic. & corruptio affectionis corrumpit, dispositiuè, iudicium rationis: & appetitus corrumpit æstimationem prudentiæ, eiusq; principia. 6. & 7. Ethic. & 2. Reth. Amantibus & odientibus non eadem videntur: & sapien. 2. Malitia excæcat intellectũ.

1. Causa. Prima & potissima causa est parte ipsius rationis, vt est subiectum prudentialis iudicii. Nam secundum Caiet. 1. 2. q. 58. art. 5. appetitu seu voluntate affecta ad aliquid; putà, ad vindictam, ex hoc ipso quòd afficitur ad illud, iam duo simul fiunt. Primò in ipso appetitu fit affectio ad vindictam: & ipsa vindicta ibi incipit esse, & est conueniens tali appetitui sic affecto, quæ prius nõ erat ei conueniens: & hoc non propter mutationem in ipsa vindicta; sed in ipso appetitu factam. Secũdò, cõsonante autem vindicta tali appetitui, iam consurgit in intellectu quod ratio iudicet eam esse conuenientem: nam quia ratio mouetur ab appetitu sic affecto: ideo fit in ratione motio quædam passiua consona illi affectioni; & sic ab appetitu affecto fit proportionabiliter ratio vt subsitat appetitui etiam affecta & conueniens vindictæ. Exẽplũ patet; quia sicut gustus affectus amaritudine iudicat omnia amara: sic ratio benè vel malè affecta ab affectione coniuncta iudicat secundum illam immutationem, qua ab appetitu sic infecto mouetur. Et sicut videnti per vitrum rubeum apparent omnia rubea; ita fortiter affecto solum ea videntur, quę sunt conformia suo appetitui sic affecto; vt hæc etiam ait Adr. in 4. quodlib. q. 1. sine argumentis. Ita demum quòd intus existẽte eo; quod prohibet extraneum, inducitur error non solum in iudicãte secundum appetitum, sed etiam secundum rationem, vt subsitat appetitui, in cuius signũ ratio à tali affectione aut non mota, vt accidit sedata iam passione, aut non sufficienter mota, vt accidit passione non præualente, aut non vehemente quamuis insurgente, tunc autem aut rectè iudicat, aut à recto iudicio non omnino declinat, vt patet experientia: sic igitur ratio ab affectu infecta atq; corrupta, iudicat vindictã vt conuenientẽ esse prosequendã. Et tertio sequitur conclusio præceptiua seu efficax volitionis illius finis, s. quòd fiat vindicta. Nã volitio finis, putà, vindictæ, dicitur intentio, & est primũ principiũ discursus syllogistici prudentialis, vt supra. q. 8. q. 9. dictum est: deinde quæruntur media ad finem sic electum, seu pręstitum, quæ media in minori præmissa proponũtur per intellectum, scilicet, talis, tanta punitio est hic, nunc ad vindictam exercendã adhibenda: demũ sequitur conclusio efficax electionis vel executionis: & ita patet ex hac. 1. causa sumpta ex parte subiecti; quomodo ex corruptione affectionis sequitur corruptio iudicii practici maioris præmissæ & principii: & à fortiori sequitur quòd in minori præmissa potest esse deceptio rationis à corruptione affectionis proueniens, & etiam in conclusione, & si non sit deceptio circa primum principium, seu maiorem talis discursus prudentialis.

Secunda causa adiuuat hãc primam prædictã, & sumitur ex parte obiecti: quia, s. ex ipsa appetitus immutatione constituitur obiectum volitum in esse vero conueniente; dũ vindicta ęst verè conueniens appetitui voluntatis sic affectæ; quamuis non sit simpliciter conueniens ipsi voluntati. Cõstat. n. quòd intellectus naturaliter mehiatur in verũ quomodocunque, s. simpliciter, aut secundũ quid: & licet ex hoc non fiat obiectũ, s. vindicta ipsi homini verè conueniens, & verũ simpliciter, sed secundũ quid, s. secũdum affectionẽ, & prout intellectus iudicat secũdũ eam, & ideò contingat in intellectu errare iudicando vindictã vt conuenientẽ homini simpliciter; quæ tamen vindicta non est verè conueniens, nisi secundũ quid, s. appetitui sic affecto: tamen adhuc non nullũ verum est. Igitur quia appetitus animalis est primo totius suppositi: ideo verè conueniens vindicta appetitui offertur, vt conueniens simpliciter ipsi appetenti, vt de hoc supra. q. 8. q. 9. habetur. 2. causa.

Tertia causa et adiuuat primã supradictã, & sumitur ex parte cõis inclinationis virtutum animæ; quia, s. eas experimur prõptas ad operãdũ consonæ affectioni prædominanti. Apparet. n. infirmis sitientibus quod repræsentantur eis oẽs aquæ, quas nũquã viderũt, & cõcupiscẽtibus simulachra delectabiliũ et importuna occurrunt: tanquã natura inditũ sit; vt vires aĩæ præstẽt obsequiũ affectioni prædominãti: inter quas vires aĩæ cõstat vim apprehẽsiuã esse: in cuius signũ irato absq; deliberatione præsentatur statim vindicta, seu punitio, tanquam conueniens; & ita patet. 4. propositio. 3. causa.

Quæst.

QVAESTIO SEXTADECIMA.

VTRVM ET QVARE OMNIS ignorantia excuset à culpa actuum ex ea factum.

Respondeo Lopinio. RESPONDEO in hoc est duplex opinio. Prima quòd non nisi sit omnino inuincibilis præcedens propter argumenta, quæ infra tanguntur, & soluuntur. Secunda

2. opinio. opinio, quæ mihi probabilior videtur, est, quòd omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, excusat omnem actum, quem causat & cõmitatur ab omni illa culpa seu imputabilitate, quæ proueniret in tali actu, ratione cognitionis oppositæ, si talis ignorantia non adesset: simpliciter autem non excusat ab omni culpa aliunde proueniente; nisi inuincibilis sit. Hæc propositio habet duas partes, & supponatur quid sit ignorantia vincibilis & inuincibilis ex supradictis in q. 1. Prima pars est, quòd omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, videlicet quãtum est ex hac parte quòd est ignorantia, non quatenus est vincibilis, nec aliunde, excusat à culpa actum; in quo etiam intellige omimissionem, quam causat & comitatur: & ita stat quòd ex alia parte possit magis aggrauari peccatum ipsum, & esse magis voluntarium, & cum maiori contẽptu, ex ignorantia affectata commissum: & ex consequenti simpliciter sit grauius regulariter loquendo; quàm si fieret scienter, vt infra. q. 29. latius probatur. Prædicta propositio sic intellecta, est sancti Bonauent. in 2. distinct. 22. q. 3. quæ pro-

1. ratio. batur dupliciter. Primò, quia quicquid tollit rationem voluntarii, tollit rationem culpæ, magis vel minus secundum quòd magis vel minus tollit de voluntario, sed omnis ignorantia vt talis de se est huiusmodi; ergo tollit rationem culpæ, seu grauitatis, quæ adesset, si non esset talis ignorantia. Probatur maior, quia secundum August. peccatum non est nisi quatenus voluntarium, seu liberum; ergo quatenus ignorantia tollit rationem voluntarii, tollit & ratione culpæ. Minor autem probatur, quia. 3. Ethic. c. 1. Voluntarium est, cuius principium est in ipso agente cognoscente singula, in quibus est ipse actus: cùm ergo voluntarium includat aut præsupponat cognitionem: sequitur quòd id quod tollit cognitionem, qualis est ignorantia quæcunq; : tollit etiam rationem voluntarii, quod proueniret ratione cognitionis si adesset; si aliunde non impediretur.

Hæc probatio fundatur in illa maxima; quòd, scilicet, sicut nihil volitum quin præcognitum; ita è contra, quò maior est cognitio eius obiecti, quod est ratio volendi aut nolendi, cò maior erit volitio aut nolitio illius: quia auctis causis naturalibus augetur effectus: sed cognitio naturaliter concurrit cum voluntate partialiter & actiuè ad effectum volitionis seu nolitionis producendæ, vt communiter tenetur & supponitur: ergo quo maior cognitio, maior volitio, aut magis voluntarium est: quod intelligitur ex hac parte, & cæteris paribus, & dummodo non aliũde sit impedimentum proueniens, putà, à libertate voluntatis, quæ potest minus intensam volitionem producere cum maiori cognitione, & intensiorẽ cum minore; ex quo est principalius agens & liberum ad talem effectum; vt latè de hoc agit, Almayn in tract. de libertate voluntatis: sed quia vt dictum est cognitio potest à suo effectu impediri per libertatem voluntatis; non probat prędicta ratio quòd omnis ignorantia, vt talis est, in omni casu semper tollat rationem voluntarii, & excuset: quamuis id probet quantum est ex parte cognitionis si adesset, nisi ipsum voluntarium augeretur, aut cõseruaretur à libertate voluntatis.

2. ratio. Ideo est alia ratio probans intentum vniuersaliter & simpliciter quòd, scilicet, omnis ignorantia, vt talis, semper in omni casu excusat à culpa seu gradu culpæ, quæ proueniret ex parte cognitionis oppositæ, si adesset. Et ratio etiam hæc est sancti Bonauent. vbi supra: quia ignorantia minuit de ratione contemptus: quæ ratio sumitur etiam ex parte cognitionis, quam ignorãtia tollit, considerando ipsam cognitionem; non quidem inquantum concurrit ad productionem actus voluntarii vt 1. ratio procedebat; sed vt est circunstantia pertinens ad grauitatem peccati seu contemptus: & per consequens ignorantia opposita consideratur, vt est circũstantia tollens dictam cognitionem, & circunstantiam facientem ad maiorẽm contemptum seu grauitatẽ peccati. 1. Confir. Ratio autem est hæc. Quicquid tollit de ratione contemptus, tollit etiam de grauitate culpæ; & excusat magis vel minus quantum est ex hac parte, vt constat: sed omnis ignorantia, vt talis semper tollit de ratione contemptus, ergo semper omnis ignorantia excusat plus vel minus secundum quod plus vel minus est de tali ignorantia, & quantum est ex parte hac quòd talis actus est ignoratus. Consequentia patet cum maiore, & minor probatur. Tum primo, quia cæteris paribus maior contemptus est vbi est maior cognitio, putà, dum voluntas contemnit suam regulam actualiter, quàm solum habitualiter, aut virtualiter, aut interpretatiuè dictantem & cognitam, ideo namque peccatum scienter & de industria factum, est grauius aliis secundum communiter doctores: quia est magis contra suam regulam etiam actualiter dictantem & cognitam, vt de hoc latius infra quæstione 29. habetur, & facit. Lucæ 10. Seruus sciens voluntatem Domini & non faciens vapulabit multis. Tum secundò, quia de ratione contemptus est nolle obedire suæ regulæ cognitæ: & grauius peccat, quia agit contra

contra conscientiam, seu contra scientiam retrahentem à peccato: peccans autem ex ignorantia, aut cum ignorantia quacunq; , nō sic: quo fit, vt licet grauius peccet aliunde qui peccat ex ignorantia affectata seu consequente; non tamen peccet grauius in actu sequenti aut comitante ipsam culpabilem ignorantiā. Nam duobus saltim peccatis ille peccat. Primò per malam voluntatem qua vult ignorare. Secūdò per illud aliud peccatum sequens quòd committit ex illa ignorantia affectata: & hoc peccato secundo, nō peccat grauius, quàm si scienter peccaret: quia ab hoc peccato illa ignorantia tollit circūstantiam cognitionis aggrauantem, & rationem maioris contemptus, qui ex tali cognitionē prouenirer; vt dictum est. Et in hoc cōcordat cum Bonauēt. vbi supra. B. Th. 1.2.q.76.art.3.& 4.& ibi Caietanus expressè, & Alex. Allen. & alii moderni.

Et sic est intelligendus & limitandus Gabriel vbi supra, quando dicit quòd ignorantia excusat, si ea non concurrente homo non esset eliciturus actum: nam si nihilominus eliceret, vt quando est ignorantia concomitans, tunc ignorantia nihil facit ad excusationem: quia tunc non peccat ex ignorantia, licet peccet ignoranter. Hæc ille. Quod intellige & limita vt dictum est, quòd videlicet nihil facit ad excusandum à culpa simpliciter, seu à culpa proueniente à mala voluntate, seu aliunde: benè tamen excusat à tota culpa, seu grauitate, quæ proueniret ex parte oppositæ cognitionis si adesset; & similiter sunt intelligendi B. Th. & alii omnes doctores sicubi videntur aliter dicere: & similiter id quod communiter dicitur quòd ignorantia aliquando excusat à tanto, sed nō à toto: quia, scilicet, non excusat à toto gravitate, quæ ratione prauæ voluntatis, seu aliunde prouenit. Et ita etiam patet 2. pars propositionis, scilicet, simpliciter autem non excusat; quia in omni ignorantia vincibili est aliqua culpa, quæ non omnino excusat. Igitur resolutoriè dicitur cum Bonauent. vbi supra, quia omne peccatum mensuratur secundum quantitatem libidinis & contemptus; & omnis ignorantia minuit aut priuat de ratione horum duorū vt probatum est; ideo omnis ignorātia generaliter in quantum huiusmodi excusat peccatum; vnde si tanta sit quòd omnino priuat rationem voluntarii & contemptus, certè excusat simpliciter à toto; si verò non omnino priuat, iā non excusat nisi à tanto, i. ab eo gradu malitiæ dūtaxat, qui ratione cognitionis oppositæ proueniret, vt dictum est. Hæc S. Bonauentura in sententia.

Resolutio.

Argum. 1. CONTRA prædictā propositionem primò sic arguitur. Omnis ignorantia æqualiter tollens de cognitione, æqualiter repugnat dictæ cognitioni quam tollit seu priuat, modò sit vincibilis, modò inuincibilis: & æqualiter excusat; sed omnis ignorantia etiam vincibilis æqualiter tollit de cognitione, & æqualiter opponitur illi: ergo omnis ignorantia æqualiter excusat, modò sit vincibilis, modò inuincibilis. Minor probatur, quia quòd sit vincibilis, aut inuincibilis, concomitans, aut præcedens ignorantia; impertinens est, & per accidens ad formalem oppositionem, & repugnā tiam ignorantiæ ad cognitionem oppositam vndecunq; talis ignorantia procedat: modò possit & debeat tolli, modò non. sicut cæcitas, & visio: album, & non album, aut sicut verum & non verum: sic cognitum & incognitum, seu ignoratum, opponuntur vndecunque sit, & modò possit sanari, aut tolli, modò non. Consequentia autem cum maiore patet; quia ideo omnis ignorantia excusat & tantum, quia & quantum priuat de cognitione: sed illud consequens est falsum: patet quia secundum communiter doctores, vna ignorantia minus excusat, quàm alia: nam inuincibilis præcedens excusat à toto: concomitans autem nec excusat, nec aggrauat: vincibilis verò, à tanto sed non à toto, vt latius de iis habetur in quæstionibus subsequentibus. ergo propositio suprapposita, ex qua sequitur hoc falsum, falsa est.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam formaliter loquendo, ad hunc sensum quòd scilicet per se loquendo de ignorantia, vt ignorantia est, omnis ignorantia æqualiter tollens de cognitione æqualiter etiam excusat, scilicet, quantum est ex parte sua ab illo grادu culpæ, seu grauitatis, quæ proueniret ex opposita cognitionis, si adesset; vt supra declaratum est. Cùm quo stat quòd aliunde adsit grauitas à qua talis ignorantia non excuset; vt diximus: hoc autem est per accidens ipsi ignorantiæ. Simpliciter autem non excusatur æqualiter à culpa omnis actus ignoratus; quia aliunde aggrauari potest, vt sæpè dictum est. *Respon. ad 1. arg.*

Argum. 2. Secundò arguitur. Omne illud, quod quis facit præter intentionem, agit per accidens: sed intentio non potest esse de eo, quod est ignotum, et patet, ergo id, quod per ignorantiam agitur, habet se per accidens, in actibus humanis: nunc autem quod est per accidens non dat speciem actui; ergo nihil quod est per ignorantiam etiā affectatam factum, debet iudicari peccatum, vel virtuosum vllo modo, etiam ratione voluntatis per accidens adiunctæ tali ignorantiæ. Igitur si ignorantia ratione sui aliquo modo excusat à culpa; sequitur quòd etiam excusat à culpa proueniente ratione voluntatis, cuiuscunque ei per accidens adiunctæ; & per consequens simpliciter omnino, & non secundum quid excusat: & mutat speciem actus ne talis actus sit per se voluntarius, & intentus, ut dictum est.

Respondeo ad 2. arg. Respondeo secundum Tho. prima secundæ, q.76. artic.3. ad secundum, concedendo primam consequentiam, & etiam antecedens, si talis sit ignorantia omnino inuincibilis, sic quòd omnino

nō tollat rationem voluntarii in se & in sua causa; & tunc negatur secunda & tertia consequētia; quia ibi est aliquod voluntarium aliquo modo adiunctum tali ignorantiæ. Si verò talis ignorantia non est omnino inuincibilis; ita quòd secum habet aliquod voluntarium ei adiunctum aliquomodo in se seu in sua causa; tunc negatur minor, primæ consequentiæ & similiter ipsa cōsequentia; & ratio est; quia quantum remanet in illo ignorante de voluntario, tantum remanet de cognitione eius, quod est voluntarium, & de intentione peccati: & sic secundum hoc non erit per accidens peccatum: quia talis voluntas licet sit per accidens adiuncta ignorantiæ; est tamen per se concurrens ad actum voluntarium peccati: sicq; actus peccati vt voluntarius est intentus à voluntate illa etiam in genere moris. Et hoc modo non procedunt aliæ probationes contra responsionem datam ad 1. Arg. sed de hoc, scilicet, quomodo ignorantia mutet speciem, quomodo non, latius infra. quæstione. 24. habetur.

Arg. 3. Tertio arguitur: quia peccatum additum peccato, facit maius: sed ipsa ignorantia est peccatum maximè quando est vincibilis seu culpabilis: ergo, non excusat, nec minuit peccatum sed potius auget. Consequentia patet; & minor similiter; maior autem probatur. quia maius includit illud, cum quo facit maius.

Respondeo ad 3. arg. Si ad hoc dicatur quòd non oportet quòd peccatum peccato additum maius faciat intensiuè, sed extensiuè: quia non semper peccatum additur peccato: ita quòd fiat vnum resultans ex vtroque magis intensum: sicut gradus qualitatis additus alteri gradui facit vnam qualitatem magis intensam secundum communiter doctores. quia vnum peccatum non semper est conforme alteri, nec eiusdem speciei aut rationis: sicque non semper facit maius intensiuè, sed extensiuè, idest, quòd sunt plura peccata; quorum alterum potest tollere de grauitate alterius intensiua. & sic respondit Bonauentur. vbi supra. & Tho. prima secundæ. quæst. 76. articulo. 4. Immò dicit B. Tho. ibidem & Caiet. quòd non semper peccatum additum peccato facit maius, nec auget peccati malitiam etiam in peccatis coeuntibus in vnum, & facientibus vnum in genere ce'i & moris: quia potest esse primum peccatum circunstantia ulterius plus diminuens de grauitate illius secundi, cum quo vnitur, quàm sit grauitas ipsius secundi; aut etiam primi peccati. Quod sic patet; quia exempli gratia, sic ebrietas habens grauitatem vt duo: & homicidium seu incestus grauitatem vt decem: iam siquis ex illa ebrietate occidat hominem seu committat incestum; certè minus peccaret, quàm si sine illa ebrietate illud faceret; quia tale homicidiū vel icestus distrahitur pebrietatē illā à sua specie: & per cōsequēs à sua grauitate specifica: & reducitur ad speciem & grauitatē ebrietatis non excedētē in duo; quis cū circūstātia sequelæ ipsius dāni seu homicidii, peccati uel incestus: & per cōsequēs plus minuitur de sua ꝓpria & specifica grauitate culpæ rōne ebrietatis: q̄ sit grauitas specifica ipsius ebrietatis. Et concordat Aug. lib. 22. contra Faustum, dicens ꝙ Loth culpandus est non quantum ille eius incestus, sed quantum ebrietas meruit: quia, scilicet, incestus non nisi ex causa ebrietatis illi culpabilis fuit: & tamen ebrietas & incestus ille, similiter & homicidium faciunt vnum peccatum in genere moris: quia secundum peccatum, puta, incestus, seu homicidium, solum est circunstantia sequelæ, seu effectus ad primum peccatum ebrietatis secundum Tho. & Caiet. 1.2. q. 73. artic. 4. & quæst. 20. art. 5. & quæst. 73. articulo. 8. vt de hoc latius infra. quæstio. 18. Ita ergo similiter ad propositum secundum Th. dici potest, quòd quamuis ignorantia quantūcunque culpabilis concurrat vt circunstantia cū altero peccato, ita quòd faciant vnum peccatū in genere moris: non tamen sequitur quod aggrauat illud: sed potius minuit vt de ebrietate dictum est: & concordat Angest. in moral. capitulo. 8. & ita propter hanc rationem negatur illa maior cum sua probatione. Contra hoc Replic. sic replicatur probando veritatem illius maioris assumptæ: quia primum peccatum semper aggrauatur ex aduentu secundi: modò id fit per modum circunstantiæ, aut sequelę, modò non; vt patet de fornicatione simplici, quæ aggrauatur ex circunstantia loci sacri: & ita similiter ebrietas seu ignorantia præcedens fit grauior ex aduentu incestus aut homicidii ex ea sequentis. Nunc autem quòd aggrauatur ex altero adiuncto non potest minuere illud, sed potius auget. ergo patet prædicta maior vera, & Argumentum videtur habere vim. Respondeo negando minorem huius replicæ, & patet ex dictis.

Quartò arguitur ad idem. quia cognitio non facit ad maius meritum seu demeritum, ergo nec ignorantia opposita facit ad minus meritum seu demeritum; nec ad excusandum vllo modo. patet consequentia: quia sicut propositum impropositio: sic oppositum in opposito. si enim lux nihil facit ad esse hominem; ergo nec tenebra ad non esse hominem. & antecedens probatur; quia meritum vel demeritum non prouenit ex maiori vel minori cognitione: sed ex voluntatis actu seu conatu, ita quòd vbi est æqualis actus seu conatus voluntatis: ibi est æquale meritum & demeritum circa idem obiectum: ita demū quòd modò adsit cognitio, modò non: si fortes sciens peccat ex tāta libidine seu cōatu volūtatis; et Plato ignorans peccat ex tāta libidine seu conatu cæteris paribus: certè est ęquale peccatū vtrobiq;.

& con-

Et confirmatur; quia eiusdem non est aggrauare & minuere peccatum: quod patet, quia eadẽ causa naturalis non habet indifferentiam ad oppositos effectus; sed potius est determinata ad unum secundum Aristotelem: ignorantia autẽ est causa naturalis in suo effectu, & aggrauat peccatum; ut patet per Ambros. super illud Ro. 2. An ignoras quoniam benignitas Dei &c. dicentem grauissimè peccas, si ignoras. et Isido. in lib. de Eccles. institu. dicit. Nullus in culpa maior est, quàm qui nescit Deum. Et Augusti. in lib. de libe. arbitr. dicit. Quædam per ignorantiam factæ rectè improbantur. et. 3. Eth. cap. 5. dicitur, quòd ebrius meretur duplices maledictiones: ergo nõ minuit, neque excusat ignorantia.

Respon. ad quartum argumentum. Respondeo ad quartum argumentum, secundum Bonauentu. ubi supra, negando antecedens. & ad eius probationem concesso eius antecedente negatur consequentia: & ratio est, quia si ignorans quis peccat ex tanta libidine & contemptu sicut ille, qui scienter peccat; idem peccatum in specie, iam ille ignorans si haberet cognitionem certè peccaret cum multò maiori libidine seu cõtemptu ex parte huius circunstantiæ cognitionis proueniente: & per consequens grauius peccaret, grauiusque puniri mereretur: sicque uerum est quòd sicut cognitio aggrauat per modum circunstantiæ, sic etiam ignorantia excusat seu minuit grauitatem peccati, non quidem existentem, sed quæ existeret ratione cognitionis, si adesset, respectu illius, cuius talis ignorantia habetur; ut dictum est. Ideo dicere quòd cæteris paribus ubi tanta libido & conatus, ibi est tanta imputabilitas seu grauitas, & quòd non obstet circunstantia cognitionis & ignorantiæ respectu eiusdem; hoc certè implicat: quia si adest cognitio iam ratione huius circunstantiæ, est maior contemptus; & minor ubi cognitio non est: sicque non sunt cætera paria.

Ad confirmationem. Ad confirmationem, respondeo concedendo maiorem, quòd scilicet causa naturalis eodem modo se habens; quantum est de se seu ex parte sua; non habet oppositos effectus: secus si non eodem modo se habet: secus etiam ex parte subiecti aut passi. similiter conceditur minor quò ad id quod, scilicet, ignorantia in suo effectu per se proueniente uidelicet priuando cognitionem oppositam est causa naturalis; sed negatur quòd ignorantia quantum est de se, & quo ad effectum per se aggrauat: hoc enim non est uerum ut latè dictum est. Ad auctoritatem autem Ambros. quæ uidetur dicere quòd aggrauat, respondeo secundum Tho. tripliciter. primo quòd intelligitur de ignorantia affectata: & sic non ratione sui, sed ratione uoluntatis adiunctæ per accidens aggrauat. secundò quòd intelligitur de ignorantia quatenus habet rationem peccati uel circunstantiæ ingratitudinis; in qua ingratitudine summus gradus est quòd homo etiam beneficia non recognoscat: sicque non aggrauat ratione sui prout est ignorantia opposita cognitioni, sed aliunde per accidens. tertiò quòd intelligitur de ignorantia infidelitatis, quæ subuertit fundamentum specialis ædificii. Et ad hanc responsionem uidetur alludere alia quarta responsio Bonauentu. ubi supra, quæ uidetur melior omnibus prædictis, & magis ad rem, dicentis quòd intelligitur non ratione maioris, & grauioris culpæ in se, sed ratione maioris periculi: quia scilicet cùm quis non habet cognitionem morbi, seu culpæ non quærit medicinam, sicque manet semper morbus spiritualis sine remedio: & ita ignorantia alleuiat quidem morbum peccati, sed inducit periculum curationis eius: ita quòd peccatum ignoratum est quidem minus graue, quàm si esset scitum: sed est magis periculosum non quidem simpliciter, sed per accidens. Et facit ad hoc Augusti. in lib. confess. dicens, eò insanabilius peccabam, quò me non peccare arbitrabar. Sed de hoc latius infra. q. 29. Et similiter respondeo ad illud Isidorii ad quod specialiter etiam dico secundum Bonauent. quòd ibi comparat peccatum infidelitatis ad alia genera peccatorum: quia & ipsum in se grauissimum est, quia non est sine magna animi deordinatione: nihilominus tamen cùm quis ignorans aliquid facit etiam in incredulitate minus grauiter peccat ex hac parte, quàm qui ex certa scientia cæteris paribus; ut Paulus de se dicitur. prima Timoth. primo. Misericordiã sum consecutus; quia ignorans feci. Similiter respondeo ad Augusti. de lib. arbitr. dico enim quòd solum concluditur inde quòd ignorantia non excusat simpliciter ab omni culpa, & gradu culpæ undecunque proueniente; & hoc satis est concessum quòd solum excusat, secundum quid, scilicet, quantum est ex parte sua ab illo gradu culpę, qui ex parte cognitionis oppositæ proueniret si talis cognitio adesset. Ad illud. 3. Eth. respondeo secundum Tho. ubi supra quòd ebrius meretur duplices maledictiones propter duo peccata, scilicet, propter culpabilem ebrietatẽ, & propter aliud peccatum inde sequens: ebrietas tamen ratione ignorantię adiunctę minuit peccatũ sequẽs, & fortè plusquàm sit grauitas ipsius ebrietatis, ut supra dictũ est in responsione ad secundũ argu. uel etiam tollit omnino, ut infra. q. 18. habetur, uel etiam secũdo potest dici, ut ait. B. Tho. quod illud dictum inducitur ab Arist. non ex mente sua, sed secundũ ordinationem cuiusdam, Pytaci legislatoris, qui statuit ebrios culpabiliter si percusserint amplius puniendos esse; non respiciens leuitatem, uel grauitatẽ peccati ex ebrietate procedẽtis, sed sequelam damni; quia scilicet sæpius iniuriantur aliis ebrii, quàm sobrii, ut patet. 2. Polyt.

Quintò arguitur. Id, quod est commune in omni peccato, non diminuit peccatum, sed ignorantia est communis in omni peccato, ut patet 3. Ethi. Omnis malus est ignorans, ut supra q. 15. *Argum. 5.*

H habetur

habetur ergo nulla ignorantia excusat, aut saltem non omnis.

Respon. ad quintum arg. Respondeo tripliciter secundum Tho. ubi supra. primò, concessa maiori, ad minorem, quòd illa ignorantia, quæ est in omni peccato, qua omnis malus est ignorans, non est causa peccati, sed aliquid consequens ad causam, scilicet, ad passionem uel malitiam, habitum, seu dispositionem inclinantem ad peccatum, ut supra q.15. declaratum est. Vel secundo respondeo, quòd illa ignorantia, quæ est in omni peccato, est generaliter sumpta; de qua in hac quæst. non agitur, sed de ignorantia specialiter & propriè sumpta; qua quis dicitur ex ignorantia uel ignoranter peccare; prout distinguitur à peccante ex malitia seu passione: & talis ignorantia actus seu circunstantiæ, non est in omni peccato, ut patet. quia non est in peccato ex passione seu malitia, ex quo ista peccata differunt, ut patet ex dictis supra quæst. nona. Vel tertiò respondeo negando maiorem simpliciter: & ratio est. quia si id, quod est commune omni peccato quantum est de se, seu ex parte sua, minuit rationem uoluntarii uel contemptus: tunc etiam quantum est ex hac parte minuit grauitatem, quæ tali peccato proueniret si talis conditio minuens grauitatem non adesset, ut patet. quia fragilitas nostræ naturæ post peccatum originale aliquo modo alleuiat nostra omnia peccata; & quantum est ex hac parte facit illa esse digna, uel saltem non indigna ueniæ: quòd non sic esset tali conditione remota, ut patet in Angelis peccantibus, & in primis parentibus, & sic est de quacunque ignorantia in quolibet peccato, ut sæpè dictum est.

Argum. 6. Sextò arguitur. Omnis circunstantia, quæ sic est necessaria, quòd non est in potestate nostra; maximè si se tenet ex parte operantis, si est etiam impertinens ad actum in esse moris, etiam est impertinens ad speciem & grauitatem actus: sed ignorantia inuincibilis concomitans est circunstantia, quæ pro tunc non est in nostra potestate, & se tenet ex parte operantis: & est impertinens ad illum actum, puta, homicidium, ergo etiam est impertinens ad excusandum uel aggrauandum homicidium: sicque non minuit uoluntarium & contemptum, nec excusat ullo modo. consequentia est bona: et maior tripliciter probatur. primò, quòd circunstantia quæ non est in nostra potestate, nil facit ad grauitatem, quis ex Aristotel. per ea, quæ nobis insunt à natura, nec laudamur, nec uituperamur, & similiter per ea, quæ non sunt in nostra potestate, nec meremur, nec de meremur, alioqui ad impossibile esset obligatio: quod absit. Et secundò, quòd circunstantia se tenens ex parte operantis nihil facit ad grauitatem, uel excusationem, patet. quia talis circunstantia concurrit naturaliter & necessariò posito actu liberi arbitrii, & per consequens iam non est in nostra potestate. Et tertiò, quòd circunstantia impertinens, ad actum etiam est impertinens; & nihil facit ad grauitatem augendam aut minuendam, patet. quia ideo circunstantiæ aggrauant uel minuunt, quia aliquo modo sunt pertinentes, & habent aliquam causalitatem, seu habitudinem ad actum aliquo modo, ut patet. Ergo si est omnino impertinens, nullam habet causalitatem ad aggrauandum actum uel alleuiandum. Et ita patet maior omnino probata. Minor etiam probatur: quia ignorantia inuincibilis concomitans non est pro tunc in nostra potestate ut tollatur, ut patet ex diffinitione ignorantiæ inuincibilis, supra quæst.1. et secundo, patet. quòd tenet se ex parte ipsius ignorantis. et tertiò, est impertinens ad illum actum: quia nihilominus ille sic peccans peccaret, seu ageret illud, ut patet ex diffinitione ignorantiæ concomitantis supra.q.1.

Resp. ad 6. Argum. Respondeo negando maiorem quò ad eius duas primas particulas: quò ad primam quidem de circunstantis, quæ non est in nostra potestate, tunc quando operamur, dico quòd est falsa, quamuis Gabriel in secundò distinctio.41. conclusio tertia secundum OKam teneat oppositum & malè: & ratio falsitatis est, quia si quis cognoscat Bertham inuincibiliter putans esse suam uxorem, ut Iacob. cognouit Lyam, & in illo actu iam adueniat cognitio quòd non est sua, putà, per uocem ipsius uel alio modo; iam talis cognitio necessariò illi adest & naturaliter operatur in eo, ita quòd non est in potestate sua non cognoscere illam non esse suam: & tamen ratione huius circunstantiæ, cognitionis necessariò existentis, iam ex tunc incipiet ille actus esse demeritorius, & culpabilis si continuatur, ex quo est contra dictamen rationis aduenientis. Similiter si quis die non prohibito comedat carnes, & iam adueniat prohibitio, quæ non est in potestate ipsius comedentis, eiusque sufficiens promulgatio: certè exinde erit culpabilis illa comestio ratione illius prohibitionis, seu circunstantiæ temporis, quæ non est in eius potestate, Similiter potest exemplificari & dici de circunstantia loci, & personæ, & de omnibus aliis, ergo illa particula est simpliciter falsa. Et Ad Aristotel. respondeo, nihil facit ad propositum; quia loquitur non de circunstantiis, sed de actibus naturalibus: ut sunt actus potentiæ uegetatiuæ, & nutritiuæ, & huiusmodi, quòd isti tales ex quo nullo modo sunt in nostra potestate applicatis actiuis ad passiua, neque per modum imperii subiiciuntur uoluntati, non sunt laudabiles, nec uituperabiles: quamuis applicatio cibi ad os, uel ad stomachum bene est in nostra potestate; & hæc laudabilis, seu uituperabilis est: ita & actus ille, qui in se uel in sua causa est in potestate uoluntatis per modum imperii est laudabilis, seu uituperabilis pro tunc

tunc tantum; quando est in potestate nostra; & non aliàs, nec alio tempore.

Quòd si etiam de circunstantiis velis idem propter eandem rationem dicere; tunc dico generaliter; quòd si aliquo modo mediatè uel immediatè in se uel in sua causa, actus eum tali circunstantia non est in nostra potestate per modum imperii uoluntatis; tunc etiam non est laudabilis, nec uituperabilis talis actus ratione illius circunstantiæ; neque illa facit ad grauitatem culpæ modò se teneat ex parte obiecti; modò non: quamuis faciat ad grauitatem pœnæ, seu etiam ad accidentalem culpæ maiorem, aut minorem grauitatem; ut infra q. 18. latius habetur, Cum quo tamen bene stat quòd talis circunstantia, quę nullo modo est in nostra potestata, facit ad alleuiationem seu excusationem culpæ, ut patet, quia ex hac parte quòd non est in nostra potestate, iam sicut non aggrauatur peccatum; ita eadem ratione alleuiatur in toto uel in parte quantum ratione eius tollitur de ratione uoluntarii, aut cõtemptus, ut dictum est. Et ita negatur illa maior assumpta in argumento ratione illius primæ particulæ: immo ratione eius deberet potius dici quòd circunstantia, quæ non est ullo modo in nostra potestate licet sit impertinens ad laudem seu peccati grauitatem augendam; est tamen pertinens, & facit ad culpę alleuiationem; ut patet ex dictis. Item negatur eadem maior ratione secundæ particulæ; quamuis Durand. illam teneat, uidelicet, quòd circunstantia se tenens ex parte operantis, nihil facit ad laudem uel uituperium, seu grauitatem illius; propter rationem suprapositã: & iam impugnatam in primæ particula. Insuper eius falsitas patet. quia si fortes existens in charitate seu gratia, producat actum bonum cum omnibus aliis circunstantiis; non tamen ex inclinatione charitatis; iam non est meritorius ille actus, supposita opinione satis communi; quòd scilicet ad meritum non sufficit charitas assistens; sed quòd requiritur concurrens actualiter seu uirtualiter. Iam si ex concursu illius charitatis producit seu cõtinuet illum actum; certè erit meritorius, quamuis ille concursus gratię sit naturalis, & ex parte operantis; ut patet. Item circunstantia personæ facit ad grauitatem peccati, ut patet si quis uoto obligatus fornicatur, quia plus peccat, quàm secularis non habens uotum. Et tamen dignitas, seu status, & professio, seu uotum personæ se tenet ex parte personæ operantis; & non est causa actus illius, quia suppono quòd talis persona est aliàs omnino uolens facere talem actum bonum aut malum. Si ad hoc dicatur, quòd antecedenter aliquomodo est in potestate operantis talis concursus circunstantiæ ad talem actum; ideo facit ad meritum, seu demeritum; ecce quomodocunque dicatur habeo intentum: nam iam falsum est simpliciter quòd circunstantia personæ non facit ad laudem uel uituperium: modò sit in potestate eius, modo non. Item secundò falsum est dicere quòd est impertinens ad alleuiandum peccatum: nam ut supra dictum est de prima particula, etiam si esset talis circunstantia impertinens ad laudem & uituperium & grauitatem augendam: non tamen ad alleuiandum peccatum; quod patet. quia si talis circunstantiæ tenens se ex parte personæ non est ullo modo in sua potestate: iam sequitur quòd ex hac parte sicut non aggrauatur peccatum, ita & alleuiatur, ut supra dictum est. si autem est in sua potestate, iam sequitur quòd sicut est pertinens ad aggrauandum, ita potest esse pertinens ad alleuiandum. ergo illa particula secunda illius maioris; utpote falsa, negatur omnino. Tertia autem particula, scilicet, quòd circunstantia omnino impertinens ad actum in esse rei & in esse moris qualiscunque & undecunque sit, est etiam impertinens ad qualitatem specificam seu grauitatem mutandam, augendam, seu alleuiandam in toto uel in parte, conceditur: sed tunc negatur minor, quia licet actus peccati, putà, homicidium commissum cum tali ignorantia inuincibili concomitante, sit uolitus inesse rei, & quò ad hoc ipsa ignorantia sit omnino impertinens: non tamen in esse moris: quia ut in hoc ait bene Gabriel, in secundò distinctio 22. quest. 2. notab. 3, quo ad tale esse morale talis ignorantia facit talem actum esse non uoluntarium: nam quò ad hoc quòd est occidere hominem; facit talem occisionem non esse uolitum, non enim illa uolebat, neque putabat se occidere hominem, sed feram, aut aliud; ut supponitur, & per consequens occisio hominis, ut hominis, erat ignorata & nullo modo intenta in illo actu, quamuis in alio actu intenta esset: sicque talis ignorantia bene est pertinens ad tollendum rationem homicidii inesse morali: & per consequens excusat tollendo uoluntarium & contemptum legis; ut patet ex omnibus supradictis: sed de hac ignorantia concomitante quomodò, & quantùm excuset, latius infra quæstione decimanona habetur. *Argu. 7.* *Resp. ad 7. Argu.*

Quòd si replicatur, quòd intemperatus, qui, scilicet, est in gradu intemperantiæ deprauatus sine murmure rationis aut conscientiæ peccans; iste peccat grauius & ex maiori libidine & contemptu quàm qui est in gradu incontinentiæ cum eius murmuratione; ergo cognitio non est circunstantia augens contemptum: sicut nec omnis carentia cognitionis minuit contemptum: sicque non omnis ignorantia minuit peccatum nec excusat. *Replica.*

Respondeo secundum Martinum de temperantia in quæstione tertia de ebrietate, conclusio. 6. concesso antecedente, negatur consequentia: ratio est, quia carentia rationis murmurãtis proue- *Resp. ad replicam.*

niens ex deprauatione voluntatis ex consuetudine peccati & ex contemptu: qualis est in prædicto intemperato; ut supponitur, equiualenter seu uirtualiter, continet in se rationẽ remurmurantem, quam etiam uirtualiter contemnit: sicque illa carentia rationis actualis, est uirtualiter contemptus frequentissimus ipsius ex ratione deprauata. qui autem est ignorans per ligationem sensuum & organorum ministerialiter deseruientium ad usum rationis, non ita contemnit: ideo eius carentia cognitionis minuit contemptum. Hæc ille. Potest etiam dici negando illam consequentiam; quia talis intemperatus habet eò minus de contemptu actuali quò minus habet de rationis murmuratione actuali; quamuis aliunde ex uoluntate deprauata habeat æqualem seu maiorem contemptum uirtualem: semper enim esset maior contemptus actualis si esset maior actualis rationis murmuratio. Et ideo cæteris paribus ignorantia aut carentia cognitionis & remurmurationis actualis, minuit contemptum ex parte sua; & per consequens peccatum, ut patet ex dictis.

Argum. 7. Septimum ad idem, & contra primam probationem propositionis arguitur, quia ignorantia inuincibilis concomitans, qua scilicet, exempli gratia; Sortes occidit Platonem inimicum putans omnino illum esse feram, non tollit uoluntatem saltem uirtualem uel promptitudinem quam habebat sortes occidendi Platonem inimicum; ut supponitur quòd sortes manebat in suo malo proposito, quamuis nunc actualiter non intenderet occidere Platonem inimicum sed feram aliquam uti ei apparebat: haberet tamen actualem uolitionem illum occidendi si sciret illum esse suum inimicum; ut supponitur ex diffinitione ignorantiæ concomitantis supra quæstio. 1. ergo non omnis ignorantia omnino priuans cognitionem tollit uoluntarium: & per consequens non omnis excusat.

Resp. ad. 7. Argum. Respondeo negando antecedens: dico enim quòd in casu prædicto sortes occidens Platonem, in illo actu non habet illam uolitionem quam haberet si sciret esse Platonem, aut si sub æstimatione platonis occideret: sicque ratione ignorantiæ tollitur ista talis uolitio in illo actu: modo habeat tunc simul aliam uolitionem actualem seu uirtualem occidendi platonem, modo non: & ita ille actus occisionis platonis non producitur à uolitione occidendi platonem sed à uolitione occidendi feram seu rem quæ ęstimatur esse fera: obiectum enim illius uolitionis in quod ipsa uolitio tendit, est fera æstimata uel apparens. Similiter ex dictis patet responsio ad Argumentum Martini de temperantia quæstio. 3. de ebrietate conclusione prima dicentis. quòd peccata quæ ebrius sine sua culpa committit ex passionum motibus, habens aliquam cognitionem quæ etiam sine ebrietate committeret; non excusantur à culpa ratione illius ignorantiæ uel ebrietatis. & cum Martino concordat. Caieta. secundum Thom. secunda secundæ quęstio. 150. artic. 4. dicens, quòd solum illa peccata quæ ex inculpabili ebrietate causantur: ita quòd à nullo sobrio fierent excusantur omnino à culpa: sed ut patet ex dictis, tam illa peccata quæ à sobrio fierent quàm ea quæ à sobrio non fierent excusantur ab eo gradu culpæ, qui ratione cognitionis proueniret. Hic etiam potest argui, quòd ignorantia etiam inuincibilis pręcedens aliquando aggrauat, uideatur infra. quæstio. 17. sequenti, dubio 4. ubi de his latius.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA.

VTRVM OMNIS IGNORANtia inuincibilis pręcedens, iuris, uel facti, uel circunstantiarũ: ex nulla culpa proueniens, excuset simpliciter à culpa.

RESPONDEO notando prius, quòd hic, & in quęstionibus sequentibus iam agitur utrum ignorantia excuset omnino uel simpliciter à culpa prouenien te tam ratione cognitionis oppositę si adesset, quàm aliunde ratione uoluntatis seu aliarum circunstantiarum adiunctarum: nam in quæstione præcedente actum est, quòd omnis ignorantia excusat de se à culpa quæ ratione oppositæ cognitionis proueniret, & non aliunde. *Nota.*

Item nota quid nominis ignorantiæ inuincibilis præcedentis, simul & inculpabilis vel ex nulla culpa prouenientis, de qua hic agimus: nam de aliis in quæstionibus subsequentibus agitur particulariter: similiter supponitur ex dictis supra q. 1. quæ sit ignorantia inuincibilis, quò ad dissolutionem & euasionem simul, & quę, quò ad dissolutionem tantum. *Nota. 2.*

ISTIS suppositis sit vnica propositio. Omnis ignorantia omnino inuincibilis, præcedens seu inculpabilis seu ex nulla culpa proueniens, tam iuris quàm facti & circunstantiæ cuiuscunque, excusat omnino & simpliciter à tota culpa: & hoc solum est verum quando tota malitia actus proueniret ratione illius: de quo prædicta ignorantia habetur. Estque id regulariter verum etiam quando illa ignorantia est solum inuincibilis, quò ad dissolutionem, quamuis non quò ad euasionem. *Propo. 1.*

Ista propositio habet tres partes, quarum prima

ma

ma est quasi regula generalis, aliæ sunt eius limitationes, ut patet: & probatur prima pars tripliciter, Primò secundum Gabriel. in secundo distinctio. 22. quæstio. 2. conclusio. 1. Qui facit omnia ad quæ tenetur non peccat: sed habens prædictam ignorantiam inuincibilem est huiusmodi, ut constat ex diffinitione eius supra quæstio. 1. ergo non peccat imputabiliter ullo modo. Consequentia est bona: & maior etiam clara; quia seruans legem non peccat: seruat autem qui facit omne quod debet. 2. ratio. Secundò probatur idem secundum Thom. prima secundæ quæstio. 76. artic. 3. & 4. & ibi Caieta. & Bonauent. in secundo distinctio. 22. quæstio. 3. art. vltimo. Quia id quod tollit omnino rationem uoluntarii ab aliquo actu quò ad esse morale, tollit etiam omnino rationem culpę ab eo: sed ignorantia prædicta est huiusmodi; ergo. Consequentia patet, & maior probatur: quia secundum Augusti. peccatum eatenus est peccatum; scilicet imputabile; quatenus est uoluntarium; quia eatenus est in hominis potestate & non amplius: ergo si nullo modo est uoluntarium, iam non est peccatum imputabile. Minor autem probatur: quia nihil uolitum quin sit aliquo modo præcognitum secundum Augusti. Ideo Ber. dicit quòd pueris, infantibus, & dormientibus nihil imputatur. 3. ratio. Tertiò, probatur idem secundum Adria. in 4. quodlibet. quia si prædicta ignorantia omnino inuincibilis non excusaret à culpa; ergo facienti quod in se est, non esset Deus paratus succurrere in necessariis absolutè ad salutem: quod tamen est contra Augusti. dicentem quòd Deus semper est paratus bene facere; sed malitia hominum prohibetur. 16. quęstio. 1. capitu. decimę. & contra psal. 144. Prope est Dominus inuocantibus eum in ueritate. Addes ut glo. ad Róm. 5. dicat quòd si Deus non reciperet confugientem ad se esset iniquitas in eo: hoc autem attribuere Deo esset impium & blasphemum ut de hoc latius supra. q. 4. dictum est.

2. Pars. Secunda pars propositionis, uidelicet, quando tota malitia actus proueniret ratione illius de quo habetur prędicta ignorantia; ideo dicitur; quia si illa ignorantia inuincibilis præcedens sit solum de aliqua circunstantia quæ aggrauaret, si sciretur; & non de aliis actibus uel circunstantiis aggrauantibus: tunc non excusat nisi à malitia quæ proueniret ex parte illius circunstantiæ ignoratæ. patet exemplo, si quis culpabiliter occidat aliquem, quem cognoscit quidem esse hominem; sed eum inuincibiliter omnino ignorat esse patrem suum; ita quòd si id sciret nullo modo occideret: uel si quis fornicetur scienter cum non sua, quam tamen omnino inuincibiliter ignorat esse matrem uel sororem suam, ita quòd si hoc sciret nullo modo ipsam cognosceret (ut aliquando nocte contingit, & ut Genes. 38. legitur simile de Iuda cum Thamar nuru sua quamuis aliqui contra dicant ut supra. quæstione. 6. dubio. 1. latius habetur propositione prima) iam in his casibus non excusatur à culpa homicidii seu fornicationis, ex quo respectu huius non habuit prędictam ignorantiam: excusatur tamen à culpa parricidii, aut incestus coram Deo in foro conscientiæ: & à pœna iuris Diuini pro culpa hac sicut & ab ipsa culpa: etiam si det operam rei, aliàs illicitæ ut dicit Caieta. ubi supra, & Syluester titulo ignorantia quæstio. 6. Sed utrum excusetur etiam à pœna iuris humani uideatur infra q. 26. q. 27. & ratio huius est. quia respectu talis circunstantiæ quæ faceret seu aggrauaret peccatum illud habetur ignorantia omnino inuincibilis præcedens. Item si quis haberet ignorantiam præfatam de aliqua circunstantia impertinente ad rationem peccati; idest non aggrauante, nec alleuiante peccatum si cognosceretur, ipsa circunstantia: tunc non excusatur à peccato propter talem ignorantiam: quia sicut circunstantia, ita & ignorantia & cognitio eius est impertinens ad culpæ grauitatem aut alleuiationem; ut patet exemplo: si uellem furari rem alienam Ioannis; quam tamen inuincibiliter æstimo esse Platonis: ità quòd si scirem eam esse Ioannis certè non furarer illam: tunc talis ignorantia non excusat à peccato furti: nec aggrauat, sicut neque ipsa circunstantia si esset cognita: parum enim refert ad furtum quòd res aliena sit Ioannis uel Platonis cæteris paribus: sicut parum aut nihil refert quòd manu sinistra aut dextra, pigrè aut ueirociter, hora tertia uel quarta, rem alienam rapui. Similiter est dicendum de sciente aliquid esse peccatum; sed ignorat ipsum ipsum esse mortale: nam non excusatur à peccato, ut ait Adrian. ubi supra, neque à grauitate mortali inuincibiliter præcedenter ignorata, propter eandem rationem, quia scilicet non ignorat aliquid adesse uel non adesse, quod sit pertinens ad rationem peccati mortalis: non enim ignorat actum aut circunstantias ex quibus prouenit ratio illius peccati: quamuis ignoret grauitatem earum & euentus uel sequelę aut pœnæ, quę & quanta sit, ut de hoc habetur latius infra. quæstio. 19. in responsione ad primum Argumentum. Quòd si quis ignoret omnino inuincibiliter circunstantiam quæ alleuiaret culpam si sciretur, puta si quis omnino inuincibiliter ignorans occidat aliquam bestiam seu hominem, putans esse patrem suum quem certè tunc intendebat occidere per talem actum: ita quòd si sciret non esse patrem nollet occidere: iam talis ignorantia non excusat eum à peccato parricidii, sed aggrauat ipsius bestiæ seu hominis alterius occisionem: ita quòd formaliter est parricidium ex quo intentio seu uolitio à qua illa occisio imperabatur habuit pro obiecto patrem suum: quamuis materialiter actus exterior occisionis non parricidium sed homicidium aut Bestiæ occisio sit. Quomodo autem sit uerum,

quòd præfata ignorantia non solum non excusat, sed etiam aggrauat per accidens culpam, paulò t inferius declarabitur in fine huius quæstionis. & cum hac secunda parte huius propositionis sic declarata concordat. Bonauent. & B. Tho. & ibi Caieta. & Altisiodoren. Almayn, Adria. & communiter doctores.

3. Pars. Tertia pars propositionis, quòd scilicet id est regulariter uerum (etiam si ignorantia sit inuincibilis solù quò ad dissolutionem) patet; quia regulariter tunc excusat quando homo non habet causam dubitandi de opposito; aut de peccato secundum talem ignorantiam faciendo: ut sæpe contingit in multis contractibus iure Diuino & naturali illicitis; de quibus tamen sunt rationabiles opiniones iustificantes: & quando mulier, postquam à fide dignis audiuit maritum suum in remotis agentem: mortuum esse: cum alio contraxit: & quando quis petit debitum ab ea quam inuincibiliter æstimat esse suam: nam in his & aliis casibus similibus: vbi probabilitas quòd talis actus est licitus, aut quòd maritus est mortuus, aut quòd illa mulier est sua, tollit causam dubitandi de opposito: utique inuincibilis ignorantia quò ad dissolutionē tantum excusat omnino, licet pateat euasio cessando ab actibus illis. Tunc autem non excusaret nisi Ignorantia esset omnino inuincibilis etiam quò ad Euasionem: quando stante tali ignorantia adhuc homo habet causam rationabilem dubitandi de opposito; aut quòd est peccatum secundum tale m ignorãtiam agendo; putà, quando ob arduitatem uel nouitatem simul & incertitudinem rei, tenetur quis non procedere ad actum uel omissionem, nisi plenè certior factus sit: ita quòd tale dubium seu incertitudo non tollitur per positionem alterius partis: excẽpli gratia. si Diabolus alicui in specie crucifixi appareret; utique non excusaretur ille absolutè adorando: quamuis non possit scire si Diabolus est, aut non: quia patet euasio cum expressa conditione adorando: sed an tũc sufficiat implicita conditio, sicut adoratur hostia secundum Concilium Constantiense. alibi discutiendum est. Ita tenet Adria. in materia de confessione dubio. 7. & dicit ita intelligere & limitare doctores: quamuis ipse in 4. quodlibet. art. 1. prius indistinctè tenuerit, quòd non excusat ignorantia (scilicet semper in omni casu) nisi sit omnino inuincibilis quò ad dissolutionem & euasionem: sed (ut dixi) secundũ præfatam distinctionem quam ipse ubi supra dubio. 7. ponit intelligendus est. Vnde si Diabolus in specie crucifixi apparens præciperet Petro immolationem sui aut filii, aut mutilationem membri: aut quòd relicta religione quam professus est ducat uxorem: non est ignorantia inuincibilis, nisi quò ad dissolutionem tantum. Sed quia per incertam illam Diaboli apparitionem illud præcipientis, non tollitur certitudo præcepti Diuini generalis in oppositum: ideo nec excusatur, obediens illi incertę apparitioni, contra certum præceptum Dei in oppositum: super re periculosa de mortali peccato. Quòd si esset certum de reuelatione Dei illud præcipientis: utique illi esset obediendum sicut Abraham obediuit Genes. 22. quia & Deus tunc in suo generali præcepto dispensat: si autem æquale dubium de utraque parte contradictionis esset: tunc minus malum minusque periculum eligendum est; ut inferius tractatu de conscientia. q. 5. q. 6. latius habetur: est enim tunc ignorantia omnino inuincibilis quò ad dissolutionem simul & euasionem, & penitus excusans.

Ex supradictis, tria dubia oriuntur, quorum primum est. Vtrum quãdo quis ex actuali obliuione eius quod habitualiter scit aliquid operatur: reducatur ad præfatam ignorantiam inuincibilem præcedentem: & omnino excusetur. Putà si quis certa intentione perseuerans nullo modo peccandi mortaliter: & sciens talem contractum sapere usuram & esse mortalem, aut esse diem ieiunii obligatorium, aut fortem esse excommunicatum nominatim: & tamen id actualiter nunc non recolens, facit talem contractum seu actum, seu cõmunicat, etiam in Diuinis, cum illo excommunicato; quòd si recoleret (ut supponitur) nullo modo faceret. in tali inquam casu, & aliis eiusmodi dubitatur; utrum illa obliuio æquiualeat ignorantiæ inuincibili præcedenti, ut excusetur homo à mortali & à censuris propter id inflictis. Dubium. 1.

Respondeo quòd sic, secundum Caieta. prima secundæ quæstio. 6. artic. 8. & Gabriel in secundo distinctio. 41. dubio. 3. & Alexan. Allens. & Paluda. in 4. distinctio. 18. quæstio. 6. & ratio est; quia omnium actualiter reminisci est supra hominis facultatem. Quilibet enim experitur in se ipso non esse in potestate sua quòd recordetur eorum omnium quæ habitualiter nouit, & meminit, etiã si uelit recordari, ut patet; de quo infra. quæstio. 26. latius. & hoc est uerum quando prædicta obliuio non prouenit ex culpa nostra; nam si prouenit ex culpa, tunc est idem iudicium, quod & de ignorantia inuincibili præcedente proueniente ex culpa, qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum, de qua infra in q. 18. latius habetur. Respon.

Dubitatur secundò: Vtrum fortes habẽs ignorantiam, partim uincibilem partim inuincibilem, sic scilicet, quòd potest uinci faciendo quod tenetur, sed tamen requiritur tempus unius diei exempli gratia: ita quòd in medietate illius diei non potest plenè facere quod tenetur ad sciendũ vt oportet: dubitatur ergo, tunc si dictus fortes conformiter ad illam ignorantiam uel ex illa ignorantia aliquid operatur, in illa prima parte diei in qua est sibi inuincibilis, an peccet, an teneatur expectare finẽ totius illius diei seu temporis requisiti quousque plenè sciat; ut sic tunc plenè informatus operetur & non ante. 2. Dubium

Respondeo secundum Almayn in moral. tracta. 1. cap. 5. quòd si talis ex sua culpa in talẽ ignoran-

rantiam non peruenit: neque dubitare tenetur tunc, an sit mortale peccatum id quod vult agere: istæ non peccabit interim dum inquirit operádo secundum illam ignorantiam tunc inuincibilem; quia omnis actus malus pro tempore pro quo sit est difformis dictamini recto seu inculpabili quod inest, uel quod inesse debet: uel est contra consciẽtiam uel contra probabile dubium; ut patet; quia non apparet vnde sit illicitus actus: nisi ex aliqua trium causarum dictarum: sed talis actus illius hominis de quo est quæstio nõ est huiusmodi: quia ex quo ignorat inuincibiliter omnino, iam non facit contra dictamen rectum quod non est: neque contra debitum inesse, ex quo tunc non tenetur habere aliud dictamen seu cognitionem is qui inuincibiliter ignorat: neque facit contra conscientiam aut contra probabile dubium; ut supponitur in casu iam dicto: ergo non peccat. Ideo & dicũt communiter doctores quòd peruenienti ad ætatẽ discretionis dantur induciæ, ut inquirat & sciat: & interim dum non plenè scit, quod est sciendum ignorat inuincibiliter, si facit quod debet inquirẽdo ut conuenit illi ætati; & secundum illam ignorantiam aut notitiam quam habet interim operando non peccat. Et fortè sic intelligendo concordat. B. Tho. 1. secundæ. q. 89. art. 6. dicens q statim tenetur puer ueniens ad ætatem discretionis inquirere & deliberare de fine ultimo seu de fine honesto uitæ suæ vt ibi latè Caieta. declarat. Secus esset si illa ignorantia tunc inuincibilis proueniret ex culpa sua de qua in. q. 18. latius habetur. Secus etiam si dubitat aut dubitare tenetur quòd peccat tale quid agendo: tunc enim tenetur se suspendere ab illo actu quousque debitè inquirat & sciat (ut oportet) et interim dum inquirit si occurrit quid necessario agendum uel omittendum non peccat, secundum illam ignorantiam inuincibilem agendo uel omittendo: & si conscientia remordet tunc deposita tali conscientia nõ peccat agendo uel omittendo: conformiter ad illã ignorantiam omnino inuincibilem.

Dubit. 5. Tertiò dubitatur: Vtrum ignorantia inuincibilis præcedens aggrauet culpam aliquando. Nã si dicatur quòd sic: iam hoc uidetur contradicere supradictis in q. 16. ubi habetur quòd quantum est de se, semper excusat: & per consequens uidetur repugnare q quantum est de se (sic enim loquor) causa naturalis habeat cõtrarios effectus, aggrauandi, scilicet, & excusandi culpam. Si dicatur quod non: certè hoc uidetur contra experientiam: nam occidens Platonem inuincibiliter æstimatum esse patrem suum uolens: & intendens occidere patrem; qui quidem Platonẽ non occideret si cognosceret illum non esse patrem, quem intendebat occidere: iam grauius peccat sic occidendo illum cum tali ignorantia & intentione parricidii, quàm si cognoscendo illum esse Platonem occideret; ut supra dictum est in probatione. 2. partis propositionis: similiter si quis fornicatur cum Bertha soluta quã inuincibiliter æstimat esse sororem, aut matrem, ita quòd nullo modo cum illa fornicaretur, si sciret non esse sororem aut matrem cùm qua solum uolebat tunc incestuosè coire: iã grauius peccat quàm si sciret.

Respon. Respondeo dupliciter. Primò secundum Caieta. 2. secundæ. q. 150. art. 4. quod propriè, & per se loquendo nulla ignorantia quatenus talis est aggrauat culpam; sed potius minuit; ut supra dictũ est hic & q. 16. præcedente: Ad obiecta autem dico quòd aliud est dicere quòd ignorantia aliquomodo per se, aut per accidens facit incurrere peccatũ grauioris ordinis seu speciei: & aliud est dicere quòd ignorantia aggrauat peccatum. Primum enim bene conceditur: quia ebrius ex ebrietate & similiter ignorans ex dicta ignorantia cõmittit blasphemiam, homicidium, seu fornicationem quam non committeret si sciret quod facit; ut supponitur & dictũ est in exemplis adductis: & ad hunc sensum intelligitur quod supra in probatione secundæ partis propositionis dictum est; quòd talis ignorantia aggrauat per accidẽs, idest facit incurrere peccatũ grauius quàm esset si non esset prædicta ignorantia. Secundum autem quòd scilicet ignorantia aggrauat peccatum propriè, & per se loquendo nunquam conceditur sed negatur; ut patet: quia tale peccatum ex tali ignorantia commissum quodcunque sit, ita quòd si esset sobrius & sciens non committeret illud, iam alleuiatur & excusatur in toto, uel in parte ex ipsa ignorantia: quia minus graue esset ignoranter quàm scienter factum, ut dictum est. Hæc Caieta. Secundò dico quòd illud peccatum grauius parricidii aut incestus, quod talis ignorans intendit & vult cõmittere actu exteriori, non est ignoratum quò ad formale, neque respectu eius habetur talis ignorantia: sed potius habetur cognitio & uolitio eius obiecti quò ad formale, licet quò ad materiale in actu exteriori sit ignorãtia: quod nihil refert ad grauitatem minuendam; ut dictũ est supra in probatione secũdæ propositionis partis: & per hæc patet etiam respõsio ad argumenta Martini de temperantia, in quæstione. Vtrum peccata ebriorum sint imputabilia conclusio. 5. ubi uidetur dicere oppositum; ut de hoc latius infra quæst. 18. sequenti habetur.

QVÆSTIO DECIMAOCTAVA.

VTRVM IGNORANTIA INVINcibilis præcedẽs, ex culpa propria proueniens, qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum, excusetur omnino aut simpliciter à culpa.

RESPONDEO in hoc est duplex opinio. Altera antiquorum Richardi de sancto Victore, Damasceni, & huiusmodi aliorum; quam etiam sequuntur multi scolastici Antiqui & Moderni: quorum Opinio. 1.

rum aliqui has, aliqui illas, uel alias modificationes apponunt: de quibus omnibus infra latius pertractatur. Et hæc opinio tenet quod non excusat à culpa; propter argumenta quæ infra soluentur.

2. Opinio. Altera est opinio communis, neotericorum theologorum; quòd peccata facta ex ignorantia inuincibili præcedente culpabili, quæ uidelicet prouenit ex quacúque culpa etiam non emendata ipsius peccátis; non sunt coram Deo de nouo culpabilia, seu imputabilia, noua & propria culpa, distincta à culpa seu imputabilitate suæ causę, sed solum sunt & dicuntur culpabilia in sua causa & eadem tantum culpa specifica suæ causæ: quáquàm ratione sequelæ effectus quomodolibet præuisi aut debiti præuideri, habent rationē circunstantiæ aggrauantis culpam suæ causæ.

Ista opinio habet duas partes principales: & intelligitur de culpa & pœna essentiali coram Deo debita, nam de pœna accidentali constat quòd tá hic quàm in inferno habet homo rationem dolendi de tali peccato, seu malo effectu secuto ex suo primo peccato quod fuit causa eius. Similiter coram hominibus habet rationem nouæ culpæ: et talia peccata de nouo puniũtur, ut patebit illis.

Notabile. Nota ad declarationem secundæ partis præfatæ propositionis quòd secundum Caieta. 2. secundæ. q. 156. art. 4. & communiter doctores dupliciter dicitur aliquid esse præuisum, scilicet in actu & in debito: seu quòd idem est verè uel interpretatiuè: uerè quidem uel in actu quando quis antequá incideret in talem ignorantiam seu ebrietatē præuidit aliquo modo quòd ipse postea priuatus usu rationis solet talia peccata in genere uel in specie facere: putá percutere blasphemare, detrahere, mentiri, infamare, contumeliare, turpia loqui: aut etiam in communi scit se aliquid mali facere aut peccare, quádo est priuatus usu rationis: licet nesciat in quo genere aut specie peccati, postea peccabit. Interpretatiuè autem, uel in debito dicitur aliquid pręuisum, quando quis existens in usu rationis antequam incurrat priuationem eius aut ebrietatem, potuit & debuit pręcogitare & præuidere ea mala quæ ab eo solent fieri & possunt probabiliter sequi quando ipse est in tali alienatione rationis, seu ignorantia; puta, qa expertus est inclinationes suas pronas ad peccata quantò magis bibit aut dormit: uel quia aliàs in alienatione mentis, uel propè positus incidit: uel quia alii eiusmodi similiter politi i simili ebrietate, seu alienatione mentis solent communiter seu vt in plurimum committere talia uel talia peccata; quamuis ipse in se nunquam fuerit expertus talē ebrietatem seu mentis alienationem. Hæc inquá peccata dicuntur esse præuisa in debito seu interpretatiuè, ab eo qui aliàs inexpertus ebrietatis se culpabiliter inebriauit nihil cogitans de periculo sequentium peccatorum: sicut etiam inter interpretatiua præuisa homicidia cōputantur; si quis casu hominem in monte sagittando occidit non præsciens an mons ille sit ab homine meabilis, an non, ex quo aliqui sunt meabiles aliqui non. Illud autem dicitur nullo modo præuisum ex ignorantia seu ebrietate prædicta, quod nullo modo pręuisum ęst, neque potuit aut non debuit rationabiliter præuideri, adhibita solita diligentia in tali negocio; utpote quando nulla ratio subest timendi futurum casum: puta talis ebrius assuetus est dormire in sua pace; ita etiam peccata quæ magis in passione quàm in actione consistunt quę non ex ipsis ebriis sed ab aliis captantibus tempus ebrietatis emergunt; dicuntur nullo modo præuisa quia hæc omnia non cadunt sub humana diligentia communiter; qualis creditur fuisse incestus Loth. Genes. 19. saltem prima uice: & sic ista peccata nullo modo præuisa non uidentur cadere sub uoluntate seu culpa priori ipsius ignorátiæ, uel ebrietatis; nisi sicut euentus seu effectus in sua causa possibilis & ualde per accidens & remotè proueniens: & isti effectus nullo modo præuisi non habent rationem circunstantiæ aggrauantis ullo modo culpam suæ causæ seu ignorantiæ uel ebrietatis culpabilis; sed solum illa peccata quæ sunt aliquo modo præuisa verè uel interpretatiuè, ut dicit secunda pars pręfatę propositionis.

His ergo pręmissis, iam probatur prima pars propositionis, quòd scilicet, talia peccata nō sunt de nouo culpabilia & imputabilia per nouam culpam distinctam à culpa suę causæ. quod probatur tripliciter. Primò quia talis omnino ebrius uel ignorans de quo est quęstio non tenetur sub noua culpa tunc uitare illud peccatum sequens: ergo non uitando illud non peccat de nouo: cōsequētia est bona, quia nullus peccat, nisi qui facit uel omittit quod aliqua lege tenetur non facere uel non omittere, ut patet ex diffinitione peccati secundum Augusti. Antecedens autē probatur; quia nullus obligatur ullo modo sub noua culpa ad aliquid faciendum uel omittendum pro eo tempore pro quo etiá ex culpa sua est impossibilitatus ad id omnino & absolutè in se & in sua causa; ita q nullo modo est tunc aliquid eorum in eius potestate: sed tunc scilicet in ebrietate plena & ignorantia omnino inuincibili quacúque, talis homo est omnino impossibilitatus; & ita quòd nullo modo est in potestate sua, tunc uitare illam ignorantiá & peccatum sequens omnino tunc incognitum: ergo nullo modo tunc peccat noua culpa uel imputabilitate. Hęc consequentia ultima cum minore patet: & illa eius maior probatur tripliciter. tū primo quia aliàs Deus præciperet & obligaret ad impossibile, quod est error damnatus per Hierony. in expositione symboli fidei; et patet ex ipsa diffinitione peccati quod secundum Augusti. lib. 1. retract. & alibi sæpius, & Ambrosi. ut habetur. 15. q. 1. ca. aliquos. & cap. illa, & cap. si concupiscentia. & cap. non est, si non est uoluntarium id est liberè & deliberatè aliquo modo factum uel omissum nullo modo est peccatú,

Probatio primæ partis.

Prima ratio.

scilicet

scilicet nouam culpam, seu imputabilitatem habens aliàs per id quod nullo modo est in nostra potestate tūc meremur aut demeremur quod absit. Tum secundò probatur prædicta maior: quia nullum videtur inconueniens quòd per peccatum q̄s Deo obligetur ab aliquo ad quod obligabatur seu obligaretur adhuc si non commisisset tale peccatum: licet non impleat pręceptum aliud; ut patet de filio malè occidente patrem suum pauperem ne ei amplius prouideat de necessariis: quia iam iste filius impius post parricidium non manet obligatus patri prouidere, cui teneretur si esset viuus si ipsæ non commisisset parricidiū: sicque per parricidium est extincta et ablata, licet non impleta obligatio prædicta, ut ait Adria. in secundò post quodlib. et in 4. suarum sententiarum in materia de confess. dub. 4. & 5. & patet etiam, quia sicut vnum peccatum, putà, ignorantia ebrietasq́. etiam culpabilis sicut & peccatum originale, pôt minuere obligationem legis seu grauitatem alterius peccati inde sequentis, secundum communiter doctores, ut patet ex supradis. q. 16. ergo similiter unum peccatum potest esse causa quòd tollatur & extinguatur omnino tota obligatio: & per consequens tota grauitas legis uel peccati inde sequentis, quia potest tollere causam obligationis, seu grauitatis sicut & potest minuere. Similiter potest inducere impossibilitatem ut potest facilè exemplificari. Tum tertiò prędicta maior probatur; quia impertinens est ad tollendam & minuendam obligationem legis & peccati grauitatem, quòd talis causa habeat sibi culpam annexā uel non: quod patet; quia obligatio uel grauitas prouenit uel ex parte legislatoris obligantis, uel ex parte obiecti seu materiæ; uel ex parte circunstantiarum: non. n. uidetur vnde aliàs proueniat. Sed ad tollendum uel minuendum obligationem legis & per consequens peccati grauitatē ex parte obligantis legislatoris, impertinens est peccatum ut sit causa tollens uel minuens efficienter: dū per solam uoluntatem ipsius legislatoris potest tolli, uel minui obligatio, & per consequens grauitas inde procedens. Similiter ex parte materiæ potest tolli auferendo materiam uel in toto uel in parte per aliam causam naturalem, modo ibi adsit peccatum modo non: nam extincto patre etiam culpabiliter, utique extinguitur obligatio de illi succurrendo. Similiter ex parte circunstantiarum; quia possunt tolli per aliquam causam naturalem: igitur per peccatum potest tolli uel minui legis obligatio & grauitas peccati inde sequens: & potest peccatum esse causa impossibilitatis exequēdi legem, aut uitandi peccatum aliud, & per consequens tollēdi obligationē pro tunc, ut dictū est.

Nota. Et nota quòd hę rationes probant quòd nullus obligatur ad aliquid sub noua culpa quando ad id omnino impossibilitas est; etiam si ista talis impossibilitas procedat ex culpa quacunque sua uel alterius; etiam ex sua culpabili uolitione talis impossibilitatis: modo talis causa culpabilis sit iā per pœnitentiā emendata modo non. Nota etiā quòd omnia supradicta intelliguntur de impossibili simpliciter & absolutè, quòd, scilicet, nec in se nec in sua causa est tunc in nostra potestate ullo modo: sicut qui se in foueam proiecit aut cęcauit, aut mutilauit culpabiliter, certè non teneretur sub noua culpa, ad faciendū quod nullo modo tunc facere potest: teneretur autem si illud in se uel in sua causa tunc esset in sua potestate, & ita patet probatio.

Secunda ratio principalis ad probationem primæ partis propositionis est, quia sicut cæcus quan- 2. Ratio.
tumcunque ex sua culpa cęcitatē incurrerit, si credens se commisceri suæ, misceatur alienę: nō peccat tunc imputabiliter peccato adulterii: ita similiter ebrius seu ignorans omnino etiam culpabiliter non peccat de nouo imputabiliter commiscēdo se alienæ, aut patrem inuincibiliter omnino ignoratum in bello aut alibi occidendo. Item sicut si seruus culpabiliter se præcipitet in foueam fiatque omnino impotens ad debita seruitia, certè non peccabit de nouo coram Deo toties quoties illa omiserit. & idē de culpabiliter dormiēte omittēte debita pcepta: & idē de culpabiliter amentib. & furiosis, de quibus. Ioan. Andr. dicit quòd in foro Ecclesiæ pœnitentia imponitur his ad cautelā, ne Ecclesię disciplina deseratur. de quo latius infra. q. 26. ita similiter est dicendum de aliis peccatis ex ignorantia omnino inuincibili, quamuis culpabili procedentibus.

Tertia ratio est per auctoritates Iacobi. 4. cap. 3. ratio.
Scienti & non facienti legem, peccatum est illi. sed omnino inuincibiliter ignorans, nullo modo est sciens pro tunc: ergo à contrario sensu, peccatum non est illi: patet consequentia, quia aliàs superfluè poneretur scienti. Item quia secundum Augusti. paruulis quidem qui necdum propria uoluntate credere, nec pœnitētiā pro peccato quod originaliter trahunt agere possunt, sacramentū fidei quod est Baptismum quamdiu rationis capaces esse non possunt, sufficit ad salutem. Hæc illæ. Ex quo patet, quòd nulli post Baptismum peccata imputantur nisi capax rationis tunc sit. Itē Ambrosi. & habetur. 15. q. 1. cap. sanè. sic dicit. Vitandam dicimus ebrietatem per quam crimina cauere non possumus: ideo si quid per uinum delinquunt quin imo uino indulgent, apud sapientes quidē venia facto donatur, sed leuitatis damnātur auctores. Hæc ille: ubi apparatus dicit leuitatis dānātur auctores qa sunt nimis faciles ad se inebriādum. Alii autem intelligunt quòd non puniuntur pro eo quod ebrius facit, sed pro eo tantum quod eius erat ad se inebriandum. Item cap. meritò dicitur quòd sunt quidam qui iniuriam facere nō possunt sed pati solum, ut furiosus & impubes, ubi dicit apparatus ex August. ut etiā habetur ea. aliquos. qui omnino nescit quid facit, ut puer, ebrius, & furiosus non peccat. Ad idem est ipse Augu-

Augusti. ibidem cap. 1. & cap. inebriauerunt. Itẽ distinct. 6. cap. 1. ubi agitur de polutione nocturna; glossa, postquam recitauit opinionem quæ ex illo textu elicicbat ꝙ aliquis peccat in somno & furia, infert quòd ex illa opinione sequeretur ꝙ aliquis peccat nesciente e etiã mortaliter, & quod benè operatur & meretur gloriam: quod absit; & respondendo ad illum textum in quo fundabatur illa alia opinio dicit, quòd intelligitur ille textus quòd poluti mens in dormiẽdo, nec rea est in somno nec post somnum: sed tunc fit rea quando se ingurgitat: ergo similiter est dicendum de omnino inuincibiliter ignorante per eandem rationem. Patet igitur probatio intenti per tres rationes; quarum prima est efficatior, nam ad alias duas & ad auctoritates facilè potest responderi subterfugiendo, sicut respondent tenentes oppositam opinionem.

Ex dictis patet, quædam particula ipsius primę partis præfatæ propositionis: quòd scilicet tota culpa peccati sequentis ex ignorantia omnino inuincibili culpabili, imbibitur in sua causa, scilicet in illa priori culpa qua quis culpabiliter ignorauit seu se impossibilitauit ad cauendum peccatum inde probabiliter secuturum ut dictum est: quia cũ culpa istius peccati sequentis debeat inesse alicui actui seu omissioni: sed non est talis culpa in tali peccato, ut dictum est; ergo est in sua causa, quia non uidetur ubi debeat inesse. Et hoc est uerum modo ille effectus peccati sequatur ad extra, modo non: quia quantum in se est iam talis peccator voluit virtualiter in sua causa, scilicet, in primo peccato, omne peccatum probabiliter inde secuturũ, & aliquo modo præuisum, vt supra dictum est. Ideo coram Deo sufficit ad culpam & imputabilitatem peccati sequentis, illa voluntas virtualis, sicut & ad meritum sufficit: & patet exemplo, Sicut qui seruo suo præciperet vt occideret platonem, & interim dum ille seruus vadit & occidit illũ iste qui pręcepit dormit, seu efficitur amens, certè iam saltem virtualiter & originaliter peccauit peccato homicidii coram Deo quando voluit homicidium, non autem quando ad extra eo nesciente fuit commissum: si autem ante commissionem exteriorem sufficienter retractauit, iam non sibi sed seruo occidenti tantum imputatur. Et nota, quòd istud peccatum sequens est tantæ grauitatis dumtaxat, quantæ est peccatum primum cum circunstãtia talis sequelæ seu peccati aliquo modo saltem interpretatiuè pręuisi, ex quo uirtualiter sequitur & non amplius; quia non potest habere maiorem culpam & imputabilitatem quã in & ex sua causa: ideo & talis culpa, puta, ebrietas quæ alias secundum se tantum considerata, seu ex suo genere esset tantum uenialis: iam ratione circunstantiæ talis sequelæ mortalis probabiliter inde secuturæ & debitę præuideri fuit mortalis. Sicut sagittatio, quæ de se non est peccatum fit mortalis ratione talis circunstantię, quando, scilicet, non curat debitè pręuideri & cauere ne inde homo occidatur ut etiam dicit Caieta. secunda secundę q. 150. art. 4. & prima secundę q. 76. art. 4. de quo etiam latius infra q. 25. propositio. 3. & dubio finali illius quæstionis habetur & sic patet prima pars propositionis omnino probata.

Secunda pars, scilicet, quamquàm ratione sequelæ, probatur. quia circunstantia sequelæ quomodocunque præuisæ seu cognitæ ex quo se tenet ex parte obiecti aggrauat culpam. Sed ista est huiusmodi, vt supponitur ex dictis ergo, patet consequentia cum minori, sed maior probatur: quia sicut quis est aliquo modo melior ceteris paribus volens & faciens bonum quàm volens & non faciens, putà, quia non potest: ergo similiter è conuerso peior est malè uolens & malè faciens quàm malè volens tantum; patet per Augusti. 13. de trinitate. cap. 5. mala uoluntate quilibet miser efficitur sed miserior potestate qua desiderium malè voluntatis impletur. Et nota quòd non intelligo, quòd ex actu exteriori seu ex sequela tãtum exteriori quis efficiatur peior in voluntate intensiuè & formaliter, hoc enim non est verum secundum opinionem communem, secundum quam ego hic loquor, vt agitur à doctoribus in secundo destinctio. 42. sed dupliciter intelligo præfatam secundam partem propositionis. Vno modo ꝙ malitia præcedentis culpę aggrauatur essentialiter ex tali euentu peccati, non quidem sic ꝙ tunc incipiat hęc essentialis aggrauatio malitiæ prioris ex tali euentu quãdo ipse euentus contingit: quia tunc fortè non est quò ad actũ, licet maneat quò ad reatum illa prior culpa; sicque illa actualis malitia prior & euentus sequens non fiunt simul tempore; sed dico quòd aggrauatur essentialiter ex euentu peccati sequentis, tunc, scilicet, quandò fuit aut debuit esse præuisus seu æstimatus talis euentus probabiliter secuturus ex tali culpa, sicq́; potius aggrauatur illa culpa ex uerisimili pręuisione seu æstimatione debita ipsius euentus, tunc simul cum ipsa culpa existente quàm ex ipso euentu exterius postea sequente: & ita illa culpa ebrietatis habet prædictam totam grauitatem, modo euentus iste præuisus sequatur exterius, modo non vt supra dictum est: & sic ait Angest. in moral. cap. 6. Aliomodo potest intelligi aggrauatio malitiæ prioris accidentaliter ex euentu sequẽti, sic, scilicet, quòd prędicta prior culpa iam essentialiter aggrauata ex præuisione debita euentus inde probabiliter secuturi ut dictum est; postea quando ipse euentus incipit exterius subsequi, tũc etiam incipit pręfata culpa prior non essentialiter sed accidentaliter aggrauari: quia ex aliena malitia quam actus exteriori addit extensiuè ad actum interiorem: iam grauitatem culpę actus interioris perficit ipsa malitia actus sequentis exterioris sequelæ, & eam implet & consummat in suo perfectissimo essendi modo, vt iam dicatur esse peccatum consummatum ex sui finis seu obiecti uoliti assecu-

Probatio 2 partis.

assecutione: omnis enim motus perfectior est in assecutione sui finis, seu termini quàm ante. sed dicitur tunc malitia accidentaliter grauior ex opere exteriori seu ex sequela peccati alterius: quia prædicta prior culpa amplius punietur aliqua pęna accidentali ex tali sequela, quam si non subsequeretur. quia peccator amplius de illa dolebit: sicut & bonum opus exterius & bona sequela auget accidentaliter bonitatem & præmium boni actus interioris, ut etiam ait hoc B. Tho. in 4. distinctio. 17. q. 2. art. 3. & q. 4. ad secundum & habetur de hoc latius infra in primo corolario prope finem huius quæstionis.

Si autem tale peccatum sequens, ex ebrietate seu ignorantia omnino inuincibili prædicta, non sit ullo modo præuisum, tunc nullo modo imputatur ad culpā neque in se neque in sua causa neq; per modum circunstantiæ sequelæ seu actus exterioris, ut patet ex supradictis. uel si imputetur solum per modum euentus seu sequelæ omnino improuisæ, hoc erit ualde leue & per accidens, quatenus iste culpabiliter se posuit in statu efficiendi istum effectum ut sic habeat aliquid de circunstātia aliquo modo aggrauante ut ait Caieta. secunda secundæ q. 150. art. 4. & prima secundæ q. 20. art. 4. & 5. & q. 76. art. 4. ubi de his circunstantiis latè agit: Et ita patet etiā quòd simpliciter & absolutè tale peccatum sequens, debet dici peccatum & nō excusari culpa & malitia: ex quo eā habet in sua causa & ab ea tantum: quamuis in se & propriè eam non habeat sed excusetur; ut habetur infra in responsione ad secundum Argumentum & primo corolario & inferius q. 23. in dubio primo & q. 24. propositione prima. Et ita patet probatio totius propositionis, quam quò ad primam eius partem tenet Alex. Allen. & uidetur ad idem Bonauen. in secundo destinctio. 22. q. ultima. & Gabriel. in secundo distinctio. 22. q. 2. con clus. 3. & distinctio. 41. dub. 3. & Almayn in mora lib. tract. primo cap. 5. & Angest. in moralib. & Adria. in 4. in materia de eucharistia in q. 3. de pollutione nocturna. & Magister Vega de iustificatione. q. 13. conclus. 5. & maioris in quarto distinct. 17. q. 2. & tandem Soto super Ad Roma. 7. & in quarto distinctio. 22. q. 1. art. 7. vbi & dicit B. Thoma. ita sentire, sic etiam tenent communiter doctores Moderni & canonistæ, ut patuit in supradicta tertia probatione: quamuis alii doctores antiqui theologi & canonistæ dicant oppositum, cō formiter ad Damascenum lib. 2. cap. 24. & videtur ad idē August. de correctione & gratia. ca. 49. & de perfectione iustitiæ. cap. 14. 16. 18. & lib. primo retracta. cap. 13. 15. in Epistola ad Sixtum super id Ad Roma. primo. Ita ut sint in excusabiles, & Ricard. de Sancto Victore supra canti. 4. cap. 16. cum quibus est etiam. Grego. ari. in secundo distinct. 26. q. prima & secunda propter rationes quæ in argumentis sequentibus tanguntur & ibi soluentur. nisi fortè doctores isti limitent & intelligantur, secundū & quæ dicta sunt & dicentur in responsionibus ad argumenta.

Contra primam partem propositionis Arguitur primò. quia omnis actus deformis seu contra rationem si est uoluntarius, aliquo modo in se seu in sua causa; scilicet, in actu uolitionis aut nolitionis quam quis poruit & debuit uitare, talis (in quam) actus de nouo culpabilis & imputabilis per nouam culpam aliquo modo in se aut in sua causa prædicta: sed peccata omnino ebriorum & inuincibiliter ignorantium, maximè si sint ex culpabili uolitione se inebriandi & ignorandi pręcedentia, sunt huiusmodi ergo: consequentia patet cum minore: & maior probatur: quia ad rationem nouæ culpæ sufficit quòd talis nouus actus peccati sit aliquo modo voluntarius: modo tale voluntarium sit nunc in se de nouo, simul cum ipso actu peccati adueniens actualiter, modo sit uoluntarium uirtualiter in sua causa, scilicet, proueniens ex actu voluntario præcedente, quod patet. quia sicut ex uolitione actuali pręcedente qua fortes heri uoluit fornicari cras; si cras fornicādo nihil cogitans de fornicatione, certè peccabit tūc de nouo imputabiliter: ex quo, illa uolitio heri pręcedens ex qua processit ad illam fornicationem manet uirtualiter in illo suo effectu: quia uoluit ex nunc pro nunc quando fieret: ita ergo similiter est dicendum de ebrio & omnino inuincibiliter ignorāte ex culpa præcedēte qua uoluit se inebriare & ignorare: quia utrobique est eadem ratio. Si negetur illa maior eiusque probatio, dicendo. quod non est simile, quia in fornicante cras, illa fornicatio est adhuc in sua potestate, ut patet & supponitur. sed non in plenè ebrio & inuincibiliter ignorante: ideo ille cras fornicando peccabit de nouo imputabiliter. Sic autem omnino ebriua & ignorans nullo modo peccabit, propter interuenientem impossibilitatem, tunc sciendi & uitādi tale peccatum. Contra hoc replicatur; quia illa ignorantia & impossibilitas uitandi peccatum est culpabiliter uolita saltem uirtualiter, quando uoluit ignorare & inebriari talis homo: & est uolita quasi medium necessarium ad peccata inde sequentia, sicut mulier quæ ideo obdormit, ut à cō sanguineo quasi nesciens, & resistere non potens opprimatur, est rea incestus & ille coitus est & de nouo imputabilis ad nouam culpam incestus. quia ille somnus est electus ut medium necessarium ad peccatum sequens; & tale peccatum dicitur fieri uoluntariè à uirtuali uolitione præcedente. ergo similiter in proposito est omnino dicendum.

Respondeo sicut responsum est usq; ad replicam: ad quam simul & ad illa alia eiusmodi exempla: de proponente fornicari cras, de dormiente &c. Dico uniuersaliter, quòd si pro eo tēpore quando fiunt habet peccans in sua potestate ipsa peccata seu eorum causam, tunc uerè sunt & dicuntur uoluntariè fieri actualiter uel uirtualiter & de nouo culpabiliter in se, aut sub noua culpa

peccata

Arg. primū

Respon. ad primū argu.

peccata sunt, aliàs autem non; sed in sua tantum causa, & ab eadem culpa suæ causæ: quamuis quã do incipiunt fieri incipiant de nominari de nouo culpabilia & imputabilia ab eadẽ culpa & imputabilitate priori suæ causæ, & i sua cã ut dictũ est: & fortè sic uoluit sentire B. Tho. & alii eiusmodi doctores, ut latè dicetur iufra in primo corolario. Neque est inconueniens, quòd per culpam suam quis de obligetur à præcepto cui antea tenebatur ut supra in prima probatione dictum est: neque ex hoc est eius conditio per culpam melior facta simpliciter quamuis secundum quid quò ad aliquid id sit uerum: quia caret merito impletionis præcepti: & quia in priori culpa habet imbibitam grauitatem omnium peccatorum aliquo modo præuisorum probabiliter inde sequentium: ut patet ex dictis: igitur stando in illa prima probatione propositionis, omnia facilè soluuntur.

Argu. 2. Secundo conta eandem primam partem propositionis arguitur; quia ignorantia orta ex negligentia non excusat omnino à culpa noua, peccata inde sequentia; ergo neque eadem ignorantia in uincibilis orta ex ebrietate seu ex alio culpabili actu quocumque: antecedens patet secundum Aristotel. 3. Ethi. cap. 13. Nam legum latores, eos quidem qui praua faciunt si modo non vi, nec ob ignorantiam eam cuius ipsi non fuerint causa, illa agant; utique castigant & puniunt, & infra. Etenim pro ignoratione etiam ipsa pœnas instituũt, si quispiam ignorationis esse sibi causa uidetur: ebrios nanque duplici pœna afficiunt, principium enim in ipsis est: quippe cùm in ipsorum sit potestate ebrietatem vitare quę ignorationis est causa. puniunt etiam quæcunque per negligentiã homines ignorare uidentur quia in ipsis est non ignorare. Hæc ibi. Neque ualet dicere quòd aliquis iam ex conditione sua talis est factus ut non possit scire aut esse diligens: nam ad hoc respõdit ibi Aristo. dicens. Sed fortasse talis aliquis est, ut non diligens sit. Ecce obiectionem sequitur responsio eius ibidẽ sic. Sed eius ꝙ est tales fieri ipsi sunt causa uiuentes remisse. hæc ille: ubi id latè prosequitur: & ignorantiam & peccata ebriorum & malos habitus & orbitates corporales uolũtarias, & legum ignorantiam ob negligentiam pariter reprehendit. Item in iudiciis humanis secundum leges si constaret quòd quis uoluntariè culpabiliter se furiosum aut ebrium fecisset & inde hominem occidisset: utique iustè puniretur & esset irregularis: quia ut habetur, 15. q. 1. cap. illud. cap. si quis. furiosus absolutè non autem furiosus uolũtariè aut culpabiliter excusatur ab irregularitate homicidii. leges enim ut habetur. 4. Ethi. uoluntarias ignorantias arguunt & puniunt nõ excusant. ex quo patet quod ratione præcedentis causæ culpabilis sunt etiam imputabilia de nouo ad nouam pęnam & culpam peccata quæ ex prędicta negligentia necessariò sequuntur, etiam tunc quã do nullo modo in se uel in sua causa sunt in potestate facientis. & ita hoc Argumentum potest esse replica contra responsionem argumenti præcedentis. Et confirmatur primò à simili; quia si quis per negligentiam ignoret, omnino inuincibiliter nunc fornicationem simplicem esse mortalem alius autem hoc ipsum nũc ignoret propter ebrietatem culpabilem: ex qua ignorantia uterque fornicetur, ita tamen quòd si sciret nullo modo fornicaretur: constat quòd peccatum primi est de nouo imputabile ad nouam culpam mortalem; ergo & secundi. patet consequentia: quia secundus nil habet alleuiãs quod non habeat primus ut supponitur. Sicut etiam si sint duo qui tempore obsidionis custodiunt muros ciuitatis quorum unus per negligentiam alter per ebrietatem ignorans, aut dormiens ciuitatem periculo exposuit: constat quod pari pœna puniuntur. Secundo quia aliàs ex ipsa prima parte propositionis sequeretur quòd peccata conformiter ad conscientiam erroneam orta ex culpa nostra non imputarentur nobis sicut nec peccata facta ex ebrietate.

Respondeo ad secundum Argumentum negãdo antecedens: dico enim quòd excusantur talia peccata coram Deo: & ad probationẽ ex. 3. Ethi. dico, quòd sunt imputabilia, non quidem in se per nouam culpam, sed in sua causa & suę causæ imputabilitate ut dictum est: & ideo apud homines puniũtur cùm talia fiunt, & tunc imputantur, quia tunc, & non ante perpenditur damnum sequelæ quod pręcipuę consideratur in foro & iure humano; & tunc etiam constat per talem effectum peccati: grauitas culpæ præcedentis. Apud homines enim tunc res dicitur fieri quando innotescit secundum Aristot. secus coram Deo, qui intuetur cor. & nihil aliud concludit neque intẽdit Aristot. ibidem. & sic etiam respondet. B. Tho. secunda secundę q. 150. art. 4. Ad primam confirmationem respondeo, quòd nihil concludit contra prædicta, undecunque enim proueniat tale peccatũ seu impossibililitas, excusat coram Deo: secus cõram hominibus. Ad secundam confirmationẽ similiter respondeo, quòd si conscientia erronea est pro tunc inuincibilis excusat: & tota malitia peccatorum inde sequentium imbibitur in sua causa culpabili, ut dictum est. Respon. ad secundum Argum.

Tertio contra eandem primam partem propositionis arguitur. Omnis consensus qui in somnis aliquando habetur ligatis omnino sensibus, de actu libidinoso ut contingit in plene dormiente; qui in somnis exercet actum libidinosum ei consentiendo; etiã si in uigilia non præcesserit mala volitio huius talis actus; talis inquam cõsensus & actus libidinosus in somnis habitus est de nouo culpabilis tũc sub noua culpa; ergo & consensus seu actus peccati ebrii in ebrietate plena. patet consequentia à simili seu etiam à maiori; quia maior alienatio mentis & priuatio rationis est in somnis ubi est sensus omnino ligatus, quàm in ebrietate plena cęteris paribus: & quàm sit inuincibiliter- Argum. 3.

tibiliter ignorante, ut patet; quia talis ebrius & inuincibiliter ignorans, habet aliquam cognitionem & uoluntatem & consensum de eodem actu aut circunstantia in genere rei aut moris: quam non habet plenè dormiens: sicque ebrius & alius inuincibiliter ignorans, non est tam alienus à mente, & usu rationis: sicut plenè dormiens. Antecedens autem probatur tripliciter. Primò quia sicut Salomon per bonā uoluntatem quam habuit dormiens in somnis petendo sapientiam à domino, meruit eam, & laudabiliter egit, & consecutus est, ut habetur secundo Paralyp.c.1. ergo similiter uolitio de illicito actu habita in somnis, est mala culpabiliter de nouo: patet consequentia; quia plus requiritur ad bonum & ad meritum, quàm ad malum & ad culpam; ad quam non est necessaria tanta deliberatio, neque integritas circunstantiarum, sicut ad bonum secundum communiter doctores: igitur si in somnis potest esse laus & bonum, sequitur quòd & culpa. Secundò probatur dictum antecedens, quia in somno quantumcunque profundo potest haberi aliquis usus rationis, & per consequens aliqua deliberatio & libertas; ergo & culpa: patet antecedens, quia apparitio phantastica somni aliquando corrigitur & iudicatur esse somnus & fictio & mala seu falsa: etiam in ipso somno fit reflexio & syllogizatio: hoc autem non potest fieri nisi per rationis usum, ut patet. Tertiò probatur idem antecedens, quia quotiescunque potest homo instrui & erudiri potest uti ratione, & sic deliberare & culpabiliter uel laudabiliter agere, sed in somnis potest homo instrui & erudiri, Iob. 33. per somnum in uisione nocturna, quando sopor solet occupare homines, tunc aperit aures uirorum & erudiens eos instruit. igitur &c.

Respon. ad tertium argumentum. Respondeo ad tertium Argumentum: quicquid sit de consequentia quæ pro nunc transeat: tamen negatur antecedens: dico enim quòd in somno profundo & pleno non potest esse libertas neque deliberatio, nec laus, nec culpa in quocunque actu ibi facto, secundum Martiuum de temperantia quæstione de pollutione. Et Caietanum secundum Beatum Thomam secunda secundæ quæst. 150. quæst. 154. articulo quinto. Et in quarta distinctione nona, quæstione quarta quæstiuncula prima. Et prima part. quæst. 34. art. 3. Et Adria. in 4. in materia de Eucharistia quæst. 4. Vtrùm in somnis potest quis peccare. Et uictoria in ultima relectione de perueniente ad usum rationis. part. tertia propositione. 2. & .3. & .5.

Et ad primam probationem ex secundo Paralyp. primò de Salomone respondeo dupliciter: uno modo secundum Thom. quòd ibi Salomon nihil meruit, neque laudabiliter egit petendo in somnis sapientiam à Deo: sed fuit signum præcedentis desiderii laudabilis habiti in uigilia propter quod dicitur talis petitio placuisse Deo, ut dicit Augusti. 12. super Genes. ad literam: ideo patet quòd ibi non est laus uel culpa licet ex culpabili aut laudabili actu procedat quod fit in somnis. Alio modo respondeo secundum Martinum ubi supra, in Argomento contra primam conclusionem, quòd non habetur ex rigore textus quòd illa apparitio & petitio fuerit facta in somnis: sed solum quòd in nocte Dominus ei apparuit, potuit enim in nocte ei uigilanti apparere. Ad secundam probationem antecedentis respondeo etiam dupliciter secundum doctores supradictos. Vno modo negando antecedens de usu pleno rationis sufficiente ad laudem seu meritum, & ad culpam seu demeritum: nam cum in somno uero impediatur usus sensuum, per quem & non aliter in hac uita regulariter habetur usus rationis; quia ut habetur in tertio de Anima, nihil in intellectu quin prius sit in sensu: & inde in phantasia seu imaginatione, & inde in intellectu: ideo impeditur etiam liber usus rationis, licet non aliquale iudicium: & per consequens tunc non imputatur ad culpam uel laudem, etiam secundum Thom. & Martinum ubi supra. Et ad probationem, quòd scilicet apparitio phantastica somni, aliquando corrigitur & fit reflexio & syllogizatio, conceditur: sed negatur quòd ideo fit usus rationis, qualis requiritur ad laudem uel culpam saltem mortalem. Dico enim quòd ille usus rationis semiplenus aut non liber, & correctio & syllogizatio, quæ est in somnis, prouenit non liberè sed naturaliter, ex hoc quòd homo frequenter reflectitur supra somnium suum uigilando, & iudicat se deceptum & illusum dormiendo: & ex illis actibus generatur habitus, qui cùm in somnis naturaliter mouetur, ad apparitionem phantasticam, seu ad species imaginationis: inde mouet etiam rationem naturaliter ad similem actum, illi actui seu actibus, ex quibus ille habitus genitus fuit in uigilia: & ita per talem similem actum iudicat tunc ratio quòd id quòd apparet est somnium & illusio. Immo experiuntur aliqui quòd cùm habent somnium ad quod nata est sequi pollutio: quod ex detestatione huius pollutionis facta in uigilia, habent apprehensionem, uel etiam notitiam iudicatiuam aliquam corrigentem apprehensionem illam somni: quæ excitatur dormiens, & tunc interdum præuenitur & impeditur pollutio, interdum autem non: & hoc ultimum æstimo ad opus usumque rationis pertinere.

Alio modo respondeo, quòd dupliciter habetur usus rationis. Vno modo per determinationem & imperium uoluntatis, se liberè ad hoc determinantis: & talis usus rationis est in potestate habentis, & est principium meriti uel demeriti, sed talis usus rationis non potest haberi in somnis, neque in ebrietate plena. Alio modo habetur usus rationis, *Nota.*

ſic quòd non eſt in poteſtate habentis ipſum habere & non habere, neque facere quòd ratio conſideret de eo quod eſt agendum uel non agendum: & hoc modo concedit quòd talis uſus rationis poteſt haberi in ſomno, & ebrietate plena, & potius dicitur actus uel opus quàm uſus rationis. Sed iſte non eſt, nec poteſt eſſe principium meriti aut demeriti ſufficiens, quia omnino caſuale eſt quòd tunc habetur talis vſus rationis: ex quo non habetur neque continuatur ex certo propoſito & libertate mentis ſed naturaliter. Et ſimiliter dico de illa correctione ſomni, & reflexione, & ſyllogizatione, & de conſenſu, & diſſenſu, & electione, quæ in ſomnis habentur: quia tunc non eſt in noſtra poteſtate talia corrigere uel approbare: ideo non eſt ibi ratio culpæ ullo modo, ut dictum eſt.

Ad tertiam probationem antecedentis reſpondeo concedendo maiorem, ſolum quando poteſt erudiri & uti ratione liberè, ideſt ex determinatione & propoſito libero uoluntatis potentis tunc attendere & non attendere: aliàs negatur illa maior; ut patet ex dictis. Et ſic patet ad minorem, quòd in ſomno aut ebrietate non poteſt eſſe eruditio & rationis uſus liberè aut propriè: neque deliberatio, neque laus uel culpa: ſed ſolum poteſt ibi eſſe eruditio & opus rationis, ex occurſu phantaſmatum, qui non ſubeſt libertati uoluntatis: aut per reuelationem Diuinam, aut per immiſſionem Angeli boni uel mali, & cognitio ad quam homo paſſiuè & naturaliter non liberè ſe habet tunc in tali eruditione ſeu reuelatione: & nihil aliud poteſt probari, ut dictum eſt.

Argum. 4. Quartò & hoc ſpecialiter contra tertiam partem propoſitionis arguitur: quia circūſtantia neceſſario adueniens non poteſt aggrauare malitiam: ex quo naturaliter aduenit & non eſt in poteſtate noſtra, ſed euentus ſequens eſt huiuſmodi, ergo.

Reſpon. Reſpondeo negando maiorem & maximè quò ad grauitatem accidentalem culpæ, ut ſupradictum eſt & hic etiam proximè dicetur. Quomodo autem id ſit uerum quomodo non, quò ad grauitatem culpæ eſſentialem latè dictum eſt ſupra quæſt. 16. in reſponſione ad quintum Argumentum.

Corolla. 1. Ex ſupradictis infertur, primò quòd non ualet opinio B. Thom. in ſecunda ſecundæ quæſt. 150. art. 4. & Caietani ibidem, & in prima, ſecundæ quæſt. 76. art. 3. & 4. & ſequacium dicentium, quòd peccata ſequentia ex ebrietate ſeu ignorantia inuincibili ſeu alia impoſſibilitate, prouenientе ex propria culpa peccantis; ex quo ſecundum eos ſunt & fuerunt uoluntaria à uoluntate & in uoluntate ſuæ culpæ culpabilis, contrahunt de nouo imputabilitatem & culpam ſuæ cauſæ & in ſua cauſa; licet non in ſe ipſis propriè, ut declarat Caieta. ſecunda ſecundæ vbi ſupra & in ſecundo quodlib. quæſt. 16. utrum confeſſor pollutus audiens confeſsionem peccet de nouo, & ut ibi dicit Caieta. hoc intelligit B. Tho. & ipſe de peccatis aliquo modo formaliter uel interpretatiue præuiſis: quod probare nituntur per rationes tactas ſupra in primo argumento & ibi ſolutas, ideo hęc opinio non ualet. Et quidem ex dictis ipſius B. Tho. & ſequacium uidetur ratio contra ipſos: nam Caietanus ſecunda ſecundæ ubi ſupra dicit quòd homicidium commiſſum ab ebrio, cōmiſſum eſt culpabiliter & imputabiliter in actu interiori quando culpabiliter ſe inebriauit præuidens formaliter ſeu interpretatiuè tale homicidium probabiliter inde ſecuturum: tunc enim uoluit ebrietatem ſimul & ſequens peccatum homicidii: actu uero exteriori tunc peccauit de nouo culpabiliter, quando iam ebrius hominem occidit: & ita dicit, quòd ideo dicitur tunc homicidium eſſe nouum peccatum, & nouam culpam habere non in ſe, ſed in ſua & à ſua cauſa culpabili: & idem dicit Caieta. in prædicto quodlib. Sed ex hoc eius dicto patet contra eos, quòd tale homicidium quando externus de nouo ſit licet de nouo denominetur culpabile, & dicatur habere & contrahere nouam culpam in ſua cauſa & à ſua cauſa: non tamen ſequitur quòd nouam culpam aliam homicidii diſtinctam à ſua cauſa habeat. Et ad hoc etiam uidentur uerba B. Tho. in 4. diſtinctio. 17. quæſt. 2. art. 2. quæſt. 4. ad ſecundum ſic dicentis. Effectus conſequens qui peccatum aggrauat iam in actu præceſſit uelut in cauſa: & ideo quando commiſſum eſt totam ſuam quantitatem habuit: & ex effectu conſequenti non accreſcit aliquid quò ad rationem culpæ, etiam ſi accreſcit quò ad pœnam accidentalem ſecundum quod plures habebit homo rationes dolendi in inferno de pluribus malis ex ſuo peccato conſecutis. Hæc Thom. ut tenet & refert etiam Syl. ueſtrina titulo ebrietas, quæſt. 4. Et iterum ipſe Caietan. prima ſecundæ quęſt. 76. art. 4. expreſſe dicit, quòd peccata ſequentia prædictam ebrietatem ſeu ignorantiam culpabilem, de qua agimus; ſolum aggrauant per modum circunſtantiæ quid, ut patet ex eodem Tho. ibidem in reſponſione ad ſecundum & quartum dicēte, quòd ebrietas & homicidium inde ſequens ſunt unum peccatum: & homicidium ſe habet per modum circunſtantiæ aggrauantis modo prædicto: quamuis dicantur duo peccata ſecundum ſe ſeu propter duas inordinationes duorum actuum; ſicut actus exterior & interior ſecundum communiter doctores in ſecundo diſtinctio. 42. & quamuis homicidium habeat malitiam moralem diſtinctæ ſpeciei, prouenientem ab obiecto ſecundum ipſum Caiet. ibidem. & q. 20. art. 3. 4. & 5. Vbi etiam ſic dicit. Quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud: dicitur denominatiuè tale, & non oportet ꝙ formaliter: quod patet dupliciter. Primò quia quod habet aliquid formaliter, dicitur tale ſecundū ſeipſum; quod patet inductiuè, quia ſanum

num dicit formaliter de animali, & ſecundum ſeipſum, de medicina autem & urina denominatiuè tãtum uel analogice, quia in ordine ad ſanitatem animalis. Conſtat autem quòd actus interior uoluntatis dicitur bonus uel malus ex actu exteriori habente Bonitatem uel malitiam ex obiecto & circunſtantiis; ut patet, quia uelle furari ideo dicitur malum, quia eſt ad malum obiectum, ſcilicet, furtum: & ſimiliter actus exterior dicitur bonus uel malus ex actu interiori habente ſuam bonitatem uel malitiam ex fine, quia ſe habet in ordine ad ipſum interiorem: nam actio manus qua quis furatur dicitur mala; quia à mala uoluntate. Ideo cùm multiplicare entia ſine neceſsitate non ſit rationabile: & ordo ſit manifeſtus adinuicem: & ſufficiat ad ſaluandum bonitates & malitias: igitur ſuperfluum eſt ponere multas bonitates & malitias formales in talibus actibus: ita quòd etiam ſit deriuatio formalis unius ab alia; ut caloris à calore. Et ſecundò patet idem; quia ſi in deriuatione huiuſmodi conditionum, actus ab actu ponatur deriuatio formalis: oportet ergo eadem ratione poſtmodum dicere, quòd cum actus unius uirtutis imperatur ab alia, putà, fortitudinis à charitate; ut in martyribus: quòd à charitate in uoluntate, deriuatur charitas alia in actum exteriorem; & ſimilia quæ abſurda ſunt. Iam ergo fundamentum hoc quòd deriuatio bonitatis & malitiæ in actu, ab actu, et ſic non eſt formalis, ſed denominatiua: ſeu non per modum uniuocationis, ſed attributionis ſeu Analogiæ: ita quòd eadem unica bonitas uel malitia formalis eſt in uno formaliter, in alio autem in quem deriuatur ſeu deſcendit eſt ſolum denominatiuè. Hæc Caietan. prima ſecundæ quæſt. 20. arti. 3. Et in act. 4. addit idem dicens, quòd bonitas ſeu malitia actus exterioris, proueniens à bonitate uel malitia actus interioris, nil bonitatis intenſiuè & formaliter addit ſupra bonum actum interiorem: quia denominatiuum extrinſecum nil formæ intenſiuè aut formaliter addit eſſentialiter ſupra denominatiuum formale: ſicut ſanum in urina & medicina, non addit aliquid ſanitatis aut non dicit aliam ſanitatem formalem ſupra ſanitatem animalis: licet à ſanitate animalis deriuetur ſolum denominatiuè & extrinſecè ſanitas in urina & medicina: nam utrobique eſt tantum unica ſanitas formalis, formaliter quidem in animali, denominatiuè autem in urina ſeu medicina. ſic unica numero bonitas formalis ſeu eſſentialis eſt in actu interiori & in exteriori inde cauſato; ſed formaliter & eſſentialiter in interiori, denominatiuè autem in exteriori. ſicq; idem non cauſat ſeipſum formaliter & eſſentialiter, ſed denominatiue tantum ut dictum eſt. Hæc Caietanus. Ex quibus dictis patet intentum, quòd ſcilicet, ſimiliter in propoſito noſtro, peccatum ſequens ex ebrietate ſeu ex ignorantia præfata, licet denominetur de nouo & ſit culpabile & imputabile de nouo ab imputabilitate & culpa ſuæ cauſæ & in ſua cauſa: non tamen habet aliam nouam formalem eſſentialem & propriam culpam, ſeu imputabilitatem diſtinctam ab ea, ſed ſolum denominatiuam, ut dictum eſt: quia tam naturaliter ſequitur iſtud peccatum ex dicta ignorantia, quàm actus exterior ex ſua culpabili efficaci uoluntate: quamuis prout conſideratur abſolutè ex genere ſuo, tale homicidium ſequens, habeat ſuam malitiam moralem, & inordinationem diſtinctæ ſpeciei prouenientem ab obiecto, non tamen de nouo imputabilem niſi ut dictum eſt. Et hoc modo intellectus B. Thom. ſaluari poteſt.

Secũdò corolariè ſequitur ex ſupradictis quòd non ualet opinio alia Martini de temperantia quæſt. de ebrietate & quæſt. de pollutione nocturna dicentis tria. Primò, quòd omne peccatum ſequens ex ignorantia inuincibili, plena ebrietate, ſomno, furia, uel ex quacunque alia impotentia, non eſt de nouo culpabile per nouam culpam, ſeu imputabilitatem diſtinctam à culpa ſuæ cauſæ: etiam ſi talis impotentia præfata prouenit ex culpa non emendata, ſi talis culpa non eſt actus uolitionis, ſeu deſiderii illius impotentiæ ſeu peccati inde ſequentis. Ratio eius eſt neque de pollutione nocturna concluſione tertia, quia non eſt culpa ratione ſui, ut patet: nec ratione actus deſiderii culpabilis præcedentis, quia non fuit ut ſupponitur, & ſi qui actus proceſſerunt ex habitu aut inclinatione alia uitioſa, illi non fuerunt nec ſunt de nouo culpabiles, ex quo neceſſario inde ſequuntur. Et in hoc primo dicto bene dicit Martinus, & concordat cum ſupradictis propter rationes iam poſitas. 2. Corola

Secundò dicitur ibidem quæſt. de pollutione cõcluſione prima, quòd peccata ſequentia ex dicta impoſsibilitate, non habent nouam culpam, etiam ſi prædicta impoſsibilitas proueniat ex actu uolitionis, ſeu deſiderii culpabili illius impoſsibilitatis, ſeu peccati inde ſequentis: dummodo prædictus actus culpabilis ſit iam emendatus ſeu correctus per pœnitentiam, antequàm inde tale peccatum ſequatur; & ratio eius eſt; quia tunc illud peccatum ſequens in ſe non eſt noua culpa, ut patet per ſupradicta: neque in ſua cauſa, quia tunc ſua cauſa non eſt culpabilis, ex quo eſt emendata per pœnitentiam & nullo modo inanes quò ad actum, nec quo ad reatum, ut ſupponitur: & non uidetur unde alias trahat rationem culpæ nouæ tunc. Et in hoc dicto ſecundo etiam concordat cum ſupradictis: quamuis nõ in ratione. Nos enim propter aliam rationem dicimus ꝙ non eſt tunc noua culpa, ut ſupra patuit. Tertiò dicitur ibidẽ cõcluſione 4. & in q. de ebrietate. concluſ. item 4. ꝙ prędicta peccata ſequẽtia ex ebrietate uel impoſsibilitate ſunt de nouo culpabilia per diſtinctam culpam à ſua cauſa: & hoc

quando talis impossibilitas seu talia peccata procedunt ex actu culpabili uolitionis, uel desiderii illius impossibilitatis seu peccatorum, per sufficientem displicentiam non emendato. Rationes quibus nititur hoc probare sunt illæ quæ supra tactæ & solutæ sunt in argumentis: ideo in hoc tertio dicto, propter rationes supra positas nobis cum illo non constat. Ad Richard. Damas. & alios oppositum opinantes; iam supra responsum est, quòd, scilicet, propter eorum reuerentiam prædicto modo sunt intelligendi, quòd denominatiuè, non formaliter nisi in sua causa, illa sunt noua peccata; ut in primo corolario de B. Tho. dictum est.

3. Corola. Tertiò corolariè sequitur ex dictis. primò contra Grego. Ari. in secundo distinct. 26. q. 1. in fine & q. 2. & B. Tho. 1. 2. quæst. 76. art. 4. ad quartum, & quæst. 77. art. 7. ad tertium, & contra Martinū ubi supra, quòd non potest quis imputabiliter de nouo peccare extra usum rationis quando non est in sua potestate scirè aut nolle illud uel oppositū.

Quartò, sequitur contra Marsilium in secundo q. 1. art. 2. quòd dormiens non potest perdere gratiam, neque extra usum rationis existens; quæ omnia patent ex supradictis.

Sed vtrùm talis actus debeat dici peccatum, licet non habeat notam culpam uel malitiam infra quæst. 23. in fine latius habetur.

QVAESTIO DECIMANONA.

VTRVM IGNORANTIA inuincibilis concomitans, siue iuris, siue facti cuiuscunque, excuset à culpa.

Proposi. RESPONDEO per unicam propositionem hanc. Ignorantia inuincibilis concomitans excusat à culpa actum illum dumtaxat; à cuius obiecto tollit omnem cognitionem: & per consequens rationem formalem obiectiuā; à qua proueniret aliàs ratio culpæ in tali actu: secus si non tollit omnem, sed aliquam cognitionem aut aliquam rationem obiectiuam: secus etiam si à tali obiecto ignorato non proueniret ratio culpæ sed aliunde: secus tandem de alio actu, seu præparatione culpabili actuali, seu virtuali, seu habituali simul existente.

Declaratio. Ista propositio habet tres prædictas limitationes uel exceptiones quæ explicantur ibidem. & nota; quòd nomine actus etiam intelligo omissionem: & nomine obiecti & rationis obiectiuæ, etiam intelligo & includo circunstantias quascūque informantes adiacentes, seu quomodolibet ad rationem culpæ facientes. Et per exemplum patet propositio, prædicto modo limitata. Si Sortes occidit Platonem inimicum; inuincibiliter omnino ignoratum esse Platonem; sed æstimatum potius esse feram; putans & intendens in tali actu occidere feram: qui tametsi sciret non esse feram sed Platonem; certè uoluisset etiam eum tunc occidere: quia & cum alias uolebat occidere: in hoc casu sic limitato dicit propositio, quòd talis actus occisionis Platonis non est culpabilis sed excusatur omnino à culpa homicidii ratione præfatę ignorantiæ inuincibilis concomitantis habentis tres conditiones præfatas. Primò quòd tollit omnem cognitionem, & per consequens rationem obiectiuam formalem uitiantem respectu actus, à quo illa occisio imperata est: quia, scilicet, obiectum formale uolitionis illius est fera æstimata, & nullo modo est Plato, uel homo: qui tamen esset obiectum uitians talem occisionem: si Sortes cognosceret aut æstimaret tunc se occidere Platonem seu hominem: licet fortè per alium actū tunc etiam uelit occidere Platonem, ut paulò inferius dicetur: & ita tollitur omnis cognitio & ratio formalis obiecti uitiantis. Item secundò est alia conditio seu limitatio in dicto exemplo, quòd, scilicet, ratio culpę in tali actu occisionis non proueniret aliunde, nisi ratione subiecti præfati, si non esset ignoratum; ut supponitur: putà, quia non fit aliàs contra conscientiam uel aliam legem: ita quòd culpa illius homicidii, non esset nisi quia Plato seu homo aliquo modo cognitus uoluntariè & iniustè occideretur. Item est alia conditio tertia seu limitatio, quòd, scilicet, solus ille actus imperans illam occisionem dicitur à culpa excusari ratione præfatæ ignorātiæ: & non alius neque alia mala uolitio seu mala præparatio occidendi Platonem; etiam tunc si illum reperisset & cognouisset: si qua tunc simul est actualiter seu virtualiter: hæc enim manet culpabilis in actu seu in reatu sicut ante ipsam actualem occisionem erat: & nihil culpæ accedit, aut subtrahitur essentialiter uni propter aduentum alterius uolitionis seu occisionis: aut propter excusationem unius actus non excusatur alter, neque essentialiter aggrauatur alter ab altero, propter simultaneam societatem impertinentem & contingentem: nam unum peccatum non inficit alios actus aliàs non culpabiles simūl existentes: alioqui omnes actus hominis habentis vnum peccatum mortale, essent culpabiles; & nullum bonum opus eleemosynæ aut ieiunii posset agere is qui est in uno mortali, quod absit. Propter defectum harum conditionum seu limitationum nō excusatur à culpa actus Sortis in hoc casu: quando Sortes ignorans omnino inuincibiliter hodie esse diem ieiunii obligatorium, seu hanc mulierem esse alienam seu suam coniugem, seu esse Platonem illum quem omnino æstimat esse feram: & tamen habet uolitionem & intentionem

tentionem non ieiunandi hodie etiam si sit dies ieiunii, seu cognoscendi hanc mulierem etiam si sit aliena seu occidendi illam rem etiam si sit plato aut homo aut quidquid sit illa res: & ex tali intentione seu uolitione procedit ad actum comestionis, coitus, seu occisionis præfatæ. Ratio est; quia talis ignorantia non tollit omnem cognitionem neque rationem formalem obiectiuam à qua prouenit ratio culpæ in tali actu ut patet. quia tale obiectum licet sit ignoratum in particulari & distinctè quò ad materiale, ex quo ignoratur an ille dies sit Ieiunii & an illa mulier sit aliena, & an ille sit Plato seu Sortes: non tamen quò ad formale saltem in generali seu confusè; ex quo in illis actibus manet cognitio & uolitio comedendi, etiam si sit tunc dies ieiunii & cognoscendi illam mulierem quæcunque sit etiam si sit aliena: & occidendi illam rem quecunque sit etiam si sit homo: & ita manet ratio obiectiua formalis à qua prouenit ratio culpæ in talibus actibus: modo præfati actus sint minus graues & differant specie entis aut moris ab aliis actibus habentibus plenam rationem obiectiuam & cognitionem distinctam & intuitiuam uitiantem, modo non. de quo latius, Angest, in moral. cap. 9. & infra quæst. 23. 24. habetur. Sed utrùm tunc etiam sit duplex peccatum alterum homicidii seu adulterii, alterum ignorantiæ. uide su pra. q. 6. in illo dubio.

prima rō. Nunc prædicta propositio sic declarata probatur quadrupliciter. Primò quia nullus actus est culpabilis de nouo nisi quia fit contra aliquam legem tunc obligantem aut contra conscientiam. ut patet. quia non est dare medium sed talis actus de quo est propositio præfata non est contra conscientiam; ut supponitur. neq; contra legem tunc obligantem: quia lex non obligat saltem tunc imputabiliter nisi promulgata & cognita in actu uel in debito; ut supra quæst. 13. habetur latè: nunc autem talis lex & tale factum tunc inuincibiliter ignoratur omnino: ergo non obligat tunc; ut patet ex diffinitione ignorantiæ inuincibilis supra quæst. prima. Dico quòd talis lex tunc ratione ignorantiæ non obligat, idest quòd à culpa excusat ignorantem, ac si ipsa in se non esset obligatoria: nam simpliciter est obligatoria. neque enim propter ignorantiam alterius, lex aut legislator, suam uim aut potestatem amittit obligandi: sed propter ignorantiam non imputatur ad culpam eius transgressio.

2. Ratio. Secundò probatur. quia ille actus respectu illius obiecti ignorati est omnino ignoratus ut patet. quia est ignorantia omnino inuincibilis de obiecto ut supponitur in propositione: ergo non est uoluntarius neque liber respectu eiusdem obiecti formalis, ut etiam de hoc latius supra quæst. 16. habetur: ergo etiam non est culpabilis talis actus. patet consequentia hæc: quia non habet rationem culpæ nisi quod habet rationem uoluntarii aut liberi secundum Augustinum Ambro. & communiter doctores ut supra quæst. 18. habetur. Si negetur tam antecedens quàm utraque consequentia; sicut B. Tho. & Caieta. negare uidentur: replicatur ut habetur infra in responsione ad primum Argumentum.

Tertiò probatur propositio. quia in casu prædicto propositionis, ille actus peccati non est actus imperatus ab aliquo actu culpabili interiori, ut supponitur quòd non est imperatus à culpabili uolitione occidendi hominem, sed à uolitione occidendi feram æstimatam: ergo non est de nouo culpabilis. Consequentia patet. quia omnis culpa actus exterioris pendet ab interiori secundum omnes doctores in secundo distinct. 42. & Thom. prima secundæ quest. 20. art. 1. & 2. & ibi Caieta. Non enim actio furti exterior est culpabilis nisi procedat à libera uolitione furandi, & sic de aliis. Sed antecedens probatur. tum ex suppositione casus. tum etiam exemplo: quia si Sortes amicus & Plato inimicus ueniant simul in ueste ferarum contra me, inuincibiliter omnino ignorantem qui sint; sed omnino existimantem esse feras: tunc si occiderem utrumque simul certè non peccarem in illo actu culpabiliter ut homicida ut patet. quia in casu præfato occidendo solum Sortem amicum nō peccarem culpabiliter ut homicida, ergo neque occidendo Platonem inimicum eodem aut simili actu tunc simul cum Sorte aut sine illo. patet consequentia: quia actus interior à quo imperatur seu procedit illa occisio Platonis inimici est eadem numero uel specie cum uolitione à qua procedit occisio Sortis ut supponitur. utraque enim uolitio habet pro obiecto formali non quidem hominem aut rem verè existentem; sed æstimatam & apparentem feram & intentam in illo actu. Obiectum namque uoluntatis est res, non quidem absolutè sed ut cognita seu æstimata est: quia nihil uolitum quin aliquo modo cognitum: alioqui occisio Sortis amici esset culpabilis in casu præfato quòd nullus concedit; ex quo ab eadem uolitione numero uel specie imperatur ut supponitur in casu.

Item quartò probatur idem. quia aliàs sequeretur, quòd meum peccatum penderet in esse culpæ ex uoluntate uel actu, alterius, ut patet si ille contra quem ego ignorans & putans illum esse feram, mitto sagittam fugeret ne percuteretur: quia tunc ego non peccarem. Et sic patet probatio propositionis cum qua concordant communiter doctores, & etiam aliqui thomistæ qui etiam dicunt quòd Caieta. sic tenet & interpretatur Beatū Thomam secundum limitationes supradictas: & fortè. secundum eas possunt concordari doctores qui uidentur dissonare. Nam Almayn, & alii tenentes simpliciter quòd præfata ignorantia inuincibilis cōcomitans excusat à culpa intelliguntur cum limitationibus supra positis in pro-

3. ratio. [margin, beside "Tertiò probatur"]
4. ratio. [margin, beside "Item quartò"]

in propositione B. auiē Tho. 1. 2. q. 76. art. 3. & alii sequaces tenentes φ non excusat, intelligunt & loquuntur de ea quando non habet omnes eas limitationes, putà, quando non priuat omnem cognitionem & rationē obiecti formalis à quo prouenit ratio culpę aut de alio actu seu præparatione culpabili tunc simul existente ut dictum est, si tamen sic patiantur uerba prædictorum doctorum intelligi. quòd si sic non intelligunt suam opinionem certè tunc salua reuerentia eorum; opinio opposita utpotè non probabilis refutatur.

Argum. 1. CONTRA præfatā propositionem primò sic arguitur: quia nulla ignorantia excusat actum aliquem à culpa nisi quem causat seu efficit inuoluntarium contrariè seu positiuè. sed ignorantia concomitans propriè & per se non causat inuoluntarium, immo nec non uoluntarium simpliciter; ergo non excusat. Consequentia patet. sed maior probatur, ex tertio Ethi. ubi ex proposito dicitur, quòd non omnis ignorantia excusat nisi ea quæ causat inuoluntarium. Et patet ratione: quia ignorantia nullum actum excusat nisi quem causat: sed nullum actum potest excusare per se, uel per accidens nisi inuoluntarium, quod probatur. quia ignorantia dicitur causare actum quem scientia opposita prohiberet, si adesset ut remotio prohibentis; ut supra quæst. 7. latius habetur. causando autem siue per se siue per accidens actum prædictum iam causat aliquid positiuum; & insuper tollit uoluntarium à tali actu, ex quo tollit ab eo cognitionem. sed impossibile est quòd uoluntarium tollatur per actum positiuum, quin tollatur per actum contrarium, scilicet per inuoluntarium; sicut album per nullum positiuum tollitur nisi per nigrum, quamuis tolli possit per negatiuum priuatiuum seu contradictorium simpliciter: ergo nullum excusat nisi quem causat in uoluntarium ut ait maior supradicta. Minor autem argumenti quòd, scilicet, talis ignorantia concomitans non causet inuoluntarium probatur. tum primò quia formaliter ignorantia est priuatio cognitionis: ergo non potest esse causa per se alicuius positiui quale est inuoluntarium: tum etiam secundos quia signum inuoluntarii est displicentia eius quando post cognoscit; ut Aristot. 3. Ethi. cap. 1. dicit. Sed ignorans prędicto modo concomitanter occidens inimicum æstimatum esse feram: si post sciret non doleret sed gauderet potius: ergo. Secunda etiam particula ipsius minoris quòd, scilicet: immo ignorantia concomitans per se & propriè non causat non uoluntarium simpliciter patet. quia talis ignorans habet duas conditiones. Prima est quòd facit talem ignorantem non uolentem & non causantem uoluntariè id ignotum. secunda est quòd permittit actum qui fit esse totaliter & simpliciter uoluntarium; & ideo quamuis ratione primæ conditionis, prædicta ignorantia habeat hoc, quòd non apponat peccatum aut peccati circunstantiam ex ignoto: tamen ratione secundæ conditionis relinquit ipsum actum inesse simpliciter uoluntariò; & non facit ipsum esse inuoluntarium contrariè aut positiuè ad uoluntarium: & ita patet minor. Propter hanc rationem tenet Caieta. prima secunda quæst. 76. art. 3. quòd propriè loquendo, prædicta ignorantia inuincibilis concomitans, non excusat per se spectantibus ad actum illum: sed impropriè seu largè accipiendo excusare à culpa, idest à concurrentibus omnino per accidens quò ad rationem culpæ, bene excusat talem actum à culpa: quia ratione illius primæ conditionis præfatæ quam habet prædicta ignorantia quòd, scilicet, facit nescientem & per consequens non uolentem priuatiuè; nullus actus positiuè fit in tali ignorante occidente inimicum æstimatum esse feram. Sed quia non meremur neque demeremur habitibus sed actibus: & actus pensamus secundum per se pertinentia; & non secundum omnino per accidens; quæ nec sub consilio neque sub arte cadunt; quia omnis scientia & ars est de his quæ sunt per se, ideo ait Caieta. ibidem quòd B. Thom. absolutè loquendo dixit optimè quòd talis ignorantia non excusat: & quòd ratio sua fuit optima relata ad actum peccati in ordine ad quem tractat de ignorantia ibidem: & quòd sua sententia etiam fuit uera loquendo absolutè, & per se, & propriè: quamuis impropriè & per accidens excusat prædicta ignorantia; ut dictum est: & sic nititur Caieta. saluare opinionem B. Thomæ.

Sed nihil efficit: ideo ad argumentum respondeo negando maiorem, & minorem pro secunda eius parte: maiorem quidem: quia excusat omnis ignorantia tam ea quæ facit inuoluntarium quàm illa quæ tollit rationem uoluntarii; ut dictum est hic, & supra quæst. 16. & ad probationem sumptam ex. 3. Ethico. respondeo dupliciter uno modo, quòd ibi Aristotel. solum loquitur de ignorantia præcedente non de concomitante: nam quasi distinguendo solum inter ignorantiam præcedentem inuincibilem, simul & inculpabilem ex una parte; & uincibilem seu etiam inuincibilem; sed culpabilem, idest ex aliqua culpa procedentem ex alia parte: qualis est ignorantia ebriorum: dixit quæ sola ea quæ causat inuoluntarium actum, qualis est sola inuincibilis simul & inculpabilis omnino ignorantia præcedens, excusat: Non autē præcedens uincibilis: hæc enim, ex quo homo tenetur adhuc eā uincere aut scire, iam est aliquo modo uolita & actus inde procedens, & per cōsequens, talis actus est cognitus & uolitus liberè tunc formaliter aut interpretatiuè. Neque etiam præcedens inuincibilis sed culpabilis ignorantia omnino excusat, ut sunt peccata ebriorum quæ sunt culpabilia, scilicet, in sua causa; ut supradictum est latè quæst. 18. in respon-

responsione ad secundum Argumentum & de hac utraque ignorantia præcedente, scilicet uincibili uel etiam inuincibili. Sed culpabili dicit Aristotel. quòd non excusat omnino à culpa talem actum: quia est uoluntarius saltem interpretatiuè vel in sua causa: & non est inuoluntarius ut supradictum est in q. præcedenti: licet cognita occisione patris sequatur tristitia de eius occisione: Inuoluntarium enim illud & tristitia est formaliter respectu euentus seu sequelæ, quod non tollit omnino rationem uoluntarii respectu actus vt ait Martinus de temperãtia in materia de ebrietate. q. 3. in responsione ad 6. argumentum contra quartam conclusionem: & latè B. Tho. prima secundæ q. 10. art. 5. & q. 72. art. 9. & q. 73. art. 8. & ibi Caieta. sicut si quis peccaret sciens esse peccatum ignorans tamen eius grauitatem & pœnam aliàs non peccaturus non excusatur, ut etiam de hoc infra q. 25. latius. igitur de ignorantia concomitante omnino inuincibili ubi supra non loquitur Aristo. Sed quia contra hanc responsionem potest bene replicari quòd Aristotel. ibidem videtur generaliter loqui de omni ignorantia expressè dicens, quòd illa quę causat non voluntarium quæcunq; sit non excusat: sed illa tãtum quę causat inuoluntarium, ut patet in tex. 3. Eth. c. 1. & 5. vbi dicit ꝙ aliud est ignorantem agere qualis est ignorantia concomitans, & dicit ibi nõ excusare & aliud est per ignorantiã agere qualis est ignorãtia ꝓcedẽs inuincibilis & inculpabilis causans inuoluntarium: & dicit hanc solam excusare. Ideo alio modo respondeo ad illam maiorem, quòd id ex tertio Ethic. intelligitur sicut & loquitur Aristo. quãdo talis ignorantia non habet omnes limitationes supra positas in propositione; tunc enim non excusat omnino actum ipsum vel alium actum simul existentem, ut dictum est & declaratum: quodq; sic debet suppleri & intelligi Aristot. breuiter loquens ibidem: quia rationes præfatæ id sic concludunt.

Ad aliam rationem supra adductam ad probationem prędictæ maioris respondeo, quòd solum procedit de ignorantia præcedente: quę est causa actus, ut ibidem & supra q. 17. probatum est. secus de ignorantia concomitante; quę non est causa actus: ideo ad eius probationem negatur illa maior, ubi dicitur quòd ignorantia nullum actum excusat nisi quem causat. Nam ignorantia concomitans excusat actum homicidii: cuius non fuit causa, ut patet in exemplo supra adducto de occidente inimicum ęstimatum esse feram.

Ad minorem autem præfati principalis argumenti respondeo illam negando quò ad eius secundam partem ubi dicitur quòd immo ignorantia inuincibilis concomitans propriè & per se, non causat nonuoluntarium, neque tollit rationem uoluntarii quod idem est, respectu obiecti illius à quo proueniret ratio culpæ. Et ad probationem, negatur quòd ratione primæ aut secundæ conditionis ibi positæ, talis ignorantia permittat, aut relinquat actum illum inesse simpliciter uoluntariò, & quòd id non sit uerum inde patet, quia respectu illius obiecti formalis, scilicet hominis occisi de quo agitur, illa occisio est simpliciter non uoluntaria sicut est simpliciter ignorata ut supra probatum est. Ideo cùm de occisione hominis quæritur an sit uoluntaria an non certè simpliciter est dicendum quòd non est uoluntaria formaliter: quamuis respectu alterius obiecti formalis, scilicet, feræ apparentis æstimatæ & intentę, & quamuis materialiter sit uoluntaria per se aut simpliciter. Quid enim obstat aliquem actum esse uoluntarium simpliciter & materialiter respectu unius obiecti; non uoluntarium autem simpliciter respectu alterius? maximè quò ad formale? immo omnis actus simpliciter uoluntarius respectu obiecti cogniti & intenti, est simpliciter non uoluntarius respectu alterius ignorati & non intenti, per eandem rationem, quia sicut propositum in proposito, ita oppositum in opposito. Igitur propriè per se & simpliciter talis ignorantia ex quo facit omnino non uoluntarium actum respectu talis obiecti formalis iam omnino & per se excusat à tali culpa, & non solum per accidens & impropriè. Immo ex quo semper seu in plurimum talis ignorantia facit nescientem & non nolentem respectu talis obiecti formalis, sine id faciat per se siue per accidens: certè simpliciter est dicendum quòd talem actum respectu illius obiecti excusat à tali culpa, quia regula & doctrina generalis non solum datur de per se, sed etiam de vt plurimum per accidens contingentibus, maximè in moralibus ut patet: ideo nihil ualet opinio neque defensio quam Caieta. ubi supra nititur ingerere pro B. Tho.

Arg. secundum. Secundò arguitur, in casu præfato quo Sortes occidit Platonem inimicum inuincibiliter ignoratum putans se occidere feram: si sciret esse Platonem certè ipsum libentius occideret eodem actu occisionis, & tunc esset culpabilis occisio, ergo & nunc quando ipsum ignorat.

Respon. ad secundum arg. Respondeo, negando maiorem: sed dico quòd alio actu seu alia uolitione habente pro obiecto formali Platonem seu occisionem Platonis, à qua uolitione imperaretur illa alia occisio culpabilis Platonis cogniti & intenti: Sortes uellet occideretque Platonem cognitum: sicque illa exterior occisio Platonis cogniti & intenti, esset moraliter uel formaliter alia ab occisione eius ignorati ut dictum est. Sicut eadem numero ambulatio in genere rei est alia; & alia in genere moris à diuersis uolitionibus imperata, quando fit propter bonum & perficitur propter malum finem: uel eadem etiam numero est comestio in genere naturę continuata adueniente cognitione quòd est dies ieiunii licet varietur moraliter: ut de hoc latius Angest. moral. cap. 8.

Tertiò

Tertiò arguitur, in casu præfato sortes vult & intendit occidere hanc rē: & hæc res est Plato inimicus: ergo vult & intendit occidere Platonem. sed occisio Platonis intenta est culpabilis, ergo talis ignorantia concomitans non excusat.

3. Argum.

Respon. ad tertium arg. Respondeo. negatur prima consequentia, quia uariatur appellatio: nam in maiori sortes vult occidare hanc rem sub conceptu non rei absolutè sed huius rei estimatæ feræ: & per consequens formaliter vult occidere hanc feram: in consequenti autem stat pro Platone: & sic fit equiuocatio & uariatio obiecti formalis ex uariatione appellationis; & nulla est consequentia. Et alio modo qui redit ad idem, respondeo negando maiorē absolutè: non enim intendit sortes in illo actu occidere illam rem quidquid sit illa res: sed solum restrictè illa rem quę æstimatur fera: & per consequens feram dumtaxat. secus si intenderet illo actu occidere illam rem quidquid sit illa res. secus etiam si alio actu id intenderet ut dictum est supra in declaratione propositionis & ita debet rectè sic concludi, ergo vult & intendit occidere Platonem æstimatum feram seu sub æstimatione feræ; & tunc conceditur consequentia: & negatur quòd talis occisio Platonis inuincibiliter æstimati esse feram seu sub tali ęstimatione feræ sit culpabilis: nam res, putà, Plato qui æstimatur fera est fera, non realiter sed obiectiuè formaliter: & ita intenditur occisio solum eius quod æstimatur, ut dictum est.

argum. quartum. Quartò arguitur. in casu quo sortes sit sic affectus & actualiter uolens in illo actu occidere illam rem, quidquid sit illa res siue fera siue homo: & ignoret inuincibiliter quid sit illa res; an sit homo uel fera quæ sibi videtur: tunc sic arguo. sortes vult occidere hanc rem & ignorat inuincibiliter concomitanter quę sit illa res, ergo talis ignorantia excusat: cuius oppositum dictum est supra in prima exceptione propositionis.

Resp. ad quartum argum. Respondeo negando minorem, non enim habet ignorantiam plenam illius obiecti, sed solum ignorantiam distinctam illius: notitiam autem confusam eius saltem quò ad formale in illo actu habet: ex quo in uniuersali, seu in confuso habet notitiam hominis, & uoluntatem habet occidendi hominem seu Platonem in illo actu ut supra dictum est; licet non habeat notitiam & uoluntatem distinctam hominis seu Platonis, ideo talis ignorantia, non omnino excusat, ut supra dictum est.

QVAESTIO VIGESIMA.

VTRVM IGNORANTIA VINcibilis affectata, simpliciter augeat culpam.

Propo. RESPONDEO per unicam propositionem. Ignorantia uincibilis affectata ex malo fine, ut scilicet, quis liberius sine remorsu conscientiæ peccet, simpliciter auget culpam peccati ex ea procedentis: affectata autem culpabilis ex bono fine illam alleuiat. Declarantur particulæ. Primò quę sit affectata ex malo & bono fine; patet supra q. 1. Item dicitur, quòd peccatum procedēs ex ea aggrauatur uel alleuiatur & non aliud ad quod ipsa ignorantia habet se impertinenter uel concomitanter, quia non oportet quòd tale peccatum ratione talis ignorantiæ semper aggrauetur, ut bene dicit Gabriel, in secundo distinctio. 22. quest. 2. conclusio. 3. quia nihilominus fieret tale peccatum eodem modo ac si non esset talis ignorantia. Affectata autem ex bono fine quæ non est causa peccati sequentis, sed est concomitans bene alleuiat illud, licet non excuset omnino & multò magis alleuiat in parte peccatum cuius ipsa est causa, ut ait propositio.

1. Pars. 1. Ratio. Nunc probatur. Prima pars propositionis tripliciter. Primò secundum Gabriel vt supra, & Almayn in moralib. tracta. 1. cap. 6. Adria. in 4. quodlibet: quia uolens ignorare legem, seu factum aut circunstantiam per quam retrahi posset à peccato, magis contemnit, & talis uolitio est magis voluntaria, qua vult non solum ignorantiā sed etiā peccatum inde sequens & malum finem à quo mouetur, ergo grauius peccat. patet consequentia, quia grauius peccat uolens multa quàm unicum tantum malum, pluralitas enim obiectiua cæteris paribus auget calpam actus, ut de hoc etiam Angest. in moralib. cap. 9. latius agit. sed antecedens probatur, quia magis contemnit qui non solum auertitur à dictamine rationis, sed etiam ab ea sciētia qua ipsa ratio rectè regulari posset & retrahi à peccato: ut patet ex supradictis in q. 16. & per Bern. dicentem, qui scire non uult, idest, qui positiuè uult nescire non de ignorantia sed de contemptu iudicabitur. Et Ambro. super id Luc. 12. qui cognouit uoluntatem Domini &c. ait. Qui cū possent scire si uellent studium adhibere nolunt, non nescientes sed contemptores iudicantur. Concordat Adria. in 4. quodlibet, art. 2. tum etiā, quia habet pro obiecto peiorem finem, scilicet, peccare sine remorsu cum maiori libidine, & alia peccata probabiliter inde sequentia, quod & videtur quodam modo ad peccatum in spiritum sanctum pertinere.

Nota. Et Nota quòd in dicto peccato ex tali ignorantia

rantia affectata ex malo fine, est considerare duo. Primum est uelle ignorare. Secundum est ex tali ignoratia agere uel omittere aliquid contra legē. Et licet hoc secundum peccatum si consideretur secundum se solum sit minoris grauitatis & contemptus quàm si fieret scienter cum cognitione peccati ut supra quæst. 16. dictum est, tamen consideratum simul cum prædicta ignorantia affectata seu cum volitione ignorandi à qua procedit, & cum qua manet actualiter; est peccatum grauius & maius: non solum extensiuè & coniunctim secundum Angest. in moral. cap. 6. sed etiā intensiuè secundum Bonauent. in secundo distinctio. 22. quæst. vltima. quàm si ipsummet peccatum fieret scienter, quia licet ratione ignorantiæ sit minus graue, utpotè minus uoluntarium & cū minore contemptu ut diximus, tamen ex alia parte uoluntatis ipsius, est magis uoluntarium, habetque magis de contemptu; ideo dicitur quòd simpliciter aggrauat, & hoc modo intelligitur pima propositio præfata, ut probata est.

2 Ratio. Secundò probatur idem; quia qui uult ignorare vt malè agat; iam uult habere in illo peccato quod intendit maiorem libidinē seu conatum ut patet, quia cognitio peccati quam ille repellit quodam modo retrahit uoluntatem à peccato: dum ratio inhonesti fugibilis ei per cognitionem præsentatur: sicque repellit retractiuum suæ libidinis ex libidine vehementius peccandi quod etiam patet. Et confirmatur, quia uidetur uelle post peccatum minorē tristitiam: quia qui scit se malè fecisse dolet seu tristatur, ut patet tertio Ethi.

3. Ratio. Tertiò probatur idem, quia habet plus de uoluntario extensiuè, nam peccans ex malitia scienter uult semel malè agere: ex dicta autem ignorantia affectata dupliciter. Primò quidem uirtualiter, quando uult sic ignorare ad malè agendum. Secundò verò formaliter quando agit actum peccat seu omittit debitum: & ita priuat se lege, idest cognitione legis & uoluntate & actu legis: peccans autem scienter ex malitia priuat se solum actu legis, non autem lege nec uoluntate legis. Et cum supradictis concordat B. Tho. & Durand. in secundo distinct. 22. q. 4. & Marsilius ea. distinct. quæst. 15. & 5. Bonauentu. Alex. Altisiodoren. & communiter doctores. Et fortè sic etiam intendunt doctores alii dicentes; quòd peccatum ipsum procedens ex dicta ignorantia affectata, est minus graue quàm si fieret scienter seu ex malitia sed ipse peccat grauius etiam intensione quàm si scienter peccaret, quia hæc grauitas non prouenit ex tali ignorantia, sed est ipsa affectata & praua uolitione ignorandi, coniuncta illi peccato ex ea præcedenti. Hæc isti doctores qui uel ut supra intelliguntur, uel aliter ut oportet, cum eis agatur.

2. Pars. Secunda pars propositionis probatur: quia ibi non est ratio contemptus, uel libidinis, seu conatus prauę uoluntatis ad malum neque maior malitia ex obiecto, fine, aut circunstatiis proueniens: sed minor quàm si scienter fieret aut peccaretur ut supponitur, quia & cętera paria supponuntur: ergo ex parte illius ignorātię culpabilis affectatæ non solum non prouenit grauitas peccati: sed est ratio alleuians illud simpliciter, licet non excuset à tota culpa: quod patet tum ex parte ipsius ignorantiæ tum ex parte boni zeli licet indiscreti & ex parte bonæ uoluntatis respectu boni finis intenti: & talis fuit ignorantia B. Pauli, ante eius cōuersionem ad fidem, ut supra quęst. 1. dictum est. Vnum nanque peccatum bene potest alterum in parte alleuiare, ut supra. quæst. 16. in responsione ad secundum argumentum & proximè in quæstio. sequenti latius habetur.

Quaestio vigesimaprima.

Vtrum ignorantia vincibilis, crassa, & supina, iuris uel facti excuset, alleuiet, seu etiam aggrauet culpam.

Respondeo quòd ignorantia prædicta iuris uel facti cuiuscunque, non excusat simpliciter à tota culpa peccatum inde sequens, neque aggrauat: sed solum excusat in parte, seu à tanto, & per consequens simpliciter alleuiat culpam. Propo. 1.

Ista propositio quò ad primam partē, scilicet, quod non excusat simpliciter à tota culpa probatur dupliciter. Primò secundum Gabriel. in secundo distinct. 22. quæst. 2. & communiter doctores. quia talis omittit culpabiliter contra legem præcipientem inquirere, quę recta sunt & necessaria ad salutem Eccles. 16. Cogitatam habe in pręceptis Dei & in mandatis illius assiduus esto. ideo, prima Corint. 14. Ignorans ignorabitur, & Ephe. 5. Nolite fieri imprudentes.

Secundò quia non facit quod tenetur, ut sciat & ut caueat tale peccatum, ut patet ex diffinitione ignorantiæ uincibilis unde talis ignorantia & peccatum inde sequens sunt uolita, etiam tunc interpretatiuè quādo culpabiliter ille omittit scire.

Secunda pars propositionis, quod prędicta ignorātia non aggrauat culpam: & tertia pars quod simpliciter alleuiat uel excusat in parte, licet non in toto patet, quia ratione præfatæ ignorantiæ est minor cōtemptus quàm si scienter fieret, minorque conatus & libido: quia cęteris paribus minor conatus, minorq; libido est in omissione in qua est voluntarium interpretatiuè, quàm in commissione in qua est uoluntarium formaliter ut de hoc etiam Angest. in moral. ca. 10. & supra q. 16. latius, & quamuis sit maius peccatum extensiuè quia sunt ibi duo peccata unum omissio culpabilis sciendi, & aliud est peccatum inde sequens, tamen

men quia ipsum peccatum inde sequens non habet tantum grauitatem intensiuè, quantam haberet si scienter fieret: ideo absolutè & simpliciter dicitur minus graue, & alleuiari prædictam ignorantiam, ut iam dictum est.

Arg. primũ. CONTRA primam partem propositionis sic arguitur. Nam in casu quo Sortes in die Domini ca omittat ire ad Ecclesiam ubi solent indici festa & ieiunia obligatoria; pono quòd illo die, curatus non dixerit quod solebat, & ex cõsequenti simplices ignorant diem ieiunii obligatorium: tunc sic arguo, in casu præfato simplices ignorantes non peccant non ieiunando in die obligatorio sibi nõ indicto per suum curatum: quia est ignorantia inuincibilis seu probabilis & inculpabilis i eis, ut patet & supponitur. ergo nec Sortes peccat nõ ieiunando sed Sortes habuit ignorantiam uincibilem & culpabilem crassam ex qua subsecutum est quòd illo die non ieiunet quia quantum in se est li cet prædicasset suus curatus ipse tamen iam culpabiliter omisit ire ad prædicationem obligatoriam ut supponitur ex casu & per consequens culpabiliter ignorauit & crassè, & nõ ieiunat ex dicta ignorantia crassa: ergo ignorantia crassa illum omnino excusat sicut & inuincibilis excusat alios prędictos in casu. Probatur prima consequentia quia si præfatus Sortes affuisset cum aliis illo die in Ecclesia non magis sciuisset quam nũc scit sicut nec alii sciunt & non potest nunc scire, neque potuit aut debuit aliter scire, nisi ut alii audiendo curatum indicentem festa & ieiunia, quæ tamen non indixit ut supponitur totum hoc, ergo non peccat sicut nec alii non ieiunando.

Respon. Respondeo concedendo antecedens. & primã consequentiam, & similiter antecedens secundæ consequentiæ sed negatur ultima consequentia, quòd scilicet illa ignorantia crassa quam habuit illum excuset. dico enim duo. Primum quòd licet ignorantia illa crassa sit causa quòd non ieiunet non tamen est causa quòd excusetur omnino à culpa: causa autem excusans à culpa nũc comestionẽ illam est quædam alia ignorantia pro tunc omnino inuincibilis superueniens, siue sit pręcedens siue concomitans, siue sit illamet quæ antea erat vincibilis & iam facta est inuincibilis hæc inquam excusat illam comestionem à noua culpa trãsgressionis præcepti de ieiunando.

Secundò dico, quòd Sortes in illa omissione eũdi ad Ecclesiam peccauit duplici culpa seu imputabilitate. Nam ibi est culpa ipsius omissionis culpabilis sciendi quod tenebatur scire: quia quantũ in se est, omisit culpabiliter ire ad Ecclesiam vbi probabiliter curatus erat docturus necessaria: & ideo si fortuito accidit quòd curatus non docuit, certè hoc per accidens incognitum Sorti, non excusat ipsum omittendo. Item in præfata omissione est etiam culpa alia comestionis in die ieiunii, & peccatorum aliorum ex ea probabiliter subsecutorum, modo in effectu sequantur modo non ut supra q. 18. latè dictum est concordat Almayn in moralib. tracta. primo cap. 6.

QVAESTIO VIGESIMASECVNDA.

VTRVM IGNORANTIA PRObabilis, iuris uel facti excusent omnino à culpa

RESPONDEO per unicam propositionem hanc. Ignorantia tãtum probabilis iuris humani, & etiam facti cuiuscunque, excusat omnino & simpliciter à tota culpa peccatum omne ex ea procedens. Prius supponatur quid nominis ignorantiæ probabilis improbabilis, ut supra quęst. 1. ut distinguitur ab inuincibili & uincibili. Nunc probatur quòd ignorantia probabilis iuris humani excusat omnino. Quia ipsæ leges humanę non obligãt nos ad maiorem diligentiam quàm quòd non timus nimis aut notabiliter negligẽtes, remissi aut dissoluti ad sciendum: aut quòd non timus in lata culpa, aut dolo ignorandi: sed ut habemus eã diligentiam, quam alii homines nostri status cõditionis & qualitatis circa talem legem & negotium communiter habere solent, aut habent rationabiliter. ut patet. ff. de iur. & facti ignoran. in l. regula. & l. latè culpę. ff. de uerbo. signi. ut latius dictum est supra. q. 1. & facit ad hoc. ca. proposui sti. distinct. 82. & notata doctorum ibidem, & Adrian. in 4. senten. in materia de restitutione: ubi agit de præscriptio. & facit ad hoc Conradus ut habetur supra. q. 3. Propo. 1. pars.

Quòd autem probabilis ignorantia facti cuiuscunque etiam omnino excuset à culpa probatur secundum Adria. ubi supra, quadrupliciter. Primò quia nisi excusaret. ergo Iacob. Genes. 29. non excusatur à culpa cognoscendo Lyam sibi fraudulenter suppositam quod tamen absit: patet sequela, quia ibi non fuit nisi probabilis ignorantia facti an scilicet illa esset Lya: poterat enim de facto cognoscere quæ esset illa si plus curiosus fuisset in quirendo afferendo lumen loquendo &c. & solũ adhibuit eam diligentiam quæ communiter à uiro bono solet rationabiliter in tali negotio adhiberi: immo si maiorem adhibuisset, fortè peccasset ex nimia curiositate, ergo standum est in propositione. Quamuis Guillelmus Parisien. teneat quòd Iacob congnoscendo Lyam peccauit. quodque non datur ignorantia inuincibilis, nec excusans in facto lege Diuina uel naturali prohibito, ut supra in quęst. 4. in secundo Argumento contra primam partem secundæ propositionis habetur, & confutatur ibidem. Item secundò quia nisi excusaret non liceret conuolare ad secundas nuptias seu uota, recepto certo nuntio de morte prioris mariti. Consequentia probatur, quia adhuc falli potest; consequens autem est erroneum, quia con tra 2. pars. 1. ratio. 2. ratio.

tra determinationem Ecclesiæ, in cap. in præsentia. de sponsalibus. & cap. Dominus de secundis nupt. & August. li. de fide & operibus dicentem. Non peccat virgo quæ nesciês nubit alieno viro neque erit adultera ex hoc quamdiu nescit, 34. q. 2. si virgo in lectum, quod uidetur uerum dum probabiliter ignorat: Item tertiò sicut is qui de consilio medici, qui peritus reputatur, sumit vel alteri dat poculum quo homo occiditur, excusatur ab homicidio propter hanc ignorantiam facti probabilē & sicut qui probabiliter æstimat aliquam rem esse suam quam in sua domo inuenit & ideo retinet ut suam quamuis sit aliena certè excusatur à culpa furti ergo similiter est dicendum in omnibus aliis casibus, ubi est similis ignorantia facti probalis, propter eandem rationem. Itē quartò, quia alioqui oporteret omnes discere medicinam, leges & theologiam, esseque nimis curiosos in omnibus factis suis, & legibus humanis addiscendis, semperque timentes omnia pericula possibilia, ne contra ius Diuinum peccarent ignorantes. Igitur probabilis ignorantia facti, & legis humanæ, excusat à culpa & etiam à pœna debita Deo uel in foro Dei propter Diuinæ legis prædictam transgressionem ex tali ignorantia cōmissam etiam si talis homo det alias operam rei illicitæ ut hoc etiam ait Caieta. prima secundæ quæstio. 76. art. 3. quia ubi non est culpa Deus non infligit pœnam propter illam. ideo Iacob. Genes. 29. si cognosceret Lyam prima nocte etiam causa libidinis explendæ cum præfata ignorantia facti utique à culpa & pœna fornicationis coram Deo excusaretur. Similiter clericus alias illicitè ludēs ad sagittam & ex dicta ignorantia facti patrem occidens, certè à culpa & pœna parricidii coram Deo excusatus est: quamuis in illo actu peccet alias ut habetur in cap. si uerò. de senten. excomu. secus dicendum est de culpa pœna iuris humani maximè in foro exteriori uel Ecclesiæ, de quo infra quæst. 26. quæst. 27. latius.

3. ratio. (margin) 4. ratio. (margin)

Argum 1. CONTRA utramque partem propositionis primò sic arguitur quia ignorantia iuris Diuini uel naturalis non excusat à culpa nisi sit inuincibilis ut patet ex supradictis. Sed dispositio iuris humani facit quòd aliquid sit de lege Diuina, uel naturali, aut contra eam quod alias non esset: quia sicut contra legem Diuinam est rapere seu retinere omnem rem seu mulierem non suam vel alienam, & occidere omnem hominem auctoritate priuata: ita & contra idem ius Diuinum & naturale est detinere hanc rem, seu hanc mulierem non suam, & occidere hunc hominem in particulari: ex quo est furtum & fornicatio ut patet: hoc autem quòd talis res uel mulier, sit aliena uel non sua prouenit à iure humano prohibente dominiū aut ius talis rei esse apud talem hominem & contractum ualidum matrimonii esse posse inter tales personas & occisionem talis criminosi fieri per talem hominem, ut supponitur clarum: & ita patet illa minor præfata, ergo ignorātia tātū probabilis iuris humani, & etiam facti cuiuscunque, nisi sit inuincibilis, non uidetur uniuersaliter excusare quando tale ius humanum facit aliquid esse de iure Diuino, aut esse contra ius Diuinum uel naturale, quod alias non esset, ut exemplificatum est. Consequentia probatur, quia ignorantia eius quod iure Diuino uel naturali est præceptum aut prohibitum, est ignorantia iuris Diuini uel naturalis; sed talis ignorantia iuris humani facientis aliquid esse contra ius Diuinum, non est sine ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur aut præcipitur: ergo ignorantia tantum probabilis præfati iuris humani non excusat. Hæc consequentia patet: & antecedens eius pro utraque parte probatur. Quia ignorare utrùm sit prohibitum detinere hanc rem alienam, cognoscere hanc mulierem non suam occidere hunc hominem, est ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur: quia sicut ipso iure Diuino prohibetur in generali detinere alienum, cognoscere alienam, occidere hominem; ita etiam in particulari detinere quamcunque & hanc rem alienam, & cognoscere hanc alienam, & occidere hunc hominem ut liquet ex supradictis.

Respon. ad primum Argum. RESPONDEO secundum Adria. in 4. quod libet. art. 1. & in 4. sententiarum in materia de restitu. ubi supra concedendo maiorem primæ cōsequentiæ, uel argumenti & similiter minorem ad hunc sensum quòd dispositio iuris humani facit aliquid cadere sub prohibitione legis Diuinę & esse materiam prohibitionis illius, ut ibi probatum est quamuis propriè loquendo non faciat illud esse de iure Diuino, ut latè ait & bene probat Gerson in secunda lectione de uita spiritua li: licet in aliis ibidem dissonet à ueritate. Sed negatur illa consequentia: & ad eius probationem respondeo, quòd maior est uera solum quando constat quòd sub uniuersali quod iure Diuino prohibitum est, includitur illud particulare: aut quòd sit recta subsumptio illius particularis prohibiti: non autem quando hoc non constat, tunc enim est solum ignorantia iuris humani uel facti: exempli gratia. Quando ignoro in uniuersali quòd omne homicidium, furtum, uel fornicatio, prohibetur iure Diuino, uel quando in particulari tantum ignoro quòd hoc, occidere hunc hominem quod scio esse occidere hominem: uel hoc, furari hanc rem alienam quā scio esse alienam, aut quòd scio esse furtum uel quòd hic coitus cum hac Bertha quam scio esse alienam & quem coitum scio esse fornicationem comprehensam in illo generali præcepto mihi noto de non fornicando &c. ut in probatione antecedentis exemplificatum est: talis inquam ignorantia eius quod iure Diuino præcipitur & prohibetur, ex quo constat quòd includitur sub illo

illo uniuersali prohibito, bene est ignorantia iuris Diuini aut eius quod iure Diuino prohibetur secus quando quis non ignorat sed sciuit in uniuersali omne furtum, homicidium, fornicationem & cætera huiusmodi esse prohibita iure Diuino: ignorat autem hunc aut talem actum esse furtum, homicidium aut fornicationem comprehensam in illa uniuersali prohibitione sibi notæ: tunc enim talis ignorantia non est ignorantia iuris Diuini uel naturalis: quamuis sit ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur: sed solum est ibi ignorantia iuris humani seu facti uel circunstantiæ, propter quam ignorantiam nescit quòd ille actus cadat sub prohibitione iuris Diuini. Quomodo autem ex ignorantia iuris humani, aliquando oriatur ignorantia facti uide etiam supra quæst. prima & in sensu in quo præfata maior conceditur, negatur minor ibi subsumpta.

Arg. secundum. Secundò specialiter contra ignorantiam facti sit arguitur quia Genes. 20. Abimelech ex probabili ignorantia facti rapuit sibi Saray, uxorem Abrahæ uolens eam sibi sumere uxorem æstimans non esse coniugatam. Nam ex dicto Abrahæ dicentis eam esse sororem suam, non potuit Abimelech aliud cognoscere neque aliunde quia erant ignoti: & patet quia Dominus ibidem dixit ipsi Abimelech. Ego scio quòd in simplicitate cordis feceris, & ideo custodiui te ne peccares. Et ita patet maior præfata. Sed talis probabilis ignorantia facti non excusaret cum à peccato illius detentionis Saray & commistionis quam cum ea volebat tanquam cum uxore exercere: quia ibi dixit illi Deus, custodiui te ne peccares & non dimisi, ut tangeres eam ubi glos. interli. dicit, id est, ut non peruenires ad flagitium & August. ibidem. ex quibus patet quòd peccasset Abimelech si cognosceret Saray sic probabiliter ignoratam esse uxorem Abrahæ: ergo probabilis ignorantia facti contra ius Diuinum non excusat. Et confirmatur ex concilio Triburiens. ubi sic dicitur, Si absente uxore cum sorore dormierit quam ipse uxorem putat: si per seueritatem probauerit, quòd inscius fecerit hoc scelus debebit pœnitentiam indictam perficere: sed permittitur ut ille non illa coniugium legitimum habeat. 34. quæstio. 2. in lectum: ex quibus patet, quòd post ignorantiam probabilem dicitur scelus perpetrasse cognoscendo sororem uxoris suæ, & pœnitentia ei iniungitur, ergo illa probabilis ignorantia non excusauit ipsum à culpa.

Resp. ad secundum argum. Respondeo, quòd Nico. Lyr. Genes. 20. ad illud de Abimelech dicit quòd non habuit ignorantiam probabilem facti: quia non sufficienter inquisiuit si esset maritata uel non: ideo peccauit eam usurpando. Item dicit quòd habebat aliam uxorem, ut patet in eod. cap. sicque uolendo hanc superinducere peccauit. Sed neutra responsio uidetur bona, quia textus Genes. 20. dicit, quòd simplici corde fecit, ut patet ex uerbis tum ipsius Abimelech, tum etiam ipsius Dei, & Ambros. ibi simplici corde dicit, puro corde. Nullus autem simplici aut puro corde vult quid uitiosè & culpabiliter: ergo ibi fuit ignorantia probabilis facti. Ideo Adri. vbi supra aliter respondet concedendo quòd ibi fuit ignorantia probabilis facti, quę excusauit à culpa actum illum: quodque textus dicit quòd peccauit seu peccasset eam cognoscendo, ut uxorem iniqua ibi fuit peccatū & scelus materialiter tantum, id est, actus in se ex obiecto aut ex genere deformis, contra rectum dictamen, secundum unum modum opinandi: aut fuit actus similis peccato, secundum exteriorem apparentiam & speciem peccati seu facti, licet non malus moraliter secundum alium modum opinandi: non tamen est neque fuisset actus culpabilis seu imputabilis ad culpam uel pœnam coram Deo, in quo omnes opiniones conueniunt: sicut peccata facta ex ignorantia inuincibili, sunt & dicuntur peccata materialiter, non tamen imputabiliter; ut de hoc latius habetur infra quęstio. 23. Ad confirmationem respondeo similiter quòd ibi vocatur scelus & peccatum materialiter, ut dictum est: non tamen imputabiliter, nec culpabiliter, ut etiam ibi uult glossa. Quod autem talibus imponitur pœnitentia, id fit, non quidem pro culpa, sed ad cautelam, & terrorem aliorum & in horrorem facti, & propter publicam honestatem sicut Leuit. 20. dicitur reum peccati & punitur animal quod cum muliere coierit: cum tamen constet nō esse capax culpæ secundum August. ibidē. & in hoc cōcordat Martinus de temperantia. q. vltima de ebrietate in responsione ad quartum Argumentū contra tertiam conclusionem: quāuis dicat esse moraliter malos tales actus cuius oppositū habetur infra q. 23. & quęst. sequentibus.

QVÆSTIO VIGESIMATERTIA.

VTRVM IGNORANTIA inuincibilis excuset actum à malitia morali: ita etiam quòd actus ille, neque sit, neque debeat dici peccatum aut malum, sed potius sit actus moraliter bonus.

Nota. 1. RESPONDEO per vnam propositionem duo notabilia præmittendo: quorum primum est. Quòd idem consideratum secundum varias conditiones, potest esse materia diuersarum virtutum & vitiorum: & similiter materiam indifferentem, aut de genere bonam, aut de genere malam; potest circunstantia facere de indifferenti, bonam & malam, & de bona malam, & de mala bonam conuenientē seu debitam tali actui.

Hoc notabile ponit Angest. in moralibus.capi.3.& 8. & 11.& cōmuniter doctores cuius prima pars probatur. Tum primo, quia sicut idem consideratum secundum varias conditiones eius, spectat ad diuersas scientias & artes vt patet; ita similiter ad diuersas virtutes & vitia: quia ex tali diuersa consideratione, diuersificatur obiectum formale seu materiale ratione cuius etiam diuersificantur actus, vt dicetur in secundo notabili. Tum secundò probatur exemplo: quia potest Bertha considerari, vt vxor, & tunc est materia actus coniugalis: vt aliena, & tunc est materia actus luxuriæ: vt indigens, & tunc est materia actus misericordiæ: vt delinquens, & tunc est materia actus iustitiæ punitiuæ; vt venalis, & tunc est materia actus iustitiæ commutatiuæ: si prædictæ conditiones verè insint tali materiæ à parte rei. Vbi etiam nota, quòd dupliciter actus potest propter huiusmodi cōditionem, esse certæ speciei virtutis aut vitii: vno modo, intrinsecè, quando scilicet talis actus habet pro obiecto huiusmodi conditionem à qua sumitur species. Pro obiecto autem tunc habetur circunstantia vel conditio aliqua, quando voluntas fertur in eam aliquo modo: & quando non fertur in eam non habetur pro obiecto: vt volo cognoscere Bertham meam, volo subuenire Berthæ indigenti, volo corrigere Bertham delinquentem. Alio modo extrinsecè, quādo scilicet talis actus non habet talem conditionem pro obiecto, in quo tamen est huiusmodi conditio, sed actui extrinseca: vt consideratis etiam illis conditionibus volo Bertham cognoscere, volo subuenire Berthæ &c. non necessitatur voluntas, illas conditiones etiam expresse ostēsas assumere & velle pro obiectis suorum actuum: patet, quia in Sorte sciente Bertham esse suam, hic actus non est vitiosus; volo cognoscere Bertham: qui actus ante coniugium vitiosus erat; quia iam post coniugium facta est Bertha materia illius actus: quia si prædictus Sortes esset sic libidine affectus quod etiam vellet cognoscere ipsam Bertham tanquā non suam; etiam sciens eam esse suam: tunc ille actus vitiaretur propter conditionē repugnantem clausam in obiecto; & sic patet probatio primæ partis huius primi notabilis.

Secunda pars eiusdem notabilis, scilicet similiter materiam indifferentem &c. probatur, quia contingit esse indebitam habitudinem alicuius circunstantiæ, ad materiam indifferentem, aut de genere bonam aut conuenientem, vt patet. Si ambulationi aut comestioni, quæ est indifferens; seu dationi eleemosynæ seu orationi & ieiunio, quæ sunt de genere bona; adsit circunstantia mali finis, seu modi aut tēporis aut scandali: iam sit ille actus malus, & materia indebita & disconueniens ei: quòd si adsit circunstātia boni finis, temporis, modi &c. iam erit materia debita & conueniens & actus moraliter bonus.

Quòd autem materiæ de genere malæ, aut disconuenienti tali actui; circunstantia adhibita faciat eam bonam, & conuenientem ad actum moraliter bonum probatur, quia contingit talem circunstantiam reddere talem actum circa talem materiam conformē rectæ rationi. Exempli gratia. Venenum est materia indebita seu mala ex genere suo respectu comestionis: quia illa materia dicitur mala ex genere seu obiecto; quæ est prohibita aliquo iure; & è contra, illa materia est ex genere bona, quæ est conformis iuri præcipienti vel consulenti: indifferens autem est, quæ nullo iure prohibetur neque præcipitur neque consulitur. Sic etiam omne opus cadens sub iure communi præcipiente vel approbante, dicitur bonum ex genere, vt orare, dare eleemosynam & huiusmodi. Opus autem malum ex genere, est opus iure communi prohibitum, vt acceptio rei alienæ inuito domino, occisio hominis, & huiusmodi: & ita venenum quòd de se est materia difformis præcepto naturali de sustentando seipsum, ex quo est disconueniens humanæ sustētationi; est materia de genere mala respectu actus comestionis. Similiter alienum, quod est prohibitum respectu acceptionis seu detentionis adueniente circunstantia seu casu necessitatis extremæ ad saluandam vitam; quæ non nisi per comestionem illius veneni ad venenum aliud expellendum; & non nisi per acceptionem seu comestionem rei alienæ posset saluari, vt facile potest exēplificari: iam illud venenum & illud alienū, sit materia conueniens, & debita respectu illius actus comestionis & acceptionis: & talis actus tūc est conformis rectæ rationi, & moraliter bonus, qui alias non esset; & hoc prouenit ratione circunstantiæ, scilicet necessitatis superuenientis. Aliqua autem materia est de se & intrinsecè, id

est, necessario mala seu disconueniens alicui actui, sic quòd nullo modo potest denudari à sua malitia neque rectificari: & tunc talis actus non potest esse bonus, neque talis materia potest fieri ei conueniens secundum rectam rationem; vt est odium Dei secundum communiter doctores, & mendacium, & fornicatio, & huiusmodi; deliberatè & scienter facta.

2. notab. Secundum notabile est, quòd tripliciter potest actus diuersificari inesse rei & moris. Vno modo ex parte obiecti materialis: quando scilicet diuersæ res sunt volitæ; vt volo orare, volo orare hic, aut hodie. volo ire orare. volo ieiunare in pane tantum & aqua. volo ieiunare cras aut hic; omnes isti actus habent diuersa obiecta materialia quia diuersa sunt totalia obiecta volita. & sic sunt diuersi actus numero in esse rei. Secundo modo ex parte obiecti formalis seu modi se habendi: vt diligere fortem currentem, diligere fortem quiescentem: isti actus habent diuersa obiecta formalia, supposito quòd motus non distinguatur à re mobili: & sic omnes isti actus differunt specie moris & naturæ. Tertio modo ex parte immutationis quando, scilicet est diuersus modus vitalitet immutandi seu tendendi in ipsum obiectum: patet, quia eiusdem obiecti volitio & nolitio, specie differunt penes suos immutandi modos aut tendendi: similiter eiusdem obiecti actus nutritiuus & abstractiuus, siue voluntatis sint ambo siue intellectus: similiter actus indicatiuus qui per volo explicatur: & alter optatiuus qui explicatur per vellem: & similiter de reliquis differentiis vitaliter immutatiuis: quia talis actus penes hoc, speciè distinguuntur.

Propositio. Istis suppositis iam sit propositio respondens ad quæstionem. Omnis ignorantia inuincibilis quæ tollit rationem omnem voluntarii, respectu obiecti & circunstantiæ vitiantis, quomodo excusat actum à culpa; ita & à malitia morali & non aliter: quòd si insuper facit seu relinquit rationem omnem obiecti & circunstantiæ conuenientis quantum est ex parte sua, facit esse moraliter bonum talem actum.

Declaratio. Declaratio huius propositionis quò ad primam partem ex ipsis particulis constat: ideo propter alicuius earum defectum, actus peccati factus ex ignorantia inuincibili præcedente sed culpabili, quale est homicidium à culpabiliter ebrio seu furioso commissum, sicut non est culpabilis in se sed in sua causa, vt supra quæstione decimaoctaua dictum est: sic nec est moraliter malus propriè in se, sed in sua & à sua causa: & ita à malitia suæ causæ denominatur, & est nunc de nouo moraliter malus: quòd si ab omnino inculpabiliter ebrio vel amente fieret non esset culpabilis nec moraliter malus, vt infra in dubio quod in fine huius quæstionis habetur.

Sed quia adesse moraliter bonum plus requiritur quàm tollere malitiam ab actu, vt patet supposita communi & vera opinione doctorum, quòd datur actus moraliter indifferens; non solum in specie, sed in indiuiduo, in secundo distinct. 41. & Angest in moralibus cap. octauo. contra beatum Thomam prima secundæ quæstione 18. & Gregorium Ariminensem in 1. distinctione prima. Ideo sequitur secunda pars propositionis præfatæ, scilicet & si insuper facit &c. Exempli gratia. Coitus Iacob cum Lya Genes. 29. Fuit moraliter bonus, & assensus vetulæ credentis suo curato hæresim prædicanti; ab ipsa vetula inuincibiliter omnino ignoratam; est etiam actus moraliter bonus, ratione præfatæ ignorantiæ: qui sine ipsa ignorantia, esset moraliter malus, quia prædicta ignorantia, fuit causa, quòd relinqueretur, vel poneretur conditio rectificans obiectum seu materiam de se disconuenientem tali actui; quodque maneret ratio voluntarii solum respectu materiæ sic rectificatæ: modo id faciat propriè per se, modo impropriè per accidens aut remotè, de quo iam supra quæstione 7. & quæstione 19. in responsione ad primum argumentum dictum est. & sic patet declaratio totius propositionis.

Nunc probatur prima pars secundum Durand. in secundo distinctione 38. vt etiam refert Almayn in moralibus tractatu primo capi. 6. tum quia ibi nullum est voluntarium vnde ratio culpæ & maliriæ formalis assumitur. tum etiam, quia volitio qua volo reddere huic mulieri petēti debitum, vt fecit Iacob cum Lya Genes. 29. Sequitur necessariò ex duabus causis in quibus nulla est malitia moralis: ergo nec in illa vlla malitia moralis est: patet consequentia; quia quandocunque est aliquis hominis effectus, qui necessariò necessitate naturali sequitur ad priorem: si in priori nulla sit malitia moralis, nec etiam erit in sequente: nam aliàs per actum non malum, necessitaretur omnino quis ad malè agendum; quod nemo concedit. & antecedens probatur; quia nec in dictamine vniuersali, reddendum est debitum vxori petenti, est aliqua malitia: neque in isto iudicio quod subsumitur pro minori, scilicet ista est vxor mea petens: licet ibi sit malitia speculatiua, seu intellectualis tantum; quia ibi est error, vt infra patebit in responsione ad primum argumentum: hinc enim pendet tota hæc difficultas. Et illa volitio quia volo reddere huic debitum, necessario & omnino naturaliter sequitur ex illis duabus præmissis seu causis. ergo ibi nulla est malitia moralis. & sic patet prima pars. ad cuius probationem etiam faciunt probationes secundæ partis sequentis.

Probatio prima partis.

Secunda pars probatur tripliciter. Primò, quia illud opus fit qualiter tunc debet fieri; ergo est bonum moraliter. Antecedens autem similiter

Probatio secundæ par. 1. ratio.

militer & consequentia probatur. Quia si non; hoc ideo esset quia non esset obiectum aut materia debita & conueniens: aut quia ibi non esset ratio recta cui talis actus conformatur; nam alia requisita ad actū moraliter bonum supponuntur adesse. sed ibi est materia debita & obiectum conueniens: patet; quia licet de se & ex genere suo sit materia disconueniens tali actui: tamen circunstantia ignorantiæ inuincibilis facientis aut relinquentis æstimationem quòd illa est vxor sua; facit esse materiam conuenientem & obiectum debitum illius actus, volo cognoscere hanc vxorem meam seu inuincibiliter æstimatam esse meam, vt patet ex primo notabili supra posito: obiectum enim voluntatis non est quale est à parte rei, sed quale ei præsentatur per intellectum: nunc autem intellectus inculpabiliter ostendit voluntati illam esse suam vxorem: ergo obiectum voluntatis est: hæc vxor est mea, modo sit mea à parte rei modo non. Tale autem obiectum, scilicet hæc vxor mea est obiectum conueniens respectu illius actus, volo cognoscere hanc vxorem meam, est etiam ibi ratio recta: quia ratio recta dictat quòd vxor mea aut quæ omnino inuincibiliter æstimatur esse mea, est licitè & honestè cognoscenda à me maximè si petat.

Euasio. Si ad hoc respondeatur negando ibi esse materiam debitam & rationem rectam: quia licet aliqua circunstantia possit aliquam materiam de genere malam rectificare, quando videlicet, in rei veritate potest esse materia conueniens, vt est comestio venenum in necessitate: non tamen omnem materiam omnis circunstantia rectificare potest: quando scilicet, in rei veritate conueniens materia esse non potest. & sic est in proposito. Nam recta ratio non dictat esse cognoscendam hanc alienam inuincibiliter æstimatam esse suam: quia tunc secundum veritatem non est obiectum nec materia conueniens respectu talis actus; sed secūdum æstimationem falsam seu erroneam licet inculpabilem. sicque, licet obiectum voluntatis sit quale æstimatur per intellectum: non tamen est debitum obiectum voluntatis nisi quòd vt verè bonum præsentatur per rationem rectam. igitur actus ille conformis erroneæ rationi inuincibili licet excusetur à malitia morali: non tamen per hoc efficitur bonus moraliter, neque conformis rectæ rationi. & in hoc stat tota difficultas, vt patet infra in responsione ad primum argumentum.

Replica. Contra hanc euasionem replicatur. quia ille actus imperatur ab actu interiore conformi rectæ rationi habente pro obiecto debitam materiam, qui actus interior est, volo reddere debitum vxori meæ petenti. & iste est moraliter bonus. ergo & actus ab eo imperatus. Ad hoc potest responderi negando consequentiam, nam non sufficienter nec immediatè ab illo vniuersali dictamine imperatur: sed ab isto particulari, volo reddere debitum huic vxori meæ petenti: & iste actus non est moraliter bonus, quia non est conformis rectæ sed erroneæ licet inculpabili rationi, vt dictum est. quia ergo sic potest responderi & in hoc stat tota vel præcipua radix huius rationis & difficultatis: ideo de hoc latius infra in responsione ad primum argumentum videbitur.

Secundò principaliter probatur secunda pars propositionis; & potest esse replica contra euasiones præfatas probando quòd ille actus sit conueniens dictamini recto seu rectæ rationi: & quod ibi sit obiectum & materia conueniens illi actui secundum rectam rationem, secundum Durandus & Almayn, vbi supra. quia nullus vlla lege tenetur ad operandum malum moraliter. Sed stat quòd quis, putà Sortes obligetur ad actum coitus cum Bertha debitum petente inuincibiliter æstimata sua vxore: ergo talis actus est tunc moraliter bonus, & per consequens conformis rectæ rationi. consequentia est bona & maior patet: quia eo ipso quo malum est non potest cadere sub obligatione alicuius legis: quia lex non nisi ad bonum intendit & dirigit sibi subditos stante lege communi vt patet. Minor autem probatur. quia in casu quo talis ignorantia est omnino inuincibilis iam hoc dictamen est pro tunc omnino inuincibile, scilicet reddendum est debitum huic vxori petenti: & Sortes nihilominus tenetur vitare omne peccatum. sed non potest vitare nisi cognoscendo illam: quia non potest tunc deponere illam conscientiam, sicut nec illud dictamen & ignorantiam, vt patet ex dictis & suppositis: neque potest aliter vitari priuatio, putà omissio illius dictati nisi ponendo habitum, idest actum oppositum vt patet. ergo non potest vitare peccatum nisi cognoscendo illam tunc. & ita patet minor, quæ erat probanda, quòd scilicet tunc tenetur cognoscere illam Bertham. Quomodo autem aut qua lege obligatur tunc ad talem actum, an à conscientia erronea, an potius à lege Diuina & naturali rectoq; dictamine, scilicet non est agendum contra conscientiam rectam vel erroneam maximè inuincibilem, latius de hoc infra lib. 3. de conscientia. q. 4. habetur.

Quòd si euadendo, ad præfatam minorem eiusque probationem dicatur, quod tunc non obligatur simpliciter ad cognoscendum Berthā, sed quòd peccat non cognoscendo eam: neque aliud probatur. Contra hanc euasionem replicatur; quia tunc peccat non cognoscendo illam: ergo obligatur non omittere & ponere actum cognitionis Berthæ. quia priuatio non nisi per actum oppositum potest tolli, vt supra dictum est, stante casu cum suis conditionibus præfatis,

fatis, & ita patet intentum. Et hæc ratio videtur efficax ad propositum secundum Thomistas tenentes quòd non datur actus indifferens in indiuiduo. nam secundum communiter doctores opinantes dari actum indifferentem diceretur quòd solum probat ratio, quòd ille actus non est moraliter malus non autem quòd sit moraliter bonus: stat enim quòd sit indifferens & quòd ad illum tunc obligetur: & ita ratio non est efficax.

3. ratio. Tertiò probatur eadem secunda pars propositionis, quia ille actus cognitionis Berthæ in casu præfatæ propositionis est meritorius. ergo est moraliter bonus. consequentia probatur. quia si est meritorius & laudabilis & premio dignus. ergo est conformis rectæ rationi naturali aut supernaturali regulæ suæ: & maximè si adest circunstantia vltimi finis, qui præstat omnibus aliis finibus honestis, quia rectitudo voluntatis diuinæ præstat ad rectificandum actum ei conformem quàm rectitudo rationis naturalis: & ita tunc necessario est moraliter bonus & conformis rectæ rationi supernali, & per consequens naturali ei subiectæ: nec malus nec indifferens esse potest. Et in hoc concordant communiter doctores, vt etiam refert Gabriel in secundo distinctione.41. dub.1. & distinctione 31. quæst. prima, & distinctione septima quæstione prima, notab.1. & Scot.in 18.quodlib. in responsione 14. Gerson tertia par.lectu.prima de vita Spirituali, corollario 5. & clariss.Medina magister meus de restitutio. quæstione 27. in responsione ad tertium argumentum vbi & dicunt quòd oppositum dicere quòd, scilicet potest esse meritorius & moraliter malus actus, est erroneum & quidem videtur accedere ad hæresim Lutheranam dicentem, quòd omnia bona opera etiam sanctorum sunt & fuerunt peccata, vt hoc etiam refert Caietanus, vbi supra; & concordat Almayn in moralibus tractatu primo cap.12. & quamuis Ocnam videatur aliquibus dicere oppositum, nō tamen dicit si bene intelligatur: nam ipse ponit quinque gradus virtutis seu actus moraliter boni: & dicit secundum expositionem aliquorum, quòd est dabilis actus meritorius propter Deum factus, qui tamen non est perfectè moraliter bonus, quia scilicet, non producitur ab obiecto actualiter includente hanc conditionem, quia recta ratio dictat, quam conditionem dicit ipse requiri ad perfectum gradum virtutis: non tamen negat quòd sit virtuosus & moraliter bonus talis actus meritorius licet non habeat præfatam conditionem in obiecto. De potentia autem absoluta bene potest esse actus meritorius largè, idest acceptus Deo ad gloriam; etiam si non sit moraliter bonus neque laudabilis sed indifferens seu naturalis, vt sunt etiam actus necessarij omnino inconfirmatis in via secundum eos qui tenent tales actus non esse moraliter bonos nec virtuosos, ex quo non sunt liberi contrariè aut contradictoriè: sed solum complacenter, vt tenet Angest. in moralib. cap.9. Sed melius est dicere eos esse moraliter bonos & virtuosos sicut & propriè meritorios: quia ad hoc sufficit libertas complacentiæ quæ est in ipsis, qui & sunt in statu viæ: & quia quantum est ex natura sua sunt liberi; quia, scilicet, liberè contradictoriè elicerentur nisi ex necessitate legis aut priuilegii confirmationis; non autem ex naturali necessitate essent necessarii; & sic tenetur communiter.

Quibus non obstantibus concedendū est quòd secundum Gerson & Angest. vbi supra est dabilis etiam, stante lege, idem numero actus imperatus, qui sit simul bonus & malus moraliter extrinsecè, vt patet de actu exteriori imperato. quia eadem passio Christi quæ erat actio Iudæorum erat bona moraliter in quantum acceptata à Christo & mala moraliter & demeritoria inquantum illata à Iudæis, vel vt melius exēplificat idem tenens Angest. in moralibus capi. 14. quia eadem ambulatio exterior potest effectiuè & sufficienter à duabus disparatis volitionibus imperari & continuari; quarum vna sit mala altera bona moraliter: sicque ex volitione vna bonitatem, ex altera malitia moralem contrahet vna numero ambulatio. Sicut eadem propositio vocalis vel scripta æquiuoca subordinata duabus mentalibus suscipit veritatem ab vna, ab altera falsitatem, immo & quia actus uoluntatis elicitus potest esse etiam imperatus ab alio uoluntatis actu reflexo: ideo eadem ratione idem iudicium potest tunc esse de eo, sicut de imperato exteriori dictum est. quia ille unus actus elicitus simul & imperatus manens idem numero potest esse bonus moraliter ratione unius actus eliciti boni etiam sufficienter illum imperantis: & malus ratione alterius actus eliciti mali illum imperantis etiam sufficienter. Sicut una propositio mentalis non ultimata subordinata pluribus mētalibus ultimatis potest esse uera & falsa: sic etiā idem numero actus exterior seu etiam interior elicitus simul & imperatus, potest cum gratia simul esse bonus & uenialiter malus; meritorius, & demeritorius extrinsecè, & diuersis respectibus, ut dictum est. Vt uolo conteri de peccatis; uel habere fidem Christi & ei credere principaliter æque, propter Deum; & quia recta ratio dictat & propter interesse temporale & uanam gloriam humanam. Iste tamen actus quamuis sit unus materialiter seu inesse naturæ: æquiualenter tamen & uirtualiter sunt duo actus interiores imperati à duobus, quorum quilibet sufficienter imperat illum: per accidens enim est, quòd coincidant in unum materialiter; nunquam tamen idem numero omnino actus elicitus purus erit simul bonus & malus moraliter: sed si est meritorius, iam necessario est bonus

mora-

moraliter vt dictum est. & sic patet probatio consequentiæ principalis quæ erat probanda in hac tertia ratione seu probatione. Nunc probatur antecedens prædictæ tertiæ probationis, quòd scilicet talis actus cognitionis Berthæ in casu præfato propositionis sit meritorius: quia existens in gratia vti supponitur agit quãtum in se est propter Deum summe dilectum secũdum quòd scit se teneri aut debere agere. nam non videtur quid amplius requiratur ex parte hominis ad meritum nisi facere quod in se est vt obediat Deo; vt illi placeat habens vsum rõnis in statu viæ. Et confirmatur per cõe dictum doctorum dicẽtium, quod vetula meretur credens per assensum erroneum suo prælato prædicanti errorem illum inuincibiliter ab ipsa ignoratum, ergo similiter in proposito per eandem rationem.

Euasio. Quòd si ad hoc dicatur negando quòd per talem actum conformem rationi erroneæ, mereatur quis cognoscendo Bertham in casu præfato, etiam si propter Deum agere videatur: quodque vetula per ipsum assensum erroneum non meretur: sed quod oẽs isti merentur per alium actum moraliter bonum ibi coexistentem vel præcedentem verè impletiuum præcepti legis seu voluntatis Dei; & verè factum propter Deum summè obedientialiter dilectum: seu per moraliter bonam voluntatem qua vult generaliter talis homo reddere debitum suæ; aut credere suo prælato veræ prædicanti & obedire legi aut Deo vt debet. Sicut etiam Exod. 1. Obstetrices Pharaonis non meruerunt per illud suum mendacium officiosum, quod non fuit moraliter bonum sed malum, sicut nec sua volitio illud imperans: sed meruerunt per aliam coexistentem voluntatem saluandi infantes illos: quæ fuit moraliter bona & meritoria de congruo boni temporalis aut spiritualis. sic in proposito potest euadendo dici ad præfatam probationem antecedentis, sicut dicit Martinus de temperantia in materia de ebrietate quæstione vltima in responsione ad vltimum argumentum contra quartam conclusionem: & ideo ipse cum aliquibus aliis doctoribus negat antecedens præfatum, & probationes eius, & propositionem supra positam vt visum est.

Replic. Contra hanc euasionem sic arguo probando quòd ille actus est meritorius, scilicet, volo cognoscere hanc Bertham petentem debitum probabiliter seu inuincibiliter æstimatam esse meã, si fiat propter Deum vel vt impleam legem Dei id præcipientem: quia talis actus, quando est obligatorius vtique placet Deo & acceptatur ab ipso; maximè si fiat ab existente in gratia vt supponitur. ergo laudabilis est & meritorius, vt patet ex supradictis. ergo non desinit esse laudabilis & meritorius quando non est obligatorius. quod etiam patet 1. Ioan. 3. cap. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus quia mandata eius custodimus; & ea quæ sunt placita coram eo facimus, quod non nisi ceruicosè negari potest, vt patebit in responsione ad primum argumentum.

Contra secundam partem propositionis. Primò sic arguitur ad actum moraliter bonum requiritur quòd sit conformis dictamini seu rectæ rationi prudentiali. Sed talis actus conformis ignorantiæ inuincibili non est conformis rectæ rationi aut dictamini prudentiali: ergo non est moraliter bonus. consequentia patet, & similiter maior, ex 5. Ethic. cap. secundo & quia bonum morale constat ex integritate omnium requisitorum, vt patet ex diffinitione actus moraliter boni, qui est conformis rectæ rationi. Minor autem in qua stat tota difficultas probatur dupliciter. Primò, quia vt dictamen sit prudentiale requiritur quòd sit verum vt patet quinto Ethicorum cap. tertio, quòd prudentia est vnus de quinque habitibus veris quibus non contingit falsum dicere. Sed illud dictamen, hæc est vxor mea aut à me cognoscenda non est verum, ergo. Item secundò probatur illa minor: quia nullum iudicium est rectum nisi pro quanto iudicio aut rationi Diuinæ conformatur: quia ratio Diuina est prima regula cuiuslibet rectæ rationis dictaminisque creati. ergo vt ratio vel lex aut dictamen aliquod sit rectum requiritur quòd sit verum, sicut & sua prima regula Diuina cui conformatur in rectitudine & veritate. Sed illud dictamen, hæc est vxor mea, cui conformatur actus ille; volitio, scilicet, cognoscendi hanc vxorem meam non est verum sed falsum vt patet ex casu, ergo non est rectum nec prudẽtiale, nec ibi recta ratio est. Arg. 1.

Respondeo tripliciter, vt etiã refert Almayn in tractatu de libertate voluntatis. quæstione 3. & in moralibus tractatu 1. cap. 5. & 13. Vno modo secundum Gerson in tertia parte. tractatu de vita spirituali, lectione quarta corollario 3. & videtur sententia Bct. in lib. de dispensatione & præcepto, concedendo maiorem sed negatur minor. & ad eius probationem negatur quòd tale dictamen sit falsum: dico enim quòd dictamen cui conformatur talis volitio seu actus non est hoc, isti vxori meæ est reddendum debitum à me, & hanc vxorem meam volo cognoscere: sed hoc, scilicet, huic mulieri est reddendum debitum à me; & actus ei conformis est. hanc mulierem volo cognoscere; & illud est verum & rectum dictamen illius actus. quia in bona consequentia sequitur ex veris, ergo est dictamen verum. & quòd sequatur patet sic: quia bene sequitur. cuilibet mulieri quæ inuincibiliter creditur esse mea est reddendum debitum, sed hæc mulier inuincibiliter creditur esse mea: ergo hæc mulieri petens est à me cognoscenda. ecce quomodo ex illis præmissis veris in bona consequentia sequitur prædictum dictamen verum: ex veris enim non sequitur nisi verum secundum Aristotelem, Respon. 1.

& huic dictamini vero conformatur illa volitio seu actus.

Replica. 1. Quòd si contra hanc resp. replicetur probando quòd illud dictamen, hæc mulier est à me cognoscenda, nô est verum: quia bene sequitur, hæc, est à me cognoscenda; & hæc mulier est aliena, ergo mulier aliena est à me cognoscenda. consequens est falsum: quia contra ius Diuinum & naturale, & minor est vera vt patet, ergo illa maior est falsa.

Respon. Respondeo secundum Almayn in tract. de libertate voluntatis. q. 3. conceditur consequẽtia: sed negatur ꝙ consequens sit falsum, & contra præceptum aliquod: quia præceptum Diuinum & naturale quodcũq; intelligitur ꝙ scienter nõ fiat contra ipsum, seu ꝙ scienter nulla mulier aliena est cognoscenda: secus si inuincibiliter sit æstimata mea, vt patet ex dictis supra. q. 22. q. 16. q. 17.

Replica. 2. Quod si secundò contra hoc replicetur. Si ista propositio, mulier aliena est à me cognoscenda, est vera: & est practica, ergo de ipsa potest esse verum iudicium practicum in me. & per consequens ego potero velle iudicare quòd mulier aliena sit à me cognoscenda: & ex consequenti sequitur quòd licitè possum scienter cognoscere mulierem cognitam esse alienam, quod est contra id quod immediatè dictum est.

Respon. Respondeo negando primam consequentiam huius secundæ replicæ. Nam in altero bene põt esse iudicium verum practicum de illa propositione: non autem in me inuincibiliter ignorãte, & cognosceute Bertham in casu præfato. putà, si Sortes sciret quòd de ista vxore aliena ego inuincibiliter crederem quòd esset mea: tunc Sortes rectè & verè iudicaret quòd ista mulier aliena esset à me cognoscenda: & sic concedendum est quòd potest esse in Sorte aliquod iudicium verũ practicum rectum, cuius synonymum non potest esse in me rectum.

Replica. 3. Quod si contra hoc tertiò replicetur, quòd iã ex dictis sequeretur quòd mulier illa, putà, Lya q̃ se scienter supposuit ipsi Iacob: loco vxoris suæ Rachel. Gene. 29. Non peccaret volendo quòd Iacob cognosceret ipsam. probatur primo ex responsione data ad secundam replicam, quia istud iudicium, scilicet, Iacob, debet Lyam cognoscere, est rectum in alio ab ipso Iacob: & per consequens in ipsa Lya: ergo ipsa Lya volendo & cõformando se illi dictamini recto non peccat. Probatur secundò quia nullus peccat volendo quod alius exerceat operationem bonam debitam aut meritoriam ipsi operanti: quia talis volitio videtur esse actus charitatis. Sed ista mulier Lya in sic volendo vult Iacob exercere actum sibi meritorium: quia solum vult in tali volitione ꝙ Iacob cognoscat ipsam quod per te est illi bobonum & meritorium, ergo per talem volitionẽ ipsa Lya non peccat.

Respon. Respondeo negando sequelam, & ad primam probationem conceditur quòd illud iudicium in Lya est rectum: sed negatur consequentia quia ipsa Lya tenetur pro tunc facere quod non sit rectum ostendendo veritatem aut docendo quæ sit, & tollendo ignorantiam Iacob aut cauendo à tali volitione & actu: ex quò illa non ignorat inuincibiliter factum illud in quo communicat esse lege damnatum & sibi prohibitum: ideo non potest licitè se confirmare illi dictamini. ad secundam probationem negatur maior: sed oportet illi maiori addere hoc, scilicet, dummodo non habeat præceptum de non volendo: sicut non conformamur licitè cuilibet voluntati diuinæ in volitô dum habemus præceptum de opposito. Sed de hoc etiam infra quæstione vlt. latius videatur: & superius libro 1. in quæstionario quæst. 51.

Replic. 4. Quod si quartò replicetur, supposito quòd Iacob non habuit illud iudicium præfatum, huic mulieri est reddendum debitum neque aliquod aliud nisi istud; huic vxori meæ est reddendum debitum: cum tamen in rei veritate non sit vxor sua sed inuincibiliter creditur; iam sic arguo. Iacob conformando se tali dictamini, huic vxori meæ est reddendum debitum, non conformat se iudicio verô, vt patet ex dictis secundum Gerson & huiusmodi opinantes, ergo non bene moraliter agit tunc.

Respon. Respondeo, stando adhuc in præfata opinione & modo dicendi secundum Gerson, negatur antecedens; quia licet non formaliter bene tamen æquiualenter & virtualiter illud est iudiciũ verum; quia illud dictamen æquiualet huic, scilicet, huic mulieri inuincibiliter creditæ meæ est reddendum à me debitum: & hoc est verum dictamen quia sequitur ex veris, vt supradictum est in responsione ad principale argumentum sicut quando eleemosynam do Petro debiti credens esse pauperem est actus moraliter bonus, & sic patet prima responsio secundum Gerson.

Respon. 2. ad secundum arg. Secundo modo respondeo ad argumentum principale secundum Ocham concessa maiori, negatur minor sicut & Gerson eam negauit: sed in hoc differt Ocham ab eo, nam illud dictamen, scilicet, hæc mulier est à me cognoscenda, seu huic mulieri est à me reddendum debitum, quod est dictamen cui conformatur ille actus, volo cognoscere hanc mulierem: Gerson dicebat quòd sequebatur ex præmissis veris: & quod ideo erat verum vt dictum est. Ocham autem nunc dicit quòd solum sequitur ex vna præmissa vniuersali vera & ex altera, scilicet, minore falsa: sic arguendo. Omni mulieri meæ petenti est reddendum debitum: sed hæc mulier est mea petens: ergo huic mulieri est reddendum debitum à me; ecce quomodo illa maior est vera minor autem falsa, & inde sequitur illud dictamen quod dicit etiam Ocham esse verum; licet sequatur ex vna tantum præmissa vera: quia tenet

net Ocham, quòd ad veritatem dictaminis particularis sufficit quòd sequatur benè ex dictamine vniuersali vero, quamuis minor præmissa sit speculatiuè falsa: & ratio eius est: quia ex falso bene potest sequi verum: vt patet hic. Omnis homicida iniustus est occidendus: sortes est homicida iniustus; ergo sortes est occidendus: in casu quo sortes sit verè inocens sed sit probatus per testes sufficienter homicida iniustus & talis inuincibiliter creditus à iudice: & sic patet secundum Ocham, quòd hæc dictamina, sortes est occidendus, huic mulieri est à me reddendum debitum, in casibus præfatis sunt vera: quibus cõformantur actus qui sunt moraliter boni. Sed certè videtur quòd si hæc responsio valeret, sequeretur ꝙ etiam si scirem illam non esse meam, licitè illam cognoscerem: & talis actus tali dictamine conformis esset moraliter bonus, vt patet per eandem rationem.

Responsio 3. ad 1. arg. TERTIO modo respondeo ad primum arg. principale secundum Durãd. in 2. distin. 38. etiã cõcessa maiore: negatur minor: & ad eius probationem quando dicitur in maiori, quòd vt sit dictamen rectum & prudentiale requiritur quòd sit verum; distinguo. quòd sit verum speculatiuè negatur: si autem practicè verum conceditur: sufficit enim adhoc quòd dictamen sit rectũ & prudẽtiale ꝙ sit verũ practicè quis ibi sit falsitas speculatiua inuincibilis: & ratio est: quia nulla lex obligat ad omnino incognitum: & cum ibi sit aliquando obligatio ad tale dictatum ex ignorãtia inuincibili; vt supponitur & patet ex dictis. ergo ad impletionem legis sufficit actus conformis dictamini verò practicè, idest, dictanti talem operationem fieri debere, quamuis ibi includatur aliquod speculatiuum falsum. Igitur dictamen cui conformatur ille actus cognitionis Berthæ dicit Durand. quòd non est illud quòd dicebat Gerson & Ocham, huic mulieri est reddendum debitum: sed est hoc, scilicet, huic mulieri meæ seu vxori meę, est reddẽdum debitum: quia ibi includitur virtualiter illa propositio quæ fuit subsumpta pro minori præmissa: scilicet, hęc mulier est mea: quæ propositio est falsa speculatiuè, sicut & est speculatiua formaliter, sed virtualiter practica: & practicè est vera. ex quo ex ipsa cum illa præmissa vniuersali, scilicet, cuilibet mulieri seu vxori meæ est reddendum debitum sub præcepto aut consilio vt oportet: infertur istud dictamen practicum, scilicet, huic vxori meæ vel mulieri meæ est à me reddendum debitum, quod est & dicitur practicè verum: cui conformatur talis actus.

Quòd autem sit practicè verum, patet, quia in practicis seu moralibus veritas non attenditur pęnes conformitatem ad ita esse sed ad ita debere fieri dictatæ operationis, seu ad principium directiuum operationis quod idem est. Pro cuius maiori declaratione & probatione, nota secundum Caiet. 1. 2. q. 57. articulo. 5. quòd cum intellectus practicus conueniat cùm speculatiuo in actu cognitionis, & differat in actu directionis ad agibile; ideo differentia practici à speculatiuo attenditur non penes cognoscere; sed pœnes dirigerę: sicque veritas intellectus speculatiui consistit in cognoscendo: practici autem in dirigendo: ex quo sequitur quòd veritas intellectus speculatiui consistit in hoc quòd cognoscere adequatur & conformatur rei cognitæ aut ad ita esse rei: veritas autem practici, consistit in hoc, quòd dirigere adequatur & cõformatur suo principio directiuo, quod ex. 9. Metaphis, est rectus appetitus tendens in bonum honestum: vel ad ita debere fieri, & ita demum, tunc dictamen practicum est verum & rectum quando dictat de opere faciẽdo qualiter debet fieri. faciũt ad hoc. 6. & 7. Ethic. quòd prudentia est recta ratio consessè se habens recto appetitui, vt de hoc latius supra. q. 9. & ita patet responsio ad 1. arg. secundum tres modos doctorum tenentium præfatam propositionem: quorum duo, s. primus & vltimus magis placent Angest. in moralib cap. 7. in fine: sed vltimus Durãdi magis placet Almayn. at, vero primus secundum Gerson. & Ber. magis mihi placet, & videtur planior ac magis fundamẽtalis; cui & magis consonat clariss. Medina de restitutione. q. 27. in responsione ad 3. arg. nam illa duo dictamina, scilicet, huic mulieri est reddendum à me debitum; secundum modum secundũ ipsius Ocham: & illud huic mulieri meæ est reddendum à me debitum, secundum tertium modũ Durandi sunt simpliciter falsa; ratione speculatiuæ propositionis ibi inclusæ virtualiter, scilicet, hæc est vxor aut mulier mea, vt dictum est. insuper quia vt supra diximus ĩ 2. modo nisi amplius addatur certè per eandem rationem ipsius Ochã, quià, videlicet, sequitur ex vniuersali vera quãuis ex minore falsa, liceret etiam sciens hanc mulierem esse alienam eam cognoscere; esset q; verum illud dictamen semper & respectu cuiuscunque, quod absit. igitur si illa duo dictamina practicè vera sunt: id vtiq; non aliũde quàm ratione prędictæ ignorantiæ inuincibilis verificantis ea formaliter seu æquiualenter explicando ea sic: cuilibet mulieri quæ inuincibiliter creditur esse mea debeo reddere debitum: sed hæc mulier inuincibiliter creditur mea; ergo huic mulieri debeo reddere: quæ ęquiualet, huic mulieri quæ inuincibiliter creditur mea debeo reddere, vt supra dictum est in primo modo secundum Gerson: & ideo videtur quòd ad modum illum resoluendi secundum eum debeant tandem deuenire omnes aliæ solutiones Ocham & Durandi si habent veritatem.

Secundò arguitur cõtra primam partem propositionis, quia si ignorantia inuincibilis tollit malitiam moralem: ideo est, quia tollit rationẽ volũtarii vt ait ipsa propositio. Sed omnis ignorantia Arg. 2.

rantia

rantia tam inuincibilis quàm uincibilis quantum est de se tollit rationem voluntarii, sicut & cognitionem respectu obiecti & circunstantiæ disconuenientis aut viciantis, de quibus habetur talis ignorantia: quamuis aliunde sit ibi ratio voluntarii atque malitiæ, vt patet ex supradictis. q. 16. q. 17. ergo omnis ignorantia vincibilis æque vt inuincibilis, tollit malitiam moralem ab actu cui inest. Sed hoc consequens est falsum: ergo & antecedens: non pro minori, sed pro maiori quæ est 1. pars propositionis contra quam arguitur. antecedens patet: & consequentia prima probatur, quia vbicunq; fuerit eadem ratio seu causa, putà, ignorantia tollens rationem volũtarii, similiter excusabit aut tollet malitiam moralem inde prouenientem. quòd autem consequens sit falsum inde patet, quia fornicatio ex ignorantia vincibili facta non desinit esse mala moraliter atq; culpabilis, vt constat etiam ex. q. 20. a t. similiter fornicatio intenta atque commissa cum matre, quam fortes inuincibiliter concomitanter ignorabat esse matrem suam; credens esse aliam mulierem, non excusat à malitia & culpa incestus, vt supra. q. 19. dictum est.

Respondeo ad 1. arg. Respondeo negando consequentiam simpliciter; & solum concluditur & conceditur, quòd quantum est ex sua parte omnis ignorantia tollit rationem voluntarii ab eo cui inest plena. secus si non sit plena. secus etiam si aliunde manet ratio voluntarii vel culpę, vt superius in ipsa propositione & eius declaratione dictum est.

Dubium. Sed dubitatur vtrum peccata ex ignorantia inuincibili commissa sint dicenda peccata.

Respondeo. Respondeo quòd si talis ignorantia sit omnino inuincibilis & ex nulla culpa procedens; de qua in hac. q. actum est. tũc sicut tales actus excusantur à malitia morali, ita formaliter & propriè peccata non sunt: nisi solum materialiter. & ita simpliciter & cõmuniter peccata, homicidia, & homicidæ vocantur, scilicet, materialiter tantũ, sicut quando scienter fiunt. quia, videlicet, ex genere aut ex natura sua quò ad substantiam actus deformitatem habent, sunt enim contra legem vel contra rectam rationem in subiecto obligabili, putà, in homine. & ita in ipso homine dicuntur vitia non autem in aliis animalibus, quæ ex sua natura obligari non possunt. & in hoc omnes doctores conueniunt.

Si autem ignorantia non omnino inuincibilis sit; vel si ex aliqua culpa procedit; qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum de qua supra. q. 18. dictum est: tũc dico talem actum contra legem inde procedentem quamuis non habeat nouam malitiam siue demeritum in se, sed in sua causa vt sæpe diximus, esse tamen & dici formaliter peccatum. Quod probatur. primo quia talis actus, putà, homicidium in ebrietate vel etiam pollutio nocturna in somnis; adhuc est liber & malus non in se sed in sua causa culpabili. ergo contrahit eandem malitiam formalẽ illius, quia non videtur vnde eam contrahat. antecedens autem constat. tum ex. q. t 8. præcedente. tum etiam quia sicut actus exterior vigilantis propriè dicitur malus & culpabilis à sua causa, putà, ab interiori malo actu à quo liberè imperatur: ita & homicidium & pollutio ebrii siue dormientis etiã, est & dicitur propriè peccatum ab eadem causa culpabili à qua procedit, ita quòd est vnica ratio peccati à causa ad effectum emanans. Si hoc pernegetur quia actus exterior est etiam tunc quando fit in potestate operantis: homicidium autem vel pollutio culpabiliter ebrii siue dormientis, nec in se nec in sua causa quæ iam præteriit quando fiunt non sunt in potestate operantis? quamuis prius in sua fuerit potestate. Sed certè hæc euasio non valet, quia id solum probat, quòd tunc non est peccatum nouum, nouam culpam vel malitiã & demeritum habens distinctum, à culpa vel malitia suæ causæ; sicut nec vllam libertatem tunc habet distinctam ab ea quæ iam præcessit: quod tamen illa libertas sicut & malitia suæ causæ, maneat adhuc non actualiter sed virtualiter in suo effectu, sicut in actu exteriori; quãuis immediatius in exteriori quàm in acti bus supradictis: hoc certè rationabiliter negari nõ põt.

Ideo ad idem probandum fit secunda ratio, quia sicut sagittam emittens peccat occidendo Platonem. quamuis ad illam emissionem mors necessario sequatur: nec enim reuocari potest postquam emissa est, & quamuis post eius emissionem doleat emisisse. ita ergo peccat occidendo, fornicando, aut seipsum polluens, is qui culpabiliter se inebriauit & fecit aut procurauit, quomodo in sono vel ebrietate, prædicta mala cõmitteret aut inde sequerentur. probatur consequentia. quia ita necessario vel naturaliter hæc sequuntur ad ebrietatẽ vel somnum culpabilem, sicut homicidium ad culpabilem sagittæ emissionem. & sicut emisio sagittæ fuit in potestate emittentis, ita & inebriatio aut dormitio aut alius actus culpabilis, ex quo necessario aut naturaliter homicidium aut fornicatio siue pollutio secuta est.

Tertiò probatur idem. quia si quis pollutionẽ nunc consulto procuraret post horam in vigilia necessario aut naturaliter subsecuturam, certè il la esset peccatum; licet iam actus libertatis cessasset & neq; ipsa pollutio in se nec sua causa tũc libera esset. ergo eadem ratione illa quæ fit in somnis dum in vigilia per ebrietatẽ aut per somnum culpabiliter procurata fuit, sicut & fornicatio mulieris, quæ scienter dormiuit vt sic quasi nescia vel ipotens resistere ab alio cognosceret.

Quartò probatur idem. quia nisi talia essent mala nunquam eorum procuratio esset peccatum neq; ea quis teneretur confiteri, neq; pollutionem nocturnam naturaliter sequẽtem ex culpabili actu vel volitione in vigilia: ex quo naturaliter

raliter sequuntur ad actus culpabiles præcedentes: & nec tales actus nec eorum causæ, putà volitiones culpabiles quæ præcesserunt sunt tunc in hominis potestate. & quidem nisi hæc culpam haberent doctores sancti non iudicarent esse impedimentum Eucharistiæ percipiendæ: sed solam causam eorum ex qua procedunt.

Quintò probatur idem quia 3. Ethic. c. 5. habetur quòd leges duplici pœna puniunt ebrios. igitur actus eorum peccata sunt quæ puniuntur. id autem non propter libertatem quæ tunc actu nō est, sed propter præcedentem quæ virtualiter inest. ergo similiter pollutio dormientis eadem ratione peccatum esse potest. & ad idem est c. nō est peccatum. distin. 6. vbi habetur quòd incestus Loth, fuit peccatum quamuis non haberet culpā incestus sed ebrietatis, videlicet, præcedentis sic qualificatæ vt supra. q. 18. dictum est. Et nota quòd vt pollutio sit peccatum vt bene ait Soto vbi infra non satis est fuisse præuisam: nam licet quis videat inde quòd resupinus dormit, aut quia iustam refectionem capit pollutionis sibi periculum imminere: non ideo tenetur à cena abstinere aut aliter iacens dormire si non ita commodè potest: sed requiritur libidinis causa pollutionē illam esse procuratam vel formaliter vel per applicationem causæ vitiosæ vt est cogitatio vel crapulæ ingluuies. Nota etiam, quòd si quis in vigilia causam daret ebrietati aut pollutioni in somno futuræ: sed antequā inebriaretur aut dormiret, ipsum sui facti debitè peniteret: tūc pollutio aut fornicatio vel homicidium subsequens in somno vel ebrietate non esset peccatum: quia causa quatenus erat culpabilis iam ablata est, quāuis quatenus erat naturalis quæ nec iam erat in hominis potestate remāserit; & ita effectus subsequens censetur omnino naturalis. hanc opinionem tenet Henricus in 6. quodlib. q. 18. q. 32. & B. Tho. 1. 2. q. 74. artic. 8. de primis motibus & Adrianus in 4. quodlib. & in 4. sententiarum. q. de pollutione. & latius Soto in 4. distinct. 12. q. 1. art. 7. quamuis palude, dist. 9. q. 3. & Maioris, ead. distin. & Mart. q. de pollutione nocturna: cum quibusdam aliis propter Argumenta quæ proximè soluuntur teneant quòd prædicti actus peccata propriè non sunt. ad quos accedere videtur B. Tho. in 4. distin. 9. art. 4. q. 1. sed Soto vbi supra illum interpretatur vt cum supradicta opinione communi & vera consentiat.

Argu. Si igitur contra supradictam resolutionem arguatur, quòd nocturna pollutio aut alius actus in somno aut plena ebrietate factus non est liber in se vt constat: neque in sua causa quæ iam transiit, & tūc iam in potestate dormientis vel ebrii nō est. ergo non est propriè peccatum. patet hæc consequentia ex August. 1. de libero arbitrio.

Si dicatur quòd sufficit ad rationem peccati, quòd sit effectus naturaliter aut necessario sequens, ex peccato.

Contra hoc replicatur quòd id non sufficit: quia inde sequeretur quòd opera potentiæ vegetatiuæ, vt nutritio & augmentatio conceptus & partus adulteræ, quę naturaliter sequuntur ex culpabili comestione & concubitu fornicario similiter essent peccata: quod absit.

Respondeo ad arg. negando consequentiam, solum enim concluditur sicut & conceditur quòd non est peccatum habens nouam malitiam & demeritum distinctum à malitia suæ causæ, vt supra dictum est. Respondeo

Et ad replicam quòd omnis effectus naturaliter consequens culpam vel peccatum esset peccatum &c. respondeo id negando de effectibus omnino naturaliter consequentibus, qui immediatè per modum imperii in nostra potestate nō sunt; quales sunt nutritio, augmentatio, conceptus, partus, & c. eiusmodi: quæ solum mediatè & antecedenter per applicationem agentium naturalium sunt in nostra potestate. talis etiam est pollutio omnino naturali via proueniens sine nostra procuratione. Ea etiam vt ait Soto vbi supra, est pollutio quæ postquam est è lumbis decisa vbi actio libera finitur, est ex tunc in suo motu naturali: ideo si tunc dormiens expergefieret, licet illam propter morbi periculum non retineret non censetur peccasse tanquam in vigilia pollutus. Secus autem de effectibus qui immediatè per modum imperii sunt in nostra potestate. hi namque, etiamsi ex nostris liberis actibus necessariò sequantur peccata sunt; vt est homicidium ex emissione sagittæ sequens. & talis est pollutio dormientis ab ipso vigilante formaliter vel interpretatiuè per liberos actus procurata: & homicidium à culpabiliter ebrio id actu vel debito præuidente commissum, vt supra probatum est. & quamuis tale effectus per alias causas liberas vel naturales aliquando impediantur aliquando non: id tamen per accidens est: quod proinde nec culpam voluntatis tollit nec apponit: quamuis eam per modum sequelę augeat vel minuat, vti superius. q. 18. dictum est.

QVAESTIO VIGESIMAQVARTA.

VTRVM IGNORANTIA mutet speciem peccati vel actus, videlicet vtrùm sit eiusdem speciei in esse moris peccatum ex ignorātia, cuius esset si fieret scienter.

RESPONDEO per 4. propositiones suppositis duobus notabilibus suprapositis in quæstione. 23. præcedente.

PRIMA propositio est. Actus ex inuincibili ignorantia quacūque, siue iuris siue facti præcedente aut concomitante, qui ratione talis ignorantiæ non habet

mali-

malitiam siue bonitatem moralem quam haberet si fieret scienter; non est eiusdem speciei moralis cuius esset si sciēter fieret. Probatur. quia si ratione dictæ ignorantiæ mutatur talis actus de genere in genus moris, s. de malo in bono vel è contra: quia illa positiua actus non est peccatū & ea ablata est peccatum. ergo à fortiori de specie in aliam speciem moris. consequentia est bona; quia omne quod mutat genus mutat etiā speciem. putà, non est animal. ergo nō est homo nec equus &c. Antecedens autem probatur ex supradictis in q. 17. 18. 19. 23. vbi latius agitur quomodo inuincibilis ignorantia malitiam moralem tollit.

Si autem quæratur, cuius ergo speciei moralis erit talis actus. respondeo quòd eiusdem speciei quò ad formale cuius est actus elicitus à quo imperatur. Nā quò ad materiale proximè dicetur, exempli gratia. Coitus Iacob cum Lya Gen. 29. fuit moraliter bona illius speciei iustitiæ scilicet, vel castitatia coniugalia qua voluit suam cognoscere vel ei debitum reddere sicut volitio imperans erat. Occisio autem qua fortea occidit Platonem inimicum inuincibiliter creditum esse feram fuit actus quò ad formale indifferens sicut & volitio imperans qua tunc feram occidere intendebat. Homicidium autem vel incestus cōmissus à culpabiliter ebrio est moraliter quò ad formale specie ebrietatis periculosæ. Comestio autem Platonis imperata à volitione comedendi contra præceptum tunc etiam si esset dies ieiunii quem tamen ignorabat diem esse ieiunii, est moraliter mala speciei gulæ cuius est sua uolitio illam commestionem imperans. & sic de similibus proportionabiliter dicendum est. Quò ad materiale verò ratione dictæ ignorantiæ, non mutatur species etiam moralia ipsius actus vel peccati. quia materialiter sunt, dicunturq́; mali actus siue peccata eiusdem speciei: putà homicidium, fornicatio & huiusmodi, ac si scienter fierent; quamuis non formaliter nec imputabiliter, vt supra. q. 23. in fine in dubio ibi posito latius habetur.

Actus igitur omnino ebriorum, amentium, & dormientium culpabiliter procedentes ex culpa præterita, dico quòd in se & propriè quò ad formale non sunt alicuius speciei moralis; sicut nec in se propriè sunt boni vel mali moraliter; sed neq; indifferentes: ex quo non sunt vllo modo pro tunc liberi aut deliberati. Sed sicut in sua causa & à malitia suæ causæ tantum sunt & denominatiuè dicuntur voluntarii & boni vel mali moraliter. Sic etiam reductiuè tantum sunt speciei suæ causæ sic circunstantiatæ aut per modū circunstantiæ quid significantis effectum sequelæ aut euentus. Materialiter autem sunt eiusdem speciei cuius essent scienter facti, vt supra. & q. 18. dictum est.

Coroll. Ex hoc sequitur vlterius quòd primum peccatum, putà ebrietas plus minuit de secundo, putà de homicidio vel de Blasphemia Dei quam sit grauitas primi. exēpli gratia. Si. n. ebrietas sic circunstantionata in tota sua latitudine ad plus est grauitatis vt duo, & homicidium vt decem: iam ex hoc quòd homicidum distrahitur à sua specie, consequenter distrahitur à sua grauitate. & quia reducitur ad speciē ebrietatis reducetur quoq; ad grauitatem eius, affectę tamen tali circunstantia valde aggrauante. & sic reducitur ad grauitatem non excedentem duo vel tria: at per hoc plus minuetur homicidium de propria grauitate ab ebrietate sic circunstantionata; quam sit grauitas ebrietatis. translatum enim de gradibus grauitatis vt decem ad duos gradus, longe plus diminutum est quàm in duobus qui sunt gradus ebrietatis præfatæ. Et his consonat August. lib. 22. contra faustum dicens quòd Loth culpandus est non quantum ille incestus sed quantum ebrietas meruit; videlicet sic circunstantionata, quoniam incestus non nisi in sua causa ebrietatis præfatæ culpabilis esse potuit. cōsonat etiam B. Th. 1. 2. q. 76. art. 4. in responsione ad 2. arg. dicens quòd etiam in peccatis coeuntibus in vnum peccatum additum altero non semper facit maius intensiuè: quia contingit primum peccatum plus minuere de secundo quàm sit grauitas primi, vt dictum est de ebrietate & homicidio. Per hoc insinuat ipse B. Tho. ambo in vnum peccatum coire, & secundam esse circunstantiam, scilicet effectū primi vt dictum est. & consonat eius dictis. 1. 2. q. 72. art. 9. & ibi Caieta. de specie peccatorum ex fine seu obiecto intento. Ideo si B. Th. videtur alicubi aliter dicere est sano modo intelligendus secūdum prędicta. Nam quod in 1. 2. q. 76. art. 3. & alibi sæpe dicit, in ebrio duo peccata inueniri, scilicet ebrietatem & peccatum homicidii sequētis intelligendum est materialiter; ita quod sunt duo actus mali & secundum se duo peccata extensiuè: non autem quòd in hoc sunt duo peccata formaliter: sęd alterum vel secundum trāsit in circunstantiam primi. Cum prædictis omnibus concordat Caiet. 1. 2. q. 76. art. 4. quamuis ibi videatur dicere quòd tale homicidium habet nouam culpam & malitiam moralem de se & in se distinctam à malitia suæ causæ vt supra. q. 18. maximè in coroll. 1. dictum & improbatum est. & sic patet præfata prima propositio ad quam etiam reducitur ignorantia probabilis iuris positiui humani & etiam facti, vt patet ex supradictis. q. 22. q. 23.

Secunda propositio. Ignorantia vincibilis iuris naturalis: vel eorum quæ per se mala sunt, non tollit speciem moralem sicut nec culpam ab actu cui inest: sed talis actus est eiusdem speciei cuius esset si scienter siue tali ignorantia fieret. Probatur. quia species peccati quò ad esse morale sumitur ex obiecto formaliter per se & directè intento, contra legem seu dictamen existens aut debitum existere: ita quòd omnes actus circa idē propos. 2.

obie-

obiectum formaliter per se & directè intentum, contra legem seu dictamen existens aut debitum existere; sunt eiusdem speciei. dico contra dictamen existẽs aut debitum existere: vt per hoc excludantur actus ex ignorantia inuincibili vt in 1. propositione dictum est. sed actus ex ignorantia vincibili iuris præfati, tantum producti sunt voluntarii æque directè per se & formaliter circa idem obiectum, ac si essent scienter sine tali ignorantia producti: & sunt contra dictamen debitum existere. ergo. consequẽtia patet: & maior probatur secundum Caiet. 1.2.q.76.artic.4. quia illa sunt quę requiruntur ad constituendum actum aliquem alicuius speciei ex parte obiecti secundum Tho. 1.2.q.72.73 vbi de his latè. minor etiam probatur quia respectu obiecti nulla est ignorantia, vt supponitur. quòd de sola vincibili iuris naturalis ignorãtia loquimur. ergo sunt eiusdem speciei. Et confirmatur. quia gentiles vincibiliter ignorantes fornicationem simplicẽ esse peccatum, certè æquè voluntariè consentiebant in actu cognitionis mulieris non suæ, & per consequens in actum fornicationis; acsi scirent esse prohibitum & peccatum. quia species fornicationis sumitur non ex hac vel illa lege prohibẽte; aut ex tali vel tali cognitione eius: sed ex obiecto, scilicet ex voluntario vsu mulieris cognitæ non suæ. quamuis fortè aliqui eorum si sciuissent ius aut esse peccatum non fecissent: & sic aliquo modo per accidens, in actum illum fornicationis ex parte contrarietatis ad virtutem & legem ignoratam, cõsenserunt: directè autem per se & formaliter ex parte obiecti; à quo trahitur species peccati seu mali moraliter, vt dictum est. Similiter hoc modo Paulus consensit in mortem Stephani confitentis Christum: & fuit homicida ac si sine tali ignorantia id fecisset: licet ratione ignorantiæ minueretur grauitas peccati: quia à morte innocentis cogniti actu vel debito sumitur species peccati homicidii: quamuis non nisi per accidens consensit in contrarietatem legis ignoratæ. & per consequens: in contrarietatem virtutis intrinsecam illi actui: quam contrarietatem, si cognouisset adesse, non cõsensisset. & simile est de aliis eiusmodi.

Argum. Quòd si contra hoc arguatur: quòd voluntas nunquam per se directè & formaliter, sed solum per accidens indirectè & interpretatiuè fertur in peccatum quod vincibiliter ignoratur esse peccatum, vt hoc etiam ait B. Th. 1.2.q.76.art.4. huiusmodi autem est fornicatio facta ab ignorante vincibiliter ius naturale prohibens accessum ad non suam. tunc enim non cognoscit esse peccatũ licet sciat se accedere ad non suam. ergo per accidens & interpretatiuè tantum est volita fornicatio seu peccatum illud fornicationis. esset autem per se volitum si sciretur esse peccatum & ius prohibens illud. & ergo per accidens fertur voluntas in speciem peccati fornicationis: & non est eiusdem speciei fornicationis directè & per se, sed solum per accidens & reductiuè cum fornicatione commissa à sciente prædictum ius.

Respondeo secundum Caietanum. 1.2.q.76. artic.4. concedendo consequentiam primam & antecedẽs eius, pro quanto dicitur quòd per accidens tantum est volitum peccatum illud fornicationis formaliter loquendo; idest, inquantum peccatum. negatur autem ipsa consequentia & antecedens, pro quanto dicitur quòd per accidẽs tantum est volita fornicatio vel accedere ad non suam. similiter negatur alia consequentia quòd ergo per accidens voluntas fertur in speciem peccati fornicationis: & quòd non est eiusdem speciei directè & per se. multum enim differũt hæc tria. Nam aliud est peccatum fornicationis; aliud fornicatio: aliud species peccati fornicationis. nam peccatum cùm formaliter ex propria peccati ratione exigat contrarietatem ad legem seu rationẽ, vt patet ex diffinitione August. ideo tunc tantũ est directè & per se volitũ ipsum peccatum, cum ipse actus peccati cognitus contrarius legi est per se directèq; volitus, ita quòd non fit per se volitus actus qui est contrarius, sed actus contrarius seu cognitus contrarius legi & virtuti. & sic vult illum & peccatum formaliter. ignorans autem vincibiliter legẽ voluntariè quidem & directè & per se fertur in actum illum qui est contrarius legi, putà in fornicationẽ: per accidens autem fertur in contrarium actum legi, putà in pecatum. & inde constat quòd per se fertur in obiectum vnde pecatum sumit suam speciem. species enim peccati vt dictum est: non sumitur ex cõtrarietate ad hanc vel illam legem, sed ex obiecto. ideo B. Th. 1.2.q.72.art.9. dicit cautè quòd species peccati sumitur ex obiecto per se intento: non autem ex contrarietate ad legem: sicut nec species albi sumitur ex contrarietate ad nigrum, sed ex abundantia lucis in se. Et nota; quod non loquor de auersione quę sequitur speciem peccati: quia illa per accidens etiã à scienter peccãtibus est volita: sed de conuersione ad bonum creatũ secundum quam sumitur species peccati & contrarietas specifica ad virtutem. & sic loquor hic de cõtrarietate intrinseca ipsi peccato; quia est actus contrarius virtuti. hæc enim à sciẽter peccãte est directè & per se volita, ab ignoranter autem peccante est volita per accidẽs tripliciter. Primò ex parte actus, quia scilicet est volita ad volitionem actus. Secũdo ex parte ignorantiæ voluntariæ, quia scilicet in ipsa volita, sunt etiam voliti omnes eius effectus: quorum vnus est incurrere in hoc contrarium: sicut qui oculis velatis vult ambulare, iam necessario vult in sua causa quicquid mali inde sequi natum est. vnde si impingit in lęsiuum aliquod, voluntariè impingit voluntate, scilicet antecedente suæ causæ, putà voluntarię velationis oculorum seu velati incessus. Tertio ex parte accidentalitatis in

ipsa

ipsa ignorantia, & hoc quoad illos qui nesciunt se ignorare, qui si scirent se esse ignorantes; darent operam vt scirent: in istis enim, etiam ipsum ignorantiæ peccatum, est voluntarium per accidens; sicut accidit in Paulo Apostolo. Hæc Caiet. Igitur patet, quòd vt aliquid sit in se, & per se directè & formaliter volitum à quo tanquam ab obiecto sumatur species peccati: sufficit quòd tale quid, sit cognitum & volitum per se & directè quò ad ipsum factum: quamuis ignoretur culpabiliter quòd tale volitum habeat contrarietatem ad legem seu ad aliud; aut quòd debeat illud sic velle aut non: quia hoc per accidens se habet ad illam rem esse per se formaliter & directè volitam: vt patet. si quis cognoscat clarè albedinem ex sua ratione intrinseca, sine hoc quòd cognoscat eius habitudinem seu contrarietatem ad nigredinem: certè albedo esset directa per se & formaliter cognita & volita: modo teneatur considerare aut velle aut nolle nigredinem modo non: hoc enim est impertinens ad talem albedinis directam per se & formalem cognitionem & volitionem; quamuis sit pertinens ad perfectã seu culpabilem cognitionem seu volitionem eius, vt dictum est.

propositio. 3. Tertia propositio. Peccata ex ignorantia vincibili solius iuris positiui, Diuini, vel humani sunt etiam eiusdem speciei, licet non tantæ grauitatis ac si scienter fierent. Hæc propositio est contra Caiet. 1.2.q.77. artic.4. qui ait. quòd si talis ignorantia velat obiectum illius actus seu peccati: tunc non est eiusdem speciei cuius esset scienter factum. Si autem non velat obiectum sed solum contrarietatem ad legem illam cuius est ipsa ignorantia: tunc est eiusdem speciei cuius esset ipsum peccatum scienter factum. Hæc ille. In hac vltima parte nobis cum illo satis constat per eandem rationẽ quæ locum habet in ignorantia vincibili iuris cuiuscunque. At vero quò ad primam partem, vbi ait quòd iuris positiui ignorantia vincibilis velat obiectum, ab illo omnino dissentio. neque enim talis distinctio aut differentia ponenda est, sed generaliter dicendum est vt ait 3. propositio. quòd nulla ignorantia vincibilis iuris cuiuscunq; velat obiectum quamuis vellet cõtrarietatem eius ad legem. Nam licet ratione illius ignoretur obiectum esse prohibitum & contrarium legi: non tamen ignoratur ipsum obiectum formale, sicut nec lex ipsum constituit in suo esse formali, sed inesse prohibito per illam legem, quæ illud iam comprehendit: Nam vti supponitur nulla ibi ignorãtia facti est. vt latius hoc constare potest ex supradictis in 2. propositione præcedẽte. Si dicas, quòd ergo peccata ex ignorantia inuincibili iuris, essent eiusdem speciei cuius essent scienter facta; ex quo sunt circa idem obiectum quod per dictam ignorantiam non velatur: cuius tamen oppositum dictum est supra propositione prima. Respondeo negando sequelam: quia licet sint circa idem obiectum non velatum per dictam ignorantiam: tamen ex quo nõ sunt contra legem aut dictamen obligatorium, pro tunc existens aut existere debens; iam sunt extra genus peccati, seu culpæ imputabilis: & per consequens extra speciem moralem peccati. Quod verò dicit Caiet. quòd scilicet ex ignoto per negligentiam non sumitur species: id solum est verum de obiecto ignoto vincibiliter, vt in 4. propositione sequente habetur, & id tantum voluit B. Th. vbi supra allegatur. secus de ignorãtia iuris vincibili vt dictum est.

Quarta propositio. Peccata ex vincibili ignorantia facti, crassa seu supina, non sunt eiusdem speciei directè cuius essent si scienter fierent: sed spectant per modum circũstantiæ ad species peccatorum directè volitorum à quibus talia peccata causantur: indirectè autẽ & simpliciter sunt & dicuntur esse illius speciei cuius essent si essent facta. propos. 4. Ista propositio habet tres partes cuius prima est. exempli gratia. cùm Sortes vacans venationi occidit hominem æstimans esse ceruum ex non plena circunspectione facti & circunstantiarum loci: quod tale homicidium directè non est speciei homicidii cuius esset si sciẽter fieret: quia ab intentis obiectis per se non per accidens specificantur actus morales: sed tale homicidium non est intentum per se directè & formaliter: quamuis aliquo modo voluntarium sit ergo. Maior supponitur secundum B. Th. 1.2.q.72. artic.9.q.76. art.4. & q.18. & secundum cõmuniter doctores, minor autem probatur. quia vt sit directè & per se intentum plus requiritur quàm esse voluntarium, vt latè dicit Caiet. 1.2.q.76. art.3. ad secundum & vbi supra: multa enim sunt voluntaria mala in vno peccato: vnum tamen eorum dũtaxat est finaliter intentum directè & per se; vt patet. quia in procuratione adulterii est auersio à lege Dei, & ratione, & suasio mortis & peccati alterius, nocumẽtum seu iniuria Mariti, nocumẽtum pœnę æternæ & sæpe periculum vitæ temporalis & honoris, & tandem appetitus delectabilis alienæ vxoris; & tamen ab hoc vltimo tantum quod est per se intentum directè specificatur actus adulterii: reliqua autem, etiam si volita sint, tamẽ ab hac intentione excluduntur: ex quo non sunt volita per se & directè; vt patet. Sed ista peccata homicidii & huiusmodi quæ sequuntur ex prę fata ignorantia facti vincibili, licet sint voluntaria in suis causis; non tamen in seipsis: & sic non sunt per se & directè volita: neq; intenta; sed solum indirectè consecutiuè & per accidens; sicut & volita sunt interpretatiuè. ergo talia peccata non sunt propriè per se directè speciei illius ac si essent intenta: modo sint actus eliciti modo imperati. Ex quibus patet differentia velaminis inter peccata ex vincibili ignorantia iuris de quibus egit. 2. & 3. propositio suprapositia; & peccata ex vincibili ignorantia facti: quia in illis ignorantia

rantia non velat obiectum sed contrarietatem ad legem seu virtutem: in istis autem ignorantia velat obiectum ipsum: & ideo illa sunt respectu obiecti per se intenti, & per consequens eiusdem speciei per se & directè, ac si scienter fierēt: ista autem non, vt dictum est.

2. pars. Secunda pars propositionis, sed spectant per modum circunstantiæ &c. ita quòd tale peccatum homicidii in casu præfato, reducitur non simpliciter sed per modum circunstantiæ, nocumenti seu euentus sequelæ debitæ præuideri aggrauantis speciem suæ causæ, videlicet ad speciem peccati venationis periculosæ à qua ortum habet; eo modo quo dictum est latius supra quæstione 18. in secunda parte propositionis: & ex dictis ibidem patet probatio huius partis. Neque ex hoc sequitur quòd illa venatio fiat de bona mala, propter circunstantiam euentus postea sequentis, & huiusmodi ignotarum conditionum: sed quod fiat de mala peior aliquo modo essentialiter, licet non intensiuè: aliquo etiam modo accidentaliter extensiuè. Nam sagittans improuidè facit actum moraliter malum, etiam si nullum contingat lædi: quia illa sagittatio est actus voluntarius periculosus, quæ debet fieri vbi, quando, quomodo &c. quæ non seruantur ab improuidè sagittante. quando ergo contingit aliquem lædi: tunc talis læsio secuta aggrauat actum iam malum eo modò quo dictum est, scilicet accidētaliter extensiuè, vt etiam ait Tho. prima secundæ quæstione 73. eodem modo cùm quis verba detractoria non animo detrahendi sed ociosè dicit, ignorans vincibiliter & improuidè talia verba esse detractoria siue læsiua famæ alterius: tunc læsio famæ sequena non specificat directè illum actum, sed aggrauat vt circunstantia euentus debiti prouideri; obligatq; ad restitutionem, ratione illius læsionis iniustæ subsecutæ. Similiter si quis ex ignorantia præfata vincibili absoluit à quo non potest, non est directè reus sacrilegii; sed improuidi seu ignorati culpabiliter actus propriè loquendo quò ad moralem speciem eius; secus quò ad pœnas iuris humani, putà quò ad irregularitatem, de quibus infra q.26.27. latius habetur.

3. pars. Tertia pars propositionis, scilicet indirectè autem & simpliciter &c. ita quòd tale homicidium ex venatione incircunspecta factum in casu supradicto, quamuis directe non sit speciei homicidii: tamen simpliciter loquendo dicendum est quòd est homicidium & speciei homicidii: quia secundum Caiet. prima secūdæ. q.76. art.4. velamen ignorantiæ facti, quod tenetur iste scire nunc, quia est voluntarium aliquo modo. s. intēperatiuè, iam facit illud homicidiū esse aliquo modo voluntarium & intentū: & sic voluntas velati actus reducit actū ipsum qui materialiter est homicidium, ad naturā suę formę specificę homicidii: sicq; reductiuè est homicidiū: & ideo simpliciter dicendum est illud homicidium esse speciei homicidii vt dictum est. Quod probatur dupliciter. quia quod aliquo modo est speciei homicidii, simpliciter dicendum est, & non negandum absolutè esse illius speciei: alioqui argueretur negatiuè à particulari ad vniuersale: sicut qui argueret, hoc non fit illo modo aut illa via, ergo simpliciter non fit, aut nulla via & nullo modo fit. Item secundò, quia tam in iure humano quàm Diuinis literis tales peccantes ex vincibili ignorantia facti vocantur homicidæ, detractores, & scandalizatores, & huiusmodi nominibus specierum ac si scienter facerent, ergo licet non per se & directè, tamen quia aliquo modo, scilicet reductiuè vt dictum est sunt talium specierum: sequitur quòd absolutè & simpliciter sic censeri & dici debent. Nota tamen secundum Caietanum vbi supra & Martinum de temperantia quæstione prima de ebrietate in responsione ad nonum argumentum contra secundam partem octauæ conclusionis ibidem; quòd tam leuis potest esse culpa negligentiæ sciendi quòd non reduceret actum ad propriam suam speciem saltem perfectè & mortaliter, vt patet in eo qui ex leuissima culpa negligentiæ, quam etiam facilè posset vincere & tollere talem ignorantiam in discernendo vina; vel in sumendo vltra sufficientiam, sic ignoranter inebriatus est: quia tunc illa ebrietas non redit ad naturam perfectam suę speciei, scilicet ebrietatis: neque peccat mortaliter: quia non tenebatur sub mortali tollere, illam leuissimam negligentiam: attentis omnibus circunstantiis, vt supponitur. & sic de similibus secundum subiectam materiam dicēdum est, vti superius q.18. latius habetur.

Dubium. Sed dubitatur vtrum ignorantia quæ secundum se est peccatum veniale, excuset peccatum ex ea sequens à malitia mortali: & vtrum ignorantia mortalis leuioris ordinis excuset sequens à mortali grauioris ordinis. vel secundo è conuerso, an mortale peccatum sequens ex ignorantia veniali faciat illam mortalem: & vtrum mortale grauioris ordinis aggrauet ignorātiam mortalem trahendo illam ad grauiorem ordinem.

Respon. Respondeo ad hæc omnia simul secundum Caietanum prima secundæ quæstione 76. art. 4. quòd vt patet ex supradictis, quando ignorantia sic qualificata non aufert propriam & perfectam speciem à peccato deliberato, quod ex illa fit: tūc ex consequenti non aufert id quod ex propria specie sibi vendicat, scilicet esse mortale & grauioria ordinis; ideo quæ sunt secundum se mortalia & deliberatè fiunt quamuis ex ignorantia; non desinunt esse mortalia vt si scienter facta essent. quando verò ignorantia talis est, quòd distrahit sequens peccatum, aut speciem alterius peccati, putà ebrietatis vel venationis non

discretissimæ: tunc quia peccatum sequens non sortitur iam propriam speciem, quantumcunque secundum se esset mortale aut grauioris ordinis; non facit actum vel ignorantiam illam ex veniali mortalem, nec ex mortali leuioris ordinis mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet, vt circunstantia. ita quòd nec ille effectus, putà homicidium habet maiorem grauitatem specificam quàm sua causa sic qualificata: nec è conuerso sua causa aggrauatur specificè à grauitate illius effectus. Et ratio horum est, quia circunstantia nō habens propriam speciem nunquam aggrauat in infinitum neque transfert in proprium ordinem, vt latius de hoc ipse Caietanus agit secundum Tho. prima secundæ quæstione 88. art. 5. & 6. vnde si ebrietas vel incircunspecta venatio, est solum venialis attentis omnibus circūstantiis & aliis considerandis: tunc non facit quòd homicidium inde sequens sit mortale; & si illa ebrietas vel venatio sint peccata leuioris ordinis quàm homicidium: non trahentur in ordinem grauitatis homicidii, quamuis ex tali effectu vel euentu aggrauentur. Et notanter dictum est si ignorantia aut ebrietas sic qualificata aut circunstantionata, sunt peccata leuiora, quod ideo dicitur, quia ignorantia de se venialis, aut ebrietas potest esse mortalis ratione circunstantiæ quam tunc sub mortali homo ille præuidere tenetur, vt de hoc superius quæst. 18. latè dictum est. De hoc etiam supra quæst. 6. propositione prima videatur.

QVAESTIO VIGESIMAQVINTA.

VTRVM INVINCIBILIS ignorantia pœnæ duntaxat, excuset à culpa.

Propositio. RESPONDEO. Omnis ignorantia solius sequelæ seu pœnæ legis, non excusat ipsum peccatum, à culpa & pœna illius legis pro illo peccato commisso contra talem legem cognitam, seu vincibiliter & culpabiliter ignoratam. Declaratur ista propositio. quia non loquitur quando ignoratur lex vel factum quod agitur contra legem, & homo scit se malè agere: sed solum quādo ignorat pœnam illius legis pro tali facto. Exempli gratia. Si quis scit quòd intrans monasteria S. Claræ facit contra legem Ecclesiæ id prohibentis, & tamen ignorat etiam inuincibiliter esse excommunicationem ipso facto inflictam intrantibus: quam pœnam si sciret certè non intraret: dicit hæc propositio, quòd talis si intrat non excusatur ab illa pœna excommunicationis incurrenda, pro illo ingressu contra illam legem Ecclesiæ contra quam scienter peccauit, quantumcunq; ignoret talem pœnam ipsius legis. Et ratio est, quia qui incurrit peccatum incurrit reatum eius & obligationem ad pœnam pro illa culpa. quia eo ipso quo quis efficitur peccator, efficitur etiam reus pœnæ debitæ pro illo peccato: hoc enim importat peccatum, scilicet actum contra legem & dignitatem, vel reatum, seu obligationem & imputabilitatem ad pœnam. ergo sufficit cognitio peccati & non requiritur cognitio pœnæ debitæ in particulari, ad hoc quòd fiat obligatus illi pœnæ.

Item secundò idem patet secundum communiter doctores, quia qui scit Ecclesiam prohibere percussionem clerici: & tamen scienter percutit: certè incurrit excommunicationem quāuis inuincibiliter ignoret talem pœnam impositam percussoribus. Similiter qui incestum sciēter committit sciens prohibitum ab Ecclesia, etiā incurrit pœnam non exigendi debitum vel non contrahendi, & alias pœnas Ecclesiasticas propter id inflictas, etiā si inuincibiliter eas ignoret, & ad hoc est cap. cum illorum. de sentē. excommu. vt etiam dicit Driedon de liberta. Christiana lib. 2. cap. 10. quia & sciens se excommunicatum incidit irregularitatem si sic ministrat vel ordinatur etiam si ignoret se incurrere irregularitatem. Similiter tertiò, qui contra legem naturalem & Diuinam in lege naturæ peccabant mortaliter, etiam incurrebant pœnam inferni etiā si de tali pœna nulla eis reuelatio facta fuisset, vt patet Rom. 10. vbi tales de mortali & pœna infernali damnantur; & hæc est opinio communis & sententia vera: & oppositum dicere est error; vt etiam Gabriel tangit in 2. distictio. 22. quæst. 2. conclusio 5. & 6. & in 3. distinctione 37. quæstione 1. notabil. primo. Ex quo patet ꝙ, vt etiam refert & tenet Gerson vbi infra, Durandus dicens quòd si homini non fuisset facta vlla reuelatio de sua beatificatione aut damnatione super naturali & æterna, non incurrisset peccatum mortale faciens ipsum reum damnationis æternæ. hoc dictum eius vel est piè interpretandum sano modo si potest; vel potius est facilè refellendum: neque enim habet veritatem de lege posita, neque de lege possibili: quamuis Gerson tertia part. sum. lect. 2. de vita spirituali dicat quòd de lege iam statuta habet veritatem nō autem de possibili. quod certè non probat: immo ex dictis probatur oppositum de lege posita: nam non dubitatur de possibili quam Deus statuere potest. Nam nulla legitur reuelatio facta de pœna æterno in lege naturæ saltem pro aliquo tempore seu apud aliquos: & tamen tunc apud eos aliquod fuit mortale, vt patet Rom. 1.

Si dicatur quòd licet non legatur, tamen fuit aliqua reuelatio de pœna æterna: ecce replicatur probando, ꝙ etiam si nulla fuisset reuelatio *Replica.*

erat

erat aliquod mortale obligans ad pœnam æternam. Primò ex ratione suprapolita in probatione ꝓpositionis. Item secundò quia non ideo est peccatum tale quia quis obligatur ad talem pœnam: sed potius è contra ideo obligatur ad talem pœnam vel est dignus illa quia tale peccatum commisit. Nam pœna seu obligatio aut dignitas ad talem pœnam potius sequitur & non præcedit ipsum peccatum, aut qualitatem eius: licet à pœna denominetur peccatum mortale vel veniale; sicut sæpe causa denominatur ab effectu suo. Item tertiò quia vt quis obligetur ad aliquid non oportet quod ei notificetur in particulari præmium vel pœna hæc vel illa: sed sufficit inconfuso seu in generali se ex tali opere reportaturum præmium vel pœnam aliquam magnam vel paruam, etiam si omnes eius conditiones ignoret: vt patet. quia iustè homo præcipit subdito sub præmio vel pœna, sic inconfuso sine speciali conditionum notificatione. Item quartò, quia alias sequeretur quod eodem modo quilibet peccator nunquam peccaret nisi sciret omnem pœnam quam propter tale peccatum incurrit, quod tamen est manifestè falsum: nam omnis ferè peccator incurrit aliquam pœnam quam ignorat. vnde & dicitur 3. Ethic. quòd omnis malus est ignorans. Nam sunt multæ pœnæ contractæ & etiam inflictæ quæ consequuntur peccatum ipsum: quas omnes non cognoscit, sed neque potest semper & plenè cognoscere peccator in hac vita dum peccat. Item quintò quia vt aliquod peccatum sit in se dignum pœna æterna non requiritur quòd cognoscatur quòd est mortale. vt patet etiam nunc. quia aliquis aliquando peccat mortaliter qui nec certò scit, nec potest scire certitudinaliter an tale sit mortale an solum veniale: quod non potest negari cum id experientia probetur: sicut quòd sæpe nescit homo se esse in statu gratiæ. ergo non requiritur cognitio pœnæ æternæ stante lege ad hoc quòd quis grauissimè peccet contra Dei legem aut contra rõnem, quod hic vocamus peccatum mortale, quod. s. est dignum morte æterna: sed solum sufficit quòd cognoscat se peccare grauissimè & dignum graui punitione cognita illi superiori qui debet iudicare & punire tale peccatum. Potest etiam Deus eam legem statuere peccatoremq́; damnare pœna æterna etiã si homo illam ignoret: quia nulla est contradictio: & hoc nullus negat. sicut etiam potest de potentia absoluta misericorditer pœna temporali punire quodcunque peccatum: immo & nullam pœnam pro quocunq; peccato infligere manente sola pœna contracta, quæ est ipsius culpæ deformitas, remorsus conscientiæ, & huiusmodi quibus malè est peccatori. quia hoc non repugnat suæ bonitati & iustitiæ: cum contingenter puniat peccata hac vel illa pœna; quia nulli legi nisi suæ voluntati astringit Deus: & tunc cõcedendum esset, ꝙ nullum peccatum esset mortale aut veniale; iis nominibus diuersam pœnã infligendam connotantibus: esset tamen moralis malitia, & offensa, & culpa grauior & minor contra maiorem aut minorem obligationem; sicut nunc etiam quocunque malo pœnæ fugibilior, vt hoc etiam refert Angest in moralib. c. 14. cum supra dictis latè consonat Couarruuias in relectione. cap. alma mater. de senten. excommu. lib. 6. par. 1. §. 10. num. 9.

QVAESTIO VIGESIMASEXTA.

VTRVM IGNORANTIA facti, excuset à pœna legis humanæ.

PRo responsione prius duo notanda sunt. Primum quòd ignorantia facti sæpe habet ortum ab aliqua ignorantia iuris, putà quando video Petrum scienter intrare monasterium S. Claræ aut percutere clericum, aut facere aliquid aliud propter quod à iure excommunicatio lata est: sed ego ius illud ignoro: & consequenter ignoro Petrum propter factum illud esse excommunicatum: inde etiam ignoro quòd eum illo in sacris communicando communico cum excommunicato: quamuis bene scio ius commune, ꝙ scilicet cum excommunicato in sacris communicare non licet. itaque cum illo in sacris communicando habeo ignorantiam facti à iuris ignorantia præcedentem. Similiter habeo ignorantiam facti si ignorans me esse excommunicatum vel irregularem celebro vel ordines sacros accipio, vt in cap. Apostolicæ. de cleric. excommunic. ministran. habetur. *Nota. 1.*

Nota secundò quòd pœna legis propriè sumpta, non nisi pro culpa ad vindictam eius infligitur. impropriè autem pœna non pro culpa coram Deo, sed ex causa, videlicet in horrorem & detestationem criminis aut facti, aut propter defectum significationis aut conditionis aut alicuius facti secundum legem requisiti ad talem finẽ vel effectum incurritur: quamuis defectus iste sæpe etiam dicatur culpa iuridicè, & peccatum materialiter tantum. & sic habetur de re. in. 23. sine culpa non tamen sine causa quis iustè punitur. igitur hanc pœnam impropriè dictam, homo ex causa sine culpa vera, sæpe etiam in conscientiæ foro incurrit, vtpotè irregularitatem, quæ non pro delicto, sed propter defectum significationis sæpius incurritur secundum ius, vt de hoc Scotus in 4. distinctione 6. quæstione 8. & Gerson alphabeto 33. litera S. & beatus Thomas, & Caietan. secunda secundæ quæstione 64. art. 8. & quæst. 76. art. 3. aliiq́; doctores vtriusq; *Nota. 2.*

iuris agunt. & Syluester titulo. ignorantia. quæstione 8. homicidium 2. & 3. & irregularitas. & Nauarro in summa cap. 27. numero 206. vsque 218. latius referunt, & de hac pœna & culpa impropriè sumpta non agimus in hac quæstione, sed de pœna propriè propter culpam vel peccatum ab humano iure inflicta.

Propositio. His præmissis ad quæstionem respondeo per vnicam bimembrem propositionem, quòd is qui ex inuincibili ignorantia facti, committit actum quacunque lege reprobatum; nullam excómunionem aut censuram vel pœnam iuris humani propter delictum illud inflictam incurrit in foro cońsciétiæ: etiam si aliàs illicitè rei operam det & ex culpa sua in illam ignorantiam inuincibilem deuenerit; excepta irregularitate; nam etiam si sit solum propter delictum mutilationis vel homicidii à iure inflicta; illam vtiq; in vtroque foro incurrit baptizatus homo, quantumcunque inuincibilem ignorantiam facti habeat: si ex eo quòd dans operam rei illicitæ aut rei licitæ, sed incautè vel culpabiliter est causa illicita propinqua quòd mutilatio vel homicidium illud, aut eius anticipatio etiam indirectè inde sequatur.

Probatur 1. pars. ratio 1. Prima pars probatur dupliciter. Primò, quia vbi nulla est culpa nulla incurritur pœna legis pro tali culpa uel peccato inflicta: sed in casu præsenti huius primæ partis nulla est culpa in se vel in sua causa. ergo non incurritur pœna legis propter delictum illud inflicta. Consequentia nota est: & maior probatur. quia lex & sententia iuris non potest esse iniusta; neque enim inde nasci debet iniuria, vnde iura nascuntur, vt habetur in cap. qualiter & quando primo de accusatio. & in l. meminerint. C. vnde vi. neque esset lex illa obligans in conscientia secundum Augustinum lib. 1. de libero arbitrio cap. 15. & de ciuitate lib. 19. cap. 21. & Isidorum vt refertur distinctione 4. cap. erit autem lex, vt hoc etiam latius probat palude. in 4. distinctione 18. & Adrianus in quæstione de clauibus articulo 3. exceptione 7. esset autem iniusta si pœnam in vindictam culpæ infligeret illi, qui omnino caret illa culpa vt habetur etiam expresè in cap. cognoscentes. de constitutio. & ibi Panormitan. & capi. cum in tua. qui matrimo. accusa. pot. quamuis sententia iudicis posit esse iniusta puniendo sine culpa; quamuis etiam in foro humano exteriori vbi statur præsumptionibus iustè quis puniatur pro culpa tantum præsumpta quousque veritas constet siue probetur. non tamen in foro conscientiæ vbi præsumptio cedit veritati quispiam sine culpa, pœnam eius incurrit ut in prędicta maiori assumptum est. Minor autem, quòd scilicet in casu præsenti vbi inuincibiliter ignorans hominem occideret nulla est culpa homicidii in se vel in sua causa; inde patet, quia respectu illius homicidii est facti ignorantia omnino inuincibilis vti supponitur. Neque obstat dicere quòd si datur opera rei illicitæ, vel illa ignorantia procedit ex causa culpabili, putà ex ebrietate criminosa: iam ibi est culpa ex qua illud sequitur homicidium quamuis tunc ignoratum: & ideo propter illud à iure iustè illa infligitur pœna. hoc inquam non obstat; quia licet ibi sit vel fuerit alia culpa contra aliam legem prohibentem operam dare illi rei illicitæ vel inebriari & huiusmodi: & ita legem illam transgrediens, pœnam illius tantum incurrat sicut & culpam sic qualificatam, vti superius quæstione 18. latius habetur: at verò neque tunc neque postea est culpa illius homicidii omnino inuincibiliter ignorati inde sequentis; propter quod lex pœnam illam contra homicidam infligit. quod inde patet: quia si homicidium illud est inuincibiliter ignoratum vti supponitur: iam certè præsupponitur nullo modo esse præuisum, sed potius quòd omnis debita cautela ne homicidium illud sequeretur adhibita est: quodque homo ille fecit omne quod tenebatur ad illud sciendum & euitandum: quo facto cum adhuc maneat eius ignorantia inuincibilis; manet etiam impotentia ad id vitandum quod adhuc inuincibiliter ignoratur: & ita nulla culpa illius homicidii in se nec in sua causa in illo homicida tunc est; quando illud inuincibiliter ignorat: quamuis tunc vel antea fuerit alia culpa ex qua illud secutum est: sic igitur illa minor, & tota ratio liquet.

Secundo probatur eadem pars, quia in capi. si verò secundo de senten. excommunic. habetur quòd percutiens clericum nutrientem comam, aut viuentem in habitu seculari, si probabiliter ignorat illum esse clericum, ęstimans esse laicum non incidit excommunionem: & tamen ille dabat operam rei illicitæ percutiens quem æstimabat esse laicum: nam si illum occidisset putans se occidere alium clericum vtique incurreret excommunicationem & alias pœnas clericidii. vt ibidem habetur: licet gloss. ibidem quò ad aliquid oppositum dicat. *2. ratio.*

Ad idem etiam est cap. apostolicæ. de clerico. cæco. minist. vbi & in gloss. dicitur quòd clericus probabiliter ignorans se esse suspensum vel excommunicatum, si celebrat aut ordinatur non peccat nec vllam ex hoc excommunicationem vel censuram aliam incurrit in foro conscientiæ. immo vt ait Driedon lib. 2. de libertate Christiana. cap. 10. fol. 72. ille pœnitens potest absolui à peccatis etiam si non absoluatur prius ab illa excommunicatione probabiliter ignorata: sed postquam nouerit se esse excommunicatum tenetur à Diuinis abstinere quousque ab illa tantum excommunicatione absoluatur: nam ab aliis peccatis à quibus iam legitimè est absolutus non oportet iterum absolui. & consonat Medina de confessione q. 24. fol. 72. Et cum prædicta prima parte huius proposi. expresè concordat Adr.

vbi supra secundum palude. in 4. distinc. 35. quæsti. 1. art. 4. & Castro de lege pœnali lib. 2. c. 14. & latius Couarr. in relectione cap. alma mater. de senten. excommu. parte 1. §. 10. numero 13. & 14. & 15. & 16. & Nauarro. in sum. c. 27. numero 230. 231. & Caiet. prima secundæ. q. 76. art. 3. & secunda secundæ. q. 64. art. 8. vbi ait quod Iudas fornicando cum Thamar nuru sua ex sola facti ignorantia probabili. Genes. 38. non peccauit formaliter peccato incestus, sed fornicationis: quia putabat esse aliam quandam meretricē: & ita si fuisset lata sententia excommunicationis contra incestum committentes: ille in conscientia non incurrisset pœnam illam. quia excommunicatio præsupponit culpam illam formalem, putà incestum vel clericidium contra quam à iure infligitur. nam canon non excōmunicat fornicantem aut hominem occidentem; sed formaliter & propriè incæstuosum aut clericidā, quod formaliter & propriè aliud peccatum est à prædictis conditione & qualitate. In foro autem exteriori tantum, vtrum pœnam aliquam ille incurrat; inferius habetur quòd sic; nisi inuincibilis ignorantia probetur. Et ita prima pars satis probata est, quamuis alii doctores quò ad aliquid oppositum opinentur. vt 15. quæst. 1. cap. 1. & cap. inebriauerunt. c. illud. & glo. ibidem latius habetur. & ita est intelligendus Bar. in l. diuus. ff. de sicariis. numero 1.

2. pars probatur. Secunda pars videlicet excepta irregularitate. probatur, quia sic iura disponunt, vt patet distinctione 50. cap. de his. & cap. sequen. & extra. de homicid. cap. sicut dignum. cap. ex literis. capi. dilectus. cap. tua nos. cap. significasti. cap. presbyterum. cap. ad audientiam. & de sententia excommu. cap. cum illorum. & ibidem gloss. & doctores communiter vt refert etiam Syluester. homicidium. 2. & 3. & ignorantia. quæstione 6. & Nauarr. in summa. cap. 27. num. 218. vsque 239. & latius in cōmen. de furto super cap. fin. 14. q. 6. numero 13. & seq.

Nota 1. Sed pro declaratione maiori & probatione huius secundæ partis notandæ sunt omnes eius particulæ & limitationes & præcipuè duæ illarum, quarum prima est. quid sit esse aut dare causam illicitam propinquam homicidii. secunda quid sit dare operam rei illicitæ. Quo ad primum dico secundum Ber. & alios, vt refert Syluester homicidium. 3. quæst. 1. & plenius Nauarr. in summa. cap. 27. numero 220. quòd in præsenti materia causa illicita propinqua mutilationis vel homicidii, est dictum vel factum illicitum directè vel indirectè ordinatum ex natura sua vel ex intētione auctoris ad illud homicidiū: vt est percutere vel id suadere sine animo occidendi, vel mutilandi, vt fit in torneamentis illicitis, & dare ensem vel lanceam alicui cum animo vt alium occidat: vel id suadere. nam si inde sequitur mutilatio vel homicidium: vtiq; fit irregularis qui eam causam illi dedit homicidio. secus si sit causa remota, vt armiger qui ensem fecit aut vendidit sine animo vt alius occideretur: nam is non incurrit irregularitatem si illo ense alius occidatur, dummodo debitam cautelam, vel aduertentiam adhibeat quando gladium vendit ne ad homicidium vel mutilationem specialiter ementi illum vendat.

Vnde Panormitanus in cap. quia diuersitatem de concessione præben. & in cap. si verò. de sent. excō. quia non ita bene distiniuit causam illicitā propinquam & remotam homicidii, quam ille & alii ipsum sequentes causam immediatam & mediatam appellant: ideo consequenter errauit dicens, quòd culpabiliter ebrius non sit irregularis si homicium committat: quia non homicidium sed ebrietas ex culpabili potatione propinquè aut immediatè vel directè processit. vti id etiam refert & bene reprobat Syluester ebrietas quæstione 4. secundum doctores communiter, vt dictum est.

Nota 2. Nota secundò ex prædictis etiam sequitur declaratio secundæ particulæ, quid videlicet sit rei illicitæ operam dare: aut rei licitæ sed illicitè: Nam id certè fit quādo ipsum opus in se, aut modus operandi, ideo generaliter omnibus aut specialiter alicui generi hominum, putà Ecclesiasticis illicitum aut prohibitum est: quia ex genere suo opus illud est periculosum: aut quia ex natura sua via est, aut ordinatur ad tale genus mortis aut mutilationis: ita quòd etsi non sæpe, at aliquando id genus mortis aut mutilationis ea tali opere vel tali modo operandi quamuis indirectè atque per accidens in tali regione aut loco sequi solet: tunc enim et non ex illicito opere ex alia circunstantia, homicidium casuale vel mutilatio præter intentionem sequens inducit irregularitatem hanc pro delicto à iure inflictam. vti hoc latius probat Nauarro in summa cap. 27. numero 228. 236. 237. 238. & latius in cōmen. de furto super cap. fin. 14. q. 6. num. 13. & 17. &c. secundum doctores cōmuniter, contra Soto de Iustitia & Iure lib. 5. q. 1. art. 9. limitantem atque dicentem id solum esse verum quando opus vnde homicidium sequitur ea genere suo aut ea modo operandi periculosum est. Sed, vt diximus, secundum Nauarro. etiam incurritur irregularitas quando opus illud aut modus eius ex natura sua via est aut ordinatur ad genus illius mortis aut mutilationis vt declaratum est. Exempli gratia, Monachus etiam ea pietate vtens arte chirurgi fit irregularis, si ex apertione vulneris infirmus etiam contra præceptum illius agens inde moriatur, vt habetur in cap. tua nos, de homicidio. & Nauarro vbi supra in dicto cap. finali numero 14. latius probat contra Soto. Item ibidem numero 15. & in summa cap. 15. numero 7. ait etiam contra ipsum Soto vbi supra, & quosdam alios doctores, quòd clericus adulter inuentus à marito cum vxore sua si se cum de-

bito moderamine defendens maritum occidat, est irregularis secundum Florent. in tertia parte titulo quinto cap. 8. §. i. aliosque doctores, vt etiam tenet Turrecremata in decreto. distinctione 50. cap. de his. quantumcunque à mortali culpa homicidii excusetur: quia attenta consuetudine hominum & legibus maximè in Hispania, adulterium illud est via ad illud homicidium & causa propinqua illius & adulter aduertere debuit atque cauere tale periculum quod ex adulterio quamuis indirectè & raro, aliquando solet sequi. Sed vtrum sit idem iudicium si propter hoc ipse maritus suam vxorem occidat, ita quòd etiam tunc clericus ille adulter sit irregularis. Nauarro vbi supra. cap. 27. num. 228. 229. 236. 237. 238. videtur quamuis non expressè dicere quòd sic: sicut si pro defensione clerici illicitè cum alio corrixantis superuenientes amici etiam contra voluntatem ipsius illum vel alium occiderent: ipse clericus est irregularis: non autem si licitè pugnaret. Sed oppositum tenet Castro. de lege pœnali. lib. 2. cap. penult. & cum eo videtur palude in 4. distinctione 32. quæstione 1. & Soto vbi supra id à fortiori tenere habet, & Panormitanus & alii ipsum sequentes, vti superius in primo notabili diffiniendo causam propinquam atque remotam homicidii dictum est. Sed pro Nauarro quòd clericus ille sit irregularis potius faciunt innocentius in cap. ad audientiam. de homicidio. & Hostiensis, & Ioannes Andr. & doctores communiter, immo & ipse Panormitanus à se ipso dissonans ibidem. Ex prædictis etiam sequitur quòd non est irregularis clericus mittens famulum suum Hispalim siue Toletum ad negotia etiam illicita & opera mortalia: si in via rabidus canis, taurus, aut tegula de tecto cadens, aut fulmen de cœlo illum occidit: aut si in flumine suffocatus, vel à latronibus vel ab aliis occisus est: maximè si clericus dum illum emisit id non intendit vt ibi occideretur siue periret, quia illa via ex sua natura ad illud genus mortis nec ordinata nec intenta est: quamuis Syluester homicidium. 3. quæst. 1. oppositum dicat. bene tamen est irregularis qui pro haurienda aqua puerum paruulum misit ad flumen vel puteum periculosum vbi obrutus puer est. Similiter is qui per tectum periculosè fecit aliquem ambulare, vel tauro se exponere vbi occisus vel mutilatus est. Similiter clericus non est irregularis qui etiam culpabiliter ad suas delitias & non ad recreationem licitam etiam cum omissione Diuinorum etiam die festo venatur vel aucupatur, si mors alicuius inde casu & præter eius intentionem sequatur: quando venatio illa cautè fiebat nec erat alias periculosa neque cum armis neque tumultu propter quod est à iure prohibita clericis specialiter, neque enim omnis venatio illis prohibita est: quamuis Caietanus dicat oppositum. Immo etiam si venaretur illicitè periculosam venationem ferarum cum armis & feris exercens: si tamen non inde sed aliunde, putà fulmine vel tegula de alto cadente aut ex alia causa ad aliud & non ad genus illud mortis ex venatione proueniens ordinata, quispiam etiam ab illo clerico rogatus vt ipsum in illa venatione comitaretur casu occideretur: certè clericus ille non esset irregularis, quia illa eius venatio ad illud genus mortis nullo modo ex sua natura ordinata est vt latius probat Nauarr. in summa cap. 27. numero 237. & in commento de furto super cap. fin. 14. quæst. 6. num. 13. 23. 24. Similiter Sacrista vel alius de eius consensu saltem interpretatiuo vel virtuali pulsans campanam etiam tempore in debito culpabiliter casu cadentem & occidentem aliquem hominem, non est irregularis si debitam cautelam adhibuit ne caderet & bene posita esset; quia illa culpa ex natura sua non ordinatur ad homicidium & aliàs rei licitæ cum debita cautela operam dabat. esset autem irregulari alius qui inuito Sacrista aut contra eius voluntatem expressam aut tacitam illicitè pulsaret: quia dabat operam rei illicitæ quæ ad suum officium non pertinebat, quæ ex natura sua via erat & ordinabatur ad mortem quamuis raro & casu inde sequentem, vt ait Nauarr. in summa cap. 27. numero 238. & in dicto commento numero 22. & hac eadem ratione diceretur cum Syluestro homicidium. 1. quæst. 18. quòd non incurrit irregularitatem qui cum debita cautela etiam tempore prohibito, suam arborem præscindit bene tamen incurrit si aliena præscindendo occidat. quia videlicet tunc dat operam rei illicitæ quæ ex natura sua ad homicidium quamuis raro inde sequens ordinata est. quamuis Nauarro in commento vbi supra nume. 22. & Soto vbi supra quò ad hoc vltimum dicant oppositum, quòd scilicet præscindens arborem modo prædicto suam vel alienam non incurrit irregularitatem. Sed certè ratio & discrimen ab eis concessum de Sacrista, & de alio præter sacristæ voluntatem cimbalum pulsante, est contra ipsos. Nam vtrobique idem opus ex natura sua ad mortem ordinatur: & ita in vtroque casu nullus uel uterque erit irregularis; ille, uidelicet qui contra uoluntatem sacristæ cymbalum pulsat, & qui arborem alienam cum debita cautela præscindit, quamuis culpabiliter id faciat vterque. Fit tandem ex supradictis quod in casu cap. si uerò. de senten. excommu. incurritur irregularitas non autem excommunicatio, in casu uerò. cap. Apostolicæ. de clerico excom. minist. nec excõmunicatio nec irregularitas incurritur: quia rei licitæ ex plena ignorãtia facti omnino inculpabili opera dabatur.

Sed dubitatur primò. utrum is qui ex sua culpa in ignorãtiam inuincibilem, putà ebrietatem, furiam uel somnum deuenit, & ita ebrius vel furiosus aut somnians hominem occidit, in foro consciẽtiæ incurrat irregularitatem propter homicidii Dubium. 1.

micidii delictum à iure inflictam. (nam de excommunicatione & aliis pœnis à iure iam dictum est quòd illas non incurrit.) & similiter vtrum à iudice propter id iustè puniatur.

Respondeo Respondeo in hoc duplex opinio maximè quò ad culpabiliter ebrium. Prima & quidem satis cōis quòd vtique irregularitatem à iure incurrit & pœnas à iudice inflictas etiam in conscientia reus illarum est. quam opinionem tenent B. Th. in 4. distin. 17. q. 2. art. 2. q. 4. & 2. 2. q. 150. art. 4. & ibi Caiet. & Ricardus in 4. distin. 15. & Martinus de ebrietate, & syluester titulo ebrietas. q. 4. & titulo homicidiū. 3. q. 4. & de iuristis zenzeli. & Card. & alii cōmuniter cum eis, vt hoc etiam supra. q. 18. in 2. arg. latius habetur.

Alia opinio est in oppositum quam tenet Nauarro in summa. c. 27. nu. 230. 231. secūdum Bonif. in clemen. 1. de homicidio plurimosq; doctores ibidem & 15. q. 1. c. 1. c. sanè. c. inebriauerunt. & gl. ibidem. quia si culpabiliter etiam mortaliter furiosus non fit irregularis hominem occidēs secundum gl. in c. si quis insaniens. 15. q. 1. & doctores communiter in d. clemen. j. de homicid. neque etiam culpabiliter dormiens secundū eosdem ibidem. ergo nec culpabiliter etiam mortaliter ebrius, propter eandem rōnem vtrobiq; militantem, vti superius etiam in 1. par. præfatæ propositionis dictum est. illa autem prior opinio cōis potest intelligi & limitari vt sit vera tripliciter tm̄. Primò in foro exteriori, qñ non probaretur quòd ille omnino vsum rationis perditum haberet aut q̄ omnino inculpabiliter id egit, vt ait Nauar. in sum. c. 27. nu. 246. Secundo in eo qui non omnino erat ignorās; & extra vsum rationis tunc enim etiam in foro conscientiæ irregularitatem à iure & alias pęnas à iudice inflictas incurrit. Tertio in eo qui sanus, vigil & sobrius existens scit quòd quando inebriatur dormit aut fit furiosus solet arma capere & facere periculosa & percutere: quia tūc si culpabiliter inebriatur dormit aut fit furiosus & non ante prouidit sufficienter vt cōmodè potest ne illa mala periculosa sequantur, vtiq; fit irregularis hominem occidens aut mutilās in illo somno, furia aut ebrietate culpabili existens. quod etiam Marian. not. in c. ad audien. de homic. & Bar. in l. pœna. ff. de parric. vt refert etiam Syluester homicidium. 3. q. 4. & ita fortè possunt opiniones illę conciliari. Consonat Soto in 4. dist. 3. q. 1. art. 9.

Dubium. 2. Dubitatur secundò vtrum vbi causa homicidii ignorati sequentis, putà vbi opus illicitum cui quis operam dabat, aut negligentia aut incautela fuit solum venialiter culpabilis, inde incurratur excommunicatio & irregularitas, quę pro delicto homicidii inde sequentis infligitur à iure.

Respondeo Respondeo de excommunicatione maiori, certum est quòd non nisi pro peccato mortali. de irregularitate autem Soto vbi supra durissimum censet quòd pro delicto veniali à iure inferatur: quàmuis aliàs etiā sine illa culpa ex causa contrahatur vti superius dictum est. sed Caiet. i summa & 2. 2. q. 64. art. 8. & Syluester tit. ebrietas q. 4. & homicidiū. 3. q. 4. & seq. & Nauarr. in summa c. 27. num. 220. 221. 230. & plures alii tenent quòd sufficit culpa venialis vt irregularitas pro delicto inflicta à iure incurratur. sicut & excommunicatio minor incurritur ex participatione veniali cum excommunicato.

Sed nota quod iam mortale quàm veniale peccatum aliquando non nisi ex dolo vel lata culpa, aliquando ex leui, aliquando etiam sed raro ex leuissima culpa, secundum qualitatem materiæ, & aliarum circunstantiarum incurritur. & hoc vltimum de leuissima culpa verum est secundū summā Angel. & Adria. in 4. de restit. & aliquos alios doctores, quorum oppositum tenet Syluester cū aliis tit. culpa. q. 4. & ita iuxta hoc de excommunicatione & irregularitate propter id delictum inflicta proportionabiliter censendum est, vti de hoc etiam latius infra. quæst. 28. habetur. & ita fortè dicta Panorm. & Nauarri vbi supra. nume ro 129. & 236. secum & cum aliis doctoribus possunt conciliari.

Neq; mirādum est quòd excommunicatio cū sit maxima pœna spiritualis non nisi ex magna causa, videlicet pro mortali tantum peccato formaliter sub tali pœna prohibito, à iure inferatur vti superius in 1. part. propositionis probatū est. irregularitas autem quæ minor pœna est pro homicidio aut mutilatione ex quocūq; peccato minori etiam veniali sequente facilius & iustè à iure infligitur, vt in hac 2. parte propositionis proximè dictum est. Sed illud potius mirum videtur cur licitè se defendens si in vasorem occidat nō incurrit irregularitatem: quam tamen incurrit etiam meritoriè in bello iusto vel alibi defendēs suum honorem, patriam, parentes, filios & vxorē, si in vasorem occidat: quam etiam incurrit iudex meritoriè iubens secundum ius criminosum occidi: cum vtraq; irregularitas, vt ait Nauarro in summa c. 27. nu. 217. non pro delicto sed pro defectu significationis perfectæ lenitatis, qui vtrobique, reperitur contrahatur.

Et tandem nota quòd in hac quæstione præsupponitur quòd ignorantia inuincibilis iuris & facti & circunstantiarum excusat omnino à culpa: quando tota malitia vel culpa actus aliàs proueniret ab ipsa re, vel qualitate si non sic esset ignorata. Nam non excusat à culpa nec à pœna debita ratione prauæ voluntatis vel actus aut circunstantiæ non sic ignoratæ, vt supra quæstio. 17. latius habetur. ibi videatur. & Couarrunias in capitulo alma mater. de sentent. excommunicatione. part. 1. §. 10. numero. 13. 14. vbi de hoc etiam plenius agit.

Quomodo autē incurrat vel non incurrit pœnam legis qui eam ex ignorantia vincibili transgreditur infra quæstio. 28. latius habetur.

Quæst.

QVAESTIO VIGESIMASEPTIMA.

VTRVM SCIENTER COMmittens peccatum vel aliquid, alias lege naturali vel Diuina damnatum, incurrat etiam pęnam legis humanę id prohibentis: ſi ipſam legem humanam inculpabiliter vel probabiliter ignorat.

RESPONDEO hic ſunt tres opiniones: & fundamenta vnius ſunt argumenta contra alias: & ſolutiones eorum ex ipſarum opinionum fundamẽtis facilè patent, vt inferius hæc omnia ponuntur. Sed ſecundum eam opinionem quæ mihi probabilior videtur reſpondendo ad quæſtionem ſit ſequens propoſitio.

Propoſitio. & opinio. Qui peccat mortaliter cõtra legem Diuinam vel naturalem aliquid agẽdo, & probabiliter ſeu inuincibiliter ignorat ius humanum commune ſeu ſtatutum Papale prohibens etiam illud ſub aliqua pœna, vtiq; incidit in ipſam pœnam pro tali peccato inflictam: nec ab ea excuſatur ratione ignorantię ſtatuti prædicti. ſecus ſi tale ſtatutum ſit particulare ordinarii ſeu diœceſani aut iudicis cuiuſcunque: nã ipſum probabiliter ignorans eius pœnam non incurrit.

Iſta propoſitio habet duas partes principales vt patet ex diſtinctione pœnæ inflictæ per ſtatutum commune Papæ, & per particulare diœceſanorum. & dicitur notanter vtrobique, qui peccat mortaliter contra legem Diuinam vel naturalem. Nam ſi id quod ſit nõ eſt prohibitum niſi ſola lege humana, & iſte probabiliter eam ignorat: non incurrit eius pœnam, ſicut nec culpam, vt qui non malo animo intrat Monaſteriũ S. Claræ prohibitum lege tantum humana, probabiliter ignorans talem legem non peccat nec incurrit excommunionem, vt dicunt communiter doctores, vt patet in c. propoſuiſti. 82. diſtin. & latè Sylueſter dicit tit. excommunio. x. q. 3. & tit ignorantia. q. 8. q. 9. quia ius non infligit pœnam pro culpa vbi nõ eſt culpa vera aut probabiliter præſumpta, vt ſupra. q. præcedẽti latè probatum eſt, quòd ſi malo animo patrandi aliquod ſcelus quis intrat monaſterium S. Claræ ꝓbabiliter ignorãs legem Eccleſiaſticam ſub ex communione id prohibentem: tunc dicit hæc propõ in prima eius parte ꝙ ex quo talis ingreſſus cum tali malo animo eſt aliàs iure Diuino prohibitus & malus, incurrit excommunionem illam Papalem iuris cõmunis aut etiam extrauagantis papalis latam cõtra intrãtes talẽ locum, quam excommunionem non incurreret ſi eſſet ſolum lata per diœceſanũ aliquem aut per ius ſeu ſtatutum ſuum particulare, vt dicit, ſecunda pars propõnis. Dicitur etiã qui peccat mortaliter. quia ſi non niſi venialiter tantum peccat, non incurrit pœnam excommunionis & alias pœnas huiuſmodi quæ iure communi non niſi pro mortali feruntur. Dicitur ẽt quòd talis incurrit pœnam iuris communis aut ſtatuti Papalis inflictam pro illa culpa: non autẽ inflictam pro alia culpa annexa aut ſequente. vt ſi excommunicatur committens inceſtum ſimiliter & qui intrat monàſterium S. Claræ: iam ſi ſortes ignorans probabiliter utramq; legem humanam intrat prius ſimplici animo bono tale monaſterium, deinde cõmitteret ibi inceſtum propter occaſionem poſt ingreſſum oblatam: tunc incurreret ſolum excommunionem pro inceſtu non pro ingreſſu.

His præſuppoſitis iã prædicta opinio ſeu propõ tripliciter probatur. primò quia in c. vt animarum, de conſti. lib. 6. ſic habetur. vt animarum periculis obuietur, ſententiis per ſtatuta quorũcũq; ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorũ ignorantia craſſa aut ſupina non fuerit. Hæc ibi. Ex quibus verbis conſtat. *ratio 1.* Primò ꝙ d. c. eſt nouum ius: quia ſi Papa nõ intenderet ibi nouum ius condere: vtiq; non diceret, nolumus, quod importat auctoritatem condentis nouum ius: neq; præmitteret cauſam huius ſtatuti dicens, vt animarum periculis obuietur, ſi nullum de nouo remedium contra pericula futura nobis afferret. Secundò conſtat ex d. c. per argumẽtum ab ſpeciali iure deſumptum, quòd ante huius capituli ſeu noui iuris conſtitutionem, nullius ſtatuti generalis Papalis aut ordinariorũ quorumcunq; ignorantia probabilis excuſabat à pœna excõmunionis pro furto, aut pro alio quouis facto damnato iure Diuino vel naturali de quo ibi agitur expreſsè. Nunc autem per huius cap. editionẽ voluit Papa ex benignitate hoc mitigare quò ad ibi expreſſa, ſcilicet quò ad excommuniones vel ſententias ſtatutorum quorumcũque ordinariorum tantum, non autem quò ad ſententias ſtatutorum Papæ iuriſvè cõmunis, vt ait propoſitio prædicta. Nã ſi Papa voluiſſet vtiq; expreſsiſſet vt eſt communis regula iuriſtarum.

2. ratio. Secunda ratio eſt. quia ignoratia probabilis iuris cõis, prohibẽtis ſub pœna irregularitatis excõmunicatũ ordinari nõ excuſat illũ à pœna irregularitatis qui excõmunicatus exiſtens & id ſciens ordines ſuſcepit ius illud ignorans: quãuis mitius agatur faciliusq; cũ eo diſpenſetur q̃ ſi ſciens ius ſimul & ſe excõicatũ ordines ſuſcepiſſet. vt hoc habetur expreſsè in c. cũ illorũ. de ſent. exc. ĩ fine & rubrica ibidẽ. illa aũt irregularitas eſt pœna iuris cõis inflicta pro culpa contra ius Diuinũ cõmiſſa. hic. n. ſacrilege peccat cõtra illud, quamuis probabiliter ignorãs ius Eccleſiaſticum id prohibens & infligens irregularitatẽ excuſetur à culpa contra tale ius: nõ tñ liberatur à pœna irregularitatis ergo ſimiliter probabiliter iuris commu

nis

nis ignarus contrahit pœnã eius & excõicationẽ inflictã contra factum iure naturali siue Diuino damnatum, vt ait opinio hæc. Non est.n.maior ratio de vna q̃ de alia pœna quando pro culpa infligitur: cum in excõicatione & sit priuatio bonorũ & cõicationis Ecclesiæ: sicut in aliis pœnis Ecclesiasticis priuatio aliorum bonorum aut beneficiorum Ecclesiasticorum est.

3. ratio. Tertia ratio est. quia vt excõicatio iustè feratur à Papa certè secundũ communem sententiã non requiritur cõtẽptus eius qui eã infligit: neq; cõtẽptus præcepti illius vel excommunionis seu pœnæ inflictæ: sed contẽptus vel inobediẽtia alterius legis contra quã peccatur propter quod peccatũ ipsa sententia fertur, cum præmonitione vel sine illa, vt de hoc agit syluester tit.excõ.1.notabil.3.& 4. ergo similiter vt quis incurrat sententiã iuris non requiritur cõtẽptus ipsius iuris, aut canonis infligentis excõmunionẽ: sed satis est interuenisse contemptũ vel inobediẽtiã alterius legis. Diuinæ vel naturalis contra quã peccatũ est: seu fuisse contemptũ in facto quod canon punit: tunc.n.dicitur contumacia largè sumpta. Probatur antecedens simul & consequentia dupliciter. tum primò quia quamuis ad incurrendam culpã requiratur cognitio legis contra quam peccatur: at verò ad incurrẽdum aliquam pœnam alicuius legis vel superioris non est necessariũ quòd trãsgressor agnoscat causam & finẽ eius, puta legislatorem aut superiorem vel legem illam pœnam infligentem, aut ipsam pœnam tali peccato debitam aut destinatam esse: sed satis est quod in generali sciat id esse malum aut prohibitum: quamuis ignoret quare & quomodo aut qua lege Diuina vel humana & sub qua pœna prohibitum est. q inde patet quia aliàs peccantes in solo lumine naturali contra rectam rationem naturalem, nullam noticiam inferni vel alterius Diuinæ seu reuelatæ legis habentes, nunquàm incurrerẽt pœnam illam inferni quantumuis grauiter peccarent: quod tamen esset contra id ad Rom.1. Qui talia agunt digni sunt morte &c. quamuis Gerson.lect.2.de vita spirituali ex Durando aliquo modo in hoc disonare videatur, vt de hoc latius supra q.25.habetur. Tum secundò quia Papa & similiter lex eius humana potest prohibere id quod aliàs lege naturali atq; Diuina prohibitum est: & potest insuper addere pœnã propter trãsgressionem iuris Diuini vel naturalis simul & humani: ipsumque peccatum punire potest vt oportet hac vel illa pœna, etiam excommunicationis vel suspensionis & huiusmodi. quia non est maior ratio de vna quàm de alia. ergo ex sua benignitate potest tollere suam prohibitionem vel præceptum humanum super additum ante vel post inflictionem pœnæ, & relinquere cum sola præmonitione vel sine illa suam pœnam, humano dũtaxat iure inflitam propter illam iuris tantum Diuini vel naturalis transgressionem. probatur hæc consequentia, quia lex Ecclesiastica & superior Ecclesiasticus ex quo est defensor præcipuè iuris Diuini vel naturalis & ad finem super naturalem ordinatur: vtiq; potest debetque punire eius transgressionem hac vel illa pœna, qua & transgressionem iuris siue præcepti Ecclesiastici vel humani: modo ius Diuinum vel naturale sit humano iuri cognito vel ignorato coniunctum, modo non: id enim est impertinens vel deperaccidens ad potestatẽ hanc puniendi trãsgressionem iuris Diuini vel naturalis vt dictum est. Nam & absurdum planè sonat & contra finẽ ipsius Ecclesiasticæ potestatis est quòd prælatus non possit prædicto modo punire periurium, adulterium, mendacium perniciosum & huiusmodi, nisi quatenus lege humana prohibita eiq; contraria sunt, & ergo, qua ratione potest punire transgressionem iuris tantum Diuini vel naturalis aliis pœnis Ecclesiasticis suspensionis irregularitatis & huiusmodi; eadem potest etiam pœna excommunionis idem peccatum mortale punire. Ad idem etiam facit c.si Episcopus. & c.propter.el.2.distinct.18.& c.nuper. de sentent.excommunication. vbi dicitur, quòd participans in crimine cum criminoso ratione damnati criminis videtur in eum delinquere qui damnauit: & pari pœna constringitur. Supradicta propositio est Adriani in 4.de clauibus articulo.3. in 7.exceptione, & concordat Dryedon de libertate Christiana libro primo.c.10.& glos.in dicto capitulo vt animarum. & secundum præfatam limitationem etiam consonat sum. rosel. la.titulo ignorantia.§.10.§.11. vbi & nititur ad hanc opinionem trahere Scotum in 4.distinct. 6.quæstione.8.& glos.in capitulo à nobis el.1.de sentent. excommunicatio. & Bart.in l.cunctos populos.C.de summa trinitate.& fid.Catholic. & Ioan.Andr.in dicto capitulo vt animarum. dicentem quod qui probabiliter ignorat constitutionem Episcopi nõ ligatur pœna illius statuti licet incurrat pœnam iuris communis pro facto aliàs lege Diuina damnato. quem sequitur Domi. de Sancto Geminia. & latius consonat Couarruuias in relectione capitulo alma mater. de sententia excommunicatio. part.1.§.10. numero 8. vsque numero 13. prædicta etiam Rosella trahit ad hanc opinionem Dominum Ant. loquentem quò ad alias pœnas excepta excommunicatione. quem sequitur Panormit. in d.capitulo à nobis, quamuis Scot.& aliqui de doctoribus supradictis vniuersaliter & indistinctè cum 3.opin. infra ponenda loquantur & sentire videantur: nisi fortè limitentur quò ad ius humanum commune seu Papale, quod antonomaticè & absolutè ius dicitur, de quo & ibidem loqui præcipuè intendunt; tunc enim pro hac sunt opinione, vt dictum est.

Contra præfatam propositionem, præcipue contra eius primam partem sic arguitur, quia Argum. 1.

non

nō incurritur excommunicatio & alia pœna Ecclesiastica nisi pro culpabili transgressione legis aut præcepti Ecclesiastici. Sed qui eam probabiliter ignorat non transgreditur illam culpabiliter. ergo non incidit pœnam illam. Cōsequentia patet cum minore, et maior probatur quadrupliciter. Tum primò quia Matth. 18. Si ecclesiam nō audierit sit tibi tanq̄ ethnicus & publicanus. vbi patet quòd non concedit Christus habendum esse peccatorem vt ethnicum & publicanū, idest excommunicatum per iuris aut iudicis sententiā præuiam, nisi postquam monitus per Ecclesiam fuerit ei inobediens & contumax. Nam ibi fundant communiter doctores potestatem Ecclesiæ ad excommunicandum & puniendum: & ex consequenti quòd non nisi propter contumaciam potest quis excommunicari. Cōtumacia autem est rebellis inobedientia post præceptum vel monitionem factam à iudice vel superiore vel lege Ecclesiastica talem pœnam inferente, vt elicitur ex capit. 2. de dolo & contumacia, iuncta glos. ergo nisi talis inobedientia sit legis humanę, quæ eius notitiam prærequirit, non incurritur eius pęna vel excōicatio. Tum secundò quia non potest excommunicatio infligi nisi monitione præmissa c. Romana. de sen. excom. lib. 2. & c. sacro. eod. tit. & non nisi contra incorrigibilem. cap. nemo Episcoporum. 11. quæst. 3. hæc autem monitio non est nisi per Ecclesiæ iudicem, aut per legem eius sub excommunione aliquid prohibentem aut pręcipientem, vt patet. quia & quando lex vel iudex sub excommunione monet iam ibi est præceptum Ecclesiæ. ergo non nisi pro inobedientia Ecclesiæ & pro incorrigibilitate contra præceptum aut monitionem eius incurritur pœna Ecclesiastica. alioqui sequeretur quòd pro peccato omnino præterito posset excommunicatio valida infligi, quod tamen videtur absurdum concedere contra communiter doctores.

Tertiò quia quantitas pœnæ vt sit iusta debet quantitati culpæ proportionari, secundum c. felicis, de pęn. lib. 6. sed non offendit conditorem canonis neque ipsum canonem humanum qui ipsum ignorat licet aliàs offendat Deum. ergo non debet puniri pœna ipsius canonis neq; illam incurrit sed pœnam legis Diuinæ vel naturalis quam offendit. Quartò quia secundum Innocē. in c. nouerit. de senten. excom. qui facit statutū contra Ecclesiasticam libertatem ignorans esse contra eam non ligatur sententia excommunicationis. Similiter percutiens clericum nutrientem cōmam si ex hoc probabiliter ignorat illum esse clericum licet peccet contra ius Diuinum non incidit excommunicationem, secundum c. si verò. el. 2. de sententia excom. Item in c. vt animarum. de const. lib. 6. excommunicantur fures, nō tamen inuincibiliter ignorantes illam legem licet peccent contra ius Diuinum. ex quibus patet quòd probabilis ignorantia iuri humani infligentis pęnam prō facto aliàs damnato iure Diuino vel naturali releuat ab illa pœna.

Respondeo ad primum Arg. negando maiorem: & ad eius primam probationem ex Matth. 18. dico quòd ibi datur quidem potestas excommunicandi: simul & præcipuę datur modus iustè procedendi & excommunicandi in illo casu de iniuria vel de correctione fraterna. sed statim ibi, Quæcūq; alligaueritis super terrā &c. & Matth. 16. Quodcūq; solueris & ligaueris &c. ipsi Ecclesiæ & singulariter Petro aut Papæ successori absolutè potestas hæc data est secundum eius dispositionem ita videlicet, quòd quamuis ab inferioribus Papæ & ab ipso Papa fiat iniustè, iniustaque sit sententia excommunicationis ex animo aut ex defectu ordinis, aut etiam ex causa, dummodo aliàs non sit nulla. vtiq; ligat & valida & tenenda & seruanda est. vt supra. lib. 1. in Quæstionario. q. 43. latius secundum communem doctrinam & veram probatum est. & ita nō habetur ex Euangelio quòd nisi eius ordo seruetur contumacem semel aut ter præmonitum excommunicando ipsa sententia aut potestas quò ad hoc nulla est. vt hoc confitetur Soto in 4. senten. distin. 22. q. 1. art. 2. Nam qua ratione ex defectu trinæ monitionis Euangelicæ sententia non redditur nulla: eadem neq; ex vnius tantum defectu, quamuis in hoc Soto ibidem repugnet. *Respondeo ad 1. arg.*

Quantò magis quòd in transgressore legis Diuinæ vel naturalis aut alterius legis id prohibentis, est contumacia virtualis in facto atq; contemptus etiam legis humanè ignoratæ idem sub excommunione aut alia pœna prohibentis: quatenus ratione damnati criminis scienter ab eo commissi videtur in eum delinquere qui damnauit, vt supra ex capitulo. nuper. de sententia excommunicatione habetur. & ita non solum in Deum sed etiam in legem humanam eiusque legislatorem sub pœna sententiæ latæ crimen damnantem peccauit & contumax fuit. & ex consequenti eius pœnam incurrit.

Ad secundam probationem respondeo quòd excommunicatio inflicta sine trina præmonitione per Papę inferiorem est quidem iniusta ex defectu ordinis iudiciarii. contra. c. Romana. de sen ten. excō. lib. 6. non tamen est nulla sed tenet vt supra in Quæstionario. li. 1. q. 43. latius habetur. & à fortiori tenet per Papā inflicta. quod et dicit Syluester tit. excom. 1. not. 3. & 4. & excō. 2. not. 2. & gl. in c. sacr. de sententia excom. ex d. c. Romana. & gl. in c. sentētia. 11. q. 3. & Couarruuias in c. alma mater. de sent. excom. par. 1. §. 9. nu. 7. fol. 78. 79.

Quò ad illud autem vtrùm videlicet pro peccato omnino præterito sine vlla præmonitione possit excommunicatio sic infligi vt valeat & nō sit nulla quamuis iniusta sit, dico communiter teneri quòd nō vt Soto vbi supra & de secreto in secundo membro. quæst. 8. in responsione ad 2. *Difficultas.*

Arg.

Arg. principale & de iusticia & iure lib. 5. q. 6. artic. 2. & cum ipso est etiam noster Castro de lege pœnali. lib. 2. cap. vltimo conclusio. 2. secundum doctores in 4. distinct. 18. & Couarruuias in c. alma mater. de sententia excom. par. 1. §. 10. numero. 1. 4. & 5. videtur ad idem licet postea oppositum teneat.

Sed ad exaltationem potestatis Ecclesiasticæ fortè & quidem satis apparenter & verè dici posset oppositum, quòd scilicet illa excommunicatio quamuis iniusta non tamen nulla sed valida esset atq; teneret: quod maximè de excommunicatione lata per Papam verius videtur. quod tripliciter probatur. Primò, quia aliæ pœnę Ecclesiasticę possunt validè infligi per Ecclesiã pro peccato commisso contra ius tantum Diuinum vel naturale sine vlla præmonitione atq; omnino iã transacto, ergo & pœna excommunicationis. nulla est. n. ratio discriminis: Ecclesia nãq; æquè punire potest pœna Ecclesiastica hac vel illa peccatũ commissum contra ius Diuinum vel naturale, atq; contra ius Ecclesiasticum simul vel separatim: neq; dabitur ratio discriminis nec auctoritas qua hoc prohibeatur Ecclesiæ, sed potius vbi id concessum sit, vt ex auctoritatibus infra recitãdis constabit. neq; per id Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus &c. vt inferius patebit ad obiecta respondendo. Secũdò probatur idem, quia peccans contra præmonitionem Ecclesiæ, vt caueat vel desistat à peccato, licet grauius peccet quàm si non præmonitus peccaret aut in peccato perseueraret: at verò excommunicatio vel alia pœna Ecclesiastica non infligitur illi propter solam in obedientiam vel contumaciam contra præceptum illud Ecclesiæ: Nam eadem ratione posset puniri & excommunicari propter inobedientiam, contra præceptum aliud iuris Diuini vel naturalis sibi cognitum, vel intimatum: modo altera inobedientia vel contumacia sit alteri coniuncta, modo non vt proximè dictum est. Neq; excommunicatur solum quia non emendatur, vel quia non desistit à peccato, vel quia non restituit aut reparat damnũ quod fecit: quia sæpe contingit quòd iam ipse de illo peccato contritus & omnino emendatus est, & nullum damnũ est subsequutum, vel iam restitui vel reparari nõ potest, vt contingit in incestu, fornicatione, homicidio occulto & aliis eiusmodi peccatis omnino præteritis & iam emendatis. ergo illa excommunicatio quæ tunc infligitur nõ nisi vt pœna pro illo peccato incestus vel homicidii iam omnino præteriti fertur. Tertiò probatur idem per auctoritates. Nam 1. Corint. 5. Paulus tradens Sathanæ incestuosum illum excommunicauit, illo modo tunc in Ecclesia consueto, pro peccato omnino præterito contra ius Diuinum & naturale: quamuis communiter dicatur ꝙ iã ille pręmonitus erat à Pau. vel ab alio vt desisteret ab illo peccato. Sed certè textus id non significat immo dict. c. Romana. potius sub indicat oppositum. Item c. guilisarius. 23. q. 4 vbi Papa excommunicauit quosdam quia ipsum deceperunt & comprehenderunt, & præcipit ne de cætero quispiam simile attentet. & ita pro illo peccato omnino præterito, sine vlla pręmonitione illos excommunicauit. Item eadem. q. c. inter querelas. B. Gregor. reprehendit quendam Episcopum eò quòd pro iniuria in ipsum facta quendam excommunicauit: & non illum reprehendit eò quòd pro peccato iniuriæ iam præterito excommunicauit: quem certè de hoc illum reprehendisset si id illicitè fecisset, aut facere nõ potuisset, sicut & ipsum reprehendit de alio quod speciem vindictæ & mali habere videbatur. Itẽ in c. in primis. 2. q. 1. quidam excommunicantur & in monasterio ad agendum pœnitentiam recluduntur, quia contra ordinem iuris procedentes quendam Episcopum, inauditum condemnauerunt & alterum loco illius substituerunt. Itẽ ex. c. ex parte. de verb. sign. & distin. 86. c. tanta. & 30. q. 2. c. eos qui rapiunt & c. raptores. & 27. q. 1. c. si quis Episcopus. & vbicunq; in iure præcipitur vt ꝓ crimine vel iniuria iam facta quis à iudice excommunicetur: quamuis absolutio ab ea non fiat quousq; fiat debita satisfactio vel emenda: at verò ipsa excommunicatio non quia non emendat vel non satisfacit, sed quia peccatum illud fornicationis vel incestus vel quia iniuriam fecit quod omnino iam transiit contra ius Diuinum vel naturale infligitur vel infligi decernitur, vt constat ea iura consideranti. ad idem facit quòd B. Ambr. excõicauit Imperatorẽ Theodosium propter sæuiciam in Thesalonicenses exercitam vt dist. 96. c. duo sunt. & in historia Ecclesiastica. lib. 5. c. 1. habetur. Hanc opinionem tenent expresse gl. in c. Romana. de sent. exc. lib. 6. & Caiet. 2. senten. q. 69. art. 2. & Almayn de potestate Ecclesiastica. c. 10. & Siluestrina. excom. 1. notab. 3. & 4. & excommunic. 2. notab. 2. & 4. & ibidem inferius. q. 11. vbi agit de eo qui per iudicem excommunicatur quia impregnauit monialem, quomodo ligatur quomodo non: facit & Couarruuias vbi supra. §. 10. nu. 5 fol. 84. secundum gl. in d. c. Romana.

Si contra hanc opinionem Arguatur pro opinione communi, quòd Matth. 18. non datur facultas Ecclesiæ ad excõmunicandum nisi pro inobedientia vel contumacia contra præceptum Ecclesiæ annexa vel non annexa alteri peccato mortali, talis autem inobediẽtia & contumacia non est vbi admonitio vel præceptum Ecclesiæ non præcedit, quale peccatum omnino præteritum est. ergo &c. Respondeo negando maiorem. Nã licet Math. 18. detur potestas & modus excõmunicandi vt instè fiat: non tamen negatur ea potestas Ecclesiæ si aliter faciat neq; eius sententia ibi decernitur nulla; sed modus scomunicandi relinquitur Ecclesiæ vt viderit expedire. Itẽ minor est

est falsa. est.n. inobedientia & cōtumacia, etiam contra legem humanam idem prohibentem, si non formalis bene tamen virtualis in ipso facto, vti superius in rñsione ad primum argumentum dictum est. Si secundò obiiciatur quòd excommunicatio non potest esse nisi sit medicinalis.c. cum medicinalis. de sententia excom.lib.6.pro peccato autem omnino præterito non potest esse medicinalis, quia iam nullum remediū est neq. vtilitas, sed potius damnum eius qui excommunicatur qui etiam fortè iam de peccato penituit ergo super eo ferri non potest. Respondeo negādo minorem: quia sicut omnes aliæ pœnæ spirituales & temporales per Ecclesiam pro præteritis peccatis inflictæ sunt medicinales ex natura sua, quatenus vel ipsi peccatori vt redeat ad cor vel sic inuitus vel timeat caueatq; de cætero, & similiter aliis sit in exemplum: ita de hac excommunicatione dicendum est. Et ita patet responsio ad primam probationem atq; secundam principalis argumenti suprapositi.

Ad tertiam probationem illius primi argumēti principalis respondeo negando minorem. quia licet non formaliter, at materialiter in ipso facto ratione ipsius criminis, vt diximus ad primā probationem, offendit omnem legem id prohibentem: licet non culpabiliter agat contra talem legem inuincibiliter ignoratam, sicut in solo lumine naturali fornicantes legem Diuinam inuincibiliter ignorantes, licet inculpabiliter: tamen pœnam æternam ipsius Diuinæ legis ignoratæ incurrebant vt patet ex supradictis.

Ad quartam probationem prædicti primi argumenti suprapositi respondeo, quòd in duobus primis casibus ibi positis est ignorantia facti probabilis, quamuis habens ortum ab ignorantia iuris humani: quæ ignorantia excusat à pœna legis, vt supra.q.26.dictum est: quia ibi non est cōtemptus in se legis nec in facto quod canon punit, sicut est ignorantia tantum iuris humani de qua loquimur. & ad c.vt animarum. Respondeo quòd solum loquitur de ignorantia statutorum diœcesanorum, vt patet idq; ex benignitate iuris speciali: ideo potius est pro nostra opinione vt supra probatum est.

Quòd si obiiciatur adhuc: c. Romana. de sent. excom. libro.6. vbi prohibetur excommunicatio pro præteritis aut futuris culpis etiam conditionaliter fieri. Respondeo secundum Couarruuias vbi supra.§.10.nu.5.fol.84.col.1. quòd intelligitur ad hunc sensum. Primò quòd non feratur excommunicatio pro culpis futuris, nisi culpa vel offensa præcesserit: nam si præcesserit culpa vel offensa poterit excommunicatio ferri pro futura & pro præterita culpa. Secundò ibi etiam prohibetur ne excommunicatio feratur sub ea conditione si intra tantum tēpus non satisfecerit: nisi mora in satisfaciendo præcesserit. Tertio ne hoc secundo neq; illo primo modo pro præteritis aut futuris culpis excommunicatio feratur absolutè vel conditionaliter, nisi aliqua alia rationabilis causa subsit. Nam si subsit vtique. pro præteritis & futuris culpis absolutè & conditionaliter excommunicatio ferri potest, vt dictum est, & ita etiam magna ex parte practicatur dū ad reincidē tiā excōicatur & vt diximus à Papa fieri potest.

Secundò arguitur principaliter cōtra illā primā propositionē ad idē. quia si ius Diuinū superueniēs prohiberet sub pœna æterna id quod aliàs est prohibitū iure humano sub aliqua pœna, putà ꝙ nō comedantur carnes die veneris aut ꝙ nō cōtrahatur matrimoniū in quarto gradu cōsanguinitatis: sequeretur ꝙ qui scit prohibitū iure humano, sed inuincibiliter ignorans esse ēt prohibitū iure Diuino: si id violaret non solū incurreret pœnam illius iuris humani sed ēt iuris illius Diuini prohibētis id quod aliàs iure humano prohibitū est. patet sequela per eandem rationē omnino per quā tenetur opinio præfatæ propositionis. ꝙ aūt hoc cōsequēs sit absurdū patet, quia inuincibilis ignorātia iuris Diuini excusat à culpa vt supra q.17. ergo & à reatu pœnę æternæ ꝑ illā culpā. *argum. 2.*

Et confirmatur primò, quia ex pręfata opinione sequeretur primo, ꝙ ligarentur excōione illi qui cōmittunt actum prohibitum solo iure humano seu Papali per extrauagātes, & priuilegia quæ probabiliter ignorātur. putà per Sixtinā & huiusmodi priuilegia innumera in mille casibus particularibus, quod tamen est falsum & contra cōiter doctores vt patet ex supradictis. Et similiter, secundò sequeretur quòd qui actum lege Diuina prohibitum cōmitteret, incurreret excōmunionem latam per priuilegium particulare Papę, concessum in fauorem alicuius personæ seu religionis aut status, contra committētem illud aliàs iure Diuino prohibitum: etiam si probabiliter ignoret tale priuilegium, vt sæpe cōtingit in multis priuilegiis concessis religiosis sub excommunicatione ipso facto cōtra eos molestātes in personis & rebus. & quod id sequatur patet ex ipsa opinione, quia non excipiuntur in secunda eius parte secundum.d.c.vt animarū. in quo fundatur opinio, nisi excōmuniones ordinariorum. Quòd autem istud concedere sit absurdum patet, quia sic irretiretur totus mundus talibus excōmunionibus priuilegiorum: & quia contra faciens non censetur excōicatus ēt si excōmunicatio sit ipso facto lata, in contra facientes nisi post iudicialē notificationem seu sententiam 1 & quia sine tali præmonitione censentur æquè ignorari vt statuta particularia diœcesanorum de quibus habetur.d.c.vt animarum. & quia est eadē ratio vtrobiq; & per consequens eadem lex, quia ratio est anima legis. *Confirmatio 1.*

Respondeo ad secundum Argumentum negando sequelam: & ad eius probationem negatur quòd sit eadem ratio vtrobique. Quoniam humanū ius & legislator humanus, vt defensor

legis Diuinæ & naturalis ei obsequens ad eius obseruantiá tendens & uindex transgressionis illius, quando prohibet & punit id quod aliàs iure Diuino & naturali prohibitum est: id præcipuè facit quia aliàs iá cognoscitur illud iure Diuino prohibitum esse uolens conseruare honorem sui superioris: & ideo etiam incurritur eius pœna & uindicta. secus quando ius Diuinum superueniens prohiberet & puniret quod est aliàs iure humano prohibitum. Nam cùm ius Diuinum sit superius & non sit defensor, minister aut executor legis humanæ nec uindex eius: inde nó prohibet, aut punit id quia iure humano aliàs cognoscitur esse prohibitum: neque ut cóseruet honorem iuris aut legislatoris humani tanquam superioris: sed quia uult principaliter id nunc prohibere de nouo ut superior: sicque transgressionem talis iuris Diuini præcipuè punit quia cótra ipsum peccatum est. Ideo qui non peccat culpabiliter contra ipsum ius Diuinum non incurrit eius pœná aut uindictam: quamuis aliam pœnam legis humanæ uiolatæ incurrat.

resp. ad primam confirmationem. Ad primam confirmationem, respondeo ad primam eius parté de extrauagan. & priuilegiis super re tantú humanitus prohibita negando sequelam: quia ubi nulla culpa contra ullum ius, nulla etiam pœna ullius iuris iustè infligit, ut dictum est. Ad secundam partem confirmationis; id facilè conceditur ex dictis; neque ullum est inconueniens neque periculum quòd talium priuilegiorum uel extrauagátium uiolatores excommunionem ipso facto inflictam, etiam ante notitiam uel notificationem aut monitionem iuridicam incurrant in foro conscientiæ. Nam in foro exteriori tunc solum eam pœnam incurrunt, quando talia sunt quòd censentur & sunt communia, uel generalia & nota cómuniter omnibus: ita quòd eorum nulla præsumitur nec est ignorantia probabilis maximè apud ipsos uiolatores aut transgressores eorum: quæ aliàs iure Diuino uel particulari sunt prohibita. id tamen raro contingit quò ad ipsa priuilegia: nam ferè semper dicitur in eis quòd post talem uel talem notitiam eorum intra tantú uel tantum tempus & non ante, ipsa excommunicatio in transgressores inflicta ipso facto in utroque foro incurratur. Quòd si talia priuilegia uel extrauagan. non ita generalia nec communiter nota sunt neq; censentur; tunc certè ipsorum excommunicatio ab ignorantibus in utroque foro non incurritur: sicut nec pœna statutorum diœcesanorum per eandem rationem, quia ut diximus, ex ipsorum priuilegiorum tenore constat quòd non aliter ligare Papa intendit, immo nec eorum aut iuris communia pœnam incurrit, qui ex culpabili ignorantia transgreditur quando tale ius uel priuilegium requirit dolum expressè, ut in q. 28. sequente latius habetur.

Opinio 2. Secunda opinio etiá probabilis est in hac quæstione quæ distinctè & generaliter tenet q qui cómittit factú aliàs lege Diuina uel naturali damnatú, quantúcunq; mortaliter peccet contra Deú, nullá pœná humaná inflictam pro illo peccato incurrit in foro conscientiæ: si probabiliter ignorabat talem legem humanam Papalem communem aut particularem seu ordinarii cuiuscunque, quia nullam differentiam facit inter hæc. Fundamentum huius opinionis est illud quod supra tactum est in argumentis contra primam opinioné & maximè in primo argumento præfato: quod tamen ibi solutum est. Hanc opinioné tenet Summa Angelica titul. excommunicatio. 7. §. 2. casu ultimo & Syluester titul. excommunicatio. 2. nota. 3. & excommunicatio 10. q. 3. & latius titul. ignorantia. q. 8. & dicit esse de mente Florenti. 3. par. su. titu. 25. cap. 23. & Anton. de Butrio & Panormi. in cap. à nobis. de senten. excommu. & in cap. cognoscentes. de constitutio. & Innocenti. in cap. si uerò. de sententia excommunic. præsertim quò ad alias pœnas, excepta excommunicatione: & Bea. Thom. 1. quodlib. artic. 19. uniuersaliter id tenere uidetur, quòd scilicet, constitutio Papalis ligat solú ex lata culpa ignorantes, ut dicetur infra q. 29. & ad hanc opinionem uidentur accedere doctissimi quidam moderni, de quorum numero est Soto in 4. senten. distinctio 22. q. 1. artic. 2. & tandem noster Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 14. & tenent satis communiter Theologi in 4. distinctio. 18. & hæc opinio fortè fuit uera ante constitutionem. cap. ut animarum. de constitutio. lib. 6. & Couarruuias in cap. alma mater. de senten. excommun. par. 1. §. 10. numero 12.

Contra hanc opinionem possunt fieri argumenta, uidelicet tres illæ rationes suprapositæ in probatione primæ opinionis precedétis. quarum prima sumpta est ex cap. ut animarum. de senten. excom. lib. 6. *argum. 1.*

Ad quam potest responderi pro hac secunda opinione ut respondet Syluester. titu. ignorantia. q. 8. quòd argumentum sumptum à contrario sensu ut ibi sumitur non semper ualet: immo responsio prefati cap. scilicet ut periculis animarum obuictur, æquè militat in statutis & sententiis Pape & magis quàm in statutis ordinariorum aliorum: quia statutum Papæ est uniuersalius & ideo plures ligat & minus publicatur: ideo maior ratio est ibi prouidendi periculis animarum, quàm in statutis ordinariorum ubi non est tale periculum. Nunc autem ratio legis ibi expressa trahitur ad casus similes ubi inuenitur eadem ratio: etiam si talis casus ibi non exprimatur. Quanto magis quòd in eod. cap. ut animarum, ubi dicitur. quorumcunque ordinariorum, sic absolutè non limitando ad ordinarios locorum, potest per quoscunq; ordinarios intelligi etiá Papa & eius statutú comprehendi in illa mitigatione illius ca. & licet sufficisset dicere ordinariorú nó dicendo quorúcunq; *respon. ad 1. argumen.*

ubi uidetur includere solum particulares ordinarios: tamen addidit id Papa uter eludat statuta communitatum de quibus ibi Papa non loquitur.

Replica. Sed certè præfata responsio Siluestri non satisfacit: quod quadrupliciter probatur. Tum primò quia potest negari quòd præfatum c. fundatur solum in ratione ibi expressa: quamuis sit motiuum ad sic statuendum: sed præcipuè fundatur in uoluntate Papæ sic statuentis ut patebit statim. igitur sic replicatur, quando ratio statuti non est principalis ratio statuendi sed est motiuum tantum: tunc non debet trahi ad similes casus non expressos, ut est practica Iuristarum & refert ipse Siluester titu. lex. q. 17. 18. & alii Sumistæ. & Adrianus in suo 4. sententiarum in materia excommunionum. q. 3. in 8. exceptione, ubi ad hoc etiam refert dictum Ioannis Andreæ in cap. sacris, de his quæ ui metus. dicentis quod casus exceptus à regula iuris non extendendus est ad alium casum eiusdem uel paris rationis nisi per Principem, ut habetur in l. si uerò. §. de uiro. ff. solu. matrimo. & per notata in c. constitutionem. de regu. iu. lib. 6. & in regula. quæ à iure exorbitant. eod. lib. ubi etiam dicit Adria. quòd hoc dictum Ioan. Andr. est uerum & debet intelligi dum taxat quando exceptio illa illius casus sit principaliter ex principis seu iuris dispositione: non tamen cum ex ipsa sola ratione locum haberet ipsa exceptio ante principis seu iuris dispositionem: tunc. n. secundum communiter doctores secundum rationem est sensus legis & exceptionis. in casu autem prædicti cap. ut animarum, ratio exceptionis illius scilicet excommunionis latæ per statuta ordinariorum non habet locum ex sola ratione neque in ea præcipuè fundatur, sed in uoluntate Papæ benignè quamuis ex pia causa moti sic statuere uolentis. quod patet. quia nisi Papa excipere benignè uoluisset, certè esset idem iudicium de ea & de excommunione seu sententia lata per ius commune aut papale: alioqui nõ erat causa condendi tale cap. si etiam ante eius conditionem esset idem ius. neque illud caput esset iam ius nouum aliquid de nouo disponens. igitur non potest extendi ad alios casus etiam eiusdem rationis ibi non expressos. Tum secundò, quia etiam si id cõcedatur potest tamen bene negari quòd sit par aut æque periculum in non mitigando sententiam iuris communis uel Papæ. immo oppositum patet: quia sententiæ papales aut iuris communis non sunt de tot casibus particularibus ut communiter & passim in eas homines incidant: quale periculum est in sententiis ordinariorum quæ sunt tot & de tot particularibus & ut plurimum accidentibus, quæ & non communiter diuulgantur, ut facilè & communiter in eas incidant homines. ideo iis periculis communiter accidentibus tantum uoluit Papa in dicto cap. benignè prouidere. Tum tertiò quia in dicto cap. non est argumentum à contrario sensu ut dicebat Siluester: sed à speciali lege seu exceptione contra communem legem generalem. & licet esset argumẽtum à contrario sensu, tamen probatum est suprà quòd ibi bene ualet. Tum 4. quia potest optimè negari ꝑ noïe ordinariorũ ibi etiã cõprehendatur Papa. im mo & oppositũ inde probatur. quia licet Papa sit ordinarius generalis totius Ecclesię: tñ quando ipse Papa pluraliter dicit ordinarios quoscunq; ferendo legẽ inductiuam noui iuris & mitigatiuã iuris cõmunis, ut ibidem facit, secundum omnes doctores non uidetur comprehendere se ipsum nisi exprimat. quia sic est consuetudo loquendi quòd in generali locutione persona loquentis intelligitur excepta, ut est etiam regula iuristarum: nisi oppositum aliàs constet. immo & glos. in eod. cap. ut animarũ, expressè per ordinarios intelligit oẽs alios particulares ordinarios à Papa, & per sententiã ordinariorũ intelligit excludit sententias generales generaliũ statutorũ Papę. igitur euasio Siluestri nulla est, nec põt effugere quia & claudicat omnibus quatuor pedibus.

Ideo uolens tenere hanc secundam opinionẽ potest respondere ad primam rationem præfatam sumptam ex cap. ut animarum, dicẽdo quòd ante dictum cap. erat fortè uera ista secunda opinio: nunc autem per illud est institutum nouum ius: ideo nunc nõ habet locum, secunda opinio, sed prima. Sed certè contra hanc responsionem & opinionẽ est etiã replica fortis, quod etiã ante dictũ cap. ut animarũ, nõ habet locũ ista secũda opinio sed prima, quia dictũ ca. est nouũ ius solũ quò ad mitigandũ & ad prouidendũ periculis animarũ ut ibi dicitur: & hanc mitigationem solũ facit quò ad ibi expressa, scilicet quò ad sententias uel constitutiones ordinariorum exprobabili ignorantia uiolatas. ergo quò ad sententias iuris communis etiam probabiliter ignoratas non extenditur præfata mitigatio. igitur manent sicut ante nõ mitigatę: & ligant semper nunc & olim ut supra in prima ratione dictum est. & ita hæc opinio secunda non bene respondet ad primã rationẽ supra dictam ex cap. ut animarũ.

3. responsio. Ideo tertiò modo respondet Couarruuias ubi supra quòd dictum cap. ut animarum intelligitur de non subditis ignorantibus statuta diœcesanorum delinquentibus intra teritorium eorum: quia non ligantur statutis ipsorum. Sed certè hæc expositio diuinatoria est, ueque textus ei suffragatur, neque id significat, quod si intendisset id facile explicare potuisset. ideo ubi ius non distinguit nec uos distinguere debemus, ut ait glos. in cap. solitæ. de maiorita. & obedien. & doctores communiter.

argumentum 2. Secundò contra præfatam secundam opinionem arguitur ex cap. cum illorum. de sententia excommunic. ut habetur supra in secunda probatione primæ opinionis.

Ad

Respon. Ad quod, pro hac secunda opinione quid possit sufficienter responderi ego non uideo: nisi subterfugiendo dicatur quòd ibi papa loquitur de ignorante culpabiliter seu improbabiliter prædictum ius: & quòd ratio cogit ita intelligere, licet textus non exprimat.

Replica. Sed contra hanc responsionem est replica manifesta. quia iam probatum est ꝙ lex expresse loqui uidetur de ignorantia probabili iuris humani, ut patet ex uerbis exceptionis ibidem sequentis, scilicet dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit. ideo qui uoluerit tenere hanc secundā opinionem prouideat sibi de alia responsione sufficiente: uel dicat quòd non est idem iudicium de pœna irregularitatis & de aliis pœnis ut supra q. 26. propositione secunda habetur.

Argum. 3. Tertiò contra præfatam secundam opinionem, arguitur per rationem quæ supra posita est in tertia probatione primæ opinionis & in responsione ad 1. argu. contra eam.

Respon. Ad quam potest responderi pro hac secunda opinione, negādo quod sufficiat peccatum mortale contra legem Diuinam: sed oportet quòd sit mortale contra ipsam legem humanam non solum in facto, sed & quòd formaliter sit contemptus uerus uel interpretatiuus ipsius legis humanæ ut eius pœna incurratur pro illa culpa. ad hoc autem requiritur cognitio eius: & ita sine cognitione aliqua ipsius legis non incurritur culpa contra eam: & per consequens neque pœna eius. Sed hæc responsio facilè potest confutari per ea quæ habentur supra in probationibus secundæ opinionis.

Replica. Et uidetur mihi ꝙ bonus vir iste Siluester non loquitur consequenter hic in titu. ignorantia. q. 8. tenens quòd ad incurrendum pœnam iuris humani requiritur cognitio & contemptus & transgressio ipsius. & supra titu. excōmunicatio. 1. notabi. 3. in fine dicens ꝙ sufficit peccatum mortale contra legem Dei, ut supra dictum est in responsione ad. 1. Argu. contra primam opinionem. qui tamen Siluester solet de his repugnantiis auidius debito carpere summam Angelicam & alios doctores.

3. Opinio. Tertia opinio indistinctè tenet ꝙ cōmittens actum Diuina uel naturali lege prohibitū incurrit etiam pœnā legis humanæ pro tali culpa inflictā, etiam si illam legem probabiliter ignoret. & hæc opinio nullam distinctionem facit inter leges humanas generales aut papalia statuta & ordinariorum aliorum. Fundamentum huius opinionis est quod tactum est supra in prima & secunda probatione primæ opinionis. & hanc opinionem tenet Scotus & alii communiter iuristę & canonistę ubi supra sunt recitati in fine probationum primæ opinionis. & horum opinio fortè fuit uera ante editionem dicti cap. ut animarum. ubi de nouo est mitigatio facta in constitutionibus ordinariorum ut supradictum est. post editionem autem prædicti cap. non uidetur uera hæc opinio quò ad sententias seu statuta ordinariorum ut patet per ipsum cap. & probatum est. Quòd si Scotus & alii eiusmodi generaliter & indistinctè loquentes intellexerunt suam generalitatem, solum quò ad statuta cōmunia aut generalia papæ quæ propriè dicuntur iura: quò ad statuta aūt ordinariorum non loquebantur sed implicitè aut tacitè se limitare uoluerunt secūdum cap. præfatum, ut animarū. tunc coincidunt cum prima opinione ut ibi dictum est.

Igitur nunc post editionem dicti cap. uidetur dicendum quòd solum sunt duæ opiniones probabiles: & sunt illæ duæ priores supra positæ. quorum prima uidetur uerior secundum rigorem iuris. secunda autem supra posita uidetur mitior & æquior saltem quò ad pœnā excōmunionis. inter rigorosam autem & æquam opinionem illa est in foro conscientiæ eligenda & tenenda quæ est probabilior & secura, quamuis absolutè & semper nō sit securior necessario tenenda. ut habetur latius supra. q. 3. & infra libro tertio de cōscientia q. 13. in 4. modo principali ibi posito. & ideo tandem uidetur quòd prima opinio sit tanquā probabilior & secura tenenda quò ad omnes pœnas excepta irregularitate: de qua dicatur ut superius in q. 26. propositio. 2. in secunda eius parte dictū, est quod incurritur, quando datur opera rei illicitæ.

Quaestio vigesima octava.

Utrum ignorantia vincibilis iuris uel facti excuset à pœna iuris humani, si non dolosè nec ex lata culpa commissum est contra illud.

Propo. Respondeo quòd sic: idque solum quando tale ius non punit per talem pœnam nisi culpam scienter aut ea uero dolo commissam: & homo rei licitæ operam dabat. non autem excusat maximè à pœna excommunionis & aliis pœnis spiritualibus si operam dabat rei illicitæ. regulariter etiam non excusat à pœna temporali non corporali iuris humani quando ex lata culpa uel ignorantia uincibili contra tale ius cōmissum est.

Nota 1. Hæc responsio habet tres partes pro quarum declaratione duo nota. Primū quòd secundum Siluestrum titul. culpa, & dolus, & supra quæst. 1. quæst. 26. in hoc lib. habetur secundum communiter doctores. Culpa secundum ius dicitur defectus uel deuiatio à bono uel ab eo quòd secundum ius fieri deberet, & per hominis debitam diligentiam poterat prouideri. & in hac ultima particula differt à casu fortuito quando prævideri nequit. in prima particula differt à dolo qui est uoluntas nocendi à proposito ut proximè dicetur. culpa autem non est uoluntas formalis sed interpretatiua: ita quod ut diximus est circunspecta, idest inconsiderata deuiatio ab eo quòd deberet

deberet fieri secundum legem : & hæc est triplex, scilicet lata, leuis, leuissima. Lata culpa est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia quam communiter habent homines eiusdem professionis in similibus, & differt à dolo uero qui est insidiosa & seriosa machinatio. Culpa leuis dicitur deuiatio incircunspecta ab ea diligentia quam communiter habẽt diligentes homines illius professionis in similibus. Leuissima autem dicitur deuiatio incircunspecta à diligentia quam cõmuniter habent homines diligentissimi in similibus.

Dolus est caliditas, fallatia seu machinatio insidiosa atque seriosa uoluntas nocendi : seu quando à proposito deuiatur ab eo quod contra legem deberet fieri seu caueri. & est duplex, scilicet uerus & præsumptus. Verus dolus est quando est formale propositum nocendi uel peccandi, ut dictum est. Præsumptus autem quando est interpretatiua uoluntas sic quod est in lata culpa. ideo secundnm communiter doctores dolus præsumptus & lata culpa æquiualent. immo ubicunque pnnitur peccatum ex dolo præsumpto etiam intelligitur puniri ex lata culpa uel ex ignorantia uincibili. ubi autem solum punitur ex dolo uero ibi non semper punitur per illam pœnam peccatum ex dolo præsumpto aut ex lata culpa commissum, nt proximè dicetur.

Secundò nota quòd tunc cognoscitur statutũ uel legem requirere dolum & punire peccatum tantum ex dolo vero, quando imponitur pœna corporalis & sanguinis aut punitur quis in fama seu in statu : quia ibi lata culpa non æquiparatur dolo uero, ut Siluester titu. culpa. quæst. 10. & 11. & titul. pœna quæst. 16. & titul. ignorantia. quæst. 8. & hoc maximè est verum in foro iudiciali. Ad idem sunt doctores communiter in cap. significasti. de homicidio. Barthol. & Hypolitus in l. 1. §. diuus Adrianus. ff. de Sicariis. notab. 36. & 39. & Aretinus consi. 146. 147. & Paulus in. l. 1. C. ubi sen. uel clariss. notab. 3. & Ias. in l. 1. notab. 24. ff. de legi. & Pe. forliui. in sua practica criminali. par. 2. 2. partis notab. 3. & glos. in cap. eum qui. & ca. quantum. distinct. 50. & couarruuias in clementina. si furiosus. de homicidio par. 2. §. 1. per totum latius agit. generaliter autem in utroque foro tunc pœna legis punitur peccatum ex uero tantum dolo & non ex præsumpto commissnm: quando lex expressè id sonat, utpotè si dicat. Si quis suadente diabolo aut scienter siue dolosè tale quid fecerit incidat ex communionem uel talem pœnam incurrat. tunc enim eam pœnam non incurrit qui solum lata culpa uel dolo præsumpto aut ex ignorantia crassa egit contra legem illam quia nerus dolus requiritur ad id, & hoc sine dubio uerissimum est quando quis operam dat rei licitæ. ideo Innocentius in Clementina. eos. de cõsangui. & affini. ait, quòd cùm ille textus dicat, Si quis scienter contraxerit &c. non comprehenditur sub illa pœna nec illam ex communionem incidit is qui ex lata culpa uel ignorantia crassa facti in gradu prohibito contraxit, qnamuis non omnino excusetur à culpa nec ab alia leui pœna, quia rei licitæ operam dabat: & tex. ille dolum uerum requirere uideiur ut dictũ est : quamuis glos. ibidem oppositum significet.

Quando uerò quis operã dat rei illicitæ, vtrùm incurrat ex comnunnionem & alias pœnas legis su pradictæ requirentis uerum dolum si non scienter & dolosè sed ex lata culpa & ignorantia crassa contra eam egit iu hoc sunt opiniones. Nam Cardinal. & Feli. in cap. si uerò 2. de sent. exco. & Panormita. in cap. cognoscentes. de cõstitutio. lib. 6. & Siluestr. ignorantia. q. 8. & quidam alii dicunt quòd non. & ideo Panormita. ait quòd malè percutiens clericum quem ex lata culpa uel ignorantia crassa putabat esse laicum non incidit excõmunionem illius ca. Si quis snadente. 17. q. 4. quia ad id requiritur dolus uerus. Sed alii plures & quidẽ communiter tenent ꝙ sic : & hoc est uerius. secũdnm quos 2. pars propositionis posita est ut latius probat conarruuias in ca. alma mater. de sen. exco. lib. 6. par. 1. §. 10. num. 16. fol. 94. 95. quia ex quo scienter uoluit rem agere illicitam cui operã dabat, iam illam uolens censetur eo ipso uelle id quod necessariò sequitur ex illa : & ita hoc uoluit in sua causa. quo fit ut effectus iste sicut est volitus in sua causa ita & malitiam habeat uel contrahat in sua & à sua causa ; & per consequens quị id egit pœnam legis contra quam peccauit incurrat ac si scienter & volens siue dolosè cõmisisset. & ita qui dans operam rei illicitæ percussit clericum quem ex ignorantia crassa putabat esse laicũ, peccauit peccato sacrilegii & excommunionem illius. cap. Si quis suadente. 17. q. 4. & illius cap. Si uerò. 2. de senten. exco. incnrrit.

Tertia pars propositionis regulariter etiã &c. probatur. Qnia lata culpa siue dolus præsumptus generaliter sufficit ad incurrendum pœnam legis humanæ non requirẽtis dolum uerum, ut patet ex dictis. & consonat Siluester titu. ignorantia. q. 8. & adulterium. q. 8. q. 9. & culpa. q. 10. q. 11. & excommunicatio. 10. q. 3. secundum Panormi. & doctores cõmuniter ut couarrunias ubi supra latius agit, nt etiam proximè dicetur. Quando uerò non est dolus neq; lata culpa quæ æquiparatur dolo præsumpto, sed solũ ignorantia aut culpa leuis & uenialis in facto : non incurritur pœna canonis inflicta pro culpa. quia ad incurrendum talem pęnam requiritur saltem dolus præsumptus seu lata culpa quando non exprimitur ꝙ requiratur dolus uerus. ut in l. qnod nerua. ff. de depo. & hoc tenet Ioa. Andr. in ca. qnante. eod. titn. in nouell. & Inno. in ca. cũ medicinal. eod. tit. lib. 6. de senté. excom. & secundũ cõmuniter doctores utriusq; iuris, ut refert etiam Silnest. & Adria. in 4. de clauibus art. 3. exceptio. 7. ubi supra. & hoc ut diximus est uerũ regulariter. Dico regulariter quia aliquãdo licet raro incurrit irregularitas uel alia pœna

pro leuissima culpa, ut si Medicus doctissimus & diligentissimus conductus esset: & ex sua leuissima culpa regem occidisset præter intentionem, ut tenet Sum. Angel. & Adria. in 4. de restitu. & alii, ut refert Syluest. titu. culpa quæst. 4. cuius oppositum ipse cum aliis tenet ibidem. aliquando etiam sine ulla culpa propria quis incidit pœnam legis, putà irregularitatem uel suspensionem in odium criminis aut facti simoniaci & huiusmodi, ut ait glos. in cap. ex insinuante. & cap. de symoniace. extra de symonia. Quando autem quis est in dubio iuris uel facti & sic agit cōtra legem tunc dic, quòd si sic agendo peccauit mortaliter incidit ex communionem seu pœnam legis inflictam pro illa culpa ac si ex lata culpa egisset. quia homo diligens in cauendo censuras interim dum est in dubio certè rationabiliter caueret donec sufficienter inquireret & certificaretur, ut ait Syl. uestr. titu. ignorantia q. 9. Ideo & Adria. ubi supra dicit quòd si quis existens dubius de iure, an scilicet, ipse licitè cōmunicet cum Sorte, de quo dubitat, an sit excommunicatus & denunciatus propter furtum quod uidit illum cōmittere propter quod solet excommunicatio infligi & denunciatio fieri: tunc si potest ipsum Sortem uitare sine illius confusione & præiudicio putà in secreto tenetur uitare aliàs amans periculum peribit in illo. Si autem non potest illum uitare sine tali cōfusione & præiudicio ita scilicet, quòd si fortes non sit excommunicatus erit ipsi præiudicium in tali uitatione putà in publico: & tunc credo ait Adria, quòd licet, & sine incursione ex communionis potest in mitiorem partem quæ charitatis est declinare, communicando cum prædicto forte in tali dubio. hæc Adrianus, & consonat Gabriel in 4. distinctio. 18. q. 3. notab. 3. & Florēti. 3. par. titu. 25. cap. 1. §. 1. & Gerson de uita spiritualis lectio. 4. & Siluester ex communicatio. 5. in 4. notab. dub. 16. 17. & absolutio. 3. dub. 1. §. 10. & titu. dubium q. 4. quamuis alii aliter opinantur. immo saluo meliori iudicio mihi uidetur in hoc ultimo casu quòd talis tenetur non uitare ipsum fortem in publico: quia certius peccatum iniusticiæ, cæteris paribus est potius cauendum quàm dubium peccatum incidendi ex communionem, ut de hoc latius habetur in tract. lib. 3. de cōsciētia quæst. 8. ibi uideatur, quamuis Adria aliqualiter dissonet. Prædicta omnia in hac tota quæstione sunt uera in foro conscientiæ. nam quò ad forum contentiosum & iudicialem ubi statur præsumptionibus aliter dicendum est, id quod à doctoribus forensibus eiusmodi facultatis petendum est. Et nota ex siluestro ubi supra titu. culpa quæst. 11. quòd ignorantia etiam iuris naturalis ex lata culpa, excusat à dolo & à pœna quæ propter dolum secundum ius humanum imponenda esset.

QUÆSTIO VIGESSIMANONA.

VTRVM PECCATVM EX malitia sit grauius quàm ex passione & ignorantia, & quod eorum est periculosius.

RESPONDEO per duas propositiones quarum prima est. Peccatum ex ignorantia est minus graue: deinde peccatum ex infirmitate seu passione est grauius: peccatum autem ex malitia est grauissimum omnium. Propo. 1.

Probat dupliciter primò auctoritate Gregorii, & habetur. de pœnitentia. distinctio. 2. ca. tiendum, ubi sic habetur. Peccatum tribus modis admittitur, ignorantia, infirmitate, studio: & grauius quidem infirmitate quàm ignorātia, sed multò grauius studio quàm infirmitate peccatur.

Item secundò probatur ratione secundū Adria. in 4. quodlib. art. 2. & Tho. 2. 2. quæst. 77. art. 6. & 7. & quæst. 78. art. 4. ubi primò probatur quòd peccatum ex ignorantia sit minus graue quàm ex passione. quia ubi est minus de uoluntario & de contemptu ibi est minus graue peccatum cæteris paribus, scilicet stante eadem materia & circunstantiis & prohibitione. Sed in peccato ex ignorantia est minus de uoluntario & contemptu quàm in aliis. ergo. consequentia patet cum maiori etiam ex supradictis quæst. 16. ad quod facit Luc. 12. Seruus qui non cognouit uoluntatem Domini & fecit digna plagis uapulabit paucis. & causa ibi subditur, quia cui multùm datum est, scilicet cognitio. multùm quæretur ab eo. ubi fundatur regula Agustini quòd scilicet, minora sunt peccata ignorantium quàm scientium: ex quo concludit auarum fidelem, qui sciens ab auaritia non recedit uincere in scelere eum qui nesciens in hæresim incurrit ex ignorantia crassa uel supina tantum: nisi fortè aliàs ex genere peccati ipsa hæresis magnitudo faciat, quod in auaritia facit scientia prædicta ut sic hæreticus nesciens auaro scienti coæquatur aut excedat in culpa: quia aliàs non sunt cætera paria, ut habetur 6. quæst. 1. cap. quæro. Quòd autem peccatum ex malitia sit grauius quàm ex passione, semper loquor cæteris paribus, & per consequens sit grauissimum omnium patet. quia ibi est magis uoluntarium maiorque contemptus: quia cum peccatum sit peccatum quatenus est voluntarium secundum Augustinum, ergo quantò motus peccati est magis proprius uoluntati, peccatum est grauius cæteris paribus. Sed in peccato ex malitia motus peccati est magis proprius uoluntati: quia

 ex

ex ipsa mouetur ad peccatum sine impulsu ab extrinseco quàm quando ex passione peccatur quasi ex quodam extrinseco impulsu ad peccatum. ergo ex hoc ipso quòd est peccatum ex malitia est grauius quàm ex passione & ignorantia: & eo magis quò ipsa malitia fuerit uehementior. Sicut è contra eo ipso quòd peccatum est ex passione diminuitur magis: quò ipsa passio fuerit uehementior & magis impellens extrinsecus uoluntatem ad peccatum, & sic patet intentum. & facit ad hoc primo Reg. 15. Quasi peccatum ariolandi est repugnare & scelus idolatriæ est nolle acquiescere.& Prouerb.18.Impius cum in profundum peccatorum uenerit contemnit.

Argum. 1. CONTRA prædicta primò arguitur probando quòd ignorantia nõ magis alleuiet peccatum. quia ignorantia præfata est peccatum distinctum à peccato perpetrato ex ea: infirmitas autem seu passio non est peccatum licet proueniat ex peccato aliquando & inclinet ad peccatum: quia in actu seu omisione est ratio peccati secundum omnes doctores. ergo ignorantia non magis alleuiat peccatum sequens quàm passio: immo potius aggrauat peccatum additum peccato. Patet antecedens, & consequentia probatur: quia culpa non alleuiat sed potius auget culpam ex ea sequentem facitque maiorem.

Respon. RESPONDEO negando consequentiam & eius probationem de quo latius supra quæst.16. in responsione ad secundum Argumentum habetur ibi uideatur.

Argu. 2. Secundò arguitur probando quòd peccatum ex passione sit leuius quàm ex ignorantia. & ratio est triplex. Prima quia quicquid causat inuoluntarium excusat totaliter à peccato, ita quòd non est culpabile. Sed passio causat inuoluntarium ita quòd facit operari malum contra uoluntatem,ergo.Consequẽtia patet cum maiore: quia nullum peccatum est nisi sit uoluntarium aliquo modo secundum Augusti. Ideo est regula generalis doctorum quòd motus primo primi qui sunt naturales in illo statu dum insurgunt antequã morosè continuentur non sunt peccata ullo modo neque etiam uenialia. & ratio illorum est, quia nullo modo sunt uoluntarii sed naturales omnino,ut Adria.in 4. quodlib.art.2. & Angest.in moralibus cap.6.latius probat: quamuis Florenti. par. 2. titu. 5. capit. 1. §. 4. dicat totales motus esse ueniales,quod esse erroneum probat Angest. ubi supra. de quo latius supra in nostro quæstio-

Lib. 1. nario quæst. 23. Igitur.Consequentia cum maiore patet. Minor autem probatur secundum Almayn in suo morali tract.1.cap.5.quia sicut operatio quæ fit ex metu ideo dicitur inuoluntaria quia fit contra uolitionem quæ inesset si ille motus non esset, seu quia fit contra nolitionem absolutam sed inefficacem simul coexistentem de eadem re, de qua est uolitio absoluta efficax ex metu:& sic illo metu secluso esset eadem res omnino nolita secundum Tho. 1. 2. q. 76. & communiter doctores.Ita etiam homo passionatus per concupiscentiam iam propter passionem illam consentit operationi cui alias non cõsentiret nisi adesset talis passio: cui resistit per nolitionem quandam absolutam sed inefficacem simul de eadem re existẽtem de qua est uolitio absoluta & efficax, ut patet experientia de his qui contranitentes ex uehemẽtia doloris aut cõcupiscentię superantur & cõsentiunt: sicut qui conãtur risum tenere emittunt tandem illum uehementiorem: quibus dicitur.7. Ethi. ueniam esse dandam. Et sic patet quòd id quod fit per passionem fit contra nolitionẽ quę in esset seclusa passione aut quæ inefficaciter inest sicut id quod per metum. Sequitur ergo quòd passio æque causat inuoluntarium sicut metus & eadem ratione ut subsumptũ est in minore. Item ad probationem præfatæ minoris facit Sapien. 4. Inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia, idest sine peccato, malitia enim peccatum est, & ubi non est malitia non est peccatum, & ad Rom. 7. Quod nolo malum hoc ago, & ibi dicitur quòd lex membrorum captiuat animam sub peccato, & Gala. 5. Caro concupiscit aduersum spiritum & non quæcunque uultis faciatis. & sic patet illa minor principalis & tota illa prima ratio. Secundò probatur idem, quia passio causat ignorantiam quandam in particulari, ut dictum est supra quæst.8.propositio.2.in dubio ibi posito: & q.13. Sed ignorantia particularis totaliter excusat à peccato, ut ibi dictum est, & q. 17. & 18. ergo passio æquè aut magis quàm ignorantia excusat & alleuiat. Tertiò probatur idem, quia infirmitas animæ grauior est quàm infirmitas corporis, sed infirmitas corporis totaliter excusat à peccato,ut patet in phræneticis. ergo multò magis passio quæ est infirmitas animę ut concupiscentia & delectatio.

Respon. ad secundum Argum. Respondeo ad secundum Argumentum negando minorem, & ad primam eius probationem cõceditur antecedens ꝙ passio uel concupiscentia causat aliquando aliquo modo inuoluntarium sicut metus: sed non simpliciter nec æqualiter ut etiam ait B.Tho. prima secundæ q.6.art.6.& communiter doctores, ideo negatur illa consequẽtia, immo dico quòd metus absolutè & per se causat inuoluntarium: delectatio autem non simpliciter nec propriè sed per accidens,propriè autem & per se causat uoluntarium. Ratio est quia delectatio ex sua natura potius inclinat directè ad uolendum concupitum, ergo de se potius facit quòd operatio fit uoluntaria quàm inuoluntaria: licet aliunde aliquando adsit, aliquando nolitio opposita propter aliam causam, uoluntarium enim dicitur ex eo quòd uoluntas directè in illud fertur, metus autem de se,& directè non inclinat ad uolendum quod ex tali metu fit: sed ad nolendum & fugiendum malum quod timetur: quod ne incidat quis potius licet cum tristitia & ita indirectè uult agere

gere tale quid, quàm incidere in aliud malum quod timet & uult, ut in sententia ait Bea. Tho. prima secundæ quæst. 6. artic. 6. ideo metus propriè directè, & semper, & ex consequenti simpliciter causat inuoluntarium; non autem delectatio uel passio: hæc enim simpliciter dicitur causare uoluntarium: licet aliquando peccans ex tali passione delectationis peccet cum aliqua & magna pœnitudine & tristitia & contrapugnantia: sicut qui ex timore peccat, ut patet experientia de eo qui victus delectatione fornicatur cum pœnitudine, quia nollet sic passionari. quamuis Almayn in moral. ubi supra aliter dicere videatur.

Quòd si maior Argumenti intelligatur sic scilicet, quidquid quomodocunque propriè aut impropriè per se aut directè uel indirectè causat inuoluntarium excusat totaliter à peccato tunc negatur illa maior, quia passio delectabilis impropriè & indirectè aliquando & non semper causat inuoluntarium ut supra probatum est, non tamē excusat omnino à peccato & ita patet responsio ad primam probationem minoris. Ad secundam autem ex Sap. 4. respōdeo secundum Adria. ubi supra quòd malitia non capitur ibi pro culpa mortali, sed pro habitu uel actu peccati electionis seu de industria: & sine tali malitia bene pertrāsuertitur sensus per concupiscentia, ut ibi uult sapiens & supra q. 8. propositione secunda habetur.

Ad aliud ex Rom. 7. dico dupliciter. Primò quòd ibi Paulus nocat malum, malum pœnæ non culpæ & ibi capitur peccatum pro concupiscentia contracta in natura ex originali peccato quæ etiā causaliter dicitur peccatum & inclinatiuè quia scilicet ad peccatum inclinat & est causa peccati aut quia est motus qui de se est contra rectam rationē licet non imputetur ad culpam quia non est in nostra potestate ut dictum est. Similiter dico ad Gala. 5. ibi ut non quæcunque uultis faciatis, quòd non est referendum ad ea quæ fiunt per exteriorem actum ut dictum est: sed ad interiorem motum concupiscentiæ: uellet enim homo nunquam concupiscere malum, ut Roma. 7. Quod nolo malum illud ago. Vel secundò respondeo secundum Tho. prima secundæ q. 77. art. 7. quòd potest referri ad diuersa illud odium & operatio de qua Roma. 7. habetur; ut sit sensus, quod odi prius, iam post victus concupiscentia operor: & quod bonū prius uolebam facere iam post uictus concupiscētia non facio, ut patet in incontinentibus qui contra suum bonum propositum agunt uicti concupiscentia. Sed ut ait Adria. ubi supra prima responsio uidetur melior & magis consona textui & intentioni Apostoli ad Roma. 7. & Gal. 5. propter id quo subditur Roma. 7. Iam ego non operor illud. Similiter patet responsio ad 7. Ethi. vbi supra: dico enim quòd ille motus exterior inuoluntarius caret inordinatione peccati mortalis vt dictum est. Ad secundam rationem principalē argumenti respondeo negando antecedens. quia cum sola ignorantia inuincibilis omnino excuset: passio autem non omnis neque semper tollit iudicium neque causat ignorantiam inuincibilem in particulari, sed semper impendit applicationem communis scientiæ ad particularem actum, ut supra quæst. 8. propo. secunda: quam quidem passionem ratio pellere potest. ergo non est ibi ignorantia inuincibilis. Et ita in quo sensu conceditur minor negatur maior: & in quo conceditur maior negatur minor & consequentia nihil ualet. Ad tertiam probationem principalem conceditur maior ad hunc sensum, quòd infirmitas animæ est grauior, id est periculosior quia nocet saluti animæ de se, non autem infirmitas corporis: sed tunc negatur consequentia quia non concluditur ad propositum. negatur autem illa maior ad hunc sensum quòd infirmitas animæ est grauior id est magis impediens libertatem animæ quàm infirmitas corporis: hoc enim est falsum uniuersaliter intellectū, ut patet ex dictis: & patet in phreneticis & huiusmodi capiendo infirmitatem animæ ut capitur in proposito pro passione incitante seu inclināte ad peccatum. quamuis B. Tho. & Caieta. ubi supra aliter respondeant ad hanc tertiam rationem: quia fundantur in sua opinione quòd peccata tempore culpabilis ebrietatis cōmissa sunt per nouam culpam de nouo culpabilia: quam opinionem nos supra q. 18. latius reprobabimus.

Tertio arguitur probando quòd peccatum ex passione non sit minus graue quàm si non fieret ex ea. quia quanto intensiore actu seu uoluntate aliquis peccat tanto grauius peccat. sed passio impellens uoluntatem ad peccatum facit eam intensius & vehementius ferri in actum peccati ergo passio potius aggrauat quàm alleuiat. Et confirmatur. Primo quia sicut se habet bona passio ad meritum ita se habet mala passio ad peccatū. Sed bona passio auget meritum: tum quia intendit actum uoluntatis: tum quia quò ex misericordia maiori quis subuenit pauperi eò magis mereri uidetur. ergo mala passio opposito modo se habēs potius aggrauat quàm alleuiat peccatum. Et confirmatur secundo quia augmentum causæ auget effectum ut patet, quia si calidum dissoluit ergo magis calidum magis dissoluit. Sed passio est causa peccati, ut patet ex supradictis. quæst. 8. ergo quò intensior est passio eò maius est peccatum inde sequens uel eò magis intendit uoluntatem ad peccatum. Argum. 3.

RESPONDEO ad tertium Argumentum distinguendo maiorem, pro quo nota prius secundum Tho. prima secundæ quæst. 77. art. 6. & ibi Caieta. quòd motus uoluntatis potest dupliciter intendi. Vno modo in quantum proprius uoluntati ab intrinseco idest ab ipsa inclinatione uoluntatis: alio modo in quantum communis uoluntati & passioni seu ab extrinseco. Nunc dico ad maiorem Ratio.

iorem quòd si motus uolútatis sit intensior primo modo: tunc conceditur maior, quòd scilicet tunc est grauior culpa & maius meritum: & tunc negatur minor & consequentia. Nam passio præcedens non facit uoluntatem intensius uelle ab intrinseco & motu proprio sed ab extrinseco. Si autem motus uoluntatis sit intensior secundo modo tunc negatur illa maior: quia intensio ista secundo modo dicta consurgit ex causa diminuente rationem voluntarii, & per consequens rationem grauitatis peccati. quod probatur. quia cum peccatum essentialiter consistat in actu liberi arbitrii quòd est facultas uoluntatis & rationis: passio autem est motus appetitus sensitiui quę passio cũ se habet antecedenter ad uoluntatem, scilicet trahendo uel inclinando eam ad peccatum, ut supra q. 8. proposi. 2. latius, iam voluntas tunc potius ex tali extrinseco impulsu & motu passionis operatur quàm ex proprio motu uoluntatis. & ideo aliquando distrahitur aliqualiter à ratione proprii motus uoluntarii: quia scilicet, non est omnino ille motus à voluntate ipsa sed à passione præcedente trahente & impellente extrinsecus ad actum peccati. igitur ideo passio præcedens dicitur alleuiare peccatum: quia sic minuit aliqualiter rationem uoluntarii ut dictum est. & notanter dicitur quòd passio præcedens aut impellens voluntatẽ minuit grauitatem peccati, non autem passio cõcomitans aut consequens ipsam volitionem seu actum peccati, talis enim non minuit sed potius est signum magnitudinis intensionis peccati, quatenus scilicet, ostendit seu iuuat intensionem voluntatis ad peccatum & de hac passione concomitante seu consequente bene esset uerum quod quo maiori libidine seu concupiscentia voluntatis quis peccat eò grauius peccat non autem de intensione prouenientе à passione præcedẽte seu impellente voluntatem ad actum peccati. Ad primam confirmationem respondeo, concessa maiore negatur minor si sic vniuersaliter sumatur, quia vt ex dictis patet, bona passio consequens iudicium rationis auget meritum, si autem præcedat sic quòd homo magis ex passione quàm ex rationis iudicio ducatur aut moueatur ad bene agẽdum, talis passio minuit bonitatẽ & laudẽ actus.

Ad secundam confirmationem respondeo secũdum Tho. ubi supra, quòd maior solum est vera de causis per se non autem de causis per accidens ad effectum, sed negatur minor quòd scilicet passio præcedens sit causa per se respectu grauitatis peccati quamuis sit causa per se respectu illius actus peccati ex passione procedentis & ratio est quia passio est causa peccati ex parte conuersionis ad creaturã: grauitas aũt peccati magis attẽditur ex parte auersionis à Deo seu à sua regula, quæ quidem auersio cum ex prędicta conuersione sequatur per accidens, id est pręter intentionem peccãtis: ideo etiam passio dicitur causa per accidens illius auersionis, & per consequens respectu grauitatis peccati, quæ pœnes auersionem attenditur. Vel clarius respondeo ad secundam confirmationem concedendo minorem, quòd scilicet passio est causa peccati quò ad actum, non quò ad grauitatem quam alleuiat, & consequentia negatur simpliciter: quia licet quò intensior passio præcedens eò maius sit peccatum quò ad intensionem actus naturalem cuius est causa: non tamen quò ad intensionẽ liberam seu maiorem grauitatem cuius nõ est causa. immo debet inferri quòd quò ad grauitatem est minus peccatum quò maior est passio: ex quo quò ad minuendum libertatem & grauitatem passio præcedens est causa vt dictum est in responsione ad tertium argumentũ.

Quomodo autem cum dictis stent alia dicta ipsius B. Tho. prima secundæ q. 73. art. 3. vbi dicitur quòd grauitas peccati attenditur secundum obiecta: nunc autem dicitur quòd attenditur secundum auersionem respondeo secundum Caieta. quòd attenditur secundum obiecta causaliter, sed secundum auersionem formaliter: quia grauitas est conditio malitię quę in auersione consistit.

Et si contra hoc dicatur quòd si grauitas peccati attenditur causaliter secundum obiectum, ergo augmentata conuersione ad obiectum augebitur peccatum: quia conuersio, non per accidens sed per se respicit obiectum à quo prouenit dicta grauitas. Respondeo negando consequentia: quia aliud est loqui de obiecto peccati & aliud de cõuersione ad obiectũ: nam augumẽtato obiecto augetur auersio & malitia quia per se sequitur ad illud, ut habetur prima secundæ q. 18. art. 5. & q. 71. art. 6. & q. 72 augmentata autem conuersione ad ipsum obiectum non oportet augeri auersionem: quia conuersio ex intentione mensuratur, quæ per accidens respicit obiectum ut causat auersionem & ideo Thom. prima secundæ q. 77. art. 6. vbi supra dicit quòd augmentata conuersio est causa per accidens respectu auersionis.

Quartum principaliter ad idem arguitur probando quòd peccatum ex malitia non est grauius aliis, & potest esse replica contra prædicta, quòd probatur tripliciter. Primò, quia vbi est maior impulsus ad peccatum ibi est minor grauitas peccati quod patet in peccante ex passione maiore vt dictum est per eandem rationem. sed qui peccat ex malitia impellitur ab habitu acquisito seu natura li, vt supra q. 8. propositione tertia. nunc autem fortius impellitur qs à tali habitu quã à passione: quia est magis radicatus & fortificatus talis habitus in ipsa voluntate & voluntati magis proprius quàm passio ut patet. ergo. Secũdo probatur idẽ, quia ubi est maior ignorantia est minor contemptus & minus de voluntario, ut patet ex dictis supra propositione, Prima. sed maiori ignorantia laborat is qui peccat ex malitia quàm qui ex infirmitate, quia qui ex certa malitia peccat patitur ignorantiam principii, vt patet 7. Ethi. habet enim malam ęstimationem de fine qui est principium operationis argum. quartum.

rationis vt patet 3. & 6. Ethi. talis autem ignorantia est maxima omnium ut constat, ergo. Tertio probatur idem. Peccatum quod fit ex maiori libidine est grauius, sed peccatum ex ignorantia fit ex maiori libidine proueniente abintrinseco (de hac enim loquor ad rem ne sit locus euasionibus) quàm peccatum ex malitia: ergo grauius est quàm peccatum ex malitia. Consequentia patet & maior probatur, quia quod fit ex maiori libidine punitur à Deo acerbius vt patet Apocali. 18. Quã tum glorificauit se in delitiis &c. & quia secundũ Hierony. absque dubio sceleratius est commissum quod à Deo iusto iudice constat grauius esse vendicandum. 24. q. 1. non afferamus, & sic patet maior. Minor autem probatur, quia in peccato ex malitia est remorsus rationis, vt habetur 9. Ethi. Pœnitudine replentur mali eò quòd huc quidẽ trahat &c. peccatum autem ex ignorantia fit sine remorsu. ergo ex maiori libidine voluntatis sine remorsu peccantis.

Respon. RESPONDEO ad primam probationem quarti argumenti concedendo maiorem solum quando est maior impulsus ab intriseco prouenicns propriusque voluntati, negatur autem quando est ab extrinseco seu non proprius ipsius volũtatis, vt patet ex responsione ad tertiam argumẽtum præfatum. Ad minorem vero dicitur quòd qui peccat ex malitia quamuis peccet ex habitu: tamen talis habitus non impellit ab extrinseco voluntatem sed ab intrinseco ipsius voluntatis, quia inclinatio ipsius habitus procedit à volontate vt supra dictum est in responsione ad tertium argumentum, ideo in quo sensu conceditur maior negatur minor: sicq; non procedit ratio.

Ad secundam probationem respondeo quòd illa maior solum est vera de ignorantia iudicii quę tollit rationem voluntarii, nõ autem de ignorantia electionis, qualis est ignorantia mali hominis. scilicet peccantis ex malitia, quia talis ignorantia non tollit rationem volũtarii sed potius auget. Item quia licet malus, scilicet ex malitia peccans ignoret & erret errore practico pro vt pendet ab appetitu: non tamen errat semper speculatiuè in iudicando seu cognoscendo per intellectũ esse tale quid honestum aut inhonestum, nisi quã do est excecatus vt supra q. 8. q. 12. q. 13. dictum est: quamuis Caieta. prima secundæ q. 78. art. vlt. aliter verba multiplicet quomodo ignorantia est maior in peccato ex malitia quã ex passione, sicque in quo sensu conceditur maior negatur minor, quia peccans ex malitia non habet maiorem ignoratiam rationis seu iudicii quàm qui ex passione aut ignorantia peccat, nisi vt diximus quando in intellectu deprauatus aut excecatus est.

Ad tertiam probationem respondeo secũdum Adria. vbi supra quòd maior solum est vera vbi sunt cętera paria: ideo cõsequentia negatur, quia quamuis in peccato ex malitia non sit maior libido quàm in peccato ex ignorantia vt probatum est; tamen quia in illo peccato ex malitia est maior contemptus ratione cognitionis, vt supra q. 16. dictum est, cuius contemptus excessus magis grauat quàm libido voluntatis: ideo nihil contra propositionem sequitur. Item potest negari minor: & ad eius probationẽ dico, quòd licet ex parte remorsus retrahentis sit minor libido in peccã te ex malitia quàm in peccante ex ignorantia: tamen ex parte habitus & voluntatis ipsius est maior libido in peccante ex malitia: quia scilicet, prauẽ affectus & habitus tus in malum habet maiorẽ libidinem intrinsecam voluntatis: & sic simpliciter ibi maior libido est.

Secunda propositio. Qui peccat ex malitia est magis corruptus difficiliusq; curatur & sanatur: & tale peccatum est periculosius simpliciter de se, quàm qui ex passione & ex ignorãtia peccat. Probatur primò, quia est magis corruptus & in illo est maior corruptio voluntatis, qui sine extrinseco impellente eligit malum, quàm qui ex impulsu peccat, vt patet ex dictis in probatione primæ propositionis & in tertio argumento. quia si is qui sine onere & sine impellente ambulat curuè, quid faceret onere præssus & impulsus aliunde? & qui sine ira percutit: quid faceret iratus? sed qui ex malitia peccat est huiusmodi, vt patet ex dictis & ex quid nominis peccati ex malitia, ergo. Itẽ, quia qui peccat ex malitia est malè dispositus circa ipsum finem, qui est principium in operabilibus: quia habet errorem contrarium principio practico pro vt pendet ab appetitu, vt latius supra q. 8. 9. q. 12. 15. habetur; qui error vel mala dispositio non est in peccãtibus ex passione aut ex ignorantia, quibus manet adhuc propositum tendens in bonum finem: licet tale eorum principium practicum etiam in vniuersali & particulari interrũpatur ad horam propter passionem aut ignorantiam vel aliàs: non tamen habet contrarium errorem electionis uel prauè dispositionis sicut malus peccans ex malitia. sed defectus & corruptio voluntatis circa principium est pessima simpliciter. ergo. Propo. 2.

Vnde ad huius confirmationem in 7. Ethi. intẽperatus comparatur hydropico vel thysico, qui scilicet continua ægritudine laborat: incontinens verò epilentico qui solum certis temporibus patitur. in temperatus est peccans ex malitia: continens autem ex passione.

Secunda pars propositionis, quòd scilicet difficilius curatur & sanatur: patet. quia maximum medicamentum principiumque remedii hominis vitiosi ad reducendum illum à malo ad bonum est recta ratio: quam tamen ex malitia peccans nõ vult admittere propter corruptionem sui appetitus circa principia practica vt dictum est. Sicut qui cognitum medicamentum corporale nulla alia passione retractus, sed solum voluntate sua inductus omnino non vult admittere, difficilius curatur quàm qui incognitum aut passione aliqua

aliqua retractus ad horam non admittit: admitteret autem si cognosceret sibi esse vtile & sine vlla passione retraheretur ab eo sumendo. ita in spiritualibus qui per intellectum cognoscit remedium animæ & nulla passione retrahitur ab eo sed sola malitia voluntatis non vult admittere, certè difficilius curatur & sanatur, qualis est peccans ex malitia & de industria: quàm qui saltem pro tunc ad horam ex ignorantia non admittit, quod tamen admitteret si tunc cognosceret aut si passione tunc non retraheretur. Item quia magis radicata & fortificata est malitia voluntatis quàm passio: ideo difficilius curatur vt morbus inveteratus: quia passio inclinans voluntatem ad peccatum cito transit, & sic homo cito redit ad remedium pœnitens de peccato. Sed habitus quo homo ex malitia peccat est qualitas permanens: & ideo homo ex malitia diuturnius peccat. vnde 7. Ethi. comparatur hydropico vt supra dictum est.

Corolla. 1. Ex iis patet. Primò quòd incontinentes per temeritatem seu præuolationem, cuiusmodi sunt melancolici aut cholerici, qui passionis impetu ducuntur vt neque consultent de agendo sed fantasiam sequuntur, minus corrupti sunt, quàm incontinentes per infirmitatem, qui scilicet passione non vehementi titilati ab initio consultant quidem de agendo, sed concluso per consultationẽ non immanent victi à passione. quia passioni invalescenti quam non reprimendo cùm possent censentur auxisse, tandem cedunt quia plura præsidia ad vincendum & resistendum habent, cùm possent facilius resistere & vincere quàm illi priores incontinentes per temeritatem & præuolationem. quia maximum principium reducendi à malo est ratio recta, cui ipsi non immanent: sicut etiam proportionabiliter de peccante ex industria respectu incontinentis peccantis ex passione dictum est.

2. Corola. Secundò sequitur ex dictis, ꝙ magis corruptus & detestabilior est is qui dolori cedit quã q volup tate superatur cæteris paribus & attenta proportione doloris & delectationis, ratio est quia secundum Arist. facilius, est resistere, quod in dolore requiritur & sufficit ad non peccandum, quàm vincere, quod in delectatione oportet. & quamuis delectatio uincatur fugiendo occasiones peccati, quod ex hac parte videtur facilius quàm resistere & vincere & aggredi, id quod in aliis peccatis requiritur: tamen iam existente delectatione & dolore, quorum vtrumque non potest homo fugere ut supponitur, tunc facilius est resistere vt dictum est. Item quia dolor palàm aggreditur: voluptas verò latenter insidiatur vt domesticus inimicus: & quia delectabilia sæpius occurrunt & infestant importunius. Aliàs autem absolutè & simpliciter magis corruptus est qui delectationi cedit quàm qui dolore superatur: quia dolor grauius vrget & grauius sentitur tollens bonum naturæ ex se & absolutè: sicque absolutè non sunt cætera paria. ideo ait Augusti. libro 83. quæstio. 4. Gloriosius est non uinci aduersis nec terreri morte, quàm non allici voluptate aut prosperis. Sic igitur intelligatur & limitetur Adria. in 4. quodlibet. art. vltimo & Bea. Thom. prima secundæ quest. 78. art. vltimo.

Tertiò sequitur quòd quamquàm peccatum ex industria est periculosius simpliciter & de se seu ex natura sua: tamen ratione alterius circunstantiæ seu per accidens in casu & ad tempus potest aliquando pro tunc esse maius periculum in peccato ex passione & ignorantia vt patet. & sic intelligitur Augusti, libro confessio. dicens. Eò in sanabilius peccabam quò me non peccare arbitrabar. Quod autem est per accidens non facit regulam. ideo & Apocali. 3. Vtinam frigidus aut calidus esses: sed quia tæpidus es incipiam te euomere. Nam secundum glos. ibidem & communiter doctores, frigidus est apertè malus, sciens malum suum aut qui ex timore conuertitur. Calidus apertè bonus, aut qui ex amore conuertitur & benè operatur. Tæpidus est qui nec hoc nec illo modò conuertitur, sed vel inefficaciter & in suo peccato dissimulato & ignorato culpabiliter vult permanere. & hic non desideratur quòd sit frigidus cùm sit peccatum grauius: sed solum ei desideratur remotio status periculosi & occasionis ad perditionem. sicut si mater videns filium nec bene infirmum nec bene sanum, ac proinde nec se obseruantem à nociuis nec sibi mederi volentem, & timens ne sic sine remedio moriatur diceret. Vtinam aut bene sanus aut bene infirmus esses in magna febri, vt te curares. ita nunc prædicto peccatori Deus ait. Vtinam frigidus aut calidus esses: tuumque defectum recognosceres. Nam qui ita tæpidus est utique manet in maiori periculo, quamuis grauius peccaret si scienter malè ageret. nam inde fit vt talis peccator fastidiat cibum. i. bonum atque Diuina & sui conuersionem tanquam sæpe rediens ad vomitum tandem abominetur, vtpotè iam peccatis in ueteratus & sine remorsu peccans: propter quod abundantem gratiam conuersionis non meretur. ideo dicitur, quia tæpidus est incipiam te euomere.

3. Corola.

QVAESTIO

QVAESTIO TRIGESIMA.

VTRVM LICEAT COMPLAcere deliberatè in actibus malis, sed per ignorantiam, uel impotentiam à culpa excusatis, modo illi actus præteriti modo futuri sint.

RESPONDEO in hoc est duplex dubium primum vtrùm talis cõplacentia absoluta in talibus actibus sit licita secundum utrùm talis complacẽtia propter bonum finẽ uel effectum inde speratũ. de eisdem actibus licita sit. Nam de complacentia tantum illius finis aut effectus boni sperati uel prouenientis non est dubium quòd liceat.

Dubium. 1. Igitur quò ad primum dubiũ cõmuniter doctores dicunt complacentiã absolutã de talibus actibus nõ propter bonũ finẽ esse malã. probatur quin cupliciter. Primò quia obiectũ illius cõplacentiæ, putà ille actus est malus absolutè quãuis per ignorantiã à culpa excusetur uolens illud. quia difforme à recta ratione ex natura uel ex genere suo est. Nam si non esset obiectum malum utique in eo scienter complacere liceret & illud uelle & procurare. ergo & uolitio deliberata eius malã est. quia ex bonitate uel malitia obiecti sumitur bonitas uel malitia actus uoluntatis secũdũ Tho. prima secundæ q. 19. art. 2. Secundò probatur idem. quia non licet talẽ actũ futurum desiderare nec in illo absolutè complacere. ergo nec in præterito. patet antecedens. quia non licet uirgini desiderare sui ipsius corruptionẽ uiolentam neque in somnis neque dum dormit, neque nocturnam cũ aliquo pollutionem, neque ꝙ ipsi homini dormienti aut nescienti mulier supponatur, & huiusmodi. Consequentia autem cõstat. quia tẽpus nõ mutat rationẽ peccati si non sit eius circunstantia ratione cuius proueniat malitia actus: quæ in proposito cessat. Tertiò quia non licet homini cõplacere postquàm sciuit ꝙ ignorans cognouit nõ suã uel matrẽ aut sororem suam, ut patet in c. si uirgo. 34. q. 1. etiã si in tali ignorantia meritoriè illud fecisset æstimans esse suam. Neq; similiter postea licet alicui complacere de adulterio uel homicidio cõmisso tempore inculpabilis suæ ebrietatis aut somni. Quartò quia si liceret, & ille actus est uoluntarius quando post eius cõmisionem homo cõplacet in illo uel quòd illum cõmisit: quòd si uoluntarius & prohibitus ergo peccat complacẽs in illo. Quintò quia multi sunt casus in quibus tenemur admonere proximum de sua ignorãtia inuincibili. ergo non licet in illis actibus complacere de quibus tenemur alium admonere ne illos etiam ignorans cõmittat: neq; illũ possumus hortari ut ignorans illos actus faciat. Sic expressè tenet palude in 4. distinct. 9. q. 3. art. 1. & Adria. in 4. q. 4. de Eucharistia & 10. quodlibet. art. 2. & Soto. in 4. distinctio. 12. quęst. 1. art. 7. & communis regula doctorum est quòd quando actio ob ignorantiam uel aliã quamuis causam à culpa excusatur, consensus in illam actionem non est licitus nisi simul cum cõsensu eadem causa excusans concurrat. & ita licuit ipsi Iacob consentire in Lyã sibi ignoranti suppositam solũ dum id ignorabat: qua ignorãtia sublata iã cõsensus ille illicitus est: quia liberè & ex proposito iam ferretur in rem illicitam ex genere suo ut probatum est. quę sententia sine dubio uidetur uera in actibus tantum de se malis uel lege tantum naturali uel Diuina prohibitis etiam si contra proximum non sint. Secus in his quæ humana tantum lege prohibita & mutabilia sunt. Nam in his actibus fortè licebit complacere dum per ignorantiam à culpa excusati sunt. putà complacere licet, quod in die ieiunii inuincibiliter ignorans carnes optimè comedi. ut ait Adria. in 10. quodlibet. art. 2. Ratio huius est duplex. Prima ut ait quidam; quia Ecclesia non intẽdit obligare ut non complaceat in tali actu sic excusato is qui bona fide paratus est Ecclesiæ obedire sed unde talem intentionẽ Ecclesiæ ipse cognouit? cum probabilius sit quòd qua ratione ius Diuinum & naturale prohibet ne contra legem temperantiæ quis agat, uel in eiusdem transgresionẽ consentiat, eadem etiam ius humanum prohibet ne contra suam legem de ieiunando committat & eiusdem transgresione deliberatè complaceat. Ideo secunda ratio ex Adriano ubi supra melior uidetur, quòd scilicet in illis Diuina uel naturali lege prohibitis ideo absolutè complacere nõ possumus, quia non est in potestate humana ut illa desinant esse prohibita & nobis liceat aliquo modo deliberatè ea uelle: in illis autem quæ humana tantum lege prohibita sunt: ex quo impotestate humana est ut prohibita non sint, fit ut liceat uelle illa nobis non esse prohibita: & in ipsis complacere si & quatenus prohibita & culpabiliã non sint. prohibita autem non sunt nisi deliberatè cõmittantur. igitur dum in tales actus à culpa per ignorantiam excusatos deliberatè homo consentit nõ uidetur contra ius aliquod facere: neque proinde aliquam culpam committere siue peccatum.

Argum. 1. Contra prædicta arguitur. Primò, quia qui uult actum sub ea conditione quæ omnem turpitudinẽ purgat uel excludit uel sub ea qualitate qua inculpabiliter exercetur, non peccat. Sed talis est illa complacentia maximè respectiua de illo actu per ignorantiã uel impossibilitatẽ excusato ergo. consequentia patet cum minore. & maior probatur dupliciter. Primò quia secundum Tho. ubi suprà bonitas & malitia uoluntatis est ab obiecto: & illud obiectum, scilicet actus ille sic à culpa excusatus. maximè propter bonum finem factus aut uolitus est licitus uel etiam bonus & meritorius. Secundò probatur eadem maior. quia secundum communiter doctores in c. primò de constitu. inter æquæ dubias opiniones licitum est iudici iudicare secũdum sibi gratiorem etiam si in facto iniusti-

iustitiam alteri faciat.& consensus in actum carnalem cum aliqua, pro quo tempore sua coniux futura est, vtique contra Caieta.in summ.tit.delectatio.per hoc excusatur à culpa, quia consẽsus solum dirigitur in illum actũ sub eo modo & conditione quibus licitum est: ubi si absolutè sine tali modo aut conditione matrimoniali in eam consentiret certè peccaret.

Respon. Respondeo secundum Adria. ubi supra in 10. quodlibet. quòd illa maior solum est uera quando illa qualitas afficit tam ipsum uolitum, quàm etiã ipsum velle, idest quando illa causa, putà ignorantia excusans actum uolitum à culpa, cõcurrit etiã cum ipso consensu, vt supra dictum est. & tunc negatur minor: quia illa ignorantia solum afficit illum actum uolitũ ignoratũ, & nõ ipsum uelle, nec uolitionem ipsius actus eò quòd scienter cõplacet & consentit in illo malo actu de se quamuis ignorato. Et ad primam probationem ex B. Th. ubi nititur probare quòd illa maior est uera etiã si illa qualitas solum ipsum uolitum afficiat. Respondeo secundũ Adria. ubi supra de Eucharistia quòd bonitas & malitia moralis uoluntatis est ab obiecto non quidem absolutè sed in ordine ad uoluntatem sumpto, ad hunc sensum, quòd illa uolitio est bona cuius obiectum sic qualificatum per aliquã legem uoluntatis nõ prohibetur appetere, sed potius suadetur uel cõceditur: mala aũt cui tale obiectum appetere prohibitũ est. exépli gratia. Proximus inculpabiliter occiditur à me uel ab alio in furia uel in somno uel etiam à bestia. dico quod licet illa occisio moraliter mala non sit, quia tamen nobis prohibitũ est id uelle: ideo ipsa est mala in ordine ad uoluntatem, ita quòd illam occisionẽ uelle aut in ea complacere malum est. Sic in proposito, ille actus de se malus quamuis per ignorãtiam excusatus eò ipso quòd ex genere malus est, prohibetur uoluntati illum scienter uelle aut in illũ consentire. Ad secundã eiusdẽ maioris probationẽ de iudice secundum suam opinionẽ iudicante, respondeo ex Adria. in 10. quodlibet. quòd secundũ Tho. ubi supra in responsione ad ultimum, ignorantia circunstantiarũ se tenet ex parte obiecti. inde quãdo iudex excusatur à peccato ideo est quia ignorat sententiã esse contra iustitiam: & ita ignoratur nõ solum ipsum uolitum sed etiã ipsum uelle contra iustitiam esse. Nam si sciret uel iudicaret id, uel id uelle esse contra iustitiam, utique, non excusaretur id uolendo aut secundum id iudicando. in casu autem quæstionis ignorantia nõ afficit ipsum uelle: ideo simile non est, tametsi Aristote. in problemate cẽset iudicẽ in præiudiciũ tertii nõ licitè sequi opinionem sibi gratiorem iu. illo casu, ut refert etiam maioris in quarto. q. t. Sicut etiam uiolentia excusat quidem mulierem renitentem à culpa adulterii: sed non ipsam optantẽ ut per uiolẽtiam stupretur. Nam ut ait idẽ Adria. ubi supra de Eucharistia. q. 4. licet consensus in factum & ipsum factum humanũ ex uoluntate per rationem directa procedens, sũ sit sub similibus cõditionibus, similiter se habeat quò ad bonitatẽ & malitiam, quia tunc manet eadem ratio utriusque eorum excusans uel accusans: Non tamen est idẽ iudiciũ de consensu in factum deliberato, & de facto ipso nõ humano uel non deliberato. quia nõ humanum uel non deliberatũ est excusat factũ: & nõ potest excusare consensum qui deliberatus est. & ita in illo facto est aliqua ratio, putà ignorãtia ipsum factum à culpa excusans, quæ non est in consensu deliberato in illud factum: qui proinde consensus à culpa excusari non potest.

Ad aliud de consentiente in copulã cum vxore futura dico ex eodẽ Adria. non esse simile. quia licet cõsensus in factũ sub conditione & modo quibus licitũ est ipsum uelle non sit malus, & talis est consensus in copulam cum coniuge futura. Nõ tamen consensus in factum est licitus si feratur solum in factũ sub conditione & modo quibus substantia ipsius facti licita est, si nõ sit licitum in ipsum factum cõsentire aut ipsum uelle sicut de occisione proximi per bestiam uel per furiosum, uel de stuprata per uiolentiam uel in somno: & de consensu in tale factum supradictum est.

Secũdò arguitur. quia talis actus, putà pollutio in somnis, uel alius actus per ignorantiam quamcunquẽ uel aliàs à culpa excusatus, nec in se ut cõstat nec in sua causa ut supponitur est culpabilis. ergo licitè desiderari & in eo complacere potest. Argum. 2.

Respondeo negando consequentiam ut ex præcedentibus potest constare. Respon.

Quò ad secundum dubiũ, scilicet utrum in prædictos actus liceat deliberatè propter bonũ finem cõsentire, est duplex opinio. Prima quòd sic: quæ dupliciter probatur primo quia licitum est cõplacere in morte inimici uel prædonis uel infideliũ licitè à Deo uel iudice facta vel facienda, eamque desiderare, uel ægritudinem aut iacturã corporalẽ eorum propter hunc finem, scilicet ut non me uel alium uel Ecclesiã uexent iniustè, uel ut ipsi uel alii à peccatis cõuersi redeant ad cor, dummodo à prædicta eorum morte uel iactura tẽporali per me aliàs iniustè inferenda ego corde, ore & opere abstineam, ut communiter hoc tenent doctores in tertio distinctio. 30. ex Greg. lib. 22. moral. ca. super id Iob, 31. si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat. quia tunc potius appetimus proximò malum illud sub ratione boni quàm sub ratione mali, & talis complacentia potius est in illo bono fine quàm in illo malo optato: quia propter unumquodq; tale & illud magis. ergo similiter uel à fortiori licebit ex bono fine complacere in omnibus aliis actibus malis per ignorantiam excusatis à culpa, putà in pollutione uel etiam in fornicatione uel homicidio in somnis uel etiam omnino ignoranter cõmissis, licitum erit complacere propter alleuiationem naturæ uel sanitatem, aut propter hæredem regni inde prouenientem. Dubium 2.

Secundò probatur idẽ, quia medicus licitè pos-

set

set desiderare pollutionem alicuius nocturnam uel in somnis, non quidem liberè procuratã sed uia tantum naturali prouenturam, ad finem sanitatis uel exonerationem naturę uel ad ardorem etiam libidinosum temperandum & huiusmodi: sicut & sudorem uel fluxum sanguinis naturalẽ. ergo & ipse homo potest id sibi desiderare & in eodem iam facto ad eundem finem complacere. & ergo in aliis quibuscunque de se malis, putà in coitu fornicario in somnis commisso ad bonum finem complacere licebit. Hanc opinionem tenet Adria. in 4. de eucharistia. q. 4. cuius oppositũ ipse in 10. quodlibeto. art. 2. sentire uidetur & ad idem est palude. in 4. distin. 9. q. 3. cum aliquibus alis.

Opinio. 2. Secunda opinio est prędicti Adriani in 10. quodlibet. art. 2. propositione 2. & Soto etiam superius & aliorum doctorum quòd nõ licet complacere in supradictis actibus propter quemcun que finem quantumcunque bonum. Quod dupliciter probatur. Primò, quia ut supra probatũ est talis cõplacentia absoluta est mala. ergo etiã illa conditionata uel propter bonũ finem. patet consequentia. quia ille bonus finis non tollit malitiã obiecti uel uolitionis eius: sicut neque fornicatio propter bonũ finem uidetur bona, aut desinit esse mala, ut dictum est. Secũdò probatur opinio hæc. quia aliàs sequeretur, quòd liceret homini complacere in fornicario actu in somnis aut ignoranter uel uiolenter perpetrato, quia inde præclarum filium habuit: & filio liceret in parricidio ignoranter aut uiolenter commisso complacere quia inde in bona hæreditate succesit. Nam æquè tollit uoluntarium & excusat à culpa coactio naturalis uel uiolentia sicut & ignorantia: & ita per eandẽ rationem liceret in fornicatione uel parricidio uiolenter sicut ignoranter commisso complacere propter bonum finẽ. Sed illud de coactione uel uiolentia est absurdũ concedere. ergo & aliud de ignorãtia & aliis eiusmodi. ideo quamuis licitum sit Iacob complacere in hoc ꝙ nõ peccauit ignorãter Lyam cognoscendo, aut in sanitate aut in filio inde proueniente: non tamen de ipso actu aut quia Lyam ita cognouit. & ita non de pollutione sed de sanitate inde proueniente licitum est complacere. & consonat Vega de iustificatione.

Resp. ad primã rationẽ. Ad rationes autem præcedentis opinionis respondet ad primam negando consequentiã. quia in casu antecedentis circunstantia finis iustificat occisionem quam afficit & consensum in illam, in casu autem consequentis de quo est dubium præsens, illa ignorantia quæ afficit & concurrit cum actu quem excusat non afficit nec concurrit cum consensu in illum actum: ideo nec illum excusat, ut supra in primo dubio in responsione ad primum argumentum dictum est.

Ratio ad secundam. Ad secundam rationem respondeo, quòd aliqui doctores de hac secunda opinione negant tam antecedens quam utramque consequentiam per eandem rationem. ego uerò etiã tenẽs secundam hanc opinionem ut magis probabilem & ueram, concesso antecedente & prima consequentia negarem secundam. & ratio discriminis est: quia pollutio nocturna uia tantum naturali sine ulla culpa proueniens, nullo modo est actus humanus nec hominis, sicut nec sudor aut fluxus sanguinis naturalis: quia nullo modo est uoluntarius nec à uoluntate per modũ imperii procedẽs, nec illi subiectus est: sed ut dixi solum est effectus naturalis sicut & actus potẽtiæ sensitiuæ uel uegetatiuæ in quibus nulla ratio culpæ esse potest. ideo in ipsam pollutionem naturalem præteritã uel futuram complacentia ex aliquo bono fine licita est. Secus in aliis actibus, putà fornicatione uel homicidio per ignorantiam uel per somnum à malitia excusatis: quia ex natura sua hi actus in potentia rationali subsunt hominis uoluntati & imperio tamquam actus eius potentiæ executiuæ: ideo ex genere suo difformes sunt rectę rationi etiam mali atque prohibiti, ut supra in fine q. 23. habetur. à qua malitia non nisi per ignorantiam uel uiolentiam possunt spoliari. ideo & consensus deliberatus in tales actus à culpa excusatos, à culpa excusari non potest.

Nota concordiam & resolutionem. Et fortè per hanc differentiam prędictorum actuum concordari possunt, prædictę opiniones. ut prima opinio sit uera de pollutione nocturna, naturali tantum uia proueniente. secũda opinio de aliis actibus de se malis per ignorantiam excusatis ut est fornicatio & homicidium in somnis: quia complacentia deliberata in illam ex bono fine, nõ autem in hos alios actus licita est. Nõ autem liceret absolutè sine ullo bono fine, in illã pollutionem naturali tantum uia prouenientem aut prouenturam complacere, aut illam desiderare: quia uana & periculosa est: id quod de sudoris aut naturalis fluxus sanguinis complacentia absoluta dici non potest. & ita tenet Nauarro in summa ca. 16. 6. Precepto. nu. 6. cum hac concordia & resolutione.

FINIS LIBRI SECVNDI.

ANTONII CORDUBEN.
ORD. MIN. REGUL. OBSERVANTIAE PROVINCIAE CASTELLAE,
QUAESTIONARII THEOLOGICI, *Liber Tertius.*
Qui de Conscientia est, Quatuordecim quæstiones complectens.
QUAESTIO PRIMA.
Quid sit synderesis, conscientia, & quomodo differant, & ubi subiectentur.

RESPONDEO per tria puncta, quorum primum est, quid hæc sint. secundum quomodo differant inter se & alia similia. tertium ubi subiectentur.

Quò ad primum punctum di co, quòd Synderesis seu Synteresis strictè & propriè accepta est lumen connaturale seu inclinatio naturalis, inclinans intellectũ ad assentiendũ naturaliter principiis practicis euidētibus ex ter minis, dictātibus uel significātibus in uniuersali aliquid laudabiliter prosequẽdũ seu fugiẽdũ esse.

Consciẽtia uerò strictè accepta & propriè est notitia adhæsiua seu indicatiua, actualis, seu habitualis acquisita, conclusionis deductæ ex supra dictis principiis practicis uniuersalibus, dictans seu significans in particulari aliquid bene uel ma lè moraliter agendum uel actum esse.

Declarantur simul & probantur particulæ. dicitur quòd Synderesis est lumen seu inclinatio na turalis: quòd ideo sic disiunctiuè dictum est, quia circa hoc sunt opiniones. Nam B. Thom. 1. part. sum. q. 78. art. 12. & Sco. in 2. distinct. 39. & multi alii realizantes communiter tenent quòd Synderesis non est ipsa potentia aut ratio intellectiua neque passio aut actus ipsius intellectus aut uoluntatis: sed quidditatiuè est quidam habitus na turalis seu lumen naturale intellectus. & nomen habitus hic accipitur largè pro uirtute seu qualitate perfectiua potentiæ, sicut lumen naturale oculorum seu intellectus seu etiam lumen gloriæ dicitur habitus perficiens oculos seu intellectum ipsum secundum Tho. 1. 2. q. 49. & q. 50.

Quòd ergo Synderesis non sit actus aliquis rationis seu uoluntatis probatur secundum Gabriel & Sco. & communiter doctores, in 2. distinctio. 39. Nam in hoc omnes concordant, neque sunt opiniones, quia Synderesis à Beato Hieronymo in gloss. super Ezechi. 1. & ab omnibus do ctoribus ponitur in quolibet homine esse quoddam naturaliter inclinans ad bonum & remunerans malo, & quod est inextinguibilis. actus autẽ non est inextinguibilis neque semper naturaliter in homine manet, ut patet: quia 3. de anima in principio suæ creationis anima est sicut tabula rasa in qua nihil est depictũ. & patet etiam quia in aliquibus absorptis in peccatis non sentitur hæc remuneratio actualis, & per consequens eadem ratione non est habitus acquisitus: quia sic præsupponeret actus à quibus generaretur: sed ante quemlibet actum est ipsa Synderesis inauferibilis ab homine ut patet ex dictis. Neque est passio: quia passio uel est actus appetitus uel ab actu causatur propriè loquendo de passione, secundũ 2. Ethi. cap. 5. & latius de hoc Ocham in 3. q. 12. & in 2. quodlibet. q. 17. Synderesis autem neque est actus neque præsupponit illum ut patet ex dictis; & in his oẽs doctores cōcordāt. restat igitur ꝙ sit potẽtia ipsa uel habitus naturalis seu lumen, aut inclinatio naturalis ut habet in diffinitione.

Quid autem horum sit: in hoc sunt opiniones quia ut diximus Tho. & Scot. & reales communiter tenent quòd est habitus aut uirtus naturalis seu lumen naturale quòd idem est. quod pro batur dupliciter. Primò, quia sicut ratio speculatiua de speculatiuis: ita ratio practica ratiocinatur de operabilibus. ratiocinatio autem est progressio aut discursus intellectus ab uniuersalibus ad particularia concludenda. ergo sicut oportet in nobis esse naturaliter indita principia speculabilium, ita & operabilium. prima autem principia speculabilium in nobis naturaliter indita, nihil aliud sunt quàm quidam habitus aut uirtus naturalis ipsorum principiorum, qui 6. Ethi. dicitur intellectus uel lumen intellectus agentis: quia scilicet ex ratione terminorum apprehẽsorum, statim intellectus acquiescit illis principiis uirtute luminis naturalis ipsius intellectus. Nam sicut oculus corporalis uirtute luminis seu potius claritatis naturalis inditæ, uidet præsentia obiecta: ita similiter in nostra ratione practica est quidã habitus, aut uirtus naturalis seu lumen suum naturale principiorum operabilium, quæ sunt uniuersalia principia iuris naturalis, utpotè quòd nõ est iniustè alicui nocẽdũ nec malè agen dum & ꝙ summũ bonũ est summè colendũ. &c. quibus principiis ex significatione terminorum apprehensorum statim intellectus acquiescit uir tute prędicti habitus seu luminis naturalis. hic au tem habitus seu lumen naturale quò ad princi-

pia practica dicitur synderesis, quae omnino malo dissentit, bono autem assentit naturaliter.

Secundò probatur auctoritate Augustini in lib. de Baptismo paruulorum. qui diffiniens synderesim dicit. Synderesis est lumen innatum & animae concreatum, quo dirigimur & mouemur ad faciendum ea quae pertinent ad iustificationem culpae & uitationem poenae & adeptionem gloriae. Item Basilius uocat synderesim naturale iudicatorium. & similiter August. lib. 3. de libe. arbitr. & lib. 12. de trinitate. Item hieronymus in glos. super. 1. cap. Ezechi. ibi Facies aquilae desuper &c. dicitur quòd synderesis est scintilla rationis non extinguibilis, quae per faciem aquilae signatur, ut proximè dicetur in secūdo puncto quomodo hoc intelligatur. & ita patet secundum reales quomodo synderesis est habitus seu lumen naturale animae superadditum respectu principiorum practicorum. Sed quia nominales non ponunt talis habitus seu lumina animae uel intellectui superaddita: ideo disiunctiuè dictū est q synderesis est inclinato seu instinctus naturalis, uel q est ipsa potentia intellectiua quatenus inclinata & nata est ad assentiendum principiis practicis. ita quòd secundum nominales synderesis supponit pro ipsa potentia intellectiua de materiali & connotat de formali quòd sit naturaliter inclinata assentire principiis: & non dicit habitum seu lumen distinctum ab essentia animae, sicut nec intellectus respectu principiorum speculatiuorum. Et ratio horum est duplex prima ut tangit Gabriel ubi supra & Angest in morali. cap. 3. & communiter doctores nominales, quia cùm non sit ponenda pluralitas sine causa rationabili: posita autem anima intellectiua & apprehensione principii practici seu speculatiui omnibus aliis semotis, statim intellectua ex sua natura assentit. ergo. Item secunda ratio est, quia habitus uel qualitates aliae ponūtur ad hoc ut potentia quae de se est indifferens ad duo contraria, per illas determinetur & limitetur ad unū: sicut appetitus concupiscibilis per temperantiam determinatur ad bonum uirtutis. Nunc autem intellectus per se determinatus est ad illa quae lumine naturali nota sunt: quia naturaliter eis propositis assentit. ergo non opus habet alia qualitate ad id ordinari: sed ipsa eius inclinatio naturalis sufficit & dicitur lumen seu etiam habitus eius aut uirtus naturalis. & ita tenet Soto de iusti. & iur. lib. 1. quaest. 4. art. 1. & ut satisfaceremus otrique uiae ideo disiunctiuè dictum est, quòd synderesis est habitus uel lumen propter reales, uel inclinatio naturalis propter nominales, ut dictum est.

Secunda particula est, nata ad assentiendum, quia non oportet quòd actualiter assentiat: quia ipsum lumen seu inclinatio uel potentia naturalis dicitur & est synderesis etiam dum actu nullum principium aprehendit. Item dicitur ad assentiendum & non ad apprehendendum: quia non sufficit ad synderesim quòd sit nata apprehendere sed assentire principiis. & ita assensus actualis seu habitualis talium principiorum productus, est effectus immediatus ipsius synderesis: qui quidē assensus est dictamē uel lex naturalis per modū habitus uel permanentis in nobis naturaliter existēs, ut infra in secundo puncto latius declaratur.

Tertia particula naturaliter. q a uidelicet statim apprehensis terminis necessariò fit assensus seu dissensus, si nō ponat obex, de quo latius infra q. 7. hic.

Quarta particula, principiis practicis, nō enim est nec dicitur synderesis propriè respectu speculabilium sed ratio: neque respectu cōclusionis etiam practicae sed conscientia ut infra habetur.

Quinta particula, euidētibus ex terminis, quia respectu principiorum euidentium per experientiam non est nec dicitur synderesis: eò quod talia principia apprehensa possunt ignorari, uel non statim potest eis assentiri.

Sexta particula, dictātibus uel significātibus &c. ponitur ad maiorem declarationem illius quartae particulae, scilicet principiis practicis: quia est synderesis respectu principiorum practicorū uniuersalium, non artificialium, sed prudētialium, quibus uoluntas se cōformans bene moraliter & laudabiliter operatur. ut hoc latius declaratur infra diffinitione conscientiae.

Nunc declaratur simul & probatur ipsa diffinitio conscientiae prima particula est q est notitia adhesiua seu iudicatiua. dicitur notitia quia pertinet ad intellectum non ad uoluntatem, ut infra in 2. & 3. puncto principali latius de hoc agitur. *Quid sit conscientia.*

Dicitur adhesiua quia non sufficit q sit apprehensiua tātum quod quncupliciter patet, Primò quia eiusdē obiecti eodem modo apprehensi possunt esse contra iudicia seu conscientiae in diuersis intellectibus simul, aut in eodem intellectu successiuè, putà stante hoc obiecto seu hac propositione, iurādum est licitè, nunc in tali casu eodem modo apprehensa, possunt esse scientiae aut conscientiae contrariae: quia unus potest assentire & alius seu idem postea dissentire. ergo conscientia non est actus seu habitus apprehensiuus sed iudicatiuus cum idem numero uel specie sibi non contrarietur, ut hoc etiam ait Gabriel.

Item secundò quia conscientia erronea uel recta non sunt conditiones proprietates seu differentiae notitiae apprehensiuae sed iudicatiuae.

Item tertiò quia scire non est differentia notitiae apprehensiuae sed iudicatiuae. de conscientia autem dicitur Eccles. 7. Scit conscientia tua &c. ergo conscientia est nōtitia iudicatiua actualis uel habitualis: modò sit euidēs aut opinatiua seu probabilis, modò sit fides theologa aut logica ut ait Florenti. 3. part. Sum titu. 3. cap. 10. §. 9. secundū Albert. mag. ut etiam hoc patebit latius infra q. 5. propositione 3. & q. 2.

Item quartò ex ratione ipsius nominis: Nam conscientia secundū proprietatē uocabuli importat applicationē, sciētiae seu cognitionis synderesis

ſis ad aliquid: ideo nõ dicitur ſimpliciter ſcientia ſed conſcientia, idcſt cum alio ſcientia. Hæc autem applicatio ſcientiæ ſeu cognitionis ipſius ſynderefis ad concluſionem particularem fit hoc modo ſecundum Florent. 1. part. titu. 3. cap. 10. Quia fit in mente hominis quidam ſyllogiſmus: cuius maiorem præmittit ſynderefis dictans omne malum eſt uitandum: minorem uerò ſubſumit ratio, putà adulterium eſt malũ quia prohibitum à Deo, aut quia iniuſtum & inhoneſtum & huiuſmodi: conſcientia autem infert concluſionem ex prædictis cõcludens, ergo adulterium eſt uitandum. Aſſenſus igitur actualis ſeu habitualis de tali concluſione dicitur conſcientia quaſi concludens ex alio uel cum alio ſcientia, eò quòd conſcientia ratione ſupradictorum, ſcilicet ſynderefis & rationis concluſionẽ infertur, cõcotdant. Tho. in ſecũdo diſtinct. 24. & cõmuniter doctores diſtin. 39.

Quintò probatur idem ſecũdum eoſdem ubi ſupra ex effectibus cõſcientiæ, quia effectus conſcientiæ ſunt teſtificari, ligare, mitigare, accuſare, excuſare, remordere, reprehendere, errare & non errare &c. huiuſmodi, ut infra q. 3. latius. Sed hæc omnia ſequuntur naturaliter applicationem alicuius noſtræ cognitionis ſeu ſcientiæ ad ea quę agimus: ſecundum quod recognoſcimus nos aliquid feciſſe uel non, aut bene uel malè: uel ſecundum quod iudicamus aliquid eſſe faciendũ uel non: & quia talis applicatio quæ dicitur conſcientia eſt mutabilis. Nam eſt aliquando recta, aliquando erronea, nunc teſtificans, nunc ligans, nunc accuſans nunc excuſans circa operationes & facta particularia. ergo eſt actus iudicatiuus ſeu habitus ex actibus generatus: & per cõſequẽs non eſt habitus naturalis neque potentia: quia hæc ſunt inuariabilia & immutabilia neq; deponi poſſunt cõſcientia aũt ſic. Tertia particula, acquiſita, patet ex dictis. Quarta particula, cõcluſionis deductæ ex principiis practicis uniuerſalibus. de quibus, ſcilicet eſt ſynderefis: etiã patet ex dictis. Quintã particula, dictans ſeu ſignificãs &c. quod etiam patet ad maiorem declarationem. perquã etiam particulam conſtat, quòd non quælibet notitia concluſionis practicæ dicitur conſcientia: nõ enim illius quæ ſolũ oſtendit modum agendi conformiter ad artem, nõ autem ad rectam rationẽ, ſicut ſunt concluſiones artium methanicarum: quæ ſic oſtendunt modum agendi conformiter ad artem, quòd tamen non dictant aliquid eſſe agendum ubi, quomodo. cur. quando, ut ſit opus moraliter bonum laudabile & ſtudioſum, quod pertinet ad practicam prudentialem ſeu moralem. ut latè de hoc Gabriel in prologo ſententiarũ q. 11. & Angeſt. in morali. cap. 7. ſecundum communiter doctores. ſolum itaque notitia practica quę ad prudentiam aut moralem ſcientiam pertinet, ad quam conformiter uel difformiter uoluntas bene uel malè operatur eſt conſcientia. ideo dictum eſt bene & laudabiliter ſeu malè agendum eſſe, & ulterius additur, eſſe fore uel fuiſſe, quia conſcientia eſt reſpectu actionis cuiuſlibet temporis etiam præteriti, ut patebit infra q. 3. propè finem ex ipſius conſcientiæ effectibus: ſynderefis autẽ ſolũ eſt reſpectu actionis tẽporis pñtis aut futuri: quod tunc ex dictis, tum etiã ex dicendis liquet.

Secundum punctum principale huius quæſtionis, eſt differentia inter ſynderefim, cõſcientiam, rationem, prudentiam, legem, & liberum arbitrium. Nam ſecundum Tho. 1. par. ſum. q. 79. art. 12. Ratio eſt potentia ipſa intellectiua: Synderefis autem eſt lumen ſeu habitus naturalis ſuper additus. Sed ſecundum nominales eſt differentia ratione actuum uel effectuum. quia cum ratio animæ habeat tres actus, ſcilicet cognoſcere, deliberare ſeu conſiliari, & iudicare: eſt enim cognitiua operabilium: & eſt deliberatiua eorum, & iudicatiua operabilium particularium uel uniuerſalium, etiam non pertinentiũ ad mores. & quantũ ad hæc non eſt ſynderefis ut patet ex diffinitione ſupra poſita: quatenus autem ratio, eſt iudicatiua operabilium pertinentium ad mores, ſic eſt ſynderefis, prout ſcilicet nata eſt ratio aſſentire principiis. & ita ſecundũ nominales ratio differt à ſynderefi: quia ratio eſt potentia intellectiua abſolutè & connotat cognitionem intellectiuam ſpeculatiuam ſeu practicam uniuerſalem ſeu particularem quamcunq;. Synderefis autem eſt ipſa potentia ſeu inclinatio intellectiua & cõnotat quòd inclinat ad aſſentiendum ſolum principiis practicis uniuerſalibus &c. ut habetur in diffinitione. *Secundum punctum.*

Sed ſecundũ Tho. Bonauen. & alios Synderefis, differt à ratione ut dictũ eſt. inſuper quia ratio incognoſcendo deliberando & iudicando poteſt errare: ſynderefis autẽ nõ, quia ſemper rectè dictat uel inclinat. Item quia in ratione ut ſic nõ eſt meritũ uel demeritum uel peccatum: in ſynderefi aũt ſic: quod intelligendum uidetur, ꝙ deliberatè, & ſpeculatiuè cognoſcendo uel aſſentiẽdo verè uel falsè, nõ ſemper eſt peccatũ aut meritum, putà in aſſenciendo ꝙ ſortes currit, aut ꝙ talis cõtractus eſt licitus: eſt aũt meritũ uel demeritum deliberatè nos cõformãdo ſynderefi, quia ſemper rectè dictat, quia Eth. 4. ratio ſemper deprecatur ad optima, ubi Ariſto. ſynderefim largè rationẽ appellat. ecce ergo quomodo ſecundũ diuerſas uias ratio differat à ſynderefi. Rurſus ſynderefis differt à prudentia, quia ſynderefis eſt ſolũ reſpectu principiorum uniuerſaliũ: prudentia aũt ſeu ratio recta agibiliũ, eſt maximè reſpectu particulariũ. Item quia prudentia eſt actus ſeu habitus etiam acquiſitus: ſynderefis aũt non, ut patet ex dictis. Iterum ſynderefis differt à lege naturali. Nam ſynderefis eſt prædictus habitus uel uirtus uel inclinato naturalis uel lumen naturale, ad ſtatim aſſentiẽdum principiis & dictaminibus practicis ſtatim ut proponuntur. lex autem naturalis eſt ipſum dictamẽ & iudicium productum de illis principiis: & ita dicitur lex naturę nobis impreſſa & indita à natura,

quia

quia apprehẽſis terminis ſtatim uirtute ſynderesis intellectus format iudicia & dictamina hæc, & dicitur quòd lex naturalis ineſt nobis per modum habitus, quia per modum permanentis in abſentia actus in nobis eſt modo prædicto: & quia continetur in ſynderesi habitualiter uel uirtualiter quia eius uirtute ſtatim illa principia iudicamus. Itẽ ſynderesis differt à libero arbitrio: quod eſt facultas rationis & uoluntatis: & quatenus habet & dicit aliquid pertinens ad intellectum eſt reſpectu particularium: & poteſt errare ſeu malè agere: ſynderesis autem non, ſed naturaliter inclinat & neceſſario ad aſſentiendum principiis uniuerſalibus & ad bonum &c. ut patet ex diffinitione. Conſcientia autem differt à ratione, quia ratio eſt potentia aut cognitio intellectiua abſolutè: aut, communiter eſt reſpectu ſpeculabilium & practicorum, uniuerſalium & particulariũ &c. conſcientia aũt eſt ſolum notitia iudicatiua ut habetur in diffinitione. ſimiliter differt à prudentia & recta ratione: quia ſecundum Augeſt. in moralib. cap. 7. cõſcientia eſt tam verorum quàm falſorum: prudentia autem eſt ſolum uerorum practicorum: & recta ratio eſt etiam reſpectu uerorum ſpeculatiuorum. Similiter differt à libero arbitrio: quia liberum arbitrium eſt potentia ſeu facultas naturalis ad liberè eligendum &c. conſcientia autem eſt actus uel habitus acquiſitus intellectus. & ita patet differentia inter prædicta propriè & ſtrictè ſumpta. Si uerò cõſcientiæ & ſynderesis uocabula largè & impropriè capiantur, ut ſæpe apud doctores accipiuntur, ut dicit Tho. 1. 2. q. 79. art. 13. & Bonauent. in 2. diſtinctio. 39. & Angeſt, in moralib. cap. 7. ſynderesis aliquando extẽditur ut etiam accipiatur pro ſuis actibus: ſicut cauſa denominatur ſæpe à ſuo effectu & effectus à ſua cauſa: & ita ſynderesis capitur ſæpe & communiter pro actu ſeu habitu acquiſito reſpectu uniuerſalium principiorum practicorum: & dicitur ſynderesis actualis ſeu habitualis acquiſita. aliquando etiam ſed raro & impropriè reſpectu particularium de quibus eſt propriè conſcientia. Item conſcientia quæ propriè eſt actus uel habitus acquiſitus particularium ut in ſua diffinitione dictum eſt, capitur ſæpe pro actu ſeu habitu reſpectu uniuerſalium: & aliquando licet raro pro habitu ſeu potentia naturali reſpectu principiorum & ſic extenditur ut comprehendat etiam ſynderesim. Et propter dictam uſurpationem uocabulorum ſæpe à doctoribus uſitatam, etiam actus & effectus alterius, alteri inuicem attribuuntur & cõmunicantur, & ideo tam ſynderesis quàm conſcientia dicitur lux uel lumen intellectus noſtri, pſal. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui Domine. ſecundum Damaſce. Nam uultus & facies Dei eius lumen ſiue cognitio eſt; unde lumen ſynderesis deriuatur ut dictum eſt. Dicitur etiam naturale iudicatorium animæ ſecundum Baſilium, & Auguſti. lib. 3. de lib. arbitr. & lib. 12. de trinita. Dicitur etiam lex naturale & ſcintilla rationis ſecũdum Hiero. in gloſ. Ezechiel. 1. Dicitur etiã ſpiritus ſeu corrector & pedagogus animæ ſociatus ſecundum Orige. & Hierony. in gloſ. ſuper Ezechi. 1. ibi facies aquilæ deſuper dicit quòd ſynderesis, eſt ille ſpiritus qui poſtulat pro nobis gemitibus in enarrabilibus Roma. 8. Dicitur etiam facies animæ ſecundum Hiero. ibidẽ ut etiam refert Florent. ubi ſupra. tum primo quia ſicut inter tot homines non eſt dare duas facies omnino ſimiles quod eſt mirum: ita nec facile duas hominum conſcientias in omnibus idem omnino ſentientes. tum ſecundò quia ſicut facies nunquam operitur licet alia membra occultẽtur, & per faciem quiſq; cognoſcitur: ſic conſcientia cooperiri non poteſt, quin uel hic aliquando per remorſum aut per effectus ſuos, uel tandẽ in morte aut in Iudicio manifeſtetur. Dani. 7. libri aperti ſunt. Quia nihil ocultum quòd non reueletur Math. 10. tum tertio q̃a ſicut ſecũdũ quod quis in anima eſt interius, effigiatur exterius in facie, aut componit faciem ſuam, & ſic iudicatur de diſpoſitione interiori. ita ſecundum opera & conſcientiam ſuam tam à ſe quàm ab aliis unuſquiſq; etiam à Deo cognoſcitur aut iudicatur de ſua probitate uel malitia. Eccleſ. 19. Ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. de hac facie conſcientiæ miſticè dicitur Math. 6. Faciem tuam laua. & Ezechi. 1. Facies leonis, bouis, hominis, & aquilę, ubi ſecundum Hierony. in gloſ. per faciẽ hominis rationalis ſignificatur animæ uis rationalis in arce cerebri ſita. per faciem leonis furibundi ſignificatur iraſcibilis. cuius ſedes eſt ſcl. per faciem uituli petulantis ſignificatur uis concupiſcibilis ſeu concupiſcentia, cuius ſedes amoris uidelicet eſt in iecore. per faciem aquilæ uolantis & præminentis deſuper ipſorum quatuor ſignificatur, ſynderesis ſemper ad bonum inclinans & malo remurmurans, quæ in ſe nunquam extinguitur quãuis quò ad aliquem actum aliquando ſopiatur aut impediatur, ut infra q. 7. latiua. & ita gloſ. ibidem dicit quando nos aliquãdo uiciũ uoluptatibus uel furore uel ipſa interdũ rationis ſimilitudine decepti peccare ſentimus, ſynderesis eſt, quam propriæ aquilæ deputant non ſe miſcentem tribus ſed ipſa errata corrigentem. Hic eſt ille ſpiritus qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ad Roma. 8. hæc gloſ. & ratione huius ſynderesis dicit Magiſter in ſecundo diſtinctio. 39. ſecundum Ambro. quòd noſtra uoluntas naturaliter vult bonum, quod latius infra quæſt. 7. propo. prima declaratur.

Tertium punctum principale eſt de ſubiecto ſynderesis & conſcientiæ. ad quod reſpondeo quòd utraque ſubiectatur & eſt in potentia intellectiua practica: aut ſaltem ſynderesis eſt ipſemet intellectus practicus, & neque ſynderesis neque conſcientia eſt uoluntas neque in uoluntate pro ut uoluntas diſtinguitur ab intellectu. *Tertium punctum.*

Probatur primò de synderesi, quia ad synderesim pertinet esse lumē aut scintillam rationis aut assentire principiis practicis. hoc autem est proprium potentiæ intellectiuæ & non uoluntatis ut patet ex supradictis. Similiter patet ex ipsa uocabuli significatione: quia derinatur à syntereo uerbo greco quod latinè est attendo seu conseruo seu potius considero, inde syntheresis, idest attentio conseruatio seu potius consideratio. ideo potiua debet dici syntheresis quàm synderesis: sed corrumpuntur aut commutantur sępe literæ in compositione & deriuatione uocabulorum: ideo in hoc non est uis facienda. consideratio autem & attentio ad intellectum pertinet. Sed quia Henricus in primò quodlibeto. q. 18. dicit synderesim dici à syn, quod est con. & hæresis electio, idest coelectio: ideo ad uoluntatē retulit ut infra patebit. Sed certè sicut errauit in ethimologia ita & in sententia: & alii antiqui eum sequentes. Nos autem ne nimium curiosi uideremur tenuimus uocabulum commune synderesis: sed sententiam falsam reiecimus: secuti planè illud commune dictum sapientum, uidelicet, loquendum ut plures, sentiendum ut pauci. immo uerò locuti sumus ut multi: sensimus autem ut plures. Nam iam communiter sic tenetur à modernis, quòd synderesis aut syntheresis est aut subiectatur in intellectu aut se tenet ex parte eius & non ex parte uoluntatis.

Idem secundò probatur contra Henricum ubi supra & Bonauent. in 2. distinctio. 39. & alios antiquos tenentes quòd synderesis se tenebat ex parte uoluntatis, ut pondus eius eam naturaliter ad bonum uniuersaliter inclinans: propter rationes quæ infra tāguntur & soluuntur in argumentis. Contra hos itaque doctores probatur quòd non se tenet ex parte uoluntatis. quia si ipsa synderesis habet actum elicitum tendentem necessario in bonum & resistentem malo ut illi dicunt: at talis actus non potest esse in uoluntate: quia uoluntas quò ad exercitium seu productionem actus non necessitatur ab obiecto uel habente uim obiecti, sed solum à se ipsa seu à sua natura sic uel sic disposita seu à Deo secundum Tho. 1. 2. q. 9. q. 10. & communiter doctores, ita quòd si à summo bono clarè uiso necessitatur ad actum, hoc fit non ratione obiecti sed ratione ipsius uoluntatis sic dispositæ. ut latè Caieta. 1. 2. q. 10. art. 2. declarat. neque aliqua uis, qualitas seu habitus potest esse in uoluntate quæ sit principium necessitans ipsam ad productionem actus. ergo neque principium necessitans ad uolendum necessario conformiter ad principia practica, & ita synderesis seu pondus hoc naturale non est in uoluntate.

Item tertiò probatur idem, quia si esset aliqua talis potentia seu uis aut qualitas in uoluntate quę necessitaret illam ad actum eliciendum & per ipsum necessario tendendum in bonum & resistendum malo: iam talis qualitas esset suprema in tota uoluntate: quia respiceret finem ultimū à quo sumuntur prima principia practica. ergo in eius potestate esset ipsa uoluntas secundum quamlibet uim, & ita ipsa uis impediret omne peccatum in uoluntate: quia sicut ipsa necessario mouet ita necessario uolūtas moueret secundū motū illius, & sic semper esset rectitudo. quod patet falsum.

Istæ duæ ultimæ probationes sunt Scot. in secundo distinctio. 39. sed non concludunt intentum contra prædictos doctores. Nam potest ad illam secundam probationem dici quòd synderesis necessitat uoluntatem ad aliquos actus naturales: non quidem tanquam quid extrinsecum aut tanquā se tenens ex parte obiecti, sed tanquā se tenens ex parte ipsius uoluntatis per eam sic dispositæ, & ita potius uoluntas sic disposita necessitatur à se ipsa ad tales actus naturales tendentes in bonum qui non sunt meritorii, ut etiam id concedit Caieta. 1. 2. q. 9. & q. 10. art. 2. & q. 4. art. 4. & Angest. in moral. lib. cap. 3. fol. 10. Ad tertiam probationem potest dici, ꝙ talis qualitas esset suprema non simpliciter sed secūdum quid, scilicet quò ad mouendum uoluntatem naturaliter ad tales actus bonos: qua motione non obstāte potest uoluntas ex sua libertate alia motione liberè non se mouere ad illos sed ad alios actus deliberatos. sicq; negatur illa 1. & 2. consequentia. quantò magis ꝙ illa maxima quæ ibi ponitur pro probatione consequentiæ, ꝙ scilicet causa mouens, inquantum mota, qualis est uoluntas mota ab illa qualitate quæ dicitur synderesis, si necessario mouetur necessario mouet, secundū Caieta. 1. par. sum. q. 19. art. 8. habet ueritatem & intelligitur solum de motione cooperatiua & præcisa non autē de motione præuia & concausante. intelligitur ergo sic exemplariter, quòd sicut quādo uoluntas uult requiritur & sufficit ꝙ Deus cooperetur & moueat uoluntatē simul: & ita uoluntas mota mouet & operatur necessario tunc simul necessitate consequētiæ aut præsuppositionis, quia mouetur à Deo cooperante modo prædicto: quia tamen non ob hoc præcise uoluntas operatur uel cooperatur cū causa prima, scilicet cum Deo cuius etiam cursum & motionem tollere potest, si uidelicet liberè non cooperari aut ab actu desistere uelit. ideo nō necessario mouet seu operatur sed liberè: quia operatio primæ causę mouentis uel cooperantis modificat secundū naturā causæ secūdæ, putà uoluntatis liberè seipsam mouentis aut operātis. & ita in proposito diceretur ꝙ motio actiua uel operatio uoluntatis prouenit non tantū ex moueri à Deo uel à qualitate alia quæ dicitur synderesis: sed ex moueri simul & ex modo proprio ipsius uoluntatis qui est liberè operari, & sic patet responsio ad illas duas ultimas probationes. ideo prima ratio ad propositum est efficacior.

Nunc probatur ꝙ conscientia non nisi in intellectu practico sit. primò quia est notitia seu assensus conclusionis ut patet ex supradictis, hoc autē pertinet ad intellectū tantum. Itē Eccl. 7. Scit cōscientia

scientia tua &c. scire autem pertinet ad intellectum. Item Damascenus dicit quòd cõscientia est lex intellectus nostri. & conscientia dicitur simul scientia vt dictũ est supra. & cõscientia diuiditur in erroneam & verã seu rectam: quæ diuisio pertinet ad intellectum seu ad eius actus. & conscientiæ actus sunt iudicare, dirigere, testificari, arguere, qui actus pertinent ad cognitionẽ. Item secundum Scotum contra Henricũ vbi supra, à quo Henrico quò ad hoc discordat & bene Bonauen. concordans cùm cõiter doctò. quia habitus appetitiua non generatur ex uno actu nisi valde intenso. sed cõscientia gñatur ex vno syllogismo practico deducẽdo euidenter aliqd ex primis principiis. ergo.

Si ad hoc dicatur ex parte Henrici ꝙ sicut uolitio causatur à notitia licet parcialiter: ita habitus appetitus etiã totaliter ab una syllogistica notitia ut dictum est. Contra hoc arguitur quadrupliciter. Primò, quia quod natũ est causari ab aliqua causa non potest causari ab alia totaliter nisi virtualiter contineat perfectionem causæ. sed habitus voluntatis natus est causari ab actu uolũtatis sicut à propria causa. ergo non potest causari ab alio actu nisi iste actus contineat in se eminenter & virtualiter perfectionem actus voluntatis. sed actus intellectus nõ potest continere in se virtualiter perfectionẽ actus voluntatis: quia actus voluntatis est perfectior saltẽ in causando & mouẽdo formaliter, etiã secundũ ipsum Henri. quod lib. primo. q. 14. & B. Tho. 1. par. sum. q. 82. art. 2. & ibi Caieta. quãuis quò ad essentiam esset perfectior actus intellectus quàm voluntatis, principiatiuè libertas esset in intellectu priusquã in voluntate secundũ eundẽ. ergo non potest intellectus per actũ suum causare in uoluntate habitũ acquisitũ, & multò minus connaturalẽ seu pondus naturale voluntatis, quod Henricus dicebat esse conscientiã. Item secundò quia si conscientia sicut dicit Henricus esset pondus voluntatis: tunc autẽ voluntas necessitaretur illud habere & secundum illud operari: & sic non posset voluntas deponere conscientiam neq; liberè ageret, præcipue stante prædicto actu syllogistico: sicque non posset agere contra conscientiam quod tamen est falsum secundum communiter doctores & glos. ad Roma. 14. Quòd non ex fide peccatum est, idest quod est contra conscientiam. aut si dicatur ꝙ voluntas nõ necessitatur recipere illud pondus seu conscientiam neq; secundũ illam operari. sequitur ergo ꝙ intellectus non est sufficiens causa illius, quia causa sufficiente agente, nessario sequitur effectus in passo debitè approximato & disposito, vel saltem sequitur ꝙ non est necessario ponenda talis conscientia in uoluntate. Item tertiò ad idem quia si ponatur ibi quodq; sit habitus acquisitus: iam ex quo volũtas põt velle oppõsitũ. ergo ille habitus cõsciẽtiæ corrũperetur ꝑ alios cõtrarios actus volũtatis, sicque tunc nõ esset cõscientia in uolũtate. Quartò ad idẽ, quia si ponatur habitus naturalis in voluntate inclinans illã nõ necessitans ad particulares actus voluntatis conformes dictaminibus particularibus: sicut synderesis ponit ab Hẽrico ꝙ sit habitus naturalis in volunate inclinans volũtatem ad conformandum se dictaminibus vniuersalibus: tunc procedunt rationes supra factæ contra synderesim si ponatur in voluntate. Patet ita que quòd tam synderesis quàm conscientia propriè & impropriè acceptæ non sunt in uoluntate sed in intellectu eo modo quo voluntas ab intellectu distinguitur, aut realiter secundum Tho. aut formaliter secundum Scotum, aut ratione vel connotatiuè tantum secundum nominales.

Ex supradictis etiam sequitur quòd mentiri nõ est agere contra conscientiam formaliter & propriè: sicut nec dicere verum est agere secundum conscientiam formaliter & propriè: patet secundum Angest. in moral. cap. 7. quia mens & mentiri quod est agere contra mẽtẽ, similiter & dicere verum extendit se ad iudicium practicum & speculatiuum: conscientia autem non nisi ad practicum, vt patet de eo qui etiam contra mentem dicit aliquid esse factum, seu verum, & licet erroneè iudicat tamen illud mendacium esse asserendum & bonum ex aliqua causa pia monente: talis certè mentitur non tamen agit contra conscientiam: quia non agit contra id quod conscientia dictat esse cauendum, cùm potius ex suppositione dictet, sic agendum & mentiendum esse. Similiter stat quòd quis dicat verum quando conscientia dictat erroneè non esse rectè quòd est dicendum falsum aut mentiendum aut tacendum, ergo propriè nõ omnis mentiens agit contra conscientiam neque dicens verum agit secundum eam. Corolarium

CONTRA primam particulam diffinitionis synderesis vbi secundum reales dicebatur in primo & secundo puncto quòd synderesis est lumen naturale inclinans ad assentiendum. Arguitur primò quia tertio de anima dicitur quòd anima creata est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum. ergo anima à sua creatione nullam habet innatam cognitionem, lumen seu habitum naturalem cognoscendi, sed omne quod habet est acquisitum. Confirmatur primo per Augustin. lib. 1. retract. vbi retractat tamquam falsum quod ipse dixerat ex opinione Platonis seu imposita Platoni, scilicet omnes habitus cognoscendorum esse simpliciter animæ innatos: sicque animã creari habitualiter scientem, sed obliuioni dari ad tẽpus per molem corporis vbi anima opprimitur. quam opinionem reprobat ibidem August. & Aristo. 3. de anima, & in primo post. ergo anima non habet habitum naturalem ad assentiendum practicis sicut neque speculatiuis. Confirmatur secundò quia cognitio complexa non habetur nisi præuia incomplexa: & principiũ non cognoscitur sine cognitione terminorum. sed cognitio incomplexa: non habetur nisi mediante sensu, quia secundum Arist. nihil in intellectu quin prius sit in sensus Argum. 1.

sensu: nemo enim cognoscit colorem nisi per visum aliquo modo. vnde amittens vnum sensum necesse est vnam scientiam amittere, ergo omnis nostra cognitio complexa & incomplexa est acquisita, & non naturalis.

respon. ad 1. argumen. RESPONDEO ad primum Argumentum secundum Bonauent. in secundo distinctione. 39. prius notando quòd ibi tangitur difficultas an in nobis sint habitus naturales cognitiui seu lumen, & quomodo est omnibus naturalis origo cognoscendi. ad quod respondet quòd vltra illam opinionem Platonis reprobatã ab Aristo. & August. vbi supra in argumento, omnes doctores concordant in hoc quòd sicut uirtutes consuetudinales sunt quodammodo innatæ & quodammodo acquisitæ, de quo Tho. prima secundæ q. 63. art. 1. agit latè: sic etiam & habitus cognitiui non omnino sed quodammodo innati & quodammodo acquisiti sunt.

1. opinio. Sed illi doctores discordant in assignando modum quomodo illi habitus sint innati & quomodo acquisiti. Nam aliqui dicunt quod sunt innati intellectui agenti, acquisiti autem quã tum ad intellectum potentialem seu patientem aut recipientem quod idem est: quodque ad istũ intellectum dixit Aristotel. animam creari vt tabulam rasam, quodque ille intellectus potentialis est qui habet perfici mediantibus potentiis sensitiuis. Sed hæc opinio non uidetur consona Arist. neque veritati, quia intellectus agens haberet habitus cognoscendorum: quare non posset illos communicare intellectui possibili sine adiutorio sensuum inferiorum. Item si intellectus agens haberet habitus cognoscendorum: iam anima à sua creatione non esset ignorans, sed potius simpliciter sciens: quia ab habitu scientiæ dicitur quis simpliciter sciens. difficile est etiam cum hoc intelligere, quomodo species dicantur esse in intellectu agente, cùm possibilis dicatur quo est omnia fieri & agens quo est omnia agere.

2. opinio. Ideo est secundus modus dicendi, quòd scilicet habitus cognitiui quodammodo sunt innati quodammodo acquisiti. innati enim sunt quò ad cognitionem in uniuersali, & acquisiti quò ad cognitionem in particulari: siue innati sunt quò ad cognitionem principiorum, acquisiti autem quò ad cognitionem conclusionum. Sed neq; iste modus consonat verbis philosophi & August. nã primo post. probat Aristote. quod cognitio principiorũ non est nobis innata: deducens ad plura inconuentia. & ibidem ostendit quod cognitio principiorum acquiritur in nobis via sensus & memoriæ & experientiæ. Augusti. etiam. 12. de trinitate loquẽs de paruulo qui respondebat de omnibus principiis Geometriæ dicit, quod hoc non erat quia anima illius paruuli prius illa nouisset: sed potius ista videbat in quadã luce sui generis incorporea sicut videt oculus carnis ea quæ in hac luce corporea circa adiacẽt, cuius lucis capax eiq; cõgruens creatus est.

3 opinio. Ideo est tertius & vltimus modus dicẽdi cui tã dem assentit Bonauent. quod habitus cognitiui quodãmodo sunt nobis innati & quodãmodo acquisiti: non tãtũ loquẽdo de cognitione cõclusionũ seu in particulari, sed etiã principiorũ & in uniuersali. Nam cũ ad cognitionẽ duo cõcurrant necessariò scilicet præsentia cognoscibilis & lumen quo mediante de illo iudicamus, vt experimur in uisione corporali, & innuitur in pcedẽti auctoritate Aug. iam patet quod habitus cognitiui sunt quodãmodo nobis innati ratione luminis inditi nostræ animæ: sunt etiã quodammodo acquisiti rõne speciei qua præsentatur nobis ipsum cognoscibile. & hoc concordat cum Arist. & August. oẽs enim in hoc consonant quod potentiæ cognitiuæ sit inditũ lumẽ quod vocant naturale iudicatoriũ seu scintillã rationis: modo sit accidens super additũ intellectui, modo nõ secundũ diuersas vias realiũ & nominaliũ. Psal. 4. Signatũ est super nos lumẽ vultus tui. species autẽ & similitudines rerũ sępe acquiruntur in nobis mediatè sensu secũdũ Aristo. & experiẽtia patet: quia nemo cognosceret totũ aut partẽ, aut patrẽ aut matrẽ, nisi aliquo sensu exteriori speciem eius acciperet: indę fit quod amittens vnũ sensum necessariò admittit unã scientiã: illud aũt lumen naturale dirigit ipsam animã in iudicãdo tã de cognoscibilibus quàm de operabilibus. Et sicut inter speculabilia, quędã sunt valde euidentia sicut dignitates & prima principia: quædam minus euidẽtia ut conclusiones particulares: sic & in practicis quædã sunt maximè euidentia, vt illud, Quod tibi non vis alteri noli, & quòd Deo est obediẽdũ, & quòd non est malè faciendum &c. Alia sunt minus euidentia. ideo sicut cognitio primorum principiorũ speculabilium ratione illus luminis dicitur nobis innata, quia scilicet lumen illud sufficit ad illa cognoscenda, post præsentationẽ illorum per receptionem specierum sine aliqua persuasione super addita propter sui euidentiam. sic etiam cognitio primorum principiorum moralium est nobis innata: quia lumen illud sufficit ad illa cognoscẽda eo dem modo vt dictum est. ad cognitionem autem particulariũ conclusionum speculabilium seu practicorum, non plenè sufficit lumẽ illud sine aliqua persuasione seu habilitatione noua: ideo taliũ cognitio dicitur acquisita & non innata nobis. Ad propositum igitur, quia synderesis dicit illud lumẽ respectu principiorũ primorum practicorũ: modo illud lumẽ sit potentiæ supra additum, modo non secundũ diuersas vias realiũ & non nominaliũ supradictas: ideo dicitur quòd est cognitio innata nobis respectu talium, sed non respectu speciei repræsentantis nobis illa principia, vnde si qua sunt principia seu cognoscibilia quę cognoscãtur per sui essentiam & non per speciem., ita quod ad illa pręsentandũ intellectui nõ requiratur species repræsentans: tunc respectu taliũ potest dici synderesis ratio seu cognitio simpliciter nobis innata, putà respectu huius quod est Deum esse colẽdũ seu amandum. Deus enim non cognoscitur per speciẽ

vel

vel similitudinem à sensu acceptã: immo Dei notitia saltem confusa naturaliter est nobis inserta secundũ August. de quo latius apud Gabrielem & doctores in primo distinctio. 3. quid aũt sit amor non cognoscit homo per similitudinẽ exterius acceptã sed per essentiam: sicut & ipsam animã. huiusmodi enim affectus sunt essentialiter in anima. Ex his patet responsio ad dubium illud vtrùm oĩs

Dubium. cognitio sit à sensu. Respõdeo ait Bonauentu. vbi supra quòd non: quia necessario oportet ponere quòd anima nouit Deum aliquo modo saltem cõfusè & seipsam, & quæ naturaliter sunt in ipsa sine adminiculo sensuum exteriorũ: vnde illud Arist. nihil est intellectu quin prius in sensu intelligitur de illis quæ habent cognosci per speciem uel similitudinem exterius abstractã: & illa dicuntur esse in anima per modum scripturæ seu picturæ: & de his dicit Aristo. quòd anima nostra est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum vel scriptũ: non quidem quòd nulla sit notitia habitualis naturalis seu lumen naturale super additum secundũ reales quos sequitur in hoc ipse Bonauent. sed quia nulla est in ea pictura vel similitudo exterius proueniens seu abstracta: & hoc est quod dicit August. in libro de ciuitate Dei dicens sic. Inseruit nobis Deus nobile iudicatorium: vbi quid sit lucis quid tenebrarum cognoscitur in libro lucis qui veritas est; quia veritas in corde hominum naturaliter impressa est. & ex his patet responsio ad argumentum & confirmationes.

Argum. 2 Secundò arguitur contra secundam particulã diffinitionis conscientiæ quę habetur in primò pũcto: vbi dicebatur ꝙ conscientia est notitia actualis seu habitualis acquisita, non aũt potẽtia nec habitus naturalis. Sic arguitur. nihil est subiectũ peccati nisi potentia, sed conscientia est subiectũ peccati vt patet ad Titum primo. Inquinatæ sunt eorũ mentes & conscientia. ergo est potentia ipsa animæ & non actus nec habitus. Et confirmatur auctoritate Orige. dicẽtis, ꝙ conscientia est spiritus corrector & pedagogus animę. sed spiritus est ipsa mens. Ephes. 3. Renouamini spiritu mentis vestræ. seu est ipsa anima. Luc. 1. Exultauit spiritus meus. ergo. Confirmatur secundò, quia si cõscientia esset actus, nõ semper permaneret in homine: & si esset habitus acquisitus iam cõscientia non esset vnum quid sed multa: quia per multos habitus cognoscitiuos dirigimur in multis diuersis agendis. ergo est potentia seu habitus naturalis sicut synderesis.

Respon. ad secundum Argum. Respondeo secundũ Tho. prima part. q. 79. art. 13. ad primũ, cõcessa maiore negatur minor, & ad probationẽ ex Epistola ad Titum primo, respondeo ꝙ inquinatio dicitur esse in conscientia nõ sicut in subiecto sed sicut obiectũ in suo actu. id est sicut cognitum in sua cognitione inquantum scilicet aliquis scit se inquinatum.

Argum. 3. Ad primam confirmationem respondeo quòd in eius maiori ponitur causa pro effectu: & sic cõscientia dicitur spiritus & corrector secũdũ quòd spiritus ponitur pro mente, quia est quoddam mentis dictamen.

Ad secundã confirmationẽ respondeo cõcedẽdo quòd non semper manet cõsequentia propriè loquẽdo vt hic loquimur de cõsciẽtia: quia potest deponi, & sic qñ dicitur quòd semper manet accipitur cõscientia largè pro vt cõprehendit etiã synderesim seu capitur pro sua causa quod est idẽ, ut patet ex supradictis, & sic manet semper cõsciẽtia in sua causa, putà in synderesi: & eodẽ modo respõdeo ad oẽs auctoritates dicẽtes ꝙ est naturale iudicatorium indelebile & huiusmodi.

Tertiò arguitur cõtra tertium punctũ principale, vbi dictũ est synderesis & cõsciẽtia subiectãtur & se tenent ex parte intellectus. Probatur tripliciter ꝙ synderesis se teneat ex parte voluntatis. Primò q̃a synderesis semper & naturaliter remurmurat malo & instigat volũtatẽ ad bonũ honestum: sed vterq; actus pertinet ad volũtatẽ, qua sicut voluntas naturaliter vult cõmodũ suum secundum Alsel. de cõcordia Euange. c. 26. & 44. dicentem, cõmoda non velle nequit: naturaliter nobis inest affectio cõmodi. ergo similiter naturaliter vult bonũ honestũ seu iustum. patet hoc, quia bonũ iusti est perfectio æquè conueniens voluntati sicut bonũ cõmodi, vt etiã dicit Ambro. & magister in secundo distiu. 39. dicit. ꝙ voluntas nostra etiã nũc in statu naturę lapsæ, naturaliter vult bonũ honestũ quãuis sine gratia illud efficaciter exequi non possit. tunc vltra si voluntas naturaliter vult bonũ honestũ, ergo necessario vult illud. patet hæc consequentia: q̃a voluntas naturalis necessariò vult illud in quod naturaliter tendit, ut etiam patet ex Augu. 13. lib. de trinit. c. 5. dicente ꝙ certum est oẽs velle Beatitudinẽ pp inclinationẽ naturalem ad illã: quod tñ nõ esset certũ si volũtas nõ necessariò vellet illã. & sic patet qđ omne naturaliter volitũ est nessariò volitũ. Nunc verò illud qđ est principium naturaliter seu necessariò, & formaliter effectiuè & non solum ostensiuè & dictatiuè inclinans volũtatem ad bonum honestum, debet poni in uoluntate potius quàm alibi, ut patet. hoc autem est synderesis, ut supra assumptũ est in maiori, & patet ex supradictis secundum oẽs. ergo synderesis se tenet ex parte voluntatis. Argu. 3.

Secũdò principaliter probatur idẽ. q̃a sicut natura inferior, putà irrationalis habet principiũ tẽdẽdi in illud quod sibi rectè cõuenit secũdũ suam naturam ut patet: & sicut intellectus & potentia uisiua habet suum lumen naturale ad videndum, seu ad actus secundum suam naturam ei conuenientes. ergo similiter voluntas habet suum principium & pondus ipsam naturaliter inclinans ad actus conuenientes secundam suam naturam rationalem, putà ad bonum honestum. patet consequentia ab æqualitate rationis seu etiam à fortiori. Item tertiò probatur idem. quia contra malum, est bonum sibi oppositum à Deo nobis collatum

latum ad resistendum malo: sed nos habemus in parte motiua sensibili aliquid impellens ad malū. ergo & in parte motiua rationali qux est uoluntas debet esse aliquid instigans & inclinans ad bonum honestum, tale autem est sinderesis ut patet ex dictis.

Quòd etiam conscientia sit in uoluntate, probatur etiam tripliciter. Primò quia actus consciētiæ est remordere, ut patet ex supradictis & dicendis quęst. 3. & primo Corint. nihil mihi conscius sum. glos. 1. in nullo me conscientia remordet, sed remorsus est actio potentiæ appetitiuæ seu affectiuæ: quia vbi est remorsus ibi est quidam dolor & passio, quæ propriæ pertinet ad potentiam affectiuam & non ad cognitiuam, ut elicitur ex secundo Ethi. 5. ibi etiam ait Gabriel. in secundo distinctio. 29. & Angest. in moral. cap. 4. & 5. & latius B. Tho. prima secundæ q. 22. art. 2. & 3. & ibi Caieta. Secundò probatur idem. quia id cuius perfectio consistit in bonitate magis pertinet ad voluntatem q̄ ad intellectum, quia sicut intellectus se habet ad verum: ita voluntas ad bonū ut ad suū obiectum, sed conscientia est huiusmodi: quia dicitur bona. prima Thimo. primo. Charitas de corde puro & conscientia bona. & iterum ibidē. Habens conscientiam bonam &c. ergo. Tertiò probatur idem, quia si conscientia pertineret ad intellectū: certè qui plus sciret de agibilibus esset plus conscientiatus, & haberet conscientiam strictiorem seu maiorem, quod tamē est falsum.

Respon. ad 3. Argum. Propter has rationes motus est Hericus in primo quodlibet. q. 18. ad tenendum quòd synderesis & conscientia se tenebant ex parte voluntatis ut eam inclinarent: illa quidem ad uolendum conformiter ad dictamina vniuersalia practica: hęc autē ad volendum conformiter ad dictamina particularia de honesto. Similiter Bonauen. propter rationes factas de sinderesi motus est ad tenendum, quòd synderesis est quoddam pondus naturale tenens se ex parte voluntatis, ut eam inclinaret ad uolendum conformiter addictamina tā generalia quā particularia practica de honesto. Nā de conscientia post refutationem duarum aliarum opinionum tandem dicit Bonauent. quòd se tenet ex parte intellectus tamquā lumē quoddam naturale superadditū dirigens eum in cognoscendis practicis tā vniuersalibus quàm particularibus sed præcipuè vniuersalibus, vt nos diximus de synderesi. Sed his omissis, nō enim ex primo physi. oportet oēs opiniones recitare uel impugnare: sed eas duntaxat quæ ad indagandum & defendēdam veritatem expediunt. Respōdeo ergo ad tertiū Argumentum & primò ad primā probationē de synderesi negando minorem. dico enim q̄ synderesis dicitur naturaliter remurmurare malo & instigare ad bonum: nō quidē formaliter vel effectiuè ita q̄ producat actum elicitū in uoluntate remurmurantē malo & instigantē ad bonū, sed solū ostensiuè, seu dictatiuè quia scilicet ostendit bonum esse volendum & malū odiendū: & in hoc est occasio voluntati ad remurmurandum contra malum, modo talis ostensio cognitiua concurrat aliquo modo effectiuè ad productionē illius actus remurmurationis voluntatis modo non, de quo nūc non curo, & sic respondet Scotus. Et ad probationē illius minoris respondeo dupliciter primò concedendo q̄ voluntas naturaliter vult bonū honestum: non quidē naturaliter id est necessariò ut distinguitur cōtra liberū: sed naturaliter idest ex principiis naturæ rōnalis, prouenit nobis naturaliter inclinari & velle liberè bonum honestū secundū dictamen rectæ rōnis. & cū hac expositione cōcordat B. Tho. prima par. sum. q. 60. art. 5. & secunda secundæ q. 26. & Durandus in secundo distinctio. 39. q. 3. & ita negatur consequentia, quòd ergo necessariò vult illud. Potest etiā secundò cōcedi, q̄ sicut voluntas nostra naturaliter & necessariò vult bonum cōmodi, ita & bonum honestū: sed talis voluntas seu appetitus naturalis non est aliquis actus liberè elicitus: neq; quatenus voluntas est libera appetit aut vult id necessariò & naturaliter, sed quatenus est appetitus seu natura intellectualis naturaliter appetens & inclinans ad bonum honestū, modò id appetat sine actu elicito vt lapis dicitur habere naturalem ad deorsum inclinationem ut tenet Scotus in secūdo distin. 39. & in 4. distinctio. 49. q. 10. & 11. modò per aliquē actum elicitum non liberè sed naturaliter productum ut Animal appetit cibum, ut tenet B. Tho. & Angest. in morali cap. 3. fol. 10. & alii doctores. ad hunc sensum etiam conceduntur auctoritates Ansel. & Ambro. & Augusti. & rationes supra adductæ ad probandum quòd voluntas naturaliter & necessariò vult bonū honestū. sed tū negatur q̄ synderesis est tale principium uel inclinatio: quia ut diximus solum inclinat ostensiuè: nec necessitat voluntatem ad eliciendum actum cōformem tali inclinationi. subiacet enim ipsi potentiæ liberæ volunratis ut libera est, de qua loquimur, illa sicut & qualibet alia inclinatio naturalis habitus & complexionis & huiusmodi. ideo non valet consequētia, illa inclinatio naturaliter & necessariò inclinat voluntatem ad actum. ergo ad naturaliter & necessariò producendum actum saltem deliberatum de quo loquimur.

Sireplicetur dicendo quòd quomodocunque sit modò talis inclinatio necessitet volūtatem ad actum modò non: saltem concluditur quòd inuoluntate est talis inclinatio eam inclinans ad bonū honestum, sicut & ad bonum commodi. illa autem est synderesis ut patet ex dictis. Replica.

Respondeo negando minorem. quia illa inclinatio voluntatis ad bonum honestum etiā si sit synderesis, eatenus dicitur inclinatio voluntatis quatenus dictat seu ostendit ei bonum & malum sicq; solum inclinat uolūtatem ostensiuè seu dictatiuè, non autem propriè formaliter effectiuè mouendo eam ut qualitas ei inhærens. ideó non

ex parte

ex parte nolūtatis sed ex parte ītellectus se tenet, & ita quamuis in uoluntate sit alia inclinatio natu raliter eam inclinans ad liberè seu naturaliter uo lendum bonum honestum sicut & bonum com modi, de quo nunc non caro quomodo & qualis sit: sufficit nunc ad propositum quòd illa non est finderesis, ut supra declaratum est. & ita patet re sponsio ad primam probationem.

Ad secundam & tertiam probationem, respon deo secundum Scotum negando consequentiam & eius rationem, quia ipsa uoluntas iam habet li bertatem in se & dictamen præuium rationis & Synderesis: quæ sufficiunt contra omnia impedi menta simul cum gratia seu auxilio Dei, & ita ex quo habet uoluntas modum agendi superiorem omni alia natura creata, & habet quòd sufficit ad suos actus conuenientes secundū suā naturā, scili cet secundum rectā rationē: non requiritur aliud.

Vel secundò respondeo secundum alios do ctores, quòd uoluntas iam habet suam inclinatio nem naturalem ad bonum honestum: quæ non est Synderesis sed alia inclinatio naturalis ut di ctum est secundum eam ponentes.

Ad alia argumenta de conscientia respondeo ad primum, sicut supra secundum Scotum dictum est de remuneratione Synderesis. dico enim quòd similiter conscientia dicitur remordere etiam se cundum Bonauent. quia dum ipsa ostēdit aliquod malum ipsi affectui habenti rectitudinem: iam ta lis affectus refugit & recalcitrat: ideo talis remor sus non est à conscientia ipsa formaliter & princi paliter mouente & efficienti, sed sicut à dictante. uel dico quòd sicut notitia quæ est in intellectu concurrit cum uoluntate ad productionem uoli tionis uel nolitionis: ita & cōscientia intellectus ad illum remorsum uel fugam uoluntatis.

Ad secundum quòd scilicet conscientia dici tur bona &c. respondeo secundum Scotum & Bo nauent. quòd habitus intellectus practici dicūtur boni uel mali, non quidē formaliter sed transum ptiuè, scilicet propter conuenientiā eorū ad uolū tatē: ex eo quòd intellectus practicus non solum cōsistit in uero sed ēt se extēdit ad bonū: sicut eō tra uolūtas potest dici recta uel curua propter cō uenientiā eius ad actū rectū uel non rectū ratio nis: qui tamē est formaliter in intellectu: at boni tas est uolūtatis sicut rectitudo intellectus: sed bo nitas magis trāsumitur ad intellectū practicū quā ad speculatiuum, sicq; conscientia transumptiuè non formaliter bona denominatur.

Ad tertium & ultimū ꝙ scilicet magis sciēs es set magis conscientiatus &c. respondeo secundū Scot. ꝙ sicut. 7. Ethi. cap. 3. dicitur, ꝙ in passioni bus existentes quidā dicūt uerba enigmatis sciūt autē nequaquā: ita potest cōcedi quòd simplici ter sciēs sciētia practica, & nō tantū sciēs specula tiuè est cōscientiatus, & magis sciēs est magis cō scientiatus. & hoc maximè habet concedere ipse Henricus: qa secūdum eū in eodē instanti tēporis in quo est uolūtas mala, ratio excęcatur, adeò ut nullus habeat minus de conscientia etiam si con sciētia pertineat ad uoluntatem. igitur argumen tum ita est contra eum sicut contra nos: & sicut soluitur ab eo ita à nobis ut dictū est.

QVAESTIO SECVNDA.

QVID SIT FIDES ET OPI- nio, Scrupulus & Dubium.

RESPONDEO, Fides propriè est as sensus firmus sine ulla formidi ne sed inevidēs. ita quòd quām uis homo non clarè uideat quo modo ita est quod firmiter cre dit: attamē etiā si consideret op positū & eius motiua, nullo modo mouetur à sua fide & firma æstimatione: quia nō credit ꝙ aliter est, neq; dubitat si ita est uel non est ut iā ipse per fidē credit. cōsonant doctores in tertio dist inctio ne. 23. ex Augusti. 8. de trinitate cap. 10. & Vega. de iustificatione lib. 9. cap. 4. *Quid fides*

Opinio autē propriè est assensus uel determi natio intellectus ad alterā partē contradictionis propter maiorē apparentiam rationis uel auctori tatis pro hac parte, cū formidine tamen de oppo sito seu de falsitate illius opinatę, propter aliqua motiua. ita quòd hæc formido est naturaliter an nexa opinioni & passio assensus opinatiui. *Quid opinio*

Et si queratur quid sit & in quo stet prædicta formido opinionis & certitudo aut potius firmi tas fidei ex parte subiecti. respondeo secundū B. Tho. secunda secūdæ. q. 1. ad quartum & Alliaco, ꝙ formido stat in hoc ꝙ stante assensu opinati uo alicuius propositionis, simul ēt stat quòd ab ap prehēsione oppositi & motiuorū eius aut pro eo, causatur saltē uirtualiter iudicium uel æstimatio quòd illud oppositum fortè est uerum eodē mo do rebus se habētibus: & ex cōsequēti ęstimat par tē cui ipse assentit fortè esse falsam, licet ipse ma gis æstimet esse verā: & ita est paratus assentire opposito si probabilius ei uideatur vel ostēdatur. ita quòd formido est priuatio uel defectus firmita tis ex parte subiecti ipsius opinantis: quia sic eius intellectus assentit huic parti, quòd etiā quodam modo fluctuat aut hæsitat aut titubat ut declara tū est, & ex hac formidine quæ est hæsitatio uel fluctuatio in intellectu, sequitur alia formido quę est timor in uolūtate: & inde etiā sequitur sua in firmitas in ea, quia uidelicet parata est simul cū in tellectu formidāte se ēt ad oppositū determina re. Firmitas aūt fidei ex parte subiecti siue cre dētis opposito modo stat in hoc: quòd credēs hāc partē etiā si cōsideret oppositū & motiua pro eo, & nō ęstimat illud rebus eodē modo se habētibus fortè esse verum, nec ex cōsequēti partē quam cre dit fortè esse falsam: & inde sequitur sua firmitas in uoluntate qua parata est propter quæcunq; mo tiua in oppositum se non determinare neque re cedere ab eo quod credit suus intellectus. *Formido & firmitas qd.*

Suspicio

Suspicio.

Suspicio est assensus formidolosus fluctuans cum quadam inclinatione ad alteram partem sed non perfecta, sed est leuiter inclinatus.

Praesumptio.

Praesumptio autem reducitur ad suspicionem: est enim media inter opinionē quae est de his quę ut plurimum contingunt, & suspicionem quae est de his quae raro: praesumptio uerò est de his etiam quae in paucioribus accidunt & ex suspicionibus oritũ & nõ ẽ cõuerso: quãuis aliqñ simul cõcurrat, ut ait Simancas in catholicis instit. cap. 49. §. 15.

Fides & opinio large.

Largius aũt capiẽdo fidẽ & opinionẽ pro eodẽ, ut vulgo & ab Arist. accipiuntur, dicamus ꝙ aliqñ opinio est sine formidine, qñ uidelicet alicui incerto aliquid firmiter adhaeret ut habetur. 7. Ethi. cap. 3. ꝙ quidã suis opinionibus ita firmiter adhaerẽt ut alii suis sciẽtiis & demõstrationibus: sed tũc firmitas illa prouenit à uolũtate hoĩs sic affecti uel ab aliqua fide acquisita cuius illa firmitas propria est. Nã secundũ Arist. secundo de aĩa textu. 53. opinari nõ possumus qñ uolumus, scilicet sine motiuo: cũ illo autẽ possumus ut uolumus. Et ẽ cõuerso idq; saepius fides largẽ est cũ aliqua formidine: quod utiq; cõtingit qñ nos alicui incerto credimus sine firmitate, putà quãdo ego credo Petro aliquid asserẽti licet nõ omnino certus sim uerũ ne dicat an nõ. Nã alicui certitudinaliter aut firmiter cre[di]mus propter suã auctoritatẽ, alicui aũt nõ: & talis dicitur fides quã adhibemus dictis alicuius de euius ueritate non oĩno certi sumus: & ita Arist. lib. 4. topico. cap. 5. ait ꝙ fides est opinio cũ vehemẽtia, idest cum firmitate habẽte tamẽ aliquã leuẽ formidinẽ annexã: quae à multis dicitur fortis opinio & secundũ iura testimoniũ de credulitate distinguitur à testimonio de certitudine, seu firmitate. & talis fides sumpta largẽ est fides logica quae ab aliis dicitur humana topica uel moralis. Nã de fide Theologica constat ꝙ licet nõ habeat euidentiã, est tamẽ sine ulla formidine, habetq; firmitatẽ ex parte subiecti. i. hominis credẽtis, & certitudinẽ super naturalẽ ex parte obiecti. i. rei creditae: & haec nõ nisi propriẽ fides esse potest, de qua etiã infra. q. 5. in respõsione ad primã confirmationẽ primi Arg. latius habetur an aliquã dubitationẽ cõpati possit. Et nota ꝙ firmitas fidei se tenet ex parte subiecti: certitudo aũt ex parte obiecti: sed saepe certitudo extenditur ad utrũq;. Fides etiã logica seu largẽ sumpta potest esse uera & falsa, theologica verò nõ nisi uera & certissima esse potest. consonat Vega ubi supra & cap. 47. latius.

Dubium.

Dubiũ est nõ quidẽ assensus: uel dissẽsus sed indeterminatus motus rõnis ad utrãq; partẽ cõtradictionis, p̃p motiua apparẽtia retrahẽtia animũ dubitãtis à determinatione ad alterã partẽ. ita ꝙ nullã habet firmitatẽ neq; determinatiouẽ alterutrius partis: sed est indeterminatio intellectus ad hoc uel illud in suspenso manentis; cũ quo stat ꝙ unũ dubiũ sit maius ęquale aut minus alio, propter maiora uel minora aut ęqualia motiua. dicitẽ et dubium aequilibre de aliqua re qñ aequaliter de ea & de eius opposito propter aequalia motiua dubitatur: & nullum cõpatitur assensum uel iudiciũ.

Quid scrupulus.

Scrupulus propriẽ est motio leuis in intellectu sine ullo assensu, ex leuibus motiuis regulariter orta. dico regulariter: quia aliqñ oritur ex magnis causis, siue motiuis sed parum aestimatis ab ipso scrupulante; ita ꝙ modo ex his modo ex illis causis magnis uel paruis scrupulus oriatur: si tñ parũ aut leuiter quis inde mouetur rationabiliter aut irrationabiliter, nõ quidẽ ad dubitandũ sed ad leuissimẽ formidãdũ uel timẽdũ seu potius admirãdum de illis motiuis ad oppositũ eius quod credit uel opinatur, ita quòd propter haec nõ desinit firmiter credere uel opinari uel ẽt scire: hic scrupulus p̃priẽ est. Et ideo scrupulus iste aliqñ dicitur pusillanimitas leuis spiritus secũdum Gers. tertia part. de pusillanimitate spiritus & Flor. ubi supra.

Iste etiam scrupulus propriẽ sumptus potest esse simul cũ assensu etiã fidei theologicę, nõ autem dubiũ. Nã secundum Adri. in secundo quodlibet. art. 1. ego bene credo Mathematicis asserẽtibus demostratum esse quòd triangulus habet tres Angulos aequales duobus rectis. Similiter & doctoribus & sacrae scripturae dicentibus quòd Deus est trinus & unus. contra quae licet adducãtur aut insurgant in me rationes mihi insolubiles efficientes leuissimum motum admirationis: tamen propter id non minus firmiter & deliberatẽ credo q̃ antea, & de his scrupulis multos ſpę patimur in rebus fidei: propter quos tamẽ non reuocamus in dubium ea quae credimus, si enim determinatẽ dubitaremus iam infideles essemus, ut habetur ca. 1. de haeret. ad supradicta facit Caieta. in summula. titulo scrupulus. & in secundo quodlibeto.

Nota.

Ad supradicta oĩa nota quod quãtò magis est de supradicta formidine tãtò minus de assensu secum cõpatitur, & ẽcontra quãtò minus de formidine tantò magis est de assensu. inde fit primò, ꝙ est quaedã formido leuissima. quae est idem quod scrupulus supradictus. secundò est alia mediocris quę propriẽ est formido quae est de ratione assensus opinatiui. tertiò, alia magna & uehemens quę maiorẽ partem assensus & aliquãdo totum assensum expellit, & tunc erit idem quod dubium propriẽ sumptum de quo supra dictum est.

Similiter scrupulus primò capitur propriẽ ut supra diffinitus est aliqñ secũdò capit largẽ pro aliqua mediocri formidine, q ẽt dicitur leuis credulitas uel suspicio ut no. i. c. inquisitioni. de sent. exc. ut ait Albertus mag. in l. de 4. coeuis. & Flor. prima part. sum. tit. 3. ca. 10. §. 9. & hic scrupulus cõpatitur secũ fortẽ assensum opinatiuũ & fidem logicã siue humanã impropriẽ sumptã, uõ tñ fidẽ theologicã neq; logicã propriẽ acceptã. tertiò aliquãdo capitur largius & ualde impropriẽ pro magna formidine quę tenuissimum assensum opinatiuum secum compatitur de eodem, ut patebit infra. quaest. 5. ex dictis Gersonis ibidem.

Simi-

Similiter Dubium tripliciter ſumitur. Primò propriè pro indeterminato motu rationis vt ſupra diffinitum eſt, Secundò largè pro magna formidine quæ compatitur aſſenſum opinatiuum de eodem, ſed valde tenuem: eſt idem quòd ſcrupulus tertio modo acceptus. Tertiò largiſsimè & valde impropriè pro formidine ſeu hęſitatione parua quæ valde fortem aſſenſum de codẽ admittit. & idẽ eſt ꝙ ſcrupulus ſecundo mõ ſumptus.

QVAESTIO TERTIA.

QVAERITVR TERTIO QVI & quot ſunt effectus & denominationes ſcrupuli & conſcientiæ.

1. punctum. RESPONDEO per tria pũcta quorum primum eſt, ꝙ ſcrupulus eſt & dicitur malus & bonus. Malus ſeu puſillanimis, ſecundum Flor. 1. par. ſum. tit. 3. c. 10. §. 9. & Ber. dicitur quia ad malum inclinat & ducit: quia .ſ. patit perturbationem conſcientiæ, perturbatio aũt deſperationem: deſperatio interitum condẽnationis, vt 1. Machab. 2. quidã ſcrupuloſi nolentes ſabbato ſe defendere occiſi ſunt. Item quia aliqñ ſcrupulus malus ſeu irrationabilis malè creſcens facit eſſe peccatum quod non erat: quia ſcintilla creſcit in flãmam, ſic ſcrupulus creſcens in dubium & inde in opus contra conſcientiam, & per conſequens in peccatum decidere facit. vt etiã Gerſ. in 3. par. ſum. in tract. de remediis contra puſillanimitatem. alph. 70. ꝑcipuè litera B. & ꝑ totum tractatum de diuerſis Diaboli tentationibus. Bonus aũt ſcrupulus dicitur quia rationabilis & quia facit ad hominem ad bonum deuenire ſeu ꝓficere: putà quia facit ipſam humilem, timoratum, diligentem & cautum in rebus honeſtis, vt de his latius infra q. 5. propo. 2.

2. punctum. Secundum punctũ eſt ꝙ conſcĩa eſt & dicitur bona & mala, pura & ſyncera, trãquilla, recta & erronea. Bona conſciẽtia dicitur denominatiuè q̃a .ſ. bonę voluntati conuenit & concordat, cui oſtendit bonum volendum. ſicq; conſcĩa bona vt ait Flor. vbi ſupra. §. 5. dicitur quia eſt bona ex ordinata affectione cui coaptatur & bonũ dictauit; & propter idẽ dicitur etiã recta, vt ſit idem recta conſcientia qđ bona; propriè aũt recta conſcientia eſt vt infra dicetur. Conſcientia pura dicitur propter excluſionẽ criminis quia .ſ. nullum crimẽ recognoſcit rõnabiliter. Eccl. 13. Bona eſt ſubſtantia cui non eſt peccatum in conſcĩa. Conſciẽtia ſyncera dicitur ex ſimplicitate intẽtionis: q̃a .ſ. eſt intentio ſine duplicitate. Act. 24. Studeo ſine offen, conſci, bo, habere &c. & Matth. Si oculus tuus ſimplex fuerit. & c. 10. Simplices ſicut columbæ. Conſcĩa tranquilla dicitur, quia ſine remorſu vermis & ſine inquietudine & ꝑturbatione ſcrupulorum; de quo Ber. in lib. de Conſidera. quid ditius, dulcius, quietius atq; ſecutius bona & tranquilla conſcĩa? Nam talis conſcĩa bona & recta eſt radix charitatis, nitor veritatis, ornatus venuſtatis, retractorium à peccatis, theſaurus honeſtatis, teſtimonium & ſignum bonitatis, conuiuium delectabile atq; iocundum, vt §. 6. latè proſequitur Flor. vbi ſupra. Mala autem conſcĩa ſecundum Flor. vbi ſupra. §. 5. dicitur è cõtra. & ſic oppoſito mõ diuiditur in conſciam inquinatam, cauteriatam ſeu lęſam & ꝑturbatã ſeu inquietã.

Inquinata conſcĩa dicitur propter peccatum qđ cognoſcitur eſſe: & ſic dicitur inquinata conſcĩa obiectiuè ſecundum Tho. 1. par. q. 79. art. 13. ad primum. ad Tit. 1. Inquinatę ſunt eorum mens & conſcientia. mens quidem quò ad intellectum, q̃a eſt erronea conſcĩa aut culpabiliter ignorãs: quò ad effectum aũt dicitur inquinata, quia malè hõ vult aut voluit contra dictamẽ conſciæ, & ita ſcit ſe inquinatum. Conſcientia cauteriata dicitur 1. Tim. 4. Cauteriatam habẽtes conſcientiam. i. læſam vel corruptam per prauam intentionem, & aduſtam igne malè concupiſcẽtiæ: cauterium enim eſt corruptio carnis ignefacta. Conſciẽtia inquieta ſeu perturbata dicitur ex ſcrupulorum irrationabilium aculeis inducentium ad peccatũ & ad non permanẽdum in bono: aut ex remorſu vermis conſcientiæ eius qui nullum remediũ admittit ſed potius deſperat propter peccata: & q̃a præſumit ſęua ſuper ſe ventura antequã veniant: ſicut fecit Cain Geneſ. 4. Qui antequã puniretur à Deo dixit. Ero vagus & profugus. de qua conſcientia Sap. 17. Semper præſumit ſæua perturbata conſcĩa, i. inquieta quia videlicet inde nõ permanet in bono: ſed in malum iuit deſperãs, & extollitur contra Deum peccare non metuens, & contra alios eos affligendo dum magis efficitur inquieta & crudelis. Conſcĩa recta propriè loquendo dicitur formaliter, quia .ſ. dictat conformiter ad rectam rationem ſimpliciter: Erronea autem è contra qñ .ſ. dictat difformiter ad rectam rõnem ſimpliciter prudentialem: modo vincibilis mõ inuincibilis ſit. Recta autem rõ prudentialis eſt iudicium intellectus verũ de agendis. Et nota ꝙ ſicut dupliciter dicitur iudicium verum, videlicet ſpeculatiuè qđ ſimpliciter & abſolutè dicitur verũ: & practicè, quod dicitur verũ ſecundũ q̃d .ſ. verũ veritate practica & hoc in morali locutione tm̃. ita duplex eſt recta rõ prudẽtialis, vna eſt recta rõ ſimpliciter vera: & eſt iudiciũ ſimpliciter verũ practicè ſimul & ſpeculatiuè: altera eſt rõ recta ſecundum q̃d tm̃ ſeu in morali locutione: & eſt iudiciũ ſolũ practicè verũ, vt mulier vel hæc mulier q̃ inuincibiliter ęſtimatur mea eſt à me cognoſcẽda, eſt practicè tm̃ verũ, q̃a dictat qualiter laudabiliter agendũ vel nõ agendũ eſt. Vñ patet ꝙ conſcĩa erronea inuincibilis & inculpabilis, quãuis ſimpliciter ſit erronea & falſa, quia dictat difformiter ad rõnem rectã ſimpliciter, putà q̃a difformiter ad rõnem veram ſpeculatiuè: & ideo non debet dici ſimpliciter recta ſed erronea licet

inculpabilis. tñ quia dictat cõformiter ad rõnem rectam & veram ſecũdum quid.i.practicè ſeu in morali locutione tm̃,vt ſupra li.2.de Ignor.q.23 latius habetur: ideo dicitur conſcientia erronea inuincibilis ſeu inculpabilis. Nam ſi non dictaret conformiter ad vllam rõnem rectam ſimpliciter aut ſecundum quid:tunc conſcia erronea vincibi lis ſeu culpabilis eſſet. & ita bene valet iſta conſeq.conſcientia erronea inuincibilis eſt conſcien tia ſimpliciter erronea,vt patet ex diffinitione & declaratione conſcientiæ erroneę,ergo eſt diffor mis rectæ rationi ſimpliciter, cum quo tñ ſtat ꝙ ſit conformi rectæ rationi ſecundum quid.i.rectę rationi practicè prudentiali & patet ex dictis.

3. punctum. Tertium punctum eſt quòd conſcientia habet triplices alios actus & officia. Nam primò dicitur conſcientia teſtificari pro vel contra nos. & eſt qñ recognoſcimus ſimpliciter nos aliqd con tra vel ſecundum legem feciſſe vel non feciſſe de præterito vt Eccl.7. Scit cõcientia tua te crebro malè dixiſſe.& Rom.2. Teſtimonium illis reddēte conſcientia ipſorum. Nam conſciētia dicitur teſtis inter nos & Deum ſecundum Aug. & habe tur.11.q.3.c.cuſtodi. & ratio eſt quia conſciētia retinet,aut repreſentat naturaliter illud ꝙ volũtas contra, aut ſecundum legem voluit.

Secundus modus actuum conſcientiæ eſt accu ſare vel excuſare ſeu defendere, reprehēdere vel remordere. ad Roma.2. Cogitationum inter ſe inuicem accuſantium aut defendentium &c. & 2.q.3.c.in cunctis.ſecundum Aug.& iſte ſecũdus modus comprehendens hos quatuor actus põt di ci examinatio, & latio ſententiæ & executio aliqua. quod fit hoc modo. Nam poſtq̃ per teſtimonium conſcientiæ propoſita ſunt ea quæ facta vel omiſſa ſunt vt in primo modo actiuum dictũ eſt. iam ipſa conſcientia in hoc ſecundo modo examinat ea rectè ne facta vel omiſſa ſint an culpabiliter. & ita qñ per examinationem cognoſcit id qđ factum vel omiſſum eſt diſcordare à conſcientia à qua examinatur:dicitur tunc conſciētia accuſare & inde reprehendere illud, & inde quaſi aliqualem vindictam exercens dicitur remordere.quando verò inuenitur ſecundum formam cõſcientiæ:dicitur conſcientia excuſare vel defendere illud vt benefactum vel omiſſum.

Tertius modus actuum conſcientiæ eſt reſpectu futuri, quando.ſ.iudicamus aliquid faciēdum aut omittendum, tunc dicitur conſcientia ligare ſeu obligare,& inſtigare,& retrahere, ſoluere, & mitigare. Nam qñ conſcientia ꝑ ſuum conſilium inuenit & tandē iudicat quod nõ tenetur obligatoriè aut de conſilio facere aut omittere tale q̃d: tunc conſcia dicitur ſoluere ſeu abſoluere & mitigare. abſoluere eſt in toto.i.ꝙ nullo mõ tenetur:mitigare eſt in parte.i.ꝙ non tenetur obligatoriè, bene autem de conſilio aut æquitate.

Quando autem iudicat conſcientia ſeu dictat quòd tale quid ſit obligatoriè aut de cõſilio omit tendum aut cauendum: tunc conſcientia dicitur retrahere ab illo, aut de præcepto, aut de cõſilio q̃uo dictat. Qñ verò iudicat conſcientia ꝙ tale quid ſit obligatoriè faciēdum:tunc dicitur ligare ſeu obligare. ſæpe etiam extenditur ad omiſſionem ita ꝙ etiã dicitur ligare ſeu obligare ad omit tendum id quod dictat eſſe obligatoriè omittendum: quod erat propriè retrahere vt dictum eſt. & ita patet quòd conſcientia habet virtutem ligaminis:inquantum conſtringit voluntatem non formaliter ſed oſtenſiuè aut dictatiuè, videlicet dictans & oſtendens quòd non põt homo ſine nocumento peccati aliter agere aut omittere q̃ rõ vel conſcientia iudicat & dictat, ſicut ligatus cor poraliter habet neceſſitatem conſiſtendi in loco vbi eſt ligatus dum manent ipſa vincula quibus li gatus eſt,vt Rain.& Floren.vbi ſupra.& §.4.& la tius infra q.4.& 8. habetur quomodo liget ſeu obliget conſcientia: & vnde proueniat tale ligamen, ſeu obligatio, quæ etiam differentia ſit inter conſcientiam ligare & obligare.

Tandem quando conſcientia iudicat vel dictat quod tale quid ſit ſolum de conſilio & æquitate agendum, tunc dicitur inſtigare ad id tanquam ad bonum ſupererogatorium aut vtile & ſecurius agendum.

QVAESTIO QVARTA.

QVOMODO LIGET SEV obliget conſcientia recta & erronea,& vtrũ liceat agere contra illam.

AD quam reſpon. per ſex propoſi. quarũ prima eſt, omnis qui agit vel omittit cõtra conſciam rectã vel erroneã vincibilem vel inuin cibilẽ contrariũ obligatoriè dictantẽ peccat:& eo mõ.ſ.mortali ter vel venialiter quo ipſa conſcia dictat. Nunc declarãtur particulę poſtea ꝓbantur. notetur pri mò ex 3.q.ꝑced. in tertio puncto quid ſit conſcia recta & erronea. erronea item vincibilis dicitur quam põt quis vincere aut tollere faciēdo quod tenetur ad ſciēdũ veritatem: inuincibilis aũt quã non põt quis vincere faciendo quod tenetur ad ſciēdum veritatem, vt alibi in trac.de ignor.q.1. latius habetur. Secundò dicitur contrariè obliga toriè dictantem, per quã particulam ſecundum Gab.in 2.d.39.q.1.dub.2. excluditur conſciētia quæ ſolum eſt teſtificatiua,ſeu accuſatiua de præ terito de qua ſupra.q.3.in tertio puncto dictum eſt. quia talis conſcientia teſtificatiua tantum de præterito non ligat neque obligat niſi fortè impropriè vel oſtenſiuè ad credendum ſuo teſtimo nio:non autem ad agendum vel omittendum cõformiter ad eam. dico impropriè, quia ipſa conſcientia eſt ipſamet credulitas ſeu aſſenſus propoſitionis teſtificantis. Conſcientia autem ideo oſtenſiuè dicitur dictare obligatoriè quid agendum *Propoſ.1.*

dum

dum vel omittendũ:quia est assensus ꝓpõnis signi ficãtis tale quid esse obligatoria lege constitutũ. Ideo dicitur obligatoriè agendum non aũt super erogatoriè.Nã cùm lex in scripturis nobis tradita contineat ꝑcepta, prohibitiones,cõsilia,informa tiones,& exortationes:ꝑcepta obligant ad agendum, ꝓhibitiones ad omittendum , consilia verò persuadent ad aliq̃d melius seu perfectius non tñ saluti necessariũ,informationes aũt modum exequendi,consilia & ꝑcepta conuenienter tradunt, exhortationes velut preces amicabiles ad ꝑdicta hilariter perficienda inducunt. sola ergo ꝑcepta & ꝓhibitiones obligant ad exequendũ vel omittendum id q̃d lege ꝑcipitur vel ꝓhibetur: cætera non obligant nisi ad non continendum ea quasi non sint meliora & vtiliora vniuersaliter & ex genere suo quàm opposita, vt ait etiam Gerson in regulis moralibus alphab. 24. litera C.

Probatio prima primæ partis. Nunc ꝓbatur prima pars ꝓpo.& primò ꝙ agẽs contra consciãm rectã peccet ꝓbatur dupliciter. Primò secundũ Bonau. & Th.in 2.di.39.& Gab. & cõiter doct.ibid. quia conscĩa recta ex quo est dictamẽ conclusionis practicę verę significãtis & ostendẽtis tale q̃d esse agendum tanq̃ à lege obligatoria impositũ.ergo ita est ꝙ aliqua lex superioris illud obligatoriè imponit : & per tale dictamẽ significatiuum iã sufficienter notificatur homini, vt patet ex ipsa diffin.consciæ. Ex hac ꝓbõne patet ꝙ conscĩa ipsa non obligat hoĩem virtute ꝓpria tanq̃ lex aut superior principalis, neque.n. ipsa est superior neq; contra legem Dei aut superioris ipsa obligare posset.igitur obligat solũ virtute legis seu ꝑcepti superioris : non solũ virtute illius ꝑcepti particularis ꝙ conscĩa ipsa vt regis præco notificat : sed etiam & ꝑcipuè obligat virtute dictaminis aut præcepti vniuersalissimi iuris naturalis ꝙ ipsa synderesis ꝓponit in maiori,s.nõ est malè agendũ neq; id quod malè fieri ęstimaẽ, neq; contra legẽ superioris obligantem.est.n.dictamen practicũ inde deductum dictans tale q̃d agendum aut non agẽdum esse,vt supra q.1.& 3. latius de hoc. & sic solum obligat vt synderesis ostensiuè non autem imperatiuè propriè loquendo, et facit ad hoc quod aliqui doctores dicunt cum glo. Eccl.7. c.quòd conscientia obligat vt iudex noster, sed de hoc plenius infra q.10.proposi.3.in respon.ad secundum & tertium arg.

2. ratio. Secundò probatur idem secundum Angest. in moral.c.7.quia oĩs voluntas q̃ se difformat suę regulæ peccat.sed regula voluntatis est recta rõ intellectus, cuiusmodi est conscĩa recta vt patet ex dictis.ergo agens contra consciãm subuertit debitum ordinem & peccat.similiter sic intelligendum est quod dicitur ab aliquibus doct.ꝙ.s.conscientia est lex intellectus nostri.i.est regula intellectiua rectificans voluntatem vel rectitudinem ei ostendens si conscĩa propriè & nõ ꝓ synderesi capiatur.Item ad ꝓbõnem predictę partis faciũt à fortiori ꝓbões sequentes pro conscĩa erronea.

Quòd autem similiter agens contra consciãm quãcunq; erroneam peccet vt ait ꝓpõ. probatur quadrupliciter. Primò secundum Bonauent. & doct.vbi supra.quia q̃ agit contra legem superioris creditam seu ęstimatã licet non verè obligantem contẽnit ipsum superiorem, seu auctoritatẽ eius:sed qui agit contra consciãm erroneam agit contra legem creditam superioris.ergo contẽnit & peccat.cõsequentia cũ minore patet: & maior vbi est difficultas probatur. quia q̃ facit id in quo etiam erroneè credit se displicere Deo quãuis illud in se non displiceat, facit contra voluntatem Dei ipsũmq; aliquo mõ contemnit & legem eius contra quam se facere existimat & vult. & patet exẽplo.quia sicut offenderet regẽ & etiã vt reus lęsę maiestatis puniretur is qui percuteret alium quem æstimat esse regem : aut q̃ aliquid faceret putans se in eo regem offendere . ita qui contra legem Dei ęstimatam agit ipsum offendit quantum in se est. Nam vt habetur c.cum voluntate. de sent.excom. crimina ex animo distinguuntur. Vnde & mulier erroneè credens quòd est homicida si non mentiatur pro saluanda vita mariti, vtique agens contra conscientiam non mentiendo, homicidium formaliter quantũ in se est quãuis non materialiter cõmittit, idq; contra legem illam per conscientiam quamuis erroneè sibi notificatam. Deus nanque non solum quid,sed quo animo id homo faciat attendit. *Secunda pars ratio 1.*

Secundò probatur idem secundum Th. prima secundæ.q.19.art.5.& in 3.quodlib.art.17. quia volitio agentis contra consciãm erroneam tẽdit in obiectum malũ siue prohibitum. ergo est culpabilis. antecedens inde patet q̃a obiectum volũtatis, quò ad esse morale loquor, est tale quale ꝑ rõnem apprehenditur & præsentatur voluntati. quia nihil volitum quin præcognitum , vt prima secundæ.q.19.art.3.probat latius B.Th.& tale dicitur obiectũ formale:quod est ꝑcipuè attendendum ad bonitatẽ & malitiam moralẽ. Sed rõ seu conscĩa licet erronea proponit voluntati tale q̃d vt malum & vitandum & vt contra legem,quamuis in se materialiter sit bonum & secundum legem.ergo tale obiectum voluntatis sub hac rõne obiectiua formali est malum & difforme rationi vel legi, ideo 7.Ethic.c.9. dicitur quòd per se loquendo incontinens est qui non sequitur rationẽ rectam:per accidens aũt qui non sequitur etiam rationem falsam, vel potius diceretur: per accidens autem qui agit contra rationem falsam obligatoriè dictantem vt patebit infra latius. *2. ratio.*

Tertio probatur secundum Angest. in moral. cap.7. quia regula voluntatis est intellectus . ergo ipsa difformans se illi subuertit debitum ordinem,& periculo se exponit:& quantum in se est facit vt recedat à recto quando aliàs ipsi voluntati non constat de errore intellectus seu regulæ suæ,vt supponitur in casu conscientiæ erroneæ. Nam si constaret iam non esset conscientia erro- *3. ratio.*

nea simpliciter: quia si constat voluntati de erro re talis cõscientiæ: hoc non põt esse nisi per aliud iudicium verũ. ergo iam non est conscientia erronea simpliciter: sed illa quę erat erronea est rectificata seu ablata per istud aliud iudicium seu conscientiam rectã significantem q̃ illa prior erat erronea. hanc rationem cum aliis duabus præcedentibus Angest vbi supra satis breuiter tangit.

4. ratio. Quartò probatur idẽ auctoritate ad Rom. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. gloss. i. quod est contra conscientiam: & omne quod ad conscientiam pertinet si aliter fiat dicit Apost. esse peccatum. hæc glo. & habetur 28. q. 1. c. omnes. & de symonia. c. per tuas. vbi loquitur de cõscientia erronea. & cùm verbum Apost. sit vniuersale, ergo etiam de conscientia erronea intelligitur. Et nota quòd quamuis directè seu expressè hoc non probetur ex hac auctoritate, sed solum quòd agens contra dubium peccat, vt infra. q. 5. latius habetur: tamen ex dicta auctoritate sic intellecta adhuc probatur intentum. quia si agens contra dubium rationabile vel irrationabile de mortali peccat. ergo à fortiori peccat agens contra conscientiam siue rectam siue erroneam de mortali. Item Grego. in d. c. qui agit contra conscientiam ędificat ad gehennam. Item ad hoc sunt alii multi textus iuris canonici, vt patet in cap. inquisitioni. de sent. excom. & sic communiter tenetur à doctoribus. Immo & dicit Adrianus in 2. quodlibet. art. 3. quòd videtur esse de iure naturæ indispensabili etiam ab ipso domino Deo, quòd quis licitè agat contra conscientiã etiam erroneam. & ratio eius est, quia implicat quòd bene fiat deliberatè id quod creditur malè fieri sed de hoc infra q. 6. ppoſi. 5. latius habetur.

Coroll. Ex quibus patet falsitas cuiusdam opinionis quam refert etiam glo. in d. c. omnes. 28. q. 1. tenentis, quòd agens in materia præcepti & in per se malis contra conscientiam erroneam non peccat. exẽpli gratia. diligens nunc Deum conscientia erroneè dictante sub peccato non esse diligendum: aut abstinens nunc à furto vel fornicatione conscientia erroneè dictante quòd Deum offendit nisi furetur aut fornicetur: non peccat. & mouetur hæc opinio propter rationes quæ infra in argumentis tangentur & soluentur, & ideo vt opinio erronea reprobatur à B. Tho. & doctoribus cõmuniter vbi supra per rationes supra dictas. Immo dicit Adria. in 4. quodlib. art. 2. principali quòd talis opinio est hæresis: quia contra illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide &c. Secundum intellectum quẽ habet illa auctoritas ex cõi declaratione doctorum & Ecclesiæ quę supra posita est; secundum quos verus sensus sacræ script. attendẽdus est. Tertia verò pars, q̃. s. peccat eo modo &c. patet ex dictis, & patebit infra proposi. 6. & dub. 1. & in respons. ad secundũ arg.

2. propositio Secunda propositio est quòd conscientia recta obligat ad se conformandũ ei, agendo vel omittendo id quod dictat esse agendum vel omittendum & eo modo quo dictat.

Conscientia erronea vincibilis aut inuincibilis dictans obligatoriè agẽdum vel omittendum, id quod alias est solum licitũ aut indifferens aut de consilio, obligat disiunctiuè. i. ad se conformandũ tali conscientiæ permanenti, aut ad ipsam deponẽdum. Patet probatio ex dictis in prima ppoſ. quia non licet ei se disformare aut contra eã agere: & cũ hoc vitari non possit nisi vel ei homo se conformet aut ipsam deponat. ergo tenetur ad alterutrum vt dictum est sicut ipsi homini placuerit. non aũt tenetur absolutè ei se conformare, ex quo ipsa est erronea & põt licitè deponi: non. n. obligamur ad manendum in errore. Sed neq; absolutè tenetur homo eã deponere ad cauendum tale peccatum. tum q̃a si est inuincibilis: iam vel non põt vel non tenetur eam deponere. tum etiã quia si etiam est vincibilis & põt homo eam deponere si vult: non tñ tenetur sub mortali, ex quo talis error cõscientię nõ est de periculosis neq; inducens ad peccatum, sed ad licitum vel melius bonum agẽdum quod dictat: nisi aliunde sit occasio periculi propter quod talis erronea conscientia sit necessariò deponẽda. quo non obstante, dico quod talis error vincibilis est simpliciter vitãdus & deponẽdus, vt infra in quinta proposi. habetur: quia est inde periculum absolutè. exẽpli gr. Si mihi cõscientia dictat obligatoriè q̃ sub peccato teneor hodie ieiunare aut orare tale quid: cùm tamen in reī veritate non teneor: tunc habet locum hæc tertia propositio vt dictum est. 3. propositio

Quarta propõ. Conscĩetia erronea inuincibilis dictans obligatoriè id quod est malum seu cõtra legem, obligat ad conformandũ se ei permanenti eo mõ quo dictat. exempli gra. Si est conscientia oĩno inuincibilis, neq; põt cuadi quin secũdũ aut contra eã agatur vel omittatur, ita q̃ est inuincibilis quò ad dissolutionem & euasionẽ: & dictat q̃ est nunc obligatoriè furandũ aut fornicandum aut mentiendũ absolutè, aut ex cã pia ad salutem multorum & hmõi, alioqui qđ peccauit mortaliter si non furatur aut &c. tunc dicit hęc ppõ. 4. q̃ necessariò est agendũ conformiter ad illam conscientiam. probatur secundum Gabr. in 2. di. 39. q. 1. dub. 2. & B. Th. prima secundę. q. 19. art. 6. & Dur. in 2. d. 39. & Alm. in moral. tr. 1. c. 5. quia nõ tenetur tunc obedire illi legi incognitę ꝓhibentĩ furtum: vel potius excusatur à culpa illi legi incognitę non obediendo: & ex alia parte tenetur hõ non se disformare illi conscię erroneę, vt patet ex prima ppo. hoc aũt. s. non se disformare illi conscientiæ dum permanet, homo non potest vitare nisi conformando se illi: quia si se habeat omissiuè iam se disformat illi dictanti quòd mortaliter peccat omittẽdo vt supponitur in casu: deponere autem talem conscientiam aut errorem non põt agẽdo omne quod tenetur ad id, ex quo est inuincibilis omnino. quò ad dissolutionẽ & euasionẽ, 4. propositio

ergo

ergo tenetur se conformare illi vt suæ regulæ: & à culpa ratione dictæ ignorantiæ excusatur. Itē ad hoc facit Genes. 29. quando Iacob. cognouit Lyam inuincibiliter creditam esse suam: quia illi petenti debitum tenebatur ipse Iacob reddere secundum conscientiam suam erroneam inuincibilem dictantem quòd vxori creditæ petēti debitum est reddendum. Et nota quòd talis actus conformis tali conscientiæ erroneæ inuincibili licet sit aliàs prohibitus & malus ex genere: tunc autem non est malus neque culpabilis sed bonus moraliter & sæpe meritorius, ex quo est cōformis recto iudicio vero secundum quid seu practicè, neq; talis actus dicitur aut est formaliter furtū, fornicatio, aut mendacium: sed solum materialiter, vt supra q. 3. in secundo puncto tactum est: & latius nos alibi egimus in tit. 2. de ignoran. q. 23.

5. propositio Quinta propositio, conscientia erronea vincibilis dictans obligatoriè id quod aliàs est illicitū, non obligat ad conformandum neque ad difformandum nos illi: sed ad illam deponendū. Probatur primò ꝙ non obligat ad conformandū illi: exempli gratia de dictante ꝙ nunc est furandū vel fornicādum ex pia causa ad aliorum salutem. ratio quia nulla lege & nullo modo potest quis obligari ad peccatum formaliter seu ad malè & culpabiliter agendum: quamuis possit aliquando obligari ad malum materialiter sed inculpabiliter agendum, vt supra in casu quartæ propositionis præcedentis etiām stante lege vt ibi probatum est. quod patet, quia est implicatio quòd quis bene simul & malè & culpabiliter agat obediendo ipsi legi per eundem actum, quia non potest esse simul bonus & malus formaliter, vt facilè deduci potest: & quia recta ratio & ipsa lex Dei nos liberat à tali obligatione ad culpam, aliàs non esset formaliter culpa. Sed homo conformans se tali conscientiæ de qua loquitur hæc quinta propositio, peccaret culpabiliter fornicando contra legem pro tunc obligantem vincibiliter ignoratam: neque enim talis vincibilis error aut ignorantia tunc excusat, vt patet: ergo non obligat ad se illi conformandum. Quòd etiam non obligat ad difformandum patet; quia potius obligamur ad non difformandum vt patet ex dictis supra propositione prima. Quòd autē obligem ad illam conscientiam deponendum: probatur. quia obligamur ad vitandum id omne quod nos facit esse in peccato: sed talis conscientia erronea vincibilis dictās obligatoriè id quod est malum facit nos esse in peccato, ergo. Consequentia patet: & maior similiter. Minor autem probatur ex dictis: quia siue homo se conformet siue difformet agendo aut omittendo secundum aut contra talem conscientiam peccat mortaliter aut venialiter, vt dicetur infra in sexta propositione. ergo talis conscientia est necessariò sub pœna peccati oportunè deponenda. Et nota quòd quando dicitur quòd talis conscientia obligat ad deponendum, non sic intelligitur ꝙ obligat vinculo ipsius conscientiæ dictantis quod deponatur, non enim dictat ipsa conscientia erronea quod deponatur: quia ex quo creditur quòd non sit erronea iam non dictat quòd deponatur error qui non cognoscitur. & quia conscientia ipsa erronea solū dictat de illo opere illicito faciendo, putà quòd sit fornicandum. sed intelligitur quòd ad deponendum eam obligatur homo vinculo alterius præcepti Diuini aut naturalis, quo quilibet tenetur vitare errorem culpabilem & periculosum, & id quod occasionaliter aut aliquo modo de propinquo nos facit esse in peccato aut malo statu, vt supra probatum est. Ideo Eccl. 17. Ne demoreris in errore, & ita verius & magis propriè diceretur, quòd tenemur deponere talem conscientiam potius q̄ quòd ipsa conscientia obligat ad eam deponendum. tamen ad bonum sensum iam declaratum, vtrunq; & vtroque modo dicitur à doctoribus. ideo non verbis sed sententiis innitendum est.

Item nota ꝙ notanter dictum est ꝙ talis conscientia erronea vincibilis dictans obligatoriè id quod est malū est deponenda, quia si dictaret solum super erogatoriè: putà si dictaret quod licet non sit necessarium, est tñ bonum aut licitum furari ad erogandum pauperibus, mentiri aut fornicari ꝓ salule sua vel aliorum & huiusmodi: tunc non obligatur simpliciter ad eam deponendum, sed disiunctiuè ad illam deponendū vel ad non se conformandum illi, vel ad se difformandum ei. quia quocunq; homo se habeat. s. deponendo talē conscientiam, aut non se conformando, aut se illi difformando: nullo mō peccat: quia non agit contra aliquam legem tunc obligantem: sed neq; ille error necessariò inducit tunc ad peccatum illud absolutè, quia non dictat obligatoriè illud malū, ex quo patet alia via vitandi illud peccatum non conformando se illi conscientiæ erroneæ. Quo nō obstante simpliciter & absolutè est verum dicere, ꝙ tam illa cōscietia erronea q̄ omnis alius error vincibilis quo dicitur malum bonum & bonum malū, est cauendus & vitandus simpliciter, quia culpabilis est: & simpliciter est causa seu occasio propinqua ad peccatum inducens contra id Esai. 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Item Eccl. 17. Ne demoreris in errore. & sic intelligo & limito saluo meliori iudicio, Bonauentu. & Duran. & Gabr. & communiter doct. in 2. distinct. 39. & Almayn. & Angest. vbi supra dicentes, ꝙ conscientia erronea vincibilis dictās quòd est licitum aut bonum id quod est malum, non est necessariò deponenda absolutè sed disiunctiuè vt dictum est, intelligitur enim quòd nō est necessariò deponenda tunc absolutè ad vitādum illud peccatum quod per aliam viam pōt vitari: bene tñ est absolutè necessariò deponenda, sicut & omnis error moralis ad cauendum omne peccatum & occasionem propinquam peccati.

Coroll. Ex omnibus supra dictis patet quòd B. Tho. super Epist. ad Gala. 5. dicens, quòd qui habet conscientiam erroneam dictantem eum obligari sub mortali peccato ad obseruantiam legalium, tenetur obseruare legalia durante tali conscientia; & hoc propter dictamen conscientiæ: quamuis etiam sic obseruans peccet. melius dixisset quòd qui se disformat tali conscientiæ non seruando legalia peccat mortaliter in casu prædicto: quia cótra conscientiam sic dictantem omittit. & sic videtur idem Tho. ibidem sentire magis declarádo seipsum dicens quòd talis homo illa conscientia durante peccaret mortaliter si non obseruaret legalia: quáuis Angest. vbi supra acrius mordeat nolens illum modo prædicto piè intelligere. Ideo cauendum nobis est in modo loquendi in hac materia secundum supradictas propositiones: quia valde differt dicere, quòd durante conscientia erronea vincibili dictante obligatoriè esse fornicandum tenemur fornicari aut non fornicari, aut se illi conformare, aut disformare, hoc enim est falsum. & aliud est dicere quòd stante prædicta conscientia qui fornicatur peccat, & qui non fornicatur etiam peccat, & qui se conformat peccat, similiter qui illi se disformat: nam hoc dictum est verum, quia vel contra legem Dei peccat fornicando, vel contra conscientiam non fornicando, quare ad neutrum tenemur: sed tenemur deponere talem conscientiam vt latè dictum est.

Propos. 6. Iam quomodo peccet is qui agit contra conscientiam rectam vel erroneam, sexta propositio est. quòd omnis agens contra conscientiam etiam erroneam quácunque obligatoriè dictantem peccat: secundum quantitatem aut qualitatem dictatę obligationis, idq; est verum quantum est ex hac parte, q. s. agit contra conscientiam: nam ex alia ratione vel circunstantia potest culpa minui vel aggrauari. Probatur prima pars inductiuè, quia si conscientia dictat solum de cósilio esse bonum aut licitum esse furari ad dandum pauperibus: tunc nullo modo peccat agens seu omittens contra eam: quia tale opus bene potest omitti sine peccato, nisi aliunde aggrauetur per contemptum aut aliàs vt patet. Si autem dictat solú sub peccato veniali, ita quòd mentiri pro saluanda vita est debitum seu obligatorium sub peccato veniali tantum: tunc qui sic agit contra conscientiam omittendo mentiri peccaret solum venialiter. Si verò dictaret conscientia de mortali, tunc peccaret mortaliter omittendo mentiri contra talem conscientiam. quòd si consciétia dictat sic in genere solum tale quid agendum vel omittendum sub peccato, ita quòd si non fit aut omittitur erit peccatum: tunc ait Angest. in moralib. cap. 7. quod est idem iudicium quod de isto actu, volo peccare: & vt videtur aliquando erit mortale aliquando veniale secundú animi dispónem actualem seu virtualem ad mortale seu veniale.

Secunda pars propositionis, scilicet quátum est ex hac parte, est limitatio aut declaratio partis prioris. potest náq; aduenire aliud præceptum vel circunstantia in tali actione contra conscientiam, ratione cuius peccatum ipsum contra conscientiam augeatur vel dupletur in malitia. patet exemplo. quia qui agit contra conscientiam vincibiliter erroneam dictantem sub veniali tãtum seu solum de consilio non esse fornicandum pro salute sua vel alterius, aut nó esse furandum pro pauperibus: iam quatenus agit contra præfatam conscientiam erroneam fornicando aut furando peccat vnica malitia veniali tantum: aut nullo modo peccat contra dictamen solum consultiuú præfatæ conscientię vt dictum est. Sed ex quo simul agit fornicando aut furando cótra aliud præceptum Diuinum vel naturale prohibés sub mortali fornicationem & furtum: iam etiam peccat mortaliter secundum obligationem præcepti illius quod simul transgreditur.

Dubium 1. Dubitatur primò. Vtrùm qui cótra cósciétiam rectam obligatoriè dictantem agit id quod aliàs etiam malum seu prohibitum est peccet duplici malitia. Respondet Angest quòd sic: altera quia conscientiam rectam obligatoriè dictãtem sub mortali non esse fornicandum: altera quia contra præceptum sub mortali prohibens fornicationem fornicatur. Hæc Angest. Sed saluo meliori iudicio oppositum videtur, quòd scilicet iste vnica tantum malitia peccat, quáuis aggrauetur ex eo quòd scienter agens contra conscientiam illam rectam peccauit. & ratio est: quia si esset duplex malitia: hoc ideo esset quia contra duplex præceptum diuersarum rationum & specierum vt ait ipse Angest. Sed non fit nisi contra vnicum præceptum speciale de non fornicando, sicut qui scienter facit contra præceptum cognitum vel sibi propositum verè per conscientiam rectam vel ęstimatiuè per conscientiam erroneá; neq; est aliud speciale peccatum agere cótra conscientiam: sed est generale, contra generale ius vel præceptum naturale, de nó malè faciendo aut de non faciendo quod creditur aut valde dubitatur malè fieri, id quod in omnibus peccatis reperiri potest, sicut & de industria scienterve peccare. consonat Nauar. in sum. c. 27. num. 276.

Si contra hoc dicatur, quòd ex hoc sequeretur contra secundam partem seu limitationem præfatæ sextæ propositionis, quòd qui contra cóscientiam erroneam dictantem sub veniali tantú peccato non esse fornicandum pro salute corporali, ageret fornicando, solum peccaret venialiter probatur. Quia secundum supradictam opinionem solum peccatur contra illud præceptum per consciétiam erroneam notificatum, quòd. s. solum obligat sub peccato veniali. Respondeo negando sequelam simpliciter. quia etiam alia ratione peccatur mortaliter, quia videlicet contra aliud verum præceptum sub mortali prohibens illam fornicationem, agitur notificatú aut cognitum

cognitū in debito, ex quo talis error est vincibilis, vt supponitur & dictū est in probatione sextæ propositionis: quamuis bene concedatur quòd quatenus contra illam conscientiam peccatur solum peccatur venialiter vt probatum est. Qui autem pecat contra conscientiam vincibiliter erroneam sæpius peccat aut peccare potest contra duplicem prohibitionem:& per consequens duplici malitia specifica, altera contra præceptum verum culpabiliter ignoratum, altera cōtra præceptum aliud non quidem verum sed æstimatum vel per conscientiam erroneam vincibilem erroneè notificatum vt dictum est.

Dubium 2. Insuper dubitatur secundò; vtrùm plus peccet homo conformando se conscientiæ erroneæ an se illi difformando. Respondeo secundum Almayn in moralibus. 1. tract. c. 5. & Durand. in 2. distin. 39. & Angest. in moral. c. 7. & cōmuniter doctores, quòd aliquando plus aliquando minus peccat, se conformando & difformando secundum quātitatem obligationis conscientiæ dictantis vel alterius præcepti contra quod agitur.

Nam primo, si conscientia erronea dictat ꝙ est mortale agere contra eam, & agendo contra aliud præceptum peccatur venialiter aut mortali peccato leuiori: tunc grauius peccat agendo contra consciētiam. exempli gratia. Si mulier errante consciētia credat quòd tenetur mechari seu mētiri vt saluet vitam suam vel alterius, alioqui rea erit homicidii: tunc plus peccat omittendo fornicationem vel mendacium, e x sic exponē do se vel alium morti contra prædictum dictamen erroneum consciētię, quam mentiendo seu mechando contra aliud præceptum naturale aut Diuinum: quia vt nunc supponitur, grauius peccatum & contra maiorem obligationem est homicidium quàm fornicatio & quàm mendacium: licet fornicatio & mēdacium sit indispensabilius & difficilius denudabile à sua malitia. Si autem è contra, conscientia dictat erroneè aliquid esse faciendum seu omittendum de consilio seu sub peccato leuiori, quod tū agere seu omittere est peccatum aliàs grauius: tūc grauius peccatur agēdo seu omittendo illud contra talem legē, quàm contra conscientiam. exempli gratia. Si dictat cōscientia erronea quòd est bonum aut licitum aut solum veniale peccatum aut mortale leuius fornicari pro salute corporali, aut furari pro pauperibus, aut peierare pro saluandis rebus vel honore: tunc quidem fornicando aut furando aut peierando contra legem Dei grauius obligātem, peccat quis grauius mortaliter quàm si contra prædictam conscientiam illa omitteret seu ageret vt patet. Si verò tertiò conscientia erronea dictat sub mortali aut veniali peccato esse agendum quod aliàs est in se licitum & non obligatorium, vt quòd cuilibet ægeno debeat de præcepto dari eleemosyna, aut quòd tale quid de præcepto est omittendum, quod tamen non est in præcepto sed licitum aut de consilio id omittere aut agere, putá quòd in nullo casu est licitum iurare veritatem. tunc agendo vel omittendo contra talem conscientiam sic obligatoriè dictantem erroneè, peccatur mortaliter aut venialiter iurando aut non dando eleemosynam: sed faciendo secundum eam patet, quòd nullo modo peccatur dando eleemosynam vel non iurando: nisi aliunde esset obligatio ad id, putá si aliàs à lege aut superiore præciperetur in tali casu esse iurandum aut dandam eleemosynam: tunc enim talis tenetur deposita tali conscientia erronea, iurare aut dare eleemosynam præfactam in tali casu, alioqui esset perplexus, vt de hoc latius infra. q. 6. per totū habetur. Et secundum prædicta sunt intelligēdi & limitandi Bonauent. & Bassolis. in 2. distin. 39. & Florent. 1. parte. sum tit. 3. c. 10. §. 4. & alii doctores direntes quod magis obligat pręceptū prælati in indifferentibus & aliis eiusmodi ꝙ potest prælatus præcipere, quàm conscientia quę potest & debet deponi ad præceptum prælati: prælati autem præceptum seu alterius legis instè non est deponendum seu soluendum à sua obligatione propter talem conscientiam erroneam. Tu autem distingue secundum maiorem obligationem dum manet ipsa conscientia erronea: modo possit aut debeat tunc deponi modo non, vt dictum est & dicetur infra. q. 6. latius.

Dubitatur tertiò quæ differentia est inter cōscientiam ligare & obligare. Respondeo, ꝙ aliqui doctores vt Durandus in 2. distin. 39. & Almayn, in moralibus vbi supra, & alii dicunt quòd cōscientia dicitur ligare, idest astringere seu detinere, ne scilicet homo possit sine peccato vltra vel citra eius dictamē ire seu licitè agere, vel euadere difformando aut conformando se illi, vt dictum est supra ꝓpōne. s. de conscientia erronea vincibili obligatoriè dictāte id quod est de se licitum & malum. Et ita dicunt quod talis conscientia ligat sed non obligat ad id quod dictat. Obligare autem conscientia dicitur ad id quod obligatoriè dictat, vt est conscientia inuincibilis erronea, & etiam quæcunq; conscientia recta obligatoriè dictans, vt patet ex propositionibus supradictis. Alii autem doctores non faciunt differentiam hanc, sed pro eodem accipiunt conscientiā ligare vel obligare ad hoc vel illud; & sic sæpe communiter vocabula confusè accipiuntur à doctoribus: & facilè potest impugnari prædicta differentia tm̄ verbalis si esset vtile in his immorari. Dubium 3.

CONTRA primam propositionem arguitur Primò. Si esset peccatum agere vel omittere contra conscientiam erroneam vt dicit prima propositio: hoc maximè esset quia talis actio esset contra aliquam legem saltem creditam vel æstimatam, sed hoc non. ergo. Consequētia patet cum maiore ex probationibus primæ propositionis, & minor vbi est difficultas probatur. quia si illa æstimatio rationis nostræ induceret obligationem Arg. 1.

ad non

ad non agendum contra ipsam, hoc esset virtute alicuius veræ legis superioris & principalis putà rationis aut legis naturalis seu Diuinæ veræ obligantis, quam prædicta conscientia nobis verè vel erroneè notificat: vt paret clarè, quia conscientia non obligat virtute sua sed ostensiuè tantum vt præco regis virtute legis superioris quam notificat vt supra dictum est in probationibus primæ propositionis. Sed cōscientia erronea non habet talem virtutem talis legis: neq; eam notificat quę non est verè obligans. quod probatur: quia sicut præco regis non habet à rege virtutem obligādi etiam ostensiuè aut notificatiuè homines per aliquam legem promulgatam ab eo nisi verè se conformet legi ipsius regis. nam homines transgredientes falsam legem, falsò scilicet promulgatā ab illo præcone non puniuntur à rege quasi trāsgressores illius legis falsæ. ita ergo similiter de conscientia erronea dicendum est. Ista consequētia patet; tum ex paritate seu identitate rationis: quia conscientia solum obligat notificatiuè vt pręco regis aut superioris: tum etiam quia & pręco & iudex inferior & lex priuata non potest obligare contra præceptum superioris neq; cōtra legem publicam, vt cōstat etiam secundū August. & communiter doctores. Nunc autem conscientia respectu rationis verę & legis Diuinæ, superioris cōtra quam dictat est vt iudex inferior, vel potius vt pręco & vt lex priuata particularia personæ ipsius habentis talem conscientiam erroneam. igitur &c.

Confirmatio. Et confirmatur. quia si esset peccatum difformare nos conscientiæ erroneæ: hoc ideo esset quia esset peruersio ordinis & periculum peccati si voluntas se difformet suæ regulæ quæ est ratio, vt supra in tertia probatione primæ propositionis quò ad hanc partem dictum est. Sed difformando se conscientiæ erroneæ non se difformat voluntas à sua regula neq; exponit se periculo. ergo non peccat. consequentia patet. quia regula voluntaris humanæ est ratio in quantum deriuatur à regula & lege seu ratione ęterna siue Diuina: quia inde habet rectitudinem & virtutem etiā ostensiuè regulandi, sed ratio errans non deriuatur à lege æterna, quia potius difformatur ab ea, dictans quod illa non dictat, neq; eodem modo sed sæpe contra eam; ergo ratio vel conscientia erronea non est regula volūtatis humanæ: & per consequens voluntas ab ea discordans non ideo mala est.

Respondeo ad 1. arg. RESPONDEO ad primum Argumentum negando minorem primæ consequentiæ & ad eius probationem negatur etiam minor, & ad eius probationem cùm dicitur, quòd sicut præco regis non habet virtutem obligandi nisi verè se conformet legi regis &c. Respōdeo negando cōsequentiam, quia non est simile: nam aliud est in in foro humano vbi nō iudicatur de occultis cordis, neque de ea transgressione quę æstimatiuè, sed de ea quæ realiter contra legem veram facta est, & ad pœnam temporalem agit pro illa trāsgressione. aliud in foro conscientiæ coram Deo vt hic loquimur: in quo, licet ille præco vel conscientia non habeat virtutem veram obligandi; habet tamen virtutem creditam, quia scilicet creditur pronunciare veram legem ex vera superioris traditione. & ita secundum Ambrosium opinio nostra nobis legem facit, estq; paritas rationis de præcone falsò in foro conscientiæ obligante si creditur verus, & de conscientia erronea vt dictum est. Et ad aliam probationem illius vltimæ consequentię vbi dicitur quòd sicut iudex inferior & præco &c. respondeo similiter id procedit & est verum solum quando cognoscitur q inferior & præco dictat contra superiorem & cōtra legem eius: secus quando creditur quòd conformiter dictat: tunc enim in foro conscientiæ & coram Deo vt diximus verè obligat. Vel aliter respondeo secundum Angest. in moral. c. 7. concedendo quòd est magis obediendum legi Dei & superioris quàm conscientiæ erroneæ: sed non quomodocūq; quia non contra dictamen cō scientiæ. igitur deponatur dictamen conscientiæ erroneæ & sic obediatur Deo. *Respōdeo ad confirmationem.* Ad confirmationem rēspondeo negando minorem & ad eius probationem negatur maior vt iacet tanquam diminuta: non enim solum est regula voluntatis ratio inquantum verè deriuatur à ratione & regula æterna: sed etiam inquantum æstimatiuè deriuatur ab ea, scilicet inquātum creditur quòd verè deriuatur à ratione ęterna, quodq; verè proponit nobis verum præceptum & legem conformiter ad legem Dei. huiusmodi autem est conscientia erronea vt patet ex dictis. Hęc secūdnm Tho. 1. 2. q. 19. art. 5. & in 3. quodlib. art. 27. & Bonauent. & communiter doctores in 2. distin. 39. & Angest, in moralibus. c. 7.

Replica. Quòd si contra præfatam solutionem replicetur, quòd inde sequeretur quòd voluntas conformans se rationi, seu conscientiæ vincibiliter erroneæ dictanti quòd est bonum fornicari vel mentiri pro salute corporali, aut furari pro pauperibus, nō esset peccatū sed potius moraliter bona. probatur hæc sequela. quia voluntas rendit tunc in obiectum tali actui conueniens & bonum æstimatiuè licet non verè: & talis voluntas est conformis legi Dei superiori & suæ regulæ ęstimatiuè licet non verè: ergo est bona. patet consequentia hæc tripliciter. Primò ex responsione ad argumētum præcedens, & ex secunda probatione primę propositionis quò ad hanc partem supra posita, quia videlicet bonitas & malitia moralis pendet præcipuè ex obiecto formali, scilicet prout volūtati præsentatur à ratione. Item secundò, quia ideo difformitas voluntatis à conscientia erronea erat mala, quia voluntas se difformabat legi Dei æstimatæ, ergo eadem ratione è contratiò erit bona quia se conformauit legi Dei æstimatæ

per

per conscientiam erroneam. Item tertiò sicut præco regis falsam legem enuncians obligat coram Deo transgressores illius legis æstimatæ licet non verè.ergo eadem virtute obligat vt obediatur illi legi creditæ quæ virtute obligat ne illi contraueniatur. Nam eadem virtute obligamur ad obediendum alicui legi qua obligamur non contrauenire illi.

Respondeo ad replicā. Respondeo ad replicam secundum Th. prima secundæ.q.19.art.6.& Bonauentura in 2.distin. 39.negando sequelam.& ad primam eius probationem negatur etiam consequentia, & ad eius item primam probationem, quòd bonitas & malitia pendet ex obiecto formali dico id esse verū, sed differenter in bono & in malo: nam plus requiritur ad bonitatem quam ad malitiam, quia bonum est ex integra causa secundum Dionis. in 4.c.de Diuinis.not.malitia autem ex quocumq; defectu.ideo quando dictum est supra quòd bonitas & malitia volūtatis pēdet ex obiecto prout præsentatur voluntati: non intelligitur præcisè sed proportionabiliter: ita quòd ad bonitatem id requiritur concurrētibus aliis requisitis ex parte ipsius obiecti: ad malitiam autem voluntatis sufficit quòd obiectum in actu vel indebito per rationem voluntati vt malum vel disconueniens præsentatur.& ita contingit in conscientia vincibiliter erronea de qua agimus: quia licet per eā non actualiter bene tamē in debito præsentatur obiectum vt malum, sicut & verè malum & discōueniens est.ad bonitatem verò voluntatis requiritur vtrumque, quòd scilicet obiectum bonum præsentetur ei vt bonum non solum in actuali æstimatione bonitatis, sed etiam in debito, idest quòd sit tale quale rationabiliter à ratione debet præsentari. hoc autem esse non potest nisi ipsum obiectum bonum sit, vel conueniens in se seu à parte rei: vel nisi ratio sit id inuincibiliter ignorans.& ita patet responsio ad primam probationem illius sequelæ. Ad secundam autem probationem respondeo similiter negando sequelā: quia plus requiritur ad bonum & ad rectam cōformitatem quam ad malū & difformitatem vt dictum est. Ad tertiam respondeo negando consequentiam: & ratio est quia cùm talis conscientia solum obliget notificatiuè: igitur si nulla lex verè nos obligat ad confirmandum nos illi, seu ad id quod talis conscientia falsò notificat & vincibiliter: sequitur quòd non tenemur ad id absolutè: sed solum sub disiunctione, scilicet vel ei obedire vel eam deponere quando dictat obligatoriè id quod est aliàs licitum. vel absolutè ad eam deponendum tenemur, quando dictat obligatoriè id quod est licitum vt supra ꝓpositione quinta latè dictum est. ideo illa propositio seu maxima quòd eadem virtute tenemur alicui legi obedire qua tenemur ei nō contrauenire: est vera solum supposito quòd tenemur ei tunc obedire & nos conformare: aliàs falsa est.

Secundò principaliter contra eandem primā propositionem arguitur. Quandocūq; est aliquis actus malus ex sola circūstantia, putà quia habet obiectum sibi conueniens & sola ratione circunstantiæ redditur malus, ille actus non habet malitiam distinctam à malitia illius circunstantiæ seu à malitia proueniente ab illa circunstantia, sed omnis actus de obiecto aliàs licito & conueniente tali actui, vt potè, nolo mentiri aut furari, habitus contra conscientiam erroneam vincibilem obligatoriè dictantem, quod est mentiēdum & furandum pro saluando honore aut rebus aut pro pauperibus &c. est huiusmodi. ergo ille actus, scilicet illa nolitio mentiendi aut furandi contra illam conscientiam erroneam vincibilem, non habet tunc malitiam distinctam à malitia illius conscientiæ vincibiliter erroneæ, ita quòd solum est ibi peccatum conscientiæ erroneæ vincibilis aut ignorantiæ illius vincibilis, & ibi non est aliud peccatum contra aliam legem creditam propositam nobis per illam conscientiam vincibiliter erroneam. Consequentia est bona & maior probatur. quia non videtur vnde aliàs proueniat in tali actu malitia nisi ratione circunstantiæ, ratione cuius efficitur malus. & patet exemplo de volente ire ad Ecclesiā propter vanam gloriam venialem, ita quòd illa volitio eundi causetur ex volitione vanæ gloriæ tanquam ex fine: quia talis volitio solum est mala ratione illius circunstantiæ & non ex obiecto in se. Minor etiam probatur. quia nolle mētiri est bonum ex obiecto; quia tale obiectum est lege prohibitum: & si talis nolitio redditur mala hoc non est nisi ratione circunstantiæ, scilicet ratione conscientiæ vincibiliter erroneæ adiacentis: quia tunc vt suppono non obligor aliunde ad non habendum illam nolitionem mentiendi per se: sed solum obligor ad non habendum illam contra dictamen conscientiæ.ergo absolutè non obligor tollere illam nolitionem mentiendi, sed solum ad deponendum talem conscientiam vincibiliter erroneam, vt patet ex dictis & supra propositione quinta & ita illa conscientia erronea est circunstantia vitians illam nolitionem mentiendi. igitur totum illum aggregatum ex illa nolitione & ex illa conscientia vincibiliter erronea, non habebit aliam neq; maiorem malitiam à malitia illius erroneæ conscientiæ seorsum vt argumentum prætendit. quod etiam videtur confirmari, quia auferendo talem consciētiam erroneam iam præfata nolitio mentiendi non erit peccatum. Similiter eadem ratione de omissione mentiendi contra conscientiam, vincibiliter erroneam dictantem esse obligatorium mentiri pro saluanda vita probatur; quòd non est aliud peccatum ibi quàm sit ille vincibilis aut culpabilis error conscientæ qui forte erit veniale peccatum tantum, licet conscientia dictet sub mortali esse mentiendum. ad quod est alia

Arg.2.

est alia specialis ratio, quia scilicet omissio culpabilis est priuatio alicuius actus ad quem pro tunc obligor: sed ad volitionem mentiendi pro tunc non obligor vlla lege; sed potius ad oppositum scilicet ad non mentiendum seu ad deponendum conscientiam præfatam, vt patet ex supradictis. ergo illa omissio mentiendi stante præfata conscientia vincibiliter erronea dictante opposi tum tunc peccatum non est.

Respondeo ad secundum arg. Respondeo ad secundum Argumentum dupliciter, vno modo secũdum Almayn in moralibus tract.1.c.5.ex B.Th.prima secũdæ.q.19.art.5.& in 3.quodlib.art.27.negando minorem. Nam illa circunstantia conscientiæ erroneæ non est circunstantia adiacens ipsi actui vel obiecto prout est obiectum voluntatis: sed potius pars obiecti formalis: quia obiectum voluntatis in sua formali ratione obiecti, non solum est ipsum obiectum in se sed prout præsentatur voluntati per rationem & prout æstimatur, vt supradictum est in probationibus primæ propositionis. sicut etiã circunstantia finis concurrens ad productionem actus interioris voluntatis, potius est pars obiecti voluntatis, & non circunstantia adiacens ipsi actui vel obiecto prout eius obiectum est, vt etiã hoc dicit Angest in moral.c.8.& B.Th.prima secundæ.q.18.art.6.& q.10.art.2.& communiter morales. ideo falsum est quod etiam dictum est supra in probatione maioris quòd scilicet vana gloria finaliter intenta erat circunstantia volitionis eundi ad Ecclesiam propter vanam gloriã. Immo dico quòd illa circunstantia finis se tenebat tunc ex parte ipsius obiecti ad productionem illius volitionis. Similiter falsum est quòd ratione circunstantiæ redditur mala illa nolitio mentiendi contra conscientiam quæ ante erat bona quando non erat illa conscientia. quia præsupponitur quòd sit eadem nolitio quò ad substantiam actus, quod est falsum: ex quo voluntatis actus deriuantur inesse rei & moris penes obiecta formalia. obiectum autem formale est aliud ratione æstimationis quando est contra conscientiam erroneam, & aliud quando non est contra talem conscientiam itaque est alia nolitio mentiendi. Alio modo respondeo & melius vt mihi saluo meliori iudicio videtur, præsupponendo tamen & tenendo secũdum Angest. in moral.c.8.& c.3.fol.16.& communiter doctores; quòd dictamen conscientiæ seu notitia adueniens actui licet aliquando possit se tenere ex parte obiecti, non tamen semper se tenet ex parte eius: nã cognitio obiecti non semper obiectiuè sed effectiuè cõcurrit ad productionem actus voluntatis secundum communiter opinionem. neq; etiam voluntas cogitur aut necessitatur habere pro obiecto & tendere in omnes circunstãtias etiam finis cognitas & ei præsentatas: sed potius sæpe talis conscientia seu notitia aduenieus actui est circunstantia eius vel obiecti. & per cõsequens tunc idem actus numero in genere rei seu naturæ manet quò ad substantiam, eademq; volitio mentiendi ante & post aduentum conscientiæ rectæ vel erroneæ supradictæ: quia hoc videtur quadrare sapientiæ: quamuis quò ad esse moris non sit eadem volitio propter circunastantiã adiacentem illius conscientiæ erroneæ aduenientis. Nam circunstantia informans actum: qualis est ea quæ est pars obiecti in quod tendit ipse actus, vt sæpe non semper est circunstantia finis, variat actum elicitum quò ad esse moris & naturæ sicut & ipsum obiectum partiale illius actus. Circunstantia autem adiacens seu mouens tantum, non variat quò ad esse naturæ actum elicitum: bene tamen quò ad esse moris potest illum variare, etiam si sit circunstantia finis in quem tendimus per vnum actum: & per alium in ipsum medium dumtaxat.

Hoc ergo supposito, secundum communiter doctores iam respondeo ad Argumentum negando maiorem si intelligatur quòd talis actus non habet malitiam, aliàm quàm sit malitia illius circunstantiæ. hoc enim patet falsum de comestione vel actu coniugali facto in loco sacro qui redditur maius ratione circunstantiæ: quę tamen circunstantia loci sacri nullam habet malitiam in se vt patet. Item patet de celebratione aut prouisione beneficii principaliter propter lucrũ temporale aut propter auaritiam aliàs venialẽ: quia efficitur mortalis ratione illius circunstantiæ finis lucri aut auaritiæ, quæ tamen circunstantia aliàs aut non erat peccatum aut solum erat veniale vt supponitur. sed ex habitudine talis circunstantiæ ad talem actum est & trahitur ratio culpæ mortalis in tali actu, vt patet: quia talis habitudo circunstantię ad talem actum est sub mortali prohibita, vt symoniæ peccatum, & quia ad supradictum sensum falsum procedit tota illa ratio & maior præfati argumenti, ideo nihil probatur. Si igitur sic intelligatur quòd talis actus habet malitiam prouenientem ratione illius circunstantiæ, idest propter habitudinem indebitam illius circunstantiæ ad illum actum, modo ipsa circunstantia habeat in se aliàs malitiam modo nõ: tunc vera esset maior, vt in exemplo de actu cõiugali facto in loco sacro dictum est. & minor est etiam vera, sed consequentia est nulla vt patet. debet enim sic concludi. ergo illa nolitio non habet aliam malitiam nisi prouenientem ratione illius circunstantiæ conscientiæ erroneæ. & hoc bene est verum: quia malitia illius nolitionis ratione illius circunstantiæ conscientiæ erroneæ non tantum habet malitiam illius conscientiæ errroneæ, sed malitiam habitudinis eius ad illum actum, scilicet malitiam transgressionis seu contemptus illius legis quam illa conscientia notificat aut verè notificare ęstimatur, vt supra probatum est in prima probatione. Similiter patet responsio ad illud de omissione secundum

duos

duos prædictos modos respondendi: & ad rationem specialem quæ ibi ponitur, quòd scilicet omissio est priuatio alicuius actus debiti. Respondeo, conceditur quòd est priuatio actus debiti inesse secundum veritatem aut secundum æstimationem ipsius omittentis. & sic negatur minor: quia licet verè à parte rei ex lege nō obliget absolutè ad actum mentiendi: neq; ille actus sit debitus inesse secundùm veritatem: bene tamen secundum æstimationem licet erroneam culpabilem sub disiunctione vt dictum est. Et nota secundum Almayn vbi supra & Angest, in moral. c. 10. quòd illa omissio contra conscientiam non est tam grauis sicut commissio contra conscientiam: sicut & regulariter cæteris paribus in omni specie peccati non est tam grauis omissio sicut commissio opposita contra legem: quia non est tanta obligatio ad non contrauenniendum priuatiuè seu omissiuè se habendo, quāta ad non contraueniendum commissiuè seu positiuè: neq; est tanta difformitas neq; conatus voluntatis in omittendo sicut & in committendo, semper loquor cæteris paribus & regulariter nisi aliunde æqualitas aut maior grauitas habeatur.

Dubium 1. ET si queratur pœnes quid attenditur grauitas omissionis contra conscientiam. Respondeo quod non secundum bonitatem actus omissi verè vel æstimatiuè: neq; secundum obligationem veram legis vel æstimatam ad actum qui omittitur: sed absolutè secundum obligationem præcepti quod talis conscientia notificat verè vel erroneè, vt patet ex supradictis in propositione 6. & dubio. 1. Sed de hoc, scilicet circa quid attendatur grauitas cuiuscunq; omissionis latius vbi supra Almayn in moral. & in 3. tract. c. 26. & Angest. & doctores in 2. distin. 37.

Dubium. 2. Si rursus quæratur cuius speciei est peccatum omissionis & commissionis contra conscientiā. dic secundum Th. prima secundæ. q. 19. art. 5. q̄ reducitur ad illam speciem peccati quòd æstimatiuè committitur ac si scienter contra talem legem faceret vel omitteret. Si autem sit error in facto aliqualiter est variandum, de quo latius egimus supra in li. 2. de ignorātia. q. 24. ibi videatur.

Arg. 3. Tertiò principaliter ad idem contra primam propositionem arguitur. Quia ex prima propositione sequeretur perplexitas inter duo mala culpæ: & quod esset necessariò peccandum & periculosa via salutis. probatur in casu quo quis ex lege seu præcepto superioris tenetur aliquid agere putà reddere debitum coniugi petenti etiam ad mandatum Ecclesiæ, vel reuelare ei aliquod peccatum, quod tamen agere ex conscientia erronea æstimat esse peccatū: quia æstimat nō esse suū coniugē legitimū ex aliqua causa: tunc in tali casu si se conformat conscientiæ erroneæ nun reddendo debitum iam peccat contra præceptū legis aut superioris id præcipientis: si se disformat reddendo iam etiam peccat secundum primam propositionē: si dicas deponatur talis conscientia & sic reddat. contra suppono quòd sit talis qualitatis quòd pro tunc non potest deponi, vt facilè contingere potest. ergo tunc perplexitas & peccatum.

Respond. ad tertium arg. negatur sequela. & ad probationem pro materia illius & similium casuum, hic dubitatur verùm inter duo mala sit perplexitas. ad quod respondeo notando secundum Angest, in moral. c. 6. in fine, quòd inter duo mala pęna bene potest quis esse perplexus etiam simpliciter, ita quòd necessariò debeat incidere in alterum illorum. vt patet de eo qui ne occidatur à leone necessariò se debet proiicere deorsum: & tunc minus malum, aut minus certum rationabiliter eligitur. *Respondeo ad 3. arg.*

Item inter duo mala quorum alterum est culpæ alterum pęnę etiam potest quis esse perplexus simpliciter ita quòd necessariò debet in alterum incidere si vult vitare alterum, vt patet in illo qui vel necessariò debet pati mortem seu aliam iacturam, vel mentiri seu committere aliud peccatum: & tunc malum culpæ est magis fugiendum.

Inter duo autem mala culpæ necessariò mala quę nullo modo possunt bene fieri nullus est simpliciter perplexus: ita quòd necessariò peccabit culpabiliter quodcumq; illorum faciat pro vitando altero. quod probatur quia si necessariò necessitate absoluta & simpliciter peccat aut facit, ita quod nullo modo est in sua potestate pro tunc illud peccatum vitare: iam non peccabit culpabiliter, quia non est vllo modo liber ad id vitandum. & vbi non est libertas non potest esse culpa: neq; potest obligari quis ad id quod nullo modo bene fieri potest.

Inter mala autem culpæ non intrinsecè mala sed ita mala quòd possunt à sua malitia denudari & bene fieri potest aliquod eorum, bene datur perplexitas ita quod necessariò est incidendum in alterum eorum. & tunc hæc est regula, quòd scilicet eligatur minus malū: quia & maior obligatio deobligat à minori. & illud faciendo pro vitando maiori vel grauiori malo homo non peccat; sed bene & rationabiliter agit eligendo tunc minus malum in se pro vitando maiori: neq; tūc obligatur vitare illud minus malum sed neq; est malum illud culpabile vel imputabile respectiuè licet aliàs simpliciter sit malum. si autē sunt æqualia mala, & æque certa secundum suam probabilem æstimationē: tunc eligendo quodcūq; eorum pro vitando alio nō peccat, ex quo id necessariò quamuis alternatiuè agit: & est locus gratificationi vt dictum est: & facit 13. distinctione. cap. duo mala. & cap. nerui. & 2. Ethic. cap. 9. & concordat Adr. in 4. de clauibus, agens de excōmunione in 8. exceptione, & de hoc latius infra quęstione 5. propositione secunda ibi vide. Dixi notanter quòd inter prædicta mala culpæ necessariò

sariò mala non datur perplexitas simpliciter, vel absolutè, quod ideo dico quia ex suppositione bene potest dari perplexitas inter illa, exempli gratia. Si sortes vult malum finem putà permanere in fornicatione efficaciter: iam inde necessariò necessitate suppositionis talis finis illiciti voliti sequitur volitio alterius medii illiciti requisiti ad talem finem illicitum habendū: quia ex vno peccato bene sequitur aliud necessitate consequentiæ seu suppositionis: sicut & vno incō ueniente dato multa sequuntur etiam in speculatiuis & moralibus: sic stante conscientia culpabiliter erronea seu vincibili quam quis potest & debet tollere: si non tollit eam iam inde sequitur quòd necessariò quis in aliquo casu peccauit culpabiliter quomodocūq; se habeat: & est perplexitas ex suppositione illius prioris culpæ permanentis: non autem simpliciter. sicut nec est necessitatus simpliciter & absolutè ad manendū in tali errore culpabili, ex quo cum auxilio Dei sufficienter omnibus & ipsi collato tunc potest deponere talem conscientiam vincibiliter erroneam, & malam volitionem finis seu fornicationis ex qua sequebatur illa alia culpabilis volitio. Si autem cōscientia sit erronea inuincibilis, iam dictum est supra proposit. 4. conformando nos ei nō peccamus: nisi aliunde grauius aut certius malum imminens suadeat aliter facere: & similiter si ipsum peccatum in se & in sua causa nullo modo est in nostra potestate vt dictum est. quod autem sit minus malum, aut reddere debitum aut illud negare in casu supposito in argumēto, latius habetur infra. q. 6. & propositio. tertia vbi de hoc & aliis similibus casibus agitur.

Nota. Sed hic tandem notetur quòd nunquam quis dicitur agere vel omittere contra cōscientiam nisi quando æstimat se peccare sic agendo vel omittendo & nihilominus sic agit vel omittit vt patet ex dictis. Nam vt bene ait Caiet. in 2. quodlib. in 13. responsione ad 7. bene stat quòd ego credā aliquid esse illicitum in se seu absolutè, vel etiam respectiuè quò ad alium vel alios, seu quod alius illicitè illud facit vel omittit: & tamen quòd credam esse licitum mihi vel respectu mei ipsius: & hoc propter aliquam circunstantiam aut conditionem verè vel æstimatiuè existentem in me & non in aliis. vt si ego crederem quòd comedere carnes in Hebdomada sancta mihi est licitum propter aliquam causam quomodocunq; credi iam esse in me: aliis autem non, quia æstimo eos non habere causam excusantem. igitur tunc tantum ego contra conscientiam pecco quando facio quod credo vel æstimo mihi illicitum esse quidquid de aliis credam. Nam conscientia, dictamen practicum non speculatiuum & respectu agentis vel habentis est.

QVAESTIO QVINTA.

VTRVM ET QVOMODO peccet is qui agit id de quo dubitat aut scrupulatur an sit peccatum, non compulsus præcepto legis aut superioris ad sic agendum.

RESPONDEO per 4. propositiones, quarum. Prima est, Qui agit id de quo valde dubitat an peccet, vtiq; peccat, si certus sit quòd oppositum agendo non peccabit. Pro quo nota quòd triplex est dubium. Primò modo dubium propriè sumptum excludit omnem assensum respectu eius de quo habetur ipsum dubium. Secundò autem modo dubium largè sumptum compatitur secum assensum tenuem opinatiuum de eodem. Tertio modo largius cōpatitur secum assensum fortem & est idem quod scrupulus large aut secū do modo sumptus de quo supra. q. 2. in notabili vltimo latius. Igitur qui valde dubitat primò modo sic quòd nullo modo, iudicat determinatè quod licitè id facit sed potius est tam anceps & timidus quòd licitè facit sicut quod illicitè. Seu qui secundo modo dubitat sic quòd quamuis iudicet aut credat quòd licitè facit: tamen illud iudicium seu credulitas est tam tenuis quod simul magis vel æquè dubitat vehementerq; formidat, quod illicitè facit vndecūq; & quomodocunque tale dubium proueniat. de isto igitur alterutro istorum duorum modorum dubitante se peccare tale quid agendo dicit propositio hæc, quòd vtiq; peccat sic agendo cum tali dubio sicq; per hanc particulam excluditur dubium tertiò modo, nam qui eo modo dubitat valde leuiter formidans aut timens se peccare quod tamen valde probabiliter credit vel opinatur se potius nō peccare tale quid agendo non peccat. exempli gratia. si ego valde dubito virùm tenear implere votum, putà de ieiunando tali tempore: ita quòd valde credo vel opinor me peccare si illud omitto: & tamen sum certus quod oppositum agendo putà quòd implendo illud votum non pecco: dicit præfata prima propositio quòd si stante tali dubio omitto implere illud votum vtique pecco. Nam si ego dubitarem de vtraq; parte putà quòd faciendo tale quid pecco quòdque omittendo illud etiam pecco: de hoc latius in secunda propositione sequenti quæ de his casibus agit.

1. ratio. Ista ergo prima propositio prædicto modo declarata & limitata probatur dupliciter. Primò quia quicunq; sine rationabili causa exponit se discrimini seu dubio probabili peccati mortalis, cum possit securè agere vel cessare, exponit se periculo & pecat mortaliter. Sed is de quo est casus propositionis est huiusmodi. ergo. Cōsequētia patet,

patet, & maior probatur dupliciter, tum primò quia Eccles. 3. Qui amat periculum peribit in illo. secundum gloss. & commune axioma doctorum: quia etiam non præponit amorem Dei omni creaturæ sed è contra: quia propter amorem sui uel alterius aut diuitiarum & huiusmodi quæ non uult exponere iactare, exponit potius periculo amissionis amorem & gratiam Dei, exponendo se periculo probabili peccati mortalis per quod gratia & eius amor amittitur. Nam si ego quid faciam ut placeam Petro dubitans probabiliter q per hoc displiceo Ioanni, cum cessando ab illo opere possem in eius gratia permanere, certè dilico petrum tunc plusquàm Ioannem. sic in proposito. nam & ideo dicunt doctores communiter quòd dubitas de peccato quòd sit mortale tenetur ipsum expressè confiteri propter cauendum periculum ex illo dubio prouenìens. tum secundò. quia in dubiis quod certius æstimamus tenere debemus, & ibi glos. in cap. iuuenis. de sponsalibus.

2. Ratio. Secundò probatur propo. quia sicut medicus q opinatur & æstimat uinum seu talem medicinā infirmo suo mortē inferre non posse: de quo tñ propter aliorum contrariam seu cōem opin. valde dubitat timetq; valde q possit ei mortem inferre; & nihilominus vt expertatur in illo infirmo suā opinionem vel vt ei complaceat, sine alia causa; aliùde rationabiliter vrgente talis medicus concedit illi vinum seu illam medicinam: cùm tñ possit cū securè curare cum alia medicina: certè medicus iste peccauit mortaliter: & hoc, non nisi quia illum infirmum exposuit mortis periculo in illo dubio sine causa vrgente, etiam si de facto non sit mors subsecuta. probatur. quia nullus vellet qd ille medicus prædicto modo cū ipso experiretur, neq; quòd sic ageret in sua infirmitate, neq; committeret se illi. ergo signum est quòd ille medicus malè agit. ita ergo similiter non licet agere partem dubiam valde quāuis magis æstimetur vera vt dictum est. patet ex idētitate rationis: immo & à fortiori in rebus animæ vbi de maiori agitur præiudicio. ideo & bene dicit Almayn in morali, par. 3. c. 3. q assensus opinatiuus, in quo plus vel tātum est de formidine quātum est de assensu seu de credulitate q hoc sit mihi licitū, non sufficit ad virtutem neq; ad certitudinem moralem. & cum eo concordat Gers. in reg. moral. & 3. par. sum. trac. de consol. Theologica. lib. 4. prosa 2. ex 2. Ethic.

3. Ratio. Tertiò probatur propositio. quia Roma. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. quod licet communiter & bene exponatur quod non est ex fide, id est quod est contra conscientiam, vt supra q. 4. propositione 1. habetur. tamen adhuc plus ibi voluit Paulus dicere quàm quod non est contra conscientiam, vt ait Adrianus, qui cum facile posset dicere, Omne quod est contra fidem aut conscientiam peccatum est: & tamen vigilanter dixit, Omne quod non est ex fide seu cōscientia: iam apertè uidetur uoluisse insinuare nō solū esse peccatum quod fit contra fidem aut conscientiam, sed etiam omne quod agimus, nisi magis credamus & iudicemus actualiter uel uirtualiter si de tali cogitaremus q nobis est licitū, et per cōsequēs si ualde dubitemus nobis licere et cū tali dubio agimus, peccatū est, vt supra dicit propositio.

4. Ratio. Quartò probatur propositio. quia qui dubitat de vita prioris coniugis non pōt exigere debitum ut habetur in ca. Dominus. de secundis nuptiis. secundum cōmuniter doctores. in quo nulla est opinio quo ad hoc. & hoc solum est quia ageret illicitè id de quo dubitat ualde esse sibi illicitum ut habetur ibidem. sed vtrùm talis possit etiam reddere ut communiter tenetur, latius infra. q. 8.

Præfatam propositionē tenet Adria in 2. quod libeto art. 1. & cōmuniter doctores in d. c. Dominus. de secūdis nuptiis, & theologi similiter et B. Tho. in 3. quodlib. art. 13. ubi quærit utrū peccet. habēs plura beneficia eò q sunt opiniōes de hoc: et respōdet dicēs, si ipse qui tenet plura beneficia secūdū opinionē iustificātē habet cōsciētiā de cōtrario peccat cōtra cōsciētiam, quāuis nō cōtra legē, si opinio iustificās esset uera, aut nō habet conscientiā de cōtrario sed certitudinē: & tñ in quandā dubitationē inducit ex cōtrarietate opinionū: et sic si manēte tali dubio habet plures præbendas iā se periculo committit: sicq; proculdubio peccat magis amās beneficiū tēporale quā ꝓpriā salutē, quod si in nulla dubitationē inducitur nō peccat. Hęc ille. De quo ēt supra lib. 2. de ignorātia. q. 3. latius. Et nota q semper intelligo de eo qui dubitat practicè uidelicet se peccare in tali actu seu omissione: secus si dubitat tantū speculatiuè uel absolutè an sit illicitū in se aut quò ad alios tātū, & non quò ad se ipsū ex aliqua cā: tunc enim non agit id de quo ipse dubitat quod sit sibi illicitum, ut supra in fine. 4. quæstionis præcedentis notatū est quid sit agere & peccare contra conscientiam, de quo etiam in dubio sequenti latius.

Dubium. Sed hic potest esse dubium de eo qui dubitat speculatiuè uel absolutè tantum esse, mortale id quod agit. dubitatur enim utrum peccet mortaliter sic illud agendo: quamuis non dubitet practicè respectiuè quòd ad se, idest quamuis non dubitet se peccare sic illud agēdo, nec faciat cōtra cōscientiam, sed potius credit se id licite agere.

Respondeo. Respondeo quod similiter peccat mortaliter & tenetur practicè dubitare, nisi ex aliqua iusta causa excusetur id non practicè credendo & agendo. pro cuius probatiōe supponatur prius esse duplex dubium, scilicet practicum & speculatiuum. Speculatiuum tantum dicitur quando id quod dubitatur non ordinatur ad opus ipsius dubitantis, quia uidelicet non dubitat licitè ne an illicitè id faciat aut fecerit. Practicum autem è cōuerso quādo ad opus ipsius ordinatur, licitè ne an illicitū sibi sit id facere aut fecisse. exēpli

P gratia.

gratia. Quando dubito an talis res cuius possessionem ego habebam sit mea, aut quando dubito utrum sit iusta causa bellandi: tunc est dubium speculatiuum tantum. Si autem dubitarem an ego tenear uel licitè id faciā: tunc est dubium practicum. Hoc ergo supposito probatur quadrupliciter intentum, quòd scilicet peccat mortaliter in casu prædicti dubii. Primò quia in re notabili, quale est dubium de mortali, temerè agit: & per consequens periculo se cōmittit etiam si speculatiuè tantum dubitat: & ex eo quòd dubitat speculatiuè tenetur etiam dubitare practicè esse sibi mortale id agere aut omittere, nisi ex rationabili causa excusetur. Nam sicut qui scit absolutè aliquid esse mortale debet etiam scire seu æstimare respectiuè esse sibi mortale nisi rationabiliter excusetur, ita & qui dubitat tale quid esse absolutè mortale, debet etiam dubitare esse respectiuè sibi mortale nisi rationabiliter excusetur. ergo talis agit contra dubium practicum respectiuum de mortali existens aut debitum existere: licet non peccet nec agat contra conscientiam: & per consequens peccat mortaliter temerè agens & periculosè. 1. Ratio.

2. Ratio. Secundò principaliter probatur idem, quia ideo dicunt communiter doctores quòd nisi per ignorantiam inuincibilem excusetur, utique peccat mortaliter is qui ante celebrationem missæ omittit confiteri & absolui si dubitat probabiliter se esse excommunicatum: aut qui omittit confiteri actum quem dubitat esse mortalem: quamuis ipsemet pœnitens non dubitet sed potius credat se bene aut licitè agere omittendo eius confessionem & absolutionem uel se non teneri ad confitendum: & tamen illa eius dubitatio quòd est excommunicatus aut quòd ille actus ab eo commissus fuerit mortalis est formaliter speculatiua tantum, ex quo supponitur quòd ipse non dubitat sed credit se non teneri id confiteri, & bene agere id non confitendo. ergo qui dubitat speculatiuè aut practicè absolutè esse quid illicitum tenetur dubitare etiam practicè respectiuè sibi esse illicitum: & illud sic agendo utique peccat.

3. ratio. Item tertiò quia ut habetur in cap. inquisitioni. de sentent. excom. mulier probabiliter dubitans de inualiditate matrimonii, non potest petere debitum quamuis possit & debeat reddere exigenti. & idem habetur in cap. Dominus, de secundis nup. ut etiam habetur infra quæst. 8. Nunc autem textus illi loquuntur expressè de dubitante speculatiuè tantum de inualiditate matrimonii. quod patet. quia si dubitaret practicè esse illicitum tali personæ commisceri: tunc sicut non posset illi commisceri petendo ita nec reddendo debitum. ergo intelligitur quòd in tali dubio speculatiuo manente, debet formare conscientiam quòd licitè reddit petenti: non autem potest rationabiliter formare conscientiam quòd licitè petit. Si enim posset, certè Ecclesia non faceret illi per iudicium id prohibendo: & ita si de facto formet conscientiam quòd licitè petit in tali dubio speculatiuo de inualiditate matrimonii, sequitur quòd temerè & illicitè agit.

Item quartò quia quantumcunque quis credat se licitè iurare aut uouere quod probabiliter dubitat in se esse falsum aut mortale: aut facere contractum de quo tam ipse quàm alii communiter dubitant absolutè esse iniustum uel mortalem: aut sumere seu dare alteri cibum dubitatum esse mortiferum: aut habere plura beneficia curata incompatilia, quod tenetur uel dubitatur communiter esse absolutè mortalè: aut accipere rem dubitatam probabiliter esse alienam: certè peccaret mortaliter sic agendo præfatos actus speculatiuè tantum seu absolutè dubitatos esse mortales, similiter si ex causa dubia de iniustitia belli Rex indicit bellum, nisi aliqua causa rationabili excusetur, similiter si quis obediat prophetæ tanquam ex parte Dei præcipienti rem aliàs iure Diuino regulariter prohibitam, putà cognoscere alienam, aut quòd religiosus ducat uxorem: dum dubitatur aut dubitare debet utrùm uerè ex parte Dei talis propheta id præcipiat. Similiter si diabolum transfiguratum in Angelum lucis in specie crucifixi apparentem, de quo speculatiuè dubitat aut dubitare debet quòd non sit uerè Christus, ipsum adoret sine conditione expressa: certè peccaret, quia actum in actu uel indebito dubitatum speculatiuè tantum aut practicè uirtualiter uel absolutè de peccato mortali ipse fecit. Dictum est exceptiuè, nisi ex iusta causa excusetur agendo talem actum speculatiuè dubitatum de mortali, quia secus esset si adsit iusta causa, putà obedientia superioris sufficiens ad excusandum: quod dico quia non omnis obedientia est sufficiens ad excusandum in dubiis, ut infra quæst. 8. habetur. aut si sit necessitas uitandi aliud certius aut grauius malum, imminens: tunc enim excusaretur & sæpe teneretur quis agere illum actum speculatiuè uel etiam practicè sed absolutè tantum dubitatum esse mortalem, formando tamen sibi conscientiam quòd sibi respectiuè est pro tunc licitus talis actus ex tali causa rationabiliter excusante cum talibus uel talibus circunstantiis, ut infra propositi. secunda, & etiam latè quæst. 8. de his habetur. 4. Ratio.

Secunda propositio, Quando quis æque aut ualde dubitat de utraque parte, quòd scilicet est sibi illicitum agere & omittere tale quid: ita quòd quocumque se uertat est ei probabile dubium de peccato, modo sit dubium absolutum modo respectiuum: tunc quod certius & grauius est uel apparet malum imminens, cæteris paribus euitandum, & oppositum eligendum est. Propo. 2.

Pro declaratione & probatione huius ualde prægnantis propositionis nota, quod inter duo mala culpæ Nota.

de qui-

de quibus præcipuè hic agitur quadrupliciter homo constitui potest. Nam aut primò utrinque est uel apparet æquale malum cum æquali etiam certitudine de eius euentu. aut secundò æquale malum cum inæquali certitudine. aut tertiò inæquale malum cum æquali certitudine. aut quartò inæquali malum cum inæquali etiam certitudine de eius euentu.

Regula.1. Si primum uidelicet dum utrinque est uel æquè probabiliter apparet æquale malum cum æquali etiam certitudine de eius euentu: tunc locus est gratificatione, ita quòd quodcunque illorum eligatur non peccatur: quia cum inter duo mala culpæ æquè ineuitabilia non sit perplexitas simpliciter, ita ut necessariò peccandum sit quodcunque illorum eligendo: neque ullus ad impossibile absolutè obligetur: neque in casu præsenti sit ratio obligans ad hoc uel illud magis uitandum, ut constat ex hypotesi: iam sequitur quòd suæ manet liberæ uoluntati: ex quo nec ad aliud tenetur nec aliud eligere potest. Hic tamen tutius consilium est, ut si homo senserit se ad alterum se magis affici, eligat oppositum ad quod minus inclinatur. quia affectio ferè facit plus apparere ea quæ ei conueniunt: & inde iudicium rationis impedit uel ad

Regula.2. se curuum trahit. In secundo autem casu dum scilicet utrinque est, uel æquè probabiliter apparet æquale malum cum inæquali certitudine de eius euentu: tunc quod certius periculum imminet necessariò uitandum & oppositum eligendum est. tum quia recta ratio cum ipsa naturali inclinatione suadet, ut scilicet inter æqualia mala id quod certius instat magis fugiatur. putà si medicus est certus quòd infirmus morietur si non dat illi talem medicinam, & habet probabilitatem non tam certam quòd si dat illam medicinam nocebit illi ad mortem: tunc debet certius malum fugere dando illi medicinam. quo casu ait Galenus interfice audacter. tum etiam quia ad id facit cap. iuuenis, de sponsa. ubi dicitur quòd in dubiis quod certius æstimamus tenere debemus.

Regula.3. In tertio verò casu quando uidelicet utrinque imminet inæquale malum cum æquali certitudine de eorum euentu: tunc grauioris mali siue detrimenti periculum necessariò uitandum, & oppositum eligendum est. quia recta ratio id clarè dictat. alioqui sine causa rationabili homo exponeret se periculo maioris mali siue detrimenti spiritalis. id quod est contra rationem & charitatem ut supra propositione prima præcedente probatum est. tum etiam quia ad idem expressè est Aristote. problema 13. & 15. parti. 29. & secundo Ethico. capit. 9. & habetur etiam distinctione 13. cap. duo mala. & cap. nerui. vbi dicitur quòd ex duobus malis minus & tolerabilius est eligendum, quando scilicet sunt cætera paris, putà æqua eorum probabilitas, æqua certitudo de eorum euentu, æquaque alterutrius inuitabilitas, ut in casu præsenti loquimur, aliàs secus ut proximè dicetur.

In quarto tandem casu quando scilicet vtrinque imminet inæquale malum cum inæquali etiam certitudine de eius euentu: tunc quod valde notabiliter excedit attendendum est; ita videlicet quòd si malum aut periculum est uel apparet grauius aut maius notabiliter, licet minus certitudinaliter quàm oppositum seu aliud minus malum immineat: tale periculum grauioris mali necessariò praecauendum, & minus malum eligendum est ut in tertio casu præcedenti habetur. exempli gratia. si alterum putà mendacium officiosum efficacius & probabilius immineat uel probetur esse peccatum ueniale, & eius oppositum putà homicidium minus probabiliter immineat uel probetur esse mortale: in quorum alterum necessariò incidendum est: tunc uidetur quòd sit eligendum illud uerisimilius periculum peccati minoris. scilicet peccati uenialis, ut uitetur minus verisimile periculum peccati grauioris putà mortalis homicidii. facit Aristo. ubi supra, quod probatur quia communis naturæ instinctus est rectus: & per consequens ratio illum sequens recta est in moralibus. Nunc autem uidemus quòd rationabiliter quisque exponit se probabiliori periculo lædendi uel amittendi facultates, aut membra minus principalia non necessaria, prouidendo periculo uitæ aut aliorum membrorum principalium, aut magis necessariorum ad uitam non tam probabiliter imminentes. & similiter medicus rectè curans rationabiliter postponit. certum periculum leuis læsionis corporalis, pro uitando periculo non tam certo iacturæ magnæ corporalis. ergo similiter in moralibus in nostro proposito dicendum est. nam ubi est notabiliter maior grauitas peccati siue dispendii spiritualis siue temporalis: tunc periculum eius ualet pro maiori pondere rationis & maioris mali magisque uitandi, quàm sit periculum minoris mali probabilius aut certius imminentis. Quo fit ut si sortes inuincibiliter dubitat an teneatur mentiri officiosè pro saluanda vita hominis: si non potest deponere dubium tenetur formata bona conscientia mentiri: quia ibi est minus periculum peccati uenialis quàm in permissione homicidii de se mortalis: etiam si sortes putet probabilius quòd non debet mentiri. & sic mentiendo in tali casu bene facit conformiter ad rectam rationem. & quamuis mendacium simpliciter sit intrinsecè malum, ita quòd etiam pro uitando quocunque alio malo non potest bene fieri, dum quis id non dubitat nec ignorat: at uerò cùm inuincibiliter id dubitat uel ignorat, modo sit ignorantia seu dubium Iuris modo facti; tunc nec est moraliter malum neque peccatum formaliter neque imputabile ratione dubii, aut ignorantiæ prædictæ. ut supra quæst. 4. ut superius lib.2. in tracta. de ignorantia

Regula.4.

rantia quaest. 23. latius. & concordat Soto de secreto membro tertio q. 2. conclusione secuda.

Econuerso autem fiet si malum uel periculum sit paulò grauius altero, sed multò minus certitu dinaliter imminens: tunc enim quod certius imminet praecauendum, & oppositum quamuis aliquantulo grauius malum eligendū est: quia quod parum est pro nihilo reputatur. & notabilis excessus certitudinis euentus paulò minoris mali, praeponderat paruo excessui grauioris mali. secundum cap. Iuuenis. de spons. patet exemplo. quando alter coniux probabiliter aestimat nō esse suam quam habet: qui tenetur reddere debitum exigenti quamuis petere non possit, secundū cap. inquisitioni. de senten. excom. quia in tali du bio certius periculum est peccati iniusticiae mortalis, inde negando debitum coniugi habenti possessionem, quàm sit periculum fornicationis ei debitum reddendo. quamuis fornicatio aliquantulo, sed paulò grauius peccatum sit quàm pecca tum mortale iniusticiae. ut de hoc & aliis similibus casibus infra quaest. 6. latius habetur. & propter praedictos excessus & circunstantias hinc inde attendenda, in praefata secunda propositione illa particula caeteris paribus posita est. ad praedicta faciunt ea quae superius lib. 2. de ignorantia q. 3. proposi. 3. dicta sunt.

Tertia propositio. nullo modo peccat hac ratione dubii qui agit id de quo leuissimè dubitat quod tale quid est mortale.

Haec tertia propositio probatur. quia ad uirtuosè & à fortiori ad licitè agendum sufficit certitudo moralis. haec autem est certitudo valdè probabilis, sine magna formidine distrahente à praedicta probabili & maiori certitudine. ergo: maior est uera & concessa communiter à doctoribus & philosophis ex primo ethico. contra academicos aliquos dicentes quòd haec non sufficit quodque in hac uita nil potest certò sciri, ut Gerson. 3. par. sum. tracta. de consolatio. theolog. lib. 4. prosa. 2. & 3. contra eos latè probat. Minor aūt probatur. quia multae sunt opiniones de aliquo agendo ualde probabiles secundum quas licitè operamus sic opinando quamuis sint aliae opiniones in oppositum. Nam omnis opinio quantumcunque probabilis habet secum aliquam formidinem paruam & leue dubium ut dictum est. & ita tenet Gerson ubi supra, & communiter doctores, & Almayn in morali. tracta. 3. capit. 3. dicēs quòd assensus opinatiuus in quo est plus valde de assensu quòd licitè fit & paruum ualde de formidine seu dubio, sufficit ad uirtutem. Item Adria. in secundo quodlibeto art. primo quamuis timidè uidetur concordare dicens. an uerò possit esse tā exilis & remissa dubitatio de aliquo an sit mortale quòd deliberatè liceret contra agere: & an in hoc sit differentia aliqua dubitationis à conscientia: an haec pari passu ambulent: inquirat studiosus. Nam ad hoc seruit quòd usus rationis potest esse tam debilis quòd consensus in mortale non sit mortalis, ut contingit in imperfecta vigilia. Haec Adria. Sed Nota quòd quamuis tale leuissimum dubium tertio modo sumptum, stet cum magno assensu opinatiuo sufficiente ad uirtutem & non uiciet actum uirtuosum: tamen nō se compatitur cum assensu fidei theologicae aut etiam logicae propriae & strictae sumptae: propter actualem & formalem repugnantiam talis dubii ad firmitatem fidei praedictae: bene tamen compatitur secum, assensu fidei largè sumptae quae ab aliis dicitur fides logica uel moralis seu fortis opinio, ut supra q. 2. ideo ubi quis tenetur ad actū fidei theologicae: peccaret si haberet tale dubium deliberatè. sed an talis fides theologica, compatiatur secum aliud dubium aliquo modo sumptū: infra in respons. ad primam confirmationem primi argumenti habetur latius.

Dictum est notanter quòd hac ratione dubii non peccat qui agit contra tale dubium. Nam alia ratione seu ex parte alterius circunstantiae putà periculi aut mali grauioris uitandi potest peccare agendo cōtra tale dubium & contra scrupulos quoscunque etiam leuissimos.

Quarta propositio, Contra scrupulos leues seu propriè sumptos semper est licitum agere & saepe vtile, & aliquando necessarium. & hic supponatur quid sit scrupulus propriè sumptus de quo supra quaest. 2. latius. Probatur prima pars quòd scilicet semper est licitum agere cōtra tales scrupulos. Tum primò quia ex hoc nulli periculo homo exponitur: ex quo tales scrupuli sunt leues motus non obligantes ad illos sequendum neque timendum, neque ex hoc agitur contra conscientiam: quia talis scrupulus non est conscientia nec assensus, neque contra aliquam legem obligantem: immo & saepe non est in potestate hominis vitare hos scrupulos, cum quo stat etiam quòd aliunde homo obligetur ad aliquid contra eos agēdum. Tum secundò probatur idem, quia licitum agere contra scrupulos secundo modo seu largè sumptos qui sunt idem quod formido parua & leuis. ergo & contra scrupulos leues propriè sumptos. Antecedens ex propositio. tertia supra posita, & consequentia patet à fortiori: quia minus repugnat assensui uirtuoso & magis compatitur cum illo iste scrupulus leuis uel propriè quàm ille largè sumptus.

Contra scrupulum autem tertio modo, seu largissimè sumptum qui est idem quod dubium aut formido magna non licet agere, ut supra propositione prima habetur. Secunda pars quòd scilicet saepe est utile agere contra tales scrupulos leues uel propriè sumptos probatur. quia saepe talis scrupulus impedit bonum aliquod & est occasio mali, ut patet facilè de eo qui ex hoc scrupulo non communicat, uel non tam forti animo aggreditur bonum quia & facit inconstantem in bono, tristem, turbatum, inquietum & huiusmodi.

Notanter

Notanter dico quòd sæpe & non semper est utile agere contra talem scrupulum, quia aliquádo est utile agere secundum eum quando scilicet utilitas inde prouenit, utpotè quia timoratius humilius, cautius, diligentiusque prosequimur bonũ & cauemus malum propter talem scrupulũ: dum modo inde aliàs non relinquatur bonum maius aut non sit occasio ad aliud malum grauius. hoc idem potest dici de scrupulo secundo modo aut largè accepto, qui est dubium leuissimum aut formido de qua supra tertia propositione dictũ est. quòd est utile sæpe licet rarius agere contra eam sicut cõtra scrupulum propriè sumptum, propter eandem rationem. Contra scrupulum autem largissimè sumptum, qui est idem quod dubium magnum, agere neque licitum neque utile est. Tertia pars quòd scilicet cõtra leuem scrupulum præfatum proprie sumptum aliquando est necessarium agere & contemnere & non curare de illo. patet: quia quando talis scrupulus impedit bonum obligatorium aliquo modo: uel occasionaliter de propinquo inducit ad malum: tunc qua lege tenemur ad illud bonum agendum & malum uitandum, eadem tenemur ex consequenti uitare occasiones propinquas impedientes illud bonum, & inducentes ad illud malum. quia qui tenetur ad finem tenetur ad media necessaria, & ad tollendum impedimenta propinqua illius finis. & ita regulariter homo se habere debet contra hunc scrupulum qui communiter facit hominem pusillanimem ad bonum, instabilem, inquietum, turbatum, & tristem: & uelut tempestas Egipti cõsumit omne uiride quod reperit. Exod. 9. cap. sicque suo exemplo alios inducit ad simile. & tandem secundum Ber. parit perturbationem: perturbatio desperationem, desperatio, interitum. Florent. primâ part. sum. titu. 3. cap. 10. §. 9. latè de his prosequitur. & latius Gerson. 3. par. sum. tracta. de consol. theolog. lib. 4. prosa secunda alphabet. 56. c. d. & prosa prima ibidem alphabet. 70. b. c. & tracta. de diuersis Diaboli tentationibus eo alpha. litera 3. & alibi sæpius & pulchrè de his omnibus agit. itaque homo contemnat hos scrupulos aliquando necessariò: aliquando autẽ sequatur & acceptet eos utiliter. quomodo autẽ id fieri debeat latius infra quæst. 9. quæst. 10. ibi uideatur.

Arg. primũ. CONTRA primam propositionem Arguitur, quia dubitans ex causa leui & temeraria potest licitè agere contra talem suam dubitationem & temeritatem, etiam necessariò ex quacunque causa leui prouenientem. Sed sic contra agendo agit id de quo dubitat ualde, ut supponitur quòd scilicet sunt aliqui qui ualde dubitant ex leuibus causis ubi non deberent dubitare. ergo licitè agit quis id de quo dubitat ualde se peccare. consequentia patet: & minor supponitur ut patet experientia. Maior autem probatur tripliciter. Primò quia unicuiq; licet suæ temeritati resistere ne magis inualescens ipsum absorbeat: sicut & suo peccato & occasioni peccati & suæ leuitati & uitio licet resistere, ut Psal. 136. Beatus qui allidit paruulos suos ad petram, secũdum Glos. ibidem. Secundò probatur eadẽ maior, quia ut dictum est supra propositione quarta & secunda. licitum est agere contra scrupulos propriè sumptos, idest cõtra apparentias etiam fortes & insolubiles contra articulos fidei & huiusmodi. ergo à maiori ad minus affirmatiuè arguendo etiam licebit agere contra dubium non probabile existens & proueniens ex casu leui & temerario. Tertiò probatur eadem maior, quia id habetur in cap. inquisitioni. de senten. exco. ubi dicitur, quòd conscientia leuis & temerariæ credulitatis ad sui pastoris consilium explosa potest quis reddere & etiam exigere debitum coniugale alteri coniugi, de quo sic ex leui causa credebat quòd non esset uerus coniux. Hæc ibi. sed illa conscientia expellitur dum iam quis incipit dubitare quod ante credebat: Nam dubium propriè sumptum de quo agimus non cõpatitur secum assensum aliquem oppositum de eodem & per consequens neque conscientiam ut patet ex supradictis quæst. 1. & 2. ergo stante dubio etiam propriè sumpto licitum est agere id de quo homo dubitat se sic agendo peccare.

Et confirmatur primò prædictum argum. principale, auctoritate Scoti in tertio distinctio. 23. dicentis quòd fides non excludit omnem dubitationem, sed dubitationem uincentem & trahentem in oppositum credibilis, & idem distinctio. 24. dicit notitiam prophetarũ infusam fuisse certiorem fide: quia fides inquit admittit aliquã dubitationem, illa autem notitia non admittit. Item Bea. Thom. secunda secundæ q. 4. art. 8. ad primũ dicit quòd fides admittit aliquam dubitationem ex parte subiecti. Item idem uidetur sentire Ioan. Andre. & post ipsum Panormita. in cap. 1. de hære ri. ꝙ dubius in fide est in fidelis. quod dictum ipsi limitant & intelligunt de dubitatione quæ habet in se firmitatem, pertinaciam uel deliberationem. Ex quibus uidetur ꝙ si dubitatio stat cũ fide actus li. ergo multò magis stabit cum iudicio opinatiuo sufficiente ad bonum opus; & ex consequenti cũ ipso opere bono de quo dubitatur quod sit illicitum ipsi operanti: ita quòd per talem dubitationem etiam magnam si non sit præualens & uincens & firma non erit illicitum tale opus. Nam prædicta dubitatio magis repugnat fidei quàm opinioni quę secum aliquam formidinem admittit. Confirma. 1. 2.

Confirmatur secundò prædictum argum. principale auctoritate Gersonis: qui in tracta. de pœnitentia inquiens quæ dubia peccati mortalis tenetur homo confiteri: distinguit triplicia dubia hoc modo. aut quis credit magis quod peccauerit mortaliter in tali facto: & sic tenetur confiteri uel conscientiam deponere: aut dubitat ex æquo & tunc etiam tenetur; aut credit magis quòd nõ peccauit cum dubio tamen de opposito & hoc Confirma. 2.

dicitur scrupulus: & propter hoc dubium non tenetur nisi aliunde teneatur: quandoque tamen expedit confiteri sed sæpius contemnere & contra agere præsertim habito consilio peritorum. Hęc Gerson. Item idem in tracta. de præparatione ad missam consideratione tertia dicit, quòd certitudo moralis sufficiens ad celebrandū in statu gratiæ compatitur secum uacillationem quandam aut etiam hæsitationem & suspicionē ꝙ homo ad hoc non sit sufficienter dispositus aut ꝙ sit ligatus aliquo impedimento. et si arguatur, quòd dubitans de aliquo an licitè faciat & sic stante hoc dubio id agit quòd peccat ex periculo cui se exponit. Resp. ait Gerson ibidem cum Altisiodorensi, quòd hæc regula magis talis est intelligēda de tali dubio quod est uehemens & magis uel saltē æquè inducit mentem ad credendum quòd est mortale sicut quòd est licitum: secus autē ubi mens plus inclinatur & iudicat quòd est licitum quàm quòd est illicitum, quamuis non habeat usque quaque certitudinem euidentem aut fixam quia nec hoc requiritur. hæc ille. Item tertia part. Sum. tracta de consolatione theologorum, lib. 4. prosa secunda alphabeto 70. litera. 3. & alibi sæpe idem clarius replicat.

Ex quibus omnibus dictis Gersonis patet quòd ipse sentit, quòd omnis dubitatio uel formido cuius oppositum magis creditur uel æstimatur à dubitante; ita quòd talis dubitatio quæ stat in aliquo magis æstimante uel opinante quòd oppositum sit uerum uel licitum, non uiciat talem actū, sicut nec scrupulus supra dictus in quarta propositione.

respon ad 1. argumen. Respondeo ad argumen. principale secundum Adria, ubi supra negando maiorem. quia sicut parum refert ex qua causa quis irascatur, sed qualiter, quia secundum Arist. primò de anima. ex facili causa sæpe quis grauissimè irascitur uno tempore qui alio tempore ex magis ardua non moueretur aut de iiceretur à mansuetudine. ita parum refert ex qua causa leui uel magna quis moueatur ad dubitandum temerè irrationabiliter uel rationabiliter: dummodo ualde dubitet. quia aliquando ex dispositione complexionis seu aliàs quis ex leuissima causa ualde dubitat, formidat aut suspicatur: & alius uel ipsemet alio tempore ex eadē uel etiam fortiori causa, non dubitat neq; formidat ullo modo. igitur si ex quacūq; causa dubitat ualde uel formidat uehementer ut dictum est & supponitur in prima propositione utique peccat agendo: quamuis uerum sit quòd ad ponendum remedium talibus dubiis & scrupulis & conscientiæ depositioni & serenationi ualde refert considerare & scire causas morborum corporis & animæ & dubiorum & scrupulorum. quia cæteris paribus facilius soluitur & deponitur temeraria dubitatio per contrariam fidem quàm probabilis & discreta, ut de his latius infra quæst. 9. q. 10. habetur. et ita negatur illa maior. & ad eius probationem, quòd scilicet cuique licet suæ temeritate resistere, conceditur: sed non quomodocunque, non enim temerè neque agendo contra conscientiam aut stante tali magno dubio: sed prudenter & discretè, scilicet prius deposita conscientia erronea & tali dubio irrationabili aut temerario, ut infra q. 8. & 9. latius de hoc habetur.

Ad secundam probationem eiusdem maioris, scilicet si licitum est agere cōtra scrupulosos &c. Respondeo negando consequentiam, quia non est ibi argumen. à maiori, sed potius à minori affirmatiuè quod non ualet. quod patet. quia ex quo propter illas apparentias etiam fortissimas & insolubiles quis non mouetur ad dubitandum, non minuitur eius assensus quo credit sibi licere id quod agit. qui autem ualde dubitat ex leuibus uel magnis apparentiis, utique non habet assensum fortem sufficienter quod sibi liceat id quod agit: & ideo est idem ac si sic argueretur, licitè quis agit id de quo non dubitat etiam si habeat fortes causas & apparentias ad dubitandum. ergo etiam licitè agit id quod dubitat ualde: etiam si non habeat fortes causas ad sic dubitandum. & patet quòd non ualeat talis consequentia, quia præcipuè considerat causas & earum fortitudinē ad dubitandum uel non dubitandum: quàm ipsum met dubium seu scrupulum in se, quod tamen potissimum considerandum est.

Ad tertiam probationem ex cap. inquisitioni. Respondeo quòd intelligitur ꝙ explosa illa conscientia seu deposita, non quidem contradictoriè aut negatiuè dumtaxat, sic quòd iam non æstimat sibi licitum neque illicitum reddere debitum petenti: neque etiam intelligitur quòd deposita illa conscientia per actum disparatum, cuiusmodi est motus magnæ dubitationis, nam sic exponeret se periculo æstimato saltem uirtualiter quò ad animum agentis ut dictum est, sed intelligitur quòd deposita illa conscientia contrariè seu positiuè per actum contrarium, ita quòd iam habeat conscientiam contrariam actualiter uel uirtualiter dictantem quòd id licitè facit: tunc utique potest reddere & exigere debitum: sed & quò ad hoc uide replicā quæ fieri potest infra q. 6. in secundò & tertiò argumento. & quęst. 8. in 3. corolario.

Ad primam confirmationem ex Scoto & Bea. Thom. respondeo ibi tangitur difficultas quomodo fides theologica compatitur secum aliquam dubitationem ad quam respondeo tripliciter. Primò secundum Adria. in secundò quodlibeto & Lychetum in tertiò distinct. 24. quòd non intelligitur quòd fides compatitur secum prædictam dubitationem de ueritate crediti: Nam quò ad hoc nullam dubitationem compatitur assensus fidei siue magis siue minus appareat uerum, ut patet ex diffinitione fidei quæ est assensus firmus sine formidine aut hæsitatione de ueritate crediti. Si enim esset dubium aliquod iam ei repugnaret & censeretur ad ipsum dubitantem uin *resp. ad primam confir. mationem.*

cere,

cere, & ipsum trahere in oppositum credibilis; immo neque talis dubitatio si esset magna, qualis est ea quæ est uincens & trahens in oppositum crediti compatitur se cum assensum opinatiuum: qui licet compatiatur formidinem etiam magnam nõ tamen uincentem & trahentem in oppositum ipsius assensus. est ergo B. Tho. & Scotus intelligendus quòd fides compatitur secum dubitationem etiam magnam de modo verificationis crediti, id est quomodo aut pro quo verificetur id quod firmiter creditur. ut patet de multis firmiter creditis à nobis quæ tamen non satis intelligimus quomodo intelligantur & de quorum intellectu doctores cõtraria opinãtur, ut sunt multi passus sacræ scripturæ qui sunt propriè de fide, sicut & Ambro. ait id Luc. primo quomodo fiet istud &c. nõ fuisse uerbum mariæ dubitantis de dicto sed inquirentis modum crediti. hanc igitur dubitationem de modo verificationis crediti compatitur fides nostra: non autẽ reuelatio facta Prophetis & Apostolis hęc ille. Sed certè ut patet ex litera & intentione Scoti ubi supra etiam loquitur de dubitione crediti, quia ibi distin. 23. agit de necessitate fidei infusæ ad firmitatem necessariam ad credendum reuelatis à Deo: & in distinctio. 24. agit de perfectione essentiali reuelationis factę Prophetis & Apostolis supra nostrã fidẽ & firmitatẽ eius. ergo ad ipsa credibilia: & de illa infusa aut theologa fide dicit quod nullã dubitationem de credibili compatitur. hæc autem logica utique de ipso credibili compatitur aliquam dubitationem non tamen uincentem &c.

Respon. 2. Ideo rñdeo secundum Marsiliũ in tertio q. 14. art. 1. in fine quòd fides in actu nullam dubitationem neque formidinem compatitur: bene tamen in habitu antequam exeat in actum fidei idque nõ prouenit ex parte ipsius fidei uel causæ eius, sed ex dispositione subiecti, ut ait Tho. ubi supra, quia scilicet non plenè appredendit noster intellectus ea quæ sunt fidei nec ita facile. ideo Augusti. 14. de trinitate. cap. 1. dicit quòd per scientiam fides roboratur, idest defenditur ab impugnantibus eam; uel roboratur, non quidem in sua ueritate: quia nihil uerius fide catholica: sed in sua certitudine ex parte subiecti ut dictum est, & quam uis scibile sic dubitabile, non tamen scientia etiam habitualis compatitur dubium, neque etiam ipse habitualiter sciens respectu eiusdem, bene tamen id compatitur is qui habitualiter tantum fidem habet ut dictum est. sed neque ista responsio satisfacit. quia Scot. & B. Tho. loquuntur etiam de fide actuali, quòd compatitur dubium de credibili non tamen vincens.

Respon. 3. Tandem tertio modo respondeo quòd Scot. ubi supra distinctio. 23. expressè loquitur de fide etiam actuali acquisita logica tantum uel humana de quocunque credibili, quæ uidelicet humanæ tantum innititur auctoritati uel rationi: & de hac dicit quòd compatitur secum dubitationem, idest aliqualem formidinem etiam de ipso credito siue credibili, non tamen uincentem neque trahentem in oppositum crediti. quia uidelicet hęc fides est idem quòd fortis opinio ut supra q. 2. habetur. per quam homo sic firmiter credit, quòd tamen cum tali firmitate & certitudine quòd de facto non fallitur, stat simul quòd actualiter æstimet & credat, immo & certò sciat quòd falli potest, quodque tale testimonium humanum uel ratio cui innititur falli & fallere potest: & ita non est omnino certus se non decipi in suo assensu uel fide: neque proinde perfectam habet firmitatem ex parte obiecti atque subiecti. & quò ad hoc talis fides aliquam compatitur dubitationem, idest formidinem de ueritate crediti. & tale dubium dicitur non uincere neque trahere in oppositũ crediti siue logicæ uel humanæ fidei prædictæ de facto permanentis. ideo & dicit Scot. ibidem esse necessariam fidem infusam siue theologã acquisitã auctoritati uel ueritati Diuinę innixam de credibilibus Diuinis & super naturalibus reuelatis à Deo quæ quidem fides, quia innititur testimonio & ueritati Diuinæ infallibili, facit perfectiorem firmiorem & certiorem assensum fidei de ueritate crediti. quia sic actualiter credens, per talem fidem infusam siue theologam, non solum sine ulla formidine credit firmiter reuelatis à Deo, ita quòd non æstimat neque formidat neque dubitat se falli de facto, sed quòd neque ullo modo potest falli neque aliter esse quàm credit stante lege hæc omnia expressè in sententia dicit Scot. distin. 23. ad supradicta facit Vega lib. 9. de iustifica. c. 4. & cap. 27. ibi latius uideatur. In distinctione autem 24. ipse Scot. facit comparationem inter fidem infusam uel theologam acquisitam, & reuelationem factam Prophetis & Apostolis: dicitque in hoc differre quòd fides illa theologa & infusa admittit aliquam dubitationem largissimè sumptã, quia uidelicet, ut ipse in suis reportatis eadẽ distin. q. 1. magis se declarat, admittit motus aliquos subrepticios, scrupulos & dubia non pertinacia de credibilibus & hæc dubia stant cum ipsa fide infusa, atque theologa acquisita: non autem starent si essent pertinacia, ut habetur in cap. 1. de hæreti. tunc enim censerentur vincere & trahere in oppositum credibilis: & taliter dubitans non pertinaciter dicitur infirmus in fide ad Rom. 14. quia uidelicet non est satis instructus de credendis, qui secundum Orige. ibidem tolerandus est, talis etiam dicitur modicæ fidei Mathæ. 14. licet Abulens. ibidem aliter & bene dicat. talis igitur infirmitas fidei stat cum ipsa fide infusa siue theologa secundum Orige. & communiter doctores ubi supra. non autem stat cum reuelatione facta Prophetis & Apostolis, quæ nihil horum defectuum scrupulorum motuum & dubiorum prædictorũ admittit, neq; de ueritate dicti, neq; de modo uerificationis eius, ut planè dicit Scot. in reportatis ubi supra. Vbi etiam ait quòd cum

Deus

Deus posʃit facere ʃiue cauʃa ʃecunda effectiua illum effectum quem facit cum ea: ideo ʃi aliqua cauʃa potrā obiectum præʃens poteʃt facere certitudinem quæ includit aliquam euidentiam, Deus etiam poteʃt facere illam certitudinem cum illa euidentia, ʃine euidentia & præʃentia illius cauʃæ quæ nata eʃt illam producere euidentiam. undè tantam certitudinem de theologicis creauit in Apoʃtolis quòd non poterāt dubitare & illorum cognitio reʃpectu fidei in nobis poteʃt dici ʃcientia uel potius intellectus principiorum fidei: non enim poterant creditis non aʃʃentire ʃicut nec ergo principiis demonʃtrationum: adeò quòd illa cognitione ʃtante non poterant dubitare, ideo certiores & firmiores fuerunt ad ʃubʃtinendum paʃsiones quàm ʃi de credibilibus ʃciētiam demōʃtratiuā habuiʃʃent: & iʃte habitus fuit certior fide: & dicitur aliquo modo ʃcientia, uidelicet medio modo inter ʃcientiam propriè dictam & fidē ut dictum eʃt. hæc ille. cum quo etiam conʃonat Caieta. ʃecundum Tho. ʃecunda ʃecundæ q. 171. art. 5. ubi latius oʃtendit quòd Prophetæ habent aliquam euidentiam de ʃibi reuelatis quòd ʃunt, quodque adeò ʃuot ut ʃibi reuelantur: licet non videant præʃentiam aut quidditates eorum. Ad Io. Andr. & Panormita. reʃpondeo ʃecundum Adria. ubi ʃupra, quòd illi ʃolum intendunt dicere, quòd ʃubitus motus dubitationis non pertinacis circa articulos fidei, quos explicitè credere tenemur, ʃicut & ʃubitus motus infidelitatis, eʃt peccatum tantum ueniale: & ita ʃtat cum fide habituali, & hoc communiter conceditur à doctoribus in tertio diʃtinctio. 23. & ibi Gabriel. q. 2. dubio. 2. nos autem loquimur de dubio deliberato. quomodo autem ʃubitus ille motus infidelitatis aliquando nullum peccatum eʃʃe poʃʃit ʃupra lib. 1. in Quæʃtionario quæʃt. 23. de primis motibus habetur.

Reʃpon. ad ʃecundam confirmationem. Ad ʃecundam confirmationem ex Gerʃon reʃpondeo ʃecundum Adria. ubi ʃupra, quòd eius verba ʃunt intelligenda & limitanda ad uerū ʃenʃum ʃupradictum, quamuis prima facie aliud ʃonent. immo & uidetur mihi quòd ipʃe Gerʃon expreʃsè loquitur ʃolum in caʃu tertiæ propoʃitionis ʃuprapoʃitæ, quando uidelicet eʃt leue dubiū ita quòd manet plurimum de aʃʃenʃu opinatiuo & parum de formidine, tūc enim non obʃtante tali dubio uel formidine licitum eʃt agere ut ibi dictū eʃt. & quòd ʃic intendat Gerʃon, inde cōʃtat quia docens modum tollendi ʃcrupulos & dubia irrationabilia, dicit quòd quando pars oppoʃita videtur probabilior & minus dubitabilis: tune ʃcrupuloʃi forment ʃibi conʃcientiam quòd id licitè agēt, quamuis ʃit, aliqua probabilitas & ratio dubitandi de oppoʃito: quodque talis certitudo ʃufficit vt dictum eʃt. in alphabet. 70. litera 3. etiam dicit, quòd homo contemnat leuia dubia ʃuperuenientia, & cum iudicio probabili & fortiori quòd licitè id agit faciat quod probabilibus uidetur, & ad ʃic agendum ʃibi perʃuadeat. ad idem etiā in tertia par. tract. de conʃola. theolo. lib. 4. proʃa ʃecunda & expreʃsius in tracta. de meditatione. con ʃide. 16. alphabe. 68. P. & ita patet reʃponʃio ad omnia.

QVAESTIO SEXTA.

VTRVM ECCLESIAE SIVE PRAElato teneamur obedire, quando certum eʃt eʃʃe licitum id quod præcipitur, dubium verò an prælatus ille uel Eccleʃia id nobis præcipere poʃʃit.

RESPONDEO per unicam propoʃitionem affirmatiuè, q; uidelicet tenemur tune obedire; niʃi inde nobis uel alteri periculum, aut notabile præiudicium ʃpirituale uel temporale in perʃona rebus uel honore immineat. *Propo.* Exempli gratia. prælatus mihi præcipit ʃtudere aut comedere carnes die quo ex deuotione volebam ieiunare cū non ʃit aliās dies ieiunii obligatorius, quod conʃtat eʃʃe licitum: tamen ego dubito vtrùm prælatus ille habeat ius ad id præcipiendum, & utrùm ego illi teneat in hoc obedire: qualecumque dubium illud ʃit practicum aut ʃpeculatiuum rationabile aut irrationabile: dicit propoʃitio quòd teneor obedire, niʃi inde periculum aut præiudiciū immineat.

Probatur quadrupliciter illa prima pars, quòd ʃcilicet teneor obedire. *1. Pars.* primò quia quicunque exponit ʃe periculo mortali ʃine cauʃa rationabili *1. Ratio.* uel urgente peccat mortaliter. Sed in caʃu præfatæ propoʃitionis inobediens ʃuperiori eʃt huiuʃmodi. ergo. & hæc ratio etiam patet ex ʃupradictis, in quæʃt. 5. in probatione primæ propoʃitionis ibi uideatur.

Secundò probatur idem quia propter dubium ʃubditi ʃuperior non perdit ʃuum ius quod aliàs *2. Ratio.* habet ʃuper ea re. Nunc aūt ʃi ʃubditus nō dubitaret teneret ē obedire. ergo etiā ʃi dubitet, præʃertim quia cùm obedientia ʃit perfectiʃsima uirtus: non tenetur prælatus reddere rationem omnium ʃuorum præceptorum: maximè ubi conʃtat id qđ præcipitur eʃʃe licitum ʃubdito, & non cōʃtat præ latum iniuʃtè præcipere. tum quia non expedit ʃubditis omnia ʃcire. tum quia reʃpubli. & ordo hierarchicus ʃalusq; communis deperiret, ʃi ʃtandū eʃʃet ʃenʃui ʃubditorum: ʃi omnibus etiam de omnibus à prælatis ratio reddenda eʃʃet.

Tertiò probatur idem, quia æger tenetur obe *3. ratio* dire medico corporali, tam in his quæ ʃecūdum iudicium medici ʃunt neceʃʃaria ad ʃalutem conʃequendam, quàm etiam in his quæ apud doctores ʃub dubio cadunt an ʃint neceʃʃaria: dummodo cōʃtet ea infirmo nocere non poʃʃe. ergo ʃimiliter obediendum eʃt medico ʃpirituali, ideʃt ʃuperiori

ri, non ſolùm in his quæ ſcimus neceſſaria eſſe ad regimen ciuile uel ſpirituale, ſed etiam in dubiis ſupradictis. Conſequentia tenet ex hoc quòd non minus tenetur quiſque obſeruare debitum regimen ciuile uel ſpirituale ad ſalutem ſpiritualem: quàm æger ad ſanitatem corporalem. Antecedẽs autem inde liquet quòd iure naturali tenetur efficaciter procurare ut commodè poteſt ſuam uitã conſeruare: quod non ſtat ſine executione eorum quæ ſcit aut dubitat eſſe neceſſaria quantum commodè poteſt.

4. ratio. Quartò probatur idem, quia ſicut ſubuenire neceſſitati proximi, & ſeruare legem deuitando nominatim excommunicatum, non ſolum obligamur dum nobis certum eſt proximum neceſſitatẽ illam extremam pati, uel illum eſſe ſic excommunicatum: ſed etiã dum probabiliter de eo dubitamus, & ſine eius præiudicio putà in ſecreto ipſum poſſumus euitare. ergo ſimiliter in oĩbus aliis legibus ſiue præceptis debemus obedire, dum dubium eſt nobis an talis actus tunc cadat ſub peccato. Conſequentia patet ex identitate rationis, antecedens autem quò ad eleemoſynam probatur: quĩa ſi ad eam ſolũ teneremur qñ eſſemus certi de proximi extrema neceſſitate: tunc raro uel nunquam accidit talis certitudo. & quò ad aliud de excõmunicatione patet primò, quia dubitans ſe eſſe excõmunicatũ tenetur ſe non ingerere Diuinis ſecundum c. illud. dominus. de clerico. excominiſ. patet ſecundò, quia alii dubitans illum ad huc excommunicatũ eſſe de quo conſtabat fuiſſe nominatim excommunicatum, tenentur illum euitare donec per literas uel aliàs conſtet eſſe abſolutum, ut habetur in cap. ſicut nobis de ſententia excom. quod etiam antequàm conſtet illum aliquando fuiſſe excommunicatum in dubio uitãdum ſit conſtat ex hoc, quia ſi publica fama eſt aliquem verberaſſe clericum, tunc nec Epiſcopus nec alius debet illi communicare donec ad arbitrium Epiſcopi ſe purgauerit uel ad cautelam fuerit abſolutus, ut habetur in capit. cùm deſideres. de ſenten. exco. ut ibi Panormitanus determinat. conſtat autem tunc famam non facere plenã probationem nec certitudinem. ergo in tali dubio tenemur obediendo legi illum excommunicatum euitare ut dictum eſt in antecedente. Quod intelligitur dum prædicta uitatio fieri poteſt ſine eius præiudicio in caſu præfati dubii, quo ea ſu procedit opinio Innocẽtii dicentis quòd prædicta fama exiſtente non tenemur illum uitare niſi fuerit mora purgandi aut in purgãdo defecerit. pro quo facit cap. nonne. 8. q. 4. & cap. multi. 2. q. 1. quamuis antiqua iura allegata nihil hodie probent quò ad excommunicatum à iure uel ab homine generaliter propter ſtatutum concilii Conſtantien. tamen bene currunt de fama nunciante aliquem ſpecialiter & nominatim ab homine excõmunicatũ & denunciatum vel declaratũ, & etiam quò ad generaliter excommunicatos à iure propter notoriam iniectionem violentam in clericum. & ita patet ꝓbatio primę partis ꝓpoſitionis ad quã etiã faciunt probationes ſupra poſitæ. q. 5. propoſ. prima ubi dicitur quòd in dubiis id quod eſt certius atque probabilius tenendum eſt.

Secunda pars prædictæ propoſitionis, ſcilicet niſi inde nobis periculum immineat &c. quia tũc in tali dubio non eſt obediendum, quouſque de illo ſubditus ſufficienter edoctus ſit uel de abſentia talis periculi uel præiudicii. ratio huius eſt, quia nullus ſe poteſt alicui ſuperiori obligare neque ei obedire tenetur in præiudicium tertii neque cum periculo ſpirituali cuiuſcũque etiam ſui ipſius: neque regulariter ius Diuinum uel humanum, neq; ipſe homo per uotum obedientię intendit obligare uel obligari ad ualde difficilia, ultra communem aliorum ſui ſtatus obligationem: niſi ſpecialiter aliquo iure uel uoto aliqui ad ea obligentur. quod dico propter aliquos religioſos, quales ego credo eſſe nos Fratres minores, qui ex ui uoti regulæ ſuę etiam in multis difficilimis prælatis ſuis obedire tenentur: neque in hoc præiudicium allegare poſſunt contra prælatum utentem iure ſuo. regulariter autem ut diximus in valde difficilibus nullus obedire tenetur etiam ſi in ſe aliàs licita ſint. putà ieiunare quotidie in pane & aqua, ſine ulla alia cauſa rationabili ad id, videlicet niſi in uim pęnitentiæ pro aliqua graui culpa & huiuſmodi. Et ut ait Soto de ſecreto. membro. 3. q. 2. concluſio. 1. cũ ſupradictis concordans, quamuis ſuperior ſit in poſſeſſione ſubditorum abſolutè, & ideo quando eſt dubium an præcipiat iniuſtum ſit obediendum ut in prima parte dictum eſt. non tamen reſpectiuè, quando videlicet eſt in præiudicium alicuius etiam ſui ipſius: quia ipſe etiam eſt in poſſeſſione ſua uidelicet famę uel aliorum bonorum ſuorum: ideo tunc in eam partem eſt inclinandum ubi minus periculi & præiudicii eſt, uti ſuperius. q. 5. propo. 2. & hic inferius habetur. quo fit ut tunc non ſit illi obediẽdum cum maiori aut certiori periculo ſupradicto. Ad hoc faciunt ea, quæ paulò ſuperius dicta ſunt de non uitando excommunicato dubitato in eius præiudicium ſecũdum Innocẽ. Item ea quæ inferius in reſponſione ad primum argumentum habentur in multis caſibus qui tanguntur. Item quòd ducens uxorem putans eam eſſe liberam, & poſtea probabiliter dubitans eſſe ſeruilis conditionis, non tenetur illi reddere debitum exigenti, ſaltem quando ad id non cogitur ab Eccleſia. ſecundum Tho. in quarto diſtinctio. 36. & Ricard. & Adria. in ſecundo quodlibet. alioſque doctores: quia ſibi in hoc præiudicaret, ut habetur in cap. Dominus de ſecundis nup. de quo caſu quomodo habeant ueritatem & limitandus ſit inferius. quæſt. 8. in primo & ſecundo corolario latius habetur. Ex his ſequitur, ꝙ quando prælatus mihi præcipit reuelare ſecretum crimen proximi iam ſufficienter emendati, nec ex illo crimine imminet iam periculum alicui: ego

2. pars.

dubito

dubito probabiliter quod ille prælatus id præcipere non potest, putà quia dubito aut credo quòd non habet alios testes ad illum iudicialiter puniendum & huiusmodi ut id iure præcipere posit: tunc quia inde periculum honoris illius imminet non teneor obedire reuelãdo etiam si sub excommunione lata id præcipiat: nisi ipse prælatus me sufficienter certificet vel nisi constet vel constare mihi debeat prædicto dubio ut sciam quomodo id præcipere potest, quia scilicet habet alios testes; aut quia me legitimè & non malignè nec cõtra ius in testem adductũ cogit testimonium ferre ueritati: aut quia nisi reueletur imminet damnum uel periculum maius alicui & huiusmodi. excommunicatio autem inflicta etiam si sit iniusta si tamẽ nõ sit nulla utique ligat, quamuis Soto oppositum teneat uti superius in lib. primo. q. 43. latius de hoc habetur.

Argum. 1. CONTRA supradicta præcipuè contra primam partem propositionis arguitur primò, si quãdo certum est esse licitum id quod præcipitur tenemur obedire, quamuis sit dubium an prelatus id posit precipere, ut ait ipsa propositio. ergo nullum est probabile dubium sed potius est certum quòd in talibus illi tenemur obedire. sed hoc consequens est falsum, ergo & antecedens quod est ipsa prima pars propositionis contra quam arguitur. & consequentia probatur, quia ipsa propositio. dicit pro certo quòd quando est dubium vtrũ prælatus id posit præcipere, tunc cadit sub obedientis uel quòd in tali dubio tenemur obedire. Falsitas autem consequentis probatur dupliciter. primò quia bene sequitur. dubium est an hoc cadat sub potestate superioris ad id præcipiendum. ergo etiam dubium est an id cadat sub obedientia inferioris aut sub obligatione subditi ad obediendum. quia hæc sunt correlatiua, quæ eodem modo se habent, & altero posito ponitur alterum & deposito deponitur. alioqui sequeretur hæc contradictio, quòd scilicet, quãdo dubium est an hoc cadat sub obediẽtia certum est id cadere sub obedientia. Secundò probatur falsitas prædicti consequentis per exempla, Primò quia de uxore cognita violenter à suo sponso siue marito de præsenti ut non ingrediatur religionem tenet Palude in quarto distinctio. 27. q. 3. cũ multis aliis quòd non tenetur stare cum illo marito, neque illi reddere debitum exigenti: sed quòd potest intrare religionem, ne plus habeat luxuria quam castitas & oppressio plusquam innocẽtia. & idem tenet Bartho. Brixiẽ. in additionibus, ut refert Ioan. Andr. in regula qui contra. Sed Altisiodoren. tenet oppositum propter generale uerbũ Math. 16. Quod Deus coniũgit &c. & quod ibi dicitur uiro non licere dimittere uxorem nisi ob fornicationem, dicunt illi quòd intelligitur de matrimonio legitimè consumato extra de conuersio. coniuga. cap. ex publico. & Altisiodoren. asserit hoc idem etiã de illa quę contrahens post votum simplex postea negligit ingredi religionem. & pro ipso facit cap. fin. distinctio. 55. Item est secundum exemplũ de illa quæ ducta est sub conditione castitatis seruandæ & cognita sine nouo consensu, an teneatur reddere debitum est dissentio inter Bea. Tho. & Palude & plures alios. Item tertium exẽplum est de corrupta cum qua cõtractum est sub conditione si inueniatur virgo, quia est dissensio inter Hostiensem & alios. ergo illud consequens est falsum: & ex consequenti illa propositio falsã non est certa sed dubia: Nam si esset certa non esset diuersitas opinionum in casibus supradictis & aliis eiusmodi, an scilicet teneatur stare & reddere debitum cõiugi petenti postquã ei licitum est.

Respon. 1. RESPONDEO dupliciter. Primò secundũ Adria. in secundo quodlibe. negando primam cõsequentiam, & ad eius probationem dico quòd non est certum quemlibet in tali iudicio speculatiuo uel ex parte causæ dubiæ, debere obedire ratione prędicti dubii, neque hoc dicit propositio: sed quòd certum est quemlibet practicè dubitantẽ de authoritate superioris in re licita ut ait propositio, teneri obedire ratione dubii præfati existẽtis in ipso dubitante: & contra hunc sensum non militat argumentum sed contra primam, quem nõ prætendit illa propositio. Sed certè de utroque dubio videtur procedere propositio. ideo secundò & fortè melius respondeo concedendo consequentiam & negãs quòd cõsequens sit falsum. & ad primam probationem eius falsitatis negatur consequentia: nam correlatiua solum se habent eodem modo quò ad esse & non esse: non autẽ quò ad modum uel conditionẽ essendi. Stat enim prelatum culpabiliter præcipere, & subditum laudabiliter obedire, ita in proposito stat dubiũ de potestate prelati præcipientis cum certitudine obligationis obediendi in subdito ut ait præfata propositio. unde nunquam dictum est, quòd quando est dubium quòd tale quid cadit sub obedientia, tunc certum est quòd est obediendum: sed quòd quando est dubium an prælatus id posit præcipere: tunc certum est quòd est obediẽdum aut quòd cadit sub obedientia, & in hoc nulla est contradictio ualde enim differt hoc ab illo. Respon. 2.

Ad secundam probationem sumptam ex illis casibus de uxore cognita uiolenter &c. respondeo, quòd nihil inde contra primam partem propropsitionis quæ limitatur per secundam eius partem, quando uidelicet ex tali obedientia nullum imminet periculum aut præiudicium, ut certè imminet in casibus supradictis: ideo in eis illa prima pars nullum locum habet.

Secundò ad idem, arguitur, quia nullus peccat non obediendo in eo in quo superior peccat præcipiendo & exequendo: sed in re seu causa dubia prælatus peccat præcipiendo & præceptum exequendo. ergo. cõsequentia patet & minor probatur: quia sicut dubius de matrimonio peccat debitum exigendo secundum capit. inquisitioni. Argum. 2.

de

de senten. excom. ita peccat is qui dubitans aliquid esse suum aut sibi debitum id petit scienter exigendo aut coactè præcipiendo: quia iniustè cogit & præcipit indebitum. & Ad hoc facit August. in cap. si virgo. 24. q. 2. ubi petitio debiti & possessionis uel obligationis æquiparantur, & ita patet minor, maior autem probatur. quia cooperatur peccato illius: ut patet exemplificando. quia si maritus est dubius de suo matrimonio cū Bertha ex quacūq; causa: certè peccat debitum ab ea exigendo & ipsam cognoscendo, ut habetur in d. cap. inquisitioni, & in c. Dominus de secund. nup. & ideo tunc Bertha. si ei consentiret debitū reddendo illi petenti in tali probabili dubio quod ipsa scit maritū habere: certè ipsa etiā peccaret cooperando peccato illius. ideo non tenetur ei reddere debitū durante illo eius dubio: quia ille maritus peccat præcipiendo uel exigendo simul & exequendo: similiter nec uxor tenetur reddere debitū petenti viro, quem ipsam scit emisisse votum simplex castitatis ut ait Tho. in 4. distin. 37. & ita patet maior argumenti.

Resp. ad secundum argum. Respondeo secundum Adria. ubi supra distinguēdo maiorem. Nam si ratio peccati superioris præcipientis prouenit ex parte causæ quia uidelicet id quod præcipitur in se est illicitum: tunc est vera illa maior, modo ipse peccet præcipiēdo modo etiam exequendo, hoc enim parū refert ad id quod subditus tenetur. ut si præciperet fornicationē, furtum & huiusmodi & de hoc loquitur glos. August. & ad Roma. 13. Qui potestati resistit &c. & allegatur. 11. q. 3. cap. non semper. & in c. si Dominus. negatur autē illa maior si ratio peccati prouenit solum ex conditione agentis uel præcipientis, puta qa malo animo malo modo aut contra cōscientiam, contra uotum uel iuramentum suum pcipit aliqd uel exigit aliàs sibi debitū, ut solet fū dari in d. cap. manifestum. 33. q. 5. & 23. q. 1. quid culpatur. & tūc negatur quòd illi obediens foueat ipsum in peccato aut illi culpabiliter cooperetur siue consentiat: sed suū debitū soluit, sicut qui vsuram iuratam siue promissam usurario, aut debitū soluit creditori, quem scit accipiendo peccare, aut talibus rebus suis postea abusurum secūdum cap. debitores. de iureiuran. & B. Tho. in 4. distinctio. 32. Et ad probationem q scilicet Bertha. nō tenet reddere debitū marito exigēti dubitanti de matrimonio. rñdeo id negādo: quia ex quo ipsa redditio debiti in se licita est, & id constat ipsi Berthæ de hoc non dubitanti: iam marito etiam dubitanti & peccanti reddere tenetur. neq; tunc culpabiliter cooperatur peccato alterius: sed facit quod tenetur. Similiter ad aliud de habente votum simplex castitatis dico, q post matrimonium cōsumatū, si coniux consentit expressè in uotū cōiugis alterius cùm aīo renuntiandi iuri suo petendi: tunc ille uouens non tenetur reddere petenti qui in tali uoto ita consensit ut patet ex August. 33. q. 5. c. quod Deo. & in hoc omnes consentiunt. cum B. Tho. & Adria. vbi supra. si uerò consensit quidem sed non cum tali animo renuntiandi suo iuri petendi: tunc etiam si ipse simul castitatē uouerit peccat quidem petendo in quo nō est dubiū. sed utrùm in hoc casu alter cōiux teneatur ei reddere debitum exigenti, est duplex opinio. Nam Adrianus cum multis aliis tenent quòd non: quia sic consentiendo iam uidetur iuri suo petendi renuntiasse, alioqui nihil operaretur mutuus uel suus ille consensus. & hæc opinio magis placet magistro Soto de iusti. & iure. lib. 8. q. 3. art. 1. & in foro contentioso uel exteriori est uera. Sed in foro conscientiæ alia in oppositū opinio fortè verior est. Quòd si uxor fecit uotum castitatis nō quidem expressè consentiente sed sciente & non prohibente marito: & postea id uotū maritus ille pro hibeat uel irritet post quam semel tacendo cōsensit, peccat quidem ille uotum prohibendo, sed nō exigendo debitum: ideo ipsi exigenti uxor reddere tenetur, ut patet ex Augusti. super id nume. 30. quòd si vir audiens tale uotum &c. & habetur 33. q. 5. cap. manifestum. & cap. nouit. & in hoc consonat Soto ubi supra.

Argu. 3. Tertiò Arguitur ad idem. quia sicut nō teneor rem à me possessam illi donare qui ea dubia causa eam repetit ut suam: quamuis ego licitè illi donare possem. ergo. similiter subditus non tenetur superiori obedientiam impēdere in casu propositionis. consequentia tenet à simili: quia utrobiq; petitur id de quo dubitatur an sit debitum ipsi petēti, & certum est esse licitum præstare quod petitur antecedens autem probatur ea glos. in cap. fin. de præscriptio. ubi dicit quòd qui ex rationabili causa dubitar an res sit sua, adhuc manet possessor bonæ fidei, nec habet conscientiam læsam, & quòd præscribit: sed debet inquirere ueritatem. arg. 37. distinctio. §. ultimo. & 23. q. ultima. cap. occidit. quod etiam contra doctores. Anto. dicit apertè probari in cap. si virgo. 34. q. 2. ubi dicitur bonæ fidei possessor dū se possidere ignorat alienū. Item idem antecedens probatur. quia in tali dubio licitè potest retinere rem possessam donec cōstet de uero domino, etiam si sciat eā esse alienam & nescit. cuius sit. & hoc propter periculum præiudicandi sibi uel uero domino, quod imminet pbabiliter ex celeri restitutione seu donatione rei, putà quia post donationem non facilè repeti poterit & uero domino tradi cùm postea de ueritate cōstiterit. & ille etiam si sit uerus dominus in id consentire tenetur.

Respon. Respondeo dupliciter, Primò secundum Fratrem Bernabam de Rosalibus in tract. de uarietate opinionum. fol. 98. & 101. negando antecedens. Nam quando quis probabiliter dubitat an sit sua res quam possidet non potest eam detinere ut suā aut nomine proprio postquam rem examinauit. quando uerò adhuc sub litigio: tunc licet

cet ipse possessor tantum resistere non obligetur: tenetur tamen partem restituere secundum bonam compositionem, ut videlicet is qui plus habet de iure plus habeat de re. quia & uxor dubitans probabiliter an sit suus uir cum quo stetit in eius possessione, non potest iã petere debitum cõiugale nec illo uti, secundum. cap. inquisitioni. de senten. excommuni. ita nec in proposito nisi ut dictum est. & ad cap. si uirgo. 34. quæst. 2. dicit quòd ibi loquitur Augusti. de dubitante uel ignorante positiuè. idest de eo qui ita nescit rem seu uirum esse alienum quòd putat esse suum: non autem de dubitante aut ignorante priuatiuè, idest non de ea quæ sic dubitat quòd non æstimat probabiliter esse suum & sic dicit tenere B. Tho. in 8. quodlibet. art. 13. & in tertio quodlibet. art. 10. Alio modo respondeo secundum Glos. & doctores ibi allegatos concedendo antecedens & negando consequentiam, quia non est simile. Nam in casu consequentis de obedientia nullum imminet præiudicium ipsi subdito obedienti, sicut imminet in casu antecedentis: quòd si immineret nõ teneretur obedire ut in secunda parte propositionis dictum est. immo si subdito prohiberetur aliquod bonum spirituale super erogationis: non fit ei præiudicium quia per obedientiam spiritualiter compensatur magisque meretur, secundi regum. 5. Melior est obedientia quàm victimæ.

Quaestio septima.

Utrum peccet mortaliter is qui ad præceptum Ecclesiæ uel superioris agit quod scit uel ualde dubitat esse mortale, si certus est quòd id non agendo aut non obediendo non peccabit.

Respon. Respondeo affirmatiuè quòd sic. exempli gratia. si Sortes dubitat Bertham esse sibi consanguineam, quam pater suus aut dominus terræ aut etiam superior præcepit illi ut eam ducat uxorem, tunc Sorte rationabiliter dubitat se peccare mortaliter eam ducendo: & certus est ut supponitur secundum ueritatem se non teneri illis in hoc obedire, neque peccare obediendo. dicit ergo hæc propositio quòd si illam ducat stante tali dubio, utique peccat mortaliter: & idem in aliis similibus casibus in quibus superior non habet ius dispensandi dicendum est, putà si in religione minorum prælatus subdito præcipiat accipere pecuniam, in casu quo rationabiliter subditus dubitat se peccare mortaliter sic accipiendo, si in eo prælatus ille dispensare non potest, quòd si de utraque parte contradictionis dubitaret, scilicet se peccare obediendo & similiter non obediendo: de hoc est. 8. quæstio sequens.

Iam illa propositio seu responsio sic declarata probatur dupliciter. Primò quia ad nullius hominis præceptum licet alicui se exponere dubio aut periculo peccati mortalis, sine causa rationabili urgente. sed in casu præsenti subditus exponit se tali periculo si obediat, sine causa urgente cùm certus scit se non peccare non obediendo. ergo. consequentia patet cum minore & maior similiter ex supradictis in quæstio. 5. in probatione primæ propositionis. Et notanter dictum est in illa maiori quòd sine causa urgente non licet tali periculo se exponere. Nam si aliunde urget causa rationabilis putà æquale aut maius periculum mortale si non obediat: iam non esset mortale illi æquali aut minori periculo se exponere, ut supra. quæst. 5. propositione. secunda. & infra. quæst. 8. & quæst. 9. latius de hoc.

Secundo probatur idem. quia ad Roma. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est, ut supra. q. 5. propo. prima. habetur. Et intelligitur hæc propositio tã de dubio iuris quã facti & circũstantiarum: posset tamen interuenire peccatum aliunde non obediendo, putà si tale dubium irrationabile non deponatur ad consilium uel præceptum prælati, & eo deposito si non obediatur illi. similiter posset esse peccatum deponendo tale dubium irrationabiliter & obediendo in re illicita, putà fornicando credendo prælato id non esse peccatum & huiusmodi. de quo latius infra. quæst. 12. & quamuis aliqui faciant differentiã inter dubium iuris & facti & circunstantiarum: tamen illa nihil ualet: nam prędictæ rationes de omni dubio procedunt, tam de practico quàm speculatiuo ut dictum est. & cum supradictis expressè concordat Adria. in secundo quodlibeto. & doctores communiter.

Quaestio octava.

Utrum quis teneatur obedire superiori præcipienti, quando dubitat de utraque parte contradictionis, uidelicet quando dubitat se peccare obediendo, se etiã peccare nõ obediendo.

Respon. Respondeo in prædicto casu subditus regulariter tenetur obedire formando conscientiam quòd sic obediendo non peccat idque est uerum cæteris paribus, uidelicet stante utrinque æqua probabilitate uel dubitatione, simul & æqua uel quasi

quasi æqua grauitate periculi vel peccati in cuius alterum necessariò incidendum est. hæc propositio est secundum communiter doctores, quamuis sit aliqua opinio Adria. in oppositum propter rationes quę infra in argumentis tanguntur.

Nota. Pro huius & dicendorum declaratione & probatione notandum est esse duplex dubium, scilicet practicum & speculatiuum, vt supra quæstione quinta post primam propositionem in illo dubio latius habetur. Item quòd à dubio speculatiuo ad practicum non semper valet consequentia. Stat enim, me dubitare rem quam possideo esse meam, aut causam belli esse iustam: & tamen ex causa rationabili, vtpotè ex præcepto superioris vt probatur in hac quæstione me esse certum non peccare illud agendo. secus si non sit causa sufficiens ad non practicè dubitandum: tunc enim qui dubitat speculatiuè tenetur etiam practicè dubitare, vti superius quæstione quinta latius probatum est.

1. ratio. Hoc supposito iam præfata propositio quadrupliciter probatur. Primò quia qui se exponit maiori periculo peccati mortalis peccat mortaliter, sed qui in prędicto dubio de mortali non stat iudicio & præcepto superioris, exponit se maiori periculo quàm si non obediret, regulariter loquendo & cęteris paribus, ergo. Consequentia patet cum maiore ex cap. iuuenis. de sponsalibus, & ex duobus malis minus est eligendum distinctione 13. cap. nerui. cap. duo mala. vt latius supra quæstione quinta, propositio. secunda.

Minor autem in qua est difficultas & varietas opinionũ probatur dupliciter. Primò quia prius quàm illa pars dubia præciperetur, iam vt supponitur erat æquè dubia sicut opposita, modo sit dubium iuris modo facti. ergo postquam fuerit præcepta nisi quis obediat vtique pluribus periculis se exponit, putà periculo peccati ipsius partis dubiæ simul & periculo inobedientiæ. Nam adueniens iudicium siue præceptum prælati, si bonus & sapiens sit nec agatur de periculo tertii & sint cętera paria, vtique facit illam partem esse certam aut magis probabilem: quia non est dubitandum quin prelatus habeat ius & auctoritatem interpretandi ius & factum; vel saltem eius iudicium & auctoritas probabiliorem facit illam partem: immo & hoc solum periculum inobedientiæ est certius quàm oppositum: quia cùm ante tale dubium sit certum debitum obedientiæ & superioritatis illius prælati habentis iam possessionem: inde certius & probabilius est, committi peccatum inobedientiæ & iniustitiæ contra debitam obedientiam certi prælati, quàm sit peccatum dubitatum aut etiam opinatum de opposito, quia hoc solum habet probabilitatem peccati ex animo ipsius opinantis: peccatum autem inobedientiæ habet illam etiam ex certitudine superioritatis contra cuius præceptum agit. Secundò probatur eadem minor, quia ante latam sententiam certamque cognitionem causę dubię vel iuris vtriusque partis, nemo est spoliandus iure suo vel possessione suę superioritatis, quam ante litem vel dubium emergens habebat ad pręcipiendum, vt expresse habetur de restitutione spoliat. & de causa possess. & proprietatis. & 2. quæstione 2. & 3. quæstio. 1. vbi de hoc latius agitur à doctoribus ibidem: quia in tali expoliatione iuris & possessionis est periculum iniustitiæ certius, quàm in opposito, scilicet in prosecutione vel conseruatione iuris vel possessionis in dubio emergente. Nam in re dubia potior est conditio possidentis. regula iuris 65. lib. 6.

Secundò principaliter probatur prædicta opinio vel propositio; quia in dubiis, subditi tenentur stare sententiis & præceptis superiorum: dum modo non constet valde probabiliter eos errare ex ignorantia temeritate aut passione vel malitia: quod inde patet, quia propter dubium subditi prælatus non perdit ius suæ superioritatis ad præcipiendum sicut ante illud dubium habebat: alioqui potestas superiorum penderet ab ignorantia vel capitoso sensu, aut ex alia dispositione etiam culpabili subditorum. Sed si subditus non dubitaret sed sentiret cum ipso Prælato, certè teneretur ei obedire, in illa materia. ergo & dubitans tenetur in eadem similiter obedire. Idẽ patet Deuter. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris &c. Sequitur, Venies ad Sacerdotes leuitici generis & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quęresque ab eis: qui indicabunt tibi iudicii veritatem: & facies quęcunque dixerint qui pręsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum: non declinabis ad dexteram vel sinistram. Item Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribę & Pharisęi &c. Item in cap. maiores. de Baptis. & eius effectu. habetur quòd diffinitionibus Ecclesiæ in dubiis standum est: ex quibus patet quòd ad cathedræ potestatem pertinet in dubiis decernere; & ex consequenti in talibus obedire: dum de mala vel erronea declaratione vel præcepto non constat vt dictum est. Idem etiam patet. quia alioqui ordo gubernationis Ecclesiasticę conturbaretur: & pes superbiæ & inobedientiæ subditis daretur, si cuique liceret secundum suum sensum dubium & opinionem non obedire: neque esset sufficienter prouisum ordini vitæ Christianæ & Religiosæ, si in dubiis & incertis, non esset prouisum de superiore cuius iudicio & præcepto siue sententiæ standum esset. Ideo euasio Adriani in 2. quodlibeto quæstione prima fine argumentis, vbi ait quòd non pertinet ad potestatem cathedræ in dubiis præcipere vt ei obediatur stante illo dubio: ex quo tale præceptum & obe-

dientia est contra legem Diuinam & naturalem, certè non valet. quia si in dubiis potest superior declarare quare non etiam præcipere vt supra probatum est? neque id est contra ius Diuinum vel naturale si subditus vti tenetur formet sibi bonam conscientiam & sic obediat: neque in hoc agit contra conscienriam vt ex supra dictis constat.

3. ratio. Tertiò probatur propositio. quia plures grauioresq; doctores hanc opinionem vel potius sententiam tenent apertè, papalesque determinationes, & rationes efficaciores sunt pro hac quã pro opposita opinione Adr. vbi supra. ergo huic sententię tanquam probabiliori standum est. consequentia patet. quia vbi agitur de mortali standum est, probabiliori opinioni vt de hoc supra latius egimus lib. 2. in alio nostro tractatu de Ignorantia quæst. 3. Et antecedens probatur, quòd scilicet plures doctores sic sentiant. quia id expressè dicit Bonauentura in 2. distinctione 39. art. 1. quæst. 3. & B. Tho. & Palud. in 4. distinctione 19. quæst. 4. & Gofredus, & Raymundus, & alii plures, vt etiam refert Syluester titulo Conscientia. & titulo obedientia. quæstio. 2. & Summa Angelica eisdem titul. quòd scilicet quoties subditus facta sufficiente inquisitione certificari non potest tenetur obedire. & formata bona conscientia obediendo excusatur per ignorãtiam inuincibilem, etiam si dubitet agat ne cõtra legem an non. & ad idem est Gerson lectione quarta de Vita spirituali corollario 8. vt etiam de hoc latius infrà quæstione 13. quomodo sunt dubia deponenda. Et quò ad pontificales determinationes præcipuè quò ad nos Fratres minores habetur decretum auctoritate Apostolica & cuiusdam capituli generalis, vt patet in Epistola sancti Bernardini articulo 7. hoc modo. Item declaratur quòd in omnibus dubiis quæ non possunt indubitanter declarari subditi tenentur stare iudicio superiorum & obedire vigesimatertia quæstione prima. quid culpatur. & ideo contrarium agentes sunt obedientiæ transgressores, & digni vt à superioribus censura Ecclesiastica aut alia decente pœna castigentur. Hæc ibi. Item Leo X. vt habetur in lib. priuilegiorum mendicantium dicto supplemento. fff. 59. concessit & commisit de plenitudine suæ potestatis quòd in dubiis & scrupulis conscientias subditorum tangentibus minister generalis vel prouincialis & custodes cum consilio aliquorum patrum, si res magnæ importantiæ fuerint, possint auctoritate suę sanctitatis determinare in huiusmodi: ac eorum determinationi subditi cum secura conscientia debeant & possint stare. Item idem ffff. 93. concessit quòd fratres qui sunt nimis scrupulosi possint in omnibus dubiis suam conscientiam tangentibus cum secura conscientia stare determinationi cuiuscunque sui prælati. Hæc ibi. Et sæpius tales determinationes in diuersis materiis à summis Pontificibus factæ sunt. & non est dicendum eos in hoc errare. ergo possunt sic determinare atque præcipere: nec sic præcipiendo aut obediendo fit contra ius Diuinum vel naturale, vt in secundo quodlibeto, vbi supra malè dicebat Adrianus.

4. ratio. Quartò principaliter eadem propositio probatur, quia non minus tenetur subditus reddere debitum obedientiæ suo superiori, quàm coniux coniugi debitum coniugale petenti. vtrobique namque debitum iustitiæ est. Sed in dubio matrimonio, etiam permanente probabili credulitate de matrimonio inualido, tenetur coniux coniugi petenti reddere: quamuis exigere non possit: ergo similiter subditus dubitans & etiam probabiliter credens esse mortale tenetur suo superiori obedire formando sibi bonam conscientiam, vt ait propositio. consequentia patet cum maiori, & minor patet in tribus casibus contentis in tribus corollariis infra positis in fine probationum: & idem patet in casu quarti corollarii quod inferius habetur. & ita patet probatio primæ partis prædictæ propositionis.

Probatio 2. partis. Secunda pars præfatæ propositionis, videlicet idque regulariter est verum cæteris paribus. quia si id quod præcipitur constat probabiliter esse grauius malum notabiliter aut valde scandalosum siue nociuum proximo aut reipublicæ, quod probabiliter imminet ex tali obedientia: inobedientia quoque probabiliter, immo etiam si probabilius videatur esse malum sed non tam graue: tunc cauendum est illud grauius malum, & non est obediendum, vti superius quæstione 5. propositione secunda latius. & etiam quæstione sexta in secunda parte propositionis ibidem probatum est. Nam & eligenda est inobedientia quę aliquando probabilius videtur esse venialis, vt vitetur quod tamus probabilius apparet esse mortale peccatum si obediatur. Item si constat prælatum temerè sine vlla ratione aut aliàs ex ignorantia iuris vel facti ex passione vel malitia vel sine debita causę cognitione decernere pręcipere partem magis periculosam vel in pręiudicium notabile tertii: tunc in dubio non est standum tali eius præcepto siue iudicio: sed quod probabilius aliàs secluso illo præcepto videtur non esse malum aut non tam graue malum eligendum est. quia prælati solum habent supra dictam potestatem ad rationabiliter dirigendum subditos in viam pacis, & pro bono subditorum. quando ergo constat sufficienter eos tyrannicè abuti tali potestate modo prędicto: vtiq; non est eis obediẽdũ, neq; illi pręcipere possunt. Sed summopere subditis cauẽdum est ne ex sua ipsorum leuitate, errore aut temeritate vel affectione, malè iudicet pręlatos abuti aut errare dũ de hoc illis

non

non constiterit manifestè aut valde probabiliter. Nam absolutè in quacúque causa dubia semper est pro parte superioris præsumendum secundum omnes doctores. alioqui subditus periculo se se exponeret volens iudicare prælatos errare, dum de errore illo vel abusu non constiterit vt dictum est.

Coroll. 1. ca. proposuit de cōiu. ser. Ex supradictis sequuntur quatuor corollaria contra Adrianum in 2. quodlibeto, & quosdam alios doctores oppositum opinantes, quorum primum est, in casu quo quis dubitat an sit verū matrimonium cum Bertha: de qua propter relationem multorum nunc dubitat vel etiam probabiliter credit, non tamen certo scit eam esse seruilis conditionis, quod ipse ignorabat quando eam duxit vxorem putans esse liberam. Nam tunc licet ipse non possit exigere debitum sine suo graui præiudicio: potest tamen & tenetur reddere maximè si durante lite id Ecclesia præcipiat. dico maximè si Ecclesia præcipiat, quia si sine eius præcepto vel sententia iudicis ipse coniux sponte redderet illi debitum exigenti, aut cum illa commaneret, licet non peccet debitum reddendo petenti: tamen sibi ipsi valde præiudicaret, quia Ecclesia ex illo facto præsumeret pro vero matrimonio, quodque de nouo sciens vir in illam consensit tanquam in vxorem: & cogeret eum cum illa tanquam cum vxore commanere in perpetuum, etiam si postea constet illam esse seruam. Secus si vt dixi ad mandatum Ecclesiæ et debitum redderet & durante lite cum ea commaneret: tunc enim non fornicatur formaliter & imputabiliter vir illi debitum reddens ex affectu maritali & virtute primi cōsensus præcedentis quāuis inualidi, sine alio nouo consensu maritali, neque in hoc sibi ipsi præiudicat: nam postea cognita veritate quòd scilicet est aut fuit serua potest illud matrimonium dissolui, sine vllo peccato, aut potius declaratur illud fuisse nullum, secundum gloss. in cap. si quis ingenuus. 29. quæstione secunda. sicut per omnia dicitur & fit in alijs dubiis casibus matrimonialibus in quibus præcessit copula coniugalis ex affectu maritali cum bona fide debitum reddentis & exigentis, vt in cap. Dominus. de secundi nuptiis. & in cap. inquisitioni. de sententia excommunicatione, vt vt proximè dicetur in sequentibus corollariis.

Et hanc opinionem, quòd scilicet talis dubitās de seruitute vxoris non peccat nec sibi præiudicat illi debitum reddendo vt dictum est, tenet glos. in cap. proposuit. de coniugio. seruo. & in cap. cuius rei causa. 29. quæstione secunda, & ad id facit. capi. laudabile. vt nihil innouetur lite pendente. & cap. inquisitioni. de sententia excommunicationis. & cap. Dominus. de secundis nuptiis. & in hac sententia fuit etiam multi Canonistæ cum Hostiense vbi supra & Theologi multi in 4. distinctione trigesimasexta cum Magistro, & Hugo de Sacramentis lib. secund. & est satis communis opinio. Verum est quòd alia in oppositum est opinio satis solemnis: quæ tenet ꝙ in dicto casu dubitas de vxoris seruitute non potest etiam ad mandatum Ecclesię reddere illi debitum exigenti, quin vel sibi præiudicet, eā vt veram vxorem affectu & consensu maritali cognoscendo, vel fornicetur si illam non tali affectu & consensu maritali cognoscat. dicitque hæc opinio quòd potius tenetur, pati excommunionem quàm alio modo illam cognoscere aut debitum reddere quàm dictum est. & hanc opinionem sequuntur multi Canonistæ & præcipuè Panormitanus in dicto capi. proposuit. & Theologi præsertim B. Tho. Bonauentura, Ricardus in 4. distinctione 36. & ibi supplemētum Gabrielis quęstione 1. dubio 1. & Altisiodoren. & Adrianus in 4. quodlib. & clarissimus doctor Medina magister meus de Restitutione quæstione 20. & Soto de sigillo secreti membro 3. quęstione 2. conclusio 1. & frater Barnabas de Rosalibus in tractatu de varietate opinionum fol. 109. & multi alij.

Et adducunt pro se c. si quis ingenuus. 29. quæstione 2. quod tamen non mihi videtur satis ad rem: quia ibi solum agitur in casu quo vir iam certò scit esse seruam quam duxit putans esse liberam: Nos autem loquimur in casu quo non certò scit sed dubitat vel opinatur illam esse seruam & adhuc lis sub iudice pendet, & in hoc casu illa prior opinio videtur probabilior secundum quam propositio supra posita est.

Secundò corollariè sequitur ex dicta propositione vel opinione, quòd quando alter coniux dubitans de vita prioris coniugis alteri nupsit, stante tali dubio & etiam credulitate tenetur reddere debitum alteri exigenti, quamuis petere non possit. vt expressè decernitur in c. Dominus. de secundis nuptiis. vbi sic habetur. qui de morte prioris coniugis adhuc sibi æstimat dubitandum, ei qui sibi nupsit debitum non neget postulanti: quod à se tamen nouerit nullatenus exigendum. & concordant communiter doctores in 4. distinctione 38. & Palud. distinctione 35. dicentes quòd hoc procedit etiam in foro conscientiæ vt in dicto cap. Dominus. clarè significatur, in quo foro ibidem Papa decernit. Quamuis Adrianus in 2. quodlibeto teneat oppositum dicens quòd dictum cap. loquitur solum ī foro iudiciali vbi statur præsumptionibus: vel si loquitur in foro conscientiæ intelligitur quòd potest reddere debitum postulanti, videlicet deposito prius dubio præfato, credens quòd alter non peteret nisi sciret aut crederet se esse legitimum virum, & huiusmodi. Sed certè hæc eius glossa & euasio parum valet, quia deposito illo dubio vtique in conscientia posset etiam petere: & tamen Papa dicit ꝙ non potest petere. ergo stante dubio, etiam in foro conscientiæ vt supra diximus, ipse loquitur & intelligitur. *2. Coroll. ca. dominus de secū. nup.*

Tertiò corollariè sequitur ꝙ quando quis dubitat *3. Coroll.*

c. inquisitioni. de senten. excom.

bitat aut etiam probabiliter credit esse inualidum matrimonium propter defectum consensus alterius, vel propter defectum legitimitatis vel aliunde tenetur reddere quamuis exigere debitum non possit, vt habetur in cap. inquisitioni. de senten. excommunication. vbi sic habetur. si alter coniugum pro certo sciat impedimentū coniugii propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere quamuis illud apud Ecclesiam non possit: debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quā per carnale commercium peccatum operari mortale. Si verò non sciat pro certo, sed credit ex leui & temeraria credulitate: tunc ad sui Pastoris consilium, conscientia tali leuis & temerariæ credulitatis explosa, licitè potest non solum reddere sed etiam exigere debitum coniugale. Si autem id credit ex credulitate probabili & discreta quamuis non euidenti & manifesta: tunc quidem debitum reddere potest sed postulare non debet: ne in alterutro vel contra legem coniugii vel contra iudicium conscientiæ committat offensam. Hæc ibi. Ex cuius decretalis vltima parte constat quòd quādo probabiliter credit matrimonium inualidum esse si potest vtique debet reddere ne cōtra legem coniugii peccet. ergo à fortiori quando dubitat etiam sine Papæ aut Ecclesiæ mandato, vt bene dicit Palud, & Theologi communiter & Canonistæ ibidem, & Nauarro in capi. si quis. numero 101. & 102. de pœnitentia distinctione septima. Idque est verum etiam in foro conscientiæ vt expressè loquitur textus & Papa decernere intendit. dum dicit, illicitè potest, & potius quàm peccatum operiri mortale, & ne in alterutro vel contra legem coniugii vel contra iudicium conscientiæ committat offensam. Item quia cùm Papa consultationi respondet tunc vel nouum ius commune statuit, vt habetur ex capi. ex multa. de voto & voti reddendo, vel antiquum declarat, quid videlicet fieri debeat secundum ius Diuinum vel humanum, vt significat glossa in capi. consultationi. de temporibus ordinationis.

Hoc corollarium est contra Adrianum in secundo quodlibeto tenentem oppositum, & dicentem quòd dictum capi. inqisitioni. aut loquitur solum in foro iudiciali: aut si etiam in foro conscientiæ quòd intelligitur quòd prima vice non potest sic dubitans exigere debitum, tenetur tamen reddere tunc. quia ex ipso facto quo alter petit iam tenetur deponere dubium vel cōscientiam læsam & ea deposita reddere etiam prima vice tenetur. postea verò etiam petere potest quia iam illa conscientia deposita est, sed certè ea glossa & euasio est cōtra textum & mentem eius & ita nihil valet. tum primò quia si id Papa voluisset, vtique alicubi expressisset quòd solum prima vice non poterat petere sed aliis sequentibus deposita iam conscientia. tum secundò quia deposito dubio vel conscientia poterat etiam prima vice debitum petere vt constat. Papa autem ibi expressè & absolutè dicit quòd petere non potest. igitur intendit vt clarè loquitur, quòd stante adhuc prædicta credulitate de inualiditate matrimonii non potest petere quacunque vice, sed reddere tenetur in foro conscientiæ. & ita communiter à doctoribus textus ille vt certè sonat intelligitur.

Sed pro maiori adhuc intelligentia horum duorum corollariorū proximè præcedentium notа, quòd quando alter coniux dubitat rationabiliter de validitate matrimonii in quo est, ex quacunque causa tale dubium proueniat, est triplex opinio. Prima communis & vera est quā iam posuimus quòd scilicet tunc dubitans tenetur alteri reddere, non autem potest licitè petere debitum coniugale secundum cap. Dominus de secū. nup. & c. inquisitioni. de sent. excom. 1. opinio.

Secunda opinio Adriani vbi supra est, quòd neq; reddere neque petere potest debitum coniugale nisi dubium illud prius deponatur: sed ibi hæc opinio cum suo fundamento refutata est. 2. opinio.

Tertia opinio est cuiusdam doctoris Augustinen. appellati de Vera cruce in suo speculo coniugiorum. par. 3. art. 18. & Soto de iustitia & iure lib. 4. quæst. 5. artic. 4. & in 4. sententiarum distinctio. 27. quæst. 1. art. 3. & dicunt etiam eam doctissimum magistrum Victoria & quosdam alios tenuisse, quòd in casibus prædictis vbi quis probabiliter & rationabiliter dubitat, an sit sua vera coniux quam habet, vel vtrum sit validum matrimonium in quo est: si per Ecclesiam cogitur manere & maritaliter viuere in eo: & illi non constat nec constare potest certitudinaliter de veritate, vt sæpe contingit dum coram iudice Ecclesiastico post dubium agitatur causa matrimonialis, & deficientibus probationibus non potest dari sententia diuortii neque pro vero matrimonio, & ita iudex præcipit vt simul maneant & nō separentur. in tali casu ait hæc opinio quòd dubitans de eo matrimonio nō solum tenetur reddere debitum, sed etiam potest formare consciētiam quòd licitè potest exigere debitum ab altero coniuge de quo speculatiuè tantum dubitat an sit suus: ex quo non dubitat practicè sibi licitum esse exigere debitum ab eo sicut & reddere illi exigenti: sed potius æstimat vtrumque in tali dubio speculatio sibi ad præceptum Ecclesiæ licitum esse. Immo & secundò ait hæc opinio quòd si alter coniux cum bona fide matrimonium contraxit putans priorem coniugem esse mortuum aut se legitimè contrahere, & post ea dubitans de hoc, facta debita diligentia non potest veritatem inuenire: & ita manet adhuc in suo dubio probabili speculatiuo tantum quòd non est legitimè coniugatus: tunc etiam sine mandato Ecclesiæ potest non solum reddere, sed etiam exigere debitum sine vllo peccato formando 3. opinio.

mando sibi conscientiam bonam quòd sic licitè agere posset. Quæ opinio probatur dupliciter. Primò, quia matrimonium est quidam contractus humanus etiam si sit sacramentum Ecclesiæ, ergo sequitur conditionem aliorum contractuum vt talis est. sed in aliis contractibus initis bona fide is qui postea dubitat de ce quam possidet facta diligentia iustè possidet: nec tenetur à possessione desistere nec à dominio quod iustè acquisiuit vt constat. Nam si quis habet vsumfructum hæreditatis non debet postea in dubio illo vsufructu priuari quousque id constet. ergo eadem ratione quando duo cum bona fide contraxerunt, & alter in alterum transtulit potestatem corporis sui, adueniente dubio & facta diligentia & non inuenta veritate, vtique potest vterque retinere & vti re possessa, id est altero cõmune, sicut antequam id dubium adueniret. & ita potest vterque ab alio sine vllo dubio practico cum bona fide & formata bona conscientia, exigere sicut & reddere debitum sicut prius facere poterat. Nam eodem modo se potest tunc sicut ante vterque habere in sua iusta possessione. Secundo probatur idem. quia durissimum videtur quòd iste qui est in sua iusta possessione alterius coniugis non possit eo vti sicut ante etiam petendo debitum ab eo, propter aduenieus dubium quod habet sine culpa sua quod & deponere non potest: maximè si vterque coniux esset valde probabiliter dubius & neuterque petere posset. Nam inde sequeretur quod vterque cum sit dubitans non possit ad alias nuptias transire nec debitum petere: iam sine sua culpa cogeretur cœlibem vitam agere. id quod vt diximus durissimum est neque censendum est Ecclesiam tam durè decreuisse. Ideo quod in dicto cap. Dominus. & in cap. inquisitioni, dicit Ecclesia, quòd prædicto dubio manente reddat quidem sed non petat debitum, debet intelligi quando non est facta diligentia sufficiens: aut quando mala fide contractum est vt in dicto cap. Dominus, agitur expressè, quòd qui mala fide contraxit quamuis manens in dicto dubio & facta diligentia teneatur reddere debitum, non tamen id exigere potest. in quo & communiter doctores contra Adrianum concordant vt superius dictum est. iste enim non potest iuuari iuxta possessione ad exigendum, sicut potest is qui bona fide contraxit, quia mala fide cœpit possidere: neque potest iuuari Ecclesiæ præcepto: neque ex hoc quòd non habet dubium practicum sed solum speculatiuum: quia ex quo cœpit mala fide possidere & operari iam etiam practicè dubitare cœpit atque tenetur: non sic is qui bona fide contraxit, vt dictum est. hæc illa tertia opinio.

Sed certè hæc opinio non videtur vera sicut neque communis est. quod probatur simul & arguitur contra eam. Nam secundum omnes etiã secundum ipsos sic opinantes, ratione illius dubii speculatiui probabilis de validitate matrimonii, coniux ille sic dubitans, ante mandatum Ecclesiæ & ante diligentem inquisitionem veritatis; non potest petere debitum neque bonam tunc formare conscientiam ad petendum, neque deponere dubium practicum: sed potius tenetur etiam tunc simul practicè dubitare si ei liceat debitum petere. ergo neque post mandatum Ecclesiæ & post factam diligentiam si adhuc speculatiuè dubitat vt prius: patet consequentia. quia manet eadem ratio, videlicet idem dubium speculatiuum, ratione cuius petere non potest ante & post mandatum Ecclesiæ & diligentiam. Antecedens autem vbi est difficultas probatur; quia dum quis dubitat speculatiue debet etiam practicè dubitare sibi licitum esse: nisi iusta causa aliud suadeat quò ad aliquem effectũ vt supra quæstione quinta propositione prima du bio primo latius probatum est. Nunc autem in proposito, solum est iusta causa vt dubitans speculatiuè de matrimonio, non dubitet practicè quò ad effectum reddendi debitum exigenti, vt caueatur periculum certius iniustitiæ si debitum negaretur coniugi habenti possessionem: non autem quò ad effectum debitum petendi, ex quo in non petendo nullum iniustitiæ aut alterius peccati periculum grauius aut certius imminet, ergo ratione illius dubii speculatiuè &c. vt habetur in antecedenti prædicto. Quòd autem mandatum Ecclesiæ non sit iusta causa tollendi, neque de facto tollat dubium practicum quò ad effectum exigendi debitum stante prædicto dubio speculatiuo de inualiditate matrimonii, probatur ex cap. inquisitioni. vbi tria expressè dicuntur, & in vltimo casu qui est ad propositum dicitur quòd quando quis dubitat rationabiliter de inualiditate matrimonii ita quòd dubium hoc deponere non debet aut non potest ex quo rationabiliter dubitat: tunc manens in tali dubio debitum quidem reddat non autem petat. vbi Papa manifestè diffinit quòd manẽte illo dubio speculatiuo, licet ita dubitans non debeat practicè dubitare sibi licitam esse copulam quò ad effectum reddendi, benè tamen quò ad effectum petendi debitum: immò quòd debeat tunc æstimare licitum sibi esse reddere non tamen petere debitum, tam antea quàm post mandatum Ecclesiæ & supradictam diligentiam, vt supra etiam quæstione quinta propositi. prima in illo dubio ibi posito latius habetur, quod est manifestè contra præfatam tertiam opinionem. Quod autem illa opinio respondet ad hoc dicens illa cap. Dominus. & cap. inquisitioni, intelligẽda esse quando fuit mala fide matrimonium contractum aut quando non est facta debita diligentia: non valet. tum quia illi textus & præcipuè cap. inquisitioni. generaliter loquendo nullam talem limitationem vel distinctionem aut exceptionem faciunt,

ciunt, quam Papa facile facere potuisset si sic intellexisset. Nunc autem vbi ius non distinguit nec nos distinguere debemus, nisi aliunde ad id vrgeamur, vt ait gl. in c. solitę de maiori. & obedien. tum etiam quia vt probatum est Papa inten dit ibi manifestè, quòd qui rationabiliter dubitat speculatiuè de validitate matrimonii, debet etiam practicè dubitare licitam sibi esse copulam; quò ad effectum petendi non autem quò ad effectum reddendi debitum, propter rationem aut iustam causam quam quò ad vtrunque assignat ibidem.

Ad primam autem rationem præfatæ tertiæ propositionis, respondeo negando duas vltimas consequentias vbi dicitur, quòd adueniente dubio, possessor qui cum bona fide contraxit potest retinere sicut ante dubium ad omnes effectus & vsus, & per consequens quòd potest exigere debitum. hoc in quam negatur. Nam licet possit retinere rem & possidere non tamen ad omnes effectus & vsus, vt poterat ante dubium illud vt constat, quia non potest illam rem alienare neq; consumere vt ante, sed debet illam conseruare pro vero domino quando de eo constiterit, vt est arg. l. alienationis. ff. de verb. sign. quòd qui non potest alienare nequit præscibere. sed stante dubio nequit præscribere secundum communiter doctores. ergo nec alienare quia etiam exponeret se periculo alienandi vel consumendi rem alienam. Ita in proposito licet maneat in possessione alterius coniugis, non tamen ad vsum, & effectum exigendi debitum ab eo. quia hoc est idem ac si se alienaret, vel re aut coniuge non sua secundum conscientiam abuteretur, inuito Domino Deo id probibente.

Ad secundum respondeo quòd non est dubiũ nec inconueniens quòd sine culpa sua ex causa, putà ex infirmitate graui vel periculosa corporali vel spirituali: qualis est prædicta dubitatio, cogatur quis non vti re sua ad aliquem effectũ, putà ad debitum exigendum vel ad secundas nuptias transire, vel etiam semel contrahere: sicut prohibetur non exigere debitum infirmus vel à coniuge valde infirma vel in loco sacro, id suæ imputet infirmitati: curet igitur sanari & rationabiliter deposito dubio tunc poterit debitum exigere vt dictum est.

4. Coroll. Quartò corollariè sequitur, quòd quando quis dubitat de iustitia causæ belli, subditus bellare tenetur quando à superiore præcipitur, vt hoc decernit August. lib. 5. contra manicheos & habetur, 23. q. 1. quid culpatur. Iustus si fortè etiam sub rege sacrilego militet: rectè potest illo iubente bellare, si vice pacis ordinem seruãs quod sibi iubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est vel vtrum sit certum non est. Hæc ibi. Secus de iis, qui ad sonitum timpani nullo iubente neq; cogente se libere scribunt ad bellum de cuius iustitia probabiliter dubitatur. Nã

c. quid culpatur. 23. q. 1.

tales non excusantur vt alii de quibus secundum August. dictum est.

Oppositum ad dictũ corolarium tenet Adrianus, & ad c. quid culpatur, dicit quòd intelligitur quando subditus dubitat non quidem de iniustitia belli ex parte causæ: sed de modo iustitiæ aut iniustitiæ causæ eius: ita quòd subditus certus est causam belli esse iustã sed nescit quomodo, quia Rex & eius consiliarii sciunt quomodo iusta est. Sed certè glossa & euasio hæc est aliena à mente & verbis textus ipsius, & extranea & contra communem doctorum intellectum dictũ ibidem, quòd loquitur quando subditus de iustitia causæ belli dubius est. ideo opinio & glossa Adriani nihil valet. Sed quid si tale bellum ad quod ego cogor præcepto superioris, sit etiã iuridicè iudicatum esse iustum: & tamen ego illud certo scio esse iniustum: cuius iniustitia iuridicè probari non potest, sed potius oppositum: respondeo tunc idem iudicium erit de me, quod & de ministro iustitiæ: qui tenetur exequi, sententiam iudicis vel superioris contra priuatũ cognitum innocẽtem. sed iuridicè probatum reum mortis, secundum opiniones diuersas super boc. vt alibi lib. 1. in nostro Quęstionario. q. 37. latius probatum est.

CONTRA supradictã resolutionẽ vel propositionem, & maximè contra eius primam partem arguitur tripliciter. Primò quia ad nullius hominis præceptum licet alicui se exponere periculo vel dubio peccati mortalis: sed qui in dubio de mortali obedit superiori in casu prædictæ propositionis, is certè se exponit periculo vel dubio peccati mortalis. ergo non est licitum ei tunc obedire. consequentia patet. Sed maior probatur tripliciter. Primò quia ad cuius pręceptum non est licitum se scienter morti corporali aut spirituali exponere, ad eiusdem pręceptum non est licitum se probabili dubio vel periculo eiusdem mortis exponere, quia pari passu currunt certa mors & periculum vel dubium probabile ipsius mortis corporalis, vel spiritualis, ex quo vtrunq; est contra ius naturale, sic agere contra dubium peccati mortalis & agere contra conscientiam, vt supra quæstione. 4. & 5. latius habetur. Nunc autem nullum præceptum hominis liberat ab obseruantia præcepti Diuini vel naturalis. quia sic esset obedire homini plusquam Deo: aut obedire Deo contra ipsum Deum, quod absonum est. & ita patet illa maior. Secundo probatur eadẽ maior. quia propter hanc causam vxor non tenetur furioso reddere debitum cum periculo corporis aut vitę: secus sine vllo vt ait Ricardus in 4. dist. 15. art. 4. & similiter secundum Scot. ibidem distin. 32. vbi est probabile periculum de extinctione fœtus, vel quòd fiet aborsus, vel quòd proles leprosa nascetur, cum aliter possit sana generari, non tenetur vxor debitum reddere. quod vt etiam ait

arg. 1.

Adr.

Adr.in 2.quodlib. videtur euidenter fundari Leuiti.20. Qui cum muliere coierit in fluxo menstruo &c. & quo ad hoc de muliere menstruata idem tenent Bonauē.& Alex. cum Scoto & Adr. quāuis Palud.in 4.dist.32.q.3.& Caiet.in sum.titu.matrimonium. & doctiss.noster Castro de lege pœnali lib.1.c.vlt.cum aliis oppositū teneant. Sed nunc supponatur illa prior opinio cōis Scoti & aliorum. Tertiò probatur eadem maior ex 2.Reg.23. Vbi Dauid qui prius aquā concupierat, illam allatam respuit quia cum periculo sibi delata est,dicens, num sanguinem istorum hominum ego bibam & periculum animarum? libans eam Domino,quasi diceret,non mihi in hoc casu licuisset periculum vitæ sicut nec ipsam mortem illis præcipere: ideo ne temeritatem eorum tanquam virtutem probem nolo eam bibere. igitur patet illa maior argumenti. Minor autem dupliciter probatur. Primò quia præceptum prælati non tollit deformitatem mortalem neque periculum ab eo actu, qui ante tale præceptum aliàs deformis & periculosus vel dubius est de mortali; quia sicut præceptum superioris non potest facere quòd fornicatio sit licita: quodque periculum eius non sit periculum: ita non potest facere licitum & securum illum actum. & hoc est verum considerando actum ipsum sub eisdem circunstantiis ante & post prælati præceptum. Nam si prælatus sit tantæ scientiæ vel auctoritatis aut qualitatis quòd eius mandatum sufficiat pro motiuo sufficiente ad tollendum dubium illud siue periculum, putà quia potest dispensare & scit vel non potest errare vt Papa & Concilium & huiusmodi: tunc subditus debet deponere dubium vel conscientiam de mortali & sic obedire: aliàs nō, vt probat Argumentum. Secundo probatur eadem minor sicut in secunda & tertia probatione maioris de vxore non reddente debitum furioso &c. dictum est.

Respondeo ad 1.arg. Respondeo ad primum arg. prius notando quod est duplex certitudo dubium & periculū de mortali. alterum absolutum alterum respectiuum. absolutum est quando ita est certitudo dubium siue periculum talis mali imminentis, quòd pro eo vitando non imminet periculum alterius. respectiuum autem est quando sic est periculum ex vna parte quòd pro eo vitando imminet aliud ex alia parte. & hæc distinctio habet locum in dubio practico & speculatiuo. Quibus suppositis si totus discursus argumenti procedat vniuocè de dubio aut periculo absoluto conceditur maior: sed negatur minor, quæ solum de periculo respectiuo procedit vt constat, quia vtrinque, scilicet obediendo & non obediendo periculum imminet. Si autem discursus de periculo respectiuo vniuocè fiat: tunc è conuerso concessa minore negatur maior. & ad eius primam probationem etiam negatur maior: & eius probatio solum est vera de dubio & periculo absoluto: nam quando est respectiuum tunc pro vitando grauiori aut certiori malo minus aut non tam certum malum eligendum est. Et quamuis præceptum superioris non possit directè & formaliter vel auctoritate sua præcipiendo tollere deformitatem actus & periculum absolutum,& facere quòd iam non sit tale. at verò potest esse circunstantia ratione cuius de periculo absoluto fiat respectiuum: dum ratione talis præcepti fit probabilius aut grauius malum siue periculum inobedientiæ. & tunc lex naturalis siue Diuina fortior atque superior dictat maius aut certius malum siue periculū postposito minori esse cauendum. vbi ex consequēti aliud minus malum siue periculū definit esse tunc vllo modo malum culpabile, caretque sua deformitate neq; est contra aliquam legem tunc obligantem,vti superius q.5.propo.2.& q.6.in secunda parte proposi. latius habetur. Et ita patet etiam responsio ad alias proba. ibi adductas. quia in casibus ibi positis imminet maius malū & præiudicium tertii, ex obedientia quàm ex opposito: ideo in eis secunda pars propositionis quę est eius limitatio locum habet.

Secundò ad idem arguitur, quia si propheta tanquam ex mandato Dei pręcipiat id quod aliàs est illicitum contra legem Diuinam vel naturalem: certè non est ei obediendum donec constet illum esse prophetam ad id præcipiendum missum à Deo: non autem dum de hoc probabile dubium est. ergo nec est obediendum in casu propositionis. probatur antecedens ex 3.Reg.13. Vbi Gad propheta, quia sic credidit pseudoprophetæ mendaciter fingenti se à Deo mandatum habere vt ipsum Gad reductū cibaret in Bethel, & ita expirasse præceptū prius datum à Deo ne ibi comederet: ideo à leone occisus est. & Altisiodor. tractans id 3.Reg.20. Cum dixit Micheas in sermone Domini, percute me: nolenti percutere ait. Quia noluisti audire vocē Domini, ecce recedes & percutiet te leo. dicit Altisiodor. hoc generaliter esse verum quòd in his quæ sunt contra mandata Dei debet spectari, donec certum signum habeatur de prophetia vera vel de discretione spirituum aut de Dei dispensatione speciali, secundum 1.Io.4. Probate spiritus. ideo dicūt doct. communiter quòd Abraam nunquam tentasset immolare filium suum nisi certissimus de Dei reuelatione fuisset, vt Altisiodorē. vbi supra & B. Thom. 2.secundæ.q.171.art.5.latius. idem patet Io.15. Si opera non fecissem q̄ nemo alius fecit peccatum non haberem. ita quòd sola certitudo attestationis miraculorum & non probabilis dubietas arguit Iudęos infidelitatis. & ita patet antecedens. Consequentia verò probatur ex idētitate rationis vel etiam à fortiori, quia si prophetæ ex parte Dei mandati contra præceptum ipsius non est credendum neq; obediendū. ergo multò minus superiori cuique non potenti dispensare, qui & errare & deprauari potest ex *Arg.2.*

suo

suo arbitrio præcipiens, in dubio seu periculo supradicto obediendum est. Nam alioqui sequeretur quòd necessariò obediendum esset etiã Diabolo subtilibus signis in specie crucifixi apparenti & præcipienti quòd illum adoremus, aut quòd in molemus illi nos ipsos, vel alium occidendo ad eius honorẽ vt Deus præcepit Abrææ, aut quòd talia bona vel vxorem proximi auferamus, aut quòd religiosus ducat vxorem & huiusmodi. hoc autem cõmuniter à doctoribus reprobatur: non est enim illi absolutè credendum tunc etiã si portentum prædixerit & euenerit, vt bene fundat August. in illo Deuter. 13. Si surrexerit in medio Propheta. &c. & habetur. 26. q. 5. c. nec mirũ. & facit ad Galath. 1. Si Angelus de cœlo aliud docuerit anathema sit. & B. Th. secunda secundę. q. 174. art. 6. & ibi Caiet. latius de hoc.

Respondeo ad secundum arg. Respondeo concesso antecedente negando consequentiam: quia non est simile. Nam in casu prophetæ mandantis illicitum aut Diaboli apparentis & præcipientis sui ipsius adorationem vel aliud illicitum aliàs, iam est certum id quod præcipitur aliàs illicitum esse, dubium verò de auctoritate mandantis vel quòd verè sit ex parte Dei: & ideo tunc potius tenemur non obedire. secus autem est in casu propositionis: vbi præsupponitur quòd est dubium esse illicitum aut contra legem id quod præcipitur: certum verò esse prælatum aliàs auctoritatem habẽtem ad præcipiendum. & ita non sequitur obediendum esse Diabolo subtiliter apparenti.

Arg. 3. Tertiò ad idem arguitur, quia votum aut iuramentum non obligat ad actum probabiliter dubitatum esse mortale peccatum. ergo neq; quodcunq; præceptum superioris. consequentia tenet, quia fortius obligant illa, quia sunt de iure Diuino: quàm prælati præceptum, quod est iuris tantum humani quamuis Diuino iure fundati. & antecedens probatur. quia si quis pro bono reipub. ne maneat sine hęrede iuret se quodlibet mẽse exacturum debitum coniugale donec proles habeatur: tunc si tali ægritudine laboret quòd sine probabili periculo vitæ id facere non posset certè non tenetur iuramentum illud implere. si etiam interim probabile dubium de impedimento affinitatis aut consanguinitatis inter ipsum & vxorem oriatur, certum est quòd non tenetur exigere sicut iurauit. quia ad hoc non potuit à principio per iuramentum obligari illo dubio constãte. & quòd ab initio si adesset impediret votum vel iuramentum: hoc etiam si postea superueniat impedit illud: quia in illo intelligitur exceptum vt est communis sententia doctorum.

Respondeo ad 3. arg. Respondeo concesso antecedente negando consequentiam, quia tunc votum desinit esse votum & obligatoriũ sicut & desinit materia eius. præceptum autẽ prælati & ius & auctoritas eius non desinit suam vim habere per dubium subditi, vt supra probatum est. & ad probationem consequentiæ vbi prætenditur, quòd si propter illud dubium desinit esse votum & eius obligatio & materia cedit. ergo & præceptum prælati eius & auctoritas eius, ex quo minus obligat. Respõdeo negando etiam consequentiam. quia licet votum & iuramentum fortius obliget: at verò materia eius facilius desinit esse, q̃ ius superioris & eius materia: quia lex Diuina & naturalis alia fortior id exigit, vt videlicet certius malum inobedientiæ vel iniustitiæ contra prælatum aliàs certum, potius caueatur quàm dubitatum cæteris paribus vt dictum est. Nam & sic expedit ad finem prædictarum omnium obligationum. finis nãq; superioritatis ad subditum est rectus ordo gubernationis ad vtilitatem subditorum: hic autem certè periret si cuiq; liceret agere vt sibi videtur, si etiam in dubiis non esset standum iudicio & præcepto superiorum, vt superius probatum est. finis autem voti & iuramenti quatenus soli Deo nos obligant est puritas conscientiæ & vt Deus honoretur: quod non fit dum homo peccat vel periculo peccati sine causa vrgente se exponit: neq; enim Deus peccatum aut periculũ eius acceptat, neq; vinculum iniquitatis ei placet. ideo tũc non est ei obligatio voti vel iuramenti: nisi aliunde alia maior aut certior obligatio ad id seruandum vt supra diximus interueniat.

Quaestio nona.

VTRVM IS QVI INTER probabilia dubia opinionesvè doctorum versatur, ad præceptum vel consilium superioris vel legis contra suam ipsius opinionem, licitè agat, quod ipse opinatur esse malum.

RESPONDEO, affirmatiuè q; sic dum modo formet sibi conscientiam quòd sic contra suam opinionem licitè operatur in tali casu: immo ad id tenetur ipse & similiter ille cui ex officio id agere incumbit. *Propos. 1.*

1. ra. Prima pars quòd, s. formando sibi bonam cõscientiam licitè agit, probatur quadrupliciter. Primò quia iste non peccat contra cõscientiam, ex quo vt supponitur format conscientiam quòd licitè operatur. neq; tenetur habere conscientiam quòd illicitè id agit. Nam quod est absolutè malum potest bene fieri ex aliqua causa, & tunc non est respectiuè malum sed bonum, neq; enim malè sed bene agit qui inter duo mala culpæ vt caueat maius aut certius malum, eligit minus aut non tam certum. vt supra. quæst. 4. & quæst. 8. latius habetur.

2. ratio. Secundo probatur idem, vt in q. 8. præcedente illa propositio siue responsio probata est. quia etiam

etiam ad propositum faciunt illæ rationes, & præcipuè.c. inquisitioni.de sent.excom.in vltima eius parte, vbi de muliere probabiliter credente non esse validum matrimonium eius cum viro præsenti decernitur, quòd potest & tenetur reddere debitum licet exigere non possit.

3.ratio. Tertiò probatur idem. quia Rex temporalis licitè potest rectum ordinem bellandi sic statuere quòd talia eius præcepta in bellando seruentur: quodq; si casus dubius emerserit an sic agendo sit cōtra Regis præceptum, & alter opinatur q́ sic alter quòd nō: tunc non obstante sua cuiusq; propria opinione quilibet sequatur maioris partis ducum opinionem vel iudicium; ideq; fiat in quocūq; dubio ad bellum pertinente: ne si quilibet suam opinionem & sensum sequatur exercitus diuisus sibiq; contrarius dispereat. ergo similiter à lege Diuina & naturali. Nunc videtur de facto statutum esse vt supra dictum est. patet cō sequentia. quia quod apud homines est probitatis & rectæ prouidentiæ in temporalibus; id non est prætermissum in spiritualibus à Rege cęlesti ad salutem animarum, maximè cum id quoq; pertineat ad debitam gubernationem reipublicę spiritualis vel Ecclesiæ, vti superius dictum est.

4.ratio. Quartò probatur idem, quia iudex contra suā opinionem singularem q́ est illicitum iudicare secundum allegata talem causam, certè licitè potest secundum opinionem communem illam causam iuxta allegata iudicare formando bonam cō scientiam, super hoc, vt hoc etiam concedit Adr. in 2. quodlib. cum communiter doctoribus id sentientibus; idq; propter cauendum temeritatem suam vel aliud certius malum iniustitiæ vel inobedientiæ vel dissensionis, vel vt suo satis faciat officio vel vt aliis se conformet, vel tandem vt securius agat. Et similiter doctores communiter dicunt, quòd canonicus contra suam propriā opinionem quam habet de iniustitia causę Ecclesiæ suæ siue capituli, potest licitè illam fouere iudicialiter agendo secūdum opinionem aliorum, si sibi à suo capitulo vel superiore pręcipitur, & similiter confessor opinans tale quid esse mortale potest contra hanc suam opinionem licitè pęnitentem absoluere secundum eius vel aliorum probabilem opinionem: vel illum remittere absoluendum ab aliis aliter opinantibus. & hoc est verum maximè si est curatus proprius illius pęnitentis: quia etiam tenetur illum in prædicto casu absoluere formando bonam conscientiam vt supradictum est, vt hoc etiam ait Medina de confessione. q. 27. quando confessor & confitens contraria opinātur. quamuis Adrianus vbi supra, & Soto in 4. distin. 18. q. 2. art. 5. in fine, teneant oppositum. Similiter etiam medicus contra suam singularem etiam probabilem opinionem, potest licitè sequi communem aliorum opinionem dando infirmo medicinam mortiferam secundum suam, salutiferam autem secūdum aliorum opinionem communem. idq; propter aliquā de causis supradictis. ergo similiter id fieri potest & eadem ratione in casu præsentis propositionis vt dictum est, & ita patet eius prima pars.

Secunda pars quòd videlicet immo & ad id tenetur &c. inde patet. quia in licitis tenetur subditus obedire, nisi inde maius malum aut præiudicium sibi vel alteri immineat & cęteris paribus, vti superius. q. 6. & 8. latius habetur. Cum supradictis concordāt doctores communiter quāuis Adr. in 2. quodlib. & frater Barnabas de Rosalibus in trac. de Varietate opinionū fol. 94. &c. Teneant oppositum propter rationes quę inferius in argumentis tanguntur & ibi soluuntur.

CONTRA supradicta arguitur quadrupliciter. Primò quia stante lege impossibile est aliquem licitè agere id quod æstimat illicitum, quodq; efficaciter nollit & simul velit illud agere. quod inde patet quia stante ęstimatione quòd est illicitum, stare non potest simul ęstimatio actualis opposita q́ sit licitum, quia est contrarietas actualis assensuum siue Iudiciorum. sed licitè agere cōtra propriam opinionem ad opinionem vel præceptum alterius, est æstimare se licitè agere quod æstimat illicitum: & efficaciter velle & nolle illud. ergo. arg. 1.

Respondeo negando antecedens, & ad eius probationem dico sicut superius q. 5. propo. 1. in illo dubio, & q. 8. in principio notatum est, quòd est idem iudicium de dubitante quod de opinante aliquid esse absolutè vel speculatiuè tm̄ illicitum in se: respectiuè autem vel practicè sibi licitum opinatur. nec in hoc est vlla contrarietas: quæ vtique esset si vtrobique speculatiuè vel vtrobique practicè licitum simul & illicitum iudicaret, & eodem modo illud efficaciter vellet simul & nollet. bene tamen stat efficaciter & licitè velle & agere quod ego mihi practicè licitum esse iudico vel opinor, putà comedere carnes in quadragesima ex causa rationabili: vel tale quid agere ad præceptum vel iudicium superius vel aliorum: vt caueam periculum erroris temeritatis inobedientiæ vel dissentionis: simul & inefficaciter nolle illud & iudicare id esse speculatiuè in se illicitum, maximè prædicta causa rationabili non existente. Sicut & quod iudicatur absolutè vel speculatiuè in se malum, simul etiam & verè iudicatur esse licitum respectu alterius maioris mali vitandi: & practicè licitum mihi illud verè iudico ex causa rationabili vt dictum est. Respondeo ad 1. arg.

Secundò ad idem arguitur, & potest esse replica contra solutionem argumenti pręcedentis: nā impossibile est quòd quis opinetur tale quid esse illicitum speculatiuè vel absolutè secundum suam opinionem, & quòd simul opinetur id esse practicè sibi licitum secundum aliorum opinionem. Quod tripliciter probatur. Primò quia si ipse de facto hoc vel illo modo secundum suam opinionem, iudicat esse in se vel sibi illicitum. ergo de arg. 2.

ergo de

go de facto hoc sibi videtur probabilius quàm oppositum: alioqui non sic iudicaret nec opinaretur. nullus enim opinatur nisi quod sibi verum vel probabilius apparet: sed potius dubitaret. si autem credit vel iudicat id esse in se vel sibi licitum secundum aliorum opinionem, quam iudicat esse veram, & ex consequenti se decipi in sua opinione: iã ergo credit aut opinatur quòd aliorum opinio est probabilior, quodq; probabilius est id eodem modo videlicet absolutè vel respectiuè licitum esse sibi, quamuis nesciat quomodo. & ita sequitur prædicta contradictio.

Secundò probatur idem. quia non stant simul, quòd adhuc quis maneat in sua opinione: & quòd magis sibi appareat & iudicet quòd ipse decipitur in ea quodq; ideo vult aliorum opinionem sequi. Nam implicat aliquem in particulari credere se decipi in hoc quod ipse vt probabilius opinatur esse verum. quia si crederet se decipi iã crederet id esse falsum quamuis nesciret quomodo: & ita simul opinaretur illud esse verum quod credit esse falsum, quòd certè implicat contradictionem: quamuis bene stat simul quòd ex causis apparentibus aliquis opinaretur aliquid esse illicitum vel falsum, quod tamẽ propter aliorum auctoritatem vel opinionem ipse de facto credit & opinatur verum aut licitum esse: quãuis nesciat quomodo. sicut cùm video aliquid à longe, & ex colore vel figura quæ mihi apparent certè iudicarem esse Petrum, sed quia video alios ei propinquiores meliusq; videntes dicere illum nõ esse Petrum vtiq; illis credo: sed tunc non permaneo in mea opinione contraria neq; illam vllo modo habeo. ita similiter in proposito impossibile est me tale quid absolutè vel respectiuè illicitũ mihi opinari, simul & eodem modo licitũ vt alii opinantur aut secundum aliorum opinionem vt dictum est.

Tertio probatur idem: quia si ego opinor id esse mihi illicitum, quæro quare aut quomodo opinio aliorum id mihi licitum facit, & vt credam id mihi licitum secundum illam aliorum opinionem, quare inquam potius præualebit opinio aliorum vt id fiat mihi licitum, quàm mea opinio vt mihi maneat illicitum sicut opinor: nunquid maior est virtus in opinione aliorũ quàm in mea, ad hoc quod ego opiner vel iudicem id mihi licitum vel illicitum esse?

Respondeo ad 2. arg. Respondeo negando id esse impossibile, & ad primã probationẽ conceditur ꝙ vt ibi dicitur nõ stat ꝙ quis de facto vel actualiter credat vel opinetur suam opinionem esse veram, simul & oppositam & se decipi vt ibi probatur: neq; quòd iudicet speculatiuè aliquid esse illicitum, & licitum: neq; practicè sibi illicitũ simul & licitũ secũdum hanc vel illã aliorũ opinionẽ: bene tamẽ stat quòd iudicet opinando aliquid esse speculatiuè illicitum & ex consequenti iudicet oppositã opinionẽ esse falsam: simul & iudicet idẽ esse practicè sibi licitũ, vt ait illa opinio quã credit esse falsam, quã ex causa rationabili licitè vult sequi, videlicet vt caueat periculũ temeritatis, dissensionis, vel inobedientiæ & huiusmodi, vt supra dictũ est. Pro quorũ maiori declaratione nota, ibi esse tria iudicia. Primũ est quo iudicat illud esse absolutè illicitũ: & suã opinionẽ hanc esse veram. Secundum est quo iudicat oppositã opinionem esse falsam vel minus probabilem. Tertiũ est quo iudicat se licitè facere sequendo illã opinionem quã opinatur esse falsam, idq; ex causa rationabili supradicta. prima duo iudicia sunt formaliter speculatiua; tertiũ est formaliter practicũ, neq; vllo modo repugnant sed cõpossibilia sunt.

Ad secũdã probationẽ dico, ꝙ iste speculatiuè non iudicat se decipi sed potius oppositam opinionem, quam vt diximus vult sequi: & iudicat se ex rationabili causa licitè agere sic illam sequendo vt dictum est.

Ad tertiam respondeo quòd aliorum opinio formaliter vel directè non facit id esse mihi licitum, neq; quòd id ego iudicem aut credã: sed indirectè, quia scilicet est circunstantia ratione cuius de periculo vel dubio absoluto sit respectiuũ: quod vt videtur iã ius naturale vel Diuinũ dictat de præcepto vel de consilio formandã esse conscientiã vel iudiciũ practicũ quòd licitum est illam opinionẽ sequi, vti etiã supra. q. 8. in responsione ad primum Arg. de præcepto superioris dictum est: & tunc ego non vtor illa mea opinione vel iudicio speculatiuo tanquam regula agendi; sed potius alia aliorum opinione vel iudicio siue præcepto: neq; facio contra conscientiã sed secũdum eam ex quo facio secũdum iudiciũ quo practicè iudico id mihi licitum esse, etiam contra meam speculatiuam opinionem facere.

Quòd si vrgeas, quid si neq; deponere possum conscientiam, neq; mihi persuadere vt iudicẽ me licitè agere secundũ aliorum opinionẽ, vel præceptum superioris contra meam opinionem: nam possibile est pro aliquo tempore conscientiã hãc deponere & aliã formare non posse. Respõdeo tunc tali cõscientiæ inuincibili etiã si erronea sit tenetur se cõformare: neq; vllo modo peccat nõ obediẽdo: sicut qui infirmitate corporali pressus non potest agere quod præcipitur; ita & iste cum tali cõscientia quã tũc deponere nõ potest: neq; agere contra eã: & sic se habendo facit quod tenetur. vt supra. q. 4. propo. 4. latius de hoc.

Tertiò ad idẽ arguitur. Nam Exod. 23. secũdũ literã hebræã habetur, non declinabis post rabim ad malum & non respondebis in iudicio post rabin ad peccatũ. in cuius prima parte rabin significat multitudinẽ, in secunda magistros siue doctores secundum gl. Nic. de Lyr. & oẽs hebræos ibidem. quod confirmat translatio nostra, quæ in vltimo loco habet, & in iudicio non acquiesces plurimorũ sententiæ vt à vero deuies. & Eccle. 4. pro anima tua ne confundaris dicere ve- *Arg. 3.*

rum

rum & ne contradicas verbo veritatis. ideo lex erat apud hæbræos in suis consiliis pro sententia ferenda vel diffinienda ab his debere incipi qui sunt minoris auctoritatis: ne fortè cōtra propriā sententiam vel opinionem formidarēt recedere à sententia maiorum: & vt ibi supra ait Lyra idem nunc seruant Theologi Parisiis: & idem seruatur nūc etiam in consilio inquisitorum hæreticæ prauitatis. sed agendo contra propriam sententiam vel opinionem, iam homo recedit à vero saltem vt ipse æstimat, ergo contra prædictum ius Diuinum agit.

Responde ad 3 arg. Respondeo ad maiorem secundum Nic. de Lyr. quòd illud Exod. 23. intelligitur quando cōstat sufficienter magistros prælatos vel multitudinem errare peccatumq; docere: & eorum opinionem esse falsam vel erroneam, tunc enim non est licitum eam vel prædictum errorem sequi cōtra propriam magis probabilē opinionem: secus quando de tali errore non constat, vt nos in supradicta propositione vel responsione loquimur, & sic peccauit Pilatus sequens clamorem errorem multitudinis sibi notum, condemnando Christum innocentem, cum nihil contra ipsum iuridicè probatum esset.

arg. 4. Quarto ad idem arguitur. quia nulli licet agere malum etiam ad præceptum superioris vel legis humanæ ex quacūq; causa, sed malum opinatum est malum formaliter vel quo ad æstimationem ipsius opinantis ergo ipsi id facere non licet etiam ad præceptum superioris vel secundum aliorum opinionem.

Respondeo ad 4. arg. Respondeo quòd maior est vera solum de malo quod nullo modo bene fieri potest neq; à sua malitia spoliari. sed tunc negatur minor in casu præsentis quæstionis. Nam malum opinatum respectu maioris aut certioris mali vitādi licet absolutè esset malum non tamen respectiuè: Nam tunc habet rationem boni: quod fit dum ad præceptum prælati vel vt caueamus nostram temeritatem vel errorem, aliorum iudicium, & superioris sequimur imperium vt supra dictum est. & tunc simpliciter non iudicamus id esse malū, neq; nos malè sed licitè id facere. ideo neq; contraria conscientiam tunc agimus. Sicut neq; iudex contra suam singularem opinionem aut contra veritatem sibi priuatim notam condemnando innocentem secundum allegata & probata probatum reum aut sequens communem aliorum opinionem, non inquam facit contra conscientiam, si ipse vt debet, format sibi conscientiam aut iudicat se rectè & licitè agere. Nam licet speculatiuè iudicet vel opinetur id illicitum esse: at verò practicè iudicat id sibi licere, sicut & verè ex causa rationabili vt sæpe diximus id illi licitum est. conscientia namq; iudicium non speculatiuum sed practicum quod & agendorum regula est. quo fit vt Hostiens. & Cardinal. dicentes eum iudicem agere contra conscientiam, idq; licere in iudicio non in priuato male aut impropriè locuti sunt conscientiam pro priuata cognitione speculatiua vsurpantes. Ex dictis non sequitur quod mihi liceat consulere alicui vt sequatur opinionem vel consilium alterius quod ego existimo erroneum vel illicitum esse. quamuis ille illud sequendo & faciendo per ignorantiam inuincibilem excusetur, sicut etiam non licet mihi consulere Petro vt cognoscat quam scio non esse suam, quāuis ille credat esse suam vt supra lib. 2. de ignorantia. q. vltimā latius habetur.

QVAESTIO DECIMA.

VTRVM LICEAT ALIquando contra conscientiam agere ex præcepto superioris aut legis; & vtrum sit id indispensabile per hominem aut per ipsum Deum.

1. propositio. RESPONDEO per tres propositiones. Prima est quòd nullo modo licet agere contra conscientiam etiam ad præceptum legis aut superioris. Probatur dupliciter. Primò quia stante leg. m vt loquimur id implicat contradictionem. Nam agere contra conscientiam vt patet ex dictis est iudicare se illicitè agere in eo quod agit. sed illicitè agit qui vult formaliter malè facere: aut id in quo iudicat se malè facere. quia tendit in obiectum formaliter malum aut sub ratione mali sibi præsentatum: & contra legem naturalem superiorem dictantem naturaliter non esse malè faciendum: & talis voluntas subuertit debitū ordinē rōnis cui se rectè difformare non potest. ergo implicat id licitè fieri quod illicitè fit. Secundò probatur idem ad Roma. 14. Omne quod non est ex fide, idest quod fit contra conscientiam secundum communem glos. doctorum peccatum est. vt superius. quæst. 5. & 7. latius habetur. ergo contra ius naturale & Diuinum etiam ad præceptum Papæ facere non licet contra conscientiam. & ita id rectè fieri nullo modo potest. quamuis absolutè malum respectiuè aut bonum rectè fieri possit vt sæpe dictum est. Cum prædictis bene stat quòd ad præceptum superioris immo & sine eo, sæpe deponere conscientiam, & formata bona conscientia obedire aut aliquid facere homo teneatur.

Propos. 2. Secunda propositio facere contra conscientiam non est dispensabile per Papam & Ecclesiā probatur, quia non potest ab eis dispensari contra legem naturalem vel purè Diuinam absolutam non p ræsupponentem factum aut dispositionem hominis, putà contra decalogum aut contra principia iuris naturalis & huiusmodi. in quo non est dubium. quamuis possit ea modificare

dificare & declarare quomodo debent seruari: & possit etiam ex causa rationabili dispensare in iure Diuino vel naturali præsupponente factum seu dispositionem hominis, putà in votis & iuramentis & pactis humanis. Nunc autem agere contra conscientiã est prohibitũ iure naturali & Diuino absoluto: immo est et de primis principiis legis naturalis quòd scilicet non fiat contra conscientiam, sicut & quod non malè fiat neq; quod creditur malè fieri, vti superius in prima propositione probatum est.

Propos. 3. Tertia propositio problema est Deum posse dispensare vt homo licitè contra conscientiam agat. & probabilius videtur quòd dispensare nõ pôt.

1. opinio. Quòd sit problema inde constat, quòd in hoc sunt opiniones. & quidam opinantur quòd id potest propter rationes quæ inferius tanguntur in argumentis, & doctores tenentes quòd nullus datur actus intrinsecè, idest necessariò malus de potentia Dei absoluta, sed quòd omnes sunt contingenter mali atq; prohibiti, consequenter tenent hanc opinionem, de quo latius, in tertio distinctione. 37.

2. opinio. Est tamen alia opinio communis quæ vt dixi videtur probabilior, quòd sunt aliqui actus necessariò mali: quodque neq; in his, neq; quòd licitè homo faciat contra conscientiam rectam vel erroneam Deus potest dispensare. quia vt diximus supra propositione prima implicat licitè fieri id quod illicitè fit aut æstimatur fieri, etiam si nulla lex aut præceptum sit contra quod illud fit, sufficit velle facere contra legem si esset aut contra rectam rationem: modo, ly contra legem, aut contra rectam rationem determinet actum volendi, quod omnes concedunt: modo ipsum obiectum volitum; ita quòd se teneat ex parte obiecti, quòd doctores oppositæ opinionis constanter negant. Nam quomodocunq; sit hoc est verum, quòd implicat licitè fieri ant velle id quod illicitè aut contra rectam rationem fit aut creditur esse. Similiter est intrinsece malum velle illicitè aut contra rectam rationem aut contra legem si esset facere, modo sit ipsa lex aut recta ratio, modo non. & hoc includitur in eo quod est facere contra conscientiam vt dictum est, & ita expresse tenet Adria. in 2. quodlibeto articulo tertio, quamuis obligatio ad pœnam pro quocũq; peccato auferibilis & dispẽsabilis à Deo sit.

Et ita non valet euasio Andreæ de nouo Castro in fine primi sententiarum, & Almayn in moralibus tractatu. 3. capitulo 15. & aliorum dicentium quòd non valet hæc consequentia. non est faciendum aut non licet facere contra præceptum aut contra legem Dei existentem. ergo volitio faciendi contra illam legem est necessariò mala, vt ly contra legem se teneat ex parte obiecti, licet hæc voluntas sit difformis illi supradicto dictamini vero necessario purè practico existenti. Etiam concedunt quòd stat quòd agẽdo contra conscientiam erroneam: & contra dictamen verum necessarium, homo nõ malè agat. ratio horum omnium est secundum illos, quia stat quòd Deus dispenset in his, ita videlicet quòd tollat præcepta sua & legem nos obligantem ad non contraueniendum conscientiæ erroneæ; & tunc contra nullam legem & contra nulla præcepta fieret illicitè, quæ iam ex Dei dispensatione ablata sunt. quia Deus omnia contingenter præcipit aut prohibet. Sicut communiter dicitur à doctoribus: quòd licet hæc consequentia sit bona & necessaria. sortes est prædestinatus, ergo saluabitur, & sortes currit, ergo mouetur. Non tamen inde sequitur quòd necessariò saluabitur aut necessariò mouetur necessitate consequentis, quia vtrumq; est contingens. ita in proposito dicunt illi doctores quòd omnia illa existentia præcepta & leges sunt contingentia, & à Deo tolli possunt vt dictum est.

Et quòd hæc euasio non valeat inde constat, quòd falsum est hoc obiectum, putà facere illicitè aut contra legem aut quod creditur illicitè fieri, posse à sua malitia denudari & contingenter esse prohibitum à Deo: & ex consequenti dico, quòd actus scienter volendi facere illicitè aut contra legem, aut quod creditur illicitè fieri est intrinsecè necessariò malus: & ita ab intrinseca malitia obiecti sequitur intrinseca malitia actus voluntatis qui est aut velle facere, contra conscientiam rectam vel erroneam. Sequitur etiam quòd à Deo indispensabilis sit vt latius infra in responsione ad secundum & quartum argumentum habetur.

CONTRA primã propositionẽ arguitur. quia licitum est pro vitando maiori aut certiori malo facere quod aliàs absolutè in se esset cõtra ius naturale vel Diuinum, putà agere contra propriã opinionem vel contra dubium, aut condemnare innocentem secundum allegata & secũdum opinionem vel præceptum aliorum aut superioris, vt supra in q. præcedentibus dictum est. ergo similiter in eisdem casibus ex eisdem causis licebit agere contra conscientiam, quia vtrunq; est contra idem ius Diuinum & naturale: & non est maior ratio de hoc quàm de illo. Arg. 1.

Respõ. negando consequẽ. quia licet vtrũq; sit contra ius Diuinum & naturale: at differenter, quia illud potest stante lege in casibus illis à sua malitia denudari & rectè fieri: quia sic recta ratio dictat: facere autem contra conscientiam minimè, vt vbi supra probatum est. & nota ex supradictis quòd agere contra propriam opinionem non est agere contra conscientiam, ex quo homo nõ iudicat se malè sed potius bene agere. Respõsio. Respon.

Secundò & hoc contra tertiam propositionem arguitur, quia omne peccatum ideo est peccatum quia contra legem Dei æternam, aut quia æterna Dei lege prohibitum est, secundum August. lib. 22. contra Faustum, vt latius B. Tho.

prima

prima secundæ quæstione 71. artic. 6. & ibi Caietanus, & ex consequenti dicitur esse contra notificantem nobis legem æternam nos principaliter obligantem. Nunc autem Deus merè contingenter prohibet & agit omnia ad extra: non enim necessitatem habet ad id, neque à se neque ab vlla creatura: ergo potest non prohibere, & prohibita tollere & omnem legem, & tunc nulla erit culpa vel peccatum contra vllam legem, facere contra conscientiam: & ita potest in hoc Deus dispensare. Item Deum in hac & in quacunque lege dispensare nullam includit repugnantiam aut cõtradictionem, ergo id facere põt.

Respondeo ad arg. Respondeo secundum Greg. Arimin. in 2. distinctione 35. priua notando quòd est duplex præceptum & prohibitio Diuina. altera indicatiua altera imperatiua. Indicatiua est quæ explicatur per verbum indicatiui modi, qua videlicet significatur aliquid esse licitum vel illicitum faciendum vel non faciendum esse, vt furtum vel fornicari est malum. vel quia significatur aliquid vel antecedens ad quod sequitur ipsum esse licitum vel illicitum, faciendum aut non faciendum esse, vt adulteri, raptores, auari &c. regnum Dei non possidebunt. qui facit contra conscientiam ędificat ad gehennam. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Nam bene sequitur; fornicatio punitur in ęternum. ergo est mala. & ergo facienda non est. & paupertas premiatur. ergo est licita & bona. ergo prosequenda est. imperatiua verò est quæ per verbum imperatiui modi explicatur, vt fac illud vel illud fuge.

His suppositis dico ad argumentum quòd illa maior est vera non solum de prohibitione imperatiua sed etiam & præcipuè de indicatiua. ita quòd ad actum esse malum vel peccatum sufficit quòd hac vel illa prohibitione prohibitum sit. immo sæpe aliquid non est peccatum quia lege præceptiua, sed potius quia indicatiua lege ęterna prohibitum est. Nam hac lege indicatiua non prohibetur quia iam imperatiua prohibitum & peccatum est, sed contra ideo imperatiua lege prohibetur & peccatum est, quia illa indicatiua est ab ęterno prohibitum et iudicatum esse malum, & contra rectum dictamen ęternum: & ex consequenti contra nostrum dictamen rectum rectamque rationem id indicantem. ad minorem autem dico illam esse veram solum de prohibitione imperatiua non de indicatiua. Nam prohibitione indicatiua Deus necessariò probat aut præcipit aliqua, putà intrinsecè & necessariò bona; & prohibet aliqua, putà necessariò mala, & non potest ea non prohibere indicatiuè. quia sicut necessariò iudicat se esse Deum, bonum & sapientem: ita necessariò iudicat aliqua esse mala & suæ bonitati repugnare: & carere ordine recto, immo & contrarium ordinem hominis habere ad ipsum vltimum finem & summum bonum participandum, neque enim Deus volens iniquitatem est. vnde in moralibus dantur etiam aliquæ propositiones per se notæ, & aliquæ contingentes. Nam constat quòd sunt aliquæ de lege naturæ, & ideo euidentes quæ vel deducuntur ex per se notis vel per experientiam. quòd si sint per se notæ ergo necessariæ. & ergo indicatiuæ: & ex consequenti ostendunt aliquid esse bonum vel faciendum, aut malum & non esse faciendum, vt non plures Deos esse colendos, non esse malè vel illicitè agendum, & huiusmodi; igitur actus eis contrauenientes sunt necessariò mali. & ita tandem fatendum est esse aliquos actus necessariò malos stando in lege naturæ; & tale est facere contra conscientiam, id est agere id in quo agens credit se malè aut illicitè agere, vt supra dictum est quòd implicat id licitè fieri posse: quare Deus in eo dispensare nõ potest: quia & malitiam necessariò annexam & repugnantiam includit & contra Diuinam bonitatem.

Replic. Si replicetur contra id quod dictum est, quòd scilicet omne peccatum necessariò malum: ideo est peccatum quia contra dictamen rectum indicatiuum aut legis indicatiuè, arguitur sic. illa lex indicatiua non est vera nisi quia hoc est peccatum. ergo prius natura est peccatum quàm illud dictamen sit verum; quia ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. ergo hoc putà furari non est peccatum quia contra dictamen verum: immo potius hoc est verum dictamen quia peccatum est peccatum, id est quia furari alienum seu facere contra conscientiam est malum.

Respon. Negando consequentiam secundum Almayn in moralibus tractatu 3. c. a. 16. quia ista sunt correlatiua, rem sic se habere, & iudicium esse formaliter verum, idest conformitatem signi ad signatum: ideo sunt simul natura. sicut Sortes est pater præcisè quia habet filium: non tamẽ prius natura habet filium quàm sit pater: immo præcisè habet filium quia pater. vnde in istis correlatiuis non valet hæc consequentia. hoc est pręciaè tale propter illud. ergo illud est prius natura. Hæc Almayn. Cum quo stat quòd ab eo quòd res est vel non est oratio dicitur vel denominatur vera vel falsa, & ita esse vel non esse rei sit causa non prohibita sed logica denominationis orationis veræ vel falsę, & propositio prior sit natura quò ad denominationem, non quò ad formaliter esse propositionem vel dictamen verum vel falsum.

Arg. 2. Tertiò & hoc contra prædictam tertiam propositionem arguitur. quia agere contra conscientiam non est agere contra aliud præceptũ vel legem quam contra illã quę per ipsam conscientiã nobis notificatur maximè si conscientia recta sit, vt supra quæstione 4. latius probatur. sed in om-

natis in inferno: quia habent remorsum conscientiæ; qui non potest esse sine synderesi. ergo à fortiori semper in uiatoribus.

3. Ratio. Item tertiò probatur auctoritate Hieron. in gloss. Ezech. 1. quòd synderesis est scintilla rationis non extinguibilis. Item Augusti. secundo lib. de ciuit. Dei dicit, quod vitium non delet extrema naturæ vestigia & glos. super illud Luc. 10. Abierunt semiuiuo relicto, dicit in mortalitatem exuere, sed rationis sensum omnino abolere non possunt quin homo possit sapere & Deum cognoscere. Quòd autem deprauari non possit, patet quia naturaliter aut per vllam potentiam naturalem non potest conuerti aut mutari in oppositam inclinationem naturalem: eadem ratione qua & non potest auferri. quia non potest esse illa inclinatio intellectus practici talis quod naturaliter incliner ad assentiendum malo & dissentiendum principiis practicis euidentibus. Et fortè propter præfatam inclinationem, naturaliter synderesis inauferibilem ab ea dicit Ambro. vt refertur à magistro in secundo distinctione trigesimanona quòd nostra voluntas naturaliter uult bonum, idest conformiter ad inclinationem naturalem, synderesis ad bonum inclinatur, quamuis propter libertatem suam non necessitetur ad illud. quamuis etiam sine speciali auxilio vel gratia Dei non possit illud efficaciter velle, vt ibi dicit magister. & concordat Beatus Thom. 1. par. quæstio. 60. articu. 5. & prima secundæ quæstio. 109. & secunda secundæ quæstio. 26. & Durand. eadem distinctio. 39. quæstio. 3. capitu. licet etiam ipse Tho. addat quòd etiam potest dici quòd voluntas naturaliter vult bonum, idest naturali modo non quidem sine præcognitione: sed quia ex natura sua determinatur ad vnum putà ad bonum quò ad specificationem actus seu ex suppositione, quia scilicet nihil potest velle nisi sub ratione boni veri vel apparentis, saltem sub communi ratione boni alicuius secundum communiter doctores vt latius alibi de hoc: sed quò ad exercitum actus & simpliciter, liberè vult quodcumque vult & fortè etiam sic intelligitur commune dictum Beati Thom. quæstio. 16. de veritate & Bonauentura in secundo distinctio. 39. & Ray. ne. & Florenti. 1. parte sum. titu. 3. capitu. 9. & aliorum dicentium quòd synderesis non peccat, idest non inclinat ad malum ut supra quæstio. 1. in secundo puncto dictum est. Et ita patet prima propositio cum qua concordat Beatus Thom. vbi supra & prima secundæ. quæstio. 85. ar. 2. & Bonauent. in secundo distin. 39. & communiter doctores ibidē & Angest. in mora. ca. 3.

Propos. 2 Secunda propositio. synderesis quò ad actum suum immediatum potest impediri absorberi deprauari. Probatur primum quòd potest impediri, ita quòd non producatur actualis & multò minus habitualis assensus principiorum. Tum primò quia potest non præsentari principium practicum ipsi intellectui: etiam si ipsi termini, ei proponantur: & per consequens tunc non fiet apprehensio terminorum neque iudicium aliquod actuale uel habituale, probatur antecedens, quia intellectus non semper aduertit ad quæcunque euidentia per se nota ei proposita; etiam quia potest uoluntas imperio suæ libertatis distrahere intellectum ne sufficienter aduertat circa illa principia, potest & conuertere ipsum ad considerandum alia, vt dicit Scotus in tertio distinctio. 36.

Probatur secundò idem, quia etiam si intellectus ex imperio uoluntatis aduertat prima principia ei præsentata: potest tamen impediri à suo iudicio per aliquod impedimentum naturale, putà quia aliqua passio delectationis tristitiæ aut iræ seu timoris & huiusmodi, aut aliqua alia infirmitas vel indispositio vel læsio tanta & tam vehemens potest adesse, seu aduenire corpori aut eius organo vel potentiæ aut fantasiæ, & inde in intellectum redundare, quod perturbet ipsam rationem aut eam absorbeat ad tempus, ne tunc possit clarè apprehendere terminos primi principii, aut ne possit se conuertere sufficienter ad bene circa ipsum aduertendum: & per consequens ne producat assensum ipsius, vt patet in amentibus & freneticis. tunc enim secundum Thom. quæstio. 16. de ueritate, extinguitur, idest intercipitur talis actus synderesis ne producatur iudicium ad tempus de illo primo principio etiam ei præsentato. Quòd autem possit etiam deprauari, ita quòd producat dissensum actualem primi principii practici ei præsentati, etiam apprehensis clarè terminis & eius opposito assentiat ad tempus licet non ad semper nec irrecuperabiliter: quòd possint etiam ad tempus generari deprauati habitus oppositorum ex actibus prædictis deprauatis qui corrumpant habitus oppositos principiorum iam generatos ex suis similibus actibus, probatur. quia aliqua passio vehemens aut voluntatis malitia seu deprauatio aut alia indispositio magna potest id efficere ut dictum est, quia sicut deprauata uoluntas cum aliquo motiuo potest imperare intellectui ut dissentiat primis principiis per se notis speculatiuis etiam clarè terminis apprehensis, & assentire eorum oppositis non explicantibus contradictionem; ex quo ibi nulla apparet impossibilitas neq; ulla est repugnantia explicita, ut supra in lib. 2. de Igno. q. 15. latius egimus. ergo a fortiori id pōt cōtingere in intellectu practico quò ad principia practica: quia respectu eorum volūtas habet maius imperiū, sicut & cum voluntate habent illa maiorem connexionem, ad hoc facit tertio Ethic. qualis unusquisq; est talis ei finis uidetur finis nanque in operabilibus principiū practicū est. Itē. 6.

Eth. malitia corrumpit principia practica prudentiæ & facit ea non apparere. Item secundo rethoricorum. Amantibus & odientibus non eadem uidetur. Dixi notanter quòd non ad semper neque irrecuperabiliter, sed ad tempus quo durat talis causa deprauationis durat & deprauatio synderesis quò ad suum actum immediatum. quia ablata causa impediente effectum naturalem aut inducente effectum oppositum, iam naturaliter sequitur suus effectus naturalis scilicet actualis & habitualis assensus principiorum & dissensus oppositorum sufficienter præsentatorum intellectui. Nunc autem causa præfata deprauationis, scilicet malitia voluntatis aut passio aut distractio intellectus non semper est in homine habente usum rationis non læsę, ex quo nulla necessitate tenetur homo ligatus ad tales causas tam vehementes: iam enim vel non esset vtens ratione, vel haberet rationem læsam, vel esset necessitatus in voluntate ad peccatum, aut ad subiacendum passioni simpliciter & non solum ex suppositione. Immo & non sæpe sed raro & vix homo venit ad talem deprauationem actualis iudicii intellectus respectu principiorum practicorum: sicut & vix accidunt tam fortes causæ talem deprauationem inducentes. Sed neque quo ad omnia, maximè non quò ad uniuersalissima principia practica prudentialia, qualia sunt, non est malè faciendum, non est Deus offendendus, iustè agendum est & huiusmodi. quò ad hæc inquam non deprauatur synderesis: sed quò ad alia principia minus uniuersalia & raro & non irreparabiliter ut dictum est. Et ad prædicta hæc facit Augustinus secundo libro, de ciuitate Dei, dicens. tanta est uis probitatis & castitatis vt omnis uel penè omnis huamana natura eius laude moueatur: nec absque adeò est turpitudine uitiosa vt totum amittat sensum honestatis. hæc ille, & concordat Bonauentura expressè in secundo distinctione trigesimanona: quod dictum Augustini intellige vt diximus, quòd scilicet vix raro & non irreparabiliter contingit talis deprauatio 1 simpliciter autem ad tempus dic quòd contingere potest. & ita tenere uidetur Angest. in moralibus. capitu. 3. in fine quamuis non apertè: & expresius capitu. 1. videtur hanc nostram opinionem probare, dum tenet ibidem quòd potest uoluntas cum aliquo motiuo dissentire primo principio speculatiuo, eiusque opposito non explicanti contradictionem assentire.

Alia opinio tenet quòd non potest deprauari intellectus circa actualem assensum principiorum practicorum terminis clarè apprehensis propter rationes quæ infra in secundo Argumento tangentur & soluentur.

Dubium. Et si quæratur à quibus causis potest ratio absorberi & deprauari etiam in vniuersali & quo ad principia practica?

Responsio patet ex dictis. & secundum Angest. in moralibus, capitu. 3. dico particulariter quòd potest id contingere à triplici causa. Primò à vehementi passione sensus vel voluntatis sic Animam rapiente & conuertente ad considerationem obiectorum, quorum est talis vehemens gaudii uel tristitiæ delectationis aut doloris passio cui ipsa anima est sic fixa & intenta, ut cesset & pereat aduertentia & consideratio aliorum obiectorum seu agendorum aut fugiendorum. Respo.

Secundò à vehementi apprehensione in sensu vel intellectu sic fixe conuertente potentiam cognitiuam ad certi obiecti considerationem, vt euanescat aliorum consideratio: quia cùm Animæ efficientia & attentio sit finita: ideo pluribus intentus minor est ad singula sensus, vt patet experientia. Nam quandoque homo alicui sensibili obiecto viso sic figitur, sic etiam vehementer afficitur alicui interius speculabili, ut aliorsum raptus nec audiat loquentem nec transeuntem videat.

Tertiò à voluntatis imperio retrahentis intellectum à consideratione alicuius obiecti aut agendorum & conuertentis eum ad alia, ut supra secundum Scot. in tertio distinctione 36. dictum est. Quomodo autem uoluntatis malitia similiter & passio posit deprauare rationem quò ad actuale iudicium principiorum practicorum superius. lib. secundo de Ignorantia. quæstio. 15. latius dictum est.

Tertia propositio Synderesis quò ad actum suum mediatum qui dicitur propriè conscientia potest impediri, absorberi, & deprauari. Probatur primò à fortiori ex dictis in secunda propositione. quia iste actus mediatus est conclusio particularis de aliquo particulari agibili cũ circũstantiis & magis distat à suo principio, scilicet à synderesi q̃ actus immediatus. ergo ibi facilius contingere potest impedimentum & deprauatio. Propo. 3.

Item secundò quia in inferendo particulare ex vniuersali & in applicatis illius ad hoc potest esse facilius & sæpius impedimentum, error uel deprauatio, prouenienś tum ex ignorantia aliqua iuris vel facti circa illationem uel præmissas uel circa obiectum & circunstantias & huiusmodi, tum ex passione uel alia causa naturali, tum ẽt ex libera electione seu malitia voluntatis. igitur cum iste actus mediatus synderesis sit ipsa conscientia propriè sumpta ut patet ex dictis q. 2. cõstat ꝙ cõscientia potest impediri errare & deprauari etiam toto tempore uitæ huius. & in hoc omnes doctores communiter concordant in sententia quamuis in uerbis & acceptione uocabulorum dissonare videantur, vt supra dictum est. & Florentinus part. sum. titulo. 3. capitu. 10. §. 3. de his etiam latè agit.

Contra primam propositionẽ arguitur. Primò, quia Argum. 1.

quia tam in demonibus quàm in peccatoribus obſtinatis in uia nulla eſt inclinatio ad bonum. ergo in eis non eſt ſynderesis : & per conſequens poteſt eſſentialiter extingui. patet conſequentia, quia ſynderesis nihil aliud eſt quàm inclinatio ad bonum, quidquid ſit talis inclinatio.

Antecedens autẽ probatur tripliciter, Primò ratione. quia fomes ſe habet per oppoſitum ad ſynderesim. ſed fomes poteſt totaliter extingui ſeu auferri quò ad eſſentiam, ut patet in beatis, & in Beata Virgine dum fuit in via ſaltem ab incarnatione verbi, & in Chriſto, ergo ſimiliter poteſt fieri de ſynderesi quò ad ſuum formale ſeu connotatum aptitudinale ſeu quò ad ſuam eſſentiam Item ſecundò auctoritatibus probatur idem antecedens, quia Ezech. primo Facies aquilæ deſuper ipſorum quattuor. vbi gl. de ſynderesi loquẽs ait. hanc cum ſicut Prouerbio. 18. dicitur. Impius cum in profundum peccatorum uenerit contemnit, ſępe præcipitari uidemus & ſuum locum amittere : cú quidem ſine pudore peccant. quibus meritò dicitur illud Hiere. 3. Frõs meretricis facta eſt tibi noluiſti erubeſcere. Item ſuper Hiere. 2. Filii mempheos &c. gloſ. dicit, malignus ſpiritus de membris inferioribus uſque ad verticem pertingit : quando caſtam celſitudinem mentis diſſidentiæ morbus corrumpit. & ſuper illud Pſal. 13. Corrupti ſunt abominabiles facti ſunt. gloſ. omni vi rationali priuati ſunt. cui conſonat illud Eſai. primo. Omne caput languidum &c. Nunc autem ſynderesis eſt potentia rationalis caſta celſitudo mentis, & caput quò ad corpus operabilium ergo. Item tertio ſuper illud Pſal. 55. Ab altitudine diei timebo. gloſ. ſtupor eſt qui non ſentit. & ſubdit. ſtulta arrogantia eſt ſimilis ſtupori : quando quis de ſe pręſumens nec timet nec cauet. hęc ibi. vnde ſicut per ſtuporem contingit corpus fieri omnino inſenſibile reſpectu morbi corporalis : ita & Animam reſpectu morbi ſpiritualis. hoc autem fit per extinctionem ſynderesis remurmurantis malo. quod etiam patet in hæreticis & infidelibus pro ſuo errore ſine ullo remorſu conſcientiæ mortem ſubſtinentibus.

Reſpon. ad. primũ. Arg. Reſpõdeo dupliciter, Primò ſecundum Alex. ſecunda part. ſum. q. 57. & Bonauent. in ſecundo, diſtinct. 39. Negando antecedens, & ad eius primam probationem negatur conſequentia. & ratio eſt. quia malum cuiuſmodi eſt, fomes, formaliter ſumptum eſt vitioſitas vel accidens præter naturam : & ideo nihil inconuenit ſi tollatur ſalua ipſa natura : ſicque per gratiam excellentem aut per aliud bonum tolli poteſt. inclinatio autem ad bonum conſequitur ipſam naturam eiuſmodi eſt ſynderesis connaturalis ipſi animæ ſecundum primam naturæ inſtitutionem. ideo talis inclinatio naturalis non poteſt naturaliter tolli manente natura ipſa etiam in damnatis. vnde in voluntate ipſorum quamuis non ſit aliquis actus uel habitus infuſus uel acquiſitus inclinans eos ad bonum bene volendum : eſt tamen in eorum voluntate ſua inclinatio naturalis & naturalis appetitus ad bonum, modo talis inclinatio ſit habitus innatus modo non. quod quidem tamen bonum nunquàm actu elicito bene uolent licet ad id naturaliter inclinentur : quia Deus nunquam cum ipſis damnatis coaget neque concurret ad ipſum bonum bene propter debitum finem volendum. ideo omnia ad bonum commodi retorquent & malè volunt ſecundum Scot. & Duran. in ſecundo diſtinctio. 7. ſaltem bonum non bene volunt. ideo & Alexan. & Bonauentura. & alii doctores dicunt ubi ſupra quòd ſynderesis ſeu illa inclinatio ad bonum honeſtum, ſcilicet Bene & rectè volendum, & ad diſplicentiam de peccato rectè & propter debitum finem habendam, eſt omnino extincta in æternum in damnatis, ſcilicet quò ad actum mediatum & immediatum non autem quò ad eſſentiam. Sed quia hæc ratio videtur initi ſuo fundamento quòd ſcilicet ſynderesis ſubiectatur in uoluntate : quod ſupra. quæſt. 1. in tertio puncto reprobatum eſt. ideo melior ratio negationis conſequentiæ ilius conformiter ad ſupradicta ſecundum alios doctores communiter eſt : quod modò maneat in damnatorum voluntate inclinatio aliqua naturalis ad bonum vt dicit Alexan. & Bonauentu. &c. modò non, de quo nunc non curo : tamen dico quòd in eorum intellectu manet naturalis inclinatio ad cognitionem principiorum practicorum per ſe notorum boni & mali, & potentia naturalis ad id : aliàs tolleretur ab eis remorſus & vermis conſcientiæ : & talis inclinatio ſeu lumen naturale ad talem cognitionem dicitur ſynderesis : quę & oſtenſiuè naturaliter inclinatiua eſt ad bonum ſequendum & malum fugiendum, ut ſupra quæſtio. 1. dictum eſt quamuis voluntas non ſequatur talem inclinationem. Et ad auctoritates autem quæ in aliis duabus probationibus antecedentis ſupra adducuntur : reſpondeo ad gloſſ. Ezech. 1. ſecundum Gabriel in ſecundo diſtinctione. 38. dubio primo quod loquitur de ſynderesi quò ad actum uel effectum mediatum & remotum ipſius, ſcilicet quò ad actum voluntatis qui eſt effectus remotus ſynderesis & conſcientiæ : quod patet. quia contemnere & peccare ad uoluntatem formaliter & propriè pertinet : ſimiliter & obſtinatio. ſynderesis autem & conſcientia ad rationem ſeu intellectum. & ita nihil contra propoſitionem noſtram.

Ad moneo alias auctoritates ſimiliter Reſpondeo etiam ſecundum Bonauent. quòd loquũtur de ſynderesi non quò ad eſſentiam ſed quò ad actum, aliquando quidem immediatum aliquando mediatum qui eſt conſcientia : aliquando etiam quò ad actum remotum uel effectum qui eſt actus voluntatis aut liberi arbitrii : quod dicitur caput rationis ſeu mentis ſecundum Ricard. de ſancto Victore in tracta. de eruditione

hominis interioris, pulchrè tractantem illam auctoritatem. Hieremias. 1. Omne caput languidum &c.

Ad glo. super psal. 55. Ab altitudine diei &c. Respondeo etiam secundum Bonauen. quòd similitudo illa attenditur quantum est ex parte potentiæ deliberatiuę, secundum quam in nobis est stulta arrogantia: non autem ex parte synderesis seu intellectus. potest etiam dici quòd sicut stupor non aufert simpliciter sensum sed ad tempus: ita propter peccatum vel aliam causam, synderesis quò ad actum suum immediatum aliquando, & quò ad mediatum sæpius impeditur & deprauatur, ita quòd anima nullum omnino sentiat remorsum pro aliquo tempore: vt contingit hæreticis in suo errore manentibus. non tamen omnino extincta est synderesis in se: immo neque quò ad omnem actum & ad semper: vt patet. quia habet remurmurationem quò ad alia mala & contra ea quæ ipsi hæretici & deprauati in via & etiā ipsi damnati in inferno credunt esse mala, vt supra proposi. 2. & 3. dictum est.

Argum. 2. Secundò principaliter & hoc specialiter contra secundam propositionem vbi dictum est quòd synderesis quò ad actum suum immediatum potest extingui & deprauari, sic arguitur. Primò quia vis illa quę secundum suum actum seu motum directè repugnat peccato non deprauatur peccato. Sed actus synderesis semper repugnat peccato & contra ipsum remurmurat etiam in pessimis peccatoribus. ergo non potest deprauari quò ad suū actum immediatum, immo neque quò ad mediatum qui est conscientia. consequentia est bona. & maior patet. quia videtur repugnantia quòd id quod actualiter repugnat peccato sit actualiter deprauatum ipso peccato. sicut repugnat quòd regula actualiter aliquid regulans obliquetur actualiter à suo regulato: aut quòd arctet esse malum & fugiendum simul & esse bonum & sequendum: si sic enim fieret iam non esset regula neque repugnaret peccato. Minor etiam dupliciter probatur. Primò quia nullus est tam omnino deprauatus quin habeat aliquod dictamen rectum de aliquo principio practico: & per consequens cōtra agendo habet aliquem remorsum. Item secundò quia secundum August. de ciuitate Dei, tanta est vis probitatis & castitatis vt omnis vel penè omnis humana natura eius laude moueatur: nec vsque adeò sit turpitudine vitiosa vt totum amittat sensum honestatis. Item glos. August. super illud Luc. 10. Abierunt semiuiuo relicto, dicitque vitium nunquam delet extrema vestigia naturæ. Item Hierony. in glos. super illud Ezech. 1. Facies aquilæ desuper &c. di. synderesim propriè aquilæ deputant non se miscentem tribus sed ipsa errata corrigentem. & constat prædictas auctoritates loqui quò ad actum ipsius synderesis, cùm dicunt, quòd errata scilicet aliorum uirium corrigit; quòdque non amittitur totus sensus, idest cognitio honestatis. Quod autem quò ad ipsum actum immediatum nō possit synderesis extingui, sic quod apprehensis clarè terminis non producat actualem assensum ipsorum principiorum practicorum & dissensum oppositorū. probatur dupliciter. Primò, quia nulla passio neque dispositio praua neque imperium uoluntatis deprauatæ potest impedire effectum naturalem positis omnibus requisitis & sufficientibus causis naturalibus illius effectus: ut patet etiam in uisione corporali quæ non potest impediri per aliquam prædictarum causarum, si sit obiectum debitè præsentatum in medio proportionato potentię uisiuę non læsæ & aliàs non impeditæ. Nunc autem ille assensus principiorum & dissensus oppositorum necessariò & naturaliter sequitur ex clara apprehensione terminorum tanquam ex sua causa sufficiente, ut constat. ergo nō potest impediri per aliquam de præfatis causis: ex quo prædictę causæ ut supponitur non tollunt applicationē debitam obiecti aut claram apprehensionem terminorum neque naturalem efficientiā causæ, scilicet intellectus respectu sui obiecti, & per consequens nec talem effectum naturalem.

Item secundò idem probatur, quia si in aliquo posset aliqua passio aut praua dispositio aut deprauatio uoluntatis aut alia de prædictis causis impedire prædictum effectum: maximè id fieret in damnatis in quibus est summa passio tristitiæ & afflictio multipliciter perturbatiua & deprauatio summa voluntatis & huiusmodi. sed ibi non impeditur quia dæmones & damnati apprehensis principiis & eorum terminis, quòd scilicet non est aut non fuit malè agendum ꝙ assentiunt eis & dissentiūt oppositis. quia si nō assentiret non remurmurarent cōscientię eorum: quia remurmurare nihil aliud est nisi cognoscere contrarium principii practici fieri non debere: sicut instigare ad bonum nihil aliud est quam assentire & cognoscere principium dictans aliquā operationem bonam esse faciendam, ut latius supra q. 1. & q. 3. dictum est. hoc autem bene nouerunt damnati: quia nouerunt se prauè egisse & prauè uelle & cōnsentire, ideo etiam remordentur & accusantur à suis cōscientiis. ergo neque in eis neque in aliis potest talis effectus impediri: & per consequens neque synderesis à suo actu immediato impediri, neque terminis clarè apprehensis extingui potest. Propter prædictas rationes & aliàs huiusmodi tenet Alexan. ubi supra, & Bonauent. & Gabriel in 2. distin. 39. dubio 1. & Geruasius in posterioribus cōtra nostrā secundā propositionē, dicentes, quòd licèt synderesis possit quò ad suum actum immediatum impediri, sic scilicet quod potest ratio per aliquam causam de prædictis distrahi aut perturbari ne clarè apprehendat terminos primi principii practici; & per consequens quòd non producat assensum eorum sed fortè dissensum. & è conuerso: non tamen potest

test extingui aut impediri quò ad actum prædictum immediatum sic quod apprehensis clarè terminis non eliceat assensum primi principii prædicti & dissensum oppositi. & per consequens dicunt non posse ullo modo synderesim deprauari quò ad suum actum immediatum apprehēsis clarè terminis principiorum practicorum. & uidetur cum eis concordare B. Tho. prima secundæ q. 77. art. 2. & q. 16. de ueritate, dicens quòd passio aut malitia uoluntatis aut alia praua dispositio potest impedire & perturbare rationem: non quidem in uniuersali, sed in particulari operabili, inquantū scilicet impedit ne ratio applicet rectè iudicium rectam uniuersale ad particulare operabile: & quod ideo dicitur quis corruptus circa principia practica, scilicet quò ad applicationem eorum ad particulare tantum. ut etiam de hoc latius in libro secundo de ignorantia. q. 5. in secunda propositione habetur ubi uideatur.

Respon ad secundum argumen. Sed prædictis non obstantibus standum est secundæ præfatæ propositioni: & motiua adducta in argumento pro aliorum opinione, non concludunt. Nam ad ea respondetur ad primum, concedendo maiorem ad hunc sensum quòd scilicet uis illa quæ & quando secundum suum motum actualem actualiter repugnat peccato non est simul tunc actualiter deprauata peccato, neque simul est eadem inclinatio ad bonum & ad malum. negatur autem in alio sensu quòd scilicet uis illa quæ habitualiter uel naturaliter inclinatur ad repugnandum peccato seu ad producendum actum repugnantem peccato non possit actualiter deprauari peccato aut quòd non possit producere actum deprauatum. Nam hic sensus est falsus ut patet. quia sicut actus stat cum habitu opposito multò magis cum inclinatione opposita naturali aptitudinali eiusdem potentiæ: sicut uoluntas quæ naturaliter inclinatur ad bonum uolendum sæpe deprauatur actualiter ut constat. Nunc autem in quo sensu conceditur illa maior, negatur minor, & ad eius probationem conceditur quòd qui est deprauatus omnino circa unum principium, potest non esse deprauatus circa aliud neque hoc negamus: cum quo etiam stat quod circa aliquod principium potest omnino ad tempus deprauari ut supra dictum est. Et ad auctoritates respondeo quòd Augusti. solum dicit sicut & intelligitur qui nō potest esse deprauatio totalis circa omnia principia practica simul: neque circa unum principiū potest facilè contingere totalis & irreparabilis deprauatio in hac uita ut supradictum est. Ad auctoritates autem Hieron. Respondeo primò quod loquitur de synderesis actu producto conformiter ad suam rectam inclinationem: sicque loquitur de actu sinderesis non deprauato sed recto. Quod patet quia ibi distinguit loquens particulariter de actibus singulatim virium animæ per se prout non communicant inuicem sed productis conformiter ad suas inclinationes. uel secundo dico quòd loquitur de synderesi quò ad actum suū immediatum & ut plurimum: quia talis ut plurimum non deprauatur. uel tertiò dico & fortè melius quòd illa participiē non se miscentem tribus sed corrigentem &c. non dicunt actum synderesis mediatum uel immediatum, sed aptitudinem seu inclinationem naturalem ipsius synderesis: sic scilicet quòd synderesis non habet inclinationem seu non inclinat ad malum seu peccatum sed potius ad corrigendum errata: cum quo stat quod suus actus deprauatur ut dictum est de uoluntate & de aliis potentiis bene inclinatis. Ad aliud quo probatur quòd non potest extingui uel impediri à suo actu immediato apprehensis clarè terminis. respō deo ad primum negando maiorem, quando causa naturalis habet aliquam conexionē seu colligantiam aut dependentiam à prædictis causis, putà à passione dispositione aut uoluntatis imperio, qualis est intellectus practicus qui cum prædictis causis habet colligantiam ut patet: ideo potest ab eis impediri in suo actu naturali etiā habita clara notitia & apprehensione terminorum ut probatum est. Sicut & aliæ causæ naturales possunt ab aliis causis habentibus cum eis connexionem & efficaciam fortiorem impediri à suis effectibus naturalibus positis omnibus requisitis ad agēdum. quòd autem prædictæ causæ, scilicet passio aut dispositio alia, & uoluntas habeant connexionem & colligantiam cum intellectu, & efficaciam in eum quando sunt uehementes, patet etiam experientia & ex supradictis in probatione secundæ propositionis, & supra libro secundo de ignorantia. q. 8. & q. 15. latius egimus de hoc. patet etiam quia auctoritas aut ratio probabilis quæ sunt causæ naturaliter productiuæ assensus opinatiui secundum communiter doctores impediuntur à tali effectu & producunt alium, scilicet assensum fidei si aduenjat pia affectio: & si ad sit praua affectio aut alia dispensatio uoluntatis nullus assensus producetur. patet etiā in potentia uisiua corporali quæ potest impediri per uoluntariam distractionem aut animæ attentionem vehementem in aliud obiectum speculabile, ut supra dictum est in secunda propositione. igitur negatur illa maior & tota illa prima ratio. Ad secundam probationem de damnatis respondeo etiam secundum Bonauet. & Alex. ubi supra & alios doctores concesso antecedente quò ad damnatos, negatur consequētia quò ad uiatores. ratio est quia illis dānatis est hoc à Deo datū in pœnā, ut s. maneāt cōtinuò vel in æternum in illa aduertentia culparum & pœnarum & in remorsu actuali conscientiæ sicque synderesis manet nec extinguitur nec impeditur nec deprauatur in illis quò ad actum immediatum & mediatum remurmurantem peccato suo, solum inquantum est pœnalis & habet rationem pœnæ in eis ad iustitiam Dei implendam: non autem manet quatenus ostendit uel inclinat ad bonum bene uolendū ullo modo psal. 111. Peccator videbit

&

& irrascetur dentibus suis fremet & tabescet &c. quòd si Deus sic non puniret eos: certè in eis sicut & in uiatoribus posset extingui & impediri & deprauari quò ad actum etiam immediatum ut dictum est.

QVAESTIO DVODECIMA.

VTRVM ET QVOMODO conscientia, dubium, & scrupulus, possint deponi.

Prop. 1. RESPONDEO per quatuor propositiones, quarum prima est, quòd conscientia & dubium sunt deponenda: deponéda sunt non temerè sed prudéter, & rationabiliter. In hac propositione præsupponitur quòd ista sunt aliquando deponenda necessariò, aliquando utiliter tantum, aliquando de consilio, de quibus latè dictum est supra. q. 5. & sequentibus. quod ergo prædicta non sunt temerè deponenda patet: quia temerè agere est peccatum. Item exponit se periculo malè agendi & omittendi id quod conscientia dictabat esse agendum aut omittendum si fortè non erat erronea. Item quia temerè deponendo, non deponitur sæpe de facto ipsa conscientia aut dubium, sed potius agitur contra illa adhuc manentia ut patebit in secunda propositione.

Propos. 2. Secunda propositio: quadrupliciter contingit temeraria & culpabilis depositio conscientiæ & dubiorum. primus modus. Vno modo per contemptum formalem aut interpretatiuum ipsius conscientiæ seu etiam dubii. per formalem quidem quando stante conscientia uel dubio, quod actualiter illicitè agit uel omittit tale quid, nihilominus ipse homo hoc attédens non curat & sic agit seu omittit. per interpretatiuum autem, quando quis uoluntariè auertit intellectum à consideratione actuali seu dictamine conscientiæ contradicentis seu dubitantis, ut sic operetur quod uult sine actuali & formali remorsu suæ conscientiæ: ita quod dum illud agit non habet actuale iudicium aut dictamen conscientiæ reclamantis; sed solum uoluntariam inconsiderationem illius iudicii, aut conscientiæ ut sic liberius peccet. ut contingit in uolentibus actu ignorare uel non considerare ut oportet. de quibus Iob 21. Qui dicunt Deo recede à nobis scientiam uiarum tuarum nolumus. & Esai. 30. Qui dicunt aspicientibus nolite aspicere nobis quæ recta sunt: loquimini nobis placentia. & qui illo modo per contemptum formalem aut interpretatiuum deponit conscientiam, non bene immo neque verè deponit conscientiam: sed potius eam contemnit & superbè præsumit contra practicum iudicium conscientiæ aut contra dubiũ sic agédo.

secundus modus. Secundo modo potest culpabiliter deponi conscientia aut dubium, per culpabilem distractionem uel obliuionem conscientiæ aut dubii ipsius prius existentis rationabiliter, ut contingit aliquibus prius debitè præparatis ad cõfitendum omnia peccata; sed antequam confiteantur se negotiis implicuerunt, propter quod in confessione obliti sunt magnæ partis peccatorum mortalium. aut si quis probabiliter & rationabiliter æstimans aut dubitans non esse uerum matrimonium cum Bertha: & postea ex aliqua passione libidinis seu aliàs, ex alia causa culpabiliter oblitus aut inconsideratus tunc ipsam cognoscit bona fide ut suam, cùm tamen in rei ueritate non sit uerum matrimonium cum ea: tunc quidem non peccat contra conscientiam aut contra dubium, quæ uel quòd tunc non est licet olim fuerit: ex quo ut supponitur iam de facto depositum est; sed tamen peccauit culpabiliter deponendo talẽ conscientiam & dubium rationabile, per talem obliuionem & inconsideratioñe eius tunc culpabilem: quia talis culpabilis obliuio aut inconsideratio, uidetur accedere ad contemptum interpretatiuum supradictum seu ad negligentiam. immo si tunc est in sua potestate recordari & considerare ut oportet: certè non excusatur ab illa trãsgressione præcepti alterius contra quod agit cognoscendo Bertham non suam in casu præfato, aut omittendo confiteri quod tenetur; sicut neque per ignorantiam uincibilem excusaretur. contra quos Prouerb. 4. Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. & Eccles. 5. & prima Timoh. 5. Sine præiudicio, id est sine præuio iudicio rationis, nihil facias, scilicet inconsideratè & imprudenter: quia sic homo se exponeret aliquo modo periculo. Quod si talis obliuio aut distractio eẽt omnino inculpabilis: tunc etiam actus inde prouenieus excusatur à culpa, sicut per ignorantiam inuincibilem ut patet, & etiam infra in quarta propositione habetur. quòd si quis temere concepit conscientiam erroneam aut dubium tunc non esset illicitũ depunere modo supradicto, scilicet per obliuionem uel inconsiderationem quomodocumque & qualitercumque habitam: quia licitum est etiam ex opposito obliuisci & nolle considerare id quod rationabiliter æstimabamus.

Tertiò modo deponitur culpabiliter & temerè conscientia aut dubium per rationes quidem, sed insufficientes ad contrarium. putà dum quis considerat insufficientiã causarum ex quibus prius credidit aut dubitauit, & rationes ad oppositum credendum per quæ tamen motiua cõtraria non habetur adhuc iudicium probabiliter certum & sufficiẽs quòd sibi iam liceat illud agere, sed potius adhuc manet dubiũ aut æstimatio licet minus probabilis quã ante quòd sibi agere non liceti & hoc modo uerè in effectu nondum est deposita conscientia uel dubium sufficienter ad licitè id agendum. ideo qui stante hoc dubio aut æstimatione præfata cõscientię id ageret, certè peccaret contra conscientiã aut dubium practicum adhuc manẽs. tertius modus.

Quartò

Quarto modo deponitur conscientia & dubiũ temere quando quis motus ex irrationabilibus & leuibus motiuis iam omnino deponit conscientiam & dubium quod habebat rationabiliter:& sic irrationabiliter æstimat omnino sibi iam licere id quod ante rationabiliter æstimabat aut dubitabat sibi non licere. & iste licet sic agendo aut omittẽdo quod iam irrationabiliter credit sibi licere nõ peccet contra conscientiam aut dubium quod iã non est: peccauit tamen temeritatis peccato quãdo sic irrationabiliter deposuit conscientiam quã rationabiliter aut ex rationabilibus motiuis habebat. quia Deut. 16. Iuste quod iustum est exequeris. & insuper exponit se periculo peccati, ut dictum est superius & in lib. 2. de Ignorantia. q. 3. ideo non excusabitur ab alio peccato contra aliã legem faciendo aut omittẽdo quod alia lege prohibetur aut præcipitur, sicut neque per ignorantiam uincibilem excusaretur.

Ex quibus patet quomodo sit intelligendus Caietanus prima secundæ q. 19. art. 6. sic dicens. Aduerte confessor quòd depositio erroneæ rationis fit nõ solum per oppositam rationem uel ueritatis cognitionem sed etiam per exclusionem eius ad applicationem ad opus proprium. uerbi gratia Mulier audiẽs à prædicatore quòd uti capillis alienis est peccatum mortale quia est simulatio: concipiensque ex ratione audita & ex auctoritate prædicatoris talem usum esse peccatum mortale, & ex alia parte uellet uti huiusmodi capillis, & nescit soluere motiua illius rationis erroneæ contraria suo appetitui: tamen putans absque solutione rationis id sibi licere, utitur huiusmodi capillis. tunc in hoc casu & similibus non est uoluntas discordans à ratione illa propriè loquendo nec fit contra conscientiam. & ratio est quia licet maneat ratio errans in se, non tamen manet applicata ad hoc uelle actualiter nec uirtualiter sed deponitur applicatio illa & per consequens erronea cõscientia quæ in applicatione consistit. licitè autẽ hoc absque ulla alia ratione fit etiam si ex impetu uel libito fiat. quia ratio erronea non habet in se unde liget sed quatenus acceptatur. ideo ex quacunque causa non acceptetur uel in se uel in applicatione non ligat. hæc ille. Illud ergo quod dicit quòd talis non peccat contra conscientiam uerũ est. Sed quod vltimò dicit quòd licitè non acceptatur talis conscientia, quodque licitè deponitur quomodocunque deponatur uel non acceptetur hoc sano modo est intelligendum si videlicet rationabiliter æstimat quòd ille prædicator nõ bene aduertit, aut quòd non tam generaliter & rigorosè debet eius dictum intelligi, aut quod potius locutus est ad terrorem, aut suadendo, aut quia alii peritiores dicunt oppositum, aut quòd illa ratio non concludit quamuis nescit soluere eam qa illam omnino sophisticam reputat & huiusmodi & idco recedit à tali ratione & contra eam opinatur licitum esse sibi & sic licitè agit. alioqui culpabiliter & irrationabiliter deponit conscientiam aut rationem illam erroneam ut patet ex dictis. tenemur enim rationabiliter & non temerè agere dum semel conscientiam rationabiliter de illicito habemus ut probatum est. & in hoc concordat Conradus de contractibus. q. vltima, ut supra. libro 2. de Ignorantia. q. 3. latius egimus. & Frater Barnabas de Rosalibus in suo tract. de uarietate opinionum fol. 98. dicens quòd talis mulier in casu prædicto peccat.

Et nota quòd nunquam est cõcedendus aliquis casus neque potest dari in quo quis necessariò teneatur deponere conscientiam uel dubiũ: & quod illud uel illam rationabiliter aut licitè deponere non possit. Nam deponendo illam eo modo quo infra in quarta propositione & q. 13. dicetur deponitur rationabiliter & licitè fortè possunt esse alii modi deponendi conscientiam & dubium culpabiliter: sed pro nunc isti. 4. sufficiant: quia & communiter contingunt, ad quos omnes alii ferè reduci possunt.

Tertia propositio. Omnis scrupulus contra quem est licitũ agere, non temerè sed licitè deponitur quocunque illorum quatuor modorum in secunda propositione præcedente prædictorum. *Prop. 3.* Hic prius nota qui sunt scrupuli contra quos est licitum agere & eos contemnere de quibus dictum est latè supra. q. 5. propositio. 4. Nunc probatur hæc tertia propositio. quia si cõtra tales scrupulos potest agi & possunt contemni, ut dictum est & infra q. 13. latius. ergo à fortiori possunt deponi per obliuionem & etiam sine ullo motiuo: quia plus est contẽnere tales scrupulos etiam existente actuali eorum consideratione sine alio motiuo agere contra eos quod est contemnere formaliter, quam sine eorum consideratione non curare de eis. Et si quæratur quare potius licitum est deponere præfatos scrupulos contemnendo & sine motiuis sufficientibus non curare de illis: & non ita licitum est deponere conscientiam dubiumque probabile? respondeo quia cum quis rectè uel erroneè probabiliter æstimat ut dubitat se tale quid illicitè agere, iam tenetur aduertere ne temerè agat ullo modo. tenere autem ageret si stante prędicta ęstimatione aut dubio probabili sine ratione probabili oppositum ageret. ideo non licet deponere conscientiam aut dubium probabile aliquo illorum modorum supradictorum in secunda propositione. stantibus aũt scrupulis supradictis possumus contra agere. quia insufficienter mouent: dummodo adsit aliud probabile iudicium saltem uirtuale quòd licitè homo id agit de quo scrupulum habet seu habebat, ut ex supradictis in q. 5. constat.

Quarta propositio. Dupliciter potest licitè cõscientia quæcunque etiam recta, & dubium deponi. *Prop. 4.* Vno modo per non uoluntariam seu per inculpabilem aut inuincibilem distractionem obliuionem seu ignorãtiam dubii aut conscientiæ rectæ uel

uel erroneæ, ut patet etiam ex supradictis in secunda propositione in secundo modo ibi posito: quia talis æquivaleret ignorantiæ inuincibili actuali. stat enim quod quis actualiter inuincibiliter, & per consequens inculpabiliter ignoret aut obliuiscatur, aut non consideret id quod uirtualiter seu habitualiter scit; & sic tunc non erit culpa actualis durante tali ignorantia seu obliuione aut distractione inuincibili: ex quo pro tunc non est in sua potestate aut non tenetur scire uel recordari seu aduertere. Alio modo potest licitè deponi conscientia & dubium, quando scilicet quis ex motiuis non leuibus nec temerariis, sed rationabilibus, seu ex aliorum doctorum & prudentum consilio inducitur in iudicium contrarium sufficienter dictans, quòd licitum est ei sic agere uel omittere: tali nanque iudicio iam est deposita conscientia & dubium quòd illud erat illicitum.

resolutio. Igitur Nota ex Medina de confessione. q. 16. fol. 65. quòd si quis conscientiam temerè & sine causa concepit: tunc sine causa alia potest eam licitè ad libitum deponere. quòd si cum aliqua causa eam concepit tunc cum alia causa fortiori potest licitè eam deponere. quòd si causas habet æquales pro & contra, scilicet ad habendam præfatam conscientiam & ad eam deponendum: satius est dubitare quàm in partem minus tutam declinare. Hæc ille. qui cum supradictis in propositione secunda, satis constat.

QVAESTIO TERTIADECIMA.

QVIBVS MODIS GENERALIbus debet rationabiliter deponi conscientia, inquietudo etiam culpabilis & erronea, dubium, & scrupulus.

primus modus. RESPONDEO quòd quinq; modis: & quando unus non sufficit addatur alius seu alii quousque sufficiat. Primus modus generalis est debita præparatio ex parte nostra ad gratiam seu auxiliū Dei promerendum, & ut sic illuminemur & sanemur idque præcipuè quando à Diabolo in nobis occultè excitatur scrupulus & cōscientię inquietudo, uel etiam quando nec nos nec nostra nec aliorum humana industria sufficit: tunc enim requiritur prædicta præparatio, qua habita sufficienter Deus non deerit inuocantibus eius auxilium opportunum & necessarium. hæc autem præparatio ad Dei gratiam & fauorem habendum, fit propriis & alienis orationibus & inuocationibus sāctorū, ieiuniis & eleemosynis & aliis bonis operibus humiliter & deuotè quò ad Deum & homines se habendo, & cum fiducia Diuinæ largitatis & Diuinæ misericordiæ & cum contritione præuia uel puritate conscientiæ ut de his latius nos egimus supra lib. secundo de Ignorantia. q. 2. quæ requiruntur ad faciendum quod in se est. Et cum prædictis cōcordant communiter doctores, ut refert etiam Florenti. prima par. sum. titul. 3. cap. 10. §. 10. & Caieta. in sum. titu. scrupulus & latius Gerson 3. part. sum. in tract. de remediis contra pusillanimitatem alphabe. 69. litera q. & in tracta. de diuersis Diaboli tentationibus alpha. 70. litera. Q.

secundus modus. Secundus modus generalis est, de consilio sapientis agere contra scrupulos, & contra causas eorum & conscientiæ & dubiorum irrationabilium: non dico contra conscientiam neque contra dubium practicum existens, sed contra causas conscientię dubiorum. Dico primò quòd optimus modus sanandi scrupulos quoscunque, est de consilio sapientum contemnere & agere contra eos, ut ex cōsuetudine fiat homo robustior in uia Dei, ut dicunt Florenti. & Gerson ubi supra, in tracta. de remediis contra spiritum blasphemiæ alphab. 71. litera. N. O. P. &c. & in tracta. de meditatione, consi. 16. alpbab. 68. litera. P. & in regulis moralibus alphab. 24. & alibi sæpius. facit ad id Esai. 35. Confortamini pusillanimes. unde Grego. in moral. dicit, quòd Diabolus assimilatur mirmicolioni, quod animal dicitur leo formicarum, quia formicis quæ minutissimæ sunt insidiatur & eas occidit: sed illum alia animalia maiuscula conculcāt ambulando & perimunt. Sic Diabolus inuestigat complexiones hominum: & quos uidit parui cordis seu pusillanimes & scrupulosos aggreditur ut scrupulis & uitiis occidat: sed à fortioribus & magnis spe & vigore rationis uigētibus Diabolus ipse prosternitur & abiicitur, contemnendo & contra scrupulos agendo. ideo Gerson ubi supra dicit, mille surgunt apud aliquos scrupuli more canum oblatrantes & lacerare minantes eos qui uolunt ire per uiam Dei: quos conuincere & compescere non melius potest homo, quàm per contemptum & non habendo curam eorum: dummodo contemptus ille sit timoratus & regulatus non absque præuio alterius prudentis præsertim superioris consilio. immo & ipse & Siluestrina titu. scrupulus, quæst. 3. dicunt, quòd hoc quisque facere potest cum tuta cōscientia ex consilio proprio, quando habet probabilem sufficientemq́ue rationem quòd sic posset facere, & quòd sic ipse consuleret alteri in simili negotio maximè si ipse sit doctus; sicut si quis uellet lignum distortum ad rectitudinem ducere, oporteret ipsum retorquere ad partē oppositam recuruando, ut sic tādem ad rectitudinem reducatur. Dico secūdò quòd contra causas scrupulorum & etiā conscientiæ & dubiorum irrationabiliū bene licet & expedit agere ad ea deponendū rationabiliter. Nam si quis cōscientiam temerè & sine ulla causa concepit: iam sine alia cā potest ipse licitè ad libitū deponere, quòd si cum aliqua eam concepit: tunc ex alia causa fortiori potest eam licitè deponere, quòd si causas habet

habet æquales pro & contra, ſcilicet ad habendum prædictam conſcientiam, & ad eam deponendum: tunc ſatius eſt dubitare quàm in partem minus tutã declinare, vt ſupra in fine quæſtionis præcedentis ſecundum Medina dictum eſt. Si autem cauſæ ex quibus oritur conſcientia, dubium, aut ſcrupulus ſunt naturales, putà complexio, morbus & huiuſmodi: iam per appoſitas medicinas aut per alios modos non prohibitos licitè agitur contra illas. & ita formata bona conſcientia licitè quis operatur ſecundum eam, depoſita priori conſcientia aut dubio: quamuis non ſit depoſitus ſcrupulus. Pro quo nota ſecundum Florent. vbi ſupra. §. 9. & Gerſon quòd ſcrupulus ſeu puſillanimitas conſcientiæ quod idem eſt, aliquando cauſatur ex cõplexione apta ad timorem vel dubium: vt eſt complexio frigida, qualis eſt in fœminis, vetulis, & Melancholicis; timor enim naturaliter ſecundum Damaſc. & Philoſophos conſtringit cor ſicut & cætera frigida conſtringunt & congelationem faciunt; ad quem motum contractionis imaginatio mouetur à timoris diſpoſitione: ita vt concipiat quis aliquod malum eſſe futurum & per conſequẽs fugiendum. Quandoq; etiam cauſatur ex ægritudine maniaca vel melancholica, quæ eſt infirmitas capitis, per quam læditur imaginatio & quandoq; inde læditur ratio. vt Galenus & Auicena dicunt quòd mania eſt infectio anterioris cellulæ capitis cum diminutione rationis. Quãdoq; etiam cauſatur ex tentatione Diabolica, vt etiam idem ait Gerſon in tract. de remediis contra puſillanimitatem. & contra blaſphemiam, & de diuerſis Diaboli tentationibus. poteſt enim Diabolus Deo permittente mouere melancholicos humores in homine & fantaſmata: per quę imaginatio poteſt turbari & errare & duci ad timorem inordinatum, gaudium, aut triſtitiam & huiuſmodi. vnde & Auicena dicit quòd quibuſdam medicis viſum eſt quòd melancholia contingat à Demone: ſicut & aliqua tentatio carnis & eius vehemens inflammatio poteſt à Demone prouenire, vt creditur à doctoribus quòd fuit in Beato Paulo ab Angelo Sathanæ illum collaphizante: & contra hoc eſt ſpeciale præcipuumq; remedium à Deo petendum contra inſultus Demonis, ſimul & cum debita hominis induſtria & præparatione vt ſupra primo modo dictum eſt.

Aliquando etiam ſcrupulus cauſatur ex malo regimine corporis, ſcilicet ex nimia & immoderata abſtinentia aut vigilia & huiuſmodi. vnde B. Hiero. dicit. Rationalem hominis dignitatem amittit qui vel ieiunium charitati aut vigilias præfert, vt per immoderatam abſtinentiam vel indiſcretam pſalmorum vel officiorum decantationem incurrat notam amentiæ aut triſtitiæ. ideſt melancholiæ. de conſecr. diſt. 9. c. non mediocriter. Aliquando cauſatur ſcrupulus ex ſocietate timidorum; nam vnus ſcrupuloſus facit alium ſcrupuloſum. Aliquando ex ignorantia ex qua timetur quod & vbi non eſt timendum. Aliquando ex nimia imaginatione, conſideratione, cura & ſolicitudine nimis intenta, ad cauendum omnino vndiq; & plus debito id omne quod malè accidere poteſt, ſeu quod poteſt illi nocere in via Dei. ſicut qui per locum altum ambulans, ſi nimis intensè conſiderat profundum in quod cadere poteſt: ecce turbatur ſenſus & imaginatio, & cadit vbi non caderet per locum demiſſum ſi ſine tali imaginatione ambularet, aut ſicut ſi alicui per excelſa ambulãti acclamaretur vndique, cades, cades, caue, caue, certè caderet perterritus, qui aliàs non caderet ſi non ita turbaretur in illa ſua imaginatione intenſa. ſicut etiam qui eſt nimis ſolicitus ad cauendum omnia venialia & minima peccata, quę vix homo poteſt in hac vita vitare: inde fit timidus, ſcrupuloſus, & inquietus, & aliquando dubius, & aliquando etiam habens conſciẽtiam erroneam quòd peccat vbi nõ eſt peccatum, vt dicit Gerſon vbi ſupra.

De quibus omnibus cauſis ſupradictis & aliis eiuſmodi, dico ſecundum prædictos doctores q̃ rõnabiliter remouentur & agitur contra eas, per medicinas aut per alios quoſcumq; modos ad id aptos & ſufficientes aliàs non prohibitos: præſertim per duplicem modum hunc. Primo ſecundum Caiet. & Gerſon vbi ſupra vitando aut non curando, ſed diſtrahendo cogitationem & imaginationem ab illis cauſis à quibus oritur talis ſcrupulus aut conſcientiæ inquietudo irrationabilis, quia in hoc videtur cõſiſtere naturalis cauſa prędictorum ſcrupulorum, quòd mota vna fantaſia oportet multas cõſequenter moueri, ita quòd nõ eſt in ſua poteſtate compeſcere ſequentes fantaſiarum commotiones; ſicut in lapidibus aut lateribus ordinate coherentibus eſt videre, quod moto vno cęteri ſequuntur & vnus poſt alium cadit. ipſa ſiquidem attentio ad ſcrupulum vitandum parit ſcrupulum; quia mouet fantaſiam impedientem liberè & rectè incipere aut proſequi vt dictum eſt de nimia imaginatione: ideo diſtrahatur aut de ea non curetur.

Secundo modo vt ait Gerſon vbi ſupra & pręcipuè in tract. de remediis contra puſillanimitatem, quod ſcilicet in quãcũq; partem quis ſe ſentit proniorem ad malum & tentari ſe poſſe facilius & ſcrupulari: ibi ſemper apponat remedia contraria ſolicitus, & contra paſſiones ſuas ad quas ſe ſentit magis inclinari viriliter agat, & nullo modo eis credat aut locum det; quia ſi ſemel aut iterum homo ceſſerit eis: iam paulatim ita radicabũtur in eo, vt difficillimè aut minimę illis reſiſtere poſſit: aut remediũ adhibere tanq̃ de infirmitate incurabili iam facta, exẽpli gr. ſi quis eſt naturaliter timidus ad aliquid coram multis agendum, putà ad cantandum aut legendum & huiuſmodi, ecce ſtudeat libertati ſe ipſum cogẽs ad id agendum quod timet. ſi quis iracundus eſt

& vehemens in suis actibus & facilè commouetur: ecce fugiat occasionem ire, & quasi cum violentia quadam intendat mentis tranquilitati, & mansuetudini si quis nimis zelosus est etiam in causa iustitiæ & per impetum spiritus nimis efferatur: ipsum zelum cum modestia temperare laboret. Nam calida frigidis & frigida calidis curantur. Et tandem Gerson dicit ibidẽ & in Epistola contra professum inobedientem alphab. 71. litera. d. quod secundum Bern. nihil magis suspectum esse debet quàm vehementia affectionis &
Nota. amoris ad bonum agendũ. & hoc vtitur Demon vt qui currit incurrat in via Dei, ideo omnia ad quæ voluntas cum quodam impetu & vehementia sine præuia & matura deliberatione inclinatur, quantumcumq; appareant & sint Bona, homo habeat suspecta; quia communiter sunt sensualitatis motus & passionum: quibus inimicus vtitur & sociatur. ideo Micheę. 7. ab ea quæ dormit in sinu tuo, scilicet à sensualitate & naturali affectione vt à muliere te custodi: & si non potest homo eam omnino vincere & subdere: saltem ei semper resistat & caueat ab ea, in hoc enim ratione difficultatis maius meritum est.

3. modus. Tertius modus generalis est solicita & discreta veritatis inquisitio per se vel per alios: & opinionis probabilis tuta electio. Nam rationabiliter deponitur conscientia, dubium & scrupulus postquam per solicitam veritatis inquisitionem per se & alios sufficienter factam cognoscitur, quòd debet deponi, vt patet quia tunc non sequitur voluntas suam regulam, scilicet iudicium dictans rationabiliter veritatem. ideo videat ipse homo, quod indicium aut consilium daret rationabiliter alteri in simili casu & negocio & idem faciat in suo, vt etiam de hoc habetur infra. q. vltima. ĩ primo remedio speciali ex Gerson. & quãdo fuerit dubium de veritate seu diuersitas opinionum eligatur probabilior vt de hoc supra. q. 5. prop. 2. & superius in libro. 2. de Ignorantia. q. 3. plenius egimus. Quando est dubium facti, an scilicet quis sit verè irregularis aut excommunicatus & huiusmodi: dic secũdum Panor. in c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & in c. cum tu filii præpositæ. de testibus, quòd in foro cõtentioso vbi purè agitur ad pœnam, debemus interpretari & iudicare quòd non est excommunicatus vel irregularis aut suspensus: maximè vbi agitur de pœna imponenda, vtpotè quia celebrauit, quia collatio non tenuit & huiusmodi. quia in pœnis mitior interpretatio est facienda & mitior pars est eligenda. & odia restringi fauores autem conuenit ampliari. lib. 6. de reg. iur. & secundum hoc intelligitur Innocentius ibidem in foro autem conscientiæ ẽ cõtra debet iudicari, quòd scilicet incurrit irregularitatem, excommunionem, aut peccatum & huiusmodi. quia in tali foro animæ pars tutior est eligenda in dubiis, vt dictum est; licet talis pars sit durior, quia in sic eligendo nullum est periculum: sed potius est periculum si sic non fiat facit. ca. significasti. el. 2. de homicidio, & cap. illud Dominus. de clerico excommunicato ministrante. & glo. in c. vnico, de seru. in ord. facienda. & idem iudicium est in foro quasi pœnitentiali, & vbi peccatum imminet ex tali, dubio, putà quia non agitur ad puram pœnam propriè, sed vt ab altaris ministerio abstineat & caueat peccatum vel à contractu matrimonii dubii, vel ab aliquo agẽdo seu exercendo in quo subest peccatum, & cum prædictis expressè concordant doctores etiam Siluestrina, tit. dubium. q. 4. Quando autem est dubium in verbis legis vel contractus & huiusmodi: quomodo sit interpretatio facienda: vide siluestrina. tit. dubium. q. 5. & tit. lex. q. 16. & 17. & titul. interpretatio. facit etiam ad supradicta id quod ꝓximè dicet in quarto modo sequẽti de epikeya.

Quartus modus generalis deponendi licitè cõscientiam, dubium & scrupulum, est prudens legum & scripturarum secundum æquitatem seu epicheiam moderatio, seu interpretatio, vt ait Florent. vbi supra.

Pro quo nota secundum eundem & B. Th. secunda secundæ. q. 129. art. 1. & Angest. in moral. c. 11. ex. 5. Eth. quòd epicheya est idẽ quod æquitas, quæ est iustitia dulcore misericordię temperata, pensatis omnibus circunstantiis; cuius officium seu proprius actus est in casibus specialibus discedere à verbis legis generalis, seruata tamen legis intentione attentis omnibus circunstãtiis. itaq; epicheya est qua prætermisso verborum legis rigore præfertur quod recta ratio poscit, & quòd legislator in tali casu prẹeligere debuisset. de his. n. quæ vt plurimum accidunt feruntur leges pro bono communi, quarum obseruantia in quibusdam casibus & circunstantiis manifestè bono communi perniciosa foret: quod enim pro certo fine introductũ est, non debet contra illum finem militare: quare ipsum salubriori cõsilio est pro tunc relinquendum; aliàs potius præuaricator legis quàm obseruator esset censendus, iuxta regulam iur. is committit in legem qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem. huiusmodi virtus appellatur epicheya, seu æquitas iuris; de qua intelligitur illud commune dictũ ipse leges cupiunt vt iure regantur. exempli gratia. Si lege vel iudicis sententia cautum esset gladium depositum restitui hoc vel illo tempore: & quis eum in furia aut ad patriæ seu hominis iniustam occisionẽ seu impugnationem repeteret: tunc locũ habet epicheya: eaq; in legis vel sentẽtiæ executione vtendum est. Epicheya igitur habet medium inter ius & inter rigorem ipsius iuris vel legis: Nam ius seu lex est iuxta ordinatio generalis ad commune bonum, vt B. Tho. prima secundæ q. 90. rigor autem iuris vel legis est excessus siue austeritas iuris aliquoties. Ad terrorem scriptus. epicheya verò seu æquitas vt supra declaratum est. Dico ergo quòd rigor iuris sequendus

quendus non est nisi vbi timetur exemplum mali, & nisi sit rigor scriptus: tunc enim prævalet æquitati non scriptæ. æquitas autem scripta prævalet rigori scripto: & non scripta rigori non scripto, secundum doctores in l. placuit. C. de iudiciis. & gl. in cap. fin. de transactionibus. Ideo secundum has regulas in foro conscientiæ & contentioso quilibet æquitatem etiam iudex semper habere debet præ oculis. ff. de eo quòd certo loco. l. quòd si Ephesi. & ff. de pœnis. & distinctione 45. cap. disciplina. & distinctione 50. c. ponderet, quia melius est de misericordia quàm de seueritate reddere rationem. 26. quæstione 7. capi. allegant. quod intelligit Raynerius nisi ex causa iusta aliquando seruetur ipse rigor iuris vel fiat dispensatio. & quia iura humana semper & generaliter intendunt cum misericordia punire: quia deriuantur à Diuino iudicio & voluntate. ideo æquitas etiam in ipso rigore seruanda est, quando expedit etiam in ipso iure Diuino, vt patet psalm. 118. Omnia mandata tua æquitas, vt glossat Gerson. item ibidem, Mandata tua facta in veritate & æquitate. ideo Ecclesiast. 7. Noli esse iustus multum. & 5. Ethic. habetur quòd epikya interpretatiua legum est adiuncta iustitiæ: & est melior quàm iustitia legalis quæ ordinat bonum partium ad commune bonum totius; quia sine prædicta epikya ipsum ius aut iustitia rectè seruari non potest. Igitur secundum hanc virtutem epikyæ seu æquitatis possumus præcepta Dei & Ecclesiæ & superiorum in dubiis benignè, dummodo fiat prudenter & rationabiliter, attentis omnibus debitis, circumstantiis, interpretari ad intentionem ipsius legis seu legislatoris. & quidem in foro contentioso eius est interpretari cuius est condere vel sententiam ferre. at verò in foro conscientiæ circa præcepta Diuina & humana ait Angest, vbi supra, quod pertinet ad quemlibet in facto suo præsertim in manifestis & notoriis, & vt ait Florent. vbi supra etiam in dubiis interpretari & epikyzare si ipse est doctus & prudens & non prauè affectus: alias de cōsilio doctiorum & prudentum præsertim superiorum potest & debet fieri prædicta epikeya & interpretatio, vt proximè dicetur.

1. regula. Sed nota quòd ad debitè & prudenter epicheyzandum leges & scripturam Diuinam, vt ait Florent. vbi supra, sunt septem doctrinæ vel regulæ, quarum prima est quòd inter duram & benignā sententiam seu declarationem præcepti Diuini & humani benigna interpretatio est semper facienda & acceptanda in dubiis cæteris paribus: quod etiam asserit Guillel. & ratio est, quia præcepta Dei & Ecclesiæ non fiunt neque intendunt tollere omnem spiritualem dulcedinem, qualis certè tollitur quando nimis scrupulosè & timidè præcepta interpretantur. Et nota quòd non dicitur hic quòd opinio, sed quòd interpretatio benignior accipienda: securior autem opinio tenenda est, vt supra dictum est in tertio modo præcedente.

2. regula. Secunda regula est, quod nec Deus nec Ecclesia intēdit in suis præceptis nos obligare ad vix possibile & nimis difficile in se, quia moraliter & ciuiliter secūdum iura impossibile est quod vix nisi cum magno detrimento fieri potest, ad quod nemo regulariter obligatur. Alioqui quomodo saluaretur id Matth. 11. Iugum meum suaue est & onus leue. nec Deus esset homine, benignior, sed durior, quod absit. alia ratio & melior est quia piè credendum est neq; Deum in lege gratiæ velle neque Ecclesiam debere imponere nobis iugum vix possibile & difficillimum saltem sub pœna peccati mortalis. neque enim Deus vt homo quærit occasionem ad calumniandum. Sapien. 1. Sentite de Deo in bonitate. concordat Angest in moral. c. 6. & 10. exēplificans de motu sensualitatis subito insurgente, ad quem refrænandum est tenuissima facultas voluntatis, & valde tenuis deliberatio, & modica possibilitas: quamuis sit absolutè possibilis refrenatio aliqua: sed vt dixi vel de modica, & cum magna difficultate. ideo tunc erit solum venialis illa omissio quæ aliàs esset mortalis si posset ibi esse plena deliberatio & facilis refrenatio. Similiter exemplificatur de medio iustitiæ, aliarumque virtutum, scilicet de æqualitate punctuali, quam seruare est nimis difficile & vix possibile in omnibus: ideo ad ea non tenemur, sed intra latitudinem quandam grosso modò æstimatam, secundum Scotum & cōmuniter doctores ex secundo & quarto Ethic. similiter dicunt doctores quòd ideo non obligamur sub mortali confiteri peccatum quando ex eius confessione explicita imminet probabile periculum spirituale aut corporale cuiuscūque: Neq; tenemur quærere confessorem cū magna difficultate, putà itinerando. 20. leucas ad cōfessorem: sed tunc reputatur homo non habere copiam idonei confessoris quando vix sine magna difficultate haberi non potest. & de aliis multis casibus simile iudicium habetur ex præfata regula. Sed cauendum est ne quis facilè iudicet esse maximam difficultatem vbi non est, quia in hoc potest quis facilè decipi maximè i sua causa dum non constat apertè de tali maxima difficultate: ideo in dubiis stet consilio sapientum. cū prædictis concordat Gerson latè in lect. 6. de vita spirituali. Sed & prædictis non obstantibus notetur quod aliqua sunt difficillima ad quæ iure naturali, Diuino, & humano tenemur etiam cum periculo mortis, & cum rerum & honoris iactura, vt de hoc latius alibi agitur à doctoribus: & nos tetigimus in annotationibus super Soto de secreto, in membro. 2. q. 2. concl. 6.

3. regula. Tertia regula, quod nec Deus nec Ecclesia intendit suis præceptis aliquem obligare sic quòd ea implendo sit vel appareat fatuus, aut quòd bona tollatur vrbanitas, aut conuictus hone-

ſtus cum aliis hominibus, neque conſulit nenias, neque vt ſic ſe habeat homo vt aliis ridiculo ſit ſaltem apud viros bonos & diſcretos. quod patet à ſimili de votis ex Diuino præcepto Deo reddendis: quæ tamen ſi ſtulta ſint nullus obligatur implere, ſecundum communiter doctores. quia pſal. trigeſimo. Odiſti obſeruantes vanitatem. & Eccleſiaſtici 5. Diſplicet Deo infidelis & ſtulta promiſsio, & omnia mandata eius iuſtitia & iudicium. & ad idem eſt gloſſ. Innocentius in cap. nouerit. de ſententia excommunicationis, & Syluester titul. delectatio quæſtione 4. Adde & tu quòd nec Deus nec Eccleſia intendit aliquem obligare ad aliquid cum ſcandalo inde probabiliter imminente, aut vnde probabiliter imminet graue malum ſaltem ſpirituale: quia quod propter charitatem ſit & inſtituitur non debet contra charitatem militare. & facit ad hoc cap. de viduis. 2. 27. quæſtione prima. quòd Eccleſia nemini laqueum iniicit, vt latius gloſ. in cap. ad aures. de tempo. ordinatio. & in cap. nihil. de præſcriptio. & in cap. cum ex iniuncto. de noui oper. nuntiatione, quòd nihil cum ſcandalo Papa vult diffinire vel agere. Ideo ſi Eccleſia iubeat denunciare aliquem: & inde probabiliter timetur maius malum quàm ſit vtilitas, ſeu ſi imminet ſcandalum: tunc non tenetur nec debet quis denunciare: quia qui iuſta cauſa non paret mandato excuſatur à non paritione, vt habetur. cap. officii. de pœnitentiis & remiſsionibus, & communiter doct. cum Syluestro titu. obedientia quæſtione quinta ſunt ad idem. Sed hic etiam opus eſt magna prudentia ne quis decipiatur putans eſſe probabile & grande malum & ſcandalum quod non eſt. ideo iuxta iudicium prudentium debent menſurari iuxta tertia & ſecunda regula præcedentes & aliæ omnes, vt infra in quinto modo generali dicendum eſt.

4. Quarta regula eſt, quòd in dubiis vita, ſenſusq; communis virorum bonorum ſummi debet in exemplum & regulam viuendi: quia præſumuntur habere rectum iudicium ſicut habent rectum affectum. & facit ad hoc Hierony. ad Ruſticum monachum & habetur. 16. quæſtione 1. ſic viue. & Ariſt. 1. Ethic.

Quinta regula eſt, quòd in his quæ ſunt mala quia prohibita iure tantum humano excuſat conſuetudo præſcripta aut legitima: quia tollit legem & etiam legum interpres, ſecundum communiter doctores. cap. cum dilectus. & cap. fin. de conſuetudine. & habetur diſtinctione 4. capitu. in iſtis. & cap. ſequent. cum gloſſ. inme & ait Syluester titu. ſcrupulus quæſtione 4. quòd eadem ratione excuſat conſuetudo quæcunque rationabilis ſcienter tolerata à legiſlatore non reclamãte cum poſsit obuiare, etiam ſi non ſit præſcripta vt ait idem tit. conſuetudo. tit. lex, & alii ſumiſte, & Augu. ſt. in moralib. cap. 8.

Sexta regula eſt ſecundum Palude in quarto & communiter doctores & Ioannes Andreas, & Florent. vbi ſupra, quòd quando homo non peccat mortaliter nunquam incurrit excommunionem à iure: quia talis excommunicatio ſemper eſt iuſta: ideo nunquam niſi pro peccato mortali fertur à iure: vbi autem conſtat de veritate ceſſat præſumptio in foro conſcientiæ & iudiciali proportionabiliter, ſecus in ſententia à iudice quæ poteſt eſſe iniuſta & ligare ſaltem in foro Eccleſiæ ſi non ſit nulla, vt de hoc latè egimus ſuperius in lib. 2. de Ignorantia quæſtione 26. ſed aduerte, quòd mortalis eſt tráſgreſsio eius quod ſub ex communione mandatur ſeu prohibetur à lege vel ab homine, licet aliàs non ſit prohibitum aut præceptum vlla alia lege: vt patet de incidentibus cadauera humana ad tranſportandum aliò ad ſepeliendum, & de intrantibus monaſteria ſanctæ Claræ, etiam bono animo contra prohibitionem & excommunionem latam ſuper hoc: quia ratione inobedientiæ peccant mortaliter, licet alio iure non ſit aliàs prohibitum neque ſit malum de ſe: quòd ſi talis tranſgreſſio non fuerit mortalis vera vel præſumpta virtute ipſius aut alterius præcepti id prohibentis, non incurritur præfata excommunicatio iuris vt dictum eſt. 6. regula.

Septima regula eſt quòd in quolibet caſu prætermittens facere quod lex imponit excuſari poteſt à peccato ſaltem mortali, quámuis non ſemper à veniali: ſi hoc facit bono animo per virtutem epicheyæ ſine contemptu ratione alicuius periculi aut neceſsitatis ſeu circunſtantiæ conſideratæ, putans ſe non peccare mortaliter, paratus nullo modo facere ſi putaret eſſe mortale. Hæc Florent. vbi ſupra & Syluester, & Caietanus in ſummula tit. ieiunium. titu. contemptus. tit. præceptum. titu. detractio. & hæc regula eſt valde notanda quia rationabilis, pia & fructuoſa timoratus. 7. regula.

Quintus modus generalis deponendi licitè & rationabiliter conſcientiam, dubium & ſcrupulum eſt doctorum & prudentum bonorumque virorum præſertim ſuperiorum conſilio, iudicio vel imperio humilis ſubiectio, vt ait Florentin. & Gerſon vbi ſupra, vt ſcilicet qui habet conſcientiam inquietam, dubiam vel ſcrupuloſam deponendam captiuet & ſubiiciat ſuum intellectum non ſolum obedientiæ & iudicio ſuperiorum, ſed & ſapientum & bonorum virorum quãtumcunque ſibi aliud videatur, & ſic ſecundum conſilium & ſententiam ipſorum formata conſcientia, quòd licitè agit poteſt licitè agere, idq; rectè æſtimare. & ratio eſt, quia in prædictis rationabiliter agimus, ſaltẽ nõ peccamus illis acquieſcẽdo, etiã ſi ſic inuincibiliter erremus & operemur. quia excuſamur per ignorantiam inuincibilem, & inſuper meremur per humilitatem. Nã cum nos nobis ipſis non ſufficimus: rõnabiliter 5. modus.

ter confugimus ad sapientiores & eos sequimur vt supra in primo modo generali dictum est. Nam hic est ordo hierarchicus à Deo institutus in Ecclesia, vt minores illuminentur per superiores: sicut fit inter Angelos secundum Dionysium, & gloss. ordinaria, Grego. super id Iob 1. Boues arabant & asinæ pascebantur iuxta illos. ideo Prouerb. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ. ideo Thobiæ 4. Consilium semper à sapiente perquire. & Prouerbiorum 22. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui.

Vnde Gerson 3. par. lect. 4. de Vita spirituali, corollario 8. dicit hoc vnum generale damus documentum, credere scilicet sapientiorum & bonorum iudicio. & contra communes eorum sententias non leuiter agere nec sibi scrupulos anxios & timidos formare hoc praecipuè necessarium est religiosis respectu suorum superiorum & ignaris Diuinarum legum & iunioribus. & faciunt ad hoc supradicta in secundo & tertio modo generali. Item idem in tractatu de consolatione Theologica. lib. 4. prosa 4. dicit quòd moralis certitudo sufficiēs ad bonitatem actus quò ad incipientes & iuniores in via virtutum acquiritur praecipuè per auctoritatem maiorū. & principalis causa instituendi religiones fuit auctoritas regiminis cui magis obedientia praestaretur quàm propriæ rationi, quæ in plurimis dubia est valdè debilis & incerta. praeualere similiter habet hæc auctoritas respectu quorumlibet iuniorum ad magistros vel parentes. sic Pithagoræ scola seruabat. sic & Deuteron. 32. Interroga patres tuos & dicent tibi, maiores tuos & annunciabunt tibi. maiores intelligo eos qui multis experimentis eruditi sunt in agibilibus: quorum indicia dicit Arist. 1. Ethic. esse recipienda tanquam principali propter multa vidisse. Item idem Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus alphab. 70. litera E. & tract. de meditatione, consideratione 16. alphab. 68. P. & in in tractatu de remediis contra pusillanimitatem, litera E. & latius in Epistola contra professum in obedientem alphab. 71. A B N. 8. vbi agitur de exercitiis simplicium deuotorum idem sæpe replicat. vnde etiam refert Floren. vbi supra, & Gerson 2. par. sum. alph. 37. litera S. quod cum quidam discipulus B. Bernar. non posset deponere scrupulos suos: propter quod non audebat accedere ad celebrandum: dixit ei B. Bernardus, vade frater & in fide mea celebra. obediuit ille simpliciter & omnis eius scrupulus perpetuò recessit.

Quòd si quis scrupulosus dicat. Vtinam talis esset meus prælatus qualis erat Bernardus: crederem faciliter imperanti acquiescerem consulenti: Nunc autem cùm mei superioris paruam sapientiam conspicio: nō audeo meam conscientiam suæ fidei committere, respondet ibi Gerson. quisquis ita dicis & sapis erras et desipis: debes enim illi obedire non vt homini sed vt Deo iubenti cuius vices ipse gerit. Luc. 10. Qui vos audit me audit. dummodo prælatus non iubeat contra Deum, & hoc probabiliter constet. Nam Prælatus est medicus spiritualis cui subditus infirmus tenetur obedire & credere in dubiis, vt Gerson latius probat in dicta Epistola contra Monachum inobedientem. adeò quòd si de duobus malis alterum esset necessarium faciendum, scilicet vel ex obedientia Prelati comedere carnes in die veneris sancti etiam renitente conscientia timorata, aut facere aliquam abstinentiam aliàs bonam contra præceptum obedientiæ rationabiliter impositæ: vtique minus malum esset facere primum quàm secundum: & ergo eligendo illud minus malum subditus non malè sed bene agit, vt de hoc supra quæstione 8. & quæstione 9. latius dictum est. Ideo subditus ad superioris imperium, ait Gerson, vel comedat, vel abstineat: & non curet sumere medicinas corporales vel spirituales ex proprio capite contra consilium & obedientiam superiorum atque prudentum. & contra consuetudines rationabiles approbatas suæ religionis, aut communitatis, vt ait Florent. vbi supra. & facit Ambro. & habetur de consecr. distinct. 5. cap. contraria. Et hoc est verum quando non est omnino clarum esse illicitum id quod præcipitur & prælatum errare: tunc enim non est ei obediendum in illicitis secundum communiter doctores.

Tādem nota, quòd hic modus generalis ad serenandum conscientiam credendo doctis prudentibus & superioribus, est valde vtilis & securus & meritorius, & præstat omnibus supradictis. quia & omnes alii modi etiam modus epicheyzandi debent regulari secundum iudicium prudentum: ideo ad hunc modum humiliter in omnibus recurratur, quia & in moralibus omne iudicium, etiam ipse leges debent summi & librari secundum iudicium boni viri, idest prudentis & docti non malè affecti maximè in casibus particularibus.

Contra prædicta arguitur primò, quia in dubiis semper est tutior pars eligenda cap. iuuenis desponsalibus. Item secundò qui amat periculum peribit in illo. Eccl. 3. & sic, periculosè agens peccat. Item tertio bonarum mentium est cognoscere culpam vbi non est. secundum Augustinum & Gregorium & habetur distinctio ne quinta capitulo ad eius. Item quartò si esses in articulo mortis certè non velles cum tali scrupulo sic agendo mori. ergo non est standum prædictis modis: sed omnino tutior pars est eligenda: & cauendum à scrupulis & inquietudinibus conscientiæ omnino, & non faciendū est contra eos secundum modos & regulas supradictas. Arg.

Respondeo negando consequentiam, & ad antecedens. Dico ad primum & secundum q intelliguntur vt supra in tertio modo generali Respon.

dictum eſt. Item quòd agendo ſecundum modos & regulas ſupradictas eligitur pars tutior & ſecurior, & non exponit homo ſe periculo: ſed potius oppoſito modo agendo ſe exponit periculo, & temere eligit partem minus tutam. Dico etiam ſecundum Floré. vbi ſupra ex B. Th. quòd non agit periculoſè vllo modo qui cum leui ſcrupulo tantum agit.

Ad tertium reſpondeo quòd intelligitur quòd bonarum mentium eſt cognoſcere culpam in generali ſe peccatoré recognoſcendo & habere peccata alia occulta: non autem in ſpeciali abſolutè ſine conditione. Item cognoſcere, ideſt timere culpam etiam in ſpeciali & ſic cauere opportuné & debitè culpam & eius occaſiones antequàm adſit culpa ipſa, ſecundum Gerſon, Florentinum & Conradum, vt latius de hoc ſupra libro ſecundo de Ignorantia, quæſtione tertia in reſponſione ad ſecundum argumentum, idque aliquando de conſilio, aliquando de præcepto eſt.

Ad quartum reſpondeo etiam ſecundum ſilueſtrina tit. ſcrupulus, quæſtione tertia, quòd in articulo mortis multa homo faceret, & teneretur facere, quæ non eſſent neceſſaria, nec expediret ea facere in vita, ſicut diſponere de domo ſua per teſtamentum & huiuſmodi, quæ non eſt neceſſe facere in vita. quantò magis quòd deponendo ſcrupulos & conſcientiam ſecundum modos & regulas ſupradictas bene licitum eſt ſic velle mori tanquam cum electione partis tutæ aut tutioris, vt ſupra dictum eſt.

QVAESTIO DECIMAQVARTA,

QVI SVNT SPECIALES modi ad rationabiliter deponendum, ſpeciales aliquos ſcrupulos & inquietudines, dubiaque conſcientiæ.

Reſpon. RESPONDEO, Hic ſupponitur ſicut & verum eſt, quòd ſicut infirmitates particulares habent ſua particularia remedia, & non ſufficiunt generalia propter particularis incircunſtantias morborum: ita contingit in ſpiritualibus, ideo oportet ſpeciales modos pro aliquibus ſpecialibus ſcrupulis dictare de iis, qui vt plurimum contingunt. Dico ergo quòd ſolent contingere ſepté ſcrupuli ſpeciales hominibus, cótra quos ſunt ſua ſpecialia remedia contrapoſita.

1 ſcrupulus & remediū. Primò ergo contra nimis ſcrupuloſos in replicando confeſsiones putantes ſe non eſſe ſufficienter confeſſos de omnibus vt requiritur, & eſt remedium hoc, ſcilicet quòd ſi talis replicatio confeſsionum eorundem peccatorum magis inquietat vel fatigat ipſos vel alioſque tranquillat: tunc cum conſilio ſuperiorum & peritorum ceſſetur à reconfeſsionibus illorum peccatorum mortalium, de quibus ſcrupuloſè dubitatur an ſit mortalia, vel quòd non ſiut ſufficienter confeſſa. & hoc eſt verum quando homo non habet probabilitatem vel notitiá de aliquo mortali, vel de indebita confeſsione facta. & ita ſecundum iudicium prædictorum ceſſando à reconfeſsione proiiciat ſe fiducialiter & humiliter ad pedes miſericordiæ Dei, de ea ſola principaliter confidendo: non autem de noſtris iuſtificationibus, aut de noſtra diligentia. Et ratio huius prima eſt ſecundum Gerſon in tertia parte ſum. tractatu de remediis contra puſillanimitatem alphabet. 70. litera B C. & in tractatu de diuerſis Diaboli tentationibus. alphab. eo. litera Z. quia debet homo putare quòd impoſsibile quo ad nos videtur habere certam ſciétiam quòd quis ſit omnino ſufficienter contritus & confeſſus de ſuis peccatis: ita quòd nemo per infallibilem & abſolutam certitudinem, ſine ſpeciali reuelatione ſcire poteſt an ſit in gratia verè ſufficienterque pœnitens etiam per ſacramentum confeſsionis. & ideo non ſe fatiget homo ſtultè ad ſciendum ſeu faciendum impoſsibile, ad quod non obligatur. Secunda ratio ſecundum eundem Gerſon eſt: quia ipſe ſic tentatus ſi ab alio ſimiliter tentato requireretur quid faceret, ſic conſuleret, ſi eſſet doctus & prudens: ergo idem conſilium habeat pro ſe in ſuo caſu, poſtpoſita paſsione & ſcrupulo turbante iudicium ipſius. Nam vt etiam ait Caieta. in ſumma titu. ſcrupulus, ſi eſſet ſine impedimẽto illius paſsionis etiam rectè & certitudinaliter iudicaret in ſuo negotio ſicut in alieno. quod patet, quia núquam iudicat ſe reconfiteri debere, niſi quia ſæpe poſt confeſsionem occurrunt dubia & timores prædicti. igitur potius eſt credulitas vel ſcrupulus irrationabilis à paſsione proueniens quàm à recta ratione, & ideo deponendus modo prædicto. Quòd ſi quis ſcrupuletur aut inquietetur in confitendo aut reconfitendo peccata venialia minuta: remedium eſt ſecundum Gerſon vbi ſupra, quòd non curet nimis peccata hæc confiteri, præſertim particulariter, niſi aliqua quæ videntur grauiora: reliqua autem omnia ſimul, vel in generali breuiter & ſuccinctè confiteatur. & ſic ponderet ſuam negligentiam vt præponderet fiducialiter clementiam Dei infinitam. quia cum ſecundum communiter doctores in ſtatu naturæ lapſæ ſit moraliter impoſsibile ſine ſpeciali gratiæ priuilegio omnia peccata venialia vitare: & non obligemur ea vllo modo confiteri: vanum igitur erit ſi quis ſolicitetur nimis ea omnia omnino confiteri: præſertim cum inquietudine conſcientiæ & cum maiori eius detrimento. Item quia ex tali confeſsione vel ſolicitudine ſæpe non quietatur conſcientia, neque mundatur: ſed potius fœdatur, magis & inquietatur.

sicut ex frequenti recentis lateris lotione plus luti & sordium in aqua contrahitur. ideo melius est dimittere conscientiam in pace super his: & quod solum imbre lacrymarum irrigetur: sicque fecundata radio gratiæ cœlestis solidetur. Eccl. 7. Noli esse nimium iustus, & non sis nimius, vulgare prouerbium est.

2. scrupulus & remed. Secundò contra scrupulosos nimis volentes esse attentos & intentos orationibus suis & officio Diuino & huiusmodi, qui & ideo propter hos scrupulos sæpe replicant orationes & verba & videtur eis quòd non dixerunt attentè quòd nec plenè protulerunt verba consecrationis & huiusmodi, remedium est secundum Gerson vbi supra contra tales scrupulos agere, non replicando quod semel dictum est, etiam sine actuali attentione: & considerent quod sufficit virtualis & quòd homo non se distraxerit à proposito seu per notabilem negligentiam secundum communiter doctores vt Tho. secunda secundæ quæstione 83. de hoc latè. & quando fuit aliqua modica negligentia venialis & parua distractio melius est sine reiteratione dolere de illa negligentia confidendo de misericordia Dei vt supra dictum est: quàm ex nimia reiteratione non necessaria valde inquietari. ad idem est alia ratio, quia scilicet ex hac reiteratione non habetur intentum, sed potius oppositum, quia scilicet non quietatur sed magis inquietatur conscientia & attentio & sequuntur alia detrimenta. Et hoc etiam est verum in reiteratione verborum consecrationis, in quibus si sunt sic prolata quòd maneat verborum significatio sufficit quamuis non fuerit exacta pronuntiatio literæ, m vel n, vt communiter tenent doctores. immo vt ait Caietanus secunda secundæ quæstione 83. articulo 17. sæpe fit à scrupulosis quòd occupant suam mentem ad hoc vt velint esse intenti & attenti quod potius est euagatio quàm attentio: quia potius habent attentionē pro obiecto intentionis quàm ipsam attentionem ad verba distinctè & reuerenter dicenda & quàm ad ipsum Deum. eleuatio enim mentis in Deum in consecratione debet esse maxima, non intensiuè & per abstractionem à sensibilibus vt dictum est: sed maxima obiectiuè & quò ad conatum, infra latitudinem tamen attentionis ad ipsa verba dicenda vt decet. Hæc Caietanus.

3. scrupulus & remed. Tertiò contra importunas cogitationes blasphemiarum & spurcitiarum occurrentes contra Deum, & beatam Virginem, contra fidem, contra castitatem multipliciter, præsertim inter orandum & contemplandum ad Deum, ad imagines, & huiusmodi: remedium est triplex. Primum secundum Gerson in tractatu contra pusillanimitatem vbi supra, & in tractatu de discretis exercitus deuotorum, & contra spiritum blasphemiæ alphabeto 71. litera M N O P, & tracta. de diuersis Diaboli tentationibus alphab. 70. litera T, & tractatu de meditatione considera. 16. alphab. 68. P. alibi sæpe, quòd debent taliter afflicti considerare quod nunquam est peccatum saltem mortale in talibus cogitationibus horrendis, nisi quando eis voluntas consentit & fauet aut cum dilectatione eas amplectitur & deliberate gaudet eas adesse. vnde quando displicent & non consentitur eis sed potius ille hominem cruciant, certè imputantur ad meritum & purgationem propter difficultatem & repugnantiam contra eas. ideo non debet homo ex hoc turbari aut desperare seu inquietari: sed potius confortari & magis sperare de maiori gratia & gloria, quia etiam si contra pugnando quis committat aliqua venialia ex negligentia seu alias: tamen ex feruore charitatis & labore quem cōtra pugnando patitur deletur pœna debita illis venialibus: quę absorbentur & consumuntur ab igne charitatis.

Ideo secundum remedium est quòd homo sic tentatus transeat gaudenter, confidenter, & fortiter agens in via Dei: non curans talia spurca tentamenta quæ lędere non possunt non consentientem: sicut bellator fortis magis animatur & prosequitur victoriam, pertransitque sordes ab inimicis immissas super caput eius non lædentes eum: quia tunc signum est quòd inimici iam deficientes non habent alia arma fortiora quibus ipsum victorem lædant. ideo irridens tales sordes inimicorum parum lædentes homo fortiter transeat, quia & inde habet signum victoriæ & gratiæ maioris vt dictum est. Quare optimum remedium est non curare de eis, neque litigare, neque examinare, neque disputare contra eas vllo modo; & hoc maximè cauendum quia impossibile est eis sic satisfacere: sicut impossibile est retinere ventum & caniculum latrantem reprimere contra pugnando: immo magis homo inquietabitur eis respondendo & litigando aut reconsitendo eas in speciali. sed homo taliter tentatus prædicto modo confortatus contemnat & irrideat tales sordes & inimicum immittentem: & quasi in ipsum inimicum eas reiiciat dicens intra se gaudenter, ò immunde spiritus nihil aliud iam potes, hoc nihil est: ex quo non mihi placent nec illis assentio. & ideo tuæ sordes casè cadunt non me lædunt: tuę sordes in te sint, ego Deum meum adoro: & sic dicat Aue maria aut genu flectat in reuerentiam illius mysterii contra quod sic tentatur homo. & ecce immundus superbusque spiritus non patietur se sic diu contemni & recedet cum sordibus suis. Immo & non curet homo sollicitè has tentationes confiteri, aut reconfiteri ex quo non sunt peccata saltem mortalia. Sed homo præsertim deuotus potest ex humilitate & timore conscientiæ aliquando & raro eas confiteri: non cuilibet indifferenter sed solum alicui sacerdoti discreto & experto in his, vt sunt

communiter religiosi. & hoc faciat non descendendo nimis ad particularia: quia magis sordidat & inquietat talium loquela specialis: sed sufficit semel ita dicere aut tangere, ut confessor intelligat mentem confitentis. Quòd si amplius vexauerit: satis est eidem confessori vel alteri in genere simpliciter dicere: tales aut super tali materia huiusmodi malas cogitationes habui: tamē per Dei gratiam non mihi placuerunt nec assensi, quamuis fortè immoratus sum in eis: ideo timeo quòd non tam cito vel non omnino eas impugnauerim vt debui & huiusmodi: & hoc sufficit. Ad consilium autem habendum possunt explicari intra vel extra confessionem, vt oportet. quòd si ex causa nostra culpabili prouenerunt, putà ex negligentia, otio, curiositate, aspectu incauto, labore, seu abstinentia indiscreta & huiusmodi: tunc tales causæ debent explicari in confessione ad culpam declarādam & ad remedium debitum tali causæ apponendum & huiusmodi, vt oportet secundum iudicium boni & prudentis viri. Tertiò si valde vrgent adhuc tales sordidæ & blasphemiæ tentationes: homo inuocet Dei auxilium: & confidenter proponat et bonum desiderium suum & intentionem fidelem bonam & puram & hoc illi offerat: quamuis inuitus ex sensualitate vel aliunde hæc homo patiatur ad maius meritum aut purgationem: & sic faciens oret aliquid, vel faciat Deo aliquod obsequium in reuerentiam illius mysterii contra quod tentatur vt dictum est.

4. scrupulus & remediū. Quartò contra nimis solicitos nimisq; timentes, ne Deum offendant putantes se in omni bono deficere & peccare: remedium est triplex secundum Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus in fine, & tracta. de discretis exercitiis de votorum, & in fine. alphab. 71. litera R S. Primò quòd per se vel per alios debitè inquirant ad quid sub mortali tenentur, cū quadam morali & probabili certitudine secundum iudicium prudentum, vt supra quæstione 13. dictum est. & homo id caueat solicitè & emundare conetur. venialia autem non nimis solicitus sit in speciali confiteri vt supra in primo scrupulo dictum est: sed ea caueat solicitè quæ si omnino cauere & emundare non potuerit non anxietur: quia nullum ibi periculum est. Deus enim semper id permittit, vt Iebusęos & Amorręos sub tributo seruire & sępius rebellare in terra promissionis, vt sic simus humiles & timorati, de Dei misericordia potius confidentes. Ideo nullus præsumat de sua munditia sic vt cogitet nihil iam in eo peccati esse. Nam & id cogitare valde periculosum & sepe falsum est. Faciat igitur homo quod cōmodè potest & reliquum Dei misericordiæ committat. & cùm nouerit non esse mortale vel de illo non esse timendum: tunc quietet conscientiam suam & in spiritus libertate procedat ad opus bonum cōfidendo de Dei misericordia, quamuis plures alias negligentias veniales admiserit.

Secundò, quòd si sic non poterit homo se quietare, tollat illam timidā imaginationem seu causam à qua timor ille prouenit: quod fiet non curando nec illam considerando sed occupando se circa alia, vt supra quæstione 13. in secundo modo dictum est.

Tertiò consideret Dei misericordiam, quòd scilicet per eam & non ex nostris iustificationibus principaliter saluandi sumus. Psal. 53. & 70. In te domine speraui in iustitia seu in veritate tua libera me. q. di. secundum Bernar. & Gerson, non in mea iustitia sed in iustitia tuorum meritorum ò Christe, & per consequens in tua misericordia libera me. aliàs per rigorem iustitiæ nostræ non iustificabitur omnis viuens. Ideo hic humiliter & fiducialiter homo de Dei misericordia confidens, fortiter sine timore procedat ad bonum, & si millies ceciderit in die, millies etiam resurgere & proficere & ascēdere in melius conetur, idque ex animo proponat, vt puer qui incipit ambulare quoties cadit resurgere nititur: & inde merebitur Dei auxilium maius. psal. 83. Beatus vir cuius est auxilium abs te ascensiones in corde suo disposuit, idest qui disponit & proponit resurgere & ascendere etiam si millies cadat. & ità confidens de Dei misericordia vt dictum est; cogitet hunc timorem esse custodiam humilitatis & signum salutis. Prouerb. 28. Beatus vir qui semper est pauidus, quia & omnes habemus causam timendi: & hic timor humilis & fiduciam habens in Dei misericordia quando non est nimius, ita quòd animum reddat pusillanimem ad bonum sed feruentiorem ad Dei obsequium, magis placet Deo qui nouit fragilitatem nostram, & præsertim in articulo mortis hoc faciat homo, vt infra dicetur in quinto & sexto remedio sequenti.

Quintò contra nimis timentes & scrupulosè dubitantes, an verè habeant contritionem sufficientem de omni peccato, & an sint verè contriti & confessi cum firmo proposito in futurum vti tenentur: & verùm sint in statu gratiæ; remedium est secundum Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus alphabeto 70. litera R. Y. S. & alphabeto 71. R. & tractatu de consolatione Theolog. lib. 4. prosa prima & secunda, & trac. 8. super magnif. par. 3. alphab. 88. C. D. F. quòd prius homo faciat quod in se est secundum moralem certitudinem; & secundum iudicium boni & prudentis viri: & sic examinet suam conscientiam & emendet vt iudicat se teneri modo prędicto. Deinde simul sic timeat Dei iustitiam & peccata futura quòd præponderet Dei misericordiam, de ea præcipuè confidendo, deinde etiā simul petat à Deo humiliter illuminari & confortari vt ipse homo eget ad salutem, & faciat ea quę in aliis pręcedentibus remediis dicta sunt: & his 5 scrupulus & remed.

factus

factis sufficit vt homo se quietet & securus sit. quia nemo potest omnino sufficienter & sine vllo defectu facere omne debitum suum: neq; sine speciali reuelatione id scire infallibiliter & certò seq; esse in statu gratiæ: & oppositum dicere est error Lutheri, tametsi certitudine morali seu credulitatis probabiliter potest homo id scire sine speciali reuelatione: & cum speciali auxilio Dei ordinario ad bene agendum communiter omnibus dato, potest homo facere quod tenetur ad salutem. Et hæc probabilitas sufficit ad serenandum conscientiam super prædicta: quamuis adsit aliqua formido parua ex humili timore ad Deum putando quòd serui inutiles sumus, quodq; nondum omnino egimus quod & quomodo debebamus secundum dignitatem beneficiorum Dei. Sed hic timor non debet anxiare: sed humiliare & confortare magis hominem ad bonum: quia non est periculosus, neq; reponit hominem extra statum salutis & gratiæ. immo & omnes habemus iustam causam sic timendi: qui etiam sic humiliter non formidaret certè periculosè & præsumptuosè se haberet & viueret, vt ait Gerson in trac. de consolatione Theolog. lib. 4. prosa prima & secunda; immo ex hoc humili timore magis Deo placemus confidendo præcipuè de eius misericordia quàm de nostris iustificationibus vt sæpe dictum est. Quòd si quis scrupuletur ex hoc quòd non fecit quicquid potuit: cogitet secundum doctores vbi supra quod viator non tenetur agere omne quod potest, neq; omnem possibilem examinationem vitæ suæ: sed id solum ad quod obligatur ex lege, & ad moderatam diligentiam secundum negocii qualitatem: neq; tenetur pœnitere ad extremū conatum feruoris. quia Deus id nobis non taxauit, sed sufficit dolor de peccatis propter Deum ita quòd nullo modo vult eum offendere nec offendisse etiam si remissus sit.

Nu. 1. Vnde nota primo si veniat tentatio quærens à te qui habuisti filium ex adulterio gratissimum scientia & sanctitate pollentem, nunquid velles nō habuisse talem filium ex illo adulterio: ex quo non aliunde talis filius tibi prouenit? quid eligis è duobus carere filio an adulterio? si dicis quòd carere filio ecce conscientia contradicit: si placet filius cum illa filii vtilitate, iam videris non debitè contritus de adulterio quod adhuc placet fuisse. ad hoc respondeas non absolutè sed distinguēdo quòd scilicet iam post factum placet quidem filius & vtilitas & effectus bonus per Dei misericordiam subsecutus. sed displicet causa & peccatum illud ex mea malitia commissum; displicet inquam quòd per peccatum filium habui, & ita de peccato dānatur peccatum. Rom. 8. Similiter homo doleat de morte patris & gaudeat, de hæreditate inde secuta, doleat de furto latrocinio & gaudeat de iusta eius pœna, vel dicas quòd non tenetur homo tunc respondere seu se determinare ad alteram partem illius dilemmatis aut tentationis. sed potest habere se priuatiuè diuertereq; ad alia vt proximè dicetur. Item secundò si vrgeat te tentatio quòd non habes veram contritionem, ex quo non sic doles de peccato vt de re temporali aut de iactura. &c. Respondeo quòd non est necesse sic intensiuè & sensuali dolore dolere: sed sufficit quòd displiceat peccatum ita quòd iam in simili casu nequaquam homo pro quacūq; re Deum offendere vult, & non petit amplius Deus à nobis. Nu. 2.

Item tertiò si titubet homo an verè habeat contritionem vel propositum cauendi, considerans an vellet seu eligeret mori, dilaniari, aut perdere honorem aut damnari ad pœnam æternam potius quàm peccare aut peccasse. Respondeo quòd non oportet has quæstiones comparatiuas facere: & quando fiunt nō oportet respondere se determinando ad alterutram earum partem tunc eligendam: sicut nec tunc imminet casus in quo necessariò alterum illorum sit exequendum; ideo sufficit tacere & ad alia diuertere: vel si omnino vis respondere dic verè & humiliter coram Deo. Si nunc se offerret iste casus vbi mihi esset necessariò alterum illorum eligendū: certè quid tūc eligere deberem scio, quid autem facere nescio: nunc autem Deum offendere nolo: de futuro non affirmo me hoc vel illud esse facturum aut electurum absolutè: quia fortè inscius fragilitatis meę mentiar præsumptuoseq; loquar in vtroque, vt Beatus Petrus nocte passionis non impleuit quod ex zelo quidem sed inexpertus suę fragilitatis se pro Christo facturum præsumptuosè promisit. Nu. 3.

Itē quartò, Si eueniat tentatio dicens. quid faceres si tibi tua damnatio reueletur; nunquid eligeres hodie in tali vel tali peccato permanere, aut à tali delectabili peccato & vtili abstinere, an potius peccare? Item nūquid malles nūc peccare delectabiliter aut vtiliter tali peccato & post saluari, an è contra? Respondeo secundum Gerson vbi supra dictum est ad tertium, & in super addit Gerson hic specialiter quòd debet hō verè dicere in animo suo. Volo sperare in Deo quia sic ipse mihi præcipit: & credo Deum non reuelare nisi verum, sed non ita vt neget seipsum. ideo nolo peccare & volo saluari & in ipsum sperare. ita quòd homo semper respondeat nō vnica simplici cathegorica sed duplici: vt pueri dum interrogantur quem è duobus prius diligant patrem aut matrem, respondent, vtrunque. Sic Petrus, Tu scis Domine quia amo te. q. dicat. & alii te amant. Ita quando tibi duo mala sub electione proponuntur: si sit necessitas eligendi & exequendi alterum illorum: tunc eligatur quod probabilius videtur non esse malum, aut esse minus malum, vt supra. q. 5. & 8. dictum est. Si autem nō sit necessitas exequendi: tunc etiam non est necessitas eligendi: sed taceatur vt supra ad tertium dictum est. & nullo modo eligatur absolutè alterū illorum: quia malum nunquam est eligibile & ita vtrunq; malum respuo & elige bonum recognoscens Nu. 4.

scẽs tuam infirmitatem dicens, nolo peccatum, nolo damnationem: volo saluari & sperare vt infra in 7. scrupulo habetur. Dicit etiam Gerson vbi supra quòd in casibus comparatiuis supradictis, & maximè in tertio casu suprapositō de futuro, non debet homo affirmare tunc se non peccaturum: quia esset præsumptuosum & sæpe falsum: sed sufficit ei si verè de præsenti firmum propositum tunc habeat cum Dei adiutorio vitandi omnia peccata & ad id diligentiam adhibẽdi; quodq; de præsenti non vult vllo modo etiam in posterum peccare, vt hoc etiam ait idem in regulis moralibus. Vbi etiam dicit quòd neq; iudicare debet homo se peccaturum in tali vel tali casu quia iam esset peccare. quod intellige secundũ Angest. in moral. c. 8. in fine, & Aurea rosa super Euangelia in q. impertinentibus casu. 8. & in sua summa siluestrina. tit. confesio. 1. q. 21. Si habeãt simul aliquem actum seu promptitudinem actualem seu virtualem seu aliquam complacentiam voluntatis in tali peccato, aliàs non est peccatũ. & ratio est quia nunquam est peccatum in puro actu iudicii seu alterius potẽtię, nisi sit aliquo modo voluntariũ respectu actus prohibiti: sicut neq; pecco si solum iudico quòd sine gratia Dei ego certè olim vel aliquãdo peccarem siue peccabo.

6. scrupulus & remed. Sextò contra nimis timentes & secum disputãtes an sint præsciti vel prædestinati. cogitantes ꝙ ex quo Deus scit quid tandem de illis erit: & cum voluntati eius nemo resistere possit: & ipse immutabilis & infallibilis sit. ergo nihil proderit contra niti: & per consequens quòd per fas & nefas eò tandem homo de facto perueniet etiam sua vtens libertate: & sic homo cogitans vel ducitur in desperationẽ salutis aut in profundum peccati se ad omnia laxando vel præcipitando.

Remedium est sexcuplex secundum Gerson in tract. de diuersis Diaboli tentationibus. alph. 70. litera. q. & in tract. de meditatione spirituali. alphab. 76. t. & in tract. de cons. Theolog. primò ꝙ talis homo curet vitare. aut potius non curet de talibus cogitationibus: sed diuertat seipsum ad alia considerandum & agendum, præcipuè in hora mortis caueatur talis disputatio cum Diabolo & meditatio de his: sed tunc homo fortiter permaneat in fide & spe in qua dum esset sanus toto tempore vitæ permansit. dicat tentationi quòd reseruentur tales disputationes & cõsiderationes eius causæ ad aliud tempus sanitatis & ocii melioris, vbi ipse erit sine turbatione: quodq; nunc sero venit talis disputatio aut examinatio, & non est tempus ad id neq; ad aliquid innouandum sed ad finiendum vitam in qua fide vixit. quòd si etiã sanus homo non potest diuertere se ad alia cogitandum sed ad respondendum scrupulo aut tentationi vrgenti: ecce potest aliquo de modis sequentibus respondere. Secundò cogitet homo quòd quicquid Deus de illo ordinauerit bene & rectè factum est: & quòd homo faciat quod suũ est: & Deus similiter faciet: quia & aliàs vanè conabitur in oppositũ & periculosè. ideo licet Deus me reprobauerit omnino: tamen adhuc debeo illi seruire & obedire pręcipienti: quia & ipse dignus est propter suam excellentiam, & propter tot beneficia hucusq; collata mihi spiritualiter & temporaliter. Item quia recta ratio sic dictat, vt hoc bene agat & viuat: qui etiam si nõ esset Christianus propter bonum rationis quod est maximum, rectè viuere debet. Item quia bene viuendo minus punietur in inferno aut alibi quàm si malè ageret &c. huiusmodi multa consideret: & sic paulatim merebitur auxilium Dei quodq; tentatio discedat opportunè, & oret Deum vt remedium sibi placitum apponat. Tertiò consideret quòd cùm Deus mentiri nequeat quia verax est, neq; seipsum & sua promissa vtpotè iustus negari queat: ideo saluabit certè & dabit gloriam omnibus quotiescũq; se conuertentibus ad eũ: seruientibus illius & neminẽ dãnabit neq; dãnare decreuit nisi ꝓpter demerita sua: quia sic ipse promisit per se & per suos Prophetas, sanctos Euangelistas atq; Doctores: & per exẽpla latronis in Cruce. Nam & Deus ipse dicit se non velle mortem peccatoris neq; delectari in perditionibus nostris, qui vult omnes saluos fieri, vultq; salutem & gloriam nostram & ad Deum conuersionem: & secundum Chrisost. Deus quasi dolet cùm hominem propter peccata damnare debet, secundũ iustitiam suam quasi coactus. & concordat gl. super illud Esai. 1. Heu vẽdicabor de inimicis meis, dicens, vt pater pius & punit & dolet quia punire nollet. Vnde & Scot. in 1. dist. 41. & concordat Gabr. & Ocham, & B. Tho. prima par. sum. q. 23. art. 5. in sententia licet in verbis seu modo loquẽdi disonare videantur aliqualiter, dicunt ergo ꝙ Deus bene quidem prædestinat hũc vel illum ad gloriam & ad eius media ex sua mera liberalitate: sicq; eius prædestinationis totalis, id est gloriæ simul & gratiæ & mediorum ad gloriam, non est alia causa nisi Dei liberalis misericorsq; voluntas. neque reprobat aliquem ad pœnam sensus æternam nisi propter demerita personæ saltem præuisa: quia alioqui secundum rationem humanam videretur iniustitia: & secundũ Aug. Deus non prius est vltor quàm homo sit peccator. Itaque reprobationis quò ad pœnam sensus æternam nostra demerita sunt pręcipua causa; quò ad pœnam autem damni solius quæ est carentia gloriæ Deus sine demeritis personalibus vel actualibus hoiem reprobat, vt pueros ad limbum relinquens illos sibi ipsis in sua perditione propter suũ peccatum originale: sicq; quò ad hanc reprobationem ad solam pœnam damni & ad eius media, scilicet quò ad non dandum gratiam illis Deus est præcipua causa: neque in hoc vlli facit iniuriam qui nulli tenetur. Nota etiam quòd quãdo Deus prædestinat aliquem ad gloriam vel præscit seu reprobat ad infernum: etiam simul determi-

determinat aut præſcit media per quæ homo ſaluabitur aut damnabitur, ſcilicet propter talia bona vel mala opera, aut media, & non ſine illis. Itẽ omnibus dat quantum eſt de ſe & ſufficienter omnia neceſſaria vt poſsint bene operari & ſaluari: alioqui non haberemus peccatum neq; damnaremur ad pœnam ſenſus, vt patet. 1. Thim. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, ſcilicet antecedenter modo prædicto. & Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris: ſed magis vt conuertatur, ecce media conuerſionis quæ Deus vult, & dat auxilium ſufficiens ad ea, & viuat: ecce finẽ vitæ æternę ſalutis & glorię, & de reprobatione patet Oſe. 13. Perditio tua ex te Iſrael. &c. Nota etiam ꝙ cùm habeamus liberum arbitrium & ſufficiens auxilium ad media neceſſaria ad ſalutem & gloriam: igitur ſi volumus bene operari, poſſumus. quòd ſi bene operamur iam non meremur infernum, ſed gloriam. & ergo non obſtante quacũq; reprobatione aut præ ſcientia Dei ſi bene finaliter operamur vt poſſumus, certè ſaluabimur: & ſtat in noſtra poteſtate: cum auxilio Dei præfato bene finaliter operari & ſaluari ſtante lege. Nam Deus neminem prædeſtinauit vel reprobauit ad infernum omnino abſolutè quomodocunq; viuat, niſi ſecundum opera ſua: & ita quaſi conditionaliter quantum eſt ex parte noſtra. ideſt, ſi bene operamur, finaliter ſaluabimur, ſi malè damnabimur. vt etiam ait Soto ſuper ad Rom. c. 9. & Perez. 1. part, q. 23. art. 6. & clariſs. doctor Medina in ſua lectura: ſicq; quoties & dum volumus ratione vtentes in vita & in morte poſſumus conuerti: & finaliter bene & malè velle & ſaluari, & cum illa Dei præſcientia & prædeſtinatione gloriæ & mediorum, ꝙ ſcilicet finaliter Petrus deliberate tandem apponet tale medium aut conditionem, aut quòd decedet cum tali actu finaliter liberè volito: ſtat contingentia in rebus. neq; in hoc Deus decipitur aut mutatur, neq; eius voluntati reſiſtitur. quia ſic certò & determinate ex parte ſua ab æterno præcognoſcit & vult finẽ, ſimul cum prædictis ſuis mediis & propter illa à nobis obtinendum, quòd liberè tamen & conditionaliter ex parte noſtra vt dictum eſt. vt de his latius ſupra. l. 1. q. 55. & 56. habetur. Et cum hæc omnia media cum gratia Dei ſint in noſtra poteſtate: ideo nullus deſinere debet, benefacere & confidere in Dei miſericordia. Hic oportet ſcire ſecundũ dialecticos & Theologos quomodo cũ præſciẽtia Dei ſtat contingentia in rebus. & quo prædeſtinatus poteſt dãnari, & præſcitus ſaluari, in ſenſu diuiſo, non in ſenſu compoſito, & quomodo ſi Deus ſcit Sortem ſaluandum, neceſſariò ſaluabitur neceſsitate conſequentiæ aut ſuppoſitionis: non autem neceſsitate conſequentis, aut abſolutè. neq; valet argumentum Sortes neceſſariò ſaluabitur vel damnabitur: ſed non ſaluabitur vt ſupponitur, ergo neceſſariò dãnabitur abſolutè vel neceſsitate conſequentis. Nam reſpõdeo negando conſequentiam, quia fit æquiuocatio ex parte illius modi neceſſariò: qui in maiori ſi vera eſt, cadit ſuper totam diſiunctiuam faciẽs hunc ſenſum, hæc diſiunctiua eſt neceſſaria, Sortes damnabitur vel ſaluabitur: cuius tamen quælibet pars eſt contingens: & in conſequenti cadit ſuper alteram eius partem. & ideo debet concludi. ergo Sortes damnabitur: quę quamuis abſolutè, non tamen eſt determinate, ſed contingenter vera: & cum ei ſtat quòd poteſt ſaluari, vt dictum eſt. & multa alia notentur huiuſmodi, quæ non ſolũ à Theologis, ſed ab artiſtis latè tractantur: quo pręfatæ propoſitiones debent prius reſolui & exponi, & ſic reprobari. de quibus etiã latè Gerſon tract. 8. ſuper magnif. partitione. 3. alph. 88. litera. D E & ſuperius in primo lib. in Quæſtionario. q. 55. dub. 10. & 11. habetur. licet Caiet. 1. part. ſum. q. 22. art. 4. & q. 23. art. 5. in hoc à communi doctrina aliqualiter diſſonet. & Ambroſius Catarinus de prædeſtinatione: quem Soto ſuper id ad Rom. 8. quos præſciuit hos prædeſtinauit &c. & latius. cap. 9. quòd ſi Deus volens oſtendere iram ſuam &c. optimè refellit.

Quartò cõſideret talis ſcrupuloſus, quòd ideo damnati nullam habent ſpem ſalutis, quia non poſſunt bene conuerti ad Deum: quia Deus cum eis ad hoc non concurrit, nec auxiliatur eis ſecundum Scot. & Duran. in 2. diſtin. 7. ex Bernar. & Gerſon vbi ſupra: ideo certum eſt illos eſſe reprobatos. de viatoribus autem è contra: & debet quilibet de ſe cogitare, quòd ſcilicet non eſt reprobatus, ſed prædeſtinatus ad gloriam, quamuis certò & infallibiliter id neſciat, quia ex quo poſſunt conuerti viatores ad Deum dum viuunt. ergo & Deus eſt paratus recipere eos ad veniam. Ioan. 6. Qui venit ad me non eiiciam foras. & per conſequens recipientur ad ſalutem & gloriam. quod etiam patet à ſigno. Nam ſi Deus me damnare voluiſſet & reprobaſſet: certè iam diu me damnaſſet, & in peccatis deprehenſum ad infernum miſiſſet: quia iam olim id merui. quòd ſi me eius miſericordia expectat ad cõuerſionem. vtiq; vult eam meamque ſalutem, & glorificationem. Eſai. 30. Expectat Dominus vt miſereatur noſtri. Item ſi me inferno decreuiſſet: certè non dediſſet mihi hoc deſiderium pœnitendi, neq; auxilium ſuum & ſanctorum, neq; affectum illud implorandi: ſed neque præceptum impoſuiſſet ſperandi in eum: & deſiderandi gloriam, & laborandi ad eam obtinendam. certè hæc omnia non mihi fruſtra dediſſet. cur enim mihi initium bonæ voluntatis daret, ſi non vellet quantum in ſe eſt dare auxilium & complementum viæ ſalutis & mediorum ad illam? & per conſequens ipſam finalem ſalutem & gloriam? igitur non eſt deſperandum de gloria: neq; à bonis operibus & mediis ad eam deſiſtendum eſt. Ideo dicunt communiter doctores in 3. diſtin. 26. & B. Tho. ſecunda ſecundæ q. 17. 1. art. 6. ſecũdum Chriſoſt. ſuper illud Io. 8.

Vos

vos in peccato vestro moriemini, quod etiam si absolutè reueletur alicui quòd est reprobatus, aut quòd damnatus est aut damnabitur: non est intelligẽdum sic absolutè & omnino quòd ita erit quomodocũque ille viuat: sed conditionaliter, scilicet si non conuertitur aut si non finaliter perseuerat in bono. quia Deus promisit finaliter conuersis aut perseuerantibus gloriam, & nõ potest sibi contradicere aut deficere, ergo iura iuribus sunt conformanda & secũdũ legẽ sunt reuelationes interpretandæ stante lege: & quia vt patet ex dictis Deus neminem omnino absolutè quomodocunq; viuat reprobat ad infernum nisi propter demerita: & sic Christus se explicauit statim. Ioan. 8. Nisi credideritis in peccato vestro moriemini, quantò magis quòd ferè nulla huiusmodi reuelatio de alicuius reprobatione fit a bono spiritu: ideo nunquàm credenda est, immo etiam si fortè extra legẽ fieret alicui expressa reuelatio etiam absoluta, quod quomodocunq; agat tandem damnabitur: tamen adhuc non debet desistere à bono opere: quia manet præceptum non derogatum de bene agendo, & quamuis non maneat tunc præceptum de sperãdo gloriam nec ad id teneatur: nõ tamen omnino debet desperare ut iam finaliter damnati: sed fortè potest & debet ex Dei misericordia sperare gloriam absolutè sibi possibilem in sensu diuiso. Si fortè etiam extra legem Deus aliquando oppositum reuelabit, licet non in sensu composito uidelicet stante prædicta reuelatione, ut supra dictum est. & tunc dicat cum Iob. 13. Etiam si me occidat in ipso sperabo. Quintò considerret talis scrupulosus quòd licet mihi sit ignotus finis meus bene ne an malè moriar: & per consequens gloria mea aut damnatio sit ignota mihi: non tamen propter hoc à bonis operibus & à spe gloriæ cessandũ est. tum quia per id non de obligatur homo ut iam diximus. tum etiam quia bona uita communiter ducit ad bonum finem: & raro aliter accidit secundum Hierony. in suo testamento: sicut & bona uia signum est boni exitus ut etiam Angest. ait in moralib. ca. 15. quòd bona uita & humilitas id promeretur à Deo, & è contra mala uita. exempli gratia. Sicut infirmus uel agricola seminãs licet nesciat finem infirmitatis seu laboris seminandi uel arandi, Si uidelicet habebit sanitatẽ & fructum, & quamuis Deus id sciat solus: tamen non propter hanc suam incertitudinem debet homo cessare à remedijs & mediis opportunis ad finem nec à sua seminatione uel agricultura. Nam stultè aliter faceret dicens Deus scit ergo ita erit, ergo frustra facio. ita similiter dicatur faciendum esse in via salutis humanæ. immo & ex tali gloriæ incertitudine quam appetis, debes ad ipsam gloriam per opera bona per quæ infallibiliter obtinetur laborare magis ac magis & cõfortari & ad Deum conuerti, etiã si millies in die cadas. 2. Pet. 1. Satagite ut per bona vestra opera certam vestrã vocationẽ faciatis. Sextò si tua peccata & Dei iustitia te adhuc nimis à conuersione & bono opere & à spe gloriæ deterrent atque deiiciunt. Ecce è contra tua conuersio humilisq; fiducia de Dei misericordia te certius attrahunt. Nam non ex nostris viribus & meritis præcipuè est speranda, conuersio, salus, & gloria: indigni enim omnino sumus ex nobis. Sed ex Dei misericordia vincẽte iniquitates nostras. Vult enim Deus in hoc gloriosus esse & apparere, & in meritis Christi capitis nostri & eius titulo qui pro nobis soluit & meruit nobis debemus præcipuè sperare: faciendo quod in nobis est ut ei hæreamus per fidem & charitatem efficacem: p quę disponimur & nobis merita Christi efficaciter applicantur ad salutem. Sic nos docuerunt B. Martinus & Bernardus prope mortem Diabolo tentanti de desperatione vti diximus respondentes, vt habetur in eorũ historia. ideo Psal. 30. 70. & 53. In te domine speraui &c. vt supra in. 5. scrupulo dictum est. & ideo si tentatio instat tibi dicens damnatus es, ad infernum ibis. tu dic, pius est meus Iudex Christus Iesus, frater meus me iustificãs pro me mortuus, in suis meritis saluabor. Quibus si usque huc abusus sum: certè pœnitet me: & per hanc ad ipsum conuersionem ipse me recipiet & parcet mihi: quia sic ipse promisit. caput meum est in cęlo me sperans vt illi reuniar per conuersionem. Si replicetur, iniustus esset si post tot peccata tua tibi darer gloriam. respondeo. immo iustus simul & misericors & pius qui post tot peccata me sperat & vocat ad pœnitentiam. qui etiam non propter peccata sed propter pęnitentiam dabit mihi gloriam sicut promisit. certè seruabit sua promissa fideliter, non in rigore puræ iustitiæ, condemnans eos qui nõ finaliter permanent in peccatis: sed in pietate misericordiæ saluat eos qui conuertuntur ad cor: & à curia iustitiæ fideliter appellãt ad curiam misericordię ipsius, sicut & nunc ego facio ad pedes misericordiæ eius me proiiciens.

Septimò contra nimis solicitos de quærenda dulcedine spirituali: & valde tristes & ferè desperantes quia illam non sentiunt sed potius ariditatem & indeuotionem & ferè nullam affectionem ad Diuina, & ideo nimis affligũtur quia vellent deuotè feruenter & cum sapore bonum exequi: & quia sic non sentiunt reputant se in peccato vel reprobatos & huiusmodi. remedium est triplex secundum Gerson in tract. de remediis contra pusillanimitatem & de consol. Theolog. lib. 4. prosa. 3. & de diuersis Diaboli tentationibus. 7. scrupulus & remed.

Primò consideretur quòd prædicta dulcedo & experientia deuotionis non sunt efficacia & infallibilia signa gratiæ & charitatis: neq; è conuerso ariditas est signum peccati & reprobationis: neq; reddunt hominem perfectiorem: quamuis de se iuuent ad bonum.

Secundò quòd licet illa de se iuuẽt ad bonum & per-

& perfectionem: tamen propter nostram fragilitatem sępe sunt occasio maioris periculi & pręsumptionis erroris & propriè affectionis, nimiæ confidentiæ, ocii, vanę gloriæ & huiusmodi: Ariditas autem è contra: si homo fortiter in Dei obsequiũ cũ labore suæ ariditatis amplius annititur.

Tertiò ꝙ cęteris paribus magis meretur aridus faciens bonum propter Dei honorẽ, quàm habens illa dulcia experimenta. & hoc ratione difficultatis & pugnę: & propter hoc impetrat magis aut saltem æquè vt ille alius. quia quasi suis expensis laborat & seruit Deo & pugnat pro eius honore & amore. ideo si humiliter cõfidẽdo de Dei auxilio & misericordia sic operetur bonum, faciens quod in se est, conando viriliter, & à Deo auxilium petendo simul & bonam voluntatẽ, & ꝙ reseruet illi Deus hanc dulcedinem pro tempore & loco præmii in gloria. Nunc autem auxilietur ei in labore suo & huiusmodi: certè hic cæteris paribus melior & securior est: is igitur homo lætetur etiam in sua anxietate spiritus quæ ei cedit in melius: quia ad Romanos. 8. Dili gentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

EXPLICIT LIBER TERTIVS DE CONSCIENTIA.

F. ANTONII CORDVBEN.

ORD. MIN. REGVL. OBSERVANTIAE PROVINCIAE CASTELLAE,

QVAESTIONARII THEOLOGICI, *Liber Quartus*,

De Fide & Ecclesia, & continet Quatuordecim quæstiones, quæ sequuntur.

QVAESTIO PRIMA.

Qua sunt fundamenta seu arma fidei, qua fidelis habere debet contra omnes hareses & errores.

RESPONDEO quòd sunt duodecim quę in propositionibus sequentibus contineantur.

Propo. 1. Propositio prima est quòd est vnus Deus. vna fides. vnum Baptisma. Ephes. 4. quòd videlicet sicut non potest esse nisi vnicus Deus verus ab omnibus colendus: ita nec nisi vnica vera fides, & lex Christi, perquã nunc in lege gratiæ omnes salutem habere possimus: vnicum etiam sacramẽtum Baptismi est in quo huius fidei professio fit, & efficimur Christiani, & de numero militantis Ecclesiæ vel de hac republica Christi, profitemur quàm fidem & legem Christi intra gremium Ecclesiæ semper obseruare.

Quòd si est vnica: fit vt eadem sit, fuerit, & erit, vera fides Christi semper & vbiq; & apud omnes: itaq; eius veritas non variatur, loco, tempore, & personis: sed quæ fuit olim à tempore Apostolorum est etiam nunc, & erit eadem vera & sola fides catholica: adeo vt nulla noua doctrina illi contraria possit esse vera, sed hęreticus error est, & in hac propositione oẽs ẽt hæretici cõueniũt.

Propos. 2. Propositio secunda etiam ab omnibus Catholicis & hæreticis concessa de fide est, credo vnam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, & expresè habetur in concilio generali Constãtinopolitano primo. c. 7. & iterum in chalcedon. actione. 2. & in Niceno. 2. actione 7. quãuis Erasmus in responsione ad censuram Parisien. tit. 11. subterfugere conetur. potest etiam dici credo in vnam sanctam Ecclesiam, vt habetur in dicto concilio Niceno, vt etiam legit antiquiss. Cyrillus Epis. hierosolymitanus in 18. cathechesi dicens, credo in vnam sanctam Ecclesiam & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam. Amen. Ad eundem, vel ad hunc sensum. 1. credo in Deum vel in spiritum sanctum sanctificantem Ecclesiã. Sed melius dicitur credo vnam sanctam Ecclesiam, vti iam communiter canitur in Ecclesia, & ait etiam B. Tho. secunda secundæ. q. 1. art. 9. ad 5. & Caiet. de potestate Papæ in 2. parte apologiæ. c. 21. & doctores communiter.

Pro declaratione huius secundæ propositiones nota primo quod dicitur credo Ecclesiam, scilicet esse: quia de fide est esse Ecclesiam Christi, id est spiritualem quãdam rempublicam Christianam, aut Christianorum omnium & vnũ corpus

pus Christi mysticum fide animatũ, & eius professione facta in Baptismo coadunatum: quod dicitur Ecclesia, idest congregatio, vel potius conuocatio, aut collectio fidelium, vt habetur de cõsecratione distinct. 1. c. Ecclesi. de qua ad Colos. 1. & Ephes. 1. & 5. sermo est. hanc igitur Ecclesiam credimus quòd Christus instituit, cui & dedit potestatem, auctoritatẽ, illustrationem & dona spiritualia ad finem supernaturalem consequẽdum. ita quod secundum Tho. Waldens. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 18. collectio aut congregatio fidelium est visibilis: potestas autem eius & dona inuisibilia sunt quæ creduntur, & eius institutio per Christum facta, extra quam non est salus, vt habetur in extrauagan. Bonifac. VIII. vnam sanctam. de maiorit. & obedientia. & ibi gl. & 24. q. 1. c. loquitur. vsq; c. quoniam vetus. & de sum. trin. & fide Cath. sic etiam credimus vnum Baptisma, quod tamen visibile est sicut Ecclesia.

Hinc sequitur primò quòd credere Ecclesiæ non est credere humanæ, sed diuinæ auctoritati. quia est credere illi vt regitur & illustratur à Deo & vt Diuinam & ad id auctoritatem habet. & ita quando communiter dicitur à doctoribus quòd vltima resolutio credibilium fidei est ad Ecclesiam, & credo Euangelio, quodq; hoc est reuelatum à Deo, quia id sic Ecclesia credit & docet, est idem quod quia Ecclesia à Deo illustrata sic docet, & Deus per eam sic infallibiliter docet, quæ auctoritas Diuina est. & ita fortè concordantur opiniones doctorum Catholicorũ circa hoc.

Hinc sequitur secundo contra hæreticos quòd si est Ecclesia & respublica & corpus Christi mysticum: in ea igitur est diuersitas membrorum habentium varia munera, gradus, virtutes, & dona spiritualia, ad finem vel effectum spiritualem & supernaturalem ordinata, & ab ipso Christo instituta. aliàs non essent eius respub. vt castrorũ acies ordinata. Cât. 6. neq; pulchra, vt Hierusalem: sed Babilonica confusio, vt ait Hylarius in psal. 121. nec corpus Christi mysticum esset si ea distinctio cum suo ordine hierarchico ab ipso instituta nõ esset, iuxta id Rom. 12. & 1. Corinth. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita &c. & Ephes. 4. Dedit quosdam Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores atq; Doctores ad ædificationem corporis Christi. itaq; Ecclesia sine hac diuersitate & ordine esse non potest, vti hoc Th. Walden. de sacr. c. 7. 28. lib. & victoria in 2. relectione de Ecclesia. q. 2. & Osius i cõfessione fidei tom. 1. c. 33. fol. 247. vbi latius de hoc. & tãdem Soto ex ipsis optimè colligens in 4. dist. 13. q. 1. art. 1. & distin. 20. q. 1. art. 3. & dist. 24. q. 1. art. 1. & 3. contra hæreticos plus satis probat. & Dionysius de Ecclesiastica hierarchia pulchrius agit. quo etiam fit vt Ecclesia Catholica in vno aut duobus tñ manere nõ possit, vti Abulen. in primo prologo sup Euãgelia. q. 13. optimè ostẽdit.

Secundò dicitur, quòd est vna tantum Ecclesia Catholica, ab vnitate fidei & legis Christi. & eorundem sacramentorum. Nam sicut ab vnitate sectæ quò ad religionẽ, fit vna respublica Saracenorum & altera idolatrarum: quamuis quò ad ciuilia plura regna ibi sint aut esse possint: ita ab vnitate fidei & sacramentorum & legis Christi est vna Ecclesia Catholica non plures. Non sicut in temporalibus, vbi bene stat plures esse respub. integras atq; perfectas, quarum altera non sit pars alterius, nec illi subiecta, sed quælibet sit integra & perfecta, sibiq; sufficiens ad ciuiliter viuendum secundum suas cuiusque leges ciuiles cum suo integro principatu & tribunali: vti est quodlibet regnum per se aut principatus, vt Venetorum, & Ianuensium à nullo alio principatu vel tribunali regulariter pendens, quò ad ciuilem vitam agendum. non inquam sic est, nec esse potest in Ecclesia aut republica Christiana: quæ nõ nisi vnica esse potest, sicut ait gl. in prædicta extrauag. Dicitur Catholica, idest vniuersalis integra & perfecta, sibiq; sufficiens ad salutem esse debet. quamuis enim sint plures Ecclesiæ particulares cum suis prælatis; nulla tamen illarum est integra Ecclesia Catholica, neq; sibi sufficiẽs ad salutem, excepta Ecclesia Romana, de qua infra. propositio. 8. & 10. agendum est. sed ex omnibus simul tanquam ex suis membris principalibus constat vna Ecclesia & respub. Catholica. i. vniuersalis integra & perfecta, sibiq; sufficiens, & plenam potestatem habens spiritualem, & eandem regulam fidei, & legis Christi & sacramenta eadem, ad rectè & Christianè viuendum, & finem supernaturalem obtinendum. De qua vnitate Cât. 6. Vna est columba mea &c. & Ephes. 4. Vnum corpus, vnus Spiritus, vnus Deus &c. & 1. Corinth. 10. Omnes nos in vnum corpus baptizati sumus &c. Et c. 11. Vnum corpus multi sumus &c. & Ioan. 10. Erit vnum ouile & vnus Pastor. & 24. q. 1. c. loquar. vsq; c. quoniam vetus. & ind. extrauag. vnam sanctã. de maiori. & obed. Et qui hanc Ecclesiam diuidit, vel ab ea se diuidit, schismaticus est. De quo & Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. capitulo. 15. 16. 18. latius agit.

Tertiò dicitur Catholica pro quo nota, vt ait Couarruuias in resolutionibus lib. 4. c. 14. nu. 10. qđ Ecclesia Catholica dupliciter accipit. Primò pro Ecclesia vniuersali absolutè quę s. fuit à principio mundi, & hoc modo est societas omnium fidelium mundi sub vno capite in uisibili Deo in vnitate fidei & religionis coadunata. quamuis professio & protestatio fidei & religionis non sit eadem semper, nec apud omnes. Secundò modo accipitur specialiter Ecclesia Catholica pro republ. Christi, i. Christiana, ab ipso Christo instituta in statu legis gratiæ. & de hac loquimur semper in toto libro hoc, & præcipuè in hac secunda & in 11. propositione, quę infra habetur.

&hæc

& hæc Ecclesia Christi vel Christianorum est col lectio fidelium in vnitate fidei explicitè Christi, & professionis eius in baptismo & sacramentorum & legis eiusdem, sub vno capite visibili Papa Vicario Christi coadunata. & hæc Ecclesia Christi dicitur Catholica. i. vniuersalis perfectione, loco, tempore & natione & obligatione. Perfectione quidem, quia scilicet habet omnia quæ ad salutem æternam obtinendam requiruntur: & in ea sola sunt omnia quæ ad finem supernaturalem sufficiunt, vt proximè de eius vnitate secundum gl. in dicta extrauag. habetur, & Th. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 17. 18. 28. de hoc & de sequentibus latè prosequitur. Loco etiam tempore & natione dicitur Catholica, quia scilicet his non arctatur, ita quòd hic autem nūc aut in hac vel illa natione tantū debeat esse Ecclesia Christi, vt quondam erat synagoga quando ps. 75. Notus in Iudæa Deus &c. aut quòd hic vel in hac gēte sit vna Ecclesia cum vna fide & lege & sacramentis, & alibi alia sint. non inquam hoc patitur Ecclesia Cathol. quia sic nec esse vna semper & vbique. Sed sicut eadem Ecclesia est vnica, ita & Catholica cum eadem vera fide, lege & sacramētis eisdem, est semper & vbiq; apud oēs volentes se esse Christianos ex quacunq; natione sint. Omnes etiam homines mundi obligantur eādem fidem legem & sacramenta suscipere, & per baptismum profiteri & intra prædictam Ecclesiā vel rēpu. Christianam incorporari & eius legibus subdi, extra quam non est salus, vt superius notatum est. de his omnibus & sequentibus videatur noster Medina de recta in Deum fide lib. 5. capi. 13. 14. vbi satis pulchrè & copiosè procedit.

Quartò dicitur Apostolica quia fundata est in doctrina Apostolorum quò ad fidem legem & sacramenta neq; aliam contrariam doctrinam habet vt Ephes. 2. Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. qui autem aliam doctrinam habet Catholicus non est, nec de Ecclesia Catholica quò ad hoc, secūdum Th. Walden. vbi supra c. 18.

Quintò dicitur sancta. i. pura, munda, & immaculata, quia scilicet regitur sanctis regulis veræ fidei & legis Christi, & habet sacramenta quibus gratia confertur & sanctificatur & mundatur à peccatorum sordibus & decora fit apud Deum. Habet etiam sancta ministeria, officia, gradus & dona Diuina, quibus ad sanctitatē ducitur & gubernatur. quāuis hoc de sacramentis & gradibus Ecclesiasticis negent hæretici. Dicitur etiam sancta Ecclesia à fine ad quem ordinat & ordinatur, scilicet ad sanctitatem & puritatem vitæ & gratiæ & gloriæ. Videatur Tho. Walden. vbi supra capi. 8. 9. 10. de quo etiam latius infra proposi. 11. habetur Eph. 5. Mandans eam lauacro &c.

Sed vtrum ad hoc etiam requiratur, quòd omnes de Ecclesia sint etiam sancti & iusti, ita quòd soli iusti vel prædestinati sint de Ecclesia, & in ipsis tantum constet sancta Ecclesia Catholica, vti Lutherani sequentes Wicleffum peruersè dogmatizant, in quo & ferè totam vim suarum hæresum faciunt, infra in propositione 11. latius agitur.

PROPOSITIO tertia, Semper fuit & erit vsque ad finem mundi hæc vnica Ecclesia Catholica & corpus Christi mysticum & vera fides in ea. Hæc etiam propositio ab omnibus hæreticis conceditur quia & sequitur ex præcedentibus. Item quia specialiter hoc à Christo promissum est Matth. 16. Portæ inferi. i. peccata non præualebunt aduersus eam nec hęreses nec persecutiones quæcunque secundum glossam omnium Doctorum: semperque stabilis & firma manebit fides & Ecclesia. & c. 28. Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. & Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua, scilicet in Ecclesia & sede tua. & Luc. 1. Et regnabit in domo Iacob in æternum, idest in Ecclesia militante secundum gloss. & Doctores communiter. & Ioan. 14. Alium paraclitum dabit vobis vt maneat vobiscum in æternum spiritum veritatis. & 1. Thim. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, vti hoc latius August. de fide ad Petrum. cap. 43. & Alexand. de Ales, parte 4. membro 3. quæst. 4. & beatus Tho. 22. quæst. 2. art. 6. ad tertium, & Tho. Walden. vbi supra capi. 18. vsque cap. 21. aliiq; Doctores plenè pertractant. Sed hæretici dicunt quòd licet sit vera propositio, at verò non semper Ecclesia Catholica & eius vera fides manifesta est hominibus, sed aliquando occulta & latens in aliquibus tantum fidelibus, sicut olim 3. Reg. 18. & 19. Fuit solum in illis septem millibus virorū, & aliis centum occultis, qui idola non coluerunt. Sic dicunt Lutherani à tercentum annis absconditam occultamq; mansisse Catholicam Eccl. cum eius vera fide apud quosdam dūtaxat; quam nunc dicunt etiā per ipsos de tenebris reductam in lucem.

Sed certè hic eorum error ex alio errore ipsorū nascitur, vel illi cōnexus est, quo dicunt Ecclesiā Cath. esse inuisibilem & in solis iustis vel prędestinatis soli Deo notis esse, vt infra propo. 11. probabitur esse falsum. Nunc aūt contra præsentem eorum hęresim aliter arguitur, probando quòd inde sequeretur quòd contra supradictā Christi promissionem, portę inferi pręualuissent aliqū contra Ecclesiam & eius fidē. Nam quærimus ab eis quo tanto tempore Ecclesia Cathol. & eius fides latere potuit? Certè nō nisi altero ex duobus modis id fieri potuit. Primò quod oēs fideles ex obliuione veræ doctrinæ Euang. aut ex timore, ignorantia, vel aliqua quacunq; cā in errorem inducti sunt: aut secūdò propter aliquam causam de pdictis fideles oēs tacuerunt neq; suam veram fidē manifestè confiteri, neque falsæ doctrinæ resistere ausi sunt aut potuerunt & ita latuerunt. Si primo modo factum est: iam tota Ecclesia Catholica cum vera eius fide pro illo tempore omnino

nino periisset, id quod ex ipsa tertia propositione fieri non potest. Si secundo modo factum esse dicatur iam confessio fidei etiam periisset: quo tamen ad Rom. 11. Necessaria est ad salutem: & consequenter portæ inferi præualuissent contra Ecclesiam Catholicã & fidem eius: dum falsa doctrina aut psecutio aut alia peccata adeò præualuerunt vt veram fidem tota Ecclesia Cathol. manifestè non confiteretur. Igitur eadem lege promissionis Christi, qua portæ inferi nõ præualebunt contra Ecclesiam & veram eius fidem, fit vt ipsa tota Ecclesia Cathol. eiusque fides & confessio vbique occulta vel abscondita, vllo vnquam tempore in mundo esse non possit.

Maximè quia sic Christus edocuit dũ Matt. 5. ait, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Et nemo ascendit lucernam & in abscondito ponit. &, Vos estis lux mundi. & Matth. 10. Quod in aure auditis pdicate sup tecta. & Luc. 9. Qui erubuerit me & sermo, me. cor. hominib. &c. quæ omnia in Apostolis, & Pontificib. & Doctoribus Ecclesiæ in munere docendi fidem illis succedentibus specialiter dicuntur. Ad hoc etiã aliquo modo faciunt ea quæ inferius proposi. 11. & proposi. 6. disseruntur.

Neque vspiam legitur, totam Ecclesiam Catholicam vel omnes fideles eius sic aliquando latuisse, etiam in maximis persecutionibus, etiam tempore Heliæ & veteris legis, vt nõ essent multi fideles ex omnibus gradibus & statibus Ecclesiæ qui veram fidem in ea manifestè colerent, & etiã cum palma martyrii confiterentur: & maximè in Ecclesia Rom. & Pontificibus eius hoc nunquam legitur contigisse.

Propos. 4. PROPOSITIO quarta quæ etiam ab omnibus hæreticis conceditur est: quod Ecclesia Cath. nõ potest errare in fide & moribus. Tum quia sancta sine macula & ruga, vt constat ex propositionibus præcedent. & infra dicendis in 11. proposi. in responsione ad quartũ arg. & quia 1. Thim. 3. Ecclesia est columna & firmamẽtum veritatis. & Christus id promisit Matth. 16. & 28. & Luc. 22. & Ioã. 14. vt proximè in tertia propo. dictum est. Tum etiã quia si posset errare ipsa quæ magistra, columna & firmamentum est veritatis, iam recurrentibus ad eam nõ esset salus nec infallibilis regula veritatis circa dubia fidei & morum.

Et nota, quòd hæc propositio & omnes aliæ loquentes de Ecclesia Cathol. intelligũtur pro omni tempore, de illa etiam quæ nunc est in Christianis temporis huius & semper erit, ab illa primitiua quæ fuit tempore Apost. per successiones Episc. & propagationes Ecclesiarum particulariũ diffusa per totum orbem & deriuata: & cum illa cõmunicans in eadem fide & lege & sacramẽtis, capite principali Christo & spiritu Dei inuisibiliter, Papa autẽ vicario illius visibiliter eam regẽte, eadem pœnitus Ecclesia Cath. est. Nunquam. n. Ecclesia Cath. desiit aut desinet esse sancta & in vera fide firmata, & permanens omni tempore, vt de hoc etiam latius agit Th. Waldẽ. vbi supra, & Axiomata Christiana lib. 3. art. 1. c. 7. & lib. 4. disput. 2. c. 6. & 7. & sequentibus.

Sed vtrum hæc Ecclesia quæ nunc est sit minoris aut æqualis auctoritatis cum illa prima quæ fuit tempore Apostolorum & cum sacra script. varii sunt modi dicendi inter catholicos.

Prima opinio tenet Ecclesiam simpliciter esse maioris auctoritatis quàm sit sacra script. idque propter verbum Dei vel Euangelium mentale in corde eius inspiratum, & propter quasdam alias rationes. quam opinionem tenent Abulẽ. in prologo super Matth. q. 19. & Albertus Pighius in sua Hierarchia, & Ostia, & Echius in confutatione responsionis Lutheranorum ad librum oblatũ imperatori art. 1. fol. 74.

Secunda opinio est Driedonis de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 2. c. 3. propositione 2. vbi distinguit de multiplici Euangelio mẽtali, vocali & scripto, & de multiplici Ecclesia primitiua & præsenti, & hac vel simul sumpta vel continuata cum illa primitiua. & secundum has distinctiones dicit Ecclesiam nunc maiorem, nunc æqualem, nũc minorem auctoritatem & certitudinem habere quàm sacra script. & quod ipsa Catholica Ecclesia habet. Dicit etiam Ecclesiam nostri temporis tantum minorem auctoritatem & certitudinem habere quàm sacram script. & quàm Ecclesiam primitiuam tempore Apostolorum. vbi & latius hæc omnia prosequitur: sed non omnibus persuadet.

Tertia opinio est libri dicti Axiomata Christiana lib. 4. disputa. 2. ca. 1. vsque ad cap. 11. vbi has duas opin. refert breuiterq; resoluit: sed nulla illarum ei prorsus placet: & quandam aliam tertiã opinionem illas ferè conciliantem ponit.

Quarta opin. est fratris PETRI Soto in suo lib. contra Brentium hæreticum non satis laudato; vbi nullam prædictarum opin. referens suam quoque non multum distantem à tertia opinione præcedente statuit.

Quinta opinio est, quod sacra scriptura simpliciter & omnino maioris auctoritatis quàm Ecclesia Catholica sit: id quod noster Medina in libro de recta in Deum fide lib. 7. c. 18. pulchrè & optimè probat.

Nos autem nulli harum opinionum præiudicantes, sententiam nostram ex ipsis cõflatam eas omnes conciliantem meditantes, per quatuor dicta in quibus Catholici omnes conueniunt procedendo interim dicamus. Primò, quod quamuis illa Ecclesia primitiua in personis tẽporis illius, scilicet in Apostolis & Euang. aliisq; Christi discipulis, habuerit copiosiorem auctoritatem ad miracula ad loquendũ variis linguis & prophetandũ & ad sacram scripturam scribendum & alia huiusmodi dona: at verò Ecclesia quæ nunc est, non quidem distincta ab illa primitiua in fide, lege & sacramentis, & successione Episcoporum,

nauis

nam hæc vel nulla, vel schismatica esset: sed Ecclesia quæ nunc est ab illa distincta in personis, deriuata autem ab illa per successiones Episcoporum ac Ecclesiarum & cum illa cōmunicans in eadem fide, lege, & sacramentis & sacra scriptura, æqualem cum illa auctoritatem habet, quò ad potestatem ordinis & iurisdictionis & ad rectā fidem conseruandum, & prædicandum, & sacrā scripturam exponendum vel interpretandum, & dubia quæcunque in fide & moribus diffiniendum. Quia eodem spiritu veritatis à sponso suo Christo sibi promisso ad prædicta omnia claues & potestatem habens ducitur & gubernatur vsq; ad finem mundi.

Secundò dico, quòd quò ad dicendum veritatem vt errare nō possit in fide & moribus, eadem auctoritas Diuina in hac & in illa Ecclesia primitiua Catholica & in sacra scriptura est, nec vlla contrarietas aut cōtradictio in eis esse potest. quia idem spiritus veritatis & vnitatis per eas semper loquitur & in illis est. Quo non obstante ipsi verbo Diuino semel iam reuelato per sermone m aut per scripturam canonicam Ecclesia subdita est.

Tertiò dico, quòd quamuis antequam Euangelium sciberetur per Apostolos & Euangelistas, Ecclesia Christi & eius auctoritas nobis innotuerit per Euangelii prædicationem Apostolicam: & deinde per ipsam Ecclesiam etiam nobis innotuerit, quæ scriptura Euangelii, postquam cœpit scribi, esset vera atque canonica: nunc autem postquam semel ipsa scriptura Euangelii vt canonica recepta est, per ipsam etiam constat nobis de vera Ecclesia Catholica & de ius fide & auctoritate, vt ait Gerson de examinatione doctrinarum alpha. 18. cōsideratione 5. litera C. & Osius in confessione fidei, tomo 1. c. 15. & Soto in defensione confessionis catholicæ c. 58. c. 59. & parte 2. c. 47. & Turrecrem. in decr. dist. 4. c. noli.

Quartò tandem dico, quòd licet de aliquibus libris olim dubitatum fuerit, an essent canonici: postea tamen Ecclesia Diuinitus illuminata censuit eos vti verè canonicos recipiendos, vt in sequenti propositione 5. latius habetur. at verò postquam semel eos vt canonicos recepit, non potest eosdem vti non canonicos vllo modo repudiare, neq; contra ibi scripta quicquam facere: sicuti nec potest sibiipsi spiritus Diuinus contradicere; quāuis bene possit eos interpretari & declarare, & eius interpretationi & declarationi ab omnibus standum est. Itaque licet Ecclesia & sacra scriptura sibi inuicem sint testes suæ veritatis, & altera notificet veritatem alterius: neutra tamen ab altera auctoritatem & veritatem suam habet sed à Spiritu sancto dictante & inspirante: nec in hoc altera maior altera est, vt optime ait Couarruuias in resolutionibus lib. 4. cap. 14. nume. 1. & tandem Medina de recta in Deum fide lib. 17. cap. 18. latius & pulchrè de hoc agit. Vbi & pulchrè probat, quod simpliciter sacra scriptura sicut & verbum Dei siue scriptum, siue prædicatum, siue inspiratum, maioris est auctoritatis quàm Ecclesia: sicut & verbum aut lex ipsa regis maioris est auctoritatis quàm nuntius eius quamlibet certissimus & fide dignissimus est. Optimè cum his consonat etiam noster Horantius de locis Theologicis lib. 2. c. 5. vti superius & propositione 5. latius habetur.

Propositio quinta, in qua non conueniunt nobiscum hæretici qui eam impudentissimè negāt nil admittentes quod expressè in sacra scriptura non continetur; quam ipsi solam admittunt secundum eum sensum quem arbitrātur. Est ergo propositio quòd standum est generali traditioni consuetudini & doctrinę Ecclesię Catholicę, etiā nostri temporis circa fidem & mores & sacramēta & canones librorum sacræ scripturæ, & eius expositionem & sensum. Propos. 5.

Quod patet, quia circa hæc omnia errare non potest; ex quo pertinent ad regulam fidei & morum, vt constat ex supradictis: sicut nec illa Ecclesia primitiua, quæ fuit tempore Apostolorum, nec inter hanc Ecclesiam nostri temporis & illam vlla contrarietas esse potest neque dissensio: cum eodem spiritu veritatis & pacis gubernetur.

Et quò ad libros sacræ scripturæ & eius sensum & expositionem specialiter idem probatur, & certè est innictissima ratio. Nam quærimus ab ipsis etiam hæreticis, vnde has scripturas quas ipsi solas audire vel acceptare volunt sacras esse nouerunt? aut eas esse quas Apostoli & Euangelistæ aliiq; prophetæ scripserunt? Et in sua prima integritate sine vlla corruptione ab hæreticis vel ab aliis facta permanere? aut tandem eas solas esse canonicas quomodo aut vnde nouerūt? Certè non possunt dicere nisi quod auctoritate Ecclesię, aut communis testimonii Doctorum aut vtriusque simul de hoc certi sunt: nam alia miracula aut certam reuelationem de hoc exhibere non possunt.

Tunc iterum quæro cuius Ecclesiæ & quorum Doctorum auctoritate? Certè dicere nō possunt, ꝙ illius tantum Ecclesię primitiuę quę fuit tempore Apost. nam eam in seipsa isti non viderunt sicut nec nos. (de Doctoribus aūt proximè dicemus) nullam ergo aliam Eccl. cuius auctoritate de hoc certi sunt assignare queunt nisi illam primitiuam: nō quidem in seipsa, sed prout per successiones prælatorum & propagationes Ecclesiarum particularium ad nos vsq; peruenit: & præsenti Ecclesię Cathol. quę nunc est continuatur, sub cuius tēporibus isti hæretici nati sunt: & per quā acceperunt credentia aut fidem vtriusq; testamenti. Doctores autem iidem sunt nunc & tunc qui in suis scriptis suum nobis testimonium atque sententiam de credendis reliquerūt, & per ea nobis exprimunt mentem suam de veritate fidei & sacræ scripturæ & veri sensus eius, quæ

ab illa Ecclesia primitiua vsque ad sua tempora semper erat in Ecclesia Catholica.

Nunc igitur audiant omnes hæretici. Si auctoritas illius Ecclesiæ vsq; ad hanc præsentem continuatę per medios patres sanctissimos atque doctissimos & Christi martyres & confessores plurimis miraculis illustratos, quales in Ecclesia fuisse negari non possunt, tanta est vt ipsa sola testificante istæ scripturæ credantur esse illorū, quorum nominibus intitulantur, esseque incorruptæ atque canonicę: quomodo hęc eadem auctoritas non erit tanta vt ex ipsa etiam credamus quis sit proprius & verus sensus, in quo ipsæ sacrę scripturæ à principio fuerunt intellectę, in quo etiā nunc sunt intelligendę, ita vt veram & firmissimam fidem pariant? Q̄uo etiam non erit tanta vt per eam verissimè credamus has vel illas esse Apostolicas traditiones solo verbo traditas ab eis, & hanc vel illam esse veram fidem doctrināq; Catholicam & Apostolicam Ecclesiam? Certè qua ratione dixerint hæretici hāc præsentem Ecclesiam ab illa primitiua per tot sanctos patres atque doctores vsque ad nos continuatam circa vnum istorū falli: eadem quoq; circa omnia prædicta & omnes articulos fidei necesse est contra seipsos impiè dicant falli & errare posse. & eadē ratione tota fides immo & Christus ipse negari posset. Quo absurdissimo dato nulla iam dabitur Ecclesia Catholica, quę semper in vera fide permaneat: neq; vlla regula verę fidei quam sine vlla dubitatione sequamur: id planè quod ipsis tantum hęreticis contingit. de quo etiam latius agit noster Medina de recta in Deum fide lib. 7. c. 1 6. vsque ad finem libri & lib. 5. c. t t.

Not. 1. Quibus non obstantibus notandum est primò q̄ Ecclesia Catholica, quæ nunc est non potest aliam fidem nec vltra illam edere aut docere alia credibilia: neq; condere nouum articulum fidei propriè atque præsius loquendo, neq; aliam sacram scripturam denuò conficere aut superaddere quàm ab Apostolis & Euangelistis scripta est: nec alia sacramenta instituere. Sed solum potest ea omnia declarare, etiam per noua vocabula quę in sacra script. non habentur, vt de hoc etiā Couarruuias in resolutionibus lib. 4. c. 14. & de libris canonicis latius agit, & Medina vbi supra & lib. 6. pulchrè nimis. & determinare potest modos & tempora & sensum ipsorum. Tum quia ad Galat. 1. Si nos aut Angelus de cœlo euangelizet vobis pręter id quod à nobis accepistis anathema sit. & Eph. 4. Vnus Deus, vna fides, vnū baptisma, Tum etiam quia omnia credibilia fidei lex & sacramenta per Christum tradita ad salutem & Ecclesiæ institutionem, quam ipse solus vt redemptor & caput suæ reipub. Christianæ instituere potest aut potuit, iam per Apostolos & Euangelistas, qui ab ipso Christo sunt testes & prædicatores sui ordinati, sufficienter verbo & scripto prædicata & annunciata sunt, vt ait Cyprian. in sermone de ablutione pedum. Tum demum, quia tota prædicatio & editio vel scriptura Noui testamenti ad ipsos tantum Apost. pertinuit: qui vel ipsi scriberent vel Euāgelistarum scripta probarent, & sua auctoritate Ecclesiis legenda & tenenda mandarent. hoc enim proprium munus & donum Apost. est: qui soli ad id pro Ecclesia fundanda à Christo electi & destinati sunt. Mar. vlt. Prędicate euāg. omni creaturę. & Matth. 28. Docete omnes gentes &c. & Act. 1. Eritis mihi testes in omni Iudęa & Samaria vsque ad vltimum terræ. & Ioan. 20. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. & 2. Corin. 3. Idoneos fecit noui testamenti ministros &c.

Secundò nota quod notanter dictum est Apostolos & Euang. docuisse verbo & scripto omnia pertinentia ad fidem vel salutem. Neq; enim omnia scripta sunt quæ docuerunt: multa nāque verbo prædicauerunt & Ecclesiis seruanda tradiderunt circa fidem & mores & sacramenta quæ scripta non sunt. & hæc eandem vim & auctoritatem habēt sicut ea quę in sacra scriptura cōtinentur. Not. 2.

Primum probatur ex secunda ad Thessalon. 2. Itaque fratres state & tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem siue per Epistolam nostram & 1. Corin. 11. post multa tradita inscriptis ait. Laudo vos quod sicut tradidi vobis pręcepta mea tenetis. & infra. Cętera cùm venero disponam. & 2. canonica Ioā. Plura habens vobis scribere nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos: & ore ad os loqui. & 1. Ioā. 2. Quod audistis ab initio in vobis permaneat: quia si id in vobis permiserit, & vos in filio & patre manebitis. & 1. ad Timo. 1. Rogaui te vt remaneres Ephesi vt denunciares quibusdā, ne aliter siue ne diuersa docerent, scilicet quàm ego docui. Fortè enim tunc nondum omnia scripto tradiderat. & ca. 6. ait. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est & nihil sciens &c. Ecce de scriptura non meminit sed de sermone Christi & Apostolorum. & 2. ad ipsum Timoth. 3. ait. Tu autem assequutus es meam doctrinam & institutionem, scilicet verbo & opere tibi traditam. & Act. 15. Paulus & alii discipuli tradebant ciuitatibus, quibus prædicabant custodire dogmata quę erant decreta ab Apostolis & senioribus. & tandem ad Timoth. 1. habetur. Reliqui te cretæ vt quæ desunt corrigas, scilicet, docens verbo ea quæ scripta non sunt & à me didicisti, ideo sequitur. sicut disposui tibi. & cap. 2. Loquere quę decent sanam doctrinam. infra, verbum sanum irreprehensibile in integritate. infra, vt doctrinam Saluatoris ornent in omnibus, s. moribus ritibus & cæremoniis. vnde constat etiam consuetudinis & traditiones erroneas, si quæ tunc fuissent generaliter in Ecclesia, non esse permissas, sed eas tantum esse relictas & edoctas ab

ab Apostolis quæ verè catholicæ sunt. Item secundò vtrumque probatur, tum ipsa experientia: nam sacræ scripturæ maxima pars. s. Euangelia & quędam alia etiam secundum ipsos hæreticos sola traditione Apostolica habentur canonica in Ecclesia. Nam in sacra scriptura nihil habetur de hac vel illa scriptura recipienda. Tum etiam id probatur auctoritate omnium Sanctorũ Patrum atque Doctorum qui à tempore Apostolorum hucusque in Ecclesia fuerunt: qui concorditer dicunt, Christum & Apostolos multa circa fidem mores & sacramenta nō scripto sed verbo & opere tradidisse, quæ sunt in practica & consuetudine generali Ecclesię Cathol. Et hęc non minus dicunt esse obseruanda q̃ ea quæ sunt in sacra script. ea præsertim quæ generaliter omnibus & pro omni tempore tenenda in Ecclesia tradita sunt, & eo modo quo Ecclesia accepit & interpretata est. Nã de tẽporalibus & particularibus secus est: & ratio huius est, quia ex quo sunt verba Diuina Apostolis reuelata & per ipsos prędicata ad nostram salutem & fidem in Ecclesia constituendam, sicut & ea quæ in sacra scriptura sunt: non ergo minus credenda sunt, neq; minorẽ auctoritatem habent, quàm si scripta essent, aut quàm ea quæ scripta sunt: ad hoc enim nil refert scripta vel non scripta esse. Et hoc verum est de traditionibus illis quas, vti diximus, constat generaliter esse receptas in Ecclesia à tẽpore Apostolorum ad nos vsque deriuatas & traditas, quia vt patet ex supradictis in hoc Ecclesia Catholica errare non potest.

Quòd autem Doctores id ita communiter doceant, testes sunt Dionysius Areopagita de Hierarchia Ecclesiastica. c. 1. &c. Tertullianus de prę scriptionibus hęreticorum & clarius contra Martionem lib. 1. & lib. 4. & latius de Corona militis. Origen. lib. 1. cõmen. super Matt. homil. 29. & clarius homil. 5. supra numeros, & in periarchon in pręfatione. Cyprianus sermone de ablutione pedum. Athanasius. 1. Cor. 11. & lib. de decretis Synodi Nicenæ contra Euseb. & in concilio 12. Toletano. c. 4. & in 7. synodo generali actione 7. & in concilio Tridẽ. sess. 4. Basilius lib. 1. de Spiritu sancto. c. 27. 29. Chrisost. super 2. ad Thess. 2. Epiphanius apertè cõtra hęresem 41. 61. 75. Irenęus clarissimè in lib. 3. c. 3. & 4. B. Clemens lib. 10. recognitionum. & Epist. 4. & refertur dist. 37. c. relatum. Hiero. expressissimè in Epist. 14. cõtra Luciferianos, & super id 1. Cor. 11. Nos talẽ consuetudinẽ non habemus. & Damasc. li. 4. c. 13. & 17. & Leo Papa. in sermone de ieiunio Pẽthecostes. Isidorus lib. 5. Ethimol. Item Eusebius Cęsariẽ. in historia Ecclesiast. lib. 3. c. 24. 25. 26. & lib. 4. c. 8. & 14. & lib. 5. c. 6. 24. 25. & lib. 7. c. 2. idem testificatur de Ignatio, Serapione, Egesippo, & Clemente Alexandrino, & historia Tripartita libro 9. cap. 38. idem refert, & tandem latius & apertius Aug. lib. 2. cõtra Donatistas. c. 7. 8. & 9. & lib. 4. c. 6. & 24. vbi expressè ait, quod id quod semper tenuit Ecclesia vniuersalis nec in Concil. prius statutum reperitur, credendum est auctoritate Apostolica traditum esse. Idem lib. 11. contra Faustum cap. 5. & Epistola 118. ad Iannariũ. & Epistola 86. ad Casulanum, & contra Cresconium Grammaticum lib. 1. c. 32. 33. & lib. 7. de trini. c. 4. & alibi sæpius. Et refertur distinc. 11. c. Ecclesiasticarum. c. palàm. cap. Catholica. c. in his, & dist. 12. c. illa. & de celebratione missarum. c. cum Marthæ.

De hoc etiam latius agit Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 22. vsque c. 30. & lib. de sacramentalibus tit. 4. c. 27. & Vincentius Lirinen. contra hæreses. & liber axiomata christiana. lib. 2. art. 5. & lib. 3. art. 1. cap. 1. 6. & 9. & latius Osius Episcopus Varmien. in confessione fidei tomo 1. cap. 27. & tomo 2. c. 32. vbi & refert Theodoritum in sua historia Ecclesiastica lib. 1. c. 8. dicentem, quòd ex traditionibus Apostolicis in Ecclesia vrgentibus Arrius in Cõcilio Niceno damnatus est. Quod etiam idem Osius alibi cõtra Brentium lib. 2. & 3. & 4. & Roffen. contra Lutherum in prologo veritate 9. & in art. 27. & Cano. de locis theologicis lib. 3. latius probant, & Couarruuias in resolutionibus lib. 1. cap. 10. num. 3. & lib. 4. cap. 14. Item Alber. Pigius lib. 1. Hierarchiæ. c. 2. vsq; c. 5. & noster Castro de hæresibus lib. 1. c. 4. vsque c. 8. vbi refert ipsos etiã Lutheranos cõtra Anabaptistas torquẽtes quasdam scripturas vt eos conuincerent; tandem ad cõmunem sensum & traditionem Ecclesię appellasse. & Osius in libello de veritate hæresum siue sectarum temporis huius fo. 12. 18. 23. 28. & in altero lib. 1. contra Brentiũ fo. 10. & 14. & lib. 3. fo. 167. hoc idem ab ipsis Lutheranis cõtra illos, & contra Zuinglianos, & Sacramentarios & ab aliis contra alios hęreticos inuicem esse factum ostendit. & tandem Soto in defensione cõfessionis Catholicæ contra Brentium par. 2. c. 50. vsq; c. 70. cum supradictis concordans latissimè de his agit, & præ omnibus noster Medina vbi supra, noster etiam Horantius de locis Catholicis lib. 2. cap. 13.

Patet igitur ex omnibus secundum Tertullianum, Origenem, Augustinum de doctr. Christiana. lib. 3. c. 8. aliosque Doctores vbi supra, ad verum sensum scripturarum & veram fidem habendum, ad consensum & traditionem Ecclesiæ tandem esse recurrendum.

Sed tertiò notan. quòd duplex est genus prædictarum traditionum Apostolicarũ in Ecclesia generaliter receptarum. Primum est earũ de quibus nullũ vnquam dubiũ fuit in Ecclesia nec initiũ earum reperitur, sed perpetuo à tẽpore Apostolorum in Ecclesia vniuersali obseruatę sunt. Et has constat ab ipsis Apost. verbo & opere traditas esse, secundum Augustinum lib. 4. contra Donatistas capi. 24. vt supra dictum est. & hu-

iusmodi sunt multa quæ Basil. refert lib. de Spiritu sancto. c. 27. vt signatio crucis in fronte, & alibi. obiuratio Sathanę à baptizãdis, inũctio illorũ, baptismus infantiũ, sacrificiũ missę, oratio ꝓ defunctis, vota monastica religionis, & multa alia.

Secundum genus est earum de quibus aliqñ dubitatũ est, & variæ fuerunt sententię catholicorũ & Ecclesiarum etiam Apostolicarum: quia vel ab ipsis Apostolis nõ fuerunt tam clarè omnibus traditæ, vel vbique prædicatæ, vel quia non fuerunt ab omnibus fidelibus illius temporis eodem modo nec tam clarè aut plenè intellectæ & obseruatæ: & ita temporis decursu magis variatæ aut dubitatæ sunt: tamen postea vt esset omniũ in his concordia fidelium in conciliis generalibus totius orbis diffinitæ sunt, & ab omnibus approbatæ. vt est celebratio Paschæ die dominico, & de aliis quibusdam festis Domini nostri, & de die dominica celebranda, & de recipiendo baptismo hæreticorum secundum Augustinum lib. 2. contra Donatistas cap. 7. & secundum ipsum lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. talis fuit canonizatio aliquorum librorum sacrę scripturæ, vt Thobię, Iudith, Hester, Machabęorum, Sapientiæ, Ecclesiastici, & aliquarum Epistolarum Apostolorum, & Apocalipsis, & secundum Ambr. & Chrisost. ieiunium quadragesimę, & eiusmodi alia multa.

Omnes igitur supradictæ traditiones primi & secundi generis quæ generaliter tenentur in Ecclesia, licet in sacra scriptura non sint, obseruandæ sunt à fidelibus, sicut ea quæ scripta sunt, & valent ad declarationem ipsarum scripturarum. quia ex quo hæc iam in conciliis ab omnibus diffinita sunt, & per Ecclesiam generaliter acceptata, quæ in fide & moribus errare non potest, non est super his amplius dubitandum, vt ait August. t 18. Epistola ad Ianuarium & habet distinct. 12. cap. illa. cap. Ecclesiasticarum, dicens, ea quæ per totum orbem seruat Ecclesia & scripta non sunt, certissimum est ab Apostolis tradita vel in conciliis totius orbis esse diffinita: neque de his omnibus magis dubitandum est quàm de ipsa scriptura sacra: & illis contradicere manifesta insania est. hęc ille in sententia.

Et nota quòd prædictæ traditiones sunt recipiendæ eo modo quo traditæ & per Ecclesiam receptę sunt & non aliter. Nam aliquę earum traditę sunt tanq̃ necessarię ad veritatem sacramẽtorum, ita ꝙ si aliter fiant non erunt sacramenta: neq; suum habebunt effectum. Aliquę solum sub pręcepto, ita quòd sine eis erit quidem sacramẽtum & eius effectus: sed peccabit mortaliter aut venialiter aliter faciens. Aliquę sunt solũ de consilio aut de decentia. Aliquę sunt generales pro omnibus & omni tẽporę. Aliquæ non nisi spãles pro aliquibus aut pro aliquo tantum tẽpore, vel ex eá qua cessante cessant & ipsæ, vt fuit præceptũ Apostolorum de cauẽdo à suffocato & sanguine & idolothytis, Act. 15. & ꝙ mulier oret in Ecclesia velato capite 1. Corin. 11. Et hęc possunt per Ecclesiam pro tempore ex causa mutari, vt cõica re laicos sub vtraq; vel sub altera tantũ specie, & alia eiusmodi q̃ ad gubernationẽ Eccl. spectant.

De quibus omnibus quando fuerit dubium an sit traditio Apostolica, & quõ debeat intelligi & obseruari, regula est quam tradit Aug. lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. & habetur distinc. 19. c. in canonicis. ꝙ illę traditiones quæ ab omnibus Ecclesiis sine vllo dubio receptę sunt, eodem modo sunt ab omnibus obseruandæ. Quando verò non ab omnibus, vel non eodem modo recipiuntur, sequenda est auctoritas plurium & grauiorum Ecclesiarum. Quòd si Ecclesiæ numero sint æquales: tunc illę quæ maioris sunt auctoritatis sequendæ sunt. Hęc ille. Vnde tandem liquet, quòd in his non, nisi vsus & obseruantia Ecclesię tenenda est: & pręcipuè Ecclesię Rom. quę omnibus præstat, & errare non potest. distinctio. 11. t. 12. vt infra proposi. 7. 8. & 10. latius habetur. vt de his etiam Soto vbi supra. cap. 56. vsque 59. latius & optimè agit.

Nota tandem quartò, quòd tũc dicitur & censetur Ecclesiam talem doctrinam, sensum & traditionem tenere, quãdo Pastores atq; Doctores eius vniuersaliter sine vlla illius contradictione impunita ita tenent, atq; consentiunt. Neque. n. in hoc curandum est de iudicio vulgi aut priuatorum hominũ: quia in hoc nullũ ius habent, sicut neq; in decretis & gestis cuiuslibet alterius reip. bene ordinatæ, quod etiam inde patet. Nam cũ vna eademq; omnium fidelium sit fides, eiusque confessio; & ne suum quisq; sensum sequatur, & vt confusio babilonica caueatur; oporteat ordinem esse & publicum magisteriũ cęterosq; ministros ministeriorũ Dei, & pręcipuè ad tradẽdum doctrinam fidei, iuxta id. 1. Cor. 14. Omnia honestè & secundum ordinem fiant in vobis. Hi aũt ministri verbi Dei sunt solũ Pastores atq; Doct. Ecclesię qui Apostolis & Euang. successerunt in munere docendi fidem & Euangelium, & sacram script. cum dono interpretationis sermonũ eius, secundum id Eph. 4. Dedit quosdam Pastores atque Doctores in ędificationem &c. & 1. Corinth. 12. Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes interpretantur? & ita in his tantum accommodè & non promiscuè in tota multitudine Christus dedit Ecclesiæ claues regni cœlorum, & potestatem & alia munera & dona illustrationis ad eius gubernationẽ illi promissę. Horum igitur tm̃ iudiciũ, consensus & doctrina siue traditio, quam sequitur Ecclesia ab illis edocta, ipsius censetur Ecclesiæ, inter quos ad summum Pontificem id pertinet: & ea quæ inter alios dubia sunt finaliter definire: auctoritate cui nulli liceat repugnare; nempe vt sit ordo per quem in vna Ecclesia ad vnitatem omnia reducantur, vt dictũ est & infra; propo. 9. & 10. latius de hoc agitur. Not. 4.

Cum

Cùm his omnibus expreſsè concordant Irenæus.lib.3.cap.3.& 4.cap.43.44.45.& Hieron. & Auguſt.in pſal.86.Dominus narrabit in ſcripturis populorum &c.& pſal.44. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii. conſtitues principes ſuper omnem terram. Et Tertulianus contra Martionem lib.4.& de corona militis & clarius B.Tho. 22.q.1.art.9.10.& alii doctores Scholaſtici in 3. ſenten.diſtinct.25.& Tho.Walden.in doctrinali fidei lib.2.art.2.cap.20.22 & Caſtro de hæreſibus lib.1.cap.4.cap.6.vſque c.8.& tādem de his Albertus Pighius in ſua Hierarchia,lib.1.c.2.& 3.& lib.2.c.7.& lib.6.c.3. & Simancas de hæreſibus.c.21.23.& Oſius lib.2.& 3.& 4.cōtra Brētium de iudicibus rerum Eccleſiaſticarū & fidei; & Couarruuias in reſolutionibus lib.4.c.14.capitulo 16.Vbi de libris canonicis ſacræ ſcripturæ & de aliis per Eccleſias approbatis, & noſter Medina de recta in Deum fide per totum librum ſextum & ſeptimum latius agunt.& multi etiam de hæreticis conſentiunt, quamuis multi etiam eorum diſſentiant propter argumenta quæ proximè ſequuntur & ſoluuntur.

1.Arg. CONTRA ſupradicta hæretici argunt tripliciter.Primò, quia omnia neceſſaria ad ſalutem ſunt iam ſcripta per Apoſtolos & Euangeliſtas, non ergo oportet alias traditiones Apoſtolorum, Eccleſiæ vel Doctorum aut aliorum quorūcūq; doctrinas aut reuelationes etiam Eccleſię ańſcultare ſiue recipere:maximè quia periculum eſt incerta pro certis recipiendi,vt de beato Cypriano ait Augu.lib.contra Donatiſtas in hoc illum eſſe deceptum, dum putauit eſſe traditionem & reuelationem Eccleſiæ de rebaptizandis hæreticis quę non erat.& antecedēs patet per Chriſoſt. ſuper ad Titum homilia.1.ibi manifeſtauit verbū ſuum in prædicatione quæ data eſt mihi; hæc eſt prædicatio &c,vbi ait,Euangelium continet omnia,& prædicationis verbo omnia concluſit. Itē Auguſt.Super Io.11.tractatu.49.ait, non omnia ſcripta ſunt, electa autem ſunt quę ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere videbantur.

Reſponſio ad arg. Reſpondeo negando antecedens. & ad eius probationem ex Chriſoſtomo,dico ipſum ibi loqui de Euangelio eiuſq; prædicatione, in quibus includuntur nō ſolum quæ ſcripta ſed etiam quæ verbo tradita ſunt Eccleſiæ ſiue fidelibus tenenda.Plus igitur includit Euangelium & eius prædicatio quàm ipſius ſcriptura ſacra.

Ad Auguſt.autem dico,ipſum ibi loqui de geſtis & myſteriis Chriſti.quo modo ſcilicet conceptus, natus,cōuerſatus & paſſus eſt,ſurrexit & aſcendit in cœlum & aliis eiuſmodi. Ex quibus dicit delecta eſſe quæ ſcriberentur quæ ſufficiunt ad fidem de eo habendam & ad ſalutem. Sunt tamen multa alia quæ dixit & fecit ipſe & Apoſtoli,ad fidem & mores pertinentia & ſcitu neceſſaria,quæ ſpecialiter non ſcripto, ſed ſolo verbo & opere tradita ſunt Eccleſiæ vti ſuperius probatum eſt:de quibus non loquitur Auguſtinus:alioqui ſibi ipſi aliiſq; Doctoribus & Eccleſiæ(quod abſit) apertè contradiceret. Rurſus hæc omnia quæ ſufficiunt ad ſalutem ſcripta quidem ſunt in vniuerſali, videlicet vbi de Eccleſiæ firmitate, & auctoritate & obedientia,& de fide illi præſtanda & prælatis atq; doctoribus, & de clauibus, & aliis huiuſmodi ipſa ſcriptura loquitur. Hæc.n. mittunt nos ad ea ſuſcipienda quæ ab Eccleſia & Patribus tradita ſunt. Neq, periculum ſed certitudo tutiſsima eſt ſenſum Eccleſię ſequi,ſi homo ſolicitè velit attendere quid illa teneat eiuſq; doctores, cum quo ſtat quòad homo poſsit decipi per ſuam affectionem vel negligentiam, ſicut & in ſacræ ſcripturæ intellectione.

Secundò ad idem argumētatur, nam licet Eccleſia habeat auctoritatem declarandi & iudicandi de ſcriptura & de doctrinis,& tradendi regulam credibilium & morum vt dictum eſt: ita tamen vt intra metas ſacræ ſcripturæ in his ſe cōtineat & non vltra progrediatur. Quod probatur.Primò,quia ab illa recedere nec Angelo quidem fas eſt. Galath.1.Si quis aliud Euangelizauerit præterquàm à nobis accepiſtis anathema ſit. 2.arg.

Item ſecundò quia regula fidei eſt verbū Dei, cuius reuelationi Diuinæ tantum innittitur fides Eccleſiæ.pſal.118.Lucerna pedibus meis verbum tuum & 2. Pet.2. Habemus firmiorem propheticum ſermonem &c.

Tertiò quia Origenes homilia prima in Hieremiam ait. Neceſſe eſt nobis ſcripturas ſanctas in teſtimonium vocare: quia ſine his ſenſus noſtri non habent fidem.& Hieron.in Matth.23. quod ſine auctoritate ſcripturæ dicitur,eadem facilitate cōtemnitur qua dicitur,& ſuper ad Tit.1. ait ſine auctoritate ſcripturarum garrulitas non habet fidem. Item Chriſoſt.in imperfecto.ſuper Math.24.homilia.49.ait. Hoc tempore(quo ſcilicet hęreſes vagātur in Eccleſia) nulla probatio poteſt eſſe vera Chriſtianitatis,neq; refugium eſt ad veram fidem Eccleſiamq; Chriſti cognoſcendam, niſi per ſcripturas. Item Auguſt. Epiſtola.166.ait. In ſcripturis didicimus Chriſtum & Eccleſiam eius. Et tomo 11. contra Epiſtolam Petiliani. cap.2.3.& 4.eſt ad idem.

Reſpondeo negando quod in argumento prętenditur. & ad primam eius probationem dico, verum eſſe quòd Eccleſia non poteſt aliam fidem nec alia tradere credibilia,quàm nobis per Chriſtum & Apoſtolos prædicata & tradita ſunt: cum quo ſtat: quòd poteſt ea omnia declarando tradere explicitè multa quæ in illis implicitè continentur, aut ſequuntur ex illis. Neq; ſic Euangelizatur præter quod Apoſtolis Euangelizatū eſt, vti hoc etiam ſupra ſatis probatum eſt. quod eſt verum etiam ſi aliis verbis clarius non tamen contra ſacram ſcripturam tradantur, vt ait Auguſt.libro 7.de trinit.capitulo.4.& Gregor, Naziā.& Cyrillus, & Athanaſius.vt Oſius etiam Reſpondeo ad 1.arg.

contra

contra Bretium lib.2.& 3.fol.288.201.230.&c. & lib.4.latius refert.

Ad secundam respondeo quod regula fidei est quidem verbum Dei, sed non solum scripto, sed etiam verbo aut prædicatione traditum, aut inspiratione occulta vel manifesta quomodolibet reuelatum. de qua traditione & reuelatione verbi Dei non de sola eius scriptura præcipuè intelliguntur & loquuntur. psal.118.& 2.Pet.2.& aliæ similes auctoritates quæ adduci possunt.

Ad auctoritatem autem Orig. quæ videtur replica contra hoc, dico quòd intelligitur sicut & loquitur contra eos qui priuatis ratiocinationibus & argutiis tantum humanis fidem tractant, quales multi tunc erant hæretici. & hoc docet Origen. esse relinquendum, & in sacra scriptura veram fidem esse quærendam: non quidem quomodolibet intellecta, sed vt ab Ecclesia & Patribus explicatur & traditur vt superius probatum est.

Ad Hieron. similiter respon. & insuper dico, non esse garrulitatem sensus & traditiones Doctorum & Ecclesiæ: ex quo traditionibus Apostolorum & Diuinis illustrationibus aut rectæ rationi per fidem illuminatæ nituntur, licet in sacra scriptura non contineantur expressè. Solum igitur garrulitas vana est quę priuatim sine sufficiente ratione, aut vera Ecclesiæ traditione profertur, de qua Hieron. loquitur. Chrysost. etiam similiter vt Origenes intelligitur: quamuis etiam posset refutari opus illud vtpotè falsatum ab hęreticis: ideo namq; in eodem libro aliqui errores per hæreticos admixti deprehenduntur. Aug. autem solum dicit, quòd ex scriptura probatur Origo, vnitas, antiquitas, vniuersalitas, veritas & auctoritas Ecclesiæ Christi: cum quo star, quòd eius traditiones atq; doctrina sicut & alia de fide in sacra scriptura contenta, vt iam diximus accipienda sint.

3. arg. Tertiò arg. nam interpretatio & declaratio scripturæ & verbi Dei, non nisi spiritu Diuino fieri debet: hic autem spiritus non est alligatus his vel illis personis; sed diuidit singulis prout vult. 1. Corinth. 12. ergo non solum Ecclesiæ, aut patribus concilii, aut Papæ datur prædicta gratia interpretationis scripturæ; sed etiam multis aliis priuatis hominibus, etiam illorum superiorum interpretatione prætermissa.

Respondeo ad 3. arg. Respondeo ad 3. argum. quòd illa eius minor est vera regulariter si non excludatur debita diligentia ex parte nostra. Ioã. 5. Scrutamini scriptu. Sed negatur consequentia ratione vltimæ partis illius consequentis. Nam licet reuelatio Diuina multis aliis fieri possit: at verò cùm non sit Deus dissensionis sed pacis & vnitatis, fit vt nulla reuelatio vera credenda sit, nisi doctrinæ & traditionibus Ecclesiæ & Patrum eius consona sit. immo dum de illa dubium ant incertum est: cùm. 1. Ioan. 4. Spiritus probandi sint, & ordo simul et magisterium certum doctrinarum & reuelationũ sit in Ecclesia: fit certè vt nulli circa hæc credendum sit, quousq; per certum iudicium Ecclesię, putà maiorum eius examinatus approbetur. immo neq; in publicum ea priuata doctrinæ reuelatio vulganda neq; Diuina iudicanda est, ni si visibilibus signis eius missio & reuelatio prædicta apud prælatos Ecclesiæ sufficienter osten datur, vt in capitulo cùm ex iniuncto, de hæreticis. iam decreuerit Ecclesia. Ad quod August. de Doctrina Christiana lib.3.ca.8. etiam ait dubia esse decernenda ex scripturarum locis planioribus & Ecclesiæ auctoritate. Ad idem est Tertulianus de præscript. hæreticorum. Præsumptuosissima igitur hæresis est prætermissa Ecclesiæ & sanctorum Patrum atq; doctorum auctoritate & sensu, in quibus tam constat spiritum Christi & veritatis esse; nonum alium spiritum Diuinum & sensum scripturarum quærere vel sibi arrogare. Sed & de his etiã latius infra propositione. 6. in 3. Signo veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ: vbi & alia quinque argumenta hæreticorum cum suis solutionibus ad hoc idem habentur.

Propositio. 6. ex tribus signis infallibilibus aut ex quouis eorum sufficienter & manifestè cognoscitur, vbi & in quibus est vera Ecclesia Catholica; cum vera fide & vero sensu sacræ scripturæ. Primò ex vnitate eiusdem semper antiquæ fidei atq; Doctrinæ & traditionum vniuersalium Ecclesiæ Christi in fide, moribus & sacramentis, simul & continua successione Pontificum in ea à tempore Apostolorum. Secundò ex sanctitate personarum miraculis comprobata. Tertiò ex concordi omnium Doctorum & Sanctorum Patrum sensu atq; sententia. *6. propositio.*

Hæc propositio est valde notanda contra omnes hæreticos falso iactantes apud ipsos tantum esse Ecclesiam Catholicam, cum vera fide & sensu scripturarum. Sed ex his vel ex quouis horum trium signorum facilè de suo errore conuincentur, & latibula omnium suarum hæresum illis occluduntur. Nam vbi hæc omnia vel aliquod eorum fuerit ibi certè & non alibi est vera fides & Ecclesia Catholica vt expressè ait Aug. tomo. 4. contra Epistolam Manichæi vel fundamenti capitulo. 4. Vt etiam Osius & Soto aliique doctores antiqui inferius allegati latius prosequuntur. Igitur singula declarãtur, simul atq; probant.

Primum ergo signum veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ, est vnitas eiusdem semper antiquæ fidei & doctrinæ & traditionum vniuersalium Ecclesiæ, in substantialibus fidei morum & sacramentorum, à tempore Apostolorum sine vlla varietate aut contradictione fidelium obseruata; simul & continua successio Pontificum in sedibus Apostolicis & præcipuè in cathedra Ecclesiæ vel beati Petri. Hoc inquam, est infallibile signum, quòd ibi est vera fides, & Ecclesia Christi siue Catholica Christianorum qui *Primũ signũ veræ fidei et Ecclesiæ Catholicæ.*

eam

eam tenent atq; sequuntur. Quod probatur dupliter. Primò quia, vt constat ex supradictis in 4. & 5. propositione, vera fides cum vera Ecclesia Catholica semper coniuncta est & è conuerso: ideo alterum ex altero probatur & ostenditur manifestè, immò ex vera Ecclesia Catholica potius probatur & ostenditur veritas fidei, quæ ibi est quàm èconuerso. Quia notior est etiam sensibus Ecclesia quàm veritas fidei, secundum Augustin. vbi supra contra Epistolam Manichęi capitulo. 5. & lib. 11. contra Faustum capitulo. 5. dicentem Euangelio non crederem nisi auctoritas Ecclesiæ me moueret. Constat autem ex supradictis in quarta & quinta propositione, vnam eandemque fidem & doctrinam antiquam, & traditiones generales Ecclesiæ cū continua successione Pontificum à tempore Apostolorū, nō nisi vera esse posse vbicunq; illa sint, ibidem ergo etiam constat veram Ecclesiam Christi siue Catholicam esse. & quidem vt noster Medina de recta in Deum fide libro. 7. capitulo. 26. optimè prosequitur, legitima successio Pontificum Catholicorum est, cùm immutata doctrina & moribus Ecclesiasticis vnus Pastor & Doctor alteri succedit, & sequens præcedentis magisterio & Cathedræ sufficitur: quia cùm magisterium veræ fidei semper pertineat ad Cathedram pontificalem Ecclesiæ secundum id Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ &c. neque in Ecclesia Catholica alterutrum deficere possit, vt supra propositio tertia & quarta habetur: iam sequitur manifestè quòd vbi est legitima successio Pontificum in Cathedra Ecclesiæ, qualis in Ecclesia Rom. semper fuit & erit vt infra propositio. septima & octaua probatur, ibi etiam manifestum signum verę fidei & Ecclesiæ Catholicę est.

Secundò probatur idem. quia sicut omnis noua doctrina fidei, morum & sacramentorum est manifestum signum erroris, vt infra propositio. 12. latius probatur; ita è conuerso vnitas in antiqua fide & doctrina &c. vt ait hęc propositio, est manifestū signum veritatis eius simul & Ecclesiæ Catholicæ. Nam & psal. 116. Veritas Domini manet in æternum.

Vbi & nota, quòd nisi ostendatur quando aliqui fideles à Catholica fide vel doctrina & consensu antiquo fidelium populorum discesserunt, vt ostenduntur hæretici: certè in vnitate antiquæ fidei Catholicæ permanere censendi sunt: eamque esse veram fidem quam illi tenent dicendum est. Quia Deus nunquam permittet errorem aliquem, vel manifestam multorum discessionem ab Apostolica & antiqua Doctrina vera & vnitate Catholica Ecclesiam acceptare, neq; occultè factam permittere vel dissimulare. Sed illi statim, vt cognita est à fidelibus contradicitur. aliàs vel fides vel eius confesio in Ecclesia Catholica periret, vti superius propositione tertià probatum est. Experientia quoque, quoties à tempore Apostolorum hæretici orti sunt, idem testatur. Nam statim illis Catholici restiterunt.

Et cum supradictis expresè concordant Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum, & contra Martionem libro 1. & 4. Item Cyprianus de simplicitate prælatorum & libro. 1. Epistola. 6. & libro. 4. Epist. 2. & 9. & latius Irenæus libro. 3. capitulo 2. 3. & 4. & lib. 4. capitulo. 63. & 43. August. contra Epistolam Manichæi vel fundamenti capitulo. 4. & 5. & Epistola. 16 8. & 67. & quæstio. t 10. noui & veteris testamenti. & de vtilitate credendi capitulo. 6. 10. 17. 46. & contra Donatistas libro. 2. & sequen. Origenes in prohemio periarchon & homilia. 29. 30. Super id Matth. 24. Si quis vobis dixerit ecce Christus hic aut illic nolite credere &c. Ambr. de fide libro. 1. capitulo 4. & Hierony. in Epistola ad Damasum Papam. & lib. 1. & 3. contra Ruffinum latius de hoc, & Vincentius lirinen. cōtra hæreses. Epiphanius hæresi. 73. & in confutatione synodi quæ falsò. 7. dicta est. Item actione 6. secundæ Nice. Hylarius lib. 7. de trinit. & libro ad Constantium Augustum, Bernard. in cantic. ser. 66. vbi omnes expresè dicunt, ꝙ sicut vbi est varietas dogmatum atque sententiarum; & vbi non est vnitas Doctrinæ, nec successio legitima Episcoporum ab Apostolis in sede Apostolica, ibi nec vera Doctrina fidei, nec Ecclesia Christi est. Ita è conuerso vbi est vnitas fidei antiquæ, & legitima successio prędicta ibi vera fides & Ecclesia Christi quæ vnica & eadem sibi semper est. Cum quibus etiam consonant om ies alii doctores qui infra propositione 10. & 12. referuntur, & Eusebius Cæsarien. in hist. Ecclesiast. lib. 12. capitulō. 29. vsque 32. & Nicephorus in sua historia Ecclesiastic. libro 4. capitulo 5. & 7. de quo & Osius in confessione fidei tomo 1. capitulo 25. 27. & 28. Soto in defensione confesionis Catholicæ capitulo. 52. vsq; 59. contra Brentium latius agunt. & noster. Medina vbi supra. noster etiam Horantius de locis Catholicis lib. 6. c. 6. & 7.

Secundum signum veræ fidei & Ecclesię Catholicæ est sanctitas personarum veris miraculis comprobata. est enim infallibile signum, ꝙ ibi est vera fides & Ecclesia Catholica, vbi sunt tot sancti miraculis illustrati, viuentes secundum eam fidem & legem. Quod probatur quadrupliciter. Primò, nam cùm vera miracula sint testimonia Diuina, ex quo à solo Deo fieri possunt, qui solus est supra naturam psal. 71. Qui facit mirabilia solus vti omnes etiam hæretici confitentur: pręter quosdam insanos dicentes miracula omnia esse pręstigias, de quo & B. Thó. 1. part. q. 105. art. 6. & 3. par. q. 43. art. 2. & in 22. q. 178. art. 2. & Scot. in prologo. q. 2. & noster Medina de recta in Deum fide lib. 2. c. 7. latius probat. *Secundū signum veræ fidei Ecclesiæ Cathol.*

bat. Igitur si fiát iu testimonium Doctrinæ vel fidei; ipsa iam manifestè vera esse Diuinitus cõprobatur. Si autem in testimonium sanctitatis fiant: tunc quoq; veritas fidei & legis, secundum quam viuentes sancti sunt, Diuinitus ostenditur. porrò quando ad consolationem fidelium, vel propter fidem aut deuotionem petentium fiunt, cùm ipsa fides & deuotio per ea miracula Diuinitus approbetur: tunc etiam ad testimonium fidei reducuntur.

Secundò probatur idem. quia aliàs Deus regularitr per sua miracula nos deciperet, & sanctos suos ei fideliter seruientes; immò & Ecclesiam suam, contra id Hæbr.6. Impossibile est Deum mentiri.& psal. 144.fidelis Deus in omnibus verbis suis & sanctus in omnibus operibus suis.& Io.3.& 8.c.& ad Rom.3.Deus verax est.

Tum tertiò. quia sic per miracula sufficienter & infallibiter probata & acceptata est veritas fidei in toto mundo. Sanctitas ergo legis secundum quam, sancta vita est, sufficieuter per miracula Diuinitus comprobatur. Nam vt Scotus ait vbi supra, ratio naturalis, & communis omnium hominum sensus hoc habet: nisi enim omnes iudicassent verum miraculum Diuinam auctoritatem habere sufficienterq; probare: certè legem Euangelicam super omnes alias leges, opera, verba, cogitationes & appetitus naturales reprimentem, non reciperent.

Tum etiam quartò, quia sic Christus & Apostoli docuerunt veram suam Doctrinam & fidem per miracula sufficienter persuaderi: eosq; ita reprehendunt atq; condemnant qui veritati vel doctrinæ per miracula confirmatæ non eredunt, sicut & illos qui nullo modo crediderunt, vt pater Ioan.5.Si opera non fecissem quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & infra. Propter opera ipsa credite quia ipsa testimonium perhibent de me. Item Matth.9.Vt sciatis quia filius hominis potestatem habet in terra dimittẽdi peccata ait paralitico surge &c.& c.12.dixit eos irremissibiliter peccare qui miraculis ipsius Christi, non eredebant sed Belzebuth attribuebant. Item generalis regula erat in veteri testamento, vt ille verus Propheta haberetur q quod diceret miraculo cõfirmaret, vt patet Deut.18.& 1.Reg.12. exo.14.& 1. Corinth. 1.iudæi signa petunt.& habetur de hæreticis.c.cum ex iniuncto.& Mar.VItimo.Signa autem eos qui crediderint hæc sequẽtur. & infra.illi autem vbiq; prædicauerunt Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.& 1.Corinth.2. Sermo meus in ostensione spiritus & virtutis signorum &c.& Galat.1.& 3.& Ephes.3.Paulus reprehendit eos qui eius Doctrinam miraculis iam confirmatam non receperunt vel eam deseruerunt. Et ad idem est August.Homilia.1.super Act.& Hiero.super Matth.10.& Greg.& communiter Doctores. & Roffen.contra Lutherum art.30.

Si contra prædicta arguatur, primò. quòd aliqui hæretici miracula fecerũt vt ex Suida refert Niceforus in historia Ecclesiastica libro.9. capit.18.de quodam Theophilo Arriano. & libro 12. capitulo 49. de quadam sanctimoniali macedoniana & lib.14.capitulo 17.capitulo 41. de alio quodam Paulo Episcopo nouatiano aliouqi viro sancto.& satis docto. & de quodam alio Eutichiano etiam Nouatiano refert Sozomenus libro 1.histo.capitulo 14.ad quod etiam videtur Richard.de Sancto Victore super canti. capitulo 21.& Greg.in moral.libro 9.capitulo 6. ergo miracula non sunt sufficiens signum veritatis fidei eorum qui ea fecerunt, etiam si aliàs viri sancti sint. 1.Arg.

Respon.primum illi non erant hæretici, quãuis aliqua hæresi inculpabiliter vel etiam culpabiliter essent infecti, propter ignorantiam qua eo tempore multi aliàs sancti viri monachi & Episcopi docti pariter & indocti laborabant: quando videlicet in infantia nascentis Ecclesiæ nondum veritas erat omnino manifesta circa multa de fide. Nam licet essent tunc aliqua decreta conciliorum: at verò nondum erat omnibus omnino certum quòd esset legitimum: neq; auctoritas & infallibilitas eorum & Papæ circa fidem & mores dissinientium, erat tunc tam certa & omnibus explorata vt nunc est. ac proinde nec tunc vniuersaliter constabat, quòd eorum diffinitioni sub hæresis crimine aut sub mortali peccato ab omnibus standum esset. Erant enim tūc mult dissidia & æmulationes conciliorum, Sanctorum etiam Patrum Episcoporum doctissimorumq; virorum & hæreticorum, etiam in ipsis concilis hinc inde sese inuicem anathematizantium: adeò vt etiam viri docti alioqui sancti sępe dubitarent cui nam parti esset adhærendum, tan quam veritatem fidei edocenti. Sed neq; ipsa Ecclesia & multò minus concilium generale, aut etiam Papa eam tunc potestatem apud homines habebat ad cogendum, vt suæ aut huius, vel illius concilii definitioni omnes starent. Sed vt refert etiam Soto in defensione confessionis Catholicæ par.3.captulo 79. Imperatores aliquando quidem Papa consentiente, aliquando verò cum aliquibus patriarchis & Episcopis, sæpe etiã bono; aut malo zelo ad instantiam hæreticorum tyrannizantes pro sua quisque opinione vel sententia statuenda ea omnia faciebant: quamuis non ipsi sed solum Episcopi in conciliis definirent: id quod facilè videre est ei qui Eusebium in historia Ecclesiastica lib.12.capitulo 27. & libro.11.capitulo 9.& historiam tripartitam libro 5.capitulo 20.& libro 9.capitulo 9, aliasque Ecclesiasticas historias Græcas atq; Latinas perlegerit. Illi igitur viri hæresibus infecti alioqui sancti, qui illa miracula fecerunt paucissimi quidem, sed ab hæresi mortali per ignorantiam excusati sunt: sicut & nunc contingere potest, aliquos Respondeo ad 1.arg.

quos esse simplices viros sanctos aut pios sine pertinacia circa aliqua fidei vel morum institu-ta inculpabiter errantes, veram tamen eorum fidem implicitam in fide Ecclesiæ retinentes. Ita & illi viri sancti: quamuis in aliquo errantes, non tamen in testimonium illius sui erroris, sed in testimonium fidei Catholicæ quam alioqui explicitè profitebantur, in qua suum errorem implicitè deponebant & retractabant, & in testimonium suæ sanctitatis ad consolationemq; fidelium, illa miracula fecerunt: aut verius Deus ipse per illos ea fecit. Secundò etiam respondeo, vt noster Medina in li. 2. de recta in Deũ fide c. 7. ad quedã miracula Gentilium idolatrarum latissimè & pulchrè ait. quod etiam si hæretici prædicti aut alii culpabiliter errantes ea vel aliqua miracula fecissent; non vtiq; per ipsos à Deo facta, neq; petita sunt in sui erroris attestationem; sed vel in testimonium quod verus aliquis Deus & eius Diuina prouidentia de nobis est, quodq; ad eum in necessitatibus piè recurrendum est, vel in testimonium iustitiæ vel innocentiæ alicuius, aut in approbationem deuotionis ipsorum vel aliquorum fidelium simul ibi admixtorum id petentium. & ita aliquo horum modorum prædicta miracula fieri potuerunt, vti Abulen. Exod. 7. capitulo. 9. 10. 11. & Deuteronomio. 13. quæstione. 1. & Mattheo. 24. quæstione 140. ait. Et nota quòd idem Medina lib. 5. capitulo septimo & octauo. Significat quòd etiam vera miracula Deo permittente fieri possunt & fient per hæreticos & sequaces antichristi ad probationem sui erroris. Sed hoc communiter non tenetur neq; verum esse credo. Deus enim auctor miraculi non potest attestari falsitati neq; mentiri.

2. arg. Si secundò ad idem arguatur, quòd multa possunt esse miracula falsa, vt constat Matth. 24. Pseudoprophetæ dabunt signa plurima & 2. Thessalon. 2. Reuelabitur iniquus ille, videlicet Antichristus, cuius est aduentus secundum operationem Sathanæ in omni virtute signis & prodigiis mendacibus &c. & Exod. 7. Magi Pharaonis fecerunt multa mirabilia. & 1. Reg. 28. patet idẽ de Phitonisa suscitãte Samuelem, vel alium loco eius. hæc autem miracula falsa è veris distinguere homo non potest: qui corporalia non nisi per sensibilia nouit, & per sensus quos tamen demon & homo, etiam suis artibus & præstigiis, multipliciter illudere potest: vt non minus verum appareat miraculum falsum quàm ipsum verum. ergo miraculorum via non est certum & infallibile testimonium veritatis. Sed neq; tutum est miraculis credere ex quo falsa esse possunt.

Respondeo ad 2. arg. Respondeo negando minorem, & similiter consequentiam. consequentiam quidem, quia nos non de falsis sed de veris miraculis dicimus quod habent infallibile testimonium veritatis: qualia fuerunt & sunt miracula sanctorum. Minorem autem, quia quando est dubium verum ne sit an fallum miraculum: id vtique perpendi potest secundum Scot. in prologo. quæst. 2. & aiunt Medina vbi supra & noster Horantius de locis Catholicis libro. 4. capitulo. 9. 10. capitulo 11. capitulo 12. Tum primò ex reuelatione cogitationum secretissimarum cordis quæ soli Deo reseruatæ sunt; nec potestas Demonum ad eas directè vel immediatè se extendit, sed mediatè scilicet per sensus & obiecta & species eorum, idq; non cogendo nec clarè videndo ipsas cogitationes & multò minus volitiones, sed solum suggerẽdo & species aut media & ipsa phantasmata mouendo, & per signa & motus eorum & per alias coniecturas: non autem certitudinaliter & infallibiliter arguendo, vt de hoc latius agitur à Doctoribus in secundo distinctione octaua & nona & Gabriel in canone lectione 31. Tum secundò quia miracula vera non ad vana & curiosa vel falsa: sed ad vtilitatem animæ & corporis, & ad ea quæ Deo honorifica & hominibus vtilia sunt per sanctos viros efficiuntur. Tum tertiò & præcipuè ex præmonitione Diuina dignoscuntur. quia scilicet iam vera fide & Ecclesia Catholica semel constituta & per vera miracula confirmata præuenti Diuinitus & admoniti sumus, ne ea quæ contra ipsius & Ecclesiæ Catholicæ Doctrinam & obseruantias generales iam receptas, miracula postmodum fuerint, vera esse miracula credamus. Nam Deus sibiipsi contradicere nõ potest, nec ipse Deus dissensionis est. & prima Thimot. 3. habetur quòd Ecclesia est columna & firmamentũ veritatis. & Galath. 1. Licet nos aut aliquis etiam Angelus de cœlo Euangelizet vobis præterquam quod Euangelizabimus & accepistis anathema sit. & Matth. 24. Si quis vobis dixerit. ecce Christus, i. vera eius fides est, hic aut illic: nolite crédere, scilicet contra quod iam recepit Ecclesia. Ideo Matth. 7. Attendite à falsis prophetis &c. Igitur manifestum valde signum falsi miraculi eius est, quod contra Ecclesiam Catholicam & fidem eius iam receptam fieret.

Et ita illa minor argumenti falsa est: nam & his modis iam constat miracula Sanctorum à principio nascentis Ecclesiæ esse vera, & per Catholicam Ecclesiam diu approbata, ea verò omnia negari non possunt, vt infra propositione 7. probatur.

Si tertiò arguatur ex illo secunda Petri primo. Hanc vocem nos audiuimis de cœlo allatam: Hic est filius meus dilectus &c. vbi sequitur. & habemus firmiorem propheticum sermonem. vnde videtur, quod miraculum illius vocis non erat satis firmum neq; sufficiens testimonium ad id credendum: & ideo adhibet sacram scripturam Propheticam ei consonam, vt potè testimonium firmius atque sufficiens di-

cens

cens, & habemus firmiorem Propheticum sermonem.

Respondeo. modo illa vox immediatè ab ipso Deo patre formata sit, vt sentiunt aliqui Doctores: modo immediatè ab Angelo in persona patris loquente, vt sentit Abulen. Matth. 3. quæstio. 89. & capitulo 17. quæstio 78. quomodocumque ergo sit, illa vox erat miraculosa & Diuina vel Dei auctoritate in ipsius persona dicta Diuinam habens auctoritatem, sicut & ea quæ prophetæ dixerunt & Euangelistæ: sufficiensque vt per illam sicut & per verum miraculum crederemus. Sed Petrus dixit scripturam sacram propheticam esse firmiorem illa voce miraculosa: non quidem ratione ipsius miraculi aut quatenus erat miraculosa: quia vt dictum est, quatenus erat miraculosa sufficientissimum testimoniũ erat veritatis: sed ratione sensus nostri aut certitudinis nostræ de ipso miraculo an esset verum & à Deo. nam de sacra scriptura iam ab antiquo certi eramus quod est à Deo: de illa autem voce. qui eam audierunt poterant dubitare fuerit ne miraculosa & à Deo an non; & ita per sacram scripturam erat examinanda an verè miraculosa & à Deo esset, vt in responsione ad præcedens argumẽtum dictum est. ideo & beatus Petrus vt verum esse miraculum nobis probaret, adiecit sacram scripturam propheticam illi concordem de qua non dubitamus quòd est à Deo: vt per eam nobis firmius. probaret illam vocem illi consonantem esse verè miraculosam, & per consequens sufficientem vt illi ab omnibus credatur. Et ita hęc auctoritas magis confirmat ea quæ proximè in responsione ad secundum dicta sunt, quòd scilicet verum miraculum à falso dignoscitur per consonantiam & dissonantiam à vera doctrina fidei iam recepta in Ecclesia Catholica.

Tertium signum veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ. Tertium signum veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ, est concors omnium Sanctorum Patrum atque Doctorum Ecclesiæ sententia, & sensus circa fidem & sacram scripturam & veritatem seu doctrinam Ecclesiæ. Nam & hoc est quod hæretici nimis audire refugiunt, nolentes audire testes omni exceptione maiores; neque Doctorum sensui & sententiæ stare circa hæc; sed ad suum sensum prædicta omnia interpretari volentes, vt ita non possint de suis erroribus conuinci; solam sacram scripturam iudicem veritatis admittentes: vt eam ad suum sensum erroneum sine Sanctorum expositionibus, sine aliis testibus atque iudicibus pertrahant atque peruertant. Et ita ipsi in sua causa volunt esse iudices vel arbitratores simul & testes: adeò vt omnes aliorum Doctorum sensus & interpretationes contemnentes: vix possint à suis erroribus emendari. Quam consuetudinem hæretici omnes habuerunt qui ab initio fuerunt nascentis Ecclesiæ, vt refert etiam Hilaryus ad Constantium Imperatorem. & Origenes homilia septima in Ezechielem. Et Augustinus ad Dioscorum, & contra Donatistas; & nunc ipsa experientia probat. Sed his non obstantibus verum est quod concors sententia sensusque Sanctorum Patrum, Doctorum atque Pontificum Ecclesiæ à temporibus Apostolorum hucusque: cui inter Catholicos nulli licuit impunè aut sine nota temeritatis vel erroris contradicere, Diuinam auctoritatem habet vel saltim est infallibile signum veritatis circa fidem & mores & veram religionem Ecclesiæ Catholicæ.

Quod quincupliciter probatur. Primò, quia Ephes. 4. & prima Corinth. 10. & 12. & 13. capitulo Christus instituit Pastores atque Doctores semper esse in Ecclesia ad eius doctrinam, vtilitatem & ædificationem: quibus & obediendum esse præcepit. Matth. 5. Vos estis lux mundi. Et qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit. Et hoc in Apostolis, dictum est omnibus successoribus eorum, in prædicto munere docendi & gubernandi suam Ecclesiam; videlicet prælatis atque Doctoribus, vt habetur distinctione 21. capitulo in nouo. vt constat ex Actib. 20. capitulo vbi. Ideo Paulus ait, quod spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei. vt hoc etiam ait Gregorius in moralibus libro 30. capitulo 11. nunc autem non est credibile eos omnes simul ab initio nascentis Ecclesiæ, vsque ad tempus & dogmata hæreticorum destitutos esse auxilio Diuino speciali eiusque spiritu & errasse: sed potius specialiter esse illustratos ab eo ad suum munus debitè prosequendum: maximè cum plures eorum fuerint Sanctissimi viri qui & miraculis claruerunt. Igitur dum diuersis temporibus & locis tam concorditer omnes ipsi aliàs doctissimi & aliàs aliis in rebus dissidentes, in re fidei & morum consenserunt: Certè ad id Diuinitus illustrati vera dixisse credendi sunt. alioqui fallibilem regulam doctrinæ in dubiis emergentibus circa fidem & mores Christus nobis sequi pręcepisset, si eos omnes simul errare permitteret.

Secundò probatur idem. quia si omnes illi Doctores, vel etiam maior eorum pars simul nunc viuerent, simulque congregarentur in aliquo loco siue concilio ad rem fidei & religionis, & sacræ scripturæ expositionem & sensum verum pertractandum: nonne standum esset eorum omnium concordi sententiæ, qui tanta doctrina vel sapientia simul & sanctitate miraculis illustrati claruerunt? Quid ergo refert eos nunc suo ore aut suis scriptis simul nobis loqui, suamq; mentem & sententiam decla-

rare

rare immo uerò eò maioris auctoritatis & testimonii sunt scripta quàm uerba, quò magis considerate & elimatius scribimus quàm loquimur. Sed neque putandum est eos omnes decipere nos uoluisse: quorum doctrina simul cum sanctitate clarificata est. Hác rationem tangunt August. de ciuitate Dei lib. 18. capi. 41. 43. pro septuaginta interpretibus, & Scot. in prologo quæst. 2. pro fide Catholica causam agentes.

Tertiò probatur idem. quia donum interpretationis sermonum sacræ scripturę ad Ecclesiæ utilitatem usque ad finem mundi cum ea permansurum, quibus aliis magis credendum est à Deo donatum, quàm supradictis Doctoribus sanctis ad magisterium ueræ doctrinæ relictis à Christo? Certè sanctitas uitæ ipsorum doctrinam facit maximè uenerandam. Quia Math. 5. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum uidebunt. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit uos de oĩbus. & psal. 118. Super senes intellexi quia mãdata tua quæsiui. Et Sap. 1. Cũ simplicibus. i. puris & rectis corde est sermocinatio eius. Ecclesiast. 37. Anima uiri sancti enuntiat aliquando uera plusquam septem circunspectores sedentes ad speculandum: maximè quia eorum hac sanctitate miraculis comprobata, accessit ipsorum eruditio eminentissima & infatigabilis diligentia, ad ueritatem nobis in suis scriptis reuelandam & intimandam de quo & Bernar. sermone. 38. super Can ti. & August. de moribus Ecclesiæ capi. 1. & 2. & libro 18. de ciuitate Dei capitulo 43. & c. aliique Doctores latius agunt.

Quartò probatur idem. quia in re dubia aut contentiosa maximè antiqua standum est testibus antiquis fide dignis: nõ aũt nouellis hominibus qui tanta fide ad id digni non sunt, ut hoc cõstat secundum omnia iura & mores omnium nationum; dum de rebus & titulis immemorialibus agitur. Ita ergo cùm agitur de traditionibus antiquis & Apostolorum, & de fide atque doctrina Ecclesiæ primitiuæ, & de sensu scriptura rum quem ipsa habuit: certè standum est concordi sententiæ & testimonio prædicto sanctorum Doctorum, Pontificum & Conciliorum Generalium & Prouincialium ab initio nascentis Ecclesiæ potius quàm nouellorum hæreticorum & carnalium hominum cætui & sensui sæpius per ecclesiam Catholicam condemnato. Nam & secundum omnia iura legitimam illi faciunt probationem, ut etiam ait August. lib. 2. contra Manichæos. ad quod etiam facit id Deutero. 32. & Iob. 8. Interroga patres tuos & anuuncia bunt tibi, scilicet ueritatem. & Psal. 43. Patres nostri annunciarunt nobis. & Prouerb. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ, ubi Gloss. ait, quòd ille suæ prudentiæ innititur qui sensum suum aliorum & maximè Doctorum sententiæ anteponit & Ecclesiast. 8. Non te prætercat narratio seniorũ & Ecclesiast. 13. Quæ per magistrorum consilium data sunt à Pastore uno his amplius fili mi ne requiras. ibi uide Hieronymum. ideo secunda Timo, the. secundo. Quæ audisti à me per multos testes, commenda fidelibus, & Hylarius tractatu de synodis prope finem ait, Grauis auctoritas est ueterum: nunquid & horum leuis sanctitas est?

Quintò probatur idem, quia nisi ut dictum est, concordi Sanctorum patrum atq; Doctorum sententiæ assentiamus, maxima temeritas est atq; periculum erroris & hæresum inexcusabile. Nam cum 2. Petri. 3. in sacra scriptura & præcipuè in Epistolis B. Pauli sint multa difficilia intellectu, quæ à malè affectis & non satis Doctis possunt facilè deprauari, quæ etiam non nisi eodem Diuino spiritu quo sunt inspiratæ & scriptæ possint intelligi ut habetur in cap. relatum. distin. 37. hic autem sensus & spiritus potius in sanctis patribus & Doctoribus supradictis, quàm in aliis iure creditur esse: utique fit ut eorum testimonio atque sententiæ sub crimine & pœna temeritatis errorisque grauissimi standum sit. Non quidem ita ut ipsis eorum testimonium ut sacræ scripturæ si Diuinum: sed quòd de uera semper fide & uero sensu & sacræ scripturæ & de uera Ecclesia Catholica uerissimè & sufficienter testificantur. Nam & multa Concilia Generalia, & Prouincialia, ad condemnandum hæreticos & de fide diffiniendum, sæpe satis esse ęstimauerunt auctoritatem aliquorum Sanctorum Doctorum testificantium siue dicentium, id esse de fide uel contra fidem.

Quòd si auctoritas hæreticorum illis opponitur: optimè quadrat quod Valerius Maximus lib. 3. de fiducia sui, refert de Marco Emilio Escauro: qui dum à quodam non satis sincero uiro malè accusaretur, indignum sibi censens cum illo contendere Respondit: hunc nostis, & me etiam nostis, ipse me de hoc accusat id ego nego: uidete ergo cui magis eredendum sit. & statim omnes pro illo cum magno applausu sententiam tulerunt. Ita & nos nouimus Lutherum & alios hæreticos: nouimus etiam Hieronymum, Augustinum & alios Doctores sanctos; isti hoc dicunt; illi contradicunt: uidete ergo quibus magis standum sit.

Similiter etiam narrat Nicephorus in historia Ecclesiastica lib. 12. cap. 15. & Socrates in historia Ecclesiastica lib. 5. cap. 10. & historia tripar. ti. lib. 6. cap. 14. 19. quod etiam refert Osius in confessione fidei Tom. 2. capitu. 32. quod imperatori Theodosio uolenti in Concilio rem fidei per disputationem Catholicorum contra hæreticos componere, quidã Sisinius uir prudẽtissimus id dissuasit: eò quòd disputationes eiusmodi nõ nisi ad contẽtiones ualẽt; proficiscuntq; ad maiorẽ obstinationem hæreticorum, & periculum simplicium Catholicorum ut prima Timoth. 6. & ait Gregorius Nazianzenus libro 1. Theologiæ. non ergo sic ait ille Sisinius: sed quæratur ab

V ipsis

ipsis hæresiarchis, an ipsi habeant Doctores aliquos pro se; & an habeant Doctores præcedentes pro testibus fide dignis in explicatione rerum fidei & scripturarum. Si dixerint quòd sic; tunc non opus est nisi ut eorum testimonia in libris ipsorum uideantur & illis stetur ab omnibus. Si dixerint quod non: id certè intolerabile est omnibus auditu, quòd omnes simul Doctores repellantur & proscribantur ab Ecclesia: nam eadem ratione ipsi potius repelli deberent. Quòd si in aliquibus pro se illos accepterent, in aliquibus non contra se, iam secundum rectam rationẽ ut etiã habetur in regula iuris, non debet quis commodum reportare ex eo quod connatus est impugnare. Quo facto cùm hæretici id audirent: ecce inter se dissentientes, & populus similiter ab eis, ut ædificantes turrim Babilonis confusi recesserunt.

Cum omnibus supradictis concordant Doctores ipsi omnes, præcipuè Cyrillus super Ioan. libro 2. capitulo 5. & 8. & in Epistola synodica Concilii Ephisini. Hylarius ubi supra. & in psal. 125. & Dyonisius de celesti Hierarchia capitulo primo & Ireneus libro 4. capitulo 63. & Epiphanius hæresi. 61. Ambro. libro 3. de fide capitulo 7. Vincentius Lyriner. contra hæreses. Grego. Nazan. Basilius, ut refert etiam Ruffinus in Ecclesiastica historia capitulo 90. & Athanasius in Epistola post Epistolam ad Serapionem pro decreto synodi Nycenæ contra Arrium fo. 263. & in tractatu de cruce foglio 275. August. de utilitate credendi capitulo 16. ubi ait. autoritate quidem decipi miserum est, miserius autem non moueri. & contra Iulianum apostatam libro 1. capitulo 2. & libro 2. in fine. & libro 3. de peccatorum meritis. capitulo 7. & libro 1. contra Pelagium & Cœlestinum capitulo 42. & Hieronymus super Ecclesiastem capitulo ultimo & in Danielem capi. 12. & in Epistola ad Euagrium, & in Epistola ad Paulinum & Grego. libro 28. morali. capitu. 9. & facit sexta Synodus Generalis Constantinopolitana actione 12. 17. 18. & canone. 19. & Concilium Lateranen. 1. sub Martino primo canon. 12. 17. ait quæ omnes consonanter Ecclesiæ Patres respuunt & ea Catholica & Apostolica Ecclesia respuit & quæ illi credunt credit. Item 7. Synodus. G. actione 1. ait hæc duo ita connexa sunt ut diuelli & dissociari non possint, doctrina Sanctorum Patrum & Ecclesiæ traditio. & actione 6. tomo. 5. est ad idem. & clarius Concilium Lateranen. III. sub Leone. X. actione. 11. & Concilium Tridentinum Sessione. 4. & facit clementina prima de summa trinitate & fide catholica. & prædicta sexta Synodus Generalis Constantinopolitana canon. 19. sic ait. Oportet eos qui præsunt, si ad scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretenrur quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores suis scriptis exposuerint. & in 15. Concilio Toletano capitulo 4. dicitur, quòd omne quod contra doctrina Sanctorum sapitur à regula rectæ fidei abhorrere sentitur. Beda libro 3. de tabernaculo dicens quòd in signum huius Pontifex in superhumerali gestabat nomina Patriarcharum. Exo. 28. Cassiodorus de Diuinis institutionibus capitulo 11. & 25. Benard. Epistola. 190. & Leo Papa cum aliis Pontificibus & Doctoribus: quorum dicta etiam referuntur distinctio. 20. capitulo de libellis. capitulo final. & capitulo decretales. & distictio. 37. capitulo relatum. & causa. 25. quæstio. 1. capitulo sunt quidam. & Tho. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. capitulo 19. 22. 23. & libro axiomata christina. libro 2. articulo 6. & Castro de hæresibus libro 1. & Osius ubi supra. & Tandem Soto in desensione confessionis Catholicæ parte 1. capitulo 69. 70. & parte 3. per totum illum librum latissimè concordans de his agit. Superius etiam propositione 5. dictum est quòd Doctores in munere docendi & interpretandi fidem, & sacram scripturam Apostolis & Euangelistis in Ecclesia succedunt. & Simancas de hæreticis capitulo 21. & 25. etiam latius agit..

Et nota primò. quòd dictum est concordẽ sen- Nota. 1.
tentiam omnium Sanctorum Patrum atque Doctorum, esse irrefragabile testimonium ueritatis. Nam si non omnes concorditer sentirent, sed diuersi diuersa dicerent: tunc illorum sententia quam sacra scriprura aut traditio aliqua Ecclesiæ scripta nel moribus obseruata firmaret magis tenenda est: etiã si vnius tantũ sententia esset. Quia illa Ecclesiæ sententiæ siue traditio non nisi uera esse potest. Exemplum est in concordia gratiæ & prædestinationis cũ nostro libero arbitrio quomodo stent simul: nam circa hoc non solum inter Catholicos & hæreticos sed etiam inter ipsos Catholicos inuicem magna sententiarum diuersitas olim fuit. Nunc autem re magis examinata per Augustinũ iam ipse contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 8. & libro de prædestinatione sanctorum cap. 14. & de bono perseuerantiæ cap. 19. & 21. & in Epistola. 106. ad Bonifacium. expressè diffinit utrumque simul stare & hanc esse ueram fidem Ecclesiæ Catholicæ: cui & Concilium Palestinum suffragatur: & Doctores Catholici iam illum sine ullo dubio sequûtur. Qnamuis Albertus Pighius libro de gratia & libero arbitrio. & Ambrosius Catharinus lib. de prædestinatione alitec sapere præsumentes aberrauerint.

Aliud etiam exemplum est de matrimonio, nam olim etiam inter Catholicos uariæ fuerunt sententiæ, utrum adultera à suo uiro per diuortium separata posset eo uiuente alteri nube-

re.

re. Nunc autem per sententiam Augustini de adulterinis coniugiis ad polentium firmatam autoritatibus sacræ scripturæ & concili Miliuitani & Innocenrii Papæ deffinitione, certum est alteri nubere non posse. quamuis Erasmus & alii uolentes plus sapere quàm oportet aliud significent.

Aliud etiam exemplum est de libris canonicis & de translatione sacræ scripturæ, de quibus olim diuersæ fuerunt sententię: nunc autem sententiæ beatæ Augustini de doctrina Christiana libro 2. capitulo 8. & quorundam aliorum Doctorum firmatæ per concilium Chathaginense Florentinum & Tridendinum, & per consuetudinem antiquam Ecclesiæ standum est: quæ decreuit omnes libros sacræ scripturæ esse canonicos præter tertium & quartum Esdræ: nostramque trarslationem uulgatam esse tenendam: quamuis Scioli & hæretici aliter sapientes uel periculosè Indant uel obstinatè insaniaut contra id prouerbiorum 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ & Sapien. 1. & Ecclesiastici. 3. est ad idem. & latius Ecclestici. 6. in multitudine Presbiterorem Velsenum sta: & sapientiæ. illorum coniungere.

Si uerò nulla aut pro utraque patrum sententia lex aliqua huiusmodi aut consuetudo fuerit: tunc ambę sunt ad concordiam trahendæ quò ad fieri potest, ut uidelicet una in uno, altera in altero casu ueritatem dicatur obtinere. Nam. Iura iuribus sunt concordanda. de electionibus. capitulo cum expediat. libro 6. unde August. contra Iulianum apostatam libro 1. capit. 2. non patitur ut uel unus ex Doctoribus sanctis, qualis erat Chrysostomus, in rebus fidei à uera aliorum sententia dicatur deuiasse, uti Iulianus ille de Chrysostomo impiè dicebat ipsum pro suo errore allegando.

Quòd si concordari nequeunt, communis opinio tenenda est. Nam in casu dubii ex communi hominum sensu apud omnes mundi nationes pro multitudine præsumitur, nisi notoriè malè dicere uera & certa ratione conuincatur, secundum gloss. in capitulo final. de pœniten. distinctio. 1. & de constit. capitulo 1. latius agitur à Doctoribus. & Beatus Hylarius ubi supra tractatu de synodis ad idem est. Nam & Aristo. 1. Rethori. & 7. Ethicorum ait quod sermo communis non est omnino falsus. & primo Topicorum ait. quod probabile uerum est quod pluribus & sapientibus uidetur. Item in decreto. distinctio. 16. capitulo Isidorus. & distinctio. 19. capitulo in canonicis. & distinctio. 63. capitulo final. & secunda quæstio. 7. capitulo puto. habetur quòd illud potius tenendum est quod à pluribus approbatur & corroboratur.

Nota. 2. Ex quibus etiam aliud notandum infertur quòd quia non semper de qualibet re habemus omnium Doctorum testimonia; siue quia de illa non omnes loquuntur: siue quia obiter aut obscurè: cum duo uel tres tantum aliquid ut certum dogma fidei uel Ecclesiæ nobis affirmant: id certè sufficit ut inde probetur consensus Ecclesiæ illo duorum aut trium testimonio quando alii non contradicunt. Quia Matth. 18. In ore duorum aut trium stabit omne uerbum. Immo etiam si ipsi ant eorum aliqua opera sint quò ad alia per Ecclesiam condemnata: & illi attestantur consensui Ecclesiæ dum ea referunt quæ in Ecclesia Catholica sua ætate certa habebantur: horum etiam sufficiens habetur testimonium, ut est Origenes. Tertullianus. Lactantius & alii Doctores. Facit ad hoc Vega de iustificatione libro 5. capitulo 16. dicens. Quòd ubi unus Doctor Ecclesiæ præcipuus, ut Augustinus aliquod tanquam certum & indubitatum Ecclesiæ Catholicæ dogma tradit: ab eo discedere ferendum non est. quia non est ueri simile cum ignoransse quòd Ecclesia Catholica teneret, aut incerta pro certis tradidisse. de auctoritate etiam Doctorum sanctorum uideatur Abulen. in defensorio parte secunda capitulo 81. 82. 83. & Turrecremata in decreto distinctio. 9. capitulo noli, capitulo ego solis, & distinctio. 15. capitulo sancta Romana Ecclesia. & distinctio. 20. capitulo final.

Sed contra supradicta arguunt Lutherani quintupliciter. Primò quia sacra scriptura non est proprio hominis spiritu interpretando, sed Diuino quo scripta est, secunda Petri, primo. & Hylarius ait uerus eius interpres, sensum ipsius ex ea uel aliis locis eius, potius referat quàm afferat. Et Clemens libro 10. recognitionum, & habentur in capitulo relatum. distinctio. 37. est ad idem. ergo non est standum expositionibus hominum & Doctorum quorumcunque, sed ipsis tantum scripturis sacris. Nam Spiritus Sanctus nusquam præsentius neque uiuacius quàm in ipsis suis scripturis est. arg. 1.

Ex quo infertur, solis scripturis sacris esse incumbendum postpositis Doctorum libris. tum ut uitetur periculum eas interpretandi secundum proprium hominis spiritum. tum ut ex earum sola lectione certum spiritum atque iudicium ipsius scripturæ, qui quidem spiritus non nisi ab ipsa scriptura est, formemus etiam in nobis supra sanctorum Doctorum scripta.

Respondeo ad 1. arg. Respondeo negando consequentiam: Nam Doctores sancti Spiritum Dei habuerunt melius quàm hæretici, secundum quem scripturas illi exposuerunt: & hunc Spiritum eorum scriptis loquentem nos quærimus & sequimur: qui à Deo illuminati & multis miraculis illustrati spiritum Dei habuisse certissimè comprobantur. hæretici autem falsissimè & sine ulla apparentia spiritū Dei sibi solis arrogantes, ipsos audiētes

illisq; credentes utique de stultis insanos faciunt.

Ad probationem autem ubi dicitur quòd Spiritus Sanctus nusquam præsentius nec uiuacius quàm scripturis est. Respondeo si per essentiam, præsentiam, & potentiam, intelligat, certè ubique æquè præsens est. Si per alios effectus, utique alicubi & in aliquibus personis est præsentius per gratiam, & per donum illuminationis, & huiusmodi, & alibi non; alibi magis, alibi minus est. Viuacius quoque in sacramentis gratiam uiuificantem conferentibus, & in contritione peccatorum & aliis bonis operibus, quàm in sacra scriptura eiusque sola lectione est. Viuacius uerò, idest clarius sæpe in Doctorum expositionibus est. Nam in multis locis sacræ scripturæ sunt quædam difficilia intellectu secunda Petri. 3. Quæ tamen in Doctorum expositionibus & conciliorum diffinitionibus clarius traduntur. Et hanc claritatem sensus scripturarum quærimus in libris Doctorum sanctorum & aliorum Catholicorum, qui Dei spiritu illustrati clarius eas interpretati sunt. Et quidem mirum est quòd tam repugnanter hæretici fateantur Spiritum Dei, Viuacius, idest, clarius loqui in sacris scripturis & ibi legentes illuminari: & simul dicāt Doctores sanctos in earum lectione tamquam exercitatos non illuminatos esse, nec inde Spiritum Dei bibisse: sed solos ipsos hæreticos & alios quosque etiam rudes homines, & secundum eorum sensum legentes & interpretantes dicant Spiritum Dei habere. Ideo & corolarium illud negatur. non enim est periculum quærendi spiritum hominis in eis: sed potius periculum est spretis sanctorum & Doctorum Catholicorum libris proprio inniti sensui contra prouerb. 3. ut supra probatum est. Neque enim ex sola lectione sacræ scripturæ secundum ipsius hominis sensum & diligentiam formatur uerus eius spiritus & intelligentia atque iudicium, sed ex dono Dei cum debita & humili diligentia. id quod sanctis Doctoribus potius creditur datum quàm superbis & præsumptuosis hominibus & hæreticis. In illis hæ uirtutes cum humili diligentia & multa alia dona Diuina fuerunt: quibus perspicuum est Deum illis potius quàm hæreticis sensum suum & scripturarum & multa alia ad ædificationem Ecclesiæ reuelasse.

2. arg. Secundò ad idem arguitur, quia cum in Ecclesia sit etiam nunc Spiritus Dei ad interpretationem sermonum sicut & olim à tempore sanctorum Doctorum fuit, ergo etiam nunc sicut & tunc dabitur idem Spiritus his qui solis sacris scripturis intendunt sine expositionibus aliorum etiam Doctorum quorumcuuque.

Respondeo ad 2. arg. Dubium. Respondeo negando consequentiam, nec est simile. tum ex parte temporum & necessitatis, tum ex parte personarum. Multa namque licita sunt his uel illis, hoc uel illo tempore & necessitate, quæ aliis uel etiam eisdem aliàs non licet. tunc ergo, in initio Ecclesiæ, cùm non essent aliorum scripta expositionesque Doctorum & sanctorum præcedentium quos illi imitarētur eratq; necessitas intelligendi sacram scripturā, optimo iure Deus illis Doctoribus sanctis insudantibus soli scripturæ sacræ uerum eius sensum ad utilitatem Ecclesiæ reuelauit: quæ causa uel sanctitas uitæ nunc in nobis non est. Quare illi sequendi sunt: & non temerè sine causa illis spretis Spiritus Dei nouus aut denuò iam reuelata ueritate quærendus: sicut nec alia sed nec eadem sacra scriptura iterum reuelari uel alio modò expectanda est. petendum atque quærendum atque pulsandum est eò usque duntaxat, quousque detur inueniatur & aperiatur: ut Tertullianus in præscirptionibus hæreticorum optimè probat.

Tertiò ad idem arguitur, quia sententias Patrum atque Doctorum sibi inuicem contrarias per solam sacram scripturam iudicamus, quæ illarum uerior sit. ergo ipsa scriptura sola, est certior, uerior, facilior & clarior omnium iudex, primumque omnium principiorum cognoscendi ueritatem. Probatur etiam hoc per id Psal. 118. Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dat paruulis. & ibidem. Principium uerborum tuorum ueritas. Item quia quotiescumque sancti Doctores sua dicta probant ad sacram scripturam utpotè certiorem & notiorem aut clariorem recurrent. alioqui ignotum per ignotius ridiculè & uanè probarent. arg. 3.

Respondeo negando antecedens & consequentiam. antecedens quidem ratione illius exclusionis solam. nam non solum per scripturas sed etiam per Concilia & consuetudinem & traditionem generalem Ecclesiæ potest illa ueritas de fide aut de credibilibus determinari, quia prima Timoth. 3. Ecclesia est columna & firmamentum ueritatis. Quò ad naturalia uerò atque moralia, potest etiam per rationes naturales efficaces, per ipsorum Doctorum maiorem & saniorem partem uel auctoritatem, ut omnia iura & communis hominum sensus docet, ueritas illa decerni. Consequentia etiam ratione illius exclusionis solam, negatur, ratione etiam illius comparationis, primumque principium. Nam sacra scriptura licet in se & in nobis uerisima sit atque certissima: quia continet Diuinam ueritatem de qua & nobis per fidem certissimam constat. At uerò nobis nec est omnino clara, nec manifesta, neque facilior quò ad sensum quem facit in omnibus locis eius: sunt enim in ea multa difficilia intellectu. secunda Petri. 3. Neq; omnia de quibus loquitur quæ solū per fidem à nobis credūtur clarè uiden-

Respons. ad 3. arg.

videntur. Et ita non est clarior neque facilior omnium iudex: sed Ecclesia et Concilium generale et concors Doctorum expositio vt dictum est. Et ad probationem ex Psalm.1 18. Declaratio sermonum tuorum &c. Respondeo ibi non dicitur lectio, sed declaratio sermonum tuorum illuminat. Aliud autem est lectio aliud declaratio sermonum sacræ scripturæ: legunt multi intelligunt pauci. Declaratio ergo et intellectus scripturæ Diuinitus datus est Doctoribus sanctis et ipsi Ecclesiæ præ omnibus, vti superius diximus. Vbi et nota quod scriptura declarata prius illuminat per fidem quam ostendit: et postea dat intellectum et cognitionem paruulis id est humiliter credentibus sensui Doctorum et Ecclesiæ habentium spiritum Christi, iuxta id Isa. sexto. Nisi credideritis non intelligetis. In alijs autem disciplinis naturalibus prius est cognitio et inde sequitur illuminatio vel claritas scientiæ ipsius. vide ibi Hylarium. Et ibi, Lucerna pedibus meis verbum tuum &c. Declaratio autem vera sermonum Dei in sanctis Doctoribus Diuinitus illuminatis cum quibus Sap.1. est sermocinatio eius, potius quam in alijs et quam in hæreticis est et reperitur.

Ad aliud, Principium verborum tuorum veritas, dico ibi solum significari, quod verba Dei vera et a veritate sunt, et ita veritas est principiorum verborum Dei: non tamen ibi dicitur quod solum principium verborum Dei veritas aut verum est. Ideo neque inde sequitur quod sola verba Dei vera sunt. nam et sæpe sunt verba hominum vera, et a veritate procedunt: si cut et ea vera esse sæpe vere iuramus: ita et a fortiori, verba Doctorum in eadem sententia concordantium et Ecclesiæ in rebus fidei præ omnibus vera et a veritate sunt. Igitur sicut veritas increata principiorum et autor est veritatis sacræ scripturæ et Ecclesiæ Catholicæ: ita et ipsa Ecclesia ex quo est columna et firmamentum veritatis creatæ, est etiam principium et iudex ipsius, sicut et sacra scriptura. Immo et vt constat ex dictis clarior iudex ipsius scripturæ et veritatis circa fidem ipsa Ecclesia et Concilium et concors Doctorum sanctorum sententia est. [illegible]

Ad vltimam probationem dico verum esse minus notum per magis notum probari: sed id est verum in suo genere, id est minus certum per magis certum, minus verum per magis verum, minus clarum per magis clarum. Doctores autem sua dicta vera esse probantes recurrunt ad sacram scripturam, tanquam magis notam non quidem in claritate sed in veritate: id est non tanquam ad magis claram sed tanquam ad magis veram, et in hoc magis notam. Quod inde liquet, quia cum omnis claritas propositionis sit de sensu quem facit, aut in quo sit aut de veritate ipsa quam enunciat per connexionem terminorum. Doctores autem in scripturis, quas pro suis dictis allegant, non quærunt claritatem sensuum suorum: nam ipsi facile possunt sua verba et mentem declarare. Neque quærunt claritatem veritatum quas enuntiant, nam sacra scriptura claritatem hanc præstare non potest de rebus fidei quæ est de non visis sed creditis obscure. ergo solum quærunt a sacra scriptura notiorem id est certiorem veritatem quam habet: et ad ipsam pro ea non pro claritate recurrunt. Claritatem autem notiorem habet Ecclesia in suis definitionibus: et Doctores sacri in suis libris: ad quos pro hac maiori claritate sensus sacræ scripturæ, non pro maiori vel notiori eius veritate habenda recurrimus. Sicut etiam in omnibus legibus et hominum factis et facultatibus et scientijs, quæ ab eis certiores et notiores habentur in veritate, quæruntur eorum interpretes atque Doctores pro notiori vel maiori earum habenda claritate. Neque ideo plus credimus expositionibus quam ipsi legi aut sacræ scripturæ. quia veritas per quam credimus et in se et quoad nos notior est in ipsa lege vel scriptura sacra: quamuis per eius expositores sensum ipsius clarius intelligamus atque credamus. Sicut. Ioan. primo. Hic venit in testimonium vt omnes crederent per illum, non propter illum nec in illum. et capitulo quarto. Iam non propter tuam loquellam credimus, quia vis per illam Samaritanam illi credere cœpissent. Igitur Doctores sancti in sacra scriptura quærunt veritatem suorum scriptorum, sed quærimus nos in his magis clarum sensum Diuinarum.

Quarto ad idem arguitur. Quia sæpe Doctores sancti sibi ipsis in suis expositionibus contradicunt vel torquent scripturas: ergo non est illis standum: sed neque secure confidimus illis sicut nec regulæ fallaci: sed soli sacræ scripturæ secundum quam omnia eorum dicta iudicanda et recipienda sunt. Probatur consequentia etiam per Augustinum, libo tertio de Trinitate, in prologo, et Epistola nona ad Hieronymum: et habetur distinctione decima nona. ergo solis. Argu.4.

Respondeo, negatur consequentia: nos enim non dicimus eos omnes in omnibus esse sequendos: sed in eam tantum sententiam quam circa fidem et mores omnes illi simul, aut etiam maior et sanior eorum pars tulerit, vti superius in fine probationum declaratum est. Pugna autem illorum in multis alijs est euidens signum veritatis, pro illis in quibus ipsi concordi ter consenserunt. Nam in diuersis temporibus et locis viri doctissimi et sancti miraculis clari, qui libere in alijs dixerunt sententiam suam: certe dum in rebus fidei et morum tanti ponderis cum tanto libramine loquentes omnes consenserunt, videntur ipsa veritate coacti, vel Diuino spiritu du Respō. ad 4.arg.

 cti sic

sti sic scripsisse. Item si Lutherani expellunt sanctos Doctores, quia sibi aliquando contradixe runt: a fortiori ipsi hæretici sunt magis explodendi, quia alijs Doctoribus et sibi ipsis inuicem etiam in rebus fidei et morum sæpius contradicunt, vt ipsa experientia constat. Iterum. Si sacra scriptura est clara et manifesta vt ipsi hæretici male vociferantur: quomodo tot sancti Doctores simul vt ipsi etiam prius et impie mentiuntur, circa eius expositionem errauerunt? Quomodo omnes illi sine spiritu Dei fuerunt, quem sibi ipsi tantum hæretice impudentissimo mēdacio arrogant sine vllo miraculo aut apparente signo vel probatione? Secure igitur statur Doctorum omnium, vel maioris eorum partis concordi sensui et expositioni: quam vel miraculis vel Ecclesiæ auctoritate vel sacræ scripturæ vel ex his euidenter deducta ratione confirmatam videmus.

Ad Augustinum autē dicimus ipsum nihil aliud intendere: nisi discernere auctoritatem sacræ scripturæ ab auctoritate Doctorum: quia scilicet illi sine vllo dubio credendum est, etiam si eius veritas aut sensus non intelligatur. Non sic de scripturis Doctorum: nam de his licet dubitare et disputare si a veritate fidei, vel Ecclesiæ vel a communi sensu vel sententia Doctorum aliqua aliquorum dicta discrepent aliquando an non: vbi autem omnes fere concordant non loquitur August.

Argu. 5. Quinto ad idem arguitur. Quia secunda Thessaloni. quinto. Omnia probate quod bonum est tenete. et Galat. primo. Si quis aliud Euangelizauerit anathema sit. et prima Ioan. quarto. Probate spiritus si ex Deo sint. ergo non est credendum dictis et sententiæ Sanctorum sine vllo alio iudicio et examine spiritus illorum: nam hoc soli sacræ scripturæ debetur. Quod et confirmatur quia Act. decimo septimo, illi qui cum omni auiditate Paulum audierāt quotidie scrutabātur scripturas, si hæc ita haberent. Christus etiam hoc idem iudæis suadebat dicens Ioan. quinto. Scrutamini scripturas. et ita oportuit nouum testamētum per vetus probari, ergo a fortiori dicta Doctorum oportet per scripturas iudicari et examinari: et non statim illis credere sine tali præuio iudicio.

Respō. ad. ad. 5. arg. Respondeo negando consequentiam, si vt loquimur de eorum cōcordi sententia intelligatur, nam id prima Thessaloni. quinto. Paulus locutus est quando inter veros Prophetas et Apostolos etiam erant fallaces sub specie veritatis: Ideo sua si eis vt omnes audirent eosque examine iudicij probarent. Sed ad quam regulam et quo iudice probandi essent, ibi non loquitur Paulus: quia iam intelligitur vt alibi docuerat, scilicet ad iudicium Ecclesiæ, de qua prima Timoth. tertio, ait, quod est columna et firmamentum veritatis: et ad iudicium commune Pastorum atque Doctorum, qui sunt gubernatores et Doctores Ecclesiæ. de quibus Ephe. quarto. et prima Corinthio. duodecimo. egit. Communis autem concorsque doctrina et sententia Patrum atque Doctorum circa fidem et mores: eorumque expositio sacræ scripturæ iam per Ecclesiam probata est. Illud etiam ad Galat. primo. de his tantum intelligitur qui contra suam doctrinam vel qui aliam fidem predicarent: non autem de expositoribus eius de quibus Ecclesiast. vigesimo quarto. Qui me elucidant habebunt vitam æternam. nam et ipse Paulus cupiebat venire ad Thesalonicenses vt supplerer quod illorum fidei defuerat. Illud etiam prima Ioan. quarto. eodem modo vt illud. 1. Thessalo. quinto. intelligitur vt dictum est. Ideo magis est pro nobis. Nam inde hæretici probantur errare, quod per Ecclesiam, quæ est columna et firmamentum veritatis, contra concordem Doctorum sensum per ipsam Ecclesiam approbatum, loquētes ipsi reprobantur. Ad confirmationem ex Act. decimo septimo. et Ioan. quinto. Respondeo negando consequentiam: nam Pauli et Apostolorum, immo et ipsius Christi mos erat, aliquando iudæis prædicando, prudenter ab eis quæ de Christo in scripturis prædicta erant incipere, vt fidem illis suauius persuaderent et efficacius. Iudæi autem videntes se per suas scripturas conuinci, prudenter quoque illas scrutabantur: vt melius crederent videntes ita esse vt illis alias inaudita Apostoli prædicabant. non sic est nunc de communi doctrina Doctorum, quæ non noua docet: et iam olim per Ecclesiam probata est, conformiter ad sacram scripturam, veritatem eius declarare atque docere: ideo non oportet per quemcunque de cætero amplius examinari. De doctrina autem noua hæreticorum magis contra ipsos procedit eorum argumentum. Quod autem ibi Lutherus videtur significare, nihil in nouo testamento vel in Ecclesia recipiendum esse quod non probetur aut inueniatur in veteri, falsum omnino est: et id aliquando dixerat Augustinus, quod tamen in libro retracta. capit. vigesimo secundo. postea retractauit et moderatus est dicens, pene nihil esse in nouo &c. multa namque sunt quæ ex veteri lege probari non possunt: quā uis ibi implicite aut sub figura contineantur, vt ait Hieronym. super id Ephes. tertio. quæ sit dispensatio sacramenti a seculis absconditi &c. Igitur licet sacra scriptura in multis obscura et difficilis intellectu sit: at vero in multis alijs clara est: et tam in his quam in alijs, ipsa per se et simul concordi sanctorum sensu et expositione, ad manifestationē veræ fidei et Ecclesiæ Catholicæ ædificationem recipienda est. Alia tria argumenta hæreticorum cum suis solutionibus habentur supra propositione quinta.

Propositio septima est, quod in Ecclesia Romana et in his qui illā sequuntur, est vera fides et Ecclesia Catholica: et ipsi sunt veri fideles et vera Ecclesia Catholica. Hæc propositio negatur solū Propo. 7.

a hæ

à hæreticis: sed contra eos euidenter probatur duplicitcr. Primò, quia in ea sunt illa tria signa insi libdia veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ suprapositā in o. propositione præcedenti. s. miracula & generales consuetudines Ecclesiæ, concorsq; doctrina omnium Patrum, Sanctorum atq; Doctorum in rebus fidei & morum. fit igitur inde vt in ea veritatem fidei & Ecclesiæ Catholicæ manifestè fateamur. Nam vt per singula signa prædicta procedamus, miracula Sanctorum secundum hanc fidem et legem Ecclesiæ Romanę Viuentium; fuisse semper in ea, & esse etiam nunc in diebus nostris, adeò constat ex historiis & legendis ipsorū & pręsentibus testimoniis fide dignis eorum qui ea viderunt & experti sunt: vt impudentissima pertinacia, impia & iniuriosa toti reipublicæ Christianæ, sit ea omnia pernegare sicut & heretici negāt dicentes esse perstigias. Sic enim omnes historias mundi & instrumenta sue testimonia omnia ciuilia quantumcunque sigillis publicis communita, immo & ipsum mundum ante tēpora nostra fuisse, & tandem ea omnia quæ non vidimus contra communem hominum fidem vitamque politicā negare possemus, vti ex August. in prologo sentētiarum quæstio. 3. efficaciter probat Scotus. & quidem si vel vni vel alteri Historiographo de antiquis & mirabilibus gestis enarranti, & in ciuilibus negocиis duobus aut tribus testibus fide dignis optimo iure fides præstatur: cur non ęquè aut magis tot historiis Sanctorum ab ipsis Historiographis simul enarratis? cur non tot Pontificum canonizationibus, vbi tot miracula tot testimoniis comprobata leguntur? Certè nisi vel proteruia sathanica, qua hæretici tenentur, vel ea impietate de qua Erasmus per censuram parisiensem notatus est, ea omnia negari non possunt. Quòd si vel vnum vel duo tantum uera miracula concedātur. utique sufficiens & manifestum signum veræ fidei & Ecclesię Catholicæ ibi est. De consuetudinibus autem generalibus Ecclesię simul & communi omniū doctrina & sensu Doctorū quod semper fuerint in Eccle. Ro. testis est ipsa experiētis, testes sunt oēs ipsi Doctores sancti Greci atq; Latini, in quorū libris aperta sunt eorū testimonia, quòd in Ecclesia Romana ea fidei regula morumque & sacramentorum, & consuetudines seu traditiones generales Apostolicæ, in his quæ de substantia & necessitate horum sunt semper obseruatæ sunt, & nunc obseruantur; quas ipsi dicunt & docent esse veram fidē & Apostolicas traditiones vel consuetudines Ecclesię Catholicę. Constat etiam manifestè ex ipsis etiam Doctorum libris, quòd id quod nunc tenet etiam tenuit olim Ecclesia Romana à principio nascentis Ecclesię, quò ad substantialia fidei, morum & sacramentorum: & per prędecessores nostros ad nos usque peruenit: nam & contrarium eius tanquam quid nouum auditur à nobis sicut à Patribus nostris. & in rescripto patrum primi Concilii Carthaginen. ad Siricium Papam habetur, quòd symbolum Apostolorum Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat. Ideo & hanc rationem vt sig veræ fidei & Ecclesiæ Catholicæ sufficiens signum exhibet August. contra Epistolam Manichęi. cap. 4.

Secundò eadem. 7. propositio probatur, quia præ omnibus Ecclesiis particularibus etiam aliorum Apostolorum, hoc insigne ipsi Ecclesiæ Romanæ & sanctæ eius sedi Apostolicę pręstatur ab omnibus Sanctis atque Doctoribus & omnibus aliis Ecclesiis atque Conciliis generalibus & prouincialibus orientis & occidentis, quòd scilicet nūquàm deuiauit à fide Catholica vt constat. 24. q. 1. cap. à recta. cap. in sede. & in omnibus capitibidem & in gestis Conciliorum omniū latius habetur. & dist. 31. cap. quamuis, immo & infra prò positione. 10. latius ostēditur ibi videatur, quòd nec deuiare aut errare potest secundum id Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre ut non deficiat fides tua, scilicet nec à te nec à sede tua. Igitur in Ecclesia Rom. sicut vera fides ita & Ecclesia Catholica nunc est, vt ait propositio, & fuit semper & erit. Nec est credibile totā ipsam Ecclesiā Rom. Deo permittente tot seculis retro actis esse deceptam, cum tot sanctis & Doctoribus eius qui miraculis in ea claruerunt, vsque ad tempus nouellorum hæreticorū qui ab ea sępius damnati sunt.

Cum supradictis & cum ipsa septima propositione Irenęus li. 3. cap. 3. concordat expresse dicens, ad hanc Ecclesiam, scilicet Romanam de qua loquitur, propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiā, hoc est eos qui sunt vndique fideles: in qua semper ab his qui sunt undiq; conseruata est, ea quæ est ab Apostolis traditio. hæc ille & omnes Doctores qui infra propositione. 8. & 10. allegantur, & supra propo. 6. in 1. signo veræ fidei & Ecclesiæ habentur, expressè sunt ad idem. & Osius in confessione fidei Tomo. 1. cap. 28. 29. latius prosequitur. & alibi contra Brentium li. 3. fo. 125. *Nota. tenent*

Propositio octaua. In Ecclesia Catholica est unicum eius caput visibile. Vicarius Christi, successor beati Petri, qui dicitur Papa, super omnes fideles & Ecclesiam Catholicā primatum & potestatem habens. *8 propos.*

Hanc propositionem soli hæretici negant nomen Papæ abhorrentes: sed contra eos probatur. ubi duo dicūtur. primū. quòd beatus Petrus fuit à Christo institutus suus vicarius, Caput, Princeps & Pastor Ecclesiæ Catholicæ. Secundum, quòd Papa illi succedit in ea dignitate & pontificatu. Primum probatur Mat. 8. vbi Petrus semper pręponitur omnibus, non ratione temporis, nam Andreas prius uenit ad Christi sequelam; ergo ratione dignitatis. Item cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā &c. i. super me creditum & confessum à te; quod est idem quod super hanc fidem & confessionem fidei, quā de me fecisti: & cōsequenter secundario super te, *Arti. 1*

& po

feriora per suas causas medias creatas superiores que gubernat. Quare ergo suam Catholicam Ecclesiam sine suo capite vel pastore generali uisibi li eam gubernante reliqueret?

Secundò probatur idem. quia cùm in Ecclesia debeat esse regimen uel principatus monarchicus siue regalis: ex quo secũdum Arist. 8. Ethicorum. & tertio Polit. præstat Democratico & Aristocratico; qui in Ecclesia Catholica nũquam fuerunt: ille ergo principatus Petri ordinarius debuit semper in Ecclesia permanere in successoribus eius. Nam officium ordinarium non finitur morte prælati. neque pro illo tantum tempore Beati Petri & Apostolorum Christus constituit hunc Petri principatum super omnes: cùm magis in posterum esset necessarius.

Tertiò probatur idem. quia si Deus Synagogæ prouidit de summo Pontifice pro toto tempore ipsius. ergo & Ecclesiæ pro toto tempore suo usque ad finem mundi duraturę de suo pastore vniuersali, qui dicitur Papa, à fortiori prouidit. Nam Ecclesia in omnibus sinagogam illam excedit. Hebræor. 8. & 9. & 1. Cor. 3.

Quartò probatur idem. quia militans Ecclesia est ad exemplar triumphantis. Apo. 21. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de cęlo &c. ergo hic habet suum uisibile caput, scilicet Papa in Vicarium Christi eã uisibiliter gubernãtem: sicut in Ecclesia triumphanti Christus Deus homo eam glorificãs, & hanc inuisibiliter nũc gubernans est, ut hoc etiam latius ait Bern. lib. 2. de consideratione. nam & ideo cant. 6. Ecclesia dicitur decora ut Hierusalem & terribilis ut castorum acies ordinata. Dicitur etiam regnum cęlorum Math. 13. & alibi sæpius, quia ibi unus Rex & Princeps, scilicet principalis Christus inuisibiliter & Vicarius eius Papa uisibiliter est omnia regens, ut hoc etiam ait Hieronymus contra Iouinianum lib. 1. & August. in Psal. 49.

Quintò probatur idem. quia si, ut apertè mentiuntur hæretici, non auctoritate Diuina, sed qui atque tyrannidc Papa eam potestatem supra totam Ecclesiã prælatos & Principes eius usurpasset: certè oporteret id eos ostendere ex historiis fide dignis, quomodo & quando quibusvè suffragiis & armis id effecerit contra omnium appetitum & libertatem. neq; est credibile tot Reges, Prælatos & Regna tantam illi potestatem ab initio nascentis Ecclesię supra se spõtè dedisse: nisi se ad id obnoxios iure Diuino recognoscerent.

Est igitur Papa Caput totius militantis Ecclesiæ, membrum quidem ipsius, simul & caput eius uisibile subordinatũ Christo Capiti Primi & Principali, qui non est membrum sed Dominus & redemptor & caput primum Ecclesię totius. à quo ipse Papa & Ecclesia habet influxum inuisibilem gratiarum, donorum & inspirationum: à Papa verò Ecclesia habet visibilem gubernationem, & ministrationem sacramentorum, & institutionẽ ministrorum, & alia ad conseruationem ædificationemque fidelium in vera fide & religione Christiana mediatè vel immediatè pertinentia. Qui quidem Papa est Vicarius Christi sicut Beatus Petrus: successor autem non Vicarius Petri propriè loquendo, nisi ad bonum sensum, Vicarius Petri id est habens eundem Vicariatum & potestatem Pontificalem, quam Petrus habuit à Christo, illique in eadem potestate ut uerus Papa succedens, vt ait glos. in clem. Romani. de iureiur. Et Turrecremata distinct. 63. cap. ego Ludouicus. Igitur de iure Diuino est quod sit vnus Papa in Ecclesia Catholica.

Sed vtrum sedes ista Papalis seu Pontificalis totius Ecclesię debeat etiam iure Diuino semper esse in Ecclesia Ro. ita vt Episcopus Ro. sit eodem iure Diuino summus Pontifex totius Ecclesiæ: & hac ratione ipsa etiam Ecclesia Rom. habeat primatum super omnes Ecclesias particulares est duplex opinio inter Catholicos. *1. Dubium.*

Prima Caietani in apologia de primatu Papæ & Ecclesiæ Rom. cap. 13. quam tenet Roffen. contra Lutherum art. 30. & Dryedon de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 4. cap. 3. in fine, & frater Petrus de Soto in defensione confessionis Catholicæ. par. 1. cap. 97. 98. & Iacobatius lib. 8. articulo. 6. & 7. ubi & de hoc latius agit, uidentur ad idem, & Turrecremata. 24. quæstio. 1. Rogamus. quòd non quidẽ absolutè sed ex præsuppositione. Quòd absolutè id non sit institutũ à Christo patet, quia si beatus Petrus nec Romæ, nec alibi aliquam Ecclesiam sibi appropriasset uel applicasset suam sedem ibi constituendo, sicut & paruo tẽpore fuit nullibi eam collocando, antequam prius Antiochiæ & tandem Romæ illam statuit: tunc certè nullus Episcopus particularis nec Episcopus Ro. esset Papa successor Petri in Ecclesiæ Pontificatu: sed eo mortuo Ecclesia eligeret sibi successorẽ Pontificem totius Ecclesiæ. sicut nunc Sunt generales ordinum Mendicantium. Ideo si Petrus Antiochię perseuerasset suam sedem Papalẽ ibi figendo usque mortem: tunc Episcopus Antiochenus esset princeps aliarum Ecclesiarum: sicut nũc est Papa Ro. & Ecclesia Rom. ratione sedis Apostolicæ ibi existentis est etiam princeps omnium Ecclesiarum orbis. Similiter si Beatus Petrus decessisset à Roma, non tantum loco sed etiam sede finaliter eam ante mortem alibi collocando, sicut de Antiochia se transtulit in ipsam Romam: tunc certè non succederet illi Pontifex Rom. sicut nec nunc succedit Antiochenus. Et ita de his mutationibus sedium & de electionibus Pontificum absolutè nihil habetur in Euangelio. At uerò ex suppositione, uidelicet præsupposito quòd iam beatus Petrus in Ecclesia Roma. suam sedem finaliter constituit camque pro sua sede pontificali totius Ecclesiæ tandem elegit & appropriauit: iam de iure Diuino ibi est, & semper esse debet sedes Apostolica totius Ecclesiæ: & Episcopus Ro- *Resp. 1. opinio.*

manus

manus: est Papa: & Ecclesia Rom. primatum habet super omnes Ecclesias: nec inde alio finaliter uel in perpetuum sed solum ad tempus ex rationabili causa potest transferri. Probatio eius est, quia vt referunt Egesipus lib. 3. de excidio Hierusalem cap. 2. & Ambro. in oratione contra Auxentium de basilicis consecrandis lib. 5. Epistolarum 32. & ex historia tripartita habetur in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. Petro volenti è Roma discedere Christus apparuit iubens vt Romam reuerteretur ibi crucifigendum, ergo ex consequenti fuit illi iussum à Christo, vt ibidem finaliter per mortem suam summum Ecclesiæ totius Pontificatum stabiliret. ad idem videtur ca. omnes. & cap. sacro sancta. dist. 22. ubi dicitur quod Ecclesiam Rom. solus Christus fundauit & illi primatū dedit. & dist. 21. cap. quamuis. & 24. q. 1. cap. rogamus. Itaque Episcopatus totius orbis & Ro. urbis non sunt duo coniuncti, sed unus tantum Episcopatus Ro. urbis in Episcopatum uel Pontificatum totius Ecclesiæ iure Diuino in perpetuū erectus est. Exemplum est in aliquibus religionibus, ubi eo ipso quo quis eligitur in Priorem uel Abbatē alicuius conuentus, etiam in generalem prælatum totius illius ordinis electus est. Sic dicit Gaieta. quod Episcopus Ro. iure Diuino est Papa & Pontifex totius Ecclesiæ ut dictum est: idque non quatenus Episcopus Ro. est formaliter loquendo, sed quatenus Beati Petri successor in sede pontificali totius Ecclesiæ & Vicarius Christi est. id quod nullus alius Apostolus, & per consequens nullus successor eius habet.

2. opin. Alia opinio aliorum, quam tenet frater Dominicus Soto. in quartō distin. 24. q. 2. art. 5. & Thō. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. cap. 41. cum aliis pluribus est, quòd neque absolutè neque ex suppositione prædicta id est de iure Diuino; neque ratio supradicta id probat. Tum quia non est sufficiens illa historia tripartita ad rē de iure Diuino comprobandum: neque ut scriptura canonica neque per Ecclesiam decreta refertur ad supra dicta, & in cap. per venerabilem. Tum secundò, quia etiam si esset canonica non inde sequeretur nisi quòd uoluntas Christi fuit ut Beatus Petrus Romam suo sanguine decoraret; non tamen ut ibi suam sedem ita locaret in perpetuum ne alibi ulla de causa, aut etiam nullibi posset constitui, ut supra ipse etiam Caietanus fatetur, antequam esset Romæ aliquo tempore nusquam fuisse. Tum tertiò, quia nullus locus Euangeliū ad id conuincit. Illud autem cap. omnes. & cap. sacrosancta. distinct. 22. præcipuè intelliguntur ratione sedis Apostolicæ quæ in Ecclesia Romana à principio per Petrum collocata est; & per consequens de ipsa sede Apostolica ubicunque fuerit collocata. ad idem uidetur glossa in extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de præben. §. nos itaque.

Igitur institutio Diuina est quòd sit Papa & Papatus supra totam Ecclesiā: humana autem quòd huic vel illi personæ uel Ecclesiæ applicetur uel quod sit in Ecclesia Roma. uel in alia particulari. ideo ex legitima causa posset per Ecclesiā uel per Papam sancta sedes Apostolica à Roma aliò trāsferri, uulli etiam Ecclesiæ applicari. sed id non nisi ex urgentissima causa & necessaria fieri deberet. Si tamen fieret: illa Ecclesia, in qua sedes Papalis esset collocata & applicata, & Episcopus illius iure Diuino esset Papa & haberet primatum Ecclesiæ & omnia priuilegia quæ nunc Papa & Ecclesia Rom. à tempore. B. Petri habet sibi Diuinitus concessa, quandiu ibi sedes Apostolica esset constituta.

Supradictam propositionem quòd Papa Vnicus sit in Ecclesia Catholica de iure Diuino: & quod à tēpore Beati Petri manet eius sancta sedes apostolica in Ecclesia Ro. & ipsa Ecclesia Ro. habet primatum à Christo super omnes Ecclesias particulares, uti superius declaratum & probatum est, tenent ut de fide omnes sancti Doctores atque Catholici omnes & totius Ecclesię doctrina & consuetudo, vt constat ex Epistolis omnium ferè sanctorum Pontificum à tempore Apostolorum; ut ait etiam Irenæus expressè lib. 3. cap. 3. ut supra propositione. 7. in fine refertur. Item Athanasius in suis Epistolis, & Episcoporum Egypti in synodo orientali Alexandrina congregatorum ad Marcum, Iulium, Liberium & fœlicem Papas; & horum etiam ad ipsum Athanasium & alios Episcopos orientales: ubi hoc sępius clarissimè ab omnibus illis asseritur.

Item Cyrillus Episcopus Alexādrinus vt refert B. Tho. in opusculo 19. contra impugnantes religionem cap. 3. quòd in suis decretis sic ait. nos ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Ro. Pontificum à quo nostrum est quærere quid credere & agere debeamus: quia ipsius solius est soluere & ligare loco illius qui ipsi soli quod suum est plenum dedit: cui omnes iure Diuino caput inclinant. Origenes super Ioā. in principio & tracta. 6. super Math. cap. 18. Epiphanius in anchoratu. Chrysost. super Matth. homilia 55. 83. et super Io. 87. et super act. 3. homilia. 3. Theophilatus Lu. 22. & Ioan. 21. ibi Sequere me. & super id, Pasce oues meas, ut habetur in exemplaribus gręcis antiquis & multis modernis: licet Oecolampadius dicat in modernis nō haberi. Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum & lib. 4. contra Martionem. Item Basilius Episto. 52. ad Athanasium & Concilium Nicenum. primum in canone. 44. Cyprianus de simplicitate prælatorū, & habetur 24. q. 1. ca. loquitur dominus, & in lib. 1. Epistolarum Epistola. 3. & 6. & lib. 4. Epistola. 28. & 9. & in expositione symboli Apostolorum in principio, & in Epistola ad Bazaianum de hæreticis baptizandis. Hylarius super Math. 16. Ambrosi. super Lu. ult. & super Marcum, et refertur. 24. q. 1. cap. non turbatur. et sermone 47. et refertur dist. 50. cap. fidelior. et super prima Timoth. 3. et in lib.

Nota. Cyrillus.

Nota.

Hæc omnia ... tex canonis habetur in ... pluribus ... forte non ... libris ... quia per hæreticos ... subtracta est

in lib.de excessu fratris sui.cap.7. & Hierony. lib. 1.contra Iouinianum ca.14.& Epistola.a.& 4.ad Damasum Papam,& referuntur.24.q.1. cap.hæc est fides.cap.quoniam uetus.& Episto.7.27.41. & Epistola.14.contra Luciferianos.& lib.1.& 3. contra Rufinū.& ipse Damasus Papa in Epistola. 3.ad Concilia Africana. Item August.q.79. no ui & vet.testamen.& ad Casulanum.Epistola.86. & sermone.124.super Ioan.& contra Donatistas Epistola.162.165.ad Generosum.& tractatu con tra literas Petiliani lib.2.cap.51.idem etiam in Epistola.92.ad Innocentium Papam pro Concilio Mileuitano confirmando,& lib.2.contra Donatistas,& cōtra Parmenianum, & q.110.noui & ueteris testamenti.& alibi sæpius.Item Leo Papa sermone.3.suæ consecrationis,& Epistola.9.& Epistola.6.8.10.14.26.27. Maximus in Epistola orientalibus directa.& Grego. in registro lib.4. cap.76.usque cap.88.& per totum librum.7.& 10.12.à ca.31.usque in finem libri,& tandem per totum registrum sæpius idem docet.et Bern. lib. 2.& 3.de consideratione,& Epistola.131.& Epistola.190.ad Innocentium Papam, & Epistola. 273.238.242.243.Eugeniū Papam. Itē Eusebius Cæsarien.in historia Ecclesiast.lib.6.capi.18.lib. 5.cap.8.cap.24.& historia tripartita lib.9.cap. 13.15.16.& lib.4.cap.6.9.19.& historia Victoris de persecutione Vandalorum lib.2.multi etiā alii Doctores atque Pontifices Conciliorumque Decreta quę referūtur à Gratiano.24.q.1.in om nibus ferè capitulis ibidem contentis & 2.q.6. cap.quis primò & seq.& 3.quęst.6.cap.dudum.& seq.& dist.11.cap.quis nesciat.& dist.19.cap.ita dominus.& dist.21.cap.quamuis.cap.in nouo.& dist.22.cap. de Constantinopolitana. cap.sacro sancta.cap.omnes. & distinct.96.capitulo constantinus. Item extra. qui filii sint legitimi.cap. per Venerabilem. & de maiorita. & obedient. cap.solite. & libro 6.de electione. capitulo ubi periculum. cap.fundamenta. & extra. de supplen.neglig.cap.grande. Item. C.de summa trini.& fide Catholica l.1.omnia denique Concilia Generalia & multa Prouincialia orientis & occidentis sunt ad idem;ut uidere est in libris eorum & in decretis distinctio.16.17.& nouissime Concilium Constantiense. 8. & 15. contra quosdam hæreticos id esse de fide decreuit. & Concilium Florē.sub Eugenio.4.ubi Græci & Armeni prima tum Papæ & Ecclesiæ Romanæ de iure Diuino confitentes reconciliati sunt. Et si quando aliquis Episcopus uel Patriarcha, vt potē Constantinopolitanus, id ambitiosè recognoscere recusauit: tandem resipiscens & reconciliatus idem confessus est:& qui id non fecit vti schismaticus & hęreticus ab omnibus Patribus & Cōciliis oriētis & occidentis habitus & punitus est. Et hæc omnia latè referunt Tho.Walden.in doctrin. fidei lib.2.artic.2.cap.30.usque.36. & liber Axiomata Christiana lib.2.art.3.cap.7.8.11. & Echius lib.3.de primatu Ro.Pontificis. & Turrecremata.Super dist.19.cap.ita dominus.& dist.21. cap.quamuis.cap.in nouo.& dist.22.cap.omnes. & in sum.de Ecclesia lib.2.& Cano vbi supra latius de hoc.& Caieta.in quodlibet.cap.6.& iterum de primatu Petri & Ecclesiæ Ro.& Victoria in secunda relectione de Ecclesia.q.2.& Soto ubi supra.& noster Castro de hæresibus titu. Papa.& tandem plenius Albertus Pighius lib.4. suę Hierarchiæ cap.5.vsque cap.14.& lib.5.cap.10. vbi ex historia tripartita lib.9.cap.9.13.15.16.ca.38. & ex Eusebio Cæsarien.in historia Ecclesiastica vbi supra & ex omnibus Conciliis Orientis & occidentis clarissimè probat, quòd ipsa Concilia omnesque sancti Doctores & Patres Ecclesię Catholicę ab initio ipsius semper recognouerunt Papam Ecclesiamque Romanam, ut caput totius Ecclesiæ vt in hac.8.propositione continetur. Nicephorus etiam Græcus iam nobis Latinè redditus in sua historia Ecclesiastica lib.6.cap.29.& lib.9. cap.5.cap.8.cap.10.27.& lib.13.cap.34.& libro 11.capit.30.& lib.12.capitu.17.lib.14.cap. 34.37.39.& lib.5.ca.6.30.& lib.17.c.9.& Osius in confessione fidei To.1.cap.26.28.& Tomo 2. 32.& alibi contra Brētium lib.2.fo.125.& tandē frater Petrus Soto.in defensione cōfessionis Catholicæ.capit.74.vsque cap.109.hoc idem latius prosequuntur. Quod autem libro primo recognitionum.B.Clementis propè finem Iacobus dicitur princeps Episcoporum. & vt refert Nicephorus in histo.Ecclesiastica.lib.12.c.16.in Concilio Cōstantinopolitano tempore Theodosii Imperatoris in Epistola ad Ecclesiā Romanam ubi Hierusalem dicitur mater omnium Ecclesiarum, hoc ideo dicitur quia ibi erat Patriarchatus tunc omnium Ecclesiarum Palestinæ & regionum adiacentium: & respectu tantum earum matrix sic appellatur.Item quia inde cæpit Euangelium & Ecclesia per totum mundum protēdi,dicitur Hierusalem mater.i. Origo non Princeps Ecclesiarum quæ sunt in toto mundo.

PROPOSITIO nona. Concilium Generale legitimè congregatum, si faciat quòd in se est; vti facere regulariter credendum est,nisi oppositum constet manifestè,in rebus fidei & morum diffiniendis,etiam ad modicum tempus errare nō potest:& illius diffinitioni sub crimine & pœna hæresis ab omnibus standum est. *Propos.9.*

Hæc prapositio omnino negatur ab hęreticis: sed & aliqui Catholici simpliciter sine dictis limitationibus dicunt Concilium Generale etiā legitimum si ibi non est Papa errare posse.ut Tho.Walden. Caieta. Siluester. Albet. Pighius ubi supra cum aliis: alii autem simpliciter id negant; sed cū prædictorum limitationibus propositio hæc contra eos omnes oppositum sentientes, probatur quadrupliciter.

Primò quia. prima Timot.3. ecclesia est columna & firmamentum ueritatis:& ita circa prędicta *1.ratio.*

dicta errare non potest vt supra propo. 4. & 5. habetur; id quod ipsi et hæretici concedunt. Sed hæc tota simul nō potest habere actum aliquem regulandi & diffiniendi circa mores & fidem: quia nō potest tota, simul conuenire ad determinandum veritatem circa dubia in his emergentia. ergo in ea est ponendum suum tribunal visibile supremi luminis ad id à Deo illi promissi, in quo eadem Diuina & certissima sit auctoritas: cuius determinationem tota sequatur Ecclesia: vt sic omnes in vnitate eiusdemque fidei eiusque confessione in vna permaneant Ecclesia. Hoc autē aptè fieri non potest nisi uel in Papa cum consilio Cardinalium vel Patrum Ecclesię, ut infrà proposi. 10. habetur, vel in Concilio generali legitimè cōgregato ex præcipuis partibus ipsius Ecclesiæ. sicut & in omni repu. humana consilia capiuntur, fiuntque definitiōes & leges pro tota republica, à Principe tantum cum procuratoribus & rectoribus & principalibus Partibus ipsius reip. & non à toto populo simul; igitur ibi est prædictum tribunal supremi luminis Diuini, vt ibidem error esse non possit. Alioqui nunquàm esset finis dubiorum, nisi in Concilio & Papa esset prædicta certitudo ad hæc omnia sensumque sacræ scripturæ atque Doctorum tandem definiendum & declarandum, ut omnes in confessione eiusdem fidei consentiant atque permaneant.

2. ratio. Secundò probatur idem, nam si Conciliū præfatum errare posset; certè is error in totam Catholicam Ecclesiam redundaret; & ita simul errare censeretur. quod tamen impossibile est vt cōstat ex supradictis. Quod autem id sequatur inconueniens, hinc constat, quòd sicut dum membrū aliquod vice corporis sui rite suum exercet officiū; totum corpus vel homo ipse illud agere dicitur per membrum illud, quamuis non omnia membra immediate agant. Homo namque dicitur uidere quando oculi vident, & audire quādo aures audiunt, aut quādo ipsis mediantibus id facit: quia & ad idem omnia alia membra suam virtutem administrant. Et similiter in repub. humana dicitur à tota republica fieri, quod à Capitibus & Rectoribus eius, nomine ipsius aut nomine publico pro eius causa vel Vtilitate fit. nam & Arist. 9. Ethi. cap. 9. ait ciuitatem id maxime esse, quod est in ea principale. & 3. Reg. 8. dicitur quòd congregati sunt oēs maiores natu cū principibus tribuū Israel & duces familiarū. sequitur. & bene dixit Rex omni Ecclesiæ. ita ergo & qñ ecclesię Prælati, videlicet Epī & illi qui legitimè sunt psonę Cōcilii legitimę cōgregati pręsidente Papa aut eius legatis, eo ipso quòd sunt Episcopi & Rectores Ecclesiæ dum publica auctoritate congregantur, habent auctoritatem totius Ecclesiæ, sicut senatores in suo senatu. non quòd ipsi Episcopi sint tā quam procuratores Ecclesiæ recipientes auctoritatem & consensum à toto populo Christiano vt senatores à sua repub. sed q ipsi soli prælati cū Papa vel eius auctoritate cū suis legatis, etiā si totus populus Christianus reclamaret, per potestatem Diuinam quam à Christo vti successores Apostolorū ad docendū fidē & gubernandū Ecclesiam habent, possunt Concilium facere: & dū ibi publico nomine congregantur ut Capita, Ecclesiā ipsam repræsentāt: & illa in eis virtualiter est. & ita quod ibidē faciūt, tota ipsa Eccle. Catholica facere censetur. Ad quod facit Concilium Nicenum quod post symbolum fidei ibi conditū ait, quòd oppositū dogmatizātes anathematizat. Sed si circa prædicta conciliū posset errare, sequeretur q tota Ecclesia quæ ibi virtualiter est posset errare: maximè cū decreta Concilii totus populus Christianus sequi teneatur, vti decreta prælatorū suorum nomine publico aut totius Ecclesiæ ibi congregatorum. Igitur sicut tota Ecclesia Catholica errare nun potest quia & Diuinam illustrationē habet: ita & de Concilio Generali tenendum est. Et hoc adeò verum est q ipse et Papa stare tenetur diffinitioni ipsius Cōcilii legitimè congregati in fide & moribus: maximè si totius Concilii ea diffinitio sit, vt ait etiā Soto in 4. dist. 20. q. 1. arti. 4. in responsione ad secundū argumentū, & dist. 22. q. 2. art. 2. & innuitur etiā dist. 15. c. sicut sancti. & 25. q. 1. sunt quidā. & epistola Iulii Papæ ad orientales Episcopos tempore Athanasii. Nō quidē vt inferior obediens Concilio vt superiori: sed vt obediens veritati per Spiritum Sanctum ibidē certissimè reuelatæ. sicut & Rex suis medicis consiliariis atque Doctoribus dicentibus, talem cibū vel medicinā esse sibi noxiā siue salubrē, vel talē actum, esse mortale peccatum obtēperare tenetur. Nā modo teneatur quod Concilium sit supra Papā modo non: sed quod Papa est supra Conciliū quò ad potestatē iurisdictionis: tamē vt diximus Papa tenetur stare definitioni Concilii. immo & Victoria in tertia relectione de potestate Papæ & Concilii. proposi. 2. fo. 223. & Turrecremata in decreto dist. 4. §. ideo. ar. 1. expressè dicunt q potius est standū diffinitioni Concilii quàm Papę in fide & moribus. & Castro de hęresibus lib. 1. cap. 2. & 6. & 8. & de punitione hæreticorū lib. 1. cap. 4. & 10. est ad idē, & ratio huius mihi videtur, quia nobis certius est Conciliū legitimū facere quod in se est vt à Deo illuminetur q̃ Papā vt inferius habetur. Nā si Papa etiā faciat quod in se est tunc etiā à Deo illuminabitur vt errare non possit, vt tenetur à Doctoribus & infra propositione decima agitur de hoc: nec ipse à Concilio nec Conciliū & ipso poterit dissentire: & ita patet secunda probatio præfatæ propositionis.

Tertiò probatur eadē propositio exēplo Apostolorū omniumq; sanctorum, qui in dubiis semper ad Cōcilia Generalia confugerunt: quāuis etiā ipsi essent Diuinitus illustrati. Nā Act. 15. Apostoli cū senioribus illis in Hierusalē existētibus cōgregati, dicūtur tota vel oīs ecclesia, quāuis ibi & alii plures Christiani remanerēt. Dicitur. n. ibi placuit 3. ratio.

cuit Apostolis cum senioribus cum omni Ecclesia eligere uiros &c. Item. uisum est Spiritui Sancto & nobis &c. Ibi enim fuit Concilium Generale ex parte capitis; & ita ibidem significatur in Concilio Generali assistere Spiritum Sanctum illuminando: & hac eius auctoritate uel illustratione ibi sine vllo errore circa fidem & mores fieri diffinitionem; & similiter nos facere exemplo suo Apostoli docuerunt. Similiter etiam fecit Ecclesia Catholica, quando post tempora martirum & persecutionum; habita pace, per Constantinum licuit illi Concilia cogere Generalia; quoties dubia de fide & moribus & hæreses subortæ sunt: & eorum determinationi utpotè certissimæ regulæ ab omnibus fidelibus statum est, ut ait Isidorus lib. 6. Ethimolo. cap. 8. & habetur distinct. 15. cap. canones. facit Matt. 18. Vbi duo vel tres &c. uti inferius in primo dubio habet hæc auctoritas magis ad rē declarata.

4. ratio. Quartò probatur idem auctoritate sanctorum omnium atque Doctorum, ut August. Epistola. 118. ad Ianuarium. & lib. 1. ad inquisitiones Ianuarii in principio, & de vnico baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 3. vsque cap. 9. & lib. 1. cap. 18. & lib. 6. cap. 7. cap. 39. & lib. 7. capi. 1. & lib. 3. contra Maximinum arrianum. c. 14. & Grego. in registro lib. 1. cap. 24. lib. 2. cap. 49. lib. 3. capi. 33. 37. 53. & lib. 7. cap. 53. & lib. 9. cap. 61. & habetur distinct. 15. cap. sicut Sancti. & per totam distinct. 16. & Athanasius in suis Epistolis. Ambrosius Epist. 31. & Cyrillus & Hylarius libro de Synodis sunt ad idem. & Leo Papa Epistola. 6. 21. 24. & Gelasius Papa in Epistola ad Episcopos dardaniæ & Concilium Calcedonen. actione. 3. in relatione ad Leonem Papam & actione. 6. & octaua Synodus generalis actione quinta. & Abulen. in defensorio cap. 38. 54. usque 69. larius de hoc. & in 16. Concilio Toletano in fine confessionis fidei hæreticus decernitur qui diffinitionibus Cōcilii Generalis non firmiter credit. & tandem à principio semper ita sensit Ecclesia Catholica, quòd scilicet decretis Concilii prędicti Generalis sicut & Ecclesiæ Catholicæ sub crimine hæresis credere & stare tenemur & de his etiā latius agit Tho. Waldē. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. cap. 26. 27. Quamuis in cap. 19. malè dicat non esse perfidiā sed scandalosam temeritatem eius aut Papali definitioni non credere. Sed liber Axiomata Christiana. lib. secundo artic. 4. cap. 1. & 2. usque cap. 7. & arti. 6. cap. 7. contra ipsum Walden. cum supradictis melius concordat expresse, ut etiam de hoc infra propo. decima ubi de Papa agitur latiua habetur, ibi & dubio secundo uideatur. Et Osius in confessione fidei Tomo. 1. c. 24. & alibi contra Brentium lib. 2. fo. 110. & Roffen. contra Lutherum. art. 28. 29. & Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 3. cap. 58. & Alaba de Conciliis. par. 1. ca. 4. & 5. & Cano. de locis Theologicis lib. 5. c. 4. & 5. & Simācas de hęreticis cap. 12. & 52. & Castro de punitione hæreticorum lib. 1. cap. 4. & de hæresibus lib. 1. cap. 6. & inferius tit. Concilium. & Socrates in historia Ecclesiastica. lib. 2. cap. 20. & lib. 4. cap. 17. multa alia afferunt ad rem. ubi August. & Concilia Generalia Doctoresque prædicti expresse dicunt sententiam Concilii Generalis esse Ecclesiæ Catholicæ quam ipsum Concilium representat; & illi ut regulæ certæ & infallibili ab omnibus standum esse ut declaratum est. Sed tandem Soto in defensione confessionis Catholicæ par. 2. per totum librum prædicta omnia atque sequentia probat atque persequitur, & Vega de iustificatione lib. 15. cap. breuiter tangit.

Nota. Et notanter dictum est, si Concilium faciat quod in se est errare non posse etiam ad modicū tempus: quia Spiritus Sanctus ibi specialiter assistit, sicut & toti Ecclesiæ Catholicæ eam illuminando, sicut ei in Beato Petro promisit: cuius auctoritas ibi est, uti supra & infra cap. 10. probatur. Neque vllum Conciliū Generale legitimè cōgregatū & continuatum, & auctoritate Papali legitimè procedens legitur errasse. Nam si de aliquibus lis aliqua est inter Catholicos: hoc ideo est quia non conuenirunt fuerint ne legitimè congregata uel continuata vel legitimè processerint uel excesserint metas suæ facultatis, in hac uel illa materia sine Papali auctoritate se intromittendo uel procedendo, vt de Concilio Basilie. & Cōstantien. Caietanus in quodlibet. de potestate Papę. cap. 8. & in secūda par. Apologiæ cap. 11. & Albertus Pighius lib. 6. cap. 5. 11. 13. plenius agunt. & de quodam alio Constantinopolitano alii ēt instant. Concilium autem Ariminen. ea de causa expresse reprobatur distinct. 15. cap. Sancta. & Ephesinum secundum non admittitur ab Ecclesia, ut patet ibidem. & cap. canones. & di. 16. c. quoniam. cap. sancta. & sequen. Ideo quò ad hoc Siluester tit. Concilium. q. 2. & titu. Ecclesia. quæst. 2. tit. fides. quæst. 6. & 7. secundum panor. de electione. cap. significasti. non bene dixit Concilium errare posse, non tamen perseueranter sed tantū quasi primo motu minus plenè veritatē inquirēs; quodq; Deus inuisibiliter aut uisibiliter, per alios doctos fideles de ueritate cito illud illustrabit, ne eius error ad totā perueniat Ecclesiā. adducit exēplū Concilii Aquisgrani. 36. q. 2. c. placuit. quod postea per Hieronymum dicit esse correctum ibidē in cap. tria, & cuiusdam alterius Concilii exemplum adducit. Sed certè neutrum est ad propositum: nam uti hoc etiam contra Panor. expresse ait Roffen. contra Lutherum articu. 29. illa Concilia non Generalia sed prouincialia fuerunt: quæ ut inferius hebetur errare & per generalia possunt emendari. Sed neque ibi illud Concilium, Prouinciale diffiniendo errauit: sed secundum quod in alio Concilio erat statutum ipsum etiam iterum statuit & aggrauauit, ut scilicet illud matrimonium inter raptam ipsumque raptorem illegitimum esset,

sicut & nunc est intra quartum gradum consanguinitatis: sed id postea sicut & alia humana statuta quæ ex causa sæpe mutantur. Beatus Hieronymus mutandum esse censuit: quia etiam olim Exod. 22. lege illa iudiciali quamuis rigorosa, matrimonium illud non erat illegitimum, quamuis Glos. in dicto capitulo tria, malè dicat illam legem Exod. 22. esse moralem, neque posse per Ecclesiam mutari. Si autem Concilium Generale non faciat quod in se est notabiliter negligendo inquirere sufficienter veritatem, aut si non legitimè procedat: tunc nihil mirum si Deus statim, non assistat & errare possit quasi primo motu vel ad modicum tempus, non tamen perseueranter: & in hoc casu benedixit Siluester & Panor. Vbi supra si ipsi sic intellexerunt. & ratio huius est. Tum quia non sunt à Deo miracula petenda nec expectanda sine necessitate, neque Deus ipse tentandus est: tentaretur autem eiusque miraculum illustrationis sine necessitate expectaretur à non facientibus quod in se est. tum maximè quia promissiones Dei Generales, de eo quod ipse non solus sed nobiscum & cum actionibus nostris concurrendo in nobis facturus est; sub hac conditione sunt intelligendæ, si videlicet homo in faciat quod in se est ad talem finem vel effectum. ergo non mirum si tunc Concilium ut homines errare possint sine speciali assistentia Dei, non tamen diu nec perseueranter; quia Deus cito prouidebit quomodo vel per se, uel per alios Consilium ipsum vel Prælati atque Doctores Ecclesiæ, oportunè illuminentur & de errore admoneantur, & error ipse ut oportet tollatur ne ad totam perueniat Ecclesiam: quæ diffinitionem Concilii Generalis sequi tenetur. ibi namque est plenissima potestas mediatè uel immediatè ut inferius habetur. & cum his expressè concordat Roffen. contra Lutherum in prologo ueritate. 8.

Dubium. 1. Si quæratur quando intelligatur Concilium facere quod in se est, ad prædictum finem veritatis illustrationisque Diuinæ obtinendum.

Respondeo. Respondeo quòd quando auctoritate Papæ si uiuit & certus Papa est, aut aliàs auctoritate legitima eorum qui Concilium Generale possunt cogere & celebrare, conuocarentur Pastores Ecclesiarum, scilicet Episcopi & uiri boni docti atque prudentes de tota Ecclesia eligerentur, qui eruditione & prudentia ad id munus iuuare & sufficere creduntur. Si & ibidem iam congregati cum affectione veritatis sine priuatis commodis & affectibus humanis, orationibus communibus præuiis diligenter insistant indagandæ veritate fidei & morum per scripturas sacras atque Doctorum Sanctorum & Conciliorum præcidentium & per alia eiusmodi quæ ad prædictum finem visa fuerint expedire. Tunc enim & non aliter, vti Roffen. ubi supra dicit expressè, & noster Horantius de locis Catholicis lib. 2. c. 17. secundum Hierony. Origen. Chrysost. Hylari. Theophilact. Matth. 18. in nomine Christi congregantur & faciunt quod in se est. quibus ipse suam assistentiam atq; fauorem promisit, neque deficiet, iuxta id Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati ibi sum. i. quantumuis pauci prædicto modo congregentur, vt etiam infra & propositione. 10. habetur. & ita exponit B. Grego. in registro. lib. 12. cap. 31. & communiter Doctores cum August. lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 12. ad idem videntur. sic etiam exponitur in cap. de quibus di. 20. & in Concilio Calcedonen. actio. 10. & 3. & in Epistola ad Leonem, & in Concilio Constantinopolitano actio. vlt. & Cælestinus Papa, vt Isidorus in libro Conciliorum in gestis tertiæ sinodi Toletanæ refert, sic etiam exponit, & in Concilio Niceno secundo, actione. 4. probatur. nam quando totum Concilium simul aliquid diffinit, constat ibi fecisse quod in se est & à Spiritu Sancto illuminatum id diffinisse; & æquiualere diffinitioni totius Ecclesiæ, secundum August. libro. 1. de baptismo contra Donatistas cap. 18. & alibi ut supra, & Cano. lib. 5. de locis Theologicis. cap. 5. q. 1. etiam latius probat.

Igitur qualescumque illi sint & qualitercumq; diffiniant: certè contra expressam scripturam & Generalem traditionem vel consuetudinem Ecclesiæ eos omnes errare moraliter loquendo impossibile est: Cōtra obscuram autem idem etiam uidetur, nam nullo modo credibile est tot uiros pios ac doctos ex tota ferè Ecclesia ad id electos, & congregatos notabiliter omittere facere quod ad eum finem in se est siue tenentur. Si quidem si uel pauci uel duo uel tres ex ipsis id fecerint: eos certè & per illos omnes alios Deus illuminabit ne per erroneam ipsius Concilii diffinitionem tota etiam Ecclesia errare censeatur ut proximè dictum est. & ita simpliciter absolutè idque verisimè dicendum est Concilium Generale legitimè congregatum & continuatum uti semper supponitur, in rebus fidei & morum errare non posse: & eius diffinitionibus ab omnibus esse parendum. In quo expressè concordat liber Axiumata Christiana lib. 2. art. 4. cap. 7. & 8. 9. & 10. ubi latius de his.

Argum. Si contra hoc arguatur, quòd modo sit magis neccessaria specialis illuminatio Diuina in Concilio Generali, quàm in Prouinciali & in aliis congregationibus aut personis, modo non: certè sequitur ex dictis quòd æquè infallibiliter Deus assistit specialiter illuminando quoscunque etiā duos uel tres tantum in nomine suo congregatos in pertinentibus ad fidem & mores, ut errare nō possint diffiniendo, sicut de Concilio Generali dictum est. quia eadem est ratio utrobique, scilicet, promisio Diuina Matth. decimooctauo, Vbi duo

duo uel tres fuerint in nomine meo congregati, &c. ubi sine ulla differentia omnibus supradictis Christus se affore repromisit. & ad prædictum sensum Beatus Gregorius in registro libro duodecimo, capitulo trigesimoprimo id de Concilio prouinciali allegat & exponit, & Doctores communiter cum eo, ad quod uidetur Augustin. contra duas Epistolas Pelagii capitulo duodecimo.

Respon. Respondeo negando sequelam, & eius probationem: neq; enim est eadem ratio infallibilis asistentiæ Diuinæ utrobique: quamuis eadem sit Diuina promissio, sed differenter implenda. nam quia in Concilio Generali est simpliciter necessarium ne erret in fide & moribus diffiniendo: inde ibidem semper & infallibiliter adest illuminatio Diuina promissa. Non sic in aliis congregationibus siue etiam personis præter Papam: quibus proinde non nisi quando & quomodo oportuerit ad salutem, & Deo placuerit, ea fiet illuminatio repromissa diuinitus. Pro cuius maiori declaratione & probatione. nota, quòd id Matth. decimooctauo Vbi duo uel tres &c. Tripliciter exponitur à Doctoribus. Primò ad hunc sensum, quòd Deus ratam habet sententiam prælatorum Ecclesiæ contra contumaces iustè inflictam. Secundò, quòd exaudiet orationem in charitate fraterna & christiana petentium. Tertiò, quòd asistet illuminando quamuis paucos etiam duos vel tres tantum in nomine suo congregatos in rebus pertinentibus ad salutem. Et omnes hi sensus admittuntur & stant simul in veritate; quorum hic ultimus magis communis & magis acceptus Doctoribus est. Et in Concilio Chalcedonen. actione tertia, ad hoc propositum hæc auctoritas exponitur, & ab aliis in primo dubio supra relatis. In omnibus autem his expositionibus & præcipuè in duabus ultimis constat cum hac limitatione eas intelligi & esse veras, quòd scilicet Deus exaudiet & asistet illuminando, quando & quomodo oportuerit ad salutem. Nam hic est communis intellectus omnium Diuinarum promissionum, earum maximè quæ generaliter fiunt, & absolutè de eo quod Deus ipse non solus in nobis, sed nobiscum, & cum actionibus nostris liberis concurrendo facturus est, ut Matth. 18. & Luc. 11. Petite & accipietis. & omni petenti dabitur. & Ioannis 14. 15. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. & Spiritus docebit uos omnia & omnem veritatem. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit uos de omnibus. & Luc. 21. Ego dabo uobis os & sapi. cui non po. resi. om. adu. uestri. & aliarum eiusmodi secundum Augustinum & Doctores communiter. Nunc autem constat non esse necessarium ad salutem & ad rectam fidem Ecclesiæ uniuersalis & regulam uitæ fidelium, quòd omnis error in fide & moribus semper caueatur, fiatque Diuina illuminatio: nisi in Concilio Generali, uel etiam in Papa faciente quod in se est. Quia ibi & non alibi est supremum tribunal Ecclesiæ, ad quod spectat ultima diffinitio in supradictis: cuius etiam error circa hæc in totam redundaret Ecclesiam, & illius esse censeretur, uti superius probatum est. fit igitur vt sicut non nisi ibi est simpliciter necessaria infallibilis regula ueritatis in fide, & moribus; ita non nisi ibidem semper sit infallibilis assistentia Spiritus Sancti illuminantis diuinitus repromissa ne ullus error esse posit. Notanter dico, ut errare non posit: nam ignorare priuatiuè, & dubitare de multis circa fidem & mores, utique potest: sicut & Catholica Ecclesia quousque, vt Aurora progrediens can. 6. Diuinitus, & oportunè illuminetur. Et idem iudicium, & eadem omnino ratio est de Papa cum consilio Cardinalium si faciat quod in se est, ut de hoc infrà propositione decima latius. At uero error aliorum omnium etiam Conciliorum prouincialium, ex quo non est neque censetur error totius Ecclesiæ, nec eius nomine, sed unius tantum prouinciæ, vel communitatis particularis: id Concilium eaque diffin tio fit quousque per Papam approbetur: quia etiam per alios uiros doctos, & per ipsum Papam, & per Concil. generalia & prouincialia corrigi potest, secundum Augustinum contra Donatistas libro secundo capitu. tertio, id quod contigit tempore Beati Cypriani. Ideo non est simpliciter necessarium ad salutem errorem illius Concilii ibidem caueri, maximè quia per eius ignorantiam inuincibilem etiam erroneam quæ in singulis hominibus esse potest, cum gratia iustificante & fide illius articu. implicita in fide Ecclesiæ, cui paratus est obedire, est homini salus: neque inde fides Ecclesiæ periclitatur. Ideo nō oportet quòd his omnibus facientibus quod in se est Deus semper & infallibiliter adsit illuminans, uel alia dona præstans nō necessaria simpliciter ad salutem. gratiam autem iustificantem, quia singulis est ad salutem simpliciter necessaria, Deus statim & infallibiliter elargitur facienti quod in se est cū auxilio Diuino ad illam obtinendum. Solum igitur illa specialis illuminatio Diuina aderit aliis in nomine Christi cōgregatis, & conciliis Prouincialibus, quando & quomodo ad salutem expedierit, & Diuinæ placuerit liberalitati; sicut & de aliis diximus Diuinis promissionibus, idque si faciant quod in se est, & non aliter, vt dictum est. neque omnino peribit Ecclesia vniuersalis, aut recta fides in ea, si Concilium & Papa non faciens, quod in se est errare permittatur à Deo: quia Deus ipse prōmisit Matth. decimosexto, & alibi quod ipse tunc prouidebit & asistet quomodo nec Ecclesia Vniuersalis neq; fides recta omnino

deficiat in ea. Ad quod certè facit quod in principio nascentis Ecclesiæ ad dubia fidei & morum diffinienda; Concilia Prouincialia contra hæreticos sæpius cogebantur; nimirum quia Generalia tunc toties congregari commodè non poterant: quia & erat periculum in mora. Ideo & tunc aderat semper Spiritus Sancti illuminatio: nam vix aliquod eorum errasse reperitur nisi quando illegitimè fiebat, aut notabiliter deficiebat in faciendo quod in se erat. Vnde & illa ferè omnia iam per Ecclesiam sicut & Concilia Generalia approbata sunt: & similiter nunc Spiritus Sancti illuminatio semper adesset Concilio prouinciali aut alteri congregationi in nomine Christi congregatæ, ubi esset similis casus siue necessitas & periculum esset in mora, ne ad Concilium Generale uel ad Papam commodè posset esse recursus ad rem fidei vel morum diffiniendum. & secundum supradicta Beatus Gregorius ubi supra aliique Doctores sunt intelligendi.

Aliqui autem Doctores concedunt intentum argumenti supradicti, dicentes idem esse iudicium de Concilio Generali & de Prouinciali, de quibus indifferenter intelligitur id Vbi duo uel tres &c. dicunt in super Concilium Prouinciale, posse de rebus fidei diffinire sicut & Generale: quia & sic olim in Ecclesia fiebat. pro quibus uidetur facere Augustinus ubi supra. Sed quia eadem ratione inde sequeretur, quamlibet duorum uel trium congregationem, eandem illuminationem habere quam Concilium Generale & Prouinciale, quod absit: ideo melius uidetur uti superius dictum est, quodque Concilium solum Generale uel Papa de rebus fidei saltem ultimatè diffinire potest, uti de hoc latius noster Castro de punitione hæreticorum libro primo capitulo quinto latius agit, & Cano vbi supra lib.5.cap.4.

2. dubium. Sed hic interim aliud dubium inter Catholicos agitatum inferamus, à quo uidelicet & quomodo Concilium Generale prædictam suam auctoritatem habeat.

1. Respon. Nam aliqui de quorum numero est Victoria in secunda relectione de Ecclesia quæstio.1.fo.113.122. & Turrecremata de potestate Ecclesiæ libro secundo capitulo 71. & Caietanus in quolibeto de Potestate Papæ, indistinctè dixerunt quòd ratione totius, ut est Concilium habet quidem suam auctoritatem: sed non ab Ecclesia nec à Deo immediatè, sed à Iure humano idest à uoluntate prælatorum ibi conuenientium, qui uolunt ex seipsis unum corpus constituere, cui seipsos subiiciunt sicut partes suo toti: & consequenter dicunt non esse maiorem auctoritatem in toto Concilio, quàm sit auctoritas singulorum, idest tantam esse Concilii auctoritatem, quanta est auctoritas maioris uel maiorum ibi existentium.

Sed clarius & melius distinguendo dicamus quòd Concilium Generale legitimè congregatum ut est communitas & unum totum corpus à suis singulis partibus distinctum, habet quidem suam auctoritatem sicut & quælibet alia communitas; quam non habent singuli de illa communitate & Concilio per se. Sed hanc auctoritatem quatenus est potestas iurisdictionis, uel supra corpus Christi mysticum non habet immediatè à tota Ecclesia, nec à Deo: & per consequens nec ex hoc quòd uniuersalem Ecclesiam representat, sed ab ipsis Patribus Concilii; mediatè autem à Deo per ipsos Patres deriuatam habet. Quatenus autem est potestas determinandi ueritatem in rebus fidei & morum eam habet immediatè à Spiritu Sancto assistente illuminante, pulsante, mouente, atque determinante. In hac sententia uel resolutione sunt tres partes: quarum prima est quòd Concilium ut est, unum corpus habet suam auctoritatem. Quod inde probatur: quia nomine omnium simul, non quasi à singulis, sed à multis quasi ab uno procedit, ut est unum corpus siue collegium uel regale parlamentum, quod habet suam quandam potestatem quam singuli non habent. Et ita Concilium ut unum corpus præcipit, consulit, ordinat, atque disponit, & sententiam fert condemnando uel absoluendo, quod facere non posset nisi ad id potestatem haberet. Et ad id idem est. Act.15. Placuit nobis collectis in unum mittere &c. idest in unum Collegium siue Concilium Apostolorum. Et in hoc prædicta opinio optimè consonat.

3. Resp. Secunda pars, quòd scilicet hanc auctoritatem quatenus est potestas supra corpus Christi mysticum & uerum, non habet immediatè à tota Ecclesia nec à Deo, ut bene dicebat in hoc Victoria cum aliis ubi supra. Probatur primò, quòd non ab Ecclesia, quia Ecclesia uniuersalis eam potestatem non habet immediatè. Nam illa potestas Ecclesiastica supra corpus Christi uerum & mysticum, quamuis propter Ecclesiam & ad eius utilitatem collata sit quibusdam personis ipsius: non tamen toti Ecclesiæ immediatè, sed personis quibusdam ut per eas esset in Ecclesia data est, ut constat Ephes.4. Dedit quosdam pastores & Doctores &c. & 1.Corinthior. 12. Nunquid omnes Apostoli? omnes Doctores? & diuidit singulis prout uult, alias non esset unum corpus ex variis membris & gradibus constans. Neque enim tota Ecclesia simul potest audire confessionem & consecrare, sed sacerdotes dumtaxat immediatè habent à Deo hanc potestatem in Ecclesia. Et soli Petro dictum est. Tibi dabo Claues Regni cœlorum &c. Matth.16.& Io. 21. Pasce oues meas, & Matth.

& Matt. 18. Dic Ecclesię idest Prælatis eius, ut communiter exponitur à Doctoribus. Constat etiam laicos nullam potestatem Ecclesiasticam habere. igitur si prædicta potestas Ecclesiastica nō toti Ecclesiæ, nec toti communitati fidelium, sed quibusdam tantum personis eius immediatè per Christum collata est ut per illos sit in Ecclesia & propter ipsam, idest ad vtilitatem ipsius; vtique sequitur quòd ab ipsa Ecclesia immediatè ad Concilium deriuari non potest, nemo enim dat quod non habet. Quòd etiam nec ab ipso Domino Iesu Christo potestas immediate, sed ab ipsis Patribus Concilii, à Christo autem mediatè per ipsos in Concilio sit, probatur. Quia antequam Patres Concilii caput scilicet & membra veniant ad Concilium, certè totam in seipsis. quidam minus quidam magis, Papa uerò plenissimè prædictam potestatem à Deo immediatè habent, ut proximè dictum est. & ii Patres in Concilio congregati illam non perdunt quam antehabebant. ergo cùm Concilium eam potestatem ratione suarum partium habeat: neque constet quo aliquo nouo iure ipsi denuò concedatur: certè frustrà aliqua alia similis potestas ponitur à Deo immediatè de nouo præstita Concilio. Nam qua ratione poneretur supra corpus Christi mysticum eadem & supra corpus Christi verum assereretur, vt scilicet ipsum Concilium ut totum corpus simul, constans etiam ex non Sacerdotibus absoluere posset & consecrare, quod absit. sed nec illa potestas Matth. 18. Quæcumque ligaueritis &c. data est Apostolis vt in Concilio congregatis, sed vt singulis prælatorum officio fungentibus: quamuis id quod ibidem sequitur Vbi duo vel tres fuerint congregati &c. apertè datum sit Concilio, vti proximè dicetur, quoad illustrationem veritatis.

Igitur illa potestas est quidem in Concilio plenissimè: sed mediatè tantum à Deo per Patres ipsius in ipsum Concilium deriuata, & præcipuè per Dominum Papam, à quo omnis iurisdictio Ecclesiastica mediatè vel immediatè etiam in Concilio est, vt de hoc etiam Alaba de Conciliis par. 1. capitulo nono latius agit. Et ad hunc sensum optimè dicitur quòd Concilium, vniuersalem Ecclesiam repræsentans illam auctoritatem habet. In quo et consonat prima opinio vel responsio supradicta: quamuis aliqui teneant quòd præfata potestas in Concilio etiam à Deo immediatè sit: sed probabilius videtur quod dictum est.

Tertia autem pars, quòd scilicet quatenus est potestas determinandi verum in fide & moribus in ipso Concilio, immediatè à Deo est; probatur; nam Act. 15. habetur. Visum est Spiritu Sancto & nobis &c. Item Timot. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. hoc autem esse non potest nisi Concilium ipsam Ecclesiam repræsentans, quæ & ibi virtualiter est, & ipsius Concilii diffinitionem sequi tenetur vt supra dictum est, haberet immediatè à Deo hanc auctoritatem determinandi veritatem, nam aliàs illi potius essent columna ueritatis per quos vel à quibus autoritas hæc immediatè in Concilio esset atque penderet. Item Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati ibi sum: vbi Christus suam assistentiam & auctoritatem ad id immediatè Concilio promisit, vt etiam superius probatum est. Et ita tandem in hoc omnes Catholici conueniunt dicentes Concilium Generale legitimè congregatum, in diffiniendo circa fidem & mores, ut errare non possit faciens quod in se est; speciali assistentia Spiritus Sancti dirigi & gubernari: quamuis aliàs uel extra Concilium omnes ipsi ut homines errare possint, ut hoc etiam expressè dicit liber Axiomata Christiana libro secundo articulo quarto capitulo 3. usque capitul. 6. & Victoria, Castro & Soto ubi supra in secunda ratione allegati sunt. quamuis Caietanus & Siluester, Albertus Pighius & Thomas Walden. absolutè ubi supra, oppositum & malè teneant, de quo & infra propositione decima, dubio secundo iterum sermo erit: ubi etiam agitur ad quid requiritur Papalis approbatio uel confirmatio diffinitorum in Concilio Generali. & ad hunc sensum scilicet, quò ad potestatem diffiniendi ueritatem de fide & moribus optimè uerificatur decretum Concilii Constantien. sessione quinta & aliorum Doctorum sententia dicentium quòd Concilium Generale Ecclesiam uniuersalem repræsentans à Christo immediatè potestatem habet.

PROPOSITIO decima. Papa ut Papa cum Consilio patrum uel Cardinalium Ecclesiæ, si faciat quod in se est, uti id regulariter facere credendum est nisi oppositum constet manifestè, in diffiniendo circa fidem & mores & statum uniuersalis Ecclesiæ, errare non potest etiam ad modicum tempus: & eius tali diffinitioni, vt diffinitioni ecclesię Romanæ siue Catholicæ sub crimine & pœna hęresis uel perfidię standum est. 10. propos.

Hæc propositio multò magis quàm præcedens de Concilio Vniuersali negatur ab hæreticis: & etiam à quibusdam Catholicis Ocham, Gerson, Almain, & pluribus aliis absolutè sine vlla limitatione dicentibus quòd in prædictis Papa errare potest: aliis compluribus id etiam absolutè negantibus. Sed cum prædictis limitationibus, contra eos omnes propositio probatur quincupliciter.

Primò, quia ut propositione 9. præcedente in prima probatione dictum est. Ecclesia uniuersalis circa prædicta errare non potest. Sed hęc tota 1. ratio.

simul ad emergentia dubia determinanda semper congregari non potest: immo neque Concilium Generale sæpe potest nec expedit ad id congregari: & in Papa & ratione Papatus est tribunal Ecclesiæ Catholicæ eiusque Principatus Ecclesiasticus & suprema potestas, vt supra propositio. 8. habetur. ergo ad ipsum in his est regulariter recurrendum pro dubiorum determinatione: & consequenter quod ipse vt caput Ecclesiæ facit, ipsa Ecclesia facere censetur. Sicut dum Rex cũ suis consiliariis prouidè aliquid nomine regni vel vt Rex facit; vtique Regnũ ipsum censetur facere: sicut & de Concilio Generali dictũ est. Quæ ratio eò magis valet in Papa quò eius auctoritas Iure Diuino & non ab Ecclesia sibi collata est. Inde etiã sequitur quod illi sicut ipsi Ecclesiæ aut Cõcilio Generali Deus assistit: alioqui eius error in errorem totius Ecclesiæ redundaret: quæ eius determinationẽ vt superioris ordinarii sequi & obedire tenetur, nisi manifestè errare monstretur.

2. Ratio. Secundò probatur idem, quia specialiter Petro & eius successoribus in eo pro toto tempore Ecclesiæ vsque ad finem mundi; & non solum pro persona & tempore Beati Petri, dictum est à Christo id Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, scilicet pascendo omnes oues tibi commissas. Ioan. 21. ideo præmisit, Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua, scilicet vsque ad finem mundi. & August. dicens quod hæc promissio nihil dicit illustre si ad solam personam Petri, & non etiam ad successores referatur, & est communis glossa omnium ferè Doctorum: quam probat Inno. Papa in sua Epistola, quæ inter Epistolas Sancti Bernardi est. 194. & Matth. 16. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet ecclesiam & fidem eius, ergo Papa errare non potest, vt ait propositio.

Quod inde magis confirmatur, quia ratione prædictæ promissionis sæpe factæ sedi Apostolicæ & successoribus Beati Petri in ipso Petro ecclesia Catholica in qua ea sedes deficere non potest, errare non potest. Nam illa promissio à Christo ipsi ecclesiæ Catholicæ facta specialiter atque directè ipsi Petro facta est: vt per hoc significetur quod ideo ecclesia non potest errare & est columna & firmamentum veritatis prima Timoth. tertio, quatenus suo capiti Papæ videlicet vnitur vt potè suo fundamento post Christum aut loco Christi: cui scilicet Papæ specialiter in Petro promissum est quòd sua fides non deficiet, nec in eo nec in ecclesia in ipso fundata. ergo hac eadem ratione eiusdem promissionis ecclesia Romana, ubi est & fuit sancta sedes Apostolica similiter errare non potest: & à fortiori nec ipse Papa ipsam sedem habens si faciat quod in se est.

Tertiò probatur idem, quia Matt. 18. ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo ibi sum. ergo à fortiori ubi cum suo vicario capite Ecclesiæ fuerint aliqui congregati in nomine Christi aderit ipse Christus specialiter illuminans, eadem ratione qua & in Concilio Generali: quia scilicet hic etiam sunt omnes gradus & status ecclesiæ, uidelicet Pastores atque Doctores cum capite suo. & ita tota ecclesia ibi virtualiter est: non enim numerus personarum, sed qualitas graduum attendenda est, ut patet quia Matthæ. decimooctauo ait, Vbi duo uel tres: & non dixit, Vbi omnes aut plures, & in nomine meo, idest auctoritate legitima, & in causa quæ est ad meum honorem, qualis est causa fidei, quæ nomine ecclesiæ & ad eius utilitatem agitur. Neque vnquam in aliquo Concilio Generali omnes Ecclesiæ Pastores & Doctores simul congregati sunt. Concilium etiam illud Act. 15. fuit Generale ex parte capitis, non autem ex parte omnium; non enim aderant ibi omnes Apostoli: sed Petrus cum aliquibus Apostolis & Senioribus Hierusalem: & tamen ibi dicitur omnis ecclesia; vbi & affuit Spiritus Sanctus. & similiter Paulus Galat. 2. non cum omnibus Apostolis sed cum Petro & paucis aliis contulit Euangelium, veluti in quodam Concilio Generali ex parte capitis dumtaxat: vt per hoc doceremur id sufficere quod dictum est ad ueritatem à Spiritu Sancto infallibiliter obtinendum. 3. ratio.

Quartò probatur idem, quia si in lege veteri ad summum sacerdotem erat recursus in dubiis legis Diuinæ, qui per ephod & per quædam alia Diuinitus illustratutus populum docebat Exod. 17. & Leuit. 6. & primo Reg. 23. & 30. à cuius doctrina & sententia sub pœna mortis non licebat deuiare. Deuterono. 17. ergo etiam in lege gratiæ Papa maiorem habet illustrationem à Deo vt errare non possit: nec ab eius diffinitione discedere liceat: patet hæc consequentia ex maiori dignitate sacerdotii nostri in lege gratiæ, vbi hoc expressè habetur in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. 4. ratio.

Quintò probatur idem per auctoritates Doctorum, qui concorditer omnes id sentiunt, & in suis scriptis confitentur, cum ecclesiæ Catholicæ Generali consuetudine, miraculisque Sanctorum, qui secundum hanc fidem siue doctrinam vixerunt quæ omnia id efficaciter probant vt patet supra septima propositione. quòd scilicet, Sancta Romana ecclesia nunquam errauit; & eadem ratione nec errare potest in fide & moribus. Idque de sancta sede Apostolica etiam dicunt, vt ait hæc 10. propositio. & expressè id dicit Augustinus, de baptismo contra Donatistas libro secundo capitulo tertio vsque capitulo 9. & libro sexto capitulo. 7. capitu. 39. & lib. 5. ratio.

& lib. 7. cap. 1. & ad Casulanum Epistola 86. & Epistola. 162. ad Glorium & alios ubi Concilium Transmarinum Romanum solet appellare, quod est Concilium Vniuersale ratione capitis, id est Papæ cum Cardinalibus, ut dictum est. Item Beatus Cyrillus ubi supra in 8. propositione art. 2. allegatus est. & Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum & lib. aduersus Praxeam. & B. Rhenanus in argumentis & annotationibus ibidem, ubi & allegat Irenæum ad idem. Item Ambro. super prima Timoth. 1. & habetur. 24. q. 1. cap. quæ dignior. Item Hierony. libro 1. & 3. contra Rufinum, di. quod Roma. fides est fides Catholica, & Epistola, 45. & clarius Epistola. 2. & 4. & 7. ad Damasum Papam & refertur ea. quæst. cap. quoniam uetus. cap. hæc est fides. & Damasus Papa in Epistola 3. uel 4. ad Concilia Africana. & tandem multi alii Doctores atque Pontifices Sancti qui eadem quæst. cap. rogamus. cap. à recta. cap. memor. cap. in sede. cap. quoties. & Athanasius cum Episcopis Egypti & Orientis in suis Epistolis ad Marcum, Liberium, & Fœlicem Papas: & horum ad illos id expresse profitentur, & sæpe dicunt quod Ecclesia sanctaque sedes Apostolica quæ est in Ecclesia Romana numquam errauit in fide: sed semper Catholica fides atque religio christiana ibi seruata est. ideo & Hierony. & omnes alii iudicio & examini Papæ, suam omnem doctrinam & scripta sua tanquam regulæ & iudici infallibili subiiciunt. Ad idem est Irenæus lib. 3. cap. 3. ut supra propositione 7. in fine habetur. Idem Cypr. lib. 1. Epistolarum Epistola 3. & Bern. lib. 2. & 3. de consideratione & in Epistola 190. ad Innocentium Papam & Epistola 174. ad Canonicos Lugdunen. & idem habetur, distin. 12. cap. non docet. cap. præceptis. & distin. 19. si Romanorum & distin. 20. de libellis, & C. de summa trin. & fide cathol. l. 1. & seq. & alibi millies, ut hoc etiam Tho. Walden. in doctrinali fidei. libro 2. art. 2. capitulo 45. usque capitulo 49. & Axiomata christiana lib. 2. art. 3. cap. 9. & art. 4. cap. 11. 12. 13. latius prosequuntur & Caieta. in quo libello de potestate Papæ cap. 9. 11. & Siluestrina, titu. fides. q. 7. ex cap. maiores: de baptismo. dicẽtes, quod ultima diffinitio in fide & moribus ad Papam spectat, secundum Tho. & alios Doctores, satis probant. & Turrecremata de potestate Papæ lib. 2. cap. 112. & Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 7. art. 1. & latius in 4. sententiarum ut supra propositione nona, in secunda probatione habetur. & tandem plenius Albertus Pighius libro 4. capitulo 8. usque capitulo 14. & 6. & 7. iterum de Ecclesia & sede Romana & de ipso Papa idem probat; ubi & ex Eusebio Cæsarien. in Ecclesiastica historia libro 5. capitulo 24. & libro. 9. capitulo 38. multa satis adducit. & Nicephorus in historia Ecclesiastica ubi supra propositione 8. in fine allegatum est & Osius in confessione fidei Tomo 1. capitulo 28. 29. & iterum contra Brentium libro 2. fol. 125. latius probat & plenius Soto in defensione confessionis Catholicæ parte 1. capitulo 75. usque capitul. 79. prosequitur contra Brentium, ex quibus omnibus non ut probabilior opinio, sed ut de fide uel similis aut paris auctoritatis prædicta propositio mihi credenda uidetur: maximè cum limitationibus suprapositis; id quod etiam ex dicendis amplius patebit.

Sed notentur limitationes prædictæ: quarum prima est, quòd Papa diffiniens errare non potest: secus si ut persona particularis docens aut scribens ut Doctor, non utens auctoritate Papali procedit: tunc enim in quacumque causa etiam faciens quod in se est errare potest. quia ut particulari persona non est infallibilis nec ei ut tali, sed ut Papę utenti autoritate sua Apostolica ad fidem Ecclesiæ & religionem edocendam assistentia Diuini luminis à Christo promissa est. Tunc autem ut Papa procedit, quando autoritate Papali utens sententiam fert diffiniendo, mandando & legem ferendo. nota. 2.

Secunda limitatio est, si ut Papa procedens facit quod in se est. Nam si non facit: tunc etiam ut Papa procedens errare potest. Sed quando ut Papa facit quod in se est? Respon. Quando utitur auxilio membrorum suorum, illorum maximè uirorum quos nouit Doctiores & Sanctiores & ad id sufficientes adesse, simul & inquisitione diligenti sine notabili negligentia ipse cum eis, aut per eos scrutatur sacram scripturam & Doctorum libros, Conciliorumque decreta & ecclesiæ consuetudines & traditiones; cum affectu ueritatis, sine priuatis affectibus ad temporalia, & orationibus præuiis ipsorum atque fidelium, cum matura deliberatione secundum exigentiam causæ, ut supra propositione 9. de Concilio Generali dictum est, procedit ad diffiniendum quod circa fidem & mores generaliter in tota Ecclesia tenendum est: tunc inquam errare non potest, nec diu nec ad modicum tempus ut probatum est. Secus si sine prædicta diligentia, aut si notabiliter eam negligens: aut si ex suo sensu & affectione uel cogens alios ei consentire: Papa etiam utens autoritate papali aliquid diffiniat: tunc enim, etiam deliberate errare potest. Sed Deus suum errorem non diu nec perseueranter permittet in ecclesiam Catholicam peruenire, ut supra propositione nona, de Concilio Generali probatum est. Id autem in Papa legimus aliquando contigisse, ut ait Glossa in capitulo Anastasius, & capitulo secundum, distinctio. 19. & uidetur ad idem capitulo quanto. de diuortiis, & capitulo licet. de desponsa. duorum. & quidem si il-

li

li Pontifices sic diffiniendo errauerunt: id certè non alia de causa fuit, nisi quia quod in se erat non fecerunt ut à Deo illuminarentur. & similiter de Papa. Ioan. 22. & de quibusdam aliis refert. Abulen. in 1. prologo super Matth. quæstio 10. & latius in Matth. 19. quæstio. 76. & Adrianus in 1. quodlibet artic. 3. & in 4. sententiarum de sacramento confirmationis in fine. Item etiam Siluester ubi infra cum multis aliis, quamuis Caietanus in quodlibeto de Papa cap. 9. & in sencunda part. Apologiæ de potestate Papæ capitulo 13. & 14. & Albertus Pighius libro 4. capitulo 8. & Osius contra Brentium lib. 2. fo. 97. &c. & Cano de locis theologicis libro 6. cap. ultimo obstinatè negent aliquem Papam diffiniendo de fide & moribus errasse: licet ut persona particularis aliàs quidem errauerit. & ita ibidem Respondet declarando & concordando decreta prædictorum & aliorum Pontificum, qui ab aliis errasse creduntur. Et fortè iuxta omnia supradicta posset intelligi & saluari quamuis difficilè Siluester titulo fides quæstio. 1. & alibi ut supra propositione 9. refertur. Sed certè ipse in titulo fides quæstio. 7. & aliqui alii cum ipso apertè blasphemant exemplificantes de Nico. 3. dicentes quòd in sua decretali. Exiit. de uerbo signifi. libro 6. errauit contra Ioan. 22. cum tamen illa decretalis, Exiit sit postea in Concilio Vien. per Clemen. V. in capitulo Exiui. eo. titu. libro 6. & per multos alios successores Romanos, Pontifices confirmata. Quare si alter eorum errauit: id potius de Ioan 22. dicendum erat, quia uel in aliis aliàs etiam errauit, uel paruè affectus contra nostrum ordinem minorum sine debita dispositione sic decernere uoluit: uel potius uterque Pontifex ad uerum sensum in diuersis casibus & temporibus loquens concordandus est, uti Caietanus ubi supra conatur, de quo & nos alibi in nostro tractatu super regulam nostram capitulo. 6. quæstio. 1. latius egimus eos concordando, & infra. quæstio. 3. habetur.

Tertia limitatio est quòd in rebus fidei & morum errare non potest si ut Papa facit quod in se est: secus in aliis scientiis & facultatibus, causis atque negotiis & factiis particularibus, utpotè in dispensationibus, priuilegiis, promotionibus, mandatis, statutis & sententiis diffinitiuis, in litibus & causis aliis, ut etiam faciens quod in se est ut Papa errare & decipi sæpe potest. ut hoc etiam Cano de locis theologicis libro 5. capitulo 5. quæstio. 5. & inferius quæstio. 3. latius disputatur, in secundo & tertiò dubio post argumenta omnia, in fine quæstionis.

Quartò in propositione dictum est quòd nisi oppositum constet manifestè credendum est Papam procedentem in rebus fidei & morum fecisse quod in se est, nec errare circa prædicta, etiam ad modicum tempus, quia sic secundum omnia iura rectamque rationem pro Papa immo & pro quolibet superiore præsumendum est.

Tandem quintò dictum est, quod sub crimine & pœna hæresis uel perfidiæ standum est supradictæ diffinitioni Papali. quia illi discredens discredit Ecclesiæ Romæ. diffinitioni. hic autem hæreticus est & ut talis puniendus, sicut & qui Catholicę Ecclesiæ diffinitioni discredit, ut ait capitulo ad abolendam. & ibi glossa. cum concordatis. Item quia Hiero. epistola 2. in capitulo hæc est fides. 24. quæstio. prima expressè ait, Emendari cupimus à te qui Petri sedem & fidem tenes. si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur: quicunque me culpare uoluerit, se imperitum, uel male uolum, uel etiam non catholicum sed hæreticum comprobabit. hæreticum scilicet, si pertinax fuerit contra Papæ diffinitionem supradictam. Et hoc expressè etiam ait Caieta. in quodlibeto de potestate Papæ capitulo 11. & in secunda parte Apologię capitulo 14. secundū Thom. secunda secundæ quæstio. 1. artic. ultimo & quęstio. 11. artic. 2. ad 3. & Albertus Pighius ubi supra. & Soto in quarto distin. 5. q. 1. artic. 2. ad secundum argumentum Beati Thom. & Siluester titulo fides. quæstio. 1. quæstio. 7. & Couarruuias in resolutionibus libro 4. capitulo 16. numero 6. & Simancas de hæreibus. capitulo 44. § is & sequen. & capitulo 52. & Castro de punitione hæreticorum libro 1. capitulo 4 & de hæreticis in prologo libro 1. capitulo 8. & inferius titulo Papa. Quamuis Thom. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. capitulo 19. & 27. malè dicat non esse perfidiam sed Scandalosam temeritatem & errorem, diffinitioni Papali & Concilii Generalis contraire, aut illi non stare.

Has omnes limitationes suprapositas expressè probant Walden. ubi supra, excepto illo suo errore proximè reprobato, & latius Caietanus etiam ubi supra, quamuis nō tam expressè, & Turrecremata de potestate Papæ libro 2. capitulo 112. & expressius noster Castro de punitione hæreticorum libro 1. capitulo 4. & capitulo 10. & liber Axiomata Christiana libro 2. articulo 3. capitulo 9. ubi satis de hoc agitur. & Soto in defensione confessionis Catholicæ parte secunda capitulo 74. & tandem Doctores communiter in hoc concordant, illi etiam qui auctoritati Papali maximè fauent, excepto eo quod Caieta. & Albertus Pighius in secunda limitatione supradixerunt.

Sed hic duo dubia sunt enodanda. primum postquam diffinitio Papalis supradicta sufficit ad rem fidei & morum definiendam: ad quid 1. dubium.

quid ergo congregantur Concilia Generalia, quidvè ad hoc amplius faciunt?

Respond. Respon. uno modo secundum Caieta. secunda parte prædictæ Apologię capitulo 13. & Albertum Pighium & alios eiusmodi opinionis, quòd id fit, non quidem ut certius & infallibilius Spiritus Sanctus assistat Legitimo Concilio, quàm soli Papæ, uel ipsi cum quibusdam aliis diffinienti sine Concilio. Nam ut ipsi aiunt certius assistit ipsi Papæ ut errare nō possit, quàm prædicto Concilio quantumcunque Legitimo & Papæ autoritate sine eius præsentia persona li diffinienti. Sed propter fideles fit congregatio Concilii, ut uidelicet populus christianus facilius credat Spiritum Sanctum adesse diffinitis in Legitimo Concilio & ibi nullum errorem esse posse: quod non tam facilè crederet quando à solo Papa uel ab ipso cum aliis extra Concilium diffinita essent quia Papa solus non habet tantam sapientiam, bonitatem & gratiam nec tam indubitatam acceptionem apud omnes ut ipsum Concilium: nec eius ut Concilii diffinitio tantam habet solennitatem. Quæ omnia & humanos animos communiter afficiunt, & multum ualent vt homines persuadeantur, quòd Spiritus Sanctus ibi adest, ut error esse non possit, ubi hæc omnia, putà in Ligitimo Concilio Generali reperiuntur: & ita eius diffinita à populo christiano suauius recipiantur, & credantur ut oportet. Sed certè alio secundo modo melius dicendum uidetur, quòd scilicet ideo Concilia hæc congregantur, quia simpliciter quamuis per accidens, certius nobis est Spiritum Sanctum assistere Legitimo Concilio Generali, ut diffiniendo de fide & moribus errare non possit, quàm soli Papæ uel ipsi cum quibusdam aliis extra Concilium: quia simpliciter nobis certius & credibilius est ipsum Concilium potius quàm Papam extra Concilum facere quod in se est, sine notabili defectu ut à Deo illuminetur: nam si de utroque æquè nobis constaret non posse notabiliter dificere in faciendo quod in se est, æquè etiam constaret à Spiritu Sancto illustrari, & utrumque errare non posse, & hęc omnia ex supradictis in hac. 10. & in præcedente nona propositione facilè liquent.

2. dubium. Secundo dubitatur. ad quid ergo Concilium Generale petit Papę confirmationem diffinitorum ibidem, postquam de eorum ueritate certi sumus?

respon. Respon. secundum Caieta. ubi supra capitulo 6. & capitulo 11. & in secunda parte Apologiæ, capitulo 17. usque capitulo 31. & Turrecremata de potestate Papæ libro 3. capitulo 6. 8. 38. & Albertum Pighium libro 6. cap. 4. & 5. & latius capitulo 8. usque capitulo 14. aliosque sequaces eius opinionis, quòd scilicet Concilium prædictum sine præsentia Papæ potest in fide & moribus errare; & ita eius diffinitio quantumuis legitimè celebrati etiam præsidentibus Papæ legatis & eius auctoritate, non habet uim perfecti Concilii, nec infallibilem ueritatem & certitudinem, quousque per ipsum Papam explicitè uel tacitè consentientem approbetur & confirmetur. Nam illi pręcipuè & eius sanctæ sedi Apostolicæ, & ratione eius ipsi Ecclesię Catholicæ & Concilio eam repræsentanti, assistentia Spiritus Sancti à Christo repromissa est. Ideo ergo secundum hanc opinionem petitur Papæ confirmatio ut etiam in fide & moribus corrigatur ab eo diffinitio Concilii si illi non placuerit.

Sed certè hæc opinio non uidetur uera, nam etiam Papa ipse stare tenetur prædicti Concilii diffinitioni in fide & moribus: & potius illi quàm Papæ contrariæ diffinitioni in huiusmodi debent stare fideles: uti ex supradictis in hac. 10. & præcedente 9. propositione constat, & habetur latius infra. quæstio. 4. In quo & Victoria & Soto Papalis auctoritatis assertores ubi supra propositione nona in secunda probatione allegantur, expresśè consentiunt cum Turrecremata.

Igitur Castro libro 1. de punitione hęreticorum capitulo 6. tres causas adducit quare Concilium Generale congregatur. Prima ut omnibus constet Papam eiusque legatos idem cum Concilio sentire: nec ullam ibi fraudem inesse, sicut aliquando in aliquibus decretis Conciliorum per hæreticos intercessit, quæ postea detecta & per Papam reprobata est. Secunda ut sic ipse etiam Papa, si postea in heresim cadat, sua ipsius subscriptione sine ullo subterfugio conuincatur. Tertia quia licet non in fide & moribus, at uerò in aliis negociis Concilium Generale errare potest, & eius determinatio Papæ subiicitur, ut in Concilio Calcedonen. & Niceno contingit. Ibi enim diffinita de fide, per Leonem Papam confirmata; alia uerò negotia ibi decreta quò ad præeminentiam Patriarcharum per ipsum Papam irritata sunt. Sed ultra has est alia. quarta quę mihi potior omnibus uidetur, ut uidelicet diffinitio Concilii per approbationem Papę habeat uim etiam coactiuam super totum populum christianum: nam sine Papali approbatione expressa uel tacita, quamuis diffinitio Legitimi Concilii de fide moribus habeat uim directiuam, cui omnis Chrıstianus ipse etiam Papa stare tenetur, ut supradictum est: at uerò non habet uim coactiuam, sicut nec aliæ leges ibi decretæ quousque per Papam ut diximus expresśè uel licitè confirmentur, ut in hoc optimè ait Caietanus in quodlibeto de potestate Papæ capitulo 12. quia quò ad hoc soli Papæ conuenit suprema potestas

&

& iurisdictio in Ecclesiæ, ut habetur in capitulo significasti. de electione, & distinctione 17. capitulo regula. dicitur quod nullum ratum est aut unquam erit Concilium quod Ecclesiæ Romanæ fulcitum auctoritate non fuerit. Quod etiam dicit de Papa Bea. Thom. 2.2. quæstio. 1. articulo ultimo, tunc autem tacitè diffinitio Concilii per Papam approbatur, quando ipse tacet eam sciens & uidens, ut talem communiter in Ecclesia teneri & practicari. Nam secundum ius, qui tacet consentire uidetur. Et tales sunt multæ diffinitiones Conciliorum etiam Prouincialium tacitè per Papam approbatę: contra quas oppositum sentiens in fide & moribus propriè hæreticus est, & pœnis subiectus hæreticorum, uti superius dictum est. Quòd si nondum aliquo prædictorum modorum diffinitio Concilii Generalis in fide & moribus per Papam sit approbata: tunc illi dissentiens errans quidem & temerarius, & ut talis puniendus est. Sed utrum propriè hæreticus, & ut talis puniendus, aut legibus hæreticorum, eorumque rigori subiectus sit, aliquibus uidetur quòd non, aliquibus quòd sic, quia ut etiam Soto in quarto distinctio. 21. quæstio. 1. articulo 4. ait, Legitimum Concilium Generale plenam iurisdictionem Iure Diuino habet, sed hoc nostri non est arbitrii iudicare.

nota corola rium. Ex omnibus supradictis fortè habetur resolutio illius quæstionis mat odiosæ quàm frequenter inter catholicos agitatę, Vtrum Papa sit supra Concilium, uel contra, Concilium supra Papam. Videtur enim quod in diffiniendo de fide & moribus æqualis sint auctoritatis ex quo utrique facienti quod in se est, æquè infallibiliter Deus assistit, ut errare non possit: tametsi absolutè quamuis per accidens, & ubi alter ab altero dissideret: plus standum esset diffinitioni legitimi Concilii Generalis, quàm Papæ: quia credibilius est ipsum Concilium quàm Papam facere quod in se est, & se debitè disponere, ut Diuinitus illuminetur. Quò ad potestatem autem iurisditionis Papa est supra Concilium, & supra totam Ecclesiam: quia ipse solus à Christo recepit claues regni cœlorum, & ut Vicarius eius & Pastor Ecclesiæ institutus supremam iurisditionē habet. Hinc denique liquet absolutè Papam esse supra Concilium sicut & supra totam Ecclesiam: nimirum quia esse supra, superioritatem dicit iurisdictionis, in qua ipse Papa omnes excedit, ut dictum est.

Si autem Papa destrueret Ecclesiā & leges eius, & si esset (quod absit) hæreticus; quomodo cum eo & ad eius depositionem esset agendum infra quæstione quinta usque ad quæstionem 11. latius habetur.

11. propos. PROPOSITIO 11. Sancta Ecclesia Catholica militans in terris non solum constat ex fidelibus prædestinatis, uel etiam iustis in gratia existentibus: sed ex omnibus fidelibus baptizatis, etiam si sint peccatores, & finaliter prǽsciti uel reprobi. Ita quod hæc militans Ecclesia Catholica non est inuisibilis soli Deo nota, sed uisibilis & hominibus manifesta.

Hæc propositio negatur à multis hæreticis, ut uel sic per Ecclesiam de suis erroribus conuinci & puniri non possint. Sed contra eos probatur nouem rationibus. Primò, quia Apostoli erant de hac Ecclesia militante & præcipua pars eius. Ephes. 4. Quosdam dedit Apostolos, &c. Sed Iudas Apostolus numquam fuit finaliter prędestinatus, sed reprobatus: ex quo damnatus est Act. 1. & Ioan. 17. ubi dicitur filius perditionis: sed neque erat iustus quando fur & latro & diabolus erat, Ioan. 6. & 11. capitulo, & Ioan. 13. Vos mundi estis, sed non omnes: sciebat enim quis nam esset qui traderet eum. Et tamen tunc erat Apostolus, ut alii ad Apostolatum electi. Matth. decimo. secundum Ber. sermone. 66. super cant. neque perdidit Apostolatum quousque periit suspendio, ut significatur Act. 1. Nam & dum erat peccator pessimus computatur inter duodecim Apostolos Christi, ut Matth. 19. 20. 26. ubi assumpsit Iesus duodecim Discipulos suos: & cum eis discumbebat in ultima cœna. Et tunc abüt unus de duodecim Iudas Scarioth. &c. & Luca 22. Et duodecim Discipuli cum eo. ergo tunc peccator Iudas & Apostolus prǽscitus erat de Ecclesia militante: & eadem ratione omnes alii eiusmodi.

Secundò probatur idem, quia mala uita finaliter futura, non facit hominem iniustum de prǽsenti, nec excludit eum ab Ecclesia: Iudas enim aliquando fuit bonus, saltem quando uocatus à Christo, uel quando in Apostolum electus est, ut Lyra. & Chrysosto. super Ioan. 6. & Beat. Hierony. libro tertio contra Pelagianos, uti de hoc etiam agit Vega de iustificatione libro 12. capitulo secundo, cum pluribus aliis uerius tenent: quamuis Rupertus cum quibusdam oppositum sentiat. Et similiter Saul quando fuit electus in Regem. primo reg. 10. & 13. Vt ait Ambro. ibidem. & Matth. 19. Vos qui secuti estis me &c. ergo peccator etiam prǽscitus de Ecclesia est. facit etiam prima Pe. secundo, qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei. & Ephes. 2. Eratis tunc alienati &c. Sequitur. iam autem non estis hospites & aduenæ &c. & capitulo quinto, Eratis aliquando tenebræ. Nunc autem lux in Domino &c. & prima Ioan. tertio. Qui facit iustitiam iustus est. & prima Corinthio. 12. In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. ergo per baptismum efficimur de corpore Christi, & de Ecclesia.

Tertiò

Tertiò probatur idem, quia quilibet spiritualiter regeneratus per fidem & sacramentum baptismi fit & est membrum corporis Christi mystici uel Ecclesiæ Catholicæ, ut patet supra. & ad Rom. 3. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Et ad Titum tertio Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis &c. neq; desinit esse membrum & filius Ecclesiæ sine christianus per peccatum mortale, quamuis sit membrum infirmum seu etiam aridum, uel putridum malusq; filius siue Christianus. Quia sicut neque desinit esse sarracenus, de secta & professione Mahometi dum manet in eius professione quamuis malè seruet legem & ritus eius. Sicut etiam non desinebat olim esse iudæus professione & de synagoga iudæorum, qui erat circuncisus secundum legem Moysi; quamuis etiam malè seruaret, neque bonus iudæus esset, quales erant illi pharisæi quos Christus de transgressione legis arguebat Matth. 23. & 15. Generatio praua & adultera, quare & uos transgredimini mandata Dei, &c. & Ioan. 7. Nemo ex uobis facit legem. & Roma. 2. Per præuaricationem legis Deum inhonoras tu iudæus cùm sis, ut ibi paulò superius habetur. Ita nec peccator desinit esse professione christianus & filius Ecclesiæ. Quod amplius patet, nam aliàs oporteret quoties quis à peccato resurgit, iterum per baptismum regenerari: ex quo in Ecclesia non est aliud sacramentum regenerationis in membrum corporis Christi mystici. hoc autem consequẽs ne ipsi quidem hæretici concedunt, præter quosdem eorum Anabaptistas: nam est contra Ephes. 4. Vnus Deus, una fides unum baptisma. Et Hebr. 6. impossibile est iterum renouari ad pœnitentiam. ergo nec antecedens illud unde hoc sequitur concedendum est, quòd scilicet per quodlibet mortale homo desinat esse christianus, uel de Ecclesia Catholica in qua erat. Sed neque perditur fides nisi per hæresim uel Infidelitatem pertinacem, ut est communis sententia Doctorum in tertio sententiarum distinctio. 23. & Vega de iustificatione libro 14. capitulo 8. & 9. latius probat contra Lutheranos. de quo & est expressa diffinitio Concilii Tridentini sessione 6. canon. 28.

Quartò probatur idem, quia Ecclesia militans debet esse uisibilis & hominibus manifesta, non autem inuisibilis & mathematica uel methaphisica. Prædestinatio autem uel gratia iustificans non potest regulariter de aliquo homine certò & infallibiliter cognosci sine speciali reuelatione, ergo defectus illius nec facit, nec tollit Ecclesiam, uel esse membrum eius aut christianum consequentia patet cum minore.

Et maior tripliciter probatur. Primò quia nisi nota esset Ecclesia utique non possemus implere præceptum illud Matth. 18. dic Ecclesiæ & si Ecclesiã nõ audierit, sit tibi ut & ethnicus &c. ubi etiam constat quòd peccator ibi denunciandus, de Ecclesia ipsa est. Neque ad Ecclesiam inuisibilem & occultam confugere possemus pro remedio spirituali in dubiis & necessitatibus nostris. Sed neque possemus illi obedire, intra eamque manere, extra quam non est salus; si illam utpotè inuisibilem & nobis occultam audire aut certò cognoscere non possemus ubi & in quibus personis est. Quæ tamen Matth. quinto, debet esse omnibus lucens super candelabrum potestatis suæ & ciuitas patens suprà montem posita.

Item secundò eadem maior probatur: nam in synagoga Deus quondam prouidit de certò loco, certisque hominibus manifestis ad quos in dubiis erat recurrendum ut patet Deut. 17. capitulo, multò ergo magis in lege gratiæ Christus ipse prouidit de hominibus certis & manifestis in sua Ecclesia etiam manifesta, ad quos pro remedio spirituali recurrendum est: ne omnia confusa, incerta, & plena scandalis & dissensionibus ipsam Ecclesiam omnino distruerent quod certe sequeretur, si ut uolunt heretici inuisibilis tantum & in paucis hominibus iustis soli Deo notis contracta Ecclesia Catholica ab ipso esset instituta.

Item Tertiò eadẽ maior probatur. nam Act. 15. ad uisibilem Ecclesiam ex uisibilibus manifestis que personis constantem & ad certum locum Hierusalem uenit Paulus & Barnabas: ubi non solum Apostoli sed multi alii etiam fideles de Ecclesia uisibiliter erant: & uisibilis Ecclesia constans ex omnibus ipsis, ubi erant aliqui peccatores nondum in gratia confirmati, congregata est ad decernendum de legalibus, uisibiles etiam erãt Ecclesiæ personęque fideles earum de quibus 2. Corinthio. 8. dicitur quòd frater Pauli habebat laudem per omnes Ecclesias: alioqui ab eis laudem habere non posset: neque Paulus socios suos ad illas Ecclesias mittere posset, nisi ille uisibiles essent, & hominibus manifestæ. In quibus tamen aliqui peccatores erant, & præsciti & reprobati, quamuis pauci & occulti, sicut & nunc in Ecclesia Catholica multi sunt.

Quintò principaliter probatur propositio, quia prima Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? idest de his qui sunt extra Ecclesiam: nonne de his qui intus sunt, idest, intra Ecclesiam, uos iudicatis? nunc autem de his tantum qui sunt intra Ecclesiam Paulus iudicans ibidem ait., Auditur inter uos fornicatio qualis nec inter gentes, &c. & inferius, Si quis frater nominatus inter uos, fornicator aut auarus, &c. & capitulo sexto. ait sed uos iniuriam facitis, & fraudatis, &c. & capitulo 11. Conuenientibus uobis in unum iam non est Dominicam

cœnam

cœnam manducare. Et sępius in suis Epistolis ipse & alii Apostoli iudicant & reprehendunt grauiter peccata fidelium. Et etiam Matth. 18. peccator christianus denuntiari iubetur Ecclesiæ illo ordine tradito à Christo, ergo peccatores illi tunc intra Ecclesiam erant, & esse possunt illi etiam qui non sunt prædestinati. Sicut & prima Corinthio. 12. Paulus ait. Vos estis corpus Christi & membra de membro. Et capitulo 1. ait. Paulus Ecclesię Dei quæ est Corinthi sanctificatis in Christo Iesu uocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco &c. in quibus tamen sciebat aliquos esse peccatores, aut tandem reprobatos, quos in capitulo 5. & ubi supra. & capitulo 6. 9. 15. 16. & secunda Corinthio. 1. & 13. cap. de multis peccatis acriter reprehendit. quod etiam magis inde confirmatur, quia remissio peccatorum non nisi in Ecclesia est & eius claues ad peccata remittendum præcipuè sunt & exercentur super peccatores, qui de Ecclesia & eius membra per fidem quamuis infirma putrida aut etiam mortua sine charitate sunt.

Sextò probatur idem, quia Ioan. 3. Qui non credit iam iudicatus est, scilicet iudicio condemnationis, iudicio autem discussionis uel examinationis fideles tantum de Ecclesia iudicandi sunt in iudicio finali. Nunc autem ibi discutientur & iudicabuntur multi peccatores fideles de Ecclesia; de quibus Matth. 25. habetur; Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere, nudus fui & non cooperuistis me, peregrinus fui & non recepistis me &c. Ite in ignem æternum. ergo peccatores finaliter damnandi, non prædestinati sunt de Ecclesia, sicut & illi tunc erant.

Septimò probatur idem. quia Ecclesia militans uocatur & est area Christi Matth. 13. Mundabit aream suam & paleas comburet. ergo cum granis iustorum sunt ibi admixtæ paleę iniquorum, qui in iudicio finali uentilandi & comburendi sunt. Et omnes illi sunt de numero Ecclesię. Facit & Matth. 13. Parabola de sagena Ecclesiæ militantis bonos & malos pisces congregantes: & non nisi in fine mundi Angeli separabunt malos & omnia scandala de Regno Christi, quod est Ecclesia & foras emittent. Item alia parabola Matth. 25. de decem uirginibus, idest de uniuersis fidelibus, siue Christianis: quarum quinque fatuæ, idest, multi peccatores ibi existentes sine oleo charitatis cum sola lampadæ fidei mortuæ in iudicio finaliter per Christum exclusæ separabuntur, secundum Augustin. Chrysost. Grego. in morali. libro 13. capitulo 5. & libro 31. capitulo 12. & homilia. 38. super Euangelia & communiter Doctores. Item Matth. 16. dicitur supra hanc petram, idest, supra fidem meam quam de me confessus es: uel super confessionem fidei de me, quod est idem quod supra me ipsum creditum principaliter, & minus principaliter & secundariò supra teipsum Vicarium meum, ędificabo Ecclesiam meã ut omnes Doctorum expositiones conueniant. ergo dum homo manet in fide Christi eiusq; confessione & professione per baptismum facta, semper est intra Ecclesiam, & de numero membrorum eius atque christianus, etiam si merito non sit is qui malus christianus & extra gratiã Dei est.

Octauò probatur idem. quia si in solis iustis uel prędestinatis est uera Ecclesia Catholica ut uolunt hæretici: cum sæpe contingat eos non esse Sacerdotes Prælatos siue Doctores, iam tunc uel dabitur non esse corpus Christi mysticum: uel Ecclesia non constare ex diuersitate membrorum habentium uarios gradus status, & officia, & dona spiritualia Ecclesiastica: uel per solam gratiam, aut finalem prædestinationem omnibus occultam omnes simul inuicem, nunc esse nunc desinere. & identidem esse prælatos ignotos siue Pastores & subditos Doctores & Sacerdotes indifferenter: id quod euidens & intollerabilis confusio membrorũ Ecclesiæ ipsiusq; iactura & destructio est. Quod & apertè est cõtra id Roma. & prima Corin. 12. sicut in uno corpore multa membra habemus &c. & Ephes. 4. Dedit quosdã Pastores atq; Doctores &c. uti superius ꝓpositione secunda latius habet.

Nono probatur idem, quia etiam si in solis iustis uel prædestinatis maneret Ecclesia: utique nisi de his uel illis manifestè constaret, censendum est Ecclesiam manere ubi hucusq; habita uel æstimatã est. Nam cum ea quæ hucusq; fuit uel Catholica habita est constans ex iustis simul & peccatoribus, non sit possibile moraliter loquẽdo eos omnes à gratia decidere & non esse prædestinatos, neq; ut hoc etiã interim detur argumento, id magis cõstat de his qui catholici hucusq; habiti sunt, quàm de illis nouatoribus aut hæreticis se iactantibus esse iustos uel prædestinatos. Igitur etiam secundum omne ius & rationem humanã nisi aliud euidenter, aut per miraculum uerũ, aut per certã reuelationẽ probetur, rationabilius est quod uera Ecclesia Catholica sit aut permaneat in quibus ante visibiliter manebat aut manere credebatur, quiq; christiani & catholici habebãtur &, erãt in hac possessione, sint iusti, sint etiã peccatores: quã ꝙ propter incertitudinẽ gratię & prædestinationis horũ vel illorũ Ecclesia prędicta de his idẽ tidem trãseat, aut transire dicatur ad illos. Minus nãq; credendũ est nouellis istis hæreticis dicẽtibus se esse iustos vel prædestinatos, & ex consequẽti in ipsis tantũ Ecclesiam uerè Catholicam esse, etiã si per impossibile simul ueram fidem haberent: quàm nobis qui ab antiquo de uisibili Ecclesia Catholica Christiani habiti sumus. Neque sumus repellẽdi ab hac antiqua nostra possessione, quousq;

quousque sufficienter, scilicet, ad Kalendas græcas, illi oppositum comprobarent. Et quidem qua ratione Ecclesia verè Catholica negatur esse in his aut in illis, quia à nobis certò cognosci non possunt sint ne iusti an prædestinati: eadem quoque negaretur simpliciter alicubi esse aut manere Ecclesiam Catholicam: id quod etiã apud ipsos hæreticos absurdissima hæresis est, quæ tamen ex sua ipsorum hæresi consequitur.

Ita patet hæc vndecima propositio probata: cuius oppositum est hæresis Witcleff condemnata in Concilio Constantien. sess. 8. & 15. nunc demum contra Lutheranos in Concilio Tridentin. sess. 6. canon. 28. de quo & latius August. de vtilitate credendi ad Honoratum contra Faustum lib. 13. cap. 16. & de vera & falsa religione. c. 6. & tract. 1. super Canonica Ioan. 3. in fine. & lib. de baptismo contra Donatistas. & tomo 6. collatione 3. contra eos. & in lib. Epistolarum Epistola 48. ad Vincentium Donatistam. & refertur de consecr. distin. 4. cap. est vnitas. & de fide ad Petrum cap. 43. firmissimè tene. & Athanasius super id Colossen. 4. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt. & Bernard. sermo. 66. super cantic. De quo & latius agunt Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. articulo 2. capi. 8. vsque cap. 11. & cap. 28. & Turrecremata de potestate Ecclesiæ libro 1. & Roffens. & Ioannes Cochlæus de auctoritate Ecclesiæ. & Driedon de dogmatibus Ecclesiasticis libro 4. capi. 2. in secunda eius parte. & noster Horantius de locis Catholicis. libro sexto. noster etiam Medina de recta in Deum fide lib. septimo cap. 22. 23. & liber Axiomata Christiana libro secundo articulo tertio cap. 12. 13. 14. & tandem Castro de hæresibus tit. fides, & tit. Ecclesia, & latius Soto in defensione confessionis Catholicæ. capi. 18. vsque capi. 38. Item Vega de iustificatione libro 14. capi. 8. & 9. vbi & probat quòd non per quodlibet mortale perditur fides, nec sola infidelitas aut hæresis mortale peccatum est, vt impiè sibi fingunt nouelli quidam hæretici.

1. Dubium. Sed dubitatur. Secundò vtrùm excommunicati, schismatici, hæretici, & apostatæ sint de Ecclesia?

Respon. Respondeo quamuis sint Catholicorum opiniones: tamen de excommunicatis communiter tenetur quod sunt de Ecclesia & Christiani: quamuis propter sua peccata à participatione bonorum eius atque fidelium eiecti sint. Similiter dicitur de schismaticis illis tantum qui nulla hæresi sunt infecti. De hæreticis autem adhuc lis sub iudice pendet. nam Victoria in prima relectione de Ecclesia. quæstione prima. numero 6. & Soto in quarto distinctione 22. quæstione 2. articulo 2. Et cano de locis Theologicis lib. 4. capi. 2. cum pluribus aliis. quibus fauere videtur capi. firmiter. de summa trinitate & fide Catholica, & de consecratione distinctione prima. capi. Ecclesia. Item Simancas de hæreticis. ca. 23. 29. 30. tenent quod non sunt de Ecclesia. Sed oppositum tenet Castro de punitione hæreticorum lib. 2. c. 24. ad quod accedit Caietanus in quodlibeto de potestate Papæ ca. 22. secundum Tho. 22. quæst. 10. artic. 3. ad 3. cum multis aliis.

De apostatis verò communiter tenetur quod non sunt de Ecclesia; ex quo iam fidei eius, eiusq; professioni & obedientiæ Ecclesiæ simul & nomini Christiano per alterius sectæ professionem penitus renuntiauerunt, & extra Ecclesiam omnino exierunt: quamuis propter iniuriosam apostasiam per Ecclesiam, sicut & propter aliam iniuriam infideles puniri possunt. Sed prædicti omnes sunt Christiani, quatenus retinent characterem baptismalem indelebilem, vt hoc etiam ait Soto in 4. distinctione 1. quæstione 4. artic. 5. & distinctione 39. quæstione 1. artic. 2. in fine. sicut religiosus aut seruus, aut ciuis fugitiuus ad suam adhuc religionem ciuitatem aut dominum pertinet, dum per susceptum signũ vel professionem illi & nõ alteri factus obnoxius est.

Dubitatur secundò. Vtrum per peccatum mortale perdatur potestas & iurisdictio Ecclesiastica vel secularis? 2. Dubium.

Respondeo quòd Ecclesiastica non perditur: neque propter peccatum mali ministri tollitur effectus aut fructus sacramentorũ ex opere operato. Et oppositum dicere est hæreticum, vt contra Witcleff & Lutheranos probat latissimè Th. Walden. lib. de Sacramentis. cap. 3. vsque ca. 16. & cap. 145. 146. & lib. de Sacramentalibus tit. 8. cap. 72. & titu. 9. cap. 74. & Victoria in secunda relectione de Ecclesia quæstione 2. fol. 35. id tangit. & latius prosequitur Soto in 4. distinct. 1. quæstione 5. art. 5. & distinctione 20. quæstio. 1. artic. 3. & 4. & distinct. 25. quæstione 1. artic. 4. Respon.

Potestas etiam secularis & dominium seculare siue ciuile non perditur per peccatum, vt contra eosdem hæreticos & Armachanum libro 11. cap. 4. satis probat Victoria in prima relectione de insulanis. quę est 4. In ordine quęstione prima. fol. 295. & Soto de Iustitia & iure libro 4. quæstione 2. artic. 1. & oppositum vt hæreticum in Concilio Constantien. vbi supra contra Witcleff condemnatum est.

Contra supradictam vndecimam propositionem argunt hæretici quadrupliciter. Primò Roma. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic nõ est eius. & 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt, sed nõ erant ex nobis. 1. argum.

Item secundò, quia Ephes. 4. Vnum corpus, vnus spiritus, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Ecce quòd nisi sit vnus Spiritus Sanctus viuificans corpus Christi mysticum per gratiam, qua omnia membra sibi communicant sua bona spiritualia vt sit communio Sanctorum; omnia alia non sufficiunt ad efficiendum corpus Christi mysticum, neque membrum de cor- 2. arg.

pore eius vel de Ecclesia verè Catholica.& ad idē est 1. Corinth. 12. In spiritu, scilicet sancto, viuificante per gratiam, omnes nos in vnum corpus baptizati sumus: & vno spiritu potati sumus &c. & multæ aliæ similes auctoritates sunt ad idem.

3. arg. Tertiò quia sicut Iudæi per transgressionem legis Moisi & per peccatum desinebant esse verè Iudæi & de synagoga. Apo. 2. & 3. Qui dicunt se esse iudæos, & non sunt sed synagoga Sathanæ. & Rom. 2. Si præuaricator legis sis: circuncisio tua præputium facta est: non enim qui in manifesto iudæus est &c. Ita ergo & de Christianis dicendum est.

4. arg. Quartò quia Ecclesia Catholica est sancta sine macula & ruga. Ephe. 4. & ad Titum 3. Mūdans eam lauacro &c. & Cant. 4. Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. non autem esset tota pulchra sine vlla macula si peccatores intra se haberet aut ex ipsis constaret.

Respon. ad 1. arg. Respondeo ad primum argumentum secundum Aug. & Nicol. Lyr. & Doctores cōmuniter, vt etiam Tho. Walden. vbi supra cap. 11. & Vega de iustificatione lib. 12. c. 8. latius referunt, quòd peccator non est membrum Christi viuum per gratiam, neque est de Ecclesia per meritum aut per finalem prædestinationem: sed est de numero Christianorum & de Ecclesia per fidei professionem & sacramentorum communicationem. quod & potius significatur ibi. 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt. cum enim inde prodire non possent: vbi ante non erant: fit certè vt quamuis illi de Apostolorum societate & de Ecclesia non essent merito & finali prædestinatione: fuerint tamen numero & per sacramentorum communicationem, quousque per hæresim manifestam, vel per Apostasiam inde recedentes penitus exierunt. Adde q: òd licet homo mortuus verus homo non sit: quia ex anima & corpore non constat, quæ ad substantiam hominis requiruntur: at verò corpus & membrum eius mortuum verum corpus & membrum eius est in eo existens quāuis viuum non sit, habent enim ea quę ad substantiam corporis & membri requiruntur. Ita baptizatus homo membrum verum corporis mystici vel Ecclesiæ & per fidem & eius professionem, quamuis viuum per gratiam non sit.

Potest etiam aliter dici. Primò quòd si secundum 9. Ethicorum. cap. 9. membrum aridum vel mortuum non propriè dicitur membrum corporis viui, sed analogicè vt homo pictus, quatenus habet situm & motum in illo corpore: at verò dicitur pars eius. Ita peccatores sunt non propriè sed analogicè vel imperfectè membra: sunt etiam veræ partes corporis Christi mystici, id est Ecclesiæ militantis. Secundò dici potest quod ibi in 1. Ioan. 2. Ex nobis exierunt &c. loquitur Ioannes de quibusdam Pseudoapostolis tantum: qui licet prius fuerint de familia & societate Christi & discipulorum, non tamen de numero vel collegio. 12. Apostolorum nec illorum 72. discipulorum à Christo specialiter electorum vt ait Cano vbi supra.

Respon. ad 2. arg. Ad secundum ex Ephes. 4. &c. Respondeo, quòd ibi agit Paulus de membris viuis in corpore Christi mystico perfectè insitis & fructuosè, nō solum numero sed etiam merito vel per gratiam. Nam hic est fructus, finis, vel effectus professionis fidei, qui confertur & obtinetur per baptismum, si non ponatur impedimentum ex parte nostra. Potest etiam dici secundum Tho. tertia parte. quæst. 8. artic. 3. ad secundum, quòd omnis baptizatus habens fidem informem, suscipit influxum interiorem & spiritum fidei quò ad hūc actum vitalem supernaturalem, qui est credere, quo vnitur aliis fidelibus & communicationem habet intra Ecclesiam: quod sufficit vt sit membrum eius numero, quāuis non merito. Corpus autem ipsum Ecclesiæ nunquam potest esse sine spiritu fidei & gratiæ in aliquibus personis eius; in quibus verificatur cōmunio Sanctorum, vt superius propositione 2. 3. & 4. latius habetur, de quo corpore Christi mystico, omnes auctoritates prædictæ loquuntur. Cum quo stat, ꝙ aliqui peccatores vt partes viles corporis ipsius communicantes spiritu fidei, per eius professionem factam in baptismo, sint numero tantum & non merito, neque cum fructu membra ipsius Ecclesiæ: sicut & arida vel infirma immo mortua etiam membra in suo corpore manent: & ari di palmites in sua vitæ: quousque vel per hæresim & apostasiam, vel per mortem inde decidant vel abscindantur. Et ita vt ait Osius in confessione fidei tomo 1. cap. 30. & Erasmus in responsione ad 31. censuram Parisien. contra eum, & in Concilio Colonien. & post in Maguntino anno Domini 1549. celebrato declaratur quod cōmunio Sanctorum est societas fidelium; qui in Epistolis Pauli & sacra scriptura vocantur Sancti; quia sunt Deo dicati per fidem: & ita communio Sanctorum est diffinitio ipsius Ecclesiæ: ex qua sequitur altera communio omnio bonorum operum inuicem inter se apud Deum: dum propter merita vnius, Deus benefacit aliis. psalmus 118. Particeps ego sum omnium timentium te, hic & in alio seculo. Item idem Osius vbi supra. cap. 57. dicit quòd communio Sanctorum est, per quam credimus intra Ecclesiam Christi nos obtinere remissionem peccatorum, vt sic puri habeamus vitam æternam quam speramus. Ideo loco huius Sanctorum communionem in symbolo Constantinopolitano ad maiorem declarationem habetur, confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, quia videlicet hæc communio Sanctorum, idest fidelium, pertinet ad vnitatem vnius Ecclesiæ, cui per baptismum incorporamur & sanctificamur, cōtra schismata illam diuidentia.

Respon. ad 3. arg. Ad tertium argumentum respondeo id planè

negando

negando. & ad Apocal. 2. & 3. dico ibi fieri sermonem de Iudęis qui dicunt esse Iudęos spiritualiter, idest verum Deum confitentes secundũ sui nominis interpretationem, & non sunt, ex quo Christum & eius fidem persequuntur. neque enim tunc Angelus ille ex parte Christi approbat Iudęos illos volentes viuere secũdum legem Moisi, iam mortuam in lege gratiæ iam promulgata, vel incipiente per totum mundum promulgari. & illud Rom. 2. intelligitur non de professione legis sed de eius fructu: ita videlicet quòd dum Iudaismus erat in sua vi, eius circuncisio & professio erat fructuosa ex opere operantis; si ea lex obseruaretur ab eis: aliàs autem non magis quàm si circuncisi non essent. non tamen per transgressionem legis illius desinebant esse professione iudęi, & de numero illius synagogæ. & quò ad hoc bene consonat similitudo de Christianis malè viuentibus vti sępe dictum est.

Respon. ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondeo negando minorem. Dico enim quòd Ecclesia dicitur sancta, tota pulchra, & sine macula, vt supra in propositione 2. notatum est. Tum primò secundum Cyprianum in expositione symboli, ibi, credo vnam sanctam Ecclesiam. à sanctitate & puritate regulæ veræ fidei & legis Christi & sacramentorum quæ profitetur, quibus regitur & consistit, & à sordibus peccatorum purificatur & decoratur. Hæc enim omnia nullam maculam falsitatis aut peccati corde, ore, opere, admittunt. Tum secundò à sanctitate statuum, graduum, donorum, & officiorum spiritualium, vel Ecclesiast. quibus regitur Ecclesia ad suum finem supernaturalem, quorum etiam varietate & gratia decoratur. Et ita propriè sine vlla figura synecdoches, dicitur & est Ecclesia tota pulchra & laudatur in omnibus membris materialibus & formalibus suis: à capite ad pedes vsque Cantic. 4. & 7. capi. quia scilicet in omnibus gradibus & officiis Ecclesiasticis & legibus, & doctrina fidei & morum, & sacramentis, quæ Ecclesiam formaliter constituunt; tota pulchra & sine vlla macula est. Et doctissimus Frater Michael de Medina, lib. septimo de recta in Deum fide capite 23. probat quod ex Pastoribus, Doctoribus, Sacerdotibus, Confessoribus, Martyribus, Virginibus, Continentibus, Coniugatis, Pœnitentibus, Actiuis, Contemplatiuis, Clericis & Monachis, tanquam ex suis membris etiam materialibus cõstat & ornatur Ecclesia Catholica: & est Regina & sponsa Christi tota pulchra in vestitu deaurato circundata varietate. Tum tertiò, à sanctitate multarum personarum quæ semper fuerunt, sunt & erunt in Ecclesia vsque ad finem mundi: ex quo portæ inferi non prævalebunt aliquando aduersus eam, Matth. 16. & supra propositione 2. dictum est. Et ita per synecdochem Ecclesia tota dicitur sancta, à parte principaliori totum denominando. Sicut ciuitas, vniuersitas, aut concio aliqua siue religio dicitur, diues, nobilis, illustris, docta, aut sancta, à quibusdam paucis personis eius principalibus, diuitibus, nobilibus, illustribus, aut sanctis, vel doctis ibi existentibus, simul cum pluribus aliis pauperibus, vilibus, indoctis, & peccatoribus. Nam & à nobiliori fit absoluta denominatio. Sicut & persona dicitur tota pulchra, propter nobiliores quasdam partes corporis eius apparentes simul cum debita earum dispositione; licet in ea sint quædam alia occulta membra, fœda quidem aut vilia, sed ornamẽtis suis exterius debitè ornata, quibus tota ipsa persona pulchra est & apparet: ita in Ecclesia est suus ornatus sacramentorum aliorumque donorum & operum sanctorum; per quæ pulchritudo gratiæ obtinetur. qua fœditas peccatorum ab omnibus fidelibus aufertur, & peccator homo totus pulcher redditur atque decorus: & ita tota ipsa Ecclesia coram Deo & hominibus pulchra fit. & apparet, vt habetur Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ vt exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, vt sit sancta & immaculata &c. quod de Ecclesia nunc militante vt dictum est per gratiam, & finaliter de ipsa in alia vita vel in triumphante secundum Aug. aptissimè intelligitur: nam hic incipit vt illic perficiatur.

Ex supradictis constat non rectè nec satis cautè, Tho. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. cap. 12. & 28. & quosdam alios cum eo dicere, esse duplicem Ecclesiam militãtem, quarum altera sit inuisibilis & specialis iustorum tantum & prædestinatorum: de qua intelligitur id Cant. 4. Tota pulchra es &c. & aliæ eiusmodi auctoritates supradictæ. Altera sit cõmunis vel vniuersalis & visibilis, constans ex omnibus fidelibus etiam peccatoribus. Hæc, inquam, distinctio non est tuta, nec vera in rigore, nisi ad bonum sensum, qui infra habetur intelligatur, vt hoc etiam notauit Echius contra Buccerum & protestantes in sexta annotatione sua, super sexto articulo libri oblati Carolo Imperatori à Lutheranis vel protestantibus in Germaniam folio 54. & Augustinus collatione 3. contra Donatistas tomo 6. Nam prima pars illius distinctionis videtur accedere ad dictam hæresim Lutheranam iam reprobatam in præfata vndecima propositione. Nam vt constat ex supradictis vnica est Ecclesia Catholica militans in terris continens omnes gradus, status & varia dona, & officia Ecclesiastica constas ex iustis & peccatoribus baptizatis. Illa autem specialis Ecclesia sanctorum tantum & prędestinatorum aliquorum vel etiam eorum omnium non est Ecclesia Catholica, quamuis sit pars eius præcipua, sicut nec caput, ac pectus, nec anima aut corpus hominis est homo, sed pars hominis. nam & in illis iustis duntaxat sæpe contingere po- *Coroll.*

test non esse omnes potestates & gradus Ecclesiæ Catholicæ neque Papatum vt supra in octaua propositione ostensum est. Sed neque est neque diei potest Ecclesia particularis vt Ecclesia Toletana, Laodicen. Smirnæ &c. De quibus Apo. 1. dicitur septem Ecclesiis &c. quia vt sit Ecclesia particularis vel regnum, debet habere suas leges speciales, suumque tribunal & caput siue prælatum specialem, quamuis subordinatum siue subiectum supremo Domino Papæ, vt etiam Regna specialia Valentiæ, Aragoniæ, Nauarræ, distincta sunt Regna Hispaniæ, habentia suas leges & tribunalia, & Viceregès sub vnico eorum Rege Hispaniæ totius. Nunc autem congregatio tãtum iustorum uel prædestinatorum non est huiusmodi, vt constat: quia non habet speciales leges & tribunal, & prælatum eorum tantum. ergo non Ecclesia sed pars Ecclesiæ ea congregatio est. Melius ergo dicamus cum communi doctrina Catholicorum, quòd sicut duplex est pars hominis aut corporis, non duplex homo, neque duplex corpus, caput & corpus, vel anima & corpus: ita duplex est pars Ecclesiæ Catholicæ, non duplex Ecclesia Catholica; altera iustorum tantum & prædestinatorum: altera etiam iniquorum: quodque iusti sunt de militante Ecclesia Catholica numero & merito vt pulchrior pars eius: alii autem fideles Christiani peccatores sunt de ipsa Ecclesia Catholica numero tantum & professione: tamen nec hi nec illi per se sunt Ecclesia Catholica, sed omnes simul. & ad hunc sensum prior illa distinctio potest esse vera: sed verba ad modum loquendi catholicum consonantem sensui catholico, reformanda sunt. & ita sunt intelligendæ auctoritates omnes, Augustini quas Tho. Walden. vbi supra & cap. 3. 8. 9. 10. 11. latius refert. nam secundum varia pericula temporum sunt etiam bene & malè sonãtes variãdi sermones. Cum supradictis expressè concordat frater Petrus Soto in defensione confessionis catholicæ cap. 25. 28.

Propo. 12. PROPOSITIO 12. omnis noua doctrina cõtra doctrinam fidei & morum, vel cõtra vsum & morem quem in his bucusque generaliter Catholica siue Romana tenuit Ecclesia; vt hæreticus error, illa euitanda nec audienda est.

Hæc propositio est cõtra hæreticos, & ad omnes eorum hæreses & errores facilè vitandum: quæ ex supradictis concessis etiam ab ipsis hæreticis facilè probatur. Nam cũ non possit esse nisi vnica & eadem semper vera fides: sicut non nisi vnica vera Ecclesia Catholica: in qua vera fides semper fuit, & erit, vt supra propositione 1. 2. 3. & 4. & 5. habetur; & in Ecclesia Roma. semper fuerit & erit vera fides & Ecclesia Catholica, vt supra propositione 6. & 7. probatur: sequitur euidenter, quòd omnis noua doctrina &c. vt ait hæc propositio. In cuius confirmationem est, quòd omnes fideles antiqui non sunt cõtenti eunfiteri & inuocare Dominum Deum suum, nisi etiam adderent, quòd sit Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, & Deus Patrum nostrorum.

Ideo & August. redarguit Donatistas dicentes, Ecclesiam Cath. apud ipsos tãtum in Africa esse à id quod nunc etiam dicunt Lutherani de ipsis.

Neque enim ea fides potest esse vera neq; Catholica, quæ non tenet vnitatem antiquam: quæ etiam in aliis partibus mundi vbi Christi nomen colitur ab antiquo ignota, aut noua; aut particularis fidei institutio est. Et Irenæus lib. 3. c. 3. & 4. latius de hoc. & Augustinus sermone 31. de verbis Apostoli, & de vnitate Ecclesiæ cap. 4. secundum id 1. Ioan. 4. Omnis qui soluit Iesum, id est fidem eius, antichristus est; quia Luc. 11. Qui non colligit meeum dispergit. vt Osius in confessione fidei tomo 2. c. vltimo fol. 243. 247. &c. prosequitur. & Soto in defensione confessionis Catholicæ cap. 57. vsque cap. 59. & hoc latè etiã refert Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. cap. 17. & 18. Et Albertus Pighius lib. 1. cap. 2. & 3. refert. quòd omnes sancti Doctores atque Concilia, hac potissima ratione, omnes hæreticos suorum temporum deuictos profligarunt: quia scilicet nouam doctrinam contra antiquam fidem Ecclesiæ suggerebant. idque Vincentius Lirinen. latius prosequitur. & Symancas de hæreticis cap. 31. Satis agit de nouitatibus verborum & operum repellendis, quia ea omnia suspecta sunt. Vnde hæc sola propositio sufficit & præ oculis habenda est, vt quilibet facilè cognoscat, fugiat, immo & confutet hoc vnico verbo omnes errores de nouo quocunque fuco siue colore suborientes: si videlicet videat esse nouã doctrinam differentem ab ea quam in Ecclesia Romana communiter hucusq; tenebant Christiani sui temporis, suique prædecessores. Nam statim illa vt erronea vel hæretica, aut suspecta sine alia disputatione repellenda, nec amplius audiẽda est. Id quod nos docuit Pau. 1. ad Thimo. 6. Prophanas vocum nouitates deuita; & oppositiones falsi nominis scientię: quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Et 2. ad eundem cap. 2. Prophanas & vaniloquia deuita; multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit. & Hebræ. 13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Nam & iniuriam facit Reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere, ac publicè disputare contendit. C. de summa trinitate & fide catholica. l. nemo. & ad idem est Leo Papa Epistola 3. 20. 21. 24. 41. 63. 78. & cap. Achatius. & cap. maiores. 24. quæstione 1. cum glossa. ad idem etiam. l. minima. ff. de legibus. vbi dicitur quòd minimè mutanda sunt quæ certam interpretationem semper habuerũt. & Sanctus Martinus Episcopus in sermone de martyribus ait. magni periculi res est si post Apostolorum testimonia & martyrum vulnera vete-

rem

rem fidem quasi nouellam discutere præsumas: & post tam manifestos duces, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Hæc ille. Et Cyprianus de simplicitate Prælatorum valde reprehendit nouitates contra vnitatem fidei Catholicæ antiquæ. & Athanasius & alii Episcopi Aegyptii, & Orientales Concilii Alexandrini Epistola ad Fœlicem Papam, & ipse Fœlix in Epistola ad eosdem, & Cœlestinus Papa in suis decretis, & Hylarius ad Constantium. facit etiam distinc. 11. cap. quis nesciat. cap. nolite. & distinc. 12. non decet. & cap. de his. & distinct. 19. cap. Ita dominus. sed & de his Osius contra Brentium lib. 2. latius agit.

Hæc itidem dico propositio. est tenaci corde figenda, si quis vult facili negocio omnes euadere errores, simul & damnationem æternam, & in vera fide magis ac magis confirmari: maximè his temporibus vbi hæreses iam damnatæ atque sepultæ ab inferis per Lutheranos suscitantur, & quædam aliæ denuò suboriuntur, vti à Christo & Apostolis prænuntiatum est. de quibus sæpius admoniti sumus, vt caueamus. vt constat Matth. 24. Venient Pseudoprophetæ & seducent multos, seducent inquit, idest à communi via antiqua ad nouam doctrinam erroneâ ducent. & 1. Timoth. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentes mendacium. & 2. Timoth. 8. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt enim homines amantes semetipsos, cupidi, elati, superbi, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cæci, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes, hos deuita, hi enim resistunt veritati. Hæc ibi. Vbi vltima verba nota post præcedentia. & cap. 4. ait. Erit enim tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. De quibus & 2. Thessalonicen. 2. Quia charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent: ideo mittet illis Deus operationem errorum, vt credant mendacio &c. Item Roma. 16. Rogo vos autem vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam quam vos didicistis, scilicet ab antiquo faciunt: & declinate ab illis. Hi enim Christo Domino nostro non seruiunt sed suo ventri, & per dulces sermones seducunt corda innocentum. Item 2. Petri 2. Fuerunt Pseudoprophetæ in populo: sic & in vobis erunt magistri mendaces: qui introducent sectas perditionis: & multi sequentur luxurias eorum, per quos via veritatis blasphematur. Et inferius. Audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes. & infra, In superbia vanitatis, loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt: qui in errore conuersantur, libertantem illis promittentes. & c. 3. ait, Hoc primum scientes quòd venient in nouissimis diebus illusores in deceptione iuxta proprias concupiscentias ambulantes. & 1. Petri 2. habetur. Estote quasi liberi non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Quod & Paulus. Galat. cap. 1. ait. Miror quòd sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Sed licet nos aut Angelus de cœlo Euangelizet vobis præter id quod Euangelizauimus vobis & accepistis anathema sit. Item ibidem cap. 5. expressit. Vos in libertatem, scilicet Euangelicam à peccatis & ab onere legis veteris vocati estis, tantumne libertatem occasionem detis carnis. Et Iudas in Epistola ait. Subintroierunt quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium, impii gratiam Domini transferêtes in luxuriam. Sequitur infra, Quæcunque naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Et inferius. Hi sunt nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia. & inferius. Secundum sua desideria ambulantes, murmuratores, querulosi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum sua desideria ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes &c. Hæc ibi. Quæ omnia figuram hæreticorum nostri temporis manifestè depingunt.

Corol. Quare cùm Ecclesia Cath. nullo vnquam tempore errare possit in fide: fides itidem vera vna & eadem semper sit vbique & apud omnes: sit vtique, vt neque vlla noua doctrina vt iam diximus, neque ea quæ sibi contradicit, aut varia, & inconstans est, vera & Catholica esse possit. nam in Ecclesia Christi iam per ipsum & Apostolos constituta, sicut veritas fidei declarari quidem de nouo, non autem noua incipere, neque antiqua desinere esse potest: ita & quæ semel fuit hæresis apud Ecclesiam semper hæresis est. Vnde & hæreses quascunque vel denuò natas statim abiecisse, vel renatas ad suam originê reuocasse, est eas omnes sufficienter & salubriter refutasse.

Ex omnibus supradictis tandem colligimus quinque esse testimonia ordinaria, siue iudices infallibiles veritatis fidei: ad quos nunc postquam sacra scriptura edita, & vt canonica in Ecclesia Christi recepta est; regulariter recurrendum est in dubiis fidei occurrentibus ad veritatem inde cognoscendum. Primò sacra scriptura. Secundò traditiones Apostolicæ in Ecclesia gene-

generaliter obseruatæ. Tertiò consensus omnium Doctorum, & Patrum, & Pontificum Ecclesię, qui dicitur consensus ipsius Ecclesię Catholicæ. Quartò diffinitio legitimi Concilii Generalis. Quintò diffinitio Papæ. de tribus prioribus iam dictum est in 6. propo. & in 5. & 4. & 3. pręcedentibus. Nam sanctitas miraculis cōprobata hic non computatur: quia licet certissimū sit testimonium generale fidei & Ecclesiæ Cath. atq; verò nunc extraordinarium & pro dubiis particularibus elucidandis, de quibus in hoc corolario agitur. Inter hæc autem, suus ordo, & gradus certitudinis, auctoritatis & claritatis est. Nā primus videlicet sacra script. est potissimus omnium iudex vel testis veritatis auctoritate & certitudine, non tamen claritate. Nihil enim verius & certius est in Ecclesia q̄ sacra script. canonica; & hoc solum admittunt hæretici, dicentes præstare etiam aliis in claritate, quod superius propo. 6. reprobatum est. Secundus gradus. i. traditiones Apost. eiusdem etiam est auctoritatis Diuinæ cum sacra script. eiusdem & certitudinis de veritate in se; non tamen quò ad nos, quia nobis non ita constat, quæ & quales sint istæ traditiones omnes, sicut constat de sacra scrip. canonica. Est tamen iste gradus explicatior, & quodāmodo plenior & clarior quàm primus: quia per has traditiones iam receptas in Ecclesia explicātur ipsæ scripturæ, & multa dubia ipsarum: multa etiam quæ scripta non sunt per eas nobis traduntur, vti superius propo. 5. latius de hoc habetur.

Tertius gradus, idest consensus Patrum qui est etiam ipsius Ecclesiæ, non est tantæ auctoritatis, vt præcedentes: quia non formaliter est ipsa reuelatio aut veritas Diuina, sed est humana testificatio de veritate Diuina. Ita q; est quidem auctoritas & certitudo humana, quāuis Diuinitus directa & illustrata, quatenus est Doctorum & Sanctorum Patrum testificatio de veritate Diuina & de consensu totius Ecclesiæ. Diuina autem certitudo & auctoritas ibi est, quatenus est consensus totius Ecclesiæ de veritate fidei: quia Diuinitus certi sumus quòd errare non potest, vt ait Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. articulo 2. cap. 18. & supra propositione 4. & 5. & 6. habetur. Est tamen in hoc tertio gradu testimonium clarius, nobisque notius de veritate Diuina, & eius sensu existente in duobus gradibus præcedentibus. Nam per scripta Doctorum, & per consensum eorum, & Sanctorum omnium Patrum & Pontificum Ecclesiæ qui est idem qui & consensus & vsus Ecclesiæ Catholicæ, explicatur verus sensus sacræ scripturæ & traditionum Apostolorum, quas ipsa tenet Ecclesia. neque inde sequitur quòd iudex aut declarator causæ aut legum & scripturarum secundum leges agens, superior ipsis est, vt hæretici malè argumentantur.

Quartus gradus, idest diffinitio Concilii, est adhuc clarius testimonium & iudex de veritate fidei quàm præcedentes, quia per tales diffinitiones Conciliorum declarantur sensus scripturæ & traditionum Apostolicarum, & consensus & vsus ipsius Ecclesiæ Catholicæ, in quo tandem standum est. Sed non est tantæ auctoritatis & certitudinis, vt sunt tres illi gradus præcedentes: quod inde constat, quia ex illis vtpotè auctoritatem Diuinam suo gradu & ordine habentibus, vt dictum est, procedit Concilium ad suas diffinitiones faciendum: & deficere potest faciendi quod in se est, vt supra propositione 9. latius de hoc. De quinto gradu, idest, de diffinitione Papæ idem omnino quod de diffinitione Concilii dicendum est: quodque per accidens minoris adhuc auctoritatis & certitudinis est quò ad hoc, quia videlicet minus certum nobis est ipsum quàm Concilium facere quod in se est, vt supra propositione 9. & 10. latius habetur. Hi autem omnes quinque gradus mutuo se iuuant, probant, atque confirmant: nec vlla contradictio in eis esse potest: maximè dum Concilium & Papa faciunt quod in se est vti in suis locis allegatis declaratur. Nam & scriptura sacra omnibus illis, & è conuerso sibi inuicem perhibent testimonium veritatis. Cum supradictis concordant Tho. Walden. & Axiomata Christiana vbi supra propositione 9. & 10. allegatur. & Soto in defensione confessionis Catholicæ par. 2. cap. 33. 34. latius de his & pulchrè agit, & Turrecremata dist. 20. c. fin. satis ad rem.

QVAESTIO SECVNDA.

VTRVM CONCILIVM Generale in diffiniendo circa fidem & mores, errare possit.

RESPONDEO, quòd si sit legitimè congregatum, & legitimè procedat, faciatque quod in se est, vti regulariter facere credēdum est nisi oppositum constet manifestè, in fide & moribus diffiniendo etiam ad modicum tempus errare non potest. & illius diffinitioni sub crimine & pœna heresis ab omnibus standum est. Hæc propositio latius probatur vbi supra q. 1. Arma fidei proposi. 9. ibi videatur. Propositio.

Contra hoc arguitur, quia multa Concilia Generalia legitimè etiam auctoritate Papę congregata, in diffiniendo circa fidem errasse deprehēduntur, vt constat de concilio Ephesino 2. quod cum heretico Euticete errauit, vt habetur in Cōcilio Caldonen. actione 1. & sequentibus: & tamen auctoritate Papæ Leonis I. legitimè congregatum est, vt constat ex ipsius Epistola 91. & ex historia Tripartita lib. 5. cap. 29. Item Concilium Ariminen. auctoritate etiam Papę, ex 880. Arg. 1.

Patribus congregatum etiam cum Arrio errauit in fide. Ideo distinctione 15. cap. Sancta Romana Ecclesia reprobatur.

Item Concilium aliud Cōstantinopolitanum tēpore Leonis III. Imperatoris & S. Ioānis Damasceni celebratum etiam errauit imagines reprobando. Item Concilium Basilien. auctoritate Papæ Eugenii. 4. legitimè congregatum etiā errauit in fide: dum sessione. 2. diffiniuit, quòd neq; per Papam poterat dissolui aut ad alium locum transferri vel ad aliud tempus prorrogari absq; eiusdem Concilii deliberatione & consensu. Item in alio decreto eiusdem, sessione. 3. 8. 33. dicitur à multis Catholicis errasse: vbi decreuit, quòd Concilium habet à Deo immediatè potestatem etiam supra Papam, etiam ad illum puniendum. Ideo nec ab omnibus Catholicis acceptatur tanquam habens vim Concilii vt hoc etiam habetur in extrauagan. Sixti IIII. graue nimis. de reliqui, & ven. sanct. acceptata in Concilio triden. sess. 5. in qua extrauagā. habetur quòd de præseruatione Beatæ Virginis in sua conceptione nihil habetur decisum ab Ecclesia. ex quo videtur quod decisio ipsius Concilii Basilien. sess. 36. super hoc non habetur pro decisione Concilii legitimi & auctentici.

Propter hoc Caiet. in quodlib. de potestate Papæ c. 6. 8. 9. 11. 12. & in apologia c. 21. & seq. & Albertus Pighius in sua Hierarchia Ecclesiastica & quidam alii tenent quod Consilium Generale in prædictis errare potest: quodq; sine ipso Papa ibi præsente vel tacitè vel expresse consentiēdo approbante diffinita ibidem, non habent infallibilem certitudinem, etiam si legati ipsius Papæ intersint; quia omnia quæ legūtur à Christo promissa vel concessa Ecclesiæ vel Concilio non nisi ratione capitis idest Papæ simul: & per consequens ipsi tantum Papæ & præcipuè cōcessa sunt. & sic soluere nituntur omnes rationes quæ pro Concilio fieri solent & vbi supra, factæ sunt. Sed certè hæc eorum opinio falsa est & dissona rationi & auctoritatibus Sanctorum & sacræ script. tum ex supra dictis in q. 1. Arma fidei propo. 9. tū etiam ad præfata hæc sua motiua respondendo, & ea esse inualida demonstrando, constabit.

Respon. ad arg. Igitur ad argumentum supradictū respon. negando vllum legitimum Concilium Generale in fide vnquam errasse. faciens quod in se est. & ad probationem ex Concilio Ephesino 2. Dico quod licet Concilium illud in principio fuerit auctoritate Papæ congregatum: at verò neq; legitimè processit, neque fecit quod in se erat ad rectè diffiniendum: dum contradicentibus Papæ legatis & pluribus Patribus Concilii illi qui malo animo erant ex parte Euticetis, qui & fraudulenter & malè affecti illud Concilium procurauerunt, minis & terroribus coegerunt plurimos Patres, vt illi eorum hæreticæ diffinitioni subscriberent, vt hoc expresse habetur in Concilio Chalcedonen. actione. 1. & sequentibus; & ipse Leo Papa Epistola. 11. 12. 17. 21. 25. sępe testificatur.

Ad Concilium etiam Ariminen. similiter dico, quòd neq; legitimè congregatum est neque legitimè processit. nam per fraudes Aetii & Arrianorum & sine libero consensu Liberii Papæ renitentis per Constantium Imperatorem coactum est: & reclamantibus Papę legatis, pluribus etiam Patribus ipsius Concilii, decretum ibidem contra fidem factum est. vt latius refert Nicephorus in sua historia Ecclesiastica libro 9. capitulo 30. 33. 39. 44.

Ad Conciliabulum illud Constantinopolitanum similiter dicitur: de quo & magis constat quod nulla auctoritate Papali congregatum sit, vt hoc habetur expresse in Concilio Niceno. 2. quod dicitur. 7. Synodus Generalis actione. 6. tom. 1. & in Concilio alio Generali Constantinopolitano 4. quod dicitur. octaua synodus actione. 7. per Adrianum. 2. eadem, de causa quoddam aliud Conciliabulum Constantinopolitanum reprobatur. Ad Concilium autem Basiliē. dupliciter potest responderi. Primò quod non legitimè processit volens etiam sine causa sufficiente deponere Eugenium. 4. vt multi Doctores sic opinantur: pro quibus facit extrauagan. Sixti. IIII. quamuis multi alii oppositum teneant: dicentes illud esse legitimum: sed cùm lis adhuc sub iudice pendeat & Catholicorum super hoc sint opiniones: neutrum certum est: nec inde sumptum valet argum. Secundò modo etiam si teneamus Concilium illud omnino legitimum & auctenticum esse, dico nullam eius diffinitionem erroneam reperiri: nam ad bonum sensum omnia ibidem diffinita saluantur in veritate, vt inferius in q. 4. in respon. ad nonum argumentum principale hoc magis declaratur ibi videri potest.

Patet igitur veritas supradictæ propositionis: nam specialis assistentia Spiritus sancti æquè promissa est Ecclesiæ & Concilio Generali eam representanti facienti quod in se est sine præsentia Papæ, sicut & ipsi soli Papæ Matth. 16. Portę inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet Ecclesiam secundum expositionem Doctorum approbatam, simul cum alia expositione aduersus eam scilicet petram, idest Papam vel fidei confessionem quam fecisti. & Matth. 18. Dic Ecclesiæ, nam vbi duo vel tres &c. vt supra quæstione 1. in tractatu Arma fidei propositio. nona latius habetur. in quo Caietanus & alii supradicti deficiunt. de his & quomodo Concilium General. Calcedonen. non errauit vt malè blasphemat Caluinus, videatur, latius noster Horantius de locis Theologicis libro 2. capitulo 28. 29. 30.

Quæst.

QVAESTIO TERTIA.

VTRVM PAPA IN FIDE & moribus diffiniendo posſit errare.

Propoſ. RESPONDEO quòd nonisi vt Papa cum Consilio cardinalium vel Patrum Ecclesiæ Rom.faciat quod in se est ad cognoscendam veritatem, vti regulariter facere credendum est nisi oppositum constet manifestè: etiam ad modicum tempus errare non potest: & eius tali diffinitioni tanquam diffinitioni Ecclesiæ Rom.atq; Catholicæ sub crimine & pœna hæresis vel perfidiæ ab omnibus standum est. Hęc propositio tanquam verior magisq; fidei consentanea asseritur contra multos etiam Catholicos variè opinantes quæ superius.q.1.Arma fidei propositio.10.cum suis limitationibus plenissimé probatur, ibi videatur.

Et nota quod per Papam intelligitur non solum verus Papa sed etiam qui pro vero & indubitato Papa habetur in Ecclesia.

1.Arg. CONTRA prædictam propositionem arguitur sexcupliciter. Primò quia si Papa errare non posset vtiq; tria sequerētur.Primum quòd nō posset hæreticus esse circa propositiones aliàs non decisas, vt erat olim articulus de processione Spiritus Sancti à patre & filio. quia nō posset esse pertinax contra suam ipsius determinationem. Secundū sequeretur quòd determinatio Papę solius, ligaret suum successorem ad idem tenēdum & diffiniendum. Tertiū etiam sequeretur ꝙ Papa verè hæreticus malè posset à Concilio vel Ecclesia iudicari: quia diffiniret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu consono suæ assertioni.

2.arg. Arguitur secūdo quia frustra congregata fuissent Concilia Generalia contra hæreses, si solius Papæ diffinitio sufficeret.

3.arg. Arguitur.3. quia in doctrina & diffinitione fidei si dissensisset. B.Ioannes Euangelista & B.Clemens Papa vel alius summus Pōtifex, sequeretur quòd æquè aut magis standum esset Papæ quàm B.Ioani: ex quo vltima diffinitio fidei secundum prædictam propositionem ad Papam sicut ad Beatum Petrum si viueret spectat.hoc autem concedere absurdum est. nam constat quod B.Ioannis sententia præferenda esset,vt ipse etiā Caietanus in quodlibeto de Papa c.4. Secundum communiter Doctores confitetur.

Arg.4. Arguitur.4.quia si Papa errare non posset:hoc ideo esset,quia eius error in errorem vniuersalis Ecclesiæ redundaret: quatenus illa sequi tenetur Papæ diffinitionem, vt habetur in c.maiores. de baptismo.& quia Luc.22. Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua &c. Christus hoc illi promisit.Sed hæ rationes non valent, tum primò quia error Papæ non redundat in Ecclesiam: dum eius erroneam diffinitionem in fide illa sequi non tenetur, sicut nec eidem contra Euangelium præcipienti obediendum est. tum secundò quia ad c. maiores. dici potest quòd ad Papam sunt referendæ causæ fidei, non quidem pro vltima & necessaria ab omnibus credenda diffinitione: sed regulariter quia videlicet ex quo non semper Ecclesia Conciliariter congregata est,ad Papam est recurrendum vt Concilium cogat vt ibi determinentur: nam ad solū Papam pertinet illud cōgregare. tum tertiò quia id Luc.22.Ego pro te rogauit Petre &c.non pro sola persona Petri & pro successoribus eius orauit Christus vt non deficeret fides eorum sed pro Ecclesia vniuersali per Petrum representata.

Arg.5. Arguitur.5.nam de facto multi summi Pontifices diffiniendo iudicialiter circa fidem & mores errauerunt: quia contraria inuicem deciderunt & aliquis eorum errauit. quod patet. nam Nic.3.in decretali Exiit.de verb.sign.lib.6.diffiniuit Christum & Apostolos. nihil in communi habuisse sed Ioan.22.in extrauag.cum inter nōnullos. eo tit.diffiniuit oppositum. Item Pelagius Papa cōstituit vt Dyaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent quas in minoribus duxerant aut ab officio cessarent. Sed hāc constitutionem quia erat impia & cōtra Euangelium,vt ait glossa in c. ante triduum.dist.31.B.Gregorius ibidem retractauit & sicut Pelagius potuit contra Euangelium statuere ita & diffinire.

Item Innocen.3.& Cælestinus contraria decreuerunt super illa propositione, vno coniugum ad hæresim transeunte, alter qui remanet in fide potest ad secundas nuptias etiam transire,vt patet in c.quanto.de diuortiis.& glossa ibidem.

Item in c.licet.de sponsa duorum.idem habetur,quòd scilicet matrimonium de præsenti legitimum ratum duntaxat, non dissoluitur per sequens etiam cōsummatum, etiam iuramento firmatum. vbi tandem dicitur ita esse tenendum, quāuis aliter à quibusdam prædecessoribus fuerit iudicatum.

Item vt habetur in cap.per venerabilem. qui filii sint legitimi.Papa Innocen.3.ait cum Deuteronomiū secunda lex interpretetur ex vi vocabuli comprobatur vt quod ibi decernitur in nouo testamento debeat obseruari. Hæc ibi. Sed vt ait Ocham, hæc verba si vniuersaliter secundum sensum literalem intelligantur hęresim sapiunt: nam cæremonialia ibidem c.13.14.contenta obseruanda non sunt.Si autem mysticè intelligantur nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia ferè veteris legis mysticè sunt obseruanda, vt habetur distin.6. cap. non est peccatum.§.his ita. Item in Concilio Constantinop.3. actione 3. condemnatur diffinitio erronea Honorii Papæ.t.de vnica operatione & voluntate Christi.

Denique aliqui summi Pontifices inueniuntur diffi-

diffininisse se in temporalibus supremam potestatem habere, cæteri autem oppositum.

Respondeo ad 1. arg. Respondeo ad primum arg. præsupposito sem per quòd hic nõ loquimur de Papa vt persona est particularis, de hoc enim communiter tenetur & à Doctoribus omnium opinionum quòd in fide errare & hæreticare põt, vt ex c. Si Papa dist. 40. elicitur, vt hoc ait & Turrecremata in decreto dist. 4. §. Ideo art. 1. & Cano de locis Theologicis lib. 5. c. vlt. ad quod facit c. oues. 2. q. 7. & Anacletus Epistola. 3. de Patriarchis agens & Ioan. Papa ad Zachariam. & in 8. Synodo Generali & alibi habetur, vt refert Bruchardus lib. 1. c. 13. 138. 139. Sicut & de facto alicui errauerunt, & hæreticauerunt, vt ait glossa in c. Anastasius. & in c. secundum. dist. 19. & de Papa Ioanne. XXII. ait Abulen. in 1. prologo super Matth. q. 10. & latius Matth. 19. q. 76. & Adrianus in 4. sentẽtiarum de sacramento confirmationis in fine & in 1. quodlib. art. 3. & Siluester tit. fides. q. 7. & tit. Ecclesia. q. 3. & Caiet. in quodlib. de Papa c. 9. id etiam, de aliquibus referũt. quãuis Albertus Pighius lib. 6. Hierarchiæ Ecclesiasticæ c. 13. & lib. 4. c. 8. id om nia diffiteatur & Osius contra Brentium lib. 2. fol. 97. dicentes quòd peccare & in aliquibus & errare Papa quidem potest: hæreticare autem mi nimè; neq; vnquam legitur factum esse. Igitur hic loquimur de Papa vt Papa, nõ vt Doctor tan tum sed vt iudex & iudicialiter de fide & moribus diffiniendo, regulam fidei tradit & morum; & de hoc ait supradicta propositio, quòd faciens quod in se est errare nõ potest, id quod Siluester vbi supra dicit expressè. Quòd si non faciat quod in se est, etiam vt Papa errare & hæreticus esse po test; quamuis absolutè hoc neget Caiet. vbi supra & Albertus Pighius lib. 4. c. 8. & Cano vbi supra & lib. 6. c. 8. vt habetur infra in 6. arg. & multi etiã alii Doctores tenentes Concilium esse supra Papam de quibus infra. q. 4. latius. Sed certè vt iam diximus id negare contra rationem apertam videtur & experientiam: liberum enim arbitrium Papæ non est ita alligatum vel in gratia cõfirmatum, vt peccare non possit neq; notabiliter, culpabiliterq; deficere à faciendo quod in se est, & à sua debita dispositione vt sciat veritatem. Quo defectu dato non illuminabitur à Deo infallibiliter: & ita errare poterit & hæreticare.

His igitur suppositis negatur quod illa tria inconuenientia sequantur si Papa vt Papa faciens quod in se est errare non possit. & ad primum di co quòd quando Papa non faciens quod in se est erraret in fide: tunc si illa propositio nondum est determinata per Ecclesiã, non esset pertinax nec hæreticus: nisi ita pertinaciter illum errorem teneret etiam si per Ecclesiam vel per legitimum Concilium Generale legitimum oppositum diffiniretur: tunc enim propriè hæreticus esset sicut & quilibet alius. Dictum est enim superius. q. 1. in tracta. Arma fidei propositio. 9. & 10. & infe- rius. q. 4. latius probabitur, quod diffinitioni Concilii Generalis in huiusmodi non decisis. Papa sta re tenetur: ibi videatur. Ad secundum inconueniens respondeo id concedendo: neq; est incõueniens, sed veritas quòd per accidens sua recta & legitima diffinitione ipse Papa & successores iure Diuino ligentur, vt hoc etiam fatetur Caiet. in apologia de auctoritate Papæ c. 12. vnde si ab ipso Papa fuisset prius bene diffinita propositio: de fide: non solum successores sed etiam ipsemet ligatur: ita quod oppositum pertinaciter tenendo & postea malè diffiniendo errarent & heretici essent. Sicut & iure Diuino prælatus sua iusta lege ligatur secundum Th. prima secundę. q. 96. artic. 5. quãuis pęnas ipsius legis non incurrat, nàm per accidens est quòd illa vera diffinitio fiat ab ipso Papa vel ab alio vel ab Ecclesia seu Concilio potente legitimè diffinire: ex quo iure Diuino omnes fideles ipse etiam Papa legitimè diffinitioni fidei semel factæ stare tenentur atq; ligãtur. Ad tertiam inconueniens respondeo, quòd si Papa non pertinaciter teneret id quod illi pro hæresi imputatur, quòd adhuc per Ecclesiam nõ esset diffinitum, sed Papa solum defenderet id esse consonum sacræ scripturæ & fidei Catholicæ: tunc vti iam diximus, quamuis erraret non esset hæreticus formaliter & propriè; neque sequitur quòd de hæresi propria iudicari non posset in casu quo de illa iudicandus esset. tum quia in his nõ habet locum interpretatio ad hunc vel illum sensum, tum etiam, quia in hoc Concilium Generale eo etiam inuito celebrari & ibidem illud iudicare potest, vt de hoc infra. q. 11. habetur.

Respondeo ad 2. arg. Respondeo ad secundum argumentum negan do quòd frustra Concilia Generalia celebrarẽtur. Sunt. n. necessaria, tum primò, vt fideles sint certiores de assistentia Spiritus Sancti facientibus ibidem quod in se est: & gratius atq; libentius ibidem diffinita recipiant. tum secundò vt melius à Papa & Ecclesia fiat quod in se est discutiẽdo & examinando materiam & ex sacris literis li brisq; Doctorum veritatem inquirendo per plures sapientes atque prudentes vndiq; collectos, & in communi auxilium Dei petendo, vt ita certius à Deo illuminentur. tum tertiò, quia verè propter prædictam præparationem certius nobis est in hoc Spiritum Sanctum assistere Cõcilio quàm Papæ, vt hoc inferius. q. 4. amplius declarabitur.

Respondeo ad 3. arg. Ad tertium arg. respondeo negando sequelam: potius enim standum esset sententiæ B. Ioãnis & cuiuslibet Apostoli vel Euãg. quàm B. Clementis & cuiuslibet alterius Papæ, qui non esset Apostolus vel Euangelista. nam bene stat vtrũq; in fide errare non posse, & tamen alterum alteri subordinari & subiici quò ad hoc, vt constat de Ecclesia vniuersali & Concilio & Papa quòd sub ordinantur sacræ scripturæ vel Euangelio prędicato. Et ita sententia Clementis vel alterius Papæ, subiecta erat sentẽtiæ aut diffinioni. B. Ioannis

nis & cuiuslibet alterius Apostoli, vel Euangelistæ: qui locum sacræ scripturæ tenet, sicut & Euangelium eius postquam per Ecclesiam est canonizatum vel declaratum quòd verè verbum Christi vel à Spiritu Sancto per os illius reuelatum est. B. autem Petrus non solum erat Papa vt Beatus Clemens, sed etiam Apostolus: ratione cuius Apostolatus tenebat locũ sacræ scripturę, sicut & nũc eius Epistolę tenẽt. Itaq; cũ dicitur ꝙ ad Papam spectat finalis decisio fidei quia errare non potest, inteligitur in ordine & gradu suo, videlicet sub Euangelio scripto vel prædicato per Apostolos, cuius auctor Spiritus Sanctus est iam per Ecclesiam declaratus.

Respondeo ad 4. arg. Ad 4. arg. respoudeo ad primum negãdo qnòd Ecclesia non teneatur sequi aut tenere sententiã Papæ diffinitiuam in fide & moribus: tenentur enim ad id omnes fideles sub crimine & pœna hæresis vt constat de hæretic. c. ad abolendam. & glossa ibidem & 24. q. 1. c. hæc est fides. vt hoc ẽt expressè dicunt Alber. Pighius vbi supra & Couarruuias in resolutionibus lib. 4. c. 16. nu. 6. & Siluester tit. fides. q. 1. q. 7. & Caietanus in quodlib. de Papa c. 11. & in apologia c. 14. & Soto in 4. distin. 5. q. 1. art. 2. ad 2. arg. B. Tho. & ipse B. Tho. opusculo 1. cõtra errores gręcorũ c. 67. vsq; c. 69. opus. 19. cõtra impugnantes religionẽ c. 3. vbi auctoritate Cyrilli aliorumq; Doctorum, & in secũda secundæ q. 1. art. vlt. & q. 11. artic. 2. ad tertium probat quod vltima diffinitio fidei pertinet ad Papam secundum c. quotiens. 24. q. 1. quamuis Tho. Waldẽ. iu doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 19. & 27. malè dicat non esse perfidiam sed scandalosam temeritatem diffinitioni Papæ aut Concilii Genalis non stare aut illi contradicere. de quo etiam videatur infra in 2. & 3. dubio quæ post. 6. arg. in fine totius huius. q. 3. habentur.

Igitur ad primam probationem suprapositam in 4. argumento vbi dicitur, quòd sicut nec precepto contra Euangelium ita nec sententiæ diffinitiuæ erroneæ ipsius Papæ stãdum est, hoc vtiq; conceditur quando de tali errore manifestè aut sufficienter constaret: aliàs non. Sicut & conditionalis hæc est vera, si Papa vel Ecclesia diffiniret erronea, non esset illi obediendum: sed cõnditionalis nihil ponit inesse: neq; cõceditur quòd Papa, vel Ecclesia, vel Concilium Generale legitimum faciens quod in se est, erronea, in fide possit diffinire. Ad secundam probationem vbi exponitur c. maiores. dico illam: expositionẽ ipsi textui contradicere: nam ibi assignatur causa quare ad sedem Apostolicam sit tandem recurrẽdum, quia videlicet ibi est vera confessio fidei & veritas indefectibilis propter orationem Christi pro ea. hinc ergo sequitur manifestè quòd ideo ad Papam maiores causæ fidei sunt referendæ quia faciẽs quod in se est, indefectibilis iudex est in fide. Et qnia qui certus est & veritatem inuenit, iam amplius certificari & quærere non oportet: vtiq; sit vt sententia Papæ in fide tanquam vltima diffinitio à fidelibus necessariò credenda & habenda sit.

Ad tertiam probationem. de oratione Christi Luc. 22. Respondeo dupliciter. Vno modo secundum Caiet. vbi supra, quod si illa oratio intelligatur facta solum pro Ecclesia sine Papa, erronea expositio est. Si autem pro Petro & successoribus eius, simul & pro Ecclesia in Petro vt in suo capite representata, vera quidem sed diuersimodè: nam pro Petro & successoribus eius immediatè, pro aliis autem & pro corpore Ecclesiæ mediatè Petro capite omnium intelligitur. Itaq; si pro Petro & successoribus eius solum vel simul cum Ecclesia illa oratio Christi verificatur; vt dicitur in dicto c. maiores, nihil contra supradicta habetur; sed potius habetur intentum quòd scilicet sedes Petri Apostolica propter orationẽ Christi in diffiniendo de fide & moribus errarẽ non potest, sicut nec ipsa Ecclesia, si vt diximus Papa facit quod in se est. Sic respõdet Caiet. quia tenet quòd Ecclesia & Concilium cum Papa nõ habet maiorem illustrationem quàm solus Papa: quodq; sine Papa Couciliũ errare potest. Sed quia hoc superius. quæst. 1. in tractatu Arma fidei propositio. 9. & q. 2. & infra. q. 4. in 1. parte tertiæ opinionis reprobatur & oppositum probatur.

Ideo alio modo cousonẽ ad supradicta: atq; dicenda melius respondeo, quòd ibi Luc. 22. Christus pro Petro & successoribus eius per se sumptis: & similiter pro fide Ecclesiæ: & etiam pro ipsa Ecclesia, & pro Concilio Generali legitimo eam representante; etiam Papa absente, Christus orauit ne deficere aut errare posset in fide, si faciat quod in se est. & ita pro te rogaui Petre vt fides tua nec in te nec in sede tua nec in Ecclesia nec in Concilio illam representante deficiat. & consonat Roffen. contra Lutherum art. 25. vbi & adducit August. Sic etiam id exponentem.

Ad quintum argumentum respondeo quod ad illud de Nic. 3. & Ioan. 22. quadrupliciter à diuersis solet dici. 1. quod illa declaratio Nic. 3. vt erronea fuit reuocata per Io. 22. in prędicta sua extrauagan. sic respõdet Siluester tit. fides. q. 7. Sed hæc ratio iure refutatur etiam à Florent. 4. part. sum. tit. 12. c. 4. §. 23. tum quia iam contra suam ipsius opinionem concedit Papam diffiniendo iudicialiter errare in fidè: tum quia blasphemum est id dicere de illa declaratione Nicolai quia postea in Concilio Vienen. per Clemẽ. 5. in sua decretali. Exiuii. de verb. sign. lib. 6. fuit confirmata & per plures alios successores roborata. Vnde si altera decisio erat refutanda, id potius erat dicendum de Ioan. 22. quia & aliàs errasse à multis Doctoribus vbi supra est deprehensus: nec eius extrauagans per Concilia vel per successores sic approbata est. Respondeo ad 5. arg.

Secundò modo alii respondent quod Nic. 3. est intelligendus & limitandus secundum extrauagan.

uagan. Ioan. 22. quia expressè ait dictus Nic. 3. quod Christus loculos habuit ergo & proprium saltem in communi. Sic dicit Florentinus, vbi supra, & Turrecremata de potestate Papæ lib. 2. c. 72. & Caiet. in apologia c. 13. Sed certè neque ista responsio valet quia expressè & ex proposito reclamat Dominus Nic. 3. probando Christū & Apostolos habuisse paupertatem in particulari & in communi, eamq; docuisse volentibus viuere perfectè: & ideo approbat paupertatem hāc quam noster ordo fratrū minorū profitetur.

Tertio modo alii respondent quòd verè Dominus Ioan. 22. contradicit Domino Nic. 3. Sed in morte se retractauit. nec mirū si errauit: quia nō fecit quod in se erat, dum ex indignatione cōtra ordinem nostrum commotus malè diffiniuit. vt etiam refert hoc vltimum Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 1. cap. 9. & Ocham in 6. par. dialogorum, maximè quia omnes Pontifices successores illam declarationem Nic. 3. approbarunt. Ita respondet Nicolaus Glasberser in sua chronica: & in quodam Capitulo Generali Meclinen. ordinis nostri anno Domini. 1499. vt habetur in libro ordinis monumenta minorum in tabula. 19. Vicarii generalis, hoc idem declaratū est. Sic etiam respondetur in quodam enchiridio fratrum minorum dubio. 2. fol. 67.

Sed certè hæc responsio nec auctentica nec tuta & fortè neq; vera sed temeraria est: nam qui sic dogmatizaret vtiq; per Ecclesiam puniretur: quia non constat de tali reuocatione neq; de errore aut contradictione illius extrauagan. Io. 22. vt proximè patebit: constat autem quod auctentica inter alias extrauagan. habetur ab Ecclesia.

Quarto modo alii respondent quòd vtraque decretalis Nic. 3. & Ioan. 22. diffinitio est vera & sibi concors intellecta secundum tempora diuersa, & ita secundum August. distingue tempora & concordabunt scripturæ. Sed isti nec ea tempora nec modum concordiæ exponunt. quamuis Turrecremata & Flor. vbi supra aliqualiter exponāt.

Igitur quinto tandem modo mihi dicendum videtur quòd vtraq; decisio & vera & sibi concors est, intellecta secundum diuersos status simul & tempore Christi & Apostolorum. Nam vt erant personæ publicæ in statu prælationis Ecclesiæ habentes curam ipsius & pauperum, vtiq; proprium in communi & loculos habuerunt ad Ecclesiæ & pauperum necessitates sub leuādum: Sicut & nunc Papa & Episcopi habēt, qui in hoc statu prælationis illis succedunt. vt ait Chrysost. super Ioan. homilia. 8. & August. super Io. homelia. 60. & habetur. 12. q. 1. c. exemplum. c. expedit c. habebat. & quòd ad hoc verum dicit extrauagās Ioan. 22. at verò vt personæ erant particulares, verbo & exemplo vitam perfectionis ostendentes omnibus volentibus eam specialiter vltra cō munem viam fidelium sequi; certè habuerunt paupertatem, aliquando quidem solum in particulari & non in communi, vt habetur Act. 4. q; erant illis omnia communia. & hæc erat communis fidelium vita tempore Apostolorum in Hierusalem: & postea omnium clericorum Ecclesiæ vsq; ad tempus Augustini & Gelasii Papæ, vt habetur. 12. q. 1. c. dilectissimis. c. clericus. & cap. certè. & sequen. & q. 2. c. vobis. & sequen. Aliquādo autē etiam in communi. & hæc erat vita specialis Discipulorum vel Apostolorum Christi & quorundam aliorum paucorum in hoc eos sequi volentium, vt patet Matth. 8. & Luc. 9. Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum. & Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia, &c. & ibidem pauld ante, Si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus & sequere me. & Luc. 14. Qui non renunciat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. s. specialem viam perfectionis mecum sequēdo. Item quando ad prædicandum per mundum missi sunt, vt habetur Matth. 10. Nolite portare peram neq; sacculum neque calciamenta &c. & Matth. 5. Qui voluerit tecum in iudicio contendere da ei tunicam & pallium. & in hoc modo viuendi Christum & Apostolos sequuntur multi religiosi, aliqui magis aliqui minus, in hoc vel illo modo aut gradu paupertatis secundum varias religionum institutiones quas profitentur: & quòad hoc intelligitur sicut & expressè loquitur Nic. 3. & habet veritatem: & ita inter ipsum & Ioan. 22. nulla contradictio est. Et cū hoc quinto modo respōdendi cōcordante prædictos summos Pontifices expressè consonat ipse Nic. 3. in præfata sua declaratione. Exiit. vbi hæc omnia distinguit atq; significat. Consonat & S. Bonauentura in 4. & 6. c. expositionis suæ, super regulam fratrum minorum, & in sua apologia paupertatis. consonat & Vbertinus de Cassali vt refert Nicolaus Glasberser vbi supra, & tractatus qui dicitur decem plagæ paupertatis, & nos etiam latè in tractatu nostro Medulla fratrum minorum c. 6. q. 1. diseruimus. & aliquo modo Florent. & Turrecremata. vbi supra & 24. quæstione 1. capitulo hæc est fides.

Ad aliud de Pelagio & B. Greg. dist. 31. c. ante trienium. Respondeo quòd si Pelagius illud statuit, nihil contra, sed supra Euangelium statuit, vt ait Caiet. in apologia c. 13. quod inde patet, quia statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent de consensu vxorum, vt ibidem ait Turrecremata in eo. c. ante triennium: aut in nullo malo si non cōtinentes se ab officio suspendebant, vt quidam Subdiaconus feci. Dixi si Pelagius illud statuit; nam B. Greg. de hoc statuto loquens in c. multorum. 27. q. 2. solum dicit quòd Diaconus auctoritate Papę id statuit, & quòd sibi durum ac incōpetens videtur vt in dicto capitulo ante trienium. distin. 31. constat manifestè. glossa verò de

de suo superaddit quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

Ad aliud de Inn. 3. & Cælestino in c. quanto. de diuortiis. vno modo respondet Caiet. vbi supra & Cano de locis Theologicis lib. 5. c. 5. q. 3. & lib. 6. c. 8. quod neuter illorum diffinitiuè determinauit, nam in dict. c. de Cęlestino dicit Innocentius, licet quidam prædecessor noster aliter sensisse videatur: & de seipso subiungit oppositum respondendo, nõ credimus inquit quòd in hoc casu is qui relinquitur altero viuente possit ad secundas nuptias conuolare. vbi ipsa verba. s. videatur aliter sensisse, & non credimus; ostendunt quòd non assertiuè diffiniendo in materia fidei locuti sunt. Alio modo si teneatur quòd assertiuè diffiniendo regulam viuendi tradiderunt: potest dici quod ideo Cælestinus errauit quia non fecit quod in se erat: ideo eius diffinitio Deo prouidente non diu durauit in Ecclesia sed per Inn. 3. correcta & omnino iam ablata est. quauis glossa in dicto c. quanto. dicat quod illa determinatio Cælestini est ea quæ habetur in c. laudabilem. de conuersione coniugato. in compilatione antiqua. Sed certè in dicto c. laudabilem. nil tale nunc habetur, & alius est casus de quo ibidem agitur. & cum hac. 2. responsione consonat Adrianus in 4. sententiarum de sacramento confirmationis in fine & in primo quodlibeto articulo 3.

Ad aliud ex c. licet. de sponsa duorum. eodem modo respondeo sicut ad c. quanto. proximè responsum est secundum Adrianum. maximè quia verba expressè sonant illos, summos Pontifices loqui diffinitiuè iudicando regulam q; fidei & morum fidelibus in illo casu tradendo. Ideo & glossa ibidem volens saluare aliquorum Pontificum diffinitiones qui oppositum iudicauerunt, dicit quòd id erat consuetum in quadam Ecclesia Mutinen. quodq; ideo id Papa reprobat. vbi si glossa intendit quòd à prædecessoribus illud non fuerat aliter iudicatum aut diffinitum, vtiq; textus ipse reclamare videtur.

Ad aliud ex c. per venerabilem. Respondeo ꝙ ibi Papa ex conuenientia vocabuli sumpsit argumentum non quidem vt absolutè efficaciterq; cõcludens, sed aliquo modo congruens & suadens ex mandato illo iudiciali Deuteronomii, quod nõ ad literã sed secundum conuenientiam ad Sacerdotium Petri exposuit; & similiter omnia alia mandata eiusmodi quæ in veteri lege habentur, nunc in tempore gratiæ non ad literam, sed proportionaliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ quando, vbi, & quomodo & à quibus e pedit obseruanda sunt. nihil enim aliud ibidem Papa nisi specialem persuasionem ex Deuterono mio secundum vocabuli conuenientiam intẽdit.

Ad aliud ex Concilio. 3. Constantinopolitano dico ideo Honorium illum diffiniendo de fide errasse: quia non fecit quod in se erat dum sine Cõsilio patrũ de suo capite temerè diffiniuit.

Ad vltimum respondeo, nullam ibi esse contradictionem: nam potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finẽ generis humani; ideo suæ potestati duo conueniunt. Primum quòd non est directè respectu tẽporalium. Secundum quòd est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex hoc, quòd ad supremum finem omnia etiam temporalia debent ordinari, ab eo præcipuè cuius interest ad eum finem omnes dirigere & gubernare, cuiusmodi est Papa Christi Vicarius: primum autem ex natura suæ potestatis cõsequitur. hinc fit quòd vtrumq; verè potest determinari: quòd scilicet habet supremam potestatem in tẽporalibus; & quòd non habet. vtrumq; enim est verum sed diuersimode ad sanum intellectum: nam verum est quòd eam potestatem in temporalibus habet in ordine ad spiritualia: verum etiam est, quòd eam non habet directè & absolutè secundum ipsa temporalia. Ideo nullus error in alterutra decisione est.

Sexto principaliter contra eandem propositionem & præcipuè in fauorem opinionis B. Th. & sequacium arguitur probando quòd Papa assertiuè diffiniendo, in fide & moribus errare non potest, neq; simpliciter neq; per accidẽs: quodq; Deus non permittet ipsum notabiliter deficere in faciendo quod in se est, vel eundem errare sic diffiniendo etiam si non faciat quod in se est, etiã si ipse occultus hæreticus sit. quia Deus inquiunt quò ad hoc illum confirmatum tenet in fide: ex quo id ipsi in B. Petro promisit pro se & successoribus suis. Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre vt nõ deficiat fides tua, videlicet nec in te, nec in sede tua & successoribus tuis, in officio confirmandi & docendi fratres tuos fideles ea quæ ad fidem pertinẽt & salutẽ. & Matth. 16. Tu es Petrus &c. Vt hoc latius tenet atq; prosequitur Cano de locis Theologicis lib. 5. c. 5. q. 3. & lib. 6. ca. 8. & per totum illum librum propter rationes quę in hoc. 6. argumento sequenti & confirmationibus suis subsequuntur. Vbi & dicit quòd propter hoc sibi videtur quòd hæc eius opinio sit ita de fide sicut purgatorium. 6. arg.

Arguitur ergo sic. Sedes Apostolica & Ecclesia Rom. sicut Ecclesia Catholica neq; simpliciter neque per accidens, etiam ad modicum tempus aut vllo modo assertiuè de fide & moribus diffiniendo errare aut deficere non potest. ergo nec ipse Papa. Antecedens probatur de sede Apostolica specialiter, quia Eusebius Papa ad Episcopos Campaniæ ait ꝙ in sede Apostolica extra maculam semper est Catholica seruata religio. Item Melchiades Papa ad Episcopos Hispaniarum ait quòd priuilegium Petri Matth. 17. Tu es Petrus &c. Christus suę sedi concessit futuris hæreditandum temporibus. Item Damasus ad Episcopos Conciliorum Africanorum ait ꝙ

Apoſtolica ſedes eſt vertex omnium Eccleſiarum à Chriſto inſtituta, ſupra quam vniuerſalem conſtruxit Eccleſiam, Matth. 16. dicens, Tu es Petrus, &c. Item Concilium Generale Conſtantinopolitanum quod dicitur Sexta Synodus Generalis ſubſcribens ſententiæ Menæ Patriarchæ ait. Nos Apoſtolicæ ſedis decreta tanquam certa amplectimur. Item in octauo ſynodo Generali approbatur libellus cõfeſsionis fidei Adriani Papæ dicentis. Nos ſequentes in omnibus Apoſtolicam ſedem, in qua eſt integra & vera Chriſtianæ religionis & perfecta ſoliditas: & extra maculam ſemper eſt Catholica ſeruata religio, quã profeſsionem Patres Concilii etiam ſequentes, actione prima & vltima cap. 21. idem omnino replicant & confitentur. vbi & Romanam ſedem ſynodus vocat ſedem Petri principis Apoſtolorum. Item in clementina prima de ſumma trinitate & fide Catholica Concilium Vienen. aſſerit ad ſedem Apoſtolicam pertinere dubia fidei declarare. Item Anacletus Papa ait, difficiliores quæſtiones fidei ad ſedem Apoſtolicam eſſe deferendas Apoſtoli ex iuſsione Chriſti ſtatuerunt, ſuper quam ipſe vniuerſam conſtruxit Eccleſiam, Matth. 16. Tu es Petrus &c. Quid autem intelligat per Apoſtolicam ſedem ipſe explicat in tertia Epiſtola de Patriarchis, & habetur in diſtinctione 21. cap. Sacroſancta, dicens. Hæc ſacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia ſicut B. Petro Chriſtus dixit Matth. 16. Tu es Pet. &c. & cum prædicto Anacleto idem etiam dicit Euariſtus & Alexand. I. Sixtus I. Eleutherius, Zepherinus, Iulius I. & omnes Pontifices omniaq; Concilia à tempore Apoſtolorum. & habetur diſtinctio. 17. cap. multis.

De Eccleſia etiam Rom. quòd errare aut deficere non poſsit in fide, ſicut neque Catholica, id ſpecialiter cõſtat. Nam Marcus Papa ad Athanaſium, & Lucius ad conſulta Epiſcoporum Galliæ, & Fœlix ad Benignum. & Agatho in Epiſt. ad Imperatorem Conſtantinum IIII. & habetur in ſexto Synodo Generali actione 4. & iterum à toto Cõcilio actione 8. 13. 17. approbatur, quod ipſi Pontifices ſummi etiam dixerunt, & habetur in cap. à recta. & cap. hęc eſt fides. 24. q. 1. in hũc modum. In ſancta Rom. Eccleſia ſemper extra maculam eſt Catholica ſeruata religio. & hæc Apoſtolica Eccleſia mater omnium Eccleſiarũ nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa eſt. Omneſque venerabiles Patres atque Doctores Apoſtolicam eius doctrinam amplexi venerati & ſecuti ſunt. quæ per Dei gratiam à tramite traditionis Apoſtolicæ nunquam erraſſe probatur: nec hereticis nouitatibus deprauanda (aliàs deprauata) ſuccubuit: & in futuro manebit ſine vlla hęreticorum inſultatione: atq; firma & immobilis omni tempore perſiſtet. Hæc ibi. Quòd autem nũquam factum neq; futurum eſt, id moraliter & theologicè impoſsibile eſt. Vbi & nota, quòd Eccleſia Rom. vocatur Apoſtolica & mater omniũ Eccleſiarum: & à Victore Papa ad Theophilum, & à Sixto II. vocatur etiam Apoſtolica & vniuerſale.

Et ad prædicta omnia ſimul ſunt Innoc. I. in Epiſtola ad Concilium Carthaginen. & Mileuitanum. & Leo Papa Epiſtola 54. 67. & de his etiam habetur diſt. 12. 17. & 19. & in c. ita dominus. & diſt. 20. 21. 22. & diſt. 80. cap. vrbes. & 96. c. bene. Item in 24. q. 1. vbi ſupra & cap. quoniã vetuſto & c. loquitur. Item extra de electio. c. ſignificaſti. & de foro compet. cap. vt. & de priuil. c. antiqua. & de baptiſ. c. maiores. Item de electio. lib. 6. c. fundamenta. & in extrauagan. Vnam ſanctam. Quæ quidem extrauagans confirmata eſt in Concilio Lateranen. ſub Leone X. & tandem in c. ad abolẽdam. de hæret. & Mart. V. in fine Concilii Conſtantien. hæreticos cenſet & anathematizat aliter ſentientes de fide & ſacramentis quàm Eccleſia Rom. docet, prædicat, & obſeruat. & Sixtus IIII. in ſua extrauag. confirmauit decretum compluten. contra Petrum Exomen. vbi decretum eſt hæreſim eſſe aſſerere quòd Eccleſia Rom. poteſt errare in fide. & ita patet prędictum antecedens eſſe verum.

Conſequentia verò illius ſexti argumenti probatur, tum primò quia idem eſt tribunal ſedis Apoſtolicæ & Eccleſiæ Rom. ſiue Catholicæ & Papæ: ergo idem etiam iudicium & diffinitio eiuſdem tribunalis & eorum omnium eſt. Tum ſecundò & fortius, quia ſi iudicium vel diffinitio ſedis Apoſtolicæ vel Eccleſiæ Rom. vt probatum eſt in fide errare non poteſt, nunc autem tale iudicium non eſt ipſius ſedis formaliter, nec Eccleſiæ, id eſt populi aut cleri Rom. ſed Papæ ibi pręſidentis. quia non ipſe ſedes vel dignitas ſeu auctoritas formaliter indicat aut loquitur, ſicut nec vlla alia ſedes, dignitas, ſiue poteſtas iudicialis verè aut falsè loqui aut errare, aut bene vel male iudicare poteſt: ſed Papa vel præſidens in ea loquitur, iudicat, ſiue diffinit ex ſuæ ſedis auctoritate, vt conſtat manifeſte. De Eccleſia quoque Rom. idem liquet, nam fideles & omnia Concilia non à populo vel clero Rom. ſed ab ipſo Papa petunt Conſilia in dubiis, & confirmationem geſtorum, & decreta ſiue iudicia, quia nec ad hoc ipſi populo vel clero Rom. eſt à Chriſto iudicialis illa conceſſa poteſtas: ſed ſoli Papæ, Matth. 16. Tu es Petrus. & Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre &c. Tu autem cõfirma fratres tuos. & Io. 20. Petre paſce oues meas. Immo populus ipſe cleruſque Rom. ſicut & reliquum corpus Eccleſiæ Cath. ſubditur ipſi Papæ, & ab eo regitur ibi pręſidente: qui ſolus totius Eccl. paſtor & rector eſt. & rõne ipſius ibidem pręſidẽtis Eccleſia Ro. verè dicitur primatum & magiſterium fidei habere, vt conſtat in auctoritatibus ſuprapoſitis & multis aliis, vbi pro rõne huius dicitur, quia Dñs hoc ei conceſsit Matth. 16. Tu es Pe. &c. Conſtat igitur

etiam ex ipso iure canonico, vbi quod Papa solus facit dispensando, præcipiendo, statuendo, iudicando, & diffiniendo dicitur q idem illud sedes Apost. facit cuius auctoritate Papa id facit. vt liquet d.19.c.si Romanorum.c.sic oẽs.c.in memoriã.c.nulli. & in supradicto.c. Apostolicę.35.q.9. & c.veniam.& c.sententiam.ibid. Item 24.q.1. c.hęc est fides.c.quõ vetus. & alibi millies vt etiã supra in argum. multæ auctoritates allatę sunt. Consequentia autem probatur, quia si sedes Apost. & Papa hoc facit. & hoc est malum vel erroneum, ergo sedes Apostolica & Papa idem faciendo errat & malè facit. & ita malè negata est consequentia illius sexti & principalis argumenti: & ratio discriminis inter diffinitionem Papæ & sedis Apostolicæ nulla est.

Respon. ad replic. Respon. ad hanc replicam negando eius consequentiam, & etiam maiorem si ibi signetur aliqua diffinitio vel dispensatio vel actio aliqua mala uel erronea: tunc enim non sedes Apostolica sed Papa abutens sua potestate id facit. neque valet cõsequentia Papa vt Papa id facit, ergo sedes Apostolica id facit. quia ut logici dicunt uariatur appellatio: uel quia alia causa illius qualitatis, putà erroris uel malitiæ adiacẽtis illi actui, videlicet dispensationi, mandato, iudicio, sententiæ, aut diffinitioni, malè vel erroneæ denotatur vel importatur; quando dicimus quòd sedes Apostolica id facit; & alia quando dicimus quòd Papa etiam vt Papa idem facit. Nam quando dicimus q sedes Apostolica sic malè mandãdo, statuẽdo, dispensando, iudicando, aut diffiniẽdo errat, aut malè facit; importatur quòd causa totius illius malæ actionis sic qualificatæ est non solum Papa sed etiã ipsa potestas Papalis vel Apostol. quodq; ab ea id malum errorvè procedit. & hoc dicere vtiq; erroneum est. Qñ aũt dicimus q Papa id facit, solũ significatur q ipse vtẽs vel potius abutẽs potestate Papali siue Apostol. est cã totius illius actionis malè vel sic qualificatę. qđ vtiq; verũ est; nam iõ mala vel erronea est actio vel diffinitio eius: quia sua potestate abutitur vel nõ facit quod in se est. Et ita non valet conseq. videlicet in prauis actionibus aut erroneis diffinitionibus, Papa vt Papa hoc facit siue diffinit: ergo sedes Apost. id facit siue diffinit, quamuis in bonis & rectis actionibus & diffinitionibus bene valeat illa consequentia. è conuerso autem semper valet consequentia. Sedes Apostolica hoc statuit, facit siue diffinit: ergo Papa idem facit. vt constat ex supradictis, q non ipsa sedes vel auctoritas; sed sedens in ea, & illa vtens id facit, similiter valet, Papa faciens quod in se est, aut bene vtens auctoritate Papali hoc facit siue diffinit, ergo sedes Apostolica idem facit siue diffinit. & hoc est maximè aduertendum vt tota vis huius argumẽti & aliarum obiectionum penitus eneruetur, & ad declarationem eorum quæ inferius subsequuntur.

Coroll. 2. Ex quibus sequitur quòd licet sit hæreticum dicere simpliciter quòd sedes Apostolica vel Ecclesia Rom. in diffiniendo de fide & moribus errare aut in fide deficere potest. Non tamen hæreticum est id dicere simpliciter de Papa etiam vt Papa est: sed hæc solum est temeraria opinio contra tot Doctores sanctos & Ecclesiæ decreta supra allegata oppositum simpliciter dicentia: propter quæ etiam malè sonans ea opinio videtur. quamuis Cano vbi supra lib.6. cap.7. temerè & iniuriosè contra tot Doctores Catholicos oppositum opinantes idque simpliciter de Papa dicentes nec per Ecclesiam in hoc reprobatos, censeat quòd id simpliciter dicere de Papa sit etiam hæreticum sicut de sede Apostolica & Ecclesia Roma. id similiter dicere hæreticum est. At verò dicere cum expressa limitatione quòd Papa faciens quod in se est cum cõsilio Cardinalium atque Sapientum, aut quòd perseueranter ad sensum iam declaratum in diffiniendo de fide & moribus errare possit, ego certè periculosum & erroneum in fide & fortè etiam hęreticum opinando iudicarem, vti superius in respon. ad quartum argumentum & q.1. Arma fidei. proposi.10. dictum est. & paulò inferius etiam in fine huius quæstionis habetur. nam & ęquiualenter videtur aut est dicere quòd sedes Apostolica vel Ecclesia Rom. siue Catholica in fide & moribus diffiniendo errare possit.

Ad primam confir. respon. negando consequẽ. neque. n. sequitur q Christus reliquit Ecclesię regulam fidei tribunalq; fallibile. nam ex quo Papa non põt errare sic quòd eius error ad totam perueniat Ecclesiam, quinetiam statim à Cardin. & Proceribus & Sapien. Ecclesiæ, illi contradicatur, erorq; tollatur vel caueatur: iam non neque dicitur error sedis Apostol. aut Ecclesię Ro. siue Catholicæ vt dictum est. Maximè quia si Papa non est pertinax, vtiq; statim sufficienter admonitus resipiscet; & faciẽs quod in se est Diuinitus adiutus & illuminatus auctoritate sua Apostolica iudicialiter suum reuocabit errorem vel docebit veritatem. Si aũt fuerit pertinax hęreticus deponetur à Papatu: & eius successor Cathol. eadem auctoritate diffiniet veritatẽ vt oportet. *Respon. ad 1. confirm.*

Si contra hoc replicetur, q iã non in Papa neq; in eius sede vel tribunali Apost. sed in mẽbris eius fidelibus resistẽtibus illius errori, vel admonentibus & docentibus illum: esset illa indefectibilis regula fidei & illustratio veritatis à Christo promissa, & Ecclesiæ suæ relicta. *Respon.*

Respondeo negando sequelam sed solum sequitur & conceditur q in eo casu quo Papa nõ faciens quod in se est erraret in fide, Deus nõ permittet q Ecclesia Ro. siue Cath. generaliter illius errorẽ sequatur sed potius illi cõtradicet: quodq; ipse Papa ad faciendum quod in se est consilium & adiutorium sufficiens habebit à suis membris fidelibus etiam à Deo illuminatis ne ipse erret vel ne in errore permaneat: & vt ipsi etiam fa- *Respondeo ad replic.*

 cienti

cienti quod in se est Deus vti promisit tandem absistat opportunè vt iudicialiter de fide & moribus rectè diffiniat. idq; ita fiet vt proximè in responsione ad primam confirmationem dictũ est. Itaque assistentia Diuina repromissa sedi Apostolicę aut Papæ facienti quod in se est nunquam illi deerit: sed neq; Ecclesiæ Rom. siue Catholicæ, vt errantis Papæ nunquam sequatur errorem, vti declaratum est. Sicq; fit vt magisterium fidei & morum certum & infallibile hoc vel illo modo in sede Apostolica & Ecclesia Rom. siue Catholica semper sit & nunquam deficiat. Quod autem in fine confirmationis dicitur quòd non est certitudo si est verus Papa, aut si Papa fecit quod in se est. Respondeo quod licet non sit certitudo fidei Catholicæ aut infallibilis: est tamen certitudo moralis aut esse potest dum de opposito non constat manifestè: & hæc certitudo sufficit ad opinandum quòd errare non potest: quodque eius diffinitioni sub crimine & pœna hæresis omnes stare teneantur, vt hoc etiam inferius in responsione ad replicam secundæ confirmationis subsequentis latius declaratur.

Respon. ad secundã confirm. Ad secundam confirmationem respõ. quod oẽs illi Doctores & auctoritates loquuntur & intelligũtur de Papali diffinitione, quæ est aut verè dici potest, diffinitio sedis Apostol. vel Ecclesię Ro. qualis est ea quæ facta est à Dño Papa faciente quod in se est cum debito cõsilio Cardin. atq; Sapientũ: vel quæ est perseuerans generaliter apud fideles sine vlla Card. & Pontificum, & Sapientũ Ecclesię contradictione generali. nam talis diffinitio nec in sede Apostolica nec in Ecclesia Ro. siue Catholica nec in ipso Papa erronea sed omnino vera esse potest. & hæc propriè est & dicitur diffinitio & doctrina sedis Apost. vel Ecclesię Romana, siue Cathol. vt supra declaratum est. de qua Doctores omnes confitentur ꝙ ad illam tanquã ad regulam Catholicæ veritatis semper & in dubiis confugiendum est.

Replic. 1. Contra hanc respon. & contra prędicta omnia & contra ipsam propo. principalem suprapositã fortius replicatur. Nam si Papa non faciẽs quod in se est diffiniendo de fide & moribus ad modicum tẽpus licet non perseueranter errare posset: si etiam illius erronеę diffinitioni tũc à fidelibus contradici & resisti posset, vt ait illa propositio: ergo in dubiis fidei vel morum nõ est simpliciter & absolutè standum eius diffinitioni, etiam qñ de eius errore non constaret manifestè quousque per Ecclesiã eius diffinitio generaliter approbẽt vel acceptetur. Hoc aũt concedere erroneum & periculosum est vt proximè patebit. Quòd aũt id sequatur planè probatur. nam quæro vtrũ Papali diffinitioni non manifestè erronеę ab omnibus fidelibus semper, etiam statim pro illo modico tẽpore, quo illi per Ecclesiam non contradicitur standum & obediendum sit: an non? Si sic iam eius error si sit erronea diffinitio acceptatur ab Ecclesia vel saltem ad eam totam peruenit id quod nec est possibile nec ab ipsa cõceditur opinione vel propositione contra quam arguitur.

Si non acceptatur nec illi obediendũ est: sed potius ei resisti põt si sit erronea diffinitio, vt ipsa cõcedit opinio vel propõ. Iam plura sequuntur incõuenientia. primum quòd vt in hac replica illatum est in dubiis fidei & morũ non est simpliciter standum Papę diffinitioni &c. hoc aũt est contra omnium Doct. auctoritates & Ecclesię decreta supra citata in argum. & secunda eius confirmatione: q̃ eodem mõ absolutè dicunt ꝙ in dubiis fidei standum est Papę diffinitioni sicut & sedis Apost. & Ecclesiæ Ro. sine vlla differentia aut limitatione si fecit quod in se est, aut si est perseuerãs vel acceptata ab Ecclesia: quam tñ limitationem vel differẽtiam facile facere vel explicare potuissent & vtiq; debuissent & alicubi fecissent si cũ ea de Papa aliter q̃ de sede Apost. vel Ecclesia Ro. id dicere intendissent. Secundum inconueniens est q̃d quilibet præsertim docti quilibet etiã hęreticare aut suas opin. sequi volentes possent in illo modico tẽpore aut statim contradicere cuicũq; diffinitioni Papali in dubiis fidei & morum alterã partem etiã rectè diffinienti: maximè si pro se aliquorum Cath. habeãt auctoritatem, putà quod Papa põt in voto solẽni castitatis aut religionis aut in matrimonio tm̃ rato dispensare. & aliis hmõi, vt fecisse dicitur Ocham cum quibusdã aliis contra dñm Io. 22. de paupertate Christi & Fr. Minorũ diffinientem: allegãtes illam Papę diffinitionem esse erroneam in fide: ex quo nondum per totam Eccl. acceptata erat, sed ab eis contradicebatur, qui de numero Catholicorum erãt & censebant.

Tertium inconueniens est quod quilibet facile posset causari Papam non verè fecisse quod in se erat, saltem posset de eo dubitare: quãuis in foro exteriori præsumi debeat id debitè fecisse dũ de opposito manifestè non constaret. at cum in foro conscientiæ & veritatis, qualis diffinitio de fide est, debeat prę sumptio cedere veritati: certè posset dubitare an Papa verè fecerit quod in se est, & Deus illi astiterit: & ex consequẽti rectè ne an erroneè in fide diffinierit. & ita non firmiter sed dubitando posset eius stare diffinitioni: quod tñ est contra prędicta Doct. & Ecclesiæ decr. Quartũ inconueniens est, ꝙ ignotũ est, qui sint illi qui Papali diffinitioni tãq̃ erronеę (si erronea esse põt) debeant resistere, & q̃uo, & quantum tempus ab eius diffinitione censeatur modicũ vt illa diffinitio non sit neq; dicatur perseuerans: ita vt intra illud tẽpus & non postea resisti possit eidẽ. Itaq; propter hæc & alia eiusmodi inconuenientia videtur quòd illa propõ contra quã arguitur sit erronea & valde periculosa & ansam prębens omnibus hæreticare aut errare paratis. & è conuerso hęc opinio quæ in hoc sexto argumento supra posito continetur vera & Catholica sit.

Respondeo ad hanc replicam negãdo consequentiam *Respon. ad replic. 1.*

quentiam: & ad eius probationem vbi quæritur. Vtrum in dubiis fidei standum sit diffinitioni Papali, an non. Respondeo, quòd quando de eius errore non constat manifestè, aut quando illi diffinitioni statim vt edita est ab Ecclesia non contradicitur generaliter à fidelibus Cardinalibus, & Pontificibus & sapientibus Ecclesiæ Rom. siue Catholicæ tunc vt vera & Catholica ab omnibus firmiter tenenda & non solum præsumenda est. neque tunc etiam ad modicum tempus eius error si esset erronea ab Ecclesia vel à fidelibus eius generaliter potest acceptari vel etiam dissimulari: sed statim vt in publicum edita esset illa erronea diffinitio Papæ ei & à fidelibus vt dictum est generaliter contradiceretur. & hoc est priuilegium à Christo concessum siue promissio facta sedi Apostolicæ & Ecclesiæ Romanæ siue Catholicæ, quòd licet Papa ex sua culpa non faciens quod in se est, vel sine debito consilio Cardinalium atque Sapientum possit de fide diffiniendo errare: non tamen ita quod eius error ab Ecclesia statim non deprehendatur vt illi resistat per Doctores suos atque Pontifices generaliter vt dictum est. & hoc est quod sæpe diximus quòd ad modicum tempus non perseueranter Papa de fide diffiniendo si non facit quod in se est errare potest: non tamen ita quòd Ecclesia Rom. siue Catholica vel fideles eius generaliter etiam ad modicum tempus illud, errorem illum acceptent siue dissimulent vel ei statim non contradicent. Neque enim Ecclesia vel ad modicum tempus fideles suos in aliquo errore fidei vel morum stare scienter permittit neq; dissimulat, vt in illa ꝓbatione cõsequentiæ malè supponitur, quasi nos id superius dicere voluerimus; qđ tñ neq; dicimus neq; ita sentimus, sed vt proximè declaratum est. Error nãque cui non resistitur, approbatur. distin. 83. cap. error. & ita nullum sequitur inconueniens de supradictis: neque datur ansa hæreticis aut aliis errare paratis. Nam dum in dubiis fidei à Catholicis, Cardinalibus & Pontificibus & Sapientibus Ecclesiæ generaliter non contradicitur diffinitioni Papali vt erroneæ in fide statim vt edita est, non possunt aliqui etiam docti eidem tanquam erroneæ contradicere: sed neque de illa dubitare, aut si Papa fecit quod in se erat, aut si Deus illi astitit, aut si Papa sic diffiniendo errat: sed vt dictum est firmiter tenendum est quòd Deus illi astitit & verissima & Catholica est diffinitio cui Ecclesia non contradicit: & tanquam tali omnes stare & obedire tenẽtur. vti Doctores omnes atq; Pontifices & Concilia vbi supra simpliciter decernunt.

Replic. 2. Tandem replicatur secundò, & arguitur ad idẽ quia lex & promissio Dei absoluta infallibiliter impletur etiam si non sit dispositio ex parte nostra; videlicet ex parte eius cui ipsa promissio fit: neque eius promissionis impletio ex nostra pendet dispositione. quod patet in promissione incarnationis filii Dei iam adimpleta sine nostra dispositione, quia tam peccatores fuerunt tunc iudęi ipsum crucifigẽtes sicut ante & magis adhuc. Idem patet, quia etiam sine nostra dispositione futurum est finale iudicium in fine mundi & generalis omnium resurrectio vt Dominus prædixit, atq; promisit. idem etiam patet in proposito præsenti: nam Ecclesia fidelium Christianorum & recta fides in ea vsq; ad finem mundi permanebit quomodocũq; homines se habuerint, quia Dominus promisit Matth. 16. Portę inferi non pręualebunt aduersus eam. & c. vlt. Ego vobiscum sum vsq; ad consumationem seculi. & Ioan. 14. Spiritus veritatis manebit vobiscum in ęternum. & Luc. 1. Regnabit in domo Iacob, idest in Ecclesia militanti in æternum. & Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua. s. nec in te nec in sede tua nec in Ecclesia tua aut tibi commissa vt supra in respõ. ad quartum arg. habetur, ꝙ hæc promissio eodem modo B. Petro Papæ & Cõcilio sicut ipsi Ecclesię vniuersali absolutè ibidem facta est, ergo similiter in omnibus illis sicut in Ecclesia Catholica implebitur etiam si Papa & Concilium non faciant quod in se est.

Respon. ad secundã replic. Respon. ad hanc replicam, ꝙ eius antecedens est verum solum in promissionibus siue decretis Dei absolutis super eo quod ipse solus facturus est sine nobis sine cõcursu actionum nostrarum, vt in exemplis ibi adductis habetur, quòd Deus nunquam relinquet Ecclesiam neque permittet vnquam rectam fidem vniuersaliter in ea deficere. non autem est verum illud antecedens in his quæ Deus ipse etiam absolutè promittit se facturum cum concursu actionum nostrarum, etiam si sint actiones publicæ siue communes Papæ aut existentium in Concilio. nam tales promissiones intelliguntur ꝙ in nobis implebuntur secundum nostram dispositionem, vt supra q. 1. Arma fidei propo. 9. ex Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congr. &c. & Luc. 11. Petite & accipietis. & Ioã. 14. 15. 16. Si quid petieritis patrẽ in nomine meo dabit vobis. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit vos &c. Probatum est. & ratio huius est quia Deus omnia suauiter gubernat secundum naturam & conditionem earum rerum & causarum secundarum cum quibus concurrit naturaliter & supernaturaliter ad actiones & effectus suos. & ita cum homine libero cõcurrit ad actiones suas liberas secundum eius liberi arbitrii dispositionem, & non aliter. quo fit vt eius promissio de assistendo Papæ & Concilio in suis diffinitionibus circa fidẽ & mores non sit intelligenda nisi secundum corũ dispositionem si faciãt quod in se est. & ita patet ratio discriminis quare illud Luc. 22. Ego pro te rogaui Pet. &c. aliter in Papa & Concil. aliter in Eccl. impleatur. & illa consequentia illius replicę vel argumenti neganda sit.

1. dubium. Sed ad prædicta omnia contenta in hac tertia & secũda q. pręced. tria dubitantur. Primum, nam

postquam illi diffinitioni Papali tanquam erroneæ vel in fide suspectæ à Proceribus Ecclesię statim cœptum est contradici, quibus adhuc Papa resistit, constat quòd requiritur tempus & quandoq; satis magnum vt in re dubia fidei illa Papæ diffinitio non manifestè erronea cum debita maturitate ab illis & aliis generaliter conuenientibus in vnum examinetur & concorditer diffiniatur, sitne tandem acceptanda an refutanda. dubitatur inquam, quid illo tempore inter medio fideles facere teneantur: obedient ne illi Papali diffinitioni, an non? nam vtrobique inconueniens aut periculum esse videtur, vel inobedientiæ si recta, vel erroris etiam generalis fidelium Ecclesię si erronea diffinitio illa demum fuerit inuenta.

Respon. Respondeo quòd illo tempore intermedio, obediēdum est ab omnibus illi Papali diffinitioni, quousque sit generaliter diffinitum quòd erronea est. Sicut & in dubiis cuique superiori eius subditi omnes cum bona fide & formata bona conscientia obedire tenentur, dum maius aliunde periculum non imminet alicui, vt in tertio libro de Conscientia. quæst.8. superius habetur, & interim subditi obedientes excusantur à culpa erroris per ignorantiam inuincibilem. Sicut Adrianus in primo quodlib. artic.3. in responsione ad tertium argumentum dicit de illis qui secuti sunt aliquas Papæ diffinitiones erroneas, modo opinatiuè modo assertiuè illæ fuerint, vti superius in respon. ad quintum argumentum dictum est: quousque per successores opposita veritas diffinita fuit. Neque tunc Ecclesia aut sedes Apostolica dicitur errare aut errorem illum cognitum dissimulare, ex quo non illum acceptat sed ei potius contradicit: quousque veritas examinetur & tandem diffiniatur vt dictum est. sed solum dicitur rem dubiam interim ignorare: & de illa cum debita maturitate quamuis resistendo tractare, & errorem illum in inuincibiliter ignorantibus rectè tolerare. quousque Diuinitus illuminetur & de veritate constet sufficienter. Sed neque est inconueniens Ecclesiam vniuersalem pro aliquo tempore aliquas fidei veritates pro tunc vel absolutè ad salutem non necessarias ignorare: esset autem inconueniens pro aliquo tempore etiam paruo errorem aliquem amplecti aut diffinire, aut etiam scienter dissimulare vt supra dictū est. Quòd si inter Proceres & Sapientes Ecclesię etiā in Concilio Generali sit aliqua dissensio atque varietas super tali dubio vel Papæ diffinitione: tunc ipsius Papæ diffinitioni standum est. neque poterit erronea esse siue censeri, ex quo non communiter ab Ecclesia & Pontificibus, & sapientibus eius, sed ab aliquibus tantum illi resistitur aut contradicitur. ad quorum litigium dirimendum Papa qui habet fidei magisterium legitimus iudex à Christo constitutus est, vti ex auctoritatibus supradictis facilè constare potest. Si autem inter Concilium & ipsum Papam dissensio sit, cui nam potius sit obediendum diffinitioni, infra quæst.4. in tertia opinione in prima eius parte & eius probatione latius habetur ibi videatur.

Dubium 2. Secundum dubium est postquam superius in responsione ad quartum argumētum dictum est quòd sub crimine & pœna hæresis standum est diffinitioni Papæ & Concilii Generalis in fide & in moribus, vtrùm id sit verum, semper de quacunque diffinitione? Ad quod respondeo quòd non. quia non omnia cum summi Pontifices etiā in materia fidei & morum dicunt diffiniendo, & maximè extra Concilium Generale sunt in eodē gradu diffinita tanquam de fide credenda, ita quòd oppositum hæreticum sit. Id quod sæpe contingit quando ad interrogata particularium personarum vel Ecclesiarum Papa respōdens auctorem citat: vel non assertiuè diffiniendo aut regulam fidei vel morum generaliter è tribunali tradendo, sed probabiliter tantum secundum suā vel aliorum opinionem expressè se loqui ostendit. Id etiam contingit quando non ex professo, sed vel explicandi causa aliquid Papa inducit: vel vt obiectioni respondeat: vel quando obiter & in transcursu præter institutum principale de quo agitur vel de quo erat potissimum controuersia aliquid dicit. Exempli gratia, quò ad primum. quando videlicet ex sua vel aliorum opinione Papa loquitur: nam secundum Caietanum & alios Dominus Nicolaus Papa. in cap. à quodam Iudęo, de consecratione distinctione 4. id quod ibi habetur opinando vel secundum suam opinionem decreuit: cuius tñ oppositum postea Zacharias atque Pelagius in c. si reuera. & in c. multi. & cap. in synodo ea distin. melius assertiuè decreuerunt. Similiter in clementina prima de summa trinitate & fide Catholica. Papa etiam cum Concilio Generali opinando eligit vt probabiliorem opinionem, quòd virtutes Theologicæ vel earum habitus infunduntur à Deo in baptismo vel in iustificatione peccatoris: cuius oppositum non ideo hæreticum sed temerarium & fortè erroneum est: nam multi Doctores vt Scotus in 3. distinctione 26. & Durandus distinc. 23. quæstione 6. & alii opinantur tales habitus virtutum infusarum, fidei, spei, & charitatis nō probari euidenter ex sacra scriptura aut Conciliorum aliqua diffinitione, vt hoc etiam ait Gabriel in 4. distinctione 4. quæstione 1. conclusio. 6. & quamuis nuper in Concilio Tridentino sess.6. capi.7. & canone 11. diffiniatur in iustificatis aliquid infundi quod eis etiam formaliter inhæret: non tamen dicitur ibi quod sit habitus virtutis sed sufficit quòd sit ipsa gratia: quæ vtrum identificetur cum charitate vel ab ea distinguatur sub opinione est. Ideo vt dictum est, negare virtutes infusas non hæreticum sed temerarium & forsan erroneū est, vt hoc expressè ait Cano de locis Theolog. lib.5. c.5. q.4. & Doctor quidā August. de vera

de vera cruce appellatus in suo speculo coniugiorum par.2.art.15.& 21. Sed quia in dicto Cōcilio triden.sess.6.c.7.expressè dicitur quòd in iustificatione impii cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Christum cui inseritur fidem spem & charitatem:certè Concilium videtur iam non solum opinando sed asserendo diffinire has virtutes infusas esse:atq; perinde oppositum ego vel hæreticum vel sapiēs hæresim nedum erroneum in fide censerem. & ita Vega de iustificatione lib.7.c.24.dicit quòd in prædictis verbis Concilium obiter damnauit errorem Lutheri negantis fidem esse habitum aliquem in animo quiescentem. Similiter secundum prędictos & plures alios Doctores superius in respon.ad 5.arg.citatos Papa in c.quanto de diuor.& in c.licet. de despons.duorū. dicit quòd aliqui prędecessores aliter senserunt vel iudicauerunt, videlicet non asserendo sed opinādo. Sed Adrianus & alii dicunt fortè probabilius quod id asserendo malè diffinierunt quia quod in se erat nō fecerunt, sed ex proprio sensu sic diffiniendo locuti sunt, vt superius dictum est. Similiter vt ait Abulen.t.Reg.8.ca.q.202. & Doctor de vera cruce,& Cano vbi supra, opinādo loquitur Papa in c.gaudemus.de diuort.dum ait, quòd pluralitas vxorum simul nunquam fuit licita etiam in lege naturæ sine dispensatione vel reuelatione Diuina. Nam licet quod Papa principaliter ibi diffinire intendit debeat vt de fide teneri, quòd scilicet pagani iuncti in gradu prohibito lege tantū humana vel Ecclesiastica postea ad fidem cōuersi non debent separari:quodq; si paganus prius plures vxores habebat iam post susceptam fidē Christi debet priori tantum adhærere: quodq; si vxore repudiata cum secunda cōtraxerit etiam post baptismum debet dimittere secundam& adhærebit primæ repudiatæ etiam si ipsa repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset. quia tria hæc ibi ex proposito dubitata & à Papa quæsita & diffinita sunt: reliqua autem quæ ibidem Papa dicit non profert ex principali intento pontificaliter diffiniendo: sed rationem suæ diffinitionis exhibendo, vt sibi secundum suam eruditionem personalem videbatur; in quo errare & bene vel malè potuit opinari. & ita opinando, nō diffinitiuè condemnat ibidem vt hæreticam oppositam Durādi & quorundam aliorum Doctorum etiam sanctorum opinionem tenentium licitam fuisse pluralitatem vxorum, olim in lege naturæ sine Dispensatione Diuina, vbi ea vigebat consuetudo: quamuis illa opinio siue sententia Domini Papę in dict.c.gaudemus, sit verior & multò probabilior quàm opposita. Similiter prædicti Doctores vbi supra dicunt quòd Papa in c.literas.de restit.spol.opinādo locutus est, dum vt sapiens volens dare rationem quam dare non tenebatur suæ verissimæ & finalis & principaliter intentæ diffinitionis ibidem positę, addit esse quosdam gradus consanguinitatis iure Diuino Leuit.18.prohibitos in quibus Papa dispensare non potest.nam huius oppositum communiter tenetur à Doctoribus dicentibus, quòd non omnes gradus Leuit.18.prohibiti modo sunt iure Diuino: quia vetus illa lex iam cessauit. Ideo Papa in hoc ex aliorum & sua opinione præsupposita locutus est: nec hoc habet vim diffinitionis cui necessariò standum sit: quia nec hoc ibi principaliter quęrebatur & diffiniebat;sed vtrùm quando obiicitur aliquis gradus consanguinitatis Diuina lege prohibitus,ei qui petit restitutionem coniugis debeat fieri restitutio vel non. & ad hoc Papa sub disiunctione respondet ibidem: & hæc diffinitio necessariò est tenenda: non autē id quod incidenter ex sua vel aliorum opinione interserit dicens,quòd sunt aliqui gradus consanguinitatis Diuino iure prohibiti vt dictum est.

Similiter id quod in c.parrochianos. de decimis. Papa diffiniens decimas esse reddendas.vbi dat pro ratione secundum suam vel aliorum opinionem,quia inquit à Deo sunt institutæ.illa diffinitio quòd decimæ reddendæ sunt, est quidem necessariò de fide tenenda: non autem quod dat pro ratione sic opinando quia.s.sunt à Deo institutæ:nam oppositum tenetur cōmuniter à Theologis saltem quò ad hanc vel illam quottam: nulla enim talis decreta est in nostra lege noua: quidquid fuerit olim in veteri lege quæ iam abolita est. Similiter quando Papa aliquid etiam vt Papa & auctoritate Pontificali facit, putà dispensando in voto solemni castitatis vel religionis vel in matrimonio rato nondum consummato, vt aliqui Pontifices fecerunt, non id de fide esse diffiniunt neq; condemnant oppositam opinionem tanquam erroneam in fide: sed illam ipsi sequuntur quam alii non sequerentur. Exemplum secundi quando videlicet Papa aliquid dicit non ex professo sed exemplificandi gratia. vti de hoc secundum Cano proximè dicetur.

Exemplum tertii quando.s.Papa aliquid dicit obiectionibus respondendo, vt facit Dominus Io.22.in extrauagan.quia quorundam. de verb. sign.aliquas non satis efficaces sed cōgruentes, rōnes vel auctoritates nō in suo proprio sensu literali sed mystico vel per viam applicationis, vt aliqui dicunt Papam facere in c.cum esses.de testamē.& in c.per venerabilem. qui filii sint legitimi.vti etiam superius in respon. ad primum argum.habetur. & in officio Diuino de Domina nostra & de aliis Sanctis hoc modo multas auctoritates scripturæ illi applicans canit Ecclesia.

Exemplum quarti quando.s.Papa nō ex professo sed obiter in transcursu diffiniēdo aliquid dicit:vt clemē.6.in extrauag.vnigenitus.de pęn. & remiss.vbi ait,quòd Imperator Cōstātinus fuit Romæ Baptizatus à B.Siluestro: cuius oppositū licet malè non tamen hæreticè alii opinantur.nā in his omnibus non est diffinitio certa de fide: immo

immo & ibi Papa errare potest. Sicut & in clem. pastoralis. de sen. & re iudic. aliqui etiam Catholici ipsum in illa historiali narratione facti errasse contendunt. Sicut etiam sequendo historias & hominum testimonia & opiniones suas vel aliorũ & in iudiciis & sententiis ferendis litigiosis & in notitia facti & gestorum humanorum, & in aliis factis & dispositionibus vel statutis siue decretis suis particularibus non continentibus regulam fidei vel morum generalẽ omnibus fidelibus tenendam, iudicando & diffiniendo secundum Doctores omnes errare potest. vt de hoc etiam ipse Cano vbi supra lib. 5. c. 5. q. 5. latius agit: cui consonat Turrecremata in decreto distin. 4. §. Ideo. art. 1. Illud igitur solum quod in materia fidei & morum tradendo doctrinam eius ex intento principali assertiuè Papa diffinit ab omnibus generaliter esse tenendum, id inquam de fide & oppositum hæreticum est. & in his omnibus expressè consonãt Soto in 4. dist. 3. q. 1. art. 6. & dist. 27. q. 2. art. 3. & dist. 36. q. 1. art. 5. & dist. 38. q. 2. artic. 2. & Caiet. in quodlibet. de potestate Papæ capitulo 8. & Ambr. Catharinus in annotationibus contra Caietanum lib. 5. & Vega de iustificatione lib. 9. c. 41. & Tandem Cano, & De vera cruce vbi supra latius edisserunt. & quamuis in c. Sancta Rom. Ecclesia dist. 15. & in c. Si Romanorũ. & c. in canonicis. dist. 19. approbentur omnia opera Sanctorum Doctorum & decretales Summorum Pontificum: non inde sequitur quòd omnia eorum dicta ibidem approbantur: sed ea tantum quæ non sunt contra veritatem. Abulen. in suo defensorio par. 2. c. 81. de hoc & Couarruuias in resolutionibus lib. 4. c. 16. nu. 1. & nu. & 10. latius agunt. Sed aduertendum est quòd ibidem ipse Cano dicit, quòd id quod habetur in c. 1. de sum. tri. & fid. Cath. quòd. s. Angeli sunt creaturæ spirituales, quodq; ab initio temporis simul cũ aliis creaturis corporalibus creati sunt, non diffinitur ibi ex proposito tanquam de fide tenendnm ita quod oppositum hæreticum sit. sed solum id dictum est causa explicationis, quæ videlicet sit illa creatura spiritualis vti erat probabilius. quia ibi nec Papa intendebat oppositum vt hæreticum reprobare quod multi Doctores Sancti & Catholici ante & post tenuerunt. vt Greg. Nazianz. Basilius. Damascenus. Abrosius. Hieron. Cassianus. & alii. nec B. Th. 1. par. q. 50. art. 1. & q. 61. art. 3. reprobat vt hæreticam sed vt erroneam oppositam opinionem licet bene viderit illud. c. firmiter. & ad idem licet alia via est Caiet. ibidem in 1. par. Sed certè id mihi scrupulosum & periculosum videtur. tum quia eodem modo id ibi diffinitur sicut & alia quę in eodem c. firmiter. de fide credẽda diffiniunt. tũ qua eodẽ modo possent infirmari multa alia quæ ibidem & alibi de fide diffinita sunt. Multò etiam scrupulosius & periculosius mihi est quod ipse Cano vbi supra. q. 3. dicit, quòd, s. illud Athanasii in symbolo, carnem & animam simul esse hominem, non oportet verum esse, quàuis cum Athanasio Concilium Nicenum consensisset. nam vtrùm homo sit partes illæ complexæ an nõ, ad philosophos non ad fidẽ ait pertinere: quare philosophorum non Theologorum illa quęstio est. Hæc ille. Sed vt diximus periculosum hoc nec verum videtur: tũ quia etiam ex principiis euidentibus philosophiæ cum aliis principiis de fide potest Papa & Concilium diffinire aliquid inde consequens esse de fide vt proximè ẽt Contra Soto & Caietanum patebit. tum etiam quia in illa clemen. 1. de sum. tri. tanquam de fide diffinitur expressè, quòd filius Dei partes nostræ naturæ. s. animam rationalẽ & corpus humanum simul vnitas assumpsit: ex quibus in se verus Deus existens fieret verus homo: quodq; anima rationalis per se & essentialiter est forma corporis humani: & oppositum asserens pertinaciter hæreticus censetur ibidem. & hoc idem ipse Cano inferius lib. 2. ca. 7. præceptione secunda confitetur. Iam vero vltra periculum temerarium etiam illud est quod Soto vir alioqui pius æquè ac satis doctus de iustitia & iure lib. 6. q. 1. art. 6. Secutus Caietanum in quodlib. de mõte pietatis ait, quòd non pertinet ad Papam vel Concilium diffinire quisnam contractus sit vsurarius. quis verò ab hoc crimine liber: sed ad philosophiam moralem: ac proinde quòd non est standum necessariò eius diffinitioni, vtrùm mõs pietatis sit liber ab vsura & licitus an non. Hæc Soto. Sed certè hoc eius dictum temerarium ac etiam erroneum videtur, vti hoc etiam notat Nauarro in commento de vsuris super cap. 14. q. 3. num. 66. 67. & consonat Turrecremata in c. cum ad verum. dist. 96. in 4. probatione & Gerson alph. 11. I alphap. 12. Y alph. 13. I K dicens quòd erroneũ est dicere ꝙ philosophica & moralia non spectant ad fidem & iudicium fidei: nã licet id pertineat ad philosophiam moralem nihil vetat vt multò magis etiam pertineat ad Papam & Concilium decernere, an id sit licitum an non. quia cum id attineat ad fidem & mores: & Papa non solum ex reuelatis vel lege Diuina positiua sed etiam ex lege naturali & ex aliis principiis moralibus vel aliàs euidentibus possit diffinire circa mores, quid vsurarium & quid illicitum, quid contra licitum sit: fit vtiq; vt prædictæ eius diffinitioni certè & assertiuè factæ circa hoc tanquam fidei diffinitioni sub crimine & pœna hæresis necessariò standum sit.

Dubium 3. Tandem tertio dubitatur, vtrùm ad hoc quòd hęc Papę vel Concilii diffinitio in materia fidei & morum sit de fide tenenda, ita quòd oppositum hæreticũ sit, sufficit quòd tale quid ab omnibus credendum assertiuè ex proposito diffiniatur absolutè: an requiratur quòd etiam expressè ibi dicatur quòd id vt de fide tenendum traditur & diffinitur, vel sub crimine aut pœna hæresis, vel sub anathemate vel aliud eiusmodi. Ad Respon.

quod

quod respondet Caiet.in quodlib. de potestate Papæ c.8.& Cano vbi supra lib.5.c.5.q.4.& plures alii Doctores, quòd ea diffinitio non erit de fide formaliter sed solum materialiter: & ideo eius oppositum non erit hæreticum: nisi illa expressè vt de fide credēda, vel ab omnibus firmiter tenenda, vel sub anathemate contra aliter crecredentes tradatur, vel oppositum assertiuè vt hæreticum vel vt contrarium fidei vel sacræ scripturæ condemnetur vel reprobetur, vel nisi alia cuiusmodi nota apponatur. ad quod facere videtur extrauagans Io.22.quia quorundam de verb. sign.§.rursus. vbi ex hoc quòd ipse decreuerat, quòd præsumens asserere contrarium ad suum decretum de statu & vita fratrum minorum, in statu perfectionis tanquam contumax & Ecclesiæ Rom.rebellis ab omnibus fidelibus habeatur, ait quod per hæc verba non intendit dicere nec dicit quòd etiam vt hæreticus haberetur.

Sed certè oppositum tutius & fortè probabilius est quòd scilicet vt diffinitio Papæ vel Concilii per Papam confirmata sit de fide tenenda, & oppositum hæreticum etiam formaliter sit, sufficit quòd ea diffinitio in materia fidei ex professo fiat assertiuè & omnibus fidelibus tenenda vel eius oppositum respuēdum obligatoriè tradatur, etiam si nulla alia expressio aut nota de supradictis apponatur. & consonat Couarruuias in resolutionibus lib.4.c.16.num.6. Quod tripliciter probatur. Primò quia si in materia fidei ex professo & assertiuè ea diffinitio fidei est ergo vt talis ea diffinitio fidei vel de fide omnibus tenenda proponitur etiam si nihil aliud exprimatur. explicatio namq; prædicta neq; facit neq; eius absentia tollit naturam ipsius diffinitionis de fide; sed solum explicatio ipsa declarat aliquando sub aliqua pœna diffinitionē illam esse de fide sicut verè ipsa est. neq; enim Ecclesia proponit aliter tenendam esse diffinitionem illam quàm in veritate ipsa est. Et quidem id satis explicat dum assertiuè ex professo diffiniens in materia fidei, id omnibus proponit esse tenendum. Secundò probatur idem. quia sicut ad hoc quòd præceptū Ecclesię obliget sub mortali peccato, sufficit quòd in graui materia ex professo & assertiuè præcipiat siue prohibeat, etiam si non exprimat quòd sub mortali vel sub æterna pœna vel sub anathemate id præcipit. Ita ergo eadem ratione sufficit prædicta Ecclesiæ vel Papæ diffinitio absoluta in materia fidei, sine alia nota vel expressione vt dictum est. Et ita ex hoc quòd illa est diffinitio fidei materialiter, vt Caiet.loquitur, sequitur contra ipsum quòd etiam formaliter ita quòd oppositum hæreticum est. Tertiò probatur idem. quia multa sunt huiusmodi absolutè de fide diffinita à Papa & Concillis sine alia nota vel expressione, quorum oppositum hæreticum est atq; censetur, vt patet in c.firmiter.de sum.tri. & fid.Cath.circa omnes ferè articulos fidei. Itē in c.cum marthæ.de celebr.miss.circa consecrationem Eucharistiæ & traditiones Apostolorum de fide tenendas. Item in extrauagan.Clem.6.de pœni.& re.circa potestatem concedendi indulgentias & circa thesaurum earum. Item Soto in 4.dist.5.q.1.art.2.dicit hæreticum esse dubitare de illa diffinitione Papę in cap.Apostolicam. de præsby.non baptiza.quam etiam Vega.vbi supra dicit esse de fide tenēdam. & ideo Soto dist.36. q.1.artic.5.dicit de duabus aliis diffinitionibus absolutis Concilii Meleuitani & Florentini secū dum c.ex literis. de diuort. contra Caiet. super Matth.19.ad quod etiam facit August.in Epistola 157.ad Optatum de quadam alia absoluta diffinitione Zoaimi Papæ dicens. In his verbis Apostolicę fidei tam antiqua atq; fundata, certa & clara est Catholica fides, vt sit nefas de illa dubitarę. Hæc August. Tādem multa eiusmodi sunt contra hæreticos negantes Consilia Euangelica, hospitalitatem, purgatorium, atq; suffragia defunctorum, & quædam alia in decretis decretalibus & extrauagan.& in Concilio Florentino aliisq; Conciliis Generalibus & Prouincialibus per Papam confirmatis absolutè diffinita de fide per Papam vel Ecclesiam, eiusq; traditiones generales sine aliqua alia nota vel expressione de supradictis. Ad idem etiam facit c.si quis.25.q.2. vbi dicitur. Si quis dogmata, mandata vel decreta pro Catholica fide vel Ecclesiastica disciplina pro correctione imminentium vel futurorū malorum à præside sedis Apostolicæ salubriter promulgata cōtempserit anathema sit. & in c.ad abolendam.de hæretic.habetur quòd aliter sentientes aut dicere non metuentes circa Ecclesiastica sacramenta quàm sacrosancta Ro. Ecclesia prædicat & obseruat anathemate innodantur. Et in fine Concilii Constantien. vt hæretici isti iudicantur: insuper & ibi traduntur ea quæ per inquisitores interroganda suut. quorum vnum est. Vtrum credant quòd id quod in Sacro Concilio credendum determinatur, sit ab omnibus Catholicis credendum & asserendum, hæc ibi. Ex quibus omnibus constat quòd absoluta Ecclesiæ vel Concilii aut Papæ diffinitio generalisvè Ecclesię traditio assertiuè & ex professo facta in materia fidei, tradita omnibus fidelibus obligatoriè, vt credatur & teneatur, sufficit sine alia nota vel expressione: sufficit etiā absoluta Eccl. Rom. prædicatio & obseruatio circa Ecclesiastica sacramenta, vt id omne tanquam de fide credendum & oppositum vt hæreticum sub anathemate cauendum sit. Quandò autem Papa vel Concilium suis diffinitionibus superaddit expressè dicēs quòd id de fide, vel sub anathemate & huiusmodi credatur vel teneatur; id certè facit ex abū danti, vel in odium aliquorum hæreticorum specialiter, vel aliorum aliter erroneè sentientium siue dogmatizantium, & vt expressior & grauior eorum sit & appareat condemnatio. Denique si hæ-

si hęreticus est qui contra absolutam vniuersalis Ecclesię traditionem omniumvè Doctorum sensum absolutum nouam hæresim sciens confingeret; eadem certè ratione hæreticus etiam est, qui contra Papæ vel Concilii Generalis assertiuam absolutamq; diffinitionem supradictam, pertinaciter dogmatizaret siue sentiret.

QVAESTIO QVARTA.

VTRVM CONCILIVM sit supra Papam vel è conuerso.

PRo responsione vt clarius procedamus prius notandum est, in quo sensu hęc quæstio à Doctoribus agitatur: nam potest multipliciem sensum habere, vt ait Caiet. in quodlibeto de potestate Papæ c.6. Primo modo potest intelligi faciendo comparationem inter caput. S. Papam ex vna parte, & reliquum corpus Ecclesiæ vniuersalis vel Concilium generale sine Papa capite suo & sine vlla eius auctoritate ex alia parte. Secundo modo inter Papam ex vna parte, & totam Ecclesiam vel Concilium generale simul cum ipso Papa ex altera parte. Tertio modo inter Papam solum ex vna parte, & totam Ecclesiam congregatam auctoritate Papæ ex altera parte, ita quod post legitimam cōgregationem & auctoritatem ipsius Concilii vel Ecclesiæ quæ ibi repræsentatur non includatur amplius ibi Papa nec alia ipsius auctoritas Papalis ad ea quæ ibi dicenda vel statuenda aut facienda sunt. In primo igitur sensu non est magna difficultas: nam omnes ferè Catholici conueniunt quòd Papa est supra Concilium & totum corpus Ecclesię Catholicæ: sicut caput & Princeps supra suum corpus & suam rempub. potestatem & iurisdictionem habet vt hoc inferius latè probatur. Neque enim corpus omnino acephalum verè & perfectè Ecclesia Catholica aut Concilium vniuersale esse potest. Quòd si instetur quod Apostolica sede vacāte inuenitur vniuersalis Ecclesia sine suo Capite Papa: dicendum est Ecclesiam tunc vniuersalem quidem sed imperfectam sine suo capite esse; nec sic diu permanere posse ex institutione Diuina. & qui necessitatē capitis. i. Papæ in Ecclesia negaret, vtiq; cum Ioāne Huss in Concilio Constantiē. condemnato hæreticaret, quod superius. q. 1. in Arma fidei, propo. 8. probatum est. Sed neq; talis acephala Ecclesia per Concilium repræsentatur, quod etiam inferius amplius patebit.

In secundo sensu videlicet inter Papam ex vna parte, & totam Ecclesiam vel Concilium simul cum Papa ex altera parte, maior est difficultas & varietas opinionum: nunc autem dicamus, quòd Papa simul cum Ecclesia vel Concilio maiorem habet certitudinē infallibilitatis, quàm ipse per accidens in diffiniendo circa fidem & mores, quàm ipse solus: non tamen maiorem potestatem iurisdictionis Ecclesiasticæ. Primū inferius amplè probatur: & similiter secundum, quia hæc potestas iurisdictionis soli Papæ à solo Domino nostro Iesu Christo & non ab Ecclesia est instituta atq; plenissimè collata supra totam ipsam Ecclesiam: neq; quòd ad hoc Papa quicquam recipit ab ea: sed statim ut Papa electus est ipsam potestatem Papalem habet à Christo, ut expresse habetur in cap. in nouo. & c. quamuis dist. 21. & c. sacrosancta. dist. 22. & alibi ut inferius declarabitur. In hoc igitur sensu constat quòd Ecclesia uniuersalis atq; Concilium immediatè habet prædictam auctoritatem à Christo ratione Papæ ibi inclusi, nihil enim mediat inter Christum & illam. Sed id ordine quodam intelligendum est: nam prius in Papam, & inde per ipsum in totum corpus Ecclesiæ hanc potestatem Christus ipse diffundit. hoc itaq; modo neq; tota Ecclesia vel Concilium supra Papam, neq; Papa supra illam vel illud, sicut neq; supra seipsum potestatem ordinis seu iurisdictionis habet. nam Papa simul cum Ecclesia nec facit nec habet maiorem hanc potestatem quàm in ipso Papa solo sit: quamuis in ipso simul cum Ecclesia plures sint potestates formaliter & extēsiuè distinctæ, quæ in solo Papa virtualiter existentes ipsam Papalem potestatem nec excedunt in virtute neq; maiorem faciunt, vt de hoc latius infra. & in responsione ad 5. arg. habetur.

In tertio autem sensu. s. inter Papam ex vna parte, & Ecclesiam vel Concilium iam legitimè congregatum sed sine alia auctoritate Papæ procedens ex altera parte vel si inter se dissideant, vter eorum alterum excedat: in hoc est præcipua difficultas & in hoc sensu tota quæstio hæc agitatur. In quo sunt tres opiniones.

Opinio. 1. est quòd concilium est supra Papā indistinctè, quam tenet Ocham in dialogis, quem sequitur innumerabilis turba Doctorum vtriusque iuris, & vniuersitas Parisien. & quædam aliæ vniuersitates complexæ sunt, & Almayn de potestate Papæ hanc opinionem magis explicat. & Abulen. super Math. in prologo. q. 10. & cap. 18. q. 108. & latius in defensorio parte. 2. cap. 69. & Dryedon de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 4. c. 4. & Gerson de potestate Ecclesiastica & de auferibilitate Papæ. quæ opinio secundum ipsum per quattuor dicta sequentia magis declaratur. Opinio. 1.

Primum dictum est quod potestas Ecclesiastica formaliter veluti quodam totum integrale diuiditur in suas partes integrales ex quibus cōstat, putà in Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, & Sacerdotium. quodq; Ecclesia vel potestas Ecclesiastica sic constat & integratur ex his. quòd sublato non Papa sed Papatu nō manet Ecclesia vniuersalis formaliter, idest non manet potestas Ecclesiastica perfecta. & consequenter dicit quòd in Ecclesia & Concilio vniuersali

uersali eam representante siue Papa sit siue non, vtiq; clauditur auctoritas Papalis, quæ est suprema potestas Ecclesiastica & plenitudo eius, fontaliter potestatiuè, originaliter seu virtualiter reliquas continens potestates.

Secundum dictum est quòd licet hæc potestas Papalis sit formaliter & subiectiuè in sola persona Papæ, qui ab ea sic formaliter Papa denominatur; sicut Cardinalicia est in Cardinali & Episcopalis in Episcopo dūtaxat. cui quidem Papæ in Beato Petro & per ipsum, ea potestas data & monarchia instituta est, à Domino nostro Iesu Christo, ita quòd à solo Deo potest immutari. At verò tam hæc quàm qualibet alia potestas Ecclesiastica in Ecclesia & Concilio vniuersali eam representante est quadrupliciter, Primò sicut in fine, quia, s. data est ad eius ędificationem, Secundo sicut in regulante applicationem eius ad personam, Tertiò sicut in regulante vsum vel executionem eiusdem potestatis existentis in persona Papæ. Quartò suppletiuè, quia, s. supplendo facere potest quidquid Papa ferendo leges & alia eiusmodi potest.

Tertium dictum est quòd in Papa est duplex potestas. altera quæ à Christo in Beato Petro illi tributa est tanquam suo Vicario atq; monarchæ, tam ordinis quàm iurisdictionis in vtroq; foro super voluntarium & inuitum. & hæc est supernaturalis & inauferibilis à Papa etiam per ipsam Ecclesiam. Altera quæ conuenit Papæ ex iure naturali & humano: naturali quidem, quia ratio naturalis exigit vt supremus in qualibet politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios, positiuo verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesiæ vel Conciliorum sicut communitas perfecta suo capiti dare potest: & hanc dicit esse potestatem interpretandi & dispensandi in statutis Concilii Generalis pro vt occurens necessitas vel vtilitas euidens postulat, vbi pro tunc recursus ad Concilium Generale non patet. Quartum dictum quod & ex prædictis infertur est, quòd Ecclesia & Concilium est supra Papam in sex. primò in amplitudine vel extensione. Secundo in copiositate, quia complectitur saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen Papale, Imperiale, Regale, Aristocraticum, & Timocraticū, Tertiò in infallibili directione, Quartò in causarum fidei difficilium vltimata diffinitione, Quintò in morum reformatione in capite & in membris, Sextò in potestate coactiua quia potest ipsi etiam Papæ legē imponere, circa vsum suæ potestatis, & suspendere ab executione: & ipsum cum culpa & sine culpa quando expedierit deponere. & ita Papa ab ipso Concilio iudicari potest.

Hæc omnia probare conatur hæc opinio per rationes quæ inferius in argumentis contra tertiam opinionem tanguntur ibidemq; soluuntur.

Sed certè hæc opinio non videtur vera neque tuta maximè his temporibus: Immo & à quàmpluri mis cēsetur erronea in multis. uā saltē deficere videtur in primo dicto vbi cōparat Ecclesiā Papæ vt totū suæ parte integrali. Item in secundo dicto vbi ait quòd in Ecclesia vel Concilio (secluso Papa semper loquimur) sit Papatus sicut in regulante vsum vel executionem ipsius potestatis Papalis; & suppletiuè ferendo leges: & sicut in regulante applicationem Papatus ad personam. Item in. Tertio dicto ꝙ Papa habet aliquam potestatē ab Ecclesia præcipuè ad interpretandum & dispēsandum in legibus Conciliorum. Item 4. deficit in quarto dicto in omnibus ferè sex ibi contentis quæ ex supradictis consequuntur. Itaq; opinio hæc videtur dissonare, & omnino derogare rationi formali potestatis Papalis siue Papatus qui est suprema potestas Ecclesiastica à Christo instituta & B. Petro & successoribus eius collata. Dissonat etiam auctoritatibus sacræ scripturæ & sanctorū & diffinitionibus Conciliorum: neq; videtur vlla auctoritate & ratione sufficiente fundata, vt inferius in 3. opinione. & q. sequētibus vbi de singulis agitur latius constabit.

Opinio 2. omnino opposita absolutè tenet Papam esse supra Concilium & totam Ecclesiam. fundamenta eius sunt ea quæ infra in 3. opinione sequenti plenè referuntur. Hanc opi. tenet expresse B. Th. 2. 2. q. 1. art. 10. & q. 11. art. 2. ad 3. & in 4. quodlibet. art. 13. & opusculo. 19. contra impugnantes religionem c. 3. & opusculo. 1. contra errores græcorum c. 66. & 67. 69. Item Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 2. capitulo 5. 27. 36. & c. c. 70. 94. & lib. 3. c. 28. 30. &c. Et in decreto in c. Si Papa dist. 40. Item latius Caiet. in quodlib. de Papa & Siluestrina tit. Papa tit. Concilium. & Albertus Pighius in sua Hierarchia Ecclesiastica. & quamplurimi alii Doctores vtriusque iuris quorum non est numerus. *Opinio. 2.*

Opinio. 3. quæ mihi magis placet per distinctionem videtur prædictas duas opiniones quodammodo licet non quò ad omnia conciliare. dicit enim quòd quòad certitudinem infallibilitatis, in diffiniendo vel tradendo regulam credibiliū, in fide & moribus, per se loquendo æqualis sunt auctoritatis Papa & Conciliū Generale legitimè congregatū: quāuis per accidēs & regulariter potius stādū sit Cōcilii quā Papæ diffinitioni. At verò quòad potestatē iurisdictionis ac proinde simpliciter Papa est supra Concilium & supra totam Ecclesiam. *Opinio. 3.*

Prima pars probatur ꝙ quòad certitudinē iudicii diffinitiui per se loquēdo sint æqualis auctoritatis, inde patet, quia in vtroq;, s. in Papa & Cōcilio si faciat quod in se est, certa & infallibilis est assistētia Diuini specialis vt i fide & moribus diffiniēdo errare nō possit, vti ex quęstionibus præcedentibus præsupponitur & hoc dicimus per se vtrūq; æqualis auctoritatis esse. Quod aūt hoc nō obstā. per accidēs potius Cōcilii quā Papæ diffinitioni *1. pars probatur.*

finitioni standum sit, constat non quidē ex parte ipsius assistentiæ Diuinæ promissæ: neq; enim certius aut maius lumē Spiritus Sancti Concilio quàm Papæ promissum à Deo est. Sed ex parte dispositionis vtriusq; id contingit, quæ per accidēs est vt sufficiens vel insufficiens in hoc vel in illo &c. & probabilius & certius est ipsum Concilium quàm Papā regulariter facere quod in se est sine notabili defectu vt Diuinitus illuminetur, maximè quando totum simul Concilium aliquid diffinit vt ait Cano de locis theologicis lib. 5. c. 5. q. 1. secundum August. lib. 1. de baptismo contra Donatistas. cap. 18. Neq; enim credibile est omnes simul in Concilio legitimè congregatos regulariter & notabiliter in hoc deficere: nam si duo vel tres se ad id disposuerint, sufficienter vtique vel ipsos vel per ipsos, etiam Deus totum Concilium illuminabit. iuxta id Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerūt in nomine meo congregati &c. vti ad hoc propositū exponitur à B. Grego. in registro lib. 12. c. 31. & August. lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 12. & in c. de quibus. dist. 20. & in Cōcilio Calcedonen. actione 12. & Constantinopolitano 3. actione vltima, & à Cælestino Papa vt Isidorus in lib. Conciliorum in gestis tertiæ synodi Toletanæ refert. Ideo dicimus quòd quāuis per accidens regulariter potius Concilii quàm Papæ solius diffinitioni standum est. Et in hoc expressè consentiunt noster Castro de hæresibus libro 1. c. 2. & 6. & de punitione hęreticorum lib. 1. c. 4. & Victoria in 3. relectione de Papa & Concilio propo. 2. & 11. & Soto in 4. dist. 22. q. 2. art. 2. & dist. 20. q. 1. art. 4. vbi & addit quòd ipse Papa stare tenetur diffinitioni Concilii Generalis legitimè congregati. & Iacobatius lib. 6. de Conciliis art. 2. & li. 5. art. 15. 16. & Turrecremata in decreto dist. 4. c. Ideo. art. 1. cum quibusdā aliis Doct. vt Siluester tit. Concilium. q. 2. id refert, licet ipse teneat oppositum & malè. & hoc idem à fortiori tenent omnes Doct. tenentes cum prima opinione, quòd Concilium sit supra Papam. quāuis ex supradictis non sequatur quòd Concilium supra Papam sit. Sicut neq; ex hoc quòd Rex iure Diuino vel naturali tenetur sequi Consilium medicorum, Doctorum, & Consiliariorum aut Consilii regalis in pertinentibus ad salutem suam corporalem aut spiritualem, & ad bonam regni gubernationem: non inquam sequitur illos esse supra Regem quòad potestatem iurisdictionis.

Dixi hoc esse verum regulariter. Nam vbi manifestè constaret Papam solum tenentem contra sententiā Concilii, moueri melioribus rōnibus & auctoritatibus sacræ scripturæ expresśioribus pro sua sentētia, aut aliqua legitima decisione Cōcilii Generalis aut alterius Papæ prædecessoribus iā semel facta sup ea re, aut Cōciliū nō facere quod in se est in tali negocio: tū snīa ipsius Papæ solius pualeret: & illi potius quàm Cōcilii cōtrariæ diffinitioni stādū est. q̄a cū illa legitima Papę vel Cōcilii decisio pręcedēs nō nisi vera & Catholica esse posśit si legitimè vti supponitur facta sit: vtiq; fit vt illa ēt Papę solius quę illi nititur snīa vera & tenēda sit: neq; vlla illi cōtraria à quocūq; ēt ab alio Cōcilio legitima & vera esse posśit: nisi manifestè mōstretur q̄ illa prior Papæ vel Cōcilii decisio legitimè facta nō sit. Ad quod facit 24. q. 1. c. Achatius c. maiores. cū aliis c. sequētibus ibid. & d. 16. c. Sicut Sācti. vbi B. Greg. dat cām dicēs. q̄a dū vniuersali sunt īstituta cōsensu &c. & c. si quis Diaconus. d. 50. & c. sunt quidā. 8. q. t. facit & Epistola Leonis Papæ ad Cōstātinū Imp. cōfirmātis Cōciliū 3. Cōstātinopolitanū, et cū prędictis cōsonat expresśē Panor. in c. significasti. de elect. & in disputatione quæ incipit, Episcopus &c. Itē facit c. Nicena. d. 31. vbi snīa Panuphii quia melius fun data ipsius Cōciliū snię, vel potius Patrū sentētiis nō quidē diffinitiuis, sed cōsultiuis vel ī disceptatione illa prępualuit. & Doctores ibidē satis ad rē faciunt. hæc omnia prædicta procedunt quando Papa solus à Cōcilii Gnālis diffinitione dissentit.

Sed quid si à diffinitione legitimi Cōcilii Gnālis Papa nō solus sed simul cū Consilio Cardinalium quod dicitur Cōciliū Prouinciale ipsius Papæ, & propriè est, & dicitur iudicium sedis Apostolicæ, quod & est tribunal & iudiciū Ecclesiæ Catholicæ dissentiret? Respō. q̄ tūc si dubiū esset magnū & arduū emergēs circa fidē vel mores quāuis sine Cōci. Gnāli id non deberet diffiniri: potest tū per Papam cū Cōsilio Cardinalium determinari, secundum B. Th. vbi infra & Card. Alexād. ī c. Anastasius. d. 19. & Iacobatiū lib. 7. de Cōciliis art. 5. & Couarru. in resolutionibus lib. 1. c. 10. nu. 12. & Doctores cōiter: quāuis glossa in d. c. Anastasius. & Barbatius & alii oppositū dicant. & tunc sentētia Papæ simul & Cardinaliū pręferēda est diffinitioni Concilii Generalis. quia illa sentētia est iudicium sedis Apostolicę, & Ecclesiæ Cathol. vt dictū est: quæ diffiniendo in fide & moribus errare non potest, vt supponitur ex supradictis, & habetur 24. q. 1. c. hæc est fides. & c. à recta. & c. quoties. & seq. & dist. 12. c. non decet. & dist. 22. c. omnes. & quia secundum c. maiores. de baptismo. vltima diffinitio fidei spectat ad sedem Apostolicam. In quo expresśè concordat B. Th. secūda secundę. q. 1. art. 10. & Domini. de Sancto Geminiano in c. in istis. dist. 4. & Felinus c. 1. de pactis. & Florent. 2. par. sum. tit. 3. c. 11. vbi & dicit hanc esse communem Doctorum opinionem, eorum. s. qui tenent Papam esse supra Concilium, quorum ipse est. Sed hoc ego crederem esse verū nisi manifestè constaret Papā cū Cardinalibus notabiliter defecisse in faciēdo quod in se est, vt à Deo illuminarentur, vel melioribus rationibus & auctoritatibus diffinitionē Concilii Gnālis esse fundatā: tūc. n. ipsius Cōcilii diffinitiōi potius stādū eēt. aliàs ī dubio & cęteris paribus dū de prędictis manifestè non constat sententię Papæ simul & Cardinalium, quę sententia est sedis Apostol. regu-

regulariter standum est,&cum his Iacobatius vbi supra consonat expresse.

Sed in hac materia duo semper notãda sunt, primum quod sicut secundum Roffen, contra Lutherum articulo.29.suspecta semper sunt cõcilia, vbi inter illa & Papã dissensio est nisi manifestissima Papæ culpa sit. Ita suspecta est Papæ diffinitio quæ a totius cõcilij generalis legitimi & legitime procedẽtes, diffinitione dissentit, nisi manifesta ipsius concilij culpa intersit, et vix hoc vltimum possibile est nisi Papa sit Hæreticus manifeste. ¶ Secũdum, Notandum est quod in casu quo Papa in rebus alias nõ decisis teneretur stare diffinitioni cõcilij generalis vt dictũ est, et nollet: tunc licet diffinitio cõcilij deberet præualere: nõ tamen potest ipsum concilium cõtra voluntatẽ Papæ suam diffinitionẽ in rebus alias nõ decisis, sic promulgare vt ab omnibus teneatur, nam Papa potest impedire ne vlla diffinitio etiam manifeste vera promulgetur nisi ad fidẽ vel mores pertineat: quãuis nõ possit præcipere vel cogere vt oppositũ erroneum teneatur. Et ita illa diffinitio concilij nõ haberet tũc vim obligãdi sine cõsensu Papæ. Quia talis promulgatio ad potestatẽ pertinet Iurisdictionis in qua Papa excedit ipsum cõciliũ (vt proxime in.2.parte huius.3 opi.habetur). Et tunc sicut in schismate dubio, qui Papæ vel cõcilij Sententiã sequeretur estimans probabiliter esse verã, et legitimã diffinitionem esset tutus in cõsciẽtia, quousq; finali decretu Papæ simul et cõcilij id tandẽ decretum esset, vt ait Turrecrema.in sum.de ecclesia lib.3.ca.64.et Florent.2 parte su.titu.3. ca. 11. In dubijs autẽ vt diximus semper standũ est Papæ sentẽtie, et illi obediendũ est: nõ autem in his quæ manifeste erronea aut peccata sunt, quia act. 5. obedire oportet Deo magis quam hominibus.

2. pars probatur. SEcunda pars huius præfatæ tertiæ opinionis quod.s.in potestate iurisditionis et simpliciter Papa est supra conciliũ, probatur quadrupliciter.

1. Ratio. 1. quia omne caput absolute supremũ prestat toti corpori sue cõmunitatis dignitate, et virtute vel potestate. Sed Papa ẽ caput absolute supremũ totius ecclesie, et nõ solũ particulariũ mẽbrorum i.personarum: et ecclesiarum. Sed totius etiã corporis ecclesiæ, et cõcilij generalis eam representantis. Ergo prestat illi dignitate, et potestate iurisditionis. Consequentia patet, et maior etiã cõstat intelligendo per caput absolute supremum, superiorẽ illum alicuius cõmunitatis qui nec alteri superiori creato sed soli Deo subordinatur siue subijcitur: nec ab ipsa cõmunitate virtutẽ suã vel potestatẽ habet. Ac per hoc excluditur rex vel imperator qui licet sit aliquo modo supremus quatenus non habet superiorem: nõ tamen est omnino simpliciter vel absolute supremus, ac perinde nec toto suo regno vel imperio congregato superior quia deest illi secũda cõditio, quatenus suã recipit potestatẽ a suo regno cuius vices gerit ex quo in ipsum suã transtulit potestatem quã ad se regendum hoc vel illo modo ipsa respublica diuino iure habet et naturali. Et ita intellecta illa maior est vera et sic ipsam probat manifeste. Nã si superior ille ita omnino et absolute supremus est quod nullã potestatẽ habet a sua cõmunitate: neq; eius vices gerit, sed Dei tantum et immediate: et ipse potius sue cõmunitati et mẽbris eius virtutẽ influit loco ipsius Dei. Fit igitur vt potestatẽ habeat super eam, vt causa atq; potestas superior in inferiora. Melius est enim et maius dare quam accipere: quamuis hoc habeat a solo Deo cui subest sicut et omnia creata

Minoe autẽ probatur in qua duo continẽtur primum quod Papa est caput totius ecclesiæ secũdum quod est absolute supremũ caput eius. Probatur ergo primum. Quia dãdum est vnicum caput visibile in terris existẽs totius corporis ecclesiæ siue reipu. Christiane et visibilis loco Christi. Nam alias esset acephala et regnum sine rege aut sine vno eius vicario eam visibiliter gubernante, quod in ecclesia esse non potest: quia ex quo catholica et vnica est nõ potest habere nisi easdẽ leges et fidẽ et Sacramenta eadẽ semper et vbiq; et apud omnes, et per cõsequens nõ nisi vnicũ principem supremum ipsius loco Dei. In Repu. autem ciuili vel humana, ex quo in plures leges modosq; viuendi ciuiles diuidi potest et quælibet earũ potest esse perfecta, inde plures principes suos instituere potest nõ sibi inuicem subordinatos, per quos vnaqueq; perfecte gubernetur. In ecclesia autem vt diximus id fieri nõ potest. Hic autẽ vnicus princeps ecclesiæ catholicæ nõ est nisi Papa successor Beati Petri, vt cõstat ex Ioan. 21. Paice oues meas. Vbi sine vlla limitatione pastor ouiũ et ouilis totius ecclesiæ institutus est, vt Ioan.10. futurum declaratum erat, vbi dicitur. Fiet vnũ ouile, et vnus pastor secundũ glo.ibidẽ. Et Math.16 Super hanc Petram edificabo ecclesiam meã.i.supra te vicariũ meũ vt ait glosa ibidẽ ab omnibus catholicis acceptata. Et concilium Calcedonẽ. actione.3.et eatrauagãs Bonifa.8. Vnam sanctam, de maiori et obedi. quãuis etiã alium sensum cõpatiatur vt supra.q.1. Arma fidei. Propositione octaua latius habetur. In dicta ergo extrauagan. vnã Sanctam, Sic legitur. Ecclesiæ vnius et vnice Vnũ corpus et vnũ caput Christus et Christi vicarius Petrus Petriq; successor. Et infra cuius auctoritas et si data sit homini vt exerceatur per hominem: nõ humana sed potius diuina ore diuino data est Petro sibi suisq; successoribus in ipso quem confessus est Petra firmata. Math.16. quodcũq; solueris et ligaueris, hæc ibi. Itẽ ipsa ecclesia in collecta dicit. Deus omniũ fidelium pastor et rectos famulum tuum.s. Papam quem pastorem ecclesiæ tuæ preesse voluisti. Et in ca. vbi periculũ. de electione, concilium Lugdunẽ vocat Papam rectorẽ vniuersalis ecclesiæ, gregisq; dominici. Ad idem est ca.fundamenta, eo.titu. et ca. Ita dominus.distin.19. Et doctores infra allegati, et ipsum concilium constantien. sessione.15.et bulla martini.5.id confirmantis, vbi condemnatur error Ioa-

nis Huss dicentis quod Petrus non fuit caput ecclesiæ catholicæ:quodq; nō oportet preter Christum in ecclesijs esse vnum aliud caput in terris, videlicet Papam qui regat ecclesiā et cum ea conuersetur.Item concilium Florentinum sub Eugenio.4.sic ait.Diffinimus Sanctam sedem apostolicam et Romanū Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum:et ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri principis apostolorum,et verum Christi vicarium totiusq; caput ecclesiæ et omnium Christianorum patrē ac doctorem existere:et ipsi in beato Petro pascē di regendi et gubernandi Vniuersalem ecclesiam. a domino nostro Iesu Christo plenam potestatē. traditā esse hæc ibi;vbi per nomina significantia vniuersitatē et corpus totū ecclesie nō potuit clarius significari auctoritas atq; potestas Pape supra totā ecclesiā vt in supradicta minori continetur.

Ratio.1. Secundo probatur quod Papa ita sit supremum Caput absolute totius ecclesie quod habet duas conditiones supra dictas quod scilicet nullum alium nisi solum Deum habet superiorem in terra:neq; ab ecclesia sed a soloDeo suam habet potestatem, quodq; Influit eam ministerialiter In ipsam ecclesiam. Hoc inquam probatur.Quia sic habetur expresse in capitulo ita dominus distinctio.19.vbi dicitur. Huius muneris Sacramentum ita dominus ad omnium apostolorum officium voluit pertinere vt in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.Hæc ibi.ad idem est capit. in nouo. et capit., quamuis.distinct.21.et capit.Sacro sanctam et capit.omnes distinct.22.et in capit. si Papa distin. 40.dicitur quod vniuersitas fidelium post domīnum suam salutem ex Pape incolumitate animaduertit propensius pendere. Ad idem est etiā concilium Florentinum vbi supra. et concilium Lugdunense de penitentijs et remissionibus, ca. cum ex eo. vbi dicitur quod Papa plenitudinem obtinet potestatis,et In ca.proposuit de concess. preben.ait Papa. Nos secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare. et in ca.significasti, de electio. dicit Papa. aiunt (scilicet aduersarij) in concilijs statutum non inueniri:quasi ecclesiæ Romanæ concilia vlla prefigerint: cum omnia concilia per ecclesiæ Romanæ autoritatē facta sint et robur acceperint. Ad idem est distinct.12.cap.preceptis,et distin. 17.per totum,et extraua.de translatione prelatorum capitulo.2.et in extraua vnam sanctam, de maioritate et obedientia. Et Concilium Florentinum, vbi supra citata expresse sunt ad idem. Item concilium Constan. vbi supra condēnat Ioanem Huss etiam dicentem quod Papa nō est immediatus vicarius Christi et apostolorum habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Quia ex hoc quod hæreticus ille negabat Papam esse immediatum vicarium Christi Infere-

bat non habere supremam potestatem a Deo supra totam ecclesiam.Ergo concedendo illum esse immediatum vicarium Christi infert concilium ipsum supremam potestatem habere in ecclesia Dei.Hoc autem non posset inferri nisi intelligamus Papam esse immediatum vicarium Christi, non solum immediatione virtutis sed etiam immediatione suppositi. Hoc est dicere,quod non solū est immediatus vicarius Christi eo quod eius virtus siue potestas papalis est a solo Christo instituta vt est potestas Episcopalis et sacerdotalis:sed etiam est immediatus,ita quod non habet alium superiorem per quē eam potestatē a Christo accepit,et a quo dependeat et cuius vices gerat sicut Episcopus mediatē Papa suam potestatē accipit a quo et dependet,et rex a suo regno, cuius vices geritsed a soloChristo suam potestatem habet vt ex supradictis auctoritatibus probatum est. Inde igitur sequitur vt ait concilium Papam habere supremam potestatem supra totam ecclesiam vti supremum simpliciter caput eius,vt hæc ratio pretēdit. Ad idem notabiliter Cyrillus Alexandrinus in suis decretis,vt etiam refert. B.Tho. in opusculo.19.contra impugnantes religionem ca.3.et opusc.1. contra errores Græcorum ca. 66. vsq; ca.69.ait, Nos mēbra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorū Pōtificū:a quo nostrū est querere quid credere et agere debeamus:quia ipsius solius est soluere et ligare loco illius qui ipsi soli quod suū est plenū dedit,cui oēs iure diuino caput inclināt.Hæc ille satis ad rē. Not. Cyrillum.

Ex quibus etiam patet quod potestas papalis est omniū suprema in ecclesia:et cōtinet in se virtualiter omnes alias potestates ecclesiasticas vt causa vniuersalis.Nam ab illa immediate vel mediate sunt omnes alie,tam potestas ordinis quā iurisdictionis. Ab illa enim pendent et fiunt Episcopi: et ab his presbiteri et omnes ordines inferiores, et dignitates alie cardinaliū atq; primatū a Papa creātur:et oē quod alie possunt potestates pōt ipse Papa et aliquid amplius,vt hoc probat late doctissimus victoria in.2.relectiōe de potestate ecclesie. q.2.et Turrecre. de potestate ecclesie.li.2.ca. 54.et in decreto distin.19.21.22.in ca. quæ superius allegata sunt. ¶Neq; quis piā potest euadere vel eludere predictas probationes dicendo quod solū probāt papā esse quidē pastorē totius ecclesie,sed quoad ministrationem tantū pabuli spiritualis verbi Dei,et Sacramentorū, quia videlicet hæc nō possunt per cōmunitatem exerceri : secus quoad actus iurisdictionis qui per cōciliū exerceri possunt. ¶Hæc inquā Elusio nō valet. Nā si Papa auctoritate sua pōt ministrare verbū Dei et Sacramēta et nō ecclesie auctoritate. Ergo vere ipse superior est tota ipsius ecclesie et cōcilij auctoritate. Quia sic pascere est actus superioris respectu illius, qui ita pascitur. Sed cū Christus (vt cōstat ex autoritatibus supra dictis) nō distinguat hāc superioritatem Pape supra ecclesiam, et concilium, nec eam limitet ad pastum supradictum : sequitur, Elusio. Eius confutatio.

quod

quòd eam habet à Christo, etiam quò ad iurisdi tionem. Si aũt est pastor totius Ecclesiæ limitatus ad præfatũ pastũ uerbi Dei & sacramentorũ ministerialiter tantũ auctoritate Ecclesiæ ipsam pascẽdo: certè iam Papa non haberet à Christo uel ex sua auctoritate Papali in sic pascẽdo plusquã in actibus iurisditionis. hoc aũt est erroneũ manifeste & contra Math. 16. Quodcũq; solueris &c. Cõstat igitur ꝙ etiã in actibus iurisditionis hãc supremã potestatẽ habet à Christo supra totã Ecclesiã & Conciliũ eã representans sine ulla limitatione. Nam & regulare est ut pastor ouibus p̄sit & ouili, & nõ è cõuerso. & hoc in Cõcilio Florẽtino, ubi supra expresè decretũ est, ꝙ Papa Pastor Rector & Gubernator est totius Eccle. ut B. Petrus fuit.

Dubiolum. Si quæratur quomodo Papa dicitur caput Ecclesię Catholicæ, cũ in ea ipse etiã ut Papa includatur ut mẽbrũ eius? Respon. id intelligitur accomodè, uidelicet secluso ipso Papa: sicut dicimus cęlũ cõtinere omnia corpora, nõ ꝙ seipsum cõtineat, sed quia continet omnia possibilia contineri: sic Papa est caput Ecclesiæ Catholicæ, nõ ꝙ sit caput etiã sui ipsius, sed totius reliqui corporis Ecclesię potẽtis caput habere. uel secũdò, secundũ Hilariũ quia in Ecclesia Catholica ipse Papa locum capitis & principis, ut Rex in suo regno habet.

2. ratio. Secũdò principaliter eadẽ. secũda pars illius tertiæ opini. ꝓbatur. quia si ultra supremã Papæ potestatẽ esset ẽt alia suprema potestas ĩ tota ipsa Ecclesia vel Concilio: q̃ro an illa sit minor: & sic haberetur intentũ. aut est maior: & sic potestas Papæ nõ esset suprema, quod tñ est cõtra auctoritates in prima rõne præcedẽte adductas. Aut est æqualis: & tũc vel una subordinatur alteri, & sic illa subordinata esset minor, & altera sola esset simpliciter suprema. vel una nõ subordinat alteri; & hoc est impossibile respectu eiusdẽ: nã implicat utrãq; esse positiuè supremã & æqualẽ omnino respectu eiusdẽ uidelicet respectu spiritualiũ in Ecclesia sicut implicat plures esse Deos ueros.

euasio 1. Quòd si dicat utrãq; esse supremã & æqualẽ, sed disparatam etiã in spiritualibus, quia sunt respectu diuersorũ, Ita ꝙ potestas Papę suprema est, primo respectu particulariũ subditorũ: potestas aũt Ecclesiæ etiã suprma est primo respectu Papæ & boni cõis totius Ecclesiæ. Sed q̃a utraq; est ad eũdẽ finẽ uidelicet ad bonũ Ecclesiæ: nõ est duplex, sed una utriusque suprema potestas. quia secũdũ regulã topicã ubi unum propter alterum ibi, tantum unum est.

impugnatio eius. Hæc euasio nõ ualet: quia adhuc inde sequitur duas supremas potestates à Christo esse simul institutas in Ecclesia. nã ubi sunt diuersa obiecta formalia ꝓpria, ibi sũt diuersę potestates. sed ita est in ꝓposito ꝙ ꝓpriũ formale obiectũ supremæ potestatis Papalis est bonũ particularium respectu quorũ tantũ est illa potestas secũdũ opinatẽ: obiectũ aũt ꝓprium formale potestatis totius Ecclesię uel Cõcilii est bonũ cõe totius & Papæ, respectu cuius est ea potestas ut dicit opinio, ita quod respectu boni cõis totius Papa se intromittere non põt, nisi ut utens potestate Ecclesiæ uices illius instrumẽtaliter gerens, sicut Rex uices sui regni habens. hæc aũt obiecta formalia differũt specie inter se, ergo ẽt differũt p̄dictæ ptãtes. & ita erũt duæ supremæ in Ecclesia. nec obstat ꝙ potestas utraq; sit ad eundẽ finẽ. s. ad bonũ Ecclesiæ, quia licet ita sit: at cũ secundũ ipsos aliter opinãtes non sit ꝑ Ecclesiam eodẽ modo formaliter obiectiuè sed solũ finaliter sumptã, quia potestas Ecclesiæ ꝓpter Ecclesiã collectiuè, Papalis aũt ꝑ Ecclesiam est distributiuè. i. ꝓpter particulares tantũ, ut declaratũ est: & potestas nõ ꝑ potestatẽ sed sub potestate sit: cũ enĩ nõ obstat illa regula topica quin duæ supremę potestates simul quãuis ꝑ Ecclesiã finaliter in ea sint. quod uel fieri non posse, uel à Christo non esse factum iam probatum est.

euasio 2. Quòd si iterũ dicatur, ꝙ sicut de suprema potestate Regis & Regni totius supra ipsum Regem cõmuniter dicit à Doctoribus, quod una, non duplex, quamuis diuersimode utrobiq; est. Sicut ẽt aqua fluminis à fonte deriuata non duplex, sed una eadẽq; tametsi uario modo utrobiq; dicitur esse. Ita una & eadem suprema potestas à Christo instituta atq; collata utrobiq; quãuis uario modo est. nam in Papa formaliter in Ecclesia aũt & in Cõcilio eam representante copiosius formaliter & originaliter & potestatiuè ẽt supra ipsum Papam est, uti superius in prima opini. satis declaratur.

impugnatio eius. Sed quòd hoc dici non possit, probat, quia Ecclesia nõ habet à Christo ptãtẽ ordinis nec iurisditionis immediatẽ, sed mediatẽ. i. mediãtibus sacerdotibus & Prælatis suis; q̃bus solis Christus hãc cõtulit potestatẽ: neq; enim oẽs fideles de Ecclesia neq; omnes simul possũt consecrare & ministrare sacramenta & actus iurisditionis exercere: sed, solum Sacerdotes atq; Pręlati ut constat manifestẽ. Ita & potestatem hanc supremam iurisditionis Papalis non nisi supremo eius Prælato nidelicet Papæ contulit Christus, quem caput Ecclesiæ constituit, immediatumque Vicarium suum à quo ipse Papa & non ab Ecclesia suam Papalem potestatem supremam habet, uti iam probatum est, ampliusque constabit inferius. Ideo non est simile de Rege & suo regno, & de aqua fluminis à suo fonte. quia potius Ecclesiæ à Papa quàm Papa ab Ecclesia suam potestatem habet. qui virtutem spiritualem loco Christi ut caput influit in totum corpus Ecclesiæ, ut in cap. Ita dominus. distin. 19. expressè docetur, de hoc etiam uide infra in responsione ad replicam, quæ in quinto argumento habetur.

3. ratio. Tertiò principaliter eadem secunda pars tertiæ opinionis probatur. quia omnia Concilia Generalia habent robur & potestatem à Papa, non solum ut sint legitima & legitimè congregẽtur sed ẽt ut ibi possit diffiniri, ibiq; diffinita siue decreta ualeant & habeant uim coactiuã & obligandi omnes fideles & Ecclesias particulares, er-

go Papa est supra Concilium. Antecedens probatur in c. significasti. de electio. ubi ad hæc duo dicitur auctoritas Papæ necessaria. ideo enim ibidē ait Papa q Concilii decretis non subditur q a ab ipso robur & potestatem habent. nā ut acutè ait Caieta. Si Concilium iam legitimè congregatū auctoritate Papali non penderet adhuc ab ipsius Papæ auctoritate ad sua decreta faciendū: utiq; etiā inuito Papa & supra ipsum leges facere posset: cuius tñ oppositum ibi Papa decernit dicēs q ab ipso Papa Concilia habent potestatem. s. ut legitimè congregētur, & robur. s. ut legitimè & ualidè decernere & statuete possint. quāuis aliqui id aliter & malè intelligant. Ad idem etiā est dist. 17. c. regula. & c. Concilia. Idem etiam patet. q a omnia Concilia Generalia per Papā confirmantur & ab eo petunt semperq; petierunt sua decreta ipsius auctoritate confirmari, ut cōstat apertè in gestis omniū Conciliorū, etiam Concilii Constan. & Basilien. quæ supra potestatē Papæ se asseruisse & statuisse prima facie uidentur, sed uerè id non fecerūt, ut infra in Respon. ad 9. argum. habetur. ad idem expressè est Concilium Lateranē. 3. sub Leone X. Sess. 11. ut inferius in 4. pbatione habetur. ubi Papa & Conciliū id latè psequitur. Consequentia aūt prædictæ rationis inde liquet: q a aliàs nihil valeret Papæ confirmatio nec eius auctoritas adhibita decretis Conciliū si nullam aliā uim supra Concilii auctoritatē decretis illius præstaret. nihil enim ualet minor potestas ī æqualem uel superiorē, neq; benedicendo neq; iurisditionē exercendo. dist. 21. c. deniq;. & ibi glossa. & distin. 95. c. presbiter. & ff. de offi. procōsu. l. ult. ad prædicta etiam facit c. Ita dominus dist. 21. & B. Tho. in opusculo. 19. contra impugnantes religionem cap. 4. id dicit expressè.

4. ratio. Quartò principaliter eadē secunda pars tertiæ opini. pbatur p auctoritates, quia ut habetur. 9. q. 3. c. patet. sedis Aposto. iudiciū cuius auctoritate nullū maius est à nemine est retractādū: neq; cui quā de eius licet iudicare iudicio. Itē in c. nemo. ea. q. habet. Nemo iudicabit primā sedē; neq; ab Augusto, neq; ab omni clero, neq; à Regibus neq; à populo iudex iudicabit, vbi nota uerba, neq; ab omni clero, neq; à populo. Itē in c. aliorū. ibidē habetur. Sedis Apostolicæ præsulē suo sine quæstione Deus reseruauit arbitrio. Et infra. q d quid fidelium ubiq; est illi submittitur, dum totius corporis caput esse designatur. Itē in c. ipsi sunt. & c. cuncta. ibidē habetur q sedes Apostolica de tota Ecclesia habet iudicare & ipsa à nemine indicatur: quodq; ideo appellationes totius Ecclesię ad Papā faciendæ sunt: à Papa uerò nemini permittitur appellare. q a ut etiam ibidē habetur, si ne ulla sinodo præcedente & soluendi quos synodus iniquè damnauerat, & dānandi nulla existente synodo quos oportebat habuit facultatē. Et ad idē est 17. q. 4. c. nemini. & 2. q. 6. c. si quis. c. omnes. c. ad Romanā. & c. Ideo. & dist. 21. c. nunc autem. & c. in tantum. & dist. 17. c. Concilia. ubi dicit Concilium. cuius. s. Papæ causam totam Dei iudicio reseruamus. Item in extrauagan. Bonif. 8. unam sanctā. de maiori. & obedi. sic habetur. si deuiat terrena potestas iudicatur à spirituali. si spiritualis iudicatur minor à superiore si uerò supreme à solo Deo & non ab homine pōt iudicari. hæc ibi. & multa alia iura ad idē adducit Cano de locis theologicis lib. 6. ad quod etiā, est. 8. synodus Generalis Constantinopolitana can. 21. ut habetur infra in respon. ad octaum argum. ibi uide. igitur Papa non haber superiorē in terris & est supra Conciliū. nā ideo ipse iudicat oēs & ipse à nemine iudicatur: & oēs ad ipsum appellant & ab ipso appellari non potest, ut hæc ratio in prædictis iuribus assignatur.

Si negetur consequētia glossando prædicta iura quadrupliciter. Primò q ītelligunt de particulari alio iudice, uel de Ecclesia particulari à q bus Papa iudicari nō pōt q a illis superior est: non autē de Ecclesia Vniuersali nec de Concilio Generali legitimò eā repræsentante. Secūdò q intelligunē q Papa non pōt etiam à Concilio iudicari de criminibus nō scandalosis nec nociuis Ecclesiæ. Tertiò q intelligitur regulariter ad superiorē putā ad Conciliū haberi recursus. Quartò q illa iura sunt ab ipsis pōtificibus edita in suū fauorē sibi tribnē do quod Ecclesiæ & Conciliorum proprium est.

Contra has glossas replicatur. nam prima glossa licet possit habere locū in aliq bus sunt tñ multa iura de prædictis quæ illā nō admittūr. ut est c. nemo. ubi expressè dicitur q nec à toto clero nec à populo potest Papa iudicari. & idē significatur in c. patet. & c. aliorū. & c. cuncta. & in extranagā. unam sanctā. & dist. 17. c. Concilia. & dist. 21. ca. nunc aūt. & c. in tantum. ubi etiā ipsum Conciliū non audet causam Papæ iudicare & expressè dicitur absolutè q Papæ auctoritare maius iudiciū nō est sed ipsius iudiciū oibus est supius Itē q a p sonis & Ecclesiis particularibus nūquā est dubitatū ìter catholicos an essent Papæ subiecti. Secūda etiā glossa nō ualet. tū q a nullo iure neq; rōne sufficiente fundatur. tum etiā uidetur falsa eò quod in c. si Papa. dist. 40. & in aliis iuribus solū crimē hæresis excipitur de quo Papa possit p Conciliū iudicari. igitur rōne aliorū criminū quoruncūq; nō subiicitur Cōcilio etiā si scandalosa sint ut de hoc latius infra. quęstio. 5. agitur.

Tertia etiā glossa est falsa. tum q a prædicta iura absolutè sine ulla exceptione loquūtur. rum q a etiā super crimē hæresis Papa diceretur nō habere superiorē neq; iudicem in terris à quò posset iudicari; quia similiter ad Concilium regulariter non patet accessus siue recursus sicut nec super alia crimina: quod tamen ipsi oppositum opinantes quò ad casum hæresis habent pro inconueniēti: Sed de hoc latius infra q. 11. agendum est.

Quarta denique glossa est iniuriosa sanctę sedi Apostolicæ, malè sonans, scandalosa & omni-

no falsa, & de corde male sibi conscio procedens. Nam & eadem ratione multæ sanctorum Pontifi cum auctoritates atque decreta supradicta teme rè refutarentur.

confirmatio et resolutio Prædicta omnia confirmantur, quia ipsum Generale Concilium Calcedonen. actione. 2. & 3. & 16. sæpius & expressè appellat Papam Dominum suum: & Sanctum eius sedem Apostolicam adorat: & successorem B. Petri in primatu totius Ecclesiæ confitetur: illiq; se subiectam esse recognoscit. & multa Concilia Generalia hoc idem facere & fecisse constat: & prædictum Concilium Lateranense refutari nullo modo potest, ubi & hoc ipsum latius refertur. Item Papa pius secundus in bulla sua incipiente. In moribus. directa ad universitatem Colonien. se retractat eò quòd olim ut Doctor malè & erroneè tenuisset Conciliũ esse supra Papam, quam bullam ad literam ponit noster Horantius de locis catholicis in fine. Tandem in Concilio Lateranen. tertio sub Leone X. sess. 11. sic habetur. cùm etiam solum Rom. Pontificem pro tempore existentem tanquam auctoritatem supra omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendum, ac dissoluendorum plenum ius & potestatem habere, nedum ex sacræ scripturę testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Rom. Pontificum, sacrorũque canonum decreto, sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione cõstet manifestè. hæc ibi: quę clarissime rem probant. Bulla incipit Pastor æternus.

1. Arg. Contra supradictam tertiam opinionem vndecupliciter arguitur & primò contra primam eius partem vbi dicitur quòd potius standum est diffinitioni Concilij Generalis legitimè congregati quàm Papæ. nam Concilium auctoritatem habet à Papa non solum quò ad congregari vt sit legitimum, sed etiam vt ea quæ ibi fiunt legitima sint & auctoritatem habeant Concilii, ergo nisi Papa ibi simul adsit diffiniendo, vel nisi tunc vel post suam superaddat auctoritatem, ibidem diffinita approbando vel expressè aut tacitè consentiẽdo: certè non habent robur legitimæ diffinitionis: & ex consequenti nec standum est tali diffinitioni plus aut æquè atq; Domini Papæ. Consequentia patet. & antecedens probat, tum primò ex c. maiores. de baptismo. vt superius q. 3. in Respon. ad quartũ argu. ad secundã eius probationẽ. & ex c. significasti. de electio. nti in hac. q. 4. paulò superius in 8. ꝓbatione prædictæ tertiæ opinionis habetur. tum secundò qa in c. ita dñs. destin. 19. habetur q̃ à B. Petro quasi à quodã capite in totum corpus Ecclesiæ manat auctoritas. & B. Tho. opusculo 19. cõtra impugnãtes religionẽ c. 4. ait, q̃ sancti patres in Concilio congregati nihil statuere possunt sine Papę auctoritate interueniente, sine qua nec ipsum Conciliũ potest congregari. tum tertiò idẽ antecedens patet. qa Concilia Generalia errare possunt & de facto errauerunt, ut supra q. 2. in argumentis probatur.

Respondeo ad 1. arg. Respon. propter has aliasq; rationes Caieta. & Albertus Pighius & alii tenent quòd potius Papæ quàm Concilii legitimi uel etiam totius reliqui corporis Ecclesiæ diffinitioni standũ est: quodq; non est maior nec certior auctoritas Ecclesiæ & Concilii cum Papa quã ipsius Papæ solius. Immo q̃ sine Papa præsente uel tacitè uel expressè cõsentiendo approbante diffinita in Concilio non habent infallibilem certitudinem: Immo & q̃ ipsũ Concilium in fide & moribus diffiniendo errare potest etiam si ipsius Papę legati ibidẽ intersint. ut supra q. 2. in Respon. ad argumentũ latius habetur, ibi uideatur. Sed certè hęc eorũ opinio falsa & dissona rationi, tum ex supradictis in probatione primæ partis tertiæ opinionis, tum etiam ex responsionibus sequentibus ad eius inualidum argumentum siue fundamentum constabit.

Igitur ad prędictum argumentum Respondeo concedendo antecedens ad hunc sensum, quòd sine Papa uel eius auctoritate & consensu diffinita in Concilio non habent auctoritatem nec uim coactiuam & obligantem sub pœnis Ecclesiasticis omnes fideles Ecclesiæ. & similiter ad hũc sensum conceditur. prima consequentia: sed secunda negatur quæ alium sensum sonat & expressè prætendit. Si autem antecedens illud intelligatur quòd ibi diffinita sine Papa & eius auctoritate uel consensu non habẽt auctoritatem aut uim ueritatis & ueræ diffinitionis cui omnes fideles etiam ipse Papa Iure Diuino stare teneantur: tunc utiq; negãtur & ea omnia quæ inde sequuntur, ut constat ex probationibus primę partis ipsius, tertię opinionis. Et ad primam probationem ipsius antecedẽtis ex cap. maiores. dico q̃ intelligitur de ultima diffinitione habente uim etiam coactiuam ut dictum est. & ideo B. Thom. secunda secundæ q. 1. artic. 10. ait quòd iudicio Papæ uel Ecclesię reseruatur, ut scilicet utroque modo prędicto intelligatur. Item non excludit Concilium sed Prælatos inferiores. & ad c. significasti. de electio. dico similiter q̃ expressè loquitur solum de robore & auctoritate coactiua & iurisditionis, ut constat ex ipsa ratione ibi expressa & intentione textus dicentis q̃ ideo Papa non subditur legibus Concilii in dispensando, uti hoc etiã supra in tertia ꝓbatione huius tertię opinionis quæ defenditur habetur. Ad secundam eiusdẽ antecedentis probationẽ dico q̃ auctoritates illę de potestate ordinis & iurisditionis expressè loquũtur, ut etiã patet ex supradictis. At tertiã deniq; Respon. negando ullũ Conciliũ Generale legitimũ legitimeq; ꝓcedens & faciẽs quod in se est in fide & moribus unquam errasse aut errare posse, ut ibidem quæstio. 2. constat ad illa respondendo. nam assistentia Spiritus Sancti æquè promissa est, & æquè adest dicto Concilio sine Papa sicut & ipsi soli Papæ. Matth. 16. Portę inferi non præualebunt aduersus eam. s. Eccle-

fiam secundum expositionem Doctorum approbatam, simul cum alia expositione aduersus eam s. petram. i. Papam, uel etiam aduersus eam . s. cõfessionem fidei quam fecisti, & Matth. 18. dic Ecclesiæ: quia ubi duo uel tres &c. ut supra in probatione primæ partis huius tertiæ opinionis & q. 1. Arma fidei propo. 9. latius habetur, In quo Caieta. & alii supradicti deficere uidentur.

2. arg. Secundò principaliter & præcipuè contra secundam partem prædictæ tertiæ opinionis ubi dicitur quòd quò ad potestatem iurisditionis Papa est supra Concilium & totam Ecclesiam sic arguitur. Nam rectum est iudex sui & obliqui. Ecclesia autem uniuersalis est adeò recta quòd in fide & moribus errare aut dificere non potest: & similiter Concilium Generale legitimũ faciens quod in se est: quamuis per accidens & regulariter magis quam Papam certum est errare non posse, ut ait ipsa prima pars tertię opinionis: Papa enim in fide & moribus diffiniendo deficere à faciendo quod in se est, & errare potest, ut supra q. 3. habetur. ergo Ecclesia & per consequens Concilium Generale prædictum illam repræsentans est supremus iudex, habetq; potestatem iurisditionis ad iudicandum omnes etiam supra ipsum Papam.

Respon. ad 2. arg. Respondeo ad secundum argumentum quòd illa maior, quamuis sit formaliter uera: at uerò si ut argumentum prætendit intelligatur ꝙ ubi est maior rectitudo aut certitudo iudicii & ueritatis, ibi etiam est supremum tribunal maiorq; potestas iurisditionis etiam ad sententiam iudicialiter ferendum: tunc illa maior est falsa. Nam inde sequeretur ꝙ qui doctior esset, aut qui maius lumen, vel reuelationem propheticam haberet, iurisditionẽ quoq; & potestatem etiam Papalem haberet, id quod manifestè erroneum est. aliud est enim sciẽtia, aliud clauis sciẽtiæ & potestas cognoscẽdi, sententiamq; ferendi & præcipiendi, legemvè ferendi est. & ita etiam si minor concederetur ꝙ Papa errare potest, nihil concludit argumentum de quo superius. q. 3. dictum est.

3. arg. Tertiò principaliter cõtra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur probando ꝙ Papa non supra totum corpus Ecclesię, uel Concilii Generalis, sed solum supra particulares oẽs personas & Ecclesias fidelium supremam iurisditionis potestatem habet. Nam Papa non est supremum caput totius corporis mystici uel Ecclesiæ, ergo non habet supremam hãc potestatem super eam, nec supra Concilium Generale illam repræsentans. consequentia patet. & antecedens probatur. quia Ecclesia non est neq; dicitur corpus mysticum Bea. Petri aut Papæ, sed Christi solius. Ephes. 1. Ipsum dedit pater caput Ecclesiæ quod est corpus eius. & prima Corint. 12. & ad Ro. 12. Ideo & Matth. 16. dicitur super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. nõ dicit tuam. & Ioã. 21, Pasce oues meas non tuas. Igitur neq; B. Petrus aut Papa, sed solus Christus est supremum caput absolutè totius corporis Ecclesiæ: nam corpus & caput correlatiuè dicuntur.

Si dicatur, sicut dicendum est, ꝙ Papa non est supremum Ecclesiæ caput ex se uel primarium, respectu cuius dumtaxat dicitur corpus suum mysticum esse: sed est caput supremum ministeriale loco Christi, & Vicarius eius, & caput uisibile illi tãtum subordinatum & non Dominus Ecclesiæ. per quod quidem caput subordinatũ Christus in suũ corpus Ecclesiæ & membra eius uirtutem influit, ut habetur in c. ita dominus distin. 19.

Contra hoc adhuc replicatur. quia si Papa est ministeriale caput & minister Ecclesiæ loco Christi secundum id. 1. Corinth. 4. sic nos existimet homo ut ministros Dei & dispensatores ministeriorum eius &c. & 1. Pe. 5. non dominantes clero &c. ad utilitatem Ecclesiæ illi seruiens. Ideo enim Papa seipsum appellat seruum seruorum Dei, ergo non habet potestatem supra totam Ecclesiam cuius minister est: sed uel minorem uel æqualem. patet consequentia tum primò, quia Luc. 22. Maior est qui recumbit quàm qui ministrat. tum secundò quia Rex est supremũ regni & reipu. suæ caput ministeriale loco Dei, ad Ro. 13. Omnis potestas à Deo est. & prouerb. 8. Per me reges regnãt, non tamen ideo sequitur ꝙ rex habet potestatem supra totum suum regnum simul congregatum; sed solum supra omnes partes eius. ergo similiter de Papa & tota Ecclesia uel Concilio dicendũ est.

Ad tertium argumentum Respondeo ꝙ Papa est supremum Ecclesiæ caput ministeriale loco Christi, ut responsum est usq; ad replicam. Resp. ad 3. arg.

Ad quam negatur consequentia, & ad eius primam probationem ex illo Luc. 22. Maior est qui recumbit &c. dico ꝙ qui ministrat est quidem minor in exercitio, non tamẽ in potestate; ut patet. nam Christus ipse qui uenit ministrare non ministrari id de seipso dixit: qui tñ omnibus superior est. alioqui Papa esset etiã minor quolibet fideli, cui ut seruus seruorum Dei ministrat omnibus etiam ad vtilitatem.

Ad secundam probationem eiusdem consequẽtiæ negatur etiam ipsa consequentia. nec est simile de Rege & de Papa. nam regia & quęlibet alia potestas in generali, quamuis sit à Deo, pendet tamen ab ipsa repub. non solũ quò ad applicari huic uel illi, sed etiã quò ad modũ & gradũ potestatis, idest quò ad modũ regiminis monarchici siue regalis aristocratici uel democratici, & quò ad tantã uel tantã potestatem habendã uel exercẽdam. & ita Rex gerit vices reipu. ipsiq;, & est minister eius & Dei. Dei quidem non tñ proximè & immediate vt Papa, qui uices solius Dei gerit: sed mediãte sua repu. quę suam potestatem, quam iure naturali ad gubernandum habebat transtulit in Regem, ut per eum melius gubernaretur. Inde fit quòd regnum ipsum congregatum potest limitare potestatem quã confert suo Regi ut suo ministro: & Rex ipse est inferior suo regno cõgregato,

à quo suam potestatem in hoc uel illo gradu accepit, & potest ab illo deponi si in notabile regni nocumentum sua abutitur potestate. Non sic est de Papa, cuius potestas tam quò ad modum regiminis regalis quàm quò ad gradum potestatis nō ab Ecclesia sed à solo Christo est instituta, & illi collata eo ipso ꝙ electus Papa est: ex tunc enim iure Diuino est Vicarius Christi, eiusque immediatus minister uices ipsius & non Ecclesiæ habēs & ita Papa ministeriale quidem caput est, non autem minister Ecclesiæ propriè loquendo, quamuis ad vtilitatem Ecclesiæ sit, quo tandem fit vt vice Christi superior tota Ecclesia sit, neque ab ea in sua pendeat potestate neque in vsu ipsius. Id

Not. quod ad omnia quæ in hac materia tractantur vti præcipuum eius fundamentum valde notandum est: hinc enim omnia pendent quod quidem superius latè probatum est.

4. arg. Quarto, contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. nam iure naturali omnis libera & perfecta communitas tam temporalis quā spiritualis vel Ecclesiastica potest sibi de principe prouidere: & quando iam de Principe & modo principatus sibi etiam à Deo prouisum est, potest seipsam tueri cōtra eum quando in ipsius rei. pu. destructionem abutitur ille sua potestate, cogendo, limitando, puniendo, & illum etiam deponendo, & alterum substituendo. Sed Ecclesia & Concilium illam repræsentans est cōmunitas perfecta & libera, excepto quò ad modum principatus, qui non potest esse nisi monarchicus, siue Papalis, sicut à Christo institutus est: ergo potest sibi de Papa hoc vel illo modo prouidere & contra ipsum modo prædicto se tueri. hoc autem est Ecclesiam vel Concilium habere potestatem supra Papam. igitur &c. consequentiæ sunt manifestæ. Et maior probatur, Tum primo, quia gratia non destruit, sed perficit & confirmat ius naturale, sicut & naturam ipsam. nam illud est de iure naturali, ut quinto polit. ipse etiam Arist. ait. & ita illa maior habet locum etiam in policia Ecclesiastica à Christo in hoc tempore legis gratiæ instituta. alioqui communitas hęc Ecclesiastica vel Ecclesia non esset tam bene a Christo ordinata si non posset sicut secularis secundum ius naturale contra suum superiorem abutentem modo prædicto sibi prouidere. Tum secūdo illa maior probatur. quia licet Rex Saul, Rexque Dauid essent à Deo electi & instituti, poterant tamen per sinagogam deponi si essent nociui & in destructionem ipsius, & modum eligendi alium Regem vel Principem instituere. Minor etiam supradicta probatur, quod scilicet Ecclesia Catholica sit communitas perfecta, quia habet omnia ad salutem æternam expedientia, id quod nulla alia respu. habet: ꝙ sit etiam omnino libera, patet ad Galat. 4. Qua libertate Christus nos liberauit. & Iacobi primo. Qui autē prospexerit in lege perfectæ libertatis &c. neque enim quò ad hoc minus libera quā synagoga est.

Ad quartum argumentum respondeo negando antecedens. maiorem quidem quatenus dicit quòd est idem iudicium de repu. Ecclesiastica & laica uel seculari. minorem verò quatenus dicit quòd Ecclesia est respu. omnino libera, sicut regnum temporale uel synagoga quò ad hoc. nam licet sit omnino libera à peccatis per gratiā Christi, non tamen à superioritate & lege quò ad hoc sibi à Christo imposita siue taxata. Respondeo ad 4 arg.

Pro quorum maiore declaratione & probatione nota secundum Caieta. in Apologia par. 1. c. 1. & par. 2. cap. 9. ꝙ natura regiminis multiplex est. Nā aliquod à sua natura est in uno qui est naturale caput communicationis illius: vt patet in regimine domus vel œconomico, cuius auctoritas naturaliter est in patrefamilias: nisi quando in defectum ipsius sit in matrefamilias. Aliud autem est naturaliter in ipsa communitate multitudinis, ut constat in regimine polytico vel ciuitatis seclusō omni superaddito dominio. Ecclesiasticum verò regimen cùm sit altius complectens domesticum & ciuile, vt significatur Ephe. 4. Estis ciues Sanctorum & domestici Dei &c. qualis naturæ sit ex ipsa natura & origine facti & Christi institutione, qui omnino potest, & nequit à rectitudine deuiare, contemplandum est. naturalis namque propagatio regiminis sicut & aliarum rerum origo naturam ipsius regiminis & rerum ipsarum ostendit. constat autem quod Ecclesia non à singularibus nec à communitate, sed à capite Christo sumpsit initium originis perfectionis & potestatis. iuxta id Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego vos. & Math. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Igitur natura regiminis Ecclesiastici à sua origine & institutione exigit, vt non in communitate sit, nec ab ea in vnum vel plures deriuetur (vt accidit in regimine humano ciuili): sed in vno & certo principe sit. Et cū iste Princeps vnus & idem Dominus Iesus heri & hodie uiuat in ęternum: fit vt ex natura sua ad ipsum Principē Christum duntaxat, & non ad communitatem Ecclesiæ in sua absentia spectet de suo Vicario prouidere: non dico de Vicario ipsius Ecclesiæ, quæ utpotè redempta serua nata est & caret iure huius principatus: sed de Vicario ipsius Christi, qui iure redemptionis est Dominus principalis Ecclesiæ, id quod statim resurgens à mortuis effecit, uel potius quod antea Math. 16. promiserat, Beato Petro adimpleuit, dum Ioa. 21. ait, Petre pasce oues meas. & Ita liquet quod sicut Princeps Ecclesiæ Christus non à communitate ipsius Ecclesiæ naturaliter suam potestatem habet: ita & suus Vicarius Papa nō ab Ecclesia, sed ab ipso Domino Iesu Christo ex sua institutione consona tali naturę regiminis habet auctoritatem. Nota.

Corol. 1. Ex his iam patet solutio argumenti suprapositi. nam primo falsum est quod dicitur in minori, quòd scilicet Ecclesia est communitas libera quò ad ius principandi: licet sit libera libertate gratiæ

& à

& à cæremoniis & obseruantia ueteris legis, ut ibidem & Iacobi. primo & secúdo & prima Pe. cap. 2. apertè significatur. quin potius supposita natura ipsius Ecclesiæ quam Christus illi statuit, consonum est iuri naturali quòd quò ad id libera non sit vti iam dictum est. quod etiam inde magis liquet, quia Ecclesia non potest sibi ipsi regimen retinere nec duobus aut tribus committere, ut cómunitas libera facere potest. alioqui quod absit posset aut plures Papas simul habere, aut officium aliquod supra Papam quò ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in vna vel pluribus personis, quæ hoc vel illo modo electæ loco ipsius Ecclesiæ totam Ecclesiam & Papapá gubernarét.

Coroll. 2. Secundò patet Respondeo ad primam maioris probationem nam ordo gratiæ non destruit ius naturale nec ordinem naturæ qui in Ecclesia natus est esse. nam ibi non est talis ordo naturalis, vt eius sit ius principatus & principandi ad finem supernaturalem sicut est in repu. seculari ad suum finem naturalem: sed ut iam diximus in Ecclesia ex sua natura natus est talis ordo ut scilicet eius principatus non in se sed in solo Domino Christo redemptore sit. & hunc ordinem in Ecclesia gratia non tollit sed perficit: & Christus disponés omnia suauiter complexus est dum Vicarium suú loco suo Ecclesiæ suæ præfecit, & quid de suo Vicario delinquente faciendum sit sibi soli reseruauit, vt in cap. aliorum. 9. q. 3. habetur expressè. Neque in hoc malè sed optimè prouisum est Ecclesiæ: dum contra malum principem non nisi aptum & proportionale remedium ordinarium super Diuina prouidentia supernaturali fundatum, ut hoc exigit regimen super naturale, Christus illi reliquit. uti de hoc etiam latius infra. q. 10. agendum est.

Coroll. 3. Patet etiam tertiò quòd neque quò ad hoc ius principandi sibique prouidendi est idem iudiciú de Ecclesia & de repu. seculari: ex quo diuersa utriusque natura principatus uel principandi est. cum quo stat quòd ea quæ in re naturali quibus libet priuatis etiam personis conueniunt, vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: & auferre gladium de manu furiosi, & huiusmodi, non denegentur Ecclesiæ: non quidem ut potestatem vel actum iurisdictionis in ipsum Papá exerceat sed vt illi resistat vim vi repellendo, vt hoc inferius. q. 10. latius declaratur.

Coroll. 4. Patet etiam quartò Respondendo ad secundú probationem supradictæ maioris argumenti. non enim est idem iudicium de Rege etiam electo ab ipso Deo vt fuit Saul & Dauid, & de Papa. differunt enim in hoc, quod Rex tam creatus vel electus à populo quàm datus à Deo, populú & eius potestatem, Papa vero non nisi Christi potestaté representat. nam licet in fieri Rex datus à Deo & electus à populo differant inter se dum alter à populo alter à Deo præficitur; in natura tamen officii & potestatis non distinguuntur. sicut enim organum naturale putà oculus vel manus si data sint à Deo miraculosè perinde est quò ad suum officium ac si essent à natura: Ita organum politicum, puta Rex, cùm datur à Deo perinde est quò ad officium ac si esset à populo. Ideo vtroque modo Rex factus populi potestatem representat & exercet, illiusque vices non Dei immediatè gerere dicitur, vti paulò superius in Respon. ad tertiú argumentum dictum est. Vnde & ipsa respu. super eum tanquam supra suum ministrum siue Vicarium potestatem habet. Papa autem siue à Christo immediatè ut B. Petrus, siue mediantè Ecclesiæ ministerio vel electione factus vt núc fit, eiusdem est naturæ & potestatis. quia scilicet non representat potestatem Ecclesiæ nec ipsam Ecclesiam immediatè sed ipsum Dominum Christum & illius solius vices immediatè vt Vicarius ipsius gerit. Inde fit vt super ipsum Ecclesia nullam habeat potestatem. nam vt constat ex supradictis regia potestas iure naturali primo est in populo & ab eo in Regem deriuata: potestas autem Papalis supra naturam est: & iure Diuino in vnica persona & non in communitate primo est à Christo instituta. quo fit vt Papa solius Christi Vicarius & minister immediatus & nó Ecclesiæ sit. id quod per ipsum etiam diffinitum est, vti superius in probationibus tertiæ opinionis habetur, quòd scilicet Papa in Beato Petro officium suum vniuersale & potestatem à Christo suscepit.

Quintò principaliter contra eandem secundá partem tertiæ opinionis arguitur. nam omne totum est maius sua parte. Ecclesia uniuersalis est totum: & Papa pars eius, ergo Ecclesia est maior illo uel supra ipsum, & ex consequenti Conciliú illam representans supra Papam est. consequentia est nota cum maiore. & minor probat: tum quia ad Ro. 12. Multi vnum corpus sumus singuli autem alter alterius membra in Christo &c. Tum secundò quia est caput ministeriale loco Christi. ergo & membrum & pars totius corporis Christi quod est Ecclesia. sicut & caput totius corporis pars est. Tum tertiò quia Ecclesia est mater omnium fidelium: & Papa est filius Ecclesiæ vniuersalis. nam secundum Ambro. in libro de symbolo non habebit Deum patrem qui Ecclesiam noluit habere matrem. Et confirmatur per Ierony. & refertur in cap. legimus. dist. 93. si auctoritas quæritur: Orbis maior est vrbe scilicet Romana de qua agitur ibidem. Arg. 5.

Ad quintum argumentum Respondeo dupliciter, primò secundum Caieta. in quodlibet. de potestate Papæ cap. 9. & in Apologia cap. 10. distinguendo minorem: & illam concedendo ad hunc sensum, quòd Papa vt persona particularis est pars & filius vniuersalis Ecclesiæ, quia regeneratus & nutritus & instructus est ab Ecclesia ut cæteri fideles: & ad hunc sensum procedunt & conceduntur illæ probationes. negatur autem illa minor quòd Papa vt Papa & vt caput formaliter, vel secundum Respondeo ad 5. arg.

cundum

cundum potestatem Papalem iurisdictionis de qua loquimur sit pars Ecclesiæ: sicut nec Christus cuius est Vicarius dicitur neque est pars Ecclesiæ Catholicæ. nam potestas vniuersalis Ecclesiæ non constat ex potestate Papæ & aliorum vt totum integrale ex suis partibus: sed potius Papæ potestas est tota potestas Ecclesiæ, & aliæ potestates sunt participationes ipsius datæ in partem solicitudinis: neque intensiuè maior potestas efficitur ex potestate Papæ simul & Ecclesiæ potestates sint plures formaliter & extensiuè quàm potestas Papæ solius, sicut causa vniuersalis simul cum causis particularibus sunt plures causæ: non tamē ex eis resultat vna maior causa vel virtus siue potestas intensiuè quàm sit in prima causa in qua virtualiter omnes aliæ causæ & potestates in causando continentur. & probationem minoris scilicet si Papa vt Papa est ministeriale caput Ecclesiæ ergo & membrum eius est: & per consequens pars & filius ipsius: negatur vtraque consequentia hæc. nā licet ut Christianus regeneratus in Ecclesia sit filius eius non tamen ratione dignitatis Papalis vt ait Pius. II. in bulla in minoribus. ubi retractat opinionē quam ipse tenuerat priusquàm esset Papa quòd scilicet Concilium esset supra Papam & ita Papa ut caput, ut caput & Papa uon est membrum neque pars neque filius illius residui corporis Ecclesiæ distinctæ ab ipso Papa, cuius pater & caput & sponsus ipse loco Christi est. cū quo stat quòd etiam ut Papa sit membrum pars & filius totius Ecclesiæ integræ quæ ipsum etiam Christū includit qui caput & pater principalis & sponsus totius corporis mystici & membrorum Ecclesiæ & Papæ ipsius est. Secundo modo & fortè clarius meliusque concessa minore ad maiorem Respondeo quòd solum est uera de toto integrali aut numerali in quantitate non de toto potenciali, ut multi Doctores dicunt in primo distin. 3. super id, quod magister comparando partes imaginis trinitatis ad inuicem, & unam illarum ad omnes alias, dicit quòd non solum singula singulis sed singula omnibus æqualia sunt. Contra quod fit argumentum, quòd non potest illud esse quia omne totum est maius sua parte. respondent Doctores & bene quòd dictum magistri sit uerum, & similiter illa maxima est uera solum de toto integrali aut quantitatiuo numerali, non de toto potentiali de quo argumentum procedit agens de potestate iurisdictionis Papæ & Ecclesiæ. Quod etiam exemplo magis declaratur. nam totus homo habet potentiam ad uidendum: similiter etiā oculus qui est pars hominis: & homo est quoddā totum cuius oculus est pars: & tamen tota potestas hominis ad uidēdum in oculo tantū eius est: neque est maior potentia ad uidendum in toto homine quàm sit in oculo eius, sic in proposito tota Ecclesia quasi totus unus homo accepit claues à Christo potestatemque Papalem in Beato Petro uel in Papa: & ita potest actum iurisditionis per Papam quasi per membrum suum principale ad id deputatum à Christo exercere: sicut homo per oculum à natura ad id deputatum uidere potest. In quo quidem Papa est tota potestas iurisditionis Ecclesiasticæ & non in aliis membris nec in tota ipsius Ecclesiæ communitate nec est maior potestas totius Ecclesiæ quò ad hoc quàm sit potestas Papę solius. ut hoc ait expresse Turrecremata de Ecclesia lib. 2. cap. 72. & Caieta. ubi supra. Itaque Ecclesia Catholica est quoddam totū corpus mater & regina omnium & sponsa Christi: & potest quidem illuminare, docere, regere & gubernare, & imperare, sed non nisi per sua mēbra tanquàm per distinctas potentias & partes suas. nō enim potest prophetare nisi per suos Prophetas: nec docere nisi per suos Doctores: nec miracula facere nisi per habentes gratiam miraculorum: nec regere nisi per suos prælatos: neq; tandem supremam iurisditionem nisi in Papa habet & non nisi per ipsum illam exercere potest. Et sicut totus homo non potest per se magis videre quàm per oculos suos, nec magis ambulare quàm per pedes &c. Ita vniuersalis Ecclesia nihil magis per se totam potest, quàm per sua membra prædicta: neque maiorem potestatem iurisditionis ipsa tota quàm Papa supremus in ea prælatus habet.

Ad confirmationem quòd orbis maior est vrbe, id verum est non quò ad potestatem iurisditionis de qua ibi Hieronymus non loquitur: sed quò ad alia putà quò ad merita virtutes & scientiam, & præcipuè quò ad vigorem & auctoritatē consuetudinis de qua ipse Hierony. loquitur. ad quem vigorem vt sit consuetudo bonorum atque sapientum quæ in Ecclesia proponitur imitanda & an sit plurium & præualens aliis, multum valēt, plura & meliorum atque sapientū merita & actus quæ omnia in toto orbe magis quàm in sola vrbe Rom. reperiuntur. Ideo ait Hierony. quòd cōsuetudo orbis qua Diaconi subesse sacerdotibus non præesse consueuerunt imitanda est: & hæc auctoritas consuetudinis, de qua ipse loquitur non de auctoritate potestatis, maior in orbe quàm in vrbe est. tamen si auctoritas & potestas extensiuè non intensiuè ut supra diximus maior in orbe quàm in vrbe est.

Si contra prædictam solutionem replicetur, vt Gerson & alii de prima opinione vbi supra arguunt, quòd si omne totum integrale vel numerale est maius sua parte. nunc autem potestas Ecclesiæ uniuersalis est quędam tota integra potestas: Papalis autem est pars eius integralis; ergo potestas Ecclesię est maior. consequentia patet cum maiore. & minor probatur. nā tota potestas Ecclesiastica diuiditur in Papalem Cardinaliciā, Episcopalē sacerdotalē &c. quę sunt in Ecclesia. nā alia est potestas Episcopalis, alia Cardinalicia, alia Papalis, ut constat etiam ex subiectis quæ ab ipsis formaliter Episcopi Cardinales & Papa denominantur. & ex his tanquam totum ex suis partibus *Replica.*

tibus constat & integratur tota potestas Ecclesiæ ordinis & iurisditionis Ecclesiasticæ. sicut & senarius numerus maior ex vnitate & dualitate &c. constat. & Ita illa minor vera est.

Respon. ad replicam. Respondeo ad replicam negando minorem. & ad eius probationem conceditur quòd tota potestas Ecclesiæ diuiditur, constat, & integratur extensiuè tantum non intensiue ex illis potestatibus, quæ sunt partes tantum extensiuè illius, idest sunt plures potestates, non tamen facientes maiorem potestatem quàm sit in Papa, uel quàm sit unica Papæ potestas, quæ est omnium suprema omnem potestatem virtualiter continens, & potest quidquid omnes aliæ possunt potestates & aliquid amplius & supra omnes alias vim coactiuam habet, ut superius probatum est. Nota. Insuper etiam si concederetur, quod tamen non conceditur, quòd in Ecclesia secluso Papa sunt omnes prædictę potestates, etiam ipse Papatus, ut illa prima opinio malè sibi fingit; adhuc non sequitur inde quod potestas Ecclesię est supra Papam: nam ut Caieta. in apologia cap. 11. argutatur, sicut ex coadunatione omnium sensuum exteriorum in vno subiecto, vtique non esset aliquis omnium iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus communis omnibus eis superior adiungeretur. & ideo ut cōstat secūdo de anima, oportet ponere sensum cōmunem unicum omniū sensibilium iudicem omnibus altiorem, quo subiectum videlicet homo iudicat plures sensuum potestates. Ita si ex prædictis potestatibus Ecclesiæ non resultaret aut quomodo libet eis adiungeretur una alia potestas cōmunis siue superior, nihil posset Ecclesia etiam cum omnibus illis simul iunctis, nisi quòd secundum singulas earum, putà secundum Papatū, Cardinalatum, & Episcopatum posset. Nam ut dicitur secūdo de anima, perinde essduabus potentiis iudicare ac si duo iudices essent. nunc autem eum Papatus non possit manus Papæ ligare neque sit supra Papam, ut cōstat, ergo nec tota Ecclesia habens etiam Papatum cum aliis potestatibus id potest; nisi fingatur quædam alia potestas etiam ipso Papatu superior, qua Ecclesiæ cōmunitas utens iudicet de aliarum potestatum etiam ipsius Papatus actibus. quòd si hoc fingatur utique contradicitur Euangelio & veritati: & sibiipsi contradicit opinio illa prima Gersonis, qui Ecclesiasticam potestatem ex Papatu, Cardinalatu, Episcopatu &c. inferioribus tantum uult componi atque constare. ut de hoc etiam supra in secunda probatione, 2. partis. 3. opinionis habetur.

Arg. 6. Sextum contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. nam claues & omnis potestas Ecclesiastica & ministri omnes Ecclesiæ sunt propter ipsam; & bonum eius finaliter, ergo ipsa Ecclesia est maior in potestate quàm omnes ministri eius. antecedens patet. secunda Corinth. 10. & 13. Potestatem dedit mihi Deus & eam habemus non in destructionem, sed in ædificationem. & Ephes. 4. Dedit quosdam Pastores & Doctores in ędificationem corporis Christi, quod est Ecclesia. consequentia etiam probatur, primo quia finis præstat iis quæ sunt ad finem. & 7. Eth. & August. lib. de magistro post medium libri vtilius atque deterius gratia melioris, ergo in fine sunt omnia bona quæ sunt in iis quæ sunt ad ipsum finem. Itē secundo quia quidquid omnes prælati & ministri Ecclesiæ faciunt eius auctoritate & nomine faciunt, ut constat ex hoc quòd nihil ualeret nisi secundum ipsius Ecclesiæ fidem & intentionem id facerent. Vnde & omnes secundum Ecclesiæ intentionem facere dicuntur, ergo ab ea suam auctoritatem & ex consequenti minorem omnes ministri eius habent, quorum unus Papa ipse est.

Ad sextum argumentum Respon. negando cōsequentiam. & ad eius primam probationem negatur etiam consequentia, videlicet quòd si Ecclesia est melior, quia habet plures uirtutes & sanctitatem &c. ergo sit etiam maior in potestate & habeat omne bonum mediorum aut ministrorū, qui ad bonum eius ordinantur, quod constat falsum esse. nam Christi uita & merita eius ordinata sunt immediatè ad bonum Ecclesię: non tamen ideo ipsa est melior neque potentior illo, qui fecit etiam minister circuncisionis Ro. 15. & Lu. 22. Venit ministrare non ministrari. ita etiam si Ecclesia sit melior non est potentior Papa Vicario Christi, qui ordinatur ad bonum illius. nam bene stat quòd Regina & tota domus regia & regnum Principis maneat sub custodia & gubernatione Domini alicuius ab ipso Principe instituti: apud quem & non apud Reginam manet potestas gubernatiua suprema Regis super omnes & supra Reginā & domum eius. quamuis ipsa Regina & regnum & in se & ipsi Regi maius bonum magisq; dilectum quàm ille gubernator & bonum eius sit. Itaq; maior potestas ad maius bonum sæpe, aliquādo etiā ad minus bonum in toto uel in parte ordinatur: quamuis maius minori bono pręstet. Illa etiā propositio, finis pręstat iis quę sunt ad finem, est uera uniuersaliter de fine tantum principali & ultimo proprio, non de alio. nam hamus aureus est medium ad capiēdum piscē & pręstat ipso pisce, non tamen pręstat homine qui est finis proprius principalis & ultimus piscationis & piscium: similiter Christus passus est propter Ecclesiā; & tamē vita Christi præstat omnibus creatis ēt ipsa Ecclesia; nō tñ pręstat honore Dei, qui est principalis & proprius finis ad quē Ecclesia & uita & mors Christi ordinantur: uideatur Soto de iustitia & iure lib. 8. art. 5. ubi agit de iuramento. Ad secundam probationem dico primo, quòd ideo Prelati omnes dicuntur ministri Ecclesię quia sunt ad eius utilitatem: non quia ab ea secluso Papa suam habent auctoritatem: nam eam à Christo immediatè Papa habet, & eo mediante & per eum cæteri suam habent potestatem. quo fit ut Papa non minister Ecclesię, sed Christi, cuius Vicarius est, ca- Respon. ad 6. arg.

put

pni autem ecclesiæ ministerialo proprie appellatur et omnes agrediuntur secundum intentionem ecclesiæ.i.secundum intentionem debitam officio ecclesiastico in ministratiune sacramentorum: et quia vt ministri ecclesiastici officia ecclesiastica habentes operantur. Secundo etiam dici potest, vt ait Gaieta.quod vice et nomine et intētione ecclesiæ et ve mini tri eius omnes operantur etiam ipse Papa si nomine ecclesiæ includatur etiam Christus caput eius:nam verum est quod vt ministri huius ecclesiæ ratione capitis.i.Christi,eius nomine et secundum eius intentionem immediate vel mediate ab eo in suum corpus ecclesiæ diffusam, omnes ipse etiā Papa ministeria sua exercent. Sed tandem clarius et forte etiā melius dicamus quod omnes etiam Papa intentioni sicut et fidei Ecclesiæ catholicæ quæ in his vel in sanctitate vllo vnquam tempore deficere non potest, in suis ministerijs se conformare et agere debent. Sed ex hoc non sequitur Papam esse minorem illa in potestate,vt sæpe,et præcipue in responsione ad secundū argumentum dictum est.

Replica.1. Si replicetur.1.si rex peregre profecturus,vt in exemplo predicto continetur, reginam suam et regnum sub custodia gubernatoris supremi reliquisset. Si gubernator ille et regnum et reginæ ipsius honorem et bona destrueret:certe absurdum esset dicere quod illa cum magnatum regni consilio non posset illum deponere atq; punire,et sibi de alio prouidere. Sic ergo in proposito videtur dicendum quod Ecclesia quæ regina et sponsa Christi est, potestatem hanc habet a Christo supra Papam vastatorem Ecclesiæ,in casu prædicto ad ipsum puniendum et deponendum: quamuis ab ipso Christo immediate ille suam potestatem habeat. Nam necessitas mediorum ex finis necessitate sumenda est, vt.2. phisicorum habetur.

Resp.ad.1. replicam. Respon.ad replicam hanc negando consequētiam, neq; enim est simile. Nam in casu illius exempli ideo posset gubernator ille deponi atq; puniri,quia non solum ipse sed et princeps cuius ille vicem habet,sub regni potestate est:quod quidē supra ipsum regem regni destructorem idem facere posset. Non sic Ecclesia supra Papam etiam vastatorem eius potestatem habet, vt sæpe dictū est. Argumentum autem solum probat, quod et conceditur,quod Ecclesia potest Papæ destructori resistere,vim vi repellendo,non autem per viā iurisdictionis aut potestatis supra illum, sed alijs modis,vt supra in respon.ad quartum argumē. et latius infra.q.10.habetur.

Replica.2. Si secundo replicetur,quod prælati etiam Papa sunt solum dispensatores bonorum Ecclesiæ. 1.Corinth.4. Sic nos existimet homo vt ministros et dispensatores ministeriorum dei. Nam bona quæ dispensantur sunt a Christo ecclesiæ relicta vt thesaurus illius. Ergo ipsa in eis maiorem quam Papa potestatem habet.

Resp.ad.2. replicā. Respondeo ad antecedēs,quod illa bona sunt Ecclesiæ quoad vtilitatem non quoad auctoritatem dispensandi:quia non toti Ecclesiæ sed eius tantum sacerdotibus atq; prælatis proportionabiliter immediate vel mediate, vt supra dictum est,Christus hanc potestatem dispensatiuam contulit. Ideo vti iam diximus proprie potius ipsius Christi et bonorum eius ministri et dispensatores quam Ecclesiæ sunt. Quod si aliquam potestatem Concilium habet et exercet excommunicando et indulgentias concedendo: id virtute capitis,id est Papæ aut auctoritate quadam communi ex potestatibus prælatorum,ibi existentiū constituta facit. Et ita negatur consequētia illius argumenti.

Argu.7. Septimo contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. Nam Ecclesiæ non solum finaliter,id est ad eius vtilitatem vt in argumento præcedente dictum est: sed etiam auctoritatiue datæ sunt claues regni cœlorum a Christo immediate potestas ligandi atq; soluendi et officium pastorale supra omnes et supra ipsum Papam, vt patet Mathæi.8. Si peccauerit in te frater tuus. &c. Nam ibi generaliter dicitur omnibus Apostolis et non solum beato Petro. Quæcunq; ligaueritis et solueritis. &c. vt ait Ieronymus et Hilarius: quod ideo verba hæc Christus omnibus dixit, ne priuata auctoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus et publicanus, sed diuina auctoritate Ecclesiæ collata. Item ad idem Augustinus super Ioannem.et habetur vigesima quarta.quest.prima.ca.quodcunq;. ait, quod Petrus quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit. Et iterum. sermone decimo super Ioan.de potestate ligandi et soluendi ait. Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et in sermone Petri et Pauli ait. Petrus totius Ecclesiæ gestabat personam: et ideo audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. &c. Has claues non ipse vt vnus homo sed vnitas accepit Ecclesiæ. Et libro de agone Christiano ait. Ecclesiæ catholicæ personam substinet Petrus inter Apostolos: huic enim Ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datæ sunt et cum ei dicitur, Pasce oues meas.

Quod etiam super ipsum Petrum vel Papam hæc auctoritas Ecclesiæ data sit patet ibidem Mathæi decimo octauo. Si peccauerit in te frater tuus.&c. Dic Ecclesiæ.vbi constat quod Ecclesia est iudex ordinarius etiam Papæ in puniendo peccatum eius. Ergo et est iudex ordinarius ipsius absolute in omnibus casibus et causis eius. Consequentia hæc probatur primo. Quia iudex alicuius ordinarius in puniendo, est etiam illius iudex ordinarius absolute,vt habetur in ca pit.licet.de foro competenti.et in capit. nouit. de iudicijs.a doctoribus. Tum secundo. Quia iudex et lex non differunt nisi sicut animatum et inanimatum.ex quinto ethicorum. Sed ad eandem legis auctoritatem spectat non solum punire

sed etiam

sed etiam imperare, vetare, et permittere, secundū Thom. 1. 2. q. 92. arti 2. Ergo ad auctoritatem ecclesiæ, quæ est iudex Papæ ordinarius impuniendo spectāt etiā alij tres actus prædicti super ipsum.

Resp. ad 7. argu. Ad septimum argumentum respondeo negando assumptum vtrobiq;. Pro quo nota, quod in argumento tria tāguntur. Primum, vtrum omnibus Apostolis immediate, an mediante beato Petro, claues ecclesiasticæ, potestasq; pastoralis a Christo data sint: et quanuis de hoc sint opiniones Palude et Turrecremata, in Decreto, dist. 19. ca. ita dominus. arti. 3. et aliorum doctorum, quas late refert Iacobatius. li. 10. arti. 7. in. 8. probatione secundæ opinionis, nunc tamen dicamus cum Gaietano in quodli. de potestate Papæ. ca. 1. et. 2. et. ca. 9. et Victoria in. 2. relectione de potestate Ecclesiæ. q. 2. vbi latius de hoc agit, quod Christus immediate ex gratia vel priuilegio speciali solis Apostolis prædictam dedit potestatem, præueniēs in hoc auctoritatem beati Petri, a quo ordinarie sicut et nunc a Papa habent omnes ecclesiæ prælati, illam Apostoli erant habituri, nisi a Christo illis collata esset. Salua tamen permansit suprema potestas Petri super omnes: quam Christus Mathe. 16. Tu es Petrus, et super hanc. &c. Tibi dabo claues regnī cœlorū. &c. illi promisit: et postea Ioan. 21. Pasce oues meas, adimpleuit, secundum cōmuniter doctores, aut etiam secūdum Iacobatium vbi supra, Christus illam potestatem beato Petro quoad habitum tantum dedit, Math. 16. et postea Ioan. 21. etiam quoad actualem executionem concessit, vti de hoc latius infra. q. 14.

Secundo tangitur in argumento, vtrum ex hoc primo dicto, et ex Math. 18. Quodcunq; solueritis et ligaueritis. sequatur quod illa potestas a Christo Apostolis concessa, maneat etiam in ecclesia: et quomodo an. s. immediate an mediante Petro et Papa eius successore, a quo et per quem tanq; a capite ministeriali loco Christi eiusq; vicario omnis potestas spiritualis diffundatur in totū corpus ecclesiæ, et in omnia membra eius. Et quāuis in hoc etiam sint variæ opiniones catholicorum, quas vbi supra Iacobatius late prossequitur: nunc tamen dicamus quod potestas ordinis et iurisdictionis etiam papalis et claues ecclesiasticæ datæ sunt beato Petro et Apostolis a Christo, vt in perpetuum manerent in ecclesia, vt hoc omnes catholici confitentur: et oppositum hæreticum est. Vtrū autem immediate vel mediate. Ad hoc dicamus quod non immediate, sic quod in toto corpore ecclesiæ aut in omnibus fidelibus sit prædicta potestas et claues ecclesiasticæ: nam hoc constat erroneum esse, cum nec tota cōmunitas ecclesiæ nec quilibet Christianus habeat potestatem ordinis et iurisdictionis: sed soli Papæ successori beati Petri datur a Christo, et in eo immediate manet tota potestas supradicta ecclesiastica quam habuit beatus Petrus, et deinde ab ipso immediate vel mediate in totum corpus ecclesiæ et in membra eius proportionabiliter, virtus, potestasq; diffunditur. Vt hoc expresse in ca. Ita dominus. distin. 19. et supe rius in prima probatione. 2. partis tertie opinionis habetur. Neq; ex dicta auctoritate Math. 18. Quæcūq; ligaueritis et solueritis. &c. eo quod omnibus pluraliter id dictum sit, habetur quod eis simul collectiue aut toti cōmunitati ecclesiæ simul tantum sit illa data potestas: sed quod omnibus et singulis distributiue tantum Apostolis et successoribus eorum proportionabiliter vt dictum est. Sicut Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata. &c. et Math. 28. Euntes docete omnes gētes, et prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizātes. &c. et Math. 5. Vos estis sal terræ, Lux mūdi, Diligite inimicos vestros. et ca. 7. et. 8. et Ioan. 15. 16. Petite et accipietis, et quodcunq; petieritis dabo vobis. et multa alia eiusmodi. Cum quo stat quod id Math. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo cōgregati. &c. specialiter tali congregationi dumtaxat, vt litera spiritualiter exprimit, et nō aliter promissum sit, quod illi Christus aderit specialiter illuminando vel eius orationem exaudiendo, vel eius sententiā ratificando et oportune exequendo: nullam tamen iurisditionem vel potestatem illi cōmunitati immediate promittit aut præstat ibidē. Sed neq; ex supradictis auctoritatibus Ieronimi, Augustini, aliorumq; doctorū amplius probatur: nisi quod non soli personæ Petri, sed eius officio vel dignitati Papali in perpetuum durarure in ecclesia, ad eius vtilitatem illa potestas et illæ claues a Christo datæ sunt, vt proxime dictum est, et quia officium beati Petri seu Papæ est officium capitis quod in alia mēbra corporis habet influere: ideo ipsi officio capitali concessa, toti etiam corpori ecclesiæ data sunt atq; dicuntur: et non solum finaliter, sed et formaliter et auctoritatiue toti ecclesiæ simul et capiti eius data sunt, quæ ipsa in suo capite accepit: sicuti toti homini formaliter visiua potentia datur cū eius occulis datur, et ipse habet quod eius oculi habent. Quia ergo vnitas officij cōmunicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri, ideo dicitur quod Petrus personam ecclesiæ gerebat, et quod non vnus sed vnitas claues accepit. Similiter intelliguntur omnes auctoritates dicentes quod ecclesia habet claues a Christo et potestatem super omnes, quia. s. ea omnia accepit et habet in Papa vicario Christi capite ipsius ecclesiæ primo et immediate, et illo mediante in suis Episcopis alijsq; pastoribus ecclesiæ super subditos suos proportionabiliter vt dictum est.

Tertio tangitur in argumento dificultas. Vtrū ecclesia accepit a Christo, Math. 18. Dic ecclesiæ, potestatem supra Papam, etiam ad ipsum puniendum. Et hoc iam patet ex supradictis quod non. Et ita illa cōsequentia eiusq; probationes nō procedunt. Illud autem Math. 18. Dic ecclesiæ, multipliciter exponitur a doctoribus, vt Gaieta. et Iacobatius vbi supra referunt. Sed resolutorie melior magisq; cōmunis expositio est. Dic ecclesiæ. i. prælato qui præsidet ecclesiæ generali vel particulari propor

proportionabiliter. pro quo notetur vt refert Siluester in sua aurea rosea feria tertia post tertiam dominicam in quadragesima et Iacobatius libro decimo articulo septimo in fine secunde opinionis, et libro nono articulo duodecimo quæst. vti ex ipso textu Marth. 18. et Luce 17. constar manifeste. Hæc verba non dixit Christus specialiter beato Petro sed omnibus discipulis. Ideo ecclesia in missalibus premittit (respiciens Iesus in discipulos suos) quia scilicet omnibus illis loquebatur. Et sequitur in eisdem missalibus (dixit Symoni Petro) sed hoc non est de textu euangeli. sed super additum ab Ecclesia, tum quia Petrus erat supremus prelatus in ea ad quem precipue zelus animarum et Ecclesie cura spectat, tum etiam quia postea Petrus specialiter super hoc informari petiuit dicens (domine quotiens peccauerit frater etiam septies remitam ei, &c). Ideo Christus illi loquens omnibus loquitur dicens (si peccauerit inte frater tuus. i. si frater in fratrem Christianus precipue in Christianum qui est etiam frater specialiter per professionem et cultum eiusdem fidei Christi, vel proximus in proximum qui est frater secundum naturam omnibus communem. Secundum varias doctorum expositiones. (in te) .i. contra te, iniuriam inferendo: vel in te. i. te solo sciente et coran te. Vade et corripe inter te et ipsum solum) .i. procede prius vt recta ratio lexque dilectionis Christianæ ad proximũ requiritur, quod tibi vis alteri velis et econtra: ita videlicet vt cum minori dispendio honoris et rerum, et cum pace Christiana sine litigiosa contentione res agatur, vt tibi et proximi saluti secundum Deum satis fiat et prouideatur. Quod vtique fiet si prius inter te et ipsum amice atque fraterne res componatur, illumque fraterno animo corripias de peccato suo. Quod si hoc non suffecerit (adhibe vnum aut duos) per quos scilicet ille de peccato aut de iniuria reus cõuincatur si ignorat: aut moneatur et suadeatur, vt vel sic conuictus atque confusus debite tibi satisfaciat et ipse de peccato emendetur. Quod si nec hoc profuerit (nec illos audierit: tunc dic Ecclesiæ idest per te ipsum si tu es prelatus illius vel per prelatum eius publice nuncia in facie Ecclesiæ illius: tum vt a pluribus scientibus admoneatur et confusus resipiscat: tum etiam vt cum consilio Ecclesiæ idest Clericorum punitio illius melius fiat atque pacifice, si non resipiscat, et ita in Ecclesia primitiua excommunicatio fieri solebat, vt inferius habetur. et nunc locu huius publice nuntiationes fiunt a prelatis littere monitoriæ in facie Ecclesie ante sententiam excommunicationis. Igitur quia peccator per prelatum suum in facie Ecclesie predicto modo nunciandus vel monendus est: inde communiter et bene a doctoribus iam exponitur, dic Ecclesie idest prelato Ecclesiæ illius vt ipsum moneat in facie Ecclesiæ vt dictum est, et adhunc sensum vndecima quæstione tertia capitulo precipue, Nicolaus Papa, regi Lothario significat et hanc auctoritatem adducit (quod si Ecclesiam non audierit) idest si ad prefatam monitionem non resipuerit sed rebellis permanserit, (tunc sit tibi tanquam ethnicus et publicanus) idest, ab eius communicatione caueas tanquam ab ethnico et publicano, et hoc postquam per prelati excommunicationem fuerit eiectus a communione fidelium: vel etiam si non fuerit communicatus caueas ab eius societate quantum commode potueris, ne vel eius exemplo inficiaris, vel illi in suo crimine fauere videaris, vel vt ille potius confusus redeat ad cor secundum id primo Corinthiorum septimo. Si quis frater est inter vos fornicator aut auarus, &c. Cum huiusmodi nec cibum summere. et secũda Timuth. tertio. Cauete ab omni fratre ambulante inordinate, et prima ad Corinthios quinto. Auferte malũ de medio vestri: quæ enim conuentio lucis ad tenebras? &c.

Quod autem hæc sit vera Germanaque expositio illius loci (dic Ecclesie) idest prelato, dicunt expresse, Chrisostomus, Augustinus et Bernardus in epistola. 213. ad Innocentium Papam et omnes fere doctores antiqui atque moderni etiam scholastici, et glossa in capitulo si peccauerit secunda quæstione prima et Innocentius in capitulo nouit, de iudicijs: antiquissima etiam consuetudo et practica omnium fidelium est ad idem: nam non ad communitatem Ecclesiæ generalis vel particularis sed ad prelatos recurritur ab omnibus pro iustitia et correptione fratris obtinenda. Quando enim vidimus viros et mulieres iuuenes, aut seniores pro huiusmodi causis ad communitatem alicuius Ecclesie vel ad concilium habere recursum? Item cum ante recursum ad communitatem, prius vel aliquando ad prelatum recurri debeat, vt ex ipsa pratica constat atque ratione: et de prelato sub hoc nomine mentio non fiat in Euangelio certe constat quod nomine Ecclesiæ prelatus hic intelligitur: vel quod nunquam ad prelatum (quod absurdissimum est) sed ad communitatem Ecclesie generalis, vel particularis vel ad concilium recurrendum est. Igitur quia Christus nomine Ecclesie prelatos intellexit: ideo continuo vel ipsos apostolos prelatos instituit ibidem, vel iam institutos vel in posterum instituendos, secundum varias doctorum opiniones: illorumque auctoritatem et potestatem simul declarauit dicens (Amen dico vobis quecunque alligaueritis, &c). Ad prædicta omnia facit etiam antiqua consuetudo Ecclesie primitiue. Nam quando quis erat tunc excommunicandus id a prelato simul et a sua Ecclesia presente eius habito consilio fiebat et cum ea solemnitate quæ .11. quæstione tertia capitulo debet significatur: vt quod ille faceret melius atque suauiter a tota Ecclesia, in eodem spiritu tam in excom-

communicando quam in absoluendo seruaretur, et hoc innuitur prima ad Corinthios quinto capitu. Congregatis vobis, et spiritu meo cum virtute domini iudicaui tradere Sathane, &c. et secunda ad Corinthios. Cui vos donastis et ego. Quod et significat Inno. primus in Epistola ad Episcopos Macedonie. capitulo sexto de photino absoluendo et restituendo in suum Episcopatum, Cui inquit porrigitis manum porrigo et ego, et cui porrigo porrigite. Et Cyprianus sermone scilicet de lapsis nihil quo ad hoc decernere audebat absque consensu presbiterorum et plebis vt omnia in pace et spiritu eodem melius fierei. Et Chrisostomus libro de sacerdotio, ad idem est. et ita consonat expositio doctorum dic ecclesiei lest prelato, vt publice monitum puniat vel excommunicet rebellem coram Ecclesia sua vt dictum est.

¶ Ex omnibus igitur supradictis constat aperte, primo quod Matthei decimo octauo communitati Ecclesiæ nulla potestas a Christo immediate data est, sed solum in suis sacerdotibus atq; prelaris et maxime in Papa. Secundo constat quod de beato Petro et de Papa eius successore nulla ibi mentio specialiter fit, etiam si concederetur quod tamen non conceditur quod toti Ecclesie vel apostolis in communi congregatis aliquam potestatem concessit, non tamen supra Papam, cuius suprema potestas illi collata Matth. decimo sexto et Ioann 21. intelligitur reseruata. Tertio etiam constat quod recursum in supradictis immediate non ad aliquam Ecclesiam particularem vel generalem nec ad concilium illam representans, sed ad prelatum proportionabiliter, et tandem in grauissimis causis ad ipsum Papam in quo est iurisditionis suprema potestas Ecclesie ibidem fieri decernitur a domino Iesu Christo.

¶ Quarto poterat etiam tangi difficultas an in hoc capitulo decimo octauo Christus precipiat correctionem fraternam et iuditialem et ordinem eius pro quolibet peccato proximi vt communiter tenent doctores, an solum agat quomodo frater offensus a fratre se debet ad illum habere cum pietate Christiana, et de consilio dat ordinem correctionis ibidem, vt latius agit Areualo de correctione fraterna. Sed nunc hoc propter breuitatem omittatur.

Argum. 8. ¶ Octauo contra eandem secundam partem tertie opinionis arguitur, nam concilium generale semper intendit actis Pape et non econuerso. Ergo est supra Papam. Consequentia patet quia hoc est alterum supra alterum potestatem habere: et in proposito nihil aliud intelligitur. antecedens autem probatur. primo. 25. quæstione prima capitulo contra. habetur, contra statuta patrum condendere aliquid vel mutare nec huius quidem sedis potest auctoritas. Et capitul. prima salus dicitur prima salus est recte fidei regulam custodire et a patrum statutis nullatenus deuiare.

¶ Secundo specialiter etiam de statutis humanis factis a concilio idem antecedens probatur per glossam in capitulo legimus. distin 93. vbi ait quod statuta concilij generalis preiudicant statutis Pape si contradicant. Quod etiam constat quia statutum concilij Chalcedonen. preualuit reclamationi Leonis Pape super Constantinopolitane sedis precedentia supra Alexandrinam, vt patet in capitulo antiqua. de priui. et. 22. distinct. capitulo renouantes. Consuetudo etiam generalis Ecclesie, abrogat statutum Pape Pontificale.

¶ Tertio idem antecedens probatur nam concilium iudicat etiam de Papa et actis eius, vt patet per August. Epistola. 162. ad Glorium et Eleutium et Felicem, &c. Vbi loquens de depositione Ceciliani Episcopi Carthaginen. dicit ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicauerunt non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesie vniuersale concilium: vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, vt si male iudicasse conuicti essent eorum sententia solueretur, &c. Hæc ille inter illos autem Episcopos Rome iudicantes comprehendit Melchiadem Papam vt ex eadem Epistola constat. Ad idem est ca. diffinimus 22. distin. vbi octaua synodus generalis Constantinopolitana Canone. 21. post illa verba ait. synodus vniuersalis cum conueniente reuerentia quamlibet questionem de Rom. sede exortam audire tenetur et in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Rom. Pontificem dicere. Vnde constat quod sententiam diffinitiuam de Ro. sede cum reuerentia tamen concilium ferre potest. Ad idem est etiam ipse Papa Damasus, vt habetur inter Epistolas beati Ambrosij Epistola. 79. vbi ipse Damasus ait. Cum huiusmodi fuerit concilij capuensis iudiciũ vt finitimi bonoso et eius accusatoribus iudices tribuerentur: aduertimus quod nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus recte de his quæ vestrorũ scriptorũ series cõprehendit decerneremus. Vestrum est igitur qui hoc iudicium recepistis sententiam ferre, vicẽ enim synodi recepistis quos ad examinandũ synodus elegit. et infra. Vos enim vt scripsimus totius synodi vice decernitis: nos quasi ex synodi auctoritate decernere non cõuenit. Hæc ibi Vbi nota quod Papa dicit se non posse de illa causa cognoscere de qua posset si synodus esset integra. i. si nihil alijs cõmisisset vbi ipsius synodi etiam prouincialis comissarij deputati sunt. Ad idẽ est ca. si duo. distin. 79. vbi dicitur quod si duo de papatu contendãt conciliũ est iudex eorum, ergo habet iurisditionẽ in vtrumque, ex quo nullus est alterius iudex ordinarius quin sit iurisditione superior.

¶ Quarto idem antecedens probatur. quia semper a tempore apostolorum fuit vsus Ecclesie primitiue diffinitiones cõcilij nomine et auctoritate ipsius vel Ecclesie non Pape facere et declarare, vt patet actu. 15. visum est spiritui sancto et nobis nihil amplius oneris vobis imponere, &c. Item in capitulo placuit distin. decima sexta dicitur

dicitur: placuit huic sanctæ synodo vt confirmata et rata sint. 83. capitula canonũ apostolorum. Item in capit. sicut Sancti. et distinct. 16. Beatus Gregorius confitens se quatuor concilia generalia sicut Euangelium tenere subdit causam dicens, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se et non illa destruit qui presumit absoluere quos illa ligant aut ligare quos illa absoluunt. Ecce non dicit quod Pape sed vniuersali consensu, nec quos Papa ligat et absoluit sed quos illa ligant et absoluunt, vtique per actum iurisditionis. Item octaua synodus generalis ait. Hoc autem nolentem intelligere photium in obedientem et rebellem anathematizamus, et a tota Ecclesia Catholica fecimus alienum, per datam nobis potestatem in spiritu sancto a primo et magno Pontifice nostro et Deo liberatore et saluatore Iesu Christo. Item in capit. decreuit, distinct. 8. dicitur. decreuit Sancta synodus, et non dicit decreuit summus Pontifex. Item in capit. nimis, de iure iurando, ipse Papa auctoritate sacri concilij non propria precipit.

¶ Quinto idem antecedens probatur, quia in octaua synodo legitur quod Zacharias Episcopus contra sententias Nicolai et Adriani summorum Pontificum dixit. Canon est princeps: et contra illum agentes nihil faciunt: quod vero contra hunc etiam Papa facit non acquiescimus.

Resp. ad. 8 argum. ¶ Ad octauum argumentum respondeo negando antecedens: et ad primam eius probationem ex. capit. contra statuta. Dico secundum sanctum Thomam in opusculo. 19. contra impugnantes religionem capitulo quarto quod intelligitur quoad ea quæ alias iuris diuini sunt vel naturalis: et sic etiam dicit glossa ibidem et in capitulo precedente. sunt quidam. et ad aliud capitulum prima salus. simpliciter respondetur: insuper quod appellatione patrum ibi principaliter ipse Papa intelligitur cuius auctoritate statuta in concilio fiunt et robur habent. Item secundo intelligitur quod Papa sine causa non potest licite contra iusta patrum statuta ab ipso roborata agere pro arbitrio aut tollere, vt infra. q. 8. habetur: cum quo stat quod Papa sit supra concilium ea statuens.

¶ Ad secundam probationem antecedentis respond. ad gloss. in capitulo legibus, quod non assertiue id dicit: Sed id refert tanquam argumentum contra ipsam, vt patet in capit. nemo. 11. q. 3. ad cuius glossam se remittit. Secũdo dico quod est vera de statuto concilij superuenientis statuto Pape, nam sicut Papa condendo ius contrarium priori illud tollit (vt habetur in capitulo licet. de constitu. lib. 6. Ita etiam constitutio concilij a Papa auctorizati constitutionem ipsius Pape contrariam tollit. ¶ De vigore autem concilij Chaldoneñ. circa sedem Constantinopolitanam dico quod inde non concluditur superioritas vlla concilij supra Papam sed tolerantia ipsius Pape. Videmus enim sepe prelatos cedere multitudini magnatum et subditorum: quãuis si sua potestate vti vellent compescere possent. Immo et de reclamatione Leonis Pape nihil in dictis capitulis habetur, sed potius humilis locutio patrum concilij dicentium, petimus.

¶ De vi autem consuetudinis dicitur quod si hæc concluderet Ecclesiam supra Papam, concluderet etiam Ecclesiam supra se ipsam esse: quia statutum vniuersalis Ecclesiæ etiam per generalem ipsius consuetudinem abrogatur. Igitur. Huiusmodi abrogatio non fit potestatiue: sed executiue ex parte Ecclesiæ vel consuetudinis, et negatiue ex parte principis, quia scilicet non cogit neque reclamat vnde et consentire videtur.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis ex Augusti. Epistola. 162. respon. ibi loquitur Augustinus de recursu ad concilium habens Pape auctoritatem ad id: non quidem propter maiorem auctoritatem vel potestatem concilij simul cum Papa quam solius Pape: sed propter multas alias causas, videlicet propter exclusionem suspitionis, et pleniorem causæ discussionem, maiorem sapientiam et tractatum personalem maioremque iudicij solemnitatem, et alia eiusmodi quæ apud iudicium humanum sententiam omni exceptione maiorem reddere videntur. Ideo ex his non sequitur maior potestas concilij supra Papam, sicut nec ipsiusmet Pape vel iudicis alterius supra se ipsum, dum ad ipsum plenius informandum vt per se vel per alios causam tractet ab ipso appellatur vel supplicatur. ¶ Et ad capitul. diffinimus, dico quod in illo verbo audacter non solum modus sed ipsum potius iudicium in Papa prohibetur. Nam si solum prohiberet vitium modi iudicandi idest audacie et temeritatis, certe non solum respectu Pape sed alterius cuiuscunque tale iudicium audax et temerarium a concilio vitandum est. Igitur ibi prohibetur ipsum iudicium concilij in Papam. Quia est audax et temerarium: sicut quando dicimus quod de occultis cordium nobis non licet temere iudicare: quia scilicet tale iudicium diffinitiuum temerarium et illicitum est; sic de iudicio concilij in Papa vbi supra est intelligendum, quod vitium temeritatis incurreret de Papa iudicando: quamuis possit et debeat cum reuerentia audire quæstiones de Papa et progredi in eis vsque ad veritatis cognitionem et intelligitur regulariter, vt per hoc excipiatur particularis casus hæresis aut scismatis in quibus Papa per concilium iudicari aut deponi potest. De quibus infra quæstione vndecima latius agitur. Et ita hæc auctoritas est potius pro ipsa tertia opinione quæ impugnatur. ¶ Ad aliud Pape Damasi ex Epistola. 79. Beati Ambrosij dico nihil inde haberi contra predictam tertiam opinionem. Nam Papa ibidem non negat

potentiam sed formam iudicandi sibi competere posse. Quod inde patet, quia reddens rationem huius non dicit esse impotentiam aut subiectionem, suam sed indecentiam dum ait, hoc autem familiara est principibus. Immo etiam si dixisset se non posse iudicare verum dixisset ad predictum sensum, nec a consuetudine principum recessisse qui ea negaut se facere posse quæ indecenter facerent, constat aiunt quod indecens est determinationes concilij etiam prouincialis soluere, quanto magis concilij generalis cuius decreta ipsum etiam Papam iure diuino ligane et naturali non minus quam propria in toto conscientiæ secundum Thomam. 1. secunde quæstione. 96. artic. 5. quanuis ad penam eorum non sint astricti. Vnde et secundum. 25. quæstione prima capitulo confidimus, et alios canones eiusmodi ad Roman. Pontificem precipue spectat statuta patrum seruare.

¶ Ad capitul. si duo, distinctio. 79. respond. id concedendo quod scilicet Papa incertus subditur concilio : sed si alter certus et indubitatus esset, vtique de illo Ecclesia non iudicaret sed ipsum potius iuuaret obediendo et antipapam condenando et repellendo. Nos autem de certo Papa semper locuti sumus.

¶ Ad quartam probationem antecedentis ex actu. 15. respond. sic sæpe Ecclesiam statuisse atque fecisse : sed an potestate partium puta illorum paucorum tantum apostolorum an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo puta a Christo immediate, vt arguenter falso existimant, nihil ibi dicitur. Ideo ex hac auctoritate alijs quæ sequentibus et huiusmodi nec habetur quod Ecclesiam vel concilium habet a Christo potestatem immediate : neque habetur quod non haber potestatem mediante Papa : sed solum quod absolute concilium habet a Christo potestatem, quomodo autem vt diximus ibi non habetur. Et optime potest debetque intelligi quod ratione Pape solius dicitur concilium integrum atque perfectum, et immediate a Christo potestatem saltem iurisdictionis habet. Et ad capitul. placuit. eodem modo respondetur quod auctoritate concilij vt ibi includitur Papa vel eius auctoritas et ratione eius diciturid decreuisse. Et ad capit. sicut sancti respon. dupliciter primo quod ibi Beatus Gregorius non dat pro causa auctoritatem immediate a Christo datam ipsi concilio, sed vniuersalem consensum ac per hoc etiam precipue Papæ ipsius, qui in integro concilio vt dictum est intelligitur. Neque inde etiam habetur nisi quod concilium vniuersale habet potestatem diffiniendi : id quod ratione Pape maxime verum est, vt ait Caietan. secundo, et melius dici potest quod quoad certitudinem infallibilitatis in diffiniendo de fide, et moribus, quã uis per accidens potius concilij legitimi quam Pape diffinitioni standum est, ipse etiam Papa illi stare tenetur vti superius. In prima parta huius tertie opinionis quæ defensatur dictum est, et de hoc loquitur dictum capitul. sicut sancti. secus quoad potestatem iurisditionis.

¶ Ad aliud de octaua synodo eodem modo respon. vt ad capitul. placuit, et ad capitul. sicut sancti. Ad capitul. decreuit etiam eodem modo respon. ad capitul. nimis respon. secundum Caietan. quod cum integrum concilium habeat potestatem vniuersalem quomodocunque id contingat : et auctoritas quæ est ipsius Pape absolute, et vt propria sit ipsius concilij pro tunc et vt illi communicata. Ideo sicut quilibet alius de concilio posit dicere auctoritate sacri concilij statuo, &c. Ita et a fortiori ipse Papa id dicere potest, cum in hoc alijs deterior non sit. Et ex hoc quod affirmat se id concilij auctoritate facere, non dicit se aliena, neque negat se sua auctoritate precipue facere : immo vero se sua auctoritate communicata illi concilio facere affirmat : quia auctoritas integri concilij de necessitate includit auctoritatem capitis idest Papa sibi communicatam. Nam licet concilium etiam auctorizatum a Papa sit quid distinctum ab ipso Pspa, sicut Ecclesia alicuius Episcopi a suo Episcopo differt, non tamen oportet quod potestas Ecclesie sit alia a sui Episcopi potestate: sed vna et eadem potest esse vtriusque potestas: quanuis diuersimode, Episcopi quidem vt propria, Ecclesie autem vt illi ab Episcopo suo communicata. Sic in proposito est de potestate Pape et concilij. et ita patet quod per hoc quod Papa affirmat se sacri concilij auctoritate facere non ideo affirmat se minorem in auctoritate iurisditionis saltem intensiue simpliciter : quanuis extensiue et etiam intensiue per accidens aliquo modo id posset concedi vt supra declaratum est. Vnde quia predicta verba. s. precipere aut facere auctoritate concilij in Papa habet speciem minorationis: ideo a sacris canonibus non sunt extensa, sed more similium locutionum sunt pie et sane interpretationi relicta : et quasi correcta dum Papa in concilio iam dicit sacro approbãte concilio diffinimus, præcipimus et huiusmodi. Nam approbare commune est potestati, sapientiæ et consensui : nec superioritatem nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit.

¶ Ad vltimum quod in octaua synodo Zacharias Episcopus legitur dixisse, respondeo quod loquebatur de Canone quatenus continebat aliquid pertinens ad fidem : de quo dictum est quod diffinitioni concilij ab omnibus etiam ab ipso Papa standum est. Quod si de statuto etiam puro humano id intelligatur: certe contra illud Papa licite agere non poterat neque decebat vti superius ad responsionem Pape Damasi ex Epistola. 72. Beati Ambrosij dictum est, et infra quæstione octaua, nona, decima, latius habetur et ad hoc propositũ loquẽs Zacharias

charias ille intelligitur. Ideo contra potestatem iurisdictionis Papæ de qua hic agitur nihil facit.

Argum. 9. NOno.contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. Nam in concilio Constantien.sub Papa Ioann. 23.anno D. 1415.in eius quinta sessione die. 6. Aprilis, sic habetur.Hæc sancta synodus declarat quod ipsa in spiritu sancto legitime congregata concilium generale faciens et Ecclesiam Catholicam repræsentans,potestatem a Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis etiam si papalis existat obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem et extirpationem dicti scismatis, et Ecclesie prædicte reformationem in capite et in membris.Hæc ibi. et subiungitur aliud decretum huiusmodi. Item declarat quod quicunq; cuiuscunque conditionis, status, dignitatis etiam papalis,qui mandatis , statutis , seu ordinationibus aut præceptis huius sacre synodi, et cuiuscunque alterius concilij generalis legitime congregati,super premissis vel ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit condigne penitentiæ subijciatur et debite puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit recurrendo.Hæc ibi, et in consilio Basilen̄ anno domini. 1431. sub eugenio quarto sessione.2.et.3.18. et. 33. Hæc decreta confirmantur et iterum statuuntur. quod quidem auctoritate Martini.5. et Eugenij. 4. cœpit celebrari , vt habetur in eius præfatione. in cuius.2.et.3.sessione antequam per Eugenium 4. eius dissolutio tentata esset : et postea in sessione.18. postquam per ipsum Eugenium. 4. fuit reualidatum legitimumque concilium declaratum , vt in. 16. 17. constat aperte supradicta decreta celebrata et confirmata sunt. ¶Quod etiam supradictum concilium Constantien. validum sit probatur , quia Martinus quintus in bulla condemnationis articulorum.Ioann.VVicleff sacro approbante concilio,&c. Vbi ponens interrogatoria dicit. Vtrum credat quod condemnationes Ioannes VVicleff, et Ioann. Huss. et Ieronimi de Praga facte.de personis libris et documentis eorum per sacrum generale concilium Constantien̄.sint rite et iuste facte , et a quolibet Catholico pro talibus tenende , et asserende. hæc ibi. Vnde cum constet quod contra predictum Ioann. VVicleff in sessione.8.et contra Ioann. Huss. in sessione.15. et contra Ieronimum de Praga.in sessione. 21. per ipsum concilium sententia lata fuerit : sequitur quod etiam tunc ante vnionem omnium obedientiarum legitimum fuerit concilium generale . ¶Quod etiam supradicta eius decreta de Papa specialiter legitima et valida sit , inde constat quia ipse Martinus quintus postea in vltima sessione eiusdem concilij approbauit omnia decreta ipsius concilij in materia fidei , quale est hoc , vbi ait Papa,quod omnia et singula, determinata,conclusa et decreta in materijs fidei per presens concilium Constantien̄. conciliariter ipse ea tenere et inuiolabiliter obseruare volebat , et nullo vnquam modo contraire : ipsaque sic conciliariter facta approbat et non aliter nec alio modo.Hæc ibi. ¶Ex quibus tria colliguntur, primo quod concilium vniuersale habet auctoritatem a Christo immediate et non a Papa,secundo quod Papa tenetur ei obedire, tertio quod ipsum concilium habet potestatem coactiuam et iurisdictionis supra Papam dum eum subdit suæ punitioni,

¶ Et confirmatur quia in eodem concilio Constantien̄.sessione.8.et postea in dicta Bulla Martini quinti sic condemnatur articulus iste , non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Error. si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia , aut concilium generale , aut pro quanto videtur negare primatum Pape super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur quod concilium vniuersale sicut Ecclesia vniuersalis est suprema Ecclesiarum,et consequenter supra Ecclesiam Romanam quæ est vna earum : ex quo ibi fit differentia inter primatum concilij et Pape : et de concilio dicitur simpliciter quod est suprema inter alias Ecclesias : de Papa autem quod habet primatum super alias Ecclesias particulares.

¶ Ad nonum argumentum tripliciter solet respondere,primo secundum Caietanum in quodlibeto de Papa capitulo octauo et Turrecremata de potestate Ecclesie libro tertio capitulo. 59. 100.&c.et multos alios doctores. Quæ responsio stat in tribus dictis , primo quod illa concilia non sunt legitima nec auctentica , nam concilium Constantien̄.tempore scismatis factum est : et illud eius decretum factum est solum ab existentibus sub obedientia,Ioannis. 23. ipse etiā absente die.6. Apri. anno dn̄i.1415. et postea illi iuncta est obedientia Gregorij duodecimi die.4. Iulij eiusdem anni in.14. sessione. Postea demum in sessione. 22. die.13. Octobris anni domini. 1416. obedientia Benedicti. 13. illis adiuncta est ,et tunc et non ante integrum concilium generale ex omnibus cœpit esse et concilij generalis robur habere : et tunc concilium ipsum tacite emendauit quod prius male decreuerat dum esset in scismate , nam in sessione. 40. ait Papam debere reformare Ecclesiam in capite et in membris. Resp. ad 9.argum.

¶ Concilium autem Basilen̄. multo magis dubium est, tum quia non legitime processit contra certum Papam Eugeni.4. illum deponendo, tum quia illa eius decreta non fuerunt vnanimiter conclusa,neque cum consensu legatorum Pape qui illis interesse recusarunt , neque expectatis oratoribus Castellæ et Anglie quos in via nouerant constitutos : nec auditi sunt multi sapien-

tes qui his decretis reclamauerunt et ipsum concilium propter hoc exierunt, vt aiunt Turrecremata, et Caietan. vbi supra. Tum secundo quia hoc concilium non ab omnibus Catholicis vt legitimum acceptatur, quia non in Hispania et Anglia et alijs prouinciis, et de eo sunt adhuc opiniones inter Catholicos. Tum tertio quia dictus Papa Eugenius quartus quamuis postea in suis Bullis approbauerit dictum concilium quoad eius inchoationem, et prosecutionem: nunquam tamen eius decreta approbauit, immo illa supradicta expresse reprobauit atque douauit in libello qui incipit. Moses seruus Dei, &c. vt ait reuerendissimus Miranda in sua summa conciliorum in margine super sessionem.33. concilij Basilen. immo et Sixtus quartus in extrauagan. graue nimis, de reliquijs et veneratione sanctorum. Dicit super immaculatâ virginis conceptione nihil esse diffinitum per Ecclesiam. Vnde paret diffinitionem dicti concilij Basilien. in sessione. 36. super hoc non haberi pro diffinitione legitimi concilij: neque eam vim ipsum concilium habere quoad alia sua decreta predicta. Item in concilio Lateranen. tertio sub Leone. 10. sessio. 11. in Bulla. pastor eternus. expresse habetur quod concilium Basilien. post eius translationem per Eugeni. Papam factam non fuit nec meretur amplius concilium appellari. et postea ibidem facta nullum robur habent. Hæc ibi, de quo et nos superius libro primo in questionario quæst. 43. in fine probationum sextæ conclusionis etiam egimus quomodo quoad aliquod valere potest concilium Basilien.

¶ Secundo dicit hæc respon. 1. Caietani quod illa approbatio concilij Constantien. facta per Martinum quintum in Bulla supradicta intelligitur de illo concilio postquam plenum atque legitimum esse cœpit ex omnibus tribus obedientijs, a parte nobiliori totum de nominando ne alicui earum faceret iniuriam.

¶ Tertio dicit quod decreta quæ in materia fidei ipse Papa confirmauit intelliguntur de decretis in materia fidei formaliter tantum: quando scilicet determinatur aliquid vt de fide credendum, vel respuendum tanquam contra fidem, quales erant articuli condênati contra Ioa. VVicleff. et Huss. et Ieronimû de Praga. non autem intelliguntur de illis decretis quæ in materia fidei materialiter tantum sunt: quando scilicet tractantur res pertinentes quidem ad fidem sed non vt credende vel non credende sed alia ratione, qualia sunt predicta decreta, ideo in prefata approbatione Martini quinti non includuntur. ¶ Sed certe hæc respon. quamuis de concilio Basilien. bene posset admitti: at vero de concilio Constantien. non ita: nam quoad illud primum, et secundum dictum scandalosa est nec videtur vera. Tum primo quia concilium hoc vti legitimum habetur in Ecclesia Roman. ab omnibus fere et vt tale veneratur: quia et tempore scismatis vbi nullus erat certus Papa legitime potuit celebrari: et ita in principio, medio, et fine eius legitimum fuit vt infra etiam quæst. 6. 41. de hoc agitur. Tum secundo quia eius approbatio facta per Martinum quintum de toto ipso concilio indistincte loquens et de decretis eius non est cur ad eius partem restringatur, neque per hoc scisma, sed vnio et legitima ipsius concilij etiam in principio et medio celebratio facta approbatur. Tum etiam tertio quo ad illud tertium dictum, quia dum generaliter approbantur omnia eius decreta non autem tractata in materia fidei: iam non solum decreta formaliter sed etiam materialiter tantum in materia fidei expresse approbantur. Nam et dum ius non distinguit nec nos distinguere debemus. vt in capitul. solite. de maiori. et obedientia dicitur, et quidem falsum videtur quod nisi Papa diffiniendo dicat se id de fide credendum aut sub anathemate in oppositum credentes diffinire, non sit hæreticum oppositum tenere, vt supra quæst. 3. in fine argumentorum dub. 2. et. 3. latius habetur.

Impugnatio predictæ responsionis.

¶ Ideo secunda respon. Iacobatij lib. 10. articulo septimo in responsione ad. 25. argumentum prime opinionis et articul. 6. et libro quinto articul. 16. et aliorum paucorum est quod illud decretum concilij Constantien. non fuit generale pro omnibus concilijs in quacunque materia decerneretur: sed solum particulare pro illo concilio et in illa materia, vbi de tollendo scismate agebatur. Neque Martinus quintus, neque alius Papa approbauit nisi ea quæ consiliariter idest a toto concilio pleno ibi decreta erant, quale predictum decretum de Papa non fuit sed ab vna tantum obedientia vt supra dixerat. Caietan. Sed certe nec hæc respon. satisfacit, quia supra dictum decretum expresse loquitur etiam de inobedientibus statutis illius et cuiuscunque alterius synodi generalis super premissis causis et de reformatione morum et alijs de quibus ibi agitur. et ita decretum generale videtur. Resp. 2.

¶ Igitur sit tandem tertia meliorque responsio quod decretum illud est quidem generale pro omnibus concilijs generalibus et pro omnibus causis de quibus ibi loquitur, scilicet in his quæ pertinent ad fidem et extirpationem scismatis et reformationem Ecclesiæ: ita quod si ei tunc non prouideretur esset in perniciem illius, de quibus infra quæstione sexta et decima latius agitur quomodo tunc concilium generale etiam inuito Papa posset congregari: et eius diffinitioni potius quam Pape in huiusmodi standum est. Vti superius in prima parte tertiæ opinionis quæ hic defensatur dictum est. In his casibus locum habet et intelligitur decretum illud Constantien. et est validum et verum et non in alijs. Et ita tandem respondet pius Papa secund. in Bulla. in minoribus. Vbi retractat opinionem quam ante quam Resp. 3.

esset

esset Papa tenuerat quod concilium esset supra Papam, et ita nihil inde concluditur contra secundam partẽ predictæ tertiæ opinionis quæ de potestate tantum iurisditionis agit, ideo quod in eodem decreto constitutiõ subsequitur de punitione contumatium, debet apte et proportionabiliter intelligi secundum varias materias et personas: ita videlicet quod alij omnes debite puniantur si non obediant. Papa autem certus non tamen hæreticus sed alias scandalosus et nociuus. Ecclesiæ si non sit obediens cõcilio predicto tũc non quidem facto depositionis vel punitionis iurisditionisq; super eum quæ in concilio nulla est. Sed verbo tantum reuerenter quamuis publice reprehendendus est, vt ad Gala 2. Petrus a Paulo fuit reprehensus: ipsius etiam abusionibus vt infra. quæst. 10. prouidere atq; resisti debet. Si autem Papa hæreticus aut scismaticus vel incertus sit, tunc per factum ipsum depositionis quando deponendus est, et non aliter ante quam deponatur puniri potest, vt de hoc infra quæst. 11. Latius agitur, et in hac Respon. Caie. et Iacobatius. Vbi supra cum multis alijs doctoribus tandem consentire videntur quamuis non satis se declarauerint.

Respon. ad confirmatio. ¶ Ad confirmationem supra positam ex Martino. 5. Respon. quod illa comparatio inter Ecclesiam vniuersalem et ecclesiam Roma. aut intelligitur cum suo capite Papa vtrobiq;: aut sine eo. Si cum Papa: tunc neutra supra alteram est: quia ratione Papæ qui in vtraq; includitur, eadẽ quoq; suprema potestas in qualibet illarum est: sed neq; tunc apta ipsius ad se ipsam esset comparatio. Sine Papa vero Ecclesia vniuersalis vt totum est super omnia: deinde concilium generale legitimum illam representans esset supra omnes particulares Ecclesias etiam supra ipsam Romanam Ecclesiam sumptam sine Papa, sed tunc non esset integra et perfecta Ecclesia vniuersalis neq; Romana sine Papa Capite suo: et ita neq; ipsa Ecclesia Romana dicenda esset alia Ecclesia neq; vna Ecclesiarum orbis, neq; simpliciter verum esset. neque sequeretur quod concilium esset supra Roma. Ecclesiam. Item ex hoc quod ibidem Papa dicitur habere primatum super omnes Ecclesias particulares, non negatur ipse primatus supra totam Ecclesiam vniuersalem. Sic Respondet Caietanus. Iacobatius aũt lib. 10. articu. 7. in Respon. ad. 14. argum. superaddit quod predicta condẽnatio facta per Martinum. 5. potius facit pro prefata tertia opinione quæ hic defensatur. Nam illic Papa duo facit. 1. condẽnat errorem VVicleff dicentis Ecclesiam Rom. non esse super omnes alias Ecclesias, est enim super omnes alias ratione Pape capitis sui et omnium, Secundo dicit errorem esse si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam vel concilium generale: pro quanto inde videtur sequi alius error negans primatum Pape supra omnes etiam supra totam vniuersalẽ Ecclesiá. Hæc ille.

Argumentum decimum. Decimo contra eandẽ secundam partẽ tertie opinionis arguitur. Nam si conciliũ potest supra Papá in casu hæresis vti supponitur. Ergo eodem iure eademq; ratione poterit in alijs casibus in quibus vastaret vel scandalizaret Ecclesiam.

¶ Confirmatur primo, quia Papa tenetur se a scandalo purgare, vti quidam summi Pontifices fecerunt puta Sixtus. Leo. Symachus. et Damasus vt habetur. 2. quæst. 7. ca. auditum. ca. nos si, et ca. omnibus. Et. 2. quæst. 4 ca. mandastis. Hoc autem. Fieri nequit nisi coram iudice qui sit Pape superior, scilicet coram concilio. ergo. ¶ Confirmatur. 2. quia beatus Petrus compulsus est rationem reddere de suo ingressu ad Centurionem, vt actu. 11. habetur.

Respon. ad decimũ argumentum. ¶ Respon. ad decimum argumentum negando consequentiam, non enim est eadem ratio et ius vtrobiq;. Nam in casu hæresis Papa iure diuino vel statim cadit a papatu, vel incipit cadere, et efficitur minor quolibet fideli, vel potius subijcitur concilio vt ab eo possit iudicari vel declarari secundum varias super hoc opiniones. Vt infra quæst. 11. Latius habetur. secus in alijs criminibus est.

¶ Ad primam confirmationem Respon. dupliciter. 1. Secundum Alexan. de alis, et Turrecrem. lib. 3. de Ecclesia. cap. 101. et alios negando maiorem, nam illi Pontifices ex supererogatoria humilitate se ab illis infamijs purgauerunt vt scandalum vitarent: sed non tanquam coram iudicibus ordinarijs vel superioribus id vt subiecti fecerũt. Ad quod facit. ca. nos si. 2. quæst. 7. Secundo modo distinctius quamuis in idem recidat, Respon. quod licet iure diuino sicut et illi Pontifices fecerunt Papa se hoc vel illo modo coram his vel illis ad scandalum vitandum vt oportet purgare teneatur: non tamen tenetur humano iure. i. non tenetur formam iuris seruare: sed potest vti libuerit hos vel illos, hoc vel illo modo ad id eligere, et ita illa minor falsa est.

¶ Ad secundam confirmationem ex actuum 11. ca. Respon. quod illa compulsio vel disceptatio eorum tantum erat qui erant ex circuncisione contra beatum Petrum, quæ nullam superioritatem sed ambiguam et tumultuariam emulationem presefert, vt patet ibidem et actu. 15. ca. Item reprehensio Pape non factis sed verbis reuerenter facta vt oportet licita est etiam subditis, vt Galat. 2. de Paulo supra dictum est. Nec hoc arguit vllam superioritatem. Quãto magis quod in. 2. q. 7. ca. Petrus. ipse beatus Petrus noluit sua auctoritate vti: sed humiliter reddere rationem.

Argumentum vndecimum. Vndecimo contra eandẽ secundam partẽ tertie opinionis arguitur. Nã, distin. 99. ca. prime sedis. habetur quod nec ipse papa appelletur vniuersalis, inde ergo videtur quod beatus Greg. ea distin. ca. nullus. et ca. ecce. nolens se vniuersalem prelatum Ecclesiæ appellari non locutus

tus est ex humilitate, vt multi dicunt : sed ex necessitate, quia. s. concilium predictum ita prohibuit tanquam supra Papam potestatem habẽs cui vir sanctus obediuit. Et id rationabiliter: quia scilicet plusquam ratio, officiumq; papale exigit illo nomine vniuersalis sibi prebetur, dum supra totã Ecclesiam potestatem habere significat.

¶ Et confirmatur .1. quia non minos iuris habet Ecclesia in clauibus sibi datis a Christo quã in suis rebus temporalibus. Sed horum dominiũ maxime immobilium principaliter est in ecclesie communitate, cum ipse etiam Papa non sit dominus sed Dispensator eorum secundũ Tho. 2. 2. q. 100. artic. 1. ad. 7. Ergo similiter Ecclesia principalius habet claues et potestatem Ecclesiasticam quam ipse Papa.

¶ Secundo confirmatur. quia beatus Petrus et Ioannes actu. 8. tanquam inferiores ab illo concilio seniorum et apostolorum missi sunt, ergo similiter Papa ipso concilio inferior est.

¶ Ad vndecimum argumentũ. resp. secundum Thom. in opusculo. 19. contra impugnantẽ religionem. ca. 4. quod Papa approbans dictum conciliũ prouinciale in cap. prime sedis. ideo se prohibet vniuersalem appellari: non quia nõ habeat supremam auctoritatem a Christo immediate supra omnes et totam Ecclesiam: sed quia non preficitur cuilibet Ecclesie particulari vt proprius et specialis Episcopus vel prelatus illius: quia sic cessarent omnium aliorum prelatorum potestates. Sed hoc non obstante, Papa vere est Pontifex Ecclesie Rom. Et totius Ecclesiæ prelatus vniuersalis, vt habetur in ca. in nomine domini distin. 23. et ca. quãuis. distin. 21. et ca. Sacro sancta, distinct. 22. et ca. rogamus. 24. q. 1. et alibi sepius sic appellatur. Non tamen vult beatus Gregorius sic appellari, propter rationem supradictam, ne. s. videretur velle alijs adimere nomen et potestatem Pontificatus: et ad vitandum huius nominis ambitionem quã aliqui Patriarche et Archiepiscopi, grecorum male affectabant. Ideo humilitatis exemplum illis exhibuit, vt in li. 4. registri, ca. 76. vsq; ca 80. constat manifeste. Immo et in primitiua Ecclesia, nomina Episcopi Archiepiscopi et Pape communia erant, nam omnes hi et Patriarche Papæ vocabantur, et econuerso, vt videre est in Epistolis sancti Cypriani et apud sanctum Epiphanium heresi. 68. et apud alios antiquos, et in ca. sane. ver. Itẽ Romanorum. 24. q. 2. Secundum gloss. et domini. ibidem. et in ca. si Papa. distin. 40. sed non propter hoc suprema Pape potestas supra totam Ecclesiam ab illis negata est.

Respon. ad vndecimum argumentum.

¶ Ad primam cõfirmationem resp. negãdo cõsequẽtiam. Quia alio modo et alio iure habetur dominiũ et ius in bonis temporalibus quã in clauibus. Nã potestas iurisditionis est, monarchica a Christo collata primo et immediate ipsi Pape in beato Petro, et eo mediante ipsi Ecclesiæ vt supra dictum est. Dominiũ autẽ rerum est a donatoribus hominibus transferentibus illud in cõmunitatem Ecclesie et non in personã Pape, sicut in Ecclesijs particularibus contingit quod in Episcopo suo habent potestatem iurisditionis nõ autem dominium rerum suarum.

¶ Ad secundã confirmationẽ ex actuũ. 8. respõ. quod ex hoc quod quis mittitur ab aliquo, neq; sequitur formaliter missum esse aut procedere ab illo, neq; esse inferiorẽ illo. Nã secundũ doctores, in primo distin. 15. et. 16. Spiritus sanctus mittitur ad extra a se ipso, et filius etiã a se et a spiritu sancto, et tamẽ nõ est a se ipso neq; inferior ipso mittẽte, quãuis gratia materie in diuinis bene valeat, filius mittitur a patre vel a spiritu sancto ergo est ab illo, vel aliquo modo inferior illo. s. quoad humanitatẽ. Sed in proposito nõ valet, Petrus fuit missus ab apostolis vel a cõcilio. ergo est ab illis vel inferior illis, vt dictum est. Vel alio modo secundũ Florent. 3. par. sum. tit. 23. ca. 3. §. 7. resp. negãdo antecedẽs, et consequentiã, nam missio quæ fit per auctoritatẽ mittentis arguit superioritatẽ supra ipsum qui mittitur: nõ autem ea quæ fit per consilium, suasionem aut consensum socialem, qualis fuit ea quæ actuum. 8. facta est.

QVÆST. quinta, Vtrũ Papa nõ quidẽ hæreticus sed alias Criminosus scãdalosus et perniciosus ecclesie symoniacus vẽditor beneficiorũ et per legũ dispẽsationes iniquas vastãs ecclesiã, possit deponi aut in concilio puniri. Quæst. 5.

¶ Respon. In hoc triplex est opinio. 1. quod sic deponi potest et accusari de hoc si bis aut ter admonitus a cardinalibus et Episcopis vel etiam a regibus incorrigibilis adhuc in scandalum et perniciem Ecclesiæ permanet. quodq; ad hoc faciendum potest eo inuicto concilium generale per supradictos congregari, quando ad eorum reuerentem requisitionem ipse Papa illud congregare noluerit. ¶ Rationes huius opinionis sunt illæ quæ inferius in argumentis contra tertiam opinionem subsequentem tanguntur atq; soluuntur. Hanc opinionem tenent, panor. in ca. significasti. de Electio. et in ca proposuit. de concessi. preben. et ca. quoties de symonia. et in ca. sicut. de iure iurando. Et in defensione consilij Basileñ. et Petrus de Ancharrano. in tractatu, scismatis, et Ludouicus Pontanus in consilio. 523. et Mathesill. in additionibus ad dominum Anton. Debutrio. in. 5. Charta. Et Felinus in cap. nihil. de prescriptio. et Alexandrinus in ca. in summa distin. 17. quãuis in capitul. si Papa distinctio. 40. postea oppositum sensit. Item Dominicus in dicto capitul. si Papa Item Baldus in capit. clim, de rescriptis. vbi etiam latius de hoc agit. Item Decius in consilio. 151. columna. 3. et multi alij Canoniste cum Ioanne de Imola in capit. proposuisti, de concess. preben.

et Petrus

Et Petrus Cameracen. in tractatu de potestate ecclesiastica, in nona charta. Vt etiam refert Iacobatius vbi infra. Item hanc opinionem tenent multi theologi, et Almayn de potestate Papæ, et Olram in dialogis, et precipue in errores contra Ioan. 22. ca. vlt. Et expressius Gerson in. 1. par. de auferibilitate Papæ. et contra Petrum de Luna in dict. 22. contra. 22. articulos eius.

¶ Sed hæc opinio non est tuta: et forte neq; vera: et maxime his temporibus periculosa est, vbi Lutherani contra sanctam sedem Apostolicam furiose debaccantur, et per rationes que in. 3. opinione habentur efficaciter impugnantur.

Opinio. 2. Opinio secunda aliquantulo modestior est, quod si Papa sit ita scandalosus et incorregibilis quod generaret scandalum fidelibus circa fidem, non quidem predicando aut docendo pertinaciter hæresim, nam de hoc esset idem iudicium ac si hæreticus esset, de quo infra. quest. 11. agendum est: sed si solum sua mala vita scandalosa et incorregibilis existat: ita quod sepius monitus quotidie peius viuit, ita quod generat suspitionem apud fideles quod male sentit de fide nõ credens esse peccatum id quod sic scandalose et incorrigibiliter agit, aut quod non est iudicium vel alia vita atq; punitio post mortem. Tunc ergo et non in alio casu citra heresim dicit hæc opinio quod ex quo per suum factum notorium Papa redditur de fide suspectus, prius monitus a supradictis in prima opinione, potest et debet interrogari quomodo sentiat de fide, et an sentiat supradicta esse peccata, et aliam vitam atq; iustum dei iudicium: nam ad dignitatem suam Papalem spectat ea declarare. Et ad hoc potest cogi per reges vel per imperatorem qui sunt fidei defensores, vt inuenitur vigesima quinta. quest. prima. capit. sata gendum. Quod si Papa respondere et se declarare noluerit: tunc si reuerenter requisitus noluerit Cõcilium congregare, poterunt Reges cum Cardinalibus et Episcopis illud eo inuito celebrare: et ibi Concilium ipsum contra illum tanquam de fide suspectum procedere potest cogendo vt de fide respondeat. Quod si noluerit, imponatur illi purgatio, vt secunda. quest. prima. capit. primo. Et secundum iura decernitur: quod si se adhuc purgare vel emendare noluerit: tunc contra ipsum tanquam de fide suspectum procedi potest etiã illum deponẽdo, secundum capit. excommunicamus. t. de hereticis. et eodem titulo lib. 6. cap. cum contumacia. Et ratio huius opinionis est. Quia par est a fide exhorbitare, et alios verbo: vel exemplo, a fide deijcere. secunda. quest. septima. cap. quis ex vobis. alias. ca. Paulus.

¶ Hanc opinionem tenent Ludouicus in consi lio. 513. et Rossellus in sua monarchia tractatu secundo de forma eligendi Papam, charta. 9. et in tractatu Concilij, in questione, Vtrum sententia Pape preualeat sententie Concilij, colun. 20. dicens etiam ad hunc sensum esse glossam in cap. si Papa. distin. 40. pro hac opinione. et. cap. fina. distin. 30. Et hoc idem tenet Egidius in eodem ca. si Papa. cum quibusdam alijs. et Iacobatius vbi infra dicit hanc opinionem esse probabilem quanuis in ea non permaneat.

¶ Dicitq; hæc opinio quod licet Papa non ligetur iuribus supradictis et alijs eiusmodi agentibus contra contumaces tanquam contra de fide suspectos: ex quo est supra omne ius positiuum: ligatur tamen ratione et iure naturali illorum iurium presupposita fide. Secundum notata in ca. 1. de probationibus. et iure diuino subijcitur Concilio ratione heresis de qua se suspectum reddit, vt de hoc infra. questione. 11. latius. ¶ Sed certe neq; hec opinio videtur sicut nec prima propter easdem rationes. Et quia nisi in casu proprie et vere hæresis manifeste et non solum presumpte Papa non habet superiorem in terris, vt infra in tertia opinione hoc latius probatur. Alij autem etiam prelati ex quo habent superiorem in terris vtiq; possunt de omnibus criminibus etiam presumptis iudicari. Et ad hoc videtur expresse. cap. si Papa. distinctione. 40. et ibi glossa. Nunc autem pertinacia in quocunq; alio peccato ab heresi proprie sumpta, puta in adulterio, symonia. &c. non facit propriam hæresim sed presumptam. vt infra in responsione ad primum argumentum contra tertiam opinionem habetur. Et contingere potest quod Papa non vere hæreticus quanuis incorregibilis et suspectus esset: et ita periculose verus Papa deponeretur, vt inferius in tertia opinione sequenti probatur.

Opinio. 3. Ideo est tertia opinio in qua tandem standum est, quod verus et indubitatus Papa, excepto crimine proprie hæresis et scismatis quod veram et propriam hæresim habet annexam, pro nullo alio crimine quantumcunq; scandoloso et Ecclesiæ pernicioso et pro nulla alia causa potest etiam in Concilio deponi: quanuis ibi denunciari et moneri, reuerenterq; reprehendi a Concilio et Regibus et Cardinalibus possit et debeat.

Ratio. 1. ¶ Probatur tripliciter. Primo, quia nullus nec ipsa vniuersalis Ecclesia neq; Concilium illam representans habet potestatem supra Papam: neq; ipse potest ab aliquo iudice in terris iudicari siue puniri pro quocunq; crimine vel causa quacunq;, excepta propria hæresi et scismate eam annexam habente, vt patet ex supradictis in quarta questione precedente, secundum capit. nemo. capit. aliorum. capit. facta. &c. nona. quest. tertia, et capit. licet. de electione. et. ca. tãtum. et. ca. nunc autem. distinctione. 21. et. cap. si Papa. distinctione. 40. et secunda. quest. septima. ca. oues. et sexta. quest. prima. cap. oues. et tandem in. ca. electionem. distinctione. 79. vbi sic dicitur. Electionem summorum pontificum sibi soli dominus reseruauit. et ibi vide glossam. et in capit. si quis pecunia. distinctione. 79.

¶ Nec obstat primo dicere quod predicta iura intelliguntur regulariter, excepto quando

Papa cōmittit in Ecclesiam eam scandalizando, tunc enim non debet gaudere suo priuilegio.secū dum ca.Suggestum.de decimis.et ibi glosa. Hoc inquam non obstat. Quia ibi loquitur de priuilegio concesso a superiore alicui loco vel personis. Hic autem non est priuilegium superioris,sed lex ordinaria a Christo statuta id Papæ vicario eius concedens,non personæ sed dignitati Papali:quæ non nisi per ipsum Christum reuocari vel destrui potest.

¶ Nec obstat.2.quod mutata qualitate personæ mutatur et mens concedentis illi eam potestatē: vel potius reuocata intelligitur illa potestas.l.sicut Cornelius.ff de solutio.et ca.quemadmodum. de iureiurando.Hoc inquam non obstat,quia potestas Papæ a Christo non est concessa cum tali cō ditione etiam tacita:neq; id probari potest sed potius oppositum,vt infra in respon.ad tertiū argu. ad tertiam eius confirmationem habetur.

¶ Nec obstat tertio,quod sicut ex dictis iuribus solum habetur quod nulla persona particularis possest ius dicere in Papam:non autem excluditur Ecclesia vel Concilium generale. Hoc inquam non obstat,quia ibi generaliter etiam Cōcilia expresse declarantur non habere potestatem iudicandi Papam,vt cōstat in dicto ca.nemo. q.3.vbi dicitur quod nec ab omni clero et populo potest iudicari,et in.ca.nunc autem.21.distin. expresse loquitur de Concilio.et in.ca.eiectionem.distin.79. vt superius eius verba referuntur.

¶ Nec obstat quarto,quod iudicium Cōcilij vniuersalis Ecclesiæ,non hominum sed ipsius dei est, et ita per dicta iura non excluditur,vt patet in omnibus Concilijs quorum gesta a Spiritu sancto dicuntur,et actu.15.ca.placuit Spiritu sancto et nobis.&c.et Leo Papa in epistola.28.ait. Contra paternorum canonum et Spiritus sancti statuta in Concilio Niceno, non potest quis vllis suffragijs adiuuari. Hoc inquam non obstat,quia non est iudicium dei immediate de quo supradicta iura loquuntur:sed mediate.i.mediante ministerio et iudicio hominum in Cōcilio quamuis a Spiritu sancto specialiter directo et illuminato, de quo omnia Concilia locuntur:sicut et absolutio sacerdotis dicitur iudicium dei.11.q.3.ca.nemo.et de poeni.distin.1.ca. verbum.et ibi.glo.et de cōsecratio. distin.4.ca.aliud.ca.quomodo. Quia auctoritate dei id facit sacerdos cuius minister est. Illud autē Actu.15.speciale et immediatum iudicium siue decretum fuit Spiritus sancti,sicut et alia quæ Apostolis facienda reuelauit. A quo decreta differunt et iudicia Conciliorum nostrorum que sunt hominum immediate vt dictum est.

Ratio.2. SEcundo principaliter idem probatur.Nam cū supradicta iura expresse et generaliter dicant quod excepta hæresi, pro nullo alio crimine Papa iudicari aut deponi potest:es nullum ius specialiter aliud excipiat aut cōcedat. Igitur nec nos excipere debemus. Secundum.ca.solitæ. de maiori.et obed.et glo.ibidē.et in.ca.consuluisti.2.q.4. Si dicatur quod iure diuino vel naturali prædicta exceptio facta est vt in argumentis inferius probatur.Contra quia ibidem in responsionibus ostenditur quā insufficienter probatur intentū,quodq; nullum ius ad idem sit.Item etiam si adhuc id probabile esset:at vero cum non sit certum sed opinatum quod iure diuino vel naturali fieri debeat prædicta exceptio;vtiq; fieri non deberet nisi vbi doctores fere omnes sicut in casu hæresis eam exceptionem approbarent Nam in dubijs, maxime vbi periculum est agendi contra ius diuinum,etiā si oppositæ opiniones essent æque probabiles: tunc tutius et certius eligendum est,vt in.ca.iuuenis.de sponsalibus.habetur. Nunc autem in casu presenti periculum est agendi contra ius diuinū, spoliando verum et certum Papam sua possessione quam constat habere. Es æque aut magis probabile quam oppositum est quod id fieri non potest,vt ex dictis constat atq; dicendis: ergo id fieri nō potest.¶ Quod et confirmatur primo.Quia sicut doctores simul et Ecclesia cōmuniter dicunt in casu matrimonij quando de eius validitate dubitatur.in.ca.dominus.de secun.nuptijs. et ca.inquisitioni.de senten.excōmu. et per totum titulū de restitutione spoliato.quod nullus est expoliandus a sua possessione, quousq; de iustitia vel iniustitia causæ constet sufficienter. Ita ergo similiter in hoc casu depositionis Papæ dicendum est:quia eius cum Ecclesia matrimonium est spirituale,vt in ca.inter corporalia.et ca.de trasla.episcopo. es 7.q.1.ca.sicut vir.de hoc latius habetur. ¶ Quod etiam secundo confirmatur. Quia si in casu præ dicto Papa criminosus deponi posset:certe doctores frustra laborarent querendo alia remedia quibus prouideretur Ecclesiæ quando Papa citra hæresim esset perniciosus eidē, si certum esset quod poterat deponi.Igitur si id dubium et incertum, vtiq; et periculosum est dum oppositum est probabilius,ac perinde fieri non potest. Nam es qui amat periculū peribit in illo. Eccle.3. et ad Ro.1. Non sunt facienda mala vt veniant bona,nedum vt mala caueantur.

¶ Quod et tertio confirmatur. Nam in casu hæresis dubium est,vel saltem non est certū sed opinatum quod Concilium possit deponere Papam, vt patet infra.q.11. Ergo a fortiori in casu aliorum criminum citra hæresim idem magis dubium est aut incertum : et per consequens tutius tunc est eligendum:maxime vt diximus dum ipsum æque aut magis probabile est,vti superius.li.2. de ignorantia.questio.3.latius habetur.

TErtio idem probatur. Quia nusquam legitur quod certus et indubitatus Papa non hæreticus nec scismaticus pro alijs criminibus quantumcunq, scandalosis et perniciosis Ecclesiæ, aliquando depositus aus punitus fuerit ab aliquo legitimo Concilio:quāuis ibi fuerit accusatus, purgatus et reprehensus,et aliter circa hoc prouisum sit. Vt patet distin.21.ca.nunc autem. de Marcellino Papa idolis thurificante cum scandalo Ecclesiæ,licet Ratio.3.

sic licet ex metu id fecerit. Nam si tempore scisma tis in Concilio Constantien. fuit Papa depositus non fuit propter periurium aut aliud crimen: sed quia verba quædam heretica dixerat que illud scisma nutriebant: et nec certus et indubitatus Papa erat. Quanuis Rossellus in sua monarchia quoad hoc aliter dixerit. Similiter si Henricus imperator deposuit Benedictum. 9. et duos alios summos pōtifices et fecit eligi Clementem secundum, vt legitur in chronicis Romanorū: hoc ideo factum est quia illi scismatici erant et scisma fouabant in Ecclesia nec erant Pape indubitati. Item quid facit ad rem vbi de iure queritur, si imperator ille de facto id fecit violenter? si neq; a Concilio iuridice neq; legitime id factum est. Igitur si nunquam ab Ecclesia neq; ab vllo legitimo Concilio id legitur factum esse: constat id fieri non posse: Nam in rebus fidei morum et sacramentorum hoc argumantum validissimum est. In simili casu vel causa contingente nunquam factum est. Ergo nec fieri licite potest. Nam periculose et illicite fit quod sine auctoritate aut ratione sufficiente vel manifesta vel exemplo ipsius Ecclesie, in re dubia vel periculosa et magni momenti fit, vt superius probatum est. Ideo enim Damasus Papa in epistola. 3. tollendos censuit corepiscopos quia non habent fundamentum in Euangelio, vt ibidem late prosequitur. Ad quod etiam facit glossa in capit. peruenit. distinctione. 93. et capit. consuluisti. et capit. monomachiam. secunda. quest. quarta. et capit. hanc. decima. quest. prima. et cap. amputato. vigesima quinta. quest. secunda. et capit. contra morē. distin. 100. et textus ipsius cap. inter corporalia. de translatione episcopo. id dicit expresse. Itē distin. vigesima prima. cap. nunc autem. Item hoc eodē argumento expresse vtitur beatus Thomas, secunda secunde. quest. decima. art. octauo, et duodecimo. ad probandum quod nec infideles violenter ad fidem trahendi sunt: neq; paruuli eorum ipsis inuitis baptizandi sunt. quia inquit, Ecclesia nunquam hoc facere consueuit, sed generaliter id potius facere prohibet. distinct. 45. cap. de iudeis. et cap. qui syncera. et cap. quid autem. vbi dicitur. Noua et inaudita est ista predicatio que fidē verberibus exigit, &c. Ergo similiter de Papæ depositione predictum valet argumentum. Id quod expresse etiam in proposito habetur in. 8. synodo generali. actione. 7. vbi referuntur et approbantur decreta Adriani Pape dicentis. Romanum pontificem de omnium Ecclesiarum presulibus iudicasse legimus: de eo vero quenquam iudicasse non legimus. Hæc ibi.

Not.

¶ Hanc opinionem expresse tenent beatus Thomas in. 4. distin. 19. q. 2. et Florēti. 2. par. sum. titu. 23. capit. 5. et titu. 24. capit. 2. et Palude cum Caietano, in quodlibeto de Papa. libro. 3. capit. 98. et sequen. et in capit. si Papa. distin. 40. vbi ait dicit Hugonem de Sancto Victore, et Alexandrum de Ales, Bonauē. Richardum, et theologos communiter tenere hanc opinionem. Et de iuristis Vlricus in sum. lib. 6. tractatu. 3. cap. 15. 17. et Imola in Clementina. Ne Romani. de electione. colum. 17. et Panormita. in cap. graue. de prebendis. quanuis alibi et sepius tandem tenuerit oppositum, cum prima opinio supra posita ibi videatur. Item Inno. in. ca. ex parte. de verborum significatione. et Ioan. Andre. et Cardi. et Hostien. in. ea. proposuit. de concessione prebende. et Archidy. et do. Anto. et Alexandrinus ibidem. et in capit. si Papa. distinctione. 40. et glossa in capit. si quis pecunia. distinctione. 79. et in capit. electionem. eadem distin. et in cap. 1. de renuntia. lib. 6. et in capit. si Papa. distinctione. 40. expresse dicens, quod Papa notorie criminosus et perniciosus Ecclesie accusari quidem potest, deponi autem nisi pro vera heresi non potest. Hæc ibi. Quanuis aliqui male dicant glossam ibidem tenere primam opinionem quod scilicet deponi potest. Item Ioan. Parisinus de potestate Pape et Rossellus in sua monarchia tracta. 2. cum hac tertia opinione tandem sunt: quanuis iste Rossellus paulo inferius ibidem vel sibi contradicens vel potius se ipsum limitans cum secunda teneat opinione suprapposita. Deniq; hanc tertiam opinionem tenent Iacobatius, libro. 9. articulo. 12. et Syluester titul. Papa. quest. 4. quest. 15. et titul. Concilium. quest. 3. et innumeri alij doctores vtriusq; iuris. Ideo autem nos tantam turbam doctorum tecensere curauimus, tum vt hanc opinionem communem esse probaremus: tum etiam quia vt nos latius in alio nostro tractatu de ignorantia. quest. 3. egimus ceteris paribus auctoritas plurium grauiorumq; doctorum opinionem magis probabilem atq; necessario in fide et moribus tenendam facit.

Argumentum primū contra hanc tertiā opinionē arguitur quincupliciter. Primo, quia secundū omnes Papa hereticus potest in Cōcilio deponi, quanuis in modo sit varietas opinionum. Sed incorrigibilis, pertinax, et maxime si simul scandalosus Ecclesie sit post debitas monitiones in quocunq; crimine sit contumax et de heresi suspectus et hereticus presumptione iuris et de iure: contra quam non admittitur probatio. vt habetur distinctione. 38. capit. si qui sunt. et distinctione. 45. capit. sed illud. et capit. fina. de penis. et capit. ad apostolice. de sententia et re iudicata. libro. 6. et glossa ibidem. et in capit. nouit. eodem tit. et talis punitur vt hereticus si se non purgat sufficienter et emendat. capit. excommunicamus. 1. de hereticis. et capit. cum contumacia. eodem titu. libro. 6. et de purgatione canoni. Ergo similiter de Papa dicendum est quod depositione puniri potest. Argū. 1.

¶ Ad primum argumentum respon. negando consequentiam. Nam propter hanc heresim tam presumptam vel propter suspitionem heresis huius, qualē facit incorrigibilitas et cōtumacia vt probatū est, Papa iudicari nō potest neq; depo ni, neq; puniri neq; ad purgatiouē cogi, vt supra Resp. ad. 1. argu.

q. 4 in.

quest.4 in respon. ad decimum argumentum dictū est:nisi pro propria hæresi proprie & stricte sumpta,aut quando de illa vehementer suspectus esset.Ius autem cōmune positiuum omnes alios, non autem ipsum Papam ligat aut comprehendit qui supra ipsum ius humanum est.

Argu.2. Secundo ad idem arguitur. Nam si Papa in casu predicto deponi non posset,hoc esset primo quia non habet superiorem in terris a quo iudicari et puniri posset,vt dicunt iura superius allegata. Aut secundo, quia ratione scandali aut nocumenti maioris posset pro hæresi non pro alijs criminibus puniri atq; deponi. Aut tertio, quia non reperitur lex que talem exceptionē a iure diuino siue communi faciat aut concedat,vt scilicet Papa pro talibus criminibus aut perniciosus Ecclesiæ, deponi posit,sicut de hæretico reperitur. Sed nihil horum obstat quin deponi posit. ¶Nam non primū,quia scilicet non habet superiorem , quia eadem ratione non posset pro hæresi propria iudicari vel vllo modo deponi,quod tamen non cōceditur ab ipsis doctoribus de hac tertia opinione. ¶Neq; secundum obstat,scilicet ratione scandali et nocumenti maioris in crimine heresis quam in criminibus alijs.Nam si esset heresis oculta nō noceret Papa nisi sibi ipsi , nec alios scandalizaret, maxime si ipse hereticus oculus dūtaxat esse vult et in publico recte doceret et recte regat Ecclesiā, quia sua sic interest qui solū tenet heresim Lutheranam quod Papa nullam habet potestatem in Ecclesia. Et tamen iste hereticus ocultus si probari posset aut si suspectus sit potest iuridice accusari, iudicari,atq; deponi secundum cōmuniter doctores in ca.si Papa.distin.40.et.ca.in fidei fauorem. de hereti.lib.6. Ergo etiam propter alia crimina scandalosa et Ecclesie perniciosa. ¶Neq; tertium obstat quod scilicet non reperitur in iure talis exceptio sicut de heresi reperitur. Probatur dupliciter.Primo,quia ipso iure diuino et naturali ea exceptio facta est.Nam pro saluando toto corpore Ecclesie,etiam ipsum caput lesum aut putridū cauterizandum est. Et ipso iure cuilibet personæ et reipub.licitum est se defendendo ligare et occidere inuasorem iniustum etiam Papam furiosum cū moderamine inculpate tutele . Ergo a fortiori ipsum Papam deponere quando aliter Ecclesia siue Concilium sibi ab eius nocumento predicto cauere non potest. Hæc consequentia dupliciter probatur.Tum primo Math.18.Si oculus tuus,id est quātumcunq; nobile principaleq; membrum sit scādalizat te erue eum et proijce abs te.et.2.q.7. ca.sicut.2.et.24.quest.3.ca. ecce autē. vbi dicitur. Ne effectus caput populi alios exemplo suæ perditionis interficiat.et.11.q.3. ca. ita corporis. dicitur, Ne positus ad gubernationem populorum efficiatur ruina multorum.et Galat.5. Vtinam abscindantur qui vos cōturbant.et.1. ad Corinth.5. Si quis nominatur auarus, fornicator.&c. Cum huiusmodi nec cibum sumere , et auferte malū.s. hominem de medio vestrum. Tum secundo probatur illa consequentia. Quia per concesionem factam Pape et legem generalem quod in Papa sit suprema potestas et a nemine posit iudicari,non derogatur lex alia naturalis:sed potius salua intelgitur et excepta iam de defendendo se ipsum cōtra inuasorem,quam etiam quod ipsum reipubli. principem perniciosum ipsa respublica deponere et abijcere posit quando aliter per industriā humanam sibi prouidere non potest.Nam et hac ratione bea:Tho.2.2.q.10. ar. 8.et.12. et Duran. et Palu.alijq; doctores in.4.distin.4. et Richar. distin.6.et Soto.distin.5.q.1.ar.10 tenent,infideles cogi non posse ad fidem et baptismum suscipiendum,neq; ipsis inuitis paruulos eorum esse baptizandos:quia preceptum diuinum de predicando Euangelium et fidem et de salute anime proximi procurānda intelligitur saluo iure naturali, ne scilicet per hoc alicui in persona vel rebus ad se pertinentibus vlla vis aut iniuria fiat. Ergo similiter in proposito debet intelligi suprema Pape potestas,vt dictum est.

¶Item secundo probatur illa exceptio. Quia reperitur facta iure canonico pro criminibus alijs scandalosis. Immo et sine crimine pro vitando scandalo reipubli.vt patet in.ca.nisi cum pridem. de renuntia.vbi ratione magni scandali episcopus cogitur renuntiare.et in.ca. presbiterum. et alijs cap.de cleri.egrotan.et.ca.t. de corpore vitiatis. sacerdos deponitur.et in.ca.episcopus.distin. 47. et.ca.si quis episcopus.et.ca.de his.et.ca.1.distin. 50.et.ca.tantum Daniel.distin. 81. propter vsurā et alia crimina scandalosa episcopus deponitur secundū iura.Igitur similis exceptio propter eandem causam scandali intelligitur facta de iure in ipso Papa scandaloso et pernicioso: quia ipsa ratio maioris scandali et nocumenti totius Ecclesie, magis in eo militat vt dictum est.Nam et secundum,l.que de tota.ff.de rei vendi.eadem ratio et toto ad totum que de parte ad partem est . Item quod illa exceptio de Papa scandaloso et Eccle- Not.
sie pernicioso sit de iure canonico patet ,quia vt habetur in.ca.translato,de cōstitu.cū similibus. deficiente lege expressa pro aliquo casu,sufficit argumentum vel iudicium sumere a simili vbi est eadem ratio,et in.ca.exempla.de fide instrum.habetur,quod deficientibus legibus et auctoritatibus recurrimus ad exempla . Nunc autē legimus in chronicis Romanorum Papam Christophorū et Benedictum.5.et.9.et Grego.6.et Ioan.11.depositos esse propter alia crimina ab heresi : et in Concilio Cōstantien.tres alij depositi sunt.Item secundum glos.in.ca.si quis pecunia.distin.79. si coniugatus eligitur in Papam valet electio: sed si vxor ad vouendum continentiam induci non potest,tunc Papa debet renuntiare papatum vt sic posit reddere debitum vxori sine scandalo Ecclesie Rom.vt in.ca.licet . de electio. quod si nollet renuntiare deponendus est per Concilium secundum aliquos doctores cum Mathesil.in additionibus ad tractatum.do.Anto.in.3.charta.Item Felinus in

nus in.c.1.2.de prescriptio.col.3.dicit quod ratio ne scandali vitandi si duo sint ad Papatum electi Concilium potest vtriusq; electionem quassare, vt etiã ait glo.in.ea.fina distin.63.et in.ca.si duo distin.79.que glo.secundum Felinum, intelligitur etiam si alterius electio teneret: alias considerratio scandali nihil operaretur.Item.3.Regum.2. summus sacerdos Abiathar fuit depositus per Salomonem quia eum Adonia conspirauit: et tamen etiam in illa lege veteri summus sacerdos eiusq; potestas erat a deo immediate instituta, vt constat Exodi.28.29.capitu. sicut nunc Papalis dignitas atq; potestas. Ergo similiter potest saltem a Concilio Papa deponi pro alijs ab heresi criminibus scandalosis et perniciosis Ecclesie.

Resp. ad. 2.argu. ¶ Ad secundum argumentum, quod ceteris fortius videtur respon.ad maiorem quod ratio quare pro alijs criminibus ab heresi Papa deponi aut puniri non potest est illa prima et tertia ratio simul que in dicto argumento tangitur,quia scilicet non habet superiorem in terris,et Christus in hoc nullam fecit exceptionem. Et ad argumẽtum quod sit quod scilicet eadem ratione non posset propter heresim deponi.Respon. secundũ doctores tenẽtes quod Papa eo ipso quod hereticus pertinax est,est etiam ipso iure diuino papatu priuatus,conceditur consequentia: et Concilium non priuat sed iudicialiter declarat Papam esse priuatum:et hoc est deponere declaratiue et executiue non autem potestatiue. Secundum vero tenentes quod non est ipso facto iure diuino vel humano priuatus suo Papatu:tunc negatur consequentia: nec est eadem ratio vtrobiq;.Nam in casu heresis Papa vel efficitur minor quolibet fideli vt ita Cõcilium habeat potestatem super eum,vel ipse Papa cogitur dare potestatem Cõcilio supra ipsum vt illum iudicet,vel potius iure diuino in eo casu eam potestatẽ habet,vt infra.quest.12.latius, quã in alijs criminibus non habet. ¶Ad minorem autem vbi dicitur quod iure diuino et naturali sit exceptio vt pro salute totius corporis etiam caput cauterizetur et pro reipublice defensione ipse etiam Papa vim faciens occidatur. Respon. concesso antecedente negatur illa cõsequentia, quod ergo similiter Papa deponi possit a Concilio. Et ratio est duplex.Prima secundum Caie.quia sine capite suo corpori salus esse non potest bene autẽ sine alijs membris.Sed hec ratio non valet, quia licet sine aliquo Papa ipsum corpus Ecclesie simpliciter esse aut viuere spiritualiter non possit sicut nec corpus humanum sine suo capite naturaliter vero ad tempus sine hoc vel illo Papa (dum mortuus vel alias legitime depositus est) Ecclesia esse potest. Ideo secunda ratio negandi consequentiam et potissima est, quia supra Papam nulli nec ipsi Ecclesie Christus potestatem dedit. Inde etiam ille auctoritates Mathei.18.et ad Corinthios,et alia iura allegata quoad hoc in alijs a Papa non in ipso locum habent et intelliguntur, vt puniri et deponi possint per suos superiores qui id valent in ipsos exercere, vti superius questione.4.in responsione ad septimum argumentum latius dictum est. ¶Quo non obstante dico etiam quod quilibet et a fortiori ipsa Ecclesia se defendere potest a Papa inuasore eiusq; deuastatore illi resistendo eo modo quo infra questione.10.plenius habetur.Potest etiam vim vi repellere cum moderamine inculpate tutele, ipsum furiosum ligando et forte etiam occidendo ipsum inuasorem dum aliter contra eius violentiam sue vite aut pudicitie aut integritati prouidere non posset:non tamen per viam iurisditionis neq; ipsius iurisditionis actum in illum valet exercere: ac ex consequenti neq; Concilium potest illum deponere: quia hoc iurisditionem et potestatem dicit atq; requirit quam supra Papam non habet. Sicut etiam subditus se suamq; pudicitiam defendendo licite forsam potest suum regem iniuste inuadentem cum debito moderamine occidere: non tamen per viam iurisditionis ipsum occidere aut punire aut regno priuare potest. Nam licet quoad ipsum factum sit maius occidere quam deponere Papam vel Regem: non tamen quoad modum: quia hic actus iurisdictionis est,illic autem non. ¶Si dicatur: quid si non aliter quam per Pape depositionem potest Ecclesia sibi prouidere? Dico et ego quod illud medium tanquam illicitum alias et iure diuino sibi prohibitum capere non potest: sed ad Deum et alias vias iuste defensionis pro remedio recurrendum est,vt infra questione.10. latius agitur. Sicut et mulier, que contra maritum tiranice sua persona abutentem bonaq; sua et sue domus simul dilapidantem non aliter potest sibi prouidere: non ideo potest illum occidere veneno, aut ratione aut salute priuare: quia media hec siue remedia alias illicita aut iure diuino sibi prohibita sunt: sicut etiam fornicari non posset vt seipsam a morte liberaret. ¶Si dicatur etiam quod non est illicitum sed iure diuino et naturali concessum cuicunq; reipublice suum principem perniciosum suaq; auctoritate in ipsius reipublice perniciem abutentem deponere atq; punire: iam ad hoc supra questione quarta in responsione ad quartum argumentum dictum est magnam esse differentiam inter Papam et alios principes seculares qui a suis republicis suam immediate potestatem habent. Ius etiam naturale hoc alijs communitatibus concedit contra vel supra principes suos: id quod simul et ius diuinum respectu Pape denegat Ecclesie,Ibi videatur quomodo etiam nullum ius naturale derogatur ex hoc quod perniciosus Papa deponi aut puniri non possit.

¶Ad secundam probationem quod illa exceptio iure canonico facta est,vt in.ex.nisi cum pridem. &c.resp.negando consequentiam, neq; enim est simile de Papa et de alijs prelatis et sacerdotibus. Nam isti

Nam isti omnes habēt superiorem qui eam puni tionem et ius in illos qui iuri communi subduntur possit exercere: Papa autem minime. Item in eorum depositione non est par periculum, quod tamen in Pape punitione vel depositione est, vt ex.ca.ita dominus. distin.19.et.ca. si papa. distin. 40.dictum est. Sed neq; in penis ab identitate rationis semper valet argumentum. quia de reg.iur. Odia restringi.&c.

Not. ¶Ad ca.translato:et.ca.exempla. resp. negando maiorem quoad exempla. Nam nō per exempla maxime particularia sed per generalia que legi æquiualent et eam interpretantur et per leges iu dicandum est, maxime in foro Ecclesie, secūdum gloss.in.ca.de quibus.distin. 20. et Turrecre. ibi dem.et.l.nemo.C.de senten, et interlocu. omniū iudicum §.sed licet. Vbi enim est lex aut ratio, non attenduntur exempla particularia: quia sepe deficiunt saltem in aliqua circunstantia. ca.sana. distin.9. Ideo ab his exemplis non valet argumē tum, vt ait glos.in.ca.monomachiam.2.q.4. nisi forte in foro conscientie pro vitando peccato, secundum glo.in autē.vt omnes obediant iudi. §.1. Conceditur autem illa maior quoad rationis identitatem, secundum dictum. ca. translato. Sed minor ibi subsumenda negatur, quod scilicet in nostro casu huius questionis nō sit lex espressa: est enim quod nisi propter heresim puniri aut deponi non possit: quia non habet superiorem in terris neq; iudicem, vti superius probatum est. Item non est eadem ratio in Papa et alijs prelatis inferibus. Quia et maius detrimentum Ecclesie sequitur ex Pape depositione vt ex supradictis facile constat. Et ad exempla ibi subsumpta de illorum pontificum depositione respondeo quod illi non erant pontifices certi et indubitati de quibus tantum hic agimus: aut si aliqui erant, tamen de facto violenter et non iure neq; legitime ad instātiam imperatorum depositi sunt, vt de Liberio Papa constat et de alijs sanctis pontificibus qui tā raniec depositi martirio sunt coronati. De Ioan. 12. constat quod violenter de facto depositus est etiam si malis artibus pontificatum obtinuerit, vt Vincentius in historiali.l. 25. ca.86. et Turre Crem.de Ecclesia.lib 3.ca.103.latius referunt.

¶Ad glossam autem in.ca.si quis pecunia.de Papa vxorato, respondeo quod ibi nō dicitur quod propter hoc possit deponi, immo et Mathesil.ait quod si Papa habet vxorem et ipsa non potest induci ad vouendum continentiam: Papa tenetur illi reddere debitum vel cedet papatui: non dicit quod cogetur cedere aut quod deponetur Insu per do. Anto.in.ca.licet. de electio. colū.7. dicit. quod reddet debitū et erit Papa: quia nō repugnat papatui sicut nec sacerdotio vt patet in Grecis. Multi etiam volunt quod electio facta de Papa notorie vxorato non retractetur sed vxor priuetur suo iure petendi debitum. De quo Alexandrinus in dicto.ca.si quis pecunia. distin.79. facit Eusebius in historia Ecclesiast.li.6.ca.21.dicens quod sanctus Fabianus vxoratus in Papam electus est, sed factus Papa reliquit vxorem in hoc consentiē tem, et vterq; martirio coronatus est.

¶Ad Felinum in.cap.2.de prescrip. de duobus electis in Papam, dico id solum esse verum ante quam alter eorum admittatur et recipiatur in Papam, simul et quando constare non potest sine scandalo vter eorum sit verus Papa et cuius electio bona atq; canonica est. Secus autem quando alter eorum iam receptus et certus Papa habitus esset: tunc enim deponi non posset, nec oppositū dicit glos. quamuis Panormitanus et Felinus de suo dicant quod glossa sic intellexit quod scilicet esset deponendus.

¶Ad vltimum ex.3.Reg.2. respondeo quamuis aliqui dicant quod Salomon in illo facto peccauit: alij quod illa fuit voluntas dei, secus in Papa. Melius tamen dicamus negando consequentiam: quia non est simile, nam pontificatus ille veteris legis et summus pontifex eius quamuis esset a deo immediate institutus vt rex Saul atq; Dauid: non tamen habebat claues regni celorum, neq; virtutem et potestatem supernaturalem ad supernaturales effectus vt noster pontificatus habet in lege gratiæ. Ideo sicut illa potestas pontificalis et pontifex poterat instituí a synagoga, exceptis aliquibus actibus et ceremonijs figuratiuis, nisi deus pre uenisset vt ait Victoria in.1.relectione de potesta te Ecclesiæ.q.3.proposi.6.et.q.4. ita poterant sacerdotes illi deponi. Sicut de rege Saule et Dauide, supra.q.4.in respon.ad quartum argumētum dictum est. Immo, et secundum Abulen.3.reg.2. cap.q.28.31.et Turrecre. de potestate Pape.lib.2. ca.96.ad quartum.et in decreto, distin.93.ca.obe dientiam.q.2.ad secundum. secundum bea.Tho. lib.de rege et regno, et Bonauen. in.4. distin.24. in glos.literali supra magistrum. Pontificatus ille inferior potestate regia et illi subiectus erat: sicut et Aaron erat subditus Moysi: et de Eleazar constat.nu.27.et in libris regum significatur. Quod etiam expresse ait Burgen.in additionibus ad Nē co. Lyr.super id.1.Pe.2. Vos genus electum regale sacerdotium. Ideo non ait regnum sacerdotale, vt Exo.19.olim dicebatur. Igitur quia reges pontificibus veteris legis superiores erant nil mirum si ex legitima causa illos punire atq; deponere pos sent: non sic in statu legis gratiæ: vbi neq; reges neq; ipsa Ecclesia neq; Concilium illam represen tans supra Papam ius dicere possunt.

Tertio ad idem arguitur, nam Math.8. dicitur. Argu. Si Ecclesiam non audierit sit tibi tanquam ethnicus et publicanus, id est, incorrigibilis per excommunicationem eijciatur a comunicatione fidelium, et habeatur vt infidelis. secundū glos. ibidem. et in.ca.omnibus.24.quest.1.et.ca.quem admodum.de iureiurando. et Panor.in.ca.nouit. de iudicijs. Hoc autem generaliter dicitur de om nibus etiam de ipso Papa sine vlla distinctione, secundum glossam ordin. Ergo etiam in ipso Papa locum habet, vt scilicet propter incorrigibilitatē scanda

scandalosam et perniciosam Ecclesie eijciatur et deponatur. ¶Et confirmatur primo, quia in epistola Clementis Pape ad Iacobum fratrem domini habetur quod beatus Petrus dixit illi. Si mundialibus euris fueris occupatus: non poteris quæ ad salutem pertinent plene omnibus distinguere: et ex eo fiet vt tu tanquam qui non docueris quæ ad salutem pertinent deponaris: et discipuli per ignorantiam pereant. Hæc ille. Ergo a fortiori propter incorrigibilitatem perniciosam Ecclesie est Papa deponendus. ¶Confirmatur secundo, ex Ioan. 15. Si quis in me non manserit mittetur foras. &c. et Math. 5. Si sal euanuerit ad nihil valet vltra nisi vt mittatur foras, id est, deponatur et conculcetur ab hominibus. ¶Confirmatur tertio. Quia Papa non accepit potestatem in destructionem sed in edificationem Ecclesie. 2. Corinth. 10. et. 13. cap. Non habemus potestatē in destructi. &c. Et qui committit in legem non gaudet beneficio eius. C. de iure delib. l. scimus. et. ff. quod metus causa. l. isti quidem. et. ea. quia frustra. de vsuris. Facit etiam ad hoc quod mutata qualitate persone cui est commissa potestas mutatur et mens committentis. l. sicut Cornelius. ff. de solut. sicut etiam iuramentum atq; promissio non valet. ca. quemadmodum. de iureiuran. et. ca. nequis. 22. q. 2.

Resp. ad. 3. argu. ¶Ad tertium argumentum respondeo, quod id Math. 18. Dic Ecclesiæ, intelligitur, id est, prelato si habet superiorem: sin minus ipsi deo relinquatur, et talis est Papa, immo et ibidem de Papa vel de beato Petro Christus specialiter nihil locutus est neq; vlla eius mentio fit nulla etiam potestas Ecclesie communitati ibidem collata est, vti supe rius. q. 4. in responsione ad septimum argumentum latius declaratum est.

¶Ad primam confirmationē et epistolam beati Clementis respondet Caie. in apologia. ca. 17. quod illa non est autentica. Sed hec responsio non placet, quia ex illa epistola multa ponuntur in decreto que ab Ecclesia probantur et auctoritatem habēt apud doctores communiter, vt patet in. ca. si inimicus. distinctione. 93. et. ca. te qui idem. et. ca. sicut. 11. questione. 1. Ideo secundo et melius respondeo quod ibi non dicitur vt tu deponaris a Concilio, sed deponaris tantum, et intelligitur, id est, puniaris a deo. Quod inde patet, quia beatus Anacletus qui illi successit idemq; do cuit in cap. electionem. distinctione. 97. quasi idē declarans ait. Electionem summorum pontificum sibi soli deus reseruauit, vt scilicet ipse solus puniret Papam qui sua abuteretur potestate. Item tertio beatus Petrus non loquitur ibi diffiniendo vel statuendo sed hortando ne deo permittente Papa male suum officium exercens deponatur vel puniatur de facto ab hominibus per violentiam. Item quarto potest intelligi propositio nabiliter vel accomode in casu suo, videlicet ne deponaris a Concilio in casu quo propter heresim pertinacem Papa deponi potest. Ideo subse quitur, tanquam qui nō docueris que ad salutem pertinent, id est, si male docueris heresim vnde discipuli decepti dispereant.

¶Ad secundam confirmationem ex Ioanne. 15. et Math. 5. eodem modo respondeo sicut ad epistolam beati Clementis, quod tripliciter bene potest intelligi etiam si ad Papam acomodentur ille auctoritates que generaliter de omnibus loquuntur.

¶Ad tertiam confirmationem ex. 2. ad Corinth. 10. et. 13. respondeo, quod illud intelligitur quo ad exercitium et finem potestatis, quia scilicet nō est data ad eum finem vt ea quispiam abutatur, neq; licite illa quis abuti potest, neq; potest obligare per iniusta sua precepta, vt infra questione septima habetur. Non tamen propter abusum statim caret illa potestate: neq; sub hac conditione sed cum tali modo vt non male sed potius bene sua quisq; etiam Papa vtatur potestate illi collata est. Alioqui per quodlibet peccatum mortale etiam ipso facto ante condemnationem et depositionem iudicialem perderetur: id quod here sim continet pauperum de Lugduno et sequacium. Igitur deus contulit Pape alijsq; prelatis et sacerdotibus immo et omnibus hominibus suā cuiq; potestatem atq; potentiam ad bonum et malum obiectiue, non tamen finaliter ad malum: quia videlicet eam dedit qua bene et male agere possent: non tamen vt male sed bene finaliter agerent. Sicut communiter dicunt doctores in secundo distinctione. 44 quod deus dedit homini potentiam peccandi vel ad peccandum non tamen vt peccaret. ¶Ad illud autem ex. C. de iure deli. l. scimus. respondeo, quod hoc priuilegium ne Papa possit ab aliquo iudicari siue deponi datum est illi a deo, non quidem persone sed dignitati papali: ideo non habent locum pre dicte leges que de priuilegio dato persone vel lo co loquuntur. Facit cap. si diligenti. et cap. significasti. de foro competenti. ¶Ad aliud quod mutata qualitate persone mutatur mens concedentis ex. l. si cum Cornelius. &c. Respondeo primo, quod id intelligitur quando sub conditione saltem tacita talis qualitatis persone aliquid illi committitur: secus si non sub illa sed sub modo tantum, vt proxime de omni potestate atq; potentia Pape et cuilibet homini data a deo dictum est: qui ab eterno scit quales omnes futuri erant. Secundo, illa lex loquitur de hominibus ignorantibus futura vel absentia siue latentia, quando etiā homo ipse habet facultatem ad hunc actum pendentem a voluntate ipsius mandantis vel committentis, vt est dominus constituens procuratorem: et talis non est Ecclesia que semel electum Papam reuocare non potest, nec id a sua pendet voluntate.

¶Si replicetur ex Ieronymo in capit. audacter. 8. questione. 1. dicente, quod licet Saul fuisset electus a Deo: tamen propter peccata sua iam Deus illum pro rege non habebat. Ergo similiter

Papa rite electus propter incorrigibilitatem per niciosam Ecclesiæ coram deo et per consequens apud Ecclesiam a Papatu depositus est. Respon deo negando vltimam consequentiam. Nam esse depositum coram deo vel apud deum non est il lum esse regno Papatu aut eius iure vel potestate priuatum sed est esse indignũ ea potestate, quandoq; propter hoc etiam deus ab eterno decreuit illum ab ea deponere per mortem oportune: sicut et fe cit cum Saule qui a solo deo per mortẽ de regno depositus est, cum quo stat quod interim apud Ecclesiam suam habeat potestatem: neq; ab ea de poni possit, sed a solo deo vt dictum est.

Argu.4. QVarto ad idem arguitur. Nam deficiente su periore in terris qui iustitiam faciat licitum est cuilibet sibi ius dicere. distin.1.ca. ius gẽ tium et glossa ibidem. et Innocentius in.ca. olim. de restitu. spoliato. Vnde et secundum.ca.1.de mi li. vassall. qui contumax est, in vsu feudi. vassallus potest dominum iniuste sua retinentem depreda ri in defectu iustitiæ. Ergo similiter Cõcilium po test sibi ius dicere Papam perniciosum deponen do in defectu iudicis in terris.

¶ Et confirmatur. Quia si Papa perniciosus po test in Cõcilio accusari, ergo et deponi si nõ emẽ datur vel debite purgatur, et potest cogi, vt se eõ purget. Cõsequentia patet. Nã ad quid prodesset eius accusatio nisi debita eius punitio vel purga tio vel emẽdatio ab illo exigatur vel in eum exer ceatur. Antecedens autẽ probatur secundũ glo. in ca. si Papa. distin.40. ponẽte duos casus in quibus Papa potest accusari. Primo, in heresi proprie di cta. Secundo, in presumpta, qualis est incorrigibi litas et cõtumacia, secundũ doctores cõmuniter: alias neq; glossa neq; textus sibi consonarent.

Respõ. ad. 4.argu. ¶ Ad quartum argumẽtum respondeo quod an tecedens solum verum est ad hunc sensum quod potest bona sua defendere vim vi repellendo se cundum ius naturale, et ea iniuste detenta potest occulte sibi recuperare: aut etiam publice et vio lenter capere quando sunt certa et manifesta et in iuriose detenta et nullus est iudex qui cõmode iu stitiam faciat. Potest etiam sibi recompensam fa cere quando debitum liquidum et certum est cũ debitis alijs circunstantijs quæ a doctoribus cõ muniter feruntur. Non tamen per viam vindictæ aut iurisditionis potest quis sibi ius dicere et pote statem exercere in alium pro delicto puniendo nisi superior eius sit. Et ita consequentia nihil va let. Cum quo stat quod Pape pernicioso aut per niciosa precipienti Ecclesia resistere potest, vt in fra.q.10. de hoc latius agitur.

¶ Ad confirmationem respondeo, etiam si con cedatur antecedens de quo latius infra.q.6. habe tur, negatur consequentia. Nam accusatio vel de nunciatio prodest ad multos effectus, vt inferius. questione.6. explicantur, negatur autem quod Pa pa possit cogi ad se purgandum: quamuis iure di vino ad id teneatur, vt supra.q.4. in responsione ad decimum argumentum dictum est.

Argu.5. QVinto ad idem arguitur. Quia in sacra scri ptura non inuenitur expressum quod Pa pa magis pro peccato heresis quã pro alio crimine deponi posit. Ergo relictum est interpre tationi doctorum et canonum Ecclesiæ disposi tioni, sicut et alia que indeterminata sunt. Et sicut Bonifacius Papa in sua epistola decretali, licet Gratianus ex inaduertentia dixerit illum martirẽ fuisse, in.ca. si Papa. distin.40. expressit casum he resis: ita et casus criminis scandalizantis et vastan tis Ecclesiam si sit incorrigibilis Papa excipi po test, vt scilicet pro eo deponi possit, vt glossa ibi dem sentire videtur.

¶ Et confirmatur. Quia qui potest in maius po test in minus, vt habetur in cap. ex parte.3. de deci mis. Sed Cõcilium potest iudicare Papam de ma iori crimine heresis ipsumq; pro eo deponere. Er go et de minore aut pro minori alio crimine Ec clesie pernicioso.

Resp. ad 5.argu. ¶ Ad quintum argumentum respondeo negãdo consequentiam. Nam licet in sacra scriptura sic ex pressum non sit: est tamen quod pro sola heresi sit euitandus et declinãdus hereticus quilibet iam declaratus sine vlla exceptione: vt infra.q.11. et cõ stat.2. Thesalo.3. Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum doctrinã q iam acceperunt. et.2. ad Corinth.6. Nolite iugũ ducere cum infidelibus: que enim societas lucis ad tenebras? &c. et.2. Ioã.2. Si quis hanc doctrinã nõ affert nolite eum recipere in domo nec ei aue dixeritis. et ad Titum.3. Hereticum post vnã aut alteram correptionem deuita. Hec autem vitatio non potest commode fieri nisi per heretici depo sitionem et alterius capitis aut Pape substitutionẽ qui cum corpore Ecclesie communicet et virtutẽ influat spiritualem vt constat. Inde ergo solius he retici Pape infertur depositio. Quare non est ve rum quod hoc relictum sit interpretationi docto rum, et canonum statutis vel Ecclesiæ dispositio ni: nisi sicut explanantibus aut declarantibus: quo modo etiam articuli fidei relicti sunt doctoribus et canonibus sacris et Ecclesie declarationi, non autem eius constitutioni aut editioni. Nam articu los fidei declarare non mutare nec de nouo insti tuere possunt doctores et canones Ecclesie. Ita et legem hanc diuinam de Pape depositione decla rare non mutare aliquid addendo aut subtrahẽdo possunt. Illas autẽ auctoritates.1. ad Corinth. &c. iam supra in responsione ad secundum argumen tum dictum est non de Papa sed de alijs fratribus esse intelligendas.

¶ Ad confirmationem respondeo, quod illa ma xima non est semper vera phisice loquendo, tam de actu quam de obiecto quam de effectu: nisi vbi minus includitur in maiori quoad actum, vt qui potest tria potest etiam vnum tantum porta re. Quod patet. Nam qui potest in actum maio rem scilicet intelligere, non potest in minorem, scilicet odorare neq; palpare vt de angelis liquet. Similiter visus qui potest in obiectum maius puta lucidum

lucidum non potest in minus puta sonum. Virtus quoq; generatiua hominis potest in effectũ maiorem scilicet hominem. Homo enim generat hominem: non tamen potest generare leonem, neq; formicã. Si autem illa maxima ciuiliter intelligatur si ue mutaliter, vt in dicto.ca.ex parte.sub alijs verbis inducitur, scilicet, cui concessum est maius, minus quoq; cõcessum esse videtur: tunc intelligẽda est ceteris paribus. Non enim archiepiscopi possunt in monachos exẽptos quãuis posint in episcopos sibi suffraganeos quia nõ sunt cetera paria. Sic in proposito cetera paria nõ sunt. Nam in crimine heresis quod maius est, subiectũ.i. Papa mutauit statum Christianitatis: in alijs autem criminibus minoribus in eodẽ statu Christianitatis permanet. Et ita ex parte criminis in heresi alijsq; criminibus cetera paria non sunt. Ex parte autẽ maioris vel minoris effectus aut potestatis ipsius iudicij minor est falsa: quia maius est iudicare Papã in statu Christianitatis existentẽ de adulterio aut symonia etiam scandalosa et perniciosa, quam ipsum iam a Christianitate ruentem de heresi iudicare: quia in primo attingitur superior gradus status quam in secundo vt constat. Sic respondet Caieta.in quodlib.de Papa.ca.27.

¶ Sed vtrum Papa deponi posit propter alias causas non criminosas, puta si sine vlla redemptionis siue remedij spe captiuus sit aut amẽtiam perpetuam incurrat, aut si nulla sit spes pacis Ecclesie et obediẽtie fidelium et huiusmodi, nisi per Pape depositionem vel renuntiationem et alterius electionem videatur. Caieta. vbi supra. ca. 16.18. vbi de his latius agit.

Quest.6. QVÆSTIO SEXTA. Vtrum Papa non hereticus sed alias criminosus incorrigibilis scandalosus et perniciosus Ecclesie posit propter hoc in Concilio accusari aut denunciari et tunc Concilium eo etiam inuito congregari posit.

Dictum.1. ¶ Respondeo per quatuor dicta, quorum primũ est. Quod si crimen Pape est ita notorium et nociuũ Ecclesie, et ipse sepe admonitus a proceribus Ecclesie manet adhuc ita incorigibilis quod inde iam imminet valde probabiliter ruina Ecclesie siue fidelium circa fidẽ, puta quia fideles illum imitantes credunt se licite agere quod illicitum est: tunc vtiq; potest accusari vel denuntiari apud Cõcilium, non vt puniatur vel deponatur, sed vt ibidem melius et efficacius corripiatur, et eius abusionibus, et periculo predicto obuietur, vel Ecclesiæ catholicæ prouideatur. Et ad id potest Conciliũ generale congregari etiã eo inuito eo modo quo inferius habetur. ¶ Ratio horũ est quia potentes prouidere ne iacturam imminentẽ in fide patiatur Ecclesia ex quacũq; causa prouenientem, dum Papa id non facit, vtiq; diuino iure tenentur: et maxime prelati et reges et cardinales et illi omnes qui sunt primores Ecclesie, vt habetur in.ca. sit rector.distin.43.et.ca.aduersitas.9. cum vero. 7.q.1.sicut et filij sue matri in extrema, vel etiam in maxima necessitate prouidere tenẽtur. Faciunt ad hoc omnes rationes supra inducte.q.1.in argumentis contra tertiam opinionem que quoad hoc tantum sunt efficaces. Faciunt etiam omnes doctores omnium opinionum que superius eadem. q. 4.et.5.referuntur, vti de hoc etiam Iacobatius tandem.lib.8.arti.1.et.2.et lib.4.arti.2.vbi supra plenissime agit.

¶ Sed vtrum hoc etiam sit verum quando non in periculum fidei sed morum tãtum Ecclesie generaliter redundat prefatum crimen Pape notorium et perniciosum, quia scilicet fideles bene vident et manifeste ex fragilitate vel cupiditate vel ex alia causa id Papam committere sciẽtes esse malum: neq; propter hoc aliquis cogitur peccare aut errare: tunc non est tam certum quod posit Concilium inuito Papa congregari et ibidem ipse accusari. Nam varie in hoc sunt doctorum opiniones. Probabilius tamen tenetur cõmuniter quod sic quando per id vastantur mores et leges Ecclesie, puta per exurbitantissimas et symoniacas passim legum dispensationes, et ad plura beneficia indignis notorie collata: et quando per alia eiusmodi vniuersaliter vastatur Ecclesia: quodq; idem iudicium sit quando in moribus sicut quando in side periclitatur Ecclesia. Nam et fides ad mores rectumq; cultũ dei ordinatur: et ad salutem vtrũq; necessarium est. Ideo dicunt quod etiam tunc inuito Papa Concilium potest congregari, vt proxime dicetur vt Ecclesie periculo prouideatur, nam licet spõsa inuito suo sponso se ipsam ornare et decorare non posit: potest tamen suam honestatẽ tueri et se vestire ne nuda et turpis sit et appareat, et sibi cauere ne etiam a sponso deturpetur. Ad quod facit quod hac de causa congregatum legitur Concilium episcoporum Italie Rome fauente imperatore contra Ioan.12.quia venator et lubricus incorrigibilis et scandalosus erat Ecclesie. Quod et laudat Turrecremata assertor dignitatis Papalis in sum.de Ecclesia.lib.3.ca.10. Facit etiam epistola Ermisde Pape ad episcopos per Hispaniã constitutos dicens. Difficile est vt cuiusq; cor si prauis cogitationibus induretur in se patiatur culpandus fieri, cum nouerit se iudicium Concilij subiturum. Et ita tenet etiã Siluestrina.titu. Papa. q.4.et Victoria in.3. relectione de Papa et Concilio.propo.23. et Cardinal.in.ca.solite.de maio.et obe.nota.23.et Egidius in.ca. licet. de electione. charta. 23.et in.ca.si Papa.distin. 40. vbi ipse et Iacobatius.lib.8.art.3.latius de hoc agunt. Similiter hoc tenent doctores de prima opinione superius.q.4.et.5.recitati. Itaq; hæc opinio vel sententia communis doctorum est, et tandem Alaba de Cõcilijs.par.1.ca.2.resoluit. ¶ Sed quomodo tũc tale Concilium generale congregabitur? dicunt, vbi supra Egidius, et Iacobatius.lib.8.arti.1.et.3. et lib.4.arti.1.et lib.3.arti.1.et.2.3.14.et Siluester

titu. Concilium.q.4. et titu.Papa.q.4. q.15.alijq; doctores quod prius Papa reuerenter requirendus est a Cardinalibus et Regibus vt Concilium congat: quod si noluerit: tunc ipsi vel etiam episcopi de diuersis prouincijs interueniente imperatoris vel regum fauore et auctoritate, etiam Papa inuito, ad effectum tantum prouidendi periculo Ecclesie et abusionibus Pape vt proxime dicetur Concilium possunt congregare: quauis Caieta.in hoc contradicat.

Dictum.2. ¶ Secundum dictum est quod tale Concilium generale in casu predicto quamuis legitimum non tamen integrum siue perfectum est, ob defectum auctoritatis et consensus Pape ipsius. Ideo solum potest ibidem Papa accusari, vel potius extraiudicialiter denunciari et reuerenter reprehendi atq; moneri vt vel sic confusus efficacius emendetur: non tamen potest deponi neq; vllo modo a Concilio puniri neq; eius potestas limitari, vt supra. q.4. et.5.et infra.q.7.q.8.habetur. Secundo in eodem Concilio potest tractari et prouideri quomodo predictis abusionibus Pape resistatur, etiam inuocato brachio seculari imperatoris et principum Ecclesie ad remedium illius. Quod certe absq; Pape punitione et coactione et potestatis eius limitatione multipliciter fieri potest, etiam impediendo et puniendo, participes in scelere. Et ita per indirectum erit causa correctionis ipsius Pape, vt de his latius infra.q.10 agitur. Et consequenter potest ibi a Concilio fieri declaratio quod id est peccatum et dispensatio fieri non potest, vt infra.q. 9. habetur. Consonat Turrecrema.in decreto.distin. 17.ca.i.art.3 Itaq; licet non sit causa sufficiens celebrandi Concilium ad Papam deponendum vel puniendum: est tamen ad tractandum de causa ipsius et ad prouidendum Ecclesie de remedio. Videmus enim quod Concilium cognoscit de causa electionis Pape, vt in.ca.si duo.distin. 79. et tamen ipsa electio ad Cardinales tantum spectat, vt in.ca.licet.de electio. Tenetq; sententia lata per Concilium contra Papam quoad Ecclesiam militantem. Similiter licet homo non separet quos Deus coniungit et sunt legitime copulati: Ecclesia tamen cognoscit quando matrimonium est dubium et per eius sententiam illi possunt separari: et ea sententia valet in foro Ecclesie quousq; de eius errore constet: tunc enim illa sententia retractabitur. Sic in proposito et forte etiam a fortiori de causa Pape et Concilij dicendum est. ¶ Sed non tandem vt diximus quod quia id Concilium non dum perfectum est: inde in alijs causis siue negotijs, nisi in supradicto negotio et pertinentibus ad ipsum, se intromittere aut disponere non potest sine Pape consensu vel auctoritate: quia non est nisi vt congregatio quedam constituens potestatem quandam ex ipsis tantum congregatis constitutam ad defensam et remedium Ecclesie. Ideo vt dictum est nullam maiorem potestatem habet. In quo Silvester.titu. Papa.q.4.et Caieta.in quodlib. de potestate Pape.ca.16.consonat expresse et alij de doctoribus supradictis.

Dictum.3. ¶ Tertium dictum est. Quod in omnibus his cauendum est. primo, quod quantum fieri potest semper seruetur illibata auctoritas Pape et cum debita eius reuerentia omnia fiant. Secundo maxime cauendum est scandalum tam in ipso Concilio congregando quam in modo ibidem procedendi, et postea exequendi: ne tunc vel post scismata fiant et alia incommoda que ex huiusmodi Concilijs contra voluntatem Pape congregatis facile possunt suboriri. Ideo dum his incommodis sufficienter prouideri non posset melius esset Concilium non cogi, sed alias vt infra.q. 10.habetur prouidere.

Dictum.4. ¶ Quartum dictum est vt ait Iacobatius.li. 8. arti. 4.quod tunc crimen Pape dicitur notorium scandalizans Ecclesiam, quando post aliquot monitiones Cardinalium vel principum adhuc ipse Papa sua crimina prossequitur, ita quod apud prelatos et proceres Ecclesie etiam si sint seculares pro maiori eorum parte qui possunt interesse Concilio tale crimen notorium et scandalosum est: quamuis enim non scandalizentur omnes fideles Ecclesie quia vel non vident vel quia ignorant vel non credunt dicentibus Papam id commisisse: at vero si apud supradictos magnates Ecclesie notorium et scandalosum est, tunc dicitur totam Ecclesiam scandalizare. Quod inde probatur. Quod Ecclesia capitur pro prelatis eius, sicut Math.18. Dic Ecclesie. secundum glo. ibidem. et Chrisost.et habetur.7.q.1.ca.scire debes. et doctores communiter.et Ephe.3. Vt innotescat principibus et potestatibus per Ecclesiam.i. per Apostolos predicantes secundum glo. Item Concilium dicitur Ecclesia secundum Panor. in.ca.significasti. de electio.et Actu.15. Placuit omni Ecclesie eligere viros.&c.et in Concilio Niceno in simbolo si dei dicitur quod oppositum dogmatizantes anathematizat catholica et apostolica Ecclesia: vbi Concilium appellatur Ecclesia. Item Ecclesia capitur pro maioribus in Ecclesia tam clericis quam laycis.3.Regum.8. Rex benedixit omni Ecclesie Israel.et.1.Paralyp.29. Locutus est Dauid ad omnem Ecclesiam. Ita etiam communiter dicitur factum ab Ecclesia ciuitate vel regno vel aliquo collegio.i.communitate quod factum est a maioribus vel a maiori eius parte.ca. 1.de his que fiunt a maiori parte.ca. sic igitur habetur et dicitur factum ab Ecclesia vniuersali quod fit a Concilio generali vel a maiori parte eius.

¶ Nota etiam quod notorium facti de quo agimus dicitur quod non dubitatur a populo vel a maiori eius parte secundum Vincen.et Calderin.et do. Anto.in.ca.vestra.de cohabi.cleri.et mulie.vel quod omnes sepe vident vel videre possunt secundum Bald. in auctē.quod locum.q.vlt.C.de collatio.et do. Anto.in repetitione.ca.vestra.vbi supra et proprie dicitur in facto permanente vel continuato. ¶ Pernicies autem Ecclesie tunc dicitur quando eius leges et mores passim vastantur et violantur per exorbitantes dispensationes legum et indignas beneficiorum prouisiones notorie et communiter factas et huiusmodi. de quibus infra.q. 9.et.10.latius explicatur.

Quæst.

Quæſ.7 QVÆSTIO SEPTIMA. Vtrum Concilium poſsit limitare poteſtatẽ Pape, eius leges et ſtatura tollẽdo vel impediendo: aut non obediendo et faciendo quod a ceteris Chriſtianis nõ obediatur eiſdem.

Propo. ¶ Reſpondeo quod non: niſi ſit lex alias intolerabilis vel peccatum aut iniuſtitiam cõtinens. Sed legi et mandato Pape, etiam ſi durum ſit nec conueniens conſuetudini regionis obediendum eſt. Et ratio eſt, quia in poteſtate iuriſditionis Papa eſt ſupra Concilium vt ſupra.q. 4. probatum eſt. Facit.l.proſpexit.ff.qui et a quibus.et diſt.19. ca. in memoria.et.ca.contra morẽ.diſt.100. ¶ Et hoc quod diximus quamuis durum preceptum ſit.&c. eſt verum maxime in his que ad cautelã peccati vel ad punitionem criminis ordinantur, vt ait Archidia.in.ca.ſicut.diſt.15. et Dominicus in. ca.in iſtis.ea.diſt.et Cardi. Alexan.ibidem.et Turrecre. in decreto.diſt.4.ca.ideo.art.2.latius agit. ¶ Sed nota exceptionem niſi ſit lex aut mandatum intolerabile aut continens peccatum alias vel iniuſtitiam. Nam ſi Papa precipiat quod alias peccatum contra ius diuinum eſt vel naturale, non eſt illi obediendũ quia Actuum.5. Obedire oportet deo magis quam hominibus quod notiſsimum eſt. Si autem mandatum vel lex iniuſta vel intolerabilis ſit: non tenẽtur fideles obedire. Quod patet prius declarando quando lex dicitur iniuſta. Nam ſecundum.b.Tho.1.2.q.96.arti.4.tunc dicitur lex iniuſta quando non eſt auctoritas in mãdante vel ſtatuente vel quando non eſt ad vtilitatem communem ſed ad commodum temporale priuatum ipſius ſtatuentis vel aliorum amicorum ſuorum vel quando inequaliter ſecundum proportionem cõditionis perſonarum onera diſtribuuntur vel imponuntur: ita quod alij releuantur alij valde grauantur: etiam ſi ad bonum cõmune talis lex ordinetur. Ex quacunq; igitur cauſa ex his lex mandatum aut etiam diſpenſatio iniuſta ſit non obligat in conſcientia neq; ſeruanda eſt: niſi forte aliquando propter ſcandalum vitandum ſeruanda ſit.

¶ Quod probatur tripliciter. Primo, ſecundum Auguſtinum.lib.1.de libero arbitrio.ca.15. et lib. 19.de ciui.ca.21. dicentem. Lex eſſe non videtur que iuſta non fuerit. Quod ſi non eſt lex, ergo neq; obligatio ad eam ſeruandam eſt. ¶ Secundo quod lex ciuilis iniuſta non obligat, ergo nec Eccleſiaſtica. Antecedens patet. Quia poteſtas principum eſt a republica que non dedit eis poteſtatẽ ad id nec ad grauandum ſubditos ſed ad ipſos cõſeruandũ et cõmune bonum: neq; Deus dedit eis poteſtatẽ niſi vt dictum eſt. Prouerb.8. Per me reges regnant et legum conditores iuſta decernunt. Conſequẽtia autẽ probatur. Quia ſimiliter Chriſtus qui Pape dedit eam poteſtatem nõ niſi vt dictum eſt conceſsit ad edificationem et ad paſcendum gregem non ad nocendum ſubditis eosq; grauandum. Neq; enim Papa maiorem habet poteſtatem in ſpiritualibus ad id quam rex in tẽporalibus. Neq; eſt abſolutus dominus Eccleſie et bonorum eius ſpiritualium ſed gubernator ad edificationem.2.Corinth.10.et.13.ca.et Ro.13. Omnis poteſtas a Deo eſt: et que a Deo ſunt ordinata ſunt. Et quãuis per abuſum ſue poteſtatis eam Papa non perdat: at vero per legem iniuſtam ſubditos obligare non poteſt, neq; eſt obligatio legi illi obediendi. ¶ Et confirmatur, quia Papa nõ habet maiorem auctoritatem ad inferendum iniuriam vel iniuſtitiam quam epiſcopus in ſubditos ſuos. Sed epiſcopi lex aut mandatũ iniuſtum non obligat ſecũdum omnes, ergo nec Papæ. ¶ Tertio probatur idem. Quia ſententia iniuſta ex parte cauſe, quia ſcilicet nõ tribuit cuiq; quod ſuum eſt a quocunq; feratur ex cauſa quacunq; ſcilicet ex malitia vel ignorantia ſiue ex falſa preſumptione nõ obligat partes in conſcientia: quãuis in foro Eccleſie obliget propter ſcandalũ quouſq; veritas conſtet ſufficienter, ergo nec lex iniuſta vel mandatũ iniuſtum. Quia eadem ratio vtriusq; eſt. ¶ Et in his expreſſe conſentiunt. B. Tho. vbi ſupra. et Adrianus in.6.quodlib.art.1.et Victoria.in.3. relectione de poteſtate Pape et Concilij.propo.17. et doctores cõmuniter dicentes quod ſi Papa ferret legẽ iniquam vel iniuſtã, alias vel intolerabilem vel valde grauem vel conturbantẽ totum ſtatum Eccleſie, puta quod Chriſtiani loco decimarum ſoluerent quartam aut quintam partem fructuum vel quod omnes Eccleſiaſtici illi darent ſingulis annis mediam partẽ omnium fructuum atq; redituum Eccleſiaſticorum, et huiuſmodi: vtiq; nõ tenerentur illi obedire. Similiter ſi inſtitueret legem non cõuenientem moribus et conſuetudini ſubditorũ, puta quod clerici orientalis Eccleſie nunc nõ haberent vxores, non eſt recipienda et epiſcopi poſſunt cõtradicere vt ait glo. et Turrecre. in.ca.ideo. diſt.4.et in alijs eiuſmodi caſibus. Et multo minus tenerentur in diſpenſationibus eius iniuſtis in beneficijs Eccleſiaſticis et ſpiritualibus, que videlicet ſic fierent in fauorem aliquorum priuatorum quod cedunt in grauamen aliorum et iacturam Eccleſie, vt de hoc infra.queſtione.9.et. 10.habetur.

¶ Sed hic eſt maxime notãdum ſecundũ Victo. Not. vbi ſupra.propo.16.et.21.quod nõ ſpectat ad ſubditos examinare aut determinare quid Papa poſſit aut non poſsit: et quomodo illi parere teneãtur quomodo non. Sed neq; cuiquam licet ab eius mandato quantumcunq; iniuſto propria auctoritate diſcedere. Quod probatur. Tum primo, quia hoc ipſum determinare que ſit poteſtas ſpiritualis alicuius et ad quid ſe extendat eſt actus iuriſditionis et pars gubernationis, que ad ſubditos ſaltem reſpectu ſuperiorum non ſpectat: niſi forte doctrinaliter tantum et oportune cum debitis circun-

stantijs sine executione. Tum secundo. Quia sic
decretum habetur.17.q.4.ca. si quis suadente.§.
committunt.et sequen.quod.s.sacrilegium est dis
putare de potestate principis et maxime Pape.
Tum tertio. Quia esset irreuerentia conteptusq;
Papalis auctoritatis si cuilibet hoc concederetur:
esset etiam in turbationem et dissolutionem Ec-
clesiastice ierarchie et auctoritatis, si quilibet pos
set dicere Papa non potest, iniustum est: et ita sese
a Pape mandatis eximeret. Esset etiam manifestũ
inobedientie scismatum et heresum nutrimẽtum.
Immo et hinc hereses orte sunt vt sanctus ait Ci-
prianus, quia sacerdoti Dei vel Pape nõ obeditur:
si quilibet audet dicere quod Papa male facit,
quodq; facere non potest. Quare etiam si Papa
erraret: tutius est vt in omnibus illi obediatur, vt
in principio huius. q. dictum est: quam per hoc
quod vnus habeat licentiam non obediendi et for
sam rationabiliter in vno casu, alijs daret occasio-
nem scandali, vt videlicet alij etiam in preceptis
iustis et honestis non obediant.

¶ Igitur nisi de iniustitia legis siue mandati ma
nifeste constaret simul et per Concilium vel per
Ecclesie primites et principes decretum esset quo
modo fideles circa id se debeant habere vt infra
quest.9.et.10.habetur: vtiq, ipsi Pape etiam du
ra precipienti vti superius diximus obediendũ est.
Si autem manifeste constaret esse peccatum cõtra
ius diuinum vel naturale alias id agere quod pre
cipitur, cauendum est. Et si quid in fraudẽ et gra
uamen faceret secularium non est obediendum,
nisi propter scãdalum, vt infra.q.15.habetur, dub.
3.questiuncula.2.

Quest.8. QVÆSTIO OCTAVA.
Vtrum Concilium posit
limitare potestatem Pape
statuendo quod ille non
posit declarare dispensare
aut tollere vel derogare le
ges aliquas pure positiuas
et Conciliorum.

Propo.1. ¶ Respondeo per vnicã trimembrem proposi-
tionẽ. Quod Papa potest in omnibus supradictis
dispensare et ea omnia tollere et derogare, neq;
eius potestas potest per Cõcilium sic limitari aut
impediri quod eius dispensatio non valeat et factũ
secundum eam non teneat in foro Ecclesie, etiam
si Concilium superadderet decretũ ipso facto irri
tans Pape dispensationem vel legis abrogationẽ
valet predicta ipsius dispensatio et abrogatio.
Quanuis Papa derogãs cõcedens atq; dispẽsans,
ipse etiam impetrans et ea dispensatione vtens co
ram Deo mortaliter aut venialiter delinquat.

1. pars probatur. PRima pars quod scilicet Papa potest in om
nibus supradictis dispẽsare et ea omnia tol
lere et derogare et declarare probatur du-
pliciter. Primo, quia necesse est in Ecclesia esse po
testatem in his dispensandi pro loco et tempore
secundũ varias causas et casus cõtingentes, vt etiã
habetur.dist.19.ca.regula. Hec autẽ potestas non
solũm est in Concilio generali vbi predicte leges
statute sunt auctoritate Papali: quia ad ipsum Cõ
cilium non potest toties haberi recursus quoties
opus est. ergo oportet quod sit in ipso solo Papa
capite omnium prelatorum: vltra hoc quod etiã
singuli prelati suam ad hoc limitatam auctoritatẽ
habẽt. Et hec ratio procedit etiam si teneatur opi
nio quod Concilium est supra Papã. Quia et iam
sic decretum est quod in omnibus statutis Eccle-
sie auctoritas Pape intelligitur excepta, vt in.ca.si
gnificasti.de electio.et ad idem est.ca. quod dile-
ctio.et.ca.quia. de consangui. et affini.et. 35.q.3.
ca.quedã lex. Tum secundo idem probatur. Quia
Papa est generalis commissarius et vicarius Chri
sti assumptus in plenitudinem potestatis. 2.q.6.
ca.qui se scit.et.24.q.5.ca quodcunq;. et Ioan.21.
Pasce oues meas.et Math.16. Quodcunq; solueris
et ligaueris.&c.et etiam habetur in.ca.proposuit.
de concess.preben. ergo ex suo officio pastorali vt
vicarius Christi id potest: etiam si per Ecclesiam
non concedatur. Nam et in ipso tota potestas re
sidet Ecclesiastica. vt supra. questione.4. proba-
tum est.

¶ Et per easdem rationes probatur quod Papa po
test omnes leges Ecclesiasticas de facto abrogare:
et licite etiam id facere potest pro temporum et
causarum oportunitate, vt de dispensatione di-
ctum est. ¶ Et in his omnibus concordant omnes
doctores etiam tenentes Concilium esse supra Pa
pam.et expresse.b.Tho.1.2.q.97.ar.4. et.2.2.q.
88 art.10.et opuscu.19.contra impugnantes reli-
gionem.ca.3.et.4.et in.4.quodlibet.ar.13. et Pa-
normi.in.ca.significasti. de electio. et cõmuniter
canoniste ibidem et in.ca.statutum.de rescrip. et
Ioan.And.ibidem.et in.ca.Ecclesia. de constitu.
et in.ca.nouit.de iudicijs.et Domini.cõsilio.44.
et Siluester.titu.Papa.q.4.q.15.

SEcunda pars predicte propositionis quod nec 2. pars probatur.
potest Pape potestas per Concilium et eius
irritans decretum limitari.&c.etiam si tenea-
tur opinio quod Concilium est supra Papam pro
batur tripliciter. Primo, quia Papa non habet po-
testatem supradictam ad dispensandum a Conci-
lio sed a Christo. Ioan. 21. Pasce oues meas.et
Math.16. Quodcunq; solueris.&c. vt proxime et
supra.q.4.latius probatum est. ergo Concilium
non potest eam potestatem per tale decretum
tollere aut limitare: sicut nec potest ordinis pote-
statem in sacerdote tollere aut limitare ita quod
factum non teneat. Nam quoad hoc vtrobiq;
simile est: quanuis propter characterem repu-
gnat quod a sacerdote tollatur potestas ordinis
non autem quod a Papa tollatur potestas iuris-
ditionis quoad aliquid, ex quo characterem
non requirit: sed ratione iurisditionis id con-
cedentis vtriq; eam potestatem nemo tollere po
test aut limitare vt dictum est. ¶ Secundo pro-
batur idem, quia quero an leges Conciliorum
sunt exempte a potestate Pape vel non. Si non, er
go non obstante quocunq; decreto Papa potest
dispen

dispensare et eas abrogare. Si sunt exemptę ergo etiam si tale decretum irritans non fuerit adiectũ adhuc eruot exemptę et Papa in eis oon poterit dispensare. Quod absurdissimum et contra omnes doctores esset. Hęc autem coosequentia probatur. Quia sicut diuinę leges absolute quia sunt exemptę ab humana iurisditione etiam si nunquã sit prohibita dispensatio nulla potestas humana potest in illis dispensare: sicut etiam episcopus in legibus Concilij et Papę superioris dispeosare non potest: et ideo oulla alia prohibitione opus est. Ita io proposito si leges Ecclesiasticę essent exemptę a potestate Papę, certe ipse in eis dispensare non posset etiam si tale decretum irritans et prohibitio Concilij superaddita non esset. Quod tamen vt diximus absurdissimum est. ¶ Tertio idem probatur. Quia si Concilium irritans posset auctoritatem illam dispensandi tollere a Papa, cum tameo constet illam alicui episcopo eommittere posse. Iam ergo in illo episcopo esset maior potestas quam in ipso Papa saltem quoad illũ actum iurisditionis: neq; Papa tunc esset omnium pastor vniuersalis quoad omnem iurisditionis actum. Quod certe eius officio pastorali supremo a Christo sibi collato repugnat: nam et eadem ratione Concilium posset prohibere ne Papa posset coocedere indulgentias et absoluere a censuris pro tali vel tali crimine: et similiter aliam quamcunq; partem iurisditionis adimere: et ita Papa non esset Papa nec supremus et vniuersalis pastor Ecclesię saltem in exercitio vel actu suę potestatis.

¶ Cum supradicta secunda parte propositionis expresse teoent omnes doctores tenentes Papam esse supra Concilium, nam hoc sequitur ex illo vt supra quest.4. habetur. et Victoria vbi supra propo.5. Quamuis Gerson.1.par. de potestate Papę. alphabet.3. litera. E. et Panormitanus in tractatu de Concilio Basilien. nume.18. et alibi sępius cum multis alijs doctoribus tenentibus Cõcilium esse supra Papam teneant oppositum, dicentes Concilium posse limitare Papę potestatem modo supradicto decretum irritans Papę dispensationem statuendo. Sed certe tutius et verius est quod id Concilium facere non potest per viam potestatis et iurisditionis vt supra probatum est. Nam indirecte vel per viam declarationis Concilij quod Papa dispensare aut tale quid licite agere non potest quodq; si aliter faciat oon sit illi obediẽdum sed hoc vel illo modo resistendum, eius potestas per Concilium non limitari sed declarari, et eius abusui obuiari potest. vt de his infra.q.9.et.10. latius agitur.

3.pars propositionis probatur. Tertia pars propositionis qood scilicet Papa dispensans et impetrans et illa dispensatione vtens errare et peccare potest. &c. probatur primo de Papa quod ei nõ licet in legibus Ecclesię vel Conciliorum pro sua voluntate sine rationabili causa etiam vbi nihil continent diuini iuris dispensare. Quincupliciter. Primo quia leges Ecclesię et Conciliorum sunt maxime necessarię ad gubernationem Ecclesię, adeo vt sine illis nec ius diuinũ debite possit seruari. Ergo si Papa per irrationabiles dispensatiooes et temerarias tollat omnino vel ex magna parte legum earum obseruantiam: oecesse est vt hoc vergat in magnum Ecclesię detrimentum, et ex consequenti id Papa sine graui peccato facere non potest. Antecedens autem constat si quis imaginetur Ecclesiam sine legibus humanis: certe magnam ibi videbit confusiooem et inordinatiooem, neq; fidem neq; religionem Christianam oeq; cultũ diuinum posse constare. Nam cum iure diuino oon sit determinatum tempus ad susceptionem sacramentorum et de Confessione, Eucharistia, et Baptismo: nec ratio nec modus oec tempus sacrificij totiusq; diuini cultus et ieiuniorum sit: certe nulla ratio nec modus ministratiooes eorum in Ecclesia defendi posset sublatis legibus humanis: et esset deformitas intolerabilis si suo quisq; viueret arbitrio solum intra termioos diuinę legis. Idem etiam aotecedens probatur. Quia non minus necessaria est bona gubernatio Ecclesię quam reipublicę secularis. Sed ad hanc sunt necessarię suę leges humanę vltra ius diuinum et oaturale, vt cõstat manifeste, ergo et ad gubernationem bonam Ecclesię. Nam ideo ait Isidorus quod leges factę sunt vt earum metu humana coherceatur audacia tutaq; esset inter reprobos innocentia. Et.1.rethoricorũ Arist. ait quod melius est omnia ordinari lege quam ea dimittere iudicum arbitrio.

¶ Secundo probatur idem. Quia sicut leges nõ nisi pro bono communi fieri debent.ea. erit autẽ lex.dist.4. ita dispensatio quę est quasi quedã lex vel legis distributio et applicatio, rationem boni communis debet habere: alias potius dissipatio secundũ Ber. de considera.li.3. quã dispensatio erit.

¶ Tertio probatur idem. Quia talis dispensatio erit in iniuriam aliorum. Quia lex non esset equalis neq; iusta si sine rationabili causa aliqui per dispensationes eximerentur ab ea alij autem premerentur. Item quia lex vel est ipsum ius vel ius esse ctus est legis. Vnde et secundum diuersas leges dicitur ius naturale diuinum et humanum. Ius autẽ idem est quod equum et equale. Et ita opportet quod lex sit equalis. Itẽ si in principio legis sine causa rationabili ceteris omnibus paribus legislator imponeret legem aliquibus alios autem eximeret: vtiq; faceret illis iniuriam. Ergo eadẽ ratione et multo magis post legem latam: et ita peccaret.

¶ Quarto idem probatur. Quia non licet Papę etiam in suis proprijs legibus etiam secum sine rationabili causa dispensare, ergo nec cum alijs. Antecedens patet secundum.b.Tho.1.2.q.96.ar.5.ad 3. Quia licet princeps nõ sit subditus suis legibus quoad penã vel vim coactiuã: tenetur tamẽ quoad vim directiuã et in foro cõsciencię. extra. de cõstitu.ca.cũ omnes. et Math.23. Imponunt alijs onera grauia ipsi autẽ nolunt ea digito mouere. i. nec in minimo ea incipere aut facere volũt: et ita faciũt

vt alijs intolerabilia ſint vel videantur. Et hoc nõ ſolum eſt verũ ratione ſcandali vel quia eſſet cauſa infirmandi leges, ſed de per ſe: quia alijs iniuriã faceret ſi ipſe princeps cum ſit membrum ſue rei publice non ferat partem oneris legis ſine iuſta cauſa: quanuis vt diximus ſuis legibus quoad vim coactiuam princeps non teneatur.

¶ Quinto probatur idem. Quia ſi non licet Pape leges Eccleſie ſine rationabili cauſa omnino derogare, ergo nec ita paſsim ſine cauſa in eis diſpenſare. Antecedens patet ex ſupradictis: et quia magis eſt abrogare quam diſpenſare. Et maxime id verum eſt de legibus ſpectantibus ad ſtatum vniuerſalis Eccleſie vel ad bonam religionis gubernationem. Puta ſi omnino abrogaret leges de gradibus prohibitis ad matrimonium, de irregularitatibus ex bigamia et homicidio et huiuſmodi. ¶ Conſequentia autẽ hec dupliciter probatur. Tum primo, quia vt habetur de reg. iur. cũ quid vna via prohibetur ad id alia non admittitur. Nunc autem idem effectus ſequitur ex tali diſpẽſatione qui ex legis derogatione vt conſtat: quia ſi paſsim cum omnibus petentibus diſpenſaretur, iam nullus eſſet legis effectus et fruſtra lata eſſet lex. Quid enim iuuat prohibuiſſe bigamos a ſacerdotio et homicidas, conſanguineos etiã et affines intra talẽ gradũ: ſi omnes illi qui volunt per diſpenſationes promouentur et habiles fiunt. Lex enim lata eſt non vt ſine licentia non fieret, ſed vt ita non fieret, Nam et legum natura eſt vt regulariter et implurimum lex obſeruetur: diſpenſatio autem raro et in caſibus particularibus ex cauſa rationabili fiat. Eſt enim diſpenſatio quaſi quedam legis interpretatio vel relaxatio in caſibus quos legiſlator preuidere non potuit. Igitur peruerſa licentia eſt earum diſpenſationum per quas oppoſitum fit, vt videlicet lex raro ſeruetur: diſpenſatio autem ſine rationabili cauſa regulariter vel vt plurimum fiat ad libitum. Tum ſecundo eadem conſequentia probatur. Quia ſtante lege in ordine ad omnes, vtiq; per hoc quod ſine cauſa iſti paſsim diſpenſantur, alijs fit iniuria que non fieret ſi quoad omnes lex omnino abrogaretur. Nam ſpecies iniurie eſt vt pauperes qui diſpẽſationem habere non poſſunt excludantur: diuites autem ſiue potentes qui diſpenſationem habere poſſunt ſine vlla alia rationabili cauſa ad diſpenſationes admittantur per quas a legibus liberentur.

¶ In omnibus predictis in hac tertia parte propoſitionis expreſſe concordant. b. Tho. vbi ſupra, et Panor. in. ca. non debet. de conſangui. et affini. et vbi ſupra, et infra. q. 10. allegatur. et Silueſt. titu. Papa. ca. 10. et Victoria vbi ſupra. propo. 6. 7. 8. et doctores communiter. ¶ Item ad predicta facit expreſſe. 25. q. 1. ca. 1. et ca. contra. et Baſilius in regulis breuioribus dicens. Oportet hominem quicunq; ille ſit ſubiectum eſſe preceptis Dei aut hominis propter precepta Dei quoties in precepta Dei incidunt aut illa adiuuant: quia male facit qui eis non paret etiam ſi ſit ſupremus Apelles.

¶ Inſuper ipſe Victoria. propo. 9. ait, quod aliqua lex poſſet eſſe in Eccleſia et forte nunc eſt et alique ſunt pure humane, in quibus expediret vt nunquam diſpenſaretur. Quia ſunt tam neceſſarie ad Chriſtiane religionis obſeruantiam, quod ſi aliquando diſpenſatio videatur rationabilis circa aliquem: multo tamen vtilior eſſet Eccleſie eius legis inuiolabilis obſeruatio quam vt aperiatur ianua ad tot diſpenſationes. Exemplum eſſe poteſt de ſtatuto omnis vtriuſq; ſexus. de peniten. et remiſsio. quod quantum ad tempus eſt de iure poſitiuo vt in quadrageſima et paſcha confeſsio et Eucharistiæ communio fiat: non eſt dubium melius eſſe vt nunquam in eo diſpenſetur: quia ſi ſemel locus detur diſpenſationi, forte per ambitionem aut gratiam potentum aut improbitatem hominum diſpenſationes multiplicabuntur cum iuris etiam diuini maximo periculo. Et alique alie ſimiles leges dari poſſunt. ¶ Idem etiam confirmatur. Quia ſe offerunt caſus in quibus videretur cõueniens vt in lege diuina diſpenſetur, vt quod aliquis relinqueret primam vxorem et ſecundam duceret propter pacem regni vel familie: vel duas ſimul haberet: vel vt mentiretur pro aliqua magna vtilitate, vel pro ſaluanda vita corporali alicuius. Et tamen nec Deus in hoc diſpenſat nec reliquit Eccleſie diſpenſandi facultatem. Nimirum quia nouit maius detrimentum ſequuturum ſemel data licentia diſpenſandi quam bonum quod ex tali diſpenſatione etiam alias rationabili poſſet prouenire. Nunquam etiam in veteri lege diſpenſatum eſt vt quis comederet carnes ſuillas neq; alia in illa lege prohibita neq; in aliquo mandato legis illius. Sed neq; in lege noua Chriſtus diſpenſauit vt aliquis non baptizaretur aut non confiteretur: cum tamen poſſent alique cauſe pretendi aparentiores ad diſpenſandum in his quam ſepe ſint in legibus Eccleſiaſticis. Certe niſi Chriſtus optime prouidiſſet expedire Eccleſie ſue vt nunquam in talibus legibus diſpenſaretur poteſtatem diſpenſandi illi reliquiſſet. ¶ Hac etiam de cauſa Gerſon et alij grauiſsimi doctores laudant ſtatuta Carthuſienſium, que in ſua carnium abſtinentia nullam permittunt diſpenſationem non obſtante quacunq; neceſsitate aut periculo mortis. Nempe ne ſi ſemel inciperet diſpenſari, latius ſe extenderet diſpenſatio quam legis obſeruantia.

¶ Similiter ergo dicendum eſt de aliquibus legibus Eccleſiaſticis in quibus ſanctius eſſet nunquam diſpenſare, quam illarum rigorem flectere per diſpenſationem etiam ex alias rationabili cauſa faciendam vt dictum eſt. Nam minus malum eſſet detrimentum particulare aliquando proueniens etiam in vita hominis ex rigoroſa legis obſeruantia ſine vlla diſpenſatione, quam per diſpẽſationem viam aperire ad infirmandas leges valde neceſſarias ad religionis conſeruationem.

¶ Per hoc tamen non negamus aliquem caſum forte poſſe contingere vel ſemel in mille annis,

quando

quando videlicet magnum scandalum sequeretur nisi fieret dispensatio: tunc enim merito posset dispensari: dummodo hoc esset lege cautum ne id de cetero arbitrio relinqueretur humano. Semper enim in quocunq; casu preferendum est bonum commune priuato, id quod in dispensando maxime attendendum est. Minus quoq; malum priuatum maiori communi postponendum censet beatus Thomas. 1.2. questione. 97. artic. 1. et questione. 100. arti. 8. et secunda secun. questione. 88. arti. 12. et doctores communiter cum eo sunt. Et ita constat de primo quod scilicet Papa in dispensando sine causa errare et peccare potest.

¶ Quoad secundum videlicet quod etiam peccet eam dispensationem impetrans et ea vtens probatur dupliciter. Primo, quia non solum consentit sed etiam cooperatur peccato Pape male dispensantis: immo et est causa eius et malorum inde sequentium eam impetrando. Contra id Roma. 1. Digni sunt morte qui talia agunt et consentiunt facientibus. ¶ Item secundo, quia alijs iniuriam facit, tum per talem dispensationem se eximit a lege sine causa iusta. Sicut si Rex exigens tributum a ciuitatibus non solum ipse peccaret si eximeret aliquos sine causa: sed etiam ipsi exempti partem oneris non subeuntes. Quia sicut principes suis legibus in conscientia tenetur, nec se ipsum licite eximere potest vt supra dictum est: ita eadem ratione nec alius exemptus vel impetrans sine causa potest ea dispensatione licite vti. Quia licet non peccet agendo contra illam legem humanam a qua per dispensationem est liberatus: peccat tamen contra ius diuinum vel naturale, dum ab ea male liberatur, illiq; non subditur sicut et alij, et sine causa cum alijs illam non seruat vti iam probatum est. ¶ Vnde quod Panormitanus et alij doctores in capit. non est. de voto. dicunt quod scilicet dispensatus a Papa in iure humano etiam sine causa est tutus in conscientia solum est verum ad hunc sensum, quod scilicet factum puta matrimonium in gradu prohibito celebratum per illam dispẽsationem tenet: quodq; non peccat contra illam legem a qua per dispensationem liberatus vel exemptus est. Cum non stat quod peccat contra aliud ius diuinum vel naturale petens aut etiam vtens tali dispensatione vt dictum est. Quod constat de sacerdote cum quo dispensaretur in Ecclesia Romana vt ducat vxorem, qui vtiq; sicut et ipse Papa peccaret.

¶ Sed quis eorum grauius et quomodo peccet? dicendum videtur quod secundum grauitatẽ scandali aliorumq; malorum que inde sequuntur iudicandum sit. Regulariter tamen grauius peccat ipse Papa. Vtens autem ea dispensatione sine causa, puta ad gradu prohibito contrahendum, ad nõ ieiunandum, ad comedendũ carnes in diebus prohibitis, et huiusmodi que non sunt in detrimentũ siue preiudicium aliorũ, veniali tantũ peccat, nisi vt diximus in casu quo vel scandalum vel preiudicium vel damnum proximorũ faceret illud esset mortale.

¶ Cum omnibus supradictis consonant expresse Gaieta. prima secun. questio. 97. arti 4. et in summula. titu. dispensatio. et Victoria vbi supra propo. 15. et Soto de iustitia et iure. lib. 1. questione et arti vlti. et Nauarro in summa. cap. 23. nume. 42. et, capit. 12. nume. 76. et. capi. 25. nume. 74. et in cõment. sup. capit. fin. de simonia. nume. 3. et. 4. et Siluest. titu. dispensatio. quest. 2. et. 3. et Turrecremata in decreto, distin. 11. ca. consequens. et distinct. 89. q. 4. ca. domui. et. 12. quest. 1. cap. non dicatis. et communiter doctores. De dispensationibus autem in iure diuino vel naturali in votis et pluralitate beneficiorũ hic non agimus id enim grauius est.

QVÆSTIO NONA. Vtrum Cõcilium poßit potestatem Pape limitare declarãdo quod in tali vel tali lege vel casu non est licita dispensatio: et statuere quod nunquã fiat etiã per ipsum Papam et quod irrita sit ipso facto. Quest. 9.

¶ Respondeo per vnicam trimembrem propositionem. Quod si ex vsu et experientia aut prouidentia intelligeretur quod dispensatio in aliqua vel aliquibus paucis legibus Ecclesiasticis si fieret vergeret in perniciem vel graue damnum Ecclesie vel religionis: tunc Concilium posset hoc declarare et determinare: simul et statuere quod in tali lege nunquam vel non nisi in tali vel tali casu sic qualificato expediret nec liceret vel fieret dispensatio. Qua determinatione facta non quam liceret Pape in ea lege aliter dispensare: et in ea aliter ex quacunq; causa dispensando mortaliter peccaret. Ipsa tamen dispensatio si fiat et factum secundum eam valet et tenet: quanuis ex alia causa non valeat nec habeat effectum. Propo.

Prima pars, quod scilicet in casu predicto Concilium poßit id declarare probatur. Quia certum est quod id declarare et diffinire in fide et moribus quid liceat quid nõ liceat decidendo spectat ad Concilium legitime cõgregatum de quo loquimur: nam ad id solum cõgregari sine auctoritate Pape non potest. Et in sic de finiendo Concilium errare non potest, vt supra. q. 2. et. q. 4. in. 1. par. illius. 3. opinionis dictum est. 1. pars probatur.

¶ Quod etiam id statuere potest constat. Quia si id expedit vti supponitur etiam ex quest. 8. precedenti, ergo et id Concilium sicut et Papa statuere potest. Quanuis si Papa contradiceret non posset id promulgari neque vim legis haberet vt supra. q. 4. in. 1. par. 3. opinionis secũdum Turrecre. dictum est.

¶ Sed certe ipse Papa id fieri non deberet moleste ferre. Tum quia per hoc nil sue detrahitur potestati Papali: sed declaratur et statuitur quod ei expedit facere ad vtilitatem Ecclesie, quam ille pre omnibus procurare tenetur. Sicut neq; illi neq; ipsi Deo iniuriam facit qui dicit quod contra ius diuinum Papa neq; facere, neq; sine rationabili causa in votis dispensare, neq; Deus mentiri aut malefacere potest. Maxime quia ea declaratio et statutum non nisi in paucissimis grauissimis et valde necessarijs legibus fieri deberet: ne Papalis auctoritas sine vrgente necessitate limitari aut restringi videretur: que vti superius. q. 7. et. 8. dictum est per Concilium limitari non potest. et ita non nisi in aliqua lege ita necessaria vt ex eius dispensatione immineat magna pernicies Ecclesie illa declaratio et statutum fieri nō deberet. Ita etiam improbitati multorum obuiaretur qui multipliciter ipsum Papam fere cogunt inuitum concedere et dispensare que nollet et videt se id facere non debere.

2. pars probatur. Secunda pars scilicet ea facta Concilij declaratione et statuto Papa aliter dispensando mortaliter peccaret probatur. Tum primo, quia si Concilium in hoc errare non potest, vt supradictum est, id iuste decernit. Ergo ita est quod ea dispensatio est Ecclesie perniciosa: et ex consequenti mortalis est. Tum secundo, quia Papa in iure diuino precipue absoluto dispensare non potest, puta in fide et sacramentis et decalogo. Sed aliqua lex humana est necessaria ad iuris diuini et religionis obseruantiam, vti superius. q. 8. dictū est: ita quod ex dispensatione eius sequeretur pernicies religionis vel Ecclesie aut periculum agendi contra ius diuinum, puta si ex dispensatione eum pueris sequeretur indebita sacramētorum ministratio morum corruptela et nullum bonū. Et hoc est quod per Concilium declaratur et de remedio prouidetur. Ergo cōtra talem declarationem et statutum Papa sine mortali dispensare non posset.

Argumentum. SI contra hoc arguatur, quod licet dispensatio frequēs et temeraria vel irrationabilis posset esse perniciosa et periculosa: nō tamen ea que particularis et raro ex causa rationabili fit, puta si cū isto puero optime indolis vel iuuene erudito et nobili qui re vera plus proderit quā quicunq; alius, dispensetur vt fiat episcopus: vel quod filius regis vxoratus fiat archiepiscopus vel Cardinalis, quia sic tunc opus est ad defensionem Ecclesie cōtra hereticos siue tyrannos: vel quod religiosus iste exeat religionem et ducat vxorem ad pacē regni et huiusmodi. Ergo Concilium non potest determinare quod generaliter omnis dispensatio in tali lege perniciosa est, sed ea tantum que passim fieret et temerarie: et ex consequenti non posset declarare et statuere quod in nullo alio casu emergēte Papa licite posset dispensare.

Responsio. ¶ Respondeo negando cōsequentiam. Tum primo, quia leges non respiciunt casus particulares: sed vt lex iusta vniuersaliter feratur et obliget satis est quod fere semper vel vt plurimum expediat, quanuis in aliquo casu non expediret. Vt patet in lege de non dimittendo vxorem aliam superinducendo, et de non habendo plures simul vxores, et de non fornicādo, et huiusmodi ex quaeunq; causa. Quia si regulariter id facere liceret vtiq; vt plurimum grauissima mala sequerentur: quanuis in aliquo casu vel si semel aut bis fieret oppositum nullum malum immo et bonum potius inde sequeretur. Ideo ille leges iuste et indispensabiles ab homine sunt. Similiter lex humana quod nocte arma nō portentur propter cedes et insidias et alia mala communiter aut frequenter inde sequentia iusta est: vnde qui certus se nihil mali facturū tunc arma portaret vtiq; reus esset violate legis: quanuis ratio illius in eo deficeret: sufficit enim quod eius ratio generaliter in alijs adhuc permaneat. Ideo si propter id lata esset excommunicatio eam incurreret. Sic in casu presenti lex illa generaliter per Concilium lata iusta esset quanuis in aliquo casu oppositum expediret: ita dispensatio etiam illo casu contra legem illam illicita esset vt dictum est. ¶ Tum secundo, quia in moribus non quid fieri posit sed quid in eo statu et natura rerum vt plurimum fit oportet attendere: et potius tot annorum experientie quam rationibus humanis standum est. Nunc autem videmus quod quā uis multi summi pontifices sanctiq; viri legitime suas fecerint dispensationes: multi tamen illegitime fecerunt aut etiam faciunt, idq; sepius sine culpa sua sed vel improbitate vel subreptione petentium vel intercedētium officialiū fraude vel alias. Vnde verisimile est quod si in hac vel illa lege maneat dispensandi libertas pro suo arbitrio, periculum sit manifestum quod dispensationes sepe fierent sine rationabili causa cum magno Ecclesie vel religionis detrimento. Igitur si aliud remedium nisi hoc supradictum adhiberi non potest, id certe accipiendum est, nam ex duobus malis minus et priuatum est eligendum: et maius cōmune bonum in dispensationibus pre oculis semper habēdum est. Vti superius. q. 8. ex. b. Tho. alijsq; doctoribus habetur. ¶ Vnde et hac ratione. 1. rethori. habetur, quod que commode possunt debent lege determinari et paucissima iudicis arbitrio relinqui, quia videlicet vt refert. b. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 1. lator legum eas fert in vniuersali: neq; tunc nititur gratia amicorum aut improbitate petentium aut prece aut precio: sed solum pre oculis habet reipublice bonum et honorem Dei, cui omnes etiam tunc in Concilio fauent. At vero in casibus particularibus multa occurrunt que etiam optimum virum et iudicem ab equo et bono auertere et flectere possunt. Ideo multo liberior atq; syncerior est ad ferendum leges quam multi iudices boni atq; sapientes ad iudicandum et dispensandum in casibus particularibus.

¶ Si ad predicta dicatur etiam quod huiusmodi decretum esset omnino nouum et nunquam simile factum est in aliquo Concilio œcumenico: vbi

tamen fuerunt sanctißimi et doctißimi viri. Ergo non deberet nunc ab aliquo concilio ea nouitas intentari. ¶ Respon. negando consequentiam, nã (vt aiunt iuristæ cum Augustino) distingue tempora et iura et scripturæ consonabunt. Tempore igitur conciliorum antiquorum vix aut raro summi Pontifices in legibus ecclesiasticis dispensabant: sed tanquã oracula diuina ab omnibus seruabantur, vt in ipso iure canonico et conciliorũ gestis et historijs videre est: Ideo tali decreto tũc non opus erat. Nunc autem versauice mortaliũ ad ecclesiæ et religionis obseruantiam illo aut alio simili remedio opus est.

3. pars probatur. TErtia pars prædictæ propositionis quod scilicet ipsa Papæ, quamuis culpabilis dispensatio si fieret: factũ secundum eam valeret atque teneret, &c. Probatur quia tale decretũ concilij nõ facit de per se quod Papa non posit valide dispẽsare: sed quod licite non posit. Nam vt cõstat ex supradictis in. q. 8. concilium non potest limitare neque restringere Papæ potestatem. Ergo si sine tali decreto Papa poterat dispensare: et ea dispensatio tenebat: poterit etiã illo posito atq; tenebit factũ. Item quia si concilium posset non obstante illo suo decreto dispensare. Ergo et Papa, quia quicquid potest concilium ad iurisdictionem pertinens potest et ipse Papa, vt ex supradicta. q. 4. facile constat. Item quia si illud decretum fieret a Papa, alius sequens posset in illo dispensare illudq; irritare quanuis peccaret. Quia par in parem non habet imperium: sed non habet maiorẽ auctoritatem edictum a concilio quã a Papa, vt dictum est. Ergo illius dispensatio valida est, et factum secundum eam tenet, puta matrimonium in gradu prohibito. ¶ Quod autem illa dispensatio aliquando non valeat, hoc non est ratione cõcilij. I. iurispositiui preualentis supra potestatem Papæ: sed aliunde de quo infra. q. 10. latius habetur, ibi videatur quomodo hoc verum sit. ¶ Nota etiam vt ait Alabs de concilijs par. 1. ca. 2. fo. 16. quod vt predicta dispensatio Papæ sit valida et habeat vim non sufficit generalis omnium non obstantium derogatio: nisi specialis etiam fiat mentio predicti Canonis aut statuti editi a concilio, aut saltim generica mentio sinodice et conciliaris constitutionis, secundum Archidiacho. in ca. 1. de constitu. lib. 6. et Felin. in cap. non nulli col. 4. de rescrip.

¶ In omnibus supradictis concordant omnes doctores supra. q. 8. allegati et bea. Thom. panor. Siluest. titu. Papa. q. 15. et victoria in. 3. relectione de potestate Papæ et concilij propo. 20. vsq; propo. 15. ¶ Doctores autem tenentes concilium esse supra Papam consequenter dicerent quod facta tali prohibitione concilij cum decreto irritante dispensationem etiã Papæ non solum peccaret ipse Papa dispensando. I. reuocando aut irritando: sed etiam eius dispensatio et irritatio non esset valida neque factum secundum eam teneret. Sed victoria vbi supra propo. 14. dicit quod stando in hac opinione quod concilium est supra Papam si concilium prohibeat dispensare cum decreto irritante: licet Papa non posit irritare tale decretum, et peccet dispensando: potest tamen dispensare itaque dispensatio teneret. Sed certe ego non video differentiam quare posit hoc et non illud. I. econtra: cum vtrũq; ad potestatẽ pertineat iurisditionis. Ideo supradictis standum est.

QVÆST. 10. si vt in quæstionibus precedentibus dictum est, Papa non hereticus sed alias quantumcunq; criminosus notorius scandalosus et perniciosus ecclesiæ, neque deponi neq; puniri neq; accusari neq; impediri eius potestas aut limitari. hoc. I. illo modo per concilium potest. Quod ergo remedium habebit ecclesia? aut quomodo cum illo se habebit ne omnino destruatur sed eius abusionibus obuietur? Quæst. 10.

¶ Respon. facta. I. etiam non facta supradicta concilij declaratiõe et decreto vt in. q. 9. precedẽte dictum est, si Papa contra illud dispensaret. I. aliud ageret quod manifeste esset illicitum simul et in notabile detrimẽtum siue perniciem ecclesiæ. I. religionis: tunc dico quatuor. 1. quod subditi fideles in hoc ei non tenentur obedire. Quia si tale Papæ mandatum lex aut dispẽsatio est iniusta et nõ obligat, vt sup. q. 7. dictum est. Ergo licet non spectet ad subditos hoc iudicare vt ibidem habetur. At vero postquam id manifestũ est per declarationem concilij. I. alias, itaq; non est locus defensioni aiq; coloribus iustificantibus factum illud: iam subditi non tenentur obedire. Nã si non constaret notorie de iniustitia obediẽdum est. Exempli gratia. si concilium decreuisset quod dispensatio cum pueris. I. cum vxoratis ad Episcopatum ecclesiæ perniciosa est: et id fieri prohiberet: et Papa postea mitteret vxoratum, puerum in Episcopum dicit hoc primum dictum quod subditi illum recipere et in hoc obedire non tenentur. et idem de alijs similibus iudicium est. Respon.

¶ Secundum dictum limitat primum. Nam subditi licet non teneantur Papæ in supradictis obedire, at vero nõ licet ei sua auctoritate priuata sed neque ipsis est permittendum mandatis Papæ rebellare siue per vim resistere, quanumcunque esset contra concilij decretum iam dictum. I. contra aliud ius, neque per viam appellationis ad futurũ concilium. Dictum. 2.

¶ Quod probatur. Quia esset magna irreuerentia et quasi contemptus summe auctoritatis et causa turbationis et scismatum aliorumq; malorum; si cuilibet hoc cõcederetur si specialiter Papæ quod nõ licet in ordine ad ipsum a cuius mandatis quantũuis iniusto nõ licet propria auctoritate discedere

vti supra.q.7.latius probatur:quod etiam hic maxime locum habet.

¶ Quod etiam non liceat ad futurum concilium appellare etiam si teneatur opinio.quod concilium est supra Papam,inde constat quia vltima decisio in causis spiritualibus ad Papam spectat sicut ad regem in temporalibus. Sed a rege nunquam appellatur ad regnum etiam congregatum. Ergo nec a Papa ad concilium.Item quia si in vna causa graui id liceret iure diuino:eadem quoque ratione in omnibus ea appellatio licita esset:ex quo iuri diuinum in hoc nil distinguit. Si autem humano iure dicatur hoc licere:certe super hoc tale ius non habetur sed potius oppositum. vt liquet.9.q.3.ca.ipsi sunt canones.et.2.q.6.ca.si quis ca.ad Romanam.et refert etiam Siluest.titu.concilium.q.5.quamuis Panor.Ocham. Gerson. Almayn et alij oppositum tenentes aliter glossent predicta iura,vtique contra mentem et textum ipsorum. Item super hoc est etiam excommunicatio Papalis per Pium secundum et Iulium secundum.Ipso facto inflicta contra appellantes ad futurum concilium,vt refert etiam Siluest.titul.excommunicatio septimo.§.vltim.et Florent.part.3.titul. 24.capit,10.Gaietan.in summula,et Nauarro in summa capitul.27. numer.110. Ex quo aperitur verus sensus iurium illorum contra Panormitanum Gersonem , aliosque doctores supra dictos aliter ea glosantes. Item etiam si secundum ius liceret , non tamẽ expediret a Papa ad concilium futurum appellare. Quia ex expertis constat omnes tales appellationes in scismata et hereses tandem desinere et in maiorem ecclesie perturbationem.

Dictum.3. ¶ Tertium dictum est,quod supradicta resistentia abusionibus Pape fieri debet auctoritate publica tantum:ita videlicet quod episcopi simul.l.in suo quisque concilio prouinciali cum debita reuerentia possunt per se tali mandato,l. abusui aut pernitiose dispensationi Pape resistere,dicendo quidem humiliter quod obediunt sed supplicant ab eius executione.Et ita possunt et debet ei non obedire illam abusionem non exequendo:idque subditis suis intimare vt similiter facerent neque, permitterent possessionem.l.executionem : notificando humiliter et reuerenter ipsi Pape causam huius resistentiæ quia scilicet est simoniace factum.l.iniustum manifeste et in pernitiem ecclesie.l.scandalum eius et religionis destructionem:simul et supplicando vt id reuocare dignetur, vt habetur in capit. si quando de rescrip. Vt ibidẽ notatur communiter a doctoribus: et si hoc nõ sufficeret ecce.2.possunt etiã brachiũ seculare inuocare,et implorare principes seculares,vt eorum auctoritate et potẽtia resistant summo Pontifici,impediendo executionem mandatorum eius : et etiam facto vi et armis : non per viam iurisdictionis in Papam sed iure defensionis modo predicto , impediant executionem illorum mandatorum:illisque resistant et compre hendant atque puniant executores siue ministros talium mandatorum et dispensationem.

¶ Probatur tripliciter primo,quia iure natura li vim vi repellere licet,neq; hoc ius potest abdicari.l.tolli ab aliqua persona. l. republica seculari. l. spirituali. Neque enim dabitur vbi hoc ius per Christum in lege gratie reuocatum sit cum sit naturale. Nunc autem Papa per huiusmodi dispensationes atque mandata iniusta infert vim: quia facit iniuriam,vt supra quæst.7.8.et.9. probatum est.Ergo illi resistere cum moderamine supradicto licitum omnino et debitum est ad tuitionem ecclesie.l.religionis. ¶ Secundo probatur idem. Quia Papa non habet maiorem potestatem a Christo ad faciendum iniustum et iniuriam tam in temporalibus quam in spiritualibus:quam rex in suo regno. Sed regi iniustum. l. iniuriam notabiliter facienti non solum iure sed etiam facto et viribus resisti potest. Ergo et Pape.

¶ Neque excommunicatio aut quelibet alia censura propter hoc inflicta ab ipso Papa quicquam valet. Quia sicut mandatum eius ita et ipsa sententia iam notorie iniusta ex parte cause, est ipso facto nulla et neque tenenda neque timenda est.dum modo neque ipse Papa neque eius auctoritas contemnatur aut irreuerenter alias cum eo agatur.

¶ Tertio omnia predicta probantur et confirmantur auctoritate doctorum omnium eorum etiam qui tenent Papam esse supra conciliũ. Nã de doctoribus qui tenent cõcilium esse supra Papam expresse cũ supradictis cõsentit.Panor.in ca. significasti.de electio,et ca.2. de maiori. et obedien.et in capit.conquerente,et in capit. litteras. de resti.spoliat.et in capit.sicut. de iureiurand. et alibi sepius. ¶ Item Ludouicus Pontanus in cõsilio.515.et Bald.in capit.olim.de rescrip.et glosa in capitul.1.de renuntia.et in capitul.tua. de decimis,expresse dicunt quod Pape statuenti aut facienti aliquid vnde notabiliter decoloraretur aut turbaretur status vniuersalis ecclesie in scandalum eius in concernentibus vniuersalem statum ecclesie et maxime vbi id ecclesia in concilio declararet vt dictum est, vti hoc etiam expresse ait Inno.in capitul.quanto.de consuetu. non est illi obediendum sed cum debita reuerentia et modo ratione resistendum est. Quod si id non sufficit, armis est resistendum vt supradictum est,ad idem expresse est Gerson.alpha.4.d. Alpha.6.n. Alpha.9.C.alpha.2.et cum eo est Petrus de monte quoad resistentiam etiam armata manu vim vi repellendo,vbi iudex extra iudicialiter de facto agit.secundum.l.prohibitum.C. de iure fisci libro decimo.et notat Innocen.et Felinus in cap. si quando de officio delegati. et doctores in regula.quod quis mandato.de re. iuri. libro sexto. Item Alexa. de immola.in concilio. 142. secundo volumine. ¶ Doctores etiam tenentes Papam esse supra concilium idem dicũt expressius. Nam

Nam palude in tracta. de potestate Pape. et Turre cremata in summa de Ecclesia li. 3. ca. 106. et in decreto distin. 4. ca. ideo artic. 1. distin. 40 ca. si Papa. et distin. 23. ca. in nomine domini. et distinct, 79. si transiius. vt etiam refert et tenet Iacobatius lib. 8. artic. 3. in. 6. remedio et artic. 12: cum multis alijs doctoribus, dicunt expresse quod si Papa thesaurum ecclesie aut patrimonium illius vellet suis propinquis. l. alijs pro suo priuato commodo dare. l. indebite alienare, aut ecclesiam sancti Petri diruere vt domos ibidem et hortos sibi suisque propinquis edificet: non est illi obediendum neq; permittendum sed potius eum debito moderamine illi resistendum est. Expresse etiam cum supradictis cõcordat Inno. Hostien. Cardi. do. Antonius in ca. quanto. de consuetu. vti superius tactum est, dicentes quod si Papa vellet deponere aut tollere omnes Episcopos orbis .l. aliud facere vnde turbaretur status vniuersalis ecclesie, puta quod clerici nullum preuilegium canononis neque fori haberent. l. si vellet eligere sibi successorem in papatu. l. statuere cõtra decretum concilij quod Papa posset sibi eligere successorẽ, vt beatus Petrus in ca. apostolica. 8. q. 1. legitur fecisse: aut si vellet tollere omnio quadragesimam aut oẽs dies festos de ecclesia: aut statuere quod missa celebretur sine vestibus sacris et huiusmodi, non est obediendum illi sed resistendum vt dictum est. Concordat etiam cum supradictis domini. et Alex. in ca. in istis. dist. 4. et glos. in ca. requiritis. §. nisi rigor. 1. q. 7. et ca. si illa. ca. 9. et in ca. per principalem. 9. q. 3. et Roselus in sua Monarchia dicens quod ad id facit cap. sunt quidam. 25. q. 1. et ibi Archidia. et notata doctorum ca. nulli. de senten. excom. concordant etiam express. Siluest tit. Papæ. q. 4 q. 15. idem cum Palude dicens et Gaiet. in quodlib. de potestate Pape. cap. 27. aperte ait. resistendum est igitur etiam in faciem ipsi Pape publice ecclesiã dilanianti. V. G. si non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro peccunia aut offitij commutatione: et cum omni obedientia et reuerentia deneganda est his qui emerunt talium beneficiorũ possessio: et allegada est causa Simoniæ etiam cum Papa comisse. et Simancas de hereti. ca. 3. §. 3. et ca. 44. §. 31. ait quod si Papa concederet aliquod rescriptum aut hereticos absolueret a penis hereticorum in preiudiciũ offitij sanctæ inquisitionis et periculum fidei, nõ est exequendum sed vt dictum est supplicandum vt reuocare et emendare dignetur. Vt hoc etiam habet in secunda instructione Hispalen. ca. 3. facta pro inquisitoribus fidei: et ita quod iustũ est exequi debet. Ita etiam debite tollitur gladius de manu furiosi et religio et ecclesia defenditur vt dictũ est. ¶ Quod etiam armis licite possit in predictis, quando aliter non posset, Pape resisti vt di- dictum est: expresse Bal. ait in ca. vt vim. cum. ff. de iustitia et iure. et ca. Vnde vi. l. 1. et in ca. olim. de rescrip. et in. l. data opera. ca. de his qui accusa. nõ possunt. col. penul. et in. l. si quis ad se. C. ad. l. Iulij de vi publi. et late agitur a doctoribus in. l. prohibitum. de iure fisci. lib. 10. Ad idem etiam est Bar. in tracta. qui sit rebelles. et facit. tex. ca. fi. de cõsti. lib. 6. et cardi. in Clem. 1. de celebra. miss. et Panor. vbi supra. qui etiam in ca. sicut secundo de iureiurando. ait quod propter hoc Imperator potest non quidem ecclesie Ro. sed persone Pape ecclesiam destruenti indicere bellum pro ecclesie et religionis defensione. Vbi et se ipsum remittit ad ca. in nomine domini. dist. 23. et ad cap. princeps, et ca. regũ. 23. q. 7. et alia iura allegat ad idẽ et tandẽ cũ supradictis Victoria vbi supra propo. 22. et Petrus demon. etiam vbi supra consonant expresse.

¶ Dictum quartum est, quod vt Victoria ibidem propositione. 24. optime dicit, duo in omnibus supradictis valde consideranda sunt. Primum vt semper cum maxima reuerẽtia cum Papa ab omnibus etiam principibus agatur: et nullo modo in alijs ei obedientia neq; eius auctoritas denegetur sed solum allegetur quod id est iniustum et in detrimentum ecclesie. Nam si semel eius auctoritas inciperet sperni, tota ecclesia scismatibus et factionibus laboraret et dehonestaretur. Secundum est quod semper et pre omnibus scandalum caueatur: et ne propter hoc scismata et factiones oriantur in ecclesiam. Nam hoc maius malũ esset quã permittere supradictas Pape abusiones. quare cauendum est ne si semel principibus detur potestas resistendi summo Pontifici illoq; in aliquo non obediendi, ipsi etiam accipiant in alijs vbi nõ expediat. Dictum.4

¶ Precipuum et vltimum tandem in his remedium quod et ordinarium in omnibus tribulationibus et necessitatibus ecclesie est, ad Deum orando recurrere perseueranter vt sue prouideat ecclesie vt viderit expedire: et ita patienter et confidẽter agendo, quod in nobis est, ab ipso remedium oportunum sperare.

Quæst.11.

QVÆST.11. Vtrum Papa hereticus in concilio accusari et deponi possit. Dictum.1

¶ Respond. per tria dicta quorum primũ est. Quod hic presuponitur quod Papa non solum in heresim incidere sed proprie hereticus pertinax esse potest saltem vt doctor et persona particularis: et etiam vt Pape in fide et moribus definiendo et vt iudex statuendo, si non faciat quod in se est, vt supra. q. 3. habetur. quanuis Alber. Pighius, in sua Ierarchia ecclesiastica li. 4. ca. 8 et lib. 6. ca. 13 id neget, et oppositum probare et defendere conetur et Gaietan. cum alijs quibusdam ei consentientibus.

¶ Secundum dictum est quod si Papa in heresim nondum damnatã neq; declaratam per ecclesiam incidit et paratus est corrigi et ecclesie. l. cõcilij legitime diffinitionis stare vt supra. q. 3. in responsione 2.dictum

sponsione ad tertium argumentum dictū est:non est hereticus pertinax nec depositus nec deponendus est nec puniri potest.in quo omnes doctores conueniunt. Similiter etiam si de heresi iam damnata per ecclesiam accusatus antequam sit de heresi conuictus in concilio se corrigit et confitetur se corrigi paratum esse,non debet deponi:sed sublata accusatione statum suum retinere potest. Secus si post duas aut tres monitiones conuictus est: tunc enim recipietur ad penitentiam papatu, priuatus secundum glosam et doctores in capit. excommunicamus de hereticis,et Egidium in ca. si Papa dist. 40.vbi de hoc latius agit.

Dictum.3. ¶ Tertium dictum est quomodo illa priuatio aut depositio fiat et per quē:nam in hoc sunt opi- Opinio.1. niones. Aliqui enim dicunt quod per ipsum solum Deum ea priuatio aut depositio fit eo ipso quo hereticus pertinax etiam occultus est.Quam opinionem tenent cōmuniter doctores et castro depunitione hereticorum lib.2.ca 23.24. et Turrecrema.de potestate Pape et Iacobatius.li.8.art. 1.et.2.et.lib.4.art.1.

Opinio.2. ¶ Alij tenent quod ipse Papa sententiam feret, non quidem proprie iurisditialem in se ipsumt quia supra se iurisdicionem nullus habet : sed sententiam feret extra iuditialem habentem vim cuiusdam ordinationis.l.potestatem dabit concilio supra seipsum vt ab alio deponatur.

¶ Si autem conuictus vel confessus prædictā heresim corrigere noluerit, nec se emendare : nec præfatam sententiam depositionis in se ij sum ferte,nec potestatem ad id concilio committere.l. si dicat quidem se corrigi paratum esse sed non in tempore antequam conuictus et confessus suam heresim esset:tunc similiter concilium per modū cuiusdam ordinationis declarabit eum hereticū, priuatumque papatu in perpetuum carcerem retruderet.Quia hereticus iā pertinax et notorius per suam confessionem.l.per sententiam declaratiuam conuictus,secundum ius diuinum et humanum ca. Achatius.24.q.1. ipso facto desinit esse Papa et iurisditionem perdit. l. potestatem ecclesiasticam. Et tunc per sententiam concilij declaratur hereticus,et eijcitur nō a papatu quem iam non habet, sed ab ecclesia et vt hereticus punitur vt ait Cano.de locis Theologicis lib. 5. cap. 5. et lib.6.ca.8.

¶ Ad supradicta tandem in. 8. synodo generali actione.7.referuntur atque probātur decreta quedam Adriani Pape dicentis. Romanum Pontificem de omnium ecclesiarum presulibus iudicasse legimus:de eo vero quemquam iudicasse non legimus.Licet enim Honorio ab orientalibus anathema sit dictum:sciendum tamen est quia fuerat super heresi accusatus. propter quam solum licitum est minoribus maiorum suorum motibus resistere.l.prauos suos sensus libere respuere:quāuis et ibi nec Patriarcharum nec ceterorum antistitum cuipam fas fuerit de illo quamlibet proferre sententiam,nisi eius prime sedis Pontificis consensus precessisset. Hæc ibi quæ satis ad rē et omnia supradicta et maxime in fauorem secunde opinionis superius posite faciunt. ¶ Hanc opinionē etiam probat et tenet Iacobatius vbi supra cum multis alijs.et ca.nunc autem. distin. 21. pro hac opinione facit. Sed ibidem glosa videatur.

¶ Alij tenent quod in casu heresis concilium est supra Papam et potest illum iudicare atque deponere pertinacem.hanc opinionem plurimi doctores tenent,et est valde communis,quam etiam tenet Turrecrema. dist.21.ca.nunc autem. Opinio.3.

¶ Aliorū tandem opinio est quod nec simpliciter nec in casu heresis concilium est supra Papā, neque hic habet superiorem a quo ipse deponatur in tertiis:sed quod deponendus est a potestate quadam ministeriali quam habet ecclesia. l.cōcilium eam representans quoad hoc. Que quidē potestas proprie et directe non est supra Papam neque supra papatum : sed supra coniunctionem papatus ad personam et eiusdem papatus diuisionem ab ea. Sicut homo generans et occidens hominem habet potestatem non quidem supra animam hominis,sed supra coniunctionem.l. dissolutionem anime ad corpus.l.ab eo ex parte materie.Nam vt homo sit membrum ecclesie capaxque papatus sufficit character baptismalis etiā sine fide et charitate:quanuis sine fide sit in via corruptionis quantum est ex parte sua vt careat ea potestate.l.deponatur.Heresis autē opponitur Christianitati.l.statui Christiano solum ex parte subiecti.l.ipsius hominis:non ex parte status Christianitatis,est enim hereticus ratione characteris baptismalis intra ecclesiam et membrum eius quāuis omnino putridum aut mortuum:et ex hac parte adhuc permanet Papa.Sed ex parte sua extra ecclesiam fidelium est:ideo et est deponibilis quia ad finem papatus inhabilis est vt Papa sit et permaneat : neque enim hereticus doctrina vere fidei suum gregem vt oportet pascere potest. et ad hunc sensum facit id ad Titū.3. Hereticum hominem post vnam aut alteram correctionem deuita.et omnes alie similes auctoritates adaptātur. Opinio.4

¶ Has omnes opiniones Gaie.in quodli.de potestate Pape ca.17.vsque ad ca.24.et in apologia ca.25.cum suis fundamentis pertractat : et suam hanc vltimam opinionem valde fulcire conatur: et ad aliarum fundamenta respondet:et ex dictis ibidem potest ad alia argumenta responderi.que quia ibi late et docte differuntur non libet hic ea transcribere.

¶ Si queratur a Gaietan. quomodo fiant ea que precedunt sententiam ipsam depositiuam Pape? cum secundum eum vsque ad illam ipse Papa manet adhuc in sua potestate supra concilium et totam ecclesiam.Respon. Vbi supra ca. 21.hoc posse fieri dupliciter. Primo nō quidem per potestatem coactiuam supra Papam:sed intimando et reprehendendo et huiusmodi :. quia iudicium hoc non ex confessione sua extorta preceptis,censuris aut tormentis,sed ex euidenti facto.l.verbo habetur Dubium.

betur si is incorrigibiliter expectatur : quod fine eius coactione fit. ¶ Alio modo fieri potest per potestatem coactiuam saltem indirecte supra ipsum Papam in casu predicto tamen quoad preambula necessaria ad ipsam sententiam heretici Pape depositiuam et hanc potestatem Deus pro tūc in tali casu deest ecclesie tanquam medium necessarium ad finem.i.ad ipsam sententiam depositiuā Pape, eo ipso quo potestatem ministerialem.l. quomodolibet dedit ad Papam hereticum deponendum. Neque enim Deus et natura deficit in necessarijs. Et hunc secundum modū magis probat Turrecremata vbi supra cum multis alijs et Siluest.titu.excommunicatio primo,notabili. 3. et tandē Soto in. 4. distin. 22. q. 2. artic. 2. dicens quod ex quo Papa hereticus non vi et armis sed ordine et iuditio deponendus est. Fit ergo vt per ecclesiam.l.per concilium illum representans et non per alium possit ordine iuditiali procedēdo compelli, vt cōpareat sua crimina auditurus suāque causam defensurus. Alioqui iuris ordo seruari non posset. Vis autem compulsiua nulla alia esse potest quam excommunicatio potest igitur per illam cogi ad comparendum : atque adeo si non paruerit ipse Papa hereticus illam incurret, siue hoc sit quia concilium in hoc tantum casu sit Papa superius, siue quia ministerium ecclesie.l. Pontificis exerceat: siue id faciat iure defensionis siue alio modo vt supradictum est. ¶ Quod autē tūc in casu heresis etiam inuicto Papa heretico concilium generale possit celebrari tum ex predictis tum ex.q.6.precedente liquidum est.

Quæst.12. QVÆST.12. Vtrū ecclesia vel Papa in canonizatione sanctorum errare possit. Item vtrum aliquis sanctus canonizatus sit aut esse possit in inferno.

Respon. ¶ Respon. ad primum dubium quod tenentes Papam et similiter concilium generale diffiniendo de fide et moribus errare posse : consequenter dicerēt quod etiā in canonizatione sanctorum. Tenentes autem oppositum etiam oppositum dicerent in casu presenti. quanuis Gaietan. et quidam alij tenentes quod Papa de fide et moribus diffiniendo errare non potest, non satis consequenter dicant absolute quod in canonizatione sanctorum errare possit propter rationes que inferius in argumētis tanguntur et ibi soluuntur.

¶ Mihi autem dicendum videtur quod neq; Papa neque concilium generale in canonizando aliquem sanctum si faciat quod in se est errare potest. Et oppositum dicere certe temerarium et impium quāuis non hereticum nec heresim sapiens sit. Prima pars inde constat quod cum canonizatio sanctorum ad fidē et mores aliquo modo pertineat: ibi enim fit professio glorie et gratiæ Dei in eis: et fidelibus imitandi inuocandi atq; colendi proponuntur ab ecclesia, in fide autem et moribus Papa et concilium faciens quod in se est errare non potest, vti superius. 41. propo. 9. et. 10. et. q. 2. et. q. 3. dictū est, igitur nec in predicta canonizatione error esse potest.

¶ Secunda pars quod oppositum dicere sit temerarium positiue et dignum punitione probatur. Quia temerarium est dum sine ratione probabili quispiam tenet contra plurima testimonia probabilia valde virorum fide dignorum testificantium de sanctitate et miraculis alicuius, secundum que illum ecclesia vt sanctum canonizauit: et contra consonantem probationem diuturnam totius ecclesie Romane siue catholice.

¶ Quod sit etiam impium probatur, quia est cōtra pietatem fidei: sicut tenere quod in hoc errare non potest est de fidei pietate credendum vt ait B.Tho.in. 9. quodli. art. vlt. quod etiam amplius probatur. Nam omne quod ab ecclesia Romana videlicet a Papa.l.a concilio generali legitimo assertiue diffinitur, et omnibus fidelibus proponitur vt sanctum et venerandum et inuocandum et imitandum, vtiq; quanuis non sit certum at vero probabilissimum est quod id ab omnibus est vt tale sub crimine et pena heresis tenendum. Quia hoc aliquo modo pertinet ad fidem et mores, in quibus Papa et concilium errare non potest vt proxime dictum est : modo ea sit diffinitio iuris puta quid licitum quid illicitum : modo sit facti, puta quod hoc.l.illud ita fuit est.l.erit. Nunc autem quando Papa.l.cōcilium sanctos canonizat: iam assertiue diffinit atque proponit omnibus fidelibus eos esse vere sanctos in celo beatos colendos inuocandos et in sua vita sancta imitandos. Ergo ita tenendum est: et impium est oppositum tenere. ¶ Dico notanter impium non tamen certitudinaliter hereticum aut heresim sapiens esse oppositum tenere. Quia in prefata consequentia bona, ex illa maiori que cum sua probatione non est certa de fide sed valde opinata aut de magna probabilitate fidei, vt cōstat ex supradictis in. q. 1. propo. 9. et. 10. et. q. 2. et. 3. simul et ex prefata minore euidente, sequitur propositio nō de fide sed solū de pietate aut probalitate fidei vt illa maior erat. Nam secundum omnes vt notum est, conclusio sequitur debiliorem partem premissarum. Et ita non certo hæreticum aut sapiens heresim, sed valde probabiliter hereticum aut certe impium et cōtra probabilitatē et pietatem fidei est dicere quod ecclesia.l.Papa.l. concilium. gen. in canonizatione sanctorum errare potest. ¶ Cō. B.Tho. vbi supra tenēt Florēt. 3. part. titu. 12. ca. 8. §. 3. et Turrecre. in sūma. de Ecclesia. q. 51. 73. et lib. 2. ca. 110. et Ambro. Catari. in tracta. de canonizatione sanctorum et Conarruuias in resolutionibus li. 1. ca. 10. num. 13. quāuis glosa in ca. 1. de relio. et ve. san. lib. 6. et Felinus. in ca. venerabili de testib. et Gaieta.

lum in particulari esse vere sanctum et in gloria beatum atque colendum: non sic deffinit neque proponit hanc hostiam esse rite consecratam et adorandam. Ideo hoc de hac hostia non pertinet ad fidē, vt canonizatio huius. l. illius sancti in particulari vt dictum est.

Quæst. 13. QVÆST. XIII. Vtrum ecclesia habeat potestatē super actus animæ pure interiores, præcipiendo, prohibendo, et puniendo.

❡ Respon. in hoc est triplex opinio. Prima quod
Opinio. 1. non vllo modo neq; per se solos. l. directe et immediate, neque in directe et mediate siue per accidens, vt videlicet sunt causæ. l. cōditiones aut qualitates actuū exteriorū. l. ordinantur ad eos: sed solū potest præcipere actus exteriores: et si ad illos exercendum opus sit aliquē actum interiorē habere, tunc ex cōsequenti homo tenetur ad illum: non quidem immediate ex precepto ecclesiæ, sed ex iure diuino. l. naturali, quo tenemur actum illum apponere qui necessarius est ad ecclesiæ mādata seruandum et humane operandum.

Ratio. 1. ❡ Probatur opinio hec quadrupliter. 1. quia ecclesia non potest precipere aut prohibere aliquid cuius transgresionem punire nō potest. Sed nō potest punire actus animæ pure interiores. Ergo neque eos precipere potest aut prohibere. Consequentia nota est et maior probatur. quia secundū communem omnium doctrinam quam traddit beatus Thom. 1. 2. q. 100. art. 9. et Turrecremata in capit. cantantes. distinct. 92. articu. 5. Lex vana est et non habet vim nisi etiam vim coactiuam habeat: vt per metum punitionis et penæ ei obediatur. et ita potest punire quod potest precipere et prohibere: et econtra non potest precipere neq; prohibere quod punire non potest, vt dicitur in maiori. minor autem probatur. Quia non potest punire quod non potest cognoscere 1. alias enim esset irrationabilis et iniusta et ceca punitio sine causæ cognitione. Sed non potest ecclesia cognoscere actus animæ pure interiores, vt cōstat quia solus Deus nouit occulta cordis primi regu. 16. Psal. 43. prima Corinth. 4. Actuū primo. Apo. 2. Ergo nec eos punire potest.

❡ Sed hæc ratio non probat intentum sufficienter. Nam ad eam potest responderi dupliciter. primo negando maiorem. Quia supposita sententia catholica contra hereticos quod ecclesia autoritate diuina sibi collata: immo et potestas laica et ius naturale potest per sua precepta ad aliquid sub æterna pena peccati mortalis subditos obligare. l. aliqua precipere quorum transgressores penam æternam incidere mereantur: quodq; subditi tenentur obedire superioribus sicut et parentibus sub pena damnationis æternæ. Iam consequēter dicimus falsum esse quod in prædicta maiori dicitur atque supponitur; vt etiam Gerson. in. 4. lectione de vita spirituali male dicit, quod videlicet solus ille potest edere legem sub aliqua pena obligantem siue precipere sub aliqua pena qui potest penam illam transgressoribus infligere aut exequi: nam hoc potest habere veritatem in his qui humana. i. propria autoritate sua leges et præcepta facerent, vt significat beatus Thom. 1. 2. quæstio. 91. articul. quarto: non autem in his qui autoritate diuina præsunt: quales sunt omnes superiores etiam seculares: et a fortiori ecclesiastici, qui auctoritate diuina sibi data eo ipso quo legitimi sunt superiores possunt leges et præcepta facere sub pena eterna obligantia: etiam si per se ipsos talem penam infligere, aut exequi, non possint: sed Deus ipse exequi et punire potest. quod patet. Quia prælati possunt sub pena excommunicationis precipere et prohibere 1 cuius tamen penæ multos effectus scilicet priuationem bonorum spiritualium solus Deus exequi potest. Ad quod etiam facit Augustin. in epistola ad Bonifacium comitem, et in alia epistola ad Casulanum. et habetur distinct. 11. capit. in his, et distin. 14. capit. sic omnes. et distinct. 20. capit. de libellis. et. 25. quæst. 1. capit. violatores. et capit. seq. Vtt hæc omnia clarissimus Medina de ieiunio. quest. 8. de necessitate seruandi ieiunia ecclesiæ plenius probat. et ita patet negatio illius maioris, cuius probatio ex beato Thom. secundum prædicta debet intelligi: nec ad maioris probationem facit, stat enim quod lex habeat vim coactiuam, cius autem punitio per alium infligenda aut exequenda sit.

❡ Secundo potest etiam responderi negando minorem si intelligatur de punitione, non quidem iudiciali in foro exteriori aut contensioso, sed in foro conscientiæ et sine strepitu iudicij de qua loquimur. Nam in hoc foro bene potest ecclesia pro peccato cordis per leges et præcepta penam imponere et ad eam obligare a quocunque exequenda sit. et ad probationem illius minoris negatur maior, vbi dicitur quod in foro conscientiæ, vt loquimur, ecclesia non potest punire nec iudicare quod non potest cognoscere. Dico enim quod id vtique facere et punire potest per viam legis et præcepti puniendo. l. iudicando vt ait Florent. tertia parte titul. 24. capitulo septimo secundum Hostien. et alios: neque talis punitio est iniusta aut ceca: quia ad eam infligendam et exequendam non requiritur vlla causæ cognitio in ecclesia obligante: cum non ab eo sed a solo Deo qui omnia nouit secundum merita causæ fieri debeat vt dictum est. Alioqui sequeretur quod ecclesia non posset præcipere nec prohibere actum exteriorem ex tali lege tali animo procedentem: ex quo non potest cognoscere quo animo talis actus exterior fiat nisi per coniecturas. l. per propriam confessionem. Quod si hoc sufficit

iam

iam hoc etiam modo potest ecclesia cognoscere purum actum interiorem: et ex consequenti, quã tum est ex hac parte humanæ cognitionis, per cõiecturas. l. per propriam confessionem, ita potest illum præcipere prohibere atque punire, etiam priusquam cognoscatur de facto. i. manifesteiur, sicut actum exteriorem ex illo interiori preceden tem. et ita illa prima ratio non concludit pro hac prima opinione.

Ratio. 2. ¶ Secundo probatur hæc prima opinio. quia ecclesia non habet potestatem a Deo datam nisi ad pascendum et gubernandum fideles. Hæc autem gubernatio non extenditur nisi ad actus exteriores. quod probatur. quia per actus tantum interiores non potest gubernare fideles: quia non potest excõmunicare aut præcipere, soluere. l. ligare per actus hos tantum interiores, ergo neq; subditorũ actus pure interiores cadunt sub hac potestate ecclesiæ gubernatiua. consequentia valet a correlatiuis.

¶ Sed certe neq; ista ratio valet. negatur enim minor: et ad eius probationem negatur illa consequentia. quia nec est simile nec arguitur a correlatiuis. Quod patet, nam ideo ecclesia nõ potest excummunicare aut precipere per solos actus interiores: quia vt eius lex et præceptum obliget oportet quod intimetur et cognoscatur a subditis: quod fieri non potest nisi per actus exteriores: et similiter soluere et ligare per sacramenta aut per sacramentalia non nisi per actus exteriores sacramentales ex natura sua fieri potest. Vt autem subditi quo ad omnes actus suos etiam pure interiores obligentur sufficit quod lex ecclesiæ illis intimata. l. notificata sit. Vnde deberet a correlatiuis apte sic fieri ratio. ecclesia non potest gubernare soluere aut ligare per suos actus tantum interiores. Ergo nec subditi possunt gubernari solui aut ligari per illos actus tãtum interiores ecclesię aut prelatorum suorum: et ista est bona consequentia a correlatiuis: sed nihil probat pro prima opinione.

Ratio. 3. ¶ Tertio probatur hæc prima opinio. quia nunquam ecclesia præcepit neq; prohibuit neq; puniuit actus animæ pure interiores, ergo id facere non potest. Consequentia patet. tum quia frustra est potentia quæ nunquam reducitur ad actum. tum etiam quia quod nunquam factum est neque fiet dicitur moraliter impossibile: maxime in materia fidei et morum. Vt ait glos. in cap. peruenit. dist. 93. et ca consuluisti. et ca. monomachiam. 2. q. 4. et ca. hanc. 10. q. 1. et ca. amputato. 25. q. 2. et ca. contra morem. dist. 100. et in ca. inter corporalia. de transla. epis. id dicitur expresse. et in dis. 21. ca. nunc autem.

¶ Sed nec ista ratio probat intentum. quia illud antecedens potest negari. Nam multa concilia atque Pontifices præceperunt prohibuerunt et punierunt actus pure interiores, vt infra in secunda opi. in. 9. eius probatione latius habetur ibi videatur.

¶ Quarto probatur hæc prima opinio per auctoritates de pe dist. 1. ca. cogitatio. et. l. cogitationis de penis Vbi dicitur quod cogitationis penã nullus patiatur. Item in ca tua nos et ca. sicut. de symonia et. 22. q. 5. ca. humanæ aures. et dist. 32. ca. erubescant et ibi glos dicit quod ecclesia non iudicat de occultis: quodque hæc soli Deo relinquenda sunt. Ratio. 4.

¶ Sed neq; hæc ratio valet. Nã potest dici quod hæc omnia et alia similia iura loquuntur et vera sunt in foro tantum exteriori contentioso aut cũ strepitu iuditij vbi standum est probationibus. Nam ibi cum occulta cordis probari non possint: non potest ecclesia in illo foro ea iudicare atque punire: non quidem ex defectu potestatis sed per accidens ex defectu probationum: sicut nec exteriores actus omnino occultos in eo foro posset eodem modo punire. Secus in foro conscientiæ vbi solus Deus illius transgressionis occultæ interioris. l. exterioris et penæ per ecclesiam impositæ cognitor iudex et executor primarius est.

¶ Corolarie sequitur ex hac opinione quod clericus dicens officium diuinum etiam si ex proposito nullam habeat deuotionem nec attentionem interiorem, vtique satisfacit præcepto ecclesiæ in ca. dolentes. de celebra. mis. neque hæc deuotio. l. attentio interior ibi præcipitur: sed solũ exterior scilicet modestia et recollectio ne impediatur interior: et illa exterior indeuotio est quæ a prælatis cognosci et ibi puniri mandatur. Corolariũ

¶ Hanc primam opinionem tenent Duran. in 4. dist. 17. q. 8. q. 14. et Palud. dist. 17. q. 7. et dist. 15 q. 5. artic. 2. conclu. 4. et dist. 13. Videtur aliquomodo ad idem sed magis accedit ad tertiam opinionem quæ inferius habetur. Hanc etiã opi. expresse tenent Gerson alphabeto. 24. litiera. e. et. 78. g. et Florent. 3. parte titu. 13. ca. 4 § 7. licet in tit. 24. ca. 7. postea teneat cũ. 2. opi. et in ca. 4. teneat cũ 3 opi. sequente. Hanc etiam opi. tenet Gabriel in Canon. lect. 62. k. et in. 4 distin. 17. q. 1. dub. 5. et ad idem videtur beatus Thom. in. 4. dist. 25. q. 1. de symonia. ad. 1 et in. 1. 2. q. 91. art. 4. et. 2. 2. q. 12 art. 3. et. q. 100. art. 6. ad. 2. et Siluest. Hore canon. q. 11. et excommunicatio. 7. q. 2. et sum. ange. hereticus. § 2. et hora canonica. § 27. quãuis isti duo vbi supra potius accedant ad tertiam opinionem quæ inferius habetur maxime quando actus interior est causa necessaria sine quo actus exterior humanus esse non potest. l. saltem videntur variare. Hanc etiam primam opinionem tenet Medina de oratione. q. 19. de potestate ecclesiæ respectu actuum interiorum: quanuis non reprobet alias opiniones. et plures alij doctores et Iuristæ tenent hanc opi.

¶ Argumenta autem quæ contra eam fieri possunt sunt rationes aliarum sequentium opinionum: ibi videatur quam vim habeant cõtra eam.

¶ Insuper ait Medina vbi supra quod stando in hac opinione prima quãuis concedatur, sicut et cõcedi potest; quod licet ecclesia bene possit pro Nota.

hibere

hibere et punire actus et omissiones exteriores ex certo animo procedentes vti de facto in Clem.1. de hereticis. §.verum. Prohibet sub excommunione ne inquisitores ex odio procedant nec ex amore omittant procedere in suo officio:non tamen est concedendum quod ecclesia potest præcipere actus vel omissiones exteriores ex certo animo procedentes:sed solum exteriores vt dictū est.et ratio huius discriminis est. quia ex concessione primi non sequitur quod ecclesia potest prohibere vel punire actum interiorem : ex concessione autem secundi sequitur id contra opi.ꝙ probatur. Nam ex concessione primi quod scilicet ecclesia prohibet actus.l. omissiones exteriores ex certo animo procedentes:puta quod inquisitores procedant ex odio.l. omittant procedere ex amore,tunc solū punit quod exterius est : quia solum illud exigit. Quod inde patet : quia si talis inquisitor omittat ex amore procedere : peccat quidem contra ecclesiam et punitur per eam vt constat:et non peccat per illum actum interiorē. scilicet per amorem ratione cuius omittit : quia stat quod amor ille bonus sit. Ergo per hoc quod ecclesia prohibet actum.l.omissionem exteriorē ex certo animo procedentem non inde sequitur quod ipsum etiam animum prohibet. Et similiter cum prohibet actum exteriorem ne fiat ex certa scientia,non inde fit quod etiā prohibet ipsam scientiam interiorem quæ in se nec mala nec prohibita est. ¶ Quod autem ex concessione secūdi, videlicet quod per hoc quod ecclesia precipit actum aliquem exteriorem ex certo animo procedentem bene sequatur quod etiā precipit ipsum animum interiorem : patet. Quia si ponamus ꝙ ecclesia precipit in dicto ca.dolentes. vel alibi ꝙ clericus dicat horas cum mentis deuotione et attentione interiori:et tamen ipse clericus horas integre dicens deuotionem illam et attentionem interiorem ex proposito non habeat neque velit habere,vtique peccat contra preceptum ecclesiæ ex hipotesi:et non commissiue cum ipsas horas integre dicat:sed omissiue, nō quia horas omittit sed quia deuotionem et attentionem iniunctam quādo horas dicit non apponit. et ita sequitur quod directe peccat contra preceptum ecclesiæ precipientis actum interiorem:quod est contra presuppositam opinionem. Hæc Medina.

¶ Sed certe hoc eius discrimen videtur deficere in tribus.primo vbi ait quod omittens inquisitor inquirere seu procedere ex amore.l. vbi inquirit ex certa scientia non peccat per illum actum amoris interiorem , cum amor ille et illa scientia bona et nō prohibita sint.et quod hoc sit falsum inde patet.quia licet in se et absolute bona et nō prohibita sint:secus est in ordine ad talem omissionem.l.actum exteriorem : neque amor ille aut scientia absolute in se considerata est circunstantia qualificans et vitians actum vel omissionem exteriorem,sicut lucrum.l.intentio lucrandi absolute non est mala moraliter nec prohibetur : sed eius habitudo.l.vt ordinatur ad mutuum.l. ad acceptionem.l.dationem rei spiritualis constituit vsuram.l.simoniam et prohibetur,sicut etiam locus sacer aut tempus sacrum,et suscipere et ministrare sacramenta,in se et absolute bona sunt et tamen vt habent habitudinem et ordinantur ad aliquos actus etiam in se bonos,puta ad actus matrimoniales et ludos et negociationes et alios einsmodi, fiunt circunstantiæ malæ atque viciantes actus hos quibus coniunguntur quosque qualificant.et ita ex quo illorum omnium simul coniunctio mala seu prohibita est per ecclesiā : iam etiā vtrumque simul et alterum in ordine ad alterum etiam malum est et per ecclesiam prohibetur.

¶ Secundo deficit vbi dicit quod clericus dicens horas canonicas ex proposito etiam scienter euagando sine attentione et deuotione interiori peccat ex hipotesi contra preceptum ecclesiæ , sed non commissiue sed omissiue : quod autem hoc vltimum sit falsum et quod iste peccat etiam et precipue commissiue probatur. Quia illa horarum recitatio sic qualificata sine debita attentione et deuotione actus malus est , nun quidem ex obiecto sed ex defectu circunstantiæ aut modi requisiti:et ita peccatum etiam commissionis est,vt supra libro primo questio.22. dub. 15. latius habetur.

¶ Tertio deficit in illa ratione discriminis. Nam presupposito quod secundum hanc primam opinionem clericus dicens horas sine interiori deuotione non peccat contra preceptum ecclesiæ:iam sicut ex concessione primi , videlicet quod ex hoc quod ecclesia prohibet aliquos actus.l.omissiones exteriores ex certo animo procedentes,non sequitur quod ipsum etiam animum prohibeat : ita ex concessione secundi videlicet quod ex hoc quod ecclesia precipit aliquos actus exteriores ex certo animo procedentes non sequitur quod etiam ipsum animum precipiat interiorem. Vel si hoc secundum sequitur ita et primum. quod tamen esset coincidere cum tertia opinione sequente.negare autē quod ecclesia possit prohibere actos vel omissiones ex tali vel tali animo procedentes vtique falsum videtur et contra Clemen. primam de hereticis. Igitur et negare quod eadem ratione possit etiam precipere actus exteriores ex tali animo procedentes. et ita vtrumque concedendum est ab ecclesia fieri posse. et hoc est magnum argumentum contra hanc primam opi.

¶ Secunda opinio tenet oppositum , videlicet quod ecclesia potest in actus animæ pure interiores,tam absolute et per se solos et immediate:quam etiam in ordine ad actus vel omissiones exteriores , et mediate simul cum exterioribus precipiendo et prohibendo illos et puniendo in foro conscientiæ et sub pena mortis eternæ a Deo exequendæ. Opinio.2.

¶ Probatur decupliciter. primo quia ecclesia potest gubernare fideles et actus et vitam eorum Ratio.1.

ad celestem beatitudinem, ligando et soluendo atque pascendo. Quia Christus ei hanc potestatem dedit Matth.16. Quodcunque solueritis &c. et ca.18. Quæcunque solueritis &c. et Ioann. 20. Pasce oues et agnos meos. et Ephe.4. Dedit quosdam pastores in edificationem &c. et prima Pe.5. Pascite qui in vobis est gregem &c. Sed ad hunc finem ita necessaria est gubernatio et ordinatio fidelium quoad actus eorum pure interiores, puta quid credendum quid sperandum quid amandū et odiendum et quid timendum sit: sicut quoad exteriores: et ita quoad interiores quando absolute et per se sunt sicut quando sunt causæ.l. qualitates aut circunstantiæ exteriorum et ordinantur ad illos et sunt simul cum exterioribus. Ergo ecclesia potest gubernare fideles ligando et soluendo per suas leges præcepta prohibitiones et punitiones et premia, quoad omnes illos eorum actus et omissiones etiam pure interiores: sicut quando sunt causæ vel qualitates exteriorum et simul cum ipsis sunt. Et quidem hæc ratio mihi fortissima est pro hac opinione: et contra omnes alias opiniones efficax est.

Ratio.2. ¶ Secundo probatur opinio hæc, et est confirmatio rationis præcedentis. Quia ecclesia potest soluere et ligare quoad actus pure interiores etiā quoad occultissima peccata cordis per se sumpta quoad culpam et pœnam eorum per sacramenta: et quoad pœnam eorum per indulgentias, vti supponitur ex fide et practica ecclesie. Ergo et quoad ea ipsa potest ligare per sua precepta et prohibitiones et leges et punitiones seu penas etiam excommunionis saltem in foro conscientiæ. patet consequentia. quia par potestas ecclesiæ ad ligandum et soluendum pascendumque fideles sine vlla restrictione materiæ horum vel illorum actuum a Christo data est Math.16. 18. Io.20. et Ephes.4. et.1. Petri.5. tam extra sacramentum quam in sacramento., vti vbi supra in prima probatione dictum est. Hæc etiam ratio mihi fortissima est pro hac secūda opinione.

Ratio.3. ¶ Tertio probatur secunda opinio hæc et est confirmatio precedentium probationum. Nam ecclesia potest deffinire et declarare tale quid esse de fide credendum aut licitum esse. Ergo potest precipere vt idem credatur: et oppositum prohibere etiam sub excommunicatione: et eius absolutionem sibi.l. alteri reseruare. et ita punire potest solum actum cordis.l. mētis oppositum: quā uis eius pene executio a solo Deo fieri possit, vt supra contra primam rationem primæ opinionis probatum est.

¶ Et quamuis Gaieta. secunda secunde quest.11. articul.3. et Simaneas de hereticis capitul. 42. et Couarruuias in regula iuris. peccatum. part. 2. in initio secundum Victoriam et doctissimos alios doctores de prima iam dicta et de tertia sequenti opinione dicant, quod hereticus mentalis in solo corde non est excommunicatus, quodque de solo peccato heresis potest absolui a quo potest ab solui a ceteris peccatis suis nō reseruatis quia peccatum reseruatum non est: quod si esset reseruatum ab eo non posset absolui. Per hoc tamen non probatur potestas super actus interiores: quia reseruare non est habere potestatem iurisditionis neque punire: neque est pena, sed negatio vel ademptio iurisditionis quam potest superior negare etiam in occultis.

¶ At vero contra ipsos replicatur. Nam nullus potest neque dicitur tollere aut negare iurisditionem neque reseruare sibi vel alteri aliquem casum nisi qui habet potestatem iurisditionis in illum. Ergo qui potest reseruari de occultis potestatem habet in eis. Item adhuc ratio predicta et consequentia militat cōtra prefatam euasionem. Nam si non solum iure diuino, vt probatum est sed etiam humano vel ecclesiastico tenemur stare ecclesiæ diffinitioni et credere quod ipsa diffinit et precipit esse credendum: et oppositum faciens punitur excommunicatione per ipsam ecclesiam, vt habetur in capit. ad abolendam. de heretici. et in concilio Toletano primo, et in alijs concilijs quæ inferius in tertia opi. in. 9. eius probatione referuntur et in fine. 16. Toletani concilij: et vti supponitur etiam secundum ipsos ecclesia non excommunicat nisi rebelles contra precepta ipsius. Ergo potestatem habet super actus pure interiores, precipiendo prohibendo atque puniendo.

¶ Quarto eadem secunda opinio probatur quia ecclesia vel Papa potest dispensare in voto pure mentali. Ergo eius potestas dispensatiua ad actus interiores se extendit. Ergo et potestas eius preceptiua et prohibitiua et punitiua ad eosdem interiores actus immediate se extendit. quia non est maior ratio de vna quam de altera ecclesiæ vel Papæ potestate: ex quo equaliter a Christo vbi supra data est. Ratio.4.

¶ Si ad hoc respondeatur vti Medina vbi supra respondet negando vtramque consequentiam. Quia aliud est obligationem tollere aliud eam inducere. et potest aliquis seu aliquid obligationem tollere quod non potest nec sufficit eam inducere, quod probatur. Nam pater potest tollere obligationem voti per filium aut filiam emissi, vt habetur Numer.30. et similiter vir irritare potest votum vxoris: et tamen nec pater filio nec vir vxori obligationem hanc voti imponere potest. Similiter consuetudo vitiose introducta per certum tempus seruata sufficit tollere obligationem legis de opposito: et tamen non sufficit obligationem legis inducere nisi rationabilis sit. vt in capitul. fin. de consuetu. habetur. et ita non mirum si Papa veluti communis omnium pater possit per dispensationem tollere obligationē voti mentalis: et cū hoc non possit ad actus cordis immediate obligare.

¶ Contra hoc replicatur. Quia licet de potestate humana vel naturali verū sit quod potest quis obligationē tollere quā nō pōt inducere: quia illa

potestas

potestas non amplius se extendit quam recta ratio dictat ad finem ciuilis et humanæ gubernationis. At vero de potestate supernaturali siue diuina specialiter et equaliter a Christo data ecclesie sine vlla limitatione horum.l.illorum actuum ad ligandum et soluendum quodcunque super terram, et ad pascendum fideles ad finem salutis eterne, vt supra dictum est in prioribus probationibus, non videtur negandum quod ecclesia equaliter possit vtrumque, videlicet obligationem tollere et imponere per suas leges et precepta etiam super actus animæ pure interiores. Quia sic illi Deus concessit in supra dictis auctoritatibus.

Ratio.5. ¶ Quinto eadem secuda opinio probatur. quia supposito quod per peccatum mortale exterius de nouo peccatur non solum contra preceptum diuinum.l.naturale, sed etiam contra preceptum ecclesie de sanctificatione festi, vt supra libro primo in quæstionario. q. 5. secundum opinionem communem probatum est. Iam sequitur quod eadem ratione per peccatum cordis contra idē preceptū ecclesie peccetur: quodque ecclesia potestatem habet in actus pure interiores. ¶ Si ad hoc respondeatur vt Medina vbi supra respondet nō ad mittendo antecedens presuppositum. et eo admisso adhuc negatur consequētia. Quia licet par peccatum interius violetur sabbatum aut sanctificatio festi et ita peccetur contra ius diuinum.l.naturale de sanctificatione festi, non tamen peccatur contra preceptum ecclesie: quia illo precepto nec prohibet nec prohibere potest neque punire peccatum pure interius, sicut neque quoad actus pure interiores quicquam potest. ¶ Contra hoc replicatur: quia qua ratione prohibere potest et prohibet peccatum exterius in festo: eadem quoque prohibere potest et prohibet interius in festo. quia scilicet contra sanctitatem festi principaliter ab ipsa ecclesia in tali precepto intentam vtrumque peccatum est, vt superius libro primo. quest. 5. latius probatur. Item sicut contra preceptum ecclesie peccatur non ieiunando in quadragesima: ita et nolendo tunc ieiunare, quamuis exterius ieiunetur. Quia eiusdem speciei et contra idē preceptum est peccatum interius et exterius et actus elicitus et imperatus.

Ratio.6. ¶ Sexto eadem probatur secunda opinio. quia ecclesia potest prohibere ne actus malus ex animo depravato fiat, vt in Clem. i. de hereti. et alibi constat id prohibuisse. Ergo etiam potest precipere vt actus bonus exterior ex bono animo fiat. Probatur consequentia. quia ecclesia potest statuere leges hominibus salutares ad gloriam. Ad hanc autem hominum salutem eternam non minus necessarium est bona agere quam mala non agere: immo vtrumque homini diuinitus iniunctū est in psal. 30. Declina a malo et fac bonum. Ergo ecclesia potest vtrumque. Inter vtrum et cum secundum dici non possit: sequitur intentum. Nam eo ipso quod potest precipere vt actus bene moraliter fiat: cum id fieri non possit nisi recta voluntate existente. Ergo recta voluntas et intentio sub ecclesie precepto sicut et malum sub eius prohibitione cadere potest. ¶ Quod si respondeatur secundum Medina negando consequentiam et eius probationem, propter discrimē supra assignatum in prima opinione in fine eius. Contra hoc replicatur vt ibidem et hic etiā probatur intentum ibi videatur.

¶ Septimo eadem secūda opinio probatur sumpta ratione etiam ex fundamento prime opi. contrarie supra posite. Nam ideo opinio illa dicebat quod ecclesia non poterat precipere aut prohibere neq; punire actus pure interiores quia eos cognoscere non poterat. Iam ex hoc fundamento sic arguitur. Ecclesia non potest cognoscere quo animo actus exterior fiat nisi per coniecturas. l. per propriam confessionem. Sed hoc modo etiam potest cognoscere purum actum mētis interiorem, Scilicet per coniecturas. l. per propriam confessionem. Ergo sicut potest prohibere ne actus exterior ex tali animo fiat, puta quod inquisitor nō inquirat ex odio nec omittat ex amore, vt habetur in Clem. 1. de hereti. §. verum. sequitur quod etiam antequam de facto cognoscatur exterius ita etiam potest prohibere immediate ne talis animus habeatur etiam omni alio actu exteriori seclu so: quodque ita etiam precipere potest vt talis actus ex tali animo fiat, puta quod officium diuinum dicatur cum interiori cordis deuotione et attentione, vt habetur in ea. dolentes. de celebra. miss. quodque talis animus pure interior sine vllo actu exteriori fiat, puta quod credatur tali.l.tali ecclesie diffinitioni.l. quod tali tempore cordis contritio aut dilectio Dei habeatur. Quia ex coniecturis.l.ex propria confessione cognoscere potest si actus ille exterior ex tali animo fiat: aut si talis animus purus habeatur nec ne. Quod si hoc vltimum negatur etiam eadem ratione negandū est quod ecclesia potest prohibere et precipere vt talis actus exterior ex tali animo fiat. Hoc autē negare vtique irrationabile est et cōtra omnes alias opiniones vt patet ex dictis atque dicendis. Ratio.7.

¶ Item sicut ecclesia potest in actus exteriores per accidens tantum occultos secundum alias opiniones, etiam antequam per testes manifestentur vel exterius cognoscantur: quia ita probari possunt. Ergo eadem ratione etiam in actus omnino interiores: quia etiam per propriam confessionem possunt manifestari atque cognosci.

¶ Octauo eadem secunda probatur opinio. quia si quis de heresi sit bene aut male notatus.l. accusatus ex sola suspitione cum tamen vt supponitur nec dictis nec factis nec signis vnquā heretizauerit: talis coram iudice stans interrogatus an credat Christum Deum esse.l.aliud eiusmodi, ille ingenue fatetur quod id hucusque sola mente interius non credidit a multis annis nec adhuc credit de presenti: et hæc confessio eius vera est. Hic certe iuste punietur per ecclesiam: et si dicat se non habere voluntatem vere sed ficte ad fidem Ratio.8.

redeundi.l.penitendi:vtique iustissime comburetur.iam constat illum iuste puniri per ecclesiã pro solo peccato cordis et heresi pure mentali.l. interiori.quod constat quia ex suppositione exterius nunquam dicto aut facto aut signis hereticauit:et in illa confessione quam interrogatus facit exterius non hereticat sed veritatem dicit: immo si oppositum diceret mentiretur vti supponitur et constat.

¶ Nec valet.t.dicere quod ibi ecclesia nõ punit solam heresim mentalẽ sed vocalem, cum voce se hereticum esse aut fuisse manifestet. Non inquam valet,quia voce confitendo quod tenet in mente non errat neque peccat cum veritatem requisitus aut coactus fateatur. Si enim voce tunc peccaret non possent neque deberent inquisitores preceptis aut minis seu tormentis aut iuramento cogere illum vt fateatur quod tenet aut tenuit in mente.Tum etiam quia confessio proprij erroris potius prodest quam ob est ceteris paribus vti etiam supponitur. ¶Neque secundo valet dicere quod voce confitendo se credere aut credidisse Christũ non esseDeum iam consequenter voce sua asserit Christum non esse Deum. et hæc est hæresis pro qua puniri potest : non inquam valet hoc. Nam aliud est asserere rem sic esse aut fuisse : aliud credere rem sic esse.Is autem voce non asserit nisi se credere aut credidisse Christum non esse Deum: quæ assertio non est heresis nec inde sequitur heresis ea quo per id non sequitur quod tũc asserat aut credat Christum non esse Deum,vti hoc etiã concedunt doctores de tertia opinione sequenti vt ibidem habetur , latius ibi videatur quomodo qui narrat aut refert siue declarat , nihil suum agere dicitur,vt habetur in.l.heredes § t. de testa. et l.adeo § .cum quis:de acquir.rerum.domi.¶Cũ quo stat quod ex dicta confessione.l.declaratione bene sequitur et declaratur nunc quod per alium actum solum interiorem heretice nunc credit aut olim credidit Christum non esse Deum: propter quem actum vt diximus iuste punitur et nõ propter confessionem aut declarationem eius. Sicut etiam qui in libris aliorum legit simpliciter heresim quam ipse in suo tantũ corde aut mẽte tenet, nõ eã asserit neq; eam scribit,neq; qui eam trãscribit aut narrat bona fide ad cõciliũ capiendũ.l. ad sacramentaliter confitendum et non cum animo eam docendi.l.asserendi. Neque propter id vllã excommunicationem incurrit , vti hoc etiam latius habetur in tertia opinione sequente.

Ratio.9. ¶ Nono probatur eadem secunda opinio.per auctoritates. Nam ecclesia sepe punit actus tantum interiores,vt patet in concilio Gangrensi et habetur in decretis dist.30 vbi inter alia dicitur.Si quis oblationes que in ecclesia fiunt spernendas esse crediderit memoriasque sanctorũ contemnendas anathema sit.Et iterum ibidem.si quis ieiunia ecclesiæ putauerit esse contemnenda perfectam in sua conscientia iudicans rationem , anathema sit. et iterum ibidem.Si quis nuptias damnans mulierem religiosam ac fidelem cum viro suo dormientem abominandam crediderit,anathema sit. et iterum ibidem.Si quis carnem manducantem cum bona fide sine sanguine et suffocato damnãdum esse crediderit,anathema.

¶ Vbi sola credulitas mentis et cogitatio iudiciumque conscientiæ erronee punitur. Quamuis doctores tenentes alias opiniones dicãt quod non sola credulitas et cogitatio sed exteriora opera aut signa ex tali falsa credulitate procedentia ibi puniuntur. Sed certe contra eos videtur, quia si ita ecclesia intellexisset facile potuisset id declarare aut significare. Item per nulla alia verba poterat clarius et breuius ostendere se solos actus interioris credulitatis et cogitationis et iudicij conscientiæ damnare et anathematizare quã per supradicta. Igitur ita videtur probabiliter satis esse tenendum.

¶ Ad idem est concilium Bracharen. primum in canone .5. 8. 9. 10. Vbi dicitur si quis credit quod aliquas creaturas diabolus auctoritate sua in hoc mundo facit,aut tonitrua,fulgura et siccitates sicut dixit Priscilianus. anathema. Iterum ibidem. Si quis animas et corpora humana fatali signo credit astringi anathema.

¶ Ad idem facit concilium Roman. post Nicenum celebratum vbi sic habetur. Si quis de patre et filio bene sapit:de sancto autem spiritu non recte crediderit hereticus est et anathema sit. et certe autoritas hec de sola credulitate mentis interiori loquitur.Nã in mente formaliter et proprie heresis est atque decernitur et eadem simul anathematizatur siue punitur ibidem. Item in canonibus concilij Ephesini canon.7.dicitur quod aliter sentientes vel docentes sint excõmunicati.

¶ Ad idem clarius est concilium Toletanum primum auctoritate Leonis Pape celebratum vbi in ca.21.in assertionibus fidei contra Priscillianistas in eius fine sic habetur. Si quis contraria eorum articulorum fidei de omnipotentia Dei et de distinctione personarum et aliorum ibi premissorum dixerit vel crediderit anathema. Item ibidẽ si quis dixerit vel crediderit deitatem passibilem anathema.

¶ Vbi non solum dicere quod exterius est cõtra debitam confessionem fidei sed etiã ipsum credere quod pure interior actus est contra ipsam fidẽ interiorem anathemate punitur. Et ita per hæc verba clarissima excluditur euasio dicentiũ quod non sola erronea credulitas ibi anathematizatur sed exterius opus ex ipsa credulitate procedẽs, vt superius hæc euasio exclusa est. Maxime quia hic expresse anathematizatur vtrumque videlicet et falsa credulitas contra fidem et dicere contra rectam fidei confessionem.Neque posterius potest esse declaratio prioris dum prius dicitur quod dicere et postea quod etiam credere contra fidem anathema sit.

¶ Ad idẽ etiam clarius est ca. ad abolendam, de heretic. Vbi dicit ecclesia per Lucium Papam.

Vniuersos

Vniuersos qui de sacramentis ecclesie aliter senti re aut docere non metuunt, vinculo perpetui ana thematis innodamus. Ecce vterq; actus interior et exterior per se et distincto clarissime anathemati zatur.

¶ Ad idem est concilium Constantien. in cuius fine tradita est forma procedendi contra heretia cos eosque puniendi: et inter alia que ibi statuta sunt per inquisitores fidei interroganda, vnū est. Vrū credāt quod id quod in sacro cōcilio determinatur esse credendū ab omnibus catholicis credendū et asserendū sit. Et iterū. Vtrū credant esse de necessitate salutis cōfiteri sacerdoti. Iterum. Vtrum credant quod Christiani contemnentes suscipere sacramentum extreme vnctionis et solemnes benedictiones matrimonij mortaliter peccēt. et ita statutum est in hoc cōcilio hec per iudices inquiri vt tāquam hereticos punirēt quoa nō ita credere reperirēt. Et ita ex hoc concilio aperte videtur quod ecclesia potest solā mentalē heresim punire habita eius cognitione per confessionem partis: quodq; si ecclesia in suo iudicio non punit peccata cordis, videtur quod id sit non quidē ob defectū potestatis et iurisditionis sed cognitionis: et ita per accidēs in suo iudicio ea non punit quē quantum est de se ex parte sue potestatis vtiq; punire potest, et puniret sicut occulta exteriora si probarentur aut cognoscerentur.

¶ Tandem ad idem est concilium Basilien. in sessione. 38. vbi sub excōmunione iubetur ne libellū factum per Eugenium quartum contra ipsum cōcilium quispiam publicare approbare seu defendere presumat. I. eidē quouis modo assentire credere aut fauere. Vbi aperte actus cordis purus etiam prohibetur et anathematizatur. et quamuis concilium hoc non ab omnibus acceptetur vt habens vim concilij: at vero habet vim et auctorita tem doctissimorum virorum plurimorum qui id statuerunt et faciunt pro hac secunda opinione.

Ratio. 10. ¶ Decimo, eadem secunda probatur opinio per clem. 1. de heret. §. verum. Vbi excōmunicantur Inquisitores ex odio procedentes, I. ex amore pro cedere cōtra aliquos in suo officio omittētes. Itē per ca. dolētes. de celebratione miss. Vbi conciliū precipit clericis vt diuinū officium dicāt deuotē et studiose. I. attente. et ita patet quod actus interior illic prohibetur et hic precipitur. ¶ Et quāuis ad has auctoritates prima opinio respōdeat negā do quod ibi vllo modo per ecclesiā prohibeatur. I. precipiatur actus interior absolute et per se vel in ordine ad exteriorem. Et tertia opinio sequens dicat quod ibi nō prohibetur neq; precipitur actus interior absolute: bene tamē in ordine ad exteriorem quem qualificat. Ibidem tamen habetur et disputatur quam vim habeant fundamenta ipsarum opinionū que sunt argumenta contra hāc secundam opinionem: quē et ex supradictis rationibus solui possunt.

¶ Hanc secundā opinionē tenēt multi doctores vtriusq; iuris et precipue Florent. 3. part. titul. 24. ca. 7. quāuis. ca. 4. cum tertia opinione sequente. et tit. 13, ca. 4. §. 7. teneat cū prima opinione precedente. Item Adrianus in. 8. quodlibet. et in. 4. sent. de confessione et Albertus Pighius in Ierarchia ecclesiastica lib. 6. ca. 16. et glo. in ca. ad abolendam. de hereti. et in clem. 1. eod. ti. §. verum. et in ca. dolentes. De celebra. miss. et in ca. cogitationis. de peni. dist. 1. ad idē sunt Ioan. Andr. Godofred. Raymū. Paul. Stephanus et Imola. in dic. clem. 1. de hereti. §. verum. et cardin. ibidem §. Vltimo, et Panor. et Ioan. de Anania in ca. si quis episcopus. de hereti. et Felinus in. ca. viti. eo titu. et Tiraquellus in. l. si vnquam. C. de reno. dona. verb. reuertatur. num. 140. et Bald in. l. si quis nō dicam. C. de episco. et cleri. colum. 1. et Caretiua in tractatu de hereticis. nu. 87. et plures alij. Hanc tandem opinionem clarissimus Medina dicit esse satis probabilem quamuis ipse magis probet primam opinionem, quæ supra posita est.

¶ Tertia opinio media que et nunc communi- Opinio. 3. ter tenetur a doctoribus vtriusq; iuris stat in tribus dictis. primo, quod ecclesia directē nullam po testatem habet in actus pure interiores absolute et per se sumptos: et in hoc concordat cum prima opinione supra posita propter rationes eius que quantum valeant ibidem dictum est. et discordat a secunda opinione iam dicta cuius rationes et fundamenta sunt argumenta contra hanc partem huius opinionis.

¶ Secundo ait quod ecclesia bene habet potestatem in actus animæ interiores ad precipiendum et prohibendum et puniendum eos, non solum vt sunt cause necessario coniunctæ vt ait Siluester, sed etiam vt sunt causæ contingentes aut qualitates aut circunstantiæ exteriorum actuum. I. omissionum. I. vt ordinātur ad hec exteriora et ea qualificant, vt ait Gaieta. cum alijs et in hoc dissentit a prima opinione et aliquomodo consentit cum secunda supra dicta.

¶ Tertio corolarie dicit quod si quis heresim mentalem aliquo signo aut verbo aut scripto expresserit exterius: vtiq; incidit in excōmunionē. Quod est limitandum et intelligendum, vt ait Almayn, et Simancas vbi infra allegatur, quādo pet actum. I. signum malū manifestatiuum heresis interioris etiā si secretissime nullo vidente illam exprimit exterius. Secus si per actum bonum manifestet, puta si bono animo ad remedium. I. consilium capiendum in sacramento. I. extra, suam heresim dicāt siue declaret: tunc enim neq; peccat neque incidit excommunionem. Secus etiā siquis legendo. I. arguendo. I. ex aliorum libris transcribendo heresim quam ipse in suo corde tenet, non quidem cum animo eam asserendi seu docendi, sed bona fide heresim aliorum quam ipse intus in suo corde tenet eam refert aut nar transcribit: nam hic etiam si ex curiositate. I. alias peccet, non asserit heresim neque incidit excommunionem vti superius in secunda opinione in octaua eius probatione latius habetur. Secus etiā si per

si per actum alias malum, nō tamen ex natura sua
manifestatiuum heresis aut male voluntatis sed so
lum ex circunstantia modi loci temporis aut finis
exeat in opus exterius, puta si hereticus pure men
talis cū intentione postea aliquem peruertendi
scribat illi aut dicat bona uerba amicitiæ aut mu-
ttet pecunias.l.conferat beneficiū. Nam hic pro
pter hoc etiā si peccet non incidit excommunio
nem hereticorum: quia actus hi neq; sunt de se.
vel ex obiecto mali neque heresis manifestatiui ex
natura sua sunt.

Ratio.1. ¶ Hec opinio quoad secundū et tertiū dictū pro
batur tripliciter. primo. quia ea que cadūt sub hu
mana cognitione cadūt sub humana et ecclesiasti
ca potestate. Sed actus interiores vt producunt et
qualificāt exteriores possunt per illa exteriora co
gnosci: quia vt talia cadūt sub noticia sensitiua si
cut et illa exteriora ab eis qualificata quātū est ex
natura sua, quāuis per accidens sicut occulta exte
riora ex defectu probationū cognosci nō possint.
Ergo ratione exteriorū ab interioribus qualifica
torū cadunt etiā actus interiores sub ecclesie pote
state, vt ab ea possint percipi et prohiberi atque
puniri. ¶ Quod inde magis cōfirmatur. Nam cō
stat ex practica ecclesie quod propter actū exterio
rē iuste inquiritur de intētione et volūtate et sciē
tia.l. ignorantia qualiter actus ille factus est, vt de
pe.dist.1.ca.cogitatio.cap.aut facta.et in aliis cap.
que Paulo inferius in tertia probatione allegan
tur. et quādo quis protulit propositionē male so
nantē iuste inquiritur ab eo et cogitur vt declaret
quo animo et quo sensu illā protulit vt sic debite
puniatur. Igitur si quoad inquirendū cadunt sub
ecclesie et humane potestate vt debite cū suis ex-
terioribus aut exteriora cum illis et ratione illorū
interiorū puniantur: sequitur quod etiam cadunt
sub eadem potestate ad precipiendum prohiben
dum et puniendum actus illos interiores simul
cum suis exterioribus alias vana esset inquisitio
illa.

Ratio. 2. ¶ Secundo probatur eadem tertia opinio, quia
vt constat ex titulis de vsuris, et simonia, non so
lum iure diuino et naturali sed etiā iure humano
vel ecclesiastico vsura et simonia prohibita est at
que punitur. Hæc autē crimina cōstant ex actu ex
teriori puta ex datione reali mutui.l. rei spiritua
lis, simul et ex interiori puta ex intentione acci
piēdi lucrū.l.rē temporalē aut preciū pro mutuo
l.pro datione rei spiritualis. Ergo prohibēdo vsu
rā et simoniā ecclesia prohibet actū vtrūq; simul
exteriorē et interiorē, nō quidē absolute et per se
sumptū sed vt alter ordinatur ad alterū, aut quali
ficat et qualificatur ab altero. Neq; alter actus so-
lus vsura aut simonia est neq; prohibetur. vt con
st[illegible]q; est circunstātia alterius nisi habeat habi-
[illegible] aut ordinē ad alterum quem qualificat.
¶ Et ita similiter dicēdum est quādo in Clem.1.
de hereti.§.verum.ecclesia prohibet sub excōmu
nione ne inquisitores cōtra aliquē ex odio proce
dant aut ex amore omittant procedere in suo of-
ficio. Nam ibi vterq; actus simul, et interior vt
qualificat exteriorem prohibetur atque punitur.
Nam si absolute.l.ex negligentia siue timore o-
mittant, nō peccant cōtra illā clem.neq; incurrūt
illam excōmunionem: modo alias peccēt modo
non. Neq; si procedāt ex vanagloria.l. ambitiōe,
neq; si odiū.l. amorē solum ad aliquos habeant
vt cōstat. ¶ Et similiter dicēdum est quādo in ca.
dolentes.de celebra.miss. precipit ecclesia vt cle-
rici dicāt diuinum officium deuote et studiose.l.
attente. Nam ibi vterq; actus exterior et interior
non per se sumptus sed simul precipitur, vnus in
ordine ad alterum: et ita interior deuotio et attē
tio ibi precipitur vt ordinatur ad exteriorem ho-
rarum recitationem et vt qualificat illam, vt ex ra
tione supradicta facile constat.

¶ Tertiu eadē tertia opinio probatur per aucto Ratio.3.
ritates de peni.dist.1.ca.si quis nō dicam.ca.quis-
quis cum militibus.ca.si forte.ca. siquis tam mas
culum .ca.si quis pulsatus.ca.solicitatores.ca pe-
ne.ca.aut facta.ca.cogitatio.et prima.quest.4.ca.
quia presulatus.et glos.ibidē.ad idē etiam est. ca.
venerabilibus.§.fi.de sen.excom. In quibus tri-
bus dicitur quod ratione male voluntatis ex qua
opus maleficij procedit cuius punitio aggraua-
tur: et illa mala voluntas operi exteriori.l. crimi-
ni attentato coniuncta consideratur atque puni-
tur grauius cum ipso crimine sic qualificato.

¶ Hanc opinionē expresse tenet Gaieta.2.2.q.11.
art.3.et.4.et in sumula.tit.heresis hora canonica.
ad idē videtur B.Tho.in.4.dist.25. q.5. de simo
nia.ad.1.et in.1.2.q.91.art.4.2.2.q.11.art.3.et. q.
100.art.6.ad.6. Si hoc modo intelligatur. quod
ideo dico quia potius videtur sentire cum.1. opi.
supra posita vt ibi allegatus est. pro hac etiā opi-
nione expresse est Palude in.4.dist.15. q.5. art.2.
conclu.4.et Florent.3.part.titu.24.cap.4. quan-
uis in.ca.7.cum secunda.et tit.13.ca.4. § .7.cum
prima. sentiat opinione, et expressius Almayn.
de potestate ecclesie.ca.3.et Driedon.de libertate
Christiana lib.3.ca.5.pag. 90. et Castro de puni-
tione hereticorum.lib.2.ca.18. et de lege penali.
lib.2.capitu.15.conclu. prima et secunda. et Soto
de Iusticia et iure lib.10.quæst.5.artic.5. et victo-
ria in suis scriptis super secundā secunde.quest.11.
artic.3.et alibi.et Nauarro in comen. de simonia
numer.20.21.fo.118.et Simaneas de hereticis. ca.
42.et Couarruuias in regula peccatū parte secun
da.in initio.et plures etiam doctores de secunda
opinione et precipue sum. ange. hora canonica,
.§.27.et hereticus.§.2.et Siluester excommuni-
catio.7.q.5.et hore canonice.q.11. videntur po-
tius ad hanc quam ad precedentes opiniones de-
clinare, maxime quādo actus interior est causa ne
cessaria.l.sine quo actus exterior humanus esse nō
potest. Alias autē ad prefatā primā opinionē ma-
gis declinant. Deniq; in hoc tempore cōmunissi
ma hæc opinio est quę et cōmuniter practicatur.

¶ Contra secundum et tertium dictū huius opi-
nionis pro argumentis sunt ea fundamenta quo

supra

ſupra poſita ſunt in prima opi.ibidem etiam ſoluuntur et ex his que hic dicta ſunt facile ſolui poſſunt. Illud etiam quod in fine illius prime opinionis clariſſimus Medina ſuperaddidit dicẽs quod licet eccleſia poſſit prohibere actus.l. omiſſiones exteriores ex certo animo procedentes: nõ tamẽ poteſt precipere aliquos actus ex certo animo procedentes, ibi videatur quomodo ſecundum illam opinionem adhuc falſum eſt, et multo magis ſecundum hanc tertiam opinionem, ſecundũ quam et precipere et prohibere et punire poteſt vtrumq; ſimul actum, etiam interiorem qualificantem exteriorem vt ſupra probatum eſt.

Opinio.4 ¶ In tanta autem varietate opinionũ tot doctiſſimorum virorum noſtri non erat arbitrij cenſurã apponere: ſed ne videantur tum irreconciliabiles ſenſus habere: placuit noſtram hic ſententiam ſub melioris iudicij correctione et ſubiectione aperire, per quam magna ex parte predicte concilientur opiniones. ¶ Et ſit quarta opinio que ſtat in tribus dictis. quorum primum eſt. Quod eccleſia in foro conſcientie poteſt in actus anime pure interiores per viam legis et precepti precipiẽdo et prohibendo illos immediate atque directe, et a fortiori Indirecte, illoſq; puniendo pena excõmunionis et alia pena eccleſiaſtica.l.ſpirituali, vt ait ſecunda et tertia opinio in ſecũda eius parte propter rationes ibidem adductas.

¶ Secundum dictum eſt. quod in foro exteriori iudiciali.l.cõtentioſo aut cum ſtrepitu iudicij eccleſia et etiam laica poteſtas poteſt in actus interiores non abſolute per ſe ſumptos ſed vt qualificant exteriores.l.vt ſunt cauſa eorum: ita quod poteſt eos hoc modo precipere et prohibere atq; punire vt ait.3.opi.precedẽs vt ibi probatũ eſt ¶ Cũ quo ſtat quod nõ poteſt eos iudicialiter punire pena exteriori, niſi quãdo ſufficiẽter cõſtiterit, quod ita qualificati ſunt exteriores cũ interioribus ſuis a lege prohibitis vt.1.dicebat opin. et ita eccleſia ſiue prelatus iudicialiter nõ punit clericos dicẽtes horas canonicas ſine deuotione et attentione exteriori ſecundũ ca.dolentes. de celebra. miſſ. niſi quãdo notabiliter ſine exteriori modeſtia et recollectione eas dicere aut dixiſſe cõſtiterit, vti ſuperius in.1.et.3.opinione dictum eſt, et ita ſepe etiã per poteſtatem laicam punitur peccatũ aut malũ malo animo intentatũ aut inceptũ quãdo de eo cõſtat licet opere exterius nõ exequatur aut perficiatur. vt patet in ca.de peni.diſt.1. ſupra allegatis in.3.probatione.3.opinionis precedentis. et habetur in.l.ſiquis non dicam rapere. C. de epiſco. et cleri. et in ca.pro humani § ſacri.de homicid.li.6.et in.ca.1.de ſciſmati. Vbi excõmunicantur qui preſumpſerint illi decreto contraire et in ca.1.eo.titu.lib.6. Vbi excõmunicãtur qui habuerint pro cardinalibus quoſdã ibi expreſſos. et in ca.excommunicamus.de heret. § credentes. Vbi excõmunicantur qui ita hereticis credunt quod exterius oſtendũt ſe bonã eorũ eſtimationẽ habere cũ conſtet illos hereticos eſſe: aut qui propter id eos tenerẽtur vt ait Caſtro de lege penali lib.2.ca.5. et alij doctores communiter.

¶ Tertium dictum eſt, quod clericus licet peccet contra preceptum eccleſie dicendo horas canonicas ex propoſito ſine vlla deuotione et attentione interiori et exteriori et puniri poſſit vt in duobus dictis precedẽtibus dictũ eſt. At vero vtrũ ſic eas dicẽs teneatur eas iterũ.l.aliud earũ loco dicere aut fructus perceptos reſtituere: varie ſunt doctorũ opiniones. quorũ aliqui neq; cõſequẽter ad predictas ſuas opiniones loquuntur. probabilius tamẽ videtur quod nõ, vt ait clariſſimus Medina vbi ſupra.q.20.ſecundũ durã. cũ quibus ſunt Florent.in.3.par.tit.13.ca.4.§.7.Silueſt. et Caſtro et multi alij de.1.et.3.opi. quia neq; eccleſia id in ſuo precepto vult aut intendit. Ita quod etiã ſi ſuo precepto de deuotione et attẽtione in horis dicẽdis apponẽda clericus nõ ſatisfaciat: bene tamẽ ſatiſfacit eidẽ.l.ſecundũ Gaieta. alteri eccleſiæ precepto de horis abſolute dicendis et id acceptat eccleſia ad effectũ hũc vt huic ſuo precepto de dicẽdis horis canonicis ſit ſatiſfactum ſine obligatione ad aliã ſolutionẽ.l.reſtitutionẽ. Deus etiã reſpiciẽs deuotionẽ eccleſie cuius nomine a ſuis miniſtris illa horarũ canonicarũ recitatio fit, ſicut et quod, per organa et alia inſtrumẽta muſica inſenſata cãtatur, ad aliquẽ fructũ vel effectũ acceptat. Et ita forte ſi nõ omnino at magna ex parte cõciliari poſſũt varie que circa queſtionẽ hãc ſunt opiniones.

V ÆST.XIIII.. Vtrum apoſtoli equalẽ poteſtatẽ iuriſditionis habuerunt a Chriſto immediate an a beato Petro. Et ſimiliter vtrũ epiſcopi nũc habeãt immediate a Chriſto an a domino Papa ſuam poteſtatem vel iuriſditionem epiſcopalem. Quæſt.14

¶ Reſp. hic duo pũcta tanguntur.1. de apoſtolis 2.de epiſ. quoad.1.de apoſtolis reſp. quod Gaieta. in.1.quodlibe. in principio refert duas opiniones, vtrũ immediate habuerint predictã poteſtatem a Chriſto. et alias quatuor. vtrũ equalẽ poteſtatẽ habuerint.1.opi. tenet quod omnes apoſtoli parem poteſtatẽ a Chriſto immediate habuerũt quod patet.1.Matth.18. quodcũq; ſolueritis, &c. Sicut Petro dictũ erat ca.16. quodcũq; ſolueris, &c. Ioãnis vlt. paſce oues meas. Paſcere autẽ fit tripliciter. ſ. doctrina vita et correctione. ſed hec omnia omnibus apoſtolis a Chriſto immediate cõceſſa ſunt. De doctrina patet Matth.vlt. docete omnes gẽtes, de vita Matth.5. vos eſtis lux mũdi. ſal terre &c. de correctione patet Ioan.20. quorũ remiſeritis peccata, &c. Et Matth.18. quocũq; alligaueritis, &c. Ergo idẽ in ſententia omnibus apoſtolis immediate a Chriſto quod beato Petro cõceſſum eſt.2.probatur idẽ ad Gala.2. vbi Paulus ait quod Petrus et alij apoſtoli nihil illi contulerunt. ſ. nec doctrine nec poteſtatis ſecundũ Tho. ibidẽ ſed dederũt ei dexteras ſocietatis. Et quod in Antiochia 1.punctum

restitit Petro in faciẽ, &c. Hoc autẽ nõ est inter subditũ et supiorẽ sed inter socios equales. Ergo.

¶ Tertio probatur idem dist. 21. ca. in nouo. Vbi ait Anacletus Papa. ceteri apostoli cum beato Petro pari consortio pręditi honorem et potestatẽ acceperunt. Item. 24. q. 1. ca. loquitur. ait Ciprianus. hoc ceteri apostoli erãt ꝙ Petrus fuit pari cõsortio prediti honoris et potestatis. Itẽ Hiero. sup. ad Galat. et habetur. 2. q. 7. ca. Paulus. ait quod Paulus Petrum reprehendit quod non auderet nisi se non imparem sciret.

Opinio.2. ¶ Secũda opinio in alio extremo est ꝙ nec parẽ potestatẽ nec immediate a Christo oẽs apostoli acceperũt: sed solus Petrus immediate a Christo potestatẽ accepit oẽs ei subiecti fuerũt ab ipso potestatẽ habẽtes vel a Christo per mediũ Petri. ¶ Et nõ loquimur hic de potestate ordinis sacerdotalis ad cõsecrandũ. Nã de hac cõstat eã oẽs in cena immediate a Christo habuisse, quando eis dixit. Hec quotiescũq; feceritis. et post resurrectionẽ eã habuerũt ad absoluendũ et ligandũ in sacramẽto immediate a Christo dicẽte Ioã. vlt. Quorũ remiseritis peccata, &c. Sed loquimur de potestate ordinis episcopalis et iurisditionis eius.

Ratio.1. ¶ Hec ergo opinio sic intellecta probatur. 1. quo ad potestatẽ episcopalẽ ex ca. in nouo. dist. 21. vbi Anacletus ait ꝙ Petro Põtificatus in ecclesia Christi primo datus est. Itẽ dist. 66. ca. porro. habetur ꝙ Iacobus fuit ordinatus episcopus Ierosolimitanus a B. Petro, Iacobo et Ioãne, et actu. 13. Vbi apostoli imponẽtes manus Paulo et Barnabe dimiserũt vbi glosa ait in modũ ordinãdorũ episcoporũ. et habetur dis. 75. ca. in die dñico. et ita apostoli ptãtẽ episcopalẽ a Chro mediãte Petro acceperũt.

Ratio.2. ¶ Secũdo potestatẽ etiã iurisditionis episcopalis ꝙ etiã mediãte Petro acceperint patet, et est secũda ratio secundũ beatũ Leonẽ Papã in sermone. 3 sue ordinationis sic dicentẽ. Cũ B. Petrus a Christo multa solus acceperit nihil in quẽquã sine eius participatione trãsiuit. et infra. de toto mũdo Petrus vnus eligitur qui vniuersarũ gẽtiũ vocationẽ et omnibus apostolis cunctisq; patribus ecclesie preponatur: vt quãuis in populo Dei multi sint sacerdotes multiq; pastores: oẽs tñ regat Petrus quos principaliter regit et Christus. et si quid cũ eo cõmune ceteris voluit esse principibus, nũquã nisi per ipsũ dedit quicquid alijs nõ negauit siue cõcessit. Ita enim Christus disposuit vt ab ipso Petro tanquã a quodã capite dona sua velut in corpus totũ diffunderet. Hec Leo. et habetur dist. 19. ca. ita dominus. et Eusebius lib. 7. historie ecclesiastice est ad idem.

Ratio.3. ¶ Tertia ratio ad idẽ est. Quia potestas que vni soli in suo fonte et plenitudine data est, nõ est in alijs nisi per illũ et limitata secundũ eius voluntatẽ et ordinationẽ. Alias nõ esset in illo plene vt in fonte. Sed potestas iurisditionis gubernatiua ecclesie data est soli Petro in suo fõte et plenitudine: et in eo successoribus eius Math. 16. tibi dabo claues, &c. et Ioa. vlt. pasce oues meas secundum Chrisost. ibidẽ dicentẽ ꝙ hoc nulli alteri vnquam datũ est. et habetur. 2. q. 6. ca. decreto. ꝙ solus Petrus in plenitudinẽ potestatis vocatus est. Vt supra. q. 1. Arma fidei. propositio. 8. et. q. 4. latius de hoc habetur. Ergo quicquid iurisditionis collatũ est alijs apostolis non nisi mediante Petro et secũdum eius dispositionem collatum est.

¶ Quarta ratio. quia a quo quis nõ habet subditũ immediate: certe nec ab eo immediate habet potestatẽ iurisditionis gubernatiue, sed alij apostoli nõ habuerũt immediate a Christo aliquẽ populũ aut hominẽ sibi subditũ. Ergo nec potestatẽ iurisditionis ab eo immediate habuerũt. Maior patet. quia nullus potest soluere .l. ligare nisi subditũ de pe. et remiss. ca omnis. Nã potestas iurisditionis qua quis potest soluere .l. ligare relatiua ad subditũ est: relatiua autẽ sunt simul et posita se ponũt et perempta se perimũt. Vt dñs et seruus. Prelatus aut iudex et subditus. et ita dare et habere iurisditionem est dare et habere subditum: et ecõtra. minor etiã patet. Quia Christus soli Petro dedit subditos omnes fideles. Ioa. vlt. pasce oues et agnos meos. et ca. 10. fiet vnũ ouile et vnus pastor. Illud autẽ Matth. vlt. docete oẽs gentes. et Mar. vlt. predicate euãgeliũ omni creature. Dixit Christus omnibus et singulis vt ipsi inter se ordinarẽt et precipue Petrus cui omnes erãt subiecti. Et ita Christus apostolis populos nõ diuisit neq; cõstat quos quibus assignauerit: sed neq; oẽs omnibus et singulis sed soli Petro vt dictũ est assignauit. Adde ꝙ potestas predicãdi nõ est ptãs iurisditionis gubernatiua ecclesie tãquã sup subditos de qua loquimur: sicut neq; potestas baptizãdi et cõsecrãdi et tẽporalia pro spũalium administratiõe accipiẽdi. Ratio.4.

¶ Hanc. 2. opinionẽ tenet Palude et multi alij et precipue Turrecre. dist. 21. ca. in nouo. et ca. oẽs et dist. 19. ca. ita dñs. et in summa de ecclesia li 2. ca. 32. 54. latius. et dist. 66. ca. porro. Vbi et ait ꝙ Iudas licet fuerit apostolus electus a Christo cũ alijs apostolis: nõ tñ fuit episcopus: quia nõ fuit a B. Petro ad id ordinatus. l. cõsecratus vt fuerũt alij apostoli. et illud psal. 68. episcopatũ eius accipiat alter intelligitur ꝙ apostolatũ eius accipiat alter. i. beatus Matthias vt actu. 10. habetur. et cum hac secũda opi. videtur. B. Thom. vbi infra allegatur.

¶ Et nota ꝙ de equalitate ptãtis apostolorũ mediate. l. immediate data a Christo (et presupponẽdo ꝙ. B. Petrus habuit ptãtẽ a Christo datã super oẽs) sũt quatuor opi. 1. ꝙ oẽs apostoli fuerũt equales in ptãte ordinis etiã episcopalis sicut oẽs episcopi sunt equales in tali ptãte. Petrus aũt fuit sup oẽs ptãte iurisditionis. ¶ Secũda opi. est ꝙ oẽs apostoli in ptãte iurisditiõis fuerũt pares. i. similes. Sicut leuit. 18. dicitur, cauete ne vos similiter euomat cũ paria feceritis. i. similia. ¶ Tertia opi. est. B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 4. ad. 2. ꝙ fuerũt pares aliquo modo quãtũ ad fidei defensionẽ. ¶ Quarta opi. est eiusdem sup. ad Galat. 2. quod omnes apostoli fuerunt equales quantum ad executionem auctoritatis: non autem in auctoritate regiminis.

¶ Tertia

Opinio.3. Tertia opi. Gaietani vbi supra et aliorum est media, que et videtur vtramq; opinionem declarare et conciliare, tenet quod Apostoli vt Apostoli omnes fuerunt equales et immediate a Christo instituti. Nō autem vt oues Christi; nam vt oues omnes fuerunt sub cura et potestate beati Petri qui solus pastor ouium a Christo immediate institutus est.

¶ Pro cuius probatione et declaratione not. tria. Nota.1. Primo, quod ad dignitatē Apostolatus et ad eius potestatem secundū Tho. sup. 1. Corinth. 12. Deus posuit in Ecclesia primū Apostolos. &c. tria pertinent. Primum est auctoritas et potestas gubernandi populum Christianum. Secundum, facultas docendi. Tertium, potestas miracula faciendi. Et tertium horum ordinatur ad secundum et secundū ad primum. Que omnia probantur. quia Luc. 9. Conuocatis Iesus duodecim discipulis dedit illis virtutem et potestatē super omnia demonia et vt langores curarent: et misit illos predicare regnū Dei. &c. Item. 1. Corinth. 12. Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos vbi glos. interlin. dicit primum dignitate et tēpore Apostolos omniū ordinatores et iudices. Itē dist. 68. ca. quorum vices. ex Augu. dicitur. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt et cōstituti epi. Itē in Cōcilio. g. Florēt. sub Eugenio. 4. habetur. Hāc scilicet cōfirmationē nō nisi episcopus debet cōferre quia de solis Apostolis legitur quorum vicē episcopi tenent quod dabant Spiritū sanctum per manuū impositionem. ¶ Ex quibus omnibus constat quod Apostoli in quantū Apostoli habuerunt nō solum potestatē ordinis sed etiā iurisditionis episcopalis: nā auctoritas gubernandi populū vel Ecclesiā que est propria apostolatui sine iurisditionis potestate nō est. Nunc autē a Christo immediate Apostoli sunt instituti et suum Apostolatum habuerunt vt patet Math. 10. Mar. 3. Lu. 6. quod Christus fecit eos et vocauit Apostolos simul. Et Ioan. 20. Sicut misit me pater et ego mitto vos. Et ad Galath. 1. Paulus probat se Apostolū quia neq; ab homine mittēte aut docēte Apostolus est. Igitur per hoc significatur quod Apostoli quoad Apostolatus auctoritatē vel potestatem fuerunt equales simpliciter: ꝙq; hanc potestatē sicut et Apostolatū a Christo immediate habuerunt. ¶ Dixi simpliciter quia nihil prohibet secundū quid vnum Apostolū puta Paulum habere Apostolatū digniorē altero vel alijs Apostolis, vt glo. interlin. ad Galath. 1. ibi qui suscitauit eum a mortuis, ait in persona Pauli: et ita dignius me cōstituit per Christū immortalē quā alios per mortale. Et glos. ordin. ex Aug. in lib. retracta. est ad idē. Ideo ꝙ. b. Tho. ibidē dicit Paulū ad dexterā et Petrum ad sinistrā in bullis Papalibus poni, dignitas enim hec ex parte status vocātis quia. s. est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorē simpliciter sed solum quoad hoc.

Nota.2. ¶ Not. 2. ꝙ si consideremus quod etiā ipsi Apostoli oues erant Christi a quo statutum est et sit vnū ouile et vnus pastor: sic Petrus est ille vnicus pastor vicarius Christi cui dictū est Ioan. vlti. Pasce oues meas et reliqui sunt oues vnius ouilis Ecclesie. ¶ Et si queratur quomodo stāt simul, quod omnes Apostoli fuerunt pares in auctoritate gubernandi Ecclesiam quodq; immediate a Christo eam habuerūt: et quod solus Petrus fuit institutus pastor vniuersalis Ecclesie et auctoritate maior su per alios Apostolos: ita quod ab ipso vt a capite in totum corpus Ecclesie potestas deriuata est? ¶ Resp. ꝙ sicut in natura dupliciter aliqua fiunt. s. naturaliter vt cū homo generat hominē, et infirmus virtute nature sanatur: et supernaturaliter sicut quando homo creatus est a solo Deo, et infirmus miraculose sanatur. Ita in Ecclesia dupliciter fit: s. ordinarie vt est seruato ordine iuris quis creatur episcopus: et de speciali gratia a principe, vt si statim aliquis creetur episcopus vt contingit Ambrosio. Sic etiam vtroq; modo Christus princeps in Ecclesia primitiua fecit. Nā in institutione Ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandi, monarchicū. i. vnius principatū instituit: et posuit Petrum caput vnū totius Ecclesie a quo in omnes potestas iurisditionis et ordinis ordinarie deriuaretur mediate vel immediate. Et hoc intēdunt doctores omnes cum dependentiā ouium a Petro docent, vt patuit in. 2. opi. precedente. In erogando autem ex gratia speciali sicut preuenit Petrum in conferendo Apostolis potestatē ordinis dum ipse dominus per se ipsum etiā alios Apostolos fecit sacerdotes in cena, et confessores post resurrectionē, et sacramentum confirmationis in die Pentecostes. Ita preuenit eundē in dando illis auctoritatē gubernandi ordinandi et iudicādi Ecclesiā vt patet ex auctoritatibus supradictis. ¶ Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius Pētri capitis quod alij nō habuerint ab ipso potestatem ordinis: quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro aut ex exceptione aliorum ab eo, sed ex preuentione superioris qui id prius dedit subditis Petri ex gratia quod ordinarie dandum erat eisdem a Petro: ita etiam nihil officit excellentia potestatis iurisditionis Petri super omnes quod eius subditis Christus princeps noster dedit omnibus Apostolis illam potestatem ex gratia quam per viam ordinariam a Petro erant suscepturi. Modus itaq; varius dandi et accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim et a Petro incipit omnis Ecclesie potestas et deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria. Et rursus aliqui subditi Petri plures potestates a Christo immediate via gratuite preuentionis acceperunt quas a Petro erant accepturi via ordinaria: Et ita vna Ecclesia sub vno capite Petro habet omnes Apostolos immediate a Christo potestatem ordinis et iurisditionis habentes ex speciali gratia preuentionis: et habet Petrum solum caput ceterorū Apostolorum et omnium fidelium: a quo in eos omnes ordinarie potestas ordinis et iurisditionis mediate vel immediate deriuanda est.

Nota.3. ¶ Nota tertio ad maiorē claritatē quod potestas Petri in quinq; differt a potestate aliorū Apostolorū. Primo, in modo dādi et accipiēdi, quia Petro data est ordinarie: alijs autē ex gratia speciali preuentionis vt dictum est. ¶ Secundo in officio, et sequitur ex prima. Quia Petrus factus est vicarius generalis Christi, alij vero vt legati vel delegati eius, iuxta illud. 2. Corinth. 5. Legatione fungimur pro Christo. et ad Ephes. vlt. Legatione fungor in cathena ista. Et hoc importatur per ipsum nomē Apostoli quod latine dicitur missus: quamuis extenso vocabulo in prefatione misse Apostoli appellentur vicarij. ¶ Tertio in obiecto potestatis quia aliorum potestas iurisditionis nō erat supra se inuicem sed super alios fideles: Petri vero potestas erat super ipsos Apostolos et super omnes alios fideles. Ioan. vlti. Pasce oues meas. de quorū numero Apostoli vtiq; erant. secūdum Chrisost. ibi dicentem, Loco mei prepositus esto et caput fratrum tuorum. ¶ Quarto in perpetuitate potestatis. Quia potestas aliorum finienda erat cum vita eorum quia data est illis pro suis tantum personis et non pro successoribus eorum: Petri autem potestas vsq; ad consumatiunem mundi perseuerat, quia data est illi non solum pro ipso sed etiā pro successoribus eius. Et hoc significant doctores dicentes quod data est Petro in persona Ecclesie. Et hinc est quod nullus est successor beati Ioannis Apostoli aut Iacobi neq; Pauli. &c. in auctoritate Apostolatus vniuersalis gubernationis Ecclesie sicut ipsi gubernabant vbiq;, sed tantum in potestate ordinis episcopalis et regiminis vnius certe Ecclesie succedunt eis episcopi: solius autē Petri successur est et dicitur Papa, vt supra. q. 1. propo. 8. et. q. 4. latius habetur. ¶ Quinto et vltimo est in ipsa essentia potestatis. Nam auctoritas data cōmuniter Apostolis ex vi Apostolatus fuit velut potentia executiua, que a beato Tho. vocatur auctoritas gubernandi que executionē tantum sonat. Auctoritas autem data soli Petro Ioan. vlti. Pasce oues meas. est potentia pastoralis preceptiua: et ideo vocatura beato Tho. auctoritas regiminis. Ideo ipse Tho. ait quod Paulus fuit par Petro in executione non in auctoritate regiminis, quodq; ad Galath. 2. et. 2. Corinth. 12. Regimen Ecclesie (quod sonat executionem) non auctoritatem regiminis (quod sonat imperium) est cōmissum Apostolis a Christo. Et hac de causa in prefatione misse Ecclesia eos appellat non vicarios Christi absolute sed vicarios operis eius, dum ait: Quos operis tui vicarios eidem contulisti, videlicet vicarios ad exequē dum. Veruntamen quia sepe vnum pro altero poni potest et solet: vbi inueniretur quod fuerūt pares in auctoritate regiminis pie exponendum est pro executiua potestate vt dictum est. Dedit enim Christus omnibus apostolis communiter vt exequi possent in eis ad quos mittebātur omnia que Petrus exequi poterat, puta instituere Ecclesias et episcopos, docere, excōmunicare, &c. Petro autē absolute dedit omnium et super omnes potestatē. Et sic Paulus aliquo modo, id est, executiue erat par Petro quoad defensionē fidei vt sup. b. Tho. 2. 2. dixit. Que quidem differentia inter potestatē executiuā et preceptiuā exemplo magis liquescit. Nam episcopi habent officium predicandi: et fratres predicatores et minores habent officium predicandi cum ad hoc instituti sint. Sed differenter nam episcopi ex propria auctoritate hoc faciunt: religiosi autem prefati auctoritate Pape delegātis eis in officium hanc predicationis exercende potestatem. Sic ad rem proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro et alijs Apostolis fuit. Nam Petrus ex propria auctoritate officij sui pontificatus gubernabat: alij vero Apostoli ex priuilegio Christi delegantis eisdem gubernationis officium.

¶ Est ergo resolutio huius tertie opinionis quod solus Petrus habuit vicariatū Christi: et solus immediate ab eo potestatem iurisditionis ordinarie accepit: ita quod a Petro omnes alij iure ordinario potestatem ordinis episcopalis et iurisditionis erant accepturi et ei erant subiecti: et in hoc tantū est vera secunda opinio. Cum quo etiā stat quod Christus dominus iuris ex speciali gratia vel priuilegio preueniendo delegauit alijs Apostolis immediate parem in exequendo potestatem iurisditionis, potestatem autē ordinis episcopalem mediate vel immediate parem omnibus dedit. Vt dictum est et in hoc tantum, illa prima opinio etiā est vera. Et secundum hec limitande et exponēde et concordande sunt in veritate ille due priores opiniones, vt hec omnia vbi supra prosequitur Gaietanus. Resolu.

¶ Ad rationes ergo suprapositas pro prima opinione respondeo ad primam ex Math. 18. quod solum probatur sicut et conceditur quod par potestas est omnibus Apostolis a Christo immediate concessa, sed diuersimode: nam Petro prius et ordinarie super omnes etiam Apostolos, alijs autem Apostolis ex gratia preuentionis ad executiuam tantum gubernationem Ecclesie vt supra declaratum est. Quod etiam inde patet quia ex hoc quod prius Math. 16. Petro deinde Math. 18. alijs Apostolis predicta potestas a Christo data est. Iam ex hoc ordine insinuat dominus ordinariū progressum potestatis soluendi et ligandi quod scilicet a Petro ad ceteros deriuanda est propter vnitatem capitis et corporis Ecclesie vt ait bea. Tho. in. 4. dist. 25. et contra gentes lib. 4. et doctores communiter. ¶ Ad illud autem Ioan. vlti. Pasce oues meas. &c. Respōdeo quod id soli Petro cōcessum est. Vbi plus illi per hec verba quam ceteris per quecunq; verba datum est: quia auctoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic illi concessa est a Christo, quamuis totum officium pastorale executiue alibi per alia et alia verba ceteris etiam Apostolis concessum sit. Ideo quamuis alij Apostoli possunt dici delegati pastores Ecclesie vt in prefatione dicitur. Quos operis tui vicarios eidem cōtulisti preesse pastores, id est, vt operis tui vicarios, Resp. ad 1. rationē 1. opi.

tios, idest missos vt viee tua ad executionem operis tui. Petrus autem factus est pastor ouium Christi absolute et vniuersaliter vt dictum est. ¶Ad secundum ex Galat. 2. resp. quod Paulus nihil doctrine aut potestatis accepit a Petro: non quidem ex defectu potestatis in Petro, sed ex gratuita preuentione qua a Christo habuit potestatem et scientiam, vt ipse ibidem. ca. 1. dixerat. Dexteras quoq; dederunt societatis propter vnitatem fidei quam docebant. Et non solum socij sed etiam fratres in vnitate fidei sumus. Math. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo autem vt par illi restitit, iam declaratum est quod de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶ Ad tertium ex auctoritatibus Anacleti, Cipriani, &c. iam patet ex dictis quomodo fuerunt pares Apostoli preuentionis gratia et quoad executiuam gubernationem: Petrus autem simpliciter et vniuersaliter super omnes vt declaratum est.

Resp. ad rationes 2. opi. ¶ Ad rationes etiam secunde opinionis supra positas simul resp. patet ex supradictis. Insuper quod de potestate ordinis nihil refert quod Christus preterierit Petrum in faciēdo omnes Apostolos episcopos, vt glos. in ca. porro. dist. 66. contra textum sentire videtur, vel quod eos ordinandos Petro reliquerit, vt textus ipse sonat. Si enim Petro hoc dimisit: ordinariū progressum potestatis ordinis in statuto cursu non preuenit. Si autem ipse ordinauit per se ipsum gratuita preuentione non reuocatione statuti ordinatij id fecit. De potestate vero iurisditionis iam dictum est quod gratuita preuentione per se ipsum omnibus exequenda dedit. Qui in ordine dandi vel promittendi ordinarium progressum deriuationis illius a Petro ad alios perpetuum fore statuit. Vt ex supradictis auctoritatibus colligitur.

Not. Resolutio corol. ¶ Ex quibus omnibus liquet vt dictum est quod solus Petrus princeps et caput et pastor est Apostolorum omniumq; fidelium: quodq; Apostoli subditi fuerunt illi vt oues suo pastori: quodq; via ordinaria ab ipso sortiti erant potestatem ordinis et iurisditionis: quāuis gratuita preuentione potestatem iurisditionis executiuam equalem a domino habuerint immediate. Potestatem autem ordinis episcopalem immediate vel mediate omnes etiam a domino equalē habuerunt. ¶ Liquet etiam quod licet Petrus Apostolus et Papa fuerit simpliciter maior ceteris: at vero successor eius Linus, Cletus, aut Clemens nō sic se habebant ad Ioannem Euangelistam qui viuebat, sed aliquomodo vt par et excedens et excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesie, quia Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Petrus et Papa successor eius: Papa autem erat excedens in auctoritate regiminis sicut de Petri auctoritate dictum est: quia ipse non Ioannes erat successor Petri et vicarius Christi. Erat vero ipse Papa Linus et alius quilibet excessus a Ioanne in dignitate Apostolatus: quia Ioannes eras Apostolus non autem Linus aut Clemens. Vnde quia Apostolis non Pape condendi libros sacre scripture concessum est a domino illis dicente Ioan. quod Spiritus sanctus doceret eos omnem veritatem, et Augustinus de consensu Euangelistarum ait quod Lucas et Marcus scripserūt illo presertim tempore quo ab ipsis in carne viuentibus Apostolis probari meruerunt. Ideo preualuisset sententia Ioanns sententie Lini aut Clementis Pape in doctrina fidei et morum: sicut modo preualet Euangelium Ioannis sententie cuiusq; Pape et totius Ecclesie. Neq; obstat illud Augustini, Euangelio non crederem nisi Ecclesie auctoritas me moneret: quia ipse Ioannes et quilibet Apostolus quoad hoc erat Ecclesia auctoritate Iesu Christi: nam ipse Ioannes capit. vlti. in persona Ecclesie quam auctoritate Christi gerebat ait. Et scimus quod verum est testimonium eius. Nam ex quo constat aliquem Apostolum scripsisse ad doctrinam Ecclesie: iam ipsius etiam Ecclesie auctoritate habet. Hec omnia Gaieta. vbi supra. et Victoria In. 2. relectione de Ecclesia. q. 2. nu. 9. &c.

¶ Secundum punctum quoad episcopos. Vtrum nunc a Christo immediate: an a Papa et per ipsum aut per medium eius a Christo suam potestatem episcopalem et iurisditionem habeant. Punctū 2. Est triplex opinio. Prima, quam Castro de punitione hereticorum. lib. 2. capit. 24. et de heresibus. titu. episcopus. cum multis alijs tenet, quod tam quoad potestatem ordinis episcopalis quam iurisditionis episcopi eam habent immediate a Christo: sicut Apostoli habuerunt. Quanuis hanc vel illam diocesim aut limitationem in hos vel illos subditos non nisi a Papa habent. Quod patet de potestate ordinis episcopalis distincta a communi sacerdotio supra sacerdotes ad conferendos ordines et sacramentum confirmationis et alia eiusmodi: quanuis sacramentalia habeant a iure Ecclesiastico, et in hoc consonat glossa in capit. porro. distinctione. 66. ¶ De potestate etiam iurisditionis (vbi est difficultas) probatur tripliciter. Primo, quia hec est annexa vel consequitur ordinem episcopalem: sicut potestas absoluendi a peccatis in sacramento consequitur ordinem sacerdotalem. Nam episcopi succedunt Apostolis secundum capit. quorum. distinctione. 68. et Concilium Florentinum. Sed illi habuerunt a Christo immediate potestatem iurisditionis episcopalis: sicut ab eo sunt instituti et non a Petro Mathei. 10. et. 18. Marci. 3. Lu. 6. Ioan. vlti. ergo et episcopi. Patet consequentia. Quia sicut ex successione Pape ad Petrum habetur eius potestas immediate a Christo: sic ex successione episcoporum ad Apostolos. Opinio 1.

¶ Secundo probatur idem. Quia Apostuli ex institutione Christi sunt Ecclesie pastores et gubernatores. ergo episcopi Apostolis succedētes habēt iure diuino hanc potestatē. Actu. 20. Attēdite vobis et vniuerso gregi in quo Spiritus sanctus posuit vos episcopos regere Ecclesiam Dei. Quāuis iure

iure humano sit hec potestas determinata circa has vel illas oues tantum ad vitandum confusionem. Sicut confessio de iure diuino instituta limitatur humano iure Ecclesiastico ad quadragesimã et ad hos vel illos subditos dumtaxat. Sic in proposito dicẽdum est. Itaq; si per Papam episcopus suo priuetur episcopatu ob aliqua crimina: tunc erit quidem subditis priuatus, non tamen ea potestate iurisditionis quam accepit in sua consecratione. Sicut sacerdos curatus si priuetur suo curatu absoluere non potest: non quidem propter defectum potestatis quam accepit in sua ordinatione sacerdotali, sed quia non habet materiã puta subditos in quos illam potestatem exerceat, quam solum in potentia remota non in propinqua habet, vt alij doctores communiter dicunt. Et huius signum est quod quando episcopi eliguntur et confirmantur: nulla fit illis ab Ecclesia commissio iurisditionis, quod certe Ecclesia non omisisset facere si hanc iurisditionem ab illa episcopos habere estimaret. ¶ Tertio probatur idem per. cap. ita dominus. dist. 19. vbi Leo Papa ait dominum voluisse vt illa dona ad omnium Apostolorum officiũ pertinerent. Ergo non ex sola Petri voluntate et cõmissione. Item ibidem dicitur non Petrũ sed Christum hec dona ministerij in totum corpus Ecclesie diffundere ordine quodam: ita scilicet vt ab ipso Petro quasi a quodam capite faceret initium, quia prius Petro Math. 16. et postea Math. 18. alijs Apostolis idem cõcessit: vt per hoc significetur eandem esse Petri et aliorum Apostolorum potestatem a Christo concessam sed subiectam Petro: et quamdiu illi capiti suo vniuntur episcopi: alias ipsam perderet potestatem iurisditionis vtpote qui ab Ecclesia vel a capite suo diuisi essent.

2. Opinio. SEcunda opinio est aliorum dicentium quod episcopi immediate a Deo habent potestatem ordinis episcopalis: non autem potestatem iurisditionis sed a Papa immediate, a Deo autem ipso Papa mediante. Prima pars probatur vt in prima opinione precedente. Secunda autem vt in tertia opinione sequente.

3. Opinio. TErtia opinio est quod vtranq; potestatem ordinis et iurisditionis episcopalis episcopi habent a Papa immediate: a Deo autem principaliter quidẽ sed mediante Papa. Et ratio est quia a Papa vt a fonte et Christi vicario tota potestas Ecclesiastica ordinis et iurisditionis deriuatur ordinarie in totum corpus Ecclesie et in membra eius: idq; vel immediate vel mediate. Quia. s. ipse solus facit episcopos et dat eis potestatem prefatã: et ipse vel episcopi faciũt sacerdotes. &c. ita quod nullis nisi Apostolis Christus contulit immediate idq; ex gratia speciali preuẽtionis vtramq; potestatem vt supra in tertia opinione dictum est.

¶ Hec opinio probatur per auctoritates et rationes secunde et tertie opinionis que superius in primo puncto de Apostolis habentur. Et de potestate ordinis episcopalis specialiter habetur in. ca. porro. dist. 66. quamuis glo. ibidem contra textum male sentiat oppositum, vt ibidem optimẽ dicit cum hac tertia opi. Turrecremata et vbi supra allegatur, et Gaieta. in. 1. quodlib. cum pluribus doctoribus. et Victoria vbi supra. in. 2. relectione de Ecclesia. q. 2. ad idem sunt.

¶ Ad rationes autem prime opinionis precedentis respondeo, ad primam negando consequentiã et eius probationem. Quia Papa succedit Petro: et episcopi Apostolis in eo tantum quod ratione officij pastoralis ordinarie illis collatum est vel cõferendum erat. Qualis non est potestas Apostolis a Christo immediate per gratiam preuentionis concessa: sed illa tantum que illis ordinaria viã mediante Petro et ab ipso Petro immediate illis cõcedenda erat vt supra et in tertia opinione primi puncti latius dictum est. ¶ Ad secundam negatur consequentia. Quia Apostoli non via ordinaria sed per gratiam preuentionis fuerunt a Christo immediate instituti pastores Ecclesie idq; nõ nisi executiue: episcopi autem via tantum ordinaria immediate a Papa instituendi sunt. ¶ Ad tertiã respon. quod id. ca. ita dominus. de via extraordinaria per gratiam preuentionis loquitur et alie similes auctoritates de Apostolis loquentes. Et ita non valet consequentia de episcopis. Illud autem quod ibidem sequitur quod ordine quodam Christus voluit a Petro et per Petrum dona sua in corpus Ecclesie diffundere. Vtiq; viam ordinariam potius significat, qua per Petrum et per Papam eius successorem mediate sua dona diffundere vult Christus: ita quod a Papa immediate, a Christo autem quamuis principaliter tamen mediante Papa tota potestas Ecclesiastica deriuatur vt dictum est. ¶ Si tandem quarto contra tertiam opinionẽ arguatur quod si a Papa immediate et secundum eius voluntatem episcopi habent suam potestatẽ ordinis et iurisditionis, ergo sicut Papa potest eis potestatem iurisditionis tollere priuando episcopum sua diocesi et tollẽdo subditos eius, ita quod si in eos aliquid facere attentet nihil valeat absolutio vel ligatio vel excõmunicatio illa. Ita similiter potest Papa episcopum priuare potestate sacerdotali et episcopali, ita quod si attentet consecrare aut conferre sacramentum ordinis et confirmationis. &c. nihil valeat. Patet consequentia per eandem rationem, quia a sua pendet voluntate immediate. ¶ Respondeo negando consequentiã. Et ad eius probationem negatur quod illa sit ratio quare Papa possit hoc vel illud facere aut non facere, nam licet a Deo et non a Papa immediate haberent episcopi et sacerdotes potestatẽ iurisditionis sicut Apostoli ex gratia preuentionis habuerunt vt supra dictum est. Bene potest Papa sicut et potuit Petrus tollere aut limitare illam potestatem vt supra dictum est in primo puncto in tertia opi. Et ita nihil facit ad rem quod a Deo vel a Papa mediate vel immediate episcopi vel sacerdotes habeant hanc vel illam potestatem vt Papa possit vel non possit eam tollere vel limitare. Sed ratio discri

tĩo discriminis est ex parte materie: ita quod stante materia debita non potest Papa potestatẽ episcoporum vel etiam sacerdotum tollere aut limitare, ita quod non valeat effectus puta quod non valeat consecratio panis et vini aut chrismatis aut benedictio vestium modo sua modo aliena sint, et confirmatio et ordinum collatio modo sint subditi modo nõ, modo sacerdos et episcopus peccet modo non: quia super tali materia sacramentorum Papa non habet potestatem vt possit de materia facere quod non sit materia neq; econuerso de non materia facere aut mutare materiam talis potestatis, ex quo a Deo talis materia talis potestatis facta est. Similiter stante iam materia iurisditionis non potest facere Papa quod actus eius super eam rite eadens non sit validus: potest tamen tollere et restringere materiam huius potestatis iurisditionis, ex quo est ei soli data Ecclesie gubernatio simpliciter. Quia potest tollere subditos eius simpliciter aut quoad aliquid: quibus ablatis iam non manet materia illius potestatis que relatiua ad subditum est. Et tunc actus absolutionis aut ligationis super tales homines factus nihil valet: quia non erant materia eius aut potestatis iurisditionis. Quanuis ipsa potestas iurisditionis ablata non sit: sed manent solum in potentia remota, que ad propinquam reducetur quando subditos habuerit. Et tunc et non ante nec aliter habebit effectum; modo a Christo modo a Papa mediate vel immediate ea potestas data sit.

¶EIVSDEM

Explicit liber quartus.

EIVSDEM FRATRIS ANtonij Cordubenſis ordinis Minorum

Liber quintus, qui eſt de Indulgentijs recognitus et inſuper additus incipit.

Articulus primus in quo agitur de quiditate, theſauro, et poteſtate, et valore indulgentiarum. Et continet vndecim queſtiones que ſequuntur.

LIBER.V. DE INDVLGENTIIS. Q. PRIMA.

Queſt.1. QVÆSTIO PRIMA. Vtrum aliqua ſatiſfactio pro peccatis iã quoad culpam dimiſsis ſit neceſſaria hic vel in alia vita ante ingreſſum gloriæ.

¶ Pro reſponſione nota quod tam huius quam ſequentis queſtionis de Purgatorio enodatio preſupponitur ad ea omnia quæ de indulgentijs dicẽda ſunt. Que vtpote manifeſta de fide in prima noſtra editione omiſſa ſunt: nunc autem ne nihil huic operi et ordini debito deſideretur breuiſsime prelibanda videntur.

Articu.1. ¶ Sunt igitur in hac queſtione duo articuli. Primus. vtrum poſt peccatum iam quoad culpam et penam eternam dimiſſum maneat aliqua pena tẽporalis a peccatore neceſſario ſoluẽda Deo in hac vel in alia vita ante ingreſſum gloriæ.

¶ Ad quod reſpond. quod ſic: idq; de fide et oppoſitum hereticum eſt. Quia ex ſacra ſcriptura recte intellecta manifeſte colligitur. Id etiam habet generalis traditio Eccleſiæ a tempore Apoſtolorum, et doctores omnes catholici: Conciliorum etiam multorum atq; Pontificum decreta, et in Concilio.g. Tridenti. ſeſsi.6.ca.14. deciſum eſt, et cano.30. quod quia doctores fere omnes et tandẽ Soto de natura et gratia. lib.3.ca.6. et in.4. ſententiarum. diſtin.19.q.1.arti.3. et plenius noſter Vega de iuſtificatione. lib.13.ca.36.37.38. noſter etiã Medina de indulgentijs diſputatione prima ſatis feliciter ac copioſe pertractant, vbi et ad rationes hereticorum in oppoſitum optime reſpondent: nũ placuit ea omnia tranſcribere ſed ad ipſa eorũ ſcripta remittere lectorem.

Articu.2. ¶ Articulus ſecũdus eſt. Vtrum peccatori ſit obligatorium ſub nouo peccato eam ſatiſfactionem in hac vita explere penasq; predictas perſoluere: an poſsit eas reſeruare ſoluẽdas in alia vita: vel poſsit etiam per indulgentias ab ea ſolutione liberari.

¶ Ad quod duo dicimus. Primo, quod non eſt preceptum nec vllo modo obligatorium ſub nouo peccato velle in hac vita pro ſupradictis penis temporalibus ſatiſfacere: ſed licite poteſt peccator velle ad aliam vitam vel ad purgatorium ſatiſfactionem hanc vel ſatiſpaſsionem aut ſolutionẽ penarum reſeruare, vt hoc ſufficienter probat clariſsimus doctor Medina magiſter meus de ſatiſfactione. q.6. et Soto in.4. diſtin.20.q.2.arti.2. in reſponſione ad tertium argumentum: quamuis doctores aliqui catholici oppoſitum ſentiant. Et ita doctores fere cõmuniter tenent.

¶ Secundo dico quod prefate pene temporales Deo debite poſſunt condonari ſiue remitti multipliciter et precipue per indulgentias. Vti de hoc noſter Medina vbi ſupra.ca.6. vſq; ad.ca.11. latius agit et in hoc libro.5. plenius tractatur in.q. ſubſequentibus et precipue in.q.40. vbi probatur vtile ſanctum et meritorium eſſe indulgẽtiarum acquiſitioni operam dare.

QVÆSTIO SECVNDA. Vtrum de fide credendum ſit, purgatorium eſſe poſt hanc vitam. Queſt.2.

¶ Reſpondeo afirmatiue quod purgatorium eſſe poſt hanc vitam fides catholica tenet. Nam licet ſub hoc nomine purgatorij id in ſacra ſcriptura expreſſe non habeatur: at vero in ſentẽtia ſub alijs verbis recte intellectis id ſignificantibus ibidem continetur: ſicut et limbus olim ſanctorum patrũ, et nunc etiam limbus puerorum ſine fide vel eius ſacramento ab initio mundi decedẽtium ſub alijs nominibus inde deducitur ſufficienter. Id quod per generalem Eccleſie catholice tradditionem et conſuetudinem ſanctorumq; doctorum cõmune omnium teſtimonium atq; ſententiam a tempore Apoſtolorum ad nos vſq; deductã innoteſcit.

¶ Quod autem doctores ab antiquo id teneant et de traditione et conſuetudine Eccleſie catholice teſtificentur preſto ſunt Dyoniſius. li. de Eccleſiaſtica ierarchia.ca.7. Ireneus. lib.4.ca.32.34. Tertullianus ad vxorem de caſtitate. Orige. homilia. 25. et.6. ſuper Exodum. Athanaſius. li. de varijs

quæſtio

questionibus ad Antiochū.q.34.et li.de mortuis. Cyprianus li.1.epistolarū epist.9.et li.2.epist.3.et li.4.epist.5.Grego.Nazianzenus adCesareum fratrē de matre sua defuncta.Grego.Nissenus.et Epiphanius heresi.75.cōtra Aerium.Chrisost.homil.69.ad populū Antiochie.et super.ad Philip.ca.1. Basilius in Liturgia.et super Esaiam.et Ambro.in epist.ad Faustinū,et de obitu Theodosij et oratio ne funebri in funere Satyri,et serm.10.et in psal.118. et super Esaiā.et Ierony.super Esa.lib.18.in fine.Augu.in enchiri.ca.66.67.68.ca.69.et.110. et ser.32.de verbis Apostoli,et ad Dulatium. q.r.et.4.et li.10.confess.ca.12.et lib.de cura pro mortuis.ca.1.et.4.et sermo.4.de cōmemo.animarū.et li.de heresibus.ca.55.et de ciuitate.li.20.ca. 21.25. et li.21.ca.24.et li.1.de anima.et eius origine.ca.9.et habetur in Decreto.dist.25.ca.vnū orarium. et ca.qui in aliud.B.Greg.li.4.dialog.ca.39.ca.55. et habetur dist.25.ca.qualis.et.13.q.2.ca.pro obeūtibus.ca.animę.et seq.ad idē.et Bern.super Canti. serm.66.etTheophilactus super Luc.12.ibi,Eum timete qui potest mittere in gehēnam Et Ioā. Damascen.in serm.de ijs qui in fide obierunt, si tamē totus ille sermo suus et nō potius in multis alijs ab hereticis falsatus est.Itē.b. Clemēs Romanus de doctrina Apostolorū li.6.et clarius.li.8.vt hæc fere omnia refert noster Horātius de locis catholicis.li.5.ca.14.Itē Concili.Carthaginē.4.ca.95.et Cōcil.Vacar.ca.4.et Agath.ca.4.et habetur.13.q.2.ca.qui oblationes.et.ca.clerici.et Cōci.3.Tolet.ca.12.et tandē Cōcil.Florēt.sub Euge.4.vbi Greci ad Ecclesiā redeūtes et recōciliati hanc fidē expresse professi oppositā heresim cū alijs abiurauerūt.

¶ Auctoritates autē sacræ scripturæ sunt ad idē, Nā Math.5.et Lu.12.habetur.Esto cōsentiēs aduersario tuo ne tradat te iudici.&c. sequitur nō exibis inde donec reddas nouissimū quadrantē.Secūdū expositionē Ambrosij.serm.10. et super psal. 118.sed hereticis nō cōcludit.Quia et secūdū alios catholicos aliter de pena Inferni eterna aptius exponitur ita ꝙ nunquā inde dānati liberabuntur.

¶ Itē ad Philip.2.In nomine Iesu omne genu flectatur celestiū terrestriū et infernorū. &c. sed nec hæc auctoritas cōcludit:quia a pluribus catholicis exponitur etiā de damnatis quod.s. etiam inuiti confitentur vel recognoscunt Christum in gloria ad dexteram patris triumphantem.

¶ Itē Apoca.5.ca.Audiui omnē creaturā que est in celo et super terrā et subtus terrā dicētes. Bene dictio honor et gloria sedēti in throno etc.nūc autē hec gratiarū actio nō cōuenit existētibus subtus terrā nisi animabus purgatorij. Inde ergo vt ait EKius deducitur purgatoriū. Sed certe neq; catholicis hoc quicquā probat,quia Ricardus de scō Victore et Albertus magnus ibidē et alij doctores cōmuniter id exponūt vt ipse textus expresse dicit,ꝙ.s. Audiui vocē angelorū et seniorū dicentiū dignus est agnus.i.Christus.accipere.i.habere sicut et habet virtutē.i.potestatē super omnē creaturā que est in celo et in terra et sub terra etiā supra demones atq; dānatos vt superius ad Philip.2.dictū est, et quod illi omnes.s.angeli et seniores dicebāt te dēti super thronū et agno.Benedictio honor &c.

¶ Itē Math.12.Peccatū in spiritū scūm nō remittetur hic nec in seculo futuro.s.nec in purgatorio vbi solū potest esse aliqua remissio vel dimissio penarū,vt sic exponit August.de ciuita.li.21.ca. 24. 14.et Grego.et Bernar.vbi supra et doctores cōmuniter.Sed nec hec auctoritas probat intentū cōtra hereticos.quia Ricardus de sancto Victore in tractatu de spū blasphemiæ vel de peccato in Spiritū sanctum alijq; catholici et precipue doctores scholastici in.2.dist.43 id exponūt de peccato sciēter vel ex malicia cōmisso:ꝙ nec hic nec in futuro etiā in inferno habet causam vt remittatur.i.vt mitius aut leuius puniatur;sicut habet peccatū ex ignorantia aut ex passione cōmissum,cuius culpa et pena saltē in parte excusatur vel alleuiatur.

¶ Itē.1.ad Corinth.3.Qui edificat stipulā &c.sic saluus erit quasi per ignē,ꝙ secundū Ambro.Ieroni.Aug.Greg.Alchuinū.li.1.ca.3.et de ẜo.cōmu. exponitur de igne purgatorij. Sed hoc hereticis nō cōcludit quia.b.Athanasius de igne tantū infernali dānatorū id exponit,ad hūc sensum ꝙ omne peccatū mortale magis aut minus graue,quod per lignum et stipulā significatur,ibi punietur in eternū ita ꝙ peccator ipse saluus erit ibidē quasi per ignē.i.permanebit integer sine corruptione neq; desinet esse cū operibus suis:sed quasi per ignē magis incorruptus efficietur atq; obdurabitur in illa eterna dānatione. Sed certe hec expositio extorta videtur:et cōmunis doctorū illa prior est magis cōsona textui et intētioni.b.Pauli,ꝙ.s.in igne purgatorij a rubigine leuiū peccatorū et debito penarū tēporaliū tanquā aurū in fornace vir iustus vel in gratia decedēs purificabitur siue purgabitur. Ideo hec auctoritas valde probat intentū vt etiā Roffensis contra Lutherum latissime disserit.

¶ Tandē Thobie.4.Panē tuū et vinū super sepulturā iusti cōstitue.Frustra autē talis oblatio fieret nisi ad penarū expiationē. ¶ Itē.2.Machab.12. Indas Machabeus duodecim millia dragmas argēti misit Ierosol. offerri pro peccatis mortuorū &c. sequitur.Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. Hec ibi. Et quidem hec due vltime auctoritates manifeste probant purgatorium.Ideo heretici soli nunc negant hos libros Thobie et Machabeorū esse canonicos.Qui licet apud Hebreos canonici non fuerunt neq; modo sint vt ait Ieronimus in prologo super li.Regū:olim etiā de hoc dubiū fuerit in Ecclesia:iāvero certū est apud catholicos esse canonicos:quia et ab antiquo eos vt tales recepit ecclesia: vt ait etiā ipse Ieronimus in prologo super libros Machabeorū et Concil.3.Carthaginen.ca.47.cui interfuit August.qui etiā in li.2.de doctrina Christiana,ca.8.idē cēset de libris supra dictis.et Innocē.Papa.1.in epistola.3.ad Exuperiū ca.7. et Cōcilio Florēt.sub Eugenio.4.et tandē Cōcil. Tridēr. sess.4.idē expresse decreuerunt.de quo et nr̄ Medina de Not.

dina de recta in Deum fide.lib.6.latius agit.et la tius de indulgentijs.et Medina de satisfactione.q. vlti et Soto in.4.distin.15.q.1.art.4. et distin.19. q.1.arti.3.et.q.3.arti.1. de hoc noster Horantius de locis catholicis.li.5.ca. 23. ¶Per omnia supra dicta manifeste refelluntur heretici dicētes quod etiam si concedatur vt tenet Ecclesia catholica ꝙ post remissum peccatum quoad culpam manet obligatio aut debitum pene temporalis si nō om nino per contritionem vel per sacramētum expia ta est, vt per debitam satisfactionē homo penitus expurgatus intrare possit in gloriam: non tamen ex hoc inquiunt probatur purgatorium ignē post hanc vitam manere:quia vel per afflictiones vite huius vel per mortem ipsius tolerantiam tandem omnino anime purgātur,ipsaq; mortis perpessio ipsius anime purgatorium finale est:vt hoc habetur etiam lib.1.recognitionum beati Clementis. Sed hec certe hereticorum euasio non valet,quia supradicte auctoritates sacre scripture et doctorū omniū expresse dicunt et manifeste id quod tradit et credit Ecclesia catholica, ignem videlicet purgatorij aut ipsum locum purgatorij post hanc vitam manere vbi iustorum anime post dimissum peccatum quoad culpam a penarum debito pur gantur:ad quarum solutionem indulgentie et alia suffragia et satisfactiones vtiq; prosunt. Liber autē ille recognitionum sub nomine itinerarij Clemē tis tanquam ab hereticis editus vel potius falsatus iam per Ecclesiam in distin.15.ca. sancta Romana Ecclesia.et distin.16.ca.Clementis.apochri phus decernitur:et contra doctrinam et traditionem generalem Ecclesie nullam auctoritatem habet.

Quest.3. QVÆSTIO TERTIA. Quid sit in dulgentia Ecclesiastica.

¶Respōdeo omissis multis acceptionibus indulgentiæ de quibus latius Iuristæ agunt in.ca. indulgē. de penit. et remi.lib.6.item extra in.ca.quod autem. eo.titu.et referunt Summistæ.Hic loquimur de Indulgētia Ecclesiastica de qua theologi loquuntur specialiter.Dico ergo quod potest dupliciter diffiniri,vno modo diffinitione descriptiua,que scilicet explicet quid nominis non curando de alijs omnibus particulis tangentibus omnes difficultates, que quoad quiditatem indulgentiæ moueri possunt. Diffinitio enim debet esse breuis et clara, vt intelligatur quid per nomē de quo agitur importetur,vt sic conueniant omnes disputantes in re per tale nomen importata,ne æquiuocare aut pe ralogizare aut in casum contendere contingat. Supponitur enim in scientia quid nominis rei de qua agitur et non probatur, vt elicitus ex primo posterio. ¶Sic ergo breuiter describendo aut dif finiendo indulgentiam,dico quod Indulgētia est pastoralis remissio,aut relaxatio penæ temporalis,ex peccato contractæ,Deo debite,extra sacramentum facta. Cuius declaratio patebit ex dicendis. ¶Alio modo et magis in rigore quidditatē Indulgentiæ declarādo potest diffiniri. Sed prius oportet notare quod est triplex Indulgentia,vno modo absolute aut simpliciter, que dicitur per modum iurisditionis. Secundo modo Indulgētia per modum participationis de qua inferius.q.13. Tertio modo Indulgentia per modum aut per viā suffragij,de qua latius infra.q.15.habetur,quia hec solum conuenit animabus purgatorij. Nunc autē de indulgentia absolute sumpta, quæ conuenit viuentibus existentibus de foro Ecclesiæ agendum est.

Indulgentiæ diffinitio.

Indulgentia triplex

¶Indulgētia ergo absolute sumpta est remissio iurisdicialis penæ temporalis pro peccatis actuali bus Deo debitæ,facta a prelato Ecclesiæ,de cōmu ni Ecclesie thesauro. ¶Ista diffinitio declaratur primo per singulas eius particulas et postea probatur. Dicitur ergo quod Indulgētia est remissio, absolutio,seu relaxatio seu condonatio, seu donatio, aut venia totalis aut temporalis:quæ omnia voca bula pro eodem summūtur in proposito quia sic a doctoribus diuersimode accipiuntur. In quo notatur quod præfatæ remissioni, seu absolutioni pœnarum est annexa cōmunicatio seu dispēsatio thesauri Ecclesie ad faciendam solutionem seu satisfactionem pœnarum:et ideo alij doctores etiam dicunt,quod Indulgentia essentialiter est solutio pœnarum,vt sic homo maneat liber et absolutus a debito pœnarū,ex quo iam sic sunt ei remissæ condonatæ aut relaxatæ propter predictam solutionem seu satisfactionem pœnarum factā de thesauro Ecclesiæ, sibi per indulgentiam cōmunicato seu dispensato, de quo,scilicet,an ratio et quid ditas seu essentia Indulgentiæ principaliter sit cō municatio seu dispensatio thesauri Ecclesiæ aut solutio seu satisfactio pœnarum de prefato thesauro,an potius remissio absolutio seu relaxatio pœ narum(vti in hac particula diffinitionis habetur) proxime patebit in probatione huius particulæ. ergo est remissio vel relaxatio. ¶Dicitur iurisdicialis,id est quod concedere Indulgentiā est actus iurisditionis Ecclesiasticæ et non actus ordinis: et sic ipsa Indulgentia seu remissio est actus iurisditionis. Et in hoc differt ab absolutione seu remissione sacramentali culpæ seu pænæ quæ non solum est actus iurisditionis sacramentalis,sed etiam ordinis sacerdotalis. Similiter in hoc differt Indul gentia ab actionibus priuatis,quibus quis satisfacit pro alio,implendo penitentiā pro eo. Per hoc etiam et per primam particulam præcedētem dif fert Indulgentia absolute sumpta ab Indulgentia per modum suffragij,vt infra.q.15.et ab Indulgētia per viam participationis,vt de hoc infra.q.13. dubio.3.latius habetur. ¶Dicitur (pœnæ) quia per has Indulgētias non remittitur culpa, vt de hoc latius.

Indulgentiæ absolute sumptæ diffinitionis declaratio.

hoc latius.q.8.per totam quæſt.agitur. ¶ Dicitur (temporalis.) Quia reatus pœnæ eternæ non tol litur per indulgentias ſicut nec culpa,vt de hoc in fra.q.8.habetur. ¶ Dicitur (pro peccatis actuali bus.) Quia indulgentia non tollit pœnas debitas aut conſequẽtes ex peccato originali,vt.q.11.latius habetur. ¶ Dicitur (Deo debitæ.) Id eſt quæ in ſa cramẽto eſt iniuncta,aut quæ deberet iniungi tam in foro Dei quã Eccleſiæ.Nam indulgentia ad fo rum ſacramentalẽ ſeu pœnitentialẽ aliquomodo pertinet:et per hoc excluduntur pœnæ debitæ in foro cõtentioſo ſeu exteriori,de quo infra.q.6.9. 10.latiſsime agitur. ¶ Dicitur (facta a prælato,) ad differentiã remiſsionis pœnæ quæ fit in foro ſe creto virtute contritionis aut ſacramẽtalis abſolu tionis.Talis enim remiſsio pœnæ non eſt nec di citur indulgentia Eccleſiaſtica proprie loquẽdo, de qua hic agimus,ſed ſolũ illa quæ fit à prælato vel ab eius auctoritatem ſeu cõmiſsionem haben te,vt de hoc latius infra in preſente.q.et.q.12.ha betur. ¶ Dicitur (de cõmuni theſauro Eccleſiæ,) ad differentiam cõmunicationum bonorum,quæ fiunt à prælatis religionũ ſeu communitatum reci pientibus aliquos ad confraternitatẽ ſeu cõmuni cationem bonorũ ſpiritualium ſuorũ ſubditorũ. Talis enim cõmunicatio non eſt nec dicitur in dulgentia Eccleſiaſtica,quia nec eſt remiſsio,nec eſt actus iuriſditionis,vt de hoc latius infra.q.42. pertractatur. ¶ Ab aliquibus additur particula hæc (rationabiliter) quia ſcilicet vt ſit valida indul gentia,et non ſolum nomine ſed in rei veritate ſit indulgentia tanta vt ſonat requiritur quod fiat ex rationabili cauſa ex parte ipſius indulgentiæ et re cipientis eam,vt infra quæſtione.10.de hoc latius habetur.Sed quia hoc potius pertinet ad valorem quam ad quidditatem indulgentiæ,et in hoc ſunt opiniones,vt ibi videbitur:ideo nunc hæc par ticula,ſi placet,omittatur. ¶ Et ſic patet declara tio omnium particularum diffinitionis.Quarum probationibus nunc omiſsis,et pro ſuis locis ſu pra allegatis reſeruatis,præcipue in hac prima quæſtione morabimur circa duas primas particu las,ſcilicet (remiſsio iuriſditialis) an ſint de quid ditate et eſſentia indulgentiæ et quomodo,quia in his ſtat tota fere difficultas huius materiæ.

Primo probatur, iuriſdicialis. ¶ Et primo probatur illa particula (iuriſdicia lis) quod ſcilicet indulgentia aut eius conceſsio ſit actus iuriſditionis Eccleſiaſticæ. Quod proba tur dupliciter.Primo,auctoritate capit. quod au tem.extra.de pœniten.et remiſsio. Vbi Alexãder tertius reſpõdens archiepiſcopo Cantuarienſi di cit,quod quia nullus poteſt ligari,aut ſolui à non ſuo iudice,ideo indulgentiæ conceſſæ ab aliquo epiſcopo non ſe extendunt ad non ſubditos eius, niſi de conſenſu ſuorum iudicum concedantur. Hæc ibi. Ex quibus patet quod indulgentia eſt actus iuriſditionis abſoluentis ſpiritualiter.Quia actus iuriſditionis eſt actus ſeu operatio iudi cis,alioqui fruſtra in eo capitulo daretur ratio dicendo,quod quia nullus poteſt ligari ſeu abſol ui à non ſuo iudice ideo indulgentiæ &c. ¶ Idem patet eodem titulo.capitu. cum ex eo.ibi dicitur quod per indulgentias indiſcretas claues Eccleſiæ contemnuntur,vbi patet quod concedere indul gentiam ſpectat ad claues, non autem ad claues poteſtatis ordinis, vt patebit de hoc latius infra quæſtione duodecima. ergo ad claues poteſtatis iuriſditionis.

¶ Item eodem titulo cap.noſtro. habetur quod prælatus poteſt concedere indulgentias dummo do non excedat modificationem ſibi factam per Papam vel per Eccleſiam,vt etiam idem replica tur in.cap.Romana.eo.titu.li.6. quia alias talis in dulgentia vires nõ obtinet:vt hoc habetur expreſ ſe eo.titu.li.6.ca.indulgentiæ.Ex quibus videtur quod ſi iſta poteſtas poteſt reſtringi,ita quod vl tra reſtrictionem vires non obtineat indulgentia: ergo non eſt actus poteſtatis ordinis ſeu characte ris ſacerdotalis,quia talis poteſtas non poteſt re ſtringi ſic quod non habeat ſuum effectum vali dum:ſed eſt poteſtas iuriſditionis quæ reſtringi poteſt modo predicto,vt reſtringitur in dicto.ca. cum ex eo.et.ca.Romana.quia non eſt alia pote ſtas Eccleſiaſtica.

¶ Et confirmatur idem.Quia indulgentia eſt ab ſolutio ſeu remiſsio pœnarum vt dicit alia par ticula diffinitionis et expreſſe habetur in dicto capit.quod autem.ergo eſt actus iudicis in ſubdi tum ſuum.Patet hoc,quia non poteſt abſolui niſi ſubditus,vt habetur expreſſe in eodem cap. ergo abſoluens eſt ſuus iudex ſeu prælatus. Patet conſe quentia.Quia correlationem mutuam ſubditi et ſuperioris abſoluentis importat abſolutio. ergo talis operatio ſcilicet abſolutio iudicis ſeu ſupe rioris vt talis,eſt actus iuriſditionis eius in ſubdi tum,quia actus iuriſditionis eſt operatio iudicis aut ſuperioris vt talis,ſcilicet vt ſuperior eſt.

¶ Secundo probatur idem. Quia eodem textu *Secundo.* Ioan.20.Quorũ remiſeritis peccata &c.et Math. 16. Quodcunq; ſolueritis ſuper terram &c.fun datur auctoritas remittendi peccata. Illic quidem quoad culpam per ſacramenta: hic autem quoad pœnam ſpecialiter per indulgentias,vt patebit in reſpõſione ad argumenta,et infra.q.6.et.q.7.Sed ibi conceditur poteſtas iuriſditionis quoad abſo lutionem a culpa:ergo et hic ſimiliter quoad ab ſolutionem a pœna per indulgentias. Patet con ſequentia,quia eodem modo vtrunq; conceditur ibidem.

¶ Et ſic patet quod conceſsio indulgentiæ non eſt actio priuata,puta cum vnus orat aut ſatiſfacit pro alio aut pro ſe.Neq; eſt actus ſolum auctori tatis aut poteſtatis perſonæ communis exercentis vel diſpenſantis aliqua in communi ex auctorita te ſeu officio publico quod habet,puta dando ali cui de bonis communibus precium de quo ſoluat creditori:nam ſine iuriſditione poteſt perſona pu blica id facere nõ ſolum in temporalibus ſed etiã in ſpiritualibus.Poteſt enim communicare bona ſuæ communitatis ſpiritualia alienis ſuper quos

Ee non habet

non habet iurisditionem neq; superioritatem, vt patet secundum cōmuniter docto. et infra.q.42. habetur. Imo etiam si in subditos distribuat bona spiritualia suæ communitatis super quæ habet auctoritatem, non per hoc concedit indulgētiam: etiam si sic distribuendo vtatur iurisditione. Quia talis distributio debet fieri secundum iustitiam distributiuam, attendendo proportionem personarum et meritorum eorum quibus talia bona beneficia seu etiam officia spiritualia communitatis distribuenda sunt: vt patet. 5. Eth. At vero in concessione indulgentiæ non oportet quod fiat hoc modo: neq; talis concessio Indulgentiæ pertinet ad iustitiam distributiuam: sed est actus misericordiæ et liberalitatis respectu eorum quibus conceditur: vt patebit infra in. 1. corol. Pertinet tamen ad iurisditionem spiritualem Ecclesiasticam: et est talis speciei iurisditionis scilicet remissionis seu absolutionis pœnarum vt dictum est. Et sic communiter tenetur a doctoribus in. 4. distinctione. 20. Et ideo sufficiāt præfatæ probationes de quo etiam infra. q. æstione. 12. late habetur per totum. ¶ Et licet talis potestas concedendi indulgentias, cum sit iurisditionis et quoad eius institutionem possit exerceri in inuitum subditum: tamen fructum earum non possunt assequi nisi volentes et dispositi sicut nec fructum iurisditionis pœnitentialis in sacramento confessionis.

¶ Secunda particula in qua est maior difficultas, quod scilicet indulgentia est remissio, relaxatio, seu absolutio pœnarum (quod idem est.) Pro eius probatione nota, quod in indulgentia seu eius concessione sunt multi actus: et sic secundum eos et secundum diuersos respectus diuersimode nominatur. Nam ibi est applicatio thesauri Ecclesiæ eiusq; communicatio facta huic cui conceditur indulgentia: et secundum hoc dicitur et est dispensatio seu cōmunicatio thesauri Ecclesiæ. Ibi etiā est solutio seu satisfactio pœnæ debitæ Deo secundū eius iustitiam de prædicto thesauro applicato huic homini, per concessionem indulgentiæ, ad prædictum effectum solutionis seu satisfactionis efficiendum, vt sic fiat absolutio et remissio pœnarum illarum. Et secundum hoc dicitur solutio seu satisfactio, et sic est et dicitur actus iustitiæ. Ibi etiam est liberalis et misericors actus iurisditionis remittentis et relaxantis pœnam Deo debitā pro delicto per virtutem thesauri Ecclesiæ huic homini cui conceditur indulgentia applicati: et secundum hoc est et dicitur remissio, relaxatio, seu absolutio seu condonatio pœnæ debitæ, quæ est et dicitur actus iudicis seu iurisditionis, vt supra in prima particula probatum est. ¶ Igitur sunt ista tria, scilicet communicatio seu applicatio aut dispensatio thesauri Ecclesiæ. Secundo est effectus eius scilicet solutio vel satisfactio pœnarum de prædicto thesauro applicato. Tertio est remissio, relaxatio, absolutio seu donatio, aut condonatio pœnæ debitæ. Et in his omnes doctores concordant.

¶ Quid autē horum trium sit essentialiter et principaliter indulgentia, in hoc est difficultas et varietas quatuor opinionum.

Nam si essentialiter et principaliter est solutio vel satisfactio pœnarū vt tenet Durādus, in. 4. distin. 20. q. 3. iam non absoluitur principaliter quis a debito pœnarū. Neq; est actus iurisditionis: sed accessorie cōcurrit talis actus iurisditionis remittentis pœnas debitas per indulgentias. Accessorie etiā concurrit applicatio seu cōmunicatio thesauri, vt inde habeat vnde quis soluat pro debito pœnarū, et non est liberalis condonatio pœnæ sed solutio et satisfactio pœnarū facta de thesauro Ecclesiæ liberaliter cōmunicato per cōcessionem indulgentiæ: et sic per consequens fit remissio pœnarum. Et idem dicit Durand. eodēq; modo fieri in omnibus sacramentis in quibus dicit quod non est formaliter et principaliter vera condonatio neq; remissio pœnæ totalis aut partialis, sed est solutio de meritis Christi per sacramēta liberaliter cōmunicatis seu applicatis, ad absolutionem seu remissionē pœnæ: quodq; pro tanto dicitur ibi esse liberalis condonatio pœnæ, quia liberaliter cōmunicatur de thesauro Ecclesiæ in sacramentis et indulgentijs proportionabiliter, vt inde fiat solutio et satisfactio vt sic homo maneat liber et absolutus a debito præfato: sicq; solum est causaliter donatio liberalis pœnarum non formaliter. ¶ Hanc opinionē tenet Durandus propter rationes quæ infra tanguntur et soluuntur in probationibus quartæ opinionis et in argumentis. Prima opinio Durādi.

¶ Sed certe hæc opinio Durandi est cōtra illud Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. et Mathei. 16. Quodcunq; solueris super terrā &c. et cōtra formā Ecclesiæ dicētis, Ego te absoluo a peccatis &c. et Remittimus seu relaxamus tot annos pœnitentiæ.

¶ Palude autē ea distin. 20. q. 4. videtur coincidere cum Durando quoad indulgentias, licet differat quoad sacramēta dicens quod in sacramētis fit condonatio peccatorū proprie et etiam remissio quodq; ideo vocantur sacramēta gratiæ, sed in indulgentijs non nisi solutio pœnæ de thesauro cōmunicato per concessionē indulgētiæ. ¶ Sed certe sic sentit vt durandus: præfatæ auctoritates Ioānis. 20. et Math. 16. et forma Ecclesiæ dicentis quod per indulgētias absoluitur quis a pœna et quod Ecclesia remittit ei pœnā, vt habetur in. ca. quod autē, de pœni. et re. sunt cōtra eum, vt patebit infra in probatione quartæ opinionis. Itē est alia ratio præcipue cōtra Palu. quia si sic esset quod indulgētia principaliter et essentialiter est solutio pœnarū, certe nō esset nisi quia per indulgentiā applicatur thesaurus Ecclesiæ ad solutionē pœnarū faciēdā. Sed in sacramento pœnitentiæ etiā applicatur thesaurus meritorū Christi ad solutionem pœnæ æternæ et tēporalis faciendā: et tamē ibi est cōdonatio et vera remissio, relaxatio et absolutio principaliter et formaliter vt probatum est cōtra Durandum ex Ioan. 20. et Math. 16. et forma Ecclesiæ. Ergo similiter in indulgentia per eandem rationem. Palud.

rationem. Si autem Palud. intelligat quod indulgentia principaliter est communicatio thesauri ad solutionem faciendam, vt aliqua eius verba sonare videntur: iam concordat cum secunda opinione quæ proxime recitabitur et refutabitur

2.Opi. SEcunda opinio est quod ratio indulgẽtię principaliter stat in communicatione dispensatiua thesauri ad soluendum pœnam. Quodq; sic nunc et semper vsa est Ecclesia: minus autẽ principaliter et cõsequenter stat in remissione seu absolutione pœnarum. Et secundum hanc opinionem consequenter dicendum est quod absolutio seu remissio, similiter et solutio seu satisfactio pœnarum accessorie concurrunt ad rationem quidditatiuam Indulgentiæ. Ex eo enim quod per indulgentiam mihi applicatur tantum de pœna recondita in Ecclesiæ thesauro ad faciendam solutionẽ pœnæ debitæ, sequitur quod æquiualens pœna a me debita est iam deo pro me soluta de dicto thesauro mihi per indulgentiam communicato: et inde vlterius sequitur quod supradicta pœna a me debita et iam soluta est etiam mihi remissa relaxata, seu condonata. Hanc opinionem videtur tenere Palud. vbi supra et beatus Thomas ea. distin. q. 5. et multi alij doctores, et est satis cõmunis opinio, propter rationes quæ infra tanguntur et soluuntur in quarta opinione et in argumentis.

3.Opi. TErtia opinio tenet quod prius Ecclesia vsa est indulgentijs per modũ absolutionis et remissionis, et quod tunc ratio indulgentiæ stabat principaliter in absolutione seu remissione pœnarum: Postea vero temporibus modernis a tẽpore Bonifatij octaui vsa est Ecclesia indulgentijs per modum dispensatiuæ cõmunicationis. Et per consequens (vt Caie. in. 2. quodlibet. refert in materia de indulgentijs, ca. 6.) dicunt quod indulgentia olim et nunc est diuersarum rationum quidditatiue vel quoad suam naturã: quanuis quoad causam sit eiusdem rationis semper, quia s. omnes indulgẽtiæ sunt ab eadem potestate Ecclesiastica a Deo tradita remittente pœnas seu dispensante thesaurũ Ecclesiæ: et etiã quoad vltimum effectum s. quoad remissionem seu solutionem pœnæ debitæ sunt vnius et eiusdem rationis et efficaciæ semper.

¶Et isti mouentur ad sic opinandum ex tenore ipsarum indulgentiarum: quia scilicet olim vocabantur relaxationes vel remissiones, nunc autem a tẽpore dicti Bonifacij octaui dicuntur communicatiue seu dispensatiue fieri, vt patet in extrauagan. Clementis. 6. de pœni. et re. ca. vnigenitus. vbi decernitur indulgentias fieri per modum distributionis compensationis seu solutionis. Mouentur etiã ex alijs rationibus, quæ infra in secundo et tertio argumento tanguntur et soluuntur.

¶Pro nunc autem sufficiat quod ista opinio nõ est vera: neq; enim natura indulgentiæ pendet ex voluntate Ecclesiæ: quãuis Ecclesia possit hoc vel illo modo concedere indulgentias: sed pendet ex sua natura et ratione quidditatiua quantum est de lege Christi, sicut indulgentiæ non habent fundamentum in iure tantum Ecclesiastico, sed precipue in iure diuino legis gratiæ, vt patebit infra quæstione. 5.

¶Item ponere indulgẽtias diuersarũ rationum in vsu Ecclesiæ dissonat ab ipso vsu Ecclesiæ vt patet. Quia Bonifa. 8. qui fuit primus auctor Iubilei perẽnis, vt habetur in extrauag. de pœnit. et re. ca. antiquorũ. Incipit illam indulgentiã Iubilei ab indulgentijs magnis cõcessis a prioribus, manifestãs per hoc se sectari vestigia prædecessorũ. Item quia Romani pontifices in hodiernũ vsq; diẽ indulgẽtias tot annorũ adiunctis tot quadragenis concedẽdo in capella põtificali testãtur aperte se modo priscorũ dare indulgẽtias: etiã apponẽdo semper explicite clausulã illã. s. In forma Ecclesiæ cõsueta. Ex quibus patet quod intendunt sequi antiquã formã indulgentiæ: et non inducere nouam alterius rationis. ¶Item dissonat ab vsu cõmuni doctorũ: nã omnes theologi pariter et canonistæ tractant de indulgentia tanquã de vnica specifica actione et vnius naturæ, et non vt de actionibus diuersarum rationum aut naturarum. Ergo nec indulgentiæ nunc et olim sunt diuersarũ rationũ et naturarũ: neq; Ecclesia tanquã diuersis rationibus indulgentiæ vsa est in diuersis modis eas concedẽdi. Ideo hæc tertia opinio quatenus præfatam differentiam ponit non valet.

QVarta opinio in qua tandem videtur standum conformiter ad prefatam particulam diffinitionis supra positæ, est quod ratio seu natura indulgentiæ semper est et fuit vnica, tam ex institutione Christi, quam in vsu Ecclesiæ: et quod stat principaliter in remissione, absolutione, seu relaxatione pœnarum: minus autẽ principaliter et accessorie quãuis necessario stante lege stat in cõmunicatione thesauri Ecclesiæ ad solutionẽ pœnarum faciendã. Sic. s. quod quia Ecclesia non potest libere relaxare pœnam Deo debitam pro peccato: ideo vt remissio sua sit valida et efficax et habeat vnde remittat et soluat pœnam adiungit absolutioni prædictæ communicationẽ pœnarum solutarum a Christo et sanctis: applicando aliquid earum huic vel illi cui indulgentiam concedit: vt sic consequenter sit sufficienter soluta pœna Deo debita pro peccato: sicq; solutio et satisfactio pœnarum consequenter vt effectus finaliter intentus in concessione indulgentiæ concurrit etiam accessorie ad remissionem seu absolutionem earum. Et hanc opinionem tenet Caieta. in quodlibet. vbi supra et doctores communiter. 4.Opi.

¶Et quanuis præfata differentia videatur aliquibus differentia et subtilitas mathematica et subtilis, quodq; ideo non sit talis differentia ponenda: sed quod ratio indulgentiæ stat æque principaliter tam in remissione, absolutione seu relaxatione pœnarum, vt dicit præfata particula diffinitionis, quam etiam in communicatione seu applicatione thesauri, quodq; idem est vtrunq;: tamen in rei veritate magna differentia est, et multum facit ad rem: quia hinc pendet intelligentia indulgentiæ per

tiæ per modum suffragij, et differentia eius ab indulgentia proprie et simpliciter dicta, quæ est per modum iudiciariæ potestatis, vt patet ex supradictis et dicendis per totam hãc materiam, maxime in hac quæstione prima et infra quæstione decima quinta. ¶ Ideo (saluo meliori iudicio) standum videtur in hac quarta opinione scilicet quod indulgentia est absolutio seu remissio pœnæ extra sacramenta quidditatiue et æque principaliter, sicut est remissio pœnæ in sacramentis virtute sacramentorum. Et per indulgentias applicare thesaurum, est virtute thesauri Ecclesiæ applicati per concessionem indulgentiæ facere absolutionem a pœna extra sacramenta, sicut in sacramentis etiam fit applicatio thesauri meritorum Christi virtute quorum fit remissio culpæ et pœnæ.

¶ Sicq; conceditur quod licet nõ fiat aliter remissio pœnæ per sacramenta, quam per indulgentiã. Est tamen duplex differentia. Prima, quia in sacramentis fit applicatio solum meritorum Christi: in indulgentijs autem etiam fit applicatio satisfactionum aliorum sanctorum, vt patebit infra quæstione quinta. Secunda differentia est. Quia sacramẽtum ex ipsa Christi institutione est instrumentum applicatiuum meritorum Christi, per indulgentiã autem applicatur virtus passionis Christi et sanctorum, solum per auctoritatem Ecclesiæ sine aliquo instrumento instituto a Christo. ¶ Et sic patet declaratio huius quartæ opinionis, et primæ particulæ diffinitionis, quod scilicet essentialiter et principaliter indulgentia nunc et olim est remissio seu absolutio pœnarum, secundario autem seu accessorie, quamuis necessario est communicatio thesauri Ecclesiæ vt dictũ est. Quod et probatur tripliciter.

Primo probatur quod est absolutio vel remissio. ¶ Primo, quia indulgentia nunc et olim vsu Ecclesiæ est eiusdem rationis et naturæ quoad suam essentiam. Sed olim eius ratio et natura fuit principaliter remissio seu absolutio aut relaxatio pęnarum, ergo et nunc. Consequentia patet, et maior est supra probata in destructione tertiæ opinionis. Minor autem probatur per cap. quod autem. extra de pœniten. et remissio. vbi Alexan. tertius respõdens archiepiscopo Cãtuariensi dicit quod quia nullus potest ligari aut solui a non suo iudice ideo indulgentiæ concessæ a non suo iudice vel episcopo non se extendunt ad non subditos eius nisi de consensu propriorum iudicum. Hæc ibi. Ex quibus patet quod si indulgentia non esset per se proprie et essentialiter absolutio seu remissio, hoc ius non redderet rationem per se et propriam quare indulgentia non prodest non subdito, quia scilicet non potest ligari vel solui, nisi subditus. Si enim illa ratio est per se et proprie data, oportet indulgentiã proprie et quidditatiue consistere in absoluendo vel ligando: constat autem quod indulgentia non est ligatio. ergo est absolutio. ¶ Dicere autem quod ille canon non dedit rationem propriam et per se ad quæsitum seu ad suum dictũ, certe hoc nõ cõsonat rationi aut Ecclesiasticę seu Papali decreto: quia ea quæ sunt per accidens repelluntur a qualibet scientia. Quod si ille canõ glossetur, dicendo quod indulgentia est quidẽ absolutio seu remissio vt probatur, sed non essentialiter, sed effectiue. Sic. s. quod indulgentia essentialiter est cõmunicatio thesauri, causans seu efficiẽs absolutionẽ vel remissionẽ pœnarũ, et quod hoc tantum probat dictũ. ca. quod autem. etiam si per se et proprie det rationem. Contra hanc glossam est secunda probatio, quæ subsequitur.

Secundo. ¶ Secundo probatur idem. Quia si principaliter natura indulgentiæ consisteret in communicatione, dispensatione, seu applicatione thesauri Ecclesiastici, sequeretur (vt arguit Caie. vbi supra) quod episcopus Bononiensis possit validas indulgẽtias concedere non subdito suo, modo peccet modo non in tali concessione contra legem aut prohibitionẽ superioris. Probatur consequentia. Quia dispensatio seu cõmunicatio thesauri non est actus iurisditionis vt talis est. Nam ad cõmunicandum alicui thesaurum non requiritur aliqua iurisditio super illum cui cõmunicatur, sed sufficit auctoritas seu potestas super thesauri dispẽsationẽ, vt hoc patet in dispẽsatione thesauri temporalis. Absolutio autem seu remissio pœnæ concõmitaretur talem dispensationem per viam sequellæ absq; alio actu iurisditionis, quia iam exoluisset pœnam debitã de thesauro Ecclesiæ sibi cõmunicato. Ergo alienus subditus qui solũ ad quadraginta dies pœnitentiæ teneretur, certe sequeretur, quod ab episcopo Bononiensi per indulgentiam quadraginta dierum sibi factam aut cõmunicatam, sic absolueretur quod saltem coram Deo ad nullam pœnam pro peccato luendam teneretur. Huius tamen oppositum habetur in dict. ca. quod autem. dum ibi dicitur quod alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis.

Euasio. ¶ Si quis euadere nitatur dicens ad hoc quod quia indulgentia liberat eum cui datur a pœna coram Deo et coram proprio iudice Ecclesiastico: quia scilicet liberat a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali, et licet alienus episcopus communicando pœnas de thesauro Ecclesiæ non suo subdito exoluat pro illo pœnitẽtiam iniunctam coram Deo non tamen coram proprio iudice illius: et ideo ille subditus remanet ad pœnitentiam iniunctam adhuc obligatus coram suo proprio prelato seu iudice. Sicut qui sine aliqua indulgẽtia per alia opera satisfactoria exoluisset totam pœnam peccatis suis debitam et pœnitentiam iniunctam a sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam. Et ideo Alexander tertius dixit in dicto capitu. quod autem. quod indulgentia non subdito non prodest. Scilicet in foro Ecclesiastico in quo iura fiunt et de quo prædict. capitu quod autem. loquitur. ¶ Sed certe hæc euasio nil valet

Replica. propter duo. Tum primo: quia si natura indulgẽtiæ principaliter consistit in cõmunicatione thesauri exoluentis pœnam coram Deo, et absolutio iudicialis

iudicialis comes ponitur:certe Alexander tertius consultus non debebat respōdere negatiue simpliciter et absolute dicendo,quod nō prodest nisi de licentia proprij iudicis:ex quo oppositum est verum simpliciter et absolute, prodest enim coram Deo talis indulgētia etiam secundum oppositum opinātes. Vnaquæq; enim res simpliciter et absolute iudicatur secundum suam naturam et nō secundum concomitantia. Imo et debuit absolute affirmari quod talis indulgentia prodest nō subditis:ex quo illam indulgentiam secundum oppositum opinantem consequuntur omnes etiam nō subditi quoad principalem et essentialem effectū indulgentiæ, qui est solutio pœnæ debitæ coram Deo.Ergo propter hoc nō valet illa euasio.Tum secundo, quia tenendo quod indulgentiæ valent etiam quoad pœnas non iniunctas a sacerdote(vt infra.q.9.propositione 4 latius de hoc habetur:) tunc ex quo in foro Ecclesiæ iam non tenetur ad aliquam pœnam talis homo,sequitur quod indulgentia et concessa a non suo iudice valeret ei omnino.Hoc autem est contra prædictum cap.quod autem.vt probatū est supra,ergo euasio nulla.

Euasio. 2. ¶ Si secundo quis euadere nitatur dicēs quod indulgentia essentialiter est dispensatio nō quælibet sed iurisdicialis,scilicet super subditos tantum: et non proprie distributiua secundum leges iustitiæ distributiuæ,ex quo non exigit respectum æqualitatis vnius subditi ad alterum vt supra habetur in probatione illius particulæ (iurisdicialis:) et nec est proprie actus iustitiæ moralis:sed est dispensatio iurisdicialis in subditos tantum et liberalis secundum quod ad Dei honorem et spiritualem vtilitatem animarum seu Ecclesiæ pertinere videtur: et ideo non principaliter sed concomitanter est absolutio seu remissio pœnarum.

Replica. ¶ Sed certe neq; hæc euasio quid valet:quia tūc sequeretur quod eodem modo Papa vel Ecclesia concederet indulgentias viuis sicut defunctis.Patet hæc sequella,quia quoad principale vel essentiale ipsius indulgentiæ similiter indulgentia concessa animabus purgatorij per modū suffragij est dispensatio et communicatio thesauri et conuenit cum indulgentiis simpliciter sumpta quoad viuos secundum opinantem:licet differant in annexis seu concomitantibus,puta in iurisditione annexa quoad viuos et non annexa dispēsationi vel communicationi thesauri quoad defunctos. Ratione autem annexorum non diuersificatur natura et essentia rerum.Ergo ratione concomitantis iurisditionis ipsi dispensationi non diuersificatur natura et essentia indulgentiæ quoad viuos et defunctos.Quod autem hoc consequens sit falsum probatur.Quia natura indulgentiæ per viam suffragij differt essentialiter ab indulgentia simpliciter dicta.Insuper et hæc conceditur solummodo viuis nō per modum suffragij sed per viam iudiciariæ absolutionis : defunctis autem non per viam iudiciariæ absolutionis sed per viam suffragij,idest per viam auctoritatiuæ communicationis seu dispensationis de thesauro Ecclesiæ vt tenet communiter practica Ecclesiæ , vt latius de hoc habetur infra.q.15.ergo patet quod indulgentiæ defunctorum sunt essentialiter dispensationes seu communicationes auctoritatiuæ eis factæ de thesauro Ecclesiæ:concomitanter autem seu effectiue sunt remissiones pœnarum(vt ait Caie.)vel potius sunt solutiones vel satisfactiones pœnarum:et finaliter sunt remissiones et absolutiones earum,quia scilicet tales indulgentiæ eis conceduntur aut talis communicatio et dispensatio thesauri eis confertur,vt inde pro debitis suis pœnis Deo satisfiat et solutum sit,vt tandem in alia vita vbi sunt a solo Deo talem solutionem acceptante ipsis defunctis suæ pœnæ debitæ remittantur et a tali debito absoluantur,vt infra.q.4.in respon.ad.3.argu. et.5.latius de hoc habetur. Indulgentiæ autem viuorū de quibus hic agimus sunt essentialiter et principaliter remissiones seu absolutiones pœnarum factæ a prælato Ecclesiæ loco Christi:concomitanter autem sunt communicationes seu dispensationes de thesauro Ecclesiæ, vt dictum est et dicetur adhuc latius in responsione ad secundum argumentum et.q.4.5.7.et.15.

¶ Tertio principaliter probatur idem.s.quod indulgentia sit essentialiter absolutio seu remissio pœnarum,cui tamen est annexa et concomitatur necessario auctoritatiua communicatio seu dispēsatio thesauri Ecclesiæ,vt prædicta remissio sit efficax quoad Deum et Ecclesiam. Nam Ecclesia et Papa semper fere olim et nunc vocant indulgentias,remissiones,absolutiones, relaxationes peccatorum, idest pœnarum debitarum pro peccatis, vt patet extra.de pœni.et re.ca. quod autem.et.ca.cum ex eo.et eo.titu.li.6.et in extrauag.eo.titu.ca.antiquorum.vbi dicitur. Plenissimam omnium suorum peccatorum concedimos veniā &c. et similiter in bullis Papalibus infinities id habetur:vbi dicitur quod conceditur plenissima remissio,indulgentia,venia et absolutio peccatorum cōfitentibus tale quid seu visitantibus talem locum. Et certum est quod ibi Papa et Ecclesia nō loquitur de absolutione sacramentali culparum vt patet ex ipso tenore et circunstantijs literarum et cōmuni practica et intellectu earum:et quia sæpe Papa concedit quod Cardinalis tantum diaconus vel alius non sacerdos concedat plenissimā indulgentiam absolutionem et remissionem peccatorum:quia etiam in facto non sacramentali lucratur quis Iubileum vtpote in visitatione et eleemosina aut oratione et huiusmodi,qui Iubileus dicitur plenissima indulgentia et absolutio peccatorū idest pœnarum pro peccatis:quāuis sæpe ex tenore literarum seu stilo coriæ ad maioris gratiæ abūdantiam concedatur etiam facultas absoluendi sacramentaliter plenissime ab omnibus culpis auctoritate Papali. Et ita patet quod sic Ecclesia vocat indulgentiam,absolutionem,et remissionem &c. et non potest apte glossari quod sit absolutio causaliter aut effectiue aut alio modo sed formaliter Tertio.

et essentialiter vt supra probatum est in alijs pro
bationibus. ¶ Similiter etiam doct. theologi et ca
nonistæ vocant cõmuniter Indulgentiam absolu
tionem et remissionẽ pœnarũ. Et hoc aperte sen-
sit Alexan. Hall. 4. par. q. 83. membro. 3. et Bona.
quanuis videatur dubius, tamen ad hoc magis de
clinat. in. 4. dist. 20. arti. 2. q. 7. et. 3. vbi semper in
dulgentias vocat relaxationes pœnarum. Item Ri
char. ea. dist. 20. arti. 3. q. 1. et arti. 4. q. 2. quãuis ali
qualiter videatur dubius, tamen expressius cõcor
dat cum predictis vocans indulgentias absolutio-
nes remissionesq; pœnarum. Item cõcordat Hen
ricus Ganden. in quodlibeto. Item Cardi. in tracta
tu de Indulgẽtijs et Iubileo. Item Fran. Mayro. in
tractatu de clauib. Item Gerson in tractatu de ab-
solutione sacramentali et de indulgentijs et alibi
vbi sæpe dicit quod dare indulgentias non est ab
soluere a peccatis quoad culpam, sed est de pœni
tentia debita relaxare in toto vel in parte. Itẽ sum
ma Angeli. titul. indulgen. secundum glossam. et
notatur cõmuniter a docto. canonistis extra de pœ
nit. et re. ca. quod autem. et eo. titu. li. 6. ca. indul
gentiæ. et tandem Caieta. in secundo quodlibeto
in materia de indulg. ca. 1. 2. et. 6. et alij plures do
cto. antiqui et moderni sic vocauerunt et senserũt
vt dictum est. ¶ Quanuis beatus Thomas. in. 4.
dist. 20. q. 3 et Palud. ea. dist, et Supplementũ Ga
brielis in. 4. distio. 45. q. 3. arti. 1. et Siluester titul.
indulg. et alij plures doctores teneant oppositum
dicentes quod indulgentia essentialiter et princi
paliter est dispensatio seu cõmunicatio thesauri
propter rationes que postea ponentur in argumẽ
tis et soluentur. ¶ Tametsi si eorum verba et sen
sus inspiciuntur, forte etiam senserunt nobiscum,
quod. s. indulgẽtia sit essentialiter remissio vel ab
solutio. quod etiam aliqualiter innuitur ex ordine
manifestati vsus thesauri Ecclesiæ ad vsum indul
gentiæ. Nam (vt ait Caie. vbi supra) cum doctores
viderent Ecclesiam absq; sacramẽto dimittere pœ
nas debitas pro peccatis, nec ab Ecclesia tunc in-
structi essent quomodo huiusmodi remissiones
valerent supponẽtes Ecclesiam absoluere a vincu
lo pœnitentiarum et pœnarum in varias incide
runt opiniones de efficacia huiusmodi remissio
nis seu absolutionis: quibusdam nesciẽtibus hunc
Ecclesiæ militantis thesaurum opinantibus abso
lutiones has in foro tantum militantis Ecclesiæ li
berare a pœnitentijs, alijs autẽ aliter opinantibus
vt latius infra. q. 10. habetur. Et tandem ex diuersi
tate omnium illarum opinionum ostẽditur quod
pro certo supponebatur ab omnibus essentia in
dulgentiæ quod scilicet esset remissio: ad cuius ef
ficatiam inuestigãdam tot concurrunt opiniones
quot infra ponentur. Et sic patet probatio illius
particulæ. Absolutio vel remissio pœnæ.

Corol. 1. ¶ Ex omnibus supradictis corrolarie sequitur.
Primo, quod indulgentia secundũ diuersos respe
ctus diuersimode nominatur. Nam secundũ quod
est absolutio et remissio seu relaxatio pœnæ, sic
est et dicitur actus iudicis. Secundum autẽ quod
est applicatio satisfactionis ad hunc, sic est et dici
tur dispensatio seu cõmunicatio thesauri Ecclesiæ.
Secundum vero quod efficit exolutionem pœnæ
apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactio
nem, sic est et dicitur actus iustitiæ. Item secundũ
quod indulgentia respicit hunc cui conceditur est
remissio et relaxatio et etiam donatio liberalis et
actus misericordiæ, ideo dicitur in bullis miseri-
corditer relaxamus &c. quãuis vt respicit diuinam
iustitiã sit satisfactio et solutio vsq; ad minimum
quadrantẽ: est enim solutio sed non ab hoc: et hoc
est maxime gratiæ, quod soluatur meum debitũ
et non a me sed de pœnis seu bonis aliorum mihi
liberaliter applicatis, vt infra. q. 4. in responsione
ad. 3. argu. arguitur. Ideo in sola lege gratiæ fit hæc
gratia indulgẽtijs et in sacramẽtis et misterijs gra
tiæ, vt de hoc latius infra. q. 7. habetur.

¶ Secundo corrolarie patet differẽtia inter indul Coro. 2.
gẽtias, et receptionẽ ad cõmunicandum seu parti-
cipandũ de bonis alicuius cõmunitatis seu Eccle-
siæ totius. Quia indulgẽtia est actus iurisditionis
essentialiter et remissio seu absolutio pœnarũ. Nõ
sic in participatione bonorum Ecclesiæ vel cõmu
nitatis vt de his latius infra. q. 42. habetur.

¶ Contra illã particulã iurisdicialis, vbi dictũ est
quod concedere indulgentiã et ipsa indulgẽtia est
actus iurisditionis: arguitur quincupliciter.

PRimo, quia omnis iurisditionis actus exerceri Aurgu. 1. Cõtra particulam iurisdicialis.
potest in inuitũ: indulgentiã autẽ nullus inui
tus cõsequi potest, ergo. ¶ Item. 2. quia nullus
potest vti actu iurisditionis in se ipsum, sed ipse
cõcedens potest vti indulgẽtia alijs cõcessa sicut
et alij quibus cõceditur: alioqui ipse esset deterio-
ris cõditionis. ergo. ¶ Item. 3. quia archiepiscopus
potest in tota sua diœcesi cõcedere indulgẽtias, vt
patet in. ca. nostra. extra. de pœnit. et re. et tamen
constat archiepiscopũ non habere potestatem in
subditos suffraganeorum nisi in quibusdã articu-
lis, extra. de offi. ordi. ca. pastoralis. ergo. ¶ Itẽ. 4.
quia ad illum pertinet remittere pœnam peccati,
ad quem pertinet remittere ipsam culpam. Sed re
mittere culpam ministerialiter pertinet ad actum
ordinis. ergo et remittere pœnã per indulgẽtiam
aut alio quouis modo. ¶ Item. 5. quia indulgen-
tiæ dantur etiam defunctis existentibus in pur-
gatorio, qui tamen a iurisditione Ecclesiæ sunt
exempti, vtpote existentes extra hanc vitam, et
quos Ecclesia non potest ligare nec soluere cui
data est potestas ligandi et soluendi super ter-
ram tantum.

¶ Respondeo propter duas primas rationes Du Resp. ad. 1. argu.
ran. in. 4. distin. 20. et propter alias tres alij moti
sunt et male ad tenendũ quod concedere indulgẽ
tias nõ est actus iurisditionis Ecclesiasticæ sed or
dinis. ¶ Ideo ad eos respondeo, ad primum argu-
mentum secundum Caieta. in materia de indul-
gentijs. capit. 5. negando maiorem simpliciter.
Dico enim quod aliquis actus iurisditionis po-
test exerceri in inuitum vt patet secundum om-
nes: aliquis autem non, quando. s. est iurisditio sa-
cramentalis

cramentalis vel ad sacramentum pertinens, vt patet de absolutione sacramentali, quæ cum sit actus nō solum ordinis sed et iurisditionis quia .s. requiritur quod fiat a suo iudice seu sacerdote, et tamē non potest exerceri in inuitum. Sic etiā Indulgentia aliquo modo ad sacramentalē reducitur pœnitētiam quæ iniuncta est vel iniungi deberet. Ideo requirit accipiētis dispositionem vt patet ex supra dictis nec potest habere locum in inuitum.

Resp. ad 2. ¶ Ad secundum resp. concedendo maiorē quod .s. nullus ꝑpter potest exercere in se ipsum actum iurisditionis absoluendo et ligando se ipsum. Sed ad minorē dico quod dans alijs Indulgentiā nō lucratur illā illa via. s. ea ratione qua data est a se ipso, quia et absoluens alios a culpa seu a pœna nō absoluit se ipsum. sed nō est ideo deterioris cōditionis quā alij: quia et si non per istā viam tamen per aliā potest illā Indulgentiam consequi. s. cōmittendo cōfessori suo vt ipsum absoluat vel concedat illi indulgentiā sicut ipse fecit cū alijs. Nā et hoc modo Papa subijcit se absolutioni sacramentali: et similiter eadē ratione potest quoad indulgentiā. et concordat Richar. in. 4. dist. 20. arti. 4. q. 2. et cōmuniter doctores. Quāuis concedens indulgentiā eam potest lucrari etiam si non cōmittat alij subijciendo se confessori, vt dictū est sed eam participādo, de quo latius infra. q. 13. dubio. 3. habetur.

Resp. ad. 3. ¶ Ad tertium. resp. quod potestas archiepiscopi super totā prouintiā ex hoc ipso quod in quibusdā articulis affirmatur, manifestatur extēdi ad dandas indulgētias in tota sua prouincia: quodq; ille est vnus articulorū qui in iure canonico numerantur et conceduntur ei secundū Panor. ibidem.

Resp. ad. 4. ¶ Ad quartum resp. concedendo maiorē solum si per eandē viā fiat remissio vtriusq; , vtpote per viam applicationis sacramēti: secus si remissio peccati quoad culpam fiat per viam tantum applicationis sacramenti remissio autē pœne per viā applicationis thesauri Ecclesię, vt fit per indulgētias. Sicq; patet quod non necessario et simpliciter ad eundem pertinet soluere et ligare quomodocūq;: sed solum quando vtrunq; fit per eandem viam: et sic negatur consequentia.

Resp. ad. 5. ¶ Ad quintū conceditur antecedens, quod. s. animæ purgatorij sunt libere a iurisditione Ecclesiæ, ita ꝙ non possunt ab ea iudicari absoluēdo vel ligādo, sicut etiā nec de earū causa alterius vitæ potest cognoscere Ecclesia quatenus sunt in purgatorio. Conceditur etiā ꝙ per hanc viam absolutionis seu remissionis iurisdictialis nō conceduntur eis indulgētiæ. Sed licet per hanc viā nō possint defuncti habere indulgētias ab Ecclesia: possunt tamen per modū suffragij: et Ecclesia habet auctoritatē super thesauro Ecclesie ad cōmunicādum eis de eo, et per cōsequens ad concedendū illis indulgētias per modū suffragij, vt de hoc latius infra. q. 15. 16. habetur. Nūc autē solū agimus de indulgētia absolute sumpta quādo dicitur ꝙ est remissio iurisdictialis, non autē de indulgentia defunctorum quæ est per modū suffragij. Et sic negatur cōsequētia.

Argum. 6. Cōtra particulam. Absolutio vel remissio. ¶ Secundo principaliter, et hoc specialiter cōtra aliam particulam vbi dictum est quod indulgētia principaliter et essentialiter est remissio seu absolutio pœnarum. Sic arguitur dupliciter. Primo et in ordine sexto, quia cōmunis doctrina theologorum et canonistarum canonizata per Clementem sextum in extrauag. vnigenitus. de pœnit et re. de eernit indulgentias fieri, per modū distributionis et cōpensationis seu solutionis, aut satisfactionis. Dicūt enim quod thesaurus Ecclesie, in quo sunt recondita merita Christi et sanctorū, quatenus sa tisfactoria sunt non pro se ipsis sed pro alijs distribuitur per indulgētias in Christi fideles, ita quod pœnitētiæ nostræ cōpensantur per penas Christi et sanctorū, dum ex illo thesauro conceditur cuiq; quasi precium penale vnde soluat Deo debitā pœnam pro suis peccatis. Hæc doctrina sic canonizata contrariatur prædictæ sententie, vbi dicitur ꝙ indulgentia essentialiter et principaliter est absolutio seu per modū absolutionis aut remissionis: nam longe distat actus absolutionis seu remissionis iudicialis a predictis actibus, qui non sunt proprij iudicis sed cōmunes tam publicis quā priuatis personis excepto distributionis actu: cuius tamen differentia ab actu absolutionis seu remissionis clare patet ex supradictis in probatione tam primæ quam secunde particulæ diffinitionis. Verba autem prædictæ extrauagā. vnigenitus. &c. habentur infra in. q. 5. ibi videantur. Doctores autē tenentes oppositū ad supradicta iam recitati sunt supra in fine tertiæ probationis.

Argu. 7. ITem septimo arguitur ad idem. Quia inferior non potest absoluere nec remittere debitum superioris aut id ad quod superior obligauit. Sed Deus absoluendo obligat ad pœnā aliquam tēporalē secūdum cōmuniter doct. in. 4. dist. 14. et. 20. ergo nullus alius potest absoluere vel remittere illam pœnā Deo debitam. ¶ Propter has rationes tenuerunt aliqui doctores quod indulgētia essentialiter et principaliter nō est remissio vel absolutio pœne, sed cōmunicatio thesauri Ecclesiæ vel solutio aut satisfactio de thesauro illo cōmunicato. Sed iste rationes non probant intentum ideo ad eas respondetur.

Resp. ad. 6. ¶ Respondeo ad sextum concedendo illam doctrinam canonizatam: sed negatur quod cōtrarietur nostræ supradictæ sententiæ aut opinioni. Et ratio est, quia illa doctrina canonizata per Clemētem sextum et vera, non dicit quod indulgentia essentialiter et principaliter est communicatio vel dispēsatio thesauri: sed docet vnde est valor et efficacia indulgentiæ ad remissionē pœnarū, quia. s. est ex dispēsatione seu cōmunicatione auctoritatiua thesauri Ecclesiæ. Et ad hāc efficaciā spectat modus solutionis, cōpensationis, distributionis, dispēsationis, donationis, seu cōmunicationis, quādo dicitur quod indulgentie valent aut dantur per modū dispēsationis, et huiusmodi: et non spectāt hæc ad principalem et essentialem actum indulgētiæ qui est iudicialis absolutio seu remissio pœne; ad quam

quam requiritur quod fiat a proprio iudice, alias
nulla est indulgentia vt supra probatum est. Con
comitanter autem est dispensatio seu communica
tio thesauri prediĉti vt sit efficax valor Indulgen
tiæ, vt supra late et sæpe diĉtum est.

Ad.7. ¶ Ad septimum respondeo dupliciter. Vno mo
do secundum Tho. Palu. &c. doĉtores tenentes in
dulgentiam essentialiter et principaliter esse dispē
sationem seu cōmunicationē thesauri, conceditur
antecedens et consequentia vt iacet: sed per hoc
non negatur quin aliquis possit alio modo libera
re aliquem a pœna cui tenetur, vtpote dando ei ali
quid de quo soluat debitum suum, et hoc modo
dantur indulgentiæ. Nam qui suscepit indulgen-
tiam secundum hos doĉtores non absoluitur, per
concedentem indulgentiam simpliciter a debito
pœnæ, sed ab ipso concedente indulgentiā datur
illi de cōmuni thesauro Ecclesiæ vnde debitū sol
uat vt sic maneat liber et absolutus a debito pœ-
næ. ¶ Alio modo secundum opinionem quartam
supra positā quā nos hic non sequimur cōtra quā
direĉte procedit argumentum tenentem quod in
dulgentia est remissio et absolutio pœnæ, respon
deo secundum Bonauen. in. 4. dist, 20. arti. 2. q. 2.
quod proprie loquendo bene potest inferior mi-
nisterialiter absoluere et remittere id ad quod obli
gat superior si ad hoc est sibi concessa auĉtoritas
aliquo modo ab ipso superiore, vt patet. Quia sa-
cerdos absoluit a debito culpæ et a reatu inferni
quia a Deo habet potestatē ministerialiter ad hoc.
Sic in proposito prælatus Ecclesiasticus potest
quoad pœnas per indulgentias quia a Deo est, ei
concessa potestas ad hoc, vt patebit infra. q 7. alio
qui per idem argueretur quod sacerdos nō potest
ministerialiter absoluere a debito culpæ sed a rea
tu inferni aut pœnæ æternæ ad quā peccator obli
gatur a Deo pro deliĉto. ¶ Itē potest argui ad idē.
Quod præfata absolutio seu remissio pœnarum
per indulgentias non potest fieri extra sacramēta,
sicut nec absolutio culpæ. Sed eius responsio pen
det ex quæstione quinta, ideo illuc reseruetur.

Quæst. 4. QVÆSTIO IIII. Vtrum
sit necessarius Ecclesię ali
quis thesaurus spiritualis
de quo fiant Indulgentiæ.
¶ Respondeo quod sic.
Ratio est. Supposito ꝙ
per indulgentiam absol-
uitur quis non solum ab
iniunĉtione seu vinculo quo ex precepto sacerdo
tis seu Ecclesiæ tenetur corā Ecclesia seu in foro
Ecclesiæ implere pœnitentiam iniunĉtam: sed et
quod absoluitur corā Deo ab ipsis pœnis debitis
pro peccatis modo sint modo nō sint iniunĉtæ a
sacerdote, vt de hoc latius infra. q. 9. et. 10.
¶ Hoc ergo supposito probatur intentum sic.
Quia ad remissionē peccatorum siue quoad cul
pam siue quoad pœnā per sacramenta obtinendā
requiritur aliquis thesaurus, puta meritorū passio
nis Christi remanentium in diuina acceptatione
(stante lege loquor semper.) Ergo ad remissionē
peccatorū quoad pœnā tantū extra sacramēta seu
per indulgentias requiritur aliquis thesaurus. Cō
sequentia patet a fortiori. Quia non est maior vir
tus aut potestas cōcessa a Christo quoad remissio
nē culpæ aut pœnæ extra sacramenta, quā per sa
cramenta ex vi clauiū. Antecedens autē probatur
ex sacra scriptura et doĉtrina Ecclesiæ, vbi habe-
tur ꝙ remissio peccatorum est effeĉtus passionis
Christi. Ita quod cuicūq; remittitur peccatū siue
quoad culpā siue quoad pœnā remittitur ex virtu
te passionis Christi, quæ virtus ei applicatur per
sacramenta: merita namq; Christi fuerūt et sunt Rom. 3. 5.
necessaria ad remissionē culpæ et pœnæ omnium Ephes. 1.
peccatorū secundū sacrā scripturā, cuius auĉtorita
tes quia sunt multæ et notissimæ et claræ adeo vt
negari non possint nisi a negātibus sacrā scriptu- 1. Ioan. 1.
rā, ideo propter breuitatē omittuntur. Credimus et. 2.
enim in huiusmodi remissione sicut et in vniuersis
vijs dñi nō solū misericordiā sed et iustitiā inueni
ri. Misericordiā quidē in hoc ꝙ miseriā peccatorū Apo. 1.
Christus cōputat quasi suā: iustitiā vero in hoc ꝙ Heb. 9.
meritū ac passio Christi cōmunicatur peccatori,
quasi peccator ipse pateretur et hoc propter vnio
nē capitis cū mēbris et ecōtra: vt sic peccator debi
tum Deo soluat quasi de suo nō per se ipsum sed
per Christi cōmunicationē acquisito, vt patet in
baptismo: in quo ideo fit plenaria remissio pecca
torū, quia baptizatus plenissime cōmoritur et cōse
pellitur Christo. Rom. 6. ¶ Itē probatur idem per
extrauag. vnigenitus. de pœnit. et re. vt habetur in
fra. q. 5. ibi vide.

Argu. 1. CONtra prædiĉtā sententiā catholicā arguitur
quadrupliciter. Primo, quia Papa potest ab-
soluere a culpa ministerialiter, transferendo
pœnā eternā in tēporalem et de foro inferni ad fo
rum purgatorij seu tēporalem pœnarū: sicut po-
test ab excōmunicatione et suspensione et cæteris
pœnis Ecclesiasticis absoluere auĉtoritate sua, sine
distributione alicuius thesauri necessarij ad id. Er
go similiter eadē auĉtoritate potest remittere pœ
nas debitas Deo pro peccatis sine cōmunicatione
alicuius thesauri: sicq; nullus thesaurus requiritur
ad efficaces indulgētias cōcedendū. Antecedēs pa
tet: et cōsequētia probatur. quia. Math. 16. Quod
cūq; solueris super terrā &c. eodē modo loquitur
dādo potestatē ad soluendū et ligandū omne solu
bile et ligabile ab eis modo sit culpa modo pœna
tēporalis in foro Dei et Ecclesiæ. Alioqui si nō po
test per indulgētias fieri absolutio pœnarū sine dis
pēsatione thesauri Ecclesiastici: ergo nec alię abso
lutiones ab alijs pœnis præcipue ab excōmunica
tione quando per absolutionem eius fit quis par-
ticeps meritorum Christi et Ecclesiæ. Quia eadē
ratio videtur vtrobiq;.

ITem. 2. arguitur ad idē. Quia quilibet princeps Argu. 2.
habēs plenariā potestatē in aliqua repu. regula
riter potest remittere debita peccatoribus in sua
polytia nulla facta recōpensa vel solutione: ita ꝙ
talis remissio est efficaciter valida, modo peccet
remittens

remittens modo non, sed Papa est velut princeps habens plenariam potestatem a Deo in republi. Christiana Matth. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. Ergo Papa, et illi quibus ipse commisserit, potest remittere debita pœnarum temporalium pro peccatis liberaliter omnino indulgẽdo sine communicatione alicuius thesauri.

Argu.3. ITem tertio arguitur ad idẽ. si de aliquo thesauro necessario fieret indulgẽtia: ergo iã indulgẽtia nõ esset vere liberalis indulgẽtia, donatio seu absolutio et remissio penarũ: sed potius satisfactio et persolutio vsq; ad nouissimũ quadrantẽ per aliorũ opera alijs cõmunicata. Et per cõsequens vltetius sequeretur id (quod oẽs negãt). s. ꝙ cõcedẽs indulgentiã oneret se ad satisfaciẽdum pro eo cui cõcedit indulgẽtiã. Quod probatur. Quia ex quo sic Papa nõ omnino liberaliter remisit sed satisfacit pro alijs de thesauro Ecclesiæ. Ergo manet oneratus ad id.

Argu.4. ITem .4. arguitur ad idẽ. Quia si de thesauro aliquo fiũt indulgẽtiæ: ergo virtute clauiũ nõ fit absolutio penarũ, sed trãslatio operũ aut satisfactionũ, cõtra illud Matth. 16. Quodcũq; solueris &c. Sicq; indulgẽtia nõ esset essẽtialiter absolutiõ vel remissio, sed trãslatio vel dispẽsatio, ꝙ est cõtra supra dicta in. q. 1. ¶ Itẽ sequeretur ꝙ idẽ tantũ ꝑ claues ageretur quod de facto sine clauibus fit. Quia. s. si aliqua opera Christi et sanctorũ sũt in thesauro Ecclesiæ, nõ ꝑmittũtur a Deo esse ociosa talia opera seu talis thesaurus, sed de facto nũc et semp ẽt sine vsu clauiũ succurrerẽt quibus possẽt.

¶ Propter duas primas rationes Frã. Mayro. in 4. dist. 19. et alij pauci doctores propter alias rationes vidẽtur tenere ꝙ nõ requiritur aliquis thesaurus de quo fiãt indulgẽtiæ. et propter easdẽ et alias duas nr̃ Medina de indulgẽtijs disputatione 8. ca. 40. 41. dicit nõ probari sufficiẽter thesaurũ esse necessariũ neq; hereticũ esse illũ negare: quãuis ipse vt probabilius quã oppositũ teneat esse necessariũ, vt. ca. 43. 44. latius ibi probat. Sed certe nil probãt cõtra nr̃am præfatã sententiã cõmunẽ et catholicã, et oppositũ tenere forte est hereticũ vt probatũ est et dicetur infra. q. 5. ideo ad rationes præfatas respondetur.

Respõ. ad primũ argumentũ. ¶ Respõdeo ad primũ negãdo cõsequentiã. et ratio est quia licet vtrũq; possit Papa nõ tñ eodem modo, quia est ritus Ecclesiæ declarans diuersos actus diuersimode fieri posse et nõ aliter: quia. s. remissio culparũ fit per ministeriũ sacramẽti per modũ absolutionis: pœnarũ aũt in foro exteriori Ecclesiastico, fit solo iussu autoritatiuo: penarũ vero tẽporaliũ Deo debitarũ in foro Dei et Ecclesiæ absolutio fit nõ nisi ꝑ modũ dispẽsatiõis de thesauro Ecclesiæ vt probatũ est ꝑ extrauag. Vnigenitus de pœ. et re. ¶ Itẽ negatur antecedẽs quoad remissionẽ culpæ. dico. n. quod ad remissionẽ culpæ requiritur aliquis thesaurus per sacramẽtũ pœnitẽtiæ dispẽsandus. s. merita Christi vt supra probatũ est. et sic dico ꝙ sicut ad culpæ remissionẽ requiritur suus thesaurus et suo modo per sacramẽta dispẽsandus, ita ad remissionẽ pœnæ pro culpa Deo debita requiritur suus thesaurus suo modo etiã extra sacramẽta dispẽsandus. ¶ Et ad id quod ibi subinfertur de absolutione censurarũ: respõdeo negãdo cõsequentiã neq; est simile. Quia ista absolutio pœnarũ per indulgentias respicit tertiã partẽ sacramẽti pœnitentiæ. i. satisfactionẽ, ex quo eã supplet: Christi autẽ merita directe sacramenta respiciũt. Itẽ quia absolutio ista est a pœnis Deo debitis hic vel in alia vita: aliæ autẽ absolutiones censurarũ sunt iudiciales a pœnis tantũ in hac vita debitis, ideo ad eas remittẽdas sufficit sola potestas Papæ volẽtis: ad illas vero Deo debitas etiã in alia vita vltra Papæ potestatẽ requiritur dispositio subiecti, id est ipsius hominis. et requiritur etiã thesauri Ecclesiæ dispensatio rationabilis: quia ministri nõ est remittere pœnas debitas superiori aut principali nisi dispensando. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt mi. et dispens. et nota ꝙ licet ligare seu non soluere seu nõ dispensare thesaurum meritorũ Christi, absolute et pure negatiue accipiendo nõ sit aliquis actus clauis seu potestatis ligãdi: tamẽ capiendo respectiue et prout includit aliquid positiuum. s. iudicium pertinens ad clauem scientiæ quo quis autoritatiue indicatur indignus absolui et sic vt indignus repellitur a prædicta absolutione: tunc talis nõ absolutio est actus Clauis seu potestatis ligandi ad pœnam seu non dispensandi thesaurum, vt de hoc latius agitur a doct. in quarto distin. 19. in materia de Clauibus. et sic patet responsio ad primum argu.

¶ Ad secundũ respõdeo cõcedendo maiorẽ solũ in casu quo princeps potest remittere etiam causam debiti. quia tũc põt etiã ipsum debitũ omnino liberaliter remittere: alias aũt negatur. Et ideo negatur minor in casu in quo etiã maior cõceditur. Quia Papa non põt remittere causam debiti. Causa. n. debiti pene est culpa: Papa aũt nõ potest omnino liberaliter remittere culpã. Sed ex meritorũ Christi dispensatione et applicatione in sacramento: sicut nec potest ad libitum remittere obligationem: qua quis tenetur implere legem Dei: et ita non potest sic omnino liberaliter remittere pœnam debitam pro tali culpa. ¶ Itẽ dato ꝙ indistincte cõceditur illa maior: tñ minor sic vniuersaliter accepta negatur. Quia licet Papa sit princeps in foro exteriori Ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris, cuius signũ est ꝙ ipse est solutus a pœnis Ecclesiasticis et legibus vt princeps quia. s. nõ põt puniri vt subditus ꝑ iudicẽ Ecclesiasticũ: tñ in foro pœnitẽtiali vel quasi pœnitentiali et quoad Deũ est subditus et põt solui et ligari a sacerdote in tali foro, et põt et debet sibi negari absolutio sicut et reliquis ficte accedentibus ad sacramentũ pœnitẽtiæ: et similiter in ptinẽtibus ad forũ Dei seu ad Deũ quo ad alios nõ habet omnino liberam potestatem sed limitatam ad metas iuris diuini et rationis vt minister et dispensator. 1. Corinth. 4. nunc autem pœna temporalis Deo debita pro peccatis non spectat ad forum tantum

Respõ. ad secundum argum.

exitinsecum sed ad forum Dei seu quodámodo penitentialem, modo remittatur per Sacramentũ modo non. quod patet ex eo quod est eiusdem rationis cum suis alijs partibus quæ remisse sunt ex virtute clauium. vel per satisfaςionem pœnitẽtialem. ide Papa quo ad hoc non habet potesta tem liberam vt princeps sed vt minister et dispẽ sator. et sic respondet Caiet. in quodlibeto de in dulgen. q. 1.

Respon. ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondeo negando consequentiã quod ergo indulgentia non est remissio sed solu tio, &c. Dico enim (vt supra. q. 1. corol. 1. diςum est) quod indulgentia secundum diuersos suos aςus, sic diuersis rationibus et nominibus expri mitur. Nam secundum quod est absolutio et re missio pœnæ, sic est et dicitur aςus iudicis: et se cundũ quod est applicatio satisfaςionis seu the sauri ad hunc, sic est et dicitur dispensatio. et secũ dum quod efficit solutionem pœnitentiæ debitæ apud diuinam iustitiam sic est et dicitur opus di uinæ iustitiæ. Ideo dico quod indulgentia vt respi cit hunc cui conceditur est remissio et relaxatio omnino liberalis: quanuis vt respicit diuinam iu stitiam sit solutio vsque ad minimum quadran tem: est enim solutio sed non ab hoc: et hoc est maxime gratiæ, in sola lege gratiæ, quod scilicet soluatur debitum meum non a me, quod in sacra mentis legis gratiæ per merita Christi largiter fit. Nam tanto vinculo iunxit Deus iustitiam miseri cordiæ, vt peccatis nostris sic parcere voluerit, q tamẽ per filium suum suæ iustitiæ satisfaceret pro nobis, quod et abundantioris gratiæ fuit, vt nõ so lum debita remitteret, sed et satisfaςorem daret: id quod Paulus ad. R. 3. diuinitus ponderans ait. Iustificati gratis per gratiã ipsius per redemptio nem quæ est in Christo Iesu, quẽ proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius &c. Et Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum vt filiũ suum vnigenitum daret vt omnis qui cred. &c. sic que patet quod secundum ordinem diuinæ sapientiæ nil adimitur gratiæ indulgentiarum et misericor diarum ex hoc quod ibi interuenit etiam solutio satisfaςoria per merita Christi et sanςorum quæ sunt thesaurus indulgentiarum. Itaque non sunt incompossibilia (vt pretendit argumentum) hæc duo, scilicet gratia seu misericordia cum iustitia et satisfaςione in indulgẽtijs. Et ex his patet respon sio ad aliam subsequẽtem negando illam, quod scilicet ergo concedens indulgentiam obliget se ad satisfaciendum. et ad eius probationem quod scilicet hoc modo satisfacit pro alijs, conceditur ad bonum sensum, sic scilicet quod Papa dan do indulgentias satisfacit pro alijs, idest appli cat satisfaςionem aliorum de thesauro Ecclesiæ pro alijs. sic q; non sequitur quod ergo obliget se ad satisfaciendum. Aliud est enim applicare huic satisfaςionem alienam: et aliud est obligare se ad satisfaciendum pro eo.

Respon. ad quartũ. ¶ Ad quartum respondeo negando consequen tiam, Nam virtute Clauium per indulgentias fit non solum translatio seu applicatio satisfaςionis sanςorum ad istum, sed et absolutio istius a pœna debita, vt latius supra q. 3. diςum est. et sic im pletur illud Matth. quodcunq; solueris super ter ram. &c. Et similiter negatur quod subsequitur ibi, scilicet quod virtute Clauium nil aliud fiat nisi quod de faςo fit sine Clauibus, et ad probatio nem eius vbi dicitur quod merita Christi, et san ςorum non relinquuntur ociosa &c. Respõdeo quod huiusmodi opera vt satisfaςoria, faςa sunt pro Ecclesia et non determinate pro hoc vel pro illo particulari nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum, quæ applicatio fit per indulgentias. Non ergo de faςo operãtur absque applicatione prefata, quia tunc omnia: nec ideo sunt ociosa: quia ad hoc suapte natura sunt or dinata, vt applicata et non aliter operentur: sicut merita Christi, non nisi applicata operãtur remis sionem peccatorum: et non ideo dicuntur ociosa.

QVÆSTIO QVINTA.

Quæst. 5. Vtrum prefatus thesaurus spiritualis Ecclesiæ de quo fiunt indulgentiæ constet ex superabundãtibus me ritis Christi, et satisfaςio nibus sanςorum.

Nota. ¶ Respondeo quod sic. pro cuius probatione oportet prænotare, quod secundum communiter doς. (vt etiam refert. Ca ieta. io. 2. quodlibeto. quæsito secundo in traςatu de indulgen. et in traςatu. 27. q. q. 1.) meritũ dif fert a satisfaςione in duobus proprie loquẽdo. Primo in sua quidditate. Nam meritum cõdigni (de hoc enim loquimur) appellatur opus pro: pter quod operans est dignus gloria: ita quod si bi debeatur stante lege aut de lege, secundum Thi moth. 4. Reposita est mihi Corona Iustitiæ, quã &c. Satisfatio autem appellatur voluntaria solu tio pœnæ modo fiat de alias indebito modo non (de quo nunc non curo: tunc enim debitor pœ næ satisfacit iustitiæ quando debitam pœnam ex soluit adæquando enim solutionem debito certe satisfacit. Et quanuis rationes istæ sint diuersæ, ta men possunt sepius in eodem opere esse simul. Nam potest vnum et idem opus esse meritorium simul et satisfaςorium. Meritũ a satisfa. in ne differt.

In quocunque opere bono quadruplex officium et satisfaciendi. ¶ Vnde in quolibet opere bono meritorio et pœnali, vtpote in ieiunio est considerandum quadruplex officium seu effeςus quem habet ta le opus. s. bonificandi, medendi, merendi, et satis faciendi. Nam ex eo quod est bonum moraliter bonificat ipsum operantem tantum, et disponit il lum ad alia opera bona. Ex eo autem quod est ta le opus puta ieiunium, medicinam prebet ipsi tã tum operanti contra carnis concupiscentiam: si cut eleemosyna contra auariciam. Ex eo vero q a Charitate procedit seu charitate informatur est meritorium gloriæ, ex eo demum quod pœnale est, est satisfaςorium pro pœna temporali debita pro

pro peccatis soluitur enim pœna per opus pœna le. vt tale est. Hæc est ergo prima differentia formalis inter opus vt meritoriū, et satisfactoriū est.

Altera differentia meriti a satisfactione.

¶ Secunda differen. quoad efficaciā seu fructū vt iā patet ex dictis. Nā meritum nō excedit personā quæ meretur. Nullus enim potest de cōdigno mereri alteri gloriā sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit omnibus. Quia gratia data Christo, est grā capitalis seu vniuersalis: gratia aūt aliorū est particularis. Meritū enim Christi et nō aliorū sanctorū per sacramēta ex vi sacramēti cōmunicatur nobis et nos saluat. Ideo prima. Corint. 1. Nūquid Paulus crucifixus est pro vobis &c. Similiter et quo ad officiū bonificādi et medendi, nō excedit personā operātis. Nā ex meo bono opere nō fit alius bonus, sed ego tantū: neq; ex meo ieiunio prebetur alteri medicina cōtra cōcupiscentiā sed mihi tantū cui talis medicina est applicata vt patet. Satisfacere aūt pōt vnos pro alio cū vnus soluit debitū pœnale pro alio in tēporalibus et spiritualibus: ideo opus satisfactoriū seu pœnale vt satisfactoriū est pōt fieri et cōmunicari alteri, vt patet ex dictis de his latius et pulchre noster Medina de indulgētijs disputatiōe octaua. ca. 44. 45. 46. agit.

Tria probanda.

¶ Hoc notabili supposito iā respōdeo ad quæstionē in qua sunt tria probāda. Prima ꝙ thesaurus indulgētiarū cōstat ex satisfactorijs operibus. Secundo quod ex superabundantibus. Tertio quod Christi et sanctorum.

Probatio primæ partis.

¶ Prima particula. ꝙ. s. thesaurus indulgētiarum cōstat ex satisfactorijs operibus, vel ex meritis pro vt sunt satisfactoria, probatur. Quia indulgētia vt solum indulgētia est, est remissio pœnarū vt sup. q. 3. dictū est et dicetur infra. q. 8. ad habendū aūt thesaurū de quo per indulgētias soluūtur illæ pœnæ debitæ, sufficit ꝙ sit thesaurus pœnarū seu meritorū vt sunt satisfactoria. Ergo ex talibus satisfactorijs cōstat thesaurus indulgētiarū. Consequentia patet cū maiore: et minor etiā patet. Quia indulgētia ex vi indulgētiæ nō succedit loco satisfactionis debitæ pro peccatis, nisi quo ad vltimū officiū scilicet quoad vim satisfactiuā. quia ex vi indulgētiæ vt talis est nō fit homo bonus, nec medicatur nec meretur: sed solūmodo soluit de sibi donato seu cōmunicato thesauro Ecclesiæ. pœnā quā per suā propriā penitentiā soluisset. Nā ideo cōmuniter doctores cōsulunt lucrātibus indulgētias, vt nihilominus adimpleāt et faciāt suas pœnitentias et alia bona opera pœnalia: predicant etiā meritū esse lōge melius indulgētijs puris vt tales sunt. Non tamen propter hoc vilipendendæ sunt indulgentiæ, sunt enim salutares tollendo pœnā quæ impediret ingressum gloriæ. Cōcordat Tho. in addi. tertiæ partis sum. q. 27. arti. 1. et Gerso. 2. parte tractatu de indulgentijs consideratione. 12. et de hoc latius habetur infra. ¶ Dixi notanter in dicta probatione minoris quod indulgentia vt talis est ex vi indulgentiæ. quia si indulgentiæ mixtim intelligatur opus factum quo acquiritur ipsa indulgētia, puta eleemosyna et huiusmodi, iā sic indulgētia mixta tali operi bono melior est quā sola satisfactio propria aut pœnalis etiam quo ad vim satisfactiuā ceteris paribus: quia nullū prædictorū officiorū seu effectū inuentorū in satisfactione pœnali sibi deficit, est enim eleemosyna data pro adquirenda indulgētia reddēs bonū et disponens ipsum dantem ad alia bona opera, et præbet medicinam contra cupiditatem sicut et alia eleemosyna, et est meritoria gloriæ sicut et alia opera bona facta ex gratia aut charitate, et est satisfactoria ex propria penalitate: et vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ seu satisfactio ex vi ipsius indulgentiæ.

Secūda particula ex superabundantibus.

¶ Secunda particula, ꝙ scilicet ex superabundātibus satisfactionibus supradictis cōstat predictus thesaurus indulgētiarum, et nō ex alijs, probatur. quia satisfactiones illæ quibus satisfactores ipsi indiguerunt pro seipsis. Iam cesserunt in solutionē pœnarum debitarū pro suis proprijs peccatis: et ideo iterū pro alijs soluere nō possunt. Similiter et satisfactiones quæ ab ipsis determinate oblatæ sunt pro quibusdā alijs nō possunt pro alijs iterū soluere: ex quo iā sortitæ sunt suum effectum. Ergo ex quo satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis constat et oportet offerri posse (vt latius dicetur in tertia particula sequēte) sequitur ꝙ huiusmodi satisfactiones sint abundantes, ita. s. ꝙ nec pro alijs qui illas egerunt, nec pro alijs hactenus satisfecerint. Hoc enim est merita seu operā esse superflua seu superabundātia quo ad officium seu effectum aut vim satisfaciendi. Nam quo ad officium seu vim merēdi, iā in ipsis sanctis merētibus tantū habuerūt suū effectum: et in ipsis sunt iā præmiata quo ad gloriā essentialē seu etiā accidentalē, præter Christum cuius merita in nobis sunt fuerunt et erunt præmiata, vt supra dictū est. Et hoc est quod cōmuniter dicitur, ꝙ. s. superabundātia merita sanctorum vt sunt satisfactoria quæ in illis sunt, sunt irremunerata seu verius et magis proprie loquendo quæ in ipsis nō potuerunt habere suum effectum satisfactionis seu solutionis non propter defectum largitatis Dei aut ipsorum operum sed propter ipsorum operantium aut patientium excellentiam qui non eguerunt illa satisfactione seu solutione pœnarum remunerantur in nobis, idest cedunt ad solutionem nostrarum pœnarum debitarum: et ideo reponūtur in communi thesauro Ecclesiæ, idest Deus acceptauit eas vt pro nostris futuris pœnis debitis reseruentur: vt nobis communicate per indulgentias soluant pro nobis et in nobis habeāt suum effectum satisfactionis.

Tertia particula. Christi.

¶ Tertia particula scilicet Christi et sanctorum) probatur, supposito prius quod illæ superabundantes satisfactiones Christi et sanctorum sunt nunc et erunt et manebunt interminabiles et infinitæ vsque ad finem mundi. Quod probatur de Christo. quia. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nō pro nostris tantū sed

sed pro totius mundi.ex qua auctoritate patet q sic Christi passio satisfecit pro peccatis totius mũdi quod si totus mundus baptizaretur post omnia peccata comissa,iam statim euolaret ad cœlũ ex satisfactione meritorum Christi pro pœnis illorum,sed constat quod executiue pro paucis tantum satisfecit,ex quo plures ex sua culpa damnantur. Ergo reliquum meritorum et satisfactionum Christi superabundat pro alijs omnibus etiam infinitis si infiniti mundi essent secundum Durandum in quarto distin.20.q.3.et secũdum communiter doct. in.3.distin.18.

Quod etiam sancti plus passi sunt aut satisfecerint,quam ipsi debebant pro suis peccatis, patet de Iob.7. Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui , et calamitas quam patior in statera:quam si arena maris hæc grauior appareret &c. Et simile iudicium est de innumerabilibus alijs sanctis martiribus confessoribus et virginibus,vt patet de beata virgine quæ nullum habens peccatum,tamen valde passa est cũ filio iuxta crucem.

Hoc ergo supposito iam probatur tripliciter præfata tertia particula quod scilicet prædictæ superabundantes et interminabiles satisfactiones Christi et sanctorum remaneant in thesauro spirituali pro nobis , vt scilicet nobis communicatæ per indulgentias pro nobis satisfaciant , tanquam si ipse Christus,et ipsi sancti viuentes ea intentione fecissent vt ipsi pro nobis exoluerẽt pœnas debitas nostris peccatis.

Ratio. Prima probatio est secundum Thom. in.4. distin.20.q.1.art.3.et communiter doct. ibidem, et Caiet.in quodlibeto vbi supra:quia ex diuina iustitia et liberalitate non debent huiusmodi opera vt satisfactoria manere innania aut innutilia.essent autem vt satisfactoria infructuosa si proprio fructu seu effectu (qui est satisfacere) essent priuata : et non per accidens , puta quia deessent hi in quibus fructificent,sed et per se , quia scilicet sua-ptenatura omnia satisfactoria supererrogationis essent infructuosa: quia scilicet nec in ipsis operãtibus nec in alijs suum effectum habere possent inquantum satisfactoria.ergo.

2.Ratio. Secunda ratio. quia vnitas corporis mystici seu communio ecclesiæ exigit vt quelibet bona suorum ciuium quæ possunt esse vtilia reipublice Christianæ ordinata a spiritu sancto Ecclesiam regente,fint ad vtilitatem ipsius Ecclesiæ et membrorum inuicem. Sed constat satisfactoria supererogationis cedere posse ad vtilitatem Ecclesiæ, vt patet ex eo quod per propriam intentionem ipsorum sanctorum potuissent hæc applicari ad satisfaciendum pro hoc vel illo membro Ecclesiæ debente pro suis peccatis satisfacere. Ergo hæc satisfactoria supererogatorie facta a Christo et sanctis ad vtilitatem aliorum membrorum Ecclesiæ a Deo vel ab Ecclesia vel ab ipsis sanctis actualiter vel virtualiter ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est pro alijs satisfacere,ex quo pro ipsis operantibus non indigentibus satisfacere non possunt.Dico autem vtilitas eorum propria,quia non ex communibus sed ex proprijs secundum Arist.de rebus iudicandum est.

Tertia ratio,quia ad Colosen.1. Paulo de suis satisfactorijs operibus hoc idem testatur dicens. 3.Ratio. Gaudeo In passionibus pro vobis : et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia.Vbi patet eius intentio adimplendi in propria carne passiones desficientes ad conficiendam mensuram a Deo diffinitam pro Ecclesia, et pro satisfactione membrorum eius.Idem autem iudicium est de alijs sanctis quia nulla in hoc videtur ratio differentie.Sic beatus Anselmus et Scholastici doctores ad propositum exponunt hãc autoritatem, quam tamẽ alij doctores originales aliter exponũt. Nã Theodoritus et alij quidam,vt referunt Claudius Guillandus, Nico.de lyr.glosa interline. et Tithelmanus,hunc exhibent sensum quod sicut Christus per suam passionem redemit Ecclesiam:ita et per pasiones apostolorum aliorumque sanctorum veluti membrorum suorum redemptam congregauit atque collegit in vnum corpus mysticum iusta id.Ioan.4.Videte regiones quia iã albe sunt ad messem,et ita similiter sancti semper elaborãt pro Ecclesia sustentanda et multiplicanda in vnitate fidei pacis et charitatis,verbo et exemplo illã superedificãtes: sed apostoli per omnibus et Paulus pre ceteris vt ipse ait prima Corinth. 15. Plus omnibus laboraui&c. Alij autem,vt ait Osius tomo.1.ca.48.exponunt non quidem id ita ab apostolo Paulo dictũ esse quasi pasiones quas Christus pertulit pro nobis non sufficiant ad satisfaciẽdum pro peccatis mundi totius : sed quod magna pars pasionum eius adhuc deest eius corpori mystico.1.Ecclesiæ priusquam omnium persecutionum Christi in se et in suo corpore mystico et membris eius sit finis. Nam vsque ad finem mũdi Christus patitur in suis mẽbris sicut olim Actu. 9. dixit Saule Saule quid me persequeris? et ita omnes sancti adimplent in carne sua ea quæ desunt pasionum Christi. idest pasiones que illis residue et relictæ sunt vt patiantur pro corpore Christi.1.Ecclesia sustentanda vt secundum priorem expositionem dictum est.et hoc vt dixi extẽditur etiam a scholasticis , pro Ecclesia Christi et membris eius fragilibus iuuandis per opera sua satisfactoria quæ in thesauro Ecclesiæ reponuntur. Et ita omnes consonant expositiones vt quod altera omittit altera suppleat.Ideo duæ priores probationes sunt efficatiores ad probandum intentũ vt noster etiam Medina de indulgentijs disputatione.8.ca.43.latius probat.

Ad prædictarum omnium trium particularũ, simul et dictorum omniũ in hac quæstione probationem,facit ratio seu exemplum sequẽs.Quia sicut si quis faceret regi aliquod notabile obsequium quod esset illi tam acceptũ quod propter id decerneret gratificari,et dona concedere , non

solum

solum facienti, sed et omnibus filijs, amicis et propinquis et eis remittere debita: tunc tale obsequiũ sic acceptũ a rege seu talis intentio et volũtas seu acceptatio regis diceretur thesaurus illorum filiorũ seu amicorũ, ex quo omnibus illis est cõmune cõmunisq; causa moralis sui remedij ad sua debita soluẽda. sic in proposito Deus acceptauit illas superabundantes satisfactiones Christi et sanctorum vt omnibus mẽbris Ecclesiæ: prosint ad satisfaciẽdũ, secundũ quod per dispensatorẽ Ecclesiæ per viã indulgẽtiæ fuerint huic vel illi in toto vel in parte applicatæ de satisfactionibus Christi et sanctorũ simul secũdũ ꝙ Deo placet: tãquã de cõmuni Ecclesiæ thesauro ad redẽptionem captiuorũ, id est, obligatorum ad pœnas pro suis peccatis.

¶ Facit etiã ad omnia supra dicta in hac quæstione expresse extrauag. Clem. 6. Vnigenitus. de pœ. et re. vbi sic habetur. vnigenitus Dei filius id ꝙ fuit permanẽs et ꝙ nõ erat assummẽs, vt haberet vnde hominẽ lapsũ redimeret et pro eo satisfaceret Deo patri factus homo suo præcioso sanguine nos redemit. Et infra. Quantũ ergo exinde vt nec sup vacua innanis aut supflua tãtæ effusionis miseratio redderetur: thesaurũ Ecclesiæ militanti acquisiuit, volẽs suis thesaurizare filijs pius pater. Quẽ quidẽ thesaurũ per B. Petrũ cœli clauigerũ eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus salubriter dispẽsandũ, et pro pijs et rationabilibus causis, nũc pro totali, nũc pro partiali remissione pœne tẽporalis pro peccatis debite, tã generaliter quã specialiter, prout cũ Deo expedire cognoscerẽt, vere pœnitẽtibus et cõfessis misericorditer applicandũ. Ad cuius quidẽ thesauri cumulũ beatæ Dei genitricis et omniũ sanctorum et electorũ a primo iusto vsque ad vltimũ merita præstare noscũtur. De cuius cõsumptione seu minutione non est aliquatenus formidandũ, tã propter infinita Christi merita, quã pro eo ꝙ quãto plures ex eius applicatione trahũtur ad iustitiam, tãto magis accrescit cumulus meritorũ. Hæc ibi. quæ omnia sunt notanda.

[Margin: Alia litera habet, et proprijs et rationabilibus. causis et sic legit Caie, vt habetur infra, q. 10 in. 6, probatione, epi. 4.]

¶ Auctoritas autẽ huius decretalis patet ex decreto dist. 19. ca. In cano. vbi epist. decreta. Roma. Põtificũ primus locus autoritatis post sacrã scripturã decernitur. Et ibidem ca. 1. vbi extrauagãtes Apostolicæ defendũtur. Patet etiã secũdo ex eo ꝙ de vna parte sacramẽti pœnitẽtiæ, s. satisfactione docet. Constat nãq; extra. de hereti. ca. ad abolendã. Nulli in materia sacramentorũ licere dissentire ab eo ꝙ Ecclesia Romana facit et prædicat. Vnde Hierony. ad Damasum Papã dicit. Si apostolatus tui iudicio fuerit approbatũ, hæreticũ se experietur qui cõtra dixerit et in multis locis decreti habetur idẽ. ¶ Neq; Ecclesia Rom. somniauit aut finxit thesaurũ istũ indulgẽtiarũ, vt impij lutherani et alij hæretici blasphemãt, sed ex sacra scriptura et ratione ibi et dictis sanctorum fundata id probauit: quanuis in sacra scriptura id expresse non habeatur, sicut nec multa alia pertinentia ad sacramenta: quæ tamen ex scriptura elicit Ecclesia spiritu sancto illuminata. ¶ Ideo forte hereticum est dicere et sentire contrarium dictis in hac quæstione in tribus particulis supra dictis de thesauro indulgentiarum, vt etiam infra quest. 7. patebit. non solum est hereticum quia cõtra diffinitionem Papæ in dict extrauag. vnigenitus. sed quia contra sensum et vsum et predicationem Ecclesiæ. Ro. dixi forte est hæreticum: quia id non est certum sed valde probabile. Ideo noster Medina de indulgentijs disputatione. 8. cap. 40. 41. 43. ait id esse probabilius quam oppositũ non tamen hæreticum. Quia nec ab omnibus doctoribus nec ab ipso Papa prædictus thesaurus vt de fide probatur sed tanquam probabilius quam oppositum vt dictum est. Mihi autem vt dixi probabilius videtur id diffinitum esse de fide, vt patere potest ex his quæ supra lib. 4. de potestate Papæ. q. 3. in dubio vlt. latius habetur.

CONtra supra dicta præcipue cõtra tertiã particulã arguitur tripliciter probãdo ꝙ ex meritis aut satisfactionibus Christi non cõstar thesaurus indulgentiarum. [Margin: Argum.] Primo quia reatus pœne temporalis non diminuitur secundum satisfactionem et iustitiam, nisi quia æquiualens pœna soluitur per aliquem. Sed Christus non soluit pœnam æquiualentem debitis pœnis omnium hominum. Ergo talis thesaurus non colligitur ex eius passionibus aut meritis. Consequentia patet cum maiori, quia supponimus ex supra dictis quod satisfactio quæ fit per indulgentias est actus iustitiæ respectu Dei. Ad quam pertinet æqualitas solutionis cum debito pœnarum. ¶ Minor autẽ in qua est difficultas probatur tripliciter. Primo quia pena tẽporalis debita pro peccato est nõ solũ pœna sensus sed etiam damni pro illo tempore, vt patet in existentibus in purgatorio, quarum quælibet est maior omnium pœnarum huius mundi in suo genere secundum August. Christus autem non habuit pœnam damni quia fuit semper Beatus et comprehensor simul et viator: et eius pœna sensus non fuit tanta quanta est animarum purgatorij secundum communiter docto. in tertio distin. 15. Ergo non fuit æquiualens eius pœna. ¶ Secundo, probatur eadem minor, quia dato quod esset æquiualens et superabundans, tamen omnia opera Christi sunt ei plene remunerata per patrem, vt Philipen. 2. Propter quod et Deus exaltauit illum &c. Alioqui Deus pater illiberaliter egisset cum filio suo, ergo non restat ei aliud remunerandum in alijs vel pro thesauro aliorum. ¶ Tertio probatur eadem minor. Quia fieret irreuerentia meritis Christi si solo pro pœnarum relaxatione per indulgentias expenderentur, cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum: quia vilissimum donorum Dei est remissio pœnarum tantum. ¶ Si ad hoc dicatur quod licet per hanc viam indulgentiæ operentur solum pœnarum relaxationem (quod est quidem grande Dei donum, licet sit aliud melius): tamen per aliam viam sacramentorum et contritionis et huiusmodi merita Christi operantur remissionem

culpæ

culpæ et pœnæ et ius ad gloriam. ¶ Contra hoc replicatur, quia communiter dicunt doctores, vt supra in probatione primæ particule dictum est, quod nostra bona opera satisfactoria sunt meliora indulgentijs. Sed si indulgentiæ sunt dispensationes meritorum seu satisfactionum Christi pro nobis: et constat merita Christi vt satisfactoria esse infinite meliora, quam nostra opera satisfactoria: Ergo aut indulgentiæ sunt meliores quam nostra bona opera (quod tamen est contra communem sententiam doctorum): aut indulgentiæ nō sunt collectæ ex meritis Christi: aut omissis omnibus operibus nostris satisfactorijs et præceptis Dei incumbendum est indulgentijs et meritis Christi participandis per indulgentias.

Argum. 2. SEcūdo cōtra eandē particulā arguitur. Quia si per indulgentias Ecclesia certitudinaliter impēdit aut cōmunicat merita Christi: tūc aut ego credo opera Christi mihi per indulgētias applicata sufficere ad remissionem pœnarū: aut dubito. Si dubito secundum commune consiliū doctorum dicentium quod post indulgentias nihilo minus est ieiunandum &c. Quia nemo scit an vere consequutus est indulgentias: certe tunc infideliter dubito. Si credo: ergo iam non est mihi amplius ieiunandum pro satisfactiōe pœnarum mearum, non enim debeo putare mea opera esse meliora quam opera Christi mihi communicata. Et per consequens consilium illud commune doctorum esset innane et friuolum, si autem per indulgentias Ecclesia non certitudinaliter impēdit aut cōmunicat merita Christi: certe sequeretur quod claues Ecclesiæ nil faciūt, (quod est blasphemū) et quod indulgentia esset incerta donatio et per consequens impia illusio fidelium (quod absit). Ergo vel illud commune dictum doctorum est nociuum: quia inde sequitur aliquod de inconuenientibus prædictis: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum si illud dictum doctorum constat in veritate, vt patet ex prædictis.

Argum. 3. TErtio contra eandē particulā arguitur. Quia si merita Christi essent thesaurus indulgētiarum. Ergo similiter remitterent pœnā mortis naturalis et alias pœnas naturales ex originali contractas. patet consequentia per eandem rationem qua et remittunt pœnam eternam maiorem. Similiter sequeretur quod indulgentiæ non essent indulgentiæ sed satisfactiones per aliū contra supra dicta in quæstiōe prima. Similiter quod Claues Ecclesiæ non soluerent sed satisfacerēt debitum pœnarum pro alio, vt supra. q. 4. in quarto argumento habetur. ¶ Propter has rationes videtur Frācíscus Mayro. in 4. dist. 18. negare quod ex meritis Christi. Cōstet thesaurus aliquis indulgentiarum, quantis non clare id neget. Sed non concludunt.

Respons. ad. 1. argu. ¶ Respondeo ad primum negando minorem si intelligatur quod requiritur satisfactio æquiualens ex natura ipsius operis seu pœnæ: sed conceditur si intelligatur quod sit æquiualens vel ex natura sua vel ex acceptatione seu æstimatione acceptantis, vt patet in contractibus humanis, vbi æquiualens precium iudicatur non secundum valorem naturalem rerum, sed secundum visualem vel vtilitatem aut vsum rei. Et tunc ad minorem dico concedendo quod pœnæ Christi ex natura ipsarum non fuerunt tan graues, et per consequēs non tan æquiualentes in genere pœnarum, sicut pœnæ existentium in purgatorio. Fuerunt tamen æquiualentes et sine proportione excellentes in valore satisfactorio ex æstimatione et acceptatione diuina, quia Deus pater eas acceptauit infinite supra omne debitum omnium et ex dignitate personæ Christi qui est persona infinita. Qualitas autem personæ solet valorem meriti augere, vt de hoc latius a doctoribus agitur in. 3. distin.

Responsio ad secundā probationem. ¶ Ad secundam probationem minoris. Respondeo. Secundum Caietan in quodlibeto, vbi supra in tertio quæsito, et Adrianum in. 4. de Clauibus, in materia indulgentiarum in resolutione ad vltimum argumentum principale in fine totius materiæ negando quod opera et merita Christi sint remunerata plenissime vel remuneranda post in ipso met tantum, quomodocunq; capiatur remuneratio proprie vel large, vt infra in resolutione ad secundum argumētum principale habetur largius de hoc. Quod patet. Quia Christus meruit omnibus hominibus præteritis presentibus et futuris gratiam et gloriam et remissionē pœnarū: sic que semper remunerātur et remunerabuntur in omnibus qui baptizantur et saluantur in meritis Christi. Quia ipse est caput corporis mystici, quod est Ecclesia: et ideo gratia eius est gratia capitis seu communis et indeficiens pro omnibus membris eius. Ideo meritum eius ita se habet ad membra eius sicut meritum cuiusque priuati hominis se habet ad corpus suum. Vnde sicut quilibet homo meretur gloriam nō solum animæ sed corpori suo: ita Christus non solū sibi, sed et alijs meruit: imo et maius quid meruit nobis quā sibi. Quia nobis meruit beatitudinem quam sibi ipsi non meruit sed eam sine merito habuit per donū singularis excellentiæ, propter dignitatē suæ personæ a principio suæ conceptionis, vt communiter dicunt doct. in. 3. distinct. 18. illud autem Philip. 2. non dicit merita Christi fuisse plene remunerata vel remuneranda in se ipso tantum: sed solum narrat dno illius præmia scilicet exaltationē sui nominis, et etiam ipsius met: nihilominus tamen præter hæc meruit multa alia sibi et nobis vt dictum est. Imo Christus plura meruit sufficiē ter quam ei de facto tribuantur quia non solum saluandis de facto sed et alijs qui possent saluari. Et in hoc non fit ei iniuria nec illiberalitas quia de sua voluntate ita fit. Similiter pœnalitati eius non omnis fit recompensatio vel remuneratio in alijs quæ iuste fieri posset et certe deberet, si Christus in vim satisfactionis efficaciter illam applicaret. Nunc autem manet sic contentus quod super sint merita sua etiam pro alijs qui non participabunt,

Christus et sibi et nobis meruit.

bunt, sed si voluissent possent ea participare et remunerari. ¶ Ad tertiam probationem eiusdem minoris respondeo quod non fit irreuerentia meritis Christi vt ibidem dictum est.

Ad tertiã et ad replicam resp.

¶ Et ad replicam quæ ibi habetur. Respondeo quod indulgentiæ non sunt merita Christi sed effectus efficaciæ meritorum Christi: ex quo indulgentiæ quas consequuntur Christiani, nil aliud sunt quam remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi aut impletioni præceptorum Dei aut Ecclesiæ: ita nec indulgentiæ. Cum hoc tamen stat quod indulgentiæ seu remissiones fiant per merita Christi: sicque nostra opera bona dicuntur meliora indulgentijs id est effectibus indulgentiarum qui sunt remissiones seu solutiones tantum pœnarum temporaliũ, non autem meliora meritis Christi aut sanctorum quæ non sunt indulgentiæ sed causa efficaciæ indulgentiarũ. Ideo illa replica assumit multas propositiones falsas: vel si veras non tamen formaliter sed causaliter et æquiuoce et sic nil probat.

Responsio ad secundum Argumentum.

¶ Ad secundum argumentum. Respõdeo; quod consilium illud sanctorum pium et salubre est et verum, et claues Ecclesiæ sicut et sacramenta efficere aliquid certi possunt intelligi dupliciter. Vno modo quantum est ex ipsis: et sic dico quod efficiunt certitudinaliter suum effectum: et oppositum dicere est impiũ. Alio modo per accidẽs: puta propter indispositionẽ materiæ vel subiecti, et sic contingit non solum Claues Ecclesiæ sed et sacramenta et ipsam Christi passionem non habere certitudinaliter suum effectum, puta si adultus baptizetur ficte cum animo non suscipiendi sacramenta. Tunc enim nec charaterem suscipit: et si cum animo baptizandi sed in mortali baptizetur, tunc non suscipit gratiam. Sic in proposito quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu Clauium in hoc homine, et cum hoc sumus certi quod claues habent suum effectum certitudinaliter in subiecto disposito ad earum effectum: et similiter indulgẽtia est certa donatio dispositis ad illam. Ideo nulla est illusio nec infidelitas, nec friuolum, sed salubre consilium illud doct. neque est insufficientia meritorum Christi aut sanctorum vt patet ex dictis, et simpliciter dicendum est quod effectus indulgentiarum est certus: quia per se ita est, licet per accidens aliter contingat: sicut absolute dicitur quod sacramenta certitudinaliter operantur gratiam et suos effectus vt dictum est. Vide de hoc infra. q. 5. articul. 1. in resolutione ad secundam obiectionẽ contra tertiam opinionem, et in quæst. 17. in resolutione ad primum argumentum. ¶ Et cum dicitur aut credo opera Christi, mihi applicata per indulgẽtias esse sufficientia aut dubito? respondeo quod oportet plus addere .s. et suscepta seu participata a me. Credo enim indubitate merita Christi applicata per indulgentiam mihi et a me participata et suscepta sufficienter exoluere meas pœnas debitas: sed dubito an illa applicata sint etiam a me participata: quia dubito an ego fuerim sufficienter dispositus pro illorum participatione, quod est dubium facti per accidens respectu effectus clauium aut indulgentiarum. Et rursus dico, quod etiam si credam me participasse, volo etiã meas addere satisfactiones, non tanquam meliores meritis Christi, sed quia melius est duplici via quam vna tantum satisfacere: et plura bona sunt satisfactio Christi et mea simul quam Christi tantum satisfactio sola.

Responsio ad 3. Arg.

¶ Ad tertium argumentum Respondeo negando primam consequentiam et eius probationem. Neque enim est simile neque proportio a maiori ad minus, quia hoc prouenit non ex natura rerum, neque ex insufficientia meritorum Christi sed precipue ex diuina ordinatione, qui sapienter et iuste noluit ordinare thesaurum Ecclesiæ præfatum ad remissionem pœnarum mortis et aliarum sequentium ex originali aut ex conditione nostræ naturæ, et propter disparitatem harum pœnarum ex parte nostra. Nam pœnarũ nostrarum quædam sunt naturales quædam personales.

Mortales pœnequedam naturales, quedam personales.

Naturales sunt quas inferimus propter infectam naturam ex originali peccato, et reseruantur vsque ad renouationem naturæ in resurrectione finali ex meritis Christi, qui nostram mortem animæ et corporis moriendo destruxit. Et ideo istæ pœne naturales non remittuntur per indulgentias quæ spectant ad tempus naturæ infectæ, dum scilicet durabit mundus iste. Pœnæ autem personales sunt ad quas tenemur ex nostris peccatis actualibus, et remittuntur in hac vita per indulgentias. Quia vita præsens est tempus purgationis: non quidem purgationis debitorum naturalium sed personalium. Vnde in baptismo persona non natura perfecte sanatur, et quia mors cũ suis pœnalitatibus est pœna naturæ: ideo merita Christi per indulgentias applicata non se extendunt ad eam.

¶ Nec valet ratio, quod si remittunt pœnã mortis æternæ. Ergo et tẽporalis. Et ratio huius inualide cõsequentiæ est, quia pœna sensus eterna est de numero pœnarũ personalium: mors autem tẽporalis est de numero naturalium Deo debitarũ. Item quia aliud est loqui de meritis Christi, satisfactorijs absolute et aliud de eis vt superfluunt sacramentis: aliud vt per indulgẽtias dispensanda relinquuntur. ipsa enim in sacramentis absolute tollũt pœnam damni et sensus æternam potius per viã concomitantiæ, quam per viam satisfactionis: quia reconciliando hostem in Dei filium adoptiuum sequitur quod non est puniendus iam pœna hostili, quod est tollere pœnam æternam: soli enim hostes exterminatrice pœna digni et puniendi sunt: filij autem castigandi et purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum exhibet Christi merita vt præcipuæ sunt satisfactoria vt dictum est. et ita patet responsio.

¶ Ad alias subsequelas, quod scilicet indulgentiæ non essent indulgentiæ sed satisfactiones per aliū &c. Iam patet responsio ex supra dictis in responsione ad tertium et quartum argumentum. q. 4. ibi videatur si placet.

Argumēta contra merita sanctorum.

ITem principaliter contra eandem tertiam particulam precipue contra ly (sanctorum) arguitur quincupliciter probando quod ex meritis aut satisfactionibus sanctorum non constat præfatus thesaurus indulgentiarum.

Argum. 4.

PRimo (et in ordine quarto) arguitur sic. Quia nulla opera sanctorum sunt relicta ir remunerata. Ergo non manent superabundantes aliquæ satisfactiones eorum pro thesauro indulgentiarum. Consequentia simul et antecedens probatur: Tum primo, Rom. 8. Quia non sunt condignæ passiones huius seculi ad futuram gloriam &c. Et sic Deus præmiat semper omnes vltra condignum. Tum secundo, quia secundum hoc opera super erogationis non remunerarētur in ipsis sanctis sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata in ipsis et non maiora opera.

¶ Quod si dicatur quod eadem opera sunt et in ipsis sanctis et in nobis remunerata: contra hoc sequeretur quod ergo nulla opera eorum sunt relicta irremunerata; quod erat antecedens probandum.

Argum. 5.

QVinto, arguitur ad idem, quia nullus sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei, ergo nil superabundans fecerunt sancti: et per consequens sancti nil reliquerunt pro thesauro indulgentiarum. Consequentia patet. et antecedens probatur quincupliciter. Primo per illud Luc. 17. Cum feceritis omnia que precepta sunt dicite serui inuti. sum. ꝙ debu. fe. &c. seruus autem inutilis non vltra sed minus debito fecisse intelligitur. ¶ Secūdo per illud Math. 25. Vbi sapientes virgines noluerunt alijs communicare de oleo dicentes et timentes ne forte non sufficiat nobis et vobis. ¶ Tertio, quia omnis sanctus est debitor Deo vt ipsum diligat et seruiat ei pro posse: imo vltra quam potest. quia secundum August. Nullus potest implere in hac vita preceptum de diligēdo Deum toto corde tota anima totis viribus suis. Nullus autem id fecit aut potuit facere vt patet ex Augusti. ibidem.

¶ Quarto quia sancti per martiriū quod est opus perfectissimum: non faciunt vltra quam debent: Imo et vix faciūt debitum suum, ergo multo minus in alijs operibus fecerunt plusquam debuerunt. ¶ Quinto. Probatur idem antecedens per autoritates sanctorum, puta Aug. di. quod omnibus sanctis conuenit dicere, dimitte nobis debita nostra. Qui autem confitetur debitum, nō superabundat ergo. Item idem Augusti. lib. 1. retracta. ca. 19. dicit. omnia mandata implentur quando quidquid nō implētur ignoscitur. Vbi ipse negat sanctos implesse perfecte omnia mandata Dei dicens. Magis ignoscente Deo quam implente homine &c. Item lib. 9. confess. dicit væ hominum vitæ quantūcunq; laudabili, si remota misericordia iudicetur. Iuxta illud Iob. 9. Si etiam iustum quidpiam habuero iudicem meum deprecabor. Et ibi Gregorius. in moralibus libr. 9. ca. 1. et lib. 8. ca. 13. 14. tractans præfata verba Iob. et lib. 4. et 5. sepius ad idem, et super illud Iob. 15. et. 25. Stellæ et cœli non sunt mundi in cōspectu eius, sepius idem replicat dicēs. Quod omnis nostra virtus et iustitia posita in examine iustitiæ Dei potius erit et apparebit iniustitia, vt pannus menstruatæ et vt macula lunæ etc. Secundum psal. 142. In conspectu eius non iustificatur omnis viuens. idem, August. nullus sanctus fuit in hac vita sine peccato. 1. Ioan. 1. Si dixerimus quod peccatum non habemus &c. Item Hieron. tractans contra pelagianos illud Psal. 31. Beatus cui non imputauit dominus peccatum &c. et infra. Pro hac orabit ad te omnis sanctus &c. Dicit, quomodo est sanctus si pro impietate sua orat? itaq; sancti per orationem et confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum. ¶ Ex quibus omnibus patet antecedens probatum simul et consequentia, q. s. nulla sunt merita aut opera bona sanctorum superabundantia. ¶ Quod si dicatur quod sancti habentes aliqua venialia potuerūt plura facere quā debuerunt. Contra quia opus bonum etiam optime factum est veniale peccatum. Ergo semper minus fecerunt quam debuerunt et peccauerunt. Antecedens est. Beati August. vbi supra omnia mandata implentur. Contra hoc est argumentum sequens.

Euasio. Replica.

Argum. 6

SExto arguitur ad idem. Quia dato quod sint superabundantia merita et satisfactiones sanctorum, non tamen prodessent nobis in thesauro indulgentiarum. Probatur quadrupliciter. ¶ Primo quia si merita aut satisfactiones Christi, sufficiunt pro prædicto thesauro. Ergo superflue et vane superadduntur etiam merita aut satisfactiones sanctorum et cum iniuria meritorū Christi. Ergo sicut in sacramentis nil faciunt merita sanctorum cum meritis Christi, ita nec extra sacramenta per indulgentias eadem ratione. ¶ Secūdo probatur idem. Quia merita sanctorum indigne expenderentur per Ecclesiam ad solutionem pœnæ tantum: quia solutio pœnæ est vilissimum donum Ecclesiæ. ¶ Tertio. Quia Ecclesia, non pie ageret cum filijs suis relaxādo pœnas. Castigare enim filios potius est pietatis quam remittere pœnas. ¶ Tū deniq; quarto. quia Galath. 6. Vnusquisq; onus suum portabit. Et. 1. Corinth. 3. Propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem.

Argum. 7.

SEptimo principaliter ad idem arguitur. Quia non videtur vnde ex sacra scriptura eliciatur quod merita Christi, et sanctorum sint thesaurus indulgentiarum. Dicere autem quod Ecclesiā Rom. sic decreuit, est exponere Ecclesiam irrisioni hereticorum: dum non possemus reddere rationem de nostra fide.

¶ Respondeo. Propter prædictas rationes tactas

in hac

in his. 4. vltimis argumentis. Franci. Mayro.in.4. distin.19.expresse tenuit, et male quod nullus est thesaurus indulgẽtiarum de meritis aut satisfactionibus sanctorum conflactus quoad indulgentias. Duran.in.4.distin.20.affirmat quidem ex super abundantibus meritis Christi constare thesaurũ indulgentiarum: sed dubitat an de sanctorum meritis aut operibus etiam cõstet præfatus thesaurus: quia non constat (vt ipse dicit) vtrum sancti voluerunt pro nobis sic satisfacere. Et summa Ang. titu indulgentia, sequitur hanc opinionem Durã di quamuis dicat quod est Frãcisci mayronis. Vbi latius arguit intendens probare etiam per multas autoritates doctorum quod non est ponendus talis thesaurus ad indulgentias concedendas per Papam distribuendos. Sed certe quomodocunq; aliter sentiat quam dictum est, erronee sentiunt vt supra diximus et eorum rationes supra tactæ nil probant contra nos, ideo ad singula respondeatur.

Ad 4. argumentum. ¶ Ad quartum argumentum. Respondeo secundum Caiet.in quodlibeto vbi supra distinguẽdo hu. (remunerari) quia potest accipi dupliciter. Vno modo proprie, vt respondeat rationi meriti, et sic remuneratio est præmiũ pro merito vt meritum est: et ita propie loquendo de merito conceditur antecedens sed negatur consequentia. Quia merita sanctorũ quãuis sint plenisime sibi vltra condignum remunerata et præmiata. Ita ꝙ ipse etiam eorum superabundantes satisfactiones sint plenisime remuneratæ vel remunerãdæ, seu præmiãdæ, (nõ enim facio vim in tempore præterito vel futuro.) in ipsismet sanctis duntaxat: sicut et ipsimet sibi solis meruerunt de cõdigno: et ita quidquid inde meruerunt totum eorũ erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Nihilominus tamen prædicta remuneratio seu præmiatio plenissima ipsorum non tollit nec minuit vim aliam ipsorum operum, scilicet satisfactiuam pro se seu pro alijs. Quia talis vis satisfactiua seu soluere pro se seu pro alijs non est meritum, merces aut remuneratio quæcunque, vt supra in probatione secũdæ particulæ in hac quæstione dictũ est. Quod etiam patet, quia secundum Scotum et sequaces etiam in inferno potest quis satisfacere seu soluere pœnam temporalem debitam pro peccato mortali, iam quoad culpam dimisso in hac vita, et etiam pro veniali non dimisso. Illa autem solutio nec est meritum, neque merces aut præmium aut remuneratio aliqua vt patet. Similiter in purgatorio qui soluit debitum suum satisfaciẽdo seu potius satispatiendo per ignem purgatorij non meretur, neque sic soluendo remuneratur secundum omnes doctores: ergo patet quod aliud est soluere seu satisfacere pro debito suo vel alieno, aliud est mereri, præmiari vel remunerari.

Aliud est satisfacere aliud remunerari. ¶ Sic in proposito dico quod omnes actus et pœnæ sanctorum pro quanto fuerunt meritoria sunt plenisime remunerata seu præmiata in ipsismet tantum gloria essentiali seu accidẽtali etiam vltra condignum, idest, vltra quam ipsis ex natura operum ipsorum deberentur, Quia sic Deus liberaliter statuit. Et secundum hoc intelligitur, illud ad Rom 8. Non sunt condignæ &c. Quia præmiantur et præmiabuntur vltra condignum. Et de hoc præmio nil nobis cedit de operibus eorum directe in gloria, imo et pro quanto talia opera fuerunt illis pœnalia etiam in ipsismet sanctis duntaxat remunerãtur gaudio accidentali: gaudebũt enim de hoc quod plus passi sunt quam peccata sua meruerunt. Vnde et laureolam seu palmã aut insigne gloriosum habebunt de aliquibus passionibus huius mundi. Sed propter has et quascunq; alias remunerationes actus ille pœnalis non perdit allam vim suam satisfactiuam, seu solutiuã pœnarum temporalium suarum vel aliorum vt dictum est. Et cum sancti fere omnes plus pœnarũ passi sint quam debebant pro suis peccatis: inde illud abundans manet pro solutione aliorũ: quãuis quoad vim merendi sint in eis talia opera pœnalia remunerata. Imo et cum contingeret satisfactionem superfluam B. Laurentij soluere pro pœna debita Petri penitentis, iam Laurentius habebit in cœlo gaudium accidentalis gloriæ de hoc quod satisfactio sua superabũdans soluit pro alio pœnitente egente. Et sic patet negatio primæ cõsequentiæ. ¶ Secundo modo capiendo remunerationem large, negatur antecedens: imo quoad aliquid, scilicet quoad vim satisfactoriam seu solutiuam opera penalia supererogatoria eorũ nõ sunt remunerata totaliter in ipsis sanctis duntaxat ex quo ad hoc non sunt remunerabilia in ipsis stante lege: et hoc non est Dei illiberalitate sed propter eorum excellentiam, qui talibus satisfactionibus pro se non indiguerunt. Et quoad hãc vim satisfactiuam remanent in thesauro Ecclesiæ supra dicto remuneranda in alijs egentibus vt supra dictum est. Et sic patet negatio antecedentis et consequentiæ.

Gaudium atque præmium sanctorum.

Replica. ¶ Quod si ad hoc replicetur. Si eadem opera sanctorũ sic large remunerata sunt in ipsis et in alijs modo predicto, ergo nulla opera eorum sunt in ipsis irremunerata. Patet consequentia. Quia ex quo omne in ipsis remunerabile. s. opera meritoria iam in ipsis tantum remuneratũ est. Satisfactoria autẽ opera supererogatoria nõ sunt remunerabilia in ipsis vt dictum est sed in alijs. Ergo nulla opera sanctorum remunerabilia in ipsis manent irremunerata in ipsis: et ita nil reponunt in thesauro Ecclesiæ.

Respõ. ad replicam. ¶ Respõdeo, negãdo cõsequentias omnes. Quia quãdo dicimus quædã sanctorũ opera seu merita relicta irremunerata nõ fit distinctio operũ quasi quædã fuerint opera eorũ remunerata et quædã nõ, vt replica male interpretatur, sed fit distinctio conditionũ etiã vnius et eiusdẽ operis ad hũc sensum, ꝙ. s. opera sanctorũ in quantũ sunt meritoria sint remunerata in ipsis sanctis: in quantum autẽ sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata in ipsis sanctis quoad illud penalitatis quod supererogarunt, vt patet ex dictis.

Altera replica. ¶ Quod ſi replicetur ſecundo quod in ipſis ſanctis tale præmium accidentale ſatisfactorium eſt remuneratum vel recompenſatum in aliis bonis ſpiritualibus, ſcilicet in abundantia auxilij ſpecialis, in cõſolatione ſpirituali. Item ſecundo, quia ipſi applicauerũt ſua ſatiſfactoria pro viuis et defunctis amicis, benefactoribus &c. Quãdo ea fecerũt: ergo nil reſtat reponendum in theſauro Eccleſiæ.

Reſponſio ad replicã. ¶ Reſpõdeo ad primum, ꝙ eſt verum quoad vim meritoriam de congruo vel de condigno, ſecus quoad ſatisfactoriam. Et ad ſecundũ reſpõdeo id negãdo. Multa enim ſatisfactoria reliquerunt nõ applicata pro ſe, ſed in theſauro Eccleſiæ pro cõmuni bono indigẽtium vt ſupra probatum eſt in tertia parte: et patet experientia de ſanctis præſentibus, quia ſic faciunt. Et ſic patet reſpõſio ad primum argumentũ quod eſt quartum in ordine.

Ad.5. arg. ¶ Ad quintum argumentũ, Reſpondeo concedendo antecedens ad hũc ſenſum, ꝙ. ſ. vir ſanctus quatenus ex ſuo libero arbitrio tantum operatur, non impleuit ſufficienter, ideſt ad intentionẽ præcipientis Dei mãdata eius: et ſic conſiderãdo ſunt omnes debitores et peccatores pro aliquando et inutiles, et ſic conceduntur ſicut et procedũt ſanctorum autoritates adductæ ad hoc propoſitum, et quamuis ſecundum quid ſeu cum additione, ſcilicet quod ſancti conſiderati ex ſe tantum ſine gratia Dei nil reliquerunt pro theſauro Eccleſiæ, cõcedi poſsit conſequentia, non tamen abſolute et ſimpliciter loquendo. Quia ſancti conſiderati vt tales ſcilicet vt ſancti, et per conſequens vt ex gratia ſpiritus ſancti moti operantes, bene impleuerunt mandata Dei ſufficienter, et ſepe ſupererogatorie in ijs quæ eos obſeruaſſe laudamus. Et ita abſolute et ſimpliciter et formaliter loquendũ eſt. Et ſic reliquerunt pro theſauro Eccleſiæ et non ſunt debitores ſed potius digni gloria de lege. 1. Ioan. 3. Omnis qui natus eſt ex Deo, nõ facit peccatum ad Ro. 8. ca. In quo clamamus abba pater. et ſecundum Thimoth. 4. Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ &c. Et hoc modo nos loquimur. Hic

Reſponſio ad autori. et in hac materia. ¶ Ideo hoc modo ad illud Luc. 17. Serui inutiles ſumus, reſpõdeo quod ibi quod debuimus fecimus ſatis oſtenditur ſeruaſſe mandata ſufficienter. Et talis vir ſanctus licet aliquando quando ſcilicet non ſupererogatorie operatur ſit inutilis, ideſt, non ſupererogans vltra debitũ, ſed ſolum quod debuit faciens: non tamẽ ideo dicitur citra aut minus feciſſe, quam debuit. Vnde ex hac auctoritate nil aliud habetur niſi ꝙ ſancti ex hoc ꝙ ſolũ impleuerũt præcepta Dei, non ſupererogauerũt: cũ quo tñ ſtat ꝙ et ſufficiẽter mãdata implere et inſuper ſupererogare potuerũt et eſſe ſerui Dei vtiles ſibi ipſis et nobis in domo dñi ad theſaurũ Eccleſiæ ſuperaddẽtes. Vel dicuntur ſerui inutiles, ſ. Deo qui nullius eget, ſed tota vtilitas ſanctorũ operũ eſt ipſorũ ſeruorum Dei Deo ſeruiẽtiũ, ad vtilitatẽ nõ Dei ſed ipſorũ ſanctorũ: quod eſt cõtra cõditionẽ ſeruorũ mũdi ſeruientiũ ad vtilitatẽ dominorũ ſuorum. ¶ Ad illud Math. 25. reſpõdeo ꝙ oleũ quod fatuæ petebãt et prudẽtes virgines ſibi ex ſe ipſis nõ ſufficere timuerũt ſpectat ad cõſciẽtiã meriti, non ad penalitates de quibus hic agimus.

Ad.3. probationem. ¶ Ad. 3. probationẽ reſpõdeo, ꝙ impiũ eſt dicere quẽpiã obligari a Deo ad aliquid ꝙ. ſ. quomõ eſt ſibi pro tũc impoſsibile ſimpliciter: et anathema eſt ſecũdũ Hiero. et ẽt falſum eſt aliquẽ teneri diligere Deũ quãtũ põt, ſic. ſ. ꝙ omittẽdo aliquid ſupererogatoriũ aut ꝙ poſſet facere, peccet: Nã cõſilia que tñ quis põt facere nõ cadũt ſub præcepto vt patet.

Quomodo tenemur Deũ diligere. Quod aũt tenemur diligere Deũ toto corde et ſemp &c. Intelligitur ꝙ nil cõtrariũ Dei dilectiõi fiat corde, mẽte, et opere: et ꝙ parati ſumus habitualiter ſeu virtualiter ad ipſum actualiter diligẽdũ et ſeruiendũ dũ tẽpus neceſsitatis id exegerit. Et quoad actualẽ dilectionẽ oſtẽditur nõ quomõ id neceſſario debeat fieri ſemp, ſed quo tẽdere debem⁹ ſecũdũ Aug. ¶ Ad. 4 probationẽ dico. Quod ſãcti p martiriũ extra articulũ neceſsitatis faciũt plus quã debẽt: quia tũc ſuperogãt: et rurſus in articulo neceſsitãte ad martiriũ pro cõfeſsiõe fidei ſuperogãt ſæpe quoad vim ſatisfactiuã, dũ plus patiũtur volũtarie quam pro ſuis peccatis debẽt. ¶ Ad. 5. probationẽ, ad autoritates Aug. et doct. reſpõdeo ꝙ intelligũtur ꝙ ſancti cõſiderati ex ſe ſine gr̃a Dei ſũt debitores et peccatores, ẽt ſi quid faciũt laudabile et optime et iuſte ſecũdũ humanã iuſtitiã, nõ implẽt mãdata Dei ad eius intentionẽ ideſt meritorie vt ſupra dictũ eſt: ſeu ꝙ aliqñ peccauerũt et ꝙ Deus abſolute ex rigore iuſtitiæ põt ab eis exigere pluſquã p legẽ poſitã exigit miſericorditer. Sed cũ hoc ſtat ꝙ ex diuina gr̃a operãdo ſuperogẽt: et de iuſtitia legis poſitæ mereãtur ſibi nõ imputari ſuos defectus: et mereãtur gloriã ſuperogatorie. ¶ Vñ illud vlti. dictũ ibidẽ. ꝙ. ſ. opus optime factũ eſt peccatũ, ſi intelligatur cũ limitatiõe. ſ. ex parte nr̃a tãtũ ſine gr̃a eſt peccatũ ideſt. defectuoſũ ad meritũ, cõcedi tur: Si aũt intelligatur ꝙ opus bonũ moraliter tãtũ ſine gr̃a ꝙ eſt peccatũ corã Deo omiſsiue et imputabile ad pœnã ſeu culpabile et malũ: certe hoc eſt omnino falſũ ſecũdũ oẽs catholicos et philoſophos. Nõ. n. ſub noua culpa tenemur ad intẽtionẽ præcipiẽtis, neq; tenemur omnia opera bona ſemper referre in vlti. finẽ, aut operari ex gr̃a ſeu charitate. Si vero intelligatur ꝙ ſimpliciter et abſolute et nõ ſecũdũ quid ex nobis tãtũ omne opus bonũ optime factũ ẽt propter Deũ in gr̃a eſt peccatũ veniale, certe eſt impia hereſis lutherana (vt bene agit de hoc Caie. vbi ſupra. et in. 2. quodlibeto in reſpõſiõe. 14. Vbi ẽt declarat et ſaluat quædã dicta ſua in. 2. 2. q. 33. art. 3. et. q. 83. art. 3. cã cõcordãdo). Quia B. Virgo nũquã peccauit etiã venialiter. et. 1. Ioã. 3. Natus ex Deo nõ peccat &c. Illud aũt Ioã. 1. Si dixerimus ꝙ peccatũ nõ habem⁹ &c. Et ꝙ oẽs ſãcti dũ viuũt orare poſsũt. Dimitte nobis debita nr̃a &c. Nõ intelligimr ꝙ ſemp et pro ſemp habuerũt peccatũ aliqđ veniale coæuũ: quãdoq;. n. ſine omni pctõ ẽt veniali fuerũt: ſed intelligit ꝙ qñq; peccauerũt et quod p notabile tẽpus

ſinq

sine aliquo veniali non transierūt, nisi specialiDei gratia præuenirentur, vt Beata virgo: idest orare possunt pro illo peccato quandiu viuunt. Di. pater noster &c. et sic patet responsio ad secundum argu. De his vide latius apud magistrum de Vega de instificatione. li. 11. per totum et præcipue. ca. 24. 36. 37. 38. &c. Et lib. 14. ca. 13. vbi optime declarat id Gregorij scilicet omnes virtutes et merita nostra sunt vitia, si in conspectu Dei in rigore iustitiæ iudicentur: quia scilicet omnia bona opera nostra ad eam puritatem et sanctitatem exactam qua Deo deberemus seruire quāquam Deus posset ex rigore a nobis exigere, tum propter suā excellentiam et dignitatem tum propter sua in nos beneficia, certe vitia et defectuosa essent et peccata.

Responsio ad sextum argum. ¶ Ad sextum argumentum Respondeo negādo antecedens. Et ad primam eius probationem respondeo negando vtramq; consequentiam ibi positam. Dico enim ꝙ appositio meritorū seu satisfactionum sanctorum extra sacramenta in indulgentijs seu in thesauro indulgentiarū cū meritis Christi consonat diuinæ dispositioni. Non quidē quod insufficiens sit Christi satisfactio sola: sed propter duo, Primo vt sic honorētur sancti et eorum merita. 1. Corinth. 3. Adiutores Dei sumus: sicut propter honorem suarum creaturarum vult Deus eas secū coagere naturaliter licet ipse Deus solus sufficiat vt habetur communiter a doct. in. 2 disti. 1. &. 37. Secundo vt Christi membra similentur suo capite Christo. Videmus enim diuinā prouidentiam disposuisse quod omnia Christi membra præsertim præcipua sibi assimilarentur quantum fas est. Quia scilicet sunt quidam sancti aliorum curatores quidam doctores quidam pro alijs merētur de congruo tantum, quidam pro alijs impetrant: ita et quidam sunt alienarum pœnarū satisfactores vt assimilentur Christo etiam in hoc ꝙ pro alijs passus est ad Colocē. primo. Adimpleo ea quæ desunt passionis Christi &c. ¶ Alij etiam addunt aliam tertiam causam, dicens quod licet passio Christi sit infinite sufficiens: tamen est finita quoad efficiam: Quia scilicet finitus gradus gratiæ et satisfactionis applicatur in singulis sacramentis: et sic per passiones sanctorum crescit thesaurus Ecclesiæ quoad efficaciam indulgentiarum. Ita scilicet ꝙ si pro certa causa potest concedi vnus annus indulgentiæ virtute passionis Christi, iam virtute eius et passionum sanctorum potest concedi plus puta duo anni. ¶ Sed certe hæc causa seu ratio non mihi satis placet. Quia finita efficacia finitusque gradus participatus in sacramētis et sacramentalibus et indulgentijs non prouenit ex finita quantitate thesauri: aut ex hoc quod sit determinatus tantus gradus illius thesauri a tali operi aut tali sacramēto ex opere operato: sed ex dispositione participantiū et ex alijs causis et conditionibus adiunctis tali actui sacramentali secundum Abulen. super Matth. ca. 16. q. 47. Et secundum probabiliorem opinionē: licet B. Tho. et aliqui alij doctores oppositum dicere videantur, vt de hoc latius egi. li. 1. in nostro Quæstionario. q. 3. de valore missæ Et sic ex dictis patet quod et quare merita sanctorum faciunt thesaurum indulgentiarum cum meritis Christi extra sacramēta: thesaurus autem sacramentorum sit solū ex meritis Christi: sicut et ab eo solum sunt instituta et virtute meritorum eius solum habent efficaciam, et ita patet responsio ad primam probationē antecedentis. ¶ Et si rursus quæratur. Ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi et sanctorum eius, quanta secundum prædicta superest post vniuersale iudicium quando nulli amplius proderit, dum pro nullo quis amplius soluere poterit pœnam debitam pro peccatis? Respōdeo quod hoc ipsum quod est merita ipsius Christi et sanctorum vt satisfactoria tam excellenter superare omnes pœnas quæ fuerant soluendæ est ad gloriā Christi et omnium sanctorum, et ad cōmendandā liberalitatē salutis electorum et eorū copiosam redemptionē. Nam talis superabūdātia meritorum et remediorū restatur clare, quod non ex illiberalitate Dei, aut ex insufficiētia satisfactionum Christi et sanctorū et aliorum remediorum dānati sunt reprobi quasi solis electis illam sufficeissent: sed ex eorum propria iniquitate reprobi damnari, sunt pro quibus sufficiens adhuc remanet satisfactio si tunc eam applicari stante lege decerer. ¶ Ad secundam probationem eiusdem antecedentis respondeo quod dignissime ea expēdit Ecclesia dum satisfactoria tantum ad satisfactoris gloriam accidentalem et vtilitatem egentiū expendit non enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona gratiæ sit vile donū: est tamē proportionatum meritis sanctorum vt sunt satisfactoria: quia et sic non sunt nisi exolutiua pœnarū tēporalium. ¶ Ad tertiam probationem antecedentis Respondeo, quod imo pijssime mater Ecclesia suis filijs remittit quos Deus et rationabili causa in adoptionis filios computauit. Nō enim in omni actu debet mater punire filium, sed omnia tempus habent: alioqui non deberet peti aut fieri misericordia et remissio pœnarum in sacramētis nec extra sacramenta, quod absit.

¶ Ad quartam probationem eiusdem antecedentis ex illo Galat. 6. Vnusquisque onus suum portabit &c. Respondeo, ibi loquitur Paulus de mercede seu remuneratione propie sumpta, scilicet quæ respondet operi meritorio vt meritorium est: (quod et nos concessimus sæpe vbi supra in responsione ad primum): non autem loquitur de vi satisfactiua seu de pœnarum remissione, de qua nos hic agimus et dicimus quod vnius satisfactio potest valere alteri per viam indulgentiæ, vt de hoc latius infra in responsione ad octauum argumentum principale habetur quomodo vnius satisfactio potest alteri valere. Responsio ad autoritatē Pauli.

¶ Ad septimum argumentum Respondeo, quod licet non expresse, bene tamen innuitur in sacra scriptura Responsio a 7. arg. tum.

ſcriptura pariter iuncta ratione recta per fidem illuminata et fuodata quod iſte theſaurus indulgẽtiarum habetur vr ſupra probatum eſt ratione et autoritatibus ſcripturæ et doctorum:et in his fundata eſt Eccleſia Rom.ad ſic deceernẽdũ rationabiliter facto et verbo,vt in dicta extrauag.Cle.6.vnigenitus de pœni.etremi.dictũ eſt ſupra,et alibi ſæpius.Nolle aũt acquieſcere tot ranõibus, et auctoritatibus eſt mẽtis indiſciplinatæ. Oportet enim ex 1.Ethico.virũ docilẽ in morali philnſophia et Theologia non quærere eerditudinem Mathematicam,ſed ſecundum quod in tali ſcientia probatur. Nunc autem tegula fidei eſt ſacra ſcriptura et Eccleſiæ ſeu concilij determinatio,quæ nõ poteſt eſſe erronea:et communis Catholicorum doctorum conſenſus:quibus qui noo credit eerte regulam et terminos talis facultatis exeedit, hæreticũq; ſe comprobabit. 2. Hiero. vbi ſupra ad Damaſum Papã.Et prędicta ſufficiunt adſufficienter rationem reddẽdam de ea quæ in nobis eſt fide.

Fidei regula Eccleſiæ vel concilij determinatio.

Argum. 8.

¶ Octauo principaliter contra eandẽ.3.particulam præcipue(ex ſatisfactionibus ſanctorum)arguitur.Quia ſatisfactio vnius non poteſt valere alteri viuo aut defuncto.Ergo nec per viam indulgentiæ.Conſequentia patet.Quia fundamentalis ratio theſauri indulgentiarum eſt quod ſatisfactiones Chriſti et ſanctorum poſsint prodeſſe ijs quibus per indulgentias applicãtur, vt patet ex ſupra dictis. Sed ſi non poſſunt prodeſſe alijs certe ſequitur quod theſaurus indulgentiarum non colligitur nec poteſt conſtare ex ipſis.¶Antecedens autem pro mioori probatur quadruplieiter quod.ſ: ſatisfactio vnius non poteſt prodeſſe alteri. Primo quia Deus non requirit ſatisfactionem quaſi delectatus in pœna.Sapi.1.et Eſaiæ.1. Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis. ſecundum glo. ibidẽ, Deus quaſi inuitus punit, more patris et punit et dolet.Sed requirit pœnam vt medicinam et remedium peccati,et vt antidotum contra culpam. Nunc autem medicina non ſanat egrotum niſi ipſi formaliter hæreat,vt ſupra in principio huius quæſtionis dictum eſt. Ergo ſatisfactio vnius nõ poteſt eſſe medicina alterius nec prodeſt illi.

¶Secuodo probatur idem antecedens. Quia ſicut contritio et confeſsio vnius nõ valet alteri ita nec ſatisfactio. Patet conſequentia. Quia ex quo ſunt partes pœnitentiæ videtur eadem ratio de omnibus:et quia non valet indulgẽtia cõtra præceptum ſoluendi debitum pœnæ Matth.3.Facite fructus dignos pœnitentiæ,ex quo ad ſatiſfactionem ita tenemur ſicut ad contritionem et confeſſionem.¶Tertio probatur idẽ antecedens.Quia 1.Corinth.3.Vnuſquiſque propriam mercedẽ accipiet ſecundum proprium laborem et Matth.16 et.2.Corinth.5. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. et recipiet vnoſquiſque prout geſsit in corpore ſuo,et Apoc.14. Opera illorum ſequntur illos,et Pſalm.61.Tu reddes vnicuique iuxta opera ſua,eſt ad idem et Deuter.25. Pro menſura delicti erit plag.mo.&c.Et Ezechi.14.Ipſi ſoli liberabuntur &c. Nunc autem ſi vnus poſſet pro alio ſatisfacere redderet Deus ſecũdum opera aliena: et non ſoli iuſti liberarent animas ſuas ſed et peccatores per opera aliorum quod eſt cõtra præfatas autoritates.

Quarto.

¶ Quarto probatur idẽ antecedens.Quia Deus decreuit punire hic vel in purgatorio perſonam ipſiuſmet peccantis poſt culpam iam dimiſſam, ergo quicquid ſatisfactionis per aliũ pro illo fiat nil illi proderit. Antecedens patet.Quia ſtante lege ipſemet peccator tenetur hic vel in purgatorio ſatisfacere pro ſuo peccato ſecundum communiter doct.Conſequentia autẽ probatur dupliciter. Primo quia alias eſſet mutatio in Deo ſi alio ſatiſfaciente pro illo non puniretur ipſe peccator hic vel in purgatorio vt decreuerat Deus,ſecundo auctoritate Gregorij.lib.6.morali.ca.12. Cũ ſuperna indignatio ſe ſe vt ita dixerim medullitus mouet hanc oppoſitio humana non remouet:nec cuiuſlibet deprecatio ſe vtiliter obijcit, cum ſemel Deus aliquid ab intimis quaſi iraſcẽdo diſpoſuit. Quod et probatur de Moyſe qui non potuit ingredi terram promiſsionis propter peccatũ diffidentiæ iuxta Petram oreb,et habetur.23.q.4. Nabuchodonoſor.Item Hiere.7.et.12.cap. Tu ergo noli orare pro populo hoc &c.et.1.Regu.3.Porro triumphator Iſrael nõ parcet.et glo.Hierony. et Grego.ſuper Hieræ.11.eſt ad idem.

Reſponſio ad octauũ argu. Vtrũ vnus pro alio poſsit ſatisfacere

¶ Reſpõdeo ad octauũ argum. principale. Sed prius nota quod in hoc argumẽto tangitur difficultas,.ſ.vtrum vnus pro alio poſsit ſatisfacere et quomodo.Ad quã dicitur cõmuniter et bene ꝙ ſic maxime ſi vterq; ſit in gratia.Ratio quia charitas facit omnia cõmunia,quodq; adiutoriũ vnius proſit alteri ad id quod de lege valere poteſt. Et ad hoc facit articulus fidei,credo ſanctorum communionẽ.Et Galath.6.Alter alterius onera portate.Et in hoc nõ eſt dubiũ,quia et hinc valẽt ſuffragia pro defunctis.Et ad idẽ ſunt cõmuniter doctores in quarto diſtin.20.et etiam.45.

¶ Sed vtrũ talis ſatisfactio proſit et valeat ex iuſtitia legis infallibiliter quoad totũ ſuũ fructum, an ſolũ de decẽtia ſunt opiniones.Nã cõmunis opinio in.4.diſt.16.20.Cũ qua eſt Adria.in.4.de ſatisfactiooe,et de indulgẽtijs,et Soto in.4.diſt.20. q.2.arti.3.Et Nauarro in tractatu de indulgent. nota.22. §.18.19.et ſeq.et in ca.quando, de conſecratione.diſt.1.ca.20.nu.82.tenet quod ſatisfactio exiſtentis in gratia facta pro alio viuo ſimiliter in gratia exiſtente valet ei ex iuſtitia legis poſitæ a Deo et eius pacto infallibiliter, non ſecus ac ſi pro ipſomet ſatiſfactore fieret,licet nõ in tanta quantitate, nec ad tantum effectum ſatisfactionis pœnarum ac ſi ipſemet faceret pro ipſo, idq; ratione ſupra dicta.

¶ Alia eſt opinio clariſsimi doctoris Medina magiſtri mei in codice de oratiõe.q.20. Et aliqualiter in codice de ſatisfactione quæſtio.2.et.5. vbi tenet quod nullius etiam exiſtens in charitate poteſt pro alio ſimiliter in charitate exiſtente in

hac

hac vita vel in purgatorio satisfacere de iustitia legis aut pacti diuini iam positi, ita quod Deus ipse infallibiliter talẽ satisfactionem acceptet aut debeat acceptare sicut acceptat satisfactionem aut opus meritorium ad gloriam pro ipso operante: sed solum ex decẽtia et liberalitate acceptat et est satisfactorium tale opus pro eis, pro quibus quis satisfacere intẽdit aut ex merito congrui aut per viam liberalis impetrationis: quæ dicitur iustitia largè seu iustitia decẽtiæ, quia .s. Deũ decet eiusq; iustitiã mixtã cum misericordia et liberalitate tale opus satisfactoriũ acceptare, sicut et condescendere suis amicis in suis iustis petitionibus et obsequijs eorum. ¶ Et ratio eius est. Quia nusquam legitur talis lex aut Deum generaliter promisisse se talem satisfactionem pro alio acceptaturum. Item quia si secundum legẽ humanam aliquis criminosus deberet ex sentẽtia iudicis centum flagellis flagellari: et vnus alius volens illum ab illa pœna liberare in se ipso etiam iudice sciente illa centum flagella sponte suscipiat, certè non satisfacit iudici de iustitia legis. Quia iuste potest iudex procedere contra præfatum criminosum, volens quod a iustitiæ tortoribus secundum leges flagelletur. Ita in proposito cum peccator ob culpam iam dimissam sit secundum legem Deo debitor pœnæ seu vindictæ temporalis per se ipsum, vel per tortores Dei hic vel in purgatorio exequẽdæ, in quã fuerat pœna eterna commutata; Ideo si quis pro alio suo sponte aliquid pœnale opus assumat, nõ cedit illi in solutum de iustitia legis. Quia non est illa pœna nec illo modo quam ex lege pro peccato dimisso debebat. Ideo et liberum est Deo iudici supremo ex gratia sua illam pœnam in toto vel in parte loco debiti acceptare et non acceptare sine vlla vllius legis aut pacti aut iustitiæ iniuria. Pro hac opinione videtur facere B. Tho. 3 parte q. 62. art. 5. et refert Soto in. 4 distin. 1. q. 3. arti. 5. dicens q solus Christus potuit mereri alijs de cõdigno. Et eadem ratione solus ipse potuit de iustitia legis pro alijs satisfacere: quia eadem ratio est de vtroq;, et ad idem est ipse Tho. q. vlt. arti. 2. dicẽs quod in vindicatiua iustitia (quæ exercetur in satisfactione) fit recompensatio per arbitriũ iudicis non autem secundũ voluntatẽ offensoris vel offensi.

Obiectio. ¶ Neque obstat dicere, quod si vnus soluat debitum pecuniariũ pro alio debitore de iustitia cedit in solutũ: pro alio saltem viuente. Nunc autẽ cum opus pœnale vel satisfactorium sit solutiuũ pœnæ debitæ: ergo de iustitia legis cedit in solutũ pro alio saltẽ viuente existente in gratia.

Responsio ¶ Nam ad id respondetur negando consequentiam. Quia non est simile de debito reali et de debito pœnali ob delictũ, maxime quod homo debet Deo. Nam primũ est tale q per quẽcunq; debitoris nomine soluatur, res est ad æqualitatẽ redacta, et sic cedit in solutum: debitum autem pœnale ob culpam non ita manet de rigore iustitiæ solutum nisi per ipsum debitorẽ et eo modo quo debetur soluatur vt dictum est:

¶ Quod si dicatur Deum promisisse talem satisfactionem pro altero acceptare si vterque sit in charitate vt patet Galat. 6. Alter alterius onera portate &c. Et 2. Machab. 12. Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare: &c. Ergo de iustitia legis valet. Obiectio.

¶ Respondeo id negando. Nam ex dictis autoritatibus nil aliud habetur, nisi quod vtile et salubre est satisfacere pro proximis, et eorum onera portare: cum quo stat quod id valeat et acceptetur nõ de rigore iustitiæ, sed illud cõmittendo diuinæ liberalitati: sicut et bona quæ fiunt pro existẽtibus in peccato mortali, et quæ ipsi peccatores faciũt pro se ipsis, quibus vtiq; valent et sunt vtilia ex decentia tantum diuinæ liberalitatis: et suffragia quæ fiunt pro animabus purgatorij valent eis in toto vel in parte secundum beneplacitum misericordiæ Dei, et hac iustitia decentiæ sumus certi q satisfactio et bona opera vnius pro alio facta valent plus vel minus secundum cuiusq; suscipientis dignitatem et Dei liberalitatem ad id. Sic tenet prædictus doctor, sicut etiam ait Vega de iustificatione. lib. 9 ca. 14. Quod licet per fidẽ certũ sit efficacia orationũ iustorũ apud Deũ: de nulla tamẽ oratione ipsorũ in particulari pro se aut pro alijs facta aut certe de paucissimis possumus esse certi per fidem q a Deo audiendæ sint. ¶ Et ita demum (saluo meliore iudicio) videtur quod hæc opinio clarissimi doctoris Medina est vera vt sonat de satisfactione vnius pro alio existente in gratia hic vel in purgatorio, quod .s. illi valet solũ de congruo vt dictum est. Opinio autem cõmunis est vera solũ de satisfactione facta pro se ipso: quia de tali satisfactione pro se ipso quoad culpã et etiam quoad pœnam habetur. Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, secundum Gregor. et cõmuniter docto. licet secundum alios intelligatur solum quoad culpam. Item quia pœna tẽporalis pro peccato iam quoad culpam dimisso debetur Deo soluẽda hic vel in purgatorio: et nõ in purgatorio tantũ. nec in hac vita tantũ: quia nulla lex videtur ad id astringere, secundũ Scotum. Ita quia satisfactio hæc pertinet aliquomodo ad sacramentũ pœnitentiæ cuius est tertia pars: et per consequẽs videtur q si fiat pro se ipso in hac vita iam habet suũ effectũ de iustitia legis, sicut et aliæ partes huius sacramenti. ¶ Indulgentiæ autẽ viuorũ licet habeant vim satisfactiuam pro alijs quibus conceduntur tamẽ satisfactio earũ habet vim de iustitia legis quantum sonant si sint rite cõcessæ: quia pro eis est lex specialis. Matth. 16. Quodcũque solueris &c. et Ioã. 20. Quorũ remiseritis peccata &c. Et quia succedunt loco satisfactionum pœnitentialium vt habetur in ca. Cum ex eo. de pœni. et re. vt supra. q. 3. et infra. q 8. et. 20. latius habetur. Secus autem de indulgentijs per modũ suffragij. quoad defunctos de quibus infra. quæstio. 16. 17.

¶ Quibus suppositis, iam respondeo ad octauũ argumentum supra positum, negando antecedẽs. Ad argu. 8

Et ad eius primam probationem negatur consequentia. Et ratio est, quia falsum est quod ibi videtur præsupponi quod scilicet Deus vult nostras pœnas solum vt nobis medicinales: nam eas etiã egit, vt per eas satisfiat suæ iustitiæ diuinæ propter offensam, vt non maneat peccatum impunitum, vt patet. Quia in purgatorio pœna non est iam medicinalis ipsis animabus sed solutiua debiti secundum iustitiam. Ergo quoad hanc rationem satisfactio habet rationẽ et vim solutionis pro quo fit vt dictum est.

Responsio ad secundam probationem antecedentis. ¶ Ad secundam probationem antecedentis respondeo negando consequentiã. Et ratio est, quia secundũ Bonauenturã, et Adrianũ vbi supra, contritio et confessio ordinãtur vt quis reponatur in statu gratiæ principaliter: vt sic cõsequenter bona vnius ratione charitatis possint alteri cõmunicari et satisfactio consequitur: quia ergo fundamentũ huius cõmunicationis est gratia seu charitas, ideo non est simile. Alia etiã ratio discriminis est quia per satisfactionem vt talis et vt solutio pœnæ debitæ est, nullus meretur, neque medetur, neq; efficitur bonus, vt supra in principio huius quæstionis habetur. Per contritionem autem sic et per confessionem vt patet. Ideo hæc non prosunt nisi ipsi operanti nec possunt alteri directe applicari quoad hoc: satisfactio vero sic quoad suam vim solutiuam debiti vt dictum est. Item est alia ratio discriminis: quia scilicet est obligatio tantum personalis ad contritionem et confessionem: ideo non potest per alium nec per indulgentias suppleri vel adimpleri. Obligatio autem ad satisfaciendum non est de iure diuino solum personalis absolute ex natura sua; sed est alternatiua scilicet aut per se aut per alium hic vel in purgatorio, vt Deo placuerit acceptare vt dictum est, et ita patet differentia et ratio negationis illius consequẽtiæ.

¶ Et per hæc patet responsio ad id quod ibidem subinfertur, quod scilicet sicut non valet indulgentia contra præceptum soluendi debitum contritionis &c. ¶ Et ad illud Matth. 3. et Luce. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ dico quod nõ est ad propositum. Ibi enim si obligatorie intelligatur loquitur de pœnitentia interiori contritionis necessariæ ad salutem simpliciter, scilicet vt grauiora peccata grauius licet non intensius displiceant, et debita cautela cõtra recidiuum apponatur, vt innuit Chrys. lib. 1. de compuntione cordis. Si autem de satisfactione etiam intelligatur secundum Grego. et doctores etiam si esset præceptum, cuius oppositum communiter tenetur vt refert Soto in. 4. distin. 19. q. 1. art. 3. At vero intelligitur proportionabiliter vt scilicet quatenus est medicinalis per ipsum met fiat, quia non potest per alium: quatenus autem est solutiua pœnæ debitæ et potest per alium suppleri, suppleatur vt oportet. Itaque secundum naturam cuiusque operis fiat dignus fructus pœnitẽtiæ per se et per aliũ. Et ita patet ꝙ satisfactionẽ pœnalẽ põt homo hic vel in purgatorio per se vel per alium facere, nisi sit iniuncta specialiter a sacerdote in confessione et acceptata a pœnitente. Tũc enim ex præcepto Ecclesiæ tenetur pœnitens implere per se, vel per alium de licentia tamen sacerdotis: per indulgentias autem omnis satisfactio potest impleri vt infra. q. 9. et. 10. Latius de hoc.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis, Respondeo tripliciter. Vno modo secundum Tho. in. 4. distin. 45. et Adria. in materia de Indulgentijs et Caie. et cõmuniter doctores. Quod omnes illæ autoritates Matth. 16. et. 1. Corinth. 3. &. 2. Corinth. 5. et Apocalyp. 14. et Psal. 61. Intelliguntur quod præmiũ essentiale vel accidẽtale respondẽs bono operi prout est meritorium, non autem quoad vim satisfactiuam, vt supra, quod alijs verbis solet dici ꝙ loquuntur quo ad statum hominis non quoad accidentia illi, puta quia non loquuntur quoad vim satisfactoriã vt supra, et in responsione ad quintum argumentũ principale dictum est. ¶ Secundo modo clarius respondeo secundum Roff. sub articulo. 17. &c. Vsq; ad. 22. ꝙ intelliguntur illæ præfatæ autoritates de retributione finali in alia vita si homo dũ est in via vel in purgatorio nõ aliũde iuuatur. Si enim homo est in statu quo iuuari potest hic vel in purgatorio certe per indulgentias et per alias vias potest ei fieri relaxatio pœnarum per satisfactiones aliorum pro ipso: quia sic cõcessit Christus et suasit Paulus ad Gala. 6. Alter alterius onera portate. Alioqui si præfatæ autoritates sic nudę sine suo bono intellectu et suppletione præfata, sumpta ex scriptura et recta ratione intelligerentur vt hæretici eas intelligunt: certe sequeretur eadem ratione ꝙ nec per sacramenta potest fieri remissio culpæ aut pœnæ virtute passionis Christi, et quod Christus nunquã remisit proprie peccata nostra. Quod est hæreticũ et contra illud quorũ remisseritis peccata &c. Ioannis. 20. et Matth. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. ¶ Alio tertio modo respondeo secundũ Bonauenturam, vbi supra, ꝙ charitas facit aliena opera esse sua, maxime quando Charitas voluntarie quod suum est alteri donat rationabiliter donabile, vt in proposito quoad vim satisfactiuam cõtingit, propter communicationem membrorum in eodem corpore mystico vt supra dictum est.

¶ Ad illud Ezech. 14. Respõdeo simpliciter secũdũ Adria. vbi supra, quod procedit de pœna seu punitione huius vitæ, quam Deus aliquãdo decreuit nullis precibus vel satisfactione abolere: nõ de pœna debita in purgatorio vt latius dicetur in responsione ad quartũ. ¶ Ad aliud Deuterono. 25. dico secundũ eundem Adrianũ, quod nõ est ad propositum, quia ad literã loquitur iudicibus Iudæorum ne nimis fœde puniant delinquẽtes, vt patet ibidẽ. Quod si ex similitudine ad propositũ reducatur: Respõdeo quod secundũ delictum punitur peccatũ quando debita satisfactio soluitur per ipsum debitorem aut per alium pro eo: sicque per indulgentiã non euacuatur debita solutio, ex quo de thesau-

de thesauro Ecclesiæ soluitur debitum pœnæ pro debitore qui conceditur indulgentia vt supra dictum est.

Ad quartá ¶ Ad quartam probationem antecedétis respódeo negando consequentiam et ad eius primam probationem nego esse mutationem in Deo. Nó enim sic intelligitur antecedens quod absolute Deus decreuerit hominem peccatoré in suamet persona punire, et quod simul alius sit pro eo pœnam soluturus: sed quod punietur ipsemet peccator, nisi ipse vel alius pro eo soluerit sicut et de lege posita Deus sic decreuit vt supra in respósione ad tertium secundum Roffens. dictum est, et sic conceditur antecedens: sed negatur consequentia et eius ratio. Imo amplius dico quod si ab æterno Deus circa aliquem hominem aut generaliter statueret hanc legem, quod scilicet ipsemet homo peccans soluat pro se ipso, præsciuit etiam quod alius non soluet pro illo: non tamen sequitur quod ergo necessario ille et non alius soluet pro illo in sensu diuiso: quamuis sequatur in sensu composito: quia potest Deus non sic decreuisse et sic potuit præsciuisse quod alius soluet pro illo. Et si alterum ponatur in esse quod scilicet Deus de facto decreuit et præsciuit quod ille et non alius soluet pro illo, bene stat cum alia de posibili quod scilicet Deus potest aut potuit oppositum decreuisse et præsciuisse. Quod si etiam ista de posibili ponatur in esse túc deponitur alia prima: quia duæ contradictoriæ seu oppositæ de in esse seu de facto non stant simul quia incompossibiles sunt, vt in materia de futuris contingentibus late agitur a doct. in 1. distin. 38. et a dialecticis, et non sequitur vlla mutatio in Deo ex prædictis quia de vno eius decreto, quod non fuit ex quo deponitur seu negatur fuisse de facto, non tránsit Deus ad aliud oppositum decretum quasi decernens vnum post aliud, ab æterno.

¶ Ad secundam autem probationem eiusdé cósequentiæ præfatæ ex autoritatibus Grego. Hiero. et Hieremiæ, et Ezechiel. 14. et 1. Regu. &c Respódeo secundum Adri. vbi supra quod loquútur de punitione aut flagellatione speciali huius temporis quam Deus aliquando absolute et omnino decreuit inferre vt expiari non possit quibuscúque lamentis pœnitentiæ, vt supra dictum est: non autem de pœna debita in purgatorio et ipse Adrianus In. 4. de contritione. q. 3. in Responsione ad quartum argumentú et in quarto quodlibeto art. 3. et art. 2. in responsione ad primum argumentú principale latius hoc tractat. ¶ Quod si replicetur quod pœna damni ex originali quá in limbo sancti patres ante aduentum Christi passi sunt non potuit solui per quæcunq; pœnalia eorú vel aliorum in mundo. Respondeo dupliciter. Vno modo, quod illa pœna damni requisiuit precij exhibitionem in actu ex lege Dei speciali: et sancti patres in limbo solum poterant satisfacere in virtute pretij actualiter exhibendi per Christum. Alio modo dico quod non est simile. Quia aliud est de pœna totius naturæ humanæ pro peccato originali debita de qua nos hic non loquimur: ad quam expiandam non valent indulgentiæ: aliud est de pena sensus pro peccatis proprijs personalibus debita: de qua hic agimus et dicimus ꝙ semper potuit et potest homo opere satisfactorio per se vel per alium hic et in purgatorio soluere seu expiare, et hæc soluitur per indulgentias de satisfactionibus Christi et sanctorum vt dictum est.

QVÆSTIO. VI. Quæst. 6.

Vtrum in Ecclesia sit a Christo cócessa potestas remitténdi peccata quoad culpam et pœnam.

¶ Respódeo quod sic. Probatur. quia Christus promisit et dedit Ecclesiæ et petrus relatis in suo vicario se daturum Clauiú et iurisdictionis potestatem tam sacramentalé quá non sacramentalem ad ligandum et soluendú peccata quo ad culpam et pœnam, vt patet Math. 16. Tibi dabo Claues regni cœlorum. Quodcunque solueris super terrá &c. vbi sine vlla distinctione dicitur quodcunq; solueris. Ergo tam quoad culpam quam quoad pœná intelligitur promisisse. Et certe promisioné impleuit. Idem patet aperte Math. 18. Quæcunq; solueris &c. Et per sacramentum, Ioan. 20 Quorú remiseritis peccata remittuntur eis &c. Vbi patet de facto sine vlla distinctione quoad vtrunq; cócessa potestas per eándem rationem omnino. ¶ Quod autem pœnæ debitæ pro peccatis dicátur in sacra scriptura peccata, et sint ligamina, quibus homo tenetur ne intret cœlum. infra. q. 6. latius de hoc habetur. ¶ Et cum prædictis omnibus concordat Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 2. cap. 29. dicens insuper quod ante resurrectionem Christi Petrus nó fuit pastor vniuersalis Ecclesiæ sed post (vbi. Ioá. 20. ibi Pasce agnos et oues meas) fuit ei papatus concessus sicut ante promissum est ei. Math. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum vt dictum est.

¶ Vtrum autem prædicta potestas remittendi peccata quoad pœnam se extendat ad donandú seu remittendú de eis in foro Dei et Ecclesiæ, ita quod si minor pœnitentia imponatur quam requiritur secundú Dei iustitiá sufficiat ad satisfaciendú plene seu sufficienter: ita quod maior pœna non exigetur ab eo hic nec in purgatorio, sed Deo plene satisfit cum illa pœnitentia minori: dic quod sic dum modo fiat rationabiliter et ex causa rationabili talis minor taxatio pœnitentie. s. sicut fit in cómutatione saltem mixta cum dispensatione votorú seu debitorú contractorum ex voto. Ratio quia sic videtur sonare præfata potestas iudicialis collata Ecclesiæ et eius ministris a Deo, Math. 16. 18. et Ioan. 20. Quodcunq; solueris &c. Solueritis et quorum remiseritis peccata &c. Et Pasce oues et agnos meos &c. Et cócordat Scotus in. 4.

distin.18. Argumēta quæ cōtra prædicta fieri possunt habētur supra.q.3.in.2.argumento et eius responsione et infra.q.7.in,1.argum. ibi videantur.

¶ Tandem dic ꝙ potestas cōcedendi indulgentias et ad multa alia data est specialiter Petro et successoribus eius summis Pōtificibus. Matth.16. Omnibus autem Apostolis et Episcopis successoribus eorum data est Matth.18. Quæcunq; alligaueritis &c. Vt noster Medina de indulgentijs disputatione quinta.ca.17.19.20. et disputatione.6.ca.57 latius agit. Sed hæc potestas vtrū immediate vel potius mediante Papa sit in Episcopis, plenius egimus et habetur superius.lib.4.de potestate Papæ.q.4.in resp.ad.7.argum. Ibi et.q.14.eiusdem libri videator.

Quæst. 7.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Vtrū in Ecclesia sit et fuerit semper in lege gratiæ potestas a Christo collata ad remittendum pœnas peccatorum, et dispensandū Ecclesiæ thesaurum: et per consequens ad concedendum indulgentias tam in sacramento quā extra sacramentum.

¶ Respōdeo ꝙ sic, vbi tria sunt probāda. Primū ꝙ in Ecclesia est a Christo cōcessa potestas ad cōcedendū indulgentias. Secundo quod tam extra sacramentum quam in sacramento. Tertio, quod semper in lege gratiæ fuit hæc potestas.

1.Ratio. ¶ Primum probatur tripliciter. Primo, quia in Ecclesia est a Christo concessa potestas iurisdicialiter ad remittendum peccata quoad pœnas. Talis autem remissio est indulgētia, ergo, consequētia patet, et maior probata est supra. q. 6. minor autē patet ex.q.3. Vbi quidditas indulgentiæ stat in remissione iurisdiciali pœnarum, vt ibi late dictum est: ergo. Et hæc ratio procedit tenendo ꝙ indulgentia essentialiter et principaliter stat in remissione pœnarum.

Secunda. ¶ Secundo probatur idem. Quia commune est omni reipublicæ quod ipsa vel princeps illius possit dispensare bona cōmunia illius reipu. sed prædictus thesaurus indulgentiarū est cōmune bonū cōmunisq; thesaurus spiritualis Ecclesiæ pro suis membris indigentibus. Ergo in ipsa est potestas ad dispensandum. Dispensare autem illud est cōcedere indulgentias, discursus est bonus et maior autem probatur. Tum quia cui cura credita est ipsius reipu. eidem quoq; credita est dispensatio eorū quæ ad commune bonum illius spectant. Et similiter ipsa resp. potest de suis bonis cōmunibus dispensare suis partibus: præsertim si est resp. libera a dominio alterius, qualis est Ecclesia cum Papa aut cum potestate Papali quæ soli Deo subdita est. Ideo enim Ioan.20. Pasce oues meas. s. spirituali doctrina, et applicatione thesauri eiusque dispēsatione &c. Quia non limitatur ibi talis pastus et potestas. Ergo non videtur quare sit per nos limitanda. Tum secundo. Quia quilibet potest applicare sua opera ad remissionem pœnæ alterius. Ergo a fortiori id potest communitas seu Ecclesia de suo thesauro qui (vt supponitur) est sufficientissimus et interminabilis: quia saltem sequitor ꝙ de sua natura id potest. Tum tertio patet eadem maior, in ca. Quanto, de trāslatio. epis. et. 24.q.1. ca. quocunq;. Minor autem patet ex supradictis. in.q.5. Quia præfatus thesaurus est relictus a Christo Ecclesiæ ex desponsatione eius cum Christo sponso suo ad filios gratiæ educandum ad gloriam et eorum plenam pœnarum redemptionem.

Tertia. ¶ Tertio probatur idē autoritatibus.2.Corinth. 2. Si quid donaui vobis &c. Vbi patet facta remissio vlterioris pœnæ peccati illius incestuosi. Ideo præcepit Paulus Corinthijs vt sint contenti illa pœnitentia illius incestuosi. Talis autem remissio aut donatio pœnæ est indulgentia vt patet ex dictis quid autem potuit Paulus vt Episcopus potest Ecclesia. Sed videtur aliquibus quod hæc autoritas in sensu vero literali potius loquitur de pœna Ecclesiastica debita in foro contentioso, vt patet ex textu et glossis doctorum, ad quam non extenditur indulgentia de qua loquimur vt patet infra.q.8. licet doctores scholastici extendant ad propositum: quæ extensio contra hæreticos non valet, quibus non obstan. catholici omnes fere antiqui, vt Cyprianus.libro.3. Epistola.15.16.18. Et Tertullianus de pœnitentia, Hierony. et Augusti. et alij plures dicunt quod in antiqua Ecclesia propter aliorum opera pia pœnitentibus solebat mitigari pœna Deo debita. Immo et prædictam autoritatem.2.Corinth.2. Ad hoc propositum exponunt Theodoritus et Oecumenius et Theophil. ibidem, vnde et ortum habuerunt Indulgentiæ: ideo cōmuniter a doctoribus scholasticis ad propositum acceptatur et inter catholicos sufficit neque debet refutari, vt noster Medina de indulgentijs disputatione.4.ca.12.13. &c fo.22.23. et disputatione.5.ca.15.fo.42. Latius probat. Item ad idem est extrauagans Clementis. 6. Vnigenitus. Quæ habetur supra.q.5. et multa alia decreta Ecclesiæ quæ habentur infra in hac quæstione.

¶ Illa secunda ratio procedit supposito quod indulgentia est dispensatio thesauri. Tertia autē ratio ex autoritatibus præfatis procedit vtroq; modo, nunc indulgētia sit principaliter remissio pœnarum, nunc dispensatio thesauri: ideo omnes rationes suo modo probant intentum.

Probatio 2. partic. ¶ Secunda particula quæ tangitur principaliter probanda est, quod talis concessio indulgentiæ potest fieri tam extra sacramentum quam in sacramento. Quod probatur quadrupliciter. Primo 1.Ratio. quia indulgentia est remissio pœnarum iurisdicialis a prælato facta. vt supra.q.3 Talis autem remissio est concessa a Christo Ecclesiæ vt ab ea et prælatis eius possit fieri tam extra sacramentum quā in sacramento, vt patet Matth.16.18. et. Ioan.20. Vbi nulla limitatio fit quod non nisi in sacramento fiat, vt patet etiam ex dictis.q.6. ergo.

¶ Si

Obiectio. ¶Si ad hoc dicatur quod per eandem rationem posset Ecclesia etiam remittere culpam extra sacramenta: aut quod sicut culpa ita et pœna non nisi per sacramenta remittere potest; ex quo præfatæ auctoritates concedentes posse remitti culpam et pœnam eodem modo loquuntur de vtraq;. Respondeo, non est simile vt ait Caietanus in secundo quodlibeto in tractatu de indulgentijs in. 4. quæsito: et cōcordat Palud. in. 4. distinctione. 20. quæstione. 4. articulo. 1. licet non tam exactè aut clare. Quia licet in Euangelio non habeatur expresse quod remissio culpæ fiat per Ecclesiam in sacramento neq; habetur in Euangelio expresse institutio sacramenti pœnitentiæ sub hoc nomine sacramenti: tamen æquiualenter et consequenter id ibi et inde habetur. Sic scilicet quia Ecclesia potest remittere culpam mortalē, vt patet Math. 16. 18. et Ioan. 20. vt supra quæstione. 6. dictū est. Et non potest illa remitti sine gratia. Ergo in absolutione peccatorum confertur gratia: et per consequens talis absolutio est signum collatiuum gratiæ: et ergo est sacramentum. Et sic de primo ad vltimum ex his habetur quod culpa per Ecclesiam non nisi in sacramento remitti potest: pœna autē remitti potest (vt quæstione. 6. dictum est) per Ecclesiam, et sine gratiæ collatione postquam iam est culpa remissa. Ergo potest remitti pœna sine sacramento non conferendo gratiam. et sic patet differentia. ¶Ideo prædicta ratio sic clarius formetur. Ecclesia potest remittere peccata quoad culpam et pœnā (vt supra quæstione. 6. habetur.) Ergo et culpam iuxta naturam suam, et pœnam similiter iuxta naturam suam. Culpa autem non potest remitti sine gratia, gratia autem non potest per Ecclesiam conferri nisi per sacramenta. ergo non nisi in sacramento. Pœna autem potest remitti sine gratia: ergo sine sacramento, etiam quando actualiter Ecclesia non cognoscit de culpa. Quia non videtur ad quid sit necessaria talis sacramentalis cognitio de culpa aut de pœna ad remissionem pœnæ. Nam ideo requiritur particularis cognitio et confessio peccatorum: quia requiritur examinatio causæ pœnitentis: et hæc etiam requiritur vt sciatur a iudice sacramentali, an debeat absoluere a culpa, an non, ne fiat iniuria sacramento si indebite aut irritum attentetur: et vt debite pœnitentia taxetur si fuerit imponenda. Sed in remissione pœnæ præsupposita iam remissione culpæ curam Deo nihil horum est: ergo ad eam in sacramento vel extra remittendam nulla cognitio causæ necessaria est quomodocūq; fiat. maxime quia nulla lex obligat ad id, vt patet: nam detur illa, certe non dabitur.

¶ Secundo probatur idem. Quia in Ecclesia sunt multa alia remedia ad remittendum pœnam extra sacramenta. Ergo Ecclesia habet talem potestatem. Patet antecedens de eleemosyna. Daniel. quarto. Peccata tua eleemosynis redime &c. et Luc. vndecimo. Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis &c. Item remissio iniuriæ. Luc. 6. et Math. sexto. Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet vobis pater vester cœlestis peccata vestra &c. Item oratio: Iacobi. 5. Oratio fidei salua: infir. &c. Et constat hæc non intelligi quoad remissionem culpæ, quæ sine aliqua displicentia hic non remittitur: neq; prædicta valent ad remissionem pœnæ per modum meriti: sed quia habent peculiarem virtutem ad id ex genere suo de lege seu ex institutione diuina vel Ecclesiæ super alia opera meritoria. Ergo similiter Ecclesia potest per hoc remedium indulgentiæ remittere pœnas extra sacramenta: ita quod ex natura sua ad remissionem pœnæ per indulgentias non est necesse quod fiat per viam sacramenti, quamuis satisfactio sit pars pœnitentiæ.

¶ Tertio probatur idem. Quia quilibet potest applicare sua opera ad remissionem pœnæ alterius extra sacramentum, ergo a fortiori id potest Ecclesia de suo thesauro interminabile. Patet consequentia. Quia saltem sequitur quod ex sua natura ad dispensandum, communicandum, seu applicandum alicui bona sua aut sibi commissa non est necesse quod fiat per viam sacramenti, sicut neq; est necessaria iurisditio super eum cui communicatur vt patet ex supradictis quæstione tertia. Et hæc tertia ratio procedit secundum tenētes quod indulgentia essentialiter et principaliter est dispensatio thesauri. Tertia ratio.

¶ Quarto probatur idem. Quia non sacerdos cum sola claue iurisdictionis quoad hoc, puta Cardinalis Diaconus tantum et episcopus nondum sacerdos nec consecratus potest concedere indulgentias vt infra quæstione. .propo. secunda et tertia et quarta, et non in sacramēto, ex quo non habet clauem seu potestatem ordinis sacerdotalis, vt supra ponitur. Et ad idem est practica Ecclesiæ, vt patet. Quarta.

¶ Tertia particula quæ est principaliter probanda est quod semper in lege gratiæ est præfata potestas in Ecclesia concessa a Christo. Quæ probatur quadrupliciter. Primo, quia præfata potestas concedendi indulgentias seu remittendi pœnas extra sacramenta est a Christo concessa Ecclesiæ, vt supra probatum est ex Math decimo sexto et decimo octauo. et Ioan. vigesimo. Nam et indulgētia est remissio peccatorum quo ad pœnam. Hæc autem remissio semper fuit in Ecclesia, et est articulus fidei. Confiteor remissionem peccatorum. Probatio. 3 partic. Ratio. 1.

¶Item secundo præfata dispensatio thesauri est a Christo concessa Ecclesiæ etiam extra sacramentum, ibi, Pasce agnos meos &c. Ioan. vigesimo. et ex quo potestatem præfati thesauri commisit ei, et non videtur quando hanc potestatem restrinxerit ad hoc vel hoc tempus. Secunda.

¶ Item tertio probatur idem. Quia in extrauagante Clementis sexti. Vnigenitus. de pœnitentijs et remissioni. habetur sic. De thesauro meritorum Christi, quem quidem thesaurum per beatum Petrū cœli clauigerū eiusq; successores suos cōmisit Tertia.

fidelibus dispẽsandum &c.vt supra.q.5. habetur.

Quarta. ¶ Item quarto. Quia vbicunq; in iure fit mentio de indulgentijs,nt mẽtiu tanquam de re antiqua: neq; reperitur vbi primum fuerint institutæ. Quia præsupponũtur ex institutione Euãgelica et vsu Apostolorum semper fuisse in Ecclesia:licet non sub nomine indulgentiæ semper fuerit vsus earum,sed sub nomine remissionis peccatorum,sicut de sacramento confessionis.Ideo dicũt communiter doctores esse ex Euangelio: quia a tempore Apostolorum semper fuit in vsu tanquã obligatorium:et nusquam reperitur vbi primum fuerit institutum:sed semper fit de illo mentio vt de re antiqua.Fateor tamen quod prima scriptura qua ad nos venerunt indulgentiæ sub hoc nomine est illa Alexandri tertij.ab annis hinc fere quadringentis,in.ca. quod autem. de pœniten.et re. item in extrauagan.antiquorum.de pœniẽ.et re. ¶ Sed illic adhuc fit mentio de illis tanquam de re antiquissima.Et Romæ in stationibus vrbis consuetudo indulgentiarum est adeo vetusta vt Altisiodoren.doctor antiquus in quarto libro de relaxationibus et post ipsum beatus Tho.in.4.distin. 20.opinati sint concessas fuisse a beato Gregorio. Et quanuis de hoc non sit aliqua scriptura auctentica, tamen certum est illas fuisse concessas illis antiquissimis suscipientibus Crucem in Hierosolymam, fuit enim mos antiquus vt qui nomina sua vel eleemosynas darent in expeditionem Hierosolymitanam Cruce signarentur,sicut isti Comendatarij: et propter hoc illis concedebantur largæ indulgentie,vt etiam innuitur in hystoria triumphi sanctæ Crucis: vnde in ijs bullis indulgentiarum quæ nunc circumferuntur aduersus infideles nomen Cruciatæ perseuerat. ¶ Item de istis indulgentijs meminit Innocen.in.ca. excõmunicamus. extrauag.de hæreticis.et credũtur cõcessæ in parte decisa illius decretalis.ad liberandum extra. de iudeis. Sed iam in Concilio Lateranẽ.sub Innocẽtio.3.et habetur in.ca.cum ex eo,extra.de pœnitẽ. et remiss.determinatum est quod Ecclesia potest conferre indulgentias,vt habetur etiam in Clem. de pœni.et re.ca.abusionibus. et in. 6.eo. titu.ca. Indulgentiæ. et Clem.6. in supradicta extrauagã. vnigenitus.de pœni.et re.et in Cõcilio Constañ. damnatus est vt hæreticus articulus.42. V Vicleff contra indulgentias:et tandem sub Leone.10.Lutherus dicens fatuum esse credere indulgentias Papæ et episcoporum damnatus est de eadem hæresi dicens etiam quod est noua inuentio indulgentiarum.

B. Grego. fuit anno dñi.619.

Negare indulgẽtias nõ solum hæreticũ est etiam cõtra Euãgelium. ¶ Est ergo hæresis negare indulgentias,aut dicere non esse alicuius valoris, aut quod in Ecclesia non est talis potestas concedendi indulgentias etiam extra sacramenta,aut quod non semper in lege gratiæ fuit a Christo talis potestas concessa Ecclesiæ.Non solum dicimus esse hæreticum negare aut dicere prædicta quia est contra determinationẽ Ecclesiæ vt multi doctores moderni dicunt: sed quia est contra Euangelium, et contra articulum de remissione peccatorum,et contra potestatem clauium ad soluendum et remittendum peccata , et contra potestatem pastoris ẽm ad pascendum gregem distribuendo thesaurum sibi commissum vt supra probatum est. ¶ Ex quibus patet quod Roffen.sub arti. 17.18. (vt etiam refert Latonius in tractatu de indulgẽtijs.)non satis bene concessit Luthero quod hoc negocium indulgentiarũ non est antiquum sed cœpit multo post tempora August.et Hierony. a tempore Gregorij Papæ . Et eius ratio est quia prius in Ecclesia (vt ipse ait) nondum erat expressa notitia purgatorij:imo et vsq; tunc non est expresse creditum purgatorium.Sed certe hæc eius sententia et ratio nil valet,quia a tempore Augusti.et Hierony.erat iam notum purgatorium vt patet quia Augustinus in Enchyridion dicit acerbiorem esse pœnã purgatorij quam huius mundi.et Cyprianus doctor antiquissimus li. 4. epistolarum epistula secunda,et alij doctores antiquiores sæpe de purgatorio expresse loquuntur quanuis non sub hoc nomine vt supra q.2.probatum est. Polidorus etiã. li.8.de inuentoribus rerum.ca.1.impie vti solet. primum auctorem Iubilei facit Bonifacium.8.in extrauag.conditorem.de pœni.et remi.cum tamẽ Ioannes monachus qui eo simul tempore floruit et Turrecremata in eadem extrauag.dicant vulgatam et antiquam rem fuisse tunc Iubileum centesimo quoq; anno.Et per Bonifacium.8.esse innouatũ et ab eo primum in scriptis esse redactũ nõ inuentum.Quod etiam bene ait Nauarro in tractatu de indulgentijs notabili.7..§..4. quãuis ibidem dicat se eum communi doctorum sententia fateri nullum esse in sacris literis testimonium in dulgentiarum apertum,nullum etiam antiquorũ doctorum Grecorum aut Latinorum expressum testimonium.Hæc ille.Qui si de testimonio aperto sub hoc nomine indulgẽtiæ intelligit bene quidem:male autem si sub alio nomine remissionis veniæ aut condonationis peccatorum quoad pœnam sentit.Peius etiam ibidem.§.5.approbat dictum Roffensis vbi supra dicentis quod antiquitus nondum erat expressa notitia purgatorij vt dictum est. ¶ Ideo Duran.in.4.distin.20.et alij doctores non considerantes quod indulgentia est remissio peccatorum,sed solum applicatio thesauri, et similiter Caie.licet prius bene tenuerit quod indulgentia est remissio pœnarũ,male dicunt quod nulla auctoritate scripturæ sacræ vel Augustini, Hierony.et aliorum doctorum antiquorum fundantur indulgentiæ sed solum Ecclesiæ auctoritate atq; pontificum a trecentis annis hucusq; ¶ Sed certe hoc eorum dictum falsum est vt constat ex dictis.Nam auctoritate Christi in Euangelio expressa est data potestas remittendi peccata et dispensandi thesaurum spiritualem:et per consequens potestas concedendi indulgentias aut per indulgentias id faciẽdi:sed per Ecclesiam hoc magis declaratum,et his tẽporibus magis in vsu est. Et quidem si nunc est in Ecclesia potestas hæc a Christo

Christo concessa vt supra probatum est. Ergo et semper fuit. Nam quero ab eis quando ista potestas de nouo aut primum Ecclesiæ collata est? Si non fuit ab ipso Christo in Petro et in Apostolis et per ipsos in Ecclesia simul cum clauibus et potestate pascendi et peccata remittendi collata: vnde hæc noua potestas? Et ita noster Medina de indulgentijs disputatione.4.ca.12.ca.13. fo.22. vsq; fo.30.et disputatione.5.ca.24.fo.62.et disputatione.8.ca.42.latissime probat a tempore Apostolorum in Ecclesia esse vsum indulgentiarum etiam plenissimarum. Et quidem omnes sancti a tempore Apostolorum loquuntur de indulgētijs et fuit vsus earum licet non sub nomine indulgentiæ semper, sed aliquādo sub eo nomine, vt Chrisost. super id.2.Corinth.2. Quod donaui in persona Christi &c.et Tertullianus de pudicitia: sæpius autem sub nomine Clementiæ, benignitatis, humanitatis, pacis, veniæ, remissionis, aut condonationis, vel relaxationis, vt Cypri.in epistola.ad Antonia.et libro.1.epistola.2.et libro. 2. epistola.12. et libro.4.epistola.2.et Ambro. libro de pœnitētia contra Nouatianos et vbi supra.2. Corinth.2. et ibidem Theodoritus et OEcumenius, Hieronymus, Augustinus et alij communiter doctores, et Concilium Nicen.cano.11.et Anciranū. cano. 5.et Laodicen.cann.2.vel etiam Medina supra refert. Et ita sub nomine remissionis aut relaxationis peccatorum aut pœnarum erat in vsu etiam extra sacramentum illas concedere licet non tam sæpe nec in tanta copia sicut nunc: sed fiebant certe et paucæ remissiones et raro ex causa rationabili. Nunc autem sub nomine indulgentiæ et remissionis, et relaxationis et absolutionis pœnarum, seu peccatorum et sub nomine dispensationis et communicationis thesauri Ecclesiæ fiunt sæpe largissime indulgentiæ ex causa rationabili. Et quidē id ex pia Spiritus sancti dispositione creditur nūc factum, vt vbi abundat delictum ibi et gratia superabundet, Roma.5.vt dicit Alexan.Hall.parte. 4.q.83.membro.5.et Bonauen.in.4.distin.20.et ibi communiter doctores, vt etiam refert Gabriel in Cano.lectio.57.O.P.et eius supplementum in 4.distin.45.q.3.arti.2.propos.5. Olim namq; nō erant tot neq; tam grauia peccata, et homines parati erant suas implere pœnitentias: nunc autem contra totum est: vnde et Ecclesia Spiritu sancto illuminata ad remedium indulgētiarum pro tempore necessitatis diuinitus sibi præparatum (vt dicimus) prouide recurrit. Ideo non est cur de tam abundāti beneficio queramur aut scandalizemur sed gratias potius agamus.

Argu.1. Contra supradicta præcipue contra secundā particulam vbi dictum est quod extra sacramentum potest Ecclesia concedere indulgētias, arguitur sexcpliciter. Primo, quia effectus sacramenti non potest conferri per aliquem preter Christum sine sacramento, sed remissio pœnæ tēporalis debitæ Deo pro peccatis est effectus sacramenti, ergo. Consequentia patet, et maior probatur. Quia conferre effectum sacramenti sine sacramento spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse absolute communicatas papæ aut Ecclesiæ sed soli Christo reseruatas, vt communis et catholica doctrina doctorum tenet Ecclesiæ. Minor autem patet. Quia per baptismum et per satisfactionem, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, fit absolutio a pœnis debitis pro peccatis sicut et ab ipso peccato.

Argu.2. Secundo, arguitur ad idem. Quia si indulgentia est absolutio seu remissio, ergo eodem modo fit a peccatis et a pœnis peccatorum. Patet cōsequentia. Tum quia indifferenter conceditur vtraq; potestas. Matth.16.18 et Ioan.20. Quorū remiseritis peccata. Tum etiam quia vtraq; remissio scilicet culpæ per sacramentum et pœnæ per indulgentias est actus iurisdictionis.

Argu.3. Tertio arguitur ad idem. Quia Ecclesia nō potest hominibus augere seu dare merita aut præmia extra sacramenta applicando merita Christi et sanctorum seu dispensando thesaurū spiritualem Ecclesiæ, ergo neq; auferre malum pœnæ applicando thesaurum extra sacramenta per viam indulgentiæ. Antecedens patet: et consequētia probatur, Quia eiusdem rationis et facultatis est addere seu augere bonum et tollere malū, quia eadem est ratio oppositorum.

Argu.4. Quarto arguitur ad idem. Quia nulla ratio videtur sufficiens quare si indulgentia est remissio pœnarum fiat aliter quam per viam sacramenti, etiam si sit dispensatio thesauri. Quod patet. Nam illa ratio quæ ab aliquibus solet dari, quod scilicet sicut bona communia Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ ita et potestas concessa Ecclesiæ potest exerceri ab ea extra sacramenta, non est sufficiens. Tum, quia petit principium in antecedente et consequente. Nam conceditur quidem quod cōmunia bona Ecclesiæ spectantia ad remissionem peccatorū et potestas ei cōcessa potest quidē ab ea exerceri: sed nō quo modolibet sed certo modo a Christo taxato.s.per sacramēta: et dato quod vnū concedatur dispēsari seu exerceri sine sacramento, nō sequitur quod et go et quodlibet. ¶ Itē nec valet alia ratio aliorum quod.s.sequeretur, quod superflue satisfactiones sanctorū frustra dicerētur repositæ in thesauro Ecclesiæ ad indulgētias si nō possunt dispēsari egentibus per indulgētias extra sacramenta. Quod sic probare nituntur. Quia illæ satisfactiones sanctorū nō possent cōmunicari per sacramenta ex quo non dederunt virtutē aliquam sacramentis: sicut satisfactiones Christi quæ dederūt virtutē sacramētis: si ergo non possent dispensari nisi per sacramēta: ergo nullo modo possent nobis cōmunicari. Sicq; frustra repositæ dicerentur in thesauro Ecclesiæ ad indulgentias. Sed certe hæc ratio etiā videtur insufficiens ad probandū quod indulgētiæ possunt concedi extra sacramenta. Quia negatur illa sequella, et ad eius probationem dico quod licet satisfactiones sanctorum non dederunt virtutē

ſacramentis poſſunt tamen nobis cõmunicari per ſacramenta: ſicut nunc poſt abſolutionem ſacramentalem culparum conceditur per ſacerdotem habentem auctoritatem ad id aliqua indulgentia habẽtibus bullas vt patet. Sicq; non eſſent fruſtra ex quo aliquo modo ſcilicet per viam ſacramenti et non extra nec aliter poſſunt nobis communicari. Et ita nulla ratio videtur ſufficiẽs vt dictũ eſt.

Argu. 5. ITem quinto arguitur ad idẽ. Quia dato quod maneat theſaurus ſatiſfactionum, tunc pontificis eſſet ſolum rogare Deum quod applicetur talibus aut talibus viuis aut defunctis, non autem auctoritatiue applicare. Ratio eſt. Quia eius non eſt dominus niſi ſolus Chriſtus cui Apocalipſis octauo, Data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei &c. Per hoc autem quod Papa rogat non ſequitur quod infallibiliter, ita Deus acceptet.

Argu. 6. ITem ſexto, quia eodem modo ſequeretur quod fuiſſent indulgentiæ in lege veteri: quia eodem modo poſſent pontifices diſpenſare theſaurum ſinagogæ ſpiritualem, ex quo prælatus communitatis poteſt diſpenſare theſaurum eius vt dictum eſt ſupra.

Reſpõ ad. 1. argũ. ¶ Reſpondeo ad primum diſtinguendo maiorem. Dico enim quod ſine ſacramento in actu vel in voto ſuſcepto conferre effectum eius principalem vel proprium et totalẽ et ſimpliciter hoc bene ſpectat ad claues ſeu poteſtatem excellentiæ, et ſic ſoli Chriſto conuenit hoc. Et ita conceditur maior ad hunc ſenſum; ſed tunc negatur minor vt patebit. Conferre autem effectum partialem ſeu minus principalem ſacramenti, hoc bene poteſt pertinere ad claues miniſterij et ad alios, et ſic negatur maior. ¶ Et ita iterum et iterum ad minorem dico quod remiſsio pœnæ temporalis debitæ pro peccato non eſt effectus proprius totalis aut ſimpliciter vllius ſacramenti, licet ſit effectus partialis aut ſecundum quid ſacramenti baptiſmi et etiam aliorum ſacramentorum: quia poteſt effici etiam ſine vllo ſacramento et ſine actu clauiũ, vt patet, quia poteſt fieri vel per proprios actus pœnitentis vel amicorum ſatiſfacere volentium pro alio ſecundum communiter doctores, vt ſupra. q. 5. in reſponſione ad quintum argumentum dictum eſt.

Ad. 2. arg ¶ Ad ſecundum reſpondeo negando conſequentiam: et ad eius probationem iam reſponſum eſt ſupra in prima probatione ſecundæ particulæ cõtra quã procedit hoc argumẽtum vbi vide latius.

Ad. 3. arg. ¶ Ad tertium argumentum reſpondeo ſecundũ Adria. in materia de indulgentijs negando conſequentiam: et negatur quod vtrunq; ſit eiuſdem rationis. Primo quia ſatiſfacere poſſumus ſecundum rigorem iuſtitiæ pro alio ſtante lege: mereri autẽ gloriam non niſi de congruo et mediate, quia et eſt diuinæ libertatis ſi nos audiat pro alijs. Hæc ille. ¶ Sed quia hoc nõ videtur verũ, vt patet ex ſupradictis. q. 5. vbi dictum eſt quod ſatiſfacere pro alio non poſſumus ex rigore iuſtitiæ ſed ex condecentia tantum. Ideo ſecundo et melius reſpondeo negando prædictam conſequentiam. Quia non eſt in facultate Eccleſiæ cuiquam ſanctorum ſua merita aut premia detrahere et alteri applicare, cum hoc eſſet in præiudicium ſanctorum: ſecus de ſatiſfactorijs vt talibus, quia quoad vim ſatiſfactiuam ſuperabundant in ſanctis. De Chriſto autẽ ſpecialiter dico, quod eius merita vt habent rationẽ meriti de cõdigno ſunt nobis cõmunicabilia; ſed nõ niſi per ſacramẽta in actu vel in voto: quia ſic ipſe voluit et ſtatuit: et quia eius gratia eſt capitalis et vniuerſalis et infinite acceptata pro nobis eius merita, et nihil ipſi detrahitur ex hoc, vt latius de hoc doctores in. 3. diſtin. 18. et ſic ibi non eſt omnino eadem ratio oppoſitorum. — Altera reſpon.

Ad. 4. arg. ¶ Ad quartum reſpondeo quod non propter illas rationes ibi tactas in argumento id tenetur, vt in ſecunda particula dictum eſt, quod extra ſacramenta poteſt Eccleſia concedere indulgentias: ſed propter illas quæ ſupra tactæ ſunt quæ ſunt ſufficientiſsimæ.

Ad. 5. arg. ¶ Ad quintum. Negatur aſſumptum: et ad eius probationem reſpondeo, quod licet Chriſtus ſit dominus principalis, Papa autem et alij quibus ipſe conceſſerit (vt infra. q. 10. habetur) ſunt diſpenſatores a Chriſto auctoritatem diſpenſandi talem theſaurum habentes.

Ad. 6. arg. ¶ Ad ſextum reſpondeo negando ſequellam. Quia cum in lege veteri non fuiſſet ſolutio redẽptioq; facta per Chriſtum: ideo non erat remiſsio peccatorum per viam ſacramenti alicuius, et non erat poteſtas indulgentiarum ad id cõceſſa a Deo vllo modo intra aut extra ſacramẽtum neq; auctoritas ſeu poteſtas clauis ad id neq; poteſtas diſpẽſandi theſaurum qui tunc nondum erat. Et ita patet reſponſio.

Argu. 7. SEptimo principaliter contra prædicta. ſpecialiter contra primam et tertiam particulam arguitur. Quia ſi Eccleſia haberet poteſtatẽ ſemper ad cõcedendum indulgentias, ergo certe hoc feciſſet a principio primitiuæ Eccleſiæ, et non reſeruaret tam excellens auxilium in hæc vltima tẽpora, aut detur ratio de hoc.

Reſpõ. ad. 7. argu. ¶ Reſpondeo concedendo quod Eccleſia a ſuo principio ſcilicet a tempore Apoſtolorum vſa eſt indulgentijs et remiſsione peccatorum licet non ſub nomine indulgentiæ: quamuis frequentia et abundantia et nomen indulgentiarum ſint reſeruata in hæc vltima tempora, vt ſupra in probatione tertiæ particulæ dictum eſt contra Roffen. et Duran. Ratio autẽ quare de hoc frequẽti remedio et abundanti gratia Deus et Eccleſia per Spiritũ ſanctum illuminata prouidit in iſs temporibus tã ſupra tacta eſt ſecundum Alexan. Bonauenturam, et Gabriel. in Cano. lectio. 57. O. P. vt ſcilicet in maiori neceſsitate de maiori et vtiliori remedio prouideret iuxta illud ad Ro. 5. Vbi abundauit delictum ibi ſuperabũdauit et gratia. Tunc enim minus peccabatur et valde bonis operibus et pœnitentijs

tentijs etiam secundum rigorem Canonum pœnitẽtialium insistebatur, vt legitur de multis sanctis et martiribus in Vitis patrum et alijs hystorijs: erantq; homines proni ad prædictas pœnitentias implendas. Ideo tunc non fuit necessarius vsus creber et abundans indulgentiarum. Quia forte claues Ecclesiæ inutiliter agerent et ludibrio haberẽtur. Nunc autem ecõuerso vbi abundat iniquitas et charitas refrigescit, necessarius et vtilis est vsus creber et abundans indulgentiarum, vt vel sic ad bona opera per quæ lucremur indulgentias et ad gratiarum actionem pro tanto beneficio prouocemur. Et cauẽdum est ne simus ingrati tanto beneficio aut ne eo abutamur. Ad idem est Alexand. Hall. parte. 4. q. 83. membro. 5 et Bonauentura, et cõmuniter doctores. in. 4. distin. 20. et Supplemẽtum Gabrielis in. 4. distinctione. 45. quæstione. 3. arti. 2. propo. 5.

Quæst. 8. QVÆSTIO. VIII.

Vtrum indulgẽtiæ vt tales remittant culpam, an pœnam tãtum temporalẽ, et quam pœnam.

Propos. ¶ Respondeo per vnicam propositionem. Indulgẽtiæ vt tales non remittũt culpam, sed solum pœnã temporalem Deo debitam pro peccatis personalibus, iam quoad culpã remissis et præteritis. ¶ Dicitur quod indulgentiæ vt tales, scilicet vt solũ habent vim indulgentiæ, secus ratione boni operis adiuncti propter quod cõceditur indulgentia, aut ratione alterius concessionis seu facultatis adiunctæ ad absoluendũ a peccatis et censuris, vt communiter cõceditur in bullis quæ circũferuntur, aut creditur concedi quando cõcedit Papa, quod accipiens bullã aut faciens tale quid absoluatur plenarie a culpa et pœna vt proxime dicetur in probatione primæ partis huius

Ratio. 1. propositionis. ¶ Ergo propositio sic intellecta habet duas partes quarũ prima est negatiua, quod. s. indulgẽtiæ vt tales nõ remittunt culpã. Quæ probatur dupliciter. Primo quia ex quo indulgentia solũ supplet satisfactionẽ pœnitẽtialem id est pœnæ debitæ pro peccato iam quoad culpã dimisso, ergo præsupponit remissionẽ culpæ iam factam per sacramentũ aut per contritionẽ. Patet consequentia et antecedens probatur. Tum quia per indulgẽtiam solũ fit solutio pœnæ debitæ ex thesauro applicato. Thesaurus autẽ præfatus solum constat ex satisfactionibus Christi et sanctorũ, vt sunt satisfactiones pœnarũ vt supra. q. 5. dictum est. Et sic patet quod indulgentia vt talis solum succedit loco satisfactionis debitæ pro peccato quoad vim satisfactiuã. Tum etiam, quia in. ca. cum ex eo. de pœniten. et remi habetur quod per indulgẽtias indiscretas pœnitentialis satisfactio eneruatur. ergo succedit loco satisfactionis pœnæ debitæ. et ergo solũ remittit tẽporalem pœnam debitã quæ per satisfactionem pœnitẽtialem remittenda esset, nõ culpam. ¶ Hic præsupponitur quod ex peccato manet reatus culpæ et pœnæ seu obligatio ad pœnã æternam et talis culpa et obligatio remittitur per contritionẽ aut per sacramentũ et cõmutatur illa pœna æterna in debitũ pœnæ temporalis: quatenus post culpam dimissam manet obligatio ad pœnam tẽporalem præfatã hic vel in purgatorio soluendã, vt supra. q. 1. q. 2. habetur. Et hæc pœna tẽporalis est quæ remittitur et soluitur per indulgẽtias vt probatũ est. ¶ Secundo probatur eadem prima pars. Quia remissionem culpæ non potest operari quis citra Deũ, nisi vel dispositiue, et hoc fit per contritionem vel ministerialiter: et hoc fit per ministrationem sacramenti et virtute sacramẽti. Indulgẽtia autem nil istorum est vt patet. ergo vt talis est indulgentia formaliter nõ remittit culpam: neq; Papa per indulgentias potest remittere culpam aliquam sub ratione culpæ. Et in his cõmuniter concordant doctores, vt etiam refert Thomas in addi. tertiæ partis. q. 25. arti. 1. in responsione ad tertium. et Floren. parte. 1. titu. 10. ca. 3. §. 4. 5. et Siluest. titu. indulgentia quæstione. 10. — Ratio altera.

¶ Vnde patet. Quod si peccatũ veniale iam trãsactum habet rationem reatus culpæ vel maculæ distinctã ab obligatione pœnæ tẽporalis ei debitæ, secundum Thomã et sequaces: tunc illa culpa nõ remittitur per indulgentias neq; pœna tẽporalis ei debita, dum manet ipsa culpa aut eius reatus: sed oportet quod prius illa culpa sit remissa per aliquã displicentiam vel alias, nisi forte indirecte vt sit Nauarro in tractãtu de indulgentijs. nota. 10. §. 14. quatenus scilicet pœna peccato veniali debita iam sublata vel remissa per Indulgentiam, ipse quoq; reatus vel macula qualiscunq; peccati venialis videtur tolli. Si autem idem sit reatus culpæ peccati venialis iam transacti quod obligatio ad pœnam temporalem ei debitam secundũ Scotum et sequaces: tunc per indulgẽtiam remittitur ille reatus culpæ venialis id est illa obligatio ad pœnã temporalẽ nisi actu placeat tale peccatum. Faciũt ad hoc ea quæ infra. q. 11. habetur secundũ Adri. contra Palud. ¶ Patet etiam secundo, quod illud quod communiter dicitur in bullis, quod. s. per indulgentias cõceditur remissio peccatorũ intelligitur. i. pœnarũ debitarũ pro peccatis. Nã peccatum sæpe accipitur pro pœna peccati vt Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa. i. pœna peccatorũ tunc remissæ sunt: et ibi Christus ei cõcessit Indulgentiã plenariã quia iam quoad culpam erãt per contritionem remissa peccata eius secundũ cõmuniter doct. Item. 1. Petri. 2. Peccata nostra ipse pertulit. i. pœnã debitã nostris peccatis. et. 1. Machab. 12. Vt a peccatis soluantur. i. a pœnis debitis pro peccatis huius vitæ, vt hoc etiã refert Supplementũ Gabri. in. 4. distin. 45. q. 3. arti. 1. nota. 1. — Secundo.

¶ Patet etiam tertio quod illud quod sæpe conceditur in iubileis. s. indulgentia plenaria a culpa et pœna, in rigore verborum est falsum vt sonat, vt dicit Florent. Siluester, et Supplementum vbi supra. Sed — Tertio.

propter

propter reuerentiam verborum Papæ aut Ecclesiæ sic sæpe loquentis et propter vsum loquẽdi potest et debet sano modo intelligi. Sic scilicet quod ibi remittitur culpa non quidem ratione indulgẽtiæ, sed ratione contritionis vel sacramenti, quæ culpa prærequiritur remissa ad consequendum indulgentiam: vel quia in talibus iubileis et indulgentijs plenarijs a culpa et pœna quoties sic conceduntur conceditur etiam auctoritas vt talis absoluatur sacramentaliter ab omni peccato quoad culpã etiam de reseruatis vt pie et cõmuniter creditur, et sic est stilus curiæ: secus a censuris nisi specialiter exprimantur aut concedantur. Ideo inoleuit vsus dicentium quod talis indulgẽtia absoluit a culpa et pœna vt dictum est. Quod etiam innuitur ex eo quod in Clem. religiosi. de priuileg. et de pœnit. et remiss: cap. abusionibus. Papa prohibet quæstoribus eleemosynarũ prædicantibus ne dicant aut concedant indulgentiam plenariam a culpa et pœna facientibus eis eleemosynas. Et ratio est secundum Glo. ibidem. Quia talis modus loquendi non permittitur, nec habet verum nisi in indulgentijs plenarijs vel iubileis concessis per Pápam euntibus in terram sanctam, vel accipiẽtibus Cruciatam, et ad sensum prædictum. ¶ Nota etiã quod aliud est concedere indulgentiam plenariã a culpa et pœna, aliud absoluere plenarie a culpa et pœna, vt de hoc latius infra. q. 41. propositione. a. habetur.

Nota.

Secunda pars propositionis probatur.

¶ Secunda pars propositionis est. Quod indulgentiæ vt tales remittunt solum pœnam temporalem Deo debitam pro peccatis personalibus iam præteritis et iam quoad culpam remissis. Probatur primo quod solum pœnam remittunt. Quia indulgentia aliquid operatur remittendo vel soluendo, vt patet ex quæsti. 3. et. 7. et non culpã vt dictum est. ergo pœnam. ¶ Quod autem solum pœnam temporalem et nõ æternam patet. Quia pœna æterna non dimittitur nisi per id per quod culpa mortalis. Nam eo ipso quod culpa remittitur, iam consequenter remittitur pœna æterna hostilis et exterminatiua seu obligatio ad eam: quia illa non conuenit filijs gratiæ habentibus ius ad hæreditatẽ gloriæ remissa culpa mortali. Sed culpa non remittitur per indulgentiam vt dictũ est. Ergo idem iudicium de pœna æterna consequẽte seu cõcomitante ipsam culpam. Quæ quidem pœna æterna si hic non remittitur iam in inferno fit irremissibilis stante lege. ¶ Et non curo hic amplius disputare an pœna tẽporalis debita pro peccato mortali vel etiam veniali iam quoad culpã in hac vita remisso ei qui in alio mortali decessit remittatur in inferno secundum Scotum, an non secundum Tho. Probabilius enim mihi saluo meliori iudicio videtur quod etiam si secundum Scotum ibi in inferno tollatur aut remittatur satispatiendo: tamẽ per suffragia viuorum aut per indulgentias non potest remitti illa pœna temporalis ibi debita. Quia non est in statu quo possit iuuari vllo modo ad beatitudinem per aliorum opera: ex quo non existentibus in gratia nec de numero mẽbrorum Christi et Ecclesiæ non valet fieri charitatiua cõmunicatio. Quia in inferno nulla est redemptio secundum cõmuniter docto. in hoc concordãtes, vt etiam refert Gabriel in Can. lecti. 56. litera. S. vt de hoc etiam habetur infra q. 23. in responsione ad primum argumentum, ibi vide si placet, et concordat Medina de oratione. quæst. 25. ¶ Ex quo patet error Mayronis et aliquorum dicentium quod per indulgentias remittitur etiam pœna prædicta inferni: et fundãtur in textu de pœnit. distin. 3 ca. vltimo. vbi dicitur quod bona facta in mortali valent ad tolerabilius iudiciũ subeũdum. Sed certe hoc fundamentum eorum nihil facit pro eis. Quia intelligitur prædictum capitulũ non quidẽ sic quod bona opera ipsorum minuãt pœnam eis debitam in inferno pro alijs eorũ peccatis: sed quod non agendo malum et faciẽdo bonum non augetur eis pœna inferni, vt cõmuniter glossatur a doctoribus, et latius agit Gabriel vbi supra et summa Ang. titulo. indulgentia. §. 1. Item quia dato quod per eorum bona opera minueretur eorum pœna infernalis: non tamen sequitur quod etiam per opera aliorum aut quod per indulgentias: quia non potest hoc auxilium eis cõmunicari vt dictum est, vt etiam de hoc habetur infra. q. 20. per totum et in responsione ad primũ argumentum ibidem. Vbi habetur quod requiritur quod sit in statu gratiæ is cui valere debet indulgentia. Et quidẽ aperte est contra eos. ca. tres sunt. de pœnit. distin. 1. ca. verbum. et de consecra. distin. 4. ca. omnes: vbi patet intentum, et facit. ca. maiores. de baptismo. §. hic vero dicimus. et expresse ad propositum facit extrauagã Clemen. 6. vnigenitus. de pœnit. et remi. vbi dicitur quod thesaurum Christus Ecclesiæ militanti acquisiuit volens suis filijs thesaurizare, fidelibus dispensandũ, et vere pœnitentibus applicandum &c. Nunc autem damnati in inferno non sunt de Ecclesia militanti neq; filij, neq; fideles, neq; pœnitentes, ergo eis nullo modo prosunt indulgentiæ ad releuationem suæ pœnæ æternæ cuiuscunq;.

¶ Sequitur alia particula (Deo debitam) quia indulgentia non remittit pœnam iudicialem debitam hominibus aut Ecclesiæ aut in foro cõtentioso. Ideo secundum Thomam religiosi per has indulgentias non liberantur a pœnitentijs sibi iniũctis in capitulo per suos prælatos. Ratio horũ est quia indulgentia solum supplet tertiam partẽ pœnitentiæ scilicet satisfactionem pœnitẽtialem, hæc autẽ est Deo debita pro peccatis. ergo. Et in hoc concordant communiter doct. Quomodo autem cum hoc stat quod per indulgẽtias remittitur pœna temporalis debita tam in foro Dei quam Ecclesiæ, infra. q. 10. habetur.

¶ Sequitur alia particula (pro peccatis personalibus) quia indulgentia non liberat a pœnis debitis pro peccato originali vt patet. Quia non a fame, et siti, et morte, propter rationes supradictas. in. q. 5. in responsione ad tertium, neq; ab alijs pœ

nis contra

nis contractis ex natura peccati cuiuscunq;, vtpote a cæcitate intellectus, prauitate seu habitu prauo voluntatis ex peccato actuali prouenientibus: hæc enim per satisfactionem et per cõsequens per indulgentiam loco satisfactionis succedentem nõ tolluntur.

¶ Sequitur alia particula (iam præteritis et quo ad culpam iam dimissis) ita.s.et bene ait. Supplemẽtum Gabrielis vbi supra.arti.a.propo.11.corolario.9.et cõcordat summa Rose.titu.indulgẽtia.§.16.quod si quis cõsequitur indulgentias annales de iniunctis pœnitentijs potest per eas redimere pœnitentias annales huius seculi sibi pro tunc iniunctas a sacerdote, vel eas ad futurũ seculum reseruare pro solutione pœnarũ ad quas pro peccatis iam cõmissis tunc tenetur: sed non potest huiusmodi indulgentiarũ fructũ reseruare pro peccatis in futurũ cõmittendis: ideo pro futuris oportet vt toties indulgentiã lucretur quoties ea cõmiserit. Et ratio huius est, quia indulgentia æquiualet et succedit loco satisfactionis pœnitentialis. Hæc autem satisfactio est solum pro debito iam cõtracto pœnarũ pro culpa iam remissa. Sed de hoc latius habetur infra. q.33.34. vbi agitur de indulgentijs continuis et perpetuis quomodo valent.et.q.42. vbi agitur quod satisfactoria bona in hoc differũt a meritorijs quod non possunt applicari neq; reseruari in thesaurum pro futuris peccatis: meritoria autem sic.

Quæst. 9. QVÆSTIO NONA. Vtrum indulgẽtiæ remittant pœnas præfatas peccatorum modo sint iniunctæ per sacerdotem modo non.

¶ Respondeo per quatuor propositiones. Qua-

Propo. 1. rum prima est. Papa potest per se et per alios inferiores concedere indulgentias per quas remittantur pœnæ peccatorũ tam iniunctæ per sacerdotẽ. quam etiã non iniunctæ. Ratio. Quia ex Matth. 16.18.et Ioan.20. Quorũ remiseritis peccata &c. potest remittere omnia etiã occulta quoad culpã et pœnã vt supra.q.6.7.habetur. Et non videtur vbi el sit facta aliqua restrictio quoad penas iniunctas tantũ. Item in bullis Papalibus habetur sæpe quod per tales indulgẽtias plenarias restituuntur homines ad innocentiã seu statum baptismalem, hoc autẽ non esset verum nisi per tales indulgentias remittantur pœnæ Deo debitæ etiã si nõ sint iniunctæ. Et nota quod hæc restitutio ad innocentiã baptismalẽ intelligitur solũ quoad liberationẽ pœnarũ ac si non peccassent: non autẽ quoad alia dona quæ in baptismo recipiuntur. Et in hac propositione quæ loquitur de possibili nulla est difficultas inter catholicos: omnes enim doctores in hoc cõueniunt. Sed verũ ita de facto cõcedat Papa aut alij prælati, in hoc est varietas opinionũ. Ideo quoad hoc sint aliæ propositiones sequentes.

Propo. 2. ¶ Secunda propositio. Diocesani nõ possunt regulariter secundũ ius cõmune concedere indulgẽtias nisi de pœnitẽtijs iniunctis per sacerdotẽ. Ratio. Quia quoad alias pœnas est sibi per Papã et Ecclesiã ablata seu restricta potestas, vt patet in.ca.cum ex eo.de pœni.et re.vbi solũ de iniunctis pœnitentijs cõceditur illis talis potestas, et in.ca. nostro.eo.titu.habetur quod archiepiscopus potest concedere indulgentias, ita tamẽ quod statutum generalis Cõcilij (præfati in cap.cum ex eo.) non excedat. Et idẽ habetur in.ca. Romana.eo.titu.libro.9. Ex quo patet quod etiam si diœcesani cõcedant indulgentias absolute debẽt intelligi et interpretari secundum prædictũ ius cõmune.s.de iniunctis tantũ. Et prædicta omnia sunt vera nisi per Papã vel Ecclesiã ipsis diœcesanis vel etiã alijs cõcedatur generaliter vel specialiter quod possint cõcedere indulgentias absolute vel etiã de non iniunctis. Tunc enim possent secundũ tenorem cõcessionis cõcedere indulgentias de iniunctis et de nõ iniunctis pœnitentijs seu absolute, et in hac secunda propositione etiã cõmuniter concordãt doctores. Sed Nauarro in tractatu de indulgẽtijs.nota.11.§.9.et.10. oppositũ dicit etiam cõmuniter teneri quod episcopus potest etiã de non iniunctis. secundũ ius cõmune cõcedere indulgẽtias quodq; ita intelligendũ est dictũ.ca.cum ex eo.et.ca. nostro. Ego vero standum censeo cõmuni practicæ et cõsuetudini Ecclesiæ quæ est optima legum interpres: et forte nunc ita est in practica vt ait Nauarro contra Caietanum ibidem, et consonat noster Medina de indulgẽtijs disputatione.4.ca.14. et latius disputatione.6.ca.27.

¶ Propositio tertia. Quando Papa concedit indulgẽtias cũ limitatione expressa de iniunctis pœnitentijs, tunc solũ pœnitentiæ iniunctæ vel impositæ per confessorẽ in confessione sacramentali remittuntur per tales indulgentias. Ratio. Quia indulgentia tantũ et nõ plus valet quantũ sonat secundũ tenorẽ concessionis si vere et nõ fallaciter cõcedatur, vt est cõmunis regula et practica doctorũ vtriusq; iuris et curiæ Romanæ, et hinc habet veritatẽ in omnibus indulgentijs etiã plenarijs et cõtinuis et tẽporalibus a quibuscũq; cõcessis sic limitate de iniunctis pœnitẽtijs: quia solũ iniunctæ pœnitẽtiæ per confessorẽ et nõ aliæ remittuntur. Ideo si nulla pœnitẽtia est per confessorẽ imposita pœnitẽti aliquo modo.s.nec specialiter nec generaliter tunc per talẽ tenorẽ cõcessionis indulgẽtiæ nil ei remittitur. Quod si Papa cõcedens indulgentiã de iniũctis intẽdat etiã de nõ iniunctis cõcedere indulgentiã, tunc corã Deo talis indulgẽtia remitteret pœnas etiã nõ iniunctas: Quia effectus indulgẽtiæ non pẽdet ex tenore aut forma verborũ quæ nõ est taxata iure diuino ad cõcedendũ indulgentiã, sed ex volũtate cõcedentis vt infra.q.38. habetur. Sed hoc est pro regula semper habendũ quod nisi manifeste cõstet de opposita voluntate seu intẽtione cõcedẽtis semper standũ est tenori verborũ: et secundũ ipsum et cõformiter ad ipsum est interpretãda volũtas et intẽtio cõcedentis tã in foro Propo. 3.

Dei quam

Dei quam Ecclesiæ. Non enim præsumendum est
concedentem indulgentiam velle oppositum suis
verbis intendere. Et in hac tertia propositione et
ibi dictis cōcordant communiter doctores.in. 4.
distin.20.et.45.præcipue Duran.dist.20.et Fran.
Mayr.in tractatu de potestate clauium. et supple-
men. Gabrielis late refert in.4.distin. 45. q.3.arti.
2.propo.11.et Gers.in floribus dicens. Dies indul
gentiarum referuntur ad pœnitentias pro hac vi-
ta iniunctas sic enim textus sonat. Hæc ille. Item
Adri.in.4.in materia de indulgentijs conclus. 2.
et summa Ang.titu.indulgentia.§.1.2. et Siluest.
eo.titu.q.8.et.10.et omnes fere doctores Canoni
stæ in.ca.quod autem.de pœni.et remis. ¶Ex su
Corol.1. pradictis infertur, primo quod non valet illa opi
nio recitata a Paludano in.4.dist.20.q. 4. arti. 2.
et Florent.prima parte.titulo.10.ca.3.§.3. dicens
quod per talem formam concessionis indulgētiæ
de iniunctis remittitur etiam pœna non iniuncta
sed iniungenda a Deo vel sacerdote secundū Ca
nones. Ratio huius opinionis erat quia ly (de.in
iunctis) intelligitur, id est, etiam de iniunctis et nō
solum de iniungendis, ad hunc sensum concedo
tibi quadraginta dies indulgentiæ de pœnitentia
iniuncta, id est, de tali pœnitentia qualis claue nō
errante deberet iniungi, vt scilicet quadraginta
dies lucrati de indulgētia tantum tibi valeant quā
tum illi quadraginta dies qui deberent tibi iniun
gi tibi valuissent si tibi iniuncti et impleti fuissent.
Hec (inquā) opinio et eius ratio non valet. Quia
contra tenorem et formam expressam indulgētiæ
non valet interpretatio, et quia vt habetur et no
tāt cōmuniter doctores, extrauag.de verbo.signi,
cap.olim.et cap.in his.non est recedendum a ver
borum propria significatione nisi de mēte aliud
aliquid constet. Nam similiter liceret in alijs qui
buslibet textibus interpretari extendendo verba
contra tenorem textus : quod non licet doctori
cuiquam nisi de mente statuentis vel concedēris
vel aliunde ex causa cogente et manifeste consta
ret: et solus Papa vel Cōcilium potest hoc modo
exponere rationabiliter scripturam sacram, vt di
cit Augustinus de Ancona in libro de potestate
Euasio. papæ.quæstione.67.articulo.1.¶Si ad hoc subter
fugiendo dicat præfata opinio, vt dicit supplemen
tum Gabrielis vbi supra, quod ly de iniunctis si ex
tendatur etiam ad iniungendas vt dictum est nō
capitur improprie sed proprie, quia pœnitentia
iniuncta verificatur de omni pœnitentia taxata a
Deo et ipsi debita pro peccatis vel a iure vel a cō
fessore. Nam iniuncta dicitur pœnitentia quia ad
eam homo obligatur absolute, vel ex suppositio
ne scilicet si vult liber esse a debito pœnæ et liber
gloriam intrare etiam si non sit illi præceptorie
imposita per superiorē. Quod patet. Quia Eccle
sia sic vtitur in suis bullis et concessione indulgen
tiæ et extrauag.ca.cum ex eo.de pœni.et remi.di
cens. Et in remissionem iniungimus peccatorū,
vt det vel faciat tale quid is qui voluerit lucrari
hanc indulgentiam. Ergo cum nomine pœnitētiæ
iniunctæ intelligatur omnis pœnitentia a Deo
vel Ecclesia vel sacerdote taxata seu imposita etiā
ex suppositione: videtur quod possit comprehen
dere pœnitentiam taxatam a Deo vel a iure Ca-
nonico, etiam si non sit specialiter imposita seu
iniuncta per sacerdotem in sacramento: et per cō
sequens quod comprehendit pœnitentias per sa
cerdotem iniungendas vt dicebat illa opinio.
¶Sed certe hoc subterfugium pro præfata opinio Replica.
ne nil valet, quod quadrupliciter probatur. Tum
primo, quia vt dictum est verba in suo proprio et
potiori significato sunt intelligenda nisi aliud de
mente loquentis rationabiliter constet. Nunc au-
tem pœnitentia iniuncta capitur pro iniuncta vel
imposita a iudice seu sacerdote specialiter præce-
ptorie aut consultorie absolute vel cōditionaliter
aut alio modo : non autem pro pœnitentia a iure
aut a Dei dispositione taxata. Quod patet. Iniun-
ctio enim pœnitentiæ significat specialem appli-
cationem iuris seu pœnitentiæ taxatæ in iure seu
decreto Dei ad hunc, et per consequens significat
specialem impositionem iudicialem talis pœnitē
tiæ alias taxatæ aut non taxatæ secundum ius. Ius
enim non applicat pœnitentias taxatas alicui sed
taxatas ostēdit. Similiter et Deus in hac vita facit,
vt per iudicis sententiam specialiter applicādo de-
linquentibus. Sentētia enim est applicatio iuris ad
hunc: quæ applicatio ex quo fit per sentētiam iu
dicis, ergo fit per iniunctionem seu impositionē
illius pœnitentiæ taxatæ seu statutæ a iure vel a
Deo factam a iudice sententiam ferente. Et ita ius
aut Deus nemini iungit pœnitentiam in hac vita
sed iudex aut sacerdos. ¶Tum secundo quia eo
ipso quod doctores cōmuniter ex ipso antiquo et
adhuc permanente tenore bullarum faciunt diffe
rentiam inter pœnitentias iniunctas et iniungen-
das, et bullæ ipsæ aliquando concedunt de iniun-
ctis aliquādo absolute sine vlla limitatione. Sequi
tur manifeste quod est differentia quando dicitur
de iniunctis vt vocabulum sonat proprie sumptū.
Alioqui vana esset talis distinctio et tenor diuer-
sus indulgentiarum si omnia inuicem pro se ipsis
confuse acciperentur. Itaq; sicut olim quando in
dulgentia concedebatur expresse de iniunctis pœ
nitentijs, intelligebatur de iniunctis tantum per
sacerdotem, ita et nunc debet intelligi idem tenor
indulgentiæ perseuerans. ¶Tum tertio, quia sic
est in vsu et practica tam loquētium quam docto
rum cōmuniter in presenti materia : et standū est
acceptioni vocabuli de iniunctis secūdum cōmu
nem vsum et acceptionem eius vt dictum est. Et
in his expresse concordat Duran. vbi supra.q.4.
et Caie.2.quodlibeto.in materia de indulgentijs.
ca.7.cum cōmuniter doctoribus. Quanuis aliquā
do ly de iniunctis pœnitentijs aliter accipiatur.
¶Secundo infertur ex supradictis, quod non va Corola. 2.
let illa alia opinio etiā recitata a Palud. et Florēt.
vbi supra dicens quod quando datur indulgentia
plenaria plenior aut plenissima de iniunctis, tunc
omnis pœnitentia iniuncta et iniungenda in foro

Dei et

Dei et Ecclesiæ remittitur hic et in purgatorio per supradictum tenorem etiam expressum de iniunctis. Et ratio huius opinionis quoad primam partem est quia ex quo conceditur indulgentia plenaria; ergo de omni pœna etiam non iniuncta per sacerdotem: alioqui non esset plenaria indulgentia si solum ad iniunctas pœnitentias restringeretur vt sonat tenor concessionis. ¶ Sed hæc opinio quoad illam primam eius partem non valet, quia standum est tenori verborum concessionis vt dictum est. Et verbū seu clausula generalis debet restringi et intelligi secundum limitationem expressam adiunctam. Ideo ad rationem præfatā dico, concedendo quod quando conceditur indulgentia plenissima de iniunctis non est plenissima absolute de omnibus sed solū de iniunctis per sacerdotem vt dicit tenor indulgentiæ: quas omnes iniunctas non tolleret aut nō remitteret talis indulgentia si non esset sic plenaria sed solum annalis aut partialis: ideo est plenaria non absolute sed limitate quoad iniunctas tantum pœnitentias secū dum ipsum tenorem indulgentiæ.

Coroll. 3. ¶ Tertio infertur quod non valet illa alia opinio etiam recitata a Palud. vbi supra dicens quod quādo dicitur, Remitto tibi vnum annum de pœnitētia iniuncta sensus est quod tanto minus punieris in purgatorio quantū si vno anno continuo egisses pœnitentiam in hac vita. Et hāc opinionem dicit Inno. de pœniten. et remi. quod est satis consona æquitati. Dico ergo quod si hæc opinio intēdit dicere, quod tunc remittuntur pœnitentiæ vnius anni non iniunctæ non valet: vt patet ex dictis. Si vero intendat quod de pœnitentia tantum iniuncta remittitur ille annus, tūc vera est opinio vt paulo inferius etiam dicetur et infra. q. 32. Illud autem quod præfata opinio subnectit quod qui lucratur talē indulgētiam tenetur nihilominus facere pœnitentiam in hac vita, quomodo intelligatur et sic verum infra. q. 10. late dicetur. ¶ Tandem pro concordia et bono intellectu omnium prædictarum opinionum potest forte bene dici, quod quando confessor generaliter iniungit pœnitenti dicens: Quicquid boni feceris sit tibi in satisfactionē seu remissionem peccatorum: tunc videtur quod omnis pœnitentia debita et iniungenda sit iam iniuncta aliquomodo saltem generaliter, quātūuis sub electione pœnitentis: et quod tunc indulgentia concessa de iniunctis extenditur etiam ad specialiter iniungēdas, ex quo iam sunt aliquomodo. s. generaliter iniunctæ, vt dictum est, vt de hoc latius habetur infra. q. 27. propo. 4. secundū Gerson. Et sic forte locuti sunt doctores prædictarū opinionum quæ prima facie videbantur aduersæ, et non sunt: si sic intelligantur et limitētur ad bonum sensum. Ideo salubre est quod cōfessor semper dicat pœnitēti Quicquid boni feceris &c. vt sic ei valeāt omnes indulgētiæ tā de iniūctis quā de iniungēdis.

Concordātur præhabitæ opiniones.

Propo. 4. ¶ Propositio quarta est, Quādo Papa cōcedit indulgentiā absolute nō dicendo de iniūctis: tunc per talem indulgētiam remittitur tanta pœna debita, modo sit iniuncta a sacerdote modo nō quātam sonat tenor indulgentiæ plenariæ aut temporalis totalis seu partialis. ¶ Probatur quintupliciter. Primo, quia Papa vel alius cui hoc sic a Papa vel Ecclesia conceditur, id potest, vt patet et prima propositione: et de facto sic cōcedit. Quod patet. Quia tantū valent indulgentiæ quantū sonat tenor earum, dum aliud de opposita mente cōcedentis non constat, seu dum cōcedens aliud nō intendit: vt supra dictum est in tertia propositione, et est cōmunis practica doctorum. Quod si aliter voluisset expressisset. Et vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus vt habetur distin. 50. ca. si Euangelica, et de maiori. et obe. ca. solitæ. §. nostandum. et late refert glossa. in. ca. consuluisti. 2. q. 5. et glos. in. ca. saluator. 1. q. 3. in ver. indefinitæ. et est arg. ca. porro. ca. cum et plantare. de priuileg. 1. ratio.

¶ Item secundo probatur. Quia et scit et tolerat sic concedens Papa: quia sic etiam habet stilus curiæ Romanæ et vsus eius et aliorum sic intelligētium, vt sonant tenores indulgentiarum absolute vel limitate. Ergo si solum intenderet de iniunctis, cum eius tenor verborum loquatur de omnibus absolute et indistincte, sequeretur quod Papa et Ecclesia deciperet sine causa suos filios: præsertim in hoc tempore quando scit omnes pœnitentias esse arbitrarias, id est, volūtarie iniūctas, non secundum rigorem canonum pœnitentialiū, neq; secundum qualitatem peccati, sed paruas vel nullas pœnitentias iniungi secundum fragilitatē et voluntatem pœnitentium. Quia malunt cum nulla pœnitentia iniuncta specialiter destinari ad purgatorium, quam magnam et vix implendā acceptare. Sentiens ergo hoc Ecclesia et volens pie prouidere debitis pœnis filiorum per indulgentias: certe nō pie neq; vere prouideret si cōcedens indulgentias absolute et illimitate non intēderet valere nisi limitate de iniunctis pœnitentijs cum sciat esse fere nullas iniunctas pœnitentias. 2. ratio.

¶ Item tertio probatur idem. Quia beneficium principis, præsertim quando non est in præiudicium alicuius iuris aut personæ debet latissime interpretari quantū forma verborū patitur proprie sumpta, vt habetur in. ca. olim. de verbo. signifi. et cap. cum dilecti. de donationibus. Item concessio principis est latissime interpretanda, etiam in præiudicium ipsius concedentis, si propria forma verborum patiatur: non autem in præiudicium alio rum: vt est cap. quia circa. de priuilegijs. in vltima glossa et not. per Inno. in. ca. olim. de verborū significatione. et glo. in. ca. licet. de transla. episco. vbi de hoc late. Quia et contra eum; qui legem dicere potuit apertius est interpretatio facienda. ff. de pact. §. veteribus. et de priuil. ca. quia. in glos. et habetur in. l. fi. ff. de consti. princi. præsertim si sit quid concessum causa pietatis, vt not. Panor. in ca. cum dicat. de Eccles. ædifi. quia de tesauri. odia restringi, et fauores conuenit ampliari. Nunc autem patet quod indulgentia Ecclesiastica est gratia de beneficium animarum et fauorabile, et pietas Tertio.

magna, et in nullius præiudicium. Ergo cum verba concessiones proprie sumpta absolute et illimitate vt sonant aperte patiantur etiam in rigore quod intelligantur etiam de nō iniunctis pœnitētijs, sequitur quod sic debent intelligi concessæ in dulgentiæ prædictæ.

[Euasio.] ¶ Si ad prædictas probationes subterfugiēdo dicatur sicut dicit Caietanus in quodlibeto, quod Papa sub formidine sic absolute concedit et intelligit solū de iniunctis, vt patet ex additione quam apponit dicens quantum claues se extendunt &c. Itē quod verba debent intelligi secundum formā iuris cōsuetam, vt ipse Papa expresse dicit in cōcessione indulgentiarum. Nunc autē forma iuris consueta et antiqua est limitate de iniunctis, ergo.

[Replica cōtra euasionem.] ¶ Contra prædicta subterfugia sic replico, nā primū potius est pro nobis, quia si Papa cōcedit quātum Claues se extendunt: Claues autem se extendunt etiā ad non iniunctas, vt supra propositione prima dictum est secundū omnes doctores. et secundum ipsum Caietanum. ergo intendit etiā de non iniunctis. ¶ Ad aliud dico quod licet antiquitus esset forma consueta de iniunctis tantum: nō ideo tamen factum est ius, quod non nisi de iniūctis de cætero cōcedantur aut quod nō possit esse alia forma consueta iuris in tēporibus modernis. Imo dico quod decenter mutatis tēporibus et causis mutatur et forma concessionis indulgentiæ. Quando enim taxabantur pœnitētiæ rigurosæ secundum Canones aut qualitatē delicti: tunc satis fuit concedere de iniunctis. Nunc autem econtra vt dictum est: ideo nunc est alia forma iuris consueta cōcedendi indulgētias absolute de omnibus etiam de non iniunctis, alioqui deciperet Ecclesia filios suos vt dictū est. ¶ Item non habetur in iure quod olim solum de iniunctis concedebantur indulgētiæ, sed potius habetur oppositum vt patet, in capi. cum ex eo. de pœni. et remi. vbi prohibetur episcopis concedere indulgentias vltra quadraginta dies de iniunctis, ex quo patet quod erat in vsu concedere etiam de non iniunctis plures dies, quanuis Caietanus aliter intelligat præfatum capitulum vt infra patebit in primo argumento. Patet etiam idem quia Innocentius tertius in eodem cap. cum ex eo. concessit Iubileum plenissimum, et intentio sua fuit etiam de non iniunctis. vt ibi notat Ioannes Mon. neq; potest hoc negare Caietanus, nisi dicendo sicut ipse dicit quod hoc fecit vt doctor sequax illius opinionis et non vt iudex seu vt Papa: sed hoc est falsum quia vt Papa id concessit. Alioqui isto modo posset Caietanus inualidare omnia decreta et acta pōtificalia: aut dicendo quod id fecit Papa semel aut raro ꝙ non est iuxta formā iuris consuetam. Sed certe cōtra ipsum Caietanum videtur quod antiquissimis illis Crucesignatis Hierosolymitanis cōcedebantur indulgentiæ plenissimæ etiā de non iniunctis: de quo nō dubitauit beatus Thomas qui bene viderat Canones indulgentiarum. ergo forma antiqua consueta non erat solum de iniunctis.

¶ Itē quarto principaliter probatur propositio quarta. Quia (vt refert Palude in. 4. distin. 20. q. 4. in fine) cum Pœnitentiarius Romanus iniungeret pœnitentiam consequutis indulgentiam plenariam, accepit mandatum a Papa vt nō iniungeret pœnitentiam. ergo valet de non iniunctis. [4. Ratio.]

¶ Item. 5. quia in forma plenariæ absolutionis quæ conceditur in morte et sæpe etiā in vita (vt patet in multis bullis huius temporis) cōtinetur, quod illi restituuntur ad innocentiam baptismalem. Talis autē concessio nō esset vera nec efficax si solū ad iniunctas pœnitentias extenderetur illa indulgentia. ergo. ¶ Et confirmatur. Quia indulgētiæ absolute quæ dantur pro defunctis non extenduntur solū ad iniunctas pœnitentias. Quia non præsupponitur, eos qui sunt in purgatorio decessisse sine impletione pœnitentiarum iniunctarū. ergo extenduntur etiam ad non iniunctas. [Quinta.] [Confirmatio eorum quæ dicta sunt.]

¶ Et cū præfata quarta propositione concordāt cōmuniter docto. vtriusq; iuris vbi supra allegati in probatione tertiæ propositionis. Et licet aliqui doctores vt Durādus, Caietanus, Altisiodoreñ. Albertus Magnus, et etiā Gerson. et alij videantur dicere quod solum se extendunt ad pœnitentias iniunctas: tamē plures eorum id dicunt et intelligūt quando et quia sic sonat et intelligitur secundum eos tenor concessionis seu indulgētiarum, vt aperte ipsi confitentur: et quia indulgentiæ particulares dierū seu annorum suis tēporibus sic expresse de iniunctis concedebantur: indulgentiæ autē plenariæ quia sæpe tunc absolute et illimitate concedebantur: ideo dicunt quod tales præsertim Papales remittebant etiam pœnitentias non iniunctas. Quia tamen tēporis decursu omnia cum ipso vsu mutantur: ideo sicut nunc crebrescit vsus et copia indulgentiarū, ita et tenor seu forma consueta mutata est, earum maxime quæ a Papa seu ab alijs specialiter eius auctoritate cōceduntur. Et sic talis tenor absolute et illimitate etiā de nō iniūctis vt sonat intelligendus est. Quoad hanc quartā propositionē vide quod habetur infra. q. 10. in quarto corollario quod quidem satis ad rem facit.

[Argu.] Contra quartā propositionē arguitur tripliciter. Primo, quia verba iudicis absolute posita sunt intelligenda secundum formā iuris præsertim in materia stricti iuris. Sed in iure Canonico loquente de indulgentijs solum fit mētio quod valeant de iniunctis: et materia indulgentiarum est stricti iuris. Ergo quando absolute et illimitate conceduntur tam particulares, quam plenariæ indulgentiæ debent intelligi solum de iniunctis pœnitentijs per sacerdotem et non de iniūgendis, nisi hoc specialiter exprimatur. Consequētia est bona et maior patet secundum capitu. causam quæ. de rescriptis, et. capitu. cum dilectus. de consuetudine. et secundum omnes doctores vtriusq; iuris, vt etiam late referunt summistæ. titulo. interpretatio. titu. lex. titu. statutum. titu. gratia. titu. priuilegium. Item. lege. si procurator. ff. de condictio. indeb. Minor autem quoad id quod

ibi dici

ibi dicitur quod indulgentia est stricti iuris et stricte interpretáda, patet secundum nota. per Inno. et Hostien.in.ca.licet. de translatio. episcopo.et Bald.in sua margarita in verb.indulgentia.et in.l. humanitatis.C.de impube.et alijs substi. vt etiam refert summa Angelica titu.indulgentia.in prin. et Palud.in.4.dist.20.q. 4. art.3.et communiter doctores,et Nauarro in repetitione de indulgentijs.nota. 9.§.8.et.9.dicens quod ideo est stricte interpretanda indulgentia. Tum quia per eam satisfactio pœnitentialis eneruatur.cap.cum ex eo. de pœniten.et remissio. Tum quia eam conecedés dat aut soluit de alieno,id est, de thesauro cõmuni Ecclesiæ dispensat. Omnis autem dispensatio de alieno est odiosa.ca.1.et.2.de filijs presbi.li.6. vel cautissime facienda est ex causa rationabili secundum gloss.non est de voto.et.ca.quanto de iure patro.Ideo et infra.q.33.sunt multæ regulæ Cãcellariæ restringentes indulgẽtiarum cõcessiones.

¶Quoad illud autem qood ius semper loquitur de iniunctis patet. Quia in.ca. cum ex eo. de pœni.et rem. habetur quod diœcesani concedentes Indulgentias in dedicationibus,in anniuersario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentijs indolta remissio non excedat: hunc quoq; numerum dierum indulgentiarum literis præcipimus moderari quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur,cum Romanus pontifex qui plenitudinem obtinet potestatis hoc in talibus moderamen consueuerit obseruare. Hæc ibi et in.ca.nostro.habetur quod archiepiscopus libere potest per suam prouineiam concedere indulgentias ita tamẽ quod statutum generalis Cõcilij scilicet supradicti capituli.cum ex eo.non excedat.Et idem habetur in.ca.Romana.et.ca.indulgentiæ.eo.tit.li.6. ex quibus patet intentum.

Euasio. ¶Si dicatur quod in prædictis textibus solum fit mentio de indulgentijs diœcesanorum nõ de Papalibus aut de alijs concessis per speciales Papæ commissarios,quodq; ibi limitatur præfata potestas specialis quoad indulgentias,vt ibi communiter dicunt doctores,et in.ca.accedentes.de excess. præla.non autem ibi statuitur ius quod solum de iniunctis concedantur,aut cõcedi intelligãtur indulgentiæ absolute concessæ per Papam vel per alium.

Replica. ¶Contra hoc replicatur et primo contra primũ. Nam in fine prædicti cap.cum ex eo.expresse fit mentio de indulgentijs Papalibus cum dicitur. Cum Romanus pontifex qui plenitudinem obtinet &c. vbi patet quod etiam indulgentiæ Papales illo modo solent concedi de iniunctis tantum pœnitentijs sicut et episcopales.Patet etiam quod consuetudo Papæ facit ius in suis et aliorum indulgentijs: et sic ibi statuitur ius episcopis et declaratur simul quomodo Papa solet eas cõcedere. ¶Ad aliud quod ibi fit solum limitatio potestatis episcopalis secundum communiter doctores iam ex hoc dicto vtiq; verissimo arguitur contra ipsos.Quia si indulgentia de iure canonico et communi habet pro sua materia totali pœnitentias tam iniunctas quam non iniunctas:et episcopalis potestas solum est restricta quoad iniunctas, ita scilicet qnod de ipsis non potest vltra quadraginta dies concedere,ergo de non iniunctis posset vltra quadraginta dies concedere indulgentiam ex quo quoad ipsas non Iniunctas non est in hoc restricta potestas. Nunc autem consequens est falsum secundum omnes doctores, ergo et antecedens.Non minor:quia expresse habetur in dicto capitulo.cum ex eo.quod quoad iniunctas tãtum pœnitentias potest episcopus concedere quadraginta dies et non amplius,ergo maior est falsa, quod scilicet indulgentia habet de iure canonico et cõmuni pro materia pœnitentias etiam non iniunctas.Ergo solum est de iniunctis:et pœnitentiæ iniunctæ sunt totalis materia indulgentiarum de iure cannonico et cõmuni vt probatum est contra quartam propositionem.

Argu.2. SEcundo principaliter arguitur ad idem. Quia verba indulgentiarum debent intelligi secundum formam iuris consuetam, vt ipse Papa dicit expresse in ipsa concessione indulgentiarum.Nunc autem forma iuris consueta et antiqua est limitata de iniũctis,vt patet, tum in capi. cum ex eo.de pœniten.et remiss.tum etiam quia stilus antiquus concessionis indulgentiarum est de iniunctis pœnitentijs:et nunc et in viridi obseruantia sua Ecclesiæ Romanæ consuetudo consistens similiter videtur ad formam antiquam se referre dum Papa singulis diebus dominicis quadragesimæ et Aduentus dat omnibus præsentibus quinq; vel septem annos et totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo enim tot dies,annos et quadragenas manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur taxantes pœnitentias per dies,annos,et quadragenas:et per consequens cum de illis taxatis quadragenis aut diebus adsoluit per indulgentias,iam patet quod illos tantum qui ad illos dies et quadragenas sunt obligati eo modo quo olim per canones obligabantur scilicet per iniunctionem sacerdotis: et per consequens ab iniunctis tantum pœnitentijs illorum dierum et quadragenarum indulgentias concessas absoluere seu liberare demostrat.

Argu.3. TErtio principaliter arguitur ad idem. Quia consentaneum est rationi vt iudex Ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium,et non se intromittat in alijs iam ab eodem relictis. Sed sicut illa quæ ad Ecclesiasticum forũ pœnitentialem non sunt delata qualia sunt peccata nullo modo confessa,certe rationabiliter ab absolutione iudicis Ecclesiastici sunt aliena: quia sicut iudex talis non ligat nisi de cognitis in illo foro,ita non absoluit nisi de cognitis in eodem: ita etiam delata ad forum Ecclesiasticum pœnitentialem per confessionem,et a iudice punita per minorem pœnitẽtiam,videtur iam derelicta quoad reliquam partem pœnitentiæ in foro illo Ecclesiastico.Quia præsumit Ecclesia confessores lim-

 ite

rite arbitratos iudicasse pœnitentes debere sibi ipsis relinqui quoad reliquum satisfactionis. Ac per hoc Ecclesiastica cēsura pœnitētialis fori am plius de illis non se intromittit. ergo sicut ad Ecclesiasticum iudicem non reddit potestas aut eius vsus ligādi illum quoad reliquam satisfactionem: ita non reddit quoad absolutionem illius satisfactionis debitæ: vt sic pari passu currat potestas et vsus ligandi et soluendi.

¶ Propter has rationes tenuit Caietanus in secū do quodlibeto in materia de indulgentijs capitulo septimo, quod indulgentiæ remittunt solū pœnitentias iniunctas quantumcunq; absolute et illimitatæ concedantur per Papam aut per alium vi uis aut defunctis: nisi expresse etiam de nō iniunctis concedantur: id quod fieri posse plane concessit secundum primam propositionem supra positam: sed quod de facto fiat planius negat: et sic se cundum prædicta limitat et interpretatur omnes indulgentias absolute concessas. ¶ Et ita ipse similiter, et Mayro. in tractatu de indulgentijs sentire videntur quod indulgentiæ directe et per prius se extendunt ad relaxandum vinculum seu iniunctionem Ecclesiæ de pœnitentia implenda: indirecte autem et posterius ad relaxādum pœnas ipsas iniunctas Deo debitas. Et in hoc differt hæc eorum opinio erronea ab alia etiam aliorum opinione magis erronea tenente, quod indulgentiæ solum relaxāt vinculum Ecclesiæ, vt infra quæstione decima habetur latius in argumento contra eam ibi habito. Sed præfatæ rationes nil cōcludunt: ideo ad singulas earum respondetur.

Respō. ad 1. argu. ¶ Respondeo ad primum, concedendo maiorem quando tale ius non est derogatum per consuetudinem, aut quando aliunde non constat sufficienter de opposito: secus si est derogatum aut si non est iam consuetudine roboratum, seu quando aliunde sufficienter constat de opposito, tunc enim non sunt verba generalia intelligenda secū dum talem formam iuris antiqui. Quia consuetudo est optima interpres legum. de consuetudine. capitulo. cum dilectus, et secundū notata per Ioā. Andr. in capitulo. quod dilectio. de consanguinitate et affinitate, et. ff. de reb. dubi. l. cum in test. et. ff. de verborum obligatio. l. eum qui. et quod consueuit. 18. distinctione. de Siracusana, vt etiam de hoc Siluest. titu. interpretatio. quæstione. 4. et. 5. et titu. priuilegium. quæstione. 3. ¶ Nunc autem ad minorem. Primo ad primam particulam eius quod scilicet in iure Canonico solum fit mentio de iniunctis. Respondeo quod illud solum est verum de iure antiquo, quod tamen iam per vsum contrarium et per tenorem alium cōsuetum quo ad indulgentias Papales est derogatum. Imo et dico quod licet antiquitus sic concederentur indulgentiæ solum de iniunctis: non tamen ideo factum est ius quod non nisi de iniunctis concederentur. Neq; habetur in iure Canonico quod non nisi de iniunctis concedebantur indulgentiæ, sed potius habetur oppositum vt supra contra euasionem Caietani dictum est, ibi vide. Et da to quod tunc esset ius: tamen vt dictum est iam decēter mutatis temporibus et causis mutata est et forma concessionis indulgentiæ absolute, vt valeat etiam de non iniunctis: et nunc ex quo talis est forma et tenor consuetus secundum eum est intelligenda absolute indulgentia concessa per Papam vt valeat etiam de non iniunctis, vt sonat, vt supra probatum est. Nam de indulgentijs diœcesanorum iam supra in secunda propositione dictum est, et noster Medina de indulgentijs disputatione quarta, capitulo tertio decimo et quarto decimo latius et pulchre respōdet ad prædictam et alias rationes Gaietani. ¶ Ad aliud quod in eadem minore habetur, quod scilicet indulgētia sit stricti iuris, respondeo negando illud saltem quoad materiam suam, circa quam est indulgentia Ecclesiastica de qua hic agimus scilicet quoad remissionem pœnarum Deo debitarum imo potius est in fauore animarum et beneficium pietatis in nullius præiudicium: et per consequens cō cessio indulgentiæ est late interpretanda vt supra probatum est et expresse sic tenere videtur Ioan. Andr. in glossa Clementi. vnica. de reliquijs et veneratione sanctorum. in verb. confessis, vbi dicit has remissiones. (et loquitur de indulgentijs) amare interpretari nec decet nec expedit, vt dixi extra. de pœnitentijs et remissionibus. capit. quod autem. Hæc ille. Et concordat Siluest. titu. indulgentia. q. 7. parti. 3. et. q. 8. parti. 4. et summa Angelica, vbi supra et cōmuniter doctores Canonistæ. ¶ Illud autem quod in oppositum dicunt cōmuniter theologi, dico quod in hoc vocabulo nō omnes nec plures sed aliqui theologi secuti sunt Canonistas seu Legistas. Iuristæ autem aperte loquuntur et intelligunt id non quidem de indulgē tia theologice accepta vt nos hic accipimus pro remissione pœnarum Deo debitarum, sed de indulgentia prout est idem quod priuilegium, gratia aut beneficium principis: quando scilicet conceditur aliquid cōtra ius cōmune, vt late et aperte hoc dicit glossa in dict. tex. licet. extra. de translat. episcopo. et ipse textus aperte de tali indulgentia seu priuilegio loquitur, et similiter Inno. et Hostien. ibidem. et summa Ange. titu. priuilegium. in prin. et. §. 3. ideo quando summa Angelica. titu. indulgentia. et alij summistæ et doctores dicunt quod est stricti iuris videntur confuse et indistincte dixisse et non satis ad rem et ex æquiuocatione vocabuli aliqualiter decepti fuisse. Vel propter eorum reuerentiam et melius dico, quod intellexerunt, sicut et verum est, quod indulgentia est stricti iuris quoad tenorem, modum, et personam. Quia scilicet stādum est tenori verborum in sua propria significatione, nisi aliud sufficienter constet de mente concedentis: et quia nō excedit personam cui conceditur et quomodo cōceditur et ita quoad hoc conceditur illa pars minoris. Cum quo tamen stat quod vt materia fauorabilis et pia sit late interpretāda secundum tenorē verborum in sua

in sua propria significatione quoad materiã suam scilicet quoad remissionẽ pœnarum iniunctarum et etiam non iniunctarum. Nam et dispositio restringibilis tantum extendenda est quantum patitur proprietas verborũ eius.ea.ex parte.3.de decimis.et Aretinus.in.l.cum lege. ff. de testamen. et in.capit.in literis.de testibus. ait quod dispositio odiosa etiã debet extendi quantũ extenditur et patitur propria verborũ eius significatio. Cui cõsonat ipse Nauarro in cõmento de Symonia. nu.5. cõmunisq; doctrina iuristarũ. et ita propria significatio indulgentiæ absolute sine alia limitatione adiuncta ex vsu et practica præsenti tam iniunctas quam non iniunctas pœnitentias comprehendit, quanuis materia odiosa et stricti iuris sit.

¶ Et ad replicas ibi positas, respondeo ad primã ex.ca. cum ex eo. quod sic fuit consuetudo Papæ olim: nunc autẽ alia est eius consuetudo et forma concessionis indulgentiarũ sæpius absoluta: ideo alio modo vt sonat absolute est intelligenda vt dictum est. ¶ Ad secundam replicam quod indulgẽtia habet pro sua totali materia &c. respondeo prius notando quod restrictio vel limitatio duo importat, alterum quidem positiue, alterum autẽ negatiue, sicut et terminus exclusiuus. Positiue quidem dicit quod possit in aliquid: negatiue autem quod nõ possit in aliud. Et ita limitatio dicit cõcessionem vnius et negationem alterius. Ita ad propositum dico quod materia indulgentiarũ totalis de iure canonico et de se est pœnitentia tam iniuncta quã etiam nõ iniuncta: quia circa vtrãq; versatur secundum tenorem indulgentiæ vt dictũ est. Dico etiam quod potestas episcopalis est limitata quoad vtranq; materiam sed diuersimode. Nam quoad partialem materiam præfatam scilicet quoad pœnitentias iniunctas est limitata positiue tantum, quia scilicet solum est episcopis concessa seu relicta potestas concedendi de iniunctis: sed negatiue est eorum potestas limitata quoad totalem materiam præfatam seu absolute tam quoad iniunctas quam quoad non iniunctas. Quia scilicet neq; de iniunctis neq; de nõ iniunctis possunt episcopi concedere secundum ius canonicũ ultra quadraginta dies neq; vltra annum in dedicationibus &c. vt habetur in præfato capitulo. cum ex eo. et quia sic non distinxit. Caie. in præfata replica deceptus est. Nam concessa maiore illius replicæ, ad minorem dico quod episcopalis potestas solum est limitata positiue non quidem absolute quoad totalem materiam sed quoad partialem scilicet quoad iniunctas tantum. Negatiue autem est limitata absolute quoad totalem materiam præfatam quoad omnes pœnitentias iniunctas et non iniunctas (vt dictum est) vltra illam summam taxatam. Et sic negatur cõsequentia. Quia arguitur à limitatione positiue secũdum quid ad ipsam negatiue et simpliciter seu absolute acceptam, vt patet ex dictis. Si autem teneatur opinio Naua. vt supra in fine.4. propositionis habetur, quod scilicet illa limitatio de omnibus facta est: ita quod tã de iniunctis quam de nõ iniunctis episcopi possunt 40. dies et non amplius concedere: tunc nil probat replica vel ratio Caietani et facilius illi respõdetur omnino negando minorem.

¶ Ad secundum argumentũ respondeo ad maiorem, quod illa clausula, in forma Ecclesiæ consueta &c. Debet intelligi de consueta tẽpore quo concedens loquitur aut concedit indulgentiã: sicut ly. hodie, stat pro die dominico si loquẽs die dominico dicit hodie oraui: et pro die lune, si die lune loquatur. Et licet illa clausula in forma Ecclesiæ consueta habuit initium a tempore antiquo: manet tamen eius significatio accomode intelligẽda secundum tẽpus loquẽtis. Sicut et sinus Abrahæ est vocabulum antiquum: quod pro lege veteri significabat limbum sanctorum patrum: nunc autem quando in officio defunctorum Ecclesia dicit, In sinu Abrahæ angeli deducante, et in officio Beati Martini; Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur, accipitur pro beatitudinis loco: vt ex sequentibus patet, cum dicit Ecclesia in offertorio defunctorum, Sed signifer sanctus Michael repræsentet eas in lucem sanctam quam olim Abrahæ promisisti et semini eius &c. ¶ Ad minorem autem quod scilicet forma iuris consueta est solum de iniunctis respondeo hoc verum est de forma consueta olim, nunc autem non: quia iam est alia noua forma consueta ijs temporibus, vt supra dictum est. Forma enim indulgentiarum sæpe variatur vt ait Palud. in.4. distin.20.q.4. arti.3. conclu.2. et secũdum talem formam pro diuersitate temporum est intelligenda concessio indulgentiæ et secundũ stilum currentem in curia Romana qui iam mutatus est. Et ad illud quod scilicet nunc in viridi obseruantia manet nomen Quadragenæ &c. dico quod sicut olim talis forma verborum dierum et quadragenarum intelligebatur secundum consuetudinem et stilum tunc vigentem, ita et nunc proportionabiliter secundum consuetudinem et stilum præsentẽ, vt scilicet tot dies, anni, aut quadragenæ de pœnitentijs absolute scilicet tam iniunctis quam non iniunctis, secundum tenorem indulgẽtiæ cõcedi intelligãtur: nam singula singulis suis tẽporibus debent accõmodari, nisi oppositũ constet de mẽte concedentis vt sæpe iam dictũ est. Et ad hoc idẽ videtur ipse Caie. in.2. quodlibeto quæsito.1. vbi sic dicit: Indulgentia concessa de iniunctis pœnitentijs non absoluit nisi de iniunctis tantum, nisi forma noua detur. Hæc ille. Quid clarius contra seipsum?

¶ Ad tertiũ cõceditur illa maior solũ quãdo debet ferri sententia in rigore iudicij aut iustitiæ secũdum taxationẽ iustã eorũ quæ in tali foro cognoscũtur et agũtur, alias negatur illa maior. Nũc autẽ constat quod remissio pœnarũ per indulgẽtias nõ fit in rigore iustitiæ neq; secũdũ taxationẽ meriti lucrantis indulgentias: sed præcipue respectu eius cui cõceditur indulgentia est opus misericordiæ et liberalitatis, vt supra.q.3. dictũ est. Et ita nil cõcluditur cõtra.4. oppositionẽ supra positam.

Ad.2.arg.

Sinus Abrahæ.

Respõ. ad.3.argu.

Quæst.10. QVÆSTIO X. Verum indulgētiæ remittant pœnas præfatas, tam in foro Dei, quam etiā in foro Ecclesiæ.

¶ Respondeo q̄ sic. Probatur primo quod in foro Dei, quadrupliciter. Primo. Quia oppositum dicere est cōtra privilegium concessum Petro. Matth.16. Quodcūq; solueris super terram, erit solutum et in cœlo, et Matth.18. et Ioan.20. Pasce oues meas, quod intelligitur non solum de absolutione culpæ, sed etiā pœnæ, secundū Bonau. in.4. distin.20. arti.2. q.2. et Tho. et cōmuniter doc̄to. vt supra. q.6. et.7. late dic̄tū est. ¶ Secundo probatur idē. Quia indulgētia habet quoad satisfactionē eundem effec̄tū quē haberet pœnitētia præsertim iniunc̄ta per sacerdotem correspondens tali indulgentiæ si talis pœnitentia perfec̄te expleta fuisset. Sed per pœnitentiā iniunc̄tam a sacerdote digne a pœnitente impletam soluitur pœna tēporalis debita, nō solū quo ad Ecclesiā, sed etiam quoad diuinā iustitiam. Ergo et per indulgentiā. Cōsequentia patet, et maior probatur. Quia indulgētia succedit loco pœnitētiæ iniunc̄tæ et iniungendæ vt supra. q.9. et. q.3. dic̄tū est. Itē ex cōmuni sensu doc̄t. et Ecclesiæ. Ratio autē sumpta, a cōmuni sensu Ecclesiæ, et doc̄t. est tantæ autoritatis vt nō nisi temere oppositum quis sentiat, vt de hoc late Gers. alphab.17. M.N. P. et alphab.22. C. et alpha.36. X. et Adrian. in.4. de restitu. et Cōradus de contrac̄tibus. q. vlti. Minor etiam patet secundū omnes. ¶ Tertio probatur idē. Quia si indulgētiæ nō essent nisi relaxationes seu remissiones vinculi aut præcepti Ecclesiæ de implēdis pœnitētijs a sacerdote impositis, ergo decepta esset vniuersitas fideliū credentiū per indulgentias nō solum vinculū Ecclesiæ sed etiā ipsas pœnas corā Deo remitti: et cōcessio indulgētiarum per Ecclesiā potius esset fraus nociua filijs Ecclesiæ quā pietas materna ab ipsa Ecclesia prætenta. ¶ Quarto probatur idē. Quia sic est per Clem. 6. in extrauag. vnigenitus. de pœni. et remi. declaratū, vbi expresse dicitur quod indulgentia cōceditur pro remissione pœnæ tēporalis &c. vt supra q.3. habetur et ideo nunc sæpe pontifices in suis Bullis apertius dicunt explicantes quod lucrantes tales indulgentias plenarias restituuntur ad innocentiam baptismalem, quodq; statim euolarēt ad cælum si statim decederent et multa huiusmodi, concordat latius noster Medina de indulgentijs disputatione.5. ca.25.

Ratio.1.

Ratio.2.

Ratio.3.

Quarta.

Secunda pars. SEcunda pars quod scilicet indulgētia remittat pœnas debitas pro peccatis etiā in foro Ecclesiæ, probatur ex Ipso tenore indulgentiarū expresse de iniunc̄tis. Tum etiā quia Papa potest tollere vinculū Ecclesiasticū, ex quo potest in omne ius humanū: et ipse tenor indulgentiarū fauorabilis id patitur, præsertim quia et expresse sæpe ponitur in Bullis quod lucrās talē indulgentiā nō teneatur ad aliā pœnitentiā faciendā. Et quia cōmunis sensus Ecclesiæ et doc̄to. sic sentit. Itē ad hoc facit. ca. cū ex eo. de pœn. et re. vbi dicitur q̄ per indulgētias indiscretas pœnitētialis satisfac̄tio eneruatur. Ex quibus verbis dicūt sum. Ange. et Adria. in materia de indulgētijs secundū Panor. quod elicitur interū. Sed certe modo inde eliciatur modo nō: tamē rationes supradic̄tæ sufficiēter id probāt.

Coroll.1 ¶ Ex omnibus supradic̄tis infertur primo quod nō valet illa opinio erronea dicens quod per indulgentias remittitur quidē pœnitentia debita eo tā Deo et Ecclesiā, dūmodo sacerdos qui eam imposuit cōcesserit quod per indulgētias possit etiā solui. Quam opinionē tenuit glossa in. ca. quod autē. de pœniten. et remiss. et aliqui alij Canonistæ. Et quod nō valeat patet secūdum sum. Angetitu. indulgētia. §.1. et Supplementū Gabri. in.4. dist.45. q.3. arti.2. propo.11. et cōmuniter doc̄to. vbi supra: quia videtur arc̄tare potestatem Papæ aut superioris, quasi non possit remittere pœnam impositam ab inferiore suo, cōtra not. in. ca. quod super his. §. rursus. de voto. Tum etiam quia videtur contra. ca. cum ex eo. de pœni. et re. in verbo: eneruatur. Nam etiam cōtra voluntatem et imperium sacerdotis potest pœnitens per indulgētias satisfacere de peccatis coram Deo et Ecclesia. Nō enim potest inferior impedire beneficium principis aut superioris sui. ¶ Sed si præfata opinio glossæ intelligat quod quando indulgentia conceditur solum de iniunc̄tis pœnitentijs, tunc nisi per sacerdotem sit aliquid saltem generaliter iniunc̄tū vt pote dicendo Quicquid boni feceris &c. non valebit talis indulgentia: talis opinio esset vera, vt supra dic̄tum est. q.9. propositio.3. secundum Gers. in regulis moralibus alphab.25. G. Quia talis iniunc̄tio generalis est et dicitur quodammodo licentia secundum præfatam opinionem glossæ. Potest etiam forte saluari dic̄ta glossa si intelligat de pœnitentia iniunc̄ta quoad vim medicinalem vt infra in quarto corollario saluatur et explicatur.

Coroll.2 ¶ Secundo infertur, quod non valet illa alia opinio tenēs quod per indulgētias remittitur quidē pœnitentia debita corā Deo et Ecclesia: sed cōcedens onerat se ad satisfaciendū pro illo cui concessit indulgentiā. Et quod hæc opinio etiā sit falsa, patet. Quia nemo obligatur ad aliquid nisi qui animū obligādi habuit aliquo modo, seu qui habere tenetur ex lege aliqua vel obligatione. ff. de ac̄ti. et obliga. Nullus autē concedens indulgentias, se ad id obligare intendit vllo modo vt patet experientia et supponitur, neq; vllo iure obligatur ad hoc, vt patet, quia nō dabitur tale ius. Nam et indulgentiæ conceduntur de thesauro Ecclesiæ qui subiec̄tus est dispēsanti vt de eo tanquā de sibi cōmisso rationabiliter distribuat egentibus vt sic satisfiat iustitiæ Dei pro egētibus sine alia obligatione vt supra dic̄tū est. q.3. et.4. et.5. et.7.

¶Tertio

Coroll. 3. ¶ Tertio infertur quod non valet illa alia opinio
tenens quod per indulgentiã remittitur tam quo
ad Deũ,quã quoad Ecclesiã pœna debita pro illo
peccato tantũ pro quo nõdum quis satisfecit ex ne
gligentia.Non autẽ remittitur pœna quam contẽ
psit aut noluit implere cum posset satisfacere.Et
quod non valeat hæc opinio quoad hanc partem
negatiuam patet.Quia tenor indulgentiæ non di
stinguit inter illos,ergo nec nos distinguere debe
mus,vt est cõmunis regula et practica iuris: et ita
si quis est iam de peccato negligentie aut contem
ptus quoad culpã sufficienter mundatus certe po
test per indulgentias a pœna quacunq; debita libe
rari,de hoc vide infra.q.17.et.q.30.alias rationes
dant alij doct.et summistæ ad hoc quæ mihi non
placent ideo omittuntur.

Coroll.4. ¶ Quarto sequitur ex dictis,quod si quis lucra-
tus est indulgentiã absolute concessam plenariam
aut tot dierum vel annorũ,nõ tenetur iam imple
re pœnitentiã totidem dierum vel annorũ sibi in
iunctam a sacerdote, etiã si sit iniuncta in pane et
aqua aut in alia graui pœnitentia,quia iam per in
dulgentiã satisfecit coram Deo et Ecclesia. ¶ Sed
Nota. nota quod corollarium hoc debet intelligi et limi
tari quod quoad satisfactiuã vim pro peccatis nõ
manet pœnitens obligatus talẽ pœnitentiã imple
re:secus autẽ quoad vim medicinalem puta ad re-
frenandũ concupiscentias.Ideo quãdo pœnitẽtiæ
iniunguntur a confessore non solũ quoad vim sa
tisfactiuã sed et quoad medicinalem:indulgentiæ
autem solum valeant quoad vim satisfactiuam se-
quitur quod tunc absolute non manet pœnitens
liber a pœnitentia iniuncta per tales indulgentiss
nisi ex mẽte Papæ cõstet oppositũ,et forte glossa
supra in primo corollario reprobata si ad hunc
sensum intellexit recte dixit.¶ Et quidem quando
conceditur indulgentia plenaria absolute non di
cendo de iniunctis &c.non videtur dubitandum
de hoc.4.corollario.At vero quando limitate cõ
ceditur indulgentia de iniunctis,tunc sola pœnitẽ
tia vt dictum est iniuncta soluitur. q.9.propo.3.
quando vero indulgentia cõceditur absolute qui-
dem sed particulariter, puta quia non plenariam
sed tot dierum aut annorũ puta quadraginta aut
huiusmodi : tunc probabilius credo quod prædi-
ctum corollarium quartũ est verum: dũmodo ta-
lis pœnitens non sit debitor coram Deo alterius
pœnæ pro suis peccatis quã sit pœna illorum die
rum aut annorum.Quod ideo dico quia si pœni
tens sit debitor.40.dierum iniũctorum a sacerdo
te et etiam multorum aliorum dierum vel anno-
rum non iniunctorum,et ei concedatur indulgen
tia.40.dierum aut annorum absolute non dicẽdo
de iniunctis,tunc dico probabilius esse quod solũ
remittitur ei corã Deo per talem indulgentiã pœ
nitentia.40. dierum aut annorum non iniuncta,
non autẽ pœnitẽtia illorũ.40.dierum iniunctorũ
a sacerdote.Ratio huius est,quia illa indul.40.die
rũ absolute concessa non includit necessario illam
aliam quadraginta dierũ iniunctorũ, Quia potest
valere pro pœnitẽtia aliorum.40.dierum alias de
bitorum vltra pœnitentiã quadraginta dierum in
iunctorum,quæ pœnitentia quadraginta dierum
non iniunctorum poterit solui per aliam viã,ergo
talis indulgentia potest valere pro illis quadragin
ta diebus non iniunctis manente obligatione ad
alios.40.dies iniunctos:et sic credo esse verum ni
si de mente concedentis aliud constet.Et ad id fa
cere videtur cõmune dictum cõsiliumq; doctorũ,
quod scilicet non obstantibus indulgentijs instan
dũ est etiã bonis operibus et satisfactionibus pœni
tentialibus propter rationes quæ infra.q.40.et.
17.habentur.¶ Sed quia indulgentia est interpre- Additio.
tanda stricte vt supra.q.9.dictum est,ideo Nauar
ro in repetitione de indulgentijs nota.11.§.18. te
net quod de iniunctis tantum est intelligẽda, quo
ad eos autem qui nullam habent iniunctam pœ-
nitentiã intelligitur de non iniunctis:vt concessio
valeat et inutilis non sit,et sic patet declaratio et
probatio prædictorum.

Contra supradicta arguitur quod per has in- Argu.1.
dulgentias maxime quando expresse conce-
duntur de iniunctis non remittitur pœna de
bita corã Deo sed solum quoad Ecclesiam.Quod
probatur quadrupliciter. ¶ Primo quia pœniten
tia iniuncta ab homine nõ obligat nisi in foro Ec
clesiastico.Ergo similiter eius absolutio non valet
nisi in foro Ecclesiastico,cõsequentia patet. Quia
absolutio est respectu eiusdem respectu cuius erat
obligatio:et quia potestas ligandi et soluendi est
par et respectu eiusdem concessa. Antecedens au
tem probatur.Quia Papa non potest obligare et
facerere reum alicuius pœne temporalis vel æter
næ coram Dei iudicio eum qui secundum Dei iu
dicium non est reus talis pœnæ . Alioqui ligaret
non ligandum contra cõmunem glossam docto
rum super illud Matth.16. Quodcunq; solueris
super terrã scilicet secundum Dei iudicium &c.
Itẽ quia si non potest illam pœnam corã Deo seu
in purgatorio infligere.ergo nec ad illã obligare.

Secundo arguitur ad idem.Quia quando vnus Argu.2.
et idem actus est debitus duplici vinculo,scili
cet Dei et Ecclesiæ, Ecclesia talẽ absoluens nõ
absoluit a vinculo Dei sed a suo Ecclesiastico tan
tum.Nunc autem peccator tenetur absolute seu
ex suppositione aut quomodolibet pro peccato
iam quoad culpam dimisso ad pœnitentiam tẽpo
ralem puta.7.annorũ duplici vinculo scilicet Dei
et Ecclesiæ vt supponitur, ergo per indulgentias
absoluitur solum a vinculo Ecclesiæ non Dei.Cõ
sequentia patet cum minore et maior probatur.
Quia a lege et obligatione Dei non potest etiam
Papa quenquã absoluere,puta quod non teneatur
quis seruare mãdata aut conteri,et similiter quod
non teneatur satisfacere vt Deo tenetur pro pecca
tis secũdũ Dei decretum:sed solum potest absol
uere a suo vinculo Ecclesiastico ratione cuius te-
nebantur implere pœnitentes pœnitentiam iniun
ctam,sicut cum Papa relaxat alicui præceptum ie
iunij aut non communicandi cum excomunica-

 tis,non

tis, non concedit illi quod non impleat præceptũ diuinum vel naturale de ieiunando vel de vitãdo excõmunicatos vt oportet ad salutẽ proximi seu ad vitandum periculum aut scandalum aliorum: sed solum relaxat et absoluit a vinculo Ecclesiastico, ita scilicet quod non arctetur specialiter ex vinculo Ecclesiastico ad id. Ergo similiter Papa vel Ecclesia solum absoluit per indulgentias a vinculo suo et non a pœnitentijs debitis Deo in foro Dei.

Argu. 3. Tertio arguitur. Quia pœnitentia voluntaria de qua Matth. 3. dicitur Penitentiã agite &c. est de præcepto Christi et de essentia pœnitẽtiæ spiritualis et per consequens de necessitate salutis. Est enim passionum mortificatio et Crux necessario portãda post Christũ. Luc. 9. ergo nõ est in potestate Papæ vel Ecclesiæ remittere illã.

Argu. 4. Quarto arguitur. Quia satisfactio sacramentalis non dicitur simpliciter satisfactio quia satisfacit Deo secundum eius iustitiam, sed quia satisfacit secundum statuta Ecclesiæ, ergo et absolutio ab illa non est absolutio a satisfactione simpliciter corã Deo debita, sed a satisfactione secundum statuta aut iniunctionẽ Ecclesiæ. Antecedẽs probatur dupliciter, Tum primo. Quia Deo pro culpa satisfit per pœnam mortificationis proprie et huiusmodi: Tum secundo: quia sicut dicitur absolutio sacramentalis tantum quæ tamẽ coram Deo non reponit hominem in statu gratiæ secundum opinionem probabilem beati Thomæ et aliorum doctorum, ita de absolutione pœnarũ videtur dicendum quod scilicet solum sit a vinculo Ecclesiæ in foro Ecclesiæ tantum.

Resp. ad 1. argu. ¶ Respondeo propter has rationes. Aliqui errone tenuerunt id quod argumenta pretendere videntur, sed præfatæ rationes nil concludunt. Ideo ad eas respondeo. Ad primũ negando antecedens et consequentiam, et ad primam antecedentis probationem, quod scilicet Papa nõ potest obligare et facere reum &c. respõdeo si intelligat quod Papa nõ potest iniuste facere reum, seu obligatũ corã Deo eum qui non est reus corã Deo, tunc cõcedi tur quidẽ sed nil probat cõtra nos. Nos enim nõ intẽdimus sic dicere quod Papa potest iniuste facere reum corã Deo seu obligare &c. Sed intẽdimus dicere quod Papa vel Ecclesia potest iuste obligare corã Deo eum qui potest aut debet iuste ligari corã Deo: quãuis alias non obligaretur corã eo si talis dispositio Ecclesiæ obligantis non superueniret. Et hoc adhuc intelligitur non quidẽ sic quod directe et immediate Ecclesia liget seu obliget volendo quod sit obligatus corã Deo: sed mediate et indirecte. s. non remittendo auctoritatiue obligationẽ qua quis Deo tenetur, aut precipiendo aliquid per cuius transgressionẽ quis maneat obligatus seu reus culpæ aut pœnæ corã Deo et nõ solũ corã Ecclesia. Sic ad propositũ quoad pœnas iniũctas per Ecclesiam dico, quod quædam sunt simpliciter appositæ ab homine seu canone, vt excomunicatio seu carcer et huiusmodi, et hæ nõ obligant nisi in hac vita dum homo est de foro Ecclesiæ vt patet. Quædam autem sunt determinantes qualitatiue seu quãtitatiue pœnas alias secundum Deum aut canonem Ecclesiæ indeterminate suppositas: et istæ pœnæ obligant partim in foro tãtum Ecclesiæ, pro quanto quis nõ tenetur nisi in hac vita implere illas qualitates pœnarũ puta ieiunando aut dando eleemosynã et huiusmodi: partim simpliciter apud Deum, pro quanto si nõ secundum iniunctas qualitates satisfecit tenetur satisfacere secundũ diuinam iustitiam in alia vita in alia pœna æquiualẽte pro tota illa pœna quæ euasit fuisset si secundum iniunctas pœnitentias satisfecisset. Et sic patet quod Ecclesia per pœnitentiã sacramentalem potest obligare et obligat in foro Dei et similiter absoluit in foro Dei. ¶ Ad aliã probationẽ prædicti antecedentis, quod. s. si non potest illam pœnã infligere, ergo nec ad eam obligare. Respõdeo negando antecedens et consequẽtiã quia licet Ecclesia ex se immediate et directe sine autoritate superioris Dei non posse infligere talem pœnã purgatorij aut inferni, et per consequens non possit ad illã illo modo obligare: tamẽ sicut potest autoritate Dei aliquo modo infligere talẽ pœnam excquendã per alium, ita potest autoritate Dei ad illã obligare modo supradicto. Sicut et iudex delegatus aut subordinatus ab Imperatore seu a Papa potest obligare ad pœnã aliquam infligendã ab alio autoritate Papæ vel Regis et nõ a se ipso. Sic in proposito. Quia sic Ecclesia obligat ad culpam mortalem, id est ad aliquid sub peccato mortali, et ad pœnã æternam secundum cõmuniter doctores contra Gerson. de vita spiritua li lectione. 4. corol. 1. et oppositum tenere est erroneum: ideo illa negatiua posita in antecedente et consequente negans omne modum est falsa.

¶ Item etiam si concederetur antecedens prædicti primi argumenti principalis tamen negatur cõsequentia quando quis haberet potestatẽ absoluendi ab aliqua culpa vel pœna, ad quã obligare non posset eo modo quo est contracta illa obligatio. vt patet. Quia sacerdos sacramentaliter absoluit a culpa transgressionis alicuius præcepti diuini vel humani ad quod ipse obligare non potuit neq; princeps. Patet etiã. Quia ad culpã per solũ actũ interiorem contrahendã non potest Ecclesia obligare, sicut nec ad ipsum actum purum interiorem nullam dependentiam aut connexionem habentem ad exteriorem actum seu omissionẽ, vt tenet opinio satis cõmunis, quæ pro nunc supponatur: licet ergo probabilius et forte verius credã quod potest Ecclesia precipere et prohibere et punire actũ purum interiorẽ, de quo alias latius. et tamẽ tali culpa remissa per contritionem, potest Ecclesia absoluere per indulgentias a pœna temporali Deo debita propter illam culpam: quia ad hoc habet potestatem et non ad aliud: sicut et per sacramentum potest absoluere ab illa culpa. Et sic respectu eiusdem culpæ et pœnæ est obligatio et absolutio, sed non ab eodem nec eodẽ modo obligante

gante et absoluente. Hoc enim non oportet quod sit idem obligans et absoluens seu quod eodem modo quis absoluatur quo fuit obligatus, vt patet et dictum est. Quia datur potestas ad alterum seu altero modo et non ad aliud seu non alio modo. Sicque patet quod licet sit par potestas ligandi et soluendi, etiam respectu eiusdem quoad materiam, scilicet quoad culpam et pœnam. Matth. 16. Quodcunque solueris &c. Non tamen est par quoad omnem modũ. Nam peccata quomodocunque contracta scilicet a Deo vel Ecclesia obligante sacerdos tollit directe quoad culpam ministerialiter per sacramentum: ita quod absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen sic directe ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem coram Deo. Sicque alio modo soluit quã ligat sacerdos quoad culpam. Similiter quoad pœnas alio modo Papa soluit quam ligat: absoluit enim directe ministerialiter per sacramentalẽ absolutionem et per indulgentias a pœnis Deo debitis. Ligat autem ad pœnam sicut ad culpam in directe tantum scilicet vel non remittendo ex iudicio Clauis, vel præcipiendo aliquid cuius transgressio constituit peccatorem et debitorem pœnæ coram Deo vt supra dictum est.

Respõ. ad 2. argum. ¶ Ad secundum argumẽtum principale Respõdeo distinguendo maiorem. pro quo nota quod absoluere stat dupliciter. Vno modo per viam licentiæ, vt sit idem quod licentiare ne quis iam teneatur aut ne faciat id quod præceptum est ei. Alio modo stat absoluere per viam remissionis seu indulgentiæ debito culpæ aut pœnæ iam contracto, ita quod est remissio debiti iam contracti.

Absolutio per viam licentiæ et per viã remissionis differunt. ¶ Et differunt isti duo modi absolutionis. Nam primus scilicet absolutio per viam licẽtiæ est cõmunis omnibus principibus tam Ecclesiasticis quam secularibus, dũ quilibet potest soluere que ligauit præbendo licẽtiam subditis aliquibus, ne teneantur talia sua præcepta implere. Potest enim princeps relaxare generaliter quoad omnes aut particulariter quoad aliquem ex causa obligationem vnius præcepti iuris sibi subiecti. Absolutio autem secundo modo per viam remissionis debiti iam contracti quoad culpam seu pœnam est peculiaris B. Petro et successoribus, concessa ex speciali priuilegio diuino Matth. 16, 18, et Ioan. 20. Vt supra. q. 6. et. 7. Dictum est, et ita differt a communi potestate principum per viam licentiæ supra dictam: ad quam non est opus speciali priuilegio diuinitus collato sed statim vt quis est princeps habet illam potestatem per viam licentiæ sit per præcepta sua aut iuris sibi subditi. Item absolutio hæc secundo modo specialiter Petro cõcessa habet pro materia ea quæ sunt regni cœlorum, Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. Et specialiter culpas et pœnas Deo debitas pro culpa, vt patet Matth. 16. Quodcunque solueris, & Matth. 18, et Ioan. 20. vt supra dictum est et. q. 6. habetur, et ita differunt illi duo modi absolutionis. ¶ Nunc istis suppositis respondeo ad secundum argumentum concedendo maiorem, quod scilicet non absoluit absolute a præcepto seu obligatione diuina primo modo absolutionis scilicet per viam licentiæ. Quia non potest absolute licentiare ad libitum vt quis non teneatur implere Dei præcepta: ex quo non habet potestatem absolute supra Dei legem aut super ius diuinum, neque ad eius dissipationem sed conseruationẽ. quo non obstante bene potest ex causa rationabili dispensare etiam relaxando obligationem iuris diuini ortum habentis ad obligandum ex suppositione nostræ voluntatis, puta in votis et iuramẽtis et huiusmodi secundum communiter doctores, de quo alias latius agendum est. Potest enim Ecclesia determinare ius diuinum indeterminate positum, vt preceptum diuinum de confitendo. de obseruantia sabbati et huiusmodi vt proxime dicetur. Sed intelligendo de absolutione secundo modo per viam remissionis debiti iam contracti, negatur illa maior. Quia Ecclesia habet autoritatem ex speciali priuilegio diuino, Matth. 16 18. et Ioan. 20. Ad absoluendum hoc modo a debito peccatorum quoad culpam et pœnam iam contracto, vt sæpe iam supra dictum est. Neque hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi auctoritate diuina modo predicto sibi concessa. Sicque nil valet consequentia neq; probatio illius maioris quia procedit de absolutione primo modo per viam licentiæ accepta. Pro cuius etiam declaratione nota quod quando Deus precipit quid indeterminate puta confessionem, et Ecclesia insuper determinando modum et tempus et cui debeat fieri illa confessio precepit etiam ipsam confessionem diuino precepto iam iniunctam: quanuis sit alia obligatio: non tamen precipitur alia seu iterata confessio. Sed eadem vna omnino numero confessio quæ prius indeterminate est iure diuino præcepta præcipitur determinate quoad tempus et modum &c. ab ecclesia: ita ꝙ nõ tenemur bis cõfiteri vt semel satisfaciamus vinculo precepti diuini, et iterũ vt satisfaciamus vinculo precepti Ecclesiæ: sed semel cõfitẽdo vt determinauit Ecclesia satisfit vtrique precepto: quia est vnica tãtũ cõfessio sed duplici vinculo nobis iniũcta. Et quanuis Ecclesia possit tollere suũ vinculũ nõ tamẽ vinculũ precepti diuini vt dictũ est. Sic in proposito dico ꝙ in penitẽtia debita pro peccato secundũ iudiciũ aut ius diuinũ, quãdo Ecclesia per sacerdotẽ vel per canonẽ iniungentẽ tali vel tali modo puta tot diebus in pane et aqua etc. pœnitentiã illã determinare pagẽdã precipit aut statuit, tũc vnica tãtũ pœnitẽtia debita est sed duplici vinculo diuino quidẽ indeterminate Ecclesiastico aũt determinate. Ideo sicut pœnitẽs faciẽdo pœnitẽtiã illã vt Ecclesia determinare precipit aut statuit satisfacit vtriq; vinculo Dei et Ecclesiæ: ita Ecclesia absoluendo per viam remissionis ab huiusmodi pena canonica absoluit a pena simpliciter. Quia a pena et a qualitate seu determinatione eius absoluit.

Qui enim absoluit a toto, absoluit a qualibet eius parte. Et ita dato quod Ecclesia non liget nisi ad pœnã Canonicã, nec absoluat nisi a Canonica, ad huc tamen bene habetur quod ligat et absoluit coram Deo, a pena simpliciter debita pro peccato, ex quo ad id habet auctoritatem vt dictum est.

Replica. ¶ Si replicetur quod Deus precepit nobis satisfacere, aut velle satispati hic, vel in purgatorio pro peccato iam quo ad culpam dimisso. Nunc autem ab impletione precepti diuini non potest Ecclesia absoluere per viam licentiæ. Vt supra dictum est, ergo non potest Ecclesia per indulgentias absoluere a debito penarum. Patet consequentia. Quia absoluere a debito penarum seu eas remittere coram Deo per indulgentias nil aliud est quam hominem liberare ne teneatur implere preceptũ de satisfaciendo Deo, et per consequens est absoluere per viam licentiæ a precepto diuino, quod nõ potest facere Ecclesia vt dictum est.

Respõsio. ¶ Respondeo vno modo negando maiorem. Quia Deus proprie loquendo non precepit neque obligauit nos absolute per viam precepti ad satisfaciendum seu satispaciendum hic vel in purgatorio, ita quod si non satisfacimus peccemus de nouo. Sed statuit nos non intraturos cœlum nisi prius soluamus debitum pœnæ satisfaciendo per nos vel per alios aliquomodo, vt supra. q. 5. habetur in responsione ad octauum argumentũ principale: vel satispaciendo in purgatorio, et consuluit nobis satisfacere vt habetur Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ: et precepit nobis vt acceptaremus predictum Dei decretum de satisfaciendo hic vel satispatiendo in purgatorio vt dictum est.

Altera responsio. ¶ Alio modo tenendo quod est preceptum de satisfaciendo aut acceptando satisfacere vel satis pati hic vel post per nos vel per alios Matth. 3. Facite fructus dignos penitentie, vt supra. q. 5. Respondeo negando consequentiam. et ad eius probationem negatur quod remittere penas sit hominem liberare aut licentiare ne teneatur Implere preceptum, aut sit absoluere per viam licentiæ. Dico enim quod potius est de thesauro Ecclesiæ applicare soluere et satisfacere pro eo, et facere ꝙ ille impleat preceptum de satisfaciẽdo per se vel per alium vt supra. q. 5. q. 9. et. q. 3. et. q. 4. et. 7. La tẽ dictum est et supra in principio huius questionis quod indulgentia succedit loco satisfactionis debite.

Responsio ad. 3. argu. ¶ Ad tertium argumentum Respondeo secundum Adrianum vt habetur supra q. 5. in responsione ad octauum argumentum in respõsione ad secundam rationem, quod illud Matth. 3. penitentiam agite &c. Loquitur de penitentia interne cõtritionis efficacis ad salutem, non autem de satisfactione pœnarum. Quod si etiam de penitentia exteriore intelligatur quod est necessaria: dico hoc esse verum prout talis pœnitẽtia exterior et mortificatio et crux est medicinalis curatiua seu preseruatiua peccati: quia vt talis non potest suppleri per indulgentias: quatenus autem satisfactoria bene potest suppleri per indulgentias vt dictum est.

¶ Ad quartum argumentum Respondeo ad antecedens quod satisfactio sacramentalis dicitur satisfactio simpliciter. i. vere et plene coram Deo et Ecclesia: dum modo agens illam sit recte dispositus seu recte illam agat: et non est satisfactio diminute aut secundum quid coram Ecclesia tantum: quamuis aliquando non sit satisfactio simpliciter. i. totalis sed partialis tantum: quando scilicet non est imposita tanta penitentia sacramentalis quanta requirebatur quoad Deum: et ad primam probationem antecedentis quod. scilicet Deo satisfit per mortificationem propriam &c. Iam respon sum est ad tertiũ argumẽtũ immediate precedẽs. Responsio ad. 4. argu.

¶ Ad aliã probationẽ de absolutione sacramentali tantũ et nõ fructuosa quoad culpã &c. Respõdeo, supposita illa opinione probabili conceditur antecedens illud: sed negatur consequentia si intelligatur vniuersaliter de omni pena Ecclesiastica. Quod scilicet absolutio ab ea intelligatur solum et valeat in foro Ecclesiæ similiter et iniunctio. Hoc enim est falsum vniuersaliter. Nam aliqua iniunctio penitentie est solum valida in foro Ecclesiastico et similiter eius absolutio, vt excommunicatio, carcer &c. Aliqua autem est coram Deo et Ecclesia vt supra dictum est in respõsione ad primum argumentum, et ratio huius diuersitatis et negationis consequentie est. Quia in absolutione sacramentali culparum non potest Ecclesia fructuose coram Deo absoluere nisi sufficienter dispositum ad gratiam suscipiendam per sacramentum, qualis non est is qui solum sacramentaliter absoluitur: si enim esset debite dispositus sed gratiam tunc etiam quoad Deum fructuose absolutus esset. In absolutione autem penarum per indulgẽtias coram Deo quilibet existens in gratia vt supponitur ad lucrandam indulgentiam faciẽs quod Ecclesia imponit secundum tenorem indulgentiæ est sufficienter dispositus ad eam lucrandum: et per consequens vt fructuose absoluatur a suis penis debitis quoad Deum et Ecclesiam.

QVÆSTIO. XI.

Quæst. 11. Vtrũ sit aliqua differentia inter indulgẽtiam plenariam plenioreм, et plenissimam et Iubileum: et quid importetur per hęc nomina et per illa alia, scilicet Carena, Quadragena, Septena.

¶ Respondeo per duas propositiones quarũ prima est. ¶ Quamuis olim aliud esset indulgẽtia plenaria plenior et plenissima et Iubileus nunc autẽ ex stilo curiæ quantum attinet ad rationem indulgentiæ hæc omnia idem sunt. Probatur. Quia doctores antiqui et moderni diuersimode loquuti Propos. 1.

sunt

sunt de ijs, vt patet ex Palud. in.4.dist. 20. q. vlti. et Supplementum Gabrielis in.4.dist.45.q.3.art. 1.nota,3.et.4. Et Adrianus est ad idem in materia de indulgentijs, et cõmuniter doctores, vt innuitur extrauaganti Bonifacij octaui, Antiquorum, de pœni.et re. vbi dicit quod non solum plenam et largiorem sed et plenissimam Indulgentiã concedit euntibus Romã de quinquagesimo in quinquagesimum annum. Vbi patet tunc tẽporis differentiam fuisse inter plenam pleniorem seu largiorem et plenissimam indulgentiam, quodq; stilus curiæ tunc differentiam ponebat. ¶ Sed quæ differentia est seu erat inter prædicta? Respondeo non constar de hoc, vt ait Supplementum vbi supra dicẽs quod nisi adsit declaratio Pape aut alias per consuetudinem aut per stilum curie non potest haberi perfecta certitudo de hoc: ex quo nomina sunt ad placitum et diuersi summi Pontifices et in diuersis temporibus ijdem Pontifices nõ eodem modo vsi sunt et vtuntur his vocabulis. Nã Bonifacius.8.in dicta extrauagan. antiquorum. innuit differentiam inter plenam pleniorem et plenissimam vt dictum est, Innocen. autẽ.3. iubileũ nominat plenariam, quandoq; etiam plenissimã indulgentiam, Alexand. Plenissimam. Et nũc etiã indifferenter accipiuntur, pro eodem, et ita nõ satis constat de hoc. Quod etiam patet per opiniones quæ in hoc fuerũt tres quas etiam refert Supplementum vbi supra et Palud.

1.Opinio. Prima opinio est, quod indulgentia plenaria dicebatur respectu pœnitẽtiæ iniũctæ a sacerdote pro mortalibus tantũ. Plenior autem respectu iniunctæ pro mortalibus et venialibus: et sic communiter tenebatur olim. et de iubileo nil dicit Palud.

2.Opinio. Secunda opinio aliorum est quod indulgentia plenaria erat de penitẽtijs a sacerdote iniũctis pro peccatis tantũ confessis mortalibus et venialibus: plenior autem erat de iniunctis et de iniungendis pro confessis tantum. Plenissima vero erat de omnibus iniunctis et iniungẽdis pro mortalibus et venialibus confessis et etiam inculpabiliter oblitis et ignoratis. Iubileus erat idem quod indulgentia plenissima, sed super addebat quod tunc concedebatur a Papa facultas confitendi et absoluendi per quemcunque idoneum sacerdotem ab omnibus peccatis etiam reseruatis et excommunicationibus. Ratio huius est quia sic erat stilus curiæ tunc cui in hoc est standum, et quia Bonifacius.8. in prædicta extrauagante. antiquorum. sic innuit modo prædicto.

3. Opinio. Tertia opinio aliorum est quod indulgentia plenaria est respectu pene mortaliũ tantũ. Plenior respectu penæ mortaliũ et venialiũ. Plenissima autem respectu etiam culpatum venialium. Hanc opinionem refert et nõ asserit sed opinatiue et dubitatiue eam tenet Palud. Vbi supra cum aliquet videtur hæc opinio supponere quod aliud est remissio culpæ venialis aliud remissio pœnæ eius, vt tenet Thomas et multi alij docto-res communiter. ¶ Probatur hæc opinio quoad plenam et pleniorem. Quia potest remitti pena debita mortali non remissa pena debita culpæ veniali: sicut et culpa mortalis potest remitti non remissa culpa veniali: sicut et potest solui pena temporalis debita vni peccato tam mortali quam veniali non remissa aut non soluta pena alterius peccati mortalis aut venialis.

¶ Quod autem plenissima sit respectu culpæ venialium probatur a Palud. vbi supra. Quia videtur quod per indulgentiam vt habet rationem eiusdã absolutionis remittitur veniale quoad culpam: sicut et per confessionem generalem nõ sacramentalem: sed ad hoc requiritur contritio. Et quantum ad hoc potest saluari et intelligi quod dicitur in dicta extrauagañ. Bonifa.8. antiquorum de pœni.et re. quod secũdum quod magis vel minus deuote.i. contrite de peccatis vnusquisq; accederet eo magis vel minus plene recipit indulgẽtiam. Quæ verba dicit Palud. quod non possunt intelligi de plenaria remissione penæ pro mortalibus tantum: sed solum de remissione culpæ quã Papa ad plenum remittere non potest nisi homo ad plenum conteratur, sed sicut imperfecta contritio de se fit perfecta accedente sacramento pœnitentiæ quoad culpam mortalem remittendam: ita ait Palud. ibidem quod aliqua contritio seu displicentia quoad culpam venialem non esset sufficiens nec plena, quæ quidem tamen adiuncta cũ Papali absolutione quæ est sæpe in indulgentia seu cum benedictione Episcopali efficitur plena et sufficiens ad remissionem culpæ venialis. Et quia in indulgentia plenissima semper adest illa absolutio papalis, cum qua leuis displicentia insufficiens de se fit sufficiens ad remissionem culpæ venialis: ideo dicit quod indulgentia plenissima est respectu etiam culpæ venialis vt dictũ est. ¶ Et per consequens ait Suplementum quod Palu de debet concedere secundum hanc suam viam. quod qui habet contritionem sufficientẽ de mortalibus tantum, si ei conceditur indulgentia plenissima, tunc per eam habet remissionem a culpa omnium venialium etiam a pena omnium mortalium et venialium: quia plenissima indulgentia includit plenam et pleniorem secundum hanc viam.

¶ Sed certe vt ait Adrianus in quarto de Indulgentijs hæc opinio et declaratio ipsius Palud. videtur deficere in multis præcipue in tribus. Refutatio 3.Opinio

¶ Primo quod illa glossa extrauagantis prædictæ vbi deuote glossatur, idest, contritę est dissona ipsi vocabulo et est mere voluntaria. Nam deuote non est idem quod contrite, vt ex verbis ipsius extrauagant. innuitur et latius habetur infra quæstione 29. et quæstione. 31. quomodo debeat intelligi. Primo. ¶ Secundo deficit. Quia dicit quod aliqua contritio culpæ venialis sit insufficiens ad talis culpæ remissionem. Hoc non videtur rationabile: quia si contritio est quantumcunque parua sit delet omne peccatum Secundo. de quo

de quo talis contritio habetur particulariter aut generaliter: quanto magis quod ad delectionem culpæ venialis sufficit attritio quæ est displicētia aliqua non attingens perfectionem contritionis: nisi forte Palud. contritionem extendat ad quamcunque peccati displicentiam.

Tertio. ¶ Tertio deficit. Quia dicit quod absolutio papalis aut benedictio Episcopalis facit plenam contritionem eam quæ non erat quodq; facit de attrito contritum. Certe hoc videtur difficile immo et impossibile de lege. Quia hoc vix reseruatur sacramentis in lege gratiæ duntaxat, et quia absolutio papalis quam per indulgentias impēdit Papa presupponit statum gratiæ, solumq; concedit plenissimam remissionem vere penitentibus et confessis, vt constat in dicta extrauagan. antiquorum. Ideo propter hæc inconuenientia forte ipse Paludē non posuit assertiue prefatam tertiam opinoē.

Opinio.4. Quarta opinio quā tenet Nauarr. in repetitione de indulgentijs notabili. 9. est, quod indulgētia dicitur plenaria que totā penā iniunctā vel in iungendā pro confessis tantum tollit. Plenior que totam penā omnibus mortalibus confessis debitam tollit, etiam si non sit iniuncta nec etiam in sacramento iniungenda pre sua magnitudine et ipsius peccatoris in dispositione vel quia alias iniungere totam penitentiam non expedit sed vel hic vel in purgatorio soluendam reseruare. Tota inquam pena hec omnibus mortalibus confessis debita remittitur per indulgentiam pleniorem et non per plenariam tantum. Plenissima vero dicitur que totam penam mortalibus et venialibus tam confessis quam etiam non confessis debitam remittit aut tollit. Ratio huius opinionis est. Quia cum plenum vno respectu possit esse altero plenius: et concesso primo non cōceditur secundum: sit vt nisi predicto modo non satis fiat literis Pontificalibus et extrauagantibus supra dictis. Antiquorum et vnigenitus. concedētibus indulgentiam plenariam, pleniorem atque plenissimam, et differentiam inter eas indulgentias facientibus. ¶ Sed hæc opinio forte esset vera quando tenor antiquus et stilus ille vigebat: nunc autem mutato stilo curiæ ipsi et practice vigenti standum est vt proxime dicetur.

5.Opinio. Quinta opinio in qua tandem videtur probabiliter standū, est quod quo ad rationē indulgērie que es remissio penarū pro peccatis idē est indulgētia plenaria, plenior et plenissima et iubileus. Cum hac quinta opinio. concordat expresse Soto in .4. dist. 21. q. 2. art. 1. et noster Medina de indulgentijs. Et illa forma concedēdi indulgētiam plenariam, pleniorem et plenissimā, potius valet ad tollendum scrupulos qui ex varietate predictarum opinionum oriri possunt, quam ad differentiam aliquam earum indulgentiarū denotandum. Quia hec omnia important remissionem omnium pœnarum omniū peccatorū mortalium et venialium, tam de iniunctis quā de non iniunctis: tam de confessis quam de non confessis quomodocunq;. Et hoc habet veritatem quando sic absolute sine vlla limitatione conceduntur secus si limitate expresse cōcedatur de iniunctis aut de confessis, quia de illis tantum intelligitur talis indulgentia etiam plenissima aut iubileus sic limitate concessus. Quanuis iubileus raro cum limitatione aliqua sed absolute sepius fere conceditur. ¶ Dictum est quod quoad rationem indulgentiæ prædicta omnia sunt idem. Quod ideo dictū est: quia quoad aliud videtur iubileus aliquid aliud importare. Nam quando simul cum indulgentia plenaria absolute concessa concedit etiam Papa quod quis possit absolui sacramentaliter de omnibus casibus excommunicationibus et peccatis: tunc solet dici iubileus et non aliter, vt ait Ioannes de Annania in tractatu de indulgentijs, et cōcordat Florenti. prima parte. titul. 10. ca 3. §. 3. 6. et Supplemētum Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. art. 1. nota. 1. et. 3. et art 2. conclu. 9. et. 1t. et Siluester. tit. indulgentia. q. 10 part. 1. ¶ Ratio horum omnium est, quia sic nunc habet stilus curiæ Romanæ, cui in hoc standum est, et sic habetur in multis literis papalibus his temporibus modernis cōcessis. ¶ Similiter habet stilus curiæ et consuetudo optima legum et concessionum interpres, quando Papa concedit quod quis possit absolui plenarie sacramentaliter, concedit etiam indulgētiam plenariam posse concedi.

¶ Si queras quando incœpit vsus iubilei generalis: respondeo secundum Florent. vbi supra. §. 6. et. 7. ex Ioanne Andr. et communiter doctores: quod creditur incœpisse a tempore Bonifa. 8 circa annum domini. 1300. vt habetur in extrauagan. antiquorum de pœn. et re. sed de hoc supra q. 5. latius habetur. Iubilei vsus quo tēpore incœperit.

¶ Iubileus autem dicitur secundum prædictos doctores, a Iobel Hæbraice quod latine est initiās: inde iubileus idest initians, quia in lege veteri in illo anno Iubilei incipiebant libertates possessionum et seruiturum et remissiones offensarum, omniaq; redibant ad suum pristinum statū, vt habetur Leuit. 25. et ideo tunc fiebat magnum gaudium et iubilus liberatorum a seruitutibus antiquis. ¶ Vel potius dic quod Iobel Hebraice est idem quod Buccina latine: quia tempore iubileī Hebrei clangebant Buccinis vt Leuit. 25. Et habetur in interpretationibus Bibliæ emendatis. Inde etiam per analogiam a predictis et ethimologiam latinam potest etiam iubileus dici a iubilo quia per iubileum homini spiritualiter renouato et ad gratiam baptismalem reducto est gaudium magnum conscientiæ et cordis et oris iubilatio et gratiarum actio laudumq; personatio secundum illud Psalmi. 80. Buccinate in Næomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ. Et huic fauere videtur predicta extrauagans, vnigenitus. de pœ. et re. et quod Iobel interpretetur initium ait glos. interli. Leuit. 25. Et histo. scholast. Gen. 14. quod autem interpretetur Buccina ait Nico. lyr. Leuit. 25. et Alexandrinus in sum. de peni. dist. 7. et Tur Additio.

recremata

eremata vero vbi supra dicit iobileum idem esse quod remissiuum. Nunc autem vulgo dicimus iubileum corrupta litera.o.vt etiam Isidorus lib.3. ethimolog.loquitur.

Propo.a. ¶ Secūda propositio illa nomina Carena, Quadragena, Septena, quæ ponuntur in iure canonico et in bullis, aliquando sunt nomina indulgentiarum tollentium tantam vel tantam penam signatam per Carenam, Quadragenam, Septenam: et sic communiter sumuntur in bullis indulgentiarum. Aliquādo autem sunt precisse nomina penarum et sic communiter sumuntur in iure communi. ¶ Probatur secundum Supplementum vbi supra. Primo de Carena quod sit nomen pœnæ. Patet de accu.ca. Accusati. Et de sponsa duorum ca.accepisti. Vbi Carena dicitur tempus quadraginta dierum in pane et aqua cum septem sequētibus annis. Et glossa in dicto ca. Accusati. dicit q̄ Carena est vocabulum Longobardorū sic dictum a carentia hominum, quia acturi illam penitentiā quasi solitarij secludebantur a populis sicut. nu.12 legitur de Maria sorore Aaron. Et hec penitētia regulariter infligebatur pro quolibet mortali. 33. q.2.hoc ipsum. Quandoq; vero pro qualitate criminis ius maiorem penitentiam imponebat, vt Hostiensis.titu.de poe.et re.multos casus ponit: et poterat sacerdos ex causa eam abbreuiare et determinare certos dies et modum.33.q.2.et de hac pena que dicitur Carena habetur dist.50.ca. in capite, et videtur quod Carena complectitur quadragenam dierum et septenam annorum vt patet ex dictis. ¶ Quod aūt carena sit et nomē indulgētiæ, patet in literis papalibus vbi conceditur Carena indulgētiæ: tune enim per talē indulgentiā cōceditur tempus quadraginta dierum et septē annorum penitentiæ, ad quam ex vi Carenæ quo tenebatur quando erat nomen penæ vt dictū est. Igitur Carena est tempus quadraginta dierum et septem annorum penitentiæ aut indulgentiæ.

¶ De Quadragena vero et Septena etiam dico quod aliquando sunt nomina penæ, quando scilicet in iure canonico inueniuntur: aliquando sunt nomina indulgentiæ vt in literis papalibus indulgentiarum. Nam notat Iacobus Cardinalis in suo tractatu de indulgentijs, et vnde id sumpserit nescio nisi forte ex gestis summorum Pontificum, q̄ Clemens Papa primus primo instituit quadragenam per quam significatur tempus penitētiæ quadraginta dierum, et septenam per quam significatur tempus penitentiæ septem annorum. Nā statuit quod peccatores pro mortali excluderentur ab Ecclesia et pœnitentiam agebant, nudo capite, asperso cinere per illos quadraginta dies, et deinde iniungebatur eis penitentia septenalis per sacerdotem, et Innocen. Primus iniungebat pro vno mortali septēnariam modo certo peragendā que dicebatur septena a septenaria Innocentij, quia forte etiam tunc Papa vel sacerdos alius determinabat quid illis diebus erat per hebdomadam a tali peccatore faciendū. Et sic patet q̄ et quomodo quadragena et septena sunt nomina penarū. Sunt autem nomina indulgētiarum in literis papalibus quando conceditur quadragena indulgētiæ idest, quadraginta dierum et septena idest septem anni indulgentiæ vt dictum est. Palud in.4. dist.20.q.4.artic.2.conclu. 4. vtitur illo nomine quadragena vt est indulgentia quadraginta dierum tantum nil superaddendo de septenali penitentia subsequenter ei adiuncta vt supra dictū est. Forte illa nomina olim sic fuerunt in vsu: nunc autem vt dicit Palud. non sunt in vsu quia hec eū tempore variantur, hec Supplementum Gabrielis vbi supra.

¶ Sed quare in aliquibus bullis conceduntur vltra indulgentiam plenariam tot dies vel quadragenæ de indulgentia si indulgētia plenaria remittitur tota pena? ¶ Respondeo tum primo, vt sit abundans cautela propter opiniones supra positas: ideo manet stilus curiæ antiquus quando illæ opiniones vigebant. Tum secundo, vt si causa indulgentiæ non sufficiens fuerit ad indulgentiā plenariam, saltem lucretur illos dies vel quadragenas is cui talis bulla conceditur, vt de hoc latius infra.q.20.

Articulus secundus in quo agitur quis et quibus potest conferre indulgentias et continet octo quæstiones, quarum prima est et in ordine duo decima subsequitur.

QVÆSTIO. XII. Quaest.12 Qui sūt ij qui possunt concedere indulgentias.

¶ Respōdeo per vndecim propositiones, quarū prima propositio est, Propo.a. Papa in primis, et alij habētes ad hoc iurisdictionem aliquam seu commisionē quomodocunq; et nō alij possunt cōcedere indulgētias. Ratio quia cōcedere indulgentias est actus iurisdictionis. ergo ille tantum potest talem actū exercere qui habet potestatem. Et antecedens probatur secundum cōmuniter doctores in.4. dist. 20. et secundum Canonistas vbi supra.q.3.habetur.

¶ Et notāter dictum est in propositione quod habentes ad hoc iurisdictionem aliquam seu cōmissionem quomodocūq; id possunt, vt ille quomodocunq; determinet vtrunq; ad hunc sensum, scilicet ad concedendum indulgentias sufficit quod quis habeat iurisdictionem ordinariam vniuersalem vt Papa in tota Ecclesia, vel ordinariam particularem vt Episcopi in suis diocœsibus vt infra propo.a.de eis specialiter dicetur, vel quod habeat legitimam cōmissionem quamcunq; scilicet generalem vel particularem, vt habent legati

Papæ

Papæ vel alij eius comissarij generales ex officio seu ex particulari commissione ad id, et quomodocunque scilicet vel de iure cōmuni seu de particulari priuilegio aut concessione seu ex consuetudine legitime prescripta equiualente priuilegio aut concessioni, vt infra dubio. 1. habetur, habeat præfatam iurisdictionem seu commissionem.

¶ Ideo de singulis discurrendo et primo de domino Papa, dicimus quod ipse pre omnibus habet hāc potestatem quia ipsi precipue concessum est posse remittere peccata. Matth. 16. Quodcunque solueris &c. Et Ioā. 20. Pasce oues et agnos meos, et speciali pastu per sacramentum pœnitētiæ quo ibidem sequitur. Quorum remiseritis peccata &c. Quoad culpam et penam vt supra. q. 6. et. 7. Item quia qui præest toti Ecclesiæ potest de communi eius thesauro distribuere mēbris Ecclesiæ. Sed Papa est huiusmodi. quia est vniuersalis pastor Ecclesiæ habens iurisdictionem et curam vniuersalis Ecclesiæ. Ergo patet consequētia et assumptum probatum est supra. q. 7. Minor autem patet Ioann. 20. Pasce oues et agnos meos &c. Et Matth. 16. Tu es Petrus et super hanc Petrā idest, supra te principem Ecclesiæ et apostolorum aliorum secūdum glossam August. et aliorum doctorum, et vt canit ecclesia, Tu es pastor ouium princeps apostolorum. Item Tu vocaberis Cephas id est caput et princeps aliorum: quia et solus Papa habet plenitudinem potestatis extra. ca. Cum ex eo. de peni. et re. Et ita modo teneatur quod indulgentia est principaliter remissio, modo teneatur secundum alios quod est communicatio thesauri, modo solutio pœnarum, patet probata prima propositio et intentum.

2. Propos. ¶ Secunda propositio. Episcopi et Archiepiscopi habent iure diuino potestatem concedendi indulgentias, sed non in tanta copia vt Papa: neq; vltra aut contra taxationem seu limitationem eis per Papam vel per Ecclesiam factam.

¶ Pro probatione et declaratione nota, quod hic est duplex opinio quoad primam partem huius

Opinio. 1. propositionis. Prima opinio est Durandi. in. 4. dist. 20. q. 5. vt etiam refert Palud. ea. distinctione q. 4. art. 2. quod iure diuino non habent autoritatem ordinariam ad hoc sed ex commissione Papæ generali eo ipso quod Episcopi consecrantur. Ratio eius est. Quia ille solus potest dispensare commune Ecclesiæ thesaurum qui habet curam totius Ecclesiæ, et illi toti præest, vt probatum est supra et. q. 7. quia et in omni polytia videmus ꝙ ad solum habentem curam totius communitatis pertinet autoritas propria dispensandi thesaurū communem illius communitatis. Nunc autē thesaurus quem Christus dimisit Ecclesiæ sponsæ suæ non est diuisus ita quod in vna particulari Ecclesia sit vna pars illius thesauri et in alia alia pars, sed est vnus et indiuisus in tota Ecclesia. Ergo ad illum vnum tantum scilicet Papam qui loco Christi sponsi Ecclesiæ vniuersalis presidet toti Ecclesiæ vti sponsus vniuersalis eius pertinet au

totitate propria dispensare prædictum thesaurū: ad alios autem non nisi ex eius commisione vt dictum est. Et hæc ratio videtur procedere supposito quod potestās concedendi indulgentias pertinet ad Papam ratione non tantum iurisdictionis sed vniuersalis curæ pastoralis quam habet in totam Ecclesiam. Nam Durādus negat potestatē concedendi indulgētias esse potestatem clauis seu iurisditionis quod iā supra. q. 3. reprobatū est, et per cōsequens hec Durādi opinio supponit ꝙ indulgentiæ ratio seu natura essentialiter et principaliter stat in cōmunicatione thesauri quod etiā supra. q. 3. reprobauimus.

¶ Ad hanc rationem videtur accedere Siluestrina, titulo. indulgentia. q. 5. vbi etiam dicit quod B. Thomas in quarto distin. 20. q. 4. intendit dicere quod Episcopus habet autoritatem iurisdictionis particulariter in ordine ad suos subditos tantum: et hoc eo ipso quod est Episcopus ex cōmissione generali Papæ ad concedendum indulgentias. Papa autem habet id auctoritate propria. Et sic videtur Siluester cum Durando concordare in opinione præfata: sed videtur ab eo discordare in ratione, quia Durandus dicit quod concedere indulgentias pertinet ad potestatem prælationis nō quidem ratione iurisdictionis sed ratione auctoritatis et curæ seu gubernationis. Siluester autem et Beatus Thomas dicunt secundum cōmuniter doctores quod etiam pertinet ad potestatem iurisdictionis. Quod vtriq; verum est modo principaliter modo minus principaliter id conueniat, vt supra. q. 3. visum est. Quod autem Siluester dicit B. Thomam sentire, quod Episcopi non nisi ex commissione possunt concedere indulgentias, falsum est vt patet legenti verba Beati Thomæ in quarto dist. 20. q. 4. Vbi expresse sentit oppositum vt dicetur in secunda opinione sequente. ¶ Igitur dicamus quod præfata opinio Durandi est falsa, tū propter rationes quæ infra in secunda opinione vera habentur, Tum etiam quia fundatur in falsa suppositione, quod scilicet ratio indulgentiæ stat in communicatione thesauri, et quod nō est actus iurisdictionis. Ideo ad eius probationē supra positam respondeo etiam admissa suppositione præfata negando assumptum. Imo dico quod de communi thesauro polytiæ possunt alij minores gubernatores eius in sibi subditos tantum dispensare licet non in tanta copia nec vltra aut contra taxationem aut limitationē superioris. Quod patet in proposito sacramentorum. Nam Episcopus et etiam quilibet sacerdos potest sibi subdito pro tunc communicare per viam sacramenti de communi thesauro meritorum Christi quoad remissionem culpæ et etiam pœnæ absoluendo a peccatis virtute clauis sibi datæ, et id potest iure diuino autoritate propria diuinitus concessa eo ipso quod efficitur sacerdos si habet subditos. Ergo similiter eo ipso quo quis efficitur Episcopus et cōstituitur super aliquam plebē iam autoritate propria iure diuino concessa potest de communi the-

sauro

sauro Ecclesiæ indulgentias concedere sibi subditis licet non in tanta copia vt Papa sine aliqua cõmissione humana ad id.

Euasio. ¶ Nisi forte dicatur quod constituere illũ Episcopum super talem plebem est dare ei commissionem generalem ad indulgentias concedẽdum de communi thesauro: sicut et dicit Durãdus in sententia, quod nullus inferior Papa sine commissione aliqua eius saltem implicita generaliter in eius constitutione gradus Ecclesiastici potest habere iurisdictionem vel auctoritatem aliquam absoluẽdi aut communicandi seu dispensandi vllo modo in sacramento aut extra sacramentum de aliquo communi thesauro Ecclesiæ spirituali aliquibus etiam subditis suis. Ideo Episcopus vel sacerdos absoluens suum subditum sacramentaliter a peccatis iam consequenter dispensat de communi Ecclesiæ thesauro sacramentorum: sed hoc fit ratione præfatæ commissionis implicite quando est ei data iurisdictio in talem subditum cui est annexa etiam potestas dispensandi talem thesaurum sacramentorum. In concessione autem indulgentiarum cum non sit actus iurisdictionis secundũ Durandum. Ideo neque necessario est annexa potestas dispensandi thesaurum indulgentiarum claui seu potestati iurisdictionis alicuius aut ordinis, ergo nisi aliquo modo committatur a Papa, sicut generaliter et implicite in sua ordinatione committitur Episcopis, non habetur talis potestas indul-

Replica. gentiarum. ¶ Sed certe hæc euasio Durandi vel aliorum pro eo non valet. Tum primo quia negat contra communiter doctores et contra veritatem quod concedere indulgentias sit actus iurisdictionis. Tum secundo quia negat quod Episcopi habeant potestatem iurisdictionis saltem mediate aut fundamentaliter super sibi subditos et autoritatem ad absoluendum de peccatis iure diuino sibi datam. Quia etiam fundatur in falso fundamento, quod scilicet in sacramentis et indulgẽtijs non fit remissio peccati sed communicatio thesauri aut solutio debiti vt supra.q.3.habetur et impugnatur. Tum tertio quia stat bene quod quis nullam habens curam animarum aut Ecclesię vniuersalis neque iurisdictionem habeat potestatem iure diuino distribuendi de cõmuni thesauro Ecclesiæ quo ad remissionem culpæ et penæ vt patet. Quia simplex laicus baptizans adultum in casu necessitatis, eo ipso quo habet prefatam potestatem ministerialem in tali casu baptizandi, iam etiam habet potestatem ministerialem præfatam a Deo concessam tunc per illud sacramentum cõmunicandi seu dispensandi de communi thesauro Ecclesiæ id est de meritis Christi ad remissionem culpæ et penæ sicut sacerdos faceret vt patet. ergo nec opinio nec ratio nec euasio Durandi valet.

Opinio.2. Secũda opinio cõmunis et vera est que habetur in secũda propositione supra posita. Quæ pbatur. Primo quod iure diuino Episcopi habẽt potestatem concedendi indulgentias, sicut et sacerdos habet iure diuino potestatem absoluendi sacramentaliter a culpa super suos subditos: licet a iure diuino non habeat subditos sed a iure humano vel a Papa habente curam totius Ecclesiæ. quod probatur dupliciter. ¶ Primo quia sicut iu- 1.Ratio.
re diuino ex officio suo Episcopali possunt remittere culpas subditorum tantum et etiam corũ penas in sacramento. Ergo et penas extra sacramentum: et per consequens concedere indulgentias. Antecedens patet. Quia licet iurisdictio ei collata in hos vel illos seu concessio faciens hos vel illos esse subditos talis vel talis Episcopi sit de iure positiuo, et pendens a commissione aliqua saltem generali Papæ vel alterius: tamen potestas clauium ad prædicta est de iure diuino collata. Ioan.20. Quorũ remiseritis peccata: quæ per prædictam Papæ vel iuris humani dispositionem sub commissionem de potentia remota reducitur ad propinquam seu ad actum: sicut et de omnibus sacerdotibus cõmuniter dicitur a doct. et sic absolutio ab eis facta in subditos tenet virtute iuris diuini conferentis eis prefatam clauem ab solutionis vt patet: quia pertinet ad virtutem sacramenti quod est de institutione diuina. Consequentia autem probatur. Quia hoc pertinet ad potestatem clauis et prelationis, vt patet Matth. 16.18. Quodcunque solueritis &c. Vbi fundatur potestas concedendi indulgentias vt supra. q.6.et 7. dictum est, et predicta potestas clauis ad concedendum indulgentias seu remittendum peccata extra sacramentũ concessa est non solũ Papæ sed etiam Ecclesiæ prelatis vt patet Matth.18. Vbi loquitur generaliter apostolis quibus succedũt Episcopi in dignitate. Quecunque solueritis &c. Ergo eo ipso quo quis efficitur seu ordinatur Episcopus habet clauẽ et potestatẽ ad remittendũ peccata quoad pœnam extra sacramentũ: et per consequens ad concedendum indulgentias iure diuino sicut et ad absoluendum a culpa in sacramento quoad subditos tantum: etiam si per Papam ei nil aliud vllo modo committatur. Secus si non habet subditos seu materiam sibi per Papam vel per Ecclesiam ministratam: tunc enim solum habet clauem prefatæ potestatis in potentia remota vt supra dictum est. Neque ex hoc sequitur quod similiter habeãt hanc potestatem alij prelati minores puta curati et sacerdotes parrochiales, vt de hoc infra propositione quinta et septima habetur.

¶ Secundo probatur idem. Quia ad hoc facit. 2.Ratio.
ca. Cũ ex eo. de pe. et re. vbi dicitur, quod ante illã limitationem Episcopis factam concedebãt Episcopi indulgẽtias illimitate. ergo videtur quod sine vlla cõmissione Pape ex suo officio ordinario ex iure diuino id poterãt. Sed hec ratio non satis cõcludit. Nã ad eã potest dici negãdo cõsequentiã, quod non ex officio iure diuino sed ex generali cõmmissione Papæ tunc non limitata id poterant.
¶ Ideo prima ratio videtur efficatior et sufficiens, modo teneatur quod cõcedere indulgẽtias

princi; aliter est remissio et pertinet ad iurisdictionem, modo non sed quod est communicatiua dispensatio. Quia eo ipso quo Episcopis iure diuino quoad suos subditos est data potestas dispēsandi thesaurum communem Ecclesiæ absoluendo a peccatis quoad culpam in sacramento et a pena extra sacramentum vt supra, sequitur intētum vt probatum est de indulgentijs.

¶ Nunc probatur alia particula propositionis quod scilicet non in tanta copia vt Papa, puta nō possunt Episcopi vel Archiepiscopi concedere indulgentiam plenariam neque tam frequenter etiā suis subditis ex officio suo iure diuino, vt Papa potest etiam si ipsorum Episcoporum potestas non esset limitata. Probatur. quia prefata potestas vberius et principalius residet in Papa quam in Episcopis, vt patet Matth.16. Quodcunque solueris &c. Et Ioann.20. Pasce oues et agnos meos &c. Quia et ca. Cum ex eo de pen. et re. habet plenitudinem potestatis et secundum communiter doctores vt supra propositio prima habetur. Ergo Papa potest vberius et copiosius quam Episcopi specialiter quoad hanc materiam indulgentiarū, etiā ex iure diuino. Qui enim vberiorem potestatem habet in thesauro Ecclesiæ plus potest de eo dispensare quam Episcopi minus potestatis habentes; ita quod si Episcopi vberius aut copiosius concedant indulgentias quam eis iure diuino concessum est, nil faciunt quoad illum excessum.

Papa copiosius potest concedere indulgētias quā Episcopi.

¶ Alij dant aliam rationem ad idem dicētes quod quia Episcopi non habent tam indifficientē thesaurum vt Papa, nam thesaurus passionis Christi licet sit infinitus quoad sufficientiam non tamen quoad efficaciam: et satisfactiones suorum subditorum non sunt tam sufficientes vbi non sunt tot martires et sancti viri sicut in vniuersali et primitiua Ecclesia: ideo etiā si Episcopi non prohibeantur per Papam non possunt concedere indulgentias plenarias et frequentes suis subditis vt Papa potest. ¶ Sed hæc ratio mihi non placet. Quia thesaurus indulgētiarum de quo Episcopi concedūt indulgētias est idem de quo et Papa, quia scilicet est thesaurus communis Ecclesiæ et non particularis, vbi supra. q.5. Ergo prima ratio videtur melior.

Quantitas indulgentiarum nō est determinata.

¶ Si queras in qua quantitate potest Episcopus iure diuino concedere indulgentias suis subditis si non limitetur per Papam? Respondeo, nō est determinata quantitas: sicut neque est determinata quantitas pœnæ quam virtute clauium potest iure diuino sacerdos in sacramento remittere pœnitenti: ideo taxatio quantitatis indulgentię ab Episcopis concedēdæ relicta est dispositioni Papæ et Ecclesiæ: sicut et taxatio iurisdictionis in sacramēto et extra sacramentum. Quia solus Papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ, et iam communiter taxatum est in ca. Cum ex eo, de peni. et re.

¶ Nunc probatur alia particula propositionis quod scilicet vltra taxationem Papæ vel Ecclesiæ Episcopi nō possunt cōcedere indulgentias, ita quod si vltra concedunt nil faciunt: sicut nil faciunt ab soluendo a reseruatis. Ratio est. quia sicut Papa potest limitare potestatem clauium seu iurisdictionis quoad absolutionem sacramentalem: ita et quo ad remissionē pœnarum tantum, iam in sacramento quam extra. Vt de hoc latius infra propositio.7.

¶ Et cum omnibus supra dictis in hac secunda propositione concordant communiter doctores expresse. Et Beatus Thomas in.4.dist. 20. q.4. et Bonauent. et Palud. ea dist. et Gerson. in tractatu de potestate Ecclesiastica per totum, præcipue Alphab. 4. l.M. et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. q.3. art.2. propo.6. et.8. Et Nauarro in tractatu de indulg. nota.31. §.1. &c. Et communiter canonistæ in ea. Quod autem de pen. et re. et Soto. in.4. dist.21. q.1. art.4. et noster Medina de indulgentijs, disput.5. ca.18.19.20.21. et disputatione.6. ca.27. ca.30. et August. de Anchona. de potestate Ecclesiastica. q.29. articu.5. Vbi dicit quod Episcopi habent ordinariam iurisdictionem conferendi indulgentias per auctoritatem deriuatam a Papa: non quidem per particularem dispositionem sed per iuris taxationem: ideo dicuntur ordinarij iurisditione nō particulari dispositione. Neque valet dictum aliquorum dicentium Episcopū esse sponsum particularem Ecclesiæ. Dico enim quod cum Ecclesia sit vna vniuersalis vnum tantū sponsum habet et non plures. Credo enim vnam sanctam Ecclesiam: et in qualibet Ecclesia est vnus et idem Ecclesiæ thesaurus, totus pro necessitatibus singulorum distribuendus per Ecclesiæ prelatos secundum collatam et taxatam eis potestatem: respectu cuius solus Papa habet potestatem et iurisdictionem vniuersalem, alij vero particulatem et constrictam ex ordinatione diuina: cuius ordinationis moderamen et determinatio concessa est Papæ a Christo pro Ecclesiæ vtilitate: sicut Petro data est potestas subijciendi materiam ordinis sacerdotalis exercitio pro ligatione et absolutione peccatorum, hæc ille. In quibus verbis concordat cum supra dictis.

¶ Et forte vtraque opinio supra recitata potest concordari sic scilicet, quod illa opinio dicens quod Episcopus habet ex commissione potestatem cōcedendi indulgentias, intelligatur quod potestas clauium remota iure diuino Episcopis concessa ad hoc, sicut et ad remittendū peccata quoad culpam in sacramento, non reducitur ad actum neque ad potentiam propinquam nisi per concessionē aut commissionem saltem generalem Papæ conferentis eis subditos seu materiam, et per consequens iurisdictionem in actu ad prædicta. Cum quo etiam bene stat, vt dicit præfata secūda propositio secundum secundam opinionē supra positam, quod data Episcopis materia subditisque assignatis modo predicto per Papam iam iure diuino exercent Episcopi suam clauem iurisdictionis seu potestatis ad indulgentias sicut et ad remissionem peccatorum vt dictum est, et sic omnia

nia consonant.

Nota.1. ❡ Vbi etiam nota primo quod Episcopus seu Archiepiscopus electus et confirmatus in Episcopū sed nondum consecratus potest concedere indulgentias sibi taxatas a iure etiam si nō sit sacerdos. et similiter legatus Papæ: quia posse concedere indulgentiam consequitur iurisdictionem, quam diaconi et alij Ecclesiastici nō sacerdotes possunt habere vel commissam vt legati vel ordinariam vt electi, licet non sint Episcopi consecrati nec sacerdotes ordinati vt habetur in capitul. Transmissa. de electione. et concordant communiter doctores theologi et canonistæ et summistæ, vt late de hoc Panormit. et Ioann. Calderi. agunt. Quamuis Hostiens. in capitul. Accedentibus. de excessi. prelato. dicat quod requiritur quod sit sacerdos talis Episcopus, vt ex officio ordinario id possit iure diuino, Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Et Matth. 18. Quæcunque alligaueritis &c. Sed vt dixi primum verius et communiter tenetur a doctoribus. Et consonat Scotus in. 4. distin. 19. 25. dicens quod potestas ordinis in corpus Christi verum est prius data apostolis a Christo et post in corpus mysticum, Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Quodq; sic etiam nunc est separabilis vna potestas ab altera: et prius datur vna quam altera in sacerdotum ordinatione.

Nota.2. ❡ Nota secundo quod iam potestas episcopalis est per Papam et per Ecclesiam limitata communiter in iure canonico, vt habetur de peni. et remis. ca. nostro. et ca. Cum ex eo. et eo. titu. libro. 6. ca. indulgentiæ. Vbi habetur quod Archiepiscopus in tota sua prouincia tantum, et Episcopus in sua diœcesi, potest concedere in anniuersario dedicationis Ecclesiæ et in alijs casibus quadraginta dies de iniunctis penitentijs: sed in die consecrationis Basilicæ aut cum Basilicam consecrat vnum annum indulgentiæ: et hoc est verum etiam si plures Episcopi simul concurrant ad concedendum tales indulgentias in casibus predictis: quia non possunt iam ordinarie ex officio suo vltra concedere, vt etiam notat cardin. in Clem. 2. de pœnit. et re. ¶ Hoc tamen limitat Inno. in dicto cap. cum ex eo. nisi in foro pœnitentiali in quo possunt cōcedere plures annos seu dies, dum modo faciant discrete. Et idem Gemini. in cap. indulgentiæ. de pe. et re. lib. 6. et Ioan. Andre. et sic transeūt communiter doctores et summistæ, et Siluestrina. Valeat hæc limitatio vel extensio quantū valere potest: mihi autem non videtur quod predicti textus insinuant aut concedant prefatam extensionem seu limitationem: sed potius oppositum vt sonat aperte in dictis casibus tantum vt dictum est. Neque videtur vbi fundentur predicti doctores ad sic dicendum nisi forte quia fundantur in illa alia opinione quod scilicet sacerdos quilibet in foro pœnitentiali potest suo penitenti concedere aliquas indulgentias, ideo limitauerunt et extenderunt prefatos textus ne intelligerentur in foro pœnitentiali. Sed sicut suppositum non est verum vt patebit infra propositio. 7. ita nec prefata extensio textuum. Sed an possit etiam de non iniunctis cōcedere indulgentias has, dicit Nauarro quod sic, vide supra quest. 7. propo 3. in fine ibi videatur.

¶ Et si queras, si excedatur predicta summa taxata Obiectio. vtrum valeant indulgentiæ concessæ quoad illum excessum, dic quod non: vt de hoc latius habetur infra proposi. 7. et questione. 14. proposit. 6. et dictum est in hac secunda propositione.

❡ Propositio tertia. legati Papæ possunt conce- Proposi.3. dere indulgentias etiam perpetuas in terminis suę legationis sed hoc eis competit solum ex commissione speciali vel etiam generali domini Papæ, sicut et statuta perpetua facere, vt habetur de officio legati cap. finali. in textu. et glossa.

❡ Propositio quarta. Cardinales, Patriarchæ et Proposi.4. primates si non sunt Episcopi non possunt ex iure communi ordinarie concedere indulgentias: sed vel ex priuilegio vel ex concessione seu cōmissione saltem generali seu ex cōsuetudine æquiualente commissioni generali aut priuilegio possunt concedere indulgētias. Sicq; iam quoad hoc habent iurisdictionem et dignitatem Episcopalem. Itaque videtur quod hi omnes prefati Episcopali dignitate fulgentes possunt ex officio suo et autoritate ordinaria sibi per Papam vel per Ecclesiam predicto modo concessa cōcedere indulgentias, quia sic innuitur in ca. Accedentes. de excessi. prelato. vbi Hostiensis dicit quod dignitas Episcopalis dicitur iurisdictio. Item quia sic habet practica Ecclesiæ, quod predicti ordinarie concedunt indulgentias vt Episcopi vt dictum est. Et concordat Supplementum Gabrielis vbi supra propositio. 8 corolario. 3. et communiter doctores vtriusque iuris et summistæ. Et idem dicit Palud. in quarto distinctio. 20. questione. 4. articul. 1. de summo pœnitentiario curiæ Romanæ: quāuis Torrecremata videatur oppositum tenere: Quia tenet quod ex consuetudine aut prescriptione nullus potest habere iurisdictionem aut concedere indulgentias, de quo infra dubio primo latius habetur.

❡ Propositio quinta. curati non possunt ex offi- Proposi.5. cio neque ordinarie concedere indulgentias. Ratio, quia modo sint proprie prelati modo non, de quo nunc non curo, sunt enim in hoc opiniones quibusdam dicentibus quod sunt proprie prelati iure diuino instituti succedentes septuaginta duobus discipulis, vt tenet Gerson. cum alijs: quibusdam alijs dicentibus cum Beato Thoma quod nō nisi iure positiuo Ecclesiastico assumpti et instituti sunt, vt coadiutores Episcoporum, vt de his magister. et doctores in quarto distinctione. 34. et Beatus Thomas secunda secundæ questione. 184. articul. 6. et. 8. et in quarto sententiarum distinct. 20. questione. 4. et Gerson. Alphabet. 1. litera. O. in tractatu. de potestate Ecclesiastica. consil. 3. agunt. igitur quomodocunque id sit, ratio prefatæ propositionis est, quia licet potestas remittēdi

 peccata

peccata quoad culpam et penam et concedendi indulgentias sit plenissime concessa Ecclesiæ prelatis: non tamen omnibus equaliter. Sed prelatis qui sunt precipui gubernatores et sponsi Ecclesiæ concessa est iure diuino plenissime: inferioribus autem limitate: et id conuenienter vt supra dictũ est propositio. 1. et. 2. Constat autem Episcopos esse precipuos prelatos gubernatores et sponsos Ecclesiæ potentes ferre leges et dicere ius et excommunicare: Quia ideo ipsis confertur annulus in consecratione eorum, vt sponsis Ecclesiæ: non autem curatis qui solũ sunt coadiutores Episcoporum et non possunt predicta facere vt Episcopi, ergo Episcopi habent plenariam potestatẽ ad predicta et ad indulgentias iure diuino concessam vt supra dictum est propositione secunda: curati autem non nisi illam ad quam sunt assumpti et vocati in adiutorium Episcoporum, quæ solũ consistit in dispensatione sacramentorum, et ita solum possunt in sacramento remittere peccata quoad culpam et penam: et non possunt extra sacramenta remittere pœnas: et per consequens neque ex officio suo concedere indulgentias vt dictum est. ¶ Et si queratur, vnde habetur hæc diuersitas Episcoporum et curatorum? Respondeo quod de iure diuino, vt patet de Episcopis supra proposi. secunda. quod etiam patet. Quia Ecclesia spiritu sancto illuminata, et maxime in remissione peccatorum vt patet. Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. in capitulo. Accedentibus. de excessibus prelatorum expresse dicit quod abbates concedendo indulgentias extendunt manus ad ea quæ sunt Episcopalis dignitatis. Vbi patet quod hoc pertinet ad dignitatem Episcopalem, sicut et conferre, ordines maiores et confirmare et nullo modo ad inferiores. Item facit ad hoc capitul. Cum ex eo, de peniten. et remis. et capit. Accedentibus. de excessibus prelatorum et ibi doctores communiter cõcordant, et Soto in quarto distin. 21. articulo. 4. et noster Medina de indulgẽtijs disputatione. 6. ca. 18. Vide ad hoc rationes alias quæ habentur infra propositio. 7. et in responsione ad argumentum ibidem.

Proposi. 9. ¶ Propositio sexta. Abbates. Priores, et Guardiani et ministri seu magistri prouinciales et generales religionum non possunt ex suo officio concedere indulgentias subditis suis, quia in dicto capi. Accedentibus. de excess. prelat. id declaratur iure diuino non concessum eis sed Episcopis vt supra proposi. 5. dictum est. ¶ Si dicas quod sunt veri et proprij prelati habentes curam animarum, vt declarauit Sixtus. 4. et alij Pontifices. Ergo possunt vt Episcopi concedere indulgentias. Respondeo non sunt prelati iure diuino instituti et successores apostolorum in eorum dignitate vel auctoritate episcopali neque sunt proprie sponsi Ecclesiæ quibus tantum iure diuino. Matth. 18. Quæcunque solueritis &c. Data est potestas concedendi indulgentias, vt ait Roffen. et noster Medina vbi supra: sed ex institutione seu auctoritate Papæ vel Ecclesiæ, et id solum ad dispensandum sacramenta et ad ceteros actus iurisdictionis et superioritatis ad gubernationem subditorum. Ideo siquid amplius habent id est ex priuilegio generali aut speciali non ex officio neque ex iure diuino. ideo negatur consequentia, quãuis noster Medina vbi supra. capit. 29. oppositum opinetur.

¶ Propositio. 7. sacerdotes in foro penitentiali seu in sacramento pœnitentiæ non possunt suis penitentibus concedere indulgentias aliquas proprie loquendo. probatur quincupliciter. Primo quia est actus iurisdictionis et non ordinis sacerdotalis vt supra questione. 3. dictũ est: alioqui non sacerdos non posset concedere indulgentiã, quod est falsum vt supra proposi. 2. et. 4. iam probauimus. Sed simplex sacerdos non habet hanc. iurisdictionem quoad hoc de iure super pœnitentem, quanuis habeat iurisdictionem ad sacramentaliter absoluendum et remittendum peccata virtute sacramenti quoad culpam et penam. Non enim potest remittere penam debitam coram Deo et Ecclesia vtendo alia forma quam forma sacramentali, sicut vtitur Papa aut Episcopus concedens. indulgentias, vt patet. Quia hoc non est in practica Ecclesiæ quod hoc modo sacerdos simplex cõcedat in suo officio indulgentias, sicut concedit habens cõmissionem specialem aut sicut concedit Papa vel Episcopus. Propos. 7. 1. Ratio.

¶ Item secundo probatur propositio. Quia dato quod tales sacerdotes haberent iurisdictionem in penitentem: tamen ex quo non habent eam extra sacramentum: ergo simpliciter non habent eã ad indulgentias. Patet consequentia. Quia si haberent vllo modo, certe eam haberent tam in sacramento quam extra. Imo potius extra sacramẽtum: quia ex quo non est actus ordinis aut characteris, sed solius iurisdictionis proprie loquendo vt supra questione. 3. habetur. Ergo proprie talis actus concedendi indulgentias conuenit et potest exerceri extra sacramentum, et non requirit sacramentum pœnitentiæ ad quod requiritur etiã potestas ordinis. Sed non potest extra sacramentum sacerdos concedere indulgentias secundum omnes doctores, ergo nec in sacramento. Et ergo nullo modo id potest ex officio sacerdotali. 2. Ratio.

¶ Tertio probatur idem. Quia simplex sacerdos non habet potestatem supra communem thesaurum indulgentiarum, idest super merita Christi et sanctorum ex quibus constat predictus thesaurus indulgentiarum: quanuis habeat potestatem super thesauro sacramentorum: et quanuis habeat iurisdictionem sacramentalem super. pœnitentem. Ergo non potest concedere indulgentias etiam in foro sacramentali suo pœnitenti. Consequentia patet. Quia vt possit concedere indulgentias directe requiruntur duo. scilicet potestas super thesaurum communem indulgentiarum distribuendum, et iurisdictio super eum cui Tertia. Ad concessionem indulgentiarum potestas et iurisdictio requiritur.

cui conceditur indulgentia, ideo si deest iurisdictio non valet indulgentia proprie sumpta, de qua hic loquimur quoad viuos vt habetur in ca. quod autem de pœni. et re. et supra. questione. 3. habetur: licet valeat indulgentia per modum suffragij. Quoad defunctos vt infra. q. 15. 16. agitur. Quod si deest potestas distribuendi præfatum thesaurum indulgētiarum: etiam si habeatur iurisdictio super subditos, non valet concessio indulgentiæ, vt patet. Quia ideo prælati religionum et curati non possunt suis subditis super quos habent iurisdictionem in sacramento et extra sacramentum concedere indulgentias, vt supra proposi. 6. et. 5. dictum est nisi ex priuilegio, et ita patet consequentia. Antecedens autem quod scilicet simplex sacerdos non habet potestatem super thesaurum indulgentiarum patet. Quia non sunt prelati Ecclesiæ generales vt Papa, nec speciales vt Episcopi multo minus quam curati.

Quarta. ¶ Quarto probatur propositio, quia curati et prelati religionum hoc nō possunt ex suo officio super suos subditos. Ergo non multo minus simplex sacerdos, antecedens patet ex propositione. 5. et. 6. et consequentia patet a fortiori: et quia nō dabitur vbi Papa vel Ecclesia dederit simplicibus sacerdotibus commissionem vllo modo ad hoc.

Quinta. ¶ Item et est alia ratio. Quia si simplices sacerdotes haberent hanc potestatem: certe sicut est limitata Episcopis multo magis limitaretur ipsis sacerdotibus, sed non constat de hac limitatione eorum. Ergo vel possunt illimitate (quod absit) vel nullo modo possunt concedere indulgentias. Et ad predicta omnia facit. capitu. Accedentibus de excess. prela. vbi dicitur quod concedere indulgentias pertinet ad dignitatem Episcopalem vt supra propositione. 2. dictum est. Et concordant communiter doctores in quarto distinctio. 20. et Supplementum Gabrielis in quarto distinct. 45. propositio. 8. corolario tertio et Calderi. in capi. nostro de pen. et re. et capitu. Accedentibus de excess. prelat. et Nauarro tractatu de indulgen. nota 31. § 9. Et noster Medina vbi supra capitul. 28. latius probat et plorimi Canonistæ: licet multi alij oppositum opinentur vt patebit. ¶ Ex quo patet quod nisi sacerdos aut pœnitēs habeat ex speciali priuilegio seu commissione, quod sacerdos possit concedere indulgentias pœnitenti vanum esset post absolutionem sacramentalem dicere, et concedo tibi omnes indulgentias quas concedere possum, sed quia iā per bullas Cruciatæ et per alia indulta cōmuniter ab omnibus fere habetur commissio seu potestas ad id, ideo bonum est, id dicere, scilicet concedo tibi &c. Vt dictum est.

Argum. 1. COntra præfatam septimam propositionem arguitur. Quia quantum est ex lege diuina quilibet sacerdos habet iurisdictionē et potestatem habitualem seu remotam in quemlibet, et super thesaurum Ecclesiæ, ad absoluendum a peccatis et ad concedendum indulgentias. Sic scilicet quod quanuis non possit exire in actum nisi habeat materiam ministratam ei per Papam vel per Ecclesiam, per quam ministrationem materię aut subditorum iam prædicta potestas remota reducitur ad propinquam non impeditam vt sic possit exire in actum: tamen nisi prohibeatur per Papam vel Ecclesiam potest exire in actum exercendo potestatem aut iurisdictionem præfatam sibi iure diuino concessam supra subditos suos, sed prefatis sacerdotibus non est prohibitum per Ecclesiam concedere indulgentias subditis pœnitentibus. Ergo possunt concedere etiam indulgentias.

Argum. 2. ITem secundo arguitur per autoritates doctorum. Quia sic tenet cardi. in Clemen. Religiosi. de priuili. et Aluarus, et Glossa. in capitul. Mensuram, de pœniten. distinctione prima et Panormitanus in capitul. sicut dignum. de homici. et allegat. capitul. Quem penitet. de penit. distin. 1. et Innocent. et Ber. in capitul. Quod autem. de penitent. et remis. et Archidiacon. in capit. indulgentiæ. eodem titul. lib. 6. et est ar. capitul. Deus qui. de pœnitent. et remis. propter hæc multi doctores canonistæ et cum eis Summa Angelica titul. Indulgentia. § . 5. et summa Rosel. eodem titul. et titul. Penitentia, tenent quod quilibet sacerdos potest suo pœnitenti in foro sacramentali concedere aliquas indulgentias, prout sibi videtur secundum Deum: sicut potest eum absoluere sacramentaliter a peccatis. et ad iura quæ videntur cōtra eos Respondet. Summa Angelica, secundum Archidiacon. quod procedunt et loquuntur de generalibus et publicis remissionibus quas non possunt facere nisi Episcopi, seu quod penitentias iniunctas a superioribus puta ab Episcopis sacerdotes inferiores remittere non possunt etiam in foro sacramentali.

Responsio ad. 1. argu. ¶ Sed certe nec ratio nec autoritates præfatæ valent pro eis. Nam Respondeo ad rationem fundamentalem eorum supra positam negādo quod ille habeat materiam vel subditos quoad hoc: negatur etiam quod habeat potestatem ad dispensandum thesaurum Ecclesiæ per viam indulgentiæ, quamuis habeat subditos et potestatem dispensandi thesaurum sacramentorum aut per viam sacramenti vt supra probatum est. Conceditur etiā quod est capax vt ei detur commissio ad concedendum indulgentias: et hoc cuilibet Ecclesiastico etiam primæ tonsure conuenit, vt infra propositio 9. habetur. Ideo negatur quod id potest nisi prohibeatur: ttimo dico quod id non potest nisi ei concedatur aut committatur vt dictum est.

Ad secundum argu. ¶ Ad autoritates autem supra positas in opposi tum Respondeo secundū Abulen. super Match. 16. questione. 80. quod omnes illi doctores et alij eiusmodi nil aliud volunt dicere et sentire, vt etiā bene ait et concordat Siluest. tit. indulgentia. q. 5. nisi quod sacerdos potest pœnā debitā minuere peccatori, non quidem aplicando ei de thesauro indulgentiarum: sed quadrupliciter Primo augē

do erubescētiam et contritionem ministerialiter, vt virtute illius erubescentiæ aut contritionis penitens a Deo mereatur remissionem pœnarum:

Secundo ¶ Secundo etiam ministerialiter applicando sacramentum, vt sic ex opere operato vel virtute sacramenti seu meritorum Christi in sacramento applicatorum remittatur penitenti a Deo non solum culpa, sed etiam aliquid de pena tēporali debita, alicui plus, alicui minus secundum dispositionem penitentis, vt hoc refert Bonauentura, in. 4. distinctione. 20. articul. 2. questione. 3. et Beatus Thomas ibidem et in additione tertiæ partis vbi supra, et Palud. distinctione. 20. questione. 4. articul. 1.

Tertio ¶ Tertio secundum Bonauenturam vbi supra ex meritis ipsius sacerdotis orantis pro ipso pœnitente, et etiam ex meritis Ecclesiæ cuius oratio ibi etiam per sacerdotem applicatur quando dicit misereatur tui omnipotens Deus &c. Remittitur penitenti aliquid de pena temporali debita.

Quarto. ¶ Quarto. Sacerdos virtute clauium seu potestate sua arbitraria rationabiliter et ex causa rationabili potest remittere penitenti aliquid de pœna debita Deo tam in foro Dei quam in foro Ecclesiæ, ex quo iam non tenetur imponere pœnitentiam secundum rigorem canonum penitentialium antiquorum, vt dicit Scotus et supra quæstione. 6. habetur. Cum ergo sacerdos aliquo istorum modorum remittit aliquid de pena debita penitenti, dicunt illi doctores aut plures eorum capiunt nomen indulgentiæ et remissionis pœnæ, pro eodem sine alijs conditionibus requisitis ad quidditatem indulgentiæ, quod scilicet fiat de communi thesauro indulgentiarum vt supra questione tertia. habetur, et quod præfati doctores acceperunt nomen indulgentiæ large et improprie pro quacunque remissione peccatorum quoad penam vt dictum est, patet. Quia etiam Gerson in regulis moralibus alphabet. 29 G. vt etiam refert Supplementum Gabrielis in quarto distinctione. 45. questione. 2. articulo. 2. conclus. 2. dicit quod virtute clauium et meritorum Christi in qualibet confessione sacramentali dantur indulgentiæ sed quantæ Deus nouit. Ecce quod indulgentias vocat remissiones pœnarum illo secundo modo supra posito factas ex opere operato sacramenti quia et sic erat vsus loquendi doctorū vocare indulgentias remissiones penarū quascunq; et quomodocunq; factas penitenti. et præfata vocabuli equiuocatio decepit aliter opinantes. ¶ Quod si aliqui doctores, vt Archidiacon. et Raymundus vbi supra seu alij non sic intellexerunt, verba eorum dicta supra ad bonum sensum glossauimus, seu si eorum verba nō patiantur predictam glossam: dico non esse multum curandum de eis quoad hoc: fuerunt enim illius opinionis sine sufficiente fundamento et cōtra communiter doctores theologos.

¶ Et forte Innocen. et Gemini. et Ioan. Andre. in capitul. indulgentiæ. de pœniten. et remis. lib. 6. fuerunt illius opinionis, et ideo consequenter dixerunt quod Episcopus potest in foro pœnitētiali concedere penitenti viri a quadraginta dies indulgentiæ non obstante ca. Cum ex eo de pen. et re. vt supra proposi. 2. dictum est; et propter hoc etiam Archidiacon. glossauit præfatum ca. Cum ex eo. et alia iura quod intelligebatur de indulgentijs tantum publice et generaliter conferendis, non autem de indulgentijs in foro sacramētali. sed certe sicut eorum opinio fundamentalis non est vera: ita nec glossæ aut limitatiōes, aut extensiones prædictorum textū que in præfata opinione falsa fundātur. Ideo Siluestrina quæ prius contra summam Angelicam bene reprobauerat opinionem tenentem quod simplex sacerdos potest in foro sacramentali concedere indulgentias proprie sumptas: male videtur approbare allud dictum quod scilicet Episcopi in foro pœnitentiali possunt excedere summam taxatam eis per Ecclesiam vel per Papam, et non considerauit fundamentum quo moti sunt illi doctores ad sic dicendum et glossandum prædicta iura vt dictum est.

¶ Octaua propositio concilium generale Sede papali vacante potest iure diuino concedere indulgentias quis habet plenam potestatem. Nam et consilium Basilien. in sessione 24. concessit indulgentiam plenariam, in quo expresse concordat Panormit. in tractatu super concilium Basiliensi quem refert et sequitur Felinus in tractatu de indulgentijs. Sed vnde et quomodo concilium id possit: id pendet ex illa alia difficultate de potestate papæ et concilij vel Ecclesiæ, in qua variæ sunt opiniones de quibus ista superius egimus in libro. 4. q. 4. vtrum Papa sit supra concilium vt videatur. Propos. 8. Additio.

¶ Propositio nona concilium prouinciale et capitulum Cathedrale Sede vacante non potest concedere indulgentias: quia eius institutio et potestas non est de iure diuino consessa sed de iure humano Ecclesiastico. Ergo non habet iurisdictionem et potestatem nisi iure Ecclesiastico humano: et per consequens non maiorem nec aliam quam Ecclesia vel Papa vult dare et limitare, vt notatur. 79. distinctio. capitul. Nullus Episcopus. et sic non habet dignitatem nec potestatem Episcopalem de se nisi vt dictum est ex commissione seu ex concessione Ecclesiastica. Cum hac propositione non consonat Calderi. in capitulo. Nostro. de pœnitentijs. et remissionibus et doctores communiter idem dicentes de Vicario generali Episcopi, quod non potest vt in capitulo. Accedentibus. de excessibus prelatorum. Propos. 9.

¶ Propositio decima. Ex commissione quilibet Ecclesiasticus etiam prima tonsura potest concedere indulgentias. Quia cuilibet potest committi concedere indulgentias, cui potest cōmitti iurisdictio Ecclesiastica. Hæc autē potest cuilibet Ecclesiastico primæ tonsure committi secundum ius et communiter doctores, ergo Iano et forte Papa Propos. 10.

Papa potest committere etiam laico vt concedat indulgentias alicui, et iurisdictionem Ecclesiasticam non requirentem ordinem aut actum ordinis Ecclesiastici: quia non videtur ratio sufficiens in oppositum. sed de hoc alibi. ¶ Hic autem nota quod Episcopi et alij quibus ex officio suo competit concedere posse indulgentias, possunt committere hoc alijs supra dictis, scilicet Ecclesiasticis primæ tonsuræ: nisi per Papam vel per Ecclesiam id eis prohibeatur aliquo modo. Secus si hãc potestatem habent ex commissione speciali non ratione officij. Videantur de hoc doctores et summistæ latius tit. commissio. tit. delegatus. Syl. vicarius, et alibi vt oportet secundũ subiectã materiã.

Proposi. ¶ Propositio vndecima, excommunicatus, aut is qui non habet subditum non potest concedere indulgentiam. Quia non habet iurisdictionem in potentia propinqua, ex quo non habet subditos aut materiam sibi ministratã: aut si habent, tamen ex quo sunt excommunicati, habent eã impeditam aut ligatam quoad vsum pro tunc ac si non haberent, sed de hoc latius infra. q. 13. habetur.

Dubium. ¶ Ad prædicta omnia dubitatur primo vtrũ ex consuetudine possit introduci vt curati, vel alij. Possint conferre indulgentias et habere iurisdictionem.

Responsio ¶ Respondeo, hic est duplex opinio. Prima est de Turrecremata et multorum canonistarum, quod non. et si contra eos arguatur per capitulum. Accedentibus. de excess. prelat. vbi dicitur quod nullo modo abbates possunt concedere indulgentias nisi forte ex concessione vel alia legitima causa possint se tueri. Vbi glossa. dicit. s. nisi per consuetudinem, respondet dupliciter. Vno

Opinio modo quod illa exceptio. s. nisi per consuetudinẽ, solum determinat alias partes eiusdem textus. s. quod non possunt cognoscere de causis matrimonialibus nec iniungere publicas penitentias nisi ex consuetudine. Sed certe hæc responsio est voluntaria quia illa tota exceptio fertur super omnia sibi contenta et supra recitata, de quorum numero est non conferre indulgentias, vt patet. Quia non videtur illa ratio dissimilitudinis aut differentiæ. ¶ Ideo alio modo alij respondent ad dictum capitulum dicendo quod ille textus nihil dicit de cõsuetudine vt patet: sed hoc addidit glossa secundũ suam opinionem. et sic glossauit illum textum.

¶ Alia est opinio præfatæ glossæ et in capitul. Cum contingat. de foro competente. Et multorum doctorum quod sic. et adducunt multa iura et rationes ad id, quæ tamen non videntur sufficienter probare intentum. ¶ Mihi autem (saluo meliori iudicio et pro concordia omnium doctorum) videtur dicendum quod licet consuetudo non det iurisdictionem hanc spiritualem neque

Opinio hoc ius concedendi indulgẽtias: quia pertinet ad remissionem peccatorum, cuius potestas solo iure diuino concessa est ordinarie, vt supra. q. 6. et 17. bene tamen potest esse signum quod aliquando fuit vel quod nunc est priuilegium seu concessio aliqua seu aliquomodo data per Papam vel ecclesiã. et isto modo per cõsuetudinẽ tanquã per signum concessionis habitæ potest introduci vt quis habeat iurisdictionem Ecclesiasticam, et vt inferiores Episcopis conferant indulgentias. Et quidem consuetudo non potest dare iurisdictionem pendentem ex iure diuino: bene tamen pendentem ex iure humano: sicut et potest valere pro lege humana non pro diuina, et cum hac secunda opinio. concordat Nauarro tractatu de indul. nota. 31. § .7. et Panor. in dict. capit. Accedentibus de excess. prela. et sic forte Cardinales non Episcopi possunt ex consuetudine concedere indulgentias vt supra proposi. 4. habetur: cum talis modus concedendi potestatem et iurisdictionem Ecclesiasticam pendeat aut sit in Ecclesiæ potestate.

Dubium. ¶ Dubitatur secundo, Vtrum peccatum mortale tollat aut impediat potestatem concedendi indulgentias durante tali peccato. Respondeo quod

Responsio non quandiu toleratur ab Ecclesia et non excommunicatur nec denunciatur: aut non suspenditur a tali potestate. Quia potestas hæc indulgentiarum consequitur iurisdictionem aut potestatem Ecclesiasticam: quæ nõ fundatur in gratia: et per consequens non perditur per mortale, et in hoc concordant omnes catholici, vt etiam refert Tho. Bonauentu. Palud. et communiter doctores in quarto distinct. 20. et. 25. et Hostiens. et facit cap. Dictum est. 1. quæstione. 1. et Gerson. de potestate Ecclesiastica alphabet. 1, 2. et. 3. et oppositum tenere est hæresis pauperum de Lugduno. et licet sic concedens indulgentias in peccato mortali nõ sit propinquior Deo per sanctitatem, quam sancti viri habent non habentes hanc potestatem: tamen est propinquior per autoritatem et potestatem, et hoc sufficit. Nam concedere indulgentias non est concedere de suis meritis sed de communi thesauro Ecclesiæ ex potestate sibi et non alijs etiam sanctis ad hoc collata vt dictum est. Item licet concedere indulgentias sit minus quoad vtilitatem propriam concedentis in mortali, quam sit eas accipere et lucrari in statu gratiæ: tamẽ quoad potestatem concedendi est maius dare quam accipere ex genere suo.

QVÆSTIO. XIII. Quæst. 13.

Quibus viuentibus possunt concedi indulgẽtiæ: et qui viuentes possunt eas lucrari, et a quibus.

Proposi. 1. ¶ Respondeo per hanc vnicam propositionẽ. Illi qui possunt concedere indulgentias solum possunt eas cõcedere sibi subditis simpliciter aut secundum quid. et non alijs. Ratio quia est actus iurisdictionis. Ergo non potest nisi in tunc subditum exerceri: sicut et absolutio Sacramentalis: neque potest indulgentiam

proprio a quo et ad quem licentiatur vt absolua-
tur, et vt lucretur indulgentias proportionabili-
ter. Sed sicut iudex qui sacramentaliter absoluere
habet est sacerdos et sic sufficit a suo sacerdote ha
bere prædictam licentiam: ita iudex qui habet cō
cedere indulgentias de iure communi est Episco
pus vel eo superior non autem alius eo inferior
vt patet supra. q. 12. proposi. 4. 5. 6. 7. Ergo Epis
copus et non eo inferior potest licentiare ad hoc.
et quidem dictum capit. Quod autem. innuit
quod dictum est, vt patet ex argumento seu rela
tione vel causa illius decretalis aut responsionis.

Tertia. ¶ Tertia ratio quia licentia curati nō requiritur
ad hoc quod per indulgentias rite collatas possit
quis se redimere ab iniuncta pœnitentia, vt patet
ex dictis supra. q. 10. corol. 1. et si alicubi Hostien
sis dicit quod requiritur loquitur de consilio: et
similiter alij doctores: vel non satis recte loquun
tur si oppositum sentiant, vt patet ex supra dictis
et infra dicetur. Nec requiritur predicta licentia
curati aut sacerdotis nec sufficit ad subijciendum
talem subditum iurisdictioni alterius Episcopi cō
cedentis indulgētias: quamuis sufficiat ad hoc quod
ab alieno sacerdote possit sacramentaliter absol
ui de peccatis vt dictum est. Quia et non videtur
quod sacerdos auctoritate sua possit licentiando
eximere subditū a iurisdictione sui superioris Epis
copi, subijciendo illum pro tunc alteri Episcopo
aut superiori. ¶ Et cum hac opinione est glossa in
dicto capit. Quod autem. tandem dicens quod in
feriores prelati Episcopis carentes dignitate Epis
copali nō possunt huiusmodi remissionem face
re, vt innuitur in cap. acceden. de excess. prela. et
communiter id tenent canonistæ vt refert Innoc.
in dicto cap. Quod autem: et Bonauen. in. 4. dist.
20. articulo. 2. q. 3. in fine dicens, proprij iudices
idest Episcopi. et communiter theologi ibidem
Et secundum Guilelmum in specul. vt etiam refe
runt summistæ sufficit consensus metropolitani, vt
innuitur in ca. Nostro. de pœni. et remi. et per ra
tiones prefatas.

Dubiū. 2. ¶ Secundo dubitatur an religiosi et alij exempti
possint lucrari indulgentias concessas communi
ter Christianis a Papa, legatis, seu a diœcesanis in
Responsio quorum terminis seu diœcesi morantur. Respon
deo secundum sanctum Thomam in additione
tertiæ partis summæ quæst. 27. articul. 2. et in. 4.
distinct. 20. et Palud. eadem distinct. quæstio. 4.
articul. 4. quod sic: quodque non solum possunt
eas lucrari de licentia suorum superiorum sed et
sine eorum speciali licentia: Quia de iure cōmu
ni hoc eis concessum est. Quia quoad hoc non vi
dentur exempti: quia noluerunt impetrare exem-
ptionem in damnum, sed in vtilitatem suam: et es
set autem sibi damnosum si eis non possent pro
desse indulgentiæ suorum diœcesanorum, cum
sint homines egentes fauore spirituali licet sint in
statu perfectionis. Ergo nec ipsi exempti aut reli-
giosi in sua exemptione hoc intenderūt: neq; Pa
pa concedens exemptionem: sed potius eorum
voluntati virtuali se conformauit in sua exemptio
nis concessione: sicut in alijs indultis intentio cō
cedentis intelligitur conformari intentioni peten
tis. ¶ Item secundo, quia licet non possint ligari
vel absolui a peccatis in foro conscientiæ et sacra
mentali per Episcopum suæ diœcesis: tamen lu
crari possunt indulgentias et per viam indulgen
tiæ absolui a peccatis quoad penam. Ratio quo
rundam est, quia concedens indulgentias non ab
soluit proprie, sed secundum quid, scilicet dispē
sando de thesauro Ecclesiæ. Quæ dispensatio po
test fieri etiam non subdito dum modo in termi
nis suæ diœcesis existat vt dicit Palud. vbi supra.
Sed certe hæc ratio nil valet. Quia videtur pre
supponere quod ratio indulgentiæ non stat prin
cipaliter in absolutione vel remissione: quodque
non est actus iurisdictionis, quod est falsum vt su
pra. q. 2. probatum est: Ideo prima ratio videtur
sufficiens et efficax. ¶ Quod si contra hoc argua
tur, quod ergo, religiosus posset etiam contra vo
luntatem sui prelati exire claustrum et dare quid
ad lucrandum indulgentias secundum tenorem
earum: et sic religio deperiret. Respondeo negan
do consequentiam secundum Thomam vbi su-
pra. Quia non potest religiosus facere aliquid
predictorum neque aliud eiusmodi quod esset
contra regularem disciplinam aut contra promis
sam seu professam obseruantiam regularem: quia
non dantur indulgentiæ ad dissolutionem eius.
Et licet indulgentiæ plus valeant quoad remissio Nota quo
nem pœnarum: non tamen quoad meritū et pre- ad religio
mium: quoad hoc enim plus valet religiosis sua sos.
religionis obseruantia quam lucrari indulgentias.
Nunc autem maius bonum est meritum et pre-
mium gloriæ quam remissio pœnarum. Ergo di
catur quod de licentia tantum sui superioris po
test religiosus exire claustrum et visitare loca ad
lucrandum indulgentias aut date aliquid secundū
tenorem earum. Quod si ad eas lucrandum re-
quiritur aliquid quod non sit contra regularem
disciplinam aut obseruantiam, sed quod salua obe
dientia et regulari obseruātia potest a subdito fie
ri, puta recitare, orare, aut ieiunare quando per su
periorem non prohibetur: tunc bene potest reli-
giosus etiam sine licentia, non tamen contra pro
hibitionem rationabilem superioris id facere ad
lucrandum indulgentias. Quia Papa intendit cō
cedens indulgentias salua semper disciplina et ob
seruantia regulari et non aliter, et concordat sum
ma Angelica. titul. Indulgentia. §. 22. ¶ Quomo
do autem frater minor, qui ex regula non potest
accipere pecuniam per se vel per inter positā per
sonam, possit procurare pecuniam requisitam ad
lucrandum indulgentias, latius infra. q. 26. in pri-
mo dubio ibi habetur de hoc.

¶ Dubitatur tertio, vtrum ipsimet prelati con- Dubiū. 3.
cedentes indulgentias possint eas lucrari sicut et
illi eorum subditi quibus conceduntur ab eis. Re Responsio
spondeo presupposito quod possunt eas lucrari,
nec in hoc est dubiū inter doctores: potest enim

eis subueniri per indulgentias de thesauro Ecclesiæ sibi commisso ex quo et sunt membra Ecclesiæ vt alij homines, et non sunt peioris conditionis quoad hoc ex hoc quod sunt capita sicut alia membra Ecclesiæ. Iam punctum difficultatis est quomodo possunt lucrari indulgentias a se concessas communiter omnibus subditis suis. Nam circa hoc est triplex opinio.

Opinio. 1. PRima opinio tenet quod potest prelatus alijs concedens indulgentias eas lucrari dispensando sibi de thesauro indulgentiarum vt alijs viuis atque defunctis dispensat, et recipiendo vt alij recipiunt de dicto thesauro dispensato. Quam opinionem tenet Nauarro vbi infra cum multis alijs. ¶ Sed contra eam tripliciter arguitur. Primo secundum Thomam in additionibus tertiæ partis sum. quest. 27, articulo quarto et in quarto distinct. 20 articulo quinto questione. 4. Quia indulgentia debet ex aliqua causa pia dari, ad hoc scilicet quod quis per indulgentiam prouocetur ad aliquem actum, qui vergat in Dei honorem et vtilitatē Ecclesiæ. Sed prelatus ex quo ex officio habet curam Ecclesiæ et Dei honoris iam non habet causam vt se ipsum prouocet ad hoc. Ergo nō potest facere sibi indulgentiam vt alijs dispensando. ¶ Sed certe hæc ratio non cōcludit. Quia stat quod ex officio et insuper ex alia causa et motiuo se ipsum prouocet prelatus ad actum bonum quo lucretur indulgētiam. Et ita potest negari minor etiam si teneatur quod indulgentia principaliter est dispensatio thesauri, vt videtur supponere hæc ratio vt supra. q. 3 habetur.

Ratio. 2. Palud. ¶ Secunda ratio secundum Palud. in quarto distin. 20. q. 4. art. 3. quia inter dantem et recipientem requiritur differentia personalis. Sed prelatus dans indulgentiam non distinguitur personaliter a seipso. Ergo non potest dare sibi sicut alijs de thesauro indulgentiarum: et per consequens nec recipere indulgentiam datam a se vt alij proprie loquendo. Ista ratio non concludit: quia videtur nimis nisi proprietati et rigori vocabuli dare et accipere, etiam si supponatur quod indulgentia principaliter est dispensatio seu cōmunicatio thesauri alijs facta, quod impugnatum est, supra. q. 5.

Tertia. ¶ Tertia ratio secundū ipsum Palud. quia qui potest cum alio dispensare, puta in irregularitate et huiusmodi, certe non potest ex hoc secum etiam dispensare nisi quatenus ius ei permitteret ita proprie nullus secū dispensat autoritate sua sed autoritate iuris aut superioris vtitur tali dispēsatione. Sed concedere indulgentiam est dispensare thesaurum. Ergo eo ipso quo potest quis alijs concedere indulgentiam non potest proprie loquendo sibi eam concedere aut dispensare præfatum thesaurum. Sed certe nec hæc ratio concludit. Quia æquiuocat in verbo dispensare. Nam in maiore accipitur dispensatio pro iuris relaxatione, in minore autem pro bonorum communium seu thesauri communis distributione seu cōmunicatione. Quod si vtrobiq; accipiatur vniuoce pro thesauri communis communicatione; iam ista tertia ratio coincidit cum secunda precedente, ideo nō valet, vt ibi dictum est.

ALia secūda opinio est, quod prelatus potest lucrari indulgentiam a se alijs concessam, participando et vtendo ea aut thesauro cōmuniter dispensato aut communicato. Probatur. Opinio. 2. Quia cuilibet habenti autoritatem super bonum commune concessum est et nullo iure prohibetur vt autoritate sua possit vti et participare de bonis communibus vt alij: ne sit peioris conditionis quam alij, vt supra dictum est. Sed concedere indulgentiam est cōmunicare de cōmuni thesauro. Ergo eo ipso et ratiōe suæ autoritatis prefatæ potest inde participare vt alij indulgentias a se cōcessas. Facit ad hoc quod notatur cōmuniter a doctoribus in c. per venerabilem, qui filij sunt legitimi. Vbi princeps sicq; gaudet priuilegio, et autoritate sua vtitur pro se sicut et ceteri. Sic ad propositum prelatus dat indulgentias vt caput vel vt prelatus Ecclesiæ, vel vt habens autoritatem dispensandi thesaurum: vtitur autem et participat de eis pro se vt membrum Ecclesiæ et etiam hoc modo recipit pro se.

¶ Et si contra hoc arguatur quod nullus potest in se ipsum exercere actum iurisdictionis, qualis est concessio indulgentiæ vt supra. q. 1. Ergo non potest vti indulgentijs neque de eis participare. Obiectio. Item nemo potest vti seu participare de excommunione seu absolutione peccatorum, facta a se ipso in se vel in alijs. Ergo similiter nō potest vti indulgentijs &c. ¶ Respondeo secundum prefatā opinionē ad primum concesso antecedēte ad sensum supra dictum q. 8. in responsione ad secundū argumentū et infra dicetur hic in tertia opinione; sed negatur consequentia. Responsio. Quia aliud est exercere actū iurisdictionis absoluendo aut concedendo sibi directe indulgentiam: aliud est vti ea aut participare illam: quia hoc non est actus iurisdictionis sed autoritatis sibi concessæ, vt dictū est. ¶ Ad aliud respondeo negando consequentiam quia illud est actus tantum iurisdictionis aut sententiæ iudicialis quam nemo potest in se exercere neq; vti pro se: in indulgentiæ autē concessione vltra actus iurisditionis est dispensatio thesauri ratione cuius potest concedens illū participare: et ita potest indulgentiā sibi lucrari per hanc viā participationis vt dictum est. ¶ Immo etiā prelatus potest lucrari indulgentias committendo alijs autoritatem, vt concedat ei talem indulgentiam, patet ex rationibus infra ponēdis in tertia opinione, et in hoc cōcordant omnes doctores. ¶ Quod autem non sit necessarium hoc modo eas lucrari patet. Quia potest lucrari alio modo supra dicto scilicet vtendo aut participando de indulgentijs communiter alijs a se concessis vt dictum est. ¶ Hanc opinionē quoad omnes tres eius partes prædicto modo declaratam et probatā tenent Thom. et Palud. vbi supra et doct. cōmuniter ea dist. 20. et Supplementū Gabrielis in. 4. disti. 45. quest. 3. conclu. 7.

et de

et de Canonistis Gaspar.in.ca.nostro.de pœni.et remi.et Gemini.in.ca.indulgentiæ.de pœni.et re mi.lib.6.et multi alij. Et videtur supponere quod indulgētia principaliter et essentialiter est potius dispensatio thesauri quam remissio pœnarum: id quod supra.q.3.improbatum est.

3.Opinio. Tertia opinio est, quod non potest eam lucrari nisi eo modo in specie, licet nō eo modo in indiuiduo quo alij; quia scilicet non nisi per viam absolutionis seu remissionis iudiciariæ. Et ideo est necessariū quod autoritatē suā cōmittat cōfessori seu alteri, se quoad hoc illi subijciēs in sacramento aut extra, vt sic ei cōcedat tales indulgētias quas ipse alijs cōcessit. Alias eas nō lucrabitur talis prælatus. Itaq; licet prælatus nō possit lucrari indulgentias per viā suæ concessionis sicut nec potest absolui a peccatis per viā suæ absolutionis quia alios absoluit: potest tamen eas lucrari per viā concessionis seu absolutionis factæ ei ab alio cui ipse suam autoritatem ad hoc commiserit: sicut et committit alteri auctoritatem vt ipsum absoluat sacramentaliter a peccatis sicut ipse alios absoluit. Sicq; non est peioris conditionis prælatus in hoc quam alij, ex quo habet viam ad lucrandum indulgentias vt alij, vt dictum est. ¶ Et ratio huius opinionis est, quia actum iurisdictionis præsertim per viam sententiæ seu absolutionis nemó potest in se ipsum exercere, vt patet ex supradictis, et secundum communiter doctores. Quia nemo se ipsum absoluere iudicialiter vel ligare potest. Facit pro hac maiori.l.penulti. ff.de recept. arbi.l.ille a quo.§. tempestiuum.et.ff ad Senatus consul. Trebelli. Nemo enim potest esse iudex et reus, sed concedere indulgentias est actus iurisdictionis per viam sententiæ seu absolutionis iudiciariæ vt patet ex supradictis. quæstione.3.ergo. ¶ Hanc opinionem tenet Vincentius in.ca. cū ex eo.de pœni.et remi.et Guillelm. in Specu. et Archidia.in.ca.indulgentiæ.de pœni.et remi. lib.6. Lapus.et Gl.ne quis in cau.et.l.inquisitio. C.de solu.et Caietanus in quodlibetis vt patuit supra.q. 3.in responsione ad secundum argumentum. Et ad idem videtur Durandus in.4.dist. 20.q. et alij doctores. Et hæc opinio præsupponit quod indulgentia est essentialiter et principaliter absolutio seu remissio pœnarū et est actus iurisdictionis, vt supra.q.3.habetur, et dictum est esse probabilius et verius.

¶ Contra hanc tertiam opinionē arguit Nauarro in tractatu vel repetitione de indulgentijs. nota.26 § 9.dicens quod nemo potest alteri dare potestatem se absoluēdi vel ligandi infra et extra sacramentum, quam non habet in se ipsum: vt est argu.in.ca.qui per alium.de regu.iur. lib.6. et habetur expresse in.l.si vniuersæ.C.de lega.et capit. quod autem.de iure patrona. Nam Papa et quilibet superior quando sacramentaliter absoluitur a peccatis per sacerdotem sibi subditum alias, non absoluitur eo quod ipse suā cōmisserit potestatē, sed quia ille sacerdos a superiore vel a iure diuino vel Ecclesiastico eam potestatem habet respectu illius vel cuiuscunq; materiæ sibi subiectæ. Et quādo curatus nondum sacerdos dat subdito licentiam vt ab altero absoluatur quem ipse absoluere non potest, non dat illi ordinem aut potestatem quam non habet, sed iurisdictionem dat et materiam subijcit, quam ipse curatus habet, quamuis non habeat vsum eius, in quam ille sacerdos suam exerceat potestatem. ¶ Ideo ipse Nauarro vbi supra.§. 10.et nota.7 2.§. 21.et sequen. solum distinguit indulgētiam per modum absolutionis et per modum dispensationis de thesauro Ecclesiæ. Illamq; dicit pertinere solum ad subditos viuentes: hanc autem ad ipsos prælatos concedentes simul et ad animas purgatorij. ¶ Sed cōtra ipsum sunt argumenta siue rationes supra positæ in prima opinione: sunt etiam multa inconuenientia quoad pœnitentias iniunctas de quibus supra. q. 9.dictum est.

Triplex Indulgentia. ¶ Quæ autem istarum opinionum sit verior non nostro nō stat arbitrio diffinire: nam illa secunda est communior quæ et practicatur a prælatis Ecclesiæ. Quo non obstante saluo meliori iudicio videtur dicendū quod est triplex indulgentia. Prima absolute sumpta de qua dicimus quod est proprie indulgentia et essentialiter et principaliter est absolutio vel remissio pœnarum vt supra.q.3. dictum est. Et hæc præcipue conuenit subditis viuentibus quam prælatus vel eius auctoritatem habens ad id sibi subditis pro tunc concedit: quæ et indulgētia per modum iudiciariæ absolutionis appellatur. ¶ Secunda indulgentia est per viam seu per modum suffragij. Et hæc conuenit solū defunctis et eius ratio principaliter stat in cōmunicatione vel dispensatione thesauri indulgentiarum: De quā infra.q.15.latius agitur. ¶ Tertia indulgētia est per viam participationis de cōmuni thesauro indulgentiarum suæ auctoritati cōmissi. Et ratio huius indulgentiæ essentialiter et principaliter stat in participatione vel vsu prædicti thesauri sibi cōmissi et alijs communicati: minus autē principaliter stat in dispensatione vel communicatione illius. Et hæc indulgētia per viam participationis vel vsus conuenit solum prælatis vel habentibus auctoritatem concedendi indulgētias: vt per hanc viam possint eas sibi ipsis acquirere, absq; hoc quod suam alteri committant auctoritatem vt ipsis concedat eas indulgentias quas ipsi alijs concedunt, vt bene quoad hoc secūda dicebat opinio. Doctores autem tenentes quod indulgentia est principaliter absolutio loquuntur de indulgentia absolute suis subditis viuentibus per ipsum prælatū eorūm aut per alium habentem auctoritatē ad id concessam. Et ita forte omnia concordantur. Et de hac triplici indulgentia latius habetur infra quæstione.15.in resolutione earum. vbi habētur quomodo conueniant et differant inter se isti tres modi indulgentiarum, ibi videatur. ¶ Et si quæratur vtrum ipse prælatus aut concedens indulgentias alijs volens eas sibi etiam lucrari

hoc vel illo modo, teneatur implere aut facere sicut alij id quod ipse alijs taxauit ad lucrandum talem indulgentiam, Infra.q.31.propositio:2. videatur quia illuc hoc pertinet.

Quæst.14. QVÆSTIO. XIIII. Quam quantitaté indulgẽtiarum possunt prælati puta Episcopi et Archiepiscopi in suis et aliorum diœcesibus seorsum aut simul cum alijs de licẽtia ipsorum cõcedere suis et aliorum subditis.

Propo.1. ¶ Respondeo per sex propositiones. Prima est. Episcopi et Archiepiscopi de iure cõmuni possint concedere in sua diœcesi et in tota sua prouincia in anniuersario dedicationis Ecclesiæ et in omnibus alijs casibus quadraginta dies tantum de iniunctis pœnitentijs, et etiam de non iniunctis. secundum Nauarr. vt supra.q.7.propo.2.in fine habetur. Sed in die cõsecrationis basilicæ vnum annũ, vt habetur in.ca.nostro.et.ca.cum ex eo.de pœni. et remi.et eo.titu.ca.indulgentiæ.lib.6. et hoc est verum etiam in foro pœnitẽtiali, licet antiqui doctores teneãt oppositum, vt supra.q.12. propo.2. dictum est. Et hoc est verum etiã si plures episcopi simul concurrant in dictis casibus: quia omnes illi simul non possunt de iure concedere nisi ac si vnus tantum esset, vt dictum est, vt habetur vbi supra in eo.ca: cum ex eo et not. Cardinalis in clementina.2.de pœni.et re.

Propo.1. ¶ Secunda propositio. Si in largitione indulgentiæ concurrunt episcopus et archiepiscopus metropolitanus, quorum quilibet cõcedit quod potest de iure, puta quadraginta dies indulgentiæ suis subditis: tũc subditi episcopi habebũt vtrãq;, scilicet octoginta dies: ex quo quoad hoc sunt subditi episcopi et metropolitani, quorum quilibet concessit suis subditis quadraginta dies. Subditi autem archiepiscopi tãtum habebunt quadraginta dies dũtaxat concessos a suo archiepiscopo non autem ab episcopo qui non est prælatus eorum. Qui etiam si sint in episcopi diœcesi nõ possunt plus lucrari, vt patet ex propositione prima præcedente secundum Hostien. titu.de pœ.et re.§. Possit quis fa. &c. et directo. lib.1. et cõmuniter summistas.

Propo.3. ¶ Propositio tertia. Si episcopus dedit quadraginta dies indulgentiæ, et eius successor totidem; non valet nisi pro vnica indulgentia quadraginta dierum vt ait Gemini.in ca.fina.de pœni.et.re. li.6.ex mente Ioannis Andr.in addi. Specu. quia per talem multiplicationem veniri potest contra intẽtum decreti.ca.cum ex eo.de pœni.et re. Hoc ego limitarem, quando in eodem casu seu pro eadem vice vterq; prædictorum concederet: secus si in diuersis, quia sic videtur de mente dicti.capi. cum ex eo.

¶ Propositio quarta. Quilibet episcopus potest concedere suo subdito quadraginta dies secundũ ius cõmune visitanti talem Ecclesiam, modo illa Ecclesia sit in sua, modo in alia diœcesi. Ratio est: quia talis indulgentia non acquiritur directe loco illi sed subdito existenti intra limites suæ iurisdictionis sui episcopi licet expleturus sit opus faciendum in alio loco alterius iurisdictionis pro lucranda indulgentia, vt ait Supplementum Gabrielis in.4.distin.45.q.3.propo.8.corol.3. secundum Palud.in.4.distin.20. sed oppositum tenet Nauarro de indulg. nota.31.§.12. secundum Calderi.ca.nostro.de pœ.et re. et Specul.tit.de pœni.§.1.vbi ait quod episcopus nõ potest concedere suis subditis indulgentiam pro opere pio in alia diœcesi faciendo etiam de cõsensu episcopi illius diœcesis. Propo. 4.

¶ Propositio quinta, secundum aliquos, Episcopus licet possit statuens in sua diœcesi concedere quod indulgentiæ suæ prosint venientibus de diœcesi aliena cum consensu sui proprij episcopi secundum.ca.quod autem.de pœni.et.re. tamen non potest concedere quod indulgentiæ ab alijs episcopis in eius diœcesi concessæ omnibus illis valeant. Ratio, quia in primo casu illuc accedẽtes quodãmodo forum consequuntur, de foro cõpetenti.ca. Romana.§.cõtrahentes.lib.6. et sic pro tunc efficiuntur de iurisdictione illius episcopi illius diœcesis vbi sunt. In secundo autem casu ingreditur episcopus alienam diœcesim vt ibi iudicet seu actum iurisdictionis exerceat, quod facere non potest. Non enim potest ligare aut absoluere suum parochianum in aliena diœcesi, alioqui vnus episcopus posset centum annos indirecte cõcedere, et sic tenet Guillel.in Specul. et cõcordat Bonauentura in.4.dist.20.art.2.q.3.in fine, et Calderi.et Nauarro vbi supra in.4. propositione habetur. ¶ Sed certe hæc ratio quoad secundam partem non valet vt paulo inferius dicetur. Quia ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis sine strepitu iudicij vbi alterius iurisdictio non leditur possunt vbicunq; exerceri. Ideo melior ratio est. Quia illi de aliorum episcoporum diœcesibus venientes non sunt subditi huius episcopi in cuius diœcesi sunt, vt iste possit eis dare licentiam vt indulgentias ab alio consequantur, quãuis sint subditi eius pro tunc ad hoc quod indulgentias concessas ab eo consequantur de licentia sui proprij episcopi, neq; tales habent licentiam a suo episcopo ad lucrandum indulgẽtias nisi illius episcopi in cuius diœcesi sunt vt dictum est et supponitur. ¶ Potest autem episcopus concedere quod indulgẽtiæ ab alijs episcopis concessæ subditis ipsius episcopi in diœcesi ipsius episcopi valeant eis. Ratio, quia sic videtur elici ex.ca. cum ex eo. de pœni. et re. vbi dicitur quod possunt plures episcopi cõcurrere ad concedendum indulgentias in dedicatione vnius basilicæ et in alijs casibus: ergo de licentia episcopi potest alius episcopus in alterius diœcesi subditis illius concedere indulgentias. Sed hoc vltimum Propo.5.

timum est verum secundum Palud. et Supplementum Gabrielis, non tamen secũdum Specula. Calderi. Nauarro, et alios, vt superius in. 4. proposi. habetur. Imo et videtur dicẽdum quod episcopus existẽs in alterius diœcesi potest sine vlla illius diœcesani licẽtia in cuius diœcesi est suis subditis ibi venientibus concedere indulgentias sine strepitu iudicij, sicut et absoluere et dispensare cũ eis secrete et in foro pœnitentiali a casibus et cẽsuris &c. huiusmodi. Quia ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, quando scilicet nemo se opponit, possunt omni tẽpore et loco sine strepitu iudicij exerceri quia nullius iurisdictio læditur. ff. de adop. l. emancipari ff. de officio proconsulis. l. 2. et capit. nouit. de officio legati. et in glossa. ¶ Ex quo patet vt ait Siluester. titu. indulgentia. q. 5. parti. 4. quod literæ habitæ a diuersis episcopis dantibus indulgẽtias ijs qui aliquibus faciunt eleemosynas, non valent nisi subsint episcopo danti prædictas literas aut nisi habeant licentiam seu cõsensum sui proprij episcopi ad hoc. de foro competenti. cap. significasti. et de pœniten. et remissio. ca. quod autẽ. vbi etiam dicit Panor. quod tutum et valde expediens est vt volens peregrinari et pia loca visitare licentiam habeat a suo episcopo, vel etiam a proprio sacerdote secundum alios quod nõ credo verum, vt supra. q. 43. dubio. 1. dictum est, ad lucrandum indulgẽtias aliorum episcoporum. Nam ad lucrandum indulgentias Papales non oportet vt supra dictũ est. Et cum prædictis concordat sum. Ang. titu. indulgentia.

Propo. 6. ¶ Propositio sexta. Prædicti episcopi aut alij simul vel particulariter per se concedentes indulgẽtias si excedunt summam eis taxatam non valent

Ratio. 1. tales indulgentiæ. ¶ Ratio prima. Quia sic expresse habetur in capitu. Romana. et capitu. indulgentiæ. de pœni. et remi. lib. 6. et cap. nostro. extra. eo. titu. vbi dicitur quod indulgentia vires non obtinet si statutum Concilij generalis (scilicet. ca. cum ex eo. eo. titu.) excesserint, et concordant communiter doctores in. 4. distinctione. 20. ¶ Alia ratio

Altera ratio. est. Quia conferre indulgentias pertinet ad iurisdictionem: sed hæc potest restringi per Papam. Quia licet episcopi habeant potestatem ordinariam tamen sunt subditi Papæ: et talis potestas potest limitari: sicut Papa potest limitare potestatẽ episcoporum, reseruando casus et censuras, a quibus non possunt episcopi absoluere et si tentent absoluere absolutio est nulla. Ergo similiter quo ad remissionem pœnarum per viam indulgentiæ facere potest: et de facto facit vt patet in capitu. prædictis.

Obiectio. ¶ Si contra hoc arguitur quod quando in mandato non apponitur hæc clausula, Quod si secus factum fuerit decernimus irritum aut innane, licet fiat contra mandatũ, et sic peccet faciens cõtra mandatũ: tamẽ tenet factũ. Constat autẽ quod in dicto. ca. cũ ex eo. vbi ponitur mandatũ taxãs potestatẽ episcoporũ, non apponitur illa clausula. ergo licet cõcedens indulgentias vltra summã sibi taxatã peccet: tamen indulgentia valet. Itẽ sicut episcopi prohibiti si cõsecrarent esset valida cõsecratio licet peccarent. ergo similiter in cõcessione indulgentiarũ vltra taxationem vt dictum est.

¶ Respondeo. Propter has rationes, Hostien. tit. de pœ. et re. §. posset quis sa. &c. et glos. in. ca. cũ ex eo. de pœ. et re. et Panor. ibidem, tenuerunt cũ quibusdam alijs doctoribus contra propositionẽ sextã, quod valet indulgentia cõcessa vltra taxationẽ. Sed certe eorũ opinio est falsa: Quia Ecclesia sic determinauit in. ca. indulgen. li. 6. et. ca. Romana. vt supra probatũ est. Et ad rationes eorũ. Respõdeo ad primã ad antecedẽs, quod sufficit quod in ipso mãdato vel alibi irritetur factũ contra mãdatum, vt fit in præsenti proposito. Quia licet in ca. cum ex eo. nõ irritetur, irritatur tamẽ in. ca. indulgentiæ. et in. ca. Romana. &c. vt supra probatum est. ¶ Ad aliud de cõsecratione respõdeo negãdo consequentiã. Quia nõ est simile: est enim differentia in hoc, quod cõsecratio nõ pertinet ad potestatẽ iurisdictionis supra corpus Christi misticũ, sed ad potestatẽ characteris seu ordinis quoad corpus Christi verũ: ideo nõ potest irritari, sicut nec character potest deleri neq; materia sacramentorũ potest mutari neq; restringi, sicut potest materia iurisdictionis quæ superiori subiecta est. Cõcessio autẽ indulgentiæ pertinet ad potestatẽ iurisdictionis vt supra. q. 5. ideo potest deleri tolli et irritari, sicut et ipsa potestas iurisdictionis. Respõsio.

¶ Et si queratur vtrum prædictæ indulgentiæ excedẽtes summã taxatam per Papã vel per Ecclesiã et irritatæ vt dictũ est, intelligantur esse irritæ simpliciter quoad totã summam dierũ seu annorũ cõcessorum, an solũ quoad excessum ita quod episcopus potens cõcedere quadraginta dies tantũ si cõcedat septuaginta dies, an solũ irritetur quoad illos triginta superexcedẽtes. Dubium. ¶ Respondeo hic est

1. Opi. duplex opinio. Prima. Quod solum quoad illum excessum est irrita indulgentia: nisi expresse apponeretur clausula irritans totam summam concessam, quæ clausula in præsenti materia nullo loco iuris apponitur vt patet. Et ratio est, quia in donationibus liberalibus et fauorabilibus qualis est cõcessio indulgentiæ, valent concessa pro parte legitima, licet non pro residuo. Quia odia restringi fauores conuenit ampliari. Et in fauorabilibus vtile per inutile non vitiatur. de re. iur. quãdo vtile potest separari ab inutili, vt in proposito contigit. Et hanc opinionem tenent Ioannes Andre. et Panor. in dicto. ca. cum ex eo. et in simili de quinquagesima aut centesima episcopi, vt late de hoc Siluester. titu. donatio. 1. q. 17. et summistæ. Et ad hãc opinionẽ magis declinat glo. in dicto. ca. indulgẽtiæ. li. 6. de pœ. et re. et extra eo. tit. ca. cũ ex eo, et Gerson in regulis moralibus videtur etiã ad hoc declinare et cõmuniter canonistæ et summistæ.

¶ Alia opinio tenet quod talis indulgẽtia est omnino nulla seu irrita quoad totam summam, quia in ca. nostro. de pœ. et re. et. ca. Romana. et. ca. indulgẽtiæ. eo. tit. li. 6. habetur quod potest archiepiscopus 2. Opinio.

concedere

concedere indulgentias per ſuam prouinciam ita tamen quod ſtatutum Concilij generalis non excedant, et in. ca. indulg. de pœ. et re. li. 6. habetur quod indulgentiæ vires non obtinent ſi ſtatutum Concilij generalis excesſerint ſummam taxatam pro illa vice. Ex quibus verbis videtur poteſtas eorum ſic limitata, quod ſi excesſerint ſummã taxatã iam pro illa vice talis poteſtas vacat, ex quo conditio non extat ſub qua poteſtas talis relicta eſt. Sicq; videtur pro tunc priuatus epiſcopus ſua poteſtate omnino quoad indulgentias concedendum contra ſtatutum Concilij: et per conſequẽs illæ indulgentiæ omnes non obtinent vires tanquam concesſæ a non habẽte poteſtatem tunc ad id: quia trangresſus eſt ſtatutum Concilij. Et ad regulam Vtile per inutile &c. reſpõdet hæc opinio quod hic nullum eſt vtile cõcesſum, ex quo tota illa concesſio fuit ipſo iure nulla tanquam a nõ habente poteſtatem pro tunc vt dictum eſt. Hanc opinionem tenent Gemini. in dict. ca. indulgẽtiæ, ſecundum Ioan. Monal. et Supplemẽtum Gabrielis in. 4. diſtin. 45. q. 3. art. 2. propo. 8. corol. 3. cum quibuſdam alijs doctoribus. ¶ Mihi autem videtur quod hæc ſecunda opinio apparet verior ſtãdo in rigore textuum: ſed prima eſt mitior: et ſtã do in bona intelligentia eorum videtur rationabilior et probabilior. Sed quia totum hoc pendet ex voluntate Papæ, ideo ab ipſo eſſet petenda declaratio, vt dicit etiam Supplementum Gabrielis vbi ſupra: ſicq; facilius ſolueretur omnis quæſtio, ſed interim primæ opinioni ego tutius ſtarem.

Quæſt. 15. QVÆSTIO XV.

Quid ſit Indulgentia per modum ſuffragij.

¶ Reſpondeo, quod in hoc ſunt quatuor opiniones ſolemnes. Opi. 1. Prima opinio eſt quod indulgentia per modum ſuffragij dicitur, quia eſt indulgentia concesſa pro aliquo bono opere facto pro defunctis, quod quidem bonum opus non valet ipſis defunctis plus aut minus propter præfatam indulgentiam quam ſi nullæ indulgentiæ eſſent concesſæ. Sicq; indulgẽtia per modum ſuffragij eſt idem quod ſuffragiũ boni operis pro quo conceditur indulgentia applicatũ defunctis. Et hæc opinio præſupponit quod indulgentiæ ex vi indulgentiæ non valẽt defunctis ſed ex vi ſuffragij boni operis pro eis facti vt dictum eſt. ideo dicitur per modũ ſuffragij. Hæc opinio eſt Hoſtienſis, vt refert Gabriel, in cano. lectione. 57. H. L. et Calderi. in. ca. noſtro. de pœ. et re, eſt eum Hoſtienſe. ¶ Ratio huius opinionis eſt: Quia Eccleſia non poteſt ſoluere aut ligare neq; diſpẽſare theſaurum Eccleſiæ, niſi in eos qui ſunt ſuper terram de foro Eccleſiæ. Math. 16. Quodcunq; ſolueris ſuper terram &c. cuiuſmodi non ſunt animæ Purgatorij. Item quia alioqui poſſet ſi vellet euacuare Purgatorium per indulgentias ſi eis plus valerent quam ſuffragium boni operis pro quo conceduntur indulgẽtiæ. Sed certe hæc opinio eſt erronea in ſe et multo magis in ſuo fundamento ſeu ſuppoſito ſupradicto: Quia ſic eis nil valerent indulgentiæ: et Eccleſia deciperet fideles per tales indulgentias defunctorum: et rationes eius nil concludunt, vt patebit infra in reſponſione ad primum argumentum et in reſponſione ad ſecundum argumentum.

2. Opinio. SEcunda opinio eſt: Quod indulgentia per modum ſuffragij eſt et dicitur ad differentiam indulgentiæ abſolutæ ſeu proprie ſumptæ quæ eſt per modum iudiciariæ poteſtatis: qui modus dicit iudicialem abſolutionem et pœnæ debitæ in aliam pœnam voluntarie ac deuote aſſumptam cõmutationem. Et ille modus iudiciariæ auctoritatis habet locum ſolum in viuis, qui iudicialiter abſoluuntur, et quibus pœna debita in aliã voluntarie ab eis ac deuote aſſumptam cõmutatur. Indulgentia autem per modum ſuffragij habet locũ in defunctis et etiam in viuis. In defunctis quidẽ quia cum defuncti non poſsint per ſe adimplere opus bonum puta eleemoſynam: peregrinationẽ et huiuſmodi pro quo conceduntur indulgentiæ, dum illud ex Papæ concesſione fit ab alio pro eis ad lucrandam indulgentiam: iam opus alterius ſuffragatur eis vt poſsint conſequi indulgentias non minus quam ſi ipſi per ſe opus illud impleuiſſent. Et ſic indulgentiæ proſunt eis per modũ aut per viam ſuffragij, id eſt, propter aliquod bonum opus ab alio factum et eis per modum ſuffragij applicatum. Habet etiam locum in viuis, ſicut cum Papa concedit indulgentias omnibus cõtra infideles pugnantibus aut pugnatorem pro ſe mittentibus: quia tunc pugnantes aſſequuntur indulgentias per modum autoritatis iudiciariæ, mittentes autem per modum ſuffragij, maxime ſi eſſent pauperes non potentes mittere ſuis expenſis et alius ſuus amicus pro illis pauperibus aut eorum nomine mitteret etiam illis pauperibus proficerẽt indulgẽtiæ per modum ſuffragij pro quãto opus pro quo indulgentiæ concesſæ ſunt ſibi per modum ſuffragij applicatum eſt. Aliud exemplũ Supplementi ad idem; Si claudus nõ poteſt facere peregrinationem pro qua conceduntur indulgẽtiæ et Papa concedit quod per ſe vel per alium id faciat: aut ſi pauper non poteſt dare decem ſolidos et diues dat pro eo ex concesſione Papæ: tunc tales indulgentiæ concesſæ illi claudo aut pauperi ſunt et dicuntur per modum ſuffragij. Et ſic reſolutorie ſecundum hanc opinionem indulgentia per modum ſuffragij eſt et dicitur quando indulgentia conceditur alicui defuncto aut viuo nõ potenti facere id propter quod conceditur indulgẽtia, pro quo alius id fecerit. ¶ Hanc opinionem tenent Gabriel in canone lecti. 57. et Supplemẽtum eius in. 4. diſt. 45. q. 3. art. 1. not. 2. et Nauarro in tractatu de indulgẽtijs nota. 19. et. 22 § 25. et ſeq. et quidam alij. ¶ Sed certe hæc opinio licet ſit vera quoad primum eius dictum, quod ſcilicet dicitur ad

tur ad differentiam indulgentiæ absolutæ quæ est per modum iudiciariæ potestatis vt supra.q 3. habetur:et etiam quoad secundum dictum quod scilicet ille modus iudiciariæ autoritatis habet locũ in viuis tantum. Tamen non videtur vera opinio quoad tertium eius dictum principale, ꝙ scilicet indulgentia per modũ suffragij est, vt supra resolutorie diffinita est. Deficit enim in duobus. Primo pro quãto supponit ꝙ ad lucrandum indulgentiã aliquã et ad eam concedendũ necessario requiritur aliquod opus facere, quod non est certum et forte nec verum vt infra.q. 21. habetur. Deficit secundo et præcipue pro quanto dicit ꝙ indulgentia per modũ suffragij habet locum in viuis, quod est falsum, sed solũ habet locũ in defunctis. Quod patet tripliciter.

1. Ratio. ¶ Primo. Quia ex quo ex primo dicto vero ipsius opinionis indulgẽtia per modũ suffragij dicitur ad differentiã indulgentiæ absolutæ quæ est per modum iudiciariæ potestatis: ergo indulgentia per modum suffragij non est actus iurisdictionis vt supra.q.3. habetur. Nunc autẽ omnis indulgẽtia concessa viuis est actus iurisdictionis, modo teneatur quod indulgẽtia principaliter est absolutio seu remissio, modo ꝙ principaliter est dispensatio seu cõmunicatio thesauri, quod patet. Quia alioqui episcopus Bononiẽsis posset cõcedere indulgentias subdito alterius episcopi sine eius licẽtia, concedẽdo ꝙ si ipse vel alius pro eo pauperi fecerit eleemosynã consequatur talem indulgentiam, quod tamẽ est falsum vt patet ex.ca. quod autem. de pœ. et re. vt supra.q.3. habetur. ergo indulgentia per modum suffragij nõ habet locum in viuis.

2. Ratio. ¶ Item secundo. Quamuis enim viuis posit fieri ab aliquo aliquod suffragium vel auxilium spirituale et corporale ad lucrandum indulgentiam aliquam: non tamen ideo illa indulgẽtia est nec dicitur per modum suffragij. Patet quia si fit remissio pœnarum eo modo quo per concedentem indulgẽtiam fit alijs viuis quibus nullus alius impẽdit suffragiũ aliquod, quia s. fit per viã aut per modum iudiciariæ potestatis.

Tertia. ¶ Item tertio. Nam etiã si concedatur quod ad concedendum et lucrandum indulgentiam est necessarium facere aliquod bonum opus: tamẽ hæc conditio quod s. quis per se aut per aliũ aut alius pro eo potente aut nõ potente facere aut se iuuare faciat tale opus requisitũ ad lucrandũ talẽ indulgẽtiam, nõ est conditio necessario pertinens ad quidditatem talis vel talis indulgẽtiæ absolutæ aut per modum suffragij: sed est per accidens et impertinenter consequitur aut se habet ad eius naturam seu quidditatem: quãuis sit necessaria et valde pertinens ad indulgentiam esse validam et ad eam lucrandã vt patet. ¶ Et forte Gabriel et alij eiusmodi decepti sunt ex verbis Alexandri Alleñsis par. quarta.q. 83. membro 4. et Bonauentura 4. dist. 20. art. 2. q. 5. dicentiũ quod relaxatio seu indulgẽtia proprie dicta non tantũ dicit iudiciariã absolutionẽ verumetiã dicit aliquã cõmutationem in pœnã aliquã volũtarie assumptã et cũ deuotione, et hoc videmus in omnibus indulgentijs: hoc autẽ non potest esse quantũ ad eos qui sunt in purgatorio, quia sunt extra statũ illũ in quo posset eis persuaderi alicuius pœnæ deuota et voluntaria assumptio, et ideo nõ competit eis relaxatio propriæ nisi forte per mediũ siue per accidens. hæc illi. Item Innocẽ. diffiniens indulgentiã per modum suffragij, dicit quod est non gratis concedere indulgentias neq; directe: sed pro aliquo opere pio facto per alios pro illis, vtpote pro defunctis nõ potẽtibus se iuuare aut facere ꝙ requiritur ad lucrandã indulgentiam. hæc ille. Ex quibus omnibus verbis præfatis nõ elicitur quod indulgẽtia per modum suffragij habeat locũ in viuis, neq; quod prædicta sit diffinitio explicans totã quidditatẽ indulgẽtiæ per modũ suffragij eiusq; differentia ab indulgentia absolute et proprie sumpta: sed solum elicitur ex dictis verbis præfatorum doctorũ quod supposito quod ad lucrandũ indulgentiã requiritur necessario aliquod opus piũ, vt tenere videntur præfati doctores cum multis alijs. ergo ex quo defunctus id facere nõ potest per se neq; ei potest proprie et directe fieri indulgẽtia proprie sumpta seu absolute sed solũ per modũ suffragij seu mediãte alio, iam est necesse quod alij ex cõcessione Papæ faciant illud opus pium pro eo ad lucrandũ ei talem indulgentiã per modũ suffragij. Cũ quo stat quod in aliquo alio stat natura et essentia indulgẽtiæ per modum suffragij. Aliud est enim quod requiritur ad naturã seu quidditatẽ indulgentiæ huius vel illius: aliud quod requiritur ad eam lucrandã huic vel illi. Nos autẽ in hac quæstione agimus de quidditate et differentia indulgentiæ per modum suffragij, ab indulgentia absolute et propriè sumpta quæ est per modum iudiciariæ potestatis seu absolutionis, et infra.q.17.23.30. agitur de requisitis ad eam lucrandam.

Opinio. 3. Tertia opinio est quod indulgentia per modũ suffragij est dispensatio seu cõmunicatio thesauri indulgẽtiarũ auctoritatiue facta per prælatũ Ecclesiæ, ijs qui sunt de foro alterius mundi qui nõ possunt se iuuare sed ab alijs adiuuari pro quibus opus piũ ad lucrandũ indulgentiã fuerit per alios factũ et applicatũ.

Prima particula. ¶ Prima particula patet, quia in hoc essentialiter differt ab indulgẽtia simpliciter quæ est absolutio seu remissio pœnarũ per viam iudiciariam potestatis.

Secunda. ¶ Et similiter secũda particula tum ex dictis in supradicta secũda opinione, tum etiã ex dicendis in quarta opinione sequente.

Tertia. ¶ Tertia particula, ijs qui sunt de foro alterius mundi qui non possunt se iuuare sed iuuari, id est animabus purgatorij tãtum, quia de ratione indulgẽtiæ per modum suffragij est quod fiat talibus et non alijs. Quod manifestissime patet, quia cõmunicatio thesauri indulgentiarũ quæ fit per episcopũ Bononiẽsem nõ suo subdito viuẽti, super quẽ nõ habet iurisdictionẽ, nõ est indulgẽtia vllo modo vt patet ex.ca. quod autẽ. de pœ. et re. neq; est indulgẽtia per modũ suffragij, vt supra in reprobatione secundæ opinionis probatũ est.

indulgentia

indulgentia autem seu cōmunicatio thesauri quæ fit suo subdito viuenti non est per modum suffragij, sed indulgentia proprie per modū iudiciariæ potestatis vt dictum est latius supra.q.3.et dicetur in quarta opinione sequente. ergo talis indulgentia per modum suffragij solum habet locū in animabus purgatorij.

Quarta. ¶ Quarta particula Pro quibus opus pium &c. ponitur secundum doctores tenentes quod vt indulgentia maxime pro defunctis valeat hoc vel illo modo requiritur aliquod opus pium, quo supposito cum tale opus non possit fieri per animas purgatorij quibus conceditur indulgentia, iam sequitur necessario quod debeat misericorditer fieri per alios, vt sic per viam et per medium talis suffragij facti per alios talis cōmunicatio thesauri valide perueniat ad animas purgatorij: et inde dicitur et habetur ratio seu natura indulgentiæ per modum suffragij. Secundum autem tenētes quod ad concedendum validam indulgētiam viuis aut defunctis non requiritur opus pium sed causa pia, vt de hoc latius habetur infra.q.21. tunc ista quarta particula superfluit. Sed ideo dicitur per modū suffragij quia talibus defunctis misericorditer suffragatur concedens talem indulgentiam seu communicationem thesauri.

Prima differentia. ¶ Et secundum hanc opinionem indulgētia per modum suffragij differt ab omni alio suffragio Ecclesiastico in tribus, præcipue quoad eius effectū. Primo quia alia suffragia valent secundum valorem operis: indulgentiæ autem per modum suffragij valent secundum quantitatem concessam seu

Secunda. taxatam quantum est de se. Secundo quia aliorum suffragiorum fructus est nobis incertus et indeterminatus: fructus autem indulgentiæ per modum suffragij est nobis certus et determinatus per concedentem vnum vel duos annos indulgentiæ, vel

Tertia. indulgentiam plenariam. &c. Tertio quia fructus aliorum suffragiorum non valet animæ cui applicatur ex iustitia legis et infallibiliter quoad totū suum fructum satisfactorium, sed solum ex misericordia et liberalitate acceptantis Dei valet in toto vel in parte prout sibi visum fuerit decere suam liberalitatem talia acceptare attenta dignitate, meritis et idoneitate animæ cui applicatur. Indulgētia autem per modum suffragij valet ei cui cōceditur quoad totum suum fructum concessum, idq; infallibiliter ex iustitia legis seu promissione Christi, sicut et aliæ indulgentiæ viuis concessæ.

¶ Hæc tertia opinio est satis cōmunis apud do-

Primo. ctores. Sed videtur deficere in tribus. Primo quia tertia particula non videtur esse de ratione indulgentiæ per modum suffragij, licet sit conditio cōsequens naturam talis indulgentiæ. Similiter secū-

Secundo. do deficit. Quia quarta particula non est de ratione talis indulgentiæ, sed est conditio requisita ad concessionem indulgentiæ esse validam aut debite factam seu ad eius fructum cōsequendum. Ter-

Tertio. tio deficit in eo quod vltimo dicit quod scilicet indulgentia per modum suffragij valet quoad totū suum fructum infallibiliter ex iustitia legis sicut aliæ indulgentiæ viuis concessæ, vt de his tribus defectibus seu inconuenientibus latius patebit in quarta opinione sequente.

4. Opinio. QVarta, et vltima opinio est, quod indulgētia per modum suffragij, est dispensatio seu cōmunicatio thesauri indulgentiarum auctoritatiue facta per prælatum Ecclesiæ, pendens quo ad suum fructum seu effectum remissionis pœnarum a sola liberali et gratuita Dei acceptatione.

Prima particula. ¶ Prima particula quod scilicet est dispēsatio vel cōmunicatio thesauri indulgentiarū, patet. Quia hæc indulgentia per modum suffragij essentialiter non est remissio neq; absolutio pœnarum, ex quo nō est actus iurisdictionis. In quo differt ab indulgētia proprie et absolute sumpta quæ est per modum iudiciariæ potestatis et est actus iurisdictionis: ideo eius natura et essentia stat principaliter in absolutione seu remissione pœnarū vt de hoc latius supra.q.3.et infra in responsione ad primū argumentum habetur. Item hæc indulgentia per modū suffragij non est participatio thesauri, quia ille cui conceditur talis indulgentia non habet autoritatem super tali thesauro distribuendo: alioqui non esset ei necessarium suffragium alterius ad eam lucrandam. Item quia indulgentia per viā participationis solum conuenit ipsis prælatis cō cedentibus indulgētias vt ipsi eas lucrari possent, vt supra.q.3.dubio.3.et infra in hac quæstione in corolarijs habetur. Ergo restat quod indulgentia per modum suffragij essentialiter sit cōmunicatio seu dispensatio thesauri. Quia nō est alius modus indulgentiæ nec est dare medium.

Secunda particula. ¶ Secunda particula, scilicet Auctoritatiue facta per prælatum Ecclesiæ, patet. Quia talis cōmunicatio thesauri indulgentiarum quæ fit in indulgētia per modum suffragij necessario habet fieri ab habente autoritatem super cōmunem thesaurum indulgentiarum ad ipsum cōmunicandum per viā indulgentiæ huiusmodi. Ex quo patet quod remissio pœnarum quæ habetur per sacramenta, per cōtritionem aut per quæcunq; merita de congruo aut per satisfactiones aliorum aut per cōmunicationes bonorum quorumcunq; non sunt vllo modo indulgētiæ per modum suffragij, nec alio modo vt dictum est propter defectum huius particulæ.

Tertia. ¶ Tertia particula scilicet Pendens quoad fructum suum &c. Ita scilicet quod Deus (stante lege loquor semper) non necessario quoad totū suum fructum ex iustitia legis acceptat semper prædictā cōmunicationem thesauri pro eo cui conceditur: sed partim ex iustitia legis partim ex liberalitate et gratia, sicut et omnia alia suffragia pro defunctis et omnia bona meritoria de congruo. Nā ex iustitia legis certum est quod acceptantur et valent aliquid corā Deo pro eo pro quo fiunt: quoad quātitatem autem fructus et quando et quomodo talis fructus concedatur, id pendet ex gratia et liberalitate. Ita quod licet certo et infallibiliter Deus liberaliter

liberaliter acceptet supradictam cõmunicationem thesauri pro eo cui conceditur indulgentia sicut et alia suffragia Ecclesiæ:non tamen absoluit semper infallibiliter illum a tanto debito pœnarum: Sed aliquando in toto aliquando in parte, prout sibi placuerit et visum fuerit decens suæ misericordiæ et liberalitati attenta dignitate aut meritis eius pro quo debet acceptari.

¶ Quod ergo sit de essentia indulgẽtiæ per modum suffragij prædicta tertia particula sic declarata probatur vnice,quia omne suffragiũ Ecclesiasticũ omnisq; satisfactio quomodocũq; et pro quocunq; maxime si pro alio fiat habet apud Deum suum valorẽ speraturq; eius acceptatio non quidẽ necessario et infallibiliter per solã viam iustitiæ legis,sed simul et præcipue vt declaratũ est per viã gratiæ et misericordiæ liberalis.Indulgentia autẽ per modũ suffragij est de numero suffragiorũ Ecclesiæ pro alio factorũ, ergo ipsius valor et acceptatio quoad quantitatem fructus speratur a Deo per viã liberalitatis. Consequentia est bona:et minor patet ex ipso nomine. Nã eo ipso quo est indulgentia,est cõmunicatio thesauri satisfactorij:et eo ipso quo talis indulgentia et cõmunicatio est aut fit per modũ suffragij,cõstat quod ingreditur numerũ suffragiorũ Ecclesiæ quoad suam vim seu valorẽ satisfactorium. Ad quod facit Bonauẽtura in.4.dist.20.dicens quod indulgentiæ defunctorum sunt de nobilissimis suffragijs Ecclesiæ:et cũ eo in hoc concordant cõmuniter doctores,et ita patet minor præfata.

¶ Maior autẽ in qua est difficultas,quod.s.suffragia valent quidẽ sed ad sensum supradictũ per viã liberalitatis acceptantis Dei.Probatur quadru-
1.Ratio. pliciter.¶Tum primo ex supradictis in.q.3.in responsione ad octauum argumẽtum vbi hoc latius probatũ est,quod scilicet Deus nullibi legitur se promisisse acceptaturũ satisfactoria suffragia quoad totũ suum fructum pro alio quocunq; :sed ea fieri suasit et iussit in spe suæ misericordiæ et libe-
Secunda. ralitatis.¶Tum secundo,Quia ex ritu et modo loquẽdi Ecclesiastico cui standũ est, constat omnia quæ suffragia viuorum vel mortuorum appellantur in officio diuino fieri per Ecclesiam solũ aut saltem præcipue ad merendũ de congruo seu impetrandũ a diuina liberalitate et misericordia pro his pro quibus fiunt fructũ ipsorũ suffragiorum, puta collationẽ alicuius boni aut liberationẽ alicuius mali culpæ aut pœnæ.Quod patet ex eo quod siue pro viuis siue pro defunctis talia suffragia fiãt semper per viã deprecationis offeruntur vt a Deo
Tertia. misericorditer acceptetur. ¶Tum tertio.Probatur prædicta maior simul et cõfirmatur ratio præcedens,quia ratio suffragij proprie sumpti in vsu Ecclesiastico hoc quidẽ innuit. Nam tunc tantũ proprie fit suffragium seu auxilium alicui super aliqua re, quando est sic egens quod existẽs in tali dispositione nil omnino iuris habet apud suum creditorem seu iudicem aut dominũ cui debitor est,vt per se vel per alium per viã iustitiæ possit pro suo debito satisfacere aut se liberare aliquid agendo:sed solum potest ex liberalitate et misericordia acceptare volentis adiuuari per alium,et tale auxilium huic impensum ab aliquo dicitur plenam propriamq; rationẽ auxilij seu suffragij Ecclesiastici habere:alioqui non posset dici omnino indigens auxilio suffragantis et misericordia et liberalitate acceptantis Dei si aliquo modo per viã iustitiæ stante lege per se vel per aliũ aliquid agendo se posset liberare a debito pœnarum. ¶Tum
quarto probatur dicta maior per Augustinum in Quarto.
Enchiridion.ca.98.et in lib.de cura pro mortuis habenda,et habetur.13.q.2.ca.tempus.et Gregorius li.4.dialogo.ca.38.dicentẽ illic(scilicet in purgatorio de quo loquitur) nil quisq; purgationis obtinet nisi hoc bonis actibus in hac vita positus vt illic obtineat promereatur.et.ca.57.58. iterum alijs verbis idẽ replicat,vt etiã habetur infra.q.17. dubio.1.ibi vide latius.¶Et cũ his videtur concordare bea.Tho.in.4.dist.45.q.6.art.2.et Richard. ea.dist.art.vlti.q.3.dicẽs quod impetrare per modũ suffragij innititur liberalitati eius qui oratur, et ad idẽ videtur cõmuniter docto.ea.dist.præter Durã.qui ea.dist.q.1.videtur aliqualiter dissonare.

¶ Et sic patet quarta opinio cũ qua cõcordat Caietanus in quodlibeto.2.in tractatu de indulgentijs.q.5.et.ca.5.in alio tractatu de eo ibidem,exceptis pauculis in quibus dissonat vt patebit infra in hac.q.et.q.17.et in alijs sequẽtibus opportune.

¶ Ex supradictis in hac quarta opinione, in qua 1.Corol.
probabiliter saluo meliori iudicio standũ censeo, corolarie patet. Primo quod indulgentia per modũ suffragij differt ab indulgẽtia absolute sumpta. Quia indulgẽtia per modũ suffragij est essentialiter cõmunicatio thesauri et non est actus iurisdictionis:et eius fructus.s.remissio pœnarũ purgatorij speratur a liberalitate acceptãtis Dei in toto vel in parte:indulgentia autẽ absolute et proprie sumpta est essentialiter absolutio seu remissio aut relaxatio pœnarũ et est actus iurisdictionis:et totus eius effectus.s.remissio pœnarũ speratur a Deo ex iustitia legis.s.infallibiliter ex eius promissione Matth.16.Quodcũq; solueris super terrã &c. et Ioan.20. Quorum remiseritis peccata &c. et Matth.18.Quæcunq; solueritis &c.¶Differt etiã ab indulgentia per modũ participationis seu vsus thesauri,quæ conuenit solum ipsis prælatis cõcedentibus indulgentias pro se ipsis,in duobus. Primo,Quia hæc indulgẽtia per modũ participationis est essentialiter participatio seu vsus thesauri cõmissi,et secundo quia eius fructus speratur et innititur iustitiæ legis sicut et indulgẽtię viuorũ per modũ iudiciariæ potestatis,vt de hoc habetur latius supra.q.13.dub.3.Indulgentia autẽ per modũ suffragij nihil tale habet vt patet ex dictis.

¶ Sequitur secundo quod indulgentia per mo- 2.Corol.
dum suffragij non dicitur proprie et absolute indulgentia sed cum addito.s.indulgentia per modum suffragij: quia essentialiter non est remissio pœnarum per modum iudiciariæ potestatis,

neq; est

neq; est actus iurisdictionis, vt ait Bonauentura et Alexander Hall. vbi supra et quæst.3. dictum est, latius. Et ideo dicitur indulgentia per modum suffragij quia cõmunicatio thesauri fit per modum suffragij, ita quod ly. per modũ suffragij determinat indulgentiam seu cõmunicationem thesauri, constituitq; eam in sua specie distinctã ab indulgentia simpliciter quæ est remissio pœnarum per modum iudiciariæ potestatis, sicut differentia cõtrahit suum genus efficitq; cum eo speciem suam et naturam talis indulgentiæ. Ideo quoties indulgentia conceditur defunctis semper fere dicit Papa et Ecclesia quod eis concedit talem indulgentiam per modum suffragij. In quo innuitur eius distinctio ab indulgentia simpliciter vt dictũ est.

¶ Et inde patet amplius quod natura et nomẽ indulgentiæ per modum suffragij non prouenit ex parte conditionum concedentis indulgentiam misericorditer aut necessario alias ad id obligati, nec ex parte suffragantis seu facientis aliquod opus pium pro defunctis vel alijs ad lucrandum indulgentiam, nec ex parte conditionum concedentis indulgentiã misericorditer aut necessario, vel aliarum conditionum quarumcunq; vndecunq; se tenentium aut quomodocunq; requisitarum ad lucrandum talem indulgentiam pro tali anima purgatorij aut pro alio. Hæc enim omnia sunt extrinseca ad naturam indulgẽtiæ. Sed natura et nomen indulgentiæ per modum suffragij prouenit et sumitur a tali modo cõmunicationis thesauri indulgẽtiarum, quia scilicet talis cõmunicatio thesauri fit per modum suffragij, id est eo modo quo alia suffragia Ecclesiastica fiunt pro alijs: vt scilicet a Deo liberaliter acceptetur. Quia innititur liberalitati diuinæ quoad suum fructũ in toto vel in parte vt supra declaratũ est. ¶ Et hinc amplius patet quod non oportet ponere illam particulã quartam quæ in tertia opinione supra posita est, scilicet pro quibus opus pium ad lucrandum indulgentiam &c. quia licet sit cõditio requisita ad lucrandum indulgentiam hanc pro defunctis nõ tamen ad constituendam naturam huiusmodi indulgentiæ, Item quia non oportet quod per aliũ viuentem fiat opus pium, sed sufficit quod ab ipso defuncto quando viuebat factum fuerit opus piũ pro quo ei iam mortuo conceditur indulgentiã, vt infra q. 21. latius de hoc habetur. ¶ Similiter superfluit quædam alia particula quam ponit Caietanus vbi supra, diffiniens indulgentiam per modum suffragij dicendo quod talis remissio pœnarum quæ a Dei liberalitate speratur efficienda animabus purgatorij, a solo Deo efficitur. Hæc (inquam) particula licet sit vera non tamen est necessaria: neq; cõstituit naturam huiusmodi indulgẽtiæ. Nam ex quo talis indulgẽtia consistit essentialiter non in remissione pœnarum sed in cõmunicatione thesauri &c. vt supra diffinita est: iam cõsequitur quod a solo Deo talis remissio efficiẽda est liberaliter. ¶ Similiter superfluit quædam alia particula supra posita in tertia opinione in tertia particula. vbi dicitur quod hæc indulgẽtia debeat fieri his qui sunt de foro alterius mundi: nam licet verum sit quod indulgentia per modum suffragij habet locum solum in animabus purgatorij vt patet ex supradictis: hoc tamen non constituit naturam talis indulgentiæ sed consequitur ex ea sicut risibile aut beatificabile consequitur naturam hominis.

¶ Tertio corolarie sequitur quod non valet dictum Durandi in. 4. dist. 20. q. 4. dicẽtis quod defunctis possunt valere indulgẽtiæ per modum suffragij: pro quanto qui indulgentiam recipit faciẽdo id pro quo datur indulgentia ex intentione transfert eam in satisfactionem eius qui est in purgatorio. Hæc ille. Ex quibus verbis videtur sentire quod qui facit opus pium ad lucrandum indulgentiam lucratur eam et ipsi conceditur directe talis indulgentia, et post ipse transfert et applicat in satisfactionem animæ purgatorij: et quia iste sic suffragatur tali animæ purgatorij ideo dicitur ea est indulgentia per modum suffragij. Et forte idẽ senserunt Alex. et Bonauen. vbi supra in fine tertiæ opinionis dicentes quod animabus purgatorij non competit relaxatio proprie nisi forte per medium siue per accidens. ¶ Sed certe si sic esset vt prædicta verba Durandi sonare videntur: iam potius diceretur indulgentia per medium suffragij. Nunc autem non nisi per modum suffragij est et dicitur talis indulgentia. Ergo inde patet quod talis cõmunicatio thesauri sicut et concessio indulgẽtiæ facta animæ purgatorij potius fit per ipsum concedentem indulgentiam: et directe fit ipsi animæ purgatorij, potius quam facienti opus pium pro anima purgatorij. Sicut si viuenti Papa concederet indulgentiam proprie sompta pro quo quis talem eleemosynam daret: certe ille qui dat talem eleemosynam non acquirit nec transfert illam in dulgentiam in eum pro quo dat illam eleemosynam: sicut nec ipsi conceditur illa indulgentia directe aut immediate: sed ille pro quo ipse dat illã eleemosynam. Sic in proposito dico quod qui facit eleemosynam pro defuncto ad lucrandum illi indulgentiam sic a Papa concessam, non lucratur vllo modo sibi ipsi indulgentiam illam: neq; ipsi conceditur: neq; ipse concedit eam aut transfert in animam purgatorij proprie loquẽdo: sed solus concedens indulgentiam eam concedit immediate et directe ipsi animæ purgatorij, cõmunicando illi thesaurum indulgentiarum pro quo tale opus pium fit per alium ad lucrandum talem indulgẽtiam. Ita quod indulgentia non transit per mediũ alterius ad animam purgatorij. Sed pro tanto dicitur quod qui facit opus pium pro anima purgatorij transfert talem indulgentiam in eam, quodq; indulgentia hæc indirecte et per accidens tali animæ conceditur aut ad eam peruenit: quia scilicet iste viuus facit opus pium applicans illud pro tali anima, vt ipsa anima lucretur talem indulgentiam sic illi concessam. Et ideo ad talem bonum sensum intelligitur quod iste lucratur indulgentiam tali animæ:

animæ:et omnia alia predicta verba Durandi et Alexan.et Bonauentu.et aliorum doctorum. Et concordat expresse Gabriel in Cano. lectio. 57. M.Similiter omnia ad dictum bonum sensum intelligantur.

Argu.1. QVod si contra predictam quartam opinionem maxime contra vltimam eius particulam arguatur dupliciter. Primum. Quia secundum doctrinam Ecclesiæ hereticum est dicere quod indulgentie non valent, vt habetur in Cōcilio Constantiensi contra V.Vicleff.et habetur infra,in q.16 sequente. Quia et ibi Concilium dicit erroneum esse negare valorem indulgētiarum: quarum nomine comprehenduntur indulgentie omnes per modū iudiciariæ potestatis et per modum suffragij per eandem rationem. Sed nō esset error in fide neq; heresis nisi esset aliquomodo sufficienter reuelatum a Deo generaliter vel specialiter, quod scilicet valent omnibus quibus rite conceduntur indulgentiæ tam viuis quam defunctis. Ergo tales indulgentiæ valent defunctis sicut et indulgentiæ viuis concessæ ex promissione legis seu pacto diuino reuelato. Ergo ex iustitia legis infallibiliter valent et acceptantur a Deo pro defunctis sicut et pro viuentibus:licet talis promissio et lex ex Dei liberalitate posita sit. Et ergo nō est differentia inter indulgētias viuorum et defunctorum quoad hoc quod ex iustitia legis aut ex liberalitate acceptentur.

Argu.2. ITem secundo. Quia si valor indulgentiæ per modum suffragij penderet a sola liberalitate acceptantis Dei ad sensum supra declaratum. Ergo non est certum quod talis indulgentia valet defuncto saltem quantum sonat: sicut est certum de alijs indulgentijs viuentibus concessis. Hoc autē concedere est contra cōmunem doctrinā Ecclesiæ et doctorum, vt patet et quod hoc sequatur patet. Quia cum non acceptetur valor talis indulgētiæ nisi vt Deo placuerit et visum fuerit decens sue liberalitati acceptare in toto vel in parte secundū dignitatē maiorem vel minorē talis animæ purgatorij:et cū sit nobis incerta Dei voluntas eiusq; iudiciū dignitasq; talis animæ ad totū valorē indulgentiæ vel ad eius tantā vel tantā partē. Ergo incertus est valor talis indulgētiæ. Propter has et alias rationes tenet Soto in.4.dist.20.q.2.art.3.et Nauar.in tracta.de indulg.nota.22.§.18. et seq. ꝙ indulgentia per modū suffragij eque valēt defunctis de cōdigno sicut et indulgētia per modū iudiciariæ absolutionis valet viuis. Sed non concludunt.

Respō.ad. 1.argu. ¶ Respondeo ad primum argumentum. Cōcesso antecedente negatur cōsequentia prima et omnes aliæ sequellæ. Et ratio est. Quia licet certū sit ꝙ indulgētiæ per modū suffragij valent defunctis sicut et omnia alia suffragia Ecclesiæ pro defunctis facta valent eis et sunt vtilia, sicut et omnia bona opera facta pro alio existēte in gratia vel etiam in peccato mortali sunt ei vtilia apud Deū:et id habemus de fide, quod.s.omnia predicta suffragia valebūt scilicet ex Dei liberalitate vt dictū est, et hoc solū probat, sicut et cōceditur argumentū. Nō tamen inde sequitur neq; cōceditur ꝙ talis indulgētia aut suffragiū factū animabus purgatorij valet eodē modo aut ex iustitia legis, sicut indulgentia viuorū infallibiliter valet eis ad totū suum fructū. Quia licet promiserit Deus acceptare omnia suffragia defunctorū, non promisit ea acceptare regulariter et infallibiliter ad totū suum valorē pro quacunq; anima offerantur seu cōcedantur:sed solū promisit acceptare secundū ꝙ visum fuerit decens sue liberalitati:que attēdit non solū id quod decet ipsum liberaliter agentē sed etiā alias circunstantias et precipue dignitatē aut merita talis animæ ad maiorē vel minorē liberalitatis effectū participandū vt dictū est, vt patet ex supradictis, et supra.q.5.in resp.ad.8.argu. Indulgentias autē proprie aut absolute sumptas pro viuētibus rite cōcessas promisit Deus absolute acceptare quoad totū suum fructū seu valorē: sicut et remissionē peccatorū in sacramento, vt patet Matth.16.18. Quodcunq; solueris et solueritis &c.et Ioan.20. Quorū remiseritis. Quod patet exemplo humano. Quia sicut si dominus temporalis diceret quibusdā vassalis suis quod si vellet ipsi de suis facultatibus soluere pro debito delicti quorundam aliorum amicorum incarceratorum atq; ad penam corporalē dānatorum, ipse dominus acceptabit eorum pecuniariā solutionem aut redemptionem pene corporalis pro illis secundū quod sibi placuerit et visum fuerit decens vti misericordia maiori vel minori, acceptando in toto vel in parte pro hoc vel illo, attenta cuiuslibet dignitate aut meritis ad talē misericordiam et liberalitatem: certe talis dominus licet ex promissione acceptare teneatur:tamen nō nisi liberaliter et gratis acceptabit illam solutionē in toto vel in parte vt promisit. Sic in proposito dico quod Deus solū promisit se ea suffragia acceptaturum pro ea parte seu quantitate fructus pro qua et quomodo sue liberalitati decens fuerit et sibi placuerit. Cōtra quod nullo modo aget Deus. Sicq; cōstat nobis certitudinaliter stāte lege ꝙ liberaliter agit acceptando suffragia omnia pro dignis digne et rite oblata, de quorū numero sunt indulgētiæ per modū suffragij pro animabus purgatorij:et hoc nō nisi secundū quod sue liberalitati fuerit decēs vt supra declaratū est. ¶ Et sicut ait Vega de iustificatione.li.9.ca.24.licet per fidem certa sit efficatia orationum iustorū apud Deū:de nulla tamen oratione ipsorū in particulari pro se aut pro alijs facta aut certe de paucissimis possumus esse certi per fidē ꝙ a Deo ad totū fructū vel etiā ad partē eius quod petitur exaudiēda sit. Sicut et suffragia quæcūq; pro viuētibus facta que eodē modo liberaliter tantū acceptātur et valent apud Deū, nō ideo dicuntur inualida aut inutilia eo ꝙ nō nisi liberaliter acceptātur a Deo. Sic etiā de indulgētijs per modū suffragij dicendū est. Sicut etiā idē suffragiū orationis ieiunij aut elecmosynæ ab eadē persona in statu gratiæ suffragāte factū eodē modo pro diuersis animabus purgatorij certū est

quod eis aliquid valet:et tamen non pariformiter neq; equaliter pro omnibus acceptatur a Deo in eadem quantitate fructus,sed alicui plus alicui minus secundum maiorem vel minorem cuiusq; dignitatem ad id, vt patet ex supradictis secundum Grego.et August.sic de indulgentia per modum suffragij plenaria aut non plenaria vt dictum est, quod non acceptatur a Deo nisi secundum quod suæ liberalitati videtur decens, plus vel minus secundum dignitatem animæ cui conceditur talis indulgentia.Ita quod non consideratur iustitia distributiua respectu maioris vel minoris dignitatis vnius anime ad alteram:sed proportio dignitatis anime ad misericordiã et liberalitatẽ Dei participandam in toto vel in parte vt sepe declaratũ est.

Obiectio. ¶ Si queratur vnde constat quod Deus non nisi cum tali differentia et conditione aut modificatione acceptet indulgẽtias viuorũ:cum de vtrisq; indulgentijs absolute dicatur in Concilio Cõstañ. quod sunt valide corã Deo vt supra in argumẽto primo tactũ est sine vlla restrictione quoad indulgentias per modũ suffragij? ¶ Respõdeo quod predicta differentia inter has et illas indulgentias cõstat ex ipso nomine et natura indulgẽtiæ per modũ suffragij:quæ essẽtialiter in hoc differt ab indulgentia absolute sumpta que est per modũ iudiciarie potestatis vt supra probatũ est. Ideo vbicũq; Ecclesia dicit absolute indulgentias esse validas et vtiles coram Deo pro viuis et defunctis,debet intelligi suo modo et accõmode iuxta suam cuiusq; naturã. Sic scilicet quod indulgentiæ viuorum per viam iudiciarie potestatis valent ex iustitia legis infallibiliter quantum sonant si sunt rite cõcessæ. Quia sic promissit dominus Matth.16.18.et Ioã. 20.vt dictum est:pro defunctis autem non valent nisi per modum suffragij:et per consequens non nisi per eum modũ quo alia suffragia defunctorũ valent eisdem,scilicet ex Dei liberalitate: quia in hoc stat ratio suffragij vt sepe dictum est. Ecce vnde constat differentiã predicta inter valorem huius et illius indulgentiæ, quia scilicet ab vtriusq; sua natura talis distinctio trahitur.

Respõ. ad. 2. argu. ¶ Ad secundum argumentũ respondeo negãdo consequentiã simpliciter. Et ad eius probationẽ dico ꝙ licet nec ex parte causæ pro qua cõceditur talis indulgentia,similiter nec ex parte dispositionis subiecti seu dignitatis eius cui cõceditur indulgentia ad totalẽ seu ad tantum vel tantum fructũ indulgentiæ:et per consequens nec ex parte acceptationis diuinæ liberalitatis,et consequenter nec ex parte applicationis et efficatie indulgentiæ, sit nobis certitudo aliqua propter incertitudinem trium predictarũ causarum:hoc tamen totum est per accidens. At vero ex parte ipsius indulgentiæ bene est certitudo ꝙ valet defunctis sicut et viuis quantũ sonat quantũ est de se,quia scilicet si adsit causa sufficiens ad tantam indulgentiã,et sufficiẽs dispositio et dignitas subiecti seu animæ cui cõceditur vt a Dei liberalitate percipiat fructũ talis indulgẽtiæ totalẽ,et adsint omnia requisita ad fructum totalẽ indulgẽtiæ participandũ:certe ipsum totaliter participabit talis anima, valebitq; ipsa indulgentia sine dubio totaliter licet ex diuina liberalitate. Sicut enim certum est quod totaliter valet indulgentia concessa viuis dispositis ad eam lucrandũ suo modo per viam iustitiæ legis; sicut etiam vere et absolute dicitur certitudinaliter ꝙ sacramenta conferunt gratiã suscipientibus ex iustitia legis:quia scilicet quantum est de se gratiam prestant suscipientibus si sint sufficienter dispositi ad eam:etiam si propter indispositionem subiecti aliter sepe contingat, quia id est per accidens et non obstat regulæ aut dicto generali et absoluto. Sicut etiã absolute certum est quod suffragia quæcunq; pro defunctis,que etiam diuine liberalitati innituntur sicut indulgentiæ per modũ suffragij sunt eis vtilia et valida quantum possunt valere cuiq;,scilicet si sint sufficienter digni secundũ Dei liberalem acceptationẽ.Ita in proposito dicendũ est absolute quod certitudinaliter indulgẽtiæ per modũ suffragij valent quãtum sonant,scilicet quantum est de se vt dictum est. Cum quo stat ꝙ non est certum quod tales indulgentiæ semper quibuscunq; conceduntur his vel illis defunctis aut etiã viuentibus in particulari valeant quantũ sonant, propter rationes prefatas. Et quia in defunctis plura requiruntur quam in viuentibus vt indulgentiæ eis valeant quantum sonant infallibiliter, tum ex parte ipsorum tum ex parte modi quo eis valent seu ex parte liberalis beneplaciti Dei acceptantis,vt patet ex dictis.Ideo est maior incertitudo ꝙ tales indulgentiæ eis semper et infallibiliter valeant quantum sonant vt dictum est. Et ad hoc expresse facit censura Parisieñ.contra Erasmum vt habetur infra.q.14.in responsione ad primum argumentum,ibi vide,et ad hoc faciunt ea quæ supra habentur.q.5.in resp.ad.1.argu.et infra.q.16.

¶ Et tandem nota quod concessio indulgẽtiæ plenariæ aut non plenariæ in aliqua signata quantitate pro aliquo specialiter facta plus valet illi per modum suffragij,quam si generaliter aut indeterminate aut non plenarie concederetur. Sicut et secundum cõmuniter doctores suffragia quæcunq; specialia taxata plus valent quã generalia indeterminata:quia nullus consequitur indulgentias non concessas eidem quantumcunq; sit alias dignus siue viuus siue defunctus, quas consequitur si sint concessæ illi si sufficienter sit dispositus. Nota

Argu.3. TErtio contra eandem quartam opinionem et maxime contra primã et vltimam eius particulas simul sic arguitur. Quia omnis potestas Ecclesiastica Ecclesiæ a Christo concessa est tantũ ordinis aut iurisdictionis. Predicta autem potestas conferendi indulgentias per modum suffragij est potestas Ecclesiastica et non ordinis. Ergo est potestas iurisdictionis. Et per cõsequens vniuoce et eodem modo conceduntur indulgẽtiæ defunctis sicut et viuis,et eodẽ modo infallibiliter acceptantur a Deo. ¶ Et confirmatur. Quia per eandem potestatẽ concedit Papa vel Ecclesia indulgentias

defunctis

defunctis ſicut et viuis. Quia non niſi quia domi
nus conceſsit ei talem poteſtatem Matth.16.18.
Quodcunq; ſolueris et ſolueritis ſuper terram. Et
Ioã.20.Paſce oues meas &c. Talis autem poteſtas
eſt iuriſdictionis ibi conceſſa, vt patet ſecundum
cõmuniter docto.vt ſupra.q.3. Ergo et per eãdẽ
poteſtatem iuriſdictionis conceduntur indulgen
tiæ viuis et defunctis:et eodem modo poteſtas cõ
cedendi indulgentias per modum ſuffragij defun
ctis eſt poteſtas iuriſdictionis,ſicut et poteſtas cõ
cedens indulgentiam viuis.

Reſpõ ad. 3.argu. ¶ Reſpondeo ad tertium argumentum concedẽ
do quod omnes indulgẽtiæ viuorum et defuncto
rum tam per modum ſuffragij quam per viã ſeu
per modum iudiciarie poteſtatis ſeu iuriſdictionis
ſunt ab eadem poteſtate et per eandem poteſtatẽ
iuriſdictionis,capiendo poteſtatem iuriſdictionis
large vt ſit idem quod poteſtas clauis includens
omnem poteſtatem in corpus Chriſti miſticũ ad
ipſum paſcendum etiam per poteſtatem diſpenſa
tiuam vel diſtributiuã theſauri Eccleſiaſtici et be
neficiorum et donorum Eccleſiaſticorum,vt con
cludunt argumenta. Non tamen per eundem mo
dum:nam per modum iuriſdictionis ſunt tantum
in viuos qui ſunt ſubditi et de foro Eccleſiæ: per
modum autem ſuffragij ſunt tantum indulgentiæ
Nota defunctorũ. ¶ Pro cuius declaratione nota quod
poteſtas clauium vel iuriſdictionis Eccleſiaſticæ
ſic large ſumpte diſtinguitur in multa aut cõtinet
multa,ſcilicet claues ſcientię et poteſtatis.ſeu pote
ſtatem cognoſcendi et ſententiandi ligandi et ſol
uendi et paſcendi gregem ſeu oues Chriſti,modo
tales poteſtates ſint diſtinctæ materialiter ſeu quo
ad ſubſtantiam ipſarum. Poteſtatem ſimul et quo
ad officia ſeu exercicia earum,modo quoad officia
earum tantum,de quo nunc non curo,quia et pa
rum refert ad propoſitum noſtrũ. Sic dico quod
hec poteſtas iuriſdictionis ad paſcendũ oues Chri
ſti per indulgentias habet duplicem poteſtatem
ſeu duo officia et extenditur ad duo. Dicit enim
poteſtatem ſuper diſtributione et communicatio
ne theſauri Eccleſiæ:dicit etiã poteſtatẽ in ſubdi
tos,modo alterũ ſit principalius altero modo nõ.
Quatenus ergo dicit predicta duo ſimul dicitur
et eſt proprie indulgentia per modum ſeu per viã
iudiciariæ poteſtatis ſeu iuriſdictionis:quia et ſic
eſt ſolum reſpectu viuorum qui ſunt ſubditi et de
foro militantis Eccleſiæ. Quatenus vero dicit ſo
lum poteſtatem ſuper theſauro Eccleſiæ diſpen
ſando ſeu communicando dicitur indulgentia,nõ
quidem per viam iuriſdictionis ſed per viam ſeu
per modum diſpẽſatiue communicationis de the
ſauro Eccleſię vt ſupra queſtione.5 latius habetur.
Et cum talis communicatio et indulgentia poſsit
concedi non ſubditis aut ijs qui non ſunt de iu
riſdictione et foro militantis Eccleſiæ,quales ſunt
defuncti qui et non poſſunt ſe iuuare poſſunt au
tem aliorum auxilium recipere et talis effectus ſeu
fructus committitur liberalitati diuinæ;tunc dici
tur indulgentia per modum ſuffragij vt dictũ eſt.

Stat enim quod habens iuriſditionem et poteſta
tem ad multa non vtatur iuriſdictione per viam
iuriſdictionis et ſecundum rigorem eius circa ali
quem in aliquo negotio: ſed vtatur ſua poteſtate
coniuncta quam habet ad liberaliter et miſericor
diter aliquid agendum etiam circa non ſubditum
ſibi. Sic in propoſito vt dictum eſt et noſter Me
dina de indulgentijs diſputatione.5.capit. 20.fol.
54.latius explicat : quamuis ibi et diſputatione.7.
et.8.dicat id ad iuriſditionem propriam vel excel
lentem pertinere. Et ſic patet reſponſio ad formã
tertij argumenti,quia conceſſa prima conſequen
tia negatur illa ſubſequella vbi dicitur Et per con
ſequens vniuoce et eodem modo &c. Nam licet
poteſtas et cauſa indulgentiæ ſcilicet tam indulgẽ
tie per viam iuriſdictionis quoad viuos, quã per
modum ſuffragij quoad defunctos,ſit eadem et ſit
vniuoca indulgentia viuorũ et defunctorum quo
ad cauſam et poteſtatem:non tamen quoad mo
dum vt dictum eſt. Et ſimiliter reſpondeo ad con
firmationem concedendo vt ibi includitur quod
per eandem poteſtatem iuriſdictionis Papa vel Ec
cleſia concedit indulgentias viuis et defunctis:
quia ſcilicet eadem eſt cauſa et poteſtas ad conce
dendum omnes indulgentias viuis et defunctis:
non tamen ſequitur quod ergo per eundem mo
dum: nam cõcedendo indulgentias viuis ſubditis
vtitur Eccleſia modo iuriſdictionis proprie ſuper
eos abſoluendo aut remittendo penas eorum : cõ
cedendo autem defunctis non niſi modo commu
nicatiuæ diſpenſationis de theſauro ſibi commiſ
ſo &c. que eſt indulgentia per modum ſuffragij
vt dictum eſt.

QVÆSTIO. XVI. Quæſt.16.

Vtrũ Eccleſia poſ
ſit cõcedere indul
gentias animabus
purgatorij per hãc
vel illam viam ſeu
per modum ſuffra
gij.

¶ Reſpondeo quod Propoſi.
per modum ſuffra
gij tantum poteſt illi concedere : et dicere quod
id non poteſt eſt hereticum. Probatur dupliciter.
Primo, quia Papa poteſt auctoritatiue illis com
municare de theſauro communi indulgentiarum
ad liberalem et gratuitam remiſsionem penarum
a Deo obtinendam. Ergo poteſt illi concedere in
dulgentias per modum ſuffragij. Patet conſe
quentia a diffinitione ad diffinitum. Et antece
dens probatur quoad omnes ſuas particulas.
¶ Et primo probatur quod Eccleſia ſeu Papa po
teſt communicare animabus purgatorij de the
ſauro indulgentiarum ſibi commiſſo. Quia ſecun
dum Bonauentu.et Alexan.Hal.et communiter
doctores vt ſupra queſtione.2.habetur,ad efficaci
ter communicandum alicui aliqua bona , ſufficit
quod talis communicator habeat autoritatem ſu

per talia bona cõmunicabilia aut super cõmunicationem eorum, et quod is cui cõmunicatur sit idoneus et non prohibitus ad talẽ cõmunicationem recipiendã. Quia nil aliud videtur requiri, neq; quod sit subditus cõmunicatoris vt patet ex q.3.sed Papa habet autoritatẽ ad dispensandũ de cõmuni thesauro indulgentiarũ, qui est cõmunicabilis omnibus indigentibus idoneis. Matth.25. Fidelis ser.et prud. quem consti. D.sup.fami.su. vt det illi in temp.tri.mensurã. Ioan.20. Pasce oues meas. vt supra.q.5.et.7. Et animæ purgatorij ratione egestatis et charitatis sunt oues Christi idoneæ ad recipiendum auxilium et cõmunicationem beneficiorum spiritualium vt patet. Quia si possunt recipere auxilia particularia personarum et etiam cõmunia auxilia et suffragia Ecclesiæ orantis pro eis: quare nõ possunt recipere auxilia Ecclesiæ de suo thesauro satisfactorio tam per viam sacrificij quam per aliam viam cõmunicationis? presertim cum de hoc nulla habeatur prohibitio diuina vel naturalis. Nam detur illa, certe non dabitur.

¶ Item secũdo probatur illa alia particula, quod scilicet talis communicatio thesauri fit eis auctoritatiue a prelato Ecclesiæ id est autoritate quam prelatus habet ad id. Quia secundum Bonauent. vbi supra omnis communicatio de cõmuni thesauro Ecclesiæ ad remissionem penarum fit eadẽ auctoritate seu potestate Ecclesiastica super tali thesauro, vt manifestissime patet. Quia alias non posset fieri talis cõmunicatio nisi potestas aliqua ad id haberetur et eadem potestate fieret. Ergo et communicatio de predicto thesauro indulgentiarum que fit animabus purgatorij fit autoritate ipsa Ecclesiastica concessa a Christo ad id: modo sit aut appelletur potestas clauium, modo potestas cure pastoralis aut dispensatiua: aut quouis alio nomine: et modo dispensetur alio modo viuis alio defunctis: modo non. Sufficit enim ad nostrum propositum quod talis dispensatio thesauri indulgentiarum viuis et defunctis fit eadem potestate Ecclesiastica a Christo concessa Quod etiam in ipsis literis Papalibus sepe exprimitur cum dicitur quod Apostolica autoritate a Christo cõcessa concedit Papa defunctis indulgentiam per modũ suffragij.

¶ Item tertio probatur illa tertia particula, scilicet Ad liberalem et gratuitã &c. id est quod eius fructus speretur a Dei liberali misericordia acceptante talem communicationem thesauri ad sensum supra declaratum in questione.15. precedente in quarta opinione. Quia secundum Caietanum vbi supra et beatum Tho.in.4. distin. 45. quest. 6. arti.2. et communiter doctores, omnia suffragia satisfactoria Ecclesiæ pro defunctis solum et præcipue offeruntur Deo acceptanda ab eo liberaliter per viam misericordiæ, vt ieiunia, orationes, et eleemosyne, &c. et alia huiusmodi quæ pro defunctis offerri solent. Sed istæ indulgentiæ per modum suffragij sunt communicationes satisfactorij thesauri factæ eis per modum suffragij Ecclesiastici. Ergo eodem modo habent suam efficaciam et ad naturã suffragiorum pertinẽt quo ad hoc.

¶ Cõfirmatur probatio huius tertiæ particulæ. Quia secundum Tho.et Bonau.in.4.dist.20.q.1. et dist.45.et Caiet. vbi supra, pœnæ huius vitæ in se sunt alterius rationis deficientis a penis animarum separatarum: sicut pena pecuniaria est alterius rationis et deficientis a pena corporali seu a pena seruitutis. Ideo sicut seruitus non redimitur pecunia secundum iustitiæ rigorem sed secundũ domini acceptationem: ita pene animarum purgatorij nostris penis aut satisfactionibus nõ redimuntur secundum rationem iustitiæ, sed secundũ diuine misericordie dispensationẽ seu acceptationem. Item quia alter est forus noster in quo nos patimur per voluntariam assumptionem seu acceptationem penarum: et alter et altior forus in quo animæ separatæ puniuntur vbi nõ est voluntaria assumptio vel satisfactio sed satispassio penarum. Et sic noster forus est mitis quasi canonicus vel ciuilis, ille autem rigurosus quasi sanguinis et criminalis. ¶ Ideo si quis propter debitam pecuniam in seruitutem iam redactus esset vt olim fiebat: aut si clericus in forum sanguinis ex enormitate delicti cecidisset: sicut nõ sufficeret pecunia ad redimẽdum illũ a seruitute nec pene canonice sufficerẽt ad redimẽdum vitã clerici: ita nõ sufficiũt nostræ passiones aut satisfactiones ad satisfaciendum secũdum iustitiã pro penis animarũ purgatorij, quæ tamen satisfactiones sufficeissent ad proportionabiliter satisfaciendum secundũ iustitiam pro predictis earum penis in hac vita soluendis, ante quã in penas alterius rationis essent translate et in foro iræ et rigoris diuinæ iustitiæ, qualis est forus purgatorij: spectant enim ille pene aliquomodo, scilicet quoad modũ licet non quoad durationẽ punitionis, ad statum et conditionem penarũ inferni, vt hoc etiam innuit Gerson exponẽs illud psal.6. Domine ne in furore tuo arguas me. scilicet in inferno vbi nulla est redemptio, Neq; in ira tua corripias me. scilicet in purgatorio vbi rigor iustitiæ seruatur licet ibi sit redemptio: sed potius Miserere mei. &c. scilicet in hac vita vbi est punitio filialis et misericors, Hic vre, hic seca, &c. secundum Augustinum. Ergo non est nobis via aliqua iuris ad adeundum forum illum purgatorij ad alicuius redemptionem, sed gratia et misericordia acceptãtis Dei opus est, et sic patet prima probatio.

¶ Secundo principaliter probatur propositio supra posita, quia iam sic declarauit Sixtus quartus, quod scilicet indulgentiæ prosunt defunctis per modum suffragij dum ad ipsas animas purgatorij per Papã expresse extenduntur, vt hoc etiã refert Gabriel in Cano.lect.57.K. et eius Suppl.in.4.dist. 45 q.2.art.2.propn.5.et iã ex ipso ritu et practica Ecclesiæ id cõstat. Quia tẽpore antiquo plurimi põtifices cõcesserunt defunctis indulgẽtias etiam plenarias per modũ suffragij: de quorũ numero fuit etiã B.Greg. vt habetur in multis scripturis antiquis

Confirmatio.

Simile.

Secunda principalis probatio.

tiquis et veris Romæ et alibi repertis. et in. 4. libro dialogorum.ca.57.et libro.2.cap.22. videtur beatus Gregorius quod pro defunctis dedit indulgentias per certas missas,vt hoc etiam refert Supplementum vbi supra. Et licet ipse non fecerit potuit tamé et eius successores omnes id facere,sicut et iam copiose fit et forte vberius aliquádo et crebrius debito faciunt:cum omnes sint eiusdé potestatis Papalis cum beato Petro et alijs sanctis Pontificibus qui id fecerunt et facere potuerunt. Et in Concilio Constan. contra VVicleff condemnatur vt hæreticum dicere quod fatuum est credere indulgentias Papæ et episcoporum. Ideo hæreticum est dicere quod indulgentiæ per modú suffragij non possint concedi a Papa defunctis: ex quo Papa et Ecclesia eas sic concedit vt dictum est. Et idem expressius contra Lutherum de hæresi condemnatum est,et Inno.in.ca.quod autem.de pœ. et re,et communiter doctores de hoc.

Argu.1. CONtra præfatam propositioné arguitur tripliciter. Primo. Quia potestas data est Petro solum super terrá,vt patet Matth.16. Quodcunq; solueris super terram &c. Ergo eius auctoritas non se extendit ad eos qui sunt infra terram seu qui sunt alterius múdi, quales sunt animæ purgatorij. Et ita non potest per viam indulgentiæ quæ dicit auctoritatem quomodocunq; animabus purgatorij suffragari.

Argu.2. SEcundo arguitur. Quia ipse stilus literarú indulgétiæ pro defunctis expresse et limitate habet quod per modú suffragij indulgentia cóceditur animabus purgatorij. Constat auté suffragiú non spectare ad auctoritatem clauium sed ad misericordem voluntatem quorumlibet suffragari seu auxiliari volentium.ergo indulgentia per modum suffragij nihil addit ad ipsum bonum opus pium eleemosinæ et huiusmodi factú pro defunctis ad lucrandum indulgentiam.

Argu.3. TErtio arguitur. Quia hæc potestas concedendi indulgentias per modum suffragij defunctis non habetur ex sacra scriptura nec ex sacris canonibus.

Resp.1.ad 1.argu. ¶ Respondeo ad primum argumentum tripliciter. Primo negádo antecedens vt ait noster Medina de indulgentijs. Et ratio est. Quia sicut ratione delicti efficitur quis secundú iura de iurisdictione et foro alterius cuius non erat: ita in purgatorio existentes licet absolute nó sint de foro et iurisdictione huius mundi:tamen ratione delictorum in hac vita cómissorum fiunt de foro et iurisdictione Ecclesiæ et Papæ,vt patet. Quia mortuus potest excommunicari et absolui ab excómunicatione,vt habetur.24.q.2.capit. fina.et alijs capitu. præcedentibus, vt de hoc latius Siluester,titu.excommunicatio.1.nota.5.et Abulen.super Matth.16.cap.q.89.et illud Matth.16. Quodcunq; solueris super terram &c.intelligitur sic. Quodcunq; vbicunq; fuerit solubile solueris tu super terram existens dum viuis in mundo &c.vel Quodcúq; super terram,id est vbicunq; extra cœlum vel gloriam. Nam nomine terræ vbi contraponitur cœlo intelligitur omnis locus extra cœlum. Ideo quodcunq; in aqua aere et terra existens in superficie vel intra terram in purgatorio comprehendit id Matth.16.et ad ea omnia extenditur Clauis et potestas Papæ et Ecclesiæ. ¶ Sed certe ista responsio non valet. Tum primo, quia illud non habet veritatem secundum communiter doctores quoad iudicialiter ligandum et soluendum a peccatis quoad culpam:et eadem ratione nec quoad pœnam propter culpam in foro Dei et conscientiæ vt patet, quia de peccato cómisso Romæ,potest quis absolui a suo prælato seu curato in Hispania et habere ibi indulgétias,et sic iudicialiter ligari et absolui ab eo ibi in foro cóscientiæ. Tú secúdo, quia quo ad viuos tantum est verum quod sortiuntur forum ratione delicti non autem quoad defunctos, vt patet. Quia sicut mortui non possunt ligari iudicialiter in foro conscientiæ ad culpam seu pœnas alterius mundi,ita nec ab eis absolui:nó enim possunt existentes in purgatorio sacramentaliter vel quasi sacramentaliter absolui vel ligari iudicialiter ad pœnas alterius mundi neq; ad sui status mutationem neq; excommunicari modo prædicto,quamuis bene possunt absolui ab excommunicatione in hac vita contracta et similiter excommunicari:sed hoc tantum potest fieri in foro Ecclesiæ seu contentioso,nó quoad pœnas alterius, sed huius vitæ tantum, vt scilicet oretur vel non oretur pro eo specialiter et publice, et vt possit vel non possit in loco sacro sepeliri et huiusmodi,etiam si sint in inferno possunt hoc modo ligari excommunicari et absolui,vt habetur latius de his vbi supra.24.q.2.ca.fina. et Siluester et Abulen. Tum tertio quia glossa illa Quodcunq; solueris super terrá &c.est extorta et dissona textui vt proxime patebit.

Impugnatio.

Resp.2. ¶ Ideo secundo secundum alios doctores respondeo,concesso antecedente negatur consequentia: pro quanto ibi includitur minor subsumenda scilicet quod animæ purgatorij non sint super terram,quæ minor est falsa. Nam animæ purgatorij sunt super terram quoad statum et quoad suá causam aliquomodo licet quoad suum esse sint infra terram. Quoad statum quidem et quoad causam non sunt omnino in termino neq; in via, ex quo nec sunt beatæ aut finaliter premiatæ neq; in via merendi aut demerendi: sed sunt in medio statu scilicet in termino quoad meritum et demeritum et in via quoad premium finale dum detinentur purgandæ in pœnis: et ideo quoad hoc sunt et aliquo modo super terram,et per consequens de foro Ecclesiæ et de iurisdictione eius et Papæ sicut et nos viatores, ita et sicut quoad punitionem adhuc sunt in viatorum statu indigentes,ita et quoad releuationem a pœna adhuc subsunt iudici viatorum, vt sic possent sicut et viui iuuari et absolui per Papam iudiciarie a pœnis per indulgentias. Et isti doctores hóc modo respondentes glossant illud Matth.16. Quodcunq;

cunq; solueris super terram sic, Quodcunq; existens super terram quoad esse aut quoad statum seu quoad causam suam, solueris illud erit solutũ in cœlis &c. Et sic possunt solui animæ purgatorij quia sunt super terram quoad statum et causam vt dictum est.

Impugnatio. ¶ Sed certe nec ista ratio nec expositio textus est vera. Non ratio. Quia inde sequeretur quod indulgentiæ conceduntur animabus purgatorij nõ per modum suffragij sed per modũ iudiciarie absolutionis vt viuis, quod est contra predicta et cõtra cõmuniter doct. ¶ Nec expositio textus est bona nec consona quod patet tripliciter. Primo.

1. Ratio. Quia sic superflue poneretur ly super terram, ex quo omne ligabile et solubile quoad statum seu quoad causam est super terrã vt declarant predicti doctores, predicto modo respondentes et glossantes prefatam auctoritatem. Cõstat enim quod de existentibus in inferno et in celo non potest intelligi predicta autoritas ex quo nõ sunt solubiles aut ligabiles amplius vllo modo scilicet quoad esse aut quoad status mutationem aut quoad causam, et per cõsequens nullo modo sunt super terram. Viui autem sunt super terram quoad esse et quoad statum et quoad causam, animæ vero purgatorij sunt super terram quoad statum seu causam et per consequens quoad id quod est ligabile et solubile. Ergo secundum prefatam expositionẽ sufficiebat dicere Quodcunq; solueris et ligaueris erit solutum et ligatum in celo: et non oportebat addere ly super terram, ex quo omne solubile et ligabile est super terram aliquo modo vt dictũ est. Dicere autem quod in tam paucis verbis Christus superflue addiderit verbum non quadrat. Ergo per illa verba Quodcunq; solueris super terram, Christus voluit sub potestate clauium iudiciaria absolutiua seu ligatiua subijcere non solum existentes super terram quoad statum seu causam, sed et quoad suum esse quales sunt solum viui nõ autem animæ purgatorij vt patet.

2. Ratio. ¶ Secundo patet idem, quia secundum Caietan. in 1. quodlibe. tract. de indul. q. 5. et in alio tracta. de eo. ca. 5. plus requiritur ad esse subditum iurisdictioni viatorum quam esse participem aut quã esse in statu viatorum quoad aliquid. Requiritur enim quod sua causa, quoad id quod sapit viæ possit cognosci a tali iudice viatorum: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso. Nunc autem causæ existentium in purgatorio sunt omnino incognoscibiles a Papa vel Ecclesia militante. Ergo existentes in purgatorio nõ sunt de iudicio aut iurisdictione Ecclesiæ militantis neq; de eius foro, neq; et subiectæ et per consequens non possunt per Papam ligari vel absolui a peccatis vllo modo. ¶ Hæc ratio potest solui dupliciter, vno modo concedendo maiorem simpliciter: non tamen quoad aliquam causam non requirentem causæ cognitionem, qualis est concessio indulgentiæ, vt supra. q. 7. in probatione secundæ particulæ dictum est. Et hec est melior instantia. Alio modo negando maiorem simpliciter tenendo opinionem doctorum dicẽtium quod potest Ecclesia super omnino occulta, quod licet nõ possit ea cognoscere potest punire et absoluere ab eis: quia ad hoc habet a Deo potestatem non ad illud. Aut dicendo quod Ecclesia non potest super omnino occulta in corde latentia quæ nullo sensu exteriori percipi possunt: bene autem potest super sic occulta quod sensu exteriori percipi possunt, quamuis per accidens ea nõ possit cognoscere propter defectum probationis: nunc autem cognitio causæ animarum purgatorij licet nõ possit haberi ab Ecclesia per accidens propter distantiã loci et status &c. bene tamen potest ei competere ex potestate et a Christo collata. Sed prima instantia videtur melior.

3. Ratio. ¶ Tertio patet idem, quod scilicet prefata expositio textus non est bona. Quia ex ipsa litera Math. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. aperte innuitur quod licet effectus potestatis penetret cælos, quia dicit Erit ligatum et solutum in cælis vt bene dicit Chrysostomus super ipsa verba, et refert Alexan. Hall. tamen iurisdictionis actus ligãs aut soluens terminatur ad hoc quod sit et exerceatur super terram, quia dicitur, Quodcunq; solueris et ligaueris super terram, ita quod super terram determinat, quod solueris et ligaueris, id est quodcunq; solubile fuerit tu solueris aut ligaueris super terram, illud quoq; erit solutum et ligatum in celis. Quod patet, quia ipsa correspondentia verborum et sententiarum textus vbi dicitur, Erit solutum et ligatum et in celis, innuit aperte verba premissa, scilicet, Quodcunq; solueris et ligaueris super terram, debere eodem modo correspondenter intelligi, scilicet Quodcunq; fuerit a te solutũ aut ligatum super terram illud etiam erit solutum et ligatum in celo a me vt dictum est. Item iste sensus habetur expresse per Ecclesiam. 24. quest. 2. in. 1. 2. 3. et. 5. capitu. vbi videatur. Quia et sic cõmuniter glossatur a doctoribus vt ait Bonauentura in. 4. distinctione. 20. questione penultima, et Alexan Hall. 4 part. questione. 83. membro. 5. et Duran. in. 4. distinctione 20. questione. 4. et beatus Thomas, et Richar. eadem distinctione. arti. 3. questione. 3. et Abulẽ. super Math. 16. questione 89. 90. super illud, Quodcunq; solueris super terram &c. et Gabriel in Cano. lectione. 57. M. et Caieta. vbi supra: quamuis alij doctores pauci aliter et aliter glossent vt refert Gabriel vbi supra.

Respon. ¶ Ideo tertio et aliter et melius ad primũ argumentũ secundũ prefatos docto. vbi supra et cõmuniter alios doctores predicto modo bene glossantes illud Matth. 16. Respondeo, concedendo antecedens quod scilicet potestas iudiciaria seu absolutiua non est data Petro vel Ecclesiæ nisi super existentes super terram aut in hoc mũdo quoad personam simul et statum: non autem super purgatorium, ex quo secundum Genes. 42. Mortui non dicuntur esse super terram. Quia ibi dicitur quod Ioseph. non erat super terram. Et patet purgatoriũ non esse

non esse super terram ex eo quod Christus descẽdit ad inferos, vbi est limbus patruum et purgatoriũ secundum cõmuniter doctores, licet Gabriel super Cano. lectio. 57. L. ex Bonau. dicat q si quis contendat vicarij Christi habere iudiciariã potestatem super existentes in purgatorio, non est illi multum resistendum modo hoc dictet ratio vel autoritas manifesta. Tu dic quod nulla ratio nec autoritas sufficienter id dictare potest: et quo autoritas Euangelij Matth. 16. prædicto modo secũdum cõmuniter docto. recte intellecta dicit quod solum super terram habet iudiciariam potestatẽ: et dicere quod animæ purgatorij sunt de iurisdictione Papæ est de veritate suspectum vt ait Maior in. 4. dist. 20. q. 2. quod sic consuit facultas Parisien. et habetur infra et. q. 18. in fine latius, et sic conceditur prima consequentia ad illum sensum, quod Papa non habet autoritatem iudicialem absolutiuam super purgatorium: neq; hoc modo potest concedere indulgentias proprie sumptas per modũ iudiciariæ potestatis seu absolutionis. Sed tunc negatur secunda consequentia quæ loquitur de indulgentia per modum suffragij. Si autem antecedens intelligatur et similiter cõsequens, quod non est data Petro et Ecclesiæ potestas dispensatiua et communicatiua thesauri indulgentiarum nisi solo pro existentibus in hoc mundo: tunc negatur antecedens. Dico enim quod Papa et Ecclesia habet autoritatem hãc super præfato thesauro ad communicandum auctoritatiue de eo omnibus indigentibus idoneis vbilibet tam in hoc mundo quam in purgatorio existentibus vt sic a suis pœnis soluantur: quod est concedere indulgentiam illis per modum suffragij: quamuis non posit animas purgatorij iudicialiter absoluere. Communicare enim auctoritatiue de thesauro Ecclesiæ non est actus iurisdictionis sed autoritatis eam conferentis vel communicantis seu Clauis solum dispensatiue seu cõmunicatiue, vt supra per totam q. 15. et. 3. dictum est.

Replica. ¶ Quod si contra hoc replicetur quod in dictis auctoritatibus. Matth. 16. et. 18. et Ioan. 20. Pasce oues meas. fundatur potestas concedendi indulgẽtias vt supra probatum est, et. q. 6. et. 7. habetur, Talis autem potestas in prædictis auctoritatibus collata est potestas iurisdictionis, vt patet ex locis preallegatis. Ergo si Papa vel Ecclesia potest animabus purgatorij concedere indulgẽtias vllo modo, nõ nisi per modum iudiciariæ potestatis sicut et viuis id potest. Sed hoc modo non potest vt supra respõsum est. Ergo nullo modo neq; per modum suffragij id potest.

Respõsio. ¶ Respondeo negãdo primam consequentiã, et per consequens alias consequentias. Et ratio est: Quia diuersimode exit in actu prædicta potestas: nunc quidẽ per modũ iurisdictionis in subditos: nunc autẽ per modũ tantum cõmunicatiue dispẽsationis cõcomitantis vt indulgẽtia per modũ suffragij vt supra. q. 5. in resp. ad. 3. argu. dictum est latius ibi videatur, et sic patet respõsio ad. 1. argu.

Respõ ad. 2. argu. ¶ Ad secundum argumentum respondeo quod stilus literarum Apostolicarũ continet quidẽ modum suffragij, sed non precise, nam cum hoc etiã continet auctoritatiuã concessionem indulgẽtiæ, et per vtrunq; simul ostendit auctoritatem cõmunicandi vel dispensandi et modũ suffragij in peruenẽndo ad animas purgatorij.

Respõ ad. 3. argu. ¶ Ad tertium argumentũ respondeo quod præfata potestas satis habetur ex sacra scriptura simul et ratione ibi fundata et practica Ecclesiæ, et eius diffinitione. Quia Ioan. 20. Pasce oues meas, habetur cura pastoralis non solum ad docẽdum sed ad pascendum pastu beneficij spiritualis omnes oues Christi vel membra eius vbicunq; existentia indigentia et idonea ad Ecclesiæ suffragia recipiendum, quales vt supra dictum est animæ purgatorij sunt. Nam ex Ecclesia Romana canonum conditrice explicatum est quod varijs modis Clauis vel potestas Ecclesiastica aperit regnum cœlorum membris Christi viuis atq; defunctis, vt ex omnibus supradictis in. q. 15. et. q. 5. et. 7. satis constat vt dictum est.

Opinio noua. SEd vltra supradicta est noua quædam opinio, satis pia et exaltans potestatem Ecclesiæ et misericordiam Dei quæ vtinam esset vera: quam doctissimus noster frater Michael de Medina in suo tractatu de indulgentijs disputatione. 8. capit. 41. 42. vsq; ad finem libri persuadere conatur. Quæ stat in tribus dictis. Quorum primum est, Quod omnes indulgẽtiæ siue quæ viuis siue quæ defunctis conferuntur, possunt fieri et vt plurimũ fiunt eodem modo per potestatem iurisdictionis simul et per dispensationem vel applicationẽ thesauri indulgentiarum. ¶ Secundum dictum est, quod aliquando fieri possunt et fiunt per solã potestatem iurisdictionis, nullo Ecclesiastici thesauri adiuncto auxilio vel dispensatione. Et econuerso fieri possunt et sæpe fiunt solum per modum dispensationis vel applicationis prædicti thesauri idq; tam viuis quam defunctis. ¶ Tertium dictum est, quod quando indulgentiæ cõferuntur per dispensationem vel applicationem dicti thesauri dicuntur fieri per modum suffragij vel auxilij. Et ita constat ex dictis quod indulgentiæ vt plurimum fiunt tam viuis quam defunctis per potestatem iurisdictionis simul et per modum suffragij. Aliquãdo autem per potestatem tantum iurisdictionis. Aliquando vero per modum suffragij dũtaxat.

Fundamẽtũ primũ. ¶ Probatio horum omnium pendet ex duobus fundamentis. Primum est, vt vbi supra disputatione. 7. ca. 34. 36. ait ipse Medina, quod papa habet iurisdictionem in purgatorio. Quod quadrupliciter probat. Primo, quia Matth. 16. Quodcũq; solueris super terram &c. vbi nomine terræ comprehenduntur omnes extra cœlum, sunt etiã in purgatorio existentes idonei ad recipiendũ indulgentias et alia beneficia spiritualia. Quia sæpe in sacra scriptura et maxime vbi terræ contraponitur cœlum vt hic, nomine terræ cõprehenditur omnis creatura quæ extra cœlum est etiam si in aere vel

in aqua, et in visceribus terræ vel in purgatorio sit. vt Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum et terram, id est omnia quæ in cœlo et extra cœlum sunt, et ca. 14. Leuo manũ meã ad dominũ Deum excelsum possessorem cœli et terræ. et Psalm. 134. Omnia quæcunq; voluit fecit Deus in cœlo et in terra. et Ierem. 33. Cœlum et terram ego impleo. et Matth. 16. Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra.

¶ Secundo probatur idem auctoritate. ca. a nobis. 2. de sententia exco. vbi defunctus excõmunicatus absoluitur, et impœnitens excõmunicatur. et. 24. q. 2. ca. vlti. vbi etiam ad probandum hanc potestatẽ Ecclesiæ, allegatur id Matth. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. ad idẽ est. B. Grego. li. 2. dialog. ca. 23. vbi narrans quod sanctus Benedictus absoluit quasdã moniales defunctas quæ viuentes fuerant ab ipso excõmunicatæ: et interrogatus ipse beatus Grego. quomodo id fieri potuit post mortem earum, respondet, quod quia Christus id in beato Petro Math. 16. dicẽs, Quodcunq; solueris super terrã &c. cõcessit ijs qui eius vicem ligando et soluendo obtinẽt in terra: qui locum sancti regiminis fide ac moribus tenent. Hæc ille. Et simile aliud refert Abulen. Math. 16. q. 89. Neq; valet dicere quod talis excõmunicatio et absolutio defuncti potius est declaratio et valet solũ vt nomine Ecclesiæ publice possit vel non possit specialiter pro eo orari et sacrificiũ offerri et corpus eius in loco sacro sepeliri. Hoc inquit hæc opinio non valet. Quia Math. 16. dicitur quod etiam ratificatur et valet in cœlo illa ligatio atq; solutio quæ fit per Ecclesiam in terra per potestatem hanc supranaturalem collatam a Christo. ergo non solum valet ciuiliter quoad Ecclesiam, sed etiam vere spiritualiter quoad Deum etiam in cœlo.

¶ Tertio idem probatur. Quia licet defuncti in purgatorio quoad essentiã nõ sint in terra aut super terram: sunt tamen quoad causam, quia scilicet ratione delicti quod viuentes in mundo commiserunt possunt quoad pœnam inde promeritam per Ecclesiam iudicari vel per Papam et ita ligari vel absolui. Nam secundum iura sortitur quis forum ratione delicti. C. vbi de crimine agi oporteat. l. qua. et in aucten. vt omnes obedi. iudici. prouin.

¶ Item quarto idem probatur. Quia animæ purgatorij cum non pertineant ad Ecclesiam triumphantem vt constat: certe pertinent ad militantem. Nam non est alia Ecclesia media inter has. Papa atem habet iurisdictionẽ in omnes qui sunt de Ecclesia militante vbicunq; sint. Igitur etiam in purgatorio.

Fundamentum. 2. ¶ Secundum fundamentum huius opinionis est, quod sicut quando alicui reipub. siue prouinciæ aliquis a rege preficitur, vti Romani quondam et nunc Hispani externis gentibus preficere consueuerunt, huic rex suam quoq; iurisdictionis potestatem confert vt in sceleribus aut debitis regijs condonandis et remittendis quodcunq; soluerit solutum sit etiam de publico erario dispensando. Hic si velit omnes qui regijs vectigalibus siue tributis soluendis non sunt semper ex illa sibi tradita potestate indifferenter absoluere: non in edificationem sed in destructionẽ regij et publici erarij abutetur ea potestate. Igitur aliquando quidẽ iustis causis sese offerentibus ex illa tantum regia potestate sceleris penas aut debitum condonabit: aliquando autem, cum videlicet rationes tales nõ occursent que in prefecture accipienda ratione regi probande non videantur, non vtetur ea potestate: sed solum ex publico erario ciuitatis cuius debitor ille ciuis et pars est, ad similes casus ab ipsis ciuibus publicis impensis asseruato debitum tantundem reddendo iuste compensabit. Huiusmodi enim multa eraria ad pauperum inopiam releuandam publicis sumptibus et donarijs in vrbibus erigi solent. Aliquando vero cum scilicet alique quidem rationes vtendi illa potestate apparent, sed non satis sufficientes: tunc certe vtroq; modo, id est partim potestate iurisditionis partim erarij publici dispensatiua applicatione debita soluet: eo quod neutrius per se iuste causæ vtendi existant. ¶ Ita per omnia summus pontifex a summo rege Christo in beato Petro soluendi et ligandi potestate accepta, non vno modo vna eademq; ratione semper obligationes penarum condonat: sed pro diuersis causarum et rerum conditionibus diuersimode. Aliquando quidem ex sola potestate iurisditionis a Christo accepta, nimirum quando iuste rationes huius rei a prudentia et spiritu suggeruntur: aut quando penitẽs alioqui per externas afflictiones curat bene punire quod male gessit, sicuti in Ecclesia primitiua seuere penitentibus grauissimasq; penitentias libenter implentibus et misericordiam de residuo debito aut de aliquo defectu earum maxime prope mortem petentibus penitentie aut pene debite per has indulgentias iuste per hanc potestatem tantum iurisditionis condonabantur, vti Cyprianus libro secundo epistola secunda latius ostendit. Aliquando autem, quando videlicet res aliquantulum anceps et ambigua est et peccator neq; omnino per penitentiam satisfacit neq; omnino negligit satisfacere: tunc partim ex predicta potestate partim etiam simul ex applicatione thesauri easdem penas per indulgentias condonat, vti paulo post tempora Ecclesiæ primitiue fieri solebat, vbi charitas feruorq; penitentum tepescere cepit: tũc enim relaxationes penarum, per indulgentias per vtranq; potestatem hanc iurisditionis et applicationis thesauri simul fieri et appellari ceperunt. Id quod canones penitentiales et doctores scholastici antiqui vt Altisiodoren. Thomas, Alexander, Bonauentura, et eiusmodi plurimi satis ostendunt. Aliquando vero, cum scilicet exiles rationes et causæ ad eam condonationem penarum inuitant et sola misericordia illam flagitare videtur, puta quando constante dolore sufficiente ad re-

missionem

missionem culpe, de penis debitis per impotentiam aut animi fragilitatē peccator non satisfacit: tunc vtique indulgentiæ licite conceduntur ex aliqua pia causa aut fine per solam potestatem dispē satiuam applicando thesaurum indulgentiarum, quem sibi respublica Christiana ex publicis Christi et sanctorum et iustorum omnium contributionibus et impensis ad indigentium releuationem reseruatum habet. Et hoc modo proprie et plene dicitur viuis et defunctis indulgētia per modum suffragij concedi, hoc etiam modo communiter fit in hoc tempore vbi non solum corpora sed etiam animi a feruore charitatis et ab operibus penitentie fere defecerunt. Et horum omnium ratio est, nam si semper prodige sine iusta aut sine vlla causa ageret Papa de publico thesauro persoluens: iam sua abuteretur potestate: et similiter si nunquam liberaliter ageret cum indigentibus dispensando: tunc enim ociosa in eo esset dispensatiua sua potestas. Igitur illo triplici modo iam dicto Papa licite indulgentias validas coram Deo concedit.

Probatur opinio. ¶ His suppositis fundamētis iā hec probatur opinio quoad primū eius dictū. Nā concedere indulgentias est actus iurisdictionis, est etiam actus dispensatiuus thesauri indulgentiarum: et alter alteri coniunctus est; et Pape a Christo concessus. Matth. 16. Quodcunque solue. super terram &c. Et Ioan. 20. Pasce oues meas, vt supra et questione tertia et questione septima. latius habetur: et Papa habet iurisdictionem in viuos et in defunctos in purgatorio existentes vt supra in primo fundamento probatum est. Ergo primi dicti veritas constat.

¶ Secundum etiam dictum quoad eius primam partem vbi dicitur quod Papa potest per solam potestatem iurisdictionis viuis et defunctis concedere indulgentias probatur, quia habet potestatem iurisdictionis ad id sicut ad remittendum peccata quoad culpam sibi datam a Christo Matth. 16. Quodcunque solueris super terram. &c. Ergo etiam si nullus esset thesaurus indulgentiarum et nulla esset potestas dispensatiua illius: certe sua iurisdictionis potestate vtens ex rationabili et iusta causa effectum consequeretur quoad penam sicut et quoad culpam vt etiam supradictum est in Ecclesia primitiua sepe factum esse. Sicut et in republica ciuili ex iusta causa iudex reum absoluit a pena vel debito regio illudque remittit licet nihil de publico thesauro compenset vt in secundo fundamento dictum est. Ita in proposito Papa facere potest. Neque enim thesaurus indulgentiarum eius ve dispensandi potestas ex natura sua annexa est potestati vel actui iurisdictionis Ecclesiastice: ita quod vna sine altera esse aut exerceri nonpossit. Nam constat potestatem iurisdictionis esse solum in subditum: dispensatiuam autem thesauri etiam in non subditum esse posse et exerceri, vt supra et questione tertia latius habetur. Quamuis de facto vtraque potestas alteri ex Christi institutione in Papa Matth. 16. et Ioan. 20. Et ratione huius in eo plusquam in alijs excellens potestas iurisdictionis super omnes etiam est. ¶ Secunda pars eiusdem secundi dicti, quod scilicet per solam potestatem thesauri huius dispensatiuā aliquando Papa possit et sepe concedat indulgentias viuis atque defunctis probatur: quia nunc vna nunc altera tantum potestate vti potest vt sepe dictum est.

¶ Tertium dictum ex iam dictis aperte constare potest.

Reprobatur opinio illa noua. ¶ Sed certe hec opinio cum suis fundamentis non videtur stare in veritate: et ibi saltem quatuor falsa continentur. Nam primo fundamentum primū eius vbi dicitur, quod Papa habet in purgatorio potestatem iurisdictionis, licet non sit erroneum: est tamen minus probabile quam oppositum et creditur esse falsum, est etiam contra communem sententiam doctorum, qui vt superius ait Bonauentura communiter tenent oppositum. Qui etiam id Matth. 16. Quodcunque solueris super terram &c. Communiter exponunt, vt Gratianus. 24. questione secunda capitulo primo. Super terram inquit Christus non sub terra: ostendens quod viuentes pro varietate suorum meritorum soluere possumus vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus. hec ibi. Item eadem causa et questione in capitulo de communione. Leo Papa sic ait. De communione priuatis et ita defunctis, horum causa iudicio Dei reseruanda est, et in capitulo legatur. Gelasius Papa ait. Super terram Christus inquit: nam in ligatione defunctum nunquam dixit esse absoluendum. et in capitulo ne quisquam. Vrbanus Papa ait, Ipsis Apostolis Christi, voce delegatum est, que ligaueritis super terram &c. Ceterum de eo qui in diuino iudicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere preter id in quo dies supremus eum inuenit. Item vt refert Maioris in quarto. distinctio. 20. dubio secundo. facultas theologo. Parisien. censuit esse de veritate suspectum dicere quod Papa habet potestatem ordinariam vel iurisdictionis in purgatorio, vt inferius. q. 18. in fine latius habetur.

¶ Nunc autem in rebus pertinentibus ad fidem mores et sacramenta dum varie doctorum apparent opiniones et sacre scripture expositiones si concordari possunt in veritatē, ita faciendum est, nam iura iuribus concordanda sunt. Secundum capitul. Cum expediat. de electionibus. libro sexto. sin minus communis opinio et expositio tenenda est, nisi manifesta et certa ratione de falsitate conuincatur: quia illa censenda est probabilior et verior, vt ait gloss. in capitulo finali de peniten. et remiss. distin. prima. et habetur de constitu. cap. 1. et distinctio. 16. ca. Isidorus. et dist. 19. ca. in canonicis. et dist. 63. cap. fin. et in. 2. questio. 7. ca. puto. vt in nostro libro. 2. de

ignorantia.q.3.et lib. 4.de fide et potestate Papæ. quest.1.arma fidei.propo.6.prope finẽ eius., vbi de doctorum auctoritate agitur, nos. latius disseruimus. Igitur cum dicte exponens illius vocis super terram auctoritatesq; dicentes quod defuncti possunt ligari et absolui per Ecclesiã facile possint intelligi quoad Ecclesiam et concordari in veritate, vt proxime patebit in responsione ad secundam probationem ex ca. a nobis. Immo etiã si nõ possent concordari standũ sit expositioni et opinioni communi doctorum atque Pontificum supradicte. Sequitur manifeste esse tenendum cum communi sententia quod Papa in purgatorio nõ habet iurisdictionem. ¶ Quod etiam inde confirmatur. Quia cum solum in concessione indulgentiarum pro defunctis semper Papa dicat eas concedere per modum suffragij: et nunquam absolute sicut quando eas viuentibus concedit. Signum igitur manifestũ est quod ipse recognoscit se nullã potestatẽ iurisdictionis in purgatorio habere: quoq; per hanc potestatem illas defunctis sicut viuentibus non concedit. et ita primum fundamentum supradicte opinionis corruit.

¶ Et ad eius probationes supra positas Respondeo ad primam quod non obstan. quod vox illa super terram sepe comprehendit ea etiã quæ sub terram sunt in purgatorio vel in inferno: non tamen semper: nam sepius etiam comprehendit ea duntaxat quæ in hoc mundo viuunt aut sunt, id que fit quando ex ipsa litera vel ratione sufficiente vel communi doctorum expositione aut Ecclesiæ consuetudine id elicitur aut constat sicut ipse etiam Medina vbi supra capit.37. 47. exponit id Matth.18. Quæcunq; ligaueritis super terrã &c. Vt ex ipsa ratione non debeat extendi ad purgatorium potestas Episcoporum in Apostolis ibi concessa, Sic etiã ratione prefata. id Matth.16. Quodcunque solueris super terram. nos cum communi sententia doctorum dicimus non ad purgatoriũ, sed ad viuentes tantum in hoc mundo extendi vt dictum est, et quod hæc vox super terram etiam vbi terre celum contraponitur in sacris literis sepius comprehendat viuentes tantum aut existentes creaturas in hoc mũdo, id certe liquet in psal. 113. celum celi domino terram autem dedit filijs hominum, et Psal.146. Qui operit celũ nubibus et parat terre pluuiam, et Psal.148. Cõfessio eius super celum et terram. et Eccle. 5. Deus in celo et tu super terrã. Et Iohel. 2. et Actu.2. Dabo prodigia in celo et in terra. et Matth. 5. Nolite iurare per celum neque per terram quia scabellum pedum eius est &c Et Matth.6. Nolite thesaurizare in terra sed in celo. et Luc.12. Faciem celi et terre nostris iudicare. et Luc.21. Matth. 24. Celum et terram transibunt &c. Et Apoca.5. Audiui omnẽ creaturam que est in celo et super terrã et subtus terram &c. Et Apoca.21. Ego ereo celum nouũ et terram nouam. Et Ecclesia canit. Pleni sunt celi et terra gloria tua. Vbi eã tantum que in hac vita vel in hoc mundo sub celo non autem que in inferno et purgatorio sunt nomine terre aut super terram comprehenduntur.

¶ Ad secundam probationem ex ca. a nobis. de sen.exco, et. 24.q.2.cap.vlt. Respondeo cum Castro de punitione hereticorum lib.2.ca.19 ca.20 et Couarruuias in ca. alma mater. de sen.exco.par. 1. § .11.num.8.fo.100. et secundum doctores cõmuniter, quod id non intelligitur de excommunicatione et absolutione in foro Dei vel quoad principalem et directum effectum eius, videlicet quoad aliam. Quia hec post mortem statim est in statu salutis vel damnatiõis eterne vbi esse debet; nec per sententiam Ecclesiæ potest inde mutari nec separari. Sed intelligitur quoad alios effectus minus principales et quoad Ecclesiã, vt scilicet publice aut nomine Ecclesiæ oretur aut fiat oblatio vel sacrificiũ specialiter pro illo defũcto, vel nõ fiat vel ei cõcedatur vel denegetur Ecclesiastica sepultura, et ita quoad hec ipsa excõmunicatio vel absolutio defuncti potius est quedã declaratio dignitatis vel indignitatis eius quam habuit in vita et cum qua decessit. Et per consequens potius est preceptum vel concessio facta viuentibus vt per eos predicta fiant vel non fiant specialiter pro tali defuncto aut circa corpus eius, quod adhuc sub est Ecclesiæ potestati, ad eius anime nocumentũ vel vtilitatem quam viuẽs ille promeruit. Quod inde patet. Quia si sententia excommunicationis vel absolutionis Ecclesiastice ad defunctorum animas directe pertingeret, iam cum contingat eas in gloria vel in inferno esse: tunc certe in foro Dei ligarentur anime que sunt in celo et absoluerẽtur que sunt in inferno, quod absit. Igitur in foro tantum Ecclesiæ id fit vt dictum est. Quod quia ita ratificatur a Deo in celo vt fit ab Ecclesia in terra, sicut et doctores exponunt id Matth.18. Quecunque solueritis in terra &c. Ideo defunctus hoc modo dicitur ligari et absolui super terram et in celo. ad quod etiam expresse facit dictum ca. a nobis. vbi sic habetur. Vinculũ ergo quo peccator ligatus est apud Deum in culpe remissione dissoluitur: illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam cum sententia remittitur relaxatur. hec ibi. Ad idem etiam faciũt Leo Papa: Gelasius et Vrbanus vbi supra. ¶ Et ad B.Grego. in dialog. et Abuleñ. Respondeo quod nihil aliud probant quam proxime dictum est, quod scilicet absolutio illa hunc habuit effectum in foro Ecclesiæ quod s. Ecclesiæ suffragia pro illis defunctis specialiter iam fieri illisq; prodesse potuerunt etiam in celo, que ante non sic prodesse poterant: idque Deus miraculo se voluit ostendere quomodo quæ ligantur et soluuntur ab Ecclesia in terra, eodem modo ratificantur a Deo in celo, tam quoad viuos quam quoad defunctos suo modo vt dictum est. Neque aliud inde elici potest. Nam neque sanctus Benedictus erat Papa: de quo solo dicit illa opinio quod habet potestatem in purgatorio quia ei soli in B. Petro dicitur Matth.16. Quodcunque solueris super terram &c. Nam et similiter legitur de beato Bernardo

nardo quod excōmunicauit muscas et sic eas miraculose occidit:non tamen inde arguitur eius potestas iurisdictionis super eas. Ita nec ex predictis operibus priuilegiatis aut miraculosis nec ex absolutione vel excommunicatione defunctorū facta per sanctum Benedictum vel etiam per quemcunque summum Pontificem Ecclesiæ arguitur propria et directa potestas iurisdictionis in purgatorio,sed quoad Ecclesiam tantum vt dictum est.

¶ Ad tertiam probationem respondeo, quod defuncti sunt quidem quoad causam adhuc de foro et iurisditione Ecclesie indirecte duntaxat et quoad forum exterius Ecclesiasticum vt dictum est:et quoad id tantum sortitur quis forum ratione delicti:non autem quoad forum secretum interius quoad Deum,vt patet:quia prelatus potest suum subditum a peccatis sacramentaliter absoluere vbicunque commissis,vt Siluester confessor 2.q.14.latius agit.

¶ Ad quartam probationem respondeo quod anime purgatorij sunt in stato medio : nam partim quoad aliquid pertinent ad Ecclesiam militātem,partim etiam quoad aliquid ad triumphantem:et ita quatenus pertinent ad militātem sunt de eius foro et iurisditione indirecte duntaxat vt dictum est.

¶ Secundo deficit illa opinio in secundo fundamento quod non omnino verum est. Nam quod ibi ait quod tertio modo per solam potestatē applicatiuam thesauri indulgentiarum Papa potest et sepe concedit indulgentias quoad defunctos verum quidē est:quoad viuos autem vt ibi et in secundo dicto dicitur expresse,hoc certe falsum est. Nam precipua potestas concedendi indulgentias viuentibus ad iurisditionem pertinet in subditos, vt supra questione tertia latius habetur.et ipse Medina in suo tractatu.capit 20.capit.41. plane confitetur Et ita licet per solam potestatem iurisditionis sine applicatione huius thesauri indulgentiarum forte possint indulgentiæ subditis viuentibus,non tamen eisdem possunt per solam applicationem eiusdem thesauri sine potestate iurisditionis concedi.

¶ Tertio deficit illa opinio sepe dicens in predictis fundamentis et in suis dictis,quod indulgētiæ que defunctis conceduntur fiunt eodem modo sicut viuis per potestatem et per modum iurisditionis. Hoc enim est falsum. Quia vt constat ex supradictis Papa non habet iurisditionem in purgatorio.

¶ Quarto deficit illa opinio in tertio dicto et in secundo fundamento dicens,quod quando indulgentiæ fiunt per solam applicationē thesauri fiunt et dicuntur per modum suffragij etiam si viuis cōcedantur. Hoc autem est falsum de indulgentijs que viuentibus conceduntur,vt patet ex dictis:et quia solum quando defunctis Papa cōcedit indulgentias semper explicat per modū suffragij id facere. Signum igitur manifestum est quod viuentibus absolute eas concedens non per modum suffragij sed per potestatem et modum iurisditionis concedit,vbi etiam supra in hac questione. 16.et superius.q.15.et.q.5.et.q.13.dubio.3. latius probatum est.

QVÆSTIO. XVII. [Quæst. 17.]

Vtrum si indulgentia plenaria cōcedatur vni animæ purgatorij talis anima omnino et infallibiliter liberetur a purgatorio.

¶ Respōdeo per vnicam [Proposi. 1.] propositionem quod anima purgatorij cui conceditur indulgentia plenaria,totaliter et infallibiliter liberatur a purgatorio si talem indulgentiam lucratur seu acquirit: alias non,nisi secundum quod ipsa anima est idonea et digna vt talis indulgentia sicut et alia suffragia Ecclesiæ plus vel minus ipsi valeant ex diuina et liberali acceptatione. ¶ Probatur prima pars scilicet, quod si talem indulgentiam lucratur seu acquirit quod omnino liberatur. Quia sicut quoad viuos indulgen.plenaria valet eis qui eam lucrantur et acquirunt quātum sonat,et omnino remittitur eis tota pena secundum communem doctrinam Ecclesiæ:alioqui deciperentur fideles : ita eadem ratione indulg. plena. per modum suffragij concessa defunctis : quia non est ratio differentiæ.

¶ Dico notāter si eam lucratur et acquirit. Quia sicut viuus,qui indulgentiam plenariam ei cōcessam non totaliter lucratur nec acquirit propter defectum alicuius conditionis seu circunstantiæ requisitæ, nō liberatur a suo debito penarum omnino:ita et anima purgatorij, si nō totaliter lucratur nec acquirit talem indulgentiam plenariam ei concessam propter defectum alicuius conditionis requisitæ,non liberatur omnino a suis penis, sed secundum quod ipsa idonea et digna est,vt ait propositionis secunda pars.

¶ Si dubitetur primo. quæ requiruntur vt anima [Dub. 1.] purgatorij lucretur et acquirat omnino indulgen. plenariam ei concessam? Respondeo quod tria. [Responsio] Primo,quod sit sufficiens causa ad tantam indulgentiam concedendam et lucrandam, defectu cuius viuus et defunctus potest non lucrari totam illam quantitatem, etiam si fiant omnia requisita, vt de hoc latius infra q.20.habetur.

¶ Secundo requiritur specialiter quoad defunctos,quod per aliquem viuum fiat debite id quod et quomodo imponitur per concedentem ad talem indulgentiam pro tali anima lucrandam. Et in hoc non est dubium,sicut nec in supradictis in hac quæstione. ¶ Tertio (in quo est dubium et diuersitas opinionum) requiritur quod talis anima sit omnino idonea et digna , vt tale suffragium indulgentiæ plenariæ ei concessæ a Deo liberaliter pro ea acceptetur ad totalem et plenarium effectum ipsius indulgentiæ

vt sonat

vt sonat: alias non nisi secundum qood ipsa anima est idonea &c. Vt dicit secunda pars propositionis.

¶ Quod ergo hoc tertium vt declaratum est requiratur secundum opinionem quartam et vltimam in resolutione supra posita, in.q.15.artic.1. probatur dupliciter. Primo, quia secundum Aug. in Enchyridion ca.99.et in lib.de cura. pro mortuis habenda vt habetur.13.q.2.ca. Tempus. specialia suffragia facta pro aliquibus (de quibus loquitur August.) illis totum prosunt qui cum viuerent hec sibi vt postea possent prodesse meruerunt.hec Augu. Item Grego. lib.4.dialog.ca.39. dicit, illic (scilicet in purgatorio) nihil quisq; purgationis obtinebit nisi hoc bonis actibus in hac vita positus vt illic obtineat promereatur. Et cap. 57.58. Iterum, replicans dicit quod illis sacræ victimæ prosunt qui hic viuendo obtinuerunt vt eos etiam post mortem bona adiuuent que hic pro ipsis ab alijs fiunt. Hæc ibi. Ex quibus expresse patet quod loquuntur de specialibus suffragijs: et cum de animabus purgatorij loquantur, constat quod non omnino prodest speciale suffragium ei pro quo fit, quantum prodesse poterat vt sonat nisi secundum idoneitatem et dignitatem anime recipientis aut pro qua fit. Alioqui nō esset necessarium dicere quod illis tantum prosunt qui cū viuerent &c. si anima purgatorij de quo ibi agitur totum fructum suffragij specialiter pro ea facti reciperet infallibiliter. Indulgentia autem per modum suffragij habet naturam et modū suffragij Ecclesiastici quoad hoc, vt supra, q.15. tandem vt probabilius resolutorie dictum est et proxime dicetur. ¶ Igitur ex dictis auctoritatibus duo expresse eliciuntur. Primo quod omnis anima purgatorij potest iuuari suffragij Ecclesiæ et indulgentijs per modum suffragij. Quia eodem merito quo promeruerunt premium essentiale finale, meruerunt etiam ratione charitatis et communionis sanctorum, vt possint interim iuuari communione sanctorum. In quo nullus catholicus dubitat. Secundo elicitur quod de facto per specialia suffragia Ecclesiæ seu per speciales indulgētias per modum suffragij pro aliqua anima concessas, ipsa anima specialius quidem pre ceteris iuuatur, sed non nisi quantum hic meruit vt de facto ipsi prodessent ex liberali acceptatione diuina vt dictum est.

¶ Secundo probatur idem ratione. Quia cum talis acceptatio suffragij aut indulgentiæ per modum suffragij precipue pendeat ex diuina liberalitate vt supra.q.15.in resolutione dictum est, ergo non infallibiliter ex pacto quod non est, Deus acceptat quoad totum effectum indulgentiæ pro quacunque anima fiat: sed solum secūdum quod decet suam liberalitatem et misericordiam circa talem animam. Decentia autem liberalitatis Dei stat in hoc quod secundum idoneitatem et dignitatem et merita cuiusq; respectu talis effectus seu doni acceptet plus vel minus suffragia quecunq; et indulgentias pro illo factas: non autem haben do respectum ad meritum proportionalem vnius anime ad alteram vel ad debitum iustitiæ distributiue vllo modo, ex quo ibi nullum est debitum iustitiæ ex parte Dei, neque vlla proportio consideratur huius et illius anime inter se ipsas: sed est pura liberalitas aut debitū decentie ex parte Dei, quoad plus vel minus de fructu suffragij seu indulgentie largiendum anime pro qua fit: et est meritum de congruo quoad hoc ex parte ipsius anime purgatorij, vt patet ex supradictis. Et ad hoc facit Matth.7. Qua mensura mensi fueritis &c. Et Mat.4. et videntur expresse concordare Bonauē. in.4.dist.20.q.penult. et B. Thom.3.parte.q.52. art.8. ad primum vt infra proxime citantur hi doctores. ¶ Et sic patet probatū intentum secundum probabiliorem opinionem supra resolutorie recitatam et probatā.q.15. ex qua sequitur hoc quod hic dictum est. Nam secundum alios doctores aliarum opinionum tenentes quod indulgentia per modum suffragij non innititur liberalitati Dei ac ceptantis sed iustitie stante lege et eius pactionem consequenter esset dicendum quod omnis anima purgatorij pro qua fit opus requisitum ad lucrandum indulgentiam plenariam ei concessam lucratur et acquirit eam et omnino liberatur a purgatorio. Quia secundum eos non requiritur alia dignitas et idoneitas in defunctis sicut nec in viuis ad eam lucrādum infallibiliter, nisi quod sint in statu gratiæ quales sunt anime purgatorij. Sed vt dixi sicut hotū doct. opinio presupposita quo ad quidditatem indulgentiæ per modum suffragij non videtur vera vt supra.q.15.visum est: ita nec id quod inde consequenter infertur et dicunt ad propositum dubij predicti. Ideo probabilius sat-uo semper meliori iudicio standū censeo ijs quæ supra dicta sunt.

¶ Sed dubitatur secundo. Quod aut quale meritum dignitas aut idoneitas est ista qua quis fit dignus et meretur in via vt post in purgatorio illi prosint omnino aut plurimum suffragia et indulgentiæ? Nunquid nō sufficit decessisse in gratia? Dubium

¶ Respondeo vno modo secundum Caiet. vbi supra quod est meritum non essentiale sed accidentale. Quia cum fructus quem ex suffragijs et indulgentijs anime purgatorij percipiūt spectet ad premium accidentale scilicet ad remissionem penarum temporalium. Ergo et meritum predicti premij est accidentale, puta deuotio specialis ad claues Ecclesiæ donatiuas indulgentiarum, solicitudo ad satisfaciendum pro peccatis proprijs, misericordia ad alios studiumq; ad suffragandum defunctis, et alia huiusmodi accidentalia merita. Constat autem quod omnes qui in gratia decesserunt existentes in purgatorio non habuerunt ex equo talia merita accidentalia in hac vita. Ergo nec omnes ille sunt æquæ idoneæ aut digne ad sa le premium accidentale, scilicet ad remissionem penarum participandum ex æquo in toto vel in parte ex suffragijs aut in indulgentijs per modum suffragij Ratio

suffragij pro ipsis specialiter applicatis. Hec Caietanus vbi supra.

¶ Sed certe videtur quod etiam sit meritum essentiale maxime supererogatorium, quia per hoc fit dignus homo premio etiam accidentali in celo iam beatus. Quia secundum doctores communiter qui habuit maiorem charitatē in vita maiorem gloriam essentialem habet in celo, et etiam accidentale gaudium maius habet de gloria aliorum et de alijs spectantibus ad premium accidentale ceteris paribus. Quare ergo non sic erit in in purgatorio suo modo? Ratio autem Caietani non concludit quod solum meritum accidentale sit. Quia negatur eius prima consequentia. Dico enim quod premium accidentale mereri possumus per meritum essentiale, et per accidentali, id est, per quodlibet opus meritorium glorie essentialis et per opus specialiter meritorium glorie accidentalis. de accidētali patet. De essentiali iā probatum est, quia et per opus meritorium gloriæ et per feruorem charitatis homo fit dignus non solum gloria essentiali sed et accidentali. Maxime quia vix est aliquod opus meritoriū gloriæ essentialis quin sit aliqualiter satisfactorium et supererogatorium saltem quoad aliquem gradum gloriæ, propter aliquem gradum conatus seu volitionis meritorie supererogatorium vt communiter tenetur a doctoribus. Quanto magis quod potest negari etiam antecedens: nam remissio penarum purgatorij non solum est eis premium accidentale: sed etiam aliquo modo essentiale pro quanto tollit impedimentum premij essentialis et aperit viam ad id.

Respon. ¶ Ideo secundo melius videtur dicendū ꝙ etiam per feruorem charitatis et per alia opera meritoria gloriæ essentialis in quantū sunt supererogatoria et accidētaliter meritoria et satisfactoria, potest quisq; in hac vita mereri vt post in purgatorio sit dignus vt ei ex diuina liberalitate prosint suffragia aut indulgentiæ specialiter ipsi applicatæ ex integro aut in parte secundū quantitatē sue dignitatis aut meriti ad id vt dictū est. Et ex consequenti dicendū videtur ꝙ omnia anima purgatorij ex quo est in gratia habet idoneitatē aut dignitatē maiorē vel minorem vt ei magis vel minus prosit indulgentia specialiter ei cōcessa: similiter et alia suffragia specialia et generalia generaliter aut specialiter ei applicata secundū quod est in maiori gratia seu charitate et meritis propter plura aut meliora sua opera bona quecunq; in hac vita. Sicq; nullus existēs in purgatorio est qui se abscōdat a calore huius gratiæ et fructus indulgentiarū et suffragiorū ei applicatorū magis vel minus vt dictū est, et in hoc expresse cōcordat Soto. in.4. dist.21.q.2.art.3. et etiā Nauarro in tractat de indulg.nota.22. §.45. quoad suffragia que fiūt pro defunctis: quāuis ipse Nauarro ibidē et nota.21.teneat cū Caiet. quoad indulgētias pro defunctis, vt latius etiā de hoc habetur infra.q.30. et ita intelligitur August. in Enchiridio. et libro de cura pro mortuis agenda et habetur.13.q.2.c. Non estimemus. Vbi ait quod nō pro quibus fiunt omnibus prosunt suffragia sed illis tantum qui dum viuūt cooperantur vt prosint. In quibus verbis solos dānatos excludit August. qui hic non meruerunt iuuari in alia vita: nam ibi et alibi sepe dicit Aug. ꝙ omnibus in gratia decedentibus suffragia prosunt vt dictum est. Et ad hoc facit August. sermone.32. de verbis Apostoli, vt nō contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. dicens, dispositionem debitam defunctorum ad fructum suffragiorum percipiendum esse fidem et charitatē et cetera bona opera vt dictum est. Et sic etiam tenere videtur communis opinio doctorum et precipue Bonau. in.4. dist.20.q. penultima. dicens. Cū in omni opere sit misericordia Dei et iustitia: duo sunt que faciunt suffragia valere defunctis scilicet dignitas et necessitas. Iustitia Dei considerat dignitatē: digni autem sunt qui in charitate decesserunt et ab alijs membris Ecclesiæ iuuari meruerunt, maxime si et ipsi alios adiuuarunt. Misericordia vero considerat necessitatem. Hæc ille. Et notā quod in hac autoritate Bonauenturæ misericordia summitur pro benignitate in supererogatione bonorum, iustitia autem large pro iustitiā decentiæ, idest, pro liberalitate et equitate in retributione premiorum, vt ipse ait in quarto dist. 46. articulo secundo, questione secunda. Item beatus Thom. in tertia part. sum. questione. 52. artic. 8. ad primum. loquens de descensu Christi ad inferos et quas animas sanctorum liberauit, magis videtur ad nostrum propositum: licet Caietan. vbi supra ad suum propositum et ad suam opinionem reflectat, de quo tamen nunc non multum curo. Vbi communiter doctores sunt pro nobis cum ipsa recta ratione vt supra probatum est.

Nota. ¶ Ex omnibus supradictis etiam infertur vnum valde notandum, quod scilicet is qui in hac vita dat obliuioni defunctos et negligit satisfacere pro suis proprijs peccatis, et sic vult viuere vt vix est Coroll. in gratia decedat: iste talis licet non sit omnino alienus in purgatorio a fructu suffragiorum et indulgentiarum: tamen parum seu minimam partem fructus eorum participat, quamuis pro eo etiam specialiter suffragia et Indulgentiæ plenariæ fiant et concedantur. Ratio, quia est parum dignus, et per consequens non est dignus tntali aut magna parte fructus eorum: et ideo a diuina liberalitate et misericordia et iustitia non acceptantur nisi pro parua parte secundum paruam eorum dignitatem. Quia diuina iustitia, que omnia pondere numero et mensura constituit et iudicat in æquitate iuste et decenter in illo foro iustitiæ et rigore ire suæ quam exercet in purgatorio, vlciscitur duritiam cordis et incuriam hanc; qua talis homo licet dignus gloria essentiali parum tamen dignus est ad totalem seu magnam partem fructus suffragiorum aut indulgentiarum ei applicatarum ex diuina liberalitate percipiendam.

percipiendam. Facit Matth.7.qua mensuramensi
fueritis &c.

Dub.3. ¶ Tertio dubitatur quare post vnam indulgen-
tiam plenariam pro vna anima purgatorij conces
sam postea acquiruntur alie bulle et indulgentiæ
plenariæ:et quare fiunt exequie, misse, et oratio
nes eleemosyne aut alia eiusmodi pro illa anima?
Nam si vera fuit indulgentia plenaria et Papa po
tuit illam concedere,iam superfluũt alia predicta:
et sic ille indulgentiæ pro defunctis videntur esse
in diminutionem cultus diuini et aliorum bono
rum operum.¶ Item secũdo.Quare Ecclesia mul
to tempore ante tempus Beati Gregorij non est
vsa talibus indulgentijs per modum suffragij pro
defunctis?Nam si potuit et neglexit certe crudeli
ter pia mater videtur subtraxisse talia suffragia si
aliquid eis valerent.

Respõ ad primum. ¶ Respondeo ad primum. Patet ex dictis quod
(stando in opinione supra posita quod indulgen
tiæ permudum suffragij innituntur liberalitati ac
ceptantis Dei) potissima causa est.Quia cũ quan
titas fructus indulgentiæ pendeat a liberalitate ac
ceptantis Dei vt dictum et suppositum est;et Dei
liberalitas non acceptat fructum suffragij vel in
dulgentiæ permodum suffragij nisi secundum dig
nitatem et idoneitatem animæ pro qua fit: et de
dignitate et meritis talis animead totum fructum
talis indulgentiæ seu suffragij secundum Dei iudi
cium nobis nõ constat: que tamen dignitas requi
ritur necessario vt patet ex supradictis in tota hac
questione. Ideo nõ constat nobis vtrum talis ani
ma lucrata sit aut acquisierit talem indulgentiam
plenariam quoad totũ suum fructum. Ideo et ac
cipiuntur aliæ bullæ et fiunt caute et necessario
alia suffragia por tali anima vt dictum est. et hec
est potissima causa.¶ Alie cause dantur ab alijs do
ctoribus tenentibus quod indulgentia per modũ
suffragij innititur Dei iustitie et quod infallibili
ter acceptatur a Deo quoad totum suum fructũ
pro quacunque anima fiat.Quo supposito dicũt
quod ratio quare accipiuntur alie bulle et fiunt
alia suffragia est secundum Gabriel in Cano. lect.
57.et Nauarro in tracta.de indul.nota.22. § .50
quia potuit esse defectus ex parte cause indulgen
tie,puta quia non ex rationabili et sufficiente cau
sa pia forte concessa est talis indulgentia plenaria.
Secundo ex parte facientium quod requiritur ad
talem indulgentiam lucrandã pro defunctis: quo
rum altero deficiente non acquiritur indulgentia
vt de hoc latius infra.q.23.et quest.39.habetur et
quia propter predicta est nobis incertum vtrum
anima purgatorij sit lucrata talem indulgentiam
sibi concessam,ideo acquiruntur alie vt dictũ est.
¶ Item secundum communiter doctores alia ratio
est, quia dato ꝙ nobis esset certũ ꝙ talis anima
omnino idonea iam ex liberalitate diuina aut ex
iustitia consecuta est talem indulgentiam plenariã
sibi rationabiliter concessam:tamen adhuc debẽt
iterari decenter bona opera pro ea, non quidem
ad liberationem eius a penis a quibus iam suppo
nitur liberata per talem indulgentiam, sed pro-
pter quatuor. Primo,quia per alia suffragia et sacri
ficia magis quam per solas indulgentias laus et
honor redditur Deo. Secundo quia inde fructus
amplius prouenit ipsis viuentibus facientibus ea
pro defunctis quam ex ipsa indulgentia, que vt
habet vim indulgentie prodest solum defunctis
quibus conceditur,vt etiam idem Gab.lect.58. di
cit.Tertio quia ipsi defuncto existenti in celo vel
in purgatorio pro quo fiunt talia bona prouenit
gaudium accidentalis gloriæ ex hoc quod respe-
ctu ipsius fiunt in mũdo aliqua bona ad Dei glo
riã: et inde ipse defunctus vbicunque existens in
purgatorio vel in celo prouocatur ex virtute gra-
titudinis ad orandum pro ipsis suffragantibus ei
secundum Richar.in.4.dist.45.et sic non facit in
iuriam martiri qui orat pro eo si indigeret tali suf
fragio dum ignoratur ipsum esse in gloria,vt late
de hoc Gabr.in cano.lect. 56.L.M.et lect.85.M.
Quarto quia suffragia facta pro vno etiam profi-
ciunt alijs animabus purgatorij.Quia minus prin
cipaliter fiunt pro omnibus licet principaliter pro
aliquo vel aliquibus fiant,vt patet ex ipso officio
Ecclesiastico:de quo etiam gaudet ipsa anima pro
qua principaliter fiunt. Tandem quinto sicut pro
paruulis baptizatis non indigentibus Ecclesia fa-
cit sua suffragia et orationes et missas , vt refert
Gabriel.lect.57.et Alex.Hall.parte.4.q.42.artic.
vltimo,propter multa bona quæ omnibus inde
eueniunt et ad gloriam Dei: sic in proposito pro
anima purgatorij multæ indulgentiæ et bona fiũt
etiam si sit in celo vt dictum est. Quanto magis
quod propter multiplices defectus circa hoc con
tingentes vt supradictum est deberẽt homines an
te mortem in statu gratiæ de hoc sibi prouidere
in testamẽtis seu alias,quod scilicet acciperentur
omnes bulle ocurrentes pro defunctis et ipsis ap
plicarentur,sicut et mandant alia suffragia et mis
sas pro eis fieri:quia sic eis plus prodessent quam
si alij proprio motu pro eis fecissent: vt de his
pulchre agit Gab.vbi supra et lect.58.

¶ Et si queratur vtrum sit necesse quod sit in sta Dubitatiuncula.
tu gratiæ is qui vult lucrari indulgentiam pro de
functo vt talis indulgentia illi defuncto prosit, de
hoc habetur latius infra.q.25.et.q.24.et.q.26.ibi
videatur. Pro nunc autem dico breuiter quod nõ:
sicut neque id requiritur ad hoc quod suffragia
que sacerdos nomine Ecclesiæ facit prosint defun
ctis. Licet sum. Ange.tit.indulgentia. §.21. secun
dum aliquos doctores teneat oppositum.Et ratio
est,quia indulgentia est opus priuilegiatum ha-
bens suum valorem ex opere operato seu ex the-
sauro indulgentiarũ:sicut ex meritis Ecclesiæ no-
mine cuius offeruntur suffragia pro defunctis id
habent,et Nauarro in tract.de indulgen.nota.17.
.§ .4.tenet hoc idem secundum Aug.de Ancho
na.de potestate Ecclesiæ.q.32.art.2.

¶ Et hoc est verum nisi Papa concedens indul-
gentiam pro defunctis imponat opus piũ quodq;
id fiant in statu gratiæ de quo infra.q.25. 26. di-
cendum

cendum est. Et sic patet responsio ad primum quod querebatur in tertio dubio precedente.

Resp. ad. 2. contentũ in. 3. dub. ¶ Ad aliud ibi inclusum, quare scilicet Ecclesia tanto tempore neglexit indulgentias pro defunctis? Respondeo, quia Deo disponente a quo illuminatur hoc reseruauit pro tempore maioris necessitatis, vt vbi abundat delictum et negligentia satisfaciendi pro nostris et defunctorum peccatis ibi abundaret et gratia indulgentiarum: et aperirentur thesauri absconditi reseruati ad tempus necessitatis, vt late dictum est supra. q. 7. in responsione ad septimum argumentum. Ideo et tunc quando non erat vsus sicut nec necessitas harum indulgẽtiarum per modum suffragij pro defunctis, doctores illorum temporum non fecerunt mentionem de eis inter alia suffragia pro defunctis. Ideo et locus ab auctoritate negatiue non valet. Loquebãtur enim doctores de suffragijs tunc vsitatis in Ecclesia.

Argum. 1. ¶ Contra predicta precipue contra propositionem et cõtra primum dubium arguitur quadrupliciter. Primo quia sicut effectus sacramentorum ita et indulgentiarum est certus: et valent indulgẽtiæ quantum sonãt: alioqui deciperentur fideles. Nunc autem indulgentia plenaria sonat totalem remissionem penarum. Ergo sicut viuus cui conceditur liberatur infallibiliter ab omni debito penarum ita quod si statim moreretur euolaret ad cœlum liber a purgatorio secundum cõmuniter doctores: sequitur quod et similiter anima purgatorij cui conceditur.

2. Argum. ¶ Secundo, quia secũdum communiter doctores indulgentia valet per modum solutionis seu satisfactionis pro debito: et per consequens indulgentia plenaria valet per modum totalis satisfactionis pro totali debito penarũ. Sed facta integra solutione debiti iam debitor secundum liberalitatẽ et iustitiam acceptantis fit omnino liber a toto debito. Ergo habita indulgentia plenaria liberatur anima omnino a purgatorio.

3. Argum. ¶ Tertio, quia secundũ cõmuniter doctores cõcurrẽtibus tribus. s. auctoritate in cõcedẽte et pietate in causa, et idoneitate seu gr̃a in recipiẽte fructũ indulgẽtiæ, iã indulgẽtia habet suũ effectũ infallibiliter quantũ sonat. Nũc autẽ indulgentia cõcessa animæ purgatorij a Papa ex causa sufficiente et rationabili hec omnia concurrunt. ergo.

4. Argum. ¶ Quarto, quia sic predicat Ecclesia per suos predicatores, q. s. per talem indulgentiam plenariam statim liberatur anima a purgatorio sine dubio.

Resp. ad. 1. Argum. ¶ Respondeo ad primũ. ad maiorẽ cõcedendo illã absolute seu quantũ est de se ex parte sacramentorũ et indulgẽtiæ: secus per accidẽs ex parte impedimẽti aut indispositionis subiecti, vt supra. q. 15. in respõsione cõtra secũdam obiectionẽ cõtra quartã opinionẽ habetur, et. q. 5. in resp. ad 2. arg. et in hoc sensu in quo conceditur maior negatur cõsequẽtia. Dico enim q̃ nõ omnis viuus aut mortuus cui cõceditur indulgẽtia lucratur aut acquirit totaliter eã: et hoc propter defectũ causę insufficientis vel indispositionẽ subiecti aut propter aliũ defectũ vt supra visum est: et sic per accidẽs frustratur suo fructu. Et ita etiam per accidens ratione predictæ indispositionis aut defectus est incertũ vtrũ eã lucretur anima purgatorij et acquirat omnino et vtrũ ei valeat vt sonat et de eius fructu. Quia incertũ nobis est de dispositione requisita et de alijs requisitis vtrũ adsint an nõ: quãuis sit nobis certũ simpliciter et quãtũ est ex parte sacramẽtorũ et indulgentiarũ de fructu et valore eatũ vt supradictũ est. Et sic negatur illa consequẽtia: quia arguit a certitudine simpliciter ex parte indulgẽtiarũ ad certitudinẽ per accidẽs ex parte causæ vel subiecti seu lucrãtis. Cũ quibus stat q̃ omnis viuus seu mortuus acquirẽs indulgentiã habet fructũ eius vt sonat vt in prima propositione dictũ est: quia si de facto efficaciter acquirit eã, iã presupponitur omnis dispositio requisita et nullus defectus in esse ad eã acquirendã. ¶ Et sic fuit expresse decisum in cẽsura facultatis Theologice Parisien. cõtra Erasmũ, vbi in tit. 8. de quibusdã decrerijs Erasmi dicit cẽsura sic. Nõ est asserendũ q̃ semper per indulgẽtias subito a penis liberentur qui sunt in purgatorio: nec hoc in suis Bullis Pontifices pretendũt: aut ex vi huiusmodi bullarũ Põtificiarũ sane intellectarũ id habetur. Nã cũ nõ in destructionẽ sed in edificationẽ data sit potestas Ecclesiæ: nõ pro quauis causa oẽs quarũcunq; penarũ debitores per huiusmodi indulgẽtias protinus a debito penarũ eripiũtur etiã si sint in charitate. Vnde nulli mortaliũ certum est quantũ per quasuis indulgẽtias Deo satisfiat pro penis que pro peccato debebãtur. Neq; tamẽ si certus indulgentiarũ valor fidelibus ignoratur ideo contẽnende sunt indulgẽtiæ &c. Hec ibi. Et simile videtur de sacramẽtis et sacrificijs et alijs suffragijs pro animabus purgatorij vt supra dictũ est. Et ratio ibi assignata. s. quia ignoratur an adsit sufficiẽs causa requisita, probat idẽ de indulgẽtijs cõcessis pro viuis: et quoad defunctos est alia causa peculiaris quare ignoratur an indulgẽtia ex sufficiẽte causa concessa valeat eis quantum sonat semper, quia. s. ignoratur dispositio et dignitas eorum ad tantam indulgentiam vt dictum est.

Respõ. ad 2. Argum. ¶ Ad secundum argumentum respõdeo negando minorẽ, quãdo nõ proceditur secundũ iustitiã sed secundũ liberalitatẽ acceptantis talem solutionem in toto vel in parte. Et sic est in indulgentia per modũ suffragij, que quoad suũ fructũ pendet ex liberalitate Dei acceptãtis talẽ solutionẽ vt supra sepe dictũ est et supponitur. Quoad viuos autẽ indulgẽtia absolute cõcessa innititur iustitiæ id est, infallibili pacto Dei: ideo facta solutione et cõcessa indulgẽtia plenaria fit liber a debito is cui cõceditur si sit in gr̃a et adsint alia requisita &c. Vel aliter et reddit in idẽ respõdeo cõcedẽdo totũ discursum si anima purgatorij acquirit totaliter illã indulgentiã vt dicit prima propositio: secus si non acquirit propter defectũ sue debite dispositionis vt totaliter acceptetur a Deo pro ea.

Si dicas

indulgentia vere et efficaciter lucrantibus valeat quantum ſonat: quarum aliqua deficiente non valet niſi aliquando minus aliquando nihil, vt patebit in omnibus ſequentibus. Ideo de ſingulis conditionibus predictis agendum eſt in hoc tertio articulo. Et quia de primis iam ſatis dictũ eſt in queſtione tertia et queſtione.12.et queſtione.13.&c. Ideo hic omittitur et ſupponitur quod lucraturus indulgentiam proprie ſumptam nõ per modum ſuffragij debet eſſe aliquo modo ſaltem pro tũc et quoad hoc ſubditus cõcedentis, vt ſupra.q.13.habetur. Nunc de alijs tribus conditionibus reſtat agendum in.q. ſequentibus. Et ideo ſequitur.q. 20.

Quæſt.20. QVÆSTIO. XX. Vtrum requiratur cauſa pia ad valorẽ indulgentiæ quantum ſonat: et tanta cauſa pia proportionata ad tantam quantitatem indulgentiæ.

Propoſi.1. ¶ Reſpondeo per vnicam propoſitionem que talis eſt. Ex parte cauſe indulgentie vt valeat quantum ſonat requiritur pia cauſa, et ſufficiens ſeu proportionata ad illam tantam indulgentiam efficaciter conſequendam. Qua non exiſtente ſolum tenet et valet indulgẽtia illa pro ea parte ſeu rata pro qua illa pia cauſa ſufficiens exiſtit ſecundum Dei iudicium.

Part.1. ¶ Iſta propoſitio habet tres partes. Prima eſt ꝙ requiritur pia cauſa. Secũda quod ſit ſufficiens ad tantam indulgentiam. Tertia quod ea non exiſtente ſolum tenet pro rata &c. Vſque in finem. ¶ Pro declaratione et probatione propoſitionis nota

Nota.1. duo. Primo quod ſtando in rigore et proprie loquendo aliud eſt cauſa indulgentiæ; aliud cauſa concedentis indulgentiam: ſicut aliud eſt cauſa belli, aliud eſt cauſa bellantis ſeu cauſa mouens bellantem ad bellum vt patet. Quia poteſt eſſe cauſa iuſta belli ex parte cauſe non autem ex parte bellantis, vt quando rex malo animo ſe vindicandi aut ex ambitione ſeu cupiditate mouet bellum ad recuperandum res ſuas ſeu ad puniendũ malefactores, vt communiter dicitur a doctoribus ex Auguſt. in ca. Quid culpatur.23.q.1. ſic ad propoſitum poteſt eſſe cauſa iuſta obiectiua ipſius indulgentiæ: quamuis ſit iniuſta cauſa finalis ex parte concedentis, puta quia concedens indulgentiam iuſtam et rationabilem ex iuſta cauſa ſimul mouetur ex alia cauſa in ſuo corde dominante. Exempli gratia, cum conceditur indulgentia dantibus talem eleemoſynam ad bellum contra infideles ſeu ad reparationem talis Eccleſiæ: tunc eſt pia cauſa indulgentie ideſt pro qua cõceditur indulgentia: quamuis concedens indulgentiam ſimul moueatur principaliter ex cupiditate et quãuis intendat conuertere et conuertat ipſam eleemoſynam indulgentiæ in alios vſus prophanos: tunc enim eſt cauſa iniuſta et irrationabilis tantum ex parte concedentis indulgentiã prefatam. ¶ Hic ergo in tota hac queſtione et materia agitur de cauſa indulgentie, non de cauſa concedentis indulgentiam. Et ab alijs doctoribus cauſa indulgentie dicitur cauſa obiectiua conceſsionis ſeu indulgentie: et cauſa autem concedentis dicitur cauſa finalis conceſsionis ſeu concedentis. ſed in verbis non moremur dummodo conſtet de vero ſenſu vt dictum eſt. Doctores autem non multum curantes de rigore et proprietate verborum confundunt communiter vtrumque, dicentes quod cauſa indulgentie ſeu ex parte concedentis indulgentiam debet eſſe pia et rationabilis: et intendunt loqui ſemper de cauſa indulgentie de qua eſt ad propoſitum non de cauſa concedentis indulgentiam vt dictum eſt. Intendimus ergo in hac propoſitione dicere quod cauſa indulgentiæ ſeu pro qua conceditur indulgentia requiritur quod ſit pia: quamuis concedens indulgentiam aliunde moueatur malo animo ſeu fine: hoc enim non vitiat cauſam neque valorem ipſius indulgentiæ, quia et per accidens ſe habet ad eam: ſicut neque intentio praua Pape diſpenſantis miniſteria ſeu ſacramenta diuina ſeu in votis, vbi eſt legitima cauſa diſpenſandi, vitiat iuſtam cauſam diſpenſationis vel diſpenſationem iuſtam Nota.2. ex parte cauſe.

¶ Secundo nota quod cauſam indulgentie eſſe piam nihil aliud eſt, quam quod id pro quo aut propter quod conceditur indulgentia ſit ex ſe ſeu ex relatione aliqua ad Dei honorem ſeu ad vtilitatem Eccleſie temporalem ſeu ſpiritualem ſeu ad ſalutem animarum (hoc enim eſt eſſe quid pium). Ideo omne opus bonum dicitur eſſe piũ: quia aliquo modo ſaltem virtualiter de ſe aut ex genere ſuo ad Dei honorem ordinatur ſeu ordinabile eſt: puta quando indulgentia conceditur pro eleemoſyna, ieiunio, oratione, confeſsione, Euchariſtie ſumptione, viſitatione Eccleſie, auditione predicationis, pro labore vtili Eccleſie, pro ſocietate, preſentia, honore, aut deuotione, ad prelatos ſeu actus Eccleſiaſticos, ſeu ad claues Eccleſie, habita ſeu habenda, et alia huiuſmodi. Vt de hoc infra queſtione.21.22. habetur. Ideo opera prophana aut indifferentia nullo modo ordinata nec ordinabilia ad Dei honorem aut vtilitatem Eccleſie, non ſunt nec dicuntur pia cauſa indulgentie vllo modo; puta ſi indulgentiæ concedantur ſolum propter bibendum in fine menſæ aut prandij, vt aliqui idiotæ putant, aut propter eundum ad ludos ſeu ſpectacula prophana &c. Huiuſmodi: ſecus ſi vt poſt potationem charitatiuam agant gratias Deo, aut vt in ludis non prophanis audiant diuina et huiuſmodi pia. Iam

enim aliquo modo charitatiua potatio et ludorũ factorum tantum spectatio ordinantur recte ad Dei honorem seu vtilitatem Ecclesie vel animarum, et non aliter: et sic potest esse causa pia, vt patet ex dictis et infra dicendis quest. 21. vbi agitur vtrum possit esse causa pia indulgentiæ et sufficiens sine aliquo opere pio faciendo ad eam lucrandam ibi videatur.

1. pars propositionis. ¶ His notabilibus suppositis iam probatur prima pars propositionis, quod scilicet requiritur necessario pia causa indulgentie vt illa indulgentia sit valida coram Deo: ita quod aliter nihil omnino valebit coram Deo. Que probatur dupliciter.

Ratio. 1. Primo, quia conferre indulgentias pertinet ad remissionem peccatorum quoad penas. Hec autem remissio non potest sine causa pia et rationabili fieri in sacramento, et multo minus extra sacramentum. Ergo. Patet consequentia cum maiore ex supradictis. q. 3. et. 5. et. 7. Minor autem probatur. Quia pertinet ad potestatem arbitrandi que sine causa rationabili non potest quid valide coram Deo agere aut remittere de pena debita: sicut nec de culpa. Quia non potest Papa audiens meam confessionem remittere mihi culpam sine debita displicentia: quia irrationabiliter ageret. Ergo eadem ratione non potest totam penam sine causa rationabili remittere videns me parum contritũ et cum magnis peccatis, tam in sacramento quam extra. Quia vtrumq; pertinet ad eandem potestatem clauis: et eodem modo erraret clauis in remissione pene sicut et culpe, vt de hoc infra in septima probatione secũde partis habetur, et supra q. 6. dictum est.

Evasio. ¶ Si ad hoc subterfugiendo dicatur non esse idem iudicium de remissione culpe et pene in sacramento et extra per indulgentias. Quia in hac remissione penarum per indulgentias concurrit liberalis dispensatio thesauri, ratione cuius potest Ecclesia liberius sine causa remittere penas per indulgentias: non sic in remissione culpe: aut pene sacramentaliter facta.

Replica. 1. ¶ Contra hoc replicatur dupliciter. Tum primo quia etiam fit dispensatio sui thesauri sacramentalis idest meritorum Christi in remissione sacramentali culpæ aut pene, vt supra questio. 3. et. 4. et. 2. latius habetur. Tum secundo quia dispensatio thesauri indulgentiarum et quoest liberalis et virtuosa non autem prodiga neq; viciosa. Ergo licet non innitatur iustitie, bene tamẽ innititur rationi et causam exigit rationabilẽ. Nemo enim diceretur liberalis qui sine causa rationabili tale quid prodigẽ donaret: sicut neque si ob tantam que ad remunerandum ex se obligarei.

Ratio. 2. ¶ Secundo probatur eadem prima pars. Quia prelati sunt dispensatores ministeriorum Dei. 1. Pe. 4. et. 1. Corinth. quarto. Sic nos existimet homo vt ministros Christi et dispensatores ministeriorum Dei. vt etiam habetur in extrauag. Vnigenitus. de pe. et. re. nunc autem dispensatoria potestas non se extendit vt sine causa et contra intentionem domini, scilicet Christi et sanctorum sed potius secundum eam dispenset thesaurum sibi commissum. ergo. Patet consequẽtia cum maiorẽ. ¶ Minor autẽ probatur dupliciter. Primo, quia dispensatio nisi secundum intentionem domini fiat sine causa non valet, vt patet etiam in rebus temporalibus: quia ideo potest dispensator de bonis sibi commissis dispensare, quia dominus consentit: alias non posset dispensare de alieno: nec valeret dispositio sine consensu domini. Christus autem et sancti non intenderunt quod sine causa rationabili, sed potius vt ad honorem Dei vt vtilitatem Ecclesie seu animarum, et per consequẽs ex causa pia distribueretur thesaurus eorũ. Quia nec Christus ipse qui habebat potestatem excellentiæ vnquam remisit alicui totam penam sine causa: sed Magdalenæ concessit indulgentiã plena. ex causa rationabili. Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multũ, et Matth. 9. de paralytico et cap. 15. de Cananea et cap. 8. de Centurione et Luc. 18. de ceco illuminato. Ostendit Christus se non fecisse misericordiam nisi ex causa rationabili fidei vel deuotionis petentium: vt similiter doceret nos ita facturos et non aliter.

Evasio. ¶ Si ad hanc rationem subterfugiendo dicatur q̄ solum concludit quod prelatus dispensans de thesauro sine causa peccat quidem sed bene tenet factum: sicut quando sine causa dispensat in causis matrimonialibus et beneficijs &c. huiusmodi.

Replica. ¶ Contra hoc replicatur, quia non est simile, nam quatenus causæ matrimoniales et matrimoniorum impedimenta sunt de iure Ecclesiastico positiuo valet in eis dispensatio facta sine causa legitima: secus si essent de puro iure diuino, puta quod pater contrahat cum filia aut filius cum matre. In collatione vero beneficiorum vt teneat collatio et titulus ad ea etiam ad plura simul quousque per superiorem irritetur, causa est quod sit persona Ecclesiastica: cui si conferantur collatio non fit omnino sine vlla causa: quamuis coram Deo peccabit qui sine causa sufficiente id fecerit: quamuis etiam in foro Ecclesiæ dum de opposito non constat presumatur iusta causa: et quia Papa non habet in hac vita superiorem iudicem, et ideo valeat talis dispensatio. Sic dico de concessione indulgentie quod nullo modo valet coram Deo si sine vlla causa pia fiat: licet tolleretur vt valeat in foro Ecclesie, vt dictum est et dicetur latius infra in prima et septima probatione secunde partis huius propositionis. ¶ Secundo probatur prefata minor quia. 1. Corinth. 4. et. 2. Corinth. 10. habetur. Non habemus potestatem in destructionem sed in edificationẽ. Vbi patet quod potestas que habetur ad edificandum spiritualiter non habetur ad destruendum Ecclesiam seu thesaurum eius spiritualem dilapidandum: et per consequens quod coraz Deo nõ valet quod fit a non habente potestatem ad id. Nunc autem concessio indulgẽtie sine vlla causa est Ecclesie destructio et dilapidatio thesauri spiritualis

quia

quia per tales indulgentias indiscretas et superfluas eneruatur satisfactio penitentialis, vt habetur in ca. Cum ex eo. de peniten. et remis. vt habetur infra in probatione sexta secunde partis huius propositionis, ergo. ¶ Item ad predicta omnia facit extrauagans Clem. 6. Vnigenitus. de penitent. et remissi. vbi dicitur. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum eiusque successores, suos in terris vicarios Christus commisit fidelibus salubriter dispensandum: et pro pijs et rationalibus causis, nunc pro totali remissione pene temporalis nunc pro partiali pro peccatis debite, tam generaliter quam specialiter, prout cum Deo expedire cognoscerent, vere penitentibus et confessis misericorditer applicandum. ¶ Ex quibus patet quod non valet opinio quam refert sed non tenet eam Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. artic. 1. quod indulgentia sine vlla causa concessa est omnino valida coram Deo et Ecclesia licet concedēs peccet. Et communiter doctores tenent contra hanc falsam opinionem. Nam requiritur causa pia licet forte non aliquod opus pium vt dictum est, et infra q. 21. latius dicetur, consonat noster Medina de indulgentijs disputatione. 9. ca. 48. in respōsione ad sextum argumentum. fo 121. et. 122.

4. pars propositionis ¶ Secunda pars propositionis, et sufficiens ad illam tantam indulgētiam sic scilicet quod sicut ad collationem indulgentiæ requiritur causa pia: ita necessario quod sine illa non valet indulgentia vt in prima parte dictum et probatum est: ita etiam dicit hec secunda pars quod ad valorem et efficaciam tante indulgentie puta centum vel mille annorum requiritur necessario quod illa causa pia sit sufficiens digna et proportionata ad tantā quātitatem indulgentie: alioqui non valebit nisi pro ea parte et rata secundum quam est causa proportionata, vt dicit tertia pars propositionis. Et hec secunda pars non est omnino a doctoribus sic approbata quod non patiatur difficultatem: sed ponitur tanquam probabilior et communiter a doctoribus magis probata. Nam circa hoc sunt quatuor opiniones solemnes quas refert B. Thom. 3. par. sum. in addi. q. 25. art. 2. et ipse et communiter doct. in. 4. dist. 20. q. 1. precipue Durand. ea. dist. q. 4. et summiste referunt plures alias parum apparentes parumq; a predictis differentes. Ideo solum has quatuor opiniones pertractabo.

1. Opinio. PRima opinio tenet ꝙ quecūq; causa pia adsit dummodo sit causa pia, omnis indulgentia valet solū secundū mensurā fidei et deuotionis lucrātis indulgētiā: nō autē semper quantū indulgētia sonat, neq; quantū predicat Ecclesia, nisi adsit predicta dispositio secundū quā quātificatur indulgētie valor. Dicit enim hec opinio ꝙ Ecclesia predicat simpliciter et vere indulgentias valere quantū sonāt quantū est de se, si scilicet adsit sua debita dispositio fidei et deuotionis proportionata: ꝙ si aliter cōtingat id est per accidens ex defectu dispositionis prefate, vt supra. q. 17. in respō. ad. 1. argum. et in locis ibi allegatis dictū est. Dicit etiam hec opinio quod Ecclesia sic simpliciter predicat valere quantum sonant indulgētie: et nō declarat fidelibus veritatē quomodo valeant vt sonant, scilicet si adsit proportionata dispositio: vt quadam pia fraude Ecclesia alliciat fideles ad bene faciendum. Sicut mater que promittens filio pomum ipsum ad ambulandum prouocat. Hanc opinionem tenet Raymū, et Albert. Mag. vt refert Ioan. Andr. et Panor. in ca. Quod autem. et in ca. Cū ex eo. de pe. et re. et sum. Ang. tit. indulgē. §. 2. et Adrianus in. 4. in materia de indulgentijs. Et Florent. 1. parte sum. titul. 10. ca. 1. §. 3. et quidem hec opinio vt prima facie sonat est falsa: et cōmuniter reprobatur a predictis doctoribus eam referentibus propter rationes que proxime dicentur in fine secunde opinionis.

SEcunda opinio est quod indulgentiæ valēt solum secundū mensurā rei date vel facte prout in forma concessionis continetur, pariter et secundum deuotionem et laborem ad indulgentiā consequendam, iuxta estimationem iustam et recta pensata conditione persone et vtilitate seu necessitate Ecclesiæ: quia vno tempore Ecclesia plus indiget tali opere aut subsidio pro quo datur indulgentia quam alio tempore. hec opinio est Altisidiorens. lib. 4. summ. q. 1. et. 3. de relaxationibus. vt hoc etiam refert Adrianus vbi supra. quod etiam eam secuti sunt olim communiter canoniste et solemniter refertur per Innocen. Ioan. Andr. Panormit. Hostiens. &c. in capitul. Quod autem. et capitul. Cum ex eo. de penitentijs et remissionibus. ¶ Sed hec opinio vt prima facie sonat est falsa et communiter reprobatur a theologis vt supra et a Panormitan. et quamuis Adria. pro hac opinione respondeat ad rationes contra eam factas: tamen in ea non stat vt sonat. Et ratio falsitatis eius et precedentis opinionis est. Tum quia si sic esset: potius indulgentia esset commutatio quam liberalis remissio: et nil valeret vltra opus aut deuotionem requisitam ad eam lucrandum. Tum secūdo sequeretur quod Ecclesie predicatio esset falsa: cum quandoque indulgētia predicetur ab Ecclesia longe maior quam secundum iustam estimationem tale opus aut deuotio mereatur, vt patet in stationibus Rome vbi institute sunt a beato Gregor. largiores indulgentie pro breui labore et opere &c. Et quia pro eadem causa seu re aliquādo maior aliquādo minor indulgētia conceditur ab Ecclesia. Nunc autem secundū Augustin. in Epistola ad Hieronim. si in predicatione Ecclesiæ aliqua falsitas concederetur non essent Ecclesiæ documenta alicuius auctoritatis ad roborandam fidem. Ideo iste due opiniones prefate vt sonant communiter reprobantur a doctoribus. ¶ Dico notanter vt prima facie sonant: nam si intelligantur prout opus aut deuotio seu fides per modum circunstantie faciunt ad rationē cause pie ipsius indulgentie vt videlicet sit magis vel minus sufficiens ad ipsam indulgentiam: tunc certe possunt bene saluari in veritate et cōcordari 2. Opinio

cum opinione communi, vt infra questione. 29. questione.32.in tertio eius corolario habetur de hoc de latius. ¶ Et ad primam rationem supra positam potest bene responderi quod non sequitur quod indulgentia sit commutatio: non enim intendit illa opinio dicere quod non valet indulgentia vltra valorem operis quod fit pro ea lucranda, sed quod valor indulgentie indetermina te concesse quoad id quod ex vi indulgentiæ datur vltra valorem operis quantificatur secundum mensuram seu valorem operis circunstantionati, prout magis vel minus accedit ad sufficientiam cause pie ipsius indulgentie vt dictum est. Sicut communiter dicitur a doctoribus quod Deus in sacramentis confert gratiam et remissionem penarum ex opere operato quantificatam tamen secundum mensuram dispositionis suscipientis sacramentum. Sic est de indulgentia indeterminate concessa facienti tale quid: secus si est determinata quantitas indulgentie, vt infra.q. 29.et questiune.32.in tertio eius corolario latius de hoc.

¶ Ad aliud negaretur quod inde sequatur predicatio Ecclesiæ falsa: sed prouida et circunspecta, occultando veritatem non necessariã rudibus, idq; ex causa rationabili.s.ne ea cognita despiciant bona opera, et scandalizentur vt infirmi. Et hoc intendit dicere opinio dicẽs quod Ecclesia pia fraude allicit fideles ad bonũ: non quidem fraude mẽdacij, cum simpliciter et de se sit vera predicatio vt dictũ est, sed fraude simulationis aut occultationis veritatis nõ necessarie. Et id ex causa rationabili et ad pium finẽ supradictum: ideo dicitur pia fraus, vt ipse Altisidiorensis vbi supra expresse dicit. Et licet pro paruo et aut pro eodẽ opere nunc largior indulgentia nunc minor cõcedatur: tamẽ respectu aliquo erit maius opus quoad hunc quã quo ad illum. et erit sufficiens ex relatione ad talẽ indulgentiam respectu huius aut tali tempore et non respectu alicuius nec alio tempore: et sic valebit ei indulgentia secundũ ratã vt dicit tertia pars propositionis supra posite. ¶ Sicque potest saluari vtraq; opinio supradicta ad bonum sensum, de quo latius infra.q.29.et.q.32.habetur. sed vt dixi quia prima facie aliter sonare videtur ideo cõmuniter reprobantur predicte due opiniones.

3.Opinio. ¶ Tertia opinio est ꝙ valent indulgẽtie quantũ sonant: non quidem ex proportione ad deuotionem seu fidem vt tenebat prima opinio: neq; ad datum vel factũ vt secunda opinio dicebat: neque ad causam seu sufficientiam aut cõdignitatem seu quantitatem cause pie vt dicit quarta opinio proxime recitanda secundum propositionem supra positam: sed ex proportione ad abundantiam thesauri indulgentiarum: ita.s.ꝙ indulgentia quantũcunq; magna et plenissime cõcessa ex quacunq; pia causa valet apud Deũ quantũ sonat: et quecunq; pia causa est sufficiẽs ad efficaciã quantecũq; indulgẽtie: quãuis concedẽs peccet, nõ quidẽ vt dilapidator sed vt aliquo modo prodigus et indiscretus dispẽsator thesauri indulgentiarũ, si ita inordinate cõcedat indulgentias pro leuibus causis pijs quod propter hoc homines ab operibus penitẽtiæ et satisfactionibus reuocentur. ¶ Insuper addit Palud.in.4.dist.20.q.4.art.1.conclu.1.dum modo quis nõ laboret prohabendis illis indulgentijs sciens non subesse sufficientẽ causam piã concessionis indulgetiæ: si enim hoc sciẽs vellet sibi cõcedi indulgentiã illã iã peccaret, inducẽdo concedẽtem ad culpabiliter concedendũ indulgentiã illã sine sufficiente causa pia: et per cõsequens iam ex hoc efficitur indispositus ad illam indulgentiã lucrandũ: quam tamen alij lucrabuntur vt dictũ est. Et cum hac additione concordat Floreñ. 1. part. sum.tit.10.ca.3 §.1.et Supplementum Gabrielis in.4.dist.45.q.3.artic.1.nota.1. ¶ Opinionem autẽ prefatã etiã sine additione aut limitatione predicta tenet B.Th.in. 4.di.20. art 3.q.1.et in additione. 3. part.q.25.ar.2.et ea.dist.20.Durã.q.4.et Supplementũ Gabrielis vbi supra et art.3.propo. 12.corolario.7.et omnes fere thomistæ.et Floreñ. 1.part.tit.10.ca.3.§.1.et Dioni.cistercieñ. in.4.di stin.20.q.3.et noster Medina de indulgentijs vbi supra. Et Siluester.tit. indulg.q.3. et aliqui etiam volunt adducere B.Bonauen.ea.distin.20.q.6. et Richar.ea.distin.articu.5.q.1.&c. Ad hanc opinionem: cum tamen in rei veritate Bonauentura et Richar.teneant potius cum quarta opinione sequente, que secundum propositionem supra positam proxime recitabitur. Ibi patebit. Alij autem volunt quod Beatus Thom. non senserit cum hac tertia opinione et glossant eius verba alio et alio modo. Nam Adrianus glossat cum vno modo, et Caietan. alio et alij alio modo dicentes, quod beatus Thomas per causam piam intelligit etiam rationabilem et sufficientem condignã et proportionatam ad tantam indulgentiam, quod que sic Beatus Thomas potius sensit cum quarta opinione proxime recitanda vt infra in Respon. ad primum argumentum ponunturverba et glosse verborum Beati Thom. Tu autem dic quod beatus Thom. potius sensit et tenuit cum hac predicta tertia opinione, et eius verba expresse id exprimunt: quia et ex proposito recitauit et reprobauit vbi supra quartam opinionem que infra ponetur. Et sic intellexerunt et tenuerunt cum Beato Thom. Durand. et Palud. et thomistæ: ideo tanquam princeps huius opinionis inter Theologos illam tenentes positus est.

¶ De canonistis vero etiam tenet prefatam opinionem multitudo magna eorum qui sunt puri canoniste in capit. Quod autem. et capit. cum ex eo. de penitentijs et remissionibus et glos. in extraua. antiquorũ. de pe. et remis. et cũ eis Turrecremata. in ca. quis aliquando. §. Item in leuitico. de peni. distinctio.1. numer.22.23.24. 87. Nam ista opinio est valde celebris et communis apud doctores vtriusq; iuris.

¶ Rationes quibus fundatur ista opinio sunt duæ precipue. Prima quia existente ratione 1.Ratio. 3.Opinio

seu

seu causa dispensationis bonorum commuoium sibi commissorum tam quoad dispensationem quam etiam quoad determinationem seu taxatio nem talis dispensationis eorum, dispeosatio a dispensatore ipsorum facta valet de facto, quanuis ipse male vel indiserete dispensans peccet. Nunc autem existente quaecūq; pia causa est ratio et eau sa intenta a Christo et sanctis ad dispensandum thesaurum Ecclesiæ per indulgentias: et eius thesauri prelati Ecclesiæ et precipue Papa sunt dispē satores et determinatores seu taxatores quantitatis indulgentie per eos concedendæ. Ergo existente quacunque pia causa seu ratione dispēsatio quā tecunque indulgentie taxate per prelatos precipue per Papam valet de facto quantum est ex parte causæ. ¶ Consequentia patet. et maior probatur quoad id quādo scilicet bona communia sunt commissa quoad dispensationem eorum. Quia ideo dispensatio credita est alicui aliqnorum bonorum communium vt ea dispenset secundum intentionem domini principalis: sic quod quando secundum eius intentionem expenduntur iam dispensantur ex causa ex qua possunt de facto dispensari. Et notanter in eadem maiore dicitur, Quando talia bona sunt commissa etiam quoad taxationem seu determinationē quantitatis dispensationis eorum. Quod ideo additum est, quia quando sola dispensatio ex causa credita est et nō taxatio effectus seu quantitatis, vt contingit in ministratione seu dispensatione sacramētorum que pertinet ad potestatem ordinis, quorum sacramē torum effectus non potest determinari ab homine stante lege sed a solo Deo: non enim potest sacerdos taxare quantum de pena debita remittatur in sacramento penitentie virtute sacramenti aut quantum gratie ibi conferatur, quia hoc pendet a Dei ordinatione et voluntate atenta dispositione suscipientis: tunc non habet locum illa maior, sed solum quando vtrumque scilicet tam dispensatio bonorum quam etiam taxatio quantitatis eorum dispensande est commissa potestati dispensatoris, vt contingit in dispensatione eorum que pertinent solum ad clauem seu potestatem iurisdictionis, vt in absolutione a cēsuris excommunicationis et irregularitatis et in dispensatione votorum et iuramentorum in casibus dispensabilibus et in promotionibus indignorum ad dignitates et prelaturas: in quibus et alijs eiusmodi effectus et eius taxatio subiacet potestati dispensantis: et ideo facta tenet de facto quanuis promotor et promotus peccent simul vel alter tantum, vt dicit predicta maior, que ad hunc sensum posita et probata est. ¶ Minor vero probatur quoad illud, quod scilicet quecunque causa pia est ratio et causa intenta a Christo et sanctis ad dispensandū thesaurum indulgentiarum. Quia intētio Christi et sanctorum fuit relinquere prefatum thesaurum dispensandum ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie et animarum vt supra.q.5.et.7.habetur. Sed quandocunq; est pia causa adest Dei honor et vtilitas Ecclesiæ seu animarum, ergo quandocunq; adest quecunque causa pia potest dispensari thesaurus indulgentiarum secūdum intentionē Christi et sanctorum. Quod autē Papa et prelati sint dispensatores huius thesauri patet ex supradictis q.7. quod etiam non solum dispensatio sed et taxatio quantitatis huius thesauri dispensandi sit cō missa Pape et alijs prelatis potentibus concedere indulgentias intra limites sue auctoritatis, patet. Quia effectus dispensationis pertinentis ad clauē tantum iurisdictionis subiacet arbitrio dispensantis vt supradictum est. Huiusmodi autem est dispensatio thesauri indulgentiarum: quia pertinet ad clauem seu potestatem solum iurisdictionis vt supra.q.3.habetur. Et cōfirmatur predicta minor. Quia pro eadem causa sufficiente ad maiorem indulgentiam in arbitrio Pape est concedere minorem et maiorē indulgentiam. ¶ Et hac ratione B. Thom. et alij de hac opinione inferunt duo. Primo quod causa pia non requiritur ad hoc quod secundum eam debeat mensurari quantitas indulgentiæ: sed ad hoc quod intentio Christi et sanctorum, quorum satisfactiones communicantur possit ad ipsum peruenire cui indulgentia conceditur: et vt seruetur intentio eorum in sic dispensando thesaurum indulgentiarum: quantitas antē effectus indulgentiarum sequitur et atenditur seu mensuratur secundum quantitatem sue cause qua si effectiue, que est super abundantia thesauri indulgentiarum, nō autem deuotio, labor, aut opus aliquod seu dispositio eius qui lucratur indulgentias neque causa pia pro qua conceditur indulgentia: et ideo non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem indulgentiæ sed ad abundantiam thesauri vt dictum est. 1.Corol.

¶ Secundo consequenter inferunt quod qui sic ex causa pia quacunque concedit quantumcunq; magnam indulgentiam non est neque dicitur dilapidator thesauri Ecclesiæ: sed bene esset dilapidator si sine vlla causa pia dispensaret. Neque est proprie prodigus dispensator thesauri, ex quo ad Dei honorem et salutem animarum dispensat existente aliqua causa pia: quanuis sit indiscretus dispensator, et ideo peccat si ex hoc retrahuntur homines ab operibus penitentie et spernunt opera bona propter superfluas indulgentias. Neque fit nimis magnus forus de misericordia Dei. Deus enim remittendo culpam et obligando ad penā non ordinauit eam non posse vel non debere solui per alium pro debitore: sed exigit solutionem siue per se siue per alium soluat: et sic fit satisfactio Deo per indulgentias, cum de thesauro indulgentiarum soluitur Deo pena debita, vt supra.q.3. 5. et.7. latius habetur. Sicq; in remissiōe penarū per indulgentias non est omnino pura et liberalis remissio: nec proprie est solutio debiti: sed quoad Deum est satisfactio et solutio de alieno, idest de thesauro indulgentiarum applicato ad hunc: et hoc pertinet ad iustitiam: respectu autem ipsius cui conceditur indulgentia est liberalis donatio 2.Corol.

seu dispensatio thesauri vt supra in locis allegatis dictum est. Ideo non requiritur tantus rigor in hac remissione penarum per indulgentias neque tanta sufficientia causæ, sicut requiritur ad remissionem culpe et debiti alterius vbi est omnino pura et liberalis remissio debiti Deo, vbi requiritur sufficiens dispositio et causa sufficiens ad remissionem talis debiti culpe per puram et liberalem Dei misericordiam quanuis infallibilem ex pacto diuino stante lege. Hec illi doctores.

¶ Sed certe ista prima ratio non ecōcludit. Quia deficit in maiore et in minore, vt infra in prima probatione quarte opinionis et in responsione ad primum argumentum contra eam latius ostenditur. Et illud quod ibi illatum est etiam refutatur infra in prima probatione quarte opinionis tam quoad primum quam quoad secundum illa tum ibi videatur.

2.Ratio 3.Opinio. ¶ Secunda ratio fundamentalis huius tertie opinionis est. Quia Ecclesia sic predicat facit et docet, patet quadrupliciter. Primo. Quia eadem causa seu ratione stante Ecclesia modo maiorem modo minorem dat et predicat indulgentiam vt patet. ¶ Secundo quia sepe (vt Rome contingit) Papa concedit indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Ecclesiæ etiam sine manibus adiutricibus: et in die sancto Pasche data benedictio ne papali super platea sancti Petri pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus ibi presentibus. Itē pro recitatione paucularū orationum Pater noster et Aue Maria, sepe conceditur indulgentia plenaria. Item in sancta Maria de Angelis alias de Portiuncula prope Assisiū conceditur singulis annis die secunda Augusti indulgentia plenaria omnibus contritis et confessis visitantibus dictā Ecclesiam: et ista indulgentia est valde autentica, quia miraculose seraphico patri nostro Francisco cōcessa est oretenus a domino Iesu Christo beata virgine apparente et intercedente et miraculose per Papam approbata est cū tota curia Romana simul et diuulgata per cardinales et episcopos et tandem literis autenticata. Si enim iste cause sunt sufficientes (ex quo Papa et Ecclesia non potest errare in tangentibus fidem mores et sacramenta et sic practicat et predicat vt dictum est) ad concessionem indulgentiæ etiam plenariæ: certe nulla videtur esse causa pia tam parua que non sit etiam sufficiens quantecunque indulgentie etiam plenissime. ¶ Tertio probatur idem. Quia secundum omnes doctores communiter et doctrinam Ecclesiæ indulgentiæ valēt quātum sonant: alioqui esset mēdax predicatio Ecclesiæ seu fraudulenta, quod dicere impium est. Sonant autem indulgentie plenarie sepe ex paruissima causa, ergo. ¶ Probatur quarto idem. Quia in ca. Cum ex eo. de peni. et re. sic habetur. Ad hec quia per indiscretas et superfluas indulgentias quas quidam prelati Ecclesiarum facere non verentur: et claues Ecclesiæ contemnuntur et penitentialis satisfactio eneruatur: decernimus &c. Ex quibus verbis patet quod Ecclesia presupponit seu innuit quod indulgentie indiscrete et superflue facte sunt efficaces et valide de facto quanuis concedēs peccet. Et quod hoc ibi innuatur, patet, ex hoc quod in dicto ca. non dicitur quod tales indulgētiæ sunt inualide aut nullius efficacie, quod certe diceretur si ita esset: sed solum dicitur quod per eas datur occasio cōtemptus clauium &c. Indulgentie autem indiscrete et superflue sunt et dicuntur que conceduntur pro causa non sufficiēte.

¶ Quod si ad hoc respondeatur, vt Caieta. in tractatu de indulgen. respondet, quod ibi Papa loquitur de indulgentijs indiscretis tantum quoad euentum, quando scilicet indulgentie alias rite cōcesse ex causa sufficiente, tamen ex circunstātijs extrinsecis patiunt occasionaliter contemptum clauium ipsarum aut operum penitentialiū, propter frequentiam et multiplicationem talium indulgentiarum rite concessarum: quia tales bene sunt valide. Non autem loquitur textus de indulgentijs indiscretis et superfluis ex causa, quando scilicet fiunt in magna quantitate sine causa sufficiente et proportionata: tales enim sunt inualide. Euasio.

¶ Contra hanc euasionem replicatur probando intentum. Quia in dicto ca. superflue indulgentie videntur dicere aliud vltra indiscretas, ita scilicet quod indiscrete dicantur quoad euentum vt dictum est: superflue autem quoad quantitatem respectu cause parue et insufficientis. Alioqui frustra ponerentur verba illa si nil operantur, quod absit. Nam secundum doctores communiter canonistas, verba presertim canonizata per Ecclesiam in literis papalibus aliquid debent operari. Quod etiam patet in eo. ca. paulo inferius. Quia prouidendo tali abusioni indulgentiarum indiscretarum et superfluarum, decretum est a concilio illo cum Papa quod prelati non possent maiorem indulgentiam concedere quam vnum annum in dedicatione Ecclesiæ et quadraginta dies tantum in quocunque alio casu quacunque causa pia existente. Ex quo patet quod ibi solum agebatur de abusionibus prelatorum aliquorum concedentium magnam quantitatem indulgentiæ ex quacunque parua causa pia, postquam solū huic abusioni prius relate modo predicto prouisum est, ne scilicet vltra quantitatem ibi signatam concedere possent. De istis ergo indulgentijs superfluis ex parte cause, quia scilicet sunt nimis magne respectu parue cause pie, loquitur textus quod per eas claues contemnuntur &c. Non autem ꝙ sint inualide aut inefficaces vt dictum est. Replica.

¶ Sed certe adhuc nec ista rō aut eius ꝓbationes probāt sufficiēter intentū huius. 3. opini. licet ista vltima ꝓbatio ex dicto textu sit apparētior infra tñ soluetur in fine huius. q. in respōś. ad. 4. probationē. 3. argumē. ¶ Additio autē seu limitatio illa quā supra posuit Palud. Florē. et Supplementū ad prefatā opinionē scilicet dum modo quis non laboret pro habēdis illis indulgentijs &c. nil omnī no valet ad propositū neque ad iustificandū prefatam

ratam opinionẽ. Quod patet dupliciter. Primo, quia licet iste talis ad cuius petitionem concedi tur talis indulgentia sine causa sufficiẽte aut pro portionata peccet mortaliter et sit incapax eius fructus dum est in illo peccato: tamen potest per condignam penitentiam dignificari sicut et alij peccatores: et per consequens contritus et confes sus potest eas lucrari sicut et alij secundum for mam indulgentię si est valida vt dicit opinio: ex quo vt supponitur Papa non excepit illum vllo modo. Tum secundo, Quia quod ipse sit dignus vel indignus ad eam lucrandam hoc nil facit ad causam indulgentie esse sufficientem vel nõ vel ad indulgentiam esse validam de se vel inualidã ex parte causæ, vt hic loquimur, non autem de re quisitis ex parte lucrantis indulgentiam, de hoc enim infra. q. 23. agẽdum est. Igitur illa limitatio nil valet ad tuendam illam opinionem quia im pertinens est.

Opinio. 4 et secũda pars propositionis — QVarta opinio in qua tandem saluo melio ri iuditio standum est, que et videtur pro babilior et cõmunior, est ea que in prima propositione in secunda eius parte posita est, ꝙ scilicet requiritur quod causa pia sit proportio nata et sufficiens ad tantam quantitatẽ indulgen tiæ: alias nõ valebit nisi secundum ratam &c. vt supra declaratum est. Et hanc opinionem tenent nunc cõmuniter doctores theologi moderni qui acutius rem hanc inuestigarunt. vt Gerson. 2. par te sum. tract. de indulgẽtijs et tract. de absolutio ne sacramentalis cõfessionis et alibi sepius, et Au gust. de Anchona lib. 4. de potestate Pape. q. 30. art. 4. et. 5. et Adrianus in. 4. de clauibus. in tract. de indulg. et Caiet. in. 2. quodlibeto in tracta. de indulg. et Bonauẽ. in. 4. dist. 20. q. 6. cum Alexã. Hall. videtur magis ad hanc opinionẽ accedere, quanuis non satis clare: cũ ibidem. q. 6. Bonauẽt. dicit quod causa indulgentie est attendenda secũ dum rectum iudicium et estimationem quã ha buit vel habere debuit concedens indulgentiam. Nam supponendum est quod dona Spiritussan cti donentur cum equo libramine: alioqui esset irrisio et falsum dicere quod is qui mille peccata cõmisit sit liberatus per indulgentias pro tribus obolis vel denarijs. Hæc ille. Vbi expresse loqui tur de causa indulgentiæ. Et eodẽ modo Richar. ea. distin. art. 3. quest. 2. magis videtur accedere ad hanc opinionem sicut et Bonauentura: quanuis aliqui velint eos ad tertiam opinionem supra po sitam inflectere.

¶ Rationes fundamentales huius quarte opinio nis et secunde partis propositionis sunt septem. Ratio. 1. huius. 4. opinionis — Prima, dispensatio bonorum Ecclesiasticorũ quo modocunq; cõmissorum, que non est valida ex so lo imperio dispensantis neq; per dispensantem at tingi potest efficaciter verbo et opere per viam fa cti sed solo verbo dispensantis, non valet de facto nisi fiat rationabiliter secundũ intentionẽ domini principalis scilicet Christi. Nunc autẽ dispensatio thesauri indulgentiarũ est huiusmodi, quia scilicet est inualida ex solo imperio dispensantis: et nõ po test attingi ab eo efficaciter verbo et opere per viã facti sed solo verbo eius. Ergo non valet de fa cto nisi fiat rationabiliter secundum intentionem Christi. Intentio autẽ Christi et sanctorũ est quod sicut non valet dispensatio thesauri indulgentiarũ nisi ex causa pia seu rationabili fiat: ita nec tante indulgentie dispẽsatio nisi adsit rationabilis et suf ficiens et proportionata causa ad illam quantitatẽ illius tante indulgentie. Ergo sicut causa rationabi lis est necessaria ad indulgentiam esse validam: ita ad tantam indulgentiã esse validam est necessaria sua causa rationabilis proportionata illi quãtitati indulgentie. Vtraq; cõsequentia patet. Quia sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis.

¶ Ad maioris autem probationem prius nota secundum Caieta. vbi supra quod licet Pape pote stas super cõmunia bona Ecclesie spiritualia et tẽ poralia sit dispensatiua vt in probatione minoris dicetur: tamen res subiecte huiusmodi potestati di spẽsatiue diuersimode illi subduntur et diuersi mode ab illa attinguntur: et quantum ad proposi tum spectat sunt in triplici differentia. Nam que dam sunt valida ex solo imperio dispensantis quã uis male fiant ex culpa dispensantis, vt sunt distri butiones beneficiorum facte indignis, et dispensa tiones matrimoniorum in casibus dispẽsabilibus, absolutiones et dispensationes a censuris et huius modi de iure positiuo de quibus iura dicunt quod multa fieri prohibentur que facta tenent. Et sic patet quod hoc genus rerum validarũ ex solo im perio dispensantis potest a potestate dispensatiua dispensantis attingi seu efficaciter fieri dupliciter, scilicet dispensatione recta aut regulata et etiã nõ recta seu non regulata, et quomodocunq; fiat est valida de facto vt dictum est. ¶ Secundo, sunt alia inualida quidem ex solo imperio dispensantis, sed cum hoc a dispensante possunt attingi et fieri ver bo et opere per viam facti tantum, vt est dilapida tio bonorum immobilium Ecclesiæ. Si enim pon tifex suo libito terras Ecclesie donaret aliquibus, donatio esset inualida: quia non est dominus bo norũ Ecclesie saltem immobilium secundum cõ muniter doctores: et si de facto et bullis poneret in possessionẽ eos quibus donauit, nõ propterea transfertur dominium rerũ illarum immobilium in illos, quãuis possessio transeat in illum. vt. 12. q. 2. ca. sine exceptione, et ibi doctores et Nauarro tract. de indulg. nota. 15. §. 10. Et sic patet ꝙ hoc secundũ genus rerum a potestate pontificia dispẽ satiua vnico modo valide attingitur, scilicet dispẽ satione propria dicta seu regulata, sed ab ipso pon tifice seu dispensante aliter de facto attingitur sed inualide, puta dispensatione aut dilapidatione et huiusmodi. ¶ Tertio sunt alia inualida quidem ex solo imperio dispensantis que etiam cum hoc per viam facti a dispensante attingi non pos sunt opere sed verbo tantum dispensantis, vt est dispẽsatio votorum, et remissio obligationis Deo acquisitæ, et est remissio culpæ aut pœnæ Deo

debite, et collatio donorum seu gratiarum spiritualium ex se. Si enim votum castitatis solo imperio ad libitum Papa dispenset, aut culpā et pœnam propter culpam remittere conetur, seu gratiam gratum facientem aut gratis datam aut aliud donum spirituale aut characterem sacramentalem conetur Papa conferre alicui alias nō disposito ad id, aut sine necessario requisitis ad talem collationem esse efficacem, sed solo imperio ad libitum: certe constat talem dispensationem donationem aut remissionem esse inualidam et nullam coram Deo. Et ideo circa hec et circa dispensationē thesauri spiritualis indulgentiarum, vt hoc etiam ait Adrianus in .4. in materia indulg. nullum actum per viam facti potest Papa habere nisi actum verborum inefficacē: executio enim cuiuscunq; operis pontificij ex solo imperio emanans non attingit ad aliquid predictorum. Et sic patet quod hoc tertium genus rerum vt dictum est tam a potestate dispensatiua seu pontificia quam ab ipso dispēsante seu pontifice vnico tantummodo de facto et efficaciter attingi potest, scilicet dispensatione proprie dicta seu regulata et rationabili operatione: quanuis solo verbo possit attingi inefficaciter ab ipso dispensante vt dictum est.

¶ Istis ergo prenotatis iam patet probatio maioris supra posite in prima cōsequentia cum suis particulis, quod scilicet dispensatio bonorum Ecclesiasticorum quomodocunq; cōmissorum, scilicet tam quoad dispensationem quam etiā quoad taxationem quantitatis eorum, que non est valida ex solo imperio dispensantis &c. Ita quod nō est de primo neq; de secundo sed de tertio tantū genere rerum dispensabilium supradicto, non valet de facto nisi fiat secundum intentionem domini principalis id est Christi vt dicitur in maiore supra posita. Que propositio sic declarata se ipsam probat. Quia vt patet ex dictis in tertio genere rerum solum est valida talis dispensatio quando fit rationabiliter. Rationabiliter autem tunc tantum fit quando secundum intentionem Christi fit. Ergo patet maior supradicta probata ex supra declaratione supra posita.

¶ Minor autem vbi est difficultas probatur. Primo quod concedere indulgentias est actus potestatis dispensatiue Ecclesiastice de thesauro cōmuni indulgentiarum quanuis etiam sit actus iurisdictionis, vt patet .1. Corinth .9. Dispēsatio mihi credita est. et. ca. 4. et. 1. Pet. 4. Sic nos existimet homo vt dispensatores &c. vt de hoc latius supra. q. 3. 4. 5. et. 7. habetur.

¶ Quod autem talis dispensatio thesauri indulgentiarum sit de tertio genere rerum dispensabilium predicto, scilicet inualida ex solo imperio dispensantis et cum hoc per viam facti attingi nō potest opere sed solo verbo dispēsantis, probatur. In hoc enim stat difficultas huius rationis. Quia constat non esse de primo genere rerum dispensabilium que sunt valida ex solo imperio dispensantis. Quia Papa non potest concedere indulgētias hac sola ratione quia vult sine causa pia seu rationabili ad libitum: et sic dare ad libitum sine causa pia seu rationabili non valent indulgentiæ secundum cōmuniter doctores cuiuscūq; opinionis, vt supra probatum est in prima par. propositionis et secundum cōmunem doctrinam Ecclesiæ. Item quia si cōmunia bona spiritualia immobilia Ecclesiæ non potest Papa donare valida donatione ad libitū seu ex hac sola causa quia vult. ergo nec spiritualia. Quia non minus sunt precio sa et chara Christo et Ecclesiæ bona cōmunia Ecclesiæ spiritualia quam temporalia. ¶ Si ad hoc dicatur non esse simile: quia donatio temporalium est cum damno Ecclesiæ, spiritualium vero non. Contra hanc euasionem replicatur. Quia habere damnum annexum aut nō habere habet se per accidens ad potestatem dispēsatiuam, vt patet ex hoc quod etiam quibusdam habentibus damnū annexum donatio ex solo imperio est valida, vt est distributio dignitatum et prelationū &c. Quāto magis quod talis dispensatio thesauri indulgētiarum per indulgentias indiscretas sepe est cum spirituali damno Ecclesiæ, vt habetur in. ca. cum ex eo. de peni. et remiss. ergo non est de primo genere dispensabilium. ¶ Quod etiam non sit de secundo genere supradicto, patet ex hoc quod per viam facti nullum actū operis efficacis sed solius verbi actum Papa potest habere circa illam. Nō enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum, (sicut potest respectu temporalium:) sed solius Dei opus est, et solus Deus potest opere per viam facti attingere liberationem penarum ipsi debitarum. sicut et liberationem a debito culparum et votorū huiusmodi ei acquito, et solus Deus potest per viam facti opere suo efficaci attingere collationem donorum seu gratiarum spiritualium, puta collationem gratiæ et charitatis et potestatis seu characteris sacramentalis et huiusmodi. Ergo similiter collationem aut distributionem thesauri indulgētiarum ad remissionem penarum ei debitarum. Et ita patet quod dispensatio thesauri indulgentiarum non est de secundo genere supradicto. ¶ Restat ergo quod sit de tertio genere. Tum a sufficiente diuisione, tum etiam quia vt patet ex dictis habet cōditiones tertij generis rerum dispensabilium. Et per consequens patet intentum quod scilicet dispensatio thesauri indulgentiarum non valet de facto nisi sit rationabiliter facta ad intentionem Christi. Et sic patet prima consequentia cum suo antecedente.

¶ Ideo secundo principaliter probatur predicta propositio seu quarta opinio. Quia vt dictū est rationabilitas cause est intenta a Christo et sanctis vt dispensatio indulgentiarum sit rationabilis et valida. Sed rationabilitas cause ex sua natura dicit mensuram et proportionem secundum rectam rationem ipsius cause intēte ad talem dispensationem. Ergo vt dispensatio tante indulgētie sit rationabilis et valida necessario requiritur · Ratio .2.

pia causa

pia causa rationabilis et sufficiēs seu proportiona
ta ad illam tantam indulgentiam. Consequentia
est bona, et maior patet ex supradictis. Minor au
tē probatur. Nam rationabilitas cause non dicit
causam ipsam intentā absolute et generaliter sum
ptā, sed ipsam causam intentā et secundū rectā ra
tionē cōmensuratam et proportionatā ad dispen
satiōnē talium bonorū attentis debitis circunstā
stijs et alijs requisitis ad id. Nam rationabilis cau
sa ex sua natura dicit respectum predicte cōmen
surationis et proportionis ad suum effectū prefa
tum. Aliud enim est esse causam absolute et gene
raliter intentā, aliud est esse causam rationabilē.
Illud namq; non dicit respectū casuum particula
riū: hoc autē sic. Ideo ergo ad esse causam rationa
bilē dispēsationis indulgentiarū requiritur quod
secundū exigentiā casuum sit talis thesauri dispen
satio cōmensurata et proportionata secundum re
ctā rationē sue cause talis dispēsationis tāte indul
gentie: et econtra tante indulgentie dispensatio sit
proportionata sue cause pie, ad quam talis dispē
satio indulgentie ex se ordinatur tanquā ad suam
causam scilicet tanta indulgētia ad tantū honorē
Dei et vtilitatem Ecclesie seu animarum propor
tionate ordinatur. Alie probationes sequentes
etiam faciunt ad probationem huius minoris.

Ratio. 3. ¶ Tertio principaliter probatur idem. Quia si
propria causa quantificat suum effectum, ita quod
quantitas effectus consequitur suam propriā cau
sam etiā secundū Tho. vbi supra. ergo sicut dispē
satio vt sit rationabilis necessario causatur a cau
sa rationabili et proportionata tante dispensatio
nis: ita tanta dispēsatio debet ab ea necessario cau
sari. Patet consequentia. Supposito quod eiusdē
rationis est dispensatio indulgentie et dispēsatio
tante indulgentie: vtrunq; enim est dispensatio
tertij generis scilicet solum rationabiliter dispen
sabilium vt supra in prima probatione dictū est.
Alioqui si non requiritur predicta cōmensuratio
et proportio, sequeretur quod dispensatio ipsa
dependeret a propria causa rationabili: quantitas
autem dispensationis non dependeret a sua pro-
pria causa rationabili seu legitima ipsius quantita
tis, quod secūdum philosophie processum esset
monstrum. Nam in reliquis magnitudo effectus
respondet magnitudini cause illius rei. Magnus
enim calor ex magnitudine calefacientis proce-
dit et sic de alijs. Esset etiam contra determina-
tionem Ecclesie in extrauag. Clemen. 6. vnigeni
tus. et habetur infra in sexta probatione principa
li huius quarte opinionis.

Ratio. 4. ¶ Quarto principaliter probatur idem. Quia
sicut dispensatio rationabilis thesauri indulgen
tiarum aduersatur donationi ad libitum: ita con
trariatur distributioni incommensurate seu im
proportionate ad suam causam piam indulgen
tiæ. Nam concesio indulgentie sine causa est dis
sipatio et inualida secundum omnes doctores cō
muniter vt supra probatum est. Sed tanta disipa
tio et tam sine causa est concesio indulgentie
magne pro paruisima causa: sicut concesio par
ue indulgentie pro nulla causa. Ergo est tanta
disipatio et inualida concesio illius seu vtriusq;
indulgentie. Probatur minor. Quia tam esset dis
sipator princeps aut dispensator dans centum de
bonis communibus pro parua causa, sicut si pro
nulla. Similiter si Papa mecum dispensaret ad
tria beneficia curata pro causa que non sufficeret
nisi ad duo: certe esset disipator et sine causa ra-
tionabili dispensaret: et talis dispensatio est irra-
tionabilis ad illa tria et inualida coram Deo; neq;
ille dispensatus cui de hoc debite constaret esset
tutus in conscientia secundum communiter do-
ctores et bea. Tho. ergo requiritur predicta pro-
portio cause et quantitatis indulgentie. ¶ Si dica Euasio
tur quod quoad dispensandum in illo tertio cu-
rato beneficio nulla est causa: et quod quoad il-
lud dispensatio non valet, bene tamen quoad alia
duo. Similiter ego dico et in propositionis tertia
parte habetur, quod ad illam quantitatem indul
gentie excedentem nulla est causa: et ideo quoad
illum excessum non valet coram Deo illa dispen
satio indulgentie vt dicit propositio et opinio no
stra. ¶ Et quidem ridiculum videtur dicere quod
vnum Aue Maria in quocunq; casu et tempore
sit causa eque rationabilis ad indulgentiam cen-
tum dierum et centum mille annorum et ad in-
dulgentiam plenariam cuilibet homini et singu-
lis diebus: cum Deus ipse omnia faciat numero
pondere et mensura.

¶ Quinto principaliter probatur idem. Quia Ratio. 5.
secundum Tho. 1. parte. q. 6. art. 5. et ibi Caieta. et
prima secun. q. 91. &c. et Gerson. 2. parte. in regu
lis moralibus, et secundum rectam rationem re-
gula doctorum est, quod quando a priori non po
test sufficienter cognosci voluntas diuina qualis
sit in suis preceptis et quomodo velit ea seruari,
procedatur a posteriori vt scilicet ex his que vide
mus in humana politia rationabiliter fieri, assur-
gamus ad diuinam legem et voluntatem simili-
ter interpretandam et intelligendam. Nunc autē
videmus in humana politia tam Ecclesiastica quā
ciuili, quod si quis relinqueret aliquos redditus
ad maritandum puellas nubiles ciuitatis seu ad
aliam vtilitatem communitatis, sic indeterminate
nō taxando quantum huic vel illi in hoc vel illo
casu: tunc intelligitur quod talis dispensatio fiat
rationabiliter et proportionabiliter ad personas
et causas seu casus occurrentes, ita quod si notabi
liter aliter fieret dispensatio prodiga et irrationa
bilis etiam sine damno aliorum: certe esset nō so
lum irrationabilis, sed et contra intentionem seu
voluntatem obiectiuam domini principalis: et
per consequens inualida dispensatio quoad illum
excessum notabiliter improportionatum. Ergo si
militer in proposito dicendū est. Quia manet in
Ecclesia thesaurus a Christo et sanctis relictus di-
spensandus per indulgentias ex pia causa sic inde
terminate: sed intelligitur quod rationabiliter
dispensetur ex tali vel tali causa pia proportio-

nata vt dictum est. Nunc autem constat quod si cut non est rationabilis dispensatio thesauri temporalis in quantumcunq; et nimis magna quantitate, ex quacuq; causa vtili et parua et improportionata: sic non est rationabilis neq; secundū sed potius contra intentionem obiectiuam Christi et sanctorum, dispensatio nimis magnæ quantitatis indulgentiarum pro quacunq; pia causa quantācunq; parua et non proportionata ad tantā quantitatem indulgentiæ: et per consequens nō est valida talis indulgentia quoad illum excessum notabiliter improportionatum tali causæ.

Confirmatio. ¶ Et confirmatur. Quia dispensatio tertij generis supradicti in prima probatione eorum scilicet que non sunt valida ex solo imperio dispēsantis, neq; per viam facti ab eo attingi possunt opere sed verbo tantum, pro quanto est rationabilis eredita Petro et successoribus eius, debet imitari dispēsationem factam a Christo, omnis enim Christi actio nostra est instructio. Sic enim agēdo formam instituit nostrarum actionum. Sed Christus eundem thesaurum dispensat cōmensurate et proportionabiliter consideratis cōsiderandis, vt patet ex differentie eiusdem dispensatione per sacramē tum baptismi quo pena tota dimittitur, et per sacramentum penitentiæ quo non tota sed pars remittitur regulariter. Ergo rationabile est quod similiter et nō aliter fit eredita suo vicario applicatio dicti thesauri proportionabiliter et rationabiliter facienda. Et consequentia tenet. Quia nō est maioris potestatis dispensator et vicarius quā eius dominus principalis: neq; maiorem et absolutiorem potestatem creditur dominus principalis dedisse suo vicario, quam sit ea qua ipse vsus fuit regulariter ad instructionē illius et aliorum. Alias esset vere et proprie prodigus et dilapidator potius quam dispensator si aliter faceret. Nō enim is tantum dicitur prodigus et dilapidator qui si ne vlla omnino causa distribuit bona sibi cōmissa: sed etiam is qui nimis notabiliter sine causa sufficiente et proportionata effundit, vt patet in rebus humanis vt dictum et probatum est.

6. Ratio. ¶ Sexto principaliter probatur idem auctoritate. ca. falsas. de penitent. dist. 5. vbi sic habetur. Falsas penitentias dicimus que nō secundum auctoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur. vbi gloss. Idest si minor penitentia imponitur quam canones penitētiales determinant nisi ex causa temperētur: aut si minor quam crimini debetur consideratis considerādis imponitur, penitentia falsa est et non secundum auctoritatē patrū. Hec glossa. Quāuis illud quod glossa dicit de canonibus penitentialibus habuerit locum olim: non autē nunc quādo penitētiæ sunt arbitrarie vt alibi de hoc latius. Ergo eadem ratione sunt falsæ indulgentiæ et nullius valoris quoad excessum, quando sine causa rationabili et sufficiente consideratis considerandis nimis notabiliter vt dictum est conceduntur. Patet consequentia. Quia indulgentie succedunt loco penitētiarum debitarum vt habetur in. cap. cum ex eo. de peni. et remi. vt supra. q. 5. 7. et. 8. ¶ Item in. ca. cum ex eo. de peni. et remi. ex Concilio Lateranen. sub Innocen. 3. sic habetur. Ad hec. Quia per indiscretas et superfluas indulgentias quas quidam Ecclesiarum prelati facere non verentur, et claues Ecclesie contemnuntur et penitentialis satisfactio eneruatur, decernimus &c. Ex quibus verbis patet, vt ait Caieta. in. 2. quodlibeto. tract. de indulg. ca. 8. quod indulgentie alique sunt indiscrete et superflue. He autem non sunt nisi ille que excedunt notabiliter proportionem sue cause pie pro qua conceduntur: non enim videtur que alie sint superflue et indiscrete. Patet etiam ꝙ tales indulgentie indiscrete et superflue non adimplent satisfactionem penitentialem: ex quo vt ait textus ipsam eneruant: eneruare enim idem est quod destruere seu inutilē reddere, opponitur enim ad hoc quod est adimpletio satisfactionis penitentialis, vt patet ex supradictis. q. 5. et. 7. et. 8. Ergo per tales indiscretas et superfluas indulgentias non consequitur quis satisfactionem penitētialem Deo debitam adimpletam esse pro ipso de thesauro Ecclesie. Probatur hec consequentia. Quia si per tales indulgentias hoc cōsequeretur, non eneruaretur sed potius adimpleretur satisfactio penitentialis. Sed dum huiusmodi superflue et indiscrete indulgentie sunt infructuose quoad dictum excessum secundum rei veritatem et satisfactioonem penitentialem eoram Deo adimplendam: iam etiam penitentes putando eas sibi prodesse omittunt satisfactionem penitentialem Deo debitam: sicq; in veritate eneruatur in foro Dei satisfactio penitentialis vt dicit textus. Nam in foro Ecclesie bene liberaretur ab obligatione implendi penitentiam iniunctam, quatenus ei respōdet predicta indulgentia etiam superflua et inualida corā Deo, et esset valida in foro Ecclesie sicut et dispensatio irrationabilis votorum: immo multo magis, quia etiam si sine vlla causa Papa absoluit penitentem a penitētia iniuncta, valet talis absolutio in foro Ecclesie licet nō in foro Dei. Quia eorum que sunt humani iuris Papa censetur dominus: non sic obligationum Deo quesitarum: quia non dominus sed dispensator est talium bonorum sibi cōmissorum: et ratificat dominus ea tantum que Papa facit claue non errante nec discordante a iudicio et voluntate Dei. ¶ Item ad idē facit extrauagans Bonif. 8. antiquorū. de pe. et re. vbi conceditur vere penitentibus et confessis qui visitarent basilicas vrbis Rome sub forma ibi prescripta quolibet centesimo anno non solum plena et largior sed et plenissima venia omniū peccatorum. Et post additur sic. Vnusquisq; tamen plus merebitur et indulgentiam efficacius consequetur qui basilicas ipsas amplius et deuotius visitauerit. Hec ibi. Vbi nota quod post indulgentiam etiam plenissimam concessam dicitur quod efficacius eam consequetur qui deuotius visitauerit. Vnde innuitur quod nisi sufficienter deuote quis

quis visitauerit non cõsequetur illam indulgentiã plenissimam, sed solũ secũdum proportionẽ causæ scilicet secundum quod magis vel minus deuote visitauerit sic magis vel minus de illa indulgentia consequetur. De quo etiam latius infra. q. 29. habetur. ¶ Item ad idẽ facit Clem. 6. in extrauag. vnigenitus. de pe. et re. vbi sic habetur. Quẽ quidem thesaurum per. B. Petrũ celi clauigerũ eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus salubriter dispensandum: et proprijs et rationabilibus causis, nunc pro totali nunc pro partiali remissione pene temporalis pro peccatis debite tam generaliter quam specialiter, prout cũ Deo expedire cognoscerent, vere penitentibus et confessis misericorditer applicandum. Hec ibi. Vnde patet ex proprijs et rationabilibus causis quod nõ solũ rationabiles sed et proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum, nunc totalis nũc partialis remissionis penarum: et et per consequẽs sequitur ꝙ non sunt cõmunes omnes causæ piæ indulgentiarũ ad totalem et partialem remissionem: sed aliqua pia causa est propria et rationabilis ad partialem que non est ad totalem remissionem, alioqui non esset causa propria remissionis sed quelibet causa pia esset cõmunis partiali et totali remissioni, cuius oppositum sonat litera predicta, vt eam sic legit Caie. ¶ Sed alij legũt et pro pijs et rationabilibus causis &c. que litera habetur cõmuniter in extrauag. Et ex hac litera nõ procedit ratio predicta Caietani, sed ex ly rationabilibus causis. Nam inde videtur quod non omnis causa pia est rationabilis ad quantãcunq; quantitatem indulgentie: et quia rationabilitas cause dicit cõmensurationẽ et proportionem eius ad quãtitatem indulgentie vt supra probatum est. Et ad hoc facit quod ibi dicitur, Prout cum Deo expedire cognoscerent, vt patet sincero animo intuenti. ¶ Ad idem est censura Parisien. contra Erasmũ. tit. 8. vbi habetur sic. Cum non in destructionem sed in edificationem data sit potestas Ecclesie, nõ pro quauis causa omnes quarumcunq; penarum debitores per indulgentias protinus eripiuntur a debito penarum etiam si sint in charitate. Vnde nulli mortalium certum est quantum per quasuis indulgentias Deo satisfiat pro penis que pro peccato debẽtur &c. vt supra. q. 17. in resp. ad primũ argu. habetur latius ibi videatur. ¶ Item ipsimet de tertia opinione supra posita dicunt hoc idem contra se ipsos conformiter ad hanc nostrã quartam opinionem et propositionem coacti ipsa ratione et veritate. Nam. B. Tho. in. 4. dist. 45. q. 2. art. 3. questiuncula. 2. ad vltimum argu. et Palud. vbi supra, vt etiam refert et tenet Floren. 1. parte sum. tit. 10. ca. 3 § 2. et. 3. par. tit. 22. ca. 5. § . 6. et. 7. et Siluest. tit. indulgentia. q. 7. dicunt quod Papa non potest extrahere omnes animas purgatorij per indulgẽtias, quia hoc esset irrationabile. Hec illi. Ex hoc ergo patet quod dispensatio indulgẽtiarum si est irrationabilis non est valida. Nunc autem patet irrationabilem esse si fiat improportionate notabiliter ad causam piam: modo fiant pro defunctis vt ipsi dicũt, modo pro viuis vt probatum est, similiter. B. Tho. Paluda. Durand. vbi supra dicunt quod esset irrisorium dicere quod quis toties lucretur indulgentiam magnam quoties intraret et poneret pedes et regrederetur visitando Ecclesiam in die indulgentiarum: quia est irrationabile: et quod ideo Papa vel noluit vel nõ potuit sic concedere tantam indulgentiam ex tali causa pia tam notabiliter insufficiente aut iniusta. Iam ex hoc eorum dicto patet clare cõtra eos quod requiritur sufficiens et iusta et proportionata causa pia ad quantitatem indulgentie, vt sit rationabilis et valida quantum sonat coram Deo.

¶ Et facit ad predicta quod in Clemen. 1. de reliquijs et venera. sanctorum. non conceditur tanta indulgentia astantibus Primæ Tertiæ &c. quanta Matutinis et Missæ: et omnes indulgentie concesse in iure canonico sunt moderatissimæ et suis causis proportionatæ.

7. Ratio. ¶ Septimo principaliter probatur idem secundũ Adria. in. 4 de clauibus. in materia indulgẽtiarum sic. Quia nõ est valida remissio seu relaxatio obligationis Deo acquisitæ ex voto vel iuramẽto, nisi fiat ex causa sufficiente et proportionata ad talem remissionem. ergo nec remissio seu relaxatio obligationis Deo contractæ ex delicto, nisi ex causa sufficiente et proportionata: qualis est remissio penarum Deo debitarum ex peccato per viã indulgentiæ. Antecedens patet secundum cõmuniter doctores et secundum Tho. secun. secun. q. 88. art. 11. 12. Consequentia autem tenet a fortiori. Quia obligatio ex delicto fortior videtur saltẽ non minor, pro quanto cum maiore gratia et pietate pro offensa valde demeritoria ex se Deo contracta est contra peccatorem.

¶ Hæc ratio potest solui concedendo totum discursum, non simpliciter sed solum quando vtrobiq; esset pura et omnino liberalis remissio obligationis. Nunc autem in remissione obligationis penarum per viam indulgentiæ non est tam pura et liberalis remissio sicut in remissione obligationis ex voto, vt patet, Quia in remissione obligationis ex voto aut iuramento est omnino liberalis remissio obligationis sine alia satisfactione, ideo requiritur causa sufficiens. In remissione autem obligationis penarum ex delicto per viam indulgentiæ, licet quantum est ex parte Dei sit liberalis remissio, est tamen non pura sed mista cum satisfactione thesauri Ecclesiæ dispensato ad dictã satisfactionem Deo faciendam, vt supra questione. 3. et. 4. latius habetur. Ideo simpliciter negatur predicta consequentia in proposito indulgentiarum: sicut eam negãt beatus Tho. et Palud. vt habetur supra.

¶ Sed certe predicta ratio et eius intentũ potest aliter fortificari. Sic scilicet quia etiam Papa non potest in sacramento remittere de pena Deo debita pro peccatis sine causa rationabili et sufficiẽte

mento, et in concessione indulgentie vbi fit remissio penarum taxando dies vel annos extra sacramentum. Ideo nisi adsit pia causa vel rationabilis non valet coram Deo nec ab eo acceptatur ea dispensatio in his que ipsi debita sunt.

¶ Secunda autem dispensatio que fit sine taxatione vtiq; fieri potest sine alia causa in subiecto disposito a potente dispensare super ea quæ Deo debita sunt. Et talis est dispensatio thesauri per viam sacramenti ad infusionem gratiæ et remissionem peccatorum quoad culpam et penam eternam et temporalem eorum ex opere operato aut virtute sacramenti. Horum enim quantitas fructuum a solo Deo taxatur secundum dispositionem penitentis, non a sacerdote nec ab ipso etiã Papa sacramenta conferente. Nam sacerdos solũ per sacramẽtum applicat thesaurũ meritorũ Christi: ipse autem Christus acceptat quidem sed non totaliter, id est non ad totum fructum eorum sed secundum dispositionẽ suscipientis taxat quantitatem gratiæ et remissionis penarum quam hic vel ille debeat participare. ¶ Ex his patet responsio ad argumentum negando consequentiam. Et ad eius probationem negatur quod sit eadẽ ratio dispensationis thesauri ad remissionem penarum per viam sacramenti et per viam indulgentie. Illic enim est dispẽsatio large, id est applicatio thesauri meritorum Christi sine quantitatis taxatione, ideo nõ requiritur alia causa: hic autẽ est proprie cum quantitatis aut fructus taxatione facta a prelato dispẽsante: ideo rationabilis aut pia causa necessario requisita est. ¶ Hinc etiam patet quod nõ valet alia responsio que ad predictum argumentũ ab aliquibus secundum Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. et Floren. 1. par. tit. 10. ca. 3. §. 1. dari solet negãdo consequentiã, et dicendo non esse simile: nam in remissione inquiunt pene temporalis per viã indulgentie est dispensatio thesauri ad cõpensationem vel solutionem pene debite Deo faciendã: et ita ibi non est omnino liberalis dispensatio vel remissio penarũ: et ideo ibi requiritur aliqua causa rationabilis. In remissione autẽ eiusdem pene temporalis per viam sacramenti quamuis fit dispẽsatio thesauri ad eundem effectum, non tamen ibi fit vlla alia compẽsatio vel solutio penarum: et ita ibi est omnino liberalis dispensatio atq; remissio pene sicut et culpe virtute sacramenti: ideo non requiritur alia causa vltra dispositionem suscipiẽtis. Hec inquam solutio non satisfacit argumẽto. Tum quia ita in sacramento satisfit Deo pro culpa et pena de thesauro meritorum Christi ibi dispensato: fitq; solutio, sicut fit per indulgentias. Tum etiã quia modo sit omnino liberalis remissio penarum hic aut illic, modo non: attamen quantum est ex parte ipsius dispensationis thesauri certe vtrobiq; est omnino liberalis thesauri donatio: quamuis inde subsequenter fiat solutio debiti remissioq; penarũ vt supra. q. 3. latius dictum est. Igitur natura ipsius dispensationis thesauri attẽdenda est, maxime secundũ Tho. ceterosq; doctores tenentes, ꝙ ratio et natura indulgentie precipue vel saltẽ necessario in dispensatione thesauri cõsistit: solutio autẽ atq; remissio vel absolutio penarum ad illam consequuntur. Et ita non obstante hac solutione adhuc supradictum currit argumentum: nisi vt supra melius distinguendo de duplici modo dispensationis respondeatur.

Contra secundam partem propositionis tripliciter et in ordine secundo principaliter arguitur. Quia si requiritur necessario proportio cause pie ad quantitatem indulgentie, hoc ideo esset vt effectus proportionaretur sue cause vt patet ex dictis. Quia nõ videtur alia ratio ad id. Sed causa indulgentie videlicet pietas non est propria causa indulgẽtie, sed passio Christi et sanctorũ applicata huic vel thesaurus Ecclesie quod idem est. vt patet ex supradictis. q. 2. et. 3. Ergo ad istam causam propriam indulgẽtie et non ad aliã pro qua conceditur indulgentia oportet ꝙ proportionetur ipsa indulgentia seu remissio penarũ vt sit valida. Hec consequentia patet quia proportio effectus attenditur et respondet ad suum correlatiuum, scilicet ad suam causam propriã efficiẽtem seu per modũ efficientis se habentem et non ad aliam, vt patet. ergo. Tunc vltra. Indulgentia vt sit efficax debet proportionari sue cause proprie per modũ efficientis se habenti, scilicet abundantie thesauri Ecclesiastici Nunc autem ista abũdantia est infinita: quia est sufficiens ad remissionem quantumcunq; magnarum penarum omnium et quotiescunq; applicetur omnibus et singulis per indulgentias; vt supra. q. 5. habetur. Ergo quantumcunq; magna indulgentia cõcedatur cuiq; et quotiescunq; pro quacũq; pia causa iam causa propria illius et cuiuscunq; indulgentie, scilicet abundantia predicti thesauri est causa sufficiens, et per consequens proportionata ad effectum et efficaciam illius et cuiuscunq; indulgentie: et ita valida est omnis indulgentia quantumuis fonat ex quacunq; causa pia fiat. *Argu. 1.*

Tertio arguitur ad idem, et est replica contra responsionem que potest dari. Nam si dicatur quod non solum requiritur quod causa propria effectiua seu per modum efficientis illius indulgentie sit sufficiens: sed etiã causa indulgẽtiæ pro qua conceditur talis indulgentia vt dicit secunda pars propositionis. Contra hoc sic replicatur. Quia si sufficientia talis cause pie requiritur. ergo nil prodest quod auctoritate Pape aut alterius superioris concedatur talis indulgẽtia: et per consequens non plus quis lucratur per indulgentias quam sine illis faciendo idem ex eadem causa pia. Probatur cõsequentia. Quia siue superior seu Papa cõcedat tantã indulgentiam seu remissionẽ penarũ, siue nõ: certe Deus dimittit de penis tantum quantũ meretur illud opus seu causa pia. *Argu. 3.*

Quarto arguitur ad idem. Quia predicatio doctrina et practica Ecclesie est cõtra secundam partẽ propositionis: ergo ipsa est falsa. Antecedẽs probatur quadrupliciter vt supra probatum *Argu. 4.*

batum est in secunda ratione fundamētali tertie opinionis supra posite ibi videatur vt prolixitas vitetur.

Respō.ad. 2.argu. ¶ Respondeo ad secundum argumentum secundum Caie.in.2.quodlibeto,prius notando quod aliud est causa indulgentie,aliud causa concessionis indulgentie.Nam causa indulgentiæ est causa remissionis penarum.Causa autem concessionis indulgentie est causa pia pro qua conceditur talis indulgentia aut remissio penarum. Igitur causa indulgentie id est remissionis penarum est abundantia thesauri,que etiam est causa propria effectiua seu per modum efficientis ipsius. Causa autem concessionis indulgentie que aliquando dicitur causa indulgētie est solum causa pia pro qua conceditur ipsa indulgentia. Hoc ergo presupposito respondeo ad formā argumenti,concessa prima consequentia cum suo antecedente et consequente vt iacent,quia solū loquitur et conceditur de causa propria indulgētie seu remissionis penarum que est abundātia thesauri vt dictum est: sed negatur secunda consequentia:fit enim æquiuocatio arguendo a causa propria indulgentie ad causam concessionis indulgētie.Ac si argueretur clarius sic.Causa propria indulgentie que est abundantia thesauri,est sufficiens pro qualibet indulgētia valide applicata seu concessa huic vel illi:ergo causa pia pro qua conceditur indulgentia est etiā sufficiens causa ad applicationem seu dispensationem seu concessionē indulgentie cuiuscunq; esse validam.Que consequentia patet quod est inualida:quia fit equiuocatio vt patet.Si vero vtrobiq; vniuoce loquatur de causa propria concessionis indulgentie tam in antecedente quā in consequēte in vtraq; cōsequentia:tūc patet falsitas vtriusq; antecedentis,nam causa pia legitima et proportionata pro qua conceditur indulgentia cōstituit actum concessionis indulgentie in hoc quod est esse rationabilē dispensationem aut concessionē indulgentie:et per cōseqnens esse causam propriā concessionis indulgentie huius vel illius.¶ Si autē vtrobiq; intelligatur vtraq; consequentia de causa propria indulgentiæ,sicut Caiet.et Adria. vbi supra volentes saluare beatum Tho.dicunt quod Tho.intellexit et locutus est de causa propria indulgentie:tunc certe nihil concludunt ad propositum pro sua tertia opinione suprapposita, quod scilicet ex quacunq; causa pia concedatur quantūcunq; magna indulgentia est valida quāuis dispēsans peccet,sicut neq; inde concluditur ꝙ quantumcunq; magnā remissionē penarū ex quacūq; causa pia sacerdos in sacramento faciat aut concedat est valida corā Deo talis concessio aut remissio vt paulo superius dictū est,ideo constat quod paralogizatus est.B.Tho.et sequaces a causa indulgentie ad causam concessionis indulgētie, vt ex suis verbis supra positis in tertia opinione patet intuenti.¶ Alij volunt saluare bea. Tho.dicentes quod per causam piam intellexit causam rationabilem.Nam quod pium est est etiam rationabile:et per consequens causa pia et rationabilis et sufficiens ad talem indulgētiam sunt idem.Et sic volunt ipsum Thomam reducere ad quartam opinionem seu propositionem supra positam. ¶ Sed certe non sic sensit beatus Thom.vt patet ex eius verbis vbi supra in tertia opinione recitatis : vbi nititur probare quod quelibet causa pia est rationabilis et sufficiens ad quamcunq; quantitatem indulgentie. Quod certe non egeret probatione si idem esset causa pia rationabilis et sufficiens:et supra in fine sexte probationis huius secunde partis que impugnatur recitantur verba beati Tho. dicentis quod irrationabilis et inualida est indulgentia concessa pro quacunq; causa pia improportionata insufficiente et iniusta respectu talis indulgentie.Et sic patet eius intentum. Et quidē libentissime ad hanc quartam nostram opinionem et propositionem admitteremus auctoritatem tanti doctoris,nisi ipse in.4.distinctione.20. hanc opinionem expresse recitasset et tantopere reprobasset:ad quā tamen in distin.45.postea cō fugisse videtur.

Respō.ad. 3.argu. ¶ Ad tertium argu.respondeo secundum Adrianum vbi supra distinguendo antecedens. Nam aliud est causa equiualens sufficiens seu adæquata ad remissionem penarum seu indulgentiarum. Aliud est causa sufficiens ad dispensationē indulgentie seu ad concessionem remissionis penarum per indulgentiam.Et patet differentia. Nam illic attenditur solum sufficiens adequatio et equiualentia operis aut obsequij aut vtilitatis inde sperate ad ipsas penas que remittuntur per indulgentias.Hic autem non attenditur sed rationabilitas et sufficientia causæ piæ ad actū applicationis seu concessionis indulgentiæ, pro qua scilicet causa pia rationabile videtur quod huic prelatus digne et liberaliter de thesauro sibi commisso in tanta quantitate dispenset aut cōcedat remissionem penarum per hanc viam indulgentie.¶ Exemplum, sicut administrator reipub.facit de cōmuni bono reipub.distribuens benemeritis aut laborantibus pro reipub.non quidem stricto cōmertio precise tantum in precio quantum valet labor susceptus pro repub.sed vltra meritum vt aliquid gratie de publico reportent,semper tamen in proportione ad causam vel secundum alium respectum. Sicut etiā de publico licite fit alicui remuneratio quia laborauit prodesse pro gratia beneuolētie quāuis nō profecit,est tamē dignus vt ei liberaliter bene fiat gratis quāuis ad proportionē vt dictū est. Sicut etiā in relaxationibus aliarum obligationum Deo quesitarū requiritur sufficiēs causa , sic quod presumatur rationabiliter ꝙ Deus vult ex tali causa per prelatū fieri gratis remissionē tanti reatus seu obligationis,vt in dispēsationibus et cōmutationibus votorū et iuramentorū et huiusmodi.Sic dico in proposito ꝙ vt fit valida applicatio thesauri per indulgētias aut cōcessio remissionis penarū per indulgentias,requiritur causa sufficiens ad talem liberalem applicationē seu cōcessionem predictam:

prædictam:non autem requiritur æquiualens cau sa ad ipsam remissionem penarum stricto cómer cio:neq; quod ipsa dispositio suscipientis talē in dulgentiā promereatur:nam eo casu non indulgē tia liberaliter cócessa sed iusta retributio esset vt probat argumentum. Sed requiritur causa ratio- nabilis et proportionata vt ipsa concessio nō pro diga sed liberalis sit et valida vt supra probatum est. Et sic patet responsio ad argumentū:quia con cesso antecedente ad sensum iam dictum et de- claratum negatur consequentia. Stante enim cau sa sufficiente ad liberalem dispensationē indulgē tie, stat simul quod auctoritate clauis dispensantis thesaurū aut concedentis remissionē per indulgē tias plus recipitur per illas quam sine ipsis per idē opus et ex eadem causa reciperetur. .

Respō. ad 4. argum. ¶ Ad quartum argumentum respondeo negan do antecedens. Et ad eius primam probationem q̄ scilicet Ecclesia pro eadem causa concedit mo- do maiorem modo minorem indulgētiā &c. Respondeo quod hoc est verum stādo semper in tra latitudinem et limites cause rationabilis et suf ficientis, vbi scilicet adhuc manet proportio seu sufficientia cause pie ad maiorem et minorem in dulgentiā:tunc enim est in arbitrio concedentis concedere maiorem aut minorē indulgentiā stāte causa sufficiente etiā ad maiorem: et virtute illius concessionis nullus consequitur maiorē remissio nem ea que concessa est, quanuis adsit causa suffi ciens ad maiorē. Nec in hoc fit alicui iniustitia: ex quo illa concessio indulgentie est liberalitatis et non debiti. In opere autem mere liberalitatis nulla est iniustitia. Et quia ad hoc interuenit con sensus saltem tacitus eius qui vult lucrari talē in- dulgentiā. Sicut cum statuitur brauium omnibus procurantibus aliquā vtilitatē cómunitatis: certe qui maiorē procurat et meretur maius premium, presumitur cōtentus cum illo paruo brauio cōsti tuto omnibus illis procurantibus:presertim quia propter indulgentias acquisitas non perdit quis quod sibi alias debetur coram Deo pro illo ope- re bono ac si non esset coniunctum cum indulgē tiis, vt de hoc latius infra. q. 40. habetur.

Ad 2. probationem. ¶ Ad secundam probationem antecedentis:que videtur esse replica contra responsionem prefa tam, quod scilicet ex communi practica Ecclesiæ, vt Romæ sepe contingit. Patet quod Papa et Ec clesia Romana concedit pro sola visitatione Eccle siæ et pro recitatione paucorum Pater noster et Aue Maria et huiusmodi, maximam indulgentiā etiam plenariam:et die Paschæ concedit Papa in dulgentiam plenariam omnibus astantibus &c. vt supra habetur in corolario. ¶ Respondeo se cundum Caieta. in secundo quodlibe. de indulgē tiis. ca. 9. quod magnitudo seu sufficiētia cause nō solum debet attendi absolute secundum se id est nō secundum quantitatem operis pii in se seu re spectu materiæ tantum sed etiam et potius relati ue, scilicet secundum respectum ad bonum Eccle siæ et Dei honorem inde rationabiliter spectatum cum suis circunstantiis. Pietas enim seu vtilitas cause dicit predictam relationem et respectum, ita quod idem labor, eadem eleemosina eadē ora tio seu deuotio et huiusmodi, est quandoq; parua causa et ratio, quandoq; magna indulgentiæ ma xime etiam plenarie ratione circunstantiarum: li cet ratione materie videatur eadem causa et ratio semper sed non est eadem in veritate. Est enim ea dem causa et ratio secundum se et absolute tan tum, non est autem eadem relatiue aut respectiue sumpta sed est multo maior seipsa absolute sum- pta. verbi gratia. visitatio Ecclesie S. Petri. licet sit secundum se æqualis absolute facta hodie et in an no iubilei:non autem est æqualis relata ad bonū Ecclesie:quia relata ad professionem vnitatis Ec clesie sub vno capite Christi vicario, ad quod in anno iubilei refertur ab ipsa Ecclesia et toto or- be, est magna causa indulgentie etiam plenissime: et similiter manere in platea sancti Petri in die Pasche pro benedictione Papali non est absolute magna causa indulgentie, relatiue autem sic, quia scilicet ibi est professio predicta et quod profite mur seruare viuam auctoritatem vniuersalem et plenissimam Romani pontificis, et sic de aliis.

¶ Sicq; patet quod nulla est tam parua pia causa absolute sumpta, que respectiue non sit maxima et sufficiens aliquando magne indulgentie secun dum varietatem casuum et circunstantiarum, vt patet de indulgētia plenaria Portiuncule prope Assisium die secunda Augusti, pro sola visitatio ne Ecclesie:que indulgentia est certissima quia a domino Iesu Christo oretenus concessa bea- to patri nostro Francisco, vt habetur in hystoria eius festi die secunda Augusti. Et ideo non est mi rum si ex eadem causa absolute considerata nunc maior nunc minor indulgentia valide conceda tur. Quanuis etiam predicta varietas indulgentia rum aliunde possit prouenire, hinc scilicet quod causa legitima et sufficiens tante dispēsitionis nō intelligitur punctualiter indiuisibiliterq;, sed in quadam latitudine probabilitatis moralis: intra quam etiam si indiscrete prelatus det indulgentiā et ideo peccet:valet tamen predicta concessio eo ram Deo et reputatur ab eo causa sufficiēs ad id.

¶ Ideo cum dicitur quod omnis pia causa que ab solute et respectiue considerata est sufficiens intra latitudinem ad tantam indulgentiam, sufficit vt sit valida talis indulgentia: negatur tamen quod omnis pia causa est talis semper et vbiq;: et ideo negatur absolute quod ex quacunq; causa pia cō cessa indulgentia quantacunq; sit valida quātum sonat coram Deo vt dictum est. Ad exempla autē supra posita dico quod forte est causa sufficiens respectiue ad tantam indulgentiam:quod nō est nostrum iudicare sed Pape, cum hoc negocium pendeat ex facto, vt supra in corolario et infra. q. 21. et. 22. habetur. Ideo nil contra nos.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis, quod scilicet si non valerent indulgentie vt sonant deci perentur fideles &c. respondeo secundum Caiet. Ad 3. probatione.

et Adria. vbi supra quod illud solum est verum de
indulgentia rite cōcessa et supposito quod ex cau
sa rationabili sufficiente sit cōcessa alias nō. Neq;
in hoc Ecclesia aliquem decipit. Quod patet. Tū
primo. Quia sicut potest Papa errare in facto pu
tando esse causam sufficientem ad dispensationē
seu cōmutationem votorum: sic in proposito pu
tando esse causam sufficientem tante indulgētie
que non est, potest vt homo errare in tali suo mi
nisterio et vsu clauium absoluendo vbi nō est cau
sa sufficiens: et tamen talis error non imputatur
Ecclesie, ex quo hec non fiunt eo modo quo ipsa
Ecclesia spiritu sancto inspirata aut Christus in-
stituit esse facienda. Et sic predicat predicta vale-
re vt sonant supposita legitima causa et quod rite
fiant: sicut predicat hostiam esse adorandam dū
in missa eleuatur, supposito implicite quod sit ri
te consecrata. Nam aliud est loqui de doctrina
Ecclesie vel Pape in qua non potest esse error:
aliud de operibus Pape et de facto singularium
actionum in quibus potest esse error et peccatum
Pape, vt de hoc latius infra. q. 22. et responsione
ad argumenta habetur. Neq; fideles aut doctrina
Ecclesie est de hoc vel illo particulari facto aut in
dulgentia aut causa indulgētie in particulari verū
sit sufficiens et valida an non: sicut non est fides
aut doctrina Ecclesiæ quod hec vel illa hostia est
consecrata aut non: sed solum est de vniuersali seu
generali, quod scilicet indulgentia rite cōcessa aut
ex legitima et sufficiente causa pia est valida quan
tum sonat, et quod hostia rite consecrata est ado
randa et huiusmodi. ¶ Tum secundo patet idem.
Quia generales clausule debent restringi et intel
ligi suppositis alijs requisitis: sicut etiam dicitur
quod absolutio sacramētalis est vera et efficax, sci
licet si rite fiat et in subiecto disposito et quātum
est ex parte sua. Sic in proposito, quando dicitur
quod indulgentia valet quantū sonat intelligitur,
existentibus dispositis et facientibus vt decet ad
eam consequendam, si etiam indulgentia sit rite
concessa ex causa sufficiente. Alioqui qui inde tā
tum ad sonum verborum sine grano salis intelli-
gunt non ab Ecclesia sed a se ipsis ad pauca respi
cientes decipiuntur. Tum tertio quia sic decreuit
censura Parisień. cōtra Erasmum tit. 8. vt habetur
supra. q. 16. respon. ad primū argu. ibi videatur.

Nota. ¶ Sed hic notandum est quod Caieta. vbi supra
exemplificans dicit quod Ecclesia potest in facto
canonizationis sanctorum errare: sed hoc est fal-
sum et impium vel scandalosum et temerarium,
vti de hoc supra, lib. 4. q. 12. latius habetur, et bea
tus Tho. in. 9. quodlibeto. art. 16. et cōmuniter do
ctores sunt contra eum in hoc.

Ad. 4. probationem. ¶ Ad quartam probationem antecedentis sum
ptam ex cap. cum ex eo. respondeo concedendo
quod Papa ibi loquitur tam de indulgentijs in-
discretis ex euentu aut aliunde quam de indiscre-
tis et superfluis ex causa, vt ibi probatur ex ipso
cap. contra responsionem Caieta. et aliorum simi
liter et male glossantium: sed negatur illa maior
quod scilicet ibi innuit Papa quod tales indulgen
tie sint valide. Nec valet ratio ibi posita quod Pa
pa non dicit ibi esse inualidas. ergo innuit esse
validas tales omnes indulgentias. Nam locus ab
auctoritate negatiue non valet. Similiter enim ex
ipso cap. ego arguerem contra ipsos non esse vali
das ex quo Papa ibi non dicit esse validas. Quod
si ista ratio non valet pro me. ergo nec similiter
pro te. Neq; oportebat textum explicare genera-
liter esse validas aut inualidas omnes illas indul-
gentias indiscretas quoad euentum, et superfluas
quoad causam, de quibus omnibus ibi agit: cum
nec omnes essent valide nec omnes inualide: sed
alique quales sunt indiscrete quoad euētum sunt
valide: indiscrete autem seu superflue quoad cau-
sam sunt inualide quoad illum excessum vt supra
dictum est. Ideo prudēter textus sic loquitur sine
alia explicatione. ¶ Si replicetur quod doctores
glossantes dicunt quod omnes sunt valide. Respō
deo. Dicunt et glossant secundum suam opinio-
nem quam non probant, quam etiam nos supra
efficacius reprobauimus. Quanto magis quod et
ipse textus potius sonat pro nostra opinione et
propositione supra posita, quod scilicet indulgen
tie indiscrete et superflue ex causa sint inualide
quoad excessum. Nam ibi dicitur quod per tales
indulgentias superfluas eneruatur seu destruitur
satisfactio penitentialis. ergo non impletur apud
Deum per illas indulgentias: et ita ad impletionē
satisfactionis penitentialis talis indulgentie sunt
inualide, vt supra late deductum est.

QVÆSTIO. XXI. Quæstio.
Quid sit causa pia
pro qua debet con
cedi indulgentia.

¶ Respondeo per Proposi.
tres propositio-
nes. Quarum pri
ma est quod om-
nis causa seu om-
nis actus qui ex se absolute aut relatiue considera
tus vergit in honorem Dei seu in vtilitatem spiri
tualem aut temporalem Ecclesie, est et dicitur
causa pia concessionis indulgentie. ¶ Ratio est.
Quia sicut in policijs humanis thesaurus reipu-
blice propter duo maxime rationabiliter expen-
ditur, scilicet ad honorem principis, vt fecit As-
suerus, Hester primo, vel ad vtilitatem commu-
nitatis, vtpote quando dantur donatiua seu bra
uia aut munera militibus propter defensionem
aut obsequium reipublicæ factum aut facien-
dum. Sic etiam rationabiliter fit in proposi
to: quomodocunq; illa causa seu opus ver-
gat in honorem Dei et vtilitatem Ecclesie ab
solute aut respectiue ratione circunstantiarum
vt supra in fine questionis precedentis in re
sponsione ad quartum argumentum habetur.

secus de alijs actibus qui nullo modo sunt boni moraliter, nec ad honorem Dei seu vtilitatem aliquam Ecclesie ex se aut ex circunstantia, qualis est ludus prophanus, comedere, bibere, et huiusmodi indifferentia omnino aut vana que rationabiliter ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie ordinari non possunt. Quia talia non possunt esse causa pia indulgentie vllo modo ex se neq; ex circunstantia: neq; propter Deum recte fieri possunt vt supra de hoc etiam questione. 20. in secundo notabili, et superius lib. 1. in nostro questionario, questione. 33. plenius habetur. Causa etiã pia est concedendi indulgentias, vt fideles promoueantur ad opera pietatis ad Deum et proximum, puta ad eleemosynas, ad penitentiam, ad deuote suscipiendum sacramenta, et orandum, et ad fidem spem et charitatem exercendam, et huiusmodi, vti noster Medina de indulgentijs disputatione. 9. capitũ. 38. fo. 129. 122. 123. in responsione ad quintum et sextum argumen. latius agit. Et cum his concordant expresse Bonauentu. in. 4. distinctione. 20. artic. 2. questione. 4. et beatus Tho. eadistinct. artic. 3. questione. 3. et communiter doctores. Sed vtrum ad causam piam seu actũ pium requiratur quod sit meritorius aut moraliter bonus, videatur de hoc infra. quest. 25.

¶ Vbi etiam nota quod talis actus pij cõmuniter sunt actus exteriores vergentes ad Dei honorem et ad vtilitatem Ecclesie, vt est visitatio constructio reparatio institutio templorum, vestimentorum et vasorum sacrorum, pontium et eleemosynarũ, beneficiorum proportionabiliter, et pro auditione et predicatione verbi Dei et officiorũ diuinorum, pro asistẽtia ad id, et pro alijs eiusmodi possunt concedi indulgentie vt pro causa pia; quia hec omnia ordinantur mediate vel immediate ad spiritualia et Dei honorem et vtilitatem Ecclesie vt dictum est.

Argu. ¶ Quod si contra hoc arguatur, quod est symoniacum dare spirituale pro temporale. Sed indulgentia que est remisio penarum aut distributio thesauri spiritualis Ecclesiastici est quid spirituale supernaturale a Spiritu sancto vt patet: exterior autem actus eleemosyne aut alterius operis predictorũ est quid tẽporale et corporale et pretio estimabile pro quo cõceditur ipsa indulgentia: ergo nõ potest nisi simoniace pro ipsis cõcedi et acquiri indulgẽtia. ergo in ipsis nõ stat ratio cause pie.

Respon. 1. ¶ Respondeo secundum Tho. vbi supra art. 4. q. finali concedendo maiorem, solum quando spirituale daretur principaliter, vel finaliter pro tẽporali: secus autem quando minus principaliter, puta pro temporali prout est medium seu ordinatum ad aliquid spirituale. Nam cum temporalia ad spiritualia ordinentur et habeant connexionẽ in hac vita: ideo temporalibus propter spiritualia finaliter vtimur. Et cum sic facimus scilicet cõferendo spiritualia pro tẽporalibus ordinatis ad spiritualia: iam non pro temporalibus sed pro spiritualibus finaliter et principaliter facimus. Et sic negatur minor pro quanto ibi dicitur quod pro temporali datur indulgentia finaliter aut principaliter; datur enim pro temporali ordinato ad spirituale scilicet ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesiæ vt dictum est. ¶ Sed contra hanc responsionem replicatur. Nam symonia est dare beneficium Ecclesiasticum pro subuentione pauperum, aut pro pecunia conuertenda in opus fabrice et in alios pios vsus seu causas eiusmodi vt est textus in cap. ex multis. 1. questione. 3. ergo non excusat a symonia ordinatio temporalium in finem spiritualem vt sic pro eis possit indulgentia conferri. Et quidem non est dubium quin Papa committeret symoniam contra ius diuinum si venderet indulgentias pro temporalibus ad spiritualia ordinatis quomodocunq;. Ideo secundo modo.

Respon. 2. ¶ Respondeo secundum Adria. in. 4. in materia de indulgentijs, quod indulgentie nullo modo conceduntur pro temporalibus finaliter neq; minus principaliter: neq; pro pretio puta non pro ea quota pecuniæ que eroganda decernitur in defensionem fidei et huiusmodi: sed pro pietate, scilicet in premium boni affectus quo efficaciter cupiunt homines rem aliquam facere in Dei honorem et vtilitatem Ecclesie subueniendo pauperibus aut fabrice &c. huiusmodi iuxta modum a Papa taxatum: et vt fideles animentur ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie procurãdam eo modo et eo opere quomodo a pontifice per tales bullas proponitur. Et est simile de orationibus quas fundimus pro benefactoribus a quibus capimus anniuersaria et destributiones. Et facit ad hoc Bonauen. vbi supra, qui post Alex. Hals. dicit quod non datur spirituale pro temporali, sed commutatur maior pena in minorem et residuum soluit pastor Ecclesiæ gratis de thesauro Ecclesiæ. Vel dicitur secundo, ait ipse, quod non datur indulgentia pro eleemosyna exteriori cõsiderando datum sed fructum, scilicet quod ex radice bone aut pie voluntatis procedit. Hec Bonauen. cuius vltimũ dictum concordare dicit Adrianus et allegat pro sua responsione supradicta. Facit etiam pro hac responsione tenor multarum bullarum vbi dicuntur indulgentie dari loco manualium distributionum, et vt per eas fideles animentur ad opera pietatis et cultum diuinum: et quod ideo Ecclesia nititur quodammodo preuenire fideles misticis muneribus benedictionum de thesauro Ecclesie &c. vt etiam hoc refert et concordat Supplem. Gabrielis in. 4. distin. 45. q. 3. art. 1. nota. 1. et art. 2. propo. 11. corol. 8. Et secundum hoc debet intelligi predicta responsio beati Tho. ¶ Quod si me magis vrges dicam tibi cum Adria. in. 9. quodlibeto contra beatũ Tho. quod cum symonia non sit nisi quando spirituale supernaturale datur vel accipitur pro temporali tanquam pro pretio: nõ est symonia quantumcunq; detur pro eo finaliter seu principaliter, quia non datur indulgentia pro temporali tanquam pro pretio: sicut non est symonia quando indulgentia conceditur pro ora-

tione,ieiunio,et visitatione vel peregrinatione. Si vero daretur pro eo tanquam pro pretio etiã si minus principaliter vtiq; esset symonia. Sicq; non concludit argumentum vllo modo. ¶Si dicas forte Papa intendit tales pecunias ad alia prophana conuertere et simoniace dare indulgẽtias. Respondeo primo quod id de Papa non debet estimari dum manifeste non constat. Item dato quod sic intendat Papa:tamen ex quo pro causa indulgentie proponitur tale opus pium, quod de se est etiam prouocatiuum fidelium ad opera pietatis et ad cultum diuinum seu ad Dei honorem,et vt tale assumitur a fidelibus volentibus lucrari indulgentiam per illud opus pium sibi taxatum : iam causa indulgentie aut concessionis eius est pia. Et quamuis intentio finalis concedentis esset impia:intentio tamen obiectiua proponena tale opus vt pium ad lucrandum indulgentiam est de se pia et motiua et directiua fidelium ad opera pietatis: et hoc sufficit vt sit causa pia ad concedendum indulgentias et ad eas lucrandũ, vt supra etiam questione.20.in primo notabili dictum est.

Propo.2. ¶Secunda propositio. Pro actu omnino spiritua li tantum sicut et pro exteriore opere pio potest concedi indulgentia. Et talis actus tantum spiritualis est causa pia indulgentie etiam si non adsit actus exterior pius. Exemplificatur simul et probatur. Quia pro oratione interiori tantum sicut pro exteriore facta pro Papa pro Ecclesia pro defunctis potest concedi indulgentia aliqua:et similiter pro orantibus et contemplantibus coram tali imagine,vt patet ex practica Ecclesie. Et quia tale opus vergit ad Dei honorem et vtilitatem spiritualem Ecclesie.ergo est pium et causa pia indulgentie. Imo ait Durand.in.4.distinctione.20. questione.4.et Turrecremata in cap.quod autẽ., et capit.cum ex eo.de peniten.et remis.vt etiam dicit Supplementum Gabrielis in.4. distinct.45. quest.3.artic.2.propo.10.et Mayro.in tractatu de clauibus.et Caietanus in quodlibet. tracta. de indulgent.et alij doctores:quod licet sine causa pia non valet indulgentia vt supra quest.17. dictum est : tamen potest concedi valida indulgentia si ne hoc quod imponatur aliquod pium opus faciendum seu aliquid dandum,sed solum quia forte olim aliquid factum est : ratione cuius Papa dat rationabiliter indulgentiam,vt cõtingit morientibus dari indulgentiam qui nec faciunt nec possunt tunc aliquid facere aut dare neq; alij ad sunt qui faciant pro eis aut si adsint non tamen eis imponitur aliquid pro illis morientibus faciẽdum ad lucrandam talem indulgentiam:etiam sepe Papa concedit presentibus vel euntibus ad sermones absolutionem seu indulgentiam aliquam penarum non imponendo eis aliquid dandũ seu agendum,sed solum quia habent seu habuerunt fidem aut deuotionem et reuerẽtiam ad sacramẽta seu claues Ecclesie et huiusmodi. Quod videtur habere ratione causæ pie et merito,nam predicta fides seu deuotio presens futura aut preterita propter quam conceditur indulgentia vergit ad Dei honorem et salutem aliorum seu vtilitatem Ecclesie,ex quo fideles ad similia et alia pia opera prouocantur. Cum quibus etiam concordat Palud. in.4.dist.20.q.4.art.1. et facit Matth.8.et.9.et. 15.et Luc.7.et.18.vbi Christus propter fidem et deuotionem petentium misericordiam fecit etiã miraculum. Et Nauarro in tracta.de indulgen.nota.22.§.33. dicens quod iuste quidam concessit indulgentiam plenariam cuidam doctori iã mortuo pro eo quod viuens defendit Papã posse concedere indulgentias defunctis.

¶Propositio tertia. Etiam si talis pius actus spiritualis aut corporalis sit obligatorius potest pro eo vt pro causa pia concedi indulgentia. Quia in dulgentie succedunt loco satisfactionum,vt habetur de peniten.et remis.cap.cum ex eo.et supra. q.5.et.8.sed opus obligatorium non desinit propter hoc esse satisfactorium,vt patet in penitentijs obligatorie iniunctis per sacerdotem et per Ecclesiam.ergo indulgentie concesse pro operibus pijs obligatorijs sunt satisfactorie et valent si cut concesse pro superorogatorijs. Item quia oratio pro Ecclesia tempore necessitatis, subuentio pauperum , redemptio captiuorum , defensio et predicatio fidei, defensio Ecclesie ab infidelibus tempore necessitatis sunt obligatoria ex lege diuina vt supponitur:et tamen pro ipsis actibus vt libentius et melius fiant possunt concedi sicut et de facto conceduntur indulgentie per Papam et Ecclesiam. Similiter etiam Papa potest concedere indulgẽtias principibus Christianis inter quos sunt bella Ecclesiam fatigãtia etiam iniusta ex causa,vt ad pacem redeant vt restituant terras male vsurpatas,vt remittant iniurias et huiusmodi. Item pro communicando et confitendo die Pasche aut alio tempore quo alias de iure tenentur Christiani,vt patet ex practica Ecclesie. Nam licet opus pro quo conceditur indulgentia sit priuilegiatum ad hunc sensum quod per id adquirimus indulgentias et non per aliud : non tamen est nec requiritur quod sit priuilegiatum ad hunc sensum quod debeat esse de consilio aut supererogatorium aliquo modo. Propo.3.

¶Si contra hanc propositionem arguatur quod Bonau in.4.q.20.art.2.q.4. dicit quod nec pro opere spirituali,puta pro orãdo pro Ecclesia,pro pace et huiusmodi:nec pro opere alias necessario,vt pro remissione iniuriarum et huiusmodi, neq; pro ingressu religionis , conceduntur neq; debent concedi indulgentie,neq; ista considerat concedens indulgentiam sed pro opere penali voluntario indigentia tali indulgentia.

¶Respondeo ex hoc dicto Bonau. ecce Siluestrina.tit.indulgentia.questiõne.6. libere dicit quod pro remissione iniuriarum et huiusmodi obligatorijs nõ potest concedi indulgẽtia,quodq; sic sensit Bonauentura vbi supra. Sed certe ipse Siluest.nõ bene intellexit illũ:quia vbi supra solũ dicit

dicit quod pro eiusmodi obligatorijs et alijs supradictis ab eo non solent neq; debent concedi indulgentie neq; illa considerat concedens indulgentiam. Cum quo stat quod potest concedi indulgentia pro illis: et potest illa considerare concedens indulgentiam vt probatum est. Et quidem tempore suo loquutus est Bonauentu. vbi talis vsus vigebat: nunc autem viget vsus et etiam pro predictis concedantur indulgentie vt patet. Ergo sicut nunc abundat misericordia et gratia indulgentiarum etiam de non iniunctis penitentijs: ita et pro operibus spiritualibus etiam obligatorijs, etiam religiosis viris in statu perfectionis conceduntur indulgentie: et licet non concederentur, non per hoc tollitur quin possint concedi vt dictum est. Et sic concordat et dicit sum. Ange. tit. indulg. § 15.

Corol. 1. ¶ Ex omnibus supradictis inferuntur tria corollaria. Primum secundum Adri. in. 4. de indulgē. quod quando indulgentie conceduntur pro visitatione alicuius Ecclesie: causa pia talis indulgentiæ non est sola presentia aut visitatio corporalis, vt quidam simplices opinantur: quia illa non vergit in Dei honorem aut vtilitatem Ecclesiæ: sicq; non est causa pia: sed causa pia talis indulgētie est deuota visitatio, quia hec est ad Dei honorem &c. Hec ille. Et per deuotam visitationē aut presentiam intelligitur etiam fidelis et protestatiua fidei et obedientiæ Ecclesie actualiter seu virtualiter ex se aut ex genere suo aut ex circunstantia seu relatione aliqua, vt supra propo. prima, et in fine questionis precedentis in respon. ad quartum argu. secundum Caie. dictum est: nisi aliquid aliud specialiter per deuotam visitationem Ecclesie aliquando superaddatur requisitum ad lucrandum aliquam indulgentiam ex tenore concessionis, puta dicendo cum feruente deuotione cordis visitauerit: aut cum deuotione visitauerit et huiusmodi: tūc enim vltra fidelem visitationem requiritur deuotio cordis secundum tenorem concessionis. Ideo si illa Ecclesie visitatio sit solum corporalis sicut visitatio platee aut alterius domus seu fori non procedens aliquo modo ex fide seu pietate nec aliquid cause pie ad Dei honorem seu vtilitatem Ecclesiæ continet vllo modo in se, vt dictum est, non est causa pia indulgentiæ alicuius.

Corol. 2. ¶ Secundo infertur quod causa pia ad lucrandū indulgentias concessas bibentibus post prandium si quæ sunt vt vulgo feruntur, non est absolute bibere post prandium, quia hoc nec ad Dei honorem nec ad vtilitatem Ecclesie vllo modo facit: nec est bibere tunc propter Deum, quia talis actus sicut ludus aut alia huiusmodi prophana nullo modo ex se aut ex tali tantum circunstantia sunt secundum rectam rationem referibilia in Dei honorem aut vtilitatem Ecclesiæ, sicut nec alia vana aut superstitiosa. Sed causa pia esset benedictio mensæ, seu gratiarum actio post prandium aut potationem, aut tali tempore oratio: qua facta etiam simul potaret lucraretur quis indulgentiam talem propter id concessam. Patet ex dictis et supra questione vigesima in secundo notabili.

Corol. 3. ¶ Tertio infertur quod bene valent indulgentiæ concesse dicentibus Pater noster per calculos oratorios intra latitudinem causæ piæ. Est enim causa pia orare per illos: quia ibi est professio fidei, et obedientia seu deuotio ad Ecclesiam et eius claues, quæ non sunt in oratione per alios non benedictos nec assignatos per habentem auctoritatem ad id. Item quia illi calculi habent rationem sacramentalium. Quod patet. Quia cum in Ecclesia sint quædam sacramentalia que licet per se nō conferant gratiam neq; venialia remittant: tamē ad id conferunt accedente deuotione fidelium et ad remissionem penarum pro peccatis iam quo ad culpam dimissis debitarum: idq; ex Papæ vel Ecclesie institutione, vt est aqua benedicta: nam eius aspersio deuota et actus religionis et penitētie virtualis: et ideo peccatum veniale dimittit et penam debitam in toto vel in parte secundum deuotionem suscipientis, secundum Tho. in. 4. dist. 16. q. 2. artic. 2. questiuncula. 4. et in. 3. par. q. 65. artic. 1. ad. 6. et. 8. et. q. 87. artic. 3. Que si non esset benedicta nec per Ecclesiam instituta vt sacramentale quoddam, certe aspersio non esset actus religionis nec deuotionis nec penitentie virtualis, nec haberet predictum effectum. Et idē iudicium est de exorcismis Ecclesiæ habentibus suos speciales effectus spirituales. Nunc autem ad efficiendum aliquid sacramentale nil refert cuius materie sit vt patet in varietate sacramentalium. Ergo Papa potest calculos oratorios vel imagines Agnus Dei et huiusmodi efficere sacramentalia. Et ergo actus deuotionis ad eos erit Dei cultus et religio et professio Dei. Et cognito quod ad remissionem penarum peccatorum iam sint sacramentales effecti certe oratio eis mediantibus facta et hoc fine est quedam penitentia vel deuotio virtualis: et ex consequenti illi calculi sacramentales cooperabuntur ad illarum penarum remissionem maiorem quam si non talis religionis et deuotionis actus concurreret cum oratione per alios calculos non sacramentales emissa, et quam si eadem oratio non eo fine fuerit et deuotione. ¶ Si dicatur quod illi calculi oratorij sepe non sunt benedicti sed solum electi vel tacti etiā per aliquem secularem etiam per mulierem secundum Pape concessionem. Respondeo id nil obstat: quia sicut materia sacramentalium non est limitata: ita nec forma seu modus efficiendi ea sacramentalia, vt patet in capitu. aquæ de consecratione Ecclesiæ vel altaris. vbi reconciliatio Ecclesiæ quæ nulla est iudicata, per solam tolerantiam et voluntatem Pape pro reconciliatione habita est: vel proprius loquendo Ecclesia alias non reconciliata, sola voluntate Pape est reconciliata. Reconciliatio autem species sacramentalium est. et beatus Thomas in. 3. par. questione. 87. artic. 3.

quamlibet orationem ad hunc effectum dedicatam sacramentalem dicit, ita quod quouis modo Papa eiusmodi calculos oratorios vel imagines vel aliud quoduis pro sacro nobis obtulerit et quouis modo dedicauerit actu vel officio spirituali, consimilem effectum talis reuerentia erga sic oblata et offerentis auctoritatem a Christo manantem est dispositio qua oratio fiat Deo acceptior et pro peccatis magis satisfactoria etiam ex genere suo, et consequenter conuenientior est vel eius causa et intuitu maiores concedantur indulgentiæ. Ideo et reuerenter suscipiende sunt licet aliquantulum prodige videantur, tum quia vt dictum est maxima est latitudo diuine largitatis et misericordie in huiusmodi. Tum etiam quia etsi superexcedant tamen vtile per inutile non vitiatur vt supra. q. 20. dictum est.

Quæst, 22. QVÆSTIO.XXII. Vtrum eo ipso quod in bulla Papali exprimitur aliquid pro causa talis indulgentiæ sit censenda rationabilis causa ipsius indulgentiæ coram Deo et Ecclesia.

Propo.1. ¶ Respondeo per duas propositiones quarum prima est. Quod debet rationabilis presumi et iudicari in foro Ecclesiæ dum de eius irrationabilitate notabili non constat manifeste. Quia sicut sententia iudicis presumitur iusta et rationabilis nisi de opposito constet sufficienter et manifeste, vt distinctione. 40. capitu. non nos. cum gloss. et secundum omnia iura ita similiter in proposito et in dispensationibus Papalibus, per eandem rationem vt etiam de hoc supra questione. 20. in corolario dictum est. In quo non est dubium.

Propo.2. ¶ Secunda propositio. Quoad Deum non omnis causa in bulla expressa est rationabilis et sufficiens ad tantam indulgentiam, nisi vere aut secundum probabilitatem moralem sit talis. Probatur primum. Quia in huiusmodi rebus facti particularis potest Papa errare aut male agere ex ignorantia, fragilitate seu malitia, sicut in alijs similibus actibus particularibus absolutionū dispensationum concessionum et commutationum tam in temporalibus quam in spiritualibus bonis administrandis et sententijs Ecclesiasticis ferendis. Sicq; licet non possit errare in remissione peccatorum, ita quod cui rationabiliter aut efficaciter peccata remiserit non sint remissa: bene tamen potest errare in vsu clauium putando aut tentando remittere vbi non potest propter defectum cause vel alterius requisiti: sicq; potest errare clauis quoad vsum tam in sacramento quam extra. Claue autem errante Deus non acceptat secundum communiter doctores et veram doctrinam Ecclesiæ. Neq; est recurrendum ad assistentiam Spiritussancti, in ijs ne permittat Papam errare. Nam vt patet ex dictis et ex practica communi sepius in huiusmodi actionibus particularibus errauit et errat Papa male absoluendo aut dispensando ex non legitima caosa ei relata vt legitima &c. Immo in maiori causa permisit Spiritussanctus errare Papam aliquando, scilicet in causa spectante ad matrimonium, de qua habetur extra. de sponsa duorum. capitu. licet. vbi Alexander tertius dicit, Quanuis aliter a quibusdam predecessoribus nostris sit aliquando iudicatum &c. quod longe plus est quam dare indulgentias indiscretas ex causa vt patet. Tum quia erat causa sacramentalis, tum quia iudicialiter actum est. Nec obstat quod accessus ad indulgentias et earum susceptio sit quedam Christiane fidei professio, et per consequens in ijs que tangunt fidē non potest Papa vel Ecclesia Romana errare, sicut nec in canonizatione sanctorum propter eandem causam secundum Thomam. 9. quodlibeto, artic. 6. Nam respondeo quod accessos ad indulgentias in generali est professio fidei Christiane sicut et adoratio Hostie, non autem in particulari. Volo dicere quod fides Christiana eo modo quo est de indolgentijs non est de hac vel de illa indulgentia: sed sicut fides nostra circa sacramentum Eucharistie est quod sub hostia rite cōsecrata cōtinetur corpus Christi, non autem quod ista hostia est consecrata neq; sub hac hostia que proponitur adoranda est corpus Christi, ex quo vtrunq; potest esse falsum quod fidei Christiane subesse non potest saltem immediate. Ita circa indulgentias (non curando pro nunc quo modo spectent ad fidem) fides nostra est quod indulgentia rite concessa est valida: et non spectat ad fidem an ista indulgentia sit rite concessa et valida, an ista causa eius sit rationabilis et sufficiens. Et simile est de alijs similibus singularibus quæ non spectant ad fidem sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus et potest falli vt dictum est. Canonizatio autem sanctorum licet sit particulare factum in se est tamen cōmune quoad vtilitatem seu damnum Ecclesiæ, ex quo pertinet ad cultum diuinum et imitationem vitæ Christianæ: ideo ibi est specialis et signata professio fidei, et Papa et Ecclesia specialiter de illo facto seu sancto agens quod in se est committens reliquum speciali Dei gubernationi: decernit ibi esse sanctitatem imitandam et protestatiuam fidei nostre: ideo id pertinet ad fidem et bonos mores, et ibi non potest errare, vt latius et pulchre agit Ambrosius Chatarinus in tractatu de gloria sanctorum secundum Thom. vbi supra, licet Caietanus in tractatu de indulgentijs, quesito. 2. et alibi sepius quoad

canoniza-

canonizationem sanctorum dicat oppositum, de quo supra.lib.4.q.12 latius habetur. Ergo quantum attinet ad indulgentias dicendum est quod accessus ad indulgentias in communi est quidē protestatio fidei: accessus autem ad hanc indulgētiam particularem sicut adoratio huius hostie procedit ex fide tanquam ex causa remota, et ex humana credulitate huius hostiæ seu indulgentiæ cause et huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proxime sicut conclusio minorem seu infirmiorem premissam: Ideo potest concursus iste seu iudicium hoc falli absque detrimento fidei Christiane tam in Papa quam in alijs vt dictū est.

¶ Et ita quoad Deum non erit causa rationabilis et sufficiens ad talem indulgentiam nisi vere aut probabiliter morali sit talis: tunc enim censetur quoad Deum rationabilis causa pia: sicut ad dispensandum in votis aut iuramentis et ad remittendum penas peccatorum in sacramento virtute clausium sufficit causa rationabilis probabiliter iudicata talis: et tunc Deus acceptat ac si vere esses causa rationabilis vt supra questione sexta, secundum Scotum et alios communiter doctores dictum est. Et in hoc specialiter concordat Gerson . alphabet.34. litera. A. in tractatu de indulgen confide. 9. vt supra questione vigesima. in corol. habetur, vbi dicit quod non requiritur certa et euidens notitia causæ: sed existimatio bone fidei et probabilis coniectura moralis requiritur et sufficit: sicut in dispensatione thesauri materialis de fisco regio vel Ecclesiastico Papa vel rex aut alius cuius est dispensare rationabiliter animaduerterit. Et concordat Supplementū Gabrielis in quarto, dist. 45.q.3.nota.1.et Caietan. vbi supra.

Dubium. ¶ Sed quoad predicta dubitatur vtrum sit causa rationabilis ad tantam indulgentiam illa que in bullis, que nunc communiter circunferuntur, exprimitur per Papam, vbi dicitur quod quicunque siue diues siue pauper dederit duos nummos argenteos pro tali necessitate seu pia causa Ecclesię et huiusmodi lucretur illam totam indulgentiam plenariam.

Respon.1. ¶ Respondeo, hic est duplex modus dicendi. Primus quod non est rationabilis neque sufficiens causa respectu omnium indistincte ad tantam indulgentiam: et per consequens quod non omnes æqualiter lucrantur illā indulgentiā corā Deo vt loquimur nunc: quia nō respectu cuiuslibet est æque sufficiēs et rationabilis causa ad tātā indulgentiā vt patet. Quia minus est valde diuiti dare duos argenteos quam pauperi dare duos obolos, neque Papa in talibus bullis intendit quod æqualiter valeat omnibus dantibus duos argenteos siue diues siue pauper sit. Quia ante 20. vel. 30. annos eetroactos maius subsidium imponebatur nobilibus quam alijs in bulla: sed postea isti questores et negociatores cruciate experti quod nobiles non recipiebant indulgentias, petierunt a Papa vt faceret meliorem formam: Sicq; propter eorum improbitatem Papa concessit, sed caute cum hac limitatione scilicet in forma antiqua, et quantum claues Ecclesiæ se extendunt vt patet in originali. Ex quo patet quod non intendit nos decipere nec concedere vltra quam potest. Nec quod æqualiter omnibus valeat. Sed isti quæstores non curant de hac clausula quia clauderet bursam.

Respon.2. ¶ Alio modo et magis pie et forsam potest dici, quod licet priuatim non possit dari tanta indulgentia plenaria regi pro duobus argenteis sicut vetulæ pauperi, vt dictum est: tamen per concessionem communem bene potest. Quia illa causa in communi sic proposita est sufficiens respectu plurimorum licet non respectu quorundam aliorum. Et ita habet locum et effectum tota illa indulgentia in plurimis et generaliter aut in communi concessa: Sicut et causa est sufficiens in communi et simpliciter que non est in particulari concessione vel respectiue. Sicut quando communiter conceditur eadem indulgentia omnibus visitantibus limina Apostolorū in anno iubilei vel alio tempore: tunc est causa rationabilis in communi quoad omnes: et quilibet de prope et de longe visitans robustus et sanus debilis et infirmus lucratur illam indulgentiam. Sic in proposito de eleemosyna et ieiunio et oratione communiter omnibus impositis pro lucranda indulgentia videtur dicendum Quia cum tali circunstantia vt scilicet communiter fiat ab omnibus, videtur esse causa sufficiens, que sine hac circunstantia non esset. Sicut etiam leges ex causa rationabili et communiter manente sunt iuste et obseruande etiam ab ijs si commode possunt apud quos in particulari tantum cessat illa causa secundum communem doctores, vt de hoc agit Soto de iustitia et iure libro primo quæstiōe sexta articulo octauo. ita videtur dicendum in proposito secundum hanc opinionem que videtur pia et probabilis. Creditur tamen probabiliter valde quod licet sit causa sufficiens in communi et simpliciter vt dicit hec opinio: non est tamen sufficiens respectiue ad personas omnes particulares, puta ad valde diuites ad omnem illam indulgentiam lucrandam vt sonat. Sicut lex valens in communi non habet vim obligandi illum in quo omnino cessat tota ratio legis, puta pro tempore necessitatis et huiusmodi. Sicque videtur quod solum lucrabūtur de illa indulgentia diuites quatenus accessērint ad proportionē causæ sufficiētis respectu ipsorum dando eleemosynam. vt infra.que.29. Istius habetur.

¶ Cōtra secūdā propositionē supra positā arguitur quadrupliciter. Primo quia ex hoc sequeretur ꝙ predicatio Ecclesiæ esset falsa. Secūdo ꝙ doctrina Ecclesiæ Romane periclitaretur. Tertio ꝙ deciperetur populus Christia. ab Ecclesia si in veritate nō lucraretur illā indulgētiā corā Deo ea illa causa vt sonat. Quarto quia iā nō valeret indulgētia quantum Argum. 1. Secundum Tertium. Quartum.

quantum sonat.

Resp. ad. 1. ¶ Respondeo ad primum negando sequelam. Pro quo nota quod predicatio Ecclesie quoad hoc et alia huiusmodi tripliciter se habet. Vno modo narratiue prout scilicet narrat contenta in ipsa Bulla, et hic nulla est falsitas quia narratio est vera. Secundo modo doctrinaliter docendo opiniones doctorũ: et sic potest predicare falsa si opinio predicata est falsa. Et ideo ad preseruandum predicationem Ecclesie ab huiusmodi falsitate, debent predicatores, quia nomine Ecclesie ex officio predicant ad populum, nõ assertiue sed expresse dicere quod opinatiue aut recitatiue dicunt aut predicant. Alioqui tanquam assertiue dictum nomine Ecclesie sicut alia que predicant intelliguntur predicaret: quod si sit falsum merito puniuntur vt falsarij: quia nomine Ecclesie falsum predicant quod ipsa non predicant nec predicandum exhibuit sed opinandum tantum et vt opinatum esse declarandum. Tertio modo doctrinaliter docendo vt doctrinam fidei vt talem: et sic non est periculum falsitatis in predicatione Ecclesiæ huiusmodi, quia sicut fides non se extendit ad istã particularem indulgentiam aut istã causam indulgentie istius: ita nec doctrina Ecclesiæ se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam nec ad hec singularia vt supradictum est.

Resp. ad. 2. ¶ Ad secundum argumentum respondeo id negando, nam aliud est loqui de doctrina Pape aut Ecclesiæ Romanæ, quæ vt dictum est non potest errare aut periclitari in rebus fidei et morũ: aliud de operibus eiusdem in quibus potest esse error facti et peccatum Pape vt supra dictum est. Nunc autem doctrina Pape et Ecclesie est indulgentias non nisi ex rationabilibus causis dari. Vbi etiam continetur quod debet esse causa sufficiens vt supra. q. 20. probatum est, factũ autem quod in bullis indulgentiarum continetur si quandoque periclitaretur nõ ideo doctrina Ecclesiæ periclitatur.

Resp. ad. 3. ¶ Ad tertium argumentum. Respondeo id negãdo. Dico enim quod populus in huiusmodi non decipitur ab Ecclesia: sed vel a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgẽtiam, aut ab omnibus simul. Sicut etiam potest decipi adorando hostiam non consecratam in missa. Nam ad doctrinam Ecclesiæ non spectant hec singularia facta, vt supradictum est.

Resp. ad. 4 ¶ Ad quartum argumẽtum. Respondeo negãdo illud simpliciter. Dico enim quod illa communis sententia intelligitur tripliciter, vno modo negatiue, sic scilicet quod indulgentie non plus valent quam sonant, nam videtur hec communis sententia diuulgata ad excludendas extensiones indulgentiarum vtpote fauorabilium ad ea que sub earum tenore non continentur vt sciatur quod ad hoc sunt stricti iuris vt supra q. 9. in responsione ad primum argumentum habetur. ¶ Alio modo intelligitur et est vera illa cõmunis sentẽtia quod valent quantum sonant, supposito quod sint rite concesse ex causa sufficiente et alijs requisitis vt supra. q. 20. in responsione ad quartum argumentũ. ¶ Tertio modo quod illa sententia est simpliciter vera in foro exteriori seu Ecclesiastico, in quo statur presumptionibus iuris nisi oppositum cõstet, vt supra propos. prima. habetur. Et est etiam vera ad tollendum obligationem Ecclesie implẽdi penitentias iniunctas a confessore: quia iam per tales indulgẽtias etiam omnino inualidas coram Deo, si sunt concesse per Papam vel per concilium aut per habentem eius auctoritatem ad id, deobligatur quis ab eis implendis in hac vita: quia princeps potest tollere preceptum et obligationem inferioris: et Papa vt princeps potest tollere omnem obligationem ex solo iure humano consurgentem: quoad Deum autem non valet talis indulgentia nisi secundum proportionem cause sufficientis vt supra hic et quæstione. 20. sepe dictum est.

QVÆSTIO. XXIII

Quæst. 23. Quæ requirãtur et sufficiant ex parte lucrantis indulgentiam ad eam lucrandam?

Propos. 1. ¶ Respõdeo quod ex parte lucrãtis indulgentiam requiruntur et sufficiunt due conditiones vt indulgentia valeat ei quantum sonat. Prima conditio est quod sit in statu gratie. Secunda quod adimpleatur id quod et quomodo imponitur faciendum ad lucrandum talem indulgentiam. Ista propositio est communiter doctorũ tam Canonistarum quam theologorum. ¶ Et probatur primo quod requiratur status gratie, quia Cõditio. 1. secundum Thom. in. 4. dist. 20. et in addi. 3. par. q. 27. art. 1. et Gerson. in tract. de absolutione sacramẽtali, et de indulgentijs, et communiter doctores, indulgentia solum valet ad remissionem penarum tẽporalium Deo debitarum pro peccatis iam quoad culpam dimissis, vt habetur supra. q. 8. ergo manẽte culpa mortali aut eius reatu non prodest remissio penarum per indulgentias: et ita requiritur status gratie: cui est incompossibilis reatus mortalis de lege: et non est status medius vt patet. Itẽ quia secundum Adria. in materia de indulgen. conclu. 3. contra intentionem Christi et sanctorum nulli possunt eorum opera satisfactoria communicari. Sed Christus et sancti operati sunt illa: et noluerunt nisi ad vtilitatem sanctorum membrorum Christi, non autem membrorum diaboli cuiusmodi sunt existentes in mortali applicari, ergo. et ad hoc idem facit extrauag. Clem. 6. Vnigenitus. de pe. et re. et ca. tres sunt. de peniten. distin. 1. et auctoritates quæ recitantur supra questione quinta. et etiam questione octaua. per totum ibi vide. Sed an existens in mortali possit pro alijs existentibus in gratia lucrari indulgentias, infra dicetur. q. 26.

propoſi.3.
Cōditio.2 ¶ Quod etiam requiratur ſecūda cōditio, ſcilicet
adimpletio eius quod et quomodo taxatur. Pro-
batur ſecundū Tho. vbi ſupra. q. 30. art. 3 et Palud.
diſt. 20. q. 4. art. 3. et cōmuniter doctores. Quia nō
exiſtente cōditione nō conſequitur quis id quod
ſub tali cōditione et modo datur. Et hoc eſt verū
ex quacunq; cauſa quis omittat facere ex infirmi-
tate, paupertate et huiuſmodi. ¶ Neq; in benefi-
cijs principis voluntarijs et ſic cōditionatis et mo
dificatis volūtas reputatur ꝓ facto. Volūtas enim
corā Deo pro facto reputatur quoad eſſentialē pre
miū: ſecus quoad accidentalia premia ſeu benefi-
cia: ſecus etiā quoad homines. Et ideo niſi forma
indulgētie id habeat nō poteſt vnus pro alio eam
lucrari, vt infra de hoc. q. 26. latius habetur: quia
quoad hoc eſt ſtricti iuris et nō valet vltra quam
ſonat vt ſupra dictum eſt. q. 22. in reſp. ad quartū
argumentum et. q. 9. in reſponſi. ad argumentum
primum. Et adeo hoc eſt verū ꝙ ſecundū Florē.
3. par. ſum. tit. 10. cap. 3. §. 4. et Palud. vbi ſupra
nō ſufficit partē adimplere vt quis lucretur partē
indulgentiæ: ſed aut totū et eo modo quod et
quomodo imponitur, aut nihil. Exempli gratia.
Si quis ex forma indulgētie teneatur quinq; dies
intra annū ieiunare et orare quinquies Aue Ma-
ria: et ex negligētia aut impoſſibilitate nō niſi tres
dies ieiunat aut omittit Aue Maria, nō cōſequitur
illā indulgentiā nec partē eius ex vi indulgentie:
quāuis aliunde ex ipſo bono opere mereatur aut
ſatisfaciat æque vel amplius vt oportet. ¶ Itē qui
iturus vltra mare ſe accingit ad lucrandū indulgē
tiam ſecundū formā conceſſionis, ſi moriatur in
via nō cōſequitur illā. Quod ſi daretur indulgētia
omnibus ſummētibus crucem cōtra infideles, et
quantū in ſe eſt vadit in expeditionē terre ſancte,
iā eo ipſo quo crucē aſſummit et ſe exponit expe
ditioni predicte ſi moriatur in via eam lucratur.
Quod ſi cōcedantur transfretātibus: tūc nō lucra
tur eā niſi vltra mare transfretet. Quod ſi dicatur
eūtibus in terrā ſanctā, tūc moriens in via illā con
ſequitur: immo et dū iter agit in terrā ſanctā vi nus
lucratur eā dū eſt in ſtatu gratiæ. Si autē quis ſum
mendo crucē nō intēdit ire niſi dominus ſuus va
dat cū quo intendit ire: iam illo domino mortuo
aut nolente ire nō tenetur ille alius ire: quia defi-
cit cōditio intēta ſub qua tacite ſe obligauit ſed ta
le eius propoſitū condinationarū eūdi in terram
ſanctā nō ſufficit ad illā indulgētiā lucrandā ſi in
terim moriatur, quā tamē lucraretur cū propoſi
to abſoluto eundi ſumēdo crucē, vt forma Bulle
cōcedit ſumētibus crucē vt ſupradictū eſt. Hec Pa
lud. Et ratio horū omniū eſt. Quia ſic ſonat tenor
cōceſſionis qui eſt maxime attēdendus. ¶ Vnde fit
ꝙ quia antiquitus cōcedebatur indulgētia plena-
ria ſub hac forma, ſ. ſumētibus crucē et eūtibus vl
tra mare cū effectu, vt dicit Hoſtiē. extra. de iudeis
ca. ad liberādā. Ideo Bonau. in. 4. diſt. 20. q. 4. art.
2. dicit ꝙ qui nō vadit vltra mare nō lucratur illā
indulgentiā ſumēdo ſolū crucem aut proponēdo
ire et incipiēdo iter, quia nō intelligitur dari pro
ſola bona volūtate ſed pro effectu. ſ. trāsfretatiōis.
Nūc autē quādo antiqua forma in minorē muta
ta eſt et quotidie variatur, ſtandū eſt tenori et for
me cōceſſionis indulgētie et ſic agēdū eſt ad eā lu
crandū vt dictū eſt. ¶ Quę omnia ſunt vera et in-
telligūtur quādo id ꝙ imponitur eſt quid determi
natū aut ſignatū ſimiliter et modus faciēdi deter-
minatus. Quod ſi indeterminate quid imponatur
agēdū pro lucrāda indulgētia dicēdo, Qui oraue
rit aut viſitauerit deuote talē Eccleſiā: tūc vtrum
quilibet quomodolibet orās aut quacūq; deuotio
ne viſitās talē Eccleſiā, lucretur tota illā indulgen
tiā aut partē tantū magis aut minus ſecūdū quod
magis aut minus implet et accedit ad illā cauſam
indulgētie, latius habetur infra. q. 29. et. 32. ¶ Et
ſic patet ꝙ et quomodo requirūtur ille due cōdi
tiones vt habet prima propoſitio, quod autē ſuffi
ciant infra. q. 30. late habetur de hoc.

CONTRA primā cōditionē arguitur. Quia qui 1. Argum.
eſt in gratia pōt mereri alteri etiā exiſtēte in
mortali gratiā et multa alia bona ſpūalia et
tēporalia et penarū releuationē. Sed indulgētie ha
bēt efficaciā ex hoc ꝙ ſatisfactiones Chriſti et ſan
ctorū applicātur huic. Ergo habēt effectū etiā in il
lo qui eſt in mortali ſaltē quoad penas debitas ꝓ
ſuis peccatis iā alias quoad culpā dimiſſis, preter
tim ſi vt ſupponitur Papa ex propoſito velit cō
cedere indulgētias etiā talibus exiſtentibus in pec
cato mortali vt eis valeant quārū valere poſſunt.
antecedēs patet pro vtraq; parte. ¶ Cōſequētia aūt
probatur. Quia ſi exiſtēs in mortali pōt ſatisface
re pro ſuis debitis penarū pro peccatis iā quoad
culpā dimiſſis ſecūdū opinionē Scoti et ſequaciū
quā hic ſuppono. Ergo multo melius valebit ſatis
factio Chri et ſctōrū p indulgētias applicata exi
ſtēti in pctō mortali, quoad penas debitas pro pec
catis iā quoad culpam dimiſſis. Quia validior et
gratior eſt apud Deū ſatisfactio et opus amici iu-
ſti tā pro ſe quā pro alio quā opus aut ſatisfactio
inimici. ¶ Quod ſi nō admittatur opinio preſup-
poſita ſicut nec eā admittūt Thomiſte et alij: tūc
alio mō ꝓbatur predicta cōſequētia. Quia ſi pec
cator pro ſe ipſo p ſua bona opa licet nō merito
ria gloriæ, ſimiliter et homo iuſtus pro alijs exi-
ſtētibus in mortali per ſua bona opera ſatisfacto
ria et meritoria meretur ſaltē de cōgruo ſeu impe
trat bona ſpiritualia et tēporalia et releuationem
ſeu liberationē a malis tēporalibus huius vitæ quo
ad corpus et animā, pctōr quidē pro ſe; iuſtus aūt
pro alio etiā exiſtēti in mortali ſecūdū cōmuniter
doctores. Ergo et talia opera valēt eodē modo et
eadē ratione ad impetrandū ſeu merendū de con
gruo remiſſionē penarū tēporaliū Deo debitarū
pro peccatis iam quoad culpam dimiſſis. Ergo ſi
per viam indulgētie talia opera Chriſti et ſancto
rum applicētur exiſtentibus in mortali valebunt
eis quoad prefatam remiſſionem penarum Deo
debitarum hic vel in purgatorio pro peccatis iā
quoad culpam dimiſſis.

¶ Si

Euasio. ¶ Si negatur ista vltima consequentia. Quia in-
tentio Christi et sanctorum non fuit quod talibus
sua opera applicarentur aut valerẽt, sed membris
Christi existentibus in gratia vt supra dicebatur
Replica. in probatione propositionis. ¶ Contra hanc eua
sionem replicatur probando quod intentio Chri
sti et sanctorum fuit vt ipsis etiam valerent vt di
ctum est. Quia Christus et sancti orauerunt pro
existẽtibus in mortali, et pro eis etiam passus est
Christus sufficienter et voluit illis proficere suã
passionẽ et sua merita quoad eorũ culpã et penã
sufficienter, vt redẽptor totius mũdi. Ergo voluit
Christus sua opera et labores efficaciter omnibus
prodesse quantum ipsi erant capaces et dispositi,
et quãtũ ipsis prodesse poterant stãte lege quoad
culpam et penam peccatorum. Et idem creden-
dum est de alijs sanctis quod similiter voluerunt
quantum eis licuit et competit eis suo capiti Chri
sto in hoc se conformare. Possunt autem predi-
cta eorum opera prodesse existentibus in morta-
li quoad remissionem penarum debitarum pro
peccatis iam quoad culpã dimissis: ex quo quoad
hoc sunt capaces et dispositi vt patet ex dictis hoc
vel illo modo. Ergo prelatus concedens talibus
indulgentias ad predictam remissionem penarũ
predictarum non facit contra sed secundum intẽ
tionem Christi et sanctorum: ex quo non manet
vllus reatus culpe impediens talium penarum re
missionem vt dictum est. ¶ Et confirmatur hoc.
Quia alias sequeretur quod talis satisfactio esset
frustrata suo effectu et nil omnino valeret apud
Deum. Quod patet, quia si nil valet ipsi existenti
in mortali pro remissione dictarum penarum ad
quam applicatur indulgentia: neque valet alicui
alteri cui non applicatur: neque ipsi operanti vel
applicanti, quia (vt supponitur) ipse non eget sua
satisfactione. Ergo nulli prodest talis satisfactio,
sicque omnino perit tale bonum opus et simili-
ter indulgentia.

Respõ. ad 1. argum. ¶ Respondeo, in argumento tangitur difficultas
vtrum indulgentie valeant ad remissionem pena
rum debitarum pro peccatis iam quoad culpam
dimissis ei qui est in mortali: et vtrum Papa po-
test sic concedere: et vtrum pro talibus penis quis
satisfacere possit pro alio existente in mortali.

¶ Ad quod dico quod non: propter rationes su-
pra positas in probatione propositionis, pro cu-
ius maiore declaratione, nota secundum Adrian.
vbi supra et Supplementum Gabrielis in. 4. dist.
45. art. 3. dub. 7. quod licet quis existens in morta
li possit satisfacere vel de iustitia vel de congruo
pro suis peccatis iam quoad culpam dimissis secũ
dum Scotum et sequaces: et quãuis peccator pos
sit sibi per bona opera de genere aut moraliter
non tamen meritoria gloriæ mereri de congruo
aliqua bona spiritualia et corporalia vel tempo-
ralia, et liberationem a penis temporalibus huius
vite, et mitigationem penarum purgatorij, secun
dum communiter doctores: non tamẽ hoc fit per
viam iustitie pure aut iustitie legis: in quo conue-
niunt communiter doctores: neque per viam sa-
tisfactionis proprie secundum Tho. quia satisfa-
ctio proprie secundum eum pertinet ad iustitiã:
sed per viam gratie seu misericordie. Similiter li-
cet iustus possit pro alio etiam peccatore mereri
omnia predicta quæ peccator potest sibi ipsi me
reri: tamen id omne fit per meritum congrui vel
decentiæ tantum: non autem per viam iustitie, ne
que per viam satisfactionis proprie que pertinet
ad iustitiam, vt de ijs latius habetur supra. q. 5. in
in responsi. ad. 8. argumentum et vltra ibi dicta
alia ratio est. Quia vt vnus possit de lege quoad
vim satisfactiuam cõmunicare sua bona alteri aut
pro alio satisfacere modo predicto, requiritur
vnio per charitatem vt membra inter se et ad ca
put scilicet ad Christum et per consequens requi
ritur status gratie vtriusque aut vtrobique: ratio
ne cuius est communio operum sanctorũ in chari
tate et fide viua non autem mortua fundata. Ideo
nullus potest pro alio satisfacere aut bona spiritua
liter quoad predictam vim satisfactiuam commu
nicare nisi de congruo tantum et nisi vterque sit
in statu gratiæ aut in charitate. Nũc autem remis
sio penarum que fit per indulgentias pertinet ad
satisfactionẽm propriam, que de thesauro Eccle
sie per indulgentias applicatur ad satisfaciendum,
sic quod coram Deo censeatur satisfecisse per viã
iustitie is cui conceditur talis indulgentia vt su-
pra. q. 5. dictum est, ergo satisfactiones Christi et
sanctorum non possunt per viam indulgentie ap
plicari etiam ipsi existenti in mortali: et indulgen
tie nõ possunt vllo modo eis concedi vt dictũ est.

¶ Ex quo infero quod opinio quam refert Ga- Corol.
briel in cano. lectio. 56. litera. S. quod scilicet pro
existentibus in Inferno potest iustus satisfacere
pro penis peccatorum mortalium et venialium
eorum iam quoad culpam dimissorum, nullo mo
do videtur vera neque vllam probabilitatem ha
bere: ex quo nulla est communio fidei aut chari
tatis ad eos, in qua fundatur de lege potestas satis
faciendi pro alio: neq; ad hoc est vlla Dei lex aut
promissio: sed potius in oppositum quia nõ sunt
in statu quo sint capaces vllius redemptionis vt
dicetur. Ideo et non sunt capaces vllius suffragij:
quia Chaos magnum inter nos et illos. Luc. 16. et
ibi iam nulla redemptio: licet Mayro. et quidem
male oppositum dixerit vt supra. q. 8. in. 2. part.
propos. latius de hoc habetur. et concordat Medi
na de oratione. q. 25. ibi vide et supra. q. 5.

¶ His ergo suppositis respondeo ad argumentũ
in forma negando consequentiam primam. Et ra
tio est quia licet vnus possit sibi vel alteri mereri
illa bona hoc tamen non est nisi per viam meriti
de congruo tantum: satisfactio autẽ que per viã
indulgentie fit et applicatur est per viam iustitie
et satisfactionis vt dictum est: ideo nil cõcluditur
cõtra nos. Et ad probationẽ consequentie respon
deo dupliciter. Vno modo etiã supposita opinio
ne Scoti respondeo negando consequentiam. Et
ratio est. Quia licet pro se quis possit satisfacere

non

non tamen pro alio nisi de congruo, et dummodo vterque sit in statu gratie vbi sit cõmunicatio charitatis vt dictum est. Et quanuis opus amici et iusti sit gratius Deo quam opus inimici: nõ tamẽ quoad omnem effectum et modũ vt patet. Quia ad merendum sorti vitam eternam non tantum valent merita Beate virginis Mariæ quantum valet dispositio et merita propria ipsius sortis. Sic quanuis ad merendũ de congruo alteri aliqua bona plus grata et valida sint coram Deo opera iusti quam iniusti: non tamen quoad vim satisfactiuam pro alio peccatore, ex quo non est charitas vtrobique vbi fundatur ratio communicationis satisfactionum vt supradictum est. ¶ Alio modo supposita opinione B.Tho. Respondeo negando illam vltimã consequentiã positam ad probationem prime consequentię principalis. Et ratio est. Quia licet bona opera valeãt per viam meriti de congruo ad impetrandum alteri bona aliqua et remotionem malorum et penarum temporalium sperando hoc a liberalitate diuina: non autem per viam iustitie et satisfactionis proprie, nisi vterq; sit in gratia vt dictũ est: ideo negatur quod per indulgentias potest fieri talis applicatio: ex quo via indulgentie est via iustitie et satisfactionis proprie vt patet ex dictis. ¶ Et ad replicam Respon. secundum omnem viam doctorum, quod intẽtio Christi et sanctorum fuit quod valerent sua opera modo predicto his omnibus qui essent capaces s. per viam meriti de congruo tantum ijs qui permanerent in mortali: per viam autem proprie satisfactionis et iustitie existẽtibus in gratia. Et quia via indulgentie est solum via iustitie satisfactionisque, ex quo satisfactoria tantum vt talia ibi applicantur ad satisfactionem tantum efficiendã penarum, non autẽ vt sunt meritoria vllo modo vt supra. q.5. et. 8. per totum latius habetur. Ideo negãda est illa minor et consequentia, quod scilicet talia satisfactoria opera Christi et sanctorũ que per indulgentias applicantur possunt efficaciter valere existentibus in mortali vllo modo: quia nõ est communicatio charitatis et per consequens nec dispositio requisita in eis, neq; sunt capaces vt eis per viam proprie satisfactionis et iustitie cõmunicentur satisfactoria Christi et sanctorum vt supra dictum est. ¶ Sed neque ratione indulgentie et satisfactionis vllam vim de congruo meritoriã habent vt illis hoc modo valere possint aut cõmunicari, et cum his cõcordat Tho. 3. par. sum. in additi. q. 27. art. 1. contra aliquos tenẽtes oppositum.

Ad repli.

Respõ. ad confirmationem.

¶ Ad confirmationem, responsio patet ex dictis. et insuper dico secundum Adria. vbi supra, quod in casu quo quis suam satisfactionẽ applicaret alicui existenti in mortali: tunc fructus satisfactionis reuertitur ad facientem si eget, iuxta illud Matth. 10. Si ibi non fuerit filius pacis ad vos reuertetur, et Psalm. 34. Oratio mea in sinu mea cõuertetur: quia in illis translationibus est conditio implicita, scilicet si illi quibus applicantur sint capaces et egentes. Si tamen de industria quis vellet nil iuris sibi reseruare sed totum transferre in alium incapacem aut non indigentem vtpote in non baptizatum aut in existentem in gloria aut in existentem in mortali et huiusmodi: tunc fateor quod ex stultitia sua perdet redũdantiam vtilitatis satisfactorie: sed tunc manet in thesauro Ecclesiæ sicut et alia satisfactoria eorum qui non indigent, que nulli applicantur.

¶ Similiter opinãtur aliqui probabiliter quod dum recenter baptizatus facit multa opera penalia quo in nullam transfert, et primum peccatum quod ipse committit post talia opera est mortale: tunc ipse ex illis suis operibus iam factis nullam expiationem per viam satisfactiõis habere potest. Quia non antequam peccaret, ex quo nullius pene debitor erat: neque post, ex quo illa iã nõ sunt sua nec sibi applicata, neque sibi reseruare potuit vt infra. q. 42. latius habetur de hoc. Ecclesia tamẽ non videtur ius suum perdere quod habet in bonis filiorum. Nam per indulgentias ac si innocẽs ille perseuerasset alijs applicare potest: et ipsi postea resurgenti sicut et alijs potest applicare per indulgentias: modo sint mortificata ipsi facienti modo non, hoc enim parum refert ad rem, licet Adria. vbi supra. in hoc videatur aliquam vim facere. Nota tamen quod qui est in mortali licet nõ lucretur indulgentias: tamen per bonum opus ꝙ facit ad eas lucrãdũ meretur de cõgruo alia bona spũalia et temporalia secũdũ cõmuniter doctores.

Argum. 2.

Secundo principaliter, et specialiter cõtra secũdam conditionẽ supradicte propositionis arguitur. Nã Ecclesia debet se cõformare diuino iudicio. Sed Deus remunerat bonã voluntatẽ quãdo no est facultas operis. Ergo quãdo quis ex impotẽtia nõ implet opus piũ pro quo cõceditur indulgentia videtur ꝙ sufficiat bona voluntas ad eã lucrandũ in toto vel in parte, vt sic cõformiter ad Dei iudicium remuneretur per Ecclesiam.

Respõ. ad 2. argum.

¶ Respondeo dupliciter, vno modo negãdo antecedens simpliciter. Nã Ecclesia non iudicat de omnino per se occultis, qualis est voluntas: Deus autem sic. Ideo in hoc non tenetur nec potest Dei iudicio semper se conformare. Item licet iudicaret de occultis quãdo de eis cõstat aliquo modo: non tamen tenetur in opere liberalitatis et gratie se conformare diuino iudicio aut legi: potest enim Deus esse liberalis quando Ecclesia rationabiliter non esset liberalis, non enim tenemur nisi legi diuine obliganti nos conformare: item non semper eodem modo. ¶ Alio modo respondeo. concesso antecedente negatur cõsequentia. Quia Deus nõ remunerat bonã voluntatem semp quo ad premia accidentalia, vt patet de aureolis secundũ cõmuniter doctores: sed quoad premiũ essentiale. Et sic Ecclesia nõ remunerat solã bonã volũtatẽ quoad hoc accidẽtale premiũ indulgentiarũ. Itẽ dico ꝙ sicut Deus premiat solũ faciẽtẽ ꝙ et quõmõ ipse vult et exigit: sic Ecclesia remunerat p indulgentias in ijs tantũ qui faciũt quod et quomodo ipsa imponit faciendum et non alio modo.

QVÆST.

Quæst.24. QVÆSTIO.XXIIII.
Pro quo tempore teneatur
esse in gratia is qui vult lu
crari indulgentiam:an scili
cet pro tempore quo facit
opus pium pro ea lucrãda,
an pro tempore quo quis
debet eam lucrari.

Proposi. ¶ Respondeo per vnicam propositionem quod
scilicet pro tempore quo secundum tenorem con
cessionis debet lucrari indulgentiam:tunc et non
ante tenetur esse in gratia ad eam sibi lucrãdum:
nisi aliud explicetur in tenore concessionis indul
gentie. Declaratur simul et probatur. ¶ Pro quo
nota quod quatenus pertinet ad rem, quãuis tria
sint tempora scilicet concessionis indulgentie, et
operis faciendi pro ea lucranda,et vsus seu lucra-
tionis ipsius indulgentie, vt patet quod hee sunt
tria tempora distincta quando Papa concedit dã
ti talem eleemosynam vt semel in vita et semel in
morte possit plenarie absolui &c. Tunc enim ho
die fit concessio,et eras opus eleemosyne, et vsus
seu lucratio indulgentie fit forte hinc ad annum.
Quanuis ergo ista tria tempora sint distincta:ta-
men sepe concurrunt omnia aut duo simul nunc
hnc nunc illo modo.Ideo non curando nunc de
tempore concessionis indulgentie quia nil refert
ad propositum,dicamus quod dupliciter potest
aut solet concedi indulgẽtia. Vno modo ita quod
tempus operis faciendi pro lucranda indulgentia
et tempus ipsius fructus seu lucrationis indulgen
tie concurrant simul seu sint vnum et idem.Exẽ-
pli gratia.vt quando Papa concedit indulgentiã
visitanti talem Ecclesia:n quando eam visitat,aut
presentibus suæ misse aut eius absolutioni tali tẽ-
pore quando eam facit,aut confitentibus quan-
do absoluuntur &c. Et de hoc modo concessio-
nis communiter dicunt doctores in quo nullus
fere dissentit quod requiritur quod sit in gratia
tunc quando id agit pro quo conceditur talis in-
dulgentia. Nam non est in potestate cuiusquam
volentis eam lucrari vt trãsferat seu differat vsum
fructum seu lucrationem eius in posterum.Et ra
tio horum est quia sic sonat tenor eiusdem.

¶ Alio modo solet concedi indulgẽtia. Sic quod
aliud sit tempus operis et aliud sit tempus lucra-
tionis indulgentie aut fructus eius. Vt quando da
tur indulgentia semel in vita et semel in mortis ar
ticulo suscipienti crucem aut danti duos argen-
teos,aut recitãtibus tot Psalmos vel Aue Ma. aut
porrigẽtibus manus adiutrices, quod possent po
stea plenarie absolui et concedi indulgentia ple-
naria eis per confessorem:vbi patet aliud esse tem
pus operis aliud lucrationis indulgentie aut fru-
ctus eius.Et de hoc est duplex opinio:quarum cõ
munior et verior et magis pia vt mihi videtur est
quod non est necesse quod homo lucraturus talẽ
indulgentiam sit in gratia pro illo tempore ope-
ris,sed pro tempore lucrationis indulgentie aut
fructus eius secundum tenorem concessionis vt
dicit propositio supra posita et sic tenet Floren.
1.par.sum.tit.10.ca.3.§.5.et Palud.in.4.dist.20.
q.4.art.3.conclu.1.et expressius Siluester.titu.in-
dulgen.q.10.et.q.7.et glos.in extrauagan. Anti-
quorum.de pe.et re. et Felin.serm.de indulg.col.
7.et sum.Tab.ti.indulg.q.4.et allegatur ad id B.
Thom.quodlibeto.2.art. fin. vbi tamen hoc non
dicit et expresse concordat Soto in.4.dist.21.q.2
art.3.fo.985.B. ¶ Quod probatur quincupliciter.
Primo,quia Papa potest predicto modo concede 1.Ratio.
re:et vult sic concedere , nisi quando oppositum
explicat specialiter in tali modo concessionis. Er
go tenet modo predicto indulgẽtia. Probatur an-
tecedens quod Papa potest quia adsunt omnia re
quisita scilicet auctoritas in dante,pietas in causa,
et dispositio gratie in subiecto pro quando debet
suscipere fructum indulgentie. Quod autem ad
opus esse pium non requiratur status gratie aut
quod sit meritorium infra.q.25.habetur latius.Er
go potest. Et quod sic Papa velit nisi oppositum
explicet in dictis tenoribus indulgentiarum pa-
tet.Quia standum est tenori indulgentie sic sonã
ti esse intentionem Pape non discordantem a suis
verbis:precipue quia beneficium principis est la-
te et fauorabiliter etiam contra eum interpretan-
dum quantum patitur proprietas verborum quã
do non est in preiudicium tertij, nisi de eius vo-
luntate alias oppositum constet , vt supra.q.9.in
probatione quarte propos.habetur.

¶ Secunda ratio.Quia sic est in practica Eccle- 2.Ratio.
siæ in multis iubileis qui nunc cõceduntur et pre
dicantur esse de mente Pape quod ieiunetur tri-
bus diebus et oretur et detur eleemosyna,et inte
rim examinentur cõscientiæ et post fiat confessio
et receptio eucharistie,et ibi consequantur indul-
gentiam plenariam. Certe in tali Iubileo nõ opor
tet esse gratiam quando ieiunatur et oratur et da-
tur eleemosyna,ex quo postea sequitur examina-
tio conscientie et confessio per quæ homo repo-
natur in statu gratie ad digne communicandum
et lucrandum indulgentiam. Et simile iudiciũ de
similibus formis habendum est.

¶ Tertia ratio, quia precepta et indicta Ecclesiæ 3.Ratio.
non obligant ad intentionem precipientis,vt scili
cet fiant meritorie seu in statu gratie quantum est
ex vi statuti Ecclesiæ,puta ieiunare in quadragesi
ma et soluere decimas et seruare festa et huiusmo
di:immo neque precepta diuina puta de honoran
do parentes,de restituendo et huiusmodi. Ergo nõ
est sine causa sufficiente presumendum quod velit
nos amplius vrgere imponendo opera pia pro lu
crandis indulgentijs. Alioqui durum videretur di
cere quod toto tempore anni quo quis peregri-
natur aut ieiunat magno tempore pro lucrãda ali
qua indulgentia in vita vt in morte teneatur esse
in gratia ad illam lucrandum.

¶ Quarta ratio,quia sicut secundum formã Bul 4.Ratio.
le etiam existens in mortali potest facere pro alio
quod iniungitur, puta dare eleemosynam ad lu-
crandum illam indulgentiam alteri existenti in

gratia,

modo sit in hac vita modo in purgatorio, vt de hoc infra.q. 26. Ergo similiter potest in mortali facere opus de genere pium ad lucrandum sibi indulgentiam post in statu gratie, dum forma cōcessionis id patitur vti supponimus in hoc secundo predicto modo quo concedi solent indulgent.

Ratio.5. ¶ Quinta ratio. Quia alias sequeretur quod bulla cōcedens danti duo regalia vt propter hoc eius confessor postea in vita vel in morte illi concedat indulgentiam, non ipsi prodesset quoad hoc si in mortali ille duo regalia dedit. Et quod hoc sequatur ex opposita opinione cōstat. Quia licet indulgentia vel remissio penarum nō in bulle acceptione vel regalium illorum datione acquiratur sed in absolutione vel concessione sacerdotali postea facienda: tamen opus pium.i. datio duorum regalium pro quo illa indulgentia concessa est factum in mortali peccato non valet neque prodest ad lucrandum illam indulg. secundum illam oppositam opinionem. Concedere autē hoc consequens durissimum certe videtur et contra practicam cōmunem Ecclesie que huiusmodi bullas dantibus duo regalia ad bellum cōtra infideles et ad Ecclesias construendas sepe cōcedit. ¶ Ideo predicta.1. opin. vera videtur atque tenenda quādo vt dictū est forma concessionis id patitur, vel nisi in concessione indulgentie oppositum explicetur. Nam secus esset si tenor concessionis aut bulle significaret quod ipsum opus pium fiat in statu gratie, vel quod tunc acquiratur indulgētia: tunc enim oporet quod fiat in gratia, in quo dubium nō est. Exēpli gratia. Si bulla concedit indulgentiam dantibus duo regalia ad bellum contra infideles, vel se ascribentibus confraternitati corporis Christi, vel orantibus quinque Pater noster coram sanctissimo sacramento et huiusmodi: tunc non lucratur hanc indulgentiā si quando quis dat illa regalia vel se ascribit et orat sit in mortali: bene tamen lucraretur postea alias indulgentias in eadem bulla concessas pro alio opere, puta pro visitatione Ecclesiæ vel oratione pro pace si quando visitat et orat sit in statu gratiæ.

¶ Nota quod quando opus pium pro quo conceditur indulgentia debet fieri in gratia vt tunc ipsa indulgentia acquiratur vt dictum est, sufficit quod illud tantum fiat in gratia quod pro causa proxima et principali assignatur ad lucrandū eā indulgentiam: et nō oportet quod etiam id quod pro causa remota aut minus principali illius indulgentie assignatur fiat in gratia. Vt in hoc bene ait Nauarro in repetitione de indulgentijs, nota. 19.§.16.et. §.19. exempli gratia. Si quis oraret et ieiunaret pro pace aut pro victoria regis, si id in gratia faceret vtique lucraretur indulgentiam cō cessam orantibus et ieiunantibus pro pace et pro victoria quamuis ipsa pax atque victoria mortaliter fieret: quia hec causa remota indulgentie est. Similiter licet peregrinantes Romam, vel in initio vel in progressu vie sepe mortaliter peccaēt, si tamen Romam peruenientes in statu gratie cō fessi Ecclesias prescriptas visitarent, certe lucrarētur indulgentiam propter id concessam: quia illa visitatio est principalis et proxima causa pia illius indulgentie.

¶ Nota etiam secundum Nauarro vbi supra ꝙ quando opus pium debet fieri in gratia ad lucrādum indulgentiam vt dictum est: si totum illud opus fiat in mortale non prodest ad illam acquirendum, prodesset autem si aliqua pars eius fieret in gratia saltem ad lucrandum partem illi indulgentie respondentem. Puta si decies ieiunat vel visitat Ecclesiam in statu gratie cōfessus &c. et decies in mortali peccatō, hic lucratur mediā partem indulgentie concesse visitantibus Ecclesiam vel ieiunantibus viginti diebus: quāuis si nō ieiunasset vel non visitasset ingressus sed quindecim tantum diebus etiam in statu gratie, nihil illius indulgentie lucraretur. Quia ea esse videtur intentio concedētis vt supra questione. 23. dictū est. Et similiter dicatur de opere pio cuius vna pars est vno tempore mala et alia alio tempore continuata est moraliter bona. Quia tota puta visitatio vel peregrinatio vel ieiunatio reputatur bona ad lucrandum indulgentiam vel eius partē illi respondentem vt dictum est.

¶ Secunda opinio tenet absolute quod requiritur quod opus pium quod fit ad lucrandum indulgentiam fiat in statu gratie semper eo modo supra declarato. Quam opinionem tenet Nauarro vbi supra et Caiet. in quodlib. de indulgentijs. ca.9.et.q.2.de eodem, propter rationes sequentes que sunt tria argumenta contra opinionē precedentem. ¶ Primo quia Papa non intendit quod tale opus pium ad lucrādum indulgentiā si fiat in mortali sufficiat quando aliud est tempus operis et aliud lucrationis indulgētie. Ergo requiritur ꝙ fiat in gratia. Patet consequentia. et antecedēs probatur. Quia tenor concessionis hoc innuit vbi dicitur, Secundum antiquā et consuetā formā indulgentiarū concedimus &c. antiqua antē forma (que etiā si nō exprimatur in clausula gnrali debet intelligi) dicit sic. Omnibus vere penitētibus et cōfessis qui visitauerint talē Ecclesiā vel peregrinationē fecerint Romam &c. vel qui sumpserint crucem vel manus porrexerint adiutrices, vel ieiunauerint tot dies &c. vnde patet quod cum ordinate vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur status gratie per veram penitentiam et confessionem, et secundo exprimitur opus nō qualitercunque sed vt ipsa gratia afficiat operantem tempore operis, ergo manifeste patet ex forma Ecclesiæ consueta haberi quod penitentia seu gratia debet cōcomitari necessario ipsum opus pium pro quo conceditur talis indulgentia. Opinio.2. Argum.1.

Argum.2. Secundo arguitur ad idē. Quia causa indulgentie debet esse pia et opus pium, vt patet ex supradictis questione. 21. Sed opus factum in mortali non est pium, neq; ibi est vera pietas, ex quo non est Deo honorificum sine charitate et gratia. Ergo non sufficit ad indulgentiam.

Tertio

Argum. 3. TErtio arguitur ad idem. Quia thesaurus vitalis non nisi pro causa et opere vitali seu viuo dispensatur et communicatur. Opus autem extra gratiam factum nō est viuum sed mortuū: et indulgentia est thesaurus vitalis. Ergo pro opere extra gratiam facto non dispensatur. Consequētia patet. Et maior probatur dupliciter. Primo. Quia causa indulgentie ex quo est causa et radix communicationis et dispensationis thesauri requiritur quod sit viua per vitam gratie et charitatis, que est causa communicationis sanctorum vt supra.q.23.dictum est. Item secundo. Quia sicut thesaurus ciuilis non nisi pro causa ciuili dispensatur seu communicatur: ita et thesaurus vitalis non nisi pro causa vitali aut viua. Sicque patet maior. Minor autem probatur. Quia indulgentia ad vitam eternam introducit tollendo impedimenta penarum et ex causa viua procedit scilicet ex meritis Christi et sanctorum, et a causa principali cōcedente indulgentiam scilicet a Christo, et eius auctoritate collata. Ergo est thesaurus vitalis.

Respō. ad 1. argum. ¶ Respōdeo propter has rationes. Caiet. et Narro. vbi supra tenēt oppositum ad supra dicta. Sed certe iste rationes et argumenta non concludunt. Ideo ad ea respondeo ad primum argumentum negando quod Papa et Ecclesia intendat ꝙ requiratur gratia tempore operis: et ad probationem de tenore in forma consueta &c. dico quod nihil probat propter duo. Tum primo quia non est standum ordini illorum verborum. Nō enim ponitur ille ordo vt significet ordinem operū prorum agendorum, sed ad meliorem congruitatem modi loquendi, quia scilicet sic melius explicatur quod intenditur et imponitur. Quia si illi ordini esset necessario standum sequerētur hec absurda, scilicet quod prius requiretur penitentia et cōfessio quā cōcessio indulgētie, ex quo in dicta forma post penitentiam et confessionem dicitur Concedimus tot annos indulgētie. Sed quia diceret Caieta. quod concessit Papa ex tunc pro tēpore confessionis &c. ideo omisso hoc sequeretur aliud absurdum. Quod scilicet secundum Caiet. sicut prerequiritur penitentia ita etiam confessio ante vel simul cum ipso opere ieiunij aut eleemosyne, ex quo vtrumque scilicet vere penitentes et confessi ponitur simul in illa forma: quod tamen constat falsum. Nam sepe vt patet experientia in nostris temporibus in talibus iubileis dicitur quod prius ieiunent tot dies et faciant eleemosynam et post examinati confiteantur in triduo, et sic communicantes lucrentur indulgentiam. Ergo non erat necessarium quod eleemosyna fieret semper in gratia ¶ Tum secundo dico quod dato sed non concesso quod adhuc illa forma verborum sic deberet ordinate intelligi et fieri: tamen quando nō exprimitur illa forma verborum olim cōsueta, iam non valeret sua ratio neque probaretur quod Papa sic intendat sed vt verba sonant secundum cōsuetudinem vigentem et practicam sui temporis. Nam et forma indulgentiarum per tempora variatur: et que fuit olim consueta nō est modo. Cōsuetudo autem et practica vigens est optima interpres legum et concessionum humanorum. ca. cū dilectus. de consuetudine. Et secundum communiter doctores et refert Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. q. 4. art. 3. et supra. q. 9. in. 4. propos. et respon. ad argum. contra eam late habetur.

Respō. ad 2. argum. ¶ Ad secundum argumentum respondeo negādo minorem. Nam sicut colere Deum exterius die festo et vouere religionem et alia eiusmodi in mortali facta, sunt de genere suo opera pia et latrie ad honorem Dei, licet non perfecte ex quo non sunt meritoria: ita et opera eleemosyne ieiuniorum et orationis et huiusmodi pro quibus cōceditur indulgentia sunt de genere suo pia et ad vtilitatem Ecclesie, licet non fiant in charitate. Alioqui pro eis non posset Ecclesia concedere indulgentias: quod tamen supra probatum est scilicet posse, et id non negat Caieta.

Respō. ad 3. argum. ¶ Ad tertium argumentum respōdeo distinguē do maiorem. Nam si intelligatur de thesauro proprie vitali qui scilicet dat vitam gratiæ et glorie seu qui est ipsa gratia et gloria: tunc conceditur maior, quod scilicet ad eum participandum requiritur causa vitalis idest meritum aut dispositio vltima sufficiens, qualis est contritio et huiusmodi requisita ad gratiam. Sed tūc minor est falsa: nam thesaurus indulgentiarum vt talis non confert vitam gratiæ aut gloriæ aut aliquem gradum eius, sed remotionem impedimēti penarum ad gloriā iam debitam vt supra. q. 5. et. 8. habetur. Si autem illa maior intelligatur de thesauro vitali qualitercunque per se et per accidens disponente aut remouente prohibens ad vitam gratiæ seu gloriæ: tūc est falsa. Non enim requiritur opus vitale id est in gratia factum ad habendum thesaurum hunc scilicet characterem sacramentalem Batismalem aut sacerdotalem per quē homo disponatur post ad gratiam et gloriam licet remote: neque quod satisfactio fiat in gratia ad satisfaciendum pro suis culpis iā dimissis, valet enim talis satisfactio etiā corā Deo postea adueniēte statu grē, vt hoc etiā cōfitetur ipse Caiet. in quodlibeto 11. q. de satisfactione. Valet etiam tale opus bonum satisfactorium saltem vt meritorium de congruo ad gratiam et releuationem penarum etiam si fiat in mortali, vt supra. q. 23. in responsione ad primum argumentum habetur. Et ad primam probationē maioris in hoc sensu assumpte respondeo ꝙ æquinocatur de causa indulgentiæ multipliciter, nā causa indulgentiæ quasi effectiua est thesaurus Ecclesiæ. Causa autem indulgentiæ idest concessionis seu actiue communicationis indulgentie est opus pium pro quo cōceditur indulgentia. Causa autē indulgentiæ. i. communicatio ipsa siue seu participationis aut receptionis fructus indulgentie est gratia seu charitas com indigentia suscipientis vt patet ex supradictis. q. 20. in responsione ad primum argumentum et quest. 23. in responsione ad primum argumentum. ¶ Sicque nihil aliud cō eluditur

Sicque nihil aliud concluditur nisi quod requiritur quod suscipiens indulgentiam sit in chatitate quando eius fructum debet suscipere sibi communicatum. Quia charitas seu gratia est id ratione cuius potest fieri capax vt posʃint sibi valere satisfactiones Christi et sanctorum sibi applicare per indulgentias, vt nos supra diximus. Et ad hunc sensum conceditur illa tota probatio si loquatur de causa indulgentie .i. cõmunicationis passiue seu receptionis fructus indulgentie: quia requiritur vita gratiæ in suscipiente fructum. Si autem loquatur de causa indulgentie. i. concessionis indulgentie: tunc negatur consequẽtia illa quod ergo ad opus pium quod est causa concessionis aut communicationis actiue indulgentie requiratur quod fiat in gratia, nam ad actiue communicandum sufficit auctoritas et causa rationabilis quod est opus piũ ex genere vt dictũ est. Si vero in antecedente sumatur causa indulgentie vno modo et in consequente alio modo iam nil valet consequentia ratione æquiuocationis. ¶ Ad secundam probationem maioris supradictæ scilicet sicut thesaurus ciuilis &c. Respondeo vno modo vt supra ad argumentum responsum est distinguendo de thesauro vitali. Alio modo respondeo negando simpliciter consequentiam. Quia non est simile. Nam expensio thesauri ciuilis nõ est honorifica regi aut vtilis reipublice nisi pro causa ciuili dispensetur, hoc enim importat ly causa ciuilis. Dispensatio autem thesauri indulgentiarũ semper est Deo honorifica aut vtilis Ecclesiæ dum pro opere pio etiã facto a peccatore in peccato mortali fit, vt supra et.q.21. et infra.q.25. habetur. Ideo formalius et melius argueretur dicendo quod sicut thesaurus ciuilis nõ nisi pro causa ciuili: ita thesaurus Ecclesiasticus spiritualis indulgentiarũ nõ nisi pro causa Ecclesiastica .s. vergente ad Dei honorẽ seu vtilitatem Ecclesiæ potest dispensari. Sed tunc non posset probari minor, ꝙ scilicet opus pium nisi fiat in gratia non est causa Ecclesiastica scilicet ad vtilitatem Ecclesiæ aliquo modo, sed potius probaretur oppositũ, vt supra. Et ea ratio potius pro nobis esset.

Quæst. 25. QVÆST. XXV.

Vtrũ requiratur ꝙ tale opus pium pro quo conceditur indulgẽtia fiat in gratia, aut quod sit meritorium aut moraliter bonum: an sufficiat aliquando ꝙ sit actus bonus ex genere licet moraliter malus. Et quo fine vel intentione fieri debeat.

Notabile. ¶ Respondeo per vnũ notabile et tres propositiones. ¶ Notabile est quod loquẽdo de bonitate aut malitia morali nõ autẽ entitatiua, actus dicitur bonus ex obiecto seu ex genere aut simpliciter qñ cadit supra materiã approbatã aliquo iure diuino naturali vel humano precipiente aut cõsulente, vt est orare dare eleemosynam &c. et econtra actus de genere malus aut simpliciter dicitur quãdo cadit supra materiã reprobatã vel prohibitam aliquo iure de predictis, vt capere seu detinere rẽ alienam inuito domino quod est furari, accedere ad nõ suã quod est fornicari &c. indifferens autẽ actus dicitur quãdo cadit supra materiã nõ approbatã neq; reprobatam aliquo iure, vt comedere ambulare &c. ¶ Item nota ꝙ actus malus ex circunstantia dicitur quãdo nõ cadit supra materiã vllo iure reprobatam sed ei accidit circũstantia ipsum actum vitians, vt orare vbi, quando, quomodo, quantũ non oportet, aut propter finẽ indebitum vitiantẽ, puta propter vanã gloriã &c. malũ autẽ vtroque modo scilicet ex genere et circunstãtia dicitur quod vtriusq; illorum rationem habet, scilicet materiã aliquo iure reprobatam simul et circunstantiam vitiantẽ, vt furari propter fornicari aut econtra. ¶ Similiter triplex est actus bonus scilicet ex genere tantũ, ex circũstantia tantum, ex genere et circunstantia simul. Et iste actus bonus ex circunstantia et genere simul dicitur simpliciter et perfecte moraliter bonus et virtuosus. Quia est actus liber et deliberatus conformis recte rationi dictanti de omnibus requisitis ad perfectam bonitatẽ moralẽ. Quando vero actus caret aliqua circunstantia requisita pro tunc aut habet aliquã viciantẽ dicitur malus moraliter simpliciter et viciosus, ex quo est difformis recte rationi, ad quam requiritur plenitudo omniũ requisitorũ: et malũ dicitur ex defectu cuiuscunq; pro tunc requisiti, quia licet sit actus bonus ex genere tantũ, est tamẽ simpliciter malus moraliter vt dictum est. ¶ Item nota ex Angest. in moralibus ca.8. quod circunstãtia adiacens vel assistens tantũ actui ipsum nõ afficiens, non viciat actum tanquã ei impertinẽs, vt si quis ieiunet cum vanagloria: si autem afficeret actũ vitiaret illum, vt si ieiunaret propter laudem humanã principaliter, vel si prelatus fornicaretur, vel habens votum castitatis duceret vxorẽ. Similiter circunstãtia mouens si afficit actũ viciat illum, vt qui altitudine dignitatis facit quod non conuenit ei, abutens dono: si autẽ non afficiat nõ vitiat, vt qui ex vanagloria mouetur ad ieiunãdũ: tale ieiuniũ est bonũ si nõ habeat vanam gloriam pro obiecto aut fine. Circunstãtia autẽ mala informans actum semper vitiat illum: et hoc est quãdo habetur pro fine seu pro obiecto ipsius actus, puta si volo ieiunare propter vanam gloriã: talis volitio tendens in vtrunque scilicet in ieiunium et in vanam gloriam est vitiosa. ¶ Quomodo autem actus malus ex genere potest bonificari per circunstantias, et esse aut fieri simpliciter moraliter bonus, vt occidere hominem auctoritate publica et zelo iustitie aut auctoritate Dei: vel dolere de bono proximi ex zelo iustitie, vel cognoscere non s.am inuincibiliter estimatam esse

suam,vt Iacob cognouit Lyam,vt Gersoo.in regu lis moralibus dicit et Angest.vbi supra et alibi do cto.noo est pro nunc de hoc agendum. Qui voluerit videat supra lib.2.de ignorantia quæst.23. ibi latius.¶ Actus autem meritorius est actus moraliter bonus propter Deum sume obedientialiter dilectū factus, modo fiat ex charitate seu gratia inclinante aut comproducente actum, modo in gratia assistente,vt tenet Angest.in moralibus. ca.8.agens de circunstantia finis. Secūdum Bonauent.in secundo distinct.41. articulo primo quæstione.3. § .35.et Caietan.1.2.quæstione.109.articulo secundo et.8.et alij docto.de quo nunc nō disputamus.

Proposi.1 ¶ Hoc ergo supposito sit prima propositio. Nō est necesse quod opus pium quod fit ad lucrandū indulgentiā sit meritoriū, nisi id specialiter ex tenore indulgētie requiratur. Probatur. Quia nō requiritur quod fiat in gratia,vt supra.q.21. habetur,nisi quādo est simul tempus operis et fructus indulgentie. Ergo multo minus requiritur quod sit meritorium. Patet consequentia, quia ad esse meritoriū plus requiritur quā fieri in gratia. Ergo etiā quādo est simul tēpus operis et fructus indulgentie nō requiritur quod tale opus piū sit meritoriū:sed sufficit quod tunc fiat in gratia: nisi ex tenore indulgentiæ aut alio iure requiratur ꝙ fiat meritorie,puta quando conceditur indulgētia celebranti aut communicanti tali die: tunc enim ratione cōmunicationis que nō potest fieri digne et fructuose quoad remissionē culpe nisi etiā meritorie fiat regulariter:ideo ad fructū indulgētie tunc percipiendū in tali actu requitur quod fiat meritorie.Et sic patet prima propositio.

Proposi.2. ¶ Propositio secūda. Probabiliter valde dici potest quod ad lucrandum indulgentiam non est necesse quod opus pium iniunctum sit perfecte et simpliciter ex genere et circunstantijs moraliter bonum. Probatur. Quia non videtur Ecclesia nos arctius obligare ad actum meliorem pro lucranda indulgentia,quam ad impletionem precepti. Sed ad impletionem precepti non nos obligat ꝙ faciamus actum plene moraliter bonum,ergo nec ad lucrandam indulgentiam. Consequentia patet: et maior probatur. Quia non videtur ratio quare Ecclesia arctius nos velit obligare ad id, cū ad finem intentum in opere pio pro lucranda indulgentia non plus requiratur ad esse pium quā ad esse impletiuū precepti vel detur ratio de hoc. Minor autem probatur supposita opinione communi quod per opus bonum ex genere licet sit moraliter malum et culpabile ex circunstantia possumus implere regulariter preceptum Ecclesie et Dei,vt patet. Quia qui honorat parentes aut ieiunat orat dat eleemosynam et restituit ex vanagloria aut ex cupiditate culpabili aut alio malo fine,certe implet predicta precepta,licet culpabiliter agat contra alia precepta,in eodem actu qui est moraliter malus eo quod habet circunstantiam vitiantem vt manifestis,imo patet ex supradictis,vt refert Gerson. in regulis moralibus. et Angest.in moral.capit.6.in primo textu. in responsi.ad.15.argumentum. Solum enim opus moraliter bonum ex genere precipitur et requiritur in predictis et similibus preceptis.Igitur similiter in proposito dico quod non requiritur regulariter quod tale opus pium sit moraliter bonū perfecte, sed sufficit quod sit actus ex genere bonus et pius et ad honorem Dei et vtilitatem Ecclesiæ ex se seu ex relatione qualis ex tenore bulle imponitur,licet sit moraliter malus et culpabilis ex circunstantia mala, puta quia per vanam gloriam aut alias vitiatur mortaliter aut venialiter talis eleemosyna vel ieiunium.Et hoc est verum etiam si requiratur quod talis actus fiat in gratia: quia potest esse moraliter malus ex circunstantia venialiter tantum vitiante cum quo stat gratia:et potest acquiri fructus indulgentie tūc quoad penas peccatorum iam quoad culpas remissorum. Secus si ex tenore indulgentie vel alias requiratur quod sit actus meritorius,vt celebrando aut communicando:tunc enim requiritur etiam quod sit moraliter bonus:non enim stat esse actum meritoriū quin sit moraliter bonus,vt supponitur secundū veram et catholicam doctrinam.

¶ Si arguatur quod actus pius pro quo conceditur indulgentia est meritum de congruo ad stipendium spirituale indulgentiarum. Ergo requiritur quod sit saltem moraliter bonus.Nam moraliter malus non videtur habere rationem vllā meriti sed potius demeriti etiam de congruo. Obiectio.

¶ Respondeo,vno modo potest negari antecedens:sed ille actus est conditio iniuncta que poterat nō iniungi aut imponi existēte alias causa pia vt supra.q.22.habetur. Alio modo concesso antecedente negatur consequentia. Nam actus moraliter mali non quatenus sunt mali sed quatenus habent rationem bonitatis ex genere habent rationem meriti de congruo ad aliqua bona temporalia et spiritualia,vt dicit Aug.li.5. de ciuitate Dei. ca.12.15.quod Romani meruerunt a Deo imperiū mūdi pro iustitia et alijs actibus suis strenuis et bonis ex genere, quos tamē dicit egisse ex vanagloria et esse moraliter malos actus. Similiter actus bonus ex genere est pius.i.ad honorē aliquē Dei et vtilitatē Ecclesiæ quatenus habet predictā bonitatē,non quatenus esset moraliter malus aut culpabilis,et est meritorius de congruo et pius ex genere suo,vt hoc etiam dicit Gerson. in regul. mora.et communiter doct. et talem bonitatem et pietatem eleemosyne aut ieiunij genericam requirit Ecclesia ad lucrādū indulgētias.Et sic patet secūda ꝓpositio ꝓbabiliter posita secūdū cōiter do. Responsio

¶ Si autē teneatur alia opi.Adr.in materia de indul.et de resti.vbi agit de bñficijs Ecclesiasticis et in materia de penitētia et tandem in materia de confessione dub.4.quod scilicet coram Deo non impletur preceptum aliquod neque satisfactio valet neq; opus piū pro quo cōceditur indulgētia nisi sit act⁹ moraliter bon⁹:ꝙq;talis actus precipitur et impo-

et imponitur et non solũ actus de genere bonus: tunc iã patet ꝙ aliter esset dicendũ. Cum quo cõcordat Caiet.vbi supra.q.21.allegatus et Nauarro tract.de indulg.nota.19.vbi etiam ait cũ Adri. quod adeo requiritur opus moraliter bonũ quod si esset culpabile quamuis venialiter per illũ nõ lucraretur quis indulgentiam.Et hanc suã opi. limitat Nauarro ibidem,vt supra.q.21. illam opi. de statu gratiæ limitauit.Sed vt dixi propositio supra posita videtur probabilior et secundum communiter doctores vt probatum est.Tu autem elige vt placet.

¶ Tertia propositio.Actus pius pro quo conceditur indulgentia requiritur et sufficit ad eam lucrandam quod sit ex genere suo bonus:et ꝙ principaliter ex intentione actuali seu virtuali fiat ad lucrandũ talẽ indulgentiã secundũ formã concessionis talis indulgentiæ. ¶Probatur primo quod requiratur quod sit bonus ex genere suo, quia deficiente bonitate generica nõ habet vnde habeat bonitatẽ.Quia regulariter loquẽdo presupponitur ad bonitatẽ moralem,et requiritur aliqua bonitas,sicut et ad esse piũ.i.Deo honorificũ et vtile Ecclesie requiritur aliqua bonitas:et cum nõ requiratur perfecte moralis ex circũstantijs vt patet ex propo.2.neq; possit esse moralis alia nisi generica.Ergo generica requiritur et sufficit regulariter.Dico regulariter: quia actus malus ex genere potest aliquando per ignorantiã inuincibilẽ esse moraliter bonus,vt cognoscere nõ suam estimatam inuincibiliter esse suã:et de aliena re inuincibiliter estimata sua dare eleemosynã Pauperi &c. et talis actus etiam credo quod sufficiat ad lucrandum indulgentiam:quia quoad obiectum formale seu intentionale censetur bonus ex genere seu ex obiecto,licet quoad materiale aliter sit, vt latius de hoc habetur superius lib.2. de ignorantia questione.23.

¶ Secundo requiritur ꝙ principaliter fiat ex intentione actuali seu virtuali ad lucrandum indulgentiam &c.Quia si non hac intentione sed alio fine principaliter fiat,puta si principaliter quis visitat Ecclesiam aut adit sanctum Iacobum,Hierusalem,aut in expeditionem terræ sanctæ, aut dat Eleemosynã,aut ieiunat,ex causa auaritie, recreationis aut honoris mundani,aut visitandi parẽtes seu amicos, aut vt satisfaciat pro alias debito et huiusmodi:non autem principaliter facit pro illo fine lucrandi indulgentiã:certe non lucratur illã per tale opus. Quia non eo modo et qualitatẽ fit quomodo imponebatur:neque vllo modo fit pie vt requiritur ad eum finem ad quem imponitur tale opus principaliter. Ergo requiritur et sufficit quod tale bonum opus : ex genere et piũ fiat pie et ad id ad quod ex tenore bulle imponitur fiat principaliter et ex intentione actuali seu virtuali. Quod tunc fit quando fit principaliter pro lucranda indulgentia,vt habetur in forma cõcessionis vt dictum est.Ex predictis patet quod si quis vadit ad sanctum Iacobum ad visitandum parentes principalius et minus principaliter pro lucranda Indulgentia,sic scilicet quod non nisi pro visitandis parentibus tunc iret:non lucratur eam. Si autem contra, principalius pro lucranda indulgentia et minus principaliter pro visitandis parẽtibus,sic scilicet quod nihilominus tũc iret etiam si non essent ibi parentes visitandi: tunc bene lucratur illam.Si vero æque principaliter vadit propter vtrunq;:etiam lucratur illam : quia simultas alterius finis seu intentionis æque principalis nõ excludit alium:nisi sint illi duo fines incompossibiles saltem de lege , vt ire ad lucrandũ indulgentiam simul et in despectũ concedentis aut ad fornicandum et huiusmodi : vel nisi sint duo vltimi fines,quales non sunt in proposito , vt latius Augest.in moralibus ca.8.vbi agit de circũstantia finis,et ca.14.de his agit,et Nauarro in ca.quando de consecra.dist.1.in.ca.6.§.14.

QVÆSTIO. XXVI. Quæst.26.

Vtrum et quomodo vnus pro alio possit lucrari indulgentiam.

¶ Respõdeo per tres propositiones. Propos.1. Prima est,nullus potest pro alio viuo aut defũcto lucrari indulgentiam, nisi hoc ei specialiter concedatur secundum formam bulle aut concessionis. ¶Probatur secundum Palud.in.4.distin.20.q.4.art.3.concl. 6.et B.Thom.in addi.3.par.q.27.artic.3.et communiter docto.eadem distin.20. quia qui dat indulgentiam applicat cui et quomodo vult:nõ autem ille qui implet conditionem , vt patet supra q.3.Ergo licet quilibet possit valorem satisfactorium sui operis alteri applicare:non tamen valorem indulgentie concesse pro illo opere nisi hoc ei concedatur. Item quia indulgentia est stricti iuris quoad hoc vt non valeat vltra tenorem concessionis vt supra.q.9.in respon.ad.2.argumentum habetur. ¶Et nota quod quando ex concessione Pape vnus alteri lucratur indulgentiam nõ dat illi talem indulgentiã:quia talis datio est actus iurisdictionis quoad viuos , superioritatis autem supra thesaurum Ecclesiæ communicandum quoad viuos et defunctos quibus talis indulgentia cõceditur.Ideo solus Papa seu prelatus concedit talem indulgentiam quam vnus alteri lucratur ex bulle concessione.Et dicitur eã alteri lucrari quia facit pro eo id quod requiritur vt ille alius eam lucretur secundum formam concessionis. Ex quo patet quod id quod aliqui doctores dicunt quod scilicet indulgentia ex intentione suscipientis trãsfertur in illum qui est in purgatorio , intelligitur sano modo,non quidem sic quod ipse communicat anime purgatorij indulgentiam de thesauro Ecclesiæ:neque quod ipse prius lucretur sibi indulgentiam et post tempore vel natura communicet illam anime purgatorij.Quia talis communicatio etiam per modum suffragij pertinet ad au-

ctoritatem superioritatis super tali thesauro, que auctoritas soli Pape aut prelatis conuenit vt supra q.3.et.15.late dictum est. Sed intelligitur quod ipse facit tale quid requisitum vt anima purgatorij lucretur talem indulgentiam ei concessam a Papa secundum tenorem concessionis vt dictum est.

Corol.2. ¶ Patet etiam ex dictis φ qui aliquē pro se mittit Romam aut sanctum Iacobū pro lucranda indulgentia: tunc nisi habeat concessionē φ sic mittendo ipse lucretur indulgentiā ac si ipse iret, non lucratur illam: licet mereatur et satisfaciat voto si quod habet de visitando talem locum per se vel per alium. Is autem qui mittitur et venit loco alterius si venit cum debita intentione lucrandi sibi etiam indulgentiam (vt supra.q.25. proposi.3. habetur) lucratur eā sibi et meretur, quāuis simul impleat votum alterius et lucretur alteri illam indulgentiam ex tenore cōcessionis, vt ait Abulen. super Matth.19.

Propos.2. ¶ Proposi. secūda. Licet quis (modo sit debitor penarū pro suis peccatis modo non) bene possit pro alio prompte eri aut lucrari indulgētias ad sensum supradictum: nemo tamē quantūcunq; sit in gratia et nullius indulgētie indigens potest transferre in aliū fructū indulgētiarū quas iā sibi lucratus est. Hec propositio est Adria. in.4. in mate. in dulg. concl 5. que probatur secundū eū: quia sicut nō potest quis in aliū transferre gratiā abolitionis culpe, ita nec remissionem pœnæ. ¶ Hec ratio non videtur efficax. Nec est simile de culpa et pena, vt patet de satisfaciente pro alio quoad penā pro peccatis iam quoad culpā dimissis, ideo melior ratio est. Quia iam ille indulgentie habuerūt suū effectū in lucrāte, vel redierunt ad thesaurum Ecclesiæ: ideo non possunt applicari nisi per modum indulgentiæ de nouo requirantur alteri, vt de hoc infra. q.42. in.2. puncto habetur.

Propos.3. ¶ Propo.3. existens in mortali peccato potest alteri existenti in gratia lucrari indulgentias secundū formā concessionis: nisi hoc specialiter ex bulla aut alias alio iure caueatur. ¶ Probatur. Quia nō requiritur status gratie nisi pro eo tēpore quo quis lucraturus est indulgentiam seu fructū eius sibi ipsi, vt supra.q.24.et.25. dictum est. Ergo sufficit ad lucrandū indulgentiā alteri φ in eo statu talem actum faciat qualis requiritur et sufficit ad lucrandū sibi: ex quo per hoc non tollitur debita dispositio gratie eius pro quo acquiritur talis indulgentia, vt de hoc etiā quoad defunctos specialiter dictum est. supra q.17. in fine dub.4. licet sum. Angel. tit. de indulg. §.21. secundū aliquos teneat oppositum. Et hoc est verū etiam quādo quis motu proprio secundū tenorē cōcessionis vult acquirere alteri viuo aut defuncto indulgentiā, in quo posset esse aliqua dificultas vt supra. q.25. habetur. Nam si mādato aut prece alterius faciat pro eo id quod per bullā imponitur ad lucrandū indulgentiā secundū tenorē bulle: tunc nil obstat φ talis minister exequēs sit in mortali vt cōmuniter dicunt doctores: vt refert etiam Gabriel in canon.

lect.58. litera. V.X. &c.

Dub. ¶ Sed ad predicta dubitatur, verū quando forma indulgētie nō cōcedit φ quis eā possit alteri lucrari, is qui mādat seu procurat φ alius det pro eo tale eleemosynā requisitā ad lucrandū indulgentiā: aut qui ratificat talē dationē eleemosyne pro eo, lucretur indulgentiam ac si ipse dedisset?

Respōsio. ¶ Respondeo quoad primū φ sic. Nā licet quedā sint opera que quoad ipsum genus et substātiā operis requirūt personalē operationē ad hoc φ dicātur fieri per talē personā, vt est visitatio Ecclesiæ, oratio, ieiuniū et huiusmodi, nullus enim proprie dicitur hec facere nisi per se faciat nō autem quādo per aliū: ideo nisi bulla cōcedat nō potest quis hec facere ad lucrandū indulgentiā pro alio, vt supradictū est: etiā si ille alius ratificet ea nomine suo gesta. Sunt tamē alia opera que ad hoc φ iste dicatur proprie ea facere nō requirūt personalē istius executionē eorū: sed sufficit ipsius causalitas, sic scilicet quod alius eius iussu prece suasione aut causalitate ea faciat pro eo: vt sunt opera que politice et ciuiliter vel in cōmuni modo cōcupiscendi sic intelliguntur, puta dare, mutuare, emere vendere, accipere, et huiusmodi. Non enim is tantum dicitur dare eleemosynam proprie qui personaliter exercet per se talem actum, sed etiam qui precipit aut quomodocunque mandat dari per alium seruum vel amicum. Ideo qui per suum famulum vel amicum dat eleemosynam in bulla taxatam mandans dari pro se, bene lucratur indulgentiam ac si ipse dedisset: et impleuit quod bulla imposuit dandū in sua propria significatione politica vt polyt ce talia accipiebantur vt dictū est. ¶ Verum est φ etiā si dominus mādet et per famulum mittat eleemosynam, si tamen ipse famulus nō dat efficaciter eā vt bulla disponet sed sibi rapit perdit vel aliud facit: tunc ipse dominus nō lucratur indulgentiā, licet per eū non stetit neq; ipse fuit in culpa φ non datetur. Quia nō est impleta conditio in effectu, ex quo nec per se nec per alium efficaciter dedit vt bulla disponit. ¶ Ex his sequitur quod frater minor, qui etiā de licētia prelati non potest per se vel per interpositam personam accipere pecuniam aut super eius expensione auctoritatem habere ex vi regule sue: potest tamen per amicum spiritualem pecuniā procurare vt detur pro eo ad lucrandum indulgentiam, sicut et ad alias res necessarias sibi procurandas ita etiam ad bullam et indulgentiam habendam, et quoad hoc dicitur ipse facere per se quod bulla dandum imponit, vt hoc etiam ait summ. Ros. titul. indulgentia. §.17. et Ioann. Maioris. in quarto distinctio. 20. quia et talis est intentio Papæ, vt patet ex communi practica et ex tenore bullarum. Et sic patet responsio ad primū quod in dubio querebatur.

¶ Quoad aliud scilicet verum sit idem iudiciū de ratificante quod nomine suo datū est per aliū non rogatū, puta si quis proprio motu dedit eleemosynā et accepit bullā pro alio seu indulgētiā

ac si

ac si ipse a principio mandasset autẽ procurasset id dari pro eo. Respõdeo videtur probabiliter ꝙ sic. Quia ratihabitio retrotrahitur et mãdato cõparatur. de re.iu. maxime in talibus operibus et actibus ad quorum propriã significationem non requiritur executio personalis vt dictũ est, qualis est hec. Maxime hoc videtur verũ quando qui ha bet curã aut potestatẽ alterius dat pro eo elcemo synam pro lucrãda indulgentia, vt pater pro filio &c. non tamẽ per hoc excluditur amicus pro ami co vt probatũ est. Et ad hoc videtur etiã practica huius temporis, que est optima interpres volunta tis Pape et tenoris bullarũ. ¶ Et nota ꝙ ex eo tẽpore quo ille, pro quo per alium data est eleemosyna, eam ratificat et non ante censetur ipse eã de disse et bullam accipere. Nota etiam quod hec nõ est cõcessio indulgẽtie per modũ suffragij vt su prs. q. 15 late habetur. ¶ Et concordat Soto cũ om nibus supradictis in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3. quia hoc non est nisi donare pecuniam alteri ad capiendũ bullam. Secus esset si oraret sponte sua, vel eleemosynam daret vel visitaret Ecclesiam pro alio, pro lucranda indulgentia si ipse esset in peccato mortali, de quo supra. q. vigesima quarta latius habetur.

Quæst. 27

QVÆST. XXVII.

Vtrum ad lucrandum indulgentiã concessam vere pe nitentibus et confessis de omnibus peccatis de quibus corde contriti et ore cõfessi fuerint, sufficiat confessio quadragesimalis tantum, et generalis etiã de obli tis et ignoratis: et quomodo intelligãtur alie simi les forme, et quomodo impleri debeant ad lucrã dum indulgentiam eo modo concessam.

Propos. 1. ¶ Respõdeo per septẽ propositiones. Prima est. Confessio actualis presens preterita vel futura nõ requiritur ex vi indulgentie et ad cã lucrandũ: sed requiritur et sufficit status gratiæ nisi concedens imponat talem confessionẽ aut reconfessionem. Probatur prima pars ex supradictis. q. 24. 25. vbi de hoc late habetur. ¶ Secunda pars. s. nisi conce dens imponat &c. Patet. Quia in eius arbitrio est concedere indulgentiã sub tali onere seu cõditio ne confessionis aut recõfessionis. Dico vel recõfessionis: quia licet absolute non possit etiã Papa nos obligare ad reconfitendũ iam semel rite con fessa: potest tamẽ ex suppositione seu conditione, vtpote si volumus lucrari indulgentiã ꝙ non ali ter lucremur nisi recõfiteamur: sicque talis recon fessio non est absolute inuoluntaria sed voluntaria: quia ex suppositione seu in sua causa est volũtaria: quamuis in se sola considerata esset inuolun taria, vt communiter docto. in. 4. in materia. de confessione tractant. ¶ Sed nota quod nunquã fere Papa sic concedit indulgentias sub conditione reconfessionis nisi specialiter exprimatur hoc scilicet quod iterata eorumdẽ cõfessio fiat, sed de cõfessione tantũ nondum confessorum peccatorum intelligitur confessio ibi iniũcta de qua quomodo sit intelligẽda est dubium: ideo quoad hoc, sint propositiones sequentes.

¶ Propositio secunda. Forma hec omnibus vere penitentibus et confessis cõcedimus indulgentiã omnium suorum peccatorum, potest intelligi tri pliciter secundum triplicem opinionem. ¶ Prima opinio est de Turrecremata, et Floren. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. ℣. 5. et Supplement. Gabrielis in 4. dist. 45. q. 3. art. 3. dubl. 1. que stat in duobus pũctis: quorum primum est, quod ad lucrandum ta lem indulgentiam requiritur et sufficit quod quis tunc confiteatur vel quod ante saltem in quadragesima secundum Ecclesie preceptum fuerit con fessus. Quod horũ alterũ requiratur, patet. Quia tenor indulgentie requirit cõfessionem et contritionem seu veram penitentiam. Ergo requiritur confessio proprie accepta: ex quo indulgẽtie sunt stricti iuris quoad hoc q. s. in sua propria significatione est earum forma intelligenda, hec autem est confessio actualiter et sacramentaliter et non in solo voto iam facta vt patet: quia ibi distingui tur confessio a penitentia et contritione, dũ vtrũque simul vt est distinctum a se inuicem in predi cta forma imponitur: alioqui sufficisset dicere omnibus vere penitentibus. Ergo requiritur con fessio sacramentalis actualis et non sufficit confes sio in voto. ¶ Quod autem sufficiat confessio sacramẽtalis facta illo anno secũdũ preceptũ Eccle sie, patet tripliciter. Primo, Quia verba generalia iudicis sunt secundum formam iuris generaliter interpretanda. Ergo sufficit quod talis sit confessus secundum ius semel in anno. Secundo, quia Papa in tali concessione non intendit inducere ad con fessionem sed ad eleemosynam vel ad aliud opus pium pro quo conceditur indulgentia, et vt quis sit capax indulgentie addit quod sit contritus et confessus. Ergo sufficit quod sic sit contritus et confessus quod sit capax indulgẽtie. i. in statu gra tie. Hoc autem potest haberi per contritionem de peccatis commissis post confessionem quadrage simalem secundum ius. Ergo hoc sufficit. Tertio quia ex quo tenor bulle non dicit quod sit tunc de nouo contritus et confessus, sufficit iam facta confessio secundum ius cum statu gratie, qui per contritionem haberi potest. ¶ Secundum punctũ huius prime opinionis est quod per talem formã indulgẽtie habebit quis remissionẽ omniũ pecca torũ suorũ vsque tunc cõmissorũ simpliciter vt so nat tenor cõcessionis sine vlla exceptione: secus si concedatur solum indulgentia de omnibus pec catis de quibus corde cõtritus et ore cõfessus fue rit: sic enim licet sufficiat cõfessio facta secũdũ ius vt supradictũ est: non tamẽ habebit indulgentiã nisi de illis tantũ peccatis de quibus est cõtritus et cõfessus sacramentaliter in speciali vel generali vt

Propos. 2.

Opinio. 1.

infra proposi.3.habetur vt sonat forma concessio nis huius.Ideo oportet ea cõfiteri saltē in genera li vt ad ea extendatur indulgentia.Quod ergo su pradicto modo vere contritus et confessus lucra- tur indulgentiā prefatā etiā quoad peccata incul- pabiliter oblita et ignorata in confessione.Ratio est. Quia Papa nō strictius exigit confessionē ad lucrandū indulgentiā quam ad implendū precc- ptum de confitendo. Sed tali precepto satisfit cō fitendo cum debita examinatione etiam si ex obliuione seu ignorantia nō tamē notabiliter cul pabili maneant aliqua mortalia nō specialiter cō fessa.Ergo similiter impletur hec conditio de cō fitendo ad lucrandum indulgentiam. Alioqui vi deretur Papa imponere impossibile,aut etiam de fraudare,cum sepe concedat de omnibus rite aut debite confessis.Et facit etiam ad hoc quod dici- tur communiter secundū predictos doctores ꝙ quando forma indulti continet quod siquis tene tur alteri restituere aut satisfacere satisfaciat, intel ligitur sic et quomodo commode potest:nā id di citur ciuiliter posse quod iure et cōmode sine ma iore damno potest fieri.Quod si nullo modo po test in toto vel in parte restituere: certe dicunt ꝙ nihilominus lucratur talem indulgentiā si alias est debite dispositus:quia dicunt quod nō est cre dibile Papam per has cōditiones impossibiles ali quibus velle eos frustrare fructu indulgentiæ.Er- go predictū secundū punctum est verum, maxi- me quādo bulla nō limitat indulgentiā,de omni bus peccatis de quibus corde contritus et ore cō fessus est,sed absolute de omnibus peccatis suis cō cessit indulgētiā,vt sonat predictus tenor indulg.

2.Opinio. ¶ Secunda opinio est Siluestrinæ.tit. indulgētia q.7.et sum Ange.§.17.et Rose.eo.tit.secundum Palud.in.4.dist.20 q.4.art.3.conclu.1.et Panor. in ca.omnis vtriusq; sexus.de peni.et re. et Ioan. Andr.in ca.quod autem.eo.tit.et gluss. in Clem. vnica.de reliqui.et vene.sanctorū,et Ioā.de Imo. et Cardi .ibidē,et Felin:ferm.de indulg.colum.6 et Gerson.Alphab. 33: litera.3 in tracta.de indul. consi.3.que opinio stat in duobus punctis. Quo rum primū est quod in supradicta forma indul- gentie nō requiritur confessio sacramentalis sive vel ante illo vel alio anno preterito facta secundū ius vel alio modo:sed solum requiritur et sufficit quod habeat propositum confitendi secundum ius scilicet in quadragesima. Quo habito cum vera contritione fit capax indulgentie , et im- plet illam conditionem,et potest illam ex rūc lu- crari etiam si ante non fit confessus per decē an- nos.Quāuis stando in rigore vt dicit Gerson.vbi supra et in regulis moralibus Alphab.25.litera.G videtur quod requiritur confessio facta saltem se- cundū ius vt supra in primo puncto dicebat pri- ma opi. ¶ Ratio huius primi puncti huius secun de opi.est triplex.Prima.Quia qua ratione nō re quiritur confessio sacramentalis nunc facta vt di- cebat.1 opi.eadem ratione nec olim secundū ius facta requiritur.Quia Papa non intendit neq; ex primit ꝙ nunc vel olim sit cōfessus. ¶ Sed certe hec probatio nil valet. Quia bulla expresse dicit omnibus confessis:et cōstat loqui de cōfessione sa cramētali vt supra in opi.1.probatū est. ¶ Secūdo probatur. Quia (vt refert Siluest. vbi supra) sic fuit responsum et declaratū in concil. Cōstantien. q.s.sufficit propositū cōfitēdi secūdū ius.vt habe tur in quodā libello cuiusdā patris de ordine pre dicatorū. ¶ Sed certe si predictus libellus suffice- ret ad faciendū fidē de hoc etiā sufficeret pro hac opinione:sed nō sufficit:quia nescitur quis et quo modo id sumpsit,neque in libro conciliorū habe tur id. ¶ Tertio probatur idem. Quia sic videtur iam esse in practica et consuetudine que est opti ma interpres legum et dispositionū humanarum: et nisi Papa aliud exprimat seu aliam formā appo- nat,sic est intelligēda predicta forma quoad hoc. ¶ Secundum punctum huius prime opi.est quod valet talis indulgentia ad remissionem omnium peccatorum etiam oblitorum et ignoratorum vt dicebatur in secundo puncto.1. opi. propter eas- dem rationes.

¶ Tertia opinio est Caiet.in.2.quodlibet.in tra cta.de indulg.q.10.et aliquorum antiquorū.Que opi.stat in duobus pūctis. Quorum primū est ꝙ requiritur vera penitētia simul et cōfessio sacramē talis de omnibus mortalibus commissis nō cōfes sis vsque ad illud tempus quo quis est lucraturus talē indulgentiā:alioqui nō lucrabitur illā nec in toto nec in parte,et ratio est quia in predicta for ma indulgentie ponuntur due cōditiones distin cte.s.quod sit vere penitens seu contritus et ꝙ sit cōfessus,ergo vel vtrūq; requiritur et sufficit secū dum formā iuris tantū. s. tempore quadragesime esse impletū aut implendū illo anno,vel vtrūque simul requiritur tunc esse impletū aut impleri tē pore lucrationis indulgentie. Quia eodē modo simul ponitur vtraque cōditio requisita. Sed con stat contritionē verā requiri de omnibus vsque tunc cōmissis. Ergo et confessionem simul sacra mentalem vt dictum est. Alioqui sufficeret dicere vere contritis seu penitentibus.Hec ratio militat contra vtramque opinionē supra positam. ¶ Item est alia ratio. Quia si intelligatur de iam cōfessis solum secundū formā iuris(vt dicebat prima opi nio),iam sequitur contra ipsos ꝙ tales indulgen tie non valerēt nisi confessis singulis annis secun dū ius : et per cōsequens ꝙ si omisisset quis vno vel illo anno cōfiteri nō posset lucrari talē indul gentiā etiā si tunc extra tēpus iuris cōfiteretur ad eā lucrandū.Quod tamē cōcedere est contra om nes doctores et contra intentionē Pape et practi cam Ecclesiæ.Ergo prima opinio quoad hoc nō valet. ¶ Secundū punctum huius.3.opi.est quod predicta indulgentia solum valet quoad peniten tias iniunctas pro suis peccatis confessis et oblitis &c.sed hoc procedit supposita alia sua opinione quod nulle indulgētie valēt nisi quoad penitētias iniunctas a confessore.Que opi. supra reprobata est.q.9.proposi.4.et ibidē in resp. ad.1. argum. 3.Opinio.

¶ Igitur

Opinio. 4. ¶ Igitur inter tot opiniones doct. videtur mihi (saluo meliori iudicio) quoad supradictam formam indulgẽtie tandẽ dicendũ: primo quod stando in tenore dicte forme qui est maxime attendendus, sicut requiritur vera penitẽtia ita et sacramẽtalis confessio simul de omnibus mortalibus commissis vsq; ad tempus fructus indulgentiæ, vt dicebat. 3. opi. Caiet. in primo pũcto, et propter rationes ibi positas: nisi cõmunis practica Ecclesiæ sit aliquãdo in oppositũ. Quod ideo dico, quia tũc cõsuetudo talis scita et tollerata a Papa videtur eius mentẽ interpretari pie et fauorabiliter ꝙ sufficeret cõfessio in voto vt dicebat. 2. opi. supra posita in. 1. pũcto. Et sic cõcordãtur illi doctores, vt ibi etiã innuitur ex dictis Gers. ¶ Secũdo dico ꝙ predicta indulgẽtia valet ad remissionẽ penarũ omniũ suorũ peccatorũ absolute vt sonat tenor indulgẽtiæ, iã cõfessorũ quã inculpabiliter oblitorũ et ignoratorũ vt dictũ est in secũdo puncto prime et secũde opi. quãuis rationes ibi posite nõ probẽt intentũ. Nõ est enim incõueniẽs ꝙ Papa imponat pro lucrãda indulgẽtia aliquã conditionẽ impossibilem aliquibus. s. infirmis, puta visitationẽ Ecclesie aut expeditionẽ Hierusalẽ aut ieiuniũ, qui ideo nõ lucrabũtur talẽ indulgentiã: tamẽ erit possibilis alijs: aut ꝙ in tãta parte peccatorũ aut de tot et nõ de alijs peccatis lucretur quis talẽ indulg. Ideo precipua ratio huius secundi puncti est, quia tenor indulg. nil excipit. Ergo cõcedit ꝙ de omnibus etiã oblitis lucretur talẽ indulgentiã qui cõtritus et cõfessus fuerit. Quia vbi ius nõ distinguit nec nos distinguere debemus, vt habetur in glos. cã. solite. de maiori. et obedi. ¶ Cũ hac nostra. 4. opi. cõcordat Nauarro tract. de indulg. nota. 18. addẽs pro ratione, ꝙ ideo Papa talẽ cõfessionẽ iniũgit vt tutius ratione eius homo fiat cõtritus et lucretur indulg. et vt sit pars cause vel operis pij sufficiẽs ad tantã indulgentiã, quodq; ideo etiã Papa sepe dicit in bullis ꝙ tales indulgẽtias cõcedit cõfessis vel ijs qui intra mẽsem vel intra tot dies cõfessi fuerint: quia si talis cõfessio haberi potest de mortalibus nondũ vsq; tunc cõfessis necessaria est ad lucrandũ illã indulgentiã: secus si cõfessio fieri nõ potest ex defectu cõfessoris vel ex obliuione vel ex alia impotẽtia vel causa alia legitima, quia tũc sufficit cõtritio vel status grẽ ad eã lucrãdũ. vt etiã ait sum. Ang. vbi supra: quia ea presumitur Pape intẽtio iusta, et glos. in extrauag. antiquorũ. de pe. et re. ¶ Ex quo sequitur secundũ Nauarro vbi supra, ꝙ quesiturus plenariã indulg. quã bulla cõfraternitatis corporis Christi cõcedit ijs qui se illi addicũt, eodẽ die quo nomẽ illi dat oportet vt sit cõfessus: quia cõtritis et cõfessis conceditur illa indulgentia tunc: et similiter dicatur de indulgentijs corporis Christi et conceptionis B. Virginis, et alijs eiusmodi que ad instar anni iubilei concedi solent.

Proposi. 3. ¶ Tertia propositio est. Quando conceditur indulgentia sub hac formã, Cõcedimus seu cõcedatur ei qui hoc vel hoc fecerit indulgentia omniũ suorum peccatorũ de quibus corde contritus et ore cõfessus fuerit, vel de omnibus suis peccatis ore cõfessis, est triplex opi. quarum prima stat in Opinio. 1.
duobus punctis cõtentis in opi. 1. supra posita in 2. propos. nullã enim facit differẽtiã inter hãc formã et illã, preter illud quod in. 2. puncto eiusdem opinionis ibi notatũ est quando venit hec forma indulgẽtie ¶ Secũda opinio stat in duobus pũctis. Opinio. 2.
Primũ est ꝙ requiritur cõfessio sacramẽtalis facta sicut et cõtritio de omnibus vsq; ad tẽpus fructus huius indulgẽtiæ cõmissis, et nõ sufficit cõfessio secundũ ius facta illo anno, neque solum propositũ postea confitendi. ¶ Secundum punctũ huius. 2. opin. est, quod talis indulgẽtia etiã plen. solũ valebit ad remissionẽ peccatorũ tunc confessorum: non autẽ ad remissionem olim iã confessorũ neq; oblitorũ aut ignoratorũ inculpabiliter. Ratio omniũ horũ est (vt dicit opinio) quia sic sonat tenor cõcessionis prefate. Itẽ quia in bulla Africæ in qua talis tenor habebatur dicebatur cõsequenter ꝙ cõcedit Papa ꝙ talis indulgẽtia etiã extẽdatur et valeat quoad peccata olim cõfessa: ex quo videtur quod si id specialiter nõ expressisset certe non includeretur neq; intelligeretur in predicta forma de qua nunc agimus. ¶ Sed certe ista secũda opinio nõ est vera neq; cõmuniter tenetur neq; eius rationes quid probãt. Quia neque tenor indulgentie sic sonat quod. s. requiratur tunc cõfessio aut reconfessio: neq; ex eo quod Papa aliquando specialiter expressit quod valeret quoad peccata olim cõfessa, nõ inquã sequitur quod si non expressisset nõ sic valeret: nam dici põt ꝙ ideo sic expressit vt tolleretur omnia occasio dubitandi, maxime vbi sunt diuerse opiniones: ideo ad maiorem declarationem expressit id quod et quomodo bulla intelligebatur. Opinio. 3.

Ideo tandem est tertia opinio cõmunis et vera. Que stat in duobus punctis. Quorum primũ est, quod in predicta forma nõ requiritur actualis vlla confessio tũc aut ante seu illo anno facta secũdũ ius, sed status gratie tantũ. Ratio. Quia ex quo forma indulgẽtie nõ dicit quod concedatur confessis et cõtritis vt dicebatur in prima forma supra posita in secũda propositione: neq; dicitur de confessis tũc aut suo cõfessori, sed solũ dicitur vt supponitur, quod facientibus tale quid concedatur indulgẽtia de peccatis de quibus corde contriti et ore confessi fuerint. Ergo sufficit quod sit capax indulgentie in statu gratiæ. ¶ Quod si in tali forma diceretur quod talis indulgẽtia concedatur ei per confessorẽ: iam videtur requiri confessio actualiter tũc facienda eo modo quo infra propo. 6. habetur. ¶ Secundum punctum huius tertie opi. est, quod talis indulgentia solũ valebit quoad peccata vsque tunc iam contrita simul et confessa quocunque tempore. Quia sic sonat tenor predicte forme indulgẽtie. Ideo non remittuntur peccata oblita aut ignorata in cõfessione sacramentali etiam omnino inculpabiliter, nisi sint iã aliquo modo confessa sacramentaliter secundum ius vel

aliquo tempore vt infra propo.6.et.7.habetur.
Immo licet tale peccatum inculpabiliter oblitum
postea quis confiteatur sacramentaliter translacto
tempore lucrandi illam indulgentiam, postea nõ
lucrabitur illã de illo peccato. Quia tenor indul-
gentie solum erat de sacramentaliter confessis vs
que tunc quando lucrabatur illam. Et ita fuit pra
cticatum inter multos doctores tempore Sixti.4.
et sic tenet Gerson.in tracta.de absolut.sacramen
tali Alphab.33.litera.K.et Supple.Gab.in.4.dist.
45.q.3.art.2.propos.8.et art.3.dub.1.et sum.Ang.
tit.indulg. § .2.et sum.Ro.et cõmuniter docto.
per rationem predictã. ¶ Quãuis Floren.1.part.
sum.tit.10.ca.3. § 5.et Turrecremata et Siluester.
tit indulgẽtia.q.8.q.10.et Nauarro tracta.indulg.
nota.30.§.11.et.12.dicant posse ple dici quod in-
culpabiliter oblita et ignorata remittuntur per ta
lem formam indulgentiæ: sicut et per illã aliã for
mam supra positam propo.2.et cum his concor-
dans Adr.in.4.par.mat.de indulgẽ dicit insuper
sic esse in communi opinione doctorũ. ¶ Sed sal-
ua reuerentia debita nec cõmunis opinio id tenet
neque tenor indulgentie ei suffragatur vt dictum
est. Neq; est simile de hac forma et de illa alia for
ma supra posita in propo.2.vt ybi dictũ est. Nisi
forte pro cõcordia dicatur ꝙ illa oblita vel igno-
rata iam censentur ore cõfessa si penitens in con-
fessione sacramentali aliquando facta post parti-
cularẽ aliorum confessionẽ intendebat illa inclu
dere in generali omniũ oblitorũ et ignoratorũ cõ
fessione. Tunc enim id sufficit ad absolutionẽ sa-
cramentalẽ de eis habendã et ad lucrandũ indul-
gentiã, vt videtur innuere Adrian.vbi supra et la-
tius dicetur infra propos.6.et.7. circa hoc. Ideo
ait Gerson.vbi supra. Videat ergo quilibet quan-
tũ expediat nõ dari obliuioni peccata sed illa ex-
presse cõfiteri habita copia sacerdotis. ¶ Sed vtrũ
per predictam formam indulgentiæ requiratur
etiã confessio aliqua specialis aut generalis aliquã
do facta de venialibus vt ad eorũ penas extẽdatur
et valeat talis indulgẽtia, dicit Adria.vbi supra ꝙ
sic, alioqui non valebit eis talis indulgẽtia nisi ea
quis confessus fuerit in specie aut in genere mo-
do predicto consequendo aliquẽ effectum remis-
sionis per sacramentalẽ absolutionem, vt etiã de
hoc latius habetur infra.propos.6.et.q.28.

Proposi.4. ¶ Quarta propositio est. Quãdo indulgẽtia con
ceditur sub hac forma.s. cõceditur indulgẽtia ple
naria de iniunctis penitẽtijs, quomodo debeat in
telligi. Responden per duo puncta. Primũ est ꝙ
nisi ibi exprimatur quod tũc seu illo anno fiat cõ
fessio seu quod cõfessor concedat talẽ indulgen-
tiã, non est necessaria cõfessio tũc vel olim facta,
sed sufficit status gratie vt supra propos.3.habetur
in.3.opi.ibi tandem posita. ¶ Secundũ punctũ est
quod talis indulgentia solũ valet quoad penitẽtias
vsque tunc iniunctas sacramentaliter a sacerdoti-
bus. Ratio. Quia sic sonat forma indulgẽtie et sic
cõmuniter tenetur. Ideo si nil est aliquo modo a
sacerdote iniunctum, certe nil remittitur per talẽ
formam indulgentie etiam plenarie de iniunctis
tantum penitentijs concesse. Sed nota quod vt di
catur penitentia iniũcta sufficit quod sacerdos cũ
alicuius breuis penitentie impositione vt cõmuni
ter fit, postea simul relinquendo arbitrio peniten
tis generaliter iniũgat aut dicat omnia bona quæ
feceris et mala quæ passus fueris sit tibi in remis-
sionem peccatorum, talis enim iniunctio genera-
lis et relicta arbitrio penitẽtis (vt ait Gers.in regu
lis moralibus Alphab.25.G.) videtur ꝙ prodest et
sufficit ad hoc ꝙ omnes penitẽtie specialiter iniũ
gende sint et dicãtur iã quodãmodo iniũcte ge-
neraliter vt sic indulgẽtia predicta extẽdatur etiã
ad specialiter iniungendas. Et forte secundũ hoc
intellexerunt Floren.1.par.sum.tit.10.ca.3.§.5.et
Turrecrem.quãdo dixerunt ꝙ etiã penitentie que
claue non errante essent iniungende remittuntur
per predictam formã indulgentiæ plenarie de in
iunctis penitentijs: et etiam Palud.in.4.dist.20.
q.4.art.1.idem dicit, quod est intelligendũ quãdo
iã generaliter sunt iniuncte vt dictum est: alias nõ
videtur habere veritatẽ, ex quo forma indulgen-
tiæ aperte reclamat similiter et opinio cõmunis.
Neque enim dicitur penitentia iniuncta ea quæ
est a canone tantum statuta: sed ea que est a iudi-
ce imposita aliquomodo vt dictum est et etiam la
tius habetur supra.q.9.propos.3.

¶ Propositio quinta. Quãdo forma indulgentie Proposi.5.
siue vlla limitatione absolute dicit ꝙ facienti aut
danti tale quid cõcedatur talis indulgentia, et nõ
dicit per quẽ debeat ei cõcedi: tũc secundũ Florẽt.
vbi supra et Siluest.tit.indulg.q.10.quilibet etiã
laicus cui per Papam potest iurisdictio Ecclesiasti
ca cõmitti potest talem indulgentiã concedere:
Quia per talem formã videtur Papa sic cõcedisse,
quod scilicet per aliquẽ concedatur: et eũ non si-
gnauerit per quẽ iã. Ergo videtur cõmisisse cuicũ
que voluerit ipse lucraturus talẽ indulgentiã. Hec
ille. ¶ Sed forte melius videtur ꝙ non oportet ꝙ
per aliquem concedatur: sed quod videtur ipso fa
cto concessa ac si diceret, quod ipse concedit talẽ
indulgentiam, vt infra habetur in fine huius pro
pos.et nõ requiritur vlla cõfessio. Et valet talis in-
dulgentia etiam quoad peccata oblita et igno-
rata et etiam non confessa: ex quo ipsa bulla nil
excipit neque restringit. ¶ Quod si bulla signaret
per quẽ deberet concedi talis indulgentia dicẽdo
ꝙ confessor electus eam concedat: tũc esset neces
saria aliqua confessio (de qua infra propos.6.habe
tur) in qua cõfessor concedat ipsam indulgentiã.
Similiter si bulla diceret ꝙ predicator cõcedat ta
lem indulgentiam audientibus sermonẽ, requiri-
tur ꝙ ita fiat vt tenor bulle explicat: alioqui non
lucrabitur talem indulgẽtiã quis nisi post auditũ
sermonẽ predicator ipse eã cõcedat. ¶ Quod si te
nor cõcessionis dicat quod tali facienti tale quid
ipso facto cõcedatur aut ꝙ cõceditur per Papã ta
lis indulgentia: tunc ipso facto eã lucratur nec re-
quiritur quod per aliquẽ alium cõcedatur. Quia
Papa ex tunc pro nunc eam illi concedit.

¶ Propositio

Propos.6. ¶ Propositio sexta. Quando in bulla seu conces sione dicitur vel requiritur confessio aut cõfessor ad lucrandum indulgentiam, intelligitur de con fessione sacramentali, et de confessore sacraméta li qui est solus sacerdos habens potestatẽ audien di talem penitentẽ. Ratio. Quia cum indulgẽtiæ sint stricti iuris quoad hoc (vt supra q. 9. propos. 4. et in resp. ad. 1. arg. ibi habetur) in sua propria significatione sunt eius verba intelligenda et secũ dum ius Nunc autẽ in materia clauium et sacra mentali, qualis est cõfessio et contritio que in in dulgentiarũ collatione exigitur, cõfessio et cõfes sor proprie et secundũ ius est sacramentalis vt di ctum est. Ergo licet ad lucrandũ indulgentiã quã tum est ex sua natura non requiratur cõfessio aut cõfessor sacramentalis supradictus, requiritur ta men ex impositione cõcedentis sub tali conditio ne, que debet modo predicto et non aliter intelli gi. ¶ Et cõfirmatur. Quia sicut quãdo datur indul gentia de ore cõfessis intelligitur de sacramenta liter cõfessis vt supra propos. 4. et. 5. et secundũ cõ muniter docto. habetur. Ergo similiter vbicunq; requiritur cõfessio et cõfessor intelligitur de sacra mẽtali vt dictũ est. Concordat Supplem. Gabr. in 4. dist. 45. q. 3 art. 3. dub. 1. ¶ Cõfessio autẽ sacramẽ talis est cõfessio particularis peccatorũ: est etiã se cundũ cõmuniter doct. generalis quedã cõfessio que post particularẽ fit de alijs oblitis et ignora tis in cõmuni recognoscendo et accusando se de illis specialiter corã suo sacerdote in foro sacramẽ tali: quãuis in hoc aliqui doctores cõtradicant aut negẽt. Secus de cõfessione illa generali que fit in principio missẽ aut in prima seu cõpletorio aut etiã in principio cõfessionis sacramẽtalis dicẽdo Cõfiteor Deo &c. hec. n. aut alia similis extra sacra mentũ facta nulla omnino peccata in numero aut specie eũ circunstantijs specificãs nõ est proprie sacramẽtalis secundũ cõmu. doct. neq; sufficit ad lucrandum indulgentiã requirentem confessio nem vt dictum est.

Corol. ¶ Ex quo infertur ꝙ nõ valet opin. Florẽ. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. et Siluest. tit. indulgen. q. 16. neq; opinio Nauarro in tract. de indulg. nota. 30. §. 8. et. 9. quãuis pie non asserẽtiue eam teneat, et aliorũ dicentium, ꝙ quando forma indulgentie dicit quod cõfessor idoneus concedat eam sorti, si nõ dicit ꝙ sit sacerdos, tunc si nõ adsit sacerdos potest quilibet clericus etiã prime tõsure seu etiã laicus eam concedere facta cõfessione tantũ gene rali. s. Confiteor Deo &c. Et similiter dicunt quã do bulla concedit ꝙ quis confessus et cõtritus lu cretur talẽ indulgentiã, aut ꝙ confesso et cõtrito concedatur a confessore talis indulgẽtia. Quia si sit contritus cũ proposito sacramẽtaliter confitẽ di secundũ ius potest vt dicunt isti facta predicta tantũ confessione generali Cõfiteor Deo &c. cle ricus seu laicus in absentia sacerdotis concedere indulgentiã illã. Et ratio eorum est. Quia ad lu crandũ indulgentiã ex natura sua non requiritur confessio sacramẽtalis sicut neq; ad remissionem penarũ que fit per indulgẽtias: ergo nisi exprima tur in bulla nõ requiritur. Sed certe vt dictũ est ta lis confessio sacramentalis requiritur ex impositio ne Pape sub tali cõditione concedentis, cuius intẽ tio satis exprimitur in significatione confessionis et confessoris si proprie et secundum ius vt acci pi debẽt capiantur vt probatum est.

¶ Propositio septima. Quando ad lucrandum indulgentiam deberet quis confiteri: et tamẽ ami sit non quidem vsum rationis sed loquelam tãc tũ: tunc sufficit confiteri vt mutus confitetur per signa æquipollentia confessioni vocali sacramen tali. ¶ Secus si nullo modo potest peccata inti mare confessori per signa predicta. Neq; enim sufficiunt generalia signa contritionis tantum: li cet hæc signa generalia contritionis sufficiant ad absolutionem ab excommunicatione et secun dum quosdam doctores etiam ad absolutionem a peccatis sicut et generalis confessio sacramenta lis de oblitis et ignoratis, vt supra propo. 6. dictũ est. Concordant Floren. et Siluest. et Supplemẽ. Gabri. vbi supra. Pie tamen mihi videtur quod talis cõfessio sufficiat etiã ad lucrãdum talẽ indul gentiam, sicut et ad absolutionem sacramentalem peccatorum obtinendam. Ex quo aliquo modo sacramentalis est, vt infra. q. 39. in. 2. puncto prin cipali habetur. ¶ Si autem bulla specialiter conce dat indulgentiam de ore confessis vel ei qui fue rit ore confessus: dicit Supplemen. Gabrie. vbi su pra artic. 2. propos. 8. quod non sufficit confessio per signa quantumcũq; particulariter explicatiua peccatorum. Sed certe hoc ego non credo potius enim videtur quod tali non potenti aliter confi teri sufficiat per talia signa particularia. Quia ex quo Papa non intendit exigere confessionem ni si sacramẽtalem secundum ius vel iuridicam, qua lis censetur ista facta per signa a mutis non potẽ tibus aliter confiteri. Ergo licet exprimat de ore confessis vt cõmuniter solet fieri, non est exclud da alia æquiualens facta a mutis et non potenti bus aliter confiteri. Neq; stãdum est in tam ama ro rigore verborum, vt ait gloss in Clementi. vni ca. de reliquijs et vene. sanctorum. sed potius hic habet locum Epicheia. Concordat Floren. vbi su pra. ¶ Si vero quis amisit loquelã simul et vsum rationis per amentiam frenesim aut alio quouis modo: tunc in casu quo secundum bullam requi rebatur confessio sacramentalis non lucrabitur indulgentiam: ex quo impleri non potest cõditio requisita ex quacunq; causa, vt supra quest. 23. ha betur. Quamuis Florent. vbi supra dicat quod tali bene potest confessor concedere indulgentiam: et ille eam lucrabitur quoad peccata iam alias confessa tantum: sed quomodo hoc sit verum dictum est supra propos. 2. et. 3. &c. sed vt proxi me dixi videtur quod si ostendit signa contritio nis potest et debet ei talis indulgẽtia et absolutio sacramentalis impendi: non autem si nulla signa contritionis tunc vel ante priuationem rationis et loquele ostendit. ¶ Quod si tenor indulgentiæ

Propos.7.

habet quod confessor electus ab eo ei concederet indulgentiam:et ipse ante electionem confessoris priuetur vsu rationis:tunc si ante talem priuationem vsus rationis elegit aut dixit se velle per quencunq; aut per aliquem signatum confessorē sibi concedi indulgentiam:quilibet aut ille facer dos signatus qui illum in confessione poterat audire potest in tali casu etiam extra confessionem sacramentalem si talis confessio vt supra dictum est alias ex tenore concessionis ad id non requiri tur concedere talem indulgentiam. Si autem in dicto casu non elegit talem seu aliquem confessorem expresse aut id non declarauit, quamuis intē debat et volebat eligere:non valet ei concedi talis indulgentia. Quia tenor indulti electionem confessoris et non solum voluntatem eligendi requirit vt supponitur. Quamuis Floren. vbi supra et Siluest. dicant quod sufficit voluntas eligendi, sed vt dixi contra eos est tenor indulti et Supplemen. Gabri. vbi supra. propos. 8. Et imputet sibi qui cum poterat omisit eligere confessorem ad id in tali casu, et alij caueant similem negligentiā. ¶ Stando in rigore ita videtur vt ait Supplemen. Gabri. sed de bona æquitate videtur quod sufficit voluntas eligendi secundū Floren. Tum quia Papa sic creditur velle:tum etiam quia per predictam formam potius videtur Papa in fauorem impetrantis indulgentiam concedere vt possit eligere quem vellet confessorem quam in eius preiudicium ipsum arctare, et maxime in tali casu quo priuatus loquela vel vsu rationis tunc vel ante signa contritionis ostendit vt dictum est. Concordat Nauarro in tract. de indulg. nota. 30. §. 12. Quod si vtens loquela vel vsu rationis ex negligentia omisit eligere confessorem qui sibi concederet indulgentiam non lucrabitur eam vt supra dictum est. ¶ Quomodo autem cum talibus priuatis vsu rationis prope mortem se debeat habere cōfessor circa hec et alia eiusmodi, latius habetur infra. q. 39. quia secundum Gers. faciat quod potest et quod melius est, valeat quod valere potest coram Dei misericordia, et nil omittatur de possibilibus fieri vtiliter.

Quæst. 28.

QVÆSTIO. XXVIII.

Vtrum quando forma indulgentiæ est de peccatis ore confessis, requiratur confessio aut contritio aliqua de venialibus peccatis, vt ad ea extēdatur præ dicta indulgentia.

Proposi. 1. ¶ Rēspondeo per duas propositiones, quarum prima est. Si transacto peccati venialis actu manet ratio culpæ quoad reatum seu maculam secū dum Tho. et sequaces:tunc requiritur quod talis culpa per contritionem aut displicentiam aliquā aut per confessionem generalem vel particularē de eis sacramentaliter factam aliquo modo deleta sit vt quoad eius penam possit extendi indulgentia aliqua:secus si secundum Scotum non manet ratio culpe vt supra. q. 8. propos. 1. habetur. Et in hoc concordant cōmuniter doctores. et Adria. in. 4. in mate. de indulg. vt infra habetur.

¶ Propositio secunda. Post deletam culpam venialium, secundum Tho. aut secundum Scotum, hoc vel illo modo vt dictum est:ita quod iam nō manet nisi reatus seu obligatio ad penam temporalem, vtrum sit necessaria aliqua confessio venialium vt predicta indulgentia de ore confessis ad ipsa venialia extendatur:sicut et quoad mortalia iam quoad culpam dimissa dictum est supra. q. 27. propos. 2. et. 3. ¶ Dico quod ad hoc est duplex opinio. Prima Adria. in. 4. in mat. de indulgen, quod requiritur aliqua confessio sacramētalis specialis aut generalis de eis: alioqui non valebit eis talis indulgentia nisi ea quis cōfessus fuerit sacramentaliter in genere aut in specie modo supradicto in questione. 27. propos. 6. et. 3. consequendo aliquem effectum remissionis per sacramentalem absolutionē. Et ratio huius est. Quia tenor indulti supradicti vt supponitur id requirit, scilicet ea lē confessionem de peccatis ad quorū penas se extendere habeat talis indulgentia:et nō est maior ratio de mortalibus quam de venialibus, ex quo tenor indulgentiæ nil excipit nec limitat. ergo intelligendus est de confessione secundum ius requisita proportionabiliter ad peccata, scilicet de confessione saltem generali sacramentali peccatorum omnium inculpabiliter oblitorum et ignoratorum et venialium omnium in generali: talis enim confessio est que secūdum ius diuinum et humanum talibus peccatis venialibus et mortalibus oblitis debetur.

Proposi. 2. / Opi. 1.

¶ Altera opinio est quod de venialibus nulla confessio requiritur ad lucrandum talem indulgentiam de ore confessis. Ratio. Quia nō requiritur confessio specialis aut particularis: ex quo hec secundum ius nō est necessaria de venialibus, immo et est impossibilis de omnibus venialibus. Papa autem non intendit ad impossibile obligare:neq; confessionem non necessariam imponere sed iuridicam, qualis est particularis de mortalibus. Ergo nec requiritur confessio generalis venialium quia hec aut non est sacramentalis aut nō est iuridica de qua habetur in cap. omnis vtriusq; sexus. de peni. et remis. et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Nam ibi de confessione sacramentali particulari peccatorum intelligitur secundum cōmuniter doctores. Papa etiam loquitur et intelligitur de eadē confessione sacramentali et iuridica cum dicit de peccatis ore confessis: sed non intelligitur de particulari venialium vt supra probatum est. ergo non intendit vllo modo de vlla confessione venialium. Hanc secundā opinionem tenet Nauarro in tracta. de indulg. nota. 30. §. 6. et nota. 18. §. 17. et Floren. 1. par. tit. 10. ca. 3. §. 10. et cōmuniter doctores.

Opi. 2.

¶ Mihi autem (saluo meliori iudicio) videtur quod requiritur confessio particularis de venialibus

libus notabiliter agrauantibus memorie occurrētibus, ſine nimia eorum examinatione aut anxia perſcrutatione, ſicut de mortalibus etiā alias quo ad culpam remiſsit: et propter eandem rationē. quia ſic videtur tenor indulgentiæ vt ſupra.q.27. propoſ.3.habetur. De alijs autem requiritur et ſufficit confeſsio ſacramentalis generalis ſeu in genere de venialibus, ſicut et de inculpabiliter oblitis et ignoratis mortalibus, et ſicut de eis que nō poſſunt cōmode particulariter confiteri vt ſupra dictum eſt loco allegato et propoſ.6.videatur. Et ſic concordant Adria. et Floren. et cōmuniter doct. in hoc. Neq; ex hoc Papa nos obligat ad impoſsibile neq; imponit confeſsionē preter ius: licet imponat confeſsionem nō obligatoriam de venialibus ſicut et de mortalibus vt ſupra dictum eſt.

Quæſt.29 QVÆST. XXIX.

Quando indulgētia conceditur facientibus tale quid determinatum aut indeterminatum, puta porrigētibus manus adiutrices aut eleemoſynam aut tot argenteos pro fabrica pro bulla aut laborantibus in opere fabrice, aut viſitantibus talem locum ſacrum, aut orantibus tot Pater noſter coram tali imagine, aut ieiunantibus tali die, aut confitentibus et recipiētibus Euchariſtiam et huiuſmodi, vtrum eam æqualiter lucretur quilibet id determinatū opus faciens. Et ſimiliter ſi eſt indeterminatum, vtrum æqualiter eam omnino lucretur is qui parū ſicut qui multum facit de tali opere pio. Similiter qui magis et qui minus deuote id facit.

Reſpon. ¶ Reſpondeo: Quod ſi id quod imponitur et fit pro lucranda tali indulgētia eſt cauſa pia ſufficiēs ad tantā et talē indulgentiā, modo ſit indeterminatū modo determinatū in ſua quātitate per Papā concedentē: quilibet id faciēs lucratur eā æqualiter ſicut cōceditur: et qui plus facit nō plus lucratur. Quod ſi non ſit ſufficiēs abſolute vel reſpectiue ad tantā indulgentiā: tunc non æqualiter ſed ſecundū ratā et proportionē cauſæ aſsignate ad tantā indulgentiā lucratur quilibet, reſpectiue.ſ. ſecundū ꝙ reſpectu ipſius perſone tale opus impoſitū taliter ab eo factū magis vel minus accedit ad cauſam ſufficientē aſsignatā talis indulgētię, ſic magis vel minus lucratur de illa indulgētia, vt ſup.q.20. latius habetur de his. ¶ Sed quia de nulla fere cauſa pia determinate ſeu indeterminate aſsignata per Papā cōſtat manifeſte ꝙ ſit corā Dei iudicio ſufficiēs ad tantā quantitatē indulgentie vt ſup.q.21. dictū eſt, ideo etiā nō cōſtat ꝙ quilibet æqualiter lucretur dans duos argēteos in bulla aſsignatos. Quia et talis eleemoſyna poteſt eſſe cauſa pia ſufficiens ad tantā et totā illa indulgentiā reſpectu vnius puta pauperis et non reſpectu alterius puta diuitis. Et ſimiliter viſitatio Eccleſiæ facta ab eo qui deuotius aut de lōge venit cū magno labore poteſt eſſe cauſa ſufficiēs reſpectu eius ad totā illā indulgentiā aut magis accedere ad ſufficientē cauſam aſsignatā pro illa indulgētia, quā viſitatio facta ab alio qui nō tā deuote aut nō de tā longe venit. Ideo nō niſi ſecundū ratā et proportionē cauſe ſignate per Papā ad talē indulgentiā magis vel minus de illa indulgentia lucrabitur vt dictū eſt. Et ad hoc facit extrauag. Bonif.8. antiquorum. de pe. et re. vbi poſtquā vere penitētibus et confeſsis viſitātibus baſilicas vrbis Romæ ſub forma ibi expreſſa cōceditur indulgētia pleniſsima omnium ſuorū peccatorum: ſtatim ibi ſubinfertur, Vnuſquiſq; tamē plus merebitur et indulgentiā efficacius cōſequetur qui baſilicas ipſas amplius et deuotius viſitauerit. Hæc ibi. Ex quo patet ꝙ mens etiā Pape eſt ꝙ niſi ſufficienter deuote viſitauerit ita vt ſit ſufficiens corā Dei iudicio cauſa tante indulgētiæ, non lucrabitur totā illā niſi ſolū ſecundū ratā et proportionē talis cauſe ad indulgentiā vt dictū eſt ſecundū Dei iudiciū et noſtrā probabilitatē. Concordat Adri. ad hoc etiā facit cēſura Pariſieñ. contra Eraſmū. ¶ Ad hoc etiā faciunt cōmuniter doct. antiqui puta. B. Tho. in.4. diſt. 20. q.3. et queſtiun.2. in reſp. ad.3. et in addi.3. par. q.25. art.2. ad.3. et Floren.1. par. ſum. tit.10. ca.3 § 3. et Palud. ea. diſt.20. q.4. art.2. et Durād. ead. diſt. et ſummiſte omnes, et canoniſte ſecundū Inno. in ca. quod autē. de pe. et re. dicētes ꝙ quando indeterminate cōceditur indulgētia porrigētibus manus adiutrices fabrice aut huiuſmodi: debet diues dare ſecundū ſuam conditionē.ſ. rex vt rex miles vt miles et pauper vt pauper: alioquī diues nō lucrabitur tantam indulgentiā dando vnum denarium quantā lucrabitur pauper dādo denarium. Hec ille. Item Bonauen. ea. diſt.20. q. vlti. dicit ꝙ collator indulgentiarū ſecundum rectū iudicium conſiderat et ponderat cauſam pro qua dantur indulgentiæ: et ſecundū quod homines plus vel minus accedunt ad cauſam illā, ita plus vel minus participāt de indulgētia. Vnde cum ſtationes in vrbe Roma cōſtitute ſunt pro peregrinis: nō tantum lucrātur de eis illi qui ſunt prope et in vrbe ſicut venientes a remotis. Quantum ergo eſt ex parte dantis (adde tu et ex parte indulgētie) tantū valent indulgentie quantū promittunt: nō tamē æqualiter omnibus, ſed ſecundū eſtimationē quā habuit vel habere debuit cōcedens indulgentias: quā tamen nō oportet exprimere quia fideles debēt credere ꝙ dona Spiritusſancti æquo libramine donētur. Hec ille. Et videtur cōcor. Richar. ea. diſt. art.3. q.2. licet nō aperte, et Gerſon. vt allegati ſunt ſup. q.20. in proba.3. par. propo. in corol. ibi ad propoſitū videatur. Et ratio predictorū docto. ſolū videtur eſſe ea que ſupra dicta eſt. quia.ſ. Papa rationabiliter intēdit in ſuis indulgētijs determinate aut indeterminate cōceſsis ꝙ eas omnino lucretur qui ſufficientiā talis cauſe ad tales indulgētias attingit. Alias ſecus niſi ſecundū ratā vt dictum eſt. ¶ Et ſecundum hunc intellectum ſeu

ſententiam

ſententiam forte poſſunt in hoc concordare et in
telligi. Raymu. et Altiſio. Richar. et alij doctores
antiqui dicentes quod ſecundum menſurã fidei,
deuotionis laboris ſeu operis, ita plus vel minus,
intenſiue aut extenſiue participat quis de indul
gentia (vt recitatum eſt ſupra. q. 17. in 1. et. 2. opi.
et habetur infra. q. 32. ar. 3. corol.) quia per hec ma
gis vel minus accedit ad ſufficientiam talis cauſe
ſignate ad talem et tantam indulgentiam vt dictũ
eſt. Preſupponitur etiam quod fiat id totũ quod
et quomodo imponitur pro lucranda tali indul
gentia: alias nil lucrabitur vt ſupra. q. 28. habetur.
¶ Quod ſi predicti aut alij doctores nõ ſic patiun
tur intelligi, ſed aliter ſicut et Supplemen. Gabr.
in. 4. diſt. 45. q. 3. arti. 2. propoſi. 10. et gloſſ. in di
cta extrauag. aliter intelligit: et aliter ſentit ipſe
dicens quod qui æqualiter facit quod bulla impo
nit æqualiter lucratur totam illam indulgentiam
ſine vlla differentia: et ſic gloſſant illam extrauag.
antiquorũ. quod vnuſquiſq; plus merebitur &c.
ſcilicet quoad premium eſſentiale ſeu etiam quo
ad releuationem penarum ex vi ſui operis ſeu de
uotionis, ſecus ex vi indulgentie &c. Sed certe hic
eorũ ſenſus et gloſſa neq; rationi neq; predictæ
extrauag. conſonare videtur. Ideo conſequenter
ad dicta ſupra. q. 20. et. 22. videtur ſtandũ his quæ
dicta ſunt in preſenti. q. ſaluo meliori iudicio.

¶ Si queratur qui fieri poteſt vt deuotio pere
grini qui penitens et confeſſus vel in ſtatu gra
tie quindecies viſitauerit Eccleſias preſcriptas ſi
ne deuotione non pertingat ad iuſtam cauſam to
tius indulgentie: alius autem ſic cum magna de-
uotione? ¶ Reſpondeo vt patet ex dictis quia idẽ
opus vno modo et cum aliquibus circunſtantijs
et ab vno homine factum erit ſufficiens cauſa to
tius indulgentie ab eo lucrande: et nõ ab alio nec
a ſe ipſo ſi alio modo fiat. Ideo vna et eadem in
dulgentia multis queſita, alijs queritur plenius
quam alijs, vt hoc etiam ait Nauarro tract. de in
dulg. nota. 11. et nota. 15 §. 10. et nota. 31. §. 34.
35. vbi cum omnibus ſupradictis concordat. Et ita
tandem poſtea tenet predicta gloſſa et Nauarro
vbi ſupra. ¶ Et hinc patet quod ſi duo regalia, attẽ
tis alijs circunſtantijs ſecluſa circunſtantia ſeu re
latione ad perſonam dantem, eſt cauſa ſufficiens
ad totam indulgentiam ſeu indulgentias que con
ceduntur: tunc omnes diuites et pauperes dãtes
illa duo regalia ſecundum tenorem conceſsionis
lucrantur omnes indulgentias conceſſas: alias au
tem non, ſed pro rata vt dictum eſt. Nam licet il
la duo regalia ſint cauſa ſufficiens ad indulgentiã
plenariam quando in communi pro omnibus id
bulla concedit: ſi tamen non eſt reſpectu omniũ
aut ſingularium perſonarum, puta valde diuitũ:
tunc ipſi diuites dantes duo regalia non æque lu
crabuntur aut non totas illas indulgentias vt pau
peres dantes ipſa duo regalia, ſed ſolum pro rata
ſecundum quod accedunt ad ſufficientiam cauſe
plus vel minus, vt ſupra. q. 22. in reſpon. ad dub.
habetur. Si tamen quis non dederit illa duo re
galia ſignata in bulla ſed vnum tantum: tunc nil
de illa indulgentia lucrabitur vt ſupra. q. 23. habe
tur et patet ex dictis.

QVÆSTIO. XXX. Quæſt. 19

Vtrum ex parte lucrantis
indulgentias vltra ſtatum
gratie et impletionẽ ope
ris impoſiti requiratur ali
quid aliud, puta fides, de
uotio aut alia dignitas ſeu
diſpoſitio ad lucrandum
indulgentiam.

¶ Reſpõdeo per duas propoſitiones. Prima eſt. Propo. 1.
Quod licet ex parte ipſius lucrantis indulgẽtias
requiratur ad ſtatum gratie illa deuotio fidei qua
credat in genere ſeu ſaltem implicite Eccleſiam
dare poſſe indulgentias: non tamen requiritur
quod credat prelatum ſeu Papam ex hac ſeu talẽ
cauſa poſſe concedere hanc ſeu quancunq; volue
rit indulgentiam. Probatur prima pars. Quia illa
fides requiritur ad ſtatum gratiæ: alioqui eſſet in
fidelis vt patet ex ſupra dictis. q. 7. Secunda pars
probatur ſecundum Adria in materia de indulg.
conclu. 1. Quia ſi quis propter cõtrarietatem opi
nionum dubitet an indulgentiæ valeant omnino
quantum ſonant, an ſolum ſecundum proportio
nem cauſæ pro qua conceduntur: non facit cõtra
fidem Eccleſie: ex quo ſolum opinatur cum doct.
vt licet. Quia et de his particularibus factis nõ eſt
fides vt ſupra. q. 19. 20. habetur: et per conſequẽs
non ponit obicem effectui indulgentiarum. Si ta
men nihilominus vult facere quod pro illa lucrã
da inſtitutum eſt, valeat quantum valere poteſt:
certe hoc non impedit fructum indulgẽtiæ: ſicut
nec dubium vtrum ſit ſufficiens cauſa diſpenſatio
nis impedit quia ſit ſufficienter a Papa diſpenſa-
tum cum ipſo in eo in quo vere potuit diſpenſa-
re. Immo ſicut dubium ſeu etiam credulitas de cõ
trario quod ſcilicet ad hunc dolorem Deus non
dimiſerit peccatum, ſtat cum hoc quod ſcilicet
Deus plene remiſit: ita ſimiliter in propoſito. Et
ſecundum predicta limita et intellige doctores
qui dicunt requiri aut non requiri predictam fi-
dem, diſtinguendo vt dictum eſt.

¶ Propoſitio ſecunda. Ad lucrandum indulgen Propo. 2.
tias viuentibus conceſſas nõ requiritur alia digni
tas ſeu diſpoſitio vltra ſtatum gratiæ et impletio
nem operis impoſiti quantum eſt ex parte lucrã
tis indulgentias. Probatur. Quia ſi aliud requiri-
tur, hoc eſſet vt impleretur conditio operis impo
ſiti per concedentem: et hoc non. quia vt ſuppo-
nitur id non imponitur. Vel ſecundo requiritur
ad hoc quod eſſet capax indulgentie: et hoc non,
quia ad id ſufficit ſtatus gratiæ: vt ſupra. q. 23. ha-
betur. Vel tertio requiritur ad hoc quod ei valeret
indulgentia quantum ſonat: et hoc non: quia ad
id ſufficit quod ſit conceſſa ex cauſa ſufficiẽte ad
eam: non enim cõmenſuratur fructus indulgẽtiæ
diſpoſitioni ſuſcipientis, ſed ſue cauſe pro qua cõ
ceditur

ceditur vt supra.q.20.habetur latius. Vel quarto requiritur ad hoc quod a Deo infallibiliter acceptetur quantum sonat pro eo cui conceditur: et hoc non: quia ex iustitia legis orta ex suo pacto liberali stante lege infallibiliter acceptãtur indulgentie a Deo quantum sonant pro viuo cui conceduntur quantumcunq; aliat.sit aut fuerit negligens aut indignus tali misericordia, vt patet supra.q.5.ex Matth.16. Quodcunq; solueris &c. et et sic nil aliud requiritur vltra predicta. Et ita tenent cõmuniter theologi et canoniste. ¶ Dictum est in proportione quantum est ex parte lucrantis indulgẽtias. Nam deuotio vel fides potest esse circumstantia ratione cuius causa pia indulgentie respectu huius sit sufficientior ad maiorem fructũ indulgentie. Sicq; quatenus per modum circunstantie reducitur ad causam indulgentie potest requiri plus vel minus ad plus vel minus de indulgentia lucrãdum vt supra.q.20.et.29.dictum est. Ideo multi doctores multas alias conditiones dixerunt ad id esse requisitas, puta fidem, deuotionem, laborem, quantitatem rei date vel facte, vel operis pij ad lucrandum indulgentiam, vt supra questione.20.he opiniones relate sunt. Et solum habens veritatem quatenus hec faciunt ad sufficientiam cause vel operis pij ad illam indulgentiam vt sepe dictum est. Vide etiam infra questione.32.in fine. ¶ Quoad indulgentias autem defunctorum per modum suffragij forte requiritur alia dignitas, vt supra quest.15.et.16.et.17.latius habetur ibi videatur. Nam hic de indulgẽtijs proprie dictis quoad viuos agimus.

Argu. CONtra hanc secundã propositionẽ arguitur tripliciter. Primo, quia nullus indignus aliena satisfactione pro pena a se debita cõsequitur apud Deũ veraciter fructũ indulgẽtie: sed quilibet quantũcunq; in statu gratie existẽs negligẽs satisfacere per se ipsum est indignus aliena satisfactione. Ergo nullus negligẽs satisfacere per se ipsum etiã si sit in statu gratie acquirit fructũ indulgẽtie totaliter sed solũ vt dignus est. Consequẽtia patet, et maior probatur. Quia indignus satisfactione aliena est similiter indignus indulgẽtia: cũ indulgentia locũ satisfactionis habeat penarũ de thesauro Ecclesie vt supra.q.5.habetur. Nunc autẽ indignus indulgẽtia non cõsequitur eius fructũ. Quia distributio diuinorũ solũ habet locũ in debite dispositis, quales nõ sunt illi qui sunt indigni talibus distributionibus, que a Deo principaliter ab Ecclesia autẽ ministerialiter fiunt. Et ita patet maior. Minor autẽ ꝗ.s.quilibet etiã in gratia si est negligens satisfacere per se est indignus aliena satisfactione &c. probatur. Quia licet satisfactio ita sit opus personale ꝙ potest esse capax amicabilis adiutorij, ex quo fit per exteriora bona inter quæ cõputantur amicitiamẽ indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione. Sed cõstitutus in gratia negligens per se satisfacere est indignus amicabili adiutorio: ex quo amicorum est idẽ velle et idẽ nolle. Et per cõsequens si ego nolo per me satisfacere, par est vt amicus hoc nolit. Alioqui nõ amice sed iniuste id peterẽ ab amico, allegãs ei onera grauia et nolẽs digito ea tãgere.

SEcundo arguitur ad idem. Quia in qualibet bene ordinata republica quantumcunq; rationabilis causa adesset aliquando dispensandi cõmunem thesaurum in ciues grauatos ære alieno negligentes tamen soluere, censerentur indigni auxilio de tali thesauro: et per consequens nõ fuit intentio domini talis thesauri quod solueretur de eo pro talibus qui possunt et non curant de suo soluere, qui propter hoc indignos se redunt tali subuentione. Alioqui foueretur negligẽtia, et alij istorum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur. Legis autem est facere non negligentes sed virtuosos.1.polyt. Ergo cum Ecclesia sit a Deo bene ordinata: non est æquum vt aliter se habeat circa suum thesaurum spiritualem dispẽsandum talibus indignis et negligentibus notabiliter per se satisfacere. Hoc enim esset eneruare satisfactionem penitentialem et fouere negligentiam, neq; Deus acceptaret. ¶ Et hoc cõfirmatur ex antiqua forma indulgentiarum, vbi cõceditur indulgentia vere penitentibus. Vere autem penitens non solum dicitur is qui non est in mortali: sed etiam positiue is qui habet affectum et solicitudinem ad satisfaciendum per se vt tenetur, cuiusmodi non est is qui negligens est vt ait Richar in.4. dist.20.art.3.q.1. Quod etiam innuitur ex eo quod de iniunctis penitentijs indulgentia conceditur. Nam inde colligitur quod: talis debet acceptare penitentiam illam iniũctam cum proposito exequendi debite per se ipsum: alioqui non est vere penitens. Argu. Cõfirmã.

TErtio arguitur ad idem. Quia ad plenariam remissionem penarum per viam sacramenti penitentie non sufficit status gratie ex parte suscipientis vt sic sit dignus tali remissione. Ergo neq; ad eam per viam indulgentie. Antecedens patet: alioqui quilibet in statu gratie confessus consequenter huiusmodi plenariam remissionẽ penarum ex vi sacramenti, quod patet falsum. Consequentia probatur. tum primo. Quia sacramentum est potius et efficacius quam indulgẽtia: tum secundo. Quia Deus principalis distributor thesauri per sacramenta est lõge liberalior quam quilibet pontifex, vt patet. Argũ.

¶ Respondeo propter has rationes Caieta.in secundo quodlib.q.1.de indulg. et Nauarro tract. de indulg.nota.21.dicens etiam hanc opinionem esse probabiliorem et tutiorem et omnibus suadẽdam, quamuis omnino non reprobet aliam opinionem cõmunem quam nos hic tenemus et defensamus, tenent quod vltra statum gratie ad lucrãdas quascunq; indulgentias legitime concessas requiritur quod homo habeat hanc dignitatem, quod scilicet fuerit et sit diligens et paratus libenter acceptare et exequi per se penitentias debitas rationabiliter iniunctas aut iniungendas per confessorem: alioqui qui negligens est in hoc sperans Respõs.

per alios

per alios et per indulgentias satisfacere hic vel in purgatorio non lucrabitur tales indulgentias in toto et forte etiam secundum ipsum neq; in parte quantumcunq; alias sit in gratia et faciat quod imponitur. Quia Deus non acceptat pro tali indigno. Dicitq; quod B. Tho. sic sentit: et si aliter dicere videatur id non ex sua mente sed ex mête et opinione aliorum id locutus est. Ad doctores autem cõmuniter oppositum tenêtes dicit Caie. quod de eis non curat, quia non tam bene vt ipse rem hanc considerauerunt. Sed certe hec opinio Caietani si quid valet habet locum de indulgentijs per modum suffragij defunctis cõcessis vt supra. q. 15. et. 17. habetur: quoad viuos autem non est vera: et temere ipse respondet: et eius motiua predicta pro eo nõ concludunt. Nam ad singula respondeo.

Respõ. ad. 1. argum.

¶ Ad primum ergo argumentum respondeo negando antecedens pro vtraq; parte. Pro maiori quidem quando dona non distribuuntur secundum rigorem iustitiæ simul et secundum dignitatem suscipientis, sed precipue secundum liberalitatem et causam pro qua fit talis distributio, vt fit in indulgentijs supposita capacitate per gratiam et alijs requisitis vt dictum est. Multa enim dona Deus dat nobis alias indignis que et petimus vere dicentes non sumus digni &c. ergo similiter hic. Minor etiam negatur. Et ad eius probationẽ dico quod dignus adiutorio amicabili et liberali est esse in statu amicitie et gratie tam quoad homines quam quoad Deum: secus de adiutorio secundum rigorem iustitie sine liberalitate. In indulgentijs autem est adiutorium liberalitatis, vt supra. q. 3. dictũ est. Nam vt etiam idem Nauarrus vbi supra. nota. 22. §. 4. et. 5. quamuis ad aliud propositum contra Caiet. ait. ratio quare bona et satisfactiones vnius prosunt alteri cui applicantur est cõmunicatio in charitate, ratione cuius sunt membra viua eiusdem corporis Christi mistici. Ergo eadem ratio sufficit vt suffragia Ecclesiæ et indulgentiæ possint viuis et mortuis specialiter et generaliter prodesse quibus applicantur. Nam eo quod amicus meus sit negligens in suis negotijs non est indignus vt ego illi succurram: immo ad amiciciam pertinet vt amicus amici defectus suppleat etiam spirituales. Gratia autem que facit Dei amicos facit etiam eos dignos quibus Ecclesia vtpote membris suis subsidia Christi impertiatur, vt optime hoc ait Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3: et ita sancti voluerunt neq; radicẽ cõmunionis scilicet charitatem quoad hunc effectum tollere potuerunt neq; voluerunt, quamuis Nauarro vbi supra dicat oppositum.

Respõ. ad. 2. argum.

¶ Ad secundum argumẽtum respondeo. Quicquid sit de antecedente negatur consequentia. Quia Deus solum dignitatem gratie reputat sufficientem dignitatem ad eius liberalitatis simul et mixte iustitie dona per indulgentias suscipiendũ: quia nullius eget et ex largitate circa vnum non potest minui eius thesaurus indulgentiarum ad larglendum alijs etiam infinitis egentibus: sicut neq; thesaurus aliorum donorum eius. Neq; ex hac eius liberalitate et ministrorum eius ex legitima causa dispensantium fouetur per se negligentia hominum lucrantium indulgentias: quamuis per accidens occasionaliter homines tali misericordia abutentes in sua negligentia foueantur. Sicut neq; ex liberalitate Dei et ministrorum eius remittentium peccata hominum per sacramenta toties quoties fouetur per se negligentia hominum: neq, inde datur sed accipitur incentiuũ peccati: quãuis si alias indiscrete fiat posit concedẽs indulgẽtias sicut et peccatorum remissiones quo ad culpam per sacramenta peccare et nihil facere: sicut qui ex cõfidentia hac eas acceptaret aut peccaret. Hoc tamẽ est per accidens et ex defectu hominum. Neq; enim propter tales occasiones per accidens est tale cõmune et necessarium fere omnium remedium quoad remissiones penarum omittendum. ¶ Ad confirmationem respondeo quod vere penitens solum dicit statum gratiæ quantum attinet ad propositum: et ad huiusmodi declarationem contra ficte penitentes ponebatur olim illa particula, vt patet ex cõmuni practica et vsu Ecclesie. Similiter de iniunctis penitentijs dico quod solum requiritur talis dispositio animi ad implendum iniunctam penitẽtiam quæ sufficiat ad reponendum ipsum in statu gratie: licet Richar. ad aliud propositum vbi supra vere dicat quod per vere penitentem excluditur negligenter penitens et satisfaciens.

Respõ. ad 3. argum.

¶ Ad tertium argumentum respondeo negãdo consequentiam. Quia in sacramento remissio pene que virtute sacramenti seu ex opere operato cõceditur quantificatur a Deo secundum dispositionem et dignitatem suscipientis: illa vero quæ virtute indulgentie conceditur non nisi secundum voluntatem concedentis simul et sufficientiã cause pie pro qua conceditur. vt supra. q. 20. in respõ ad primum argumentum. ¶ Et ad primam probationem consequentie respondeo quod sacramẽtum non est potius quam indulgentia quomodocunq; nec ad quemcunq; effectum: quia scilicet non ad remissionem penarum vniuersaliter vt patet. Et ad secundam respondeo quod licet Deus simpliciter sit liberalior homine: non tamẽ secundum quid nec quomodocunq; nec ad quẽcunq; effectum. Quia non oportet vt patet. Nam Deus per sacramentum ex opere operato non remittit omnem penam semper et cuilibet: homo autem sæpe id et laudabiliter facit, iniuriam simul et totum interesse suum remittendo homini etiam indigno tali beneficio. Patet etiam. Quia ipse Deus maiorem effectum gratie et remissionem penarũ confert in vno sacramento, puta in Baptismo ex opere operato, quam in alio puta quam in Penitentia et Eucharistia &c. et vnum effectum cõfert in vno sacramento quem non in alio. ¶ Igitur ex dictis patet quod non est respuendum illud consilium Palud. et Adri. et aliorum doctorũ, quod

scilicet

scilicet ad lucrandum indulgentiam de iniunctis tantum penitentijs concessam, homo vtiliter con fiteatur faciens sibi iniungi magnam penitentiam debitam suis peccatis: quam tamen non intendit per se implere sed redimere per indulgentias quãuis Caietanus vbi supra hoc reprobet et irrideat, et Soto in.4. distinctione. 21. questione. 2. articulo.1. similiter.

Quæst.31. QVÆSTIO. XXXI. Vtrum clerici et religiosi Ecclesiæ pro cuius visitatione conceduntur indulgentiæ possunt sicut alij eas lucrari licet ibi cõmorentur, et quomodo similiter Prælatus concedens indulgentiam possit sicut alij eam lucrari: etiam si non faciat vt alij quod ipse imposuit.

Propositio.1. ¶ Respondeo per duas propositiones. Prima est. Quando conceditur indulgentia visitantibus talem Ecclesiam seu porrigentibus manus adiutrices aut eleemosynam illi Ecclesiæ: tunc clerici illius Ecclesie etiã ibi cõmorantes possunt eam lucrari vt alij, nisi aliud exprimatur in bulla. Quia non sunt deterioris conditionis illi quam alij nec excipiuntur illi in bulla. Ergo cum in eorum fauorem indulgentia concedatur possunt eam vt alij lucrari. Quod etiam facit pro religiosis vt ipsi possint vt alij lucrari indulgentias concessas visitantibus eorum Ecclesias, etiã si ad hoc habeant speciale priuilegium vt etiam alio modo possint eas lucrari: videantur corũ priuilegia quoad hoc. Concordant Floren.1.par.sum.tit.10.ca.3.§ 2.et Siluester tit.indulg.q.8.secundum Thõ.et sum. Ros.eo.tit.§.23.et cõmuniter doct.

¶ Sed nota primo, quod quando conceditur indulgentia venientibus et benefacientibus tali loco seu Ecclesiæ et nil aliud dicitur: tunc dicit Felinus in sermone de indulg. quod secũdum Nico. Lyr. in suis quodlib. clerici illius Ecclesiæ seu loci non lucrantur illam indulgentiam quia non videtur intentio cõcedentis dirigi ad hoc, sed vt alios alliciat ad deuotionẽ illius loci et vt subueniatur ministrantibus vt possint seruire illi loco aut Ecclesie. Hec ille. ¶ Sed cum hoc pendeat ex voluntate concedentis, non id videtur certũ nisi aliter cõstet: maxime cum predicta verba possint bene etiã ad fauorem ipsorum clericorum aut religiosorum interpretari vt ipsis etiam valeant tales indulgẽtie vt dictum est. ¶ Nota.2. secundum sum. Ros.tit.indulg §.22. quod quando conceditur indulgentia interessentibus diuinis officijs in Ecclesia, tunc si ex necessitate celebratur extra Ecclesiã sub tentorio, vel si propter turbam non possunt omnes esse intra Ecclesiã: presentes stantes extra Ecclesiam lucrantur illam indulgentiam: quia sic videtur esse de intentione concedentis in tali casu non excogitato: et concordant Palud. et de nouo Castro. licet gloss. in Clemẽ.1. de reliqui. et vener. sanctorum teneat oppositum.

Propos. 2. ¶ Propositio.2. Prelatus cõcedens indulgentiã potest eam lucrari sicut alij faciendo quod requiritur ad eam lucrandam. ¶ In hoc concordant cõmuniter doctores vtriusq; iuris, quia non est deterioris conditionis. Licet in modo sit differentia opinionũ vt supra.q.3.dub.3. ¶ Sed vtrũ talis prelatus volens lucrari tales indulg. a se concessas teneatur implere cõditiones seu facere opus a se impositũ omnibus cõmuniter: an possit in hoc quo ad se dispensare seu cõmutare illud in aliud opus quod loco illius ipse faciat ad talem indulgẽtiam lucrandũ. ¶ Respõdeo, in hoc videtur esse duplex opinio. Prima Richar.in.4.dist.20.art.4.q.3. et Palud.ea.dist.q.4.art.3. et aliorũ, quod non nisi sub ea forma que alijs concedit potest etiam ipse Papa lucrari talẽ indulgentiam vt alij. ¶ Alia opinio est Supplem. Gabr.in.4.dist.45.q.3.art.2.pro pos.7. quod non tenetur implere in propria forma opus generaliter iniunctum, sed potest in hoc secum dispensare, et aliud opus pium loco illius faciendo potest lucrari illam indulgẽtiam. Ratio est. Quia cum assignatio talis vel talis operis pij pro tali indulgentia pendeat ab ipsius concedẽtis voluntate. ergo sicut potest cum alijs in particulari dispensare aut cõcedere eis quod faciẽdo aliud opus a cõmuniter assignato lucrẽtur talem indulgentiam, vt patet quia loco visitationis iniunctæ ad lucrandũ indulgentiam potest Papa cõcedere sicut et de facto cõcedit quod infirmus diues aut religiosus oret, ieiunet, aut det eleemosynam. Ergo similiter potest secũ Papa facere per se aut per suum confessorem dũmodo sit causa sufficiẽs ad ad talem indulgentiã vt supponitur. Et ad hoc accedit. B.Tho.in.4.dist.20.ar.5.q.4. dicens, quod etiã si requiratur idẽ opus pro alijs non tamẽ pro pr(e)lato ipso, quia nõ habet causam vt se ad hoc prouocet &c. Sed hec ratio nõ concludit. Ideo ratio supra posita videtur sufficiens et melior. Et facit ad hoc Caiet.1.2.q.96.art.5. quod prelatus potest secum dispensare in lege et statuto suo. ¶ Et forte Rich. et Palud. &c. non intendeiunt contra dicere huic secunde opinioni sed solum dicere q̃ si prelatus impleat conditionem vt alij. i. si faciat opus pium requisitum ad lucrandum indulgentiam lucrari potest vt alij: alias non: suple nisi secũ dispensans impleat in æquiualenti alio opere. In generali enim locutione particulares casus intelliguntur excepti. Ergo siue hoc siue illo modo intellexerunt teneatur vt supra dictum est.

Quæst.32. QVÆST. XXXII. Dubitatur quales anni, dies, seu remissiones peccatorũ huius vitæ vel purgatorij respondent annis, diebus, aut remissionibus cõcessis per indulgentias.

¶ In hac

¶ In hac quæstione.32.sunt tria dubia enodan-
Dub.1. da.Primum quando conceditur indulgentia tot
dierum et annorum,an intelligatur de tot diebus
Dub.2. et annis continuis aut interpolatis.¶Secundũ an
intelligatur de diebus et annis penitentie debite
Dub.3. et faciende in hac vita an in purgatorio.¶Tertiũ
vtrum pene vnius diei vite huius respondeat al-
ter etiam dies pene in purgatorio aut plus vel
minus temporis ibidem.

Proposi.1. ¶ Ad hec igitur tria dubia respondeo per tres
propositiones. Quarum prima est, quod per in
dulgentiam tot dierum intelliguntur dies conti
nui vel interpolati.Per indulgẽtiam autem vnius
vel plurium annorum intelliguntur dies aliquan
do quidem continui aliquando autẽ interpolati.
¶Pro cuius declaratione nota quod canoniste va
rie apellant et distingunt hos dies et annos.Nam
quidam dicunt dies vtiles esse idem quod conti
nui,puta per.40. dies continuos ieiunando. Et
similiter annus vtilis dicitur continuus quan-
do scilicet sine interuallo per vnum annum con
tinuum penitentia facienda est,puta singulis die
bus ieiunando vel orando.Cõmunes autem dies
dicuntur interpolati , puta si intra vnum annum
vel duos deberet quis.40.dies semel in hebdoma
da vel in mense ieiunare. Et similiter annus com
munis dicitur interpolatus,quando scilicet intra
vnum vel duos annos vno die singulis hebdoma
dibus vel mensibus ieiunetur. ¶Alij aliter acci
piunt dies et annos vtiles cõmunes et interpola
tos. Vnde cõfusio oritur et varietas opinionum.
¶Nam sum.Ros.tit.indulg. §.21.dicit quod nõ
nisi dies et anni continui vel annus continuus de
bent intelligi. Adria.in.4. de indulg. est dubius.
Nauarro autem in repetitione de indulgentijs no
ta.31 §.39.et.40.ait quod secundum Hostien.in
cap.cum ex eo.de peni.et re.dies indulgentiarum
debent intelligi vtiles:anni vero interpolati: sed
ad sensum quem explicat ipse Nauarro ibidẽ con
sonat cum supradicta prima propositione.vt hoc
etiam ait Siluest.tit.de indulg.q.8.et sum. Ange.
eo.tit.§.3.et Ioan.Andr.et Panor.et doctn. com
muniter dicentes quod per indulgentiam tot die
rum puta. 40. simpliciter concessam remittitur
penitentia tot dierum etiam si dies illi penitentie
nõ sint cõtinui sed interpolati,vt ait prima pars
propositionis.Per indulgentiam autem vnius an
ni simpliciter nõ dicendo de iniunctis intelligun
tur.365.dies condonari modo sint continui mo
do interpolati,modo sint iniuncti modo non.Ita
quod si quis ex iniunctione sacerdotis teneretur
orare vel ieiunare duobis annis interpolatis vel
alternatis diebus:per talem indulgentiam vnius
anni qui continet 365.dies quibus tenebatur in
terpolate penitere suo debito satisfacit. Sed in
hoc videtur Nauarro contrarium sentire dicens
quod per indulgentiam vnius anni non tollitur
nisi penitentia vno anno implenda etiam si solis
quinquaginta diebus esset in eo penitendum, pu
ta ieiunando vel orando singulis quartis ferijs
vnius anni:et quidem de penitentia vnius anni in
iuncta videtur satis probabilis opi.hec,vt ex pro
xime dicendis amplius patebit. ¶Ex quo fit.1.vt Corol.1.
indulgentia.40.dierum aliquando remittat quan
tum indulgentia vnius anni.Aliquando indulgen
tia vnius anni plus quam indulgentia trecentorũ
dierum:aliquando minus quam viginti, quando
scilicet minus quam viginti diebus intra vnum
annũ ex iniunctione sacerdotis esset penitẽdum.
Ita etiam indulgentia vnius anni de iniuncta pe
nitentia potest cõtinere plures vel pauciores dies
iniunctos intra ipsum annum implendos.

¶ Secundo sequitur quod per indulgentiã vnius Corol.2.
anni de iniuncta penitẽtia nil remittitur si nullus
annus iniunctus est:et si qui anni sunt iniuncti nõ
cõdonatur penitentia tot dierum puta.365. quot
vnus annus habet,sed tot dierum quot et quomo
do a confessore iussus est penitens intra illos an-
nos penitere:ita videlicet quod si ex iniuncto sa-
cerdotis tenebatur duobus annis ieiunare vel ora
re interpolatis diebus , non remittitur nisi vnus
annus de illa penitẽtia iniuncta, et manet obliga
tus ad alterũ annũ interpolatis diebus orandũ vel
ieiunãdum vt sibi erat iniunctum. Quod si ex in
iuncto sacerdotis teneretur vno anno interpola-
tis diebus orare vel ieiunare:tunc per eam indul-
gentiam vnius anni liberatur.Et similiter de vno
et multis mensibus et quadragenis absolute vel
de iniuncta penitentia sicut dictum est de anno
absolute vel de iniuncta penitẽtia dicendum est.
Quia cum indulgentie succedant loco penitentia
rum iniunctarum vel iniungendarum corã Deo
et Ecclesia:et stricte interpretanda sint vt supra.
q.5.et.9.in respon.ad primum argumentum di-
ctum est,ergo solum valent eo modo quo per ta
le tẽpus ille deberet impleri vti iã declarauimus.

¶ Quoad secundum dubium,scilicet an indul- Propos.2.
gentiæ tot dierum et annorum intelligantur de
diebus et annis vite huius an purgatorij. Respon
deo per secundam propositionem quod intelligi
tur de diebus et annis vite huius non purgatorij:
et de penitentijs in hoc seculo iniunctis vel iniun
gendis:et de penis purgatorij respondentibus in
tanto aut maiori aut minori tempore illis annis
et penitentijs vite huius.Quoad primam et secũ
dam partem probatur vt optime ait Soto in.4.
dist.21.q.2.art.1.secundum cõmuniter doct.Tum
primo,quia forma indulgentie non est Remisi-
mus aut relaxamus tot dies aut annos pene sed pe
nitentie.Pena autem purgatorij non est proprie
penitentia:quia non est voluntarie assumpta: sed
est perpessio pene per vindicem iustitiam Dei in
flicte,quanuis sit patienter aut voluntarie tolera-
ta.Tum secundo. Quia indulgentie succedunt
loco satisfactionum penitentialium que in sacra
mento deberent imponi : hec autem sunt in hac
vita tantum , vbi solum iniungi et impleri debe
rent.Ergo de huius vite annis et diebus et penitẽ
tiis ille indulgentie intelliguntur.

¶ Quod etiam intelligatur de penis correspon
dentibus

dentibus in purgatorio vt ait vltima pars propos. inde constat:quia indulgentie remittunt penas Deo debitas in foro eius et Ecclesiæ vt supra.q. 10.latius habetur.¶ Pro cuius ampliori declaratio ne nota his tot annorum dierum et quadragena rum indulgentias vel relaxationes et remissiones fieri secundum formam canonum antiquorum vbi pro quocunq; peccato mortali si esset graue imponi iubentur sep[illegible]ni penitentie, et pro grauissimo etiam decem et plures. Et quanuis ex cano. non imponantur semper illi anni sed pau ciores : tamen per illam minorem penitentiam non remittitur nisi pena purgatorij que respon det iniuncte que adimpletur:et ex consequenti in dulgentia tot dierum vel annorum iniunctorum non remittit nisi solum illam penam purgatorij que responderet iniuncte si adimpleretur. Si autẽ indulgentia sine limitatione de iniunctis conce dit tot dies et annos penitentie vel remissionis absolute, intelligitur de illis etiam qui meditata ratione essent iniungendi, et quorum penitens secundum sua peccata reus esset, et penarum que in purgatorio his respondent secũdum iudicium atq; iustitiam Dei. Itaq; tantum penarum in pur gatorio remittitur per eam indulgentiam quan tum remitteretur si in hac vita ille penitens suffi cientes penitentiam egisset illis diebus aut annis quibus secundum legem vel statutum Dei et Ec clesie penitere deberet : et in his concordant do ctores communiter, et expresse Durand. in. 4. di stinctione. 20. et Palud ea. distinct. quest. 4. artic. 1. et Flore. 1. par. sum. tit. 10. ca 3. §. 5. et Supplem. Gabr. in. 4. dist. 45. q. 3. art. 2. propos. 10. et Siluest. tit. indulgẽtia. q. 4. quãuis ibi male mordeat sum. Ange. eo. tit. §. a. quasi aliter senserit.

Corol. 1. ¶ Ex supradictis sequitur. Primo, quod indul gentia tot dierum vel annorũ absolute est vtilior quam indulgentia totidem dierum vel annorum de penitentia iniuncta:quia per illa remittuntur dies et anni penitentie debite etiam grauissime tam iniuncte quam non iniuncte : que prestat in dulgentie totidem annorum et dierum penitẽtie tantum iniuncte vt patet ex dictis.

Corol. 2. ¶ Sequitur. 2. quod quanuis indulgentia vnius anni penitentie iniuncte vel iniungende sicut et indulgentia plenaria quantum est ex parte sua ab solute æqualiter omnibus valeat siue remittat: se cus autem proportionabiliter quãtum est ex par te debiti aut debitoris et intensionis seu acerbita tis penitentie aut pene cuius hic et in purgatorio reus est. Nam plus remittitur ei qui acerbio ris pene intra illud tempus debitor est, quã ei qui minoris in eodem tempore reus est. Per accidẽs enim est quod plus aut minus grauem penitentiã aut penam extensiue et intensiue debeat is cui in dulgentia plenaria conceditur vel vnus annus in dulgentie: dum tota illa pena debita illo tempore remittitur quantam tenor indulgentiæ sonat vt sepe dictum est.

Propos. 3. ¶ Quoad. 3. dubium, scilicet vtrum pene debite in vno die vite huius respondeat alter etiã dies et idem tempus pene in purgatorio, an plus mi nusve temporis ibidem. Ad quod respondet ter tia propositio quod quanuis in hoc sint opinio nes: cõmuniter tamen tenetur quod non solum al ter dies sed etiam plus temporis pensum respõ det in purgatorio vni diei penitentie vite huius, et per consequens per vnum diem indulgentie plus remittitur quã remitteretur per penã vnius diei in purgatorio. Et ratio est. Quia hic est forus misericordie et voluntarie satisfactionis et meri torie: illic autẽ forus rigurosus iustitie et satispas sionis tantum non voluntarie assumpte, quanuis patientet et voluntarie pena illa tolerata sit vt su pra dictũ est. Ideo ad satisfactionem solutionẽq; penarum vnus dies vel annus penitentiæ saltem magne in hac vita prestat simili tempori diei vel anni immo et multis diebus et annis in purgato rio. Quanto gratior prestantiorq; est Deo volun taria sui ipsius punitio quam necessaria passio et toleratio. Sicut et modicum aurum prestat ma gno ferri aut plumbi ponderi et quantitati. Ideo et vtilior est indulgentia concedens vnum annũ vel quadraginta dies penitẽtie iniuncte vel iniun gende, quam vnum annum vel quadraginta dies pene purgatorij, et in supradictis concordant ex presse Palud. Adri. et Nauarro vbi supra cum cõ muni sententia doctorum.

Opi. 1. ¶ Alia est opinio magistri Soto in. 4. dist. 21. q. 2. artic. 1. in oppositum. Dicit enim quod vni an no penitentie vite huius non respondet alter an nus immo nec forte vnus mensis pene in purga torio: et ex consequenti quod per Indulgẽtias re mittere mille annos penitentie debite in hac vita nõ est remittere decem in purgatorio: quodq; pe na vnius diei in purgatorio plus sepe valet ad so lutionem debitarũ penarum quã pena vnius an ni iniuncti vel iniungendi implenda in hac vita, quia licet penitentia vnius anni vite huius ceteris paribus plus valeat ad satisfactionem penarũ qua tenus est voluntaria vt sit prima opinio: at vero ex alia parte quia scilicet pena purgatorij sine cõ paratione acerbior est, inde plus valet pena vnius anni illic quam hic ad satisfactionem vel solutio nem: quia cetera paria non sunt. Tanta autẽ pena et tam acerba in eodem tempore, puta in vno an no, plus hic quam in purgatorio valet ratione vo luntarij vt dictum est. ¶ Quo fit, ait ipse Soto, vt nemo sit qui in purgatorio fuerit vel futurus sit viginti annis: et forte neq; decẽ quantũcunq; pec cator magne pene debitor obierit. Quia in decẽ annis per acerbitatem pene ibi persoluet penitẽ tiam mille annorum et vltra in hac vita debitam adimpleri. Vnde quia remittere mille annos peni tentie per indulgentias non est remittere in pur gatorio decem: inde indulgentia mille annorum et amplius etiam veritatem habet, vti superius. q. 20. in illo corol. latius declaratum est.

Reprobatur. 1. opi. ¶ Sed hec opinio nõ videtur: neq; eius ratio va let. Que stat in hoc quod acerbitas penarum pur

gatorij superat rationem voluntarij in penis vite huius eodem tempore perpessis ad effectum solutionis aut satisfactionis Deo faciēde. Cuius oppositum verius est vt ait opinio cōmunis supra posita: quod inde liquet: nam vix est tam acerba pena in purgatorio que vno tātum die purget magnum peccatorem debitorem multorum annorū penitētie pro multis et magnis peccatis suis: quē tamen vehementissima in hac vita contritio atq; acerbissima flagellatio vel tribulatio siue martirium vel etiam religionis ex magno Dei amore facta professio eodem die aut etiam minori tēpore perdurās profecto purgaret. Id quod doctores omnes cōcedunt neq; ipse Soto negat sed expresse affirmat in.4.dist.15.q.1.art.4.et distin.19.q.1.art.3.et.q 2.art.1.2.et.3. Igitur ratio voluntarij superat acerbitatem penarū purgatorij, et ea ratione vnus dies penitentie vite huius plus soluit penarum debitarum quam vnus et multi dies penarum purgatorij: et per indulgentiam vnius diei remittuntur plures dies in purgatorio.

Corol. ¶ Ex omnibus supradictis corolarie etiā sequitur quod sicut in hoc mundo.40.dies penitentie plus valent ei qui eam cum magna deuotione adimpleret, quam alteri qui eum minori eandē exequeretur: ita et quadraginta dies indulgētie plus valent hic et in purgatorio illi qui cum maiore charitate seu deuotione labore vel quantitate rei date vel facte ad illam lucrandū accedit, ad suarū penarum debitarum solutionem et non solū ad meritū gratie et glorie. Quia per hoc iste magis accedit ad causam sufficientem ad maiorē fructū illius indulgentie participandum vt supra.q.20.et.29.latius probatum est. Et ita intelligitur Richar.in.4.dist.20.art.3.q.2.dicens quod quando indulgentie generaliter cōceduntur puta quicūq; dederit eleemosynam pro tali loco vel opere cōsequatur vnum annum de indulgentia &c. tunc pares sunt quoad remissionem extensionis pœne qui plus dat et qui minus sed impares quoad remissionem intensionis: quod enim est parum diuiti est multū pauperi &c. Quod intellige quod quatenus per hee magis accedit ad sufficientiam cause vel operis pij eo plus intensiue et etiā extensiue lucratur de ea indulgentia vti superius dictū est, et cum dictis in hoc corolario consonat etiā B.Tho. Albertus Mag. et Turrecremata. et Herueus et Palud in.4.dist.20.q.4.art.2.et Floren.1.par.sum.tit.10.ca.3. § .3.et Supplemen. Pisani. et sum. Ro.tit.indulgētia.et Siluest.eo.tit.quest.4. alijq; doctores vtriusq; iuris si predicto modo intellecti concilientur, quamuis prima facie dissonare videantur.

Articulus quartus

in quo agitur de duratione, preciositate, et predicatione indulgentiarū, et de modo concedendi et lucrādi indulgētias in articulo mortis: et cōtinet.9.quæst.quarū prima et in ordine.33.questio est.

QVÆST.XXXIII. Quæst.33.

Vtrum possit quis toties quoties aut tātum semel lucrari indulgentiā concessam indeterminate seu imperpetuum aut etiam toties quoties.

¶ Respōdeo per vnicam propopositionem que talis est. Quando conceditur indulgentia indeterminate seu in perpetuum aut signanter toties quoties: tunc intra illud tempus potest quis eam lucrari toties quoties voluerit faciendo quod alias ad eam lucrandum requiritur. Secus quādo determinate indulgentia conceditur ad tempus limitatū: tunc enim semel tantum intra illud tempus potest quis eam lucrari. Propos. ¶ Prima pars que expresse loquitur quando perennis indulgentia conceditur puta.40.dierum aut indulg.plen.omnibus orantibus tot Pater noster, aut quando per magnum tempus seu indeterminate quoad vices conceditur talis indulgentia orantibus aut dantibus tale quid vsq; ad duos annos vel &c. Et probatur. Quia sic censetur voluisse Papam seu concedentem a cuius voluntate pendet hoc vt patet. Quia non videtur Papam id concessisse magis pro prima vice aut pro tali tempore quam pro alio non signato aut pro alijs vicibus: ex quo indistincte id concedit. Ergo fauorabiliter contra concedentem est interpretanda talis concessio fauorabilis. Quod intellige et limita nisi talis reiteratio cederet in derisionem indulgentie: quam derisionem probabile est Papam non intendisse: puta si quando cōceditur indulgentia perpetua visitantibus talem Ecclesiam, quis millies in die eam visitaret ingrediendo et reingrediendo: certe non toties lucraretur: sed neq; bis in die nisi semel tantum. Quia propter vitandam talem irrisionem censetur Papa non nisi pro semel in die perpetuis tēporibus concessisse. Et quia a voluntate Pape totum hoc pendet: ideo quando de eius voluntate nō aliter constat ita est iudicandum et tenendum vt dictū est. Ideo Nauarro de indulgentijs, nota.31. §.37. concordans cum supradictis ait secundum Felin. et Lyr. quod qui statutis horis vel temporibus vadit ad Ecclesiam ad orandum vel audiendum verbum Dei non causa fraudis neq; irrisionis sed deuotione motus, posset sepe eodem die talem indulgentiam perennem lucrari sed non toties nec tali modo vt fraus quedam et irrisio appareat: et quando conceditur indulgentia celebrantibus aut communicantibus diebus dominicis, intelligitur de semel in tali die: et sic de similibus. Et in his concordant expresse Palud.in.4.distin.20.quest.4.artic.2.et Tho. Duran. quest.4. et alij cōmuniter theologi: et de canonist. Felin. in suo tracta.de indul.et alij communiter in cap. fin.de peni.et remi.lib.6.et in extrauag.ca.quod

autem

autẽ.et.ca.cũ ex eo.eo.tim.et cõmuniter summi stæ. Et ad id facit practica et consuetudo que est optima interpres legũ et concessionum humanarũ. Licet vt ait Durã. de hoc nõ possit vbiq; constans certitudo haberi sine Papali declaratione.

¶ Secunda pars etiã patet per eandẽ rationem. Inde liquet ꝙ quando conceditur indulgentia tali die a vespera in vesperã visitãtibus talem Ecclesiam vel intra duos aut octo dies visitantibus talẽ Ecclesiam vel visitantibus Ecclesiam talibus diebus festis puta dedicationis aut domine nostre per singulos annos et huiusmodi, quod semel tãtum intra illud tempus potest quis lucrari talem indulgentiam: prorogatur autem per duos aut octo seu plures dies vt ait Durandus vbi supra vt qui non potest venire ad lucrãdum vna hora seu die veniat alio die aut hora non autem vt sepe veniens sepe lucretur. Quia et sic est practica cõmunis nisi de voluntate Papæ aliud constet aliquando. Et in hoc etiam concordant doctores cõmuniter vbi supra et. B. Tho. 3. parte summe. q. 25. art. 2. ad. 4. in addi. 3. par. quanuis sum. Ange. tit. indulg §. 4. et sum. Ros. §. 12. teneant secundum Inno. et Guille. in Specu. quod quando Indulgentia conceditur pro visitatione Ecclesie etiam pro tẽpore determinato, intelligitur toties quoties etiã in eadem die sicut si in perpetuum cõcederetur: quia et sic practicatur in sancta Maria de Angelis prope Assisium et alibi. Sed certe ad hoc potest ei responderi quod generaliter standũ est vt nos diximus in propositione secundum cõmuniter doctores et cõmunem practicam. Quod si alicubi specialiter aliter practicatur, id forte habebit locum ibidem tantum ex speciali Pape concessione aut voluntate saltem tacita seu interpretatiua dum scit et tolerat ex causa rationabili: nam et sepe cõmunis error facit ius. argumen. distin. 95. ecce ego. quia scilicet sepe est causa aliqua que facit quod princeps consentiat etiam licite vt valide fiat quod alias non valeret, vt glossat Gerson in regulis moralibus alphab. 24. E. Sed his nõ obstan. iam consuetudo interpretatur quod quãdo indulgentia conceditur per multos dies puta infra octauam visitantibus vel orantibus &c. possit quilibet quolibet die illam lucrari semel in quolibet die. Consuetudo autem optima interpres legum est. ca. fin. de consue. *Not.*

Regule Cancellarie. ¶ Et quoad hoc est regula Cancellarie. 57. vbi dicitur quod indulgentia pro certis festis cuiuslibet anni futuri concessa restringenda est vsq; ad. 20. annos. ¶ Item quod indulgentia concessa alicui Ecclesie vel capelle tacita alia quamlibet parua illi prius concessa nil valet, quomodo hec regula sit intelligenda infra. q. 35. habetur. ¶ Item regula. 58. prohibitum est, ne super indulgentijs instar alterius pij loci concessis expediantur litere generaliter instar indulgentiarum illi concessarũ nisi expecificentur que sint ille. ¶ Item regula. 59. quod si indulgentia petatur simpliciter pro festo vel festis alicuius pij loci et Papa concesserit per Fiat tantum: si Ecclesia cathedralis vel insignis collegiata aut solemne monasterium fuerit, tres alioqui duo anni et totidem quadragene: et per Fiat vt petitur cathedrali vel collegiali vel monasterio quatuor, alij tres anni concessi videntur. Hec ibi. ¶ Et secundum hec intelligantur ea que in hac. 33. quest. dicta sunt nisi de speciali Pape intentione per literas ipsius aut per legitimam consuetudinem aliud constet. Quia vt supra. q. 9. in responsione ad primum argum. indulgentia stricte interpretanda est.

QVÆSTIO. XXXIIII. *Quæst. 34.*

Vtrum quando quis lucratur sepius aliquam indulgentiam sic concessam toties quoties, tantundẽ Arithmetice an Geometrice lucretur vna vice sicut altera.

¶ Respondeo per duas propositiones. Prima est. *Proposi. 1.* Quando conceditur quantitas signata puta. 20. anni de indulgentia pro qualibet vice: tunc tãtundem Arithmetice, scilicet viginti annos pro qualibet vice lucratur qui talem indulgentiam acquirit. Similiter quando conceditur indulgentia plenaria pro qualibet vice, sic plenarie lucratur qualibet vice: quia sic expresse sonat concessio et voluntas concedentis in quo non est dubium.

¶ Propositio secunda. *Proposi. 2.* Quando conceditur indulgentia confuse et successiue, puta tertia pars aut quarta peccatorum pro qualibet vice: tunc intelligitur cõcessa solum tertia aut quarta pars aliqualiter Geometrice, id est de residua pena cui tenetur obnoxius. exempli gratia. Quando cõceditur Indulgentia tertie partis peccatorum visitantibus talem Ecclesiam toties quoties: tunc si prima vice per primam visitationem consequitur remissionẽ tertie partis: puta si est debitor sexaginta annorum consequitur viginti annos de illa indulgentia: et per secundam vicem lucratur non quidem totidem viginti annos, quod est Arithmetice tantum vt prius: sed lucratur tertiam partem de residuo penarum quibus tenetur quãdo lucratur indulgentiam, puta de quadraginta annis residuis lucrabitur. 14. circiter annos tantum. Et in tertia vice etiam tertiam tãtum partẽ de residuis. 27. annis penarum lucrabitur. Quod est Geometrice tantum lucrari talem indulgentiam seu proportionabiliter. Et sic quantumcunq; et quoties cunq; lucretur talem indulgentiam tertie partis etiam si nullum aliud debitum penarũ incurrat, ex quo prima vice cepit talem indulgẽtiam lucrari nunquam omnino per illam liberabitur. quia semper manebit pena que proportionabiliter seu Geometrice per tertias tantum partes diminuta successiue nunquam totaliter minuetur. Sicut si lineam tripedalem successiue minuere velis per tertias partes residui, proportionabiliter auferẽdo nunquam stabit totalis ablatio: sicut neq;

si per medietates proportionabiliter diuidatur. vt est tritum in Philosophia. ¶ Et ratio huius propositionis sic intellecte et declarate est: quia sic creditur velle et intendere concedentem et non aliter. Quia ex tenore concessionis tertie partis constat quod intendit de tertia parte debitarum penarum ad quas pro tunc obligatur quando lucratur talem indulgentiam. Ergo similis est ratio de secunda et tertia vice, quod. s. tertiam tantū partem penarum quibus tunc est obnoxius lucratur per talem indulgentiam. Et ita est æqualitas Geometrica non Arithmetica in omnibus illis vicibus. Et in hoc concordat gloss. in capit. tempus. 13. quest. 2. et Supplem. Gabri. in. 4. dist. 45. quest. 4. artic. 3. dub. 3. licet ibi pro ratione det quādam regulam Cancellarie que infra ad illud propositum habetur: nunc autem huic proposito non videtur quadrare. Concordat etiam Adria. in materia de indulgē. et respondet ad argumenta ex. 4. via. et tandem cōmuniter doctores.

Nota. ¶ Sed ad maiorem declarationem nota quod stat quod per plures actus et per plures vias per se et per alios in vna seu pluribus Ecclesijs contribuendo seu orando lucretur quis semel tantum talem indulgentiam. Quia omnia illa reputantur facta vna vice aut semel tantum. Exempli gratia. secundum Adri. Si quis semel per tres familiares suos in distinctis Ecclesijs aut in eadem Ecclesia contribui iuberet per quemlibet quod requiritur pro lucranda indulgentia. Tunc enim stat quod omnes ille contributiones etiam totales æquiualent vni tantum aut vni vici: sicq; solum cōsequitur semel remissionem tertie partis Geometrice per omnes illas ac si semel contribuisset vt dictū est. Sicut si daret duos argenteos aut tres vbi vnum tantum opus esset ad lucrandum semel indulgentiam illam. ¶ Item secundo stat quod æquiualeant ille distributiones pluribus vicibus, quodq; sepius lucretur talem indulgentiam per tales plures actus et vices distinctas: et tunc si successiue fiunt illi actus vel vices, etiam lucratur sic successiue vna vice post aliam, ita quod in secunda vice lucratur tertiam partem Geometrice vt supra dictū est. et sic de alijs vicibus. ¶ Item tertio stat quod sepius lucretur talem indulgentiam per tales plures actus æquiualentes multis vicibus disiunctis: et tunc si simul fiunt ille vices vel actus simulq, lucratur toties illam indulgentiam, dico quod lucratur predictas tertias æquales in numero Arithmetice, puta viginti annos qualibet vice: sicq; per illas tres vices simul liberatur a toto debito puta. 60. annorum penitentie debite. Ratio huius est. Quia non est maior ratio de vna vice quam de alia, ex quo simul fiunt vt supponitur. ergo si per vnam vicem remittuntur viginti anni de penis tunc debitis; ita etiam per aliam, quia talis est tertia pars penarum tunc debitarum que per quamlibet vicem tunc simul remittitur de illis. 60. annis tunc debitis. ¶ Licet in hoc vltimo oppositum teneat Adria. vbi supra, dicens idem esse iudicium de hoc et de secūdo casu precedente quando successiue fiunt ille vices, quod scilicet solum proportionabiliter Geometrice remittitur tertia pars vt supra dictum est. Quia (vt inquit) licet a parte rei non sit subordinatio tertiarum partium penarum debitarum sicut nec illorum actuum aut contributionum: sicq; non sit a parte rei maior ratio de vna vice aut de vna tertia parte quam de alia, ex quo omnes ille vices simul fiunt, et remittuntur simul ille tertie penarum (vt supponitur,) quia nec nos possumus illas assignare: tamen quia Papa sic Geometrice et subordinate concessit et Deus illi se conformat: ideo Deus qui scit et potest illas distincte designare sic etiam acceptat. Et ideo est in arbitrio acceptantis Dei quam tertiam pro qua vice remittat Geometrice vt dictum est. Sicut si soluendo simul tres denarios pro tribus quorum quilibet debet vnum: in arbitrio creditoris est quem pro illo vel illo capiat non tamen omnes pro vno. Hec Adria. ¶ Sed certe eius suppositum quod scilicet Papa in hoc casu sic intendit sicut si successiue fierent ille vices, videtur falsum: non enim intendit nisi de remissione tertiarum pene debite tempore quo quis lucratur indulgentiam: que tertie cum sint equales Arithmetice tali tempore quando omnes tres tertias per tres contributiones aut vices simul factas lucratur. Ergo Arithmetice et omnino non autem Geometrice eas lucratur vt supra dictum est saluo meliori iudicio. ¶ Et idem iudicium est de eo vel ijs qui simul vel successiue bis lucrantur aliquam indulgentiam tertie aut quarte partis peccatorum per aliqua opera pia pro aliquo defuncto per modū suffragij, sicut dictum est quando simul vel successiue pro se lucratur per eandem rationem.

QVÆST. XXXV. Quæst. 35. Vtrum per multiplicatas concessiones seu bullas indulgentiarum etiā quis eas omnes lucretur multiplicatas per vnum et eundē actum piū ab illis omnibus assignatum, aut toties lucretur indulgentiam plenariam quot bullas habet.

¶ Respondeo tanquā probabilius quod sic. Exēpli gratia. Respons. Quoad primum, scilicet quoad multiplicatas indulgentias. Quia si vnus Papa cōcessit ieiunātibus in vigilia Corporis Christi. 20. annos indulgētie et alius pontifex totidē pro eodē actu, et alius totidem: ita qui semel ieiunat illa vigilia lucratur omnes illos sexaginta annos simul. Et idē iudicium est de diuersis pōtificibus quorum quilibet concedit. 20. annos visitātibus talē Ecclesiā, aut ei eleemosynā faciētibus, aut orātibus taliquid. Quia per vnā tantū visitationē eleemosynā

aut

aut orationem lucratur omnes illas simul indulgentias ab omnibus illis cõcessas. Ratio huius est. Quia sic videtur esse intentio Pape concedentis, vt patet ex practica et cõsuetudine indulgentiarũ concessarum interessentibus diuino officio in festo corporis Christi et indulgentiarum concessarum mendicantibus, vt patet in eorũ priuilegijs. Item quia sicut per vnum actum aut peccatũ potest quis incurrere plures cẽsuras excõmunicationis suspensioois irregularitatis et huiusmodi aggrauatas supra eundẽ actum et hominẽ: ita videtur fauorabiliter velle Papam accumulare indulgentias pro eodem actu. Alioqui frustra esset secunda concessio si nil adderet precedenti. ¶ Eodẽ modo et per eandem rationẽ est dicendũ quando multi pontifices concedunt quilibet tertiam partem peccatorum pro tali actu, quia scilicet per tres cõcessiones omnes tres tertie æqualiter in numero et sic omnes pene debite simul remittũtur. Licet Supplem. Gabr. in. 4. dist. 45. art. 3. dub. 3. secundũ Tho. de Argentina aliter sentiat, tamen predictis probabilius standũ est. Ad quod etiam faciunt ea quæ in. q. 34. precedẽti cõtra Adrianũ dicta sunt. ¶ Quoad aliud etiam quod scilicet quot bullas quis habet toties potest lucrari indulgentiã cõcessam in illis, sic scilicet, quod per vnã bullam cõceditur indulgentia viginti annorũ visitanti talem Ecclesiam aut facienti eleemosynã, et per aliã bullam idẽ conceditur: tunc ego possum per vnicam visitationẽ aut eleemosynã intendere lucrari illos viginti annos dũtaxat concessos per illam vnam bullã: et per aliam visitationem aut eleemosynam lucrari tunc aut post alios viginti annos secundũ aliã bullam seu concessionẽ: et gaudere nunc vna bulla tantũ et post alia &c. Similiter quando per vnam bullã conceditur quod quis possit absolui plenarie semel in vita et semel in articulo mortis: et per aliam conceditur idẽ: et per aliam idẽ: tunc vna vice potest homo gaudere aut vti illa vna bulla qua voluerit, et alia vice alia, tam in vita quã in presumpto articulo mortis vt bulla cõcedit vt de articulo mortis latius habetur infra. q. 39. in primo puncto. ¶ Et ratio est. Quia sic iudicandũ est velle pontificem, vt scilicet prosit nobis sua multiplicata concessio indulgentiarum: que nisi sic intelligatur non prodesset vt supradictum est. Et ad idem etiam est practicata consuetudo. Item quia idem est iudicium de omnibus istis indulgẽtijs pro vita et pro articulo mortis presumpto, vt patet. Quia non est ratio differentiæ. Nunc autẽ quando per plures bullas conceditur quod quis possit semel in articulo mortis absolui plenarie, cõmuniter dicunt doctores quod supposito quod intelliguntur de articulo mortis presumpto vt infra. q. 39. habetur, tunc potest quis in vno articulo mortis presumpto consequi indulgentiã plenã virtute vnius bulle et in alio articulo mortis aliam seu iterũ virtute alterius &c. Ergo similiter est dicendum de alijs indulgentijs vt dictũ est. Et forte hoc modo posset quis lucrari stationes vrbis Ro. sepius in die, faciẽdo toties secũdũ tenorẽ bullarũ quot bullas habet ad hoc. ¶ Predicta omnia intelliguntur nisi in generali aut in casu particulari oppositum constet de mente cõcedentis: a cuius voluntate totum hoc pendet: regulariter autẽ standum est dictis probabilius. ¶ Quod ideo dico quia multi doctores tenent oppositum maxime contra hoc vltimũ de multiplicatis vicibus secundũ multitudinem bullarũ: nam et refert Supplem. Gabrielis vbi supra quod est. 57. regula Cãcellarie curiæ Ro. sic dicens, Voluit Papa quod in literis indulgentiarum ponatur clausula, quod si Ecclesie vel capelle vel alias aliqua indulgentia fuerit per ipsum concessa de qua inibi specialis mentio facta non est: huiusmodi litere sin nulle. Hec ibi. Si enim Papa habuisset notitiam primi priuilegij prius dati, forte non ita facile dedisset secundum. Notanter dicitur in hac regula per ipsum concessa: quia secus si episcopus vel alius Roma. pontifex concessit ibidem indulgentias: tunc enim videtur valere etiam non facta mentionẽ de priore cõcessione per verba predicte regule. Hec Supplem. ¶ Que regula quomodo etiam valeat et practicetur iudicent curiales: satis est nostro proposito ꝙ Papa potest facere contra eam: quodq; per eam non probatur quod nõ possit quis toties lucrari indulgentiam quot bullas aut cõcessiones habet a diuersis pontificibus concessas, vt supra dictum est tanquam probabilius esse tenẽdum. ¶ Nota etiam quod predicta omnia solum intelliguntur de indulgentijs. Nam quoad alias concessiones contentas in bullis, puta ad comedendum oua aut carnes temporibus alias prohibitis et ad dispensandum et absoluendum a censuris et casibus non plus valent centum quam vna eiusdem tenoris vt patet. Regula Cãcellarie

¶ Ex omnibus predictis sequitur quod quando Papa concedit indulgentiam aliquam cõmitantibus sacrũ corpus Christi, intelligitur toties quoties secundum aliquos doctores. Quod videtur probabilius et magis practicatum. Alij dicunt vt Supplem. Gabri vbi supra dubi. 4. secundum Palud. &c. quod intelligitur semel tantum in die. ¶ Item quod quando Papa concedit indulgẽtiam audientibus officium diuinum seu missam tali festo vel in tali Ecclesia, dicit Supplementum Gabri. vbi supra quod etiã intelligitur semel in die, sicut quando celebrantibus aut cõmunicantibus concedit, et quod idem iudicium est quando id concedit audientibus in Ecclesijs: dicitur enim tunc in Ecclesijs pluraliter non vt semel lucretur in vna Ecclesia et iterũ in alia sed vt neglectum in vna possit suppleri in alia seu reiterari, ita tamen vt semel tantum lucretur quis talem indulgentiã in die, quodq; sic intelligitur et innuitur in. cap. si diuinũ. Clem. de reliq. et venera. sanctorum. vbi referuntur concessiones Vrbani. 5. de indulgẽtijs corporis Christi. et in extrauag. Eugenij. 4. referẽtis Vrbanum et Martinum. 5. Ratio huius intellectus est quia vt dicunt dicti doctores sic est mens Corol.

Pape vt patet ex dictis. ¶Item dicit ibidem Supplem. quod celebrantes diuina seu missas, a fortiori lucrantur indulgentias concessas audientibus reuerenter presentibus et cõmunicantibus tunc. Quia eo ipso quo celebrant intersunt et cõmunicant: sed non lucrãtur eas dupliciter, scilicet vno modo quia cõmunicant aut intersunt, et alio modo quia celebrant, sed solũ semel et vno modo, quia scilicet perfecte celebrant. Quia sic est intentio concedentis vt patet ex practica sic interpretante. ¶Item dicit ibidẽ quod si sacerdos in priuato legit solus ad partẽ in Ecclesia horas canonicas ante vel post horarũ collegialiter factam celebrationẽ, etiam si intersit horarũ talẽ celebrationi: semel tantum lucratur talẽ indulgentiam cõcessam dicentibus officiũ in festo aut infra octauã corporis Christi. Quia sic est mens concedẽtis vt dictũ est: quod si aliter intenderet aliter esset dicendũ vt patet ex dictis. Ideo videatur tenor concessionũ indulgentiatũ et secundũ illũ iudicetur dũ aliter sufficiẽter non cõstiterit de mẽte cõcedentis.

Quæst. 16. QVÆST. XXXVI. Quãtum durat indulgentia, et quomodo et quando incipit, aut desinit valere, et quomodo potest suspẽdi et reuocari.

Propos. 1. ¶Respondeo per quatuor propositiones: quarũ prima est. Indulgẽtia illimitate aut ad tempus non determinatum concessa durat in perpetuũ quousq; sufficienter et certo reuocetur, aut quousq; pereat locus vel persona cui cõcessa est. Probatur. Quia ex tenore concessionis sic patet esse de intentione concedentis dum oppositũ non constiterit sufficienter in aliquo casu. Quod si expressit limitatum tempus eius valoris, dicendo per quinq; annos tãtum seu vsq; ad quinquennium: tunc non valet vltra, et ipso facto expirat talis indulgentia: alias non si est ad tempus indeterminatum vt ait propositio. Etiã si interim aut statim Papa eam concedens moriatur non expirat talis indulgentia per mortẽ Pape concedẽtis, vt habetur de re.iur. Decet concessum a principe beneficium esse mansurum.lib.6.et concordat Palud.in.4.dist.20.q.4.art.1.et Innoc.in.cap.quod translationem.de offi.lega. et facit quod not. Lapus.in.ca.fin.de rescriptis.lib.6.et sequitur Gemini.ibidem.et similiter gloss.et doctores in ca.cum ad hoc.de cleri.non resi.et Landul.in Clemẽ.fin.de elect.et Siluest.titu.indulg.q.5. § .7. et sum. Ang.et Ro.&c.docto.vbi etiã dicit Siluester quod hoc facit valde ad omnes literas gratiosas nõ per iudicatiuas, et ad hoc quod saluus conductus nõ expirat per mortem concedentis. Pro quo etiam vide glossam singularẽ in.ca.eum ex eo. de elect. lib.6.nec obstat.l fina.ff.de penis. quia loquitur in penalibus. Videantur tamen regule Cãcellarie que supra.q.33.in fine posite sunt. Et idẽ dicendũ est secundũ gloss.in.ca.fi.de offi.legati. vt ait Siluester vbi supra, de indulgentijs quas legati concedunt subueniẽtibus locis pijs et huiusmodi: quia durant etiã post finitam legationẽ et post mortẽ ipsorũ legatorũ, sicut et eorum statuta etiã si in eis contineatur pena excõmunicationis. Et concordat Panor. secus de indulgẽtia seu potius licẽtia eligendi sibi confessorẽ vel non residẽdi in beneficio et huiusmodi: quia talis licentia expirat per mortẽ concedentis legati seu finito eius officio, nisi sit facta cũ cause cognitione et consensu sui capituli: quia est periudicatiua Ecclesie. Et sic tene.(ait Siluest.et sum.Ange.et doct.) quod in cõcessione seu licẽtia preiudicatiua talis gratia cõcessa per Pape inferiores sine cause cognitione expirat finito officio cõcedentis aut per eius mortẽ: secus si cõcederetur a Papa, vel si non esset alteri preiudicatiua, vel si concederetur auctoritate Pape, vt idẽ summiste latius dicũt.tit.gratia.et sic cõcordant docto. ¶Idẽ etiam dicendũ est in indulgẽtijs aliorũ prelatorũ, vtpote episcoporũ archiepiscoporũ &c.secundũ Palud.q.5.non finiuntur per mortẽ concedentiũ, sicut nec indulgẽtie legatorũ: quia et sic est in cõsuetudine optima legũ interprete. Ratio autem huius quã assignat Siluest. vbi supra, quia.s.concedunt indulgẽtias auctoritate Pape, nõ valet. Nã episcopi cõcedunt indulgẽtias auctoritate sua ordinaria secundũ cõmunem et verã opinionẽ contra Durand.vt supra.q.10. propo.2.habetur: et tamẽ nõ expirant per mortẽ concedentiũ.ergo ratio est supra dicta. s.quia sic ius statuit, consuetudine id sic interpretãte. Et ita patet propositio quoad primã partẽ eius.s. quousq; sufficienter reuocẽtur &c.de quo in propositionibus sequẽtibus habetur quomodo reuocari et perire possunt indulgentiæ. ¶Nulla etiã gratia Pape iã signata expirat per mortẽ eius ante literarũ expeditionẽ secundũ Rotã.in antiq.882.vt ait Felin.et Decius et de Ripa.et Cardi.in rub.de cõstit.vt tenet et refert Nauarro.de indulg.nota.31. § .26.vbi de his latius. Valet autem omnis gratia et indulgentia secundum ius cõmune, nisi Papa aliud disponat aut velit, statim vt signatur.ca. institutionis.25.q.2.

¶Propositio.2.Indulgentia potest valide et licite suspendi et reuocari ad tẽpus vel in perpetuũ: qua reuocatione facta iam nõ amplius valet talis indulgentia. ¶Probatur. Quia si solũ valet indulgentia ad voluntatem concedentis.ergo ea mutata desinit valor eius. Item quia ex quo concedẽs est supra dispositionem positiuam precipue a se factam, potest valide et licite ex causa rationabili suspendere et reuocare gratias et facultates alias liberaliter sine contractu politico pertinente ad iustitiam cõmutatiuam aut etiam distributiuam per eum concessas: et est valida talis suspensio et reuocatio etiam sine vlla causa facta, licet reuocator talis peccet sine rationabili causa id faciendo. In hoc concordant docto.cõmuniter in.ca.1. de concessi. Propos.2.

de concessi.preben.lib.6.precipue Gemini.ibidẽ et Siluest.tit.gratia. §. 2.et tit.indulg.q 5.et sum. Ang.et Rof.eo.tit.et consonat cõsuet.et sic saluatur practica Ecclesie et summorũ pontifi.sepe suspendentium indulgentias.Id enim non solũ valide sed et licite fit si ex iusta causa(vt presumendũ est dum de opposito non constat manifeste)id faciunt,scilicet vt fideles sepius efficaciter alliciãtur ad noua opera pia eleemosynarũ orationũ visitationum ieiuniorũ,et huiusmodi spiritualiter et temporaliter vtilia et necessaria Ecclesie:ad quæ non sic allicerentur efficaciter sine tali suspensione si essent securi de suarũ bullatum iam semel acceptarũ irreuocabili valore. ¶Itẽ quia licet princeps regulariter cõtra suum contractũ venire nequeat ca.1.de probatio.tamen secundũ omnes et precipue Bald.in.l.fin.ff.de Senat.et Felin.in dict. ca. 1.de probatio.et nota.doctorum in.ca.que in Ecclesiarum.de constitu.potest iusta de causa cõtrauenire tollere et reuocare etiam si pretio interueniente sit cõcessa,vt Nauarro.tract.de indulg.nota.28. §.17.etiam ait in nota.31.§.28.ad predicta etiã facit regula iuris.16.decet.lib.6.et ibi glossa. et Philip.Franc.et doct.cõmuniter. Nam vt ibi ait glossa fina.licet sit decena non tamen necessarium est quod beneficium principis semper maneat.Nam etiam sine causa quamuis nõ deceat potest reuocari per eum et auferri.

Arg.1. ¶ Contra hoc arguitur tripliciter.Primo,Imperator non potest reuocare priuilegiũ concessum alicui pro aliqua pecunia nisi illã ei restituat.ergo nec similiter Papa indulgentias nisi restituat id

Arg.2. quod pro eis lucrandis datum est. ¶Itẽ secundo: Quia donatio et distributio etiam liberalis facta de bonis cõmunibus non reuocatur sine causa et de meritis eius cui donatum aut distributũ est,secundum cõmuniter doct.vt etiam ait Siluest.tit. donatio.1.q.12.13.ergo et similiter in indulgẽtijs

Arg.3. liberaliter condonatis. ¶Item.3.quia sicut Deus dans vel promittens dare gratiam vel gloriã pro aliquo opere non potest stante lege negare aut reuocare sine demeritis eius cui promisit.Ergo nec similiter Papa concedens indulgentiam:cum quo sit principi Deo et regule et voluntati eius infallibili tenetur se conformare in distributione thesauri indulgentiarum sibi cõmissi.

Resp.ad. 1.argu. ¶ Respondeo ad primũ negando consequentiã. Quia illic est contractus polyticus pertinens ad iustitiã cõmutatiuam quo emitur priuilegiũ aut huiusmodi:hic autẽ non,sed est liberalis donatio indulgentie ex parte cõncedentis de thesauro Ecclesie vt supra.q.4.corol.1.habetur : quamuis non fiat sine causa pia alliciẽte homines ad pia opera: Ideo talia pia opera eleemosyne sicut opera ieiunij aut orationis pro quibus est concessa indulgẽtia,non sunt eis restituenda:neq; in hoc defraudantur homines,quia satis premij essentialis et accidentalis a Deo recipiunt in re aut in spe pro illo pio opere ab eis debite facto.Neq; illa pia opera fecerunt aut dederunt in precium indulgẽtie:sed vt meritum congrui pro premio indulgentie, vt supra.q.21.propositione 1.habetur.

Respõ ad. argu.2. ¶ Ad secundum respondeo negando consequentiã.Neq; est simile.Dico enim quod antecedẽs et ratio illa solum procedit et habet veritatẽ in bonis que iam per talem donationem in iura et dominiũ donatarij transierunt:que ex quo iam sortita sunt suum effectum non possunt reuocari.Et similiter cõcedo quod postquã indulgentia alicui cõcessa sortita est suum effectũ , vtpote quia virtute eius remissa est tãta vel tanta pena secundũ eius tenorẽ,non potest reuocari id quod remissum et donatũ est.ita ꝙ iam remissum et donatũ non sit. Sed quoad id quod nõ est remissum,et nõ est sortita effectum talis indulgentia potest suspendi et reuocari ne deinceps habeat effectum et valorem: ex quo quoad id non est facta donatio et remissio in effectu vt dictum est.

Resp.ad.3. ¶ Ad tertiũ respondeo negando consequentiã. Quia nõ est simile.Quia gratia et gloria est merces operis debita tali homini de lege.Indulgẽtia autem non est nisi premium de congruo datum pro opere pio,et vt per eam homines alliciãtur ad opera pia vti per allectiuum vt supra.quest.3. et quest.21.allegatum est. Ideo tale premium et allectiuum potest licite suspẽdi et reuocari,vt per alterum simile, scilicet per aliam indulgentiam homines alliciantur ad similia opera pia vt dictũ est.Et idem iudicium est de alijs concessionibus contentis in bulla ad confitendum ; ad absoluendum,ad comedendum alias prohibita: quia eadẽ ratione possunt suspendi et reuocari.

Propos.3. ¶ Propositio tertia. Reuocatio bulle seu indulgentie non nocet neq; tollit eius valorem in foro Dei et Ecclesie ante sufficientem certificationem de tali reuocatione seu suspensione:nisi Papa aliter aliquando intendat.¶Prima pars patet.Quia sic est intentio Pape concedentis aut reuocantis seu suspendentis,quod scilicet non habeat effectũ nec vllo modo noceat ante sufficiẽtem notitiam eius,vt patet et practica et secundum cõmunem intellectum doctorum,vt late agit Gemini.de cõcessio.prebẽ.ca.1.lib.6.et Domini.ibidem et Nauarro de indulg.notã.31. §.28.vbi etiam ait idẽ esse iudicium de suspẽsione.Et sic fuit determinatum per docto.cõmuniter in dict.ca.1. quia olim Calixtus Papa concessit indulgentiã plen. omnibus dantibus subsidium:quã indulgẽtiam postea successor eius reuocauit:et tamẽ determinãt doct. ibidem quod illi omnes qui subsidium dederunt illo intermedio tẽpore a die reuocationis vsq; ad diem notitie lucrati sunt illam indulgẽtiam:et cõcordat Siluest.titu.indulg.q.5.et tit.gratia. §. 2. et sum. Ang.et Ros.eidẽ tit. §. 7.&c. ¶Secunda pars,scilicet nisi Papa aliter aliquando intendat patet.Quia quoad Deum et conscientiam totum hoc pendet ex voluntate cõcedentis etiã non notificata,vt.s.valeat suspẽsio et reuocatio ex tẽpore quo Papa voluit non valere et reuocauit.Quoad forum autem cõtentiosum et in foro Ecclesiæ nõ

valebit concesſio aut reuocatio et ſuſpenſio, niſi a tempore ſufficientis notitie aut notificationis, aut niſi expreſſe appateat ex tenore reuocationis aut literarũ Papam velle quod talis reuucatio aut ſuſpenſio habeat locum a tẽpore quo facta eſt ſeu a tali die etiã ſi non ſit notificata, vt dicit Gemini. et docto. vbi ſupra, et Silueſt. vbi ſupra. tit. gratia. §. 2. Nam licet lex non habeat virtutem obligandi niſi a tẽpore ſufficiẽtis promulgationis: reuocatio autẽ vel ſuſpenſio legis et diſpoſitionis cuiuſcunq; habet vim etiã ſi non ſit promulgata a tẽpore quo talis reuocator voluit illã non valere. Plus enim requiritur ad edificandum quã ad deſtruendũ: et plus ad obligandũ et cõcedendũ quã ad deobligandũ deſtruendũ et reuocandũ. ¶ Sed vt dicit ſum. Roſ. tit. indulg §. 7. raro vel nunquã Papa intẽdit reuocationẽ indulgentiarũ valere ante eius ſufficientẽ notificationẽ, tã in foro conſciẽtie quã Eccleſie, ſed vt ſupra dictum eſt poſt eius ſufficientẽ notificationem. ¶ Vtrum autẽ priuilegiũ ſumat vires ſtatim vt conceditur etiam ante notificationẽ, vide Silueſt. tit. priuilegiũ. q. vlti.

Propoſi. 4. ¶ Propoſitio. 4. Indulgentia cõceſſa expirat per aduentũ alterius poſterioris que primã non cõpatitur ſecum, vt quote ſi in largitione indulgẽtie in diẽ dedicationis Eccleſie cõcurrunt multi concedentes, puta archiepiſcopus et epiſcopus &c. ſolũ valet illa poſterior cũ omnes non poſsint habere locũ vt ſupra. q. 14 propoſ. 1. 2. &c. ¶ Expirat etiã indulgentia deſtructo tali loco cui cõceſſa eſt ſic ꝙ dedicatione aut edificatione iterata talis locus indigeat: ſimiliter mortuis perſonis quibus tantũ illa indulgentia conceſſa erat. vt ait Palud. In. 4. diſt. 20. q. 4. art. 1. ¶ Sicq; patet in ſumma ex omnibus ſupradictis ꝙ indulgentia expirat cõmuniter per reuocationẽ aut ſuſpenſionẽ perpetuam aut tẽporalem, et per aduentum poſterioris nõ compatientis primam, et per deſtructionem loci aut perſonæ cui conceſſa eſt.

Quæſt. 37. QVÆSTIO. XXXVII. Vtrum indulgentia ſimiliter et licentia aut cõceſſio data alicui ad abſoluendum de peccatis caſibus et cenſuris extendatur et valeat quoad peccata et caſus et cenſuras, contracta et cõmiſſa ſeu cõmittenda et contrahenda poſt conceſsionem illius indulgentie ſeu facultatis, etiam ſi cum confidentia talis conceſsionis committantur, an ſolum quoad cõmiſſa et contracta ante conceſsionem illam.

Propoſi. 1. ¶ Reſpondeo per tres propoſitiones, quarum prima eſt. Quoad indulgentias ſtandum eſt earũ tenori: ita quod ſi indulgentia ſonat vt ſemel poſſim illam lucrari: tunc certum eſt illam ſolum valere quoad cõmiſſa peccata vſq; ad tempus quo talem indulgentiam lucrabor: et non ad futura, vt dicunt cõmuniter doctores et ſum. Roſ. tit. indulg. §. 16. et patet ex ſupradictis. q. 8. Ideo ſi nũc ego plenarie abſolutus per indulgentiam plenariam e vita decederem, certe ſtatim volarem ad celum niſi alia mortalia aut venialia poſt talem indulgentiam cõmiſsiſſem. Quod ſi indulgentia ſonat toties quoties, aut quod ſepius illã poſsit quis lucrari in anno aut in perpetuũ: tunc patet quod toties aut ſepius de cõmiſsis tantum vſq; ad tempus illud quo illam indulgentiam lucrari voluerit valet indulgentia. Ratio horum eſt. Quia ſic ſonat tenor indulgentie cui eſt ſtandum vt dictum eſt.

¶ Propoſitio ſecunda. Si in facultate cõceditur poſſe abſolui aut diſpenſari toties quoties, aut indeterminate in perpetuum, aut vſq; ad tale tempus: intelligitur etiam de cõmittendis poſtquam talis facultas cõceſſa eſt et quoties voluerit, vt patet tum ex tenore, tum etiam ex conſuetudine ſic interpretante. Hoc eſt verum niſi oppoſitum cõſtet ſufficienter de voluntate concedentis, puta ſi dicit de cõmiſsis vſq; ad tempus conceſsionis ſeu notificationis: tunc enim non valet ad cõmittenda peccata &c. aut ſi alia huiuſmodi verba apponantur. Sed Soto de iuſtitia et iure. lib. 8. q. 4. art. 3. ait eſſe differentiam inter facultatem conceſſam in bullis Cruciate abſolute ad abſoluendum a peccatis reſeruatis, et ad diſpenſandum in votis. Nã facultas abſoluendi a peccatis extenditur etiam ad peccata quæ poſtquã bullam ſuſceperit quiſq; cõmiſerit: facultas autem diſpẽſandi aut etiam cõmutandi vota non niſi de illis votis que edita ſunt ante bulle ſuſceptionem. Hec ille. Sed certe ratio quam ibi dat non ſatiſfacit. Ideo tenori conceſsionis et practice, vt dictum eſt, ſtandum cenſeo in vtroq;. Sed ſi abſolute facultatem diſpenſandi in votis ipſa bulla concedat, probabile eſt vt ſtricte interpretetur vt ſecundum Soto dictum eſt. Nam de conceſsione ad cõmutandum non videtur eadem probabilitas. ¶ Sed etiam aduertendum eſt quod in bullis vix aut nunquam reperitur conceſſa facultas diſpenſandi ſed cõmutandi vota. Et quamuis Soto vbi ſupra aliud ſignificet, tamen in bulla Cruciate ſancti Antonij expreſſe cõceditur facultas non quidem diſpenſandi ſed cõmutandi votum religionis ſimplex et perpetue caſtitatis non ſolemnizatum per profeſsionem. Noi.

Propoſi. 2.

¶ Propoſitio tertia. Quando in facultate nõ excipiuntur ea que cum confidentia talis facultatis commiſſa fuerint: de rigore videntur conceſſa, vt ſcilicet ad eam etiam ſe extendat talis facultas: alias ſecus. Hec propoſitio videtur probabilis ſtando in rigore talis conceſsionis nil excipiẽtis. Quia priuilegium late interpretandum eſt contra concedentem maxime in fauorabilibus que non ſunt in preiudicium tertij, vt ſupra. q. 9. propoſ. 4. habetur, qualis eſt talis conceſsio prefata ſicut et quelibet facultas ad abſoluendum de reſeruatis quibuſcunq;. Item quia ex quo aliquando in bullis ſeu facultatibus huiuſmodi fit expreſſe talis exceptio, quod ſcilicet virtute talis fa- Propoſi. 3.

cultatis

cultatis non potest absolui ab ijs que cum confidentia eius commiserunt. Ergo quando talis exceptio nõ ponitur videntur cõcessa, quia quando ius nõ excipit nec nos excipere aut distinguere debemus, vt habetur supra: q.9. propositio.4. late: Item quia ius non dicit quod ipso facto priuilegiũ amittit qui cõcessa sibi abutitur potestate: sed dicit ꝙ priuilegiũ meretur amittere: et ita secundũ merita innuit priuationem vel declarationem amissionis nõ ipse iure aut facto fieri sed posse et debere fieri: sicut dicit Aug. ꝙ peccator est indignus pane quo vescitur: nõ tamẽ eo ipso quo peccat est priuatus iure ꝙ habet in suo pane. Itẽ quia licet clausula seu exceptio generalis in cõcessione et lege intelligatur apposita licet nõ exprimatur: predicta tamẽ exceptio nõ est generalis in omnibus cõcessionibus vt patet: quia aliquando ponitur aliquando non in facultatibus fauorabilibus. Ergo sic videtur probabiliter stando in rigore dicendum. Et videtur concordare Siluester. titu. in dulg. q.10. par.5.

¶ Quod ideo dico in rigore quia si de mẽte concedẽtis aliud probabiliter presumatur aut cõstet: tũc talis cõcessio aut priuilegiũ nõ extẽditur ad ea que cũ cõfidentia eius cõmissa fuerint post talem concessionem vt patet: quia a voluntate concedentis pẽdet totũ hoc. ¶ Vnde quia in generalis concessione aut facultate cõtra ius cõmune nõ presumitur quis cõcedere velle id quod nõ esset specialiter cõcessurus, vt est cõmunis regula vtriusq; iuris. Specialiter autẽ nõ esset quis cõcessurus id vnde esset incentiuũ peccãdi, quale videtur esse si concederetur facultas etiã ad ea que cum confidentia eius cõmitterentur: quia et semper est interpretatio faciẽda vt vitetur delictũ, vt habetur in. l.ii. C. de his qui. § .si fundũ. Hinc videtur quod concedens nõ intẽdit ꝙ ad ea facultas sua extendatur. Et per cõsequens videtur ꝙ ad ea nõ valet nisi expresse concedatur, quodque vt securius hoc sit tenendum. Immo et absolute sic querentibus et non querentibus dogmatizandum est ad terrorem et preseruationem peccati, quia etiam predicta tertia propositio non est satis certa etiam in rigore sed dubia, licet probabilius videatur id quod ipsa dicit in rigore tenendum. In dubijs autem tenendum est securius quod scilicet talis facultas non se extendit ad ea que cum eius cõfidentia cõmittuntur: nisi cõstet de opposita voluntate concedẽtis, aut in casu particulari quo dispendiũ immineret si circa talia nõ valeret talis facultas absoluendi, quia et sepenumero cõtingere potest desperatio aut huiusmodi nisi taliter iã cõmissa absoluantur et dispensentur aliquando virtute talis facultatis: dummodo illi notificetur quod talis facultas iã nõ ei valebit ad alia cũ eius confidẽtia de cetero committenda propter rationes supradictas. De his etiã vide Siluestr. priuileg. q.5.

Nota. ¶ Sed nota ꝙ tunc tantũ dicitur quis peccare cũ cũ confidentia talis facultatis quãdo ex talis facultatis cõfidentia mouetur ad cõmittendũ id ad ꝙ nõ moueretur sine ea. Nõ dico ꝙ quãdo nõ committeret illud si talem facultatẽ nõ haberet: sed dico ꝙ quando nõ moueretur ad id nisi ex tali confidẽtia, tunc dicitur ex tali confidẽtia peccare: est namq; differẽtia inter hec. Stat enim ꝙ si ego nõ haberẽ talem facultatem et tã facile remediũ certũ, cauerẽ solicitius ne inciderem in talia reseruata: at vero cũ video mihi facile remediũ per talem facultatẽ adesse, sicut et ad alia non reseruata: certe nõ curo magis illa cauere ac si reseruata non essent vel sicut alia non reseruata pro quibus facile remediũ haberetur, et tamen in hoc casu est verũ ꝙ talia ego non cõmitterẽ si talẽ facultatem nõ haberẽ, sed tamen hoc nõ est positiue cũ confidẽtia bulle aut (quod idẽ est) causaliter ex confidentia bulle peccaret: dum talis confidentia nõ est causa positiue mouens ad peccandum: sed est causa priuatiua seu cõcomitans ad peccatum, dũ per talem confidentiã ego negligentior indices fio ad cauendũ diligẽtius talia reseruata quã si talem facultatẽ non haberem: et per consequens hoc non est prebere aut summere causaliter incentiuũ peccandi, sed est per talem confidentiã auferri specialem solicitudinem cauendi talia reseruata. ¶ Quod si ego non solũ ex tali confidentia facultatis essem negligens ad cauendum reseruata sicut non reseruata: sed insuper mouerer specialiter ad exequendum praua desideria seu passiones quibus etiam alias ad talia reseruata instigor et moueor: tunc vere proprie talis cõfidẽtia facultatis est causa positiua aut positiue mouẽs ad peccatũ et prestans incentiuum ad id: et talis dicitur proprie cum cõfidẽtia seu potius ex cõfidẽtia talis facultatis peccare. Sicut quando aliqui dicerẽt et deliberarẽt se cũ dicentes, accipiamus hanc bullã et occidamus illum quia absoluemur per illam, vel bullã habemus qua possumus absolui occidamus illum &c. ¶ Et iste talis nõ potest absolui virtute talis facultatis quãdo in facultate excipitur explicite aut implicite is qui cũ cõfidentia facultatis peccat vt supra dictum est. Ille autẽ alius supradictus qui solũ fit negligens per talem facultatem ad cauendum reseruata ac si non essent reseruata, videtur ꝙ bene potest absolui virtute talis facultatis etiam expresse excipientis eum qui cum eius confidentia peccaret. Et ratio huius est. Quia virtute talis exceptionis solum excipitur is qui proprie et positiue ex tali confidentia mouetur ad peccandum et sumit inde incentiuum peccati. Quia et hoc solum intendit concedens precauere quando talem exceptionem expresse aut implicite facit. Quia et in concessione suæ facultatis certe intendit liberare eos, quibus eam concedit, a maiore solicitudine adhibenda circa absolutionem a reseruatis, quam si non essent eis reseruata. Alioqui periculosum et fere semper scrupulosum esset habere tales facultates, nisi sic intelligantur proprie vt dictum est. Cum cuilibet peccanti in reseruatis fere semper occurrat cognitio aliqua de tali facultate et remedio et intentio aliqua se remediandi

 post

post commissum tale peccatum reseruatum sicut
non reseruatũ:quia si putaret non patere sibi re-
mediũ nisi difficile,sicut existẽti in articulo mor-
tis:certe solicitius caueret omnis homo peccãs tã
in reseruatis quam in non reseruatis. ¶Et nota ꝙ.
talis exceptio eius qui cum confidentia talis facul
tatis peccaret semper intelligitur de peccatis in
futurũ post habitam talem facultatem:non autem
de commissis in preteritum cum confidẽtia habẽ
di seu impetrandi talem facultatem seu bullam.
Quia per talem concessionem vel exceptionem
solum intendit concedens precauere incentiuom
delinquendi,quod respectu futuri tantum est.

Quæst. 38. QVÆS. XXXVIII.
Quæ sit forma ver
borũ in concessio
ne indulgentiæ?

Respon. ¶ Respondeo ꝙ
non est aliqua for-
ma specialiter assi-
gnata:sed quecuo-
que forma signifi-
cans indulgentiam
concedi cum debita et consona intentione suffi-
cit.Probatur quia actus iurisdictionis solius, qua-
lis est iste vt supra.q.3.habetur) nõ habet certam
formam:cum totum hoc dependeat ex voluntate
concedentis. Et in hoc concordant communiter
doctores. Vt etiam expresse ait Gerson. in tracta.
de absol.sacra. Alphap.33.K.et Floren.1.par.sum.
tit.10.ca.3.§.5. ¶Ex quo patet primo quod quan
do Papa concedit per se ipsum indulgentiam et
nunc pro tunc alicui facienti tale quid,puta visi-
tanti Ecclesiam et huiusmodi: tunc ipso facto lu-
cratur illam absque hoc quod aliquis confessor il
lam concedat.Quando vero Papa non sic conce
dit,sed concedit aut committit alicui puta confes
sori aut predicatori quod eam concedat facienti ta
le quid: tunc non lucratur quis illam nisi ille(cui
Papa sic commisit)concedat,vt supra.q.22. et la
tius.q.27.propos.5.habetur.Quia nisi talis forma
ibi taxata aut modus seruetur non valeret indulgẽ
tia. Raro autem vel nunquam Papa imponit ali-
quam formam seruandam in concessione indul-
gentie,licet imponat modum ad eam lucrãdum.
Vnde illa forma que solet poni in bulletis, dicen
do misereatur tui &c.vbi ponitur valde lõga ex-
plicatio absolutionis et concessionis indulgẽtie,
secundum Florent. vbi supra non ponitur a Pa-
pa neque est in originali bulla: sed ponitur a cõ-
missarijs,vt sic in summa sciantur et explicẽtur ca
sus et sententie a quibus quis potest absolui virtu
te bulle. Ideo non est necessario seruanda ex vi in
dulti vt dictum est. ¶ Et si queras que forma cõ-
muniter est obseruanda circa hoc:respondeo secũ
dum Florent. vbi supra.et Siluest.tit. indulgentia.
q.10.5.par.quod quia communiter in bullis dici
tur quod confessor plen.remissionem tali perso-
ne largiatur:ideo tunc videtur cõueniens forma:
quod premissa absolutionẽ ab excommunione et
peccatis secundum facultatẽ indulti dicendo mi
sereatur tui &c.indulgentiam et absolutionẽ &c.
dicatur ego auctoritate sancte Ecclesie mihi com
missa seu auctoritate qua nunc fungor te absoluo
ab omni vinculo excommunicationis et restituo
te sacramentis Ecclesie et ab omnibus tuis pecca
tis:et concedo tibi indulgẽtiam plenariam seu re
missionem plenissimam omnium peccatorũ tuo
rum in nomine patris et filij &c.Quod autẽ addi
tur,de quibus corde contritus et ore cõfessus &c.
non debet dici nisi id in tali indulto exprimatur:
quia nocet. Similiter nec illud,preter ea que cum
confidentia huius indulti commisisti &c. non de
bet dici nisi id in tali indulto exprimatur. Quia
nocet,vt bene hoc ait Siluester vbi supra quod sic
est intelligendus et limitandus Floren.et alia ver
ba etiam superfluũt et sepe nocent:ideo nõ sunt
dicenda secundum Gerson. vbi supra. Item vtrum
ei qui ex quacunque causa non est confessus pec-
catum debeat dici,absoluo te a peccatis. vide in-
fra.q.39.2.puncto: ¶ Ideo tutius est secundũ Ger
so.vbi supra,quod quis petat concedi sibi indul-
gentiam talem secundum Pape concessionẽ et in-
tentionem,quodque conferens supradicto modo
concedens sic dirigat suam intentionem ad gra-
tiam a Papa concessam siue explicetur siue nõ illa
intentio et concessio Pape:et ista forma est suffi-
ciens tam pro sanis quam pro existentibus in arti
culo mortis. Imo et dicit Florent. vbi supra quod
etiam si non seruetur predicta forma si tenor in
dulti eã non requirit,sufficit quecunque alia equi
ualens,puta dicendo,do tibi illam indulgentiam
que continetur in tuo indulto,seu quam Papa cõ
cessit tibi posse dari,etiam si nõ dicatur in nomi
ne patris &c. similiter si dicat dominus te absol
uat a tua culpa et pena,seu concedat tibi indulgẽ
tiam quam tibi Papa concessit aut secundum gra
tiam tibi a Papa concessam,sufficit : quanuis hoc
videatur dubium,pro quanto is cui Papa commi
sit vt indulgentiam concederet non videtur con
cedere quid secũdum formam indulti, sed solum
deprecatiue committere Deo vt ipse concedat. Va
leat quod valere potest.

QVÆSTIO. XXXIX. Quæst. 39.
Quomodo agendum est
cum existente in articulo
mortis quoad concedendũ
indulgentias et quoad om
nia alia ad eius anime salu
tem pertinentia.

¶ Respondeo per tria pũ Punct. 1.
cta. Quorum primum est. Quando conceditur
indulgentia pro articulo mortis vtrum intelliga
tur de vero articulo mortis an de presumpto,an
de vtroque,ad quod dico tria. ¶ Primo quod quã
do Papa expresse dicit pro vero articulo mortis:
tunc patet quod de vero tantum articulo mortis
intelligitur. Quando autem absolute dicit pro ar

ticulo

ticulo mortis:tunc intelligitur tam de articulo vero quam de probabiliter presumpto quomodocunque. Et ratio horum est:quia sic rationabiliter presumitur de voluntate Pape dum aliud non cõstat. Sicut extrema vnctio pro articulo mortis vero et presumpto ex infirmitate intelligitur et non solum pro vero articulo mortis. Et in hoc cõsentiũt expresse Gerson.et Floren.vbi supra in.q.precedẽti habentur allegati et Supplemen.Gabri. in 4.dist.45.q.4.art.3.dub.1.

Nota. Articulus mortis,et periculũ mortis. ¶ Et nota quod aliud est articulus mortis,aliud periculũ mortis. Nã articulus mortis dicitur quando quis est iam in pũcto mortis,ita ꝙ iam de eius vita probabiliter desperatur vndecumq; id prouenıat. Periculũ autẽ mortis dicitur quãdo quis est in tali actu quod est quidẽ timendũ de morte, modo de vita desperetur modo nõ:vndecũq; tale periculũ proueniat, puta ab infirmitate,vel quia est in bello,peste,seu nauigatione periculosa, aut in partu difficili &c. Bulla autem concedit aliquãdo pro articulo et rato pro periculo mortis. Sepe tamen alterũ pro altero in vsu loquendi et apud iuristas vsurpatur. Et ideo licet in rigore verborum ita sit , vt ait etiam Soto in. 4.dist.18.q.4.art.4.fo.870.b.at vero cum mortis periculum et timor valde instat et imminet mors verisimiliter:tunc etiam est et cẽsetur articulus mortis,in quo bulla concedit absolutionem et indulgentias fieri posse,vt hoc prudenter ait Couarrubias in ca.alma mater.de sen. excom.part.1a.§.11.nu.8.fo.102.in quo etiã concordare videntur doct.communiter ibi ab eo allegati cum magistro Soto vbi supra,et Syluest.interdictum.5.q.7.et absolutio.1.q.4.et Panor. in ca.quod in te.de pe.et re.vbi exemplificat de grauiter parturientibus.

Dict. 2. ¶ Secuodo dico quod quando indulgentia conceditur pro vero articulo mortis:tũc nõ lucratur illã quis in articulo mortis tantũ probabiliter presumpto, etiã si ei concedatur a sacerdote. Ratio. Quia solũ pro vero articulo mortis cõcessa est. Et tũc nõ plus valent mille bulle cõcedentes indulgentia plen.pro vero articulo mortis , quam vna eiusdẽ tenoris vt patet. ¶Si autẽ cõcedatur semel tantũ pro articulo mortis simpliciter, ꝙ idẽ est, ꝙ pro articulo mortis probabiliter presumpto: tũc semel tantũ potest in tali articulo mortis probabiliter presũpto lucrari talẽ indulgẽtiã: et postquã semel sic eã fuerit lucratus siue in primo siue in secũdo aut alio articulo mortis presumpto: iã nõ poterit eã lucrari amplius,nec illa bulla gaudere aut vti ad idẽ. Quia sortita est totũ suũ effectũ,sed si habet aliã bullã aut facultatẽ similem ad idẽ potest illa vti in alio articulo mortis presumpto aut vero,semel tantũ. Et similiter de alijs eiusdẽ tenoris dicatur. Quia quoad hoc toties in tot articulis mortis presũptis potest vti,quot bullas aut facultates habet ad hoc. Et tũc nihil valet aut prodest dicere ꝙ reseruetur pro alio articulo mortis vero vel presumpto:ex quo Papa id nõ concedit: ꝙ si id cõcedit,etiã si id ei nõ dicatur nihil obest, vt infra in.3.dicto habetur latius. Ratio huius est. Quia sic videtur intẽtio Pape cõcedẽtis semel tãtũ pro articulo mortis:alioqui illud semel nil efficeret. Et concordant communiter doctores.

Dict. 3. ¶ Tertio dico,ꝙ quãdo indulgẽtia cõceditur pro articulo mortis simpliciter nõ dicẽdo semel,tunc supposito ꝙ intelligitur de articulo mortis vero vel etiam presumpto vt in primo dicto habetur vtrum valeat semel tantum vt in secundo dicto habetur aut toties quoties,in hoc ex triplex opinio.

Opin. 1. ¶ Prima est Floren.et Siluest.tit.indulg. q. 10. et Supplem.Gabrielis vbi supra et cõmuniter doct. ꝙ solũ valet semel ac si Papa expresisset semel vt supra secundo dicto habetur. Ratio. Quia ex quo quis semel vsus est priuilegio indeterminate concesso:iã expirat per primã vicẽ,nisi in ipso priuilegio aut bulla exprimatur ꝙ posit eo vti toties vt sepe dicitur in bullis propter hanc causam.

Opin. 2. ¶ Secunda opinio aliorum est quod si confessor aut alius secundũ formã indulti concedens talem indulg. quando eam concedebat addidit ꝙ si de hac infirmitate vel hac vice nõ obieris reseruetur tibi talis indulgentia pro vero articulo mortis(vt cõmuniter ponitur vt in formularis absolutionũ in bulletis):tunc non lucratur eã tũc sed reseruatur pro alio articulo mortis vero vel presumpto vt ibi dictum est. Quod si id non addatur: iam si prima vice lucratus est talem indulgentiam, non potest iterum eam lucrari,quia non valet nisi semel,vt dicebant doct.1.opinionis.

¶ Sed certe non videtur quare talis reseruatio pro alio articulo mortis fiat si id Papa non concedit , maxime si homo habens bullam intendit quod habeat effectum tunc in illa prima vice , vt fit quando non requiritur quod concedatur in tali articulo ipsa indulgentia per aliquem confessorem aut per alium ,sed Papa ipse ex nunc pro tunc in tali articulo mortis concedit ei talem indulgentiam pro tali opere pio facto , ideo communiter non tenetur hec opinio.

Opin. 3. ¶ Tertia opinio est quod toties quoties homo venerit ad articulum mortis potest lucrari talem indulgentiam:quia non expirat per quascunque vices homo vtatur ea,quia sicut alie concessiones concesse pro articulo mortis aut pro tempore infirmitatis, puta ad absoluendum de peccatis et censuris in articulo mortis,ad celebrandum domi sue et communicandum et audiendum diuina tempore infirmitatis et in articulo mortis, intelligũtur toties quoties in talibus articulis occurrentibus vt patet ex practicata cõsuetudine. ergo similiter eadem ratione est intelligendum de indulgentia indeterminate concessa. Sicut etiã dicitur ꝙ extrema vnctio solũ est pro articulo mortis,intelligitur de quodlibet articulo mortis probabiliter occurrẽte ꝙ habet fructũ suũ. Sic etiã de indulgentia predicta. Quia indefinita iuris æquiualet vniuersali nisi de mẽte Pape aliter cõstet aliquãdo:et hãc opin. pie tenere videtur. Gerson in

tract.

tract.de absolu.sacram.Alphab.33.K.vbi postquā de articulo mortis vero locutus fuerat, statim de indulgentia pro articulo mortis absolute conces- sa dicit quod pro quolibet articulo mortis homo petat sibi concedi indulgentiam et ei concedatur vt supra.q.38.dictum est.¶Et ad rationes.1.opin. quod si aliquando in bullis exprimitur toties quo ties et quod reseruetur, pro alio articulo mortis vero &c.Dico id poni ad maiorē declarationem: seu etiam ad restrictionem hanc quod solum va- leat indulgētia illa pro vero mortis articulo vt di cebat.2.opi.quando vero nil tale dicitur in bul- la,certe non videtur quare debeat restringi: cum fauores sint ampliandi quantum patitur proprie tas verborum:et beneficium principis sit late in- terpretandū,maxime fauorabile et in nullius pre- iudicium vt supra.q.9.propo.4.habetur late.Pri uilegium autem quod est proprie priuilegium.s. militans cōtra ius vt priuata lex bene expirat per primam vicem quanuis eo vtitur vt dicunt iuriste communiter,vt est licentia concessa ad absoluen dum de reseruatis,nisi aliud constet de mente con cedentis,vt supra.q.37.habetur.

Punct.2. ¶Secūdum punctum. Que forma absolutionis sit seruanda et diligētia vt in articulo mortis quis lucretur indulgentiam concessam?ad quod respō deo per tria dicta,quorum primum est, quod in- dulgentia plenaria pro articulo mortis conceden da per confessorem vel per alium secundum teno rem indulti non concedatur infirmo antequam probabiliter appareat quod vult expirare quādo iam non videtur ei facultas peccandi saltem mor taliter aut notabiliter,vt sic statim moriendo euo let ad celum cum illa indulgentia plenaria sine vl lo defectu acquisita:secus si haberet aliquem defe ctum vt supra.q.17.in respons.ad primū argumē- tum habetur secundum censuram Parisien. cōtra Erasmum.Ideo si ante tale punctum ei conceda tur talis indulgētia potest interim peccare:et quo ad talia peccata postea commissa nō valebit ei in- dulgentia iam concessa, sed opus erit pro eis alia satisfactione:quam tamen in tali articulo ipse vix habere aut prestare potest nisi in purgatorio.

¶Et creditur quod hac de causa in ordinario Ro mano statutum est,quod quando religioso infir- mo datur sacramentum extreme vnctionis tūc sa cerdotes omnes ipsum absoluant: que quidem ta men absolutio non est proprie sacramentalis ne que a peccatis ex quo talis non nisi in sacramēto fieri potest et de his que aliquo modo in foro sa cramentali cognouit sacerdos vt iudex secundum communiter docto. absolutio ergo illa que fit cō muniter a sacerdotibus simul est solum quedam deprecatio Ecclesiæ ad impetrandum remissionē culparum seu penarum aut alia bona et remotio nem impedimentorum ad bene moriēdum: sicut fit confessio generalis in missa et alijs horis officij diuini: vel est quedam absolutio iurisdictialis ab excommunicationibus seu alijs censuris seu penis Ecclesiasticis si eis forte tenetur obnoxius aliquo modo.Et huic cōsonat quod in aliquibus religio nibus post mortē talis infirmi fit talis absolutio, et antequam fiat inquiritur a circunstātibus dum corpus debet sepeliri,vultis quod absoluatur? vt fit apud Carthusien.et aliquando apud seculares idem fit cū corpus non sepeliretur nisi Episcopus aut alius prelatus mandaret et creditores cōsenti rent.Aut talis absolutio non est nisi quedam con cessio indulgentie plen. tunc quādo iam presumi tur esse in vltimis.Presupponit enim ordinarium Ro.quod vsque tunc nondum cōcessa est saltem publice vt constet:et quod ad hoc habetur in or dine concessio aliqua saltem implicite facta de ta li indulgentia,ex quo tale ordinarium est quoad hoc per Papam et Ecclesiam conditum aut cōfir firmatum,vt Gerson.refert in tractatu de absolu- tione defuncti Carthusien.Alphab.33. litera. M. vnde id quod habetur in dicto ordin.Rom. quod scilicet talis absoluatur ab omnibus simul, cōstat non esse necessarium:quia sufficit vnus et vni tan tum committit Papa vt concedat indulgentiam et absoluat a censuris et vnus tātum id efficit: sed ideo fit simul ab omnibus:quia ille orationes de precatorie scilicet misereatur tui &c.indulgentiā &c.eo erunt efficaciores et validiores quo a plu- ribus dicentur, plus enim valet oratio multorum quam paucorū ceteris paribus:et vt ipse infirmus amplius confortetur et consoletur et eleuetur ad Deum videns quod omnes orāt pro eo loco etiā Ecclesie:et vt ab eo tollatur scrupulus si quis for- te erat nec iā dubitet de intentione aut de effectu concessionis si fieret per vnum tantum.¶Forma autem absolutionis et concessionis indulgētie est illa que supra.q.38.habetur ita quod concedens et absoluens intendat absoluere et concedere quan- tum et quomodo potest quacunque auctoritate ordinaria aut delegata licet eam non exprimat,di cendo auctoritate priuilegiorum nostri ordinis aut auctoritate Pape mihi commissa &c. quia nō est necesse et forte aliquando inutile et noxium esset id exprimere.Sufficit ergo intentio predicta cum forma absolutionis supra posita.

¶Et si queratur vtrum taliter concedens et ab- soluens debeat dicere absoluo te a peccatis,quādo ille infirmus aut mortuus non est confessus tunc ille aliqua peccata vllo modo in speciali aut gene rali per signa &c.propter impotentiam loquele aut propter priuationem vsus rationis aut quia non adfuit confessor antequam moreretur. Dubium.

¶Respōdeo. Primo certissimum est quod mor tuus a peccatis quoad culpam absolui non debet nec potest:quia non est de foro Ecclesie neq; par ticeps sacramentorum, neque potest iam statum salutis aut damnationis mutare ex quo viator nō est.A peccatis autem quoad penam temporalem quam in purgatorio patitur liberari seu absolui potest, non quidem per viam iudiciarie potesta- tis sed per viam suffragij vt supra.q.16. late dictū est:de hoc quomodo scilicet talis absolutio fieri possit in fine huius responsionis dicetur.¶Secun do. Respōsio.

do.At vero vtrum absolutio sacramentalis eadem re posit super peccata viuentium oblita et ignorata generaliter tantum confessa: aut etiam super omnino inculpabiliter omissa et nec generaliter confessa:in hoc est duplex opinio.

Opinio.1. PRima est Abulen.super Matth.16. q. 79.et clarissimi doctoris Medina de confessione: q.53.vbi de confessione oblitorum agit, et multorum aliorum doctorum quod nō nisi super specialiter confessa: quodque confessio generalis non potest esse materia huius sacramenti nisi solum specialis.Ideo neque sacerdos potest nec debet absoluere nisi de specialiter confessis. Addit Abulens.vbi supra,quod si absoluere attentat grauiter peccat.

Ratio.1. ¶ Ratio huius opin.est triplex. Prima. Quia sacerdos vt pote iudex sacramentalis non potest sententiā ferre absolutionis sacramentalis sine cognitione causæ peccatorum in particulari sibi confessorum.Quod patet.Quia in cōcilio Triden. sess. 3.sub Iulio.3.ca.5.sic dicitur. Constat sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non posse &c.Item quia ideo es Ioannis.20.ca.Quorum remiseritis peccata remittūtur &c.deducitur obligatio confessionis in particulari secundū cōmuniter doctores:quia requiritur prędicta causæ cognitio.Inde et secundum eosdem,sacerdos dormiens aut non audiens aut ignorans peccata sibi confessa non potest absoluere,neque absolutio impensa est valida aut sacramentalis. Ideo et talis cōfessio est reiteranda.Ergo sola confessio specialis peccatorum non solū in voto sed realiter facta est in precepto Christi,et materia huius sacramenti.

Ratio.2. ¶ Secunda ratio.Quia materia huius sacramenti sunt actus penitentis.s.cordia contritio , et oris confessio , vt hoc expresse ait concil.Florent.sub Eug.4.Ergo sine oris confessione non potest esse materiā,neque sacramentum.et Concil. Trident. sess.14.can.9.habetur.Si quis dixerit non requiri confessionem penitentis vt sacerdos eum absoluere possit,anathema sit.

Ratio.3. ¶ Tertia ratio.Quia si talis absolutio esset sacramentalis.Ergo ille penitens postea etiā memoriā habens peccatorum et facultatē ea specialiter confitendi ad id non teneretur:quia qui ab aliquo debito semel et legitime absolutus est,non potest iuste et rationabiliter eodem debito obligari. Secūdum extrauagant. Benedict.11.inter cūctas.de pe. et re.et extrau.Ioan.22.vas electionis.eodē. titu. Consequens autem negatur ab omnibus doctoribus communiter dicentibus quod ille tenetur postea particulariter confiteri. Ergo non erat sacramentaliter confessus et absolutus.

Opinio.2. SEcūda est opinio cōmunis doctorū in.4. dist. 17.et.21.quā etiā sequitur expresse Beatus Tho. ea.dist.21.q.2.ad.2.et Gabr.ea.dis.17.q.1.dub. 2.Richar.Palud.Gers.&c.quod super inculpabiliter oblita et ignorata cadere potest absolutio sacramentalis si sint generaliter confessa: quodq; talis confessio generalis suo sacerdoti in sacramēto seu sacramentaliter facta etiam de mortalibus est materia huius sacramenti.

Opinio.3. ADdo et probabiliter ego et sit.3.opi.q̄ etiā vbi nō potest quis vllo modo cōfiteri quia sensu vel loquela priuatus est:si signa cōtritionis ostēdit et maxime in periculo mortis:vtiq; potest et debet sacramentaliter absolui a peccatis quoad culpā et penā.Et ibi est materia huius sacramēti.¶ Hec opinio.3.et.2.precedēs probatur qua drupliciter.Primo quia materia huius sacramēti est penitens subditus cōfitens quomodo potest.s. specialiter per verba si potest, vel per signa et nutus aut per scriptū aut quomodocūq; potest saltē generaliter si nō aliter potest.Quod patet. Quia secundū omnes doctores mutus per signa confitēs aliqua peccata et nō alia que per signa explicari nō possunt:certe ab omnibus peccatis sacramētaliter absoluēdus est.Quia signa cōtritionis equiualent cōfessioni generali de alijs peccatis suis.Ergo etiā vbicūq; fuerit talis necessitas excusās a cōfessiōe speciali vt in casu presenti de quo agimus, etiā si nulla peccata sint specialiter cōfessa eadem ratio et iudiciū habēdum est.Nā qua ratione aliqua peccata nō specialiter cōfessa in casu necessitatis possunt esse materia sacramēti,eadē et omnia nō specialiter sed generaliter tantū aliquo modo cōfessa vt dictum est.Si dicatur hoc esse verū quādo est simul aliqua cōfessio specialis alicuius vel aliquorū peccatorū et nō aliter. Contra.Quia per talē confessionē specialē alicuius peccati nec fit nec desinit esse materia sacramēti generalis illa cōfessio aliorum peccatorū facta per nutus aut verba.Nam si ex se sine illa speciali non poterat esse materia:certe nō potest fieri materia ex hoc q̄ adiūcta sit alia materia.Et eadē ratione si erat materia cū speciali cōfessione alicuius peccati: nō desinit esse materia per hoc quod alia materia.i.specialis confessio alicuius peccati adiuncta non sit. Nā eius natura nō mutatur per assistentiā vel nō assistentiā alterius materie vel cōfessionis specialis.¶ Secūdo probatur hec secūda et tertia opinio. Quia absolutio sacramentalis ex opere operato prestat primā gratiā ipsi cōfitēti vt supponitur secundū cōmunē opinionē,vt lib.1.superius in questionario.q.1.latius egimus.Et illa gratia sacramētalis de lege æque repugnat tā peccatis oblitis et ignoratis et inculpabiliter omissis etiā in cōfessione,quam etiam spelialiter confessis, vt patet quia non potest vnum mortale a Deo sine alio remitti.Ergo huiusmodi absolutio sacramentalis omnia predicta peccata tam specialiter quam non specialiter confessa per gratiam sacramentalem remittit quoad culpam et penam eternam et temporalem.

Ratio.1.et 2.opinio. ¶ Neque valet euasio clarissimi doctoris Medina vbi supra dicentis quod id fit solū aptitudinaliter seu potius principiatiue,quia. s.sacramentum gratiam prestat que de se est apta nata excludere omne mortale etiam oblitum:nō tamen actu omnia mortalia remittit quoad culpam vel penam.

Nam

Nam contra hanc euasionem arguitur. Quia con stat etiā actu et perfecte omnia mortalia etiā obli ta simul a Deo codē modo esse remissa per gratiā sacramentalem que nullum mortale compatitur. Hec autem prima gratia remissiua peccatorū nō nisi virtute sacramenti vt supponitur collata est. Ergo sacramētalis absolutio sortita est suū effectū super omnia mortalia etiam oblita et inculpabili ter omissa. Et ergo ibi est sacramentum et mate ria sacramenti vbi et respectu quorum peccatorū suus sacramentalis effectus videlicet prima gratia est. ¶ Neque secundo valet alia aliorum euasio di centium quod sicut prius fit absolutio sacramēta lis super non reseruatis duntaxat per sacerdotem qui non nisi de illis non reseruatis absoluere po test: et tamen iam ex consequenti per gratiam sa cramentalem omnia mortalia etiam reseruata si mul remittuntur a Deo, licet non remittantur a sacerdote non habente potestatem super illa: ita etiam contingit in oblitis et alijs non specialiter confessis, quod scilicet gratia effectusque sacramē talis indirecte aut ex consequenti se extendit ad illa remittenda: non autem absolutio sacramen talis que respectu eorum non est, quia materia sa cramenti huius non sunt. ¶ Contra hanc euasio nem arguitur. Quia non est simile. Illic enim in absolutione reseruatorum non est materia sacra menti: ex quo penitens etiam confitens nō est sub ditus illius sacerdotis quoad illa reseruata: hic au tem in absolutione oblitorum et inculpabiliter omissorum est materia: quia penitens supponitur subditus quoad omnia que aliquo modo generali ter tantum cōfitetur, quod sufficit dum amplius fieri non potest vt sit materia huius sacramenti, vt probatum est et probabitur amplius.

Tertia. ¶ Tertio probatur opinio, quia vt ait Medina vt supra, in articulo mortis qui iam perdidit loque lam vsumq; rationis in quo tamen apparent vel precesserunt signa contritionis potest et debet sa cramentaliter absolui: quia necessitas inquit caret lege. Quod etiam significatur in cap. qui recedūt. 26.q.6. ex concilio Auraicen. cap. 12. et in cap. is qui. et in cap. his qui. ea.q. vbi dicitur quod subito obmutescens vel in frenesim conuersus baptizari et penitentiam. i. absolutionem secundū glossam, et reconciliationem et eucharistiam accipere po test si voluntatis preterite testimonium aliorum verbis habetur aut presentis suo nutu. Vnde pa tet quod non solum de reconciliatione et absolu tione ab excommunicatione, sed etiam de sacra mentali a peccatis que precedere debent dignam eucharistie sumptionē dū fieri possunt simul agi tur ibidem. Igitur confessio generalis per verba vel signa dum aliter in speciali fieri nō potest suf ficit pro materia huius sacramenti ex institutione Christi atque precepto. Nam si nō sufficeret: cer te neque in articulo mortis posset esse materia ne que sacramentum. Articulus quippe mortis natu ram et substantiam sacramenti mutare nō potest. Ad quod etiam facit manuale diocesis Burgensis et consuetudo sacerdotum curatorum absoluen tium eiusmodi.

Quarta. ¶ Quarto probatur opinio. Quia absolutio sa cramentalis potest cadere super venialia generali ter tantum confessa: idque quoad remissionem culpe et pene ipsorum, secundum communiter doct. ergo et super mortalia inculpabiliter omis sa generaliter per verba vel signa tantum confes sa. Patet consequentia. Quia materia sacramenti non variatur ex hoc quod quis teneatur vel nō te neatur hec vel illa peccata confiteri. Id enim ad materiam et substantiam sacramenti impertinens est. Et ita patet secunda simul et tertia opinio pro bata.

Ad rationem primi opinionis ad primam. ¶ Ad primam autem rationem prime opinio nis Respondeo quod antecedens est verum regu lariter: non tamen in omnibus casibus vel per ac cidens maxime in necessitate. Quod patet etiam in foro causarum seu ciuili quando non secundū merita cause sed ex liberalitate fit absolutio rei, aut quando non potest haberi sufficiens cause co gnitio. Item sine vlla causæ cognitione fit absolu tio vel remissio penarum per indulgentias: que ta men absolutio pertinet ad sententiam iudicialem vt habetur in ea. quod autem. de peni. et re. vt su pra. q. 3. latius habetur. Sic etiam in proposito in foro sacramentali cōtingit in casu necessitatis vel obliuionis vt dictum est. Et nihil aliud habetur ex Ioan. 20. et concilijs, nisi quod confessio spe cialis peccatorum si potest, vel si non potest saltē generalis verbo vel signo vt fieri potest ex institu tione et precepto diuino necessaria et sufficiēs ma teria huius sacramenti vt dictum est. Quod si cognitio cause in particulari requiritur: vt ait cō cil. Triden. id vtique est verum, tum vt sacerdos sciat a quibus peccatis quoad culpam possit aut debeat absoluere, tum etiam vt penitentiam de bitam possit imponere, vt hoc explicatur in eo dem concilio ibidem. Igitur ad absolutionē quo ad culpam eorum a quibus sacerdos potest absol uere, non est necessaria particularis ipsorum con fessio in casu necessitatis vt dictum est.

Ad secūdā. ¶ Ad secundam rationem ex concilio Floren. si militer respondeo quod ibi loquitur regulariter et per se tantum et secundum quod communiter fieri debet. Quod patet. Quia ex eo quod dicit re quiri oris confessionem, non excludit quod in ca su necessitatis sufficiat confessio per signa et nu tus et per scripturam vt patet secundum commu niter doctos. et ergo similiter eadem ratione non excludit quod in casu necessitatis sufficiat confes sio generalis per signa vbi specialis haberi non po test vt dictum est. Sicut ipsum et alia concilia di cunt quod contritio est pars et materia sacramēti confessionis: quo nō obstan. attritio probabiliter estimata contritio potest per accidens esse pars et materia eiusdem sacramēti, vt supra li. 1. q. 2. in. 4. opinione latius habetur.

Ad tertiā. ¶ Ad tertiam rationem respondeo negando con sequentiam. Quia ad implendum preceptum di uinum

uinum et Ecclesiasticum de specialiter confitendo, a cuius impletione durante obliuione vel impotentia excusatus est, tenetur penitens dum cõmode potuerit. Et per absolutionem sacramentalem a peccatis precedentem non est a predicta obligatione simpliciter absolutus, sed ex suppositione dumtaxat, scilicet dum alias in speciali confiteri non potest. Extrauag. autem Benedi. 11. et aliorum doctorum rationes in oppositũ expresse loquuntur et sunt vere quando quis est rite cõfessus et absolutus vti tenebatur, ita quod iã simpliciter sue satisfecit obligationi: tunc enim vt iterum confiteatur et absoluatur rationabiliter cogi nõ potest. In casu autem presenti nondum simpliciter sue obligationi de specialiter confitẽdo penitens satisfecit vt dictum est. Adde quod ex suppositione potest quis cogi per superiorẽ vt iterum confiteatur etiam si in speciali rite cõfessus et absolutus sit, vt latius de hoc Adria. de confessione.q.5.et Medina itidẽ de confes.q.36. de iteratione cõfessionis agit. Hec opinio accipiatur vt probabilis et pia, quamuis communis opinio doctorum sit in oppositũ. Ideo saluo meliori iudicio proponitur: quamuis eam valde impugnet Soto in.4.distinctione.18.questione.2. art.5.

Resp. ad dub. resolut.

¶ Igitur ad dubiũ supra positũ respõdeo resolutorie, quod salubriter fit absolutio sacramẽtalis a peccatis super eũ qui in articulo mortis signa cõtritionis ostẽdit, etiã si nullo alio modo tunc cõfiteatur quia iã non potest loquela aut etiã vsu rationis ante mortẽ priuatus. et ratio patet ex supra dictis. Tũ primo. Quia super peccata tali modo per signa saltẽ generaliter cõfessa absolutio sacramẽtalis et potest et fieri debet. Tum secundo. Quia etiã illo dato quod.s. nõ potest nisi super cõfessa quoad culpã mortaliũ: at vero quoad penã et remissionẽ venialiũ secundũ Scotũ et sequaces potest cadere absolutio talis etiã nulla contritione aut displicentia de illis habita dummodo actualiter nõ placeãt, etiã si specialiter nullo modo sint cõfessa sed solũ generaliter: immo et secũdũ cõmuniter doctores generalis tantũ cõfessio sufficit ad remissionẽ culpe eorũ cum aliquali displicentia. Tum tertio quia quoad remissionẽ penarũ tantũ potest fieri indulgẽtia sine vlla confessione premissa (vt supra.q.27.habetur) quãdo id Papa nõ requirit. ergo si talis sacerdos id intẽdẽs.s. absoluere quantũ et quomodo potest, vel a culpis vel a penis aut per viã sacramenti aut indulgẽtie dicit absoluo te a peccatis, bene agit intendens quod valeat quod valere potest. Peccata enim dicũtur etiã pene debite pro peccatis vt supra.q.8. habetur. Ad hoc etiã facit priuilegiũ cõcessum ordini sancti Hieronimi, ꝙ.s. gratia quã habet idem ordo vt fratres possint absolui plenarie intelligatur etiã de peccatis quocunq; tẽpore confessis licet tũc ea nõ cõfiteantur, vt hoc habetur in cõpẽdio priuilegiorũ mẽdicantiũ. tit. absolu. extraordinaria quoad fratres.§.13. Et hoc etiã habet locũ quoad defunctos, licet eis indulgẽtie non valeant per viã absolutionis iudiciarie sed per modũ suffragij vt supra.q.16.habetur. Quia si sacerdos dicẽs absoluo te a peccatis intẽdat vt dictũ est, desũcto illi cõcedere indulgentiã quoad remissionem penarũ quantũ & quomodo potest secundũ Dei iudiciũ et voluntatẽ, qui nõ alligatur verbis, bene agit. Maxime quia et in hoc sunt etiã opiniones, fiat quod fieri potest, valeat quod valere potest apud Deum et Ecclesiam. ¶ Si ad supradicta dicatur quod periculosum est expectare vsque ad talem articulum quo quis laborat in extremis ad concedendum illi indulgentiam vt dictum est, ex quo posset mors tam repente irruere quod non esset locus concedendi indulgentiam illam. Respondeo. Verum est quod potest occurrere tale periculum. Ideo quando probabiliter immineret aut timeretur, vtilius esset cito concedere indulgentiam et omnia alia requisita agere discrete et diligenter. Quando vero periculum tale non timetur, tunc dictum est esse vtile expectare, sed cum diligentia semper et solicitudine adsit sacerdos paratus vt secundum tenorem bulle concedat ei indulgentiam plena, et faciat alia requisita antequam expiret infirmus. Ad quod expedit ꝙ infirmus sui cõpos eligat aliquẽ sacerdotẽ qui eum si forte fuerit priuatus loquela aut vsu rationis absoluat et cõcedat indulgentiã secũdũ tenorẽ indulti. Et semper reseruet aliquã bullã seu indulgentiã pro articulo mortis virtute cuius absoluatur et ei indulgentia concedatur vt dictũ est hic et supra.q.35.et.38.et.q.27. ¶ Sed omnia hec pericula cessant quãdo Papa ipse cõcedit pro tali articulo mortis indulgẽtia pro tali opere pio nõ imponẽdo nec cõmittendo alicui ꝙ eã concedat sed ipse ex nũc pro tũc eã cõcedit, id quod raro cõcedit, vel quãdo concedit ꝙ si cõtigerit mori sine confessione, dũmodo ante mortẽ in eo apparuerint signa cõtritionis, vel si subito obierit, ꝙ habẽs talẽ bullã lucretur talẽ indulgentiã plen. vt cõtinetur in bulla cõtra Africã: vel si nõ potuerit eligere confessorẽ vel si oblitus fuerit eligere, vt cõtinetur in priuilegijs mendicantiũ, ꝙ tunc moriens in statu gratie cõsequatur indulgentiã plen. seu si dixerit ꝙ qui in statu gratie obierit in habitu fratrum minorũ, vt concessit Leo.10. et alij pontifices, vt habetur in compendio priuilegiorum mendicantium, consequatur indulgen. plen. que gratia est vbertima nil requirens neque periculum habens ad lucrandum talem indulgentiam, sed quod in statu gratie moriatur in habitu predicto saltem posito super se, vt habetur in forma indulti. ¶ Nota tamen quod si quis ex notabili negligentia expectaret, mori sine confessione aut sine electione confessoris, indignus esset lucrari indulgentiã prefatam concessam cum hac conditione, si contigerit mori sine confessione aut si nõ potuerit eligere cõfessorẽ &c. et forte talẽ indulgẽtiã ideo nõ lucraretur, quia bulla solum id concessit quãdo a casu sic obijt sine

confes

confessione aut sine electione confessoris ex obliuione aut impotentia, non autem quando deliberate aut ex notabili negligẽtia talem casum et impossibilitatem incurrit, vt patet ex ipso bulle tenore et ex concedentis intentione.

2. Dictum. ¶ Secundum dictum est. Quando infirmus in articulo mortis perdidit iam loquelam simul et vsum rationis: si ante petierat sacramentum cõfessionis et alia sacramenta seu confessorem, seu si ostenderat signa contritionis et boni Christiani, et non viuebat in peccato mortali notorie: qui vt supponitur nullo modo nec per signa potest specialiter confiteri: tũc sacerdos dicẽdo, Misereatur tui &c. absoluat eum a censuris si quibus ligatus est: et etiã dicat absoluo te a peccatis, valeat quod valere potest vt supradictum est: et concedat ei indulgentias quas concedere potest secundum bullas quas habet vt supra habetur. Potest etiã et debet illi ministrari sacramentũ eucharistie et extreme vnctionis post absolutionem prefatam, si creditur quod sine periculo euomendi recipiet eucharistiã alias non. Quod si talis priuatus loquela simul et vsu rationis erat talis conditionis qui secundum suum modum viuẽdi aut secundum statum in quo perdidit loquelam et vsum rationis, aut in quo morte preoccupatus est erat in mortali peccato notorie non factis signis contritionis tunc presumit Ecclesia in malo statu permanere et decedere. Ideo tunc non est remedium hominum sed commendetur Deo qui potest suscitare mortuos, et ei etiam tũc gratiam contritionis prestare. Ideo nulla absolutio ei debet impendi: sed neque debẽt sui propinqui et amici omittere missas et alia suffragia pro eo post mortem facere celebrari et indulgẽtias pro eo accipere ac si in bono statu recessisset. Quando autem infirmus perdidit quidem loquelam non tamen vsum rationis: tunc si potest saltem per signa confiteri aliqua peccata confiteatur et absoluatur vt dictum est etiam a peccatis. Quod si non potest confiteri vllo modo, procuretur quod signa contritionis aut Christiani faciat et ostendat: et fiat cũ eo vt dictum est. Quod si iste (de quo loquimur priuatus lingua sed non vsu rationis) fit talis cõditionis quod viuebat in mortali notorie saltem quando articulus mortis ipsum preoccupauit, et nulla signa contritionis aut Christiani ostendit: tunc persuadeatur ad id quãtum possibile fuerit vt moriatur vt Christianus in statu salutis, querendo ab eo si vult sacramenta et alia huiusmodi vt infra in tertio puncto habetur. Et secundum quod ipse fecerit et se disposuerit sic fiat cum eo vt oportet ad salutem. Qui si tandem nullo modo vult mori vt Christianus, relinquatur soli Deo, vt dictum est de moriente in mortali sine signis contritionis: quia multo peius presumitur de isto.

3. Dictum. ¶ Tertium dictũ sit, quod propter defectus multiplices supradictos et alios vndecunq; prouenientes et impedientes ne quis in articulo mortis lucretur indulgẽtiam plenariã sibi concessam vtile et expediẽs cõsilium est, quod infirmus ante quã priuetur facultate loquele et vsu rationis, procuret lucrari omnes indulgentias quas quomodocũque potuerit, recitando vel alio modo: insuper ꝙ ipsemet precipiat in testamento aut alias aut roget aliquos de quibus magis confidat quod pro eo accipiant bullas aut lucrentur indulgẽtias pro defunctis statim vt ipse expirauerit. Et ad hoc relinquat aliqua sua bona signata si habet: et precipue hoc commendet religiosis qui secundum sua priuilegia possunt defunctis multas indulgẽtias applicare: et ipsi solent in hoc esse diligentiores. Nam si ipse infirmus id mandet seu roget, plus ei valebit quam si alius proprio motu pro eo iã defuncto id faceret ceteris paribus, tam quoad premium essentiale quam quoad accidentale et satisfactionem penarum: maxime si quando id precepit aut rogauit fieri pro se talia suffragia erat in statu gratie aut quãdo id ratificauit: quãuis quoad fructum satisfactionis inde prouentum ex opere tantum operato ipsorum suffragiorum indulgentiarum seu sacrificiorum æqualiter habebit a quocunq; et per quemcunq; fiant et mandentur ceteris paribus, vt de hoc latius Gabriel. in Canõ. lectio. 57. litera. E. V. X. et lect. 58. per totum.

¶ Tertium punctum est. Pro instructione infirmi et circunstantium quomodo se debeant habere vt infirmus moriatur in statu salutis et vt Christianus. Dico quatuor secundum Gerso. in tripartito seu tractatu de arte moriendi. Alphab. 32. G. &c. ¶ Primum dictum est. Infirmus admoneatur quod recognoscat se esse subditum morti necessario et Dei voluntati, quodque eum hac lege ipse cum alijs omnibus hominibus in mundum hũc peregrinus aduenit, vt scilicet per viam vite huius recte ambulantes in Dei seruitio tandem in fine vite huius in nostram patriam intremus ad quietem et premium eternum: quodque propter hoc mortem, que via est immo et ianua cõmunis omnium etiam Christi et sanctorum ad glorim accept libenter ex iussu Dei: alias ad penam eternã velit nolit eam patietur. ¶ Item secundo quod recognoscat Dei beneficia prestita in tota vita et quasi sibi mutuo accommodata, presertim quod nunc hora mortis dedit Deus cognitionem verã, et non morte subita cum multis alijs periculose preoccupatus est, et quod ideo libenter et fideliter est restituendum Deo repetenti corpus et animã et omne aliud bonum temporale suum, quod hucusque concessit ad vsum iocundum vite et ad merendum lucrandumque diuitias et regnũ glorie: et propter hoc ei insuper gratias agat pro vsu talium concesso, dicens cum Iob. 1. ca. Dominus dedit dominus abstulit sit nomen domini benedictum scilicet pro vsu hucusque concesso. Et in eius misericordia precipue sperando et liberaliter petat humiliter veniã de peccatis et abusu suorum donorum in vita contra dominum benefactorem cõmissis. ¶ Item tertio recognoscat infirmus se multum in vita peccasse vnde potius penã meretur:

Punctũ. 3. Dictum. 1.

retur:quodq; ideo nunc in recompensam et satisfacionem peccatorum equo animo ferat etiã mortem a Deo illatam aut permissam, et eã acceptet offeratq; Deo in predictam satisfactionem: oretque vt eam Deus misericorditer sic acceptet. Sic que recompensabit penas purgatorij et faciet de necessitate virtutem meritum et remedium peccatorum:et econtra si tumultus et impatienter, aut si nil horum faciẽdo necessario vt bestia sine fructu moriatur. ¶ Itẽ quarto recogitet. Quod post hanc horam mortis nunquã habebit remedij opportunitatem neque penitentie:et quod ideo tũc cogiter de salute anime sue nil solicitus de alijs tẽporalibus non necessarijs ad anime salutem: que statim ab eo peribunt in eternũ velit nolit ac si ea nunquã habuisset. Et ideo de illis etiam de filijs nil curet sed ea omnia commendet cõmittatque Deo et alijs quibus secundum legem Dei eõ uenit de illis curare. Nam Deo est maior cura de omnibus omni tempore:et ipse Deus erit solicitus de eis multo melius, si homo de Dei honore et voluntate solicitus ipsius Dei cure fideliter et confidenter sua committat. Curet ergo salutem animæ sue vt Deus vult:et in hoc rem suam et filiorum et domus sue melius agit Deo placens: rogetq; astantes vt orent pro eo:faciatq; oportune testamentum suum vt oportet, disponendo si potest, et habet vnde disponat: aut si non potest committat hoc alteri cui ipse confidit.

Dictũ.2. ¶ Secundũ dictũ est ꝙ admoneatur infirmus vt cõfirmetur in fide, gaudẽs ꝙ Christianus est, et cõfiteatur ibi fidẽ Christi et articulos et sacramẽta etc. ¶ Secũdo petat a Deo vere ex corde veniã peccatorũ:habeatq; verũ propositũ emẽde sue vite si vixerit: rogãs Deũ pro gratia ad hoc faciẽdũ et debite nunc de peccatis conterendũ. ¶ Tertio videat si habeat conscientiam de aliquo peccato mortali nõ cõfesso:opter et petat a Deo illuminari vt habeat notitiã mortaliũ si qua habet vt debite doleat confiteatur et satisfaciat. Oportet etiã et velit efficaciter ablata vel detẽta iniuste statim restitui si potest vt tenetur, secundũ valorẽ facultatẽ suarũ etiã vsque ad omniũ suorũ bonorũ cessionẽ et renuntiationẽ vbi alias debita satisfactio fieri nõ valeret vt oportet:cogitãsq; per mortẽ ipsam ipso facto est statim ipse necessario sine fructu illã facturus:nisi nũc viuens eã libere faciat vt tenetur et vt potest, efficaciter disponendo ꝙ fiat tũc si sine maiori detrimẽto potest fieri, aut statim post mortẽ per heredes efficaciter fiat si credit probabiliter ꝙ ita fiet:alias nõ moritur in bono statu. Silues. resti. 5. q. 7. et Nauarro in sum. ca.17. nu. 67. 68. ¶ Quarto indulgeat etiã corde et opere efficaciter omnibus iniuriãtibus propter Deũ, a quo ipse tũc maiorem misericordiam et indulgentiam sperat:et similiter petat ab omnibus sibi remitti.

Dictũ.3. ¶ Tertiũ dictũ. Quod ipse infirmus cõmendet se Deo in tali articulo mortis in cuius manus, s. solius Dei est, ad quẽ tũc vadit ad iudiciũ. ¶ Secũdo petat ab eo paradisum in meritis Christi vt liberetur ab inferno et a diabolo, dicẽs corde et ore illud Psal. 30. In te domine speraui. s. nõ in me neque in meis meritis et virtutẽ sed in tua misericordia et virtute qui sperãtes in te adiuuas: Ideo in virtute tua et iustitia, libera me. i. in tuis meritis quæ pro me et mihi iuste meruisti homo factus da mihi nũc ea mihi et ius eorũ, vt per fidẽ et charitatẽ tanquã membrũ tuũ tibi vnitũ, faciã ea esse mea et tanquã mea nũc ea in iudicio Deo patri et tibi iudici et dño meo exhibeã:vt virtute eorũ iudicatus exeã premiatus ad gloriã. Et in hoc articulo maxime instetur ab eo et circũstantibus, vt scilicet habeat fiduciã misericordie Dei in meritis Christi, allegãdo rationes et auctoritates scripture et Sanctorũ ad id opportunas sine vlla disputatione. ¶ Tertio petat etiã auxilium beate Marie et Angeli custodis et sanctorum quibus de uotus est:a quibus omnibus vt ab amicis spiritualibus et fidelibus quos viuens coluit postulet auxilium in necessitate hac ipsis se humiliter et fiducialiter commendans.

¶ Quartũ dictũ est. Quod si patiens nondũ Eucharistiã aut extremã vnctionẽ suscepit interrogetur an ad eadẽ sacramẽta sit paratus suscipiẽda: et ad id valde suadeatur vt velit ꝙ efficaciter et debite fiãt circa eũ, si etiã vltra ea quæ supra in secũdo pũcto principali dicta sunt verisimiliter appareat infirmũ nõ esse satis sufficiẽter paratum, apponatur remediũ vt melius fieri potest vel per confessionẽ et per alia sacramẽta, vel eidẽ manifestando periculũ in quo est et quod incurrit si nõ faciat sua pradicta sufficiẽter ad anime salutẽ, et attendatur an sit excõmunicatus et submittat se Ecclesiæ omnino vt absoluatur vt oportet: et videantur bulle quas habet et secundũ eas oportune absoluatur et ei indulgentia concedatur, vt supra in. 2. puncto habetur. ¶ Secundo si infirmus nõ laborat morte festina sed spaciosa legãtur interim coram eo aliqua deuota ad que ipse magis afficitur, vt sic recordetur sui et eorũ ad que tenetur et eleuetur eor eius ad Deũ. ¶ Tertio nõ detur tali infirmo nimia spes vitæ:sed potius vt supra dictum est in primo dicto huius tertij puncti principalis, admoneatur sepe:quia per talem falsam spem potest homo facile perire sine debito remedio, ideo instanter moneatur vt per contritionem et cõfessionem et alia sacramenta procuret anime salutem et etiam corporis si Deo placuerit et expedierit:sicq; quietetur et securior erit. ¶ Quarto nullo modo si fieri potest amici carnales vxor filij vel diuitie aut alia negotia ad eius memoriã reducãtur:nisi quantũ requiritur ad salutẽ moriẽtis dũ alias conueniẽter hoc nõ potest omitti, vt est restitutio vel aliud in testamẽto seu alias necessario faciendũ ad consensum et presentiã illorũ requisitã et huiusmodi. ¶ Quod si breuitas mortis hec omnia predicta fieri nõ sinit, fiant ea que magis necessaria et expedientia seu accommoda sunt ad salutem, vt per totam hanc questionem habetur.

Postremũ dictum.4.

Quæst.40. QVÆSTIO. XL. Vtrum dare operá indulgentijs acquirendis sit bonum et meritorium consonumq; viris perfectis: et vtrum indulgentiæ sint vtiliores alijs suffragijs.

Proposi.1. ¶ Respondeo per duas propositiones. Quarum prima est. Date operam indulgentijs est non solum moraliter bonum et fructuosum: sed etiá meritorium, et consonum viris perfectis. ¶ Probatur quod sit moraliter bonum. Quia cum iste actus lucrandi indulgentias, qui nil aliud est quam satisfacere per alium (cum fructus indulgentie pro prius sit de thesauro Ecclesiæ satisfacere pro peccatis vt supra. q. 5. habetur,) non sit ex suo genere malus vt patet, quia nullá deformitaté importat: neq; habet imperfectionem moralem annexam, quia cú feruente charitate et promptissima volútate satisfaciendi per se vt tenetur hic vel in purgatorio stat ꝙ tali modo. s. per Christi et sanctorú penas velit fideliter satisfacere, et nihilominus alijs operibus sanctis eo magis intédere, quo liberior fit a pena debita et quo gratior propter hoc esse debet. Et ita patet quod non habet rationem mali: sed potius boni moralis ex genere. Quia est appetitu recto appetibilis talis actus, vtpote ablatiuus impedimentorum ad gloriam. Ná pene debite peccatis impediunt ingressum ad gloriá quousq; soluátur satisfaciédo aut satispatiédo hic vel in purgatorio. ¶ Quod etiam lucrari indulgétias sit meritorium et fructuosum patet si ex charitate propter Deum fiat vt alij actus boni. ¶ Quod etiam sit consonum viris perfectis in statu perfectionis existentibus patet. Quia continue suspirátibus ad gloriam cupientibusq; dissolui et esse cú Christo consonant omnia recta acceleratiua glorie celestis. Indulgétia autem ex quo est satisfactio aut habet vim satisfactionis, iam per cósequens aufert impedimentum penarum et est acceleratiua gloriæ. ergo. Et confirmatur hoc. Quia omnibus quantúcúq; perfectis cóuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra &c. in quorú numerú constat esse debitú pene pro peccatis. Quod aút cósonat petere cósonat et querere modo alias licito, qualis est indulgentie modus. Non tamen propter indulgétias cessandum est ab alijs bonis operibus et satisfactorijs: vt patet. Quia id melius et tutius est si vtroq; modo quam si vno tantú modo homo curet Deo satisfacere.

Argum. 1. CONtra predicta duo vltima arguitur tripliciter. Primo. Quia satisfacere de se nó est mereri neq; est actus meritorius, vt patet de existétibus in purgatorio, et etiá in inferno secundú Scotú. qui salté de venialibus et mortalibus iam quoad culpam in vita remissis satisfaciunt non tamen merentur. Patet etiam in via de existentibus in mortali peccato satisfacientibus pro iam remissis. Patet etiam quia soluere debitum nó est mereri. Nunc auté lucrari indulgentiá nil aliud est quá procurare satisfactionem aut satisfacere seu soluere de alieno, vt patet supra. q. 3. et. 5. ergo contra omnes partes prime propositionis.

ITem secundo arguitur probádo. Quod etiam si sit meritorium non tamen est consonú viris perfectis. Quia indulgentiæ sunt relaxationes penarum debitarum. Perfectorum auté est penas potius amplecti non fugere: ex quo tales debent sentire crucem Christi et ei compati velle vt legitur de beato Andrea Laurentio &c. ergo. Argum. 2.

TErtio arguitur ad idem. Quia secundum cómuniter doct. habés indulgétias melius facit si per se ipsum adimplet penitentiam debitá quam si propter indulgentias illam omittat. Perfectorum autem est æmulari charismata meliora. Ergo imperfectorum est indulgétijs incumbere. Argum. 3.

¶ Respondeo secundum Caieta. in. 2. quodlibe. q. 2. de indulgentijs ad primum concessa maiore distinguo minorem. Nam lucrari indulgentias. i. recipere fructum earum (quod est satisfacere de alieno et per consequens liberari a debito) conceditur quod vt tale non est meritoriú: et sic ad húc sensum conceditur consequentia. Sed lucrari indulgentiam, idest facere opus pium pro lucranda indulgentia et eius fructus satisfactorios habédo, bene est meritorium non solum ex genere operis, puta subuenire Ecclesie aut orare et huiusmodi: sed etiam ex intentione facientis, quia scilicet mouetur ex charitate ad hoc vt gloriæ impediméta tollantur vt dictum est. Et in hoc sensu procedit propositio, in quo et negatur predicta minor, et consequentia. ¶ Patet enim quod lucrari indulgétias seu date operam eis acquirendis, idest facere bona opera pia ex charitate ad honorem Dei et vtilitatem Ecclesie pro eis acquirédis bene est meritorium: sicut et omne aliud opus bonum eiusdem considerationis factum non pro lucrandis indulgentijs. Neq; enim ex hoc quod opus fit ad satisfaciendum seu ex hoc quod est satisfactorium desinit esse meritorium, vt patet secundum communiter doct. imo ceteris paribus melius est opus factum pro lucranda indulgentia quam si nó fieret pro ea lucranda: Quia vltra suam bonitatem predictam contrahit bonitatem maiorem ex illo fine bono et pio scilicet ad satisfaciendum Deo pro peccatis: insuper est fructuosius tale opus ad satisfaciendum per viam indulgentie: et sic quoad hoc est priuilegiatum ex opere operato seu virtute indulgentiarum. Igitur ex vtraq; predicta parte est simpliciter melius ceteris paribus. Quod dico dúmodo ꝓcedat ex ęquali conatu fide charitate et æqualiter cótinuatú et cú æqualibus circúſtátijs alijs: ná ꝓpter alicuius horú excessú aut defectú potest esse magis vel minus bonum. Et sic expresse dicit Gerson. 2. part. sum. tractatu. de indulgentijs. consider. 12. alphabet. 34. A. quod fructuosior et acceptabilior Deo et hominibus est operatio Resp. ad. 1.

operatio bona talibus indulgentijs innitens quã altera similis non innitens cæteris paribus. Et eon cord. Tho. in. 4. distinctio. 20. et Angest. in mo rali. ca. 8.

Resp. ad. 2. ¶ Ad secundum respondeo concedendo minorem ad hunc sensum, quod. s. perfectorum est amplecti penas promotiuas sui vel aliorum ad meritum seu ad gloriam. Negatur autem ad hunc sensum, quod perfectorum sit amplecti seu itera re penas ex propria culpa impeditiuas glorie, qua les sunt pene Deo debite pro peccatis que per in dulgentias soluuntur. Sed potius eorum est quã ci tius possunt et licite ab eis liberari, vt expediti se per et parati intrare ad nuptias glorie inueniãtur.

Resp. ad. 3. ¶ Ad tertium respondeo. Negando consequentiam. Nã licet sit melius satisfacere per duas vias. s. per viam indulgentiæ et per viam proprie satis factionis simul, quam per vnam tantum viam in dulgentie: et melius per se quam per aliũ, eo quo per alium fit sola satisfactio, per se autem aut per opus proprium non solum satisfactio sed et boni tas operantis et medicina et meritum essentiale et accidentale acquiritur vt supra. q. 5. in notabili habetur. Cum hoc tamen stat quod perfecti æmu lando charismata meliora sectentur etiam indulgentias vt expeditiores sint ad nuptias glorie vt dictum est. ¶ Ex his dictis sequitur quod imperfe ctionis esset querere indulgentias vt post illas ha bitas homo tepide Deo inseruiat: et minus mo dele cauteleq; peccatis et vitijs extirpandis im pendat, vt ait Nauarro in quodam tractatu de in dulgentijs. Cum supradictis etiam concordat So to in. 4. distinctione. 21. questione. 1. articu lo 1.

Propos. 2. ¶ Propositio secunda. Indulgentie sunt vtilio res quam alia suffragia et opera ad celeriorem penarum liberationem. ¶ Probatur. Quia ex quo valent quantum sonant. Ergo si quis vere conse quitur indulgentiam plen. statim liberatur a toto debito, hoc autem non fit tam celeriter per alia suffragia aut sacrificia, in quibus non datur remis sio peccatorum quo ad penam tam plenarie sed ad proportionem operis operati et operãtis: neq; tam cito possunt alia opera fieri quam cito po test quis lucrari indulgentiam plen. faciẽdo quod ad eam lucrandum requiritur, vt patet. Et in hoc concordat Gers. in tract. de absolut. sacramen. al phab. 33. K. et tract. de indul. secundũ etiam Aug. de Anchona. et Floren. 3. par. sum. tit. 22. ca. 5. §. 7. et communiter doct. et precipue Alex. Hall. 4. par. sum. q. 42. art. vltimo. et Bonau. in. 4. dist. 20. quest. 5. vbi dicunt quod indulgentie sunt de nobilissimis et efficacissimis suffragijs Ecclesie, et Beat. Thom. in. 4. dist. 20. dicit quod indulgentie sunt vtilissime ad celerem liberationem anima rum purgatorij. Et idem dicit Gabriel in Can. lect. 57. litera. K. addens quod non est certior mo dus ad citius liberandũ animas purgatorij: quãuis alia opera et suffragia sint vtiliora quoad premiũ essentiale et accidẽtale et quoad alia bona et quo ad alios effectus.

¶ Dubitatur primo si tam preciose et vtiles sunt indulgentiæ et dare operam ipsis: quare ergo Ec clesia tanto tempore distulit earũ vsum et conces sionem tam pro viuis quam pro defunctis? ¶ Item secundo. Quare cõmuniter a doctoribus suadetur tanquam melius ꝙ detur opera bonis alijs operi bus satisfactorijs? ¶ Itẽ tertio. Quare post vnã in dulgentiã plenariã acquirunnir aliæ fiũtq; alia suf fragia et misse, idq; fieri suadetur pro viuis et pro defunctis? ¶ Quarto. Vtrum peccet is qui pauperi occurrenti et petenti negat eleemosynam reseruãs eam pro lucranda indulgentia? Dub. 1. Dub. 2. Dub. 3. Dub. 4.

¶ Respondeo ad primum vt supra. q. 7. in responsione ad. 7. argu. habetur. Resp. ad dub. 1. ¶ Ad secundum respondeo ꝙ operatio propria valet ad multos effectus ad quos non va let aliena: et quia melior est duplex via quam vni ca tantũ vt dictum est in respõsione ad tertiũ arg. cõtra. 1. propos. et quia per talia alia bona opera magis dignificatur homo vt ei indulgẽtie magis valeãt in purgatorio vt supra. q. 17. habetur. Res. ad. 2. ¶ Ad tertiũ respondeo vt supra. q. 17. per totũ precipue in dub. 3. et in eius argumentis habetur ibi videa tur. Res. ad. 3. ¶ Ad quartum respõdeo quod sic in casu quo erat illi pauperi danda eleemosyna de precepto, vt pote si erat in extrema necessitate vel quasi: vel etiam secundum Thomã et alios si erat in magna valde necessitate et ipse erat diues valde abundãs. Ratio quia non sunt facienda mala vt veniant bo na. ad Ro. 3. Neque precepta sunt omittenda pro supererogatorijs. Dico quod tunc peccat nõ quĩ dem dando pecuniam pro indulgentia, sed omissi ue eam non dando aut illam denegãdo pauperi. Si autem pauper non est in tali casu quo alius te neatur facere ei eleemosynã: tunc non peccat ei non dando et reseruando pro indulgentia. Patet. Quia ex suppositione nõ peccat nõ dãdo, ex quo ei nõ tenetur dare etiã si pro indulgentia nõ reser uet. ¶ Quod si cõtra hoc arguatur quia videtur in ordinatum et illicitũ postponere maius bonum eleemosyne minori bono. s. lucrationi indulgen tiarum. ¶ Respondeo ꝙ nõ est illicitum postpo nere maius bonum minori bono quãdo quis nõ obligatur ad illud maius bonũ: dũmodo non pre estimetur illud minus bonum tanquam dignius et aliud melius estimetur indignius eo: tunc enim fieret peruersio iudicij et iniuria Deo eiusque eon filijs vt ait Gerso. in regulis moralibus. Et proba tur illud. Quia non obligatur quis ad summe bo num actum possibilem, alioqui non daretur gra dus in actibus bonis: et in omnibus actibus non summe bonis concurrentibus cum summe bonis esset peccatum aut defectus culpabilis et nihil es set de cõsilio et supererogatione, sed totum possi bile et melius esset in precepto. Quæ omnia sunt manifeste falsa. Hinc dicit Caietan in. 2. quodlibe to. q. 3. de indulg. et in Ientaculo primo questio ne prima, quod licet melius faceret qui suas pecu nias daret in eleemosynam quam si eas expen deret in officijs humanis et pompa funerali alias licita

licija defunctorum secundum decentiam status: que omnia sunt potius solatia viuorum secundū August.non tamen peccat expendēdo eas in predictis funeralibus: ex quo talis actus humanus exequiarum secundū statū persone et morem patrie non est inordinatus,neq; tunc tenetur illas pecunias pauperibus erogare vt supponitur.Et adhoc facit Math.26.vbi dominus Magdalenam defendit,contra discipulos obijcientes illi quod preciosum vnguentum quo multis pauperibus subueniri potuisset in vnum opus humanum expenderit, affirmans quod bonum opus operata est: vbi ex subiniuncta ratione.s.pauperes enim semper habebitis vobiscum, docuit Christus quod occurrentibus duobus bonis altero continuo et altero pro instanti cōmoditate,licitum est omisso tunc maiori bono ex suo genere sed non tūc necessario dare operam minori pro tunc occurrenti.

Quest.41. QVÆSTIO. XLI. Vtrum et quo modo peccent predicantes indulgētias indiseretas et absoluentes a culpa et pena, et quæstores predicantes indulgentias sub qua forma debeant predicare.

Propos. ¶ Respondeo per tres propositiones,quarū prima est.Religiosi predicantes indulgētias indiscretas grauiter peccant non tamen incurrunt aliquā
Prima. penam ipso facto. Probatur. Quia in Clem.religiosi.de priuilegijs. sic habetur.Religiosis etiam in virtute sancte obedientie et sub interminatione maledictionis eterne districtius inhibemus,ne in sermonibus suis Ecclesiarū prelatis detrahāt, aut etiam retrahant laycos ab Ecclesiarum suarū frequentia vel accessu:seu indulgentias pronuntient indiseretas.Si qui vero aliquid de premissis attentare presumpserint per duos menses subiaceant penis illis que secundum eorum regulā vel statuta pro grauibus criminibus seu culpis consueuerunt imponi:super quibus absq; manifesta necessitate cum eis non valeat dispēsari.Hec ibi. ¶ Vbi nota primo quod secundum Siluest.tit.indulg.q.vltima.indulgentie dicuntur indiserete tripliciter.Vno modo quando non sunt cōcesse de facto,vt ait glos.in dicta Clem.alio modo quādo cōcedi non potuerunt de iure,vtpote quia concedens non habebat auctoritatē ad concedendū indulgentias aut non in tanta quantitate:vt si Episcopus excederet.40.dies indulgētie seu limitationē.ca.cū ex eo.de pe. et re. aut facultatē Papalem sibi concessam,vt ait hoc Palud.et concor.Card. in dict.Clem. Alio tertio modo dicitur indiscrete quando probari nō possunt, vt ait Zenzeli. ar. de probati.ca. quoniam.et.ca. post cessionē. Et de fide instru.ca.2.¶ Sed an semper peccent mortaliter religiosi predicantes indulgentias indiscretas quocunq; illorum modorum:dic ꝙ sic quando scienter vere vel interpretatiue predicant indulgentias indiseretas primo aut secundo modo scilicet indulgentias non veras aut nō validas. Et similiter quando indiseretas tertio modo scilicet quando non sunt probabiles aut verisimiles sed dubie.Secus si essent certe cōcesse sed probari nequirent iudicialiter seu in foro exteriori. Hec Siluest.et sum.Ang.vbi supra.Secus etiam si indicijs probabilibus crederetur esse vere cōcessas ab eo qui potest concedere:quia tunc temere non faceret.arg.ca.1.ca.afferte.et ca.illud. de presumptio. Et quamuis sint etiam indulgentie indiscrete que sine iusta causa conceduntur: tamen in proposito presenti non vocantur indiscrete nisi vt dictū est. Quia de superiorum factis alij iudicare non debent.ca.inferior.21.dist.et ca.cum inferior.de maiori.¶ Nota etiam: quod per eandem rationē Nota. 1.
non videntur a mortali excusari clerici predicātes indulgentias indiseretas modo predicto vt religiosi:quāuis dicta Clem. de religiosis loquatur. Vt ait Florent.3.par.tit.18.ca.4.et Nauarro de indulgent.nota 31. § .45. ¶ Item nota quod nomi Nota. 2.
me predicationis in proposito videtur posse intelligi prohibita omnis publica pronūtiatio taliū indulgentiarum ita quod ad publicam notitiam talis pronuntiatio indulgentiarum perueniat, quia textus Clem.vbi supra expresse prohibet ne pronuntient indulgentias indiseretas: et non dicit ne predicent sed ne pronuntient.Et quia finis prohibitionis prefate militat vtrobiq;. Ad rationem autem cause finalis est lex intelligenda, vt refert Siluest.tit.lex.q.16.et.17.&c.secundum communiter doct.sed stando in rigore litere videtur quod solum publica pronunciatio indulgentiarū indiscretarum in sermonibus intelligitur prohibita per dictam Clem.quia de hoc solum ibi agitur,vt patet ex precedentibus: nisi in fraudē fiat post sermonem aut loco sermonis predicta indulgentiarum pronunciatio: tunc enim is committit in legem qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem:et fraus et dolus non debet alicui patrocinari.Ideo si sine predicta fraude religiosi publice pronuncient predictas indulgentias alibi, non in sermonibus aut predicatiōnibus Ecclesiasticis,non peccarent contra predictam Clement.peccarent tamen contra aliud ius: quia de se est illicitum id scienter agere, quia est decipere populum. ¶ Item tertio nota secundum Nota. 3.
Siluest.et sum.Ang.vbi supra et concord.Cardi. Zenzeli.&c.doct.quod solum religiosi incurrūt peccatum contra dictam Clement. quandó predictas indulgentias indiseretas predicant in suum fauorem ex talibus indulgentijs predicatis pronenturū eisdem,vbicunq; et quibuscunq; concessas predicent tales indulgētias,ad instantiā aut nō instantiam aliorum.Secus si non ad suū fauorem.

Quia

Quia dicta Clem.predicta omnia ibi cōtenta prohibet religiosis, ne scilicet intuitu sui fauoris faciant aut suorū conuentuum aut religionum directe vel indirecte.Cum quo stat quod etiā peccent mortaliter ea predicando et faciendo non ad suū fauorem quia ratione alterius iuris diuini vel naturalis est illicitum talia taliter agere vt dictū est.

Propos. 2. ¶ Propositio secunda.Religiosi absoluentes aliquem a culpa et pena peccant mortaliter et ipso facto incurrūt excōmunicationē Pape reseruatā. Quia in dicta Clement. expresse id eis sic prohibetur.

Nota. ¶ Vbi nota quod absoluere a culpa et pena non est idem quod concedere indulgentiam plenariam:quia cōcedere indulgentiā plenariā est solū absoluere a pena:culpa autē nō absoluitur per indulgētie plenarie cōcessionē,sed presupponitur alias absoluta vt patet ex supradictis.q.8.Absoluere ergo a culpa et pena(quod hic prohibetur)est reddere hominem mundū ab omni culpa et sine debito alicuius pœne,quod est lōge plusquam indulgentia plenaria et ideo merito tales presumptuosi excōmunicantur si aliquē absoluerint. Et ad hūc abusum accedunt predicātes bullas dicētes ꝙ per eas et per indulgentias plenarias reducuntur ad innocentiā baptismalem quod videtur esse idē aut plus quā absoluere a culpa et pena vt videtur stando in rigore:nam ad bonū sensum forte esset tolerandum sicut ad bonum sensum toleratur quando dicitur quod conceditur indulgentia plenaria a culpa et pena vt supra.q.8.habetur. Quibus non obstātibus stat quod ex simplici absolutione sacerdotis excellenter contritus et confessus consequatur a Deo absolutionem a tota culpa et pena.Cum predictis his expresse concordat Caietan.in summula.tit.excommu.ca.64.et Zabarela.et Zēzeli.in dicta.Clem.et sum. Aug.et Ro. tit.excommunicatio. excepto eo quod de innocētia baptismali dictum est. ¶ Ex quo patet ꝙ absoluens solum a pena concedendo indulgentiam plenariam alicui qui sibi vel alteri confessus aut etiā nō confessus est,nō incidit hanc excommunionē: licet male faciat si ad id non habet auctoritatem. Alias vt bene dicūt communiter doctores vbi supra.licet Siluest.titul.excōmunicatio.7.q.4.dub. 13.dicat quod incidit excōmunicationem sicut si a culpa et pena absolueret si non habet autoritatem concedendi talem indulgentiam plena. sed certe eius motiua non concludunt pro eo contra communiter docto. aliud est enim concedere indulgentiam plenariam, aliud absoluere a culpa et pena vt patet ex dictis: et Papa solum excommunicat absoluentes a culpa et pena simul quasi virtute indulgentie aut alterius indulti , vt tollatur occasio erroris qui ex talibus verbis et modo loquendi suboriri potest. Ideo si religiosus confessor habens auctoritatem concedendi suo penitenti indulgentiam plenariam post confessionem et remissionē culparum dicat Absoluo te a culpa et pena:certe in rigore incurret prefatam excommunionem quam non incurreret dicendo Concedo tibi indulgentiam plenariam,propter predicta licet Siluest.oppositum dicat quoad vtrumque. ¶ Et nota quod nunquam incurritur prefata excommunicatio nisi quis scienter sic presumeret a culpa et pena absoluere:non autem si ignoranter putans simplici animo vtrūmque esse idē.Et ideo multi excusantur. Quia sic textus expresse sonat solum contra presumptuose id facientes.

¶ Tertia propositio.Omnes questores bullarum predicantes eas indulgentias debent sub certa forma precicare per ius taxata. Quia in. ca. cum ex eo.de pe.et re.similiter in Clem.abusionibus.eo. tit.datur et precipitur certa forma talia predicandi,et examinandi tales questuarios et predicatores bullarum et indulgentiarum. Ibi videatur. Quia ius commune est ab omnibus obseruandū quia clarum et prolixum est omittitur. Propos. 3.

¶ Sed ad predicta omnia dubitatur.Vtrum seculares virtute bullarum Cruciate aut fabrice aut huiusmodi lucrentur indulgentias plenarias vrbis Rome? Dubium.

¶ Respondeo quod si in ipsis bullis hoc contineatur sufficienter esse sic de mente Papæ non est dubium . Tunc enim bene possunt lucrari , sed vtrum de facto hoc in eis contineatur:dicūt multi in huiusmodi satis instructi quod non : et per consequens quod virtute earum non possunt lucrari tales indulgentias plenarias vrbis Rome. Respons.

Tum primo,quia in ipsis bullis originalibus nulla penitus mentio fit de talibus indulgentijs plenarijs:sed solum de stationibus aut de indulgentijs absolute nō exprimēdo de plenarijs, id quod necessario requirebatur ad hoc vt eas promereri possent, sic enim habetur in quadam regula Cancellariæ apostolice:et sic etiam habet stilus curie Romane,cui in hoc est standum: nisi specialiter derogetur secundum communiter doctores.

¶ Tum Secundo.Quia Secundum communem regulam iuristarum precipuam et validam in hac materia,bulla Pape non plus valet quam sonat vt supra . q.22. et est stricti iuris quo ad hoc quod secundum limitationem et clausulam iuris communiter consuetam est interpretanda indulgētia, vt supra.quest.9.in respons.ad.1.et.2.arg. Nunc autem regula Cancellarie predicta et stilus curie nunc cōsuetus habet quod nisi exprimatur indulgentia plenaria,solum intelligitur de non plenarijs et de indulgentijs stationum Rome vt dictū est. ¶ Tum tertio.Quia in predictis bullis conceditur expresse indulgentia plenaria solum pro semel in vita et in articulo mortis. Frustra autem de his duabus indulgētijs plenarijs solum fierit mētio si verum esset quod Papa concederet tot et toties indulgentias plenarias sicut in sumario impresso continetur et sicut predicatur. ¶ Tum quarto,quia vt notum est apud curiales et scientes aliquid de rebus et pratica curie Romane non potest ibidem obtineri vna indulgētia plenaria pro vna Ecclesia siue capella extra vrbem Romam nisi pro multis centenarijs ducatorum et huiusmodi.Non est ergo verisimile aut etiam rationi

Nota. ¶ Et nota quod est duplex differentia inter participantes de bonis aliorum per viam satisfactionis tantum seu quoad satisfactionem tantum: et participantes de bonis aliorum per viam meriti, vel quoad meritum tantum. Prima differentia est.

Prima differentia. Quod via satisfactionis seu participium ad satisfactionem requirit specialem intentionem et applicationem eius qui communicat tale opus satisfactorium alteri: ita quod nisi illi seu illis sit applicata specialiter talis satisfactio vel nisi sint illi recepti ad participandum de satisfactionibus alicuius personæ seu communitatis non proderunt eis talia bona satisfactoria ad satisfaciendum pro suis peccatis. Quia aliàs sequeretur quod quicunque existens in charitate esset immunis ab omni pena propter infinitatem thesauri Ecclesiæ quê participat per sacramenta aut per communionem sanctorum ratione charitatis. Vel saltem sequeretur quod existês in maiori charitate esset debitor minoris pene in hoc seculo et in futuro. Quod patet esse falsum secundum Scotum in.20. quodlibeto. Ergo ex sola intentione facientis seu applicantis habetur participatio ad satisfaciendum.

¶ Participatio autem ad merêdum seu potius ad merita seu per viam meriti de bonis alterius non semper requirit specialem intentionem et applicationem. Nam potest dupliciter alicui valere meritû alterius. Vno modo ratione vnionis que fit per charitatem etiam sine speciali intentione et applicatione facientis directa ad ipsum participantem, iuxta illud Symboli Credo sanctorum communionem, et illud Psal.118. Particeps ego sum omnium timentium te. Quia et sicut cum inter aliquos est contracta societas omnium bonorum quicquid vnus lucratur est omnibus cômmune: sic in proposito spiritualiter, quia charitas est spiritualis amicitia et societas connectens mêbra Ecclesiæ. Et hoc modo peccator etiam non excômunicatus non est per hanc viam vnionis particeps alicuius boni quod fit in Ecclesia: quia non est membrum Christi viuum per charitatê quam non habet: et nulla est conuentio Christi ad Belial cuius membrû misticum est peccator, qui vt membrum mortuû a Christo non recipit influentiam a toto corpore nec a capite cui non vnitur nec ab eo viuificatur. Et hec est causa quare diabolus dicitur habere potestatem in peccatore quocunque vt in pecore suo; vt secundum Ambros. habetur.24.q.1.miramur. ¶ Alio etiam modo valet oratio seu bonum alicuius alijs per viâ meriti participantibus, ratione specialis intentionis ipsius orantis seu facientis seu applicantis tale bonum specialiter pro illis quibus applicat, distincte aut confuse, pro vno seu pro multis. Quia scilicet desiderat oratione seu bonis suis vel suæ congregationis prodesse illis certis personis quibus sic specialiter applicat vt dictum est. Et hoc modo potest valere iusto et impio. Sed hoc solû illis valet per viam gratie et liberalis misericordie Dei seu impetrationis a Christo capite Ecclesiæ, qui vt dominus omnium nulli obnoxius potest cuicunque voluerit beneficia impartiri ad preces et merita amicorum et iustorum. Vel vt cômuniter dicitur hoc fit per merita tantum de côgruo: que soli liberalitati concedentis innituntur. Nô enim Deus obligauit se seu promisit infallibiliter et regulariter concessurum omne etiam bonum expediens quod vir iustus ab eo petierit pro alio quocunque, aut bona vnius remuneraturû aliquo modo hic vel in gloria in alio homine quocunque et quomodocunque voluerit vir iustus: sed aliquando sic aliquando nô prout sibi placuerit et visum fuerit. Et ideo dicitur per viam meriti de côgruo bona vnius alteri valere si pro eo applicentur ex intentione vt dictum est. Et sic dicit Augusti. quod nisi Stephanus orasset forte Paulus saluatus no esset. et de Carolo Magno audita est vox: Egidij merito Carolo peccata dimitto. ¶ Et sic patet quod hoc modo specialis intentionis valde prodest recipi ad participandum de bonis alicuius hominis seu congregationis in speciali: licet sint merita congrui aut Dei liberalitati innitêtia quoad hoc vt dictum est. Quia si peccator est sic receptus, tunc participat de talibus bonis per solam intentionem applicantis. Quod sibi valebit ad multa vt infra in secundo puncto habetur. Si autem est iustus in statu gratie; tunc participat de talibus bonis dupliciter, scilicet ratione vnionis charitatis et ratione specialis intêtionis applicantis: quod est melius scilicet duplici via quam vna tantum participare: quia et nullus participaret id quod ex speciali intentione applicantis posset participare nisi ei cômunicaretur ex tali intêtione, tam quoad vim satisfactiuam quam quoad meritoriam, etiam si essent valde sancti et benefactores. Et oppositum dicere est error VVicleff damnatus in Concilio Constantien. sess.8. vbi sic habetur. Speciales orationes applicate vni persone per prelatos vel religiosos non plus prosunt eidem quam generales ceteris paribus. Error.15. Hec ibi. Et ista supradicta est prima differentia inter participium satisfactionum et meritorum.

¶ Secunda differentia est. Quia per participium ad satisfaciendû seu ad satisfactoria tantum, fiunt peioris conditionis omnes participantes quoad hoc. Quia minuitur eorum vtilitas satisfactoria saltem proueniens ex opere operantis ex multitudine participantium: licet forte non ea que prouenit virtute sacramenti seu operis operati si tale opus habet virtutem satisfactoriam ex opere operato, vt superius latius egimus. lib.2. in questionario. quest.3. de valore misse. Similiter et bonum satisfactorium ipsius facientis minuitur sibi ex multitudine participantium quoad virtutem satisfactoriam prouenientem ex opere operantis vt dictum est: quamuis aliunde ei augeatur ex charitate, qua sic alijs egentibus sua satisfactoria applicat: quia et per hoc meretur de côgruo remissionem suarum penarum et omnia alia que 2. Differentia.

pale, et ea que supra premissa sunt in primo et secundo puncto. ¶Secunda autem pars huius primi dicti, quod scilicet quis potest alteri cõmunicare bona suorum super que habet auctoritatem, puta is qui preest alicui congregationi potest cõmunicare bona sue congregationis applicãdo bona eorum et intentionem ipsorum de sua cõgregatione ad hunc vel illum seu illos determinate distincte aut confuse. Probatur. Quia eo ipso q habet curam congregationis habet auctoritatem dispensatiuam cõmunium bonorum ipsorum de congregatione, vt probatum est.q.7.et facit.cap. quanto.de transla.et.24.q.1.ca. quoeunq;. Item quia si quilibet potest bona sua applicare. ergo et prelatus qui est caput pro suis membris potest bona ipsorum, sicut ipsi possunt alijs ex causa rationabili applicare. Patet consequentia a fortiori. Item idem patet auctoritate sancti Iuonis Carnatensis episcopi antiquissim. qui cepit concedere literas per quas applicantur suffragia subditorũ. et auctoritate Anselmi et aliorum sanctorum et etiam tenet. B.Tho.in.4.dist.20.q.4.et Palud.et Richar.et doct.in.4.distin.45.vbi supra. et Vualden.in.3.tomo de sacramentalibus.tit.10. contra VVicleff. dicentem hoc esse cõmentum religiosorum. Ergo patet quod prelatus, prior, guardianus, prouincialis, generalis, et huiusmodi potest cõmunicare bona cõmunia spiritualia suorũ subditorum quoad vim satisfactoriam et meritoriã vt dictum est.

Dictum.2. ¶ Secundum dictum est. Quod generaliter nõ potest prelatus communicare ea bona quæ quis eius subditus in particulari facit pro satisfactione suorum peccatorum si ipsis eget talis subditus ea faciens, nisi ad hoc aliquo modo talis subditus consentiat. Ratio. Quia ex quo quoad satisfaciendum tale opus fit eius solius cui applicatur: et fit particulariter ab ipso subdito pro se actualiter vel virtualiter sic intendente: et per consequens non fit bonum cõmune sue congregationis sed particulare ipsius persone operantis quoad dictã vim satisfactoriam. Ergo super hoc regulariter prelatus non habet potestatem tollendi a subdito et cõmunicandi alteri eo inuito. Et in hoc concordant cõmuniter doct.

Dubium. ¶Sed ex quo subditus tale suum bonum satisfactoriũ quo ipse eget potest cõmunicare alteri quoad predictam vim, vtrũ possit etiam Papa vel alius eius subditi prelatus eo inuito preuenire communicando tale opus eiusq; intentionem applicãdo alteri cui ipse prelatus et non cui subditus voluerit?

Dictum.3. ¶ Quoad hoc est tertium dictum quod regulariter non potest. Quia prelatus etiam Papa non

Nota. potest applicare nisi ea quæ cederent in thesaurũ sue cõmunitatis si non applicarentur, aut bona cõmunia sue congregationis. ¶Sed non cedunt in thesaurum vel in bonum cõmune cõgregationis nisi ea que supersunt facienti. Ergo licet subditus possit tollere a se sibi necessarium et alteri dare et appplicare: non tamen potest eo inuito facere id eius prelatus etiam Papa. Quia non in omnibus absolute subditur subditus superiori suo neq; in omnibus eius bonis spiritualibus habet potestatem plenariam prelatus aut Papa, sed in spiritualibus tantum superabundantibus cõmunicabilibus vt dictum est. ¶Quo non obstante etiam dico quod in casu et ex rationabili causa potest sed raro prelatus applicare alijs bona predicta satisfactoria necessaria subditorum suorum. Quia sicut ipsi subditi possunt id facere: ita similiter eorum caput prelatus in casu et ex causa vt dictum est. Quia ad id tunc faciendum habet rationabilem causam. Item quia potest prelatus subditis egentibus pro se ipsis iniungere pro tunc aliqua opera satisfactoria ad que ipsi non tenentur alias, puta orationem disciplinam et huiusmodi pro alijs ex causa vt patet. Multa enim non possunt fieri regulariter que possunt et debent fieri in casu particulari ex causa rationabili in omnibus fere materijs. Ita probabiliter videtur quod quoad vtramq; partem huius tertij dicti dicendum sit.

¶ Quartum dictum. Bona satisfactoria subditorum quibus ipsi facientes non indigent pro se ipsis bene possunt tam ipsi quam eorum prelati applicare alijs quibus voluerint: et in hoc est locus preuentioni, quia scilicet qui prius applicat alicui quod nondum est per aliquem ipsorum applicatum valet illa prior applicatio si non impediatur a superiore. Quod ideo dico, quia si ipse prelatus superior inuito suo subdito applicaret aliquibus aliqua bona satisfactoria superabundantia que subditus facit: valeret talis applicatio superioris, et nõ posset subditus talis ea applicare alteri contra applicationem superioris. Quia quoad talia superabundantia que possunt fieri cõmunia congregationis prelatus superior habet potestatẽ supra subditum ad cõmunicandum ea, vt de hoc B.Tho.3.par.sum.quest.26.artic.1.in add.3.par. et etiam Siluester titu, indulg.q.5. ¶Quanuis credibile sit quod hoc nunquã superior sic facit aut Papa, nec intendit contra suorum subditorum rationabilem voluntatem alteri applicare nisi in casu et causa et raro vt in tertio dicto precedenti dictum est. Alioqui val de alligati essent prelati inferiores superioribus et Papæ et sese impedirent, si se intromitterent superiores in rebus pertinentibus ad inferiores, si per hãc viã per superiores aut per Papã regulariter tolleretur ab ipsis inferioribus potestas applicandi benefactoribus aut alijs bona satisfactoria abundantia suarum cõgregationum. Et multo magis alligati essent subditi suis prelatis, si ab eis tolleretur regulariter per eosdẽ prelatos ne de his suis satisfactorijs possent satisfacere applicando aliquid pro suis parentibus, amicis et pro alijs quibus specialiter quomodo cunq; obligantur. Et si quãdo Papa aut prelatus superior id vellet ex causa in casu aliquo applicare predicta bona contra applicationem particularem subditorum: expediret tunc quod hoc notifi

Dictum.4.

carent

carent ipsis subditis seu inferioribus, ne deciperent aut deciperentur applicando pluribus vel sepius vnum et idem opus nunc his per superiorẽ nunc alijs per inferiores: ex quo pluribus applicatum est minoris valoris in singulis quoad vim satisfactiuam ex opere operantis prouenientem: et si totum per superiorem alicui egenti applicatur, iam nil manet pro alijs, vt patet ex supradictis in.1.puncto principali.

Dictum.5. ¶ Quintum dictum est. Bona satisfactoria que subditus facit particulariter per se non applicando ea alicui seu aliquibus specialiter, sed pro tota Ecclesia generaliter, aut pro indigentibus in purgatorio, aut in hac vita pro benefactoribus amicis, seu pro ijs quibus Deus vult valere, et huiusmodi: similiter bona que facit in cõmuni, vt disciplinas vigilias orationes et ieiunia, et huiusmodi que in cõmunitate facit cum alijs religiosis simul seu per se, ex statuto regule aut constitutionum suarum, aut ex dispositione seu precepto prelati: talia inquam bona dicuntur cõmunia congregationis quanuis ipse subditus eis egeat. Et talia potest prelatus etiam inuito subdito communicare alijs specialiter quoad vim satisfactoriam. Cócordat beatus Tho. vbi supra.

Dictum.6. ¶ Sextum dictum est. Quoad vim meritoriam supradictam omnia bona cuiuscunq; subditi et cõgregationis tam particulariter quam etiam communiter facta, tam supererogatoria quam etiam necessaria seu obligatoria, tam ipse subditus qui ea facit quam quilibet eius prelatus mediatus vel immediatus etiam Papa: quilibet inquam eorum per se et simul, ante vel post quam facta fuerint, potest ea applicare quibuscunq; voluerit. Quia quoad hoc nulli fit preiudicium. Imo et cõditio operantis et applicantis seu cõmunicantis et participantis seu participantium melior fit ex tali multitudine participantium, tam propter vnionem charitatis, quam etiam propter maiorẽ bonitatem operis boni applicati. Quia inde est Deo gratius et acceptius ceteris paribus, vt supra dictum est in.1.et.2.puncto principali.

Dictum.7. ¶ Septimum dictum est. Prelatus supremus vt Papa potest cõmunicare bona omnium suorum inferiorum tam personarum quam prelatorum quam congregationum sibi subditarum modo supradicto: non tamen econtra sed solum bona sibi subditorum hominum aut congregationum potest quilibet prelatus alijs applicare seu cõmunicare, vt dictum est et patet ex dictis. Quia et minus includitur in maiori: et non econuerso: nec equale in equali includitur: nec par in parem habet auctoritatem. Concordat. B. Tho. et cõmuniter docto. vbi supra.

Dictum.8. ¶ Octauum dictum est. Bona opera quoad vim satisfactoriam si ante quam fiant vel dum fiunt nõ applicantur per facientem vel per superiorem aliquibus actualiter vel virtualiter, iam de cetero postquam facta sunt non possunt applicari alteri per ipsum facientẽ neq; per prelatum. Neq; ego faciens neq; prelatus possumus reseruare nostra vel congregationis opera quoad dictam vim satisfactoriam vt sint reposita et reseruata tanquam in thesauro pro alio tempore futuro quo voluero aut indiguero vt tunc per me vel per prelatum mihi vel alteri applicentur. ¶ Ratio huius est, non quidem quia quoad dictam vim solutiuam aut satisfactiuam pro debito penarum talis satisfactio habet statim vt fit suum effectum vt aliqui dicũt: hinc enim sequeretur quod non possent talia reseruare etiam in thesauro Ecclesie ad indulgentias &c. Sed ratio est. Quia nullus potest particulariter thesaurizare sibi vel alteri thesaurum satisfactorium particularẽ: et per cõsequens neq; de eo distribuere aut alicui cõmunicare. Quod patet a posteriori. Quia alioqui sequeretur quod bona satisfactoria religiosorum eis abundantia nunquã reconderentur in cõmunem thesaurum Ecclesie: sed semper manerent sub potestate eorum vel prelati ad applicandum ea postea cui voluerint: et a fortiori quod opera religiosorum defunctorum non possent applicari per indulgentias aut vllo modo: ex quo quilibet pro tali tempore aut necessitate futura sibi vel alijs talia opera thesaurizasset in vita vt sibi tunc valerent aut applicarẽtur: et similiter de omnibus Christianis idem sequeretur. Et per consequens sequeretur per hunc modum quod non esset thesaurus cõmunis Ecclesie collectus de satisfactionibus religiosorum aut aliorum sanctorum dum viuerẽt. Quod absit. Vt patet ex supradictis in.1.puncto principali. Et ad id videtur Bonauent. in.4.dist.20.q.3. Ergo dicatur quod si non applicantur talia satisfactoria ante vel dum fiũt vt supra dictum est, reponuntur et reseruantur a Deo in cõmune thesauro Ecclesie: vt sic solum per potentes concedere indulgẽtias per viam tantum indulgentie distribuantur ipsis vel alijs, vt supra.q.5.et alijs sequẽtibus habetur.

¶ Quoad vim autem meritoriam tam ipse qui facit quam prelatus quicunq; eius mediatus vel immediatus potest semper ante vel post cõmuni care seu applicare talia bona preterita presentia et futura quibuscunq; voluerit, vt virtute talium meritorum mereatur de congruo seu potius impetret ipsi vel alijs bona spiritualia et temporalia et liberationem et preseruationem malorũ: quod non est proprie meritum sed impetratio predictorum, que aliqualiter pertinet ad premium aliquod meritorum precedentium de congruo habendum sibi vel alijs in hac vel in alia vita. Sicut propter merita precedentia Abraham et alij sancti impetrabant a Deo seu Deus conferebat alijs bona temporalia et huiusmodi, de quibus supra in.1.puncto principali dictum est. Et de his bonis quoad vim meritoriam non congregatur thesaurus indulgentiarum vt supra.q.5.habetur. Et hoc modo per viam meriti seu impetrationis valet cõmunicatio bonorum suorum preteritorum et cõcessio eorum quam aliqui pie faciunt aliquibus existentibus in articulo mortis seu etiam iam defunctis:

functis:non autem quoad vim satisfactoriam pre
teritam,que iam non est in sua potestate vt dictũ
est. ¶Sed nota quod prelati et alij applicantes
alijs bona sua vel sue cõmunitatis intendunt regu
lariter applicare quantum cõmode possunt vt va
leant eis quantum valere possunt sine suo aut sue
cõmunitatis detrimento:nisi quoad vim satisfacti
uam de suis bonis aliud specialiter intendant, vt
supra dictum est in.2.et.3.dicto.

Dict.9. ¶ Nonum dictum est.Quod quia talis cõmuni
catio seu receptio ad participationem bonorum
congregationis et huiusmodi cõmuniter fit a pre
latis informatis de talibus personis quod quia
sunt benefactores ordinis ideo recipiuntur ad cõ
municationem bonorum ordinis vt patet ex ipsis
literis confraternitatum.Ideo notetur quod si ta
lis causa propter quam recipiuntur non est vera,
quia scilicet non est talis benefactor vt ibi suppo
nitur,non valet ei talis receptio ad participatio-
nem,nisi secundum ratam,scilicet secundũ quod
fuerit benefactor.Quia deficiente causa finali seu
conditione concessionis deficit ipsa concessio,et
non valet nisi quantum accesserit ad causam talis
concessionis. Quod si sine vlla causa sed ad libi
tum quis vult recipere aliquem ad participatio-
nem bonorum suorum seu congregationis ex pu
ra charitate motus aut motu proprio: tunc bene
valebit ei talis cõmunicatio et participatio secun
dum intentionem cõmunicantis ei sua bona,quo
ad satisfactoriam vim et meritoriam:et etiam se-
cundum suam dispositionem participantis quo
ad vim meritoriam speciatim, vt latius egimus
de hoc in libro primo questionarij. quest. 3. de
valore misse.

Punct.4. ¶ Quartum punctum.Que differentia sit inter
cõmunicationem prefatam bonorum suorũ aut
cõmunitatis factam alicui,et indulgentiam? Dico
quod est quadruplex differẽtia. ¶Prima quia pre
lati vel alij sic applicantes sua vel sue cõmunita-
tis suffragia seu bona opera quecunq;,non vtun-
tur claue iurisdictionis vllo modo: neq; remittũt
aut relaxant penas peccatorum.In indulgentia-
rum autem cõcessione sic est talis iurisdictio pro
prie et absolute vt supra.q.3.habetur:sed solũ ap
plicant sua satisfactoria alijs ex charitate sine vlla
auctoritate super eos quibus applicant etiam non
subditis.

¶ Secunda differentia est.Quia in indulgentijs
sicut et in sacramentis applicantur merita passio
nis Christi et hoc non nisi per clauẽ Ecclesiæ : et
precipue indulgentiæ fiunt de cõmuni thesauro
Ecclesie etiam quando conceduntur animabus
purgatorij per modum suffragij: et semper fiunt
auctoritate potestatiua super tali thesauro cõmu-
ni cõmunicando vel dispensando vt supra.q.8.
et.15.16,habetur. Cõmunicatio autem bonorum
suorum aut congregationis nil tale habet. Nam
non fit per clauem Ecclesiæ neq; de cõmuni the
sauro Ecclesiæ,sed de bonis suis aut sue cõgrega
tionis:neq, fit auctoritate potestatiua super the-
sauro Ecclesiæ aut sue persone aut cõmunitatis,
ex quo non potest thesaurizate particulariter vt
dictum est,sed solum fit potestate communi na-
turali quam quilibet habet in suis bonis aut sibi
commissis ad distribuendum seu donandum ea
dum ea habet. ¶Et inde fit quod per indulgen
tias liberatur homo in foro Dei et Ecclesiæ a pe
nis debitis etiam iniunctis per confessorem vt su
pra.q.10.habetur. Quia constat de infinitate ta-
lis thesauri Ecclesiæ seu de eius sufficiẽtia, et quia
fiunt auctoritate eius qui a lege et obligatione Ec
clesiæ potest liberare per talem satisfactionem per
viam indulgentiæ. Huiusmodi autem communi
cationes bonorum etiam si fiant specialiter quo
ad satisfaciendum etiam si fiant per Papam, cum
non fiant nisi de bonis personarum aut congre
gationum,que nec sunt infinita nec constat esse
sufficientia ad talem satisfactionem : ideo per eas
non liberatur quis in foro Ecclesiæ a penitentijs
iniunctis per sacerdotem , neq; habent virtutem
indulgentie:sed communicationes et suffragia di
cuntur.Concordat in hoc specialiter.B. Tho.in.
4.dist.20.et in addi.3.par.sum.quest.26.artic.1.
¶Tertia differentia est.Quia quoad vim satisfa-
ctoriam non possunt applicari bona persone aut
communitatis iam facta:sed solum presentia vel
futura:neq; possunt reseruari in thesaurum in fu
turum vt dictum est in tertio puncto principali
in septimo dicto supra posito. Per indulgentias
autem applicantur satisfactiones preterite Christi
et sanctorum reposite in communi thesauro Ec-
clesiæ ad hoc specialiter,vt vbi supra habetur et su
pra.questione.5.

¶ Quarta differentia est. Quia indulgentie vt
tales valent solum ad satisfactionem penarũ Deo
debitarum pro peccatis vt supra.q.5.et.8.et.6.
Communicationes autem bonorum valent pre-
cipue ad impetrandum bona aut remotionẽ ma
lorum aut penarum per viam meriti de congruo:
valent etiam ad satisfactionem penarum si hoc
aliquo modo specialiter intendit ipse applicans,
alias non:vt patet ex dictis.1. puncto principali
et.2.similiter.

¶ Quinta differentia est, quod indulgentiæ
valent solum quoad satisfactionem tantum pec-
catorum iam cõmissorum ante tempus quo quis
lucratur fructum earum,vt supra.q.37.38.Cõmu
nicationes autẽ huiusmodi bonorum valent etiã
ad remedium preteritorum presentium et futu-
rorum malorum et bonorum impetrationem et
conseruationem , et ad satisfactionem penarum
debitarum si vt dictum est specialiter ad hoc ap-
plicantur. ¶Harum differentiarum pri
ma est potissima et essentialis et
etiam secunda,cetere autem
sunt optime licet nõ
tam essen-
tiales.

(?)

Quest. 43. QVÆSTIO. XLIII.

Quæ sint et quomodo in telligantur multa dubia eorum quæ cōmuniter in bullis Cruciatarum et indulgentiarum continentur.

¶ Respōdeo tametsi plurima dubia possunt occurrere precipua tamen sunt sex.

Dubi.1. ¶ Primum est. Quid conceditur quando bulla concedit quod qui eam acceperit absoluatur aut posit absolui ab horis non recitatis: et quomodo id intelligitur. Nam si intelligitur de peccato: certe non est reseruatum, et per consequens nō eget tali facultate ad id: neq; propter hoc incurritur aliqua censura: neq; tenetur officium vnius diei culpabiliter omissum recitare in alio die, ex quo fuit obligatio temporalis, vt etiam dicunt cōmu

Respon. niter summiste tit. hora canonica. ¶ Respondeo. Videtur quod virtute talis concessionis aut bulle concedit Papa quod non teneatur ille clericus soluere in æquiualente ad vtilitatem Ecclesie fructum horarū omissarum, ad quem fructum clericus ratione clericatus aut beneficij tenebatur, vt referunt. B. Tho. Palud. Floren. 3. par. sum. tit. 13. cap. 4. §. 6. et per consequens quod talis manebit liber a restitutione quam secundum docto. tenetur facere de fructibus beneficij perceptis non recitando horas canonicas. vt latius agit Soto de iustitia et iure. li. 10. q. 5. art. 6. et Nauarro in sum. ca. 25. nu. 121. secus de omisione missarū aut aliorum officiorum de quibus Papa non loquitur.

Dubi.2. ¶ Dubium secundum. Quomodo intelligitur quod in bulla conceditur, quod scilicet quis posit absolui ab irregularitate mentali: cum nulla sit irregularitas mentalis, neq; per solum actum mētalem incurratur, sed per exteriorem commisionem seu omisionē, quātumcunq; quis in corde

Respon. suo proposuerit etiā occidere Papā. ¶ Respōdeo. Vere est improprius modus dicendi irregularitatem metalem: quia nulla talis est vt diximus. Sed potest intelligi tripliciter. Primo, dicendo quod per talem irregularitatem intelligitur irregularitas occulta seu secreta maxime illa que prouenit aut contracta est ex culpa occulta cuiuscunq;. Et ideo dicitur mētalis quia sic est secreta quod prouenit a praua intentione vel a peccato habente radicem in mente, qualis est irregularitas prouenens ab ordinatione seu celebratione culpabili eius qui cum propter peccatum seu factum occultum esset excōmunicatus nondum denunciatus, vel secrete suspensus aut patiens defectum nataliū ex culpa patris sui sacerdotis qui illum secreto habuit ex coniugata, aut cum esset occultus simoniacus et huiusmodi sic ordinatus est vel celebrauit. Quia talis irregularitas potest absolui seu dispensari per talem bullam. Et ratio huius concessionis fuit forte ne occasione talis irregularitatis reuelaretur peccatum occultum in dedecus et in famiam alicuius: et forte etiam propter aliquos doctores cum gloss. in. ea. periculose. de pen. dist. 1. tenentes contra cōmuniter doctores quod clericus qui tentauit homicidium nec tamen illud opere cōmisit quia non potuit est irregularis tan quam de homicidio licet in effectu non sit homicida. Et ita tenet Nauarro in sum. ca. 27. nu. 210. fo. 751. dicēs quod ad vitandum scrupulos qui ex hac opi. glosse et sequaciū poterant suboriri id in Cruciatis scrupulosius positum est: et ita ad nihil aliud ea concessio valet. ¶ Et secundum hanc declarationem forte per talem bullam seu cōcessionem non posset quis dispensari ab occulta irregularitate prouenīete aliunde, vtpote ex bigamia aut homicidio iusto vel etiam iniusto occulto et huiusmodi. Et sic tenuit clarissimus doctor Medina. Sed certe si concederetur ratio prefata ne scilicet occulta reuelentur in dedecus aut preiudicium cuiuscūq;: iam probabiliter diceretur quod etiam a quacunq; irregularitate occulta virtute talis concessionis potest fieri dispensatio. Et ad predicta facit quod in Concilio Basilieā. sessi. 24. propter quedam pia opera ibi signata concessum est aliquibus quod absoluerētur ab irregularitate occulta. Et forte bullarū impetratores aut datarij seu scriptores qui ex dicto Concilio hanc irregularitatem transtulerunt, ignoranter putauerunt idem esse mentalem et occultam seu secretam irregularitatem. ¶ Alio modo et forte melius dici potest quod intelligitur de irregularitate que originaliter et principaliter propter factum vel omisionem ex culpabili animo vel intentione specialiter prohibita procedentem contracta est, puta quando quis excōmunicatus est quia egit vel omisit aliquid scienter dolose presumptuosē aut propter lucrū vel precium temporale aut ex odio amore timore aut ex tali animo seu intentione specialiter ibi prohibita: et sic excommunicatus si celebrat vel ordines recipit irregularis fit: talis irregularitas dicitur mentalis: quia originaliter et principaliter ex illo animo culpabili prouenit sine quo excōmunicatio et irregularitas in illo facto vel omisione non contraheretur. Et de hac credo quod virtute Cruciate posse dispensari conceditur: non autem quando propter ipsum factū exterius culpabile sine tali animo irregularitas incurritur, puta propter homicidium, bigamiam simoniam cōuentionalem in ordine vel beneficio et huiusmodi: ab ijs enim irregularitatibus inde cōtractis virtute huiusmodi Cruciate dispensari non potest quantumcūq; occulta sint, secundum hunc secundum modum quem meliorem existimo. ¶ Vel potius tertio tandem videtur quod ibi Papa concedit id quod nuper in Concilio Trident. sub Pio. 4. sess. 8. que est in ordine omnium sessionum sessi. 24. ca. 26. concessum est hoc modo. Liceat episcopis in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea que oritur ex homicidio voluntario: et exceptis alijs de

ductis ad forū cōtentiosum, dispēsare. Hec ibi.

Dub.3. ¶ Dubium tertiū. Quomodo intelligitur quod ibidem etiam habetur quod scilicet virtute talis bulle quis possit absolui ab omnibus casibus Papæ reseruatis, preterquàm ab homicidio voluntario. Et ratio dubitandi est. Quia peccatum homicidij voluntarij non est casus Pape reseruatus a iure, sed neq; etiam episcopis, sed solum ex consuetudine est reseruatum episcopis. Dicere autē quod ratione exceptionis prefate iam per talem bullā Pape reseruatur, potius videtur ablatio cōcessionis quam concessio fauorabilis: sic enim fauorabilius esset non accipere talem bullam.

Respon. ¶ Respondeo. Aliqui dicunt quod ibi solum excipitur excommunicatio Pape reseruata propter homicidium voluntarium persone Ecclesiastice. Et ratio est, quia cum exceptio debeat referri solum ad casus de quibus sua regula generalis loquitur: et in dicta bulla de excommunionibus tantum Papæ reseruatis agatur, vt patet etiam secūdum summistas titu. casus. ritu. excommunicatio. vbi nullum peccatum nisi habeat excōmunionem annexam Pape reseruatur a iure: et propter nullum homicidium nisi persone Ecclesiastice excommunicatio fit vlla Papalis a iure, vt patet quia in extrauagā. Pauli. 2. et si dominici. de peni. et remiss. presbytericidium Pape reseruatur. Ergo de hac tantum dicta excōmunicatione propter homicidium personæ Ecclesiastice illa exceptio intelligenda est.

¶ Sed hec opinio seu declaratio non stat. Tū quia solum presbytericidium exciperetur secundū dictam extrauag. Tum etiam quia tam in quadam alia sequēti extrauag. Six. 4. et si dominici. tit. eo. quam etiam in ipsismet bullis expresse excipitur mutilatio et occisio cuiusuis persone in sacris cōstitute. Ergo videtur quod per exceptionē homicidij aliquid aliud distinctum ab homicidio personæ Ecclesiastice in sacris cōstitute intelligatur: alioqui bis idē frustra in ipsa bulla exciperetur.

¶ Alij dicunt quod intelligitur solum quoad dispensationem irregularitatis ex homicidio contracte. Sed neq; hoc videtur. Quia in bulla nulla fit mentio de hoc sed de absolutione a casibus et cēsuris, in quibus non includitur dispensatio: et in materia stricta seu odiosa non sunt verba extendenda vltra propriam significationem nisi aliunde id constet. ¶ Alij dicunt quod intelligitur solū in terris Pape subiectis, in quibus homicidium quodcunq; voluntarium Pape reseruatur, modo habeat excōmunionem annexam modo non, vt etiam refert Siluest. tit. casus. q. 4. Sed nec hoc valet quia talis bulla cōceditur pro Hispania et alijs terris regi Hispaniæ subiectis, vbi de iure non est talis homicidij reseruatio. ¶ Alij dicunt quod sicut violatio libertatis Ecclesiastice est iam casus Papalis per processum curie vt ait Siluest. titu. casus. quest. 4. ita et homicidium quodcunq; voluntarium, licet olim essent isti casus episcopales de iure vel consuetudine: et ideo in bullis inter casus Papales annumeratur exceptum. Sed quia vix sic practicatur neq; videtur moribus vtentium id approbatum: ideo summa Armilla titu. casus. §. 10. §. 11. dicit homicidium non esse casum Papalem nec episcopalem, nisi in foro contentioso et quando ad ipsorum tribunal defertur in foro iudiciali. ¶ Sed tandem nota quod iam in bulla Pij. 4. contra infideles anno domini. 1561. declaratum est quod excipitur homicidium voluntarium quoad irregularitatem. Iden de hoc non est amplius dubitandum. ¶ Nota etiam vt ait Soto in. 4. distin. 22. quest. 2. art. 3. fo. 1025. quod quādo Papa concedit vt quis possit ab omnibus excommunicatinnibus absolui prius satisfacta parte: tunc non potest prius fieri absolutio, sed prius facienda est parti satisfactio vt ait tenor bulle: aliter autem facta absolutio non valeret non seruata forma commissionis. Et nomine partis intelligitur creditor propter cuius debitum ille excōmunicatus erat: nōn autem iudex tabellio aut alius cui non nisi post sententiam iudicialem pena aliqua iudicialiter inflicta vel aliqua quotta per sententiam ei assignanda est.

Dub.4. ¶ Dubium quartum est. Quid intelligatur nomine censure quando in bulla cōceditur facultas absoluēdi ab omni censura Ecclesiastica.

Respon. ¶ Respō deo secundum Soto in. 4. dist. 22. q. 3. artic. 1. et dist. 3. q. 1. art. 10. quod ibi non includitur irregularitas que non est pena delicti sed ratione facti aut defectus significationis aut indecentie contrahitur, qualis est qui propter bigamiam, orbitatē memb. i, homicidium quodcunq; etiam iniuste factum contrahitur. Hec inquam irregularitas nomine censure Ecclesiastice que est pena delicti nō comprehenditur nomine censure: neq; potest ab solui ab ea vel dispensari virtute bulle. Sed nomine censure a qua per bullam potest absolui intelligitur omnis pena que ratione tantum peccati per modum pene contracta est vt excōmunicatio suspensio, etiam irregularitas que solum propter delictū in penā eius a iure vel iudice cōtracta est.

Dub.5. ¶ Dubium quintum. Quid intelligitur per pōpam moderatam quando in bulla seu priuilegio conceditur tempore interdicti posse sepeliri cum pompa moderata?

Respon. ¶ Respōdeo quod intelligitur quod possint ter pulsari campane pro suis clamoribus pro viris defunctis, bis autem pro feminis, vt in tali regione alias fieri solet. s. in Hispania. Itē quod clerici et religiosi cantādo deferant sepe liantq; cadauer, dummodo non dicant aliud officium diuinū aut defunctorum aut missam nisi id quod in ordinario ad deferendū sepeliendūq; cadauer ordinatū est. Et sic habetur declaratum in bulla Cruciate contra Africam datā per Leonē. 10. anno. D. 1516. Sed in bulla cōtra infideles data per Iuli. 3. anno domini. 1552. habetur declaratum quod per pōpam moderatā intelligitur quod fiat dimidium solennitatis que alias cū cantibus et cāpanis cōmuniter fieri solet cū personis eiusmodi qualitatis. Et hoc idē declaratur in dicta bulla Pij. 4. anno domini. 1564. et. 1565. Insuper relin-

quitur arbitrio ordinarij si ibi fuerit vel curati. Et in Hispanis cõmoniter per pompam moderatam tẽpore interdicti practicat consuetudo quod publice in tono cantando et cum tribus solitis clamoribus campanarum deferatur sepeliaturq; cadauer, Ecclesie ianuis apertis secundum quod in ordinario habetur sine missa nisi ad missam aliquam specialis cõcessio habeatur. Sicq; in hoc ego consuetudini standum censeo. ¶ Aliud autẽ est sepelire solenniter vt patet: aliud vero est sepe lire in silentio, quod est sine vlla solennitate et põpa et sine officio sepelire in Ecclesia. Quod quo modo iam clericis liceat decedentibus qui seruauerunt interdictum secundum ius. vide Siluest. tit, interdictum. 5. q. 8. &c. vbi de his larius. Et hoc ex speciali priuilegio concessum est familiaribus religionum: sed iam per suas bullas pompa conceditur moderata vt supra dictum est.

Dub.6. ¶ Dubium sextum. Quomodo fieri debent dispensationes in foro conscientie tantum super matrimonijs in tertio gradu consanguinitatis aut affinitatis que a cõmissarijs Cruciate virtute ipsius conceduntur. ¶ Respondeo attento diligenter ipsius originalis Cruciate tenore per quinq; puncta.
Punct.1. ¶ Primum est, quod ipsa bulla Cruciate cõcedit cõmissarijs auctoritatem dispẽsandi solum in foro conscientie super tertio gradu cõsanguinitatis vel affinitatis illicite cõtracte. Ex quo sequitur quod si tale impedimentũ est iam deductũ ad publicũ forũ Ecclesie iudicialem, aut ita publicũ ꝙ propter id esset scandalũ si tales matrimonium attentarent sine debita dispensatione manifesta: tunc virtute predicte bulle Cruciate non potest cum talibus dispensari. Quia solum pro impedimentis secretis et pro foro conscientie id cõcedi tur cõmissarijs Cruciatarum que vsq; ad nostra tẽpora peruenerunt. Quod si de cetero quid amplius concessum fuerit vt ex ipsarum Cruciatarũ tenore facile perspici potest: vtiq; liberabimur a tot scrupulis et difficultatibus quoad hoc.

Punct.2. ¶ Secundum punctum est et sequitur ex primo, ꝙ s. predicte dispẽsationes a predictis secretis impedimentis in foro conscientie per prefatos Cruciate cõmissarios quando dispensare contingerit, non debent publice fieri neq; cum notarijs in ea forma qua publice constet de eis, sed solum ipsis partibus aut eorum confessori secrete: neq; ipse cõmissarius in solo foro conscientie dispẽsans debet tale occultum impedimentum aut eius dispẽsationem publicare: neq; publicã scripturam dare vt virtute talis eius dispensationis matrimoniũ publice celebretur.

Punct.3. ¶ Tertium punctum est quod etiam sequitur ex predictis, quod scilicet virtute prefate secrete dispensationis in foro conscientie tantũ facte debet matrimonium hoc modo celebrari, videlicet si tale matrimonium iam fuerat inter eos attentatum debet nõ quidem in publico sed secrete inter eos sine vllo teste ratificari vt ipsa Cruciata disponit. Si autẽ nondũ erat attentatũ: tũc poterit publice tu-

et solenniter celebrari, dummodo tale impedimẽtum eiusq; dispensatio secreta maneat inter ipsos tantum contrahentes et confessorem eorum ne vllo modo ad publicum perueniant.

¶ Quartum punctum est. Si talia impedimenta publica vel quomodocunq; publicata iam virtute predicte Cruciate dispensata sunt, sicq; inter ta liter impeditos matrimonia contracta aut potius intenta sunt: oportet a Papa remedium habere vt possint ratificari, ex quo (vt dictum est) virtute talis Cruciate non potest eius talis commissarius super ea dispensare. Quod si ipse commissarius etiam ignoranter per suas literas publice dispensans vel alias quomodolibet facit publicũ quod erat secretum, sicq; abstulit circunstantiam secreti cum qua et non aliter poterat dispensare: sibi imputet et prouideat aut faciat super talem defectum per Papam prouideri vt dictũ est. Interim tamẽ caueatur ne vllo modo scrupulus ingeratur aut mala conscientia formetur illis qui ignoranter cũ bona fide sunt in suo matrimonio coniuncti, atq; cum tuta conscientia potantes se per legitimam dispensationem contraxisse: sed in sua ignorantia inuincibili et in bona sua fide relinquãtur etiam per totam vitam ipsorum, dũ sine scandalo et minori malo prouideri non potest. Secus si sunt culpabiliter ignorãtes, vt hoc latius et pulchre clarissimus doctor Medina de confessione. q. 26. pertractat. Punct.4.

¶ Quintum punctũ est. Quod quia in predictis Cruciatis videtur solũ concessa auctoritas ipsis cõmissarijs ad dispensandũ super impedimentis occultis in tertio gradu consanguinitatis vel affinitatis illicite contracte: expedit a Papa habere interpretatione, quam ipse declaret suam intentionẽ fuisse id concedere etiã super cõsanguinitate vel affinitate licite cõtracta, aut habeatur facultas Papę vt possit dispensare vel ipse dispẽset in omnibus matrimonijs iam cõtractis in publicis et occultis impedimentis cõsanguinitatis et affinitatis licite aut illicite contracte vt possint publice vel occulte ratificari. Quia dispẽsatio precedens super his fuit inualida vt patet ex supradictis. Et vt dixi semper caueatur ne turbentur conscientie eorum qui ex ignorantia matrimonium manent in suis matrimonijs cũ bona fide et cõscientia tuta. Hec enim solũ dicta sunt vt moneãtur et de cetero caueant prelati et cõmissarij aut etiã alij quos inuincibilis ignorãtia non excusat. De alijs dubijs circa alias clausulas contentas in bulla aliasq; cõcessiones videatur supra. q. 34. et sequẽt. quomodo intelligi debeãt. Quoad hoc autẽ iã prouisum est in Cõcil. Tridẽt. sess. Punct.5.

QVÆST. XLIIII. Quest.44.

Vtrum illi qui secundum bullam compositionis cõpositi sunt super incertis que ex furto aut alias illicite acquisierunt et sunt obnoxia restitutioni sed ignorantur eorũ domini sen-

ſeu creditores quibus reſtituẽda ſunt, maneant iá
in cóſcientia tuti et liberi a reſtitutione reſidui in
pauperes aut in cauſas pias vt ante compoſitionẽ
tenebantur.

Opinio.1. ¶ Reſpódeo. In hoc eſt duplex opinio. ¶ Prima
tenet quod taliter cópoſitus non eſt tutus in con
ſcientia neq; liber: ſed manet obligatus reſtituere
ſeu diſtribuere reſiduũ in pauperes aut in cauſas
pias pro ipſis creditoribus : excepto niſi ipſe ſit
adeo pauper quod niſi cũ magna indecentia ſui
ſtatus alias reſtituere aut viuere non poſſet : tunc
enim ipſi vt pauperi poteſt remitti per hanc viá
cópoſitionis. ¶ Probatur dupliciter. Primo quia
Papa non poteſt alicui dare ſeu remittere de alie
nó ſeu in preiudiciũ domini talis rei: niſi ratione
punitionis propter deliċtũ: que cauſa nũc ſuppó
nitur ceſſare in preſenti. Sed talis remiſsio incer
torũ per viá cópoſitionis eſt in preiudiciũ domi
norũ talium incertorũ niſi fiat vt diċtũ eſt. ergo
nec Papa id poteſt neq; cópoſitus poteſt ea reſti
tuere. Conſequẽtia patet cũ maiore et minor pro
batur. Quia bona obnoxia reſtitutioni alicui do
mino licet ignotó ſunt iure naturali atq; diuino
debita et reſtituẽda ipſi domino modo poſsibili;
ſic.ſ.qꝫ ſi in propria forma ei reſtitui nó poſſunt,
ſunt in æquiualenti tẽporaliter vel etiá ſpirituali
ter reſtituẽda, ita quod ad eius vtilitatẽ tẽporalẽ
vel ſpiritualẽ cedant aut diſtribuãtur quantũ poſ
ſibile eſt. ¶ Quod patet dupliciter. Primo quiá ig
norátia vel incertitudo creditorum paruo vel ma
gno tempore durans nó tollit ab eis titulũ aut do
minium ſuum neq; illud alteri preſtat : alioqui
nó maneret ſic ignorás obligatus reſtituere, quod
abſit. Nam in.ca.ſi res.14.q.6. dicitur quod nó re
mittitur peccatũ niſi reſtituatur ablatum : quod
etiá de incertis intelligitur, vt expreſſe declaratur
in.ca.cum hi.de vſuris. et idẽ ait Chryſ.homil.15.
ſuper.1.Corinth.5.ca. Neq; ſi poſtea tales credito
res apparerent et cognoſcerentur deberẽt ei reſti
tui qui extarent ſi ſuum titulũ vel dominiũ pro-
pter eorum incertitudinẽ preteritá perdidiſſent.
Talis ergo ignorantia vel incertitudo creditorũ
hoc tantũ operatur, vt.ſ. liberũ ſit debitori in hec
vel illa opera pia ſecundũ ius diuinum, vel ſecun
dũ ius cómune in pauperes ſolũ et nó in alia pia
opera vt ait Nauarro in ſum.ca.26.nu.29. ſecun
dũ.ca.cum tu.de vſuris.et.ca. cum ſit.de iude.ad.
illorũ ſalutem vel vtilitatẽ reſtituere vel diſtribue
re. Igitur cum talia incerta pertineát adhuc ad do
minium illorum creditorũ licet ignotorum, nó
poteſt quiſpiá etiam Papa ſine iuſta cauſa facere
quin eis modo poſsibili reſtituantur ita vt ad eo
rum vtilitatẽ temporalem vel ſpiritualẽ cedant,
ſic.ſ. quod in pauperes vel in pia opera propter
Deum nomine ipſorũ diſtribuantur vt Deus qui
illos bene nouit repẽdat eis temporaliter vel ſpi
ritualiter vt ſibi placuerit. ¶ Secundó probatur
idem aſſumptum. Quia quádo fama vel membrũ
aut vita in propria forma reſtitui non poteſt: ma
net obligatio reſarciendi in alijs bonis tempora-
libus in fauoribus et huiuſmodi que intra genus
bonorum temporalium computantur ſecundum
cómuniter doct. Sic ergo in propoſito dum igno
to creditori reſtitui non poteſt debet in pauperes
nomine eius diſtribui vt dictum eſt. Idq; de iure
diuino et naturali etiam omni diſpoſitione huma
na ſeu Eccleſiaſtica quoad hoc ceſſante. Quia ſic
debitor recte rationi et creditorum intẽtioni de
bite ſe conformat. Ideo enim Eccleſia iusq; ciuile
huic recte rationi creditorumq; intentioni ſecun
dum ius diuinum et naturale ſe coaptans ſtatuit
vt talia incerta ad vtilitatem creditorum ignoto-
rum in pauperes erogentur. Itaq; licet deter
minatio quomodo in quibusve operis pijs ſint
talia incerta diſtribuenda ſit ab humana lege Ec
cleſiaſtica et ciuili ſeu ſtet in arbitrio debi-
toris : tamen ipſa reſtitutio ſeu diſtributio tali-
ter facta quod cedat ad ipſorum dominorum ſeu
creditorum vtilitatem temporalem vel ſpiritualẽ
eſt obligatoria iure naturali et diuino vt proba-
tum eſt. ¶ Et id expreſſe dicit beatus Tho.2.2.q.
62.art.5. et ibi Caiet. et in epiſtola ad Duciſſam
Brauantie idem dicit de reſtitutione incertarum
vſurarum a iudeis habitarũ. et habetur in dicto
ca.cum tu.de vſuris.et.ca.cũ ſit.de iudeis.et Sco.
in.4.diſt.15.q.2.in reſp.ad.2.argu. et cómuniter
doct. et Silueſt.titu.reſtitutio.8.q.2.et.3.et titu.in
uenta.q.1. vbi et late de hoc agit. ¶ Igitur ſi reſti-
tutio predictorum incertorum ad vtilitatem cre-
ditorum ignotorum modo predicto debetur iu-
re diuino et naturali : iam ſequitur quod contra
tale ius et in preiudicium creditorum cognitorũ
aut incognitorum Papa per has cópoſitiones aut
per alium modũ agere aut diſpenſare nó poteſt,
niſi ex cauſa rationabili et pia ad id ſufficiẽte, qua
lis in talibus compoſitionibus non videtur, dum
quaſi pro nihilo ipſis debitoribus diuitibus ma-
gna aut pene tota quantitas debiti remittitur.
Quod ſi creditoribus ignotis in peccato morta
li decedentibus talia eorum bona prodeſſe non
poſſunt: iam eis ſuccedit Eccleſia ad ſuam vtilita
tem vel ad honorem Dei, et non aliter talia bona
Eccleſiaſtica diſtribuenda ſunt. ¶ Secundo prin
cipaliter probatur hec prima opinio. Quia ſi di
catur quod talia incerta iam pertinẽt ad Eccleſiá
vel ſaltem eorum diſpoſitio vt in pios vſus expen
dantur, ſicut et omnia alia mobilia bona commu
nia Eccleſiaſtica temporalia et ſpiritualia ad vtili
tatem Eccleſiæ et ſuorum membrorum et ad ho
norem Dei: quia Chriſtus eſt heres vniuerſorum
in ſuis membris, Heb.1. vt ait Alex. Hall.4.q.86.
membro.2.artic.2. tunc ſequitur alterum ex duo
bus, ſcilicet quod vel eorum diſpenſatio non niſi
ex rationabili cauſa pia proportionata ad tátam
quantitatem remiſſam fieri valide poteſt coram
Deo, id quod intendit hec opinio: vel quod ſine
vlla cauſa facta totalis illa donatio ſiue remiſsio
valet ita quod debitor iam reſtituere non tenea
tur, quod abſit et abſurdum videtur. ¶ Et quod
alterutrum ſequatur, probatur de primo quod

scilicet non nisi ex rationabili causa &c. Quia licet cōmuniter bona Ecclesiæ temporalia et spiritualia sint commissa Papæ dispensationi, vt in.ca. significasti. de electione. nō tamen ad libitum eius sine causa sed ex causa pia et rationabili, quia id importat nomen et auctoritas dispensatoris, vt scilicet ad vtilitatem Ecclesiæ et honorem Dei secundum rectam domini voluntatem dispensatio fiat et valeat coram Deo et non aliter, vt patet ex 2. Corinth. 10. Non habemus potestatem in destructionem sed in edificationem. et secundum Ber. lib. 3 de consideratione ad Eugeniū, et August. serm 119. de tēpore. et habetur. ca. decimæ. 16. quest. 1. Nam et idem est iudicium de potestate Papæ dispensatiua thesauri spiritualis et thesauri temporalis Ecclesiastici sibi commissi. Sed dispensatio illius thesauri spiritualis per indulgentias non valet nisi ex rationabili causa fiat vt supra. quest. 20. latius habetur. ergo neq; dispensatio istius thesauri temporalis. Et ita requiritur in eo qui componitur causa rationabilis ad tantam quantitatem, alioqui non in edificationem sed in destructionē potius erit Ecclesiæ talis cōpositio predicta si diuiti tanta quātitas quasi pro nihilo remittatur et iniquitatis fomentū prebebitur iniquis vt patet. ¶ Neq; valet dicere quod in hoc est iusta causa talis compositionis, quia scilicet per hanc viam ille debitor libēter dat quod aliter nō daret ad vtilitatem Ecclesiæ. Hoc inquam non valet: quia si nollet restituere totum debitum: iam per has compositiones a mortali peccato non liberatur: si autem vellet, iam non bene consulitur Ecclesiæ et pauperibus et creditoribus ipsis ignotis. Decimæ autem que per Papam et Ecclesiam cōceduntur regibus alijsq; principibus, dantur quidem ex causa rationabili quia in fauorē fidei et Ecclesiæ suis sumptibus pugnarūt et huiusmodi: in compositionibus autem predictis non ita fit.

Euasionis refutatio prima.

¶ Quod autem sequatur alterum, scilicet quod si sine causa rationabili et sufficiente id fieri potest, ergo sine vlla causa totalis remissio siue donatio facta valebit &c probatur. Quia si omnino id subest voluntati Papæ: iam qua ratione potest a tanto potest et a toto debito debitorem illum et a restitutione per talem remissionē gratis et sine vlla causa de facto liberare: modo ipse Papa peccet modo non. Hoc autem concedere est absurdum, quod scilicet ab obligatione iuris diuini vel naturalis et a debito restitutionis Papa illum liberet, vel dispenset in iure absolute diuino vel naturali. Quia sicut non potest Papa dispensare cum illo in acquirēdo, ita neq; in alienum vel vsuram retinendo, vt patet in. ea super eo. et. ca. cum tu. de vsuris. ¶ Igitur cum hoc vltimum concedendum non sit, sequitur quod concedendum est primum illud, scilicet quod compositio predictorum incertorum nisi ex causa rationabili fiat non valet coram Deo &c. quod est intentum huius opinionis. ¶ Neq; valet dicere, quod sicut si sacerdos diceret huiusmodi debitori, Ego celebra

Euasio. 2.

bo toties quousq; tuum debitum exhauriatur sacrificijs: et que mihi daturus eras tibi reserua: iam hic debitor esset tutus. ergo consimiliter si Papa tot indulgentias concedat vero domino, aut de bonis spiritualibus Ecclesiæ vel subditorum illi communicet tot quot pro eleemosyna totius debiti quod illi remittitur dari poterant creditori: iam ius debiti concederet. ¶ Hoc inquā non valet. Quia hoc non fit in cōpositione neq; fieri potest. Quia indulgentiæ et communicationes bonorum spiritualium aut suffragiorum non sunt ad hoc intente: neq; pro eis posset Papa sibi debitum applicare sicut sacerdos pro onere sacrificij: neq; similiter indulgentiæ vt sacrificium possunt vero domino prodesse sine causa pia rationabili ad sic eas concedendum, vt patet ex supra dictis quest. 20. ¶ Quod si oppositum practicatur a Papa: id certe non valet. Nam hec non est consuetudo Ecclesiæ docentis vel approbantis id tanquam licitum et validum: sed est consuetudo personarum sua potestate abutentium: qui abusus in multis alijs Papalibus dispensationibus votorum beneficiorum et aliorum huiusmodi sepe contingit. Que omnia in iudicio diuino neq; valent neq; acceptantur, sed ad punitionem reseruātur opportunam. ¶ Hanc opinionem tenet Silvest. titu. restitutio. 8. quest. 8. et multi doctissimi viri moderni, et Couarruuias in regula Peccatū. par. 3. § .1. fo. 312. 313. et Soto in. 4. dist. 21. quest. 2. artic. 4.

Refutatio

¶ Secunda opinio tenet. Quod licet Papa et similiter taliter compositus pro tam parua quantitate et sine sufficiente causa rationabili peccent, tamē valet talis cōpositio, ita quod sic compositus etiā si ditissimus sit residuum pauperibus aut pijs causis distribuere aut restituere nō tenetur. ¶ Probatur dupliciter. Primo. Quia si teneretur hoc ideo esset. Primo. Quia vel esset in preiudiciū ipsorū creditorū ignotorū. Aut secundo, quia esset in preiudiciū Ecclesiæ in cuius vtilitatē talia incerta deberent expendi. Aut tertio, quia esset in preiudicium pauperū seu piarum causarū in quas deberent etiam expendi. Aut tandē quarto, quia talis compositio per aliquod ius naturale diuinū vel humanum inualidaretur, ratione cuius Papa tanquam non don dominus talium incertorum aut tanquā non liber dispensator eorum talem remisionē per viam cōpositionis facere nō potuit. Sed nihil horum impedit. ergo valet. Consequentia patet cum maiore a sufficienti diuisione: quia non videtur quare nō valeat nisi ex aliqua de predictis causis. ¶ Minor autem probatur. Quod prima causa non impedit, quia. s. est in preiudicium ignotorum creditorū. Nam licet talia incerta sint necessario restituenda neq; per debitorē possint retineri sine voluntate eius qui ea concedere potest, in quo nō est dubiū vt in prima probatione prime opi. habetur. At vero si in tali retentione actu elicito vel debito consentiat vel remittat dominus eorum vel is qui remittere potest:

Opinio. 2.

Ratio. 1.

iam

ẽam licite ea debitor retinebit etiam si nõ sint in certa, vt patet secundũ omnes doctores et veritatẽ: et in hoc nullũ preiudiciũ faceret creditoribus incertis aut etiã certis vt cõstat. Nunc autẽ per cõpositionẽ pro tam parua quãtitate Papa et Rex, cui talia bona ad causam piam applicãtur, faciũt predictam residui remissionẽ, vt patet ex ipsa bulla compositionis: et ipse Papa, et Rex de eius consensu potest eam valide facere, modo peccet prodige faciens modo nõ. ¶ Et quia in hoc stat tota dificultas id probatur. Quia sicut de bonis incertis et certo domino seu possessore vacantibus licet habeant dominum sed ignotum (que Hispane dicuntur Mostrencos. Gallice autem expaue) potest Rex ipse disponere, sicut et de facto per suas leges disponit quomodo post debitas proclamationes et diligentias si domini eorum non appareant interim applicentur fisco aut thesauro regio ad vtilitatem reipublice et pro necessitatibus patrie supportandis: cuius caput est princeps ad quẽ pertinet eorũ aliorũq; bonorũ cõmunium dispositio et administratio. Ita similiter eadẽq; ratione de bonis incertis bene vel male acquisitis obnoxijs restitutioni ad prouidendum conscientijs ipsorum debitorum potest princeps Ecclesiæ scilicet Papa disponere, quomodo si domini aut hæredes non inueniantur aut si non nisi difficile reperiri possint interim applicentur fisco aut thesauro Ecclesiæ temporali ad vtilitatem Ecclesiæ et pro necessitatibus eius generaliter vel specialiter: cuius caput est ipse Papa ad quem pertinet libera omnium bonorum communium Ecclesiæ et maxime mobilium dispositio et administratio. Quia et sic presumitur de rationabili voluntate ipsorum dominorum incertorum viuorũ aut defunctorum, quod scilicet talia eorum bona incerta cedant atque tradantur ad publicam vtilitatem reipu. vel Ecclesiæ proportionabiliter vt dictum est, quam naturali et Christiana pietate seu charitate dilexerunt. Et sic statuentes et facientes quicunque illi sint iam censentur illa in pios vsus tradidisse, saltem quousque appareant ipsi veri domini bonorum predictorum: sicut et in pios vsus dedisse censentur illi qui alia bona temporalia Ecclesie tradiderunt vel relinquerunt, vt a Papa administratore bonorum Ecclesie sicut et alia bona communia eiusdem Ecclesie administrẽtur. Igitur sicut alia bona temporalia communia Ecclesie Papa liber eorum administrator potest dare debitaq; remittere quibuscunque, ita quod talis donatio siue remissio culpabiliter vel inculpabiliter facta teneat: sic etiam de his bonis incertis similiter eius libere administrationi et dispositioni commissis per viam compositionis remissis dicendum est. ¶ Et sequitur vlterius quod licet talia incerta non nisi in pauperes vel in pia opera per quoscunque distribui possint sicut et alia bona cõmunia tẽporalia mobilia Ecclesiæ. Cũ hoc tamen stat ꝙ si de facto etiã culpabiliter hec vel illa per Papã vel per alium de eius auctoritate in alios vsus distribuãtur: talis destributio vel remissio etiam in foro cõscientie tenet: etiã si per leges Ecclesiasticas aliter cautũ sit. Quia Papa vti superior legibus pure Ecclesiasticis quatenus tales sunt nõ ligatur, vt dictũ est et amplius dicetur in secũda probatione seqnẽte. Ipsi autem debitores incertorũ alijq; Papæ inferiores quicũq; illi sint, ex quo super tali cõmuni thesauro Ecclesiastico dispensando nullam potestatem habent insuper et legibus Ecclesiasticis astringuntur disponentibus quod non nisi in pauperes talia incerta distribuantur, nullo modo possent sine Pape licẽtia aut cõcessione nisi in pauperes ea valide distribuere. ¶ Patet igitur quod per dictas compositiones nõ fit preiudicium ipsis veris dominis incertis, sicut neque alijs qui bona Ecclesie per Papam administranda relinquerunt vt probatum est.

¶ Secundo probatur quod nec fit preiudiciũ Ecclesie. Quia sicut donatio Pape etiam culpabiliter facta tenet de alijs bonis communibus mobilibus Ecclesiasticis eius dispositioni et libere administrationi cõmissis: similiter et de suis redditibus Ecclesiasticis, modo sit dominus eorũ modo non sed liberrimus dispensator et administrator eorũ quanuis non nisi in vsus pios expendi debeant: Ita similiter de his incertis eius dispositioni et administrationi commissis dicendum est, propter eandem rationem, quia scilicet hec et illa bona tẽporalia mobilia Ecclesie ad eundem finem vel effectum et eodem modo a quibuscũq; relicta sint sunt eiusdem Pape libere dispositioni et administratione sine vlla conditione commissa. Neque quoad hoc est vlla differentia in his et illis bonis Ecclesie mobilibus: neque sub alia conditione hec quam illa Pape administrationi et dispositioni libere commissa sunt, vt patet: nam detur illa. Sicut et de vacãtibus (que Hispane dicũtur Mostrencos) que fisco regio traduntur dicitur communiter quod eodem modo potestati regie subduntur, quo et alia bona communia mobilia ad eius fiscum pertinentia seu eius potestati regie ad bonum reipublice commissa. ¶ Et notanter dico semper de his bonis mobilibus communibus Ecclesie. Nam de immobilibus constat quod ea Papa alienare non potest: neque mobilia ad certum vsum Ecclesie relicta potest ad alium vsum maxime prophanum conuertere sine causa rationabili. Et si aliter fieret non valeret coram Deo neq; donatio teneret. Quia in his fuit talis voluntas dantium. Neque Papa mansit liber eorum administrator nisi ex causa rationabili vt dictum est, vt de his latius agit Abulensis super Matth. capitul. 8. questione. 74. et questione. 75. et Caietan. in quodlibeto. vt habetur supra questione vigesima, in secunda part. propositio. et quarte opinionis, secundum communiter doctores, licet alij aliter dicant. ¶ Ergo cum Papa ex plenitudine potestatis vt liberrimus dispensator predictorum incertorum aliorumq; mobilium bonorum communium Eccle sue administrationi com

Secundo.

 missorum

missorum valide ea donare aut remittere possit: licet sine causa rationabili id faciens vtique peccet, vt supradictum est: sequitur quod in hoc non facit contra iustitiam neque praeiudicium ipsis domi nis incertis aut etiam Ecclesiæ, vtens iure suo: saltem vt sit valida donatio vel remissio predicta. Sed neque subest legibus Ecclesiæ, vt princeps et caput eius, qui et est supra omne ius humanum secundum communiter doct. ex ca. significasti. de electione. Vbi habetur quod in omnibus statutis Ecclesiasticis auctoritas Pape intelligitur excepta. ¶Quod Papa sit libertimus dispensator bonorũ mobilium Ecclesiæ quodque potest ea distribuere et remittere et donare et trãsigere per viam compositionis, patet. Quia habet plenitudinem potestatis super omnes et omnia hec. ca. ad honorem. de autho. et vsu. pali. et Turrecrem. in ca. si res. 14 q. 6. et Florent. secũda par. tit. 2. ca. 6. et quia Christus cuius ipse vicarius est habet patrimoniũ omnium rerum Ecclesie. ca. cum secũdum apostolũ. de preben. et cap. cum ex eo. de electione. libr. 6. ¶Immo vt ait Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 4. si iure gentium vel naturali respu. succedit loco domini ignoti ad bonum commune. Et Rex et Papa vt caput reipu. habet reipu. auctoritatem in hoc. Ergo sicut si respu. ea donaret in toto vel in parte esset valida donatio: ita et Rex et magis Papa facere potest: quanuis prodige aut alias male faciẽdo peccent, tamẽ valet remissio vt debitor maneat liber a restitutione.

Tertio. ¶Tertio probatur quod nec fit preiudiciũ pauperibus aut alijs pijs causis &c. quia totum id, quod scilicet his vel illis vsibus hoc vel illo modo talia incerta applicẽtur, pendet a iure tantum humano Ecclesiastico vel ciuili non autem a diuino vel naturali quanuis consonet illi sicut et omnes leges humane. Quod patet. Quia ius diuinum vel naturale de his et alijs bonis Ecclesiasticis non est nisi quod ad Dei honorem et Ecclesie vtilitatem vel patrimonium Christi expendantur. Nunc autem cum Papa sit supra omne ius humanum vt dictũ est et pauperibus et pijs causis possit de illis vel de alijs bonis secundum obligationẽ iuris diuini et naturalis sufficienter prouideri: et expẽsio taliũ incertorum sicut et aliorũ bonorũ mobiliũ et Ecclesiasticorũ Pape commissorum facta in alios vsus sine rationabili causa nõ fit contra iustitiã sed solũ contra cõmunem legẽ diuinã de debite et rationabiliter ea expendẽdo vt dictũ est: iam sequitur quod si Papa etiam culpabiliter aliter ea expẽdat vel remittat quibuscunque, talis donatio vel remissio tenet etiam in conscĩetia: neque ex hoc preiudicium aut iniustitia pauperum aut piarũ causarũ allegari potest. Alij autem Pape inferiores qui legibus eius et Ecclesie tenentur astricti (vt diximus) nisi de licentia Pape non liberantur, neque liberare alios possunt quin in pauperes talia incerta distribuãtur.

Quarto. ¶Quarto probatur, Quod nec talis cõpositio aut Pape remissio aliquo iure inualidatur. Quia ius humanũ si quod esset nõ valet impedire Papã, qui est supra illud vt dictũ est, ius autẽ diuinũ vel naturale impediẽs seu inualidãs nõ apparet: nã de tur illud, certe nõ dabitur: et licet precipiat quod debite talia bona Ecclesiastica in dictos vsus expendãtur. Contra quod agens Papa peccabit quidẽ, nõ tamen per id inualidatur eius in alios vsus expẽsio, donatio siue remissio de dictis bonis sibi cõmissis: ex quo neque cũ tali conditione, quod scilicet ea in dictos et non in alios vsus expẽdat: sed cum tali modo vt debite expendantur, eius libere administrationi (vt supradiximus) cõmissa sunt.

¶Secundo principaliter probatur hec secunda opinio. Quia si isti debitores talia incerta in causam piã belli contra infideles dedissent: et postea Rex ipse vel Ecclesia siue pauper aliquis cui ea dederunt redderet illis de alijs vel de ipsis bonis tãtundẽ quantũ per bullã cõpositionis remittitur eis: certe essent omnino tuti in conscientia et liberi a restitutione. Sed hoc ipsum æquiualẽter fit per viã cõpositionis. Quia Papa et Rex de eius consensu cui totũ id applicatur libere remittit totũ residuũ, vt libenter atque facilius colligatur ipsa pecunia necessaria et isti debitores dent quantitatẽ ibi taxatã, vt expresse hoc dicitur in ipsa bulla cõpositionis. Nam nõ alio modo a debitoribus tam facile colligerẽtur omnia incerta, neque quãtum ad expeditionẽ illã vel aliã piam causam exequendã opus est, nisi predictã remissionẽ de residuo debito per hanc viã cõpositionis faciẽdo. Ergo ipsi debitores manent liberi a restitutione residui et tuti in cõsciẽtia, modo alias hinc inde peccetur modo nõ. ¶Quod et cõfirmatur. Quia in ipsa bulla cõpositionis dicitur expresse quod predicta cõpositione facta, maneãt in cõscientia tuti et liberi a restitutione residui ij qui sic cõpositi fuerint. Dicere autẽ hoc esse erroneũ vel superadditum vel esse abusum Pape similiter et reprobare hãc cõsuetudinẽ Pape vel Ecclesie sine ratione manifesta (que in presenti nõ apparet vt patet ex dictis et ex respõsionibus ad fundamẽta prime opinionis) temerariũ certe est et periculosum in foro cõsciẽtie et Ecclesie. ¶Propter has igitur rationes videtur hec secũda opinio tenẽda: quãuis prima opinio cõsulenda quidẽ, nõ tamẽ vt omnino necessaria dogmatizanda sit. Hãc etiã opinionem tenẽt multi doctores quos refert Florẽ. 2. par. tit. 2. ca. 6. in fine. et Siluest. tit. restit. 8. q. 8. quãuis ipsi Florẽ. et Siluest. oppositũ potius cũ. 1. opi. tenere videantur. Hãc etiã secundã opinionẽ videtur expresse tenere Alex. Hall. 4. par. q. 86. mẽbr. 2. art. 2. vbi ait talia incerta esse Ecclesie quodque potest ea dare cui voluerit, secũdũ id Nu. 5. Si nõ fuerit qui recipiat dabũr dño et erunt sacerdotis &c. immo et Floren. vbi supra dicẽs quod Papa habet plenitudinẽ potestatis super bona Ecclesiastica: et sine causa nõ potest ea licite diuitibus dare que erãt dãda pauperibus bene tamẽ ex causa rationabili: et nõ dicit quod talis donatio facta sine causa est inualida. Similiter et Medina de restitutione. q. 3. licet sol

Ratio. 2.

uat

uat rationes prime opinionis, solum dicit quod ex iusta causa donatio vel remissio de predictis incertis a Papa per hanc viam compositionis facta tenet: et non dicit quod facta sine causa valet vel non valet. Iden non se videntur satis explicare neq; pro hac vel illa parte determinare. Nos autẽ (saluo meliori iudicio) probabiliter tenemus cũ hac secunda opinione vt dictum est. Hanc opinionẽ tenet etiã Nauarro in tract. de indulg. nota. 19 § .4. et Soto in .4. distin. 21. q. 2. art. 4. quamuis non nisi ex causa iusta talem compositionem factã censeat validam omnino esse in conscientia. Qui si intelligat sic compositum esse in culpa nisi iusta causa adsit bene quidem: si autem intelligat non manere liberum a restitutione, tunc cũ. 1. opin. precedente sentiret nam non satis se declarat in hoc. Qui tamen ibidem multa alia notanda ponit que ex tenore pendent bullarum compositionis. Et Couarruuias vbi supra dicit hanc opinionem esse probabilem: dummodo quando verus dominus rerum apparuerit illi reddantur vt infra in .1. dub. habetur, et omnia fideliter fiant sine fraude.

Resp. ad. 1. rationẽ 1. opinionis. ¶ Ad rationes autẽ .1. opinionis respondeo. Ad primã, quod vt patet ex dictis ex cõsẽsu debito dominorũ incertorũ talia bona cedũt Ecclesie sub potestate dispẽsatiua Pape, sicut et alia bona Ecclesiastica: et ideo ipse Papa vel illi puta pauperes vel reges quibus ad causam piã belli cõtra infideles vel ad regni defensionẽ et huiusmodi Papa applicauit et maxime de cõsensu Pape possunt ea vel dare vel remittere cui voluerint: qua remissione facta nõ tenebitur sic cõpositus ea restituere, sicut neq; bona certa Ecclesiastica sibi remissa. Neque in hoc Papa dispẽsat contra ius naturale vel diuinũ, sicut neq; qui sibi debitũ certũ remittit: sed per talẽ remissionẽ tollitur materia restitutionis vt patet. Neque ex eo quod incognitus creditor est perdit dominiũ suũ: sed ex eius cõsensu debito ratione cuius succedit Ecclesia et Papa quousque verus dominus appareat vt sic disponat de eis vt de alijs bonis Ecclesiasticis sine vlla alia conditione: quia et sic ab ipsis dominis talia eorum bona incerta iam ad causam piam Ecclesie relicta censentur vt supra dictũ est. ¶ Auctoritates autẽ omnes dicẽtes quod necessario sunt in pauperes vel in alios pios vsus distribuenda, intelliguntur sicut et verum est nisi per eum qui potest puta per Papã vel de consensu eius illis debitoribus remittãtur. Sicut et omne alienũ est restituẽdũ suo dño, scilicet nisi per ipsũ remittatur: qualis remissio per bullas fit compositionis, vt supra probatum est.

Resp. ad. 2. ¶ Ad secundam probationem conceditur quod sine vlla causa totalis remissio incertorum per Papam vel Ecclesiam facta tenet: modo fiat culpabiliter modo non. Sicut et totalis remissio aliorum bonorum certorum debitorum Ecclesiasticorum teneret et liberaret debitorem ab obligatione restituendi quia vt dictum est in hoc non dispensatur contra ius naturale: sed Papa liberrimus cõũ dispensator qui id facere potest remittit et cõpiam facit alijs per viam compositionis remittendi. ¶ Et licet omnia que Papa potest cadant sub dispensatiua eius potestate: non tamen æqualiter. Nam quedam sunt sub eius potestate dispensatiua libertima sine vlla conditione, ita quod licet requiratur causa rationabilis vt debite fiãt et prohibeantur aliter fieri: tamen si aliter fiant tenent: ex quo quo ad ipsum factum liberrime sine vlla conditione irritante vel inualidante potestatem habet, qualis est absolutio a censuris, dispensatio in gradibus humana tantum lege prohibitis, collatio beneficiorum et ordinum indignis aut minus dignis, et alia eiusmodi multa que ius aut titulum ad aliquid conferunt in foro Ecclesie, et de eorum numero est talis compositio aut incertorũ remissio per viam compositionis, sicut et aliorũ mobilium bonorum comunium Ecclesiasticorũ sine rationabili causa distributio. Sunt tamen alia in quibus Papa non habet tam liberam potestatẽ dispensatiuam quoad ipsum factum in foro Dei, quia Deus ipse non consentit in tale factum nisi recte fiat seu claue non errante secundũ cõmuniter doctores ex Matthæi 6. Quodcũq; solueris etc. Et hæc si male fiant non valent coram Deo, vt est absolutio a peccatis indigno collata, aut collatio indulgentiarum seu remissio penarum purgatorij sine rationabili causa, et alia eiusmodi pertinẽtia ad remissionem culpe vel pene vel collationẽ gratie et donorum spiritualium in foro conscientie seu ab ipso Deo supernaturaliter et diuinitus faciendam. Sicque patet quod non est idem iudicium de potestate Pape dispensatiua thesauri spiritualis et temporalis licet ad eandem potestatem spectet vtrunque vt dictum est.

Dub. 1. ¶ Sed quid si post predictã cõpositionem appareant ipsi domini taliũ incertorũ? Respondeo, quod debitores tenentur illis restituere ea dũtaxat que extant in sua forma seu substantia licet alterata: et similiter quantum ex ipsis incertis bonis ditiores effecti sunt: non autem alia. Tunc autem sunt ex eis effecti ditiores secundum Caiet. 2. 2. quest. 62. art. 6. quando loco talium incertorum bonorum debitores ipsi habuerunt lucrum aut preciũ ex eis: aut si tantundẽ de suis bonis cõsumpsissent si talia incerta non haberent aut non cõsumerẽt. Et totum hoc est restituendum veris dominis apparentibus, et non amplius: sicut neque id quod iam in pauperes aut in pias causas distributum est neque id quod bona fide iam consumptum est si inde (vt dixi) debitor ipse ditior non effectus est: Ratio horum est quia talis remissio solum fieri potuit per Papam dum non apparebat verus dominus cui talia bona erant restituenda: quia nec taliter ipse cõsentit neque debuit consentire, neque recta ratio dictat aliter Papam vel principẽ agere aut statuere posse. Ergo apparente vero dño nõ est iam cur iure suo atq; dominio priuetur et impediatur: ergo ea rehabedũ que extant in se vel in suo æquiualẽte, scilicet quantũ

ex

ex eis debitor ditior factus est vt iam diximus:nã ad alia que nullo modo extant sed bona fide con sumpta sunt nullũ ius manet alicui,vt etiã de hoc latius Silue.tit.rest.8.q.4.secũdũ cõiter doct.agit.

Dub.2. ¶ Et si rursum queratur. Vtrũ alij a Papa possint predictã remissionẽ per viã compositionis efficere. Respondeo quod non nisi de licentia aut con sensu Pape. Quia ad solũ principem Ecclesie pertinet dispensatio communiũ bonorũ ipsius Ecclesie:et non ad alios nisi de eius licentia aut consensu. Nunc autem predicta incerta censentur in thesauro Ecclesie temporali vt supradictũ est. Ergo non nisi ad Papã pertinet eorũ distributio et per viã compositionis remissio. Item quia contra ius Ecclesiasticũ disponens quod nõ nisi in pauperes talia distribuantur nullus Pape inferior agere aut disponere potest,vt supradictũ est. ¶ Quod si alicubi esset consuetudo ꝙ Episcopi possent predictam facere cõpositionem,que consuetudo legitima sufficeret derogare legẽ aut facere legem in toto vel in parte:tũc bene liceret secundũ eã Episcopis agere quousq; Papa reclamaret:quia ibi cõsensus Pape tacitus censetur. ¶ Et cum his cõcordant Siluester tit.restit.8.q.7.q.8.secundũ Florẽ. Palud.et Laurẽ.et alios doct.quos ego quoad hoc sic limito et intelligo vt dictum est.

¶ Principes autem seculares de predictis incertis que ad thesaurum Ecclesie pertinẽt,nullo modo se intromittere possunt,sed solum de incertis que non sunt illicite acquisita sed perdita vel errantia siue vacantia (que Hyspane dicuntur mostrencos.) Gallice expaue). Quia hec ad thesaurũ pertinent reipublice secularis et ad bonam politiam eius pertinet disponere de his ad vtilitatem reipu. Ideo princeps ipsius potest disponere de eis eaq; cui voluerit ad libitum applicare. Quia totum id de consensu saltem debito ipsorũ dominorum ignotorum fit,vt supra probatũ est. ¶ Sed quare princeps secularis in his inuentis aut erra ntibus et non etiam in alijs incertis male acquisitis contra iustitiam se intromittere potest?cũ vt supponitur tam hec quã illa vtpote aliena sint necessario restituenda vel in pias causas aut in pauperes eroganda? Respondeo quod princeps secularis solũ se potest intromittere in gubernatione et dispositione rerum temporaliũ et personarũ quatenus ad finem propriũ ipsius potestatis secularis spectant. Talis autem secundũ Tho.1.2.q.99.ar.2 3.4.et latius.q.100.art.2.et Ibi Caiet.est finis et felicitas naturalis pota pax et iustitia politiea. Ideo in spectantibus ad hunc finem conuictũq; pacificum et nõ amplius se intromittere potest. Hoc autem in proposito solum locũ habet quoad bona secularia incerta vel inuenta que nõ iniuste acquiruntur vt patet. Nam in illicite aut iniuste acquisitis est reordinanda conscientia cum Deo: ad quod sicut et ad thesaurum Ecclesiasticum temporalem vel spiritualem potestas laica se nõ extẽdit sed solum Ecclesiastica. Ergo de illis tantũ licite acquisitis incertis vel inuentis princeps secularis disponere potest,quia et in hoc ipsi domini incerti actu debito consentiunt vt supradictum est. Et tales leges de his disponentes Papa etiam quoad forum conscientie probat et confirmat: nam forum et potestatem secularẽ et quæ ad ipsam pertinet Papa nec turbare nec vsurpare intendit.

¶ Quibus nõ obstantibus etiam dico, ꝙ quantum attinet ad conscientiã in omnibus incertis et inuentis obnoxijs restitutioni seu que ad ius et dominium alterius pertinent,etiam Papa se intromittere et disponere potest modo sint iniuste acquisita modo non. Quia.secundũ Tho.vbi supra ad ipsum spectat conscientijs subditorũ prouidere. Et quoad hoc habet potestatẽ in omnibus personis et bonis temporalibus quatenus ad salutem spiritualem et finem supernaturalem beatitudinis ordinantur:quia talis est finis proprius Ecclesiastice potestatis. Ergo ad ipsum Papam pastorẽ omnium spectat prouidere quomodo ius diuinũ quoad hoc seruetur:et pro salute dominorũ ignotorum et pro exoneratione conscientiarum ipsorum debitorum omnia talia incerta obnoxia restitutioni distribuãtur vel applicentur. Quod fit dũ fisco seu thesauro Ecclesiastico applicãtur. Tũc enim iam in causam piam distribui seu applicari cẽsentur in quo et ipsi creditores incogniti actu debito consentiunt vt supra.

Dub.4. ¶ Tertio dubitatur. Si de incertis male ablatis quis debeat viginta millia:et bulla concedit quod dando duo regalia sit liber vsq; ad quinq; millia. dubitatur inquam vtrum ille dando octo regalia accipiens quatuor bullas sit liber ab omnibus viginti mille:cũ intendat accipere vnam pro quinque mille,et alteram pro alijs quinque mille &c. Respondeo quod nisi Papa in bulla id exprimeret,ego illum non liberarem: neque ille bulle ad id valerent. Quia cum sit materia vel concessio odiosa in preiudicium creditorum,et stricti iuris, stricte secundum rigorem et proprietatem verborum dum aliud non constiterit interpretanda et intelligenda est. Et ita practicatur quod de alio debito vltra quinque millia ipsi debitores cum commissarijs Cruciate se componunt.

FINIS.

LAVS DEO.

¶ Hec omnia mea opera et quelibet alia scripta et scribenda correctioni sancte matris Ecclesie et cuiuslibet melius sentientis humiliter submitto:nec aliud sentio neque sentire volo.

¶ Impressus Venetijs in officina Iordani Zileti, vsq; ad fo.288.secundi tomi. Inde vero vsq; in finem Toleti excussum perfecte in officina Ioannis de Ayala, Anno domini.1570.die vero.14.Octobris.

Summarium queſtionum primi libri qui queſtionarium theologicum inſcribitur. Et continet quinquaginta ſeptem queſtiones que ſequuntur.

✠

Summarium questionum secundi libri qui est de Ignorantia, et continet triginta questiones que sequuntur.

Summarium questionum tertij libri qui est de Conscientia: et continet. 14. questiones que sequuntur.

Summarium questionum quarti libri qui est de Potestate Pape & de Fide: & continet.14. questiones que sequuntur.

Summarium questionum quinti libri qui est de Indulgentijs. Et continet. 44 .questiones que sequuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

ARTICVLVS SECVNDVS.

ARTICVLVS TERTIVS.

ARTICVLVS QVARTVS.

ARTICVLVS QVINTVS.

Explicit tabula questionum.

Tabula alphabetica sententiarum omnium quinq; librorum.

B

G

H

I

N

O

P

Laus Deo.

Sequuntur Additiones et Errata iā emen data in primo tomo.

(.:.)

IN PROLOGO. fol.1.pagina.1.lin. penultim. lege transfert in alias nouum. ¶Pag.2.lin.30.nunc autem.et lin.penultim.curauimus. ¶Fo.2.pag.2.lin.12.auctoritati. ¶pag.1.col.1.lin.19.lege.iure abſoluunt.et lin.33.in.4.¶pag.2.col.1.lin.20.reuiuiſcentes.et lin. 31. leproſi iam ſanati.et col.2.lin.3.adde.et expreſsius in ſeſsi.14.ca.6. et ca non.9.et.10.et lin.23.de ſacramentis. ¶pag.4.col.1.lin.13. ipſius data eſt.¶pag.5.col.2.lin.50.in.4. ¶pag.8.col.1.lin.54. eſt etiam. ¶pag.10. col.2.lin.46.Almayn.¶pag.11.col.1.lin.42.tunc fit. ¶pag.13.col.2.lin. 44.ſed non intuitu.¶pag.14.col.2.lin.32.dele,ergo.¶pag.15.col.1.lin. 6.quod ad alia.et lin.40.committit.¶pag.16.col.1.lin.44.dicto.et lin. 55.precipere.¶pag.17.col.2.lin.57.etiam ſi in.¶pag.18.col.2.lin.25.etiam attritio. ¶pag.19.col.2.lin. 32.attrito.¶pag.20.col.1.lin.48.differentie.¶pag.22.col.1.lin.23.tenetur.et col.2.lin.38.recognoſceret,ex quo iam recognoſcit defectum vere contritionis nec ad eam conatur.et lin.41.clarius.

¶Pag.23.col.2.lin.34.tritus adde.et in hoc hec quarta opinio differt a tertia precedente: nam illa tertia opinio dicit quod non requiritur hec animi preparatio:ſed quod etiam ſi penitens ſciat ſe nō eſſe vere contritum ſi non manet in affectu peccati eſt ſufficienter diſpoſitus vt per hoc ſacramentū gratiam obtineat.Hec autem quarta opinio dicit quod non niſi ſit probabiliter contritus vt dictū eſt,de quo &c. Additio.

¶Ea.pag.23.col.2.lin.52.53.deleatur totum hoc,aut diſpoſitos ad gratiam obtinendum per ſacramētum.¶pag.24.col.1.lin.24.recognoſceret, vel quia non credit id eſſe neceſſarium:tunc enim &c. et lin.16.in fine.adde.quamuis in hoc illa tertia opinio precedens dicat oppoſitum. ¶pag.25.col.1.lin. 4.in canone lecti.8.et col.2.lin.10.adde.et Soto in quarto diſt. 6.q.1.artic.7.hoc idem dicit fieri in omnibus ſacramentis.¶pag,26.col.1.lin.42.de roſalibus.et col.2.lin.41.naturale.¶pag.30.col.2.lin. 9.operetur.¶pag.32.col.1.lin.53.ipſe.¶pag.33.col.2.lin.27.delectionis.et lin.59.ſed ſecundo.¶pag.34. col.2.lin.23.doctores contritio eſt materia.¶pag.35.col.2.lin.52.ponatur in margine.Argumentum quartum.¶pag.37.col.1.lin.52.qui ſic cognoſceret.et col.2.lin.28.29. quid ad veram contritionem requiratur:et ſi eam.¶pag.39.col.2.lin.6.ſacramentis.et lin.54.nec gloria eſſentialis. ¶pag.41.col. 2.lin.24.adde:ſed adhuc illa prima opinio non valet.¶pag.42.col.2.lin.42.quia ex.¶pag.43.col.2. lin.23.venialia.et lin.57.ſacrum. ¶pag.44.co..1.lin.2.nota ſecundum. ¶pag.45.col.2.lin.5.diuiſa. et lin.35.et quod ſufficiat. ¶pag.46.col.1.lin.57.illud.et col.2.lin.14. meriti vel impetrationis. et lin.28.detrahitur.et lin.54.reſpectu augmenti.¶pag.48.col.2.lin.35.ſummam Ange. ¶pag.50.col. 2.lin.9.dicentis quod.¶pag.54.col.2.lin.47.prima pars.¶pag.56.col.2.lin.32.ritui. ¶pag.61.col. 2.lin.15.ibidem.et Soto in quarto.diſt.6.q.1.art.6.¶pag.62.col.2.lin.13.paſſum.et lin.32.quod fit. ¶pag.63.col.1.lin.31.prouenientem. ¶pag.64.col.1.lin.28.primum eſt. ¶pag.67.col.1.lin.21.aggrauatum. ¶pag.68.col.1.lin.12.abiiciam. ¶pag.70.col.1.lin.41. quod ad. et col.2.lin.57.dulia. ¶pag.79.col.1.lin.5.Origene.et col.2.lin.8.negatur.et lin.52.formale. ¶pag.82.col.2.lin.41.in conſequente.et lin.57.perlatum.¶pag.83.col.1.lin.50.adoretur.¶pag.88.col.1.lin.16.ſeruans.¶pag.92. col.1.lin.38.hoc eſſe.¶pag.99.col.2.lin.44.replice. ¶pag.108.col.2.lin.9.actuſi. ¶pag.111.col.1.lin. 54.ſecundo.¶pag.115.col.2.lin.14.communiter.¶pag.117.col.1.lin.33.excogitari..¶pag.118.col.1.lin. 2.quo.et col.2.lin.2.poſterorum.¶pag.119.col.2.lin.30.et.et lin.46.eſt.¶pag.120.col.1.lin.20.ſecundum reales.et col.2.lin.34.executio.¶pag.122.col.1.lin.45.ſed communiter.

¶Pag.125.col.2.lin.39.adde,et talis contractus occultus ſufficit ad matrimonium in tali caſu licet non iterum fiat in facie Eccleſie vel preſente parrocho et teſtibus ſecundum Concilium Tridē. poſtquam iam ſemel in facie Eccleſie id factum eſt. Additio.

¶pag.126.col.2.lin.26.in tale.¶pag.129.col.2.lin.9.vxor. ¶pag.135.col.2.lin.41.iniuſtum. ¶pag.143. col.2.lin.48.probat.et Victoria de ſacramentis. 9.77.fo.57.¶pag.145.col.2.lin.8.pluribus.et lin.55. q.78.et Medina.et lin.42.confeſſor. ¶pag.149.colu.2.lin.11.conſtet.et lin.29. non tamen peccato. ¶pag.150.col.2.lin.43.q.44.et lin.penultim. adde. et Soto in quarto diſtinct.43.q.2.art.1.fo.416.b. ¶pag.151.col.2.lin.38.in Papam.¶pag.152.col.2.lin.47.ſacramentorum.¶pag.154.col.1.lin.32. gentilis.¶pag.157.col.2.lin.16.veritati.et lin.57.in quarto.¶pag.159.col.2.lin.50.rigoroſum.et lin.52.eliciti.¶pag.160.col.2.lin.16.vtriſq;.¶pag.166.col.1.lin.42.Ioan.Huſſ.

¶Pag.167.co.2.lin.19.adde,et idem iudicium eſt de quibuſdam alijs bonis quaſi patrimonialibus, Additio.

qualia sunt ea que ipsi clerici ex sua industria acquisierunt predicando, celebrando, cantando, et alia eiusmodi exercendo. Et lin.41. vsumfructum vel quasi vel potius administrationem eorum. ¶pag.168.col.1.lin.14.15. Adde, et hec opinio vt iam cõmunis effecta secundum quam est adhuc maior difficultas supponatur: licet sit alia opinio opposita, quam late defendit Nauarro in tractatu de redditibus Ecclesiasticis. secundum quam nullum dubium est in.q. presenti..

¶Ea. pag.168.col.1.lin.28. clerici etiam si sint domini eorum specialiter &c. ¶pag.169.col.2.lin.28. venerunt. ¶pag.171.col.1.lin.32. parasitis vex alijs ex liberalitate absq; intuitu vere non ficte elemosine vel cause pie, sed &c. ¶pag.172.col.1 lin.18. quantitate tum persone ipsius clerici et dignitate et qualitate eius, tum pauperum &c. Et col.2.lin.36. tolle, magis. ¶pag.173.col.1.lin.52. adde. et latius in tractatu de redditibus Ecclesiasticis. ¶Pag.175.col.1.lin.6. ex lege et col.2.lin.20. licite ad causas prophanas donare &c. ¶pag.176.col.2.lin.18. quia et causa pia videtur, vt. ¶pag.179.col.1.lin.23. quia. et col.2.lin.46. iure lib.10. ¶Pag.181.col.2.lin.45. ad quintum. ¶pag.182.col.2.lin.16. tantũ est. ¶pag.185.col.1.lin.48. rationabilis. ¶pag.187.col.1.lin.32. deleatur, idest incolarum. ¶pag.188.col.1. lin.14. cedit. ¶pag.190.col.2.lin.3. beneficium diuina. ¶pag.191.col.1.lin.48. illi. ¶pag.192.col.1.lin.1. tolle, primum. et lege. secundum. et lin.44. adde. q.18.

Additio. ¶Pag.194.col.1.lin.13. adde cessante autem scandalo non videtur mortale. Si quis antequam ministret spirituale conueniat de stipendio debito vel consueto, vel si id prius exigat vel accipiat vt litigia vitentur, vti hoc ait Gaieta. in summula. titu. symonia. ¶pag.195.col.1.lin.44. non quomodolibet. ¶Pag.196.col.1.lin.1. iure tantum. ¶pag.201.col.1.lin.53. naturaliter. ¶pag.203.col.2.lin.1. aut intentiua. ¶pag.202.col.2.lin.54. refutatur. ¶pag.205 col.1.lin.28. dictat. ¶pag.206.col.1.lin.27. uitat. ¶pag.208.col.1.lin.2. crude. et col.2.lin.12. illecebram. ¶pag.211.col.1.lin.6. diuum. et col.2.lin.52 procis. ¶pag.213.col.2.lin.2. in toto homine. et lin.46. differiur. ¶pag.214.col.2.lin.34. contractum. ¶pag.215.col.2.lin.16. nomine. ¶pag.216.col.2.lin.35. quod. ¶pag.217.col.2.lin.11. adde. et Nanarro in sum. ca.18. in addi. ad ca.22. nu.21. dicit se etiam ad idem multas dispensationes obtinuisse. ¶pag.220.col.1.lin.48. hi consequenter. ¶pag.224.col.1.lin.57. atque ipse vel alius. ¶pag.226.col.2. lin.56. mutuando. ¶pag.233.col.1.lin.31. siue gratia. et col.2.lin.22. vbi. ¶Pag.234.col.1.lin.37. in quarto. ¶Pag.236.col.1.lin.12. adde. ca.18. et lin.37. vitando. ¶pag.238.col.1.lin.50. morali. et col.2. lin.8. qui scienter recte fieri.

Additio. ¶Pag.239.col.1.lin. vltim. post ly. indecretis, adde.14. distinct. capitu. quod ait. et.32. quest.5. itane. et ex Gregor. lib.8. morali. ca.2. habetur expresse in.22. quest.2. capitu. ne quis arbitretur &c. et col. lin.27. adde. sed de hoc scilicet quomodo vbi est ignorantia vel dubitatio inuincibilis inter duo etiam intrinsece mala culpe, sit tunc minus vel incertius malum eligendum, et definat tunc esse malum culpe, inferius libro tertio de conscientia quest.4. in fine, et latius quest.5. propositio. secunda habetur. et lin.36. ea. col.2. alterius illatam ab extrinseco. ¶pag.240.col.1.lin.18. lege. ca.1. et.8. et lin.29. que sufficit.

¶Ea pag.240.col.1.lin.33. adde, nam et Beat. Thom. in quarto distinct.29. quest.1. artic.1. et Panor. in capitu. sacris. de his que vi metusve caus. fi. &c. dicunt quod vis est coactio absoluta ab extrinseco illata, vt cum quis alium corporaliter impellit. Sed metus est vis conditionata sine violentia corporali, vt cum quis proijcit merces in mare ne pereat in tempestate: vel cum ei dicitur, nisi feceris hoc ego te interficiam. Igitur quod fit ex metu est simpliciter voluntarium licet nõ plene vt dictum est. Quod autem dicitur tertio Eth. capitu.1. quod qui sic operatur fortassis agit simpliciter inuitus, intelligitur quia scilicet extra talem casum et metum constitutus id non faceret neque vellet vllo modo: quia id de se non est rationabiliter appetibile quod facit ex metu. ¶Eadem pag.240.col.1. linea vltim. lege, verbo, coitus, verbo, mendacium, verbo, peccatum. heresi.7. Et ad idem est contra Martinum vbi supra. Nam et beatus Ieronym. in Apologia, contra Ruffinum non probat sed magis condẽnat Origenem. Qui Strotemate.6. secundum Platonem dicebat licitum esse mendacium et vtile reipu. pro salute corporali et pace seruanda: et legibus et magistratibus pro reipublibono temporali connenire.

Additio. ¶Pag.241.col.2. post. linea.24. adde, si tandem arguatur quod si non datur perplexitas inter duo peccata maxime si sint intrinsece vel necessario mala ita quod homo culpabiliter agat quodcunq; illorum faciendo vel omittendo, vti supponitur ex communi et vera sententia catholica, quia esset repugnantia et contra ius diuinum hominem simpliciter obligari ad impossibile. Ergo licitũ est alterũ eorũ, puta minus, aut incertius peccatũ ex eis tũc eligere pro vitando maiori aut certiori. Et tũc desinit esse peccatũ vel malũ culpe imputabile, sicut qñ fit ex ignorãtia inuincibili et eadẽ ratione impossibilitatis. ¶Respon. negãdo consequentiam, neq; talis casus admittendus est neq; est possibilis, quia repugnat quod aliquid sit intrinsece malũ et quod sciẽter fieri licite possit neq; tunc est perplexitas, quia in eo discrimine potius moriendum est quam vt alterũ illorum intrinse-

ce malorum scienter fiat:et per mortem euitatur vtrūq; peccatum et eius euasio patet.

¶pag.243.col.1 lin.42.non tamen.et col.2.lin.49.decima quarta. ¶Pag.250.col.1.lin.6.prodere.et col.2.lin.21.aperienti.¶Pag 256.col.1.lin.2.in offensam.et col.2.lin.37.non deobligantur.et lin 42. vel omittendum.¶Pag.259.col.2.lin.18.vtilia vel.¶Pag.260.col.1.lin.43.dicti. ¶Pag 261.col.1.lin.2. lex.9.19.¶Pag.263.col.2.lin.42.ad dubium.¶Pag.264.col.1.lin.50.adde.ad idem est Conciliū Tridēn.sessi 6.canone.31.vbi sic habetur, Si quis dixerit iustificatum peccare dum intuitu eterne mercedis bene operatur:anathema sit.¶Pag.275.col 1.lin.1.pajes.et lin.3.dominus.et li.48.dist.1.et col. 2.lin.9 notabiliter diminutum.¶Pag.276.col.2.lin.45.quomodocūq; occulto. ¶Pag.278.col.2 lin. 30.autem.

¶Pag.280.col.2.lin.28.tur in quarto dist 18.q.1.art.5 et dist 12.q.2.art.4.quamuis ibi potius teneat oppositum. Ad idem est etiam Victoria de sacramentis.§.78.fo.58.Verum est quod plerique illorum non loquuntur de excommunicato sed solum de innodato alijs casibus reseruatis et censuris quanuis eadem ratio etiam de excommunicato videatur.Sed certe Soto vbi supra. dist.12.vt diximus et glossa in ca.de his.1.dist.50 quoad excommunicatum cum Hugo et alijs magis videntur oppositum tenere,id quod ego tutius et forsam verius existimo,excepta excommunicatione indubitanter nulla de qua loquitur supradicta glossa in dicto. ca. solet. Nam de alijs excommunicatis etiam iniuste quantumuis occultis etiam Richar.&c. Additio.

¶Ea.pag.280.col.2.lin.7.iniuncto.et lin.vlt.quintam opinionem.¶pag.281.col.1.lin.9.dictat.et lin. 53.vel etiam.et lin.vlt. et talis est. ¶Pag.288.col.2.lin.30.ad inducendum.et lin.51.quia non. ¶Pag. 291.col.1.lin.21.fida.et lin.55.at ex.¶Pag.294.col.1.lin.32.et obligant.¶Pag.295 col.2.lin.27.protegitur.et lin.47.infra in fine huius questionis.Igitur &c ¶Pag.296.col.1.lin 12.nullum, ¶Pag. 298. col.2.lin.12.atque supplicio.et lin.56.quia.ca.cum Ecclesia. de electio.¶Pag.299.col.1.lin.9.non potest.et col.2.lin.1.iudicet.¶Pag.300.col.1.lin.10.naturali.et lin.44.et non est.¶Pag.301.col.2.lin.26. ex intentione.et lin.40.condere.et lin.55.Alexander.¶Pag 304.col.2.lin.49 nostratum.et lin.51.preceptiua.¶Pag.306.col.2.lin.12 patet quincuplicite1.tum primo.¶Pag.308.col.1.lin.1.q.54.¶Pag 310. col.2.lin.28.debitam.¶Pag.311.col.2.lin.46.illum actum.¶Pag.312.col.1.lin.58.innocentem. ¶Pag. 313.col.1.lin 24.conseruatione.et lin.38.ex malitia.et lin.39.per se necessaria. et col.2.lin 3.seruare.et lin.6.dele.non potest.et lin.34.non in.et lin.55.alias non.¶Pag.314.col.1.lin.31. conuictus. et col. 2. lin.10.dele.siue.et lin.20. procedit. ¶Pag.315.col.1.lin.47.errorum col.2. lin.41. inquisitio.et lin. 49.iniustum.¶Pag.316.col.1.lin.39.opinionem.¶Pag.317.col.2.lin.9.preuisus.et lin.vlt.vt habeatur. ¶Pag 318.col.1.lin.8.primo.quia.et lin.15.occidat.¶Pag.319.col.1.lin.25.peierare.et col. .lin.44.nō quia pro.¶Pag.320.col.2.lin.27.licite occidat.¶Pag.321.col.1.lin.9.facit ea.si culpa tua. de iniuri. et dam.dato et lin.21.sic petens.¶Pag.322.col.1.lin.50.elargiri.¶Pag.323.col.1.lin.vl.alterius ab iniusto inuasore,vt supra.¶Pag.326.col.1.lin.28.quod sit bestialis. ¶Pag.327.col.2.lin.35.habuerit faciat. et lin.58.hac de causa. ¶Pag.328.col.2.lin.25.adorator.et lin.49.adorationes. ¶Pag.330.col.1.lin.27. quod autem Ecclesia.et col.2.lin.51.non tamen. ¶Pag.331.col.1.lin.2.et hoc fit.et col.2.lin.49.beatificum.¶Pag.332.col.2.lin.39.rationali.et lin.40.totius.¶Pag.333.col.1.lin.56.meritum.et col.2.lin. 12.13.visione et tertione. et lin.27.in patria.et lin.31.nobilitas.et lin. 45. liter.art.5. ¶Pag.339.col.1. lin.23.contra non seruantes.¶Pag.340.col.2.lin.13.vtique.¶Pag.342.col.2.lin.21. ita quod. ¶Pag. 343.col.2.lin.48.non semper est. ¶Pag.345.col.2.lin.5.exigitur.et lin. 7. exigitur.et lin. 9.malo. et lin.14 procedendum. ¶Pag.347.col.1.lin.5.vel pendentis.et.lin.15.sit. ¶Pag.348.col.1.lin.29.generale.¶Pag.349.col.1 lin.24.procedere.¶Pag.350.col.1.lin.19.dele totum hoc,crimen eius est notorium de eo.et lege.contra eum.et lin.24.conditionibus vel aliqua illarum. ¶Pag.351.col.1.lin.2. ex torqueant.¶Pag.352.col.2.lin.30.lege.¶pag.370.et lin.57.licito.¶pag.353.col.1.lin.12.tolle.de sacro ordine predicatorum.et lin.14.lege.fo.369.et col.2.lin.1.statuuntur.¶pag.354.col.2.lin.47.Iulianus hereticus.¶pag.355.col.2.lin.vlt.lege.q.10.¶pag.356.col.2.lin.16.dum.¶pag.357.col.1.lin.2.decentie.¶pag.358.col.1.lin.2.quando.et lin.48.illo.¶pag.363.col.1.lin.14.reuelationi.et lin.53.illam¶pag. 366.col.1.lin.9.admisit.et lin.19.in epistola.¶Pag.367.col.1.lin.30. sine.et col.2.lin.39.illustratur. ¶pag.368.col.1.lin.44.aliqua.et col.2.lin.17.num ex principibus.et lin.38.vrgeat.et lin.52.tolle, de ordine predicatorum.¶pag.369.col.1.lin.3.scientificus.et lin.42.easdem.et col.2.lin.16.non determinando.¶pag.370.col.1.lin.40.eidem.et col.2.lin.27.ratione.¶Pag.374.col.1 lin.3.et Bede.et lin. 21.a nexu. ¶pag.375.col.2.lin.26.accidunt ad. ¶pag.376.col.2.lin.55.concilij. ¶pag.378.col.2.lin.3. lege.q.10. ¶pag.381.col.1.lin.39.infesta.et col.2.lin.36.sensualitas.et lin.55.ablato. ¶pag.382.col.2. lin.2.tius ferri in.et lin.30.absit.¶pag.390.col.1.lin.5.specialiter.lin.48.adde,et Abulen. in tertia paradoxa.ca.161.163.¶pag.393.col.1.lin.51.forio.¶pag.396.col.2.lin.47.carere.¶pag.398.col.1.lin.45. Christo.¶pag.402.col.1.lin.vlt.quando.¶pag.404.col.1.lin.31.dele,et vera. et lin.33. quia efficaciter.et lin.57.non penitendi.¶pag.409.col.1.lin.13.consequentis. ¶pag.415.col.1.lin.28.pro illo nisi solum quando verificatio fit in sensu formali,immo. et lin.30. quod identice verificatur.et lin.37. idētice non formaliter et ideo.¶pag.416.col.1.lin.6.q.32.art.2.et.q.39.et.lin.19.pater vel paternitas

est.et col.2.lin.40.identice non semper formaliter verificantur de essentia et personis et relationibus in numero.et lin.vltim.si nullam. ¶pag.417.col.1.lin.19.significantia.

Additio. ¶Pag.418.col.1.lin.52.adde,idem de suis notionibus vel relationibus dicatur, quod scilicet identice non formaliter iste sunt vere , paternitas creat,et est creãs,gubernat omnia,et sapit et sapiens est. et lin.53.in margine ponatur quarta regula de terminis notionalibus et relatiuis. ¶pag.419.colu.1. lin.11,adde,eadem ratione,quia scilicet relationes sunt notionalia a parte predicati semper tenentur formaliter:ideo proprie loquendo non vere dicitur quod paternitas generat,et quod filiatio generatur,quod spiratio spirat vel spiratur,secundum beat.Thom.prima part. quest. 32. artic.2. et quest. 39.artic.1.et alibi.¶pag.420.col.2,lin.vlti.adde , et Damasce.lib.3.ca.4.ait.In Christo cognoscimus duas naturas et vnam hipostasim ex vtraque effectam et cõiunctam idest in duabus naturis vnitis est vna hipostasis vel persona que Christus est.¶pag.421.col.1.lin.31.et Dionisius Carthusieñ. in primo distinct.2.quest.5.et doctores communiter.¶pag.423.col.1.lin.5.vtique. ¶pag.425.col.2.lin.2. hec differentia. ¶pag.429.col.2.lin.55.indicatiua distincta et resolutiua prius cognoscuntur. ¶pag. 430.col.1,lin.5.prius.et lin.24.substantialitate. ¶pag.449.col.1.lin.38.vna. ¶pag.455.col.2.lin.40. Respon.vt bene.¶pag.457.col.1.lin.22.cognoscit,¶pag.459.col.1.lin.35.esse veram.¶pag.461.col.1. lin.20.sunt ante omnem. ¶pag.462,col.2.lin.20.ad cognitionem. ¶pag.463 col.1.lin.38. quidem tunc in primo signo vere.et lin.39. sunt certo cognite. et lin.42. durum etiam videtur.et col.2.lin. 43.et facturus.

Additio. ¶Pag.464.col.1.lin.46.et comprehendit etiam causas contingentie eorum, modo sit determinatio sue diuine voluntatis in quocunque signo ante vel post futura, modo sit eternitas vel idea vel aliud quodcunq;.Inde ergo.et lin.50. vt nũc est.et col.2.lin.13.nostra.¶pag.470.col.1.lin.21.voluntas in secundo signo preuisa.et lin.24.tunc in secundo signo et non ante. et colun.2.lin.25.vt sic.et lin.penultim.et vltim. in nostra est potestate vt in secundo determinatus. ¶pag.471.col.2.lin.9. facta vel facienda. ¶pag.475.col.2.lin.21.pro tali tempore. ¶pag 476.col.1.lin.56.hec.¶pag.477. col.2.lin.25.tollere et impedire.

Additio. ¶Pag.478.col.1.lin.10.adde.Itaq; predestinatio ex parte Dei est certa et infallibilis et immutabilis et ineuitabilis,idest non impedibilis ab alio:cum quo stat quod non est absolute necessaria:quodq; predestinatus contingenter vel euitabiliter idest mutabiliter ex parte sua saluabitur. ¶pag.479.col. 1.lin.37. rationale. ¶pag.481.col.1.lin.35.dare gloriam quantum est ex parte sua.et lin.37.beatitudinem.Quia ponitur impedimentum vel quia non impletur conditio vel potius modus requisitus ad eius consecutionem.et lin.48.dandi his potius quam alijs media.

Additio. ¶Et col.2.lin.18.renuistis.adde, sed quidam Ioannes Bononieñ. dicit quod non est conditionalis: quia sic suspẽderetur vsq; ad euentũ cõditionis:et ita diuina volũtas et predestinatio pẽderet ab operibus nostris:que ideo essent causa vel ratio illius.Sed vt ipse ait est absoluta: quamuis sit quasi modalis donatio vel predestinatio hec:que non seruato modo etiam ab eterno reuocatur.Igitur &c.¶Ea. pag.481.col.2.lin.21.in fine adde,secundum doctores communiter : quamuis predictus Ioannes Bononieñ.et Catharinus et alij dicant illam Dei voluntatem antecedentem esse etiam predestinationẽ primariam:cum tamen potius prouidentia vel diuina voluntas appellanda sit.et lin.39. intelligẽtie omnia possibilia:et per noticiam.et lin.49.et in secundo dist.20.et lin.54.titudinis:et ordinauit illis eam dare quantum est ex parte sua.

Additio. ¶Pag.482.col.1.lin.22.peccata.et lin.47.adde, vel melius et clarius secundum Origene. Chrysost. et Cyrillum super id Ioan.10.cognosco oues meas.et Adamum. Dionis.Carthusieñ.Gaieta. Tithelman.&c.et consonat August.de correctione et gratia.ca.7.et.8.et de predestina. sancto. et de bono perseuerantie lib.2.ca.17.et Bernard.sermone.78.super Canti.quos Deus presciuit scilicet noticia approbationis et dilexit et elegit ad gloriam,hos et predestinauit scilicet ad media efficacia ad illam:et hos postea in tempore exequendo vocauit ad fidem et gratiam:et tandem hos magnificauit in gloria.Ita quod prescire approbando diligendo et eligendo ad gloriam est prius respectu ipsius finis:et predestinare ad media ad ipsum finem est posterius natura.Et hoc significatur ad Rom.8.vbi dicitur,Predestinauit nos conformes fieri imagini filij sui scilicet per gratiam et imitationem vite Christi Iesu:et post in tempore est horum executio scilicet vocatio,iustificatio et magnificatio. ¶pag.483. col.1.lin.23.saltem conditionaliter vel modaliter ordinati vel vocati.et lin. 44. vt iuste. et colu.2.lin. 2.sed proprie est quedam prouidẽtia generalis ad omnes homines.et lin.32.tenuit Ioan.Bononieñ. et.¶pag.484.col.1.lin.15.sint ordinati ad gloriam vel.et lin.35.saluandos vel ordinatos ad gloriam. et col.2.lin.54.obtinerẽt:quare etiam aliquibus sanctis maiorem gratiam et maiora dona Deus dat quam alijs illos preueniẽdo in benedictionibus his.¶pag.485.col 1.lin.1. tenuit Gabriel in.1.dist.41. dub.1.et latius.et col.2.lin.47.misericordiam dabo.

Additio. ¶Pag. 486.colu.1.lin. 23. adde , Illud autem Matth.25. Dedit illis talenta secundum propriam cuiusque virtutem,intelligitur quod Deus dat gratiam gratificantem maiorem vel minorem secun-

cuiusq; dispositionem cum auxilio diuino. Alia autem dona et gratias gratis datas Deus dat ad vtilitatem Ecclesie secundum dona naturalia cuiusq; , vt ibidem ait Chrisost. in imperfecto. omilia.53.et Hierony.et Abulen.Math.25.q.134. Et lin.40. vt supradicta. Et lin.53. aut meritoriam. ¶Pag.487.col.2.lin.16.potest. Ait ergo.miserebor,scilicet vocando, eum cui misertus sum, scilicet predestinando,et misericordiam prestabo,scilicet dando gloriam cui miserebor,scilicet dando gratiam et opera meritoria,secundum August super Exo.33.lib.2 et Ansel.et Nico.Ly..et alios ibidem et ad Ro.9.ca.¶pag.488.col.2.lin.1. August.ad Simplicianum.¶pag.489.col.1.lin.42.43.non dare et permittere peccatum.Et deleantur inde omnia alia verba intermedia. Et col.2.lin.14. ad Ro.9. cum Ioanne Bnnonieñ.et alijs.¶pag.491.col.2.lin.penult.Anglici.¶pag.495.col.2.lin.7.dist.25. ¶pag.497.col.1.lin.17.prefecit.¶pag.501.col.1.lin.28.illata ex animo blasphemandi et iniuriandi, sicut.Et lin.47.dederat et ad vitandum scandalum populi Dei.Ideo. ¶pag.502. col.1. lin.57. adde: Et facit ad idem glossa in cap.post miserabilem.de vsuris. ¶pag.503.col.1.lin.33. confitendi. ¶pag. 504.col.1.lin.47.sed auctoritas hec non videtur efficax.Et.lin.57.adde. Sed aduerte quod Augusti. ibi dicit,Ecce in nostris fundis sunt,et ante oculos habemus idola eorum : et tamen non deijcimus ea &c.Ideo videtur loqui non de defectu potestatis facti sed iuris. Et ita hec auctoritas certe videtur satis efficax pro hac secunda opinione communi:nisi dicatur aliud quod mihi non occurrit vt plene satisfaciat.Et col.2.lin.55.probabilis. ¶pag.505.col.1.lin.3.dominium. ¶pag.506.col.1.lin.48. cum rationibus.¶pag.507.col.1.lin.17.spem.Et lin.55.debellatorum.Et col.2.lin.7. dem dominorum.Et lin.24.multo potentiores.

Errata in secundo Tomo.

PAGINA. 9.col.2.lin.9.lege , de varietate. ¶Pag.10. col.2. lin.6.frustra autem.¶pag.12.col.2.lin.5.non debent.¶pag.13.col.1.lin.15.in possessioné. ¶pag.14.col.1.lin.21.vel mores.¶pag.17.col.1.lin.28.non ducatur. ¶pag.22. col.1.lin.penult.Ruidiaz. ¶pag.26.col.2. lin.42.pereunt , vti de hoc latius agit Suto in.4.dist.5.q.1.art.2.fo.252.274.et art.11. ¶pag.27. col.1.lin.13. dicuntur.¶pag.29.col.1.lin.32.puro.Et col.2.lin.35.nullam.¶Pag.33.col.1.lin. 14.ad quartum.¶pag.34.col.1.lin.11.per duas propositiones. ¶pag.35.col.2. lin.40.hac. Et lin.vlt. contritio autem. ¶pag.37.col.1. lin.14. facientem. ¶pag.42.col.1.lin.vlt.post.Et col.2.lin.30.adultis. ¶pag.43.col.2.lin.49.quid. ¶pag.48. col.2.lin. 30.minorem quando.¶pag.51.col.2.lin.4.motionem.Et lin.51.electio.¶pag.53.col.1.lin.35. adde.et q.78.art.1.Et lin.40.7.Eth.ca.3. ¶pag.54.col.2.lin.17.Secundo contra. ¶pag.55.col.2.lin.19. agibilium.i.pro.¶pag.56.col.1.lin.46.Ethi.ca.2.Et col.2.lin.2.6.Eth.tracta.2.ca.3. et tracta.4.ca.1.et.2. Et lin.10.hoc ibi.et.7.Eth.ca.1.Item et.Et lin.52.7.Eth.ca.3. ¶pag.60.col.2.lin.5.6.Eth.tracta.3.ca. 2. ¶pag.62.col.2.lin.6.in.q.11. Et lin.56.et.q.11. ¶pag.63. col.1. lin.22.completiue. ¶pag.67.col. 1.lin.21.actuali et.¶pag.68.col.2.lin.33.secunde propositionis.¶pag.76.col.2.lin. 40.affectus.¶pag. 79.col.2.lin.vl.minuitur.¶pag.91.col.2.lin.51.excuset.¶pag 94.col.2.lin.1.preuidere.¶pag.95.col. 1.lin.29.et non.Et lin.vlt.limitetur.¶pag.99.col.1.lin.1.dicitur.Et lin.37.art.4. Et col.2.lin.28.eius est in.q.¶pag.102.col.2.lin.10.a per se.¶pag.112.col.2.lin.48.et eque.¶pag.113.col.2.lin.55.mulier. ¶pag.114.col.2.lin.41.In margine pone, Resp.ad.1.argu. ¶pag.115.col.2.lin.57. quia si. ¶pag.121. col.1.lin.56.interpretatiue.¶pag.124.col.2.lin.44.ex eo.¶pag.130.col.2.lin.55. vlla hominis premonitione.¶pag.131.col.2.lin45.adde.et Victoria in materia de excommunicatione. §. 6.fo.254.dicit quod sufficit pro monitione prohibitio legis diuine vel humane contra quam peccatur. ¶pag.134. col.1.lin.2.excludat.¶pag.135.col.2.lin.54.qui.¶pag.138.col.2.lin.53.adsit nolitio.¶pag.139.col.2.li. 5.impedit. ¶pag.146. col.2. lin.3. lege , remurmuratio. Et lin.22. operabilibus. ¶pag.149.col.1. lin.1.naturalis. ¶Pag.151.col.1.lin.32.et principiatiue. ¶Pag.152.col.2.lin.24.amittit. ¶Pag.153.col. 2.lin.5.conscientia. ¶Pag.160.col.2.lin. 47. consonat Gerson et Medina in Alphonsina.fol.36. ¶Pag.161.col.1.lin.47.obligemur. ¶Pag.162.col.2.lin.24.quia contra. ¶Pag.166. col.2.lin.51.experientie.Et lin.25.malus. ¶ Pag.167.lin.36.Adde.Sed per dubitationem vel ignorantiam inuincibilem possunt spoliari a sua malicia:et tunc non erunt intrinsece mala.Et tunc minus vel incertius malum pro vitando maiori vel certiori et respectu eius habet rationem boni et licite eligitur et fit, vt infra.q.5.propn.2.latius habetur.¶Pag.171.col.1.lin.7.inequale malum.Et lin.11.euentu. Si talis casus daretur qui tamen negatur a multis,tunc locus esset gratificationi.Et lin.12. non peccatur culpabiliter,quia.Et lin.28.malum sed cum.Et lin.44.malum sed cum.Et col.2.lin.14. officiosum nō quidem certo sed probabilius.Et lin.16.puta parricidium.Et lin.50.rationem.Ad idem etiam vide Additio

tur casus cap. inquisitioni. de sent. excom. et facit. ca. nerui. et. ca. duo mala. dist. 13. ¶Pag. 172. col. 1. lin. 1. et expresse. Et ad hoc idem sunt multi casus de non vitando excõmunicatum dubitatum, et de matrimonijs dubitatis, et de iurando cautelose pro vitando patris vel etiam alterius proximi preiudicio in casibus occultis ieuitabilibus et periculosis, de quibus infra. q. 6. et. q. 8. latius habetur. ¶Pag. 176. col. 1. lin. 13. nec ego. ¶Pag. 178. col. 1. lin. 9. de predicto. ¶Pag. 180. col. 1. lin. 1. restituere. ¶Pag. 184. col. 1. lin. 10. probare non possit. Et lin. 34. licite potest. ¶Pag. 185. col. 1. lin. 18. dele ly. i. altero cõmune. Et lin. 47. 48. iusta. Et col. 2. lin. 44. illicitam. ¶Pag. 186. col. 1. lin. 14. opinionis. ¶Pag. 187. col. 2. lin. 42. expectari. Et lin. 56. mandanti. ¶Pag. 193. col. 2. lin. 49. non phisica. Et lin. 51. quoad materiale. ¶Pag. 196. col. 1. lin. 43. in applicatione. ¶Pag. 198. col. 1. lin. 38. quod dicet. ¶Pag. 199. col. 1. lin. 14. rectum. Et col. 2. lin. 4. est etiam. ¶Pag. 207. col. 1. lin. 37. principia. ¶Pag. 211. col. 2. lin. 47. potius diligant. ¶Pag. 213. col. 1. lin. 6. alioqui. Et lin. 45. lib. 1. q. 56. Et col. 2. lin. 10. cum ea. ¶Pag. 215. col. 1. lin. 36. lege, profitemurq; fidem. Et lin. 41. itaq;. ¶Pag. 216. col. 1. lin. 38. non esset. Et col. 2. lin. 21 Igitur vna Ecclesia catholica. Et lin. 40. loquitur. ¶Pag. 218. col. 1. lin. 4. que. Et lin. 17. accendit. ¶Pag. 219. col. 1. lin. 34. eius. Et col. 2. lin. 9. Adde. Forte etiam melius dici potest quod licet in auctoritate quoad nos Ecclesia prestet sacre scripture non tamen in veritate. Et lin. 54. credentium. ¶Pag. 220. col. 2. lin. 33. permanserit. Et lin. 57. consuetudines. ¶Pag. 222. col. 1. lin. 5. abiuratio ¶Pag. 224. col. 1. lin. 55. dissensionis. ¶Pag. 229. col. 2. lin. 55. proficiuntq;. ¶Pag. 230. col. 2. lin. 5. doctrinam. ¶Pag. 232. col. 1. lin. 27. tam exercitatos. ¶Pag. 235. col. 1. lin. 28. prestigias. ¶Pag. 236. col. 1. lin. 2. meo. Et lin. 10. regni. ¶Pag. 237. col. 1. lin. 53. primo. ¶pag. 239. col. 1. lin. 46. sessione. 8. et. 15. ¶pag. 247. col. 1. lin. 37. decet. Et col. 2. lin. 26. in se est, vt ait Siluester. titu. fides. 47. ¶pag. 248. col. 1. lin. 25. q. 7. refert quod aliqui aperte. Et lin. 34. praue. Et lin. 39. conatur. Et Siluester dicit ibidem. Et lin. 46. factis. ¶pag. 249. col. 2 lin. 56. tacite. ¶pag. 252. col. 1. lin. 46. congregatis. Et col. 2. lin. 16. Ecclesiam. ¶pag. 255. col. 2. lin. 44. in Germania. ¶pag. 256. col. 2. lin. 6. de se ipsis. Et lin. 54. minime. Et lin. 57. maximus. ¶pag. 258. col. 1. lin. 33. Ecclesie non formaliter sed obiectiue. Et lin. 35. humana industria et testificatio. Et lin. 39. patrum industria, inquisitio, et testificatio. Et col. 2. lin. 10. a faciendo. ¶pag. 261. col. 1. lin. 23. ea omnia. Et lin. 47. Adde. Immo et iam illuminatus ex aliqua causa motus libere id facere potest. ¶pag. 262. col. 2. lin. 45. fecit. ¶pag. 264. col. 2. lin. 45. Adde. vt ait lib. 6. ca. 2. ¶pag. 265. col. 1. lin. 8. in octaua. Et lin. 42. in sexta Synodo. ¶pag. 267. col. 2. lin. 9. cap. 7. et. 8. ¶pag. 268. col. 1. lin. 2. assistat. Et lin. 8. vnquam. Et col. 2. lin. 46. decreta. ¶pag. 270. col. 1. lin. 47. consequentia. Et col. 2. lin. 11. omnia que. Et lin. 24. Concilium. ¶pag. 272. col. 2. lin. 36. K. et Ambro. Catharinus cõtra errores Caietani. lib. 6. fo. 562. expresse est ad idẽ dicens. ¶pag. 276. col. 1. lin. 55. predecessoris. ¶pag. 277. col. 1. lin. 9. procedentis. ¶pag. 284. col. 1. lin. 41. quo iure. Et lin. 47. vim vi. ¶pag. 285. col. 1. lin. 10. licet potestates. Et lin. 17. et ad. Et lin. 27. Papa vt Papa et caput. ¶pag. 286. col. 2. lin. 5. et. 6. vilius atq; deterius est. Et lin. 25. qui fuit. Et lin. 49. honori. ¶pag. 279. col. 2. lin. 46. Ecclesia. ¶pag. 281. col. 1. lin. 24. transferendorum. Et lin. 50. in. 3. probatione. ¶pag. 286. col. 1. lin. 52. sexto. Et col. 2. qui fuit. ¶pag. 287. col. 1. lin. 2. agere dicuntur. ¶pag. 289. col. 1. lin. 6. quod vti. Et lin. 31. requirit. Et col. 2. lin. 15. prima. ¶pag. 290. col. 1. lin. 11. sermone quinto de lapsis. ¶pag. 291. col. 1. lin. 38. similiter. Et lin. 48. legimus. Et col. 2. lin. 47. in Papam. ¶pag. 293. col. 1. lin. 56. tiot. ¶pag. 294. col. 1. lin. 13. dãnauit. ¶pag. 297. col. 1. lin. 5. Ocham. ¶pag. 298. col. 1. lin. vlt. q. 5. ¶pag. 299. col. 2. lin. 5. opinione. ¶pag. 305. col. 2. lin. 5. q. 4. ¶pag. 309. col. 2. lin. 18. ministrationis. ¶pag. 313. col. 2. lin. 49. eis. ¶pag. 314. col. 2. lin. 2. dispensationum. ¶pag. 315. col. 2. lin. 30. illiq,. Et lin. vlt. diffinitioni. ¶pag. 317. col. 1. lin. 4. tantum. Et lin. 7. dedit. Et col. 2. lin. 6. q. 1. ¶pag. 322. col. 2. lin. 13. reseruate. ¶pag. 324. col. 1. lin. 46. consilium. ¶pag. 335. col. 1. lin. 12. lege, dulcitium. Et. lin. 29. uarẽn. ¶pag. 343. col. 2. lin. 1. Sexto principaliter. ¶pag. 344. col. 1. lin. 35. vel a reatu. ¶pag. 346. col. 2. lin. 15 cõmunia. ¶pag. 348. col. 2. lin. 29. pre omnibus. Et. lin. 55. particularum. ¶pag. 350. col. 2. lin. 16. dist. 18. ¶pag. 351. col. 1. lin. 51. q. 15. ¶pag. 358. col. 1. lin. 5. exigit. ¶pag. 359. col. 2. lin. 20. eius prelatis. Et lin. 36. q. 8. ¶pag. 364. col. 1. lin. 36. dele ly, et iterum. ¶pag. 369. col. 2. lin. 12. nec nos. ¶pag. 387. col. 1. lin. 22. dele, non. ¶pag. 398. col. 2. lin. 29. q. 13. ¶pag. 402. col. 2. lin. 35. q. 17. ¶pag. 407. col. 1. lin. 15. in actum. Et col. 2. lin. 24. satis. ¶pag. 410. col. 2. lin. 11. quoad animam. ¶pag. 430. col. 2. lin. 6. lege, discerni, videlicet per Deum. Et lin. 26. lege. q. 17. fo. 415. ¶pag. 434. col. 1. lin. 31. dele, patet quod. ¶pag. 439. col. 1. lin. 8. vt etiam. ¶pag. 445. col. 2. lin. 55. in nullum alium. ¶pag. 452. col. 2. lin. 21, 22. concipiendi. ¶pag. 460. col. 1. lin. 6. supra. q 20. ¶pag. 463. col. 2. lin. 6. supra. q. 13.

¶ Demas delas Erratas deste libro que van puestas eneslastres hojas, ay las Erraras siguientes.
¶ Pag.5.col.1.lin.43.contriticio,lege contritio.¶pag.12.col.1.lin.25.magnitudiue,lege magnitudi
ne. ¶pag.15.col.2.lin.28.voluntatem,lege voluntatem. ¶pag.20.col.1.lin.penul.in quaria , lege in
quarto ¶pag.21.col.2.lin.45.ad hac,lege ad has.¶pag.24.col.2.lin. 22. supra,lege infra.¶pag.499.
coln.1.lin.54. et comedunt innoeenies , lege et comedunt inuitos innocentes. ¶pag.504.colu.1.
lin.47.deleatur eerte.et ibi esse,lege videtur.¶pag 507.col.2.lin.31.ille,lege illi. ¶ Enel segun-
do tomo.¶pag.51.col.2.lin.6.inpllicita,inplicita. ¶pag.54.col.1.lin.1.ibi ethico.adde.c.3. ¶pag.
63.col.2.lin.29.complectiue,lege completiue.et iterum lin.38.¶pag.88.col.1.lin.23. septimum,se-
ptimo.¶pag.106.col.2.lin.5.excusent,lege exeuset.¶pag.122.col.2.lin.53.eterno,lege eterna.¶pag.
237.eol.1.lin.46.in hae lib.3.lege.in lib.3.¶pag.139.col.1.lin.27. pertransueritur,lege,transueri-
tur.¶pag.140.col.2.lin.40.quarium,lege quarto.¶pag.146.lin.4.deleatur questionarij teologiei.
et lin.6.eol.1.punctum,lege articulum.¶pag.159.col.1.lin.34.q,quod.¶pag.165 col.2.lin.45.illũ,
illud.¶pag.166.col.1.lin.53.effectice,effectiue.et lin.53.lege communẽ.et lin.40.intelligitur.¶pag.
171.col.1.lin.2.man,lege nam.¶pag.172.col.1.lin.17.in denegando,lege denegando.¶pag.174.lin.
15.magis talis,magistralis.¶pag.175.col.1.lin.33.ideo respondeo,lege iden secundo respũdeo.et lin.
39.apredendit,aprehendit. ¶pag.189.col.2.lin.43.dissentionis,lege dissensionis. ¶pag.191.col.1.
lin.22.crrorem,et errorem. ¶pag.196.col.1.lin.41.intellige,intelligitur. ¶pag.197.col.2.lin.51.ad
mones,ad omnes ¶pag.198.eol.1.lin.2.Hieremias,Hieremie.¶pag.199.col.1.lin.21.propositionio
ni,propositioni.et col.2.lin.4.participie,participia.¶pag.202.col.2.lin.26.mirmicol:oni,mermi-
coleoni.¶pag.205.col.2.lin.23.vel de modice,vel modica.¶Pag.206.eol.1.lin.50.et,lege est.et col.
2.lin.2.et Ioannes Andreas,lege et Ioannem Andream. ¶pag.207.col.1.lin.47.Bernar.lege Ber-
nardi.¶pag.213.col.2.lin.31.quod secundũ non est,lege quod nõ est ¶pag:216.col.1.lin.23.et ad id;
ad id.¶pag.218.col.1.lin.29 essent,esset. ¶pag.230.col.1.lin.32.foglio,folio.¶pag.232.col.2.lin.15.
atq; querendum,lege querendum.¶pag.240.col.2.lin.39.fol.223.fol.228.et lin.51.et ipso,ab ipso.
et.lin.56. diuinitus.alias diuinitus.¶pag.242.col.1.lin.32.consilium,concilium. ¶pag.247.col.2.
lin.penult.capitulo,capitulum.et iterum capitulo licet,capitulũ licet. ¶pag.249.col.1.lin.53.capi
tulo.21.capitulum.21.et lin.56.capitulo.14.capitulum.14.¶pag.261.col.2.lin.21.ad tertiam,ad ter-
tium.¶pag.262.col.2.lin.45.ratio.responsio.¶pag.273.col.1.lin.56.concillis,concilljs. ¶pag.275.
col.1.lin.21.suplectiue, supletiue.et iterum col.2.lin.8. ¶pag.287.col.2.lin.30.et habebitur,lege et
habetur . ¶pag.288.col.2.lin.14.idligite,diligite.¶pag.290.col.1.lin.50.econuersio,econuerso.et
col.2.lin.32.vt hatnr.vt habetur.et lin.55.eclecles iæ,ecclesiæ. ¶pag.292.col.2.lin.51.loqueatur, lo-
quebatur.¶pag.293.col.2.lin.14.Marni,lege Martini.et lin.18.vuersalis,vniuersalis.¶pag.294.col.
1.lin.19.diffinitium,difinitum.¶pag.296.col.1.lin.penult.lictũ,dictum. ¶pag.301.col.2.lin.5.afort
ri,afortiori.¶pag.302.col.1.lin.32.inferibus,inferioribus.¶pag.306.col.2.lin.38.Iem.Item. ¶pag.
307.col.1.lin.55.dedis,dedit.¶pag.315.col.1.lin.58.et ca.lege.et.C.et lin.59.ea.lege.C.¶pag.317.col.
2.lin.1.el,et.et lin.18.prabatur,probatur.¶pag.319.col.2.lin.37.contensioso,cõtentioso. ¶pag.320.
col.2.lin.28.intior.interior.¶pag.326.col.2.lin.52.potuis,potius.¶pag.331.col.2.lin.8.Ioanns.Ioan
nis.et lin.vltim.episeogos,episcopos.¶pag.339.col.1.lin.51.distributnis,distributionis.et col.2.lin.
56.in comuneatione,in communicatione.¶pag.340.col.1.lin.30.essentiaritet,essentialiter. ¶pag.
343.col.1.lin.11.pptest.potest.¶pag.344.col.2.lin.46.saluetis,solueris.¶pag.345 col.1.lin.2.repu-
pli.repu.¶pag.347.col.1.lin.26.suppositio,supposito. ¶pag.349.col.1.lin.17.expresse,expresse.
¶pag.354.eol.1.lin.22.considerando,considerandi.¶pag.356.col.1.lin.11.cerditndinem , certitudi-
nem.¶pag.358.col.2.lin.30.perfare,prefare. ¶pag.362.col.1.lin.15.none,nomine. ¶pag.377.col.2.
lin.42.satisfaiamus,satisfaciamus.¶pag.380.col.1.lin.2.delenonem,deletionem,et lin.49.es.est.
¶pag.383.col.2.lin.57.cõmmisslone,cõmissione.¶pag.384.col.penul.lin.31.indifficiente,indefficiẽ
tem.¶pag.388.col.2.lin.11.textum,textuum.¶pag.389.col.1.lin.25.posunt,possint.¶pag.401.col 1.
lin.26.dele.et.¶pag.403.col.2.lin.13.subsequella subseqnela.et lin.44 illi,illis.et iterũ. lin.49.illi,
illis.¶pag.408.col.1.lin.21.dele.in.¶pag.410.co.2.lin.57.era,erat.¶pag.413.col.1.lin.16.accidẽtali,
accidẽtale . et col.2.lin.18.neceseitas,necessitas.¶pag.415.col.2.lin.57.totatiliter.totaliter.et iterũ
lin.vlti.lege totaliter.¶pag.417.col.1.lin.56.velet.vellet.¶pag 418.col.1.lin.6.potectas,potestas.
¶pag.435.col.2.lin.39.dispẽsitionis,dispẽsationis.¶pag.437.col.1.lin.40.tẽporale,tẽporali.et.col.
2.lin.26.pee,per.¶pag.440.col.1.lin.7.Chricto,Christo.¶pa.442.col.1.lin. 18.predicar,predicar.
¶pag.447.col.2.lin.8.mortale,mortali.¶pag.454.col.2.lin.36.imperum,impletũ. ¶pag.456.col.
1.lin.25.vbi,ibi.¶pa.457.col.1.lin.33.cõplectorio,cõpletorio. ¶pa.459.col.2.lin.31. deuer.debet.
¶pag.461.col.1.lin.25.babens,habent.col.2.lin.12.tale,tali.et lin.41. consequentet,consequeretur.
¶pag.462.col.1.lin.43.sis,sit.¶pag.466.col.2.lin 33 ef,et.¶pag.469.col.2.lin.15.sin, sint.et lin.55.
inuitur,innitur.¶pag.473.col.2.lin.27.generalis,generali.¶pag.477.col.1.lin.31.reeiteranda,rei-
teranda.¶pag.479.col.2.lin.34.indulgentia indulgentiam.¶pag.480.col.2.lin.40.glorim, glorĩ.
¶pag.486.col.2.lin.30.hum,hanc.¶pag.495.col.2.lin.14.operis,operibus.¶pag.496.col.2.lin.46.
dele,don. ¶ Esta bien y fielmente Impresso,y el molde correcto por el original por do se mã-
do imprimir con las Erratas de arriba. En Madrid doze de Deziembre de mil y quinientos y se
tenta años. Tiene este libro dozientos y cinquenta y seys pliegos. El licenciado Russa.